

EXCEPTA EX DECRETIS ROMANORVM PONTIFICVM¹

[1va] Quoniam quorundam Romanorum decretalia² pontificum³ synodalibus tempore prestant⁴ conuentibus⁵, non incongrue in nostre deflorationis opusculo primas sibi uendicant partes. A beati siquidem Petri apostolorum principis presulatu usque ad Constantini imperatoris serenissimi tempora⁶, seu propter raritatem episcoporum, siue etiam propter rabiem persecutorum, aut nulla aut certe uix⁷ ulla creduntur celebrata⁸ concilia pontificum⁹. Huc accedit quod canones apostolorum Nicenis et plerisque aliis inferioris habentur auctoritatis, cum utpote a nonnullis¹⁰ illorum¹¹ esse legantur¹². Vnde quod¹³ liberius¹⁴ atque ut ita dixerim commodius agi poterat, apostolici uiri consortes fidei litteris informabant, insinuantes uidelicet quid¹⁵ appetere, quid¹⁶ cauere, quid¹⁷ tenere, quid¹⁸ postremo reicere deberent. Verum cum Christianitatis religio, fauente pio¹⁹ principe Constantino longe lateque per orbem²⁰ propagari cepisset, simul etiam episcoporum ceperunt libere celebrari²¹ conuentus. Qui tamen cum a presulibus sancte hactenus²² per quatuor orbis clymata celebrari²³ non desinant ecclesie²⁴, ille tamen qui in Nicea ciuitate Bythynie a sancto Siluestro conuocatus, et a cccxviii episcopis legitur celebratus, summe auctoritatis palmam tenere perhibetur, licet in ordine prior²⁵ non habeatur²⁶. Sed inter hec notandum quod cum a pontificatu²⁷ Petri apostolorum principis usque ad presulatum pape Silvestri xxx et duo connumerentur pontifices, semotis Lino et Cleto quod illi scilicet superstite²⁸

¹ Exc. – pont.] C *illeg.*; Incipit prologus. Romanorum decretalia pontificum L; Incipit prologus decretorum W; Incipiunt decreta Romanorum pontificum. Prologus P; Incipiunt canones sanctorum patrum M; Prologus sequentis operis S; Liber (*rest illeg.*) N; Excepta - pontificum ZJGQA; Excepta Iuonis Carnotensis episcopi ex decretis Romanorum pontificum H (*which precedes the text with* Exceptiones ecclesiasticarum - quere debeat, *i.e. the beginning of Ivo's Prologue without the list of sections; cf S*); *om.* KDV, (Prohemium in defloraciones decretalium *add.* V² s.xii/xiii); BTO *lack beginning*

² -lia ss R

³ pont. dec. A

⁴ tem. prest.] tem. instantis P; prest. tem. V

⁵ conuentibus CLRXSK² MZJGHQABr; conuenientibus KNDV² P; conuententius V

⁶ im. ser. tem. CRKNDVPZGHQ; im. tem. serenissima P; ser. im. tem. A

⁷ uix *om.* A; uix certe *marked for reversal* G

⁸ sunt *add.* A, *om.* CRKNVPZJGHQ

⁹ pont. conc. *marked for reversal* Z

¹⁰ a nonnullis CRKNDVPZJGQA; ante nullis H

¹¹ illorum CKNVPZJHQ; eorum A; G??

¹² legantur CRWDVPKZJHA; negantur NM; negentur Br

¹³ *add. in mg.* V

¹⁴ et *add* V

¹⁵ quid CRWNDVPZGHQA; quod K

¹⁶ quid CRWNDVPZGHQA; quod K

¹⁷ quid RWNDVPZGQA; quod CKH

¹⁸ quid CRWNDVZGQA?; quod KPH

¹⁹ p'io H

²⁰ per orbem] *om.* P

²¹ lib. cel. CRKNVPZGH; cel. lib. A

²² ecclesie *add.* A; *om.* CRKNVPZJGH

²³ celebrari CRKNVPZJGH; *om.* A

²⁴ ecclesie CRKNVPZJGH; *om.* A

²⁵ prior in ord. *marked for reversal* Z

²⁶ -etur J

²⁷ -tu ss Z

²⁸ superflue P

adhuc Petro apostolo episcopatu functi sunt, [1vb] nemo tamen eorum suis decretalibus aliqua sancire omiserit²⁹, Chrisogono dumtaxat excepto, qui xxviii a Petro computatur apostolo. Rursus cum a sancto Siluestro usque ad beatum Gregorium eque xxxii³⁰ supputantur³¹ presules, omnes similiter, preter Mercurium solum qui³² lvii presulatu³³ post Petrum apostolum functus est, edidisse³⁴ leguntur. Verum his ita³⁵ consideremus, que sit eiusdem nominis³⁶ quod est³⁷ decretale significantia. Igitur decretum quod a decerno uerbo deriuatur³⁸ ex seque³⁹ aliud nomen procreat⁴⁰, uidelicet decretale, cuius plurale est decretalia, intelligitur institutum siue constitutio. Vnde et decretalia instituta siue constitutiones possunt intelligi. Sed iam tandem eorundem decretalium necessarias pagine imprimamus sententias.

Br fo 63^{r-v}

Explicit prologus. Incipiunt capitula.⁴¹

²⁹ ecce *add. and canc.* P

³⁰ XXII A

³¹ supputantur CLXKNVPZJGHQ; computentur *corr. fr.* -antur R; supputentur *SBr*; computatur W; numerentur A

³² Merc. solum qui *in mg.* L²

³³ *in mg.* V

³⁴ aliqua *add.* KD *mg.*

³⁵ digestis *add.* S²

³⁶ sit eiusdem nom. CRKNZJGA; eiusdem nom. sit (Q?) HQ

³⁷ *om.* V

³⁸ de- LRXSKNDH; di- CWVPZGA. *An illegible mg. add. here in K*

³⁹ ex seque W²] exequ WP; ex se R

⁴⁰ *om.* G

⁴¹ Explicit - capitula CLRXSW; *om.* KNDMVPZGHQA

A.1. I [CLEMENS]

- i. De potestate et discretione doctorum
 ii. De uitanda ambitione
 iii. Qualiter uiuere² debeat dispensator
 iiiii. De mundicia sacerdotum
 v. De pena adulterii³
 vi. Vbi fieri debeant iudicia ecclesiastica
 vii. Vbi debeant esse primates uel patriarche
 viiii. Qui sint appellandi in iudiciis episcoporum
 viiiii. Vt clericus suo et laicus suo uacet officio
 x. Comparatio nauis ad ecclesiam
 xi. Imperitum non debere ordinari episcopum
 xii. De custodibus sacramentorum
 xiii. De mensura hostiarum et reliquiis earum
 xiiii. Quantum sit abstinendum post eucharistiam
 xv. Quibus non sint dande reliquie eucharistie⁴
 xvi. Vt incontinens presbiter non ministret⁵
 xvii. Non distrahenda⁶ ecclesie ornamenta
 xviii. De uitanda familiaritate feminarum
 xviii. De accusatoribus patrum
 xx. De doctrina prelatorum et obedientia subditorum
 xxi. Nichil agendum clericis absque licentia sui episcopi⁷
 xxii. Vbi sit sacrificandum
 xxiii. Communem uitam omnibus necessariam [2ra]
 xxiiii. Apostolorum exempla imitanda
 xxv. Scripturas ex⁸ proprio ingenio non esse legendas

¹ *Capitulatio in CLRXSWKNDMVB(from c xvii)P; om. ZJGHQA*

² timere P

³ -eri P

⁴ euch. rel. V

⁵ B *begins here*

⁶ Non dist-] Condist- P

⁷ sui ep. *add.* R²

⁸ *ss* C

1

In prima¹ epistola Clementis. Verba Petri de Clemente.² De potestate et discretione doctorum³

Trado ipsi Clementi a Domino⁴ traditam michi⁵ potestatem ligandi et⁶ soluendi, ut de omnibus⁷ quibuscumque decreuerit in terris, hoc decretum sit et in celis. Ligabit enim quod oportet⁸ ligari, et soluet quod expedit solui, tamquam qui ad liquidum ecclesie

¹ In prima] Incipit X

² In – Clemente *in mg.* HQ

³ De - doctorum *in mg.* ZJG

⁴ a Dom.] *ss* V; *om.* P

⁵ trad. michi CRKNDBPZGHQ; michi trad. A

⁶ et] atque P

⁷ omibus *de add.* A; *om.* CRKNBVZGH

⁸ -et CRWKNBVJGHQA; -eat Z

regulam nouerit. Ipsum ergo audite, scientes quia quicumque constrictauerit⁹ doctorem ueritatis peccat in Christum et patrem omnium exacerbat Deum, propter quod et uita carebit. Ipsum autem qui preest¹⁰ ceteris, oportet medici uicem¹¹ agere, et non fere bestie furore commoueri.

JK +10; H 31.17-23; M 20; ID 5.47 to Deum, cf 14.1 (Clementi trado - nouerit)

⁹ -auerit LRXSWKNDBPZGHA; -iuerit C

¹⁰ -est *ss* Z

¹¹ op. med. uicem CLXWKNDB; op. med. uice RSZGHQ; op. med. uitam V; op. uicem medici P; med. op. uicem A; ? J

2

De uitanda ambitione¹

²Hec eo dicente ego procidens ad pedes eius rogabam excusans³ me et declinans honorem cathedre uel potestatem. At ille respondens, Pro hoc, inquit, me ne⁴ rogaueris. Hoc enim fieri statutum⁵ est mihi, et eo magis quo excusas, quia hec cathedra eum qui cupit eam et audacter expetit non requirit, sed ornatum moribus et in uerbis eruditum.

JK +10; H 31.24-28, M 20

¹ De - ambitione *in mg.* JGHQ

² P places text of c 2 as c 3 under rubr. Qualiter ..., and text of c 3 under *in sc.* of c 2

³ excusa P

⁴ me ne CRWMBZGA; ne me LXXSKNDVPIH

⁵ *corr. fr.* statum Z; ? P

3

Et post pauca.¹ Qualiter uiuere debeat dispensator²

Verumtamen de ipsius dispensationis ordine coram omnibus commonere³ necessarium duxi. Te quidem oportet irreprehensibiliter uiuere et summo studio niti ut omnes uite huius occupationes abicias ne fideiussor existas, ne aduocatus litium fias, neue in ulla aliqua⁴ occupatione prorsus inueniaris mundialis negotii occasione perplexus. Neque enim iudicem aut cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare uult Christus, ne prefocatus presentibus hominum curis non possis uerbo Dei⁵ uacare, et secundum ueritatis regulam discernere bonos a malis.

JK +10; H 32.5-12, M 21; cf C 11 q 1 c 29 (partly added later, and has more)

¹ Et - pauca *as end of c 2* V

² Qualiter - dispensator *in mg.* JGQ; *om.* H

³ commune P

⁴ *om.* P

⁵ uerbo Dei CRXWKNDBVZJGHA; Dei uerbo K; ? P

4

¹Item in² eadem. De mundicia sacerdotum³ [2rb]

Et ad te quidem⁴ qui prees ista sint monita, et his similia. Ad presbiteros uero⁵ sint ista⁶. Ante omnia ut pudicitie⁷ studentes adolescentes nuptiis iungant⁸ quo calorem

¹ Et post pauca *add.* P (*cf c 3*)

² in CRKNDBPZJHQA; de G

³ De mund. sac. *in mg* JG

⁴ ad te quidem CRXSWZJGHQA; ad te KNDBMBVP

⁵ uero] autem P

⁶ sint ista CWKNDBPZGHQ; ista sint A

feruentis⁹ etatis coniugali lege preueniant. Sed nec in prouectoribus quidem curam habere huiusmodi¹⁰ negligant¹¹, quia in multis etiam cum senuerit corpus concupiscentia uiget. Ne forte ergo fornicationis labes occasione accepta tanquam uenenum pessimum serpat in uobis¹², cauere et anteuenire necessarium est ne quod in uobis adulterii occultum calescat incendium. Et quid in omnibus peccatis adulterio grauius?

JK +10; H 32.31-38, M 22; +C 32 q 7 c 16 has Quid in - uixerint (*end of c 4, beg. of c 5*), *as have ID 8.99, IP 7.21*

⁷ ut pudicitie CSW²DMN; ut pudicitia LK; aut pudicitie (*corr. fr. -itia*) R; ut pudicitiam XWBVPZJHQA; pudicitiam G

⁸ iungant CLRXSWMDBVZGHA; iugant L; iungantur KN; iungatur P

⁹ *J lacks a leaf (or two); resumes in A1.2.15 below*

¹⁰ hab. hui.] hui. hab. P

¹¹ -igant CRWNDBPZGHA; -egant K

¹² serpat in uobis CRXWKNBVPZA; in uobis serpat HQ

5

De pena adulterii¹

Secundum namque in penis obtinet locum². Quoniam quidem primum illi³ habent⁴ qui aberrant⁵ a Deo, etiam si sobrie uixerint. Propter quod uos, o presbiteri, ecclesiam excolite et adornate sponsam Christi ad pudicitiam⁶. Sponsam autem dico ecclesie⁷ omnem congregationem. Que si pudica inuenta fuerit a sponso suo, ingentibus ab eo donis et muneribus honorabitur, et uos uelut ministri sponse et amici⁸ sponsi ingenti gaudio et leticia perfruemini. Si uero sponsa⁹ hec reperta¹⁰ fuerit commaculata peccatis, ipsa¹¹ quidem tanquam indigna trudetur a regalibus thoris, uos autem penam dabit, si forte per uestram negligentiam uel desidiam obrepserit contagio seua peccati.

JK +10; H 32.38-46, M 22; C 32 q 7 c 16 (pt, see c 4)

¹ De pena adulterii *in mg* GQ, *om.* H; -eri P

² Secundum – locum *as end of c 4* A

³ primum illi CRWKNBVZGHQ; illi primum P; primum locum A

⁴ in penis *add.* A; *om.* CRWKNBVPZGH

⁵ ab- CRWKNBVPZGQA; ob- H

⁶ -itiam LRWKNBVPZGHA; -etiam C

⁷ ecclesie CRWKNVZHA; ecclesiam G; ? B; *om.* P

⁸ ministri sponse et amici CRXSWBVPZGHA; in ministris sponse et amicis KNDM

⁹ *after* fuerit K

¹⁰ reperta CRWKNVPZGHQ; inuenta A; ? B

¹¹ ipsa CRWKNVPZGQA; ipse H; ? B

6

Item in¹ eadem². Vbi fieri debeant iudicia ecclesiastica³

Si qui ex fratribus negocia habent inter se, apud cognitores seculi non iudicentur, sed apud presbiteros ecclesie quicquid illud est⁴ dirimatur, et omni modo obediant statutis eorum.

JK +10; H 33.25-28, M 23; ID 6.345; C 11 q 1 c 32 ends at dirimatur

¹ in CRWKNBPZHQA; de G

² Item – eadem *in mg.* HQ

³ Vbi - ecclesiastica *in mg.* G

⁴ *ss* K

7¹*Item in eadem. Vbi debeant esse primates² uel³ patriarche⁴*

In illis uero ciuitatibus in quibus olim apud⁵ ethnicos primi flamines eorum atque primi legis doctores⁶ erant, episcoporum primates poni uel patriarchas qui reliquorum episcoporum iudicia et maiora quotiens necesse foret [2va] negocia in fide agitent, et secundum Dei uoluntatem sicut sancti constituerunt apostoli, ita ut⁷ ne quis iniuste periclitaretur, definirent in⁸ illis autem ciuitatibus in quibus dudum apud predictos erant ethnicos eorum archiflamines⁹, quos tamen minores tenebant quam memoratos primates, archiepiscopos institui precepit¹⁰, qui non tamen primatum sed¹¹ archiepiscoporum nomine fruerentur.

JK +10; H 39.17-25; M 30; BD 1.115 (In illis - definirent only); D 80 c 2 has beg. of this canon and end of next

---

¹ om. A

² deb. esse prim. LRXWKNBVPZGQ; prim. esse deb. C

³ uel om. W

⁴ Vbi - patriarche CLRXWKNBVPZ; in mg. GQ; om. H

⁵ apud CRKNVPZGH; om. B

⁶ leg. doct. CRWDMBVPZGH; legislatores N; doct. leg. K

⁷ ut CRWKDBVPZGH; om. N

⁸ -irent in] -iretur P

⁹ id est summi sacerdotes *add.* S²

¹⁰ -epit CRNDBVPZGH; -eperit K; -ep' W

¹¹ ss K

8¹*Qui sint appellandi in iudiciis² episcoporum³*

Episcoporum quoque iudicia, ut superius⁴ memoratum est, et maiora ecclesiarum⁵ negocia si ipsi reclamauerint, aut aliquem timorem aut istos aut alios suspectos habuerint, ad iamdictos primates uel patriarchas, ne aliquis nocenter⁶ periret transferre perdociuit. In singulis⁷ uero reliquis ciuitatibus singulos et⁸ non binos uel ternos uel⁹ plures episcopos constitui iussit, qui non primatum aut archiepiscoporum aut metropolitanorum, quia matres ciuitatum non habent¹⁰, sed episcoporum tantum uocabulo potirentur, quoniam nec inter ipsos apostolos par institutio fuit, sed unus omnibus prefuit¹¹.

JK +10; H 39.27-32; M 30

---

¹ om. A

² -iciis CRWKNBVGH; -icio Z

³ Qui - episcoporum in mg. ZG

⁴ superius CRWKDBVPZGHA; supra N

⁵ -iarum] -ia P

⁶ *corr. to* innocenter K²; nocentur P

⁷ sin- ss H

⁸ et P; uel V

⁹ uel CRXSMN; aut LWKDBVPZGH

¹⁰ non habent CRS²KNBP; non habent uel tenent R²SGZHQ

¹¹ omn. pref. CRWKNBVPZG; pref. omn. HQ

8A¹

Non contristandum esse² doctorem³

Quicumque⁴ contristauerit⁵ doctorem ueritatis peccat in Christum et Patrem omnium exacerbat Deum, propter quod et uita carebit.

H 31.21-2 (cf c 1 above), M 20; Br fo. 63v; +C 11 q 3 c 12

---

¹ om. CLRXSKNDMWBPVA; G here; ZHQ after 9A

² contr. esse ZH; esse contr. GQ

³ Non – doctorem in mg. GH

⁴ -cumque ss Z

⁵ -auerit ZGQ; -iuerit H

9

Vt clericus suo et laicus suo¹ uacet² officio³

AC⁴ PAVLO POST⁵. Sicut impietatis est crimen⁶ neglectis uerbi studiis sacerdotem sollicitudines suscipere⁷ seculares, ita unicuique laicorum peccatum est⁸, nisi inuicem sibi etiam⁹ in his¹⁰ que ad communis uite usum pertinent operam fideliter dederint.

JK +10; H 32.15-18, M 21; Br fo. 63v; cf AL 7.58a; C 11 q 1 c 30 is widely var.

---

¹ suo CRM²KNBVZG; om. DM

² laicus suo vacet] laici suo vacent P

³ Vt - officio CXWKNDMBPZG(mg.); om. HQA

⁴ Ac CRWNDBVPZGQ; Et KH

⁵ Ac - post om. A

⁶ est crimen CRWKNDDBVPZGH; crimen est QA

⁷ suscipere CRWKNDDBPZHA; accipere G

⁸ ss Z

⁹ sibi etiam CRWKNDDBPZGHQ; etiam sibi A

¹⁰ is P

9A¹

Item in sequentibus. Illum iure ordinari qui se non ingerit²

Cum excusarem me honorem cathedre declinans uel potestatem, respondens Petrus, Pro³ hoc, inquit, ne me rogaueris. Hoc enim fieri statutum est mihi, et eo magis quo excusas, quia cathedra hec eum qui cupit eam et audacter expetit non requirit⁴, sed ornatum moribus et in uerbis eruditum.

H 31.24-28 mod, M 20; cf c 2 above

---

¹ om. CLRXSWKNDMBVPA; G here; ZHQ after c 8

² Illum - ingerit in mg. G

³ Pro ZHQ; Per G

⁴ non req. ZGH; om. Q

10¹

Item in sequentibus². Comparatio nauis ad³ ecclesiam⁴

Similis est omnis ecclesie⁵ status nauis magne que per pelagus⁶ undosum diuersis e⁷ locis et regionibus uiros portat ad unam⁸ potentis regni urbem⁹ properare cupientes.

---

¹ om. A

² Item (Idem M) - seq. CRXWMKNBPZG; om. VHQ

³ ad CRXWKNBVP; et ZGHQ

⁴ Comparationem - ecclesie in mg. G

⁵ ecclesiastice P

⁶ -la- ss H

⁷ est G

⁸ om. P

⁹ ss W

Sit ergo nauis huius dominus ipse Omnipotens¹⁰, gubernator uero sit Christus¹¹. Tunc deinde prorate officium episcopus¹² impleat, presbiteri nautarum, dyaconi dispensatorum¹³ locum teneant. Hii qui cathecizant nautologis conferantur. Epybatis autem totius fraternitatis multitudo¹⁴ sit similis. Ipsum quoque mare hic mundus habeatur¹⁵. Ventorum [2vb] uero uarietates¹⁶ et turbinum diuersis temptationibus¹⁷ conferantur. Persecutiones, tribulationes et pericula fluctibus exequentur. Terreni uero spiritus qui uel de torrentibus uel de uallibus spirant, pseudoprophetarum¹⁸ et seductorum seu prae doctrine uerba dicantur. Promunctoria uero et loca confragosa hii qui in potestatibus seculi sunt iudices et pericula minantur et mortes. Bythalassa uero loca que duplicibus unde fallacis estibus uerberantur dubiis mente et de promissionum ueritate nutantibus conferantur. Hypocrite uero et dolosi pyratris similes habeantur. Iam uero rapidus uortex et tartarea caribdis¹⁹ et saxis illisa naufragia ac mortifere submersiones, quid²⁰ aliud estimanda sunt quam peccata? Restat²¹ igitur²² ut hec nauis cursu prospero tuta possit²³ portum desiderate urbis intrare et ita Deo precem fundere, ut nauigantes mereantur audiri. ITEM IN SEQUENTIBVS²⁴. Deprecor te Clemens coram omnibus qui presentes sunt, ut postquam uite presentis finem fecero Iacobo fratri Domini omnia que dixi quam breuiter potes comprehensa destinare te non pigeat.

JK +10; H 34.1 - 35.4 (c 14), H 36.1 - 8 (c 19), M 24-5, 26-7; Br fo. 64 to mereantur audiri only; ID 3.1 to mer. audiri, cf. 16.1

¹⁰ dom. ipse Omn.] Omn. dom. ipse P

¹¹ sit Chr.] Chr. sit P

¹² episcopus CRWDMKBVPZGH; Christus N

¹³ uel officium *add. ss* R²

¹⁴ *corr. fr.* fortitudo W

¹⁵ mund. hab. LRXWKNBVPZGH; hab. mund. C; Epybatis - habeatur *in mg.* V

¹⁶ uaritates G

¹⁷ tempestationibus P

¹⁸ speupdo-pr. VH

¹⁹ *ss* W; carpidis P

²⁰ quid CRWNDBVPZGH; quod K

²¹ -t *ss* G

²² ergo P

²³ tuta possit CRWKNBPZH; tuti G

²⁴ Item in seq. (sequentibus CRXSWKNB²VZGH; consequentibus DMB) *in* CRXSWKN(*numbering as c 11*)BVPZGH; *om.* Q. Imperitum - episcopum *add.* HQ (*cf c 11*)

11¹

Imperitum non debere ordinari episcopum²

Nec uerearis ne³ forte de meo exitu multum contristandus sit, cum me id pro pietate⁴ sustinere non ambigat⁵. Erit enim ei⁶ grande solatium, si didicerit quod post me non imperitus aliquis aut indoctus aut⁷ ignorans⁸ diuini uerbi⁹ ministerium et ecclesiastici

¹ *om.* A

² Imperitum - episcopum CRXKMBVZG(*in mg.* XVZG); Non debere imperitum ordinari episcopum N; *om.* with no break P; *above in c 10, with no break here* HQ

³ ne LRSXWNDBVPZGH; nec CK

⁴ *after corr.* Z

⁵ sust. non amb. CRSWKNBVZG; sust. non ambigat P; non amb. sust. HQ

⁶ enim ei CRSWBVPGHQ; enim XKNDM; ei enim Z

⁷ aut CLRXSW; atque KNDMBVPZGH

⁸ *ss* H

⁹ diu. uerbi] diuinis ubi P

ordinis disciplinam uel doctrine regulam nesciens suscepit¹⁰ cathedram meam. Scit enim quia si indoctus istius officium doctoris accipiat, sine dubio discipuli et auditores ignorantie tenebris obuoluti in interitum demergentur. ET QUIBUSDAM INTERPOSITIS DICIT CLEMENS, Episcopos autem per¹¹ singulas ciuitates quibus ille¹² non miserat¹³ per doctos et prudentes simplicesque sicut columbas iuxta Domini preceptionem nobis mittere [3ra] precepit. Quod et facere inchoauimus et Domino opere ferente facturi sumus.

JK +10; H 36.30-36, 39. 8-11, M 27, 30

¹⁰ -erit ss H

¹¹ per] pre P

¹² ille LR²SWKNDBVPZGH; om. CRX

¹³ id est multum *add. ss S²*

12¹

Item Clemens in secunda ad Iacobum epistola². De custodibus sacramentorum³
Tribus gradibus commissa sunt sacramenta diuinorum secretorum, id est presbitero, dyacono et ministro, qui cum timore et tremore clericorum reliquias corporis Domini⁴ debent custodire fragmentorum.

JK +11; H 47.2-5, M 37; Br fo. 64; ID 2.64; De cons. D 2 c 23a

¹ om. A

² sec. ad Iac. ep. (ss V) LRKNVPZGHQ; sec. ep. ad Iac. C; sec. Clemens ad Iac. ep. W; ep. sec. ad Iac. B

³ De – cust. sac. *in mg.* G; De - sacr. Item - episc. HQ

⁴ cor Domini CRXSWBVPZGH; dominici cor KNMD

12A¹

Item in eadem epistola². Sindonem sacrarii non esse uendendam³
Si forte quispiam presbiter⁴ siue diaconus sacrarii sindonem uel uelum subtracta uendiderit, Iude similis estimabitur⁵ Scariothis.
H 48.16-7, M 39; Br fo. 64; ID 2.65 (cf c 17 below)

¹ ZGHQ *only*

² Item in eadem epistola (om. H) ZGH; om. Q

³ Sind. - uendendam *in mg.* G

⁴ quis pres. GHQ; pres. quis Z

⁵ sim. est. ZGQ; est. sim. H

12B¹

Item ibi. Quid faciendum sit de uetustate consumptis²
Altaris palla, cathedra, candelabrum et uelum, si fuerint uetustate consumpta, incendio dentur.
H 47.18-9, M 38-9; Br fo. 64; ID 2.66; De cons. D 1 c 39a

¹ ZGHQ *only*

² Quid – consumptis *in mg.* ZGQ; om. H

12C¹

Item ibi. De cautela clericorum²
Clericus solus ad tabernaculum femine non accedat neque sine maioris natu principis iussione. Nec³ presbiter solus cum sola femina fabulas⁴ misceat, nec archidiaconus

¹ ZGHQ *only*, GHQ *here*, in Z *before c 12A*

² De caut. cleric. *in mg.* ZGQ; H *as rubr. to c 13 below*

³ Nec ZHQ; Neque G

⁴ fabulas ZGQ; famulas H

frequentet domicilia matronarum⁵, aut per clericos aut per domesticos mandent sibi secretum aliquod. Quod si fecerint et ille deponatur et illa a liminibus ecclesie arceatur.
H 48.19-24, M40; Br fo. 64; cf c 18 below

---

⁵ -na- ss H

13

*Clemens in secunda epistola sua.*¹ *De mensura hostiarum et reliquiis earum*²
 Tanta in altario³ holocausta⁴ offerantur quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastina⁵ non reseruentur, sed cum timore et tremore clericorumque⁶ diligentia consumantur.

JK +11; H 47.9-11, 38; ID 2.21a as BD 5.11a, 2.85Aa (IDcrpbv); IP 1.148; De cons. D 2 c 23b

---

¹ Clemens - sua om. HQ

² De - earum CWKNBPZ(mg.); om. GQ; De cautela clericorum H

³ alter<i>o P

⁴ corr. fr. -casta P

⁵ -ina CLRXSWDVPZGHQ; -inum D²MK; -ino NBA

⁶ clericorumque] clericorum V; clericorum, quia P

14

*Quantum sit abstinendum post eucharistiam*¹

Qui autem residua corporis Domini que in sacrario relictas sunt consumunt, non statim ad communes cibos accipiendos² conueniant, ne putent sancte portioni commiscere cibum³ qui per aqualiculos⁴ digestus in secessum⁵ funditur.

JK +11; H 47. 11-14, M 38; ID 2.85Ab (IDcrpbv); De cons. D 2 c 23c ends var.

---

¹ Quantum – euch. in mg. GQ; om. with no break H

² cibos acci CRXSWKNBVP; acci cibos ZGHA(cibos ss)

³ cib. comm. later reversed G

⁴ aqualicios P; aliqualiculos VA; corr. fr. aquilic- Z

⁵ dig. in sec. (corr. fr. cec- W, scessum P) CRWKDBVPZGHA; om. N

15

*Item in eadem. Quibus non sint dande reliquie eucharistie*¹

Precipimus etiam ne unquam extero ecclesie siue laico² de fragmentis oblationum³ Domini ad mensam ponatur. Vnde scis tu qui passim sacrarii panes indignis inpendis, unde nosti si a mulieribus mundi sunt? Hinc et Dauid ab⁴ Abimelech sacerdote interrogatus, cum panes sibi ad comedendum posceret si mundus esset a muliere, cum se mundum ante⁵ triduum profiteretur, panes propositionis manducauit.

JK +11; H 48. 3-9, M 39; ID 2.86

---

¹ Quibus - eucharistie in mg. VZGQ; om. H

² ecclesie siue laico CRWKNBVPZHA; siue laico ecclesie G

³ obl-CRWKNBVPZQA; abl- H

⁴ om. P

⁵ aut P

16

*Vt incontinens presbiter non ministret*¹

Ad dominica autem ministeria² tales eligantur qui ante ordinationem suam³ coniuges suas nouerint. Quod si⁴ post ordinationem⁵ ministro contigerit proprium⁶ inuadere

---

¹ Vt - ministret in mg. ZG

² magisteria P

cubile uxoris, sacrarii non intret limina⁷, nec sacrificii⁸ portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat⁹, nec ad dominici corporis portionem [3rb] accedat. Sed aquam tantum¹⁰ sacerdotum manibus porrigat, ostia forinsecus claudat, minora gerat officia, urceum sane ad altare suggerat.
JK +11; H 48.10-15, M 39; ID 2.86b, 6.87; D 81 c 19 has more, and var.

³ suam CRXSWV; *om.* LKNDMPZGHA

⁴ si CLR²SKNBZHA; *om.* RX

⁵ suam *add.* RS, *om.* CLXKNPZHA; suam coniuges – ordinationem *om.* B

⁶ *om.* G

⁷ lumina P

⁸ -icia P

⁹ obl. sus.] sus. obl. P

¹⁰ *corr. fr.* tamen K

17

Non distrahenda¹ ecclesie ornamenta²

Si forte³ quispiam presbiter siue diaconus sacrarii sindonem uel uelum subtracta uendiderit Iude similis estimabitur Scariothis. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, nouerit se supradicti Iude suscepturum⁴ penam.

JK +11; H 48.16-18, M 39-40; ID 2.65 to estimabitur only, 2.86A (IDcrpbv), 6. 88; +C 17 q 4 c 15 (cf. c 12A above)

¹ Non distrahenda CWKNBPZGHQ; In distrahendi A

² Non – ornamenta *in mg.* G; *in mg. and in text* Z

³ igitur *add. and canc.* H

⁴ *corr. fr.* -urus G

18

De uitanda familiaritate feminarum¹

Clericus uero solus ad femine tabernaculum non accedat, nec properet² sine maioris natu iussione. Nec presbiter solus cum sola femina fabulas misceat, nec archidiaconus nec dyaconus³, sub pretexto humilitatis uel officii frequentet domicilia matronarum aut forte per clericos aut domesticos eius matrone mandent secretum aliquid⁴. Si cognitum fuerit, et ille deponatur⁵ et illa a liminibus arceatur ecclesie. Sed si forte aliqua intercessio fuerit, episcopo suggeratur⁶. Et si talis est ad quam debeat⁷ pro interuentu ipse pergat. Sin autem de latere suo dirigat cum duobus aut tribus qui hoc debeant sanare.

JK +11; H 48.19-26, M 40; ID 6.89; D 81 cc 20-21 (var., and c 21 is a Palea); cf c 12C above

¹ De – feminarum *in mg.* ZGQ; *om.* H; feminarum] cum femina P

² neque *add.* ZGHQA, *om.* CLRXSWKNBVP

³ nec diac. *ss* ZH

⁴ aliquid CRWKNBVPZA; aliquid GHQ

⁵ et ille *de ss* Z

⁶ ep. sugg. CLRXSWBVPZGHA; sugg. ep. KNDM

⁷ ire *add.* ZGHQA, *om.* CRXSWKNBVP

19

¹De accusatoribus patrum²

Qualis autem condempnatio et qualis imminet maledictio his qui in³ patres peccant docet nos diuina scriptura. Si enim Cham filius Noe cum uidisset suum nudum patrem⁴, quoniam non cooperuit patris corporalem nuditatem sed egressus nuntiauit eam fratribus et illi uestimento eum⁵ cooperuerunt⁶, ipse quidem Cham et illi qui ex eo nati sunt sub maledictione facti sunt, qui autem cooperuerunt eum benedictionem meruerunt, multo magis isti maiore et ampliore condempnatione digni sunt qui patribus obuiare aut contra eos insurgere nituntur, aut iniuriam aut⁷ contumeliam⁸ eis inferre moluntur. Quoniam qui his resistit Deo resistit⁹, et qui eis iniuriam uel contumeliam facit Deo cuius legatione funguntur¹⁰ facit. [3va]

JK +11; H 50.14-23, M 42; C 2 q 7 c 9 is widely var.

¹ Item *add.* ZGHA (*om.* Q); Clemens *add. in mg.* A; Clemens - subditorum *add. from c 20* H

² De - patr. CRXWKBVPQA; *om.* H; *in mg.* ZG

³ *ss* A

⁴ suum nudum patrem CWKNBPZGH; suum patrem nudum Q; patrem suum nudum A

⁵ *ss* Z

⁶ *corr. fr.* -int Z

⁷ aut CLXSKNDM; uel RBVPZGHA

⁸ -me- *ss* A

⁹ Deo res. CXWKBVPZGHA; *om.* NDM

¹⁰ leg. fung. CWKDMBVPZHA; fung. leg. N

20

Clemens in tertia¹ epistola ad uniuersos. De doctrina prelatorum et obedientia subditorum²

Vestrum³ est qui legatione Christi fungimini docere populos, eorum uero est obedire uobis ut Deo⁴. Si autem uobis episcopis non obedierint omnes presbiteri, diaconi ac subdiaconi et reliqui clerici cuncti, omnesque principes tam maioris ordinis⁵ quam⁶ inferioris, atque reliqui populi, tribus et lingue non obtemperauerint⁷, non solum infames sed et extorres a regno Dei et consortio fidelium ac liminibus⁸ sancte Dei ecclesie alieni erunt. Nam⁹ uestrum est¹⁰ eos instruere, eorum uero¹¹ est¹² uobis obedire ut Deo, cuius legatione fungimini, dicente Domino, Qui uos audit me audit, et qui uos spernit me spernit et qui uos recipit, recipit¹³ eum qui me misit. Nichil enim¹⁴ iniustius uel¹⁵ inhonestius est¹⁶ quam filios patribus rebelles¹⁷, aut clericos uel¹⁸ laicos

¹ secunda X

² Clemens - uniuersos. (De - subdit. *in mg.*) ZG; Clemens - uniuersos *here, with* Clemens - uniu. De - subdit. *in mg. to c 19* H

³ Vestrum CRWKNBVZGHA; Nostrum PQ

⁴ ut Deo LSWKNDBVPZGHA; in Domino C; in Deo RX

⁵ ord. CWDMKBVPZGHA; *om.* N

⁶ et *add.* ZGH; *om.* CRXSWKNBVPQA

⁷ -erunt P

⁸ luminibus P

⁹ enim *ss after* uestrum Q

¹⁰ est C²LRSKNBZHQA; *om.* CR²X

¹¹ *om.* L

¹² est LSWKNBVPZGHQA; *om.* CRX

¹³ *repeated again* A

¹⁴ est *add. ss* H

¹⁵ uel CRWKNVPZGHA; aut B

¹⁶ *om.* H

¹⁷ patribus rebelles CWKNBPZGHQ; rebelles patribus A

doctoribus¹⁹ seu discipulos magistris inobedientes uel proteruos existere. Nouimus enim²⁰ primum hominem per inobedientiam cecidisse, idcirco omnes hoc uicium cauere monemus.

JK +12; H 53.2-14, M 43-4

¹⁸ uel CRXWKDBPZGHQ; aut NVA

¹⁹ doct. uel laicos *marked for reversal* Z

²⁰ enim CRXWKKNVPZGHQA; *om.* B

21

Item. Nichil agendum clericis absque¹ licentia sui² episcopi³

Cunctis fidelibus et summopere omnibus⁴ presbiteris et⁵ dyaconibus et⁶ reliquis clericis⁷ attendendum⁸ est, ut nichil absque episcopi proprii licentia agant. Non utique⁹ missas sine eius iussu quisque presbiterorum in sua parrochia agat, non baptizet, nec¹⁰ quicquam¹¹ absque eius permissu¹² faciat. Similiter et reliqui populi, maiores scilicet¹³ et minores, per eius licentiam quicquid agendum est agant¹⁴. Non utique missas, nec sine eius permissu a sua parrochia discedant, uel in ea aduentantes morari presumant. Anime enim eorum ei¹⁵ credite sunt, ideo omnia eius consilio agere debent et eo inconsulto nichil.

JK +12; H 57.34 - 58.4, M 49-50; ID 6.90 (cf 2.123, following BD 2.93); +C 16 q 1 c 41 to faciat

¹ absque CXWKNBVZG; sine QA

² licentia sui CLRKNBV; sui licentia XW; licentia ZGQA

³ Nichil - episcopi *in mg.* XZG; *om.* PH; *before* Item Q

⁴ *ss* V

⁵ et CKNBVPZGHQ; ac A; G

⁶ et CWKNBVP; ac ZGHQA

⁷ clericis CWKNBPZGQA; cleris H

⁸ -den- *ss* K; -end- *ss* B

⁹ utique CRXWKKNVPZGHQA; itaque B

¹⁰ nec LRSWKNBVPZGHQA; neque CX

¹¹ quicquam CR²XKNBZHA; *om.* R; quicq. quis. SW

¹² permissu CRXSWBVPZGHA; licentia DM; permissione KN

¹³ scilicet CRXSNBVPZGHA; sane K; natu sed D; sed D²M

¹⁴ agatur P

¹⁵ *corr. fr.* eo A

22¹

Vbi sit sacrificandum²

Hic ergo, hoc est in presenti uita positos oportet uos agnoscere uoluntatem Dei, ubi et agendi et sacrifici [3vb] candi est locus, quoniam in aliis locis sacrificari et missas celebrari non licet nisi in his in quibus episcopus iusserit, aut ab episcopo regulariter ordinato, tenente uidelicet³ ciuitatem, consecrata fuerint⁴. Aliter enim non sunt hec agenda nec rite celebranda.

JK +12; H 58.23-27, M 50; ID 3.62a, as BD 3.59a; De cons. D 1 c 14

¹ *om.* A

² Vbi - sacr. (sit *repeated* X) *in mg.* XZGQ; *repeated in mg.* V; *om.* PH

³ *om.* G

⁴ quoniam in aliis - fuerint *om.* P

23¹*Clemens in epistola quarta*². *Communem uitam omnibus necessariam*³

Dilectissimis fratribus et condiscipulis Ierosolimis cum⁴ karissimo fratre Iacobo et coepiscopo habitantibus Clemens episcopus. Communis uita fratres omnibus est necessaria, et maxime his qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, et uitam apostolorum eorumque discipulorum⁵ imitari uolunt. Communis enim usus⁶ omnium que sunt in hoc mundo omnibus esse hominibus debuit, sed per iniquitatem⁷ alius hoc suum dixit esse⁸, et alius istud, et sic inter mortales facta diuisio est⁹. Denique Grecorum quidam sapientissimus hec ita sciens esse, communia debere ait esse¹⁰ amicorum omnia. In omnibus autem sunt sine dubio¹¹ et coniuges. Et sicut non potest, inquit¹², diuidi¹³ aer¹⁴ neque splendor solis, ita nec reliqua que communiter omnibus data sunt ad habendum diuidi debere, sed habenda esse communia. Vnde et Dominus per¹⁵ prophetam loquitur dicens, Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres¹⁶ in unum, et reliqua. Istius enim consuetudinis more retento, etiam apostoli eorumque discipuli ut predictum est una¹⁷ nobiscum et uobiscum communem uitam¹⁸ duxere. Vnde¹⁹ bene nostis erat multitudinis eorum²⁰ cor unum et anima una, nec quisquam eorum aut nostrum de his que possidebat aliquid suum esse dicebat, sed omnia illis et nobis²¹ erant communia, nec quisquam egens erat inter nos. Omnes uero qui domos uel agros possidebant²², uendebant eos et precia eorum et reliquas res quas habebant offerebant²³, ponentes ante pedes apostolorum, sicut nobiscum²⁴ quidam uestrum²⁵ cognouerunt et uiderunt, et diuidebantur singulis prout cuique opus erat²⁶. Ananias autem uir austerus et Saphyra uxor eius, quia mentiti sunt apostolis de [4ra] pretio agrorum suorum quos uendiderant, nobis presentibus in conspectu omnium circumstantium a conspectu apostolorum propter peccatum²⁷ eorum et mendacium²⁸ que fecerunt mortui delati sunt ambo.

JK +13; H 65.4-27, M 57-8; +C 12 q 1 c 2a

¹ *om.* A

² ep. quarta CRXSWKNBVP; quarta ep. ZGHQ

³ Communem - necessarium *in mg.* XZGQ(*beginning* Nota); *om.* PH

⁴ *ss* Z

⁵ discipulorum CXWKNBPZH; discipulos G

⁶ vos P

⁷ *corr. fr* inquietem X²

⁸ dixit esse CRXKNVPZGQ; esse dixit WBH

⁹ diuisio est CRWKNBPZH; est diuisio G

¹⁰ *ss* C

¹¹ nisi *add. ss* K

¹² non pot. inq. CRXKNBVPZGH; inq. non pot. LW; non pot. S

¹³ diuidi CKNBPZH; *om.* G

¹⁴ ager P

¹⁵ per CWKNBPZGQ; pro H

¹⁶ fratres CWKNBPZH; *om.* G

¹⁷ una LRXSWKNDBVP(*with lacuna*)HQ; unam CN²ZG

¹⁸ comm. uitam CWKNBPZHQ; uitam comm. G

¹⁹ ut *add.* SK²ND²(*ss*)MN; *om.* CKNBPZGHQ

²⁰ eorum CRXSWBVPZGH; *om.* KNDM; credentium M²

²¹ et nobis *in mg.* S

²² -ebant CKNBVPZH; -ebat G

²³ off- CWKNBV; aff- XZGHQ; offerentes P

²⁴ uobiscum Q

²⁵ uestrum XSWKNDBVPZGH; nostrum CLRQ

²⁶ W *begins a new canon*

²⁷ peccatum CKNBZHQ; peccata L; *om.* RX; furtum R²S

²⁸ pecc. eorum et mend. *over erasure* C

24¹*Apostolorum² exempla imitanda³*

Quapropter hec⁴ uobis cauenda mandamus et doctrinis et exemplis apostolorum obedire precipimus, quia hii qui eorum mandata⁵ postponunt⁶ non solum rei sed et⁷ extorres⁸ fiunt. Que non solum nobis cauenda sed omnibus predicanda sunt. Vnde consilium dantes uestram prudentiam hortamur, ut ab apostolicis regulis non recedatis, sed communem uitam ducentes⁹ et scripturas sacras recte intelligentes que Domino¹⁰ uouistis¹¹ adimplere satagatis.

JK +14; H 65.28-31, 66.15-17, M 58, 60; +C 12 q 1 c 2b

---

¹ *om. A*

² Apostolorum CRXKNBVZ; Nota apostolo G; Nota a populo HQ

³ Apost. – imit. *in mg.* ZGHQ; *om. P*

⁴ *corr. fr.* hoc K

⁵ eorum mandata CWKNBPZHQ; mandata eorum VG

⁶ -itur P

⁷ et CWKD²BVPZH; *om. KNMG*; etiam Q

⁸ uel exteriores *add. ss R*

⁹ *corr. fr.* dic- H

¹⁰ adiuuante *add. KNDM, om. CLRXSWBVPZGH*

¹¹ uouistis CLXSV²ZHQ; nouistis RWKNDMBVPG

25¹*Scripturas² ex proprio ingenio non esse legendas³*

Relatum est etiam⁴ nobis quod quidam uestris in partibus commorantes aduersantur sanis doctrinis, et prout eis uidetur non secundum traditionem patrum sed iuxta suum sensum docere uidentur⁵. Multas enim quidam ut audiuius uestrarum partium ingeniosi homines ex his que legunt uerisimilitudines capiunt, et ideo diligenter obseruandum est ut lex Dei cum legitur non secundum propriam ingenii intelligentiam legatur uel doceatur. Sunt enim multa uerba in scripturis diuinis que possunt trahi ad eum sensum quem sibi unusquisque sponte presumpsit, sed non oportet. Non enim sensum extrinsecus alienum et extraneum debetis querere, ut quoquomodo⁶ ipsum ex scripturarum auctoritate confirmetis, sed ex ipsis scripturis sensum capere ueritatis. Et ideo oportet intelligentiam discere⁷ scripturarum ab eo qui eam⁸ a maioribus secundum ueritatem sibi traditam⁹ seruat, ut et ipse possit ea que recte suscepit competenter asserere.

JK +14; H 65.32 - 66.5, M 58-9; +D 37 c 14a

---

¹ *om. A*

² Nota *add. in mg.* G

³ Scripturas - legendas *in mg.* ZGH; *om. P*

⁴ *corr. fr.* at- H

⁵ -entur CWKNBPZH; -etur G

⁶ quomodo P; quo- *ss H*

⁷ int. disc. CWNDBVPZGH; disc. int. K

⁸ *om. P*

⁹ sibi trad. *in mg.* X²

A 1. II ANACLETVS¹

- ²i. Qui non debeant recipi ad accusationem uel testimonium
ii. Non esse tacendum pastoribus propter odium luporum
iii. Quod episcopus plures debet habere³ testes quam alius sacerdos in
sacrificando [4rb]
iiii. Vt⁴ ministri communicent
v. Qui sunt⁵ sacrilegi
vi. De peregrinis iudiciis
vii. De iudiciis prouinciarum
viii. De appellatione oppressi
iiiiii. De ordinatione episcoporum
x. Episcopum non esse ordinandum minus quam a tribus
xi. Qui sint admittendi ad accusationem
xii. De laceratoribus seruorum Dei
xiii. Quo ordine accedendum sit ad accusationem
xiiii. Vnde cepit ordo sacerdotalis
xv. Quod episcopi locum teneant apostolorum
xvi. In quibus ciuitatibus sint primates uel patriarche
xvii. In quibus locis sint metropolitani
xviii. Quis sit percussor
xviiii. Quibus in locis presbiteri, quibus episcopi esse debeant
xx. Que sit prima sedes
xxi. Que sit secunda sedes
xxii. Que sit tertia sedes
xxiii. Quod inoffensus querendus sit affectus accusatorum ac testium
xxiiii. Quod incorrigibiles ab ecclesia sint pellendi

---

¹ Anacletus KNDVBP; Anacletus papa C; Incipiunt capitula Anaecti pape LRXW; Incipiunt capitula de decretis An.... S; Anacletus capitul' M

² *Capitulatio om.* ZGHQA; *in* CLRXSWKNDMBVP

³ deb. hab. CLRWNDBP; hab. deb. K

⁴ Et P

⁵ sunt LXWKNBVP; sint CRS

1

Omnibus episcopis. Qui non debeant recipi ad accusationem¹ uel testimonium²
Anacletus papa tercius a Petro³ in primo decretali.⁴ Beatus predecessor noster Clemens, uir apostolicus et spiritu⁵ Dei plenus, una cum⁶ reliquis sanctis collegis suis statuit dicens, Accusandi uel testificandi⁷ licentia denegetur his qui Christiane religionis et nominis dignitatem et sue legis uel sui propositi normam aut⁸ regulariter

---

¹ *corr. fr. exc- V*

² Qui - testimonium CXWKNBVPH (omnibus episcopis *add. in mg.* H); Qui - testimonium *in mg.* ZGQ; *om.* A

³ a Petro *ss* P

⁴ Anacletus – decret. *om.* A

⁵ spiritu CWKNBPZGHQ; spiritus A

⁶ *ss* Z

⁷ uel test. *repeated and canc.* A

⁸ aut CWKNBVZGH; ac QA

prohibita neglexerint. Transgressores enim sponte legis⁹ sue eiusque uiolatores apostate nominantur. Omnis enim¹⁰ apostata refutandus¹¹ est ante¹² reuersionem suam, nec¹³ in accusationem¹⁴ recte agentium aut testimonium suscipiendus.

JK +2; H 68.11-18, M 61; ID 5.237a; cf IP 4.60; +C 3 q 4 c 2

⁹ vel *add.* P

¹⁰ enim CWKDBVPZGHA; autem N

¹¹ refuturadus P

¹² ante CWKNBPZGHQ; nec etiam post A

¹³ nec CWKNBPZGHQ; *om.* A

¹⁴ suam *add. and canc.* G

2

Non esse tacendum pastoribus propter odium luporum¹

Scimus² autem multos ob id infestare doctores ut eos perdant et proprie uoluntatis placita adimpleant. Non propterea tamen³ doctores in quantum⁴ uires suppetunt a recta emulatione et bona intentione recedere debent, scientes quia beati [4va] qui persecutionem patiuntur propter iusticiam. Nichil autem illo est pastore⁵ miserius qui luporum laudibus gloriatur. Quibus si placere uoluerit atque ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna perniciēs. Nullus ergo pastorum placere lupis et gregibus ouium potest. ⁶Deo enim⁷ perfecte sacrificantes non debent uexari sed portari, consolari atque ab omnibus uenerari. Ipsi autem quando sacrificant⁸ non soli hoc agere debent. sed testes secum adhibeant ut Domino perfecte in sacratis Deo sacrificare locis⁹ probentur. Ait namque auctoritas legis diuine, Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem uideris, sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus¹⁰.

JK +2; H 69.18-24, 70.20-25, M 62, 63; ID 5.237b to uenerari, 2.67 (mod. from Deo perfecte); +D 43 c 3 to propter iusticiam

¹ Non - luporum *in mg.* VZGH(*beginning* Nota non); *om.* P(*with no break*)A

² Scimus CLR²SWD²MK²; Sanius RXKNDBV(*obsc. corr.*)PZGHQ; Nouimus A

³ propterea tamen LRXSWKNBVPZGHA; enim (?) propterea C

⁴ quantum CRWKNPZGHA; tantum B

⁵ illo est pastore CWKNBZHQ; illo pastore est G; est eo pastore A

⁶ MQA *have here rubric* Quod episcopus plures debet habere testes quam sacerdos in sanctificando (*cf c 3*)

⁷ Deo enim CWKNBPZGHQ; *om.* A

⁸ -atur P

⁹ sacr. locis CWNDBPZGHA; locis sacr. K

¹⁰ K *places* Deo enim perfecte – Deus tuus *after c 3 below*

3

Quod episcopus plures debet habere¹ testes quam alius² sacerdos in sacrificando³

Episcopus Deo sacrificans testes ut prefixum est secum habeat, et plures quam alius sacerdos. Sicut enim maioris honoris gradu fruitur sic maioris testimonii incrementatione indiget. In solempnioribus quippe diebus, aut quatuor aut quinque aut tres⁴ dyaconos, qui eius oculi dicuntur, et subdyaconos atque reliquos ministros

¹ deb. hab. CWNDVZGHA; hab. deb. K

² alius CRXWKNV; *om.* ZGHA

³ Quod – sacrificis *in mg.* X; Quod episcopus - sacrificando *above, in c 2* MQA; *in mg.* VGH(*beginning* Nota quod); *obscured in B; om.* P; Quod episcopus plures debet habere testes in sacrificando quam sacerdos Z(*mg.*); Vt ministri communicent Q

⁴ tres CRWNDBVPZGHA; sex K

secum habeat, qui sacris induti uestimentis a fronte et a tergo⁵, et presbiteri e regione dextra leuaque corde contrito⁶ et humiliato spiritu ac prono stent⁷ uultu, custodientes eum⁸ a malis hominibus et consensum eius prebeant sacrificio⁹.

JK +2; H 70.25-32, M 63-4; ID 2.67b; De cons D 1 c 59 with first sentence of c 4

---

⁵ ter- ss H

⁶ corde contrito CRXSWKNBVP; contrito corde ZGHQA

⁷ stetit P

⁸ ss H

⁹ K here adds from c 2 above Deo enim perfecte - Deus tuus

4

Vt ministri communicent¹

Peracta autem² consecratione, omnes communicent qui noluerint³ ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim et⁴ apostoli statuerunt et sancta⁵ Romana tenet ecclesia.

JK +2; H 70.32-34, M 64; BD 3.77a; ID 2. 67c to liminibus; De cons. D 1 c 59 (end), De cons. D 2 c 10 as here

---

¹ Vt – comm. in mg. XVZHG; om. P

² autem CRXWDMKBVPZGHA; om. NQ

³ qui nol. in mg. H

⁴ et LRXSWKNBVPZGHA; om. C

⁵ sancta CWKDBVPZGHA; om. N

5

¹Qui sint² sacrilegi³

Qui rapit⁴ pecuniam proximi sui iniquitatem operatur. Qui autem pecuniam uel res ecclesie abstulerit, sacrilegium facit. Priuilegia ecclesiarum et sacerdotum sancti apostoli iussu Saluatoris intemerata et inuiolata eius⁵ decreuerunt manere temporibus.

JK +2; H 73.19-22, M 66; C 17 q 4 c 18 to facit, C 25 q 2 c 1a from Priuilegia

---

¹ Item add. LX²WNBVPZGHA; om. CRXKD; ? S

² sint CRXWDMBVHQA; sunt LKNZG; ? S

³ Qui sint sac. in mg. VZGH, om. P

⁴ rapuerit S

⁵ eius CLRXKNBZHQA; omnibus R²S

6

De peregrinis iudiciis¹

Leges ecclesie apostolica² firmamus auctoritate³ et peregrina iudicia submouemus.

Vnde et Dominus menti[4vb]onem faciens, Loth per Moysen loquitur dicens,

Ingressus es⁴ quidem⁵, inquit⁶, ut aduena numquid ut iudices.

JK +2; H 73.22-25, M 66-7; +C 3 q 6 c 13, C 25 q 2 c 1b to submouemus

---

¹ De - iud. CLRKNDVZGH (in mg. XVZGH); De iud. per. W; om. BP; De iuditiis prouinciarum in mg. A (cf c 7 below)

² apostoli P

³ et inuiolata omnibus add. and canc. S

⁴ es LKNDBVPZGHQ; om. CRXSA; est W

⁵ es add. R²SQ (not X)

⁶ inquit CRXSWKDBVP; inquit ZGHQA; om. MN

7

De iudicibus prouinciarum¹

Vnaqueque enim² prouincia tam iuxta ecclesiasticas quam iuxta seculi leges suos debet iustos et non iniquos habere iudices et non externos. nisi apostolice huius sedis³ decreuerit auctoritas.

JK +2; H 73.25-27, M 67; AL 3.80; C 3 q 6 c 15

¹ De - prou. CRKB; *in mg.* XVZGH; *om.* MN(*cf c 8*)PQA(*cf c 6*)

² Vnaqueque enim CWKNBPZHA; Vna enim queque G

³ apostolice huius sedis RXSKNPZGH; apostolici huius sedis C; apostolici sedis huius LW; huius apostolice sedis QA

8

Item ibi. De appellatione oppressi¹

Omnis enim² oppressus libere sacerdotum si uoluerit appellet iudicium et a nullo prohibeatur, sed ab his³ fulciatur et liberetur. Si autem difficiles cause aut maiora negotia orta fuerint, ad maiorem sedem referantur. Et si illic facile discerni non potuerint⁴ aut iuste terminari, ubi fuerit summorum⁵ congregatio congregata, quod per singulos annos bis⁶ fieri solet et debet, iuste et Deo placite coram patriarcha aut⁷ primate ecclesiastica et coram patricio⁸ secularia iudicentur negotia in commune. Quod si difficiliores orte fuerint questiones, aut episcoporum uel maiorum iudicia, aut maiores cause fuerint, ad sedem apostolicam si appellata⁹ fuerit referantur.

JK +2; H 74.3-11, M 67; C 2 q 6 c 3 to in commune

¹ Item ibi. De ap op (De app. opp. *in mg.* VZGH) CBVZGHA; Item - soppressi *in mg.* X; Item ibi. De iudicibus prouinciarum N; De app. opp. viii. Item ibi KP; De ap op M(*mg.*)Q

² enim CWKNBPZGHQ; *om.* A

³ his LR²SWKNBVPZGHQA; omnibus CRX

⁴ potuerint CLRS; poterint WKNBVPZGHQA; potuerunt X

⁵ *om.* K; summa P

⁶ bis CRXSW²RZGHQA; *om.* LWKNDMBVP

⁷ aut CLRXSWBVBZGHA; et KNDM

⁸ patricio CWKNBPGHA; patriticio Z

⁹ -ta ss B

9

Omnibus episcopis Italie¹. De ordinatione episcoporum²

Anacletus in secundo decretali. Ordinationes episcoporum auctoritate apostolica ab omnibus qui in eadem fuerint prouincia³ episcopis sunt celebrande. Qui simul conuenientes scrutinium⁴ diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus precibus celebrent, et manus cum sanctis euangelis que predicaturi sunt imponentes, dominica die hora tertia orantes, sacraque unctione exemplo prophetarum et regum capita eorum more apostolorum et Moysi ungentes⁵, quia omnis sanctificatio constat in⁶ Spiritu Sancto cuius uirtus inuisibilis sancto est⁷ chrismati permixta, et hoc ritu sollempnem celebrent ordinationem⁸. Quod si omnes simul conuenire minime⁹

¹ Omn. - Italie *om.* Q; *in mg.* A

² De - episc. CXKBQA; *in mg.* VDZGH; De appellatione oppressi N; *om.* P

³ fuerint prouincia CWKNBPZGHQ; prouincia fuerint A

⁴ scrutarium P

⁵ ungent- CRSWNDVZGH; ingent- X; unguent- KBPQA

⁶ *corr. to ex R²*

⁷ est *here* CLRKNBZHA, *before* sancte R²S

⁸ cel. ord. CRWKNPZGHA; ord. cel. B

poterunt¹⁰, assensum tamen suis precibus prebeant, ut ab ipsa ordinatione animo non desistant¹¹.

JK +3; H 75.21-30, M 69; ID 5.69a, as BD 1.15; IP 3.12 to celeb. ord. only, 3.17a from Quod si - end; D 64 c 2 has beg. and end only, D 75 c 1 as IP 3.12

⁹ non P

¹⁰ -erunt CWKNBPZGH; -uerint QA

¹¹ desistant CRXSKNBVPA; desinant ZGHQ

10

Episcopum non esse ordinandum minus quam a tribus¹ [5ra]

Porro et Ierosolimitarum² primus archiepiscopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur et secundum carnem Domini nuncupatus est frater, a Petro, Iacobo et Iohanne apostolis est ordinatus, successoribus uidelicet dantibus formam eorum ut minus quam a tribus episcopis reliquisque omnibus assensum prebentibus nullatenus episcopus³ ordinetur et communi uoto ordinatio⁴ celebretur. Reliqui uero sacerdotes a proprio ordinantur episcopo, ita ut ciues et alii sacerdotes assensum prebeant et ieunantes ordinationem celebrent⁵.

JK +3; H 75.30 - 76.1, M 69; ID 5. 69b to celebretur; IP 3.17b as ID; D 66 c 2 (Porro – ordinatio celebretur)

¹ Epis. - tribus CRKMB; *in mg.* XVZGHQ (G adding episcopis); De ordinatione episcoporum N; *om. with no break* PA

² -tarum CRXSWDMNBPZGA; -tanorum KHQ

³ null. episcopus CKNBZGHQ; null. episcopo P; episcopus null. A

⁴ ordinatio CKNBPZGHQ; celebratio A

⁵ Reliqui - celeb. *in mg.* M

11¹

Item. Qui sint² admittendi ad accusationem³

Accusatio quoque eorum⁴ super qua nos consulere uoluistis, non nisi ab idoneis et probatissimis uiris qui et suspicionibus et sceleribus careant fieri debet⁵, quia Dominus sacri sui corporis tractatores a uilibus ac⁶ reprobis et⁷ non idoneis personis infamari noluit nec calumpniari⁸, sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes a templo eiecit. Vnde liquet quod summi sacerdotes, id est episcopi, a Deo sunt⁹ iudicandi, non ab humanis aut prae uite hominibus lacerandi sed potius ab omnibus¹⁰ fidelibus portandi, ipso Domino exemplum dante quando per se ipsum¹¹ et non per alium uedentes et ementes eiecit de¹² templo sacerdotes. Nullus enim ut reor inuenitur¹³

¹ *om.* A

² sint CRXWMKVH; sunt BZGQ

³ Qui - accusationem CRXWMKB; *in mg.* VDZGHQ; Episcopum non esse ordinandum minus quam a tribus N (*cf c 10*); *om.* P

⁴ quoque eorum CLXSWKNBVQ; quoque R; eorum quoque MZGH; *om.* Br

⁵ *corr. fr.* -ent H

⁶ ac CRXSWKNBVP; et ZGHQBr

⁷ et CRXSWKNBVP; ac ZGHBr

⁸ col- H

⁹ sint P

¹⁰ omnibus LSWKNBVPZGH; omnibus hominibus *add.* CRX; hominibus Q

¹¹ ipsum se *later reversed* G

¹² de CLWBVPZGHQ; e KD; ex N

¹³ inuenitur LR² SWKNBVPZGHQ; *om.* CRX

inter nos qui uelit seruum suum ab alio quam a se iudicari¹⁴. Quod si presumptum fuerit aut multa¹⁵ indignatione ipse irascitur aut potius uindictam querit super eum. Vnde et Dominus ait per prophetam¹⁶, Qui uos tangit tangit pupillam oculi mei. JK +3; H 76 2-10, 13-14, 20-21, M 69, 70; Br fo. 64^v; ID 5.238a; IP 4.58 to templo eiecit only; +C 2 q 7 c 15a

¹⁴ uindicari P

¹⁵ add. R²

¹⁶ ait per proph. CRWNDBVZGHQ; per proph. ait K

12

¹Et paulo post². De laceratoribus seruorum Dei³

Si detractores⁴ quorumque grauiter iudicantur et in perditionis laqueum cadunt, multo magis laceratores et detractores atque accusatores famulorum⁵ Dei dampnantur et in baratrum, nisi se correxerint et per eorum satisfactionem⁶ condignam egerint penitentiam, indubitanter uadunt et uindicibus flammis exuruntur⁷. Hec et alia periculosa⁸ considerantes, apostoli constituerunt ne facile commouerentur aut lacerarentur uel accusarentur colonne [5rb] sancte Dei ecclesie, que apostoli et successores eorum ne⁹ inmerito dicuntur.

JK +3; H 77. 1-5, 18-20, M 70; Br fo. 64^v to flammis exuruntur; ID 5.238b; +C 2 q 7 c 15b

¹ A lacks all to flammis exuruntur below

² Et paulo post as inscr. CLWNQ; as first words of text RKDBPZGH, as last words of c 11 X

³ De - seru. Dei CLR²KBQ; in mg. VDZGH; Qui sint admittendi ad accusationem N (cf c 11 above); om. XP

⁴ corr. fr. detractores G

⁵ after corr. P

⁶ factionem P

⁷ H has rubric to c 13 in mg. here; QA begin c here, with rubric to c 13; Z begins a new canon, with neither inscription nor rubric

⁸ periculosa CRXSWKNBVB; perpericulosa ZGHQA

⁹ ne CRXBP; nec LSW; non KNDVZGHQA

13

Quo ordine accedendum sit¹ ad accusationem²

Sed si quis aduersus eos³ uel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat caritatis studio, ut familiari colloquio ea sanent commoniti que sananda sint⁴, et caritative emendent que iuste⁵ emendanda⁶ agnouerint⁷. Si autem aliqui eos priusquam⁸ hec egerint lacerare, accusare aut infestare presumpserint, excommunicentur et minime absoluantur antequam per satisfactionem ut iam dictum est condignam egerint penitentiam, quoniam iniuria eorum ad Christum pertinet, cuius legatione funguntur. ITEM. Eiectionem quoque ut supra memoratum est summorum sacerdotum sibi Dominus reseruauit⁹, licet¹⁰ electionem eorum bonis sacerdotibus¹¹ et spiritualibus populis concessisset.¹²

¹ acc. sit CRXWKDBVZQA; acc. G; sit acc. H

² Quo - accus. CLRMKB; in mg. XDVG; De laceratoribus seruorum Dei N; om. P; above, in mid c 12 HQA

³ Sed si quis adu. eos CRKDVPZGHA; si quis adu. episcopos B

⁴ sint CWKNBPZG²HQ; sunt A; ? G

⁵ iuste P; om. D

⁶ corr. fr. -enda K

⁷ agn- CRWKNBPGHQA; coagn- Z

⁸ postquam P

⁹ seru- P

¹⁰ corr. fr. h' R

JK +3; H 77.20-27, 78.5-7, M 70-1; Br fo. 64^v from Eiectionem; ID 5.238c; IP 4.34 to funguntur; C 2 q 7 c 15c as IP, D 79 c 11

¹¹ NOTA added in mg. C

¹² Item. Eiectionem - concessisset as here CRXDMBVPZ; K begins c 14 with this section; LSWNQ have it as a separate canon, N with rubric Quo ordine - accusationem from below, Q with rubric Vnde cepit ordo sac.; om. but added at foot of leaf G; om. A

14¹

Item. Vnde cepit ordo sacerdotum²

In nouo autem³ testamento post Christum dominum a Petro sacerdotalis cepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino ad eum, Tu es, inquit, Petrus⁴, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam, et porte inferi non preualebunt aduersus eam, et tibi dabo claues regni celorum. Hic ergo ligandi soluendique potestatem primus accepit a Domino primusque⁵ ad fidem populum uirtute sue predicationis adduxit. Ceteri uero apostoli cum eodem pari consortio honorem et potestatem acceperunt, ipsumque principem eorum esse uoluerunt⁶. Qui etiam iubente Domino in toto orbe dispersi euangelium predicauerunt.

JK +3; H 79.1-10, M 72; ID 5.1a; IP 3.82a; +D 21 c 2a

¹ om. A

² sacerdotum CRXWM; sacerdotalis LKNBVZGH; ? S. Vnde – sacer. in mg. VZGH; om. P; Quod - apost. from c 15 Q

³ ss C

⁴ Petrus inquit later reversed G

⁵ primusque C²LR²SKNBZHQ; primus CRX

⁶ ZG begin c 15 here

15¹

Quod² episcopi locum teneant apostolorum³

Ipsis quoque decedentibus, in loco eorum surrexerunt episcopi, quorum ordinatio pretaxato fieri debet⁴ ordine⁵ et modo. Quos qui recipit et uerba eorum, Deum⁶ recipit. Qui autem spernit eos⁷, eum a quo missi sunt et cuius funguntur legatione⁸ spernit et ipse indubitanter spernetur a Domino. ⁹Videntes autem ipsi apostoli messem esse multam et operarios [5va] paucos, rogauerunt Dominum messis ut mitteret¹⁰ operarios in messem suam¹¹. Vnde electi ab eis sunt septuaginta discipuli, quorum typum gerunt presbiteri, atque in eorum loco sunt constituti in ecclesia, de quorum ordinatione et reliquorum ministrorum supra dixisse sufficiat.

JK +3; H 79.10-17, M 72; ID 5.1b, 6.44 (from Vnde electi); IP 3.82b; +D 21 c 2b ending at constituti in ecclesia

¹ om. A

² Quo B

³ Quod – apost. in mg. XVZG; om. PHQ(with no break)

⁴ et add. C, om. LRXWKNBZGH

⁵ fieri deb. ord.] ord. fieri deb. V; deb. fieri ord. P

⁶ Domini P

⁷ spernit eos CWKNBPZH; eos spernit G

⁸ fung. leg. CWBDMPZGH; leg. fung. KN

⁹ Q begins new canon, with rubric Presbiteri xxxxxxxx discipulorum

¹⁰ mitteret LR²SWKNBVZGHQ; mittat C?RX; miteret P

¹¹ A new section in ZG; ZHG add mg. note: Presbiteri lxx discipulorum

ITEM¹². Prouincie¹³ autem multo ante Christi aduentum tempore diuise sunt maxima ex parte, et postea ab apostolis et beato Clemente predecessore nostro ipsa diuisio est renouata.

JK +3; H 79.21-23, M 72; ID 5.53a as CB Varia IB 5; IP 4.23; D 99 c 1a

¹² LSWKNBVZGHQ *begin a new section here, S with Item de eodem, KNBZH(mg.)Q with rubr. to c 16, WG with Item in red. L numbers as c 16. No break CRXP*

¹³ J *resumes*

16¹

In quibus ciuitatibus sint primates uel patriarche²

Et in capite prouinciarum, ubi dudum primates legis³ erant seculi ac prima iudiciaria potestas, ad quos⁴ qui per reliquas⁵ commorabantur quando eis necesse erat qui ad aulam imperatorum uel regum confugere non poterant uel quibus permissum non erat confugiebant pro oppressionibus⁶ uel iniusticiis suis, ipsosque appellabant quotiens opus erat, sicut in lege eorum preceptum erat, ipsis quoque in ciuitatibus uel locis nostris patriarchas uel primates, qui unam formam tenent, licet diuersa sint⁷ nomina, leges⁸ diuine et ecclesiastice poni et⁹ esse iusserunt, ad quos episcopi si necesse fuerit confugerent, eosque appellarent, et ipsi nomine primatum fruerentur, et non alii.

JK +3; H 79.23-32, M 72-3; ID 5.53b as CB Varia IB 5; IP 4.23b; D 99 c 1b

¹ *om. A*

² *In quibus - patriarche in mg. XJG; before Prouincie autem above MKNBV(beginning Item)ZH, VZH in mg.; om. P*

³ *legis CRWNBVPZGH; leg' D; leges K*

⁴ *quos CWKBPZGH; quas N*

⁵ *ciuitates add. R²S, om. CLRXKNBZH*

⁶ *uel regum confugere - oppressionibus om. P*

⁷ *sunt P*

⁸ *leges CRXSWNDBVPZQ; legis KGH; ? J*

⁹ *om. P*

17¹

In quibus locis sint² metropolitani³

Relique⁴ uero metropolitane ciuitates, que minores iudices habebant, licet maiores comitibus essent⁵, haberent metropolitanos suos qui predictis iuste obedirent primatibus, sicut et in legibus⁶ seculi ordinatum erat, qui non primatum sed⁷ aut metropolitanorum aut archiepiscoporum⁸ nomine fruerentur⁹. Et licet singule metropoles ciuitates suas prouincias habeant¹⁰, et suos metropolitanos habere debeant episcopos, sicut prius metropolitanos habebant¹¹ iudices seculares, primates tamen ut prefixum est et tunc et nunc habere iusse sunt, ad quos post sedem apostolicam summa negocia conueniant, ut ibidem quibus necesse fuerit [5vb] releuentur et iuste¹²

¹ *om. A*

² *sint CRW(ss)KNBZHQ; sunt G*

³ *In - metrop. in mg. XVZGHQ; om. P*

⁴ *corr. fr. Plerique L²*

⁵ *corr. fr. -et Z*

⁶ *legibus CRXSWBVPZGH; lege KNDM*

⁷ *sed CWKDBPZGH; om. N*

⁸ *archi- ss B*

⁹ *fuerentur P*

¹⁰ *habeant CRWKNVZGH; habebant B; bantur P*

¹¹ *habebant C²LXSKNBVZGH; habebant CRW(after corr.); habebatur P; habebat Q*

¹² *iuste CWKNBVZH; om. G*

restituatur, et hii qui iniuste opprimuntur iuste refoventur atque fulciantur, episcoporumque¹³ cause et summorum negociorum iudicia, salua apostolice sedis auctoritate, iustissime terminentur.

JK +3; H 79.32- 80.6, M 73; ID 5.53c as CB Varia IB 5; IP 4.23c; D 99 c 1c to nomine fruerentur

¹³ -que ss K²

18¹

Item. Quis sit percussor²

Sane percussor ille dicitur doctor qui sermone inutili conscientiam percutit infirmorum. Ideo tenere uos et omnes fideles oportet eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem ut potens sit consolari³ in doctrina sancta, et contradicentes redarguere et recte uiuentes atque rectam fidem tenentes consolidare.

JK +3; H 80.20-24, M 74; +D 45 c 18

¹ om.A

² Item. Quis sit percussor CLWMNB; Quis sit percussor. Item K; Item (Quis sit per. in mg.) XDVZJGH; Item P; Qui sit perc. Q

³ corr.to exhortari K

19

Omnibus episcopis¹. Quibus in locis presbiteri², quibus episcopi esse debeant³

Anacletus in tercio decretali. Episcopi apostolorum, presbiteri quoque⁴ lxxii discipulorum locum tenent. Episcopi autem non in⁵ castellis neque in modicis ciuitatibus debent constitui, sed presbiteri per castella⁶ et modicas ciuitates atque⁷ uillas debent ab episcopis ordinari⁸ et poni,⁹ singuli tamen per singulos titulos suos. Et episcopus non ab uno sed a pluribus debet episcopis¹⁰ ordinari¹¹, et, ut dictum est, non ad modicam ciuitatem ne uilescat nomen episcopi sed ad honorabilem¹² titulandus et denominandus est. Presbiter uero ad qualemcumque locum in eo constitute ecclesie¹³ est preficiendus.

JK +4; H 82.17-24, M 76; Br fo. 64^v; ID 5.58 (as BD 1.4), 5.98 (as here); D 80 c 3 lacks first sentence

¹ Omn. ep. in mg. QA

² -bi- ss A

³ Quibus – debeant in mg. XZGH; om. P

⁴ quoque CWKNBPZGHQ; om. A

⁵ in CXWKNBPZ²; om. ZGHQA

⁶ castella CKDBPZGHA; catella N

⁷ aque B

⁸ ab ep. ord.] ord. ab ep. P

⁹ tamen add. A, om. CWKNBPZGHQ

¹⁰ debet ep. CKNBPZGHQ; ep. debet A

¹¹ quia [?] add. G

¹² honorabilem CKNBPZHQA²; honorem G; horabilem A

¹³ in eo const. eccl. CRXKNBP; eccl. in eo const. ZGHQA

20¹

Item. Que sit prima sedes²

Prima sedes est celesti beneficio Romana ecclesia quam ut memoratum est beatissimi Petrus et Paulus suo martyrio consecrarunt³.

¹ om.A

² Que - sedes in mg. XVGH; om. P

³ suo mart. cons. CKDBPZHQ; cons. suo mart. N; mart. cons. G

JK +4; H 53.18-19, M 77; ID 5.2a; IP 4.4; D 22 c 2 para 2

21¹

Que sit secunda sedes²

Secunda autem³ sedes apud Alexandriam, que beati Petri nomine a Marco eius discipulo atque euangelista consecrata est, quia ipse et in Egypto primum uerbum ueritatis directus⁴ a Petro predicauit et gloriosum suscepit martyrium, cui uenerabilis successit Abilius⁵.

JK +4; H 83.20-24, M 77; ID 5.2b (as here); D 22 c 2 para 3 is widely var.

---

¹ om.A

² Que –sedes] ii in mg. V; Que secunda in mg. GH; om. XP

³ autem CLRXSBPZGH; om. KNDM

⁴ directus CWDMK²BZGH; directis KP; om. N

⁵ succ. Abilius CRXSWZGH; successit (ssD) uenerabilis Habilis DM; Abilius (corr. to Anianus K) succ. KNB; Abilius P

22¹

Que sit tertia sedes²

Tercia uero³ sedes apud Antiochiam eiusdem beati⁴ Petri apostoli habetur honorabilis, quia illic priusquam ueniret Romam habitauit, et Ignatium episcopum constituit, et illic primum [6ra] nomen Christianorum nouelle gentis exortum est.

JK +4; H 83.24-27, M 77; ID 5.2c; D 22 c 2 para 4

---

¹ om.A

² Que – sedes] iii in mg. V; om. XP; Que tertia in mg. HG

³ ss B

⁴ beati CDMKBPZGH; om. N

22A

Item

Accusatores et testes esse non possunt qui ante hesternum aut¹ nudiuertius diem² inimici³ fuerunt, ne⁴ irati nocere cupiant uel lesi se ulcisci uelint.⁵

JK +4; H 84.16-17, M 78; Br fo. 64^v; ID 5.239a; IP 4.84a; C 3 q 5 c 2a

---

¹ aut CRXWKNBPZGH; atque L; et SA: ? Q

² diem CKDBPZGHA; om. N

³ dicit *add. and canc.* G

⁴ ne CKNBP?ZHA; neque G

⁵ Item. Accusatores - uelint CLRXSWVP; Item. (om. B) Quod inoffensus- ac testium *from c 23 as rubric, followed by Accusatores et - uelint as opening sentence of c 23* MKNB; Item. Accusatores - uelint. Inoffensus - non suspectus [*i.e.* 22A + 23a], with Quod inoffensus - ac testium *as rubric to 23b* ZGA (quod - testium in mg. ZG); Item H; Quod inoff. - accusatorum Q(mg.) with text of c 22A run into c 23

23

Quod inoffensus querendus sit¹ affectus accusatorum ac testium²

Inoffensus igitur accusatorum et³ testium affectus querendus est et non suspectus. ET PAVLO INFERIVS⁴. Deteriores quippe⁵ sunt qui prepositorum uitam moresque

---

¹ sit CLS?KNBZHA, om. RX

² Quod - testium in mg. XGH; before c 22A D(mg.)MKNBV(in mg.)Z(mg.)Q(mg. lacking ac testium); om. P; before Deteriores below A

³ et RXSKNBPZGHQ; ac CLWA

⁴ ZA *begin new c.*

⁵ quippe sunt CLRSKNBPZGHQ; quippe X; sunt A

corrumpunt his qui substantias aliorum prediaque diripiunt⁶. Sententia quippe Cham filii Noe dampnantur qui suorum prepositorum culpam produnt. ceu Cham qui patris pudenda non operuit sed deridenda monstrauit. Pastor ecclesie si a fide exorbitauerit, erit a fidelibus corrigendus. Sed pro⁷ reprobis⁸ moribus magis est tolerandus quam distringendus⁹, quia rectores¹⁰ ecclesie a Deo iudicandi sunt, sicut ait propheta, Deus stetit in synagoga deorum. In medio autem deos diiudicat.

JK +4; H 84.17-18, 85.2-4, 85.17-22, M 78, 79, 80; Br fo. 64^v-5^r; ID 5.239b; IP 4.84b to non suspectus only; C 3 q 5 c 2b (cf IP), C 6 q 1 c 15 from Deteriores is widely variant

⁶ diripiunt CRXSKNBVP; his qui substantias - corrumpunt (dirumpunt X) *in mg. as omission X²ZH²*; his qui - corrumpunt *in mg. as rubric G, in text QA*

⁷ *ss C*

⁸ rebus R

⁹ disting- H

¹⁰ *ss B*

24

Item. Quod incorrigibiles ab ecclesia sint¹ pellendi²

Tam sacerdotes quam reliqui fideles omnes summam debent habere curam de his qui pereunt, quatinus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis aut si³ incorrigibiles apparuerint ab ecclesia separentur.⁴

JK +4; H 85.26-29, M 80; ID 5.239c; +C 24 q 3 c 14

¹ sint CKNBZHQA; sunt G

² Quod - pellendi *om. P; in mg. XZGH; Euaristus add. in mg. A*

³ *ss B*

⁴ Explicit *add. RXS*

A 1. III EVARISTVS¹

- ²i. De numero dyaconorum
- ii. Quomodo fiat legitimum coniugium
- iii. Quod non debeat episcopus dimittere parrochiam suam
- iiii. Ante discussionem non esse suscipiendos accusatores
- v. De uitanda precipiti sententia
- vi. De despoliatis³ episcopis

¹ Papa Euaristus incipit R; Ex decretalibus Euaristi pape X

² *capitulatio om. ZGHQA; in CLRXSWKNDMBVP*

³ despoliatis CRX²SW; spoliatis L XKNDMBVP

1¹

Affrice episcopis². De numero dyaconorum³

Euaristus papa quartus a Petro in primo decretalium suorum⁴. Dyaconi qui quasi oculi uidentur esse episcopi in unaquaque ciuitate iuxta apostolorum constituta septem debent esse, qui custodiant episcopum predicantem, ne ipse ab⁵ insidiatoribus

¹ *om. A*

² Aff. ep] Ep Aff. P

³ De num. diac. *in mg. ZGH; Quomodo fiat legitimum coniugium (with Ep Affrice. De num. diac. before c 2) Q; De numero diaconorum Affrice episcopis before c 2 A*

⁴ Euaristus - suorum *as opening to c 2 A*

⁵ *ss Z*

quoquomodo infestetur aut ledatur a suis, aut uerba diuina detrahendo⁶ aut insidiando polluantur [6rb] uel despiciantur.⁷

JK +20; H 87.16-19, M 81; Br fo. 65^r; D 93 c 11 has more, with AL 7.59

⁶ de- ss K; *corr. fr.* -enda B

⁷ uel desp. ss R²

2

Idem¹ ipse² in eodem decretali. Quomodo fiat legitimum coniugium³

⁴Aliter legitimum⁵, ut a patribus et a sanctis apostolis eorumque successoribus traditum inuenimus⁶, non fit coniugium⁷ nisi ab his qui super ipsam feminam dominationem habere uidentur, et a quibus custoditur uxor petatur, et a parentibus propinquioribus sponsetur, et legibus dotetur et suo tempore sacerdotaliter ut mos est cum⁸ precibus et oblationibus a sacerdote benedicatur, et a⁹ proximis tempore congruo petita legibus dotetur¹⁰ et sollempniter accipiatur. Si ita¹¹ peracta fuerint, legitima scitote coniugia esse¹². Aliter uero¹³ presumpta non coniugia¹⁴ sed aut adulteria aut stupra uel fornicationes potius quam legitima¹⁵ coniugia esse non dubitate¹⁶.

JK +20; H 87.22-88.5, M 81; Br fo. 65^r; ID 8.4-5 var.; below 3.15.4 as ID; IP 6.31 as ID; C 30 q 5 c 1 with added clause as in CL, ID

¹ Idem CKDBVPZ; Item N

² *corr. fr.* erat S

³ Quomodo - coniugium *in mg.* ZGH; QA *have here the rubric and inscription to c 1*

⁴ Euaristus - suorum *from c 1, add.* A

⁵ legitimum CRXSKNBZJGHQ; legitimum coniugium LA; legimum H

⁶ *corr. fr.* erat S

⁷ coniugium CKNBPZGH; *om.* A (Q *omits* non fit coniugium)

⁸ *after* et K

⁹ *lacuna follows in C*

¹⁰ legibus dotetur CRKNVPZJHQA; legibus B; dotetur G

¹¹ ita CKNBPZGHQ; *om.* A

¹² con. esse CRXBVPZGHQ; esse con. KNDABr

¹³ uero] non P

¹⁴ congrua Q

¹⁵ legitima CLRXZGHQA; *om.* KNDBVP

¹⁶ debet P?; esse non dubitate *in mg.* W²; Nisi uoluntas propria suffragauerit et uota succurrerint legitima *add.* C (*above line and in mg.*)L – *cf Gratian* ; Nisi uoluntas suffragantis et uota - legitima *add.* W³ (*mg.*); *om.*

RXSKNBVPZGHA

3

Quod non¹ debeat episcopus dimittere parrochiam suam²

Sicut uxori non licet dimittere uirum suum ut alteri se uiuente eo³ matrimonio societ ut⁴ eum adulteret, licet fornicatus⁵ sit uir eius, sed iuxta apostolum aut uiro suo⁶ reconciliari debet aut manere innupta, ita ecclesie non licet dimittere aut ab ea segregare episcopum suum ut alterum eo uiuente accipiat⁷, sed aut ipsum habeat aut⁸

¹ non CLRSKNBZHA; *om.* X

² Idem (Item A) Euaristus in secundo (quinto A) decretali *add.* ZGHQA. Quod - suam *in mg.* ZGH; Quod non episcopo dimittere parrochiam suam liceat Q(*mg.*)

³ ss Z

⁴ ut CNDBVPZGHA; *ad corr. to* aut K

⁵ fornicatus CKNBPJGHA; fornicator Z

⁶ uiro suo CKDBPZGHA; *om.* N

⁷ Id est ne alterum episcopum eo uiuente accipiat *add.* L(*mg.*)

innupta maneat, id est ne alterum episcopum eo uiuente accipiat ut fornicationis aut adulterii sui⁹ crimen¹⁰ incurrat. Nam si¹¹ adulterata fuerit, id est si se¹² alteri episcopo iunxerit, aut super se alterum episcopum duxerit, aut esse fecerit uel desiderauerit, per acerrimam penitentiam aut suo reconcilietur episcopo aut innupta permaneat. ET PAVLO POST. Non est itaque a plebe¹³ aut¹⁴ a uulgaribus hominibus arguendus uel accusandus¹⁵ episcopus, licet sit inordinatus, quia pro meritis subditorum disponitur¹⁶ a Deo uita¹⁷ rectorum¹⁸.

JK +21; H 90.15-26, 91.31-33, M 84-5, 86; Br fo. 65; ID 5.240a from Non est

⁸ aut] *om.* P

⁹ sui CKNBZPZGHQ; *om.* A

¹⁰ crimen CKDBPZGHA; episcopum N

¹¹ si CKNBZPZHQA; *om.* G

¹² se CKNBZPZHQA; *om.* G

¹³ a plebe CKNBZJHQA; *om.* G

¹⁴ *ss* Q

¹⁵ *om.* P

¹⁶ -atur P

¹⁷ *ss* C

¹⁸ Et paulo post – rectorum *as beginning of c 4 G; om.* A

4¹

Ante discussionem non esse suscipiendos accusatores²

Vnde si qui³ sunt uituperatores aut accusatores episcoporum uel reliquorum sacerdotum, non oportet eos a iudicibus [6va] ecclesie audiri antequam eorum discutiatur estimationis suspicio uel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua uita⁴, qua conscientia, quo⁵ merito, si pro Deo aut pro uana gloria aut⁶ inimicitia uel odio aut cupiditate ista presumpserint.

JK +21; H 92.5-11, M 86; ID 5.240b, 6.312

¹ *om.* A

² Ante - accusatores *in mg.* ZJGHQ

³ *corr. fr.* quis Z

⁴ qua uita CKNBZPZHQA; *om.* G

⁵ quo CLRX; quoue SWKNBVPZGHQ

⁶ pro *add.* WKNDZVP, *om.* CLRXSZJGHQ

5¹

Et paulo post². De uitanda precipiti sententia³

Deus omnipotens ut nos a precipitante sententie prolatione compesceret, cum omnia nuda et aperta sint oculis eius, mala tamen Sodome noluit audita iudicare priusquam manifeste cognosceret⁴ que dicebantur. Vnde ipse ait, Descendam et uidebo utrum clamorem qui uenit ad me opere compleuerint⁵ annon est ita ut sciam⁶. Deus omnipotens cui nichil⁷ absconditum est, sed omnia ei manifesta sunt etiam⁸ antequam fiant, non ob aliud hec et alia multa que hic prolixitatem uitantes non inseruimus, per

¹ *om.* A

² Et paulo post *as rubric* CRNDBP; *as end of c 4 X; in text* KZGH; *om.* Q

³ De – sententia *in mg.* ZGH, *against* Deus Omnipotens *below* ZG

⁴ cognosceret CKNBPHQ; agnosceret ZG

⁵ -erint CNDBPZGH; -erit K

⁶ GZ *begin a new canon here*

⁷ -l *ss* N

⁸ *ss* Z

se inquirere dignatus est, nisi ut nobis exemplum daret ne precipites in discutiendis et iudicandis negotiis essemus.

JK +21; H 92.16-23, M 86; ID 5.240c, 6.312A; C 2 q 1 c 20a

6¹

*De spoliatis episcopis*²

Audiuimus enim quosdam a uobis³ infamatos et dilaceratos episcopos a ciuitatibus propriis⁴ pulsos, quia alibi episcopi constitui non possunt nisi in ciuitatibus non minimis, et alios ipsis uiuentibus constitutos. Ideo hec uobis scribimus ut sciatis hoc fieri non licere, sed proprios reuocari et integerrime restitui debere. Illos uero qui adulterina feditate suas sponsas, quas et uxores eorum prefixo tenore esse intelligimus, tenent eici et adulteros atque infames fieri, eosque ab ecclesiasticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduersus eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, et auctoritate huius sancte sedis⁵ terminandum.⁶

JK +21; H 91.12-20, M 85; ID 5.254 as BD 3.140; +C 3 q 2 c 4

¹ *om. A*

² De spol. (despol. CR; spoliandis L) episcopis (de propriis *add W, cf last note to c 2 above*) CLRXSWKNDBVPJGH; Idem in secunda epistola (De spol. ep. *in mg. JGH, om. Z*) ZJGHQ

³ uobis CRKNBPJGH; nobis Z

⁴ propriis CKNBZJH; *om. G*

⁵ sancte sedis CRKNVZGH; sedis sancte BP

⁶ Explicit *add. R*; Explicit Euaristus *add. X*; Expl.... *add. S*

A 1. IV ALEXANDER¹

- ²i. De extorta confessione
- ii. Quo ordine adeundi sunt³ primates uel alii iudices
- iii. Quod debeat aqua misceri cum uino⁴ in calice [6vb]
- iiii. Quod eucharistia⁵ omnes hostias precellat
- v. De conspersione salis et aque
- vi. Quanto meliores sunt sacerdotes tanto facilius exaudiri
- vii. De confessione per uim extorta⁶
- viii. Item de extorta confessione⁷

¹ Incipit Alexander papa X

² *capitulatio om. ZGHQA; in CLRXSWKNDBV*

³ sunt LRXSWKNBV; sint CP

⁴ cum uino *ss L*

⁵ -tia] -ta P

⁶ extorta viii. Item de infamia persecutorum episcoporum *interlined CLW(over erasure)*; De infamia persecutorum *interlined D (in text M); om. RXSKNBVP*

⁷ extorta confessione] dextorta confessionem P

1¹

*Omnibus*² *orthodoxis. De extorta confessione*³

Alexander papa .v. a Petro in suorum primo decretalium. Si sacerdotibus uel auctoribus ecclesie⁴ quedam scripture quoquomodo per metum⁵ aut fraudem aut per

¹ *om. A*

² episcopis *add. and canc. Z; Omn. orth. om. Q*

³ De – conf. *in mg. JGHQ; A has this rubric, followed by Alexander - decretalium as opening of c 3 below*

⁴ ecclesie CKDBPZGH; *om. N*

uim extorte⁶ fuerint, uel ut se liberare possent, quocumque ab eis conscripte uel laborate fuerint ingenio, ad nullum eis preiudicium uel nocumentum ualere censemus, neque ullam eis infamiam uel calumpniam aut a suis sequestrationem bonis unquam, auctore Deo et sanctis apostolis eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio enim in⁷ talibus non⁸ compulsata sed spontanea⁹ fieri debet. Omnis enim confessio que fit ex necessitate¹⁰ fides non est. Confessio ergo in talibus non extorqueri¹¹ sed debet sponte profiteri. Pessimum enim est¹² de suspitione aut extorta confessione quemquam¹³ iudicare, cum magis cordis inspector¹⁴ sit Dominus quam operis. Non potest autem diuino¹⁵ condemnari examine quem Dominus suo reseruauit¹⁶ iudicio¹⁷. Si omnia namque in hoc seculo uindicta¹⁸ essent, locum diuina iudicia non haberent. ET PAVLO POST. Peius malum non esse estimo¹⁹ quam Christianos suis inuidere sacerdotibus.

JK +24; H 97.36 - 98.5, 98.14-15, 98.18-20, H 98.24-25, H 98.23-24, M 92, 93; ID 5.241; IP 4.118 to sustinere permittimus; C 15 q 6 c 1a to non haberent. (cf c 8 below)

⁵ *corr. fr. meritum Z*

⁶ -xt- ss G

⁷ ss C

⁸ ss G

⁹ uel *add.* P

¹⁰ conf. que fit ex nec. CKDBPZGH; que fit ex nec. conf. N

¹¹ -t- ss C

¹² est enim LRXSWBV(enim ss)PZGH; enim C; enim est C²KNDQ

¹³ quemquam CKNBZHQ; quemque G

¹⁴ cordis insp. CRXKNBVP; insp. cordis ZJGHQ*

¹⁵ diuino LRXSWKNBVZGHQ; humano CW²

¹⁶ suo res. CKNBZJGQ; res. suo H

¹⁷ Non potest autem diuino - iudicio *om.* P; iudicio *after corr.* Q

¹⁸ uindicta P

¹⁹ estimo CRXKNBV; existimo SZJGHQ

2¹

Quo ordine adeundi sunt² primates uel alii³ iudices⁴

Si quis erga episcopum uel auctores ecclesie quamlibet querelam iustam se⁵ habere crediderit, non prius primates aut alios adeat iudices quam⁶ ipsos a quibus se lesum existimat conueniat⁷ familiariter non semel sed sepius, ut ab eis aut suam iusticiam accipiat aut excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis et ab aliis communione priuetur, tanquam apostolorum patrumque aliorum contemptor. [7ra]

JK +24; catena from H 98.29-34, M 93; ID 5.242; IP 4.35; +C 2 q 7 c 16

¹ *om.* A

² sunt LRXSKNBZG; sint CWVHQ

³ alii CKNBZJHQ; *om.* G

⁴ Quo - iudices *in mg.* ZGH

⁵ se CKNBVP; *om.* ZJGH

⁶ iud. quam LRXWKNBVPZGH; quam iud. C

⁷ -iat CLRXSWD²ZGH; -it W²KNDBP; conuen' V

3

Quod debeat aqua misceri cum uino in calice¹

Non debet, ut a patribus accepimus et ipsa ratio² docet, in calice Domini aut uinum solum aut aqua³ sola offerri, sed utrumque permixtum, quia utrumque ex latere eius sua in passione⁴ perfluxisse⁵ legitur.

JK +24; H 99.4-7, M 93; ID 2.15b as BD 5.5, 2.68a

¹ Quod – calice CKNBQ; Item (Quod - calice in mg.) ZGH; om. A, which precedes the c. with the rubric and opening of c 1, qv.

² ss K

³ ss K

⁴ sua in passione CRXNDVBGH; in sua passione KQ; in passione sua ZA

⁵ perfluxisse CRXNDBPZGHQA; profluxisse K; fluxisse V

4

¹Quod eucharistia omnes hostias precellat²

Nichil enim in sacrificiis maius esse potest quam corpus et sanguis Christi, nec ulla oblatio hac³ potior est, sed hec omnes precellit. Que pura conscientia Domino offerenda est, et pura mente sumenda, atque ab omnibus ueneranda, et sicut potior est ceteris ita potius excoli et uenerari debet.

Repeated below as 1.12.1A in HQ; JK +24; H 99.16-19, M 94; ID 2.15 (end, as BD 5.5), 2.68b; De cons. D 2 c 8

¹ Item add. ZGHA; om. CXKNBVPQ

² -at CX²KNBPZJH; -it GQA; Quod – precellat in mg. X²ZGH; Quod debeat – calice (cf c 3), later canc. X

³ hac CRKNBPJGHQA; om. V; ac Z

5¹*De conspersione salis et aque²*

Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur et purificentur, quod et omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis uitule aspersus populum sanctificabat³ atque mundabat, multo magis aqua sale aspersa diuinisque precibus sacrata populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Heliseum prophetam sterilitas aque sanata est, quantomagis diuinis precibus sacratus⁴ sterilitatem rerum aufert humanarum, et coinquinos sanctificat et purgat et cetera bona multiplicat, et insidias diaboli auertit et a phantasmatis uersutiis homines⁵ defendit?

JK +24; H 99.19-27, M 94; ID 2.68c; De cons. D 3 c 20

¹ om. A

² De - aque in mg. ZGH

³ pop. sanct. CRSKNVPZGH; sanct. pop. B

⁴ -atus LRXWKNBVPZGHQ; -ata CL²S

⁵ -ines CLRXSKNBVP; -inem Z; -inum JGHQ

6¹

Idem² in secundo decretali³. Quanto meliores sunt sacerdotes, tanto facilius exaudiri⁴

Ipsi sacerdotes pro populo interpellant et peccata populi condempnant, quia suis precibus ea delent atque consumunt, qui⁵ quanto digniores fuerint tanto facilius in necessitatibus pro quibus clamant exaudiuntur.

JK +25; H 102.17-20, M 97; ID 2.69, 6.45; +C 1 q 1 c 91

¹ om.A

² Idem CKDBVPZGH; Item N

³ Idem – decr. as last words of c 5 X

⁴ Quanto - exaudiri in mg. ZGH

⁵ corr. fr. quia G

7¹

Idem in epistola sua². De confessione per uim extorta³

Est etiam et hoc ad⁴ sanctam perlatum⁵ sedem quod pudet dicere, et non solum sacerdotali sed etiam⁶ omni Christiano nomini inimicum⁷, id est quod nonnullos episcopos uel sacerdotes [7rb] aut⁸ metu⁹ compellunt aut ui extorquent¹⁰ aut fraude decipiunt aliquas confessionis sue in alteram partem quam debeant, aut pro suarum non¹¹ requisitione rerum aut, quod deterius est, alieni erroris secta scripturas facere et propriis manibus roborare et coram populis recitare atque confiteri. Alios dicunt carceribus et ergastulis¹² retrudi, ut saltem his territi insidiis deuiant Domini sacerdotes, et suis faueant uoluptatibus.

JK +24; H 95.17-25, M 89

¹ om.A

² as last words of c 6 X

³ De - extorta in mg. ZGH

⁴ et hoc ad CRXSKNBVP; et hoc ad hanc ZJGH(corr. fr. a hanc); et hanc Q

⁵ peruenit Q

⁶ etiam CKNV(after Christ.)PZGH; et B

⁷ corr. fr. -ico Z

⁸ aut CKNBVPZH; om. G

⁹ corr. fr. metum Z

¹⁰ -uent CKNBVPZH; -uunt G

¹¹ partially erased K

¹² ergastulis CKNVBZGQ; argastulis (corr. fr. -atu-) B; ergastrulis H

7A¹

Item² de infamia persecutorum³

Procul dubio hi⁴ qui episcopos persecuntur et amouere nituntur iniuste contra apostolicam auctoritatem si a morte⁵ prohibentur, dicente Domino, Nolo mortem peccatoris sed ut conuertatur et uiuat, perpetua tamen notantur infamia, et exilio digni iudicantur finitimo, de quibus a temporibus apostolorum et infra⁶ tenemus, atque decreta habemus. Eorum accusandi episcopos uel testificandi in eos uocem obstruimus, quos non humanis sed diuinis actibus mortuos scimus.

JK +24; H 96.18-24, M 91

¹ om.A

² Rubric but no canon number CRXKNBV; rubric and viii L

³ persecutorum P; de – persec. in mg. GZ; Item - pers. in. mg. H

⁴ hii/hi CLRXS(? corr.)KNBPGHQ; ii Z

⁵ h' add. P

⁶ ista add. C²R²S, om. CLRXWKNBVPZGHQ

8¹*Item de extorta² confessione³*

Confessio uero in talibus non compulsa sed spontanea fieri debet⁴, ipso attestante qui ait, Ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemie⁵, et cetera que sunt ad hec pertinentia. Nec tantum attendenda sunt que fiunt⁶ quantum quo animo fiunt. Quorum exempla si omnia scribere ceperimus⁷ ante dies quam exempla⁸ deficient. Vnde et illud est quod Dominus ad munera⁹ Abel respexit, et non ad Caim, quia magis intendit ad offerentis animum quam ad ea que offeruntur. Inde et¹⁰ Dominus per prophetam inquit, Dominus scit cogitationes hominum. Et per Osee ait¹¹, In gutture tuo sit tuba, quasi aquila super domum Domini. Et Dominus in euangelio inquit¹², Tu autem cum oraueris intra in cubiculum, et clauso ostio ora Patrem tuum. Omnis enim confessio que fit ex necessitate fides non est. Et¹³ [7va] ait apostolus¹⁴, Corde enim creditur¹⁵ ad iusticiam, ore autem confessio fit ad salutem. Amplius autem¹⁶ respicit Deus ad cogitationes et spontaneas uoluntates quam ad actus qui per simplicitatem aut¹⁷ necessitatem fiunt. Confessio uero non extorqueri debet in talibus sed potius sponte¹⁸ profiteri. Pessimum est enim de suspitione aut extorta confessione quenquam iudicare, cum magis inspector cordis sit Dominus¹⁹ quam operis, et potius querat²⁰ cogitationes puras et uoluntates bonas quam labia mendacia.²¹

JK +24; H 98.5-21, M 92-3. (cf c 1 above)

¹ om. A

² exorta X

³ de - confessione *in mg.* GZ; Item - conf. (*in mg.* JH) JHQ

⁴ fieri debet CRNDBVPZGH; debet fieri K

⁵ -ie CRXKNBV; -ia ZGHQ

⁶ fiunt CD²NBVPZGH; om. D; fiant K

⁷ ceperimus CKDBPZGH; cepimus N

⁸ quam ex. dies *marked for reversal* G

⁹ numera P

¹⁰ et CKDBPZGH; om. N

¹¹ ait C²LR²SKNBZHQ; om. CRX

¹² inquit CRKNVPZGH; ait B

¹³ om. P

¹⁴ ait apost. CRXKNBV; apost. ait JGHQ; Paulus ait Z

¹⁵ enim creditur CKNBZJH; crede G

¹⁶ autem CRKBPZGH; om. N

¹⁷ per *add.* C²RXZGH, om. CLSKNBVP

¹⁸ potius sponte CKNBPZH; sponte potius G

¹⁹ cordis sit Dominus CRXVBZGH; sit Dominus cordis LW; sit cordis Dominus KD(Dominus *ss*)NB

²⁰ querat CRSKNBVP; i querat X; requirit ZGH; querit Q

²¹ Explicit *add.* LRS; Explicit Alexander *add.* X

8A¹*Item de tempore Pasce et baptismi*

A quartodecima uero luna primi mensis usque ad uicesimum primum eiusdem mensis diem Paschalis celebretur festiuitas. Eodem etiam tempore baptismus celebrandus est catholicus. Sed tamen si necesse fuerit aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem uenientes quocumque loco uel momento ubicumque euenerit, siue in flumine siue in mari, siue in fontibus, tantum Christiane confessione credulitatis clarificata, baptizentur. Ipsius quoque quod in baptismo polliciti sunt summopere est attendendum² ne infideles sed fideles inueniantur. Ipsi uero qui infidelitatis nota

¹ Z only

² attendum Z

asperguntur, infames efficiuntur, atque inter fideles minime reputantur. Hec uero statuta nulla debent improbitate conuelli, nulla nouitate mutari, quia alia ratio est causarum secularium, alia diuinarum. Audiuimus namque apud uos uestrosque diuersa iudicia fieri et incerta iudicari.

Ps-Victor; JK +74; H 127.29 - 128.11, M 122-3; cf below 1.12.1-2a

8B¹

*Item*²

Nichil enim in sacrificiis maius esse potest quam corpus et sanguis Christi. Nec ulla oblatio est hac potior, sed hec omnes precellit, que pura conscientia Domino offerenda est, et pura mente sumenda, atque ab omnibus ueneranda, et sicut potior est ceteris, ita potius excoli et uenerari debet.

above c 4, repeated, and cf 1.12.1A below

---

¹ ZJ only

² Retro est. Nullus sacrificium maior eucharistia *in mg.* Z

A 1. V SYXTVS¹

- ²i. Non debere tractari uasa sacra³ nisi a sacratis
- ii. De appellatione
- iii. Quod uocatus Romam uadat
- iiii. Quod purgatus cum reuertitur apostolicis litteris se muniat
- v. Expoliatum suis rebus episcopus non excommunicet

---

¹ Syxtus CLRMKVP; Incipit Sextus papa X; Syxtus capitula NB

² *capitulatio* in CLRXSWKNDMBVP; *om.* ZGHQA

³ uasa sacra CLRKDBVP; uasa <sacra> M; sacra uasa N

1

Omnibus in Christo¹ dilectis fratribus². Non debere tractari uasa sacra³ nisi⁴ a sacratis⁵

Syxtus a Petro papa⁶ .vi. in primo suorum decretalium⁷. A nobis et a⁸ reliquis episcopis ceterisque Domini sacerdotibus statutum⁹ est ut sacra uasa non ab aliis quam a sacratis Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim ualde est ut sacra Domini uasa quecumque sint humanis usibus seruiant¹⁰, aut ab aliis quam a Domino famulantibus eique dicatis tractentur uiris, ne pro talibus presumptionibus iratus Dominus plagam imponat¹¹ populo suo.

JK +32; H 108.6-11, M 103; ID 2.70 inscr. as here, 3.264 has more, as BD 3.214; De cons D 1 c 41 var.

---

¹ in Christo *after* fratribus *but marked for reversal* Z

² Omnibus - fratribus *in mg.* P

³ uasa sacra CRKDBVPJHQA; sacra uasa NZ

⁴ nis G

⁵ Non – sacr. *in mg.* PGH

⁶ a Petro papa CKNBVPZGHQ; papa a Petro A

⁷ suorum dec. CKNBPZG²HA; dec. suorum G

⁸ a CLRXSWP; *om.* KNBVZGHA

⁹ statum P

¹⁰ *corr. fr.* -uant H

¹¹ plagam imponat CKNBPZGHQ; imponat plagam A

2

*De appellatione*¹

Si quis uero fratrum² pulsatus fuerit in aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam et apostolicam appellet sedem³, et ad eam quasi ad caput suffugium⁴ habeat, ne innocens dampnetur, aut ecclesia sua detrimentum patiatur.

JK +32; H 108.16-18, M 103; ID 5.3a; C 2 q 6 c 4

¹ De app. *in mg.* GH

² uero fratrum CRXSKNBVP; uero uestrum ZJGHQ; uestrum A

³ ap sedem CKNBPZGHQ; sedem ap A

⁴ suffugium CXSKNBVPZJG; suffragium QA; suffigium H

3

*Quod uocatus Romam uadat*¹

Si autem necesse ei euenerit², eamque appellare minime³ uoluerit, et uocatus tamen ab hac⁴ sancta sede fuerit, non renuat uenire sed confestim ut ei⁵ nunciatum fuerit uenire festinet, et causas pro quibus uocatus est prudenter disponat, atque si necesse [7vb] aliquid corrigere fuerit, cum his quos hic primum inuenerit corrigat.

JK +32; H 108.19-22, M 103; ID 5.3b

¹ Vocatus Romam uadat *in mg.* ZGH

² euenerit CXSBVPZGHA; fuerit KND

³ ap minime CKNBPZGHQ; minime ap A

⁴ *A leaf missing here* B

⁵ ex P

4¹*Quod purgatus cum reuertitur apostolicis² litteris se munit*³

Ad ecclesiam tamen suam⁴ non prius reuertatur quam hinc litteris apostolicis uel formatis pleniter instructus atque purgatus sit si fuerit unde. Et postquam domi reuersus fuerit⁵, cognoscant uicini sui qualiter hic suam aliorumque causam finierit, quatinus eam absque aliqua ambiguitate nuntiare et predicare omnibus possit. Ab hac enim sancta sede a sanctis apostolis⁶ tueri, defendi et liberari episcopi iussi sunt, ut sicut eorum dispositione ordinante Domino primitus sunt constituti, sic huius sancte sedis cuius dispositioni eorum causas et iudicia seruauerunt protectione futuris temporibus sint ab omnibus peruersitatibus semper liberi⁷. Vnde culpantur hii⁸ qui aliter circa fratres egerint quam huius sedis rectoribus placere cognouerint.⁹

JK +32; H 108.22-31, M 103-4; ID 5.3c; cf C 8 q 5 c 1, widely var. at beginning

¹ *om.* A

² -ici P

³ Purgatus - munit *in mg.* ZGH

⁴ tamen suam CRXSKNDVP; suam tamen ZJGHQ

⁵ domi reuersus fuerit CRKNVJGHQ; domi fuerit reuersus P; reuersus domi fuerit Z

⁶ apostolis CRKDPZGH; apostolicis uiris N

⁷ O begins here, as if this were the first line of c 5

⁸ hii CRKNVPOGH; ii Z

⁹ Vnde culp. – cogn. *in mg.* S

5¹*Expoliatum suis rebus episcopus non excommunicet*²

His taliter consideratis atque cum reliquis episcopis decretis, tanquam omnium curam gerentes, propter³ sedis proprie apicem decernimus ut nemo pontificum aliquem suis rebus expoliatum episcopum⁴, aut a sede pulsum, excommunicare aut iudicare presumat, quia non est priuilegium quo expoliari possit iam nudatus. Si quis autem aliter⁵ presumpserit agere sciat censuram huius sedis cum omnibus membris suis sibi non⁶ deesse uenturam.⁷

JK +32; H 108.32 - 109.5, M 104; BD 1.143 has more; ID 5.3d

¹ om.A

² Expol. – excomm. *in mg.* ZGOH

³ *corr. from pape K*

⁴ quo expoliari *add. and canc.* P

⁵ autem aliter (aliter *ss C*) CKNPZGH; aliter autem ?marked for reversal O

⁶ sibi non *ss V*¹

⁷ Explicit *add.* XRS

A 1. VI TELESPHORVS¹

- ²i. De ieiunio clericorum ante Pascha
- ii. Clericos non esse accusandos a laicis
- iii. De nocturna missa in Natale Domini et hymno angelico
- iiii. De hora misse cotidiane
- v. Vulgus non³ recipiendum in accusatione sacerdotum
- vi. Accusatori non esse credendum qui absentem accusat

¹ Tel. RXXKDV; Tel. papa CLW; Tel. capitula N; Thelesephorus P

² *capitulatio in* CLRXSWKNDVP; *om.* ZGOHQA

³ esse *add.* KND, *om.* CLRXSWVP

1

*Omnibus episcopis. De ieiunio clericorum ante Pascha*¹

Telesphorus papa² vii³ a Petro [8ra] in decretali suo. Cognoscite et⁴ cunctis episcopis in hac sancta et apostolica⁵ sede congregatis statutum esse ut septem ebdomadas plenas ante sanctum Pascha⁶ omnes clerici in sorte Domini uocati a carne ieiuent, quia sicut discreta debet esse uita⁷ clericorum a⁸ laicorum, conuersatione ita et in ieiunio debet fieri⁹ discretio. Has ergo septem ebdomadas omnes clerici a carne et deliciis ieiuent, et hymnis et uigiliis atque orationibus¹⁰ Domino iubente¹¹ die noctuque studeant.

JK +34; H 109.27 - 110.1, 110.6-8, M 103-4, 105; Br fo. 65v; AL 7.156a; ID 4.25; IP 2.174; cf D 4 c 4, var. as AL 7.156a

¹ De - Pascha *in mg.* ZGOH

² papa CLRXSW; *om.* KNVPZGOHQA

³ *ss Z*

⁴ et LRXSW²KNVPZGHA; a nobis et a C; a S²WO; ex K²Q; a nobis et *Br*

⁵ et apost. CRXSZOGHQ(*after sede*)A; *om.* KNDVP

⁶ -h- *ss H*

⁷ debet esse uita CLRXWKNPZJGHQA (uita *in mg.* C); esse debet uita O

⁸ a CKNPZOHQA; et G

⁹ fieri CNDPZOGHA; esse K

¹⁰ ieiuent *add. and canc.* Z

¹¹ iubente CRXSKNVP; inherere ZOGHQA *with Br*

2

Clericos non¹ esse accusandos a laicis²

Sicut laici seculares homines nolunt clericos recipere³ in accusationibus⁴ et infamationibus suis⁵, ita nec clerici debent eos recipere⁶ in⁷ impulsationibus suis, quoniam in omnibus discreta debet semper esse⁸ et segregata uita et conuersatio⁹ clericorum ac secularium laicorum¹⁰.

JK +34; H 110.1-4, M 104; ID 6.313 (inscr. as here)

¹ added O²

² Clericos - laicis CXKNVP; Item ibi. (Cler. - laicis *in mg.* ZOG, Nota Cler. - laicis *in text* HQA) ZOGHQA

³ clericos recipere C(recipere *ss*)LRKNVPZHQA; recipere clericos G

⁴ suis *add.* GA, *om.* CRKNVPZJOHQ

⁵ suis CKNVPZJZOGH²Q; sunt A; *om.* H

⁶ *om.* G

⁷ *om.* P

⁸ debet semper esse CKNZGOH; semper debet esse V; debet superesse P; debet esse semper A (Q *rearranges as* semper discreta debet esse)

⁹ et con. *in mg.* O; one *add. and canc.* Z

¹⁰ laicorum CKNVPZJOGQA; clericorum H

3

De nocturna missa in¹ Natale² Domini et hymno angelico³

Nocte uero sancta⁴ Natiuitatis Domini⁵ Saluatoris missas celebrent et hymnum angelicum in eis⁶ sollempniter decantent, quoniam et eadem nocte ab angelo pastoribus est enuntiatus⁷, Et subito facta est cum angelo multitudo militie celestis⁸ laudantium Deum⁹ et dicentium, Gloria in altissimis¹⁰ Deo, et in terra pax hominibus bone uoluntatis.

JK +34; H 110.8-10, 16-18, M 105; Br fo. 65v to est enuntiatus; ID 2.71a; De cons. D 1 c 48a

¹ in CRXKNVPQ; ante in ZGOH; ante (*corr. fr. nte*) A

² Natale CRXKDVPZGOHA; Natiuitate N

³ De - angelico CLKNVQ; Nocte uero missa - angelico P; Et (*om.* GQA) Item (*om.* Q). De - angelico (De - angelico *in mg.* ZGOH) ZGOHQA

⁴ sanctam A

⁵ nostri *add.* A, *om.* CRKNPZGOHQ

⁶ in eis CKNPZOHQA; *om.* G

⁷ enuntiatus RXSWKNPZGOHA; nuntiatus CQ; annunciatus L; nuntiatum V

⁸ militie cel. CKNPZGOHQ; cel. multitudo A

⁹ *ss* O

¹⁰ altissimis CLRKNVPZJHQA; excelsis XSGO

4

De hora misse cotidiane¹

Reliquis uero temporibus² missarum celebrationes ante horam diei tertiam minime sunt celebrande, quia in eadem hora et Dominus est crucifixus et super apostolos spiritus sanctus legitur descendisse³.

JK +34; H 110.37-111.2, M 105; Br fo. 65v; ID 2.71b; De cons. D 1 c 48b

¹ De - cotid. *in mg.* ZGOH

² pbril' O

³ leg. desc. CNDVPZGOHA; desc. leg. K

5

Et paulo post, Vulgus non¹ recipiendum in² accusatione³ sacerdotum⁴

Sacerdotes, qui⁵ proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt obediendi et timendi, non dilacerandi⁶ aut detrahendi, quia a quibus se Domini populus benedici, saluari et instrui cupit⁷, nullatenus eos debet⁸ arguere nec uulgus in eorum accusationem [8rb] suscipi. Populus enim ab eis docendus est⁹ et corripiendus, non ipsi ab eo, quia non est discipulus super magistrum. Dei ergo ordinationem accusat¹⁰ qui eos qui ab eo constituuntur¹¹ sacerdotes accusat uel¹² dampnare cupit¹³.

JK +34; H 111.5-9, 14-16, M 106; Br fo. 65v; ID 6.314 (inscr. as here); +C 6 q 1 c 8a

¹ esse *add.* KN (*om.* CRXDVPZGA)

² in CRKNPZGOHQ; et A

³ accusatione CRKNPZOQA; accusationem VG; accusationibus H

⁴ Et paulo post *in text*, Vulgus - sac. *in mg.* GOH

⁵ *ss* O

⁶ di- *ss* O

⁷ *corr. from* cepit O

⁸ eos debet CRXWVPZGQA; debet eos KNDOH

⁹ ab eis docendus est CRXKNVPZGOH; ab eis est docendus Q; docendus est ab eis A

¹⁰ ord. acc. CKDPZOGHA; acc. ord. N

¹¹ -tu- *ss* G

¹² uos O

¹³ uel damp. cup. *in mg.* H

6

Et post pauca,¹ Accusatori non esse² credendum qui absentem accusat³

Accusatores et accusationes quas leges seculi non admittunt⁴, et nos submouemus. Et accusatori omnino non credi decernimus⁵, qui absente aduersario causam suggerit, ante utriusque partis⁶ iustam discussionem. Nec hii⁷ qui non sunt idonei suscipiantur⁸ ad accusationem⁹. Et omnes qui aduersus patres, id est sacerdotes armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes, id est sacerdotes uenerandi sunt, non respuendi, aut¹⁰ accusandi uel insidiandi.¹¹

JK +34; H 111.29 - 112.4, M 106; Br fos 65v-6; ID 6.315 (insc. as here); +C 6 q 1 c 8b from Hi qui

¹ Et post pauca *as last words of c 5 X*; Nota *add.* A

² non esse *repeated and canc.* Z

³ Nota accusatori - accusat *as rubr.* HQ; Et post pauca *in text*, Accusatori - accusat *in mg.* GO

⁴ -tit P

⁵ *corr. fr.* disc- H

⁶ *corr. fr.* patris P

⁷ hii CRKNPOGHA; ii Z

⁸ -iuntur G

⁹ accutionem P

¹⁰ *om.* P

¹¹ Explicit *add.* RX

A 1. VII YGINVS¹

- 2i. Irritam esse sententiam archiepiscopi sine assensu coepiscoporum
- ii. Prohibenda peregrina iudicia

¹ Yginus CR; Incipit Iginus papa L; Yg. papa cap. S

² *capitulatio in* CLRXSWKNDVP; *om.* ZGOHQ

iii. Non recipiendum eum qui recedit a proposito

1¹*Omnibus episcopis. Irritam esse sententiam archiepiscopi sine assensu
coepiscoporum*²

Yginus papa octauus a Petro apostolo³ in primo decretali suo. Saluo in omnibus Romane ecclesie priuilegio nullus metropolitanus absque ceterorum omnium comprovincialium episcoporum instantia aliquorum⁴ audiat causas eorum, quia irritae erunt aliter actae quam in conspectu eorum omnium uentilate. Et ipse si fecerit, coherceatur a fratribus. Criminationes maiorum⁵ natu per alios non fiant nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni et irreprehensibiles apparuerint, et actis publicis docuerint omni se suspicione⁶ carere et inimicitia, et⁷ irreprehensibilem fidem ac conuersionem⁸ ducere.

JK +35; H 114.15-22, M 109-10; Br fo. 66 to uentilate only; ID 5.99; C 9 q 3 c 4 to a fratribus, +C 2 q 7 c 52 (Criminationes to end)

---

¹ *om.* A

² Irritam – coep. *in mg.* ZO

³ octauus a Petro apostolo (*corr. fr.* -los Q) LRXSWKNDVPHQ; octauus a Petro C; a Petro octauus apostolo ZJG *with Br*; a Petro octauus apostolus O

⁴ *om.* G

⁵ *corr. fr.* -ores G

⁶ suspicatione P

⁷ et CRXSKNVPO; atque ZGHQ*

⁸ conuersionem CRKNVZJGO*; conuersione P; conuersionem HQ

2¹*Prohibenda peregrina iudicia*²

Necnon et peregrina iudicia et negotia³ prohibemus⁴, quia indignum est ut ab externis iudicentur qui prouinciales et a se electos debent habere iudices.

JK +35; H 114.22-24, M 110

---

¹ *om.* A

² per. iud. CRKNPGOH; iud. per. Z. Proh. – iud. *in mg.* PZGOH *with no break*; *om.* Q

³ iud. et neg. CRXKNVP; neg. et iud. ZJGOHQ

⁴ prohibemus CLRXSWVPZGOH; prohibentes sumus KND

3

*Atheniensibus*¹. *Non recipiendum*² *eum qui recedit a proposito*³ [8va]

Yginus in secundo decretali. Alieni erroris societatem sectantem uel a⁴ sui propositi tramite recedentem aut apostolice sedis iussionibus inobedientem suscipere non possumus, nec impedire recte credentes uel sanctorum patrum iussionibus obtemperantes permittimus, quia inter fideles et infideles⁵ magna debet esse discretio⁶.

JK +36; H 115.26-29, M 110; IP 4.70 and 88 to possumus, adding nec debemus; C 3 q 4 c 1 as here

---

¹ *om.* Q

² -ci- *ss* N

³ Non - proposito *in mg.* PZGO; Nota non - proposito H; Non esse recipiendum eum qui recedit (*after corr.*) a proposito suo Q

⁴ a CKNPZGHQA; *om.* O

⁵ et inf. *ss* Z

⁶ esse discretio CKNPZGOHQ; discretio esse A. Explicit *add.* LRXS

A 1. VIII PIUS¹

- ²i. De confirmatione Pasche
- ii. Infamem esse decretorum³ apostolicorum contemptorem
- iii. Pastores non esse reprehendendos a subditis
- iiii. Sacrilegium esse sacerdotes persequi
- v. Insidiatores curie tradendos

---

¹ papa *add.* CL

² *capitulatio om.* ZGOHQ; *in* CLRXSWKNDV

³ decretorum CRXSLW²D; detorum W; discretorum KNVP

1¹

Omnibus ecclesiis. De confirmatione Pasche²

Pius papa viiii a Petro apostolo in primo suorum decretalium. Nosse uos uolumus quod Pascha Domini die dominico annuis³ temporibus sit celebrandum. Istis ergo temporibus Hermes doctor fidei et scripture⁴ effulsit inter nos, et licet nos eodem⁵ Pascha predicto die celebraremus⁶, et quidam inde dubitent, ad corroborandas tamen animas eorum⁷ eidem Herme angelus Domini in habitu pastoris apparuit, et precepit ei⁸ ut Pascha die dominico ab omnibus celebraretur suo tempore⁹. Vnde et uos apostolica auctoritate instruimus¹⁰ omnes eadem seruare¹¹ debere, quia et nos eadem seruamus, nec debetis a capite quoquomodo dissidere¹².

JK +43; H 116.24-31, M 111; ID 4.3; De cons. D 3 c 21

---

¹ *om.* A

² De conf. Pasche (pace O) *in mg.* ZGOH

³ *corr. fr.* annis O

⁴ septem P

⁵ eodem LRXSWKNVPZGOH; idem C

⁶ celebraremus CLKNVPZJGO; celebremus HQ

⁷ eorum CKDPZGOH; eidem N

⁸ *ss* G

⁹ suo tempore CRXSKNDVP; tempore suo ZGOHQ*

¹⁰ *inst. after* debere N

¹¹ seruare CSKNVPZJGOQ; obseruare H

¹² dissidere CKNDVPZJGQ; diffidere HO

2

Infamem esse decretorum apostolicorum¹ contemptorem²

---

¹ decr. ap. CRXZGHA; ap. decr. KD; discretorum ap. VN; doctorum ap. P; decr. apostoli eorum O

² Item (Infamem - cont. *in mg.*) ZGO; Item. Infamem - cont. H; Item. Infames - contemptores Q; Item ibi. Infamem - cont. A; *whole canon in lower mg.* W

Si quis uero a suo proposito retrorsum exorbitauerit, et iussa³ apostolice sedis libenter transgressus fuerit⁴, infamis efficitur. Reprobari ergo oportet eorum redargutiones qui in⁵ recta fide suspecti sunt. Fides autem⁶ et conuersatio primum scrutanda est⁷ et denuo qui⁸ irreprehensibiles apparuerint sunt recipiendi⁹, et non prius.

JK +43; H 117.21-23, M 112; C 3 q 4 c 3

³ iussa CS²KNPZGOHQ; *om. S*; missa A

⁴ fuerit C

⁵ in CRXSWVPZGOH; *om. KN*; ? J

⁶ B *resumes*

⁷ est CRXBPZGOHA; sunt KND

⁸ *ss Z*

⁹ sunt rec. CRKDBPZGOHA; *om. N*

3

Pastores non esse reprehendendos¹ a subditis²

Oues pastorem suum non reprehendant, plebs episcopum non accuset, nec uulgus eum arguat, [8vb] quia non est discipulus super magistrum. Episcopi a Deo sunt iudicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam a subditis aut prauae uite hominibus non sunt accusandi, aut arguendi³ aut lacerandi. ET IN SEQUENTIBVS. Nemo bonum faciens alteri uerbo aut facto nocere uult, quanto minus⁴ in suspicionem debet uenire⁵ fidelis homo⁶, ut dicat aut faciat⁷ ea que pati non uult, quia omnis suspicio potius est repellenda quam approbanda uel recipienda⁸.

JK +43; H 117.11-15, 118.1-4, M 112; Br fo. 66; ID 5.243a; IP 4.36 to lacerandi; +C 6 q 1 c 9

¹ reprehendendos CRXKBVPZGOA; reprehendofidos N; reprehendos HQ

² Item ibi. Pastores - subditis (Pastores - subditis *in mg. ZGO*) ZGOHA; *whole canon in lower mg. W*

³ *corr. fr. -andi H*

⁴ minus CKDBVPZGOHA; *om. N*

⁵ *ss P*

⁶ *corr. fr. debet H²*

⁷ *ss after ea G*

⁸ uel rec. *om. P*

4

Item ipse in secundo¹ decretali suo². ³Sacrilegium esse sacerdotes persequi⁴

Sicut qui ecclesiam Dei uastat eiusque predia et donaria expoliat et inuadit fit sacrilegus, sic et ille qui eius sacerdotes insequitur sacrilegii reus⁵ existit⁶, et sacrilegus iudicatur. Et sicut peccatum quod in Deum⁷ committitur grauius est quam quod in hominem, sic grauius⁸ est sacrilegium agere quam fornicari.

JK +44; H 118.31 - 119. 1, 119.4-6, M 113; Br fo. 66; ID 5.243b, 6.315A; cf C 17 q 4 c 12, var. - more in mid-text

¹ secundo CLXWKNBVPZGOHA; *om. R*

² dec. suo *om. L*. Item - suo *in mg. H*; Item - decretali *in mg. Q*

³ Nota *add. HQ²A*, Nata *add. Q*; *om. G*

⁴ sac. pers. LR?XSWKNBVPZGOHA; pers. sac. C; Sacril. - persequi *in mg. GZO*

⁵ *corr. from res K*

⁶ existat P

⁷ quod in Deum *ss G*

⁸ grauis P

5

*Insidiatores curie tradendos*¹

Si quis sacerdotum uel reliquorum clericorum suo episcopo inobediens fuerit, aut ei insidias parauerit, aut contumeliam² aut calumpniam et conuinci potuerit, mox curie tradatur³, et recipiat quod inique⁴ gessit.⁵

JK +44; H 120.2-5, M 114; Br fo. 66r; ID 5.243c, 6.315B; cf C 11 q 1 c 16, following AL 8.16

¹ Insid. – trad. *in mg.* ZGHQ; *om.* O

² fecerit *add.* KND, *om.* CBVPZGOHA

³ cur. trad. CNDBPZGOHA; trad. cur. K

⁴ inique CNBVPZGOHA; inque D; umquam K

⁵ Explicit *add.* RXS

A 1. IX ANICIVS¹

- ²i. Episcopum non esse ordinandum minus quam a tribus ceteris assentientibus³
- ii. Vt⁴ archiepiscopus ordinetur ab omnibus suffraganeis
- iii. Qui sint primates
- iiii. Qui sint metropolitani
- v. Vt nichil faciat archiepiscopus sine coepiscopis
- vi. Vt suspecta iudicia uel ad primatem uel ad sedem referantur apostolicam
- vii. Ne clericus comam nutriat

¹ papa *add.* CRXW; *om.* LKNB; Incipiunt capitula ex decretis Anicii pape S; Anicius *om.* P

² capitulatio *in* CLRXSWKNDBVP; *om.* ZGOHQA

³ cumassent- P

⁴ Et P

1

*Ad episcopos Gallie*¹. *Episcopum non esse ordinandum minus quam a tribus ceteris*² assentientibus³ [9ra]

Anicius papa x a Petro apostolo⁴. De ordinationibus uero episcoporum super quibus nos consulere uoluistis, olim in sanctis⁵ predecessoris nostri Anacleti quedam iam decreta repperimus. Scimus enim beatissimum Iacobum qui dicebatur iustus, qui etiam secundum carnem frater Domini nuncupatus est⁶, a Petro, Iacobo⁷ et Iohanne apostolis Ierosolimorum⁸ episcopum esse ordinatum. Si autem non minus quam a tribus apostolis⁹ tantus uir fuit episcopus¹⁰ ordinatus, patet profecto eos formam instituentem Domino tradidisse, non¹¹ minus quam a tribus episcopis episcopum¹²

¹ Gallie CRXSNDBVPZGOHA; Galilee D²K

² et *add.* O

³ cet. assent. *om.* P; Episc. – assent. *in mg.* GZO

⁴ apostolo CKDBPZGOHA; *om.* N

⁵ sanctis CLRXWNDBP; sancti KVZGOHA

⁶ est CKDBPZGOHA; *om.* N

⁷ Iacob P

⁸ -imorum CNDBV²PZGOHA; -imitanorum K; -omorum V

⁹ trib. ap. CKDBPZGOHA; ap. trib. N

¹⁰ fuit ep. CKDBPZGOHA; est N

¹¹ a *add.* ZOHA, *om.* CRKNBVP

¹² *corr. fr.* episcopi H

ordinari debere. Sed crescente numero episcoporum, nisi necessitas euenerit, debent etiam plures augeri. IDEM¹³. Si archiepiscopus diem¹⁴ obierit, et alter ordinandus archiepiscopus electus fuerit, omnes eiusdem prouincie episcopi ad sedem metropolim¹⁵ conueniant, ut ab omnibus ipse¹⁶ ordinetur. Oportet autem ut ipse qui illis¹⁷ omnibus preesse debet¹⁸ ab omnibus¹⁹ illis eligatur et ordinetur²⁰. Reliqui uero prouinciales episcopi si necesse fuerit ceteris consentientibus²¹ a tribus iussu archiepiscopi²² consecrari possunt episcopis. Sed melius est si ipse cum omnibus eum qui dignus est elegerit²³, et cuncti pariter sacrauerint²⁴ pontificem.

JK +57; H 120.18 - 121.1, M 115; ID 5.139a following BD 1.28a; IP 3.10a from Si archiepiscopus obierit

¹³ Idem CVGOHA; id est LRXKNBZ; SWP *uncertain*

¹⁴ diem CKNBPZGHA; die O

¹⁵ obierit et alter ordinandus - metropolim *om.* P

¹⁶ *ss* L

¹⁷ illis CKNBPZOHA; aliis G

¹⁸ debet CRKBPZGOQA; iubet N; debent H

¹⁹ *corr. fr.* omni H

²⁰ Oportet autem – et ordinetur *in mg.* O; HQ *have here the rubric to c 2 in the margin, but no break; A here begins a new c. with the rubric to c 2 below*

²¹ -ienti- *ss* C

²² archi- *ss* O

²³ *ss* H

²⁴ -erint CKDBPZGOHA; -erit N

2

Vt archiepiscopus¹ ordinetur ab omnibus suffraganeis²

Et licet istud³ necessitate cogente concessum⁴ sit⁵, illud autem quod de archiepiscopi⁶ consecratione preceptum atque predictum est, id est⁷ ut omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui illis preest ab omnibus episcopis quibus preest debet⁸ constitui. Sin aliter presumptum fuerit, uiribus carere non dubium est, quia irrita erit eius⁹ secus acta ordinatio. Ipse autem archiepiscopus nichil de eorum causis aut aliis communibus¹⁰ iuxta statuta apostolorum absque cunctorum illorum agat consilio, nec illi nisi quantum ad proprias parrochias pertinet sine suo, quoniam tali gaudet concordia Altissimus, et gloriatur in membris suis.

JK +57; H 121.1-9, M 115; ID 5.139b to acta ordinatio from BD; IP 3.10b as ID; cf D 66 c 1, widely var.

¹ archiepiscopus CKDBVPZGOHA; episcopus N

² Vt - suffraganeis *in mg.* GO, G *adding suis; above in c 1* HQA

³ istud CKNBZJGOQA; istud ex P; *om.* H

⁴ *corr. to* consensum S²

⁵ *ss* S²

⁶ -opis P

⁷ id est *ss* R

⁸ quibus preest debet *in mg.* C

⁹ *ss* O

¹⁰ -bus *ss* R

3

Qui sint¹ primates² [9rb]

Nulli archiepiscopi primates uocentur nisi³ illi qui primas tenent⁴ ciuitates, quarum episcopos apostoli et successores apostolorum regulariter patriarchas et primates esse constituerunt, nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur cui necesse sit propter multitudinem episcoporum primatem constitui.

JK +57; H 121.10-13, M 115-6; ID 5.54a; IP 4.25a; +D 99 c 2a

---

¹ sint CRXSWKNBVPZJOQ; sunt GHA

² Qui - primates *in mg.* ZGO

³ nisi CRXSWNDZGOHA; non KBVP

⁴ ss N

4

Qui sint¹ metropolitani²

Reliqui³ uero qui alias metropolitanas sedes adepti sunt non primates sed metropolitani nominentur.

JK +57; H 121.13-14, M 116; ID 5.54b; IP 4.25b; +D 99 c 2b (abbrev.)

---

¹ sint CRXWNBVPZJHQA; sunt KG; si O

² Qui – metrop. *in mg.* ZGOHQ

³ *corr. fr.* Del- Z

5

Vt nichil faciat archiepiscopus sine coepiscopis¹

Si autem aliquis metropolitanorum inflatus fuerit, et sine omnium comprouincialium presentia uel consilio episcoporum, aut eorum aut alias causas nisi eas tantum que ad propriam suam pertinent parrochiam agere, aut eos grauare uoluerit, ab omnibus districte corrigatur, ne talia deinceps presumere audeat². Si uero incorrigibilis³ eis que inobediens apparuerit⁴, ad hanc apostolicam sedem, cui omnia episcoporum iudicia terminare precepta sunt, eius contumacia referatur, ut uindicta de eo fiat et ceteri timorem habeant.

JK +57; H 121.14-21, M 116; ID 5.54c; IP 4.26a; C 9 q 3 c 6

---

¹ Vt – coep. CKNB; Nihil - coepiscopis (episcopis G) *in mg.* GZOHQ; A runs c 4 into beginning of c 5, placing this rubric before Si uero incorrigibilis below

² -eat CKNBVPGOHQ; -iat Z; A begins new canon here, with rubric from above

³ *corr. fr.* -iles K; il' D; -iliter P

⁴ -erint P

6

Vt¹ suspecta iudicia uel ad² primatem uel ad³ sedem referantur apostolicam⁴

---

¹ Vt CRXKNBVP; *om.* ZGOHA

² ad CRXKNBVPZGHA; a O

³ ad LRXWKNBVPZGOHA; *om.* C

⁴ Vt - ref. apost. CRKNBVZGOQA; Vt - apost. ref. PH; Suspecta - apost. *in mg.* ZGO

Si⁵ autem propter nimiam longinquitatem aut temporis⁶ incommoditatem⁷ uel itineris asperitatem graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit, tunc ad eius primatem causa deferatur, et penes ipsum huius sancte sedis auctoritate iudicetur. Similiter si aliquis episcoporum proprium metropolitanum suspectum habuerit, apud primatem dyoceseos aut apud hanc apostolicam sedem audiatur⁸.

JK +57; H 121.21-26, M 116; ID 5.54d (and ends); IP 4.26b

⁵ Si CRKNBPJGOHA; Ei Z

⁶ om. G

⁷ in- ss N

⁸ audiatur CKNBPZGHQA; audicetur O

7

Ne clericus¹ comam nutriat²

Prohibete fratres per uniuersas regionum uestrarum³ ecclesias ut clerici iuxta apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum spere radant⁴.

JK +57; H 122.10-12, M 117; Br fo. 66v; ID 6.46; +D 23 c 21

¹ Ne clericus CKNBPZGOHQ; clericus *corr. fr.* ecclesie A

² Ne – nutriat CKNBQ; Item ibi . Ne - nutriat (Ne - nutriat *in mg.* ZGO) ZGOHA

³ regionum uestrarum CKNBZGOHQ; reg. uestre P; uestrarum regionum A

⁴ spere rad. in mod. *subs. reversed* G. Explicit *add.* RS

A 1. X [SOTHER]

1¹*Episcopis Italie². Ne sacrate femine sacra uasa contingant³*

Sother⁴ papa .xi. a Petro in decretali suo. Sacratas Deo feminas uel monachas sacra uasa uel sacratas pallas penes uos contingere et incensum⁵ circa altaria deferre perlatum est ad [9va] apostolicam sedem. Que omnia reprehensione⁶ et uituperatione plena esse⁷ nulli recte sapientium dubium est. Quapropter huius sancte sedis auctoritate hec omnia uobis resecare funditus quanto citius poteritis censemus. Et ne pestis hec latius diuulgetur, per omnes prouincias abstergi citissime mandamus⁸.

JK +61; H p, 124.7-12, M 119; Br fo. 66v; ID 2.72 (inscr. as here but lacks last sentence), 3.265 as here, but from BD 3.215; +D 23 c 25

¹ WM number as c 8, here as elsewhere numbering canons which have no capitulatio as if continuous with the last

² Ep. It. om. HQA

³ Ne – conting. *in mg.* ZGO; om. NA; a much later hand in N adds: Quod Deo sacrate femine non tangant altare nec incensum circa illud defferant; contingingant X

⁴ Sother C²LRXWBVZHA; Soter CKNPGO

⁵ incensum P

⁶ reprehensione CRLXWKNBZGOHA; reprehensibilia R²S

⁷ plena esse *after* reprehensione *with note to correct* O

⁸ mandamus CKNWBVPZJGOA; mandauimus HQ. Explicit *add.* LRXSW

A 1. XI ELEVTERVS¹

2i. Finitiu³ tantum⁴ clericorum iudicia deferri⁵ ad apostolicam sedem

¹ capitula *add.* SNB; om. CLRXWKDV

² capitulatio om. ZGOHQA; in CLRXSWKNDBVP

³ *corr. fr.* -ima N; *corr. fr.* -ifa D

- ii. Non esse iudicandum donec utrinque sit peroratum
 iii. Intra prouinciam⁶ exercendas⁷ pulsati actiones
 iiii. Non esse iudicandum absente iudicato

⁴ *corr. fr.* tamen K

⁵ *ss* R

⁶ -ias P

⁷ exercendas CRXSWND; exerendas LKBVP

1

Ecclesiis Gallie. Finitiu¹ tantum² clericorum iudicia³ deferri ad apostolicam sedem⁴
 Eleuterus⁵ papa .xii. loco succedens Petro apostolo in primo decretali suo. De
 accusationibus ergo clericorum de quibus consulti sumus, quia omnes eorum
 accusationes difficile⁶ est ad sedem apostolicam deferri, finitiua episcoporum tantum⁷
 iudicia huc⁸ deferantur, et huius sancte sedis auctoritate finiantur, sicut ab apostolis
 eorumque successoribus multorum consensu episcoporum iam⁹ definitum est. Nec in
 eorum ecclesiis alii aut preponantur aut ordinentur antequam hic eorum iuste
 terminentur negotia. Quoniam, quamuis liceat apud prouinciales et metropolitanos¹⁰
 atque primates eorum uentilare accusationes uel criminationes, non tamen licet
 definire secus quam predictum est. Reliquorum uero clericorum apud prouinciales et
 metropolitanos et primates et uentilare et iuste finire¹¹ licet. Iudicantem tamen oportet
 cuncta rimari et ordinem rerum¹² plena inquisitione¹³ discutere, interrogandi ac¹⁴
 proponendi adiciendique prebita patientia ab eo, ut ibi actio ambarum partium
 limitata¹⁵ sit pleniter¹⁶.

JK +68; H 125.26 - 126.2, M 120-1; Br fo. 66v to finire licet; ID 5.2A to finire licet, 6.316 (in sc. and title as here); IP 4.136 to finire licet, 4.119 (Iudicantem tamen -end)

¹ -ima G

² tantum CNDBVPZGOHA; tamen K

³ cler. (*ss* D) iud. CKNDBPZGOQA; iud. cler. H

⁴ Finitiva - sedem *in mg.* GO

⁵ Eleusterus A

⁶ diffice P

⁷ tantum CNDBPZGOHA; tamen K

⁸ *ss* L

⁹ iam *with abbrev. mark over it* O

¹⁰ *corr. fr.* -anas O

¹¹ finire CNDBPZGOHA; terminare K

¹² ord. rerum LRXWKNBVPZGOHA; rerum (*ss*) ord. C

¹³ inquisitione K

¹⁴ ac LWKNBVPZGOHA; aut CRX

¹⁵ limitata CLRWNDBVPZJGO²HA (uel limata *ss* CR); limata XS; imitata K; uentilata K²O

¹⁶ pleniter LRWKNBVPZGOHA; pariter C

2

Non esse iudicandum donec utrinque¹ sit peroratum²

Nec litigantibus iudex prius³ sua uelit⁴ sententia obuiare nisi quando ipsi iam
 peractis omnibus nichil habeant⁵ in questione quod proponant. Et⁶ tam diu actio [9vb]

¹ utrinque CRBO; utrumque LX; utriusque S?A; utrimque WKNZGH

² (Nota *add.* OH) Non - per. *in mg.* ZGOHQ; Nota. Non - peroratum *before* Et tam diu *below* A

³ *om.* G

⁴ sua uelit CRXWBVZJGHA; uelit sua KNDPO

⁵ nichil habeant] nich' ant' P

⁶ A P

uentiletur, quousque ad rei ueritatem⁷ perueniatur. Frequenter interrogari oportet, ne aliquid⁸ pretermisum forte remaneat quod annecti conueniat. Inducie enim⁹ non modice ad inquirendum dande sunt, ne aliquid¹⁰ prepropere¹¹ agi a quacumque parte uideatur, quia per¹² subreptionem multa proueniunt¹³. Nichil tamen absque legitimo et idoneo accusatore fiat. Nam et Dominus noster Iesus Christus¹⁴ Iudam furem esse sciebat, sed quia non est accusatus ideo non est eiectus, et quicquid inter apostolos egit, pro dignitate ministerii ratum mansit. Nam si leges seculi accusatores requirunt, quantomagis ecclesiastice regule? Docent enim terrestria et humana que sint ecclesiastica atque celestia. De accusationibus uero comprouincialibus ita legitur esse statutum¹⁵:

JK +68; H 126.2-14, M 121; BD 16.30; ID 6.317 (inscr. as here, but lacks last sentence, as do Ans. ded., BD); IP 4.119A to adnecti conueniat, 4.103 (Inducie - proueniunt), 4.115 (Dominus noster - dignitate ministerii permansit var.)

⁷ rei var-] reumer- P

⁸ aliquid H

⁹ enim C²LSWKNBZPOHA; om. CR

¹⁰ aliquid RWNBPZJGOQA; aliquid CKH

¹¹ prepropere C²LWKNZOHQA; propere CR; perpropere R²S; preprope B

¹² ss Z

¹³ Inducie enim – proueniunt om. X

¹⁴ Iesus Christus CKNBVPGHQA; Christus Iesus ZO

¹⁵ statutum CKDBPZOHA; statum N

3

Intra prouinciam exercendas¹ pulsati actiones²

Si quis super³ quibuslibet criminibus quemlibet clericum pulsandum crediderit, in prouincia in qua consistit ille qui pulsatur suas exerat actiones, nec estimet eum alibi aut longius ad iudicium pertrahendum⁴. Ille uero qui pulsatus fuerit, si iudicem suspectum habuerit, liceat appellare.

JK +68; H 126.14-17, M 121; ID 6.318 (insc. as here)

¹ exercendas CLRXS^W(*corr. fr. -is*)NDBP; exerendas R²S²KVZGHQA; exserendas *corr. fr. eserendas* O

² Intra - actiones *in mg.* GZO

³ super CKDBP²ZGOHA; frater N

⁴ per- R²XS^WKNBVPZGOHA; pro- CL

4

Non esse iudicandum absente iudicato¹

Caueant etiam² iudices ecclesie ne absente eo cuius causa uentilatur sententiam proferant, quia irrita erit, immo et³ causam in synodo pro facto⁴ dabunt. Proditoris uero nec calumpnia nec uox audiatur. Nemo enim⁵ debitorem⁶ amplius potest cognoscere⁷ quam ille qui iniuriam eiusque sustinuit⁸ nequitiam. Oppressis namque⁹

¹ Non - iud. *in mg.* ZGHQ; om. O; Nota *add.* H

² *corr. fr.* enim W

³ ss W

⁴ pro facto CLRXSKNDW²BPZOHQ; pro facta W; profecto GA

⁵ ss R

⁶ debitorem LRXSKNDBPZGOHA; delatorem C; proditorem W²

⁷ cogn- CLRXSKNDWBPZGOA; agn- HQ

⁸ sustinuit CLRWBP²ZGOHA; stinuit P; tulit KND

⁹ namque CLRKNWBPZOHA; autem D

ab omnibus in cunctis subueniatur causis. Hec omnia summopere sunt¹⁰ attendenda, nec criminatio minorum quantomagis episcoporum facile est recipienda.¹¹
JK +68; H 126.17-23, M 121-2; ID 6.319; C 3 q 9 c 2 to audiatur

¹⁰ one letter erased Z

¹¹ Explicit *add.* LRXS

A 1. XII VICTOR¹

- ²i. De die et termino paschali
 ii. De incertis iudiciis uitandis
 iii. Vt³ retractetur negotium iudicati per uicarios sedis apostolice
 iiii. Quid facere debeat grauatus

¹ papa *add.* L, capitula *add.* B; *om.* CRXKNDVP. Incipunt capitula ex decretis Victoris pape S

² capitulatio *om.* ZGOHQA; *in* CLRXSWKNDBVP

³ t P

1¹

Theophylo episcopo et fratribus Alexandriae positus². De die et termino paschali³
 [10ra]

Victor papa .xiii. a Petro in primo decretali suo. Celebritatem sancti Pasche die dominica agi debere et predecessores⁴ nostri iam statuerunt, et nos⁵ illud eadem die celebrare solempniter⁶ mandamus, quia non decet ut membra a capite discrepent nec contra gerant. A quarta decima uero⁷ luna primi mensis usque ad .xxi. diem eiusdem mensis eadem celebretur festiuitas. Eodem uero tempore⁸ baptismum celebrandum est catholicum. Sed tamen si⁹ necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit¹⁰, gentiles ad fidem uenientes quocumque loco uel momento ubicumque euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus tantum¹¹ Christiane¹² confessione credulitatis clarificata baptizentur. Ipsis quoque quod¹³ in baptismo polliciti sunt summopere est¹⁴ attendendum¹⁵, ne infideles¹⁶ sed fideles¹⁷ inueniantur. Ipsi uero qui infidelitatis nota asperguntur infames efficiuntur¹⁸, atque inter fideles minime reputantur¹⁹. Hec uero

¹ *om.* A

² Theophilo – Alex. constitutis *in mg.* Q

³ De die - paschali *in mg.* ZGO; De tempore Pasche et baptismi *in mg.* Q

⁴ -ce- *ss* P

⁵ nos CRXKNBVPO; uos ZGO²HQ

⁶ cel. soll. CKNBVPZGH; soll. cel. O

⁷ uero CKDBPZGOH; *om.* NV

⁸ *ss* V

⁹ Sed tamen si CSKNBSPZJGO; Si tamen HQ

¹⁰ ingruerit CKDBPZGOH; incurrerit N

¹¹ *corr. fr.* tamen K

¹² -iane CKNBPG; -iana ZJOH

¹³ *corr. fr.* quo B

¹⁴ *ss* H

¹⁵ -de- *ss* C

¹⁶ infideles CKNBVPG²HQ; infidelis O; fideles G

¹⁷ fides Q

¹⁸ -iuntur CRXB²VPGOH; -iantur KNDB

¹⁹ *corr. to* -entur K². atque inter – reput. *in mg.* X²

statuta nulla debent²⁰ inprobitate conuelli, nulla nouitate mutari, quia alia ratio est causarum secularium, alia diuinarum.²¹

JK +74; H 127.26 - 128.10, M 121-3; ID 1.52 (Si necesse - reputantur only), 1.198 (part only from BD 4.3 and var.), 4.4 Celebritatem - contra gerant; De cons. D 3 c 22

²⁰ nulla debent LR²SWKNBVPZGOH; debent CRX; deb. nulla C²

²¹ HQ *add here* Audiuimus namque apud uos - iudicari *which is repeated below in c 2; Ipsis quoque quod (corr. fr. quo B) in baptismo - diuinarum here CLRXSKNPHQ³; after c 4 ZJGO; repeated after c 4 H*

1A¹

Item nullum sacrificium maius eucharistia

Nichil enim in sacrificiis maius esse potest quam corpus et sanguis Christi. Nec ulla oblatio hac potior est. Sed hec omnes precellit que pura conscientia Domino offerenda est et pura mente sumenda atque ab omnibus ueneranda. Et sicut potior est² ceteris, ita potius excoli et uenerari debet.

See 1.4.4 above, where the same text appears under a different rubric.

¹ HQ *only*

² est H; *om.* Q

2

De incertis iudiciis uitandis¹

Audiuimus apud uos uestrosque diuersa iudicia fieri et incerta iudicari. Incerta² karissimi nullatenus iudicemus quoadusque ueniet³ Dominus, qui latentia producet in lucem et illuminabit⁴ abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium. Quia quamuis uera sint, non tamen credenda sunt, nisi que manifestis⁵ iudiciis⁶ comprobantur, nisi que manifesto⁷ iudicio conuincuntur, nisi que iudiciario ordine publicantur.

JK +74; H 128.10-15, M 123; ID 5.244a; Br fo. 66v-r; IP 4.113 (var.); C 30 q 5 dp c 9 from Incerta

¹ De inc. iud. vit. CKNB; Item. De - uitandis (De - uitandis *in mg.* ZJGO) ZJGOHA

² Incerta CLKNBZOHA; Iniusta RD

³ ueniet CRXSBVPZJGOH; ueniat LWKNDZ²QA

⁴ *corr. fr.* illubinabit A

⁵ manistis G

⁶ iud- CRXSKNVP; ind- WBZGOHA; ? L

⁷ *corr. fr.* -esta O

3¹

Vt retractetur negocium² iudicati³ per uicarios sedis apostolice⁴

Placuit⁵ ut accusatus uel iudicatus a conprovincialibus in aliqua causa episcopus licenter appellet, et adeat apostolice sedis pontificem, qui aut per se aut per uicarios suos eius retractari negocium⁶ procuret⁷. Et dum iterato iudicio pontifex causam suam⁸ agit [10rb] nullus alius in eius loco ponatur aut⁹ ordinetur episcopus. Quoniam, quamquam conprovincialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen definire inconsulto Romano pontifice permissum est.

JK +74; H 128.18-23, M 123; ID 5.4a; ID 5.244b; IP 4.134 from Quoniam quamquam

¹ *om.* A

² iudicium P

³ -atur O

⁴ Vt - apost. CKNB; Item. Vt - apostolice (Vt - apostolice *in mg.* ZGO) ZGOH

⁵ Alac- Z

⁶ *in mg.* B²

⁷ *corr. fr.* -at N

⁸ causam suam CRXBVPZGOH; suam causam KND

⁹ ut P

4

Et alibi in statutis legitur apostolicis. Quid facere debeat grauatus¹

Si quis putauerit se a proprio metropolitano grauari, apud patriarcham uel primatem dioceseos, aut² penes uniuersalis apostolice ecclesie³ iudicetur sedem. Nichil aliud est, fratres, talis presumptio, nisi apostolorum suorumque successorum terminos transgredi, eorumque decreta uiolari.⁴

JK +74; H Heading: 128.26-7, text: 27-30, M 123; ID 5.4b, 5.244c (incl. inscr.); IP 4.126 to sedem iudicetur; C 2 q 6 c 7 as IP

---

¹ Et - apost. Quid - grauatus *as rubric* CNDBP, *as last words of c 3 X*; Et - apost. *in text*, Quid - grauatus *as rubric* VJHQA; Et - apost. *in text*, Quid - grauatus *in mg.* ZGO

² apostolice *add. and canc.* O

³ apost. eccl. CKNBVPZOA; apost. sedis uel eccl. HQ; eccl. apost. G

⁴ omnibus *add.* L; *Explicit add.* RXS

4A¹

Item

A quarta decima uero luna - clarificata baptizentur
cf 1.4.8B, 1.12.1

---

¹ ZJ *only*

4B¹

Ipsis quoque quod in - alia diuinarum
1.12.1b above

---

¹ GZJOH

A 1. XIII ZEPHERINVS

- i. Quomodo quo² testimonio faciendum sit iudicium super episcopum
- ii. Non esse cogendos ad responsionem a suis sedibus pulsos
- iii. Quales et qualiter ordinandi sint³ sacerdotes⁴

---

¹ *capitulatio in* CLRXWKNDBVP; *om.* ZGOHQA

² *ss* N

³ *sint* CRWBP; *sunt* L XKND

⁴ Quales – sac. *as beginning of rubric to c 1 below X*

1

Omnibus episcopis per Siciliam¹. Quomodo², quo testimonio faciendum sit iudicium super episcopum³

Zepherinus⁴ xiiii a Petro⁵ in primo decretali suo. Patriarche uero uel primates accusatum discutientes episcopum non ante sententiam proferant finitiuam quam apostolica fulti auctoritate, aut reum⁶ se ipse⁷ confiteatur, aut per⁸ innocentes et

---

¹ per Sic.] Sicilie V; Omnibus – Siciliam *in mg.* H, *om.* PQ

² Quomodo CBKDZGOHA; *om.* N

³ iud. super episc. CNDBZGOHA; super episc. iud. K; Quomodo - episcopum *in mg.* GO; Vt qui crimina intendunt per se accusentur P

⁴ papa *add.* CLRXSW, *om.* KNDBVPZGOHA

⁵ papa *add.* KNBVZGOHA, *om.* CLRXSWP

⁶ rerum ZO(*before corr.*)

regulariter⁹ examinatos conuincatur¹⁰ testes. Qui minori non¹¹ sint numero quam illi discipuli fuerunt quos Dominus ad¹² adiumentum apostolorum eligere precepit, id est lxxii. Detractores¹³ quoque qui diuina auctoritate eradicandi sunt et auctores¹⁴ inimicorum ab episcopali submouemus accusatione uel testimonio. Nec¹⁵ summorum quispiam minorum accusationibus impetatur aut dispereat, neque in re¹⁶ dubia¹⁷ certa iudicetur sententia, nec ullum¹⁸ iudicium nisi ordinabiliter habitum teneatur. Absens uero nemo iudicetur, quia et¹⁹ diuine et humane hoc prohibent leges. Accusatores autem eorum omni careant suspicione, quia columpnas Dominus suas firmiter stare uoluit, non a quibuslibet agitari. Nullum namque eorum sententia²⁰ suo iudice non dicta [10va] constringat, quia et leges seculi id ipsum fieri precipiunt. Duodecim iudices quilibet episcopus accusatus si necesse fuerit eligat, a quibus eius causa iuste²¹ iudicetur. Nec prius audiatur aut excommunicetur uel iudicetur quam ipsi per se eligantur et regulariter²² uocato ad suorum primo conuentum episcoporum per eos eius causa iuste audiatur et rationabiliter discernatur. Finis uero eius cause ad sedem apostolicam deferatur ut ibidem terminetur.

JK +80; H 131.13 -132.6, M 125-6; Br fo. 67v lacks much in mid text; ID 5.245; IP 4.135 to id est lxxii; C 3 q 8 c 1 from Accusatores [autem] has more

⁷ se ipse CLRXKNDBVPJGO; reuerse ipse W (*for reum se ipse*); se ipse u' R²; se ipsum S; si ipse Z; se esse HQ; se ipse esse A

⁸ ss B

⁹ re- ss H

¹⁰ -atur CKNZGHA; -antur BP

¹¹ minori non CKNBPZGOHQ; non minori A

¹² ad CLRXSKD²ZGOHA; *om.* KNBVP

¹³ *corr. fr.* Doctores O

¹⁴ -u- ss C; actores P

¹⁵ in *add.* N, *om.* CKDBPZGOHA

¹⁶ te P

¹⁷ ss L

¹⁸ ullum CKNBPZGOHQ; nullum A

¹⁹ *om.* P

²⁰ a *add.* KZGOHQA*, *om.* CLRXNDBVP

²¹ iuste CKDBVPZGOHA; *om.* N

²² quam ipsi per - *reg. om.* P

2

Idem in secundo decretali fratribus per Egyptum. Non esse cogendos ad responsionem a suis sedibus pulsos¹

Nuntiatum² est sedi apostolice per apochrisianos uestros quosdam fratrum nostrorum, episcoporum uidelicet, ab ecclesiis et sedibus propriis³ pelli suaque eis auferri suppellectilia, et sic nudos et expoliatos ad iudicia uocari, quod omni ratione caret⁴, cum constituta apostolicorum eorumque⁵ successorum et precepta imperatorum ac constitutiones legum idipsum⁶ prohibeant, et apostolice sedis auctoritas idipsum fieri uetat⁷. Preceptum est ergo in antiquis statutis episcopos⁸ eiectos atque suis rebus expoliatos ecclesias proprias recipere, et primo sua omnia eis reddi, et demum si quis

¹ Idem - Egyptum. Non - pulsos CXKNBVP; Idem (Item idem Q) - per Egyptum HQ(*mg.*); Fratribus per Egyptum. Idem in secundo capitulo. Non - pulsos (Non - pulsos *in mg.* ZGO) ZJGOA

² Aunt- L

³ propriis CRNDBVPZOHA; propriis pulsos K; *om.* G

⁴ ratione caret CKNBPZGOHQ; caret ratione A

⁵ eorumque CXBVPZGOHA; eorum ND; et (*ss*) eorum K

⁶ *ss* R; *corr. fr.* ad ipsum A

⁷ uetat O. HQ *here begin a new section, with the rubric:* Non esse cogendos ad responsionem a suis (*om.* Q) sedibus pulsum

⁸ *ss* C

eos iuste accusare uoluerit⁹, equo periculo facere¹⁰, iudices esse decernentes episcopos recta sapientes et in ecclesia conuenientes ubi testes essent singulorum qui oppressi uidebantur. Nec prius¹¹ eos respondere debere quam omnia sua eis¹² et ecclesiis eorum legibus integerrime restituantur.

JK +81; H 133.18-29, M 127; ID 5.246; IP 4.42-3; C 2 q 2 c 6 as IP 4.43 only

⁹ nol- P

¹⁰ *corr. fr.* fieri O

¹¹ *om.* G

¹² *ss* O

3

Quales et qualiter ordinandi sint sacerdotes¹

Ordinationes uero presbiterorum et leuitarum tempore congruo et multis coram astantibus² sollempniter agite, et probabiles ac doctos³ uiros ad hoc opus prouehite, ut de eorum societate et⁴ adiumento plurimum gaudeatis. Ponite indesinenter corda uestra in uirtute Dei, et enarrate hec et cetera diuina uerba⁵ in progenies [10vb] alteras, quoniam hic est Deus⁶ Deus noster in eternum, et⁷ ipse reget nos in secula.⁸

JK +81; H 135.8-13, M 130; ID 6.23 to gaudeatis, as BD 2.3, 6.47 (with inscr. as here); D 75 c 3 as BD

¹ Quales - sint (sunt D) sacerdotes CRKDBV; Qualiter et quales ordinandi sunt sacerdotes N; Item (*om.* Q). Quales - sint (sunt O) sacerdotes (Quales - sacerdotes *in mg.* ZJGO) ZJGOHQ

² astantibus RKNBVPZGHQA; assistentibus C; adstantibus O

³ doc- *ss* H

⁴ de *add.* N, *om.* CKDBPZOHA

⁵ diuina uerba CKNBPZOHA; uerba diuina G

⁶ Deus LRWKNBVPZJGOHA; Dominus C

⁷ *ss* B; in seculum seculi *add.* HQ, *om.* CKNBPZGOA*

⁸ Explicit *add.* RXS

A 1. XIV CALIXTVS

- i. De ieiunio quattuor temporum
- ii. Nullum esse accusandum scripto
- iii. De iustis iudiciis²
- iiii. De non transgrediendis terminis
- v. Irritum esse id quod facit³ archiepiscopus de alterius parrochia sine eius uoluntate
- vi. De incestis coniunctionibus
- vii. Natos de incestis repelli ab hereditate
- viii. De raptoribus
- viiii. De lapsis
- x. Sacerdotes per penitentiam redire post lapsum
- xi. Non prohibendam esse misericordiam
- xii. De conspiratione
- xiii. De discussione accusatorum ac testium
- [xiiii. De uenalitate symoniace heresis]⁴

¹ *capitulatio in* CLRXSWKNDMPBV; *om.* ZGOHQ

² iustis iud. CLRXW(*after corr.*)KBVP; iud. iustis S; iniustus iud. DMK²N

³ fecit P

⁴ xiiii. De - heresis (-esi R) CLRXSW; *om.* KNDMPBV

1

Benedicto¹ episcopo². De ieiunio quatuor temporum³

Calixtus papa et martyr⁴ xv a⁵ Petro Benedicto fratri suo et coepiscopo salutem. Ieiunium quod ter in anno apud nos celebrari didicisti⁶, conuenientius⁷ nunc⁸ per quatuor tempora fieri decernimus, ut sicut annus⁹ per quatuor uoluitur tempora sic et nos quaternum sollempne agamus¹⁰ ieiunium per anni quatuor tempora.

JK +85; H 135.22-25, M 129; Br fo. 67; ID 4.26; IP 2.175; +D 76 c 1

¹ Benedictio O

² Ben. coep. *in mg.* H, *om.* Q; episcopo CXSKNDBVPO; coepiscopo ZJGO²HA*

³ De – temp. *in mg.* ZGO

⁴ et martyr LRXSWKNDBVPZGOHA; *om.* C

⁵ a *om.* G

⁶ *corr. fr.* -istis O

⁷ -tis P

⁸ fieri *add.* S

⁹ per quatuor tempora - annus C²LR²KNBZOHA; *om.* CRX

¹⁰ *corr. to* agimus R

2

Nullum esse accusandum scripto¹

Doctores qui et patres uocantur magis portandi quam reprehendendi sunt, nisi in recta fide errauerint. Nullus ergo doctor² per scripta accusetur, nec sine fidei et legitimo, qui etiam irreprehensibilem uitam ac³ conuersionem⁴ ducat, accusatore⁵ respondeat⁶, quia indignum est ut doctor stulto et indocto⁷ atque reprehensibiliter⁸ uiuenti respondeat⁹ iuxta¹⁰ stulticiam suam. ITEM.¹¹ Quicquid irreprehensibile¹² est catholica defendit ecclesia. Nulli imperatori uel¹³ cuiquam pietatem custodienti licet aliquid contra mandata diuina presumere.

JK +85; H 136.19-24, 137.7-9, M 130-2; ID 5.234 (Doctores - stulticiam suam as BD 1.135), 5.235a from Quicquid; IP 4.36 to fide errauerint only

¹ Nullum - scripto CRXKNBVP; Item. (Nota *add.* H) Nullum esse acc. scripto (Nullum - scripto *in mg.* ZGO) ZGOH; Nota nullum accusandum scripto Q; *om.* A

² doctor CKDBPZGOH; *om.* N

³ uitam ac CKDBZGOH; a NP

⁴ conuersionem P

⁵ -ore CRKNVPZOHQ; -ori BGH²

⁶ res acc. *later reversed* G

⁷ *in mg.* C

⁸ repre- CSKNBPZJGO; irrepre- HQ

⁹ *corr. fr.* respondat O

¹⁰ -x- ss H

¹¹ A *omits all from* Doctores qui et *to here*; WGOHQA *begin c 3 here*, W *with rubric* Item idem; Nulli pietatem custodienti *add.* A, *which has here the rubric to c 3 below*

¹² -ile] -iliter P

¹³ ss C

3

De iustis¹ iudiciis²

Iniustum ergo iudicium et definitio iniusta³ regio metu aut⁴ iussu aut cuiuscumque⁵ episcopi aut potentis a iudicibus ordinata uel acta non ualeat. Homini religioso parum

¹ iustis CLRXSWKBVP; iniustus KD²NZJGOHQA

² De iustis iudiciis *in mg.* WZGO; Item. De iniustus iud. *above in mid c 2* HQA

³ iniusta CKNBZGOHQ; iniusta P; iusta A

⁴ aut CKNBZGHA; ac O

esse debet inimicitias aliorum [11ra] non exercere uel augere male loquendo⁶, nisi etiam eas extinguere bene⁷ loquendo⁸ studuerit. Melior est in malis factis humilis confessio quam in bonis superba gloriatio.

JK +85; H 137.9-14, M 132; ID 5.235b; C 11 q 3 c 89, of which only the first section to acta non ualeat stood in the early form

---

⁵ cuiuscumque CKNBPZJGHQ; cuiusque OA

⁶ *corr. fr.* -endi K

⁷ *corr. fr.* male N

⁸ nisi etiam – loquendo *in mg.* X²

4

Idem in secundo decretali. De non¹ transgrediendis² terminis³

Nemo alterius terminos usurpet, nec alterius parrochianum iudicare aut excommunicare presumat, quia talis diiudicatio⁴ aut excommunicatio uel dampnatio nec rata erit nec uires ullas⁵ habebit, quoniam nullus alterius iudicis⁶ nisi sui sententia tenebitur aut dampnabitur. Vnde et Dominus loquitur dicens, Ne transgrediaris⁷ terminos antiquos, quos posuerunt patres tui⁸.

JK +86; H 138.30 - 139.4, M 132-3; ID 5.236, 14.72a to dampnabitur; C 9 q 2 c 1

---

¹ non CKDBPZGOA; *om.* N

² -iendi O

³ De non – term. *in mg.* ZGO

⁴ diiudicatio CKNBVZJGO; iudicatio HQ; iudicatio e A

⁵ ullas LSWKNBVPZGOHA; suas CR; suas suas X

⁶ iudi O

⁷ -iaris CNDBPZGOQA; -ieris K; H *obscurely altered*

⁸ GHQA *run end of this c. into beginning of the next*

5

Irritum esse id quod facit¹ archiepiscopus de alterius parrochia² sine eius uoluntate³

Nullus autem primas uel metropolitanus diocesani ecclesiam uel⁴ parrochiam uel⁵ aliquem de eius parrochia presumat excommunicare, uel iudicare aliquid agere, absque eius⁶ consilio uel iudicio, sed hoc obseruent quod ab apostolis ac patribus et predecessoribus nostris est statutum, et a nobis confirmatum, id est si quis⁷ metropolitanus episcopus nisi quod ad⁸ suam solummodo⁹ propriam pertinet parrochiam¹⁰ sine consilio et¹¹ uoluntate omnium conprovincialium episcoporum extra aliquid agere temptauerit, gradus sui periculo subiacebit, et quod¹² egerit irritum habebitur¹³ et uacuum. Sed quicquid de conprovincialium¹⁴ coepiscoporum¹⁵ causis¹⁶ eorumque¹⁷ ecclesiarum et clericorum¹⁸ atque secularium necessitatibus agere aut

---

¹ facit SW(*after corr.*)KNBVPZJOHQA; faciat CLRX; agit G

² alt. par. CKNBPZGOHA; par. alt. Q

³ Irritum - uoluntate *after* et a nobis confirmatum *below* ZOHQA (*in mg.* ZGOHQ)

⁴ uel CRXSBVPZOHA; aut KND

⁵ uel CLRXSW; aut KNBVPZGOHA

⁶ eius CKNBPZGOH; *om.* QA

⁷ id est si quis CKNBPZGOH; QA *begin c 5 here, Q beginning* Id est si al., A *with* Si aliquis

⁸ *ss* H

⁹ solum D

¹⁰ propr. pert. par. CRXBPBGZO; pert. par. propr. KND; par. pert. propr. A

¹¹ *ex add.* A

¹² quod CKNBZGHA; ? P; quid O

¹³ habebitur CRXKNBVP; habeatur ZGOHA

¹⁴ de conprovincialium CLSW²RKNBVP⁸; de prouincialium WZJGOQ; prouincialium A

¹⁵ *corr. fr.* episc- VQ

¹⁶ *corr. fr.* -sas O

¹⁷ -que *ss* H

disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu conprouincialium agatur pontificum, non¹⁹ aliquo dominationis fastu²⁰ sed humillima et²¹ concordi administratione²², sicut Dominus ait, Non ueni ministrari²³ sed ministrare, et²⁴ alibi²⁵, Qui maior est uestrum erit minister uester. Et reliqua. Similiter et²⁶ ipsi conprouinciales episcopi cum eius consilio nisi quantum ad proprias pertinet parrochias agant, iuxta sanctorum [1 1rb] constituta patrum, ut²⁷ uno animo, uno ore, concorditer sancta glorificetur Trinitas in secula. Nullus primas, nullus metropolitanus, nullusque reliquorum episcoporum²⁸ alterius adeat ciuitatem, aut ad possessionem accedat que ad eum non pertinet, et alterius episcopi parrochiam super cuiusque²⁹ dispositione³⁰, nisi uocatus ab eo³¹ cuius iuris esse dinoscitur ut quicquam ibi disponat uel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore potiri uoluerit. Sin aliter presumpserit, dampnabitur³² et non solum ille sed cooperantes³³ et consentientes ei, quia³⁴ sicut ordinatio, ita eis et iudicatio et aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam qui ordinare non poterit qualiter iudicabit? Nullatenus proculdubio iudicabit aut iudicare poterit. Quoniam sicut alterius uxor nec³⁵ adulterari ab aliquo uel iudicari aut disponi nisi a proprio uiro eo uiuente permittitur, sic nec uxor episcopi que eius ecclesia uel³⁶ parrochia indubitanter intelligitur³⁷, eo uiuente³⁸ absque eius iudicio et uoluntate alteri iudicare uel disponere, aut eius³⁹ concubitu frui, id est ordinatione, ullatenus⁴⁰ concedetur⁴¹.

JK +86; H 139.5-32, M 133; ID 5.100 to nobis confirmatum, 5.101 to end, 14.72b to uel iudicio; IP 4.27 to et uacuum, 4.28 (Nullus primas, nullus - dispositio prohibeatur); C 9 q 3 c 7 to in secula, C 9 q 2 c 3: Nullus primas- prohibetur with Nam qui ordinare - iudicare poterit added later, C 7 q 1 c 39a, Sicut alterius - end

¹⁸ cler-] e cler- P

¹⁹ ab *add.* K

²⁰ *corr. fr.* factu B

²¹ et CKNBPZJOHA; ac G

²² -onem P

²³ ueni min. (*corr. fr.* ministrare A) LRXWKNBVPZGOHA; min. ueni C

²⁴ E P

²⁵ Et alibi *in mg.* O

²⁶ et CRXBVPZGOHA; *om.* KND

²⁷ *corr. fr.* et RZ

²⁸ rel. ep. LRXWKNBVPZGOHA; ep. rel. C

²⁹ cuiusque CXKNBVP; cuiusquam ZOHQA^{*}; cuiusq' J

³⁰ -ione CKNBPZGOHQ; -ionem A

³¹ uocatus ab eo CKNB(ad eo *in mg.*)VPZGOHQ; ab eo uocatus A

³² -p- *ss* O

³³ cooperantes CRXSKNVPZJGOQ^{*}; cooperientes B; cooperatores HA

³⁴ non sola *add. and canc.* A

³⁵ nec CKNBPZJHA; ne GOQ

³⁶ uel CKNBZGOHQ; aut A

³⁷ intelligitur CKNBZGOQA; intelligi H

³⁸ permittitur sic nec - uiuente *om.* P

³⁹ *ss* R²

⁴⁰ ull- LRXW²KNBPZGOHA; null- CSWV

⁴¹ -etur LRXSWKNBV²PJ2GOHA; -itur CVZJQ

6

De incestis coniunctionibus¹

Coniunctiones autem consanguineorum fieri prohibete, quando² has et diuine³ seculique prohibent leges⁴. Leges ergo⁵ diuine hec agentes et eos qui ex eis prodeunt non solum eiciunt sed et maledictos appellant.

¹ De - coniunctionibus CRXKNBP; Item . De inc. con. (De inc. con. *in mg.* ZGO) ZGOHQ

² quando CRXKDBPZGOQA; quoniam R²N

JK +86; H 140.6-8, M134; ID 9.22a (var., cf BD 9.1a); +C 35 q 2/3 c 2a

³ *leges add. A, om. CKNBZGOHQ*

⁴ *ss O*

⁵ *uero P*

7

Natos de¹ incestis repelli ab hereditate²

Leges ergo seculi infames tales uocant et ab hereditate repellunt, nos uero sequentes patres nostros infamia eos notamus et infames esse censemus, quia infamie maculis sunt aspersi, nec eos uiros nec accusationes quas leges seculi reiciunt³ suscipere debemus. Eos autem consanguineos dicimus, quos diuine et imperatorum ac Romanorum atque Grecorum leges consanguineos appellant, et in hereditate suscipiunt [11va] nec⁴ repellere possunt. Talium enim coniunctiones nec legitime sunt nec manere possunt, sed sunt repellende. Quisquis ergo non est legitime coniunctus, uel absque dotali titulo ac benedictione sacerdotis constat copulatus, sacerdotes uel legitime coniunctos⁵ criminari uel in eos testificari minime potest⁶, quoniam omnis incesti macula pollutus infamis est, et accusare supradictos non permittitur. Non solum ergo hii⁷ reiciendi sunt, et infames efficiuntur, sed etiam⁸ omnes eis consentientes.

JK +86; H 140.8-20, M 134; ID 9.22b to repellende but var., 9.23a; +C 35 q 2/3 c 2b to repellere possunt

¹ *de CKNBPZQA; ab H*

² *ab her. om. P; Natos -hered. in mg. ZGHQ; om. O*

³ *corr. fr. eiciunt B*

⁴ *nec CKNBPZJGOQA; ne H*

⁵ *coniunctos CKNBPZJOHA; coniunctiones G*

⁶ *potest CKNBPZO²HA; possunt GO*

⁷ *hii CLRKBPGOH; ii NZA*

⁸ *etiam CRKNZJGOQA; et etiam BVP; et et H*

8¹

De raptoribus²

Similiter de raptoribus uel eis qui seniores impetunt fieri censemus. Hos uero seculi leges³ interficiunt, sed nos misericordia preeunte sub infamie nota ad penitentiam recipimus.

JK +86; H 140.20-22, M 134; ID 9.23b has more; +C 3 q 4 c 4b

¹ *om. A*

² *De rapt. in mg. ZGO*

³ *sec. leges CNDBVPZGOH; leges sec. K*

9

Item in sequenti. De lapsis¹

Si quis lapsus quoquomodo fuerit, portemus eum et fraterno corripiamus affectu, sicut ait beatus² apostolus, Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales³ estis instruite huiusmodi in spiritu⁴ lenitatis, considerans te ipsum ne et tu tempteris⁵. Alter alterius honera portate et sic adimplebitis legem Christi. Porro

¹ *De lapsis in mg. ZGO*

² *beatus CKDBVPZGOHA; om. N*

³ *-uales CNDBVPZGOA; -ales KH*

⁴ *inst. huiusmodi in sp. CKNBPZJGO; huiusmodi inst. in sp. H; abbrev. Q; inst. in sp. huiusmodi A*

⁵ *uos qui spirituales - tempteris abbrev. to initial letters only Q*

sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit penitentiam, et tamen in honore permansit. Beatus quoque Petrus amarissimas lacrimas fudit quando Dominum negasse penituit, sed tamen apostolus permansit. Et Dominus per prophetam peccantibus pollicetur dicens, Peccator in quacumque die conuersus⁶ ingemuerit omnium iniquitatum illius⁷ non recordabor.

JK +86; H 141.24 - 142.4, M 135; ID 6.48a; cf D 50 c 14a (has more at beginning, widely var.)

⁶ die conu.] conu. die P

⁷ illius CRKBPZGO*; eius SNHQA; suarum D

10

Sacerdotes per penitentiam redire post lapsum¹

Errant enim² qui putant sacerdotes post lapsum, si condignam egerint penitentiam, Domino ministrare non posse et suis honoribus frui, si bonam deinceps uitam³ duxerint et suum sacerdotium⁴ condigne custodierint. Et ipsi⁵ qui hoc putant non solum⁶ errant, sed etiam traditas ecclesie clauas despiciere uidentur, de quibus dictum est, [11vb] Quecumque solueritis⁷ in⁸ terra erunt soluta et in celo. Alioquin hec sententia aut Domini non⁹ est, aut uera. Nos uero indubitanter tam Domini sacerdotes quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse¹⁰ redire ad honores credimus, testante¹¹ Domino per prophetam, Numquid¹² qui cadit non adiciet ut resurgat? Et qui auersus est non reuertetur? Et alibi, Nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, sed ut conuertatur¹³ et uiuat. Et propheta Dauid penitentiam agens dixit, Redde mihi leticiam salutaris tui, et spiritu principali confirma me¹⁴. Ipse namque post penitentiam et alios docuit et sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus¹⁵ ecclesie, si lapsi fuerint et condignam penitentiam Deo gesserint¹⁶, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit, Docebo¹⁷ iniquos uias tuas, et impii ad te conuertentur. Et sacrificium pro se¹⁸ obtulit dum dicebat¹⁹, Sacrificium Deo spiritus contribulatus.

JK +86; H 142.5-21, M 135-6; ID 6.48b; IP 3.148a; D 50 c 14b var.

¹ Sac. - lapsum *in mg.* ZGO

² enim CKNBPZGOHQ²; *om.* QA

³ bonam deinceps uitam CKNBPZJO²HQA; deinceps bonam uitam G; bonam uitam deinceps O

⁴ -tum P

⁵ quidem *add.* KND, *om.* P

⁶ put. non solum] solum put. non P

⁷ solueritis CRXVZJGOHA*; solueris KNDBP

⁸ in CRXKNBVPZGOHA; super WHQ

⁹ non CKNBPZGOHQ; *om.* A

¹⁰ post se P

¹¹ testante CKDBPZGOHA; attestante N

¹² *corr. fr.* Nonquid A

¹³ conuertatur RXKNBVPZGJO*; reuertatur C; magis conuertatur LWH[Q]A

¹⁴ confirma me principali *marked for reversal* B

¹⁵ sancte *add.* ZGOHA*, *om.* CRXKNBVP

¹⁶ gesserint CKNBPZGHA; egerint O

¹⁷ Docebo CLR²XSW*; Doceam RKNBVPZGOHA

¹⁸ pro se CRSKNBVP; Deo pro se GZOH*; pro se Deo Q; Deo A

¹⁹ dicebat CKNBPZGOH; dixit A

11

Non prohibendam esse misericordiam¹

Sententiam² fratres que misericordiam uetat non solum³ tenere sed et audire refugite, quia potior est misericordia omnibus holocaustomatibus et sacrificiis.

¹ Non – miseric. *in mg.* ZGO

² Sententiam CSKNBVZGOA; Sententia P; Penitentiam H; Pententiam Q

³ non add. G**12¹***Idem² in secunda epistola. De conspiratione*

Conspirationum³ uero crimina uestris⁴ in partibus uigere audiuimus⁵, et plebes contra episcopos suos conspirare nobis mandatum est. Cuius criminis astutia non solum inter Christianos abhominabilis est, sed etiam inter ethnicos⁶ et ab exteris legibus prohibita. Et idcirco huius criminis reos non solum ecclesiastice, sed etiam seculi dampnant leges, et non solum conspirantes sed etiam⁷ consentientes eis⁸. Antecessores uero nostri cum plurima turba⁹ episcoporum quicumque eorum in sacerdotali honore sunt positi, aut existunt clerici, honore quo utuntur carere preceperunt, ceteros uero communionem priuari, et ab ecclesia extorres fieri iusserunt, omnesque simul utriusque ordinis uiros infames esse censuerunt, et non [12ra] solum facientes sed et eis consentientes. Iustum est enim ut qui diuina contempnunt¹⁰ mandata, et inobedientes patrum existunt iussionibus, seuerioribus corrigantur uindictis¹¹, quatinus ceteri timorem habeant talia committere, et Deus gaudeat fraternitate ac concordia, et cuncti sumant seueritatis atque bonitatis exemplum. Nam si, quod absit, ecclesiasticam sollicitudinem uigoremque¹² negligimus, perdit desidia disciplinam et animabus fidelium profecto nocebitur¹³. Hii uero in¹⁴ nullius sunt accusatione¹⁵ recipiendi, nec eorum¹⁶ uel anathematum¹⁷ uox ullum nocere aut accusare potest. Excommunicatos quoque a sacerdotibus nullus recipiat ante utriusque partis¹⁸ examinationem iustam, nec cum eis in oratione aut cibo aut¹⁹ potu, aut osculo communicet²⁰, nec Aue eis dicat. Quia quicumque in his uel aliis prohibitis scienter excommunicatis²¹ communicauerit, iuxta apostolorum institutionem et ipse simili excommunicationi²² subiaceat²³. Ab his ergo et clerici et laici se abstineant qui eadem pati noluerint. Infidelibus quoque nolite²⁴ coniungi²⁵, nec cum eis ullam participationem habere. Talia uero agentes non fideles sed infideles iudicantur. Vnde

¹ om. A² in mg. H³ corr. fr. -ioni K⁴ uestris CRKNVPZGOH; nostris B⁵ audiuimus LWKNBVPZGOH*; audimus CRXS⁶ ehimicos P⁷ etiam CLWNDJOHQ; etiam et RXSKBPZG; et V⁸ eis om. G; Large initial letter A, as for new section O⁹ esset add. ss K¹⁰ corr. fr. contendunt Z¹¹ -n- ss C¹² om. G¹³ -ebit P¹⁴ ss O; illius add. and canc. G¹⁵ sunt acc. CRKBPZGOH; acc. sunt N¹⁶ nec eorum CRBVPZGOH; neque horum KND¹⁷ -atum corr. to -atorum ss K¹⁸ patris P; corr. fr. patris H¹⁹ aut CRXKNBP*; uel ZGOH²⁰ excommunicet G²¹ -atis CKNBGOH; -atos P; -atus Z²² excusationi P²³ De uitandis excommunicatis et infidelibus add. Z mg.²⁴ ss K²⁵ coniuni P

ait apostolus, Que pars fidei²⁶ cum infideli²⁷, aut que participatio iusticie cum iniquitate?

JK +86; H 138.4-30, M 131-2; ID 6.346 to accusare potest, 12.85 to eis consentientes, as BD 11.64, 14.23 and 102 (Excommunicatos - subiacebit, following BD 11.38); IP 5.94 as ID 14.102; C 11 q 1 c 22 as IP, C 23 q 3 c 9: originally Iustum est – uidictis as AL, later quatinus ceteri nocebit added, as here, C 11 q 3 c 17 as IP

²⁶ *om. G*

²⁷ *corr. fr. -ele O*

13¹

Idem² de discussione accusatorum ac³ testium

Querendum nobis est ergo⁴ in iudicio cuius sit conuersationis et fidei is⁵ qui accusat et is qui accusatur. Quoniam hii⁶ qui non sunt recte fidei ac conuersationis⁷, et⁸ quorum uita est⁹ accusabilis, non permittuntur maiores natu accusare, et¹⁰ quorum fides, uita et libertas nescitur¹¹, neque uiles persone in eorum recipiantur accusationem. Rimande uero sunt¹² accusatorum enucleatim¹³ persone qui sine scripto difficile, per scriptum autem nunquam, recipiantur, quia per scripturam nullus accusari potest, sed propria uoce et presente eo quem accusare¹⁴ [12rb] uoluerit, suam quisque agat accusationem. Nec absente eo quem accusare uoluerit¹⁵ quicumque accusator¹⁶ credatur. Similiter testes per quancumque scripturam testimonium¹⁷ non proferant, sed presentes que uiderunt et nouerunt¹⁸ ueraciter testimonium¹⁹ dicant²⁰. Nec de aliis causis uel negociis testimonium²¹ dicant, nisi de his que sub presentia eorum²² acta esse noscuntur. Accusatores²³ uero consanguinei aduersus extraneos testimonium non dicant²⁴, nec familiares, uel de domo prodeuntes. Sed si uoluerint et inuicem consenserint, inter se parentes tantummodo testificent, et non in²⁵ alios²⁶. Nec accusatores uel²⁷ testes suspecti recipiantur, quia propinquitatis et²⁸ familiaritatis ac dominationis affectio ueritatem impedire solet. Amor carnalis et timor atque auaritia

¹ *om. A*

² *Idem LRWBVZGOHQ; Item CXP; om. KND*

³ *ac CRXKNBVP; et ZJGOH*

⁴ *nobis est ergo CLRXSW; est ergo BVPZGOHQ; ergo est DMK; est N*

⁵ *ss G*

⁶ *hii CKNBGOHQ; ii Z*

⁷ *fid. ac (ss R²) conu. CRXSKNBVP; conu. ac fid. ZJGOH*

⁸ *corr. fr. in K*

⁹ *est LRWNDBVPZGOH; sit K; ? C*

¹⁰ *et CRXSKNBVP; nec ZGOHQ*

¹¹ *add. in mg. V*

¹² *uero sunt CWDMMKBPZGOH; sunt uero N*

¹³ *enucleatim LRXSWMKBPZGOH; om. ND; ? C*

¹⁴ *-are CKNVPZOH; -ari B*

¹⁵ *suam quisque agat - uoluerit in mg. WH*

¹⁶ *quicumque accusator] quicumque accusator accusator BP; cuicumque accusatori V*

¹⁷ *script. test. CRXBVPZGOH; test. script. KNDM*

¹⁸ *uid. et nou.] nou. et uid. P*

¹⁹ *om. G*

²⁰ *Nec absente - dicant in mg. M*

²¹ *non add. and canc. M; -onum P*

²² *ss O*

²³ *-ores CRXSWKNB²; -oris C²LW²BVPZGOH; -ori Z; ? J*

²⁴ *nisi de his - non dicant add. in mg. M*

²⁵ *in CNDBZGOH; inter K*

²⁶ *Sed si uoluerint - alios om. P*

²⁷ *uel CKDBPZGOH; nec N*

²⁸ *et CKDBPZGOH; ac N*

plerumque sensus hebetant humanos, et peruertunt opiniones²⁹, ut³⁰ questum pietatem³¹ putent, et pecuniam quasi mercedem prudentie.

JK +86; H 140.29 -141.17, M 134-5; ID 5.289 follows BD 1.171; IP 4.93 (Testes per - noscuntur); +C 2 q 7 c 18 (Querendum - recipiantur accusatione), C 3 q 5 c 1 (Consanguinei - in alios), +C 3 q 5 c 12 (Accusatores uel testes - end, var.), C 3 q 9 c 15 as IP

²⁹ ut CKNBPZGOH; et ut H²; et Q

³⁰ et Q

³¹ -atem CRXWBVPZGOH; -atis KNDM

14¹

De uenalitate symoniace heresis²

Decanie, prebende, ceteraque res³ ecclesie⁴ elemosine sunt fidelium, precia peccatorum, redemptiones⁵ animarum, patrocina⁶ pauperum, que gratis debent dari, gratis accipi, unde pauperes Christi debent pasci⁷, quas legibus debent⁸ obtinere et erogare, quas qui legibus obedienti abstulerit, sacrilegus et Iude proditori similis habeatur. Qui uero inobedienti dimiserit, honoris sui reus iudicetur.⁹

¹ in CLRXSWKNM; om. BVPZJGOHQA

² De - her. CLRSWKN; Quod decanie et prebende sue prepositure gratis dentur M

³ ceteraque res CRXSKDM; cetera res W; cetera L; ceteraque N

⁴ corr. to ecclesiastice R

⁵ -nis X

⁶ patrocina CLRKN; patr. animarum X; patrimonia SK²

⁷ deb. pasci CLRXSWND; deberet pasci M; pasci deb. K

⁸ debent CLRXSWKN; deberet M; dari gratis - debent in mg. L²

⁹ Explicit add RXS

A 1. XV VRBANUS¹

- ²i. Inter quos uigere debeat communis uita
- ii. Quod non debeant res ecclesie usibus secularibus applicari
- iii. Timendam esse episcopi sententiam
- iiii. Votum communis uite non esse frangendum
- v. De manus impositione

¹ papa add. X; Incipit capitula ex deceretis Urbani pape S

² capitulatio om. ZGOHQA, in CLRXSWKNDBVP

1

Omnibus Christianis¹. Inter quos uigere debeat communis uita²

Vrbanus papa xvi³ a Petro in primo⁴ decretali suo. Scimus uos⁵ non ignorare quia hactenus uita communis [12va] inter bonos Christianos uiguit et adhuc gratia Dei uiget, et maxime inter eos⁶ qui in sorte Domini electi sunt, id est clericos, sicut⁷ in actibus legitur apostolorum⁸, Multitudinis autem credentium⁹ erat¹⁰ cor unum et

¹ Omn. Chr. om. A; in mg. HQ

² Inter - uita CRXKDBPHQ; in mg. ZGO; om. N

³ papa xvi CRXSKNDGOHQA; xvi papa BVPZJ

⁴ in primo CKNBVPZGOH; primo Q; om. A

⁵ uos CKNBVPZHQA; nos GO

⁶ inter eos CRKNVPZGOHQ; eos B; inter illos A

⁷ legimus add. L; et add. H

⁸ leg. ap. RXSBVPZJGOH; ap. leg. CKNQA; ap. L (see previous note)

anima una. Nec quisquam eorum que possidebat aliquid suum esse¹¹ dicebat, sed erant¹² illis omnia communia¹³. Et uirtute magna reddebant apostoli testimonium¹⁴ resurrectionis Iesu Christi Domini nostri¹⁵, et gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim¹⁶ possessores agrorum aut domorum¹⁷ erant, uendentes afferebant¹⁸ pretia eorum que uendebant¹⁹ et ponebant²⁰ ante pedes apostolorum²¹. Diuidebantur²² autem singulis prout cuique²³ opus erat. Ioseph autem qui cognominatus est Barsabas ab apostolis, quod²⁴ interpretatum²⁵ filius consolationis, leuites Cyprus²⁶ genere, cum haberet agrum uendidit illum²⁷, et attulit pretium et posuit ante pedes apostolorum²⁸ et reliqua. Videntes autem sacerdotes summi, et alii atque²⁹ leuite et reliqui fideles plus utilitatis posse afferre si hereditates et agros quos uendebant ecclesiis quibus presidebant episcopi traderent, eo quod ex sumptibus³⁰ eorum tam presentibus quam³¹ futuris temporibus plura et elegantiora³² possent ministrare fidelibus uitam communem³³ ducentibus quam ex pretio³⁴ eorum, ceperunt predia et agros quos uendere solebant matricibus ecclesiis³⁵ tradere, et ex sumptibus eorum uiuere. Ipse uero res in ditione singularum³⁶ parrethiarum episcoporum qui locum tenent apostolorum erant, et sunt usque adhuc³⁷, et futuris³⁸ semper debent esse temporibus, e quibus episcopi et fideles dispensatores eorum omnibus communem uitam degere uolentibus ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, ut nemo in eis egens inueniatur³⁹.

JK +87; H 143. 24 - 144. 21, M 137-8; ID.3.5 (Videntes - uiuere as BD 3.3), 3.139a; C 12 q 1 c 9a to omnia communia, +C 12 q 1 c 16a (Videntes - end)

⁹ autem cred. CKNBZGOHQ; cred. autem P; cred. A

¹⁰ eorum P

¹¹ aliquid suum esse CKNBVZOH[Q]; aliquid esse suum G; suum aliquid esse A

¹² erat P

¹³ Nec quisquam eorum - communia *in mg.* H

¹⁴ *after corr.* G

¹⁵ Iesu – nostri] Dom. nostri Iesu Christi G

¹⁶ d *add.* A

¹⁷ agr. aut dom. CSKNBPZGJO; dom. aut agr. VH[Q]A

¹⁸ uendentes (et *add. and canc.* O) afferebant CSKNBVPZGOA; uendebat afferentes H

¹⁹ -ant CRXKBPZGO; -antur HA

²⁰ uend. et pon. CRXKDBVPZGOHA; *om.* N

²¹ apostolorum CKNVPZGOHA; eorum B; suum esse dicebat - apostolorum *reduced to initial letters only* Q

²² -antur CKNBZGOHQ; -atur P; -ant A

²³ cuique CKNBVZJGHA; unicuique O

²⁴ est *add.* LBVPZGOHA, *om.* CRXSKND

²⁵ -atum CLRXBVZGOHA; -atur SKND; -atum ab apostolis P

²⁶ Cyprus CLRSWKNBVPHA; Cyprius XKD²ZJGOH²QA²

²⁷ illum CRXSKNBVPZJGO; eum HQA

²⁸ *corr. fr.* discipulorum Z

²⁹ atque CKNBPZGOHQ; *om.* A

³⁰ umptibus P

³¹ tam pres. quam CRSBVPZGOHA; quam pres. tam KND

³² *corr. fr.* -antia H

³³ uit. comm. CRXSKNBVP; comm. uit. ZGOHA

³⁴ pretio CKNBPZGOHQ; pretiorum A

³⁵ -esiis CKDBPZGOHA; -esie N

³⁶ -arium P

³⁷ et sunt usque adhuc *ss* C; et sumptus que adhuc L

³⁸ futuris CKNBPZGOHQ; futuri sunt A

³⁹ A *here adds the first sentence of c 2: Ipse - offeruntur*

2

Quod non debeant res ecclesie usibus secularibus¹ applicari²

Ipse enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. Non ergo debent in [12vb] aliis usibus quam ecclesiasticis et predictorum Christianorum fratrum uel indigentium conuerti, quia uota sunt fidelium et pretia peccatorum atque ad predictum³ opus explendum Domino tradite. Si quis autem quod absit secus egerit, uideat ne⁴ dampnationem Ananie et Saphyre percipiat⁵ et reus sacrilegii⁶ efficiatur, sicut illi fecerunt qui pretia predictarum⁷ rerum fraudauerunt⁸. Memoratis augmentationibus ac cultibus in tantum ecclesie⁹ quibus episcopi¹⁰ president Domino amminiculante creuerunt¹¹, et tantis maxima pars earum¹² abundat¹³ rebus ut nullus sit in eis communem uitam degens indigens, sed omnia necessaria ab episcopo¹⁴ suisque ministris percipit, ideo¹⁵ ut¹⁶ si aliquis extiterit modernis aut¹⁷ futuris temporibus qui hoc auellere nitatur, iam dicta dampnatione feriat¹⁸.

JK +87; H 144.21-27,145.14-19, M 138, 139; ID 3.139b; +C 12 q 1 c 16b (beg. and end only)

¹ secularibus CKNBVPZJOQA; seculi H

² Quod - applicari (appellari QA) in mg. with no break in text ZGOHQ; before Non ergo debent A

³ ad predictum LRXSW²DBVPZGOH; ad .. C; ad KN; predictum WQA

⁴ ss A

⁵ percipiat C²LR²SKNBZGO²HA; om. CRXO

⁶ -egii CKNBZGOHQ; -egium A

⁷ -arum CKNBZGOHQ; -orum Z

⁸ Large initial M here O

⁹ ss O

¹⁰ episcopi LSWKNBVZGOHA; ipsi CRX; ipsi episcopi R²; O has president episcopi marked for reversal

¹¹ creuerunt CKNBZGOHQ; crederunt P; decreuerunt A

¹² earum CRXSBVPZGOHQ; eorum KND; om. A

¹³ -dat CRXSKNBVP; -dant ZGOHQ

¹⁴ corr. fr. -pis O

¹⁵ ideo CKNBZGOHQ; om. A

¹⁶ ut CKDBZGOHA; om. N

¹⁷ aut CKNBZGOH; om. Q; ac A

¹⁸ dam fer. CRXSBVZGOHA; dampnationem fer. P; fer. dam KND

3

¹Timendam² esse episcopi sententiam³

Valde timenda est⁴ sententia episcopi⁵, licet iniuste aliquem liget, quod tamen summopere preuidere debet. Vos autem hortantes monemus omnes qui Christianitatem suscepistis⁶, et a Christo uocabulum Christianum sumpsistis⁷, ne in aliquo Christianitatem uestram⁸ irritam faciatis, sed sponsonem quam Domino in baptismo fecistis firmiter teneatis, ne⁹ reprobi sed condigni¹⁰ coram Deo¹¹ inueniamini.

JK +87; H 145. 28-33, M 139-40

¹ Item add. ZGOHQ, om. CKNBV

² -endam CNDBZGOHA; -enda K

³ esse ep. sent. CKNBVPZGOQA; ep. sent. esse H; Tim. - sent. in mg. ZGO

⁴ esse P

⁵ sent. ep. CKNBZGOHQ; ep. sent. A

⁶ corr. fr. suscip- R; corr. to sumpsistis O

⁷ uoc. Christ. sumpsistis LRX(supsistis RX)SWBVZJGO(corr. fr. suscepistis)H; uoc. sum Christ. C; Christ. uoc. sum KNDPQA

⁸ uestram CKNBZGOHQ; om. A

⁹ nec P

¹⁰ eorum add. and canc. P

¹¹ corr. fr. Domino O

4

¹Votum communis uite non esse frangendum²

Et quicumque uestrum communem uitam susceptam habet, et uouit³ se nichil proprium habere, uideat ne pollicitationem⁴ suam irritam faciat, sed hoc quod Domino est pollicitus fideliter custodiat, ne dampnationem sed premium sibi acquirat, quoniam satius⁵ est non uouere⁶ quam⁷ uotum prout⁸ melius potest non perficere. Grauius enim puniuntur qui uotum fecerunt, aut fidem⁹ perceperunt et uotum non perfecerunt, aut in malis uitam finierunt¹⁰, quam illi qui sine uoto aut¹¹ fide mortui sunt, et tamen bona egerunt opera.

JK +87; H 145.33 - 146.7, M 140; +C 12 q 1 c 9b (cf c 1 above)

¹ Item *add.* A.

² Votum – frang. *in mg.* ZGO

³ uouit CRXVZQ; nouit LSW²KNBPGOHA; mouit W

⁴ pollicitationem P

⁵ melius Q

⁶ nouere P

⁷ post *add.* A

⁸ prout CKNBPZGOHQ; ut pro A

⁹ non *add. and canc.* N

¹⁰ -ierunt CKNBZGOQA; -ient P; -uerunt H

¹¹ aut CSKNBPZJGO; et V; ac HQA

5

Item in sequentibus¹. De manus impositione²

Omnes fideles per manus impositionem episcoporum [13ra] Spiritum Sanctum³ post baptismum accipere debent⁴, ut pleni Christiani inueniantur. Quia cum⁵ Spiritus Sanctus infunditur cor fidele ad prudentiam et constantiam dilatatur.⁶

JK +87; H 146. 23-25, M 140; Br fo. 67v; ID 1.260 (fuller, as BD 4.66), 1.296 (to inueniantur only), IP 1.113 as ID 1.296; De cons. D 5 c 1

¹ sequentibus CKNVPZGOHA; Item - seq. *om.* S; consequentibus B

² De – impos. *in mg.* ZGO

³ Sp. Sa. CKNBVPZGOA; Sa. Sp. HQ

⁴ debetur P

⁵ cum LSNDBVPZGOHA; enim CRX; cum enim R²; enim cum K

⁶ Explicit *add.* LRXS

A 1. XVI PONTIANVS¹1²

Omnibus ecclesiis³. Eos qui non sunt bone conuersationis non debere accusare⁴

Pontianus papa⁵ .xvii. a Petro in secundo decretali. Suspectos aut inimicos aut facile litigantes et eos qui non sunt bone conuersationis, aut quorum uita est accusabilis, et qui rectam non⁶ tenent et docent fidem⁷, accusatores et⁸ antecessores nostri apostolica reppulerunt auctoritate, et nos submouemus atque temporibus futuris excludimus, ne

¹ Incipiunt capitula Pontiani pape S

² *om.* A

³ Omn. eccl. *om.* D; [NB G only noted very selectively from here]

⁴ -are LR²XSWBVPZJGQ; -ari CRK; Eos - accusare *in mg.* ZG; *om.* NDO

⁵ papa CKDBVPZOH; episcopus N

⁶ *ss* O

⁷ fidem *after* rectam K

⁸ et CKDBPZOH; *om.* N

libenter labi possint quos nos⁹ tenere et saluare debemus. ne quod absit predictum Dei iudicium super utrosque ueniat¹⁰, et nos eorum uitio quod Deus¹¹ auertat pereamus.¹²
JK +89; H 149.11-16, M 143; cf C 3 q 5 c 4 to excludimus only and slightly var., with et eos qui – dcent fidem as a later addn

⁹ nos CKNBPJOHQ; *om. Z*

¹⁰ ueniat CKDBPZOH; conueniat N

¹¹ *corr. fr. Dominus Z*

¹² Explicit *add. XRS*

A 1. XVII ANTERIVS¹

- ²i. Qua ratione concedenda sit mutatio episcoporum
 ii. Merito plebis prauum fieri rectorem

¹ Incipiunt capitula ex decretis Anter<i>i pape S

² *capitulatio in CLRXSWKNDBVP; om. ZGOHQA*

1

Toletane¹ prouincie. Qua ratione concedenda sit² mutatio³ episcoporum⁴
 Anterius⁵ papa .xviii. a Petro in primo decretali suo. De mutatione episcoporum unde sanctam sedem apostolicam⁶ consulere uoluistis, scitote eam communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione. Petrus, sanctus⁷ magister noster et princeps apostolorum, de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset. Eusebius quoque de quadam parua ciuitate apostolica auctoritate mutatus est in Alexandriam. Similiter Felix de ciuitate qua ordinatus erat electione ciuium, propter doctrinam et bonam uitam quam habebat, communi episcoporum et reliquorum sacerdotum ac populorum consilio translatus est Ephesum. Non enim transit de ciuitate ad ciuitatem⁸ qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam aut necessitate [13rb] aliorum, hortatu et consilio potiorum transfertur. Nec transfertur de minori ciuitate in⁹ maiorem, qui hoc non ambitu aut¹⁰ propria uoluntate facit, sed aut ui¹¹ propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci¹² aut populi non superbe sed humiliter ab aliis translatus et¹³ intronizatus est, quia homo uidet in facie, Deus autem in corde. Et Dominus per prophetam loquitur dicens, Dominus scit cogitationes hominum, quoniam uane sunt. Non ergo mutat¹⁴ sedem qui non mutat mentem, nec¹⁵ mutat ciuitatem qui¹⁶ non sua sponte sed consilio et electione aliorum mutatur. Non igitur¹⁷ migrat de ciuitate in ciuitatem qui

¹ Tol.] Anterius Tolentane P

² sit CKNBPZOHQ; *om. A*

³ mutatio CKNBVPZOQA; *imut- H*

⁴ Qua - episcoporum *in mg. ZGO*

⁵ Int- H

⁶ apostolicam CKNBPZOHQ; *om. A*

⁷ et *add. A*

⁸ ad ciuitatem CKNBPZGOHQ; *in ciuitate A*

⁹ in CKNBPZGHQA; *ad O*

¹⁰ aut CSKNBVPA; nec ZJGOHQ

¹¹ a CKNZGOHQA; *aut B; om. P*

¹² util. loci CNDBPZOHA; *loci util. K*

¹³ *om. with lacuna A*

¹⁴ mittat P

¹⁵ *om. P*

¹⁶ qui CSKNBVPZJGO; *quia HQA*

¹⁷ igitur CNBVPZOHA; *ergo KD*

non auaricie causa, non sponte dimittit suam¹⁸, sed ut¹⁹ dictum est aut pulsus a sua²⁰ aut necessitate coactus, aut electione et exhortatione sacerdotum et²¹ populorum translatus est ad alteram ciuitatem. Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos²² et reliquos sacerdotes, sic²³ quotiens utilitas aut necessitas exposcerit. supradicto modo et mutare et intronizare potestatem habent. Alia est causa utilitatis et necessitatis, et alia auaritie et presumptionis²⁴ atque proprie uoluntatis. Auaritie quoque²⁵ causa uel presumptionis aut proprie uoluntatis non sunt episcopi mutandi de ciuitate ad ciuitatem, sed utilitatis²⁶ et necessitatis²⁷.

JK +90; H 152.6-28, 153.12-15, M 145-6, 147; ID 5.183 to potestatem habent as BD 1.77; IP 3.69 to et proprie uoluntatis (var. as 74T c 188, AL 6.90); cf C 7 q 1 c 34 as IP 3.69

¹⁸ suam CLSW²KNBVPZJGHA; eam W; om. O

¹⁹ iam add. ZOHA, om. CRXSKNBVPG

²⁰ sede add. R²

²¹ et C²LRXSWKNBVPZJGHA; om. CO

²² ordinare regulariter episcopos CXKNBPZGOHQ; ordinandi episcopos regulariter A

²³ sic CKNBPZGOQA; si H

²⁴ corr. fr. -ones Z

²⁵ Auaritie quoque CKNBPZGOH; Auaritieque QA

²⁶ -ti- ss CR; nec. om. P

²⁷ utilitatis et necessitatis C²KNBZGOHA; utilitas et nec. C; utilitatis et humilitatis X; necessitatis et necessitatis (corr. to utilitatis) S; Item. Facta - Deus add. Q from c 2

2¹

²Merito plebis prauum fieri rectorem³

Facta subditorum iudicantur a nobis, nostra uero iudicat Deus. Ex merito uero plebis⁴ nonnumquam episcopi deprauantur, quatinus procliuius cadant qui sequuntur. Capite⁵ languescente cetera corporis membra inficiuntur. Deteriores sunt qui uitam moresque bonorum⁶ corrumpunt his qui substantias⁷ aliorum prediaque diripiunt⁸. Caueat unusquisque ne aut linguam aut aures habeat prurientes, id est ne aut ipse aliis detrahat aut alios audiat detrahentes⁹. Sedens, inquit, aduersus fratrem tuum loquebaris detrahendo¹⁰ [13va] et aduersus filium matris tue ponebas scandalum et cetera¹¹. Parcant singuli detractiioni lingue custodiantque sermones suos et sciant quia cuncta que de aliis loquuntur sua sententia iudicabuntur. Nemo inuito auditori libenter¹² refert¹³. Officii singulorum sit, dilectissimi, non solum oculos castos seruare sed et linguam. Nec quid in cuiusquam domo agatur alia domus unquam per eos¹⁴ nouerit. Habeant omnes simplicitatem columbe ne¹⁵ cuiquam machinentur dolos, et serpentis¹⁶ astutiam ne aliorum supplantentur¹⁷ insidiis.¹⁸

¹ om. A

² Item add. ZGOH

³ Merito - rectorem (episcopum G) in mg. ZGO

⁴ uero plebis CNDBPZOH; plebis uero K

⁵ enim add. R², episcopi add. S, om. CLXKNBZOH

⁶ bonorum CRKNVPZOH; bonos B

⁷ eorum add. and canc. O

⁸ Vtilis amonitio add. in mg. O

⁹ corr. fr. decernitur V

¹⁰ -ende P

¹¹ HQ begin a new c. with rubric: Vtilis amonitio

¹² lib-] leb- P

¹³ corr. fr. referet P

¹⁴ unquam per eos CLR²SKNBVP; inquam per eos RX; per eos unquam ZOHQ(before alia domus)

¹⁵ ne CRXSKND²PZGO; nec NBV

¹⁶ corr. fr. -tes H

¹⁷ corr. fr. -len- O

¹⁸ Explicit add. LRXS

JK +90; H 154.21-34, M 148-9; +C 6 q 1 c 13 from ex merito

A 1. XVIII FABIANVS¹

- ²i. De uitandis excommunicatis
- ii. Vitandos inimicos episcoporum
- iii. Omni anno chrisma conficiendum
- iiii. De his qui non uiuunt sicut docent
- v. Quod laici non debent clericos accusare
- vi. De ordine cause et numero³ personarum
- vii. Non esse contraeundum auctoritati⁴
- viii. De uitandis peregrinis iudiciis
- viiii. De appellatione
- x. De pulsatis
- xi. De conuiciis
- xii. De talione

¹ Incipiunt cap' ex decretis Fabiani pape S

² capitulatio in CLRXSWKNDMBV; om. ZGOHQ

³ numero] o P

⁴ cc 6 and 7 interlined C

1

Comministris ecclesie. De uitandis excommunicatis¹

Fabianus papa .xviii². a Petro in primo decretali suo. Cum excommunicatis non est³ communicandum, et si quis cum excommunicato auertendo regulas scienter saltem in domo simul locutus fuerit, uel orauerit, ille communione priuetur. Tales ergo in omnibus sunt cauendi, et non suscipiendi, quia iuxta apostolum non solum qui faciunt dampnantur sed⁴ qui consentiunt facientibus.

JK +92; H 159.9-13, M 153; ID 14.24 to priuetur; IP 5.95 as ID; cf C 11 q 3 c 16, close to AL 12.18

¹ De – excomm. in mg. ZGO

² xviii CKNBPZJGHQA; xviii O

³ esse P

⁴ etiam add. A

2¹

Idem in eodem². Vitandos inimicos episcoporum³

Beatus apostolorum princeps Petrus in ordinatione Clementis alloquens populum⁴ inter cetera ait, Si inimicus est iste Clemens alicui pro actibus suis, uos nolite expectare ut ipse uobis dicat, Cum illo nolite amici esse⁵. Sed prudenter obseruare debetis, et uoluntati eius absque communicatione⁶ obsecundare, et auertere⁷ uos ab eo cui ipsum sentitis aduersum⁸, sed nec loqui his⁹ quibus ipse non loquitur, ut

¹ om. A

² corr. fr. eadem C

³ Vit. – episcop. in mg. ZGO

⁴ populum CKDBPZOH; om. N

⁵ amici esse CRKNVPZOH; esse amici B

⁶ corr. to communitio V; corr. fr. communione Z

⁷ -re ss K

⁸ -d- ss O

⁹ his CKNBPOHQ; iis Z

unusquisque qui in culpa est¹⁰ dum cupit omnium uestrum amicitias [13vb] ferre festinet citius reconciliari¹¹ ei qui omnibus¹² preest, et per hoc redeat ad salutem cum obedire ceperit monitis presidentis. Si uero quis¹³ amicus fuerit his¹⁴ quibus ipse non loquitur, unus est et ipse¹⁵ ex illis qui exterminare ecclesiam Dei¹⁶ uolunt. Et cum corpore uobiscum esse uideatur, mente et animo contra uos est, et est multo nequior hostis hic quam illi qui foris sunt, et euidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem que inimica sunt gerit, et ecclesiam dispergit¹⁷ ac¹⁸ uastat. Ideoque karissimi his apostolicis institutis uos¹⁹ monentes²⁰ instruimus, ut effecta certior caritas uestra sollicitius deinceps agere studeat et cautius²¹, ne peruersi et infideles homines ledendi fideles et²² beniuolos habeant facultatem.

JK +92; H 159.13-28, M 153-4; D 93 c 1

¹⁰ *ss* O

¹¹ -ari CKNBPOHQ; -are Z

¹² *corr. fr.* quibus P

¹³ *corr. fr.* quos H

¹⁴ his CKNBVPGOHQ; iis ZJ

¹⁵ et *add.* P

¹⁶ ecclesiam Dei CRXSKNVG; Dei ecclesiam BPZOH

¹⁷ *corr. fr.* gerit L

¹⁸ dispergit ac CRSBVPZGOH; dispergit et L²KD; gerit et L; Dei N

¹⁹ uos CKNBPZGH; nos O

²⁰ mou- P

²¹ *corr. fr.* caltius B; cautis P?

²² et CXSKNDV; ac BPZJGOH

3

Idem in eodem orientalibus episcopis. Omni anno chrisma conficiendum¹

Litteris uestris inter cetera insertum inuenimus quosdam religionis² uestre episcopos a uestro nostroque ordine discrepare, et non per singulos annos in cena Domini chrisma conficere. Errant uero qui talia excogitant et mente uesana potius quam recta sentiente hec audiunt³. ITEM⁴. Sicut⁵ ipsius diei sollempnitas per singulos annos est celebranda⁶, ita ipsius sancti chrismatis confectio per singulos annos est⁷ agenda et de anno in anno⁸ renouanda, et fidelibus⁹ tradenda quia nouum sacramentum est, et per singulos annos in iam dicta die innouandum et uetus in sanctis ecclesiis cremandum. Ista a sanctis apostolis et successoribus eorum accepimus, uobisque¹⁰ tenenda mandamus.

JK +93; H 160.23-26, Errant- 30-3,1 Item- 160.35 - 161.4, M 154-5; ID 2.73; De cons. D 3 c 18

¹ Idem - episcopis. Omni - confic. (conf. chr. P) CRXSKNBVP; Orient. ep. idem in eodem (Omni - confic. *in mg.*) ZJGO; Orient. ep. idem in eodem H; *om. with no break* Q (*see below*); Idem in secundo. Omni - confic. (Orient. ep. *in mg.*) A

² regionis *corr. fr.* -iones O

³ audiunt CKDBPZOHA; audent N

⁴ *om. QA. ZOHQ begin a new canon, with rubric: Omni anno crisma faciendum (-ienda Z); G has rubricated Item but no break*

⁵ enim *add.* A; a lacuna here in C; a short lacuna before Sicut O

⁶ est cel. CKN(*corr. fr.* cell-)BPZGOH; cel. est A

⁷ celebranda ita ipsius - annos est *in mg.* MH; *om.* Q

⁸ anno CRXSKNDBVPZGOQ; annum LD²K²HA*

⁹ est *add.* KND, *om.* CLRXSBVPZOHA*

¹⁰ uobisque CLRSKNBVPZGO*; uobis X; uobis quoque HQA

4¹

De his² qui non uiuunt sicut docent³

¹ *om.* A

Significastis insuper plerosque attendere multos in ipsis honoribus ecclesiasticis non congruenter uiuere sermonibus et sacramentis, que per eos populis ministrantur. O miseros homines⁴ qui hos intuendo Christum obliuiscuntur qui et multo ante predixit, ut legi Dei potius obtemperetur quam imitandi⁵ uideantur illi qui ea que dicunt non faciunt, et traditorem suum tolerans usque in finem [14ra] etiam euangelizaturum cum ceteris misit. Nam apostoli talem⁶ consuetudinem non habuerunt⁷, nec habendam docuerunt.

JK +93; H 161.27-33, M 155-6; +C 1 q 1 c 85

² iis Z

³ De - docent *in mg.* ZGO

⁴ mis. hom. CKNBPZOQ; hom. mis. H

⁵ imitandi CRKNVPZOH; mutandi B

⁶ talem CKNBPZOQ; tamen H

⁷ *corr. fr.* habent O

5

Quod laici non debent clericos¹ accusare²

Sicut sacerdotes uel reliqui clerici a secularium laicorum excluduntur accusatione, ita illi ab istorum sunt excludendi et alienandi criminatione³ Et sicut isti ab illis, ita et⁴ illi ab istis non recipiantur⁵. Quoniam sicut Domini⁶ sacerdotum segregata debet esse conuersatio ab eorum, ita et litigatio⁷, quia seruum Dei⁸ non oportet litigare. Hec ideo presumpsimus ut cognoscatur ab his quibus incognitum est, quia et sacerdotes quos sibi Dominus de omnibus adsciuit et suos esse uoluit, non sunt leuiter tractandi⁹ nec lacerandi, uel temere accusandi, aut reprehendendi nisi a magistris suis, quoniam eorum causas sibi Dominus reseruari uoluit et suo iudicio uindicari.

JK +93; H 162.13-17, Hec ideo - 168.28-32, M 156, 157; ID 6.320 (insc. as here); IP 4.61 to litigare; +C 2 q 7 c 6 as IP

¹ deb. cler. CKDBVPZOHA; debeant populos N

² Quod – accusare CKNB; Item. Quod - accusare (Quod - accusare *in mg.* GZO) ZGOHA

³ -ne ss C

⁴ ss C

⁵ -iantur CNDBPZOHA; -iuntur K

⁶ ss P

⁷ *corr. fr.* let- H

⁸ Dei CNDBZOHA; Domini KP

⁹ tract- CKNBPZOHQ; trand- A

6¹*De ordine cause et numero personarum*²

Nullus unquam presumat³ accusator simul esse et iudex uel testis, quoniam in omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse⁴, id est iudices electos et accusatores ac⁵ defensores atque testes. Similiter statuentes apostolica auctoritate iubemus ne pastorem suum oues que ei commisse fuerant⁶ nisi in fide errauerit reprehendere⁷ audeant⁸, quia facta prepositorum oris gladio ferienda non sunt, neque potest esse discipulus super magistrum.

JK +93; H 165.20-25, M 159; ID 6.321 (insc. as here); IP 4.81a widely var.; C 4 q 4 c 1 as IP

¹ *om.* A

² De – personarum] Item (De ordine - pers. *in mg.*) ZO

³ unq. pres.] pres. unq. P

⁴ sem ad. *om.* O; adesse semper Q

⁵ *corr. fr.* a B

⁶ *corr. fr.* -int O

⁷ re- ss H

⁸ -n- ss C

7¹*Non esse contraeundum*² *auctoritati*³

Qui uero⁴ omnipotentem Deum metuit⁵, nec contra⁶ euangelium nec contra apostolos nec contra prophetas uel sanctorum patrum instituta agere aliquid ullomodo consentit.

JK +93; H 166.16-18, M 160; Dd 4.64; ID 6.322 (insc. as here); C 11 q 3 c 95

¹ *om.* A

² contraeundum CRNDBPZOH; eundum contra K

³ Non esse – auctoritati] Item. Non - auct. (Non - auct. *in mg.* ZO) ZOH

⁴ *om.* S; contra *add.* X

⁵ metuit CLR²SWZG^{*}; potuit RXBVPO(*after lacuna*)HQ; *om.*, supplying diligit *in mg.* K; timet N; *om.* D

⁶ Dominum *add. and canc.* L

8¹*Idem in eodem*². *De uitandis peregrinis iudiciis*³

Peregrina uero⁴ iudicia salua in omnibus apostolica auctoritate⁵ generali sanctione prohibemus, quia indignum est ut ab externis iudicetur qui prouinciales et a se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatum. Vnde oportet si quis⁶ episcoporum super certis accusetur criminibus ut ab omnibus audiatur⁷ qui sunt in prouincia episcopis [14rb] quia non oportet accusatum alibi quam in foro suo⁸ audiri.

JK +94; H 167.18-23, M 160-1; ID 5.260 as BD 1.147

¹ *om.* A

² Item in eodem *om.* Q

³ De uit. - iudiciis *in mg.* ZGO

⁴ ss X²

⁵ ap. auct. CXKNBPO; auct. ap. ZJGHQ

⁶ oportet si quis CNDBPZOH; si quis oportet K

⁷ *corr. fr.* iudicetur S

⁸ foro suo CKDBPZOH; suo foro N

9¹*Idem in eodem Hylario episcopo. De appellatione*²

Si quis iudicem aduersum³ sibi senserit, uocem appellationis exhibeat. Appellantem autem non debet afflictio ulla aut detentionis iniuriare custodia, sed liceat appellatori uiciatam causam appellationis remedio subleuare. Liceat etiam⁴ in causis criminalibus appellare, nec uox appellandi denegetur ei quem in supplicio sententia destinari.

JK +94; H 167.23 - 168.3, M 161; ID 5.261 var. as BD 1.148; IP 4.120-2 as ID; C 2 q 6 c 21 (first sentence only), +C 2 q 6 c 2 (Palea, Appellantem – custodia), C 2 q 6 c 1 (Liceat ap - subleuare), C 2 q 6 c 20 (Liceat etiam - end)

¹ om. A

² Idem – appellatione CKNBP; Hilario episcopo idem in eodem. De ap (De ap in mg. ZO) ZOHQ

³ adu- CRXSKNBVPZ; au- ZJGOHQ

⁴ etiam C²LR²SWBVPZ²JOH; om. CZ; enim RXKND; autem G

10¹*De pulsatis*²

Pulsatus ante suum iudicem³ causam dicat, et non ante suum iudicem pulsatus si uoluerit taceat, et ut pulsatis quotiens appellauerint inducie dentur.

JK +94; H 168.3-5, M 161; ID 6.323; IP 4.123 with added sentence; C 3 q 6 c 3

¹ om. A

² De puls. in mg. with no break ZGOHQ

³ suum iudicem CRKNBPZGHQ; iudicem suum O

11¹*De conuiciis*²

Si quis ergo³ iratus crimen⁴ cui libet temere⁵ obiecerit, conuicium non est pro accusatione⁶ habendum, sed permissio tractandi spacio id quod⁷ iratus dixit per scripturam⁸ se probaturum esse fateatur⁹, ut si forte¹⁰ resipiscens que pro iracundia dixit iterare aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.

JK +94; H 168.5-9; ID 6.324a; +C 2 q 3 c 5

¹ om. A

² De conu. in mg. with no break ZGOH

³ ergo CRKNBZOH; om. X

⁴ aliquod add. ZJGOHQ*, om. CRXSKNBVP

⁵ ss R; corr. fr. quilibet Q

⁶ -ne ss C

⁷ -ne habendum sed - quod written above the next line in space left for rubr. P

⁸ corr. fr. scrut- H

⁹ corr. fr. ? O

¹⁰ forte CRSKNO*; fortasse BVZJGHQ; ? P

12¹*De talione*²

Omnis ergo qui crimen obicit scribat se probaturum³. Reuera ibi semper causa agatur ubi crimen admittitur. Et qui non probauerit quod obicit penam quam intulerit ipse⁴ patiat⁵.

JK +94; H 168.9-11; ID 6.324b; C 2 q 3 c 4A (original form, from Qui non), +C 2 q 3 c 6b (Palea)

¹ om. A

² De tal. in mg. with no break ZGOHQ

³ -orum P

⁴ ss C

⁵ pat. ipse marked for reversal S. Explicit add. LRXS

A 1. XIX CORNELIVS

- ⁶i. Non esse iurandum
ii. De alieno iudicio⁷
iii. Sententiam in absentem esse cassam

---

⁶ capitulatio om. ZGOHQ; in CLRXSWKNDBVP

⁷ N reverses cc 1-2

1

Rufo episcopo¹. Non esse iurandum²

Cornelius papa xx a Petro in secundo decretali suo³. Sacramentum autem hactenus⁴ a summis sacerdotibus uel reliquis exigi nisi pro fide recta minime cognouimus, nec sponte eos iurasse repperimus. Itemque⁵ nos sanctorum sequentes apostolorum eorumque⁶ successorum⁷ iura firmamus et sacramenta incauta fieri⁸ prohibemus. JK + 115; H 173.5-7, Itemque - 23-24, M 165-6, 167; ID 5.308 (widely var. as BD 1.193), 12.39A to repperimus; C 2 q 5 cc 1-2

---

¹ N inserts here rubric and text of c 2; Rufo ep. after iurandum HQ

² Non esse iur. in mg. ZGO; om. D

³ suo CRXSWKDA; om. NBVPZJGOHQ

⁴ hactenus CKNBZGOHQ; om. A

⁵ Itemque CRXKNBP; Item (as rubric beginning new section). Que ZGOHQ; Que A

⁶ -que ss Z

⁷ ss O

⁸ incauta fieri LRXSWKNBVPZGOHA; fieri (incauta ss) C

2¹

De alieno iudicio²

Nullus sacerdotum causam suam alieno committat iudicio, nisi ad sedem apostolicam fuerit appellatum, sed unusquisque comprouinciales iudices et notos habeat, nisi³ aliquam uim temerarie [4va] multitudinis illic timuerit aut infestos⁴ uel suspectos inibi iudices⁵ habuerit⁶, pro quibus causis ad maioris auctoritatis iudices⁷ et⁸ ad⁹ alias prouincias appellare¹⁰ et uenire¹¹ concessum est. JK + 115; H 174.19-24, M 168; ID 6.325a

---

¹ om. A; as c 1 N

² De al. iud. CKBHQ; Rufo episcopo. De al. iud. N; Item (De al. iud. in mg.) ZGO

³ ss S²

⁴ infestos CRXSKNBVPO^{2*}; infectos ZJGOHQ

⁵ in. iud. CKNBZGO; iud. in. HQ

⁶ pro quibus habuerit *add. and canc.* H

⁷ pro quibus - iudices (*corr. fr. -is Z*) C²LR²SKNBZGOH; om. CRX

⁸ et LRXSWKNBVPZGOH; om. C

⁹ ad CLRXKDBVZGOH; om. SNP

¹⁰ prou. app. CKNBVZJGH; app. prou. OQ

¹¹ multitudinis illic - uenire *in later hand, and partly in upper margin* C

3¹

Sententiam in absentem² esse cassam³

---

¹ om. A

² absentem CXSKNDVPZGHQ; absentem non R; absentes B; hac sentem O; G**

³ rubr. in mg. with no break ZGOHQ

Omnia ergo que aduersus absentes in omni negotio aut loco aguntur aut iudicantur omnino uacuentur. quoniam absentem nullus addicit⁴ nec ulla lex dampnat.⁵

JK + 115; H 174.24-26, M 168; ID 6.325b; C 3 q 9 c 4

⁴ n ss over -ici- O

⁵ Explicit add. LRXS

A 1. XX LVCIVS

- ¹i.² Quod qui crimina intendunt accusare possint
 ii. De rebus ecclesiasticis
 iii. Quod³ sacrilegium facit qui aufert res ecclesie

¹ capitulatio om. ZGOHQA, in CLRXWKNDVBP

² Scribe adhuc add. ss K

³ qui add. N, om. CLRWKDBV

1¹

Episcopis² tam Gallis³ quam Hispanis. Quod qui crimina intendunt⁴ accusare possint⁵

Lucius papa xxi a Petro in primo decretali suo. Constitui placuit ut criminationes maiorum natu per alios non fiant nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni et inreprehensibiles apparuerint, et actis docuerint publicis omni se carere suspicione, atque inimicitia, et inreprehensibilem⁶ fidem ac conuersationem⁷ ducere. Vnde placuit ut a quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos⁸ ubi est⁹ maior auctoritas fuerit prouocatum. audientia non negetur. ITEM¹⁰. Sapiens non est omnis qui nocet.

JK + 123; H 176.1-6, Sapiens -, 178.25-26., M 169, 172; ID 3.140a (Sapiens - nocet), 6.326 to negetur; +C 2 q 7 c 52 (Criminationes - ducere), +C 6 q 1 c 14 (Sapiens - nocet)

¹ om. A

² after Hispanis V

³ Gallis CRSKNBGOQ; Gall' V; Gallie Z; ? H

⁴ imponunt V

⁵ Ep. - Hisp. Quod qui - possint CKN; Ep. - Hisp. Quod qui crimina intendunt per se accusare debeant (*rubr. in mg. ZGO*) ZGOH; Quod - possint. Ep. - Hisp. SB; Ep. - Hisp. *in mg. P*

⁶ uitam add. and canc. Z

⁷ -at- ss H

⁸ iud. eccl. CNDBZOH; eccl. iud. K

⁹ est CXSKDBVPZGO; om. NHQ

¹⁰ ITEM as rubric to new section ZGO

2¹

De rebus ecclesiasticis²

Res quoque ecclesiarum uestrarum et³ oblationes fidelium⁴ quas significastis a quibusdam irruentibus uexari, uobisque et ecclesiis uestris auferri, indubitanter maximum est peccatum, testante scriptura que ait, Qui abstulerit aliquid patri uel matri⁵, et dicit hoc non esse peccatum homicide particeps est. Pater noster sine

¹ om. A

² rubric om. with no break ZGOHQ

³ et CRKNBZOQ; om. H

⁴ fidelium LR²SWKNBVZOH, om. CRX

⁵ uel matri ss R²

dubio Deus⁶ est⁷, qui nos creauit, et mater nostra⁸ ecclesia que nos in baptismo spiritualiter generauit⁹.

JK + 123; H 178.27-32, M 172; ID 3.140b

⁶ dubio Deus *corr. fr.* dubio dubio Deus noster Z

⁷ sine dubio Deus est CXSKBVPZOHQ; est Deus sine dubio D; Deus est sine dubio D²N

⁸ *corr. fr.* mea H

⁹ generauit LRXWKNBVPZGOHQ; regenerauit CR²S

3¹

Quod sacrilegium² facit qui aufert res ecclesie³

Hec fieri prophete, hec apostoli, hec successores eorum, et omnium catholicorum patrum uetant⁴ decreta et tales presumptiones sacrilegia esse diiudicant. Quorum nos sequentes exempla omnes⁵ tales presump [14vb] tores⁶ et ecclesie raptores atque suarum facultatum alienatores una uobiscum a liminibus sancte matris ecclesie anathematizatos apostolica auctoritate pellimus et dampnamus⁷, atque sacrilegos esse iudicamus⁸. Et non solum eos sed omnes consentientes eis, quia non solum qui faciunt rei iudicantur, sed etiam qui facientibus consentiunt. Par enim pena et agentes et consentientes comprehendit.⁹

JK + 123; H 179. 17-25, M 172-3; ID 3.140c; cf C 17 q 4 c 5 var., of which all from esse iudicamus is a later addn

¹ *om.* A

² sacrilegium CRKNVZOH; sacrificium B

³ Quod – ecclesie CKNB; Item (*Nota (om. Z) quod sacr. - eccl. in mg.)* ZGO; *Nota quod - ecclesie* HQ

⁴ patrum uetant CKNBVZGH; uetant patrum O; patrum Q

⁵ *in mg.* V¹

⁶ -tores CKDBZGOH; -tiones N

⁷ et dampnamus LXSCKNBVPZOH; dampnamus R²; *om.* CR

⁸ -amus CRNDBZOH; -amur K

⁹ Explicit *add.* RXX

A 1. XXI STEPHANVS

- i. De infamibus personis
- ii. De uestimentis ecclesie
- iii. De spoliatis
- iiii. Que accusationes recipi non debeant
- v.² Quod per scriptum nullus sit accusandus
- vi. Ante responsionem uocandum episcopum a primate
- vii. Primam discussionem debere fieri intra prouinciam

¹ *capitulatio om.* ZGOHQA; *in* CLRXSWKNDBVP

² iiii C

1¹

Hylario episcopo. De infamibus personis²

Stephanus papa xxii a Petro in primo decretali suo. Infames esse personas eas³ dicimus que pro aliqua culpa notantur infamia, id est qui⁴ Christiane legis normam

¹ *om.* A

² Hylario episcopo (amico BVP). De inf. pers. CRXCKNBVP; Hylario amico (De infamibus (infamis Z, infabis O) pers. *in mg.* ZGO) ZGOH

³ esse pers. eas LRXSWKNBPZOH; pers. esse eas C; pers. eas esse V

abiciunt, et statuta ecclesiastica contempnunt. Similiter fures, sacrilegos et omnes capitalibus criminibus irretitos. Sepulchrorum quoque uiolutores et apostolorum atque successorum eorum reliquorumque⁵ sanctorum patrum statuta libenter⁶ uiolutores⁷, et omnes qui aduersus patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur. Similiter et incestuosos⁸, homicidas, periuros, raptores, maleficos, ueneficos, adulteros, de bellis fugientes et qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates ecclesie abstrahunt iniuste, et qui fratres calumpniantur aut accusant et⁹ non probant, uel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam prouocant, et omnes anathematizatos uel pro¹⁰ suis sceleribus ab ecclesia pulsos et omnes quos ecclesiastice uel seculi leges infames pronunciant. Hos uero non ordines, nec seruos ante legitimam¹¹ libertatem, nec penitentes nec digamos¹², nec eos qui curie deseruiunt [15ra] uel qui non sunt integri corpore aut sanam non habent mentem uel intellectum aut inobedientes sanctorum decretis¹³ existunt, aut furiosi manifestantur. Hii omnes nec ad sacros gradus¹⁴ debent prouehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti, nec rectam fidem uel¹⁵ dignam¹⁶ conuersationem non¹⁷ habentes summos sacerdotes possunt accusare. JK +130; H 182.2-19, M 175-6; ID 5.291 var. as BD 1.173; C 6 q 1 c 17 has more, and nec isti nec liberti – accusare is part of a later addn

⁴ et add. H, om. CKNBZJGOQ

⁵ -que ss B

⁶ om. V

⁷ uiolutores LRXWKNBZOH; uiolantes CS; uiolateres P

⁸ corr. fr. incestuos B

⁹ et CRSBPZOH; uel KND

¹⁰ ss O

¹¹ -imam CKNBZGH; -ima O

¹² after corr. H

¹³ corr. fr. electis L

¹⁴ ordines (uel gradus ss) L

¹⁵ uel CLSBVPZOH; nec R²XKND

¹⁶ condignam V

¹⁷ non CLRXS²BVPZOHQ; om. SKND

2

*De uestimentis ecclesie*¹

Vestimenta ecclesiastica quibus Domino ministratur et sacrata debent esse et honesta. Quibus in aliis usibus non debet frui quam ecclesiasticis et Deo dignis officiiis. Que nec ab aliis debent contingi aut ferri nisi a sacratis hominibus ne ultio que Balthasar percussit super hec transgredientes² et talia presumentes³ ueniat diuina, et corruere eos faciat ad ima.

JK +130; H 183.1-5, M 176; ID 2.74 (inscr. as here); De cons. D 1 c 42

¹ De uest. (corr. fr. –tes RX) ecclesie (ecclesiasticis, corr. fr. –ica R) CRXKNB; Item. De uest. eccl. (De uest. eccl. in mg. ZGO) ZGOHQA; om. P

² -tes CRXKNBV; -tibus ZGOHA

³ -tes CRXKNBVP; -tibus ZGOHA

3¹*Idem in secundo decretali omnibus episcopis. De spoliatis*²

Nullus episcoporum dum suis fuerit rebus expoliatus aut sede propria qualibet occasione pulsus debet accusari aut a quoquam ei potest crimen³ obici priusquam⁴ integerrime restauretur⁵ et omnia que ei ablata quocumque sunt ingenio legibus⁶ redintegrentur, et ipse proprie sedi et pristino statui regulariter reddatur, ita ut omnes possessiones et cuncta sibi iniuste sublata⁷. atque fructus omnes ante ceptam accusationem primates et synodus episcopo de quo agitur funditus restituant.

JK + 131; H 184.12-18, M 177; ID 5.255a as BD 1.142a

¹ om. A

² Idem - spoliatis CXKNBVQ; Omn. ep. De spol. Idem - decretali H; Omn. ep. in sec. decr. (De spol. *in mg.*) ZGO

³ *after corr.* H

⁴ priusquam CRKNVZOH; prius B

⁵ *corr. fr.* -atur H

⁶ *ss* L²

⁷ *corr. fr.* ablata O

4¹*Que accusationes recipi non debeant*³

Accusatores et accusationes quas seculi leges non recipiunt et antecessores nostri prohibuerunt et nos submouemus. Nullus enim alienigena aut accusator eorum fiat aut⁴ iudex. ITEM⁵. Repellantur habitantes cum inimicis et omnes laici. quia infestationem blasphemie affectio amicitie⁶ incitare solet. Nec illi in uestra sunt suscipiendi accusatione, qui uos in sua nolunt recipere infamatione. Nullus enim anathema⁷ suscipiatur, nec a quoquam [15rb] credantur que ab eis uel dicuntur uel conscribuntur. Eos dico anathematizatos esse quos episcopi suis scriptis⁸ anathematizauerunt⁹, atque¹⁰ eorum statuta anathematizant.

JK + 131; H 184.24-26. Item - H 184.28- 185.5, M 178; ID 4.71, 6.327 (insc. as here); IP 4.79 (Nullus alienigena - aut iudex), 4.62 (Repellantur - infamatione); C 3 q 5 c 8a as IP 4.79

¹ om. A

² Item *add.* ZGOH

³ Que acc. - deb. *in mg.* ZGO

⁴ *ss* Z

⁵ *Rubric to new section in GO; om.* Q

⁶ inimicie *add.* *ss* K

⁷ anathema CKNDB(*followed by erasure*)VZOH; anathematizatus K²

⁸ scripturis P

⁹ -auerunt LRSXW²KNBVPZOH; -euerunt C; -aterunt W

¹⁰ atque CRXKNB; aut SVPZGOH

5¹*Quod per scriptum nullus sit accusandus*³

Per scripta enim nullius⁴ accusatio suscipiatur, sed⁵ propria uoce, si legitima et condigna accusatoris persona fuerit. presente uidelicet eo quem accusare desiderat, quia nullus absens aut⁶ accusari potest, aut accusare⁷.

JK + 131; H 185.5-7, M 178; ID 5. 293a as BD 1.177a, 6. 328 (insc. as here); IP 4.53; cf C 2 q 8 c 5

¹ om. A

² Item *add.* ZGOHQ

³ Que acc. - deb. *in mg.* ZGO

⁴ *corr. fr.* nullus Z

⁵ suscipiatur *add. and canc.* O

⁶ aut CRXSKNBV; nec ZGOH

⁷ nec acc. pot. aut acc. *in mg.* H

6¹*Ante responsionem uocandum episcopum a primate²*

Nullus episcopus³ accusari⁴ potest aut respondere suis accusatoribus debet priusquam regulariter a suo primate uocatus sit, locumque defendendi et inquirendi accipiat ad abluenda crimina.

JK +131; H 185.8-10, M 178; ID 5. 293b, sl. var. as BD 1.177b

¹ om. A

² Ante - primate CRXKNDB; Idem. Ante - primate (Ante - primate *in mg.* ZGO) ZGOH

³ aut *add.* LR²S, *om.* CRXKNBZGOH

⁴ *corr. fr.* -are L

7¹*Primam discussionem² debere fieri intra prouinciam³*

Ultra prouincie uero terminos accusandi licentia non progrediatur⁴, sed omnis accusatio intra prouinciam audiatur, et a comprouincialibus terminetur, nisi ad sedem apostolicam fuerit tantum appellatum. Et neganda est accusantibus⁵ licentia criminandi priusquam se crimine quo premuntur⁶ exuerint, quia non est credendum contra alios eorum confessioni qui criminalibus⁷ implicati⁸ sunt, nisi se⁹ prius probauerint innocentes. Quoniam periculosa est¹⁰ et admitti non debet rei aduersus quemcumque confessio. Familiares uero et sponte confessi atque sceleribus irretiti non debent admitti, nec hii¹¹ qui hesterna die aut perendie¹² aut ante fuerunt¹³ inimici. Clericus uero qui episcopum suum¹⁴ accusauerit, aut ei insidiator extiterit non est recipiendus, quia infamis effectus est, et a gradu debet recedere¹⁵ ac¹⁶ curie tradi¹⁷ seruiturus. Laicis quoque quamuis religiosi sint, nulli tamen de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur¹⁸ unquam attributa facultas¹⁹.

JK + 131; H 185.28-186.10, M 178-9; IP 4.33 (to appellatum); C 3 q 6 c 4 as IP, C 3 q 11 c 1 from Neganda to confessio (professio)

¹ om. A

² discussionem CKNBVZJGQ; dissensionem O; discussionem a primate H

³ Primam - prou. CKNB; Item. Primam - prou. (Primam - prou. *in mg.* ZGO) ZGOH

⁴ -a- ss K

⁵ -antibus LRXSWKNBVPZOH; -atis CL²

⁶ premuntur CKDBZOH; tenentur N

⁷ criminalibus CRXSKNBVP; criminibus ZGOHQ

⁸ *corr. fr.* impleti O

⁹ ss O

¹⁰ ss B

¹¹ hii CXKNDBGOH; ii Z

¹² *after corr.* V²

¹³ -erunt CKBVZO; -erint ND

¹⁴ *after uero but marked for moving* O

¹⁵ recedere LRXSWKNBVPZOH; recidere C

¹⁶ ac CSKNBPZJGO; aut VHQ

¹⁷ seru. tradi *marked for reversal* B

¹⁸ legitur CKNBZJGOQ; legi H

¹⁹ Explicit *add.* RXS. *Lmg. adds* Lacis [*sic*] minime concessam esse facultatem disponendi ecclesiastica

A 1. XXII SYXTVS¹ [II]

¹ Cap. ex decretis Syti pape S

- ²i. Iniuste dampnatos oportere restitui
 ii. De retractando³ comprouinciali iudicio a sede apostolica [15va]

² capitulatio om. ZGOHQA; in CLRXSWKNDBVP

³ tract- X

1¹

Fratribus per Hyspaniam². Iniuste dampnatos oportere restitui³

Syxtus papa .xxiii. a Petro in secundo decretali suo. Fratres quos timore terreno iniuste dampnastis scitote a nobis iuste esse restitutos. Quibus ex auctoritate sancti Petri apostolica auctoritate⁴ omnia que⁵ eis ablata sunt integerrime reddi precipimus. si non uultis et uos et principes uestri a collegio nostro et membris ecclesie separari. Iusto enim iudicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas qua sanctos ipsius persequantur⁶, ut qui spiritu Dei iuuantur et aguntur fiant⁷ per laborum exercitia clariores. Illi tamen qui hoc agunt nullatenus euadunt penam, quia ut ait Dominus, Ve illi per quem⁸ scandalum⁹ uenit. ITEM¹⁰. Incerta non iudicemus quoadusque ueniat Dominus qui et illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium. Et quamuis uera sint, non tamen credenda sunt nisi que certis indiciis comprobantur. nisi que manifesto iudicio conuincuntur, nisi que iudiciario ordine publicantur¹¹. Nullus ergo potest humano condemnari examine quem Deus suo iudicio reseruauit. Hec omnia summopere sunt¹² precauenda, ne presumptores esse uideamur¹³. Et accusatio episcoporum non est facile recipienda, dicente Domino, Non suscipias uocem mendacii. Et apostolus inquit, Aduersus presbiterum inscriptionem non¹⁴ recipiendam absque¹⁵ duobus uel tribus idoneis testibus¹⁶. Si hec de presbiteris uel ceteris fidelibus sunt precauenda, quantomagis de episcopis?

JK + 134; H 192.26 - 193.2 Incerta non - 193.6-16, M 185-6; ID 5.247; IP 4.114 (Incerta - publicantur); +C 9 q 3 c 19 to ecclesie separari. only

¹ om. A

² Fr. - Hisp. in mg. H; om. Q

³ rubric in mg. ZGO

⁴ -itate sancti Petri ap. - auctoritate in mg. C

⁵ ab add. and canc. O

⁶ -uantur LRXSWNDBVZ²JGOH; -uuntur CKO²; consequantur W; sequantur Z; ? P

⁷ in mg. Z

⁸ ss B

⁹ corr. fr. sascan- O

¹⁰ Non esse iudicandum de incertis add. in mg. L²; Rubric to new section: De ordine iudicis (iudicum G) in mg. ZGO; Item de ordine iudicii in text HQ

¹¹ ordieant H; ordine iudicantur H² (repeated at foot of leaf)

¹² sunt CKDBZGOH; om. N

¹³ -eamur R²SWKNBVPZGOH; -eantur CLR?X

¹⁴ esse add. N, om. CKDBZGOH

¹⁵ abque H

¹⁶ idon. test. CKNBZGH; test. idon. O

2¹

²De retractando comprouinciali³ iudicio a sede apostolica⁴

Placuit ut accusatus uel iudicatus a comprouincialibus in aliqua causa episcopus licenter appellet et adeat apostolice sedis pontificem qui aut per se aut per uicarios suos retractare eius negocium procuret. Et dum iterato iudicio pontifex causam suam

¹ om. A

² Item add. ZGOH

³ comprouinciali CKNBZGH; conuinciali O

⁴ De - apost. in mg. ZGO

agit⁵, nullus alius in eius loco ponatur aut ordinetur episcopus. Quoniam quamquam comprouincialibus episcopis accusati causam episcopi⁶ scrutari liceat, non tamen diffinire inconsulto Romano pontifice permissum⁷ est cum [15vb] beato Petro apostolo non ab alio quam⁸ ipso dictum sit Domino, Quecumque ligaueris⁹ super terram erunt ligata et in celis, et quecumque solueris super terram erunt soluta et in celis.¹⁰

JK +133; H 190.26-34 (lacking et quecumque solueris - celis, M 184; ID 5.4a; IP 4.125 (Placuit-procuret), 4.136 (Quoniam-permissum est); C 3 q 6 c 5 (Accusatus-permissum est)

⁵ causam suam agit CKNVPZOHQ; agit causam suam B

⁶ acc. causam ep. in mg. Z

⁷ -mi- ss C

⁸ ab add. ZGOH; om. CRXKNBV

⁹ -eris LSKNBVP?ZGOHQ; -eritis CRXW

¹⁰ Explicit add. LRXS

A 1. XXIII DYONISIUS

- ¹i. De distinctionibus ordinum
- ii. Vt singule parrochie dentur singulis presbiteris

¹ capitulatio om. ZGOHQA, in CLRXSWKNDBVP

1¹

Seuero² episcopo. De distinctionibus ordinum³

Dyonisius papa xxiiii a Petro in secundo decretali suo. Ad hoc diuine⁴ dispensationis prouisio⁵ gradus diuersos constituit, ordinesque distinctos ut dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, et potiores minoribus dilectionem impenderent, una concors fieret ex diuersitate contextio⁶, et recte officiorum gereretur administratio singulorum. Neque uniuersitas alia⁷ poterat⁸ ratione subsistere nisi huiusmodi magnus eam differentie ordo seruaret.

JK + 139; H 195.37-196.4, M 189

¹ om. A

² -erino Q

³ De – ord. in mg. ZGO; insc. and rubric precede c 2 A

⁴ repeated and canc. O

⁵ prouisio CKNBJGOH; prouiso Z

⁶ -exio CKNBZO; -extio GHQ

⁷ ss C

⁸ -erat CLXSBVPZGOH; -erit KND

2

Vt singule parrochie dentur singulis presbiteris¹

²De ecclesiis parrochianis unde apostolicam sedem consulere uoluisti, qualiter sint custodiende per Cordubensem prouinciam ac diuidende sacerdotibus nichil tue caritati melius nobis uidetur³ intimari⁴ quam ut sequaris quod nos in Romana ecclesia nuper

¹ Vt sing. parr. dentur singulis (parroch' add. P) presbiteris CRXKNBVP; Item (in mg. Z). Vt sing. - singulis dentur presbiteris ZJOGH (in mg. JGO, before Ecclesias uero singulas below ZH); Vt sing. - singulis presbiteris dentur Q; Seuero episcopo. De distinctionibus ordinis A (cf c 1) with Singulis presbiteris singulas ecclesias datas in A² mg.

² Dionisius papa xxiiii a Petro in secundo decretalis suo add. A from c 1

³ uidetur nobis V; nobis uidetur repeated R

egisse cognoscitur. Ecclesias uero singulas singulis presbiteris dedimus, parrochiasque et cimiteria eis⁵ diuisimus⁶, et unicuique ius proprium habere statuimus⁷, ita uidelicet ut nullus alterius parrochie terminos aut ius inuadat, sed unusquisque terminis suis⁸ sit contentus⁹, et taliter ecclesiam et plebem sibi commissam custodiat, ut ante tribunal eterni iudicis ex omnibus sibi¹⁰ commissis rationem reddat et non iudicium sed gloriam pro suis actibus accipiat. Hanc quoque normam karissime te et omnes episcopos sequi conuenit, et quod tibi scribitur omnibus quibuscumque potueris notum facias ut non specialis sed generalis fiat ista preceptio.¹¹

JK + 139; H 196.12-24, M 189; ID 3.47 as BD 3.43; IP 2.44 (Ecclesias singulas - accipiat); C 13 q 1 c 1 as IP

⁴ uid. int. CRKNB; uidetur intimare ZJOHQ; int. uid. A

⁵ *ss C*

⁶ *corr. fr.* dedimus O

⁷ statuimus CXKNBZGOQA; constituimus H; et unicuique - statuimus *in mg.* B

⁸ term. suis CXSKNBVPH; suis term. ZGOQA

⁹ contemptus A

¹⁰ *ss Z*

¹¹ Explicit *add.* RXS

A 1. XXIV FELIX

- i. De incertis iudiciis
- ii. Vbi fieri debeat discussio
- iii. Retractandam iniustam episcoporum dampnationem
- iiii. Quando sint adeundi primates [16ra]
- v. Quantum spacii dari debeat² restituto
- vi. De examinatione accusantium
- vii. Quod infames non sunt repellendi a propriis causis

¹ *capitulatio om.* ZOGHQA; *in* CLRXSWKNDBVP

² dari deb. CLRXSWBV; deb. dari KND; dare deb. P

1¹

Paterno coepiscopo. De incertis iudiciis²

Felix papa xxv a Petro³ in primo decretali suo. In re dubia certa non iudicetur sententia, nec ullum⁴ iudicium nisi ordinabiliter⁵ habitum teneatur.

JK +142; H 198.8-9, M 191; ID 6.329a (insc. as here)

¹ *om.* A

² Paterno coepiscopo (episcopo N). De - iud. CRXSKNBP; Paterno episcopo. (De inc. iud. *in mg.*) ZJGO; De incertis iudiciis Paterno episcopo HQ

³ a Petro C²LSW²(*subs. erased*)KNBVPZGOHA; *om.* CRXW

⁴ ullum CKNBZGOQ; *om.* H

⁵ -biliter CKNBZGOQ; -biter H

2¹

Vbi fieri debeat discussio²

Si quis super quibuslibet criminibus clericum pulsandum crediderit, in prouincia in qua consistit ille qui pulsatur suas exerat actiones, nec estimet eum accusator alibi aut

¹ *om.* A

² *rubr. in mg.* ZGOHQ

longius pertrahendum ad iudicium. Ille uero³ qui⁴ pulsatus fuerit si iudices suspectos habuerit liceat appellare primates. Primates quoque accusatum discutientes episcopum non ante sententiam proferant dampnationis quam apostolica freti⁵ auctoritate aut reum se ipse confiteatur aut per innocentes et canonicè examinatos regulariter testes conuincatur.

JK +142; H 198.9-16, M 191; ID 6.329b (to iudicium), 6.330 (Ille uero-primates), cf 5.267 from BD 1.157; cf C 2 q 1 c 5a from Primates accusatum

³ uero CSKNBVGHOHQ; om. ZJ

⁴ qui uero marked for reversal G

⁵ freti CRKNVPZOH; fieri B

3¹

Retractandam iniustam episcoporum dampnationem²

Irritam esse iniustam episcoporum dampnationem³ idcirco a synodo retractandam ita ut oppressis ab omnibus in cunctis subueniatur causis.

JK +142; H 198.16-18, M 191; C 3 q 6 c 11, cf C 2 q 1 c 5b

¹ om. A

² rubr. in mg. with no break ZGOHQ

³ et add. in mg. K

4¹

Idem in secundo decretali episcopis Gallie. Quando adeundi sint² primates³

Si quis episcopus ab illis accusatoribus qui recipiendi sunt fuerit accusatus, postquam ipse ab eis⁴ caritatiue conuentus fuerit ut ipsam causam emendare debeat, et eam corrigere noluerit, non olim sed tunc ad summos primates causa eius⁵ canonicè deferatur, qui in congruo loco infra ipsam prouinciam tempore congruo, id est autumnali, aut estiuo. concilium regulariter conuocare debebunt, ita ut ab omnibus eiusdem prouincie episcopis inibi audiatur. Quo⁶ et ipse regulariter conuocatus, si eum aut infirmitas aut alia grauis necessitas non⁷ detinuerit, adesse debebit, quia ultra prouincie terminos accusandi ante licentia non est quam [16rb] audientia rogetur⁸. Nam si suis fuerit, aut ecclesie rebus sibi commisse⁹ exspoliatus aut, quod absit, quod alienum ab omnibus¹⁰ esse debet fidelibus a sede propria eiectus, aut in detentione aliqua a suis ouibus fuerit¹¹ sequestratus, tunc canonicè ante in pristino statu restituatur¹² cum omni priuilegio sui honoris et sua omnia que insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerunt¹³ legibus redintegrentur, nec conuocari nec iudicari poterit nisi ipse pro sua necessitate, minime tamen¹⁴ iudicandus¹⁵, aduenire sponte elegerit.

¹ om. A

² Quando adeundi sint CRXWBV; Quando sint adeundi NDQ; Quod non sint adeundi K; Quando adeundi sunt PH; Quando sunt adeundi ZJO

³ Idem – primates CKNB; Ep. Gallie idem (om. HQ) in sec. decr. (Quando - primates in mg.) ZGOHQ

⁴ ab eis ss O

⁵ causa eius CRKNVPZOH; eius causa B

⁶ corr. fr. Quod Z

⁷ ss C

⁸ corr. to derogetur K; in mg. B²

⁹ sibi comm. CKZBVOH; comm. sibi ND

¹⁰ al. ab omnibus CKDZBOH; ab omnibus al. N

¹¹ ouibus fuerit CKNBZGHQ; fuerit ouibus O

¹² corr. fr. -antur B

¹³ -erunt CNDBZOH; -erant K

¹⁴ corr. fr. tanquam O

¹⁵ -andus CKNBGOHQ; -andum Z

Nullatenus ergo a quoquam cogatur, antequam integerrime omnia que¹⁶ per suggestiones inimicorum suorum amiserat potestati eius ab honorabili consilio legali ordine redintegrentur¹⁷. Presul uero cum omni honore statui pristino reddatur. *JK +143; H 201.3-20, M 193-4; ID 5.292a (to aud. rogetur, then quite distinct following BD 1.174-5), 5.248a (Si suis fuerit-end); IP 4.44 (Si suis fuerit - redintegrentur), 4.48a (Presul uero - end); cf C 3 q 2 c 8, which differs at beginning and continues with c 5 below*

¹⁶ que CKNBZGHQ; qui O

¹⁷ HQ begin a new canon, with rubric: Quantum spatii dari debeat restituto, cf c 5

5¹

Quantum spacii dari debeat² restituto³

Et⁴ ipse dispositis ordinatisque libere ac secure diu suis tunc regulariter infra quatuor uel⁵ quinque aut septem⁶ menses iuxta quod possibilitas ei fuerit et non ante conuocatus ad tempus⁷ concilio in legitimo et canonico conueniat⁸ ad causam et si⁹ ita iuste uidetur¹⁰, et accusantium propositionibus respondeat.

JK +143; H 201.20-24, M 194; ID 5.248b; IP 4.48b; C 3 q 2 c 8b

¹ om. A

² dari deb. CRSBVZOH; deb. dari KNDP

³ rubr. in mg. with no break ZGO; above in c 4 HQ

⁴ Et LRXS WKNBVPZOH; Vt C

⁵ uel CRXSWBVPZOH; aut KND

⁶ aut septem CLSWBVPZOH*; aut sex RXQ; uel sex KND

⁷ in add. O

⁸ conueniat CLRXKNBVP; ueniat SZGOHQ

⁹ om. Q

¹⁰ uidetur CKNBZJGHQ; uideatur O

6¹

De examinatione accusantium²

Quod si ex³ utraque parte ad causam dicendam uenerint, quia unus absque altero audiri non debet⁴ querendum est in iudicio⁵ cuius sint conuersationis, et fidei atque suspicionis accusatores, aut qua intentione hoc faciant quia ad hoc non debent admitti⁶ nisi bone conuersationis et recte fidei uiri. Hii⁷ uidelicet qui omni suspitione careant, et bone uite clareant, neque infames existant. ⁸Quod si accusatorum persone in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur nisi proprias causas asserere, non tamen criminales⁹ uel ecclesiasticas uoluerint.

JK +143; H 202.6-13, M 194; ID 5.248c, 6.418 from Si accusatorum; below 3.10.49 as ID 6.418; IP 4.57 to neque infames existant; cf +C 2 q 7 c 18

¹ om. A

² De - acc. (accusatorum Q) CXKBPHQ (HQ adding Item as first word of text); Item (De - accusantium (accusatorum ZO) in mg.) ZGO

³ ss K

⁴ debet LRXS WKNBVPZOH; debeat C

⁵ in iudicio LRXS WKNBVPZOH; om. C

⁶ non debent admitti CLRXSKNBV; admitti non debent ZGOH

⁷ Hii CRKNBOHQ; li Z

⁸ V begins c 7 (with its rubric) here

⁹ either side of an erasure H

7¹

Quod infames non sunt repellendi a propriis causis²

¹ om. A

² rubr. in mg., with no break ZGOHQ; above in c 6 V

Infamis enim³ persona nec procurator potest esse nec cognitor. Absente [16va] uero aduersario non audiatur accusator. nec sententia absente parte alia a iudice dicta ullam obtinebit firmitatem. Neque absens per alium accusare aut accusari potest. nec affinis testis admittatur. Neminem ergo exhiberi de prouincia ad prouinciam uel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis ad quem fuerit appellatum. id est ut auctor semper rei forum sequatur. Si quis autem iudicem aduersum sibi senserit, uocem appellationis exhibeat, quam nulli oportet negari. Peregrina uero⁴ iudicia generali sanctione prohibemus, quia indignum est ut ab externis iudicetur, qui comprouinciales et a se electos debet habere iudices.⁵

JK +143; H 202.13-22, M 194-5; ID 5.248d, 6.331

³ corr. fr. esse O

⁴ uero CNDBZGOH; ergo K

⁵ Explicit add. LRXS

A 1. XXV EVTICIANVS

1¹

*De uinculo inscriptionis*²

Euticianus³ episcopis per Siciliam. Accusationis ordinem talem et didicimus et seruari precipimus⁴. id est si quis clericorum in crimine impetitur non statim reus estimetur qui accusari potuit, ne subiectam⁵ innocentiam faciamus. Sed quisquis⁶ ille est⁷ qui crimen intendit, in iudicium ueniat, nomen rei indicet, uinculum inscriptionis arripiat, custodiat, similitudinem habita tamen dignitatis estimatione potiatur. Nec⁸ fore sibi nouerit licentiam mentiendi, cum calumpniantes⁹ ad uindictam poscat similitudo supplicii. Heretici enim omnes¹⁰ et suspecti et excommunicati, homicide quoque atque malefici, fures, sacrilegi, raptores, uenefici, adulteri et qui raptum fecerint, uel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilagos¹¹ magosque concurrerint¹² nullatenus ad accusationem sunt admittendi. Nulli infami unquam atque sacrilego de quocumque negocio liceat aduersus¹³ religiosum Christianum quamuis humilis seruiliisque¹⁴ persona sit, testimonium dicere nec de qualibet ratione uel inscriptione Christianum impetere.¹⁵

JK +146; H 211.23-212.3, M 204-5; ID 6.332 to supplicii, 6.333 (Heretici to end); IP 4.92 (Nulli unquam infami - end); C 3 q 4 c 11 as IP

¹ om. A. Numbered as Felix vii M

² rubr. in mg. ZGO

³ papa (om. CW) xxvi a Petro add. CLR²SW, om. RXKNDBVPZGOH*

⁴ precipimus CRXSKNBV; iubemus ZOH*; G**

⁵ subiectam (susspectam ss K) CKNDBZGH; subiecta O

⁶ quisquis CNDBZOH; si quis K

⁷ quisquis add. and canc. N

⁸ Nec CKNBZGH; Ne O

⁹ corr. fr. calumpniatores O

¹⁰ omnes enim marked for reversal H

¹¹ -logos RKNBVPZOHQ; -legos CLSW

¹² -r- ss C; corr. fr. corruerunt to concurrerunt S

¹³ -sus CNDBZOH; -sum K

¹⁴ humilis seruiliisque CKDBZOH; humilisque et seruilis N

¹⁵ Explicit add. LRXS

A 1. XXVI GAIVS

1¹

Felici episcopo. Infamem esse qui non probauerit² illata³ [16vb]

Huic Gaius a Petro succedens .xxvii⁴. loco ait in decretali suo. Si quis episcopus, presbiter aut dyaconus uel quilibet clerici apud episcopos quia alibi non oportet a qualibet persona que rite accipienda⁵ est fuerint accusati⁶, quicumque fuerit siue ille⁷ sublimis uir honoris, siue ullius alterius⁸ dignitatis, qui hoc genus⁹ illaudabilis intentionis arripuerit, nouerit probationis documenta se debere inferre¹⁰. Si quis ergo circa huiusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate huius sanctionis intelligat se iacturam infamie sustinere.

JK +157; H 214.28-34, M 207-8; Br fo. 69; C 2 q 7 c 50 to inferre only, and var.

¹ om. A

² -erit LXWKNBVPZOH; -erint C; ? R

³ rubr. in mg. ZO

⁴ xxvii CRXSKND; xxv BPZGOHQ²; xxvi VQ

⁵ accip- CRXSKNBVPQ²; recip- ZGOHQ

⁶ uel add. and canc. Z

⁷ uir add. O

⁸ ull. alt. CRSBPZOH; alt. ull. KND

⁹ -nus ss K

¹⁰ inferre CKNBZGH; afferre O

2¹

Quo ordine accedendum sit ad ordines²

Illud tamen nos statuentes uobis et omnibus seruare³ mandamus ut ad ordines ecclesiasticos sic accedant in ecclesia qui ordinari merentur, id est si quis episcopus esse meretur sit primo ostiarius, deinde lector, preterea exorcista, inde sacretur acolitus, demum uero subdiaconus, deinde dyaconus et postea presbiter et⁴ exinde si meretur episcopus ordinetur.

JK +157; H 218.24-29, M 212; Br fo. 69; +D 77 c 1

¹ om. A

² Quo ordine (modo M) - ordines CXKNMBP; Item ibi. Quo - ordines (Quo - ordines in mg. ZGO) ZGOHQ

³ seruare CKNBZQO; conseruare H

⁴ et CKNBZJGO; om. HQ

¹A 1. XXVII [GRISOGONVS]

1²

Grisogoni³ pape decreta qui xxviii⁴ a Petro apostolo sortitus est cathedram nusquam repperi, nisi quod ad quamdam uirginem exhortatorias ad sufferendum martyrium scripsit litteras. Verum cur hoc acciderit, utrum scilicet⁵ cita morte preuentus sit, uel aliud quid ei contigerit non satis elucet⁶.

Br fo. 69r

¹ No break here in L

² om. A

³ Gris- CRBPZGOH; Cris- LWKN

⁴ xxvii V

⁵ scilicet CRXNBVZGOH; s. D; sic D²; sane K

⁶ corr. fr. elicet H

A 1. XXVIII MARCELLINVS

- i. Quod episcopi pontifici a quo² consecrati sunt nullum possunt inferre
preiudicium et quod clericus a laico non sit accusandus
- ii. Quod nulla potestas aliquid agere debeat contra auctoritatem diuinam

¹ capitulatio om. ZGOHQ; in CLRXSWKNDBVP

² a quo ss V

1¹

Orientalibus episcopis. Quod episcopi pontifici a quo consecrati sunt nullum possunt inferre preiudicium et quod clericus a laico non sit accusandus²

Marcellinus papa xxviii³ a Petro in secundo decretali suo. Quecumque contentiones inter Christianos orite fuerint, ad ecclesiam deferantur et ab ecclesiasticis [17ra] uiris terminentur. Maior autem non potest a minore iudicari. Nec episcopi pontifici a quo consecrati probantur⁴ preiudicium inferre ullum possunt. Quod si presumptum fuisse cognoscitur, uiribus carere non dubium est. Nec posse inter ecclesiastica ullo modo statuta censerit, quod liceat laico⁵ clericum accusare. Clericus uero cuiuslibet⁶ absque pontificis sui permissu nullum presumat ad seculare iudicium attrahere, nec laico quemlibet clericum liceat accusare.

JK +159; H 221.21-27, M 215-6; ID 3.205 (first sentence only, then variant, following BD 3.139); +C 11 q 1 c 7 (Palea, as BD), C 11 q 1 c 3 (Clericus cuiuslibet - end)

¹ om. A

² Quod - accusandus CRXKNBVP; om. ZGOHQ

³ xxviii CL?RXSKND; xxvi BPZOHQ; xxviii V

⁴ cons. prob. CKDBZOH; consecrantur N

⁵ quemlibet add. H; quemquam add. Q, om. CKNBZGO

⁶ cuiuslibet CLRXBVP; quislibet KND; cuiuslibet ordinis SZGOH

2¹

Quod nulla potestas aliquid agere debeat contra auctoritatem diuinam²

Omne quod irreprehensibile est catholica defendit ecclesia. Non liceat³ ergo imperatori uel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra mandata diuina presumere nec⁴ quicquam quod euangelicis propheticisque et apostolicis regulis obuiatur⁵ agere. Iniustum enim iudicium et definitio iniusta regio metu uel iussu a iudicibus ordinata non ualeat. Nec quicquam⁶ quod contra euangelicam uel⁷ prophetiam uel⁸ apostolicam doctrinam constitutionemue eorum siue⁹ sanctorum patrum actum fuerit, stabit et quod ab¹⁰ infidelibus uel¹¹ hereticis factum fuerit omnino cassabitur.

JK +159; H 222.41 - 223.6, M 218; ID 16.9 from Non licet, inscr. var. as BD 15.8; +C 25 q 1 c 8 lacks Non liceat - obuiat agere

¹ om. A

² Quod - diuinam CXKNBP; Item alibi. Quod nulla - diuinam (Quod nulla - diuinam in mg. ZGO) ZGOH

³ liceat CRXSKND; licet LBVPZGOHQ

⁴ nec CKNBZGOQ; ne H

⁵ obuiatur RXSKNBZGOH; obuiat CLWV

⁶ quicquam CRXSKNBV; cuiquam ZGOH

⁷ ss C

⁸ uel CRKNB; aut ZGOH

⁹ ss Z

¹⁰ ab CKDBZOH; om. N

¹¹ uel RXSKDBV; uel ab N; aut ZGOH; ? C

A 1. XXIX MARCELLVS

1¹

*Non esse ratam sententiam² prouincialis synodi sine consensu sedis apostolice.
Maxentio episcopo³*

Marcellus papa .xxx⁴. a Petro in secundo decretali suo. Non oportet quemquam iudicari uel dampnari priusquam legitimos habeat⁵ presentes⁶ accusatores. locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. ITEM IBI⁷. Synodum episcoporum absque huius sancte sedis auctoritate quamquam quosdam episcopos⁸ possitis congregare non potestis regulariter facere, neque ullum⁹ episcopum qui hanc appellauerit sedem apostolicam dampnare antequam hinc¹⁰ sententia finitiua procedat¹¹. Nam si seculares in publicis iudiciis libellis utuntur appellatoriis, quantomagis sacerdotibus¹² hec eadem agere licet qui super illos sunt. De quibus [17rb] dictum est, Ego dixi, dii estis, et filii excelsi omnes. Et ideo nullus episcopus nisi in legitima¹³ synodo suo tempore apostolica aut regulari auctoritate conuocata¹⁴ super quibuslibet pulsatus criminibus audiatur, uel iudicetur, ne innocens dampnetur aut perdat communionem. Quod laici aut suspecti episcopos non debent accusare neque accusatoribus de inimici domo prodeuntibus credendum sit¹⁵, et a beato Clemente ipsis eum instruentibus apostolis legimus¹⁶ definitum et nos eadem firmamus.¹⁷

JK + 161; H 227.27-29, Synodum - 228.5-16, M 222-3; ID 4.240 Synodum - perd. comm.; C 3 q 9 c 5 (to abluenda crimina only), D 17 c 1 and Palea (Synodum episcoporum - Dii estis), of which all from neque ullum episcopum was a later addn

¹ om. A; W numbers as iii

² corr. fr. sentiam X

³ Non - apostolice. Maxentio episcopo CLRXSKBV; om. N; Non - apost. P; Masentio. Non esse - sedis apost. (apost. sedis H) (Non esse - apost. in mg. ZGO) ZGOHQ

⁴ xxx CSWKND; xxxviii RXV; xxvii LBPZGOHQ

⁵ corr. fr. -eant O

⁶ leg. hab. pres. CKDBZOH; pres. hab. leg. N

⁷ Item ibi as rubric in ZGOQ; ibi ss H

⁸ quosd. ep. CKDBZOH; ep. quosd. N

⁹ ullum CKNBZH; illum GO

¹⁰ hinc LSKDZ²GOHQ; huic RXNBVP; hanc Z; ? C

¹¹ corr. fr. -edit H

¹² ss O

¹³ corr. fr. -imo O

¹⁴ -ata CKNBQ; -ato ZGOH

¹⁵ cred. sit CXSBVPZOH; sit cred. KND

¹⁶ le without lacuna or erasure O

¹⁷ Explicit add. LRX

A 1. XXX EVSEBIVS

- ¹i. Quorum conuersatio diuersa est non debent se inuicem accusare
- ii. Non posse conuocari spoliatum donec omnia sint ei redintegrata
- iii. Qui sint infames
- iiii. De solempnitate inuentionis² sancte crucis³

¹ capitulatio om. ZGOHA; in CLRXSKNDMBVP

² -ionis CLSMNBVP; -ione RKD

³ inu. s. crucis om. X

1¹

Ad episcopos Gallicanos². Quorum conuersatio diuersa est non debent se inuicem accusare³

Eusebius papa xxxi⁴ a Petro in primo decretali suo. De accusationibus⁵ clericorum⁶ super quibus mandastis⁷, scitote a tempore apostolorum in hac sancta urbe seruatum esse. accusatores et accusationes quas extere consuetudinum leges non asciscunt a clericorum accusatione submotas. Similiter laicos non accusasse episcopos hactenus obseruatum et constitutum est, quia eiusdem non sunt conuersationis et oppido eis quidam infesti existunt quippe cum uita et secreta eorum a laicorum actibus debeant esse remota, nec ab his impeti debeant quorum castitatem et grauitatem nolunt imitari, maxime cum nec eos in suis uolunt recipere⁸ accusationibus. ITEM IBI⁹. Nos sequentes patrum uestigia pro saluatione seruorum Dei quascumque ad¹⁰ accusationem personas leges¹¹ publice non admittunt, his impugnandi alterum et nos licentiam submouemus et nulle accusationes¹² a iudicibus audiantur ecclesiasticis que legibus seculi prohibentur. Quapropter illi quibus¹³ indita¹⁴ est ad unguem polita perfectio talia silere debent, ita ut nec mutilentur nec proponantur. Nec illi qui aut in fide catholica [17va] aut inimicitia suspecti sunt ad pulsationem predictorum aut ad¹⁵ accusationem admittantur, quia ueritatem professionis infidelitas et inimicitia impedire solet.

JK +163; H 230.16-24, 231 3-10, M 225; +C 3 q 5 c 5 (De accusationibus - submotas, Idcirco et nos - prohibentur)

¹ om. A

² Call- O

³ rubr. in mg. ZGO

⁴ xxxi CLRXSWKND; xxviii BPZOQA(A in c 3 below); xxx V; xxviii H

⁵ corr. fr. -tonibus H

⁶ acc. cler. CKNBZOHQ; cler. acc. G

⁷ corr. fr. -astis O

⁸ recipere C?LRKNBGOH; accipere Z

⁹ Rubric in GOQ

¹⁰ ss B

¹¹ om. K (in ND)

¹² accusationes CKNVPZOH; actiones B

¹³ illi quibus CNDBVOH; om. N

¹⁴ indita CKNDVPZOH; inclita B

¹⁵ aut ad CLRXSWK²BPZGO²; aut SKNDQ; ad OH

2¹

Idem in secundo decretali² fratribus per Alexandriam et Egyptum. Non posse conuocari spoliatum donec omnia sint ei redintegrata³

In scripturis uestris⁴ repperimus quosdam episcopos uestris in partibus a propriis ouibus accusatos, aliquos uidelicet ex suspitione, et aliquos ex certa ratione, et iccirco⁵ quosdam suis rebus esse⁶ expoliatos. quosdam uero a propria sede pulsos, quos sciatis⁷ nec⁸ ad synodum comprouincialem nec ad generalem posse conuocari⁹

¹ om. A

² suo add. H, om. CKNBZOQ

³ Idem – Egypt. Non.- redintegrata CKNB; Fratribus per Alex. et Eg. as rubric, Non posse - redintegrata in mg., Idem in secundo decretali in text ZGO; Frat. - Eg. in mg. Q

⁴ uestris CLRXKNBPZOH; nostris SV

⁵ iccirco CRKNBGOH; circo Z

⁶ suis rebus esse CSKDV; suis esse rebus RXWNBZOH; esse suis rebus L

⁷ sciatis CRXSKNBVG; scias ZOH

⁸ nec LR²XSWKNBVPZGOH; me CR; me nec L²

nec in aliquo iudicari¹⁰ antequam cuncta que eis sublata sunt legibus potestati eorum redintegrentur. Prius ergo oportet omnia illis¹¹ legibus redintegrari et ecclesias que sibi sublatae sunt¹² cum omni priuilegio suo restitui, et postmodum non sub angusti¹³ temporis spacio sed tantum temporis eis indulgeatur spaciū¹⁴ quantum expoliati uel expulsi esse uidentur antequam ad synodum conuocentur¹⁵ et ab omnibus quisque sue prouincie episcopis audiatur. Nam nec conuocari ad causam nec iudicari potest expoliatus uel expulsus. quia non est priuilegium quo expoliari possit iam nudatus. Vnde et antiquitus decretum est, Omnes possessiones et omnia sibi sublata atque fructus cunctos ante litem contestatam preceptor uel primas possessori¹⁶ restituat. IDEM¹⁷. Et in legibus seculi cautum habetur, Qui rem surripit alienam illi cuius res direpta est in undecuplum que sublata sunt restituat. Et in lege diuina legitur, Maledictus omnis qui transfert terminos¹⁸ proximi sui et dicit omnis populus. Amen. Talia ergo non presumantur absque ultione nec exerceantur¹⁹ absque dampnatione²⁰. Pacem et non²¹ dampnum aut iniusticiam alicuius sectamini²² et in omnes. Proinde si quis ecclesiasticas oblationes et quod Deo consecratum fuerit rapuerit uel consenserit facientibus ut sacrilegus diiudicetur²³, et dampnum in quadruplum restituat et canonicè peniteat.

JK +164; H 237.13-27, Et in legibus - 238.7-12; Proinde - end om. H (cf Fuhrmann, Lfd 282), M 232-4; ID 5.249 to restituat, 13.37 (Et in legibus - end, as BD 11.28); IP 4.45 to eorum redintegrentur, 4.46 (Nec conuocari - nudatus), 4.47 (Vnde et antiquitus - sublata sunt restituat); +C 12 q 2 c 10 as ID 13.37

⁹ conuocari CRKDBZGOH; uocari N

¹⁰ nec in aliq. iud. ss C

¹¹ omnia illis CNDBZOH; illis omnia K

¹² ss B

¹³ ang- CRKNBZGO; aug- H; ? Q

¹⁴ eis ind. sp. CRKNB; sp. eis ind. ZGH; eis spat. ind. O (Q *rearranges as* tantum spaciū temporis eis ind.)

¹⁵ -entur CRKNBZGOQ; -etur H

¹⁶ poss. (*corr. fr.* -esori R, possessorem P) *after* primas CRBZOH; *after* contestatam D(*after* precep. *canc.*)KN

¹⁷ *Rubric to new section* GOQ

¹⁸ terminos *after* transfert CNDBZOH; *after* sui K

¹⁹ -er- ss H

²⁰ non ex. absque damn. *in mg. and over erasure* C

²¹ non CKNBZGOQ; *om.* H

²² *in inuicem add.* C²R²SV², *om.* CLRXWKNBVPZOH

²³ diiudicetur LRXSWKNBVPZOH; iudicetur C

3¹

Idem in tercio decretali episcopis Campanie et Thuscie [17vb]. *Qui sint infames*²
³Cum omnibus qui nobiscum⁴ sunt episcopis sicut dudum decretum repperimus⁵ aut homicide aut malefici⁶, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, uenefici, suspecti, criminosi, domestici, periuri et qui raptum⁷ fecerint uel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos diuinosque cucurrerint, similesque eorum nullatenus ad accusationem uel ad⁸ testimonium erunt admittendi, quia infames sunt et iuste

¹ iiii K

² *Idem - infames* CWKNBVP; *Episc. Camp. et Thuscie* (Tucie O) *idem in tercio decretali* ZGO (*Qui sint infames in mg. ZG*); *Qui - infames. Episcopis - Thuscie. Idem - decr. H*; *Qui - infames. Item in tercio decretali Epp. Campanie* Q

³ Eusebius papa xxviii in tercio decretali suo *add. A from c 1*

⁴ nobiscum CRSKNVPZOHA; uobiscum B; nobis Q

⁵ repperimus CKNBZHA; repperimus constituimus GO; quod *add.* O

⁶ malefici CKNBZOHQ; maledici A

⁷ raptum CKNBZHQA; rapinam O

⁸ ad CSD²KBVPZOH; *om.* NDA

repellendi quia funesta est uox eorum. Vocem enim funestam in omnibus interdicti potius quam audiri oportet.

JK +165; H 239.21-28, M 234; C 3 q 5 c 9 (Constituimus cum omnibus - uox eorum as AL 3.19

4¹*De sollempnitate inuentionis² sancte crucis³*

Crucis Domini nostri Iesu Christi que nuper nobis⁴ gubernacula sancte Romane ecclesie tenentibus v. Non' Maii inuenta est⁵ in predicto Kalendarum die inuentionis festum uobis⁶ sollempniter celebrare mandamus.⁷

JK +165; H 242.17-19, M 238; Br fo. 69v; ID 4.5; De cons. D 3 c 19

¹ om. A

² -ionis CSBVPZOGH; -ione KND

³ De - crucis CSKNBV; De soll. sancte crucis inu. P; Item. De - crucis (De - crucis in mg. ZO) ZOH; De - crucis on mg. (only) Q

⁴ nuper nobis CBVZOGH; nobis nuper KP; nobis N

⁵ et add. N, om. CKDBPZOH

⁶ ss S²

⁷ Explicit add. R

A 1. XXXI MELCHIADIS¹

- ²i. Non esse aliquem subito iudicandum
 ii. Quid baptismus, quod confirmatio conferat
 iii. Dominica die non esse ieiunandum
 iiiii. De primitiua ecclesia et Nycena synodo³
 v. Quomodo creuerit ecclesia in gentibus
 vi. Imperatorem non debere iudicare de episcopis
 vii.⁴ Alia esse negocia secularia, alia ecclesiastica

¹ papa add. LXS

² capitulatio om. ZGOHQA; in CLRXSWKNBVP

³ et Nycena synodo (corr. fr. sydnodo W) RXWKNDBVP; om. CLS

⁴ vi repeated X

1¹*Ad episcopos Hispaniarum². Non esse aliquem subito iudicandum³*

Melchiadis papa .xxxii⁴. a Petro⁵ in primo decretali suo. Primo semper omnia diligenter inquirete, ut cum iusticia et caritate definiatis. Neminem condempnetis ante uerum et iustum iudicium, nullum⁶ iudicetis suspitionis arbitrio, sed primum probate, et postea caritatiuam⁷ proferte sententiam. Et quod uobis non uultis fieri⁸, alteri facere nolite.

JK +171; H 243.13-16, M 238; IP 4.112; +C 2 q 1 c 13

¹ om. A

² Hispaniarum CNDBGOH; Hispaniam K; Ad - Hisp. in mg. HQ

³ rubr. in mg. ZGO

⁴ xxxii CRXSKND; xxviii BPZQ; xxxi V; xxviii GOHA (A in c 2 below)

⁵ a Petro CKNBVPGOH; om. Z

⁶ nullum C²LR²SKNBZOH; om. CRX

⁷ corr. from -iuem K

⁸ -i- ss H

2

Quid baptismus, quid confirmatio conferat¹

²Spiritus Sanctus qui super aquas baptismi³ salutifero descendit illapsu in fonte⁴ plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum⁵ prestat ad gratiam. Quia in hunc mundum tota etate uicturis inter inuisibiles hostes et pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad uitam, post baptismum [18ra] confirmamur ad pugnam. In baptismo abluimur, post baptismum roboramur. Ac sic continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia, uicturis autem necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat mox in pace beati seculi recipiendos⁶. confirmatio armat et instruit ad agones mundi huius et prelia reseruandos. Qui autem post baptismum cum acquisita⁷ innocentia immaculatus peruenit⁸ ad mortem confirmatur morte, quia iam non⁹ potest peccare post mortem¹⁰.
JK +171; H 245.27-37, M 240-1; De cons. D 5 c 2

¹ Quid – conferat CKNBQ; Item. Quid - conferat (Quid - conferat in mg. ZGO) ZGOH; Hispaniarum (De confirmatione add. in mg.) A

² Melchiades papa xxviii a Petro in primo decretali suo add. from c 1 A

³ om. A

⁴ fonte CKDBZOHA; fontem N

⁵ aug- CKNBZGOHQ; ag- A

⁶ -endos CKNBZGOHQ; -endus A

⁷ -sita ss B

⁸ imm. peru. CKDBZOHA; peru. imm. N

⁹ ss Z

¹⁰ peccare post mortem LSWBVPZGHA; post mortem RX; post mortem peccare KND; peccare ad mortem O; ? C

3

¹Dominica die non esse ieiunandum²

Ieiunium dominici diei et quinte ferie nemo celebrare debet³, ut inter ieiunium Christianorum et gentilium et ueraciter credentium et infidelium atque hereticorum uera et non falsa discretio habeatur.

JK +171; H 246.14-16, M 241; ID 4.27; IP 2.176; De cons. D 3 c 14

¹ Item add. ZGOHQA

² Dominica - ieiun. in mg. ZGO

³ celeb. deb. CLRXSWBPZOHA; deb. celeb. KND

4¹*De primitiua² ecclesia et Nicena synodo³*

Futuram ecclesiam in gentibus apostoli preuidebant, maxime quia Dominus illis predixerat, Euntes in mundum uniuersum predicate euangelium⁴ uel quia expellendi erant a Iudea nouerant se et in gentibus dispersum iri ecclesiamque congregandam ex rudi populo. Idcirco predia in Iudea minime sunt adepti, sed⁵ pretia tantummodo ad fouendos egentes.

JK +172; H 247.33-38, M 243; ID 3.4 has more, as BD 3.2; +C 12 q 1 c 15a abbrev.

¹ om. A

² prima Q

³ et Nic. syn. CRXWKNBVP; om. C²LS

⁴ omni creature add. SKD, o.c. add. N, et rel' add. G, om. CBPZOHA

⁵ ss L²

5¹

¹ om. A

*Quomodo creuerit ecclesia in gentibus*²

At uero cum inter turbines et aduersa mundi succresceret³ ecclesia, adeo usque peruenit, ut non solum gentes sed etiam Romani principes qui pene totius orbis monarchiam tenebant ad fidem Christi et baptismi sacramenta cucurrerent. E quibus uir religiosissimus⁴ Constantinus primus fidem ueritatis patenter adeptus, licentiam dedit per uniuersum orbem suo degentes imperio non solum fieri⁵ Christianos⁶ sed etiam fabricandi ecclesias et predia tribuenda constituit. Denique idem prefatus princeps donaria immensa, et fabricam⁷ templi prime sedis beati Petri principis apostolorum instituit, adeo ut sedem imperialem quam⁸ Romani principes presederant⁹ relinqueret, et beati Petri suisque presulibus profuturam¹⁰ concederet¹¹.
JK + 172; H 247.38 - 248.7, M 243; ID 3.4b (first sentence only, as BD 3.2); +C 12 q 1 c 15b

² *rubr. in mg.* ZGOH³ -eret CKNBZH; -erat G; -ere O⁴ religiosissimus O⁵ *ss* O⁶ fieri *add.* O⁷ -icam CKNBZGH; -ica O⁸ quam LRXWNBZOH; qua K; C⁹ presed- CRXKNBZGO; presid- R²H¹⁰ prof- CLR²KD; pref- RXWNBVPZGOH; futuram S¹¹ HO *add here* Idem uero - reseruamini *from c 6*6¹*Imperatorem non debere iudicare de episcopis*² [18rb]

Idem uero presidens in sancta synodo que apud Niceam congregata est, cum querelam quorundam³ conspiceret coram se delaturam ait, Vos a nemine diiudicari potestis quod⁴ ad Dei solius iudicium reseruamini.

JK + 172; H 248.8-10, M 243; +C 12 q 1 c 15 c has more

¹ *om. A, but cf. rubric*² Imper. - episcopis CRXKDB, *as rubr. to c 7 P*; (Item (*add.* HQA) Imperator non est ausus iudicare de episcopis (Imp. - episcopis *in mg.* ZGO) ZGOHQ (HA *as rubric to cc 6-7, Q as rubric to c 7*)³ quer. quor. CKNBZGO; quor. quer. H⁴ quod CLRXSKDBVPZGOH; uel qui *ss* C; qui D²N

7

*Alia esse negocia secularia, alia ecclesiastica*¹

Decreuit supradicta² synodus nullum deinceps clericum aut possessiones conducere aut negociis secularibus se miscere preter³ pupillorum et orphanorum aut⁴ uiduarum aut⁵ si forte episcopus ciuitatis ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere precipiat, ubi liquido patet quia alia sunt negocia secularia, alia ecclesiastica. Nonne Moyses erat in seculo cum crebro tabernaculum intraret⁶ et exiret qui intus in⁷ contemplationem⁸ raptus foris infirmantium negociis urgebatur. intus Dei archana considerans foris onera carnalium portabat? Cuius typum sacerdotes in ecclesia agere

¹ Alia - eccl. CRKDVB; Item (Alia - eccl. *in mg.*) GO; Alia negocia esse secularia, alia negocia ecclesiastica L; Alia - alia negocia esse ecclesiastica X; NPZHA *have here the rubric to c 6 qv.* (Z *reading*: alia esse neg. eccl. alia sec.); NA *have* Alia - eccl. *as rubric to A 1.31A below; om. Q*² supradicta CKNBZGOH; sancta Q; Nicena A³ preter CKNBZGOQA; pret H⁴ *corr. fr. et Z*⁵ aut CKDZBZOHA; *om. N*⁶ -t *ss* Z⁷ in C²LR²SKNBZOHA; *om. CRX*⁸ -ionem CSBVPZGHQA; -ione KNDO

debent ut dum foras exeunt ad exercenda negocia pro necessitatibus subditorum, intus ad se redeant per contemplationem mandatorum sicut Paulus qui celestibus secretis inseritur et tamen per condescensionis uiscera carnalium cubile perscrutatur⁹.

JK +172; H 248.31-249.7, M 244; D 88 c 1 to urgebatur, then var.

⁹ -s- ss H

A 1. XXXIA

Exemplar constituti¹ Constantini imperatoris²

Ex testamento constituti nostri concedimus ipsis sanctis apostolis dominis meis beatissimis Petro et Paulo et per eos etiam beato³ Siluestro⁴ patri nostro summo⁵ pontifici et uniuersali⁶ urbis Rome pape et omnibus eius⁷ successoribus pontificibus qui usque in finem mundi in sede beati Petri erunt sessuri atque de presenti contradimus palatium imperii nostri Lateranense. quod omnibus in toto orbe terrarum prefertur atque precellit palatiis⁸. Deinde⁹ diadema uidelicet coronam capitis nostri simulque¹⁰ frigium necnon et superhumeralem¹¹, uidelicet lorum quod imperiale circumdare assolet collum, uerum¹² etiam clamidem purpuream atque tunicam coccineam et omnia imperialia indumenta seu et digni [18va] tatem imperialium presidentium equum, conferentes etiam¹³ et imperialia¹⁴ sceptr¹⁵ simulque et comta¹⁶ atque signabanda¹⁷ etiam et diuersa ornamenta imperialia et¹⁸ omnem processionem imperialis culminis et gloriam potestatis nostre. Viris enim reuerentissimis clericis diuersis ordinibus eidem sacrosancte Romane ecclesie seruiantibus illud culmen singularem potentiam et precellentiam habere sancimus, cuius amplissimus noster senatus uidetur gloria adornari id est, patricos atque consules effici, necnon et ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgantibus decorari et sicut¹⁹ imperialis militia ita et clero sancte Romane ecclesie ornari decernimus. ITEM IBI. Ipse beatissimus papa super coronam clericatus quam gerit ad gloriam beati²⁰ Petri omnino ipsa ex auro non est passus uti²¹ corona. Frigium uero candido nitore splendidam resurrectionem dominicam designans eius sacratissimo uertici manibus nostris imposuimus²², et

¹ constituti CRKBVPOHA; instituti Z; for N see last canon

² Exemplar - imp. CRXKBVPZOHA(*adding* Alia - ecclesiastica fr. 1.31.7); Alia - ecclesiastica N; Indumenta imperialia et regnum occidentale r.ne.. Q (*cf below*)

³ beato CRKNBOHQ; sancto Z

⁴ -tro LRXSWKBNVPZOHA; -trio C

⁵ summo nostro *marked for reversal* H

⁶ *corr. fr.* -alis Z

⁷ *after succ. then erased* O

⁸ Indumenta imperialia et regnum occidentale (-alem Z) ecclesie Romane esse (*om. Z*) concessa *add. in mg.* ZGOH (*here*) A(*five lines later*)

⁹ *corr. from* Deande O

¹⁰ *repeated and canc.* Z

¹¹ -alem LXWKNBVPZOHQ; -ale CRSA

¹² *corr. to* necnum R

¹³ conferentes etiam CKNBZOHQ; presidentes A

¹⁴ -ialia CKNBGOHQ; -iale Z; -ialium A

¹⁵ -r- ss CQ

¹⁶ comta CXWZOQ; conta LA; conita L²P; compta RSKDBVG; centa N; H *obscure*

¹⁷ -banda CL²RSWBVPZ(*after corr.*)GOHQ; -blanda LXKND; -bunda O²; -ballam A

¹⁸ et CKNV²ZGOA; *om.* BVP

¹⁹ beatissimus papa *add. and canc.* A

²⁰ *corr. fr.* Petri N

²¹ ipsa *add.* A

²² man. nostris imp. CKNBZOHQ; imp. man. nostris A

tenentes frenum equi ipsius pro reuerentia beati Petri²³ stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem frigio omnes eius successores singulariter uti in processionibus ad imitationem imperii nostri. Vnde ut non²⁴ pontificalis apex uilescat. sed magis amplius quam terreni imperii dignitas²⁵ et glorie potentia decoretur ecce tam palatium nostrum ut prelatum²⁶ est quamque Romane urbis²⁷ et omnis Italie seu occidentalium regionum prouincias, loca et ciuitates sepefato²⁸ beatissimo pontifici patri²⁹ nostro Siluestro uniuersali pape contradentes atque relinquentes³⁰ eius uel successores³¹ ipsius³² pontificum potestati et ditioni firma imperialis³³ censura per hanc nostram diualem sacram et pragmaticum constitutum decernimus disponendam, atque iure sancte Romane ecclesie concedimus permanendum. Vnde³⁴ congruum conspeximus nostrum³⁵ imperium et regni potestatem orientalibus transferri ac³⁶ transmutari³⁷ regionibus [18vb] et in Byzantie prouincia in optimo loco nomini nostro ciuitatem edificari et nostrum illic constitui imperium. Quoniam ubi principatus sacerdotum et Christiane³⁸ religionis caput ab imperatore celesti constitutum est iustum non est ut illic imperator terrenus habeat potestatem.

H 253.11-29, Item ibi - 253.45 - 254.12, M 249-51; Constitutum Constantini ed. Fuhrmann lines 214-34, 249-76; ID 5.49; IP 4.1; D 96 c 14 is widely var.

²³ beati Petri CKNBZOHQ; stratoris nostri A

²⁴ non CKNBZOQA; si H

²⁵ dignitas CKNBZOHQ; et dignitatis A

²⁶ prelatum CKNBZPGOH; prelatu Q; predictum SA

²⁷ quamque (quamquam V) Romane urbis CRXSWKNDVPZGOH; quamque Romane ecclesie et urbis L;

quamque urbis Romane B; quam Romane urbis Q; quam Romane ecclesie urbis A

²⁸ sepefato CKNBZGO²HQ; prefato O; *om.* A

²⁹ patre H(*before corr.*)Q

³⁰ re- ss C

³¹ -ores CLRWBZPZGHQA; -orum KNDO

³² ipsius CKNBZOHQ; e. ipsius P; eius A

³³ -ialis CRSBVO; -iali KND; -al' ZGHQA

³⁴ et *add.* Q

³⁵ conspeximus nostrum CRSKNBVP; prospeximus nostrum ZGHQ; perspeximus nostrum O^{*}; prospeximus A

³⁶ ac CLBPZOHA; et KND

³⁷ transmutari CKNBPZGHQ; transmutati O; commutari A

³⁸ ss O

A 1. XXXIB SILVESTER

Incipiunt excepta¹ quedam ex synodalibus gestis sancti Silvestri pape cap. primo²

Iam fatus³ papa euocatione in urbem Romam congregauit beatus Silvester, et ipse cum consilio prefati Constantini augusti cclxxvii⁴ episcopos et dampnauit iterum tam Calistum quam Arrium et Fotinum atque Sabellium⁵ et constituit ut presbiterum Arrianum⁶ resipiscentem nemo susciperet nisi episcopus eiusdem loci eum⁷ reconciliaret et sacrosancto chrismate⁸ per episcopalis manus impositionem Sancti Spiritus gratia que ab hereticis dari non potest confirmaret. In qua etiam synodo

¹ excepta CRXD²BPZGOQA; exempla L?; excerta D; excerpta KNMVH

² cap. primo *om.* B

³ fatus CLRSKNBV; factus XZOHQA; prefatus P

⁴ cclxxvii CKNBVPZGH; cclxxviii O; cclvii QA

⁵ et Fot. atque Sab. CKNBZGOA; atque Sab. et Fot. HQ

⁶ Arrianum CKNBZGOHQ; Arrium A

⁷ eum CKNBZOHQ; *om.* A

⁸ crismate O

consensu et subscriptione omnium constitutum est ut nullus laicus crimen clerico audeat⁹ inferre, non tantum de episcopis sed et¹⁰ de omnibus¹¹ ordinibus¹² clericorum et¹³ ut presbiter non aduersus episcopum, non dyaconus aduersus presbiterum, non subdiaconus aduersus dyaconum, non accolitus aduersus subdiaconum¹⁴, non exorcista aduersus accolitum, non lector aduersus exorcistam, non ostiarius aduersus lectorem, det accusationem aliquam. Et non dampnatur¹⁵ presul nisi¹⁶ in lxxii neque presul summus a quoquam iudicetur, quoniam scriptum est, Non est discipulus super magistrum. Presbiter autem cardinalis nisi¹⁷ in xliiii testibus¹⁸ dampnabitur¹⁹. Dyaconus cardinarius constitutus urbis Rome nisi in xxxvi non dampnabitur²⁰. Subdiaconus, accolitus, exorcista, lector, ostiarius nisi sicut scriptum est in vi testibus non²¹ dampnabitur²². Testes autem et accusatores sine aliqua sint infamia, uxores et filios²³ habentes, et omnino Christum²⁴ predicantes. Testimonium clerici²⁵ aduersus laicum nemo recipiat. Nemo enim clericum [19ra] quemlibet in publico examinare presumat, nisi in ecclesia. Nemo enim clericus uel diaconus aut presbiter propter quamlibet causam intret in curiam, nec ante²⁶ iudicem cinctum causam dicere presumat, quoniam omnis curia a cruore dicitur, et immolatione simulachrorum²⁷. Et si quis clericus accusans clericum²⁸ in curiam introierit²⁹, anathema suscipiat. Hic inter cetera in predicta consulto³⁰ omnium constituit synodo, ut sacrificium altaris non in serico panno aut in³¹ tincto quisquam celebrare presumeret³². sed in puro lineo ab episcopo consecrato, terreno scilicet³³ lino procreato atque contexto. sicut corpus Domini nostri Iesu Christi in sindone linea³⁴ munda sepultum fuit.³⁵

H 449.9 - 450.7, M 609-10; ID 5.264 (In consensu et subscriptione - in lxxii as BD 1.151), 6.334 (Presbiter autem cardinalis - anathema suscipiat); IP 4.90 (In consensu - dicere accusationem), 4.91 (Presul autem non dampnabitur - sint infamia); C 2 q 4 c 2 as IP 4.91

⁹ cler. aud. CKDBZGO; aud. cler. NA; laico audeat HQ

¹⁰ et CKNBZGOH; etiam Q; om. A

¹¹ omnibus CKBZOHA; om. N

¹² ord. omn. marked for reversal O

¹³ et CNDBZOHA; om. K

¹⁴ sudd- C

¹⁵ -atur CKNDBZOHQ; -etur K²A

¹⁶ nisi CRKNDOHQA; om. Z

¹⁷ nisi C²RXSKBZHQA; non CO

¹⁸ non add. R²SBVPZ²OHA*, om. CLRXKNZ

¹⁹ -abatur CXKNBZOH; damnatur Q; dampnetur A

²⁰ dampnabitur CRSKNBQ; dampnabitur ZOHA*

²¹ non CRXKNBP*; om. SZOHA

²² con- ss S. Subdiaconus acolitus – cond. in mg. O

²³ filios CKNBZOQA; filias H

²⁴ Christum CKNBZOHQ; om. A

²⁵ -ici LRXSWKNBVPZOHQA²; -orum C; celerici A

²⁶ ante CKNBZOHQ; autem A

²⁷ -acorum A(before corr.)

²⁸ acc. cler. CKDBZOHA; cler. acc. N

²⁹ introierit CRBPZOHA; intrauerit KND

³⁰ -ulto CLSWBVPA; -ultu RXKND; -ulta ZOHQ

³¹ in CRXSKN; om. BVPZOHA

³² corr. fr. -aret K

³³ scilicet CNBZOHA; s. D; sane K

³⁴ ss Z

³⁵ Explicit add. S

A 1. XXXII IVLIVS¹

- ²i. Non esse accusandum episcopum nisi in legitima synodo
 ii. Non esse dampnandum episcopum sine sententia sedis apostolice
 iii. De peregrinis iudiciis
 iiiii. De confessis
 v. Vt qui crimina intendunt per se accusent
 vi. De appellatione
 vii. Ne excommunicati accusent

¹ papa *add.* RX; Capitula Iulii pape S

² capitulatio *om.* ZOHQA; in CLRXSWKNDMBVP

1¹

Iulius in primo decretali suo. Non esse accusandum episcopum nisi in legitima synodo²

Nullus episcopus nisi in legitima synodo et suo tempore apostolica auctoritate³ conuocata super quibusdam criminationibus pulsatus audiatur uel iudicetur uel dampnetur. Sin aliter presumptum a quibusdam fuerit⁴. in uanum deducatur quod egerint, nec inter ecclesiastica ullo modo reputabitur.

JK +195; H 459.5-9, M 620; C 5 q 4 c 1

¹ *om.* A

² Iul. - suo. Non - syn. CLRXKDBVP; Non - syn. Iul. - suo N; Iulius in primo decretali (Non esse - synodo *in mg.*) ZO; Non - syn. (Iul. - decretali *in mg.*) HQ

³ ap. auct. CKNBZO; auct. ap. HQ

⁴ fuerit a quib. *marked for reversal* O

2¹

Non esse dampnandum episcopum sine sententia sedis apostolice²

Nos ergo qui Domini discipuli³ et dici et esse uolumus portare crucem Christi et compati fratribus⁴ debemus⁵ et non persequi. Subtrahite⁶ rogamus actus cogitationesque a talibus nocentibus si non uultis ipsam in uos suscipere ultionem quoniam talionem meretur qui fratri foueam preparat. Et nos⁷ scitote deinceps hunc typum non esse passuros ut ea que ad hanc specialiter⁸ sanctam⁹ pertinent sedem, sicut iudicia episcoporum et mai [19rb] ores ecclesie¹⁰ cause, ut paulo superius prelibatum est, uos¹¹ patiamur nobis inconsultis inuadere¹² absque uestri status¹³ periculo. Sed si quis¹⁴ ab hodierna die et deinceps episcopum preter huius sancte¹⁵ sedis sententiam dampnare aut propria pellere sede presumpserit, sciat se

¹ *om.* A

² Non - apostolice (*corr. fr.* aplice N) CLRXKNBVP; Item idem (*om.* HQ) in eadem. Non - apost. (Non - apost. *in mg.* ZO) ZOHQ

³ Dom. dis. CKDBPZO; dis. Dom. N

⁴ fratribus LR²SWKNBVPZO; *om.* CRX

⁵ debemus CKDBZO; debebimus N

⁶ -h- ss O

⁷ nos RLRXKNBZO; uos R²S

⁸ specialiter CRXSWZO; spiritualiter LB; sp'aliter KNVP

⁹ sanctam CKNBPZH; *om.* O

¹⁰ ecclesie C²LR²KNBZO; *om.* CRX

¹¹ uos CL²XWNDZO; nos LRSKBVP

¹² *corr. to euadere* O²

¹³ uestri status CKDBZO; status uestri N

¹⁴ Sed si quis CLRKNBZO; Si quis autem XS

¹⁵ sancte CLR²XS(*after sedis*)KNVPZO; *om.* RB

irrecuperabiliter esse dampnatum et proprio carere perpetim honore, eosque¹⁶ qui absque huius sedis sententia sunt eiecti uel dampnati huius¹⁷ sedis auctoritate scitote pristinam recipere communionem et in propriis¹⁸ restitui sedibus, quia nullus debet presumere que sibi non uidentur esse concessa.

JK + 195; H 460.12-24, quia nullus- 31-32, M 621

¹⁶ eosque CKNBZHQ; eos O

¹⁷ sancte *add.* ZOHQ, *om.* CRXSKNBVP

¹⁸ propriis CRKNBOHQ; proprii Z

3¹

Idem² in secundo decretali. De peregrinis iudiciis³

Peregrina iudicia generali sanctione prohibemus quia indignum est ut ab externis⁴ iudicetur, qui prouinciales et a se electos debet habere iudices. Salua apostolice sedis⁵ auctoritate nullus episcopus extra suam⁶ prouinciam ad iudicium deuocetur, sed uocato eo canonicè in loco omnibus congruo tempore synodali ab omnibus comprouincialibus⁷ episcopis audiatur, qui concordem super eum canonicamque proferre debent sententiam. Quoniam si hoc minoribus tam clericis quam laicis concessum est, quanto magis de episcopis seruari conuenit. Nam si ipse metropolitanum aut iudices suspectos habuerit, aut infestos senserit, apud primatem diocesens, aut apud Romane sedis pontificem iudicetur.

JK + 196; H 469.13-21, M 629; ID 5.280 var., as BD 1.170

¹ *om.* A

² Idem CRXSKNDBVZOQ; Item H

³ De - iud. CXKNBVP; *om.* ZOHQ

⁴ eternis O

⁵ ap. sed. CKDBZOH; sed. ap. N

⁶ suam CKBPZOH; *om.* N

⁷ comprou- CSKNBVZO; prou- HQ

4¹

De confessis

Nemini de se confesso credi potest super crimen alienum, quoniam eius atque omnis rei professio periculosa est, et admitti aduersus quemlibet² non debet. Incerta nemo unquam³ pontificum⁴ iudicare presumat, quia quamuis uera sint non tamen credenda sunt nisi que manifestis iudiciis⁵ comprobantur, nisi que iudiciario ordine publicantur⁶.

JK + 196; H 469.22-26, M 629; IP 4.69 to non debet; C 15 q 3 c 5 as IP, var.

¹ *om.* A

² adu. queml. marked for reversal O

³ nemo (*in small cramped script* C) unquam CLR²SWBPZOHQ; enim unquam RXS; enim D; enim numquam KN

⁴ nunquam *add.* D

⁵ iud- CLXKND; ind- RSWBVZOH

⁶ repeated and *canc.* O; the rest of p. 42 in P is left blank

5¹

Vt qui crimina intendunt per se accusent²

Criminationes maiorum natu per alios non fiant nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni et irreprehensibiles apparuerint et actis docuerint publicis omni se

¹ *om.* A

² Vt – accusent *om.* P; in *mg.* with no break ZOH; in *mg.* to c 4 Q

carere suspicione atque inimicitia et irreprehensibilem fidem ac [19va]
conuersationem ducere.

JK +196; H 469.27-30, M 629-30

6¹

*De appellatione*²

Placuit ut a quibuscumque ecclesiasticis iudicibus ad alios iudices ecclesiasticos ubi
est maior auctoritas fuerit prouocatum audientia non negetur.

JK +196; H 470.3-4, rubric to ZOHQ is H 470.1-2; C 2 q 6 c 9

---

¹ *om. A*

² De app. CRXKNBVP; Vt prouincialis synodus retractetur (tract- Q) per uicarios urbis Rome episcopi si ipse
decreuerit (De app. *in mg.*ZOH) ZOHQ

7¹

*Ne*² *excommunicati accusent*³

Est insuper in predicta sancta Nicena synodo statutum ut nemo anathema in nostra
suscipiatur accusatione⁴, nec illi qui nos in sua nolunt recipere accusatione, cum nos
super illos sciamus a Domino constitutos, non illos super nos. Et sicut maior non
potest a minore iudicari, ita nec colligari, quia rarum est omne quod magnum est.
Portamus onera omnium qui grauantur quin immo⁵ hoc⁶ portat in nobis⁷ beatus
apostolus Petrus, cuius uice fungimur⁸ legatione et cuius regula informamur, quatinus
eius fulti auxilio ab omnibus nunc et imperpetuum tueamur aduersis.⁹

JK +196; H 474.20-27, M 634; C 2 q 7 c 4 sl. var.

---

¹ *om. A*

² *ss Q*

³ *rubr. in mg. with no break ZGO*

⁴ *-ione CKNBZH; -ionem O*

⁵ *quin immo CRKNVPZOH; qui nummo B*

⁶ *hoc CKNBVPQ; hec ZO; ? H*

⁷ *in nob. ss V*

⁸ *et add. N, om. CKDBPZOH*

⁹ *Explicit add. S*

A 1. XXXIII FELIX¹ [II]

- ²i. De petendis induciis et³ ut qui timent locum sibi tutum eligant.
- ii. De differentia ecclesiastice et secularis cause
- iii. Accusatum legitime ad concilium ire debere
- iiii. Qui non debeant admitti ad accusationem episcoporum

---

¹ *papa add. RXS*

² *capitulatio om. ZGOHQA; in CLRXSWKNDBVP*

³ *ss K*

1¹

Anastasio et Egyptiis cap. xiiii². De petendis induciis et³ ut qui timent locum sibi tutum eligant⁴

Felix papa in primo decretali suo. Cum ad iudicium uenerit quis. si uoluerit et necesse fuerit inducie ei petenti a patribus constitute absque impedimento concedantur, et iudices a se electi tribuantur, ut in loco unde est ille⁵ qui accusatur, aut si ibi aliquam temerarie multitudinis uim timuerit⁶, locum sibi congruum eligat quo absque timore suos si necessitas exposcerit⁷ testes habere et absque impedimento suam canonicè sententiam finire ualeat. quia multa per subreptionem euenire solent⁸.
JK +230; H 486.21-27 (c 9b), M 646; ID 6.335; IP 4.98-99; C 3 q 3 c 1 to tribuantur

---

¹ om. A

² cap. xiiii *after* eligant N

³ et CRNDBV; om. K

⁴ De petendis induciis. Qui timet locum tutum sibi eligat *in mg.* OH; De pet. ind. *in mg.* here, Qui - eligat *in mg.* against Vt in loco below ZQ

⁵ est ille CKNBZOQ; ille est H

⁶ timuerit CRXSKNBV; metuerit ZOHQ*

⁷ exposcerit CKNBZOQ; exposcerit H

⁸ *in mg.* H

2¹

Cap. xvii². ³De differentia ecclesiastice et secularis cause⁴

Non ita⁵ in ecclesiasticis agendum est⁶ negociis sicut in secularibus. Nam in secularibus postquam legibus uocatus uenerit, et in foro decertare ceperit [19vb] aliquis, non licet ante peractam causam recedere. In ecclesiasticis uero dicta causa recedere licet si necesse fuerit, aut si se pregruari⁷ uiderit⁸.

JK +230; H 488.8-11 (c 17), M 647; ID 6.336 (*in sc. as here, and cf BD 1.122*); IP 4.100; +C 2 q 6 c 18

---

¹ om. A

² cap. xvii *after* cause N

³ Item *add.* ZOQ

⁴ De - cause *in mg.* ZOQ

⁵ Non ita CKNBZHQ; Monita GO; G???

⁶ in eccl. ag. est CNBZOH; ag. est in eccl. K

⁷ pregruari CLRSWBVPZHQ; pregruari senserit uel KND; preuagari O

⁸ senserit V

3¹

Cap. vi². Accusatum legitime ad concilium ire debere³

Si quis legitime accusatus et ad concilium canonicè conuocatus⁴ fuerit absque ulla trepidatione ire debet, et si ire non potuerit, pro se legatum ad synodum mittat.

JK +230; H 486.7-9 (c 7), M 646

---

¹ om. A

² cap. vi *after* debere N

³ Acc. - debere CRXKNBVP; om. ZOHQ

⁴ aduoc- Q

4¹

²*Egyptiorum episcopis. cap. xiiii*³. *Qui non debeant admitti ad accusationem episcoporum*⁴

Nullus seruus, nullus libertus, nullus infidus, nullus criminibus irretitus, nullus calumpniator, nullus qui inimicitias studet, nullus qui frequenter litigat et ad causandum⁵ uel detrahendum est facilis, nulla infamis persona uel omnes quos ad causanda⁶ crimina publica⁷ leges publice non admittunt permittantur episcopos accusare. Quoniam accusatores et accusationes quas⁸ seculi leges non recipiunt, qua ratione sacerdotalis eas recipere debeat ordo inuenire nequeo⁹, cum hec et in Nicena¹⁰ synodo prohibita sint. et illi magis ab istis, non isti ab illis iudicari debeant, et apostolus dicat, Spirituales iudicat omnia, ipse uero a nemine iudicatur.¹¹

JK +230; H 487.23 - 488.3, M 647; C 3 q 5 c 11 to episcopos accusare

¹ *om. A*

² *Felix add. ZGOHQ; om. CKNBP*

³ *xiiii CLRKBVZOH; xviii R²S; cap. xiiii after episcoporum N; xix G; ? Q*

⁴ *Qui - ep. CRXSKNBVP; om. ZGOHQ*

⁵ *ad (ss V) causandum CXSBVPZOH; ad (ss K) accusandum KND*

⁶ *accusanda Q*

⁷ *crim. pub. CRXSKNBVP; pub. crim. ZOHQ*

⁸ *quas CKNBZH; quos O*

⁹ *corr. from nequeat O*

¹⁰ *Nicena CKNBZOQ; Nicea H*

¹¹ *Explicit add. S*

A 1. XXXIV [LIBERIVS]

1¹

*De episcopis uacare uolentibus*²

Dominis sanctissimis et Deo amantissimis uniuersis episcopis Liberius episcopus in Domino salutem. Suggestum nobis est quod pro preteritis laboribus et infestationibus nonnulli uestrum assignatas sibimet et a Deo commissas relinquunt³ plebes et in futurum plures relinquere uelint eas quas tueri debent ecclesias et pro ouibus sibi commissis laborare⁴ negligant, et monasteriorum se quieti tradere⁵ festinent⁶ et uacationem ab episcopatus laboribus eligere et silentio atque ocio uitam ducere magis appetant, quam in his⁷ que sibi commissa sunt permanere, dicente Domino, Beatus qui perseuerauerit usque in finem. Vnde namque est beata perseuerantia, nisi de uirtute patientie? Quoniam secundum apostolicam predicationem omnes qui [20ra] uoluerint in Christo⁸ pie uiuere persecutionem patiuntur. Ideo fratres karissimi non uos afflictionum amaritudo a pio mentis uestre proposito coartet recedere, considerantes quanta pro absolutione nostri et liberatione⁹ creator Dominusque redemptor noster pertulerit, quibusue se contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos a uinculis potestatis diabolice liberaret. Attendite itaque uobis et omni gregi in quo uos Spiritus Sanctus constituit episcopos regere ecclesiam Dei quam acquisiuit proprio sanguine, ut non sit

¹ *om. A; W numbers as c 5*

² *Liberius papa add. ZO*

³ *corr. fr. -at H*

⁴ *corr. fr. laboribus K*

⁵ *tradere CRXSKNBVQ; contradere ZOH*

⁶ *-inent CRXSBVPZOH; -inant KND*

⁷ *his CKNBHQ; iis ZO*

⁸ *in Christo in mgs. Z*

⁹ *nostri et lib. ? add. in mg. C (as here LRXSWKNBZOH)*

qui uos decipiat aut subducat in subtilitate sermonis. ut plebes uobis commissas relinquatis, et alicui propter obprobrium malorum hominum quieti uos tradatis, ut uos solummodo saluetis, et filios orphanos relinquatis.¹⁰

JK +224; H 494.21-22 to salutem, 495.17-34, M 653, 654-5; +C 7 q 1 c 46

¹⁰ Explicit *add.* S

A 1. XXXV DAMASVS¹

- ²i. De non commiscendis personis cause
 ii. De uocatione³ ad synodum
 iii. De modo accusandi
 iiii. Item de modo accusandi

¹ papa *add.* XS

² *capitulatio om.* ZGOHQA; *in* CLRXSWKNDMBVP

³ uocatione P

1¹

Ex epistola decretali. De non commiscendis² personis cause³

Damasus papa Stephano archiepiscopo Mauritanie salutem. Nullus introducatur personaliter ad causam sed accusatores et accusati equa audiantur ratione iuxta quod ordo exigit. Accusatores uero⁴ et iudices non idem sint, sed per se accusatores. per se iudices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter⁵ ordine. Nam inscriptio⁶ semper fiat, ut talionem calumpniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet iudicari⁷ uel dampnari cum et seculi leges hec eadem retineant⁸.

JK +243; H 504.20-25, M 662; ID 6.337 (insc. as here with var.); IP 4.80 (Accusatores et iudices - ordinabiliter loco), 4.77 (Inscriptio - end); C 4 q 4 c 2

¹ *om.* A

² commisc- CRXKDBZHQ; misc- N; commic- O

³ *rubr. in mg.* ZGO

⁴ *ss* Z

⁵ ordinabiliter CNBVZOH; ordinaliter KD

⁶ primo *add.* ZOH; *om.* CRXSKNBV

⁷ -ari CKNBZH; -are O

⁸ retineant CKDBZOH; recipiant N

2¹

In secunda epistola. De uocatione² ad synodum³

Vocatio enim ad synodum iuxta decreta patrum canonica eius qui impetitur rationabilibus⁴ scriptis per spacium debet fieri congruum⁵ atque canonicum. Quia nisi canonicè uocatus fuerit suo tempore et canonica ordinatione licet uenerit ad conuentum quacumque necessitate nisi sponte uoluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus. Quoniam nec seculi leges⁶ hoc permittunt fieri, quantomagis [20rb] diuine?

¹ *om.* A

² uocatione P

³ In - synodum CXKNB; Damasus (papa *add.* Z) in sec. ep. De uoc. - ad synodum (De uoc. - ad synodum (assinodum O) *in mg.* ZGO) ZGOHQ

⁴ -abilibus CLRWKPZOH; irrationalibus (*with Nota in mg.*) S; -alibus NDBV; -ibus Q

⁵ debet fieri cong. CRSKNBVP; debet cong. fieri X; fieri debet cong. ZOHQ

⁶ non *add. and canc.* O

JK +243; H 503.12-17, M 661; ID 5.266 as BD 1.156; C 5 q 2 c 1 to insidiatoribus

3¹

*De modo accusandi*²

Habetur quoque in decretis patrum sancitum non fore³ canonicum quemquam sacerdotum iudicare uel dampnare antequam accusatores⁴ canonicè examinatos presentes habeat⁵, locumque defendendi⁶ accipiat⁷, id est inducias ecclesiasticas ad abluenda crimina et cetera. Nec extra propriam fiat prouinciam prima discussionis accusatio sine apostolica preceptione. cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri. Quoniam et antiqua docet hoc⁸ patrum regula, in qua et imperialia pariter statuta concinunt.

JK +243; H 505.29 - 506.1, M 663-4; ID 6.347 (insc. as here); C 3 q 9 c 6 to abluenda crimina etc, c 7 from Nec extra is a Palea

¹ om. A

² rubr. in mg. ZO HQ; om. G. All make no break here

³ corr. fr. forte K

⁴ corr. fr. -ris C

⁵ pres. hab. LRXSWKNBPZOH; hab. pres. C

⁶ defendendi CKNBOHQ; defendi Z

⁷ Rest of cap. and all cap. 4 in mg. M

⁸ docet hoc CRNBVZOH; docet hec D; hoc docet K

4¹

*Item idem in ultima epistola. Item*² *de modo accusandi*

Qui accusare alium elegerit, presens per se³ et non per alium accuset, inscriptione uidelicet premissa. Neque ullus unquam⁴ iudicetur antequam legitimos accusatores presentes habeat locumque defendendi⁵ accipiat ad abluenda crimina⁶.

JK +245; H 520.2-5, M 678; ID 6.348 (insc. close to this); C 3 q 9 c 8

¹ om. A

² Item CRXKNB; om. VZGOH

³ presens per se CLRSBVPZOH; per se presens KND

⁴ unquam CKDBZOH; inquam N

⁵ -den- ss CR

⁶ -da crimina added, partly in mg. H. Explicit add. S

A 1. XXXVI SYRICIVS¹

- ²i. Quod non liceat alterius sponsam ad matrimonii iura sortiri
- ii. De his qui acceptam penitentiam minime seruauerunt
- iii. De monachis et uirginibus propositum non seruantibus
- iiii. De clericis incontinentibus
- v. Quales debeant ad clericatus officium peruenire³
- vi. Quod clericus qui secundam duxerit uxorem deponatur
- vii. Que femine cum clericis habitent
- viii. De monachorum promotione
- viiii. Quod penitens non fiat clericus
- x. Quomodo ad sacros gradus accedendum sit

¹ papa add. L; Capitula Siricii pape S

² capitulatio om. ZGOHQ; in CLRXSWKNDMBVP

³ peruenire CLRWKNDVP; uenire B

xi. Quomodo laicus sit⁴ prouehendus⁴ om. X

1

Quod non liceat alterius sponsam ad matrimonii iura sortiri. cap. iii¹

Syricius papa² Himerio³ Terraconensi episcopo salutem. De coniugali autem uiolatione requisisti⁴, si desponsatam alii puellam alter in matrimonium possit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus. Quia illa benedictio quam nupture sacerdos imponit apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est si ulla transgressione uioletur.

JK 255; H 521a.c 4, M 679; ID 8.169 (insc. var.); IP 6.18; C 27 q 2 c 50 nearer IP

¹ cap. iii CLRSWVPO; cap. iiii XZHQA; om. KNDB

² papa CLRXSWKND; om. BVPZGOHQA

³ Him- CRKNBZHQA; Hum- GO

⁴ uiol. req. CKDBZOHA; req. uiol. N

2

De his qui acceptam penitentiam minime seruauerunt¹

De his uero² non incongrue dilectio tua [20va] sedem apostolicam³ creditur consulendam qui acta penitentia tanquam canes ac sues⁴ ad⁵ uomitus pristinos et⁶ uolutabra redeutes, et militie cingulum et ludicras uoluptates et noua coniugia et inhibitos⁷ denuo appetiuere⁸ concubitus. Quorum professam incontinentiam generati post absolutionem⁹ filii prodiderunt. De quibus quia iam suffugium¹⁰ non habent penitendi id duximus decernendum¹¹, ut sola intra ecclesiam fidelibus oratione iungantur¹². Sacris mysteriorum celebritatibus quamuis non mereantur intersint, a dominice autem mense conuiuio segregentur¹³, ut hac saltem¹⁴ districtione correpti, et ipsi in se sua errata castigent et aliis exemplum tribuant, quatinus ab obscenis¹⁵ cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen quoniam¹⁶ carnali fragilitate ceciderunt, uiatico munere cum ad Dominum¹⁷ ceperint proficisci per communionis gratiam uolumus subueniri. Quam formam et circa mulieres que se post penitentiam talibus pollutionibus deuinxerunt¹⁸ seruandam esse censemus.

JK 255; H 521 c 5, M 679-80; ID 15.71 as BD 19.57; +C 33 q 2 c 12

¹ -auerunt CRXWKNBVPZO; -auerit L; -auerint S; -arunt QA; cap.v add. VPGOHQA

² uero CLRXSWBVPZGOHA; enim KND

³ sed. ap. CRXSKNBVP; ap. sed. ZOHA

⁴ ac sues in mg. V²

⁵ ad CKNZOHA; om. BP

⁶ ss K

⁷ -itos CRKNBZOHQ²; -itas Q?A

⁸ -iuere LRXWKNBVPZOHA; -iere C; -ere S

⁹ -so- ss C

¹⁰ suffugium CLR²XKNBPZ²OH; ? R; suffragium SA; suffig- Z

¹¹ id dux. dec. in mg. R

¹² corr. from -atur O

¹³ -etur A

¹⁴ saltem CXKNBVH; saltim ZOQA

¹⁵ -b- ss O

¹⁶ quoniam CKNBZOHQ; quia A

¹⁷ Dominum CRKNZOHA; Deum BVP

¹⁸ deuinx- CRXNVZOHA; coniuxerunt R²S; deiunx- BP; ? K

3

De monachis et uirginibus propositum non seruantibus cap. vi¹

Preterea monachorum quosdam atque monacharum abiecto proposito sanctitatis in tantam protestaris dimersos esse² lasciuiam ut prius clanculo uelut sub monasterii³ pretextu illicita ac⁴ sacrilega se contagione miscuerint. postea uero in abruptum⁵ conscientie desperatione perducti⁶, de illicitis complexibus⁷ libere filios procrearint⁸ quod et publice leges et ecclesiastica iura condemnant. Has igitur⁹ impudicas detestabilesque personas a monasteriorum cetu ecclesiarumque conuentibus eliminandas esse mandamus¹⁰, quatinus retruse¹¹ in suis ergastulis tantum facinus continua lamentatione deflentes purificatorio possint penitudinis igne decoqui¹², ut eis uel ad mortem saltem solius misericordie intuitu per communionis gratiam possit indulgentia subuenire.

JK 255; H 521b c 6, M 680; ID 7.16 (insc. as here); C 27 q 1 c 11 as C. Tribur, var.

¹ cap. vi RXSWKNBVPZGOQA; *om.* CH; c. v L

² esse CKNBZHQ; *om.* OA

³ -erii CRXSKNBV; -erio ZOHA

⁴ ac CKNBZOHQ; atque A

⁵ abruptum CRXSKBVPOHQA²; abruptum NDA

⁶ perducti CRXSKNZOHQ; producti BVPA

⁷ compl- CRKNVPZOHA; ampl- B

⁸ -earint CKNBZOA; -eauerint HQ

⁹ igitur CKNBZOH; uero QA

¹⁰ mandamus CKNBZOHQ; censemus A

¹¹ retruse CKDBZOHA; *om.* N

¹² decoqui CLXSKNVZOHA; de quo qui RBP

4

De clericis incontinentibus. cap. vii [20vb]

Plurimos sacerdotes Christi atque leuitas post longa¹ consecrationis sue tempora tam de coniugibus propriis quam etiam de turpi coitu² sobolem didicimus procreasse, et crimen suum hac prescriptione defendere, quia in ueteri testamento sacerdotibus ac³ ministris generandi facultas legitur⁴ attributa. Dicat michi nunc quisquis ille est⁵ sectator libidinum, preceptorque uiciorum si estimat quod in lege Moysi passim sacris ordinibus a Deo nostro laxata sunt⁶ frena luxurie, cur eos quibus committebantur⁷ sancta sanctorum premonet, dicens⁸, Sancti estote, quia ego sanctus⁹ sum¹⁰ Dominus Deus uester, cur etiam procul a suis domibus¹¹ anno uicis sue in templo habitare iussi sunt¹² sacerdotes? Hac uidelicet ratione ne uel cum uxoribus posset¹³ carnale exerceri commercium¹⁴, ut¹⁵ conscientie integritate fulgentes acceptabile¹⁶ Deo munus offerent. Quibus expleto deseruitionis sue tempore uxoris usus¹⁷ solius successionis

¹ *corr. from* longos A

² coitu CKNBZOHQ; coitus A

³ ac CBVPZOHA; et KND

⁴ *ss* Z

⁵ ille est CKNBZOHQ; est ille A

⁶ sunt CKNBZOHQ; sint A

⁷ committebantur CKNBZOQ; comitabantur HA

⁸ dicens CLRXKNBPZOQA; Dominus dicens R²S; direns H

⁹ *ss* P

¹⁰ sum CRKNVPZOHA; *om.* B

¹¹ suis domibus CKNBZHA; domibus suis O

¹² hab. iussi sunt (*ss* Z) CKNBZOHQ; iussi sunt hab. A

¹³ posset CRKNBVZOA; possent DHQ

¹⁴ ex. comm. CKNBZOHQ; comm. ex. A

¹⁵ ut CLR²SWVPZ²OHA; uel RXKNDB; aut Z

¹⁶ -ile CKNBZOHQ; -ilem A

¹⁷ usus CKNBZOHQ; usu A

causa fuerat relaxatus, quia non ex alia nisi ex tribu Leui quisquam ad Dei ministerium fuerat preceptus admitti. ¹⁸ITEM. Quia aliquanti de quibus loquimur ut tua sanctitas retulit ignoratione ¹⁹ lapsos esse se ²⁰ deflent, his ²¹ hac conditione misericordiam dicimus non negandam ut sine ullo honoris augmento in hoc quod ²² deiectione ²³ sunt quamdiu uixerint officio perseuerent, si tamen post hec ²⁴ continentibus se studuerint exhibere. Hii uero qui illiciti priuilegii excusatione nituntur, et sibi ²⁵ asserunt ueteri hoc lege concessum, nouerint se ab omni ecclesiastico ²⁶ honore quo ²⁷ indigne usi sunt apostolice sedis auctoritate deiectiones nec unquam posse ueneranda attrahere mysteria, a quibus se ipsi dum obscenis cupiditatibus inhiant priuauerunt. Et quia exempla presentia cauere nos premonent in futurum, si ²⁸ quilibet episcopus, presbiter atque dyaconus, quod non optamus, deinceps fuerit talis ²⁹ inuentus iam nunc sibi omnem per nos indulgentie aditum intelligat obseratum, quia ferro necesse est ³⁰ abscedant uulnera que [21ra] fomentorum non senserint medicinam.

JK 255; H 521b.44 - 522a.29, Item - H 522a.22 - 44 c 7, M 680, 681; ID 6.50; +D 82 cc 3-4

¹⁸ A lacks all cap. from here

¹⁹ ignoratione CKNBZO; ignorantie H; ignoranti Q

²⁰ se CNDBZOHQ²; om. KQ

²¹ ss R

²² quod LRXSKNDBVPZOH; quo CK²D²; qui W

²³ deiectione CRXS(?after corr.)WKNVPZOH; eiectione W; decreti B

²⁴ after corr. B

²⁵ -bi ss H

²⁶ iure add. O

²⁷ quo CKNBZH; quos O

²⁸ si CKNBV; om. ZOH

²⁹ ss H

³⁰ ferro necesse est CNDBZOH; necesse est ferro K

5¹

Quales debeant ad clericatus officium peruenire cap. viii²

Didicimus³ etiam licenter⁴ ac libere inexplorate uite homines quibus etiam fuerint⁵ numerosa⁶ coniugia ad prefatas dignitates prout cuicumque⁷ libuerit aspirare. Quod non tantum illis qui ad hec⁸ immoderata ambitione perueniunt⁹ quantum metropolitani specialiter pontificibus imputamus. Qui dum inhibitis ausibus non obsistunt¹⁰, Dei nostri quantum in se est precepta contempnunt. Et ut taceamus quod altius suspicamur. ubi illud est quod Dominus¹¹ noster data per Moysen lege constituit, dicens, Sacerdotes mei¹² semel nubant, et alio loco, Sacerdos uxorem uirginem¹³ accipiat, non uiduam, non repudiatam, non meretricem. Quod sequutus¹⁴ apostolus ex persecutore predicator, unius uxoris uirum. tam sacerdotem quam diaconum fieri debere mandauit.

JK 255; H 522a.45-63 c 8, M 681 (c 8a); ID 5.345

¹ om. A

² cap. viii LRXSWKBVPZOGQ; cap. viii D(before Quales)N; om. CH

³ corr. fr. Didimus H

⁴ corr. fr. lib- Z

⁵ -int CLRXSWN²ZOH; -ant KNDBVP

⁶ -sa ss Z

⁷ -cum- ss O

⁸ corr. from hoc O

⁹ perueniunt CRSKNZOH; om. BVP

¹⁰ -unt CNDBZOH; -ant K

¹¹ Dominus CKNBVHQ; Deus ZO

¹² mei CRSBVPZOH; om. KND

¹³ ux. uirg. CRKNPZOH; uirg. ux. BV

¹⁴ sequutus CLRKNDBOHQ; sequitur Z

6

Quod clericus qui secundam duxerit uxorem¹ deponatur. Cap. xi²

Quisquis³ sane clericus aut uiduam, aut certe secundam coniugem duxerit omni ecclesiastice dignitatis priuilegio mox⁴ nudetur, laica sibi tantum⁵ communione concessa, quam ita demum poterit possidere si nichil postea propter quod⁶ hanc perdat admittat⁷.

JK 255; H 522b.39-45 (c 11), M 682 (c 10); ID 6.51; +D 84 c 5 (var.)

¹ dux. ux. CRXKNBP; ux. dux. ZOHA

² Cap. xi before Quod KD; cap. xvi (whole rubric added in black) V²

³ Quisquis CRXKNBZOHA; Si quis L

⁴ om. Q

⁵ sibi tantum CRXSKNB; sibi V; tantum sibi (ss O) PZOHQ; tantum A

⁶ propter quod C²LXSW(after corr.)RKNBVPZOHQ; propter C; quod propter A

⁷ admittat LRXSNDBVPZOVHA; amittat CK

7

Que¹ femine cum clericis habitent². cap. xii³

Feminas uero⁴ non alias esse patimur in domibus clericorum nisi eas⁵ tantum quas propter solas necessitudinum causas habitare cum hisdem synodus Nicena permisit.

JK 255; H 522b.46-50 (c 12), M 682 (c 11); ID 6.52, cf 6.187 as BD 2.110; +D 81 c 31

¹ corr. fr. Quod Z

² -ent CKNBZOQA; -arent H

³ cap.xii before Que KD

⁴ uero CKNBZOHQ; autem A

⁵ ss C

8

De monachorum promotione. cap. xiii¹

Monachos quoque quos tamen morum grauitas et uite ac² fidei institutio sancta commendat³, clericorum officiis aggregari⁴ et optamus et uolumus.

JK 255; H 522b.51-4 (c 13), M 682 (c 12); ID 6.53; +C 16 q 1 c 29a

¹ cap.xiii before De KD; add. H²; rubric in mg. A

² et uite ac CKDBVZOHA; ac uite et N

³ corr. fr. -et Z

⁴ aggregari CKNBZOHQ; om. A

9

Quod penitens non fiat clericus. cap. xiiii¹

Illud quoque nos par fuit prouidere ut sicut penitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita² et³ post penitudinem ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem clericatus⁴ adipisci.

JK 255; H 522b.63-67 (c 14), M 682 (c 13); ID 6.54; D 50 c 66a

¹ cap. xiiii before Quod KD

² ita C²LR²S²WBVPZOHA^{*}; om. CRXSKN

³ et CLRXSWBVPZOHA; ac KND; sic K²

⁴ -ca- ss C

10

¹*Quomodo ad sacros ordines ascendendum² sit³*

Quicumque itaque⁴ se ecclesie uouit obsequiis a sua infantia ante pubertatis annos⁵ [21rb] baptizari⁶ et lectorum⁷ debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentie usque ad tricesimum etatis⁸ annum si probabiliter uixerit una tantum et ea quam uirginem communi per sacerdotem benedictione percepit⁹ uxore contentus accolitus et subdiaconus esse debet. Postque¹⁰ ad diaconi¹¹ gradum si se ipse¹² primitus continentia¹³ preeunte dignum probarit¹⁴ accedat. Vbi si ultra quinque annos laudabiliter ministrauerit¹⁵, congrue presbiteratum consequatur. Exinde post decennium episcopalem cathedram poterit adipisci si tamen per hec tempora integritas uite ac fidei eius fuerit approbata.

JK 255; H 522b.6-22 (c 9), M 681-2 (c 8b); ID 6.91; +D 77 c 3a

¹ Siricius Himerio Terraconensi episcopo inter cetera *add.* ZGOHQ; *om.* CRXKNBVP

² asc- RXWBVPZOQA; acc- KND; ? C

³ Quomodo - sit *in mg.* H; cap. *add.* BO (*expecting a cap. no.*)

⁴ itaque CKNBZO; ita HQA (H *after corr.*?)

⁵ ante pub. annos CKDBZOHA; annos ante pub. N

⁶ aptari *add ss* K

⁷ et lectorum CKNVZOH; et electorum BA; et lectorum P; electorum Q

⁸ etatis CNDBZOHA; *om.* K; et. em. *marked for reversal* D

⁹ percepit CRXKNBVZO*; suscepit R²S; perceperit HQA

¹⁰ -que CRXSBVPZA; -quam KNDQ

¹¹ diaconi CLRXKNDVPZOHQ; diaconii SD²BA

¹² *corr. from* acolitus O

¹³ -entia CKNBPZHA; -entiam O

¹⁴ -arit CXKNBPOA; -auerit SVZHQ

¹⁵ uixerit et *add.* A

11¹*Idem². Quomodo laicus sit prouehendus³*

Qui uero iam etate grandaeus melioris propositi conuersatione prouocatus ex laico ad sacram militiam peruenire festinat, desiderii sui fructum non aliter obtinebit nisi eo quo baptizatur⁴ tempore statim lectorum aut exorcistarum numero societur. Si tamen eum unam habuisse uel habere et hanc uirginem accepisse constet uxorem. Qui dum iniciatus⁵ fuerit, expleto biennio per quinquenium aliud accolitus et subdiaconus fiat, et sic ad diaconatum si per hec tempora dignus iudicatus fuerit prouehatur. Exinde iam accessu temporum presbiterio uel episcopatu si eum plebis ac⁶ cleri euocauerit electio non inmerito societur.

JK 255; H 522b.23-38, M 682 (c 9); ID 6.92; +D 77 c 3b (and ends)

¹ *om.* A

² Idem CRXKNVPZOQ; Item B; *om.* G

³ proueh- CKDBPZO; promou- N

⁴ -tur *ss* H

⁵ *repeated and canc.* Z

⁶ *corr. fr.* a H

A 1. XXXVII [ANASTASIVS]

1

Anastasius cunctis Germanicis. Non sedendum quando legitur euangelium¹

¹ leg. eu. CKNBZOQA; eu. leg. H

Significatis² enim quosdam sacerdotes in ecclesia quando euangelia leguntur sedere, et Domini saluatoris uerba non stantes sed sedentes audire, et hoc ex maiorum traditione se accepisse narrant. Quod nullatenus deinceps fieri sinatis, apostolica auctoritate mandamus. Sed dum sancta euangelia³ in ecclesia⁴ recitantur, sacerdotes et ceteri omnes presentes non sedentes sed uenerabiliter curui⁵ in conspectu euangelii stantes dominica uerba intente audiant, et fideliter adorent⁶.

JK + 277; H 525.15-21, M 691; ID 2.138 as BD 3.103, has more, 6.93 as here; De cons. D 1 c 68 from apost. auct.

² -atis CKNBVZOH; -astis QA

³ *corr. fr.* euangelica B

⁴ in ecclesia CRKNVPZOHA; om. B

⁵ *corr. from* curui O

⁶ *add. in mg.* H; de pace danda post confecta mysteria *add. P* (*cf capitulatio to I. 38 below*); *Explicit add. S*

A 1. XXXVIII INNOCENTIVS

- i. De pace danda post confecta mysteria²
- ii. De nominibus ante precem sacerdotis non recitandis [21 va]
- iii. Quod rite³ omni sabbato ieiunetur
- iiii. De penitentibus
- v. De unctione infirmorum facienda⁴ ab episcopis uel presbiteris et quod unctio sit neganda penitentibus
- vi. Vt si laicus⁵ uiduam duxerit⁶ clericus non fiat
- vii. Vt clericus non sit qui secundam habuerit uxorem
- viii. De uirginibus sacratis si lapse fuerint
- viiii. De uirginibus non uelatis si deuiauerint⁷
- x. De incontinentia sacerdotum uel leuitarum
- xi. Quod si quis uolens partem sibi corporis amputauerit, clericus esse non potest, nolens autem potest
- xii. Quod non⁸ admittantur⁹ clerici ab hereticis ordinati
- xiii. Quod¹⁰ in ordinationibus crimina uel uitia non bene credantur auferri
- xiiii. Quod in ecclesia peccatum populi inultum soleat preteriri
- xv. Eum esse digamum qui cathecuminus habuerit¹¹ atque amiserit uxorem. si post baptismum aliam acceperit
- xvi. Vt quicumque tales fuerint ordinati cum ordinatoribus suis deponantur
- xvii. De commemoratione Niceni concilii in quo supradicta prohibentur
- xviii¹². Non¹³ esse ordinandum episcopum sine¹⁴ conscientia metropolitani

¹ *capitulatio om.* ZJOGHQA; in CLRXSWKNDMBVP

² De pace - myst. as last words of prec. cap. P, which numbers ii. as i etc

³ ss B

⁴ *after* presbiteris C, as here LRXSWKNDMPB

⁵ *corr. fr.* clai- N

⁶ uid. duxerit CLRSWNDMBV; vid. dixerit P; duxerit uid. K

⁷ -erint CLRXSNDMBVP; -erit WK. *Whole title in mg.* M

⁸ non CLRXSWKNDMP; om. B

⁹ adm- CLRXSWNDMVP; amm- KB

¹⁰ si *add.* BVP, om. CLRXSWKNDM

¹¹ habuerit CLRXSWKNDMVP; acceperit B

¹² P *proceeds from xvi to xviii, so now giving correct nos*

¹³ Ne W

¹⁴ W *obscurely corr.*

xviii.	Ne penitentes fiant clerici
xx.	De contentionibus ¹⁵ clericorum et laicorum ¹⁶
xxi.	De castitate ¹⁷ sacerdotum et ¹⁸ leuitarum
xxii.	De curialibus non clericandis
xxiii.	De his qui tormenta exercuerunt
xxiiii.	Parem esse penam adulterii in uiro et uxore
xxv.	Non repellendos omnes laicos a clericatu
xxvi.	De presbiteris filios generantibus
xxvii.	Cur recepti sunt Bonosiani ¹⁹

¹⁵ contentionibus CRXSWMKNBVP; contemptionibus L

¹⁶ cler. et laic. CLRXSWKVP; laic. et cler. NDM; cler. atque laic. B

¹⁷ -it- ss C

¹⁸ et CLRSWKNDMVP; atque B

¹⁹ corr. fr. -siam W; et Cathari et Nouatiani add. C²L; om. CRSWKNDMBVP

1

Incipit epistola regularis¹ pape Innocentii ad Decentium². De pace danda³ post confecta mysteria cap. i

Innocentius papa⁴ Decentio Egubino episcopo⁵ salutem. Pacem igitur⁶ asseris ante confecta mysteria quosdam populis imperare, uel sibi inter⁷ sacerdotes⁸ tradere, cum post omnia que aperire non debeo pax sit necessaria indicenda⁹, per quam constet populum ad omnia que in mysteriis¹⁰ aguntur atque in ecclesia celebrantur prebuisse consensum. ac finita esse pacis concludentis signaculo demonstrantur¹¹.

JK 311; H 527b (c 1), M 695; De cons. D 2 c 9

¹ ep. reg. LRXSWKNDDBVPZJOHQ; reg. ep. CG; ep. M

² -n- ss D

³ danda CLRXSKNDMBVPZJOGHQ; om. W; quadam A

⁴ papa CLRXSWKNDM; om. BVPZJOGHQ

⁵ Eg. ep. CLSWDMKBZOGHA; ep. Eg. N

⁶ igitur CLSWKNDMBVZJOGHQ; om. A

⁷ inter CLSWD²MVBZJOGHQ; inuicem ter D; inter se N

⁸ corr. fr. -dos W

⁹ corr. to -anda K

¹⁰ misteriis CRXSWDMBVZJ²OGHQ; ministeriis LKNPJA

¹¹ corr. from -etur O

2¹

[21vb]De nominibus ante precem² sacerdotis non recitandis cap. ii³

De nominibus uero recitandis antequam precem⁴ sacerdos faciat atque eorum oblationes quorum nomina recitanda sunt⁵ sua oratione commendet. quam superfluum sit et ipse per tuam⁶ prudentiam recognoscis, ut cuius hostiam necdum Deo offeras⁷ eius ante⁸ nomen insinues, quamuis⁹ illi incognitum nichil sit.

JK 311; H 527b.44-51 (c 2), M 695; De cons. D 1 c 73

¹ om. A

² precem CLRXSWKNDMBPZJG; preces V; pacem OHQ

³ cap. ii CLRXSWNMBZJGQ; cap. iii P; before De KD²; om. KV; in mg. HO

⁴ precem CLXSWKNDMBVZJ²OG; pacem JHQ

⁵ rec. sunt CLSWNDMBVZJOGHQ; sunt rec. K

⁶ per tuam CLRSKNDMVPZJOGHQ; perpetuam W(later part. corr.)B

⁷ Deo off. CLRSMBVPZJOGH; Deo W; off. Deo KND

⁸ ss D

⁹ obscurely corr. W

3

Quod rite omni sabbato¹ ieiunetur. cap. iiii²

Sabbato uero ieiunandum³ esse⁴ ratio⁵ euentissima demonstrat⁶. Nam si⁷ diem dominicum ob uenerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi⁸ non solum in Pascha celebramus⁹, uerum etiam¹⁰ per singulos ebdomadatum¹¹ ipsius diei imaginem¹² frequentamus, ac sicut¹³ sexta feria propter passionem Domini ieiunamus. sabbatum pretermittere non debemus, quia inter tristitiam et letitiam temporis illius¹⁴ uidetur¹⁵ inclusum¹⁶. Nam utique constat apostolos biduo isto¹⁷ et¹⁸ in merore fuisse et propter metum Iudeorum¹⁹ se²⁰ occuluisse²¹. Quod²² utique non dubium est in tantum²³ eos ieiunasse²⁴ biduo memorato ut traditio²⁵ ecclesie habeat isto biduo sacramenta penitus non celebrari. Que forma etiam²⁶ per singulas tenenda est ebdomadas, propter id²⁷ quod commemoratio diei illius semper est celebranda²⁸. Quod si putant semel atque uno sabbato ieiunandum²⁹ ergo et³⁰ dominico³¹ et sexta feria semel in Pascha³² erit utique celebrandum.

JK 311; H 528a.23-45 (c 4 pt), M 696; ID 4.28; IP 2.177; De cons. D 3 c 13

¹ *corr. from* gaudio O

² cap. iiii LRXSWKNBVPZJGOH(mg.); *om.* C; cap. iii DM(DM before Quod)Q?A; De ieiunio Sabb' *add.* ZJOGH (ZJOG in mg.)

³ *corr. fr.* ieiunium W

⁴ *ss* D

⁵ *est add.* P

⁶ -at CLSDMKBPZJOGHQA; -arent W; -et N

⁷ *ss* Z

⁸ dom. nostri I.C. CLSWKNDBVZJOGHQ; I.C. dom. nostri A

⁹ -amus C²LSWM(after *corr.*)BVPZJOGHQA; -emus RXXND; ? C

¹⁰ etiam C?LRXSWKNBVPZJOGHQA; et DM

¹¹ circulos *add.* O

¹² ipsius diei imag. CLSWMKNBVZJOGHQ; diei imag. ipsius A

¹³ sicut CLSWMKNBVZJHQA; si O

¹⁴ ill. temp. V

¹⁵ esse *add.* KNDMQ, *om.* CLRXSWBVPZJOGHA

¹⁶ -usum CLRXSWKNDBV; -usus ZJOGHQA

¹⁷ biduo isto CLRXWMBVPGH; isto biduo S; ibi duo isto V²

¹⁸ et CLSWKNDBVZJOGA; *om.* HQ

¹⁹ ieiunasse et *add.* A

²⁰ se CLSRWKNDBVZJOGHQA; *om.* K

²¹ -ultasse W

²² Quid W

²³ est in tantum CLRXSWBPZOGHQA; interim K; in tantum NDM; est interim V

²⁴ -s- *ss* D

²⁵ *corr. fr.* -ito W

²⁶ etiam CLRXSWKNDBV; et P; utique ZJOGHQA

²⁷ *ss* Z

²⁸ est cel. *ss* W

²⁹ et *add.* O

³⁰ *om.* G

³¹ -ico CRXSWKNDBVP; -ica L; -icum ZJGHQA; -icai O; -ici O²

³² in Pascha] Pascha in mg. M

4

De penitentibus. cap. vii¹

De penitentibus uero qui siue ex grauioribus commissis siue ex leuioribus penitentiam gerunt. si nulla interueniat egritudo quinta feria ante Pascha² eis remittendum Romane³ ecclesie consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere

¹ cap. iii (*corr. fr.* ii) De pen. D; cap. vii. De pen. H

² ante Pascha CLSKNDBVZJOGHQ; *om.* A

³ *corr. fr.* Rome D

estimando delictorum⁴ sacerdotis est iudicare, ut adtendat ad confessionem penitentis et⁵ ad fletus atque⁶ lacrimas⁷ corrigentis. Sane si⁸ quis egritudinem inciderit, atque usque ad desperationem deuenerit, ei est ante tempus Pasche⁹ relaxandum. ne de seculo absque communione discedat.

JK 311; H 528b.25-39 (c 7), M 697; ID 15.40 (fuller, as BD 18.18); De cons. D 3 c 17 as here

⁴ d- ss W²

⁵ et CLXWKNDMBZJOGHQ; atque A

⁶ ad *add.* WBPZJGHQA; et ad *add.* L, *om.* CRXSMKNVO

⁷ ad fl. atque lac.] ad lac. atque fl. S

⁸ ss CL

⁹ Pas. temp. *marked for reversal* G

5

De epistola¹ sancti² Iacobi apostoli³. [22ra] in qua pro infirmis⁴ orare precipitur. cap. viii⁵. De unctione infirmorum⁶ facienda ab episcopis uel presbiteris et quod unctio sit neganda penitentibus⁷

Illud superfluum uidemus adiectum⁸ ut de episcopo ambigatur⁹ quod presbiteris¹⁰ licere non dubium¹¹ est. Nam idcirco¹² presbiteris dictum¹³ est¹⁴, quia episcopi occupationibus aliis¹⁵ impediti ad omnes languidos ire¹⁶ non possunt. Ceterum si episcopus¹⁷ aut¹⁸ potest aut dignum ducit¹⁹ aliquem a se uisitandum et benedicere ac²⁰ tangere chrismate, sine cunctatione²¹ potest, cuius est ipsum chrisma conficere. Nam penitentibus istud fundi²² non potest, quia²³ genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? His igitur frater karissime omnibus que tua²⁴ dilectio uoluit²⁵ a nobis exponi prout²⁶ potuimus respondere curauimus²⁷.

JK 311; H 528b.56 -529 a.5, M 697; ID 2.75 to posse concedi; +D 95 c 3 as here

¹ De epistola] Depistola D

² ss Q

³ ss Q

⁴ *corr. fr.* -imos K

⁵ cap. v *here* DM; cap. viii *after* penitentibus KN; *om.* Q

⁶ in- ss K

⁷ De unctione infirmorum facienda ab (absque L, a N) - penitentibus CLXSWKNDMBVP; De unctione infirmorum facienda ab episcopis uel presbiteris *in mg.* ZJOGHQ; Vnctionem negandum penitentibus *further down mg.* ZJOGHQ

⁸ adiectum CLRXSWD²MK²BVPZJOHQ²; abiectum KNDGA

⁹ *corr. fr.* ambiag- W

¹⁰ dictum est *add.* A, *om.* CLSWKNDMBVZJOGHQ

¹¹ non dub. CLSRDMKBVZJOGHQ; dub. non NA

¹² de *add.* ss A

¹³ *expuncted, with licitum supplied in mg.* K

¹⁴ est CLSWDMKBVZJOGHQ; *om.* N

¹⁵ occup. aliis CLSWKNDMBVZJOGHQ; aliis occup. A

¹⁶ *corr. fr.* ite W

¹⁷ *corr. fr.* -opos Z

¹⁸ non W

¹⁹ *om.* L

²⁰ ac CLRXWKNDMBVP; aut S; et ZJOGHQ

²¹ sine cunct. *repeated and canc.* X; *corr. fr.* contatione to contactione W

²² ss C

²³ ss D

²⁴ tua CLRSWKNDMVPZJOGHQ; uestra B

²⁵ dil. uol. CLSWNDMBVZJOGHQ; uol. dil. K

²⁶ *corr. fr.* prouit W

²⁷ curauimus CLSWKNDMBVZJOGHQ; curamus A

6¹

Innocentius Victorico² episcopo. Vt si laicus uiduam duxerit, clericus non fiat.³ cap. v

Vt is qui⁴ uiduam licet laicus⁵ duxerit uxorem seu ante baptismum siue post baptismum⁶ non admittatur ad clerum⁷ quia eodem uicio uidetur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur. non accepte uxoris consortium relaxatur.
JK 286; H 530a.21-6 (c 5), M 699; ID 6.55

¹ om. A

² -orio G

³ Inn. – ep. Vt – fiat CKNB; Vt si - fiat. Inn. - episcopo ZJOGHQ

⁴ Vt is qui CRXWKNBVZOH; Si L; Vt his qui SPG; Et is qui M

⁵ uiduam add. JO²G, om. CKNPBZOH

⁶ siue post baptismum LRXSWDM²KNBVPZJOGHQ; siue post ... ss C?; om. M

⁷ after corr. J

7¹

Vt clericus non sit qui secundam duxerit² uxorem³. cap. vi⁴

Ne⁵ is⁶ qui secundam duxerit uxorem⁷ clericus fiat⁸, quia scriptum est, Vnius uxoris uirum. Et iterum, Sacerdotes mei semel nubant.
JK 286; H 530a.27-30 (c 6 pt), M 699-700; ID 6.56

¹ om. A

² duxerit CLKNDM; habuerit RXSWBVPZJOGH

³ De uirginibus - fuerint add. from c 8 H

⁴ cap. vi om. KD; Q replaces De - vi with Vt si laicus - non sit (cf c 6)

⁵ Ne RSWMKBVPZJOGH; 'N' enclosed in 'D' N; Nec M²; De LQ; ? C

⁶ is CRXSKNDMBVPJOGHQ; his LWZ

⁷ ss C

⁸ in mg. Z

8¹

De uirginibus sacratis si lapse fuerint². cap. xii³

Item que Christo spiritualiter⁴ nubunt⁵, et a sacerdote uelantur, si postea uel publice nupserint uel occulte corrupte⁶ fuerint, non eas admittendas ad agendam penitentiam nisi is cui se⁷ iunxerant de hac uita discesserit. Si enim de hominibus hec ratio custoditur ut quecumque uiuente⁸ uiro alteri nupserit habeatur adultera, nec ei agende penitentie licentia⁹ concedatur¹⁰, nisi unus ex eis fuerit defunctus, quanto magis de illa tenenda est que antea immortalis se sponso coniunxerat et postea ad humanas nuptias transire elegit?

JK 286; H 531a.9-22 (c 12), M 701; Br fo. 76; ID 7.17; C 27 q 1 c 10 var.

¹ om. A; cap. vi add. K: M² adds long passage in mg.: Quod dicit uelata si lapsa fuerit - ac peccantium numerus existeret.

² De - fuerint in rubric to c 7 H

³ xii CLWKNBVZJGHQ; om. D; vii O

⁴ spiritualiter CLRSWNDMOGHQ; spiritaliter K; specialiter B; sp'aliter VPZJ

⁵ corr. fr. -ant D

⁶ -teque G

⁷ cui se] corr. fr. cause R²

⁸ ss W

⁹ ag. pen. lic. CLSWKMNBVZJOGHQ; lic. ag. pen. D

¹⁰ corr. fr. -itur D

9¹

De uirginibus non uelatis² si deuiauerint. cap. xiii³ [22rb]

¹ om. A

He⁴ uero que necdum⁵ sacro uelamine tecte tamen in proposito uirginali semper se simulauerunt permanere, licet uelate non fuerint, si forte nupserint, his agenda⁶ aliquanto tempore penitentia⁷ est, quia sponsio⁸ earum⁹ a Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bone fidei contractus nulla¹⁰ ratione dissolui, quantomagis ista pollicitatio quam cum Deo pepigerunt solui¹¹ sine uindicta non poterit?

JK 286; H 531a.23-32 (c 13a), M 701; ID 7.18 (insc. and xiii as here); C 27 q 1 c 9a with +Palea

² uelandis Q

³ xiiii W; *om.* D; viii *corr.* from xiii O

⁴ *after corr.* J

⁵ necdum CLRXSWBVPZJOGHQ; nondum KNDM

⁶ agenda CLRXSWKNBVPHQ; *om.* DM; agendo ZJOG

⁷ agenda *add.* D²

⁸ *corr. fr.* sponso Z

⁹ *corr. fr.* erum D

¹⁰ ulla G

¹¹ quantomagis ista – solui *in mg.* X²

10¹

De incontinentia sacerdotum uel leuitarum, eiusdem ad Exuperum² Tholosanum episcopum³

Proposuisti quid de his obseruari⁴ debeat quos in dyaconii⁵ ministerio⁶, aut in officio presbiterii⁷ positos incontinentes esse aut fuisse generati filii prodiderunt. De his et diuinarum legum⁸ est disciplina et beate recordationis uiri Syricii episcopi monita euidencia conmeantur⁹, ut incontinentes in officiis talibus positi omni¹⁰ honore ecclesiastico priuarentur¹¹. Nec admittantur ad tale ministerium¹² quod sola continentia oportet impleri.

JK 293; H 531b.25-35, M 702-3; ID 6.57; D 82 c 2a

¹ *om.* A

² -erum CRXSWKND; -erium LD²MB²VZJOGHQ; ? B

³ De - leu. Eiusdem - episcopum CSBVPZJOQ; Item eiusdem ad Exuperum (Exusperium D) Thol. ep. De incontinentia DM; Item (*om.* H) eiusdem (*om.* K) ad Exuperum Thol. ep. De incont. - leuitarum KNH

⁴ -ari CLRXSWKNDMBVP; -are ZJOGHQ

⁵ -onii CLRSWD²MKNBVPZJHQ; -oni DGO

⁶ ministerio CLRXSWKNDMBVZ²JOGQ³; misterio PZH

⁷ -erii CLRXSWKNDMBVP³; -eri ZJOGHQ

⁸ *lacuna follows* J

⁹ emiarunt (*corr. fr.* emarunt) H; commeaint Q

¹⁰ omni CLSWBVPZJOHQ; *om.* KNDM

¹¹ -ar- *ss* D

¹² *corr. fr.* -erio D

11

Incipit eiusdem pape Innocentii ad Felicem episcopum Nucelianum. Quod¹ si² quis uolens partem sibi corporis amputauerit, clericus³ esse non potest, nolens autem potest

Innocentius Felici⁴ episcopo Nucelianum⁵ salutem. Qui igitur⁶ partem cuiuslibet digiti sibi ipse⁷ uolens abscidit, hunc ad clerum canones non admittunt⁸. Cum uero casu

¹ Quod CLRXSWKNDMBVP; *om.* ZJOGHQ

² *om.* Q

³ amp. cler. *ss* J

⁴ *corr. from* Felici A

⁵ Vic- O

⁶ igitur CLSKNDMBVZJOGHQ; *om.* A

⁷ ipse CLSKNDMBVZJGHQA; ipsi O

⁸ admittunt CLSKNDMBVZJOGHQ; permittunt K

aliquo contigit⁹ dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos canones precipiunt et clericos fieri et si in clero fuerint reperti, non abici. In illis enim uoluntas est¹⁰ iudicata que sibi¹¹ ausa¹² fuit ferrum inicere quod scilicet et alii id¹³ facere dubitare non possit, in istis uero casus ueniam meruit. JK 314; H 533a.45-54 (c 1), M 706; ID 6.58; IP 3.43; D 55 c 6

⁹ corr. fr. -ingit D

¹⁰ ss C

¹¹ sibi CLSWKNDMBPZJOGQA; si H

¹² ausa CRXWMKNDBVPZOHQ; causa LSA

¹³ hoc G

12¹

Item². cuius supra. Quod non³ admittantur⁴ clerici ab hereticis ordinati⁵

Innocentius Rufo et Eusebio et ceteris episcopis Macedonibus. Ventum est ad terciam questionem que pro sui difficultate longiorem exigit⁶ disputationem, cum nos dicimus⁷ [22va] ab hereticis ordinatos uulneratum per illam manus impositionem habere caput. Vbi uulnus infixum est medicina est adhibenda, qua possit recipere sanitatem. Que sanitas post uulnus sequuta sine cicatrice esse non poterit. Atque ubi penitentiae remedium necessarium est. illic⁸ ordinationis honorem locum habere non posse⁹. Nam si ut¹⁰ legitur¹¹ quod tetigerit immundus immundus erit, quomodo ei tribuetur quod munditia et¹² puritas consueuit accipere? Sed¹³ econtra asseritur eum qui honorem amisit honorem¹⁴ dare¹⁵ non posse¹⁶, nec illum aliquid accepisse. quia nichil in dante erat quod ille posset¹⁷ accipere. Acquiescimus. et uerum est certe, quia quod non habuit dare non potuit, dampnationem utique quam habuit per prauam¹⁸ manus impositionem dedit. Et qui¹⁹ particeps factus²⁰ est dampnato, quomodo debeat honorem accipere inuenire non possum, et²¹ dicitur uera ac iusta legitimi sacerdotis benedictio auferre omne uicium quod a uicioso fuerat²² iniectum.

JK 303; H 550b.4-29 (cc 3 and 4 pt), M 717; ID 6.59; cf IP 3.130a; +C 1 q 1 c 18a

¹ om. A

² Item add. in mg. O

³ non CLSWDMKKBVZJOHQ; om. N

⁴ admittantur C?L²RXSWBVPZJOGHQ; permittantur DM; ammittantur KN

⁵ -ati CLSKNBZOH; -ari RX

⁶ exigit CLRXSWKNDMBVPHQ*; exiit ZJOG

⁷ dicimus C?RXWKNDM; dicamus LR²SBVPZJOGHQ

⁸ illi G

⁹ corr. from possunt O

¹⁰ si ut CLSWDMKKBVZJOHQ; sicut N; sic G

¹¹ legitur CLSWKNDMBVPZJOGQ; legi H

¹² et CLXSWKNMBVPO; ac ZJGHQ

¹³ h add. Z

¹⁴ honorem amisit honorem partly over erasure and in mg. Z

¹⁵ dare CLRXSBVPZJOGHQ; om. KNDM

¹⁶ tribuere add. D(mg.)M; dare ss K; amisit honorem dare - non posse om. W

¹⁷ possed O

¹⁸ corr. fr. quam R

¹⁹ qui CLSWKNDMBVPZJOG; quia HQ

²⁰ om. G

²¹ corr. to sed K

²² fuerat LRXSWKNDMB²VPZJOGHQ; fuerit C; erat B

13¹

Quod in ordinationibus crimina uel uitia non bene credantur auferri. cap. iii²

¹ om. A

Ergo si ita³ est. applicentur ad ordinationem sacrilegi⁴ atque omnium criminum rei. Quia benedictione ordinationis crimina uel uicia⁵ putentur auferri, nullus sit penitentie locus. quia id potest prestare ordinatio quod longa satisfactio prestare consueuit⁶. Sed nostre lex est ecclesie uenientibus ab hereticis qui tamen illic baptizati sunt per manus impositionem laicam tantum⁷ tribuere communionem nec ex his aliquem in clericatus honorem uel exiguum subrogare.

JK 303; H 550b.29-40 (c 4 pt), M 717-8; Prol. 128; ID 6.60; IP 3.58 (Nostre lex - end), cf 3.130b; +C 1 q 1 c 18b

² cap. iiii *om.* D; *in mg.* H

³ Ergo si ita C²LSWKNDMBVZJOGHQ; Ergo si CRX; Ergo sita P

⁴ adulteri *add.* ZJOGHQ*, *om.* CLRXSKNDMBVP

⁵ uicia CLRXSWD²BVPZJOHQ; iudicia KNNDM

⁶ -ui- *ss* H

⁷ *add.* *in mg.* D

14¹

Quod in ecclesia peccatum populi inultum soleat² preteriri

Prouideat³ ergo dilectio uestra hactenus talia transisse et aduertite quod utique⁴ ut dicitis necessitas imperauit in pace iam ecclesias constitutas non presumere. Sed ut sepe accidit, quotiens a populis aut a⁵ turba peccatur. quia in omnes propter multitudinem non potest [22vb] uindicari inultum soleat transire. Priora ergo dico dimittenda Dei iudicio et de reliquo maxima sollicitudine precauendum.

JK 303; H 551b.15-23 (c 6), M 719; Prol. 128 to soleat transire; ID 6.61; C 1 q 7 c 14 (Quotiens - end)

¹ *om.* A

² *repeated and canc.* M

³ Prouideat CLRXSWKNDM; Preuideat BVPHQ; Peruideat ZJOG*

⁴ *corr. fr.* ut D

⁵ *ss* K

15¹

Item cuius supra². cap. lii³. Eum esse digamum⁴ qui cathecuminus habuerit atque amiserit uxorem si post baptismum aliam acceperit⁵

Deinde ponitur non dici oportere digamum eum qui cathecuminus habuerit atque⁶ amiserit⁷ uxorem, si post baptismum fuerit aliam sortitus, eamque primam uideri que nouo homini copulata est, quia illud post baptismi sacramentum coniugium⁸ cum ceteris criminibus sit ablutum⁹. Quod cum de una utique dicitur, certe si tres habuerit in uetere¹⁰ positus homine uxores¹¹, erit ei que post baptismum quarta¹² est si¹³ sic interpretatur prima. Virginis eque nomen accipiet que quarto ducta est loco. Quis oro istud non uideat contra apostoli esse preceptum, qui ait, Vnius uxoris¹⁴ uirum oportere

¹ *om.* A

² Item cuius supra CLRXSWKNDMBVP; Innocentii pape ZJOGHQ

³ lii *in mg.* N

⁴ *om.* K

⁵ Eum - acceperit (duxerit KN) CLRXWKNBVP; Eum - baptismum D; *om.* ZJOGHQ

⁶ et G

⁷ dimiserit G

⁸ con. sac. *later corr.* J

⁹ ablutum CLRXWBV²PZJOGQ; absolutum SKNDMV; ablutum H

¹⁰ uetere CRXWKNDMVPZJOGHQ; ueteri LR²SB

¹¹ uxore hom. *marked for reversal* G

¹² quarta CLSWMKNBVZJOGHQ; quarto D

¹³ *ss* J

¹⁴ *ss* Z

fieri sacerdotem? Sed obicitur quod¹⁵ in baptismo totum quicquid in uetere homine gestum est sit absolutum¹⁶. Dicite michi, cum¹⁷ pace uestra loquor, crimina tantum¹⁸ in baptismo dimittuntur, an et illa que secundum Domini precepta ac Dei instituta complentur? Vxorem ducere crimen est aut crimen¹⁹ non est. Si crimen est ergo prefata uenia dixerim erit auctor²⁰ in culpa qui ut²¹ crimina committerentur in paradysio cum²² ipse eos iungeret²³, benedixit. Si uero non est crimen, quia quod Deus coniunxit nefas sit crimen appellari, et Salomon addidit, Et enim a Deo preparatur²⁴ uiro uxor, quomodo creditur inter crimina esse dimissum quod Deo auctore legitur²⁵ consummatum? Et quod²⁶ de talium filiis percensetur? et numquid²⁷ non erunt admittendi in hereditatis consortio²⁸ qui ex ea suscepti sunt que ante baptismum fuerit uxor, eruntque appellandi uel naturales uel spurii, quia non est legitimum matrimonium nisi illud ut nobis uidetur quod post²⁹ baptismum assumitur. Ipse Dominus cum interrogaretur a Iudeis si liceret dimittere uxorem. atque exponeret fieri non debere addidit, Quod uero³⁰ Deus coniunxit, homo non separet. [23ra] Ac ne de³¹ his³² loquutus esse credatur qui³³ post baptismum sortiuntur, meminerint³⁴ hoc et³⁵ a Iudeis esse interrogatum, et³⁶ Iudeis esse responsum.³⁷ Quero et sollicitus quero si una eademque sit uxor eius qui ante cathecuminus postea fit fidelis³⁸, filiosque ex ea cum esset cathecuminus genuerit, aut³⁹ postea alios cum esset⁴⁰ fidelis utrum sint fratres appellandi. an non habeant postea defuncto patre cum ceteris⁴¹ herciscunde⁴² hereditatis consortium quibus nomen filiorum generatio spiritualis creditur abstulisse? Quod cum ita sentire atque iudicare absurdum est⁴³, que malum ratio est hoc⁴⁴

¹⁵ ob. quod CLSWNDMBVZJOGHQ; quod ob. K

¹⁶ absol- CLRXSWKNDMBVP; sol- ZJOGHQ(-tu- ss)

¹⁷ in *add.* KNDM, *om.* CLRXSWBVPZJOGHQ

¹⁸ *ss* L

¹⁹ crimen CLSWKNDMBVPJOGHQ; *om.* Z

²⁰ auctor CLRXSWKNDMBPZJOGHQ; ductor C²

²¹ aut G

²² primos homines *add.* M²

²³ eos iung.] Dominus ungueret M

²⁴ preparatur CLSWKNBVPZOGHQ; paratur DM

²⁵ Deo auct. leg. CLRSWBVZJOGHQ; a Deo auct. [*erasure ? follows*] leg. P; auct. leg. Deo K; auct. Deo leg.

NDM

²⁶ *lacuna follows* J

²⁷ *corr. fr.* non quod J

²⁸ -r- *ss* H

²⁹ *ss* X²

³⁰ uero CLSWNBVPZJOGHQ; *om.* DMK

³¹ de CLSWKNDMBVPZJOGQ; *om.* H

³² *corr. fr.* de his ne M²

³³ quae LJG

³⁴ -erint CLSWKNDMBVPZOJG; -erit HQ

³⁵ et CLSWKNBVPZJOGHQ; *om.* DM

³⁶ a *add. and canc.* Z

³⁷ filiorum alii naturales tantum, alii naturales et legitimi, alii qui neque naturales neque legitimi dicuntur, sed spurii, asperanden Greco, id est uulgo concepti, sed naturales sunt qui concubina, legitimi et naturales qui ex iusto matrimonio nati sunt et uocantur ingenui. Sunt et alii qui neque spurii neque naturales dicuntur sed tantum legitimi, ut sunt adoptiui. *add. in mid-text* P

³⁸ fid. fit *marked for reversal* O; sit filios B; sit fidelis V

³⁹ genuerit aut (at S) CLXSWKNDMBVP; aut ZJGHQ; susceperit (*later canc.*) ac O

⁴⁰ esset CLRXSWKNDMBVP; *om.* ZJOGHQ

⁴¹ id est secundis *add. ss.* P

⁴² herciscunde LRXS²WDMBVZ²OJ² G; herciseunde CK; heriscunde (id est diuidende *ss*) P; hercunde Z;

herciscude J; herciscunde HQ; ? S

⁴³ *corr. from* sit O

defendi⁴⁵, et uacua magis opinione iactari quam aliqua auctoritate roborari, cum non possit inter peccata deputari quod⁴⁶ precepit,⁴⁷ quod Deus⁴⁸ coniunxit⁴⁹. Nunquid⁵⁰ si quis cathecuminus uirtutibus studuerit humilitatem sequutus fuerit, patientiam tenuerit, elemosynas fecerit, morti destinatos qualibet ratione eripuerit⁵¹, adulteria exhorruerit, castitatem tenuerit⁵², quero cum⁵³ factus fuerit fidelis⁵⁴ amittit, quia per baptismum totum quod uetus homo gesserat⁵⁵ putatur auferri? Aspiciamus gentilem hominem Cornelium orationibus atque elemosinis placuisse et per⁵⁶ reuelationem Petrum ipsum⁵⁷ uidisse. Numquid per baptismum hec illi ablata sunt. propter que baptisma ei⁵⁸ concessum esse uidetur? Si ita creditur, mihi credite non modicum erratur, quia quidquid bene gestum fuerit et secundum legalia precepta custoditum non potest facientibus deperire. Nuptiarum ergo⁵⁹ copula quia Dei⁶⁰ mandato perficitur non potest⁶¹ dici peccatum et quod peccatum non est, solui inter peccata omnino credi non debet. eritque integrum estimare aboleri⁶² non posse prioris nomen uxoris cum non dimissum sit peccato quod ex Dei sit uoluntate⁶³ completum⁶⁴.

JK 303; H 549b - 550a (c 2 complete), M 716-7; ID 1.292 (var. as BD 4.98), 8.303b (Begins Eos qui uiduas); IP 6.95 (Numquid non erunt - esse responsum), 6.96 (Et sollicitus - et Deus coniunxit); D 26 c 3, cf C 28 q 1 c 1 (Numquid non erunt - et Deus coniunxit)

⁴⁴ est que malum ratio est hoc LRXSWVP; que malum ratio hec DM; est que malum ratio hoc K; est que malum hoc ratio N; est quod malum ratio hoc est B; que malum ratio est hoc ZJGQ; que ratio est hoc malum *marked for reversal* O; ? CH

⁴⁵ *corr. to* defendit K, *from* defendendi S

⁴⁶ qui W; *lex add. and canc.* O

⁴⁷ *corr. fr.* -ipit J; *et add. and canc.* O

⁴⁸ *ss* Z

⁴⁹ coniunxit CLSWKNDMBVPZJGHQ; iunxit O

⁵⁰ quid *ss* V

⁵¹ *et add.* HQ, *om.* CLSWKNDMBVPZJOG

⁵² tenuerit CLRSWKNDMZJOGHQ; renuerit BVP

⁵³ cum CLSWMKNBVPZJOGHQ; eum D

⁵⁴ *ss* R²

⁵⁵ -erat CLRXSWKNDMBVP; -erit ZJOGHQ

⁵⁶ plac. et per *in mg.* J

⁵⁷ Petrum ipsum CLSWDMKBVPZJOGQH; ipsum Petrum N

⁵⁸ bapt. ei CLRXWKNDBVP; ei bapt. SZJGQ; illi bapt. OH

⁵⁹ *ss* D

⁶⁰ Dei CL(mand. Dei)SWNDBVPZJOGHQ; Domini K

⁶¹ facientibus deperire - potest *om.* G

⁶² abol. est. *marked for reversal* D

⁶³ sit uol. CLRXSWBVPZJOG; uol. sit KNDBMHQ

⁶⁴ completum CLSWDMKBVPZJOGHQ; concessum N

16¹

Vt quicumque tales fuerint ordinati² cum ordinatoribus suis deponantur. cap. iii³
Innocentius uniuersis episcopis in Tholosana synodo constitutis. Si quis aduersus [23rb] formas canonum⁴ ad⁵ ecclesiasticum ordinem uel ad ipsum sacerdotium uenire temptauerit, una cum ordinatoribus suis⁶ ipso in quo inuenti fuerint ordine et honore priuentur. Et quamuis dilectioni uestre fratres karissimi⁷ regule Nicene sint⁸ cognite.

¹ *om.* A

² fuer. ord. CLRSWKNDMBVP; ord. fuer. ZJOGHQ

³ cap. iii *before* Vt DM

⁴ formas can. (*corr. fr.* conum P) CLSWKNDMBVPZJOG; can. formas HQ

⁵ *ss* D

⁶ *ss* C

⁷ -imi CLSWM(*superscr.*)KNBVZPJOGHQ; -ime D

secundum quas ordines faciendos esse per sententiam decernimus. tamen aliquam partem que de ordinationibus est prouisa inserendam putauimus, ut secundum eam⁹ ordinationes in posterum celebrandas esse sciamus, ne cui interpretandi aliter liberum arbitrium relinquatur, ac primum que sunt prohibita¹⁰ digerantur.

JK 292; H 552b.2 - 18 (c 3 with the rubric attached to c 2), M 721 c 3 with rubric as here; ID 6.62

⁸ sint CLRSWBVPZJOGHQ; sunt KNNDM

⁹ corr. from eas O

¹⁰ sunt prohibita CLSWNDMBVPZJOGHQ; sibi prohibita (sunt ss) K

17¹

²*De commemoratione Niceni concilii in qua³ supradicta prohibentur cap. iiii⁴*

Prohibendum est de⁵ curialibus aliquem ad ecclesiasticum ordinem uenire posse qui post baptismum⁶ coronati fuerint, uel sacerdotium quod dicitur sustinuerint, et editiones⁷ publicas celebrauerint. Nam et hoc de curialibus est cauendum⁸. ne idem qui ex curialibus fuerint aliquando a suis curiis quod frequenter uidemus accidere reposcantur, que omnia rationabiliter prohibita⁹ oportet modis omnibus custodiri.

JK 292; H 552b.23-32 (c 4 pt), M 721; ID 6.63

¹ om. A

² Prohibendum est *add. and canc.* G

³ qua CLRXWBVPZJOGHQ; quo SKNDM

⁴ cap. iiii *before* De D

⁵ de *repeated* O

⁶ uel *add.* ZJOGHQ*, *om.* CLRXSWKNDMBVP

⁷ edit- LWKNDMBVP²ZJOGHQ*; *sedid-* CRXS; *dedit-* P

⁸ agendum *add.* O

⁹ -bi- *ss* D

18¹

Victricio² Rothomagensi episcopo. Non esse ordinandum episcopum sine conscientia metropolitani

Primum ut extra conscientiam metropolitani episcopi nullus audeat ordinare episcopum. Integrum est enim iudicium quod plurimorum sententiis confirmatur. Nec unus episcopus presumat ordinare³ episcopum ne⁴ furtiuum beneficium prestitum uideatur. Hoc enim et synodus Nicena constituit atque definiuit.

JK 286; H 529b.51-8 (c 1), M 699; ID 5.113; D 64 c 5 (var. and part inserted later)

¹ om. A

² Victricio CLRXSWKNBVP; Victorico DM; Innocentius Victricio ZJOGH; Inn. Victorico Q

³ pres. ord. ep. CLRXSWKNDMBVP; ord. pres. ep. ZJOG²HQ; ord. ep. pres. G

⁴ *ss above erasure* W

19¹

Idem². Ne³ penitentes fiant clerici⁴

Si quis post remissionem peccatorum cingulum militie secularis habuerit, ad clericatum admitti omnino⁵ non debet.

JK 286; H 529b.59-61 (c 2), M 699; D 50 c 61

¹ om. A; *after c 20* HQ

² Idem CRXSWDMKBVPZJOGH; Item LN

³ *ss* Z

⁴ fiant cler. CLRSWDMKBVPZJOGHQ; cler. fiant N

⁵ adm. omn. CLSWKNDMBVPZJOGQ; omn. *add.* H

20¹*Idem. De contentionibus² clericorum et laicorum³*

Si que cause uel contentiones inter clericos et laicos tam superioris ordinis quam etiam⁴ inferioris fuerint exorte, placuit ut secundum synodum Nicenam congregatis⁵ omnibus eiusdem prouincie episcopis iudicium terminetur. Nec alicui liceat sine preiudicio⁶ [23va] tamen Romane ecclesie cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri, relictis his⁷ sacerdotibus qui in eadem prouincia Dei ecclesias nutu diuino gubernant ad alias conuolare prouincias, aut⁸ aliarum⁹ prius prouinciarum episcoporum iudicium expetere uel pati. Quod si quis forte¹⁰ presumpserit et ab officio cleri submotus et iniuriarum¹¹ reus ab omnibus iudicetur. Si autem maiores cause in medio fuerint deuolute. ad¹² sedem apostolicam¹³ sicut synodus¹⁴ statuit¹⁵ et beata consuetudo exigit, post iudicium episcopale referantur¹⁶.

JK 286; H 529b.62 -530a.7 (c 3 pt) to conuolare prouincias, 530a.7-13 (c 3 end) from Quod si quis -, M 699

¹ om. A

² contempcionibus L; -ten- ss J

³ cler. et (ac V) laic. CLXSWKBVPZJOGHQ; laic. et cler. NDM

⁴ etiam CRXSWKNBVPZJOGHQ; om. LDM

⁵ corr. fr. -ato D

⁶ corr. fr. -ium Z

⁷ his CLRSWKNDMBVPOGHQ; iis ZJ

⁸ aut CLRXMKNBVPZOGH; ut S

⁹ aliarum CLRSWKNDMVPZJOGHQ; aliorum B

¹⁰ in mg. D

¹¹ in- ss D; iuriarum G

¹² ss O

¹³ sed. ap. CLSWKNDMBVPZJGHQ; ap. sed. O

¹⁴ om. W

¹⁵ statuit CLSWNDMBVPZJOGHQ; constituit K

¹⁶ -antur CLSWKNDMBVZJGHQ; -ant P; -amus O

21

Idem de castitate¹ sacerdotum et leuitarum

Preterea quod dignum et pudicum et honestum est tenere ecclesia omnimodo² debet, ut sacerdotes et leuite cum uxoribus suis non misceantur, quia ministerii³ cotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim, Sancti estote, quoniam et ego⁴ sanctus sum⁵ Dominus Deus uester. Nam priscis temporibus de templo Dei sacerdotes anno⁶ uicis sue non discedebant, sicut de Zacharia legimus, nec domum suam omnino⁷ tangebant. Quibus utique propter sobolis successionem uxoris usus⁸ fuerat relaxatus. quia ex alia tribu et preter⁹ ex semine Aaron ad sacerdocium nullus fuerat preceptus¹⁰ accedere, quantomagis hii¹¹ sacerdotes uel leuite pudicitiam ex die ordinationis sue¹²

¹ castate A

² corr. fr. omnium V; om. G

³ ministerii CLSWKNDMBVPZJOGHQ; misterii A

⁴ et ego CLRXS²WD²MKNBVPZJ²OGHQ; ego SDJ; om. A

⁵ om. G

⁶ ss C?

⁷ corr. fr. omnia L

⁸ ux. usus CLSWDMKBVPZJOGHQA; usus ux. N

⁹ et preter CRXKNBZOHA; et propter L; nisi R²S

¹⁰ ss Z

¹¹ hii CLRXSWKNDBVPH; hii uel M; ii ZJOQA

¹² ord. (after corr. P) sue CLRXSKNDMVPZJOGHA; ord. WV²; sue ord. B

seruare debent, quibus uel sacerdocium uel ministerium sine successione est¹³, nec preterit dies qua uel¹⁴ a sacrificiis diuinis¹⁵ aut a¹⁶ baptismatis officio uacent?
JK 286; H 530b.1-19, M 700; ID 6.94, 6.194 to Deus uester, as BD 2.118; D 31 c 4 var.

¹³ corr. fr. cessatione to subcessatione est H

¹⁴ uel CLSWKNDMBVPZJOGHQ; om. A

¹⁵ in mg. V¹

¹⁶ a CLXSWKNBVPZJOG; ab A; om. DMHQ

22

Idem. De curialibus non clericandis¹

Preterea frequenter² quidam ex fratribus nostris curiales uel quibuslibet publicis³ functionibus occupatos⁴ clericos facere contendunt. pro quibus postea maior est⁵ tristitia, cum de⁶ reuocandis eis aliquid ab imperatore precipitur quam gratia nascitur⁷ de ascito. Constat enim eos in ipsis muniis⁸ etiam uoluptates exhibere, quas a dyabolo⁹ inuentas¹⁰ esse non dubium est, et ludorum aut¹¹ munerum¹² apparatus aut preesse aut forsitan interesse. Sit certe in exemplum sollicitudo [23vb] et tristitia fratrum quam sepe pertulimus imperatore presente¹³ cum¹⁴ pro his sepius rogaremus¹⁵, quam ipse nobiscum positus¹⁶ cognouisti¹⁷. Quibus non solum inferiores clerici¹⁸ ex curialibus. uerum etiam iam¹⁹ in sacerdocio constituti²⁰ ingens molestia ut²¹ redderentur²² instabat.

JK 286; H 530b.58 -531a.8 (c 11), M 701; ID 6.349; +D 51 c 3

¹ -andis CLSWKNDMBVPZJOGHQ; -adis G; -andum A

² frequenter CLSKNDMBVPZJOGHA; om. Q

³ publicis CLSWKNDMBVPZJOGHQ; om. A

⁴ occupatos CLSWKNDMBVPZJOGHQ; occupationibus A

⁵ ss JD

⁶ de CLSWKNBVPZJOGHQA; om. DM

⁷ -itur LRSWKNBVPZJOGHQA; -etur C; -atur DM

⁸ muniis CLRSWKNDMZJGHQA; munus XBVPO; minus X²

⁹ -lo ss D

¹⁰ -tum G

¹¹ aut CLSWKNDMBVPZJOGHQ; ac A

¹² munerum RXWKBPZJOGQA; mimerum CVH; aut (*cancelled*) L; numerum S; mimorum NDM

¹³ imp. pres. CLSWKNDMBVPZJOGHQ; pres. imp. A

¹⁴ eum G

¹⁵ -re- ss H

¹⁶ nob. pos. CLRXSWBVPZJOGHA; pos. nob. KNDM

¹⁷ agnou- S

¹⁸ inf. cler. CLSWKNDMBVPZJOGHQ; cler. inf. A

¹⁹ subsc. D

²⁰ corr. fr. -tui D

²¹ corr. fr. aut Z

²² -entur CLSWKNDMBVPZJOGH; -etur QA

23¹

Idem Exuperio Tholosano² inter cetera. De his³ qui tormenta exercuerunt

Quesitum etiam est⁴ super his⁵ qui post baptismum administrauerint⁶, et aut tormenta sola⁷ exercuerunt⁸, aut etiam capitalem protulere sententiam. Nichil de his legimus a

¹ om. A

² -h- ss D

³ his CLSWKNDMBVPGHQ; iis ZJO

⁴ etiam est] est etiam M

⁵ his CLRSWKNDMBVPOGHQ; iis ZJ

⁶ -erint CLRXSKNDBVP; -erunt WZJOGHQ

⁷ omnia add. ss R²S (S *omitting* sola)

⁸ exercuerunt CLRXSWKNDBPZJOGQ; exercuerint SMV; excreuerunt H

maioribus definitum. Meminerant⁹ enim a Deo potestates has fuisse concessas et propter uindictam noxiorum gladium fuisse permissum. et Dei ministrum¹⁰ esse datum in huiusmodi uindicem. Quomodo igitur¹¹ reprehenderent factum quod auctore Domino¹² uiderent esse concessum? De his ergo ut¹³ hactenus seruatum est sic¹⁴ habeamus¹⁵, ne aut disciplinam auertere aut contra auctoritatem Domini uenire uideamur. Ipsi autem in ratione¹⁶ reddenda gesta sua omnia seruabuntur.

JK 293; H 532a.55 – b.3 (c 3), M 704; ID 6.349A (cf BD 6.44), 10.94 (with added sentence); +C 23 q 4 c 45 (as ID 6.349A)

⁹ *corr. fr.* memorant D

¹⁰ ministrum CLRXSZJOHQ; ministerium WKNDMBVP

¹¹ igitur CLRXWKNVPZJOGHQ; ergo SDMB

¹² Domino CLSWNDMBVPZOGHQ; Deo K

¹³ ut CLRSWKNVPZJOGHQ; sicut DM

¹⁴ *om.* G

¹⁵ -bea- *ss* L

¹⁶ ratione CLSWKNDMBVPZJGHQ; oratione O

24¹

Idem. Parem² esse penam adulterii in uiro et uxore

Et illud desideratum est sciri. cur communicantes uiri cum adulteris uxoribus non conueniant, cum e contra uxores³ in consortio adulterorum uirorum manere uideantur? Super hoc⁴ Christiana religio adulterium⁵ in utroque sexu pari ratione condempnat, sed uiros suos mulieres non facile⁶ de adulterio⁷ accusant, et non habent latentia peccata uindictam, uiri autem liberius uxores adulteras apud sacerdotes deferre consueuerunt⁸, et ideo mulieribus⁹ prodito earum crimine communitio denegatur, uirorum autem latente commisso non facile quisquam ex suspicionibus abstinetur. Qui utique submouebitur¹⁰ si eius flagitium detegatur. Cum¹¹ enim¹² par causa sit, interdum probatione cessante uindictae ratio conquiescit.

JK 293; H 532b.4-21 (c 4), M 704; ID 8.214 (insc. var. as BD 9.77 but c. 24 as here); +C 32 q 5 c 23 (from Christiana religio)

¹ *om.* A

² Parem CLSWKNDMBVPZJOG(Esse parem)Q; *om.* H

³ *om.* G

⁴ hoc CLRSWKNBVP?ZJOGHQ; hec DM

⁵ -i- *ss* H

⁶ non. fac. *ss* S

⁷ -ero J

⁸ consueuerunt CLSWQ; consuerunt RXKNDMBVZJOGH; composuerunt P

⁹ *corr. fr.* -ieres J

¹⁰ *corr. fr.* sim- D

¹¹ Cur Q

¹² enim CLSWKNDMBVP; ergo ZJOGHQ

25¹

Idem Felici episcopo Nucetano. Non repellendos omnes laicos a clericatu [24ra]

De laicis uero religio tua consuluit quos canones ordinari prohibent. Certum est quidem hoc² ecclesiasticas regulas³ continere⁴, sed non ita definitum est ut de⁵ omnibus sit laicis⁶ constitutum. Neque enim clerici nasci et non fieri possunt. Sed

¹ *om.* A

² quidem hoc CLRSWKNDVPZJOGHQ; enim quidem hoc M; hoc quidem B

³ eccl. reg. CLSWKNDMBVPG; reg. eccl. ZJOG²HQ

⁴ *corr. fr.* tenere D

⁵ *ss* D

⁶ sit laicis CLRXWKNDMBPZJOG; laicis sit SVHQ

designata sunt genera de quibus ad clericatum peruenire non⁷ possunt. Id est⁸ si quis fidelis militauerit⁹, si quis fidelis causas egerit. hoc est postulauerit¹⁰, si quis fidelis administrauerit. De curialibus autem manifesta¹¹ ratio est¹², quoniam et si¹³ inueniantur huiusmodi uiri qui debeant clerici¹⁴ fieri, tamen quoniam sepius ad curiam repetuntur. cauendum ab¹⁵ his est propter tribulationem que sepe de his ecclesie prouenit¹⁶. Laici uero qui habentes uxores baptizati sunt ac sic¹⁷ se instituerunt¹⁸, ut opinio eorum in nullo uacillet, ut aut clericis iuncti sint, aut monasteriis ex quo baptizati sunt heserint¹⁹, si non concubinam, non pelicem norint, si in omnibus operibus uigilauerint. non prohibentur huiusmodi ad clericatus sortem assumi, ita sane ut in eis tempora a maioribus constituta seruentur, ne cito quilibet lector, cito accolitus, cito dyaconus, cito sacerdos fiat.

JK 314; H 533b.10-37, M 706 cc 3-5 pt; ID 6.95; IP 3.45 from Laici uero qui; D 51 c 2 (Designata - prouenit)

⁷ ss K

⁸ Id est] Idem P

⁹ fid. mil. CLSWKNDBVPZJOGQ; mil. fid. H

¹⁰ si quis fidelis – post. *in mg.* X²

¹¹ manifestata S

¹² ratio est CLSWKNDBVPZJOGQ; est ratio MH

¹³ si CLSWKNDBVPZJGHQ; sic O

¹⁴ deb. cler. CLSMWNDBVPZJOGHQ; cler. deb. K

¹⁵ ab CLRSWKNBVPZJOGH; de DMQ

¹⁶ prou- CLRSWMKNBVZJOGHQ; peru- DP

¹⁷ sic CLRXWMK²BVPZJOHQ; si SKNDG

¹⁸ *corr. from* constit- O

¹⁹ heserint J

26

Item¹ Maximo et Seuero² episcopis. De presbiteris filios generantibus³ cp. xi⁴
⁵Qui zelo fidei⁶ ac discipline ductus⁷ non patitur ecclesiam pollui ab indignis presbiteris quos in presbiterio filios asserit⁸ procreasse⁹. Quod non liceret¹⁰ exponerem¹¹ nisi¹² nossem uestram prudentiam legis totius habere noticiam. Et ideo fratres carissimi, libelli qui subiectus¹³ est tenore perspecto¹⁴. Eos qui talia perpetrasse dicuntur¹⁵ iubebitis¹⁶ in medio collocari discussisque obiectionibus¹⁷ que ipsis

¹ Item CRXSK; Idem LWNDMPBVZOGHQA

² -ue- ss D; *corr. fr.* Seuerino Q

³ De presbiteris filios generantibus LWKNDBVPZOGHQA; Quod hii qui in presbiterio filios genuerint (generauerint C) remoueri ab officio debeant CRXS

⁴ cp. xi CRXSKNDM (DM *after* episcopis); *om.* LWBVPZOGHQA

⁵ Qui – est tenore perspecto CLRXSWKNDM; *om.* BVPZOHQA

⁶ fidei CLRXSKNDM; Dei W

⁷ est *add.* LR²SW, *om.* CRXKNDM

⁸ asserit C; a se LXS; asse RW; asseritur KNDM

⁹ procreasse CRXKNDM; procrearunt R²SW; procreauerunt L

¹⁰ liceret CLRXSW; licere D(*followed by short lacuna*)MKN

¹¹ exponerem CRMKN; exponere LSW

¹² quia *add. and canc.* D

¹³ qui subiectus CRXSKNDM; quibus iniectus L; quibus subiectus (*corr. to* lectus) W

¹⁴ tenore perspecto CRKND; tenor profectus L; tenore profecto S; tenore prospecto S²W

¹⁵ Eos qui talia (*om.* LW) perp. dicuntur CLRXWKND; Eos (Hos G) presbiteros (sacerdotes Q) qui in presbiterio filios (*om.* O) procrearunt (-int BZ) BVPZJOGHQA (*cf* ID)

¹⁶ iubebitis CLD²KNBV²ZJOH; uidebitis RXSWMP; debitis D; iubetis VQA

¹⁷ obiect- CLSMKNBVPZJOGHQA; abiect- W

presbiteris impinguntur. si conuinci potuerint¹⁸, a sacerdotali remoueantur officio, quia qui sancti non sunt. sancta tractare non possunt¹⁹, atque alieni efficiantur a ministerio quod uiuendo illicite polluerunt. Miramur autem hec eorum dissimulare episcopos ut aut cohibere aut nescire esse illicita iudicentur.

JK 315; H 544a.58 - b.15, M 707; ID 6.96 has pt 2 from Eos, as BVPZJOGHQA; cf D 81 c 6, with more at beginning

¹⁸ conuinci potuerint CRXKNDM; conuicti fuerint LSWBVPZJOGHQA

¹⁹ quia qui - possunt *in text and also as (cancelled) rubric here* R

27¹

Idem Rufo et Eusebio Macedonibus episcopis². Cur re[24rb]cepti sint Bonosiani³ et Cathari et Nouatiani⁴

Sacerdotum summa deliberatio hec fuit, ut quos Bonosius ordinauerat ne cum eodem remanerent. ac fieret non⁵ mediocre scandalum ordinati reciperentur. Vicimus⁶, ut opinor, ambigua. Iam ergo quod pro remedio ac necessitate temporis statutum est. constat primitus non fuisse. Ac fuisse regulas ueteres, quas ab apostolis aut⁷ apostolicis⁸ traditas⁹ ecclesia¹⁰ Romana custodit, custodiendasque mandat his¹¹ qui eam audire consueuerunt. Sed necessitas temporis id fieri magnopere postulabat. Ergo quod necessitas¹² pro remedio repperit, cessante necessitate debet utique cessare pariter¹³ quod urgebat, quia alius est ordo legitimus, alia usurpatio quam ad presens fieri tempus impellit. Sed canones apud Niceam constituti de Nouatianis¹⁴ fieri permiserunt. Prius ille canon a patribus institutus ponendus¹⁵ est¹⁶, ut possimus aduertere uel¹⁷ quid¹⁸ uel qualiter¹⁹ ab eisdem sensum sit uel preceptum²⁰. De his²¹ inquit qui nominant se ipsos Catharos, id est mundos²², et aliquando ueniunt ad catholicam ecclesiam, placuit sancte et magne²³ synodo ut accepta manus impositione sic maneant in clero. Possumus uero dicere de solis hoc²⁴ Nouatianis²⁵ esse preceptum nec ad²⁶ aliarum²⁷ heresium²⁸ clericos pertinere. Nam si utique de omnibus ita

¹ *om.* A

² Mac. epp. *in mg.* M

³ Bonosiani CLRXSNDMBVP²; Bonosani W; Bonosianis ZJO²GHQ; Bosonianis O

⁴ et Cathari (-aris ZJOGHQ) et Nouatiani (-anis ZJOGHQ) CLRXSNDMBVPZOGHQ; *om.* KN

⁵ *ss* Q

⁶ Vicimus CLRSWKNDMPZJOGHQ; Vicinius B

⁷ ab *add.* S(*ss*)VP

⁸ uiris *add.* DM, *om.* CLRSWKNBVPZJOGHQ

⁹ traditatas D; traditas *with lacuna* M

¹⁰ *corr. fr.* -sie D

¹¹ his CLXSWKNDMBVPGH; iis ZJOQ

¹² temporis *add.* O

¹³ pariter CLSWDMKBVPZJOGH; *om.* NQ

¹⁴ -ianis CLRSKNDMVZJOH; -ionis XWBV²PGQ

¹⁵ *corr. fr.* pondus P

¹⁶ est CLSWKNBVPZJOGHQ; *om.* DM

¹⁷ *erasure follows in* J

¹⁸ uel quid CLRSWBVPZJOGHQ; quod KNDM

¹⁹ caliter H

²⁰ sit uel preceptum CLRSWKNDMVPZJOGHQ; uel preceptum sit B

²¹ his CLSWKNDMBVPOGHQ; iis ZJO²

²² *corr. fr.* inmundos D

²³ sancte et magne CLSWKNDMBVPZJGHQ; magne et sancte O

²⁴ *ss* D; *before* de solis V

²⁵ -ionis P

²⁶ *ad repeated* O

definirent, addidissent²⁹, a Nouatianis³⁰ aliisque hereticis reuertentes debere in suum ordinem recipi. Quod ita non esse, etiam illud maxime quod de Paulianistis dictum est poterit confirmare, a quibus uenientes etiam baptizari precipimus³¹. Nunquidnam cum de Paulianistis iubent³² omnes qui ab hereticis reuertuntur erunt hoc exemplo baptizandi? Quod cum nullus audeat facere, de ipsis tantum esse preceptum ratio ipsa demonstrat.³³

JK 303; H 550b.46 - 551a.18 (c 5 pt), M 718; Prol. 128-9 to maneat in clero; ID 6.350 (insc. distinct)

²⁷ aliarium J

²⁸ -sium R²SWD²KNBPZJOGH; -sum CL²; -si R; -sim XW²; -siarum DV

²⁹ -di- ss C

³⁰ -ianis CLR²XSWKNDMVZJOGH; -ionis RBPQ

³¹ -imus CRXSKNDM; -iuntur LWBVPZJOGHQ

³² iubent CLXSWNBVPZOHQ; iuberent RDM; iuberet K

³³ Explicit *add.* S

A 1. XXXIX ZOSIMVS¹

- ²i. Quod monachi uel laici nisi per gradus ecclesiasticos non debeant ad summum sacerdotium peruenire
- ii. Quod nec Romana sedes contra statuta patrum quicquam potest

¹ Cap. Zosimi pape S

² capitulatio *om.* ZOHQA; *in* CLRXSWKNDBVP

1¹

Quod monachi uel laici nisi per gradus ecclesiasticos non debeant ad summum sacerdotium peruenire cap. i² [24va]

Zosimus episcopus urbis Rome Hesitio episcopo Salonitano. Hoc autem specialiter³ et sub predecessoribus nostris et nuper a nobis interdictum constat litteris ad Gallias Hispaniasque transmissis in quibus regionibus familiaris est ista presumptio. quamuis nec Affrica super hoc admonitione nostra habeatur aliena, ne quis penitus contra patrum precepta qui ecclesiasticis disciplinis⁴ per ordinem non fuisset imbutus et temporum approbatione diuinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum ecclesie sacerdotium aspirare presumeret, et non solum in eo ambitio inefficax haberetur, uerum etiam ut ordinatores eius carerent eo ordine quem contra precepta patrum crediderant presumendum.

JK 339; H 553a.21-36 (c 1), M 743; ID 5.102; D 36 c 2 from qui ecclesiasticis

¹ *om.* A

² cap. i *here* CLRSWPOQ; *before* Quod KV; *in mg.*H; *om.* XNBZ

³ specialiter CWNBPZOHQ; *spiritualiter* K

⁴ *in mg.* M

2¹

Idem episcopis Narbonensis ecclesie. Quod nec Romana sedes contra statuta patrum quicquam potest²

¹ *om.* A

² Idem - potest CRXKNBVP; Zosimus papa episcopis Narbonensis (-iensis Q) ecclesie ZOHQ

Contra statuta patrum concedere aliquid uel mutare ne huius quidem sedis potest auctoritas³. Apud nos enim⁴ inconuulsis⁵ radicibus uiuit antiquitas, cui decreta patrum sanxere reuerentiam.

JK 334; CB Varia IB 11 as Hilary; ID 4.226; +C 25 q 1 c 7

---

³ auct. pot. *marked for reversal* O

⁴ nos enim CNBPZOH; enim nos K

⁵ inconu- CKNBPOH; conu- Z

A 1. XL BONEFACIUS¹

1²

Epistola Bonifacii pape ad episcopos Gallie. De Maximo episcopo diuersis³ criminibus accusato⁴ cap. i

Bonifacius episcopus ad Gallos. Decreuimus uestram debere intra⁵ prouinciam esse iudicium, et congregare⁶ synodum ante diem Kalendarum Nouembrium ut si adesse uoluerit presens si confidit ad obiecta respondeat. Si uero adesse neglexerit dilationem sententie de absentia non lucretur. Nam manifestum est confiteri eum de crimine⁷ qui indulto et totiens delegato iudicio purgandi se occasione non utitur.⁸

JK 349; H 555 b.36-45, M 747; ID 5.271 (complete letter as BD 1.161), 6.338 (as here); IP 4.105 as ID 5.271; C 3 q 9 c 10 originally as here; more added later

---

¹ Bonifacius LRXWD(*corr. to* Boni-)MKNV²; *om.* CSBVP

² *om.* A

³ di- *ss* O

⁴ De - accusato *om.* N

⁵ intra CKNBZHQ; inter O

⁶ *corr. fr.* -ate H

⁷ de crim. *in mg.* M

⁸ Explicit *add.* S

A 1. XLI CELESTINVS¹

- ²i. Quod nulli sit ultima penitentia deneganda
- ii. Quod nolentibus clericis uel populis nemo debeat episcopus ordinari
- iii. Quod quisque sacerdos canones non debeat ignorare
- iiii. Quod docendus sit populus non sequendus
- v. Quod per gradus ecclesiasticos ad episcopatus debeat officium perueniri
- vi. Non esse ordinandos incestuosos

---

¹ Capitula Celestini pape S

² *capitulatio om.* ZOHQA; *in* CLRXSWKNDMBVP

1

Quod nulli sit ultima penitentia deneganda cap. ii¹ [24vb]

Celestinus uniuersis episcopis per Viennensem et Narbonensem prouinciam constitutis. Agnouimus penitentiam morientibus denegari, nec illorum desideriiis annui, qui obitus sui tempore hoc² anime sue cupiunt remedio³ subueniri. Horremus

---

¹ cap. ii *om.* DZ; *c. only* P; *in mg.* H

² hoc CNDZOHA; hac K

tamen in hoc tante impietatis aliquem repperiri ut de Dei pietate desperet. quasi non possit ad se quouis tempore concurrenti succurrere et periclitantem sub⁴ onere peccatorum hominem perdere quo se uelle⁵ expediri desiderat et liberari. Quid ergo hoc aliud est quam morienti mortem addere, eiusque animam sua crudelitate⁶ ne absolui possit occidere. ITEM. Salutem homini adimit, quisquis mortis tempore penitentiam⁷ denegauerit, et desperauit⁸ de clementia Dei. qui eum ad subueniendum morienti sufficere uel momento posse non credidit⁹. Perdidisset latro in cruce premium ad Christi dexteram pendens, si illum unius hore¹⁰ penitentia non iuuisset. Cum esset in pena penituit et per unius sermonis promissionem habitaculum paradysi Deo promittente promeruit. Vera¹¹ ergo ad Deum conuersio in ultimis positorum mente potius est estimanda¹² quam tempore, propheta hoc taliter asserente, Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Cum ergo Dominus sit cordis inspector quouis tempore non est deneganda¹³ penitentia postulanti, cum illi se obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

JK 369; H 560a.4-15, Item - end, 21-38, M 755-6; ID 15.26 (Verum ergo - end, as BD 18.1), 15.44 to promeruit as BD 18.22; C 26 q 6 c 13 (in the fuller, later form)

³ sue cup. rem. LSWBVPZOHA; sue remedio cupiunt C²R²D²; remedio sue cupiunt C; sue cupiunt RXKND

⁴ sub CLSW²B; *om.* RXWKNDMVPZOHA

⁵ uelle RXSWKNMBVPZHA; ille CL(?*after corr.*); uellet R²O

⁶ -ate CKNBZOHQ; -atem A

⁷ -tiam CKNBZHA; -tia O

⁸ -auit CKNBZOH; -auerit QA

⁹ credidit CRXSKNBVP; credit ZOHQA

¹⁰ *ss* O

¹¹ *corr. fr.* Veni RK

¹² est estimanda CKNBZOHQ; estimanda est A

¹³ deneg- LRXSWKNBVPZOHA; neg- C

2

Quod nolentibus clericis uel populis nemo debeat episcopus ordinari cap. v¹

Nullus inuitis detur episcopus. Cleri, plebis et ordinis consensus et desiderium requiratur. Tunc alter de altera eligatur ecclesia², si de ciuitatis³ ipsius clero cui est episcopus ordinandus⁴ nullus⁵ dignus quod euenire non credimus poterit⁶ repperiri. Primum enim illi reprobandi sunt ut aliqui⁷ de alienis ecclesiis merito⁸ preferantur. Habeat unusquisque sue fructum⁹ militie in ecclesia in qua suam per omnia officia [25ra] transegit etatem¹⁰, in aliena stipendia minime alter¹¹ obrepat, nec alii debitam alter sibi audeat uendicare¹² mercedem. Sit facultas clericis renitendi¹³ si se uiderint

¹ cap. v CLRXSWKNDVPZOQ (DV *before* Quod); *om.* BHA

² elig. eccl. CNDBZOHA; eccl. elig. K

³ ciciuitatis H

⁴ ep. ord. CKNBZOHQ; ord. ep. A

⁵ sibi *add.* KND, *om.* CRSWBVPZOHA

⁶ -erit CXKNBVP; -uerit ZOHA

⁷ *corr. from* aliquis O

⁸ eccl. mer. CRBPZOHA; mer. eccl. KND

⁹ fructum LRXWKNBPZOHA; ? *inserted in mg.* C

¹⁰ *after corr.* H

¹¹ minime alter CKNBPZOHQ; alter minime A

¹² uendic- CRXKNBP; uindic- ZOHA; mendic- A

¹³ renitendi CSK²D²ZOHA; remittendis *corr. to* renit- L; remittendi RXWKNDV?P

pregruari, et quos sibi ingeri ex transuerso nouerint non timeant¹⁴ refutare. qui si non debitum premium uel liberum de eo¹⁵ qui eos¹⁶ rectorus est debent habere iudicium¹⁷.
JK 369; H 560b.38-55 (c 5), M 757; ID 5.61; IP 3.7; D 61 c 13

¹⁴ non timeant CKBPZOHA; om. N

¹⁵ de eo CKNBVPH*; Deo ZOA; om. Q

¹⁶ ss O

¹⁷ corr. from iudicem O

3

Item cuius supra ad episcopos per Apuliam¹ et Calabriam cp. i². Quod quisque sacerdos canones non debeat³ ignorare⁴

Celestinus uniuersis episcopis per Apuliam et Calabriam constitutis. Nulli sacerdoti liceat canones ignorare. nec quicquam facere quod patrum possit regulis obuiare. Que enim a nobis res digna reseruabitur⁵, si⁶ decretalium norma constitutorum pro aliorum libitu licentia populis permissa⁷ frangatur.

JK 371; H 561a.28-35 (c 1), M 758; ID 6.251 as BD 3.137; D 38 c 4 as here, earlier form shorter

¹ corr. from Palliam O

² cp. i CRXSDBPZO; after ignorare KN; cap. ii Q; om. VA

³ corr. fr. debet K

⁴ Quod - ignorare CRXKNBVP; om. ZOHA(with lacuna)

⁵ reseruabitur CKNBPZO; seruabitur Q; obseruabitur A

⁶ erasure follows P; patrum add. and canc. A

⁷ -issa CKNBZOHQ; -issas A

4¹

Quod docendus sit populus non sequendus cap. iii²

Docendus est populus, non sequendus, nosque³ si nesciunt eos quid liceat quidue⁴ non liceat commonere, non his consensum prebere debemus. Quisquis uero conatus fuerit temptare prohibita, sciat⁵ censuram sedis apostolice⁶ minime defuturam.

JK 371; H 561b.26-31(c 3 pt), M 758; ID 16.14 as BD 15.13; +D 62 c 2 has more

¹ om. A

² iii CLRXSWBVPZO; iiii D(before Quod)KN; om. Q

³ nosque CKNBVPZO; nos quoque HQ

⁴ quidue CKNBZHQ; quid O

⁵ sciat CRXKNBVP; sentiat ZOHQ

⁶ -ice CRKNVPZO; -icam B

5¹

Quod per gradus ecclesiasticos ad episcopatus² debeat officium³ perueniri. Ex decretis⁴ Celestini pape Galliarum⁵ episcopis missis⁶

Ordinatos uero quosdam fratres karissimi episcopos qui nullis ecclesiasticis ordinibus ad tante dignitatis fastigium fuerint instituti contra patrum decreta huius usurpatione qui se hec recognoscit fecisse didicimus, cum ad episcopatum his

¹ om. A

² -atos W

³ ss C

⁴ corr. fr. clericis L; cleretis W

⁵ -arum CLRSKNPZO; -iorum BV²; -icorum V

⁶ Quod - perueniri. Ex - missis LRXSWBVPZO; Quod - perueniri as rubric, Ex - missis in text C; Ex - missis.

Quod - perueniri KND

gradibus quibus frequentissime cautum est debeat perueniri, ut minoribus iniciati officii ad maiora firmentur. Debet enim ante esse discipulus⁷ quisquis doctor esse desiderat, ut possit docere quod didicit. Omnis uite institutio. hac ad id quod tendit se ratione confirmat. Qui minime litteris operam dederit, preceptor esse non potest litterarum. Qui non per singula stipendia creuerit, ad meritum stipendii ordinem non potest peruenire⁸. Solum sacerdo [25rb] cium inter ista rogo uilius est, quod facilius tribuitur, cum difficilium impleatur?

JK 369; H 560a. 39-57, M 756; ID 5.72a; +D 59 c 4

⁷ corr. fr. -ulis Z

⁸ in mg. H²

6¹

Idem uniuersis² episcopis per Viennensem et Narbonensem prouinciam. Non esse ordinandos incestuosos

Tantis³ Danihel grauatus testimoniis, tanta facinorum accusatione pulsatus, sacrarum ut dicitur uirginum pollutus incesto episcopus asseritur ordinatus. et ut in nostri⁴ libellis scrinii⁵ continetur quorum ad uos quoque exemplaria direximus in pontificii dignitatem hoc tempore quo ad causam dicendam⁶ missis a nobis litteris uocabatur obrepsit. Sacro nomini absit iniuria. Facilius est ut hanc dignitatem tali dando amiserit ordinator quam eam obtineat ordinatus. Cui conuicto⁷ sociabitur qui eum sibi⁸ credidit⁹ largiendo pontificium sociandum. Qualis enim ipse sit, quisquis tales ordinauerit¹⁰ ostendit.¹¹

JK 369; H 560b.4-18, M 756 ; +D 81 c 3

¹ om. A

² Idem uniuersis CXKKNBVP; Celestinus omnibus ZO HQ

³ corr. fr. Santis L

⁴ nostri CWD²NBPZOH; nostris LK; uestri R²XSV; uestri R; rer'i D

⁵ lib. scrin. CRSBPZOH; scrin. lib. KND

⁶ om. O

⁷ conuicto RX(after erasure)SKNDBVPZH; conuincto C; coniuncto L; cum uicto W; inuicto O

⁸ ss Z

⁹ -idit CKNBPZOQ; -iderit H

¹⁰ -auerit CRKNBVPO; -arit ZHQ

¹¹ Explicit add. S

A 1. XLII SYXTVS¹

- ²i. Qui non sint³ recipiendi ad accusationem sacerdotum
 ii. De peregrinis iudiciis
 iii. De appellatione
 iiii. De pulsatis

¹ papa add. X; Incip' capitula Syxti pape S

² capitulatio om. ZO HQA; in CLRXSWKNDMBVP

³ sunt X

1¹

Incipiunt decreta Syxti pape. Qui non sint recipiendi ad accusationem sacerdotum²
 Syxtus episcopus omnibus orientalibus episcopis. Statuentes decernimus ut hii qui non sunt bone conuersationis et quorum uita est accusabilis, uel quorum fides³, uita et libertas nescitur non possint Domini sacerdotes⁴ accusare. Nec uiles⁵ persone ad accusationem eorum⁶ admittantur. Similiter hii qui in aliquibus criminibus irretiti sunt, uel qui sunt suspiciosi uocem aduersus maiores natu non habeant accusandi, quia suspiciosa uox et inimica ueritatem solet opprimere.

JK +397; H 563.22-27, M 761

---

¹ *om. A*

² Qui non sint (sunt LRX) - sacerdotum CLRXSKNBVP; *om. ZOHQ*

³ *et add. Z, om. CRKNBVOH*

⁴ Domini sac. LRXSWKNBVZOH; sac. Domini C

⁵ uiles CNDBZOH; uilis K

⁶ eorum CNDBZOH; episcoporum K

2¹*De peregrinis iudiciis²*

Peregrina uero iudicia salua in omnibus apostolica auctoritate³ generali sanctione prohibemus, quia indignum est ut ab externis iudicetur qui prouinciales et a se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatum. Vnde oportet, si aliquis episcoporum super certis accusetur criminibus ut⁴ ab omnibus audiatur [25va] qui sunt in prouincia episcopis. Quia non oportet accusatum alibi quam in foro suo audiri.

JK +397; H 563.28-32, M 761; ID 5.260 as Fabianus, with BD 1.147; C 3 q 6 c 12 to habere iudices

---

¹ *om. A*

² De - iud. CRXWKNDBVP; *om. with no break ZOHQ*

³ *after corr. Z*

⁴ *ss K*

3¹*De appellatione²*

Si quis uero iudicem aduersum sibi senserit, uocem appellationis exhibeat. Appellantiem autem non debet afflictio ulla aut detentionis iniuriare custodia. sed liceat appellatori uitiatam causam³ appellationis remedio subleuare⁴. Liceat etiam in causis criminalibus appellare, nec appellandi uox denegetur ei quem⁵ in supplicio sententia destinarit.

JK +397; H 563.32-37, M 761

---

¹ *om. A*

² De app. CXWKNBVP; *om. with no break ZOHQ*

³ causam CKNBZHQ; causa O

⁴ sed liceat – subl. *in mg. X²*

⁵ quem CKNBZH; que O

4¹*De pulsatis²*

Pulsatus ante suum iudicem causam dicat, et non ante suum iudicem pulsatus si uoluerit taceat. Et pulsatis³ quotiens appellauerint inducie dentur. Si quis ergo iratus

---

¹ *om. A*

² De puls. CRXKNBVP; *om. with no break ZOHQ*

crimen aliquod cuilibet temere⁴ obiecit⁵, conuicium non est pro accusatione habendum sed permissio tractandi spatio id quod iratus dixit per scripturam se probaturum esse fateatur, ut si forte⁶ respiscens que pro iracundia dixit iterare⁷ aut scribere noluerit⁸, non ut reus criminis teneatur. Omnis ergo qui crimen obiecit scribat se probaturum. Reuera ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur. Et qui non probauerit⁹ quod obiecit¹⁰, penam quam intulerit ipse patiat. Placuit etiam ut si episcopus accusatus appellauerit apostolicam sedem. id statuendum, quod eiusdem sedis pontifex censuerit. Hec tamen omnino in sacerdotum causa forma seruetur ne¹¹ quemquam sententia non¹² a suo iudice dicta constringat. Occurrere quoque quisque fidelium ruinis debet oppressorum et miserorum subsidio, quo ualeant ex releuatione aliene uindictae a se Dei remouere uindictam.¹³

JK +397; H 563.37 - 564.1, M 761; cf BD 16.10 (fragment only)

³ ? after corr. C

⁴ in mg. D

⁵ obiecit CXSRBVPZOH; obicit L; obiecerit KND

⁶ forte CKNBP; fortasse ZOH

⁷ itare O

⁸ nol- CNBPZOH; uol- KD

⁹ probauerit CKNBZH; probauit O

¹⁰ corr. fr. obicit B

¹¹ ne CKNBOH; nec Z

¹² ss B

¹³ Explicit add. RX

A 1. XLIII LEO

- i. De potestate a Domino beato Petro collata et in eo ceteris apostolis
- ii. De abiciendis familiaribus inimicis
- iii. Sine consensu regio et sacerdotali res non esse tutas
- iiii. Quod in Pascha et Pentecosten² baptizandum sit
- v. Vt nullus episcoporum seruum alterius ordinare presumat
- vi. Quod usuras³ non solum clerici exigere non⁴ debeant. sed nec laici⁵
[25vb]
- vii.⁶ Vt clericus nec suo nec alieno nomine fenus exercent
- viii. Quod non sint habendi episcopi qui nec a clero nec a populo sunt electi
- viiii. Quod presbiteri aut⁷ dyaconi si in aliquo crimine prolapsi fuerint, non possunt per manus impositionem penitentiae remedium consequi
- x. Quod diaconi⁸ sicut episcopus et presbiter cessare debent ab opere coniugali, non tamen repudiare coniugia
- xi. Quod non sit coniugii duplicatio, quando ancilla relicta uxor assumitur
- xii. De communione priuatis et ita defunctis

¹ capitulatio om. ZOHQA; in CLRXSWKNDMBVP

² -osten CLRXSKDBVP; -oste WB

³ -uras CRXSWKND; -uram LBVP

⁴ ss C

⁵ laici ... clerici marked for reversal N

⁶ vi repeated, so now one out B

⁷ aut CRXBVP; et LWK?NDM; uel S

⁸ diaconi CLRSWKNDV²P; diaconus B; -on V

- xiii. Quod oporteat⁹ eum qui pro illicitis ueniam poscit etiam a multis licitis abstinere
- xiiii. Quod penitenti nulla luctra negotiationis exercere conueniat
- xv. Quod ad militiam secularem post penitentiam nullus redire debeat
- xvi. Quod adolescens si urgente¹⁰ quocumque periculo penitentiam gessit, et non se continet, uxoris potest remedio sustineri
- xvii. Quod si quis propositum monachi deseruerit publica sit penitentia et satisfactione purgandus
- xviii. Quod puella que non coacte sed uoluntate¹¹ propria uirginitatis propositum susceperint delinquant cum nupserint etsi¹² nondum fuerant¹³ consecrate
- xviii. De his¹⁴ que consecrate sunt, si postea nupserint
- xx. De his de¹⁵ quibus dubium est utrum baptismum perceperint, quod necesse sit ut renascantur
- xxi. Vt metropolitanis sua iura seruentur
- xxii. Vt nullus inuitis ordinetur episcopus
- xxiii. Vt metropolitanus episcopus de electo quem est ordinaturus episcopum referat ad uicarium sedis apostolice
- xxiii. Vt bina per annum prouincialia episcoporum concilia celebrentur, et si res difficilis emerit, nec fuerit Thessalonicensis episcopi iudicio terminata, ad Romanum episcopum referatur
- xxv. Vt si quis episcopus maiorem sedem ambierit, et suam¹⁶ perdat et illam non obtineat
- xxvi. Vt nullus alienum clericum sollicitet inuito episcopo suo
- xxvii. Vt quisque prelatis obedientiam exhibeat quam exigit a subiectis
- xxviii. Quod uiri de captiuitate reuersi debent recipere uxores suas que aliis nupserant
- xxviii. Quod non¹⁷ sit culpabilis qui uxorem capti¹⁸ in¹⁹ matrimonium duxit [26ra]
- xxx. Vt uiri de captiuitate reuersi, si non sint offensi intemperantia uxorum recipiant eas si uelint
- xxxi. Vt mulieres si redire ad priores maritos noluerint excommunicentur
- xxxii. Vt penitentie tempora pro etate et ualitudine temperentur
- xxxiii. Vt hii qui ab hereticis baptizati sunt sola Sancti Spiritus inuocatione firmentur
- xxxiii. Quod non sit principatus per ambitum aut seditionem occupandus
- xxxv. Non in eligendo episcopo apostolica et canonica decreta uiolentur
- xxxvi. Vt in die Resurrectionis leuitica et sacerdotalis fiat ordinatio
- xxxvii. Vnde supra et ne episcopi nisi in maioribus ciuitatibus constituentur
- xxxviii. De penitentibus in necessitate positis mox reconciliandis

---

⁹ *ss C*

¹⁰ urgente CRKDBV; urgente NM

¹¹ -te *ss C*

¹² -si *ss B*

¹³ fuerant CLRKDMB; sint N

¹⁴ De his CLRKDMBV; Que N

¹⁵ *ss C*

¹⁶ et *add. and canc.* B

¹⁷ non CRWKNB; *om.* D

¹⁸ capti CLRWKNDVP; captiui B

¹⁹ in CRWNDB; *om.* K

xxxviii.	Quod loqui non ualentibus prodesse debeant testimonia fidelium
xl.	Quod mane dominico continuato ieiunio sabbati possit fieri ordinatio
xli.	Quid plus habeant episcopi quam corepiscopi uel presbiteri
xlii.	Quod non ²⁰ omnis ²¹ confessio sit publice facienda
xliii. ²²	De baptismo
xliiii.	Non esse celebrandum baptisma in Epyphania
xlv.	De reuertentibus ab heresi
xlvi.	De stabilitate non mutandorum et discretionem temperandorum
xlvii.	De legitimis et non legitimis nuptiis
xlviii.	De castitate ministorum
xlviiii.	De uirginibus incorruptis
l.	De iis qui utrum baptizati sint nescitur
li.	Plusquam unam missam faciendam esse in die ²³

²⁰ ss C

²¹ corr. fr. omnes B

²² no. om. so now one out X

²³ miss. fac. esse (om. L, ss D) in die CLRSWDMB; miss. fac. esse X; miss. in die fac. esse K; fac. miss. esse in die N

1

Beatus¹ Leo² uniuersis Viennensis prouincie episcopis. De potestate a Domino beato Petro³ collata. et in eo ceteris apostolis⁴

Ita Dominus noster Iesus Christus humani generis saluator instituit. ut ueritas que antea⁵ legis et prophetarum preconio continebatur. per apostolicam tubam in salutem uniuersitatis exiret, sicut scriptum est, In omnem terram exiit sonus eorum et in fines orbis terre uerba eorum. Sed huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium apostolorum officium pertinere uoluit ut in beatissimo Petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret. [26rb] ut ab ipso quasi⁶ quodam capite dona sua uelut in corpus omne diffunderet ut exortem⁷ se⁸ misterii intelligeret esse diuini. qui ausus fuisset a Petri soliditate⁹ recedere. Hunc enim¹⁰ in consortium¹¹ indiuidue unitatis assumptum id quod ipse erat uoluit nominari dicendo. Tu es Petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam ut eterni templi edificatio mirabili munere gratie Dei in Petri soliditate consisteret. hac ecclesiam suam firmitate corroborans ut illam nec humana temeritas posset appetere nec porte inferi contra illam¹² preualerent. Verum hanc petre istius sacratissimam firmitatem Deo ut diximus edificante constructam¹³ nimis impia uult presumptione uiolare. quisquis eius potestatem temptat infringere¹⁴, fauendo cupiditatibus¹⁵ suis et id quod accepit a ueteribus non sequendo.

¹ Beatus CRXKD(repeated)BVPZOHA; om. N

² papa add. ZOHA*, om. CLRXSKNBVP

³ beato Petro (Petrus P) CRXKDBVP; Petro S; Petro apostolo N

⁴ De pot. - apost. CRXSKNBVP; De principatu Romani pontificis in mg. OA, in text HQ

⁵ antea CKNBZHA; ante O

⁶ a add. A, om. CKNBZOHQ

⁷ exo- CRNDBOHA; exso- KZ

⁸ ss C

⁹ -didate H

¹⁰ autem Q

¹¹ diuine et add. A, om. CKBNZOHA

¹² inferi contra illam CRXSKNBVP; contra illam inferi ZOHA; inferi contra eum A

¹³ -uctam CKNBZOHQ; -ucta A

¹⁴ infringere CRKNVZOHA; instringere B

¹⁵ -di- ss C

JK 407; M 882-3; ID 5.6; +D 19 c 7

2¹

Idem Anatholio episcopo². De abiciendis familiaribus inimicis

Illud sane plurimum michi displicere significo quod inter ditionis³ tue clericos quidam esse dicuntur qui aduersariorum conibeant⁴ prauitati, et uesanie uasis misericordie uasa misceantur. quibus inuestigandis et seueritate congrua coercentis debet diligentia tua uigilanter insistere, ita ut his quibus prodesse non potuerit correctio non parcat abscisio. Oportet et enim nos euangelici meminisse mandati, quod ab ipsa ueritate precipitur, ut si nos oculus aut pes aut dextera scandalizauerit manus, a compage corporis auferatur, quia melius sit his in secula carere membris quam cum ipsis in eterna ire supplicia. Nam superfluo extra ecclesiam positus resistimus si ab his qui intus sunt in eis quos decipiunt uulneramur. Abicienda prorsus pestifera hec a sacerdotali uigore patientia est, que⁵ sibimet peccatis aliorum parcendo non parcat.

JK 531; H 578a.11-30; ID 6.339 as here with inscr.; +C 24 q 3 c 34

¹ om. A

² Leo episcopus An. ep. after inimicis ZOHQ

³ inter ditionis CLRSW(corr. fr. detio-)K²D²BVPZQ; interdictionis XKND OH

⁴ conibeant LRXSKNDBPZOH; conieant CV(? after corr.); conibeatur W

⁵ pat. est que CNBZOH; est pat. qui K

3¹

Sine consensu regio et sacerdotali² res non esse tutas. Item Leonis pape ad Pulcheriam³ Augustam⁴ [26va]

Res omnes aliter tute esse non possunt nisi que ad diuinam confessionem pertinent, et regia et sacerdotalis defendit auctoritas.

JK 448; H 603a.16-19, M 788; +C 23 q 5 c 21

¹ om. A

² regio et sacerdotali CXSWKNBVP; regni et (om. Q) sacerdotii ZOHQ

³ corr. from Pulcherimam O

⁴ Sine - tutas. Item - Augustam (angustiam H) CLRXWBPZOHQ; Item - Augustam. Sine - tutas KND; cap. v add. HQ

4¹

Quod in Pascha et Pentecosten baptizandum sit². cap. v³

Leo uniuersis episcopis per Syciliam constitutis. Duo tempora, id est Pascha et Pentecosten ad baptizandum a⁴ Romano pontifice legitima⁵ sint⁶ prefixa. Vnde quia manifestissime patet baptizandis in ecclesia electis hec duo tempora de quibus loquuti sumus esse legitima dilectionem uestram⁷ monemus, ut nullos alios dies huic obseruantie⁸ misceatis.

JK 414; H 611b.20-22 Duo - prefixa, 613a.50-54 (c 5) Vnde - end, M 873; ID 1.197 (mod. and fuller as BD 4.2); De cons. D 4 c 12

¹ after c 5 H

² Quod - sit CRXKNBP; om. ZOQA; Idem omnibus episcopis per Campaniam et Picenum (cf c 5) H

³ cap. v CKNBPZOA; om. HQ

⁴ a CRKNBZQA; ad H

⁵ -ima CLSWBVPZOA; -ime RXKND

⁶ sint CXKDBVPZOH; sunt SNV²QA

⁷ uestram CKBNZOHQ; tuam A

⁸ alios dies (om. Q) huic obseruantie CKBNZOHQ; obseruantie huic alios dies A

5¹

Idem omnibus episcopis per Campaniam et Picenum. Vt nullus episcoporum seruum alterius ordinare² presumat³

Admittuntur passim ad ordinem sacrum quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur. Et qui a dominis suis libertatem consequi minime potuerunt ad fastigium sacerdotii tanquam seruilis uilitas⁴ hunc honorem capiat prouehuntur, et probari posse Deo⁵ creditur qui domino suo necdum probare se potuit. Duplex itaque in hac parte reatus est, quod et sacrum ministerium talis consortii uilitate⁶ polluitur, et dominorum quantum ad illicite usurpationis temeritatem attinet⁷ iura soluuntur. Ab his itaque fratres karissimi omnes uestre prouincie abstineant sacerdotes, et non tantum ab his, sed ab aliis etiam qui aut originali aut alicui conditioni obligati sunt uolumus temperari, nisi forte eorum peticio aut uoluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos uendicant⁸ potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis qui diuine militie fuerit aggregandus. ut a castris dominicis quibus nomen eius inscribitur⁹ nullis necessitatis uinculis abstrahatur.

JK 402; H 614a.53-b.12 (c 1), M 865; ID 6.64; D 54 c 21 lacks central section and end

¹ om. A

² ordinare CRXSKNBV; ad clericatus officium promovere ZOHQ*

³ Vt nullus – presumat *in mg.* ZO; om. H (*cf c 4*)

⁴ seru. uil. CKNVZOH; uil. seru. B

⁵ posse Deo CRKNBZO; Deo posse HQ

⁶ uilitate CRKNBZO; utilitate HQ

⁷ tem. attinet (*corr. fr.* atinet D) CRXKDBV; attinet tem. N; tem. pertinet ZOHQ*

⁸ uend- CXKNB; uind- ZOHQ

⁹ inscr- CRXKNBV; ascr- ZOHQ*

6

Quod usuras non solum clerici exigere non debeant sed nec laici¹. cp. iii²

Nec³ hoc quoque pretereundum esse duximus⁴ quosdam lucri⁵ turpi⁶ cupiditate captos usurarium exercere pecuniam et fenore⁷ uelle ditescere. Quod nos ut non dicamus eos qui sunt in clericali ordine⁸ constituti, sed et⁹ in laicos cedere qui [26vb] Christianos dici se¹⁰ cupiunt¹¹ condolemus, quod uindicari¹² acrius in eos qui fuerunt¹³ confutati decernimus, ut omnis peccandi oportunitas adimatur.

JK 402; H 614b.51-59 (c 3), 866; ID 6.65; C 14 q 4 c 8

¹ Quod usuras (*after* clerici X)- laici CLRXSKDBZOHA; Quod usuras non solum laici sed nec clerici exigere non debeant N

² iiiii CRK(*before rubric*)NBVQ; om. X; iii ZOHA

³ De L

⁴ dux- CKNBZOA*; duc- H; dix- Q

⁵ lacri Q

⁶ turpi CKNBZA; turpis OHQ

⁷ *corr. fr.* fauore L

⁸ ordine CRXKNB; officio ZOHA

⁹ om. K

¹⁰ dici se CRKN; se dici XSBVPZOHQA

¹¹ constituti sed – cupiunt *om.* L

¹² *corr. from* uindicta O

¹³ -erunt LRXSWKNBPZOHA; -erint C

7

Vt clericus nec suo nec alieno nomine fenus exercent¹ c. iii²

¹ alieno - exercent *om.* A

Illud etiam duximus premonendum, ut sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fenus³ attemptet. Indecens enim est crimen suum commodis alienis impendere. Fenus autem hoc solum aspicere et exercere debemus ut quod hic misericorditer tribuimus a Domino qui multipliciter et imperpetuum mansura⁴ retribuit recipere ualeamus.

JK 402; H 614b.60-615a.4 (c 4), 866; Br fo. 77; ID 6.66; +D 46 c 10 begins Sicut non suo

² cap. iii CRXKN D(*before* Vt)PZOH²Q; cap. ii B; *om.* HA

³ ex. fen. CKBZOH; fenus N; fen. ex. QA

⁴ *corr. fr.* mens- Z

8

Quod non sint habendi episcopi qui¹ nec a clero nec a populo sunt² electi cp. i³

Leo Rustico episcopo Narbonensi⁴. Nulla ratio sinit ut inter episcopos habeantur qui nec a clericis⁵ sunt electi⁶ nec a plebibus⁷ expetiti nec a prouincialibus⁸ episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Vnde cum sepe questio de male accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum? Si qui autem clerici ab istis pseudoepiscopis⁹ in eis ecclesiis ordinati sunt que ad proprios episcopos pertinebant, et ordinatio eorum consueto iudicio presidentium facta est, potest rata haberi, ita ut in ipsis ecclesiis perseuerent. Aliter autem uana¹⁰ habenda est consecratio¹¹ que nec loco fundata est nec auctoritate munita.

JK 544; H 616b.28-43 (c 1), M 890-1; ID 5.65 as BD 1.11; +D 62 c 1 (originally only first sentence), C 1 q 1 c 40 has abbrev. vers. of pt 2, from Si qui

¹ qui CXKNB; *om.* ZOHA

² sunt CXKNB; *om.* ZOHA

³ cap. i *bef. inscr.* K; *as here* CRXNBZOHA

⁴ ep. Narb. LRXWKNBPZOHA; Narb. ep. C

⁵ clericis CRKNVPZHA; cleris B; clero O

⁶ sunt el. *om.* O

⁷ plebibus CKNBOHA; plebus Z

⁸ *corr. to* comprouinc. K

⁹ p- ss H

¹⁰ uana CSKNBZOA; una HQ

¹¹ habenda est uana *marked for reversal* O

9¹

Quod² presbiteri aut³ dyaconi si in aliquo crimine prolapsi fuerint, non possunt per manus impositionem⁴ penitentiae remedium consequi cp. ii⁵

Alienum est⁶ a consuetudine ecclesiastica ut qui in presbiterali honore aut diaconii gradu fuerint consecrati, hii pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant penitendi. Quod sine dubio ex apostolica traditione descendit secundum quod scriptum est, Sacerdos si peccauerit, quis orabit pro illo? Vnde huiusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei priuata est expetenda secessio, ubi illis si satisfactio fuerit digna sit etiam fructuosa. [27ra]

JK 544; H 616b.44-55 (c 2), M 891; ID 6.67; +D 50 c 67

¹ *om.* A

² nec *add.* N (*om.* CKDBZOH)

³ aut CRSBVPZHO; et KND²; uel D

⁴ man. imp. CRKNPZOHQ; imp. man. B

⁵ cp. ii CK(*before inscr.*)NBPZOHQ²Q; *om.* DH

⁶ est CRSBZOHA; est autem KN; autem est D

10

Quod dyaconi sicut episcopus et presbiter cessare debent ab opere coniugali, non tamen repudiare coniugia cp. iii

Lex continentie eadem est altaris¹ ministris que episcopis atque presbiteris. qui cum essent laici siue lectores licito et uxores ducere et filios procreare potuerunt. Sed cum ad predictos peruenerint gradus cepit eis non licere quod licuit. Vnde ut de carnali fiat spirituale coniugium, oportet eos nec dimittere uxores. et quasi non² habeant³ sic habere quo et salua sit caritas conubiorum et cessent opera nuptiarum.

JK 544; H 616b.56-66 (c 3), M 891; Br fo. 77r-v; ID 6.68; IP 3.106; D 31 c 10

¹ et *add.* A

² sunt ? *add. and canc.* O

³ habeant CS²BVPZOHA; ha'nt L; habent RXSKN

11

Quod non sit coniugii duplicatio quando ancilla relicta uxor assumitur cp. v

Ancillam a thoro abicere et uxorem certe ingenuitatis accipere non duplicatio¹ coniugii sed profectus est honestatis. Culpanda sit sane talium negligentia, sed non penitus desperanda, ut crebris cohortationibus² incitati quod necessarie expetiuerunt fideliter exequantur. Nemo enim desperandus est dum in hoc corpore constitutus est. Quia nonnumquam quod³ diffidentia⁴ etatis differtur consilio maturiore perficitur.

JK 544; H 617a.29-39 (c 5), M 892; +C 32 q 2 c 11

¹ -ca- *ss* K

² coh- CRKNVPZOHQA²; exh- B; choh- A

³ quod CLR²XSBVPZOHA; *ss before* nonnumquam K²; *om.* RKND

⁴ nonn. quod diff.] non unquam qui fidentia W

12

De communione priuatis et ita defunctis c. vi

Horum causa Dei iudicio reseruanda est¹ in cuius manu fuit ut talium obitus usque ad communionis remedium² non³ differetur. Nos autem quibus uiuentibus non communicauimus mortuis communicare non possumus.

*JK 544; H 617a.40-5 (c 6), M 892; ID 14.60 with *inscr. in text*; IP 5.118 as ID; C 24 q 2 c 1 as ID*

¹ *ss* C

² comm. rem. CKNBZHA; rem. comm. O

³ non CRXSKNB; *om.* ZOHA

13

Quod oporteat eum qui pro illicitis ueniam poscit etiam a multis licitis abstinere c. viii

Aliud quidem est¹ debita iusta reposita, aliud propria perfectionis amore contempnere. Sed illicitorum ueniam postulantem oportet etiam a multis licitis² abstinere. dicente³ apostolo, Omnia licent sed non omnia expediunt. Vnde si quis penitens habeat causam quam negligere forte non debeat melius expetit ecclesiasticum quam forense iudicium.

JK 544; H 617a.52-60 (c 8), M 892; De pen. D 1 c 65

¹ *superscr.* A

² licitis C²LSWKNBVPZOHA; *om.* CRX

³ Domino *add. and canc.* A

14

Quod penitenti nulla lucra negociationis exercere conueniat cp. viiii¹

Qualitas lucri negociantem aut accusat² [27rb] aut arguit, quia est et honestus questus et turpis. Verum tamen penitenti utilius est dispendia pati³ quam periculis negociationis astringi. Quia difficile est inter uendentis ementisque⁴ commercium⁵ non interuenire peccatum.

JK 544; H 617a.61-7 (c 9), M 892; ID 6.202 as BD 2.128, 13.25; De pen. D 5 c 2

¹ cp. viiii CKBZQQA; om. H

² accusat CRXKNB; excusat ZOHQA

³ pa A

⁴ ementisque CKNBZQA; et ementisque O; et ementis H

⁵ commercium CKNBZHA; consortium O

15

Quod ad¹ militiam secularem post penitentiam nullus redire² debeat c. x

Contrarium uero est³ ecclesiasticis regulis post penitentiae actionem redire ad militiam secularem. cum apostolus dicat⁴, Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus⁵. Vnde non est liber a laqueis diaboli qui se militie mundane uoluerit⁶ implicare.

JK 544; H 617b.1-7 (c 10), M 892; ID 15.80 as BD 19.66; De pen. D 5 c 3

¹ ad CKNBZHOQ; om. A

² nullus redire CRXKDB; nullus (post pen. here) redire N; redire non ZOHA

³ uero est CRXKND; uero omnino est C²; est omnino LSBVPZOHA; omnino est W

⁴ ap. dicat CKNBZQO; dicat ap. HA

⁵ se neg. sec. LRXSWKNDPZOHA; se sec. neg. CV; neg. se sec. B

⁶ uol- CKNBZQA; nol- OH

16

Quod adolescens si¹ urgente quocumque² periculo penitentiam gessit et non se continet uxoris³ potest remedio sustineri⁴ c. xi⁵

In adolescentia constitutus si urgente aut metu mortis aut captiuitatis periculo penitentiam gessit, et postea timens lapsum incontinentie iuuenilis copulam uxoris elegit. ne crimen fornicationis incurreret, rem uidetur fecisse ueniam si preter coniugem nullam omnino cognouerit. In quo tamen non regulam constituimus sed quod⁶ sit⁷ tolerabilius estimamus. Nam secundum ueram cognitionem nichil magis ei congruit qui penitentiam gessit quam castitas perseuerans et mentis et corporis.

JK 544; H 617b.8-19 (c 11), M 892-3; C 33 q 2 c 14 to estimamus

¹ si CKNBZOHQ; non A

² in mg. X²

³ uxoris CKNBZOHQ; om. A

⁴ -ineri CRBZOHA; -inere K; in' N; sustentari D

⁵ c. xi before Quod B; om. V

⁶ quod LRXSWKNDBV²P; quid CVZOHQA

⁷ sit CKNBPOHQA; si Z

17

Quod si quis propositum monachi deseruerit publica sit penitentia et satisfactione purgandus c.xii¹

Propositum monachi proprio arbitrio aut uoluntate susceptum deseri non potest absque peccato. Quod enim quis uouit Deo debet et reddere. Vnde qui relicta singularitatis professione ad militiam uel ad nuptias deuolutus est publice penitentiae satisfactione purgandus est. Quia etsi innocens militia et honestum potest esse coniugium electionem meliorum deseruisse transgressio est.

JK 544; H 617b.20-9 (c 12), M 893; ID 7.19; IP 3.182; C 20 q 3 c 1

¹ cap. ii *before* Quod B; cap. xiii P

18

Quod puella que non coacte sed uoluntate propria uirginitatis propositum susceperint delinquant cum nupserint etsi nondum fuerant consecrate cp. xiii¹ [27va]

Puelle que non² parentum coacte³ imperio sed spontaneo iudicio uirginitatis⁴ propositum atque habitum susceperunt⁵, si postea nuptias eligunt. preuaricantur. etiam si nondum gratia consecrationis eis⁶ accessit. Cuius utique⁷ non fraudarentur munere si⁸ in proposito permanerent.

JK 544; H 617b.30-7 (c 13), M 893; ID 7.20; C 20 q 1 c 8a

¹ cp. xiii ? *add.* H²; *before* Quod B

² coacte *add.* O

³ ss B

⁴ -r- ss C

⁵ pre *add.* and *canc.* O

⁶ gr. cons. eis CXKNB; eis gr. cons. ZOHA

⁷ utique CRXBZOHA; itaque KND

⁸ followed by an erasure H

19

De his que¹ consecrate sunt² si postea nupserint³ cp. xiiii⁴

Ambigi non potest⁵ magnum crimen admitti ubi et propositum deseritur et consecratio uiolatur. Nam si humana facta non possunt impune calcari. quid de his manebit qui corruerint⁶ federa diuina sacramenti?⁷

JK 544; H 617b.38-43 (c 14), om. M; ID 7.21 (insc. var. of this); C 20 q 1 c 8b

¹ iam *add.* GZOHQA, *om.* CXSKDBVP

² ss C

³ De – nups. *om.* N

⁴ xiiii CRSKNB(*before* De)VZOHQ; *om.* D; xviii A

⁵ et *add.* and *canc.* O

⁶ corruerint CKDBZOHA; corrumpunt N

⁷ fed. diu. sacr. CRXKNBVP; fed. diuina sacramenta D; fed. diuini sacramenti D; diu. fed. sac. ZOHQ^{*}; diu. sac. fed. A; De his quibus dubium est utrum baptismum perceperint necesse sit ut renascantur *add.* ZOHQ (*but not* A; *cf* c 20)

20

De his de quibus dubium¹ est utrum baptismum perceperint², quod necesse sit ut renascantur³ cap. xv

Si nulla extant⁴ indicia inter propinquos aut familiares, nulla inter clericos aut uicinos⁵ quibus hii de quibus queritur baptizati fuisse⁶ doceantur, agendum est ut renascantur. ne manifeste pereant, in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit ut uideatur iteratum. Qui autem possunt meminisse quod ad ecclesiam ueniebant cum parentibus⁷ possunt recordari an⁸ quod ab eorum parentibus⁹ dabatur acceperint¹⁰. Sed si hoc etiam ab ipsa memoria alienum est, conferendum eis uidetur quod collatum esse nescitur. Quia non temeritas interuenit presumptionis ubi est diligentia pietatis¹¹.

JK 544; H 617b.44-58 (c 15), M 893; ID 1.238 as BD 4.44; IP 1.238; De cons. D 4 c 113

¹ *suppl. in mg C*

² -erunt P

³ De his - renascantur CRXKNB(cap. xv before De)P; De eo ex quo non est certum utrum fuerit baptizatus ZOHA

⁴ extant C²LSBZOHA; exeant RXKN; ? C

⁵ cler. aut uic. CKNBZOHQ; uic. aut cler. A

⁶ memorantur uel *add.* A

⁷ suis *add.* ZOHQA, *om.* CKNBVP

⁸ possunt recordari an CKNBZOHQ; aut A

⁹ possunt recordari - parent. *in mg X²*

¹⁰ -erint CKNBZOHQ; -erunt A

¹¹ pietatis CRKNVPZOHA; *om.* B

20A¹*Cap. i.*²

Leo episcopus urbis Rome Anastasio episcopo³ Thessalonicensi. Multum stupeo. frater karissime, sed et primum doleo quod in eum de quo nichil amplius iudicaueras quam quod euocatus adesse differet et executionem infirmitatis obtenderet tam atrociter et tam uehementer poteris⁴ commoueri. presertim cum etiam si tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat quid ad tua consulta rescriberemus⁵. Sed etiam si quod⁶ graue intolerandumque committeret. nostra erat expectanda censura ut nichil prius ipse decerneres⁷ quam quid nobis placeret agnosceres. Vices enim nostras ita tue credimus⁸ caritati ut in partem sis uocatus sollicitudinis, non in [27vb] plenitudinem potestatis⁹. Vnde sicut multum nos ea¹⁰ que a te pie sunt curata letificant¹¹, ita nimium ea que perperam sunt gesta contristant.

JK 411; H 619a.17-24, sed etiam si - end 36-45, M 857-8; +C 3 q 6 c 8

¹ *om.* A

² De eo qui euocatus (*corr. from aduocatus by expunction C*) adesse distulit et excusationem infirmitatis obtendit *add.* C(*in black in small cramped script*)L (*adding cap. ii*); capitulum i *only* RXSWKNBVPZOH; Vt metropolitanis sua iura seruentur *add.* V²

³ episcopo C²LR²SWKNBVPZOH; *om.* CRX

⁴ poteris CLRXSWKNBPZOH; potueris C²

⁵ rescriberemus CKDBZOH; responderemus N

⁶ quod LRXWKDBPZOH; quid CSN

⁷ decerneres CL²RXBPZOH; decernens L; discerneres SKND

⁸ credimus LRXSKNDBV²O; credidimus CL²WVPZHQ

⁹ *corr. from pietatis O*

¹⁰ ea CKDBZOH; *om.* N

¹¹ *corr. fr.* -ent K

21¹

¹ *om.*A

Vt metropolitanis sua iura seruentur cap. ii²

Igitur secundum sanctorum patrum canones Spiritu Dei conditos et totius mundi reuerentia consecratos, metropolitanos singularum prouinciarum episcopos quibus ex delegatione nostra fraternitatis tue cura pretenditur³ ius tradite sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus⁴, ita ut a regulis prestitutis⁵ nulla aut negligentia aut presumptione discedant.

JK 411; H 619a.53-62 (c 1), M 858; ID 5.346; +C 25 q 2 c 5

² cap. ii LRXSWKNBVPZOH; *om.* C

³ -tur ss K

⁴ decernimus CKNBZOQ; decreuimus H

⁵ -ut- ss O

22¹*Vt nullus inuitis² ordinetur episcopus cap. v³*

Cum igitur⁴ de summi sacerdotis electione tractabitur. ille modis omnibus preponatur quem cleri plebisque consensus concorditer postulauerint⁵. ita ut si in aliam fortasse personam partium⁶ se uota diuiserint. metropolitani iudicio is alteri preferatur qui maioribus et studiis uiuatur et meritis tantum ut nullus inuitis et non petentibus⁷ ordinetur⁸ ne plebs⁹ inuita episcopum non optatum aut contempnat aut oderit et fiat minus¹⁰ religiosa quam conuenit cui non licuerit habere quem¹¹ uoluit.

JK 411; H 619b.22-33 (c 4), M 858-9; ID 5.347; below 3.9.2A; IP 3.6; D 63 c 36 is widely var.

¹ *om.* A

² inuitis CKNBOH; inuitus ZQ

³ cap. v *before* Vt B

⁴ igitur CRKNB; ergo ZOH

⁵ postulauerint CR²XKNBZOQ; lauerint R; postulauerit H

⁶ *corr. fr.* spatium H

⁷ penitentibus L; *an erasure after* pe- O

⁸ episcopus *add.* C, *lacuna here* P, *om.* LRXSWKNBVZOH

⁹ ples X

¹⁰ *in mg.* X²

¹¹ *corr. from* quod C

23¹*Vt metropolitanus episcopus de electo quem est ordinaturus episcopum² referat ad uicarium sedis apostolice cap. vi³*

De persona igitur consecrandi episcopi et de cleri plebisque consensu metropolitanus episcopus⁴ ad fraternitatem tuam referat, quodque in prouincia bene placuit scire te faciat, ut ordinationem⁵ rite celebrandam tua quoque firmet auctoritas. que rectis dispositionibus nichil more aut difficultatis debet affere⁶, ne gregibus Domini diu desit cura pastorum. Metropolitano⁷ uero defuncto cum in loco eius alius fuerit subrogandus. prouinciales episcopi ad ciuitatem metropolim conuenire debent ut omnium clericorum atque omnium⁸ ciuium uoluntate discussa⁹ ex presbiteris¹⁰

¹ *om.* A

² -opum CKNBVZH; -opus O

³ *before* Vt B

⁴ episcopus CKBZOH; *om.* N

⁵ -ionem CKNBZH; -ione O; Q *uncertain*

⁶ *corr. fr.* auf- Z

⁷ -anuso O

⁸ clericorum atque omnium *om.* O

⁹ *corr. fr.* disiuissa C

¹⁰ *ex pres.* *om.* O

eiusdem ecclesie uel¹¹ dyaconibus optimus eligatur. De cuius nomine ad tuam noticiam [28ra] prouinciales referant sacerdotes. impleturi uota poscentium cum quod ipsis placuit tibi quoque placuisse¹² cognouerint. Sicut enim iustas electiones nullis dilationibus uolumus fatigari, ita nichil permittimus te ignorante presumi.

JK 411; H 619b.34-55 (c 5), M 859; ID 5.348; D 65 c 4 to cura pastorum, D 63 c 19 (Metropolitano - optimus ordinetur)

¹¹ ex add. ZOH, om. CRXSKNBP

¹² tibi - placuisse in mg. Z

24¹

Vt bina per annum prouincialia episcoporum concilia celebrentur et si res difficilis² emerit. nec fuerit Thessalonicensis episcopi iudicio³ terminata, ad Romanum episcopum referatur cp. vii⁴

De conciliis autem⁵ episcopalibus non aliud indicimus quam sancti patres salubriter ordinauerunt, ut scilicet bini conuentus per annos singulos habeantur. in quibus de omnibus querelis que inter⁶ diuersos ecclesie ordines nasci assolent iudicetur. Ac si forte inter ipsos qui presunt de maioribus peccatis nascitur⁷. quod absit, causa que prouinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotii qualitate metropolitanus curabit instruere ut si coram positis partibus nec tuo⁸ fuerit res sopita iudicio. ad nostram cognitionem quicquid illud est transferatur.

JK 411; H 619b.56 - 620a.2 (c 6), M 859; ID 4.241; +D 18 c 2

¹ om. A

² -ilis CKDBPZO; -iles N; -il' H

³ ss Z; corr. fr. -cia P

⁴ cap. vii before Vt B; om. D

⁵ ss Z

⁶ inter CKDBZOH; intra N

⁷ om. O

⁸ nec tuo part. marked for change H

25

Vt si quis episcopus¹ maiorem sedem ambierit², et suam perdat et illam non obtineat c. viii

Si quis autem episcopus ciuitatis sue mediocritate despecta administrationem loci celebrioris ambierit, et ad maiorem se plebem quacumque ratione transtulerit, a cathedra pellatur aliena, sed carebit et propria, ut nec illis presideat quos³ per auariciam concupiuit nec illis quos per superbiam spreuit. Suis igitur terminis quisque contentus⁴ sit, nec supra mensuram iuris sui⁵ affectet augeri.

JK 411; H 620a.3-12 (c 7), M 859; BD 1.74; ID 5.103; C 7 q 1 c 31

¹ episcopus CKNBZHA; om. O

² ambierit CRSKDBVPZO; elegerit N; abierit H?Q

³ corr. from quosubus A

⁴ contentus CKNBZOHQ; contemptus A

⁵ iuris sui CKNBZH; sui iuris O; iuris suis A

26

Vt nullus alienum clericum sollicitet inuito episcopo suo cp. viiii¹

Alienum clericum inuito episcopo ipsius nemo suscipiat. nemo sollicitet nisi forte ex placito caritatis id inter dantem et accipientem conueniat. Nam grauis iniurie reus est

¹ cap. viiii before Vt B; om. D

qui de fratris ecclesia id quod est utilius aut² preciosius audet uel abicere uel tenere. Itaque si intra prouinciam res agitur transfugam [28rb] clericum ad ecclesiam suam metropolitanus redire compellat. Si autem longius recessit sui precepti auctoritate reuocabitur. ut nec cupiditati nec ambitioni occasio relinquatur³.

JK 411; H 620a.13-24 (c 8), M 859; ID 6.69; C 19 q 2 c 1 to suscipiat only

² aut CKDBZOHA; uel N

³ -inquatur CKNBZOHQ; -iquatur A

27

Vt quisque prelati obedientiam exhibeat¹ quam exigit a subiectis cp. xi²

Qui³ scit se quibusdam prepositum non moleste ferat aliquem sibi esse prelatum. sed obedientiam quam exigit etiam ipse dependat, et sicut non uult grauis oneris sarcinam ferre, ita non audeat alii⁴ importabile pondus⁵ imponere. Discipuli enim sumus humilis et mitis magistri dicentis, Discite a me quia mitis sum et humilis corde et inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue est, et onus meum leue⁶.

JK 411; H 620a.18-28 (c 10 pt), M 860; +C 2 q 6 c 14 to humilis corde

¹ ob. ex. CRKNVPZOHA; ex. ob. B

² xi om. A

³ Qui LRXSWKNBVPZOHA; Quis C

⁴ alii CKNBZHA; aliis O

⁵ imp. pond. CKNBZOHQ; pond. imp. A

⁶ est add. ZOHQ, om. CRXKNBA

28¹

Quod uiri de captiuitate reuersi² debent recipere³ uxores suas que⁴ aliis nupserant cp.i⁵

Leo episcopus Nicete episcopo Aquileiensi salutem. Cum per bellicam⁶ cladem⁷ et per grauissimos hostilitatis incursus ita quedam dicatis diuisa esse coniugia. ut abductis in captiuitatem uiris femine eorum remanserint destitute. que uiros proprios aut interemptos putarent aut nunquam a⁸ dominatione crederent liberos⁹ et in aliorum coniugium sollicitudine cogente transierint. cumque¹⁰ nunc statu rerum auxiliante Domino in meliora conuerso nonnulli eorum qui putabantur perisse remearint. merito caritas tua uidetur ambigere quid de mulieribus que aliis iuncte sunt uiris a nobis debeat ordinari. Sed quia nouimus scriptum quod a Domino iungitur mulier uiro et iterum preceptum agnouimus ut¹¹ quod Deus coniunxit¹² homo non separet. necesse est ut legitimarum federa nuptiarum¹³ redintegranda credamus et remotis malis que

¹ om. A

² corr. fr. leu- Q

³ accipere Q

⁴ corr. fr. si Q

⁵ Quod - nups. cp. i CRWKD(om. cp.i)B(cp. i before Quod)VP(om. i)ZOHQ; Vt uiri de captiuitate reuersi si non sint offensi intemperantia exorum recipiant eas si uelint N

⁶ -c- ss H

⁷ ss O

⁸ a CKNBZOQ; om. H

⁹ liberos LRXWKNBVPZOH; liberandos CL²SV¹

¹⁰ -que ss Z

¹¹ ss V

¹² coniunxit CRXKNBV; iunxit ZOH

¹³ ss Z

hostilitas intulit¹⁴ unicuique id quod legitime habuit reformetur. Omnique studio¹⁵ procurandum est ut recipiat unusquisque quod proprium est.

JK 536; H 621a.8-30 (c 1), M 866-7; ID 8.244a; IP 6.87a; C 34 q 1/2 c 1a

¹⁴ *ss* O

¹⁵ *stu* O

29¹

Quod non² sit culpabilis qui uxorem capti³ in matrimonium duxit⁴ cap. ii [28va]

Nec⁵ tamen culpabilis iudicetur, et tanquam alieni iuris peruasor habeatur qui personam⁶ eius mariti qui iam non esse estimabatur assumpsit. Sic enim multa que ad eos qui⁷ in captiuitatem ducti sunt pertinebant in⁸ ius alienum transire potuerunt. Et tamen plenum iusticie est ut hisdem reuersis propria reformentur. Quod si in mancipiis uel in agris aut etiam in domibus ac⁹ possessionibus rite seruatur¹⁰, quantomagis in coniugiorum redintegratione faciendum est, ut quod bellica necessitate turbatum est. pacis remedio reformetur?

JK 536; H 621a.31-43 (c 2), M 867; ID 8.191 (insc. sl. var.), 8.244b; IP 6.87b; +C 34 q 1/2 c 1b

¹ *om.* A

² non CKNBRZOH; *om.* D

³ *corr. fr.* pati H

⁴ duxit CKDBZ; duxerit N; dux' O; H *obsc.*

⁵ *corr. fr.* Non V

⁶ personam CKNBZH; uxorem O

⁷ *ss* K

⁸ in CKNBZOQ; *om.* H

⁹ ac CKNBZOQ; aut H

¹⁰ *corr. from* forseruatur O

30¹

Vt uiri de captiuitate reuersi si non sint offensi intemperantia uxorum, recipiant eas si uelint cp.iii

Et ideo si uiri post longam captiuitatem reuersi ita in dilectionem² suarum coniugum perseuerent, ut³ eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est et inculpabile iudicandum quod necessitas intulit, et restituendum quod fides poscit.

JK 536; H 621a.44-9 (c 3), M 867; ID 8.193 (insc. sl. var. as BD 9.56), 8.244c; IP 6.87c; C 34 q 1/2 c 1c

¹ *om.* A, after c 31 H

² -ionem CLRSWBVP; -ione KNDZOHQ; in dil. *repeated and canc.* H

³ *ss* H

31¹

Vt mulieres si redire ad priores² maritos³ noluerint excommunicentur c.iiii

Si autem aliquae mulieres ita posteriorum uirorum amore sunt capte ut malint his⁴ coherere quam ad legitimum redire consorcium, merito sunt notande ita ut etiam⁵ ecclesiastica communione priuentur, que de re excusabili contaminationem criminis elegerunt, ostendentes sibimet pro sua incontinentia placuisse quod iusta remissio poterat expiare. Redeant ergo in suum statum uoluntaria redintegratione coniugia,

¹ *om.* A

² priores CKDBZOH; proprios N

³ maritos CKNBZOH; uiros (uel maritos *ss*) D

⁴ *corr. fr.* has Z

⁵ ut etiam CKNBZOQ; etiam ut H

neque ullo modo ad opprobrium male uoluntatis trahatur quod conditio necessitatis extorsit. Quia sicuti he mulieres que reuerti ad uiros suos nolunt impie sunt habende, ita ille que in affectum ex Deo ininitum redeunt. merito sunt laudande.

JK 536; H 621a.50 -b.8 (c 4), M 867; ID 8.192 insc. slightly var. as BD 9.57, 8.244d (Si autem - priuentur only); IP 6.88; C 34 q 1/2 c 1d

32

Vt penitentie tempora pro etate et ualitudine temperentur cp. vi¹

Tempora penitudinis² habita moderatione constituenda tuo³ [28vb] iudicio prout conuersorum animos prospexeris esse deuotos, pariter⁴ etiam habentes etatis senilis⁵ intuitum et periculorum quorumque aut egritudinum respicientes necessitates⁶. In quibus si quis ita grauitur urgeatur⁷ ut⁸ dum adhuc penitet⁹ de salute ipsius¹⁰ desperetur oportet ei per sacerdotalem sollicitudinem communionis gratia subueniri.

JK 536; H 621b.28-38 (c 6 pt), M 868; +C 26 q 7 c 2

¹ vi CKNZBOQ; vii H; om. DA

² plenitudinis L

³ constituenda tuo CLRXWKNDDBVP; constituenda sunt tuo C²SV²; tuo constituenda ZOHA

⁴ -ri- ss A

⁵ se senilis with a hole in the leaf in mid-word O

⁶ relinquimus add. ss K

⁷ -eatur CKNBZOHQ; -etur A

⁸ ut CKNBZOHQ; om. A

⁹ ut add. A

¹⁰ ipsius CKNBZOHQ; illius A

33

Vt hii qui ab¹ hereticis baptizati sunt, sola Sancti Spiritus² inuocatione firmentur c.vii

Nam hii qui baptismum ab hereticis³ acceperunt cum baptizati antea⁴ non fuissent sola Sancti Spiritus inuocatione per impositionem manus confirmandi sunt, quia formam tantum baptismi sine sanctificationis uirtute sumpserunt. Et hanc regulam ut scitis seruandam in omnibus ecclesiis predicamus, ut lauachrum semel ininitum⁵ nulla iteratione uiuletur. dicente apostolo, Vnus Deus, una fides, unum baptisma. Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est. sed ut diximus sola sanctificatio Sancti Spiritus inuocanda, ut quod⁶ ab hereticis nemo accipit⁷. a catholicis sacerdotibus consequatur.

JK 536; H 621b.39-53 (c 7 pt), M 868; +C 1 q 1 c 51, here as in later form

¹ ab CKNBZHA; ad O

² Sancti Spiritus CRXKNB; Spiritus Sancti ZOHA

³ bapt. ab her. CKNBZOHQ; ab her. bapt. A

⁴ antea LRXSWNDBVZOHA; ante CP; anima K

⁵ ininitum CNBZOHA; initium corr. to initiatum K

⁶ quod CKNBZOQA; apud H

⁷ -ipit CNBZOHA; - ip' D; -ipiat K

34¹

Quod non sit² principatus per ambitum aut seditionem occupandus

Leo episcopus³ uniuersis episcopis per Affricam constitutis. Necessarium fuit ut dolorem cordis nostri quo pro dominicorum⁴ gregum periculis estuamus datis nunc ad uos litteris promeremus. mirantes tantum apud uos per occasionem temporis impacati

¹ om. A

² sit CKDBZOHQ; om. N

³ episcopus CKNBOHQ; om. Z

⁴ dominicorum CKDBZOHQ; dominorum N

aut ambientium presumptionem aut tumultum ualuisse popularem, ut indignis quibusque et longe extra sacerdotale meritum constitutis pastorale fastigium et gubernatio ecclesie crederetur. Non est hoc consulere populo sed nocere, nec prestare regimen sed augere discrimen. Integritas enim presidentium salus est subditorum, et ubi est incolumitas obedientie, ibi sana est⁵ forma doctrine. Principatus autem quem aut seditio extorsit aut ambitus occupauit⁶, etiam si [29ra] moribus atque actibus non offendit, ipso tamen inicii sui est perniciosus⁷ exemplo. Et difficile est ut bono peragantur exitu que malo sunt inchoata principio. Quod si in quibuslibet⁸ ecclesie gradibus prouidenter scienterque curandum est, ut in domo Domini nichil sit inordinatum, nichilque preposterum. quantomagis elaborandum est ut in electione⁹ eius qui supra¹⁰ omnes gradus constituitur non erretur? Nam totius familie Domini status et ordo nutabit¹¹ si quod requiritur in corpore non inuenitur in capite. Vbi est illa beati Pauli apostoli per Spiritum Dei¹² emissa preceptio qua in persona Tymothei omnium sacerdotum Christi numerus eruditur et inde unicuique nostrum dicitur, Manus cito nemini imposueris. neque communices peccatis alienis? Quid est cito manus imponere, nisi ante etatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante¹³ experientiam discipline sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis nisi talem effici ordinantem qualis ille est¹⁴ qui non meruit ordinari? Sicut enim¹⁵ boni operis sibi comparat fructum qui rectum tenet in eligendo sacerdote iudicium, ita graui semet ipsum afficit dampno, qui ad sue dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cuiusquam persona pretermittendum est quod¹⁶ institutis generalibus continetur. Nec putandus est honor ille legitimus qui fuerit¹⁷ contra diuine legis precepta collatus. Merito patrum beatorum uenerabiles sanctiones cum de sacerdotum¹⁸ electione loquerentur eos demum idoneos sacris administrationibus censuerunt quorum omnis etas a puerilibus exordiis usque ad perfectiores annos per discipline ecclesiastice stipendia cucurrisset. Vt unicuique testimonium prior uita preberet. Nec potest de eius prouectione dubitari cui pro laboribus multis, pro moribus castis. pro actibus strenuis celsioris loci¹⁹ [29rb] premium debetur. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est perueniri et notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant, quam diligens et quam prudens habenda est dispensatio²⁰ diuinorum munerum et celestium dignitatum?

JK 410; H 622.12-38, Merito patrum - end 623.10-18, M 877-8; ID 5.105a; +D 61 c 5 (mod. at beginning, and much added later), +D 78 c 3 (Quid est - meruit ordinare), C 1 q 1 c 25 (Principatus quem - inchoata principio)

⁵ sana est CKNBZHQ; est sana O

⁶ aut *add. and canc.* Z

⁷ est pern. CRXBZOH; est pernitiosus P; pern. est KND

⁸ -b- *ss* B

⁹ -ne *ss* C

¹⁰ supra CRXBZOH; super KNDP

¹¹ nutabit CRXSKD²VZOH; mutabit KBP; mutabitur N

¹² *ss* H

¹³ tempus *add. and canc.* O

¹⁴ ille est CKNBZOQ; est ille H

¹⁵ *ss* O

¹⁶ in *add.* C²LVPZOHQ, *om.* CRXSKNDB

¹⁷ -erit CLSWBVPZOHQ; -erat RXKND

¹⁸ *corr. from* -ote O

¹⁹ cels. loci CRKNVPZOH; loci cels. B

²⁰ dispensatio CRBVPZOH; *om.* D; dispositio D²KN

35¹

*Non in eligendo episcopo apostolica et canonica decreta uiolentur*²

Nec in aliquo apostolica et canonica decreta uiolentur et his ecclesia Domini regenda credatur qui legitimarum institutionum nescii et totius humilitatis ignari non ab infimis sumere incrementum, sed a summis uolunt habere principium, cum ualde iniquum sit et absurdum ut imperiti magistris, noui antiquis et rudes preferantur emeritis.

JK 410; H 623.18-23, M 878-9; ID 5.105b; +D 61 c 8

¹ *om. A*

² Non in – uiol. in mg, (four lines earlier ZOQ) with no break in text ZOHQ

36¹

*Vt in die Resurrectionis leuitica et sacerdotalis fiat ordinatio. Ex epistola ad Dyoscorum*²

Quod die dominico ordinationes sacerdotum celebrantur. non tantum ex consuetudine, sed etiam ex apostolica nouimus uenire doctrina, scriptura manifestante, quod cum apostoli Paulum et Barnaban ex Spiritus Sancti precepto³ ad euangelium gentibus mitterent predicandum, ieiunantes et orantes imposuerunt eis manus ut intelligamus quanta et dantium et accipientium deuotione curandum sit ne tante benedictionis sacramentum negligenter uideatur impletum⁴, et ideo pie et laudabiliter apostolicis morem gesseris institutis si hanc⁵ ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias quibus Dominus preesse te⁶ uoluit etiam ipse seruaueris, ut his qui consecrandi sunt nunquam benedictio nisi in die Resurrectionis dominice tribuatur. Cui a uespere Sabbati initium constat⁷ asscribi que tantis diuinarum⁸ dispensationum misteriis est⁹ consecrata. ut quicquid¹⁰ a Domino eius insigniis¹¹ constitutum in huius diei¹² dignitate sit gestum. In hoc mundus¹³ sumpsit exordium, in hac¹⁴ per resurrectionem Christi et¹⁵ mors interitum [29va] et uita accepit principium.

JK 406; H 627a.53- b.16, M 779-80; ID 6.71; +D 75 c 5

¹ *om. A*

² Ex epistola (Exempla D) - Diascorum. Vt - ordinatio ND

³ ex Sp. sancti prec. CRKNVZOHQ; prec. sancti Sp. B; exp'c sancti prec. P

⁴ *after corr. Z*

⁵ *hanc repeated and canc. O*

⁶ preesse te CRBPZOH; te preesse KND

⁷ *corr. fr. -tant Z*

⁸ *ss C*

⁹ *ss Z*

¹⁰ quicquid CRD²BPZOH; quicumque D; quicquam KN

¹¹ eius insigniis (*corr. fr. -ignis XN*) LRXWKNDVBPZHQ; est insignius CSV²; eius insignius est D²; in eius insigniis O

¹² diei C²LSWKNDVBPZOH; *om. CRX*

¹³ *corr. from mundo O*

¹⁴ hac CKDBZOH; hoc N

¹⁵ et CKDBZOH; *om. N*

37¹

De superiori² epistola ad episcopos Affrice. Vnde supra et ne³ episcopi nisi in maioribus ciuitatibus constituentur⁴

Superest⁵ fratres ut⁶ concorditer salubres⁷ suscipiatis hortatus, et nichil per contentionem agentes, sed ad omne studium deuotionis unanimes. diuinis et apostolicis constitutionibus pareatis et in nullo patiamini prouidentissima⁸ canonum decreta uiolari. Que enim certarum remisimus consideratione causarum antiquis deinceps custodienda sunt regulis, ne quod ad tempus pia lenitate concessimus iusta post ultione plectamus, in eos specialius et propensius commouendi qui in episcopis ordinandis sanctorum patrum statuta neglexerint, et quos refutare debuerint consecrarint⁹. Vnde qui¹⁰ episcopi¹¹ talem consecrauerint¹² sacerdotem qualem esse non liceat¹³ etiam si¹⁴ aliquo¹⁵ modo dampnum proprii honoris euaserint, ordinationis tamen ius ulterius¹⁶ non habebunt, nec unquam ei sacramento intererunt quod neglecto diuino iudicio immerito prestiterunt. Illud sane quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem inter omnia uolumus canonum statuta seruari, ut non in quibuslibet locis neque quibuscumque castellis et ubi ante non fuerunt episcopi consecrentur. cum ubi¹⁷ minores sunt plebes. minoresque conuentus presbiterorum cura sufficiat, episcopalia autem gubernacula non nisi in¹⁸ maioribus populis et frequentioribus ciuitatibus oporteat presidere ne¹⁹ quod sanctorum patrum diuinitus inspirata decreta uetuerunt uiculis et possessionibus uel obscuris et solitariis municipiis²⁰ tribuatur sacerdotale fastigium.

JK 410; H 624.9-26, cf M 880; Prol. 140-1 to ultione plectamus; ID 5.106 to debuerint consecrarint, ID 5.107 to end, ID 5.143 (Illud sane - end, with extra phrase as BD 1.32)

¹ om.A

² -iori CRKNBQ; -ora ZO

³ ne CKDBP; nec N

⁴ Unde - constituentur CKNDBP; om. ZOHQ

⁵ Superest CKNBZOQ; Que est H

⁶ ss C

⁷ -r- ss H

⁸ corr. fr. prouidissima Z

⁹ corr. to conseruauerint H

¹⁰ non liceat sacerdotem esse *add. and canc.* L

¹¹ ep. qui *marked for reversal* D

¹² consecrauerint CRXBPZOH; consecrarint KND

¹³ sac. qualem esse non lic. om. L *but* qualem non liceat esse sacerdotem *later added in mg. for insertion before consecrauerint* L²

¹⁴ in *add.* NB, om. C (*lacuna*) LRXSWKDVPZOH

¹⁵ *lacuna* C

¹⁶ ult- LSWKDBVPZOH; alt- CRXN

¹⁷ *corr. from* ibi C

¹⁸ in CXKNBV; om. ZOH

¹⁹ ss Z

²⁰ municipiis *preceded by man- cancelled* H

38¹

De penitentibus in necessitate positus mox reconciliandis

Leo episcopus Theodoro episcopo Foroiuliensi. His qui in tempore necessitatis et in periculi urgentis instantia presidium penitentiae et mox reconciliationis implorant [29vb] nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, quia misericordie Dei nec mensuras possumus ponere nec tempora definire², apud quem nullas patitur

¹ om.A

² def- CKNBZOQ; diff- H

uenire moras conuersio dicente Dei Spiritu per prophetam, Cum conuersus ingemueris tunc saluus eris.

JK 485; H 625b.47 - 626a.2, M 888; ID 15.29a as BD 18.4; +C 26 q 6 c 10a as here

39

Quod loqui non ualentibus prodesse debeant testimonia fidelium¹

Quod si² ita aliqua egritudine aggrauati sunt³, ut quod paulo ante poscebant sub presenti significare⁴ non ualeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt. Simul tamen⁵ et penitentiae et reconciliationis beneficium consequantur. seruata tamen regula canonum paternorum circa eorum personas qui in dominica fide discedendo peccauerunt.

JK 485; H 626a.28-36, M 889; +C 26 q 6 c 10b

¹ -ium CKNBZOHA; -ia G. Quod – fidelium in mg. ZOQ (with no break in text ZO)

² Quod si CKNBZOHQ; Si qui A

³ aggrauati sunt CRXKNBV; fuerint aggrauati ZOHA

⁴ -fi- ss C

⁵ tamen corr. to que K

40

Quod mane dominico continuato ieiunio Sabbati possit¹ fieri ordinatio c.i.²

Leo Dioscoro episcopo Alexandrino. Quod patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, a uobis quoque uolumus custodiri, ut non passim diebus omnibus sacerdotalis³ uel leuitica ordinatio celebretur, sed⁴ post diem Sabbati eiusque noctis que in prima sabbati lucescit exordium consecrandi eligantur in quibus his⁵ qui consecrandi sunt ieiunis ac⁶ ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem obseruantie erit si mane ipso dominico die continuato Sabbati ieiunio⁷ celebretur, a quo tempore precedentis noctis inicio⁸ non⁹ recedunt. Quod ad diem resurrectionis sicut etiam in Pascha¹⁰ Domini declaratur¹¹ pertinere non dubium est.

JK 406; H 627a.39-53, M 779; ID 6.70; D 75 c 4

¹ possit CKND(after fieri)BZOHQ; prosit A

² c.i CKNBZOHQ²; om. DHA

³ sacerdotalibus corr. from sacerdotalicabus A

⁴ sed C²LSKNDBVPZOHA; om. CRX

⁵ his CKNBZOHQ; ii A

⁶ ac LRXKNBPZOHA; a S; ? C

⁷ -nio CRXKNB; -nium ZOHA

⁸ inicio CRXSWV2; inicia LKNBVPOHA

⁹ ss O

¹⁰ in Pascha CKNBZOHQ; om. A

¹¹ declaratur CKDBZOHA; om. N

41

Quid plus habeant episcopi quam corepiscopi¹ uel presbiteri cap. i²

Leo Romane ecclesie et apostolice sedis episcopus uniuersis Germaniarum atque Galliarum regionum³ episcopis. Quamuis cum⁴ episcopis plurima illis ministeriorum communis sit dispensatio, quadam⁵ tamen⁶ auctoritate ueteris legis, quedam nouelle⁷

¹ corep- CRSKBVPZ; coep- NOHQA

² i om. A

³ ss C

⁴ cum CKNBZOHQ²; om. O; co A

⁵ quadam C²RSKNBVPZOHA; quedam K²; quoniam (subs. canc.) D

⁶ corr. fr. tam D

⁷ nouelle LRSKNDBVPZOHA; nouellis CR²SV²

et ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint sicut⁸ presbiterorum et diaconorum ac uirginum consecratio. sicut constitutio [30ra] altaris ac benedictio uel unctio. Sic quidem⁹ nec erigere eis¹⁰ altaria et ecclesias uel altaria consecrare permittimus. nec per impositiones manuum fidelibus baptizandis uel cum syneresi¹¹ paraclytum¹² Spiritum¹³ Sanctum¹⁴ tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate¹⁵ baptizandorum frontes signare nec publice quidem in missa¹⁶ quemquam penitentem reconciliare, nec formatas cuiuslibet¹⁷ epistolas mittere. Hec enim omnia illicita sunt corepiscopis¹⁸ qui ad exemplum et formam lxx discipulorum esse noscuntur. uel presbiteris qui eandem gestant figuram. Quoniam quamquam¹⁹ consecrationem habeant pontificatus tamen apicem non habent. Que omnia solis debere²⁰ summis pontificibus²¹ auctoritate canonum precipitur, ut per hoc et discretio graduum et dignitatis fastigium summi²² pontificis²³ demonstretur²⁴, sed neque coram episcopo licere²⁵ presbiteris in baptisterium introire, nec presente antistite infantem tingere²⁶ aut²⁷ signare aut²⁸ penitentem sine preceptione episcopi sui²⁹ reconciliare, nec eo presente nisi illo iubente sacramentum corporis et sanguinis Christi conficere nec eo coram posito populum docere uel benedicere aut salutare. nec plebem utique exhortari.

JK+551; H 628.24-41, M 881; ID 6.72; D 68 c 4 var. to apicem non habent only, where Hec enim omnia – gestant figuram was a later addn

⁸ et *add.* K

⁹ Sic quidem LRSKNBPZHO; Si quidem CV²; Sic quod A

¹⁰ eis CKNBZOHQ; *om.* A

¹¹ syneresi CR²B²OH; syrenesi L; sineresi RZ; sirenesi X; syrenensi S; unctione A. id est (cum *add.* DZOQ) unctione *ss* CRXSKNDVPOHQ, *in text* L, *in mg.* BZ.

¹² *corr. fr.* paclytum K, *after* Spiritum A

¹³ Spiritum CLRXSXBVPOHQA; *om.* KND

¹⁴ Sanctum CRXKNDBVPOHQ; *om.* A

¹⁵ -te *ss* C

¹⁶ in missa CKNBHQA; immissa Z; imissam O

¹⁷ cuiuslibet LXS WNDBVPZOHA; cuilibet CK; cuslibet R

¹⁸ corep- CRKNBPZ; coep- OHQA

¹⁹ pontificatus *add. and canc.* A

²⁰ -ere CRXKNB; -eri ZOHA

²¹ *corr. fr.* sacerdotibus V

²² summi CKDBZOHA; summis N

²³ pontificis CKNBZOHQ; sacerdotis A

²⁴ *corr. from* -atur O

²⁵ licere *repeated* O

²⁶ tingere CKNBOH; tinguere ZQA

²⁷ aut (*canc.*) aut B

²⁸ aut CRXKNB; nec ZOHQA

²⁹ ep. sui CKNBOHA; sui ep. Z

42

Quod non omnis confessio sit publice facienda c. ii¹

Leo uniuersis episcopis per Campaniam et Pycenum. Quamuis plenitudo fidei uideatur esse laudabilis, que propter Dei timorem apud omnes erubescere non ueretur. tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata ut ea que penitentiam poscunt non² timeant publicare, renouatur³ tamen inprobabilis consuetudo, ne multi a penitentie remediis arceantur, dum aut erubescunt⁴ aut metuunt inimicis suis⁵ sua facta reserare⁶.

¹ ii CLRSKNBZOH²Q; *om.* XHA

² *ss* V

³ renouatur LRXWKNBVPZOHA; remoueat²ur CSV

⁴ -n- *ss* O

⁵ *ss* A

⁶ a *add.* K

quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio que primum Deo offertur, tunc etiam sacerdoti qui pro delictis penitentium precator accedit⁷. Tunc enim plures ad penitentiam [30rb] poterunt⁸ prouocari si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

JK 545; H 630a.2 - b.6, M 864; cf ID 15.167b as BD 19.159; De pen. D 1 c 89

⁷ prec. (*corr. fr.* peccator B) acc. CNDBZOHA; acc. prec. K

⁸ -erunt CKNBOA; -erint ZHQ

43¹

*De baptismo*²

Leo uniuersis episcopis per Syciliam³. Proprie in morte crucifixi et in⁴ resurrectione ex mortuis potentia baptismatis nouam creaturam condit ex uetere ut in renascentibus et mors Christi operetur et uita, dicente apostolo. An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu in morte ipsius baptizati sumus?⁵ Consepulti⁶ enim sumus cum illo per baptismum in morte ut quomodo surrexit⁷ Christus a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in nouitate uite ambulemus. Si enim conplantati facti⁸ sumus similitudini mortis eius. simul et resurrectionis erimus. Et cetera que latius magister gentium ad commendandum sacramentum⁹ baptismatis disputauit. ut appareret ex huius doctrine¹⁰ spiritu regenerandis filiis hominum et in Dei filios adoptandis illum diem et illud tempus electum in quo per similitudinem formamque mysterii ea que geruntur in membris his¹¹ que in ipso sunt capite gesta¹² congruerent, dum in baptismatis regula et mors interuenit interfectione peccati et sepulturam triduanam imitatur trina dimersio et ab aquis¹³ eleuatio resurgentis instar est de sepulchro. Ipsa igitur operis qualitas docet celebrande generaliter¹⁴ gratie diem¹⁵ legitimum¹⁶ eum esse in quo orta est et uirtus muneris et species actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimum ualet quod ipse Dominus Iesus Christus postea¹⁷ quam resurrexit¹⁸ a mortuis discipulis suis in quibus omnes ecclesiarum presules docebantur et formam et potestatem tradidit baptizandi dicens, Euntes docete¹⁹ gentes baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. De quo utique eos etiam ante passionem potuisset instruere, nisi proprie uoluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cepisse. Additur²⁰ sane huic obseruantie etiam²¹ Pentecostes ex aduentu [30va] Sancti Spiritus²² sacrata sollempnitas, que de Paschalis festi pendet articulo.

¹ *om.* A

² De bapt. CRXKNVPZ; *om.* B (*for* ZOHQ *see below*)

³ Leo uniuersis episcopis per Siciliam de baptismo (de bapt. ZHQ, episcopo O) *as rubric* ZOHQ

⁴ in CKNBZOQ; *om.* H

⁵ An ignoratis – sumus *in mg.* L²

⁶ Consep- CKNBZOQ; Cum sep- H

⁷ surrexit CKNBOHQ; resurrexit Z

⁸ *ss* C

⁹ -dum B

¹⁰ *ss* C

¹¹ his CKNBHQ; iis ZO

¹² sunt capite gesta CKNBZH; gesta sunt capite O

¹³ *corr. fr.* aliquis H

¹⁴ *add. in margin.* C

¹⁵ diem CKNVPZOH; diei B?

¹⁶ *lacuna follows* B

¹⁷ poat P

¹⁸ resurr- LRSWBVPZOH; surr- CXKN

¹⁹ *corr. fr.* dicite X; omnes *add.* ZOH, *om.* CRKNBP

²⁰ autem *add.* KND, *om.* CRXSBVPZOH

²¹ etiam LRXSWKNDBVPZOH; et *ss* C

²² Sancti Sp. CRKBPZOH; Sp. sancti ND

Et²³ cum ad alios dies alia festa pertineant. hec semper ad eum diem qui resurrectione Domini est insignis occurrit. porrigens quodam modo auxiliantis gratie manum, et eos quos a die Pasche aut molestia infirmitatis aut longinquitas itineris²⁴ aut nauigationis difficultas interclusit²⁵ inuitans in²⁶ quibuslibet necessitatibus impediti desiderii sui effectum dono Sancti Spiritus²⁷ consequantur. ITEM²⁸. Hoc autem nos non ex nostra persuasione defendere sed ex apostolica auctoritate seruare satis idoneo probamus exemplo, sequentes beatum²⁹ apostolum Petrum³⁰, qui in ipso die quo omnem credentium numerum promissus Sancti Spiritus repleuit aduentus trium milium populum sua predicatione conuersum lauachro baptismatis consecrauit. Quod sancta³¹ scriptura que apostolorum actus³² continet fideli hystoria docet dicens, His auditis³³, compuncti sunt corde et dixerunt ad Petrum et reliquos apostolos. Quid faciemus uiri fratres? Petrus autem ad illos, Penitentiam, inquit, agite, et baptizetur unusquisque uestrum in nomine Domini nostri Iesu Christi in remissionem peccatorum uestrorum et accipietis donum Sancti Spiritus³⁴.

JK 414; H 612.b.23 - 613.a.9 to consequantur, 613a.25- 42 (Item hoc - end), M 872, 873; ID 1.45-46 divided as OHQ; De cons. D 4 c 13

²³ enim *add. and canc.* Z

²⁴ *corr. fr.* iten- B

²⁵ -usit CRKNBV(ss)ZOQ; -udit H

²⁶ in CRKNBVP (*obscure mark of correction here in K*); *om.* D; ut D²ZOH

²⁷ Sancti Spiritus CRXKNBP; Spiritus Sancti H; Sancti ZOQ

²⁸ *Rubric* OHQ

²⁹ *om.* P

³⁰ ap. Petr. CRNDVPZOQ; Petr. ap. SKBH

³¹ sancta CXSBVPZO; sacra KND

³² actus CKDBZO; *om.* N

³³ auditis CKDBZO; audistis N

³⁴ sancti Sp. CRKNVPZO; Sp. sancti B

44

Item¹. Non esse celebrandum baptismum in Epyphania²

Si quis autem Epyphanie festiuitatem que in suo ordine debito honore ueneranda est ob hoc existimat priuilegium habere baptismatis, quia hoc quidam putant, quod in eadem die Dominus ad baptismum sancti Iohannis accesserit. Sciat illius baptismi aliam gratiam, aliam³ fuisse rationem nec ad eandem pertinuisse uirtutem qua⁴ per Spiritum Sanctum renascuntur de quibus dicitur. Qui non ex sanguinibus neque ex uoluntate⁵ carnis. neque ex uoluntate⁶ uiri. sed⁷ ex Deo nati sunt. Dominus enim nullius indigens remissione peccati nec querens remedium renascendi sic uoluit bap [30vb] tizari quomodo et⁸ uoluit circumcidi⁹. Hostiamque pro se emundationis offerri ut qui factus¹⁰ erat¹¹ ex muliere sicut apostolus ait, Fieret¹² et sub lege quam non

¹ *after* Epyph. P

² bapt. in Ep. CKNBPOHA; bapt. in Ep. Domini LRXSV; in Ep. bapt. Z

³ aliam CKNBZO; *om.* A. In P p 63 and c 44 ends here, and p 64 (*the verso*) begins with c 45; the rest of c 44 is in the middle of c 50 (p 65).

⁴ uirtutem qua CRKNVZO; uirtutem quia B; ueritatem quia A

⁵ uoluntate CRSBZO; uoluptate KND

⁶ uoluntate CKNDBO; uoluptate Z

⁷ *added by* H²

⁸ et CNDBZO; *om.* K

⁹ uol. circ. (*corr. fr.* -ile N) CKNBZO; circ. uol. H

¹⁰ *corr. fr.* facturus R²

¹¹ erat CKNB; fuerat ZOHA

¹² Fieret CKNBZO; Fiere A

uenerat¹³ soluere sed implere¹⁴ et implendo finire, sicut apostolus predicat dicens, Finis autem legis Christus ad iusticiam omni credenti. Baptismi autem sui in se condidit sacramentum. quia in omnibus primatum tenens se docuit esse principium. Et tunc regenerationis potentiam sanxit. quando de latere ipsius profluxerunt¹⁵ sanguis redemptionis et aqua baptismatis.

JK 414; H 613.b.5-32, M 873-4; ID 1.47; IP 1.18; De cons. D 4 c 14

¹³ uenerat CRXKNBZ; nouant O; nouerat HQA

¹⁴ implere CKNBOHA; adimplere Z

¹⁵ profluxerunt CKNBZOQ; prefluxerunt H; fluer' A

45

Idem Ianuario episcopo Aquileiensi. De reuertentibus ab heresi

Saluberrimum enim¹ et spiritualis medicine utilitate plenissimum est², ut siue presbiteri, siue dyaconi, siue subdyaconi³ aut cuiuslibet ordinis⁴ clerici qui se correctos⁵ uideri uolunt atque ad catholicam fidem quam pridem amiserant rursum reuerti ambiunt prius errores suos et ipsos auctores erroris a se⁶ dampnatos sine⁷ ambiguitate fateantur et⁸ sensibus prauis etiam peremptis nulla desperandi supersit occasio. nec ullum membrum talium possit societate⁹ uiolari, cum per omnia illis professio propria ceperit obuiare. Circa quos etiam illam canonum constitutionem precipimus custodiri. ut in magno habeant¹⁰ beneficio si adempta¹¹ sibi omni spe promotionis in quo inueniuntur ordine stabilitate¹² perpetua maneant¹³ si tamen iterata unctio¹⁴ non fuerint maculati.

JK 416; H 615a.47-b.2, M 868; ID 6.97; +C 1 q 7 c 21

¹ enim LRXSWBPZOHA; enim and lacuna C; est enim KND

² est CKDBZOHA; om. N

³ siue subdyaconi CRXKDBVP; uel subdiaconi ZOHA; om. N

⁴ corr. fr. -ines Z

⁵ correctos CKNBZHA; correptos O

⁶ a se CKNBZOHQ; esse A

⁷ omni add. KND, om. CRXSBPZOHA

⁸ corr. to ut K

⁹ societate CKNBOHA; sociate Z

¹⁰ habeant C²LR²SWDBVPZOHA; habent CRXKN

¹¹ adempta CKNBVZOA; adepta HQ

¹² -ate CRKDBPZOHA; -ati K²N

¹³ perpetua maneant CRXSBPZOHA; permaneant KND

¹⁴ unctio CLRXSWKDVP²; uel tinctio ss C; tinctio D²NBVZOH; tictione A

46

Idem¹ Rustico episcopo Narbonensi. De stabilitate non mutandorum et discretione temperandorum²

Sicut quedam sunt que nulla possunt ratione³ conuelli. ita multa sunt que aut pro necessitate temporum aut pro consideratione etatum oporteat temperari, illa semper conditione⁴ seruata ut in his que uel dubia fuerint aut obscura id nouerimus sequendum quod nec preceptis euangelicis contrarium nec decretis sanctorum patrum inueniatur aduersum.

JK 544; H 616b.19-27, M 890; Prol. 126; D 14 c 2 as here, not as AL 2.76

¹ Idem CKNBZHA; Item O

² De stab. - temp. in mg. to c 47 G, in mg to c 46 ZO

³ ratione CKNBZOHQ; nomine A

⁴ etatum - conditione in mg. B

47

Idem¹. De [31ra] legitimis² et non legitimis nuptiis³

Non omnis mulier uiro iuncta uxor⁴ est uiri, quia nec omnis filius heres est patris. Nuptiarum autem federa inter ingenuos sunt legitima et inter equales et multo prius hoc ipsum Domino constituyente quam initium Romani iuris existeret. Itaque aliud est uxor. aliud concubina, sicut aliud⁵ ancilla, aliud⁶ libera. Propter quod etiam apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem testimonium ponit ex Genesi, ubi dicitur Abrahe, Eice ancillam et filium eius. Non enim heres erit filius ancille cum filio meo Ysaac⁷. Vnde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut preter sexuum coniunctionem que haberet⁸ in se Christi et⁹ ecclesie sacramentum. dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium in qua docetur nuptiale non fuisse ministerium¹⁰. Igitur cuiuslibet loci clericus, si filiam suam uiro habenti concubinam in matrimonium dederit¹¹, non ita accipiendum est¹² quasi eam coniugato dederit, nisi forte illa mulier et ingenua facta et dotata legitime et publicis nuptiis honestata uideatur. Paterno arbitrio uiris iuncte carent culpa si mulieres que a uiris¹³ habebantur in matrimonio non fuerint¹⁴, quia aliud est nupta. aliud concubina¹⁵.

JK 544; H 616b.67 - 617a.28 (c 4), M 891-2; ID 8.74 (pt only).8.139 (inscr. var. as BD 9.1); IP 6.23 as ID 8.74, 6.35 as ID 8.139; +C 32 q 2 c 12

¹ Idem CLRXSWBVP; *om.* KN; Item ZOHA; D *has rubric*: Que sint legitima coniugia

² nuptiis *add.* HQA, *om.* CKXNBVZO

³ nuptiis CRXKNBVZO²; nuptitiis O; *om.* HQA

⁴ mulier (uxor *ss*) L

⁵ *corr. fr.* alia Z

⁶ *corr. fr.* alia Z

⁷ meo Ys. *in mg.* L²

⁸ haberet CKNBZOHQ; hereret A

⁹ et C²LRXSWKNBVPZOH; *om.* C; et *with a mark of abbrev.* A

¹⁰ ministerium RXWKNDVBPZO²HA; misterium CLSV²O

¹¹ nisi forte illa mulier *add. and canc.* N

¹² acc. est CRSBVPZOHA; est acc. KND

¹³ que a uiris *ss* R

¹⁴ fuerint CRSKNDV²; fuerunt BVPZO; fuer' A; sic erunt H

¹⁵ N (*mg.*) Iuuenalis. Omne a'i uitium tanto [?] conspectius in se crimen habet quanto maior qui peccat habetur. V' qui maior est in ordine maior sit in crimine et quanto altior gradus tanto grauior casus; *at foot of leaf in small hand* O *adds* Ag. Non habent nuptie in se Christi et ecclesie sacramentum si eas non subsequatur commixtio sexuum. Nec pertinere poterit illa mulier ad matrimonium cum qua docetur non fuisse commixtio sexuum.

48

Idem Anastasio episcopo Thessalonicensi. De castitate ministrorum

Sacerdotum enim tam¹ excellens est electio ut hec² que in aliis membris ecclesie non uocantur ad culpam in illis tamen habeantur illicita. Nam cum³ extra clericorum ordinem constitutis nuptiarum societati et procreationi filiorum studere sit liberum. ad exhibendam⁴ tamen perfecte continentie puritatem⁵ nec subdiaconibus quidem carnale conubium conceditur. ut et⁶ qui habent sint tanquam non habentes. et qui⁷ non habent permaneant singulares. Quod si in hoc ordine qui quartus est⁸ a capite dignum

¹ tam CKNBZHQ; eam A; ta O

² *ss after* que Z

³ cum CKDBZOHA; *om.* N

⁴ -am CKNBZHA; -um O

⁵ -u- *ss* C

⁶ et CKDBZOHA; *om.* N

⁷ habent - et qui *om.* A

⁸ est CKNBOHA; *om.* Z

est custodiri. quantomagis in primo [31rb] uel secundo tercioue seruandum est, ne aut leuitico aut presbyterali honore. aut episcopali excellentia quisquam idoneus estimetur. qui⁹ se a uoluptate luxurie necdum¹⁰ refrenasse detegitur¹¹.

JK 411; H 619b.3-21, M 858; ID 6.98 (cf ID 6.221 as BD 2.148); IP 3.100 (Ad exhibendam tamen – singulares only); D 32 c 1

⁹ a add. A

¹⁰ Z microfilm omits fos 51v-2 from here, and resumes at 52v in 1.45.1 below.

¹¹ detegitur CKNBZOHQ; detetigitur A

49

Idem uniuersis episcopis per Affricam. De uirginibus incorruptis

De his autem que in sacro uirginitatis proposito constitute barbaricam pertulerunt uiolentiam et integritatem pudoris non animo sed corpore perdiderunt. ea nobis uidetur seruanda moderatio ut neque in uiduarum deiciantur gradum, neque in sacrarum et¹ perseuerantium uirginum numero censeantur. Quibus si in omnibus uirginalibus perseuerant. et castimonie soliditatem mente custodiunt, sacramentorum non est neganda communio. Quia iniustum est illas in eo uel argui uel notari quod non uoluntas admisit sed uis hostilis eripuit.

JK 410; H 624.33-39, om. M; ID 7.87 (insc. variant as BD 8.69)

¹ et CKNBOHQ; om. A

50

Idem Leoni¹ Rauennensi episcopo². De his qui utrum baptizati³ sint nescitur

Cum itaque baptismi sui nichil recordetur qui regenerationis est cupidus. nec alter attestari⁴ de eo⁵ possit qui sciat consecratum⁶. nec ille qui consecratur. scimus quidem inexpiabile⁷ esse facinus. quotiens iuxta hereticorum dogma contra sanctorum patrum instituta cogitur aliquis lauachrum quod regenerandis semel tributum est bis subire. apostolica reclamante sententia. que nobis unam predicat in Trinitate deitatem, unam in fide confessionem, unum in baptisate sacramentum. Sed in hoc nichil⁸ simile formidatur, quoniam non potest in iterationis crimen uenire quod factum esse omnino nescitur. Atque ideo quotiens persona talis inciderit⁹, solita primum examinatione discutite. et longo tempore nisi forte supremus finis immineat indagate. utrum nemo penitus sit qui testimonio suo iuuare possit ignorantiam nescientis. et cum constiterit¹⁰ hunc qui baptismatis indiget sacramento sola inaniter suspitione prohiberi¹¹, accedat [31va] intrepidus ad consequendam gratiam. cuius in se nullum scit esse uestigium. Nec uereamur¹² huic ianuam salutis aperire¹³ quam nunquam ante docetur ingressus.

JK 543; H 626b.26-55, M 876; ID 1.48; De cons. D 4 c 112

¹ Leoni CRXSKBVPNOQA; om. W; Leonis H

² Rau. (Rauanensi O) ep. LRXKNBVPOHA; ep. Rau. C; Rauannensi S; ep. Leo Nirauensiensi W

³ utrum bapt. CKDBOHA; bapt. utrum N

⁴ att- CKNDBHA; ast- O

⁵ de eo CD(before att.)KBOHA; om. N

⁶ P adds here: fuisse rationem – aqua baptismatis (from c 44, qv)

⁷ inexpiabile CKNBOH; inexpiabilem Q; inexpugnabile A

⁸ nichil CKNBOQA; om. H

⁹ inciderit LRXSWKNBVPOHA; incederit C

¹⁰ con- ss K

¹¹ prohiberi CKDBOHA; inhiberi N

¹² uereamur CLWNBVPOHA; uereantur RXSKD

¹³ corr. fr. accipere C

Idem Dyoscoro Alexandrino episcopo. Plusquam unam¹ missam faciendam esse² in die

Necesse est autem ut quedam populi pars sua deuotione priuetur si unius tantum misse more seruato³ sacrificium offerre non possunt nisi prima diei parte conuenerint. Studiose⁴ ergo fraternitatem tuam familiariter admonemus, ut quod nostre consuetudini ex forma paterne traditionis insedit. tua quoque cura⁵ non negligat, ut per omnia nobis fide et actibus congruamur⁶. Propter quod remeante filio nostro Possidonio presbitero hanc ad dilectionem tuam epistolam dedimus perferendam, qui nostris processioneibus atque⁷ actionibus frequenter interfuit, et totiens ad nos missus quid in omnibus apostolice sedis auctoritas teneret⁸ agnouit.⁹

JK 406; H 627b.46-62, M 780; ID 2.87; De cons. D 1 c 51

A 1. XLIV HYLARIUS

1

¹⁰Vt ea que illicite episcopus¹¹ uel decessor eius ordinauit ab eo qui superest emendentur¹²

Hylarius episcopus ecclesie¹³ catholice¹⁴ urbis Rome synodo presidens dixit. Quod quis commisit¹⁵ illicite, aut¹⁶ a¹⁷ decessoribus suis inuenit admissum, si proprium periculum uult uitare dampnabit. Nos enim in nullo uolumus¹⁸ seueritatem ultionis exercere. Sed qui in causis Dei uel contumacia uel in aliquo excessu deliquerit aut ipse quod perperam facit abolere noluerit ipse quicquid in alio non resecauerit inueniet. Quod ut deinceps possit tenacius custodiri, si placet omnes sententias et subscriptiones proprias¹⁹ commodate, ut²⁰ synodali iudicio²¹ aditus claudatur illicitus.²²

JK i.76; H 630b.12-23 (c 4a), M 923; C 35 q 9 c 3, of which the end from uitare dampnabit is a later addn

¹ ss R²

² esse CRXKDVOA; om. NBP; H obsc.

³ more seru. CRKNDVPOHA; seru. more B

⁴ -e ss C

⁵ cura CKNBVHA; om. O

⁶ -amur LRXSWK?NBVPOHA; -amus CD

⁷ atque CKNVPOHA; et B

⁸ auct. teneret (-t ss C) CRXWBVPOHA; ten. auct. KND

⁹ Explicit add. LRXS

¹⁰ Hilarius add. LRXW; Hylarius papa add. S

¹¹ ss O

¹² -entur CLRWKBVPOQA -etur XNDO²

¹³ ep. eccl. CWNDBOHA; eccl. ep. K

¹⁴ ca add. and canc. N

¹⁵ quis comm. CLRXSBVPOHQ; quid comm. W; comm. quis KND; commisit A

¹⁶ aut CKNBOHQ; om. A

¹⁷ a CKDBOHA; om. N

¹⁸ uol- CKNBOHQ; nol- A

¹⁹ ss V²

²⁰ in add. ss K

²¹ iudicio CRXKNBV; concilio OHQA

²² Explicit add. S

A 1. XLV SIMPLICIUS

1

*Simplicius papa*¹. *Vt nullus episcopus sibi eligat successorem cap. v*

Preterea fratres noua et inaudita sicut ad nos missis de Hyspaniis epistolis sub certa relatione peruenit, in quibusdam locis peruersitatum semina subinde nascuntur. Denique non nulli episcopatum qui non nisi [31vb] meritis precedentibus datur non diuinum munus sed hereditarium putantes esse compendium et credunt sicut res caducas atque mortales ita sacerdotium uelut² legatorio aut³ testamentorio⁴ iure posse dimitti. Nam plerique sacerdotes in mortis confinio constituti locum suum feruntur aliis designatis nominibus subrogare. Scilicet ut non legitima expectetur electio. sed defuncti gratificatio pro populi⁵ habeatur assensu⁶, quod quam⁷ graue sit⁸ existimatis. Atque ideo si placet⁹ hanc¹⁰ licentiam generaliter¹¹ ecclesiis auferamus.

Recte Hilarius; JK i.76; H 630b.36-54, M 923-4; ID 5.104 as Hilarius

¹ Simplicius papa CLRXSWVP; Simplicius KNDB; *om. without indication of attribution OHQA*

² uelut CKNBOQA; uel H

³ aut CKNBOQ; uel H; *om. A*

⁴ -orio CKNBQ; -ario OHA

⁵ pro populi CRXSOHQ²; populi LWKNDBVP; propuli QA

⁶ *corr. from* consensu O

⁷ quam CLSWK²D²BVPOHA*; cum RXKND

⁸ sit CKDBOHA; *om. N*

⁹ si placet *add. ss V*², etiam *add. OHQA**, *om. CRXKNB*

¹⁰ *Z microfilm resumes*

¹¹ omnibus *add. S, om. CRXKNMBPZOHA*

2

*Simplicius papa Iohanni Rauennati*¹

Si quid esses intuitus² ecclesiastice discipline uel siquid apud te sacerdotalis modestie teneretur, non plectibiles perpetrarentur excessus. A quibus si nullo te paternarum regularum poteras continere precepto, saltem sancte³ memorie predecessoris tui fueras reuocandus exemplo. Qui cum faciendo presbiterum minus deliquisset inuitum, senserat tamen dignum pro tali usurpatione iudicium. Vbi ista didicisti que in fratrem et coepiscopum nostrum Gregorium non electione sed inuidia perpetrasti quem inexcusabili uiolentia protrahi ad te passus es atque uexari⁴, ut ei honorem⁵ tantum non per animi⁶ tranquillitatem sed per amentiam sicut dicendum irrogares. Neque enim talia potuissent fieri sanitate consilii. Nolumus exaggerare quod gestum est, ne cogamur iudicare quod dignum est. Nam priuilegium meretur amittere⁷ qui permissa sibi abutitur potestate. ITEM IPSE⁸. Denunciamus autem quod si post hac quicquam presumpseris, et aliquem seu episcopum seu presbiterum seu dyaconum inuitum facere⁹ forte¹⁰ credideris, ordinationes tibi Rauennatis¹¹ ecclesie uel Emiliensis noueris auferendas¹².

¹ *mg. C; -n- ss R*

² *corr. fr. inuitus Z*

³ sancte CKNBZHQA; *om. O*

⁴ *corr. to -are K*

⁵ -orem CKNBZHQA; -ore O

⁶ per animi CLRWK²D²BZOHQA; paramini KN; perarimini D

⁷ amittere CKNBZHQA; admittere O

⁸ ipse *ss V; rubric to new section in HQO; QA add. Ex decretis Gelasii pape, A continues de autenticis et apocrifis scripturis*

⁹ inu. facere CLRWKNVZ²; facere inu. B; inuitum P; inuitum faceret ZOHQA

¹⁰ *om. P*

¹¹ -n- *ss C; -ena- R*

¹² *Explicit add. RXSW; C has an illeg. marg. add., beginning with N (at least 5 words)*

JK 583; M 931; ID 5.140 to abutatur potestate as BD 1.29; D 74 c 7 (Vbi ista - end), C 25 q 2 c 23 (Denunciamus - end)

A 1. XLVI GELASIVS¹

- ²i. Que scripture sint autentice et que apocriphe
ii. Quod non possit uenia dari in errore durante [32ra]
iii. Non esse iterum disputandum contra heresim ante dampnatam
³iiii. De institutis ecclesiasticis pro temporum qualitate moderandis
v. Vbi nulla urget necessitas instituta patrum non esse uiolanda
vi. Vt cum defuerint cleri, de monachis eligantur
vii. Vt nulla precia de baptizandis et consignandis fidelibus exigantur⁴
viii. Non debere fieri baptisma preter Pascha et Pentecosten nisi necessitas cogat
viiii. Ordinationes non esse faciendas nisi in ieiunio quatuor temporum
x. Ne illiteratus uel membro imminutus ad clerum promoueat
xi. De tricennali possessione
xii. De promotione monachorum nouiter conuersorum uel laicorum
xiii. Ne dyaconi baptizent sine episcopo uel presbitero
xiiii. De tempore consecrandarum uirginum
xv. De non uelandis uiduis ab episcopo
xvi. De non recipiendis seruis ad clerum
xvii. Non esse commitenda mysteria uexatis demone uel passione
xviii. De uirginibus propositum uiolantibus
xviiii. De diuidendis redditibus ecclesie
xx. In potestate episcopi facultates ecclesie esse⁵ debere
xxi. De his qui intra anni spacium causam suam coram excommunicatoribus suis⁶ non peregerint. et si obstinato animo sine communionem defuncti fuerint
xxii. De his qui proficere noluerint
xxiii. Item de tricennali possessione
xxiiii. Ne quis⁷ de re in litigio posita sinatur exigere pensiones donec iuridico examine diffiniatur
xxv. De statu parrochiarum qui perpetue etatis firmitate durauit non mutando
xxvi. De his qui alieno iuri debiti absque dominorum suorum licentia⁸ clerici fiunt uel etiam ordinantur
xxvii. De eodem
xxviii. Item de eodem

¹ Incipiunt capitula Gelasii pape S

² capitulatio om. ZOHQA; in CLRXSWKNDMBVP

³ cc. 4-5 reversed B

⁴ corr. fr. elig- B

⁵ non add. N, om. CKDB

⁶ ss C

⁷ Ne quis CLRD²BP; Qui KN; om. D

⁸ dom. suorum lic. CRWKDBP; lic. dom. suorum N

- xxviii. Vt si de spaciis de quibus memoratur orta contentio diffinitio certa processit, intemerata seruetur. Si autem nichil constiterit terminatum pars que fudit prebeat sacramentum
- xxx. De his qui ad presbiterium uenire detrectant
- xxxī. De eo quod sicut ad sacerdocium ecclesiastica [32rb] disciplina debiles corpore non patitur uenire ita et si quis in eo actu fuerit constitutus ac⁹ fuerit sauciatus amittere non potest quod sanus accepit
- xxxii. De uiduarum causis ab episcopis¹⁰ impensius exequendis
- xxxiii. De baptizandis et de his que in die dedicationis offeruntur
- xxxiiii. De seruis ad ecclesiam fugientibus¹¹
- xxxv. Quod iura ecclesiarum non sint turbanda ac priuilegia que metropolitanis uel prouincialibus episcopis decreuit antiquitas non esse frangenda
- xxxvi. Quod decessorum statuta si iusta sint seruanda sunt, si iniusta corrigenda
- xxxvii. Quod nichil perit in ecclesiasticis utilitatibus si aliena reddantur
- xxxviii. De legibus principum que in negociis hominum custodiuntur, circa reuerentiam beati Petri multo magis custodiendis
- xxxviiii. De sacramento integre percipiendo¹²
- xl. De desolatis auxilio proprie defensionis et de his qui pro infirmitate etatis suis¹³ actibus prodesse non possunt
- xli. De libertate clericis dominorum benignitate concessa per oppressionem heredum non auferenda
- xlii. De his qui clericos per uiolentiam¹⁴ opprimunt
- xliii. De episcopo quem clerici sui graui necessitate uexari dicebant
- xliiii. Quod subueniendum sit a Romano pontifice his qui eius remedia sperant in suis negociis
- xliv. Quod iusta dispensatione sit seruandum testatoris arbitrium
- xlvi. De quodam qui ad basylicam confugerat¹⁵
- xlvii. Quod communione sint priuandi qui humanis legibus calcatis et religione abiecta ecclesiastica priuilegia calcare contendunt
- xlviii. Quod non sit eundem contra pontificalia constituta¹⁶
- xlviiii. Quod irreligiosum¹⁷ sit et execrabile si quisquam in sua tuitione susceptos fideliter et sancte non educauerit
- l. Vt quilibet nisi pura conscientia ad sacrosanctam religionem non audeat peruenire
- li. Vt qui ecclesias uiolasse perhibentur accessu earum indigni iudicentur
- lii. De his qui ad ecclesiam confugerint¹⁸ non absque sacerdotis licentia retrahendis
- liii. Quod pia sollicitudo¹⁹ episcopi commodis egentium non sit neganda [32va]

⁹ ac CLRWKNDVP; aut B

¹⁰ -opis CKDBP; -opo N

¹¹ fug- CKDMB; confug- N

¹² percipiendo LSWKNDBVP; custodiendo (uel (*om.* R) percipiendo *ss* CR) CR²X; custodienda R

¹³ suis CL²RXSWBVP; sue is L; sue KNDM

¹⁴ cler. per uiol. LRXSWKNDBVP(*corr. fr.* viontiam); per uiol. cler. C

¹⁵ -erat LRXSWKNDBVP; -erit C

¹⁶ constituta CLRXSWP; instituta KNDMBV

¹⁷ ir- *ss* C

¹⁸ -erint CRXSWKBP; -erunt NDM

- liiii. De quodam seruo ecclesie qui ausu temerario molitus fuit condere paginam testamenti
 Iv. De culpa non iterum punienda
 Ivi. De rebus ecclesie in quattuor partes diuidendis
 Ivi. De prediis²⁰ ab ecclesia²¹ alienatis ecclesie restituendis
 Ivi. De quodam seruo qui ad ecclesiam confugerat

¹⁹ -do ss C²⁰ prediis CLSWKNDBV; presidiis RX²¹ -c- ss C

1

Ex decretis¹ Gelasii pape. Que scripture sint autentice et que apocriphe²

Post propheticas atque euangelicas et apostolicas³ scripturas quibus⁴ ecclesia catholica⁵ per gratiam Dei fundata est. etiam illud intimandum putauimus quod quamuis uniuerse per orbem catholice ecclesie unus thalamus Christi sit⁶. sancta tamen Romana catholica⁷ et apostolica⁸ ecclesia nullis synodicis⁹ constitutis ceteris ecclesiis¹⁰ prelata est. sed euangelica uoce Domini et Saluatoris nostri¹¹ primatum obtinuit, Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam et cetera. Cui data est etiam¹² societas beatissimi Pauli apostoli¹³ uasis¹⁴ electionis. qui non diuerso sicut heretici¹⁵ garriunt sed uno tempore, uno eodemque die gloriosa morte cum Petro¹⁶ in urbe Roma sub Cesare Nerone agonizans coronatus est. Quamuis¹⁷ aliud fundamentum nemo possit ponere preter id quod positum est. quod est¹⁸ Christus Ihesus. tamen¹⁹ edificationem²⁰ eadem sancta Romana ecclesia post illas ueteris uel noui testamenti quas²¹ regulariter suscepimus etiam suscipi non prohibet scripturas, id est sanctam synodum Nycenam cccxviii patrum mediante Maximo Constantino augusto²², sanctam synodum Ephesinam in qua Nestorius dampnatus est, consensu

¹ Decretis CNDBZOHA; Decerptis K² Que - apocr. CKNBVP; De autenticis (autencinis O) et apocrifis (-isis OQ) scripturis in mg. ZOH (H before Ex - pape above), in text Q, with Ex - Gel. following; whole inscr. and rubric before 1.45.2 A³ atque eu. et ap. CKNBP; et eu. atque ap. ZOA; et ap. atque eu. HQ⁴ quibus CX²KNBZHA; om. O⁵ quibus cath. eccl. in mg. X²⁶ sit LRXSWKNBVPZHOA; sint C⁷ add. Q (mg.), om. A⁸ cath. et apost. ss C⁹ -icis CRKNBPO²; -ocis ZHQA; -is O¹⁰ cet. eccl. CKNBZOA; ecc. cet. HQ¹¹ te add. A¹² etiam CKNBZHQA; om. O¹³ ss SHQO¹⁴ corr. fr. uas H¹⁵ heret- CKNBOHA; herit- Z¹⁶ petus A¹⁷ -uis ss C¹⁸ est C²LXSWKNBPZOHA; om. CR¹⁹ tamen CRNDBZOHQ; tamen ad K; cum A²⁰ -ionem CKNBZO²HQ; -ionis O?; -ione A²¹ post illas ueteris - quas in mg. V²² augusto CLRS(before Const.)XKNZOHA; augustino W. Nicenam cccxviii - augusto in small cramped script over an erasure C; CL(mg.) add: in qua Arrius hereticus condempnatus est. Sanctam synodum Constantinopolitanam mediante Theodosio (Thod- L) seniore augusto in qua Machedonius hereticus (om. L) debitam condempnationem excepit (cf Gratian), om. RXWKNBPZGOHQ

beatissimi²³ Celestini pape, mediante Cyrino²⁴ Alexandrine sedis antistite et Archadio ab Italia destinato, sanctam synodum Calcedonensem mediante Martiano augusto et Anatholio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana et Eutichiana heresis [32vb] simul cum Dyoscoro²⁵ eiusque complicibus dampnate sunt. Item opuscula²⁶ Cecili²⁷, Cypriani martyris et Carthaginensis episcopi²⁸. Item opuscula beati Gregorii Nazannensis²⁹ episcopi. Item opuscula beati Basili³⁰ Capadocii episcopi³¹. Item opuscula beati Athanasii³² Alexandrini episcopi. ³³Item opuscula beati Iohannis Constantinopolitani episcopi. Item opuscula beati Theophyli³⁴ Alexandrini episcopi. Item opuscula beati³⁵ Hylarii Pictauiensis³⁶ episcopi. Item opuscula beati Ambrosii Mediolanensis episcopi. Item opuscula beati Augustini Ypone Regiensis episcopi. Item opuscula beati³⁷ Ieronimi presbiteri. Item opuscula beati Prosperi uiri religiosissimi. Item epistola beati Leonis pape ad Flauianum Constantinopolitanum episcopum³⁸ destinata³⁹ cuius⁴⁰ textus⁴¹ quispiam si usque⁴² ad unum iota disputauerit⁴³ et non eam in omnibus uenerabiliter receperit⁴⁴, anathema sit. Item opuscula atque tractatus omnium patrum orthodoxorum⁴⁵ qui in nullo a sancte Romane ecclesie⁴⁶ consortio deuiarunt. nec ab eius⁴⁷ fide uel predicatione seiuncti sunt, sed ipsius communionis per⁴⁸ gratiam Dei usque in ultimum diem uite sue fuere participes legendos decernimus⁴⁹. Item decretales epistolas quas beatissimi pape diuersis temporibus ab urbe Roma pro diuersorum patrum consolatione⁵⁰ dederunt uenerabiliter suscipiendas. Item gesta sanctorum martyrum que⁵¹ multiplicibus tormentorum⁵² cruciatibus et⁵³ mirabilium confessionum triumphis irradiantur⁵⁴. Quis ista catholicorum dubitet et maiora eos in agonibus fuisse perpressos. nec suis uiribus

²³ beatissimi CKDBZOHA; *om.* N

²⁴ Cyrino CRXKNBP; Cyrillo ZOHA

²⁵ *corr. fr.* Diss- H

²⁶ beati *add.* ZOGHA, *om.* CRXKNB

²⁷ -ci- *ss* C

²⁸ -opi CKNBZOQA; -opis H

²⁹ *corr. fr.* Nanz- A

³⁰ Blasii P

³¹ Cap. ep. CRBZHOA; ep. Cap. KNDP

³² -na- *ss* C; -asis R; -h- *ss* H

³³ *In mg. from here to:* Theoph. Alex. ep. M

³⁴ -o- *ss* A

³⁵ beati LRXWKNDBPZHGOA; sancti CS

³⁶ -iensis LRX(*corr. fr.* Pect-)SWKNPH; -ensis CBZOA

³⁷ *ss* C

³⁸ ep. Const. X

³⁹ -ata CRXKNBPH; -atam ZOQA

⁴⁰ *ss* H

⁴¹ textus CBPZHOA; *om.* RXKND; textum R²S

⁴² si usque CNBPZHOA; suisque KD

⁴³ *corr. to* refutauerit K

⁴⁴ receperit CKNBZOHQ; recesserit A

⁴⁵ -ox- *ss* K; -doxorum *in mg.* M

⁴⁶ Rom. ecc. CRXKDBPQ; ecc. Rom. ZH; Rom. NOA

⁴⁷ ab eius] *corr. fr.* Abius X

⁴⁸ *ss* K

⁴⁹ leg. dec. CKDBZOHA; dec. leg. N

⁵⁰ *corr. fr.* consuetudine L²

⁵¹ que LRXSWBPZHA; que a C; que pro KND; qui O

⁵² tormentorum CKNBZOHQ; cementorum A

⁵³ et CNDBZOHA; *om.* K

⁵⁴ -r- *ss* C

sed Dei gratia et adiutorio uniuersa tolerasse. Sed ideo secundum⁵⁵ antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana ecclesia non leguntur. quia et⁵⁶ eorum⁵⁷ qui scripsere nomina penitus ignorantur, et ab infidelibus aut⁵⁸ dictis superflua aut minus apta⁵⁹ quam rei ordo fuerit esse putantur, sicut cuiusdam [33ra] Cyrici et Iulite, sicut Georgii⁶⁰ aliorumque huiusmodi passionum que ab hereticis perhibentur conscripte⁶¹. Propter quod⁶² ut⁶³ dictum est ne uel leuis subsannandi oriretur⁶⁴ occasio. in sancta Romana ecclesia non leguntur⁶⁵. Nos tamen cum predicta ecclesia omnes martyres et eorum gloriosos agones qui Deo magis quam hominibus noti⁶⁶ sunt. omni deuotione ueneramur⁶⁷. Item uitas patrum Pauli, Antonii, Hylarionis et omnium heremitarum quas tamen uir⁶⁸ beatissimus descripsit Ieronimus. Item actus beati Siluestri apostolice sedis presulis licet eius qui conscripsit⁶⁹ nomen ignoretur, a multis tamen⁷⁰ in urbe Roma catholicis legi⁷¹ cognouimus et pro antiquo usu multe hec imitantur ecclesie. Item scripturam de inuentione dominice crucis et aliam scripturam de inuentione capitis sancti Iohannis⁷². Nouelle quidem relationis sunt et nonnulli eas catholici legunt. Sed cum hec ad catholicorum⁷³ manus aduenerint⁷⁴, beati Pauli apostoli⁷⁵ precedat sententia, Omnia probate. quod bonum est tenete. Iterum Rufinus⁷⁶ uir religiosissimus plurimos ecclesiastici operis⁷⁷ edidit libros, nonnullas etiam scripturas interpretatus est. Sed quoniam beatissimus Ieronimus⁷⁸ in aliquibus eum de arbitrii uoluntate⁷⁹ notauit illa sentimus quam predictum beatum⁸⁰ Ieronimum sentire cognoscimus. Et non solum de Rufino sed etiam de uniuersis quos uir sepius memoratus zelo Dei et fidei religione reprehendit. Item Origenis nonnulla opuscula que uir beatissimus Ieronimus non repudiat legenda suscipimus. Reliqua uero⁸¹ omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda. Item chronica⁸² Eusebii Cesariensis atque eiusdem ecclesiastice hystorie⁸³ libros, quamuis in primo⁸⁴

⁵⁵ *corr. from* Christus K

⁵⁶ et CLRKD²BPZOHA; *om.* ND

⁵⁷ *ss* C

⁵⁸ aut CRKNPZOHA; uel B

⁵⁹ *corr. to* aperta H

⁶⁰ Georgii CRXS³KNBZOH; Gregorii R²S; Georgi A

⁶¹ conscripte CKNBZOHQ; scripte A

⁶² quod CKNBZOH; que A

⁶³ *in mg.* M

⁶⁴ subs. or. CKNBZHA; or. subs. O

⁶⁵ eccl. non leg. CKDBZOHA; non leg. eccl. N

⁶⁶ noti CKNBZOHQ; nati A

⁶⁷ -amur CKNBZOHQ; -antur A

⁶⁸ uir CKNBZHA; *om.* O

⁶⁹ conscripsit CKNBZO; scripsit HQA

⁷⁰ tamen CKNBZOQ²A; enim HQ

⁷¹ *corr. fr.* legis H

⁷² sancti Iohannis CXKNBP; Iohannis baptiste ZOHA

⁷³ coth- X

⁷⁴ peruenerint R²S

⁷⁵ *ss* O

⁷⁶ Rufinus A

⁷⁷ operis CKDBZOHA; ordinis NG

⁷⁸ -r- *ss* H

⁷⁹ uoluntate LRXWKNDP; libertate R²SBZGOHA; ? C

⁸⁰ beatum CKNBZHA; *om.* O

⁸¹ uero CXKNB; autem ZGOHA

⁸² -icia N; -ni- *ss* A

⁸³ eccl. hist. CXKNBP; hist. eccl. ZOHA

narrationis sue libro⁸⁵ tepuerit, et post in laudibus atque excusatione Origenis scismatici unum conscripserit librum propter rerum tamen singularem noticiam que ad [33rb] instructionem⁸⁶ pertinet usquequaque non dicimus renuendos. Item Orosium uirum eruditissimum⁸⁷ collaudamus quia ualde necessariam aduersus paganorum calumpnias⁸⁸ ordinauit hystoriam⁸⁹ miraue breuitate contexit. Item uenerabilis uiri Sedulii Paschale⁹⁰ opus quod heroicis descripsit uersibus⁹¹ insigni laude preferimus. Item Iuuenci nichilominus laboriosum opus non spernimus sed miramur. Cetera que ab hereticis siue scismaticis conscripta uel predicta sunt nullatenus recipit catholica et apostolica Romana ecclesia. E quibus pauca que ad memoriam uenerunt et catholicis uitanda sunt credimus⁹² subdenda⁹³.

Ariminensem sinodum a Constantino cesare⁹⁴ Constantini⁹⁵ augusti filio congregatam⁹⁶, mediante Tauro⁹⁷ prefecto ex tunc et nunc et⁹⁸ usque in eternum confitemur esse dampnatam. Itinerarium nomine Petri apostoli quod appellatur sancti Clementis libri decem apochriphum. Actus nomine Thome apostoli apochriphi, Actus nomine Petri apostoli apochriphi⁹⁹, Actus nomine Philippi apostoli apochriphi, Actus nomine Andree apostoli apochriphi, Euangelium nomine Mathie apochriphum, Euangelium nomine Petri apostoli apochriphum¹⁰⁰, Euangelium nomine Iacobi minoris apochriphum, Euangelium¹⁰¹ nomine Barnabe¹⁰² apochriphum, Euangelia¹⁰³ nomine Thome¹⁰⁴ quibus¹⁰⁵ Manichei utuntur apochripha¹⁰⁶. Euangelia¹⁰⁷ nomine¹⁰⁸ Bartholomei apostoli apochripha, Euangelia que falsauit Lucianus apochripha, Euangelia que falsauit Isicius apochripha. Liber de infantia Saluatoris et de Maria uel obstetrice¹⁰⁹ apochriphus, Liber qui appellatur Pastoris apochriphus. Libri omnes quos fecit Leucius¹¹⁰ discipulus diaboli apochriphi. Liber qui appellatur Fundamentum apochriphus, Liber qui appellatur Thesaurus apochriphus, Liber de filiabus Ade lecto Geneseos apochriphus, Liber qui appellatur¹¹¹ Actus Tecele et Pauli apostoli apocriphus,

⁸⁴ primo CLRXWBPZOHA; primum KND

⁸⁵ libro CLRWBPZOHA; librum KND

⁸⁶ -ionem CKNBOHA; -inem Z

⁸⁷ erudent- A

⁸⁸ in mg. M

⁸⁹ historiam CKNBZHA; uictoriam O

⁹⁰ Paschale CKNBZO; Pasche HQA?

⁹¹ uersibus CKNBZOHQ; usibus A

⁹² credimus CKNBZOA; credidimus H

⁹³ uit. - subd.] credimus uitanda subdenda sunt Q

⁹⁴ repeated G

⁹⁵ corr. to -antio Z

⁹⁶ congregat- A

⁹⁷ Tanro B

⁹⁸ et CND²BPZOHA; om. KD

⁹⁹ Actus nomine Petri ap. apoc. before Actus nomine Andree below A

¹⁰⁰ Eu. nomine Thome - utuntur apoc. here HQ

¹⁰¹ corr. fr. -elia R

¹⁰² apoc. CBZOA; apostoli apoc. KNH; apostoli P.

¹⁰³ -elia CRKNB; -ium ZHA; O uncertain

¹⁰⁴ apostoli add. S²H, om. CLXKNBZOA

¹⁰⁵ corr. from qui O

¹⁰⁶ after Thome GQ; see above for HQ

¹⁰⁷ -lia CKNBZ; -lium HQA; Eu' O

¹⁰⁸ nomine CRKNBZO; om. HQA

¹⁰⁹ abstet- A

¹¹⁰ corr. from Leuticius G

¹¹¹ -atur C?KBPZOHA; -atus est N; appell' D

Liber qui appellatur Nepotis apocrifus¹¹², Liber prouerbiorum qui ab [33va] hereticis conscriptus¹¹³ et Sancti Syxti nomine prenotatus est¹¹⁴ apochriphus. Reuelatio que appellatur Pauli apostoli apochripha¹¹⁵, Reuelatio que appellatur Thome apochripha, Reuelatio que appellatur Stephani apochripha, Liber qui appellatur Transitus sancte Marie apochriphus, Liber qui appellatur Penitentia Ade apochriphus, Liber de Vegia nomine gigante apochriphus¹¹⁶ qui cum dracone post diluuium ab hereticis pugnasse perhibetur¹¹⁷, Liber qui appellatur Testamentum Iob apochriphus, Liber qui appellatur Penitentia Origenis apochriphus, Liber qui appellatur Sancti Cypriani¹¹⁸ apochriphus. Liber qui appellatur Iamne Penitentia¹¹⁹ et Manbre apochriphus, Liber qui appellatur Physiologus laus apostolorum apochriphus. Liber qui appellatur Sortes apostolorum¹²⁰ apochriphus¹²¹, Liber qui¹²² appellatur Physiologus qui ab hereticis conscriptus et¹²³ beati Ambrosii nomine signatus est apochriphus. Hystoria Eusebii Pamphyli apochripha. Opuscula Tertulliani apochripha. Opuscula Lactantii¹²⁴ apochripha, Opuscula Affrici apochripha, Opuscula Postumiani¹²⁵ et Galli apochripha, Opuscula Montani et¹²⁶ Priscille¹²⁷ et Maximille¹²⁸ apochripha¹²⁹, Opuscula omnia Fausti manichei¹³⁰ apochripha, Opuscula Commodiani apochripha. Opuscula alterius Clementis Alexandrini¹³¹ apochripha, Opuscula Tharsi Cypriani apochripha, Opuscula Arnobii apochripha, Opuscula Tyconii¹³² apochripha, Opuscula Cassiani presbiteri Galliarum apochripha. Opuscula Frumentii ceci, Victorini Pictauiensis¹³³ apochripha, Opuscula Fausti Regensis Galliarum¹³⁴ apochripha. Opuscula Frumentii ceci apochripha¹³⁵, Certonem de Christo uirgilianis compaginatum uersibus¹³⁶ apochriphum, Epistola Ihesu ad Abagarum¹³⁷ apochripha, Epistola Abagari¹³⁸ ad Ihesum apochripha, Passio Cirici¹³⁹ et Iulite apochripha, Scriptura¹⁴⁰ que appellatur Contradictio Salomonis apocripha. Hec et his similia que Simon magus, Nicholaus,

¹¹² Liber qui app. Nep. ap. *in mg.* V¹

¹¹³ conscriptus CLRWBPZHQ; conscriptus est KNDO; scriptus A

¹¹⁴ est CRSPZOHQ²A; *om.* KNDBGQ

¹¹⁵ Reuelatio que appellatur Pauli ap. apoc. *om.* A

¹¹⁶ apoc. CKDBZOHA; *om.* N

¹¹⁷ ap. *add.* N

¹¹⁸ -r- *ss* C

¹¹⁹ Iamne Penitentia CRWKNPZOHQ; Pen. Iamne B; Iamne Penitennia A

¹²⁰ a- *ss* C; apostolorum *om.* R; Liber qui app. Physiol. – apostolorum *in mg.* L²

¹²¹ Liber qui appellatur Phys. – apoc. *in mg.* H²

¹²² qui CKNBZOHQ; *om.* A

¹²³ *corr. fr.* est O

¹²⁴ Iact- B

¹²⁵ -iani CRKNBZOQA; -ani H

¹²⁶ et CRXKNVO; *om.* BGZHQA

¹²⁷ Piscille B

¹²⁸ Mamaximille O

¹²⁹ opusc. Montani - apoc. *om.* P; Opuscula Affrici - Max. apoc. *in mg.* V¹

¹³⁰ -ni- *ss* Z

¹³¹ Clem. Alex. CKNBZOHQ; Alex. Clem. A

¹³² -onii CRXWKNDP; -onii SBVZOHQA

¹³³ -ionensis RWKNZBP?OQA; -iensis LXS; -ianensis G?; -onensis H; ? C

¹³⁴ Galliarum C?RXKNBPZOHQ; *om.* A

¹³⁵ Opuscula Frumentii cec. apoc. *om.* N, *in* C?LKDBPZ(*om.* apoc.)OHA

¹³⁶ comp. uers. LRXWBPZOHA; uers. comp. KND; ? C

¹³⁷ Abagarum RXKDB; Adgabarum N; Abagum P²; Abgarum OH²Q²A; Agarum H; Abgarium Q; ? C

¹³⁸ Abagari CRXKNDB; Agari P; Abgari ZOHQA

¹³⁹ Cirici RXSWKNBPZOHA; Ciri L; ? C

¹⁴⁰ -c- *ss* N

Cherintus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samosatenus Fotinus¹⁴¹ et Bonosus, et qui simili errore¹⁴² deferunt¹⁴³. Montanus quoque cum suis [33vb] obscenissimis sequacibus, Apollinaris¹⁴⁴, Valentinus siue Manicheus, Faustus, Affricanus, Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbastius¹⁴⁵, Celertus, Donatus, Eustatius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus¹⁴⁶ Celanensis, Celertius¹⁴⁷, Maximianus¹⁴⁸, Priscillianus, Persilianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus Vnicus, Lampetius, Dyoscorus, Euthincius, Petrus et alius Petrus e¹⁴⁹ quibus unus Alexandriam alius Antiochiam maculauit, Acatius Constantinopolitanus cum¹⁵⁰ sociis suis, necnon et omnes heresiarche, heresisque eorum discipuli siue scismatici quod¹⁵¹ docuerunt uel conscripserunt quorum nomina minime retinentur, non solum repudiata, uerum etiam ab omni Romana ecclesia catholica et¹⁵² apostolica eliminanda atque cum suis auctoribus auctorumque¹⁵³ subsequacibus sub anathemate indissolubili uinculo in eternum confitemur esse dampnata.

[N.B. That apoc. and Euangel. expansions here cannot be collated with profit, since the forms are usually heavily contracted; much of C is illeg.]

JK 700; H 635a-637b, M 984-8; Thiel 1.454; Coll. Sem. 1.126-7; ID 4.64-65 as BD 3.220-1; IP 2.91, 2.123; D 15 c 3

¹⁴¹ Fotinus C?RKNBZOHQ; Fortenus A

¹⁴² herrore corr. fr. horore O

¹⁴³ deferunt RXSKDBVP; defecerunt LWV²ZOHA; ferunt K²; deferuntur N; ? C

¹⁴⁴ Apollinaris CRXSKNV²P; Apollonaris LBVZOHQA; Apollonarius G

¹⁴⁵ -astius CKNBZOHQ; -astinus A

¹⁴⁶ ss K

¹⁴⁷ Celertius RXSWNDBVZOH; Cellertius CK; uel clercius L; Celertus PQ; Celertinus A

¹⁴⁸ Maximianus CKNBZHOA; Maximinius O²

¹⁴⁹ e CKNBZOHQ; om. G

¹⁵⁰ cu O

¹⁵¹ quod CKDBZOHQ; om. N

¹⁵² et CKNBZOHQ; om. A

¹⁵³ auctoribus auctorumque CKNBZOH; actoribus actorumque Q; auctorum auctoribusque A

2

De iusta dampnatione Achatii¹. Quod non possit uenia dari in errore duranti²

Gelasius Fausto³ magistro fungenti legationis officio Constantinopolim. Legatur ex quo est⁴ religio Christiana uel certe detur exemplum in ecclesia Dei a quibuslibet pontificibus aut ab ipsis apostolis, ab ipso denique Salvatore ueniam nisi se corrigentibus fuisse concessam. Auditum autem sub isto celo non⁵ legitur omnino nec dicitur quod eorum uoce depromitur, ⁶Date nobis ueniam ut tamen nos⁷ in errore duremus. Id quoque par esse⁸ ostendant qui nobis canones nituntur opponere quibus hoc⁹ canonibus, quibus regulis qua lectione, quoue¹⁰ documento siue a maioribus nostris siue ab ipsis apostolis quos potiores merito fuisse non dubium est seu ab ipso

¹ De - Achatii in mg. H

² rubr. in mg. ZO; text HQ; om. A

³ facto O

⁴ repeated H

⁵ non CLRXKNBP; nec ZOHQA

⁶ New section begins here in A, with rubric: Quod non possit uenia dari in errore duranti

⁷ nos CRKDBZOHQ; om. N

⁸ par esse CRXKNBP; est GO; par est Z²HQ; pars est ZA

⁹ hoc CKBPZOHQ; om. N; hec D

¹⁰ quoue CXKNBP; quo uel ZOHA

Domino Salvatore qui iudicaturus creditur¹¹ uiuos¹² et mortuos siue factum est unquam uel faciendum esse mandatur¹³. Mortuos suscitasse legimus Christum, in errore mortuos [34ra] absoluisse non legimus. Et qui hoc certam faciendi solus¹⁴ habuit potestatem¹⁵. beato Petro mandat principaliter apostolo, Que ligaueris super terram ligata erunt¹⁶ et in celo et que¹⁷ solueris super terram soluta erunt¹⁸ et in celo¹⁹. Super terram, inquit, nam²⁰ in hac ligatione²¹ defunctum nusquam dixit absolui. Non solum presuli apostolico²² facere licet. sed²³ unicuique²⁴ pontifici quo scilicet²⁵ quemlibet locum secundum regulam hereseos ipsius ante²⁶ dampnate²⁷ a catholica communione²⁸ discernunt²⁹. Achatius quippe non fuit noui uel proprii inuentor erroris ut in eum noua scita³⁰ procederent. Sed alieno facinori suam communionem miscuit. Itaque necesse fuit ut in illam recideret³¹ iusta lance sententiam qua cum suis successoribus per conuentiam³² synodalem susceperat auctor³³ erroris³⁴. Nobis opponunt canones dum³⁵ nesciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipsi uenire se produunt quod prime sedi sana rectaque suadenti parere diffugiunt³⁶. Ipsi sunt canones qui appellationes³⁷ totius ecclesie ad huius sedis examen uoluere differi³⁸. Ab ipsa uero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt ac per hoc illam de tota³⁹ ecclesia iudicare, ipsam⁴⁰ ad nullius commear⁴¹ iudicium, nec de eius unquam preceperunt⁴²

¹¹ -itur CLSWK²DBVPZOHA; -iturus RXKN

¹² *All from here to errore mortuos below in mg. M*

¹³ *A begins new section, with rubric: Viuenti tantum posse dari ueniam; same rubric in mg. XZOG??HQ*

¹⁴ *corr. fr. salus Z*

¹⁵ *in mg. M*

¹⁶ *ligata erunt CRBPZO; erunt ligata KNHA*

¹⁷ *corr. fr. quecumque Z*

¹⁸ *soluta erunt CKNBZOQ; erunt soluta HA*

¹⁹ *et que solueris - in celo in mg. W²; L(mg.)SW begin new section with rubric: Viuenti tantum (tamen W) posse dari (dare S) ueniam. Same passage added in text L, in mg. R²X²P (P with no break)*

²⁰ *na O*

²¹ *leg- A*

²² *Licere cuicumque pontifici sequaces heresis ante dampnate (-ato L, -ata Q) a communione separare (-ari K, sep. om. O) in mg. LR²SVPZOGHQA, cf W at note below*

²³ *ss Z*

²⁴ *unicuique CRXKNB; iunicuique P?; cuicumque ZOHA*

²⁵ *scil. CNBZOHA; sane K*

²⁶ *ante CKDBZOHA; autem N*

²⁷ *-ate CKNBZOHQ; -are A*

²⁸ *ante add. Z (om. CKNBOHA)*

²⁹ *-unt CRXKN; -ant BVGZOHA. W here begins a new section, with rubric: Licere quicumque episcopi sequaces heresis ante dampnate a communione separare*

³⁰ *scita CRXK²NBZOHA; cita KD; scista P*

³¹ *recid- CRNDBPZOHQ²; reced- KQA*

³² *coniu- CRKNBZOHQ²; conu- QA*

³³ *auctor CKNBZOHQ; actor A*

³⁴ *A begins a new section, with the rubric: De iudicio sedis apostolice non esse iudicandum; same rubric in mg. LSVPOHQ; see below for W*

³⁵ *in mg. Z*

³⁶ *diffig- A. W here begins a new section with rubric: De iudicio sedis apostolice non esse iudicandum; same text in mg. R²X²S²*

³⁷ *-iones CRK²BPZOHA; -ionis KND*

³⁸ *differri CRXKNBPZ²; deferri ZOHA*

³⁹ *de tota CKNBZHA; deuota O*

⁴⁰ *ipsam CKNBZOHQ; ipsa A*

⁴¹ *ad null. comm. CKNVPZOHA; comm. ad null. B*

⁴² *prec- CRNDBPZOHQ; perc- KA*

iudicio⁴³ iudicari, sententiamque⁴⁴ illius constituerunt non⁴⁵ oportere dissolui, cuius potius sequenda decreta mandarunt⁴⁶. In hac⁴⁷ ipsa causa Timotheus Alexandrinus et Petrus Antiochenus⁴⁸, Petrus, Paulus, Iohannes et ceteri non solum unus sed plures utique⁴⁹ nomen sacerdotii preferentes, sola⁵⁰ sedis apostolice sunt auctoritate deiecti.⁵¹ Qua traditione maiorum apostolicam sedem in iudicio uocant⁵²? An secunde sedis antistes⁵³ et⁵⁴ tercie ceterique bene conscii sibi sacerdotes depelli debuerunt et qui extitit religionis inimicus depelli non debuit? Viderint ergo⁵⁵ si alios habent canones quibus suas ineptias exequantur. Ceterum isti⁵⁶ qui sacri, qui ecclesiastici, [34rb] qui legitimi⁵⁷ celebrantur⁵⁸ non solum sedem apostolicam ad iudicium uocare non possunt, et Constantinopolitane⁵⁹ episcopus ciuitatis que utique⁶⁰ per canones inter sedes nullum nomen accepit, in communionem recidens⁶¹ perfidorum non debuit submoueri?⁶²

JK 622; Thiel 1.107; H 637a Inscr., 637b.24-48 to dixit absoluti, 638a 3-32 to auctoritate deiecti, 638a.56 - 638b.2, M 954-5, 956; Coll. Sem. 1.228a to dixit absolui; ID 5.9 (Nobis opponunt - submoueri), 14.61 (Mortuos suscitasse - dixit absolu[i]); IP 5.119 as ID 14. 61; +D 22 c 5 (Qua traditione - end), +C 9 q 3 c 16 (Ipsi sunt - mandauerunt), +C 24 q 1 c 3 (Achatius non fuit - auctor erroris), C 24 q 2 c 2 (Legatur ex quo - [dixit absolui], of which the end is an addn)

⁴³ iudicio C²LSWKNDPZOHA; om. CRX

⁴⁴ -que CKNBZOQA; om. H

⁴⁵ non CRXKNBP; om. ZOHA

⁴⁶ -arunt CKNBZO; -auerunt HQA

⁴⁷ ss A

⁴⁸ -o- ss N

⁴⁹ utique CKNBZOHQ; tutique A

⁵⁰ ss A

⁵¹ A places the rest of this canon after c 3; HQ begin a new canon, (H with rubric: Idem de eodem)

⁵² -ant CKNBZOQA; -antur H

⁵³ corr. to antistites Q

⁵⁴ et CKNBZOHQ; om. A

⁵⁵ ergo CKNV²ZOHA; om. BVP

⁵⁶ isti CKDBPZ²OHA; om. NZ

⁵⁷ -gi- ss A

⁵⁸ isti add. N (om. CKBZOHA)

⁵⁹ -ane CKNBZOHQ; -ano A

⁶⁰ que utique C²LSWKNBVPZOHA; om. CRX

⁶¹ recidens CNDBPZOHQ²; recides K; recedens QA

⁶² -oueri CKNBZOHQ; -oui A

3

Ex decretali epistola. Non esse iterum disputandum contra heresim ante dampnatam¹

Gelasius dilectissimis fratribus uniuersis episcopis per Dardaniam constitutis. Maiores nostri diuina inspiratione cernentes necessarie² precauerunt³, ut⁴ quod contra unam quandoque⁵ heresim coacta semel synodus pro fide. communionem et ueritate catholica atque apostolica promulgasset non sinerent nouis post hec⁶ retractationibus⁷

¹ Ex - dampnatur om. A

² necessarie CRWNBPZOHA; necesse KD

³ corr. fr. predicauerunt ND

⁴ ss L²

⁵ quandoque CRXWDBVP; quamque KNZOHA

⁶ nouis post hec C(with lacuna)LSK²NDVZHA; nouis post hec nouis RXKB; nouis post hec nouis P; post hec nouis O

⁷ retractationibus CKDBZOHA; traditionibus N

mutilari⁸ ne prauis occasio preberetur⁹ que medicinaliter fuerant¹⁰ statuta pulsandi. sed auctore cuiuslibet insanie ac pari errore dampnato sufficere iudicauerunt ut quisquis aliquando huius erroris communicator existeret, principali sententia¹¹ dampnationis eius esset obstrictus¹². Sic Sabellium dampnauit synodus nec fuit necesse¹³ ut eius sectatores postea dampnarentur, sed pro tenore constitutionis antike¹⁴ qui uel prauitatis illius uel communionis extitere participes¹⁵ uniuersalis ecclesia duxit esse refutandos. Sic Arrium, Eunomium, Macedonium, Nestorium synodus semel gesta condempnans ulterius ad noua concilia uenire non sinit¹⁶.
JK 664; H 642a.34-46 to esset obstrictus, 51-57 to esse refutandos, 57-64 (much abbreviated), M 963; +C 24 q 1 c 2

⁸ id est detruncari *add. S ss*

⁹ -ur *added in red O*

¹⁰ *corr. fr. -int Z*

¹¹ *corr. fr. sententia Z*

¹² obstrictus LRXSWKNBVPZOHA; constrictus C

¹³ *after corr. H*

¹⁴ antike LRXSWKNBVPZOHA; antiquis *with -u- ss C*

¹⁵ extitere participes CKNBPHA; existere (-s- ss) participes Z; extiterit particeps O

¹⁶ *A here adds the end of c 2 above, Qua traditione - debuit submoui, with the rubric: Ex decretali epistola. Non est iterum disputandum et contra heresim ante dampnatam*

4

Ex generalibus decretis pape Gelasii. cp. i². De institutis ecclesiasticis pro temporum qualitate³ moderandis⁴

Dilectissimis fratribus uniuersis episcopis⁵ per Lucaniam et Syciliam Gelasius. Necessaria rerum⁶ dispositione constringimur sic canonum paternorum decreta librare et retro presulum decessorumque nostrorum precepta metiri ut que presentium necessitas temporum restaurandis ecclesiis relaxanda deprecatur, adhibita consideratione diligenti quantum potest [34va] fieri⁷ temperemus.

JK 636; H 650b.14-22, M 939-40 (c 1 pt); ID 3.141; C 1 q 7 c 6

² cp. i *after moderandis K*

³ calitate O

⁴ moderandis CKDBZOHA; temperandis N. De – moderandis *in mg. ZO*

⁵ frat. uniu. episc. CNBZOHA; uniu. ep. atque fratribus K

⁶ rerum CKNBZQA?; rex H

⁷ potest fieri CKNBZOQA; fieri potest H

5

Vbi nulla urget necessitas instituta patrum non esse uiolanda cp. ii

Priscis igitur¹ pro sua reuerentia manentibus constitutis que ubi² nulla uel rerum uel³ temporum⁴ perurget angustia regulariter conuenit custodiri, quatinus ecclesiis que uel cunctis sunt priuate ministris uel sufficientibus usque adeo despoliate⁵ seruitiis⁶ ut plebibus ad se pertinentibus diuina munera supplere non ualeant, tam instituendi quam prouidendi clericalis⁷ obsequii⁸ sic spacia dispensanda concedimus.

JK 636; H 650b.40-9, M 940, (c 2); ID 3.142; cf D 55 c 1a var.

¹ igitur CNDBZOHA; ergo K

² ubi CRKNVPZOHA; ibi B

³ ss K

⁴ nulla uel rerum - temp. *om. P*

⁵ -ate CRXKNBP; -ata ZOHA

⁶ -s ss C

⁷ cler- CKNBOHA; clar- Z

⁸ obsequii CKDBZOHA; officii N

6

Vt cum defuerint cleri de monachis eligantur cp. iii

Vt¹ si quis etiam de religioso proposito et disciplinis monasterialibus eruditus ad clericale munus accedit in primis eius uita preteritis acta temporibus inquiratur si nullo graui facinore probatur infectus, si secundam non habuit fortasse² uxorem nec a marito reiectam sortitus ostenditur.

JK 636; H 650b.50-56, M 940 (c 3 pt); ID 3.143; cf D 55 c 1b widely var., D 77 c 8 as here

¹ Vt CRXSKNBZOH; Et LA

² non habuit fortasse LRXSKNBVPZOHA; fortasse non habuit C; habuit fortasse W

7¹*Vt nulla precia² de³ baptizandis et consignandis fidelibus exigantur cap. vii*

Baptizandis consignandisque fidelibus precia nulla prefigant, nec illationibus quibuslibet impositis exagitare⁴ cupiant renascentes quoniam quod gratis accepimus gratis dare⁵ mandamur⁶. Et ideo nichil a predictis prorsus exigere moliantur quo uel paupertate cogente deterriti uel indignatione reuocati redemptionis sue causas⁷ adire despiciant, certum habentes quod qui⁸ prohibita deprehensi fuerint admisisse⁹ uel commissa non potius sua sponte correxerint periculum subituri proprii sint honoris¹⁰.

JK 636; H 651a.65 – b.10, M 941 (c 7); Coll.Sem. 2.11; ID 1.71 (first sentence only); C 1 q 1 c 99

¹ after c. 8 A

² corr. fr. premia Q

³ ss A

⁴ corr. fr. -ate H

⁵ corr. fr. date H

⁶ -amur CKNBZOQ; -amus HA

⁷ -s ss A

⁸ ss K

⁹ admisisse CKNBZOHQ; admisse A

¹⁰ honoris CKNBZOHQ; om. A

8

Non debere fieri baptisma preter Pascha et Pentecosten nisi necessitas cogat c.xii¹

Baptizandi sibi quispiam² passim quocumque³ tempore nullam⁴ credat inesse fiduciam preter Paschale festum et Pentecostes⁵ uenerabile sacramentum⁶, excepto dum [34vb] taxat grauissimi languoris⁷ incursu, in quo uerendum⁸ est ne⁹ morbi crescente periculo sine remedio salutari fortassis egrotans¹⁰ exitio preuentus abscedat.

JK 636; H 652a.43-51, M 943 (c 12); Coll.Sem. 2.13; Br fo. 78r; ID 1.199 as BD 4.4; De cons D 4 c 18

¹ xii CRKNBZOH; iiii A

² sibi quispiam CKNBZO; quispiam sibi HQA

³ quocumque CKNBZOA; quoque HQ

⁴ nullam CKNBZHA; nulla O

⁵ -tes CRXKNB; -ten ZOHA

⁶ et add. KND, om. CLRXWBVPZOHA

⁷ corr. fr. -res B

⁸ uerendum CKNBOHQ; reuerendum Z

⁹ ne CKNBZOH; nec A

¹⁰ egrotans CKNBZOHQ; egrotas A

9

Ordinationes non esse¹ faciendas nisi in ieiunio quatuor temporum cp. xiii²

Ordinationes etiam presbyterorum et dyaconorum nisi certis temporibus et diebus exerceri non debent id est³ quarti mensis ieiunio⁴ septimi et decimi. Sed etiam quadragesimalis inicii ac mediane⁵ quadragesime die sabbati ieiunia circa uesperam⁶ celebranda⁷ nec cuiuslibet utilitatis⁸ seu presbiterum seu dyaconum his preferre qui ante⁹ ipsos fuerint ordinati.

JK 636; H 652a.52-60, M 943 (c 13); ID 6.74; IP 3.25; D 75 c 7

¹ *ss* O

² cp. xiii LRKDBZOHQ; xiiii N; *om.* A; ? C

³ debent id est CKNBZOQA; debent H

⁴ et *add.* C, *om.* LRXSWKNBVPZOHA

⁵ *corr.* to -iante H

⁶ -eram CSKNBZOHQ; -erum A; nouerint *add.* CL²SV², *om.* LRWKNBVPZOHA

⁷ -andas S

⁸ causa *add.* S²

⁹ *corr.* fr. non X

10

Ne¹ illiteratus² uel membro³ imminutus ad clerum⁴ promoueat⁵ c.xviii⁶

Illiteratos quoque⁷ et nonnulla parte corporis imminutos sine ullo respectu ad ecclesiasticum didicimus uenire seruitium. Quod simul antiqua traditio et apostolice sedis uetus forma non recipit, quia nec litteris carens sacris⁸ esse potest aptus officii et uitiosum nichil prorsus Deo⁹ offerri, legalia precepta sanxerunt. itaque de cetero modis omnibus hec uitentur, nec quisquam talis suscipiatur in clerum.

JK 636; H 652b.61 – 3a.3, M 944 (c 18); ID 6.75; cf D 36 c 1 widely var.

¹ Ne CRKNBZOQA; Nec H

² -it- *ss* A

³ immembro O

⁴ clerum CKNBZOHQ; clericorum A

⁵ *corr.* fr. -eantur O; -uehatur ND

⁶ c. xviii *om.* A

⁷ *om.* P

⁸ sacris CKNVPZOHA; *om.* B

⁹ prorsus Deo CRXKNBP; Deo prorsus ZOHA

11

De tricennali possessione

Gelasius Romane ecclesie episcopis qui in Sicilia sunt constituti. Illud etiam annecti placuit ut si quod absit facultates ecclesie necnon et dyoceses ab aliquibus possidentur episcopis iure sibi uendicent quod tricennalia lex conclusit. Quia et filiorum nostrorum principum ita emanauit auctoritas ut ultra triginta annos nulli liceat pro eo appellare quos¹ legum tempus² exclusit.

JK 637; H 654b.46-53, M 947, c 2; BD 3.147 sl. var. (cf c 20 below); ID 3.144 as here; C 13 q 2 c 1 from Facultates, C 16 q 3 c 2b as c 20 below, to emanauit auctoritas

¹ quos C?LRXSWKNBVPZOHA; quod S²

² legum tempus CLRXSWBVPZOHA; tempus legum KND

12

De promotione monachorum nouiter conuersorum uel laicorum

Gelasius uniuersis episcopis per Lucaniam et Syciliam¹. Monachus nouitius morum honestate fulcitus continuo lector uel notarius aut certe defensor effectus, post tres menses [35ra] existat accolitus, maxime si huic etas etiam² suffragatur³, sexto mense subdyaconi nomen accipiat. Ac si modeste conuersationis honesteque uoluntatis existat⁴, nono mense dyaconus, completoque anno sit presbiter. Cui tamen quod annorum fuerant interstitia⁵ collatura, sancti propositi sponte suscepta docetur prestitisse deuotio. Si uero laicus quispiam ecclesiasticis est aggregandus officiis, tanto sollicitius in singulis que superius comprehensa sunt huiusmodi decet⁶ examinari personam quantum inter mundanam religiosamque uitam constat esse discriminis, quia utique conuenientia ecclesie ministeria reparanda sunt, non inconuenientibus meritis ingerenda. Tantoque magis quod sacris aptum possit esse seruitiis in eorum querendum est institutis quantum de⁷ tempore quo fuerant hec assequenda decerpitur, ut morum habere⁸ doceatur hoc probitas quod prolixior⁹ consuetudo non contulit ne per occasionem supplende penurie clericalis uicia potius diuinis cultibus intulisse non legitime familie computemur procurasse compendia¹⁰. Quorum promotionibus super¹¹ anni metas sex menses nichilominus subrogamus¹² quoniam sicut dictum est distare conuenit inter personam diuino cultui deditam et de laicorum conuersatione uenientem. Que tamen eatenus indulgenda credimus, ut ecclesiis ab hac occasione cessantibus¹³ canonum paternorum uetus forma seruetur. JK 636; H 650b.62 - 651a.49, M 940-1 modified at beg. and end; D 77 c 9

¹ Gelasius - Syc. as inscr. before rubric ZOHQA

² etiam CKNBZOHQ; in A

³ corr. fr. -tor Z

⁴ -tat LRXSWKNO; -tit CBPZO²HA; extiterit V

⁵ interstitia CSKDBZOHA; intertitia N; id est interualla add. S²

⁶ corr. fr. debet O

⁷ de CKNBZHA; om. O

⁸ ss C

⁹ corr. fr. -xor Z

¹⁰ id est commoda add. S²

¹¹ super LSWKNBVPZOHA; si per CRX

¹² -mus CKNBZHA; -mur O

¹³ cessantibus CKNBZHA; cedentibus O

13

Item¹ idem² in eadem. Ne³ dyaconi baptizent sine episcopo uel presbitero

Dyacones⁴ quoque propriam constituimus⁵ seruare mensuram, nec ultra tenorem paternis canonibus deputatum quippiam temptare permittimus, nichil⁶ eorum suo ministerio penitus applicare que prioribus ordinibus proprie decreuit antiquitas. Absque episcopo uel presbitero⁷ baptizare non presumant nisi fortassis predictis⁸ officiis longius constitutis necessitas extrema compellat quod et laicis [35rb] Christianis facere plerumque conceditur. Hos non in presbiterio residere cum diuina celebrantur uel⁹ ecclesiasticus¹⁰ celebratur quicumque tractatus. Sacri corporis

¹ Item CKNBZ; om. OHA

² idem CKNBOHA; om. ZQ

³ Ne CKNBZOHQ; Nec A

⁴ -ones CRXKNB; -onos ZOHA

⁵ prop. const. CKNBZOQA; const. prop. H

⁶ que add. ss K

⁷ corr. fr. clero O

⁸ fort. pred. CRXKNB; pred. fort. ZOHA

⁹ ab add. ss K

prorogationem¹¹ sub conspectu episcopi seu presbiteri nisi¹² his¹³ absentibus ius non habeant exercendi.

JK 636; H 651b.35-51, M 942, (cc 9-10); ID 6.99 as here, 1.252 to conceditur as BD 4.57; D 93 c 13 as here, though all from plerumque conceditur was added later

¹⁰ -icus CNBZOHA; -icis K

¹¹ pror- CKNBOHQA; prer- Z

¹² n O

¹³ corr. fr. is Z

14

Idem. De¹ tempore consecrandarum uirginum

Deuotis quoque uirginibus nisi aut in Epyphaniorum aut in albis Paschalibus aut apostolorum natalibus sacrum minime uelamen imponant, nisi forsitan sicut de baptisate dictum est graui languore correptis, ne sine hoc munere de seculo exeant implorantibus non negetur.

JK 636; H 652a.61-7, M 943, (c 14); Coll.Sem. 2.14; Br fo. 78r; ID 7.36 var. as BD 8.15; IP 3.189 as ID; +C 20 q 1 c 11 with added sentence from c 15 below, to attemptet

¹ De CKNBZOHQ; om. A

15

Idem. De¹ non uelandis² uiduis³ ab episcopo

Viduas autem uelare pontificum⁴ nullus attemptet⁵, quod nec auctoritas diuina delegat nec canonum forma⁶ prestituit. Non est ergo penitus usurpandum eis quia sic ecclesiastica sunt conferenda presidia ut nichil committetur⁷ illicitum.

JK 636; H 652b.1-6, M 945 (c 15); Coll.Sem. 1.130; cf C 27 q 1 c 8 citing part of this as BD 8.136, ID 7.55, which are widely var.

¹ De CKNBZOHQ; om. A

² uelandis C²LXSWKNVPZOHA; uelatis R; uelantis B; ? C

³ uiduis CKDBZOHA; episcopis N

⁴ -icum CKNBZ²OHQ; -icus Z; -icem A

⁵ att- CKNBZOQA; cont- H

⁶ forma CKNBZOHQ; om. A

⁷ ss H

16

Idem. De¹ non recipiendis seruis² ad clerum

Generalis³ etiam⁴ querele uitanda presumptio est qua prope modum causantur uniuersi passim seruos⁵ et originarios dominorum iura possessionemque⁶ fugientes sub religiose⁷ conuersionis obtentu uel ad monasteria sese conferre uel ad ecclesiasticum famulatum, coniuentibus quoque⁸ presulibus indifferenter admitti. Que modis omnibus est amouenda⁹ pernicies¹⁰ ne per Christiani nominis institutum aut

¹ De CKNBZOHQ; om. A

² -iendus seruus with -r- ss A

³ Gen- CKNBOHA; Ven- ZQ

⁴ etiam CKNBZOHQ; in A

⁵ seruos H

⁶ an erasure before -que H

⁷ -iose CKNBZHA; -ionis O

⁸ quoque CNDBZOHA; que K

⁹ corr. fr. admouenda O

¹⁰ pen- A

aliena peruadi aut publica uideatur disciplina subuerti, precipue cum nec¹¹ ipsam ministerii clericalis hac obligatione fuscari conueniat dignitatem, cogaturque¹² pro statu¹³ militantium sibi conditioneque iurgari aud uideri quod absit obnoxia. Quibus sollicita competenter interdictione¹⁴ prohibitis quisquis episcopus presbiter et dyaconus uel eorum qui monasteriis preesse noscuntur. Huiusmodi personas apud se tenentes non restituendas¹⁵ patronis aut deinceps uel ecclesie¹⁶ seruituti¹⁷ uel [35va] religiosi¹⁸ congregationibus putauerint¹⁹ applicandas, nisi uoluntate forsitan dominorum²⁰ subscriptionis testimonio primitus absolutas uel legitima transactione²¹ concessas, periculum se honoris proprii non ambigant, communionisque subituros si super hac re²² cuiusquam uerax²³ nos²⁴ querela pulsauerit. Magnis quippe studiis secundum beatum apostolum precauendum est²⁵ ne fides et disciplina Domini blasphemetur²⁶.

JK 636; H 652b.7-38, M 943 (c 16); Coll.Sem. 1.131; ID 6.100; +D 54 c 12 has added sentence

¹¹ nec CKDBZOHA; om. N

¹² -que ss D

¹³ statu CLSWK²DV²ZOHA; stratu RXKNBVP

¹⁴ -c- ss A

¹⁵ corr. fr. -dis N

¹⁶ ecclesie CRXKNBP; ecclesiastice ZOHA

¹⁷ seruituri corr. to -uris (or -as) K

¹⁸ -li- ss A

¹⁹ -erint CRWBPZOHA; -erunt KND

²⁰ fors. dom. CNDBZOHA; dom. fors. K

²¹ -c- ss Z

²² ss H

²³ uerax CKDBZOHA; uera N

²⁴ deinceps add. ss K

²⁵ ss H

²⁶ -me- ss H

17

Idem. Non esse committenda mysteria uexatis demone¹ uel passione

Vsque adeo sane comperimus illicita queque prorumpere² ut demone aliisque passionibus irretitis mysteria sacrosancta tractare³ tribuatur⁴. Quibus si in hoc opere positis aliquid proprie necessitatis occurrat⁵ quis de sua ac fidelium salute confidat, ubi ministros ipsos curationis humane tanta perspexerit⁶ calamitate uexari? Atque ideo necessario⁷ remouendi sunt ne quibuslibet pro quibus Christus est mortuus scandalum generetur⁸ infirmis. Postremo si corpore sauciatum fortassis aut⁹ debilem nequaquam sancta contingere lex diuina permittit, quantomagis doni celestis dispensatores esse non conuenit quod est deterius¹⁰ mente percussos¹¹.

JK 636; H 653a.36-51, M 944-5 (c 21 mod.); ID 2.88; +D 33 c 5

¹ corr. fr. tempore Z

² prorumpere CKNBVZH; perrumpere OQA

³ corr. fr. -ate B

⁴ tract. trib. CNDBZOHA; trib. tract. K

⁵ oocurrat A

⁶ perspexerit CRXKDVZPZOHA; prospexit L; perspexeris SW; perspexerit N; prospexerit B

⁷ necessario after sunt KND

⁸ et add. H, om. CKNBZOA

⁹ aut CRWKNVPZOHA; uel B

¹⁰ detius A

¹¹ percussos CRXKNBP; percussos SVZOHA

18

Idem. De uirginibus propositum uiolantibus¹

Virginibus autem sacris temere se quosdam sociare cognouimus et post dicatum Deo propositum incesta federa sacrilegaque miscere. Quas protinus equum est a sacra communione detruendi et nisi per publicam probatamque penitentiam omnino non recipi. aut his certe uiaticum de seculo transeuntibus² si tamen penituerint non negari. Nam de uiduis sub³ nulla benedictione uelandis superius late sufficienterque prediximus.

JK 636; H 653a.52-60, M 945 (c 22); ID 7.51, 7.121A as BD 8.32, insc. distinct, and lacks last sentence; C 27 q 1 c 14 as BD, ID

¹ prop. uiol. CRXKDBVP; prop. non uiol. N; uiol. prop. ZOHA

² add. in mg. Z

³ -b ss B

19

Idem. De diuidendis redditibus ecclesie¹

Quatuor autem tam de redditu quam de oblatione² fidelium prout cuiuslibet ecclesie facultas admittit, sicut dudum rationabi [35vb] liter est³ decretum conuenit⁴ fieri portiones. Quarum una sit pontificis, altera clericorum, tertia pauperum⁵, quarta fabricis amplificanda⁶. De quibus sicut⁷ sacerdotis intererit integram ministris ecclesie memoratam dispendere quantitatem, sic clericus ultra delegatam sibi summam nichil insolenter nouerit expetendum⁸. Ea uero que ecclesiasticis edificiis attributa sunt. huic operi ueraciter prerogata locorum doceat instauratio manifesta sanctorum, quia nefas est si⁹ sacris edibus destitutis in lucrum suum presul inpendia his deputata conuertat. Ipsam nichilominus ascriptam¹⁰ pauperibus portionem quamquam diuinis rationibus se dispensasse monstraturus esse uideatur tamen iuxta quod scriptum est, Vt uideant uestra opera¹¹ bona et glorificent Patrem uestrum qui in celis est, oportet etiam presenti testificatione predicari et bone fame preconiiis non taceri. Quapropter nec clericorum quispiam se huius offense futurum confidat immunem si in his¹² que salubriter sequenda deprompsimus¹³ siue episcopum¹⁴ seu¹⁵ dyaconum uiderit excedentem, non protinus ad aures nostras¹⁶ deferre curauerit, probationibus dumtaxat competenter exhibitis, ut transgressoris ultio fiat. ceteris interdictio delinquendi. Sic uero modis omnibus erit unusquisque pontificum ordinis et honoris elisor si cuiquam clericorum uel totius ecclesie auditui¹⁷ hec putauerit supprimenda.

¹ om. P

² corr. fr. oratione V

³ est CRKDBPOHQA; om. NZ

⁴ corr. fr. conticuit X²

⁵ ter. paup. CRXKNBVP; paup. ter. ZOHA

⁶ amplificanda RXSKNDBVPZOHA; applicanda C²D²V²; amplicanda (corr. fr. amplianda W) LW; amplificandis K²; uel applicandis ss K; ? C

⁷ sicut CKNBZOHQ; sacri A

⁸ expet- CKNBZOHQ; expect- A

⁹ corr. fr. sit O

¹⁰ -s- ss C

¹¹ uestra opera CRWKNVPZOA; opera uestra BHQ

¹² his CKNBOHQ; iis ZA

¹³ erasure in mid-word H

¹⁴ seu presbiterum add. C, siue presbiterum add. V²ZOHA, om. LRXSWKNBVP

¹⁵ seu C²RSKNVPZOA; siue LXWBHQ

¹⁶ nostras CKDBZOHA; uestras N

¹⁷ -itui CRKNPZOHA; -itu B

JK 636; H 654a.44 – b.25, M 946-7 (cc 29-30); ID 3.203 to non taceri, as BD 3.137; IP 2.7 as ID; C 12 q 2 c 27 to Quapropter quispiam, adding etc., C 2 q 7 c 47 from Quapropter nec

20¹*In potestate episcopi facultates ecclesie esse² debere*

Gelasius Romane ecclesie episcopus dilectissimis³ et in Christi unanimi caritate conexis fratribus episcopis qui in Sicilia sunt constituti. Quoniam presulum nostrorum auctoritas emanauit ut⁴ facultates ecclesie episcopi⁵ ad regendum⁶ habeant potestatem, ita tamen ut uiduarum pupillorum atque⁷ pauperum necnon et clericorum stipendia distribuere debeant. Hoc eis statuimus dari quod hactenus decretum est. [36ra] Reliquum sibi episcopi⁸ uendicent⁹ ut sicut antea diximus, peregrinorum atque captiuorum largitores esse possint. Illud quoque annecti placuit, ut si quod absit facultates ecclesie et dyoceses¹⁰ ab aliquibus possidentur episcopis iure sibi uendicent quod tricennaria lex conclusit, quia et filiorum nostrorum principum ita emanauit¹¹ auctoritas, ut ultra xxx annos nulli liceat pro eo appellare quod legum tempus exclusit. *JK 637; H 654b.36-53, M 947 (cc 1-2); ID 3.147 (cf above c 11 for pt 2); C 16 q 3 c 2 var., of which the beginning was a later addn*

¹ De facultatibus ecclesie *add.* ZOHQA, *om.* CRXKNBP

² esse CKDBZO(ss)HQ; esse non N; non A

³ dil- CKNBOHA; del- Z

⁴ ss H

⁵ ecclesie episcopi C²LSWN²BVPZOHQ; episcopi CRXKD; ecclesie Christi episcopi N; episcopi ecclesie A

⁶ *corr.* to erogandum K

⁷ atque CKNBZOQA; aut H

⁸ episcopi CKNBOHQA; episcopum Z

⁹ uend- CKNBP; uind- ZOHA

¹⁰ dyoceses CKNBZOA(-s- ss); -eseos H; dioces Q?

¹¹ emanauit CRKNBOHA; emauit Z

21

Ex decretis Gelasii pape. De his qui intra anni spacium causam¹ suam coram² excommunicatoribus suis non peregerint et si obstinato animo sine communione defuncti fuerint³

Quicumque intra anni spacium ciuiliter⁴ siue publice causam⁵ suam coram suis excommunicatoribus non peregerint⁶, ipsi sibi aditum audientie⁷ clausisse uideantur. Quod si obstinato animo sine⁸ communione defuncti fuerint, nos illorum causam iuxta⁹ beati Leonis predecessoris nostri¹⁰ sententiam diuino iudicio reseruantes, quibus uiuis non communicauimus nec mortuis communicare debemus.

JK 693; BD 11.47 var.; 74T 323 as BD; Dd 4.391 as BD; ID 14.111 as BD; IP 5.136 as BD; C 11 q 3 c 37 as here

¹ *corr. fr.* ecclesiam V

² ss V

³ De his - fuerint (fueritur P) CRXKDBP; De his - animo sine N; *om.* ZOHA

⁴ ci- ss A

⁵ *corr. fr.* coram O

⁶ *corr. fr.* pepigerint O

⁷ -i- ss K

⁸ sine CKNBZOQA; siue H

⁹ iuxta CRKNVPZOHQ; *om.* B; iusta A

¹⁰ beati Leonis predecessoris nostri CRKNBPZ(-de- ss)HA; Leonis beati predecessores uestri O

Ex regulis¹ Gelasii pape². De his qui proficere noluerint³

Qui proficere noluerint⁴ suis reddantur inferioribus post minores ipsaque⁵ commoda⁶ presbiteri propensius quam diaconi⁷ consequantur, ut hac saltem ratione constricti et honorem quem fugiunt appetere nitantur et questum.

JK 668; Dd 2.54; CB Gel. 27b, Varia 2.86 as here; ID 6.43

¹ regulis CRKNBVP; registro ZH; reg' OA; regimine Q

² Gel. pape CRBPZOHA; pape Gel. KND; Idem for Ex - pape XW

³ De - nol. CRXWKNBP; om. ZOHA

⁴ -erint CXSWKNDO; -erunt LRVZHA; -er' B; uoluerunt P

⁵ ipsaque CKDBZOHA; ipsa N

⁶ commoda CNDBZOHA; commonitio K

⁷ dia (ni ss) Z

23

Item de tricennali possessione¹

Placuit huic² sancte ac magne synodo ut res uel priuilegia que³ Dei ecclesiis ex longa consuetudine pertinent et siue a⁴ diue⁵ recordationis imperatoribus siue ab aliis Dei cultoribus in scriptis donata et ab eis per annos xxx possessa sunt nequaquam a potestate presulum earum quecumque persona secularis per potestatem subtrahat⁶ aut per⁷ argumenta quelibet auferat sed sint⁸ omnia in potestate ac iussu presulis [36rb] ecclesie quecumque intra xxx annorum spacium ab ecclesiis possessa fuisse noscuntur. Quisquis ergo secularium contra presentem diffinitionem egerit tanquam sacrilegus iudicetur et donec se correxerit et ecclesie propria priuilegia seu res restituerit anathema sit.

JK 698; CB Varia 2.87 (no inscr.), recte C. Constantinople (869) c 18 as Dd 3.11; AL 4.30; C 16 q 3 c 8 as here

¹ Item (om. P) de tric. poss. CXKNBP; Item idem ZOHQ; Idem eidem A

² corr. fr. huc B

³ ad add. ss K

⁴ a CKNBZOHQ; om. A

⁵ corr. fr. diiue K

⁶ subtrahat A

⁷ per CRK²NBVPZOHQ; om. KA

⁸ corr. fr. sunt Z

24

Quinigesio episcopo¹. Ne quis² de re in litigio posita sinatur exigere pensiones donec iuridico examine diffiniatur³

Quia res in litigio posita in nullam⁴ transferri possit omnino personam, donec legitime cognitionis⁵ euentu cui⁶ potius debeat iudiciaria disceptatione possit agnosci, ex eadem re quispiam⁷ non sinatur exigere pensiones, sed in eo statu re eadem posita in quo uidetur sicut dictum est ante constituta, quisquis sibi putat quippiam posse competere iuridico⁸ pulset examine preiudiciis omnibus inde⁹ submotis.

¹ Quin. ep. CRWKNDBVP; Gelasius Quinigesio episcopo as beg. of text ZOHQA

² quis CRWDBVP; qui K; quod N

³ diffiniatur CKDBP; finiatur N; Ne quis - diff. om. ZOHQA

⁴ corr. fr. nullo K

⁵ cognitionis CKNBZH; cognationis O; conntionis Q; cogitationis A

⁶ cui CKNBZOH; cuius Q; om. A

⁷ quispiam CKNBP; quisquam ZOHA

⁸ iuridico CRXSNBVPZHA; iuridico LW; ueridico K²DO; utridico K

⁹ inde CKNBZOHQ; in A

JK 712; CB Gel. 37; +C 11 q 1 c 50

25

Maximo et Eusebio episcopis. De statu ecclesiarum¹ qui perpetue etatis firmitate duravit non mutando²

Licet regulis contineatur antiquis parrochias unicuique ecclesie pristina dispositione deputatas nulla posse³ ratione conuelli, ne⁴ per consuetudinem pessimam exempli mali temeritate crescente ubique uniuersalis confusio⁵ nasceretur⁶, tamen etiam⁷ decretis nostris ante non multum temporis destinatis omnia iussimus que taliter fuerant inuasa restitui. Sed quia⁸ temeritas⁹ peruadentium legem sibi putat posse¹⁰ generari¹¹ si sceleri suo¹² pertinaciam¹³ retentionis adiungat. ea que inter fratrem et coepiscopum nostrum Constantium Camiscane ecclesie sacerdotem et directos¹⁴ ab Anconitano¹⁵ pontifice decreuimus per uos¹⁶ impleri cupimus. Tunc formam in ceteris cognitionibus¹⁷ que sit sequenda perscripsimus. Nulla igitur presumptione statum parrochiarum qui perpetue etatis firmitate duravit patimur immutari¹⁸ quia neque negligentia pontificis neque temporalis [36va] abiectio¹⁹ que per incuriam forte generatur nec ignauia faciente consensus²⁰ nec²¹ surripiente supplicatione preceptio diuellere potest semel dyocesim constitutam, ex qua²² semper ad regenerationem atque consignationem plebs deuota conuenit²³.

JK 713; CB Gel. 38a; ID 3.97; C 16 q 3 c 5 has further sentence

¹ ecclesiarum CRBP; parrochiarum KND

² Max.- ep. De - mutando CRKNBP; Gel. Maximo et Eusebio episcopis ZOHA

³ ss S²

⁴ ne CKNBZHA; nec O

⁵ confusio CKNBZOHQ; confessio A

⁶ nasiretur *corr. fr.* -irretur A

⁷ etiam CKDBZOHA; in N

⁸ ss P

⁹ temeritas CKNBZOHQ; temeritatis A

¹⁰ posse CKNBZOHQ; post se A

¹¹ *corr. from* generali K

¹² scel. suo CRKNPZOHA; suo scel. B

¹³ *corr. from* pertinanciam K

¹⁴ -tos ss B

¹⁵ -n- ss K

¹⁶ *corr. fr.* nos O

¹⁷ cognitionibus CKDBZOHA; cogitationibus N

¹⁸ immutari KNBZOHQ; immitari A; ? C

¹⁹ abiectio CRXSKNBP; obiectio ZOHQ; obiecto A

²⁰ fac. cons. LRXSWKNBVPZOHA; cons. fac. C

²¹ nec CKNBZOHQ; ne A

²² qua CRXWBPZOHA; quo K?N?D

²³ conuenit CKDBZOHA; consistit N

26

Martyrio et Iusto episcopis. De his qui alieno iuri debiti absque¹ dominorum suorum licentia² clerici fiunt uel etiam³ ordinantur⁴

Auctores⁵ siquidem⁶ illustris uiri filii nostri Amandiani grauiter conqueruntur homines suo iuri debitos⁷ alios⁸ adhuc clericos, alios iam diaconos⁹ ordinatos cum¹⁰

¹ ss CB

² dom. suorum lic. CKDB; lic. dom. suorum N

³ etiam CKDB; *om.* N

⁴ Mart. - ep. De - ord. CXKNBP; Gelasius Martyrio et Iusto episcopis *in text* ZOHA

⁵ Auct- CKNBPOHQA; Act- Z

⁶ *corr. fr.* quidem Z

non solum post modernum quod tantorum collectione pontificum sub omnium saluberrime prouisionis assensu constat esse perfectum. Huiusmodi¹¹ personas suscipere non debere,¹² uerum etiam si qui¹³ forte in diuine¹⁴ cultum¹⁵ militie ante fuerint ignorantia faciente suscepti eliminare¹⁶ prorsus et exutos religioso priuilegio ad dominorum possessiones iusta¹⁷ debuerint¹⁸ ammonitione compelli. Et ideo fratres karissimi eos quos supradicti uiri auctores¹⁹ in clericatus²⁰ officio monstrauerint attineri discussos et obnoxios ac probatos custodito legum tramite sine intermissione²¹ restitue ita²² ut²³ si quis iam presbiter repperitur in eodem gradu peculii sola amissione permaneat²⁴, diaconus uero aut²⁵ uicarium prestat aut si non habuerit reddatur²⁶. Residua officia sciant neminem posse ab²⁷ obnoxietate si conuincitur uindicari²⁸ quatinus hoc ordine²⁹ custodito nec dominorum iura nec priuilegia ulla ratione turbentur.

JK 651; Thiel 1.386; CB Gel. 15; ID 6.353; IP 3.164; D 54 c 9b

⁷ *corr. fr.* ded- N

⁸ alios CKNBZOHQ; alio A

⁹ iam diac. CKDBZOHA; diac. iam N

¹⁰ cum CKNBZOHQ; et A

¹¹ concilium ? *ss* K; Huius R

¹² susc. non (*ss* Z) deb. CRXBPZOHA; non deb. susc. KND

¹³ si qui CXKD²BPZOH*; si quis ND; sequi Q(*before* uerum etiam)A

¹⁴ diuine CKNBZOHQ; diuitie A

¹⁵ -tum CRXBZOHA; -tu KND; clutum P

¹⁶ -i *ss* K

¹⁷ iusta RXKNBPZOHA; iuxta C

¹⁸ -u- *ss* A

¹⁹ auct- CKNBOHA; act- Z

²⁰ in clericatus CLRSKNBZO²HA; indicatus X

²¹ permaneat diaconus *add.* A (*cf. below*)

²² restitue (*corr. to* -uite V²) ita LWKNBPZGOHA; restituite C

²³ uica ? *add.* A

²⁴ tramite sine int. – permaneat *in cramped hand, partly over erasure, partly in mg.* C; tramite - si quis iam *om.*

RX; *as text* LSNBPZOHA

²⁵ aut CKNBZOHQ; ut A

²⁶ *Enlarged R at beginning of new line* C

²⁷ *ss* V

²⁸ uindicari *corr. to* -are K

²⁹ *ss* O

27

Gelasius Erculentio, Stephano et Iusto episcopis de eodem¹

Nuper² etenim³ actores⁴ illustris femine Placide⁵ petitorii oblatione conquesti sunt. Sabinum⁶ Marcellianensis⁷ siue Cusilinitis urbis antistitem Antiochum⁸ seruum iuris patrone sue⁹ absentis domine occasione captata ad presbiterii honorem usque perductum eiusque fratrem Leontium clericalis [36vb] officii priuilegio decorasse. Et ideo fratres karissimi inter supradictos actores¹⁰ et eos qui conditionis extreme repetuntur obiectam cognitionem uobis nostra auctoritate deputamus, ut omni ueritate

¹ de eodem (eidom P) CXKNB; *om.* ZOHA

² Nuper CKNBZOQA; Super H

³ etenim CRSKNBZOHA; enim LX

⁴ actores CLRXSD²K²Z; auctores KNDBVOHQA; aciores P

⁵ -ide CRXKNBP; -idie ZOHA; -id A

⁶ Sabinum CKDBZOHA; sibi num N

⁷ Marcellianensis CRXBPZOHA; Marcelliensis KND

⁸ -h- *ss* N

⁹ *corr. fr.* siue O

¹⁰ actores CRXSVPZ; auctores KNDBOHA

discussa, si reuera obiectam sibi maculam iusticie¹¹ refragationis non potuerit¹² ratione diluere. Leontium clericum¹³ quem gradus pefinitus legibus non defendit ad sequendam cognitionis sue necessitatem modis omnibus redibete¹⁴. Antiochum uero quia per sacerdocium non iam potest retolli, si in suam ecclesiam in hoc in quo est honore desiderat collocare¹⁵, non uelut redditum sibi sed habeat pro ministeriorum celebratione susceptum.

JK 653; Thiel 1.388 ep. 21; CB Gel. 17a has another sentence at beg., and has no Iusto in address. It is in Ars. 713; ID 6.354; IP 3.165; D 54 c 10b

¹¹ iusticie LRXSWKNDBVPZOHA; iuste CK²

¹² potuerit CLBVPZOHQA; potuit W; potuere RXSKND; potuerint K²

¹³ -icum CKNBZOHQ; -icus A

¹⁴ -ete CRXND²BZOHA; -ite KDP

¹⁵ *corr. to* -ari K

28

Rufino et Aprili episcopis. Item de eodem¹

Quis enim aut leges principum aut patrum regulas aut admonitiones modernas dicat debere contempni nisi² qui³ impunitum sibi tantum⁴ estimet transire commissum? Actores⁵ siquidem filie nostre illustris et magnifice femine Maxime petitorii nobis insinuatione conuesti sunt Siluestrum atque Candidum originarios suos⁶ supra constitutiones que supradicte sunt etiam⁷ contradictione preeunte a Lucerino⁸ pontifice diaconos ordinatos. Et ideo fratres karissimi tante preuaricationis excessus noueritis sagacius inquirendos⁹. Et si constiterit querelam ueritate fulciri, continuo qui contradictione preeunte non legitime sunt creati a sacris officiis repellantur.

JK 658; CB Gel. 22; ID 6.104, 4.179 (first two lines only); IP 2.150 as ID 4.179; D 54 c 11

¹ Ruf. - episc. Item de eodem CXKNBP; Gelasius Ruf. et Apr. episcopis ZOHA

² nisi C²LSWKNBVPZOHA; *om.* CRX

³ *per add. and canc.* O

⁴ sibi tantum CKDBZOHA; tantum sibi N

⁵ Act- CXKNZ; Auct- BVPOHA

⁶ orig. suos CKNBZO; suos orig. (origin- H, origen- Q) HQA

⁷ etiam CKDBZOHA; et N

⁸ *corr. fr.* Lucerno H

⁹ *corr. fr.* req- Z

29

Iusto episcopo. Vt si de spaciis de quibus memoratur orta contentio diffinitio certa processerit¹ intemerata seruetur. Si autem nichil constiterit terminatum. pars que fudit prebeat sacramentum²

Dilectio tua studeat quesita omnium³ fideliter rerum⁴ ueritate ut si de spaciis de quibus memoratur orta contentio diffinitio dudum certa processit intemerata seruetur. Alioquin si nichil unquam constiterit terminatum. [37ra] nunc⁵ de⁶ perscriptione temporum si qua pars fudit prebeat sacramentum ut tamen que hactenus possedissee probabitur⁷ iusiurandum sinatur offerre.

JK 659; CB Gel. 23; ID 6.105, 3.135; IP 2.69; C 16 q 3 c 7

¹ processerit CLRXSBP; processit KNDV

² Iusto ep. Vt - sacramentum CLRXSKNDBVP; Gelasius Iusto episcopo ZOHA

³ ques. omn. CKDBZOHA; omn. ques. N

⁴ fid. rer. *corr. to* fidelium firmiter D

⁵ nunc CRND²BZOHA; tunc K; non D

⁶ *corr. fr.* per O

⁷ probabitur CNDBZOHA; probarint *corr. to* ea probauerit K

30

Victori episcopo. De his qui ad presbiterium uenire detrectant¹

Consulit² dilectio tua de suorum promissione clericorum, perhibens quod³ diaconi ad presbiterii gradum quo ecclesiam tuam commemoras⁴ indigere uenire detrectent⁵. Quapropter quia inuitos fieri ecclesiastica moderatio grauitasque non patitur. ut⁶ ex nolentibus sint uolentes ordinatio potest illa perficere. quia scilicet⁷ si quos habes⁸ uel in accolis uel in subdiaconibus maturioris etatis et quorum sit uita probabilis, hos in presbiterium studeas promouere.

JK 668; CB Gel. 27a; ID 6.106; D 74 c 9

¹ Vict. ep. De - detr. CXKNBP; Gelasius Victori episcopo ZOHA

² Consulit CRNDBZOHA; Consuluit K

³ quod CKDBZOH; quia N; q' A

⁴ commemoras LRXSKNBVPZOHA; commemorans C

⁵ corr. from -ant C

⁶ non add. A

⁷ scilicet CNBZOHA; sane K

⁸ habes CRKDBZOHQ; homines N; haberes A

31

Palladio episcopo. De eo quod¹ sicut ad sacerdocium ecclesiastica disciplina debiles corpore non patitur uenire, ita et si quis in eo actu fuerit constitutus ac fuerit sauciatus amittere non potest quod sanus accepit²

Precepta canonum quibus et ecclesiastica regitur disciplina³ sicut ad sacerdocium debiles corpore non patiuntur⁴ uenire ita et si quis⁵ in eo actu⁶ fuerit constitutus ac fuerit sauciatus⁷ amittere non potest quod⁸ tempore sue sinceritatis accepit. Stephanus siquidem⁹ presbiter petitorio nobis defleuit oblato¹⁰ quod¹¹ habebatur in subditis olim sibi ante annos plurimos collatam presbiterii dignitatem. Quam reuera immaculati corporis iudicio suscepisset¹² sed nuper propter prouincie¹³ uastitatem quam Tuscie pre omnibus barbarorum diuersa sectantium et ambiguitas inuexit animorum cum imminentes gladios euadere fuge presidio niteretur. acutis sudibus¹⁴ occurrentia sibi septa transiliens inferiores partes corporis inseruisse¹⁵ suggestit, que uix adhibita curatione biennio potuisset abstergi. Et ideo frater karissime¹⁶ supradicto locum suum¹⁷ dignitatemque¹⁸ restitue, quatinus sacrosancta mysteria¹⁹ [37rb] sicut

¹ quod CKDB; quia N

² Pall. ep. De - accepit CXKNDBP; Gelasius (-agius H) Palladio episcopo ZOHA

³ reg. disc. LRXSKNBVPZOHA; disc. reg. C

⁴ patiuntur CRKNB; patitur ZOHA

⁵ ita et si quis CKD²BZOHA; quia et si N; ita et D

⁶ actu CKNBZHA; auctu O

⁷ corr. fr. sac- Z

⁸ quod CKDBZOHA; quia N

⁹ siquidem CKNBZOHQ; quidem A

¹⁰ obl- CKNBZOHQ; abl- A

¹¹ quod CKDBZOHA; quia N

¹² -isset CNDBZOHA; -isse K

¹³ uincie A

¹⁴ sudibus LRXSKNBVPZOHA; subdibus C

¹⁵ corr. fr. -isse H

¹⁶ -ime CKNBZOHQ; -imi A

¹⁷ ss O

¹⁸ add. in lower mg. B

¹⁹ -eria CKNBZOHQ; -erio A

consuevit exerceat. Nec enim conuenit ob hoc auferri²⁰ ante susceptum ordinem in quo postmodum inualitudinem corporis casu²¹ probatur faciente collapsus.
JK 706; CB Gel. 31; ID 6.107; IP 3.55; D 55 c 12

²⁰ corr. fr. -erre A

²¹ corr. fr. ausu A

32

Gerontio et Petro episcopis. De uiduarum causis ab episcopo¹ impensius exequendis²
Licet omnibus³ de⁴ nobis⁵ sperantibus non debeamus in quantum possumus nos negare, plus tamen uiduarum causas et impensius ducimus exequendas quas⁶ tueri a nobis uel ab omnibus diuina manifestat assertio.
JK 707; CB Gel 32; +D 87 c 1

¹ -opo CLRXSBVP; -opis KND

² Ger. - ep. De - exeq. CRXKNDBVP; Gelasius Gerontio et Petro episcopis ZOHA

³ ss C

⁴ ss L²

⁵ nobis CKDBZOHA; uobis N

⁶ quas CKNBZHA; quam O

33

Fabiano episcopo. De baptizandis et de his que¹ in die dedicationis offeruntur²
Nec³ enim numerus baptizandis iuste creditur imponendus. cum quanti petierint uel ad regenerationem festinauerint⁴ non sint pro alterius uoluntate pellendi. Et ideo frater karissime superfluum constitutionem modis omnibus remouebis. ut unusquisque aut in⁵ uicina sibi ecclesia aut in electa pro sue mentis baptizetur arbitrio. Cathedriticum etiam non amplius quam uetusti moris esse constiterit. ab eius loci presbitero noueris exigendum. Et de his⁶ que die dedicationis fuerint offerentum⁷ deuotione collecta. consuetudinem que generaliter omnibus ecclesiis est prescripta seruabis.
JK 710; CB Gel. 35 (Sabino); ID 1.56 to arbitrio (Sabino); C 10 q 3 c 5 (Fabiano)

¹ que CLRXSBV; qui KNDP

² Fab. (Sab- BV(before corr.)P) ep. De - off. CLRXSWKNDBVP; Item Sabiano (Fabiano A; Sabino Z) episcopo ZOHA

³ Nec CKDBZOHQ; Hec N; Neu A

⁴ -auerint CKNBZHA; -arint O

⁵ ss H

⁶ his CRKNBOHQ; iis ZA

⁷ -entum CRSKBZOHA; -entium XND

34

Bonifacio episcopo. De seruis ad¹ ecclesiam fugientibus²
Metuentes dominos famuli³ si ad ecclesie septa confugerint intercessionem debent querere non latebras ne⁴ hec ipsa presumptio tarditatis temeritatem augeat renitendi. Filius etenim noster uir spectabilis Petrus queritur seruum suum⁵ in ecclesia sancti Clementis diutius commorari, cui cum deputasset sacramenta prestari illum egredi nulla ratione uoluisse. Et ideo directus supradicti homo de presenti cum eo quem

¹ ad CKDB; ab N

² Bon. ep. De - fug. CXKNDBP; Gelasius Bonifacio episcopo ZOHA

³ famuli C²LRXSKNBZPZOHA; om. CR

⁴ ne CKNBZHA; nec O

⁵ ss S²

elegeris esse mittendum⁶ cum de impunitate eius sacramenta prebuerint eum statim facies ad dominum suum modis omnibus remeare. Aut si in hac peruicacia forte extiterit post sacramentum sibi prestitum reddatur inuitus. [37va]

JK 711; CB Gel. 36; ID 3.115, 16.68; +C 17 q 4 c 32

⁶ mitt- CKNBZHA; nit- O

35

Vniuersis episcopis per Dardaniam. Quod iura ecclesiarum non sint turbanda, ac¹ priuilegia que metropolitanis uel prouincialibus episcopis decreuit antiquitas non sint² frangenda³

Quia per ambitiones illicitas non⁴ pudet quosdam ecclesiarum iura turbare ac priuilegia que⁵ metropolitanis uel prouincialibus episcopis decreuit antiquitas temeraria presumptione peruadere. propter quod etiam communionis apostolice desiderant tenere discidium, quod⁶ scilicet⁷ ab eius auctoritate diuisi, uel impune proprias⁸ usurpationes exercent, non respicientes quia eterno iudici rationem tam de⁹ catholice sinceritatis iniuria quam de¹⁰ traditionum preiudiciis paternarum non sine perpetue sint dampnationis interitu reddituri, si in hac obstinatione permanserint, caritatem uestram duximus instruendam, ut uos omnes in commune fratres per Dardaniam siue¹¹ per contiguam quamque prouinciam constituti, qui uos sub metropolitanis uestris esse meministis, et ab hisdem¹² substitui¹³ decedentes¹⁴, sicut uetus consuetudo deposcit unanimiter studeatis antistites et uicissim si metropolitanus¹⁵ humane conditionis sorte recesserit a prouincialibus episcopis sicut forma transmisit sacrari¹⁶ modis omnibus censeatis, neque sibi quemquam quod uobis antiqua dispositione concessum est patiamini uendicare¹⁷, quatinus inter ipsas aduersantium uoluntatum procellas regulas ueterum nullatenus custodire cessetis¹⁸, sicut persecutionum tempore¹⁹ diuersarum patres nostros constanter fecisse non dubium est.

JK 716; CB Gel. 41; +D 64 c 6

¹ a P

² sint CRXWBV²P; esse S²KNDV

³ Vniu. - Dard. Quod - frang. CRXKNDBVP; Idem uniuersis episcopis per Dardaniam ZOHA

⁴ non C²LSKNBPZOHA; om. CRX

⁵ ss Z

⁶ quod CKDBZOHA; quia N

⁷ scilicet CNBZOHA; sane K

⁸ corr. from propriis KD

⁹ ss N

¹⁰ ss B²

¹¹ siue CKNBZOQ; seu HA

¹² isdem Z

¹³ substitui CKNBZOQA; sustitui followed by an erasure H

¹⁴ deceden N

¹⁵ -anus CKDBZOHA; -anis N

¹⁶ sacrari CKDBZOH; om. N; sacri and lacuna A

¹⁷ uend- CXKNB; uind- ZOHA

¹⁸ cessetis CRKNBZOA; censetis HQ

¹⁹ ss C

36

*Cresconio Iohanni Massale episcopis. Quod decessorum statuta si iusta sint¹
seruanda sunt, si² iniusta corrigenda³*

Decessorum⁴ statuta sicut legitima et iusta successorem⁵ custodire⁶ conuenit. ita debet etiam malefacta⁷ corrigere.

JK 717; Dd 3.110; CB Gel. 42a; C 25 q 2 c 19

¹ si iusta sint CXKDB; si iusta sunt N; *one obscure word P*

² ss V

³ Cresc. - ep. Quod - corr. CRXKNDBVP; Gelasius Cresconio, Iohanni, Massale episcopis ZOHA

⁴ Pec- N

⁵ cum *add.* A

⁶ cessetis *add. and canc.* Z

⁷ malefacta CKDBZOHA; maleficia N

37

*Maximo et Clero episcopis. Quod nichil perit in ecclesiasticis utilitatibus si aliena
reddantur¹ [37vb]*

Nichil perire credimus ecclesiasticis utilitatibus si² que sunt aliena reddantur.

JK 719; Thiel 1.499; CB Gel. 44

¹ Max. - ep. Quod - redd. CRXKNBP; Maximo et Clero episcopis ZOH(mg.)Q²(mg.); *om.* QA. HQA *make no break, running it into c.36; cf c.38 below*

² ss A

38

*Theodorico regi. De legibus principum que in negociis hominum custodiuntur circa
reuerentiam beati Petri multo magis custodiendis¹*

Certum est magnificentiam uestram leges principum Romanorum quas in negociis hominum custodiendas esse precepit, multo magis circa reuerentiam beati Petri apostoli pro sue felicitatis augmento uelle seruari.

JK 722; CB Gel. 47; ID 4.180; IP 2.151; D 10 c 12

¹ Theod. regi. De - cust. CRXKNBP; Theodorico regi ZOHQ; Teodebrico regi, Maximo et Clero episcopis A (*cf. c 37*)

39

Maiorico et Iohanni episcopis. De sacramento integre percipiendo¹

Comperimus autem quod² quidam in eadem regione sumpta tantum corporis sacri³ portione a calice sacrati cruoris abstineant. Qui procul dubio quoniam nescio qua superstitione docentur⁴ obstringi aut integra sacramenta percipiant, aut ab⁵ integris arceantur⁶ quia diuisio unius eiusdem⁷ mysterii sine grandi sacrilegio non potest prouenire.

JK 725; CB Gel. 48b; ID 2.89; De cons. D 2 c 12

¹ Mai. - ep. De - perc. CRXKNBP; Gelasius [Gelis O] Maiorico et Iohanni episcopis ZOHA

² quod CKDBZOHA; quia N

³ sacri CKDBZOHA; *om.* N

⁴ *corr. fr.* doceantur Z

⁵ ab CKNBZOHQ; *om.* A

⁶ *corr. fr.* percipiantur O

⁷ -que *add.* ss K

40

Anastasio. De desolatis auxilio¹ proprie defensionis et de his qui pro infirmitate etatis suis² actibus prodesse non possunt³

Desolatis⁴ proprie defensionis auxilio et qui suis actibus prodesse⁵ pro etatis infirmitate non possunt exoratum decet pontificem subuenire quia pupillis tuitionem etiam diuinitas iussit impendi, et ideo Maximo et Ianuario clericalis officii qui se solaciis⁶ parentum uel propinquorum asserunt destitutos⁷ auxilium ex nostra delegatione prestabis ut aduersus improbitates aduersariorum suorum protecti tue executionis annisu noxia commenta non sentiant.

JK 726; CB Gel. 49; +D 87 c 2

¹ -u- ss N

² suis CLRXSWBP; sue KND

³ An. De - possunt CXKNDBP; Gelasius Anastasio ZOHA

⁴ De desolatis B

⁵ prodesse A

⁶ solaciis CKNBZOHQ; solatii A

⁷ destitutos CKNBZOHQ; destitos A

41

Crispino et Sabino episcopis. De libertate clericis dominorum benignitate concessa¹ per oppressionem heredum non² auferenda³

Silvester et Faustianus ecclesie Grumentie clerici lacrimosa nobis insinuatione conuesti sunt libertatem sibi domini sui benignitate concessam heredum eius [38ra] oppressione pulsari seque in clericatus officio pene ab incunabulis seruiantibus etiam manumisso⁴ uiuente in eodem actu nichilominus constitutis⁵ diuinis ministeriis⁶ impendere seruitium non licere, cum⁷ si petitionem ueritas subsequatur contra patris et actoris⁸ sui factum uenientibus ut indignis hereditas legibus⁹ auferatur. nec eis liceat hereditatem capientibus contra actoris¹⁰ sui¹¹ prosilire iudicium. Et ideo fratres karissimi quoniam se etiam ab archidiacono predictae ecclesie queruntur oppressos qui per eorum absentiam moderatoris iudicium promisit eos esse sequuturos. calcatis omnibus et que contra leges diuinas et publicas pulsatis forum suum putauit auferri in¹² uestro iudicio. Qui si ille clericum¹³ lacessit adueniat ut ecclesie iura que uetusti principes assidua sanctione firmarunt impetitis clericis non negentur.

JK 727; CB Gel. 50; ID 6.108; +C 11 q 1 c 13

¹ ben. con. CKDBP; con. ben. N

² non CKDBP; om. N

³ De - auferenda CXKNDBP; om. ZOHA

⁴ -ore CKNBZOHQ; -iore A

⁵ constitutis CKDBZOHA; om. N

⁶ ministeriis CKDBZOHA; misteriiis N

⁷ cum CKNBZHA; eum O

⁸ act- CRXKNVPZ; auct- BOHA

⁹ her. leg. CKDBZOHA; leg. her. N

¹⁰ act- CRXKNVPZ; auct- BOHA

¹¹ sui CNDBZOHA; suis K

¹² in CKNBZOQA; non H

¹³ -icum CKNBZOHQ; -icus A

42

Zeie comiti. De his qui clericos per uiolentiam opprimunt¹

Christianis² gratum semper debet esse quod ab eorum poscitur dignitate³ prestandum quia Deo seruientibus beneficium conuenit non negare. Siluester atque Faustinianus⁴ qui se ab incunabilis⁵ clericos confitentur a Theodora⁶ se opprimi per uiolentiam conqueruntur, quod dicant se ingenuos atque auctore⁷ pristinae conditionis nexibus⁸ absolutos in sortem deterrime iterum seruitutis addici, ac⁹ per auctoritatem regiam contra leges publicas cum¹⁰ clericali cingulo olim tenerentur astricti¹¹ per archidiaconum urbis Grumentine¹² esse conuentos, cum constet eum qui celestem militem pulsat non nisi eius forum debere sectari. Et ideo dilecte¹³ depense salutationis affatu supradictos clericos, si ad¹⁴ delegatorum¹⁵ iudicium eorum aduersaria uenire contempserit, sublimitatis tue tuitione uallentur ne quid illis¹⁶ aut [38rb] surreptio aut inimica¹⁷ legibus uiolentia necessitatis imponat, quia qui iudicium refugit apparet eum de iusticia diffisum.

JK 728; Thiel 1.390; CB Gel. 51; C 11 q 1 c 12

¹ Zeie comiti. De - opp. CXKNBP; Zeie comiti ZOHQ; om. A

² corr. fr. -ani H

³ -ate CKNBZOHQ; -atem A

⁴ Faustinianus CKNBZOHQ; Faustianus A

⁵ after corr. H

⁶ Theodra N

⁷ auctore CRKNBOHA; actore Z

⁸ nexibus CKDBZOHA; om. N

⁹ ac CKNDVPZOHA; aut B

¹⁰ in add. K

¹¹ astricti CKDBZOHQ; constricti N; abstricti A

¹² -n- ss C

¹³ dilecte CXKNBV; dilectissime ZH; dil' OQA

¹⁴ corr. fr. a K; corr. fr. d Z

¹⁵ offic add. and canc. Z

¹⁶ illis CKDBZOHA; ultra N

¹⁷ -ica CKDBZOHA; -ici N

43

Rustico et Fortunato episcopis. De episcopo quem clerici sui graui necessitate uexari dicebant¹

Super² Foropopulensis ecclesie clerici una cum Sabino et Pelagio laicis propria suggestione reserarunt³ presulem suum graui quadam necessitate uexari, cuius eum dicerent⁴ incursione frequenter elisum, quod⁵ ne⁶ scandalum fidelibus uideretur ingerere et ecclesiam Dei ubique positam hac offensione turbare⁷, precipue cum eodem ipso uolente huc per⁸ se perrexisset firmarent, ad dilectionem uestram scripta direximus ut ecclesie cuius rector tali casu teneretur astrictus⁹ uisitationem congruam redderetis¹⁰. Verum¹¹ quia nunc idem ipse uenit huc¹² pontifex, falsa que omnia de se

¹ Rust. - ep. De - dicebant (-bat P) CXKNBP; Gelasius Rustico et Fortunato episcopis ZOHA

² Super CXKNBOH; Nuper ZQA

³ resararunt CRKNBZOH; reserarum Q; reserunt A

⁴ eum dicerent CRXKNB; cum (ss Q) dicerent ZOHQ; ei indicerent A

⁵ quod CKDBZOA; quia N

⁶ ne CKNBH; nec ZOA

⁷ hac off. turbare CXKDB; turbare hac off. N; hac off. turbaret ZOHA

⁸ per CXKNB; om. ZOHA

⁹ astrictus CKNB; obstrictus ZOHA

¹⁰ corr. from reddentis O

¹¹ Verum CKNBZHA; Vere O

iactata disseminat sub diuini contemplatione iudicii, uestreque conscientie estimationisque respectu rerum fide sollertissime perquisita si scilicet¹³ aliquando uel in domo uel in¹⁴ processione uel in aliquo¹⁵ quocumque loco probatur repente collapsus uocesque dedisse confusas et spumas ore iactasse, quanta fieri potest examinatione queratur, quod tamen siue aliquorum possit factum¹⁶ testificatione firmari siue nunquam contigisse dicatur, non putandum est posse¹⁷ sufficere sed certum¹⁸ manifestumque documentum quia¹⁹ de tanta re non segnius agendum est²⁰. faciat rem tua dilectio²¹ frater Rustice sui moris, et aptam magno pontifici ut eum uel xxx diebus tecum esse constituas²², eumque carnibus indifferenter uti necessaria probatione²³ compellas.

JK 729; CB Gel. 52 (addressed to Rufinus, wrongly); +C 7 q 2 c 2

¹² *ss* D; hic B

¹³ scilicet CNBZOHA; sane K

¹⁴ *ss* C

¹⁵ aliquo CKNBH; alio ZOA

¹⁶ sufficere *add. and canc.* O

¹⁷ est posse CRKNVPZOHA; posse est B

¹⁸ certu O

¹⁹ non *add. and canc.* O; *corr. fr.* qua B

²⁰ agendum est CXKNB; est agendum ZOHA

²¹ tua dil. CKDBZOHA; dil. tua N

²² esse const. *om. with lacuna* N

²³ probatione CKDBZOHA; bonitate N

44

Leontio¹ et Petro episcopis². Quod subueniendum sit a Romano pontifice his qui eius remedia sperant in suis negotiis³

Quisquis in⁴ negociis suis⁵ nostri nominis intercessione⁶ sperat sibi remedia posse conferri. prona nos conuenit [38va] animositate prestare.

JK 730; Thiel 1.500 frg. 30; CB Gel. 53; +D 87 c 3

¹ Leontio CKNBHQA; Leuntio ZO

² et Petro ep. *om.* X

³ Quod subu. - negotiis CXKNBP; *om.* ZOHA

⁴ *ss* Z

⁵ neg. suis CNDBZOHA; suis neg. K

⁶ -ione CKDBZOHA; -ionem N

45

¹Laurentio. Quod iusta dispensatione sit seruandum testatoris arbitrium²

Consideratio ecclesiastice utilitatis hoc postulat ex iusta dispensatione seruandum testatoris arbitrium.

JK 731; Thiel 1.500 frg. 29; CB Gel. 54; C 16 q 1 c 15

¹ Laurentio CRXSKNDBP; *om.* L; Gelasius Laurentio ZOHA

² Quod - arbitrium CRKNBP; *om.* ZOHA

46

Iohanni episcopo Viuonensi. De quodam qui ad basylicam confugerat¹

Vxor Felicis et filie Romam quia sic oportuit peruenerunt. Siquidem hunc ipsum² primum se ad barbarorum basylicam³ conferentem⁴ seque bonas causas habere iactantem egredi sub hac conditione precipimus, ut si actus suos fideliter et rationabiliter⁵ allegaret⁶, nichil circa eum prorsus asperum fieri durumque pateremur⁷. Alioquin si contra fidem et utilitatem dominicam uenisse probatur ipse sibimet imputaret, atque ordinationi congrue subiaceret, qui superueniente filio nostro uiro spectabili Heortasio⁸ sic⁹ est ad singula queque¹⁰ conuictus ut os aperire non posset, et uera esse que huic obicerentur uoce propria fateretur¹¹, ideoque tenetur custodia mancipatus.

JK 732; CB Gel. 55; ID 16.77; +C 17 q 4 c 33

¹ Ioh. - Viu. (Yv- KND) De - conf. (fuerat N) CRXKNDBP; Gel' Iohanni episcopo Viuonensi [Viuoriensi A] ZOHQA

² ipsum CKNBZOA; impium H; om. Q

³ basylicam CKDBZOHA; ecclesiam N

⁴ conferentem CKDBZHA; perferentem O; conuertentem N

⁵ et rat. CKDBZOHA; rationabiliterque N

⁶ corr. fr. aggaret [sic] V

⁷ -eremur CKNBZHA; -emur O

⁸ Heortasio CLSKNVPZOHQ; Heorrasio R; Heorothasio X; Heorthasio W; Hortasio B; Heorsio A

⁹ corr. fr. sicut Z

¹⁰ queque CKDBZOA; quoque N

¹¹ fateretur CKNBZOHQ; fatentur A

47

Maiorico, Sereno et Iohanni episcopis. Quod communione¹ sint priuandi qui humanis legibus calcatis et religione abiecta ecclesiastica priuilegia calcare contendunt²

Qui et humanis legibus in ciuili³ dampnatione calcatis. et reuerentia religionis abiecta uel ecclesiastica priuilegia calcare contendunt uel uilibet⁴ in pauperum prosilire dispendium, nec huiusmodi saltem commoniti conuictique nequitiam sopire consentiunt atque illata sacris rebus detrimenta sancire⁵ merito diuini muneris sunt participatione priuandi ut huius perceptione careant, quod sacrilegis ausibus habuere despectui.

JK 733; CB Gel. 56a; Dd 3.116 (pt); ID 3.150, 4.185; +C 12 q 2 c 2

¹ communione C²R²XSKNB; commune CR

² Mai. - ep. Quod - cont. CXKNBP; Gel' Maiorico, Sereno et Iohanni episcopis ZOHA

³ corr. fr. -ilis H

⁴ uilibet N

⁵ sancire CKNB; sarcire ZOHA*

48

Item. Quod non¹ sit eundum contra pontificalia constituta²

Celestinus uero presbiter fratris et coepiscopi³ nostri Sereni qui contra pontificale iudicium, contraque apostolice sedis mandata prorumpens supradictis communionem⁴ sacram ministrare presumpsit cum non potuerit ignorare sententiam proprii sacerdotis

¹ om. R

² Quod - constituta (instituta KND) CLRXKNDBP; om. ZOHA

³ -opi CKNBZOHQ; -opis A

⁴ eom- N

ab officio protinus ecclesiastico repellatur, ut nullus ecclesie ministrorum contra pontificalia instituta⁵ uenire contendat.

JK 733; CB Gel. 56b; Dd 3.116; +C 12 q 2 c 24

---

⁵ instituta CXKNB; constituta ZOHA

49

Fortunato episcopo. Quod irreligiosum sit et execrabile si quisquam in sua tuitione susceptos fideliter et sancte non educauerit¹

Inreligiosum² prorsus et execrabile iudicamus³ si quisquam uel extraneus in sua tuitione susceptos non omni fide et tota⁴ animi sui educauerit sanctitate. Ac⁵ cum Olimpius diaconus dilectionis tue Felicis atque Olimpui suggeratur auunculus eosque paruulos tutele uice suscepit nutriendos ultra latrocinium esse iudicamus quod eos honusculis⁶ parentum sicut asserunt reliquit extorres, alia retinendo alia contra leges et iura uendendo.⁷

JK 734; Thiel 1.501 frg. 33; CB Gel. 57; ID 6.109; +D 87 c 5

---

¹ Fort. ep. Quod - educ. CX(after corr.)KNBP; Gelasius Fortunato episcopo ZOHA

² -sum CKNBOHQ; -sus Z

³ iud- CK?NBZOH; ind- QA

⁴ corr. from tata A

⁵ Ac CWND?BPZHQA; At KD²O

⁶ hon- CRXSKN; honusculus W; bon- LBVZOHQA; *illeg.* P

⁷ uendendo LRXSWKNBVPZGZOH; seruiendo (uel uend. ss) C

50

Helpidio episcopo. Vt quilibet nisi pura conscientia ad sacrosanctam religionem non audeat peruenire¹

Sacrosancta religio que catholicam continet disciplinam tantam sibi reuerentiam uendicat² ut ad eam quilibet nisi pura conscientia non audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini mysterii consecrationem celestis spiritus inuocatus adueniet si sacerdos et qui eum³ adesse deprecatur criminosis plenus actionibus⁴ reprobetur?

JK 735; Thiel 1.486 frag. 7; CB Gel. 58; ID 2.90, 6.110; +C 1 q 1 c 92

---

¹ Help. ep. Vt - peru. CXKNBP; Gelasius Helpidio (Helc- H) episcopo ZOHA

² uend- CXKNBP; uind- ZOHA

³ an erasure here Z

⁴ actionibus CKNBZOH; actibus Q; *om.* A

51

Epyphanio episcopo. Vt qui ecclesias uiolasse perhibentur, accessu earum indigni iudicentur¹

Ad episcopos ceteros direximus iussionem ut eos qui ecclesias uiolasse perhibentur accessu earum iudicent esse non dignos.

JK 736; Thiel 1.504 frag. 39; CB Gel. 59; ID 3.119; +C 17 q 4 c 11

---

¹ Ep. ep. Vt - iudic. CXKNBP; Gelasius Epyphanio episcopo ZOHA

52

Victori, Constantino, Martyrio, Felicissimo. Sereno et Timotheo episcopis. De his qui ad ecclesiam confugerint non absque sacerdotis licentia retrahendis¹

---

¹ V. C. M. F. S. et T. episcopis (ep. *om.* C?). De - sac. lic. (lic. sac. P) retr. CXKNBP; Gelasius V. C. M. F. S. et T. episcopis ZOHA

Frater et coepiscopus noster Epyphanius sua [39ra] nobis relatione suggestit Benenatum et Maurum Beneuentane municipes ciuitatis in contumeliam religionis acerba nimis et plectibili² contumacia prosilisse³ qui confugientem ad ecclesie⁴ septa curialem suum ne⁵ illic quidem⁶ tutum aut de iniuria sua securum esse siuerint⁷ ausi irruptione temerarie mentis admittere quod⁸ nec potestatibus quidem⁹ uel principibus¹⁰ unquam licuit penetrare¹¹, ut hominem in sanctuariis constitutum captata sacerdotis absentia reluctantem, reclamantemque uiolenter abstraheret¹², quos quantum sua nobis suggestione patefecit merito indignos esse sacra communione iudicauit. Et si reuera tanti facinoris constat admissum nostra etiam auctoritas in hac parte consentit. Nec enim iure¹³ ad supplicandum debet admitti ubi admittere sacrilegium non uetauit¹⁴. Nullus etenim intra limina tante uenerationi deputata utrumque sibi licere existimat¹⁵ pro sue uoluntatis arbitrio ut et humilitatem¹⁶ sibi uendicet¹⁷ et furorem. Et ideo fratres karissimi supradictos si manifesta reos facit conquestio ab omnibus parrochiarum uestrarum¹⁸ ecclesiis nostre preceptionis auctoritate prohibete ut non solum hii¹⁹ qui in²⁰ iniuriam sanctorum²¹ locorum prosiluisse probantur²², merito consequantur pro facti sui qualitate uindictam, uerum etiam ceteri²³ a tali presumptione ultionis istius timore reuocentur.

JK 737; Thiel 1.504 frg. 40; CB Gel. 60; ID 3.120; +C 17 q 4 c 10

² et plectibili CKNBZOHQ; inplectibili A

³ -lisse CKNBZOA; -luisse HQ

⁴ corr. from ecclesia C

⁵ corr. from nec O

⁶ quidem CKDBZOH; quid N; quod Q?A

⁷ siuerint CXSK²D²BV²ZOHA; sciuerint LRVP; fuerint W; ? K; si fuerint ND

⁸ quod CKDBZOHA; quam N

⁹ quidem CKNBZOH; quod Q?A

¹⁰ principibus CKDBZOHA; principalibus N

¹¹ penetrare CRKDBVPZOHA; perpetrare K²ND²

¹² -et LRXSKNDBVPZOHA; -ent CK²

¹³ iure before debet KND

¹⁴ .me.uit N

¹⁵ -at LRXSKNDBVPZOHA; -et CK²

¹⁶ humilitatem CKNBZHA; uoluntatem O

¹⁷ uend- CXKNBP; uind- ZOHA

¹⁸ uestrarum CRSBPZOHA; nostrarum XKND

¹⁹ hii CKNBH; ii ZOQA

²⁰ in C²LK²D²BV²ZOH; om. CRXSKNDVPA

²¹ corr. from eorum sanctorum O

²² probantur CXKNB; probabuntur ZOHA

²³ om. B

53

Honorio¹ episcopo. Quod pia sollicitudo episcopi commodis egentium non sit neganda²

Diuine retributionis memor ad pontificalem conscientiam pertinere non ambigas, egentium commodis piam sollicitudinem non negare.

JK 738; Thiel 1.499 frg. 28; CB Gel. 61a; +D 87 c 4

¹ Honorio CRNDB; Honori K

² Hon. ep. Quod - neganda CRXKNBP; Gelasius Honorio episcopo ZOHA

54

De quodam seruo ecclesie qui ausu temerario molitus fuit¹ condere paginam testamenti²

Illud etiam sinceritatem tuam uolumus non latere ad nos fuisse perlatum [39rb] quod³ ampliatus conductor quem non solum seruum constat ecclesie⁴ sed ita rationibus a multis temporibus implicatum ut⁵ etiam si esset ingenuus donec racionia⁶ cuncta deduceret⁷ modis omnibus obnoxius haberetur⁸, ausu temerario molitus fuerit⁹ paginam condere testamenti. cuius omne peculium ecclesiastico iuri¹⁰ legibus non dubitetur obstrictum. Quapropter his presumptionibus uice nostra tua¹¹ fraternitas contradicat nec fieri prorsus aliqua surreptione permittat. Ac si eidem quicquam humanitus forte¹² contigerit. quia grandeeus esse memoratur. mox eius sine dilatione substantiam¹³ precipiat unanimitas tua filiis eius dumtaxat quibus patrimonium probatur esse commissum sub fideli descriptione contradi. donec temporibus uniuersis quibus hoc patrimonium¹⁴ gubernasse cognoscitur partes dominicas reddere cogatur indempnes.

JK 738; Thiel 1. 499 frg. 28; CB Gel. 61b; ID 16.111; C 13 q 2 c 5

¹ fuit CKDB; est N

² De - test. CXKNDBP; Item ZOHA

³ quod CKDBZOHA; quia N

⁴ const. ecc. *after corr.* Z

⁵ *ss* B

⁶ -cinia CKDBZOHA; -nicia N

⁷ *corr. from* -ent A

⁸ obnoxius haberetur C²LD²BVPZOHA; haberetur CRXSKD; haberetur obnoxius N; astrictus *in mg.* K²

⁹ fuerit CKDBZOHA; sit N

¹⁰ *corr. to iure* K

¹¹ tua nostra *later reversed* K

¹² *partially obscured*, forte *in mg.* K

¹³ substantiam CKDBZOHA; superbiam N

¹⁴ probatur esse comm. – patrimonium *in mg.* X²

55

Gerontio, Iohanni, Germano et Petro. De culpa non iterum punienda¹

Si illic ubi hec acta sunt presentibus utrisque constiterit et satisfacisse Stephanum et supplicatione suscepta eum qui male tractatus est ignouisse, semel in abolitione missa punitio recidiuo² dolore non debeat iterari, diuine scilicet³ imitatione clementie que dimissa peccata in ultionem redire⁴ non patitur⁵. sin⁶ uero nichil uel⁷ de satisfactione probabitur uel de remissione transactum, dilectionis uestre sermone monstretur quatinus siue nunc⁸ saltem potuerit competens satisfactio prouenire, illud potius exeratur⁹ ubi animum sanare possit afflictus siue inremissibilis prestat acerbitas ibidem nichilominus uindicetur, ubi plectibilis orta est¹⁰ presumptio.

JK 739; Thiel 1.507 frg. 44; CB Gel. 62; C 23 q 4 c 29, De cons. D 4 c 24

¹ G. I. G. et P. De - pun. CXKNBP; Gel' G. I. G. et P. ZOHA

² -diuo CKDBZOHA; -duo N

³ scilicet CRBPZOHA; sane K; sed N; .s. D

⁴ in ult. red. CKDBZOHA; red. in ult. N

⁵ -itur CKNBZOHQ; -iatur A

⁶ sin CKDBZOHA; si N

⁷ uel CKDBZOHA; *om.* NZ

⁸ nunc CKNBZOHQ; non A

⁹ exeratur CRXKNVPZOHQ²A; exeratur DQ; execratur B

¹⁰ orta est CRKNBP; est orta ZOHA

56

Iustino archidiacono et Fausto defensori. De rebus ecclesie in quatuor partes diuidendis¹

Vobis enim et fame uestre consultum [39va] duximus ut pontificis uestri loco uobiscum ab eodem aliquid² subrogetur qui eius nomine pariter uniuersa³ disponat quatinus omnia predia ad uestrum reuocetis⁴ studium, ne cuiquam clerico pro portione sua solum aliquod⁵ ecclesie putetis esse deputandum, ne per incuriam negligentiamque minuat, sed omnem pensionis summam ex omnibus prediis⁶ rusticis urbanisque collectam ad antistem deferatis. Ex qua tamen collectione⁷ habeatur ratio quid ad causas uel expensas⁸ accedentium necessitatum opus esse perspicitur ut de medio sequestretur⁹ et quatuor portiones uel de¹⁰ fidelium oblatione uel de hac¹¹ fiant modis omnibus pensiones, ita ut unam sibi tollat antistes, aliam clericis pro suo iudicio et electione disperciat, terciam pauperibus sub omni conscientia faciat erogari. fabricis uero que competit ad ordinationem pontificis erogatione uestra decernimus esse¹² pendendam. Si quis¹³ forte sub¹⁴ annua remeabit expensa, electo idoneo ab utraque¹⁵ parte custode condatur¹⁶ enthecis, ut si maior emergerit fabrica, sit subsidio quod¹⁷ diuersi temporis diligentia potuerit¹⁸ custodiri, aut certe ematur possessio que utilitates respiciat communes.

JK 740; Thiel 1.498 frg. 24; CB Gel. 63; C 12 q 2 c 23

¹ I. arch. et F. def. De - diu. CXKNBP; Gel' Iustino archidiacono et Fausto defensori ZOHA

² aliquid CLRXSKNDBVPZOHA; aliquis C²K²D²

³ par. uni. CNDBZOHA; uni. par. K

⁴ re- ss C

⁵ aliquod CLKN?BV²PZOA; aliquid RXSK²D²VHQ

⁶ ss V¹

⁷ collectione CKNBOHQA; collatione Z

⁸ uel expensas C²LKNBZOHA; om. C; ut expensas RXS

⁹ sequestretur CKDBZOHA; sequeretur N

¹⁰ de CKDBZOHA; om. N

¹¹ corr. fr. hanc K

¹² esse CKDBZOHA; om. N

¹³ Si quis CLRXSWKNDBPZOHA; Si quid C²K²D²

¹⁴ sub CKDBZOHA; ab N

¹⁵ utraque CKNBZHA; utroque O

¹⁶ -datur CKNBZO; -dantur HQA

¹⁷ quod CKDBZOHA; quia N

¹⁸ potuerit CRK DBZOHA; -int K; -unt N

57

Idem eisdem. De prediis ab ecclesia alienatis ecclesie restituendis¹

Volaterane² ecclesie actus uel patrimonium quod hactenus comperimus destitutum³ uel post dampnationem Eucharisti⁴ quo fuerat deprauante dispersum cure uestre decreuimus esse delegandum. ut diligentia qua uos pro utilitatibus ecclesie estimamus esse uigilantes predia culture restituatis⁵ antique reuocetis si qua sunt uendita aut donata mancipia. possessiones etiam que ab Eumatio⁶ et Oppilione episcopis uel

¹ Idem eisdem. De prediis (presidiis P)- rest. CXKNBP; Gel' Iustino archidiacono et Fausto defensori ZOHA

² Vola- CRX²KNBPZOHQ; Tola- LA; Vole- X

³ destitutum CKNBZHA; destinatum O

⁴ corr. from -iste A

⁵ corr. from -uastis O

⁶ corr. from Ema- A

ceteris quouis iure uideritis⁷ teneri. quia contra constituta⁸ synodi ab episcopo⁹ predia alienari nullo potuerint¹⁰ commento¹¹ nichilominus reuo [39vb] centur, sit emptoribus ad eum recursus, qui presumpsit aliquid ecclesie rebus illicita uenditione distrahere, ita ut pensiones annuas ad pontificem deferatis cui priuilegia sua integra conuenit omni ratione seruari, ut eius dispensatione portiones¹² proueniant consuete, ita ut portionem quarte que ad eos pertinet sua pontifex ordinatione¹³ distribuatur, prout cuiusque locum meritumque cognoscit, pariter etiam ex fidelium oblatione faciendum, ut quartam clericis eroget pro consideratione sue electionis antistes, fabricarum etiam portio episcopo sciente et disponente uestra erogatione pendatur, quatinus nichil penitus in detrimentum alicuius rei patiamini generari.¹⁴ Si quid uero in ecclesie damno uestre aut in iis¹⁵ que sunt preceptionis nostre¹⁶ prohibita pontificem uestrum uideritis admittere, mox nostris¹⁷ auribus relatione signate ut quid fieri debeat censeamus.

JK 741; Thiel 1.496 frg. 23; CB Gel. 64 (as ZJGOHA); ID 3.151, as Coll.Brit.; C 12 q 2 c 25 (as CK etc)

⁷ uideritis CRKD²BZOHA; uidetis N; uenditis D

⁸ constituta CRXKNBP; constitutum ZOHQA. const. contra *marked for reversal* H

⁹ -opo CNDBVPZOHA; -opis C²LWV²; -opi RXSN; -opio K

¹⁰ -erint CRKNDBZOHA; *corr. to* -erunt K²D²

¹¹ commento CKNBZOHQ; emento A

¹² *corr. from* pot- A

¹³ -ione CKNBZOHQ; -ionem A

¹⁴ Si quid – debaet censeamus ZJGOHA*; *om.* CLRXSKNDBVP

¹⁵ iis ZJQA; his OH

¹⁶ *ss* O

¹⁷ *corr. fr.* nostri H

58

¹*Syracusio, Constantio², et Laurentio episcopis. De quodam seruo qui ad ecclesiam confugerat³*

Iudas qui Iudaice professionis existit⁴ mancipium iuris sui quem⁵ ante paucos annos se asserit comparasse nunc ad ecclesiam Venefranam⁶ confugisse suggestit, sicut petitorii tenor annexus ostendit, eo quod dicat sibi ab infantia Christiano nuper a prefato domino signaculum circumcisionis⁷ infixum. Quapropter diligenter uestra inter utrumque sollicita cura rerum fideliter examinet ueritatem, quatinus nec religio⁸ temerata uideatur nec seruus hac obiectione mentitus competentis iura domini declinare contendat.⁹

JK 742; Thiel 1.506 frg. 43; CB Gel. 65; ID 13.113; +C 17 q 4 c 34

¹ Gelasius *add.* ZOHA; *om.* CKNBP

² Constantio CRKNBVPZ²H?; Constantino XZQA

³ De - confugerat CRXKNBP; *om.* ZOHA

⁴ *corr. fr.* -at O

⁵ *corr. fr.* quidem K

⁶ -anam CRXKNV²ZOQA; Venestranam (-um B) BVP; -amnam H

⁷ cumcisionis A

⁸ *corr. fr.* regio H

⁹ *Explicit add.* RXS

Ex decretis Anastasii pape ad Anastasium imperatorem. Quod eos quos¹ post dampnationem suam baptizauit uel ordinauit Achatius nulla lesio attingat²

Secundum ecclesie catholice consuetudinem³ sacratissimum serenitatis tue pectus agnoscat quod⁴ nullum de his uel quos baptizauit Achatius uel quos sacerdotes siue leuitas secundum canones ordinauit ulla⁵ eos [40ra] ex nomine Achatii portio lesionis attingat⁶, quo forsitan per iniquum tradita sacramenti gratia minus firma⁷ uideatur. Nam et baptismum quod procul sit⁸ ab ecclesia siue ab adultero⁹ uel¹⁰ a fure fuerit datum¹¹ ad percipientem munus peruenit illibatum. Quia uox illa que sonuit per columbam omnem maculam humane pollutionis excludit, qua¹² declaratur ac dicitur, Hic est qui baptizat in spiritu et igni¹³. Nam si uisibilis¹⁴ solis istius radii cum per loca fedissima transeunt nulla contactus iniquatione maculantur, multo magis illius qui istum¹⁵ uisibilem fecit uirtus nulla ministerii¹⁶ indignitate constringitur. Nam et Iudas cum fuerit sacrilegus atque fur quicquid egit inter apostolos pro dignitate commissa beneficia per indignum data nulla ex hoc detrimenta senserunt, declarante hoc ipsum Domino manifestissima uoce, Scribe, inquit et Pharisei super cathedram Moysi sedent¹⁷, que dicunt facite, que autem faciunt facere nolite¹⁸. Dicunt enim et non faciunt. Quicquid ergo ad hominum profectum quilibet in ecclesia minister pro officio suo uidetur operari. Hoc totum contueri¹⁹ implente²⁰ diuinitatis affectu ita ille per quem Christus loquitur Paulus affirmat, Ego plantaui, Apollo rigauit sed Deus²¹ incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid neque qui rigat. sed qui incrementum dat Deus. A Deo²² autem non queritur quis uel qualis predicet. sed quem predicet ut inuidos etiam bene Christum predicare confirmet quo malo diabolus ipse deiectus est et hoc ipse²³ predicare non desinit.

JK 744; H 656a.57-b.30, M 990-1 (c 7) with rubric as here; ID 1.151 to peruenit illibatum; D 19 c 8a

¹ ss Z

² att- CKNBZOQA; cont- H. Nota quod duo hec capitula inter autentica non computantur *add. in mg.* M²

³ cath. cons. CNDBZOHA; cons. cath. K

⁴ quod CKDBZOHA; quia N

⁵ ulla CKNBOHA; nulla Z

⁶ -gat CKNBZOHQ; -guat A

⁷ gratia minus firma (*corr. fr.* filma A) CKDBZOA; minus gratia firma esse N

⁸ procul sit quod *marked for reversal* H

⁹ *corr. fr.* -erio K; *corr. fr.* abu- O

¹⁰ uel CRBPZOHA; siue KND

¹¹ fuerit datum LRXKNBVPZOHA; datum fuerit (*fuerit ss*) C

¹² qua CRSKNZ²POHA; quia B; que V?; ? Z

¹³ igni CKNBZOQA; igne H

¹⁴ *corr. fr.* inuis- O; -iles N

¹⁵ istum CKNBZOQ²A; iustum HQ

¹⁶ ministerii CRKNVPZOHA; misterii B

¹⁷ sedent CKDBZOHA; sederunt N

¹⁸ fac. nol. RXSKNBPZOHA; nol. fac. CLW

¹⁹ contueri C?RXSKN; contineri BVPZOHA

²⁰ implente CRKNPZOHA; implete B

²¹ sed Deus CRKDBPOHQA; Deus autem NZ

²² *corr. fr.* ab eo N

²³ hoc ipse CRKDBVPOH; hic ipse N; hoc ipsum Z; ipse hoc QA

2

Quod¹ mali bona ministrando ecclesie sacramenta non maculant² cap. viii³

¹ Quod CRKNVZOHA; Quo B. Quod - maculant *in mg.* ZO

Ideo ergo et hic cuius nomen dicimus⁴ esse reticendum male bona ministrando sibi tantum nocuit. Nam inuiolabile sacramentum quod per illum datum est aliis perfectionem sue uirtutis obtinuit. Quod [40rb] quidem⁵ aliquorum in tantum se extendit⁶ curiosa suspicio ut imaginetur prolato a papa Felice⁷ iudicio postea inefficaciter in sacramentis que Achatius usurpauit egisse⁸ ac perinde eos metuere qui uel in consecrationibus uel in baptisate mysteria tradita susceperunt, ne irrita beneficia diuina uideantur.⁹

JK 744; H 656b.31-43, M 991-2 with abbrev. titulus (c 8 pt); D 19 c 8b

² -ant CKNBZOHQ; -at A

³ Cap. viii CRWBVPZOQ; *om.* KN; *before rubric* HA

⁴ dicimus CKDBZOHA; dominus N

⁵ Quod quidem CKDBZOHA; Quicquid N

⁶ extendit CRSKNBVZOHA; ostendit B

⁷ Fecile H

⁸ actum fuisse *add. ss* K

⁹ Expl' *add.* S

A 1. XLVIII SYMACHVS¹

- ²i.   Episcopum accusatum non esse deserendum ante exitum cause
- ii.   De eodem
- iii.   Non esse rata concilia sine auctoritate apostolica
- iiii.   Quod apostolicus a nemine sit iudicandus
- v.   Quod mortem languentibus infligit qui cum possit non³ excludit
- vi.   Quod recte monitoris personam suscipit qui errata condempnat et innocentiam demonstrat
- vii.   De uexatione ecclesiarum uel sacerdotum
- viii.   De raptoribus uiduarum ac uirginum
- viiii.   De inuasoribus, petitoribus, largitoribus rerum ecclesiasticarum uel pontificalium
- x.   De rerum ecclesiasticarum inuasoribus
- xi.   Vt nullus honorem premiis accipiat
- xii.   De eligendo papa
- xiii.   De rebus ecclesie conseruandis nec a laicis disponendis
- xiiii.   De eodem
- xv.   De rebus ecclesie ne alienentur
- xvi.   De eodem
- xvii.   Quod si alienentur res ecclesie liceat quibuslibet ecclesiasticis personis contradicere et cum fructibus aliena repossere
- xviii.   De reuerentia imperatoris
- xviiii.   De discedentibus ab eo
- xx.   Quo tenore temporaliter⁴ alienari possint res ecclesie

¹ papa *add.* X

² *capitulatio* in CLRXSKNDMBVP; *om.* ZOHQA

³ *ss* C

⁴ *ten. temp.* CXSKDMBV; *temp. ten.* N

In quinta synodo Symachi pape. Episcopum accusatum non esse¹ deserendum² ante exitum cause³

Nonne directa uerba sunt canonum. Quicumque clericorum ab episcopo suo ante sententie tempus pro dubia suspicione discesserit manifestam eum manere⁴ censuram. (*Recte Ennodius*); *H 669a.40-44, M 1012; ID 6.340 (insc. almost as here); C 8 q 4 c 1a*

---

¹ *corr. fr.* est O

² *corr. fr.* deferenteum A?

³ Episcopum - cause] Semet iudicat qui iudicium subterfugit D

⁴ *corr. fr.* -eret K

2

In eadem¹ de eodem²

Lex³ ecclesiastica pontificem ab aliis accusatum priusquam sub luce obiecta constiterint exigit non relinqui.

Recte Ennodius; *H 669a.59-62, M 1013; ID 6.341 (insc. almost as here); C 8 q 4 c 1b*

---

¹ In eadem CKDBZOHA; *om.* N

² De eodem] Episcopum accusatum non esse deserendum ante rei finem D

³ Ex A

3

In eadem¹. Non esse rata concilia² sine auctoritate apostolica [40va]

Concilia sacerdotum ecclesiasticis legibus quot annis decreta per³ prouincias quia presentiam pape non habent, ualitudinem perdiderunt⁴. Legite insanissimi aliquando⁵ in illis preter apostolici apicis⁶ sanctionem aliquid constitutum⁷ et non de maioribus negociis ad consultationem si quid occurrit prefate sedis arbitrio fuisse seruatum.

(Recte Ennodius); *H 671a.14-18, M 1015; ID 4.242; D 17 c 6*

---

¹ In eadem CKDBZOHA; *om.* N

² rata concilia CSKNBZO; concilia rata HQ; concilia A

³ per CKNBZOH; *om.* QA

⁴ -erunt CKDBZPOHA; -erint B

⁵ *ins. al.* CKDBZOHA; *al. ins.* N

⁶ apostolici apicis CRSKNDVPZHQ; apostolicis B; apostoli apicis OA

⁷ constitutum CKNBZOHQ; constitutum A

4

In eadem¹. Quod apostolicus a nemine sit iudicandus

Aliorum forte hominum causas Deus uoluerit² per homines terminare, sedis istius presulum suo sine questione reseruauit arbitrio. Voluit beati Petri apostoli successores celo tantum debere innocentiam et subtilissimi discussoris indagini inuiolatam³ exhibere conscientiam.

(Recte Ennodius); *H 672a.1-7, 10, M 1016; ID 5.10; IP 4.3; +C 9 q 3 c 14a*

---

¹ In eadem CKNBZOHQ; *om.* A

² forte *add. and canc.* Z

³ inuiolatam LRXSKNBVPZOHA; uiolatam C

5

Quod mortem languentibus infligit qui cum possit non excludit¹

---

¹ Quod - exc. CKNBP; In eadem ZOHA; (De uexatione ecclesiarum uel sacerdotum *in mg. cf. c 7*) O

Non grandis est differentia utrum² letum³ inferas an⁴ admittas. Mortem languentibus qui cum⁵ possit non excludit⁶ inflixit⁷.

(*Recte Ennodius*); *H 674a.16-19, M 1019*

² utrum CSKDBZOH²QA; uerum N; aurum H

³ ss Q

⁴ an CKNBZOQA; non H

⁵ cum CKDBZOHA; om. N

⁶ -udit CSKNBVZO; -usit HQA

⁷ corr. fr. infixit B

6

Ex¹ eadem. Quod recte monitoris personam² suscipit qui errata³ condempnat et innocentiam demonstrat⁴

Nemo recte monitoris personam⁵ suscipit nisi qui actibus suis errata condempnat et amorem⁶ innocentie conuersatione demonstrat.⁷

(*Recte Ennodius*); *H 674a.29-31, M 1020; +D 81 c 2*

¹ Ex CKDBZOA; De N; In Q

² ss R²

³ corr. fr. rata L²

⁴ Quod - demonstrat CRXKNBP; om. ZOHA

⁵ mon. pers. CR²SKDB; mon. R; mon. personat X; pers. mon. N

⁶ amorem CRKNVPZOHA; morem B

⁷ et amorem - dem. in mg. X²

7

De uexatione ecclesiarum¹ uel sacerdotum². In sexta synodo adclamatum est

Dignus papa dignus doctor et facto³ silentio Symachus episcopus dixit, Communis dolor et generalis est gemitus quod intra⁴ ecclesiam nostris et retroactis temporibus de inuasionem rerum ecclesiasticarum⁵ et uexatione sacerdotum cognouimus. Que res non nos solos sed omnes Domini tangit⁶ sacerdotes. Et licet hec a predecessoribus⁷ nostris iam prohibita sint⁸ et tales presumptores dampnati et a sanctis canonibus anathematizati⁹, ne tamen denuo presumantur¹⁰ est super¹¹ eis promenda sententia ut qui eorum casum non timent timeant saltem perpetuam eorum dampnationem, et quod¹² sepe presumitur sepius¹³ ut inhibeat necesse est.

JK i.98; H 679.28-36, M 1027

¹ -sia P

² De - sac. CRXKDB; om. O (*but cf. c.5*); *after adcl. est NHQ; in mg. ZA*

³ facto CRKNVPZOHA; factor B

⁴ *after corr.* H

⁵ -iastica- ss C

⁶ ss C

⁷ pred- CRSKNBZOH; dec- X; p...pred... Q; prepred- A

⁸ sint CRSKNBP; sunt XZOHA

⁹ -ati C?RKNBPH; -ari A; anathemati O

¹⁰ -antur CRXKNBP; -atur ZGOHA

¹¹ ss B

¹² quod CKDBZOHA; quia N

¹³ sepius A

8

Symachus Cesario. [40vb] De raptoribus uiduarum et¹ uirginum²

Raptores uero³ uiduarum uel uirginum ob immanitatem tanti facinoris detestamur, illos⁴ uehementius persequendo qui sacras uirgines uel uolentes uel inuitas matrimonio suo sociare temptauerint⁵. Quos pro tam nefandissimi criminis atrocitate a communione suspendi precipimus.

JK 764; H 657a.49-55, M 992-3 (c 3); +C 36 q 2 c 2

¹ et CLRXWP; ac SKNBVZOHA

² O *has here rubric to c 9*

³ *ss Z*

⁴ *corr. fr. illo H*

⁵ -erint CNBZOHA; -erunt K

9

De inuasoribus, petitoribus, largitoribus rerum ecclesiasticarum uel pontificalium. In sexta synodo Symachi pape¹

Nec aliquo se ante² tribunal Christi obstaculo muniat³ quia⁴ religiosis animabus ad substantiam⁵ pauperum⁶ derelicta, contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit. Similiter et hoc⁷ ad omnium ecclesiarum noticiam uestra cunctorumque exhortatione et iudicio censemur peruenire⁸ et ab omnibus firmiter teneri quia episcoporum res ecclesie esse⁹ non dubitantur, si in eorum facultatibus simili fuerit crudelitate crassatum, peruasores rerum memoratarum¹⁰ predicta canonum districtione feriantur, ut qui moribus¹¹ propriis ac nulla conscientie castigatione corriguntur, saltem ecclesiastice et canonicè uindictæ perfodiantur aculeis. Generaliter uero quicumque res ecclesiasticas confiscare aut competere aut peruadere periculosa aut¹² seua infestatione presumpserit, nisi se citissime per ecclesie de qua agitur satisfactionem correxerit, perpetuo anathemate feriatur. Similiter et hii¹³ qui ecclesie¹⁴ iussu¹⁵ uel largitione principum uel quorundam potentum aut quadam inuasionē aut tyrannica potestate retinuerint¹⁶ et filiis uel heredibus suis ut¹⁷ a quibusdam iam factum audiuius quasi hereditarias reliquerint nisi cito res Dei ammoniti a pontifice agnita ueritate reddiderint perpetuo anathemate¹⁸ feriantur. Iniquum¹⁹ enim esse

¹ De - pont. In sexta - pape CR XSKBP; In ui sinodo - pape. De - pont. ND; De sexta - pape (*with De - pont. in mg. to c.8*) O; De sexta - pape. De - pont. HZ(De - pont. *in mg.*)A

² ante aliquo se *marked for reversal H*

³ muniat CKNBZO; minuat A

⁴ quia CRBPOHA; qui a LXSKNDZ

⁵ substantiam CKDBZOHA; superbiam N

⁶ quia a religiosis – pauperum *in mg. X*

⁷ et hoc CKNBZHA; *om. O*

⁸ *ss C*

⁹ ecclesie esse CKNBZO; esse ecclesie HQA

¹⁰ -arum C?KNBZOHQ; -orum A

¹¹ *corr. fr. maioribus O*

¹² aut CKNBZO; ac HQA

¹³ hii CRXKNBPH; ii ZOQA

¹⁴ ecclesie RXSKNBVPZOHA; res ecclesie C²V²; ecclesie res LW

¹⁵ iussu CRKNBZOHA; ius Z²

¹⁶ *corr. fr. rennuerint K*

¹⁷ *corr. fr. aut Z*

¹⁸ -ate C?KNBZOHQ; -ati A

¹⁹ est *add. and cancelled K*

censemus ut potius custodes cartarum quam defensores rerum creditarum ut preceptum est iudicentur²⁰. [41ra]

H 681.28-30 to dispergit, 682.3-17, M 1029, 1030; Coll. Lanf. runs these texts together so; ID 3.148; cf +C 16 q 1 cc 57-58

²⁰ -entur CRKNBV; -emur ZOHA

10

Sententia Symachi pape. De rerum ecclesiasticarum¹ inuasoribus²

Indigne ad altare Domini properare permittitur qui res ecclesiasticas audet inuadere, aut iniuste³ possidere aut iniqua uel iniusta defensione in eis perdurat. Debet tamen esse prouisio ut⁴ uindictam admonitio⁵ precedat. et res usurpatas iniuste qui abstulit aut iniuste ablatas retinet equitate patrocinante legibus restituat. Quod si neglexerit et necessitas compulerit demum predonem sacerdotalis districtio maturata percellat⁶. Valde enim iniquum et ingens sacrilegium⁷ est ut quecumque⁸ uel pro remedio peccatorum uel salute aut requie animarum suarum unusquisque uenerabili ecclesie contulerit aut certe reliquerit⁹ ab his quibus maxime seruari conuenit¹⁰, id est Christianis et Deum timentibus hominibus in aliud transferri uel conuerti¹¹. Propterea qui hec non preuiderit et aliter quam scriptum est predia ecclesiis tradita petierit uel acceperit aut possederit, nisi¹² se cito correxerit, quo iratus Deus animas percutit anathemate feriat. Sitque accipienti et danti uel possidenti anathema, et institute pene contubernium assiduum nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, quia¹³ religiosi animabus ad substantiam¹⁴ pauperum derelicta¹⁵ dispergit.

H 680.38-40 to perdurat, 41-45 to percellat, 681.19-30, M 1028, 1029 (note overlap with c 9 above); ID 3.182; C 12 q 2 c 21

¹ *corr. fr.* ecclesiarum Z

² Sententia - inuasoribus CXKNBZOH; *om. with lacuna* A

³ in- ss N

⁴ ut CKNVZOHA; *om.* B

⁵ admonitio CKNVPZOHA; admonito B

⁶ perc- CKNBZOHQ; proc- A

⁷ -egium CKNBZOH; -egum A

⁸ quecumque CKBZOHA; quicquid N; quicumque D

⁹ reliquerit CRXSBVZOHA; dereliquerit KND

¹⁰ seru. conu. CKNBZOQA; conu. seru. H

¹¹ conuerti CRKNVPZO²HQA; conferri BO

¹² aut. poss. nisi *in mg.* C

¹³ quia CPKHA; qui a RNBVZO; ? SD; qui D²

¹⁴ substantiam CKDBZOHA; superbiam N

¹⁵ derelicta CKNBZOH; derelictam contra fas sine aliqua pietatis consideratione A *mg. as Hinschius*

11

Symachus papa cp. iii. Vt nullus honorem premiis accipiat¹

Propter frequentes ambitus² si quis presbiter uel dyaconus uel clericus papa incolume³ et eo inconsulto⁴ aut subscriptionem⁵ pro Romano pontificatu est moliri ausus aut pictacia⁶ promittere aut sacramentum prebere temptauerit aut aliquod⁷ certe

¹ Sym. - cap. iii. Vt - acc. CRSDBP; Sym. papa. Vt - acc. cap. iii K(cap. iii *in mg.*)N; Sym. - cap. iii ZOHQ;

Sententia Symachi pape A

² amb- CKNBZOHQ; ab- A

³ -ume CRKBZOHA; -ome ND

⁴ inconsulto CRXKNBP; consulto ZOHA

⁵ -ionem CKNBZOHQ; -ione A

⁶ -acia CRXKNB; -acio ZOHA

suffragium polliceri uel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare⁸ atque [41rb] decernere sui loci dignitate uel communionem priuetur.

H 658.a41, 46-55, M 994 (c 2 pt)

---

⁷ aliquod CRXKNDB; aliquid ZOHA

⁸ deliberare CRXSKDB²VPZOA; delibare N; deberare B

12

Symachus papa cp. iii. De eligendo papa¹

Si quod absit transitus pape inopinatus euenerit, ut de sui electione successoris non possit ante decernere sicut Deum² in unum totius inclinauerit ecclesiastici ordinis electio³ consecratur electus episcopus⁴.

H 658 b.5-10, M 994-5 (c 3 pt)

---

¹ Sym. papa cp. iii. De el. papa CRSDBP; Sym. papa. De el. papa cp.iii KN; De el. papa Sym. cap. iii ZOHQ; Sym. papa cp. iii A (*cf c 13*)

² sicut Deum RXSWKNBVPZO?HA; si quidem CL(*over erasure*)D; si secundum K²; sicut Deus O²

³ electio CKNBZOH(*after corr.*)A; electionem ep. O²

⁴ el. ep. CKDBZOHA; ep. el. N

13

¹Exemplar constituti facti a domino papa Symacho². De rebus ecclesie conseruandis nec a laicis disponendis ubi dicit Laurentius³

Non licuit laico statuendi in ecclesia habere preter papam Romanum aliquam potestatem quem subsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi⁴.

H 660.b.47-50, M 999; C 16 q 7 c 23

---

¹ De eligendo Symachus cap. iiii *with rubric here as heading to c 14 A*

² papa Sym. CXSKNB; Sym. papa ZOHA

³ nec a - disponendis ubi dicit Laurentius CLRXSWBP; nec a - disponendis KD; ubi dicit Laurentius de rebus - disp. N; ubi (ut G?) dicit Laurentius ZGOHA

⁴ *corr. fr. impetrandi Z*

14

¹Et Gelasius² papa. De eodem³

Laicis quamuis religiosus nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur unquam attributa⁴ facultas.

H 660b.65 - 661a.1 (Eulalius episcopus), M 999; C 16 q 7 c 24

---

¹ A *has here rubric to c.13, and Et Gel. - de eodem as heading to c 15*

² Gelasius CX²SWKDV²; Eulalius LRBVPZGOHQA Gelagius N; ? X

³ De eodem CRXKNB; *om.* ZOHA

⁴ unq. att. CKDBZOHA; attribumquam N

15

Item Symachus de rebus ecclesie ne alienentur cap. iiii¹

Quod pape non liceat presidium² ecclesie alienare aliquomodo pro aliqua necessitate nec in usufructu³ rura dare⁴ nisi modo domus⁵ que in quibuslibet usibus⁶ non modica

---

¹ A *replaces Item - iiii with the heading to c 14 above*

² presidium RXKNDV²P; pre[ ]dium CS; predium LBVZOHA²

³ -uctu RXSWKNDBPZGHA; -uctus CLVO; usufructuario K²

⁴ dare CKDBZOHA; daret N

⁵ *corr. to domibus V*

impensa sustentetur⁷ qua lege et omnes custodes astringuntur⁸, ut donator, assentator, uenditor honorem perdat.

Paraphrase of H 661b.9-52, M 1000-1 (cc 4-6); Vat. lat. 3829 fo. 153v; C 12 q 2 c 20a var.

⁶ *corr. to urbi V*

⁷ -etur C²RWKNDVP; -entur S; -antur B; -atur V²ZOHA

⁸ astr- CLXSWKNBVP; asstr- R; abstr- ZOQA

16

Cap. vi. De eodem¹

Et² qui subscripserit³ anathema sit cum eo qui dedit⁴, uel qui recepit⁵ nisi restituatur⁶.

Paraphrase of H 661b.53-63, M 1001 (c 7); cf Vat. lat. 3829 fo. 153v; C 12 q 2 c 20b sl. var.

¹ Cap. vi De eodem CRXKDBP; De eodem cap. vi N; Cap. vi ZOH; *om. with no break Q*; Item Symmachus de rebus ecclesie A

² Et CRXSKNBVPZQA; Vt LWO; Ct H

³ -b- ss Z

⁴ dedit CKNBZOHA; edidit G

⁵ recepit CRKNBP; recipit XV²?ZOHA

⁶ -atur LRXSKNBVPZOHQA; -antur CV²?G?. Q here has 1.52. 1-2, followed by 1.54.4 and then returns to c 18 below

17¹

Cap. vii. Quod si alienentur res ecclesie liceat quibuslibet ecclesiasticis personis contradicere et cum fructibus aliena² reposcere³

Et⁴ liceat quibuslibet⁵ ecclesiasticis personis⁶ contradicere⁷ et cum fructibus aliena⁸ reposcere, quod modo in apostolica seruandum in uniuersis ecclesiis per prouincias quidem⁹ uidetur¹⁰ conuenire.

Paraphrase of H 662a.3-15, M 1001; Vat. lat. 3829 fo. 153v; C 12 q 2 c 20c var.

¹ *om. Q*

² aliena CLRXSWKDBVP; alienata C²L²K²; *om. N*

³ Quod - rep. CLRXSWKDBV; Quod si alienentur res ecclesie liceat quibuslibet ecclesiasticis contrad' et cum fructibus vii N; *om. ZOHA*

⁴ Et CRXKDBVZHA; Vt LNO

⁵ -libet ss C; quibuslibet liceat B

⁶ eccl. pers. CNDBZOHA; pers. eccl. K

⁷ contradicere CKBZOHA; contradere N

⁸ aliena LRXKNBVPZOHA; alienata CL²K²

⁹ quidem CKDBZOHA; qualiter N

¹⁰ uidetur CRKNBZ²OH; uideretur Z?A

18

De reuerentia imperatoris ix synodo¹

Pontifices dixerunt quod papa Symachus impetitus deberet synodum conuocare et prius² ipse rex dicit non aliquid preter reuerentiam [41va] ad se de ecclesiasticis negociis pertinere, et post synodus statuit ut³ Symachus impetitus quia de eo apud

¹ ix synodo *before* De KND; *as here* CRXBVZOHA

² prius CKDBZOHA; pius N

³ *after corr. H*

Deum pertinet sit immunis et omnia ei restituit. et si quis hoc non admittit⁴ uel retractari posse crediderit in Dei iudicio de contemptu sui rationem esset redditurus.
Paraphrase of H 662a -664a, M 1002-5; Vat. lat. 3829 fo. 153v as here; cf +dp D 17 c 6

⁴ -ittit CKNBZOA; -itti HQ

19

De discedentibus ab eo

De¹ clericis quoque eiusdem² pape³ ab eo discedentibus statuit ut satisfacientes episcopo suo misericordiam consequantur et officiis ecclesiasticis se gaudeant restitui⁴, quia Dominus oue perdita⁵ letatur inuenta⁶ et de profugo filio reuerso.
Paraphrase of H 664b.33-41, M 1005; cf +dp D 17 c 6

¹ De CKNBZOHQ; Ee A

² eiusdem CKNBZOQA; eius H

³ pape CLR²XSKNV²ZOA; om. RBVP

⁴ -tui CKNBZOHQ; -tuit A

⁵ -ita CKNBZOQA; -itea H

⁶ corr. fr. -entu B?

20

Epistola Symachi¹ ad Cesarium² episcopum cap. i. Quo tenore temporaliter³ alienari possint res ecclesie⁴

Possessiones ecclesie alienare quomodo libet non patimur nisi forsitan clerici bonorum meritis uel ministeriis⁵ religionis intuitu uel peregrinis si⁶ necessitas largiri⁷ suaserit, sic tamen ut hoc ipso non⁸ perpetuo sed temporaliter fruuntur⁹.
JK 764; Paraphrase of H 657, M 991-2 (c 1); Vat. lat. 3829 fo. 153v

¹ pape add. N, om. CKDBZOHA

² ad Cesarium CSWKNBZHQA; a necessarium O; a Cessarium O²

³ ten. temp. CKDB; temp. ten. N

⁴ cap. i. Quo - eccl. CRXKDBP; Epist. - ep. Quo - eccl. i N; cap. i ZOA; om. H

⁵ uel monasteriis add. ss C; ministris W

⁶ ss C

⁷ largiri CKDBZOHA; om. N

⁸ temporaliter add. N, om. CKDBZOHA

⁹ fruuntur CRXKNBV; perfruuntur ZOHQA

A 1. XLIX [ORMISDAS]

1¹

Ormisde² pape ad Iohannem episcopum. De uice apostolice sedis³ commissa⁴
 Seruatis priuilegiis metropolitanorum uices uobis⁵ apostolice sedis delegamus, ut inspectis istis, siue ea que ad canones pertinent siue ea que a nobis sunt nuper mandata⁶ seruentur, siue⁷ que de⁸ ecclesiasticis causis tue reuelationi⁹ contigerit¹⁰ sub

¹ M numbers all from here to A1.53.1 as capp. xxi-ix

² -isde CRXBPZOHQ; -isda SA; -isse KND

³ ap. sedis CRXSKNVP; sedis ap. B; om. ZOHQA

⁴ commissa CKNBZOQA; comitissa H

⁵ uobis CKNBZOHQ; nobis A

⁶ nuper mand. CKNBZOHA; mand. nuper Q

⁷ ea add. Z, om. CKNBOHA

tua nobis insinuatione¹¹ pandantur. Erit hoc studii ac sollicitudinis tue ut talem te in his que iunguntur¹² exhibeas ut fidem integritatemque eius cuius curam suscipis imiteris.

JK 786; H 689 b.18-28, M 1041, abbrev.; +C 25 q 2 c 6

⁸ de CKNBOHA; *om.* Z

⁹ tue reuelationi CSKD²NBVPZOHQA; tibi reuelari K²; tue relationi DV²

¹⁰ -igerit CKD²BZOHA; -igit N; -ingit D

¹¹ -one *ss* N

¹² iunguntur CLXSW²KNDBVPZOHQA; iunguntur S; iniunguntur C²RK²D²

2

Item ad¹ episcopos per Hispaniam. Quod prima salus sit fidei regulam² custodire et a constitutis patrum non deuiare³

Bonefacius notarius⁴ sancte Romane ecclesie ex scrinio editi exemplaria libelli exequitur. Prima salus est recte fidei⁵ regulam custodire [41vb] et a constitutis⁶ patrum nullatenus deuiare.

JK 788; H 691 b.3-8, M 1044; +C 25 q 1 c 9 (Prima salus - end)

¹ *corr. fr.* et O

² fid. reg. CRXBVP; reg. fid. SKND

³ Quod - deuiare CRXSKNBVP; *om.* ZOHQA (A with Felix in *mg.*)

⁴ *add. in mg.* R²

⁵ est recte fidei LRXSWBVPZOHQA; fidei est recte C; est fidei recte KN

⁶ constitutis CSKNBPZOH; custoditis Q; constitutis A

A 1. L FELIX [IV]

1

Felix papa¹ omnibus episcopis. Non esse missam audiendam nisi in locis sacratis absque summa necessitate

Satius est missam non cantare aut non audire quam in his locis ubi fieri non oportet nisi ut sepe² dictum est pro summa contingat necessitate. quoniam legem non habet necessitas³. Vnde scriptum est, Vide ne offeras holocausta tua⁴ in⁵ omni loco quem uideris, sed in loco quem elegerit Dominus⁶ Deus tuus.

JK + 878; H 700.48 - 701.1, M 1062; ID 2.76; De cons D 1 c 11b

¹ papa CRKDBZOA; episcopus N

² -pe *ss* Q

³ legem non habet nec. CRXKNBP; nec. legem non habet ZOA; nec. non habet legem HQ

⁴ tua CKNBZOHQA; *om.* Q

⁵ *ss* Z

⁶ Dominus CKDBZOHQA; *om.* N

2

Idem. Dedicaciones ecclesiarum per octo¹ dies celebrandas² et ecclesias de quarum consecratione dubitatur consecrandas³

¹ octo CKDBZOA; vii N; ? H

² *corr. fr.* -anda H

³ et ecclesias - cons. CRXKNBP; *om.* ZOHQA

Sollempnitates⁴ uero dedicationum ecclesiarum et sacerdotum per singulos annos sollemniter sunt celebrande⁵, ipso Domino exemplum dante, qui ad festum dedicationis templi omnibus id faciendum⁶ dans formam, cum reliquis populis eandem festiuitatem celebraturus uenit. Sicut scriptum est, Facta sunt enchenia in Ierosolimis et hiemps⁷ erat. Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis. Quod autem octo⁸ dierum sint⁹ enchenia celebranda¹⁰ in libro Regum peracta dedicatione templi repperietis. De ecclesiarum uero consecratione quotiens dubitatur et nec certa scripta¹¹, nec certi testes existunt a quibus¹² consecratio¹³ sciatur, absque ulla dubitatione scitote eas esse consecrandas¹⁴ ne talis trepidatio faciat deteriorationem quoniam non demonstratur esse iteratum quod nescitur factum.

JK+ 878; H 701.14-24, M 1062; ID 3.24 as BD 3.58 (pt); IP 2.10 (Sollempnitates - repperietis), 2.11 (De ecclesiarum - end); De cons. D 1 c 16 (beg. and end only)

⁴ -itates CRKNV²ZOHA; -itas BVP

⁵ soll. sunt cel. CKNBZOHA; sunt cel. soll. Q

⁶ -endum CKNBOHA; -endi Z

⁷ h- ss C; yens O

⁸ octo CKDBZOHA; vii N; iii Q

⁹ sint CKDBZOHQ(*after* ench.); sunt NA

¹⁰ enc. celebran- *over erasure* Z

¹¹ scripta CRKNB; scriptura ZOHA

¹² quotiens dubitatur *add. O cf above*

¹³ celebratur *add. A*

¹⁴ -adas O

A 1. LI [SILVERIVS]

1

Ex decreto¹ Siluerii² pape. Quod³ copiarum dignitatem amittere debeat qui quod non accepit usurpat⁴

Sic decet fidem sanctorum patrum in ecclesia seruari catholica ut quod habuit amittat qui inprobabili temeritate quod non accepit⁵ assumpserit.

JK+ 899; H 629.15-17, M 1074; ID 6.73; +C 25 q 2 c 22

¹ -eto CRKNBZOHQ; -etis A

² Siluerii CKNBZHA; Siluestri O

³ Quod CRXKNB; *om.* ZOHA

⁴ copiarum - usurpat *in mg.* ZO

⁵ -epit CRKNBZOA; -eperit H

A 1. LII [VIGILIVS]

1

¹Eutero fratri Vigilius² papa. De [42ra] ecclesiarum restauratione in fabricis uel dedicatione

¹ Vigilius papa *i add. in mg.* X

² Vig- CRXKNBZO; Virg- HQA

De³ fabrica cuiuslibet⁴ ecclesie si diruta fuerit instauranda et si in eo loco consecrationis sollempnitas debeat iterari⁵ in qua sanctuaria non fuerint, nichil iudicamus officere si per eam minime aqua exorcizata⁶ iactetur. Quia consecrationem⁷ cuiuslibet ecclesie in qua Spiritus⁸ Sancti ara non ponitur celebritatem tantum scimus esse missarum. et ideo si qua sanctorum basylica⁹ fundamentis etiam fuerit innouata, sine aliqua¹⁰ dubitatione cum in ea missarum¹¹ fuerit¹² celebrata sollempnitas, totius consecrationis sanctificatio¹³ implebitur. Si uero sanctuaria que habebat ablata sunt¹⁴, rursus earum¹⁵ depositione¹⁶ et missarum sollempnitate reuerentiam¹⁷ sanctificationis¹⁸ accipiet.

JK 907; H 711.37-45, M 1077 (c 4); ID 3.25 as BD 3.62; IP 2.14 (insc. as here in some mss at least); De cons. D 1 c 24 but as Iulius, with IP ed.

³ Fe L

⁴ libet CKNBZOHQ; libri A

⁵ deb. it. CKDBZOHA; it. deb. N

⁶ -ciza- ss A

⁷ -ionem CKDBZOHA; -ione N

⁸ -tus CKNBZOHQ; -tum A

⁹ a *add.* RKNBZOHA, *om.* CLSXW

¹⁰ ss K

¹¹ et ideo si qua sanctorum - missarum *om.* P

¹² miss. fuerit RSKND²BZOHA; fuerit miss. CLXW; missarum D; fuerit P

¹³ cons. sanct. CRXKNB; sanct. cons. ZOHA

¹⁴ sunt CKNBZHA; *om.* O

¹⁵ earum CKNBZHA; eorum O

¹⁶ depositione CLRXKNBPZOA; repositione K²; dispositione SDHQ

¹⁷ -iam CKNBZOQA; -ia H

¹⁸ -ionis CKNBZOHQ; -iois A

2

Quod uicari¹ apostolice sedis non habeant plenitudinem potestatis eius cp. vii²

Qui³ se scit aliis esse prepositum non moleste ferat aliquem sibi esse prelatum. Ipsa namque ecclesia que prima est ita reliquis ecclesiis uices suas credidit largiendas ut in parte sint uocate sollicitudinis, non in plenitudine potestatis. Vnde omnium appellantium apostolicam sedem episcoporum iudicia et cunctarum maiorum negocia causarum eidem⁴ sedi reseruata esse⁵ liquet, presertim cum in his omnibus eius semper sit expectandum consultum. Cuius tramiti si quis obuiare temptauerit sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eandem sanctam sedem⁶ nouerit⁷ redditurum.

JK 907; H 712.25-32, M 1078; C 2 q 6 c 12 (text as here, but attrib. to Iulius)

¹ vicari A

² cap. vii CSKDBZOHA; *om.* N; ? H

³ a *letter erased here* Z

⁴ sancte *add.* ZOHA, *om.* CRXKNB

⁵ esse CKNBZHA; *om.* O

⁶ sanctam (ss V) sedem CKNBVZOA; sedem sanctam HQ

⁷ nouerit CKNBZHA; nouit O

A 1. LIII [IOHANNES III]

1

Iohannes tercius papa Germanie et Gallie episcopis. Quod Linus et Cletus uicarii fuerint¹ Petri, Clemens uero successor²

Si³ Petrus princeps⁴ apostolorum adiutores sibi asciuit Linum⁵ et Cletum, non tamen potestatem⁶ pontificii⁷ aut ligandi⁸ uel soluendi [42rb] normam eis tradidit sed successori⁹ Clementi qui sedem apostolicam post⁹ eum et potestatem pontificalem tradente¹⁰ sibi¹¹ beato Petro tenere promeruit. Linus uero et Cletus ministrabant exteriora, princeps autem apostolorum¹² Petrus uerbo et orationi¹³ instabat¹⁴.

JK+ 1042; H 716.18-23 (ends where Coll. Lanf. does), M 1083; CB Varia 2.26; C 8 q 1 c 1 as here

¹ sancti *add.* A, *om.* CKNBZOHQ

² Quod – successor *in mg.* ZOQA

³ quidem *add.* *ss* K

⁴ princeps CKNBZOQ; principes H; princes A

⁵ Linum CKNBZOHQ; bene A

⁶ -atem CKNB; -ate ZHQA

⁷ *corr. fr.* benefitii O

⁸ aut ligandi CKNBZOA; alligandi HQ

⁹ post CKNBZHA; per O

¹⁰ tradente CRKNBZOHQ; tradentem A

¹¹ *ss* O

¹² apostolorum CRKNVPZOHA; *om.* B. ministrabant exteriora – apostolorum *in small cramped hand and in mg.* C

¹³ orat- CRKNVPZOHA; rat- B

¹⁴ instabat CRXSKNBP; insistebat ZOHA

2

Iohannes papa Zacharie archiepiscopo. De¹ peruasoribus² rerum alienarum³

Est etiam in antiquis⁴ ecclesie statutis⁵ decretum ut qui aliena⁶ inuadit non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia⁷ restituat. Vnde et in euangelio⁸ scriptum est, Quod si aliquid defraudau⁹, reddo quadruplum. Et in legibus seculi cautum habetur, Qui rem surripit¹⁰ alienam, illi cuius res direpta est¹¹ in undecuplum que sublata sunt¹² restituat. Et in lege diuina legitur, Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui et dicit omnis populus, Amen. Talia ergo non presumantur absque ultione, nec exercentur absque sua dampnatione.

JK+ 872; H 694.47- 695.6, M 1053-4 (Ps. John I); ID 3.149, 13.1; +C 12 q 2 c 7 (var.)

¹ *ss* Z

² suasoribus W; *corr. fr.* persuasoribus V

³ alienarum LRKNBVPZOHA; ecclesiarum CXW (uel alienarum *add.* *ss* C); ecclesiasticarum S; *no rubric* M

⁴ antiquis CLWK²VZOHA; antiquitis RXSKNDBV²; antiquitatis P

⁵ statu A

⁶ alina A

⁷ omnia CKBZOHA; *om.* N

⁸ *after corr.* N

⁹ defrud- ZO

¹⁰ -ipit CRSKNVPZOHA; -ipuit B; subripit QA²

¹¹ *ss* C

¹² subl. sunt CKBNZOQA; sunt subl. H

A 1. LIV PELAGIVS

- ¹i. Quod nouem tantum prefationes sint² recipiende
ii. Non esse conuocandam³ generalem synodum sine precepto pape
iii. De his qui se solummodo in nomine Domini⁴ baptizatos fuisse
confitentur
iiii. De Elpidio dyacono in episcopum electo
v. De Iohanne episcopo qui se in conseruanda ecclesiastica⁵ disciplina
minime idoneum confitens personam cuiusdam⁶ presbiteri sibi adhiberi
poposcit
vi. De quodam quem defensorem facere noluit
vii. Qui sit in abbatem ordinandus
viii. Quod personis rei de qua tractandum est ueritatem cognoscentibus⁷ sit
amputanda formido
iiiiii. Quod scripta aduersario absente recipienda non sint
x. De muliere que inter caballos collisa fuit⁸
xi. Ne quis episcoporum Sycilie de parrochiis ad se pertinentibus nomine
cathedratici amplius quam duos solidos presumat accipere
xii. Quod non liceat episcopo per se siue per quamlibet personam de rebus
usurpare ecclesie nec heredibus suis relinquere
xiii. Quod cause laicorum apud prouincie iudicem tractande sint⁹, negocia
uero in quibus ecclesia [42va] stici officii persona pulsatur ad episcopi
uel presbiterorum iudicium referantur
xiiii. Quod illi cui oculus est erutus non possint¹⁰ concedi iura sacerdotii
xv. Quod execrandi sunt scismatici qui ab uniuersali ecclesia se diuiserunt,
nec apostolicis communicantes sedibus receperunt
xvi. De Rufino monacho quem ueniente Sabbato subdyaconum fieri
precepit, eundem mediana septimana presbiterum facturus
xvii. Quod non sit monachis reliquenda potestas abbates expellere aut alios
sibi ordinare
xviii. De quodam qui non seruauerat castitatem coniugio quem tamen
consensit in diaconum ordinari condescendens temporum defectui
xviiii. Cum mansuetudine corrigendos etiam delinquentes et beneficiis
obtinendum ne deinceps peccare libeat
xx. Quod quicquid de sacratis uasis uel ministeriis¹¹ a quolibet clericorum
usurpatum uel distractum fuerit, exigatur et ecclesiasticis usibus
reformatur
xxi. De Latino diacono in episcopum electo. quem ipso Sabbato noctis
magne post baptismum uoluit ordinari
xxii. De Valentino clerico cui nupsit mulier quedam cum alio ante uelata,
non tamen illi nupta sed uirgo permanens

¹ capitulatio om ZJOGHQA, in CLRXSWKNMBVP

² sint CRSKDB; sunt N

³ conuoc- CRSKDB; uoc- N

⁴ ss S

⁵ ecclesiastica CRSKNVP; ecclesia B

⁶ pers. cuiusdam CLRXSBP; cuiusdam pers. KND

⁷ cogn- LRXSWKNBVP; agn- C

⁸ fuit CRSKB; est ND

⁹ sint CSRKD; sunt NB

¹⁰ -int CRSB; -unt KND

¹¹ ministeriis CRSKNVP; -erii B

- xxiii. De quodam qui¹² alienam uxorem sustulerat
 xxiii. De Maximiliano qui facultatem ecclesie in suos usus male conuertendo
 disperserat
 xxv. Quod humiles sint docendi et superbi comprimendi
 xxvi. Quod errantes et in errorem mittentes Sathane sint tradendi
 xxvii. Quod illa ualeant que cum iuris et legum ratione concordant, que uero
 surreptione¹³ uel falsis precibus impetrantur supplicantibus nullum
 remedium ferant
 xxviii. Quod digna potestate sit utendum
 xxviii. Quod si clericus laicum impetat apud prouincie iudicem negocium
 dicturus occurrat. Si uero laicus clericum impetierit ad episcoporum
 iudicium suas actiones proponat
 xxx. Quod auferendum sit suspicionis scandalum [42vb]

¹² quod. qui ss B

¹³ surreptione CXSWKNV²; subrepti LW; surreptitie RBVP

1

*Pelagius Romane ecclesie¹ et apostolice sedis episcopus uniuersis Germaniarum
 atque Galliarum episcopis². Quod nouem tantum prefationes sint³ recipiende⁴*

Cum in Dei nomine⁵ Romana ecclesia synodum⁶ episcoporum siue ceterorum
 consacerdotum Dei fidelium congregatam habuissemus, et de ecclesiasticis statutis ut
 sunt ab apostolis et a sanctis patribus tradita diligentius tractaremus, superuenere⁷
 littere uestre et ut magis⁸ essent auctoritatiue⁹ etiam uiue uoces processerunt, rogantes
 ut ordinem¹⁰ prefationum¹¹ quem sancta Romana ecclesia hactenus haberet nostris
 litteris uobis mandarem¹². Tunc de uestra uoluntate et studio tam bono multum¹³
 gauisi sumus, sacrum ordinem Romanorum¹⁴, sacraque constituta nostrorum
 antecessorum sollerter relegentes¹⁵ inuenimus has nouem prefationes in sacro
 cathalogo¹⁶ tantummodo recipiendas, quas¹⁷ longa¹⁸ retro¹⁹ uetustas in Romana
 ecclesia hactenus seruauit, id est unam in²⁰ Albis paschalibus, aliam de Ascensione
 Domini, terciam de Pentecoste,²¹ quartam de Natali²² Domini, quintam de apparitione

¹ ecclesie CKS²NBZOHQ; om. SA

² apiscopis Z

³ sint CSKDB; sunt N

⁴ Quod - recip. CRXSKNB; om. ZGOHA

⁵ in add. K²D²

⁶ synodum CKNBZOHQ; synodorum A

⁷ -ere CKNBZOHQA; -ire G

⁸ et ut magis CKDBZOHQ²; et magis ut N; ut magis Q; ut in magis A

⁹ auctoritatiue CKDBZOHA; auctoritaue N; auctoritati tue G

¹⁰ -inem CKNBZOHQ; -ine A

¹¹ prefatitionum A

¹² corr. fr. -imus G

¹³ ss S²

¹⁴ -orum CRXKNB; -um ZOGHA

¹⁵ corr. fr. negligentes R

¹⁶ catha and lacuna A

¹⁷ corr. fr. quos Z

¹⁸ corr. fr. lingua O

¹⁹ retro CKDBZOHA; om. N

²⁰ in CKNBZOQA; etiam H

²¹ -ste CNDBZOGHA; -sten K

Domini, sextam de apostolis, septimam de sancta Trinitate²³, octauam de cruce, nonam de ieiunio in Quadragesima tantummodo²⁴ dicendam²⁵. Has prefationes tenet et custodit sancta Romana ecclesia, has tenendas uobis mandamus.

JK+ 1065; Blondel 645; Vat lat. 3829 fo.178; BD 3.69; Coll in 2L 2.132; ID 2.77; IP 1.157 as Gelasius; De cons. D 1 c 71

²² *corr. fr.* -talis H

²³ sancta Trin. CKNBZOHQ; Trin. sancta A

²⁴ *in mg.* S

²⁵ -endam CRSKNVPZOHA; -enda B

2

Pelagius episcopis Constantinopoli¹ congregatis. Non esse conuocandam generalem synodum sine precepto pape

Relatum² est enim ad apostolicam sedem Iohannem Constantinopolitanum episcopum uniuersalem se³ scribere, uosque⁴ ex hac presumptione ad synodum conuocasse generalem cum generales⁵ synodos conuocandi auctoritas apostolice beati Petri⁶ sedi⁷ singulari priuilegio sit tradita et nulla unquam⁸ synodus rata legatur que [43ra]apostolica auctoritate non fuerit fulta. Quapropter quicquid in predicto uestro⁹ conuenticulo quia synodus taliter¹⁰ presumpta esse non potuit, statuistis¹¹ ex auctoritate sancti Petri apostolorum principis et Domini Saluatoris uoce qua¹² beato Petro potestatem ligandi et¹³ soluendi ipse Saluator dedit que etiam potestas in successoribus eius indubitanter transiuit precipio omnia que ibi statuistis uana et cassata esse, ita ut¹⁴ deinceps nunquam appareant nec mutilentur. Quapropter caritas uestra neminem unquam¹⁵ suis in epistolis uniuersalem nominet ne sibi debitum subtrahat cum alteri honorem offert¹⁶ indebitum.

Pelagius II, JK+ 1051; H 721.7-16 to nec mutilentur, 722.2-4, M 1089, 1090; ID 5.12

¹ -ti- ss A

² Del- N

³ uniuersalem se CRKNBZOHQ; uniuersa *and lacuna* A

⁴ uosque CRKNBZOHQ; uoxque A

⁵ -ales CRKNBOHA; -alis Z

⁶ ap. b. Petri CRNDBZOGHA; b. Petri ap. K

⁷ sedi LRXSWNDBVPZOGHA; sedis CK

⁸ nulla unq. CKDBZOHA; umq. nulla N

⁹ uestro CRKDBZ²OHQA; *om.* NZ

¹⁰ syn. tal. CKDBZOHA; tal. syn. N

¹¹ statuistis CRK²NDBZOH; statutis K; statuitis QA

¹² qua CLXSKNV²ZOHA; quia RBVP

¹³ et LRSWKDBPZOGHA; atque CNV

¹⁴ ss K

¹⁵ unquam CKDBZOHA; nunquam N

¹⁶ offert CLRXSBVZOHA; infert KND

3

Pelagius Gaudentio episcopo. De his qui se solummodo in nomine Domini baptizatos fuisse¹ confitentur²

Si³ reuera⁴ hii⁵ de⁶ hereticis qui in locis dilectionis tue uicinis conmorari dicuntur solummodo se⁷ in⁸ nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur sine cuiusquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem uenientes Sancte Trinitatis nomine⁹ baptizabis. Sin uero apud dilectionem tuam eorum qui conuerti uolunt manifesta confessione claruerit, quod¹⁰ in nomine Trinitatis fuerint¹¹ baptizati sola reconciliationis inpense gratia catholice sociare fidei maturabis. ut tali dispositione¹² seruata nichil¹³ aliter quam quod euangelica iubet auctoritas temeritatis cuiusquam spiritu uideatur effectum.

JK 980; Ep. Pel. 21.4; CB Pel. 8(1b); ID 1.161 (which has beginning of letter too); IP 1.62b to baptizabis, 1.90 (Sin uero - end); De cons D 4 c 30

¹ fuisse CLXSWKNR²; om. RB; esse V

² De - confit. (testantur N) CLRXSWKNBVP; om. ZOGHA

³ Si CKNBZOQA; Et H

⁴ reuera CKNBZOG²HQ; uera re G; uera A

⁵ hii CRXKNBH; ii ZOQA

⁶ ss V

⁷ se CKNBOHQA; si Z; om. G

⁸ added in mg. C

⁹ nomine CNDBZOGHA; confessione K

¹⁰ quod CKDBZOHA; quia N

¹¹ nom. Trin. fuerint CRXKNB; Trin. fuerint nom. ZOG; Trin. nom. fuerint HQA

¹² dispositione CKNBZOHQA; dispensatione G

¹³ autem add. and canc. Z

4

Pelagius clero¹ Cathinensi. De Elpidio diacono in episcopum electo²

Cum hic filius noster uir magnificus Leo pretor uenisset, retulit nobis de³ singulis que illic mota sunt, et quomodo uota prope totius ciuitatis in Elpidio diacono concordarent⁴. Vnde quia nos de memorati uiri testimonio dubitare non possumus, omnino idcirco sicut dictum est Elpidium⁵ diaconum [43rb] ad nos⁶ facite properare, nec⁷ expectetis⁸ ulterius ut admonitio ad eum nostra⁹ debeat destinari. Quem tamen hoc per¹⁰ uestram dilectionem presenti iussione specialiter¹¹ admonemus, ne cui se aliquid uel dare uel¹² daturum¹³ esse promittat, sed nec de ecclesiasticis preteritis causis aliquam securitatem cuiquam facere audeat siue promittere aut quasi factus episcopus ea que direpta¹⁴ sunt¹⁵ non repetat, sed apud eos a quibus direpta sunt

¹ after corr. B

² De - electo CRXKNBP; om. ZOGHA

³ ret. nobis de repeated and first phrase deleted O

⁴ concordarent CRKNVPZOHA; concertarent B

⁵ Elpidium CRXSKNBPH; Helpidium ZOQ; Helpidum A

⁶ nos CKNBZOHA; uos G

⁷ nec CSKNBOA; ne ZHQ

⁸ corr. fr. expetis X

⁹ ad eum nostra CKDBZOHA; nostra ad eum N

¹⁰ hoc per CKNBZOHQ; per hoc A

¹¹ specialiter CRKD?PZOHA; spiritaliter NB

¹² aliquid - uel] dare aliquid uel S

¹³ daturum CLRXSKNBVPZOHQ; daturam A

¹⁴ direpta CSKNBZOQA; directa H

permanere libere patiat, sciens quod¹⁶ si tale aliquid uel fecit uel fecerit nec a nobis¹⁷ omnino permittitur ipsa¹⁸ ualere promissio, et cum iudicii nostri quod de ipso habuimus dampno pastoralis consecrationis ordinem promereri non poterit.

JK 982; Ep. Pel. 23. 4-6; CB Pel. 10; C 8 q 3 c 1b (1a was a later addn)

¹⁵ sunt CKNBZHQA; om. O

¹⁶ quod CKNVPZOHA; quos B

¹⁷ nobis CKNVPZOHA; uobis B

¹⁸ perm. ipsa CKDBZOHA; ipsa perm. N

5

Pelagius¹ clero Nariuensi². De Iohanne episcopo qui se in conseruanda ecclesiastica disciplina minime idoneum confitens personam cuiusdam³ presbiteri sibi⁴ adhiberi poposcit⁵

Quia frater et coepiscopus⁶ noster Iohannes ecclesiastice utilitatis⁷ studio suadente et nature sue simplicitate laudabili consideratione tractata, ob hoc quod se ingerenda patrimonii gubernanti⁸ cura uel in disciplina ecclesiastica conseruanda minime fatetur idoneum, constituti presbiteri ad hec explenda sibi poposcit adhiberi personam. ut ea que sunt necessaria competenti disponente sollicitudine nichil indecens fieri uel inutile permittatur. ideoque presenti uobis⁹ iussione precipimus, ut seruata primo in loco memorato episcopo¹⁰ reuerentia quam nos conuenit inculpabiliter exhibere in omnibus que¹¹ ad¹² diuini cultus obsequium pertinent, uel ecclesiastice utilitatis peragere cura¹³ suaserit, prebeatis obedientiam competentem¹⁴ in nullo dispositionibus eius contumaci spiritu resultantes, immo competentis uigilantie uestre studio que pro ecclesiastica utilitate gerenda monuerit adimplentes, ut his ita [43va] dispositis et consueta uobis stipendia ministrentur et¹⁵ quecumque in prefato ecclesie patrimonio uel de rebus ad eam pertinentibus repetendis sunt necessaria compleantur.

JK 974; Ep. Pel. 15; CB Pel. 2; +C 7 q 1 c 18

¹ Pelagius CRSKNBPZO; Pre' H; Pl' Q; Peligius A

² Nariuensi CLRKNVP; Nariuensi S; Narunensi X; Narniensi BV²ZOGHQ; Carniensi A

³ pers. cuiusdam CRSWBP; cuiusdam pers. KND

⁴ corr. from sue C

⁵ De - poposcit CRSKNBP; om. ZOGHA

⁶ -opus CKNBZOHQ; -ope A

⁷ utilitatis CKNBZHQA; dignitatis O

⁸ -anti CRKDBZOHA; -andi K²; -ante N

⁹ uobis CKNBZOHA; nobis G

¹⁰ corr. to -ati -epi K

¹¹ uel add. ZOGHA, om. CRXSKNB

¹² corr. fr. a R

¹³ sua add. Z, om. CRKNBOHA

¹⁴ uel eccl. util. - comp. in mg. S

¹⁵ et CKDBZOHA; om. N

6

Pelagius Antonine¹ patricie et Deciae². De quodam quem defensorem facere noluit³

¹ -onine CKDBZOHA; -onie N

² et Deciae om. A

³ De - noluit CRXSKNB; om. ZOGHA

De presentium portitore quod defensor factus⁴ non est nulla animi⁵ molestia sit, quia uere satis amarissimum habeo⁶ de isto proposito ad illud⁷ officium homines deduci, in quo nullo modo que a monachis Deo promissa sunt ualeant adimpleri. Omnimoda enim et illius habitus et istius officii diuersitas est. Illic enim quies, oratio, labor manuum, at hic causarum conditio, conuentiones, actus, publica litigia et quecumque uel ecclesiastica instituta uel supplicantium necessitas poscit. Faciat autem Deus ut tales sint qui uel a uobis in isto habitu nutriuntur, uel in monasteriis⁸ crescunt⁹, ut¹⁰ prouecta etate et probata uita non ad litigiorum officia sed ad sacerdotium ualeant¹¹ promoueri.

JK 986; Ep. Pel. 27; CB Pel. 14; ID 7.23; C 16 q 1 c 20

⁴ factus CKDBZOHA; om. N

⁵ animi CRK²DBZOHA; autem KN

⁶ hebeo B

⁷ illud CKNBZOHA; aliud G

⁸ after corr. H

⁹ add. in mg. R²

¹⁰ de add. C²V², om. CLRXSWKNBVPZOGHA

¹¹ ss Z

7

Pelagius Melleo subdiacono¹. Qui sit in abbatem ordinandus²

Abbatem autem in eodem loco illum uolumus ordinari, quem sibi de sua congregatione et monachorum electio et possessionis dominus et, quod magis obseruandum est, ordo uite ac³ meritum poposcerit ordinari.

JK 987; Ep. Pel. 28; CB Pel. 15; AL 7.167; ID 7.24; C 18 q 2 c 4 var.

¹ Pelagius Melleo (Melle K, Malleo Z) subdiacono CRXSKDBPZOGHA; Melleo subd. Pel. N

² Qui - ordinandus CRXSKNBP; om. ZOGHA

³ ac CKDBZOHA; et N

8

Pelagius Decorato patricio. Quod personis rei de qua tractandum est ueritatem cognoscentibus sit amputanda formido¹

Hortamur ut sub timore Domini consuetam conscientie uestre sinceritatem in hoc quoque negocio conseruantes, omnem personis que² ueritatem cause istius³ scire possunt faciatis amputari formidinem et uestris presentati⁴ conspectibus tactis sacrosanctis euangeliis, prebito etiam legaliter sacramento que in rerum ueritate norunt⁵ professione sue testificationis aperiant, ut patefactis omnibus que [43vb] secundum leges et iusticiam censenda sint cognoscatis⁶, et conuenientem legibus et⁷ ueritati⁸ terminum detis.

JK 989; Ep. Pel. 30; CB Pel. 17; +C 3 q 9 c 20

¹ Quod - formido CRXSKNBP; om. ZOGHA

² que CKDB?ZOHQ; qua NA?

³ cause istius CRKNBZHQ; istius O; istius cause A

⁴ uestris presentati CKNBZOHQ; presentati uestris A

⁵ -unt LRXSWKNBVPZOGHA; -int C

⁶ cognoscatis CXKNBVP; agnoscatis Z²OGHQA; ? Z

⁷ et CKDBZOHA; om. N

⁸ -ati CKNBZOHQ; -ate A

9

Pelagius Sindue magistro militum. Quod scripta¹ aduersario absente² recipienda non sint³

Kartas⁴ quas nobis dedit⁵ Lucidus, si illo tempore aduersarius ipsius illic presens fuisset, ualide erant, sed quia⁶ aduersario absente gesta que nobis recensuit facta leguntur⁷, talia leges non⁸ recipiunt.

JK 990; Ep. Pel. 31.1; CB Pel. 18a; C 3 q 9 c 19

¹ after absente S

² adu. abs. CSKDB; abs. adu. N

³ Quod - sint CSKNBP; om. ZOGHA

⁴ Karitas W

⁵ nobis dedit CRKDBZOHQA; dedit nobis NG

⁶ quia CRKDBZOHA; om. N

⁷ leleg- O

⁸ ss A

10

De muliere que inter caballos collisa fuit¹

Quantum dicit iste Placidus² anno preterito dictum est de uxore ipsius, quia subito inter caballos³ inuenta est, et dum traherentur caballi collisa est illa, et aborsum⁴ fecit. Et si ita est, forte si caballos alienos⁵ tulit inde⁶ est culpabilis. Nam de muliere que casu inter caballos confracta⁷ est, ubi uoluntas illius non agnoscitur perniciosa fuisse non potest nec addici per leges⁸.

JK 990; Ep. Pel. 31. 2; CB Pel. 18b; +D 50 c 48

¹ De - fuit (est SND) CLRXSKNDBP; Item ZOGHA

² Placidus CKNBZOHQA; Lucidus G

³ corr. fr. -las Z

⁴ corr. fr. ob- Z

⁵ cab. al. CKDBZOHA; al. cab. N

⁶ inde CKBZOHQ; non NA

⁷ confracta CKDBZOHA; inuenta N

⁸ per leges CKNBZOHQ; pleges A

11

Pelagius Cresconio illustri¹. Ne quis episcoporum Sicilie de parrochiis ad se² pertinentibus nomine cathedratici amplius quam duos solidos³ presumat accipere⁴

Illud te modis omnibus uolumus custodire, ne quis episcoporum Sycilie de parrochiis ad se pertinentibus nomine cathedratici amplius quam duos solidos presumat accipere, neque compellere presbiteros aut clerum parrochiarum suarum supra uires suas eis⁵ conuiuia preparare.

JK 991; Ep. Pel. 32; CB Pel. 19; ID 3.136; C 10 q 3 c 4

¹ Cresc. illustri add. L²

² corr. fr. ne B

³ solidos CSRNDB; solis K

⁴ Ne - accipere CRXSKNBP; om. ZOGHA

⁵ ss Z

12

Pelagius Cethego¹ patricio. Quod non liceat episcopo per² se siue per quamlibet personam de rebus usurpare³ ecclesie nec heredibus suis relinquere⁴

De Syracusane urbis antistite optaueramus in ipso inicio glorie uestre desiderii obedire, nisi nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus ordinationem differre⁵ sacerdotii coegisset. ob hoc⁶ quod uel persone qualitas sicut et⁷ uos melius nostis⁸, uel superstes⁹ uxor aut filii per quos ecclesiastica solet periclitari substantia [44ra] nostros¹⁰ animos diutius ab eius¹¹ ordinatione suspenderent, et quantum ad humanam cautelam pertinet integro pene anno¹² distulimus, opinantes quod in melius Syracusanorum prouenire¹³ posset electio. Sed quia in uoluntatis¹⁴ sue proposito irreuocabiliter perstiterunt, et nullus est alius in eadem repertus ecclesia, nisi¹⁵ longioribus adhuc¹⁶ temporum¹⁷ differentur¹⁸ spaciis, paulo amplius insanirent¹⁹, sicut et filii uestri uiri magnifici pretoris testificatione didicimus²⁰. Inter huiusmodi ergo ambiguitates²¹ illud consultius iudicauimus faciendum, ut congrua prouidentia causam propter²² quam principalis constitutio²³ habentem filios et uxorem ad episcopatus prohibet ordinem promoueri salua dispositione consilii muniremus. Qua de re summo studio ab eodem Syracusane urbis episcopo priusquam a nobis contingeret ordinari, huiusmodi exegimus cautionem, per quam et suam fateretur²⁴ quantula esset presentis temporis habita rerum descriptione substantiam²⁵ et nichil unquam per se aut per filios et uxorem siue quamlibet²⁶ propinquam aut domesticam uel extraneam forte personam²⁷ de rebus usurpare²⁸ ecclesie et uniuersa episcopatus quesita tempore ecclesie sue²⁹ dominio sociaret³⁰ nichil ultra id quod modo descriptum³¹ est suis filiis uel heredibus relicturus.

¹ -ego CRNDBZGHA; -eo K; -edro O

² per CSKDB; pre N

³ de rebus us. CRSKNVP; us. de rebus B

⁴ Quod - relinquere CRXSKNBP; om. ZOGHA

⁵ corr. fr. differe A

⁶ hoc CKNBOHA; om. Z

⁷ et CKNBZHA; om. O

⁸ nostis CKNBZOHQ; noctis A

⁹ superstes CKNBZOHQ; super testes A

¹⁰ nostros CKNBZOHQ; uestros A

¹¹ ab eius CKDBZOHA; om. N

¹² anno pene *marked for reversal* O

¹³ prou- CKNBZOHQ; peru- A

¹⁴ corr. fr. -tes H

¹⁵ nisi CLRNDBZOGHA; si SK

¹⁶ long. ad.] ad. long. S

¹⁷ temprorum H

¹⁸ -erentur CLRXSNPZHQA; -errentur C²K²D²BVO; -erretur D

¹⁹ -s- ss B

²⁰ didicimus CKNBZOHQ; didimus A

²¹ -ates CKDBZOHA; -atis N

²² causam propter LRXSWKNBVPZOGHA; propter causam C

²³ constitutio CKDBZOHA; om. N

²⁴ fateretur CKDBZOHA; fatentur (*with .r. ss*) N

²⁵ -iam CKDBZOHA; -ia N

²⁶ quamlibet CRWKD?BZO?HQ; qualibet N?A

²⁷ corr. fr. per N

²⁸ -are CKDBZOHA; -aret N

²⁹ sue L(*before ecclesie*)RXKNBVPZOGHA; suo CS

³⁰ -iaret CNDBZOGHA; -iari K

JK 992; Ep. Pel. 33.2-5; CB Pel. 20a pt; AL 6.40; D 28 c 13

³¹ de- ss R

13

Pelagius¹ Benegesto² defensori. Quod cause laicorum apud prouincie iudicem tractande sint³, negocia uero in quibus ecclesiastici officii persona pulsatur ad episcopi uel presbiterorum iudicium referantur⁴

Experientie⁵ tue presenti auctoritate mandamus ut in causis in quibus quelibet⁶ ecclesiastici officii persona loco⁷ petitoris existit quemquam laicum⁸ pulsatura apud prouincie iudicem suas proponere non deserat⁹ actiones. In his uero negociis in quibus ecclesiastici officii persona pulsatur [44rb] totius submoto pulsationis obstaculo ad episcopi uel presbiterorum in loco ubi questio uertitur constitutorum occurrat indifferenter examen¹⁰.

JK 964; Ep. Pel. 91 (pt 1); Deusd. 3.134 (fuller); CB Varia II.93 as here; C 11 q 1 c 15

¹ Pelagius CRXSKNBZO; Gelasius HQA

² Benegesto CSKNBZOHQA; Benedicto G

³ sint CRKDB; sunt N

⁴ Quod - referantur CRXSKBP; Quod -ad episcopi uel N; om. ZOGHA

⁵ -igentie N

⁶ quibus quelibet CRKNVPZHA; quibuslibet B; O lacks leaves after quibus and resumes at the beginning of Gregory I below

⁷ corr. fr. leco Z

⁸ laicum CKDBZHA; a laicis N

⁹ corr. to differat K; desperat D

¹⁰ examen CKDBZHA; examinatio N

14

Pelagius Rufino episcopo. Quod illi cui oculus est erutus non possint¹ concedi iura sacerdotii²

Illi cui erutus oculus est non possunt iuxta canones sacerdotii³ iura concedi. Neque enim aliquid ei⁴ prodest quod oculum inuitus amisit, cum nec uolens quisquam oculum amississe credendus est. Nec sacratissimos⁵ canones aliquem casum in amissione⁶ oculi ei qui ad sacerdotium⁷ adipiscendum non impediret suis excepisse regulis⁸ inuenimus, sed hoc tantummodo⁹ ad prohibitionem fecisse uidemus¹⁰, ut qui caret¹¹ oculo sacerdotii officium adipisci non possit¹². Sed nec illi ullatenus quasi in compensationem¹³ iniurie¹⁴ sacratus ordo concedi poterit qui ad tantam sacerdotem¹⁵

¹ possint CRSBP; possunt KND

² Quod - sacerdotii CRXSKNBP; om. ZGHA

³ sacerdotii N

⁴ al. ei CRKNVPZHA; ei al. B

⁵ -ssimos CRXSKNBP; -ssimi ZGHA

⁶ -ione CRSKNBA; -ionem ZGHQ

⁷ -cium CKNBZHQ; -cum A

⁸ -ulis CKBZHA; -ulas N; -ul' D

⁹ tantummodo CKDBZHA; enim modo N

¹⁰ -emus CKDBZHA; -iderimus N

¹¹ caret CSKNBZQA; careat H

¹² adipisci non possit LRXSWKNBVPZGHA; non (ss) possit adipisci C

¹³ -ionem CKDBZHA; -ione N

¹⁴ in mg. Z

¹⁵ ad tantam sacerdotem CSKNBZH; sacerdotem ad tantam QA

proprium potuit iracundiam prouocare, ut et¹⁶ ille officium in quo erat amitteret, et iste prouectus sui perderet facultatem.

JK 993; Ep. Pel. 34.3-5; CB Pel. 21(2); ID 6.111 as here; D 55 c 13b (13a later addn)

¹⁶ ut et CRKNVPZQA; et S; ut B

15¹

Pelagius Viatori et Pancratio illustribus. Quod execrandi sunt scismatici qui ab uniuersali ecclesia se diuiserunt, nec apostolicis communicantes sedibus receperunt²
 Non autem uobis³ nunc⁴ illa questio est⁵ utrum tolerare malos, sed utrum debeamus scismaticis⁶ sociari. Si enim isti licet in suo sensu habundantes intra materna tamen positi uiscera queritent ueritatem a nobis repellendi⁷ non erant, donec apud eos ratione duce ueritas claruisset. Sed quia se ab uniuersali ecclesia diuiserunt, sicut beatus Augustinus ait, Omnis catholicus securus eam partem detestatur, cui ecclesiam uniuersalem apostolicis sedibus roboratam non communicare cognoscit, nec enim⁸ leuigat eorum crimen, magis uero auget. quod eos diu restitisse⁹ dixistis, ne apostolicis communicantes sedibus in sua communionem reciperent. In hoc enim dum et illi culpandi [44va] sunt qui communicare talibus uoluerunt, multo magis tamen illi execrandi sunt qui non solum in sacerdotibus communionem apostolicarum sedium, uerum in ipsis etiam¹⁰ laicis spreuerunt¹¹. Sed nec illud eis prodest quod eos in eisdem¹² litteris uel ignorantia¹³ rationis uel simplicitate¹⁴ intellectus sui a nostra se communionem suspendisse perhibetis. Id enim ipsum magis est propter quod scismatici¹⁵ sunt, quia non eos diuersa sentiendi iudicium sed quedam apud se delata sibi tamen incognita metuentes et contra apostolicas sedes temere credentes pessima diuisit opinio.

JK 994; Ep. Pel. 35.5-9; CB Pel. 22; Dd.1.175 (pt only); cf C 24 q 1 c 34 med.

¹ After c 12 but marked for moving W

² Quod - receperunt CRXSKNBP; om. ZGHA

³ uobis LRXSKNBVPZGHA; nobis CWV²

⁴ nunc CKNBZHQ; nec A

⁵ questio est CRKNVPZHQ; questione B; questio A

⁶ deb. scis. CKDBZHA; scis. (corr. fr. -icos) deb. N

⁷ corr. fr. -dum K

⁸ enim CKDBZHA; hec N

⁹ restitisse CRKNVZHQ; restituisse B; retitisse A

¹⁰ etiam CKDBZHA; et N; after uerum G

¹¹ spreuerunt CKDBZHA; pferuerunt N

¹² corr. fr. eis H

¹³ -tia CKNBZHQ; -tiam A

¹⁴ -ate CK²DBZHA; ? K; -atis N

¹⁵ scismati A

16

Pelagius Bono episcopo Gauinati. De Rufino monacho quem ueniente Sabbato subdiaconum fieri precepit, eundem mediana septimana presbiterum facturus¹
 Filius noster Theodorus² nobis retulit inuenisse se Rufinum quendam³ monachum olim sibi uita et moribus comprobatum et hunc postulat illic presbiterum consecrari, quod ad subitum fieri nos prerogante obseruantia non acquieimus. Ideoque dilectio

¹ De - facturus CRXSKNBP; om. ZGHA

² corr. fr. -orius G

³ quendam CKBZHQ; quend. Ruf. marked for reversal N; quondam A

tua his acceptis sabbato ueniente faciet eum subdiaconum et si Deus uoluerit et uixerimus, mediana ebdomada presbiterum faciemus.

JK 995; Ep. Pel. 36.2-3; CB Pel. 23; cf C 16 q 1 c 31 med.

17

Pelagius Opiliani defensori¹. Quod non sit monachis relinquenda potestas abbates expellere aut alios sibi ordinare²

Nullam potestatem de cetero, nullam licentiam monachis relinquimus pro arbitrio suo aut expellere abbates, aut sibimet alios ordinare, quia nulla auctoritas remanebit abbati³, si monachorum ceperit⁴ potestati subiacere ut discrete fideliter et studiose uniuersa que uel ad⁵ diuini cultus reuerentiam uel ad utilitates monasterii pertinent abbatis sollicitudo ad quem⁶ potestas tota pertinere conuenit debeat adimplere.

JK 1001; Ep. Pel. 42.2; CB Pel. 29.2

¹ Pel. Op. def. CRSNBZGHA; om. K

² Quod - ordinare CRXSKNBP; om. ZGHA

³ abbati CKNVPZHA; sabbati B

⁴ ceperit CKNBZHQ; cepit A

⁵ ss C

⁶ ad quem CKDBZHA; atque N

18

Pelagius Florentino episcopo¹ de Clusa². [44vb] De quodam³ qui non seruauerat castitatem coniugio quem tamen consensit in diaconum ordinari, condescendens⁴ temporum defectui⁵

Fraternitatis tue relatione suscepta eius latorem secundas quidem nuptias expertum non fuisse didicimus, castitatem tamen eum⁶ priori non seruasse coniugio designasti. Et quamuis multa sint que in huiusmodi casibus obseruari canonice⁷ iubeat subtilitatis auctoritas, tamen quia defectu⁸ temporis nostri non solum merita sed et corpora ipsa hominum defecerunt. distractionis illius⁹ non passuri in omnibus manere censuram et etas istius de quo agitur future incontinentie suspicionem auferre, dinoscitur ut ad diaconatus possit ordinem prouehi temporum condescendentes ut dictum est defectui consensisse nos noueris.

JK 1006; Ep. Pel. 47.1-2; CB Pel. 34

¹ episco A

² Clusa CRXSKNB; Cluso ZGHA

³ episcopo *add. and canc.* C

⁴ -endes K

⁵ De - defectui CRXSKNBP; om. ZGHA

⁶ eum tamen *later reversed* G

⁷ canonice CKDBZHA; canoni et N

⁸ -ectu CK²DBPZHA; -um KN

⁹ illius CRKNVPZHA; om. B

19

Pelagius Agnello episcopo. Cum mansuetudine corrigendos etiam delinquentes et beneficiis obtinendum ne deinceps peccare libeat¹

Nosti enim² frequenter mansuetudine corrigi etiam delinquentes, et ut deinceps peccare non libeat beneficiis obtineri. Sic etenim gubernatores animarum necesse est

¹ Cum - libeat CRXSKNBP; om. ZGHA

² om. W

agere, ut duplici benignitate et sanari per ueniam et per effectum³ solidari hii⁴ quos in nostra manu regendos⁵ suscepimus, possint⁶ remittere etiam⁷ nobis petentibus. Quod si nos cessarem⁸ sacerdotale te facere compellebat officium.

JK 996; Ep. Pel. 37.2-4; CB Pel. 24

³ effectum CLRXSWBVP; fectum KD; affectum ND²ZGHQA

⁴ hii CRXKNBH; ii ZQA

⁵ -endos CRXSKBPHA; -endus N; ? Z; -endo N²DZ²

⁶ possint CKDBZHA; possunt N

⁷ etiam CKDBZHA; et N

⁸ cess- CRKNBHQA; cass- Z

20

Pelagius Hostilio episcopo. Quod quicquid de sacratis uasis uel ministeriis¹ a quolibet clericorum usurpatum uel distractum fuerit exigatur et ecclesiasticis usibus reformetur²

Augusto sedis nostre³ notario suggerente didicimus quod⁴ ei dilectio tua directis apicibus indicasset⁵ quosdam de clero tuo et maxime parroechiarum [45ra] ad te pertinentium non pauca sacrata uasa uel ministeria distraxisse aliqua⁶ huiusmodi perpetrasse⁷ que a religioso aliena sunt proposito, sed caritatem tuam ut hec competenti sollicitudine debeat exequi⁸ uel ulcisci nostre preceptionis auctoritate cupimus⁹ conmoneri. Qua de re presentibus mandamus affatibus ut competenti uiuacitatis instantia quicquid de sacratis¹⁰ uasis uel¹¹ ministeriis a quolibet clericorum usurpatum uel distractum fuisse compereris¹² sine cuiusquam more¹³ interuentu exigere non omittas¹⁴ et ecclesiasticis usibus¹⁵ reformare¹⁶.

JK 1010; Ep. Pel. 51; CB Pel. 38; +C 12 q 2 c 2

¹ ministeriis CRKNVP; misteriiis B

² Quod - reformetur CRXSKNBVP; om. ZGHA

³ nostre CKDBZHA; uestre N

⁴ quod CKDBZHA; quia N

⁵ -asset CKNBZHQ; -asse A

⁶ aliqua CRXSK²NDBZQA; aliquam K²GH

⁷ distraxisse – perpetr. in mg. R

⁸ exe- XSKNBZHA; exse- CLR

⁹ cupimus CRSKNB; cupio ZGHA

¹⁰ -atis CKDBZHA; -atus N

¹¹ added H

¹² compereris CRKNBZHQ; comperis GA

¹³ more CRKNB²VPZHA; morte B?

¹⁴ omittas CRSKNBZQA; committas H

¹⁵ eccl. us. CRKNVPZHA; us. eccl. B

¹⁶ lacuna in mid-word C

21

Pelagius Tulliano episcopo Grumentino. De Latino dyacono in episcopum electo, quem ipso Sabbato noctis magne post baptismum uoluit ordinari¹

Litteras caritatis tue suscepimus quibus significas Latinum dyaconum tuum ad episcopatum ecclesie Marcellianensis a clero et ab omnibus illic conuenientibus postulari, de quo iam ante hoc tempus² retinemus nobis a uisitatoe et a quibusdam³

¹ De - ordinari CRXSKNBVP; om. ZGHA

² tempus CKDBZHA; episcopus N

³ quibus Q(before corr.)A

loci habitatoribus⁴ fuisse relatum. Sed nos credentes quia iam dimissoriam⁵ ipsius a tua caritate perceperint scripsimus eum debere uenire. Verum quia nunc consulis utrum nobis de persona eius placeat, et a te debeat relaxari ad nos nichil attinet nisi ut qui sacerdotem necessarium⁶ habent, concorditer personam eligant cui canones obuiare non possint. Sed et nunc hoc dicimus, ut si eum omnes eligunt⁷ et uis⁸ ei cedere⁹ gratum nobis esse¹⁰ cognosce. ut si possunt¹¹ ante diem sanctum occurrere uel Sabbato ipso noctis magne¹² post baptismum cum Dei gratia ualeat ordinari. Alioquin necesse¹³ est eos usque ad quarti mensis ieiunia sustinere.

JK 1014; Ep. Pel. 56; CB Pel. 43; ID 6.112; D 63 c 14

⁴ *corr. fr.* habito habit. B

⁵ -iam CRBZGHA; -ium KND

⁶ *corr. from* -iam K

⁷ -unt CRKNBZHA; -ant G

⁸ uis CRKNBZ; ius GQ; ? HA

⁹ cedere CKNBZHA; ecclesie G

¹⁰ nobis (*repeated and canc.* K) esse CSKNBZA; esse nobis HQ

¹¹ possunt CRDBZGHQ; possit K; poss' NA

¹² magne CKDBZHA; *om.* N

¹³ *corr. from* necessarie K

22

Pelagius Marcello episcopo Atoniensi. De Valentino clerico cui nupsit [45rb] mulier quaedam cum alio ante uelata. non tamen illi nupta sed uirgo permanens¹

Valentinum clericum cui mulier cum alio² ante uelata, non tamen illi³ nupta, sed uirgo permanens post mortem eius cum quo uelata erat sponso, coniugali est copula⁴ sociata, quia interim uelamen accepit nullum in promouendo generetur⁵ obstaculum, quia nichil est⁶ quantum ad hunc⁷ articulum pertinet. quod ei de canonicis obuiet constitutis.

JK 1016; Ep. Pel. 57.1; CB Pel. 44; ID 6.113; D 34 c 20

¹ De - permanens CRXSKNBP; *om.* ZGHA

² cum alio CKDBZHA; *om.* N

³ illi CRXKNB; ei SZGHA

- *corr. fr.* -lata Z

⁵ generetur CKDBZHA; generaretur N

⁶ est CRKDVPZHA; ei N; *om.* B

⁷ ad hunc CRKNBZHQ; adhuc A

23

Pelagius Melleo subdiacono. De quodam qui alienam uxorem sustulerat¹

De Benedicto quoque quem uxorem alienam facinoroso indicasti spiritu sustulisse et in suum hactenus presumere detinere² consortium³ si hoc rerum ueritas habet, iubemus experientie tue ut eum cum ipsa quoque adultera districte⁴ mactare non differas et caluatos ab inuicem separare. et illum quidem⁵ ad Lucium⁶ defensorem in Apulie prouincie patrimonium sine dilatione migrare. Illam uero si quidem maritus

¹ De - sustulerat (duxerat N) CRXSKNDBP; *om.* ZGHA

² det. pres. *marked for reversal* N

³ consort- B

⁴ quoque *add. and canc.* N

⁵ quidem CKNBZHQ?; quod A

⁶ Lucium CRXSKNVZHA; Licium B

suus sine aliquo dolo⁷ recipere forte⁸ uoluerit, tua ordinatione sub cautela recipiat, nullum ei dumtaxat⁹ de cetero simile committenti¹⁰ periculum illaturus. Si uero eam¹¹ recipere omnino¹² noluerit, in alium quendam locum in quo ei non liceat male uiuere prouida¹³ eam dispositione constitue.

JK 1022; Ep. Pel. 64.1-2; CB Pel. 50; C 32 q 1 c 5

⁷ *corr. fr.* dolore Z

⁸ *add. in mg.* N

⁹ dut- H

¹⁰ -enti CKDBZHA; -anti N

¹¹ uero eam CRSKNBZHA; eam uero LX

¹² recip. omn. LRXSWKNBVPZGHA; omn. recip. C

¹³ *corr. fr.* -ide Z

24¹

Pelagius Petro presbitero. De Maximiliano qui facultatem ecclesie in suos usus male conuertendo disperserat²

Quia ea que de fraudibus Maximiliani³ flebili ad aures nostras supplicum relatione uenerunt non facile secundum ueritatem agnosci potuerunt⁴, nisi⁵ facultas ecclesie quam in usus suos male conuertendo⁶ dispersit ab eius potestate donec causa cognoscatur seponatur; idcirco uos eum⁷ a⁸ supradicte ecclesie patrimonio uolumus interim submouere et in uestro⁹ discussionis [45va] ipsius tempore moderamine detineri¹⁰.

JK 1025; Ep. Pel. 66; CB Pel. 53; +C 3 q 2 c 9

¹ *From here to the end of c 30, K arranges the text in a series of long and very short lines.*

² De - disperserat (-erit X) CRXSKNB; *om.* ZGHA

³ -iliani CKNBZHQ²; -iniani QA

⁴ -uerunt CKNBZHA; -uerit G

⁵ nisi CKNBZHA; non G

⁶ *corr. fr.* -dos H

⁷ eum CKNBZHA; cum G

⁸ a CRBZHA; *om.* KND

⁹ uestro CRBPGHA; nostro KNDZ

¹⁰ detineri CKDBZHA; detuli N

25

Pelagius Anilani¹ comiti. Quod humiles sint docendi et² superbi comprimendi³

Sic enim et canonum et⁴ legum statuta nos⁵ admonent ut doceantur humiles et superborum spiritus comprimantur, quia non⁶ numquam mentibus desperatis et doctrina sine potestate contempnitur et dominantis uim habere creditur⁷ potestas sine ratione doctrine.

JK 1026; Ep. Pel. 54; Dd 3.136

¹ Anilani CXKDBZA; Anelani S; Aniliani N

² et CRXSKNV; *om.* B

³ Quod - comprimendi (*corr. from* -primunt K) CRXSKNBVP; *om.* ZGHA

⁴ et LRXSWKNBVPZGHA; *om.* C

⁵ nos CRBPZGHA; uos XSKND

⁶ quia non LRXSWKND²VPZGHA; quia CD; quoniam non B

⁷ -itur CKDBZHA; -untur N

26

Pelagius Agnello episcopo. Quod errantes et in errorem mittentes Sathane sint tradendi¹

Apostolice auctoritatis exemplo didicimus errantium et in errorem mittentium spiritus tradendos esse Sathane ut blasphemare dediscant.

JK 1032; Ep. Pel. 74.1; CB Pel. 60; +C 24 q 3 c 13

¹ Quod – sint (sunt N) tradendi CRXSKNBP; om. ZGHA

27

Pelagius Iohanni comiti¹. Quod illa ualeant que cum iuris et legum ratione concordant, que uero surreptione² uel³ falsis precibus impetrantur supplicantibus nullum remedium ferant⁴

Dicenti sacras iussiones se habere pre manibus respondimus scire illum oportere quod ipse clementissimus princeps generalibus legibus constituerit illa sacra uniuscuiusque supplicantis desiderio concessa preualere et effectui mancipari que cum iuris et legum ratione concordant, ea uero que subrepticie⁵ uel falsis precibus forsitan impetrantur⁶ nullum supplicantibus ferre remedium.

JK 1033; Ep. Pel. 75; CB Pel. 61; Dd 4.99; ID 4.191; +C 25 q 2 c 16

¹ Pel. Ioh. com. in mg. A

² surreptione CXSKV²; surreptitie LRWBVP; surrept' N

³ uel LRXSWKNDBVP; et C

⁴ Quod - ferant CLRXSWKNDBVP; om. ZGHA

⁵ subrepticie C²RWK²N²D²BV²ZGHA; surreptie CLKDV; subreptione X; surreptio S; surreptici N; surreptiti P

⁶ -antur CLRXSWK²BVPZHA; -entur KND

28

Pelagius Valeriano¹ patricio. Quod digna potestate sit utendum²

Digna in presumptores et legitima utimini³ potestate nec in hac parte uos hominum uaniloquia retardent. dicentium quia persecutionem ecclesia faciat, dum uel ea que⁴ committuntur reprimit, uel animarum salutem requirit. Errant huiusmodi rumoris fabulatores⁵, non persequitur⁶ nisi qui⁷ ad malum cogit⁸. Qui uero malum uel factum iam punit uel prohibet ne fiat, non persequitur iste sed diligit. Nam si ut illi putant nemo⁹ reprimendus a malo nec retrahendus ad bonum est, humanas ac¹⁰ diuinas leges necesse est euacuari. [45vb]

JK 1011; Ep. Pel. 52.4-6; CB Pel. 66. 2-3; Dd 1.180-1; ID 10.95b var. from Non persequitur; IP 8.36b as ID; C 23 q 5 c 42 is much longer and widely var.

¹ Valentino S; corr. fr. Valerio N

² Quod - utendum CRXSKNB; om. ZJGHA

³ utimini CRXSKNB; utamini ZJHA; ut animi GQ

⁴ que CS²KNBZQA; om. S; faciat (que ss) H

⁵ fab. rum. marked for reversal N

⁶ -equitur CKDBZHA; -ecuntur N

⁷ ss Z

⁸ cogit CKDBZH; cogunt N; cog' A. Errant huiusmodi – cogit om. G

⁹ nec add. ZGH; qui add. Q; lacuna, ?after erasure A, om. CRXSKNB

¹⁰ corr. fr. hac Z

29

Pelagius Sergio cancellario. Quod si clericus¹ laicum impetat apud prouincie iudicem negocium dicturus occurrat. Si uero laicus clericum impetierit ad episcoporum iudicium suas actiones proponat²

Vbi quisquam clericus siue inferioris siue potioris gradus petitor existit³ et contra laicam personam suas dirigit actiones iste modis omnibus non alibi quam apud⁴ prouincie iudicem negocium suum⁵ dicturus occurrat. Si quis autem laicus clericum⁶ cuiuscumque gradus duxerit esse pulsandum⁷, ad episcoporum iudicium in eadem ciuitate uel territorio constitutorum proponat eas quas se habere existimat actiones quem ordinem legibus per omnia conuenientem atque consentaneum demonstrari illa regula manifesta eque precipit auctorem forum semper sequi pulsati⁸. Clericis uero pulsatis in episcopali iudicio forum competere principalium quoque sanctionum⁹ designat¹⁰ auctoritas.

JK 965; Ep. Pel. 81; CB Pel. 69; C 11 q 1 c 16

¹ clericus RSKNDVP; laicus B; ? C

² Quod - proponat CRXSKNDBP; *om.* ZJGHA

³ -it CRK²ND²BHA; -at XSKD; -is Z

⁴ *ss* B

⁵ *add. in mg.* N

⁶ -um CKDBZHQ; -us NA

⁷ *corr. fr.* -atum B

⁸ *corr. fr.* -anti Z

⁹ -ionum CLRXKNBPZ; -ionem R²S; -ionis H; -ion' A

¹⁰ designat C²LRSKNBZHA; *om.* CX

29A¹

Pelagius Iohanni comiti patrimonii anagnostico

Clementissimus princeps generalibus legibus constituit illam sacram uniuscuiusque supplicantis desiderio concessam ualere et effectui mancipari, que cum iuris et legum ratione concordat ea uero que surreptitie uel falsis precibus forsitan impetrantur nullum supplicantibus ferre remedium.

JK 1033; CB Pel. 61; Dd 4.99 (57); cf c 27 above

¹ *in J here, in T at the end of Trip. B, with the marginal note:* Hec sententia est antepenultimum in decretalibus Pelagii pape; *om.* CLRXSWKNDBVPZGHQA

29B¹

Pelagius Valeriano patricio inter cetera

Sic nec licuit aliquem nec licebit particularem synodum ad iudicandum generalem synodum congregari. Sed quotiens aliqua de uniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur ad recipiendam de hoc quod non intelligitur rationem, ut sponte hi² qui salutem anime sue desiderant ad apostolicas sedes pro percipienda ratione conueniunt, aut si forte sicut de talibus³ dictum est peccator⁴ conuenerit in profundum malorum contempnit ita obstinati⁵ et contumaces extiterint ut doceri non uelint, eos ab eisdem apostolicis sedibus aut

¹ *in* JGHQA; *om.* CLRXSWKNDBVPZ

² hi G?A; ii JQ; is H

³ de talibus JQA; *om.* H

⁴ peccator JGHQ; peccatorum A

⁵ *corr. fr.* -ate J

attracti ad salutem quoquomodo⁶ necesse est aut ne aliorum perditio⁷ esse possint⁸ secundum canones per seculares opprimi potestates.
JK 1018; Ep. Pel. 59.8-9; CB Pel.46(4), Varia II 47; Dd 1.182; ID 4.239; +D 17 c 4 as Gregorius

⁶ quoquomodo JGHQ; quomodo A

⁷ om. Q

⁸ possint JGHQ; per os sint A

30

Pelagius Childeberto¹ regi. Quod auferendum sit suspicionis scandalum²

Satagendum est ut pro auferendo suspicionis scandalo obsequium confessionis nostre legibus ministremus quibus nos etiam³ subditos esse sacre scripture precipiunt. Veniens etenim Rufinus uir magnificus legatus excellentie uestre confidenter a nobis ut decuit postulauit quatinus uobis⁴ aut beate recordationis pape Leonis tomum a nobis per omnia conseruari significare⁵ debuissimus aut a propriis uerbis nostre confessionem fidei destinare, et primam quidem petitionis eius partem quia facilior⁶ fuit mox ut dixit impleuimus, meque in omnibus presulis tomum pro catholice fidei assertione conscriptum⁷ Deo propitio custodire manus nostre ad uos professione signauimus. Vt autem nullius deinceps quod⁸ absit suspicionis resideret occasio, etiam illam aliam partem quam memoratus uir illustris Rufinus ammonuit [46ra] facere maturauimus, scilicet propriis uerbis confessionem fidei quam tenemus exponens.⁹

JK 946; Ep. Pel. 7.1-4; CB Varia IB 17 as here; ID 5.358; +C 25 q 1 c 10

¹ Child- CKNBZJHA; Hild- Q

² Quod - scandalum CRXSKNBP; om. ZJGHQA

³ etiam CRSKD²BZHA; et N; om. D

⁴ uobis LRXSWND²BVPZH; nobis CKQ; om. DA

⁵ significare CRSKDVPZHA; significare N; segregare B

⁶ facilior CSKNBZJ; felicior HQA

⁷ conscriptum KKNBZHQ; scriptum A

⁸ quod CKDBZHA; quam N

⁹ Explicit S (? also X before erasure)

A 1. LV GREGORIVS

- i. Quod post auditionem primatum dioceseos apostolicam audientiam liceat appellare
- ii. Quod uera sit absolutio² presidentis cum interni sequitur arbitrium iudicis, quod significatum fuit in resurrectione Lazari
- iii. Quod uicia sepe se³ esse uirtutes mentiantur
- iiii. Quod quelibet occulta loca sine gratia animam saluare non⁴ possint
- v. Quod non possimus Deo herere nisi cupiditatem a nobis studeamus abscindere⁵
- vi. De symonia⁶
- vii. Quod non sint destruenda que ab antecessoribus sunt statuta

¹ capitulatio in CLRXSWKNDMBVP; om. ZJOGHQA

² absolutio CRSKNVP; abolitio B

³ se CXS²KNV²; om. LRSBVP

⁴ saluare non CRKDB; non saluare N

⁵ abscindere RXSKNBVP; abscidere CL

⁶ simonia CRKDB; simoniaca N

- viii. De miraculis reproborum
 ix. De filiis uel filiabus infra septa monasterii⁷ sub regulari disciplina a parentibus traditis⁸
 x. De causa Maximi⁹ Salonitani episcopi sacramento firmaturi se symoniaca¹⁰ heresi¹¹ non teneri
 xi. De eadem causa
 xii. Captiuos redimendos de rebus ecclesiasticis
 xiii. De symoniaca¹² heresi eradicanda et de episcopo non alicuius gratia faciendo
 xiiii. Quod episcopus non debet¹³ grammaticam exponere
 xv. De episcopo qualiter agere debeat erga suos clericos
 xvi. De Iudeis a suis sollempnitatibus non prohibendis
 xvii. De eo quod die dominica ad exarandam messem Ianuarius episcopus¹⁴ perrexit et terminos eradicare non timuit
 xviii. De quiete monachorum
 xviiii. Quod diaconi non debent seruire modulationi uocis
 xx. De trina mersione
 xxi. Quod qui omnipotenti Deo se sub monachico habitu¹⁵ deuouet se non subtrahat¹⁶
 xxii. Quod potior usus ecclesie sit tenendus
 xxiii. Quod non recipienda sint furta cum augmento¹⁷ ab ecclesia¹⁸
 xxiiii. Vt nichil accipiatur pro ordinatione uel pallio uel chartis
 xxv. De seruis ad monasterium uenire uolentibus¹⁹
 xxvi. De uiro contra uoluntatem mulieris in monasterium ingresso
 xxvii. Quos²⁰ familiares episcopus habere debeat
 xxviii. Quod qui nobilitatem Dei a se eicit²¹ nobilitate loci priuetur [46 rb]
 xxviiii. De accusato presbitero qualiter purgandus sit
 xxx. Quod se ingerentes sint repellendi
 xxxi. Non²² debere coniugia dissolui causa religionis sine utriusque consensu
 xxxii. Quod uicarii Romane ecclesie non habeant plenitudinem potestatis apostolice
 xxxiii. De his qui commiseri non possunt
 xxxiiii. Quod ignorans canones non sit dignus ministrare
 xxxv. De symoniacis
 xxxvi. Quod nullus pro ecclesiastico ordine aliquid debeat dare aut aliquid accipere²³

⁷ -erii LRXSWKNBVP; -eris C

⁸ -itis CRNBVP; -ita KD

⁹ Maximi CLRKNP; *om.* B

¹⁰ *ss* C

¹¹ -esi CLRKDB; -eri N

¹² simoniaca C2LRSKNB; simonia CX

¹³ -et CXWKN; -eat LRSBVP

¹⁴ episcopus CRKDB; *om.* N

¹⁵ habitu CRKDB; *om.* N

¹⁶ -at CRNDB; -it K

¹⁷ *as here* CLRSWBVP; *cum augmento after* Quod KND

¹⁸ ab eccl. CLRSKNB; *om.* X

¹⁹ nol- LRXSWKD²BVP; uol- CND

²⁰ *corr. fr.* Quod K; Exempla Gregorii papae *add. ss* R

²¹ eicit CLRSB; deicit KND

²² Non CRKDB; Quod N

xxxvii.	De prouidenda quiete monachorum
xxxviii. ²⁴	Vt non monasterium grauet episcopus
xxxviii.	De symoniaciis
xl. ²⁵	Quod nullum opus simoniaci ualeat
xli.	Quod in grauibus peccatis quis positus aliena non diluit
xlii.	De eodem
xliii.	Item de eodem
xliiii.	Quod uitandi sint se ingerentes
xliv.	Item de symoniaciis
xlvi.	De eodem
xlvii.	Item de eodem
xlviii.	De iniusta excommunicatione
xlviii.	Vt episcopus pro iniuria ²⁶ propria non excommunicet
l.	Quod non sit prohibendum operari in die Sabbati ²⁷
li.	De non prohibendo lauachro die dominico
lii. ²⁸	De ministris incontinentibus
liii.	De uitanda familiaritate mulierum
liiii.	De non reparandis lapsis
lv.	De eodem
lvi.	Item de eodem
lvii.	Indulgentiam non esse perfectionem
lviii.	De retinenda possessione ecclesie
lviii ²⁹	Reum esse pastorem qui dicenda reticet ³⁰
lx.	Nullum subdiaconum ordinandum absque professione castitatis
lxi.	Cum quibus feminis possint sacerdotes ³¹ habitare
lxii.	De eo qui se in archidiaconatum alterius prouehi consensit
lxiii.	De excommunicationis ³² acceleratione
lxiiii.	Non debere fieri reordinationes
lxv.	De mancipiis Iudeorum
lxvi.	De eo qui post depositionem sacrificare presumpsit
lxvii.	Increpandos senes incorrigibiles ³³
lxviii.	Quod que non fuit legitima ³⁴ uxor diaconi possit nubere alii
lxviii.	De Quadragesima
lxx.	Quod mulier eadem hora qua genuerit gratias actura ³⁵ intrare possit ecclesiam [46 va]
lxxi.	Quod non prohibetur baptizari enixa mulier ³⁶ eadem hora qua ³⁷ gignit, uel hoc quod genuerit eadem hora qua natum est. si periculo mortis urgentur ³⁸

²³ aut al. accip. CRDB; om. KN

²⁴ xxxix B, henceforward one out

²⁵ xxxviii repeated K

²⁶ iniura B

²⁷ in die Sabb. CRNDB; aut aliquid accipere K (cf c 36 above)

²⁸ lii repeated, so restoring sequence B

²⁹ om. K, numbering c 60 as c 59 etc.

³⁰ -icet CRKNVP; -inet B

³¹ poss. sac. CRKDB; sac. poss. N

³² -ni- ss C

³³ K omits this heading, and the capitulatio numbering becomes two out

³⁴ fuit leg. CRKDB; leg. fuit N

³⁵ actura on upper line, cancelled K

³⁶ eadem mulier add. and canc. K

- lxxii. Quod ad concubitum mulieris enixe uir suus accedere non debet quousque qui³⁹ gignitur ablactetur et quod mulier que menstruam patitur ecclesiam intrare prohiberi non debet⁴⁰
- lxxiii. Quod mulier qui menstruam patitur communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi
- lxxiiii. Quod uir cum propria coniuge dormiens nisi lotus aqua ecclesiam intrare non debet
- lxxv. Interrogatio Augustine de pollutione
- lxxvi. Responsio Gregorii
- lxxvii. Quomodo lapsi possint restitui
- lxxviii. De Leone per sacramenta purgato
- lxxviiii. Quod nullam uim habeant iniusta iudicia uel incerta⁴¹
- lxxx. Vt singulis personis singula ecclesie tribuantur officia
- lxxxii. De incertis iudiciis
- lxxxii. Vt nemo pro sepulturis mortuorum quicquam exigere presumat
- lxxxiii. Vt episcopus nullum ad sacrum ordinem monachum audeat promouere absque abbatis sui uoluntate
- lxxxiiii. Vt sanctimoniales si de monasterio exierint⁴² per incestaque federa se miscuerint ab episcopo in monasterio reuocentur ac sub penitentia retrudantur
- lxxxv. Quod incantatores et sacrilegi districta ultione corrigantur
- lxxxvi. De iniusta excommunicatione
- lxxxvii. De clericis non ordinatis, si se continere non possunt
- lxxxviii. Quod manus que diluere sordes curat munda esse debeat
- lxxxviiii. Quod quisquis culpam fecerit in ipso uindicetur, a commodo autem eius absteatur
- lxxxx. De eo si rusticus perfidus et obstinax ad Deum uenire minime consenserit
- lxxxxi. Ne iuuenule abbatisse fiant
- lxxxxii. Ne ueletur uirgo nisi sexagenaria
- lxxxxiii. Quod non sit consecratio dicenda que ab excommunicatis est celebrata
- lxxxxiiii. Quod sicut iustum est ut nemo⁴³ crescere compellatur inuitus. ita ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio deiciatur iniuste
- lxxxxv. De lapsis sacerdotibus uel quolibet ex clero [46 vb]
- lxxxxvi. Quod cum percussio corporalis imminet et Dei in hoc iudicium ignoratur⁴⁴ non debet a nobis addi⁴⁵ afflictio
- lxxxxvii. De conuiuuiis ab episcopo uitandis
- lxxxxviii. De eodem
- lxxxxviiii. Quod in electione episcopi nec datio interueniat nec quarumlibet personarum latrocinia conualere debeant

³⁷ qua CRKNVP; *om.* B

³⁸ -entur CRKDB; -uetur N

³⁹ quousque qui CRXSKBP; quousque quod L; qui quousque ND

⁴⁰ proh. non deb. LRSW(*corr. fr.* -betur)KNDP; non proh. deb. CB; non X; non deb. proh. V

⁴¹ iniusta iud. uel incerta LRXWNBVP; iniusta iud. uel incesta C; incerta (*corr. fr.* -esta) iud. uel merita (iniusta ss) S; iniusta iud. KD

⁴² exierint CRSKB; exigerint ND

⁴³ ut nemo CRKDB; uti neme N

⁴⁴ ignoratur CRKNVP; *om.* B

⁴⁵ a nobis addi CRKNV; addi a nobis B; ? P

- c. Ne quisquam in suscipiendi antistitis causa⁴⁶ propria commoda querat
- ci. Quod loca dudum monasteriis consecrata non sint facienda clericorum uel laicorum habitacula
- cii. Quod mulieres nulla occasione permittantur in monasterium ascendere⁴⁷ neque monachi sibi commatres⁴⁸ facere debeant⁴⁹
- ciii. Quod neophitus sit deputandus qui adhuc nouus est in sancta conuersatione
- ciiii. Quod qui sua mandata a successoribus seruari desiderat decessoris sui statuta custodiat
- cv. Quod excommunicandus sit qui contra aliquem in aliquo loco occulte ponit contestationem eius crimen continentem nisi publice exeat et que presumpsit. ostendat⁵⁰. Necnon et qui consensum prebuit in consilium tante⁵¹ iniquitatis
- cvi. Quod captiui redimendi sunt de rebus ecclesie
- cvii.⁵² Quod erga corrigendos plus agat beniuolentia quam seueritas
- cviii. Quod ea que maledicorum hominum rumoribus sunt ficta nullo modo sunt credenda
- cviii. Quod loca uel ordines non faciant nos proximos Deo
- cx. Quod ecclesiasticarum rerum incendia et depredationes pro emunitate sint emundande
- cx. An mulier extraneo uiro nupta cognationi⁵³ eius pertineat et si eo defuncto maneat eadem cognatio
- cxii. Ne quis fidelium propinquam sanguinis sui usque ad septimum numerum parentele sibi copulet matrimonio

⁴⁶ ant. causa XKNDPBV; causa ant. CLW; ant. R

⁴⁷ et *add.* N, *om.* CRKDB

⁴⁸ mon. sibi comm. CRKDB; mon. comm. sibi N

⁴⁹ debeant CLSWKNV²; *om.* RBVP; debeat X

⁵⁰ -dat CRND²B; -dit KD

⁵¹ tante CRKDB; tantis N(*tant. iniq. in mg.*)

⁵² *No number, so one out again* B

⁵³ *corr. fr.* cgn- B

1

¹*Ex registro*² *beati*³ *Gregorii pape. Quod post auditionem primatum diocesens apostolicam audientiam liceat appellare*⁴ [47ra]

Dilectissimis fratribus uniuersis coepiscopis per Galliam, Europam, Germaniam, et per uniuersas prouincias constitutis,⁵ Gregorius seruus seruorum Dei. Decreto nostro⁶ mandamus ut si aliquis quod non optamus suorum emulorum Aldricum Cenomannice⁷ ecclesie⁸ episcopum accusare dampnabiliter⁹ attemptauerit, liceat illi¹⁰ post

¹ *O resumes*

² decreto S

³ beati CRXSWKN; *om.* BVPZJOGHA

⁴ Quod - appellare CRXS?KNBVP; Per Galliam A; *om.* ZJOGH

⁵ -tis CNDBZOHA; -tas K

⁶ nostro CKDBZOHA; uestro N

⁷ Cenomannice CKNDBZGOQA; Cyno- K²; Cenomagnice H

⁸ ecclesie CRKNVZPGOHA; apostolice B

⁹ *in mg.* N

¹⁰ *corr. fr.* ei N

auditionem primatum dyocesios¹¹ si necesse fuerit nos appellare et nostra auctoritate aut ante nos aut ante legatos nostros e latere missos, iuxta patrum decreta suas exercere atque finire actiones. Nullusque¹² illum ante hec iudicet aut¹³ iudicare presumat, sed si quid, quod absit, graue intolerandumque ei obiectum fuerit, nostra erit exspectanda¹⁴ censura, ut nichil prius¹⁵ de eo qui ad sinum sancte Romane confugit ecclesie¹⁶ eiusque implorat auxilium decernatur quam¹⁷ ab eius ecclesie fuerit preceptum auctoritate que uices suas ita aliis impertiuit¹⁸ ecclesiis ut in partem sint uocate sollicitudinis non in plenitudinem potestatis. Proinde dilectio uestra quorum deuotione gaudemus iungat curam suam¹⁹ dispositionibus nostris, et det²⁰ operam ut non cuiusquam presumptione circa memoratum fratrem uestra²¹ prouisione uel successorum uestrorum²² si ipse superstes²³ fuerit aliter quam hic insertum est fiat ullomodo²⁴. Nam nulli fas est uel uelle uel posse transgredi apostolice sedis precepta, nec nostre²⁵ dispositionis ministerium quod uestram sequi oportet caritatem. Sit ergo ruine sue dolore prostratus quisquis apostolicis uoluerit contraire²⁶ decretis,²⁷ nec locum deinceps inter sacerdotes habeat sed extorris a sancto fiat²⁸ ministerio. Non²⁹ de eius iudicio quisquam postea curam habeat, quoniam iam dampnatus a sancta et apostolica ecclesia³⁰. Ac³¹ auctoritate sua inobedientia atque presumptione a quoquam esse non³² dubitatur, quia maioris excommunicationis deiectione est exigendus cui sancte [47rb] ecclesie commissa fuerit disciplina qui non solum prelate³³ sancte ecclesie iussionibus parere debuit sed etiam alios³⁴ ne preterirent insinuare. Sitque³⁵ alienus a diuinis et pontificalibus officiis qui noluit preceptis obtemperare apostolicis.

Gregory IV; JE +2579; ID 5.349; C 2 q 6 c 11a (of which most here is a later addn)

¹¹ -se- ss C; dioc. prim. marked for reversal N

¹² -que om. K

¹³ aut CKNBZGOH; ante A

¹⁴ corr. fr. expetenda Z

¹⁵ nichil prius LRSWKNBVPZJOHA; prius nichil C²; nichil CX

¹⁶ conf. eccl. CRKNVPZOHA; eccl. conf. B

¹⁷ quam CLRXSWNDBVPZJOHA; quam quod C²V²; nisi (in mg.) quod K

¹⁸ after corr. B

¹⁹ ss C

²⁰ det CKNBZOHQ; de A

²¹ uestra LRWKNBVP²ZOHA; nostra CS; uestram P

²² uestrorum LRWKNBVPZOHA; nostrorum CS; ? X

²³ corr. fr. si- H

²⁴ ull. fiat marked for reversal N

²⁵ nostre CSKNBZGOA; uestre HQ

²⁶ uol. cont. CKDBZOHA; cont. uol. N

²⁷ decretis CSK²NDBZJGOHQ²; decretas K; uel decretis Q; preceptis uel decretis A

²⁸ a sancto fiat CKDBZOHA; fiat a sancto N

²⁹ corr. fr. Nemo N

³⁰ et ap. eccl. CSKNBZOQA; eccl. ap. after a short lacuna H

³¹ Ac C²LRXWKNBVPZOHA; om. CS; uel add ss K

³² esse non CKNBZGOH; non esse QA

³³ in mg. B

³⁴ alios CKDBZOHA; aliis N

³⁵ -que ss K

2

Gregorius. Quod uera sit absolutio presidentis cum interni sequitur arbitrium iudicis quod significatum¹ fuit in resurrectione Lazari²

Tunc uera est absolutio presidentis cum interni arbitrium sequitur³ iudicis. Quod bene quatruiduani⁴ mortui resuscitatio illa significat⁵. que uidelicet⁶ demonstrat. quia

¹ significatum CRSKDB²VP; significare N; segregatum B

² Quod - Lazari CRXSKNBVP; om. ZOHA

prius mortuum⁷ Dominus uocauit et uiuificauit dicens, Lazare ueni foras, et postmodum is qui uiuus⁸ fuerat egressus⁹ a discipulis est solutus sicut scriptum est. *Greg. I, XL Homelie in Euangelia, Hom. 26 (PL 76.1200); Coll. Sem. 1.179; ID 14.3 (pt); IP 5.81 (pt); C 11 q 3 c 62 as here*

³ arbitrium (-rii A) seq. CKDBZOHA; seq. arb. N

⁴ -iduani CKNBOHA; -idua Z

⁵ significat CSKNBZOQA; sanctificat H

⁶ uidelicet CKNBZOHQ; *om. with lacuna* A

⁷ *corr. fr. motuum* A

⁸ uiuus CSKNBZOQA; uiuis H

⁹ fuerat egressus CRSKNB; egressus fuerat ZGOHA

3

Gregorius Iohanni Constantinopolitano. Gregorio Antiocheno. Eulogio¹ Alexandrino. Quod uitia sepe se² esse uirtutes mentiantur³

Sepe uitia se⁴ esse uirtutes mentiuntur, ut tenacia parsimonia, effusio largitas, crudelitas zelus iusticie, remissio⁵ pietas uelit uideri.

Reg. 1.24; JE 1092; Coll.Sem. 1.180 with insc. as ZOHA; +D 41 c 6 as here

¹ Eulogio CRXSBVP; Eulegio KND

² *om.* X

³ Gregorio Ant. - mentiantur CRXSKNBVP; Eulogio, Alexandrino, Gregorio Antiocheno et cetera ZOHA

⁴ uitia se CKDBZOA; se uitia N

⁵ *ss* S

4

Gregorius Cyriaco¹ episcopo Constantinopolitano. Quod quelibet occulta loca sine gratia animam saluare non possint²

Quelibet occulta loca sine gratia animam saluare non possunt, quod aliquando in ipsis quoque³ conspicimus erratibus electorum. Nam Loth in ipsa peruersa ciuitate iustus fuit, in monte peccauit. Sed ista cur dicimus, cum maiora nouerimus? Quid enim paradyso iocundius, quid⁴ celo securius? Et⁵ tamen homo ex paradyso⁶ peccando. et angelus cecidit e celo.

Reg. 7.5; JE 1451; Coll.Sem. 1.183; +D 40 c 10

¹ Cyriaco CRXSKNBZGO; Cirico HQA

² Quod - possint CRSKDBVP; Quod - non poss. saluari N; *om.* ZGOHA

³ *in mg.* N

⁴ quid CKDBZOHA; *om.* N

⁵ Et CLXSDBVZ(*followed by lacuna*)JOHA; E RP; At K; ? N

⁶ tamen - parad.] paradiso tamen homo L

5

Gregorius Syagrigo, Etherio, Virgilio et Desiderio episcopis. Quod non possimus Deo herere nisi cupiditatem a nobis studeamus abscindere¹

Bonorum auctori² herere aliter non ualemus nisi cupiditatem a nobis que omnium [47va] malorum radix est abscidamus.³

Reg. 9.218; JE 1747; Coll.Sem. 1.184; +D 47 c 7

¹ Quod - absc. CRXSKNBP; et cetera ZOHA

² auctori CLRXS²K²D²BVPZGOHA; actori SKND

³ *corr. fr. absid-* Z

6

De symonia¹

Nuntio siquidem apud nos² olim³ discurrente uulgatum est quod in Galliarum partibus sacri ordines⁴ per symoniacam heresim conferantur, et uehementi tedio meroris afficimur si in ecclesiasticis officiis quemquam habet locum⁵ pecunia et sit seculare quod sacrum est. Quicumque ergo hoc precii studet datione mercari dum non officium sed nomen attendit sacerdos non esse sed dici tantummodo inaniter concupiscit. Quod si sic licet quid per hoc aliud agitur nisi ut nulla de actu⁶ probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit⁷ de uita discussio, sed ille sollummodo dignus qui dare precium suffecerit⁸, estimetur.

Reg. 9.218; JE 1747; Coll.Sem. 1.185; C 1 q 1 c 2 (Quicumque studet precii – tantummodo dici only)

¹ De symonia CRSKBVP; De simoniaca heresi X; De simoniaca N; Item ZGOHA

² nos CRKNVPZOHA; uos B

³ olim CKNBVOHA; *om.* Z

⁴ -ines CKN²DBZOHQ; -inis NA

⁵ loc. hab. *marked for reversal* N

⁶ actu CKNBZGOHQ; auctu O²A

⁷ sit CKDBZOHA; *om.* N

⁸ *ss* S

7

Quod non sint destruenda¹ que ab antecessoribus sunt statuta²

Reuerentissimo fratri Felici episcopo Gregorius seruus seruorum Dei³. Si ea destruerem que antecessores nostri statuerunt, non constructor sed eursor esse iuste comprobaretur⁴, testante⁵ ueritatis uoce que ait, Omne regnum in se ipsum⁶ diuisum non stabit et omnis scientia et lex aduersum se diuisa destruetur.

H 749-50, M 1135; JE+1334; Coll.Sem. 1.188; +C 25 q 2 c 4

¹ *ss* C

² Quod - stat. CRXSKNBVP; *om.* ZOH; Gg' G; Item Q; Gr' A

³ Reu. - Dei *as rubr.* H; seruorum Dei seruus *marked for reversal* B

⁴ com- *ss* N

⁵ te- *ss* B

⁶ ipsum CKNBGOHA; ipso Z

8

Epistola Gregorii ad Augustinum Anglorum archiepiscopum¹. De miraculis reproborum²

De reproborum miraculis³ quid⁴ dicere debeo tua fraternitas nouerit. quid in euangelio ueritas dicat, Multi uenient in illa die dicentes, Domine, nonne⁵ in nomine tuo prophetauimus, et in tuo nomine⁶ demonia eiecimus⁷, et in tuo nomine uirtutes multas fecimus. Sed dicet illis, Nescio qui estis. Recedite a me omnes operarii⁸ iniquitatis.

Reg. 11.36; JE 1826; Coll.Sem. 1.189

¹ Anglorum archiepiscopum CXSKNDV²; Anglorum episcopum LRWBVPZOHQ; episcopum Anglorum A

² De - repr. CRXSKN(*over erasure*)BVP; *om.* ZOHA

³ miculis A

⁴ quid LRSWNDBVPZOHA; quod CXX

⁵ Domine nonne CRXSKNBVP; Domine, Domine nomine X; Domine ZGOHQ; D' A

⁶ tuo nomine CRXKDBZGOA; nomine tuo SNHQ

⁷ eiec- CKDBZOHQ; eieec- N; eic- A

⁸ operarii CNDBZOHA; operamini K

9

De filiis uel filiabus infra septa monasterii sub regulari disciplina a parentibus traditis¹

Addidisti adhuc quod si pater uel mater filium filiamue² intra septa monasterii in infantie annis sub regulari tradiderunt³ disciplina, utrum liceat eis postquam ad⁴ pubertatis inoleuerint⁵ annos egredi et matrimonio [47vb] copulari. Hoc omnino deuitamus quia nefas est ut oblati a parentibus Deo filiis uoluptatis frena laxentur. *Gregory II; JE 1667; Coll.Sem. 1.203; ID 7.15 as Greg. III to Augustine (cf c 5 above); C 20 q 1 c 2*

¹ De filiis – traditis (tradita KN) CRXSKNDBVP; Cuius supra ZGOHA

² filiamue RXSKNDBVP; uel filiam CLW; filiamque ZJGOHA

³ -erunt CRXNDBZOHA; -erint SKD²

⁴ -d ss C

⁵ -int CKDBZOHA; -unt N

10

De causa Maximi Salonitani¹ episcopi. Sacramento firmaturi se simoniaca heresi non teneri²

Gregorius Casterio notario nostro Rauenne. Quanto creditur³ a nobis et necessarias uides causas iniungi, tanto⁴ strenuum debes⁵ et sollicitum exhibere. Proinde si Maximus Salonitanus⁶ prestito sacramento firmauerit se⁷ symoniaca heresi non teneri, atque⁸ aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodo⁹ requisitus innoxium se esse responderit, et de¹⁰ inobedientia sua¹¹ sicut deputauimus egerit penitentiam¹², uolumus ut ad consolandum illum epistolam quam ad eum scripsimus ubi ei et gratiam nostram et communionem redidisse signauimus experientia¹³ tua dare debeat¹⁴. Quia sicut in contumacia persistentibus seueros esse nos¹⁵ conuenit, sic tamen¹⁶ humiliatis¹⁷ et penitentibus locum uenie negare non debemus. *Reg. 9.178; JE 1705; Coll.Sem. 1.204; C 2 q 5 c 8*

¹ Sal- CRXSKDBPZOA; Sol- N; Salotani V; ? H

² Sacr. - teneri CRXSKNBVP (heresi non teneri in upper mg. K); om. ZGOHA

³ -itur CKDBZOHA; -untur N

⁴ te add.ss K²D²

⁵ debes CRXKNDBVPZOHA; debes te C²V², om. L; te L²; te debes after sollic. S

⁶ Salon- RSWKNBVPO; Salon- episcopus CL; Solom- R; Solon- ZHQ

⁷ se CRXSKNBV; om. ZGOHA

⁸ de add. C², om. CLRXSKNDBVZOHA

⁹ -modo ss N

¹⁰ de CRXSKNBV; om. ZJGOHQ

¹¹ (et A) penitentiam add. ZJHQ, penitentia add. GO, om. CRXSKNBV

¹² penitentiam CRXSKNBV; om. ZJGOHA

¹³ -igentia N

¹⁴ dare deb. CRKNVPZOHA; deb. dare B

¹⁵ esse nos CRXKBVPZGOA; nos esse NDHQ

¹⁶ tamen CLRKNBZOHA; tantum X; om. with lacuna S

¹⁷ -atis CRXSKNZVPGO²A; -tatis BHQ

11

De eadem causa

Gregorius Martiniano¹ episcopo Rauenne. Que de causa Maximi sint agenda ex epistolis² quas ad uos³ transmisisimus⁴ agnouistis. Sed quia qualis⁵ hac⁶ de re

¹ -ni- ss Z

² ex epistolis CSNDBVZJGOHQ²; exemplis KA; ? Q

³ ante add. ZGOHA, om. CRXSKNBV

⁴ transmisisimus CLXSWKNZOHA; misimus RBVP

⁵ qualis CKBZOHA; qualiter N; qual' D

fraternitatis uestre uoluntas sit magis a presentium latore Castorio⁷ cartulario nostro renuntiante cognouimus, ideo si idem⁸ Maximus coram uobis et predicto cartulario nostro⁹ de symoniaca heresi se sacramento purgauerit atque de¹⁰ aliis ante corpus sancti¹¹ Appollinaris ut scripsimus tantummodo requisitus liberum se esse responderit, causam ipsius fraternitatis uestre de eo quod excommunicatus missarum¹² sollempnia agere¹³ presumpsit¹⁴ iudicio comittimus¹⁵ qua habeat penitentia talis culpa pregruari. et ideo¹⁶ quicquid uobis secundum Deum placet secure¹⁷ disponite. nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam quicquid [48ra] a uobis hac de causa fuerit ordinatum nos et grate suscipimus et libenter admittimus¹⁸.

Reg. 9.177; JE 1704; Coll.Sem. 1.205; C 2 q 5 c 9

⁶ *corr. fr.* ac O

⁷ *corr. fr.* -erio N; Cast. lat. *marked for reversal* O

⁸ si idem CKDBZOA; *lacuna and* de N

⁹ renuntiante cognouimus ideo - nostro *repeated in mg. A; only in mg. H*

¹⁰ *ss* Z

¹¹ Vitalis *add. and canc.* Z

¹² missarum CKDBZOHA; mysteria N

¹³ soll. agere CRKNVPO(*with cor add. and canc.*)HA; agere soll. B; soll. agre Z

¹⁴ *corr. fr.* -serit Z

¹⁵ -t- *ss* H

¹⁶ quod excommunicatus - et ideo *om.* G

¹⁷ -ure CRXKNBV; *om.* S; -uri ZGOHA

¹⁸ admitt- CSKNBGHQA; amitt- ZO

12

Captiuos redimendos de rebus ecclesiasticis

Gregorius Demetrio et Valeriano clericis Firmianis. Sacrorum canonum statuta¹ et legalis permittit auctoritas licite res ecclesiasticas in redemptione captiuorum impendi, et ideo que docti² a uobis sumus ante annos xviii³ seu quod Fauium episcopum ecclesie Firmiane pro redemptione uestra ac patris uestri Passiui⁴ fratris et episcopi⁵ nostri tunc uero clerici necnon⁶ undecim matris uestre libras argenti de eadem ecclesia hostibus⁷ impendisse atque ex hoc quandam formidinem ne hoc quod datum est a uobis quolibet tempore repetatur, huius precepti auctoritate suspicionem uestram preuidimus auferendam, constituentes nullam uos exinde⁸ heredesque uestros quolibet tempore repetitionis molestiam sustinere, nec a quoquam uobis aliquam⁹ obici questionem.

Reg. 9.52; JE 1582; Coll.Sem. 1.208; ID 3.145; +C 12 q 2 c 15

¹ statuta CKDBZOHA; instituta N

² *ss* K

³ xviii CSKNBZOA; xvii HQ

⁴ Passiui CRNDPZOHA; Passa ui S; Pasilii *corr. to* Basilii K; Passini B

⁵ episcopi RXSKNBVPZOHA; coepiscopi CLWV²

⁶ -non *ss* Z

⁷ eadem eccl. hostibus LRXSWKNBVPZJOHQ; eccl. eadem hostibus C; eadem hostibus eccl. A

⁸ uos exinde CKNBZOHQ; exinde uos A

⁹ *in mg.* O

13

De symoniaca¹ heresi eradicanda et de episcopo non alicuius gratia² faciendo

Gregorius uniuersis episcopis per Elladam prouinciam constitutis. Quibusdam narrantibus agnoui quod in illis partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi

¹ -ca *ss* C

² non alic. gr. CKDBZOH?A; alic. gr. non N

datatione perueniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuntio, quia cum sacerdotalis ordo intus ortus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe³ ex euangelio quid Redemptor noster per semet ipsum⁴ fecerit, quia ingressus templum cathedras uendentium columbas euerit. Columbas enim uendere est de Spiritu Sancto quem Deus omnipotens consubstantialem⁵ per impositionem manuum hominibus tribuit⁶. commodum temporale percipere. Ex quo ut predixi⁷ malo iam⁸ innuitur quia qui in templo Dei columbas uendere presumpserunt, eorum Deo iudice cathedre ceciderunt. Qui uidelicet error [48rb] in subditis propagatur cum augmento. Nam ipso quo quisque ad sacrum honorem perducitur iam in ipsa prouectus sui radice uiciatus paratior est aliis uenundare quod emit. Et⁹ ubi est¹⁰ quod scriptum est, Gratis accepistis¹¹, gratis date?¹² Et cum primo contra¹³ sanctam ecclesiam symoniaca heresis sit exorta¹⁴, cur non perpenditur¹⁵, cur non uidetur, quia eum quem cum precio quis ordinat prouehendo agit ut¹⁶ hereticus fiat? Ideoque hortamur ut uestrum nullus denuo hoc fieri patiat. Sed neque gratia alicuius¹⁷ neque supplicatione¹⁸ aliquos ad sacros ordines audeat promouere nisi eum quem uite et actionis¹⁹ qualitas ad hoc dignum esse monstrauerit. Nam si aliter factum denuo²⁰ senserimus districta²¹ et canonica illud²² noueritis ultione²³ compesci.

Reg. 5.63; JE 1379; Coll.Sem. 1.209; ID 5.108; +C 1 q 1 c 117

³ quippe CKDBZOHA; quidem N

⁴ ipsum CKNBZOHQ; ipse A

⁵ constantialem A

⁶ tribuit CKDBZOHA; tradidit N

⁷ pre- ss N

⁸ iam CKDBZOHA; om. N

⁹ Et CRDBZOHA; At KN

¹⁰ ss C

¹¹ Grat. acc. ss O

¹² date CKNBZOHQ; dare A

¹³ in mg. S

¹⁴ after corr. N

¹⁵ perp- CLRXKNBZOQA; imp- H (cur non perp. om. S)

¹⁶ ss H

¹⁷ neque grat. alic. repeated and canc. O

¹⁸ -ione CKNBZOHQ; -ionem A

¹⁹ act- CKNBZHA; auct- O

²⁰ fieri patiat. Sed neque - denuo in upper mg. V

²¹ after corr. H

²² ullud N

²³ -ione CKNBZOH; -ionem A

14

Quod episcopus non debeat¹ grammaticam exponere

Gregorius Desiderio episcopo Gallie². Cum multa nobis bona³ fuissent de uestris studiis nunciata, ita cordi nostro est nata leticia ut negari⁴ ea que sibi uestra fraternitas⁵ concedenda⁶ poposceret⁷ minime paterentur⁸. Sed post hoc peruenit⁹ ad nos quod sine uerecundia memorare¹⁰ non possumus, fraternitatem tuam gramaticam

¹ ep. non debeat CRBVOHQA; ep. non debet KND; non debet ep. Z

² ep. Gall. CKDBZOHA; Gall. ep. N

³ bona CKNBZJOHQ; bono A

⁴ -ari CRXSKNBV; -are ZJOHA

⁵ uestra frat. CRKNVPZO(followed by erasure)HA; frat. uestra B

⁶ concedenda P

⁷ -eret C²RXSWKDBVP; posceret L; poposcisset N; -erat CZJOHA

⁸ paterentur CNDBZOHA; pateremur K

⁹ per- ss N

¹⁰ me- ss BZ

quibusdam¹¹ exponere. Quam rem ita moleste suscepimus ac sumus uehementer¹² aspernati ut ea que prius dicta fuerant in gemitum et tristitiam uerteremus¹³ quia in uno se¹⁴ ore cum Iouis laudibus Christi laudes non capiunt. O quam graue nefandumque sit episcopis¹⁵ canere quod nec¹⁶ laico religioso¹⁷ conueniat ipse considera.

Reg. 11.34; JE 1824; Coll.Sem. 1.210; ID 4.161 from Peruenit ad nos, 5.199a as BD 1. 97a; D 86 c 5

¹¹ -dam ss O

¹² -enter CRXSKNBV; -entius ZOHA

¹³ -re- ss K

¹⁴ quia - se *repeated and canc.* H

¹⁵ sit ep. CKNBZOQA; ep. sit H

¹⁶ ss Z

¹⁷ -so ss O

15

De episcopo qualiter agere debeat¹ erga suos clericos

Gregorius Iohanni episcopo Panormitano. Si quid igitur de quocumque² clerico ad aures tuas peruenerit quod iuste possit offendere, facile non credas. Nec ad uindictam³ te res accendat⁴ incognita, sed presentibus senioribus ecclesie tue diligenter est ueritas perscrutanda [48va] et⁵ tunc si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis⁶. Hec⁷ itaque omnia sic sollicitate ac mansuete⁸ studii tui sit custodire, quatinus nec tu promissionis tue uidearis⁹ immemor extitisse, nec illi iustam contra te occasionem inuenire ualeant murmurandi.

Reg. 13.46; JE 1911; Coll.Sem. 1.212; D 86 c 23, C 15 q 7 c 2, both to delinquentis

¹ agere debeat CRXSKNBV; agat ZOHA

² quo- ss B

³ *corr. fr.* uinctam V

⁴ res accendat CRKDVPZOHA; accendat res N; res accedat B

⁵ et CKDBZOHA; at N

⁶ *corr. fr.* -tes H

⁷ Hec CXSKNBVHA?; Hoc ZOHO

⁸ *corr. fr.* manifeste L²

⁹ *corr. fr.* -deris H

16

De Iudeis a suis sollempnitatibus non prohibendis

Gregorius Paschasio episcopo Neapolim¹. Qui sincera² intentione extraneos a³ Christiana religione ad fidem cupiunt rectam adducere blandimentis debent⁴, non asperitatibus studere, ne quorum mentem reddita a plano ratio poterat prouocare pellat procul aduersitas. Nam quicumque⁵ aliter agunt et eos sub hoc uelamine a consueta ritus sui uolunt cultura remouere suas illic⁶ magis quam Dei⁷ probantur causas accendere. Iudei siquidem Neapolim habitantes questi nobis sunt asserentes quod quidam eos a quibusdam feriarum suarum sollempnitatibus irrationabiliter nitantur arcere⁸, ne illis sit licitum festiuitatum suarum sollempnia colere, sicut eis nunc usque

¹ -olim CSKNBZOQA; -oli H

² sincera CXSKNBVZ; scincera R; sin certa OHQA; incerta H²; sine certa Q²

³ ss C

⁴ ss O

⁵ quicumque CRXSKNBV; quique ZOHA

⁶ illic CKDBZOHA; illinc N

⁷ ss Z

⁸ *corr. fr.* acere O

et parentibus eorum longis retro temporibus licuit obseruare uel colere. Quod si⁹ ita se ueritas habet, superuacue¹⁰ rei uidentur operam dare. Nam quid¹¹ utilitatis est quando et¹² si contra longum usum fuerint¹³ uetiti¹⁴ ad fidei illius conuersionem¹⁵ nil¹⁶ proficit? Aut cum Iudeis¹⁷ qualiter cerimonias suas colere¹⁸ debeant regulas ponimus si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum est ergo¹⁹ ut²⁰ potius²¹ ratione et mansuetudine prouocantes sequi nos uelint, non fugere, ut eos eorum codicibus ostendentes que dicimus ad sinum matris ecclesie Deo possimus adiuuante conuertere. Itaque fraternitas tua eos monitis prout potuerit²² Deo adiuuante²³ ad conuertendum accendat, et de suis illos²⁴ sollicitudinibus²⁵ [48vb] inquietari denuo non permittat, sed omnes festiuitates feriasque²⁶ suas sicut hactenus tam ipsi quam parentes eorum per longa colentes retro tempora tenuerunt liberam habeant obseruandi celebrandique²⁷ licentiam.

Reg. 13.15; JE 1879; Coll.Sem. 1.216; ID 13.105 from Iudei siquidem - operam adhibere [for dare]; +D 45 c 3

⁹ *ss* A

¹⁰ superuacue CK²DBZOHA; sruacue K; *lacuna and uacue* N

¹¹ quid LRSWDBVPZOHA; quod CXX; ? N

¹² et CKNBZOHQ; est A

¹³ *corr. fr.* fuerit N

¹⁴ *corr. fr.* uenti B

¹⁵ -ionem CRKNBZOHQ; -ione A

¹⁶ nil CSKNBZO; nichil HQA

¹⁷ Iudeis CKN?BZOHQ; uideris A

¹⁸ *an erasure follows in* O

¹⁹ est ergo LRXSKNDV²P; ergo C; est B; ergo est ZJOHA

²⁰ *ss* N

²¹ et *add.* KND, *om.* CSBVPZOHA

²² potuerit CRSKDVZOHA; poterit BN

²³ conuertere. Itaque - adiuuante *om.* P

²⁴ illos CKD(*after* sollic.)BZOHA; eos N

²⁵ sollicitudinibus LRXSWKNVPZJOHA; sollempnitatibus CV²; sollicitudini B

²⁶ -que *ss* Z

²⁷ *ss* L²

17

Gregorius papa ad Ianuarium episcopum. De eo quod die dominica¹ ad exarandam messem² perrexit et terminos eradicare non timuit³

Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit ut eam nisi adhuc⁴ humanitus⁵ pensaremur fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est⁶ quod dominicorum die priusquam missarum sollempnia celebrares, ad exarandam messem latoris presentium perrexisti,⁷ post missarum sollempnia⁸ etiam⁹ terminos possessionis illius eradicare minime timuisti, quod factum que pena debuit insequi omnes qui audiunt sciunt. Et quidem pene sententia in te¹⁰ fuerat¹¹ iaculanda sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus interim taceamus. Eos uero quorum

¹ -ica CXSWKNDBV; -ico R; -icam P

² Ianuarius episcopus *add.* SKNDV, *om.* CRXWBP

³ De - timuit CRXSWKNDBVP; *om.* ZOHA

⁴ *corr. fr.* -huic H

⁵ *corr. fr.* -itas Z

⁶ mihi est CSKNBZO; est mihi HQA

⁷ et *add.* K²; et post exarationem eius missarum sollempnia celebrasti *add.* ZJOHA, *om.* CRXSKNDBVP

⁸ celebrares ad exarandum - sollempnia *in mg.* R

⁹ etiam CRSDBZOHA; et KN

¹⁰ in te *ss* S²

¹¹ fuerat CRKNVPZOHA; fuerit B

consiliis hec egisti¹² in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus¹³, ita ut si quid eis inter¹⁴ duorum mensium spacium humanitus euenerit, benedictione uiaci non priuentur, deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe, te quoque sollicite custodi, ne si eis in malo discipulus fueris quibus magister in bono¹⁵ esse debuisti, nec simplicitati tue nec ulterius senectuti parcamus.

Reg. 9.1; JE 1525; ID 5.312 as BD 1.197, 2.78 as here; D 86 c 24 is widely var.

¹² egisti CSKNBZA; egistis O; egesti H

¹³ decernimus CSKNBZOA; decreuimus HQ

¹⁴ inter CSKNBQA; intra ZOH

¹⁵ mag. in bono CLRXBVZOHA; in bono mag. SKND

18

Decretum Gregorii pape. De quiete monachorum¹

Quam sit necessarium monasteriorum quieti prospicere et de eorum perpetua securitate tractare ante actum² nos officium quod in regimine cenobii exhibuimus³ informat, et quia in plurimis monasteriis multa a presulibus preiudicia atque grauamina monachos⁴ pertulisse cognoscimus, oportet ut nostre fraternitatis prouisio de futura quiete eorum [49ra] salubri disponat ordinatione. quatinus conuersantes in illis in Dei seruitio gratia ipsius suffragante mente libera perseuerent⁵. Sed ne ex ea que magis emendanda⁶ est consuetudine quisque monachis quicquam⁷ molestie presumat inferre, necesse est ut hec que inferius enumeranda curauimus ita studio fraternitatis episcoporum debeant custodiri, ut ex eis non possit ulterius inferende inquietudinis occasio repperiri. Interdicimus igitur in nomine Domini nostri Iesu Christi et ex auctoritate beati Petri principis apostolorum⁸ prohibemus cuius uice huic ecclesie Romane presidemus ut nullus episcoporum aut secularium ultra presumat de redditibus uel rebus uel kartis monasteriorum uel de cellis uel⁹ uillis que ad ea pertinent quocumque modo uel¹⁰ qualibet occasione minuere uel dolos uel immissiones aliquas facere. Sed si qua causa forte inter terram uenientem ad partem suarum ecclesiarum et monasteriorum euenerit et pacifice non potuerit ordinari, apud electos abbates et alios patres timentes¹¹ Deum sine uoluntaria dilatione mediis sacrosanctis euangelii finiatur¹². Defuncto uero abbate cuiusque congregationis non extraneus nisi de eadem congregatione quem sibi propria uoluntate concors fratrum societas elegerit, et qui electus fuerit sine dolo uel uenialitate aliqua¹³ ordinetur. Quod si aptam inter se¹⁴ personam inuenire nequeunt¹⁵. sollerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum¹⁶. Neque constituto abbate quecumque persona qualibet occasione¹⁷ preponatur, nisi forte exstantibus quod absit criminibus que sacri canones

¹ Decretum – mon. *in mg.* J

² ante actum CRKNVPZOHA; actum ante B

³ -h- ss B

⁴ -achos CKNBOHA; -acho Z

⁵ -erent CKDBZOHA; -eretur N

⁶ emen- CKNBZOHQ(*corr. fr. emenda*); eman- A

⁷ quicquam CKBZOHA; quisquam N; quisque D

⁸ princ. ap. CXKNB; ap. princ. VZOHA

⁹ de *add.* K, *om.* CRNDBZOHA

¹⁰ modo uel LRWKDBVPZOHA; uel ss C; *om.* X; modo N

¹¹ *repeated and canc.* O

¹² finiatur CRKNVPZOHA; firmatur B

¹³ aliqua CKNBZOHQ; aliquas A

¹⁴ ss C

¹⁵ nequeunt CKDBZOHA; nequiuerit N

¹⁶ ordinandum CKDBZOHA; ordinationem N

¹⁷ quec. per. qual. occ. CRBZOHA; quicumque qual. occ. S; qual. occ. quec. per. KN

punire monstrant¹⁸. Pariter autem custodiendum est ut inuito¹⁹ abbate ad ordinanda alia monasteria aut ad ordines sacros²⁰ uel clericatus officium²¹ tolli exinde monachi [49rb] non debeant.

JE+1366; ID 7.11 as here; IP 3.181 from Defuncto uero abbate; C 18 q 2 c 5 is widely variant

¹⁸ monstrant CXSKNBV; monstrantur ZOHA

¹⁹ *corr. fr.* iniucto O

²⁰ ord. sac. CRKNVPZOHA; sac. ord. B

²¹ -cium CKNBZOHQ; -cii A

19

Quod dyaconi non debent seruire modulationi uocis. Gregorius episcopus urbis Rome dixit¹

In sancta hac² Romana ecclesia cui diuina dispensatio preese me uoluit, dudum consuetudo est ualde reprehensibilis exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium cantores eligantur et in diaconatus ordine constituti modulationi uocis inseruiant, quos ad predicationis officium et elemosinarum³ studium uacare congruebat. Vnde fit plerumque ut ad sacrum ministerium dum blanda uox queritur, queri congrua uita negligatur, et cantor minister Deum moribus stimulet cum⁴ populum uocibus delectat⁵. Qua de re⁶ presenti decreto constituo⁷ ut in sede hac sacri⁸ altaris ministri cantare non debeant, solumque euangelice lectionis⁹ officium inter missarum sollempnia exsoluant¹⁰. Psalmos uero ac reliquas¹¹ lectiones¹² per subdiaconos uel si necessitas exigit per minores ordines¹³ exhiberi censeo¹⁴. Si quis autem contra hoc¹⁵ decretum meum uenire¹⁶ temptauerit, anathema¹⁷ sit.

C. Rome 595 c 1; Reg. 5.57a; H 746a-b; Coll.Sem. 1.166; Br fo. 78v; ID 2.79; +D 92 c 2

¹ Quod - uocis. Greg. - dixit (Greg. - dixit *as beg. of text* KD) CLRXKDP; S *very feint*; Quod - uocis NB; Greg. dixit. Quod - uocis V; Greg. - dixit (Quod - uocis *in mg.*) ZJO; Greg. - dixit (dixit urbis Rome *marked for reversal*) H; Greg. dix. (*mg.*) Quod - mod. uoc. seru. Q; Greg. dixit. Quod diaconi non (*only*) A

² sancta hac CKDBZOHQ; hac sancta NA

³ -arum CKNBOHQA; -arium Z

⁴ cum CKDBZOHA; dum N

⁵ *corr. to* -et B

⁶ re C²RXSKNBZOHA; *om.* CL

⁷ constituo CRXSKNBVPZOHQ; constituto LR²WA

⁸ sede hac sacri CRKNVPZOHA; sacri sede B

⁹ *corr. fr.* elect- Z

¹⁰ exsol- CRSKVOHA; exsoluater P; exol- BZ

¹¹ -quas CKNBZOHQ; -quias A

¹² censeo *add.* ZOHQA, *om.* CRXSKNBVP

¹³ *corr. fr.* homines H?

¹⁴ censeo CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

¹⁵ contra hoc CRSBVPZOHA; hoc contra KND

¹⁶ *in margin* C

¹⁷ -h- ss A

20

Ex epistola ad¹ Leandrum². De trina mersione³

De trina mersione baptismatis⁴ nichil responderi uerius potest⁵ quam ipsi sensistis⁶, quia in una fide nichil officit sancte ecclesie consuetudo diuersa. Nos autem quod⁷

¹ *corr. fr.* a O

² Leandrum LRXKNDVZJOHA; Alexandrum CSBQ; Eleandrum W; Lerand<r>um P

³ De trina mers. Exempla ad Alexandr' S; Ex - mers. *in mg.*, Ex registro Gregorii libro i *in text* Q

⁴ *corr. fr.* -isba- H

⁵ putest N

⁶ -istis CKNBZOQA; -isti H

⁷ quod CKDBZOHA; quia N

tercio mergimus, triduane sepulture sacramenta signamus. Et dum⁸ tercio ab aquis infans educitur⁹, resurrectio tridui temporis exprimitur.

Reg. 1.41; JE 1111; H 733a, M 1103-4; ID 1.130 has more; IP 1.60 has more; De cons. D 4 c 80

⁸ dum CNDBZOHA; cum K

⁹ *corr. fr.* -etur H

21

*Ex registro Gregorii libro primo. Quod qui omnipotenti Deo se sub monachico habitu deuouet se non subtrahat*¹

Ananias Deo pecunias uouerat quas post Diaboli uictus persuasione² subtraxit, sed quia³ morte multatus est⁴ scis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos⁵ quos dederat nummos Deo abstulit considera quanto periculo in diuino iudicio dignus⁶ eris qui non nummos sed temet ipsum [49va] omnipotenti Deo cui te⁷ sub monachico habitu deuoueras subtraxisti.

Reg. 1.33; JE 1103; +C 17 q 1 c 3

¹ Quod - subtrahat CXS(*before* Ex)KNB; *om.* ZOHA; Q *has here only rubric to c 22, which is repeated before c 22*

² -ione CKNBZOHQ; -ionem A

³ quia CRSDBZOHQA; qu a K; qua ND²

⁴ est CXKDBZOHA; *om.* S; sit S²N

⁵ eos CRKNVPZOHA; *om.* B

⁶ si *add.* N, *om.* CKDBZOHA

⁷ cui te CKDBZOHA; *om.* N

22

Gregorius Augustino. Quod potior usus ecclesie sit tenendus

Nouit fraternitas tua Romane ecclesie consuetudinem in qua se meminit nutritam. Sed mihi placet ut siue in Romana¹ siue in Gallicorum² seu³ in qualibet ecclesia inuenisti quod plus omnipotenti Deo possit placere⁴, sollicite eligas⁵, et in Anglorum ecclesia que adhuc in fide noua est institutione precipua que de multis ecclesiis colligere potueris infundas, Non enim pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis que pia, que religiosa, que recta sunt elige, et hec quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone⁶.

JE 1843; H 738b, M 1122; Tc 103; ID 2.80; +D 12 c 10

¹ -ano B; *corr. fr.* -ane P

² *corr. fr.* -quorum H

³ seu CKNBZOQA; siue H. in qua se meminit – seu *in mg.* L²

⁴ poss. plac. CKDBZOHA; plac. poss. N

⁵ eligas CRXSBVZOHA; agas KND

⁶ depone CSNBVZOHA; deponere K; pone D

23

*Cuius supra*¹. *Quod non recipienda sint furta cum augmento*² *ab ecclesia*³

Sunt quidam qui⁴ habentes subsidia⁵ furtum perpetrant, et sunt alii qui in hac re ex inopia delinquent. Vnde necesse est⁶ ut quidam dampnis, quidam uerberibus, quidam

¹ Cuius supra CRXKNBVP; *om.* S; Eiusdem ZOHA

² cum augmento *after* Quod KND; *here* CLRXBVPZOHA

³ Quod – ecclesia *in mg.* ZJO

⁴ *ss* C

⁵ -si- *ss* B

⁶ *ss* O

districtius, quidam uero leuius corrigantur⁷. Sed absit ut ecclesia cum augmento recipiat quod de terrenis rebus uidetur amittere⁸, et lucra de uanis querat.

JE 1843; H 738b, M 1122 (mod.); Tc 104; ID 13.5

⁷ repeated and canc. O

⁸ am- CKDBZOHA; adm- N

24

Eiusdem. Vt nichil accipiatur pro ordinatione, uel pallio uel kartis¹

Antiquam² patrum regulam sequens nichil unquam de ordinationibus accipiendum esse³ constituo, neque ex datione pallii neque ex traditione kartarum neque ex ea quam noua per ambitionem inuenit simulatio appellatione pastelli. Quia⁴ enim ordinando episcopo pontifex manum imponit, euangelicam uero lectionem⁵ minister legit, confirmationis huius⁶ epistolam notarius scribit. Sicut episcopum⁷ non decet manum quam imponit uendere, ita minister uel notarius non debet in ordinatione⁸ eius uocem suam uel calamum uenundare. Pro ordinatione ergo et pro pallio, kartis atque pastello⁹ [49vb] eundem qui ordinandus est¹⁰ uel qui ordinatus est aliqua dare prohibeo. Ex quibus predictis rebus si quis aliquid commodi appellatione exigere uel petere forte presumpserit, in districto omnipotentis Dei examine reatui¹¹ subiacebit¹². Is autem qui ordinatus fuerit si non ex placito¹³ neque exactus ac petitus post acceptas kartas et pallium offerre aliquid cuiilibet ex clero gratie tantummodo causa uoluerit, hoc¹⁴ accipi nullomodo prohibemus, quia eius oblatio nullam¹⁵ culpe maculam gerit, que ex ambientis petitione non processit.

C. Rome (595) c 5; Reg. 5.57a; H 746-7, M 1131; Tc 105; ID 5.109; IP 3.14 (Ordinando episcopo - scribat only)

¹ Vt - kartis in mg. ZJO

² Antiquam CKNBZOHQ; Antequam A

³ accip. esse RXSKNBVPZOHA; esse accip. CLW

⁴ Quia CKDBZOHA; Quod N

⁵ uero lect. CKDBZOHA; lect. uero N

⁶ huius LRSWKNBVPZOHA; eius C

⁷ Sicut ep. CKDBZOHA; Si coep. N

⁸ -ione CLRXSWKVPH; -ionem N?DBZOQA?

⁹ -ello CKDBZOHA; -ellis N

¹⁰ ss V

¹¹ reatui CKNBZOHQ; ratui A

¹² -ebit CSKNBZOHQ; -ebat HA

¹³ ex placito CKNBZOHQ; explicito A

¹⁴ corr. fr. hic Z

¹⁵ qui add. A

25

De seruis ad ecclesiam uenire uolentibus¹

Multos² ex³ ecclesiastica familia nouimus ad omnipotentis Dei seruitium festinare, ut ab humana seruitute liberi in diuino seruitio ualeant in monasteriis conuersari.

Quod si passim dimittimus omnibus fugiendi⁴ ecclesiastici⁵ iuris⁶ dominium⁷ occasionem prebemus⁸. Si uero festinantes ad omnipotentis Dei seruitium incaute

¹ uolent- LRXS²WNDBPZOHA; nolent- CL²SK; V obsc. altered

² corr. fr. Multis A

³ ex CSKNBZOQ²A; om. HQ

⁴ -endi CKNBZO²HQ; -enti OA

⁵ -ici CKNBZOQA; -icis H

⁶ iuris CRKDVPHZOQA; uiris N; iuri B

⁷ corr. fr. -inum O

⁸ occ. preb. in mg. N

retinemus, illi inuenimur negare⁹ quedam qui dedit omnia. Vnde necesse est ut si quis ex uiris ecclesiastici seruitute ad Dei omnipotentis seruitium conuerti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus. Et¹⁰ si mores illius atque conuersatio bono desiderio eius testimonium ferunt, absque ulla¹¹ retractione seruire in monasterio omnipotenti Deo permittatur¹², et ab humano seruitio liber recedat, qui pro diuino amore districtiorem seruire¹³ appetit seruitutem.

C. Rome (595) c 6; Reg. 5.57a; H 747, M 1131-2, c 6; Coll.Sem. 1.167; Tc 106; D 54 c 23 has more

⁹ inuenimur (-mus A) neg. CRSBZOHA; neg. inuenimus KND

¹⁰ Et CKDBZOHA; At N

¹¹ ulla CKDBZOHA; om. N

¹² after corr. H

¹³ dist. seruire CRK(subire add. K²)DBZOHA; Christi iure after corr. N

26

De uiro contra uoluntatem mulieris in monasterium ingresso. Ex registro Gregorii ad Adrianum cp. lxxx¹

Agathosa² presentium latrrix questa est maritum suum contra uoluntatem suam in monasterio Vrbici abbatis esse conuersum. Quod ad eiusdem abbatis culpam et inuidiam non est dubium pertinere experientie tue precipimus, ut diligenti inquisitione [50ra] discutias ne forte cum eius uoluntate conuersus sit uel ipsa se mutare³ permiserit. Et⁴ si hoc reppereris⁵ et illum permanere in monasterio prouideas et hanc sicut promisit mutare compellas. Si uero nichil hoc est, nec quoddam⁶ fornicationis crimen propter quod uiro licet uxorem relinquere predictam mulierem⁷ commisisse cognoueris, ne⁸ illius conuersio uxori⁹ relicte in seculo fieri possit perditionis occasio, uolumus ut maritum suum illi uel¹⁰ si iam tonsoratus sit reddere omnino debeas, excusatione¹¹ cessante. Quia et si mundana lex precipit conuersionis gratia utrolibet¹² inuito solui posse coniugium diuina lex non permittit. Nam excepta causa fornicationis¹³ uirum uxorem relinquere nulla ratio concedit, quia postquam copulatione coniugii uiri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest¹⁴ ex parte conuerti et ex parte in seculo manere.

Reg. 11.30; JE 1820; Reg. P App. 2.33 (c. clxxx); Tc 26; ID 8.186 (as BD 9.48 (c 80); IP 6.84; C 27 q 2 c 21

¹ Ex - lxxx before De uiro SKNDH

² Agathosa CKNBZOHQ; Satosa A

³ corr. fr. mitare C

⁴ Et CKDBZOHA; At N

⁵ reppereris CKDBZOA; repperis N

⁶ ss V

⁷ corr. fr. muliem O

⁸ ne CRKN²DVPZOHA; neque N?; nec B

⁹ uxori CKNBZOHQ; uxoris A

¹⁰ ss K

¹¹ -ti- ss N

¹² utro- CRSK²NBZOQA; ultro- KH

¹³ causa forn. LRXSKNBZOHA; forn. causa CW

¹⁴ potest CKNBZOHQ; pat' A

27

Ex epistola Gregorii pape. Quos¹ familiares episcopus habere debeat²

¹ corr. fr. Quod KZ

² episcopus (ss V) habere debeat CRXKNBVP; habere debeat episcopus SJOHQ; debeat habere episcopus Z; habere debeat A

Verecundus mos tempore³ discretionis inoleuit⁴, ut pontificibus ad secreta cubili⁵ seruitia laici pueri ac seculares obsequantur. Et cum⁶ pastoris uita esse discipulis semper⁷ debeat⁸ in exemplo, plerumque⁹ clerici qualis in secreto¹⁰ cubilis sit nesciunt, quam tamen ut dictum est seculares pueri sciunt. De qua re presenti decreto constituimus ut quidam ex clericis uel ex monachis electi in ministerio cubilis pontificalis obsequantur, ut his¹¹ qui in loco est regiminis habeat testes qui ueram¹² eius in secreto conuersionem uideant¹³, et ex uisione sedula exemplum¹⁴ profectus sumant.

C Rome (595) c 2; Reg. 5.57a; H 746b, M 1130, c 2; Br fo. 78v; cf Tc 11; C 2 q 7 c 58 from Cum pastoris uita with AL 6.128

³ tempore CRXSKNBVPA; torpore ZOHQ

⁴ inol. temp. disc. *marked for reversal* N

⁵ -ili CSKDBA; -iculi ZO; -ilis NHQ

⁶ cum CKNBZOHQ; *om.* A

⁷ esse *add. and canc.* Z

⁸ esse *add.* R²SB, *om.* CLXWKNVPZOHA; *but for Z see prev. note*

⁹ plerumque CKBVZOHA; populumque N; plurimumque D

¹⁰ *corr. fr.* secreo O

¹¹ his CLRH; is KNBVPZOQA

¹² ueram CNDBZOHA; uera K

¹³ conuersionem uideant CRXSKDBV; uideant conuersionem N; conuersionem uideant D²PZOHA

¹⁴ exem- *in mg.* K

28

Quod qui nobilitatem Dei a se eicit¹ nobilitate loci priuetur²

Adam primus homo pro peccato de Paradyso eiectus est, hoc est qui nobilitatem³ Dei a se deicit, nobilitate loci priuetur.

JE+1967; Tc 12; ID 5.320 as BD 1.206; +D 40 c 11

¹ eicit CRXSBVP; deicit KND

² Quod - priuetur CRXKNBP; Greg. Quod - priu. S; Idem ZOHA

³ nobilitatem CSKNBZO²HQ; ex nobilitatem O; ex nobilitate A

29

Item ex epistola eiusdem. De accusato presbitero qualiter purgandus sit [50rb]

Sacerdos uel quilibet clericus a populo¹ accusatus si certi non fuerint testes qui crimini illato approbent ueritatem, iusiurandum in medio erit, et illum testem² proferat de³ innocentie sue puritate⁴, cui nuda et aperta sunt omnia. sicque maneat⁵ in proprio gradu.

Gregory II; JE 2174; ID 6.231 as BD 2.186; IP 5.9; C 2 q 5 c 5 to sunt omnia

¹ a populo CKNBZOHQ; apostolo A

² testem CKNBZOHQ; testes A

³ de CKNBZOHQ; ad A

⁴ -tate CKDBZOHQ; -ta N; -tatem A

⁵ maneat C(-t ss)KNBZOHQ; permaneat A

30

Quod se ingerentes sint repellendi¹

Sicut qui inuitatus renuit quesitus refugit, sacris est² altaribus admouendus, sic qui ultro ambit uel importunus se ingerit est procul dubio repellendus. Nam qui nititur ad

¹ Quod - rep. CRXSKNBVP; Item idem ZOHQ; Item A

² est CSKNPZO²HQ; *after* altaribus BV; *om.* A

altiora conscendere quid agit³ nisi ut crescendo decrescat? Cur non perpendit⁴ quia benedictio illi in maledictum⁵ uertitur qui ad hoc ut fiat hereticus promouetur?
Reg. 9.218; JE 1747; Coll.Sem. 1.186; C 1 q 6 c 3a is widely var.

³ agit CKNVPZOHA; *om.* B

⁴ -endit CRKNVPZOHA; -endis B

⁵ maledictum CRKD²BVZOHA; maledictionem SN; malectum D

31

Item idem¹. Non debere coniugia dissolui causa religionis sine utriusque consensu

Si enim dicuntur religionis² causa coniugia debere dissolui³, sciendum est quia et si hoc lex humana concessit, lex tamen diuina prohibuit. Per se enim ueritas dixit⁴, Que⁵ Deus iunxit⁶ homo non separet. Que etiam ait⁷, Non licet dimittere uxorem, excepta causa fornicationis. Quis ergo huic celesti⁸ legislatori⁹ contradicat? Scimus quia scriptum est, Erunt duo in carne una. Si igitur uir et uxor una caro sunt, et religionis causa uir dimittit¹⁰ uxorem, uel mulier uirum, in hoc mundo remanentem¹¹ uel fortasse ad illicita migrantem que est¹² ista conuersio in qua una eademque¹³ caro et ex parte transit ad continentiam¹⁴ et ex parte remanet in pollutione?¹⁵ Si uero utrisque conueniat continentem uitam ducere hoc quis audeat accusare, cum certum est quia omnipotens Deus qui minora concessit maiora non prohibuit? Et¹⁶ quidem¹⁷ multos sanctorum nouimus cum suis coniugibus et prius continentem uitam duxisse et postmodum¹⁸ ad sancte ecclesie regimina migrasse. Duobus¹⁹ enim modis sancti uiri²⁰ etiam²¹ a licitis²² abstinere solent, aliquando ut merita sibi apud [50va] omnipotentem Deum augeant, aliquando²³ ut²⁴ ante acte uite culpas detergant. Proinde cum boni coniuges aut meritum augere²⁵ desiderant aut ante²⁶ acte uite culpas delere, ut se ad continentiam astringant et meliorem uitam appetant licet. Si uero continentiam quam uir appetit uxor non sequitur, aut quam uxor appetit uir recusat, diuidi coniugium non licet, quia scriptum est, Mulier sui corporis potestatem²⁷ non habet. sed uir, et uir sui corporis potestatem non habet sed mulier.

¹ *om.* K

² religios A

³ deb. diss. LRXSWKNBVPZOHA; diss. deb. C

⁴ dixit CSKNBZOQ; dicit HA

⁵ Que CKDBZOHA; Quod N

⁶ iunxit CRXBVPZOA; coniunxit LSKNDHQ

⁷ etiam ait *om.* N (*but there may be a marginal addn in ms.*)

⁸ huic (*ss* V) celesti CLRXKNVZOQA; huic celestis SH; celesti huic BP

⁹ *corr. fr.* legit- K

¹⁰ -ittit CSKNBVZA; -ittat OHQ

¹¹ -anentem CKDBZOHQ; -antem N; -anente A

¹² est CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

¹³ eademque CSK(-que *ss*)NBZOHQ; eodemque A

¹⁴ ex parte - cont. *ss* C

¹⁵ pollutione CSKDBZOHA²; pollutionem NQ; pollotione A

¹⁶ Et CK?BPZOHQA; At N; E D

¹⁷ quidem CRSDBVPZOHQ?; quod KNA

¹⁸ -odum CRKNVPZOHA; -odo B

¹⁹ *in mg.* O

²⁰ *corr. fr.* uri O

²¹ etiam CKDBZOHA; et N

²² licitis CKNBZOHQ; laicis A

²³ uero *add.* ZOHA, *om.* CRXSKNBVP?

²⁴ *corr. to* aut A

²⁵ -ere CKNBZOHQ; -eri A

²⁶ *ss* C

²⁷ sui corp. pot. CRKNVPZOHA; pot. sui corp. B

Reg. 1.27; JE 1817; H 744-5, M 1117-8; ID 8.129 (abbrev.); IP 6.78 as ID; C 27 q 2 c 19, broadly as here, but beginning Sunt qui dicunt

32

Quod uicarii Romane ecclesie¹ non habeant plenitudinem potestatis apostolice²

Gregorius Gallie, Europe, Germanie episcopis. Romana ecclesia uices suas ita aliis impertiuit ecclesiis ut in partem sint uocate sollicitudinis. non in plenitudinem potestatis. Proinde dilectio uestra quorum deuotione gaudemus iungat curam suam dispositionibus nostris. ET POST PLVRA. Nec³ pigeat forte aut pudeat nostris obedire mandatis, ut⁴ apostolice sedis obsecundare preceptis quia humilibus datur gratia, non superbis. Nam nulli fas est uel uelle⁵ uel posse transgredi apostolice sedis⁶ precepta. nec nostre dispositionis ministerium, quod uestram sequi oportet caritatem. Sit ergo ruine sue dolore prostratus quisquis apostolicis uoluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris a sancto fiat⁷ ministerio, nec de eius iudicio postea curam quisque habeat, quoniam iam dampnatus a sancta et apostolica ecclesia ac⁸ auctoritate pro sua inobedientia atque presumptione a quoquam esse non dubitatur.

Gregory IV; JE+ 2579; PL 106. 853; ID 5.11a as Greg. IV and see Landau (1984) 36-37

¹ Romane ecclesie CRSKDBVPZOHQ; Romane sedis N; Romane *after lacuna* A

² pot. apostolice CRKPZOHQA; apostolice pot. SV; pot. apostoli N; B *unclear in film*

³ Nec CRXKNBVPZ²O; Ne LSZHQA

⁴ ut CLRXWKNBVP; aut C²V²ZOHQA; et S²(*after lacuna*)D

⁵ uel uelle CRXSNBVP; uel leue ZOQA?; uelle Z²

⁶ obsecundare preceptis quia - sedis *om.* K (*in ND*)

⁷ a sancto fiat CSKNBZOQA; fiat a sancto H

⁸ ac C²L²RXWKNBVPZ²OA; *om.* CLZ; hac S; et HQ

33

Ex epistola Gregorii pape. De his qui commisceri non possunt¹

De his quesitum est qui se dicunt ob causam frigide² nature non posse inuicem operam carni dantes commisceri. Iste uero si non potest ea uti pro uxore habeat quasi sororem. Quod si retinaculum coniugale³ uolunt rescindere, maneant inuicti [50vb] utrique⁴. Nam si huic non potest naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet? Igitur si uir aliam uult accipere uxorem, manifesta ratio⁵ patet quia suggerente⁶ diabolo odii fomite exosam eam habuit, et idcirco illam dimittere mendacii falsitate molitur. Quod si mulier causatur et dicit, Volo mater esse et filios procreare uterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis iureiurando dicat quod nunquam⁷ per commixtionem⁸ carnis una caro facti⁹ fuissent. Tunc uidetur¹⁰ mulierem secundas posse¹¹ contrahere nuptias, humanum dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigide nature est maneat sine coniuge. Quod si ille aliam

¹ Ex - pape. De - possunt CRXSKNBVP; De - possunt. Ex ep. - pape. ZOHA

² causam frigide CKNBZOH; causa frige A

³ retinaculum coniugale CKNBZOHQ; renaticulum coniugare A

⁴ Nota de his qui commisceri non possunt *add.* H *mg.*

⁵ manifesta ratio CRKDVPZOHA; manifesta res N; manifestatio B

⁶ suggerente CRKNVPZOHA; si ingerente B

⁷ nunquam CNDBZOHA; umquam K

⁸ -ti- *ss* O

⁹ facti CRSBVZOHA; facta KND

¹⁰ uidetur CRKNDVPZOHA; iudicetur S; indicitur B

¹¹ secundas posse cont. nupt. LRXSDBPZOHA; posse secundas cont. nupt. CW; suas posse cont. nupt. K; alias posse cont. nupt. N; secundas nupt. posse cont. V

copulam acceperit, tunc hii¹² qui iurauerant¹³ periurii crimine rei teneantur, et penitentia peracta priora cogantur recipere¹⁴ conubia.

Gregory IV; JE +1934; Tc 42; ID 8.182 var. as BD 9.44; IP 6.116 (insc. var.); C 33 q 1 c 2

---

¹² hii CRKNDBHQ; ii ZOA

¹³ -erant CNDBZOHA; -erat K

¹⁴ recipere LRXSWKNBVPZOHA; accipere C (L con. cog. rec.)

34

Ex epistola Gregorii¹ ad Iohannem episcopum.² Quod ignorans canones non sit³ dignus ministrare⁴

Hec consona patribus diffinitione sancimus ut qui sacris⁵ nescit obedire canonibus nec sacris administrare uel communionem capere sit dignus altaribus.

Reg. 3.7; JE 1211; Tc 67; C 25 q 1 c 13

---

¹ pape add. B, om. CRKNVPZHO

² Ex – ep. om. A (cf c 35)

³ sit LRXSWKNBVPZOHA; possit C

⁴ Quod - ministrare in mg. ZO

⁵ sacris CKNBZOHQ; sacri A

35

Item idem ad eundem¹. De symoniacis²

Et cum prima contra sanctam ecclesiam symoniaca³ heresis sit exorta cur non perpenditur, cur non uidetur quia eum quem quis cum precio ordinat prouehendo agit ut hereticus fiat?

cf above c 13 (pt); Tc 68

---

¹ Item idem (ss X) ad eundem CRXSNBVP; Item idem K; Item ad eundem ZOHQ; Ex epistola Gregorii ad Iohannem episcopum A (cf c 34)

² De sym. om. A (cf c 36)

³ symoniaca CKNBZOH; symoniacam A

36

Eiusdem ad Theodericum et¹ Theodebertum². Quod nullus pro ecclesiastico ordine aliquid debeat dare aut aliquid accipere³

Qua de re ut⁴ magnum omnipotenti Deo munus ualeatis offerre. synodum congregari precipite in qua⁵ sicut fratribus coepiscopisque⁶ nostris mandauimus presente dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate sub anathematis debeat obligatione constitui nullum⁷ pro ecclesiastico ordine aliquid unquam [51ra] dare aut⁸ aliquid accipere.

Reg. 9.215; JE 1744; Tc 69; ID 5.110 as here [NB. text is not as in Reg.]

---

¹ ad add. OHA, om. CSKNBVZ

² Theodebertum CRXSKDPZOHA; Theobertum NV; Thedeobertum B. Eiusdem – Theodeb. in mg. to c 37 A

³ Quod - accipere CRXSKNBVP; De eodem ZOHQ; Item ad eundem de symoniacis A (cf c.35)

⁴ ut CNBZOHA; uti K; om. D

⁵ qua CLSNDVHQA*; quam RXKBPZO

⁶ -que CRKNVPZOHA; om. B

⁷ corr. fr. illum O

⁸ aut CRXSKNBVP; om. ZOHA

37

Gregorius in epistola lxxxvii¹ Castorio episcopo Arimino. De prouidenda² quiete monachorum

Luminoso abbate referente plurimis in monasteriis multa a presulibus preiudicia atque grauamina monachos pertulisse cognouimus³. Oportet ergo ut tue fraternitatis prouisio de futura quiete eorum salubri disponat ordinatione⁴ quatinus conuersantes in illis in Dei seruitio gratia illius suffragante mente libera perseuerent. Missas quoque⁵ publicas in cenobio fieri omnimodo prohibemus, ne in Dei seruorum recessibus et eorum receptaculis ulla populis prebeaturoccasio⁶ conuentus quia non expedit animabus eorum. Nec audeat ibi episcopus cathedram collocare uel quamlibet potestatem⁷ exercere⁸ imperandi, nec aliquam ordinationem quamuis leuissimam faciendi nisi ab⁹ abbate¹⁰ fuerit rogatus, quatinus monachi semper¹¹ maneant in abbatum suorum potestate, ut¹² remotis uexationibus a¹³ cunctis grauaminibus diuinum opus cum summa¹⁴ deuotione animi perficiant¹⁵. Imperpetuum uale optime pater memor nostri.

forged expansion of Reg. 5.49; JE 1362 (printed Opp. Greg. ed. Maur. as II. 41, PL 77. 579-80); Tc 113; ID 7.12-13 (cap. lxxxvii); +C 18 q 2 c 6

¹ lxxxvii LRXWKNBVPZOHA; lxxxii C; om. S

² De prouidenda CRSKNBZOHQ(*after corr.*); ac prouidentiam A

³ cognouimus CRXSKNBV; comperimus ZOHQ; comperimus A

⁴ -ione CKDBZOHA; -ionem N

⁵ quoque CSKNBZOA; om. HQ

⁶ occasio CKDBZOHA; occursio N

⁷ quamlibet potestatem CKNBZOHQ; qualibet potestate A

⁸ ss O

⁹ ss C

¹⁰ abb'be N

¹¹ ss B

¹² ss V

¹³ a CLXSBVA; ac RKNPZOHQ

¹⁴ cum summa CNDBZOHA; consumma K

¹⁵ -iant CKDBZOHA; -iatur N

38

Eiusdem. Vt² non monasterium grauēt episcopus

Visitandi exhortandique³ gratia ad monasterium quotiens placuerit ab antistite ciuitatis accedatur⁴. Sed⁵ sic caritatis officium illic impleat episcopus ut⁶ grauamen aliquod monasterium non incurrat.

Reg. 8.17; JE 1504; Coll.Sem. 2.32; Tc 114; ID 7.14; C 18 q 2 c 28

¹ Item *add.* V

² Vt CRXSKNBVP; om. ZOHQA

³ exhortandique CSKNBZOA; exorandique HQ

⁴ -atur CKDBZOHA; -at N

⁵ Sed CKNBZOHQ; om. A

⁶ ut CNDBZOHA; uti K

39

Eiusdem in registro. Item¹ de symoniacis

Quisquis per pecuniam ordinatur ad hoc ut fiat hereticus promouetur. Quisquis ergo contra symoniacam et Neophytorum heresim² pro officii sui loco uehementer³ non

¹ Item CRXSBV²P; om. KNDVZOHA

² her. et Neoph. *marked for reversal* Z

³ -ent'er H

arserit, cum eo se non dubitet habiturum portionem qui prius commisit hoc piaculare flagitium.

Dd 4.94 (pt 1, as Paschal); BN lat 13368 (=Tc) 126; ID 2.84 med., 5.75b (interpolated form of BD 1.21); +C 1 q 1 c 5 (as from Wido's Pseudo Paschal in notes: Gregory in text)

40

Item ad Theodebertum et Theodericum¹ reges Francorum.² Quod [51rb] nullum³ opus symoniaci ualeat

Fertur symoniaca⁴ heresis que prima contra Dei ecclesiam diabolica supplantatione surrepsit et in ipso ortu suo zelo apostolice ultionis percussa atque dampnata est in regni uestri⁵ finibus dominari⁶, cum in sacerdotibus fides sit eligenda cum⁷ uita. Si enim uita deest, fides meritum non habet, beato⁸ Iacobo attestante qui ait, Fides sine operibus mortua est. Que enim opera esse ualeant sacerdotis qui honores tanti sacramenti conuincitur obtinere per premium. ET POST PAVCA. Hinc⁹ igitur¹⁰ non solum in ordinatoris et ordinati animam letale¹¹ infligitur¹², uerum etiam excellentie uestre regnum uestrorum episcoporum¹³ culpa, quorum magis intercessionibus iuuari debuerat pregrauatur. Si enim is¹⁴ dignus sacerdocio creditur cui non actionis merita sed premiorum copia suffragatur, restat ut nichil sibi in ecclesiasticos honores¹⁵ grauitas, nichil sibi¹⁶ defendat industria, sed totum¹⁷ auri profanus amor obtineat et¹⁸ dum uicia honor remunerat in locum¹⁹ ultoris is fortasse²⁰ qui fuerat ulciscendus adducitur, atque²¹ hinc sacerdotes non proficere sed perire potius²² iudicantur. Vulnerato namque pastore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? Aut quando populum orationis clipeo tueatur, qui²³ iaculis se hostium ferendum exposuit? Aut qualem fructum producturus est cui graui peste radix infecta est? Maior ergo calamitas metuenda²⁴ est forte²⁵ locis illis ubi tales intercessores adducuntur ad locum regiminis quod²⁶ iram Dei prouocant quam per semetipsos²⁷ populis placare²⁸ debuerant.

¹ Theodebertum (Theob- V) et Theodericum CRXSNBVP; Theodericum et Theodebertum DZOH; Theoricum et Theobertum Q; Teoricum et Theudebertum A

² Item – Francorum *om. with lacuna* K

³ nullum CRKDBZOA; nullus N

⁴ -ca ss C

⁵ uestri CSKNBZOA; nostri HQ

⁶ dominari CRSKNBZOA; dampnari HQ

⁷ ss A

⁸ beato CRDVPZOHA; bono K; apostolo N; b'o B

⁹ Hin A

¹⁰ igitur CSKNBZOQ; ergo H?A

¹¹ letale CLRXSDBVP; letale uulnus C²ND²V²ZOHA; *om.* K

¹² -igitur CSKNBZOQA; -igi H

¹³ uest. ep. CRKNVPZOHA; ep. uest. B

¹⁴ *corr. fr.* his Z?

¹⁵ in eccl. honores (honore B) CRXKNBV; in hon. eccl. ZOHA; de ecclesiastico honore (*in mg.*) S

¹⁶ in eccl. honores grau. nichil sibi *om.* P; in hon. eccl. grau. nichil si- *in mg.* H

¹⁷ anni *add. and canc.* O

¹⁸ et C?RKDBZOHA; at N

¹⁹ locum CRBZOHA; loco KD; locis N

²⁰ is fortasse CSKNBZOQA; fortasse is H

²¹ atque CSKNBZOA; et HQ

²² perire potius CSKNBZO; potius perire HQA

²³ qui CRSNB²VPZOHA; quid K; ? DB

²⁴ meuenda N

²⁵ forte LRXSCKNBVPZOHA; fore C

²⁶ quod RXSWKDBVPZOHA; qui CLN; magis in se *add.* V²

²⁷ -ipsos *after corr.* O

²⁸ -are CRKNVPZOHA; -ere B

JE 1744; Reg. 9.215; Tc 127; AL 6.68; ID 5.111 as here; C 1 q 1 c 28, of which all to perire potius iudicantur was added later

41

Idem in moralibus¹. Quod in² grauibus peccatis quis positus aliena non diluit³

In grauibus peccatis quis positus dum suis premitur aliena non diluit⁴.

Pref. in Iob c 3; Tc 128a; C 3 q 7 c 5a

¹ moralibus CKNBZOHQ; pastorali A (cf below c.42)

² ss X

³ Quod - diluit CRXSKNBP; om. ZOGHA

⁴ diluit CSKNBZOQA; soluit H

42

Idem in pastorali. De eodem¹

Cunctis liquet² quia cum is³ [51va] displicet qui ad intercedendum mittitur, irati animus procul dubio ad deteriora prouocatur.

Greg. I Pastoral. pt 1 c 10; Tc 128b; C 3 q 7 c 5b

¹ Idem - past. De eodem CRSKNBP; In past. Idem de eodem X; Idem - pastorali ZOGH; om. A

² liquet CRKNVPZOHA; licet B

³ is CXKNVPZOHA; his SRB

43

Idem¹ in registro. Item de eodem²

Scriptum est, Victime impiorum abhominabiles Deo³. Vota iustorum placabilia. Neque enim in omnipotentis Dei iudicio quid sed a quo detur inspicitur⁴. Hinc est enim quod scriptum est, Respexit Deus ad Abel, et ad munera eius, ad Cain⁵ autem et ad munera eius⁶ non respexit. Dicturus quippe quia Dominus respexit ad munera, premisit sollicitate quia respexit⁷ ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens a muneribus sed munera ab offerente placuerunt.⁸ Dona quippe iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationibus eorum nec in multitudine sacrificiorum eorum propiciabitur peccatis⁹. ITEM IDEM. Longe est Dominus ab impiis et orationes iustorum exaudiet.

Reg. 9.228; JE 1757; Tc 129a; C 14 q 5 c 11, C 3 q 7 c 5c

¹ Idem CNDBVPZOGHA; om. K

² Item de eodem CXKNBVP; De eodem S; om. ZOGHA

³ Deo CKNBVZOQA; Domino H

⁴ inspicitur CXSKNB; aspicitur ZOHA

⁵ corr. fr. Cain to Chaim A

⁶ ad Cain - eius in mg. R²

⁷ Dominus add. A

⁸ Q begins new section with Salomon both as rubric and in mg.

⁹ ZGHA begin a new paragraph with Salomon in mg.; O has Salomon in mg. two lines earlier

44

Idem¹ ad Cyriacum episcopum Constantinopolitanum. Quod uitandi sint se ingerentes²

In scriptis³ autem uestris requiem uos magnopere⁴ quesisse narratis, sed per hoc ad pastoralementem sollicitudinem uenisse congrue ostenditis, quia sicut locus regiminis

¹ Idem CRXKNBVOA; Item SZ; Item idem HQ

² Idem - ingerentes in mg. A

³ scriptis CS(lacuna follows)KNBOHQA; scripturis Z

⁴ -g- ss C

desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus⁵ et sicut scriptum est, Nec quisquam sumit sibi honorem. sed qui uocatur a Deo tanquam Aaron. Et rursus idem egregius predicator⁶ dicit, Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est Christus. Superest ut qui uiuunt⁷ iam non sibi uiuant sed ei qui pro ipsis⁸ mortuus est et resurrexit. Et pastori sancte ecclesie dicitur, Simon Iohannis amas me? Pasce oues meas. Ex quibus uerbis⁹ colligitur quia si is qui ualet omnipotentis Dei oues renuit pascere, ostendit pastorem summum se¹⁰ minime amare. Si¹¹ enim Vnigenitus Patris pro explenda¹² utilitate omnium de secreto Patris egressus est ad publicum nostrum, nos quid¹³ dicturi [51vb] sumus si secretum preponimus utilitati proximorum? Quies itaque nobis et¹⁴ ex corde appetenda est, et tamen pro multorum lucro aliquando postponenda. Nam sicut toto desiderio debemus¹⁵ occupationem¹⁶ fugere, ita si desit qui predicet occupationis onus¹⁷ libenti necesse est animo subire.

Reg. 7.5; JE 1451; Tc 145; ID 5.350; C 8 q 1 c 9a

⁵ *corr. from* offendendus K

⁶ eg. pred. CKDBZOHA; pred. eg. N

⁷ ut qui uiuunt CKDBZOHA; iniqui uiuant N

⁸ ipsis CSKNBZOQA; ipsi H

⁹ *in mg.* C

¹⁰ se CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

¹¹ Si CKNBZOHQ; Sicut A

¹² *expl and lacuna* A

¹³ quid CSDBPZHA; qui KO; quod N

¹⁴ et CKD²BPZOHA; *om.* ND

¹⁵ *after corr.* O

¹⁶ -ionem CNDBZOHA; -ione K

¹⁷ *ss* Z

45

*Gregorius Etherio¹ episcopo, Suagrio², Virgilio³ et Desiderio episcopis Galliarum⁴.
De symoniacis*

Dum⁵ non⁶ attenditur quod diuina uoce dicitur. Gratis accepistis, gratis date, agitur ut crescat et geminata fiat in uno eodemque delicti contagio, ementis scilicet et uendentis⁷ condicio. Et cum liqueat hanc heresim ante omnes radice pestifera surrepsisse⁸. atque in ipsa sua origine apostolica⁹ esse detestatione dampnatam, cur non perpenditur, cur non cauetur quia illi benedictio in maledictionem conuertitur, quia ad hoc ut¹⁰ fiat hereticus promouetur?

Reg. 9.218; JE 1747; Tc 146a; ID 5.112a (cf above cc 13, 35)

¹ et Herio P

² Suagrio CRXWBVPZOQA; Suargio KND; Syagrio D²; Suagrio et HQ; ? S

³ Virg- CRSKNVPZOHA; Vig- BA

⁴ *item add.* KNV, *om.* CRXSDBZOHA

⁵ Dum CLRXKDBZOHA; Cum SN

⁶ non CNDBZOHA; *om.* K

⁷ *corr. fr.* uenditis O

⁸ surrepsisse CXSBZOHA; subrepisse L; surrepsisse RKNDP

⁹ -ica CKNBOHA; -icam Z

¹⁰ *ss* B

46

¹De eodem

¹ *Item add.* ZOGHA, *om.* CXSKNBVP

Neque enim² elemosina reputanda est si pauperibus dispensetur quod ex illicitis rebus accipitur, quia qui hac intentione male accipit ut bene dispenset grauat³ potius quam adiuuetur.

Reg. 9. 218; JE 1747; Tc 146b; ID 5.112b; IP 2.194; C 1 q 1 c 27a var.

² enim CKNBZOGHQ; om. A

³ corr. fr. gratis B

47

Item ad eosdem¹. De eodem

Ne ergo sub obtentu elemosyne cum peccato aliquid studeamus accipere, aperte sacre scripture ordo nos prohibet dicens, Hostie impiorum abhominabiles². que offeruntur ex scelere. Quicquid³ enim⁴ in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, sed irritat. Hinc rursus scriptum est, Honora Dominum⁵ de tuis iustis laboribus. Qui ergo male tollit, ut quasi bene prebeat constat sine⁶ dubio quia Dominum non honorat. Hinc⁷ quoque per Salomonem dicitur, Qui offert sacrificium de substantia pauperis, ac si uictimet⁸ filium in conspectu patris. Quantus autem dolor sit patris perpendamus, si in eius conspectu filius uictimetur et hinc facile [52ra] cognoscitur quantus apud Deum⁹ dolor exasperatur quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum est dilectissime frater sub¹⁰ obtentu elemosyne peccata symoniace hereseos perpetrare. Nam aliud¹¹ est propter peccata elemosynas facere, aliud propter elemosynas peccata perpetrare¹². ET¹³ POST PAVCA. Quisquis igitur sacerdocium non ad elationis pompam sed ad utilitatem adipisci¹⁴ desiderat, prius uires¹⁵ suas cum eo quod est subiturus¹⁶ onere metiatur, ut et¹⁷ si est impar absteineat, et ad id cum metu etiam cui¹⁸ se sufficere existimat accedat. (*See c 46; Tc 146c; C 1 q 1 c 27c (much of this a later addn)*)

¹ Item add. KND, om. CRXSSBVPZOA

² Deo add. N, om. CSKDBZOHA

³ corr. fr. Quidq- H

⁴ om. R

⁵ Dominum LRXSKNBVPZOHA; Deum CW

⁶ corr. fr. si non K

⁷ ergo add. ZOHA, om. CRXSKNBVP

⁸ -imet CKNBZOHQ; -ime A

⁹ Deum CRXSKNBVP; eum ZOHA

¹⁰ corr. fr. ut S

¹¹ corr. fr. alium H

¹² Nam aliud est - perp. CL²RS²XKNBZOHA; om. LS

¹³ Et CKDBZOHQA; At N

¹⁴ adispici O

¹⁵ uires CKNBZHQ; aures OA

¹⁶ corr. fr. subtus A

¹⁷ ut et LRXSWKNBVPZOH; ut CQ; et ut A

¹⁸ cui CRXSKNBVP; qui ZOHA

48¹

Gregorius in moralibus. De iniusta excommunicatione

Ligandi atque soluendi potestate se² priuat qui hanc pro suis uoluptatibus et non pro subiectorum³ meritis exercet. Vnde recte per prophetam dicitur, Mortificant⁴ animas

¹ whole canon in outer mg. V

² pot. se over erasure L²

³ subiectorum CRXSBVZOHA; subditorum KND

⁴ -n- ss K

que non moriuntur et uiuificant que non uiuunt⁵. ITEM. Qui ea⁶ que Dei sunt sapiunt a Domino⁷ sapiuntur⁸ et qui ea que Dei sunt nesciunt a Domino nesciuntur⁹, Paulo attestante qui ait, Si quis ignorat ignorabitur¹⁰. ITEM IN MORALIBVS.¹¹ Quicumque enim stultus est in culpa sapiens erit in pena.

Ligandi-uiuunt *is a paraphrase of XL Omel. in Euang. hom. 26 c 5(pt); Tc 160; C 11 q 3 c 60 to moribus exercet; Qui ea que - ignorabitur (Past. care 1.1) and Quicumque - pena (Moralia in Iob 15.3) are +D 38 c 10*

⁵ New section in G

⁶ Qui ea C²LRSWKNBV; Qui CXG; Quia ZOHQA

⁷ Domino CNBZOKHQ; Deo A

⁸ a Dom. sap. ss C

⁹ nesc- ss O

¹⁰ New section in G

¹¹ Item (eos *add.* P) in Moralibus (Minoralibus Q) CRXSKNBVPZOGHQ; Gr' in Moralibus Ianuario episcopo. Vt episcopus propria iniuria non excommunicet (*cf c 49*) A

49

Gregorius¹ Ianuario episcopo². Vt episcopus pro³ iniuria propria⁴ non excommunicet⁵

Ysidorus a fraternitate tua frustra se excommunicatum anathematizatumque conquestus⁶ est. Quod quam ob rem factum fuerit dum a clerico tuo qui presens erat uoluissimus addiscere, pro nulla alia causa nisi quod te iniuriauerat factum innotuit. Que res nos⁷ uehementer afflixit. Quia si ita est, nichil⁸ te ostendis⁹ de celestibus cogitare, sed terrenam te habere conuersationem significas¹⁰ dum pro uindicta proprie iniurie quod sacris regulis prohibetur maledictionem anathematis inuexisti. Vnde de cetero esto circumspectus atque sollicitus et talia cuiquam pro defensione iniurie tue inferre denuo non presumas.

Reg. 2.47; JE 1201; Tc 166; ID 5.351; +C 23 q 4 c 27 differs, and has added sentence

¹ lacuna in K

² after corr. R

³ pro CRXSKNBVZ²; om. ZHQA; per O

⁴ in. prop. CRXSKNBVP; prop. in. ZOHQA

⁵ Gregorius – excomm. before last section of c 48, run into 49 A

⁶ corr. fr. -estum Z

⁷ corr. fr. uero C

⁸ nichil CRXSKNBVP; nil ZOHA

⁹ corr. fr. -it O

¹⁰ corr. fr. -ans K

50

Greg' gracia Dei episcopus dilectissimis¹ suis [52rb] ciuibus Rome. Quod non sit prohibendum operari in die Sabbati²

Peruenit ad me quosdam peruersi spiritus³ homines praua inter uos aliqua et sancte fidei aduersa seminasse⁴, ita ut in⁵ die Sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud nisi Antichristi predicatorum dixerimus⁶. qui ueniens diem Sabbatum atque⁷ dominicum ab omni faciet opere custodiri? Quia enim mori se et resurgere simulat

¹ dilectissimis CRXSKNBVZOH?Q; -mus A; dilectis G

² Quod - Sabbati CRXSKNBVP; om. ZOGHA

³ spiritus CKNBZOHQ; episcopus A

⁴ -i- ss A

⁵ in CKNBOHA; om. Z

⁶ -erimus CKDBZOHA; -imus N

⁷ atque CKNBZOHQ; om. A

haberi in ueneratione uult dominicum diem et quia populum iudaizare compellit, ut exteriorem ritum legis⁸ reuocet et sibi Iudeorum perfidiam subdat, coli uult Sabbatum. *Reg. 13.3; JE 1867; Coll.Sem. 1.215a; Tc 167a; ID 4.6a; IP 2.169 as here; De cons. D 3 c 12a*

⁸ legis CKDBZOHA; lege N

51

De non prohibendo lauachro die dominico

Aliud quoque ad me perlatum est uobis a peruersis hominibus esse predicatum ut dominicorum die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxu animi et pro uoluptate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis hoc nec dominico die prohibemus.

Greg. I ut sup.; Tc 167b; ID 4.6b; De cons D 3 c 12b

52

Gregorius. De ministris incontinentibus¹

Oportet sacerdotes² ad quorum curam Domini populus commissus est cum magna constantia uigilare super dominicas oues, ne³ lupinis morsibus, id est⁴ diaboli stimulis⁵ lanientur. Neque enim hoc silere debeo, quod⁶ cum graui animi tristitia dico, sacerdotes cum feminis habitare conspicio, quod nefarium est dicere uel audire et contra sanctorum canonum⁷ sancita. Vbi enim talis fuerit commorantium habitatio antiqui hostis stimuli⁸ non desunt. Ideoque admonendi⁹ sunt¹⁰ ut non antiqui¹¹ hostis¹² decipiantur fraude, quatinus iuxta apostoli uocem. Non uituperetur ministerium nostrum. Cauere enim nos¹³ oportet fratres ab illicitis¹⁴, ut mundas ualeamus ad Deum leuare manus. Scriptum est enim, Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Si quis uero presumpserit aliter agere, sacerdotii sui honore priuetur. Vnde omnino cauendum est fratres ne fallamus populum et impleatur in nobis prophete dictum, Sacerdotes mei contaminant¹⁵ sancta et reprobant¹⁶ legem. [52va] Quos et alius propheta increpat dicens. Vos O sacerdotes qui fallitis nomen meum, et dixistis. In qua re fallimus nomen tuum? Quibus responsum est, Offerentes ad altare meum panes pollutos¹⁷. Non mihi uoluntas in uobis¹⁸ dicit Dominus, et sacrificium non accipiam de manibus uestris, quia polluti estis.

C. Rome 743 c 15; JE+1939; Tc 170; ID 6.76; +D 81 c 23

¹ Greg. De - inc. CRXSKNBVP; De - inc. Greg. ZOGHQ; De - inc. A

² corr. fr. -ostes O

³ ne CRXSKNBVP; et ZOHA

⁴ id est CKNBZOHQ; et A

⁵ non add. ZOHA, om. CRXSKNBVP

⁶ corr. from quam K

⁷ sanct. can. CRXSBVZOHA; can. sanct. KND

⁸ stimuli CNDBZOHA; famuli K

⁹ adm- CSK²NBPZOA; ammonendi KDVH

¹⁰ ss O

¹¹ anti Z

¹² stimuli non desunt - hostis at foot of leaf Z

¹³ nos CKNBZOQA; om. H

¹⁴ -ifis N

¹⁵ contaminant CKDBZOQA; contaminauerunt N; cantaminant H

¹⁶ reprobant CKDBZOHA; reprobauerunt N

¹⁷ panes pollutos CSKNBZO; pollutos panes HQA

¹⁸ uobis CNDBZOHA; nobis K

53

Item in registro. De uitanda familiaritate mulierum

Legitur¹ quod beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit, dicens, Que cum sorore mea sunt, sorores mee non sunt. Docti ergo uiri² cautela³ magna nobis debet⁴ esse instructio.

Reg. 9.110; JE 1636; Tc 171; ID 6.77; +D 81 c 25

¹ Legitur CRXSBVPZOGHA; Legi KND

² om. S

³ et add KD, om. CRXSNBZOA

⁴ nobis debet esse CRXSVZOHA; debet nobis esse KND; nobis esse debet B; nobis debet P

54

Item in eodem. Ianuario episcopo Caralitano. De non reparandis lapsis

Peruenit etiam ad nos quosdam de sacris ordinibus lapsos uel post penitentiam uel ante penitentiam¹ ad ministerii² sui officium reuocari. quod omnino prohibemus, et in hac re sacratissimi canones contradicunt. Qui igitur³ post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccato carnis fuerit, sacro ordine ita careat ut ad altaris ministerium ulterius non accedat.

Reg. 4.26; JE 1298; Tc 172; AL 8.19; ID 6.78; IP 3.133; D 50 c 9

¹ penitentiam CRSDBPZOHA; om. KN

² ministerii CSKNBZOQ; misterii HA

³ igitur CKNBOHA; ergo Z

55

Item in eodem. Constantino Mediolanensium episcopo. De eodem¹

Iouinum de Portu Veneris quondam dyaconum et abbatem suo decreuimus priuandum officio, atque ut alter in loco eius debeat ordinari scripsimus. Similiter et tres subdiaconos quos fraternitas uestra lapsos innotuit a suo semper uacare² ac decernimus³ esse priuatos officio, quibus nichil aliud nisi inter laicos sacra est prebenda communio.

Reg. 5.18; JE 1332 (i p. 300, 9-15); Tc 173; ID 6.79

¹ De eodem CKNBZOGHQ; om. A

² uacare CKNBZOHQ; uocare A

³ ac decernimus CRXSDBZO²HQA; ac decreuimus K; decreuimus N; ac deernimus O

56

Item idem¹ ad eundem². De eodem

Si lapsis ad suum ordinem reuertendi licentia concedatur, uigor canonicè procul dubio frangitur discipline, dum³ per reuersionis spem prae⁴ actionis desideria quisque concipere non formidat. ET⁵ POST PAVCA. Illud pre omnibus studete, ut⁶ lapsos in sacrum ordinem nullius uobis supplicatio aliquomodo reuocare suadeat⁷, ne huiusmodi non statuta⁸ sed⁹ temporaliter dilata credatur esse uindicta. [52vb]

Reg. 5.18; JE 1332; Tc 174; AL 8.32; ID 6.80; IP 3. 145; D 50 c 1

¹ Item idem CRXSKNBP; Item ZOHQA; om. G

² Item add. KNDV, om. CRXSWBPZOHA

³ ss K

⁴ prae CKNBZOHQ; graue A

⁵ Et CRKDBZOHA; At N

⁶ ut LRXSWKNBPZOHA; ne C

⁷ suadeat CRSBVPZOHA; studeat XKND

⁸ -uta CKNBZOQA; -ura H

⁹ sed CKNBZOHQ; om. A

57

*Idem*¹ *Augustino archiepiscopo*² *Anglorum. Indulgentiam non esse perfectionem*³
 Cum Paulus apostolus diceret. Qui⁴ se continere non potest,⁵ nubat, statim
 subiungere curauit. Hoc autem dico⁶ secundum indulgentiam, non secundum
 imperium. Non enim indulgetur quod licet, quia iustum est. Quod igitur indulgere⁷
 dixit, culpam esse monstrauit.

JE 1843 (Resp. 10); H 741b. 49-55, M 1128; Tc 178

¹ Idem CLRWKNDVZ²OH³Q?; Item SBPZA

² archiepiscopo CL²SKNDV²; episcopo LRBVPZOGHA

³ Indulgentia – perf. added at head of leaf K

⁴ corr. fr. Quod K

⁵ potest CNDBZOHA; posset K

⁶ dico CRKNVPZOHA; om. B

⁷ se add. K²

58

*Idem Petro subdiacono. De retinenda possessione ecclesie*¹

Si² monasterium sancti Theodori fines de quibus causatio³ commota est inconcussis
 xl. annis possedissee reppereris, nullam deinceps etiam si quid sancte Romane ecclesie
 competere potuit patiaris sustinere calumpniam. Sed quietem eorum modis omnibus
 procurare⁴.

Reg. 1.9; JE 1076; Tc 179; AL 5.57 (pt 1), but var.; ID 3.146; IP 2.66; C 16 q 4 c 2 med.

¹ ret. poss. eccl. CRXSKNBVP; poss. eccl. ret. ZOGHA

² Mi A

³ causatio CRSDBZOHA; conuersatio corr. to controuersio K; causatos N

⁴ studeas add. K ss

59

*Idem Venantio. Reum esse pastorem qui dicenda reticet*¹

Ephesiis Paulus dicit, Munde sunt manus mee a sanguine omnium uestrum. Non
 enim subterfugi quominus annuntiarem omne consilium Dei uobis. Mundus ergo a
 sanguine eorum non esset si eis Dei² consilium pronuntiare noluisset, quia cum
 increpare delinquentes noluerit, eos procul dubio tacendo pastor occidit.

Reg. 1.33; JE 1103; Tc 180; +D 43 c 4

¹ qui dic. ret. in mg. K

² ss O

60

*Idem Petro. Nullum subdiaconum ordinandum*¹ *absque professione castitatis*²

Nullum facere subdiaconum presumant episcopi, nisi qui se caste uicturum
 promiserit,³ quia nullus debet ad ministerium altaris accedere nisi cuius castitas ante
 susceptum ministerium fuerit approbata.

Reg. 1.42; JE 1112; Tc 181-2; D 28 c 1

¹ ordinandum CRKNVPZOHA; om. B

² Nullum - castitatis in mg. ZOG

³ promiserit CRSK²DBVZOHA; promiserat K; promittat N

61

Idem Symacho. Cum quibus feminis possint¹ sacerdotes habitare

Volumus ut sacerdotes prohiberi debeant ne² cum mulieribus conuersentur. excepta dumtaxat matre uel sorore uel uxore que caste regenda est.

Reg. 1.50; JE 1120; Tc 183; ID 6.81; +D 81 c 24

---

¹ poss. fem. marked for reversal Z

² ss O

62

Idem Natali episcopo Salonitano. De eo qui se¹ in archidiaconatum alterius prouehi consensit²

Eum³ qui contra iusticie regulam in archidiaconatum alterius se⁴ prouehi consensit⁵ ab eiusdem archidiaconatus honore deponimus⁶. Qui si⁷ ulterius in⁸ loco eodem [53ra] ministrare presumpserit, se participatione communionis sacre nouerit⁹ esse priuatum.

Reg. 2.20; JE 1173; Tc 184; ID 6.342; +C 7 q 1 c 40

---

¹ ss after alterius S

² De - consensit (concessit V) CRXSKNBVP; om. ZOGHA

³ Eum CRXSKNVPZHQA; Cum BO

⁴ se CRXSKNBVP; om. ZOHA

⁵ -ensit CKDBZOHA; -enserit N

⁶ honore deponimus CKNBZOHQ; deponimus honore A

⁷ in add. B, om. CRKNVPZOHA

⁸ in CKNBVPZOHQ; est A

⁹ in mg.B

63

Idem eidem. De excommunicationis acceleratione¹

De excommunicationis articulo que tamen interposita conditione gradu secundo uel tercio iam ut ita² dicam ex necessitate subiuncta est beatitudo uestra inmerito queritur, cum Paulus apostolus dicat. In promptu habentes ulcisci³ omnem inobedientiam.

Reg. 2.50; JE 1204; Tc 185; +C 24 q 3 c 15

---

¹ De exc. (-atis V) accel. CRXSKNBVP; om. ZOGHA

² ita CKNBZOHQ; om. A

³ -isci CKNBOHA; -isi Z

64

Gregorius Iohanni episcopo Rauennati. Non debere fieri¹ reordinationes²

Illud quod dicitis ut ille qui ordinatus est iterum ordinetur ualde³ ridiculum est. Sicut enim baptizatus semel iterum baptizari non debet, ita qui consecratus est semel in eodem ordine non ualet iterum consecrari. Sed si quis cum leui forsitan culpa ad sacerdocium uenit, pro culpa indici penitentia debet, et tamen ordo seruari.

Reg. 2.45; JE 1198; Tc 186; ID 6.82; IP 3.76; D 68 c 1 as AL, pt only

---

¹ Iohanni - debere fieri (fieri debebam X, fieri deb. BP) CRXSKNBVP; ep. Ioh. Rau. non fieri deb. ZOGHA

² reordinationes H(before corr.)Q

³ corr. fr. uade N

65

Idem Libertino episcopo. De mancipiis Iudeorum

Mancipia Christiana quecumque Iudeum¹ comparasse patuerit, ad libertatem iuxta legum precepta sine ambiguitate perducite, ne quod absit religio Christiana Iudeis subiecta² polluat.

Reg. 3.37; JE 1242; Tc 187; +D 54 c 13

¹ Iudeum CKDBZOHA; Iudeis N

² subiecta CRSDBVZOGHA; subacta KN

66

Idem Venantio¹ Limensi episcopo². De eo qui post depositionem³ sacrificare presumpsit⁴

Accedens⁵ ad Gorgonam insulam fraternitas uestra discutiat id quod ad nos de Saturnino expresbitero⁶ est perlatum. Peruenit namque ad nos quia postquam pro crimine lapsus sui sacerdotii ordine est⁷ deiectus ad explendum presbiterii ministerium⁸ presumpsit accedere, et omnipotenti Deo hostias immolare. Quod si ita factum fraternitas uestra⁹ repperit¹⁰ eum sacri corporis et sanguinis dominici participatione priuatum¹¹ in penitentiam redigat, ita ut usque ad diem obitus sui in eadem excusatione¹² permaneat et uiaticum tantummodo tempore exitus sui¹³ percipiat. Sin autem eum talem penitentiam¹⁴ agere fraternitas tua cogno [53rb] uerit, ut ei¹⁵ iuste ad recipiendam communionem inter laicos et ante exitum debeat misereri, hoc in tue fraternitatis ponimus potestatem.

Reg. 5.5; JE 1321; Tc 188; ID 6.83; D 50 c 1 shorter, as AL

¹ Venantio CKNBVZOGHQ; Valentio (*corr. fr.* -entino) P; Vnantio A

² Lim. ep. CRXSNDVPH; ep. Lim. K; Idem - Lim. ep. *om.* B; Lunensi ep. ZOQA; Lim. G

³ *corr. fr.* dispos- O

⁴ De - presumpsit *om.* B

⁵ *corr. fr.* accedes K

⁶ expres- CKDBZOHA; pres- N

⁷ ord. est CNDBZOHA; est (*ss*) ord. K

⁸ presb. min. CRXSBPZOHA; min. presb. KND

⁹ uestra CSKDBPZOHA; nostra L; tua N

¹⁰ repperit CLXSWKDBA; reppererit C²RNVPOHQ*

¹¹ priu- CKNBZOHQ; prau- A

¹² *corr. to* excommunicatione K

¹³ tempore exitus sui CRXSNDBP; temporis exitus sui K; exitus sui tempore ZOHA

¹⁴ eum talem penitentiam CRXKNBZO*; talem pen. eum S; pen. talem eum HQ; penitentiam eum talem A

¹⁵ ei CLRXSWNDB²VPZOHA; ea B; eius K (? *by corr.*)

67

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. Increpandos senes incorrigibiles¹

Predicator omnipotentis Domini² Paulus apostolus dicit, Seniore[m] ne increpaueris. Sed hec³ eius regula⁴ in ea⁵ re seruanda est cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus⁶ exemplum⁷ ad interitum prebet, ibi⁸ districta increpatione feriendus est⁹.

*Reg. 9.1; JE 1525; Tc 190; ID 5.312 as BD 1.197, but *insc.* as here, not BD*

¹ Increpandos – incorr. *in mg.* ZOG

² Domini CRSKNVPOHA; Dei B

³ *corr. to* nec B

⁴ eius reg. CRKBZOHA; reg. eius ND

⁵ ea CKBVZOHA; hoc N; eo D

⁶ uel iuuentibus *add. ss* R²; *corr. fr.* iuuentibus S

⁷ exemplum CS(*after* interitum *before corr.*)KNBZOQA; exemplarum H

⁸ ibi CKDBZOHA; in N

⁹ est CKNBZOHQ; *om.* A

68

Idem¹ Iohanni episcopo Parnormo². Quod que non fuit legitima uxor dyaconi possit nubere alii

Quia sunt culpe in quibus culpa est relaxare uindictam, querenda est semper ueritas ut inquiri debeat utrum accusatum noxa condempnet an a pena innocentia patefacta subducatur. Itaque peruenit ad nos Fantinum³ defensorem ultionem exercere in Petro⁴ latore⁵ presentium uoluisse⁶, pro eo quod quantum dicitur relictam cuiusdam dyaconi tempore quo conductor fuit marito tradiderit⁷. Sed quoniam iste⁸ coniugem diaconi asserit non fuisse, dicens nec eam⁹ uirginem ad eum uenisse, denique ut nec religiosam uestem mutare presumeret postquam ille in ordine sacro promotus est, adiciens et priusquam ad dyaconem ueniret et postea praua illam opinione uixisse. Ideoque fraternitatem tuam his hortamur¹⁰ affatibus ut cum Dei sicut decet timore causam hanc subtili omnino inuestigatione perquiras et si in¹¹ coniugio dyaconi mulier¹² de qua agitur fuisse constiterit et sanctus tuus¹³ lator memorato defensori et rectori patri monasterii¹⁴ ad uindictam modis omnibus tradatur¹⁵ et cum¹⁶ competenti emendatione hii¹⁷ qui male sociati sunt disiungantur. Si uero in eius coniugio non fuerit¹⁸, memoratum Fantinum¹⁹ ex nostro mandato [53va] commonere te uolumus ut eis²⁰ facere nil²¹ presumat²² nec falsa illum accusatio apud eum in aliquo²³ pregrauet. *Reg. 1.4; JE 1918; Tc 191; ID 6.84 lacks first sentence, 9.126a (and cf Landau (1984). 41); D 28 c 10*

¹ Idem LRXSWKNBVPZOHA; om. C

² Parnomo RXKDBVPZOGH; Panormitano CA; Parnormo L(*after corr.*); Parnamo S; Parnmo N

³ Fan- CNDBZOHA; Fau- K

⁴ in Petro CKNBZOHQ; inpetus A

⁵ latore CNDBZOHA; datore K

⁶ uol- CLRSKNDVP?ZOHA; nol- B

⁷ -iderit CKDBZOHA; -idit N

⁸ iste CKNBZOHQ; in te A

⁹ eam CSKNBVP; illam ZOHA

¹⁰ *corr. fr.* -atur V

¹¹ in CKDBVZOHA; om. N

¹² *corr. to* mulierem C²

¹³ sanctus tuus LRXSWNDBVPZOHA; supra scriptus CL²V²; secundum *over erasure* K

¹⁴ patri monasterii LRXSWKNBVPZOHA; patrimonii CV²

¹⁵ tradatur CKDBZOHA; tendatur N

¹⁶ cum CNDBZOHA; om. K

¹⁷ hii CLRXSKNDBVH; ii ZOQA

¹⁸ fuer' ND

¹⁹ Fan- CNDBZOHA; Fau- K

²⁰ eis CNDBZOHA; ei (*adding* quicquam ss) K

²¹ nil CNDBZOHA; non K

²² presumat CKBZOHA; presumant ND

²³ aliquo CKNBV; aliquid LRSZOHA; aliquod X

69

Idem Augustino Anglorum archiepiscopo¹. De quadragesima

Denique sacerdotes et dyaconi et reliqui quos dignitas² ecclesiastici gradus exornat a quinquagesima propositum ieiunandi suscipiunt, quo et aliquid ad pensum³ sancte institutionis adiciant, et eorum qui in laicali ordine consistunt obseruantiam sicut loco ita religione precellant. De ipsa uero die dominica hesitamus quidnam dicendum sit, cum omnes laici et seculares illa die plus solito et⁴ ceteris diebus accuratius cibos

¹ Ang. archiepiscopo CXSWKN; Ang. RBZOHA; Ang. episcopo LDG(*after quad.*); angelo P

² *corr. from* dignatas K

³ ad pensum CSKDBZ²OHQA; appensum NZ

⁴ a *add. ss* K

carnium appetant, et nisi noua quadam auiditate usque ad medias⁵ noctes se ingurgitent⁶, non aliter⁷ se huius sancti temporis obseruationem suscipere putant. Quod utique non rationi sed uoluptati, immo cuidam cecitati mentis adscribendum est⁸. Vnde nec a tali consuetudine auerti possunt, et ideo cum uenia suo ingenio relinquendi sunt⁹, ne forte peiores existant¹⁰. si a tali consuetudine prohibeantur¹¹. Vt enim¹² ait Salomon, Qui multum emungitur¹³ elicit sanguinem. ET¹⁴ POST PAVCA. Par¹⁵ est autem ut qui his¹⁶ diebus a carne animalium abstinemus ab omnibus quoque que sementiuam carnis trahunt originem ieiunemus. A lacte uidelicet¹⁷, caseo et ouis. ET¹⁸ POST PAVCA. Ceterum piscium esus ita Christiano relinquitur¹⁹, ut hic ei²⁰ infirmitatis solacium, non luxurie²¹ pariat incendium. Dumque²² a carne abstinet nequaquam²³ sumptuosiora marinarum beluarum conuiuia²⁴ paret. Vinum ergo²⁵ ita bibere permittimur, ut ebrietatem omnino fugiamus. Alioquin restat ut omnia que corpori libent²⁶ similiter faciamus.

Reg. ed. Maur. App xiii; JE+ 1987; Tc 195; ID 4.29; D 4 c 6

⁵ *corr. fr.* mechas K

⁶ *corr. fr.* -etent H

⁷ non al. *ss* O

⁸ est CKNBZOHQ(*before adstr.*); *om.* A

⁹ et ideo cum uenia - sunt *in mg.* B

¹⁰ -ant CNDBPZOHA; -unt K

¹¹ *over erasure* H

¹² Vt enim CRSPBZOHA; Vnde enim KND; Vnde etiam K²

¹³ emungitur CRSDBPZOHQ; emuigtur K; emulgrauerit N; ? A

¹⁴ Et CKDBZOHA; At N

¹⁵ Par CKNBZOHQ; Pars A

¹⁶ his CKNBHQ; is ZOA

¹⁷ et *add.* HQ, *om.* CSKNBZOA

¹⁸ Et CKDBZOHA; At N

¹⁹ relinquitur CKDBZOHA; relinquendus est N

²⁰ hic ei CRSKDB; ei N; hec eis ZOHA

²¹ -u- *ss* K

²² Dumque LRSWKBPZO²HA; Denique qui CV²; Denique X; Dum O

²³ sibi *add.* ZOHA, *om.* CXSKNBVP

²⁴ -i- *ss* K

²⁵ ergo CSKNBVP; uero ZOHA

²⁶ libent CRKNB²VPZOHQ; libet B; bibent A

70

Quod mulier eadem hora qua genuerit gratias actura intrare possit ecclesiam¹

Si mulier eadem hora² qua genuerit actura gratias intrat³ ecclesiam, nullo pondere peccati⁴ grauatur. Voluptas et enim carnis non dolor [53vb] in culpa⁵ est. In carnis autem conmixtione uoluptas est, in prolis prolatione⁶ gemitus⁷. Vnde et ipsi⁸ prime mulieri dicitur, In doloribus paries. Si itaque⁹ enixam mulierem prohibemus intrare ecclesiam¹⁰ ipsam ei penam suam uertimus in culpam.

JE 1843 resp. 10 (mod.); Tc 211a; D 5 c 2

¹ Quod (Si P) - ecclesiam CRXSKNBVP; Gregorius (ZO *only*) Responsus (Responsio Z) Gregorii ad interrogationes Augustini episcopi Anglorum ZOGHQA (ZOG *in mg.*)

² que *add.* H, quod *add.* Q(*with qua ss*), *om.* CSKNBZOA

³ intrat CKDBZOHA; intra N

⁴ pond. pecc. CRXSKNBVP; pecc. pond. ZOHA

⁵ *ss* C

⁶ prolatione CKDBZOHA; proliberatione N

⁷ gem- CKNBZOHQ; gen- A

⁸ *corr. fr.* ipse K; et *add.* O

⁹ itaque CNDBZOHA; ergo (*ss*) ita K

¹⁰ intrare ecclesiam CRXSKNBVP; ecclesiam intrare ZOHA

71

Quod non prohibeatur¹ baptizari enixa mulier eadem hora qua gignit², uel hoc quod genuerit³ eadem hora qua natum⁴ est si periculo mortis urgentur⁵

Baptizare⁶ autem uel enixam mulierem uel hoc quod genuerit si periculo mortis urgetur uel ipsa hora eadem⁷ qua gignit uel eadem qua⁸ natum est id quod gignitur nullo modo prohibetur, ne dum adhuc tempus ad prebendum redemptionis mysterium⁹ queritur interueniente paululum¹⁰ mora¹¹ inueniri non ualeat qui redimatur¹².

Greg. I ut sup. continued; Tc 211b; ID 1.62; IP 1.22; D 5 c 3

¹ prohibeatur CRXSBP; prohibetur KNDV

² gignit CRKDBP; genuer' N

³ genuerit CRKDBP; gignit N; uel - genuerit *om.* L

⁴ natum LRS²KNBVP; natus CX; nat' W

⁵ Quod - urgentur CRXSKNDBVP; *om.* ZOGHA

⁶ Capt- W

⁷ ss O

⁸ gignit uel eadem qua *om.* QA

⁹ mysterium CKNBZHA; ministerium O

¹⁰ -olum N

¹¹ mora CRNDBZOHA; *om.* K

¹² redmatur N

72

Quod ad concubitum mulieris enixe uir suus accedere non debet quousque qui¹ gignitur ablactetur, et quod mulier que menstruam patitur² ecclesiam intrare prohiberi non debet³

Ad eius uero concubitum uir suus accedere non debet quousque qui⁴ gignitur ablactetur. Si autem filios suos ex praua consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis⁵ tempus transierit uiris suis non debent admisceri⁶. Quippe et sine partus causa cum⁷ in⁸ consuetis menstruis detinentur uiris suis misceri⁹ prohibentur ita ut morte lex sacra feriat, si quis uir ad mulierem menstruam accedat. Que tamen mulier dum consuetudinem menstruam¹⁰ patitur prohiberi ecclesiam intrare¹¹ non debet, quia ei nature superfluitas in culpam non ualet reputari, et pro¹² hoc quod inuita patitur iniustum est ut ingressu ecclesie priuetur. Nouimus namque¹³ quod mulier que fluxum patiebatur sanguinis¹⁴ post tergum Domini¹⁵ humiliter ueniens uestimenti eius fimbriam tetigit atque ab ea statim sua infirmitas recessit. Si¹⁶ ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini uestimentum tangere. cur¹⁷ [54ra] que menstruam¹⁸

¹ quousque qui CLKDB; qui quousque N

² patitur C?LRXSWKDBVP; *om.* N

³ Quod - debet CRXSKNDBVP; *om.* ZOGHQA

⁴ ss K

⁵ *corr. fr.* -es O

⁶ non debent (debeant Z) admisceri CKNBZOHQ; admisceri non debent A

⁷ ss H

⁸ in *om.* Q

⁹ *corr. fr.* masc- H?

¹⁰ *an erasure follows in Z*

¹¹ ecclesiam intrare CRXSKNDBVP; intrare ecclesiam ZOHA

¹² pro CRSKNVPZHQA; per BO

¹³ -que ss K

¹⁴ pat. sang. CRSKDBPZOA; sang. pat. NHQ

¹⁵ *repeated and canc.* O

¹⁶ Si CNDBZOHA; Ei K

¹⁷ in fluxu sanguinis - cur *om.* K (*in ND*)

¹⁸ menstruam CNDBZOHA; fluxum K

sanguinis patitur ei¹⁹ non liceat ecclesiam intrare? Si enim²⁰ bene presumpsit que uestimentum Domini in languore posita tetigit, quod uni persone²¹ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus que nature sue uitio infirmantur? *Greg. I ut sup. continued; Tc 211c; ID 8.88a var. to ecclesie priuetur; cf below 3.15.50; D 5 c 4a to gignitur ablactetur only*

¹⁹ ei CNDBZOHA; cur *ss over lacuna* K

²⁰ enim LRSNDBVPZOHA; ea CKV²; ei XW

²¹ persone CLRXSWDBPZOHA; que K?N

73

Quod mulier que menstruam¹ patitur communionis mysterium in eisdem² diebus percipere non debet prohiberi³

Sancte autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex ueneratione magna percipere non presumit, laudanda est, sed si perceperit non iudicanda⁴. Bonarum quippe mentium est et ibi aliquomodo culpas suas agnoscere, ubi culpa non est, quia sepe sine culpa agitur quod uenit ex culpa. Vnde etiam cum⁵ esurimus sine culpa comedimus quibus ex culpa primi hominis factum est ut esuriamus.

Greg. I ut sup. continued; Tc 211d; D 5 c 4b (Palea)

¹ menstruam CRKDB; *om.* N

² eisdem CRKDB; *his* N

³ Quod - prohiberi CRXSKNDBVP; *om.* ZOGHA

⁴ est *add.* A, *om.* CRKNBZOHQ

⁵ n *with* cum *ss* O

74

Quod uir cum propria coniuge dormiens nisi lotus aqua ecclesiam intrare non debet¹

Vir autem cum coniuge propria² dormiens, nisi lotus aqua ecclesiam intrare non debet, quamuis diuerse³ hominum nationes de hac re diuersa sentiant, atque alia custodire uideantur, Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admixtionem proprie coniugis et lauachri purificationem querere et ab ingressu ecclesie paululum⁴ temperare. Nec hoc dicentes culpam deputamus esse coniugium⁵, sed quia ipsa licita admixtio coniugis sine uoluptate carnis⁶ fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est, quia uoluptas ipsa sine culpa esse nullatenus potest. Non enim de adulterio uel fornicatione sed de legitimo matrimonio susceptus erat qui dicebat, Ecce enim in⁷ iniquitatibus conceptus sum. Oportet itaque legitimam⁸ carnis copulam ut causa prolis sit non uoluptatis et carnis commixtio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio uitiorum. Si quis [54rb] uero sua coniuge non cupidine uoluptatis raptus sed solum modo creandorum liberorum gratia utitur, iste profecto siue de⁹ ingressu ecclesie seu de sumendo dominici¹⁰ corporis sanguinisque mysterio suo est iudicio¹¹ relinquendus, quia a nobis prohiberi non debet accipere qui in igne

¹ Quod - debet CSKNBVP; *om.* ZOGHA

² con. prop. CRXKNVPZOA; prop. con. SB

³ *after corr.* B

⁴ -olum N

⁵ *ss, corr. fr.* conui R²

⁶ carnis CKNBZHA; carni O

⁷ in CKDBZOHA; *om.* K

⁸ -gi- *ss* A

⁹ *ss* O

¹⁰ dominici CRKNVPZOA; Domini B

¹¹ est iud. CNDBZOHA; iud. est K

positus nescit ardere. Cum uero non amor procreande sobolis sed uoluptas dominatur in opere commixtionis, habent coniuges etiam de commixtione sua quod defleant. Tunc autem uir qui post admixtionem coniugis lotus aqua fuerit¹², etiam sacre communionis mysterium ualet accipere, cum ei secundum prefinitam sententiam ecclesiam licuerit intrare.

Greg. I ut sup.; Tc 211e; ID 8.88b var.; below 3.15.51-2 as ID; +C 33 q 4 c 7

¹² aqua fuerit CKNBZOHQ; fuerit aqua A

75

Interrogatio Augustini Anglorum archiepiscopi¹ de pollutione

Si post illusionem que per somnium solet accidere uel corpus Domini quislibet accipere ualeat, uel si sacerdos sit² sacra misteria celebrare?

Greg. I ut sup. Int. 11; H 742a,11-14, M 1128; Quad. 4.373a; Coll.Sem. 1.175a; Rolker, 'Genesis', 84 n. 27; ID 2.51 as BD 3.42; cf +da D 6 c 1

¹ Anglorum archiepiscopi CXSW; Anglorum episcopi L; et responsio (-sus Q) Gregorii ZOGHQA, *om.* RKNBVP
² sit CRNDBZOHA; *om.* K

76

¹*Responsio Gregorii²*

Et quidem hunc testamentum ueteris legis sicut in superiori capitulo iam diximus pollutum dicit nisi lotum aqua eique usque ad uesperum intrare ecclesiam non conceditur. Quod tamen aliter populus spiritualis intelligens. sub eodem intellectu accipiat quo prefati sumus. quia quasi per somnium illuditur qui temptatus immundicia ueris imaginibus in cogitatione inquinatur³, sed lauandus est aqua, ut culpam cogitationis lacrimis abluat, et nisi prius ignis temptationis recesserit, reum se quasi usque ad uesperum cognoscat. Sed est in eadem illusionem necessaria ualde discretio, que subtiliter pensare debeat, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex nature superfluitate uel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit⁴ pollutio. Et quidem⁵ cum ex nature superfluitate⁶ uel infirmitate⁷ euenerit, omnimodo hec illusio non est timenda, quia hanc animus nesciens [54va] pertulisse magis dolendus est quam fecisse. Cum uero ultramodum appetitus gule in sumendis⁸ alimentis⁹ rapitur, atque idcirco¹⁰ humorum receptacula grauantur, habet exinde¹¹ animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem sacri misterii¹² percipiendi. uel missarum sollempnia celebrandi cum fortasse¹³ aut festus dies¹⁴ exigit aut exhibere¹⁵ ministerium pro eo quod sacerdos alius in loco deest ipsa necessitas compellit. Nam si assunt alii¹⁶ qui implere ministerium¹⁷ ualeant

¹ Hoc est *add.* HA, Hec est *add.* Q, *om.* CSKNBZO

² Gregorii CKNBZQA; Gregorius O

³ -atur CKNBZOHQ; -atus A

⁴ -ingit RXSWKNDBP; -igit CLV

⁵ Et quidem CRKDB; Ecquidem N

⁶ uel superfluitate *add. (twice) and canc.* X

⁷ aliquando ex cogitatione - infirmitate CLRXSWKND²BVP; *om.* DZOHA

⁸ -endis CKNBZOQA; -entis H

⁹ alimentis N

¹⁰ -irco CKNBOHA; -irca Z

¹¹ habet exinde CKNBZOHQ; h' uel eninde A

¹² sacri misterii CXSKNBVP; *om.* ZOHA

¹³ *in mg.* C

¹⁴ festus dies CRXKNBP; dies festus S; festi dies ZOHA

¹⁵ -ere CRXSKNBVP; -eri ZOHA

¹⁶ alii CRXKNBVP; aliqui ZOHA

illusio per crapulam facta a perceptione sacri¹⁸ misterii prohibere non debet, sed ab ymmolatione sacri mysterii¹⁹ ut arbitror abstinere debet humiliter²⁰, si tamen dormientem²¹ turpi imaginatione non concusserit. Nam sunt quibus ita plerumque illusio nascitur ut eorum animus etiam in somno corporis positus turpibus imaginibus non fedetur. Qua in re unum ibi ostenditur ipsa mens rea non tunc uel in suo iudicio libera, cum se etsi²² dormientis corpore nichil meminit uidisse, tamen in uigiliis²³ corporis meminit ingluuiem cecidisse. Sin uero ex turpi²⁴ cogitatione uigilantis oritur illusio in mente dormientis, patet animo reatus suus, uidet enim a qua radice inquinatio illa processit, quia quod²⁵ cogitauit sciens, hoc pertulit insciens²⁶.

Greg. I ut sup. Resp. 11; H 742a.5-65, M 1128-9; Coll.Sem. 1.175b, has more; Quad. 4.373b; Rolker, 'Genesis', 84 n. 27; ID 2.52a (cf 10.111 for pt 2); IP 1.159 var. from Sed est in; +D 6 c 1 var.

¹⁷ impl. min. CKDBV(*corr. fr. mist-*)ZOHA; min. impl. N

¹⁸ *corr. fr. sacris* H

¹⁹ prohibere non debet – misterii *in mg.* X²

²⁰ sed ab ymm. - humiliter CRSKNBV; *om.* ZOHA

²¹ -entem CRXSKNBV; -enti ZOHA

²² -si *ss* B

²³ -iliis CRKNVPZOHA; -ilii B

²⁴ ex turpi CRSKNBVZH; turpi ex O²A; turpi OQ

²⁵ *corr. fr. quid* Z

²⁶ insciens CLXSWKND; nesciens RBVZOHA; ? P

77

Beatus¹ Gregorius ad Secundinum inclusum. Quomodo lapsi possint² restitui

Sanctitas tua hoc a nobis requisiiuit, ut tibi rescriberem³ de sacerdotali officio post lapsum resurgendi dum dicis de hoc canones diuersos⁴ te legisse, diuersasque sententias alias resurgendi, alias nequaquam. Nam nos generaliter a Nycena synodo incipientes hanc cum reliquis quatuor ueneramur, que⁵ ipsam sequentes in cunctis sententiis unanimes concordant. [54vb] Nos ergo precedentes patres sequimur, quia auctore Deo a⁶ sacra doctrina illorum non discordamus⁷. A capite itaque incipientes⁸ usque in quartum altaris ministrum hanc formam seruandam cognoscimus, ut quem⁹ minorem maior precedit, sicut honore est maior, ita¹⁰ sit in crimine. Et¹¹ quem maior sequitur culpa maior ei implicetur¹² uindicta, et sic postea penitentia credatur esse fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare et fructum eius non colligere? Aut domum construere et non illic habitare? Post dignam enim satisfactionem credimus lapsum redire posse ad honorem, propheta dicente. Numquid qui¹³ cadit non adiciet ut¹⁴ resurgat? Et qui auersus¹⁵ est non reuertetur? Idem peccatori ait, In quacumque die conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Vnde et salmista ait, Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innoua in uisceribus meis. Ne proicias me a facie tua, et

¹ Beatus CKNBZOHQA; *om.* G

² possint CKNBZOHQ; possunt A

³ -erem CNDBZOHQ; -ere KA

⁴ *corr. fr. -erso* B

⁵ que CKDBZOHA; quam N

⁶ *ss* Z

⁷ -amus CKNBZOA; -amur HQ

⁸ -en- *ss* A

⁹ *after corr.* N

¹⁰ ita CNDBZOHA; *om.* K

¹¹ Et CKDBZOHQA; At N

¹² implicetur CKDBZOHA; multiplicetur N

¹³ *ss* Z

¹⁴ *corr. fr. non* A

¹⁵ aue- CLRS²KNBZ; adue- XSOHA

spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Alienam quippe rex et propheta rapuisse se uxorem tremefactus expauit propheta indicante flagitium suum et penitentiam agens addit. Redde mihi leticiam salutaris tui et spiritu principali confirma me. Si enim ipse dignam Deo penitentiam non fecisset nequaquam aliis predicaret. Ait enim, Docebo iniquos uias tuas et impii ad te¹⁶ conuertentur. Dum enim peccata sua perspexit¹⁷ per penitentiam mundata non dubitauit predicando castigare aliena. Et¹⁸ sic sacrificium de semet ipso offerre Deo studuit cum dixit, Sacrificium Deo Spiritus contribulatus. Ad hec ista sufficerent sed omnis sententia quo plus sacre scripture testimoniis confirmatur, facilius creditur. De hoc enim propheta dicit, Nolo mortem peccatoris sed ut¹⁹ conuertatur et uiuat. De hoc peccantibus²⁰ dicitur, Peccator in [55ra] quacumque die conuersus ingemuerit²¹, omnes iniquitates illius²² in obliuionem tradentur. Si enim redemptor noster qui peccatores non perdere sed iustificare uenit in obliuione delicta peccantium derelinquit²³ quis hominum condempnanda reseruet cum dicat apostolus, Si Deus iustificat, quis est qui condempnet? Ad²⁴ fontem misericordie recurrentes euangelicam proferamus sententiam, Gaudebo, inquit, super uno peccatore penitentiam agente quam super nonaginta nouem²⁵ iustis²⁶ qui non indigent²⁷ penitentia. Et ouem perditam nonaginta nouem non errantibus relictis humero²⁸ ad ouile²⁹ reportauit. Si ouis errans post inuentionem ad ouile humero reportatur³⁰, cur lapsus post penam ad ministerium non reuocetur? Quid est ergo grauius, carnale delictum admittere, sine quo pauci inueniuntur, aut Dei filium negare? In quo peccato ipsum beatum principem apostolorum Petrum ad cuius nunc corpus indigni sedemus lapsum esse cognoscimus, sed post negationem penitentia³¹ sequuta est, et post negationem penitentia data quia illum ab apostolatu non deiecit³² quem ante se ipsum negaturum esse predixit, Tibi hec fili karissime dicta sufficiant, ut illum quem conspicias delicta fletu delere non dubites in conspectu diuinitatis misericordiam³³ consequi, quia nullum peccantem reuersum despicit, qui peccatores³⁴ sanguine suo redimere uenit.

Reg. 9.147 (interpolated form from P mss only); JE 1673; cf H 737a-b, M 1111-2; ID 6.85; IP 3.147 abbrev; D 50 c 16 to ipsum se negare predixit

- ¹⁶ impii ad te CRXSZBVPO; i.a. KH; i. a. t. NDQA
¹⁷ persp- CRXSKNVP; prosp- ZOHA; ? B
¹⁸ Et CRSKDVPZOHA; At N; ? B
¹⁹ ut CSKNBZOA; om. HQ
²⁰ peccantibus CRXKDBZOHA; peccatoribus SN
²¹ conu. ing. CRKNVPZOHA; ing. conu. B
²² illius CRXKNBVP; eius SZOHA
²³ derelinquit CRSNBZOHQ; derelinquit KDV; derelinquit A
²⁴ Ad CRKDBZOHA; Aliter N
²⁵ nouem CRDBZOHA; nonem K; viiii N
²⁶ add. in mg. H
²⁷ -ent CNDBZOHA; -et K
²⁸ reportatur add. and canc. A
²⁹ ad ou. ss H
³⁰ Si ouis errans - reportatur (corr. to reportauit) in mg. H
³¹ corr. fr. penet- O
³² corr. fr. deiecit Z
³³ -iam CKNBZOHQ; -ia A
³⁴ suos de add. C, om. LRXSWKNBVZOHA; ? P

¹ Idem CRKNBOHQ; Item SZA

² ex reg. after purgato ZOGHA

Quoniam quedam⁴ contra sacerdotale propositum de Leone fratre et coepiscopo nostro⁵ sinister rumor asperserat, utrum uera essent districta diutius fecimus inquisitione perquiri et nullam in eo de his que fuerant dicta culpam inuenimus. Sed ne quid uideretur omissum cordi nostro potuisse dubium remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta⁶ eum⁷ ex habundanti fecimus [55rb] sacramenta prebere. Quibus prestitis magna sumus exultatione gauisi, quod⁸ huiusmodi innocentia eius euidenter enituit.

Reg. 2.30; JE 1183; BD 1.194 (med.); AL 6.148 as here; Tc 222; ID 5.309 as BD; IP 5.5 as ID; C 2 q 5 c 6 med. as IP

³ per CNDBZOHA; *om.* K

⁴ quedam CKDBZOHA; quidam N

⁵ nostro CNDBZOHA; *om.* K

⁶ *after corr.* Z

⁷ eum CKNVPZOHA; *om.* B

⁸ quod CKNBZHA; *om.* O

79

Idem Iohanni¹ defensori². Quod nullam uim habeant iniusta³ iudicia uel incerta⁴ cap.xl⁵

Quod quidam frater de falsis se capitulis accusatum neque aliquid ordinabiliter factum sed iniuste se asserit condempnatum diligenter querendum⁶ est, primo si iudicium⁷ ordinabiliter est habitum, si⁸ alii accusatores alii testes fuerunt, deinde causarum qualitas⁹ si digna exilio uel depositione fuit, si eo¹⁰ presente¹¹ sub iureiurando contra eum testimonium dictum est, si scriptis actum est¹², si ipse licentiam respondendi ac defendendi¹³ se habuit¹⁴. Sed et de personis¹⁵ accusantium ac testificantium subtiliter querendum est, cuius conditionis cuiusue opinionis et ne inopes sint¹⁶, ne forte aliquas contra prefatum pastorem inimicitias habuissent, utrum testimonium ex auditu dixerint, aut certe specialiter¹⁷ se scire testati sunt, si scriptis iudicatum est et patribus presentibus sententia recitata est. Quod si forte hec sollempniter acta non sunt, neque causa probata est que exilio uel depositione digna sit, in ecclesiam suam¹⁸ modis omnibus reuocetur.

Reg. 13.47; JE 1912; Tc 229; ID 6.343 (insc. almost as here); IP 4.82, 4.94 var. from Querendum utrum testimonium ex auditu; C 2 q 1 c 7 para. 3 as here, the original form of the cap. before it was enlarged.

¹ Iohannis Z

² cap. xl *add.* KND, *om.* CRXSBVZOHA

³ hab. iniusta LRXSW(*corr. fr. habent*)KNBPZOGHA; iniusta hab. C

⁴ uel incerta CRSKBVPZOHA; *om.* ND

⁵ cap. xl CRXSBZOHQ; *om.* KNDVA

⁶ -dum CRXSBVPZOHA; -dus KND

⁷ primo si iud. CRSKNVPZOHA; si iud. primo B

⁸ si CKDBZOHA; sed N

⁹ est habitum si - qualitas *in mg.* O

¹⁰ eo CRKNVPZOHA; ea B

¹¹ *ss* O

¹² si scr. actum est *om.* K (*in* ND)

¹³ defendendi LRXSWKNBV²PZOHA; defendi CV

¹⁴ habuit CLR XKDBVPZOHA?; habuerit SWN

¹⁵ personis CKDBZOHA; ipsis N

¹⁶ *ino add. and canc.* O

¹⁷ specialiter CRXK²ND?PZOHA; sp'aliter SKV; spiritaliter B

¹⁸ *ss* C

Vt singulis personis singula ecclesie tribuantur officia

Gregorius omnibus episcopis. Singula ecclesiastici iuris officia singulis quibusque¹ personis² singulatim debere committi iubemus³. Neque enim uni quamlibet⁴ exercitate⁵ persone uno tempore duarum rerum officia committenda censemus quia si totum⁶ corpus oculus, ubi auditus? Sicut enim uarietas membrorum per diuersa officia et robur corporis seruat et pulchritudinem representat, ita uarietas personarum⁷ nichilominus officia distributa et fortitudinem et uenustatem sancte Dei ecclesie manifestat. Et sicut indecorum⁸ est ut in corpore humano alterum membrum alterius [55va] fungatur officio ita nimirum noxium simulque⁹ turpissimum¹⁰ si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint¹¹ distributa.

John the Deacon, Vita Greg. 2.54; 74T 258; AL 7.94; Tc 230; ID 6.344; D 89 c 1

¹ quibusque CRKNBOHQA; cuiusque Z

² personis CRKD²BZOHA; ipsis N; personos D

³ iubemus CRSBVZOHA; debemus KD; censemus ND²

⁴ uni quamlibet CRKNVZOHA; uni (*in mg.*) S; unquam libet BP

⁵ exercitate CKDBZOHA; excecitate N

⁶ totum CNBZOKHQ; *om.* A

⁷ personarum CKDBZOA; quarum N

⁸ -c- *ss* K

⁹ simulque CNDBZOHA; similique K

¹⁰ -r- *ss* C

¹¹ -erint CSKNBZQA; -erit OH

81

Idem Andree Tarentino episcopo. De incertis iudiciis

Habuisse te concubinam manifesta ueritate comperimus et te illius criminis participationem¹ habere de qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tue conscientie committendum eligimus. Qua de re si in sacro ordine constitutus eius te recolis permixtione² maculatum, sacerdotii honore deposito ad ministrandum nullomodo presumas accedere, sciturus in anime tue periculo ministrare et Deo nostro te sine dubio reddere rationem si huius sceleris conscius in eo quo es ordine celans³ ueritatem permanere uoueris.

Reg. 3.44; JE 1249; Reg. P App. 2.24; AL 8.12; Tc 235; ID 5.310 as BD 1.195, 6.344A as here; +D 33 c 7

¹ -nem CNDBZOHA; -ne K

² rec. perm. CRXSKNBV; perm. rec. Z(-x- *ss*)OHA

³ celans CLRSKDBPZOQ²A; zelans X; scelans NHQ

82

Idem Ianuario episcopo Sardinie¹. Vt nemo pro² sepulturis mortuorum³ quicquam⁴ requirere aut exigere⁵ presumat⁶

Graue⁷ nimis et procul est a sacerdotis officio precium de terra concessa putredini querere et de alieno uelle facere luctu compendium. Hoc autem uitium et nos postquam Deo auctore ad episcopatus honorem accessimus⁸ de ecclesia nostra

¹ *om.* L

² *ss* B

³ mortuorum CLRXKNBVP; defunctorum SZOGHA

⁴ quicquam CLKDBZOHA; aliquid N

⁵ requirere aut exigere RXSBPZOGHA; exigere aut requirere CW; exigere LKNDV

⁶ Idem - *presumat in mg.* A

⁷ Graue CRXKNBVPOA; Praue SZHQ

⁸ accessimus C(-c- *ss*)LRSWBVPZOHA; concessimus XKD; conscendimus ND²

omnino uetuius et prauam denuo consuetudinem nequaquam usurpari permisimus, memores quia dum Abraham a filiis Efrom hoc est filium⁹ Soor¹⁰ sepulchrum precio ad humandum¹¹ corpus coniugis postularet, premium¹² accipere rennuit, ne commodum uideretur de cadauere consecutus. Si ergo tante considerationis paganus uir fuit, quantomagis nos¹³ qui sacerdotes dicimur¹⁴ hoc facere non debemus? Vnde ne hoc auaricie uicium uel in alienis denuo temptari presumatur admoneo. Sed si quando in ecclesia uestra¹⁵ sepeliri conceditis¹⁶ parentes siquidem ipsius¹⁷ proximi [55vb] uel heredes pro luminaribus sponte quid offerre uoluerint accipere non uetamus¹⁸. Peti uero aut aliquid exigi omnimodo prohibemus ne quod ualde irreligiosum est aut uenalis¹⁹ quod absit dicatur ecclesia, aut uos de humanis uideamini mortibus gratulari si ex eorum cadaueribus²⁰ studeatis quolibet modo compendium²¹.

Reg. 3.35; JE 1524; ID 3.101 as here; IP 2.27 from Peti uero; C 13 q 2 c 12 var.

⁹ filium LRXSWNDBVPZOHA; filio CV²K; Efrom - filium *in mg.* P¹

¹⁰ Soor LRBVPZOHQA; Sophor CX; Sehor SK; *om.* W; Hemor ND²; Sohor D

¹¹ humandum LRSKNVPZOHA; human dum C; humanandum XW; humanum B

¹² premium CLRXSWVZOHA; precium KNDBP

¹³ *corr. fr.* hoc V²

¹⁴ dicimur CRDBVPZOHA; dicuntur KN

¹⁵ uestra CRKNVPZOHA; quenquam (*over erasure*) B

¹⁶ aliquem uel *add. ss* C, si aliquem *add. in mg.* L, aliquem *add. V², om.* RXSKNBPZOHA

¹⁷ ipsius CRSKNVPZOHA; illius B

¹⁸ uet- CKNBZOQA; uer- H

¹⁹ -alis CLRXSPH; al' WKDBVZOA; -ale N

²⁰ *obsc. addn in mg.* C; querere *add. ss* V²

²¹ adipisci *add. ND, om.* CRSKBZOHA

83

¹Vt² episcopus nullum ad sacrum ordinem monachum audeat promouere absque abbatis sui uoluntate

Ad ecclesiasticum uero officium nullus ex monasterio³ producatu monachus nisi quem abbas loci admonitus propria uoluntate obtulerit episcopo.

Reg. 8.17; JE 1504; ID 1.227 as BD 4.33; D 58 c 1

¹ *Idem add. SZ²OGHA, om.* CRXKNBVZ

² Vt CKNBZOHQ; *om.* A

³ ex mon. *ss* V²

84

Ex decretis eiusdem. Vt sanctimoniales si de monasterio exierint, per¹ incestaque federa se miscuerint. ab episcopo in monasterio reuocentur ac sub penitentia retrudantur

Peruenit ad nos quod quidam uir nequissimus² diabolico instinctu de monasterio suaserat exire quendam Deo sacratam atque a quodam uiro unde exierat sit reuocata, rursusque eam uir ille nequissimus iniqua suasionem de monasterio eiciens apud se nunc usque retineat impudice. Volumus autem ut episcopatus tui auctoritate in monasterio reuocetur ac reducatu.

Reg. 10.3; JE 1770; abbrev. in Reg. P 2.162 and here; +C 27 q 1 c 15

¹ per CRXKNBVP; ad S²; *om.* SZOHA

² *corr. fr.* -as Z

Ex epistola Gregorii pape ad Adrianum notarium. Quod incantatores et sacrilegi districta ultione corrigantur

Peruenit ad nos quod quosdam¹ incantatores atque sortilegos fueris insequutus, et omnino nobis sollicitudinem² zelumque tuum gratum fuisse cognoscas³. Studii enim tui sit⁴ sollicite querere et quoscumque huiusmodi⁵ Christi inimicos inueneris, districta ultione corrige.

Reg. 11.33; JE 1823; Reg. P 2.358; ID 11.33a as BD 10.4a; +C 26 q 5 c 8

¹ *corr. fr.* quidam O

² -tudinem ss O

³ *corr. fr.* -atis O

⁴ enim tui sit CKNBZHQ; enim tui O; tui enim A

⁵ *corr. fr.* -mondi K

86

Greg. ad Iohannem episcopum iniuste communicantem¹. De iniusta excommunicatione. Inter cetera scripsit dicens²

Cassatis prius atque ad nichilum [56ra] redactis predictae sententiae tue decretis ex beati Petri apostolorum principis auctoritate decernimus triginta dierum spacio sacra te³ communione priuatum ab omnipotenti Deo nostro tanti excessus ueniam cum summa penitentia ac lacrimis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognouerimus⁴ implesse remissius non tantum iniusticiam sed et contumaciam fraternitatis tue cognoscas iuuante Domino seuerius puniendam.

Reg. 3.6; JE 1210; Bernold in Libelli de Lite 2.36; ID 14.21 med.; IP 5.124 as ID

¹ communicantem CLRXWNDBP; excommunicantem SVZOHQA; communicante K

² De - exc. Inter - scripsit dicens LRXWBVPZOA; De - exc. Inter - dixit scribens C; Inter - scripsit dicens. De - exc. SHQ; De - exc. KND

³ sacra te CSKNBVZO; sacrate HQA

⁴ -er- ss C

87

Greg' Augustino Anglorum archiepiscopo. De clericis non¹ ordinatis si se continere non possunt²

Si qui sunt³ clerici extra sacros ordines constituti qui se continere non possunt. sortiri uxores debent et stipendia sua exterius accipere. Et de eisdem patribus de quibus prefati⁴ sumus nouimus scriptum quod diuidebatur⁵ singulis prout cuique opus erat. De eorum quoque stipendio cogitandum atque prouidendum est, et sub ecclesiastica regula sunt⁶ tenendi, ut bonis moribus uiuant, et canendis psalmis⁷ inuigilent et ab omnibus illicitis et cor et linguam et corpus Deo auctore conseruent⁸.

JE 1843; H 738a.52-53, M 1121; ID 6.86; IP 3.108; D 32 c 3

¹ om. P

² archiepiscopo (episcopo SV *before corr.*, ? B). De - possunt (-int V) CXSKNBVP; om. ZOHA

³ sunt CKNBZOHQ; lacuna A

⁴ prefati CRDBVZOHQ; prestatu KN; presati A

⁵ di- ss K

⁶ regula sunt LRXSWK(*and lacuna*)NBVPZOHA; sunt regula C (reg. in mg.)

⁷ ss R

⁸ conseruent LRXSWKNBVPZOHA; conseruerit C

88

Ex registro Gregorii libro¹ primo. Quod manus que diluere sordes curat munda esse debeat²

Necesse est ut munda sit³ manus que diluere⁴ sordes curat. ne tacta queque deterius inquinat si sordida insequens⁵ lutum⁶ tenet. Scriptum namque est, Mundamini qui fertis uasa Domini.⁷ Domini etenim uasa ferunt⁸ qui proximorum animas ad interiora⁹ perducendas in conuersationis sue exemplo suscipiunt.

Reg. 1.24; JE 1092; +C 1 q 1 c 93

¹ libro CRXSKNBVPQ; lib' ZOA; liber H

² Quod - debeat CRXSKNBVP; om. ZOHA

³ sit CRXSKNBVP; esse studeat ZOHA

⁴ dil. que marked for reversal O

⁵ insequens CNDBZOHA; inquinens K

⁶ lutum CSKNBZOH²Q; luctum HA

⁷ Scriptum namque est - Domini in mg. Z

⁸ ferunt CRSKNVPZOHQ²; fuerunt BQ; ferant A

⁹ sacraria add. ss CV², om. LRXSWKNBVZOHA

89

Ex regulis Gregorii pape Petro subdiacono, libro primo. Quod quisquis culpam fecerit, in ipso uindicetur, a commodo autem eius abstineatur¹

Cognouimus quod si quis ex familia culpam fecerit non in ipso sed in eius substantia uindicatur. De qua re precipimus ut [56rb] quisquis² culpam fecerit. in ipso quidem ut dignum est uindicetur, a commodo autem eius omnimodo abstineatur.

Reg. 1.42; JE 1112; ID 16.81 has more; +C 16 q 6 c 3

¹ Ex reg. - primo. Quod - abst. CRXKNBVP; Ex reg' Greg. libro i Petro subd. Quod - abst. S; Ex registro Gregorii libro i Petro subdiacono ZOHA

² quisquis CKNBZOHQ; si quis A

90

Ex registro Gregorii¹ libro quarto Maximiano² episcopo. De eo si rusticus perfidus³ et obstinax ad Deum uenire minime consenserit⁴

Iam⁵ uero si⁶ rusticus tante fuerit perfidie et obstinationis inuentus ut ad Deum uenire minime consentiat. tanto pensionis onere⁷ grauandus est ut ipsa exactionis sue pena compellatur ad⁸ rectitudinem⁹ festinare.

Reg. 4.26 (recte Ianuario ep.); JE 1298; ID 11.94b; +C 23 q 6 c 4

¹ pape add. CLW, om. RXSKNBVPZOHA

² Maximiano CLSWKNVPZOHQA; Maximo RB

³ perf. rust. V

⁴ De - cons. CXSKNBVP; om. ZOHA

⁵ Nam L

⁶ si CKNBVZHA; om. O

⁷ onere CSDBZOHA; honore K; honore NV

⁸ ad CSK²ND²BPZOHA; et XKD

⁹ rectitudinem CLR SBVZOHA; rectitudinis X; rectitudinis uiam (uiam ss KD) KND

91¹

Ex eodem libro. Ne iuuencule abbatisse fiant²

Iuuenculas abbatissas fieri³ uehementissime prohibemus.

Reg. 4.11; JE 1282; C 20 q 1 c 12a

¹ lxxxxii K

² Ex - libro. Ne - fiant CRXSKNBVP; Ex registro Gregorii lib' iiii ZOH; om. A

³ fieri CSRKNBV; om. ZOHA

92¹

Ex eodem libro. Ne ueletur uirgo nisi sexagenaria²

Nullum ergo³ episcopum fraternitas tua nisi sexagenariam uirginem cuius uita hoc atque mores exegerint uelare permittat⁴.

Greg. I ut sup.; +C 20 q 1 c 12b var.

---

¹ lxxxxiii K. c 92 after c 93 X

² Ex - libro. Ne - sex. CRXSKNBP; Ex eodem libro ZOHQ; om. A

³ ergo CL(*corr. fr. go*)XSWKND; igitur RBVPZOHQA

⁴ -at CRNDBZOHA; -it K

93¹

Ex eodem libro. Quod non sit consecratio dicenda que ab excommunicatis est celebrata²

Nos consecrationem dicere³ nullo modo possumus que ab excommunicatis est hominibus celebrata.

Reg. 4.20; JE 1292; ID 5.134 med.; C 9 q 1 c 1

---

¹ lxxxxiiii K

² Ex - libro. Quod - cel. CRXSKNBVP; Ex eodem libro ZOHQ; Gg Natali episcopo in primo libro registri A (*cf c.94*)

³ dicere CRKDBZOHA; dare N

94¹

Gregorius Natali episcopo in primo libro registri. Quod sicut iustum est ut nemo crescere compellatur inuitus, ita ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio deiciatur iniuste²

Gesta³ que nobis in⁴ concilii uestri confecta secretario direxistis in quo archidiaconus Honoratus addicitur plena esse cognouimus semine iurgiorum, cum uno eodemque tempore una persona nolens⁵ ad sacerdotii ordinem prouehitur que tanquam inmerita a diaconatus officio remouetur. Et sicut iustum est ut nemo crescere compellatur inuitus. ita censendum puto ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio deiciatur iniuste.

Reg. 1.19; JE 1087; ID 6.379; +D 74 c 2

---

¹ lxxxxv K

² Greg. - reg. Quod - iniuste CRXSKNBV(*added in black ink*); Greg. - registri ZOHQ; om., running cc 93-4 together A

³ Gesta CRNDBZOHA; Desta L; Festa K

⁴ in CNDBZOHA; om. K

⁵ nolen N

95¹

Idem Petro subdiacono. De lapsis sacerdotibus uel quolibet ex clero²

De lapsis sacerdotibus uel quolibet ex clero obseruare te uolumus ut in rebus eorum nulla contaminatione miscearis [56va] sed pauperrima regularia monasteria require que secundum Deum uiuere sciunt³ et in eisdem monasteriis ad penitentiam lapsos trade, et res⁴ lapsorum in eo loco proficiat⁵ in quo agere penitentiam⁶ traduntur,

---

¹ lxxxxvi K

² De - clero CRXSKNBV; om. ZOHA

³ sciunt CKDBZOHA; sciant N

⁴ res CKNBZOHQ; tres A

⁵ -iat CKDBZOHA; -iant N

⁶ penitentiam CKNBZOHQ; penitenti A

quatinus ipsi ex rebus eorum subsidium habeant. qui et⁷ correctione⁸ eorum⁹ sollicitudinem gerunt¹⁰. Si uero parentes habent res eorum legitimis¹¹ parentibus dentur. ita autem ut eorum stipendia qui in penitentiam¹² dati fuerint sufficienter debeant procurari. Si qui¹³ uero ex familia ecclesiastica sacerdotes uel¹⁴ leuite uel monachi uel clerici uel quilibet alii lapsi fuerint, dari eos in penitentiam uolumus. sed res eorum ecclesiastico iuri¹⁵ non subtrahi. Ad usum tamen suum accipiant unde ad penitentiam subsistant, ne si nudentur locis in¹⁶ quibus dati fuerint onerosi sint. *Reg. 1.42; JE 1112; Reg. P. App. 1.36 (pt 2); AL 8.1 has more; ID 6.380, 15.20; +C 16 q 6 c 4*

⁷ et CXKNB; et de C²V²; de LRSVPWZOHA

⁸ correctione CLRX²WKDBVOHA; rectione X; correptione SZ; correctionem N

⁹ eorum LRXSKNBVPZOHA; illorum CW

¹⁰ gerunt LRXSWKNBVPZOHA; tenent (uel gerunt *ss*) C

¹¹ legitimis CSKNBZHQ; legitimus O; legitimi A

¹² -tiam CKDBZOHA; -tia N

¹³ *ss* A

¹⁴ uel CKNBZOHQ; et A

¹⁵ iuri CNDBZOHQ; uiri KA?

¹⁶ *ss* C

96¹

Idem in² epistola ad Candidum³ in secundo libro registri⁴. Quod cum percussio corporalis imminet et Dei in hoc iudicium ignoratur non debet a nobis addi afflictio⁵

Cum percussio corporalis⁶ imminet utrum pro purgatione an⁷ pro⁸ uindicta contingat Dei in hoc iudicium ignoratur non debet a nobis addi flagellatis afflictio ne nos culpe quod absit offensa respiciat.

Reg. 2.11; JE 1161; +C 7 q 1 c 2

¹ lxxxxiiii K

² in CKNBZOHQ; *om.* A

³ *corr. fr.* Cond- H

⁴ registri CKNBZOHQ; *om.* A

⁵ Quod - affl. CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

⁶ corporalis CSKNBOHQA; corporis Z

⁷ an CRXSNDZBOQA; aut KH

⁸ *ss* H

97¹

Idem Natali episcopo. De conuiuiis ab episcopo uitandis²

Multis ab urbe tua uenientibus, frater karissime, didici pastoralis cura derelicta³ solis te conuiuiis occupatum. Que audita non crederem nisi hec⁴ actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquam exhortationi⁵ inuigiles, sed ipsum quoque⁶ usum ecclesiastici ordinis ignores, hoc est in testimonium quod eis sub quibus es positus seruare reuerentiam nescis.

Reg. 2.20; JE 1173; +D 44 c 5

¹ lxxxxv K

² De - uitandis (uitantis B) CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

³ derelicta CRXK²DBVZOHA; delicta KN

⁴ hec CRXKBZOHA; hoc ND

⁵ stud. neq. exh. *in mg.* Z

⁶ *corr. fr. or to quo N; ip ad. and canc.* Z

98¹

Idem ad eundem episcopum². De eodem³

¹ lxxxxvi K

Conuiuia que ex intentione impendende caritatis fiunt⁴, recte uestra fraternitas in suis epistolis⁵ [56vb] laudat. Sed tamen sciendum est quia tunc ex caritate ueraciter prodeunt cum in eis nulla absentium uita⁶ mordetur, nullus⁷ ex irrisione reprehenditur, et non⁸ in eis inanis⁹ secularium negociorum fabula¹⁰, sed uerba sacre lectionis audiuntur cum¹¹ non¹² plus quam necesse est seruitur corpori, sed sola eius infirmitas reficitur ut ad usus exercende¹³ uirtutis habeatur. Hec itaque si uos in uestris conuiuiis¹⁴ agitis abstinentium fateor magistri estis.

Reg. 2.50; JE 1204; +D 44 c 6

² episcopum CKNBOHA; om. Z, ad eund. ep. om. S

³ De eodem CSKNBV; om. ZOHA

⁴ fiunt CRKNBOHA; fuerit ND; fuerint D²

⁵ corr. fr. episcopis B

⁶ uita CKNBOHA; uitam Z

⁷ nullus CKDBZOHA; nullius N

⁸ non CKDBZOHA; tamen N

⁹ inanis CRKDBZOHA; om. N

¹⁰ fabula CRDZOHA; fabularia K; fallatia N; fabul. B

¹¹ corr. fr. cur H; et N

¹² corr. fr. si D; in add. and canc. Z

¹³ exercende CRKDBZOHA; excedere N

¹⁴ corr. fr. -itiis Z

99¹

Idem Antonio subdiacono, in tertio² libro registri. Quod in electione episcopi nec datio interueniat³ nec quarumlibet personarum patrocina⁴ conualere debeant⁵

Illud quidem⁶ pre omnibus cure tibi sit ut in hac electione nec⁷ datio quibuscumque⁸ modis interueniat premiorum nec quarumlibet personarum patrocina conualescant. Nam si quorundam patrocino fuerit quisquam electus, uoluntatibus eorum cum fuerit ordinatus obedire reuerentia exigente compellitur. Sicque fit, ut et res illius minuatur ecclesie et ordo ecclesiasticus non seruetur. Talem ergo te imminente debent personam eligere que⁹ nullius incongrue uoluntati deseruiat¹⁰, sed uita et moribus decorata¹¹ tanto ordine digna¹² ualeat¹³ inueniri.

Reg. 3.22; JE 1226; ID 5.129; C 8 q 2 c 1

¹ lxxxxvii K

² quarto X (not LRS)

³ interueniat CRXNDB; inconueniat K

⁴ patrocina (pat- in black ink C) CLRSWD²P; latrocina XKNDV

⁵ Quod - deb. CLRXSWK(latrocina conu. deb. in bottom mg.)NDBVP; om. ZOHA

⁶ quidem CKNBZOHQ; qui and lacuna A

⁷ nec LRWKNBVPZOHA; neque C²; om. CX

⁸ quibuscumque CRXSKNBVP; quibusque ZOHA

⁹ que CRKNBZOHQ; quem A

¹⁰ -iat CKNBZOHQ; -iant A

¹¹ corr. fr. -ati Z

¹² digna C²LRSWK²BVZOHA; om. C; digne XKND

¹³ ualeat CKNBZOHQ; uale and lacuna A

100¹

Idem ex² epistola ad clerum Mediolanensem. Ne quisquam in suscipiendi³ antistitis causa propria commoda querat⁴

¹ lxxxxviii K

² ex RXSKNBVZOHA; in CLW

³ -endi CRX²SNDB; -endis XK

⁴ Ne - querat CRXSKNBV; om. ZOHA

Dilectissimi filii officii nostri censura commoniti⁵ suademus ut in⁶ suscipiendi antistitis causa nullus uestrum neglecta utilitate communi suo⁷ lucro proficiat, ne si quisquam propria commoda appetit friuola estimatione fallatur, quia nec libero iudicio preferendam sibi personam examinat⁸ mens quam cupiditas ligat. Pensantes ergo que cunctis expediunt ei quem uobis gratia diuina pretulerit integerrimam semper in omnibus obedientiam⁹ prebete¹⁰. [57ra] Iudicari namque a uobis ultra non debet semel prelatus, sed tanto nunc subtiliter iudicandus est quanto¹¹ postmodum iudicandus non est.

Reg. 3.29; JE 1233; ID 5.130, 6.380A; +C 8 q 2 c 2

⁵ commoniti CRDBZOHA; commoti K; commiti *corr. fr.* conniti N

⁶ *ss* C

⁷ *pro add.* A, *om.* CKNBZOHQ

⁸ *an -i- ss after exam* O

⁹ *semper in omn. obed. in mg.* X²

¹⁰ *-ete* CKNBZOQA; *-ere* H

¹¹ *corr. fr.* quando O

101¹

Gregorius Iohanni episcopo in quinto libro registri. Quod loca dudum monasteris consecrata non sint facienda clericorum uel laicorum habitacula²

Peruenit ad me quod in ecclesia fraternitatis tue aliqua loca dudum monasteriis consecrata nunc habitacula clericorum aut etiam³ laicorum facta sunt, dumque hii qui sunt in ecclesiis fingunt⁴ se⁵ religiose uiuere, monasteriis preponi appetunt et per eorum uitam monasteria destruuntur⁶. Nemo etenim potest et⁷ ecclesiasticis obsequiis deseruire et in⁸ monachica regula ordinate persistere ut ipse distractionem monasterio teneat qui cotidie⁹ in obsequio ecclesiastico¹⁰ cogitur¹¹ permanere. Proinde fraternitas tua hoc quolibet in loco factum est emendare festinet. quia ego nullomodo patior loca sancta ut per clericorum ambitum destruantur¹², uos itaque ita¹³ agite¹⁴ ut mihi de hac re correctam causam sub celeritate nuntietis.

Reg. 5.1; JE 1317 from John the Deacon, Vita 2.54; 74T 41; AL 5.55; ID 3.18; C 18 q 2 c 26 to ambitu destruantur

¹ lxxxxviii K

² Quod - habit. (habitacula *om.* K) CXSKNBV; *om.* ZOHA

³ clericorum (*in mg.*) aut etiam (*cramped over erasure*) C

⁴ *corr. fr.* fig- H

⁵ *se* CKNBZOHQ; *om.* A

⁶ *corr. fr.* -runtur B

⁷ *et* CRKNVZOHA; *om.* B

⁸ *ss* L

⁹ *-ti- ss* B

¹⁰ *obs. eccl.* CRKNVPZOHA; *eccl. obs.* B

¹¹ *cogitur* CKDBZOHA; *congrue* N

¹² *corr. fr.* -untur H?

¹³ *ita* C²LRSKNBZOHA; *om.* CX

¹⁴ *corr. fr.* agita K

102¹

Idem Valentino abbati. Quod mulieres nulla occasione permittantur in monasterium ascendere neque monachi² sibi commatres facere³

¹ c K

² *corr. fr.* -os V

³ Quod - facere (debeant *add.* KND) CRXSKNDBVP (*before* Idem); *om.* ZOHA

Peruenit ad nos quod in monasterio tuo passim mulieres ascendant et quod est grauius⁴ monachos tuos mulieres sibi commatres facere et ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hac occasione humani generis inimicus sua eos⁵ quod absit calliditate decipiat, ideo⁶ huius te precepti serie commonemus ut neque mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere, neque monachos tuos sibi commatres facere. Nam⁷ si hoc denuo ad aures nostras quocumque modo peruenerit. sic te seuerissime noueris [57rb] ultioni⁸ subdendum ut emendationis tue qualitate ceteri sine dubio corrigantur.

Reg. 4.40; JE 1312; AL 7.173 (some vv incomplete, Bb complete, but variants differ); +C 18 q 2 c 20

⁴ est (ss D) grau. CRSNDBVZOQA; grau. est KH

⁵ sua eos CSKNBZOQA; eos sua H

⁶ ideo CKDBZOHA; omnino N

⁷ et *add.* N, *om.* CKDBZOHA

⁸ -ioni CLRXS²KNV; -ione SBZOHA

103¹

Idem Virgilio Arelatensi. Quod neophitus sit deputandus qui adhuc nouus est in sancta conuersatione²

Cum ad³ sacros ordines Paulus apostolus neophitum uenire prohibeat. sciendum nobis est quia sicut tunc⁴ neophitus uocabatur qui adhuc⁵ nouiter⁶ erat plantatus in fide, ita nunc inter neophitos deputamus eum⁷ qui adhuc nouus est in sancta conuersatione. Scimus autem quod edificati⁸ parietes non prius tignorum⁹ pondus accipiant¹⁰ nisi a nouitatis sue humore siccentur ne si ante pondera quam solidentur accipiant cunctam simul fabricam ad terram deponant¹¹.

Reg. 5.5.; JE 1374; ID 5.131 as here; D 48 c 2 is widely var.

¹ ci K

² Quod - conu. CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

³ ss K

⁴ tunc CKNBZOHQ; nunc A

⁵ ahuc N

⁶ nouiter CKNBZOH; nouit ss Q; noui *and lacuna* A

⁷ eum CRXSKNBV; *om.* ZOHA^{*}

⁸ -ati CKBZOHA; -ati ND

⁹ tign- CKDBZOHA; lign- N

¹⁰ *corr. fr.* -iunt H

¹¹ deponant CRKNVPZOHA; ponant B

104¹

Idem in ecclesia² ad Montanum et Thomam. Quod qui sua mandata a successoribus seruari desiderat³, decessoris sui statuta custodiat⁴

Iusticie ac rationis ordo suadet ut qui sua a successoribus desiderat mandata seruari, decessoris sui procul dubio uoluntatem et statuta⁵ custodiat.

Reg. 6.12; JE 1391; +C 25 q 1 c 15

¹ cii K

² ecclesia CLRSKNBVPZOHA; epistola XB²

³ -erant S

⁴ Quod - custodiat (-ant S) CXSKNBVP; *om.* ZOHA

⁵ -uta CSKNBZOQA; -ura H

105¹

¹ ciii K

Idem clero et populo Rauenne² in sexto libro registri³. Quod excommunicandus sit qui contra aliquem in aliquo loco occulte ponit contestationem eius crimen continentem nisi publice exeat et que presumpsit ostendat⁴. Necnon et qui consensum prebuit⁵ tante iniquitatis⁶

Quam maligni spiritus consilio⁷ repletus contra Castorium notarium⁸ ac responsalem nostrum nocturno silentio in ciuitatis loco contestationem posuit⁹ in eius crimen loquentem mihique de facienda pace callide contradicentem¹⁰. Et quia quisquis ueraciter loquitur semet ipsum innotescere non debet formidare, oportet ut publice exeat, et que¹¹ in contestatione sua loqui presumpsit ostendat¹². Qui si non exierit, neque publice confessus fuerit, quisquis ille sit qui hoc agere presumpsit, uel consensum [57va] in tante iniquitatis consilium prebuit ex Dei et Domini nostri Ihesu Christi spiritu¹³ definimus ut sancti eius corporis ac¹⁴ sanguinis participatione priuatus sit. Si uero quia latet¹⁵ et quoniam nescitur teneri¹⁶ a disciplina non ualet tanti mali conscius etiam¹⁷ prohibitus corpus ac sanguinem Domini percipere¹⁸ presumit, anathematis ultione percussus. ut fallax ac pestifer a sancte ecclesie corpore sit diuisus. Si quis autem fortasse talis est quem nos huius facti auctorem¹⁹ ac participem esse nescientes ad eum bona optantes epistolas transmittamus, ipsa²⁰ pro eo apud omnipotentem Deum deprecatio sit uacua. Sin autem in eadem ciuitate egressus²¹ ad publicum²² potuerit docere que dixit, uel certe²³ sciens se non posse que scripsit ostendere. errorem suum fuerit aperte confessus. dominici corporis ac sanguinis participatione non²⁴ sit priuatus neque a sancte ecclesie corpore alienus existat, quia nos apud omnipotentem Dominum ex nostris cotidie²⁵ culpis agnoscimus ut quamuis seruato discipline moderamine, aliorum tamen errata parcamus²⁶.

Reg. 7.42; JE 1414; ID 6.381; C 5 q 1 c 2 to corpore alienus existat

² clero - Rau. *om.* S

³ In - reg. CXSKNBOHA; *om.* Z

⁴ -endat CRXSDBV; -endit K; -end' N

⁵ in consilium *add.* KNDV, *om.* CRXSBP

⁶ Quod - iniquitatis (-ati S) CRXSKNDBV; *om.* ZOHA

⁷ *repeated and canc.* Z

⁸ *ss* L²

⁹ posuit CKDBZOHA; *om.* N

¹⁰ contradicen *at end of leaf* A

¹¹ que CXSKNB; quia V; queque ZOHQ; quecumque A

¹² *corr. fr.* -it O

¹³ spiritu CKNBZOHQ; *om.* A

¹⁴ ac CRXSBVZOHA; et KND

¹⁵ quia latet CLRKDBZOHA; qualiter X; *lacuna* N

¹⁶ -r- *ss* N

¹⁷ etiam RXSWKNBVPZOHA; et C(*and lacuna*)L

¹⁸ *om.* K (*in* ND)

¹⁹ auct- CRSKNVPZOHA; act- B

²⁰ ipsa CNBZOHA; ipsas KD

²¹ egressus CKNBZHA; gressus O

²² -cum *om.* K (*in* ND)

²³ certe CKDBZOHA; iuste N

²⁴ non CKNBV; *om.* ZOHA

²⁵ cot- CKNBZOQA; cort- H

²⁶ parcamus CRXSBVZOHA; portamus KND

Idem in epistola ad Donum². Quod captiui redimendi sunt de rebus ecclesie³

¹ ciiii K

² Donum LRWBVPZOHA; Domum C; Domnum XKND; in ep. ad Don. *om.* S

³ Quod - eccl. CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

Sicut omnimodo⁴ graue est frustra ecclesiastica mysteria uenundare, sic iterum culpa est imminente huiusmodi⁵ necessitate res maxime desolate ecclesie captiuus suis preponere, et in eorum redemptione cessare.

Reg. 7.35; JE 1481; ID 3.176; +C 12 q 2 c 16

⁴ omnimodo CLXSWKND; omnino RBVPZOHA

⁵ huiusmodi CRXSDBVZOHA; huius mundi K; huius misterii N

107¹

Gregorius² uniuersis episcopis per Galliam, Europam³, Germaniam constitutis. Quod erga corrigendos plus agit beniuolentia quam seueritas⁴

Licet plerumque⁵ accidant sacerdotibus que sunt reprehendenda⁶, plus tamen erga corrigendos agit⁷ beniuolentia quam seueritas, plus cohortatio⁸ quam commotio⁹, plus caritas quam potestas, cum nemo uestrum sine reprehensione aut sine peccato uiuat. Nam si Dominus statim post trinam negationem [57vb] beatum Petrum preceptorem nostrum apostolum iudicasset¹⁰, non tantum¹¹ ex eo fructum sicut fecit recipisset. Expectandi ergo magis sunt¹² atque corrigendi rectores¹³ ecclesie qui¹⁴ statim absque nostro consulto iudicandi, cum maiora negocia et difficiliores causarum exitus sanctorum patrum canones spiritu Dei¹⁵ conditi et totius mundi reuerentia consecrati iubeant sub nostre sententie expectatione suspendere nostro moderamine finiri. Vnde necesse est hec et alia¹⁶ queque negocia ecclesiastica post multarum experimenta causarum sollicitius prospici et diligentius precauere¹⁷ quatinus per spiritum caritatis et pacis¹⁸ omnis materies scandalorum et presumptio Iudeorum atque oppressio simplicium¹⁹ fratrum²⁰ de ecclesiis Domini auferantur. Et sicut non uult quisquam fratrum²¹ se aliorum iudicio²² pregrauari, ita non²³ audeat alii²⁴ inferre quod²⁵ sibi non uult fieri.

Gregory IV; JE+2579; ID 5.368; +D 45 c 4

¹ cv K

² om. S

³ et add. SB, om. CRXKNVPZOHA

⁴ Quod erga (ergo K) - seu. CRXSKNDBV; om. ZOHA

⁵ plerumque CRXSD²BVPZOHA; populumque K; plurimum N; plurimumque D

⁶ -den- ss H

⁷ corr. fr. agit Z

⁸ cohort- CKNBZOQA; cohart- S; cohocht- H

⁹ commotio LRXSWKNBVPZOHA; motio C

¹⁰ -asset CRKNBZOHQ; -asse A

¹¹ tantum CRXDBZOHA; tamen KN

¹² magis sunt CRXKNVPZOHA; sunt magis B

¹³ rectores CRXSBV²ZOHA; doctores KND

¹⁴ qui CRXSNBVZOHA; quam KDV²

¹⁵ spiritu Dei CKNBZOH; Spiritus Sancti QA

¹⁶ hec et alia CKDBZO²HA; hoc et alia N; et alia hec O

¹⁷ -eri LRSBVPZOHA; -ere CXKND

¹⁸ et add. C, om. LRXSWKNBVPZOHA

¹⁹ simplicium CKNBZOHQ; supplicium corr. fr. supplicio A

²⁰ et add. B, om. CRKNVPZOHA

²¹ fratrum CRNDBZOHA; om. K

²² iudicio CKNBZO²H; iudiciorum O?A; iudio Q?

²³ non CRKNVPZOHA; ut B

²⁴ ss K

²⁵ quod CRKNBZOHQ; quid A

108¹

Gregorius Constantino² episcopo Mediolani³ in septimo libro registri⁴. Quod ea que⁵ maledicorum hominum rumoribus sunt ficta nullomodo sunt credenda⁶

In cunctis que in hac uita⁷ aduersa⁸ proueniunt, sola est sicut nostis omnipotentis Dei districtio pensanda atque ad cor semper proprium recurrentum ut nullius⁹ ibi lingua¹⁰ implicet, ubi conscientia non accusat¹¹. Quem enim conscientia defendit¹², et liber est inter accusationes¹³, et liber¹⁴ sine¹⁵ accusatione esse non potest, si sola que interius¹⁶ addicit conscientia accuset. De uestra igitur sanctitate absit a Christianorum iudicio ea que maledicorum hominum rumoribus conficta credimus in qualicumque modulo suspicionis adduci, quia et sacri eloquii testimonium tenemus, ut mala maiora cum forsitan¹⁷ dicuntur nisi probata credi non debeant, sed citius probata ulcisci. Nam ipse qui omnia creauit et cuncta que [58ra] condidit intuetur Deus, malorum grauium ultione¹⁸ commotus ait, Clamor Sodome et Gomorre ascendit ad me. Descendo ut uideam utrum clamorem quem audiui opere compleuerint, et ulciscar, an non est ita ut sciam. Quo enim descenderet¹⁹ Deus ut que essent facta cognosceret aut quid²⁰ non is qui ubique est²¹ sciret? Sed ut nostre ignorantie exemplum discretionis daret quatinus deberemus mala grauia audita non credere ipse se dixit ad cognoscendum descendere, de quo omnibus liquet, quia et non descendens omnia sciret. Hec igitur²² dixi ut nimie esse²³ leuitatis ostenderem, si quis mala grauia²⁴ credere studeat que probari²⁵ non possunt, unde sanctitas uestra²⁶ debet mentem suam a maledicorum hominum rumoribus atque obtreptione disiungere, et sola que interne uite sunt atque ad utilitatem subditorum proficiunt cogitare.

Reg. 7.14; JE 1460; +C 11 q 3 c 52

¹ cvi K

² -antino CRSKNBVZH; -antio OQA

³ Mediolani CRNDBVZOA; Mediolanensi SH; Meolani K; ??Q

⁴ libro registri CRSKNBZOHQ; registri libro A

⁵ ss B

⁶ Quod - credenda (recipienda *after corr.* S) CXSKNDBVP; *om.* ZOHA

⁷ *om.* S

⁸ aduersa CKNBZOHQ; prouersa A

⁹ nullius CRXSKNVP; nullus B; nullius nos ZOHQA

¹⁰ lingua CRKNBZOH; linga Q; linguam A

¹¹ non acc. ss X²

¹² defendit CLRSKNBZOH; descendit X; defecit A (Quem enim – descendit *in mg.* X²)

¹³ liber est inter acc. CRXSKNBV; inter acc. liber est ZOHA

¹⁴ uel *add.* ZOHA, *om.* CRXSKNBV

¹⁵ sine CRNDBZOHA; si non K

¹⁶ -ius CRSBVZOHA; -nis X?KND

¹⁷ *after corr.* H

¹⁸ -ione CLXKNBZQA?; -ionem SOH?

¹⁹ -deret CKDBZOHA; -dit N

²⁰ *corr. fr.* quis O

²¹ est CKNBZOH; est non Q; *om.* A

²² igitur CKNBZOH; *om.* A

²³ ss Z

²⁴ grauia CKDBZOHA; *om.* N

²⁵ *corr. fr.* -are O

²⁶ sanct. uestra CRKNVPZOHA; uestra sanct. B

109¹

Idem in epistola ad Athanasium². Quod loca uel ordines non faciant nos proximos Deo³

Non loca uel ordines Creatori nostro nos proximos faciunt, sed ei nos aut merita⁴ bona iungunt aut mala disiungunt.

Reg. 7.29; JE 1475; D 40 c 4

¹ cvii K

² *corr. fr.* Anastasium V

³ Quod - Deo CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

⁴ nostra *add. and canc.* O

110¹

Ex epistola Gregorii pape ad Constantiam reginam Gallie². Quod ecclesiasticarum rerum incendia et³ depredationes pro emunitate⁴ sint emundande⁵

Cum deuotissimam dominam sciam de celesti uita atque remedio anime sue sedulo cogitare, culpam me committere uehementer existimo. si ea que pro timore omnipotentis Dei sunt suggerenda siluero, et te sanctissimam de ecclesiastica pace sedule non commonuero⁶. Nimis me Iuliani fratris et coepiscopi nostri proclamatio⁷ nuper contristauit,⁸ maxime cum uille sue uidelicet⁹ ecclesie a nequissimis predonibus¹⁰ sint depredate atque nocturnis incendiis more furum [58rb] combuste, et dum idem maligni iuxta nostri predecessoris Bonifacii decreta pro emunitate illud emendare noluerint, dum et seculi leges hec eadem ita habere uoluerint, lege uulgali¹¹ teste in qua sic scribitur, Si quis manu armata usque ad quatuor homines in uicum alterius ad maleficiendum uenerit, ille qui prior est pro illicita presumptione componat solidos¹² DCCCC¹³, sequaces uero eius unusquisque solidos¹⁴ LXXX. Si uero ibi incendium fecerint, sibi noua componant, predam uero in quadruplum restituant. Si seculi leges talem iusticiam habere uoluerint, lex diuina cur inferior esse debebit, cum in ipsius ueritatis¹⁵ presentia a Zacheo collaudatum sit si aliquem defraudaret¹⁶ ut in quadruplum restitueret? Et quia summum in rebus bonum est¹⁷ iusticiam colere, ac sua cuique iura seruare, et in subiectos¹⁸ non sinere quod potestatis est fieri, sed quod¹⁹ equum est custodiri²⁰. quod uos et diligere et omnino confidimus studere, quapropter excellentie uestre mense Nouembrio presentis anni secunda²¹ indictione

¹ cviii K

² Ex – Gallie *after* emundande ZOHA

³ et CKDBZOA; uel N

⁴ emunitate CKNBZOHQ; communitate A

⁵ emund- RXXKDBZOHQ; emundane L; emend- SN?A; ? C

⁶ -n- ss O

⁷ proclama *and lacuna* A

⁸ -s- ss C

⁹ sue uidelicet CKNBZOHQ; uideb' A

¹⁰ neq. pred. CRKNVPZOHA; pred. neq. B

¹¹ uulgali CLRXSKNBVP; uulgari S²ZOHA

¹² -idos CRXSKNDBZ; -idis H; -id' OA; *cc add. and canc.* Z

¹³ DCCCC CNDBZOHA; DCCC K

¹⁴ solidos CLXKNDP; *om.* S; sol' BV; solid' RZOA; solidis HQ

¹⁵ *repeated and canc.* Z

¹⁶ -u- ss A

¹⁷ bonum est CSKNBZOA; est bonum H

¹⁸ subiectos C²LRXSWKBVZOHA; subiectis C; subditos ND

¹⁹ ss Z

²⁰ *in mg. with fieri in text, later canc.* Z

²¹ *corr. fr.* sancta H

Petrum fratrem²² et coepiscopum nostrum²³ a gremio sancte Romane ecclesie transmittemus²⁴ ut fratribus eiusdem prouincie in unum congregatis, emunitas et presumptio et sacrilegium²⁵ canonica auctoritate et uestra regia dignitate talem terminum accipiant ne post hac membra dyaboli filii²⁶ nequam in sancta ecclesia te²⁷ etiam ibi²⁸ regnante talia presumant.

Gregory V; JL 3890; ID 13.36 as BD 11.26, insc. as here; +C 12 q 2 cc 8-9

²² ss Z

²³ nostrum CRXKNBV; *om.* ZOHA

²⁴ -emus CKDBZHA; -imus NO

²⁵ -gium CKNBZOHQ; -gum A

²⁶ filii CKDBZOHA; filii N

²⁷ te CKDBZO(*with ecclesiam add. and canc.*)HA; *om.* N

²⁸ ibi CRKNVPZOHA; sibi B

111¹

Gregorius seruus seruorum² Dei³ Venerio Caralitano. An mulier extraneo⁴ uiro nupta cognationi eius pertineat, et si eo defuncto maneat eadem cognatio⁵

Fraternitas tue sagacitati frater amande⁶ quas debeo refero grates quoniam quesisti que debuisti, iocundum me reddidisti⁷. Vnde placide ad inquisita respondeo. Sedem apostolicam consulere decreuisti, si mulier copula [58va] nuptiali extraneo uiro iuncta cognationi⁸ eius pertineat, si⁹ eo defuncto cognatio maneat eadem¹⁰, uel si sub alio uiro cognationis uocabula dissoluantur¹¹, uel si¹² suscepte soboles possint legitime ad prioris uiri¹³ cognationis¹⁴ transire copulam. Est enim uerbum Domini ualidum et forte, est durable, est perseuerabile, est immutabile¹⁵, non momentaneum, non transitorium. Ait autem¹⁶ per se ipsa ueritas, quod Deus est uerbum Dei. Celum et terra transibunt, uerba autem mea non transient¹⁷. Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam, Quamobrem relinquet homo patrem et¹⁸ matrem suam et adhaerebit uxori sue, et erunt duo in carne una. Cui non contradixit Dominus. Deinde cum ueritas oriretur¹⁹ de terra in terram et inuisibilis in humanitate apparuit, interrogatum est si licitum esset homini uxorem relinquere. Quod prohibens fieri uetuit, preter si fornicatio sola²⁰ excluderet copulam maritalem. Vnde protulit statim in medium eandem ipsam²¹ sententiam quam ante secula manens²² cum patre

¹ cviii K; cxiii D

² *in mg.* X²

³ seruus seru. Dei *om.* S

⁴ *corr. fr.* -anea K

⁵ An - eadem cognatio (*eadem cog. om.* N) CRXSKNDBVP; *om.* ZOHA

⁶ *corr. fr.* -det O

⁷ reddidisti CKNBZOHQ(*corr. fr. redi-*); reddisti A

⁸ *corr. fr.* cognatio S

⁹ si CKDBZOHA; sed N

¹⁰ maneat eadem RXSKNBVPZOHA; eadem maneat CLW (*si eo - maneat in mg.* L)

¹¹ -oluantur CRSXBVZOHA; -oluuntur KN; -oluntur D

¹² *sub add. and canc.* K

¹³ *corr. fr.* uiro Z

¹⁴ uocabula dissoluantur uel - cognationis *add. in upper mg.* K²

¹⁵ -ile CKNBOHA; -ule Z

¹⁶ autem CNDBZOHA; enim K

¹⁷ transtient Z

¹⁸ *aut add.* A, *om.* CKNBZOHQ

¹⁹ oriretur CKNBZOHQ; oriatur A

²⁰ si fornicatio (*corr. fr.* -ionis D) sola CKDBPZOHA; fornicationem solam N

²¹ eandem ipsam CRKNVPOHQ; eandem SB; ipsam eandem Z; eadem A

²² *repeated and canc.* Z

uerbum inspirauerat²³ in Adam ipse confirmans quod ipse protinus protulit homo, Quamobrem relinquet homo patrem et matrem suam et adhaerebit uxori sue, et erunt duo²⁴ in carne una. Si una caro fiunt, quomodo poterit²⁵ aliquis eorum propinquus pertinere uni si non pertinet²⁶ alteri? Quod minime fieri posse²⁷ credendum est. Nam uno defuncto in superstite affinitas non deletur, nec alia copula coniugalis affinitatem prioris copule²⁸ soluere potest. Sed neque alterius coniunctionis sobolem placet ad ipsius affinitatis prioris siquidem transire consortium pro eo quod uerbum Domini ualidum est et²⁹ forte, et ut inquiens dixit propheta, Verbum Domini manet in eternum. Et alius propheta, Quoniam ipse dixit et³⁰ facta sunt, ipse mandauit et creata sunt³¹. Statuit ea in seculum seculi, preceptum³² posuit [58vb] et non preteribit. Nam potest per uerbum suum atque preceptum efficere duo in carnem unam. et masculinum et feminam qui innumeram multitudinem sexus utriusque non destitit secum facere unum, sicut per se³³ ueritas dixit,³⁴ Non pro his tantum rogo sed pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut unum sint sicut tu Pater in me et ego in te et ipsi in nobis unum sint. Si quis temerario ausu et sacrilego in defuncto querit³⁵ propinquitatem, uel sub altero affinitatis uocabulo³⁶ dissipare uel susceptam sobolem alterius copule credens legitime sociari³⁷ propinquitatis prioris, hic negat Dei uerbum ualidum esse uel forte. Et qui tam facile uel tam uelociter querit dissoluere hic non credit uerbum Dei³⁸ manere in eternum. Confice terram ex quattuor locis a se distantibus magna intercapedine et confectam et conglutinatam finge cuiuscumque figure³⁹ uel immensitatis corpus uolueris.

JE+1937; AL 10.35; ID 9.38 as here; IP 7.68; C 35 q 10 c 1

²³ -auerat CKDBZOHA; -auit N

²⁴ duo CKNBZHA; *om.* O

²⁵ poterit CKNBZO²HQ; *om.* OA

²⁶ -net CXSKND; -neat LRWBVZOHA

²⁷ fieri posse CRXKNVZOHA; posse fieri SB

²⁸ copule CKNBOHA; corpule Z

²⁹ et CRXSKNBVZ²; *om.* ZOHA

³⁰ et CKNBZOHQ; *om.* A

³¹ sunt CKNBHQA; *om.* ZO

³² p. *ss* O

³³ per se sicut *marked for reversal* O

³⁴ dixit CRXSBZOHA; dicit KND

³⁵ *corr. fr.* -in O

³⁶ -ulo CL²XSKND; -ula LRWBVZOHA

³⁷ sociari CSKNBZO²H^{*}; *om.* OA

³⁸ Dei CXKNBV; (Dei uerb. S); Domini ZOHA

³⁹ cuiuscumque figure *in mg.* X²

112¹

Idem² Felici Mesane³ ciuitatis episcopo. ⁴ Ne quis fidelium propinquam sanguinis sui usque ad septimum numerum parentele sibi copulet⁵ matrimonio⁶

Hec salubriter cauenda⁷ sanccimus ne quis fidelium propinquam sanguinis sui usquequo affinitatis liniamenta⁸ generis⁹ successione cognoscuntur¹⁰ matrimonio

¹ cx K; cxiiii D

² Idem CRXSKNBV; Gregorius ZOHQA

³ -ane CKNBZOHQ; -anie A

⁴ Idem - episcopo *as first line of text* OHQA

⁵ *in add.* N (*om.* CKDB)

⁶ Ne - matr. CRXSKNDBV; *om.* ZOHA

⁷ cau- CRKNVZOHA; can- B

⁸ *corr. fr.* lan- Z

⁹ generis CRKNVZOHA; *om.* B

sibi¹¹ desideret copulari¹² sed sicut a maioribus nostris definitum est ita modis omnibus obseruetur, quoniam usque ad septenarium numerum parentele nunquam ulli¹³ copulam contrahere licentiam damus. His uidelicet qui ex patre et matre consanguinitatis parentela descendunt. Qui autem et que in quarto¹⁴ gradu coniuncti inuenti fuerint, separentur quoniam scriptum est, Omnis homo ad proximam sui sanguinis non¹⁵ accedat, ut reuelet turpitudinem eius. Et iterum, Anima que fecerit¹⁶ quippiam [59ra] existis¹⁷, peribit de medio populi sui. Sane quibus coniunctio interdicitur¹⁸ illicita habebunt ineundi melioris coniugii libertatem.

Recte (in pt) C. Toledo II c 5, as BD 7.6; ID 9.42 as BD; AL 10.33 as Greg.I; Pol. 6.4.30 as AL; C 35 q 8 c 2

A I. LVI [GREGORIUS IUNIOR]

1

Decretum sanctissimi¹⁹ Gregorii iunioris. De non ducendis Deo deuotis mulieribus²⁰ et presbitera et dyacona et monacha et commatre spirituali et fratris uxore et nepte et nouerca²¹ uel nuru et consobrina et de propria cognatione nata uel quam cognatus habuerit et uidua furata et uirgine furata et de his qui ariolos uel aruspices uel incantatores obseruauerint, uel phylacteriis usi fuerint²²

Deo fauente sollicitudine nimia anime²³ quiori mente diuino iuuamine freti pro salute ommnium studere debemus ut inconfuso²⁴ uultu non de fraude cuiusquam percussu²⁵ assistere eterno iudicio mereamur et uocem audire²⁶ inquietem²⁷, Euge serue bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Hinc namque est²⁸ quod ingemiscens dico, quia populi Christiani aliquos per prouinciam Italicam hanc commorantes audio temere contra catholicam fidem et patrum statuta uenire²⁹, ita ut Deo sacratas feminas ducere presumant mulieres³⁰, et proprias in coniugio sociant. Quod opportunum est spirituali³¹ amputari mucrone, atque si uestre placet sanctitati radicitus euelli ne³² seges³³ boni agricolae zizaniorum³⁴ horrentibus fructectis sordescat. ET INFRA. Si quis presbiteram³⁵ duxerit in coniugio anathema

¹⁰ *corr. to* -antur B

¹¹ sibi CKNBOHA; *om.* Z

¹² -ri ss Z

¹³ nunquam ulli CRXKNBV; nunquam illi S; nulli unquam ZOHA

¹⁴ uel in quinto *add.* C²LWVA, uel quinto *add.* RBZOH, *om.* CXSKND

¹⁵ non CKNBZOHQ; *om.* A

¹⁶ fecerit CKNBZOHQ; peccauerit A

¹⁷ *obscurely altered* Z

¹⁸ interdicitur CKNBZOHQ; interciditur A

¹⁹ sanctissimi CRSKNVZOHA; sancti B

²⁰ Decretum – mulieribus *om.* D

²¹ et nep. et nou. CRNBV; et nou. et nep. K

²² et presbitera - fuerint CLRXSWKNBV; *om.* DZOHA

²³ *lacuna follows* CK; *after corr.* SB; an' W

²⁴ *corr. from* -usio K

²⁵ -ulsi LRXSWNB; -ulsi CS²KDZOHA; -ussi V

²⁶ uoc. aud. CRKNVZOHA; aud. uoc. B

²⁷ inquietem CR?SKNVOHA; inquietem BZ

²⁸ est CKNBZOH; *om.* QA

²⁹ uenire CXSKNBV; *om.* ZOHA

³⁰ mulieres CKDBZOHA; *om.* N

³¹ *corr. fr.* sociali V

³² ne CKNBZOHQ; nec A

³³ seges CKDBZOHA; segetes N

³⁴ mixta (*corr. from* mita A) *add.* ZOHQA, *om.* CXSKNBV

³⁵ -eram CNDBZOHA; -eriam K

sit. Et responderunt omnes tercio anathema sit³⁶. Si quis dyaconam duxerit in coniugio anathema sit, et responderunt omnes tercio anathema sit³⁷. Si quis monacham quam Dei ancillam appellant in coniugio [59rb] duxerit, anathema sit. Et responderunt omnes tercio, anathema sit³⁸. Si quis commatrem spiritualem in coniugio duxerit. anathema sit. Et resp³⁹. Si quis fratris uxorem in coniugio duxerit, anathema sit. Et resp⁴⁰. Si quis neptem⁴¹ suam in coniugio duxerit⁴², anathema sit. Et resp⁴³. Si quis nouercam uel⁴⁴ nurum⁴⁵ suam in coniugio duxerit⁴⁶, anathema sit. Et resp⁴⁷. Si quis consobrinam duxerit uxorem. anathema sit⁴⁸. Et resp⁴⁹. Si quis de propria cognatione uel⁵⁰ quam cognatus habuit duxerit uxorem, anathema sit⁵¹. Et resp⁵². Si quis uiduam furatus fuerit in uxorem uel consentiens ei⁵³, anathema sit⁵⁴. Et resp⁵⁵. Si quis uirginem nisi desponsauerit⁵⁶ furatus fuerit in uxorem uel consentiens ei, anathema sit. Et resp⁵⁷. Si quis ariolos⁵⁸, aruspices uel incantatores obseruauerit aut phylacteriis⁵⁹ usus fuerit, anathema sit. Et responderunt⁶⁰ omnes tercio anathema sit.⁶¹
C. Rome 721; H 754 a-b, Proem and cc 1-12, M 1140-1; ID 1.139, 8.149-50 (as BD 9.11-12), 9.19, 9.58-60 (as BD 7.22-24), 11.1; IP 6.129, 6.54, 7.57

³⁶ Et resp. – an. sit *in mg.* H

³⁷ Si quis diaconam – an. sit *in bottom mg.* R²

³⁸ Et responderunt omnes tercio, anathema sit RXSZOH; Et resp. CKV; Et r. a. s. N; Et r. D; Et resp. ut supra B; *om.* QA

³⁹ anathema sit *add.* X, a. s. *add.* N, omnes tercio anathema sit *add.* ZOHA, *om.* CRSKDBV

⁴⁰ anathema sit *add.* X, omnes tercio anathema sit *add.* ZOHA, *om.* CLRSKNBV

⁴¹ neptem CKNBZOHQ; eptem A

⁴² in con. dux. CKBZOA; d. N; dux. in con. HQ

⁴³ anathema sit *add.* X, omnes tercio anathema sit *add.* ZOHA, *om.* CLRSKNBV

⁴⁴ uel CRXSKNBV; aut ZOHA. neptem vel *ss* V²

⁴⁵ *corr. fr.* nutrum O

⁴⁶ in con. dux. CSKDBZOQA; d. N; dux. in con. H

⁴⁷ anathema sit *add.* X, omnes tercio anathema sit *add.* ZOHA, *om.* CLRSKNBV

⁴⁸ sit CKBZOH; s. N; *om.* A

⁴⁹ Si quis consobrinam – Et rep. *in mg.* X; omnes tercio anathema sit *add.* ZOHA, *om.* CLRXSKNBV

⁵⁰ *ss* C; *in mg.* Z

⁵¹ sit CKBZOH; s. N; *om.* A

⁵² anathema sit *add.* X, omnes tercio anathema sit *add.* ZOHA, *om.* CLSKNBVP

⁵³ vel cons. ei *in mg.* L²S

⁵⁴ sit CKNBZOH; *om.* A

⁵⁵ anathema sit *add.* X, omnes tercio (tercio omnes O) anathema sit *add.* ZOHA, *om.* CLRSKNBVP

⁵⁶ desponsauerit CKNBZOH; desponsarit Q; desponsa habuit A

⁵⁷ anathema sit *add.* X, omnes tercio anathema sit *add.* ZOHA, *om.* CLRSKNBVP. Si quis uirg. – resp. *in mg.* V

⁵⁸ uel *add.* N, *om.* CKDBZOH

⁵⁹ -c- *ss* O

⁶⁰ respondens O

⁶¹ Explicit *add.* XS

A 1. LVII [GREGORIUS SECUNDUS]

- i. Quod qui aduersando misso pape eius laborem prepedierit excommunicetur
- ii. De presbiteris ab incognitis² ordinatis
- iii. De baptizatis a paganis
- iiii. De his qui patrem³, matrem, fratrem aut sororem occiderint
- v. Vt quotiens episcopus consecratur⁴, cum consecratore⁵ conueniant duo uel tres episcopi

¹ capitulatio *om.* ZOHQA; *in* CLRXSWKNDBVP

² -co- *ss* C

³ uel *add.* N, *om.* CRKDBV

- vi. Ne confirmatus iterum confirmetur
vii. Quod non sit suscipiendus in ordinem sacerdotis qui a non catholicis
eligitur
viii. Vt omnis ordo ecclesiasticus suis nitatur rectoribus

⁴ *corr. fr.* -etur B

⁵ consecratore CRNDBV; insecratore K

1¹

*Gregorius secundus uniuersis. Quod qui aduersando misso pape eius laborem
prepedierit excommunicetur²*

Si quis uero³ quod non⁴ optamus aduersando Bonefacio⁵ misso nostro prepedire
conatus fuerit laborem, aut contrarius extiterit ministerio sibi⁶ credito,
successorumque eius eundem laborem intrantium ex sententia diuina anathematis
uinculo percellatur, ac⁷ perpetue dampnationi subiaceat.

Gregory II; JE 2160; M1149d; Mon. Mog. 18; CB Bonif. 2; ID 6.116

¹ *No cap. nos. throughout this section* K

² Quod - exc. CRXSKNBVP; *om.* ZJOHQ

³ quod uero *repeated and canc.* Z

⁴ *ss* J

⁵ Bonefacio CRXSKNBVO²H*; bone facio P; Bonefitio JO; beneficio ZQA

⁶ ministerio sibi CKNBZJOHQ; sibi ministerio A

⁷ ac CKDBZOHA; nunc N

2

Idem¹ Bonefacio presbitero. De presbiteris ab incognitis ordinatis² [59va]

Presbiteros³ quos ibidem repperisti⁴ si incogniti fuerint uiri illi a quibus sunt⁵
ordinati, et dubium est eos episcopos fuisse annon qui eos ordinauerunt. Si bone
actionis et catholici uiri sunt presbiteri ipsi et in ministerio Christi omnique lege
sancta⁶ edocti a patre uel episcopo suo benedictionem presbiteratus suscipiant et
consecrentur et sic⁷ ministerio sacro fungantur.

Gregory III; JE 2251; M 1160a; Mon. Mog. 38; CB Bonif. 3; ID 6.117; D 68 c 2

¹ Idem CRXSKNBVP; Gregorius ii ZJOHQ

² De - ord. CRXSKNBVP; *om.* ZOHQA

³ quoque *add.* KND, *om.* CRXSBVZOHQA

⁴ repperisti CKNBOHA; peperisti Z

⁵ *ss* H

⁶ sancta lege *marked for reversal* O

⁷ in *add. and canc.* B

3¹

Idem² Bonefacio episcopo. De baptizatis a paganis³

Quos a paganis⁴ baptizatos esse asseruisti, si ita habetur ut denuo baptizes in
nomine Trinitatis mandamus.

Gregory III; JE 2239; M 1154c; Mon. Mog. 28; CB Bonif. 15a; ID 11.91a; De cons. D 4 c 52

¹ CLRXSWKNBVP *as here*; ZJOHQ *insert 1.58.1 (CB Bon. 12c) below*

² Idem CRXSKNBVP; Gregorius ii ZJOHA

³ De - pag. CRXSKNBV (*om.* ZOHA)

⁴ *corr. fr.* -anos O

4

De his qui patrem, matrem, fratrem aut¹ sororem occiderint²

De his uero dicimus qui³ patrem⁴, matrem, fratrem aut sororem occiderint ut toto⁵ uite sue tempore corpus non suscipiant dominicum, nisi temporis sui exitu pro uiatico. Abstineant enim se et a carnis commestione et potu uini donec aduixerint⁶, ieiuent secundam et quartam et sextam feriam⁷ ut sic⁸ possint deflentes diluere commissum scelus.

Gregory III; JE 2239; M 1154d; Mon. Mog. 28; CB Bonif. 15b (pt 1); ID 10.179; below 3.20.57

¹ aut CKDB; om. N

² De - occ. CRXSKNBVP; Item ZJOHQA

³ corr. fr. quia Z

⁴ et add. JA, om. CKNBZJ²OHQ

⁵ toto CKNBOHA; tanto Z

⁶ et add. V

⁷ et sextam feriam RXSKNBVPZOHA; feriam et sextam CLW. donec – feriam in mg. V

⁸ sic CRKNBZOHQ; su and lacuna A

5

Vt quotiens episcopus consecratur, cum consecratore conueniant duo uel tres episcopi¹

Vt quotiens episcopum consecraueris, duo uel tres conueniant tecum episcopi ut Deo sit gratum quod geritur², ut eis conuenientibus ipsisque³ presentibus eum consecres.

Gregory III; JE 2239; M 1155a; Mon. Mog. 28; CB Bonif. 15b (pt 2)

¹ Vt - episcopi CRXSKNBVP; Item ZOHA

² quod ger. repeated and canc. Z

³ -que CRKNVZOHA; om. B; ipsiusque P

6

Ne confirmatus iterum confirmetur¹

De homine qui a pontifice confirmatus fuerit, denuo illi talis reiteratio prohibenda est.

Gregory II; JE 2174; M 1158b; Mon. Mog. 27; CB Bonif. 16a; ID 1.304; IP 6.126; De cons. D 5 c 9

¹ Ne - conf. CRXSKNBV; Item ZOHA

7

Idem Mediolanensibus¹. Quod non sit suscipiendus in ordinem sacerdotis qui a non² catholicis eligitur³

Nos in hominem⁴ qui non a catholicis eligitur nulla prebemus ratione consensum nec si alicuius usurpatione factum fuerit in locum uel ordinem illum sacerdotis suscipimus.

Gregory I; Reg. 11.6; JE 1796; CB Varia 2.48; Dd 1.200; +C 9 q 1 c 6

¹ Idem Mediolanensibus CRXSNBV²P; om. KV; Gregorius Mediolanensibus (Mediolansibus A) ZOHA

² a non CRS²BVP; non a XKND

³ Quod - eligitur CRXSKNDBVP; om. ZOHA

⁴ -inem CKNBZOH; -ine QA

8

*Idem*¹ *ad Rusticum monachum. Vt omnis ordo ecclesiasticus suis nitatur rectoribus*²

In apibus princeps unus³ est. Grues unam [59vb] sequuntur ordine litterato, imperator unus, iudex unus prouincie. Roma ut⁴ condita duos fratres simul⁵ reges habere non potuit et parricidio dedicatur. In Rebecce utero Esau et Iacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum episcopi, singuli archipresbiteri, singuli archidiaconi, et omnis ordo⁶ ecclesiasticus suis rectoribus nititur.

Recte Jerome ep. 125; CB Varia 2.85 (Jerome); ID 5.356 (Jerome); +C 7 q 1 c 41 as Idem [sc Greg. I]

¹ *Idem* CRXSKNBVP; Gregorius ZOHA

² Vt - rect. CRXS(*before* Idem)KNBVP; *om.* ZOHA

³ princ. unus CRKNVPZOHA; unus princ. B

⁴ ut CKNBOHA; autem Z

⁵ simul CRKNVPZOHA; similes B

⁶ ordo CKNBZOHQ; *om.* A

A 1. LVIII BONEFACIUS¹

- ²i. Quod de adulterina et luxuriosa commixtione meretricum nascantur³ degeneres et ignobiles populi et libidine furentes
- ii. De eo quod⁴ sacramento constrictus fuit quod et⁵ iustis⁶ adiutor fieret, et a⁷ communione sacerdotum falsorum et seductorum abstinere nec abstinere potuit

¹ *mg* CW; *text* LRXSKNBV

² *capitulatio om.* ZOHA; *in* CLRXSWKNDBVP

³ -antur CRKDBV; -untur N

⁴ quod CRKDB; qui N

⁵ quod et CLRSDB; quo et K; ut N

⁶ iustis CRNDB; iustius K

⁷ a CKNV; *om.* B

1¹

*Bonefacius martyr regi Anglorum. Quod de adulterina et luxuriosa commixtione meretricum nascantur*² *degeneres et ignobiles populi et libidine furentes*³

Si enim gens Anglorum sicut per istas prouincias diulgatum est et nobis in Francia⁴ et in Italia improperatur et ab ipsis paganis improperium⁵ est spretis⁶ legalibus conubiis adulterando et luxuriando ad instar Sodomitane gentis fedam uitam uixerit⁷, de tali commixtione meretricum estimandum est⁸ degeneres⁹ populos et ignobiles et furentes libidine fore procreandos, et ad¹⁰ extremum¹¹ uniuersam plebem ad deteriora¹² et ignobiliora¹³ uergentem et nouissime nec in bello seculari fortem nec in

¹ *here* CLRXSKNBVP; *after* 1.57.2 *above* ZJOHQA

² -antur CKDBV; -untur N

³ Bon. - Angl. Quod - fur. CRXSKNBVP; Regi Anglorum Bonefacius martyr ZJOHA

⁴ *in* Francia CKNBZJO²HQ; *infantia* OA

⁵ *improperium* CKNBZJOHQ; *imperium* A

⁶ *spretis* CRSKD²BZO²HQA; *sumptis* ND; *spetis* O

⁷ *corr. fr.* diu- Z

⁸ *om.* K (*in* ND)

⁹ -eres CKNBZHA; -eris O

¹⁰ *ad* CKNBZJOHQ; *om.* A

¹¹ -mum CKNBZJOHQ; -mam A

¹² -ora CKNBZOQA; -ioria H

¹³ *ignobiliora* CRSKNVPZ²JO²HQ; *innorabilia* (-ra- *later canc.*) B; *ignobilia* ZOA

fide stabilem et¹⁴ nec honorabilem hominibus nec Deo amabilem¹⁵ esse uenturam sicut aliis gentibus Hyspanie et¹⁶ Prouincie et Burgundionum¹⁷ populis contigit, que sic a Deo recedentes fornicatae sunt, donec iudex talium criminum ultrices¹⁸ penas per ignorantiam legis Dei et per Sarracenos uenire et seuire permisit.

Mon. Mog. no. 59; CB Bonif. 12c; ID 8.224; +D 56 c 10

¹⁴ et CRSKD²BVZOHA; *om.* ND

¹⁵ nec honorabilem – amabilem *in mg.* X²

¹⁶ et LRXSWKNBVPZJOHA; *om.* C

¹⁷ -ionum CKNBZJOHQ; -ianum A

¹⁸ ultrices CRKDBZOHA; ultores N

2

Idem¹ Bonifacius martyr Zacharie pape. [60ra] De eo quod² sacramento constrictus fuit quod et³ iustis adiutor fieret et a communionem sacerdotum falsorum et seductorum abstineret nec abstinere potuit⁴

Antecessor⁵ et enim predecessoris uestri⁶ uenerande memorie⁷ Gregorius dum me indignum ordinauit, et ad predicandum uerbum fidei⁸ Germanicis gentibus misit sacramento me constringit⁹ ut canonicis et iustis episcopis et presbiteris in uerbo et facto in consensu astipulator et adiutor fierem. Hoc autem cum diuina gratia implere studui, falsos autem sacerdotes hypochritas et seductores populorum uel corrigerem ad uiam salutis uel declinarem et abstinere¹⁰ a communionem ipsorum, quod¹¹ ex parte seruauit et ex parte custodire et¹² implere non potui, et spiritualiter impleui sacramentum¹³, quia in consensum et in consilium illorum¹⁴ non uenit anima mea, corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui. Dum uenissem ad principem¹⁵ Francorum cogente ecclesiarum necessitate¹⁶ tales ibi repperi quales nolui. Sed tamen in sancta communionem corporis Christi illis¹⁷ communicauit.

Mon. Mog. no. 79; CB Bonif. 17; ID 2.95; below 3.2.11; C 11 q 3 c 104, of which all after implere non potui was added later

¹ Idem CLRXSWKNBV; *om.* ZOHA

² quod CRSWKDB; qui N

³ quod et RXSWDBVP; quod C; qui et L; q' et K; ut N

⁴ De - potuit CRXSWKNBVP; *om.* ZOHA

⁵ Antecessor CL²RNDBZOHA; Ante successor L; Intercessor K

⁶ uestri CSWD²VZOA; nostri LRXKNDBPH

⁷ uen. mem. CRDBZOHA; mem. uen. KN

⁸ ss H

⁹ constringit CKNBZOH; construxit QA

¹⁰ -erem CKNBZOHQ; -ere A

¹¹ et *add.* SKNDV², *om.* CRXBVZOHA

¹² et CRXSKN²VPZOHA; non N; *om.* B; uel B²

¹³ sacramentum CKNBZO²HQ; sacramentom O; sacratum A

¹⁴ illorum CRXBZOHA; eorum SKND

¹⁵ -ci- ss K

¹⁶ cum *add.* ZOHA, *om.* CRXSKNBV

¹⁷ non *add.* V²ZOHA, *om.* CRXSKNBV

A 1. LIX ZACHARIAS

- i. Ad eius dicta respondens
ii. De libero si ancillam duxerit

¹ capitulatio in LRXSWKNBVP; *om.* CZOHQA

Zacharias papa Bonefacio martiri. Ad eius dicta respondens¹

Quod predecessor noster beate memorie Gregorius huius sedis apostolice presul dum ad² predicandum uerbum euangelii tuam misisset fraternitatem in Germanie partibus et gentibus illis paganis uerbo pollicitationis ante esse munitam ita³ ut orthodoxos⁴ episcopos, presbiteros uel quoscumque⁵ repperire potuisses in uerbo exhortationis perfectos amplius confirmares, et eis communicares, quod et factum est. Si quos uero seductores episcopos aut pseudopresbiteros⁶ uel quoscumque⁷ a recto fidei tramite deuiantes repperisses nulla⁸ tibi cum eis esset communio, quod te Deo solante⁹ usque ad presens spiritualiter¹⁰ seruasse confessus¹¹ es¹². Vel si omnino propter¹³ principalem et humanum fauorem gentis Francorum dum ad eos accessisses corporaliter abstinere non¹⁴ ualuisti, cogente necessitate ecclesiarum Dei, et tamen in eorum consilio et consensu communionis anima tua non est coinquinata, itaque propter hoc quod cum eis conuersatus es non consentiens iniquitate eorum nullum tibi est detrimentum coram Deo.

JE 2291; M 1170 b-c; Mon. Mog. no. 80; CB Bonif. 7; ID 2.96; C 11 q 3 c 105

¹ Ad - respondens CLRXSWBVP; om. KNZOHA

² om. with erasure W

³ ita CWKNBZOHQ; om. A

⁴ -h- ss O

⁵ quoscumque CLRSWKNBV; quos X; quosque ZOHA

⁶ pseudo- V; corr. fr. pseudosp- O

⁷ quoscumque CSKN; quosque LRXWBVPZOHA

⁸ iam add. N, om. CWKBZOHA

⁹ solante CLSW²DHQA; solatiantie RXSK²BVPZO; solatia K; iuuante N

¹⁰ corr. fr. -uale V

¹¹ confessus CSWKNBVZHA; conuersus OQ

¹² om. Q

¹³ ss V

¹⁴ non C²LRS²WK²D²BVPZOHA; om. CXSKND

2

Zacharias papa. De libero si¹ ancillam duxerit². In epistola Francis et³ Gallis directa inter cetera⁴ sic ait

Si quis liber ancillam in matrimonio acceperit, non habet licentiam dimittere eam si prius consensu amborum⁵ coniuncti sunt, excepta causa fornicationis, sed una lex deinceps erit per omnia et uiro et femine.⁶

JE +2305; ID 8.53 var.; +C 29 q 2 c 2

¹ si CRWKDBV; qui N

² De - dux. CRXSWKN(after ait)DBVP; om. ZOHA

³ et CRWNDBVZOA; om. K

⁴ -era CLRXSKNBVZOHA; -eras W

⁵ amborum CWKNBZO²HQ; om. OA

⁶ Explicit add. XS

A 1. LX LEO QUARTUS¹

- ²i. Quod patrum instituta intacta conseruanda sint³
ii. An hi qui columbas in templo uendunt in ordine penitentiam agere debeant, an extra ordinem, et sacerdotalem fieri gradum

¹ Capitula Leonis quarti S

² capitulatio in CLRXSWKNDBVP; om. ZOHQA

³ sint LRXWKNBVP; sunt CS

- iii. Quod non sit dampnandus episcopus nisi aut ante legitimum numerum episcoporum qui fit per duodecim episcopos aut probata sententia per lxxii idoneos testes
- iiii. Quod unaqueque parroechia regenda sit sub prouisione episcopi
- v. De eulogiis
- vi. De eo qui plures ecclesias tenet
- vii. Quod decime tantum debeantur ubi sacrosancta dantur baptismata
- viii. Quod abstinendum sit ab esu carnum quarta feria et sexta
- ix. Per que decreta iudicare debeant episcopi
- x. Quod sortes per quas in Britannia iudicabant⁴ dampnate sint
- xi. De Colone facto episcopo mandato imperatoris et imperatricis
- xii. Quod nulli orthodoxorum penitentiam sustinenti liceat soluere legitimum coniugium
- xiii. De eodem
- xiiii. Quod contra patrum censuras existit secularis homo qui presbiteros ab ecclesiis in quibus sunt denominati expellit
- xv. Vt contra inimicos fidei uiriliter agere studeat [60va]
- xvi. Quod Franci semper uictores extiterunt
- xvii. Quod ei qui⁵ in certamine belli contra inimicos fidei fideliter mortuus fuerit⁶ regna celestia non negabuntur
- xviii. Quod inter eos statutum fuit quod electio Romani pontificis iuste et canonicè fieri debeat
- xviii. De sacerdote pro quo alii sacerdote oculi fuerunt eruti
- xx. Quos deprecatus fuit quatinus Coloni dyacono Reatinam ecclesiam ad regendum concederent, ut eorum accepta licentia ibidem eum consecrare ualeret episcopum
- xxi. Quod non sit defensandus⁷ qui uiuentis locum non timuit usurpare
- xxii. Quod si papa inutilis iudicetur, ecclesia tamen non inutilis⁸ uocatur
- xxiii. De eo quod si quid incompetenter egit illius et missorum suorum iudicio emendare⁹ uelit¹⁰.

⁴ -bant CRWNDBV; -ate K

⁵ qui CRWNDBV; om. K

⁶ fuerit LRXSWKNBVP; fuerint C

⁷ defensandus CRXKNBVP; defendendus LW

⁸ eccl. tamen non (ss D) - inut. CRWKDB; tamen eccl. inut. non N

⁹ iud. em. RXSKNBVP; em. iud. CLW

¹⁰ corr. fr. euelit R

1

Ex registro Leonis¹ quarti Coloroth archiepiscopo et Bertulfo². Quod patrum instituta intacta conseruanda sint³

Ideo⁴ permittente Domino pastores hominum⁵ sumus effecti ut quod patres⁶ nostri siue in sanctis canonibus siue in mundanis affixere legibus excedere minime⁷

¹ papa *add. and canc.* Z

² et Bertulfo CXSKN; et Berthofo L; et Berchtolfo W; et Bertulfo RBVPZO²HQ; om. OA

³ Quod - sint (sunt N) CRXSWKNBVP; om. ZOHA

⁴ Deo X

⁵ hominum CWKNBZO²HQ; om. OA

⁶ corr. fr. partes O

⁷ ss W

debeamus⁸. Contra quippe eorum saluberrima agimus instituta, si quod ipsi diuino statuerunt consulto intactum⁹ non conseruamus.

JE 2609; CB Leo IV 14; Ep. Leo 592 no. 14; ID 4.186; +C 25 q 1 c 16

⁸ *corr. fr.* -emus H

⁹ -tum CXSWKNBV; -ta ZOHA

2

Idem episcopis Britannie. An hii¹ qui columbas² in templo uendunt in ordine penitentiam agere debeant, an extra ordinem et sacerdotalem fieri gradum³

Requiritis de his⁴ qui turpissimo lucro columbas in templo Domini uendere non pertimescunt, et sui acta improba temeritate Symonis heresi coniungentes utrum possint in ordine penitentiam agere an⁵ tantummodo extra ordinem et sacerdotalem fieri gradum. Quod nos quidem conuictis⁶ et tam detestabile nefas quod iam multis est dampnatum conciliis peregrisse noscuntur, nulla possumus penitentia⁷ subuenire et tot spiritualibus patribus obuiare. Sed in illorum patrum [60vb] me sententia conuenire omnibus certum sit.

JE 2599; CB Leo IV 16a; Ep. Leo 593 no. 16(2); ID 5.115; +C 1 q 7 c 5

¹ hii CRWKDB; *om.* N

² columbas CRWNDBV; columnas K

³ An - gradum CRXSWKNBVP; *om.* ZOHA

⁴ his CRSW(de his *repeated*)KNBVHA; iis ZQO

⁵ an CRXSWKNBV; aut ZOHA

⁶ quidem conuictis CRSWKNDVZOHA; qui conuicti sunt K²; quidem conuicti B; quidem coniunctis P

⁷ poss. (-imus S) pen. CRXSWKNBVP; pen. poss. ZOHA

3

Quod non sit dampnandus episcopus nisi aut¹ ante legitimum numerum episcoporum qui fit per duodecim episcopos aut probata sententia per lxxii idoneos testes²

Nullam dampnationem episcoporum esse unquam censemus³ nisi aut ante legitimum numerum⁴ episcoporum⁵ qui fit per duodecim episcopos, aut certe probata sententia per lxxii idoneos testes, qui tales sint qui et accusare possint et prius ad sacra Christi quattuor euangelia⁶ sacramenta prestant quod nil falsum depromant, sicut nobis beatus Silvester tradidit et Romana sancta tenere uidetur⁷ ecclesia. Et⁸ si inter eos quos dampnandos esse dixerint homines fuerit episcopus qui suam causam in presentia Romane sedis episcopi⁹ petierit¹⁰ audiri, nullus super illum definitiuam¹¹ presumat dare sententiam sed omnino eum audiri¹² decernimus.

JE 2599; CB Leo IV 16b; Ep. Leo 593-4 no. 16(4); ID 5.116; +C 2 q 4 c 3

¹ aut LRWKNBVP; *om.* CRXS

² Quod - testes CLRXSWKNBVP; Item ZOHQ(*mg.*)A

³ *corr. fr.* cence- W

⁴ *ss* O

⁵ episcoporum CWKD²BVZOHA; *om.* ND

⁶ quat. euan. CRWKNVPZOHA; euan. quat. B

⁷ ten. uid. CRXSWBVOHA; uid. ten. KNDFZ

⁸ Et CRWKDBZOHA; At N

⁹ episcopi CWKNBZOHQ; *om.* A

¹⁰ *corr. fr.* pac- O

¹¹ finitimam V

¹² -iri CRXSWKNBV; -ire ZOHA

4

Quod unaquaque parroechia regenda sit sub prouisione¹ episcopi²

Regenda est unaquaque parroechia sub prouisione ac tuitione episcopi³ per sacerdotes uel ceteros⁴ clericos⁵ quos ipse cum Dei timore preuiderit⁶ cui iure pertinere uidetur, et circumire ut sibi necessarium uisum fuerit⁷ ecclesiastica utilitate cogente.

JE 2599; CB Leo IV 16c; Ep. Leo 594 no. 16(5); +C 10 q 1 c 4

---

¹ lacuna follows in W

² Quod - ep. CRXSWKNBVP; Item ZOHA

³ ac tuit. ep. RXSKNBVPZOHA; ep. ac tuit. CW; ep. aut tuit. L

⁴ ss B

⁵ -icos CSWKNBZOQA; -icorum H

⁶ -erit CLRXSKNBZOHA; -erint W

⁷ fuerit CLRXSKNBZOHA; fuit W

5

De eulogiis¹

De eulogiis ad sacra concilia deferendis nichil inuenimus a maioribus terminatum, sed sicut unicuique presbitero placuerit. Nam si constitutum² fuerit illo in³ tempore benedictiones affere, forsitan minus libenter ad synodos occurrant⁴ magis uenire detrectet. Que non sunt ut arbitror rationabiliter requirende nec ultro delate respuende⁵.

JE 2599; CB Leo 16d; Ep. Leo 594 no. 16(6); +D 18 c 8

---

¹ De eulogiis CRXSWK(ulo-)NBV; Item ZOHA

² -tu- ss O

³ illo in CRXSKNBVZOHA; in illo LW

⁴ -ant CRWKDBZOHA; -unt N

⁵ nec ultro delate resp. *in mg. Z*

6

De eo qui plures ecclesias tenet¹

Ecclesias qui plures retinet una quidem titulata, alie uero² sub commendatione tenende sunt.

JE 2599; CB Leo IV 16h; Ep. Leo 595 no. 16(11); C 21 q 1 c 3 var.

---

¹ De - tenet CRXSWKNBV; Item ZOHA

² uero CRWNDBZOHA; *om. K*

7

Quod decime [61ra] tantum debeantur ubi sacrosancta dantur baptismata¹

De decimis² iusto ordine non tantum nobis sed et maioribus uisum est plebibus tantum ubi sacrosancta dantur baptismata deberi.

JE 2599; CB Leo IV 16i; Ep. Leo 595 no. 16(12); ID 3.151 as end of ep. Gelasii; Dd 3.63 (var.); C 16 q 1 c 45

---

¹ Quod - baptismata CRXSWKNBV; Item ZOHA

² decimis CWNDBZOHA; lacuna K

8

Quod abstinentum sit ab esu carniū quarta feria et sexta¹

---

¹ Quod - feria et sexta (et sexta feria SV) CRXSWKNBV; Item ZOHA

De esu carniū est apud nos uetustissima et non improbanda traditio semper tenenda, ut a cene termino que fit in principio² noctis quarte ferie que lucescit in quarta feria usque in diluculum quinte ferie et similiter a cena noctis sexte³ ferie pertenditur⁴ non imperite⁵ ieiunatio usque ad Sabbati lucem uel quantum⁶ de diei parte⁷ aliquis ieiunare maluerit uel debuerit.

JE 2599; CB Leo IV 16k; Ep. Leo 595 no. 16(13); De cons. D 3 c 11

² -r- ss O

³ sexte CRWNDBVZOHA; quinte K

⁴ pert- CRWKNBOH; perp- Z; prot- QA

⁵ per *add. and canc.* O

⁶ quantum CRWKDBZOHA; quartum N

⁷ in mg. C

9

Per que decreta iudicare debeant episcopi¹

De libellis² et³ commentariis aliorum non conuenit aliquem⁴ iudicare et sanctorum conciliorum canones relinquere uel decretalium regulas id est qui habentur apud nos simul cum illis in canone, et quibus in omnibus ecclesiasticis utimur iudiciis, id est apostolorum⁵, Nicenorum⁶, Aquiranorum, Neocesariensium, Gangrensiū, Antiochensium, Laodicensium, Calcedonensium, Sardicensium⁷, Carthaginensium⁸, Affricanensium⁹ et cum illis regule presulum¹⁰ Romanorum, Siluestri, Syricii, Innocentii, Zosimi, Celestini, Leonis, Gelasii, Hylarii, Symachi, Simplicii, Hormisde¹¹ et Gregorii iunioris, isti omnino sunt et per quos iudicant episcopi et per quos episcopi simul et clerici iudicantur. Nam si tale emerit uel contigerit inusitatum negocium quod minime possit¹² per istos finiri, tunc si illorum quorum meministis dicta¹³, Ieronimi, Augustini, Ysidori, uel ceterorum similiter sanctorum doctorum similium reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda ac promulgan[61rb]da, uel ad¹⁴ apostolicam sedem referatur de talibus. Quam ob causam luculentius¹⁵ et magna uoce pronuntiare non pauco, quia que illa que diximus sanctorum patrum statuta que apud nos canones pretitulatur, siue sit ille episcopus siue clericus siue¹⁶ laicus indifferenter non¹⁷ receperit, ipse se conuincit, nec catholicam et apostolicam fidem, nec sancta uera¹⁸ Christi quattuor euangelia utiliter et efficaciter ad effectum¹⁹ suum retinere uel credere.

JE 2599; CB Leo IV 16l; Ep. Leo 595-6 no. 16(14); ID 4.72; IP 2.118; D 20 c 1

¹ Per - ep. CRXSWKNBV; Item ZOHA

² libellis CRSWKVPZOHA; libello N; libell' D; lib' B

³ in *add.* A, *om.* CWKNBZOHQ

⁴ aliquem CXSWKN; aliquos LRBVPZOHA

⁵ id est ap. CRWKNBZOHQ; ap. id est A

⁶ -enorum CWKNBVZH; -eronum OQA

⁷ Antiochensium – Sardic. *om.* B

⁸ *om.* X; *after* Gangr. *but marked for reversal* Z

⁹ Sard. Cart. Affric. in mg X²

¹⁰ *corr. fr.* presule regule O

¹¹ Horm- CLXWKN; Orm- RSBVPZOHQ; Corm- A

¹² ss O

¹³ dicta CRWKDVZOHA; dicti N; ? B

¹⁴ ad CLRKNBZOHA; *om.* W

¹⁵ luculentius CRWKNVPZOHQ; *om.* B; iuculentius A

¹⁶ siue CRXSWKNBV; uel ZOHA

¹⁷ non CRXSWKNBV; *om.* ZOHA

¹⁸ uera CSWKNBOHA; uero Z

¹⁹ eff- CLXSKNBVZOHA; aff- RPW

10

Quod sortes per quas in Britannia iudicabant dampnate sint¹

Sortes² quibus uos³ cuncta in uestris discriminatis prouinciis nichil aliud quam quod illi patres dampnauerunt⁴ diuinationes et maleficium esse decernimus. Quamobrem uolumus illas omnino dampnari et ultra inter Christianos nolumus nominari, et ut⁵ abscondantur sub anathematis interdictu⁶ prohibemus.

JE 2599; CB Leo IV 16m; Ep. Leo 594 no. 16(7, pt); ID 11.8; IP 8.70; C 26 q 5 c 7

¹ Quod - sint CRXSWKNBVP; Item ZOHA

² *corr. fr.* Fortes K

³ uos CRSWKNVPZOHA; nos B

⁴ dampnauerunt CLRXSWKN; dampnarunt BVPZOHQ; damnorum A

⁵ ut CRWKNVPZOHA; uel B

⁶ -ctu CRWNDBZOHA; -ctum K

11

Item Itte comitisse. De Colone facto episcopo mandato imperatoris et imperatricis¹

Nobis domnus imperator et imperatrix per suas epistolas direxerunt ut Colone in Reatina ecclesia que pastoris officio per longa iam tempora destituta uidebatur² episcopum favere deberemus sicut et fecimus.

JE 2615; CB Leo IV 21A; Ep. Leo 598 no. 21; +D 63 c 17

¹ Item Itte (*om. W; S obsc. corr.*) comitisse. De - et (uel N) imperatricis CRXSWNDBP; De - imperatricis K; De - imperatricis. Idem Itte com. V; Leo iiii Itte comitisse ZOHA

² -atur CLRXSKNBVPZOHA; -antur W

12

Idem Galerio episcopo Tripolitano. Quod nulli orthodoxorum penitentiam sustinenti¹ liceat soluere² legitimum coniugium³

Audiuimus a quibusdam quod in uestris diocesibus et finibus Christianorum cetus leui se subtrahunt⁴ penitentiae iugo, dicentes quia si⁵ penitentiam agimus coniugii⁶ debemus relinquere copulam in quo errant et de ueritatis calle discedunt, quia pro omnibus⁷ illicitis penitentiam unusquisque⁸ Christi nominis cultor sustinere atque peragere summopere debet, dicente Domino, Penitentiam agite et⁹ appropinquabit¹⁰ regnum¹¹ celorum. Coniugium uero legitimum nulli orthodoxorum penitentiam sustinenti¹² soluere licet.

JE 2640; CB Leo IV 26a; Ep. Leo 600 no. 26a; C 33 q 2 c 13a

¹ *corr. fr.* -icienti R

² soluere CRWNDB; sollere K

³ Quod - coniugium CRXSWKNDBVP; *om.* ZOHA

⁴ -unt CWKNBZOHQ; -untur A

⁵ quia si CLRXSKNBVPZO²HA; quasi W; quia O

⁶ coniugii CWKNBZOHQ; et iugii A

⁷ *corr. fr.* illis O

⁸ -que *ss* B

⁹ et CLRXKDBVPZOHA; *om.* SWN

¹⁰ enim *add.* W, *om.* CLRXSKNBVPZOHA

¹¹ regnum CSWKNBZO²HQ; regnorum O; regum A

¹² *om.* B (? *added in mg.*)

13

De eodem¹

¹ De eodem CRXSWKNBVP; Item ZOHA

Sacris eos uos expedit eloquiis² edocere, ut erroris eripiantur caligine³, et licitis copulationibus iuncti de omnibus illicitis penitentiam agere procurent⁴.

JE 2640; CB Leo IV 26b; Ep. Leo 600 no. 26b; C 33 q 2 c 13b

² exp. eloq. CRWDBVZOHA; eloq. exp. KN

³ corr. fr. -ene O

⁴ -ent CWKNBZOHQ; -ant A

14

Idem Karoli regi. Quod contra patrum censuras existit secularis homo qui presbiteros ab ecclesiis in quibus sunt denominati expellit¹

Contra sanctorum patrum censuras uidetur existere si secularis homo uel laicus presbiteros ab ecclesiis in quibus tempore ordinationis eorum denominati uel introducti fuerint² uidetur expellere.

JE 2641; CB Leo IV 27; Ep. Leo 601 no. 27; ID 3.102; +C 16 q 7 c 29

¹ Quod - expellit CRXSWKNBV; om. ZOHA

² fuerint CRXSWKNBV; fuerunt ZOHA

15

Idem exercitui¹ Francorum. Vt contra inimicos fidei uiriliter agere studeat²

Omni timore³ ac terrore deposito contra inimicos sancte fidei et⁴ aduersarios omnium regionum uiriliter agere studete.

JE 2642; CB Leo IV 28a; Ep. Leo 601 no. 28(1); ID 10.87a; IP 8.30a (as Nicholas); C 23 q 8 c 9a

¹ exercitui CRXSWKNBZ; exercitu OQA; excerc- H

² Vt - studeat CRXSWKNBV(before Idem); om. ZOHA

³ timore LRXSWKNBVPZOHA; tempore C

⁴ eorum add. O, om. CWKNBZHQA

16

¹Quod Franci semper uictores extiterunt²

Ubi usque nunc³ parentes uestri publicum mouerunt procinctum⁴ semper uictores extiterunt, nullaue⁵ eos multitudo populi superare potuit. Non enim audiuius ut aliquando sine fama uictorie reuersi fuissent.

JE 2642; CB Leo IV 28b; Ep. Leo 601 no. 28(2); ID 10.87b; IP 8.30b ut sup.

¹ Idem exercitui Francorum add. V

² Quod - ext. CRXSWKNBVP; Item ZOHA

³ nunc CWKNBZOHQ; om. A

⁴ proc- CRXSKNBZOHA; prec- W

⁵ nullaue CWKNBZOHQ; nullamque A

17

Quod ei qui in certamine belli contra inimicos fidei fideliter mortuus fuerit regna illi¹ celestia non negabuntur²

Omnium uestrum nosse uolumus caritatem quoniam quisquis quod non optantes dicimus in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit³, regna illi⁴ celestia minime negabuntur.

JE 2642; CB Leo IV 28c; Ep. Leo 601 no. 28(3 pt); ID 10.87c; IP 8.30c (as Nicholas); C 23 q 5 c 46 as Nicholas, C 23 q 8 c 9b is widely var. but as Leo

¹ illi CXWN; om. RSKBVP

² Quod - negabuntur CRXSWKNBP?V; Item ZOHA

³ mort. fu. CRWKNVPZOHA; fu. mort. B

⁴ illi L?RXSKNBVPZOHA; celi W; ? C

18

Idem¹ Lothario et Hludouico augustis. Quod inter eos statutum fuit quod electio Romani pontificis iuste et canonice fieri debeat²

Inter nos et uos pacti serie statutum et confirmatum est quod electio et consecratio futuri Romani pontificis nonnisi iuste et canonice fieri debeat.

JE 2652; CB Leo IV 34; Ep. Leo 604 no. 34; ID 5.14; +D 63 c 31

¹ Idem CRXSWKNBV; Leo iiii ZOHA

² Quod - fieri debeat CRXSWKDBVP; Quod - fiat N; om. ZOHA

19¹

Idem² Ebruino³ et Adelfrido⁴. De sacerdote pro quo alii sacerdoti oculi fuerunt eruti⁵

Quia presulatus nostri quod bene [61vb] nostis magisterium non solum de sacerdotum, uerum etiam secularium utilitatibus debet esse sollicitum⁶, propterea fraternitatem uestram scire uolumus hunc presentem presbiterum ad sedem apostolicam uenisse, nobisque uolentiam et excommunicationem suam per ordinem retulisse, quod etiam sine iusto legis tramite illi fuisset sua⁷ ablata ecclesia similiter indicauit quam alius dato munere sacerdos zelo ductus inuidie usurpare presumpsit. Inde parentes eius magno dolore compulsi presbiterum illum qui suam⁸ tenebat ecclesiam⁹ mox comprehenderunt et eius oculos eruerunt. Tamen sepe¹⁰ dictus sacerdos dicit quod absque sua uoluntate¹¹ et¹² consilio hoc sit peractum. Quod si ita est ut ipse nobis¹³ suo ore testatus est¹⁴, uobis magnopere preuidendum est ut si¹⁵ ipse canonice excommunicatus non est, canonica¹⁶ super eum fiat remissio.

JE 2624; CB Leo IV 39; Ep. Leo 606 no. 38; +C 1 q 4 c 5

¹ xx K

² Idem CRXSKNBVP; Leo iiii ZOHA

³ Ebruino C?LRSKNBVPZOHA; Eberuino X; Eliurino W

⁴ Adelfrido C?RXSWKDBVPZOHA; Abdelfrido L; Alfrido N

⁵ De - eruti CRXSWKNBV; om. ZOHA

⁶ -itum CRXSWKNBV; -itus ZOHA

⁷ fuisset sua CLXSWKN; sua fuisset RBVPZOHA

⁸ qui suam C²LRXWKNBVZOHQ; qui C; quam sua A

⁹ -iam CWKNBZOHQ; -ia A

¹⁰ sepe CWNDBZOHA; ipse K

¹¹ -te ss O

¹² et CXSKN; siue LRWBVZOHA; sine P

¹³ ipse nobis LRXSWKNBVZOHQ; nobis ipse C

¹⁴ testatus est CWKNBZOHQ; testatur A

¹⁵ si CRXSWKNBV; om. ZOHA

¹⁶ corr. fr. -ice A

20

Item idem¹ Lothario et Hludouico augustis². Quos deprecatus fuit quatinus Coloni dyacono Reatinam ecclesiam ad regendum³ concederent, ut eorum accepta licentia ibidem eum consecrare ualeret episcopum⁴

¹ Item idem CRXSWKNDBVP; om. ZOHA; Idem eisdem (later canc.) Q

² The rest of the canon almost wholly obliterated in K

³ ad reg. CRXSWBP; om. ND

⁴ Quos - episcopum CRXSWNDBVP; om. ZOHA

Reatina⁵ ecclesia que per tot temporum spacia⁶ pastoralibus curis⁷ destituta⁸ consistit dignum est ut brachio amplitudinis uestre⁹ subleuetur ac gubernationis tegmine protegatur. Vnde salutationis¹⁰ alloquio premissa uestram¹¹ mansuetudinem¹² deprecamur quatinus Coloni humili dyacono¹³ eandem ecclesiam ad regendum concedere dignemini ut uestra licentia accepta ibidem eum Deo iuuante consecrare ualeamus episcopum. Sin autem in predicta ecclesia nolueritis ut preficiatur episcopus, Asculanam ecclesiam que uiduata existit illi¹⁴ uestra serenitas dignetur concedere, ut consecratus a nostro presulatu [62ra] Deo omnipotenti uestroque imperio grates¹⁵ peragere ualeat.

JE 2613; CB Leo IV 20; Ep. Leo 597 no. 19; +D 63 c 16

⁵ Reatina CWK?NDBZOHQ; Latina A

⁶ *corr. fr.* spascia H

⁷ curis CWNDBZOH; *lacuna* A

⁸ *after corr.* N

⁹ uestre CWDBZOHA; uirtute N

¹⁰ salutationis CRXSNDVBPZHA; saluationis LWOQ

¹¹ -r- ss A

¹² -inem CWNDBZOHQ; -ine A

¹³ hum. diac. RXSNDVBPZOHA; dyac. hum. CLW

¹⁴ illi CWNDBZOHQ; *om.* A

¹⁵ K *legible again*

21

Idem Nomino¹ duci Britannie. Quod non sit defensandus² qui uiuentis locum non timuit usurpare³

Non furem et latronem qualem Gislardum sentimus esse in Nannetica⁴ sede qui uiuentis quod non⁵ licuit locum non timuit usurpare pro cuiuscumque⁶ muneris donis ultra debes defendere.

JE 2600; CB Leo IV 21; Ep. Leo 598 no. 20; +C 7 q 1 c 10

¹ Nom- CRXWKBVZOQA; Vom- S; Hom- N; Domino D

² -sandus CLRXSKNBP; -dendus W

³ Quod - usurpare CLRXSWKNBVP; *om.* ZOHA

⁴ Nannetica CRXKDBZOHA; Narnietica L; Narnetica W; Nannentica S; annetica N; Nannetia P; Vannetica V

⁵ quod non CWKNBOHQA; non (quod ss) Z

⁶ pro cuiuscumque CWKDBZOHA; uniuscumque N

22

Item¹ idem Karoli regi. Quod si papa inutilis² iudicetur ecclesia tamen non inutilis³ uocatur⁴

Si fortassis quod non credimus apud uos inutiles iudicamur⁵, ecclesia⁶ tamen cui permittente⁷ Domino⁸ presumus non inutilis⁹ sed caput principiumque¹⁰ omnium merito¹¹ simul¹² ab omnibus uocatur.

JE 2625; CB Leo IV 40; Ep. Leo 606 no. 39; ID 5.21; +C 16 q 6 c 5

¹ Item CXSWKNBVP; *om.* ZOHA

² *over erasure* X

³ eccl. tamen non inut. CRWKDB; tamen eccl. inut. non N

⁴ Quod - uocatur CXSWKNBVP; *om.* ZOHA

⁵ -amur CLRSKNBZOHA; -antur W

⁶ -sia CWKNBZOHQ; -siam A

⁷ perm- CWNDBVZOHQ; prem- K; prom- A

⁸ perm. Domino CLRSWKNBV; permitteno X; perm. Deo ZOHA

⁹ *corr. fr.* -les O

¹⁰ -que ss A

¹¹ merito CWKNBVZO²HQ; meritum OA

¹² *corr. fr.* similis A

Idem¹ Hludouico. De eo quod si quid incompetenter egit, illius et missorum suorum iudicio emendare uelit²

Nos³ si incompetenter aliquid egimus et in subditis iuste legis tramitem non conseruauimus, uestro ac missorum⁴ uestrorum cuncta uolumus⁵ emendare iudicio, quoniam⁶ si nos qui aliena debemus corrigere peiora committimus, certe non⁷ ueritatis discipuli sed quod dolentes dicimus erimus pre ceteris erroris magistri. Inde⁸ magnitudinis uestre magnopere clementiam imploramus, ut tales ad hec que diximus⁹ perquirenda missos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, et cuncta quem¹⁰ admodum si uestra presens fuisset imperialis gloria diligenter exquirant, et non tantum¹¹ hec sola que superius diximus ut examussim¹² exagitent, sed siue minora siue etiam maiora illis sint¹³ de nobis indicata¹⁴ negocia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatinus in posterum nichil sit quod ex eis indiscussum uel indiffinitum¹⁵ remaneat¹⁶.

JE 2646; CB Leo IV 41; Ep. Leo 607 no. 40; ID 5.22 as Nicholas; +C 2 q 7 c 41 as Leo

¹ Idem CRSWKNBVP; Item X; Leo iiii ZOHA

² De - uelit CXSWKNBVP; om. ZOHA

³ corr. fr. Eos O

⁴ ac missorum CWKNBZOHQ; admissorum A

⁵ cuncta uol. CRWKNVPZOHA; uol. cuncta B

⁶ qui add. A; q add. and canc. O

⁷ certe non CWKDBZOHA; iuste N

⁸ Inde CWKDBZOHA; In N

⁹ que diximus CWKDBZOHA; om. N

¹⁰ quem CWKNBZOHQ; que A

¹¹ non tantum CWKDBZOHA; tantum non N

¹² -sim CWKNBZOHQ²; -sis QA

¹³ illis sint CWKDBZOHA; illa N

¹⁴ ind- CL²RXSKNBVZOHA; iud- LW

¹⁵ indiff- CWKNBZOHQ; diff- A

¹⁶ -eant X

A 1. LXI [GREGORIUS IV]

1

Gregorius quartus. De Adriano secundo ad Romanum pontificatum tracto, quod audientes missi Hludouici indigne tulerunt¹

Cum² Adrianus secundus ad Romanum pontificatum ab ecclesia Dei genitricis domine nostre que dicitur ad³ Presepe traheretur ad Lateranense patriarchium, certatim a clero et proceribus et plebe deportatus est. Quod audientes missi Hludouici imperatoris moleste tulerunt indignati scilicet⁴, quod dum presentes essent non inuitati fuerunt nec optate a se futuri presulis electioni interesse meruerunt. Qui accepta ratione quod non causa contemptus Augusti sed futuri temporis⁵ prospectu hoc omissum fuerit, ne uidelicet legatos principum in electionem⁶ Romanorum presulum mos expectandi per huiusmodi fomitem inolesceret, omnem indignationem medullitus sedauerunt⁷, et ad salutandum electum etiam ipsi humiliter accesserunt.

¹ De - tulerunt CRXSKNBVP; om. ZOHA

² Dum W

³ ad CKNBZOHQ; a A

⁴ scilicet CNDBZOHA; sunt K

⁵ temporis CRDBZOHA; turpis K; temp' N

⁶ electionem RXWKNBVPZO²HQA; electione CLS; electio O

⁷ sedauerunt CKNBZOHQ; lacuna A

Lib. Pont. 2.174; CB Varia 2.57 as here; Dd 1.260 is fuller; ID 5.16; D 63 c 29

2

Ex libro pontificali. De priuatis honore sacerdotii et post in episcopos consecratis¹

Gregorius quartus Theodosium² quem Eugenius antecessor eius presbiterii honore priuauerat, ecclesie Segnine³ consecrauit episcopum. Leontius dum esset presbiter depositus fuit et⁴ postea in Antiochia⁵ patriarcha fuit. Mysenum episcopum a Felice papa dampnatum Gelasius successor illius et communioni reddidit et ecclesie sue restituit⁶.

BD 1.233; CB Varia 2.79 as here; Dd 2.153 as here from BD; readings intermed. between BD and CB/Dd, but text closer to CB/Dd, which rearrange text; cf. Prol. 135 (but as BD, not CB/Dd)

¹ De – in episcopos (in eodem C, de episcopis N, in episcopis V) consecratis (-etis K) CLRXSWKNDBV; om. ZOHA

² -oxium H

³ Segnine CRXSKNBVP²; sanguine V; Segnine ZHA; Segnie O; Seggie Q

⁴ et CKNBZHQ; ex OA

⁵ -chia CKNBZOH; -chiam QA

⁶ Denique si in epistola add. H, repeated from 1.62.1 below, om. CSKNBZOQA

A 1. LXII NICHOLAVS¹ [I]

- ²i. Quod inferiores a iudicandis suis prepositis coercendi sunt
ii. Quod non sit considerandum quales sint sacerdotes sed quid de Domino loquantur
iii. Quod non sit utendum lege imperatorum in omnibus ecclesiasticis negociis
iiii. De eodem
v. Quod apostolice sedis iudicium³ a nemine foris⁴ sit retractandum et quando eiusdem sedis sententiam in melius liceat commutari
vi. Quod qui tantum humanis rebus presunt eos per quos diuina ministrantur iudicare non presumant
vii. Quod et imperatores pontificibus indigeant [62va] et pontifices imperialibus legibus utantur
viii. Quod pontifex a seculari potestate nec solui possit nec ligari, nec per imperialem sententiam expelli
viii.⁵ Quod episcopi Christo seruire debeant, milites uero seculi seculo
x. Quod que sedes apostolica scripsit⁶ ceterorum tractatorum scriptis debeant preferri
xi. De eodem
xii. Quod manifesta accusatore non indigent
xiii. De his qui res Deo dicatas sub concessione principum diripiunt
xiiii. Vt quod apostolice sedis auctoritate sancitur inconcusse teneatur
xv. Quod Sardicense concilium recipiendum sit
xvi. Quod qui decreta Romanorum pontificum non habent de neglectu sunt arguendi, qui uero habent et non obseruant, de temeritate corripiendi

¹ Nich. om. R, papa add. X; Cap. Nicholai pape S

² capitulatio om. ZJOHQ; in CLRSWKNDBVP

³ -cium CSKNB; -cum P

⁴ foris CSKNB; om. P

⁵ viii repeated, so now one out L

⁶ et add. CX, om. LRKNBP

- xvii. Consuetudinibus quibus canonica auctoritas non obsistit minime obuiandum
- xviii. Qui modus penitentie fuerit⁷ indicendus Burgando et malitie sue sequacibus qui nefarias presumptiones facere presumpserat
- xviii. De episcopis aliqua infirmitate correctis
- xx. Ne clerici a⁸ demonibus obsessi ad superiorem gradum possint accedere⁹
- xxi. De his qui arborem incidunt. si arbor cadens hominem occiderit
- xxii. De eo qui cum duabus sororibus fuerit fornicatus, uel cum his personis¹⁰ de quibus sancta scriptura prohibet
- xxiii. Quod anathemate feriendus sit qui fornicatus fuerit cum matre spirituali¹¹, uel cum ea quam ante episcopum tenuit ad confirmationem
- xxiii.¹² An liceat uxorem que adulterium perpetravit marito ipsius occidere
- xxv. De Lothario qui prima uxore expulsa secundam sibi ascivit
- xxvi.¹³ De Lothario qui¹⁴ Gualdrada repudiata aliam admiserat
- xxvii. Non debere aptari imagines sanctorum et nomina corporibus¹⁵ nondum diuinitus reuelatis
- xxviii. De quodam clerico qui inuitus monachus factus fuit
- xxviii. Quod si quid turpe de sacerdotibus¹⁶ Domini auditur contegatur [62vb]
- xxx. De Seufredo absque primatis¹⁷ sui iudicio ab episcopo¹⁸ remoto
- xxxi. Quod apostolice sedis moris¹⁹ non²⁰ sit absque signatis apicibus undecumque suscipere legationem
- xxxii. Quod nichil intersit utrum in suscipienda legatione omnes in unum optimates Romani an tres ex his uel duo uel unus conueniat
- xxxiii. Quod necesse sit accusatorem et accusatum simul adesse²¹
- xxxiii. De his qui cum excommunicatis necessitate²² uel ignorantia uel studio communicant
- xxxv. De duobus episcopis culpam Lotharii regis tutantibus
- xxxvi. De eodem
- xxxvii. Depositio²³ Reugaldi²⁴ Treuerensis et Guntharii Agrippine Colonie²⁵ archiepiscoporum²⁶
- xxxviii. Quod qui decreta a sedis apostolice presule promulgata contempserit anathema sit

⁷ pen. fuerit CRNDBP; fuerit pen. K

⁸ Ne clerici a RWKDBV; Ne clerici CXS; An clerici a L; Nec laici a N; De clerici a P

⁹ poss. accedere CRSKN; poss. ascendere B; accedere poss. VP

¹⁰ personis CRKDBP; om. N

¹¹ uel cum ea – suscepit CRXSDBVP; om. KN

¹² no. om. B

¹³ no. om. B (now two out)

¹⁴ ss B

¹⁵ -oribus CSKNB; -oris P

¹⁶ -otibus CSKNB; -ote P

¹⁷ -atis CLRXSKNV³; -atus BVP

¹⁸ -opio CLSNDBV; -opo RXXP

¹⁹ moris CSKNB; more P

²⁰ ss K

²¹ adesse CRNDB; esse K. *Whole entry in mg.* P

²² necessitate CRKNVP; necesse B

²³ Depositio CLRKDBP; De preposito N

²⁴ Reug- CLWV²; Teug- RBVP; Reng- X; Meng- S; Leug- KND

²⁵ -onie CRKNVP; -one B

²⁶ archiepiscoporum CRNDBP; episcoporum K

- xxxviii. De licentia ingrediendi ecclesiam depositis episcopis concessa²⁷
- xl. De magnitudine sui peccati
- xli.²⁸ De eodem
- xl.ii. Quod si episcopi unanimes fuerint nemo eis resistere poterit
- xl.iii. De quodam presbitero cuius percussione dyaconus extinctus dicebatur
- xl.iiii. De clericis qui se defendendo paganum occiderunt
- xl.v. De quodam subdyacono qui uxorem duxerat
- xl.vi. Quod nemo apostolicam sedem adire uolentem impedire presumat
- xl.vii. Qui consuluerat an ipse a Normannis ab episcopo²⁹ depulsus debeat de cetero in monasterio conuersari
- xl.viii. Quod clericum qui paganum occiderit non oporteat ad maiorem gradum prouehi
- xl.viiii. Quod si in accusatione accusati persona deest, uni parti ad alterius discrimen cedendum³⁰ non est
- l. Quod primates nichil priuilegii pre ceteris episcopis nisi quantum sacri canones concedunt habeant
- li.³¹ Vtrum presbiteris et dyaconibus cum ordinantur manus chrismate perungi debeant
- lii. De his qui pro criminibus penitentiam gerunt, et ad militiam reuertuntur [63ra]
- liii. De his qui filiastros suos ad confirmationem coram episcopis tenent
- liiii. De interfectoibus suarum coniugum et quod Gloriam in excelsis in cena sit dicenda. et quod pallio eadem die uti³² sit licitum illis quibus est permissum
- lv. De presbitero uel dyacono crimen publice confiteri nolente, sed cum sacramento defendere se uolente, cum tamen notum sit episcopo eum scelus perpetrasse
- lvi. De Lanfredo episcopo uenationi dedito
- lvii. De eodem et de hoc quod cum filia sua immoderatam tenebat familiaritatem
- lviii. Quod episcopi Britannie suffraganei sunt Thuronensis archiepiscopi
- lviiii.³³ De quodam presbitero neque conuicto neque confesso irrationabiliter reiecto
- lx.³⁴ De non abiciendis a populo presbiteris coniugatis
- lxi.³⁵ Quod polluti sacerdotes non polluant diuina sacramenta
- lxii. De eo qui non patiebatur in episcopum eligi nisi fauentem sibi
- lxiii. Quod suspecti et inimici iudices esse non debeant
- lxiiii. Ne³⁶ sine discussione admittantur accusatores, nec omnibus precipiatur³⁷ accusationes facere contra dispensatores ecclesie

²⁷ KN but not D have Depositis - concessa as a separate heading and so numbering is one wrong henceforward

²⁸ no no., so now two out L

²⁹ -opio CXSKNB; -opo P

³⁰ ced- CSKNB; cred- P

³¹ N omits no., so restoring the true sequence

³² uti CSKNB; om. P

³³ no no., so now three out L

³⁴ K repeats lx, so restoring the true sequence

³⁵ lxx repeated, so now one out X

³⁶ Ne CRXSKDBVP; De N

³⁷ prec- CRXSKNVP; rec- B

- lxv. De his qui a Nestorio dampnato episcopo excommunicati uel dignitate sua exuti fuerunt
- lxvi.³⁸ De eodem
- lxvii. Quod excommunicati ad iudicandum recipiendi non³⁹ sint
- lxviii. Quod filii circa spiritualem patrem et discipuli erga⁴⁰ magistrum sic deuoti, sic sobrii sint ut nec saltem tenuiter illorum uitam reprehendant⁴¹
- lxviii. De eodem
- lxx.⁴² Quod imperium usurpare non debeat que sacerdotum Domini sunt
- lxxi. Quod accusator non est producendus de imperialibus edibus
- lxxii. Quod in controuersiis ubi maior auctoritas est sit eundem
- lxxiii. Quod imperatores synodalibus conuentibus⁴³ interesse non debeant, nisi in quibus de fide tractatur
- lxxiiii.⁴⁴ Ne clerici alicuius episcopi eo inuito ad iudicium primatum ire compellantur

³⁸ no. om. B, now three out

³⁹ rec. non] recipiendis nos P

⁴⁰ erga CRSNDBP; circa K

⁴¹ saltem – rep. CSKNB; rep. saltem tenuiter illorum uitam P

⁴² no. om. X, restoring numbers

⁴³ -entibus CRSKDBP; -entes N

⁴⁴ no no. L; lxxiii repeated, X

1

Nicholaus papa Michaeli imperatori. [63rb] Quod inferiores a iudicandis¹ suis prepositis coercendi sunt²

Denique si in epistola ad Hebreos legimus³ quod minor a maiore benedicatur, restat profecto ut exigente ratione etiam maledicatur. Si quid⁴ hoc utique⁵ prenoscentes⁶ periculosa⁷ tempora illi qui ante nos fuerunt prouidam in ecclesiis consuetudinem tradiderunt, hodieque in Romana ecclesia que magistra⁸ est omnium ecclesiarum impretermisse seruatur, ita ut nullus sacerdos⁹ maiore suo non innuente cum sacerdote¹⁰ cui libet¹¹ rei benedicere nitatur si¹² et anterior stans ad pronuntiandum aliquam lectionem benedictionem¹³ quidem postulat, sed ei quilibet¹⁴ inferior non audet benedicere. Cur hoc? Numquid benedicere peccatum est? Absit. De¹⁵ maledicis¹⁶ enim non benedicis dicit apostolus, quia regnum Dei non possidebunt. Sed

¹ a iud. CSKB; adiud- P

² Quod - sunt (sint LRB) CLRXSKBVP; om. NZJOHA

³ legimus CKNBZPZJH; legimur O; legitur QA

⁴ quid RSKDVPZJOHA; quod CX; quidem LNB

⁵ utique CNDBZJOHA; utriusque K

⁶ prenosce- CRKNVPZJOHA; prenoc- B

⁷ periculosa CNDBZJOHA; pericula K

⁸ magistra CKNBZJOHQ; magister A

⁹ sacerdos CKNBZJOHQ; sacer A

¹⁰ cum sacerdote CKBVPOQ²A?; obsc. ss, then sacerdote X; est sacerdote S; consacerdote NZ?JH; cum sacerdotibus Q

¹¹ cui libet CXSKNBZJOHA; cuiuslibet P

¹² si CXSKNVPZJOHA; sed LRWB

¹³ lec. ben. CLSWDBVPZJOHA; electionem ben. R; lec. X; ben. lec. KN

¹⁴ qui- CRXSBZJOHA; cui- KND

¹⁵ corr. fr. Ne B

¹⁶ maledicis CRKNVZJOHQ; maledictis B; maledicis A; ? P

per hoc innuitur quante censure freno inferiores quique ad suos iudicandos prepositos coercedi sunt. Si his¹⁷ nec etiam benedicendi ius ullum penitus obtineant¹⁸.

Ep. Nich. 467 no. 88; JE 2796; CB Varia 2.71; Dd 2.62; AL 7.135; ID 5.17, 6.355; +D 21 c 6

¹⁷ his CKNBZJOH; in his Q; in is A

¹⁸ -eant CKDBZJOHA; -eat N

2

*Item idem eidem. Quod non sit considerandum quales sint sacerdotes sed quid de¹
Domino loquantur²*

Non quales sacerdotes Domini sed quid³ de Domino loquantur est uobis magnopere preuidendum, nec in uicariis beati Petri apostoli uobis est attendendum⁴ quid sint sed quid pro correptione⁵ ecclesiarum, quid pro salute uestra satagant. Nec⁶ enim illos inferiores dicetis⁷ scribis et phariseis sedentibus super cathedram Moysi, de quibus Dominus precepit dicens, Quecumque dixerint uobis facite, secundum⁸ opera eorum nolite facere. Ergo imperator considera si illos dixit audiendos qui super cathedram Moysi⁹ sedebant¹⁰, quanto¹¹ potius qui super cathedram Petri resident esse existimatis obaudiendos?

Ep. Nich. 456 no. 88; JE 2976; CB Varia 2.113; Dd 4.159a; AL 1.72a (longer than Dd); ID 5.18; +C 1 q 1 c 86

¹ om. K

² Item - eidem. Quod - loq. CRXSKNBP; Quod - loq. Item eidem V; Nicholaus Michaeli imp. ZJOQ(mg.); Nych. Michaheli imp. H; Idem eidem Q (text); Nicholaus imperatori Michaeli A

³ quid CRDBZJOHQ; quod K; qui PA; ? N

⁴ attendum J

⁵ correptione CRXSKNVZJOH; correctione BPQA

⁶ Nec CKNBZJOHQ; Non A

⁷ -etis CKDBZJOHA; -etur N

⁸ secundum CRKDBPZJOH; sed N; secundum uero QA

⁹ cath. Moy. CRDBPZJOHA; Moy. cath. KN

¹⁰ de quibus Dominus - sedebant (over erasure) in mg. X²

¹¹ pius add. and canc. O

3

*Idem¹ episcopis in concilio² apud Conuicinum³. Quod non sit⁴ [63va] utendum lege
imperatorum in omnibus ecclesiasticis negociis⁵*

Lege imperatorum non in⁶ omnibus ecclesiasticis controuersiis utendum est, presertim cum⁷ conueniatur⁸ euangelice ac canonice sanctioni aliquotiens obuiare⁹.

Ep. Nich. 357 no. 57; JE 2723; CB Varia 2.114a (insc. as here); Dd 4.158a (insc. var.); AL 12.33; ID 4.86a; IP 2.138; D 10 c 1a

¹ Idem CXSKNBVP; Nicholaus ZJOHQA

² in conc. add. in lower mg. J

³ Conuicinum CKNBVZJO²HQ; Vicinum OA

⁴ ss V

⁵ Quod - negociis CRXSKNBVP; om. ZJOHA

⁶ in CSKNBZOHA; om. P

⁷ ss O

⁸ conueniatur LRXSWDBVZJOHA; conueniat CKV²; cum inueniantur K²; cum inueniatur ND²; cum ueniatur P

⁹ -b- ss A

4

De eodem¹

¹ De eodem CRXSKNBVP; Item ZJOHA

Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica² iura dissolui, non quod³ imperatorum leges quibus sepe ecclesia contra hereticos utitur, sepe contra tyrannos, atque contra prauos quosque defenditur dicamus penitus renuendas⁴, sed eas quod euangelicis apostolicis atque⁵ canonicis decretis quibus postponende sunt nullum posse inferre iudicium asseramus.

Ep. Nich. 357 no. 57; JE 2723; CB Varia 2.114b; Dd 4.158b lacks Imperiali -dissolui; ID 4.187; IP 2.140; +D 10 c 1c var.

² *after corr.* H

³ quod CKDBPZJOHA; quia N

⁴ -endas CKDBZJOHA; -enda N

⁵ apostolicis atque CKNBPZJO²H; apostolicis OQ; apostolis A

5

Quod apostolice sedis iudicium a nemine foris sit retractandum et quando eiusdem sedis sententiam in melius liceat commutari¹

Patet profecto sedis apostolice cuius auctoritate maior non est iudicium, a nemine foris retractandum, neque cuiquam de eius liceat iudicari iudicio, iuxta quod Bonifacius² papa³ Rufo et ceteris episcopis per Thessaliam constitutis scribens, Nemo, ait,⁴ unquam apostolico culmini de cuius iudicio non licet retractari, manus obuias audacter intulit, nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se uoluit iudicari, et beatus papa Gelasius. Nec de eius, id est⁵ Romane ecclesie canones unquam preceperunt⁶ iudicari iudicio sententiamque illius constituerunt non oportere dissolui, cuius potius sequenda decreta⁷ mandarunt. Ergo de iudicio⁸ Romani presulis non retractando. quia nec⁹ mos exigit quod diximus comprobato non negamus eiusdem sedis sententiam posse in melius¹⁰ commutari cum¹¹ aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa¹² pro consideratione etatum et temporum seu grauium necessitatum¹³ dispensatorie¹⁴ quiddam ordinare decreuit, quoniam et egregium¹⁵ apostolum Paulum quedam fecisse dispensatorie legimus, que postea reprobasse¹⁶ legitur, quando tamen ne illa Romana [63vb] uidelicet¹⁷ ecclesia discretissima consideratione fieri delegerit, non quando ipsa que bene sunt definita retractare noluerit.

Ep. Nich. 480-1 no. 88; JE 2796; AL 1.72 med.; CB Varia 2.115f; Dd 4.168; ID 5.19; IP 4.11 to mandarunt only; +C 9 q 3 c 10 as IP

¹ Quod - comm. CXSKNBVP; Item ZJOH; *om.* A

² *corr. fr.* bonus V

³ et *add.* A, *om.* CKNBZJOHQ

⁴ Nemo ait CRNDBPZJHQA; Nemo K; ait Nemo O

⁵ eius id est XSKNBZJOHA; eiusdem CRW; eius idem LV

⁶ pre- CKNBZJOHQ; *om.* A

⁷ sdec- B

⁸ -di- ss L²

⁹ nec CKNBZJOQA; ne H

¹⁰ posse in melius CNDBZJO²HQA; in melius posse K; in melius O

¹¹ *in mg.* Z

¹² ipsa CNDBZJOHA; ipsas K

¹³ *corr. fr.* -em N

¹⁴ -orie CRSKNVP²ZJOHA; -ore BP; cum aut surreptum – disp. *in cramped script* C; quiddam ordinare – dispensatorie *in mg.* L²

¹⁵ et egreg. *om.* L

¹⁶ reprobasse CSKNBZJOH²QA; probasse Z; reprobare H

¹⁷ uid. Rom. *marked for reversal* O

6

*Quod qui tantum humanis rebus presunt eos per quos diuina ministrantur iudicare non presumant*¹

Denique hii² quibus tantum humanis rebus et non diuinis preesse permissum est quomodo de his³ per quos diuina ministrantur iudicare presumant penitus ignoramus. *Ep. Nich. 485-6 no. 88; JE 2796; AL 1.72 has much more; CB Varia 2.115g (pt 2); Dd 4.169 (mid. can.); +D 96 c 5*

¹ Quod - presumant CRXSKNBP; Item ZOHA

² hii CLRXSWKNBPH; ii ZJOQA

³ his CLRXSKNPHQA²; iis ZJO; is A

7

*Quod et¹ imperatores pontificibus indigeant et pontifices imperialibus legibus utantur*²

Cum ad³ uerum uentum est ultra sibi nec imperator iura pontificatus arripuit nec pontifex nomen imperatorium⁴ usurpauit, quoniam idem mediator Dei et hominum homo Christus Iesus⁵ si actibus propriis et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discreuit propria, uolens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus in inferno⁶ dimergi⁷, ut et⁸ Christiani imperatores pro eterna uita pontificibus indigerent et pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur, quatinus spiritualis actio carnalibus distaret incurisibus, et ideo⁹ militans Deo minime se negociis¹⁰ secularibus implicaret. ac uicissim¹¹ non ille rebus diuinis presidere uideretur qui esset negociis secularibus implicatus¹².

Ep. Nich. 486 no. 88; JE 2796; CB Varia 2.115h; Dd 4.172 b; ID 4.188 from Quoniam idem with diff. inscr.; below 3.6.18 as ID, not as here; +D 96 c 6

¹ ss R²

² utantur added in top mg. K; Quod et (et om. N) - utantur CRXSKNBP; Item ZOHA

³ add A

⁴ -orium CRKNPZOHA; -orum B

⁵ Christus Iesus CKNBPZHQ; Iesus Christus OA

⁶ i- ss O

⁷ dim- CRSKNZOH²QA; dem- BH

⁸ et CKDBZO²H; om. NOQA

⁹ ideo CKDBPZOHA; omnino N

¹⁰ negociis CNDBZOHA; negoticiis K

¹¹ corr. fr. uci- O

¹² corr. fr. -caret O; qui esset neg. soc. impl. CNDBPZOHA; secularibus K

8

*Quod pontifex a seculari potestate nec solui possit nec ligari nec per imperialem sententiam expelli*¹

Satis euidenter ostenditur a² seculari potestate nec solui prorsus nec ligari³ posse⁴ pontificem quem constat a pio principe Constantino quod longe superius memorauimus Deum appellatum cum nec posse Deum ab hominibus⁵ iudicari manifestum sit. Sed et Theodosius minor sancte synodo scribens Ephesine prime dixit⁶, Deputatus est igitur Candidianus [64ra] magnificentissimus comes strenuorum

¹ Quod - expelli CRXSKNBP; Item ZOHQA

² a CRKNBZHQ; ac OA

³ corr. fr. litigare Q; rligari A

⁴ ss L²

⁵ corr. fr. omnibus H

⁶ dixit CSKNB; dicit ZOHA

domesticorum transire usque ad sanctissimam synodum uestram et in nullo quidem⁷ que faciende sunt de piis dogmatibus questiones⁸ seu potius expositiones communicare. Illicitum namque est eum qui non sit in ordine sanctissimorum episcoporum⁹ ecclesiasticis intermisceri tractatibus¹⁰. ET POST PAVCA. His itaque manifeste¹¹ repertis, apparet comministrum Ignatium per imperialem tantummodo sententiam nullomodo potuisse prorsus expelli. In cuius dampnatione¹² quia presulum quoque assensus est subsequutus, apparet id causa patratum fuisse adulationis, non legitime sanctionis.

Ep. Nich.486 no. 88; JE 2796; CB Varia 2.115i; Dd 4.173 with sl. different beginning, but Post pauca as here; +D 96 c 7

⁷ quidem CRXSWDB²ZOHQ; quod KN; quod quidem B; qui dem P; quod de A

⁸ questio A

⁹ in mg. L²

¹⁰ -ta- ss K

¹¹ -este CXSWZOHA; -estis LRKNBP

¹² in cuius damp. CKNBPZO²HQ; in cuius natione O; in cusdam natione A

9

Nicholaus ad Karolum imperatorem¹. Quod episcopi Christo seruire debeant, milites uero² seculi seculo³

Reprehensibile ualde esse constat quod subintulisti⁴, dicendo maiorem partem hominum⁵ episcoporum die noctuque cum aliis fidelibus tuis contra pyratas maritimos⁶ inuigilare, ob idque episcopi impediuntur uenire, cum militibus Christi sit Christo⁷ seruire. militibus uero seculi seculo, sicut scriptum est. Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus. Quod si seculi milites militie student, quid ad episcopos⁸ et milites Christi, nisi ut uacent orationibus?

Ep. Nich. 309-10 no. 38; JE 2788; CB Varia 2.116; Dd 4.174; ID 5.334; C 23 q 8 c 19

¹ corr. fr. imperialem B

² uero CRNDBP; om. K

³ Quod - seculo CRXSKNBP; om. ZOHA

⁴ subintulisti CKNBPZO²HQ; intulisti O; subintitulisti Q²A

⁵ hominum CRSKDBPZOHA; omnium ND²H²

⁶ -mos CKDBZOHA; -mas N

⁷ sit Christo CLRSBPZOHA; Christus sit X; Deo sit K; sit Deo ND; cum militibus Christi sit Christo in mg. X²

⁸ -opos CKNBOHA; -opo Z

10

Idem¹ archiepiscopis et episcopis per Gallias. Quod que sedes apostolica scripsit ceterorum tractatorum scriptis debeant preferri²

Si Romanorum pontificum decreto³ ceterorum opuscula tractatorum approbantur, uel reprobantur, ita ut que sedes apostolica probauit hodie teneatur acceptum⁴, et quod illa reppulit hactenus ut inefficax habeatur, quanto potius que ipsa pro catholica fide pro sanis dogmatibus pro uariis et multifariis ecclesie necessitatibus et fidelium moribus⁵ diuerso tempore scripsit omni debent⁶ honore prefer [64rb] ri et ab omnibus prorsus in quibuslibet oportunitatibus discretione uel dispensatione magistra reuerenter assumi, quamquam quidam uestrum scripserint haud⁷ illa decretalia

¹ Idem CRXSKNBP; Nicholaus ZOHA

² Quod - preferri CRXSKNBP; om. ZOHA

³ -eto CNDBZOHA; -etum K

⁴ tractatorum approbantur - acc. over erasure and partly in mg. O

⁵ moribus CKDBZOHA; mortibus N; et fidelium moribus repeated A

⁶ debent CRXSKDB; deberet NP; debentur ZOHA

⁷ haud CSKNBZOHA; aut P

priscorum pontificum in toto canonum codicis corpore descripta cum ipsi ubi sue intentioni hec⁸ suffragari conspiciunt⁹ illis indifferenter utantur, et solum nunc ad imminutionem sedis apostolice potestatis et ad suorum augmentum¹⁰ priuilegiorum¹¹ minus accepta esse perhibeant.

Ep. Nich. 394 no. 71 (for further notes v. c 11 below); JE 2785; CB Varia II 130b; ID 5.33a; D 19 c 1a

⁸ hec CKDBZOH; hoc N; ? A

⁹ conspiciunt CKNBZOHQ; compisciunt A

¹⁰ after corr. H

¹¹ -le- ss K

11

*De eodem*¹

Si ideo non esse decretales epistolas priscorum pontificum Romanorum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur ascripte², ergo nec Gregorii sancti nec ullius alterius qui ante ipsum fuit uel post ipsum est aliquod institutum uel scriptum recipiendum, eo quod in codice canonum non habeatur³ ascriptum. Ergo doctrinam⁴ eorum et sanctiones que ab omni lingua uenerantur⁵, quia in codice canonum non habentur ascripte de codicibus suis eradant⁶. Vt quid uel membranas occupant, postquam non habentur accepte? Sed quare multum immoremur⁷, cum nec ipsas diuinas scripturas noui et ueteris testamenti iam recipimus, si istos duxerimus⁸ non audiendos? Et enim neutrorum⁹ horum in codice canonum ecclesiasticorum¹⁰ habetur insertum¹¹. Sed responsuri sunt¹² isti qui non ad obediendum potius quam ad resistendum¹³ semper parati¹⁴ sunt, aientes quod inter canones inueniatur capitulum sancti pape Innocentii, cuius auctoritate doceatur a nobis utrumque testamentum esse recipiendum, quamquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto contineatur¹⁵ insertum. Quibus ad hec asserendum est, quoniam si uetus nouumque testamentum recipienda sunt, non quod codici¹⁶ canonum¹⁷ ex toto habeantur annexa, sed quod de his recipiendis sancti pape Innocentii prolata uideatur esse sententia restat [64va] nimirum decretales¹⁸ epistole Romanorum pontificum sunt¹⁹ recipiende. Et si non sunt canonum²⁰ codici compaginate, quoniam inter ipsos canones unum beati Leonis capitulum constat esse permixtum, quo ita omnia decretalia constituta sedis apostolice custodiri mandantur, ut si quis in illa commiserit, nouerit sibi

¹ De eodem CRXSKNBP; Item Z(mg.)OHA

² a letter erased after -as C

³ habeatur CKNBZ²OHQ; habeantur Z; habentur A

⁴ doct A

⁵ -erantur CXSKD²BZOHA; -entur R; -eratur ND

⁶ -ant CLRXSW²KDBZOHA; -iant W; -atur N

⁷ -emur CLRXSWPZOHA; -amur KND; ? B

⁸ dux- RWKNBPZOHA; dix- CLXS

⁹ neutrorum CSKNBZOQA; ne uirorum H

¹⁰ can. eccl. CRXSKNBP; eccl. can. ZOHA

¹¹ insertum CKDBZOHA; inscriptum N

¹² sunt CKNBZOHQ; sumus A

¹³ restituendum Q

¹⁴ parati CKNBZOHQ; peracti A

¹⁵ contineatur CKNBHQ; continuatur ZOA

¹⁶ ss O

¹⁷ -onum CKDBPZOHA; -ones N

¹⁸ corr. fr. -alis C

¹⁹ sunt CKNBZOH; om. A

²⁰ -onum CRDBZOHQ; -on' KA; -ones N

ueniam²¹ denegari. Ait enim capitulo quinto suorum decretalium, Ne quid uero sit quod pretermisum a nobis forte credatur, omnia decretalia constituta tam beate recordationis Innocentii quam omnium decessorum nostrorum que de ecclesiasticis ordinibus et canonum promulgata sunt disciplinis ita a uestra dilectione custodiri mandamus ut si quis in illa commiserit²², ueniam sibi deinceps nouerit denegari. Dicendo uero omnia decretalia constituta nullum de²³ decretalibus²⁴ constitutis pretermisit, quod non mandauerit esse custodiendum. Et rursus asserendo omnium decessorum nostrorum nullum pontificum Romanorum²⁵ qui ante se²⁶ fuerunt excepit, cuius ita non preceperit²⁷ decretalia constituta ab omnibus custodiri ut si quis in illa²⁸ commiserit, ueniam sibi deinceps nouerit denegari²⁹, itaque nichil interest utrum sint omnia necne decretalia sedis apostolice constituta inter canones conciliorum inmixta, cum omnia in uno corpore compaginari non possint, et illa eis intersint que firmitatem his³⁰ que³¹ desunt et uigorem suum assignent³², presertim cum synodalia gesta inter que ipsi canones statuti³³ sunt in codice canonum non habentur, sed a nobis omni cultu debito uenerentur. Consonat autem huic beatissimo pape Leoni sanctus et facundissimus in decretis suis papa Gelasius ita³⁴ inquiring, Decretales epistolas quas beatissimi pape diuersis temporibus ab urbe Roma [64vb] pro diuersorum patrum consultatione dederunt uenerabiliter suscipiendas. In quo notandum quia non dixit decretales epistolas que inter canones habentur, nec tantum quas moderni pontifices ediderunt. Sed quas beatissimi pape diuersis temporibus ab urbe Roma dederunt. Dictis³⁵ autem diuersis temporibus et illa tempora uir sanctus comprehendit que crebrescentibus³⁶ paganorum persecutionibus³⁷ ad sedem apostolicam deferri causas episcoporum difficillime permittebant³⁸. His ita diuina fauente³⁹ gratia prelibatis ostendimus nullam differentiam esse inter illa decreta que in codice canonum habentur⁴⁰ sedis apostolice presulum et ea que pro multitudine uix per singula uoluminum corpora reperiuntur cum omnia et omnium decessorum suorum decretalia constituta atque decretales epistolas quas beatissimi pape diuersis temporibus ab urbe Roma⁴¹ dederunt. uenerabiliter fore suscipiendas et⁴² custodiendas eximios⁴³ presules Leonem scilicet⁴⁴ et Gelasium mandasse probauimus.

Ep. Nich. 394-5 no. 71; C. Rome 865; JE 2785; CB Varia 2.130c; ID 5.33b; D 19 c 1b, c 2

²¹ ueniam CKNBOHQA; uenia Z

²² -isserit O

²³ de C²RS²D²BZOHA; *om.* CLXSWKNDP

²⁴ de- *ss* H

²⁵ pont. Rom. CRSKNBPZOA; Rom. pont. HQ

²⁶ *ss* R²

²⁷ prec- CRXKNZOQA; pepercit S; rec- BH; perc- P

²⁸ illa CNBZOHA; illi *corr. to* illis K; in illa *ss* O

²⁹ nou. den. CNDBZOHA; den. (*ss*) nou. K

³⁰ his CKNBH; iis ZOA

³¹ *corr. fr.* qui O

³² assignent CKBPZOHA; consignent N; assignent D

³³ statuti CKNBZO²HQ; statuta O?; constituta A

³⁴ *corr. fr.* itaque Z

³⁵ Dictis CNDBZOHA; dicens K

³⁶ crebres- LRXWKNBZOHA; crebes- C

³⁷ -ibus CSKNBZOHA; -is P

³⁸ -ant CNDBZOHA; -at K?

³⁹ et *add. and canc.* O

⁴⁰ -entur CSKNBZOHA; -eantur P

⁴¹ diu. temp. ab urbe Rom. CRSKNBZOA; (uenerabiliter *here but marked for moving* Q) ab urbe Rom. diu. temp.

HQ

⁴² *corr. fr.* in K

⁴³ eximios CKNBZOHQ; eximos A

⁴⁴ scilicet CNDBZOHA; *om.* K

12

Nicholaus papa¹ ad Karolum. Quod manifesta accusatore non indigent²
 Accusatores habere Lotharium non nisi qui accusator fratrum in Apocalypsi³
 Iohannis appellatur et opera eius et ipsa⁴ eiusdem antiqui hostis instinctu⁵ patrantur
 profecto comperimus. Que uero Lotharius rex uester⁶ nepos operatur accusatore non
 indigent. Manifesta quippe apostolo teste sunt opera carnis, que sunt fornicatio,
 immundicia et cetera.

*Ep. Nich. 338 no. 51 (to Louis); JE 2884; AL 12.34; Cf. Dd 4.175; C 2 q 1 c 16 from Que Lotharius -
 sunt opera eius only*

¹ *ss* X

² Quod - indigent CRXSKNBP; *om.* ZOHA

³ -si CSKBZOHA; -sis P

⁴ et ipsa CRSKNDBPZ; que K²; que et ipsa OHA

⁵ inst- CKNBZOHQ; int- A

⁶ uester CRSDBPZOHA; noster KN

13

*Idem Adoni¹ Viennensi archiepiscopo. De his qui res Deo dicatas sub concessione
 principum diripiunt²*

De rebus que semel Deo contribute atque dicatas sunt, et postea³ sub occasione
 concessionis⁴ principum a quibusdam inuaduntur atque diripiuntur, sancimus [65ra] ut
 prius consulto principe ad resecandam⁵ tam presumptiuam factionem et
 cognoscendum utrum illius sit concessio⁶ an inuasoris presumptio. Quod si principis
 inordinata⁷ fuerit largitio ipse sit⁸ princeps pro emendatione redarguendus. Si autem
 inuasoris declaratur presumptio, usque ad emendationem⁹ excommunicationis sit
 uindicta coerendus.

Ep. Nich. 619 no. 106; JE 2697; ID 3.152; +C 12 q 2 c 22

¹ Idem Adoni CRXSKNBP; Nicholaus Adoni (Odoni A) ZOHA; Idem Michaeli imperatori Q *mg. with no break or
 inscr. in text*

² De - diripiunt CRXSKNBP; *om.* ZOHA

³ *after occ. and then corr. to here* K

⁴ -c- *ss* O

⁵ resecandam CKNBZO²H; reserendam O; reserendam Q; referendam A

⁶ sit conc. CRXBPZOHA; conc. sit K; conc. ND

⁷ inordinata CKNBZOHQ²; ordinata Q; et ordinata A

⁸ sit CKNBZO²HQ; *om.* OA

⁹ emend- CSKNBZOHA; emund- P

14

*Idem Michaheli imperatori¹. Vt quod apostolice sedis auctoritate sancitur
 inconcusse² teneatur³*

Consequens est ut quod ab huius sedis rectoribus plena auctoritate sancitur, nullius
 consuetudinis prepediente occasione proprias tantum⁴ sequendo uoluntates
 remoueat, sed firmiter atque inconcusse teneatur.

Ep. Nich. 448 no. 86 (to Photius); JE 2691; ID 4.211a; D 11 c 2

¹ -ori CXSKNBZOH; -oris A. Q *has inscr. here: Nich' Adoni Iunensi archiepiscopo (cf c 13)*

² *corr. fr.* inconcusse B

³ Vt - teneatur CSKNBP; *om.* ZOHQA

⁴ tantum CNDBZOHA; *om.* K

15

*Quod Sardicense concilium recipiendum sit*¹

Quod dicitis neque Sardicense concilium² neque decretalia uos habere sanctorum pontificum uel recipere non facile nobis facultas credendi tribuitur, maxime cum Sardicense concilium quod penes uos in uestris regionibus actum est et omnis ecclesia recipit. qua ratione conuenerat³ ut hec⁴ sancta Constantinopolitana⁵ ecclesia abiceret et⁶ ut dictum est non retineret?

Ep. Nich. 450 no. 86; JE 2691; ID 4.135; IP 2.100, 2.117b; +D 16 c 14

¹ Quod - sit CXSKNBP; Item ZOHA

² vel recipere *add.* P, *om.* CRSKNBZOHA

³ -erat CNDBZOHA; -iat K

⁴ hec CKDBZOH; hoc N; h' A

⁵ -ta- ss O

⁶ ss Z

16

Quod qui decreta Romanorum pontificum non habent, de neglectu sunt arguendi¹, qui uero habent et non² obseruant, de temeritate corripiendi³

Si decreta Romanorum pontificum non habetis, de⁴ neglectu atque incuria⁵ estis arguendi. Si habetis et non obseruatis⁶ de temeritate estis corripiendi et increpandi.

Ep. Nich. 450 no. 86; JE 2691; +D 20 c 2

¹ arguendi LRSKNB; corripiendi CXW

² ss K; *lacuna follows in B*

³ Quod - corr. CLRXSWKNBP; Item ZOHA; -piendi *in upper mg.* K

⁴ de CKNBZOHQ; *om.* A

⁵ *corr. to curia A*²

⁶ obseruatis CSKNBZOQA; seruatis H

17

Consuetudinibus quibus canonica¹ auctoritas non obsistit minime obuiandum²

De consuetudinibus quas nobis opponere uisi estis scribentes per diuersas ecclesias diuersas esse consuetudines. Si illis canonica non [65rb] obsistit auctoritas pro qua eis obuiare debemus³ nil iudicamus uel eis resistimus.

Ep. Nich. 451 no. 86; JE 2691; Coll.Sem. 3.52a; ID 4.211b; IP 2.156a

¹ canica K

² Cons. - obu. CRXSKNBP; Item ZOHA

³ debemus CKNBZOHA; debeamus K²; deamus P

18

Idem¹ Frotario² archiepiscopo Burdegalensi. Qui modus penitentie fuerit³ indicendus Burgando⁴ et malitie sue sequacibus qui nefarias presumptiones facere presumpserat⁵

De uiro nefando Burgaudo nomine qui rabie insana commotus diabolicis se irretire laqueis non dubitauit atque gentilium more per arrupta⁶ itinera et⁷ conpita insidians uobis⁸ pro dolor in uestre ecclesie uilla una cum clericis uestris manentibus et populum salubribus instruere dogmatum monitis decertantibus paneque spirituali

¹ Idem CRXSKNB; Nicholaus ZOHA

² Frotario CLRSWKNZOQA; Notario B; Frutario H

³ fuerit CKDB; sit N

⁴ -ando CLKN; -audio RSWBD; Bugaudo X

⁵ Qui - pres. CLRSWKNDBP; *om.* ZOHA

⁶ arrupta CLRXSP; abrupta KNDBH; abrupta ZOA; arbuta Q

⁷ et CKNBZOHQ; in A

⁸ uobis CKDBZOHA; nobis N

uerbi uacua hominum corda reficientibus atque laudabile salutis proprie desiderium habentibus. sancta beatorum apostolorum⁹ Petri et¹⁰ Pauli limina¹¹ uisitare. collectis malitie sue sequacibus et iniquitatis¹² complicitibus nefarias inuasiones et depredationes¹³ uiolentias¹⁴ inferre demonico¹⁵ ausu presumpsit. et ut epistole uestre textus eloquitur¹⁶ sacrum altare, sacraque dominici¹⁷ corporis et sanguinis uasa insuper et sanctum chrisma pollutis arripere manibus quasi uilia, et ad usum communem apta presumpsit ut dilectio nos uestra¹⁸ consuluit, si ipse uel qui cum eo in tam impio¹⁹ et iniquo scelere fuerunt ad penitentiam quandoque gratia tacti diuina uenire uoluerint, quo eos penitentiae uinculo²⁰ constringatis nostre institutionis censuram exposcere curastis²¹. De quibus si tamen ita²² est iubemus cum²³ ad penitentiam reuerti accelerauerint, uno anno²⁴ extra ecclesiam Dei consistere, cuius sacratissima uasa extra ritum fidei Christiane diripiendo auferre non dubitarunt²⁵, secundo uero²⁶ anno ante fores ecclesie sine communione manere tercio uero²⁷ anno ecclesiam Dei [65va] ingredi et inter audientes sine oblatione astare²⁸, non manducantes carnes neque bibentes uinum. preter Natalis et Resurrectionis dominice dies²⁹. Quarto preterea anno si his tribus prioribus eorum fructuosus fuerit penitentiae labor communioni fidelium restituantur, totaque mentis deuotione spondentes talia se ulterius numquam facturos corpus et sanguinem Domini suscipere mereantur, et³⁰ usque ad septimum annum tribus in ebdomada diebus sine esu carni et uini potatione maneant penitentes.

Ep. Nich. 662-3 no. 145; JE 2840; +C 12 q 2 c 17

⁹ beat. apost. CRKNPZOHA; apost. sanctorum B

¹⁰ ss O

¹¹ limina CSKNBPZH; lumina OQA

¹² -atis CKNBZHQA; -atibus O

¹³ depredationes CRXSKNDBZOHQ²; depredationis K²; predationes Q; deprecationes A

¹⁴ corr. to -entas B

¹⁵ -ico CSWKNPZOHQA; -iaco LRXB

¹⁶ eloq- CKNBZOHQ; loq- A

¹⁷ corr. fr. domienici O

¹⁸ nos uestra RXSKDBPZ²OHQA; uestra nos CN; nos nostra Z; (nos dil. nostra L)

¹⁹ impio CKNBZOHQ; imperio A

²⁰ pen. uinc. LRXSWKNBPZ(after corr.)OHA; uinc. pen. C

²¹ curastis CKNBZOHQ; cursatis A

²² ita CRKDBZOA; om. N

²³ cum CRKNPZOHA; eum B

²⁴ acc. uno anno CNDBPZOHA; acc. intra uno anno (uno anno corr. to unum annum) K

²⁵ dubitarunt CSKNBZO; dubitauerunt HQA

²⁶ uero RXSKNPZO; autem CLWHQA

²⁷ uero CLSWKNBZOA; autem H; om. Q

²⁸ ? B

²⁹ ? B

³⁰ ss B

19

Idem¹ Aluuino² Iouanensi³ archiepiscopo. De episcopis aliqua infirmitate correctis⁴

Pontifices qui aliqua occupantur infirmitate uel egritudine abiciendi non sunt, nec alios in loco eorum consecrari oportet, nisi ex hac fuerint luce subtracti. Quod si de ministerio sibi concesso⁵ conqueritur, que⁶ licita sunt sacerdotes⁷ expleant. In his⁸

¹ Idem CRXKNB; om. ZOHQA

² Muuino S

³ Iouanensi CSKNBZOH; Iouannensi Q; Ioauensi A

⁴ De - corr. CRXSKNBP; om. ZOHA

⁵ concesso CKNBZO²HQ; om. OA

⁶ corr. fr. nec Z

uero que eis⁹ presumere non licet uicinorum usque ad recuperandam sanitatem episcoporum auxilia subrogentur, et hoc cum cautele studio¹⁰ peragatur, ne¹¹ per necessitatis occasionem presumptionis pullulet ambitio. Episcopi uero qui dominici¹² gregis suscipiunt¹³ curam atque sollicitudinem aministratione eorum discedere non oportet, ut accepti talenti pulchritudo non deleatur, sed certamine¹⁴ eorum salubriter augeatur et triplicetur.

Ep. Nich. 631 no. 115; JE 2846; ID 5.352; C 7 q 1 c 4, of which all after pullulet ambicio is a later addn

⁷ -tes ss O

⁸ his CLXRSWKNBHQA; eis L²; iis ZO

⁹ eis CXSWKNZOHQA; om. L; his RBP

¹⁰ -o ss K

¹¹ ne CKNBOHA; nec Z

¹² dominici CLRWK²D²B?PZOHA; Domini XSKND

¹³ suscipiunt CRXSKNBP; susceperunt ZOHQA

¹⁴ certamine CKNBZOHQ; cartamine A

20

Ne clerici a demonibus obsessi ad superiorem gradum possint accedere¹

Clerici qui in adolescentia a demonibus cognoscuntur obsessi², ad superiorem sacri regiminis gradum accedere non possunt.

Ep. Nich. 631 no. 115; JE 2646; ID 11.104; +D 33 c 4

¹ Ne - acc. CXSKNBP; Item ZOHQA

² after corr. O

21

De his qui arborem incidunt¹, si arbor cadens hominem occiderit²

Hii qui arbores incidere uidentur, si contigerit ut cadens arbor occiderit [65vb] hominem inculpabiles sunt atque innocii, quia nec uoluntate eorum³ nec desiderio homicidium perpetratum est. Si uero aliqua eorum culpa uel neglectu morientis hominis periculum cognoscitur aduenisse, abiciendi sunt gradu et in sacro ordine nullatenus⁴ suscipiendi.

Ep. Nich. 631 no. 115; JE 2846; +D 50 c 49

¹ -unt RSKDBP; -erit N; ? C

² De - occ. CRXSKNBP; Item ZOHA

³ eorum CRXSKNBP; illorum ZOHA

⁴ corr. fr. ulla- B

22

De eo qui cum duabus sororibus fuerit fornicatus uel cum his personis¹ de quibus sacra scriptura prohibet²

Si quis cum duabus sororibus fornicatus³, aut cum his⁴ personis⁵ de quibus sancta scriptura prohibet⁶, si dignam egerit penitentiam, et castitatis non ualuerit continentiam sustinere, liceat ei legitimam in coniugio uxorem accipere. Similiter et

¹ personis CSKDB; om. N

² De - prohibet CRXSKNDB; om. ZOHQ; Item A

³ fuerit sor. forn. CKNZOH; sor. forn. fuerit A

⁴ his CRXSKNH; iis ZOQA

⁵ personis CKDZOHA; om. N

⁶ Si quis cum - prohibet om. B, treating rubric as part of text

mulier que⁷ tali fuerit scelere lapsa, ut fornicationis non perducatur ad chaos. Sed hoc⁸ de laicis uiris ac mulieribus solummodo statuimus.

Ep. Nich. 677 no. 157; ID 9.31 (Nicholas Carolo archiep.); +C 33 q 2 c 16

⁷ in *add.* KND², *om.* CRXSDBVZOHA

⁸ hoc CRXSNBZOH; hec KD; h' A

23¹

Quod anathemate feriendus sit qui fornicatus fuerit cum matre spirituali, uel cum ea quam² de sacro fonte suscepit uel cum ea quam ante episcopum tenuit ad confirmationem³

Si quis cum matre⁴ spirituali fuerit fornicatus, anathematis ut scitis percutitur ictibus. Similiter autem et illum percutere promulgamus, qui cum ea quam de sacro fonte baptismatis suscepit, aut cum illa quam ante episcopum tenuerit, cum sacro⁵ chrismate fuerit uncta fornicationis perpetraverit⁶ scelus. Legitimam tamen si habuerit non dimittat uxorem.

Ep. Nich. 677 no. 156; JE 2845; Reg. P. 2.229; ID 1.138, 9.36 (both as Nich. Carolo); IP 7.64 (Nich. Salomoni); +C 33 q 2 c 17

¹ K *om. c. number, numbering c 24 as c 23 and so on*

² *corr. fr.* quem B

³ Quod - *conf.* CRXSKNBP; Item ZOHA

⁴ *corr. to* commatre K

⁵ *ss* R²

⁶ -trauerit CR²SDBZOHA; *om.* RX; -trat K; -trauit N; perpetratum P

24¹

An liceat uxorem que adulterium perpetravit marito ipsius² occidere³

Inter hec uestra sanctitas addere studuit si cuius uxor adulterium perpetraverit, utrum marito ipsius liceat secundum mundanam legem eam interficere, sed sancta Dei ecclesia mundanis nunquam constringitur legibus⁴, gladium non habet nisi spiritualem, non occidit sed uiuificat.

Ep. Nich. 677 no. 156; JE 2845; ID 8.333 (Alu. archiep.), ID 8.124 (Carolo archiep.); IP 7.14 (Aluino archiep.); C 33 q 2 c 6 (Albino archiep.)

¹ xxiii K

² ipsius LRSKDBVP; illius CXW

³ An - occidere CRXSKDBVP; *om.* N; Item ZOHA

⁴ *const. leg.* CRKNVPZOHA; *leg. const.* B

25¹

Idem² omnibus archiepiscopis, episcopis³ per Galliam et Germaniam [66ra] constitutis. De Lothario qui prima uxore expulsa secundam⁴ sibi asciuit⁵

Iuxta statutum⁶ nostrum cum duos illas in partes fratres nostros destinaremus episcopos accidit ad nostram noticiam peruenire quod Lotharius prima et legitima repulsa secundam sibi asciuerit coniugem, neque⁷ sedis nostre petitem aut promissum iudicium expectans, neque canonico iudicio uspiam succumbens⁸. Qua ex re quid

¹ xxiiii K

² Idem CRXSKNBVP; Nicholas ZOHA

³ episcopis CRXSBVPZOQ; *om.* LWKNDA

⁴ secundam CRNDB; seruam K

⁵ De - asciuit CRXSKNDBVP; *om.* ZOHA

⁶ statutum CKRNBZO²HQ; statum OA

⁷ neque CKNBPZ*; ne quis OHA

⁸ -cubens O

aliud datur intelligi⁹ nisi quia ubi¹⁰ plurimorum iudicium preuenit, ibi suo iudicio preuaricatorem se iudicauit?

Ep. Nich. 276 no. 10; JE 2725; ID 8.225 (insc. as here)

⁹ -igi CKNBZ²OH; -igeri A; ? Z

¹⁰ ubi CXSKNBVP; ut ZOHA

26¹

Idem Radualdo Portuensi² et Iohanni Ficolensi episcopis. De Lothario qui Gualdrada repudiata aliam admiserat³

Lotharius rex in commonitorio⁴ profitetur Gualdradam⁵ se a patre accepisse et sororem postmodum admisisse Hutberti⁶. Vbi primum diligenti inuestigatione inquirete, et si eundem gloriosum regem predictam Gualdradam⁷ premissis dotibus coram testibus secundum legem et ritum quo nuptie celebrari solent per omnia inueneritis accepisse et publica manifestatione eadem Gualdrada⁸ in matrimonium ipsius admissa est restat ut perscrutemini cur illa repudiata sit⁹, uel filia Basonis¹⁰ admissa. Sed quia idem gloriosus rex metu Tebergam admisisse se dicit, uos illud euangelicum recolite quo Dominus, Nolite, inquit¹¹, timere eos qui corpus occidunt et iterum ait, Quid prodest homini si uniuersum mundum lucretur, anime uero sue detrimentum patiat? In quibus dominicis sententiis considerandum est quod si occisores corporis timendi non sunt contra iusticiam hominem impellentes et lucrum totius mundi non prosit homini anima perdita, quantum minus metu unius hominis tantus rex debuit contra diuinum preceptum in immane [66rb] precipitium¹² mergi? In hoc certe se magis reprehensibilem¹³ ostendit, in quo amor mundi amorem Dei¹⁴ postposuit. Vbi nichil uobis aliud precipimus manifestatione sua eodem rege conuicto, nisi ut secundum canonicam auctoritatem nostra uice freti causam illius diffiniatis. Sin uero minime probatum fuerit Gualdradam¹⁵ uxorem fuisse legitimam, neque nuptiis secundum morem celebratis per benedictionem scilicet¹⁶ sacerdotis filio nostro Lothario extitisse coniunctam suggerite illi ut non moleste ferat legitimam sibi si ipsa innocens apparuit¹⁷ reconciliari uxorem, nec in hoc carnis uoci obtemperet, sed potius diuinis preceptis¹⁸ obediens pudeat eum, immo pertimescat in luxurie stercore putrefieri, et uoluntatem propriam sequendo ante tribunal Christi districtam ponere rationem. Preterea¹⁹ uos scire uolo quia prefata²⁰ Theberga²¹ apostolicam sedem bis et

¹ xxv K

² Portuensi CRSKDVPZOHA; Portuensi X; *om.* N; Portimensi B

³ De - admiserat CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

⁴ -orio CNDBZOHA; -ario K

⁵ Gua- CLXSKN; Wa- RBVZOHA

⁶ Hutb- CLRXSKNBZO; Hub- VO²HA

⁷ Gua- CSKN; Wa- RBVZOHA

⁸ Gua- CLXSK(-da ss)N; Wa- RBVZOHA

⁹ sit rep. *later reversed* K

¹⁰ Bas- CSXKNV²; Bos- LRBVZOHA*

¹¹ oinquit A

¹² *corr. fr.* precipium H

¹³ reprehensibilem CKNBOH; reprehensibem Z; reprehendere A

¹⁴ *corr. fr.* mundi H

¹⁵ Gua- CLXSKN; Wa- RBVZOHA

¹⁶ scilicet CNDBZOHA; sane K

¹⁷ apparuit CKNBZO; apparuerit Q; aperuit A

¹⁸ preceptis CRSBVZOHA; *om.* KND

¹⁹ Preterea CSKNBOH²QA; Propterea ZH

²⁰ pre- ss X

²¹ Theb- CSKN; Teib- L; Teb- RBVH; Teub- ZQ; Theub- OA

ter²² appellauit, et se a prelato glorioso rege questa est iniuste²³ fuisse deiectam, et ui coactam falsum contra se²⁴ composuisse piaculum. Nam eo tempore ad apostolicam sedem libellum²⁵ appellationis sue misit in²⁶ quo non quidem²⁷ adhuc confessam. sed ut contra se falsum diceret²⁸ crimen cogi sese²⁹ innotuit, insuper subiungens, quod si amplius compulsus fuero, scitote non ueritate sed timore mortis et euadendi studio, quia aliter³⁰ non possum quod uoluerint dicam. Vos tamen memores estote mei, hec uobis insinuantis. Vnde precipimus uobis ut cum eadem³¹ Theberga³² ad conductam³³ synodum sicut statuimus aduenerit causam eius diligenti examinatione tractetis, et si ei obicitur³⁴ quod illa se crimen³⁵ aliquod admisisse³⁶ confessa fuisset, et³⁷ e contra illa uiolentiam se pertulisse³⁸ proclamauerit³⁹. uel si inimicos [66va] sibi iudices illos fuisse testata fuerit, tunc illud renouantes iudicium secundum equitatis normam, ut iniusticie mole non opprimatur.

Ep. Nich. 277-8 no. 11; JE 2726; ID 8.334; +C 31 q 2 c 4

²² et (ss D) ter CKDBZOHA; etiam N

²³ *corr. fr.* -sta K

²⁴ se CKNBZOH; *om.* QA

²⁵ ss L²

²⁶ in CKNBZOHQ; uel A

²⁷ quidem CKDBZOHA; quod N

²⁸ diceret CKNBZOHQ; deceret A

²⁹ cogi sese CKNBZOHQ; cogisse se A

³⁰ quia aliter studio *marked for reversal* H

³¹ ead. cum *later reversed* K

³² Theb- CKN; Teb- LRXBH; Teub- ZOQ; Theub- A

³³ conductam CRNDBZOHQ; conuictam K; conditam A

³⁴ obicitur CKDBZOHA; obicerint N

³⁵ se crimen CXSKNBV; crimen se ZOHA*

³⁶ al. adm. CRKNVZOHA; adm. al. B

³⁷ et CRXSKNBV; *om.* ZOHA

³⁸ pert- CKNBZOHQ; prot- A

³⁹ *corr. fr.* -int K

27¹

Idem Radono archiepiscopo Mediolano. Non debere² aptari imagines sanctorum et nomina corporibus nondum diuinitus³ reuelatis⁴

Quod ais apud dyocesim tuam non⁵ esse sanctorum corpora nisi Christi martyris Affre matrisque eius Hylarie seu puellarum earum esse tamen plura⁶ que specialibus⁷ indiciis ac nominibus minime clareant, quorum nonnulla nimirum integra manere feruntur, que etiam⁸ auctoritate apostolica premissis ieiuniis et orationibus aliorum sanctorum apta⁹ nominibus in basylicis honorabiliter recondere niteris penitus excusamus, uehementerque fieri inhihemus. Quippe cum inuocatio sanctorum nominum sufficiat etiam ubi¹⁰ corpora desunt fidelibus ad salutem, indignum procul dubio est nondum diuinitus per gloriosos agones corporibus reuelatis¹¹ sanctorum

¹ xxvi K

² *corr. fr.* debet X

³ nond. (*after corr.* C) diu. CLRXSWKDBV; diu. nond. N

⁴ Idem Radoni (Tadoni RV) - Med. Non - reuelatis CLRXSWKNBV; Nicholaus Tadoni archiepiscopo Mediolano ZOQH; Nicolaus omnibus episcopis in regno Ludouico A

⁵ ss A

⁶ plura CRDBPZOHA; plurima KN

⁷ specialibus CRSKNVPZOQA; spiritalibus B; specialius H

⁸ etiam CNDBZOHA; et K

⁹ *corr. to aptatis* K

¹⁰ ubi CNDBZOHA; si (ss) K

¹¹ reuelatis CKNBZOHQ; relatis A

imagines nominaque aptari. Que tamen licet forte¹² sanctorum sint, opere precium est tamdiu in incerto sue conditionis manere, quamdiu eos¹³ Dominus more solito reuelando ad summam sanctorum prouexerit libertatem.

Ep. Nich. 666-7 no. 151; JE 2867

¹² forte LRSWKNBVPZOHA; in sorte CV²; sorte X

¹³ *corr. from dos A*

28¹

Nicholaus omnibus episcopis in regno Hludouici. De quodam clerico qui inuitus monachus factus fuit²

Presens clericus nomine Lanbertus una cum patre suo nomine Atho³, quondam uidelicet comite⁴, nunc autem clerico ad limina apostolorum properans⁵ adiit presentiam nostram, asserens qualiter idem pater eius in laicali adhuc⁶ ordine in prediis propriis edificasset monasteria duo, uoluntatem gerens ut post suum decessum presens filius⁷ eius⁸ Lanbertus in [66vb] locum⁹ ei¹⁰ succederet. Quem infra teneram¹¹ etatem¹² inter octauum et undecimum¹³ annum constitutum memoratus pater proprio arbitrio absque regulari institutione extra omnem illius uoluntatem cucullam induit. Igitur post quoddam ipsius temporis spatium ut ipse dicit, Salomon episcopus cum quibusdam aliis eidem Lanberto absque patris oblatione uel abbatis percepta¹⁴ benedictione monastico¹⁵ illum induere fecit habitu, ut fertur inuitum, et sub hac occasione paterna seu materna hereditate a fratribus suis priuatum esse atque contra omnem ut dictum est uoluntatem suam regularem illum quasi permanere uolunt monachum. Super qua re diligenti cura inuestigantes etiam sub adiuratione patrem ipsius si uerum diceret interrogauimus. Sed isdem clericus Atho respondit se talem habuisse et habere uoluntatem ut filius suus uerus monachus fuisset et in locum ei successisset. Sed sub testificatione iurando firmabat, quod quando primitus ei cucullam induit, idem Lanbertus semper restitit, et nunquam se monachum fieri consensit. Sed demum ab¹⁶ insequentibus monachico habitu uiolenter indutus fuerit, asserens quia nunquam regulam aliquando promisit, neque ego pater eius palla¹⁷ altaris indutum illum obtuli, neque a quocumque¹⁸ sacerdote uel abbate ut mos deposcit benedictione percepta regule unquam subactum monachum fuisse. Super his etiam omnibus protestatus est prefatus clericus Atho, quia si eo tempore tam dure obseruantie monasticam intellexisset regulam nunquam eidem¹⁹ filio suo Lanberto²⁰

¹ xxvii K

² De - fuit CRXSKNBV; *om.* ZOHA

³ nom. Atho CRKNVPZOHA; Atho nom. B

⁴ *in mg.* B

⁵ properans CRKNVPZOHA; preproperans B

⁶ *ss* V

⁷ *ss* O

⁸ eius CRXSKNBVP; illius ZOHA

⁹ locum CRXSDBVZOHA; loco KN

¹⁰ ei CRKNVZOHA; eius B

¹¹ teneram CKNBZOHQ; temeram A

¹² *ss* O

¹³ xi LRXSWKNBVPZOHA; *decimum and lacuna* C

¹⁴ perc- CKNBZOHQ²; prec- QA

¹⁵ *corr. fr.* monasterio H

¹⁶ *ss* Z

¹⁷ palla CRXS²KDBZOHA; pallia S; pallio N

¹⁸ quocumque LR²WKNBVPZOHA; quoquam C; quo RXS

¹⁹ eidem CNDBZOHA; ei de K

²⁰ filio suo Lanberto CKDBZOHA; filium suum Lambertum N

coegisset portare²¹ cucullam. Quapropter psalmographi consulte uerba recolentes, quibus uoluntarie se Deo sacrificare pronuntiat²², uoluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu Dei [67ra] obsecrat presentem ut dictum est clericum nomine Lanbertum minime debere existimauimus sub tali uolentia fieri monachum. Quod enim quis non eligit²³ nec²⁴ optat, profecto non²⁵ diligit. Quod autem non diligit, facile²⁶ contempnit. Nullum ergo²⁷ bonum nisi uoluntarium. Idcirco et Dominus non ferendam in uia uirgam per quam uolentia ulli inferatur precepit. Quapropter consultius agitur si piis suasionibus contemptum²⁸ mundi et amorem Dei predicando quam uolentiam inferendo ad celestem amorem illum accenderitis²⁹. Vnde omnium uestrum caritati hanc nostri apostolatus³⁰ mandare decreuimus epistolam. monentes atque precipientes quatinus si ita uerum est ut isti dicunt, nullus episcopus³¹ uel abbas seu monachorum reliquorum conuentus monasticis illum regulis inuitum subiacere compellat, neque ullo modo fratres illius per hanc occasionem licentiam habeant paterna seu materna illum quod absit hereditate³² priuare, sed usque dum diuina inspiratione compunctus propria uoluntate regulis se subdat, liceat eum³³ a mundanis et laicalibus remotum uagationibus uel negociis inter religiosos et ecclesiasticos uiros in canonica degere³⁴ uita. Non³⁵ enim putamus³⁶ quod absit religiosos canonicos³⁷ a sanctorum monachorum consortio seiunctos, quia unusquisque secundum apostolum propriam mercedem accipiet, secundum suum³⁸ laborem.

Ep. Nich. 652-3 no. 132; JE 2835; ID 6.356; C 20 q 3 c 4

²¹ portare CSKNBPZO; gestare HQA

²² et *add.* C²LBVZOHA, *om.* CRXSKN

²³ eligit CKNBZOH; elegit QA

²⁴ nec CSKNBZOA; non HQ

²⁵ *ss* C

²⁶ facile CRXSBZOHA; facere KND

²⁷ ergo CRXSKNBV; quippe ZOHA*

²⁸ -p- *ss* B

²⁹ accenderitis C²LSWK²BVPZO²HQA; accenderetis CRXD; *om.* K; ascenderitis O

³⁰ *corr. fr.* appellatus O

³¹ -opus CKNBZOHQ; -opo A

³² -ate RXSWNBVPZOHA; -are CLR²KD

³³ eum CLR²WKNBVP; *om.* RXS; illum ZOHA

³⁴ *obscurely corr.* O; *corr. fr.* degenere H

³⁵ Non CKNBZOHQ; Nos A

³⁶ putamus CLWBVPZHQ; putauimus RXSKN; *om.* O; putemus A

³⁷ -no- *ss* O

³⁸ secundum suum CKNBZOHQ; et secundum A

29¹

Idem² Hludouico imperatori. Quod si quid turpe de sacerdotibus Domini auditur contegatur³

In scripturis narratur Constantinus imperator dixisse. Vere⁴ si propriis oculis uidissem⁵ sacerdotem Dei aut aliquem eorum⁶ qui monachico habitu circum amicti sunt peccantem, clamidem meam explicarem et cooperirem eum, ne ab aliquo uideretur. In quibus igitur desiderantissime⁷ fili necessario commonemini⁸ [67rb] ut

¹ xxviii K

² Idem CRXSKNBV; Nicholaus ZOHA

³ Quod - contegatur CXSKNBVP; *om.* ZOHA

⁴ Vere CLRXWBVPZOHA; Vidissem S; Et KND

⁵ *om.* S, *in* CLRXNBZOHA

⁶ eorum CSKNBZO²HQ²; *om.* OA; episcoporum Q

⁷ *corr. fr.* ded- O

⁸ commonemini CKDBZOHA; commonendi N

quemadmodum fide et religione ac honoris parilitate ei adequari⁹ uideamini, ita quoque humilitate atque deuotione equiparari¹⁰ nichilominus anheletis, ita ut in nullo inferior eo sed potior inueniamini post exempla qui talem se exhibuit ante talia prorsus exempla. Sed hec¹¹ quidem diximus, cautos¹² uos reddere cupientes, ut si de Domini sacerdotibus qui iure patres¹³ dicuntur¹⁴, aliquid uos contigerit audire quod confusionem piis mentibus ingerat, non infronitum sed pudoratos Noe filios imitantes patriam de reliquo uerecundiam contegatis, ut affluentem quemadmodum et illi benedictione repleti moderante Domino mereamini.

Ep. Nich. ** no. 120 (1); JE 2791; +D 96 c 8

⁹ after corr. B

¹⁰ after corr. H

¹¹ hec CKDBZOH; hoc N; h' A

¹² cautos A

¹³ patres CKNBZOHQ; patrens A

¹⁴ ntur ss L

30¹

De Seufredo absque primatis sui iudicio ab episcopio remoto²

Denique si Seufredus tale in se crimen nouerat quo recte posset episcopatu priuari³ uel infirmitate se sentiebat forsitan pregruari qua⁴ impeditus nullis posset proximis⁵ sua⁶ prelatione prodesse, primatis sui debuerat et non aliarum dyoceseon antistitum prestolari iudicium⁷. Quod si quelibet ambiguitas uel aliqua fortasse super eius examinatione uel episcopatus abrenuntiatione⁸ oborta fuisset contentio, ex more ad apostolicam sedem⁹ referri conuenerat et nostra in his omnibus debuerant cuncti¹⁰ decreta penitus operiri. Quod quia omissum hactenus dolemus, dilectissimam mihi gloriam uestram uehementer afflagito¹¹ ut paulo remotus¹² iam dictus proprio Seufredus episcopio¹³ restituatur, et si quid reprehensione dignum gessit postea uel correctione uel digna animaduersione diffiniatur.

Ep. Nich. no. 120(2); JE 2791; +C 6 q 3 c 3

¹ xxix K

² De - remoto CRXSKNBVP; Item ZOHA

³ qua impeditus *add. and canc.* Z

⁴ qua CKNBPZ²OHA; quia LRXS; ? Z

⁵ posset proximis CLR²BZOHA; possint RX; possit KN; posset *corr. fr.* possent D

⁶ ss O

⁷ -ci- ss H

⁸ -tia- *in mg.* B

⁹ sesem A

¹⁰ cuncti CLRXSKNV²OQ²A; cincti WBVPZHQ

¹¹ affl- LRXSWKNBPZQ; effl- CVOHA

¹² rom- B; ss O

¹³ episcopio CKNBZOHQ; episcopatu A

31¹

Idem eidem². Quod apostolice sedis moris non sit absque signatis apicibus undecumque suscipere legationem³

Nobilissimus uir atque strenuus uestre sublimitatis legatus ad nos licet nullam epistolam iuxta consuetudinem [67va] a uobis nostro pontificio⁴ detulisset, licet nunquam apostolice sedi moris fuerit absque signatis apicibus undecumque

¹ xxx K

² Idem eidem CRXSKNBVP; Nicolaus Ludouico imperatori ZOHA

³ Quod - susc. legat. (legat. susc. N) CXSKNDBVP; *om.* ZOHA

⁴ *corr. fr.* -ico O

legationem⁵ suscipere, nos tamen uos in illo honorantes eiusque grauitatem⁶ et eloquiorum⁷ ipsius ueridicas cognoscentes assertiones, nichilominus eum et sicut decuit suscepimus⁸ et ei sicut honestum fuit credidimus⁹.

Ep. Nich. no. 121(1); JE 2791; +D 97 c 3

⁵ legationem CXSKNBVP; legatio est ZOHA

⁶ ss O

⁷ eliq- O

⁸ suscipimus C(*before corr.*)W

⁹ et ei sicut – cred. om. K

32¹

Quod nichil intersit utrum in suscipienda legatione omnes in unum optimates Romani an tres ex his uel duo uel unus conueniat²

Illud uero quod idem Astulfus³ dicebat fuisse consuetudinis predecessorum nostrorum⁴ tempore ut ex quocumque regno aliqua legatio⁵ ad sedem apostolicam ueniret, optimates Romani interessent, modo uero nullus intersit preter Arsenium ita non est. Verum tamen quid⁶ intersit utrum in suscipienda legatione⁷ omnes in unum optimates Romani an tres ex his uel duo uel certe unus conueniat, dum tamen nil reprehensibile⁸, nil perperum⁹, Deo custode nos penitus ignoramus. Nam si reprehensione aliquid dignum geritur, non tantum de non conuocata¹⁰ turba a uobis quantum a Domino. de hoc quod male agitur potius redarguimur¹¹.

Ep. Nich. no. 121(2); JE 2791

¹ xxxi K

² Quod - conueniat CRXSKNBVP; Item ZOHA

³ Astulfus A

⁴ nostrorum CNDBZOHA; suorum K

⁵ -at- ss K

⁶ quid CRSNBVPZ; quod XKDOHA

⁷ -at- ss K

⁸ reprehensione, *with* dum tamen nil reprehensibile - si reprehensione *in mg.* O

⁹ perperum CRWNVZPZ; perpetuum K; perpetuum B

¹⁰ con- ss Z

¹¹ -imur CRXSKNBV; -imus PZOHA

33¹

Nicholaus Higmaro² Remorum³ archiepiscopo. Quod necesse sit accusatorem et accusatum simul adesse⁴

Necesse est secundum sacrarum omnia scripturarum documenta ac secundum iusticie trutinam et accusatum et accusatorem simul adesse, oportet etiam unam partem quantacumque et qualicumque predita sit ueritate sic prorsus audiri ut alteri parti nullum preiudicium irrogetur.

Ep. Nich. no. 128; JE 2838; C 3 q 9 c 21

¹ xxxii K

² Nigmaro L; *corr. fr.* Higenaro to Higinaro W; Igmatio O (*corr. to* Higmaro)

³ Remorum RXSKNBVZOHA; Remensi CLW

⁴ Quod - adesse CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

34¹

Idem² eidem³. De his qui cum excommunicatis necessitate uel ignorantia uel studio communicant⁴

¹ xxxiii K

² Idem CRXSBVZOHA; Item KND

Excellentissimus rex Karolus apostolatum nostrum consuluit quid agendum sit de his⁵ qui communicant cum his⁶ qui cum Ingeltrude sepe dampnata [67vb] communicant femina, quoniam eam⁷ cum⁸ communicatoribus suis et fautoribus⁹ pari¹⁰ uinculo anathematis¹¹ retineri constat astrictam. Quapropter nunc beatitudini tue iniungimus ut super hoc nostra auctoritate freta curam de his sumere studeat, et quia docta diuinitus sanctitas tua ualde nouit aliud esse ex necessitate aliud ex ignorantia, atque aliud quod studio delinquitur, istudque posterius duobus prioribus strictius esse puniendum, idcirco sollerter inuigilet et cauta discretione singulorum modos diiudicet, quatinus hii¹² qui ex necessitate uel ignorantia delinquant¹³ auctoritate nostra per te absoluantur, si tamen ipsa eorum¹⁴ ignorantia¹⁵ uel necessitas uera¹⁶ et non simulata uel ex non¹⁷ uoluntate processerit, quia ut bene nosti sunt plerique qui possunt quidem sed nolunt recta nosse. Vnde psalmista de huiusmodi. Noluit, inquit, intelligere ut bene ageret¹⁸. Illos autem qui studio suo obligantur et contemptu¹⁹ interdicta nostra postponunt, non nisi digna satisfactione preueniente uolumus a te prorsus absolui.

Ep. Nich. no. 41; JE 2800; ID 14.46; IP 5.106; C 11 q 3 c 102

³ eidem CRXSKNBV; Igaro Remensi archiepiscopo ZO; Igaro Remensi episcopo HQA

⁴ De - communicant CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

⁵ his CKNBHQ; iis ZOA

⁶ his CKNBOH; iis ZQA

⁷ *short lacuna follows* B

⁸ *ss* R²

⁹ suis et fautoribus CRX(fauct- X)SKNBVP; et fautoribus suis ZOHA

¹⁰ -ri *ss* Z

¹¹ -atis CLWBVPZOHA; -ate RXSKND

¹² hii CRXSKNDBPH; ii ZOQ²A; iis Q

¹³ *ss* O

¹⁴ ipsa eorum CKNBZH; eorum ipsa A

¹⁵ delinquant auctoritate nostra per - ignorantia CKNBZHA; *om.* O(*with* delinquant *ss*)Q

¹⁶ uera CKDBZOHA; iusta N

¹⁷ ex non CKNDBZOHQ; non ex K²; non ex ex A

¹⁸ *corr. fr.* agere O

¹⁹ -p- *ss* K

35¹

Nicholaus archiepiscopis et episcopis² per Galliam, Italiam, Germaniam atque per³ uniuersas prouincias constitutis. De duobus episcopis culpam Lotharii regis tutantibus⁴

Scelus quod Lotharius rex, si tamen rex ueraciter dici possit qui nullo⁵ salubri regimine corporis appetitus refrenat, sed lubrica eneruatione magis illicitis eius motibus cedit, in duabus feminis, Theuberga⁶ scilicet et⁷ Gualdrada⁸ commisit, omnibus manifestum est. Sed et dudum episcopos Theugaldum⁹ et Guntharium in tali facto eum habuisse tutores atque fautores¹⁰ pene totus orbis nobis undique ad limina seu¹¹ sedem confluens apostolicam referebat.

¹ xxxiiii K

² arch. et (*ss* C, *om.* XS) ep. CLRXSWKNBV; ep. et arch. ZOHA

³ per CKNBZOHQ; *om.* A

⁴ De duobus (dubusR)- tutantibus CRXSKNBVP; *om.* ZOHA

⁵ nullo CRKNVP²ZOHA; in illo BP?

⁶ Theuberga CSRN; Teuberga LWBVH; Theberga XD; Theuberna K; Teoberga ZOQA

⁷ sc. et CRKDBZOHQ; sc. N; scribet et A

⁸ Gua- CLXSKN; Wa- RBVZOHA

⁹ *corr. from* Eugaldum A

¹⁰ fautores CSKNBZ; fautores OHQ; fautores A

¹¹ seu CLRXNDBZOHA; atque S; sanctam K

Ep. Nich. 284 no. 18; JE 2748; ID 8.226a; +C 2 q 1 c 21a

36¹

*De eodem*²

Igitur³ decernente nobiscum sancta synodo in presentia depositi et ab officio [68ra] sacerdotali excommunicati atque a⁴ regimine episcopatus alienati indubitanter existunt.

Ep. Nich. 284 no. 18; JE 2748; ID 8.226b; +C 2 q 1 c 21b

¹ xxxv K

² De eodem CRXSKNBVP; Item ZOHA

³ Igitur CSKNBZOHQ; *om.* A

⁴ *ss* C

37¹

*Depositio Teugaldi*² *Treuerensis et Guntharii Agrippine Colonie archiepiscoporum*³ Teugdum⁴ Treuerensem et primatem Belgice prouincie et Guntharium Agrippine⁵ Colonie archiepiscopos nunc coram nobis et sancta synodo subgestorum insinuatione qualiter causam Lotharii regis et duarum mulierum eius⁶ Theuberge⁷ scilicet⁸ et Gualdrade⁹ recognouerint et iudicauerint¹⁰ scriptum super hoc propriis manibus roboratum offerentes, nichilque se plus uel minus aut aliter egisse ore proprio¹¹ multis coram positis affirmantes et sententiam quam a sede apostolica Ingiltrudam¹² uxorem Bosonis sanctissimus frater noster Mediolanensis archiepiscopus Thado¹³ et ceteri coepiscopi nostri petiuerant emittendam et nos diuino succensi zelo sub anathematis obstestatione canonice¹⁴ protuleramus publice uiua uoce se uiolasse confitentes, in quibus omnibus inuenimus eos apostolicas atque canonicas sanctiones in pluribus excessisse et equitatis normam nequiter temerasse omni iudicamus¹⁵ sacerdocii officio manere penitus alienos Sancti Spiritus¹⁶ iudicio et beati Petri per nos auctoritate episcopatus exutos regimine consistere diffinientes.

Ep. Nich. 285 no. 18; JE 2750; ID 8.226c and ends; +C 11 q 3 c 10a (cf c 39 below)

¹ xxxvi K

² Teug- LWNBPZOHA; Theug- CRX; Meng- S; Leug- KD

³ Depositio (Deposito K) - archiepiscoporum CRXSKNBVP; Item (*om.* A) (Depositio - archiepiscoporum *in mg.*) ZOQA; Item Depositio H

⁴ Teug- RXWDBVZOHA; Theug- CN; Theug- S; Leug- LK

⁵ -in- *ss* H

⁶ eius CKNBPZOHA; *om.* S

⁷ Theub- CRXSKN; Teub- LWBVPZOHA; Teb- X

⁸ *ss* O

⁹ Gua- CLRXSKN; Wa- BVPZOHA

¹⁰ -erint ... -erint CKDBZOHA; -erunt ... -erunt N

¹¹ ore prop. CNDBZOHA; prop. ore K

¹² Ingel- CRXSKNBV; Ingil- ZOHA

¹³ Thado CKNBZOHQ; Thaldo A

¹⁴ -c- *ss* O

¹⁵ *om. with mark of omission, ? supplied in mg.* B

¹⁶ Sa. Sp. CRXSKNBVP; Sp. Sa. ZOHA

38¹

*Quod qui decreta a² sedis apostolice presule promulgata contempserit anathema sit*³

¹ xxxvii K

² a CNDBV; *om.* K

³ Quod - sit CRXSKNDBVP; Item ZOHA

Si quis dogmata, mandata⁴, interdicta, sanctiones, uel decreta pro catholica fide. pro ecclesiastica disciplina, pro correctione⁵ fidelium, pro emendatione sceleratorum uel interdictione imminentium uel futurorum malorum a⁶ sedis apostolice presule salubriter promulgata contempserit, anathema sit.

Ep. Nich. 286 no. 18; JE 2750; Dd 1.150; CB Varia II 31 (as Concil'); AL 4.26, 12.3; ID 5.19A as here, 5.35 (Conc. Leo IV); C 25 q 2 c 18

⁴ mandata CNDBZOHA; om. K

⁵ correctione CRKNBZHQA; correptione O

⁶ a CNDBZOHA; om. K

39¹

De lic[68rb]entia ingrediendi ecclesiam depositis episcopis concessa²

Predictis autem depositis licentiam concessimus ecclesiam ingrediendi et communicandi sicut laici, et loquendi suas utilitates, non autem turbas concitandi uel scandalum sollicitandi illis tribuimus facultatem, Quantum autem ad episcopale ministerium specialiter pertinet, nulla eis³ sit licentia contingendi⁴, sicut nos cum sancta synodo decreuisse⁵ iam constat.

Ep. Nich. no. 24b; JE 2766; +C 11 q 3 c 10b (cf c 37 above)

¹ xxxviii K

² De - licentia - concessa C(in mg. in black)RXSNDBVP; de - ecclesiam (with depositis - concessa as end of inscr. to c 40) K; om. ZHQ; Item OA

³ eis CKNBZOHQ; ei A

⁴ -n- ss K

⁵ -r- ss H

40¹

Idem Lothario regi. De magnitudine sui peccati²

Ita corporis tui cedere motibus³ consensisti⁴ et relaxatis uoluptatum habenis temetipsum⁵ in lacum miserie et in lutum⁶ fecis prohibitu⁷ deiecisti, ut qui positus fueras ad gubernationem⁸ populorum effectus sis ruina multorum⁹. Probat hoc Teugaldi¹⁰ et Guntharii dudum episcoporum legitimus¹¹ casus¹², qui pro eo quod te minime competenter erudierunt, quin immo quia preuaricationem tuam tegere argumentis suis et sub quadam iusticie specie fucatis¹³ quibusdam exquisitis adinventionibus equitatem obruere studuerunt, nostra sunt apostolica auctoritate depositi et ab omni episcopatus regimine regulariter sequestrati.

Ep. Nich. no. 22a; JE 2752; ID 8.227a; +C 11 q 3 c 96 as here

¹ xxxix K

² De - peccati CRXSKNBVP (K adds depositis episcopis concessa from c 39); om. ZOHA

³ cedere motibus CRXSKNBV; cedere montibus P; motibus cedere ZOHA

⁴ -sen- in mg. O

⁵ -t- ss N

⁶ lutum CKNBZHQ; lutu OA

⁷ prohibitu CLWKNBVZOHA; prohibitum S; pro libitu Z² with ID; prohibitus Q

⁸ -ionem CKNBZHQA; -io O

⁹ corr. from -arum A

¹⁰ -galdi CNBZOHA; -baldi K

¹¹ -ti- ss H

¹² leg. casus in mg. C

¹³ corr. fr. fugatis KD; after corr. Z

41¹*De eodem*²

An non districta ultione feriendus es qui in duabus uxoribus³ adulterium Lamech et flagitium imitatus⁴ esse⁵ dinosceris? Quod Dominus non nisi post lxxvii generationes suo salutifero aduentu deleuit, cum Cain fratricidium septima generatione aquis abolitum⁶ sit cataclysmi.

Ep. Nich. no. 22b; JE 2752; ID 8.227b (to end); +C 24 q 3 c 19

¹ l K

² De eodem CRXSNDBV; De magnitudine sui peccati (*from c 40*) K; Item ZOHA

³ ss O; in mg. H

⁴ *corr. fr.* imit- B

⁵ esse CNDBZOHA; est K

⁶ abolitum CSWNHA; abolitum KDBVPZO; oblitum L; oboletum RX

42¹

Nicolaus omnibus² archiepiscopis et³ episcopis per Galliam, Burgundiam atque Germaniam constitutis. Quod si episcopi unanimes fuerint, nemo eis resistere poterit⁴

Si unanimes fueritis, quis est qui uobis resistat⁵? Patres nostri etiam regibus restiterunt.

Ep. Nich. no. 24a; JE 2766 (Trip. earliest reported source)

¹ li K

² omnibus CRKNVZOHA; *om.* B

³ et CRKNVZOHA; *om.* B

⁴ Quod - poterit (ualeat CRX) CRXSKNDBVP; De eodem *add. K from c 41; om.* ZOHA

⁵ -si- ss H

43¹

Idem² Osbaldo corepiscopo³ Quadrantano. De quodam presbitero cuius percussione diaconus extinctus dicebatur⁴ [68va]

Studeat sanctitas tua persuadere episcopo tuo sibi canonicum sociare numerum⁵ collegarum⁶, id est sex ex uicinis prouinciis fratres et coepiscopos suos⁷ quibus tecum iunctis et decernentibus diligenter inuestigare et omni annisu scrutari procurate, quatinus inuenire ualeatis utrum percussione⁸ iam nominati presbiteri an ceruicis fractione⁹ idem diaconus ut fertur extinctus est. Et¹⁰ siquidem a sepefato¹¹ presbitero non ad mortem percussus est. sed ex equo¹² cadens ceruice fracto¹³ interiit, secundum arbitrium nostrum¹⁴ pro percussione incaute agenti presbitero penitentiam competentem¹⁵ indicite, et aliquanto tempore a missarum sollempniis suspendatur, denuo ad sacerdotale post hec¹⁶ rediturus officium. Quod si ueraciter qualicumque

¹ lii K

² Idem CRXSKNBV; Nicolaus ZOHA

³ corep- CLSWND²BV²ZOH; coep- KQA; ep- DV

⁴ De - dicebantur (est N) CRXSKNDBV; *om.* ZOHA

⁵ ss K

⁶ *corr. fr.* -egare O

⁷ suos CRXSKNBVP; tuos ZOHA

⁸ per cuius sione N

⁹ -ione CKDBZOHA; -ionem N

¹⁰ Et CKDBZOHA; At N

¹¹ *corr. fr.* -facto O

¹² ex equo CRXSKNZHQ²A; ex quo BOQ; equo VO²

¹³ fracto RKNB²; fracta LXSWDBVZOHA; C *obsc. corr.*

¹⁴ nostrum CLXSKND; uestrum RWBVZOHA

¹⁵ -entem CKNBZOHQ; -ente A

¹⁶ *corr. from ec A*

percussione presbyteri ille mortuus est diaconus. nulla hunc ratione ministrare sacerdotis more decernimus, quoniam et si uoluntatem occidendi non habuit furor¹⁷ tamen et indignatio ex quibus motio illa mortifera prodiit in omnibus sed precipue in Dei ministris multipliciter inhihentur atque ubique dampnantur. Verum si presbyter adeo uestro studio noxius forte claruerit¹⁸ precipimus¹⁹ ut tale beneficium sibi ecclesie sue²⁰ concedatur, quo et ipse et sui sufficiens possint habere sue sustentationis²¹ solacium²².

Ep. Nich. no. 142(1); JE 2854; ID 10.24; +D 50 c 39

¹⁷ furor CKNBZOHQ; soror A

¹⁸ -uerit CNDBZOHA; -uit K

¹⁹ -pi- ss H

²⁰ ss R²

²¹ sollicitum *add. and canc.* O

²² sust. sol. *partly in mg. over erasure* Z

44¹

De clericis qui se defendendo paganum occiderint²

De his³ uero clericis pro quibus consuluisti, scilicet qui se defendendo⁴ paganum occiderint⁵, si postea per penitentiam emundati possint ad pristinum gradum⁶ redire. aut ad⁷ altiozem ascendere⁸, scito nos nullam occasionem dare nec ullam tribuere licentiam eis quemlibet⁹ hominum quolibet modo occidendi¹⁰. Non igitur licentiam damus militibus Christi aliter se defendere quam ipse in se¹¹ monstrauit Christus, illis dumtaxat qui clericatus funguntur officio [68vb], quique familiarius in castris militant eius nec occidendi prorsus eis¹² tribuimus facultatem. Verum si contigerit et clericus sacerdotalis ordinis saltem paganum occiderit¹³, multum sibi consulit si ab officio sacerdotali recesserit, satiusque est illi in hac uita Domino sub¹⁴ inferiori habitu inreprehensibiliter famulari, quam alta indebite appetendo dampnabiliter in profundum dimergi¹⁵.

Ep. Nich. no. 142(2); JE 2854; D 50 c 6

¹ liii K

² -erint CRB; -erit LW; -erunt XSKDV; -unt N. De - occ. CLRXSWKNDBVP; *om. with no break* ZOHA

³ his CSKNDBPHQA; iis ZO

⁴ defendendo CSKNBPZOH²Q; deferendo HA

⁵ -erint CKNBPZOQA; -erunt SH

⁶ ss R²

⁷ ad CRXSBPZOHA; *om.* KNDV

⁸ ascendere CRXSKNDBVP; gradum conscendere ZOHA

⁹ queml- CSKBVZOHA; quel- ND

¹⁰ ITEM *add.* ZOHA, *om.* CXSKNBVP

¹¹ ipse in se RXSKNBVPZOHA; in se ipse CLW

¹² eis CKNVPZOHA; *om.* B

¹³ *after corr.* B

¹⁴ sub CSKNBZOA; sibi Q; suo H

¹⁵ dim- CSKNBZOH; dem- QA

45¹

Idem Adoni Viennensi archiepiscopo. De quodam² subdiacono qui uxorem duxerit³

De illo clerico Aluico nomine quem per ordines ecclesiasticos usque ad subdiaconatum uixisse dicitis cur uestra auctoritate uxorem duxerit miramur, eo⁴ quod

¹ liiii K

² quodam CLXKNB; *om.* S

³ De - uxorem duxerat (dux. ux. K) CRXSKNDBV; *om.* ZOHA

⁴ *corr. fr. et R*

nulli unquam⁵ exceptis illis quos⁶ ecclesiastica regula habere⁷ permittit uxorem ducendi licentiam dedimus.

Ep. Nich. no. 25; JE 2755; ID 6.119 (Stephanus); D 32 c 4

⁵ unquam CNDBZOHA; quam K

⁶ quos CSKNBVZH*; quod OQA

⁷ ss O

46¹

*Nicholaus Guaniloni² archiepiscopo Sennensi et uniuerso concilio a te congregato.
Quod nemo apostolicam sedem adire uolentem impedire presumat³*

Reuera iustus mediator non est qui cum⁴ uno litigante et altero absente amborum emergentes lites decernere non formidat. His ita premissis uolumus et apostolica auctoritate monemus ut si presbiter de quo agitur post excommunicationem suam apostolicam sedem adire uoluerit, nullus iter eius⁵ impedire presumat.

Ep. Nich. no. 119; JE 2780; +C 3 q 9 c 12

¹ lv K

² Guaniloni RXSKN; Gualoni CW; Gualoni L; Gualiloni D; Waniloni BVZ²OHQA; Waloni Z

³ Quod - presumat CRXSKNBV; om. ZOHA

⁴ cum C?RXKND; om. SBVZOHA

⁵ iter eius CRXSKDBV; inter eius N; eius iter ZOHA

47¹

Idem Vnifredo² Morinensis ecclesie episcopo qui consulerat an ipse a Normannis ab episcopo³ depulsus debeat⁴ de cetero in monasterio conuersari⁵

Sciscitaris⁶ itaque per Guandalgarium⁷ presbiterum utrum cum a Normannis episcopo depelleris debeas de cetero in monasterio conuersari. In quo scias frater karissime quia si perniciosum est proretam in tranquillitate nauim deserere⁸, quantomagis in fluctibus⁹. Vbi non [69ra] dicimus quod persecutorum non fugiamus, maximeque paganorum insidias, cum ad tempus¹⁰ seuiunt, et ob multitudinem delictorum¹¹ nostrorum¹² nocendi¹³ facultatem diuinitus assequuntur, presertim cum eis prodire ultro non debeamus et multos prophetas¹⁴ et apostolos et ipsum quoque Dominum huiusmodi¹⁵ fugisse insecutores luce clarius constet, sed¹⁶ quod precipue nos qui tanquam arietes ducatum gregibus prebemus, immo qui et horum pastores sumus Deo auctore cum eis in periculis pro uiribus¹⁷ persistere pro certo conueniat, et cum tranquillitas reddita diuina fuerit pietate, sopitaque furentium infestatio mox gregem requirere in unum colligere et huius animos celestis patrie pace ac potissimum

¹ no cap. no. KD

² Idem Vnifredo CRSKNDV; Idem Winifredo X; Idem Vnifredo B; Nicolaus Vmfredo (Vnifredo HQA) ZOHQA

³ corr. fr. -opo D

⁴ debeat CLR²XSWBV; debet R; om. KND

⁵ qui consulerat - conu. CLRXSWKNDBV; om. ZOHA

⁶ Scicit- A

⁷ Guan- CXRSKN; Gan- L; Wan- BVZOA; Van- H; Wa- Q

⁸ des- CSKNBVZOA; diss- HQ

⁹ eius add. and canc. O

¹⁰ -d add. ss H

¹¹ delictorum CSKNBZQ²O; dilectorum HQA

¹² nostrorum CSKNBOHA?; uestrorum Z

¹³ nocendi CSKNBZO; noscendi HQA

¹⁴ ss O

¹⁵ -modi CRDBZOHA; mundi KN

¹⁶ sed CKNBZOHQ; si A

¹⁷ uiribus CKNBZOHQ; uilibus A

securitate predicata sursum erigere debeamus et tamdiu super eorum cautela oportet nos esse sollicitos ut si Dei iudicio presentis temporis commoda fortassis amittunt future uite sperent se gaudia¹⁸ absque ambiguitate percipere sempiterna.

Ep. Nich. no. 104(1); JE 2688; +C 7 q 1 c 47

¹⁸ se gaudia CRXSKNBV; gaudia se ZOHA

48¹

Quod clericum qui paganum occiderit non oporteat ad maiorem gradum prouehi²
 Clericum autem³ qui paganum occiderit non oportet ad gradum maiorem⁴ prouehi qui carere debet etiam⁵ acquisito, homicida enim est⁶. Nam cum discreti sint milites seculi a militibus ecclesie non conuenit militem ecclesie seculo militare⁷, per quod ad effusionem sanguinis⁸ necesse sit peruenire. Denique sicut turpe ac perniciosum est laicum missas facere, sacramenta corporis et sanguinis Christi conficere ita ridiculum est et inconueniens clericum arma sustollere,⁹ et ad bella procedere, cum Paulus egregius dicat, Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus, ac si liquido uersa uice dicat, Nemo militans¹⁰ mundo implicat [69rb] se negociis spiritualibus¹¹.
Ep. Nich. no. 104(2); JE 2688; ID 6.120 (Nich. Wilfredo); D 50 c 5 to sit peruenire

¹ lvi K

² Quod - prouehi CRXSKNBV; Item ZOHA

³ autem LRXSK²NDBVZOHA; *om.* CWK

⁴ grad. mai. CRKBVNZOA; mai. grad. SHQ (ad grad. mai. non op. B)

⁵ deb. et. CSKNBZ(et ss)O(followed by lacuna)A; et. deb. HQ

⁶ enim est CRXSKNBV; est enim ZOHA

⁷ sec. mil. CRKNVZOHA; mil. sec. B

⁸ sanguinis CNDBZOHA; *om.* K

⁹ -tollere CNDBZOHA; -tolle K

¹⁰ d *add. and canc.* H

¹¹ -u- ss O

49¹

Idem² Guaniloni³ Sennensi⁴ archiepiscopo. Quod si⁵ in accusatione accusati persona⁶ deest uni parti ad alterius discrimen cedendum non est⁷

Iudicas⁸ Herimannum⁹ episcopum super¹⁰ quibusdam¹¹ excessibus fuisse frequenter accusatum pro quibus quia ex parte ipsius persona deest nos uni parti ad alterius discrimen cedere procul dubio non possumus, quamuis nec qui usque adhuc illi fuerint¹² excessus dixeris, nec utrum sana erat mente idem antistes, necne cum¹³ ipsos¹⁴ excessus perpetrabat euidenter ostenderis, satiusque arbitremur quamlibet interim¹⁵ infirmitatem ad penam peccati quam ad ipsum pertinere peccatum, cui magis

¹ lvii K

² Idem CRXSKNBV; Nicolaus ZOHA

³ Guaniloni RXSKNDZ²; Gualoni CLWZ; Waniloni BVOHQA

⁴ Sennensi CLRXS²KNBV; Sann- S; Senonensi ZOHA

⁵ si CKDB; *om.* N

⁶ si *add.* N, *om.* CKBD

⁷ Quod - est CRXSKNDBV; *om.* ZOHA

⁸ Iudicas *CR²XKNBV²ZOHQA; Iudicans L; Iudicis R; Tu dicis S; Tu dicas V

⁹ Herim- CKNBZ²OH²A; Herm- SZ; Herem- D; Erim- H; Eherim- Q

¹⁰ super CNDBZOHA; frater K

¹¹ -dam ss Z

¹² -int RXSWKNBVZOHA; -unt C; -it L

¹³ cum CLRSKNBZOHA; eum X

¹⁴ ipsos CRXSBVZOHA; *om.* KND

¹⁵ -erim CSKNBZOQA; -erius H

consulendum et compatiendum¹⁶ sit quam puniendum uel etiam aliquo modo feriendum.

Ep. Nich. 612 no. 103; JE 2674; C 3 q 9 c 14

¹⁶ compatiendum CKNBZOHQ; patiendum A

50¹

Nicholaus Radulfo Bituricensi² archiepiscopo. Quod primates nichil priuilegii pre ceteris episcopis nisi quantum sacri canones concedunt³ habeant⁴

Primates nichil priuilegii pre ceteris episcopis nisi quantum sacri canones⁵ concedunt et prisca⁶ consuetudo illis antiquitus contulit diffinimus, ita ut secundum Nicenas regulas⁷ sua priuilegia seruentur ecclesiis, preter si apostolica sedes aliquam ecclesiam uel rectorem ipsius quolibet speciali priuilegio decreuit honorare.

Ep. Nich. 634 no. 117; JE 2765; ID 5.56b; IP 4.29b; C 9 q 3 c 8b, of which part is a later addn (cf c 74 below)

¹ lviii K

² -uricensi CKNBZHQA; -uriensi O

³ -unt CRKDB; -ant N

⁴ Quod - habeant CRXSKNBV; *om.* ZOHA

⁵ canonones A

⁶ *an erased letter follows* O

⁷ regulas CSKNBZOQA; regula H

51¹

Vtrum presbiteris et diaconibus cum ordinantur manus chrismate perungi debeant²

Preterea sciscitaris utrum solis presbiteris an et diaconibus debeant cum³ ordinantur manus chrismatis⁴ liquore perungi. Quod in sancta hac⁵ Romana ecclesia⁶ cui auctore Deo⁷ deseruimus⁸ neutris agitur. Sed et quia sit a noue legis ministris actum nusquam nisi nos⁹ fallat obliuio legimus. Ergo ad beati Innocentii pape canonica decreta sanctitatem tuam transmittimus et que¹⁰ tibi¹¹ sint in consecrationibus et ordinibus [69va] obseruanda principia pagine ad Decentium Egubinum episcopum misse te affatim edocebunt.

Ep. Nich. 634-5 no. 117; JE 2765; ID 6.121; +D 23 c 12

¹ lix K

² Vtrum - debeant CRXSKNBVP; *om. with no break* ZOHA

³ et *add.* O(*later canc.*)A, *om.* CKNBVZH

⁴ -atis CLR²S²WBVZOHA; -ate RXSKND

⁵ sancta hac CRXSKNZOHQ; sancta ac BA; hac sancta V

⁶ ecclesia CXSKNBV; *eclesia* R; *om.* ZOHA

⁷ auct. Deo CRXSKNBVP; Deo auct. (act- A) ZOHA

⁸ deseruimus CRXSKDBV; seruimus N; deseruimus ecclesia ZOHA*

⁹ nisi nos CNDBZOHA; nos nisi K

¹⁰ que et *marked for reversal* Z

¹¹ tibi CRKNVPZOHA; ibi B

52¹

De his qui pro criminibus penitentiam gerunt et ad militiam reuertuntur²

De his³ uero qui pro criminibus penitentiam⁴ gerunt et ad cingulum militie reuertuntur constat eos contra sacras⁵ regulas⁶ agere. Verum quia crimina non equalia

¹ lx K

² De - reuert. CRXSKNBV; *om. with no break* ZOHA

³ his CRSKNBPHQA; iis ZO

⁴ penitentiam CKNBZOHQ; penigeruntentiam A

⁵ *corr. from sacros* C?

sunt, perhibesque alios horum propter nimiam hebitudinem in desperationem cecidisse, alios ob hoc ad paganos fugisse, tibi hoc committimus decernendum. nimirum qui loca et tempus regionis illius modumque culpe necnon et penitentiam et gemitus hominum ad confessionem uenientium presens positus inspiciere⁷ uales.
Ep. Nich. 635 no. 117; JE 2765; +C 26 q 7 c 3

⁶ *corr. fr.* regelas O

⁷ insp- CLRXSWBVP?ZOHA; resp- KND

53¹

De his qui filiastris suos ad confirmationem coram episcopis tenent²

De his³ qui filiastris suos ad confirmationem coram episcopis tenent, id est qui filios uxoris sue de uiro priori dum chrismantur ab episcopis super se sustinent⁴, si inscitia⁵ sicut asseris⁶ fit, licet sit peccatum, tamen non usque ad separationem coniugum est⁷ puniendum, lugeant tamen et digna penitentia hoc diluentes. Domino dicant. Delicta ignorantie nostre ne memineris.

Ep. Nich. 635 no. 117; JE 2765; ID 1.304; IP 6.126; C 30 q 1 c 6

¹ lxi K

² De - tenent CRXSKNBVP; *om. with no break* ZOHA

³ his CRXSKNBPH; iis ZOQA

⁴ -inent CSKDBZOHA; -inerat N

⁵ inscitia C²RSWKD²ZOHQ; inscientia CDP; inscita L; inscia X; in Scythia BV; *lacuna* A

⁶ asseris CSK?DBVZOHA; assertus N

⁷ est CRXSKNBP; *om.* ZOHA

54¹

De interfectores suarum coniugum et quod² Gloria in excelsis Deo³ in cena sit dicenda et quod⁴ pallio eadem die uti sit licitum illis quibus est permissum⁵

Interfectores suarum sine iudicio coniugum cum non addis adulterarum⁶ uel aliquid huiusmodi⁷, quid aliud nisi homicide habendi sunt? Ac per hoc ad penitentiam redigendi, quibus coniugium penitus denegatur, exceptis adolescentibus de quibus beati pape Leonis⁸ uicesima quinta est decretalium regula, immo indulgentia obseruanda. Porro Gloria in excelsis⁹ Deo ab episcopis in cena Domini inter missarum sollempnia more nostro¹⁰ dicenda est. Pallio uero¹¹ apostolico eadem die uti illis est licitum quibus [69vb] est ab apostolica sede permissum.

Ep. Nich. 635-6 no. 117; JE 2765 cc.6-7; ID 8.125 to obseruanda, 5.20b (Porro - end); below 3.8.2 as ID 5.20b; IP 7.15 as ID 8.125; C 33 q 2 c 5 as IP, De cons. D 1 c 56 as ID 5.20b

¹ lxii K

² quod CRXSKD²BVP; quia N; *om.* D

³ Deo CLRXSW; *om.* KNDBVP

⁴ quod CRKDB; quia N

⁵ De - perm. CRXSWKDBVP; De interfectionibus - licitum illis N; Item ZOHA

⁶ -erarum CNDBZOHA; -erium K

⁷ *corr. fr.* -mundi K

⁸ Leonis CRXSKNBVPZ*; legionis OHA

⁹ excessis A

¹⁰ more nostro CSKNBZOQA; nostro more H

¹¹ uero CRXSKNBVZO²; uestro OHQ; A *uncertain*

55¹

Idem² Salomoni Constantiensi episcopo. De presbitero uel diacono crimen publice³ confiteri nolente sed cum sacramento defendere se⁴ uolente, cum tamen notum sit episcopo eum scelus perpetrasse⁵

Presbiter uel diaconus quem asseris crimina nolle publice confiteri, sed uelle cum sacramento defendere se, et tamen notum sit⁶ episcopo esse scelus ipsius perpetratum, non potest per aliquam penitentiam sacerdotali uel diaconali officio potiri. Sed mirandum si ipse confessus non fuerit quomodo notum possit⁷ esse episcopo scelus⁸ ab ipso perpetratum nisi accusatore forte idoneo per testes idoneos approbante. Vnde si examinante⁹ episcopo causam¹⁰ presbiteri uel diaconi non fuerit¹¹ per testium approbationem¹² presbiter uel diaconus forte conuictus non est scelus episcopo legitime manifestum nisi presbiter uel diaconus sua sponte scelus ipsum confiteatur? Quod nisi¹³ fecerit, interim non uidemus¹⁴ suo debere presbiterum uel diaconum officio priuari. Sola ergo spontanea confessio, et canonicus numerus uel qualitas testium, decernentibus episcopis et accusatore quod obiecerat comprobante clericum priuat proprio gradu.

Ep. Nich. no. 138 c 3; JE 2849; ID 6.122; C 15 q 5 c 2

¹ lxiii K

² Idem CRXSKNBV; Nicolaus ZOHA

³ publice CKDB; *om.* N

⁴ def. se CNDBV²; se def. K

⁵ De - perp. CRXSKNDBVP; *om.* ZOHA

⁶ sit CRXSKNBVP; est ZOHA*

⁷ -sit CRXSKNZOHA; -set C²LWBVP

⁸ ep. sc. CKDBZOA; sc. ep. N

⁹ examinan A

¹⁰ causam CKNBZHA; causa O

¹¹ -erit CRKNVPZOHA; -erint B

¹² ille *add.* ZOHA*, *om.* CRXSKNBV

¹³ nisi CNDBZOA; non *corr. to* si K?

¹⁴ *corr. fr.* iudicemus Z

56¹

Idem Adalguino² archiepiscopo. De Lanfredo episcopo uenationi dedito³ Quorundam relatione fidelium nostris auribus intimatum est quod⁴ Lanfredus episcopus qui et iuuenis esse dicitur, uenationi sit deditus. Quod⁵ uitium plurimos etiam⁶ de clericali cathalogo genere dumtaxat Germanos et Gallos irreuerentes⁷ implicat. Verum iste si⁸ ita est ut audimus⁹ merito iuuenis dicitur qui iuuenilibus desideriis occupatus nulla senum grauitate constringitur.

Ep. Nich. no. 116; JE 2847; ID 5.353a; +D 34 c 1a

¹ lxiiii K

² Adalguino CRXSWKD; Aguiño L; Alguino R; Alguino ND²; Adaluino BP?ZOHQ; Adaluino V; Aluino A

³ De - dedito CRXSKNBVP; De - dedito. De Lanfredo episcopo R²X; *om.* ZOHA

⁴ quod CKNBZOHQ; quam A

⁵ Quod CKNBZOHQ; *om.* A

⁶ etiam CNDBZOA; et K

⁷ irreuerentes CSKBZOA; irreuerendos K²; irreuerentos ND; irreuerenter P

⁸ iste si CNDBZOA; si iste K

⁹ audimus CRKNBVZO; audiuius LXSHQA*; ? P

57¹

De eodem et de hoc quod² cum filia³ immoderatam tenebat familiaritatem⁴

¹ lxv K

O miseram⁵ uitam hominum et maxime sacerdotum, qui dum lucrandis fidelibus debent⁶ insistere, uenandis [70ra] feris incumbunt, et quos capere oportet homines captant aues et bestias, qui dum mortibus student animantium uitam suarum amittunt animarum. O infelicem uitam super omnem uitam nam in quo magis quisque carnalis apparet⁷ quam in tali uita? Venatorum enim uita nil preter carnes capit. In qua dum quisque permansit, nunquam probatus est. Nam ut beatus dicit Ieronimus, uenatorem numquam legimus sanctum. Ve huiusmodi presulibus qui dum debent⁸ Petrum, Andream, Iacobum et Iohannem quibus a Domino dictum est. Venite post me, faciam uos piscatores hominum ad imitationem suam eligere, quorum et discipuli sunt, magis Nemroth et Ismahelem atque Esau reprobos imitantur, qui huiusmodi⁹ adinuentibus incubuisse referuntur. Nichilominus autem de hoc episcopo relatum est apostolatu nostro quod cum quadam filia sua immoderatam teneat familiaritatem, et ob id mala fama ei orta sit. Pro qua re a sanctitate tua ceterisque coepiscopis suis ammonitus ac correptus est sed nullatenus emendatus. Que res in hoc maxime displicet, et magis ac magis de se deteriore reddit opinionem. in quo beatitudini tue et coepiscoporum suorum rationibus non obedit, et per inobedientiam in culpam¹⁰ prothoplasti relabitur. Oportet ergo fraternitatem tuam synodale cum episcopis et suffraganeis suis conuocare concilium et hunc salutaribus eloquiis episcopum conuenire, atque illi pastoralis auctoritate precipere quatinus et ab omnium bestiarum uel uolucrum uenatione penitus alienus existat atque ab immoderata¹¹ filie sue familiaritate semet omnino coherceat. Quod si parere¹² contempserit, et tam pro uenationis declinatione¹³ quam pro immoderata filie sue conuersatione uitanda¹⁴ uobis admonentibus obedire distulerit¹⁵, a uestro¹⁶ colle [70rb] gio excommunicatus abscedat. Quod si in hoc contumax adhuc apparuerit, a ministerio cessare debet. *Ep. Nich. no. 116; JE 2847; ID 5.353b and ends; +D 34 c 1b has* Nam ut beatus - legimus sanctum, then Nichilominus autem -- end

² quod CRKDB; qui N

³ sua *add.* KNDV, *om.* CRXSBP

⁴ De - tenebat famil. (fam. ten. B) CRXSKNDBVP; Item ZOHA

⁵ miseram CNDBZOHA; *lacuna in K*

⁶ debent CKBZOHA; deberent N

⁷ apparet CKNBZOHQ; aperiet A

⁸ debent CKDBZOHA; deberent N

⁹ qui huiusmodi CK²NBZOHQ; qui huiusmundi K; quibus modi A

¹⁰ culpam CKNBZOHA; culpa Z

¹¹ *corr. fr.* -atu B?

¹² parere CKDBZOHA; patres N

¹³ -ione CKNBZOHQ; -ionem A

¹⁴ conu. uit. CRXKNBV; familiaritate (uel conu. *ss*) S; uit. conu. ZOHA

¹⁵ *corr. from* distulit K, *from* distuelrit O

¹⁶ a uestro CKNBZOHQ; auro A

58¹

Nicholaus Salomoni regi Britorum². Quod episcopi Britannie suffraganei sunt Thuronensis archiepiscopi³

Hec quippe sunt precepta Dei patris tui, et hec est lex ecclesie matris tue, uidelicet ut omnes episcopos regni tui ad Thuronensem archiepiscopum mittere non detrectes⁴, ipsiusque iudicium postulare⁵ non dedigneris. Ipse enim est metropolitanus, omnesque

¹ lxx K

² Brit- CRXWB; Brittanorum SV²; Britt- KNDVZ; Britonum B²; Brut- LOH; ? A. Nich. - Brut. *in mg.* O

³ Quod - arch. CRXSKDBV; Quod - suff. sunt N; *om.* ZOHA

⁴ *corr. from* detretes A

⁵ pust- N

episcopi regni tui eius suffraganei sunt. sicut conscriptiones predecessorum meorum⁶ euidenter ostendunt, qui⁷ predecessores tuos quia illos ab ipsius cura subtraxerant⁸ forti inuentione corripere⁹ studuerunt, quamuis nec nostra scripta super hac re missa deesse uideantur. Cumque coram designato Thuronice ecclesie presule¹⁰ et integro numero collegarum, id est duodecim episcoporum celebrato conuentu fuerint eiecti episcopi regulariter examinati, apparueritque¹¹ quod canonice fuerint eiecti, ipsis in sua¹² deiectione manentibus, qui in locis eorum consecrati sunt poterunt utique¹³ episcopatus honore potiri. Quod si eiecti¹⁴ episcopi insontes fuerint declarati, his ammonitis qui illis subrogati sunt, ecclesias suas ipsi recipiant. Nam cum antecessores mei presules eiectionem¹⁵ eorum episcoporum qui ab ecclesiis suis expulsi sunt, nec admiserint nec approbauerint, nec ipsos qui eis subrogari possunt¹⁶ uiuentibus illis¹⁷ legitimos episcopos¹⁸ dixerunt. Sane si¹⁹ ad Thuronensem²⁰ forte archiepiscopum²¹ mittere prefatos episcopos dedignaris, stude duos episcopos de expulsis et duos de subrogatis una cum ecclesie tue legato ad apostolicam beati Petri sedem²² transmittere, ubi digna examinatione premissa qui²³ legitimi episcopi sunt appareat, et suas ecclesias irregulariter non amittant²⁴. Nichil enim²⁵ [70va] queo aliud in presenti negocio diffinire. Quia uero magna qui²⁶ sit metropolitanus apud Britannos contentio est, licet nulla memoria uos in uestra regione ullam habuisse metropolim ecclesiam. tamen si libet postquam Deus omnipotens pacem inter uos et dilectum filium nostrum Karolum gloriosum constituet, facile hoc poteritis aduertere. Quod si adeo contentius agere creditis, ad nostrum apostolatam²⁷ destinare contendite, quatinus nostro libramine que fuerit apud uos antiquitas²⁸ archiepiscopalis luce clarius innotescat, et deinceps omni ambiguitate recisa quem sequi episcopi uestri debeant incunctanter agnoscant. Neque enim ecclesias Domini per discordiam regum diuisionis aliqua pati dampna necesse est, cum quantum ex se est pacem quam predicant seruare studeant inuicem²⁹ et in omnes.

Ep. Nich. 621-2 no. 107; JE 2708; +C 3 q 6 c 10

⁶ meorum CKDBZOHA; nostrorum N

⁷ qui CRDBZOHA; quod K; que N

⁸ -erant CKDBZOHA; -erunt N

⁹ corripere CKNBZOHQ; corpore A

¹⁰ ss B

¹¹ apparueritque CK²NBZOHQ; apparuitque K; aperuitque A

¹² examinati apparueritque - sua *in mg.* O

¹³ *corr. fr.* ubique O

¹⁴ eiecti LR²WKNBVPZOHA; *om.* CRXS

¹⁵ -ionem CSKNBZOQA; -iones H

¹⁶ -unt CKDBZOHA; -int N

¹⁷ uiu. illis CRNDVPZOHA; uiu. K; illis uiu. B

¹⁸ leg. ep. CKNBZOQ(*after dixerint*)A; ep. leg. H

¹⁹ ss Z

²⁰ -on- ss O

²¹ *corr. from* echiep- A

²² beati Petri sedem CSKNBZOA; sedem beati Petri HQ

²³ qui CNDBZOHA; quod K

²⁴ amittant CRXSKNZOHQ; admittant BVPA

²⁵ enim CKNBZOHQ; *om.* A

²⁶ qui CRDBZOHA; quod K; quis N

²⁷ *corr. fr.* adp- O

²⁸ uel -tas ss C

²⁹ stud. inu. CRKDBZOHA; inu. stud. N; stud. in inu. D²

59¹

Nicholaus Airardo² Thuronensi archiepiscopo. De quodam presbitero neque conuicto neque confesso irrationabiliter reiecto³

Notum sit⁴ tue fraterne⁵ caritati quod iste presbiter pauper nomine Christophorus de sua angustia ad nostram clementiam lacrimabiliter sit conquestus, dicens se falsis criminibus impetatum et ab ecclesia sua⁶ non conuictum neque confesum irrationabiliter fuisse reiectum. Nam ut ipse refert⁷ tua diligentia per tres uices inquisitione facta nulla in se neque de fornicationis crimine neque de homicidii consensione⁸ repperiri⁹ potuit culpa, nisi quia sue paupertatis causa que petebatur aut consentire noluit¹⁰ aut adimplere non potuit, quod suus tamen emulus ultroneus egit, qui illius ecclesiam iniuste preripuit. Idcirco magnopere monemus reuerentiam tuam ut que te forte ignorante¹¹ giezica¹² cupiditate peracta esse uidentur, tue [70vb] fraternitatis censura celeri emendatione corrigantur¹³, scilicet restituendo ecclesie proprie iam dictum sacerdotem atque ei¹⁴ reddendo¹⁵ tua pietate quem perdidit pristinum honorem, et nullatenus canonica instituta alicuius temeritate contempni permittas¹⁶, quia facientem et consentientem par pena constringit.

Ep. Nich. no. 134; JE 2839; ID 6.429; +C 2 q 1 c 10

¹ lxvi K

² *corr. fr.* Adir- O

³ De - reiecto CRXSKNBV; *om.* ZOHA

⁴ *ss* R

⁵ *ss* R

⁶ sua CLRXSBZOHA; *om.* KNDVP

⁷ refret A

⁸ consensione CKNBZO²H; consentione OQ; confessione A

⁹ pereperiri N

¹⁰ nol- CKBZOHA; uol- ND

¹¹ *corr. fr.* -antie K

¹² giez- CKNBZOQA; gez- H

¹³ cori- C

¹⁴ ei CXSKNBVQ; *idem obscurely corr.* Z; *eidem* OHQ²A

¹⁵ ecclesie proprie iamdictum sac. atque eidem redd. *in mg.* O²

¹⁶ permittas CRXSKNBVQ; permittatis ZOHA*

60¹

Responsiones Nicholai pape ad consulta Burgarorum² ad fidem conuersorum. De non abiciendis a populo³ presbiteris coniugatis cp. lxx⁴

Consulendum decernitis utrum presbiterum habentem uxorem debeatis sustentare, et honorare, an a uobis proicere. In quo respondemus quoniam licet ipsi ualde sint reprehensibiles, uos tamen⁵ conuenit imitari, qui solem suum oriri facit ut euangelium⁶ testatur super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos. Deicere⁷ enim a uobis⁸ non ideo debetis⁹ quoniam nec Iudam Dominus cum esset mendax discipulus a¹⁰ numero apostolorum deiecit. Verum de presbiteris uobis qui laici estis

¹ lxvii K

² Burg- RXSNDBVOH; Bulg- LKZA; ? C

³ a populo CKNBZOH; apostolo A

⁴ cp. lxx CRXSNVZOHA; *om.* KDB

⁵ Deum *add.* C²LR²SBVZOHA, *om.* CRXKND

⁶ *corr. fr.* euu- O

⁷ Deicere CKNBZOH; Dicere A

⁸ *corr. fr.* nobis Z

⁹ non ideo deb. LRXSKNDV²; non deb. ideo C; ideo non deb. BPZOHA; non deb. V

¹⁰ a CRXSKNBV; de ZOHA

nec iudicandum est nec de uita eorum quicquam inuestigandum¹¹, sed episcoporum iudicio quicquid illud est¹² reseruandum.

Ep. Nich. no. 99 c 70; JE 2812; Coll. Sem. 3.107; ID 2.82; IP 5.12; D 28 c 17

¹¹ -igandum CKDBZOHA; -idum N

¹² illud est CKNBZO²H; est illud est O; est illud A

61¹

Item² idem³. Quod polluti sacerdotes non polluant diuina sacramenta. cp.lxxi⁴

Sciscitantibus uobis si a sacerdote qui siue comprehensus est in⁵ adulterio, siue de hac⁶ sola fama respersus⁷ est debeatis communionem suscipere⁸, necne respondemus⁹. Non potest aliquis quantumcumque pollutus sit sacramenta diuina polluere¹⁰, que purgatoria cunctarum contagionum existunt. Nec potest solis radius per cloacas¹¹ et latrinas transiens aliquid inde¹² contaminationis attrahere. Proinde qualiscumque sit sacerdos que sancta sunt coinquinari non possunt. Iccirco ab eo usque quo episcoporum iudicio reprobetur communio percipienda est, quoniam mali bona ministrando. se tantummodo ledunt¹³. Et cerea fax [71ra] accensa sibi quidem¹⁴ detrimentum prestat, aliis uero lumen in tenebris amministrat¹⁵, et unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium prebet. Sumite ergo ab omni sacerdote intrepide Christi mysteria, quoniam omnia in fide purgantur. Fides est enim que uincit hunc mundum. Et quia non dantis sed accipientis sit, dicente beato Ieronimo ad credendum in omni anima baptismum est perfectum, et in omni sacerdote corpus est¹⁶ perfectum. Qui rursus sacre scripture concordans ait, Priusquam audias¹⁷ ne iudicaueris quemquam, atque ante probationem accusationis illate neminem a tua communione suspendas, quia non statim qui¹⁸ accusatur reus est, sed qui¹⁹ conuincitur²⁰ crimosus.

Ep. Nich. no. 99 c 71; JE 2812; Coll.Sem. 3.108; ID 2.83; IP 5.13; C 15 q 8 c 5

¹ lxviii K

² Item CKNBZOA; Idem S; om. H

³ idem CRXKNBH; item S; eidem V; om. ZOA

⁴ cp. lxxi CRSNV; om. XKDB; ? P; cap. lxx ZOHA

⁵ in CNDBZOHA; om. K

⁶ hac CRKNVZOHA; om. B

⁷ corr. fr. rep- N

⁸ suscipere CKNBZHA; suscipe O

⁹ corr. fr. -entes R²

¹⁰ que purgatoria polluere *add. and canc.* H

¹¹ -l- ss B

¹² inde CRXSKNBV(*after* contam.); exinde ZOHA

¹³ ledunt CKNBZOH; legunt A

¹⁴ quidem CKNBZOH; quod A

¹⁵ -r- ss H

¹⁶ est CRNDZOHA; sit K; esse B

¹⁷ lacuna follows in K; me *add.* ND, om. CXBVPZOHA

¹⁸ ss K

¹⁹ corr. from quia A

²⁰ con- ss H

62¹

Nicholaus Lothario regi. De eo quod non patiebatur in episcopum eligi nisi fauentem sibi²

¹ lxix K

² De - sibi CRXSKNV; De - nisi (? fau. sibi in mg.) B; om. ZOHA

Porro scias quia relatum est nobis quod³ quicumque ad episcopatum in regno tuo prouehendus est non nisi fauentem⁴ tibi permittas eligi. Iccirco apostolica auctoritate sub diuini iudicii obtestatione iniungimus tibi ut in Treuerensi urbe et in⁵ Agrippina⁶ Colonia nullum eligi patiaris antequam relatum super hoc nostro fiat⁷ apostolatui.
Ep. Nich. no. 28; JE 2753; ID 5.357; +D 63 c 4

³ nobis quod CRKNVPZOHA; quod nobis B

⁴ -entem CKNBOHA; -ente Z

⁵ in CRSKNBZOA; om. H

⁶ -ina CKNBHZA; -inia O

⁷ nostro fiat RXKNBVPZOHA; fiat nostro CLS

63¹

Idem Michaheli imperatori². Quod suspecti et inimici iudices esse non debeant³
Quia suspecti et inimici iudices esse non debeant et ipsa ratio dictat, et plurimis probatur exemplis. Nam quid gratius et amabilius dare quis inimico potest quam si ei ad impetendum commiserit quem⁴ ledere forte uoluerit? Quod prouide Constantinopolitana synodus canonum suorum sexto⁵ dinoscitur prohibere capitulo.
Ep. Nich. 460 no. 88; JE 2796; +C 3 q 5 c 15a

¹ lxx K

² Idem Michaheli imperatori CRXSKNBV; Nicolaus papa Micaheli (Michaheli H) augusto ZOHA

³ Quod - deb. CXSKNBV; om. ZOHA

⁴ quem CRKNVPZOHA; qualem B

⁵ ss C

64¹

Ne sine discussione admittantur accusatores, nec omnibus precipiatur accusationes facere contra dispensatores ecclesie²

Placuit sancte synodo episcoporum qui Constantinopolim³ concurrerunt⁴ [71rb] ne sine discussione admittantur accusatores, nec omnibus precipiatur accusationes facere⁵ contra dispensatores ecclesiarum. Veniamus et ad sanctam Calcedonensem synodum et quid nobis de Athanasio Perrenorum referat episcopo audiamus. Is enim antistes tercio euocatus ad synodum quia non occurrit a patriarcha suo canonicè condempnatus extiterat. Sed solum quia⁶ cum uocaretur ad synodum quod⁷ inimicus esset ipse qui iudicabat clamauit a sancta Calcedonensi⁸ synodo ad causas illatas sibi examinandas reseruatur, et nisi denuo conuinceretur recipere ecclesiam propriam iudicatur. O si Athanasius a patriarcha suo depositus quia de inimicitia⁹ eius¹⁰ conquestus est iterato ad iudicium renouandum dirigitur et si manifesta sibi¹¹ officiant crimina sue reddi ecclesie precipitur, quantomagis Ignatius qui non a patriarcha sed ipse potius existens patriarcha¹² minime debuit ecclesia propria inimicis et suspectis iudicibus decernentibus expoliari? Quod quamuis factum sit, multomagis quam

¹ lxxi K

² Ne (Non R) - eccl. CLRXSKNBV; Item ZOHA

³ Constinopolim H

⁴ conc- LXBVPZOHA; cumc- C; cuc- RSKND

⁵ acc. fac. CRKNVPZOHA; fac. acc. B

⁶ solum quia CNDBZOHA; quia solum K

⁷ quod CKNBZH; quid O; quia A

⁸ corr. to -ense N

⁹ inimicitia CSKNBZOA; inimicia H

¹⁰ eius CKDBZOHA; est N

¹¹ ss C

¹² sed ipse pot. ex. patriarcha (corr. from -chas A) CKBVZOHA; sed ipse patriarcha ex. pot. N; suo depositus ex. patriarcha D

Athanasius inimicorum soluto iudicio sua debuerat ab ecclesia recipi. Veniat et facundissimus noster papa Gelasius, hereticorum expugnator fortissimus, et quod de Constantinopolitanis episcopis more solito tunc egrotantibus dixit, etiam nunc nobis edisserat. Quero, inquit, ab his iudicium quod pretendunt¹³, ubi nam possit agitari, an¹⁴ apud ipsos, ut idem inimici sint testes et iudices? Sed tali iudicio nec humana debent committi negocia. Quod si iudicio ubi idem sunt inimici qui iudices. nec humana debent committi¹⁵ iudicia¹⁶, quantumin diuina, id est ecclesiastica? Qui sapiens est intelligat. Et reuera hinc Iustinianus¹⁷ imperator pius¹⁸ legibus suis promulgasse dinoscitur dicens, Liceat ei qui suspectum sibi¹⁹ iudicem [71va] putat antequam lis inchoetur eum²⁰ recusare ut ad alium recurratur, nam quodammodo naturale est suspectorum iudicium insidias declinare et inimicorum iudicium²¹ uelle refugere. Hinc sanctus Iohannes os²² aureum concilii contra se congregati reuinit intrare collegium.

Ep. Nich. 461 no. 88; JE 2796; ID 5.55 as here; C 3 q 5 c 15b (omitting first sentence), of which all but Athanasius a patriarcha – reddi precipitur is a later addn

¹³ pre- ss Z

¹⁴ an CRXBVZOHA; aut KND

¹⁵ negotia. Quod si - comm. CRXBVZOHA; om. KND

¹⁶ corr. fr. negotia V

¹⁷ corr. fr. Iustinus V

¹⁸ imp. pius CSKNBZOA; pius imp. H

¹⁹ sibi CRXSKNBV; om. ZOHA*

²⁰ eum CSKNBZOA; cum H

²¹ iudicium CLRXSKND(after uelle)BVZOH; iudicium C²K²V²; suorum iudicium A

²² ss A

65¹

De his qui a Nestorio dampnato episcopo excommunicati² uel dignitate sua exuti fuerint³

Ait Celestinus papa episcopis orientalibus scribens. Si quis ab episcopo Nestorio aut⁴ ab aliis qui eum sequuntur ex quo talia predicare ceperunt uel excommunicatus uel exutus est seu antistitis seu clerici dignitate hunc in nostra communione et durasse et durare manifestum est⁵, nec iudicamus eum esse remotum, quia non poterat quemquam eius remouere sententia qui iam⁶ se prebuerat ipse remouendum.

Ep. Nich. 462 no. 88; JE 2796; ID 14.58; IP 5.134; C 24 q 1 c 35

¹ lxxii K

² -ati CNDB; -ato K

³ De - fuerint CRXSKNDBV; Item ZOHA

⁴ aut CKNBHZHA; om. O

⁵ est CRKNZOHA; om. B

⁶ iam CRSK?D²BVZOHA; tam ND

66¹

De eodem²

Idem³ ad clerum Constantinopolitanum. Aperte, inquit, sedis nostre⁴ sanxit auctoritas nullum siue episcopum siue clericum seu professione aliqua⁵ Christianum qui a Nestorio uel eius similibus ex quo talia predicare ceperunt uel loco suo uel

¹ lxxiii K

² De eodem CSKNBV; om. ZOH; Item A

³ Idem CKNBZOH; om. A

⁴ nostre LRXSKNBVZOHA; uestre C

⁵ aliqua CNDBZOHA; om. K

communione deieci sunt, uel eiectum⁶ uel excommunicatum uideri⁷, sed hii omnes in nostra communione et fuerunt et huc usque perdurant, quia neminem uel deicere uel remouere poterat qui⁸ predicans talia titubabat⁹. Intellexistis imperator ex supra memoratis non potuisse ut non dicamus¹⁰ prelatum suum saltem quemlibet remouere qui fuerant olim ipsi remoti nec deicere quemquam ante prostrati?

Ep. Nich. 462-3 no. 88; JE 2796; ID 14.59; IP 5.135; C 24 q 1 c 36

⁶ e- ss K

⁷ -r- ss K

⁸ qui CKD²BZOHA; quod ND

⁹ -ba- ss Z

¹⁰ dicamus CKNVZOHA; iudicamus B; ? P

67¹

Quod excommunicati ad iudicandum recipiendi non sint²

Miramur quomodo excommunicati³ ad⁴ iudicandum recepti sint, cum⁵ secundum apostolicos canones sine commendaticiiis litteris in communione sola recipi prohibeantur. Absurdum enim est⁶ ut cui non liceat⁷ etiam cum⁸ minimis iuxta⁹ sacras regulas communicare liceat pene [71vb] suos¹⁰ etiam de maioribus iudicare.

Ep. Nich. 463 no. 88; JE 2796; +C 24 q 1 c 37

¹ lxxiiii

² Quod - sint CRXSKNBV; Item ZOHA

³ excommunicati CLR²SBVZOHA; om. RXKND

⁴ ss C

⁵ cum CKNBZOH; *obscure letter in A*

⁶ enim est CRSNDBVZOA; est enim KH

⁷ liceat CRXSKD; licet NBVZOHA

⁸ com- O

⁹ iuxta CKNBZH; O *obscure*; ita A

¹⁰ pene suos CRXSKDVZOHA; penes suos RS²; pene nos N; penes uos B

68¹

Quod filii circa spiritualem patrem et discipuli erga magistrum sic deuoti, sic sobrii sint ut nec saltem² tenuiter illorum uitam reprehendant³

Nolite uos⁴ estimare cuiuscumque proximorum nostrorum que sunt⁵ digna reprehensione uelle defendere sed quod ita⁶ uelim filios circa spiritualem patrem et discipulos erga magistrum deuotos ac sobrios esse ut nulla penitus temeritate ad eorum uitam⁷ ut non dicamus diiudicandam⁸, sed nec saltem⁹ tenuiter reprehendendam¹⁰ prosiliant¹¹.

Ep. Nich. 464 no. 88; JE 2796; D 21 c 5

¹ lxxv K

² saltem CRKNV; om. B

³ Quod - repreh. CRXSKNBV; Item ZOHA

⁴ uos CRSKNDV; nos BZOHA

⁵ ss *after* reprehensione K

⁶ uelle *add. and canc. Z*

⁷ uitam CRXSBVZOHA; om. KND

⁸ -andam CSKNBZOA; -anda H

⁹ saltem CRXSKNBH(*repeated and canc.*); saltim ZOA

¹⁰ uitam *add. K²D²N, om. CRXSKDBVZOHA*

¹¹ -ant CSNDBZOHA; -at K

69¹

¹ lxxvi K

*De eodem*²

Inferior quippe sedes potiore absolueri non potest. Sola ergo potior inferiorem conuenienter absoluit. Hinc liquido prouidetur quia quem non potest absolvere non potest iudicio inferior potiore ligare. ITEM. Sicut magnus³ Christi confessor Ennodius Tycinensis episcopus qui ab Ormisda apostolice memorie Constantinopolim⁴ missus innumeras miserias a Grecorum insania pro fide Christi et statu ecclesie non semel pertulit. Et propheta de his meminit, Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea? Aut exaltabitur serra contra eum qui trahit eam?⁵ His ita ex⁶ diuina scriptura et probabilium patrum doctrina commemoratis, sole clarius exhibuimus non posse quemquam qui minoris auctoritatis est eum qui maioris potestatis est iudiciis suis addicere aut propriis diffinitionibus subiugare.

Ep. Nich. 468-9 no. 88; JE 2796; ID 4.101 (Sicut - trahit eam); D 21 c 4

² De eodem CRXSKNBV; Item ZOHA

³ est *add. A, om.* CKNBZOH

⁴ -tan- ss O

⁵ Aut exalt. serra – eam *in mg.* R²

⁶ *corr. fr. et Z*

70¹

Quod imperium usurpare non debeat que² sacerdotum Domini sunt³

Imperium uestrum suis publice rei cotidianis amministrationibus debet esse contentum non usurpare que sacerdotibus Domini solum conueniant⁴.

Ep. Nich. 470 no. 88; JE 2796; D 10 c 5

¹ lxxvii K

² que CRKDB; qui N

³ Quod - sunt CRXSKNDBV; Item ZOHA

⁴ -iant CRXSBVZOHA; -iunt KND

71¹

Quod accusator non est producendus de imperialibus edibus²

Contra ritum ecclesiasticum contraque uenerandas leges producitur accusator [72ra] de imperialibus edibus et cui imperari potest ad falsum dicendum testimonium adhibetur, fiunt suspecti iudices, et lupi custodes.

Ep. Nich. 470 no. 88; JE 2796; +C 4 q 4 c 3

¹ lxxviii K

² Quod (Quia N) - edibus (sedibus X) CRXSKNBV; Item ZOHA

72¹

Quod in controuersiis ubi maior auctoritas est sit eundum²

Submittitur Ignatius minorum³ inferiorum et subiectorum⁴ deliberationibus sacris canonibus precipientibus et exemplis sanctorum patrum semper ubi est maior auctoritas sit eundum et in omnibus controuersiis ad potioris sedis iudicia dirigatur, quod non solum a catholicis uerum etiam ab ipsis constat obseruatum hereticis. Alioquin acephalum⁵ liquet esse concilium ubi de tanta persona agitur et maiorum

¹ lxxix K

² Quod - eundum CRXSKNBV; Item ZOH; *om. with no break A*

³ min- CSKNBZOA; mon- H

⁴ subiectorum CRXSBVPZOHA; subditorum KND

⁵ *corr. fr. acefalsum O*

non expectatur sententia, cum nec in causa clericorum inferioris gradus solius episcopi sui iudicium tantummodo prestolandum sit.

Ep. Nich. 470 no. 88; JE 2796; +D 21 c 8

73¹

Idem² episcopis apud Conuicinum. Quod imperatores synodalibus conuentibus interesse non debeant, nisi in quibus de fide tractatur³

Vbi nam legistis imperatores antecessores uestros in synodalibus conuentibus interfuisse nisi forsitan in quibus de fide⁴ tractatum est, que uniuersalis est, que omnium communis est, que non solum ad clericos uerum etiam ad laicos et ad omnino⁵ pertinet Christianos.

Ep. Nich. 470 no. 88; JE 2796; CB Varia 2.115d; Dd 4.164 med.; +D 96 c 4

¹ lxxx K

² Idem CXSKNBV; Nicholaus ZOHA

³ Quod - fide tractatur (tract. om. K) CRXSKNBV; om. ZOHA

⁴ fide CNDBZOHA; om. K

⁵ omnino LRXKVPZOHA; omnes C(followed by space)SNDB

74¹

Nicholaus Radulfo Bituricensi archiepiscopo². Ne clerici alicuius episcopi eo inuito ad iudicium primatum³ ire compellantur

Conquestus est apostolatui nostro frater noster Sigegodus⁴ archiepiscopus Narbonensis quod clericos suos eo inuito ad iudicium tuum uenire⁵ compellas et de rebus⁶ ad⁷ ecclesiam suam pertinentibus eo inconsulto quasi iure patriarchatus tui disponas, cum hoc nec⁸ antiquitas cui patres sanxere reuerentiam habeat et auctoritas sacrorum⁹ canonum penitus interdicat. nisi forte pro causis que apud se terminari non possunt ad te quasi ad patriarcham suum prouocauerint¹⁰, uel si episcopus suus decesserit [72rb] res ecclesie sue iudicio tuo¹¹ dispensare uoluerint¹². Primates enim uel¹³ patriarchas nichil priuilegii habere pre ceteris episcopis nisi quantum sacri canones concedunt, et prisca consuetudo illis antiquitus contulit diffinimus, ita ut secundum Nicenas regulas sua priuilegia seruentur ecclesiis.¹⁴

Ep. Nich. 633-4 no. 117; JE 2765; ID 5.56a; IP 4.29a; C 9 q 3 c 8a, originally as here, though later a last sentence was added, as in ID, IP, for which v. c 50 above.

¹ lxxxi K

² Ne - compellantur CRXSKNDBV; De iure primatum ZOHA

³ iud. prim. CLRXSKDBV; prim. iud. N

⁴ Sigegodus LRXSKNBVPZOH; Sigeboldus C; Segegodus A

⁵ ss R²

⁶ tribus P

⁷ ad CKNVPZOHA; om. B

⁸ nec hoc later reversed K

⁹ -orum CKNBZHA; -arum O

¹⁰ -erint CKDBZOHA; -erit N

¹¹ iudicio tuo CSKNBZO; tuo iudicio HA

¹² -erint CKDBZOHA; -erit N; uel si episcopus suus – uol. in mg. O

¹³ uel CRNDBZOHA; om. K

¹⁴ Explicit add. RX

A 1. LXIII IOHANNES OCTAVVS¹

- ² i. Quod metropolitanus intra tres menses consecrationis sue ad fidem suam exponendam palliumque suscipiendum ab apostolica sede mittere debeat
- ii. Quod qui alienam sponsam rapuerit et rapta si ad priorem sponsum redire noluerit omni communione priuentur
- iii. De Hengiltrude anathematizata
- iiii. Quod priuilegia Romane ecclesie nullis temporibus angustantur, et quod Romane leges rerum eius prescriptionem non nisi post³ centum annos admittunt⁴
- v. De illis qui uxores suas dimiserunt, uel ad alias illis uiuentibus nuptias migrauerunt
- vi. De sacerdote qui homicidium commiserit
- vii. Quod quicquid contra leges accipitur per leges dissoluatur
- viii. Quod facientis culpam habet qui quod potest corrigere negligit emendare

---

¹ Capitula ex concilio apud Rau' *add.* N

² *capitulatio om.* ZOHQA; in CLRXSWKNDBVP

³ *ss* L²

⁴ -unt CLRSBV; -ant KND

1

Iohannes octauus ex concilio tercio apud Rauennam. Quod metropolitanus intra tres menses consecrationis sue ad fidem suam exponendam palliumque suscipiendum ab apostolica sede mittere debeat¹

Quisquis metropolitanus intra tres menses consecrationis sue ad fidem suam exponendam palliumque suscipiendum ab apostolica sede nulla ineuitabili necessitate imminente non miserit, dignitate sibi commissa careat², ita ut tamdiu episcopali illi sedi cedat, omnique consecrandi licentia careat quamdiu in³ exponenda fide et in expetendo pallio priscum morem contempserit.

C. Ravenna 877; JE i. 394; CB Varia 2.38; Dd 1.166; ID 5.354

---

¹ Ioh. - Rau. Quod - debeat CRSNBV; Quod - debeat. Ioh. - Rau. K; Ioh. - Rau. ZOHA

² dign. sibi commissa careat CRXSKNBVP; commissa sibi (tibi O) careat dign. ZOHA*

³ *ss* O

2

Idem¹ Rostaino archiepiscopo. Quod qui alienam sponsam rapuerit et rapta si ad priorem sponsum redire noluerit omni communione priuentur² [72va]

Atto³ presentium lator dum in nostro seruitio fideliter⁴ excubaret quendam uirum feminam sibi desponsatam queritur rapuisse. Et ideo fraternitas tua nostra auctoritate suffulta suffraganeos suos episcopos presentialiter conuocet, sicque unanimi⁵

---

¹ Idem CRSKNBV; Iohannes octauus ZOHA

² Quod - priuentur (-etur LRN) CLRXSKNBVP; *om.* ZOHA

³ Atto CSKDVH; Otto L; Ante R(? *before corr.*)X; uito B; <otto P; Aito ZOQA; Hato N

⁴ seru. fid. CRXKNBZOHA; fid. seru. S

⁵ unan- CNDBZOHA; inan- K

sententia⁶ si sponsam huic raptor non reddiderit, tam idem quam rapta⁷, si ad pristinum sponsum⁸ remeare noluerit omni communione priuentur.
JE 2968; CB John VIII 13; Ep. Ioh. 279-80 frg. 13; ID 14.64; +C 27 q 2 c 47

⁶ -ten- ss O

⁷ rapta CNDBZOHA; raptam K

⁸ pristinum sponsum CRXSKNBVP; sponsum pristinum ZOHA

3

Idem Liutberto¹ archiepiscopo. De Hengiltrude anathematizata²

Hengiltrudim³ uxorem Bosonis⁴ noueris⁵ non solum excommunicatione que a fraterna⁶ societate separat sed et anathemate quod⁷ ab ipso corpore Christi⁸ quod est ecclesia recidit, crebro percussam.

JE 2969; CB John VIII 14; Ep. Ioh. 280 frg 14; ID 14.51; C 3 q 4 c 12

¹ Liutb- CXKNBVZO; Liub- LRQA; Limb- S; Luduyco regi D; Lub- D²; Linb- H(after corr.)

² De - anath. CRXSKNBV; om. ZOHA

³ corr. fr. -em Z

⁴ corr. fr. -oris O

⁵ noueris CKDBZOHA; nouerimus N

⁶ fraterna CRXSKNV²ZOHA; fraternitate BVP?; fraternitatis B²

⁷ quod CKNBZOHQ; que A

⁸ add. in mg. B

4

Idem Hludouico regi. Quod priuilegia Romane ecclesie nullis temporibus angustantur et quod Romane leges rerum eius proscriptionem non nisi post centum annos admittunt¹

Nemo autem de annorum numero resultandi sumat fomentum. quia sancta Romana² cui Deo auctore seruimus ecclesia³ priuilegia que in firma⁴ Petri stabilitatis petra suscepit nullis temporibus angustatur⁵, nullis regnorum particionibus⁶ preiudicatur⁷. Sed et uenerande Romane⁸ leges diuinitus⁹ post¹⁰ ora priorum principum¹¹ promulgate rerum eius proscriptionem non nisi per centum annos admittunt.

JE 2970; CB John VIII 15; Ep. Ioh. 280 frg 15(2); C 16 q 3 c 17

¹ -unt CRXSBV; -ant KND. Quod - adm. CRXSKNDBV; om. ZOHA

² sancta Romana RXWKNBVPZOA; sancte Romane CS; sancte Romane ecclesie L; sancta Romana ecclesia HQ

³ ecclesia RXWKNZOA; ecclesie CSVP; om. LHQ; B *obscurely altered*

⁴ beati add. CLW, om. RXSKNBVPZOA

⁵ -atur LRXWKNBVPZOA; -antur CS

⁶ particionibus CLRXWNBVZO; partionibus SHQ; participationibus K; particioibus A

⁷ -atur LRXWKNBPZOA; -antur CSV

⁸ uen. Rom. CRKNVPZOA; Rom. uen. B

⁹ diuinitus CKNBZHA; diuitus O

¹⁰ post CNDBZOHA; per ost K

¹¹ -pum CKNBZHA; -pium O

5

Idem Cozzili comiti. De illis qui uxores suas dimiserunt uel ad alias illis uiuentibus nuptias migrauerunt¹

Porro eos qui uxores suas dimiserunt uel ad alias² illis uiuentibus migrauerunt nuptias³, tamdiu cum consentaneis eorum excommunicamus quousque posterioribus⁴

¹ De - migr. CRXSKNBV; om. ZOHA

² alias CKNBZOHQ; alios A

³ migr. nuptias CSKNBVP; nuptias migr. ZOHA

⁴ posterioribus CKDBZOHA; post erroribus N

remotis priores penitendo⁵ receperint. Sicut enim nuptie a Deo, ita diuortium a diabolo est, teste⁶ Augustino, repertum. Quod enim [72vb] coniunxit Deus⁷, homo non separet. precipue cum hec pessima consuetudo ex paganorum more remanserit, quorum in talibus non alius nisi ipse diabolus erat magister et auctor.

JE 2972; CB John VIII 16; Ep. Ioh. 282 frg 17; ID 8.222

⁵ penitendo CKDBZOHA; om. N

⁶ sancto add. BVPZOHA, om. CRXSKN

⁷ con. Deus CRXSKNBVPZO; Deus con. HQA

6

Idem Cennemoco Venneticensi episcopo. De sacerdote qui homicidium commiserit¹

Miror minus doctam scientiam tuam sacerdotem putare post perpetratum homicidium posse in sacerdotio ministrare, immo quod est ineptius² nobis suadere uelle ut ipsi tali presumptioni preberemus assensum. Quis enim tam demens tamque peruersi sensus tale quid estimaret, uel post quantamcumque³ penitentiam concedendum, cum omni sit canonicè discipline contrarium? Debet ergo sacerdotio priuatus lacrimarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus⁴ salutis possit⁵ inuenire suffragium.

JE 3010; CB John VIII 48a; Ep. Ioh. 304 frg 51(1); ID 6.114, 10.51; IP 3.153; D 50 c 4

¹ De - comm. CRXSKNBV; om. ZOHA

² ineptius CKDBZOHA; grauius N

³ quantam- CKNBZHA; quanta- O

⁴ -atus CKNBZHA; -atur O

⁵ possit CNDBZOHA; possim K

7¹

Idem Hludouico² imperatori. Quod quicquid contra³ leges⁴ accipitur, per leges dissoluatur⁵

Vides fili karissime quia quod contra leges accipitur per leges dissolui meretur.

JE 3011; CB John VIII 49a; Ep. Ioh. 305 frg. 52(4); ID 4.230, 6.115a; +D 10 c 10

¹ no. om. K

² -c- ss A

³ corr. fr. per V

⁴ ss C

⁵ Quod (om. N) quicquid - diss. CRXSKNDBV; om. ZOHA

8¹

Quod facientis² culpam habet qui quod potest corrigere negligit emendare³

Facientis procul dubio culpam habet qui quod potest corrigere negligit emendare. Scriptum quippe est, Non solum qui faciunt sed etiam qui consentiunt participes iudicantur. Et libat Domino prospera qui ab⁴ afflictis pellit aduersa. Et negligere cum possis deturbare⁵ peruersos nichil est aliud⁶ quam fouere. Nec caret scrupulo consensionis⁷ occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. Et probat⁸ odisse se⁹

¹ vii K

² corr. fr. -iens S

³ Quod - emendare CXSKNBV; Item ZOHQ; om. A

⁴ ab CKDBZOHA; om. N

⁵ -bare LRXSWKNDBVPZOHA; -pare C

⁶ est aliud CRNDBZOHA; aliud est K

⁷ consensionis CRKNVZOHA; confessionis B

⁸ probat CRK²DBZOHA; pro hec K; pro hoc N

⁹ odisse se CRXSKNB(marked for corr.)VPZOQA; se odisse H

uicia qui condempnat errantes, nec relinquit sibi locum deuiandi¹⁰ qui non pepercerit¹¹ excedenti. Et¹² primus innocentie gradus est odisse nefanda. Et latum¹³ pandit delinquentibus aditum qui iungit¹⁴ cum prauitate consensum. Et nichil prodest alicui non puniri proprio qui puniendus est alieno¹⁵ peccato.

JE 3011; CB John VIII 49b; Ep. Ioh. 305-6 frg 52(5); ID 6.115b; +D 86 c 3

¹⁰ *after corr.* H

¹¹ pepercerit LRXSWKNDVPZOHA; peperecerit C; perceperit B

¹² Et CKNBZOHQ; Etiam A

¹³ latis S

¹⁴ iungit CSK(*after lacuna*)DBZOHA; coniungit N

¹⁵ ss K

A 1. LXIV STEPHANVS QVINTVS

- ¹i. Ne utiliter finita rescindantur² nec temere illicita presumantur, aut non concessa impune temptentur
- ii. Quod nec nudi contendere nec inermes inimicis nos debemus opponere
- iii. De eo quod Cumensi ecclesie pastorem consecrare denegabat
- iiii.³ Vtrum ferro candente aut aqua feruente seu alio quolibet⁴ examine parentes se purificare debeant pueros secum dormientes se non oppressisse
- v. De crucis signaculo
- vi. Quod quicquid Romana ecclesia statuit irrefragabiliter⁵ obseruandum est
- vii. De electo Reatine ecclesie quem ordinare omisit, eo quod imperialem ei ut mos est absolutionis minime detulit⁶ epistolam⁷
- viii. An clericus cui digitus est abscisus ad ecclesiasticum ordinem possit promoueri
- viii. De Alderico⁸ dyacono quomodo se purgare debeat de crimine sibi illato

¹ *capitulatio in* CLRXSWKDBVP; *om.* NZOHQA

² resc- CLRXSWKD²V; rec- BD

³ *iii repeated, now one out* X

⁴ alio quolibet CRDB; aliquolibet K

⁵ irrefragabiliter CRDBP; irrefragiter K

⁶ detulit LRXSWDBV; obtulit C

⁷ De electo Reat. - epistolam *obliterated in* K

⁸ De Ald- CLRXSBVP; De Alb- KD

1

Stephanus quintus Paulo episcopo Placentino¹. Ne utiliter finita rescindantur² nec temere illicita presumantur aut non concessa impune temptentur³

Loci⁴ nostri consideratio nos admonet rationis auctoritate que⁵ a decessoribus nostris utiliter decisa fuerint roborare et que⁶ a temerariis presumpta fuerint in promptu nichilominus ulcisci. Reum quippe ante conspectum diuini iudicis se nouerit

¹ cap. viiii *add.* N [*i.e. numbers continuously with John VIII*]

² resc- CRKNV; rec- B

³ Stephanus - Plac. Ne - temptentur CRXSNDBV; Ne - temptentur. Stephanus - Plac. K; Stephanus - Plac. ZOHA

⁴ Loci CRKNBZHA; Voci O

⁵ *repeated* K

⁶ a te *corr. to et with* que ss O

esse qui nititur⁷ utiliter finita rescindere ac⁸ roborata quolibet⁹ ausu uiolare. Ecclesiastici quippe uigoris ordo confunditur si aut temere illicita presumantur aut non concessa impune temptentur¹⁰. Proinde si negligenter ea que male usurpantur omittimus excessus¹¹ uiam proculdubio aliis¹² aperimus.

JL 3418; CB Steph. 11; Ep. Steph. 339 frg. 11; +C 35 q 9 c 2

⁷ qui nit. *in mg.* O

⁸ ac CRSXBVZOHA; aut KND

⁹ quo- CKNBZOHQ; qua- A

¹⁰ -entur CKNBZOHQ; -etur A

¹¹ -c- *ss* O

¹² proc. aliis CRXSKNBV; aliis proc. ZOHA

2

Idem¹ Girardo Leodicensi². Quod nec nudi contendere³ nec inermes inimicis nos debemus opponere⁴ [73rb]

Oportet ut primum nos tam⁵ de inuasis ciuitatibus monasteriis et mansis quamque et de reliquis⁶ generaliter⁷ rebus reinuestire⁸ faciatis, quia nec nudi contendere nec inermes inimicis⁹ nos debemus opponere.

JL 3419; CB Steph. 12a; Ep. Steph. 339 frg 12(1); +C 3 q 2 c 3

¹ Idem CLXKNB; Item R; Stephanus ZOHA

² Leod- LRXS²WBZOHA; ? C; Laod- SKND

³ *ss* V²

⁴ Quod -opponere CKNB; *om.* ZOHA

⁵ *ss* C

⁶ -u- *ss* C

⁷ -aliter CRXSDBVPZOHA; -alibus KN

⁸ *corr. fr.* -uestigare K

⁹ *corr. fr.* -icos O

3

Idem¹ Gualberto² patriarche. De eo quod Cumensi ecclesie pastorem consecrare denegabat³

Miramur prudentiam tuam Cumensi ecclesie denegare⁴ consecrare⁵ pastorem, cum te iam ad hoc prouocatum noueris apostolica exhortatione⁶. Si enim in eius electione quod tibi displicuit sacris canonibus interdictum apologeticis⁷ tuis litteris respondere nobis debueras. Nunc uero iterato tibi scribimus nolentes alicuius ecclesie priuilegium infringere, licet apostolica prerogatiua possimus de qualibet ecclesia clericum ordinare. Desine iam cuiuspiam zelo electum a clero, et expetitur a populo⁸ Luitgardum⁹ Cumensi ecclesie antistitem protelare quia si protelaueris et eum consecrare totiens¹⁰ monitus non maturaueris cum ad nos uenerit procul dubio consecratus abibit, quia licet apostolica auctoritate id facere ualeamus, tuo tamen incitatur exemplo qui¹¹ transgressis¹² terminis tibi commissis in ecclesia Salonensi¹³

¹ Idem CLRXSKNBV; Stephano Z; Stephanus OA; Stephanus v H; Stephanus w Q

² Gual- CRXSKN; Wal- LBVZOHA; Guab- S; alberto Q (*see last note*)

³ De - denegabat CRXSKNBV; *om.* ZOHA

⁴ -a- *ss* C

⁵ *corr. fr.* consac- Z

⁶ *corr. fr.* exoratione A

⁷ apollo- K²N (*not* D)

⁸ et exp. a populo *ss* R; a populo CRXKNBZOH; apostolo A

⁹ -gardum CLWD; -guardum RSKN; Luitgardum X; -wardum BVZA; Leuitwardum O; -uardum H

¹⁰ -iens CKDBZOHA; -ies N

¹¹ qui CKD²BZOHA; quod ND

¹² -essis CSKNBZOQA; -essus H

episcopum ordinare ad indecentiam sedis apostolice presumpsisti. quod¹⁴ quante preuaricationis¹⁵ sit ipse perpende.

JL 3442; CB Steph. 23; Ep. Steph. 346 frg 24; ID 5.13; +C 9 q 3 c 20 (Nunc uero iterato - abibit)

¹³ Salonensi CRKNBZOHQ; Solonensi A

¹⁴ quod CKNBZOHQ; que A

¹⁵ -ionis *after corr. and followed by lacuna O*; -iois A

4

Stephanus Liutberto¹ episcopo Magontino. Vtrum ferro candente aut aqua feruente seu alio quolibet examine parentes se purificare² debeant pueros secum dormientes se non oppressisse³

Consuluisti⁴ de infantibus qui in uno lecto cum parentibus dormientes mortui reperiuntur, utrum ferro candente aut aqua feruente seu alio⁵ quolibet examine parentes se purificare debeant eos non oppressisse⁶. Monendi namque sunt et protestandi parentes ne tam [73va] tenellos⁷ secum in uno collocent lecto, ne negligentia qualibet⁸ proueniente suffocentur⁹ uel opprimantur, unde ipsi homicidii rei inueniantur. Nam ferri candentis uel aque feruentis examinatione¹⁰ confessionem extorqueri a quolibet sacri non censent¹¹ canones¹², et quod¹³ sanctorum patrum documento sancitum non est supersticiosa¹⁴ adinuatione non est presumendum. Spontanea enim confessione uel testium approbatione publicata delicta¹⁵ habito pre oculis Dei timore commissa sunt¹⁶ regimini iudicare, occulta uero et incognita illius sunt iudicio relinquenda¹⁷, qui solus nouit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur uel confitentur talis reatus se noxios tua eos castiget moderatio, quia si conceptum in utero qui per aborsum deleuerit homicida est, quantomagis qui unius saltem diei¹⁸ puerulum peremerit¹⁹ homicidam se²⁰ esse excusare²¹ nequibit?²²

JL 3443; CB Steph. 24c; Ep. Steph. 347-8 frg 25(2); ID 10.27; below 3.20.9; +C 2 q 5 c 20

¹ Liut- CRSKNBVZO; Liu- HQA

² ficare *ss R*²

³ Vtrum - oppr. CSKNBV; *om. ZOHA*

⁴ -lu- *ss C*

⁵ alio CRXSKNBH*; aliquo ZQA

⁶ *Rest of p 138 (last of quire) blank, P, which resumes text without break in new hand at head of p 139*

⁷ *corr. fr. -ello B*²

⁸ qual- CKNBZHA; quaml- O

⁹ ffocentur *corr. fr. -ter O*

¹⁰ -ione CKNZBOHQ; -ionem A

¹¹ censent CSKNVZOQ(*after corr.*)A*; cessent L(*after corr.*)RXBPH; cessant W

¹² *after sacri K*

¹³ *after corr. Z*

¹⁴ *after corr. B*

¹⁵ delicta CKNBZOHQ; delecta A

¹⁶ sunt CKDBZOHA; sibi N

¹⁷ *corr. fr. reliq- O*

¹⁸ -i- *ss C*

¹⁹ peremerit CKNB?VZOH; *per and lacuna A*

²⁰ *non add. ZOHA, om. CRXSKNBV*

²¹ excusare CKNBOHA; *om. Z*

²² nequibit? CKNVPZOHA; nequibitur B

5

Stephanus Stiliano¹, Athanasio,² Iohanni et Paulo archiepiscopis et eorum clero. De crucis signaculo³

¹ Stiliano CRSNDBZOHA; Stillano K

² Athan - *corr. fr. An- O*; Eusebio *add. with Coll.Brit. ZOHA, om. CRXSKNBVP*

Numquid non omnia charismata⁴ sacerdotalis ministerii crucis figura perficiuntur?
 Numquid ne baptismatis unda nisi cruce sanctificata peccata relaxat, et ut cetera⁵
 pretereamus sine crucis signaculo quis sacerdotii gradus ascendit?

JL 3444; CB Stephen 25a; Ep. Steph. 348 frg 26(1); ID 1.114, 2.91; De cons. D 5 c 10

³ De - sign. CRXSKNBVP; om. ZOHA

⁴ charismata CLRXS²WKNV²O²HQA*; chrismata SBVZO; ? P

⁵ corr. fr. -ero O

6

*Quod quicquid Romana ecclesia statuit irrefragabiliter obseruandum est*¹

Enim uero quia in speculam² et³ exemplum sancta Romana ecclesia cui nos⁴
 Christus preesse uoluit posita est, omnibus quicquid statuit, quicquid ordinat,
 perpetuo inrefragabiliter obseruandum est.

JL 3444; CB Stephen 25 b; Ep. Steph 348 frg 26(2); D 19 c 4

¹ Quod - est CRXSKNDBVP; Item ZOHQ; om. A

² speculam CRKNVPZOHA; speluncam B

³ ss Z

⁴ ss Z

7¹

*Stephanus Guidoni² comiti. De electo Reatine ecclesie quem³ ordinare omisit, eo
 quod imperialem ei ut mos est minime detulit absolutionis⁴ epistolam⁵*

Lectis sagacitatis uestre apicibus que defuncto ecclesie Reatine antistite⁶ clerum
 [73vb] et plebem eiusdem elegisse sibi futurum antistem nobisque consecrandum
 uestro⁷ studio directum esse ne ipsa ecclesia⁸ diu sine proprio consisteret pastore
 fatebantur, nos de obitu⁹ prioris dolentes quando de unanimitate et canonica ipsius
 ecclesie electione nunc ipsum electum ut mandastis tam citissime ordinare¹⁰
 omisimus, quod imperialem nobis ut mos est absolutionis minime detulit epistolam,
 pro qua scilicet re ambiguum nobis extitit, ideo uoluntati uestre in hoc parere
 distulimus, ne augustalis¹¹ animus durissime modo quocumque perciperet. Sed
 scientes ecclesiam Domini sine proprio diu pastore non debere¹² consistere, glorie
 uestre mandamus quoniam aliter mox¹³ agere haud debuimus¹⁴ ut uestra sollertia
 imperiali ut consuetudo prisca¹⁵ conductat percepta licentia et nobis quemadmodum
 uos scire credimus imperatoria directa epistola tunc et uoluntati uestre de hoc
 parebimus, eundemque electum adiuuante Domino consecrabimus, quod karissime filii
 moleste dureque nullo modo suscipiatis, nec aliter id nos preterisse credatis, cum

¹ whole canon erased in K

² Guid- CRXSWNP; Wi- BVZOHA

³ quem CRDB; que N

⁴ min. det. abs. CRBV; abs. min. det. ND

⁵ De - epist. CRXSNDBVP; om. ZOHA

⁶ eccl. Reat. ant. (corr. fr. antistite O) CRNDPZOHA; ant. eccl. Reat. B

⁷ uestro CSNDBVHQ; nostro LRXZOA

⁸ eccl. ipsa marked for reversal O

⁹ de obitu CRDBZOHA; debitu N

¹⁰ ordinare CRXSNDBVP; consecrare ZOHA

¹¹ aug- CR²XSNDBVPOH; ang- RZ?A

¹² con debere add. and canc. O

¹³ mox CRSNDBZOQA; mos H

¹⁴ B obscurely altered

¹⁵ priscat O

statuta¹⁶ canonica et censuram legalem inuiolabilem obseruare¹⁷ uelimus, et gloriam uestram prospere semper apostolicis suffragiis augeri desideremus.

JL 3446; CB Steph. 27; Ep. Steph 349-50 frg 28; D 63 c 18 to nullo modo suscipiatis

¹⁶ cum statuta CSNBVZOH; constituta DA

¹⁷ ss H

8

Stephanus Rotberto Metensi episcopo¹. An clericus cui digitus est abscisus ad ecclesiasticum ordinem possit promoueri²

Lator presentium Flauinus scilicet clericus ad sanctam sedem apostolicam ueniens detulit a te nobis directam epistolam qua indagare studuisti eum a Normannis nuperrime captum, sinistre manus digitum habere abscisum, sciscitans³ si ob⁴ hoc ad ecclesiasticum ordinem ualeat promoueri annon. Quod et nos reperientes, quia sollertia tua magis super hoc sollicita a sede apostolica doceri flagitat, normam iusticie semper sequi⁵ exoptans studium tue sanctitatis⁶ merito collaudamus, reuerentiam tuam scire [74ra] uolentes quoniam si ita est quod⁷ a Normannis digitum ipsum habeat abscisum⁸, ad promouendum si alias dignus fuerit nil ei nocebit, eo quod quid⁹ de his qui a dominis uel medicis siue a paganis non sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones dilectionem tuam latere non credimus, quos ei obuiare debere si ita est minime reperimus, monentes religionem tuam ut circa illum ita peragat, quatinus et¹⁰ mercedem pro eo magnam incurrat, et desiderium istius canonica¹¹ auctoritate in aliis non obuiante¹² Deo adiuuante perficiat¹³.

JL 3447; CB Steph. 28; Ep. Steph 350-1 frg 29; ID 6.118; IP 3.44; D 55 c 11 to latere non credimus

¹ Rob. Metensi ep. CLSWDBVPZOHA; Metensi Rob. ep. R; Rob. ep. Met. X; Rob. ep. KN

² An - promoueri CRXSKNBVP; om. ZOHA

³ scisc- LRXSWKNBVPZHQ; scic- CO; scitans A

⁴ ss Z

⁵ in mg. C

⁶ tue sanct. CRXBVPZOHA; sanct. tue KND

⁷ quod CKNBZOHQ; que A

⁸ -b- ss H

⁹ quid C²LRXSWDBVZOHA; om. C; quod K; quis N

¹⁰ et CKDBZOHA; om. N

¹¹ ei add. ZOHA, om. CRXSKNBV

¹² non obuiante CRXKNV²ZOHA; obuiare B; obuiante V; non adiuuante P?

¹³ perf- CRXSBVPZOHA; prof- KND

9

Stephanus¹ Leoni Thianensi² episcopo. De Alderico³ dyacono quomodo se purgare debeat⁴ de crimine sibi illato⁵

De crimine sibi illato dyaconus tuus uerissime se fatebatur immunem. Veruntamen si suspicio habetur, et accusatores idonei reperiuntur, et testes quales sacri canones sancciunt ascito tecum certo⁶ episcoporum numero ueniant accusatores, uocetur et ipse Aldericus⁷ dyaconus et si negauerit, uentiletur causa canonice, et si uel sponte confessus uel legitimis testibus fuerit approbatus, canonica feriatur sententia. Quod si

¹ papa v add. ZOHA, om. CRXSKNBVP

² Thian- CRXSKNDV; Tian- BZOQA; Cian- H

³ Ald- CLRXSBVP; Eald- W; Alb- KND

⁴ debeat here RXSKNDBVP; after illato CLW

⁵ De - illato/debeat CLWRXSKNDBVP; om. ZOHQA

⁶ certo C²LRXSWKDBVPZOHA; erto C; cuncto N

⁷ Ald- CRKDBZOHA; Alb- N

nec sponte confitetur nec accusatores et testes legitimi⁸ reperti fuerint⁹, et mala fama crebrescit¹⁰, non publico examine, sed coram te et¹¹ aliquantis reuerentissimis presbiteris et diaconibus tue ecclesie secreto iuramento se purificet, et deinceps boni testimonii eum annuntia, et compesce ac commune ecclesie tue filios ne sacerdotem Dei infamare ulterius presumant, timentes maledictus¹² Cham qui patris uerenda derisit.

JL 3434; CB Stephen 15; Ep. Steph 342 frg 16(1); ID 6.430; C 15 q 5 c 1

⁸ -ti- ss A

⁹ -int CKNBZOHQ; -it A

¹⁰ crebrescit O

¹¹ et C²LSWBVPZOHA; om. CRXKN

¹² -us CNBZOHA; -um K; maledictio *corr. to* maledictiones D

A 1. LXV LEO NONUS¹

- ²i. De alleluia et gloria in excelsis Deo
ii. Quare alleluia nouem ebdomadibus³ intermittatur

¹ nonus LRXWKDBV; om. C; undecimus S; Leo nonus om. P

² capitulatio in CLRXSWKDBP; om. NZOHA

³ *corr. to* -abus R

1¹

Leo nonus². De Alleluia et Gloria in excelsis Deo³

Si⁴ duo solummodo hymni ab angelis in nouo testamento [74rb] inueniuntur decantati, Alleluia et⁵ Gloria in excelsis Deo, quos pariter in Septuagesima intermittimus⁶, quia peccato ueteris⁷ hominis a conuentu angelice iubilationis expulsi in huius misere uite Babylonem super flumina eius sedemus et flemus, dum recordamur⁸ illius Syon in qua Deum⁹ decet hymnus.

Humbert, Contra Graecos c 57 (PL 143.968-9); De cons. D 1 c 55a

¹ no. om. K; xviii N [*still in sequence from John VIII*]

² Leo nonus CRXNDPZ(*corr. fr.* octauus)OHA; Leo xi S; om. KBV

³ De - Deo CRXSKNBVP; om. ZOHA

⁴ Si CLRXSWKNBV; Hi C²(*in mg.*)L²DPZOHA

⁵ et CRXSWKN; atque LBVPZOHA

⁶ intermittimus CNDBZOHA; om. K

⁷ *corr. to* -eri N

⁸ -amur CLRSKBV²Z; -aremur XWNVPOHA

⁹ Deum CRXSKNBVPH; Domini ZOQA?; ? H

2¹

Quare Alleluia nouem ebdomadibus intermittatur²

Quod nouem ebdomadibus Alleluia intermittimus³ non incongrue per nouem ebdomadas nouem ordines angelorum accipimus⁴, quorum decimus ordo per superbiam corruens⁵ angelicum numerum imminuit et a⁶ felicitate perturbauit⁷. Qui

¹ no. om. K; xviii N; *add. in mg.* D

² Quare - interm. CRXSKNBVP; Item ZO(*corr. to or fr.* Idem)HA

³ -t- ss C

⁴ accipimus CNDBZOHA; angelorum (*repeated*) K

⁵ corruens LRXSWKNDBVPZOHA; lapsus C

⁶ ss C

⁷ perturbauit LSWK²BVPZOHQ; perturbantur RXND; perturbuit A; ? CK

condolentes sue diminutioni et parem ruinam sibi timentes, a perfecta laude Creatoris fuere prepediti. Quorum recuperationi et consolationi consulens omnipotens Creator primum hominem de limo terre formauit, qui sui⁸ gratias⁹ multiplicatione dampna celestis patrie resarciret, atque¹⁰ angelorum gaudia suppleret. Qua spe angelicus chorus ad modicum nec mora ex lapsu ipsius hominis fuit conturbatus. Vnde ille nouem ordinum concentus in laude Creatoris remansit imperfectus donec in Christo¹¹ resurgente resurrexit pro lapsus¹² ille prothoplastus. Ibi augmento sui collegii et spe meliori angelicus exercitus gauisus in nouum Alleluia consurrexit totus, et in eo perstat deuotus¹³ quem et nos pro modulo nostro imitantes a Septuagesima quando lapsus prothoplasti in ecclesia recitatur Alleluia nouem ebdomadibus intermittimus, scilicet usque in Pascha ubi Christus¹⁴ resurgens a mortuis tristiciam nostram¹⁵ in gaudium uertit. Alleluia reddit.¹⁶

Humbert, Contra Graecos c 58 (PL 143.969); De cons. D 1 c 55b

⁸ ss O

⁹ gratias RXWBVZOHA; generis CL²ssV³; gratia LSK(*cancelled*)NDP

¹⁰ ss B

¹¹ Christo CKDBZOHA; decimo N

¹² pro lapsus LRXSWKNBVPZOHA; prolusus C

¹³ totus et in – deuotus *partly over erasure, partly in mg. Z*

¹⁴ -tus CKNBZOHQ; -ti A

¹⁵ nostram LRXSWKNBVPZOHA; *om. C*

¹⁶ Expliciunt exceptiones ecclesiasticarum regularum pontificum Romanorum *add. S, which omits A1 66-7 entirely*

A 1. LXVI ALEXANDER SECVNDVS¹

- ²i. De eo qui se consecrare permiserit ab eo quem symoniacum esse non dubitat
- ii. Vt nullus audiat missam presbiteri quem scit concubinam indubitanter habere [74va] et de sacerdotibus et diaconibus et subdiaconibus qui concubinam palam duxerint uel ductam non relinquerint
- iii. Quod decime et primitie et oblationes³ fideliter ecclesiis reddantur a laicis
- iiii. Ne clericus uel presbiter per laicos obtineant ecclesiam et ne quis habitum monachi suscipiat spem habens ut abbas fiat
- v. Ne quis presbiter duos ecclesias habeat
- vi. Vt nemo per symoniacam heresim ordinetur
- vii. Vt nullus laicus ad quemlibet gradum ecclesiasticum repente promoueatur

¹ Alex. sec. LRXWKDBVP; *om. CN. S omits the whole of 1.66*

² *capitulatio in* CLRXWKDBVP; *om. NZOHA*

³ decime et primitie et obl. RXKDBVP; decime et obl. et primitie CLW

1¹

Alexander secundus². De eo qui se³ consecrare permiserit ab eo quem symoniacum esse non dubitat⁴

¹ x N (*not obviously in sequence, but continuous from now on*)

² Alex. sec. CRXNBPZOHA; *om. K (cf above)*

³ ss V

⁴ De - dubitat CRXKNBVP; *om. ZOHA (Alexander in mg. A)*

De cetero autem si quis hinc in posterum ab eo quem symoniacum esse non dubitat se consecrari permiserit et consecrator et consecratus non disparem dampnationis sententiam subeat sed uterque depositus penitentiam agat et priuatus a propria dignitate persistat.

C. Rome 1063 c 2b; ID 5.79b (Nich.); IP 3.126 (sl. var.); C 1 q 1 c 109 as IP

2

Idem. Vt nullus audiat missam presbiteri quem scit concubinam indubitanter¹ habere, et de sacerdotibus et diaconibus et subdiaconibus² qui concubinam palam duxerint uel ductam non relinquerint³

Preter hec⁴ autem⁵ precipiendo⁶ mandamus ut nullus missam audiat presbiteri quem scit concubinam indubitanter⁷ habere aut subintroductam mulierem. Vnde etiam sancta synodus hec a capite sub excommunicatione statuit, dicens, Quicumque sacerdotum, diaconorum, subdiaconorum post constitutum beate memorie⁸ predecessoris nostri sanctissimi pape Leonis aut Nicholai de castitate clericorum concubinam palam duxit⁹ uel ductam non relinquit¹⁰, ex parte omnipotentis Dei auctoritate beatorum apostolorum principum Petri et Pauli precipimus, et omnino contradicimus¹¹ ut missam non cantet neque euangelium aut¹² epistolam ad missam legat [74vb] neque in presbiterio cum his ad diuina officia qui¹³ prefate constitutioni obedientes fuerint maneat, neque¹⁴ partem ab ecclesia suscipiat et precipientes¹⁵ statuimus ut hi predictorum ordinum qui eisdem predecessoribus nostris obedientes castitatem seruauerint, iuxta ecclesias suas sicut oportet religiosos clericos simul¹⁶ manducant et dormiant, et quicquid eis ab ecclesiis competit¹⁷ communiter habeant et rogantes monemus ut ad¹⁸ apostolicam scilicet communem uitam summopere peruenire studeant, quatinus perfectionem cum his consequuti qui centesimo fructu ditantur in celesti patria mereantur ascribi.¹⁹

C. Rome 1063 cc 3-4; IP 3.135 (pt and var.); +D 32 c 6a to communiter habeant

¹ *in black in mg.* C; indub. scit. conc. V

² et subdiaconibus CRNDBV; *om.* K

³ *Idem (Item P).* (xi *add.* N) Vt - relinq. CRXKNBVP; *om. with no break* ZOHA

⁴ hec CRKDBZOHA; hoc N

⁵ *ss* X

⁶ *corr. fr.* perc- O

⁷ -anter CKNBZOHQ; -ant A

⁸ *corr. fr.* memerie O

⁹ duxit CKBZOHA; duxer' N; duxerit D

¹⁰ relinquit CRXWKD²B; reliquerit N; reliquit DZVHA; reliquid O

¹¹ contradicimus CKNBVZOA; interdicimus HQ

¹² aut CRXBVPZOHA; uel KND

¹³ qui CKNZOHA; que BV

¹⁴ neque CKNVPZOHA; atque B

¹⁵ precipientes CKNBZOHQ; precientes A

¹⁶ *corr. fr.* simil... KN (simul D)

¹⁷ *repeated and canc.* O

¹⁸ ad CLRXWK²NDV²ZOHA; *om.* KBV

¹⁹ et quicquid eis ab ecclesiis - ascribi *in smaller cramped hand* K

3

Idem. Quod decime et primitie et oblationes fideliter ecclesiis¹ reddantur a laicis²

¹ fid. ecclesiis CLWKNV; ecclesiis fid. RXP; fid. B

² *Idem. Quod - laicis* CRXWKBP; *Idem cap. xii. Quod - reddantur* N; *Quod - laicis. Idem V; om. with no break* ZOHA

Deinde ut decime et primitie³ seu oblationes⁴ uiuorum et mortuorum ecclesiis Dei fideliter reddantur a laicis et ut in dispositione episcoporum sint. Quas qui retinuerint, a sancte ecclesie communione separentur.

C. Rome 1063 c 5; +D 32 c 6b

³ pritie Z

⁴ after corr. X

4

Ne clericus uel presbiter per laicos obtineat¹ ecclesiam et ne quis habitum monachi suscipiat spem habens ut abbas fiat²

Vt³ per laicos nullomodo quilibet clericus aut presbiter obtineat ecclesiam nec gratis nec precio, et ut nullus habitum monachi suscipiat, spem aut promissionem habens ut abbas fiat⁴.

C. Rome 1063 cc 6, 11; C 16 q 7 c 20a

¹ -eat CLRXWBVP; -eant KND

² Ne - fiat (xiii add. N) CRXKNDBVP; om. with no break ZA; om. with break OH

³ Vt CKNBZOQA; Et H

⁴ habens ut abbas fiat CKNBVPZOA; ut abbas fiat habens HQ

5

Idem¹. Ne quis presbiter duas ecclesias habeat²

Ne³ aliquis presbiter duas ecclesias obtineat⁴.

C. Rome 1063 c 7; C 16 q 7 c 20b

¹ Idem CRXKNDBV(after habeat)P; om. ZOHA

² xiiii add. N. Ne - habeat CRXKNBVP; om. DZOHA

³ Ne CKNBZOQA; Nec HQ

⁴ obtineat CRKNVPZOHA; habeat B. Ne aliquis - obtineat as rubric, with Ne aliquis presbiter (only) as text A

6

Idem. Vt nemo per symoniacam heresim ordinetur¹

Vt per² symoniacam heresim nemo ordinetur uel promoueatur ad quodlibet³ officium ecclesiasticum ne⁴ de ecclesiis eiciatur.

C. Rome 1063 c 8

¹ Idem (after ord. V). Vt - ord. CRXKNBVP (xv add. N); om. ZOHA

² ss Z

³ ad quodl- CRDBVZHQA; ad quol- KN; a quol- O

⁴ ne CKNBVZO; nec HQA

7

Idem. Vt nullus laicus ad quemlibet gradum ecclesiasticum repente promoueatur¹

Vt nullus laicus ad quemlibet gradum ecclesiasticum repente promoueatur², nisi post mutatum habitum secularem³ diuina conuersatione inter [75ra] clericos fuerit comprobatus. Vos ergo⁴ hec et alia sanctorum patrum statuta fideliter et Christiana reuerentia obseruate. si uultis sancte Romane ecclesie et apostolice sedis⁵ pace et communione atque⁶ benedictione gaudere.

¹ Idem (after promou. V). Vt - promou. CRXKNBVP (xvi add. N); om. ZOHA

² corr. fr. -antur O

³ mutatum (mot- P) hab. sec. LRXKNBVPZOHA; hab. sec. mutatum (immutatum W) CW

⁴ ergo CKNBZOQA; autem H

⁵ se- ss A

⁶ atque CKNBVZO; et HQ

C. Rome 1063 c 12

¹A 1. LXVII VRBANVS SECVNDVS

- ²i. De ordinatis ab excommunicatis quondam tamen catholicis
 ii. De quodam ordinato per pecuniam non episcopo sed cuidam principum eius datam
 iii. De amminiculo concedendo episcopo quamdiu illius infirmitas indiguerit, et de quadam extraordinaria pollutione

¹ S omits the whole of 1.67² capitulatio in CRXKDBVP; om. NZJOHA

1

Vrbanus secundus¹ Gebeardo episcopo Constantiensis². De ordinatis ab excommunicatis, quondam tamen catholicis³

Vt⁴ ab excommunicatis quondam tamen catholicis episcopis ordinatos siquidem⁵ symoniace ordines ipsos acceperint et si episcopos ipsos symoniacos non fuisse constiterit⁶, ad hoc si eorum religiosior⁷ uita et doctrine prerogatiua uisa fuerit promereri penitentia⁸ indicta⁹ quam congruam¹⁰ duxeris¹¹ in ipsis quos acceperunt ordinibus permanere permittas. Ad superiores autem ascendere non concedimus, nisi necessitas et utilitas maxima flagitauerit, et ipsorum sancta conuersatio promeruerit¹², et hoc tamen ipsum rarius cum cautela est precipua concedendum.

JL 5393; Somerville and Kuttner (1996) 139; CB Urban II 38b; ID 6.406; below 3.10.41; C 9 q 1 c 4 to conuersatio promeruit

¹ ss R²² ep. Const. CRKBVPZOHA; Const. ep. N; Vrb. - Const. in mg. J³ De - cath. CRXKNBVP; om. ZJOHA (A has Vrbanus in mg.)⁴ Vt CKNBZJOQA; Et H⁵ non add. K² mg.⁶ -erit CKDBZJOHA; -erint N⁷ -sor N; -si- ss RO⁸ penitentia C²LWKNBVPZH; om. CRX; penitentiam JOQA⁹ indicta CLRXKNBVPJ²; indicata Z; indica J; indicat OHQA¹⁰ corr. fr. incon- Z¹¹ -eris CKNVZJOHA; -erit B¹² -meruerit CRNDBVPZJOHQ; -meruit KA

2

Idem¹ Alberto Metensi episcopo. De quodam ordinato per pecuniam non episcopo sed cuidam principum eius datam²

Presentium portitorem quem parentum incuria per pecuniam non episcopo sed³ cuidam principum eius datam inuitum⁴ sacerdotii dignitatem obtinuisse significasti⁵, licet sancti canones deponendum esse⁶ testentur, tamen⁷ quia culpam istam nesciens et coactus commisit, et⁸ quia ab eodem ordine ut⁹ deponeretur supplicauit ultroneus¹⁰

¹ Idem CRXKNBV; Item P; om. ZJOHA² De - datam CRXKNBVP; om. ZJOHA³ ss Z⁴ inuitum CRKNVZJOHA; intuitum B⁵ sign. over erasure B⁶ esse CKNBZJOA; om. HQ⁷ tamen CKDBZJOHA; tantum N⁸ et CKNBV; sed ZJOHA

ex consideratione discretionis que est mater omnium uirtutum magis quam ex rigore cano [75rb] num misericordie uiscera adhibendo ipsum in eodem ordine esse fraternitati tue consulimus, ita tamen¹¹ ut quia ecclesia illa cui deseruit sacerdotum penuriam¹² non patitur, suspensus a sacerdotali officio permaneat. Quod si fortasse ecclesie utilitas exegerit ut curam¹³ regiminis assumat, liceat eum ex concessione episcopi sui fratrumque obedientia sacerdotali officio fungi.

Alexander II; JL 4589; CB Alex. 70; C 1 q 5 c 3

⁹ ss O

¹⁰ suppl. ult. CXKNBVP; ult. suppl. ZJOHA

¹¹ tamen CKNBJOHA; om. Z

¹² -uriam CKNBJOHA; -uria Z

¹³ ut curam CKNVPZJOHA; om. B

3

Idem Hugoni Gratianopolitano¹ episcopo². De amminiculo concedendo episcopo quamdiu illius infirmitas indiguerit, et de quadam extraordinaria pollutione³

Compatimur infirmitati tue et amminiculum quod⁴ postulasti pro tue religionis⁵ spirituali dilectione concedimus quamdiu eo tua infirmitas⁶ indiguerit. Extraordinaria pollutio nisi in naturalibus admissa uel sepius repetita circa maritalem affectum⁷ si prebitis sacramentis ita esse constiterit⁸ quemadmodum nobis tuis significatum est litteris non⁹ uidetur matrimonium impedire, quamuis per se criminosa sit et dampnabilis.

JL 5730; C 35 q 2/3 c 11 from Extraordinaria

¹ Gratiano- RW²KNDBVPZJOA; Gratio- CW; Granino- L; Gr'ano- X; Grationo- H

² Idem - episcopo in mg. J

³ De - pollutione CRXKNBVP; om. ZJOHA

⁴ quod CKNBZJOHQ; que A

⁵ tue rel. CKNBPZJOA (-li- ss A); rel. tue HQ

⁶ corr. fr. fraternitas V

⁷ aff- CLBPVZJOHA; eff- RXKND

⁸ corr. fr. -ierit A

⁹ corr. fr. ut K

INDEX TO *TRIPARTITA* A 1. Decretals

1.	Clement	47.	Anastasius II
2.	Anacletus	48.	Symmachus
3.	Evaristus	49.	Hormisdas
4.	Alexander I	50.	Felix IV
5.	Sixtus I	51.	Silverius
6.	Telesphorus	52.	Vigilius
7.	Higinus	53.	John III
8.	Pius	54.	Pelagius
9.	Anicius	55.	Gregory I
10.	Sother	56.	Gregory iunior
11.	Eleuther	57.	Gregory II
12.	Victor	58.	Bonefacius mr
13.	Zepherinus	59.	Zacharias
14.	Calixtus	60.	Leo IV
15.	Urban I	61.	Gregory IV
16.	Pontian	62.	Nicholas I
17.	Anter	63.	John VIII
18.	Fabian	64.	Stephen V
19.	Cornelius	65.	Leo IX
20.	Lucius	66.	Alexander II
21.	Stephen I	67.	Urban II
22.	Sixtus II		
23.	Dionysius		
24.	Felix I		
25.	Eutician		
26.	Gaius		
27.	Grisogonus		
28.	Marcellinus		
29.	Marcellus		
30.	Eusebius		
31.	Melchiades		
31A.	Const. Constantini		
31B.	Silvester		
32.	Julius		
33.	Felix II		
34.	Liberius		
35.	Damasus		
36.	Siricius		
37.	Anastasius I		
38.	Innocent		
39.	Zosimus		
40.	Bonefacius		
41.	Celestinus		
42.	Sixtus IV		
43.	Leo I		
44.	Hilarius		
45.	Simplicius		
46.	Gelasius		

TRIPARTITA. II**A2 [PREFATIO]**

Ysidorus. Quod canones qui dicuntur apostolorum inter apocripha sint habendi, et quid sit canon, regula, synodus, concilium et¹ cetus²

Canones autem, qui dicuntur apostolorum seu quia eosdem nec sedes apostolica recipit, nec sancti patres illis consensum prebuerunt pro eo quod ab³ hereticis⁴ sub nomine apostolorum compositi⁵ dinoscuntur. Quamuis in eis quedam inueniantur utilia auctoritate tamen canonica atque apostolica eorum gesta constat esse remota et inter apocripha deputata. Canon autem Grece, Latine regula nuncupatur⁶. Regula autem dicta quod recte ducit, nec aliquando⁷ aliorum trahit. Alii dixerunt regulam dictam uel quod regat [75va] uel quod normam recte uiuendi prebeat, siue quod distortum⁸ prauumque quid⁹ corrigat. Synodum ex Greco interpretari, comitatum uel cetum. Concilium¹⁰ uero nomen¹¹ tractum¹² ex communi intentione, eo quod in unum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt, et qui sibimet dissentiant non agunt concilium, quia¹³ non sentiunt¹⁴ unum. Cetus uero conuentus est, uel congregatio a coeundo, id est a¹⁵ conueniendo in unum. Vnde et conuentus est nuncupatus quod ibi omnes conueniunt¹⁶. Sicut cetus uel concilium societas est multorum in unum.

Hispana ed. Martinez Diez 3.45-6; D 16 c 1 (Canones - deputata), D 3 cc 1-2 (Canon autem - corrigat)

---

¹ *ss* C

² *corr. fr.* cetera L; Quod - cetus CLRXSWKNDBP; *om.* ZOGHQA

³ ad O

⁴ habereticis (h- *expuncted*) K

⁵ -iti CWKDBZOHA; -ita N

⁶ *corr. fr.* -antur O

⁷ ali- *ss* O

⁸ -ortum CWKNPZOHA; -orsum B

⁹ quid CRWDBPZO²HQA; quod K; *om.* NG; qui O

¹⁰ Concilium CRWKNBZOGH; Concilii A

¹¹ nomen CWKDBZOHA; notum N

¹² -r- *ss* KN

¹³ quia CRXSWKNBP; qui ZOGHA

¹⁴ in *add. and can.* N

¹⁵ a CRXSWKNBP; *om.* ZOGHA

¹⁶ -iunt CLRXWKBZOHA; -iant SND

A2. I NICENVM CONCILIVM

- ¹i. De eunuchis et qui se ipsos abscidunt
- ii. De his qui post baptismum statim ad clerum applicantur
- iii. De subintroducitis mulieribus
- iiii. Qualiter episcopi debeant ordinari
- v. De excommunicatis clericis siue laicis
- vi. De primatibus episcoporum metropolitanorum
- vii. De honore episcopi Ierosolomitani

---

¹ *capitulatio in* CLRXSWKNDBP; *om.* NZOGHQA

- viii. De² Nouatianis
 viiii. De presbiteris sine examinatione dimissis
 x. De lapsis clericis ordinatis
 xi. De his qui sponte lapsi sunt, qualiter debeant³ penitere
 xii. De excommunicatis a seculo exeuntibus
 xiii. De cathecuminis lapsis
 xiiii. De dyaconibus ne corpus Christi tradant presbiteris uel ante presbiteros communicent
 xv. De clericis temere ab ecclesia recedentibus
 xvi. De presbiteris et diaconibus uel clericis qui ad alias ciuitates transeunt
 xvii. De clericis alienis sine coniuentia⁴ proprii episcopi ab alio in suam ecclesiam non ordinandis
 xviii. De clericis usuram aut ampliacionem⁵ accipientibus
 xviii. De Paulianistis et Catafrigis rebaptizandis
 xx. De diebus dominicis et Pentecostes, ut in eis stantes oremus

---

² De CLRWDB; Re K

³ *repeated* K

⁴ coniuentia CRXB; coniuentia licentia L; conscientia SP; consensu S²KD; licentia (conuenientia ss) W

⁵ -ionem CLRWDB; -ione K

1

Incipiunt regule¹ Niceni concilii. De eunuchis et qui se ipsos abscidunt²

Si quis in egritudine uel a medicis sectus³ est, uel a barbaris castratus, placuit ut iste permaneat [75vb] in clero. Si quis autem sanus se ipsum abscidit⁴, etiam si est in clero cessare debet, et ex hoc nullum talem⁵ ordinari. Sicut autem de his qui uel affectauerunt hec⁶ uel ausi sunt se ipsos abscidere, hec que diximus statuta sunt, ita si qui a barbaris, uel a dominis suis⁷ secti⁸ et probabilis uite sunt⁹, suscipit¹⁰ ecclesiastica regula¹¹ ad clerum.

C. Nicaea c 1; H 258a; M 256-7

---

¹ regule CWKDBZOHA; capitula N

² (cap. N) i *add.* NBZJOH²; *om.* CLRSXWKDPQA

³ sectus CRSWNDBPZO² GHQA; factus K; secutus O

⁴ -idit CWKDBZOHA; -iderit N

⁵ oportet *add.* WBPZOGHA, *om.* CRSKND

⁶ hec CWKDBZOHA; hoc N

⁷ dominis suis CWKDBZOA; medicis sunt N

⁸ secti CL²SND²; facti RWKDBPZOGHA; ? L

⁹ sunt CRWKNBZOHA; sint G

¹⁰ suscipit CRWKDBZOHA; suscipiant N

¹¹ -ica -ula CRWKDBZOHA; -icam -ulam N

2

De his qui post baptismum statim ad clerum applicantur¹

[Q]uoniam multa siue per necessitatem siue ex quacumque causa contra regulam gesta sunt, ita ut homines ex uita gentili nuper adhuc cathezizati uel instituti statim ad spiritualem baptismum uenissent, et continuo cum baptizati sunt etiam ad episcopatum uel ad presbiterium prouecti sint recte igitur uisum est de cetero nichil

---

¹ De - appl.C²LRWKDBPZOHA; *om.* N; ii *add.* NZOGHA; baptismum – appl. *in small hand in black, ? over erasure* C

tale² debere fieri nam et tempore opus est ut sit³ cathecumenus et post baptismum multa probatione indiget. Euidens⁴ namque est apostolicum preceptum dicens, Non neophitum, ne forte elatus in iudicium incurrat et laqueum diaboli. Si uero precedente⁵ tempore mortale aliquod peccatum admiserit, et conuictus duobus uel tribus testibus⁶ fuerit, cesset a clero qui huiusmodi est⁷. Si quis uero preter hec⁸ facit, tanquam contraria statutis sancti concilii gerens, etiam ipse periclitabitur⁹ de statu sui cleri.

C. Nicaea c 2; H 258; M 257; D 48 c 1

² tale CWKNBZOHQA; om. G

³ sit CWKNBZOGHQ; om. A

⁴ Euidens CWKNBZOGHQ; et uidens A

⁵ prededente A

⁶ uel tribus testibus CRKNBPZJO; uel tribus G; testibus uel tribus HQA

⁷ huiusmodi est CWKNBZJOA; est huiusmodi HQ

⁸ hec CRWKDBZOHA; hoc N

⁹ corr. fr. -atur O

3

De subintroductis¹ mulieribus²

Omnibus modis interdixit sancta synodus³ neque episcopo neque presbitero, neque dyacono neque ulli clericorum⁴ omnino licere⁵ habere⁶ mulierem extraneam⁷ nisi forte mater aut soror aut auia⁸, id est⁹ uel amita uel matertera sit¹⁰. In his namque solis personis¹¹ et horum¹² similibus¹³, omnis que ex mulieribus est suspicio declinatur. Qui autem preter hec agit, periclitatur¹⁴ a clero.

C. Nicaea c 3; H 258a-b; M 257; ID 5.184 var. as BD 1.78; IP 3.112 var. ; D 32 c 16 as IP

¹ sub- om. K

² iii add. NBZJOH, om. LSWDPQ; ? C

³ int. sancta syn. CSWKNPZOHA; sancta syn. int. B

⁴ clericorum CWND²PBZOGHA; clerico eorum (qui in clero add. ss K) KD

⁵ omn. lic. CSWKNPZOHA; lic. omn. B

⁶ habere CRKN; habere secum LWBZOGQA; secum H

⁷ habere add. H

⁸ auia CWNDBZOGHA; aua K

⁹ id est CRWNBZOA; om. KHQ

¹⁰ ss Z

¹¹ sol. pers. CSWKNPZOHA; pers. sol. B

¹² horum CRXSKNZOQA; harum LWBPH

¹³ -li- ss O

¹⁴ Qui autem - per. CWKDBZOHQA; om. N

4

Qualiter episcopi debeant ordinari¹

Episcopum oportet ab omnibus episcopis si fieri potest qui sunt in prouincia eius ordinari. Si uero hoc difficile fuerit, uel aliqua urgente² necessitate uel itineris longitudine [76ra] certe³ tres episcopi debent in unum esse congregati, ita ut etiam ceterorum qui absentes⁴ sunt⁵, consensum litteris⁶ teneant⁷, et ita faciant⁸

¹ (cap. KN) iiii add. KNBZOHA, om. CRSWDPQ

² ung- N

³ certe CWKDBZOHA; iuste N

⁴ corr. fr. absenti O

⁵ ss B

ordinationem. Potestas sane uel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum episcopum.

C. Nicaea c 4; H 258b; M 257; ID 5.117

⁶ cons. litt. CWKNBZOHA; litt. cons. G

⁷ in mg. Z

⁸ later corr. from faciendo K

5

De excommunicatis clericis siue laicis¹

Seruetur² et ista sententia, ut hii qui ab aliis excommunicantur³ ab aliis ad⁴ communionem non recipiantur. Requiritur sane si forte ex aliqua indignatione aut contentione aut qualibet commotione episcopi sui excommunicati⁵ sint. Vt ergo digna hec possint examinatione perquiri, recte uisum est per singulos annos in singulis quibusque prouinciis bis in anno episcoporum concilium fieri, ut simul in unum conuenientes ex communi prouincia⁶ huiusmodi examinent questiones, ut⁷ ita demum qui ob culpas suas episcoporum suorum offensas merito contraxerunt, digne etiam a ceteris excommunicati similiter habeantur⁸, quousque in communi uel ipsi⁹ episcopo suo uisum fuerit humaniorem circa eos ferre sententiam¹⁰. Habeatur autem semel concilium ante dies quadragesime ut omnibus si que sunt simultatibus amputatis, mundum sollempne Deo munus possit offerri. Secundum uero agatur circa tempus autumnii.

C. Nicaea c 5; H 258b; M 257; +D 18 c 3 from Habeatur, +C 11 q 3 c 73 (Seruetur - ferre sententiam)

¹ (cap. KN) v add. KNBPZJOH, om. CLSWDQA

² Seruetur CWKNBZJHQA; Scrutetur O

³ ab aliis excommunicantur C²LWKNBPZOHQA; om. CRX; excommunicati sunt ab aliis S

⁴ ad CWKNBZHQA; ab O

⁵ -ni- ss O

⁶ corr. to prouidentia K; bis in anno episcoporum – prou. in mg. O

⁷ ut CSWBPZOGHA; et KND

⁸ corr. fr. -entur N

⁹ ipsi CSNBOHA; si Z

¹⁰ quousque in commune - sententiam om. K (in ND)

6

De primatibus episcoporum metropolitanorum¹

Mos antiquus perduret² in Egipto uel Libia et Pentapoli, ut Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem. Quoniam quidem³ et Romano episcopo parilis mos est. Similiter autem et apud Antiochiam ceterasque⁴ prouincias honor suus unicuique seruetur ecclesie. Per omnia autem manifestum est quod si quis preter uoluntatem et conscientiam metropolitani episcopi fuerit ordinatus, hoc⁵ concilium magnum et sanctum censuit non debere esse episcopum. Sane⁶ si communi omnium consensu rationabiliter probato⁷ secundum ecclesiasticam regulam duo uel tres

¹ (cap. N) vi add. NBPZHA, v add. O, om. CLRSWKDQ

² lacuna follows Z

³ quidem CWKDB²PZOHQA; om. N; quid B

⁴ ceterasque CWNDBZOGHA; (per ss) ceteras K

⁵ hoc CSWKDBZOHQA; sed N; hunc D²

⁶ repeated and canc. O

⁷ -ato CSWKD²BZOHQA; -ate ND

animositate⁸ [76rb] ducti per contentionem⁹ contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum¹⁰.

C. Nicaea c 6; H 258-9 c 6; M 257-8; +D 65 c 1 (sane - end), +D 65 c 6 (Mos antiquus - seruetur ecclesie)

⁸ corr. fr. anom- O

⁹ contemptionem A

¹⁰ sent. sac. CWKNBZOGHQ; sac. sent. A

7

*De honore episcopi Ierosolomitani*¹

Quoniam mos antiquus obtinuit et uetusta traditio, ut Helye, id est Ierosolimorum episcopo honor deferatur, habeat consequenter honorem, manente tamen metropolitane ciuitatis propria dignitate.

C. Nicaea c 7; H 259a; M 258; +D 65 c 7

¹ (cap. N) vii add. NPZOHQA, om. CSWKDB

8

*De Nouatianis*¹

Si² qui uoluerint uenire ad ecclesiam catholicam ex Nouatianis³, placuit sancto⁴ concilio ut ordinentur et sic maneant⁵ in clero. Ante omnia autem hanc⁶ habeant confessionem quam per scripturam exigi oportet, ut fateantur se communi consensu⁷ catholice ecclesie statuta obseruatuos, id est communicatuos se et his qui forte⁸ secundas nuptias experti sunt, uel his qui persecutionis tempore lapsi sunt. Quibus tamen lapsis penitentiae⁹ modus et tempus ascriptus est, ut in omnibus sequantur ea que in ecclesia catholica obseruantur. Et sicubi idem ipsi fuerint inuenti, siue in uicis siue¹⁰ in urbibus clerici ordinati a catholicis¹¹, sic etiam in clero¹² persistant unusquisque tamen in statu suo. Si uero episcopus uel presbiter catholice ecclesie fuerit ad quem aliqui ex his accedunt, certum¹³ est quod episcopus quidem¹⁴ catholicus¹⁵ suam habeat dignitatem. Similiter autem¹⁶ presbiteri et¹⁷ dyaconi habeant. Hii uero qui ab istis ueniunt si forte episcopus fuerit habeat sacerdotii dignitatem nisi forte et placeat episcopo catholico concedere ei¹⁸ etiam episcopalis nominis honorem.

¹ -ianis CLSWNDBPZGHQA; -ionis KO; (cap. N) viii add. NPZOHQA, om. CSWKDB

² Si CWKNBZOGHQ; Hi A

³ -ianis CLRXSDBZJOGHQ²; -ionis WKNPQA

⁴ sancto CWKNBZOGHQ; om. A

⁵ maneant C²LR²XSWN²BPZOGHA; manent CRKN; manerent D

⁶ hanc CRSWDBPZOGHA; om. KN

⁷ con- om. K

⁸ qui forte CWKNBZJOA; forte qui Q; qui GH

⁹ pen. lap. marked for reversal O

¹⁰ siue CWKNDZHQ; seu BPZ²JOA

¹¹ ordinati a catholicis CWKNBZJOHQA; a catholicis ordinati G

¹² in clero etiam later reversed K

¹³ certum CWKDBZOHA; iustum N

¹⁴ quidem CWKDBZOHA; quod N

¹⁵ corr. fr. -olicis C

¹⁶ autem CLRXSDBPZOGHA; om. KND

¹⁷ et CRSWKNPZOHA; om. X; atque B

¹⁸ om. O?

Si uero non placuerit inueniat ei locum ut sit in parrochia corepiscopus¹⁹, aut in clero presbiter, ut in ciuitate una non uideantur duo episcopi²⁰ esse, et ille omnibus modis²¹ in clero permanere²² uideatur.

C. Nicaea c 8; H 259a; M 258; +C 1 q 7 c 8 (Si qui - obseruatuos)

¹⁹ corep- CLWNDBPZJOGA; coep- KQ; choep- H

²⁰ episcopi CWKNBZJHQA; *om.* GO

²¹ omnibus modis CRWKNBP; omnimodis ZOGHQ; omnimodo A

²² *repeated and canc.* O

9

De presbiteris sine examinatione dimissis¹

Si qui² sine examinatione promoti presbiteri sunt, et postea examinati confessi sunt peccata sua, et cum confessi [76va] non³ fuissent, contra regulam uenientes⁴ homines manus eis temere⁵ imposuerunt, hos ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod inreprehensibile est defendit ecclesia.

C. Nicaea c 9; H 259a; M 258; D 81 c 4

¹ (cap. N) ix *add.* NBZOHQA, *om.* CLRSWKDP

² quis W

³ m' W; *erased* K

⁴ -tes CLR²WD²BPZOGHA; -tem RXSKND

⁵ temere CLRXSWBPZOGHA; *om.* KND

10

De lapsis clericis ordinatis¹

Quicumque ex lapsis per ignorantiam sunt ordinati, uel contemptum² eorum qui eos ordinauerunt hoc non preiudicant regule ecclesiastice. Cum enim compertum fuerit deponantur.

C. Nicaea c 10; H 259a; M 258; D 81 c 5

¹ *Cmg.LSWP add.* [Secundum aliam translationem CLS^{mg.}] De his qui in persecutionibus negauerunt (nec- L), et postmodum in clero promoti sunt; P *lacks* De lapsis – ord.; (cap. NZ) x *add.* NBPZOHA, *om.* CLRSWKDQ

² -emptum CWKNBZOHA; -emptu G

11

De his qui sponte lapsi sunt¹, qualiter debeant penitere²

Placuit sancte synodo licet indigni sint misericordie, tamen aliquid³ circa eos humanitatis⁴ ostendi. Si qui ergo ex animo penitent, tribus annis inter audientes habeantur, si tamen fideles sunt⁵. Septem annis aliis inter penitentes sint⁶. Duobus autem annis idem⁷ sine oblatione in⁸ oratione sola participant populo⁹. Si qui uero per

¹ sponte lapsi sunt CRWKNBPZOHQA; lapsi sunt sponte G

² *CSmg.LW add.* [Secundum aliam translationem CLS^{mg.}] De laicis qui negauerunt; (cap. N) xi *add.* NBZOH, *om.* CLRSWKDPQ

³ aliquid CSWDBZOHA; aliquid KN

⁴ *corr. fr.* -anta- H

⁵ sunt C²LSWKNBPZOHA; sint CRX

⁶ Septem annis aliis (aliis annis CLW) - sint (sunt N) C²LR²WKNBPZOGHA; *om.* CRXS

⁷ idem CWKDBPZOHA; *om.* N

⁸ *ss* C

⁹ *CSmg.LWBP add.* [Secundum aliam translationem CLS^{mg.}] De his qui abrenuntiauerunt et iterum ad seculum sunt regressi (reuersi LS); LW *number this c. as c 12 [c 11 L, which is one out] here (and so on), though not in the capitulatio*

Dei¹⁰ gratiam uocati primo quidem ostenderunt fidem suam, deposito militie cingulo, post hec¹¹ autem ad proprium uomitum reuersi sunt, ut et¹² pecunias darent et ambirent¹³ redire rursus ad militiam, isti decem annis sint inter penitentes. post primum triennium quo fuerint inter audientes. Ab omnibus uero illud precipue obseruetur, ut animus eorum et fructus penitentie obseruetur. Quicumque enim cum omni timore et¹⁴ lacrimis perseuerantibus et operibus bonis conuersationem suam non uerbis solis¹⁵ sed opere et ueritate demonstrant, cum tempus statutum¹⁶ etiam ab his fuerit impletum et orationibus iam ceperint¹⁷ communicare, licebit episcopo etiam humanius circa eos aliquid cogitare. Qui uero indifferentem habuerint lapsum et sufficere sibi quod¹⁸ ecclesiam introierint arbitrantur, isti omnimodo¹⁹ tempora statuta complebunt.

C. Nicaea c 11; H 259a-b; M 258-9; De pen. D 5 c 4 begins Si qui uero

¹⁰ per Dei CWNDBZOGHA; Dei per K

¹¹ hec CWKDBZOHA; hoc N

¹² after corr. Z

¹³ redirent add. and canc. Z

¹⁴ cum W

¹⁵ uerbis solis RXKNBPZ(solis repeated and canc.)OGHA; solis uerbis CLSW

¹⁶ -utum CWKNBZHQA; -utu O

¹⁷ -int CWKDBZOHA; -it N

¹⁸ quod CWKNBZOGHQ; quo A

¹⁹ omim- O

12

De excommunicatis a seculo exeuntibus¹

De his uero qui² recedunt ex corpore³ antique⁴ legis regula obseruabitur etiam nunc, ita [76vb] ut si forte quis recedit ex corpore, necessario uite sue non fraudetur uiatico⁵. Quod si desperatus aliquis recepta communionem superuixerit. sit inter eos qui sola oratione communicant. De omnibus tamen his qui a corpore recedunt in tradendo eis communionem cura et probatio sit episcopi.

C. Nicaea c 12; H 259b; M 259; +C 26 q 6 c 9

¹ exuen- O; CLSmg.W add. [Secundum aliam translationem CS] Vel de his qui communionem tempore mortis (temp. mort. comm. S) exposcunt; (cap. N) xii add. NBPZOHA, om. CLSWKDQ

² uero qui CLRXWPZOGHA; qui KND; qui uero B

³ rec. ex corp. CWKNBZOHA; ex corp. rec. G

⁴ -que CWKDBZOHA; -qua N

⁵ non fraud. (defraud. LP) uiat. CLRXSWKNBP; uiat. non defraudetur (-atur A) C²ZOGHQA

13

De cathecuminis lapsis¹

Placuit huic² sancto et magno concilio de cathecuminis qui lapsi sunt ut tribus annis inter audientes uerbum sint tantummodo. Post hec uero orent cum cathecuminis³.

C. Nicaea c 13; H 259b; M 259; ID 1.107 var.

¹ (cap. N) xiii add. NZOHQA, om. CSWKDBP

² huic CRSKND; hoc R²WBPZOGHA

³ -h- ss H

14

De dyaconibus¹ ne corpus Christi tradant presbiteris uel ante presbiteros communicent²

Peruenit ad sanctum concilium³ quod in locis quibusdam et ciuitatibus presbiteris sacramenta diaconi porrigant. Hoc neque regula neque consuetudo tradidit, ut hii qui⁴ offerendi⁵ sacrificii non habent potestatem, his qui offerunt corpus Christi⁶ porrigant. Sed et illud innotuit, quod quidam diacones etiam ante episcopos sacramenta sumunt. Hec ergo omnia amputentur, et maneant dyacones intra⁷ suam propriam mensuram⁸, scientes quia episcoporum quidem⁹ ministri sunt, a¹⁰ presbiteris autem inferiores. Accipiant ergo secundum ordinem post presbiteros ab episcopo¹¹ uel¹² presbitero sacram communionem. Quod si non fuerit¹³ in presenti uel episcopus¹⁴ uel presbiter, tunc ipsi proferant et edant¹⁵. Sed nec sedere quidem licet in medio presbiterorum diacones, extra regulam enim est ut hoc fiat. Si quis autem non uult his sufficiens esse, post hanc diffinitionem cesset esse diaconus.

C. Nicaea c 14; H 259b; M 259; D 93 c 14 var., of which the first part is a later addn

¹ *corr. fr.* -cono Z

² (cap. N) xiiii *add.* NZOHA, *om.* CSWKDBP

³ sanctum concilium C²SWDBPZOGHA; sanctum CRXX; ad nos seu ad sanctum concilium L; sanctum concilium nos N

⁴ *ss* K

⁵ *corr. fr.* -endis H

⁶ corpus Christi CWNDBZOGHA; Christi corpus K

⁷ intra CWNDBZOGHA; inter K

⁸ mensuram CWKNBZOHA; mansuram G

⁹ quidem CWKDBZOHA; *om.* N

¹⁰ a CWKDBZOHA; *om.* N

¹¹ ab ep. CWKDBZOHA; a p'o N

¹² a *add.* N (*om.* CWKDBZOHA)

¹³ episcopus *add.* N, *om.* CWKDBZOHA

¹⁴ uel ep. CWKDBZOHA; *om.* N

¹⁵ edant CWNDBZOGHA; celant K

15

De clericis temere ab ecclesia recedentibus¹

Propter multas perturbationes et frequentes² tumultus seditionum que fieri solent, placuit omnimodo abscidi istam consuetudinem que contra regulam³ est, sic ubi tamen sit⁴, id est⁵ ne de ciuitate ad ciuitatem transeat uel⁶ episcopus uel presbiter uel diaconus. Si quis uero post hec statuta sancti huius concilii tale aliquid agere temptauerit⁷ [77ra] infringetur omni genere huiuscemodi conatus et restituatur proprie ecclesie in qua ordinatus est.

C. Nicaea c 15; H 259b; M 259

¹ recedentibus CSWKNBPZJOA; exeuntibus HQ; (cap. N) xv *add.* NBZOHA; xiii *add.* Q?, *om.* CRSWK?DP

² et freq. *ss* O

³ enim *add.* KD (*om.* N)

⁴ sit CWDBZOGHA; *om.* K

⁵ sic ubi - est CWKDBZOHA; *om.* N

⁶ uel CWKDBZOHA; *om.* N

⁷ ag. tempt. CSWKNPZOHA; tempt. ag. B

16¹

¹ *om.* K

De presbiteris et dyaconibus uel clericis² qui ad alias ciuitates transeunt³

Si qui⁴ uero sine respectu Dei agentes, et timorem Dei ante oculos non habentes⁵, neque ecclesiastica statuta custodientes recesserint ab ecclesia sua, siue presbiter, siue diaconus, uel in quocumque ecclesiastico ordine positi fuerint, non debent suscipi in ecclesia, sed omni necessitate cogantur ut redeant ad ecclesiam suam. Quod si permanserint excommunicare eos oportet.

C. Nicaea c 16; H 260a; M 259-60; +C 7 q 1 c 23

---

² uel clericis *in mg. in red C*

³ (cap. N) xvi *add. NBZOHQA, om. CRSWDP*

⁴ *corr. fr. quis O*

⁵ et timorem - habentes *ss Z*

17

De¹ clericis alienis sine coniuentia² proprii episcopi³ ab alio in suam ecclesiam non ordinandis⁴

Si quis ausus fuerit aliquem qui ad alterum⁵ pertinet ordinare⁶ in ecclesia cum non habeat consensum episcopi illius⁷ a quo recessit clericus, irrita sit huiusmodi ordinatio.

C. Nicaea c 17; H 260a; M 260; D 71 c 3

---

¹ De CRXSKNBZOHA; Quod P

² coniuentia CLXRBZJOHA; conscientia SG (uel coniuentia *ss G*); consensu S²ND; *om. with lacuna W*; conientia P

³ *ss O*

⁴ De – ordinandis] De presbiteris - transeunt K (*cf c 16*); (cap. N) xvii *add. NZOHQA, om. CWKDBP*

⁵ ad alterum CSWKNBZOGHQ; adulterum PA

⁶ ordinane A

⁷ *repeated and canc. O*

18

De clericis usuram aut ampliationem¹ accipientibus²

Quoniam multi clerici auaritie causa turpia lucra sectantes, obliui sunt diuini precepti quo dictum est. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, fenerantes centesimas exigant, statuit hoc³ sanctum concilium si quis inuentus fuerit post hanc diffinitionem usuram accipere⁴ uel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, uel etiam⁵ species⁶ frumentorum ad sescuplum⁷ dare, omnis qui tale aliquid conatus fuerit ad questum deiciatur a⁸ clero, et alienus ab ecclesiastico habeatur gradu.

C. Nicaea c 18; H 260a; M 260; ID 13.8 fr. si quis inuentus); C 14 q 4 c 7

---

¹ *corr. fr. amplie- O*; preliationem A

² (cap. N) xviii *add. NBZOHQ, om. CWKDPA*

³ ipsum *add. and canc. O*

⁴ accipere CWKNBZOHQA; *om. G*

⁵ etiam CLRSKNBZOHA; *om. W*

⁶ *corr. fr. p'es N*

⁷ *corr. fr. secu- H*

⁸ a CSWKNBP; de ZOHQA

19

De Paulianistis et Cathafrigis rebaptizandis¹

---

¹ (cap. N) xviii *add NZOHQA, om. CRSWKDB; whole rubric moved here from c 20 Q*

Si quis confugit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis et Cathafrigis, statutum² est rebaptizari eos omnimodo debere. Si qui uero clerici erant apud eos. siquidem³ inculpati fuerint et inreprehensibiles rebaptizati, rursus etiam ordinentur ab episcopo ecclesie catholice. Si uero examinati minus apti⁴ fuerint reprehensi⁵ [77rb] deponi eos oportet. Similiter autem et circa dyacones et de omnibus qui in eodem clero⁶ inueniuntur eadem forma⁷ seruabitur. Commemorauimus autem dyaconissas que in hoc⁸ ordine inuente sunt, que nec manus impositionem aliquam habent, ut omnimodis⁹ inter laicas¹⁰ habeantur. Similiter autem dyaconisse que in catholico canone non habentur¹¹ simili loco, id est¹² laice et tanquam non consecrate deputentur.

C. Nicaea c 19; H 260a; M 260; +C 1 q 1 c 52 to forma seruabitur

² *corr. fr.* statum O

³ siquidem CWKDBZOHA; si qui N

⁴ apti CSWKNPZOHA; reperti B

⁵ reprehensi CSWDBPZOHA; leprehensi K?; deprehensi K²; reprehensibiles N; de boni *add. and canc.* O

⁶ *repeated and canc.* O

⁷ *short erasure follows* O

⁸ hoc CWKNBZOGH; om. A

⁹ *corr. fr.* omnis- O

¹⁰ laicas CWKNBZOHA; laicos G

¹¹ -entur CW?KNBZOGH; -eantur A

¹² id est CWKNBZOQA; idem H

20

De diebus dominicis¹ et Pentecostes² ut in eis stantes oremus³

Quoniam sunt in die dominica quidam⁴ ad orationem genua flectentes, et in diebus Pentecostes, propterea itaque constitutum est⁵ a sancta synodo quoniam consona et conueniens per omnes ecclesias custodienda consuetudo est ut stantes ad⁶ orationem Domino uota reddamus.

C. Nicaea c 20; H 260a; M 260; ID 4.18; De cons. D 3 c 10

¹ diebus dom. CRWKNBZOHA; dom. diebus G

² -es CWKNBPA; -en ZOGHQ

³ xx *add.* NBZOHQA (*om.* CSWKDP); *rubric originally before c 19 and then moved* Q

⁴ in die dom. quidam CRSKNBOHA; in dom. die quidam LP; in die dom quedam X; quidam in die dom. *marked for reversal* Z

⁵ itaque const. est CRSKNBP; const. est LW; est (*ss* O) itaque const. ZOGHA

⁶ ad CSWKNPZOHA; ut B

A2. II ¹DE SYNODO ANCHIRITANA²

- i. De dyaconibus
- ii. De desponsatis puellis et ab aliis corruptis
- iii. De presbiteris a carne se abstinentibus
- iiii. Non debere presbiteros ecclesiastica iura³ uendere⁴
- v. De his qui inrationabiliter uixerunt
- vi. De his qui sicut muta animalia uixerunt

¹ *title and capitulatio in* CLRXSWKNDBP; *om.* ZOGHQA

² De syn. Anc. CLRXWBP; Incipiunt cap. de syn. Anc. S; *om.* KD; Inc. cap. de sinodo Anchiritana que prior fuit Nicena N

³ *in mg.* D

⁴ debere *add.* N, *om.* CRWKDBP

- vii. De episcopis qui ordinati non suscipiuntur
 viii. De his qui uirginitatem profitentur
 viiii. De adulteris⁵
 x. De mulieribus que fornicate partus suos necant
 xi. De his qui uolentes homicidium fecerint
 xii. De his qui nolentes homicidium fecerint
 xiii. De his qui more gentilium uiuunt
 xiiii. De eo qui sororem sponse sue⁶ uitiauit

⁵ -is CLWBP; -io RXSKND

⁶ sponse sue RXSKNDBP; sue sponse CLW

1

Incipit de synodo Anchiritana, que prior fuit Nicena¹. De diaconibus cap. x²

Dyaconi quicumque cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt dicentes se uelle³ habere uxores nec posse se⁴ continere, hii si postea ad nuptias uenerint maneat in ministerio, propterea quod his episcopus licentiam dederit. [77va] Quicumque sane tacuerunt et susceperunt manus impositionem professi continentiam si postea ad nuptias conuenerint⁵, a ministerio cessare⁶ debebunt⁷.

C. Ancyra c 10; H 262a; M 264; D 28 c 8

¹ Inc. - Nic. om. N (*cf capitulatio above*)

² x CSWBPZOHQA; xii N; om. D

³ dicentes se uelle CRSWNDP; dicentes uelle B; dicentes uelle se ZOGHQ; dicen uelle si A

⁴ ss Z

⁵ uenerint D; Incipit de synodo – conuenerint *obliterated* in K

⁶ cessare CWNDZOGHA; om. K

⁷ debebunt CWKNBZOGH; debet A

2

De¹ desponsatis puellis et ab aliis corruptis² cap. xi³

Desponsatas puellas et postea ab aliis corruptas placuit erui et his reddi quibus fuerant desponsate, etiam si eis a raptoribus florem pudoris amississe constiterit.

C. Ancyra c 11; H 262a; M 264; C 27 q 2 c 46, of which end is later addn

¹ De CWKDBZOHA; om. N

² corr. ab al. *marked for reversal* D

³ cap. xi CSWKZOQ?A; cap. xiii N; om. DBH; xi P

3

De presbiteris a carne se abstinentibus cp. xiiii¹

De his qui in clero sunt presbiteri uel dyaconi et abstinent se a carnibus, hoc placuit statui, ut non eas tanquam immundas² contempnant, sed³ contingant. A quibus quidem qui se abstinere uolunt, habeant potestatem, ita tamen ut si quando cum oleribus coquuntur, eadem tanquam⁴ carnibus polluta⁵ non iudicent, sed ex his cibum

¹ cp. xiiii CWKNZOGHQ?; om. DBPA

² *corr. fr.* -dis H

³ sed CSWKNPZOHQA; se B

⁴ a *add.* KND, que *add.* P?, om. CWBZOQA

⁵ poll. carn. *marked for reversal* G

assumant, quamuis a carnibus se abstineant. Quod si immundas interim eas⁶ et abhominabiles iudicauerint ut nec olera⁷ que cum carnibus coquantur estiment commedenda, tanquam non consentientes huic regule, cessare eos oportet a ministerio et ordine suo. Si quis autem huius⁸ regule monitis⁹ non obedierit, sed carnes ut dictum est immundas et abhominabiles existimauerit, cessare debet ab ordine suo.

C. Ancyra c 14; H 262b; M 264

⁶ immundas interim eas CLWKN; immundas (*corr. fr.* -us R) in tantum eas RSDBP; in tantum eas immundas ZOHQA; in[terim ?, *erased*] eas immundas A

⁷ *after corr.* O

⁸ huius CRSWKNB; huic ZOHA

⁹ -tis CRWKNB; -tus ZOHA

4

Non debere presbiteros ecclesiastica iura uendere cp. xv¹

Si qua de rebus ecclesie cum episcopus non est presbiteri uendiderint, placuit rescisso² contractu ad ius ecclesiasticum reuocari³. In iudicio autem⁴ erit episcopi⁵ constitutum si precium debeat recipi necne. Propter quod sepe contingit distractarum rerum⁶ redditus amplio rem summam pro accepto precio reddi.

C. Ancyra c 15; H 262b; M 264-5; C 12 q 2 c 42

¹ cp. xv CSWKNZOGHQ; *om.* DBPA

² resc- CRWKNP²?ZJOQ; rec- SBPHA

³ eccl. reuocari C²LR²SWBZOGHA; eccl.C?RXKD; redire eccl. N; eccl. redire D²; eccl. renouari P

⁴ reu. – autem *over erasure* C

⁵ erit ep. CWKDBZOHA; ep. erit N

⁶ *corr. fr.* rex' H

5

De his qui inrationabiliter uixerunt¹. In hoc titulo Greca uerba² hec sunt. INEP ΓWN ΑΛΟΓΕΥΣΙΑΚΑ ΕΝΟΚΑΑ Ο ΤΕΙΤΟΟΕ ΝΟΝ ΤΟΙΟΝΕ³ cap xvi⁴ [77vb]

Que nos latine possumus dicere, de his qui inrationabiliter uersati sunt, siue uersantur. Sensus autem in hac sententia duplex esse potest, qui ex⁵ subiectis conicitur, aut de his qui⁶ cum pecoribus⁷ coitu mixti sunt⁸, aut more pecorum incesta⁹ cum propinquis sanguinum¹⁰ commiscuerunt. Quotquot¹¹ igitur ante uicesimum¹² etatis sue annum tale crimen admiserint, quindecim annis in penitentia exactis orationi tantum incipiant communicare, et quinquennium alterum in communionem¹³ orationis solius perdurantes, post uicesimum cum oblatione ad communionem suscipiantur. Discussiatur autem et uita eorum qualis fuerit tempore penitentiae, et iuxta hanc

¹ De his – uix. *repeated after* TOIONE K

² Greca uerba CWKNBZHQA; uerba Greca O

³ INEP - TOIONE *om.* D. *The mss here are extremely confused; the text above is based only on R*

⁴ cap. xvi CRSWKNBZOG; *om.* DPHA; ? Q; De his qui sicut muta animalia uixerunt *add.* N (*marked for insertion before c 6 below*)

⁵ ex CWNDBZOGHA; *om.* K

⁶ aut de his qui CLR²KNBOA; aut qui RS; aut X; de his qui ZH

⁷ de his qui – pecoribus *in small script, some in mg.* C; de his *ss* R

⁸ coitu mixti sunt CLRSPZOGHA; mixti sunt coitu W; conmixti sunt KN; coitu commixti sunt D

⁹ incesta CWKNBZHA; incestas O; *om.* Q

¹⁰ -inum CRWKNBZQO; -inem HQ²; -in' A

¹¹ Quotquot CWKDBZOHA; Qui N

¹² ante uic. CWKDBZOHA; annis uiginti N

¹³ *corr. fr.* -ore O

humanitatem consequantur. Quod si qui¹⁴ perseuerantius abusi sunt hoc crimine, prolixius tempus, id est uiginti annorum penitentiam suscipiant. Qui uero exacta uiginti annorum etate et uxores habentes in hoc crimine inciderint, post uiginti et quinque annos penitentia acta ad communionem orationum admittantur¹⁵. In qua cum¹⁶ communione orationum altero¹⁷ quinquennio perdurantes ad¹⁸ plenam communionem cum oratione recipiantur. Quod si aliqui et uxores habentes et excedentes quinquagesimum etatis sue annum in hoc prolapsi sunt scelere, ad exitum uite tantum communionem mereantur.

C. Ancyra c 16; H 262b-3a; M 265

¹⁴ qui CLWBZOGHQ; *om.* KNDP; quis A

¹⁵ adm- CWKNZOHA; dim- B

¹⁶ cum CSWKNZOHA; *om.* B

¹⁷ admittantur - altero *om.* P

¹⁸ ad CRWKNBP; *om.* ZOGHA

6

De his qui sicut muta¹ animalia uixerunt cp. xvii²

Hos³ eosdem sane non solum leprosos crimine huiuscemodi factos, sed et alios isto suo morbo replentes, placuit inter eos orare qui tempestate iactantur, qui a nobis energumini intelliguntur.⁴

C. Ancyra c 17; H 263a; M 265

¹ bruta P

² cap. xvii *om.* P De his – uix. *om.* N with mark of omission (*cf c 5 rubric*)

³ Hos CWKN?BZHQA; Eos S; Nos O

⁴ xvii *add.* N

7

De episcopis qui ordinati non suscipiuntur. cp. xviii¹

Si qui episcopi suscepti non sunt a sua dyocesi in qua fuerant denominati, compellantur ad eandem iudicis edicto redire. Quod si uoluerint alias ecclesias occupare, et uim facere aliis episcopis quos ibi inuenerint, seditiones excitantes² aduersus eos, hos³ [78ra] segregare oportet. Quod si uolunt in presbiterio in ecclesia ubi prius fuerant tanquam presbiteri residere, non repellantur a propria dignitate. Quod si etiam ibi⁴ seditiones concitare⁵ probantur, episcopis ibidem constitutis, segregare eos necesse est, et nichilominus presbiterii dignitate priuari.

C. Ancyra c 18; H 263a; M 265-6

¹ cp. xviii *om.* P

² -antes CSWKNBP; -ando ZOHA

³ hos CWKNBZOGH; os A

⁴ ibi CLRSWBZOHQA; in KND(*expunct.*); sibi P

⁵ concit- CWKNBZOQA; excit- H

8

De his qui uirginitatem profitentur. cp. xviii¹

Quotquot uirginitatem pollicitam preuaricate² sunt, professione contempta inter digamos³, id est qui ad⁴ secundas nuptias transierunt haberi debebunt. Virgines autem

¹ cp. xviii *om.* P

² *corr. to* -ati H

³ dig- CWKDBZOHA; big- N

puellas que tanquam sorores cum nonnullis uiris habitare⁵ nolunt⁶, ab eorum consortio prohibemus.

C. Ancyra c 19; H 263a; M 266; cf ID 6.351 (pt 1 only); C 27 q 1 c 24 to haberi debent

---

⁴ ad CWKNBZOQA; a H

⁵ in mg. with note to put it after nolunt S

⁶ nol- LRS?WBPZOHA; uol- KND; ? C

9

De adulteris¹ cap. xx²

Si quis adulterium commiserit septem annis in penitentia completis perfectioni³ reddatur secundum pristinos gradus.

C. Ancyra c 20; H 263a; M 266

[A has here below 2.3.9, 2.4.1-5 with a note in the mg.: Ex concilio Gangrense post Nicen' de his qui nuptias damnant, and another against 4.5: Hinc usque ad locum illum, Presbiter si uxorem duxerit, etiam totum de synodo Anchiritana debuisset esse post, Si quis adulterium commiserit. HQ have here below 2.3.8-9, 2.4.1-5 with no note of the error. CLRWSKNBPZJO follow main text]

¹ -eris CLRSWBPZGHA; -erio KND; -eriis O

² cap. xx om. P

³ perfectioni LRXSWKNDPZOHQA; orationi B; ? C

10

De mulieribus que fornicate¹ partus suos necant cp. xxi²

De mulieribus que fornicantur et partus suos necant³, sed et de his que agunt secum ut utero conceptos excutiant, antiqua quidem diffinitio usque ad exitum uite eas ab ecclesia⁴ remouet. Humanius autem nunc⁵ diffinimus ut eis decem annorum tempus penitentie tribuatur.

C. Ancyra c 21; H 263a-b; M 266; ID 8.314, cf ID 10.18 var.

¹ fornicate R²XSKNDBPZOHQA; fornicantur et W; fornicati L; forte R; ? C

² cp. xxi CSWKNBZOGHQ?; om. DPA

³ corr. fr. nequant H?

⁴ -sia WKNBZHA; -sias O; ? C

⁵ nunc CLXNDBZOGHA; hunc RW; hinc S; om. K; non P?

11

De his qui uolentes homicidium fecerint¹ cp. xxii²

Qui uolentes homicidium fecerint ad penitentiam quidem iugiter se submittant. Circa autem exitum³ uite communionem⁴ digni habeantur.

C. Ancyra c 22; H 263b; M 266 c 22a

¹ -erint CWKNBQ; -erunt PHO; -er' ZA

² cp xxii om. P

³ autem exitum CRSWKNB; exitum autem ZOGHA

⁴ -ione CWKNBZOHQA; -ionis G

12

De his qui nolentes homicidium fecerint¹. c. xxiii²

Eos³ uero⁴ qui non uoluntate sed casu homicidium fecerint prior⁵ quidem regula post septem tantum annorum⁶ penitentiam communioni⁷ sociavit⁸ secundum gradus constitutos. Hec uero humana diffinitio quinquenii tempus tribuit.

C. Ancyra c 23; H 263b; M 266 c 22b; +D 50 c 42 as Neocaesarea

¹ -erint CLRSKNBZHQ; -erunt WPO; ? A

² c. xxiii om. P

³ Hos D

⁴ uero CWKDBZOQA; autem N; om. H

⁵ prior CWNDBZOGHA; pridem K

⁶ corr. fr. annos K

⁷ -i- ss C; corr. fr. communi S, fr. -ionum O

⁸ sociavit C²LWBPZOGHA; sociant CRX; sociat X²SKND

13

De his qui more gentilium uiuunt. Cap. xxiiii¹

Qui auguria uel auspicia, siue somnia uel diuinationes quaslibet secundum morem gentilium obseruant, aut² in domos suas huiusmodi homines introducunt³ in exquirendis aliquibus arte male [78rb] fica, aut domos lustrant confessi quinquennio penitentiam agant secundum antiquas regulas constitutas.

C. Ancyra c 24; H 263b; M 266 c 23; cf C 26 q 5 c 2 and C 26 q 7 c 16a in earlier vers.

¹ xxiiii CWKNZOA; om. DBP; Q has here rubric to c 14

² aut CRSWBPZOHA; uel KND

³ -unt CWNDBZOGHA; -ant K

14

De eo qui sororem sponse sue uitiauit cp. xxv¹

Si quis sponsam habens sorori eius forsitan intulerit uitium, eique inheserit tanquam sue et sibi² expetendam esse coniunctionem dixerit, hac autem decepta³ postea uxorem duxerit desponsatam, illa uero que uitium passa est si forte necem⁴ sibi intulerit, omnes⁵ qui huius facti sunt conscii decem annis in penitentiam⁶ redigantur secundum canones constitutos⁷.

C. Ancyra c 25; H 263b; M 266 c 24

¹ cp. xxv CSWKNBZOGH; om. DPA; Q has here rubric to c 13

² sibi CWKNBPZOA; ibi HQ

³ hac autem decepta CSWKNBP; hanc autem deceptam ZOGHA

⁴ neceem H

⁵ hi add. ZOHA, om. CSWKNBP

⁶ -iam CRSWBPZOGHA; -ia KND

⁷ Explicit add ZOGHA, om. CRXSWKNDBP

A2. III ¹DE CONCILIO NEOCESARIENSI²

- i. Presbiterum uxorem ducere non debere
- ii. De his qui multis nuptiis³ communicauerint
- iii.⁴ Presbiteros in secundis nuptiis orare non debere

¹ title and capitulatio in CLRXSWKNDBP; om. ZOGHQA

² Neocesariensi CLXSWBP; Neosariensi KND

³ nuptiis CLWNDB; multis (repeated) K

- iiii. Vxor⁵ adultere uirum clericum fieri non debere
 v. De presbiteris corporali peccato preoccupatis
 vi. De dyaconibus corporali peccato preoccupatis
 vii. Presbiterum minus triginta annorum minime ordinandum
 viii. De his qui in egritudine sunt baptizati
 viiii. De dyaconibus septem

N here adds one and a half folia of added decretals in another (but roughly contemporary) hand, including one of Julius attributed to C. Nicaea. They are listed in the appendix to Part II below

⁴ iiii D (now one out)

⁵ corr. fr. -res N

1¹

*Incipit de concilio Neocesariensi quod² prius fuit Niceno, tamen post Anchiritanum³.
 Presbiterum⁴ uxorem ducere⁵ non debere⁶*

Presbiter si uxorem duxerit, ab ordine illum deponi debere. Quod si fornicatus fuerit, uel adulterium commiserit, extra ecclesiam abici, et ad penitentiam inter laicos redigi oportet.

C. Neocaesarea c 1; H 263a; M 267; D 28 c 9

¹ om. N

² quod CRXSWD²BPZOHA; que KN; quidem D

³ tamen post Anch. added in small hand in black C; Incipit - Anchiritanum before c 2 N

⁴ -erum CRWKBP; -ero ZOGHA

⁵ ux. duc. CKDBPZOGH; duc. ux. A; (ducere non deb. ux. W)

⁶ i add BZOQA; cp. ii add. L, om. RXWKDPH; ? CS

2¹

²De his qui multis nuptiis communicauerint cp. iii³

De his qui frequenter uxores ducunt et de his qui sepius nubunt tempus⁴ quidem his⁵ manifestum constitutum⁶ est, sed conuersatio⁷ et fides eorum tempus abbreviat.

C. Neocaesarea c 3; H 263b; M 267; +C 31 q 1 c 8a

¹ No. om. L, now one out

² Incipit de concilio - Anchiritanum add. N from c 1 above.

³ cp. iii CLRXSKNZJOHQA; cp. ii W; om. BPG. De concilio Neocesariensi [iii add. A] add. in mg. HA

⁴ constitutum add. O

⁵ ss B

⁶ man. const. CRSWKBNBP; man. OG; const. (conconst- Z) man. ZJ²HQA; const. his man. J

⁷ corr. fr. conuersio H

3

Presbiteros in secundis nuptiis orare non debere cap. vii¹

Presbiterum conubio secundarum² nuptiarum interesse non debere. maxime cum precipiatur secundis nuptiis penitentiam tribuere, quis erit presbiter qui propter conuiuium illis consentiat³ nuptiis?

C. Neocaesarea c 7; H 264a; M 267; ID 8.315; +C 31 q 1 c 8b

¹ cap. vii CRXSKNBZOHA; cp. iiii L; om. PG

² secundarum CLSWBPZ²JO²Q; secularium RXXKNDGHA; secularum K²O; ? Z

³ -iat CRWKBNBZOGH; -iant A

4

Vxoris adultere [78va] uirum clericum fieri non debere cp. viiii¹

Si cuius uxorem adulterium commisisse cum esset laicus fuerit comprobatum, hic ad ministerium ecclesiasticum admitti non potest. Quod si in clericatu iam constituto eo² adulterauerit³, dato repudio dimittere eam debet. Si uero⁴ retinere eius consortium uelit,⁵ non⁶ potest suscepto ministerio perfrui.

C. Neocaesarea c 8; H 264a; M 268; D 34 c 11

¹ viiii CRSN; viii XWBZOGHQ; v L om. DP; ? K; clericum non - viiii om. A

² eo CLRXSWBPZOGHA; ea KNDQ

³ -auerit CLRXSWKNPZOQA; -auit BH

⁴ short erasure follows Z

⁵ om. with lacuna A

⁶ non CRWKDBZOHA; nunc N

5

De presbiteris corporali peccato preoccupatis cp viiii¹

Qui admiserit corporale peccatum², et hic postea presbiter³ ordinatus est, si confessus fuerit quod ante ordinationem suam peccauerit, non quidem offerat⁴, maneat autem in aliis officiis propter eius studii utilitatem. Nam cetera peccata censuerunt plurimi etiam ordinatione priuari. Quod si de his non fuerit confessus, nec ab aliquibus potest manifeste conuinci, huic ipsi⁵ de se potestas est committenda.

C. Neocaesarea c 9; H 264a-b; M 268; C 15 q 8 c 1a

¹ cp viiii CSWKNBZOGH; cp. L; om. PA

² corr. fr. -ato Z

³ post. pres. CRSWKNZOHA; pres. post. BP

⁴ ss C

⁵ i-ss C

6

De dyaconibus corporali¹ peccato preoccupatis cp x²

Similiter et dyaconus si³ in eodem culpe genere fuerit inuolutus, sese a ministerio cohibebit.

C. Neocaesarea c 10; H 264b; M 268; C 15 q 8 c 1b

¹ -olali N

² cp. x CLSWKNZOGHQ; om. PA

³ ss Z

7

Presbiterum¹ minus xxx annorum minime ordinandum cp. xi²

Presbiter ante xxx annorum etatem non ordinetur quamuis sit probabilis uite, sed obseruetur³, usque ad prefinitum tempus. Dominus enim xxx anno baptizatus est, et tunc predicauit.

C. Neocaesarea c 11; H 264b; M 268; +D 78 c 4

¹ obscure ss add. Z

² cp. xi CLSWKNZJGHQ; om. DPO; x A

³ -etur CWKNBZOGH; -atur A

8¹*De his qui in egritudine sunt baptizati² cap. xii³*

Si quis in egritudine constitutus⁴ fuerit baptizatus⁵, presbiter ordinari non debet⁶.
Non enim fides illius uoluntaria sed ex necessitate est, nisi forte postea ipsius studium
et fides probabilis fuerit aut hominum raritas⁷ cogat.

C. Neocaesarea c 12; H 264b; M 268; ID 6.101; D 57 c 1

¹ NB that Q has this canon (but not c 9) both here [Qb] and above after A2.2.9

² sunt bapt. ZOHA; bapt. sunt Qb

³ cap. xii CLSWKNBZJOGQb; xxi H; om. DPQA

⁴ add. Z² (mg.)

⁵ presbiter ordinatus add. CRKND, om. C²LXSWK²BPZOHQA

⁶ debet CWKNBZJOHQA; potest (uel debet ss) G

⁷ raritas CRWKDBZOHA; caritas N

9

De dyaconibus septem cp. xviii¹

Dyaconi septem² debent esse secundum regulam, quamuis non³ magna⁴ sit ciuitas.
Regule tamen auctoritas ista est⁵, quod⁶ et liber actuum apostolorum⁷ insinuat. [78vb]

C. Neocaesarea c 14; H 264b; M 268; +D 93 c 12

¹ cp. xviii CRXSKN; xviii C²WBZ; xviii LGO; om. DPHQA

² -p- ss A

³ non CRSWKBNP; om. ZOGHQA

⁴ uel indigna add. Q

⁵ ista est CRWKBNPZ(corr. fr. ita est)OA; est ista SQ; est ita H

⁶ after corr. Z

⁷ est add. and canc. H

A2. IV DE CONCILIO GANGRENSI¹

- ²i. De his qui nuptias dampnant
- ii. De his qui carnem manducantes dampnant
- iii. Non debere seruum occasione religionis dominum suum contempnere
- iiii. De oblatione presbiteri coniugati
- v. Orationes ecclesie non debere contempni
- vi. Non debere extra ecclesiam congregari
- vii. De fructibus in ecclesia et non alibi dandis
- viii. De his que in usus pauperum conferuntur
- viiii. Virginitati studentem non debere nuptias execrare³
- x. De his qui pro uirginitate superbiunt
- xi. Agapen fratrum⁴ non debere contempni
- xii. De continentibus et usu palliorum
- xiii. Non debere mulierem continentie causa uirilem habitum usurpare
- xiiii. Non debere condempnantem nuptias a uiro discedere
- xv. Non debere continentie causa quenquam filios suos negligere⁵
- xvi. Vt filii occasione religionis parentes suos non despiciant
- xvii. Caput tondere mulieri non licere
- ⁶xviii. Non debere die dominica ieiunare

¹ De - Gangr. CLXKDBP; Capitula de conc. Gr. S; om. RWN

² capitulatio in CLRXSWKNDBP; om. ZOGHQA

³ execrare CLRWKDB; om. N

⁴ fratrum XW?L?S?R²KND?B; fratrem CRP?

⁵ -egere N

⁶ cc. xviii/xix reversed B(not P)

- xviii. Non licere communia ieiunia soluere
xx. Communicandum in basylicis martyrum

1

Ex concilio Gangrensi post Nicenum. De his qui nuptias dampnant¹

Si quis nuptias in accusationem deduxerit, et mulierem fidelem ac religiosam cum uiro suo dormientem abhominandam crediderit, aut etiam accusandam, tanquam non posse coniugatos in regnum Dei ingredi, anathema sit.

C. Gangres c 1; H 265b; M 270; +D 30 c 12

¹ Ex - damnant CLRXSDBPZOHQ; Ex - Nicenum in upper mg. K, in mg. A, om. N; De - damnant in mg. A

2

De his qui carnem manducantes dampnant¹

Si quis² carnem manducantem³ ex fide cum religione⁴ preter sanguinem et idolo immolatum et suffocatum crediderit condemnandum, tanquam spem non habentem quod eam manducat, anathema sit.

C. Gangres c 2; H 265b; M 270; ID 4.30; +D 30 c 13

¹ dampnant CLRXKNBPZOHA; condemnant S

² quis C

³ corr. fr. -es O

⁴ religione CWNDBZOGHA; regionem K

3

Non debere seruum¹ occasione² religionis dominum suum³ contempnere

Si quis seruum⁴ alienum occasione religionis doceat dominum suum debere contempnere, et eius [79ra] ministerium destituere ac non potius docuerit eum domino suo⁵ bona fide et cum omni⁶ honorificentia deseruire⁷, anathema sit.

C. Gangres c 3; H 265b; M 270; +C 17 q 4 c 37

¹ seruum CRKNBPZOHA; om. S

² occasione CSWKDBZOHQA; causa N

³ suum CWKNPZOHQA; om. B

⁴ after corr. Z

⁵ dom. suo CSWKPNPQA; suo dom. BZO

⁶ omni CWKNPZOHA; om. B?

⁷ -ire CWKNBZOGHQ; -iret A

4

De oblatione presbiteri coniugati

Si quis discernit presbiterum coniugatum tanquam occasione¹ nuptiarum quod offerre non debeat², et ab eius oblatione ideo abstinet, anathema sit.

C. Gangres c 4; H 265b; M 270; D 28 c 15

¹ -ione CSWKNBHQA; -ionem ZO

² bebeat C

5

Orationes ecclesie non debere contempni¹

Si quis docet domum Dei contemptibilem esse debere, et congregationes que in ea fiunt, anathema sit.

C. Gangres c 5; H 265b; M 270; +D 30 c 10

¹ corr. fr. -nere O

6

Non debere extra ecclesiam congregari

Si quis extra ecclesiam priuatam populos congregans contempnat ecclesiasticas sanctiones, ipsamque ecclesiam apud se sine consilio¹ episcopi cum presbitero agat, anathema sit.

C. Gangres c 6; H 265b; M 270-1; +D 30 c 11

---

¹ cons- CLR²XSKNZJOHQ; conc- RWBPA

7

De fructibus in ecclesia¹ et non alibi dandis

Si quis oblationes fructuum uel primitias ecclesie debitas uoluerit extra ecclesiam accipere aut dare preter conscientiam episcopi uel eius cui huiusmodi officia commissa sunt. et non magis cum² consilio eiusdem hec agenda putauerit, anathema sit³.

C. Gangres c 7; H 265b; M 271

---

¹ in eccl. CWKDBZOHA; ecclesie N

² cum CWKDBZOHA; om. N

³ an. sit. ss Z

8

De his que¹ in² usus pauperum conferuntur

Si quis dederit uel³ acceperit fructuum oblationes preter episcopum uel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandam⁴ misericordiam pauperibus et qui dat et qui accipit anathema sit⁵.

C. Gangres c 8; H 265b; M 271

---

¹ qui P

² ss B

³ uel CWNDBZOGHA; om. K

⁴ -dam CSWKNBZOHA; -dum D

⁵ sit CRWNDBPOQA; s. K; sunt Z; sint H

9

Virginitati studentem non debere nuptias execrare¹

Si quis uel² uirginitatem uel continentiam professus tanquam abhominabiles nuptias iudicat, et non propter solum³ hoc quod⁴ continentie⁵ et⁶ uirginitatis bonum sanctum propositum sit, anathema sit.

C. Gangres c 9; H 265b; M 271; +D 30 c 5

---

¹ execrare CWKDBPZOHA; om. N; exercere Q

² uel LRSWKNBPZOGHA; om. C

³ sol. propt. marked for reversal O

⁴ ss K

⁵ -tie CWKNBP; -tia ZOHQ; -tiam A

⁶ et CWKDBZOHA; om. N

10

De his qui pro uirginitate superbiunt¹

Si quis propter Deum uirginitatem professus in coniugio positos per arrogantiam uituperauerit, anathema sit.

C. Gangres c 10; H 265b; M 271; ID 8.316; +D 30 c 4

---

¹ -r- ss C

11

Agapen¹ fratrum² non debere contempni

Si quis contempnendos duxerit agapen³ facientes, et propter honorem Domini fratres [79rb] pauperes conuocantes et noluerit communicare uocationibus eorum tanquam nichili quod fit ducens⁴, anathema sit.

C. Gangres c 11; H 265b; M 271

---

¹ -em O; -g- ss Z

² -rum RXSWNBZ; -rem CLDP; *uncertain* KOHQA

³ -em O

⁴ duc- CSWKND²PZHQA; dic- DO

12

De continentibus et usu palliorum

Si quis uirorum¹ putauerit sancto proposito id est continentie conuenire ut pallio utatur, tanquam ex eo iustitiam habiturus et reprehendat uel iudicet alios² qui cum reuerentia byrris utuntur³, et alia ueste communi que in usu est, anathema sit.

C. Gangres c 12; H 265-6; M 271; +D 30 c 15

---

¹ uirorum CWKNPZOHA; *om.* B

² ss C

³ -untur CRWKDBZOHA; -antur N

13

Non debere mulierem continentie causa¹ uirilem habitum usurpare

Si qua mulier suo proposito² utile iudicans ut uirili ueste utatur ad hoc ut uiri habitum imitetur, anathema sit.

C. Gangres c 13; H 266a; M 271; +D 30 c 6

---

¹ cont. causa CSWKBPZOHQA; causa cont. ND

² suo prop. CSWKDBZOHA; derelicto uiro (*and lacuna*) N

14

Non debere condempnantem nuptias a uiro discedere

Si qua mulier derelicto uiro discedere¹ uoluerit, soluto uinculo coniugali nuptias condempnando, anathema sit.

C. Gangres c 14; H 266a; M 271; ID 8.317; +D 30 c 3

---

¹ -de- ss K

15

Non debere continentie causa quemquam¹ filios suos² negligere³

Si quis dereliquerit proprios filios et non eos aluerit, et quod pietatis est necessaria⁴ non prebuerit, sed sub occasione continentie negligendos putauerit, anathema sit.

C. Gangres c 15; H 266a; M 271; ID 8.318; +D 30 c 14

---

¹ cont. causa quemquam (quemquam ss C) CRWKN; quemquam cont. causa ZOGHA

² suos CWNDBZOGHA; filios (*repeated*) K

³ P p 148 in mid-leaf has here only N, and there are no more rubrics until quire xi at 2.14.4 below.

⁴ -aria CWKDBZOHA; -arium N

16

Vt¹ filii occasione religionis parentes suos² non³ despiciant

Si qui filii parentes maxime fideles deseruerint occasione Dei cultus, hoc iustum esse iudicantes, et non potius debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum in eis uenerentur⁴ quod fideles sunt anathema sit⁵.

C. Gangres c 16; H 266a; M 271; ID 8.319; +D 30 c 1

¹ Vt CRSWKNB; Ne ZOGHA

² suos CSWKNZOHA; om. B

³ non CRSWKNB; om. ZOGHA

⁴ -entur CRWKDBZOHA; -etur N

⁵ sit CRXKNZOQA; sint LSWBPH

17

Caput tondere mulieri¹ non licere²

Quecumque mulier religioni iudicans conuenire comam sibi amputauerit, quam Deus ad³ uelamen eius et⁴ ad memoriam subiectionis illi dedit, tanquam resoluens ius subiectionis anathema sit.

C. Gangres c 17; H 266a; M 271-2; ID 8.320; +D 30 c 2

¹ tondere mul. CWKNBZH(*corr. fr.* -eris)QA; mul. condere O

² licere CSKNBJOHQA; licet Z

³ ss O

⁴ ss O

18

Non debere die dominica ieiunare

Si quis tanquam hoc continentie conuenire iudicans die dominico ieiunauerit [79va] in eiusdem diei contemptum, anathema sit.

C. Gangres c 18; H 266a; M 272; +D 30 c 7

19

Non licere communia ieiunia soluere

Si quis eorum qui in proposito sunt continentie preter necessitatem corporalem superbiat et ieiunia¹ communia² totius ecclesie putauerit contempnenda perfectam in sua scientia³ iudicans rationem, anathema sit⁴.

C. Gangres c 19; H 266a; M 272; +D 30 c 8

¹ ie- ss A

² communia CRWKNPZOHA; om. B

³ scientia CRWKDBPOHA; conscientia NZ

⁴ anathema sit CWNDBZOGHA; om. K

20

Communicandum in basylicis¹ martyrum

Si quis per² superbiam tanquam³ perfectum se existimans conuentus qui per loca et basylicas sanctorum martyrum fiunt⁴ uel accusauerit uel etiam oblationes que ibidem celebrantur spernendas⁵ esse crediderit, memoriasque⁶ sanctorum contempnendas⁷,

¹ balicis O

² ss H

³ ss S

⁴ fiunt CWKDBZOHA; fugerit N

⁵ after corr. O

⁶ -mo- ss C; -i- ss O

⁷ contempnendas CL²SKND²G; continendas R²XWBPZOHA; continendat R; contempnas D; ? L

anathema sit. ⁸Hec autem scripsimus, non abscedentes eos qui in ecclesia Dei secundum scripturas sanctum ⁹propositum continentie eligunt, sed eos qui suscipiunt habitum eius et in superbiam efferuntur aduersus eos qui simplicius uiuunt. Sed et hos condempnamus ¹⁰qui se ¹¹extollunt aduersus scripturas et ecclesiasticos canones et noua introducunt precepta. Nos autem et ¹²uirginitatem cum humilitate admiramur et continentiam cum castitate et religionem Deo acceptissimam dicimus, et renuntiationem secularium negociorum atque actuum cum humilitate approbando ¹³laudamus, et nuptiarum uinculum quod secundum castitatem secum perdurat honoramus, et diuites cum iusticia et operibus bonis non abicimus, et parsimoniam ¹⁴cum ueste humili non reprobamus, sicut etiam ornatum preter corporis diligentiam infucatum laudamus. Dissolutos autem et fractos in uestibus incessu non recipimus, et domos Dei honoramus et conuentus qui in his fiunt tanquam sanctos et utiles recipimus, pietatem in priuatis domibus non concludentes ¹⁵, et omnem locum in nomine Dei edificatum honoramus et congregationem in ecclesia factam ad utilitatem [79vb] communem recipimus, et bona opera ¹⁶que supra uires in fratres pauperes exercentur secundum ecclesiasticas traditiones beatificamus, et omnia que conueniunt traditionibus apostolicis et sanctarum scripturarum preceptis in ecclesia fieri exoptamus ¹⁷.

C. Gangres c 20; H 266a-b c 20 and epilogue; M 272 cc 20-21; ID 8.321 from Hec autem; +D 30 cc 9, 16 to non abicimus, +D 41 c 5 (Parsimoniam to end)

⁸ A new section begins in XWKBPZOHQ; RS have para. mark; W has heading: De concilio Sardicense

⁹ sanctum LR²SK²WBPZOHQA; secundum RXKND; ? C

¹⁰ -amus CKDWBZOHA; -antes N

¹¹ se CLSWBPZOGHA; sic RXKND; sic se D²

¹² ss C

¹³ -ando CRSWKNBP; -anda ZOGHA

¹⁴ -r- ss O

¹⁵ concludentes C²LD²WBPZOGHA; cludentes CRSKND; claudentes X

¹⁶ opera CKNBPJOHQA; om. Z

¹⁷ exop. fieri later reversed K

A2. V ¹DE CONCILIO SARDICENSE

- i. Episcopum non debere ad aliam ciuitatem transferri
- ii. Episcopum de prouincia ad prouinciam non transire nisi fuerit uocatus²
- iii. De duobus episcopis unius prouincie inter se contententibus
- iiii. De episcopo iudicato
- v. De episcopis a synodo depositis
- vi. De episcopis accusatis
- vii. Vt episcopi passim ad comitatum non pergant
- viii. Vt non ex laico quolibet episcopus ordinetur
- viiii. De clericorum excommunicatione
- x. Licere³ clericis si iniuste fuerint excommunicati uicinum adire episcopum
- xi. Non licere episcopum alterius clericum in sua ecclesia ordinare
- xii. De quibus⁴ supra

¹ title and capitulatio in CLRXSWKNDBP; om. ZOGHQA

² nisi fuerit uoc. CXSKNDP; om. W; nisi uoc. fuerit L; nisi B

³ Lic- CLRWKDB; Dic- N

⁴ ut add. K, om. CLRWNDB

xiii. De colligendis uim passis

*De concilio Sardicense trecentorum episcoporum*¹

Anno sexto Constantini imperatoris, Leontio et Salustio consulibus, aera ccclxxi Sardicensis synodus congregata est, ubi omnes per Orientem² Arriani³ episcopi condempnati sunt, qui conuenti ad concilium occurrere reatus conscientia noluerunt. In quo concilio inter cetera he⁴ regule pro disciplina ecclesiastica institute⁵ sunt.
H 266-7 proem; M 273

¹ De - episcoporum (episcopis corporum W) CLSWNZOHA; *om.* K; Tresc. epp. De conc. Sard. B

² Orientem CKNBJOHA; orientalem Z

³ Arriani CWKNBZOGH; Adriani A

⁴ he C(*after lacuna*)LR²SWNBZOGHA; extra he RXKD; hec P; etiam he D²

⁵ institute CWKNBZOGH; constitute A

1

*Episcopum*¹ *non debere ad aliam ciuitatem transferr*² *cp. i*

Osius³ episcopus dixit: Non minus mala consuetudo quam perniosa corruptela funditus eradicanda est. Nec cui liceat episcopo de ciuitate sua ad aliam ciuitatem transire. Manifesta est enim causa qua⁴ hoc facere temptant. Cum nullus in hac re inuentus sit⁵ episcopus qui de maiore ciuitate ad minorem transiret. Vnde apparet auaritie eos ardore⁶ inflammari, et ambitioni seruire et ut dominationem exercent. Si ergo omnibus placet ut huiusmodi [80ra]perniciis austerius uindicetur, nec laicam communionem habeat qui talis est. Vniuersi dixerunt, Placet etiam si talis aliquis extiterit temerarius, ut forsitan excusationem afferat quod populi litteras acceperit, cum manifestum sit premio et mercede paucos qui sinceram fidem non⁷ habent⁸ potuisse corrumpi, ut clamarent in ecclesia, et ipsum petere uiderentur episcopum, omnino has fraudes remouendas esse dampno, ita ut nec laicam in fine communionem talis accipiat. Quod si uobis omnibus placet, statuite. Vniuersi⁹ dixerunt, Placet.
C. Sardica c 1; H 267a; M 273

¹ *om.* A

² transferri CLWKDBZOA; transire N; transferre H

³ Asius N

⁴ est *add. and canc.* O

⁵ inu. sit CRSWPZOGHA; sit inu. KND; inuentus B

⁶ *ss* O

⁷ *ss before* habent N

⁸ -ent CWKNBZOA; -eant HQ

⁹ *after corr.* H

2

*Episcopum de prouincia ad*¹ *prouinciam non transire, nisi*² *fuerit uocatus*³. *cp. ii*⁴

Osius⁵ episcopus dixit, Illud quoque statutum⁶ sit, ut episcopus de sua prouincia ad aliam prouinciam in qua sunt episcopi non transeat nisi forte ex fratribus suis inuitatus ne⁷ uideamur ianuam caritatis claudere.

C. Sardica c 2; H 267a; M 273

¹ *corr. fr.* in A

² nisi CWKDBZOA; non G

³ fuerit uoc. CRXSKDBZOA; aduocatus fuerit LW

⁴ nisi fuerit uoc. *om.* N; cp. ii CLRWZOGHA; cap. iii N; *om.* KDB

⁵ Asius N

⁶ *corr. fr.* statum H

⁷ ne LR²SWKNDWBPZOGHA; ut CRX

3

De duobus episcopis¹ unius prouincie inter se contententibus cp. iii²

Osius³ episcopus dixit, Prouidendum est etiam ut si in aliqua prouincia forte aliquis episcopus contra fratrem suum episcopum litem habuerit, ne unus e duobus ex alia⁴ prouincia aduocet episcopos ad iudicium.

C. Sardica c 3; H 267a; M 273

---

¹ ss Z

² cp. iii om. D

³ Asius N

⁴ ss A

4

De episcopo iudicato cap. iiii¹

Osius² episcopus dixit, Quod si aliquis episcopus adiudicatus fuerit in aliqua causa, et putat se bonam causam³ habere ut iterum iudicium renouetur si uobis placet, sancti Petri apostoli⁴ memoriam honoremus ut scribatur uel ab his qui examinerunt, uel etiam ab aliis episcopis qui in prouincia proxima morantur Romano episcopo. Et si iudicauerit renouandum esse iudicium, renouetur, et det iudices⁵. Si autem probauerit talem causam ut ea non refricentur que acta sunt, que decreuerit Romanus episcopus confirmata erunt. Si hoc ergo omnibus placet, statuatur. Synodus respondit. Placet.

C. Sardica c 4; H 267a; M 273-4; C 6 q 4 c 7a (7b was added later)

---

¹ cap. iiii CSWKNBZOHQ²A; om. DGQ

² Asius N

³ causam CWKDBZOHA; famam N

⁴ ss C

⁵ corr. fr. -et O

5

De episcopis a synodo depositis cp. v¹

Gaudentius episcopus dixit, Addendum [80rb] est² si placet huic³ sententie quam plena sanctitate protulistis, ut cum aliquis episcopus depositus fuerit, eorum⁴ episcoporum iudicio qui in uicinis commorantur locis, et proclamauerit agendum sibi negocium in urbe Roma, alter episcopus in eadem cathedra post appellationem eius qui uidetur esse depositus omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in iudicio Romani episcopi determinata.

C. Sardica c 5; H 267a; M 274; D 65 c 9 is widely var.

---

¹ cp. v CLRSWKNZOHA; om. BG

² est CLRSWBPZOGH; om. KNDA

³ huic CLRSWKNPZOHA; hic B

⁴ ss B

6

De episcopis accusatis cap. vii¹

Osius² episcopus dixit, Et hoc placuit ut si episcopus accusatus fuerit et omnes iudicauerint congregati episcopi regionis ipsius et de gradu suo deiecerint eum, si appellauerit qui deiectus uidetur, et confugerit ad beatissimum Romane ecclesie episcopum et uoluerit se audiri si iustum putauerit ut renouetur examen, scribere episcopis dignetur Romanus episcopus his qui in finitima et propinqua altera

---

¹ cap. vii CRSWKNDZOHQ; vi (Sardicense in mg.) A; om. G

² Asius N

prouincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant ut iuxta³ fidem ueritatis diffiniant⁴. Quod si is⁵ qui rogat causam suam iterum audiri deprecatione sua monuerit episcopum Romanum⁶ ut de latere suo presbiteros mittat, erit in potestate ipsius quid⁷ uelit et quid⁸ estimet. Et si decreuerit mittendos esse qui presentes⁹ cum¹⁰ episcopis iudicent ut habeant etiam auctoritatem persone illius a quo destinati sunt, erit in eius arbitrio. Si uero crediderit sufficere episcopos¹¹ prouinciales ut negocio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo iudicauerit¹².

C. Sardica c 7; H 267b; M 274-5; ID 5.27; + C 2 q 6 c 36

³ iuxta CWKNBZOGH; iusta A

⁴ diff- CRXSWKNB; def- PZOHA

⁵ is CRXSWKNBPZOQA; his LH

⁶ ep. Rom. CLRXSWPZOGHA; Rom. ep. KNDB

⁷ corr. fr. qui O

⁸ corr. fr. qui O

⁹ esse add. and canc. Z

¹⁰ decreuerit mittendos – cum C²LR²KNBZOHA; om. CRX

¹¹ -opos CKNBJOHQA; -opo Z

¹² -erit CWNDBZOGHA; -erint K

7

Vt episcopi passim ad comitatum non pergant cp. viii¹

Si uobis fratres karissimi placet, decernite ne episcopi ad comitatum accedant, nisi forte hii qui religiosissimi² imperatoris litteris uel inuitati fuerint uel uocati. Sed quoniam sepe contingit ut ad misericordiam ecclesie confugiant qui iniuriam patiuntur, et qui peccantes in exilium uel insulas dampnantur, aut certe [80va] quamcumque sententiam suscipiunt, ideoque subueniendum³ his et sine dubitatione eis petenda per ecclesiam indulgentia. Si uero hoc uobis placet⁴, statuatur. Vniuersi dixerunt, Placet et constituatur⁵.

C. Sardica c 8b; H 267-8; M 275; +C 23 q 8 c 28 to indulgentia

¹ cap. viii CSWKNZOHA; vii BA; om. G

² corr. fr. -ime A

³ est add. ZOHA (om. CWKNBP)

⁴ uobis placet CWKNBZOHA; placet uobis G

⁵ constit- RXSKNDBPZOGHA; stat- CLW

8

Vt non¹ ex laico quolibet² episcopus³ ordinetur cap. xiii⁴

Osius⁵ episcopus dixit, Necessarium arbitror ut diligentissime tractetis si forte aut duces⁶ aut scolasticus de foro aut ex ministratore⁷ episcopus fuerit postulatus⁸ non prius ordinetur nisi ante et lectoris munere et officio dyaconi et presbiteri fuerit perfunctus⁹. Et ita per singulos si dignus fuerit ascendat ad culmen¹⁰ episcopatus. Potest enim per has promotiones que habent utique prolixum tempus probari qua fide sit quae modestia et grauitate et uerecundia. Et si dignus fuerit probatus diuino sacerdotio illustretur. Nam¹¹ nec¹² conueniens est nec ratio nec disciplina patitur¹³ ut

¹ non CSWKNBG; ne ZOHQA

² quil- D

³ Christus O

⁴ cap. xiii CLRXWKNZJOH (LW before Vt); om. BG; xii Q; viii A

⁵ Asius N

⁶ duces LRXSWKNBPZOGHA; diues C

⁷ ministratore CRXSKND; administratore C²LWBZOGHA; <ad>ministratione P

⁸ et add. and canc. O

⁹ perf- CRXSWKNBPZJOA; def- B?; prof- HQ

¹⁰ asc. ad cul. CRXWDBPZOGHA; ad cul. asc. KN

¹¹ Nam CWKNBZOQA; Non H

temere ac leuiter ordinetur aut¹⁴ episcopus aut presbiter aut dyaconus, qui neophitus est maxime cum beatissimus apostolus magister gentium ne hoc fieret denuntiasse et prohibuisse uideatur. Sed hii quorum per longum tempus examinata sit uita et merita comprobata. Vniuersi dixerunt placere sibi hec.

C. Sardica c 13; H 268b; M 276; cf. D 61 c 10a to culmen episcopatus

¹² nec CWKNBZHQA; ne O

¹³ pat. disc. (*later reversed*) K

¹⁴ aut RSWKDBPZ²OHA; autem C?; om. NZ

9

De clericorum excommunicatione cp. xvi¹

Osius² episcopus dixit. Si hoc quoque³ omnibus placet ut siue dyaconus siue presbiter siue quis clericorum ab episcopo communionem fuerit priuatus et ad alterum⁴ perrexit episcopum et scierit ille ad quem confugerit eum ab episcopo suo fuisse abiectum⁵, non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se conuocatis episcopis causas esse dicturum. Vniuersi dixerunt, Hoc statutum et pacem seruabit et concordiam custodiet.

C. Sardica c 16; H 269a; M 277; ID 6.357, 14.25 (siue diaconus - dicturum); IP 5.100 as ID 14.25

¹ cp. xvi CSKNBZOHA; om. G

² Asius N

³ quoque CSKNBPZ²JOGH; quocumque Z; quo A

⁴ ad alterum CLR²XSWKNBPZOGH; alterum R; adulterum A

⁵ abiectum CKNBZOGH; subiectum A

10

Licere [80vb] clericis si iniuste fuerint excommunicati¹ uicinum adire episcopum cap. xvii²

Osius³ episcopus dixit. Quod me adhuc mouet reticere⁴ non debeo. Si episcopus quis forte iracundus quod esse non debet cito aut aspere commoueat aduersus presbiterum aut dyaconum suum et exterminare eum de⁵ ecclesia uoluerit. prouidendum est ne innocens dampnetur, aut perdat communionem. Et ideo habeat potestatem qui deiectus⁶ est ut finitimos episcopos interpellet, et causa eius audiatur et diligentius tractetur, quia non oportet ei negari audientiam roganti. et ille episcopus qui aut iuste aut iniuste abiecit eum patienter accipiat ut negotium discutiatur, ut uel probetur sententia eius a plurimis uel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter et fideliter fuerint examinata. eum qui fuerit⁷ communionem separatus nullus alius debet presumere ut recipiat et communionem societ. Qui autem conuenerint⁸ ad audiendum, si clericorum esse fastigium uiderint et superbiam, non decet ut⁹ episcopus aut iniuriam aut contumeliam¹⁰ patiat, austerioribus eos uerbis castiget ut obediant honesta precipienti episcopo. Quia sicut ille sincerum amorem debet clericis exhibere caritatis, ita quoque uicissim ministri infucata debent episcopo suo obsequia exhibere.

¹ fuerint exc. CKDBZOHA; exc. fuerint N

² episcopum cap. xvii CSKNZOHQ; om. D; in mg. A; episcopum BG

³ Asius N

⁴ -icere CKNBZOGH; -inere A

⁵ eum de CLRWPZOHA; eum ab KND; de B

⁶ d- ss A

⁷ a add. KND, om. CRSWBPZOHA

⁸ -erint CRKDBZOHA; -erat N

⁹ eut A

¹⁰ in. aut cont. CKDBZOHA; cont. aut in. N

C. Sardica c 17; H 269a-b; M 277-8; ID 14.15 (Si episcopus quis - societ); IP 5.127; C 11 q 3 c 4 as IP

11

¹*Non licere episcopum alterius clericum in sua ecclesia ordinare cap. xviii²*

Ianuarius episcopus dixit, Illud quoque sanctitas uestra statuat ut nulli episcopo liceat alterius ciuitatis ecclesiasticum sollicitare et³ in sua⁴ dyocesi ordinare clericum, quia ex his contentionibus⁵ solent nasci discordie. Et ideo prohibeat omnium sententia ne quis hoc⁶ facere audeat.

C. Sardica c 18; H 269b; M 278; D 71 c 1a

¹ Ex concilio Antiocheno *add.* A

² cap. xviii CRSWKNZOHA; *om.* G; ? B

³ et CLRSWKNPZOHA; *om.* B

⁴ et in sua *ss* O

⁵ content- LRSWKNBPZH; contempt- JOQ²A²; contempnationibus Q; contemtationibus A; ? C

⁶ *ss* Z

12¹

De quibus supra cp. xviii²

Osius³ episcopus dixit, Ex hoc [81ra] uniuersi constituimus⁴, ut quicumque ex alia parrochia uoluerit alienum ministrum sine consensu episcopi⁵ ipsius et sine uoluntate ordinare non sit rata ordinatio eius⁶. Quicumque autem hoc usurpauerit a⁷ fratribus et coepiscopis nostris et⁸ ammoneri debet et corrigi.

C. Sardica c 19; H 269b; M 278; D 71 c 1b to rata ordinatio eius

¹ *om.* P

² cp. xviii CLRSW?KNZOQA; *om.* B?GH

³ Asius N

⁴ *corr. fr.* -iuimus O

⁵ et *add. and canc.* O

⁶ rata ord. eius CWKNBZJOG; ord. eius rata HQA

⁷ a CRWBZOHA; et KN; et a D

⁸ *ss* O

13

De colligendis uim passis cap. xxi¹

Osius² episcopus dixit, Suggestente³ fratre et coepiscopo nostro Olimphio hoc etiam placuit, ut si aliquis uim perpessus est et inique pulsatus, pro disciplina uel⁴ catholica defensione uel confessione ueritatis, fugiens pericula innocens et deuolutus ad aliam uenerit ciuitatem, non prohibeatur immorari, quamdiu aut redire potuerit, aut iniuria eius remedium acceperit. Durum est enim qui persecutiones⁵ patitur non recipi, etiam et⁶ larga beniuolentia et humanitas est ei⁷ exhibenda.

C. Sardica c 21; H 269b; M 278

¹ cap. xxi LRSWKNZOHA; *om.* G; ? CB

² Asius N

³ Suggestente CRSWKNPZOHA; Si ingerente B

⁴ uel CLRSWBPZOGHA; et KND

⁵ -iones C²LR²X²NDWBPZOGHA; -ionis CRXSK

⁶ et CWKNBZHA; non O

⁷ est ei CRND(est *ss*)BZOGHA; ei est K

A2. VI ¹DE CONCILIO ANTIOCHENO

¹ *title and capitulatio in CLRXSWKNDBP; om.* ZOGHQA

- i. Non debere clericum ad aliam ecclesiam migrantem ibi perseuerare
- ii. Non licere episcopo uel cuicumque clerico si exauctoratus fuerit ministrare
- iii. Non licere clericis contempto episcopo² semote colligere
- iiii. De excommunicatis
- v. Nullum peregrinum absque epistola suscipi debere
- vi. De metropolitanis episcopis³
- vii. De episcopis uel clericis depositis
- viii. Non licere episcopis in⁴ aliena⁵ prouincia clericos ordinare.
- viiii. De episcopis accusatis
- x. De quibus supra
- xi. De episcopis uacantibus
- xii. De quibus supra
- xiii. Non licere sine consilio metropolitani episcopi episcopum ordinare
- xiiii. Vt bis in anno synodus celebretur
- xv. Episcopum de diocesi ad diocesim non debere transire⁶
- xvi. Episcopum non debere in alienam irruere ciuitatem
- xvii. Episcopum non licere sucessorem sibi constituere
- xviii. De⁷ rebus ecclesiasticis et episcopalibus

² cont. ep. CLRSWB; ep. cont. KND; cont. P

³ episcopis CRXSWKDBP; om. LN

⁴ in CLSWKNDBP; om. R

⁵ aliena CLRSWNDB; alia K

⁶ transire CLRWKDB; om. N

⁷ Ee N

1

Ex concilio Antiocheno¹. Non debere² [81rb] clericum ad aliam ecclesiam migrantem ibi perseuerare cp iii³

Si quis presbiter uel dyaconus uel⁴ quilibet clericus deserta sua ecclesia ad aliam transeundum esse crediderit, et ibi paulatim temptet quo migravit perpetuo⁵ permanere, ulterius ministrare⁶ non debet, presertim si ab episcopo suo ad reuertendum fuerit exhortatus. Quod si et⁷ post euocationem sui episcopi non obedierit, sed inobediens perseuerauerit, omnimodis ab officio suo deponi debere, nec aliquando spem restitutionis habere. Si uero propter hanc culpam depositum alius⁸ episcopus susceperit et ipse a communi synodo penam merebitur increpationis, tanquam ecclesiastica iura dissoluens⁹.

C. Antioch c 3; H 270b; M 280; +C 7 q 1 c 24

¹ Ex conc. Ant. LRSWNDBZO; after perseuerare HQA; ? C

² licere W

³ iii LRWBZOGHQA; i K; ii SND; ? C

⁴ uel CKNBZOGH; om. A

⁵ -tuo ss Z

⁶ ss L²

⁷ ss Z

⁸ alius CNDBZOGHA; alicuius K

⁹ ecclesiastica (corr. fr. ecclesia C) iura diss. CLR²SKNBZOHA; ecclesia uim dissoluens RX

2

Non licere episcopo uel cuicumque clerico si exauctoratus¹ fuerit ministrare²

Si quis episcopus a synodo fuerit depositus uel presbiter uel dyaconus a proprio episcopo condempnatus³ et presumpserit sacerdotii seu sacri ministerii quipiam, non ei amplius liceat neque in alia synodo spem restitutionis habere, neque assertionis alicuius locum. Sed et communicantes ei⁴ abici omnes⁵ ab ecclesia et maxime si postquam cognouerunt sententiam aduersus eum fuisse prolatam et⁶ contumaciter communicauerunt.

C. Antioch c 4; H 270b; M 280-1; ID 5.362

¹ -rizatus A

² iiii *add.* WZOGHQ, *om.* CLRXSKNBA

³ *after corr.* Z

⁴ *ss* B

⁵ abici omnes CLRSWBPZOGHA; abicimus KND

⁶ *ss* O

3

Non licere clericis contempto episcopo¹ semote colligere cp. v²

Si quis presbiter aut dyaconus contempto episcopo seipsum ab ecclesia segregauerit et priuatim apud se collectis populis altare erigere³ ausus fuerit, et nichilominus episcopo suo exhortante et semel et iterum reuocante inobediens extiterit hunc modis omnibus deponendum nec aliquando consequi curationem aut proprium honorem recipere speret⁴ Quod si etiam⁵ tunc⁶ perseuerauerit perturbans cunctam [81va] ecclesiam que foris est tanquam seditiosum⁷ corripit oportet.

C. Antioch c 5; H 270b-1a; M 281; ID 3.103

¹ cont. ep. CLRSWBZOGHA; ep. cont. KND

² cp. v CLRSWKNZOHA; *om.* BG

³ -ere CRWKNPZOHA; -eri B

⁴ rec. [*lacuna* C] speret C (*corr. to -at*)LRSWBPZOGHA; reciperet KN; recipere D

⁵ *ss* B

⁶ tunc CLRSWKNBP; *om.* ZJOHQA

⁷ que foris – sedit. *in mg.* B²

4

De excommunicatis¹ cp. vi²

Si quis a proprio episcopo excommunicatus est non eum prius ab aliis debere suscipi nisi aut a suo fuerit receptus episcopo aut concilio facto episcopis occurrat et respondeat. Et si synodo satisfecerit, et statuerit sub alia eum sententia recipi. Quod etiam circa laicos et presbiteros et diaconos³ et omnes qui in clero sunt conuenit obseruari.

C. Antioch c 6; H 271a; M 281; +C 11 q 3 c 2

¹ De exc. CKNBZOGH; Excommunicatione A

² cp. vi CLRSWKNZOHA; *om.* BG

³ -onos CSKNBP; -ones ZOHA

5

Nullum peregrinum absque epistola suscipi debere¹ cp. vii²

Nullum absque formata quod Greci epistolam dicunt peregrinorum clericorum suscipi oportet.

C. Antioch c 7; H 271; M 281; +D 71 c 9

¹ debere CRNDBZOGHA; clericos ordinare K

² cp. vii CLRSKNZOHA; cp. vi (*also before* Nullum) W; *om.* BG

6

De metropolitanis episcopis¹ cap. viiii²

Per singulas prouincias episcopus singulos scire oportet episcopum metropolitanum qui preest curam et sollicitudinem totius prouincie suscepisse. Propter quod³ ad metropolitanam ciuitatem ab his qui causas habent concurratur. Quapropter placuit eum et honore precellere et nichil ultra⁴ sine ipso⁵ reliquos episcopos agere, secundum antiquum patrum nostrorum canonem, nisi hoc tantum quod uniuscuiusque ecclesie per suam dyocesim competit. Vnumquemque enim oportet episcopum habere sue dyocesis postestatem, ut regat et gubernet⁶ secundum competentem singulis reuerentiam et prouidentiam gerat⁷ omnis regionis que sub ipsius⁸ est ciuitate⁹, ita ut etiam ordinare ei presbiteros et dyaconos¹⁰ probabili iudicio liceat, et de singulis ipsius regionis causis moderatione et pondere disceptare. Ultra autem nichil agere permittitur¹¹, citra metropolitani episcopi conscientiam. Nec metropolitanus sine ceterorum aliquid gerat consilio sacerdotum.

C. Antioch c 9; H 271a; M 281; C 9 q 3 c 2

¹ episcopis CKDBZOHA; om. N

² viiii CRSWKNZJOQ; om. XB; viii LGHA

³ quod CWKNBZHA; quos O

⁴ -l- ss K

⁵ corr. fr. ipsos H

⁶ -et LRX²SWKNBPZOGHA; -at C; ? X

⁷ in mg. C

⁸ ipsius CKNBZOQA; eius H

⁹ ciuitate CRKDBZOHA; potestate N

¹⁰ -onos CKNBZOQ; -ones HA

¹¹ -itur CRKDBZOHA; -atur N

7

De episcopis uel clericis¹ depositis cp. xii²

Si quis a proprio episcopo depositus presbiter uel dyaconus aut etiam si a synodo quilibet episcopus fuerit exauctoratus³, molestiam⁴ imperialibus auribus inferre [81vb] non presumat, sed ad maiorum episcoporum synodum sese conuertat, et que se putat habere iusta⁵ in eorum concilio⁶ alleget⁷ atque ab his de se expectet⁸ que fuerit deprompta sententia. Quod si deficiens pusillanimitate hoc noluerit facere, sed⁹ imperatori¹⁰ fuerit importunus¹¹, huiusmodi nullam ueniam habeat, neque locum ullius assertionis sue, nec spem recipiendi gradus habeat in futurum.

C. Antioch c 12; H 271b; M 282; C 21 q 5 c 2

¹ clericis O

² xii CRSWKNZOGH; om. B; ix A; De excommunicatis cp. viiii (De episcopis - xii in mg.) L

³ exauct- CKDBZOHA; auct- N

⁴ after corr. B

⁵ iusta C²SKD²BPZOHA; iuxta LRXWND; ? C

⁶ conc- LRXSWKNBPZOHA; cons- C

⁷ corr. fr. adl- H

⁸ -ectet CKNBZOQA; -etet H

⁹ sed CRWKNPZOHA; si B

¹⁰ corr. fr. -ore O

¹¹ importunus CSWKDBPZOQA; oportunus N; impotuius H; D has importunus fuerit imperatori marked for reversal

8

Non licere episcopis¹ in aliena prouincia clericos ordinare cp. xiii²

Nullum episcopum audere debere ex alia prouincia ad aliam³ transitum facere, et ordinare aliquos in ecclesiis, aut proferre ad sacrum ministerium. Nec alios⁴ illuc attrahat episcopus⁵ nisi forte per litteras rogatus abierit. Non solum autem a metropolitano sed ab his qui cum eo sunt omnibus ipsius prouincie episcopis. Quod si nullo inuitante inordinate superueniat, et aliquos uel ordinare presumpserit uel quoslibet⁶ illi ecclesie competentes qui ad se minime pertinent usurpare temptauerit, uacua quidem⁷ et inania erunt omnia que gesserit. Ipse uero huius indisciplinati ausus, et irrationabilis cepti dignus causas⁸ expendat, tamquam depositus a sancta synodo⁹ et propter huiuscemodi presumptionem¹⁰ iam predampnatus¹¹.

C. Antioch c 13; H 271b; M 282; +C 9 q 2 c 6

¹ *ss in black C*

² xiii CSWKNZOGH; x L; viii B; ? Q; x A

³ prouinciam *add.* B, *om.* CLRSWKNPZOHA

⁴ alios CLRWKNPZOHA; aliquos B

⁵ -opus CRKNBP; -opos ZOHA

⁶ actus *add.* ZJOHA, auctus *add.* G, et actus *add.* Q, *om.* CRSKNBP

⁷ quidem LRSWKNBPZOGHA; siquidem C

⁸ causas CSKNBPZHA; *om.* O

⁹ dep. a san. syn. CKNBZOQA; a san. syn. dep. H

¹⁰ -ionem CKNBZHQA; -ione O

¹¹ predampnatus CLKNBZOGHQ; dampnatus S; non damn (*sic*) A

9

De episcopis accusatis cap. xiiii¹

Si quis episcopus de aliquibus causis criminalibus in iudicio episcoporum fuerit accusatus, contingat autem de ipsis episcopis prouincie qui conuenerunt diuersas habere sententias, et alios quidem innocentem² eum³ pronunciare, alios reum, propter⁴ huiusmodi itaque controuersiam amputandam placuit sancte synodo metropolitanum episcopum alterius prouincie uicine⁵ aduocari⁶, et aliquantos cum eo episcopos alios qui pariter residentes quicumque fuerint dirimant questionem, propter hoc ut firmum sit iudicium [82ra] quod ab unius prouincie episcopis fuerit⁷ promulgatum.

C. Antioch c 14; H 271b; M 282-3; C 6 q 4 c 1 (in Laud. conc. and var.)

¹ xiiii CRXSWKNZOGHQ; xi L; *om.* B?; x (Ex concilio Antioch' *in mg.*) A

² -entens Z

³ *ss* C

⁴ *ss* Q

⁵ prou. uic. (*corr. fr.* vine S) CRSKNB; prou. P; uic. prou. ZOHA

⁶ *ss* Q

⁷ *ss* Q

10

De quibus supra cap. xv¹

Si quis episcopus criminaliter accusatus ab omnibus qui sunt intra prouinciam episcopis exceperit unam consonamque sententiam, ab aliis ulterius iudicari non poterit, sed manere circa eum oportet tanquam conuenientem que ab omnibus prolata est firmam ratamque sententiam.

C. Antioch c 15; H 272a; M 283; +C 6 q 4 c 5 is Palea

¹ xv CLRXSKNZOHQA; ??B; xii A

11

De episcopis uacantibus cp. xvi¹

Si quis episcopus uacans in ecclesiam uacantem superuenerit, et hanc² obripienter³ preter plenariam synodum occupandam esse crediderit, hunc abici oportet, quamuis eum plebs quam diripuit uelit sibi episcopum retinere. Illa autem dicitur synodus plenaria, in qua etiam episcopus metropolitanus affuerit.

C. Antioch c 16; H 272a; M 283

¹ xvi CLRXSWKNZOG xvii HQ; xiii A; ? B

² etiam *add. O, om. CKNBPZA*

³ -ienter CLR²XSK²DPZOHA; -ientur R²KNB; abripiemtem W

12

De¹ quibus supra cp. xviii²

Si quis episcopus ordinatus non abierit in parrochiam cui ordinatus est, si non suo uitio sed plebs forsitan contradictione, hic honorem susceptum retinere debebit, et sacerdocio fungi ita ut nichil molestie afferat ecclesie illi in qua fuerat constitutus. Expectare autem eum oportet prouincie plenariam synodum donec de eo quod competit statuatur.

C. Antioch c 18; H 272a; M 283

¹ his *add. ZOHQA, om. CRSKNB*

² xviii CRXSWKNBOGHQ; xvii LZ; xiiii A

13

Non licere¹ sine consilio metropolitani episcopi episcopum ordinare cap. xviii²

Episcopum non ordinandum sine consilio³ et prescientia⁴ metropolitani episcopi, cui melius erit si ex omni prouincia congregentur⁵ episcopi. Quod si fieri non potest, hii qui adesse non possunt propriis litteris⁶ consensum suum de ipso designent, et⁷ tunc demum post plurimorum siue per presentiam siue per litteras consensum⁸ sententia consona ordinetur. Quod si aliter quam statutum est⁹ fiat nichil ualere huiusmodi ordinationem. Si uero etiam secundum definitas regulas ordinatio celebratur¹⁰, contradicant autem¹¹ aliqui¹² propter proprias et domesticas¹³ simultates¹⁴, his contemptis sententia de eo ob]82rb]tineat plurimorum.

C. Antioch c 19; H 272a; M 283; +D 65 c 3

¹ licere LR²WKNBZOGHA; licet CRXS

² xviii CRXSWKNBOGH; ??B; xviii LZQ; xv A

³ non ord. sine cons. CKNBZOGH; sine (ss) cons. non ord. A

⁴ prescientia CLXSWKNP; presentia RBZOGHA

⁵ *A leaf or more missing here in B, which resumes at 2. 10 below*

⁶ litteris (in mg.) propriis Z

⁷ cum *add. and canc.* K

⁸ consensum CRSKNP; *om. ZOGHA*

⁹ statutum est CLR²XSWDP; statum est RKN; statuta sunt ZOGHA

¹⁰ -atur CLR²XSWPZOHA; -etur RKND

¹¹ autem CRWNDPZOGHA; *om. K*

¹² aliqui autem *marked for reversal* G

¹³ et domesticas *ss* C

¹⁴ *corr. fr. -ulates* O

14

Vt bis in anno synodus celebretur cap. xx¹

Propter ecclesiasticas causas et que² existunt controuersias dissoluendas sufficere uisum est bis in anno per singulas prouincias episcoporum concilium³ fieri. Semel quidem post terciam ebdomadam paschalis festiuitatis, ita ut in quarta ebdomada que consequitur, id est media pentecosten⁴ concilium compleatur. Admoneant autem prouinciales episcopos hii qui in amplioribus, id est qui in metropolitanis ciuitatibus degunt. Secundum uero concilium idibus Octobribus⁵ habeatur, qui dies apud Grecos Hiperberiti mensis decimus inuenitur. In ipsis autem conciliis et presbiteros et dyaconos presentes esse oportet et omnes⁶ quotquot se lesos existimant, et synodicam expectare sententiam. Nec liceat aliquibus apud semet ipsos concilia sine metropolitanorum episcoporum conscientia facere, quibus de⁷ omnibus causis constat esse permissum⁸ iudicium.

C. Antioch c 20; H 272a-b; M 283-4; +D 18 c 4

¹ xx CRXSWKNOHQ; xviii LZ; xvi A

² et que ss O

³ corr. fr. cons- O

⁴ -em O

⁵ -ibus CSKN²PJHA; -is NZO

⁶ omnes CL?K?R?SNZOG?H; omnis A

⁷ quibus de CLRSWPZOGHA; de quibus KND

⁸ esse permissum CLRSKNP; permissum esse ZOGHA

15

Episcopum de diocesi ad diocesim non debere transire¹ cp. xxi²

Episcopum de diocesi ad diocesim alteram³ non debere transire neque si se ipsum ingesserit neque si a populis fuerit uiolenter attractus, neque si etiam hoc eis⁴ ab episcopis suadeatur. Manere autem eum debere in ecclesia Dei⁵ quam ab initio sortitus est, et non ab ea alibi demigrare, secundum regulam super hoc olim a patribus constitutam.

C. Antioch c 21; H 272b; M 284

¹ transire CRKDZOA; om. N

² xxi CRXSWKNJOQA; xx LZ

³ alteram CLRXSZJOHA; om. WKNDPG

⁴ hoc eis LRXWKNPZOGHA; hoc ei C; ei hoc S

⁵ Dei CRWKDPZOHA; om. N

16

Episcopum non debere in alienam irruere ciuitatem¹ cp. xxii²

Episcopum non debere in alienam irruere ciuitatem que illi probatur non esse subiecta³, neque in regionem que ad eius curam minime noscitur pertinere ad aliquid ordinandum. Neque presbiteros aut diaconos constituere ad alios episcopos pertinentes, nisi forte cum uoluntate et testimonio proprie regionis episcopi. Quod si quispiam horum tale facere uoluerit, irrita quidem erit huiusmodi [83va] ordinatio et que male usurpauerit a synodo arguantur. Nam si ordinare non potuerit, nullatenus ad alios pertinentem iudicare presumat.

C. Antioch c 22; H 272b, omitting last sentence; M 284 as here; +C 9 q 2 c 7

¹ irruere ciu. CLKDZOHA; prouinciam irruere N

² xxii CRXSWK?NDOHA; xxi LZ

³ -iecta CKNZOGH; -iectam A

17

Episcopum non licere successorem sibi constituere cp. xxiii¹

Episcopum non debere tanquam successorem sibi futurum constituere alterum, quamuis circa uicinia mortis habeatur. Quod si tale aliquid² factum fuerit, irrita sit huiusmodi ordinatio. Custodire autem debet ecclesiastica constituta³ que ita se continent⁴. Non posse aliter episcopum fieri nisi in concilio et cum consensu episcoporum, eorum dumtaxat qui post obitum eius qui precessit habuerint⁵ potestatem eum qui dignus fuerit prouehendi.

C. Antioch c 23; H 272b; M 284

¹ xxiii CRXWK?NOA; xxii LZ; xxiiii H; De concilio Antiocheno in mg. A

² tale aliquid (followed by lacuna C) CLR²XWNDPZOHA; aliquid tale aliquid R; aliquid tale S; tale aliquod K

³ om. K

⁴ om. with lacuna D

⁵ -int CKNJOHQ; -it PZ

18

De rebus ecclesiasticis et episcopalibus cap. xxiiii¹

Quecumque² res ecclesiastice sunt conuenit cum omni³ diligentia et bona fide que Deo debetur qui omnia preuidet atque iudicat queque gubernare⁴ et dispensari cum iudicio et potestate episcopi, cui totius plebis anime uidentur esse commisse.

C. Antioch c 24a; H 272b; M 284; +C 10 q 1 c 5

¹ xxiiii CRXSWNOG; xxiii LZ; iii K; om. DHQA

² -que ss K

³ corr. fr. omnia G

⁴ oportet add. ZOGHA, om. CLSWKNP

A2. VII ¹EX CONCILIO LAODICENSI

- i. De his qui diuersorum peccatorum lapsus incurrunt
- ii. Non licere clericis usuram uel sescupla accipere
- iii. Non debere catholicam hereticorum matrimonio sociari
- iiii. De ordinandis episcopis cum consilio metropolitani et finitimorum episcoporum
- v. Non licere populo ministros altaris eligere
- vi. De disciplina clericorum
- vii. De ministerio subdiaconorum
- viii. Vt ministri orario non utantur
- viiii. Vt lectores aut ministri orariis non utantur
- x. Quod non liceat clericos cuiuslibet ordinis uel etiam quoscumque continentie deditos tabernas intrare
- xi. Ne diaconi² panem dent aut calicem benedicant
- xii. Quod non oporteat exorcizare eos qui ab episcopis non sunt prouecti
- xiii. Quod non oporteat quoslibet clericos ad agapen uocatos partes tollere [82vb]
- xiiii. Quod non oporteat in basylicis agapen facere et intus manducare
- xv. Quod nulli liceat Christiano cum mulieribus lauachra exercere
- xvi. Quod non oporteat hereticorum benedictiones accipere

¹ title and capitulatio in CLRXSWKNDP; om. ZOGHQA

² -oni CXSW; -onus R; -ones LKNDP

- xvii. Quod non oporteat clericos magos et incantatores esse
 xviii. Ne episcopi ad synodum uocati ire contempnant
 xviii. Ne ministri altaris uel etiam laicus sine formata alicubi profiscantur
 xx. Ne clericus preter unctionem episcopi ad peregrinandum profisciscatur
 xxi. Quod baptizandos³ oporteat fidei symbolum discere
 xxii. Quod quinta feria ultime ebdomade Quadragesime non oporteat
 ieiunium dissolui
 xxiii. Quod non oporteat in Quadragesima martyrum natalicia celebrari
 xxiiii. Quod non oporteat in Quadragesima nuptias⁴ uel quelibet natalicia
 celebrari
 xxv. Quod euntes ad nuptias non oporteat ballare uel psaltare⁵
 xxvi. Quod non oporteat clericos interesse spectaculis que fiunt in nuptiis
 xxvii. Quod non oporteat clericos uel laicos ex symbolis conuiuia⁶ celebrare
 xxviii. Quod non oporteat presbiteros ante ingressum episcopi ingredi et
 sedere in tribunalibus⁷
 xxviii. Non debere in uicis et in uillis episcopos ordinari et quod presbiteri
 nichil sine precepto et consilio episcopi facere debeant

³ -andos CLRWKD; -atos N

⁴ nuptiaps C

⁵ ball. uel psal. CRWKDP; ball. uel etiam salt. L; ball. aut salt. S; salt. uel ball. N

⁶ conuiuia CLRSWD²P; continua KIND

⁷ tribunalibus CLRWKDP; triualibus N

De concilio¹ Laodicensi²

Sancta synodus que apud Laodiciam Frigie Pacatine³ conuenit ex diuersis prouinciis
 Asye regulas exposuit ecclesiasticas⁴ sicut infra scriptum est.

C. Laodicea; H 274a; M 287

¹ concilio CLRKNPZOHQA; synodo W

² Incipit (i add. ZG) add. ZOGHQA, om. CLRSWKNP

³ Pacatine CLRSWPZOHQA; Pagatine KD; Pagatiue N

⁴ exp. eccl. RXSKNPZOGHA; eccl. exp. CLW

1

¹De his qui diuersorum peccatorum lapsus² incurrunt cap. ii³

His qui diuersorum peccatorum lapsus incurrunt et oratione⁴, confessione⁵, ac
 penitentia malorum suorum perfectam conuersionem demonstrant, pro qualitate
 peccati penitentiae tempus [83ra] attribuendum est propter misericordiam et bonitatem
 Dei. Qui ergo huiusmodi sunt, reuocandi et ad⁶ communionem sunt applicandi.

C. Laodicea c 2; H 274a; M 287; +C 26 q 7 c 4

¹ P has rubrics to cc 1-7, then leaves spaces again

² pecc. lap. CLRWKNPZOQA; lap. pecc. H

³ cap. ii om S

⁴ et add. KN, om. CLRWDPZOHA

⁵ -i- ss O

⁶ ss CR

2

Non licere clericis usuram uel sescupla¹ accipere cp. v

Non licere fenerare² ministris altaris³, uel in sacerdotali ordine constitutis, et uel
 usuras uel lucra que sescupla⁴ dicuntur accipere.

¹ sexculpa P; corr. fr. sesculpa O

² -are CKNPZOHA; -ari S

C. Laodicea c 5; H 274a; M 287; +D 46 c 9

---

³ altaris CRSWKNP; alienis ZOGHA

⁴ sexculpa P; corr. fr. sesculpa O

3

Non debere catholicam hereticorum matrimonio sociari¹ cp. x²

Mulieres que apud Grecos presbiteri appellatur, apud nos autem uidue seniores, uniure et matricurie appellatur, in ecclesia tanquam ordinatas constitui non debere.

C. Laodicea c 10; H 274b (inscr. is to c 10 of Hispana, which is c 11 of H); M 287 (inscr. as here); +D 32 c 19

---

¹ copulari <vel sociari> S; matr. soc. om. K

² cp. x CRSKNZOQA; om. H

4

De ordinandis episcopis cum consilio metropolitani et finitimorum episcoporum cp. xii¹

Episcopum non oportet preter iudicium metropolitanorum et finitimorum episcoporum constitui ad ecclesie principatum. Non² eligantur nisi hii quos multo ante nota³ probabilisque⁴ uita commendat, et nichilominus si⁵ in sermone fidei et recta ratione per suam conuersationem fuerunt⁶ probati.

C. Laodicea c 12; H 274b; M 288; +D 61 c 6

---

¹ cp. xii CRSWKNZOQA; om. H

² Non CRSKN; Ne L; Nec PZOGHQA

³ nota CRNDZOGHA; uota K

⁴ -que ss C

⁵ si CRNDZOGHA; om. K

⁶ fuerunt CRSKN; fuerint PZOHQA

5

Non licere populo ministros altaris eligere cp. xiii

De eo quod non sit populis concedendum¹ electionem facere eorum qui altaris ministerio sunt applicandi.

C. Laodicea c 13; H 274b; M 288

---

¹ concedum Z

6

De disciplina clericorum cap. xx¹

Quoniam non oportet dyaconum sedere ante presbiterum, sed ex iussione presbiteri sedeat², similiter autem honorificetur et³ dyaconus a ministris inferioribus et ab⁴ omnibus clericis.

C. Laodicea c 20; H 274-5; M 288

---

¹ De - xx originally before c 7, then moved here G

² ss R²

³ ss Z

⁴ ab CRSWKN; om. PZOHQA

7

De ministerio subdiaconorum cp. xxi¹

Quoniam non oportet subdiaconos licentiam habere in secretarium siue sacrarium quod Greci dyaconicon² appellant ingredi et contingere uasa dominica³.

¹ corr. fr. xi A; De - xxi originally before c 6, then moved G

C. Laodicea c 21; H 275a; M 288; ID 3.105, 3.127A; +D 23 c 26

---

² -conicon CKNZOQA; -con P; -conon H

³ dominica CKNPJQHQA; Domini Z

8

Vt ministri orario¹ non utantur cp. xxii

Ministrum non oportet orariis uti, nec ostia derelinquere.

C. Laodicea c 22; H 275a; M 289; +D 23 c 27

---

¹ corr. fr. oratio O

9¹

Vt lectores aut psalmiste² orariis non utantur cp. ³ xxiii

Quoniam non oportet⁴ lectores [83rb] aut psalmistas orariis uti, et sic legere aut psallere⁵.

C. Laodicea c 23; H 275a; M 289; +D 23 c 28

---

¹ after c 10 N

² psalmiste CRXSW; ministri LKND

³ Vt - cp. CLRK(-riis non utantur in upper mg.)NW; om. ZOGHA

⁴ ut add. C, om. LRXSWKNPZOGHQA

⁵ orariis uti - psallere in mg. H; om. with aut etiam eos qui in proposito (erased, cf c 10) N

10

Quod non liceat clericos cuiuslibet ordinis uel etiam quoscumque continentie deditos tabernas intrare¹ cap. xxiiii²

Quoniam non oportet clericos seruientes a presbiteris usque ad dyaconos et deinceps ordinis ecclesiastici omnes usque ad ministros aut lectores³ aut exorcistas aut ostiarios, aut psalmistas⁴, aut etiam eos qui in proposito continentie sunt⁵ tabernas intrare.

C. Laodicea c 24; H 275a; M 289; +D 44 c 2

---

¹ Quod - intrare. CLSWKND; om. ZOGHA

² cp. xxiiii CLRSWKNZOGHQ; om. D; xxiii A

³ Quoniam non oportet - lectores in mg. H; aut psalmistas add. ZOGHA (for CRWKNP see below)

⁴ aut psalmistas CRWKNP; om. ZOGHA

⁵ cont. sunt CRWNDPZOGHA; sunt cont. K

11¹

Ne dyacones panem dent aut calicem benedicant cp. xxv²

Non oportet dyacones³ panem⁴ dare nec⁵ calicem benedicere.

C. Laodicea c 25; H 275a; M 289; +D 93 c 16

---

¹ Whole canon in mg. D

² Ne - benedicant cp. xxv CLRWKND; xxv ZGH²Q; xxiiii H?A; xiv O

³ -ones CRXKNDZO; -onos LSWPHQA

⁴ corr. fr. panes K

⁵ nec CLRXS²WPGZ²OHA; aut SKND; om. Z

12

Quod non oporteat exorcizare eos qui ab episcopis non sunt prouecti cap. xxvi¹

Non oportet exorcizare eos² qui necdum ab episcopis sunt prouecti neque in ecclesiis neque in domibus³.

¹ Quod - prouecti cap.xxvi CLRSWKN; om. A; xxvi ZOGHQ

² exorcizare eos CLRSWKNP; ergo exorcizare eos ZOHQA; eos ergo exorcizare G

³ in domibus CLRSWKNP; intra domos ZOGHQA

C. Laodicea c 26; H 275a; M 289; +D 69 c 2

13

Quod non oporteat quoslibet clericos ad agapen uocatos partes tollere cp. xxvii¹

Non oportet ministros altaris uel quoslibet clericos ad agapen uocatos partes tollere propter iniuriam que ex hac occasione ecclesiastico ordini² poterit deputari³.

C. Laodicea c 27; H 275a; M 289; ID 3.128; +D 42 c 3

¹ Quod - tollere cp. xxvii CLRSWKN; xxvii ZGHQ; xxvi O; xxv A

² ordini CRXSW²NPZOGHA; ordine W; om. K

³ pot. deput. CLKNPZOGQ; dep. pot. HA

14

Quod non oporteat in basylicis agapen facere et intus manducare cp. xxviii¹

Non oportet in basylicis seu in ecclesiis agapen facere et intus manducare uel accubitus sternere.

C. Laodicea c 28; H 275a; M 289; +D 42 c 4

¹ Quod - mand. (comedere S) cp. xxviii CLRSWKN; xxviii ZOGHQ; xxvi A

15

Quod¹ nulli² liceat Christiano cum mulieribus lauachra exercere cap. xxx³

Quoniam non⁴ oportet ministros altaris uel etiam clericos quoslibet aut continentes se et omnem omnino⁵ Christianum cum mulieribus lauacra habere communia. Hec est⁶ enim apud gentiles prima reprehensio⁷.

C. Laodicea c 30; H 275a; M 289; +D 81 c 28

¹ Quod CLRSWKND; om. ZOGHA

² non D

³ xxxi W

⁴ ss Z

⁵ corr. fr. ? H

⁶ est CLRXSWPZOHA; om. KND

⁷ prima reprehensio CLRSWPZOHA; om. KN; culpabile est D

16

Quod non oporteat hereticorum benedictiones accipere¹ cap. xxxii

Non oportet hereticorum benedictiones accipere², quoniam maledictiones sunt, magis quam benedictiones.

C. Laodicea c 32; H 275a; M 289; +C 1 q 1 c 66

¹ Quod - accipere CLRSWKN; om. ZOGHA

² corr. fr. -erer Z?

17

Quod non oportet clericos magos et incantatores esse cap. xxxvi¹

Quoniam non² oportet ministros altaris aut³ clericos magos et incantatores esse aut facere que dicuntur phylacteria, que sunt magna obligamenta animarum. Hos autem qui talibus rebus utuntur proici ab ecclesia iussimus⁴.

C. Laodicea c 36; H 275a-b; M 289

¹ Quod - esse cap. xxxvi (xxxvii W) CLRSWKN; xxxvi ZOGH; om. A

² om. A

³ aut C²RXSNDPZOGHA; uel LWK; om. C

⁴ corr. fr. iustissimus O

Ne episcopi ad synodum uocati ire contempnant cp.¹ xl

Non oportet² uocatos episcopos ad synodum contempnere sed abire debere et aut docere aut doceri que sunt ad ecclesie ceterorumque correctionem³ utilia. Quod si contempserint se ipsos uidentur⁴ accusasse, nisi forte ire non possint⁵.

C. Laodicea c 40; H 275b; M 290; +D 18 c 5

¹ Ne - contempnant. cp. CLRSWKN; om. ZOHA

² uocatos *add. and canc.* Z

³ correctionem CLRSWKNPZJOG; correptionem HQA

⁴ -erint (*corr. fr.* -erit D) se ipsos uidentur CRSKNDP; -erit se ipsum uidentur ZOGHA

⁵ possint CLRSWKNP; possit ZOGHA

19

Ne ministri¹ altaris uel etiam laicus sine formata alicubi proficiscatur² cp.³ xli

Non oportet ministrum altaris uel etiam laicum⁴ sine canonicis litteris, id est formata, alicubi proficisci.

C. Laodicea c 41; H 275b; M 290; cf De cons. D 5 c 37b

¹ -ister S

² -atur CLRW; -antur K(*in upper mg.*)ND

³ Ne (Non N) - prof. cp. CLRSWKN; om. ZOGHA

⁴ laicum CRWKPOGHQ; laicus NA

20

Ne clericus preter iussionem episcopi ad peregrinandum proficiscatur cap.¹ xlii

Non oportet ministrum altaris uel quemlibet clericum preter iussionem episcopi ad peregrinandum proficisci.

C. Laodicea c 42; H 275b; M 290; De cons. D 5 c 37a

¹ Ne - prof. cap. CLRSWKN; om. ZOGHA

21

Quod baptizandos¹ oporteat fidei symbolum discere cp.² xlvi

Baptizandos oportet fidei symbolum discere³, et quinta feria ultime septimane uel episcopo uel presbitero reddere.

C. Laodicea c 46; H 275b; M 290; cf. ID 1.204 as BD 4.9; De cons. D 4 c 58

¹ -andos CLRWKD; -atos N

² Quod - discere CLRSWKND; om. ZOGHA

³ discere CLRWK²NDPZOGH; dicere KQ; disceret A

22

Quod quinta feria ultime ebdomade Quadragesime non oporteat ieiunium dissolui¹ cp.l

Non oportet² in Quadragesime quinta feria ultime ebdomade ieiunium dissolui, et totam Quadragesimam inhonorari, sed per totos dies³ ieiunare et escis abstinentie conuenientibus, id est⁴ aridioribus, uti.

C. Laodicea c 50; H 275b; M 290; De cons. D 3 c 8

¹ Quod - dissolui CLRSWKND; om. ZOGHA

² -t ss C

³ totos dies CRWPSZOGHA; dies totos KND

⁴ id est ss Z

23

Quod non oporteat in Quadragesima martyrum natalicia¹ celebrari² cp. li

Non oportet in Quadragesima martyrum³ natalicia celebrari, sed eorum in sabbato et⁴ dominica⁵ memoriam fieri.

C. Laodicea c 51; H 275b; M 290

---

¹ mart. nat. CLRWKDP; nat. mart. N

² Quod - celebrari cp. CLRSKND; om. ZOGHA

³ martyrum CRWKDPZOA; aut nuptias uel quelibet N

⁴ ss H

⁵ dominica CLRSWP; dominica die KND; dominica (-am O) tantum ZOHA

24

Quod non oporteat in Quadragesima nuptias uel quelibet natalicia celebrari¹ cp. lii

Non oportet in Quadragesima [83vb] aut nuptias uel quelibet natalicia celebrari.

C. Laodicea c 52; H 275b; M 290; +C 33 q 4 c 8

---

¹ Quod - celebrari CLRSKN; om. ZOGHA

25

Quod euntes ad nuptias non oporteat ballare uel saltare¹ c. liii

Non oportet Christianos ad nuptias euntes uel ballare² uel saltare³, sed caste cenare, uel prandere conuenit⁴ Christianis.

C. Laodicea c 53; H 275b; M 290

---

¹ ball. uel (et L, aut S) saltare (psal- K) CLRSWKD; salt. uel ball. N; Quod – saltare om. ZOGHA

² ballare CLRSWKNPZ²JOHQ; ballare ZG

³ saltare CRSWPZOGH; psaltare KND; saltare A

⁴ conuenit CLRSWKNP; competit ZJOHA

26

Quod non oporteat clericos interesse spectaculis que fiunt in nuptiis¹ cp liiii

Non oportet ministros altaris uel quoslibet clericos spectaculis aliquibus que aut in nuptiis aut cenis exhibentur interesse, sed antequam themelici ingrediantur surgere eos de conuiuio et abire debere.

C. Laodicea c 54; H 275b; M 290; ID 11.78; De cons. D 5 c 36

---

¹ Quod - nuptiis CRSWND; Quod non oporteat ministros altaris clericos interesse spectaculis que fiunt in nuptiis L; om. KZOGHA

27

Quod non oporteat clericos uel laicos ex symbolis conuiuia celebrare¹ cp. lv

Non oportet ministros altaris uel quoslibet clericos aut etiam laicos Christianos ex symbolis que uulgo commissalia appellat², conuiuia celebrare.

C. Laodicea c 55; H 275b; M 290; +D 44 c 10

---

¹ Quod – celebrare (facere C) CRWK?N; om. ZOGHA

² -lat CLRWKDPZOHA; -lant N

28

Quod non oporteat presbiteros ante ingressum episcopi¹ ingredi et sedere in tribunalibus² cap. lvi

---

¹ -ing. ep.] ep. ing. S

² Quod - trib. CLRSWKN; Non licere presbiteris ante - trib. D; om. ZOGHA

Non oportet presbiteros ante ingressum³ episcopi ingredi et sedere in tribunalibus, sed cum episcopo ingredi, nisi forte aut egrotet episcopus, aut in peregrinationis commodo eum esse constiterit.

C. Laodicea c 56; H 276a; M 290-1; +D 95 c 8

³ in- ss A

29

Non debere in uicis et in uillis episcopos ordinari, et quod presbiteri nichil sine precepto et consilio episcopi¹ facere debeant² cap. lvii³

Non debere in uicis⁴ et in uillis episcopos ordinari, sed uisitatores, id est qui circumeant⁵ constitui. His autem qui ante hoc ordinati sunt nichil agere censemus sine conscientia episcopi ciuitatis. Similiter etiam presbiteri nichil sine precepto et consilio⁶ episcopi agant.

C. Laodicea c 57; H 276; M 291; +D 80 c 5

¹ episcopi CLSN; om. RXD; ? K

² Non - debeant CLRSWKND; om. ZOGHA

³ cap. lvii om. O

⁴ corr. fr. uiciis O

⁵ circueant corr. from circueerant A

⁶ prec. et (ss H) cons. CLRWKDPZOHQA; cons. et prec. N

A2. VIII ¹DE SYNODO CONSTANTINOPOLITANA

- ²i. Vt episcopi suam dyocesim gubernent³, nec ad alienas⁴ accedant
 ii. Non inuitati episcopi ultra diocesim propriam non⁵ accedant
 iii. De honore Constantinopolitani episcopi
 iiii. De Maximo cinico phylosopho⁶

¹ capitula add. S

² capitula om. ZOGHQA, in CLRXSWKNDP

³ corr. fr. -ant C

⁴ alienas CLRWKDP; alias N

⁵ ss ND

⁶ sopho ss R²

1

¹De synodo Constantinopolitana [84ra] que fuit sub² Theodosio maiore³ centum quinquaginta episcoporum contra heresim Macedonianam. Vt episcopi suam dyocesim gubernent nec ad alienas⁴ accedant cap. ii

Episcopi qui extra diocesim sunt ad ecclesias que⁵ extra terminos eorum sunt non accedant, neque confundant et permisceant ecclesias secundum regulas constitutas. Alexandriae quidem episcopi ea que sunt⁶ in Egypto tantum gubernent. Orientis autem episcopi⁷ solius Orientis⁸ curam gerant⁹ seruatibus honoribus primatus ecclesie

¹ Incipit add. ZOGHA, om. CLRSWKN

² dio add. and canc. L

³ corr. fr. imperatore C

⁴ alienas CLRSWKDZOH; alias NQA

⁵ ss O

⁶ ea que sunt in mg. X

⁷ ea que sunt - episcopi om. A

⁸ autem add. A

⁹ gerant CLSWPZOHQA; ger't R; gerunt X; ger' KND

Antiochene¹⁰, qui in regulis Nicene synodi continentur. Sed et Asiane diocesis episcopi ea que sunt in Asia et que ad Asianam tantummodo diocesim pertinent gubernent. Ponti autem episcopi Pontie tantummodo¹¹ diocesis habeant curam. Tracie uero ipsius tantummodo Tracie.

C. Constantinople c 2; H 276a-b; M 291; +C 9 q 2 c 8

¹⁰ ea que sunt in Egypto tantum gubernent *add.* A

¹¹ tantummodo CLRSWKNPQ; tantum ZJOHA

2

Non inuitati episcopi¹ ultra diocesim propriam non accedant cp. iii²

Non inuitati episcopi ultra diocesim accedere non debent³ super ordinandis aliquibus uel quibuscumque disponendis ecclesiasticis causis, seruata regula que suprascripta est de unaquaue diocesi⁴. Manifestum namque est quod per singulas quasque⁵ prouincias prouincialis⁶ synodus administrare et gubernare omnia debeat secundum ea que sunt in Nicea definita.

C. Constantinople c 3; H 276b; M 291-2; +C 9 q 2 c 9

¹ inu. ep. CLRWKDZOHA; ep. inu. N

² cp.iii CLRWKNZOGHQ; *om.* DA

³ debent CLRSWKNP; debere ZOHA; non *add. and canc.* Z

⁴ -esi CLRKNZJGH; -esim OQA

⁵ *corr. fr.* quisque H

⁶ *in mg.* L²

3

De honore Constantinopolitani¹ episcopi cp. v²

Constantinopolitane ciuitatis episcopum habere oportet primatis honorem post Romanum episcopum propter quod sit noua Roma.

C. Constantinople c 5; H 276b; M 292; D 22 c 3

¹ Constantinopolitani CLRKNZJOGH; Constantini metropolitani QA

² cp. v CLRWKNZJHQ; iiii OG; *om.* A

4

De Maximo cinico¹ phylosopho² cp. vi³

Propter totius indiscipline eius doctrinam que Constantinopoli⁴ orta est, statutum⁵ est neque Maximus fuisse aut esse iam⁶ putetur episcopus, neque⁷ hii qui ab eo sunt ordinati qualemcumque gradum clericatus obtine[84rb]ant, omnibus scilicet⁸ que⁹ circa eum uel ab eo gesta sunt in irritum reuocatis.

C. Constantinople c 6; H 276b; M 292; +D 19 c 10

¹ cinoco ND

² phylosopho CLRWNDZOGHA; episcopo K

³ cp. vi CLRSWKN; v O; *om.* DZGHQA

⁴ *corr. fr.* -olitanorum Z

⁵ *corr. fr.* statum O

⁶ non *add. ss* K

⁷ *ibi add. and canc.* O

⁸ scilicet CLRNDZOGHA; sane K

⁹ *ss* A

**A2. IX EX SYMBOLO EPHESINI CONCILII QVOD HABITVM EST
CONTRA NESTORIVM CC EPISCOPORVM CVI PRESEDIT CYRILLVS
ALEXANDRINVS EPISCOPVS SVB THEODOSIO¹ IVNIORE**

1

De Spiritu cum dicit² Dominus in euangelio, Ille me clarificabit, hoc rectissime sentientes unum Christum et filium, non uelut alterius egentem³ gloria⁴ confitemur ab Spiritu Sancto gloriam consecutum, quia Spiritus eius⁵ nec melior nec superior ipso est⁶. Sed quia humana opera faciens ad demonstrationem sue deitatis uirtute proprii Spiritus utebatur, ab ipsa glorificari dicitur, quod uirtus sua uel disciplina quelibet unumquemque clarificet⁷. Quamuis enim in sua sit substantia⁸ Spiritus eius et⁹ intelligatur in persona proprietas, iuxta id quod Spiritus¹⁰ est et non filius, at tamen alienus non est ab illo. Nam spiritus appellatus est ueritatis¹¹, et ueritas Christus est. Vnde et ab isto similiter sicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipse Spiritus etiam per sanctorum manus apostolorum miracula gloriosa perficiens, Dominum glorificauit Iesum Christum postquam ascendit in celum. Nam creditus est Christus natura Deus existens per suum spiritum¹² uirtutes efficiens. Ideoque dicebat, De meo accipiet¹³ et annuntiabit uobis.¹⁴

C. Ephesus; H 280a 12-36 (modified); M 299 a-b; De cons. D 5 c 39

¹ Theodo A; Theodoxio H

² *corr. fr.* dec- V

³ gentem VP

⁴ gloria CLRWKDVPZOHA; gloriam N

⁵ Sp. eius *after* melior K; eius *ss* D

⁶ ipso est P; est ipso V

⁷ clarificet CLRWKDVPZOA; glorificet N

⁸ sit sub.] sub. sit V

⁹ et CLRKNVPZOQA; *om.* H

¹⁰ eius *add.* KND, *om.* CLWPVZOHA

¹¹ ueritatis CKNPZJOGH; ueritas VQA

¹² suum spir. CLKNVPZJO²G; suum O; spir. suum (*corr. fr.* Spiritum Q) HQA

¹³ accipiet CKNVP?ZOGHQ; *om.* A

¹⁴ Nam creditus – uobis *in mg.* S

**A2. X ¹INCIPIVNT REGVLE CALCEDONENSIS² SYNODI³ DC⁴
EPISCOPORVM HABITE⁵ CONTRA OMNES⁶ HERESSES, MAXIME
ADVERSVS EVTICEN ET DYOSCORVM SVB MARTIANO⁷ IMPERATORE
TEMPORE PAPE LEONIS, CUIVS VICES HABVERVNT IN⁸ PREDICTA
SYNODO PASCHASIVS LAVTANE CIVITATIS⁹ EPISCOPVS, LVCENSIUS¹⁰
AVSCVLITANE CIVITATIS EPISCOPVS BONEFACIVS PRESBITER VRBIS
ROME¹¹**

¹ B *resumes*;

² Canced- G

³ De *add.* A

⁴ DC CRWKZOQA; De H

⁵ -ite CRWKDB; -ita ZOHA

⁶ omnes CRWKDZOHA; *om.* B

⁷ Martiano RX²WKDB?ZOGHQ²A; Martiniano CLQ; Martia X

⁸ *add.* H²

⁹ CI- *ss* A

¹⁰ Lucensius CRKDBZOA; Lucentius HQ

¹¹ INCIPIUNT – ROME *om.* NP

- ¹²i. De canonibus uniuscuiusque concilii conseruandis¹³
ii.¹⁴ Quod non oporteat episcopos aut quoslibet ex clero per pecunias ordinari [84va]
iii. Quod non oporteat episcopos, clericos et monachos predia secularia uel causas suscipere
iiii. De honore monachis competente, et ut nullus eorum temptet ecclesiastica aut secularia inquietare negocia nec alienum seruum preter conscientiam domini eius suscipere
v. Quod non liceat episcopum uel quemlibet ex clero de alia ad aliam transire ciuitatem¹⁵
vi. Quod non oporteat absolute quoslibet ordinari
vii. De clericis et monachis non manentibus in suo proposito
viii. De clericis qui sunt in ptochiis, monasteriis atque martyriis que sub potestate episcoporum uniuscuiusque ciuitatis existunt
viii. De his qui presunt monasteriis aut martyriis
x. Quod non oporteat clericos pretermisso episcopo ad secularia iudicia commeare
xi. Quod non liceat clericos in duabus ecclesiis ministrare
xii. Quod oporteat egenis epistolam tribui, honestiores autem commendaticiiis litteris approbari¹⁶
xiii. Quod non oporteat extraneos clericos sine commendaticiiis litteris ministrare
xiii. Quod non liceat clerico uxorem secte alterius accipere, nisi forte spondeat se ad ueram fidem uenire
xv. De dyaconissis mulieribus quod nisi quadragenarias non liceat ordinari
xvi.¹⁷ De monachis uel puellis Deo dicatis, quod non liceat eis nuptiis iungi
xvii. De ecclesiis in parrochiis per xxx annos ab episcopo habitis, uel de renouatis urbibus
xviii. De conspiratione clericorum quod Greci fratras dicunt
xviii. Quod oporteat per prouincias bis in anno concilia fieri
xx. Quod minime clericis in aliam ciuitatem transmigrare liceat, nisi eis qui pro persecutione proprias amiserint ciuitates
xxi. De episcoporum aut clericorum accusatoribus quales debeant suscipi in accusationem
xxii. Quod non liceat clericis post mortem sui episcopi res ad eum pertinentes diripere
xxiii. Quod non liceat monasteria que consecrata [84vb] sunt diuersoria secularia fieri
xxiii. Quod non oporteat post obitum episcopi ordinationem alterius episcopi differe
xxv. De echnomis, id est dispensatoribus, singulis ecclesiis habendis
xxvi. De his qui sibi rapiunt uxores

¹² capitulatio om. ZOGHQA, in CLRXSWKNDBP¹³ cons- CLRWKNDP; obs- B¹⁴ no. om. L, now one out¹⁵ trans. ciu. RXSKNDBP; ciu. trans. CLW¹⁶ approbari LRXSKND(corr. fr. -ori)BP; comprobati CW¹⁷ K om. whole title, renumbering c 17 et seqq.

1

¹De canonibus uniuscuiusque concilii conseruandis²

Regulas a³ sanctis patribus in unaquaque synodo usque nunc prolatas⁴ proprium robor⁵ obtinere statuimus.

C. Chalcedon c 1; H 285a; M 309; C 25 q 1 c 14 is var.

¹ Sequntur regule *add.* ZOGHA, *om.* CLWKNB

² *corr. fr.* cones - Z; *capl. i add.* ZO(*after* regule)GHQA, *om.* CLWKNB

³ *ss* C

⁴ -tas CLKNPZOHA; -ta B

⁵ -r *ss* A

2

Quod non oporteat episcopos aut quoslibet ex clero per pecunias ordinari¹

Si quis episcoporum accepta pecunia ordinationem fecerit, et sub precium deduxerit impretiabilem gratiam atque ordinauerit per pecunias episcopum siue corepiscopum² seu presbiterum seu dyaconum aut quemcumque alium qui connumeratur inter³ clericos, aut accepta pecunia ordinauerit echonomum, id est defensorem⁴, siue panamonarium, quicumque ergo hec meditauerit, si conuictus fuerit, ipse quidem subeat gradus sui periculum, et qui sic ordinatus fuerit, nullum habeat fructum ex huiusmodi mercimonio, et creatione probosa⁵, sed sit alienus et dignitatis et sollicitudinis eius quam per pecunias intrauit. Sed et⁶ ille qui tam turpibus et illicitis intercessor apparuit⁷ si quidem clericus fuerit de proprio decidat⁸ gradu, si uero laicus, siue monachus fuerit, anathema sit.

C. Chalcedon c 2; H 285a; M 309; ID 5.118; IP 3.118

¹ *ii add.* ZOGHQ; De concilio Calcedonensi *in mg.* A

² corep- CLW (siue cor. *ss*)RSNDBPZGH; coep- KQA; siue cor. *om.* O

³ inter CKNBZOGHQ; intra A

⁴ -orem CLWKDBZOHA; -orium N

⁵ probosa CLRXS WKNDPZJOGQA; probrosa C²L²R²D²H

⁶ et CRXSW²KNPOHA; *om.* SB

⁷ -uit LRXSKNBZOGHA; -uerit CWP

⁸ -t *ss* G

3

Quod non¹ oporteat episcopos², clericos et³ monachos⁴ predia secularia uel causas suscipere⁵

Peruenit⁶ in sanctam synodum quia de his qui in clero connumerantur quidam, propter turpis lucri gratiam maiorum possessionum conductiones et causas seculares suscipiant, et se ipsos quidem a ministeriis sanctis per desidiam separent⁷, ad domos autem secularium concurrant et substantiarum earum⁸ gubernationes auaritie causa suscipiant⁹. [85ra] Decreuit igitur¹⁰ sancta et magna synodus, neminem deinceps eorum, hoc est non episcopum, siue clericum, aut monachum conducere possessiones¹¹, aut misceri¹² secularibus procurationibus¹³, nisi forte qui legibus ad

¹ *ss* C

² aut *add.* N (*om.* CRKDBZOHA)

³ et CLRSWDBZOHA; uel N; ? K

⁴ et *add.* Q; uel *add.* Q²A

⁵ *iii add.* ZOGHA; *iiii add.* Q, *om.* CSKNB

⁶ Prev- P

⁷ -ent CSWKNB; -ant ZOGHQA

⁸ earum CRXSKND; eorum WBPZOHQA; *om.* L

⁹ -iant CSKNB; -iunt ZOGHQA. HQ *add here the rubric:* Non clericus sit conductor possessionum

¹⁰ igitur CKNBZOA; *om.* HQ

¹¹ possiones Z

¹² miseri A

minorum etatum tutelae siue curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui ipsius ciuitatis episcopus ecclesiasticarum rerum commiserit¹⁴ gubernacula, uel orphanorum aut uiduarum que indefense sunt aut earum personarum que maxime ecclesiastico indigent adminiculo, propter¹⁵ timorem¹⁶ Dei¹⁷.¹⁸ Si quis uero transgressus fuerit hec statuta¹⁹, correptioni ecclesiastice subiaceat.

C. Chalcedon c 3; H 285a-b; M 309; D 86 c 26, C 21 q 3 c 1

¹³ repeated H

¹⁴ -erit CKDBZOHA; -it N

¹⁵ propter CKNBZOGH; per A

¹⁶ corr. fr. amorem G

¹⁷ corr. fr. Domini O

¹⁸ Si quis - correptioni in lower mg. Z

¹⁹ hec statuta CRSKNBP; statuta ZJOGA; om. HQ

4

De honore monachis competente et ut nullus eorum temptet ecclesiastica aut secularia inquietare negocia, nec alienum seruorum preter conscientiam domini eius¹ suscipere²

Qui iure³ et pure⁴ solitariam eligunt uitam, digni sunt conuenienti honore. Quia tamen quidam monachi habitu utentes indifferenter per ciuitates necnon et monasteria se ipsos presumptione propria commendantes, placuit neminem aut edificare aut construere⁵ monasteria aut oratorii domum sine conscientia ipsius ciuitatis episcopi⁶. Eos uero qui per singulas ciuitates seu possessiones in monasteriis sunt subiectos⁷ esse episcopo debere⁸, et quieti operam dare, atque obseruare ieiunia et orationes in locis in quibus semel Deo se⁹ deuouerunt permanentes. Et neque communicare ecclesiasticas¹⁰ atque¹¹ seculares aliquas attractare¹² actiones, relinquentes propria monasteria, nisi forte iubeantur propter urgentes¹³ necessitates ab ipsius ciuitatis episcopo. Et neminem seruorum suscipi in monasterium ut sit cum eis monachus, nisi cum domini proprii conscientia. Pretereuntem uero hec decreuimus [85rb] extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. Conuenit ergo¹⁴ ciuitatis episcopo curam sollicitudinemque necessariam monasteriis exhibere.

C. Chalcedon c 4; H 285b; M 309-10; ID 7.1, cf. ID 16. 46 (pt); IP 3.174; C 16 q 1 c 12, of which Et neminem seruorum – blasphemetur is a later addn

¹ eius LRDBZOA; sui WN; ? CK

² iiii add. ZOGHA, om. CRKNB

³ Qui iure CRSKND; Qui uere LWBPIJOGHQ; Sui uere Z; [Q]ue A

⁴ after corr. O

⁵ construere CS(after monasteria)KNBPZ; constituere JOGHQA

⁶ corr. fr. -opis H

⁷ subiectos CSKBZOHA; subditos ND

⁸ episcopo debere CSKNBP; debere episcopo ZOGHQ; debere episcopos A

⁹ semel Deo se CKDBZOHA; semel Deo S; se Deo semel N

¹⁰ -icas CKNBZHQA; -ica O

¹¹ atque CKSNB; aut P; neque ZOGHQA

¹² attractare CLRXWKDBH; attractare SN; ac tractare ZOQA

¹³ -entes CKDBZOHA; -uentes N

¹⁴ ergo CLWKNZ; uero RXSBPZ²OGHQA

5

Quod non liceat episcopum uel quemlibet ex clero de alia ad aliam transire ciuitatem¹

Propter² eos episcopus siue clericos qui de ciuitate ad³ ciuitatem transeunt, placuit diffinitiones datas a sanctis patribus habere propriam⁴ firmitatem.

¹ v add. ZOGHQA, om. CRKNB

C. Chalcedon c 5; H 285b; M 310; +C 7 q 1 c 26

² Propter CKNPZ(-r-ss)OHA; Apud B

³ ad CWKDBZOHA; in N

⁴ ciuitatem *add. and canc.* O

6

Quod non oporteat absolute quoslibet ordinari¹

Neminem² absolute ordinari presbiterum³ uel⁴ dyaconum nec quemlibet in ecclesiastica ordinatione constitutum⁵ nisi manifeste in ecclesia ciuitatis siue possessionis⁶, aut in martyrio aut in monasterio hic qui ordinatur mereatur ordinationis publicate uocabulum. Eorum qui absolute ordinantur⁷ decreuit sancta synodus uacuum habere manus impositionem, et nullum tale factum ualere ad iniuriam ipsius qui eum ordinauit⁸.

C. Chalcedon c 6; H 285-6; M 310; D 70 c 1

¹ vi *add.* ZOGHA, *om.* CRKNB

² -inem CKNBZOQA; -ine H

³ *corr. fr.* episcopum Zmg.

⁴ uel CWKDBZOHA; nec N

⁵ constitutum CKNDBZJQA; constitum O; constitutam H

⁶ possessionis Z

⁷ *a short erasure here* O

⁸ -auit CRNDBZOGHA; -auerit K

7

De clericis et monachis non manentibus in suo proposito¹

Eos qui semel in clero taxati fuerint siue in monasteriis deputati, decreuimus neque ad militiam² neque ad honores seculares uenire. Eos autem qui hoc ausi fuerint facere, et non actum rei penitere maluerint ut ad hoc idem reuertantur quod ante obtentu Dei proposuerunt sibi anathematizari.

C. Chalcedon c 7; H 286a; M 310; C 20 q 3 c 3

¹ vii *add.* OGHQA, *om.* CRKNBZ

² mil- CKNBZOGHQ; mal- A

8

De clericis qui sunt in ptochiis, monasteriis atque martyriis¹ que sub potestate episcoporum uniuscuiusque ciuitatis existunt²

Clerici³ in ptochiis, monasteriis aut martyriis constituti, sub potestate sint⁴ eius qui in ea est ciuitate episcopus secundum traditionem sanctorum patrum, neque⁵ presumptionem⁶ recedant a suo episcopo. Eos uero qui ausi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocumque modo uel⁷ si noluerint subiacere proprio episcopo, siquidem fuerint [85va] clerici personarum ordinatione subiaceant⁸ condemnationibus canonum. Si uero laici uel monachi fuerint, communione priuentur.

C. Chalcedon c 8; H 286a; M 310; ID 6.358; +C 18 q 2 c 10b

¹ *corr. fr.* monasteriis X

² viii *add.* ZOGA, *om.* CRKNBHQ

³ *after corr.* Z

⁴ sint CLRSK²BPZOHA; *om.* W; sunt KND

⁵ neque CRXKND; neque per C²R²SW; nec per LBPZOHA; nec per suam (*corr. fr.* sui) Q

⁶ -ionem CLRSWBZOHA; -ione KND; temeritatem Q

⁷ uel CNDBZOGHA; *om.* K

⁸ *corr. fr.* -eat C?

9

¹De his que presunt monasteriis aut martyriis²

Clerici qui pauperum dispositioni uel monasteriorum uel martyriorum presunt, sub potestate singularum ciuitatum episcoporum secundum sanctorum canonum traditionem perdurent, nec³ per suam temeritatem episcopi sui moderationem declinent. Qui autem huiusmodi dispositionem quolibet modo subuertere ausi fuerint, et episcopo suo non obederint siquidem clerici fuerint⁴ canonice dampnationi subiaceant. Si autem monachi aut laici sint, a communione⁵ suspendantur.

C. Chalcedon (vers. prisca) c 8, numbered as c 9 in Eton College ms 97 fo. 264r [ex inf. Karl-Georg Schon]; ID 6.359; +C 18 q 2 c 10c

¹ Vnde supra add. ZOGHQA, om. CRSKNB. J reverses cc.9-10 and corrects by marginal letters

² after corr. Z; x add. O(mg.)GQ; ix add. ZHA(mg.), om. CRKNB

³ nec CLWBPZOHA; neque RXSKND

⁴ et episcopo - clerici fuerint CLRSWBPZOHA; om. KND

⁵ priuentur add. and canc. N

10

Quod non oporteat clericos¹ pretermisso episcopo ad secularia iudicia commeari²

Si clericus aduersus clericum habeat negocium, non relinquat suum episcopum, et ad secularia iudicia concurrat, sed prius negocium agitetur apud episcopum³ proprium. Vel certe si fuerit negocium ipsius episcopi, apud arbitros ex utraque parte electos audiatur⁴ negocium. Si quis uero contra hec fecerit, canonum⁵ subiaceat correptionibus. Et si clericus aduersus⁶ suum seu alium episcopum habeat causam apud audientiam synodi prouincie conquiratur. Si uero contra⁷ ipsius prouincie⁸ metropolitanum episcopum episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius dyocesis primatem, aut certe ad Constantinopolitane regie ciuitatis sedem ut eorum ibi⁹ proprium negocium acquiratur.

C. Chalcedon c 9; H 286a; M 310-11; ID 6.360; C 11 q 1 c 46

¹ -icos CKNBJOQA; -ico Z

² x add. Z; ix add. OQ; xi add. GH; om. CRWK?NDBA; A has here the text of c 11, placing this canon after it, with the same rubric repeated

³ episcopum CKNBZOGHQ; om. A

⁴ corr. fr. -itur X

⁵ -onum CKNBZOGHQ; -ones A

⁶ aduersus (-s ss C) CRXSWKNPQ; aduersum BPZJOGHA

⁷ et add. K

⁸ conquiratur. Si uero - prouincie C²LR²SKNBZOHA; om. CRX

⁹ ibi CWKDBZOA; ut N

11

Quod non liceat¹ clericos in duabus ecclesiis ministrare²

Non licere clericum in ecclesiis duarum ciuitatum ordinari³, sed in ea in qua ab inicio ordinatus est⁴, et cuius expeditio erat ante⁵ perfugium. Et si propter uaneglorie desiderium contigerit, ut post ad ecclesiam maiorem confugerit [85vb] eum indubitanter reuocari debere ad eam in qua ab exordio ordinatus est et⁶ ibi tantummodo ministrare. Si uero quis iam translatus est ab alia in aliam ecclesiam, nil habeat commune cum priore ecclesia siue sub ecclesia constitutis martyribus siue in

¹ liceat CKNBZOHQA; om. G

² xi add. ZJGHQ, om. CKNBOA. Quod non - min. in mg. as c 10 A

³ -ari CRKNZPOHA; -are B

⁴ ss Z

⁵ ante CRKNPZOHA; aut B

⁶ corr. fr. ut K

ptochiis uel ex synodicis⁷ aut eorum negociis. Eos uero qui ausi fuerint post ordinationem huius magne et uniuersalis synodi agere que prohibita sunt, statuit sancta synodus cadere de proprio gradu.

C. Chalcedon c 10; H 286a-b; M 311; C 21 q 2 c 3 from Si quis iam translatus

⁷ *corr. fr.* -ocis Z

12

Quod¹ oporteat egenis epistolam tribui, honestiores autem commendaticii² litteris approbari³

Omnes pauperes et indigentes ecclesiasticis auxiliis cum proficiscuntur sub probatione epistole, siue⁴ pacificis que dicuntur ecclesiastice tantummodo commendari statuimus, et non commendaticiiis epistolis⁵. Quia commendaticias quas dicimus epistolas eos tantum accipere conuenit, qui in opere non⁶ sunt clariores ut eis tantummodo prebeantur.

C. Chalcedon c 11; H 286b; M 311

¹ *lacuna follows* Z

² *corr. fr.* -icis G

³ -ari CLWK?N; -are RSB; -are xii ZOGHQA

⁴ siue CKNPZOHA; sue B

⁵ *corr. fr.* episcopis K

⁶ non CSND²BZOGHA; *om.* KD

13

Quod non oporteat extraneos clericos sine commendaticii¹ litteris ministrare²

Extraneum clericum et lectorem extra suam ciuitatem sine³ commendaticiiis litteris⁴ proprii episcopi nusquam penitus liceat ministrare.

C. Chalcedon c 13; H 286b; M 311; +D 71 c 7 var.

¹ -at- ss O

² xiii *add.* ZOGHQA, *om.* CKNB

³ ss O

⁴ ss Z

14

Quod non liceat clerico uxorem secte alterius¹ accipere nisi forte spondeat se ad ueram fidem uenire²

Quia in³ quibusdam prouinciis conceditur psalmistis et lectoribus uxores accipere, statuit sancta synodus prorsus non licere cuiquam⁴ ex his alterius secte accipere uxorem⁵. Si quis uero preuenit et habet iam de tali conubio filios⁶, si forte⁷ preuenerit⁸ eos iam apud hereticos baptizari, debet eos offerre sancte ecclesie catholice ut ibi communicent⁹. Qui uero adhuc baptizati non sunt, omnimodo non posse eos in¹⁰ ecclesia heretica baptizari, nec matrimonio iungi¹¹ heretico, Iudeo uel pagano [86ra]

¹ secte alt. CRKBZOA; alt. secte ND

² xiiii *add.* ZOHQ

³ in CLRWNDZOGHA; *om.* K

⁴ non lic. cuiq. CRKNPZOHA; cuiq. non lic. B

⁵ acc. ux. CKDBZOHA; ux. acc. N

⁶ et *add.* KND, *om.* CRWBZOHA

⁷ s *add. and canc.* Z

⁸ preu- CWNDBZOGHA; prou- K

⁹ c'ommunicent Z

¹⁰ *add.* Z mg.

¹¹ iungi CWKDBZOHA; coniungi N

nisi forte sponderit se uenire¹² ad orthodoxam fidem dum coniungitur¹³ persone orthodoxe. Si quis uero hanc diffinitionem¹⁴ sancte synodi preterierit regularum condempnationibus subiaceat.

C. Chalcedon c 14; H 286b; M 311-2; IP 3.110 var. to uxorem only; D 32 c 15 as IP

¹² se uenire CLRSBZOGHA; om. KND

¹³ coniungitur CKNBZOQA; coniungi H

¹⁴ -ti- ss B

15

De dyaconissis mulieribus, quod¹ nisi quadragenarias non liceat ordinari²

Dyaconissam non debere ante quadraginta annos ordinari et hoc cum diligenti probatione. Si uero susceperit ordinationem, et quantocumque tempore obseruauerit ministerium, et postea se³ nuptiis tradiderit, iniuriam faciens gratie Dei, hec anathema sit cum eo qui in illius nuptiis conuenerit.

C. Chalcedon c 15; H 286b; M 312; C 27 q 1 c 23

¹ corr. fr. quondam Z

² xv add. ZOGHQA, om. CKNB

³ se CKNBJOHA; si Z

16

De monachis uel puellis Deo dicatis quod non liceat eis nuptiis iungi¹

Si qua uirgo se dedicauerit Deo, similiter monachus², non licere eis³ nuptiis iungi⁴. Si uero inuenti fuerint hoc facientes, maneat excommunicati. Statuimus uero⁵ posse in eis facere humanitatem si ita probauerit loci episcopus.

C. Chalcedon c 16; H 286b; M 312; C 27 q 1 c 22

¹ xvi add. ZOGHA, om. CKNB

² -us CKNPZ²OHA; -is BZ

³ corr. fr. eos K

⁴ nuptiis iungi CSKNBP; iungi nuptiis ZOGHA

⁵ uero CLRXSWBZOGHA; autem KND

17

De ecclesiis in parrochiis per xxx annos ab¹ episcopo habitis uel de² renouatis urbibus³

Per singulas ecclesias rusticanas parrochias siue possessiones manere immobiles apud eos qui eas retinent⁴ episcopos, et maxime qui eas sine uolentia iam per xxx annos tenentes gubernauerunt. Si uero infra⁵ triginta annos facta fuerit aut fiat de his altercatio, licere eis qui se dixerint lesos propter eas mouere apud synodum prouincie certamen. Si quis uero putauerit se a proprio metropolitano grauari, apud primatem dioceseos aut apud Constantinopolitane ciuitatis sedem agat iudicium sicut dictum est. Si uero quelibet ciuitas per auctoritatem imperialem renouata est, aut si renouetur in posterum⁶ ciuibus et publicis ordinationibus etiam ecclesiarum⁷ parrochitarum [86rb] sequatur ordinatio.

C. Chalcedon c 17; H 286-7; M 312; ID 3.106 as here; C 16 q 3 c 1 to certamen

¹ ab CNDBZOGHA; et K

² ss CR

³ xvii add. ZOGHQA, om. CKNB

⁴ eos add. and canc. Z

⁵ infra CLRSWKNP; iuxta B; intra ZOGHA

⁶ in posterum CKDBZOHA; etiam postmodo N

⁷ et. ecc. CKNBZHQA; ecc. et. O

18

De conspiratione clericorum, quod Greci fratras¹ dicunt²

Coniurationum et conspirationum crimen quod apud Grecos dicitur³ fratrea⁴, publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi. Hoc multo magis in sancta Dei ecclesia ne fiat conuenit abdicari. Si qui⁵ uero clerici seu monachi inuenti fuerint coniurantes aut fratras⁶ uel factiones⁷ componentes aliquas suis episcopis aut aliis clericis omnimodo cadant de proprio gradu.

C. Chalcedon c 18; H 287a; M 312; +C 11 q 1 c 21

¹ Greci fratras CRSKBZOGHQ; fratres Greci N; Greci fratrea DA

² xviii add. ZOGHQA, om. CKNB

³ apud Grecos dicitur] corr. fr. Grecos uocatur X²

⁴ -r- ss C

⁵ qui CKNPZOHQA²; om. BA

⁶ -ias CKNBPZJ; -eas OGHQA

⁷ factiones C²LRXSWKNDPZOHQA; actiones CB

19

Quod oporteat per prouincias bis in anno¹ concilia fieri²

Peruenit ad nostras aures³ quod in prouinciis constituta⁴ episcoporum concilia minime celebrentur, ex hoc probatur quod multe que correptione⁵ opus habeant ecclesiastice res negligantur. Statuit ergo hec sancta⁶ synodus secundum patrum regulas bis in anno in unum conuenire per singulas prouincias episcopos, ubi singula que emergerint corrigantur. Qui uero noluerint conuenire episcopi constituti in suis ciuitatibus et hoc maxime cum sui⁷ corporis sanitate consistentes etiam hominibus aliis urgentibus et inexcusabilibus negociis liberi sunt, licere eos fraterne caritatis admonitionibus corripi.

C. Chalcedon c 19; H 287a; M 312; ID 4.243; +D 18 c 6

¹ bis in anno per prouincias G

² xviii add. BZOGHQA (om. CKN)

³ nostras aures CNBZOGHA; aures nostras KD

⁴ const- CKNPZOHA; inst- B

⁵ corrept- CKNBZOA; corrupt- HQ

⁶ ergo hec sancta CRSWND; igitur hoc sancta L; hec ergo sancta K; igitur sancta hec B; igitur hec sancta ZOGHQA

⁷ corr. fr. suis Z

20

Quod minime clericis in aliam¹ ciuitatem transmigrare liceat, nisi eis qui pro persecutione proprias amiserint² ciuitates³

Clericos in singulis ecclesiis constitutos sicut iam difiniuimus, non licere in alterius ciuitatis ecclesiis ordinari⁴, sed acquiescere in ea in qua ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis qui proprias ciuitates perdiderunt, et ex necessitate ad alias ecclesias migrauerunt. Si uero quicumque episcopus post diffinitionem istam ad alium episcopum pertinentem clericum susceperit, placuit sancte synodo et hunc qui suscepit⁵ et eum qui susceptus est tamdiu excommunicatos⁶ manere, quamdiu ipse clericus ad propriam reuertatur ecclesiam. [86va]

C. Chalcedon c 20; H 287a; M 312; ID 6.361; D 71 c 4

¹ aliam CKNBZJOHQA; alienam G

² -erint CLRXBZOHQA; -erunt WND; ? K

³ xx add. ZJOHQA, om. CKNBG

⁴ ordinari CRKDBZOHQA; om. N

⁵ suscepit CLKNBZOA; susceperit HQ; et eum qui susc. repeated and struck out C

⁶ excommunicatos CSBZO²GHQA; excommunicatus RX; excommunicatum LWKD; excommunicata O

21

De episcoporum aut¹ clericorum accusatoribus quales debeant suscipi in accusationem²

Clericos siue³ laicos qui accusauerint episcopum aut clericos⁴ temere atque indifferenter non debere suscipi in accusationem nisi prius eorum opinio fuerit perscrutata⁵.

C. Chalcedon c 21; H 287a; M 313

¹ aut CKNBZOGHQ; uel A

² xxi *add.* ZOGHQA, *om.* CKNB

³ siue CKBPZOHA; uel NB

⁴ -icos CKNPZOHA; -icum B

⁵ -s- ss C; -r- ss Z

22

Quod non liceat clericis post mortem sui episcopi res ad eum pertinentes diripere¹

Non licere clericis post mortem sui episcopi rapere² pertinentes ad eum res³ sicuti iam precedentibus regulis statutum habetur. Si uero hec fecerint periclitari se nouerint a proprio gradu.

C. Chalcedon c 22; H 287a; M 313; C 12 q 2 c 43

¹ xxii *add.* BZOGHQA, *om.* CKN

² res *add.* CLW; *om.* RXSKNDBPZOGHA

³ res R²SKNDBPZOGHA; *om.* CLRXW

23

Quod non liceat monasteria que consecrata sunt diuersoria secularia fieri cap. xxiiii¹

Que semel consecrata fuerint² monasteria³ cum iudicio sui⁴ episcopi maneant perpetuo et pertinentes ad ea res conseruari ipsis⁵ monasteriis decreuimus, nec ulterius posse ea fieri secularia habitacula. Qui uero permiserint hec fieri subiaceant his condemnationibus que per canones constitute sunt.

C. Chalcedon c 24; H 287b; M 313

¹ xxiiii CRXWGA?; xviii L; xxix KND; xxiii B?ZOHQ?

² -erint CSKNBP; -erant ZOGHQA

³ mon. fuer. *marked for reversal* G

⁴ sui CKNBJOHQA; *om.* Z

⁵ ipsis CKNBZJHQA; ipsi O

24

Quod non oporteat¹ post obitum episcopi ordinationem alterius episcopi differre cap. xxv²

Quoniam quidam³ metropolitanorum sicut ad nos perlatum est negligunt creditum⁴ sibi gregem, et differunt ordinationes facere⁵ episcoporum, placuit sancte synodo intra tres menses fieri ordinationes episcoporum, nisi forte inexcusabilis necessitas coegerit ordinationis tempus amplius propagari. Si autem quis episcoporum hec non obseruauerit ipsum debere ecclesiastice condemnationi subiacere. Redditus uero eiusdem uiduate ecclesie integros reseruari apud echnomum eiusdem ecclesie placuit.

C. Chalcedon c 25; H 287b; M 313; +D 75 c 2

¹ -eat CRWKDBZOA; -et N

² xxv CLRSWKND; xxiiii BZOHQ

³ *corr. fr.* quidem A

⁴ creditum CKNBZHQA; *om.* O

⁵ *in mg.* H

25

De echonomis¹ id est dispensatoribus, singulis ecclesiis² habendis³ cp. xxvi⁴

Quoniam⁵ in quibusdam⁶ ecclesiis⁷ sicut ad nos peruenit, sine echonomo episcopi res [86vb] ecclesiasticas tractant, placuit omnes ecclesias episcopos habentes⁸ habere et echonomos de proprio clero qui gubernent ecclesie res cum arbitrio sui episcopi, ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum, et ex hoc deueniat dispergi⁹ eiusdem ecclesie res et sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si uero quis hec non obseruauerit¹⁰ diuinis subiaceat¹¹ regulis.

C. Chalcedon c 26; H 287b; M 313; D 89 c 4

¹ -omis CRKDBZOHQA; -omiis N

² ecclesiis CRSKNDB; ecclesie ZOHQA

³ *corr. fr.* -tes X²; h- ss Z

⁴ xxvi LRSWKNOA; xxv BZHQ; ? C

⁵ Quoniam CLRSWKND; Quia BPZOGHQA

⁶ quibusdam C²LSKNDBPZOHQA; quibus CRW

⁷ ecclesiis CKNBZHQA; *om.* O

⁸ ep. hab. CKNBZOG; hab. ep. HQA

⁹ *after corr.* Z

¹⁰ -ue-ss C

¹¹ sub- ss K

26

De his qui sibi rapiunt uxores cp. xxvii¹

Eos² qui sibi rapiunt uxores, uel eos qui eis auxilium prestiterint, statuit sancta synodus si quidem clerici fuerint, cadere de proprio gradu³, si uero laici fuerint anathema esse.

C. Chalcedon c 27; H 287b; M 313; ID 8.322

¹ xxvii CSWKNOA; *om.* B; xxvi ZHQ

² Nos D

³ cadere de proprio gradu CSWDZOHQA; cadere proprio gradu LRXKNP; proprio gradu cadere B

A2. XA

1¹

Ex libro diurno. Professio Romani pontificis²

Sancta octo uniuersalia concilia, primum Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, Calcedonense quintum et sextum item Constantinopolitanum³ et septimum item Nicenum, octauum quoque Constantinopolitanum usque ad unum apicem immutilata seruare et pari honore et ueneratione digna habere et que preiudicauerunt et statuerunt omnibus modis sequi et predicare⁴, queque condempnauerunt ore et corde condempnare profiteor.

Lib. Diurn. 129-30 no. V 73; CB Varia II 129; ID 4.132; IP 2.103; D 16 c 8

¹ *There are no cap. nos in this section in KB, and LXRS have no continuous sequence either. N numbers as here; C is obscure, but numbers this and c 6 as c. 1, with no other legible numbers; W numbers this as 2.10.27, and then numbers continuously from c 2 as cc 1-7*

² De octo synod' *add. in mg.* A, in text S; xxvii *add.* HQ

³ -anum CSWKBNP; -ana ZOGHA

⁴ *et add. and canc.* Z

Beda, De temporibus cp. dcxxxviii¹

Sexta synodus uniuersalis Constantinopoli celebrata est, et Greco sermone conscripta, temporibus² pape Agatonis³ exequente et⁴ residente⁵ piissimo principe Constantino intra palatium suum simulque legatis apostolice sedis et episcopis cl residentibus. Prima uniuersalis synodus in Nycea⁶ congregata est contra Arrium cccxviii patrum temporibus Iulii pape sub Constantino⁷ principe, [87ra] secunda⁸ in Constantinopoli cl patrum contra Macedonium⁹ et Eudoxium temporibus Damasi pape et Gratiani principis quando Nectarius¹⁰ eiusdem urbis episcopus est ordinatus. Quarta in Calcedone dcxxx¹¹ patrum sub Leone papa temporibus Martiani¹² principis contra Euthicen nefandissimorum presulem monachorum. Quinta in Constantinopoli temporibus Iulii¹³ pape sub Iustiniano principe contra Theodorum et omnes hereticos. *Bede, De temporum ratione c 66 s.a. 4639 (ed. C.W. Jones CCL 123B, 528); ID 4.125a has more; IP 2.113 (first 4 lines only); D 16 c 9*

¹ dec- O² quoque *add.* CW, *om.* LRXSKNBPZOGHA³ pape Ag. (et *add.* B) LRXSKNBPZOGHA; Ag. pape CW; pape Ag. pape L²⁴ et CSWRKN; ac BPZOHQA⁵ principio *add.* O⁶ Nycea CLRSWBPZJOGQ²; Nicena KNDHA; Nicenum Q⁷ *erasure follows in* O⁸ secunda CRWNDBZOGHA; *om.* K⁹ -nium CRKNPZOHA; -num B¹⁰ *erasure follows in* O¹¹ dcxxx CKNBZOGHQ; de xxx A¹² Martiani L²RXSWKNBPZOGHQA; Martiniani C; Mariunani L¹³ Iulii CLRSKNBP; Vigili ZJOGHQA

3

Gregorius Iohanni Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Antiocheno Iohanni Ierosolimitano¹ Anastasio² ex patriarche a patriciis³. De quattuor conciliis⁴

Sicut sancti Euangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere et uenerari me fateor, Nycenum scilicet in quo peruersum Arrii⁵ dogma destruitur. Constantinopolitanum quoque in quo Eunomii et Macedonii error conuincitur. Ephesinum etiam⁶ primum in quo Nestorii impietas iudicatur. Calcedonense uero in quo Euthicis Dyoscorique⁷ prauitas reprobatur tota deuotione complector integerrima approbatione custodio, quia in his uelut in quadrato lapide sancte fidei structura⁸ consurgit, et cuiuslibet⁹ uite atque actionis consistit¹⁰ quisquis soliditatem eorum non tenet etiam si lapis esse cernitur, tamen extra edificium iacet. Quintum quoque concilium ueneror, in quo epistola que ibi dicitur erroris plena reprobatur. Theodorus personam mediatoris Dei et hominum in duabus substantiis¹¹ separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur, scripta quoque Theoderici¹² per que beati Cyrilli fides reprehenditur ausu dementie prolata refutantur. Cunctas uero quas prefata ueneranda¹³ concilia personas respuunt respuo, quas uenerantur amplector, quia dum

¹ Rero- G² Anastasio *repeated* K³ a patriciis CRXW; a patribus SKND²B; a paribus C²LZOGHA; patribus D⁴ De Quat. - conc. CRSWKNDB; *om.* ZOGHA⁵ Arrii CNDBZOGHA; Arriani K⁶ etiam CKNBZOGH; et A⁷ -s- ss B⁸ structura CLSWBPZOGHA; fructus R?XKND; fructura R²⁹ cuiuslibet CKNBZOGH; cuius libri A¹⁰ -istit CSKNBPZ; -istat OGHQA¹¹ substantiis CSKNBP; subsistentiis ZOGHA¹² -erici CKNBH; -orici ZJOA¹³ ueneranda CRXSWBPZOGHA; *om.* KND

uniuersali sunt consensu [87rb] constituta se et non illa destruit quisquis presumit aut soluere quos religant aut ligare quos soluunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit. *Greg. 1; JE 1092; Reg. 1.24; AL 6.50; ID 4.117; D 15 c 2 lacks last sentence*

4

Actio quarta¹ septime synodi²

Petrus episcopus Nichomedie dixit, Habeo librum continentem canones sancte synodi sexte. Patriarcha dixit, Quidam per ignorantiam scandalizantur pro³ canonibus istis dicentes, Nunquid sexta synodus⁴ canones fecit? Sciant ergo quoniam sancta synodus sexta sub Constantino⁵ congregata est contra eos qui dicebant unam operationem et uoluntatem in Christo. In qua sancti patres illos ut hereticos anathematizauerunt et orthodoxam fidem explanauerunt, et soluta est synodus Constantini decimo quarto anno. Post quatuor uero aut quinque annos idem sancti patres congregati sunt sub Iustiniano filio Constantini⁶, et predictos canones promulgauerunt. Et nullus de eis dubitet. Qui enim sub Constantino in synodo fuerunt, idem ipsi⁷ sub Iustiniano istis canonibus subscripserunt. Oportebat enim ut synodus uniuersalis canones ecclesiasticos promulgaret.

PL 129 (vers. Anast.) 292; ID 4.121a; D 16 c 6a

¹ et *add.* A

² De octo synodis *in mg.* A

³ pro CKNBZHQA; per O

⁴ canones *add. and canc.* Z

⁵ Constantino CKNBZOGH; Constino Q; Constantinopoli A

⁶ Constant' ZOQ

⁷ idem ipsi *repeated and canc.* O

5

Actio sexta tomo¹ primo² contra falsam septimam synodum

Septima synodus quomodo dicitur que non concordat³ precedentibus sex⁴ uniuersalibus⁵ synodis? Omne⁶ quod septimum ponitur consequens debet habere cum rebus prenumeratis. Si uero in nullo prenumeratis rebus participat nec eis connumerari potest. ITEM. Sancta sexta synodus et uniuersalis post promulgatam ab ea diffinitionem contra Monoscelitas Constantino imperatore qui congregauerat eam non multo post defuncto, et Iustiniano filio eius regnante pro eo, eadem sancta synodus diuinitus inspirata iterum Constantinopolim quarto aut quinto anno congregata est, et canones numero c. duos ad correptionem ecclesie promulgauit. [87va]

Cf. PL 129 (Vers. Anast.) 377-8; ID 4.121b incl. rubr.; D 16 c 6b from Item. Sancta only

¹ *corr. fr.* domo O

² .i. CLRSWNDZOHA; id est KB

³ con- *om.* K; *ss* D

⁴ prec. sex CLRSWBZOGHA; sex prec. KND

⁵ -li- *ss* H

⁶ ergo *add. and canc.* Z

6

Adrianus papa Tharasio patriarche. Actio secunda septime¹ synodi

Sanctam sextam synodum² recipio cum omnibus canonibus suis in quibus dicitur in quibus scripturis sanctarum imaginum agnus precursoris digito ostensus depingitur³ qui in figuram transiit gratie uerum nobis per legem Moysi premonstrans agnum

¹ septime CRSKNBZJOQA; vi HQ²

² Sextam – syn.] Sextam secundam secundam X

³ -ingitur CRKNBZ?OQA; -ingi H

Iesum Christum dominum nostrum. Antiquis ergo⁴ figuris et umbris ad ueritatis prefigurationem ecclesie sancte traditis ualedicentes gratiam et ueritatem preferimus, et sicut⁵ plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum dominum nostrum Iesum Christum sed⁶ humanam imaginem⁷ amodo et in imaginibus pro ueteri agno⁸ depingi iubemus.

JE 2448 (mod.); cf. PL 129.237; ID 4.122 var.; D 16 c 5 to canonibus suis only, De cons. D 3 c 29

⁴ ergo CLRSWKN; igitur BPZOGHA

⁵ sicut CLRWBZOGHA; sic KND

⁶ sed CLRWBZOGHA; secundum KND

⁷ mag- O; -ine Z

⁸ agno CKNBZOGH; anno A

7

Epistola sexte¹ synodi ad papam Agatonem

Nos quidem tibi² qui in prima sede uniuersalis ecclesie sedes et stas super firmam fidei petram que a nobis in synodo³ gesta sunt presentauimus. ITEM. Nichil ad gratiam uel ad odium fecimus, sicut ab his quos ad uos mittimus cognoscere potestis⁴, et ab his etiam qui locum uestrum in synodo haberunt, id est Theodoro et Georgio presbiteris, et Iohanne dyacono et Constantino subdyacono, filiis uestris et fratribus nostris, et ab his etiam⁵ qui a sancta synodo nostra⁶ missi sunt episcopis.

¹ sexte LKNSWDBZJO²GHQA; septimi C?; septime R; quinti O

² quidem tibi CKNBZJOHQA; tibi quidem G

³ *corr. fr.* ginodo N

⁴ ab his quos ad – potestis *in mg* L²

⁵ etiam LWKNBPZOGHA; *om.* CRXS

⁶ *ss* C

8

Canones sexte synodi.¹ Epistola² synodi ad Iustinianum filium Constantini

Quoniam sancte et uniuersalis³ synodi quinta sub Iustiniano augusto sexta sub Constantino patre tuo⁴ augusto de misterio⁵ fidei plenissime disputantes canones non fecerunt sicut cetera quatuor uniuersales synodi. propterea nos conuenientes in hanc imperialem urbem sacros canones conscripsimus. ITEM⁶. Placuit huic sancte synodo ut amodo confirmata et rata sint canonum⁷ apostolorum octoginta quinque capitula⁸. ITEM⁹. Confirmamus et ceteros sanctorum¹⁰ canones et synodos, id est Nycenam, [87vb] Anchiritanam¹¹, Neocesariensem, Gangrensem, Antiochenam¹², Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Calcedonensem, Sardicensem et Carthaginensem et opuscula Theophili, Alexandrini episcopi et Dyonisii Alexandrini¹³ episcopi et martyris, et Gregorii Thiunastragi¹⁴ Neocesariensis¹⁵ episcopi, Athanasii Alexandrini episcopi, Basylii Cesarie Capadocie episcopi,

¹ Can. sexti syn. *in mg.* OA; *after* Constantini ZGH; *om.* Q

² -las S

³ -alis CRXSKBP; -ales WNZOGHQA; -al' LD

⁴ patre tuo CRKNPZOHA; tuo (*ss*) patre B

⁵ de misterio C²LRSWNBZOGHA; de ministerio C?KD; sexta de ministerio X

⁶ Item CRXSWKNDP; Item ii B; capl. ii ZOGHQA

⁷ -onum CKNBZOGHQ; -ones A

⁸ capitula CKDBZOHA; *om.* N

⁹ v. cap. *add.* G; Item *in mg.* Q

¹⁰ patrum *add.* ZOGHA, *om.* CKNBP

¹¹ Anchiritanam CKNBP; Anciranam ZJOQ; Anciranum GA

¹² Neoces. episcopi, Athan. - Antiochenam *in outer mg.* B

¹³ *after corr.* O

¹⁴ Thiun- CKNBP; Thum- ZOHA

¹⁵ -ensis CKNBPOHA; -ensi Z

Gregorii Niseni episcopi¹⁶, Gregorii theologi, Amphylogii Hiconensis¹⁷ episcopi, Tymothei Alexandrini episcopi, Cyrilli Alexandrini episcopi¹⁸, Germani Constantinopolitani episcopi, Cypriani Carthaginensis¹⁹ episcopi et synodum suam. *ID 4.123 to scripsimus, ID 4.106 (Placuit - capitula), ID 4.134 var. from Confirmamus; IP 2.125a as ID 4.106, IP 2.117a from confirmamus; D 16 c 7 (sl. var. of this, not ID)*

¹⁶ Greg. Nis. ep. *repeated and canc.* B

¹⁷ -ensis CLRWKNPZ; ? B; -iensis Z²OH?QA?

¹⁸ Cyrilli (Scrill- A) Alex. ep. CKNPZOHA; *om.* B

¹⁹ -ensis CKNPZJQ; -iensis OHA

A2. XI [DE SEXTA SYNODO]¹

- ²i. Vt episcopus uel presbiter siue cuiuscumque ordinis clericus, si cum monacha fuerit fornicatus, deponatur, laicus uero excommunicetur
- ii. De his qui ad clerum accedunt ut si nubere uelint, ante ordinationem subdiaconatus hoc faciant
- iii. Ne dyaconus ante presbiterum sedeat
- iiii. Non licere clericum³ tabernam aut ergasterium habere
- v. De Iudeis a clericis uel laicis uitandis
- vi. Ne subdiaconus ordinetur minor xx annorum
- vii. Nullum clericum absque dimissoriis litteris episcopi sui in altera ecclesia constitui debere
- viii. Non licere episcopo in ciuitate que ad eum non pertinet predicare
- ⁴viii. De depositis
- x. De eo qui sacram dispensat communionem ut deponatur si aliquod precium a percipiente exegerit
- xi. De presbiteris non legalibus nuptiis detentis
- xii. Non licere clerico uestimentum indecens⁵ habere
- xiii. Oblationem solam et uuas seorsum benedictas populo debere⁶ distribui
- xiiii. De⁷ clericis in oratoriis que intra domos sunt ministrantibus
- xv. De misse celebratione
- xvi. Non licere metropolitano episcopo res alicuius ecclesie auferre eiusdem⁸ defuncto episcopo
- xvii. De priuilegiis Constantinopolitane sedis et Alexandrine atque Antiochene

¹ De - Syn. B; Incipiunt capitula S; *om.* CLRWKND

² capitulatio *om.* ZOGHQA, in CLRXSWKNDBP

³ -cum CLRKND; -co XSWBP

⁴ De depositis *om.* K, *renumbering from now on*

⁵ uest. indec. CLRWKDB; indec. uest. N

⁶ debere CLRWKNDP; *om.* B

⁷ Ee N

⁸ ecclesie *add.* LWBP, *om.* CRXSKND

1

Vt episcopus uel presbiter siue cuiuscumque ordinis clericus si cum monacha fuerit fornicatus deponatur, laicus uero excommunicetur¹ cp. iii² [fo. 88ra]

¹ Vt - excomm. CSKNB; *om.* ZOGHQA (*which run this section straight on from the last*)

Si quis episcopus presbiter aut dyaconus aut subdiaconus aut lector aut psaltis³ aut ostiarius cum muliere sanctificata Deo⁴ mechatus fuerit, deponatur, quia sponsam Christi corrumpit. Si uero laicus excommunicetur.

+C 27 q 1 c 6

---

² cp. iiii om. B

³ psaltis CLRBZJOA; psalmista XSWKNDPHQ; psalus G

⁴ Deo CWNDBZOGHA; om. K

2

De his qui ad clerum accedunt, ut si nubere uelint ante ordinationem subdiaconatus¹ hoc faciant cp. xii²

Si quis eorum qui ad clerum accedunt uoluerit nuptiali³ mulieri copulari, hoc ante ordinationem subdiaconatus⁴ faciat.

IP 3.102; D 32 c 7

---

¹ subdiaconus B

² De - faciant cp. xii CRSKN; De - fac. B; cap. vii ZOGHQ; cap. vi A

³ -iali CSKNBP; -iali lege ZJOHQ²; -iari lege QA

⁴ -at- ss B

3

Ne dyaconus ante presbiterum sedeat¹ cp. viii²

Precipimus, ne³ dyaconus quamuis in dignitate hoc est in officio quolibet ecclesiastico sit, ante presbiterum sedeat, nisi cum⁴ uices habuerit⁵ proprii patriarche⁶ aut metropolitani pro aliquo capitulo. Tunc enim sicut illius locum tenens honorabitur⁷. Si quis uero presumpserit hoc tyrannice facere, a proprio gradu repulsus ultimus omnium fiat in ordine suo.

ID 6.123; D 93 c 26

---

¹ Ne - sedeat CSWKNB; om. ZOGHQA

² viii CSWKNZOGHQ; om. B; vii A

³ ss L²

⁴ corr. fr. con- O

⁵ -eriit O

⁶ patr. prop. later reversed K

⁷ -abatur CKNBZQOA; -abilitur H

4

Non licere clericum tabernam aut ergasterium habere¹ cp. viiii²

Nulli³ licere⁴ clerico tabernam aut ergasterium habere. Si enim huiusmodi tabernam ingredi inhietur, quantomagis aliis ministrare in ea? Si quis⁵ uero tale quid fecerit, aut cesset aut deponatur.

+D 44 c 3

---

¹ Non - habere CSKNB; om. ZOGHQA

² cp. viiii om. B

³ Non S

⁴ licere RXSKND; liceat C²LWBPZOGHA; ? C

⁵ quis C²LWKNDPZOHQ; qui CRX; om. S

5

De Iudeis a clericis uel laicis uitandis¹ cp. xi

Nullus eorum² qui in sacrato³ sunt ordine⁴ aut laicus azima Iudeorum manducet aut cum eis habitet, aut eos in infirmitatibus suis uocet aut medicinam⁵ ab eis percipiat,

---

¹ De - uitandis CSKNB; om. ZOGHQA

aut cum eis in balneo lauet. Si uero quisquam hoc⁶ fecerit, si⁷ clericus est deponatur, laicus uero excommunicetur.

ID 13.116; +C 28 q 1 c 13

---

² ss O

³ -rato CLRXSZOGHA; -ro WKNDP

⁴ sunt ord. CKNPZOHA; ord. sunt B

⁵ -inam CSWKN; -inas BPZOGHA

⁶ quisq. hoc CKNZOHQA; hoc quisq. B; quisq. hec P

⁷ corr. fr. qui O

6

Ne sybdyaconus¹ ordinetur minor² xx annorum³ cp. xv⁴

Subdiaconus⁵ non minor uiginti annorum ordinetur. Si quis uero in aliquo ordine sacerdotali⁶ preter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

+D 77 c 4

---

¹ subdiaconus CLRWKDB; diaconus N

² minor CLRSWKN; iunior B

³ Ne - annorum CRSWKNB; om. ZOGHQA

⁴ cp. xv om. B

⁵ After corr. B; Subdianus A

⁶ ord. sac. CRKDBZOHA; sac. ord. N

7

Nullum clericum absque dimis[soriis] litteris episcopi sui in altera ecclesia¹ constitui debere² cp. xvii³

Quoniam diuersarum ecclesiarum clerici suas in quibus ordinati sunt⁴ ecclesias relinquentes ad alios concurrunt episcopos et ignorante proprio episcopo in alienis constituuntur⁵ ecclesiis et hoc contingit eos sine subiectione permanere⁶, precipimus amodo nullum omnino clericorum in quocumque sit gradu licentiam habere sine dimissoriis litteris episcopi sui in altera constitui ecclesia. Qui uero hoc amodo non obseruauerit ad obprobrium eius qui ordinauit eum, deponatur tam ipse quam qui eum sine ratione suscepit⁷.

C 21 q 2 c 1

---

¹ alt. eccl. CRXSWKN; alteram L; eccl. alt. B

² Nullum debere CLSWKNB; om. ZOGHQA

³ xvii CL²RXSZOGHQA; xviii W; vii LKND

⁴ sunt CRWNDZOGHA; om. K

⁵ in added and cancelled K

⁶ permanere CSKNB; manere ZOGHA

⁷ -pit CRNDBZOGQA; -perit KH

8

Non licere episcopo¹ in ciuitate que ad eum non pertinet predicare² cp. xx

Non liceat episcopo in altera que ad eum non pertinet ciuitate publice predicare. Si quis uero inuentus fuerit hoc faciens, ab episcopo³ cesset, que uero presbiteri sunt faciat.

---

¹ -opo CLRWKDB; -opum N

² Non - predicare CLRSWKNB; om. ZOGHQA

³ -opio CLR²XSWKNPJOHQ; -opo RBZA

9

De depositis¹. cp. xxi²

---

¹ De depositis CSWKNB; om. ZOGHQA

Qui pro culpis suis inrecuperabiliter depositi sunt³, et in locum laicorum redacti, si sponte sua conuertantur ad Deum et peccato renunciant pro quo depositi sunt, et omnino se alienant ab eo clericalem tonsuram non perdant. Si uero peccato adhererint, quemadmodum laici comas dimittant, quia mundanam conuersationem celesti uite preposuerunt.

ID 6.124

² cp. xxi om. B

³ dep. sunt CRWKNPZOHA; sunt dep. B

10

De eo qui sacram dispensat communionem ut deponatur si aliquod precium a percipiente exegerit¹ cp. xxiii²

Nullus episcopus aut presbiter aut diaconus qui sacram dispensat communionem a percipiente gratiam communionis aliquod precium exigit, neque enim uenditur gratia³ neque pro precio gratiam Sancti⁴ Spiritus damus, sed dignis munere sine defraudatione⁵ participare. Si quis uero eorum qui connumerantur in clero exegerit ab eo cui sacram communionem dispensat aliquod precium deponatur sicut imitator⁶ symoniace fraudis.

ID 2.92; C 1 q 1 c 100

¹ De - exegerit CSWKNB; om. ZOGHQA

² xxiii RXSWKNBZJHQA; om. L; xxii L²O; ? C

³ -m ss K

⁴ Sancti CLRSWKND; om. BPZOGHQA

⁵ obsc. corr. ss R

⁶ simotator, corr. to simitator and then canc., add. X

11

De presbiteris non legalibus nuptiis detentis¹ cp. xxvi

Presbiterum nuptiis non legalibus detentum [88va]² cathedram quidem habere, sed ab officio abstinere precipimus. Sufficiat enim et huiusmodi indulgentia, quia benedicere aliis eum qui uulnera sua curare³ debet consequens non est, Benedictio enim sanctificationis traditio est. Qui uero hanc non habet propter delictum ignorantie, quomodo aliis tradet? Neque enim publice⁴ neque priuate benedicat, neque corpus Domini dispenset aliis, neque alio modo⁵ ministret⁶, sed sufficiat ei quod presidet et imploret⁷ a Domino ut dimittatur ei iniquitas ignorantie sue. Manifestum autem quod et huiusmodi non legitime nuptie soluentur et nullatenus uir accessum habebit ad eam propter quam sacro ministerio priuatus est.

D 28 c 16

¹ De - detentis CSKNB; om. ZOGHQA

² et add. QA, om. CKNBZJ?OGH

³ curare CNDBZOGHA; om. K

⁴ -u- ss C

⁵ modo CKNBZOGHQ; om. A

⁶ corr. fr. -tet O

⁷ -l- ss Z

12

Non licere clerico indecens uestimentum¹ habere² cp. xxvii

¹ indec. uest. CLWN; uest. indec. RSKDB

² Non - habere CRKNB; om. ZOGHQA

Nullus eorum qui connumerantur in clero uestimentum indecens habeat, siue in ciuitate degens siue in itinere ambulans sed stolis utatur que concesse sunt clericis. Si quis uero tale quid³ fecerit, per unam ebdomadam suspendatur.

+C 21 q 4 c 2

---

³ corr. fr. quod H

13

Oblationem solam et uuas seorsum benedictas populo debere distribui¹ cp. xxviii
Didicimus² quod in quibusdam ecclesiis sacerdotes sacrificio oblationis coniungant uuas que secundum usum in altario offeruntur, et sic simul utraque populo dispensent³. Precipimus igitur ut nullus sacerdos hoc ulterius faciat, sed in remissionem peccatorum populo oblationem solam distribuatur, et uuas seorsum benedictas populus qui petierit accipiat, ut datori fructuum gratias agat.

De cons. D 2 c 6

---

¹ Oblationem - distribui CSWKNB; om. ZOGHQA

² Didicimus CL²RXKNDBPZJOG; Si dicimus LW; Dicimus SHQA

³ -sent CXSWKNB; -set R; -sant ZJOHQ; -dant A

14

De clericis in oratoriis que intra domos sunt ministrantibus¹ cap. xxxi
Clericos qui ministrant in oratoriis que intra domos sunt, cum consensu episcopi² loci illius hoc facere precipimus. Si quis uero hoc non obseruauerit deponatur.

De cons. D 1 c 34

---

¹ De - minist. CLRSKNB; om. ZOGHQA

² loci add. and can. Z

15

De misse [88vb] celebratione¹ cap. xxxii²

Iacobus frater Domini secundum carnem cui primum credita est Ierosolimitana³ ecclesia⁴ et Basilius⁵ Cesariensis episcopus, cuius claritas per totum orbem refulsit in scriptis addiderunt nobis misse celebrationem.

De cons. D 1 c 47

---

¹ De - celeb. CLSKNB; om. ZOGHA

² xxxii CLWKNZOGHQ; om. B; xxii A

³ corr. fr. -mat- O

⁴ Ier. ecc. CKNBZO; ecc. Ier. HQA

⁵ -si- ss A

16

*Non licere metropolitano episcopo res alicuius ecclesie auferre eiusdem ecclesie¹
defuncto episcopo² cp. xxxv³*

Non liceat alicui metropolitano moriente episcopo⁴ qui sub eo est aut res suas aut ecclesie sue⁵ auferre, sed⁶ sint sub custodia cleri ecclesie defuncti episcopi⁷ usque

---

¹ ecclesie CLRSWB; om. KND

² Non - episcopo CLRSWKND; om. ZOGHQA

³ cp. xxxv om. B

⁴ mor. ep. CKNPZOHA; ep. mor. B

⁵ sue CKDBZO²HQA; om. NO

⁶ corr. fr. aut O

⁷ episcopi CKNBZOGHQ; om. with an erasure A

dum alius ordinetur episcopus. Si uero clerici in ecclesia non fuerint, tunc metropolitanus illibata episcopo⁸ qui inibi ordinabitur reddat.

+C 12 q 2 c 48

---

⁸ episcopo CKNBZOGHQ; om. A

17

De priuilegiis Constantinopolitane sedis et Alexandrine atque¹ Antiochene² cp. xxxvi
Renouantes sancti Constantinopolitani concilii decreta, petimus ut Constantinopolitana sedes similia priuilegia que inferior Roma accipiat, et in ecclesiasticis rebus magnificetur ut illa secunda post illam existens, postquam Alexandrina sedes numeretur, deinde Antiochena et post eam³ Ierosolimitana.

+D 22 c 6

---

¹ atque CRWKDB; uel N

² De - Ant. CRSWKNB; om. ZOGHQA

³ post eam CSKNBPJOA; postea ZHQ

A2. XII DE SEPTIMA SYNODO

- i. ²Reuertentes ab³ heresi scripto heresim suam negare debere et sedibus receptis manere in clero si tamen cum presentes essent orthodoxi episcopi⁴ sponte ab⁵ hereticis non sunt ordinati
- ii. Quod melius sit iuramentum perjurare quam in confractione sanctarum imaginum sacramentum custodire
- iii. Quod Christiani ad memoriam et recordationem primitiuorum uenerentur imagines⁶
- iiii. Quod qui pro muneribus ordinat uel ordinatur ab ordine cadere debeat
- v. Quod qui ad episcopatum promouendus est psalterium nosse debeat et omnem diuinam scripturam
- vi. Quod electio a principibus facta non sit rata
- vii. Item quod qui ordinat uel ordinatur per pecuniam a gradu decidat
- viii. Regulares inquisitiones semel in [89ra] anno per singulas prouincias fieri oportere⁷ et ne metropolitanus habeat licentiam de his que defert episcopus secum aliquid expendendi⁸
- viii. De euchonomis in ecclesiis statuendis
- x. Non licere episcopo uel abbati de salariis⁹ alicuius episcopi siue monasterii quicquam in principum manus conferre uel cognatis propriis¹⁰ donare
- xi. De ordine in sacratione custodiendo, et quod abbati in proprio monasterio liceat facere lectoris manus impositionem. Similiter et corepiscopo¹¹

---

¹ capitulatio om. ZOGHQA, in CLRXSWKNDBP

² Reuertentes - ordinati as A2.11.18 W

³ ab CLRWNDB; ad K

⁴ ss C

⁵ ab CLRWNDB; ad K

⁶ Whole title added at head of leaf W

⁷ -ere CLRWKNDP; -et B

⁸ expendendi CLRWKDB; expendi N

⁹ sal- L²XSWNDBP; sol- CRK; scol- L

¹⁰ cog. prop. (-s ss B²) RXSKNDBP; prop. cog. CLW

- xii. Ne¹² clericus in duabus ecclesiis connumeretur
 xiii. Quod non liceat episcopis uel clericis fulgidis et claris uestibus uti
 xiiii. Duplex monasterium minime fieri debere

¹¹ Sim. et cor. CLRWKB; om. N; et cor. in mg. D

¹² Ne CLWKNDB; De N

¹Anno imperii Yrene et Constantini² octauo exiuit Tharasius sanctissimus archiepiscopus Constantinopoleos in Niceam³ ciuitatem, et celebrata est sancta et uniuersalis septima synodus.

ID 4.131

¹ As c 15 of capitulatio W

² -ti- ss O

³ Niceam CLXSWNDBPZJHQ²A; Nicenam RKOQ

1

Actio prima septime synodi. Reuertentes ab heresi scripto heresim suam negare debere et sedibus receptis manere in clero, si tamen cum presentes essent orthodoxi episcopi sponte ab hereticis non sunt¹ ordinati²

Conuenientibus apud Niceam Bithinie et consedentibus Petro archipresbitero, et Petro presbitero et abbate monasterii sancti Sabe, locum tenentibus Adriani pape et Tharasio archiepiscopo Constantinopolitano³ et Iohanne et Thoma apochrisiariis⁴ apostolicarum sedium orientalium et ceteris episcopis, episcopi Sycilie dixerunt, Dignum est ut de futuris inquiramus. ITEM Basilius episcopus Anchire dixit, Constitutio ecclesiastica habet canonicè tradita ab antiquo a sanctis apostolis et successoribus eorum sanctis patribus nostris et magistris et sanctis uniuersalibus sex synodis et localibus synodis orthodoxis ut qui ab⁵ aliqua⁶ heresi reuertuntur ad orthodoxam fidem et traditionem catholice ecclesie scripto negare debeant heresim suam et con[89rb]fiteri fidem catholicam. ITEM. Tharasius patriarcha dixit, Videtur nobis ut⁷ sedes suas recipiant, qui ab⁸ heresi reuertuntur⁹. Religiosi monachi dixerunt. Sicut receperunt¹⁰ uniuersales sex synodi ab heresi reuertentes, et nos recipimus. Sancta synodus dixit, Placet omnibus et nobis. Et iussi sunt Basylius episcopus Anchire et Theodorus episcopus¹¹ Myrree et Theodosius¹² sedere in gradibus et sedibus suis. ITEM Constantinus episcopus Cypri dixit. Non oportet nos qui episcopi sumus indigere doctrina sed aliorum esse doctores. ITEM Tharasius episcopus dixit, Malorum doctorum mala doctrina¹³. Ecclesia de malis doctoribus sacerdotes non recipit. ITEM Iohannes apochrisarius¹⁴ orientalium sedium¹⁵ dixit, Heresis separat ab ecclesia¹⁶ omnem hominem. ITEM Tharasius episcopus dixit, Ecce multi¹⁷ canonici

¹ sunt CRWKDB; sint N

² Reuertentes - ordinati CLRSWKNDDB; om. ZOGHA

³ -ti- ss A; -politano ss O

⁴ apocificariis A

⁵ -uersalibus sex synodis – qui ab in very small hand partly in mg. C

⁶ corr. fr. aqua O

⁷ ut CLRSDBZOGH; quod KN; om. A

⁸ corr. fr. ad O

⁹ corr. fr. -entur Z

¹⁰ -erunt CKNBZOQ²A; susceperunt Q; -erint H

¹¹ ss ZO

¹² large lacuna follows in Z

¹³ uel add. N, om. CKDBZOHA

¹⁴ -iarius CLRSKNPZO; -arius WBQA; dixit add. and canc. O

¹⁵ ss Z

¹⁶ sep. ab eccl. CKNPZOHA; ab eccl. sep. B

¹⁷ multi LR²WKDBPZOHA; multa CRXSW²SN

libri¹⁸ et synodochi¹⁹ et paterni lecti²⁰ sunt et ab heresi reuertentes docuerunt nos recipere si aliqua alia²¹ causa non est in eis. ITEM Petrus apochrisarius²² pape dixit, Rome exiliatus est Macharius hereticus a sancta sexta synodo²³ et quadraginta dierum inducias dedit illi pater noster Benedictus papa, et cotidie mittebat ad eum Bonefacium consiliarium suum, et instruebat eum commonitoriis²⁴ uerbis²⁵ ex diuina scriptura et nullatenus uoluit emendari. Hoc autem faciebat²⁶ ut eum reciperet. ITEM. Tharasius patriarcha dixit, Quid dicitis de Anatholio, nonne in quarta synodo factus est²⁷ princeps, et ecce ab impio Dyoscoro²⁸ ordinatus est? Et nos igitur recipiamus eos qui ab hereticis ordinati sunt, sicut et Anatholius receptus est. ITEM. Vere uox²⁹ Dei est, quoniam non³⁰ moriuntur filii pro patribus sed unusquisque in peccato suo moritur, et quoniam ex Deo est ordinatio. ITEM. Tharasius patriarcha dixit. Audiuius paterna mandata. Quid igitur? Oportet recipere ab hereticis [89va] ordinatos? Sancta synodus dixit, Audiuius, domine, et oportet eos recipere. Tharasius patriarcha dixit, Plures eorum qui in sexta synodo conuenerunt, a Sergio, Pyrro, Paulo, Petro ordinati sunt, qui fuerunt principes hereseos Monoscelitarum, quoniam isti continuatim in Constantinopolitana sede sederunt et ab ultimo eorum Petro scilicet usque ad sextam synodum non fuerunt plusquam quindecim anni. Thomas uero et Iohannes et Constantinus ab hereticis illis archiepiscopi facti sunt, et tamen propter hoc non sunt³¹ reprobati. Sancta synodus dixit. Hoc manifestum est. Constantinus episcopus Cypri dixit, Sufficenter ostensum est quod ab hereticis uenientes recipiendi sunt. Si uero quis³² sponte ad hereticum uadit, et accipit ordinationem, non recipiatur. ITEM. Tharasius patriarcha dixit, Et ego refuto eos qui ob huiusmodi causam aut fidei subuersionem ordinati sunt, et maxime cum presentes essent orthodoxi³³ episcopi, a quibus poterant ordinari. Sic enim est³⁴ paternus intellectus. Si uero synodalis consonantia facta fuerit et humanitas ecclesiarum de orthodoxia qui presumpserit³⁵ ab immundis hereticis ordinari, depositioni subiaceat. Sancta synodus dixit, Hoc est iustum iudicium.

Loosely related to vers. Anast. (PL 129.205, 208-233); C 1 q 7 c 4

¹⁸ can. lib. CKNPZOHA; lib. can. B

¹⁹ *after corr.* X

²⁰ lecti CRWDBPZOHA; lecta K?N

²¹ aliqua alia CKNPZOHA; alia aliqua B

²² -sarius B; -sarius Z

²³ sancta sexta syn. RXSKNBZOGHA; sexta sancta syn. CL; sexta syn. sancta W

²⁴ -oriis CRWBNZOGHA; -orii KD

²⁵ *after corr.* B

²⁶ -ac- ss H

²⁷ est *repeated* C

²⁸ *corr. fr.* Discoro Z

²⁹ Vere uox CLRWBPZO²GHQA; Vox uere SO; Et uox KND

³⁰ ss H

³¹ sunt CKNPZOHA; *om.* B

³² quis CKNBZHA; qui O

³³ *after corr.* Z; *corr. fr.* orodoxi A

³⁴ ss O

³⁵ pre- ss Z

2

*In actione¹ quarta². Quod melius sit iurantem periurare quam in confectione
sanctarum imaginum³ sacramentum custodire⁴*

¹ sexta thomo *add. and canc.* Z

² In act. qu. CLRXKNBZOHA; *om.* S

³ imaginum C(*after corr.*)LSKDB; uirginum RX

⁴ Quod - custodire CLRSWKDB; *om.* NZOGHQA

Iohannes apochrisiarius orientalium sedium dixit, Significat sermo patris nostri Sophronii quod melius sit iurantem periurare quam conseruare sacramentum in confractione sanctorum imaginum. Hoc autem dicimus quia quidam se sacramento excusant. Tharasius patriarcha⁵ dixit⁶, Quia pater⁷ Sophronius⁸ nouerat bonitatem Dei propterea transgredi uoluit impium iuramentum. ITEM. Tharasius patriarcha⁹ dixit¹⁰, Herodes obseruauit¹¹ sacramentum et¹² periit. Petrus uero negauit cum iuramento et conuersus fleuit et saluatus est. Omnem enim peccatum bonus [89vb] Deus indulget, si quis ex toto corde peniteat. Sancta synodus dixit, Sic docet¹³ sancta scriptura. ITEM. Leontius episcopus Photie dixit, Scriptum est, Iuramentum mendax ne diligatis. Qua de causa nostrum iuramentum¹⁴ mendax dissoluitur, quasi nullam habens uirtutem.

Cf. Vers. Anast. (PL 129.302); ID 12.15; IP 8.98-100; C 22 q 4 c 18

⁵ patriarcha CWKNBPZ; pater OGHA

⁶ dixit pater *marked for reversal* O

⁷ pater CNDBZOGHA; *om.* K

⁸ -r- ss C

⁹ patriarcha CWKNBZ; pat' J; pater OGHA

¹⁰ Quia pater Soph. - dixit *om.* P

¹¹ obseru- CRSWBPZOHA; seru- KND

¹² ss O

¹³ ss O

¹⁴ nost. iur. CRSWZOGHA; iur. nost. KND

3¹

In actione sexta² tomo ii. Quod Christiani ad memoriam et recordationem primitiuorum uenerentur imagines³

Venerabiles⁴ imagines Christiani non deos appellant, neque seruiunt⁵ eis⁶ ut diis, neque spem salutis⁷ ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum iudicium, sed ad memoriam et recordationem primitiuorum uenerantur eas⁸, et adorant sed non seruiunt eis cultu diuino nec alicui creature.

Cf. Vers. Anast. (PL 129.385C); De cons. D 3 c 28

¹ *Whole c. after c 1 but marked for transpos.* J

² sexta CSWKNBZOG; septima HQA

³ Quod - imagines CSKNB; *om.* ZOGHQA

⁴ *corr. fr.* Gen- Z

⁵ seruiunt CLRXXNBZOHA; *om.* S; eruiunt P

⁶ eis CRSKNBP; *om.* ZOHA

⁷ sue *add.* ZOGHA, *om.* CRSKNBP

⁸ ss O

4

In actione septima¹. Quod qui pro muneribus ordinat uel ordinatur ab ordine cadere debeat²

Si quis omnem traditionem ecclesiasticam uel scriptam³ uel non scriptam⁴ uiolat, anathema sit. Omnis episcopus aut presbiter⁵ dyaconus conuictus quod pro muneribus ordinationem dederit uel acceperit a sacerdocio cadit. Sed dicunt quidam quia penitentiam agimus pro peccato et Deus indulget illud. Ita et ego dico quia omnem penitentiam recipit⁶ Deus, et indulget per penitentiam peccata⁷ que iam facta sunt.

¹ *corr. fr.* sexta Z

² Quod debeat CSKNB; *om.* ZOGHQA

³ scriptam CKNBZOGHQ²; scripturam QA

⁴ uel non scr. *in mg.* H

⁵ aut *add.* C²LR²SWBPZOGHA, *om.* CRXKND

⁶ *corr. fr.* -epit Z

⁷ ss B

Noui enim quod Daud fornicatorem et homicidam per penitentiam receperit⁸ Deus⁹, et dixerit de eo¹⁰, Inueni uirum secundum cor meum. Noui rursus eundem audientem a Deo, Non edificabis mihi domum, quia uir sanguinum es. Scio Manasse per confessionem dimissam impietatem suam, scio meretrices et thelonearios¹¹ per penitentiam receptos, nullum tamen horum qui ante baptismum peccauerit sacerdotibus connumeratum¹². Scio quosdam dum essent in mundo in multa fornicatione mansisse¹³, monachos uero factos quasi luminaria mundi resplenduisse, nullum tamen ad sacerdotium¹⁴ ascendisse. Quod et si raro contigit [90ra] nulla¹⁵ tamen lex ecclesie fuit. Nouimus primum peccatricem Mariam post conuersionem tamen quamuis sancta et casta¹⁶ inter dyaconissas¹⁷ computata non est. Sed quid hec dico? Sequens sanctos apostolos et uenerabiles patres cum omni fiducia clamo, quod qui¹⁸ per pecuniam ordinatus est, siue episcopus siue presbiter siue¹⁹ diaconus, alienus est a sacerdotio. Neque enim uenalis est gratia Spiritus Sancti. Cayphe traditio est et adinuentio Symonis a sancto sacerdotio aliena. Et si in fornicationem lapsus est aliquis²⁰ post baptismum in sacerdotium non recipitur. Canones enim hoc prohibent. Si quis uero²¹ cum hoc peccato²² ad sacerdotium prouectus est, cognitus degradetur. ITEM. Ipsum qui per pecuniam ordinatus est, confiteor²³ quia per penitentiam recipit Deus. Bonus est in omnibus, et aperta uiscera eius omni homini penitenti. Sed quoniam iuxta apostolum oportet episcopum inreprehensibilem esse, quicumque per pecuniam²⁴ ordinauit aliquem uel ordinatus est, ab omni sacerdotio alienus est. ²⁵Tharadius patriarcha²⁶ dixit²⁷, Quicumque per pecuniam uel ordinant uel ordinauerunt uel ordinantur uel ordinati sunt episcopi, uel presbiteri, uel diaconi, uel quilibet de numero sacerdotali, repellantur omnino a²⁸ sacerdotio, sicut Symon magus a Petro. Qui per pecuniam dispensationem²⁹ uel curam sortiti sunt monasteriorum uel ecclesiarum uel religiosarum domorum, hierocomiorum, seniorum, orphanorum, trophiorum³⁰ cum depositione³¹ expellantur a dispensatione illa et cura. Qui post baptismum cadens in fornicationem ordinatus est, si postmodum confessus fuerit, cesset a ministerio. Si uero conuictus ab aliquo deponatur omnino. Percussor episcopus aut presbiter aut dyaconus per se uel per alium aliquem quasi per hoc

⁸ receperit CKNBZOGHQ; recepit A

⁹ per pen. rec. Deus CRKDBZOHA; rec. Deus per pen. N

¹⁰ de eo CKNBZOGHQ²; om. Q; Deo A

¹¹ thelonearios C²LRXSWK²NDPZOHA; thelonarios C; thelonearias K; pteleonearios B; theolenarios GQ

¹² -atum CKDBZOHA; -atur N

¹³ *corr. fr.* manxs- O

¹⁴ ad sac. om. K

¹⁵ nulla C²LSWKDP²OHQA; nullo RX; nulli NB; nullam Z; ? C

¹⁶ sancta et casta CLKDBZOHA; casta et sancta N

¹⁷ dyaconissas CKNPZOHA; diaconas B

¹⁸ ss Z

¹⁹ siue CKDBZOHA; seu N

²⁰ lapsus est aliquis CRWBZOGHA; lapsus aliquis est KD; aliquis lapsus est N

²¹ uero CLRWBZOGHA; autem KND

²² ss O

²³ confiteor CLSWK(*after lacuna*); perconfiteor RXND²BPZOGHA; perfiteor D

²⁴ *over erasure* B

²⁵ *In Z Tharadius patriarcha - expellatur is placed after c 5 as a separate canon, with Tharadius patriarcha as rubric, but marginal letters replace it here.*

²⁶ Thar. pat. *in red* ZOGHQ

²⁷ dixit CSKNB; om. ZOGHA

²⁸ a CKNPZOHA; om. B

²⁹ -antionem *later corrected* K

³⁰ trophiorum CWNDZOHA; om. K

³¹ -ti- ss C

timeri³² uolens deponatur. ITEM. Qui per seculares³³ potestates ordinatus fuerit, aut ecclesiam obtinuerit, deponatur. Si uero [90rb] religiosam domum, expellatur.
Cf Dd 4.14; ID 4.198b (first 1 1/2 lines only); C 1 q 7 c 2

³² *corr. fr.* temeri Z

³³ seculares CRSWK²D(followed by lacuna)BZOHA; singulares KN

5

Ex eodem concilio cp. ii. Quod qui ad episcopatum promouendus est psalterium nosse debeat et omnem diuinam scripturam¹

Quoniam psallentes repromittimus Deo, In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos, omnes quidem Christianos obseruare saluberrimum est, sed precipue hos qui² ecclesiasticam consecuti fuerint dignitatem. Vnde diffinimus omnem qui ad episcopatus prouehendus est gradum modis omnibus³ psalterium nosse ut ex hoc etiam omnis⁴ clerus qui sub eo fuerit ita moneatur⁵ et imbuatur. Inquiratur autem diligenter a metropolitano si in⁶ promptu⁷ habeat legem scrutabiliter et non transitorie tam sacros canones et⁸ sanctum euangelium quam diuini apostoli librum et omnem diuinam scripturam atque secundum mandata conuersari et docere populum sibi commissum. Substantia enim summi sacerdocii nostri sunt eloquia diuinitus tradita, id est uera⁹ diuinarum scripturarum disciplina quemadmodum magnus perhybet Dyonisius¹⁰. Quod si disceptauerit et ita libenter facere et docere minime sponderit¹¹, nullatenus consecretur. Ait enim prophete Deus, Tu scientiam reppulisti et ego repellam te ne sacerdocio fungaris michi.

Vers. Anast. (PL 129.480); ID 5.372; +D 38 c 6

¹ Quod - scripturam CSKNDB; *om.* ZOGHQA

² in *add.* B; *short lacuna here* C; LRXSWKNDZOHA *as text*

³ mod. omn. CKNPZOHA; omn. mod. B

⁴ *after corr.* Z

⁵ *erasure in mid-word* O

⁶ in CNDBZOGHA; etiam K

⁷ -p- ss O

⁸ *corr. fr.* ad O

⁹ uera CKNPZOHA; *om.* B

¹⁰ -ni- ss H

¹¹ sponderit CKNBZJOHQ; sponderit G; responderit A

6

Quod electio a principibus facta non sit rata¹ cp. iii²

Omnis electio episcopi uel presbiteri aut dyaconi a principibus facta irrita maneat, secundum regulam que dicit, Si quis episcopus secularibus potestatibus usus ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur et segregentur omnes qui illi communicant.

Vers. Anast. (PL 129.480); AL 6.5; CB Varia 2.105; Dd 4.13; ID 5.120; D 63 c 7

¹ Quod - rata CLSKNDB; *om.* OGHQA

² cp. iii CSKNZOHQ; *om.* DB

7¹

Item quod² qui ordinat uel qui³ ordinatur per pecuniam a gradu decimat⁴ cap. iii⁵

Omnis episcopus uel presbiter aut diaconus conuictus quod per pecuniam manus impositionem dederit uel acceperit a sacerdocio et⁶ gradu decimat. Fortassis autem

¹ *om.* D

² quod CLRWKB; *om.* N

³ qui CLRSW; *om.* KNB

⁴ Item quod - decimat CLRSWKNB; *om.* ZOGHQA

⁵ iii CL²RWKN; *om.* LB; xx ZOGHQA

dicunt aliqui quia penitentiam agimus de [90va] peccato et Deus ignoscit illud. Ita est, quia omnes agentes penitentiam⁷ Deus suscipit, et indulget⁸ per penitentiam peccata que iam perpetrata sunt. ITEM. Qui per pecunias quemquam consecrauit, uel consecratus est, alienus est a sacerdotio.

Dd 4.16; CB Varia 2.106; ID 5.121; +C 1 q 1 c 9 (last sentence only)

⁶ ss O

⁷ pen. CWNBZOGHA: om. K

⁸ -get ss Z

8¹

Regulares inquisitiones semel in anno per singulas prouincias fieri oportere², et ne metropolitanus habeat licentiam de his que defert episcopus secum aliquid expendendi³ cp. vi⁴

Quoniam quidem regula est que dicit bis in anno per singulas prouincias oportere fieri per conuentum episcoporum regulares inquisitiones propter fatigationem, et ut oportune habeantur ad iter agendum hii qui congregandi sunt diffinierunt sexte synodi sancti patres, omni excusatione remota modis omnibus semel in anno fieri, et deprauata corrigi. Hunc ergo canonem et nos renouamus et si quisquam princeps inuentus fuerit hoc prohibere, communionem priuetur. Si quis uero metropolitanorum hoc neglexerit agere absque necessitate, uel ui seu aliqua rationabili occasione canonicis penis subiaceat. Dum autem synodus agitur super canonicis et euangelicis negociis, oportet congregatos episcopos in meditatione et⁵ sollicitudine fieri custodiendorum diuinorum⁶ et uiuificorum Domini mandatorum. In custodiendis enim⁷ illis retributio multa, quia et lucerna mandatum⁸, lex autem lux et uia uite argutio et disciplina⁹ est et¹⁰ mandatum Domini lucidum illuminans oculos. Porro non habeat metropolitanus licentiam ex his¹¹ que defert episcopus secum, siue iumentum siue¹² aliquam speciem expendendi. Quod si hoc egisse conuictus fuerit, soluat quadruplum.

Vers. Anast. (PL 129.482-3); Dd 4.14 (Diffinierunt - subiaceat only); ID 5.373; +D 18 c 7

¹ om. D

² oportere CLSWKB; oportet RX; oporteret R²; debere N

³ expendendi CLRWKB; expendi N. Regulares - expendendi CLRSWKNB; om. ZOGHQA

⁴ vi CLRWKZOQA; vii N; om. B

⁵ in add. RXSKN, om. C(with lacuna)LWBPZOHQA

⁶ diu. CWKBZOHA; om. N

⁷ ss G

⁸ ss L

⁹ lacuna in mid-word O

¹⁰ ss A

¹¹ his CKNBZOQA; eis H

¹² corr. fr. siut K

9¹

De euchonomis² in ecclesiis statuendis cap. xi³

Cum simus⁴ debitores omnes sacras regulas custodire, et eam que dicit in unaquaque [90vb] ecclesia euchonomos esse, modis omnibus inuiolabilem conseruare debemus. Et siquidem unusquisque metropolitanus in sua ecclesia constituerit euchonomum, bene utique. Sin autem, ex auctoritate propria Constantinopoleos episcopis⁵ licentia

¹ om. D

² euch- LRXWKNB; ech- CS

³ De - stat. cap. xi CLRSWKNB; capl' xi ZOGHQ; De septima synodo A

⁴ simus C²LWPZOGHA; sumus RXSKN; ? C

⁵ -opis CSKNBP; -opos ZOGHA

est proponendi euchonomos⁶ in eius ecclesia. Similiter et metropolitanis si episcopi qui sub ipsis sunt non satagerint euchonomos statuere in suis ecclesiis. Id ipsum autem seruandum est etiam in⁷ monasteriis.

Vers. Anast. (PL 129.484); ID 5.374; +C 9 q 3 c 3

⁶ euchonomos LRXWBP; echnomos CSK; euconomorum NZOHQA

⁷ ss K

10

Non licere episcopo uel abbati de salariis alicuius episcopi siue monasterii quicquam in principum manus conferre uel cognatis propriis donare¹ cp xii

Quisquis episcopus inuentus fuerit uel abbas de salariis episcopi siue² monasterii³ transferre quicquam in principum manus, uel⁴ etiam alicui⁵ persone conferre, irritum sit quod datum esse constiterit, secundum canonem sanctorum apostolorum qui dicit, Omnium⁶ ecclesiasticarum rerum episcopus habeat sollicitudinem ut dispenset eas tanquam Deo contemplante. Non licere autem fraudare⁷ ei quicquam ex illis uel cognatis propriis donare que Dei sunt. Quod si pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur, sed non sub⁸ horum occasione que sunt ecclesie defraudentur. Quod si⁹ excusationem pretenderint dampnum facere, et nichil ad profectum agrum existere, nec sic¹⁰ principibus qui loca per illa sunt tribuatur¹¹ ager uel locus, sed clericis¹² uel agri cultoribus¹³. Quod si calliditate¹⁴ usus fuerit, et a colono uel clerico¹⁵ emerit princeps agrum, etiam sic irrita sit uenditio, et restituatur in episcopio uel in¹⁶ monasterio, et episcopus uel abbas hoc faciens abiciatur, episcopus quidem ab¹⁷ episcopio¹⁸, abbas autem a monasterio¹⁹, tanquam qui dispergit male que non colligit.

Vers. Anast. (PL 129.484-5); ID 5.375; +C 12 q 2 c 19

¹ Non - donare CLRSWKND; om. ZOGHA

² in *add. and canc.* L

³ -asterii CLRXSNDPZOA; -eriis WHQ; -eri K

⁴ ss O

⁵ alicui CSKNBP; aliquid ZOGHA

⁶ Omnium CKNBZOQA; Omnis H

⁷ -are CRXSKNZOHQA; -ari C²?LWBP

⁸ sub C²LWKNBPZOHA; om. CRXS

⁹ si C²LRXSWKNPZHQA; om. CO; si in B

¹⁰ sic C²LRXD²BPZOGHA; si CKND

¹¹ *erasure follows in Z*

¹² -icis CKNBZHA; -icus O

¹³ cul- ss B

¹⁴ *corr. fr.* -datate O

¹⁵ clerico CNDBZOGHA; om. K

¹⁶ *interl.* C

¹⁷ ss B

¹⁸ -opio CSKNBPO²HQ; -opo ZJOA

¹⁹ nasterio N

11

De ordine in sacratione custodiendo et quod abbati in proprio monasterio liceat facere lectoris manus impositionem, similiter et corepiscopo¹ cp. xiiii [91ra]

Quia ordo debet in sacratione² custodiri omnibus modis liquet, et cum diligentia conseruare sacerdotii promotiones Deo est prorsus³ acceptum. Et quoniam uidemus sine manus impositione a paruula etate tonsuram quosdam cleri⁴ accipientes,

¹ De ordine - corepiscopo CLRSWB; De ordine - impositionem (imposionem K) KN; De ordine - impositionem similiter D; om. ZOGHQA

² sacratione CLRSWBPZOHA; consecratione KND

³ est prorsus CRSBPZOGHA; prorsus est KND

⁴ cleri CKBZOHA; clerici N

nondumque⁵ ab episcopo manus impositione⁶ percepta super ambonem⁷ irregulariter in⁸ collecta legentes, precipimus, amodo id minime fieri. Idipsum quoque conseruandum est etiam inter monachos. Lectoris autem manus⁹ impositionem¹⁰ licentia est unicuique abbati in proprio monasterio solummodo faciendi, sed¹¹ dumtaxat eidem abbati manus impositio facta noscatur ab episcopo, secundum morem preficiendorum¹² abbatum, dum constet illum esse presbiterum. Simili modo secundum antiquam consuetudinem corepiscopum¹³ preceptione oportet episcopi promouere lectores.

Vers. Anast. (PL 129.485); ID 5.376; D 69 c 1 from Quoniam uidemus

⁵ ss R

⁶ a paruula etate tonsuram – impositione om. DM

⁷ -o- ss O

⁸ ss B

⁹ man. aut. marked for reversal G

¹⁰ -ionem CSKNBP; -ione ZOGHA

¹¹ sed CLRXS; si WKNBPZOGHA

¹² prefic- CSKNZOHA; prefac- B; fac- P

¹³ -opum CSKNBP; -opus ZOGHA

12¹

Ne clericus in duabus ecclesiis connumeretur² cp. xvi³

Clericus ab⁴ instanti tempore non connumeretur⁵ in duabus ecclesiis. Negociationis enim⁶ hoc et turpis commodi proprium est⁷, et ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Audiuius enim ex ipsa dominica uoce, quia nemo potest duobus dominis seruire, aut enim unum odio habebit, et alterum⁸ diliget, aut unum sustinebit et alterum contempnet. Vnusquisque enim secundum apostolicam uocem in quo uocatus est, in hoc debet manere, et in una locari ecclesia. Que enim per turpe lucrum in ecclesiasticis rebus efficiuntur, aliena consistunt a Deo, ad⁹ uite uero huius¹⁰ necessitatem studia sunt diuersa. Ex eis ergo qui uoluerit¹¹ acquirat corporis oportuna. Ait enim apostolus, Ad¹² ea que michi opus erant, et his¹³ qui mecum sunt, ministrauerunt manus iste. Et hec quidem in hac seruanda urbe. Ceterum in uillis¹⁴ que foris sunt propter inopiam hominum indulgeatur.

Vers. Anast. (PL 129.485-6); Dd 2.8 (frag. only); CB Var. II 67a as Dd; ID 6.311; C 21 q 1 c 1, of which last two sentences are a later addn

¹ after 2.14.2 with mg. note Hec sententia debet poni ubi supra uideris hoc signum A

² Ne - conn. CRSWKNB; De vi (septima H) synodo ZOGHQA

³ cp. xvi CRXSKN; cp. xv LWBZOGHQA; om. D

⁴ ab CKBNZOGH; om. A

⁵ con- ss O

⁶ est add. ZOGHA, om. CKNB

⁷ est CKNBP; om. ZOGHA

⁸ an obscure letter follows in Z

⁹ corr. fr. a O

¹⁰ huius CRSWBZOGHA; eius KND

¹¹ corr. fr. nol- Z

¹² Ad CKDBZOHA; At N

¹³ his CKNBZOGHQ; hi A

¹⁴ u- interlined C

13

Quod non liceat episcopis uel clericis fulgidis et claris uestibus uti¹ cp. xvi² [91rb]

Omnis iactantia et ornatura corporalis aliena est a sacrato ordine. Eos ergo episcopos uel clericos³ qui se fulgidis et claris uestibus ornant emendari oportet. Quod si in hoc

¹ Quod - uti CKNDB; om. ZOGHQA

² cp. xvi CRXLKNZOHOQA; cap. xviii W; om. DB

permanserint epythimio tradantur⁴. Similiter et eos qui unguentis⁵ inunguntur⁶. Quoniam⁷ uero radice amaritudinis exorta contaminatio facta est in ecclesia catholica Christianos calumpniantium heresis etiam hii qui hanc receperunt⁸ non solum imaginarias scripturas abhominati sunt sed⁹ et omnem reuerentiam reppulerunt, eos qui religiose¹⁰ ac pie uiuunt¹¹ offendentes, ac per hoc completur in eis¹² quod scriptum est, Abhominatio est peccatoris Dei cultus. Igitur si inuenti fuerint deridentes eos qui uilibus et religiosis uestimentis amicti sunt, per epythimium corrigantur. Priscis enim temporibus omnis sacratus uir cum mediocri¹³ ac uili ueste conuersabatur. Omne quippe quod non propter necessitatem suam sed propter uenustatem¹⁴ accipitur elationis¹⁵ habet calumpniam quemadmodum magnus ait Basilius, sed neque ex sericis texturis uestem quis uariatam induebat, neque apponebant uariorum colorum ornamenta in summitatibus uestimentorum. Audierant enim ex deisona lingua¹⁶ quia qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt.

Vers. Anast. (PL 129.486); Dd 2.9 (frg. only); CB Var. II 67b as Dd; ID 5.377; C 21 q 4 c 1, of which much is a later addn

³ uel clericos CRKNPZOHA; *om.* B

⁴ *corr. fr.* trand- O

⁵ unguentis CRKBZQA²; ungentis OHA

⁶ inung- CRNDBZOGHQ; iniung- K

⁷ Quoniam CRNBZOGHQ; Quod A; Quo K

⁸ -erunt CRKNBZOGH; -erint A

⁹ sed LRXS²WKNDBZOHA; si CS

¹⁰ regiose K

¹¹ uiuunt ac pie *marked for reversal* Z

¹² completur in eis CLRSBZOGHA; in eis impletur KND

¹³ -c- *interlined* C

¹⁴ *corr. fr.* uet- H

¹⁵ elationis CRDBZOGHA; elongationis K; cl'onis N

¹⁶ lingua CRNDBZOH; siga A; ex deisona lingua *om.* K

14¹

Duplex monasterium non esse faciendum² cp. xviii³

Et hoc⁴ diffinimus minime duplex fieri monasterium, quia scandalum, id et offendiculum, multis efficitur. Si uero aliqui cum cognatis abrenuntiare et monasticam uitam sectari uoluerint⁵, debent uiri quidem uirorum adire cenobium, femine uero⁶ mulierum ingredi monasterium. In hoc enim placatur Deus. Que autem hactenus sunt dupla secundum regulam sancti patris⁷ Basylis et secundum preceptionem eius ita formentur. non habitent in uno monasterio monachi et monache. Adulterium enim⁸ intercipit cohabitationem, si habeat [91va] aditum monachus ad monacham uel monacha ad monachum secreto ad colloctionem. Non cubet monachus in muliebri⁹ monasterio, neque cum monacha singulariter conuiuetur. Et quando necessaria uite¹⁰ a uirorum parte¹¹ ad regulares deferuntur, extra portam¹² hec suscipiat¹³ abbatissa monasterii feminarum cum quadam uetula monacha. Porro si

¹ *om.* D

² non esse faciendum CLRWB; minime fieri debere KN. Duplex - faciendum CLRSWKNB; *om.* ZOGHQ

³ xviii LRSKNZHQ; xxviii C; xxviii W; *om.* B; xviii OA

⁴ *ss* Z

⁵ -erint CRKNZOHA; -erit B; noluerint P

⁶ uero CKNBZOA; *om.* HQ

⁷ *corr. fr.* patres A; nostri *add.* N, *om.* CKBZOHA

⁸ *ss* Z

⁹ muliebri CRNBZOGHA²; mulieri KA; mulierum K²

¹⁰ *ss* L²

¹¹ *corr. fr.* porta Z

¹² *ss* O

¹³ *corr. fr.* -iant O

contigerit et aliquam propinquam suam uidere uoluerit monachus, in presentia abbatisse huic confabuletur per modica et compendiosa uerba et in breui¹⁴ ab ea discedat.

Vers. Anast. (PL 129.487); ID 7.25; +C 18 q 2 c 21

¹⁴ et in breui *add. in mg.* O²

A2. XIII EX OCTAVA SYNODO¹

- ²i. Quomodo fieri debet episcoporum promotio uel consecratio
ii. Vt quicumque de pontificatu ad monachorum descenderit uitam, nunquam ad pontificatum resurgat
iii. De habenda dispensatione
iiii. De eodem
v. Quod liceat apostolice sedi iniuste dampnatos uel excommunicatos restituere, et suis redditis condempnatores eorum uel excommunicatores apostolico punire priuilegio
vi. De excellentia sacerdotali
vii. Non obesse inhonestatem parentum filiis honeste uiuentibus
viii. Quali timore et fide uel respectu percipere debeamus corporis et sanguinis Christi gratiam
viiii. Quod in iudicio presentium positum sit quantum uel quomodo penitere debeant qui delinquant
x. De eodem
xi. Quomodo suscipiendus sit³ penitens
xii. De penitentibus⁴
xiii. De eo qui pro peccato non penitet
xiiii. De his qui penituerint⁵ pro aliquo delicto et rursus in hoc ipsum inciderint⁶
xv. De prohibenda colloquutione clericorum et mulierum institutis seniorum⁷
xvi. De his qui agere aliquid eorum definiunt que non placent Deo
xvii. De infantibus qui offeruntur et de murmurantibus, ut⁸ iuxta sacerdotis iudicium peniteant⁹
xviii. De prelati si aut fecerint aut facere iusserint quod a Domino prohibitum est aut quod preceptum est preterierint, aut preterire man[91vb]dauerint
xviiii. De eodem
xx¹⁰. Item de eodem

¹ Ex oct. syn. CLWB; De oct. sinodo X; Capitula D; Capitula ex oct. syn. P; *om.* RKN

² *capitulatio om.* ZOGHQA, in CLRXSWKNDBP

³ susc. sit CLRWNDB; sit susc. K

⁴ DM *om. whole title, and renumber*

⁵ -erint CRXSW; -er' LP; -erunt KNB

⁶ delicto - inciderint (incid. *ss* R, *corr. fr.* inced- S, inciderunt NBP) CRXSWNBP; delictorum K; DM *om. whole title, and renumber*

⁷ D(*but not* M) *om. whole title, and renumbers*

⁸ *ss* B

⁹ *corr. fr.* -ent K

¹⁰ *om. whole entry* K, *renumbering the rest*

- xxi. Quod peccantibus consentiens et delinquentes defendens simili modo culpabilis sit
- xxii. De coniugatis ad monasterium conuerti uolentibus
- xxiii. De monachis contentiosis
- xxiiii. De eodem
- xxv. Vtrumque reum esse et qui de alio falsum profert et qui cito criminibus aurem prebet
- xxvi. De eodem
- xxvii. De excommunicatis
- xxviii. De eodem
- xxviiii. Abbatem uel monachum monasterii seruum non posse facere liberum¹¹
- xxx. De iuuenibus uel suspectis si cum paruulis iocauerint uel aliquam familiaritatem habuerint
- xxxi. De Spiritu Sancto¹²
- xxxii. De sacramento corporis et sanguinis Domini

¹¹ DM *om. whole title, and renumber*

¹² DM *om. whole title, and renumber*

Adrianus papa secundus quod Nicholaus decessor eius disposuerat missos suos, Donatum scilicet Ostiensem¹ episcopum et Stephanum Nephesinum episcopum et Marinum dyaconum sancte Romane ecclesie ad Basylum imperatorem et ad filios eius, Constantinum et Leonem augustos Constantinopolim direxit². Cum quibus et Anasthasius³ bybliothecharius sedis Romane utriusque lingue, Grece scilicet et Latine peritus perrexit, et synodo congregata quam octauam uniuersalem synodum illuc⁴ conuenientes appellauerunt exortum scisma de Ignatii depositione et Fotii ordinatione sedauerunt⁵, Fotium anathematizantes et Ignatium restituentes.

CB Var. II 14g; D 63 c 2a

¹ -iensem CKNZOGHQ; -iense A; ? B

² *corr. fr. direxerit Z*

³ *corr. fr. Anastus O*

⁴ *corr. fr. illic C*

⁵ *Lacuna follows in O*

1

Quomodo fieri debeat episcoporum promotio uel consecratio. Ex octaua synodo cp. xi¹

Promotiones et consecrationes episcoporum concordans prioribus conciliis clericorum electione ac decreto et episcoporum collegio fieri hec sancta et uniuersalis synodus diffiniuit et statuit, atque iure promulgauit neminem laicorum principum uel potentum semet inserere electioni uel promotioni² patriarche uel metropolitani, aut cuiuslibet episcopi, ne uidelicet inordinata et incongrua [92ra] hinc fiat contentio uel confusio, presertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestatiuorum uel ceterorum laicorum habere conueniat, sed silere et attendere³ sibi usquequo regulariter a collegio ecclesie suscipiat finem electio futuri pontificis. Si uero quis laicorum ad concertandum⁴ et cooperandum inuitatur ab ecclesia, licet huiusmodi cum⁵ reuerentia

¹ Quomodo - cons. Ex oct. syn. c. xi (? C, vi L) CLRSWB; Ex oct. syn. Quomodo cons. cap. xi (cap. xi *om.* D) KND; Ex oct. (viii O) syn. cp. xi ZOGHQA

² -ioni CKNPZOHA; -io B

³ att- CRKDBZOHA; acc- N

⁴ conuertendum *with a mark ss following Z*

⁵ *corr. fr. non O*

si forte uoluerit obtemperare se asciscentibus⁶. Taliter enim dignum pastorem sibi regulariter ad suam ecclesiam⁷ salutem promouet⁸. Quisquis autem secularium principum uel potentum uel alterius⁹ dignitatis laicus aduersus communem ac consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici¹⁰ ordinis agere temptauerit¹¹ anathema sit donec obediat et consentiat quod ecclesia¹² de electione et ordinatione proprii presulis¹³ se uelle monstrauerit.

CB Varia II 107; Dd 4.18; AL 6.20; ID 5.122; IP 3.8; D 65 c 2b to salutem promouet, Ia (Nullus laicorum principum - conueniat. Quisquis - end)

⁶ ascic- BA(*before corr.*)

⁷ -iam LRXSWNDBPZO; -sia C²KO²HQA; ? C

⁸ -ouet CKNPZOHA; -onet B

⁹ potestatis uel *add.* KND, *om.* CLRSWBZOHA

¹⁰ -ci ss O

¹¹ tept- C

¹² *corr. fr.* deccl- O

¹³ p- ss O

2

Ex actione quinta synodi Constantinopolitane ccclxxxiii patrum sub viii Iohanne pape cui preluit Petrus presbiter cardinalis et Paulus Anthonitanus¹ episcopus et Eugenius Ostensis episcopus. Vt quicumque de pontificatu ad² monachorum descenderit uitam³ nunquam ad pontificatum resurgat⁴

Apochrisiarii pape⁵ dixerunt. Hoc nequaquam apud nos habetur, ut quicumque de pontificali ordine ad monachorum id est penitentium descenderit uitam, ulterius possit ad pontificatum reuerti. ITEM. Precepit sancta synodus ut quicumque⁶ de pontificali dignitate ad monachorum uitam et penitentie descenderit locum, nequaquam iam ad pontificatum resurgat. Monachorum enim uita subiectionis uerbum habet, et discipulatus, non docendi uel presidendi uel pascendi alios.

Dd 4.437c; ID 7.149; C 7 q 1 c 45

¹ *corr. fr.* Anconicot- O

² monasterium *add.* N, *om.* CRKDB

³ uitam CRKDB; *om.* N

⁴ Vt quicumque - resurgat CRSKNDB; *om.* ZOGHQA

⁵ pape CRKDBZOHA; *om.* N

⁶ ut quic. *repeated* N

Hucusque de conciliis Grecorum¹. Deinde sequuntur² quedam sententie Grecorum doctorum³

¹ Grecorum LRSKNBZOGHQA; Gregorum C

² sequuntur G

³ De sentiitiis Grecorum doctorum *add. in mg.* A

A2. XIV [SENTENTIE GRECORUM]

3

Ex epistola Cyrilli missa Maximo¹ dyacono [92rb] Antiocheno. De habenda dispensatione²

Didici a diligendo michi Paulo monacho quia recusat pietas tua usque hodie communionem reuerentissimi episcopi Iohannis amplecti, pro eo quod quidam in

¹ Maximo CRKNBZJOA; Maximiano HQ

² Ex epistola - dispensatione *in mg.* ZOGQA

Antiochena ecclesia male adhuc cum Nestorio uel sentiant uel iam senserint quidem sed forsitan³ resipuerint⁴. Probet igitur tua⁵ modestia utrum aliquando colligi nude ac irreuerenter⁶ cum Nestorio sentiant et inuicem colloquantur, licet aliquando cauteriatam habuerint conscientiam colligantur autem nunc acta penitentia super his⁷ in quibus surrepti sunt, quamuis confiteri fortasse reuereantur excessum. INFRA. Vt autem non estimemur⁸ amare contentionem amplectamur episcopi reuerentissimi Iohannis communionem, indulgentes ei et causa dispensationis eius negocium non subtilius uel districtius siue⁹ uehementius erga se recognoscentes¹⁰ agatur¹¹. Dispensationis¹² enim gratia sicut dixi eget negocium multum.

PL 129 (Vers. Anastas.) 222; ID Prol. 130-1; +C 1 q 7 c 15

³ -an CKNBZHA; -am O

⁴ corr. fr. resp- Z

⁵ after corr. O

⁶ P p. 170 (last of quire xi) ends at irre-, and p. 171 begins Dispensationes (i.e. next canon), with a new hand and rubrics again

⁷ his CKNBH; iis ZOQA

⁸ -emur CLRKBZOHA; -entur XWND

⁹ siue CNDBZOGHA; si ut K

¹⁰ -entes CLXSKND; -entis RWBZOGHA

¹¹ after corr. O

¹² corr. fr. -ones H

4

¹Eiusdem² ad Gennadium presbiterum et archimandritam. De eodem³

Dispensationes rerum nonnumquam⁴ cogunt parum quid a⁵ debito quosdam foras exire, ut maius aliquid lucrifaciant. Sicut enim hii⁶ qui mare nauigant tempestate urgente⁷, nauique periclitante anxii quedam exhonerant, ut⁸ cetera salua permaneant ita et nos cum non habemus saluandorum omnium negociorum penitus certitudinem, despiciamus ex his quedam ne cunctorum patiamur⁹ dispendia.

PL 129 (vers. Anast.) 222-3; ID Prol. 131; +C 1 q 7 c 16

¹ Ex add. CXSW, om. LRKNDBPZJOGHQA

² eiusdem CKNBZJOA; Fidem H

³ De eodem CLSKNBP; om. ZOGHQA

⁴ nonnumquam CRWBZOGHA; non tanquam S; non tantum KND

⁵ a CKNBZHA; om. O

⁶ hii CKNBHA; ii ZO

⁷ urgente CNDBZOGHA; urgente K

⁸ corr. fr. et O

⁹ corr. fr. -imur O

5

Anastasius patriarcha Felici pape. Quod liceat apostolice sedi iniuste dampnatos uel excommunicatos restituere¹ et suis redditis² condempnatores eorum uel excommunicatores apostolico punire priuilegio³

Fuit semper uestre apostolice sedis licentia iniuste dampnatos uel excommunicatos potestatiue sua auctoritate restituere [92va] et sua eis omnia reddere, et illos qui eos⁴ condempnauerunt aut excommunicauerunt apostolico punire priuilegio, sicut etiam nostris⁵ et anterioribus cognouimus actum⁶ temporibus. ITEM. Antiquis regulis

¹ ss R

² -tis CRKDB; -itos N

³ Quod - priu. CRKNDBP; om. ZOHQA

⁴ illos qui eos CLRSWBZOHA; eos qui illos KND

⁵ nostris CKNPZOHA; om. B

⁶ actum CSKNBP; ante ZJOHQA; autem Z²

censitum est ut quicquid quamuis in remotis aut in longinquo⁷ positis prouinciis super eorum querelis aut accusationibus ageretur non prius tractandum uel accipiendum esset quam ad noticiam alme sedis uestre esset deductum, ut huius auctoritate iuxta⁸ quod fuisset pronuntiatio infirmaretur aut firmaretur.⁹

H 480. 31-35, 481. 14-18; CB Varia II 17; Dd 1.23A (pt 1, var.), 24 (pt. 1); ID 5.15; +C 9 q 3 cc 11-12

⁷ *Lacuna in mid-word O*

⁸ *iuxta CKNBZJOQ; iusta HA*

⁹ *aut firm. in mg. R²*

6

Gregorius Nazanzenus¹. Sic ipsis² imperatoribus loquitur. De excellentia sacerdotali³

Suscipitisne libertatem uerbi? Libenter accipitis quod lex Christi sacerdotali uos nostre⁴ subicit potestati, atque⁵ istis tribunalibus subdit? Dedit enim et nobis potestatem, dedit⁶ principatum multo perfectiorem⁷ principatibus uestris. Aut numquid iustum uobis uidetur si cedat spiritus carni, si a terrenis celestia superentur, si diuinis preferantur humana?

Cf. above 1.62.70; ID 5.5; +D 10 c 6

¹ *Nazanzenus CRSNBZOHA; Nazarenus KD*

² *ipsis CRKDBZOHA; om. N*

³ *De (om. A) exc. sac. in mg. ZO[Q]A*

⁴ *nostre CSBZOHA; uestre LRXWKNDP*

⁵ *atque CKNBZOHQ; aque A*

⁶ *pric add. and canc. O*

⁷ *corr. fr. -ionem B*

7

Iohannes¹ Chrisostomus super Matheum Omelia iii. Non obesse inhonestatem² parentum filiis honeste uiuentibus³

Nunquam de uitiiis⁴ erubescamus parentum. Sed unum⁵ illud⁶ queramus semper amplectamurque uirtutem⁷. Huiusmodi enim etiam⁸ si alienigenam⁹ habeat matrem, etiam si fornicatione pollutam uel quolibet¹⁰ eiusmodi dedecore sordidatam, nichil tamen de eius aut uilitate¹¹ fuscabitur¹² aut crimine polluetur. Quod si fornicatorem¹³ ipsum ad meliora conuersum nequaquam prior uita commaculat, multo magis ex meretrice natus et adultera si propria uirtute decoretur parentum suorum non decoloratur¹⁴ opprobriis. ITEM. Non est omnino, non est nec de uirtute nec de uicio parentum aut laudandus aliquis aut culpandus¹⁵, nemo inde uere aut obscurus aut clarus est. Immo et considerantius¹⁶ aliquid [92vb] dicamus, ac¹⁷ pressius¹⁸, nescio

¹ *Cristo add. and canc. O*

² *honestatem A*

³ *Non obesse – uiu. in mg. ZOQA*

⁴ *de uitiiis CNDBZOHA; diuitiis K*

⁵ *Sed unum repeated and canc. Z*

⁶ *corr. fr. illum O*

⁷ *corr. fr. ueritatem S*

⁸ *etiam CRKDBZOHA; om. N*

⁹ *corr. fr. -rug- Z*

¹⁰ *ss R²*

¹¹ *uilitate CRWK²NDBPZJOH; utilitate KQA*

¹² *fuscabitur CRWDBPZO²HA; -antur KN; fulcabitur O*

¹³ *-atiorem A*

¹⁴ *decoloratur CRWNDBZOHQ; decoretur KA*

¹⁵ *aut inculpandus add. B, om. CRWKNPZOHA*

¹⁶ *corr. fr. consod- Z*

¹⁷ *ac CKNPZOHA; aut B*

¹⁸ *expressius P*

quomodo magis ille resplendet, qui ex parentibus a¹⁹ uirtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de uirtute mirabilis.

CB Varia 1B.22; ID 6.414; D 56 c 4

¹⁹ a CKNBPZJ; ac OHQA

8

Quali timore et fide uel respectu percipere debeamus¹ corporis et sanguinis Christi gratiam. Basylius episcopus dixit²

Timorem quidem docet nos apostolus, dicens, Qui manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit. Fidem uero edocet nos sermo Domini dicens, Hoc est corpus meum quod pro multis³ datur. Hoc facite in meam commemorationem. Et apostolus de unigenito Dei filio, Humiliauit semet ipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Cum ergo anima fidem habet his dictis, et considerat magnificentiam glorie ipsius, et admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus ac talis obediens fuit patri usque ad mortem pro nostra uita? Puto quia possit prouocari ad affectum⁴ et dilectionem ipsius et Dei patris qui unico filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Talem ergo fidem uel affectum preparare debet in animo suo is qui panem et calicem Domini percipit.

Basil Reg. 134 abbrev. (PL 103.535); Quad. 4.2; De cons. D 2 c 25

¹ -eamus CKNBP; -emus ZOHQA

² Bas. ep. dixit CSWND(*before Quali*)B?ZOHA; om. K

³ corr. fr. uobis C

⁴ aff- LRWB; eff- XSKNPZOHQA; ? C

9

Cuius supra. Quod in iudicio presidentium positum sit quantum uel quomodo¹ penitere debeant qui delinquent²

Hoc sit in iudicio positum eorum qui presunt uel quanto³ tempore uel quali modo penitere⁴ debeant qui delinquent quia etas ad eruditionem⁵ multam⁶ haberi facit differentiam pene.

Basil, Reg. 194; Quad. 4.19; +C 26 q 7 c 8

¹ quant. uel quom. CRKDB; quom. uel quant. N

² Quod - delinquent CRSKNDBP; om. ZOHQA

³ quanto CKNBZOHQ; quando A

⁴ -ere CSKNBPZQ; -eri Z²JOHA

⁵ corr. fr. eruderudit- O

⁶ -am CKNBP; -um ZOHQA

10

De eodem¹

Vt pro² qualitate delicti penitentiae tempus impendatur.

Quad. 4.20; +C 26 q 7 c 7

¹ De eodem CRXSXKNDBP; De eadem re ZOHQA

² Vt pro CRXSKNMPZOHQ(*ut after corr.*); [ ] t pro S; Et B; Et pro A

11

Idem¹. Quomodo suscipiendus sit penitens²

¹ Idem CRSWDBPOQA; om. KNH(*with no break*)

² Quomodo - penitens CSWKNDDBP; om. ZOHQA

Penitentem³ ex corde ita oportet suscipi sicut Dominus ostendit cum dicit, Quia conuocauit⁴ amicos meos et uicinos dicens, Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quam perdideram.

Basil, Reg. 27; Quad. 4.24; BD 19.39 as Quad.; ID 15.55 as BD; +C 26 q 7 c 9

³ Penitentem CSWKNDPZOQA; Venientem B; enitentem H

⁴ -aui CKNBPZH; -auit JOQA

12¹

Cuius supra. De penitentibus²

Affectum³ illum in se recipiat penitens quam gerebat ille qui [93ra] dicebat, Iniquitatem odio habui et abhominatus sum. Sed ea que scripta sunt in sexto psalmo atque in aliis quamplurimis uel illa que apostolus dixit ad eos qui⁴ secundum Deum constrictati sunt, Quantum operatum est, inquit, uobis sollicitudinem sed excusationem sed indignationem⁵ sed emulationem sed uindictam in omnibus exhibuistis uos cautos esse negotio, sed et⁶ ipsis in quibus deliquit agens multa contraria sicut Zacheus fecit.

Basil, Reg. 18; Quad. 4.25; Reg. P. 1.326; +C 26 q 7 c 10

¹ om. DM

² Cuius supra. De pen. CRSWKBNP; Idem ZJ(mg.)OQA; Item idem H

³ Aff- CRSKNP; Eff- BZJOHQ

⁴ corr. fr. quidem O

⁵ Quantum operatum est – indig. in mg. O²

⁶ et CRWBZOHA; etiam in K; et in N

13

¹De eo² qui pro³ peccato non penitet⁴

Erga eum qui pro peccato non penitet tales esse debemus, sicut Dominus⁵ precepit⁶ dicens, Sit tibi sicut gentilis et publicanus. Et sicut apostolus docuit, dicens, Subtrahite⁷ uos ab omni fratre ambulante⁸ inordinate, et non secundum traditionem quam tradimus⁹ uobis.

Basil, Reg. 28; Quad. 4.26; BD 19.64 from Reg. P.1.328; ID 15.78 from BD; +C 26 q 7 c 11

¹ Basilus add. Z(after penitet)J(mg.)OQHA, om. CRSWKBNP

² De eo CRWKBZOHA; Deo N

³ pro CRWNBZOHA; om. K

⁴ De - pen.] De penitentibus D (cf c 12)

⁵ added in mg. C

⁶ -epit CKNBJOA; -ipit ZHQ

⁷ uos add. and canc. O

⁸ corr. fr. -ate K

⁹ tradimus CSKNBP; tradidimus ZOHQA

14

De his qui penituerunt pro aliquo delicto et rursus in hoc ipsum¹ inciderunt²

Si quis semel notatus³ fuerit inuidie uel contentionis uicio, et⁴ rursus in hoc ipsum inciderit, sciat se primam causam⁵ ex qua inuidia uel contentio nascitur in interioribus medullis⁶ habere reconditam. Oportet ergo eum⁷ per contraria atque aduersa⁸ curari, id

¹ ipsum CKNPZO; om. B

² De - inc. in mg. Z; -erunt LRXNDBPZOHA; -erint CWK?; ? S

³ notatus CRNDBZOHA; uocatus K

⁴ et CKNBP; om. ZOHA

⁵ sciat se over erasure, primam causam in mg. Z

⁶ medullis CNDBZOHA; om.K

⁷ ergo eum CRSKNB²PZJO; eum B; eum ergo HQA (Q add. ss curari)

⁸ An erasure follows O

est per humilitatis exercitium. Exercitia⁹ uero humilitatis sunt, si se uilioribus officiis subdat et ministeriis indignioribus tradat. Ita namque arrogantie et humane glorie uicium curari poterit, ut in consuetudine¹⁰ humilitatis affectus ultra iam non incidat arrogantie¹¹ et uane glorie delictum, sed et¹² in singulis huiusmodi uiciis cura similis¹³ adhibetur.

Basil, Reg. 22; Quad. 4.32; De pen. D 2 c 1

⁹ -ti- ss O

¹⁰ -ine RXSWNDBPZOHA; -inem CL

¹¹ et humane glorie uicium – arrogantie om. K

¹² et CKNBZOH; om. A

¹³ -ilis CRKDB(ss)ZOHA; -iliter N

15

¹De prohibenda colloquutione clericorum² ac mulierum³ institutis seniorum⁴

In omnibus obseruari conuenit ut certus quis et certo tempore et certo in loco et certis personis uel apparere⁵ clericus uel loqui debet mulieribus, ut excludatur omnis nefanda⁶ suspicio. Certe solum ad solam [93rb] accedere nulla religionis ratio permittit, melius enim duo quam unus, simul⁷ enim et fidelius et tutius res geritur⁸. Ve enim uni, quia si ceciderit non est qui erigat eum.

Basil, Reg. 174; Quad. 4.42; +D 81 c 26

¹ Cuius supra add. ZO(mg.)HQA, om. CSWKBNBP

² om. Q

³ ac mulierum CLXSW; et mulierum RKNDBP; mulierumque ZOHQA

⁴ De - sen. in mg. Z

⁵ corr. fr. apa- O

⁶ nefanda CRKDBZOHA; falsa N

⁷ simul CRNDBZOHA; similis K

⁸ geritur CRWBZOHA; agitur KND

16

Ysidorus¹. De his qui agere aliquid eorum² definiunt que non placent Deo³

Si quis preuentus fuerit ut definiat agere aliquid eorum que non placent Deo, penitentiam agat, et quod contra mandatum Domini⁴ statutum⁵ est, in irritum reuocetur.

Quad. 4.109; +C 22 q 4 c 19a

¹ after Deo OHQA

² eorum CRKNP; om. ZOHA

³ De his - Deo in mg. Z. B leaves space for rubric, which was not entered

⁴ Domini CNDBZOHA; om. K

⁵ corr. fr. statum O

17

¹De infantibus qui offeruntur² et de murmurantibus, ut iuxta sacerdotis iudicium peniteant³

Oportet infantes cum uoluntate et consensu parentum, immo⁴ ab ipsis parentibus oblatos sub testimonio plurimorum suscipi, ut omnis occasio maledicti gratia excludatur hominum pessimorum. ITEM. Firma autem tunc erit professio uirginitatis ex quo adulta iam etas⁵ esse ceperit, et que solet nuptiis apta deputari ac perfecta⁶.

¹ De - peniteant om. B, leaving space; De - auferuntur in mg. Z

² offeruntur (-er- ss K) CRKNDP; auferuntur ZOHA

³ et de murmur. - peniteant CRSKNDP; Item ZOHQ; om. A

⁴ i- ss O

⁵ etas CKNBZJHQ; om. OA

⁶ New canon in ZOHQA

Apostolus dicit, Omnia facite sine murmuratione. Alienus sit a fratrum unitate qui murmurat, et opus huius abiciatur⁷. Si quis murmurans extiterit, ne penam murmurantium incurrat, de qua apostolus dicit, Neque murmuraueritis⁸ sicut quidam⁹ murmurauerunt et perierunt ab exterminatore iuxta mensuram opusque peccator¹⁰ qui in hac sententia apostoli pleniter declaratur¹¹ sacerdotis iudicio peniteat.

Basil, Reg. c 7 has Firma - perfecta. Oportet - pessimorum, c 71 Alienus - abiciatur, c 93 vers. of Si quis - exterminatore (v. loosely); Quad. 4.225 to perfecta, 152-3; C 20 q 2 c 4 'ex nona synodo', Oportet - pessimorum; C 20 q 1 c 1 ('nonae synodi', Firma- perfecta), +D 90 c 4 'ex octava synodo', Alienus - end

⁷ Vnde supra as beginning of new canon add. ZOHQA

⁸ corr. fr. -atis O

⁹ ss O

¹⁰ -ator CRSWD²BZHA; -atorum KNPO; ? D

¹¹ corr. fr. -etur B

18

Item cuius supra¹. De prelati si aut fecerint aut facere iusserint² quod a Domino prohibitum est, aut quod preceptum³ est preterierint⁴, aut preterire mandauerint⁵

Si is⁶ qui preest fecerit aut cuidam⁷ quod a Domino prohibitum est facere iusserit, uel quod preceptum est⁸ preterierit⁹, aut preterire¹⁰ mandauerit¹¹ sancti Pauli apostoli sententia ingerenda est¹² ei dicentis¹³, Etiam¹⁴ si nos aut angelus de celo euangelizauerit uobis preter [93va] quam quod euangelizauimus uobis, anathema sit. *Basil, Reg. 13; Quad. 4.210; C 11 q 3 c 101a as 'Ysidorus'*

¹ Item - supra om. B

² iusserint CRWKD; uoluerint N

³ aut quod prec. ss R

⁴ -erint CLXSWND; -erit RKP

⁵ De prelati - mand. CLRSWKNDP; om. BZOHA

⁶ is CWKNBZH; hiis O²; quis O; his QA

⁷ cuidam CLRSPZOHA; cuiquam KNDB

⁸ ss C

⁹ corr. fr. -ierie O

¹⁰ corr. fr. preteriere K

¹¹ pret. mand. in mg. M. K microfilm lacks fo. and resumes near end of c 31 below

¹² ing. est CWNDPZOHA; est ing. B

¹³ ei dicentis CLR²XSWNDB²PZOH; ei dicente R; dicentis B; ea dictis A

¹⁴ Etiam CNBZOH; Et A

19

Cuius supra. De eodem¹

Si quis prohibet nos² facere quod a Domino preceptum est uel rursus imperat fieri³ quod Dominus fieri prohibet execrabilis sit⁴ ab omnibus qui diligunt Deum.

Quad. 4.211; C 11 q c 101b

¹ Cuius supra. De eodem CRSWNDBP; Item. Cuius supra ZOHA

² corr. fr. uos O

³ Lacuna follows O

⁴ ss C

20

Idem. De eodem¹

Is qui preest si preter uoluntatem Dei, uel preter quod in sanctis scripturis euidenter precipitur, uel dicit aliquid uel imperat, tanquam falsus testis Dei aut sacrilegus habeatur.

¹ Idem (Item WND). De eodem CRXSWNDBP; Item de eadem O; Item de eadem re cuius supra ZHQA

Basil, Reg. 15; Quad. 4.212; C 11 q 3 c 101c and ends

21

Quod peccantibus consentiens et¹ delinquentes defendens simili modo culpabilis sit²

Qui consentit peccantibus et defendit³ alium delinquentem maledictus erit apud Deum et homines, et corripitur⁴ increpatione seuerissima. Hinc et quidam sanctissimus pater ait, Si quis peccantem defendit, acrius quam ille qui⁵ peccauit coherceatur. Hinc et alius pater ait, Si quis errori⁶ alterius consenserit, sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandum.

Quad. 4.240; BD 11.46 var.; ID 14.110 as BD; C 11 q 3 c 100 ('Ysidorus', as here)

¹ et CRWDB; id est N

² Quod - sit CRWNDP; Idem ZO; Item HQ; *om.* A

³ -endit CRWDBZOHA; -endere N

⁴ *corr. fr.* corpi- O

⁵ *after corr.* N

⁶ -ri ss Z

22

De coniugatis ad monasterium conuerti¹ uolentibus²

Si quis uult³ coniugatus conuerti⁴ ad monasterium, non est recipiendus nisi prius a coniuge castimoniam profitente fuerit absolutus⁵. Nam si uiuente illo per incontinentiam alii⁶ nupserit, procul dubio⁷ adultera⁸ erit, nec recipitur⁹ apud Deum eiusmodi uiri conuersio, cuius sequitur coniugalis federis prostitutio. Tales igitur¹⁰ tunc sine culpa¹¹ sequuntur Christum relicto seculo si habeant ex pari uoluntate castitatis consensum.

Isidore Reg. 4 (PL 103.559); Quad. 4.78; BD 9.45 (ex dictis Bas. fr. Reg. P.2.109); ID 8.183 as BD; C 27 q 2 c 22 'ex octaua synodo'

¹ conuerti C²LRXSNMB; reuerti CP

² De - uolentibus CRSWNDBP; *om.* ZOHA

³ uult CRXSNMBPZOHA; *om.* L

⁴ ss L

⁵ *corr. fr.* -ute O

⁶ alii CWNBP; alteri ZOHA

⁷ *corr. fr.* dubia Z

⁸ abul- N

⁹ *after corr.* B

¹⁰ igitur CLXSWDM; ergo RNBPZOHA

¹¹ culpa C²LRWBPZOHA; *om.* C; dubio NDM; sine culpa *om.* XS

23

De monachis contentiosis¹

Si quis monachus² contentiones uel³ rixas amauerit, uel manifestum conuicium⁴ fratri intulerit, iuxta arbitrium rectoris modumque peccati diuturna⁵ expietur penitentia.

Isidore, Reg. c 16 (PL 103.569); Quad. 4.159; BD 10.62 as C. Agde, from Reg. P.1.161; ID 13.63 as BD; +D 90 c 5a 'ex octaua synodo'

¹ De - contentiosis CRSWKNDP; *om.* ZOHA

² monachus CRSKNBP; *om.* ZOHQA

³ uel C²LRSNBZHA; *om.* CX

⁴ conuicium CNBHQ(*over erasure*); conuictum ZOA

⁵ -na- ss O

24

*De eodem*¹

Qui contentiosus² aut murmurans extiterit, secundum arbitrium prioris tam diu peniteat quamdiu culpe³ qualitas extat.

Quad. 4.160; BD 10.53 as Co. Mainz, from Reg. P.1.162; ID 13.54 as BD; +D 90 c 5b 'ex octaua synodo'

---

¹ De eodem CRSWNDBP; Vnde supra ZOHA

² osus ss L²

³ ei(?) *add. and canc.* O

25

*Cuius supra. Vtrumque reum esse et qui de*¹ *alio falsam profert et qui cito criminibus aurem prebet*²

Non solum ille reus est qui falsum de alio [93vb] profert, sed et is³ qui aurem cito criminibus prebet.

Isidore, Lib. Sent. 3.55 no. 6 (PL 83.737); Quad. 4.175; +C 11 q 3 c 77 'ex octaua synodo'

---

¹ de C²LXSWND; *om.* CRBP

² Vtrumque - prebet CRWNDBP; *om.* ZOHA

³ is CSNBZJ²OH; his PJA; his etiam Q

26

*De eodem*¹

Si quis² falsum dixerit, uel personam innocentis falso crimine maculauerit iuxta³ sacerdotis arbitrium diuturna penitentia expurgetur.

Reg. Isidore c 16; Quad. 4.176; +C 5 q 6 c 7 'ex octaua synodo'

---

¹ De eodem CSWNDBP; De eadem re ZOHA

² quis CSNBPH; que ZJOQA

³ iuxta CRNDBZOQ; iusta HA

27

*Cuius supra. De excommunicatis*¹

Cum excommunicato neque orare neque loqui neque uesci cuique² licebit³.

Reg. Isidore c 17; Quad. 4.253; Reg. P.2.397 var., Appx. 3.66 (Basilius); BD 11.31 as Reg. P. 2; ID 14.95 as BD; +C 11 q 3 c 18a as ID, 'Ysidorus'

---

¹ De exc. CRSWNDBP; *om.* ZOHQA

² cuique CRWNDPZOHA; cuiquam B

³ bit ss R²

28

*De eodem*¹

Si quis frater aut palam aut absconse² cum excommunicato fuerit loquutus³ aut iunctus communione, statim cum eo excommunicationis contrahat penam.

Smaragdus, Comm. in S. Ben. c 26 (PL 102.852); Quad. 4.254; Reg. P.2.398 and App.3.66; BD 11.32; ID 14.96 as BD; +C 11 q 3 c 18b sl. var.

---

¹ De eod. CRSWNDBP; Vnde supra ZOQ; *om.* HA

² *corr. fr.* abcon- B; *autem add. ss* H

³ loquutus CRSNDBP; alloquutus ZOHA

29¹

Abbatem uel monachum monasterii seruuum non posse facere liberum²

Abbati uel³ monacho monasterii seruuum non licebit facere liberum. Qui enim nichil proprium habet, libertatem rei aliene dare non⁴ debet⁵. Nam sicut et seculi leges senserunt⁶ non potest alienari possessio nisi a proprio domino.
Reg. Isidore c 18; Quad. 4.305; D 54 c 22 'ex octaua synodo'

¹ om. DM

² Abbatem – posse (om. N) liberum (librem N) CRSWNBP; Cuius supra ZOHQA

³ uel C²LRSBNZOHA; om. CX

⁴ rei aliene dare non CRNPZOHA; rei (ss) aliene non (ss) B

⁵ debet CLRXSNBPZOHA; potest W

⁶ senserunt RXNBPZOHA; sanxerunt C(? after corr.); consenserunt L(later obsc. corr.)W

30

De iuuenibus uel suspectis, si cum paruulis iocauerint uel aliquam familiaritatem habuerint¹

Si quis ex iuuenibus uel quecumque persona infirma et imperfecta ac suspiciosa, uel non bene² credita cum paruulis iocauerit uel riserit uel eos³ osculatus fuerit⁴ uel cum altero in uno loco iacuerit, diuturna penitentia expurgetur secundum prioris arbitrium.
Cf. Reg. Isidore c 16; Quad. 4.82; Reg. P.2.260; BD 17.36 om. sec. pr. arbit.; ID 9.94 as BD

¹ De - habuerint CSWNDBP; om. ZOHA

² bene CRSWNDBP; pene ZOHA

³ om. L

⁴ uel eos osc. fuerit ss C

31

Dydimus¹ in libro de Spiritu Sancto. contra errorem Grecorum²

Saluator qui et ueritas ait, Non enim loquetur³ a semet ipso, hoc est non⁴ sine me et sine meo, et sine patris arbitrio, quia inseparabilis est a mea et patris uoluntate et amplius, quia ex se non est, sed ex patre et me est. Hoc enim ipsum quod subsistit et loquitur, a patre et a⁵ me illi est. Ego ueritatem loquor, id est inspiro quod loquitur. Siquidem spiritus ueritatis est. Dicere autem et loqui in Trinitate non secundum consuetudinem nostram qua ad nos sermocinamur et loquimur accipiendum, sed iuxta formam incorporealiu naturarum, et maxime Trinitatis que uoluntatem [94ra] suam ingerit in corda credentium et eorum inserit qui eam⁶ audire sunt digni. Liquidum⁷ ergo est⁸ dicere patrem et audire filium, uel e⁹ contrario filium loquentem audire patrem, eiusdem nature in patre et filio consensusque significatio¹⁰ est Spiritus Sanctus, qui est spiritus ueritatis, spiritusque sapientie. Non potest audire filio loquente que¹¹ nescit, cum hoc ipsum sit quod profertur¹² a filio, id est procedens Deus de Deo, Spiritus ueritatis procedens a ueritate, consolator¹³ manans¹⁴ de

¹ Dydimus CRXSWPZOHA; Didicimus L; Audimus N; Diodimus B

² De Spiritu Sancto add. D; De sentiis Grecorum doctorum add. lower in mg. A

³ -etur CLSNBPZJ; -itur RXWDOHA

⁴ est non C(? after corr.)RWBZOHA; enim non L; est enim XSND

⁵ ss H

⁶ ss C

⁷ Liquidum CL²SN; Liquide L?RWBZOHA; Siquidem XLiquid'u D

⁸ ergo est RXSNDBPZOHA; est ergo CL; est W

⁹ ss O

¹⁰ corr. fr. segregatio B

¹¹ fil. loq. que CLRSWNPZOHA; fil. loq. qui D; loq. fil. qui B

¹² K mirofilm resumes

¹³ -ator CKNBPH; -atur ZJOQA

¹⁴ -ans CSKNBPQ²; -ens ZJOHQA

consolatore¹⁵. Denique ne quis illum a patris et filii uoluntate et societate discerneret. Scriptum est, Non enim a semetipso loquitur, sed sicut audit et¹⁶ loquitur. Cui simile etiam¹⁷ de se ipso Saluator ait, Sicut audio et iudico¹⁸. Et alibi, Non potest filius a se facere¹⁹ quicquam, nisi quod uiderit patrem facientem.

PL 23.133 c 34; De cons. D 5 c 40 (insc. as here)

¹⁵ *corr. fr.* consolacione L²

¹⁶ audit et CLKNBHOHA; audiet Z; audiuit et Q

¹⁷ sim. etiam CLRXSBPZOHA; etiam sim. WKND

¹⁸ et iudico CWKNBZHA; *om.* O

¹⁹ facere CKNBOHQA; *om.* Z

32

Eusebius Emisenus. De sacramento corporis et sanguinis Domini¹

Quia corpus assumptum ablaturus² erat ab oculis, et illaturus syderibus necessarium erat ut³ die cene sacramentum nobis⁴ corporis et sanguinis consecraret, ut coleretur iugiter per mysterium quod semel offerebatur in precium ut quia cotidiana⁵ et indefessa⁶ currebat pro hominum salute redemptio perpetua esset redemptionis oblatio, et perhennis uictima illa uiueret in memoria et semper presens esset in gratia. Vere⁷ unica et perfecta hostia, fide estimanda non specie, neque exteriori censenda⁸ uisu, sed interiori affectu⁹. Vnde celestis confirmat¹⁰ auctoritas, Quia caro mea uere est cybus, et sanguis meus uere¹¹ est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quoniam quidem qui auctor est muneris, ipse etiam testis est ueritatis. Nam et inuisibilis sacerdos uisibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui uerbo suo secreta potestate conuertit¹² ita dicens, Accipite et [94rb] comedite, hoc est corpus meum¹³. Et sanctificatione repetita, Accipite et bibite, hic est sanguis meus. Ergo ad nutum precipientis Domini repente ex nichilo substiterunt ex celsa celorum¹⁴ profunda fluctuum uasta terrarum. Pari potentia in spiritualibus sacramentis¹⁵ ubi precipit¹⁶ uirtus seruit effectus. Quanta itaque et quam celebranda beneficia uis diuine benedictionis operetur, et quomodo tibi¹⁷ nouum et impossibile¹⁸ esse non debeat quod in Christi substantia terrena et mortalia conuertuntur, te ipsum qui in Christo es regeneratus interroga. Dudum alienus a uita, peregrinus a misericordia, a salutis uia¹⁹, intrinsecus mortuus exulabas. Subito iniciatus Christi legibus et salutaribus mysteriis innouatus, in corpus ecclesie non uidendo sed credendo transisti, et de filio perditionis²⁰ adoptiuus Dei fieri occulta puritate meruisti. In mensura uisibili permanens, maior factus es te ipso inuisibiliter²¹, sine quantitatis augmento. Cum

¹ De - Domini CSWKNDDBP; *om.* ZOHA

² abl- CKNBZHQA; all- O

³ in *add.* HQA, *om.* CKNBZO

⁴ *ss* B

⁵ -ti- *ss* C

⁶ in- *ss* B

⁷ Vere CRSWNBZOHA; Et K; Etiam D

⁸ c- *ss* O

⁹ *corr. fr.* off- H

¹⁰ *conf. cel. marked for reversal* H

¹¹ uere CKNBZOH; *om.* A

¹² *corr. fr.* -erti O

¹³ meum corp. *later reversed* A

¹⁴ celorum CLR²XSWKDBPZOHA; scelorum R; polorum N

¹⁵ in spiritualibus *add.* QA

¹⁶ *corr. fr.* -epit O

¹⁷ tibi CNDBZOHA; tunc K

¹⁸ *after corr.* Z

¹⁹ *ss* Z

²⁰ *corr. fr.* traditionis (?) N

²¹ in- *ss* O

idem atque ipse esses multo alter fidei processibus²² extitisti. In exteriore nichil additum²³ est, et totum in interiore mutatum est, ac sic homo Christi filius effectus, et Christus in hominis mente formatus est²⁴. Sicut ergo²⁵ sine corporali sensu preterita uilitate²⁶ deposita subito nouam indutus es dignitatem, et sicut hoc quod Deus in²⁷ te lesa²⁸ curauit, infecta diluit, maculata deterisit, non oculis sed sensibus²⁹ tuis sunt credita, ita³⁰ et³¹ cum reuerendum altare cibis spiritualibus satiandus ascendis³², sacrum Dei tui corpus et sanguinem fide respice³³, honora, mirare, mente contingere, cordis manu suscipe, et maxime totum haustu³⁴ interioris hominis assume.

ID 2.4b; IP 1.129 (Inuisibilis sacerdos - seruit effectus only); De cons. D 2 c 35

²² proc- CRWBPZOA; succ- KND

²³ *corr. fr.* aditum A

²⁴ et Christus – formatus est] est et Christus – form. est *in mg.* X²

²⁵ ergo CRKNBZOHQ; *om.* A

²⁶ uilitate CRKNBZJOH; utilitate QA

²⁷ *after corr.* B

²⁸ in te lesa CLWKNDB; lesa in te RPZ(*after corr.*)OHA; uite lesa S

²⁹ *corr. fr.* -senbus O

³⁰ credita ita CLRKNBPZOHA; condita W

³¹ et CLRKBZOHA; ut WNDP

³² -is CKNZOHA; -it B

³³ resp. fide *marked for reversal* N

³⁴ haustu LRSWBPZOHQA; haustum CXKNA²

A2. XV DE CONCILIO CARTAGINENSI PRIMO¹

- i. Vt clerici in alterius ecclesia non ordinentur
- ii. Vt clerici actus secularium uel procuraciones non suscipiant
- iii. De clericis contumacibus et de numero iudicantium dyaconum, presbiterum et³ episcopum

¹ De - primo KNDBP(*head of leaf*)A(*mg.*); De conc. Cart. LS; De Cart. W; De Cart. i R; *om.* CZOHQ

² *capitulatio om.* ZOHQA, *in* CLRWKNDBP

³ et CLRWKND; *om.* BP

1

¹De² conciliis Affricanis, et primum de [94va] concilio³ Cartaginensi⁴ primo. Vt clerici laici⁵ in alterius ecclesia non ordinentur *cp.* v⁶

Primatus episcopus Begesclitanus⁷ dixit, Suggero⁸ sanctitati uestre ut statuatis non licere clericum alienum ab aliquo suscipi sine litteris episcopi sui⁹, neque apud se retinere, nec laicum usurpare sibi de plebe aliena ut eum ordinet sine conscientia¹⁰ eius episcopi de cuius plebe est. Gratus episcopus dixit, Hec obseruantia pacem custodit. Nam et memini in sanctissimo concilio Sardicensi similiter statutum¹¹, ut

¹ Incipit *add.* ZOHQA, *om.* CLRWKNDBP

² Pe N

³ *corr. fr.* conciliis A

⁴ -nensi CKNBA; -niensi ZJO

⁵ laici CLXPZJO²H²QA; et laici W; uel laici R; *om.* KNDB; laicus O?

⁶ *cp.* v CLRXSWKDPZO(*mg.*)H; *om.* NBQA (De concilio Cathaginensi primo *in mg.* A)

⁷ Begegl- N

⁸ Suggero CWNDBZOHA; *om.* K

⁹ et *add.* Z, *om.* CKNBZOHQA

¹⁰ -ci-ss Z

¹¹ *corr. fr.* statum O

nemo alterius plebis hominem usurpet, sed si forte erit necessarius, petat¹² a collega¹³ suo et¹⁴ per consensum habeat.

C. Carth. I c 5; H 293a; M 323; D 71 c 6

¹² *corr. fr.* pegat O

¹³ collega C(-ga in mg.)LXSWKNBPZOHA; collegio R

¹⁴ et CRKNBZOHQ; om. A

2

Vt clerici actus secularium uel procuraciones¹ non suscipiant² cp. vi³

Nichasius⁴ episcopus Culustianus⁵ dixit, Credo placere suggestionem meam sanctitati uestre et displicere uobis ut qui seruiunt Deo et adnixa⁶ sunt⁷ clero⁸ accedant ad actus⁹ seu¹⁰ administrationem uel ad¹¹ procuracionem domorum¹². Gratus episcopus dixit, Et apostolorum statuta sunt que dicunt, Nemo militans Deo ingerit se negociis secularibus. Proinde aut clerici sint sine actionibus¹³ domorum aut actores¹⁴ sine officio clericorum. Vniuersi dixerunt, Hoc obseruemus.

C. Carth. I c 6; H 293a; M 323; C 21 q 3 c 2

¹ *after corr.* B

² Vt clerici – susc. in mg. ZA

³ cp. vi CLRSWKPZOHQ; om. NDBA

⁴ Nichasius CRSWKNDZOA; Nicholaus L

⁵ Culustianus CLRWN²DBP; cui Iustinianus K; dixit Culustianus N; Culusticianus ZJOHQ

⁶ adnixa CLRWBZOHA; adnexi S; addicti KN; adduxi D

⁷ Deo *add. and canc.* H

⁸ non *add.* ZOHA, om. CLRWKBNP

⁹ auctus A

¹⁰ ad *add.* B, om. CRKNPZOHA

¹¹ ad CLRWKBNP; om. ZOHA

¹² *corr. fr.* donorum X

¹³ act- CSKNBPZHA; auct- JOQ

¹⁴ act- CSKNBPHA; auct- ZO. sint *add.* K, om. CLRWNDBPZOHA

3

De clericis contumacibus et de numero iudicantium dyaconum¹, presbiterum et episcopum²

Gratus episcopus dixit, Manifestum est illum non esse Dei qui humilitatem contempnit, sed dyaboli qui superbie inuentor et princeps est. Vnde si quis tumidus uel contumeliosus extiterit in maiorem natu, uel³ aliquam causam habuerit, a tribus uicinis episcopis si diaconus est arguatur, si presbiter est a sex, si episcopus a duodecim consacerdotibus⁴ audiatur. Vniuersi episcopi dixerunt, Contemptus debet contumacie et superbie⁵ in omnibus frangi. Causa uero pro personis ab statuto numero audiatur. [94vb]

C. Carth. I c 11b; H 293b; M 324; C 15 q 7 c 3 from Si quis tumidus

A2. XVI DE CONCILIO CARTAGINENSI SECUNDO

⁶i Vt castitas a leuitis et sacerdotibus custodiatur

¹ *corr. fr.* episcopum S

² De - episcopum CLRSWN; De - ep. presb. et diac. P; De - iudicantium episcopum, pr. et diaconum KBZOHA(*in mg.*)

³ *corr. fr.* per O

⁴ consac- CLRSKNBPZJ; cum sac- OHQA

⁵ et sup. CLRXSWBPZJOH²QA; om. KNDH

⁶ capitulatio om. ZOHQA, in CLRSWKNDDBP

- ii.⁷ Vt chrisma et benedictio puellarum⁸ et reconciliatio penitentium⁹ a presbiteris non fiat
- iii. Vt presbiter penitentem iussus ab episcopo suo reconciliet
- iiii. Vt qui excommunicatum alterius susceperit excommunicetur
- v. Vt si excommunicatus presbiter sacrificauerit, anathematizetur

⁷ No no. D, so one out; whole title om. M

⁸ ben. puell. CLRWKDB; puell. ben. N

⁹ -tium CLRWKB; -tum ND

1

¹*De concilio Cartaginensi² secundo³. Vt castitas a leuitis et sacerdotibus custodiatur*
cp. ii⁴

Aurelius episcopus dixit, Cum in preterito concilio de continentie et castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres conscriptione quadam castitatis per consecrationes annexi sunt. Episcopos inquam, presbiteros et dyaconos ita placuit ut concedet sacros sanctos⁵ antistites ac Dei sacerdotes nec non et⁶ leuitas uel qui sacramentis diuinis inseruiunt continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter quod a Domino⁷ postulant impetrare, ut quod apostoli docuerunt, et ipsa seruauit antiquitas nos quoque custodiamus. Ab uniuersis episcopis dictum est, Omnibus placet ut episcopi, presbiteri et dyaconi uel qui sacramenta contrectant⁸ pudicitie custodes etiam ab uxoribus se abstineant⁹. Ab omnibus dictum est, Placet ut¹⁰ in omnibus et ab omnibus¹¹ pudicitia custodiatur qui altario inseruiunt.

C. Carth. II c 2; H 294-5 var.; M 325-6; IP 3.93 (frag. and var.); D 84 c 3, cf D 31 c 3 near IP

¹ Incipit *add.* ZOHA, *om.* CLKNBP

² -nensi CKNBOA; -niensi ZH

³ De - sec. CLWKPOHQ; *om.* NDB; De - Cart. A

⁴ cp. ii CLSWKNDPZOH; *om.* BQA

⁵ sacros sanctos CRXSWDBPZJHQA; sacrosanctos LKNH; sacros sancto O

⁶ et CKNBZOQA; *om.* H

⁷ Domino CKNBP; Deo ZOHA

⁸ -c- ss O

⁹ ab - abstineant *in mg.* O

¹⁰ *corr. fr.* et Z

¹¹ dictum est - ab omnibus ss O

2¹

Vt chrisma et benedictio puellarum² et reconciliatio penitentium a presbiteris non³
fiat. cp. iii⁴

Fortunatus episcopus dixit, Si iubet sanctitas uestra, suggero⁵. Nam memini⁶ preterito concilio fuisse statutum ut chrisma uel reconciliatio⁷ penitentium⁸ necnon et puellarum consecratio a presbiteris non fiat. Si quis autem emergerit hoc faciens, quid de eo statuendum sit? Aurelius episcopus⁹ dixit, Audiuit dignatio uestra suggestionem fratris et coepiscopi nostri¹⁰ Fortunati, quid ad hec dicitis? Ab uniuersis episcopis

¹ *om.* DM

² ben. puell. CLRWKBZOHA; puell. ben. N

³ non CLRWKBZOHA; *om.* N

⁴ Vt - fiat *in mg.* Z; cp. iii CXSWKNPZOHQA; *om.* RB; c. xiii L

⁵ -e- ss O

⁶ *corr. fr.* nemini K

⁷ *corr. fr.* teconc- OA

⁸ -tium CLWKBZOHA; -tum N

⁹ *a lacuna follows* O

¹⁰ ss C

dictum est, Chrismatis [95ra] confectio et puellarum consecratio a presbiteris non fiat, uel reconciliare quemquam¹¹ in publica missa presbitero non licere, hoc omnibus placet.

C. Carth. II c 3; H 295a var.; M 326; C 26 q 6 c 1

¹¹ ss B

3¹

Vt presbiter penitentem iussus ab episcopo suo reconciliet² cp. iiii³

Aurelius episcopus dixit, Si quisquam in periculo fuerit constitutus et se reconciliari diuinis altaribus petierit, si episcopus absens fuerit debet utique presbiter consulere episcopum, et sic periclitantem eius precepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio⁴ roborare. Ab uniuersis episcopis dictum est, Placet quod sanctitas uestra necessario nos instruere dignata est.⁵

C. Carth. II c 4; H 295a var.; M 326-7; ID 15.2; C 26 q 6 c 5

¹ no mg. no. K; ii D

² Vt - rec. in mg. Z; -con- ss O

³ cp. iiii CLSKNBPZOHA; om. RX

⁴ corr. fr. conc- Z

⁵ Si quisquam in periculo – dign. est om. L, inserting Ergo recte - omnibus placet from c 4

4¹

Vt qui excommunicatum alterius suscepit excommunicetur² cp. vii³

Geneclius episcopus dixit, Ergo recte suggerunt fratres et coepiscopi nostri ut qui merito facinorum suorum ab ecclesia pulsus est, si ab aliquo episcopo aut⁴ presbitero uel⁵ clerico fuerint in communionem suscepti, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius refugientes sui episcopi regulare iudicium. Ab uniuersis⁶ dictum est, Omnibus placet.

C. Carth. II c 7b; H 295b; M 327; Cf ID 14.28; cf IP 5.98; +C 11 q 3 c 29 (Qui merito - iudicium)

¹ no. iii KD; whole canon in mg. L (but see c 3)

² Vt - exc. in mg. Z

³ vii CLRSWKZOHQ; om. NB; vi A

⁴ aut CLRXS²WBZOHA; om. S; aut a P; uel KND

⁵ uel CLRXSWNPZOHA; aut KDB

⁶ -ersi Z

5¹

Vt si excommunicatus presbiter sacrificauerit² anathematizetur³

Alipius⁴ episcopus ecclesie Tagastensis⁵ legatus prouincie Numidie dixit, Nec illud pretermittendum⁶ est, ut si quis forte presbiter ab episcopo suo correptus aut excommunicatus timore⁷ uel superbia inflatus putauerit separatim⁸ Deo⁹ sacrificia offerenda, uel aliud erigendum¹⁰ altare contra¹¹ ecclesiasticam fidem disciplinamque

¹ no. iiii KD

² sacrificauerit CLRKNBP; sacrificere presumpserit ZOHA

³ Vt - anath. in mg. Z; viii add. RWBPZOHQ; vii add. A, om. CLXSKND

⁴ Elip- L; corr. fr. Olip- N

⁵ Tagast- CLKNBZOQH; Tagat- A

⁶ pretermittendum CKNBZHA; preterminendum O

⁷ corr. fr. tim- O

⁸ separatim CLRKNBP; separatim X; separatim se ZOHA

⁹ in mg. after sacrif. S

¹⁰ corr. fr. eli- H; exigendum O

¹¹ non exeat add. and canc. O

crediderit¹², non exeat impunitus. Valentinus prime sedis prouincie Numidie¹³ dixit, Necessaria¹⁴ discipline ecclesiastice, et fidei congrua sunt que frater noster Alipius prosecutus est. Proinde quod inde¹⁵ uidetur uestre dilectioni edicite. Si quis presbiter contra episcopum suum inflatus scisma fecerit, anathema sit. Ab uniuersis episcopis dictum est, Si quis presbiter a preposito suo excommunicatus¹⁶ uel correptus fuerit [95rb] debet utique apud uicinos episcopos conqueri, ut ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia quod absit inflatus secernendum se ab episcopi sui communione duxerit ac separatim cum¹⁷ aliquibus scisma faciens sacrificium Deo obtulerit, loco amisso anathema habeatur. Nichilominus¹⁸ et de ciuitate et¹⁹ congregatione in qua fuerit longius repellatur²⁰ ne uel ignorantes uel simpliciter uiuentes serpentina fraude decipiat. Quoniam secundum apostolum, ecclesia una est, una fides, unum baptisma²¹. Et si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit.

C. Carth. II c 8; H 295b (var.); M 327-8 as here; C 11 q 3 c 5 var., Si quis presbiter ab episcopo suo correptus - *end*

¹² agendum *add.* ZOHA, *om.* CKNBP

¹³ Num. prou. *marked for reversal* N

¹⁴ -aria CLKNBP; -ario ZOHA

¹⁵ quod inde CLXKDP; quid inde RSWNB; quid exinde ZOHA

¹⁶ inflatus scisma fecerit – excomm. *added at foot of leaf Z*

¹⁷ cum CKNZOHA; *om.* B

¹⁸ *corr. fr.* nicholom- O

¹⁹ de *add.* N, *om.* CLKDBZOHA

²⁰ rep- CLRKDBZOHA; exp- N

²¹ -isma CLRWKNZOHA; -ismum B

A2. XVII DE CONCILIO CARTAGINENSI TERCIO¹

2. i. Vt episcopus priusquam ordinetur canones agnoscat³
4. ii. Vt leuite et uirgines ante xxv⁵ annos non consecrentur
- iii. ⁶Episcopus accusatus ubi uel infra quod tempus examinetur
- iiii. De presbiteris et dyaconibus quanti episcopi eos audiant
- v. Vt clerici publica iudicia non appellent
- vi. Si a quoquam ab aliis iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos maioris auctoritatis fuerit prouocatum non obesse prioribus diuersas sententias proferentibus
- vii. Vt filii clericorum ad spectaculum non accedant
- viii. Vt clerici non sint conductores uel negociatores
- viiii. Vt clerici non sint usurarii
- x. Vt cum⁷ clericis extranee femine non cohabitent
- xi. Vt clerici cum ad pubertatem uenerint aut coniugium aut castitatem profiteantur
- xii. Vt plebes alienas alius episcopus non usurpet
- xiii. Vt nullus episcopus alienum clericum audeat retinere uel ordinare
- xiiii. Vt nullus clericus ordinetur nisi fuerit probabilis
- xv. Vt in sacrificio tantum panis et calix offeratur

¹ De (Ex W) - tercio CXSWB; De conc. Cart. L; *om.* RKNDPZOHQA

² *capitulatio om.* NZOHQA, *in* CLRSXWK(DM)BP

³ DM *omit whole entry*

⁴ DM *omit whole entry*

⁵ x ss C

⁶ Vt *add.* B, *om.* CLRWKNP

⁷ c ss C

- xvi. Ne clerici uel continentes ad uiduas uel uirgines soli habeant accessum⁸
- xvii. Vt prime sedis episcopus princeps sacerdotum non appelletur
- xviii. Vt clerici tabernas non ingrediantur
- xviii. Vt episcopus sine formata metropolitani longius non proficiscatur⁹
- xx. Vt missa a ieiunis celebretur [95va]
- xxi.¹⁰ Vt nullus in ecclesia conuiuetur
- xxii. Vt penitentibus iuxta peccatum modus penitentie detur¹¹
- xxiii. Vt presbiter inconsulto episcopo non reconciliet penitentem
- xxiiii. De custodia sacrarum uirginum
- xxv.¹² Vt apostaticis uel histrionibus conuersis penitentia non negetur
- xxvi. Vt presbiter chrisma non conficiat
- xxvii. Vt clerici sine necessitate in aliena ciuitate non immorentur
- xxviii. Vt non liceat fieri translationes episcoporum
- xxviii. Vt dum episcopus eligitur si contradictores habeat, quinque sacerdotes conueniant
- xxx. De clericis agros uel predia comparantibus

⁸ accessum C(? *after corr.*)XSWKDP; ascensum LRB

⁹ proficiscatur CLRXSK²DP; proficiscantur W; profiscatur K; profisciscatur B

¹⁰ xxi *om.* B (*one out from here*)

¹¹ detur CLRXSWBP; sit dandus KD

¹² B *returns to right sequence*

1¹

Incipit de concilio Cartaginensi² tercio³. Vt episcopus priusquam ordinetur canones agnoscat cp. iii⁴

Placuit ut ordinatis episcopis uel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta conciliorum auribus eorum inculcentur⁵, ne se aliquid contra statuta concilii fecisse peniteant⁶.

C. Carth. III c 3; H 297a; M 331; +D 38 c 7

¹ *om.* DM; *no. om.* KNB

² -ensi CRWKNPQA; -iensi ZOHQ²

³ Incipit - tercio (*corr. fr.* quarto M) in DM *before c 3*; *om.* B

⁴ Vt - agn. in mg. Z; cp. iii CRKNPZOHA(*before* Vt); *om.* B; Vt - iii *om.* Q; Incipit de - iii in mg. A

⁵ *corr. fr.* inculcentur to inducentur O

⁶ *corr. fr.* -ent K

2¹

Vt leuite et uirgines ante xxv² annos non consecrentur³ cp. iii⁴

Item placuit ut ante xxv annos etatis nec diaconi ordinentur nec uirgines consecrentur, et ut lectores populum non saluent.

C. Carth. III c 4; H 297a; M 331; ID 6.31 as BD 2.11; IP 3.30; +D 77 c 5 (insc. as here), +C 20 q 1 c 14 (insc. var.)

¹ *om.* DM; *no. om.* KNB

² -x- ss C

³ Vt - cons. in mg. Z; *corr. fr.* conterentur O

⁴ cp. iiiii C²LRWPZOHQ; cap. iii CKN; *om.* XBA

3¹

²*Episcopus accusatus ubi uel infra quod tempus examinetur³ cp. vii⁴*

Aurelius episcopus dixit, Quisquis episcoporum accusatur. ad primates prouincie ipsius causam⁵ deferat accusator. Nec a communione suspendatur cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam electorum iudicium⁶ die statuta litteris euocatus minime occurrerit⁷. hoc est infra spacium mensis ex ea die qua eum litteras accepisse constiterit. Quod si aliquis uerax⁸ necessitatis⁹ causas probauerit quibus eum occurrere non potuisse manifestum¹⁰ sit. cause sue dicende intra alterum mensem integram¹¹ habeat facultatem. Verum tamdiu post mensem secundum non communicet donec purgetur. Si autem ad concilium uniuersale¹² anniuersarium occurrere¹³ noluerit, ut uel ibi causa eius terminetur. [95vb] ipse in se dampnationis sententiam dixisse iudicetur. Tempore sane quo non communicat¹⁴, nec in sua ecclesia uel parrochia communicet. Accusator autem eius si nunquam diebus cause dicende defuerit, a communione non remoueatur. Si uero aliquando defuerit subtrahens se restituto in communionem episcopo ipse remoueatur a communione accusator, ita tamen ut nec ipsi¹⁵ adimatur facultas cause peragende, si se ad diem occurrere non noluisse¹⁶ sed non potuisse probauerit. Illud uero placuit, ut cum agere ceperit in¹⁷ episcoporum iudicio si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum non admittatur, nisi proprias causas non tamen ecclesiasticas asserere uoluerit.

C. Carth. III c 7; H 297b; M 331-2; C 4 q 5 c 1 to potuisse probauerit, C 4 q 6 c 1 (Illud uero - end)

¹ no. om. KNB; i D; vii M

² Vt add. ZOHQA, om. CLRWKNDMB

³ Vt - exam. in mg. Z

⁴ vii CLRWNDMPZOHA; iii K; om. B

⁵ -sam in mg. C

⁶ iudicium LRXSWKNDBPZOHA; iudic um CL²D²

⁷ -erit CKNPZOHA; -it B

⁸ uerax CLXSWKND; ueras RBPZOHA

⁹ corr. fr. -ates Z

¹⁰ ma- in mg. C

¹¹ -ram CLRWBPZOHA; -rum KND

¹² uniuersale CLRWDMBZOHA; uniuerse K; uniuersalem N

¹³ corr. fr. -erit O

¹⁴ corr. fr. -ant

¹⁵ corr. fr. ipse B

¹⁶ corr. fr. uol- Z

¹⁷ in CLKNBZOHQ; om. A

4¹

De presbiteris et dyaconibus² quanti episcopi eos audiant cp. viii

Si autem presbiteri uel diaconi fuerint accusati, adiuncto sibi ex uicinis locis proprius³ episcopus legitimo⁴ numero collegarum quos ab eodem accusati petierint, id est una secum in presbiteri nomine episcopi sex, in diaconi tres qui ipsorum causas discutiant, eadem dierum et dilationum et a communione remotionum et discussione personarum inter accusatores et eos qui accusantur forma seruata. Reliquorum autem clericorum causas etiam solus episcopus loci agnoscat⁵ et finiat.

C. Carth. III c 8; H 297-8; M 332; C 15 q 7 c 5

¹ iii K whose nos. are one out; ii D; om. B

² -c- ss O

³ proprius CLRWNBZOHQ; prius KA

⁴ -ti- ss O

⁵ ag- RXSKNDBPZOHA; cog- CLW

5¹*Vt clerici publica iudicia non appellent². cp viiii³*

De diuersis ordinibus ecclesie seruientibus, ut siquis in causam criminis incurrerit, et abnuerit iudicium ecclesiasticum, debeat periclitari. Et ut filii sacerdotum spectacula secularia non adeant. Item placuit quisquis episcoporum, presbiterorum et diaconorum seu clericorum, cum in ecclesia ei crimen⁴ fuerit intentum, uel ciuili⁵ causa fuerit commota, si derelicto⁶ ecclesiastico iudicio⁷ publicis iudiciis purgari uoluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat. [96ra] et hoc in criminali actione. In ciuili uero perdat quod euicit, si locum suum obtinere maluerit. Siquidem enim ad eligendos iudices undique ecclesie consortio iudicat qui de uniuersa ecclesia male sentiendo de iudicio seculari poscit auxilium. cum priuatorum causas apostolus etiam ad ecclesiam deferri atque ibi determinari precipiat.

C. Carth. III c 9; H 298a; M 332; ID 6.362 to maluerit; C 11 q 1 c 43 from Placuit ut quisquis episcoporum, +C 11 q 1 c 44 (De diuersis - periclitari)

¹ iii D; no. om. N

² -ent CRKNDBZOH; -ant QA?

³ viiii CLKNDZOHQA; om. B

⁴ ei crimen *erased X, which has* fuerit intentum – causa *in mg. in second hand*

⁵ *corr. fr. cuil-* O

⁶ derelicto CLRWK²D²BZOHA; delicto KN; ? D

⁷ eccl. iud. CLWKNZOHA; iud. eccl. B

6¹

Si a quoquam² ab aliis iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos maioris³ auctoritatis fuerit prouocatum⁴ non obesse prioribus diuersas sententias proferentibus⁵ cp. x

Hoc etiam placuit ut a quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos ubi est maior auctoritas fuerit prouocatum, non eis obsit⁶ quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint⁷, uel inimico animo iudicasse, uel aliqua cupiditate aut gratia deprauati⁸. Sane si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam a pauciore numero quam constitutum est non liceat prouocari.

C. Carth. III c 10; H 298a; M 332; ID 3.363; IP 4.133; C 2 q 6 c 37 to deprauati, c 34 (Sane to end)

¹ no. om. N; iii D

² quoquam C?LRWKDBZOHA; quodam N

³ maioris CLRWKNB; om. ZJOHA

⁴ fuerit prou. CLRWKNB; prou. fuerit ZJOHA

⁵ Si - prof. *in mg. Z*

⁶ obsit CLRWKNBZJHQ; absit OA

⁷ potuerint CLRXSKDPZIO²HQA; potuerunt W; potuerit NO; poterint B

⁸ deprauati CLRWDBZOHQA; prauati KN

7¹*Vt filii clericorum ad spectaculum non accedant²*

Vt filii sacerdotum uel clericorum³ spectacula secularia non exhibeant, sed nec spectent, quamquam tamen⁴ a spectaculo et omnes laici⁵ prohibeantur. Semper enim⁶ Christianis omnibus hoc⁷ interdictum est, ut ubi⁸ blasphemi sunt⁹ non accedant.

¹ no. om. N; v D

² Vt - acc. *in mg. Z*

³ sac. uel cl. CLRWKNZOHA; cl. uel sac. B

⁴ tamen CLKNBZHA; om. O

⁵ laici C²LRWKBPZOHA; loci CXSND

⁶ enim CLRKNBZOHQ; om. A

⁷ hoc CLRSWBZOHA; om. KND

⁸ *corr. fr. ibi C*

⁹ sunt CLRWKNBZOQA; sint H

C. Carth. III c 11; H 298; M 332

8¹

Vt clerici non sint conductores uel negociatores² cp. xv

Item placuit ut³ episcopi⁴, presbiteri et diaconi uel clerici non sint conductores aut procuratores, neque ullo turpi uel inhonesto negotio uictum querant, quia respicere debent scriptum esse, Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus.

C. Carth. III c 15; H 298a-b; M 333; C 21 q 3 c 3

¹ no. om. N; vi D

² Vt - neg. in mg. Z

³ ut CLRKNZOHA; om. B

⁴ episcopi CKNBJOHQA; om. Z

9¹

Vt clerici non sint usurarii² cp. xvi

Vt nullus clericorum amplius accipiat³ quam accomodauerit. Si pecuniam, pecuniam accipiat. Si speciem, eandem speciem⁴ quantam dederit accipiat⁵. Et quicquid aliud tantum⁶ quantum dederit⁷ recipiat⁸.

C. Carth. III c 16; H 298b; M 333; ID 13.9; IP 3.158; C 14 q 4 c 6, cf first recension c 9a (Winroth, Making, 214).

¹ no. om. N; vii D

² Vt - usur. in mg. Z

³ acc- CLRSWKNBQ; resp- O; rec- ZJHQ²A

⁴ speciem CLRWKNBZJO; om. HQA

⁵ acc. ded. marked for reversal N

⁶ tantum CKNBZQA; om. O

⁷ dederit C²LRXSWKBP²ZOA; dedit CN

⁸ rec- CRKNZOHA; acc- B

10¹

Vt cum clericis extranee femine non cohabitent² cp. xviii³ [96rb]

Vt cum omnibus omnino clericis extranee femine non cohabitent⁴, sed sole matres, auie⁵ et matertere, amite, sorores et filie fratrum, aut sororum et quecumque ex familia domestica, necessitate etiam antequam ordinarentur iam cum eis habitabant. Vel si filii eorum iam ordinatis parentibus⁶ uxores acceperunt⁷. aut seruis non habentibus in domo quas ducant aliunde ducere necessitas fuerit.

C. Carth. III c 17; H 298b; M 333; +D 81 c 27

¹ no. om. N

² in mg. ZO

³ xviii CXSKN; xviii L; xvii RWZOHQA; ? DP; om. B

⁴ cohab- CKNZOHA; hab- B

⁵ auie CLWDBZOHA; aue K

⁶ ord. par. CLWDBZOHA; par. ord. K

⁷ acceperunt CLWDBZOHA; accipiunt K

11¹

*Vt clerici cum ad pubertatem uenerint² aut coniugium aut castitatem³ profiteantur⁴
cp. xviii⁵*

Placuit ut lectores cum ad annos pubertatis uenerint cogantur aut uxores ducere aut continentiam profiteri.

C. Carth. III c 19; H 298b; M 333; IP 3.111 (sl. var.); D 32 c 8 as IP

---

¹ no. om. N

² corr. fr. -erit O

³ in mg. O

⁴ Vt - prof. in mg. Z

⁵ xviii CRSKNDJHA; om. B; xxi P; xviii ZOQ

12¹

Vt plebes alienas alius² episcopus non usurpet³ cp. xx⁴

Placuit ut a nullo episcopo usurpentur plebes aliene, nec aliquis episcoporum⁵ supergrediatur in⁶ dyocesim⁷ collegam suum.

C. Carth. III c 20; H 298b; M 333; ID 5.173 as BD 1.64; +C 7 q 1 c 27

---

¹ no. om. N

² alius CLRSWBPZOHA; alienus KND

³ Vt - usurp. in mg. Z

⁴ cp. xx CRKNOHQHA; om. B; xviii Z; ? P

⁵ episcoporum CLRWKDBZOHA; eorum N

⁶ in CKNBOHQHA; om. Z

⁷ -sim CNDBZOHA; -si K

13¹

Vt nullus episcopus alienum clericum audeat retinere uel ordinare² cp. xxi³

Vt clericum alienum nisi concedente⁴ eius episcopo nemo audeat⁵ uel retinere uel promouere in ecclesia sibi credita⁶. Clericorum autem nomen etiam⁷ lectores et psalmiste et ostiarii retinent.

C. Carth. III c 21; H 298b; M 333; D 72 c 2

---

¹ no. om. N

² Vt - ord. in mg. Z

³ xxi CLXSWKNDQHA; xxii RBP; xx Z

⁴ corr. fr. concedite K

⁵ corr. fr. -iat O

⁶ ecclesia sibi credita CXWKND; ecclesiam sibi creditam LRSBPZOHA

⁷ etiam CLRWNDBZOHA; et K

14

Vt nullus clericus ordinetur nisi fuerit probabilis cap. xxii¹

Vt nullus ordinetur clericus nisi probatus uel episcoporum examine² uel populi testimonio.

C. Carth. III c 22; H 298b; M 333; D 24 c 2

---

¹ Vt - prob. in mg. Z; cp. xxii om. B; xxiii P; xxi Z

² examine CKNBZHQA; exanime O

15

Vt in sacrificio¹ tantum panis et calix offeratur cp. xxiii²

Vt in sacramentis³ corporis et sanguinis Domini nichil amplius offeratur quam ipse Dominus tradidit. Hoc est panis et uinum aque⁴ mixtum. nec amplius in sacrificiis offeratur quam de uuis et frumentis.

C. Carth. III c 24; H 298b; M 333; De cons. D 2 c 5

¹ sacrificio LRWKNBZOQA; sacramento H; ? C

² Vt - off. in inner mg. Z; xxiii CRXSWKNDPOQ; xxiii L; om. B; xxii Z; xiii A

³ corr. fr. -ti H

⁴ aque CLRSWBPZOHA; aqua KND

16

Ne clerici uel continent¹ ad uiduas uel uirgines soli habeant ascensum² cp. xxv³

Vt clerici uel continent ad uiduas uel uirgines nisi ex iussu et permissu episcoporum aut presbiterorum non accedant. Et hoc non⁴ soli faciant, sed cum clericis, uel cum his cum quibus episcopus aut⁵ presbiter iusserit⁶.

C. Carth. III c 25a; H 298b; M 334; D 81 c 32 has more, and insc. var.

¹ cont- CRKNPOHA; incont- B

² ascensum CRBZJO; accessum XSWDPHQA; accensum L; accessum K; acc' N. Ne - asc. in mg. Z

³ cp. xxv CRSWKNBOHQ; xxiii Z; om. A

⁴ ss after soli K

⁵ aut CLRSWBZOHA; uel KND

⁶ corr. fr. -urit O

17

Vt prime sedis episcopus princeps sacerdotum non appelletur¹ cp. xxvi² [96va]

Vt prime sedis episcopus non appelletur³ princeps sacerdotum⁴, aut summus sacerdos. aut aliquid huiusmodi, sed tantum prime sedis episcopus.

C. Carth. III c 26; H 298b; M 334; +D 99 c 3

¹ Vt - app. in mg. Z

² xxiii Z

³ appell A

⁴ princ. sac. before non KND

18

Vt clerici tabernas non ingrediantur¹ cap. xxvii²

Vt clerici³ edendi uel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

C. Carth. III c 27; H 299a; M 334; +D 44 c 4

¹ -n- ss K; Vt - ingr. in mg. Z

² xxvi Z

³ clerici CKNDBZA; cleri O

19

Vt episcopus¹ sine formata metropolitani² longius³ non proficiscatur⁴ cp. xxviii⁵

Item placuit ut episcopi trans mare non proficiscantur⁶, nisi consulto prime sedis episcopo, siue⁷ cuiusque prouincie primate, ut ab eo precipue possit sumere formatam uel commendationem.

¹ non add. A, om. CLKNBZOHQ

² episcopi add. B, om. CLRKNPZOHA

³ longius CLWNDBZOHA; longe K

⁴ Vt - prof. in mg. Z; proficiscatur CLRWKNDPZOHA; profisciscatur B

⁵ cp. xxviii om. B; xxvii Z

C. Carth. III c 28; H 299a; M 334

⁶ profisc- B; -cis- ss Z

⁷ sili corr. to ? K

20

Vt missa a¹ ieiunis celebretur² cp. xxviii³

Vt sacramenta altaris non nisi a⁴ ieiunis⁵ hominibus celebrentur⁶. Nam si aliquorum pro meridiano tempore defunctorum siue episcoporum siue ceterorum commendatio facienda est. solis orationibus fiat, si illi qui faciunt iam pransi inueniantur.

C. Carth. III c 29; H 299a; M 334; De cons. D 1 c 49

¹ ss C

² corr. fr. -entur O; Vt - celebrentur in mg. Z

³ xxviii Z

⁴ a CKNBOHQA; om. Z

⁵ corr. to ieiunis fr. ? K; corr. to ieiunibus N ; corr. fr. -uniis O

⁶ ce-celebrentur A

21

Vt nullus in ecclesia conuiuetur¹ cp. xxx²

Vt nulli episcopi uel clerici in ecclesia conuiuentur, nisi forte transeuntes hospiciorum necessitate illic reficiant. Populi etiam ab huiusmodi conuiuuiis quantum fieri potest prohibeantur.

C. Carth. III c 30; H 299a; M 334; +D 42 c 5

¹ Vt - conu. in mg. Z

² cp. xxx om. B; xxviii Z

22

Vt penitentibus¹ iuxta peccatum modus penitentie detur² cp. xxxi³

Vt penitentibus secundum differentiam peccatorum episcopi arbitrio penitentie tempora decernantur.

C. Carth. III c 31; H 299a; M 334; ID 15.3; +C 26 q 7 c 5

¹ -ibus ss O

² Vt - detur in mg. Z; detur CL²RXSWBPZOHA; om. L; sit dandus KND

³ xxx Z

23

Vt presbiter inconsulto¹ episcopo non reconciliet penitentem² cp. xxxii³

Vt presbiter inconsulto episcopo non reconciliet penitentem nisi absente episcopo necessitate cogente. Cuiuscumque penitentis publicum et uulgatissimum crimen est, quod uniuersam ecclesiam commouerit⁴, ante apsidam manus imponatur ei⁵.

C. Carth. III c 32; H 299a; M 334; ID 15.4, 15.84 (pt. only, as BD 19.70); C 26 q 6 c 14 var.

¹ after corr. Z

² Vt - pen. in mg. Z

³ xxxi Z

⁴ eccl. comm. CLRWKNDPZOHA; comm. eccl. B

⁵ imponatur ei CLRWKNDPB; ei imponatur ZOHA

24

De custodia sacrarum uirginum¹ cp. xxxiii²

¹ De - uirg. in mg. Z

² cp. xxxiii om. B; xxxii Z

Vt uirgines sacre si a parentibus a quibus custodiebantur priuate fuerint, quoniam episcopi prouidentia uel [96vb] presbiteri ubi episcopus absens est in monasterio uirginum uel grauioribus feminis commendentur³, ut simul habitantes inuicem se custodiant, ne passim uagantes ecclesie ledant opinionem.

C. Carth. III c 33; H 299a; M 334

³ -entur CLRWDBZOHA; -etur KN

25

Vt apostaticis uel histrionibus¹ conuersis penitentia non negetur² cp. xxxv³

Vt⁴ scenicis atque histrionibus ceterisque huiusmodi personis uel apostaticis conuersis uel reuersis ad Deum gratia uel⁵ reconciliatio non⁶ negetur.

C. Carth. III c 35; H 299a; M 334; De cons. D 2 c 96

¹ apos. uel hist. CLRWKNB; hist. uel apost. ZOHA

² Vt - neg. in mg. Z

³ xxxiii ZA (before corr.)

⁴ Vt LSWKNDPZOHQA; Et RXB; ? C

⁵ ss O

⁶ ss C

26¹

Vt presbiter chrisma non conficiat² c. xxxvi³

Vt presbiter inconsulto episcopo uirgines non consecrat⁴, chrisma⁵ uero nunquam conficiat.

C. Carth. III c 36; H 299a; M 334; +C 26 q 6 c 2

¹ cc 26-7 reversed and then corr. B

² Vt - conf. in mg. Z

³ c. xxxvi om. BA?; xxxiiii Z

⁴ corr. fr. conferret O

⁵ -s- ss K

27

Vt clerici¹ sine necessitate in aliena ciuitate non immorentur² c. xxxvii³

Vt clerici in aliena ciuitate non immorentur, nisi causas eorum iustas episcopi⁴ uel presbiteri locorum preuiderint⁵.

C. Carth. III c.37; H 299a; M 335

¹ after corr. Z

² Vt - imm. in mg. Z; ciu. non imm. ss and in mg. O

³ xxxv Z

⁴ loci add. ZOQA, om. CRKNBP

⁵ preuiderint CLXWKND; peruiderint RBPZJOA; preuideant S; prouiderint HQ

28

Vt non liceat fieri translationes episcoporum¹. c. xxxviii²

Illud autem suggerimus mandatum uobis³, quod etiam⁴ in Capuensi⁵ plenaria synodo uidetur statutum⁶, ut non liceat fieri rebaptizationes⁷, reordinationes⁸ uel⁹

¹ Vt - episc. in mg. Z

² xxxviii CRXWKNOHQ; xxxiiii LP; om. BA; xxxvi Z; ? S

³ uobis CSWKDB; nobis LRXNPZOHA

⁴ etiam CLRWNDBZOHA; om. K

⁵ Capuensi CLRWNDBPZJO; Capunensi K; Capulensi HQA

⁶ corr. fr. statum O

⁷ rebapiones N

⁸ ss Z

⁹ uel CLNDBZOHA; om. K

translationes episcoporum. Nam Crisconius¹⁰ uilla Regiensis episcopus, plebe sua derelicta¹¹ Triberniensem¹² inuasit ecclesiam, et usque hodie commonitus secundum quod statutum¹³ fuerat relinquere eandem¹⁴ quam inuaserat plebem contempsit aduersus statuta¹⁵ que pronuntiata fuerant. Confirmata quidem audiuius, sed petimus secundum quod nobis¹⁶ mandatum est ut dignemini dare fiduciam quo necessitate ipsa cogente liberum nobis sit¹⁷ rectorem prouincie secundum statuta gloriosissimorum principum aduersus illum adire, ut qui miti¹⁸ admonitioni sanctitatis uestre acquiescere noluit, et emendare illicitum auctoritate iudiciaria protinus excludatur. Aurelius episcopus dixit, Seruata forma discipline non existimabitur¹⁹ appetitus si uestra [97ra] caritate modeste conuentus recedere detrectauerit²⁰, cum fuerit suo contemptu et²¹ contumacia faciente iudiciaria conuentus. Honoratus et Vrbanus episcopi dixerunt, Hoc ergo omnibus placet.

C. Carth. III c 38; H 299a-b; M 335; +C 11 q 1 c 19, Petimus ut dignemini - end, De cons. D 4 c 107 (frag.)

¹⁰ Crisconius RWKNDBZOHQ; Chrisconius CS; Crisconius LX; Crisonius PA

¹¹ -re- ss K

¹² Triburniensem CXSKH; Tuberniensem C²; Turbiniensem L; Tuburniensem RNDBZQA; Tiburniensem W; Turbuniensem O

¹³ *corr. fr.* statum O

¹⁴ -n- *add.* K

¹⁵ ss O

¹⁶ nobis CLRWNBZOHA; uobis KD

¹⁷ nobis sit CLRWKDBZOA; sit nobis N

¹⁸ *om. with lacuna* N

¹⁹ exist- CRWKDBPZJHQ; est- LSXNOA

²⁰ -ectauerit CRSKNDPHQ²; -actauerit BZJOQA

²¹ et CLRWKDBZOHA; *om.* N

29

Vt dum episcopus eligitur si contradictores habeat, quinque sacerdotes conueniant¹
cp. xl

Et² illud statuendum. ut³ quando ad eligendum episcopum conuenerimus. si qua contradictio fuerit oborta⁴, quia talia facta sunt apud nos. non presumant ad purgandum eum qui ordinandus est tres iam. Sed postulentur ad⁵ numerum supradictorum duo uel tres, et in eadem plebe cui ordinandus est discutiantur⁶ primo persone contradicentium, postremo illa etiam que obiciuntur pertractentur. Et cum purgatus fuerit sub conspectu⁷ publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum uestre sanctitatis⁸ animo concordat, roboretur uestre dignitatis responsione. Ab uniuersis episcopis dictum est, Satis placet.

C. Carth. III c 40; H 299b; M 335-6; D 23 c 5

¹ Vt - conu. *in mg.* Z

² Et CKNZJOHQ; Vt B

³ ut CKNBZOHQA; et D

⁴ oborta CLXSZ²HQ; aborta RWKNBPZJOQ²A; adorta D

⁵ ss B

⁶ -ut- ss O

⁷ conspectu CLRWNDBZOHA; aspectu K

⁸ *corr. fr.* -astis O

30

De clericis agros uel predia comparantibus¹ cp. xli²

¹ De - comp. CLRWKNDDB; *om.* ZOHA

² xli CLRWKNDZOHQ; *om.* B?; xlii A

Placuit ut episcopi, presbiteri, diaconi uel quicumque clerici qui nichil habentes ordinantur, et tempore episcopatus uel clericatus sui agros uel quecumque predia nomine suo comparant³ tanquam rerum dominicarum inuasionis crimine teneantur nisi admoniti ecclesie eadem contulerint⁴. Si autem ipsis⁵ proprie⁶ aliquid liberatate⁷ alicuius uel successione⁸ cognationis uenerit⁹, faciant inde quod eorum proposito¹⁰ congruit. Quod si a suo proposito retrorsum exorbitauerint honore ecclesiastico indigni tanquam reprobi iudicentur¹¹.

C. Carth. III c 49; H 301b; M 339-40; C 12 q 3 c 1

³ -ant CLRWNDZOHA; -at K; -antur B

⁴ *corr. fr.* -it O

⁵ ipsis CRXSWKNPZOHA; ipsi LB

⁶ proprie CRXSKNB?ZOA; propriis L

⁷ libertate CLRXSWKNDBZOHA; liberalitate C²

⁸ -ione CLWNBZOHA; -ioni K

⁹ -ne- ss O

¹⁰ eorum prop. CLRSWBZOHA; prop. eorum KND

¹¹ -entur CLRSWNBZOHA; -antur K

A2. XVIII ¹DE CONCILIO CARTAGINENSI QVARTO²

- ³i. Quales debeant ordinari episcopi
- ii. Qualiter ordinentur episcopi
- iii. Qualiter presbiteri ordinentur⁴
- iiii. Quemadmodum diacones⁵ constituentur
- v. Quemadmodum subdiaconi ordinentur
- vi. Quemadmodum accoliti ordinentur
- vii. Quemadmodum exorciste constituentur [97rb]
- viii. Qualiter lectores fiant
- viii⁶. Qualiter ostiarii ordinentur
- x. Qualiter psalmiste fiant
- xi. In qualibus⁷ uestibus⁸ sanctimoniales uirgines suo episcopo offeri debeant
- xii. Qualiter sponsi et sponse benedicantur⁹
- xiii. De cellula sacerdotis
- xiii. De uictu et habitu sacerdotis
- xv. Vt episcopus libros gentilium non legat
- xvi. Vt episcopus indigentium curam per presbiteros et diaconos agat
- xvii. Vt episcopus per testamentum tuitionem non impendat
- xviii. Vt episcopi pro rebus secularibus non litigent
- xviii. Vt episcopus tantum spiritualibus debeat esse intentus
- xx. Vt episcopus egrotans pro se legatum ad synodum mittat¹⁰
- xxi. Vt episcopus sine testimonio clericorum et plebis clericos non¹¹ instituat

¹ Cap. *add.* S

² De - quarto *om.* L

³ *capitulatio om.* NZJOHQ, in CLRXSWKBP; DM *om. cc 1-10, and further cc noted below*

⁴ presb. ord. CLRWB; ord. presb. K

⁵ diacones CLRWB; subdiacones K

⁶ K *om. no., so is one out from now on*

⁷ qualibus LRXSKRBP; quibus CW

⁸ *corr. fr.* uestis R

⁹ DM *om. whole title*

¹⁰ DM *om. whole title*

- xxii. Vt episcopus causas clericis presentibus audiat
 xxiii. Vt quando episcopus uerbum facit nullus discedat
 xxiiii. De discordantibus episcopis
 xxv. Vt episcopus dissidentes concordare compellat¹²
 xxvi. De episcopo uel clerico in alio loco non transferendo
 xxvii. De dampnatione episcoporum a synodo retractanda¹³
 xxviii. De episcopo qui alicui crimen obiecerit
 xxviiii. Quod irrita sit episcoporum sententia in absentem
 xxx. Qualiter ab episcopo res ecclesie habeantur
 xxxi. De irritis distractionibus episcoporum
 xxxii. De episcopis atque presbiteris ut a¹⁴ cuiusquam¹⁵ ecclesia in ordine suo recipiantur
 xxxiii. De primatu consensus¹⁶ presbiterorum cum episcopo
 xxxiiii. De consensu¹⁷ presbiterorum cum episcopo in ecclesia
 xxxv. Vt presbiteri parrochiani aut per se aut per eos qui sacra tractant accipiant chrisma
 xxxvi. De obedientia diaconorum¹⁸ erga presbiteros
 xxxvii. Vt diaconus eucharistiam presbiteri iussu ministret
 xxxviii. Vt diaconus iubente presbitero sedeat
 xxxviiii. Vt diaconus coram presbitero interrogatus respondeat
 xl. Vt diaconus tempore tantum officii albam induat
 xli¹⁹. De clericis qui pro fide temptati sunt
 xlii. De his qui pro fide persecutiones passi sunt
 xliii. De tonsura clericorum
 xliiii. De habitu clericorum
 xlvi. Clericum cum extraneis²⁰ mulieribus non habitare
 xlvi. Clericum per plateas absque summa necessitate non ambulare [97va]
 xlvii. Clericum qui non²¹ pro aliquo emendo in foro deambulat deponendum
 xlviii. De clericis qui uigiliis²² desunt
 xlviiii. De clericis inter temptationes ab officio declinantibus
 l. Clericum artificio uictum querere debere
 li. Clericum artificio uictum et uestimentum sibi preparare debere
 lii. Clericos ad operandum ualidos et artificio et litteras discere debere
 liii. De clericis inuidentibus
 liiii. De clericis fratres accusantibus
 lvi. De clericis adulatoribus et proditoribus
 lvi.²³ De clericis maledicis
 lvii. Frequenter litigantem et²⁴ accusandum facilem non recipiendum

¹¹ *ss B*¹² *DM om. whole title*¹³ *DM om. whole title*¹⁴ *ss C*¹⁵ *cuiusquam LRXSWKDB; cuiuscumque with -cum- ss C*¹⁶ *-ensus RWKBP; -ensu CLX; et consessu S; consessus D*¹⁷ *corr. to consessu D*¹⁸ *-no- ss C*¹⁹ *l K which is henceforward nine out; whole title in mg. (unnumbered), so now one out X²*²⁰ *extraneis CLRWB; alienis KD*²¹ *non CLRWDB; om. K*²² *uigiliis CLRWDB; uigiis K*²³ *whole title in mg. B*²⁴ *ad add. RXSKDB, om. CLWP*

lviii.	De discordantibus clericis
lviii.	De scurrilibus ²⁵ clericis et ioculatoribus ²⁶
lx. ²⁷	De clericis per creaturas iurantibus
lxi.	De clericis inter epulas cantantibus
lxii.	De clericis indictum ieiunium rumpentibus ²⁸
lxiii.	De his qui dominico die ieiunant
lxiiii.	De Pasche sollempnitate
lxv.	De clericis distractionem episcopi sui circa se iniustam putantibus
lxvi.	De seditiariis non ordinandis
lxvii.	De penitentibus non ordinandis
lxviii.	De his qui uiduas aut ²⁹ repudiatas habuerunt uxores non ordinandis
lxviii.	De conuiujs et hereticorum societatibus ³⁰ a clericis uitandis
lxx.	De conuenticulis hereticorum
lxxi.	De hereticis uitandis
lxxii.	De his qui communicant excommunicatis
lxxiii.	De his qui penitentiam querunt
lxxiiii.	De negligentioribus ³¹ penitentibus
lxxv.	De his qui in infirmitate penitentiam petunt ³² et non accepta obmutescunt
lxxvi.	Penitentibus uiaticum non negandum
lxxvii.	De penitentibus qui uiatico accepto superuixerint
lxxviii.	De penitentibus casu in itinere uel in mari mortuis
lxxviii.	Omni tempore ieiunii penitentibus manus imponi debere
lxxx.	Vt penitentes mortuos efferant et sepeliant ³³
lxxxii.	Penitentes omni die genua flectere debere
lxxxii.	De pauperibus et senibus ecclesie honorandis
lxxxiii.	Episcopum non debere prohibere quemcumque ecclesiam intrare [97vb]
lxxxiiii.	De baptizandis
³⁴ lxxxv.	De neophitis
lxxxvi.	Prouocantem ad iudicium alterius fidei iudicis excommunicandum
lxxxvii.	De his qui relictis ecclesie conuentibus ad spectacula uadunt
³⁵ lxxxviii.	De seruientibus augurijs uel incantationibus ³⁶
lxxxviii.	De inerguminis
xc.	Item de inerguminis
xc.	Item de eisdem
xcii.	De oblationibus dissidentium fratrum
xciii.	De his qui pauperes opprimunt
xciiii.	De his qui oblationes defunctorum retinent
xcv.	De accusatore et accusato

²⁵ -r- ss C; sculilibus S

²⁶ -atoribus CLXKP; -aribus RSWDB

²⁷ lxxviii repeated K, now eight out

²⁸ rump- CLRWDB; rup- K

²⁹ aut CLRWKD; uel B

³⁰ her. soc. CLW; soc. her. RXSKDBP

³¹ -ri- ss C

³² pen. pet. CLRWDB; pet. pen. K

³³ -e- ss C

³⁴ whole title in mg. but numbered lxxxiiii X²

³⁵ DM om. cc 88-91

³⁶ -ionibus CRWK; -oribus B

- xcvi. De his qui religiosis feminis preponendi sunt
 xcvi. Laicum clericis presentibus non debere docere
 xcvi. ³⁷ Mulierem in conuentu uiros docere non debere³⁸
 xcvi. Ne mulier baptizet
 c. Viduas adolescentes corpore debiles sumptu ecclesie sustentendas³⁹
 ci. De eodem
 cii. Viduas que stipendiis ecclesie sustentantur in Dei opere assiduas esse⁴⁰
 debere

³⁷ Numbered both xcvi and xcvi, so restoring the sequence X

³⁸ doc. non deb. CLKB; non deb. doc. D

³⁹ sustentendas CXKDB; sustentas L

⁴⁰ ass. esse CRWKD; esse ass. B

1¹

*Ex² concilio Cartaginensi³ quarto cui interfuit Augustinus tempore Honorii augusti⁴.
 Quales debeant ordinari episcopi⁵*

Qui⁶ episcopus ordinandus est antea examinetur si natura sit prudens, si docibilis, si⁷ moribus temperatus, si uita castus, si sobrius, si semper sui negocii cauens, si humilis, si affabilis, si misericors, si litteratus, si in lege Domini instructus, si in⁸ scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus, et ante omnia si fidei documenta uerbis simplicibus asserat, id est Patrem et Filium et Spiritum Sanctum unum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis deitatem coessentialem⁹ et consubstantialem¹⁰ et coeternalem¹¹ et coomnipotentem predicans, si singulas quasque in Trinitate personas¹² plenum Deum et totas tres personas unum Deum, si incarnationem diuinam non in Patre neque in Spiritu Sancto factam, sed in Filio tantum credat, ut qui erat¹³ in diuinitate¹⁴ Dei Patris Filius, ipse fieret in homine hominis matris filius, Deus uerus ex Patre, et homo uerus¹⁵ ex matre, carnem ex matris [98ra] uisceribus habens, et animam humanam rationabilem simul¹⁶ in eo utriusque nature, id est Deus et homo una persona, unus filius, unus Christus, unus Dominus, creator omnium que sunt et auctor, dominus et rector cum Patre et Spiritu Sancto omnium creaturarum, qui passus sit uera carnis passione, mortuus uera corporis sui¹⁷ morte, resurrexit uera carnis¹⁸ sue receptione et uera anime resumptione in qua ueniet¹⁹ iudicare uiuos et mortuos. Querendum etiam²⁰ ab eo si noui et ueteris

¹ om. DM

² Ex CLKBZJOA; De NDP

³ -nensi CKNBP; -niensi ZJOA

⁴ De conc. - augusti *before c 11 below* D

⁵ Quales - ep. *in mg.* Z; cap. i *add.* KZOHQA, om. CLRSWNBP

⁶ Qui CLRWKNPZOHQ; Cum B; E A

⁷ si CLRWKNZOHA; om. B

⁸ in CLRWKNBZOH; om. A

⁹ coessentialem C(-en- ss)LRWNBZOHA; essentialem K

¹⁰ consub- CLRKNZOA; sub- B

¹¹ et const. et coet. CLRWKNBZOQA; om. H

¹² in Trin. pers. CLRWKBZOHA; pers. in Trin. N

¹³ qui erat CRKNZOHA; querat B

¹⁴ -ate CLRWKNBZOH; -atem A

¹⁵ ss C

¹⁶ simul CLRWNBZOHA; similis K

¹⁷ corp. sui CRKNZOHA; sui corp. B

¹⁸ passione mortuus uero - carnis *in mg.* O

¹⁹ ueniet CLRWBZOHA; uenire KN

²⁰ etiam CKNBZOH; om. A

testamenti, id est legis et²¹ prophetarum et apostolorum unum eundemque credat auctorem et Deum, si diabolus non per conditionem sed per arbitrium factus sit malus. Querendum etiam ab eo si credat²² huius quam gestamus carnis²³ et non alterius resurrectionem, si credat iudicium futurum, et recepturos singulos pro his que in hac²⁴ carne gesserunt uel penas uel premia, si nuptias non prohibeat, si secunda matrimonia non dampnet, si carnum perceptionem non culpēt, si penitentibus reconciliatis communicet, si in baptisma²⁵ omnia peccata, id est tam illud originale contractum quam illa que uoluntarie admissa sunt dimittantur, si extra ecclesiam catholicam nullus saluetur. Cum in his omnibus examinatus inuentus fuerit²⁶ plene instructus, tunc cum consensu²⁷ clericorum et laicorum et conuentu totius prouincie episcoporum maximeque metropolitani uel auctoritate uel presentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi²⁸ episcopatu non sue delectationi nec suis²⁹ moribus sed his patrum diffinitionibus acquiescat. De hinc disponitur qualiter ecclesiastica officia ordinentur. *C. Carthage IV (rectius Statuta ecclesiae antiqua) c 1; H 303a-b; M 342-3; D 23 c 2 lacks last sentence*

²¹ et CLRWKBZOHA; om. N

²² -dat LRWBZOA; -dit KN; C *obsc. corr.*

²³ carnis CLRWKNB; om. ZOHA

²⁴ hac CLRWKBZOHA; om. B

²⁵ -isma CRSKBZJOQA; -ismo LXWNHQ²; -ismate P

²⁶ inu. fuerit CLRWKNBZOQA; fuerit inu. H

²⁷ cum cons- LRWBZOA; eum cons- CS; etiam cons- KN; cum sensu P

²⁸ nom. Chr. CLRWKBZOHA; Chr. nom. N

²⁹ ? *corr. fr.* suas C

2¹

Qualiter ordinentur² episcopi cp. ii³

Episcopus cum ordinatur duo episcopi ponant et teneant euangeliorum codicem super caput et ceruicem eius. Et uno super eum fundente⁴ benedictionem⁵, reliqui omnes episcopi⁶ qui assunt manibus suis caput eius [98rb] tangant⁷.

C. Carth. IV c 2; H 303b; M 343; ID 5.124; IP 3.18; D 23 c 7

¹ om. DM

² ordinentur CLRWKNBP; consecrentur ZOHA (O *add. and canc.* sequent after con-)

³ Qual. - ep. in mg. Z; Throughout A2. 18 B either omits the c. no. or gives that of the sequence, not the source

⁴ *corr. fr.* fundere K

⁵ in mg. O

⁶ omn. ep. CLWKNBZOQ(*after corr.*)A; ep. omn. H

⁷ *corr. fr.* -unt Z

3¹

Qualiter presbiteri ordinentur² cp. iii

Presbiter cum ordinatur episcopo eum benedicente et manum super caput eius³ tenente⁴ etiam⁵ omnes presbiteri⁶ qui presentes sunt manus suas iuxta manum episcopi⁷ super caput illius⁸ teneant.

C. Carth. IV c 3; H 303b; M 343; ID 6.12; IP 3.33; D 23 c 8

¹ om. DM

² Qual. - ord. in mg. Z

³ super caput eius CLRWNBZOQA; eius super caput eius K; super eius caput H

⁴ te et manum super – tenen in mg. C; tenente *repeated and canc.* O

⁵ etiam CLRWBZOHA; et N

⁶ qui presbiteri *add.* O

⁷ etiam omnes pr. – episcopi om. K, with omnes presbiteri manus *supplied later in mg.*

⁸ illius CLSWNBZOHQ; eius RKA

4¹

Quemadmodum dyacones² constituentur³ cp. iiii

Dyaconus cum ordinatur solus episcopus qui eum benedicit manus super caput illius ponat, quia non ad sacerdocium sed ad ministerium consecratur.

C. Carth. IV c 4; H 303b; M 343; ID 6.13; IP 3.34; D 23 c 11

---

¹ om. DM

² -ones CRWKNZOA; -oni B

³ Quem. - const. *in mg.* Z; constituentur LRKNBPZOHA; ordinentur CXSW

5¹

Quemadmodum subdyaconi ordinentur² cp. v

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit patenam de manu episcopi accipiat uacuum et calicem uacuum. De manu uero archidiaconi accipiat urceolum³ cum aqua et aquamanile⁴ et⁵ manutergium.

C. Carth. IV c 5; H 303b; M 343; ID 6.14; IP 3.35; D 23 c 15

---

¹ om. DM

² Quem. - ord. *in mg.* Z

³ urceolum CLRWNBZOHA; urceum K

⁴ et aquamanile RXSKNBZOHA; et manile CWP; aquamanile L

⁵ et CKNBZOH; om. A

6¹

Quemadmodum acoliti ordinentur² cap. vi

Accolitus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur qualiter in officio suo³ agere debeat. Sed ab archidiacono accipiat ceroferarium⁴ cum cereo, ut sciat se ad accendenda⁵ ecclesie luminaria mancipari. Accipiat et urceolum uacuum⁶ ad⁷ suggerendum uinum in eucharistiam sanguinis Christi.

C. Carth. IV c 6; H 303b; M 344; ID 6.15; IP 3.36; D 23 c 16

---

¹ om. DM

² Quem. - ord. *in mg.* Z

³ off. suo CLRWKBZOA; suo off. N

⁴ cero- ss H

⁵ *corr. fr.* acced- B

⁶ uacuum CLRWKNBZOQA; uacuum H

⁷ *corr. fr.* et O

7¹

Qualiter² exorciste constituentur³ cp. vii

Exorcista cum ordinatur accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo, Accipe⁴ et commenda⁵ memorie et habeto potestatem imponendi manus⁶ super inerguminum siue baptizatum siue catecuminum.

C. Carth. IV c 7; H 303b; M 344; ID 6.16; IP 3.37; D 23 c 17

---

¹ om. DM

² Qualiter CLRWBZOHA; Quemadmodum KN

³ Qual. - const. *in mg.* Z

⁴ ss O

⁵ commenda CLRWKNBZOQA; commoda H

⁶ ss C

8¹*Qualiter lectores fiant² cp. viii*

Lector cum ordinatur, faciat de illo uerbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem³ ac uitam atque ingenium. Post hec spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est dicens ad eum, Accipe et esto⁴ relator uerbi Dei, habiturus si fideliter et utiliter impleueris officium partem cum eis qui uerbum Dei⁵ ministrauerint.

C. Carthage IV c 8; H 303b-4a; M 344; ID 6.17; IP 3.38; D 23 c 18

¹ om. DM

² Qual. - fiant *in mg.* Z

³ fidem CRWKNBZOH; fide A

⁴ esto CRWKNBZOH; octo A

⁵ ss O

9¹*Qualiter ostiarii ordinentur² cp. viiii*

Ostarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter [98va] in domo Dei³ debeat conuersari, ad suggestionem archidiaconi tradat ei⁴ episcopus clauis ecclesie de altario dicens ei, Sic age quasi redditurus⁵ Deo rationem pro his rebus que istis clauibus recluduntur.

C. Carthage IV c 9; H 304a; M 344; ID 6.18; IP 3.39; D 23 c 19

¹ om. DM

² Qual. - ord. *in mg.* Z; ordinentur LRWKBZOA; constituentur N; ? C

³ Dei CWKNBZJHQ²A; om. OQ

⁴ ei LRWKNBPZOHA; om. CXS

⁵ *after corr.* B

10¹*Qualiter psalmiste fiant² cp. x*

Psalmista, id est cantor, potest absque scientia episcopi sola iussione presbiteri officium suscipere cantandi, dicente sibi presbitero, Vide ut quod³ ore cantas corde credas⁴, et quod corde credis operibus probes.

C. Carthage IV c 10; H 304a; M 344; ID 6.19; IP 3.40; D 23 c 20

¹ om. DM

² Qual. psalm. *in mg.* Z; fiant CRWKNB; om. ZOHQA

³ quod CWKNBZOH; quo A

⁴ corde credas CRWKNPJOHA; credas corde B; corde crede credas Z

11

¹*In qualibus uestibus sanctimoniales uirgines suo episcopo² offerri debeant³ cp. xi⁴*

Sanctimonialis uirgo cum ad consecrationem suo episcopo offertur⁵, in talibus uestibus applicetur qualibus semper usura est⁶, professioni et sanctimonie aptis⁷.

C. Carth. IV c 11; H 304a; M 344; D23 c 24

¹ D adds here De concilio Karthaginensi iiii cui interfuit Augustinus tempore Honorii augusti *from c 1 above*

² suo ep. CLRWKBZOHA; om. N

³ In - deb. *in mg.* Z; DM lack rubrics and cap. nos throughout this section

⁴ cp. xi om. DA

⁵ offertur CLRWKNDB; offeratur ZOHA

⁶ lacuna follows O

⁷ *after corr.* O

12¹

Qualiter sponsi et sponse benedicantur cp. xiii²

Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote a parentibus suis uel a paranimphys offerantur. Qui cum benedictionem acceperint³, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis in uirginitate permaneant.

C. Carth. IV c 13; H 304a; M 344; ID 8.143 as BD 9.5, cf 8.6; IP 6.20; D 23 c 33

---

¹ om. DM

² xii L; Qual. - ben. (in mg.) xii Z

³ -erint CLRWNBZOHA; -erit K

13

De cellula sacerdotis¹ cp. xiiii²

Vt episcopus non longe ab ecclesia hospitium habeat.

C. Carth. IV c 14; H 304a; M 344; cf +D 41 c 7b

---

¹ De - sac. in mg. Z

² xiiii LZ

14

De uictu et habitu sacerdotis¹ cp. xv²

Vt episcopus uilem suppellectilem³ et mensam ac uictum pauperem habeat et dignitatis sue auctoritatem fide et uite meritis querat.

C. Carth. IV c 15; H 304a; M 344; +D 41 c 7a

---

¹ De - sac. in mg. Z

² xviii LZ

³ suppellectilem CLRWN²DBPZOH; superlectilem K; suspellectilem A; ? N

15

Vt episcopus libros gentilium non¹ legat² c. xvi³

Vt episcopus gentilium libros⁴ non legat. hereticorum autem pro necessitate et tempore.

C. Carth. IV c 16; H 304a; M 344; ID 4.160; IP 2.130; D 37 c 1

---

¹ interl. C

² Vt - leg. in mg. Z

³ vi XK; xv LZ

⁴ gent. lib. RXKNDBPZOHA; lib. gent. CLSW

16

Vt episcopus indigentium¹ curam per² presbiteros et diaconos agat³ c. xvii⁴

Vt episcopus gubernationem uiduarum et pupillorum ac⁵ peregrinorum non per se ipsum sed per archipresbiterum aut archidiaconum⁶ agat⁷.

C. Carth. IV c 17; H 304a; M 344; +D 88 c 7

---

¹ -tium CRWKNZOHA; -tiam B

² per CRKNBZOH; om. A

³ Vt - agat in mg. Z

⁴ xvi LZ; vii X

⁵ ac CRKNZOHA; et B

⁶ -onum CLRWZ; -onem SKNBPOHA

⁷ aut arch. ag. in mg. H

17

Vt episcopus per testamentum tuitionem¹ non impendat² cp. xviii³

Vt episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat.

C. Carth. IV c 18; H 304a; M 344; +D 88 c 5

---

¹ per test. tuit. CLRXPZJOA; tuit. test. W; per tuit. test. KN; tuit. per test. H

² Vt - imp. in mg. Z

³ cp. xviii om. XN; xvii LZ; ? K

18

Vt episcopi pro rebus secularibus non litigent¹ cp. xviii²

Vt episcopus nec³ prouocatus pro rebus [98vb] transitoriis litiget.

C. Carth. IV c 19; H 304a; M 344; C 14 q 1 c 1

---

¹ Vt - lit. in mg. Z

² xviii CSWKJO; xviii LPZ; viii X; xx QA; om. NH

³ -c ss K; nec ss O

19

Vt episcopus tantum spiritualibus debeat esse intentus¹ cp. xx²

Vt episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet sed ut lectioni et orationi et uerbo predicationis tantummodo³ uacet.

C. Carth. IV c 20; H 304a; M 345; +D 88 c 6

---

¹ Vt - int. in mg. Z

² xx CLXWKJOH; xviii PZ; xxi QA; om. N

³ -do ss K

20¹

Vt episcopus egrotans pro se legatum ad synodum mittat² cp. xxi³

Vt episcopus ad synodum ire non tardet⁴, si non satis graui necessitate inhibeat. sic tamen ut in persona sua legatum mittat, suscepturus salua fidei ueritate quicquid synodus statuerit.

C. Carthage IV c 21; H 304a; M 345; +D 18 c 9

---

¹ om. DM

² Vt - mittat in mg. ZO

³ xxi CLRXWKOH; xx PZ; xxii A; om. N

⁴ ire non tardet] tardet (*corr. fr. tradet*) non ire O

21

Vt episcopus sine testimonio clericorum et plebis¹ clericos non instituat² cp. xxii³

Vt episcopus sine consilio clericorum suorum clericos non ordinet, ita ut ciuium conuentiam⁴ et testimonium querat.

C. Carth. IV c 22; H 304a; M 345; +D 24 c 6

---

¹ plebis CLRXWKBZOHA; laicorum N

² Vt - inst. in mg. Z

³ xxii CLRWOH; xxi PZQ; xxiii A; om. N; ? K

⁴ conuentiam CLRSWNDZOHA; conuenientiam X(*after corr.*)KB; conscientiam P

22¹

Vt episcopus causas² clericis presentibus audiat³ cp. xxiii⁴

---

¹ om. D (*in M*)

² causas CKNBOHQA; causam Z

³ Vt - aud. in mg. Z

Vt episcopus nullius causam audiat⁵ absque presentia clericorum⁶ suorum. Alioquin irrita erit sententia⁷ episcopi⁸ nisi presentia clericorum confirmetur.

C. Carth. IV c 23; H 304a; M 345; C 15 q 7 c 6 var.

⁴ xxiii CXRSWKOH; xxii PZ; xxiii QA; *om.* N

⁵ -u- *ss* C

⁶ *after corr. and in mg.* L

⁷ -iam ZJ(*before corr.*); *erasure follows in* O

⁸ episcopi CRWKNPZOHA; *om.* B

23

¹ *Vt quando episcopus uerbum facit nullus discedat² c. xxiii³*

Sacerdote uerbum in ecclesia⁴ faciente qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

C. Carth. IV c 24; H 304a; M 345; De cons. D 1 c 63

¹ *Whole c. in mg.* O

² Vt - disc. *in mg.* Z

³ xxiii CLRXSWKJO; xxiii P?ZH; xxv QA; *om.* N

⁴ uerb. in eccl. CKNBJOHA; in eccl. uerb. PZQ

24

De discordantibus episcopis¹ cp. xxv²

Dissidentes³ episcopos si non timor Dei synodus reconciliet.

C. Carth. IV c 25; H 304b; M 345; +D 90 c 6

¹ De - ep. *in mg.* Z

² xxv CRLSWKJOH; xxiii PZ; xxvi QA; *om.* XN

³ *A short erasure follows in* B

25¹

Vt episcopus dissidentes concordare compellat². xxvi³

Studendum est⁴ episcopis ut dissidentes fratres siue⁵ clericos siue laicos ad pacem magis quam ad iudicium cohortentur.

C. Carth. IV c 26; H 304b; M 345; +D 90 c 7

¹ *om.* DM

² Vt - comp. *in mg.* Z; compellat CRWKZJOHA; concordat N

³ xxvi CRXWKJOHQ; xxv P?Z; *om.* N

⁴ *ss* O

⁵ *corr. fr. sine* Z

26

De¹ episcopo uel clerico² in alio loco non³ transferendo⁴ c. xxvii⁵

Vt episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis clericus. Sane si pro utilitate ecclesie⁶ poposcerit, decreto pro eo clericorum et laicorum episcopis porrecto⁷ in presentiam synodi transferatur, nichilominus alio in⁸ loco eius episcopo subrogato. Inferioris uero gradus sacerdotes

¹ De CRKNBZOH; Vt A

² ep. uel cl. CLRWKNPZOHA; cl. uel laico B

³ non CKNBJOHQ; *om.* PZ

⁴ -endo CLWKNBPQ²A; -endum ZJOHQ

⁵ xxvii CKOHA; xxvi Z; *om.* XN

⁶ pro utilitate ecclesie (eccl. *ss* C) CLRWNDBZOHA; utilitas ecclesie K

⁷ -or- *ss* O

⁸ alio in CLRKDBZOHA; in alio N

uel alii clerici concessione [99ra] suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

C. Carthage IV c 27; H 304b; M 335; ID 5.125; IP 3.70; +C 7 q 1 c 37

27¹

De dampnatione episcoporum a synodo retractanda² c. xxviii³

Irritam esse iniustam episcoporum dampnationem. idcirco a synodo retractandam.

C. Carthage IV c 28; H 304b; M 345; C 11 q 3 c 35

---

¹ om. DM

² De - retr. in mg. Z; retractanda LRWKBPA; tractanda N; retractandam ZJOHQ?; ? C

³ xxviii CRXWKOHA; xxvii BPZ; om. N

28

De episcopo qui alicui crimen obiecerit¹ cp. xxviii²

Episcopus si clerico uel laico crimen imposuerit, deducatur ad probationem in synodum.

C. Carth. IV c 29; H 304b; M 345; C 6 q 2 c 1

---

¹ De - ob. in mg. Z

² xxviii CKOHA; xxx X; xxviii PZ; om. N; ? B

29

Quod irrita sit episcoporum sententia in¹ absentem² cp. xxx³

Caueant⁴ iudices ecclesie ne absente eo⁵ cuius causa uentilatur sententiam proferant, quia irrita erit, immo et causam in synodo pro facto dabunt.

C. Carth. IV c 30; H 304b; M 345

---

¹ ss Z

² Quod - abs. in mg. Z

³ xxx CKNPOHA; xxix Z; om. X; ? B

⁴ Cau- CRKNPZOHA; Pau- B

⁵ ss C

30

Qualiter ab episcopo res ecclesie habeantur¹ xxxi²

Vt episcopus rebus ecclesie tanquam commendatis non tanquam propriis utatur.

C. Carth. IV c 31; H 304b; M 345; cf C 12 q 2 c 52 med.

---

¹ Qual. - hab. in mg. Z; Quod irrita sit episcoporum sententia (cf c 28) P

² xxxi CXKNHA; xxx Z; om. PO; ? B

31

De irritis distractionibus¹ episcoporum² cap. xxxii³

Irrita erit episcoporum donatio uel uenditio uel commutatio rei ecclesiastice absque conuentione et subscriptione clericorum⁴.

C. Carth. IV c 32; H 304b; M 345; BD 3.170 (as C. ap. Valent.); ID 3.231 (as C. Carthage IV in ed., but in sequence of texts from BD, and as C. Valence in mss); IP 2.86 as BD; C 12 q 2 c 52 end

---

¹ distract- CLRWKNBP; district- Z?OHA

² De - ep. in mg. Z

³ xxxii CKNOHA; xxxi Z; om. X

⁴ clicorum H

32

*De episcopis atque¹ presbiteris ut a² cuiusquam ecclesia in ordine suo recipiantur³
cp. xxxiii⁴*

Episcopi uel presbiteri si causa uisitande⁵ ecclesie alterius episcopi ad ecclesiam uenerint, et in gradu suo suscipiantur, et tam ad uerbum faciendum quam ad oblationem consecrandam inuitentur.

C. Carth. IV c 33; H 304b; M 345; +C 7 q 1 c 38

¹ *corr. fr.* aut O

² *ss* A

³ De - recip. *in mg.* Z

⁴ xxxiii CXKNOHA; xxxii Z

⁵ -si- *ss* B

33

De primatu¹ consessus² presbiterorum cum episcopo³ cp. xxxiiii⁴

Vt episcopus in quolibet loco sedens stare presbiterum non patiatur.

C. Carth. IV c 34; H 304b; M 345; +D 95 c 9

¹ -atis X

² consessus CLRBPZ?HQA; confessis X; et consessu S; confessus W; consensus KN; concessus O

³ De - ep. *in mg.* Z

⁴ xxxiiii CKNOHA; xxxviii X; xxxiii Z; B

34

De consensu¹ presbiterorum cum episcopo in ecclesia² c. xxxv³

Vt episcopus in ecclesia in consessu⁴ presbiterorum sublimior sedeat, intra domum uero collegam se presbiterorum esse cognoscat.

C. Carth. IV c 35; H 304b; M 345; +D 95 c 10

¹ consensu CLXWKN; consessu RBPZJHQA; cons'ssu S; consessu *corr. fr.* conessu O

² De - eccl. *in mg.* Z

³ xxxv CLRXWKNPOHQ; xxxiiii Z; xxxvi A; ? B

⁴ consessu CLRXWKNDBZJOHQ; consensu A

35

*Vt presbiteri parroechiani aut per se aut per eos qui sacra tractant accipiant¹
chrisma² c. xxxvi³*

Presbiteri qui per dyocesces ecclesias regunt, non a quibuslibet episcopis sed a suis nec⁴ per iuniorem clericum sed omni anno aut per se ipsos⁵ aut per illum qui sacrarium tenet, ante Pasche sollempnitatem chrisma petant.

C. Carth. IV c 36; H 304b; M 345; ID 1.270 from BD 4.76; IP 1.101 as ID; +D 95 c 4 as here, De cons. D 4 c 123 as BD

¹ a- *ss* A

² Vt - chrisma *in mg.* Z

³ xxxvi CLRWKNPOH; xxxv Z; xxxvii A

⁴ sed (nec *ss*) B

⁵ ipsos CLRSWKNB?P; ipsum ZOHA

36

De obedientia [99rb] dyaconorum¹ erga² presbiteros³ cp. xxxvii⁴

Vt dyaconus ita se presbiteri ut episcopi ministrum esse cognoscat.

C. Carth. IV c 37; H 304b; M 345; D 93 c 17

---

¹ et add. ZJOH, om. CKNBPA

² erga C

³ De - presb. in mg. Z

⁴ xxxvii CLRWKNPOH; xxxvi Zmg; xxxviii A; om. X; ? B

37

Vt dyaconus eucharistiam ministret presbiteri iussu¹ cp. xxxviii²

Vt dyaconus presente presbitero eucharistiam corporis Christi populo si necessitas cogit iussus³ eroget.

C. Carth. IV c 38; H 304b; M 346; D 93 c 18

---

¹ Vt - min. in mg. Z; min. presb. iussu (ss W) CLW; presb. iussu min. RSKBZOHA; iussu presb. min. NP

² xxxviii CRXSKNOH; xxxiii L; om. PJ; xxxvii Z; xl A; ? B

³ iussus CKNBPJOHA; om. Z

38

Vt dyaconus iubente¹ presbitero sedeat² cp. xxxviii³

Vt dyaconus quolibet loco iubente presbitero sedeat.

C. Carth. IV c 39; H 304b; M 346; D 93 c 19a var.

---

¹ iubente CLSKNBOQA; coram H

² Vt - sed. in mg. Z

³ xxxviii CLRXWKNBOH; xxxviii ZJ; xli and xliii in mg. A; om. P

39

Vt dyaconus coram presbitero interrogatus¹ respondeat² cap. xli³

Vt dyaconus in conuentu presbiterorum interrogatus loquatur.

C. Carth. IV c 40; H 304b; M 346; D 93 c 19b

---

¹ interrogatus CLRXWKNBPHQ; interrogans ZJOA

² Vt - resp. in mg. Z; respondeat CLRWKB(-at ss)ZOA; loquatur N

³ xl CLRWNOH; xi X; lxi K; om. BP; xxxviii ZJ; xliiii A

40

Vt dyaconus tempore tantum¹ officii albam induat² cp. xli³

Vt diaconus tempore tantum oblationis et lectionis alba utatur.

C. Carth. IV c 41; H 304b; M 346; +D 93 c 19c

---

¹ temp. tant. CLRWKNBZJOA; tant. temp. HQ

² Vt - ind. in mg. Z

³ xli CLRXWNJOHQ; ? K; om. BP; xl Z; xlv A

41

De clericis qui pro fide temptati sunt¹ cp. xlii²

Clericum³ inter temptationes officio suo incubantem⁴ gradibus sublimandum.

C. Carth. IV c 42; H 304b; M 346

---

¹ De - sunt in mg. Z

² xlii CLRXNPOH; lxiii K; xli Z; om. BA

³ Clericum CLRWKNBZOH; Clericus A

⁴ after corr. B

¹42

De his qui² pro³ fide persecutiones⁴ passi sunt⁵ c.xliii⁶

Christianum catholicum qui pro catholica fide tribulationes patitur, omni honore a sacerdotibus honorandum, etiam⁷ et per dyaconum uictus ei ministretur.

C. Carth. IV c 43; H 304b; M 346

---

¹ P inserts here c 61 below

² qui CRXSWKNBZOHA; om. L

³ pro CLRXWKNBA; om. ZJOH

⁴ ab infidelibus add. ZOHA, om. CLRXSKNBP

⁵ De - sunt in mg. Z; passi sunt CLRWKBZOA; pat'i N

⁶ xliiii CLRXWNPOH; lxiiii K; om. B; xlii Z; xlvi A

⁷ etiam CLRWKNBZOH; et tam A

43

De tonsura clericorum¹ cp xliiii²

Clericus nec comam nutriat nec barbam radat³.

C. Carth. IV c 44; H 305a; M 346

---

¹ De - cler. in mg. Z

² cp. xliiii CLRXWKNPOH; xliiii Z; om. BA

³ after corr. O; erased H

44

De habitu clericorum¹ xlv²

Clericus professionem suam etiam habitu et incessu probet³, et ideo⁴ nec uestibus nec calciamentis decorem querat.

C. Carth. IV c 45; H 305a; M 346; D 41 c 8

---

¹ De - cler. in mg. Z

² c. xlv CLRXWKNPOH; xliiii BZ; om. A

³ probet CKNBPJOHA; prohibet Z

⁴ ideo CLRWNBZOHA; omnino KD

45

Clericum cum extraneis¹ mulieribus non habitare² xlv³

Clericus cum extraneis mulieribus non habitet.

C. Carth. IV c 46; H 305a; M 346

---

¹ extraneis CLRXSWBP; alienis KN

² Clericum - habitare (ambulare N) CLRWKNBP; om. ZJOHA

³ xlv CKNOH; xlv Z; om. BPA

46

Clericum per plateas absque summa necessitate non ambulare¹ c. xlvii²

Clericus per plateas et andronas nisi certa et maxima officii sui necessitate non ambulet.

C. Carth. IV c 47; H 305a; M 346

---

¹ Clericum - ambulare (om. B) CRWKNBP; om. ZOHA

² xlvii CKNOHA; xlv Z; om. XBP

47

Clericum qui non pro emendo aliquo in foro deambulat deponendum¹ cp. xlviii²

Clericus qui non pro emendo aliquid in nundinis uel in foro deambulat ab officio suo degradetur.

C. Carth. IV c 48; H 305a; M 346; +D 91 c 4c var.

¹ Clericum - deponendum CRWKNBP; om. ZOHA

² xlviii CNBOHA; xlvii Z

48

De clericis qui¹ uigiliis² desunt cp.³ xlviii⁴

Clericus qui absque corpusculi⁵ [99va] sui inequalitate uigiliis deest, stipendio priuatus excommunicetur.

C. Carth. IV c 49; H 305a; M 346; D 91 c 3b

¹ in add. K

² uigiliis CLRXSKNB; priuilegiis W

³ De - desunt cp. CLRXWKNBP; om. ZOHA

⁴ xlviii CKNOHA; xlviii Z

⁵ -r- ss C; corporis P

49

De clericis inter temptationes ab officio¹ declinantibus² cp. l³

Clericum⁴ inter temptationes ab officio declinantem, uel negligentius agentem ab ipso officio⁵ remouendum.

C. Carth. IV c 50; H 305a; M 346; +D 91 c 4d

¹ inter (in L) tempt. ab off. CLRWKB; ab off. inter tempt. N

² De - decl. CRWKNBP; om. ZOHA

³ l CLRXKNHA; om. B; xlviii Z; xlviii O

⁴ Clericum CLRWKDBZOH; Cclericum N; Clericus A

⁵ suo add. and canc. Z

50

Clericum artificio uictum querere debere¹ cp. li²

Clericus³ quamlibet uerbo Dei eruditus artificio uictum querat.

C. Carth. IV c 51; H 305a; M 346; +D 91 c 4a

¹ Clericum - debere (om. NP) CLRWK?NBP; om. ZOHA

² li CRXWKN?POH?Q; om. BA; l Z

³ corr. fr. -um C

51¹

Clericum artificio uictum et uestimentum sibi preparare debere² cp. lii³

Clericus⁴ uictum et uestimentum⁵ sibi artificio uel agricultura absque officii sui dumtaxat detrimento preparet.

C. Carth. IV c 52; H 305a; M 346; D 91 c 3a

¹ From now on P mg. becomes confused, and numbers c 51 as xliii etc.

² Clericum - debere CRWKNBP; om. ZOHA

³ lii CLRWKNPOHQ; om. XB; li ZA

⁴ et add. H, om. CLRWKNBZOA

⁵ uict. et uest. CLRWKNBZOH; uest. et uict. A

Clericos ad operandum ualidos et artificiola et litteras discere debere¹ cp. liii²
Omnes clerici qui³ ad operandum ualidi⁴ sunt et artificiola et litteras discant.
C. Carth. IV c 53; H 305a; M 346; +D 91 c 4b

¹ Clericos - debere (om. XN) CLRXWK?NBP; om. ZOHA

² liii CKNOHA; om. XB; liiii P; lii Z

³ ss C

⁴ corr. fr. -os C

53

De clericis inuidentibus¹ cp. liiii²
Clericus inuidens fratrum³ profectibus⁴ donec in uicio est non promoueat.
C. Carth. IV c 54; H 305a; M 346; +D 46 c 7

¹ De - inu. CLRWKBNBP; om. ZOHA

² liiii CRSWKOHA; liii LZ; lv XP; om. NB

³ corr. fr. -rem Z

⁴ profect- CLRWKDBZOA; prouect- N

54

De clericis fratres accusantibus¹ cp. lv²
Vt episcopus accusatores fratrum excommunicet. Et si emendauerint³ uicium recipiat
eos⁴ ad communionem, non ad clerum.
C. Carth. IV c 55; H 305a; M 346; D 46 c 4

¹ De - accusantibus (accusantes N) CLRWKBNBP; om. ZOHA

² lv CRXWKOHA; lx L; lvi P; liiii Z; om. NB

³ -erint CRSWDBPZOHA; -erit LKN?

⁴ eos LRWKNDPZOHA; om. CS

55

De clericis adulatoribus et proditoribus¹ cp. lvi²
Clericus qui adulationibus et proditioni³ uacare deprehenditur degradetur⁴ ab officio.
C. Carth. IV c 56; H 305a; M 346; D 46 c 3

¹ De - proditoribus CRWKBNBP; om. ZOHA

² lvi CLRWKBOHA; lvii P; lv Z; om. XN

³ -ioni CLRSWKBNBPZ²; -ione ZJOHA

⁴ -itur -etur CLRWKDBZOA; -it -et N

56

De clericis maleficis¹ cap. lvii²
Clericus maledicus maximeque³ in sacerdotibus cogatur ad postulandam ueniam. Si
noluerit, degradetur nec⁴ unquam ad officium absque satisfactione reuocetur.
C. Carth. IV c 57; H 305a; M 346; ID 11.11; +D 46 c 5

¹ maleficis CLRXBP; maledicis SKNB²; maleficiis W. De - mal. CLRWKBNBP; om. ZOHA

² lvii CSKBOHA; lvii om. N; lviii P; lvi Z

³ -que CLRWKDBZOA; om. N

⁴ nec CRWKNDPZJ²HQ²; ne JOQA

57

Frequenter litigantem et ad accusandum facilem non recipiendum¹ cp. lviii²

¹ Frequenter (Frequenter a C, Frequentem X, Facile N, ? S) - recip. CLRXSWKNBP; om. ZOHA

² lviii CKBOHA; lvii XZ; om. N; lviii P

Eius³ qui frequenter litigat et ad accusandum facilis est testimonium nemo absque grandi examine recipiat.

C. Carth. IV c 58; H 305a; M 346

---

³ Eius CLRXSKNDBZOQA; Quis WH

58

De discordantibus clericis¹ c. lviii²

Discordantes clericos episcopus uel ratione uel potestate ad concordiam trahat.

³Inobedientes⁴ synodus per audientiam dampnet.

C. Carth. IV c 59; H 305a; M 346; D 90 c 1

---

¹ De - clericis CLRWKNBP; *om.* ZOHA

² lviii CKBOHA; lviii Z; *om.* N

³ Et *add.* B, *om.* CRWKNDPZOHA

⁴ inobientes P

59

De scurrilibus clericis et iocularibus¹ cap. lx² [99vb]

Clericum scurrilem et uerbis turpibus³ iocularum ab officio retrahendum.

C. Carth. IV c 60; H 305a; M 346; ID 11.79; +D 46 c 6

---

¹ iocularibus CLRSW; ioculatoribus XKNBP; De - iocul. CLRSWKNBP; *om.* ZOHA

² lx CKBHA; *om.* N; lviii Z; lviii O

³ *corr. fr.* temporibus K

60

De clericis per creaturas iurantibus¹ cp. lxi²

Clericum per creaturas iurantem acerrime³ obiurgandum. Si perstiterit in uicio excommunicandum.

C. Carth. IV c 61; H 305a; M 347; +C 22 q 1 c 9a

---

¹ De - iurant. CRWKNBP; *om.* ZOHA

² lxi CKBOHA; lx Z; *om.* N

³ acerrime CLRWNDBZOHA; a crimine K

61¹

De clericis inter epulas cantantibus² cp. lxii³

Clericum inter epulas cantantem supradicte sententie seueritate coerendum.

C. Carth. IV c 62; H 305a; M 347; +C 22 q 1 c 9b

---

¹ *om.* P, which inserted it above after c 41

² De - cantantibus CRWKNBP; *om.* ZOHA

³ lxii CKBOHA; lxi Z; *om.* NP

62

De clericis indictum¹ ieiunium rumpentibus² cp. lxiii³

Clericum qui tempore indicti ieiunii absque ineuitabili necessitate ieiunium rumpit minorem habendum.

C. Carth. IV c 63; H 305a; M 347

---

¹ indictum CLRSKNB; interdictum W

² De - rumpentibus CRWKNBP; *om.* ZOHA

³ lxiii CKBOHA; lxii PZ; *om.* N

63

De his qui dominico die ieiunant¹ cap. lxiii²

Qui dominico die studiose ieiunat non credatur catholicus.

C. Carth. IV c 64; H 305a; M 347; ID 4.7; +C 26 q 7 c 6 med.

---

¹ De - ieiunant CRWKNBP; om. ZOHA

² lxiii CKBOHA; lxiii PZ; om. N

64

De Pasche sollempnitate¹ cp. lxv²

Pasche sollempnitas uno die et tempore celebranda est³.

C. Carth. IV c 65; H 305a; M 347; De cons. D 3 c 23

---

¹ De - soll. CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxv C²RXSWKBOHA; lv C; lxiii LPZ; om. N

³ est CLRWKNDBP; om. ZOHA

65

De clericis¹ districtionem episcopi sui² circa se iniustam putantibus³ lxvi⁴

Clericus qui episcopi circa se districtionem iniustam putat recurrat ad synodum.

C. Carth. IV c 66; H 305a; M 347; C 11 q 3 c 30

---

¹ qui add. N, om. CLRWKB

² ep. sui CLRXWB; sui ep. KN

³ in. put. CLRWKB; putant iniustam N; De - putantibus CLRWKNB; om. ZOHA

⁴ lxvi CKBOHA; lxv Z; om. NP

66

De seditonariis non ordinandis¹ cp. lxvii²

Seditonarios³ nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios. uel⁴ iniuriarum suarum ultores⁵.

C. Carth. IV c 67; H 305a; M 347; D 46 c 8

---

¹ De - ordinandis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxvii CLRXWKBHA; om. NPO; lxvi Z

³ Sedic- CLRXWKDPZOHA; Medic- N; Dedic- B

⁴ uel CLRXSKNDBPZJOQA; nec W; om. H

⁵ -l- ss C

67

De penitentibus non ordinandis¹ lxviii²

Ex penitentibus quamuis sit bonus clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero. quia³ se ordinationis tempore non prodidit fuisse penitentem. Si autem sciens episcopus⁴ ordinauerit talem, etiam ipse ab episcopatu suo⁵ ordinandi dumtaxat potestate priuetur.

C. Carth. IV c 68; H 305b; M 347 (cc 68-9a); ID 15.5; D 50 c 55a

---

¹ De - ordinandis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxviii CLRXWKBHA; om. N; lxvi P; lxvii Z; lviii O

³ quia LRXSWKNDBPZOHA; qui C

⁴ ordinauerit add. and canc. Z

⁵ suo CLRWKNBP; sui ZOHA

68

De his qui uiduas aut repudiatas habuerint uxores non ordinandis¹ lxviii²

---

¹ De - ordinandis CLRWKNBP; om. ZOHA

Simili sententie³ subiacebit episcopus, si sciens ordinauerit clericum eum qui uiduam aut repudiatam uxorem habuit⁴, aut secundam⁵.

C. Carth. IV c 69; H 305b; M 347 (c 69b); D 50 c 55b

---

² lxxviii C²RXSWKBOHA; lxxviii C; 1 L; om. N; lxxvii P; lxxviii Z

³ sententie LRSKNDBPZOH; penitentie CW; scientie A

⁴ -uit CW?LRKBPZOH; -uerit NDA

⁵ secundam CLRWNDBZOHA; seruam K

69

De conuiuuiis et societatibus hereticorum a clericis uitandis¹ cp. lxx²

Clericus hereticorum aut scismaticorum tam conuiuia quam sodalitates³ euitet equaliter. [100ra]

C. Carth. IV c 70; H 305b; M 347; +C 24 q 3 c 35a

---

¹ De - uitandis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxx CRXSWKBHA; om. LN; lxxviii P; lxxviii Z; lxxviii O

³ sodalitates CLRXWNPZOHA; soleditates K; solemnitates K²B

70

De conuenticulis hereticorum¹ cp. lxxi²

Conuenticula hereticorum non³ ecclesiam sed conciliabula⁴ appellanda.

C. Carth. IV c 71; H 305b; M 347; +C 24 q 3 c 35b

---

¹ De - heret. CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxi CKBOHA; lxx Z; om. XNP?

³ non CLRSWKNDZOA; in HQ

⁴ -li- ss B

71

De hereticis uitandis¹ cp. lxxii²

Cum hereticis neque³ orandum est⁴ nec⁵ psallendum.

C. Carth. IV c 72; H 305b; M 347; +C 24 q 3 c 35c

---

¹ De - uitandis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxii CKBOHA; lxxi XZ; lxx P; om. N

³ corr. fr. utque Q

⁴ est CLRWKDBZOHA; om. N

⁵ nec CLRWKDPZO; neque XNBHQA

72

De his qui communicant excommunicatis¹ lxxiii²

Qui communicauerit uel orauerit cum excommunicato, siue clericus siue laicus excommunicetur.

C. Carth. IV c 73; H 305b; M 347; ID 14.28b; IP 5.99; +C 11 q 3 c 19 var.

---

¹ De - excomm. CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxiii CKBOHA; lxxii XZ; lxxi P; om. K?N

73

De his qui penitentiam querunt¹ cp. lxxiiii²

Vt sacerdos penitentiam imploranti absque persone acceptione penitentiae leges iniungat.

¹ De - querunt CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxiiii CXKBOHA; lxxii P; lxxiii Z; om. N; ? B

C. Carth. IV c 74; H 305b; M 347; ID 15.6; +C 26 q 7 c 6a

74

De negligentioribus penitentibus¹ cp. lxxv²

Vt³ negligentiores penitentes tardius reconcilientur.

C. Carth. IV c 75; H 305b; M 347; ID 15.7; +C 26 q 7 c 6b

¹ De - penitentibus CRWKBNBP; om. ZOHA

² lxxv CXKBOHA; lxxiii P; lxxiii Z; om. N

³ Vt CKNBPJOHQ; Et Z

75

De his qui in¹ infirmitate penitentiam petunt et non accepta obmutescunt² cp. lxxvi³
Is⁴ qui⁵ penitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus uenit oppressus⁶ infirmitate obmutuerit, uel in frenesin conuersus⁷ fuerit, dent testimonium qui eum audierunt et accipiat penitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, et infundatur ori eius eucharistia⁸. Si superuixerit, admoneatur⁹ a supradictis testibus petitioni sue¹⁰ satisfactum, et subdatur statutis penitentiae legibus quamdiu sacerdos qui penitentiam dedit¹¹ probauerit.

C. Carth. IV c 76; H 305b; M 347; ID 15.8; +C 26 q 6 c 8a

¹ ss B, om. P

² De - obmut. CRWKBP; De - penitentiam querunt N; om. ZOHA

³ lxxvi CXKBOHA; lxxiii P; lxxv Z; om. N; ? B

⁴ Is CLRWKDBPZOHA; His N

⁵ ss H

⁶ in add. CLW, om. RXSKNDPZOHA; ? B

⁷ conuersus CLRWKBNBP; uersus ZOHA; uel in fren.conu. in mg. X²

⁸ -h- ss O

⁹ corr. fr. -etur H

¹⁰ sue CLRSWKNBZOA; om. HQ

¹¹ dedit CLRWKDBZOHA; dederit N

76

Penitentibus uiaticum non negandum¹ lxxvii²

Penitentes qui in³ infirmitate sunt uiaticum accipiant.

C. Carth. IV c 77; H 305b; M 347; ID 15.9; +C 26 q 6 c 8b

¹ Penitentibus - neg. CRWKBNBP; om. ZOHA

² lxxvii CXKBOHA; lxxvii P; lxxvi Z; om. N

³ ss O

77

De penitentibus qui uiatico accepto superuixerint¹ lxxviii²

Penitentes qui in infirmitate³ uiaticum eucharistiae acceperint non se credant absolutos sine manus impositione si superuixerint⁴.

C. Carth. IV c 78; H 305b; M 347; ID 15.10; +C 26 q 6 c 8c

¹ De - superuixerint CLRWKBNBP; om. ZOHA

² lxxviii CLRXWKPZOH; om. NA; ? B

³ sunt add. A, om. CRWKBNBZOH; in infirmitate after eucharistiae B(not P)

⁴ -erint CLRWKBNBZOH; -erit A

78

De penitentibus casu in itinere uel in mari mortuis¹ lxxix²

Penitentes qui attente leges penitentiae exsequuntur³, si casu in itinere uel in mari mortui fuerint, ubi eis⁴ subueniri⁵ non possit [100rb] memoria eorum et orationibus et oblationibus commendetur.

C. Carth. IV c 79; H 305b; M 347-8; ID 15.11; +C 26 q 7 c 6e

¹ De - mortuis CLRSWKNBP; *om.* ZOHA

² lxxix CLRXSKPZO²HA; lxviii O; *om.* WN; ? B

³ exsequuntur CLRXNDBPJO; exequentur SZ; executur WKHQ; exsecuntur A

⁴ ? B

⁵ -iri CLR²XSWKD²BP; -ire RNDZOHA

79

Omni tempore ieiunii penitentibus manus imponi debere¹ cp. lxxx²

Omni tempore ieiunii manus penitentibus a sacerdotibus imponantur³.

C. Carth. IV c 80; H 305b; M 348; +C 26 q 7 c 6b

¹ Omni - imponi debere (*om.* CN) CLRSWKNBP; *om.* ZOHA

² lxxx CKSBOHA; lxxxi Z; *om.* N

³ -antur CLRSWKDBPZO²HA; -atur NO

80

Vt penitentes mortuos efferant¹ et sepeliant² lxxxii³

Mortuos in ecclesiam penitentes efferant et sepeliant.

C. Carth. IV c 81; H 305b; M 348; ID 15.12; +C 26 q 7 c 6d

¹ transferantur P

² Vt - sepeliant CRSWKNBP; *om.* ZOHA

³ lxxxii CKBZOHA; *om.* N

81

Penitentes omni die genua¹ flectere debere² cp. lxxxiii³

Penitentes etiam diebus remissionis genua flectent⁴.

C. Carth. IV c 82; H 305b; M 348; ID 15.13; +C 26 q 7 c 6c

¹ *corr. fr.* ieiunia P

² Penitentes - debere (*om.* N) CRSWKNBP; *om.* ZOHA

³ lxxxiii CSKBZOHA; *om.* N

⁴ -ent CLRXSWBZOHA; -ant KND²P; -unt D

82

De pauperibus et senibus ecclesie honorandis¹ lxxxiiii²

Pauperes et senes ecclesie plus ceteris honorandos.

C. Carth. IV c 83; H 305b; M 348

¹ De - honorandis CLRWKNBP; *om.* ZOHA

² lxxxiiii CK?BZOHA; *om.* N

83

Episcopum non debere¹ prohibere² quemcumque³ ecclesiam intrare⁴ cp. lxxxviii⁵

¹ debere CLRXWKBP; *om.* N

² prohibere CLRSKNB; *om.* X

³ in *add.* N, *om.* CLRWKBP; quemquam P

⁴ Episcopum - intrare CLRWKNBP; *om.* ZOHA

⁵ lxxxviii CKBZOHA; *om.* N

Vt episcopus nullum prohibeat ingredi in⁶ ecclesiam, et audire uerbum Dei, siue gentilem, siue hereticum, siue Iudeum, usque ad missam cathecuminum.

C. Carth. IV c 84; H 305b; M 348; De cons. D 1 c 67

⁶ in CLRWKBPZOA; om. ND

84

De baptizandis¹ cp. lxxxv²

Baptizandi nomen suum dent, et diu sub abstinentia uini et³ carnum⁴ ac manus impositione crebra examinatione baptismum percipiant.

C. Carth. IV c 85; H 305b-6a; M 348; ID 1.206 var. as BD 4.11; De cons. D 4 c 60

¹ De bapt. cp. (om. P) CRWKBNBP; om. ZOHA

² lxxxv CKBZOHA; om. N

³ et CLRXWDBPZOHA; ac KN

⁴ carnum CLRWKDBPZOHA; carnis N

85

De neophitis¹ lxxxvi²

Neophiti³ aliquamdiu et⁴ a lautioribus epulis et⁵ spectaculis uel coniugibus abstineant.

C. Carth. IV c 86; H 306a; M 348; ID 1.207 as BD 4.12; De cons. D 5 c 12

¹ De neoph. CLRWKBNBP; om. ZOHA

² lxxxvi CLRXWKBPZOHA; om. N; xxxvi A

³ Teo- H

⁴ al. et CLRKDBZOHA; et al. N

⁵ ex add. A, om. CRKNBZOH

86

Prouocantem ad iudicium alterius fidei iudicis excommunicandum¹ lxxxvii²

Qui causam suam catholicus siue iustam siue³ iniustam ad iudicium alterius fidei iudicis prouocat excommunicetur.

C. Carth. IV c 87; H 306a; M 348

¹ Prou. - exc. CRWKBNBP; om. ZOHA

² lxxxvii CLRSKBPZOHA; om. XN; lxxxviii W; xxxvii A

³ -e ss A

87¹

De his qui relictis ecclesie conuentibus ad spectacula uadunt² cp. lxxxviii³

Qui die sollempni pretermisso ecclesie conuentu ad spectacula uadit excommunicetur.

C. Carth. IV c 88; H 306a; M 348; ID 4.8; De cons. D 1 c 66

¹ Added (with rubric but no c. no.) W²; whole canon in mg. H

² De - spectacula uadunt (om. N) CLWKBNBP; om. ZOHA

³ lxxxviii CLRXSWKBPZOHA(mg.); om. N; xxxviii A

88¹

De seruientibus auguriis uel incantationibus² lxxxix³

Auguriis uel incantationibus seruientem a conuentu ecclesie separandum. Similiter et iudaicis supersticionibus uel feriis inherentem.

¹ om. DM

² De - incant. CLRWKBNBP; om. ZOHA

³ lxxxix CLRXSKBPZOHA; lxxxix W; om. N; xxxviii A

C. Carth. IV c 89; H 306a; M 348; C 26 q 5 c 11 var.

89¹

De inerguminis² cp. xc³

Omni die exorciste inerguminis manus⁴ imponant⁵.

C. Carth. IV c 90; H 306a; M 348; De cons. D 5 c 11a

---

¹ om. DM

² De inerg. CLRWKNBP; om. ZOHA id est fantasticis. Inergia est fantasma vel insania *add. ss S*²

³ xc CLRXWKBPFA; om. NZ; lxxxviii O

⁴ ss W

⁵ imponant CLRWKBZOHA; ponant N

90¹

Item de eisdem² cp. xci³

Pauimenta domorum Dei⁴ inergumini⁵ uerrant.

C. Carth. IV c 91; H 306a; M 348; De cons. D 5 c 11b

---

¹ c.90 RXSKNBPZJOHQA; c. 91 CLW; om. DM

² Item (om. N) de eisdem CLRWKBP; Item de energuminis NV; om. ZOHA

³ xci RSKBPOHA; xcii CLW; xci X; om. N; lxxx Z

⁴ Dei CLRWKBZJOA; om. N

⁵ inener- H

91¹

Item de inerguminis² cap. xcii³ [100va]

Inerguminis⁴ in domo Dei assidentibus uictus cotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

C. Carth. IV c 92; H 306a; M 348; De cons. D 5 c 11c

---

¹ c 91 RXKNSVBPZJOHQA; c 90 CLW; om. DM

² Item de inerg. CLRKVPB; De eisdem N; om. ZOHA

³ xcii RXSKPOHA; xci CLWZ; om. N

⁴ -inis CLRKBZOA; -inus N; Inergerguminis H

92

De oblationibus dissidentium¹ fratrum² cap. xciii³

Oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario neque in gazophylacio⁴ recipiantur.

C. Carth. IV c 93; H 306a; M 348; D 90 c 2a

---

¹ dissidentium C²LRXSKNBP; possidentium CW

² De - fratrum CLRWKNP; De - dissidentium B; om. ZOHA

³ xciii CKPBOHA; om. N; lxxxii Z

⁴ gazophylacio CLRXWBPZOHA; cathofilazio K; cathofilatio N

93

De his qui pauperes opprimunt¹ cp. xciiii²

Eorum³ qui pauperes opprimunt dona a sacerdotibus refutanda.

C. Carth. IV c 94; H 306a; M 348; D 90 c 2b, +D 90 c 8

---

¹ De - paup. opprimunt (op. paup. K) cp. CRWKNBP; om. ZOHA

² xciiii CKBOHA; ccxciiii P; lxxxiii Z; om. XN

³ Eorum CLRSKNDBPZJOA; Horum WHQ

94¹

De his qui oblationes fidelium² retinent³ cp. xcvi⁴

Qui oblationes⁵ defunctorum aut negant ecclesiis aut difficultate⁶ reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

C. Carth. IV c 95; H 306a; M 348; +C 13 q 2 c 9

---

¹ om. DM

² fidelium CLRWB; defunctorum KN

³ De - retinent CLRWKNBP; om. ZOHA

⁴ xcvi CXKBOHA; om. N; lxxxxiii Z

⁵ oblationes CLRKNBZOQA; obligationes H

⁶ -ate CLRKNBPZJHQ; -are OA; difficulter Q²

95

De accusatore et accusato¹ cp. xcvi²

Querendum in iudicio cuius sit conuersationis³ et fidei is qui accusat et is qui accusatur⁴.

C. Carth. IV c 96; H 306a; M 348

---

¹ De - accusato CLRWKNBP; om. ZOHA

² xcvi CKBZOHA; om. N

³ ironuers- N

⁴ -atur LRXSWKNDBPZOHA; -etur C

96

De his qui religiosis feminis preponendi sunt¹ xcvi²

Qui religiosis feminis preponendus est³ ab episcopo comprobetur⁴.

C. Carth. IV c 97; H 306a; M 348; +C 18 q 2 c 11

---

¹ De - sunt CLRWKNBP; om. ZOHA

² xcvi CLRWBPZOHA; lxxxxvi K; om. N

³ erasure follows in Z

⁴ -r- ss O

97

Laicum clericis presentibus non debere docere¹ xcvi²

Laicus presentibus clericis nisi ipsis rogantibus docere non audeat.

C. Carth. IV c 98; H 306a; M 348; ID 8.323; +D 23 c 29b

---

¹ Laicum - docere CLRWKNBP; om. ZOHA

² xcvi CLRWBZOHA; xcvi P; lxxxvii K; om. XN

98

Mulierem in conuentu uiros docere¹ non debere² xcvi³

Mulier quamuis docta et sancta uiros in conuentu docere non presumat⁴.

C. Carth. IV c 99; H 306a; M 348; ID 8.324; +D 23 c 29a, cf De cons. D 4 c 20

---

¹ uir. doc. CLRXSKBP; doc. uir. W

² Mulierum - debere CLRKBP; Mul. - uirum non docere N; om. ZOHA

³ xcvi CLRWSBZOHA; om. XN; lxxxviii K; ci P

⁴ -at CLRXSNDBZJOHQ; presum't W; -ant KA

99

Ne mulier baptizet¹ cp. c²

Mulier baptizare non presumat³.

---

¹ Ne - bapt. CRWKNBP; om. ZOHA

² c CLRXSBPZHA; om. XWN; lxxxviii K; xcvi O

C. Carth. IV c 100; H 306a; M 348; ID 8.325; cf De cons. D 4 c 20

³ *Whole can. in mg. L²*

100

Viduas adolescentes corpore debiles sumptu ecclesie sustentandas¹ cp. ci²
 Vt³ uidue⁴ adolescentes que corpore debiles sunt sumptu⁵ ecclesie cuius uidue sunt⁶
 sustententur⁷.

C. Carth. IV c 101; H 306a; M 348; ID 8.326

¹ Viduas - sustentandas (*corr. fr. sustinentur C, -ant L*) CLRWBP; *added at foot of leaf K; Viduas - debiles N; om. ZOHA*

² ci CLWBPZOHA; cx X; c K; *om. N*

³ Vt CLRWNDBPZO; Et KA; *om. Q*

⁴ et *add. Q*

⁵ sumptu CLRWKNBZOQA; sumptum H

⁶ uidue *add. and canc. O*

⁷ *corr. fr. -antur BH; sustentur Z*

101

De eodem¹ cii²

Ad reatum episcopi pertinet uel presbiteri, qui parrochie preest si sustentande uite presentis causa adolescentiores uidue uel sanctimoniales aliquorum familiaritatibus subiciantur.

C. Carth. IV c 102; H 306b; M 348; D 81 c 33

¹ De eodem CLRWKNBP; *om. ZOHA*

² cii CLRWBZOHA; ci K; *om. XNP*

102

Viduas que stipendiis ecclesie sustentantur¹ in Dei opere assiduas esse debere² cp. ciii³

Vidue que stipendiis [100vb] ecclesie sustentantur, tam⁴ assidue in Dei opere esse debent⁵ ut et meritis et orationibus suis ecclesiam adiuuent.

C. Carth. IV c 103; H 306b; M 348; ID 8.327; D 81 c 34

¹ -antur CLRWKBP; -entur N

² Viduas (*corr. fr. -due W*) - debere CLRWBP; Viduas -- sustentantur *only K; Viduas - esse N; om. ZOHQA*

³ ciii CLRWBZOHQA; *om. XKN; cii P*

⁴ itam A

⁵ -ent CLRWKDBZOHA; -ere N

A2. XIX DE CONCILIO CARTAGINENSI QVINTO¹

- ²i. De accusatoribus
- ii. De clericis pro crimine suo dampnatis ut a quolibet non defensentur
- iii. De sacerdotibus et leuitis ut ab uxoribus se contineant
- ³iiii. De rebus ecclesie sine consulto metropolitani non alienandis
- v. Vt nullus episcopus relicta cathedra⁴ in dyocesi resideat⁵

¹ De - quinto CLRXSWD; De - quinto capitula BP; *om. KNZJOHQA*

² *capitulatio om. NZJOHQA, in CLRWKDBP*

³ *Whole title om. DM*

⁴ -r- *ss C*

⁵ resideat LR²XSDBP; sedeat CW; residat R; resedeat K

- vi. De his qui nullo testimonio se baptizatos nouerunt ut baptizentur et quod⁶ similiter de consecratione ecclesiarum sit faciendum⁷
- ⁸vii. De tempore Pascali seu concilii
- viii. De intercessoribus ne cathedram morientis episcopi⁹ diu rennuant¹⁰, sed infra annum sacerdotem prouideant
- viii. De defensore ecclesiarum a principe postulando
- x. Vt episcopi ad diem concilii occurrant
- xi. Vt lapsis sacerdotibus manus sicut laicis non imponatur
- xii. De clericis excommunicatis quamdiu eis asserere¹¹ liceat
- xiii. De clericis uel monachis ab alio episcopo ordinatis
- xiiii. De basylicis que sine reliquiis martyrum dedicantur¹²

⁶ quod CLRWK; quia D

⁷ sit fac. RXSKDBP; fac. sit CLW

⁸ *Whole title om.* DM

⁹ mor. ep. CRWKP; ep. mor. B

¹⁰ rennuant LRXSWKDBP; retineant CD²

¹¹ -re ss CB

¹² dedicantur CLRWDB; *om.* K

1¹

Incipiunt regule concilii Cartaginensis² quinti³. De accusatoribus⁴

In principio statuendum est ut accusatoribus de inimici domo prodeuntibus, uel qui cum inimicis morantur non credatur, nec⁵ ab accusatis recipiantur. Dein qui forte in ecclesia quamlibet causam iure apostolico ecclesiis imposito agere uoluerit, et fortasse discissio clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum in iudicium ad testimonium deuocari eum qui cognitor uel presens fuit et nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cuiuslibet persona pulsetur.

C. Carth. V c 1; H 307a; M 349; cf C 2 q 6 c 38

¹ *c. unnumbered, so remaining cc nos. one out B mg.*

² concilii Cartaginensis (-ensi LQ, -iensis ZJ) LSWBZOHQ²A; Cartaginensis CX; Cartaginensis concilii KND

³ capitulum (*om.* B) i *add.* BZOHA, *om.* CLRXSWPKND

⁴ De - acc. *in mg.* Z

⁵ ss O

2

De clericis pro crimine suo dampnatis ut a¹ quolibet non defensentur²

Et illud statuendum, ut nulle accusationes [101ra] a iudicibus audiantur ecclesiasticis que legibus seculi prohibentur. Et ut si quis cuiuslibet honoris clericus iudicio episcoporum quocumque³ crimine fuerit⁴ dampnatus, non liceat eum siue ab ecclesiis quibus prefuit siue a quolibet homine defensari interposita pena dampni pecunie atque honoris, quo nec etatem nec sexum⁵ excusandum esse precipimus.

C. Carth. V c 2; H 307a; M 349; C 21 q 5 c 3 from Si quis cuiuslibet honoris

¹ ss C

² -setur RP?; ut - defens. *om.* N; De - def. *in mg.* Z; ii *add.* BZOHA, *om.* CRKNDP?

³ quocumque CRKNBZOHQ; quousque A

⁴ *in mg.* Z

⁵ sexum CRNBZOHA; serum K; *erasure follows in Z*

3

De sacerdotibus¹ et leuitis ut ab uxoribus se contineant²

Preterea cum de quorundam clericorum quamuis erga uxores proprias incontinentia³ referretur, placuit episcopos et⁴ presbiteros et dyaconos secundum priora⁵ statuta etiam ab uxoribus continere. Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur officio. Ceteros autem clericos ad hoc non cogi sed secundum uniuscuiusque ecclesie consuetudinem obseruari⁶ debere⁷.

C. Carth. V c 3; H 307a; M 349-50; IP 3.105 from placuit; +D 84 c 4, D 32 c 13 nearer IP

¹ sacerdotibus CLRKDPZOA; clericis N; ??B

² et de clericis (iii *add.* A) ad testimonium non (*om.* OA) pulsandis *add.* ZJOHA; iii *add.* BZJO, *om.* CKNPHA;

De - puls. *in mg.* Z

³ in- *om.* B?

⁴ et CLRKDBZOHA; *om.* N

⁵ priora CRKNBZJHQA; propria O

⁶ -ri *ss* B

⁷ -bere *in upper mg.* K

4¹*De rebus ecclesie sine consulto metropolitani non alienandis²*

Placuit etiam ut rem ecclesie nemo uendat. Quod si aliqua necessitas³ cogit⁴, hanc insinuandam esse primati prouincie, ut cum statuto numero episcoporum utrum faciendum sit arbitretur. Quod⁵ si tanta urget necessitas ecclesie ut non possit ante consulere, saltem post factum curiositatem habeat, et uicinis episcopis⁶ hoc ante indicare⁷, et ad concilium referre eas ecclesie necessitates. Quod si non fecerit, reus concilii uenditor teneatur⁸.

C. Carth. V c 4; H 307a; M 350; ID 3.153; C 17 q 4 c 39 is widely var.

¹ *om.* DM

² De - al. *in mg.* Z; iiiii *add.* BZHQA, *om.* CLSKNPO

³ aliqua nec. LRXSWKNBPZOHA; nec. aliqua C

⁴ *corr. fr.* -at C

⁵ Qod O

⁶ -opis CLRKNBZOHQ; -opi A

⁷ *corr. fr.* indigere B

⁸ -eatur CRKNBZJHQA; -eantur O

5

Vt nullus episcopus relicta cathedra in dyocesi resideat¹

Placuit ut nemini sit facultas relicta principali cathedra² ad aliquam ecclesiam in dyocesi constitutam se conferre, uel in re propria diutius quam oportet constitutum curam uel³ frequentationem⁴ proprie cathedre negligere.

C. Carth. V c 5; H 307a; M 350; +C 7 q 1 c 21

¹ Vt - res. *in mg.* Z; v *add.* BZJHA, *om.* CLRKNDPO

² prin. cath. CLRKNDPZOHA; cath. prin. B

³ *ss* Z

⁴ *corr. fr.* frequentationem Z

6

De his qui nullo testimonio se baptizatos¹ nouerunt ut baptizentur, et quod² similiter de consecratione ecclesiarum faciendum sit³

¹ *corr. fr.* -andos C

Placuit⁴ de infantibus quotiens non [101rb] inueniuntur certissimi testes qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur⁵, neque ipsi sunt per etatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo⁶ eos esse⁷ baptizandos, ne⁸ ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari. Hinc enim legati⁹ Maurorum¹⁰ fratres nostri consuluerunt, quia multos tales a barbaris redimunt¹¹. Similiter et de ecclesiis quotiens super earum consecratione hesitatur¹² agendum est, id est ut sine ulla trepidatione consecrentur.

C. Carth. V c 6; H 307a; M 350-1; ID 1.147; IP 1.93; De cons. D 4 c 111

² et quod CRKNDBP; *om.* ZOHA

³ fac. sit CRXSB; sit fac. KN; faciendum est ZJOHQ (De -est in mg. Z); faciendum A; ? DP. vi *add.* BZA, *om.* CRKNOH

⁴ ut *add.* CXS, *om.* LRWKNDPZOHA

⁵ -entur C²LRXBPZOHA; -antur CSKND

⁶ s- ss A

⁷ eos esse CRLKNZOHA; esse eos B

⁸ ne CLRXWBZOHA; nec KNDP

⁹ legati C²LRBPZOHA; *om.* CXSKND

¹⁰ Maurorum CKNBPJOHA; maiorum Z

¹¹ redimunt CLRKDBZOHA; redeunt N

¹² -atur CLRKNDBP; -ator ZJOHA

7¹

De tempore Paschali seu concilii²

Placuit ut dies uenerabilis Pasche formatarum subscriptione omnibus³ intimetur. Dies uero concilii undecimo⁴ kl' Nouembris seruetur. Et scribendum ad singularum quarumque prouinciarum primates ut quando apud se concilia congregant, istum diem non impediunt.

C. Carth. V c 7; H 307a-b; M 351; De cons. D 3 c 24

¹ *om.* DM

² De - seu (*om.* X) conc. CLRKBPZ(mg.)OHA; *om.* N; vii *add.* B?ZHA

³ ss C

⁴ undecimo CLRKNBZJHQA; nono O

8

De intercessoribus ne cathedram morientis episcopi diu rennuant¹ sed infra annum sacerdotem prouideant²

Item constitutum est ut nulli intercessori licitum sit cathedram cui intercessor datus est quibuslibet³ populorum studiis uel seditionibus retinere sed dare operam ut intra annum eisdem⁴ episcopum prouideat. Quod si neglexerit anno exempto interuentor alius tribuatur.

C. Carth. V c 8; H 307 b; M 351; +C 7 q 1 c 22

¹ rennuant CRXSZ?; retineant C²DB; renunciant L; renuant KNBJOHQ

² diu - prou. CLKDBZOH; diu rennuant *only* N; *om.* A; De - prou. in mg. Z; viii *add.* Z, *om.* CKNBPOHA

³ -libet CLRKNBZOQA; -licet H

⁴ ss B

9

De defensore ecclesiarum a principe postulando¹

¹ De - post. in mg. Z; viiii *add.* BZHA, *om.* CKNPO

Ab imperatoribus uniuersis uisum est postulandum propter afflictionem pauperum quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, ut defensores eis aduersus potentias diuitum cum episcoporum² prouisione delegentur.

C. Carth. V c 9; H 307b; M 351; +C 23 q 3 c 10

² ep. cum *marked for reversal* H

10

Vt episcopi ad diem concilii occurrant¹

Item placuit ut quotienscumque concilium congregandum est episcopi qui neque etate neque egritudine neque alia grauiori² necessitate impediuntur competenter occurrant. primatibusque suarum prouinciarum³ intimetur, ut de uniuersis episcopis uel [101va] due⁴ uel tres turme fiant⁵, ac⁶ de singulis turmis⁷ uicissim quotquot electi fuerint ad diem concilii instantissime occurrant. Quod si non potuerint occurrere, excusationes suas litteratorie subscribant. Vel si post aduentum tractatorie⁸ aliique necessitates repente forsitan orte fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum primatem reddiderint, ecclesie sue communionem debere esse contentos.

C. Carth. V c 10; H 307b; M 351; +D 18 c 10 (Placuit ut quotienscumque – occurrant. Quod si non potuerint – esse contenti)

¹ Vt - occ. in mg. Z; x *add.* BZA, om. CRKNDPOH

² -ori CLRKDBZO²HA; -ore X; -orii N; -ora O

³ suarum prou. RXSKNDBPZOHA; prou. suarum CLW

⁴ *corr. fr.* uidue Z?

⁵ ss O

⁶ ac CRKNZOHA; et B

⁷ *after corr.* O

⁸ tractatorie CRKNDBP; tractorie ZJOHA

11

Vt lapsis sacerdotibus manus¹ sicut² laicis non³ imponatur⁴

Item confirmatum est ut si quando presbyteri uel diaconi⁵ in aliqua grauiori culpa conuicti fuerint qua eos a ministerio necesse sit remoueri, non eis manus tanquam penitentibus uel tanquam fidelibus laicis imponatur. Neque unquam permittendum ut rebaptizati ad⁶ clericatus gradum promoueantur⁷.

C. Carth. V c 11; H 307b; M 351-2; ID 15.85 as BD 19.72; D 50 c 65, beginning, Confirmandum est

¹ eis *add.* ZOHA, om. CLRKNDBP

² ss L

³ non C²LRXSWNDBPZOHA; om. CL²K

⁴ Vt - imp. in mg. Z; xi *add.* B[?]ZJOHA, om. CLRKNDP

⁵ a *add.* A

⁶ ad CRNDBZOHA; ut K

⁷ *corr. fr.* -eatur B

12

De clericis excommunicatis quamdiu eis asserere liceat¹

Rursus² constitutum³ est ut quotiens clericis conuictis et confessis in aliquo crimine uel propter eorum quorum uerecundie⁴ parcitur⁵, uel propter ecclesie opprobrium, aut

¹ De - lic. in mg. Z; eis - liceat om. N; xii *add.* BZOHA, om. CRKNDP

² Cursus A

³ -tu- ss O

⁴ -un- ss B

insolentem insultationem hereticorum atque gentilium, si forte cause sue adesse uoluerint et innocentiam suam asserere⁶, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si uero intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum uox penitus audiatur.

C. Carth. V c 12; H 307b; M 352; C 11 q 3 c 36

⁵ parc- CRKNZOHA; part- B; vel propter – parcitur om. P

⁶ -re ss O

13

De clericis uel monachis ab alio episcopo ordinatis¹

Item placuit ut si quis² de alterius monasterio repertum uel ad clericatum promouere uoluerit uel in suo monasterio maiorem monasterii constituere³ episcopus qui hoc fecerit a ceterorum communione seiunctus⁴ sue tantum⁵ plebi⁶ communione contentus⁷ sit et ille neque clericus neque prepositus perseueret.

C. Carth. V c 13; H 307b; M 352; D 58 c 2

¹ De - ord. in mg. Z; xiii cap. add. B; xiii add. ZOHA

² si quis CRKDBZOHA; quisquis N

³ mon. const. (-tu- ss C) CRKNPZOHA; const. mon. B

⁴ a ceterorum – seiun in small script in mg. C; se- ss A

⁵ om. P

⁶ plebi LRXSKNBPZOHA; plebis CW

⁷ contentus C?RXKNBPHQA; contemptus ZJO

14

De basylicis que sine reliquiis martyrum¹ dedicate sunt²

Item placuit ut³ altaria que passim per agros aut uias tanquam memorie martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquie⁴ martyrum [101vb] condite⁵ probantur ab episcopis qui eisdem locis presunt si fieri potest euertantur. Si autem hoc⁶ propter tumultus populares non sinitur, plebes⁷ tamen admoneantur⁸ ne illa loca frequentent, ut qui recte sapiunt nulla ibi⁹ superstitione deuincti teneantur¹⁰. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter¹¹ acceptetur nisi ubi corpus aut aliqua reliquie sunt, aut origo alicuius habitationis, uel possessionis uel passionis fidelissima origine traditur. Nam que per¹² somnia et inanes¹³ quasi reuelationes quorumlibet hominum ubicumque constituuntur altaria omnimodo reprobentur¹⁴.

C. Carth. V c 14; H 307-8; M 352; De cons. D 1 c 26

¹ rel. mart. CRKNDBP; mart. rel. ZJOHA

² dedicate sunt CLRWBPOHA; dedicantur KND; De - sunt in mg. Z; xiiii add. BZOHA, om. CLRKNP

³ ad add. A, om. CRKNBZOHA

⁴ -li- ss A

⁵ condite CKNBJOHQA; recondite Z

⁶ hoc CKNBJOHQA; om. Z

⁷ corr. fr. plebs B

⁸ -one- CRKNBZOHA; -oue- A; corr. fr. amo- H

⁹ -i ss Z

¹⁰ after corr. Z

¹¹ probabiliter CRNDBZOHA; probabiter K

¹² ss Z

¹³ inanes CRNDBZOHA; manes K

¹⁴ corr. fr. -etur O; K ends in mid-leaf. Other texts follow in other hands (cf Appendix below). A new hand begins in N. In D the last three lines of the c. are written in a compressed version of the main hand at the foot of fo. 83v. Fo. 84 begins with 2.20, opening with a very large initial letter. There is no such break in M

**A2. XX DE¹ CONCILIO CARTAGINENSI SEXTO CVI INTERFVIT
AVGVSTINVS, PRESENTE FAVSTINO BONEFACII PAPE VICARIO**

1

De² sententia Sardicensis³ concilii recitata postulante Nouato episcopo⁴ cp. vi⁵
De appellationibus autem clericorum id est minoris⁶ loci⁷ restat ipsius synodi certa responso. De qua re quid acturi⁸ sitis credimus inserenda quod taliter dictum est ex⁹ Sardicensi¹⁰ concilio. Osius episcopus dixit, Quid adhuc moueat me reticere¹¹ non debeo. Si episcopus forte iracundus quod esse non debet¹² cito aut aspere commoueat¹³ aduersus presbiterum, siue dyaconum suum et exterminare eum de ecclesia uoluerit, prouidendum est ne innocens dampnetur¹⁴ aut perdat communionem. Habeat¹⁵ potestatem eiectus ut finitimos interpellet¹⁶ episcopos, ut causam suam audiant, et diligenter tractent, quia non oportet negari audientiam roganti. Et ille episcopus qui aut¹⁷ iuste aut iniuste¹⁸ reiecit¹⁹, patienter accipiat uel²⁰ negocium discutiatur²¹ ut²² aut probetur eius aut reemendetur sententia. Et cetera.
C. Carth. VI c 6b; H 309b; M 355 cc 6b-7

¹ De CLRXWNBDBP; Ex ZJOGHA

² De CWNBZOHA; *om.* D

³ -icensis CRNDBZOGH; -inensis A

⁴ De - ep. *in mg.* Z

⁵ cp. vi CNBJOHQA; *om.* Z

⁶ -oris CNBJOHQA; -ores Z

⁷ loci CRNPZOHA; locis B

⁸ act- CRNBZJO²GH; auct- OA

⁹ de Q

¹⁰ Sardicensi CRNBZO²GQ; ardicensi OH; Sardinensi A

¹¹ me ret. CRDBZOHA; ret. me N

¹² -et CRD²BPZOHA; -eat ND

¹³ -oueatur CRNBZOQA; -oneatur H

¹⁴ *corr. fr.* diaconetur O

¹⁵ *corr. fr.* Hanc L²

¹⁶ -et CRNBZHA; -es O

¹⁷ qui aut LRWNBPZOGHQ; qui C; qui autem X; qui eum autem S; quem aut DM; aut qui A

¹⁸ aut iniuste CLWD²MZOHA; *om.* RXSNDBP

¹⁹ *corr. fr.* reicit PA

²⁰ uel CXSND; ut LRWD²MBPZOGHA

²¹ *corr. fr.* -ietur C; excudiatu S; -latur W

²² ut LRXSWNBDBPZOGHA; *om.* C

A2. XXI ¹DE CONCILIO CARTAGINENSI SEPTIMO²

- i. Quod excommunicati ad accusationem non admittantur
- ii. Quod serui et liberti omnesque infames persone non debeant accusare
- iii. Vt qui unum crimen non³ probauerit ad alterum non debeat admitti
[102ra]
- iiii. Qui ad testimonium admittendi sunt
- v. De episcopo qui excommunicat eum qui sibi soli dicit crimen esse confessum

¹ *title and capitulatio om.* NZJOGHQ; *in* CLRXSWDMBP

² *om.* DM

³ *ss* B

1

*Ex¹ concilio Cartaginensi septimo² cui interfuit Faustinus Romane ecclesie legatus.
Quod excommunicati ad accusationem non admittantur³*

Placuit omnibus quoniam superioribus conciliorum⁴ decretis de personis⁵ que admittende sunt ad accusationem clericorum iam constitutum⁶ est, et que persone non admittentur non expressum est idcirco diffinimus⁷ eum rite ad accusationem⁸ non⁹ admitti qui postea quam excommunicatus fuerit in ipsa adhuc excommunicatione constitutus siue sit¹⁰ clericus siue laicus¹¹ accusare uoluerit.

C. Carth. VII c 1; H 315-6; M 367; ID 14.69, Diffinimus - end; C 4 q 1 c 1a from Diffinimus eum rite

¹ Ex CRNBPZOGHQ; Et A

² septimo CRSWBPZOHA; sexto ND

³ Quod - adm. in mg. Z; c.i add RX²ZOGHA, om. CLXSWNDBP

⁴ corr. fr. concl- O

⁵ personis CLSWDBPZOHA; persone R; per X; super N

⁶ -tu- ss O

⁷ diff- CRSNDB; def- ZOHA

⁸ clericorum iam const. - accusationem om. P

⁹ ss S²

¹⁰ corr. fr. si O

¹¹ clericus siue laicus RXSNDBPZOGHA; laicus siue clericus CLW

2

Quod serui et liberti omnesque infames persone non debeant accusare¹

Item placuit ut omnes serui uel proprii² liberti ad accusationem non admittantur, uel omnes³ quos ad accusanda publica crimina leges publice⁴ non admittunt⁵. Omnes⁶ etiam⁷ infamie⁸ maculis aspersi⁹, id est histriones ac¹⁰ turpitudinibus¹¹ subiecte persone, heretici etiam¹² siue pagani siue¹³ Iudei. Sed tamen¹⁴ omnibus quibus accusatio denegatur in causis propriis accusandi licentia non neganda.

C. Carth. VII c 2; H 316a; M 367; ID 16.64 (abbrev.); C 4 q 1 c 1b (Omnes etiam - Iudei), +C 4 q 6 c 2 from Omnes uero infames

¹ Quod - acc. in mg. Z; ii add. ZOGHA, om. CRNDBP

² ss D

³ omnes C²LRSWNDBZOG?HA²; om. CX; omnis A

⁴ ss S²

⁵ admittunt CRWDBZJOHA; om. N; admittant O²

⁶ omnes RXSWNDBPZOGHA; omnesque CL; ad add. and canc. W

⁷ om.P

⁸ corr. fr. infame BZ

⁹ aspersi CRNDBZOQA; aspergi H

¹⁰ ac CRNDBZJOG; aut HQA

¹¹ -tu- ss RO

¹² ipse add. and canc. O

¹³ siue CLXNDHQA; seu RBPZJOG

¹⁴ corr. fr. tantum L

3¹

Vt qui unum crimen non probauerit ad² alterum non³ debeat⁴ admitti⁵

¹ om. N

² ss C

³ after corr. R

⁴ -eat CRDBZA; -at O

⁵ Vt - adm. in mg. DZ; iii add. ZOGHA, om. CRDBP

Item placuit quotienscumque clericis ab accusatoribus multa crimina obiciuntur, et unum ex ipsis de quo prius egerit probare non ualuerit⁶, ad cetera iam⁷ non admittatur⁸.

C. Carth. VII c 3; H 316a; M 368; C 3 q 10 c 1

⁶ egerit prob. non ualuerit CLRWPZOHA; egerint prob. non ualuerint DB

⁷ iam CLXSDBPZ²JOHQQA; om. RZG

⁸ -atur CLRXSWPJOHQQA; -antur DBZG

4¹

Qui ad testimonium admittendi² sunt³

Testes autem ad testimonium non admittendos qui nec ad accusationem admitti precepti sunt, uel etiam quos ipse accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autem intra annos quatuordecim etatis sue non admittantur.

C. Carth. VII c 4; H 316a; M 368; ID 6.364; IP 4.83; C 4 q 2/3 c 1

¹ om. N

² ad- ss X²

³ admittendi sunt (sint M) CLXSDMZJO; admittende sunt RWBPO; sint admittende HQ; sunt admittende A. iiii add. ZOHQA, om. CLRBP

5

De episcopo qui excommunicat eum qui sibi soli crimen dicit¹ esse confessum²

Item placuit ut si quando episcopus dicit³ aliquem [102rb] sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, non putet ad iniuriam suam episcopus⁴ pertinere quod illi soli non creditur. Et si scrupulo proprie conscientie se dicit neganti nolle communicare, quamdiu excommunicato⁵ non communicauerit⁶ suus episcopus eidem⁷ episcopo ab aliis non communicetur episcopis, ut magis caueat episcopus⁸ ne dicat in quemquam quod aliis documentis conuincere non potest⁹.

C. Carth. VII c 5; H 316a-b; M 368; ID 5.363; C 6 q 2 c 3

¹ crimen dicit CLRWPZOHA; dicit crimen NB

² De – confessum in mg. ZH; om. D; v add. ZOGHA; om. CLNBP

³ ss G

⁴ ss A

⁵ -ni- ss N

⁶ -ato non communic- add. in mg. C

⁷ corr. fr. idem C

⁸ episcopus CRNDBZJHA; spiritus O

⁹ Explicit add. XSND (original hand resumes in N)

A2. XXII ¹DE CONCILIO MILEVITANO²

- i. Quod Adam non sit factus a Deo mortalis³
- ii. Quod paruuli in peccatorum remissione baptizentur⁴
- iii. Quod gratia Dei non solum remissionem tribuit peccatorum sed etiam prestat adiutorium ne peccetur

¹ title and capitulatio in CLRXW[DM]BP; om. NZJOGHQA. Incip' capitula add. S

² capitula add. B, om. CLRSDWP

³ Whole title omitted DM

⁴ Whole title omitted DM

- iiii. Quod per gratiam Dei sciamus quid facere debeamus et diligere ut faciamus
- v. Quod sine gratia Dei nichil boni possimus implere⁵
- vi. De his qui semel in ecclesia legerint ab aliis non posse promoueri
- vii. Vt neque dimissus neque dimissa alteri coniungatur
- viii. De his qui in sua prouincia non communicant, ut alibi non communicent
- viiii. De episcopis⁶ qui quod repetere poterant pretermissa synodo inuaserint⁷
- x. De clericis qui de iudiciis episcoporum suorum conqueruntur
- xi. Quod electorum iudicum sententia sperni non debeat

⁵ Whole title omitted DM

⁶ corr. fr. his B

⁷ -erint CLRXSBP; -erunt WD

1¹

Ex concilio Mileuitano² cui interfuit Augustinus et Asellus Romane ecclesie legatus contra Pelagianos. Quod Adam non sit³ factus a Deo mortalis⁴ cp. i

Placuit igitur omnibus⁵ episcopis qui fuerunt in hac sancta synodo constituere hec que in presenti concilio definita sunt, ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum⁶ ita ut siue peccaret siue non peccaret moreretur in corpore. hoc est de corpore exiret non peccati⁷ merito sed necessitate nature anathema sit.

C. Milev. c 1; H 317a; M 369; De cons. D 4 c 152 (insc. as here)

¹ om. DM

² corr. fr. Miluit- to Miliu- Z

³ sit CWNPZJOHA; fuit B

⁴ Quod - mort. in mg. Z

⁵ erasure follows in Z

⁶ mort. factum RXSNBPZJOGHA; factum mort. (ss C) CLW

⁷ corr. fr. -anti Z

2¹

Quod paruuli in remissione baptizentur peccatorum² cp. ii

Item placuit ut quicumque paruulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem³ peccatorum eos baptizari [102va] sed nichil ex Adam trahere originalis peccati quod lauachro regenerationis expietur, unde sit consequens ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non uera sed falsa intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est quod ait apostolus, Per unum hominem intrauit peccatum in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum ecclesia catholica ubique diffusa semper⁴ intellexit. Propter hanc enim regulam fidei etiam paruuli qui nichil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo⁵ in peccatorum

¹ om. DM

² Quod - bapt. in mg. Z; paru. in rem. bapt. pecc. CLW; paru. in (ss B) pecc. rem. bapt. RSNBPZJOQ; in pecc. rem. paru. bapt. G; paru. in rem. pecc. bapt. HA

³ quidem add. R²XS²BZOGHA, om. C(with lacuna)LRWNP; after peccatorum S

⁴ et add. and canc. O

⁵ ideo CWBZOHA (O has short erasures before and after); omnino N

remissione ueraciter⁶ baptizantur, ut in⁷ eis regeneratione⁸ mundetur quod generatione⁹ traxerunt.

C. Milev. c 2; H 317a; M 369; De cons. D 4 c 153

⁶ uerasciter B

⁷ ss G

⁸ corr. fr. regen- N; after corr. O

⁹ corr. fr. regen- Z

3¹

²Quod gratia Dei non solum remissionem tribuit³ peccatorum sed etiam prestat adiutorium ne peccetur⁴ cp. iii⁵

Item placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei qua iustificamur per Ihesum Christum dominum nostrum ad solam remissionem peccatorum⁶ ualere que iam commissa sunt, non etiam ad⁷ adiutorium ut non committantur, anathema sit.

C. Milev. c 3; H 317a; M 369-70; De cons. D 4 c 154

¹ Whole canon in mg. M

² Ex concilio - Pelagianos add. D (from c 1)

³ tribuit CLRBO²GH; tribuat NM; om. PA; ? O

⁴ Quod - pecc. in mg. Z

⁵ Quod - pecc. iii feint, and part in mg. D; cp. iii CLSNDBPZOA; om. H

⁶ in mg. X²

⁷ ss C

4

Quod per gratiam Dei sciamus quid facere debeamus et diligere ut faciamus cp. iii¹

Item² quisquis dixerit eandem³ gratiam Dei per Ihesum Christum dominum nostrum propter hoc⁴ tantum nos adiuuare⁵ ad non peccandum, quia per ipsam nobis reueletur⁶ et aperitur intelligentia mandatorum⁷, ut sciamus quid appetere, quid⁸ uitare debemus, non autem per illam nobis prestari ut quod faciendum cognouerimus etiam facere debeamus atque ualeamus, anathema sit.

C. Milev. c 4a; H 317a-b; M 370; De cons. D 4 c 155

¹ Quod - pecc. in mg. Z; Quod - pecc. iiiii feint, and partly illegible in mg. D

² placuit ut add. M (om. D)

³ in mg. M

⁴ propter hoc CLXBPZJOHA; om. NDM

⁵ corr. fr. adiurare O

⁶ -etur CLXSND; -atur BPZOGHA

⁷ Dei add. N, om. CSDBZOHA

⁸ quid CNDBZOGH; qui A

5¹

Quod sine gratia Dei nichil boni possimus² implere³ cp. v

Item placuit ut quicumque dixerit ideo nobis gratiam⁴ iustificationis dari⁵ ut quod facere per liberum iubemur arbitrium facilius possimus implere per gratiam⁶ tamquam

¹ om. DM

² -imus CNZOHA; -umus B

³ Quod - impl. in mg. Z

⁴ nobis gratiam CNZOHA; gratiam nobis B

⁵ corr. fr. dare O

⁶ erasure follows in O

et si gratia non daretur non⁷ quidem facile⁸ sed tamen possimus etiam⁹ sine illa implere mandata diuina¹⁰, [102vb] anathema sit.

C. Milev. c 5a; H 317b; M 370; De cons. D 4 c 156

---

⁷ non CNBZHA; nisi O

⁸ -ile CNBZOQA; -ilem H

⁹ etiam CNPZOHA; om. B

¹⁰ mand. diu. CSNBP; diu. mand. ZOGHA

6

De his qui semel in ecclesia legerint¹ ab aliis non posse promoueri² cp. vi³

Item placuit ut quicumque⁴ in ecclesia uel⁵ semel legerit, ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur.

C. Milev. c 15; H 318b; M 372; D 72 c 3

---

¹ om. L

² De - promoueri in mg. Z; promoueri CRSWBP?ZJOHQ; reuoueri N; remoueri D

³ vi CLSNB; xv RWZJOGHQ; om. XD; ? PA

⁴ -que ss O

⁵ uel CNDBZOHQ; om. A

7

Vt neque dimissus neque dimissa alteri coniugatur cp xvii¹

Placuit ut secundum euangelicam et apostolicam disciplinam neque dimissus ab uxore neque² dimissa a marito, alteri coniugantur³, sed ita maneant aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint⁴, ad penitentiam redigantur. In qua⁵ causa legem imperialem petendam promulgari⁶.

C. Milev. c 17; H 318b; M 372; cf ID 8.230 (abbrev.); +C 32 q 7 c 5 lacks last sentence

---

¹ Vt - con. in mg. Z; xvii C²LRZOHA; vii CSNB; om. XD; ? P

² ab uxore neque LRXSWNDBPZOGHA; neque ab uxore C

³ -antur CNDPZOHA; -atur B

⁴ corr. fr. -it O

⁵ corr. fr. quam N

⁶ sancimus add. ND, om. CXSBPZJOHA

8

De his¹ qui in sua prouincia non communicant, ut² alibi non communicent³ cp. xviii⁴

Placuit ut quicumque non communicans in propria prouincia in aliis prouinciis uel transmarinis⁵ partibus ad communicandum obrepserit, iacturam communionis uel clericatus excipiat.

C. Milev. c 18; Hp. 318b; M 372

---

¹ ss O

² ut CSNDB; aut P; om. ZOGHA

³ De - comm. in mg. Z;

⁴ xviii C²LRWPZOHA; viii CSNB; om. XD

⁵ add. in mg. B²

9

De episcopis qui quod repetere¹ poterant pretermissa synodo inuaserint² cp. xxi³

---

¹ corr. fr. repere A; lacuna follows O

Item placuit ut quicumque episcopi quascumque ecclesias uel plebes quas ad suam cathedram estimant pertinere, non ita repetunt⁴ ut causas suas episcopis iudicantibus agant, sed alio retinente irruerint siue uolentibus siue nolentibus⁵ plebibus cause sue detrimentum⁶ patiantur. Et quicumque iam hoc⁷ fecerunt, si nondum est inter episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt, ille inde⁸ discedat⁹ quem constiterit pretermisissis iudiciis ecclesiasticis irruisse. Nec sibi quisque blandiatur si a primato ut¹⁰ retineat¹¹ litteras impetrarit¹², sed siue habeat litteras siue non habeat¹³, conueniat eum qui tenet et eius¹⁴ litteras accipiat ut eum appareat pacifice tenuisse ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam questionem retulerit, per episcopos iudices causa¹⁵ finiatur siue quos eis primates dederint¹⁶ siue quos ipsos uicinos ex consensu delegerint¹⁷.

C. Milev. c 21; H 319a; M 373; C 16 q 6 c 1 var.

² De - inu. *in mg.* Z

³ xxi CLRSZOHA; ix NB; *om.* XDP

⁴ *corr. fr.* -ant B

⁵ siue nol. *in mg.* L²

⁶ *after corr.* O

⁷ iam hoc CSNZOHA; hoc iam (*ss* B) DB

⁸ ille inde CRXSBZOHA; inde ille ND

⁹ *corr. fr.* descendat to disc- O

¹⁰ ut CNDZOHA; non B

¹¹ -eat CNDBZO(*after corr.*)QA; -eas H

¹² *after corr.* O

¹³ habeat CDBZOHA; *om.* N

¹⁴ qui *add. and canc.* Z

¹⁵ *corr. fr.* causas O

¹⁶ siue quos ei prim. ded. *added in mg.* C

¹⁷ deleg- CLRXNPZOHA; eleg- SB; ? D

10

De clericis qui de iudiciis episcoporum suorum conqueruntur¹ cp. xxii²

Item placuit ut presbyteri, dyaconi, uel [103ra] ceteri inferiores clerici³ in causas quas habuerint si de iudiciis episcoporum suorum questi fuerint⁴, uicini episcopi eos audiant, et inter eos quicquid⁵ est finiant, adhibiti ab eis ex consensu episcoporum suorum. Quod si et⁶ ab eis prouocandum putauerint, non prouocent nisi ad Affricana concilia, uel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putauerint appellandum, a nullo intra Affricam in communione suscipiantur⁷.

C. Milev. c 22; H 319a; M 373; C 11 q 3 c 34

¹ De - conq. *in mg.* Z; -eruntur CNDBZOGH; -iruntur A

² xxii CRSZOHA; *om.* XD; x NB; xxiii P?

³ clerici CNDBZOGH; *om.* A

⁴ -erint CDBZOA; -erit N

⁵ inter eos quicquid CNDZOHA; quicquid inter eos B

⁶ et CRDB²PZOHA; etiam N; *om.* B

⁷ -iantur CSNDB; -iatur ZJOGHA

11

Quod electorum iudicum sententia sperni non debeat cp. xxv¹

A² iudicibus autem quos communis consensus elegerit, non liceat prouocare. Et quisquis probatus fuerit pro contumacia³ nolle obtemperare iudicibus, cum hoc prime

¹ Quod - deb. *in mg.* Z; xxv CR; xxiii L; xxxv W; xi NB?; *om.* DZ; xv JOGHA; ? P

sedis episcopo fuerit probatum, det litteras ut nullus ei communicet episcoporum donec obtemperet⁴.

C. Milev. c 24b; H 319b; M 374; ID 6.365; IP 4.132; C 2 q 6 c 33 (first sentence only); +C 2 q 6 c 19 (Quisquis probatus - end)

---

² M H

³ contumacia CLRBPZOHA; continentia XS; contentione ND

⁴ perare iudicibus cum hoc - obtem ss O

A2. XXIII ¹DE CONCILIO ARELATENSI PRIMO²

- i. Vt uno die et tempore Pascha celebretur³
- ii. Vt ubi quisque⁴ ordinatur ibi pertineat⁵
- iii. Vt ex heresi conuersi in Trinitate baptizentur⁶
- iiii. Vt clerici feneratores excommunicentur

Hucusque concilia Affricana⁷. Incipiunt⁸ Gallicana

---

¹ *title and capitulatio om.* NZJOGHQA, in CLXSW[DM]BP

² De (Ex W; ? C) - primo CSWBP; *om.* L. capitula *add.* B, *om.* CSWP

³ *Whole title omitted* DM

⁴ quisque CLSWDM; quis BP

⁵ pertineat CSDBP; permaneat D²M

⁶ *Whole title omitted* DM

⁷ -na ss D²

⁸ Inciunt A

1¹

Ex concilio Arelatensi primo, quod confirmauit² papa Siluester³. Vt uno die et tempore Pascha celebretur cp. i⁵

De obseruatione Pasche dominici⁶ ut uno die et tempore per omnem orbem obseruetur, et iuxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas.

C. Arles I c 1; H 320a; M 375; ID 4.19; De cons. D 3 c 26 (var. but insc. as here)

---

¹ *om.* DM; W numbers continuously from A.2. 23 as xii

² con- repeated G

³ Ex - Siluester *before* c.2 D; cap. i *add.* A

⁴ die et CWNZOHA; *om.* B; et P

⁵ cp. i CWNBZOH; *om.* A

⁶ -ici RXS²WNBZOGHA; -ice CL; -ica S; ut uno die *add. and canc.* Z

2¹

²Vt ubi quisque³ ordinatur ibi⁴ pertineat⁵ cp. ii

De his qui in quibuscumque locis ordinati fuerint ministri, in ipsis locis perseuerent.

C. Arles I c 2; H 320a; M 375

---

¹ c. xiii W

² Ex conc. - Silu. *from* c.1 *replaces* Vt - ii in D

³ quisque CNBJOHA; unusquisque Z

⁴ ibi CWBZOA; illuc N

⁵ Vt - pert. *om.* M, in mg. Z

3¹

Vt ex heresi conuersi² in Trinitate baptizentur³ viii⁴

---

¹ *om.* DM

² *an erasure follows* H

De Arrianis⁵ qui propria lege sua utuntur, ut rebaptizentur, placuit⁶ si ad ecclesiam aliqui de hac heresi uenerint interrogent eos nostre fidei sacerdotes symbolum. Et si preuiderint⁷ eos in Patre et Filio et [103rb] Spiritu Sancto esse baptizatos, manus eis tantum imponatur⁸, ut accipiant Spiritum Sanctum. Quod si interrogati non responderint hanc Trinitatem, baptizentur.

C. Arles I c 8; H 320a-b; M 376; De cons. D 4 c 109

³ Vt - bapt. in mg. Z

⁴ viii CRJOGH; iii SNB?ZA; om. P?

⁵ Arrianis CNBZOQA; Adrianis H

⁶ ut add. G, om. CNBZOHA

⁷ preu- CBPZOHA; peru- N

⁸ -atur CBZOJHA; -ant N

4

Vt clerici feneratores excommunicentur¹ cap. xii²

De ministris qui fenerantur, placuit eos iuxta formam³ diuinitus datam a communione abstinere.

C. Arles I c 12; H 320b; M 376; ID 13.10; C 14 q 4 c 2 (for insc. cf c 1 above)

¹ Vt - exc. in mg. Z

² Vt - xii om. D; xii CRS²JOA; iiiii NBZ; om. P?H

³ ss C

A2. XXIV ¹DE² CONCILIO ARELATENSI SECVNDO³

- i.⁴ De neophitis clericis non ordinandis
- ii. Qualiter coniugati ad sacerdocium⁵ promouentur
- iii. De episcopo qui sine conscientia metropolitani fuerit ordinatus
- iiii. De his qui se ipsos absidunt
- v. Ne quis qualibet necessitate suam relinquat⁶ ecclesiam
- vi. Vt nulli episcopo liceat a synodo abesse uel ante peracta synodo⁷ discedere
- vii. Vt penitentia coniugatis ex consensu detur
- viii. De accusatoribus fratrum
- viiii. De apostatis si non reuertuntur

¹ title and capitulatio om. NZJOGHQA, in CLRXSWMDBP

² Ex D

³ capitula add. B; om. CLSWDP

⁴ iii (and so on) D

⁵ an erasure here B

⁶ suam rel. CLRSWPD; rel. suam B

⁷ peracta synodo RXSWDB; peractam synodum CL²; peracta P

1

*Ex concilio Arelatensi secundo¹. De neophitis clericis non ordinandis² cp. i³
Ordinari⁴ ad dyaconatus uel ad sacerdocii officium neophitum non debere.*

¹ secundo CSNDBPZJHQ; om. OGA

² De - ord. in mg. Z

³ De - i om. D; cp. i om. X

C. Arles II c 1; H 322a; M 379

⁴ corr. fr. Ordinarari Z

2

Qualiter coniugati ad sacerdocium promoueantur¹ cp. ii²

Assumi aliquem ad sacerdocium³ non posse⁴ in⁵ coniugii uinculo constitutum⁶ nisi fuerit permessa⁷ conuersio.

C. Arles II c 2; H 322a; M 379; D 28 c 6

¹ Qualiter - prom. in mg. Z

² Qualiter - ii om. D; cp. ii om. X

³ corr. fr. -ium Z

⁴ non posse here RXSNDBPZOGHA; after uinculo CLW

⁵ ss O

⁶ corr. fr. constitum O

⁷ perm- CLXWBPZJOHA; prem- ND

3

De episcopo qui sine conscientia metropolitani fuerit ordinatus¹ cp. vi²

Illud autem ante³ omnia claret quod eum qui sine conscientia metropolitani constitutus fuerit episcopus, iuxta magnam synodum episcopum esse non debere.

C. Arles II c 6; H 322a; M 379-80; ID 5.74 as BD 1.20

¹ De - ord. in mg. Z

² De - vi om. D; vi CRSWJOHQ; iii LNBZ; om. XP?

³ ss O

4

De his qui seipsos absidunt¹ cp. vii²

Hii³ qui se carnali uicio repugnare⁴ nescientes absidunt⁵, ad clerum peruenire non possunt.

C. Arles II c 7; H 322a; M 380; +D 55 c 5

¹ De - absidunt in mg. Z

² De - vii om. D; vii CRSWPZJOHA; iiii NB; om. X

³ Hii CXRNBPZJOHA; Si SG; ? D

⁴ repugnante after corr. Z

⁵ absidunt Z

5

¹Ne quis qualibet necessitate suam relinquat² ecclesiam³ cp. xiii⁴

Nullus cuiusque ordinis clericus, non dyaconus, non presbiter, non episcopus, quacumque occasione faciente propriam relinquat ecclesiam sed omnimodis aut excommunicetur aut redire cogatur. Quod si aliquis commorationis tempore inuito episcopo suo in [103va] aliena ecclesia⁵ habitans ab episcopo loci⁶ clericus fuerit ordinatus, huiusmodi ordinatio irrita⁷ habeatur.

¹ Vt add ZJOGHA, om. CWNBP

² delinquit corrected A?

³ Vt ne - eccl. in mg. Z

⁴ Ne - xiii om. D; xiii CLRSPZ²OHA; om. X; v NB; viii Z

⁵ al. ecc. CSNBZJOA; ecc. al. HQ

⁶ lici A

⁷ ord. irr. CNBZJOA; irr. ord. HQ

C. Arles II c 13; H 322b; M 380

6

Vt nulli episcopo liceat¹ a synodo abesse uel ante peractam synodum² discedere³ cp. viiii⁴

Si quis autem adesse⁵ neglexerit uel⁶ cetum fratrum antequam concilium dissoluatur crediderit deserendum, alienatum se a fratrum communione cognoscat. Nec eum⁷ recipi liceat nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.

C. Arles II c 19; H 322b; M 380-1; +D 18 c 12

¹ *an erasure follows H*

² *peractam synodum CLRXSWB; peracta synodo NZJOGQ; peractam synodo P; synodo peracta HQ²A*

³ *Vt - disc. in mg. Z*

⁴ *Vt - viiii om. D; viiii CW; xiiii LS; xix RZJOGHA; om. X; vi NB; ? P*

⁵ *adesse CRNDBZOQA; abesse H*

⁶ *uel CRSNDB; aut ZOGHA*

⁷ *corr. fr. enim X*

7

Vt penitentia coniugatis¹ ex consensu² detur³ cap. xxii⁴

Penitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam.

C. Arles II c 22; H 323a; M 381; ID 8.280, 15.14, 15.123 as BD 19.111b; +C 33 q 4 c 13 (var.)

¹ *non nisi add. B, om. CRNPZOHA*

² *coniuga X; corr. fr. consuetudine Z*

³ *Vt - detur in mg. Z*

⁴ *Vt - xxii om. D; xxii CRSW?ZJO²GHQ; xv L; vii NB; ? P; xxvi O; xii A*

8

De accusatoribus fratrum¹ cap. xxxiii²

Eos³ qui falsa⁴ fratribus capitula⁵ obiecisse conuicti fuerint, placuit⁶ usque ad exitum non⁷ communicare, sicut magna synodus ante constituit, nisi digna satisfactione penituerint.

C. Arles II c 24; H 323a-b; M 382; C 3 q 10 c 2

¹ *De - fratrum in mg. R²Z*

² *xxxiii CLSWZOHQA; xvi L; om. DP; viii NB; ? R*

³ *Eos CWNDBZJOQA; Hos H*

⁴ *an erasure follows O*

⁵ *fratr. capitula CRXSWBP; fratribus crimina N; crimina fratribus D; fratr. capitula ZJOGHA*

⁶ *eos add. ZJOGHA, om. CSWNDBP*

⁷ *ss C*

9

De apostatis si non reuertuntur¹ cap. xxv²

Hii³ qui post sanctam religionis professionem⁴ apostatant, et ad seculum redeunt, et postmodum⁵ penitentiae⁶ remedia non requirunt, sine penitentia communionem penitus

¹ *De - reu. in mg. Z*

² *xxv CRSWPZ; xvii L; om. D; xv JOGHA; ix NB*

³ *Hii CLXNBPJO²QA; Si SDZOH*

⁴ *corr. fr. -es D*

⁵ *post D?*

⁶ *-entie CNBZOHA; -enti G*

non accipiant⁷. Quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicumque ille sit post penitentiam habitum secularem non presumat. Quod si presumpserit⁸, ab ecclesia alienus habeatur.⁹

C. Arles II c 25; H 323b; M 382; ID 15.15, 15.81 as BD 19.67; +D 50 c 69

⁷ *corr. fr.* -unt D

⁸ *corr. fr.* -int O

⁹ *Explicit add.* X

A2. XXV EX CONCILIO ARELATENSI TERCIO¹

- ² i. Vt digami uel penitentes uel repudiarum mariti ad sacerdocium non promoueantur
ii. Vt qui clericum alienum defendere nititur a communione priuetur

¹ Ex - tercio (*om.* tercio L) CLW; *om.* RXBP; Ex conc. tercio S; De conc. Arel. capitula DM; *om.* NZJOGHQA

² *capitulatio om.* NZJOGHQA; *in* CLRSWDMBP

1

Ex concilio Arelatensi tercio¹. Vt digami uel penitentes uel repudiarum mariti ad sacerdocium non promoueantur² cp. ii³

Nullus penitentem, nullus digamum uel uiduarum maritos in predictis⁴ honoribus audeat ordinare. Et licet hec iam prope omnium canonum instituta contineant, tamen ne cuicumque sacerdotum supplicantum sicut iam diximus importunitas uel suggestio. [103vb] iniqua surripiat, necesse fuit ut nunc seueriorem regulam sibi uelint Domini sacerdotes imponere. Et ideo quicumque ab hac die contra ea⁵ que superius comprehensa sunt⁶ clericum ordinare presumpserit, ab ea die⁷ qua hoc ei potuerit approbari anno integro missas facere non presumat. Quamobrem⁸ si quis obseruare noluerit et contra concessum fratrum faciens missas celebrare presumpserit, ab omnium fratrum caritate nouerit se⁹ alienum. Quia dignum est ut seueritatem ecclesiastice discipline sentiat qui salubriter a sanctis patribus instituta obseruare contempnit¹⁰.

C. Arles III c 2; H 323a-b; M 381-2; +D 55 c 2

¹ tercio CLRSWBPZOHA; *om.* ND

² Vt - prom. *in mg.* Z

³ Ex - prom. ii *om.* D; ii CRSWPZOHA; i LNB; *om.* X

⁴ in pred. CNDBZJOA; impeditis HQ

⁵ *over erasure* O

⁶ comp. sunt CRSWNDB; sunt comp. ZOGHA

⁷ *lacuna follows in CZ*

⁸ -obrem CNDBZJOHA; -obre G

⁹ se CNDBZOHA; *om.* G

¹⁰ contempnit CRWNDPZOHA; contempserit B

2

Vt qui clericum¹ alienum defendere nititur a² communione priuetur³ cp. iiiii⁴

Si forte aliquis clericorum regulam discipline ecclesiastice subterfugiens fuerit euagatus, quicumque eum susceperit, et illum pontifici suo non reconciliauerit, sed magis defensare presumpserit ecclesie communione priuetur.

C. Arles III c 4; H 323b; M 382; +C 21 q 5 c 4

¹ -icus A

² a CLSN; *om.* WBPZOGHA

³ Vt - priu. *in mg.* Z

⁴ Vt - iiiii *om.* D; cap. iiiii CRSWZOA; ii LB; cap. iii X; *om.* N; iiiii H

A2. XXVI ¹DE CONCILIO ARAVSICO²

- i. Vt nullus minister sine chrismate proficiscatur
- ii. De³ penitentibus qui de corpore exeunt
- iii. De clericis penitentiam uolentibus
- iiii. De his qui ad ecclesiam confugiunt ne tradantur
- v. Vt nullus pro suis mancipiis mancipia clericorum qui ad ecclesiam confugiunt occupet
- vi. De liberis qui ecclesie commendati sunt, ne opprimantur
- vii. De his qui subito obmutescunt, quod et baptismum⁴ et penitentiam accipere possint
- viii. De his qui mente desipiunt
- viiii. Vt inergumini et catechumini baptismate consulantur
- x. Vt clerici coniugati nisi continentiam profiteantur dyaconi non fiant
- xi. De his qui post acceptum dyaconatum incontinentes inueniuntur

¹ capitulatio om. NZJOGHQA; in CLRXSWDBP

² Ar. conc. X; ii add. L, capitula add. B, om. CRXSWDP

³ non add. CL²XS, om. LRWBDP

⁴ et bapt. after possint D

1

Incipit¹ de concilio Arausico. Vt nullus minister² sine chrismate proficiscatur³ cp. i⁴
 Nullum⁵ ministrorum qui baptizandi recipit⁶ officium sine chrismate nusquam⁷
 debere progredi. [104ra] Quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari. De eo
 autem qui baptismate⁸ quacumque necessitate faciente non chrismatus fuerit, in
 confirmatione sacerdos commonebitur⁹. Nam inter nos chrismatis ipsius non nisi una
 benedictio est. Non¹⁰ ut¹¹ preiudicans¹² quicquam dico, sed ut non necessaria habeatur
 chrismatio.

C. Orange c 1; H 328a; M 391; De cons. D 4 c 125

¹ Incipit CLRXSWBPZOHA; om. ND; Incipit Q

² minister C?RWBZOHQA; ministrorum N

³ Vt - prof. in mg. Z

⁴ Vt - i om. D; cp. i om. X

⁵ -um CRSNDBP; -us ZJOGHQA

⁶ recipit CRSNPZJOHA; recepit D; suscepit B

⁷ nusquam RXSBPJOGHQA; nunquam CZ; usquam LWND

⁸ chrismari - baptismate in mg. D

⁹ -one- CLRWNPZJOHQ; -oue- BA; commebitur P

¹⁰ ss A

¹¹ ss D

¹² corr. fr. -ons D

2

De non¹ penitentibus qui de corpore exeunt² cp. iii³

Qui⁴ recedunt de corpore penitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus
 impositione⁵ eis communicare quod morienti⁶ sufficit reconciliationi⁷ secundum

¹ non CXSZJOH; om. LRWNBP

² De - exeunt CLRXSWNBPIO; om. D; De -- exeunt in mg. ZGA; H inserts c 4 before c 2; Q has rubric to c 4 before text of c 2 and text of c 4 in mg. here; A has text of c.4 below, Eos qui -- defendi, as rubric in text here, and also in mg. against 25.2 above

³ cp.iii C?RXSWB?PJOA; ii LNZ; iiiii H

⁴ Qui rec- CNDBZJOGH; Prec- A

diffinitiones patrum, qui huiusmodi communionem congruenter uiaticum nominauerunt. Quod si superuixerint⁸ stent in ordine penitentium⁹, ut ostensis necessariis penitentiae fructibus legitimam¹⁰ communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiant.

C. Orange c 3; H 328a; M 391; cf ID 15.39; +C 26 q 6 c 7a

⁵ ipso D

⁶ -enti CLRSWBZOA; -entis ND

⁷ reconciliationi CLRSWNDBP; consolationi ZOGHA

⁸ -erint CRSNBZOGH; -erunt D; -erit A

⁹ -tium CLRSND²B?PH; -tum DZJOA

¹⁰ peni *add. and canc.* O

3

De clericis penitentiam uolentibus¹ cp. iiii²

Penitentiam desiderantibus clericis non negandam.

C. Orange c 4; H 328a; M 391; ID 15.16; +C 26 q 6 c 7b has more; cf below cc 7-8

¹ uolentibus CLRWDBPZOA; De - uol. *in mg* Z; desiderantibus N; Q *adds* De non penitentibus qui de corpore exeunt (*cf c 2*)

² De - iiii *om.* D. iiii CRSWPZJGHQ; iii LNB; *om.* XA (A *has* De concilio Vasensi *in mg.* *here*)

4

De his qui ad ecclesiam confugiunt¹ ne tradantur² cp. v³

Eos⁴ qui ad ecclesiam confugerint tradi non oportere, sed loci sancti reuerentia et intercessione defendi.

C. Orange c 5; H 328a; M 391; +D 87 c 6a

¹ -iunt CRSNBZJOH; -iant G; -erint Q

² De - tradantur CRSNBZ(mg)GOQ(*as rubric to c 2*); *om.* D; *rubric and text as here, but as c 2 H; text only in mg. after c 1 Q; om., but text as rubric to c 2 and in mg. to 25.1 above A*

³ v CRSWPJO; iiii LNBQ; *om.* XDZ; iii H

⁴ Eos CLRSWNDBPZ²JOQ; Hos H; [ ]os ZA

5

Vt nullus pro suis mancipiis mancipia clericorum qui ad ecclesiam confugiunt occupet¹ cp. vi²

Si quis autem mancipia clericorum pro suis mancipiis ad ecclesiam confugientium³ crediderit occupanda per omnes ecclesias districtissima dampnatione feriatur⁴.

C. Orange c 6; H 328a; M 391; ID 3.118a; +D 87 c 6b

¹ Vt - occupet CLRSWNB; *om.* DP; Nullus pro suis mancipiis qui ad ecclesiam confugiunt clericorum mancipia occupet Z(mg.)J(mg.)OGHQA(mg.)

² vi CRSWJOGQ; v LNBZ; *om.* XDPHA

³ -ientium CLRXSWB?P; -ientibus NDZJOGQA; -entibus H

⁴ -iatur CLRSD²BPOHA; -iantur ND

6

De libertis qui ecclesie commendati sunt ne opprimantur¹ cap. vii²

In ecclesia manumissos et per testamentum ecclesie commendatos si quis in seruitutem uel obsequium uel ad³ colonarium conditionem imprimere temptauerit animaduersione ecclesiastica cohercebitur.

C. Orange c 7; H 328b; M 391-2; ID 3.154; IP 2.84; +D 87 c 6c

¹ De - opp. *in mg.* Z

² De - vii *om.* D; vii CRSWOGH; vi LNBZ; *om.* XPA

³ *ss* O

7

*De his qui subito obmutescunt quod et¹ baptismum et penitentiam accipere possint²
cp. xii³*

Subito obmutescens prout statutum est baptizari aut penitentiam accipere potest, si uoluntatis preterite testimonium aliorum uerbis habet, aut presentis in [104rb] suo nutu.

C. Orange c 12; H 329a; M 392-3; +C 26 q 6 c 7c

¹ et LRSWNPZOQA; om. BH; ? C

² De - poss. in mg. Z; possint RSWBPZOA; possunt et baptismum N; ? C

³ De - xii om. D; xii RSWPZOHA; vii LNB; ? C; cp. xii om. X

8

De his qui mente desipiunt¹ cp. xiii²

Amentibus quecumque pietatis sunt conferenda³.

C. Orange c 13; H 329a; M 393; +C 26 q 6 c 7d

¹ De - desip. in mg. Z

² De - xiii om. D; xiii CRSWPZOHA; viii LNB; om. X

³ conferenda CLRSWBPZJOHA; inserenda G; conferentes ND (*which continue without a break into c 9*)

9

Vt inergumini¹ et cathecumini² baptismate consulantur cp. xv³

In quantum est⁴ uel necessitas exegerit uel oportunitas permiserit de baptismate consulendum.

C. Orange c 15; H 329a; M 393

¹ iner- C?LRWBZA; -r- ss O; inener- H

² de add. ZOGHA, om. CRWBP

³ De - cons. in mg. Z; cp. xv CRXSWPZOHA; cap. ix L; ix capitulo B. Vt – consulantur om. ND

⁴ ss D

10

Vt clerici coniugati nisi¹ continentiam profiteantur dyaconi non fiant² cp. xxii³

Sed id preterea⁴ placuit ut deinceps non ordinentur dyacones coniugati, nisi qui⁵ prius conuersionis proposito confessi fuerint castitatem⁶.

C. Orange c 22; H 329a; M 393; D 28 c 7 as C. Arles III

¹ nisi CLRWNBZOGH; non A

² Vt - fiant in mg. Z

³ Vt - xxii om. D; xxii RWPZJOHA; x LB; xvi XS; xcii S³; viiii N; ? C

⁴ ss B

⁵ qui CLRSWBPZJOHA; om. ND

⁶ -ta- ss B

11

De his qui post acceptum dyaconatum incontinentes inueniuntur¹ cp. xxiii²

Si quis autem post acceptam benedictionem leuiticam cum uxore³ incontinens inuenitur ab officio abiciatur.

C. Orange c 23; H 329a; M 393; cf IP 3.98; D 50 c 29a, nearer IP

¹ De - inu. in mg. Z

² De - xxiii om. D; xxiii CRSPZJOGH; xi LB; xxiiii W; x N; xiii A; om. X

³ sua add. ZJOGHA, om. CLRSWNDB

A2. XXVII ¹DE CONCILIO VASENSI²

- i. Vt qui oblationes defunctorum retinent excommunicentur
 ii. De his qui non acquiescunt sententiae episcopi
 iii. Vt episcopus alienum clericum³ peccantem redarguat
 iiiii. Vt qui expositum inuenerit ecclesiam contestetur
 v. Vt qui preter constitutum expositum reposit⁴ ut homicida habeatur⁵

¹ *title and capitulatio om.* NZJOGHQA; *in* CLRWDBP² De - Vas. *om.* D; *capitula add.* B, *om.* CRXSWP³ al. clericum *ss* L²⁴ expositum reposit LRXSWD(-c- *ss*)BP; exposit expositum C⁵ habeatur CLRXSW²BP; fiat W

1

*Incipit de¹ concilio Vasensi.² Vt qui oblationes defunctorum retinent
 excommunicentur³ cp. iiiii⁴*

Qui oblationes defunctorum retinent, et ecclesiis tradere demorantur ut infideles sunt ab ecclesia abiciendi. Quia usque⁵ ad exinanitionem⁶ fidei peruenire certum est hanc pietatis diuine⁷ exacerbationem. quia et⁸ fideles de corpore recedentes uotorum plenitudine et pauperes consolatu⁹ alimonie, et necessaria sustentatione¹⁰ fraudantur. Hii enim tales quasi¹¹ egentium necatores¹² nec credentes iudicium Dei habendi sunt. Vnde et¹³ quidam patrum hoc scriptis suis inseruit¹⁴, congruente sententia qua¹⁵ ait, Amico quippiam rapere¹⁶ furtum est, et ecclesie fraudari sacrilegium.

Conc. Vaison c 4; H 330a-b; M 395; ID 3.155 as here; +C 13 q 2 c 10 var.

¹ Incipit de C?RSWBPZOA; In N; De D² Inc. – Vas. *after* excommunic. G³ Vt - exc. *in mg.* Z⁴ Vt - iiiii *om.* D; iiiii RXSWPZJG; iii OHQ(HQ *before* Vt *above*)A; i NB; ? C⁵ *ss* O⁶ exinanitionem CRSNDBZJOG; examinationem HQA⁷ hanc *add. and canc.* O⁸ et CS²DBZOHA; *om.* S; etiam N⁹ -atu CRXSWBZJHA; -atii LNDPO¹⁰ sustatione Z¹¹ *ss* O¹² *corr. fr.* necc- B¹³ et CDBZOHA; etiam N¹⁴ *corr. fr.* inserunt B¹⁵ qua CNDBZJOHA; que G¹⁶ quippiam rapere CLRSWBZJOGH; rapere quippiam ND; qui propriam rapere A

2

De his qui non acquiescunt sententiae episcopi¹ cp. v²

Si quis episcopi sententiae non acquiescit [104va] recurat ad synodum.
C. Vaison c 5; H 330b; M 396

¹ De - episcopi CRSWNBP; *om.* DZJOHQA; G *has here rubric to c 3*² v RSWPZJOHA; secundo LNB; *om.* XD; ? C

3

Vt episcopus alienum clericum¹ peccantem² redarguat³ cp. viii⁴

Quod si tantum episcopus alieni sceleris se conscius nouit, quamdiu probare non potest nichil proferat, sed cum ipso ad compunctionem eius secretis correptionibus elaboret. Qui si correptus pertinacior⁵ fuerit, et se communioni publice ingesserit, etiam si episcopus in redarguendo illo quem reum iudicat probatione deficiat, indempnatus⁶ licet ab his qui nichil sciunt secedere ad tempus pro persona maioris auctoritate iubeatur illo quamdiu probari⁷ nichil potest in communionem⁸ omnium preterquam eius qui eum reum⁹ iudicat¹⁰ permanente.

C. Vaison c 8; H 331a; M 396-7; ID 5.364; C 6 q 2 c 2

¹ alienum clericum RXSNBPZJ; *om.* LW; alienum L²; ? C

² peccantem CRWBZJOH; *om.* G

³ Vt - redarguat CRSWNBPZJ(ZJ *in mg.*); G *puts before c 2*; *om.* DOA

⁴ viii CRSWPZOHA; iii LNB; *om.* XD

⁵ -acior CRNDBZJHA; -atio O

⁶ indempnatus CRSNDPZJO²HA; indamnatus BO

⁷ ss C

⁸ -one ss C

⁹ *after corr.* O

¹⁰ iud- CRBZOHA; ind- ND

4

Vt qui expositum inuenerit ecclesiam contestetur¹ cp. viiii²

De altario dominico die minister annunciet ut ab ecclesiastico³ expositum esse⁴ collectum, ut intra dies decem ab expositionis die expositum⁵ recipiat. Si quis se probauerit agnouisse. collectori pro ipsorum decem dierum misericordia prout ualuerit ad presens retribuatur⁶ aut⁷ inperpetuum cum Dei gratia si uoluerit⁸ possideat.

C. Vaison c 9b; H 331b; M 398

¹ Vt - cont. *in mg.* Z

² Vt - viiii *om.* D; cp. viiii CRSWPOHA; iiiii LNB; *om.* X

³ officium *add.* A, *om.* CNDBZOH

⁴ esse CRBPZOHA; *om.* ND

⁵ est *add. and canc.* G

⁶ retribuatur CLRXS²NBPZOHA; tribuat SW

⁷ aut LRWBZOGHA; ut CXS; ita ut ND

⁸ uoluerit CLRXSBPZOHA; non soluerit ND

5

Vt qui preter constitutum¹ expositum reposit² ut homicida habeatur³ cp. x⁴

Si quis expositorum hoc ordine collectorum repetitor uel calumpniator extiterit, ut homicida habendus est.

C. Vaison c 10; H 331b; M 398

¹ *corr. fr.* constitum O

² *corr. fr.* -ossit H

³ Vt - hab. *in mg.* Z

⁴ Vt - x *om.* D; cp. x CRXSWPZJOGHQ; capitul. v LNB; *om.* A

A2. XXVIII ¹DE CONCILIO AGATENSI²

- i. De contumacibus clericis et ad officium tardis
- ii. De episcopis qui uel innocentes uel pro minimis causis aliquos excommunicant
- iii. De his qui suas uel propinquorum oblationes ecclesie fraudant
- iiii. Si clericus furtum ecclesie fecerit
- v. Si episcopo a quibuslibet quicumque fuerit derelictum
- vi. De rebus ecclesie quomodo ab episcopis habeantur et de seruis ecclesie qualiter ab episcopo manumittantur³
- vii. De clericis qui ad secularium defensionem confugiunt
- viii. Vt nullus clericorum cum extraneis feminis habitet [104vb]
- viiii. Vt nullus clericus in cellario uel⁴ secreto feminam intromittat
- x. Vt omni quadragesime sabbato ieiunetur
- xi. Vt symbolum ante octo dies Pasche competentibus predicetur
- xii. Vt altare et unguatur⁵ et benedicatur
- xiii. Qualiter maiores penitentiam accipiant que minoribus non facile committenda est
- xiiii. Qua etate dyacones ordinentur
- ⁶xv. Qua etate episcopi uel presbiteri consecrentur
- xvi. De laicis quibus temporibus communicare debeant
- xvii. De sanctimonialibus qua etate uelentur
- xviii. De clericis qui comam nutriunt
- xviiii. Vt sollempnitates maiores in ciuitatibus celebrentur
- xx. Vt non liceat presbitero⁷ uel clerico rem ecclesie uendere aut donare
- xxi. Vt clericus iunior seniori non preponatur
- xxii. De expositis inuentis⁸
- xxiii. De secularibus qui suas uxores derelinquunt⁹
- xxiiii. Vt si uoluntarie clericus dampnum ecclesie fecerit, nisi satisfaciat excommunicetur
- xxv. Vt monasterium inconsulto episcopo nullus construat, et ut monachi nec ad clericatum sine testimonio abbatis sui admittantur nec ad alterum monasterium sine abbatis sui uoluntate recipiantur¹⁰
- xxvi. Vt monasterium puellarum procul a monachis construat
- xxvii. De libertis ut in necessitate ab ecclesia defensentur¹¹
- xxviii. Vt post antiphonas orationes dicantur¹²
- xxviiii. De his qui per odium ad pacem non reuertuntur
- xxx. Vt clericus inconsulto episcopo ad iudicem secularem non pergat
- xxxi. Vt nullus ecclesiam aut clericum fatigare presumat

¹ *title and capitulatio om.* NZJOGHQA; *in* CLRXSW[DM]BP

² *incipiunt capitula add. B, om.* CLRXSWDP

³ *corr. fr.* -mita- B

⁴ *in add.* RWBP, *om.* CLXSD

⁵ -uatur CXSX; -atur LRDBP

⁶ *whole unnumbered title in mg.* L²

⁷ *ss* L²

⁸ *Whole title omitted* DM

⁹ *derelinquunt* CLRWB; *dimittunt* D

¹⁰ *Whole title omitted* DM

¹¹ *Whole title omitted* DM

¹² *Whole title omitted* DM

- xxxii. Si episcopus heredes non habens ecclesiam cui preluit heredem non fecerit
- xxxiii.¹³ De Iudeis qui conuerti cupiunt quomodo suscipiantur¹⁴
- xxxiiii. Si episcopus a metropolitano admonitus pro synodo uel¹⁵ ordinatione episcopali uenire distulerit
- xxxv. Vt stipendia clericorum iuxta meritum distribuuntur
- xxxvi. De homicidis et falsis testibus
- xxxvii. Vt sine¹⁶ epistola episcopi sui non liceat clericum uel monachum proficisci et de monachis et abbatibus¹⁷ [105ra]
- xxxviii. Vt clerici¹⁸ nuptialia uitent conuiuia ne sacer uisus aut obtutus pollui possit
- xxxviiii. Vt Christiani Iudeorum uitent conuiuia
- xl. De uitanda ebrietate
- xli. De sortilegis uel auguratoribus ut¹⁹ ab ecclesia separentur
- xlii. Ne de penitentibus clericus ordinetur et ut presbiter altare non erigat²⁰
- xliii. Ne²¹ presbiteri benedictionem uel penitentiam in ecclesia dare presumant
- xliiii. Quod episcopus aliquid exiguum²² sine clericorum conuiuentia²³ distrahere possit
- xlv. Vt seruos ecclesie fugitiuos liceat²⁴ episcopo uendere
- xlvi. Vt ante missam expletam populus egredi non presumat
- xlvii. De rebus ecclesie propriis uel acquisitis
- xlviii. De non alienandis ab episcopo rebus ecclesie et de libertis
- xlviiii. De clericis qui crimen capitale commiserint²⁵
- l. De episcopis qui per testamentum de rebus ecclesie aliquid contulerint²⁶
- li. De clericis qui sine epistola sui pontificis²⁷ proficiscuntur²⁸
- lii. De presbiteris parrochianis res ecclesie distrahentibus²⁹
- liii. De eisdem ut quicquid emerint in nomine ecclesie comparetur
- liiii. Vt sacerdotes et leuite canes ad uenandum et accipitres non habeant
- lv. De uenditionibus quas abbates facere³⁰ presumunt
- lvi. Ne unus abbas duobus presit monasteriis³¹
- lvii. Ne constituentur cellule absque episcopi noticia³²

¹³ xxxiiii P, *one out from now on*

¹⁴ *Whole title omitted DM*

¹⁵ uel CRDP; et B

¹⁶ *corr. fr.* si B

¹⁷ abbatibus CLRWB; abbatibus D

¹⁸ ss B

¹⁹ ss B

²⁰ *Whole title omitted DM*

²¹ Ne CND²B; De DP

²² al. ex. CLW; ex. al. RXSDBP

²³ conuiuentia CRXSMB²; conueniencia LP; continentia W; conuencencia DB

²⁴ fug. lic. LRXSDBP; lic. fug. C

²⁵ comm- CLRXSWB; adm- DM

²⁶ contulerint CLRSPW; commiserint B; *Whole title omitted DM*

²⁷ aliquid *add. and canc.* B

²⁸ *Whole title omitted DM*

²⁹ *Whole title omitted DM*

³⁰ facere CLRWB; *om.* D

³¹ *Whole title omitted DM*

³² *Whole title omitted DM*

- lviii. De rebus ecclesie usui collatis, ut prescriptionis³³ tempore non defendantur³⁴
- lviii. De lapsis qui de catholice fide in heresim transeunt
- lx. De incestis coniugiis
- lxi. De his qui seruos suos extra iudicem necant
- lxii. De laicis qui in sollempnitatibus maioribus ad ciuitatem non currunt³⁵
- lxiii. De clericis qui ab ecclesie officio diebus sollempnibus desunt
- lxiiii. De leuitis ne sine iussu presbiteri sedeant
- lxv.³⁶ De ministris ne³⁷ in secretarium ingrediantur
- lxvi.³⁸ De catholicis ne hereticorum conubiis copulentur
- lxvii. De leuitis et clericis ne magi uel³⁹ incantatores sint
- lxviii. De sedicionariis clericis
- lxviii. De scurris et iocularibus⁴⁰ clericis

³³ ut pr. *repeated and cancelled* B

³⁴ *Whole title omitted* DM

³⁵ non currunt LRXB?P; non cucurrunt CD; non recurrunt W; concurrunt S

³⁶ primus versus *add. P, with this cap. after next*

³⁷ ne CLXS; ut RWDBP

³⁸ secundus *add. P*

³⁹ uel LRXSWDBP; et C

⁴⁰ iocularibus CRSWDP; ioculatoribus LXB

1

Incipit de concilio Agatensi. De contumacibus clericis et¹ ad officium tardis cp. ii²
[105rb]

Contumaces uero clerici prout dignitatis ordo permiserit³ ab episcopis corrigantur. Et si qui prioris gradus elati superbia communionem fortasse contempserint, aut ecclesiam frequentare uel officium suum implere neglexerint⁴, peregrina eis communio tribuatur, ita ut cum eos penitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant⁵.

C. Agde c 2; H 332a; M 399; ID 6.366; +D 50 c 21

¹ *ss O*

² ii CRSWPZOHA; i LNDB; *om. X (not noted henceforward)*

³ perm- CLXSWNDBRZJHQA; prom- RO

⁴ -int CLRDBZOHA; -it N

⁵ *corr. fr. -at O*

2

De episcopis qui uel innocentes uel pro minimis causis aliquos excommunicant¹ cp. iii²

Episcopi uero³ si⁴ sacerdotali moderatione⁵ postposita innocentes aut minimis causis culpabiles excommunicare presumpserint⁶, aut ad gratiam baptismi⁷ festinantes recipere fortasse noluerint, a uicinis episcopis cuiuslibet prouincie litteris moneantur. Et si parcere noluerint, communio illis usque ad tempus synodi a reliquis episcopis

¹ -ant CLRWB?OHA; -auerint N

² iii CRSWZPOQA; ii LNB?; *om. DH*

³ *an erasure follows in H*

⁴ *ss O*

⁵ moderatione CRNDPZOHA; commoderatione B

⁶ *corr. fr. -it O*

⁷ baptismi CRNDB; *om. ZOGHA*

denegetur, ne fortasse propter⁸ excommunicatoris⁹ peccatum excommunicati longo tempore morte preueniantur.

C. Agde c 3; H 332a; M 399; ID 14.16 to denegetur, 14.81 as BD 11.11; IP 5.128 as ID 14.16; C 11 q 3 c 8

⁸ fort. propt. CRNDZJOHA; forte propter BP; propt. fort. G

⁹ corr. fr. fornicatoris D

3

De his qui suas uel proprinquorum oblationes ecclesie fraudant¹ cp. iiii²

Clerici etiam uel seculares³ qui oblationes parentum aut donatas⁴ aut testamento relictas retinere perstiterint, aut id quod ipsi donauerint ecclesiis uel monasteriis crediderint auferendum, sicut synodus sancta constituit, uelut necatores pauperum quousque reddant ab ecclesiis⁵ excludantur.

C. Agde c 4; H 332b; M 399; ID 3.206; IP 2.5; +C 13 q 2 c 11a

¹ obl. eccl. fraud. om. D; De - fraud. in mg. Z; -ant LRXSNBPOGHA; -ent C?

² iiii CRSWPZJHA; iii LNB; om. DO

³ seculares CRSNDB²PZOHA; laici B

⁴ aut donatas after relictas G

⁵ ab eccl. redd. marked for reversal B

4

Si clericus furtum¹ ecclesie fecerit cp. v²

Si quis clericus furtum ecclesie fecerit, peregrina ei communio tribuatur³.

C. Agde c 5; H 332b; M 400; +C 13 q 2 c 11b

¹ corr. fr. frurtum A

² v CRSWPZOHA; iiii LB; om. ND

³ tribuatur A

5

Si episcopo a quibuslibet quicquam fuerit¹ derelictum² cp. vi³

Pontifices uero quibus in summo sacerdocio constitutis ab extraneis dumtaxat aliquid aut cum ecclesia aut sequestratim aut dimittitur aut donatur, quia hoc⁴ ille qui donat pro redemptione⁵ anime sue non pro commodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum proprium sed quasi dimissum ecclesie⁶ inter [105va] facultates ecclesie computabunt. Quia iustum est ut sicut sacerdos habet quod ecclesie dimissum est, ita et ecclesia habeat quod relinquitur sacerdoti. Sane quicquid per fidei commissum aut sacerdoti aut ecclesie fortasse dimittitur⁷ cuicumque alii postmodum profuturum,⁸ id inter facultates suas ecclesia⁹ computare aut retinere non poterit.

C. Agde c 6; H 332b; M 400; ID 5.331 (pt. only, as BD 1.217); C 12 q 3 c 3, of which end was added later

¹ corr. fr. fecerit C

² ss R

³ vi CRSWPZOHA; om. ND; v LB. Si ep. – vi om. X

⁴ hoc CRDBZOHA; hac N

⁵ redentione O

⁶ in mg. O

⁷ -itur CRDBZOHA; -etur N

⁸ prof- CNBZOHA; perf- G

⁹ suas ecclesia CRND(after corr.)BZJOH; ecclesia suas G; suas ecclesie A

6

De rebus ecclesie quomodo ab episcopis habeantur et de seruis ecclesie qualiter ab episcopo manumittantur cap. vii¹

Casellas² uero uel mancipiola³ ecclesie episcopi sicut prisca canonum precepit auctoritas uel uasa ministerii quasi commendata fideli proposito in⁴ integro ecclesie iure possideant, id est, ut⁵ neque uendere neque per quoscumque contractus res unde pauperes uiuunt⁶ alienare⁷ presumant. Quod si necessitas compulerit, ut pro⁸ ecclesie necessitate aut utilitate, uel usufructu⁹, uel indirecta uenditione aliquid distrahatur, apud duos¹⁰ uel tres comprouinciales uel uicinos episcopos causa¹¹ qua¹¹ necesse sit uendendi primitus comprobetur, ut habita discussione¹² sacerdotali eorum subscriptione que facta fuerit uenditio roboretur. Aliter facta uenditio uel transactio¹³ non ualebit. Sane si¹⁴ quos de seruis ecclesie bene meritos sibi episcopus libertati¹⁵ donauerit, collatam libertatem a successoribus placuit custodiri, cum hoc quod eis¹⁶ manumissor in libertate contulerit. Quod tamen iubemus uiginti solidorum numeri modum in terrula uineola¹⁷ uel hospiciolo tenere. Quod amplius datum fuerit post manumissoris mortem ecclesie reuocetur. Minus utiles peregrinis uel clericis saluo iure ecclesie in usum prestare permittimus.

C. Agde c 7; H 332-3; M 400-1; ID 16.50 (Si quos de – ecclesie reuocetur only); C 10 q 2 c 1 (abbrev.), C 12 q 2 c 57 as ID

¹ vii RSPZOHA; vi C?LB; viii W; om. N

² Casellas CRWBPZOHA; Vasallos N; Vasallas D

³ corr. fr. -pola O

⁴ in CNDPZOHA; om. B

⁵ ut CNBZJOHA; utque G

⁶ corr. fr. uiunt A

⁷ corr. fr. alia- B

⁸ ss O

⁹ -fructu CLRSWBP; -fructuario ND; -fructuum ZJOGHA

¹⁰ duos CNDBZJHQA; uos O; nos G

¹¹ qua CNDBZJHA; quia O

¹² corr. fr. -usi- B

¹³ tras- A

¹⁴ ss Z

¹⁵ corr. fr. libera- O

¹⁶ ss O

¹⁷ corr. fr. uen- O

7¹

De clericis qui ad secularium defensionem confugiunt² cp. viii³

Id etiam placuit ut clericus si⁴ relicto officio suo propter distractionem ad secularem fortasse confugerit, et is ad quem recurrit solacium ei defensionis impenderit, cum eodem de⁵ ecclesie communionem pellatur.

C. Agde c 8; H 333a; M 401; C 21 q 5 c 1

¹ om. DM

² confugiunt RNBJO²H; configiunt Z; confugunt O; fugiunt A; ? C

³ viii RSPWZOHA; vii LB; om. N; ? C

⁴ ut clericus si CRNPZOHA; si clericus B

⁵ after corr. O

8

Vt nullus [105vb] clericorum cum extraneis feminis habitet cp. x¹

¹ Vt - x om. D; x CRSWPZOHA; viii LB; om. N

Id etiam ad custodiendam uitam et famam speciali² ordine³ precipimus, ut nullus clericorum extranee mulieri qualibet collatione in familiaritate iungatur. Et non solum in domo ipsius extranea mulier non accedat⁴, sed nec ipse frequentandi ad extraneam mulierem⁵ habeat potestatem, sed cum matre tantum, sorore, filia et⁶ nepte si habuerit aut uoluerit uiuendi liberam habeat⁷ potestatem. De quibus nominibus nefas est aliud⁸ quam natura constituit suspicari.⁹

C. Agde c 10; H 333a; M 401

---

² spirituali S

³ ordine CRSNDBP; ordinatione ZJOGHA

⁴ mul. non acc. CLRSBPZOHA; non acc. mul. ND

⁵ corr. fr. muliem O

⁶ et CNBZOGH; om. A

⁷ lib. hab. CRNPZOHA; hab. lib. B

⁸ nefas est aliud CRNBZJOQA; aliud nefas est G

⁹ De quibus nominibus – suspic. om. H; in CRNBZJOGQA

9

Vt nullus clericus in cellario uel secreto¹ feminam intromittat cp.xi²

Ancillas uel libertas a cellario uel secreto ministerio et ab eadem mansione in³ qua clericus manet placuit remoueri.

C. Agde c 11; H 333a; M 401

---

¹ secreto CLRWBZOHA; secretario N

² Vt - xi om. D; cp. xi CRSPZOHA; ix LB; om. NDG

³ ss B

10¹

Vt omni² quadragesime sabbato³ ieiunetur⁴ cp. xii⁵

Placuit etiam ut omnes ecclesie exceptis diebus dominicis in quadragesima etiam die sabbato⁶ sacerdotali oratione et discretionis communionem⁷ ieiunent.

C. Agde c 12; H 333a; M 401; De cons. D 3 c 9

---

¹ om. DM

² omnino Z

³ quad. sab. CLRBZOHA; sab. quad. N

⁴ ieiunetur LRBZJHQA; ieiunent N; ieiunemur O; ? C

⁵ xii CRSWPZOHA; x LB; om. N

⁶ -ato RSWNBPZOGHA; -ati CL; (eadem sabbato die X)

⁷ communionem CRSNBPHQA; comminationem ZJOG

11

Vt symbolum ante octo dies Pasche competentibus predicetur cp. xiii¹

Symbolum etiam placuit ab omnibus² ecclesiis una die, id est ante octo dies dominice resurrectionis publice in ecclesia competentibus³ predicare.

C. Agde c 13; H 333a (var.); M 401; De cons. D 4 c 56

---

¹ Vt - xiii om. D; xiii CRWPOHA; xi LB; om. NZ

² corr. fr. omin- O

³ competentibus CRBPZOHA; penitentibus ND

12¹

Vt altare et unguatur² et benedicatur cp xiiii³

---

¹ om. DM

² unguatur CRXSWNJOA; unguatur BPZGHQ

³ xiiii CRSWZOHA; xii LB; om. N; xiii P

Altaria placuit non solum unctione chrismatis sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.

C. Agde c 14; H 333b; M 401; De cons. D 1 c 32

13

Qualiter maiores penitentiam accipiant que minoribus¹ non facile committenda est cp. xv²

Penitentes tempore quo penitentiam petunt impositionem manuum et cilicium³ super capita a sacerdote sicut ubique constitutum⁴ est consequantur, si aut⁵ comas⁶ deposuerint aut uestimenta non mutauerint, abiciantur, et nisi digne penituerint non recipiantur. Iuuenibus etiam penitentia non facile committenda est⁷, propter etatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus⁸ in morte positus non negandum.

C. Agde c 15; H 333b; M 401; ID 15.17; D 50 c 63

¹ -ri- ss B; after corr. Z

² Qualiter - xv om. D; xv CRSWPZOHA; xiii LB; om. N

³ cilicium CLRSDBZJO²HQ; cilium N; ? O; concilium A

⁴ constitum O

⁵ aut CNBZOGH; autem SA

⁶ non add. RS²WPZJOGH, ei non add. A, om. CLXSNB

⁷ est CNBPOHA; om. Z

⁸ omnibus CNDB(mg.)ZJOHA; om. G

¹14

Qua etate dyacones ordinentur cp. xvi² [106ra]

Episcopus³ benedictionem dyaconatus minoribus quam uiginti⁴ et⁵ quinque annorum penitus non committat⁶. Sane si coniugati iuuenes consenserint ordinari, etiam uxoribus uoluntas ita requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo religione premissa postea quam pariter conuersi fuerint ordinentur.

C. Agde c 16; H 333b; M 401-2; ID 5.365; +D 77 c 6a

¹ X inserts here c 21 below, repeated there, so renumbering the canons from here

² xvi CRW²SZOHA; xiiii LB; xiii W; om. ND; xv P

³ Spiritus with S later erased O

⁴ uunginti corr. to uug- O

⁵ ss Z

⁶ corr. fr. -itat O

15

Qua etate¹ episcopi uel presbiteri consecrentur cp. xvii²

Presbiterum uero uel episcopum ante triginta annos, id est antequam ad uiri perfecti etatem perueniat nullus metropolitanorum ordinare presumat³ ne per etatem quod aliquotiens euenit. aliquo errore culpentur.

C. Agde c 17; H 333b; M 402; +D 77 c 6b

¹ etate CLRSWPZOHA; om. NB

² Qua - xvii om. D; xvii CRSWPZOHA; xv LB; om. N

³ -at CNBZOGH; -ant A

16

De laicis quibus temporibus communicare debeant cp. xviii¹

Seculares qui² Natale Domini, Pascha, Pentecosten non communicauerint catholici non credantur³, nec inter catholicos habeantur.

¹ xviii CRSWZOHA; xvi LB; om. N; ? P

C. Agde c 18; H 333b; M 402; De cons. D 2 c 19

² in *add. and canc.* B

³ *cath. non cred.* CSNDBZJOG; *non cred. cath.* HQA

17

De sanctimonialibus qua etate uelentur cp. xviii¹

Sanctimoniales² quamlibet uita eorum et mores probati sint, ante annum etatis sue quadragesimum non uelentur.

C. Agde c 19; H 333b; M 402; cf +C 20 q 1 c 13 (abbrev. as Carthage III)

¹ De - xviii *om.* D; xviii CRSWPZOHA; xvii LB; *om.* N

² *corr. fr.* -alis H

18

De clericis qui comam nutriunt cap. xx¹

Clerici qui comam nutriunt ab archydiacono etiam si noluerint inuiti detondeantur². Vestimenta uel calciamenta etiam eis nisi que religionem doceant³ uti aut habere non liceat.

C. Agde c 20; H 333b; M 402; +D 23 c 22

¹ De - xx *om.* D; xx CRSWZOHA; xviii LB; *om.* N; ? P

² -eantur C²RXSWNBPZJ²HA; -antur CDJ; -entur LO

³ doceant CLXSNDB; deceant RWB²PZJOGHA

19

Vt sollempnitates maiores in ciuitatibus celebrentur cap. xxi¹

Si quis etiam extra parroechias in quibus legitimus est² ordinariusque conuentus³ oratorium habere uoluerit, reliquis festiuitatibus ut ibi missas teneat propter fatigationem familie iuxta ordinem permittimus. Pascha uero, Natale Domini, Epyphaniam, Ascensionem Domini, Pentecosten et Natale Sancti Iohannis baptiste et si que maxime dies⁴ in festiuitatibus⁵ habentur, non nisi in ciuitatibus aut in⁶ parroechiis teneant. Clerici uero si qui in his festiuitatibus quas supra diximus in⁷ oratoriis⁸ nisi iubente aut permittente episcopo facere aut tenere⁹ uoluerint, a communione pellantur¹⁰.

C. Agde c 21; H 333b; M 402; ID 4.9; De cons. D 1 c 35

¹ Vt - xxi *om.* D; xxi CRSPZOHA; xix LB; *om.* N

² *ss* Z

³ ordinariusque conu. CLRSPZOHA; ordinare atque conuentus ND; conu. ordinariusque B; ordina conu. A

⁴ maxime dies CLRSPZOHA; dies maxime DB

⁵ festiuitatibus CLRNDPZOHA; sollempnitatibus B

⁶ in LRXSWNDBPZOGHA; *om.* C

⁷ *ss* C

⁸ *corr. fr.* matoriiis Z

⁹ missas *add.* ND, *om.* CLRXSWBPZOHA

¹⁰ -antur LRXSWNDBPZOGHA; -entur C

20

Vt non liceat [106rb] presbitero uel clerico rem ecclesie uendere aut¹ donare cp. xxii²

Et licet superfluum sit de re nota et antiquis canonibus prohibita iterato aliquid definire, tamen ut facilius cupiditas³ aut⁴ improbitas⁵ reprimatur id statuimus quod

¹ aut CLRS?BPZOHA; uel NG

² Vt - xxii *om.* D; xxii CRPZOHA; x L; xxiii W; *om.* N; xx B

³ *ss* O

omnes iubent, ut ciuitatenses siue dyocesiani presbiteri uel clerici saluo iure ecclesie rem ecclesie⁶ sicut permiserint episcopi teneant, uendere aut donare penitus⁷ non presumant. Quod si fecerint et facta uenditio non ualebit⁸ et de facultatibus si quas habent proprias indempnem⁹ ecclesiam reddant, et communione priuentur.

C. Agde c 22; H 333b; M 402; C 12 q 2 c 32, from statuimus quod omnes

⁴ aut CWNPZOHA; et (uel aut ss) G; ? B

⁵ improbitas CWNBZOGH; in prohibitas A

⁶ *canc. Z*²

⁷ -e- ss C

⁸ non ualebit CLRWBZOHA; *om.* ND

⁹ indempnem CNBZOGH; indentem A

21

Vt clericus iunior seniori non preponatur cp. xxiii¹

Episcoporum etiam quorum uita non reprehenditur posteriorem priori nullus preponat, nisi fortasse² elatus superbia quod pro necessitate ecclesie episcopus iusserit implere contempnat. Sane si³ officium archidiaconatus propter simpliciore naturam implere aut expedire nequuerit ille loci sui nomen teneat et ordinationem ecclesie quem elegerit episcopus preponendum.

C. Agde c 23; H 334a; M 402; +D 74 c 5

¹ Vt - xxiii *om.* D; xxiii CRSWPZOHA; xi L; *om.* N; xxi B

² fortasse CRNDBZJOG²HQ; forte G; fantasse A?

³ *corr. fr. sine Z*

22¹

De expositis inuentis cp. xxiiii²

De expositis inuentis id obseruandum quod iam dudum synodus sancta constituit.

C. Agde c 24; H 334a; M 402

¹ *om.* DM

² xxiiii CRSWZOHA; xii L; *om.* N; xxii B; iiii et xx P

23

De secularibus qui suas uxores derelinquunt¹ cp. xxv²

Hii³ uero seculares qui coniugale⁴ consortium nulla culpa grauiore dimittunt, uel etiam dimiserunt, et nullas causas discidii⁵ probabiliter proponentes propterea sua matrimonia dimittunt ut aut illicita aut aliena presumant, si antequam apud episcopum⁶ comprouinciales discidii⁷ causas dixerint, et prius uxores quam iudicio dampnentur abiecerint a communione⁸ ecclesie et sancto populi cetu, pro eo quod fidem et coniugia maculant, excludantur.

C. Agde c 25; H 334a; M 402-3; ID 8.231, 328; IP 6.106; C 33 q 2 c 1, var. and as C. Carthage

¹ suas (*corr. fr.* suis O) ux. derel. CRWBZOHA; ux. suas dimittunt N; ux. suas derel. G

² De - xxv *om.* D; xxv CRSWPZOHA; xiii L; *om.* N; xxiii B

³ Hii CLRXSWPZA; Si NDOGH; ? B

⁴ -ale CRDBZOHA; -alem N

⁵ discidii CLRNDPZOHA; iudicii B

⁶ episcopum CLRSWPZOHA; episcopos ND; Deum B

⁷ -s- ss B

⁸ -nio- ss B

24

*Vt si uoluntarie clericus¹ dampnum ecclesie fecerit², nisi³ satisfaciat excommunicetur
cp. xxvi⁴*

Si quis de clericis documenta quibus ecclesie possessio firmatur aut supprimere aut negare aut aduersariis fortasse tradere dampnabili [106va] et punienda obstinatione presumpserit⁵ quicquid per absentiam⁶ documentorum⁷ dampni ecclesie illatum est, de propriis facultatibus reddant⁸ et communione⁹ priuentur¹⁰. Hii autem¹¹ qui in dampno ecclesie impie sollicitati a traditoribus aliquid susceperint superiori sententia teneantur¹².

C. Agde c 26; H 334a; M 402-3; ID 3.156; C 12 q 2 c 33, C 12 q 2 c 40 to facultatibus reddat

¹ *corr. fr.* -icis A

² fecerit *after* satisfaciat *but marked for reversal*) O

³ nisi CRSNB; ut ZOGHA

⁴ Vt - xxvi *om.* D; xxvi CRWPZOHA; xiiii L; *om.* N; xxiiii B

⁵ *corr. fr.* -int O

⁶ absentiam CRNDZOHA; abstinentiam B

⁷ duc- O

⁸ reddant LRXSWND²BPZOGHA; reddat CD

⁹ -ione CLDBZOHA; -ionem N

¹⁰ -entur LRXSWNDBPZOGHA; -etur *over corr.* C

¹¹ autem CSNDBP; etiam ZOGHA

¹² *corr. fr.* -eatur B

25¹

Vt monasterium inconsulto episcopo nullus construat², et ut monachi nec ad clericatum sine testimonio abbatis sui admittantur nec ad alterum monasterium absque eius³ uoluntate recipiantur⁴ cp. xxvii⁵

Et⁶ de monachis monasterium nouum nisi episcopo aut⁷ permittente aut probante nullus incipere aut fundare presumat. Monachi etiam uagantes ad officium clericatus nisi eis testimonium abbas suus dederit, nec in ciuitatibus nec in parrochiis ordinentur. Monachum nisi abbatis sui aut permissu aut uoluntate ad alterum monasterium commigrantem nullus abbas⁸ suscipere aut retinere presumat, sed ubicumque fuerit, abbati suo auctoritate canonum reuocetur. Si enim necesse fuerit clericum⁹ de monachis ordinari¹⁰, cum consensu et uoluntate abbatis presumat episcopus.

C. Agde c 27; H 334a; M 403; ID 3.157; +C 18 q 2 c 12 (De monachis monast. - presumat), C 16 q 1 c 33 (Monachi uagantes - ordinentur, Si enim – end, of which the second sentence was an addn); +C 20 q 4 c 3a (Monachum nisi - reuocetur)

¹ *om.* DM

² construat CLRBZOHA; confirmat N

³ absque eius CLRSBP; sine abbatis N

⁴ et ut monachi - recipiantur CRNBP; *om.* ZOGHA

⁵ xxvii CRSWZOHA; xv L; *om.* N; xxv B; xvi P

⁶ Et CLRXPZJHQ; Vt SNBOG; [ ]t A

⁷ aut CNBZOGH; *om.* A

⁸ abbas CNBPOGHQ; abba ZJO²A

⁹ *corr. fr.* clericatum A

¹⁰ nisi *add. ss* N

26

Vt monasterium puellarum¹ procul² a monachis construat³ cp. xxviii⁴

¹ *om.* P

² *ss* Z

³ construat CRSBZOA; constituentur N

Monasteria puellarum longius a monasterio monachorum aut propter insidias diaboli aut propter oblocutiones hominum collocentur.

C. Agde c 28; H 334a; M 403; ID 3.158; +C 18 q 2 c 23

---

⁴ Vt - xxviii om. D; xxviii CRSWZOGH; xvi L; om. N; xxvi B; xviii P; xxiii A

27¹

De libertis ut in necessitate ab ecclesia defensentur² cp. xxix³

Libertos legitime a dominis suis factos ecclesia si necessitas exegerit tueatur. Quod si quis ante audientiam aut peruadere aut expoliare presumpserit, ab ecclesia repellatur.

C. Agde c 29; H 334a; M 403; ID 3.159, 16.51; +D 87 c 7

---

¹ om. DM

² defensentur CL(-sen- ss)RSWNBP; tueantur ZOGHA

³ xxix CRSWPZOH; xvii L; om. N; xxvii B; xxiii A

28¹

Vt post antiphonas² orationes³ dicantur cp. xxx⁴

Et quia conuenit ordinem ecclesie ab omnibus equaliter custodiri⁵, studendum⁶ est, ut sicut ubique fit post antiphonas⁷ collectiones⁸ ab episcopis uel presbiteris dici, et hymnos⁹ [106vb] matutinos uel uespertinos diebus omnibus decantari, et in conclusione¹⁰ matutarum uel uespertinarum missarum post hymnos capitella de psalmis dici¹¹ et plebem collecta oratione ad uesperam ab episcopo cum benedictione dimitti.

C. Agde c 30; H 334a-b; M 403; De cons. D 5 c 13 var.

---

¹ om. DM

² -onas LRWNBPZOGHA; -onam CXS (but cf capitulatio)

³ corr. fr. orationes N

⁴ xxx CRSWZOH; xviii L; om. N; xxviii B; xxviii P

⁵ lacuna follows O

⁶ studendum CNBZJOHA; statuendum G

⁷ post ant. after dici below B

⁸ per ordinem add. ZOGHA, om. CRNBP

⁹ corr. fr. ynos A

¹⁰ conclus- CNPZOH; clus- B

¹¹ dici RSWNBPZOGHA; diei CL?X

29

De his qui per odium ad pacem non¹ reuertuntur² cp. xxxi³

Placuit etiam ut, sicut plerumque fit, quicumque odio aut longinqua⁴ inter se lite dissenserint, et ad pacem reuocari⁵ diutina⁶ obstinatione⁷ nequuerint, a ciuitatis⁸ primatus⁹ sacerdotibus arguantur. Qui si inimicitias deponere pernitiosa intentione noluerint, de ecclesie cetu iustissima excommunicatione pellantur.

C. Agde c 31; H 334b; M 403; +D 90 c 9

---

¹ non CRSNBZJOQ²A; om. HQ

² corr. fr. -entur O

³ De - xxxi om. D; xxxi CRSWPZOH; xviii L; om. N; xxix B

⁴ longinqua CRNDPZOH; longa B

⁵ -ari CRNDBP; -are ZOGHA

⁶ diutina CNDBZQQA; diuina H

⁷ obst- CNBZOGH; abst- A

⁸ -atis CNBZJOHA; -atibus G

⁹ primatus CRSNBPG; primitus ZJOHQA

30

Vt clericus inconsulto episcopo ad¹ iudicem secularem non pergat cp. xxxii²

Clericum nullus presumat apud secularem iudicem episcopo non permittente pulsare. Sed si pulsatus fuerit non respondeat uel³ preponat nec audeat criminale negotium⁴ in iudicio seculari proponere.

C. Agde c 32; H 334b; M 403; ID 6.367a var.; C 11 q 1 c 17

¹ *corr. fr.* a

² Vt - xxxii om. D; xxxii CRSWPZOHA; xx L; om. N; xxx B

³ uel CLRSNB; nec ZOGHA

⁴ *corr. fr.* -cio O

31

Vt nullus ecclesiam aut clericum fatigare presumat cap. xxxiii¹

Si quis uero secularium per calumpniam ecclesiam aut² clericum fatigare temptauerit³ et uictus fuerit ab ecclesie liminibus⁴ et a catholicorum communione nisi digne⁵ penituerit coherceatur.

C. Agde c 32b; H 334b; M 403; ID 6.367b var.; +C 5 q 6 c 8

¹ Vt - xxxiii om. D; xxxiii CRSWPZOGH; xxi L; om. N; xxxi B; xxiii A

² aut CNDBZOA; ut H

³ fatigare temptauerit CSNDBZJOHQ; temptauerit fatigare G; fatigare captauerit A

⁴ ss B

⁵ digne nisi marked for reversal H

32

Si episcopus heredes non habens ecclesiam cui prefuit¹ heredem non² fecerit cp. xxxiiii³

Episcopus qui filios aut nepotes non habens alium quam ecclesiam reliquit heredem. Si quid de ecclesia non in ecclesie causa aut necessitate presumpsit quod distraxit⁴, aut donauit irritum habeatur. Qui uero filios habet, de bonis que reliquit ab heredibus eius⁵ indemnitatibus⁶ ecclesie consulatur.

C. Agde c 33; H 334b; M 403 (to habeatur only); C 12 q 2 c 34

¹ prefuit CRSNPZOHA; prefuerit B

² non CRSNBZOHA; om. G

³ Si - xxxiiii om. D; xxxiiii CLRSWPZOHA; om. N; xxxii B

⁴ detrax add. and canc. O

⁵ eius CNBZOGH; om. A

⁶ indemnitatibus CNBZJOHQ; indignitatibus G

33¹

De Iudeis qui conuerti cupiunt qualiter² suscipiantur cp. xxxv³

Iudei quorum perfidia frequenter ad uomitum redit, si ad legem catholicam uenire uoluerint⁴, octo menses inter cathecumino ecclesie limen⁵ introeant. Et si super [107ra] a fide uenire noscuntur, tunc demum baptismatis gratiam mereantur⁶. Quod⁷ si

¹ om. DM

² qualiter CLSBZOHA; quomodo N

³ xxxv CLSPZOHA; om. N; xxxiii B

⁴ -erint CNBZOGHQ; -erit A

⁵ after corr. O

⁶ mereantur CNBZHA; increantur O

⁷ Quod CSNBZOQ; Quo HA

casu aliquo⁸ periculum infirmitatis⁹ intra prescriptum tempus incurrerint, et desperati fuerint, baptizentur.

C. Agde c 34; H 334b; M 404; De cons. D 4 c 93

---

⁸ aliquo CNBZOA²; aliquod H; alquo A

⁹ -it- ss O

34

Si episcopus a metropolitano admonitus pro synodo uel ordinatione episcopali uenire distulerit cp. xxxvi¹

Si episcopus² metropolitanus ad comprouinciales episcopos epistolas direxerit in quibus eos aut ad ordinationem summi pontificis aut ad synodum inuitet, postpositis omnibus excepta graui infirmitate corporis ac preceptione regia, ad³ constitutam diem adesse non differant. Quod si defuerint, sicut prisca canonum precepit auctoritas usque ad proximam synodum a caritate fratrum et ecclesie communionem priuentur.

C. Agde c 35; H 334b; M 404; +D 18 c 13

---

¹ Si - xxxvi om. D; xxxvi CPOHA; om. N; xxxiii B

² episcopus CNBZJOHQ; quis G

³ corr. fr. a O

35

Vt stipendia¹ clericorum iuxta meritum distribuantur cp. xxxvii²

Clerici etiam omnes³ qui ecclesie fideliter uigilanterque deseruiunt stipendia sanctis laboribus debita secundum seruicii sui meritum uel ordinationem canonum a sacerdotibus consequantur.

C. Agde c 36; H 334b; M 404; +C 1 q 2 c 10

---

¹ stipendia CNBZOHQ; dispendia A

² Vt - xxxvii om. D; xxxvii CLZJOQA; om. NH; xxxv B; ? P

³ ss B

36

De homicidis et falsis testibus cp. xxxviii¹

Itaque censuimus homicidas² et falsos testes³ a communione ecclesiastica submouendos nisi penitentiae satisfactione crimina admissa diluerint.⁴

C. Agde c 37; H 334b; M 404; ID 10.38; +C 24 q 3 c 20

---

¹ De - xxxviii om. D; xxxviii CLSZOHA; om. N; xxxvi B; xxxviii P

² corr. fr. -ide C?

³ ss O

⁴ De homicidis et - diluerint added at foot of leaf G

37

Vt sine epistola episcopi sui non liceat clericum uel monachum¹ proficisci et de monachis et² abbatibus xxxix³

Clericis sine commendatiis⁴ epistolis episcopi sui licentia non pateat⁵ euagandi. In monachis quoque presentis sententiae forma seruetur. Quod si uerborum increpatio non emendauerit, etiam uerberibus statuimus coherceri. Seruandum quoque de monachis

---

¹ cl. uel mon. CLBZOHA; mon. uel cl. N

² de add. and canc. Z

³ Vt - xxxix om. D; xxxix CLPZOHA; om. N; cap. xxxvii B

⁴ commendatiis Z

⁵ pateat CNDBZOQA; parceat H; parcat H²

ne⁶ eis⁷ ad solitarias⁸ cellulas liceat a congregatione discedere⁹, nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem, asperior abbatis regula remittatur. Quod ita demum fiet, ut intra eadem¹⁰ [107rb] monasterii septa manentes, tamen¹¹ sub¹² abbatis potestate separatas¹³ habere cellas¹⁴ permittant. Abbati quoque singulas diuersas¹⁵ cellulas aut plura monasteria habere non liceat, nisi tantum propter incursum hostilitatis intra muros receptacula collocare.

C. Agde c 38; H 334-5; M 404; +C 20 q 4 c 3b

⁶ ne CNDBZJHQA; non O

⁷ eis CNDBZJOG; his HQA

⁸ uinculas *add.* A, *om.* CNDBZJOHQ

⁹ *corr. fr.* discd- O

¹⁰ *ss* Z

¹¹ tamen CLSBZOHQA; tantum ND

¹² *ss* B

¹³ *corr. fr.* sper- B

¹⁴ cellas CLSNBP; cellulas ZOGHQA

¹⁵ diuersas CLBZOHA; *om.* N

38

¹ *Vt clerici nuptialia² uitent conuiuia, ne sacer uisus³ aut⁴ obtutus pollui possit⁵ cp. xli⁶*

Presbiteri, dyacones, subdyacones uel deinceps quibus ducendi uxores licentia non⁷ est, etiam alienarum nuptiarum eitent⁸ conuiuia. Nec his cetibus misceantur ubi amatoria cantantur et turpia, aut obsceni motus corporum choris et psaltationibus efferuntur⁹, ne auditus et obtutus sacris misteriis deputatus¹⁰ turpium spectaculorum atque uerborum contagione polluantur.

C. Agde c 39; H 335a; M 404; +D 34 c 19

¹ T *begins*

² *corr. fr.* -ala O

³ *corr. fr.* uisus Q

⁴ aut CNBPZJHQ; *om.* TOGA

⁵ pollui possit CNBZJTOHA; polluatur G

⁶ Vt - xli *om.* D; xli CLZTOHA; *om.* NP; xxxviii B

⁷ *ss* B

⁸ eitent CNPZTOHA; deuitent D; uitent B

⁹ eff- CNDBZJTOHQ²A; off- G; efficiuntur Q

¹⁰ *after corr.* O

39

Vt Christiani Iudeorum uitent conuiuia cp. xli¹

Omnes deinceps clerici² siue laici Iudeorum conuiuia eitent, nec³ eos ad conuiuium quisquis excipiat. Quia cum apud Christianos⁴ cibis⁵ communibus non utantur, indignum est atque sacrilegum eorum cibos a Christianis sumi, cum ea que apostolo permittente nos sumimus ab illis iudicentur immunda. Ac sic⁶ inferiores incipiunt esse⁷ Christiani quam Iudei, si nos que ab illis apponuntur utamur, illi uero a nobis oblata⁸ contempnant⁹.

C. Agde c 40; H 335a; M 404; ID 13.117; +C 28 q 1 c 14

¹ Vt - xli *om.* D; xli CLPZTOHA; *om.* N; xxxix B

² -ci *ss* T

³ *corr. fr.* ne Z; ad *add.* ZJTOGHA, *om.* CNDBPT²

⁴ apud Christ. CDBZTOA; Christiano N

⁵ cyb A

⁶ Ac sic CSNDZJTO²G; Acsi BPOHQA

⁷ incipiunt esse CLXWN; esse incipiunt D; incipient esse RBPZJTOGHA

⁸ oblata LRXSWNDBPZTOGHQA; collata C

⁹ *corr. fr.* -at B

40

De uitanda ebrietate cp. xlii¹

Inter omnia clericis uetetur ebrietas, que omnium uiciorum fomes² ac nutrix³ est. Itaque eum quem ebrium fuisse constiterit ut ordo⁴ patitur aut triginta dierum⁵ spacio a communione statuimus submouendum, aut corporali subdendum supplicio.

C. Agde c 41; H 335a; M 404-5; +D 35 c 9

¹ De - xlii om. D; xlii CPZTOHA; om. N; xl B

² corr. fr. fames O

³ after corr. H

⁴ ordo CNBZJTOHQA; om. G

⁵ corr. fr. derum H

41

De sortilegis uel auguratoribus ut ab ecclesia separentur cp. xliii¹

Ac ne id fortasse² uideatur omissum quod maxime fidem catholice religionis³ infestat, quod aliquanti clerici siue laici⁴ student auguriis, et sub nomine ficte[107va] religionis per eas quas sanctorum⁵ sortes⁶ uocant diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Hoc quicumque clericus uel laicus detectus fuerit uel consulere uel docere ab ecclesia habeatur extraneus.

C. Agde c 42; H 335a; M 405; ID 11.4 from aliquanti; IP 8.69 as ID; C 26 q 5 c 6 as IP

¹ De - xliii om. D; xliii CLPZTOHA; om. N; xli B

² fortasse CNDBZJTOHQ; forte G; forrtasse A

³ religionis Z; corr. fr. regionis A

⁴ laici CNDBZJTOHQA; laicis G

⁵ repeated and canc. O

⁶ sanct. sort. CNDBZJTOQA; sort. sanct. H

42¹*Ne de penitentibus clericus² ordinetur et ut³ presbiter altare non erigat cap. xliiii⁴*

De penitentibus id placuit obseruari quod sancti patres nostri synodali sententia statuerunt, ut nullus de his clericus ordinetur. Et qui⁵ iam sunt per ignorantiam ordinati, aut sicut bigami aut inter nuptiarum⁶ maritos⁷ locum teneant. Ministrare dyaconis aut consecrare altare presbiter non presumat.

C. Agde c 43; H 335a; M 405; +C 26 q 6 c 3a from Ministrare

¹ om. DM

² clericus CNBZTOGHQ(after ordinetur); om. A

³ et ut CBZTOHA; aut N

⁴ xliiii CLPZTOHA; om. N; xlii B

⁵ qui CSNBZJ; quia TOHQA

⁶ nuptiarum CLRB(after corr.)P; nuptiarum XSWNZTOGHA

⁷ maritos CLBZTOHA; maritatos N

43

Ne presbiteri¹ benedictionem uel penitentiam² in ecclesia dare³ presumant cp. xlv⁴

Benedictionem super plebem in ecclesia fundere aut penitentem in ecclesia benedicere presbitero penitus non licebit.

¹ -eri CNBZTJOHA; -eris G

² penitentiam CNBZJTOGH; penitentem A

³ dare CNBZJTOGHQ; benedicere A

⁴ Ne - xlv om. D; xlv CLPZTOHA; om. N; xliii B

C. Agde c 44; H 335a; M 405; +C 26 q 6 c 3b

44

Quod¹ episcopus exiguum aliquid sine clericorum conuentia² distrahere possit³ cap. xlvii⁴

Terrulas aut uineolas exiguas ecclesie minus utiles, aut longe positas⁵ paruas episcopus sine consilio fratrum si necessitas fuerit distrahendi habeat potestatem.

C. Agde c 45; H 335a; M 405; ID 3.160; +C 12 q 2 c 53

---

¹ Quod CNBP; Vt ZJTOGHA

² conuentio N; corr. fr. conu- B

³ distrahere possit CSNBP; distrahat ZJTOGHQ; distrahabat A

⁴ Quod - xlvii om. D; xlvii CLPZTOHA; om. N; xliiii B

⁵ -s ss C

45

Vt seruos ecclesie fugitiuos liceat uendere episcopo¹ cp. xlvii²

Fugitiui domos suas aut³ familias deserentes qui etiam si reuocati fuerint⁴ teneri non possunt, simili ratione ab episcopis si uoluerint aut si ita illi meruerint, distrahantur.

C. Agde c 46; H 335a; M 405; +C 12 q 2 c 54

---

¹ lic. uend. ep. (ss C) CSPZTOHA; lic. ep. uend. WN; uend. lic. ep. B

² Vt - xlvii om. D; xlvii CLWZTOHA; om. N; xlv B; xlviii P

³ uendere add. C, om. LRXSWNDBPZTOGHA

⁴ corr. fr. -it O

46

Vt ante missam expletam egredi populus¹ non presumat xlviii²

Missas die dominica secularibus totas tenere speciali ordine precipimus ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non presumat. Qui si fecerint, ab episcopo publice confundantur.

C. Agde c 47; H 335a-b; M 405; De cons. D 1 c 64

---

¹ egr. pop. CBZTOA; pop. egr. N

² Vt - xlviii om. D; xlviii CLZPTOHA; om. N; xlvii B

47

De rebus ecclesie¹ propriis uel acquisitis xlviii²

Vt³ de rebus episcopi⁴ propriis uel acquisitis uel quicquid episcopus de suo proprio habet, heredibus suis si uoluerit derelinquat⁵. Quicquid [107vb] uero de prouisione⁶ ecclesie sue fuerit siue de agris siue de frugibus siue de oblationibus omnia in iure ecclesie reseruare censuimus.

C. Agde c 48; H 335b; M 405

---

¹ ecclesie CNBZJOGHQ; episcopi TA

² De - xlviii om. D; xlviii CLPZJTOHQA; om. N; xlvii B; xliiii G

³ Vt CLRBZJTOHA; Et N; At D

⁴ uel add. CW, om. LRXSNDBPZTJOGHA

⁵ derelinquat CNDPZTOHA; relinquat B

⁶ prouisione CNDBZTOGHQ; promissione A

48

De non alienandis ab episcopo¹ rebus ecclesie et de libertis cap. l²

---

¹ ab ep. after ecclesie G

² De - l om. D; l CLPZTOHA; om. N; xlviii B

Dyaconi uel presbiteri in parroechia constituti de rebus ecclesie sibi creditis nichil audeant commutare, uendere uel donare, quia res sacrate Deo³ esse noscuntur. Similiter et sacerdotes nichil de rebus ecclesie sibi commisse⁴ ut superius comprehensum est alienare presumant. Quod si fecerint conuicti in concilio et ab⁵ honore depositi de suo proprio aliud tantum⁶ restituant quantum uisi⁷ sunt presumpsisse. Sane si quis pro qualibet conditione de rebus ecclesie aliquid alienare presumpserit, si de suo proprio tantum ecclesie contulerit, quantum uisus est abstulisse, tunc demum istud stare licebit. Libertos⁸ tamen quos sacerdotes uel dyaconos⁹ de ecclesia sibi commissa facere uoluerint¹⁰, actus ecclesie prosequi iubemus. Quod si facere contempserint, placuit eos ad proprium reuerti seruitium. C. Agde c 49; H 335b; M 405; ID 3.161; C 12 q 2 c 35

³ Deo RXSWNDBPZTOGHA; Dei CL

⁴ comm. sibi *marked for reversal* O

⁵ ab CNDBZJTOHQ; *om.* Z

⁶ tantum CDBZTOHA; *om.* N

⁷ uisi CDBZTOHA; *usi* N

⁸ Libertos CLRNBZ²TOHA; Libertas XS; Liberos Z

⁹ -onos CDBZTOHA; -ones SN

¹⁰ uoluerint CLXZTOHA; noluerint (*corr. fr.* -erit B) RNBP; uoluerit S; noluerunt D

49

De clericis qui crimen capitale commiserint cap. li¹

Si episcopus, presbiter aut² dyaconus capitale crimen commiserint³ aut kartam⁴ falsauerint, aut testimonium falsum dixerint, ab officii honore depositi in monasterium retrudantur⁵, et ibi tantummodo⁶ quamdiu uixerint laicam communionem accipiant.

C. Agde c 50; H 335b; M 405; D 50 c 7

¹ De - li *om.* D; li CLPZTOGH; *om.* NB; lv QA

² aut CNBZTOGHQ; uel A

³ *corr. fr.* -it O

⁴ kartam CDBZTOHA; carta N

⁵ *corr. fr.* -det Z

⁶ testimonium *over erasure* D

50¹

De episcopis qui per testamentum de rebus ecclesie aliquid contulerint cp. lii²

Si episcopus condito testamento aliquid de ecclesiastici³ iuris proprietate legauerit⁴ aliter non ualebit nisi tantum de iuris proprii facultate suppleuerit⁵.

C. Agde c 51; H 335b; M 406; C 12 q 5 c 5

¹ *om.* DM

² lii CLWPZTOHQ; *om.* NA; l B

³ ecclesiasti Z

⁴ leg- CSNBZJTO²; lig- OHA

⁵ fac. suppl. CNBZJTOHA; suppl. fac. G

51¹

De clericis qui sine epistola sui pontificis² proficiscuntur cp. liii³

Presbiter aut dyaconus uel clericus sine antistitis sui epistolis⁴ ambulans communionem eis⁵ nullus impendat.

¹ *om.* DM

² sui pontificis CNBZJTOHQ; episcopi sui G; sui episcopi A

³ liii CLRPZTOHA; *om.* N; li B

C. Agde c 52; H 335b; M 406; ID 3.163

⁴ epistolis LRWBPZTOGHA; om. CX; epistola SN

⁵ eis CLRSWBP; ei NZTOHA

52¹

De presbiteris parroechianis² res ecclesie distrahentibus³ cp. liiii⁴

Quicquid parroechiarum presbiter [108ra] de ecclesiastici iuris possessione⁵ distraherit, inane habeatur et uacuum uenditore comparantis et actione uendentis⁶.

C. Agde c 53; H 335b; M 406; ID 3.162; C 12 q 2 c 36

¹ om. DM

² presbiteris parroechianis (parroechitanis BPZTOQ) CNBPZTOGHQ; parr[i]ochitanis presbiteris A

³ distrahentibus CNBZJTOH; diestrahentibus A; distribuentibus G

⁴ liiii CLWPZTOHA; om. N; lii B

⁵ corr. fr. possees- N

⁶ -tis CNBZJHQA; -tes T?O

53

De eisdem¹ ut quicquid emerint² in nomine ecclesie comparetur cp. lv³

Presbiter dum diocesim tenet, de his que⁴ emerit ad ecclesie nomen scripturam faciat, aut ab eius quam tenet ecclesie ordinatione discedat.

C. Agde c 54; H 335b; M 406; C 12 q 4 c 3

¹ corr. fr. hisdem O

² -int CBZTOHA; -ent N

³ De - lv om. D; lv C(? after corr.)WPZTOHA; lx L; om. N; liii B

⁴ que CNDBZTOGH; qui A

54

Vt sacerdotes et leuite canes ad uenandum et accipitres non habeant cp. lvi¹

Episcopis, presbiteris, dyaconibus canes ad uenandum aut accipitres habere non liceat. Quod si quis talium personarum in hac uoluntate detentus fuerit. Si episcopus est tribus mensibus a communione se suspendat², presbiter duobus mensibus se abstineat, dyaconus uno ab omni officio uel communione cessabit.

C. Agde c 55; H 335b; M 406; ID 5.366, 6.424A, 13.30; cf +D 34 c 2

¹ Vt - lvi om. D; lvi CWPZTOGH; lxi L; om. NA; liii B

² a comm. se susp. CLRX²SND²BP; a comm. susp. X; a comm. susp. se W; se susp. D; se a comm. susp. ZTOGHA

55

De uenditionibus quas abbates facere¹ presumunt cp. lvii²

In uenditionibus quas abbates facere presumunt hec forma seruetur, ut quicquid sine episcopi noticia uenditum fuerit ad potestatem episcopi³ reuocetur. Mancipia uero monachis donata ab abbate non licet manumitti. Iniustum enim putamus⁴ ut monachis cotidianum⁵ rurale opus facientibus, serui eorum libertatis ocio potiantur.

C. Agde c 56; H 335b; M 406; ID 3.163; +C 17 q 4 c 40

¹ facere CLBZTOHA; om. N

² De - lvii om. D; lvii CWPZTOHA; lxii L; om. N; liiii B

³ episcopi CSNDBPZJT²HQ; Christi T?OGA

⁴ putamus CNBZTOGHQ; putauimus A

⁵ cotidiaconum O

56¹

Ne unus abbas duobus presit monasteriis cp. lviii²

Vnum abbatem duobus monasteriis interdicimus presidere.

C. Agde c 57; H 336a; M 406; C 21 q 1 c 4

¹ om. DM

² Ne unus abbas duobus presit monasteriis (duobus mon. presit N, presit duobus mon. B) CLRWNBP; om. ZTOGHQA. cp.lviii CLWZTOHQA; om. N; lv B?; lviii P

57¹

Ne constituentur cellule absque episcopi noticia cp. lviii²

Cellulas³ novas aut congregatiunculas⁴ monachorum absque episcopi⁵ noticia prohibemus institui.

C. Agde c 58; H 336a; M 406; ID 3.165; +C 18 q 2 c 13

¹ om. DM

² Ne - episcopi noticia (not. ep. N) CLWNBP; om. ZTOGHA. lviii CLWPZT; lvi B?; om. NOHA

³ [ ]ellas Q

⁴ -atiunculas CBZTOHA; -ationes N

⁵ episcopi CNBZJT²HQ; Christi T?OGA

58¹

De rebus ecclesie usui collatis ut prescriptionis² tempore³ non defendantur cp. lx⁴

Clerici quilibet quecumque diuturnitate temporis de ecclesie remuneratione possederint in⁵ ius proprium prescriptione temporis non uocetur, dum modo pateat⁶ ecclesie rem fuisse. Ne uideantur etiam episcopi administrationes prolixas aut precatórias cum ordinati sunt [108rb] facere debuisse, aut diu retentas facultates in ius⁷ proprietatis sue posse transcribere.

C. Agde c 59; H 336a; M 406; ID 3.166; C 16 q 3 c 11

¹ om. DM

² -onis CBZTOHA; -ones N

³ non tempore add. Q

⁴ lx CLPZTOHA; om. N; lvii B

⁵ in CBZTOHQA; et N

⁶ pet- A

⁷ in ius CBZTOHQA; intus N

59

De lapsis qui de¹ catholica fide in heresim² transeunt cap. lxi³

Lapsis, id est qui in catholica fide baptizati sunt, si preuaricatione dampnabili post in heresim transierint, grandem redeundi⁴ difficultatem sanxit antiquitas. Quibus nos annorum multitudinem breuiatam penitentiam bienii conditione infra scripte⁵ obseruationis imponimus, ut prescripto biennio⁶ tercio sine relaxatione⁷ ieiunent. Et ecclesiam studeant frequentare in penitentium⁸ loco standi et orandi humilitatem ita nouerint obseruandam ut etiam ipsi cum cathecumini⁹ egredi¹⁰ commonentur

¹ de CNBZTGHQ; om. OA

² heresim LWBZJTQ; heserim OA; heserunt H; ? C

³ De - lxi om. D; lxi CLPZTOA; om. N; lix B

⁴ redeundi CDBZTOHA; om. N

⁵ scrpte O

⁶ et add. N; in add. D (om. CBZTOHA)

⁷ -ti- ss Z

⁸ penitentium CLWBG; penitentum RXSNDZJTOH; penitendum P; penitentiam QA

⁹ -h- ss C

¹⁰ ss B

abscedant. Hoc si obseruare uoluerint constituto tempore admittendis ad altarium¹¹ obseruatio relaxetur. Quod si ardua uel dura¹² putauerint, statuta preteritorum canonum implere debebunt¹³.

C. Agde c 60; H 336a; M 406

¹¹ altarium CLSBPZTOHA; altare ut ND

¹² forte *add.* ZTOGHA; *om.* CSNDB

¹³ debebunt CBPZTOHA(*after corr.*); debent ND

60

De incestis coniugiis cp. lxii¹

De incestis coniunctionibus nichil prorsus uenie reseruauimus² nisi cum adulterium separatione sanauerint. Incestos uero nullo coniugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est. Hos enim esse censemus. Si quis relictam fratris que pene³ prius soror extiterat carnali coniunctione polluerit, si quis frater germanam⁴ uxorem acceperit⁵, si quis nouercam duxerit⁶, si quis consobrine sobrineque se⁷ sociauerit, si quis relicte uel filie auunculi misceatur aut patri filie uel priuigne⁸ sue, aut qui ex propria consanguinitate aliquam aut quam⁹ consanguineus habuerit concubitu¹⁰ polluat aut¹¹ duxerit uxorem, quas omnes et olim atque sub hac constitutione incestos esse non dubitamus et inter cathecuminos usque ad legitimam satisfactionem manere et orare precipimus¹², quod ita presenti tempore prohibemus, ut ea que sunt hactenus instituta [108va] non dissoluamus. Sane quibus coniunctio illicita¹³ interdicitur habebunt ineundi melioris coniugii libertatem.

C. Agde c 61; H 336a; M 406-7; ID 9.25 (abbrev.); +C 35 q 2/3 c 8

¹ De - lxii *om.* D; lxii CLZTOHA; *om.* NP; lx B

² uenie reseruauimus CLWNDP; uenire reseruauimus B; uenie reseruamus ZTOHA

³ pene CNDPZTOHA; *om.* B

⁴ -inam O(*before corr.*)A

⁵ acceperit CPNZTOHA; duxerit B

⁶ duxerit CNPZTOHA; ceperit B

⁷ sobrineque se RXSWBPZTOGHA; consobrineque se (-rineque se *in mg.*) C; consobrine consobrineque se L; sue se ND

⁸ *corr. fr.* -uine B

⁹ qui X

¹⁰ habuerit concubitu (conc. *in mg.* C) CLWZHQA; habuit concubitu RNDBPZJTO; concubitum X; concubitus S

¹¹ au N

¹² -ipimus LRXSWNDBPZTOGHA; -epimus C

¹³ illicita CLDBZTOHA; *om.* N

61

De his qui seruos suos extra iudicem necant cap. lxiii¹

Si quis seruum² proprium sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione³ uel penitentia biennii reatum sanguinis emundabit.

C. Agde c 62; H 336a-b; M 407; ID 16.80

¹ lxiii CWPZTOHA; lviii L; *om.* ND; lxi B

² suum *add. and canc.* B

³ *corr. fr.* excommunioneatione A

62

De laicis qui in¹ sollempnitatibus maioribus ad ciuitatem non concurrunt² cp. lxiiii³

Vt⁴ ciues qui superiorum sollempnitatum id est, Pasche ac Natalis Domini uel Pentecostes festiuitatibus⁵ episcopis interesse neglexerint in quibus ciuitatibus positos se accipiende communionis uel benedictionis desiderio⁶ nouerint qui hoc facere neglexerint triennio⁷ a communione priuentur ecclesie.

C. Agde c 63; H 336b; M 407; ID 4.10

¹ in CNDPZTOHA; om. B

² concurrunt CLWDBPJTOG; currunt NZ; occurrunt HQA

³ lxiiii CWPZTOHA; lx L; om. ND; lxii B

⁴ Vt CNBZJTOQA; Et H

⁵ cum add. ND, om. CLXSWBPZTOHA

⁶ morari add. ND, om. CLXSWBPZTOHA

⁷ corr. fr. trice- H

63

De clericis qui¹ ab ecclesie officio diebus sollempnibus desunt cp. lxv²

Si quis in clero constitutus ab ecclesia sua diebus sollempnibus defuerit, id est Natiuitate Domini, Epyphania, Pascha uel Pentecoste³, dum potius singularis⁴ lucri studeant⁵ quam seruitio suo⁶ parere⁷, conuenit ut⁸ triennio⁹ a communione suspendatur. Similiter dyaconus uel presbiter si tres ebdomadas ab ecclesia sua defuerint¹⁰, huic dampnationi succumbant.

C. Agde c 64; H 336b; M 407; +C 7 q 1 c 29

¹ ss A

² lxv CWPZTOHA; lxi L; om. ND; lxiii B; Q reverses rubrics of cc 63-4

³ -oste CRSBZJTOG; -osten LNPHA; -ostes D

⁴ corr. fr. -ares W, fr. singulis H

⁵ -eant LRXWBPZ²TJOGHA; -eat CS; -et ND²; -ent D; custodiant Z

⁶ suo CXDBZTOHA; Dei N

⁷ corr. fr. patere B

⁸ -t ss Z

⁹ corr. fr. trice- H

¹⁰ -erint CLWND²PZ2TOHA; -erit DB; ? Z

64

De leuitis ne sine iussu presbiteri¹ sedeant cap. lxvi²

Quoniam non³ oportet dyaconem sedere presente presbitero sed⁴ ex iussu⁵ presbiteri sedeat. Similiter autem honorificetur dyaconus a ministris inferioribus et omnibus clericis.

C. Agde c 65; H 336b; M 408

¹ iussu presbiteri CLNDBZTOGHQ; presbiteri iussu A

² lxvi CXSWPZTOHA; lxii L; om. ND?; lxiiii B; Q reverses rubrics of cc 63-4

³ ss C

⁴ sed CNDBZTOHA; si G

⁵ iussu CNDB; iussione ZTOGHA

65

De ministris ne¹ in secretarium² ingrediantur cp. lxvii³

Quoniam non oportet insacratos⁴ ministros licentiam habere in secretarium quod Greci dyaconicon⁵ appellant ingredi et contingere uasa dominica.

¹ ne CXSNZTOHA; ut LRWDBP

² secretarium CRSNBZTOHA; ne add. L?; sacrarium W

³ De - ing. in mg. Z; lxvii CRXSWPTOHQA; lxiii L; om. ND; lxv B; lxvi Z

⁴ in sacros Q

C. Agde c 66; H 336b; M 408; +D 23 c 30

⁵ diaconon Z

66

De catholicis ne hereticorum conubiis copulentur¹ lxviii²

Quoniam non oportet cum omnibus hereticis miscere conubia, et uel filios uel filias dare sed [108vb] potius accipere si tamen se profitentur Christianos futuros³ esse et catholicos.

C. Agde c 67; H 336b; M 408; +C 28 q 1 c 16

¹ -etur A; De - cop. in mg. Z

² lxviii CRXWZTOHA; lxiii L; om. ND; lxvi B; ? P

³ Chr. fut. CLWNDPZTOHA; fut. Chr. B

67

De leuitis et¹ clericis ne magi uel incantatores sint² cp. lxviii³

Quoniam non oportet ministros altaris aut clericos magos et incantatores⁴ esse aut facere que dicuntur phylacteria que sunt magna obligamenta animarum. Hos autem qui talibus utuntur proici ab ecclesia iussimus.

C. Agde c 68; H 336b; M 408

¹ et CLWNDPZTOHA; uel B

² De - sint in mg. Z

³ lxviii RXSWPZTOHA; lxv L; om. ND; lxvii B; ? C

⁴ incantatores CNBZJOGHQA; incantores T

68¹

De sedicionariis² clericis³ cp. lxx⁴

Sedicionarios nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios⁵ uel iniuriarum suarum ultores.

C. Agde c 69; H 336b; M 408; D 46 c 8 as C. Carthage IV (cf above 2.18.66)

¹ Whole canon in mg. Z

² sedicionariis CLNBZTOHA; sediciosus N

³ De - cler. in mg. Z

⁴ lxx CRXSWPZTOHA; lxvi L; om. ND; lxviii B

⁵ corr. fr. -utarios O

69

De scurris¹ et iocularibus² clericis³ lxxi⁴

Clericum scurrilem⁵ et uerbis turpibus iocularem ab officio retrahendum.

C. Agde c 70; H 336b; M 408

¹ corr. fr. seruis O

² iocularibus CLSGQ; iocularibus RWNBPZJTOHA; iocul' D

³ De - cler. in mg. Z

⁴ lxxi CRXWPZJTOGHQ²; lxvii L; om. NDA; lxviii B; xxi Q

⁵ corr. fr. scurrilem O

A2. XXIX ¹DE CONCILIO AVRELIANENSI²

- i. De homicidis, adulteris et furibus si ad ecclesiam confugerint
- ii. De raptoribus si ad ecclesiam confugerint

¹ title and capitulatio om. NZJTOGHQA; in CLRXSW[DM]BP

² Aurelianens X; De - Aur. om. D; capitula add. S, incipiunt capitula add. B, om. CLRXWDP

- iii. De seruis qui³ ad ecclesiam confugerint
 iiiii. De eo qui ab episcopo aliquid repetit, ut pro ipsa conuentione ab ecclesia non priuetur
 v. Si episcopus seruum alterius clericum fecerit
 vi. Si dyaconus uel presbiter crimen capitale commiserint
 vii. De his qui penitentiam uolunt⁴
 viiii. Si presbiter aut dyaconus pro reatu aliquo se ab eucharistia suspenderit
 viiiii. Si relicta presbiteri aut diaconi alii se coniunxerit⁵
 x. De his que in altario offeruntur
 xi. De his que a fidelibus in parrochitanis ecclesiis offeruntur
 xii. Vt episcopus et pauperes et infirmos tueatur
 xiii. Vt basylice in cuius territorio sunt in eius episcopi maneant potestate
 xiiii. De incestis ut excommunicentur⁶
 xv. Vt abbates in potestate episcoporum sint et de monachis uagis
 xvi. Vt monachi orario uel zonis non utantur⁷
 xvii. Vt monachus sine permissu episcopi uel abbatis cellulam sibi non construat⁸
 xviii. Si episcopus cuiquam terrulas prestiterit excolendas, sine episcopi iudicio iuris ecclesie tenebuntur
⁹xviii. Vt ante Pascha quadragesima teneatur [109ra]
 xx. Vt nullus ciuium festiuitates maiores in uilla celebret
 xxi. Vt populus ante completam missam et ante benedictionem¹⁰ egredi non presumat
 xxii. Vt letanie ante Ascensionem Domini celebrentur
 xxiii. De clericis qui ad officium uenire contempnunt
 xxiiii. De familiaritate extraneorum feminarum
 xxv. De religiosis secularibus qui diuinationibus attendunt¹¹
 xxvi. Quod episcopus die dominico ab ecclesia deesse non debet

³ qui RXSDBP; si CLW

⁴ uolunt RXDBP; nolunt CW; ? LS

⁵ -erit CLRSDP; -erint XB; -erunt W

⁶ *Whole title om. D*

⁷ L² fos. 101va-101vb *add.* Hec sunt exemplaria eorum que a domino - perturbant indigne [*i.e.* C. Reims 1131]

⁸ construat CLXSWBP²; constituat DM

⁹ DM *omit all remaining titles*

¹⁰ benedictionem CSX; ben. acceptam LRBP; acceptam ben. W

¹¹ attendunt CLRSWP; intendunt B

1

Incipit¹ de concilio Aurelianensi xxx trium episcoporum. De homicidis², adulteris et furibus³ si ad ecclesiam confugerint⁴ cap. i⁵

Id constituimus obseruandum quod ecclesiastici canones decreuerunt et lex Romana constituit, ut ab ecclesie atriis uel domo episcopi eos⁶ abstrahere⁷ omnino non liceat,

¹ Incipit CWDBPZTOHA; *om. N*

² et *add.* N; *om.* CLRXSWDBPZTOHA

³ et furibus CWDBZTOA; *om. N*

⁴ De - conf. *in mg.* ZJ

⁵ cap. i LRXSBPZTOHQA; *om.* CWN; *before* De D

⁶ eos CSBPZTOHA; homicidas uel adulteros ND

⁷ *corr. fr.* abstinere D

sed nec alteri⁸ consignari nisi ad euangelia datis sacramentis de morte et de⁹ debilitate et¹⁰ omni penarum genere sint securi. ita ut ei cui reus fuerit criminosus de satisfactione conueniat. Quod si sacramenta sua conuictus fuerit uiolasse reus periurii non solum a¹¹ communione ecclesie uel omnium clericorum, uerum etiam et a¹² catholicorum conuiuio separetur. Quod si is cui reus est noluerit, sibi intentione faciente componi, et ipse reus actus timore de ecclesia¹³ discesserit, ab ecclesie clericis non queratur.

C. Orleans c 1; H 337a; M 409; +C 17 q 4 c 36a (for 36b see below c 3)

⁸ alteri CNDZTOGHQ; altari BP; alterius A

⁹ de CRBPZTOHA; om. ND

¹⁰ de add. and canc. Z

¹¹ a CNBJTOQA; ad Z

¹² a CNBJTOH²QA; om. ZH

¹³ actus timore (corr. fr. -orte D) de ecclesia CRNDBP; de ecclesia actus timore ZTOGHQA

2

De raptoribus si ad ecclesiam confugerint¹ cp. ii²

De raptoribus autem id custodiendum esse censuimus, ut si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit³, et feminam ipsam uiolentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris et raptor mortis uel penarum impunitate concessa, aut seruiendi conditioni subiectus sit, aut redimendi⁴ se liberam habeat facultatem⁵. Si uero que rapitur patrem habere constiterit et puella raptori consen[109rb]serit⁶, potestati patris excusata reddatur. Et raptor a patre superiori conditionis satisfactione teneatur obnoxius.

C. Orleans c 2; H 337a; M 409; C 36 q 1 c 3

¹ De - conf. in mg. J (not Z)

² cp. ii om. LND

³ raptor (rapor Z) cum rapta conf. CRPZTOHQA; raptor conf. cum rapta ND; cum rapta raptor conf. B

⁴ -di- ss O

⁵ facultatem RXSNDBPZTOGHQA; potestatem CLW

⁶ corr. fr. -int O

3

De seruis qui ad ecclesiam confugerint¹ cp. iii²

Seruus qui ad ecclesiam confugerit pro qualibet culpa, si a domino pro admissa³ culpa⁴ sacramentum susceperit⁵. statim ad seruitium domini sui⁶ redire cogatur. Et postea quam dato sacramento domino suo fuerit consignatus. si aliquid pene pro eadem culpa qua⁷ excusatur probatus fuerit pertulisse, pro contemptu⁸ ecclesie et preuaricatione fidei a communione et conuiuio catholicorum extraneus habeatur. Si uero seruus pro culpa sua ab ecclesia defensatus sacramenta domini⁹ clericis exigentibus de impunitate perceperit exire nolentem a domino liceat occupari.

C. Orleans c 3; H 337a-b; M 409; +C 17 q 4 c 36b (cf c 1 above)

¹ De - conf. in mg. ZJ

² cp. iii om. ND

³ corr. fr. am- O

⁴ si a domino pro adm. culpa in mg. H

⁵ -eperit CLXSNDZJTOHQA; -epit RBP

⁶ sui CRNDPZTOHA; om. B

⁷ qua CNDBZJTO²G; om. OHQA

⁸ contemptu CNDBZJTO; contentu HQA

⁹ domini CNDBZTOGHQ; dominici A

De eo qui ab episcopo aliquid repetit, ut pro ipsa conuentione ab ecclesia non priuetur¹ cp. iiii²

Si quis ab episcopo³ uel de ecclesia⁴ uel de proprio iure crediderit aliquid repetendum, si nichil conuicii, aut criminationis obiecerit, eum pro sola conuentione a communione⁵ ecclesie non liceat submoueri.

C. Orleans c 4; H 337b; M 409; +C 2 q 7 c 20

---

¹ De - priu. in mg. J (not Z)

² cp. iiii om. N; ut pro ipsa - iiii om. D

³ ecclesia D

⁴ -esia CXSWND; -esie LRBPZTOGHA

⁵ P p.200 ends half way down leaf with communi; P p. 201 begins (in another hand) -nione

5

Si episcopus seruuum alterius clericum fecerit¹ cp. v²

Si seruus absente aut³ nesciente domino, episcopo sciente quod seruus sit dyaconus aut presbiter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanente episcopus eum domino⁴ duplici satisfactione compenset. Si uero episcopus eum seruuum esse nescierit qui testimonium perhibent aut⁵ eum supplicauerint ordinari, simili redibitione⁶ teneantur obnoxii.

C. Orleans c 5; H 337b; M 409; cf ID 6.125 as BD 2.24; D 54 c 19

---

¹ Si - fecerit in mg. J (not Z)

² cp. v om. LND

³ corr. fr. et B

⁴ suo add. N, om. CDBZTOHA

⁵ in mg. C

⁶ corr. fr. -ibitione O

6

Si dyaconus uel presbiter crimen capitale¹ commiserint² cp. vi³

Si dyaconus aut presbiter crimen capitale commiserint⁴ simul et ab⁵ officio et communione pellantur.

C. Orleans c 6; H 337b; M 410; +D 81 c 14a (cf c 8 below)

---

¹ compitale H

² Si - comm. in mg. J (not Z)

³ cp. vi om. ND

⁴ corr. fr. -erit T?

⁵ ab CNDBP; om. ZTOGHA

7

De his qui penitentiam nolunt¹ cp. vii²

De his qui suscepta penitentia religionem sue professionis obliti ad secularia [109va] relabuntur, placuit eos et a communione suspendi et ab omnium catholicorum conuiuuiis separari. Quod si post interdictum cum eis quisque presumpserit manducare et ipse communione priuetur.

C. Orleans c 7; H 337b; M 410; De pen. D 5 c 5

---

¹ nolunt CRSWBP; ? L; uolunt XNDZTOHA

² cp. vii om. ND

8

Si presbiter aut dyaconus pro reatu¹ aliquo se² ab³ eucharistia suspenderit cp. viii⁴

---

¹ suo add. N, om. CLDZTOHA; ? B

Si dyaconus uel presbiter pro reatu suo se ab altaris communione sub penitentis professione submouerint, sic quoque si alii defuerint, et causa certe necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizare.

C. Orleans c 8; H 337b; M 410; ID 6.369, 15.18; +D 81 c 14b (mod., cf c 6 above)

² aliquo se *corr. fr.* sue Q

³ ab CRNDBZTOGHQ; sub A

⁴ cp. viii *om.* ND

9

Si relictæ presbiteri aut¹ dyaconi alii² se coniunxerit³ cap. viiii⁴

Si se⁵ cuicumque mulier duplici coniugio presbiteri uel diaconi relictæ coniunxerit, aut castitati⁶ separentur, aut certe si in criminum intentione perstiterint, pari excommunicatione plectentur.

C. Orleans c 9; H 337b; M 410; +D 28 c 11

¹ aut CLDBZTOH²QA; uel N; *om.* H

² alii CLNB; alio ZTOHA

³ coniunxerit CLRSPWZJTGHQ²; coniu... D; iunxerint NB; coniunserit O; commiserit QA. Si - con. *in mg.* J (*not* Z)

⁴ viiii CLRBPZTOQA; *om.* ND; viii H

⁵ *ss* A

⁶ *corr. to* castigati B

10¹

De his qui in altario² offeruntur cp. x³

Antiquos canones relegentes priora statuta credimus renouanda, ut de his que in altario oblatione fidei conferuntur medietatem sibi episcopus uendicet, et⁴ medietatem sibi dispensandam secundum gradus⁵ clerus⁶ accipiat, tam de prediis quam de omni commoditate in episcoporum potestate durantibus.

C. Orleans c 10; H 337-8; M 410; C 10 q 1 c 8

¹ *after c 11* HQA

² *corr. fr.* altero O

³ cp. x *om.* ND

⁴ medietatem - et *om.* Z, *inserting* et medietatem - uend. *after* accipiat, *with mark of transposition*

⁵ secundum gradus CLRBPZTOHA; pro suo gradu ND

⁶ clerus CLXSND²ZTOHA; clericus RWBP; clericis D

11

De his que¹ a fidelibus in parrochitanis² ecclesiis offeruntur cp. xi³

De his que parrochiis, in terris, uineis, mancipiis⁴ atque peculiis⁵ quicumque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta seruentur, et omnia in episcopi potestate consistant. De his tamen que in altario⁶ accesserint, tercia⁷ fideliter episcopis deferatur.

C. Orleans c 11; H 338a; M 410; C 10 q 1 c 7

¹ que CNDBZTOGH; qui A

² -itanis CNDBZTOQA; -ianis H

³ xi C?LRWPZJTOQA; *om.* ND; viiii H

⁴ panc- D

⁵ peculiis CDBZTOHA; pecuniis N

⁶ al- *ss* H

⁷ pars *add.* B, *om.* CRNDZTOHA

Vt episcopus et¹ pauperes et infirmos tueatur² cp. xii³

Episcopus pauperibus uel infirmis qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare uictum et uestimentum⁴ in quantum possibilitas habuerit largiatur.

C. Orleans c 12; H 338a; M 410; +D 82 c 1

¹ et CLRWDBZTOGH; om. NA

² Vt - tueatur in mg. J (not Z)

³ xii CLRWBPZTOA; om. ND; ? J; xi HQ

⁴ corr. fr. uestitum A

13

Vt basylice in cuius territorio sunt¹ in eius episcopi maneant potestate² cp. xiii³

Omnes basylice que per diuersa [109vb] loca⁴ constructe sunt uel cotidie construuntur, placuit secundum priorum canonum regulam ut in⁵ eius episcopi⁶ in cuius⁷ territorio posite sunt, potestate⁸ consistant.

C. Orleans c 13; H 338a; M 410; C 16 q 7 c 10

¹ in cuius territorio sunt (est N) CRNDPZTOHA; que per diuersa loca constructe sunt B

² Vt - potestate in mg. J (not Z)

³ xiii CRXSWBPZJTOA; om. LND; xii HQ

⁴ loca CNDB; om. ZTOGHA

⁵ in CDBZTOHA; om. N

⁶ potestate add. DM;

⁷ in cuius CDBZTOHA; om. N

⁸ in cuius - potestate in mg. M²

14¹*De incestis ut excommunicentur cap. xiiii²*

Ne superstes frater thorum defuncti fratris ascendat. Ne se quisque admiss³ uxoris sorori audeat sociare⁴. Quod si fecerint ecclesiastica districtione feriantur.

C. Orleans c 14; H 338a; M 410

¹ om. DM

² xiiii CSXWBPZJTOA; om. LN; xiii HQ

³ admiss³ CLRNB; amisse ZJTOHA

⁴ -iare CLRSNBP; -iari ZJTOHA

15

Vt abbates in potestate episcoporum sint, et de monachis uagis xv¹

Abbates pro humilitate² religionis in episcoporum potestate consistant. Et si quid extra regulam fecerint ab episcopis corrigantur. Qui semel³ in anno in loco ubi episcopus elegerit accepta uocatione conueniant. Monachi autem⁴ abbatibus omni obedientia et deuotione subiaceant. Quod si quis per contumaciam extiterit indeuotus ac per loca aliqua uagari aut peculiare aliquid habere presumpserit, omnia que acquisierit ab abbatibus auferantur, secundum regulam monasterio profuturam. Ipsi autem qui fuerant peruagati ubi inuenti fuerint cum auxilio episcopi tanquam fugaces sub custodia reuocentur. Et reum se ille abbas⁵ futurum esse cognoscat⁶, qui in

¹ xv CRXWBPZJTOA; et de - xv om. LND?; x H; xiiii Q

² -li- ss H

³ semel CNBZTOGH; simul A

⁴ ab add. N, autem ab add. and canc. D, om. CLBZTOHA

⁵ abbas CNDB; abba ZTOGHA

⁶ add. in mg. B

huiusmodi personis non regulari⁷ animaduersione distrikerit, uel qui monachum susceperit alienum.

C. Orleans c 15; H 338a; M 410-1; +C 18 q 2 c 16

⁷ ac add. and canc. Z

16

Vt monachi orario uel zonas non utantur¹ cp. xvi²

Monacho orarium uel zonas in monasterio³ habere⁴ non liceat. Et si postea uxori fuerit sociatus, tante preuaricationis reus nunquam ecclesiastici gradus sortiatur⁵ officium.

C. Orleans cc 16-17; H 338a; M 411; +C 27 q 1 c 32

¹ Si monachus uxorem duxerit add. Z(mg.)TOGHQA, om. CRWNB

² cp. xvi om. LND

³ uel zonas in mon. CLXSWND; in mon. uel zonas RBPZTOHQA

⁴ ha- ss O

⁵ gradus (ss B) sortiatur CRSNDBP; gradus sortiantur ZTOGHA

17

Vt monachus sine permissu¹ episcopi uel abbatis cellulam sibi non construat² cp. xvii³

Nullus monachus congregationem⁴ monasterii derelicta⁵ ambitionis et uanitatis impulsu cellulam construere sine episcopi permissione uel abbatis sui uoluntate presumat. [110ra]

C. Orleans c 18; H 338b; M 411; +C 18 q 2 c 14

¹ perm- CNBZJTHA; prom- O

² constituat D

³ sibi - xvii om. N; cp. xvii om. D; xviii (later corr. ?) Z

⁴ -ionem CLXWN; -ione RSDBPZTOGHA

⁵ derelicta CLXSWNPZJTOHQA; delicta R; relicta D; dimissa B

18

Si episcopus cuiquam terrulas prestiterit excolendas, sine episcopi iudicio iuris ecclesie tenebuntur cp. xviii¹

Si episcopus humanitatis² intuitu mancipiola, uineolas uel terrulas clericis aut monachis uel quibuslibet prestiterit excolendas uel pro tempore tenendas, etiam si longa transisse annorum spacia comprobentur, nullum ecclesia preiudicium patiatur nec secularis legis prescriptio que ecclesie aliquid impediatur apponatur.

C. Orleans c 19; H 338b; M 411; C 16 q 3 c 12

¹ iuris - xviii (cp. xviii om. LD) CLDBZTOA; iura ec' N

² causa uel add. B, om. CRNPZTOHA

19¹

Vt ante pascha quadragesima teneatur² cp. xix³

Id⁴ sacerdotibus omnibus decretum est⁵ ut ante Pasche sollempnitatem non quinquagesima sed⁶ quadragesima teneatur⁷.

¹ om. DM

² corr. fr. -antur O

³ ten. - xix CLRBZTOA; celebretur N

⁴ Id CLRWNPZJ(erasure follows)TGHQ; In B; [ ]d O; Ad A

⁵ dec. est CLNB; est dec. ZTOGHA

⁶ sed CNBZTOGH; om. A

⁷ corr. fr. -antur O

C. Orleans c 20; H 338b; M 411; De cons. D 3 c 6

20¹

Vt nullus ciuium festiuitates maiores in uilla celebret cp. xx²

Vt nulli³ ciuium Pasche, Natalis Domini⁴ uel quadragesime⁵ sollempnitatem in uilla liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

C. Orleans c 21; H 338b; M 411; De cons. D 3 c 5

---

¹ om. DM

² cp. xx om. LN

³ nulli CLRXNBZJTOQ²A; nullus SHQ

⁴ Domini CLRSWNB; om. ZTOGHQA

⁵ quadragesime CLSWNBQ; quinquagesime ZJTOGHA(*corr. fr.* -gegesime)

21¹

Vt populus ante completam missam et ante benedictionem acceptam egredi non presumat. cp. xxi²

Cum ad celebrandas missas in Dei nomine conuenitur populus non ante discedat³ quam misse sollempnitas compleatur. Et ubi⁴ episcopus non⁵ fuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.

C. Orleans c 22; H 338b; M 412; De cons. D 1 c 65

---

¹ om. DM

² acceptam - cp. xxi (cp. xxi om. L) CLWBZTOHA; non exeat N

³ discedat CRNPZTOHA; descendat B

⁴ ss Z

⁵ non CWNBPB; om. ZTOGQA; de Q²

22¹

Vt letanie ante Ascensionem Domini celebrentur cp. xxii²

Rogationes³, id est letanias, ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut premissum triduanum ieiunium in Dominice Ascensionis sollempnitate soluatur⁴. Per quod triduum serui et ancille ab opere relaxentur⁵, quo magis plebs uniuersa conueniat. Quo triduo omnes abstineant et quadragesimalibus cibis utantur.

C. Orleans c 23; H 338b; M 412; ID 4.11; De cons. D 3 c 3

---

¹ om. DM

² cp. xxii om. LN

³ Rog- CNBZTOQA; Cog- H

⁴ soll. solu. CNBZTOQA; solu. soll. H

⁵ -entur CNBGZTOQA; -antur H

23¹

De clericis qui ad officium uenire contempnunt cp. xxiii²

Clerici uero qui³ ad opus sanctum adesse contempserint, secundum arbitrium episcopi ecclesiasticam suscipiant disciplinam.

C. Orleans c 24; H 338b; M 412; +D 91 c 5

---

¹ om. DM

² cp. xxiii om. LN

³ ss C

24¹

De familiaritate extranearum feminarum cp. xxiiii²

---

¹ om. DM

De familiaritate extraneorum mulierum tam episcopi quam presbiteri uel [110rb] dyaconi preteritorum canonum statuta custodiant.

C. Orleans c 25; H 338b; M 412

---

² cp. xxiii om. LN

25¹

De religiosis secularibus qui diuinationibus attendunt² cp. xxv³

Si quis clericus, monachus uel secularis diuinatione⁴ uel auguria crediderit obseruanda, uel sortes quas mentiuntur esse sanctorum quibuscumque putauerint intimandas, cum his qui eis crediderint⁵ ab ecclesie communione pellantur.

C. Orleans c 26; H 338b; M 412; +C 26 q 5 c 9

---

¹ om. DM

² att- CLBZTOHA; int- N

³ cp. xxv om. N

⁴ -ione CLXN; -ionem RWBPZTOHA; -iones S

⁵ corr. fr. -rit O

26

Quod episcopus die dominico ab ecclesia deesse non debet¹ cp. xxvi²

Episcopus si in infirmitate³ non fuerit impeditus ecclesie cui proximus fuerit die dominico deesse non debet.

C. Orleans c 27; H 338b; M 412; De cons. D 3 c 4

---

¹ -et repeated H

² cp. xxvi om. N; Quod - xxvi om. D

³ in- ss A

A2. XXX ¹DE CONCILIO ELIBERTANO

- i. Si domina per zelum ancillam occiderit
- ii. Si quis per maleficium hominem interfecerit
- iii. De feminis que adulteros maritos relinquunt et aliis nubunt
- iiii. De mulieribus que lenocinium fecerint
- v. De uirginibus Deo sacratis si adulterauerint
- vi. De sacerdotibus et ministris si mechauerint
- vii. De his qui in peregre baptizantur, ut ad clerum non² ueniant³
- viii. Ne femine in cimiteriis peruigilent
- viiii. De baptizandis ut nichil accipiant clerici⁴
- x. De his qui in ecclesia libellos famosos ponunt⁵
- xi. De parentibus qui fidem sponsaliorum frangunt
- xii. De stupratoribus puerorum⁶
- xiii. De uiduis mechis si eundem postea maritum habuerint
- xiiii. De falsis testibus
- xv. De his qui tabula ludunt

---

¹ title and capitulatio om. NZJTOGHQA, in CLRXSW[DM]BP. Capitula add S

² ss B

³ Whole title omitted DM

⁴ Whole title omitted DM

⁵ Whole title omitted DM

⁶ Whole title omitted (? erased D) DM

xvi. De libertis⁷

---

⁷ Whole title omitted DMHucusque Gallicana concilia¹

1

Incipit de concilio Elibertano². Si domina per zelum ancillam occiderit³ cp. v⁴

Si qua femina furore zeli accensa flagellis uerberauerit ancillam suam ita ut intra tertium diem animam cum cruciatu emittat⁵, eo quod incertum sit⁶ uoluntate an⁷ casu occiderit, si uoluntate post septem annos, si casu post quinque annorum tempora acta legitima penitentia ad communionem placuit admitti. Quod si⁸ infra [110va]tempora constituta fuerit infirmata accipiat communionem.

C. Elvira c 5; H 340a; M 415; ID 10.22; +D 50 c 43

---

¹ Hucusque - conc. om. P² Elibert- CXSWNDM; Eliberit- LRBPZJTOHQA³ Si - occ. in mg. JZ; -erit CNDBZJTOGHQ; -it A⁴ v CRX²SWZJTOHA; om. LNDMP; i B⁵ emittat CLRSNDB²P; amittat B; effundat ZJTOHA⁶ si add. B, om. CRNDPZTOHA⁷ an CNMBPJ(*preceded by erasure*)TOHQA; ac Z⁸ ss O

2

Si quis per¹ maleficium hominem interfecerit cp. vi²

Si quis uero maleficio interficiat alterum³, eo quod sine idolatria perficere scelus non potuit nec in⁴ finem impertiendam illi esse⁵ communionem.

C. Elvira c 6; H 340a; M 415; ID 11.12

---

¹ per CLNDBZTOH; om. A² vi CRSPZTOHA; om. LND; ii B³ alterum CNBJTOHQA; alterium Z⁴ ss C⁵ illi esse CRS²NDB; esse illi ZTOHQA

3

De feminis que adulteros¹ maritos relinquunt et aliis² nubunt cp. vii³

Item fidelis⁴ femina que adulterum maritum reliquerit fidelem, et alterum ducit prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem quam is quem reliquit de seculo exierit, nisi forte necessitas infirmitatis dare compulerit.

C. Elvira c 9; H 340b; M 415; BD 9.63; ID 8.199; C 32 q 7 c 8

---

¹ -eros CDBZTOA; -eris N² aliis CNDBZTOHQ; alii A³ vii CSWHQ; om. LXNDA; viiii RPTZJO; iii B⁴ corr. fr. fidelissima Z, fr. fed- O

4

De mulieribus que lenocinium¹ fecerint cp. xii²

Mater³ uel parens uel quelibet fidelis si⁴ lenocinium exercuerit⁵, eo quod alienum uendiderit corpus⁶ uel potius suum, placuit eam nec⁷ in fine accipere communionem.

---

¹ lenocinium CRNDBZTOHQ; latrocinium A² xii CRX²SWPT²ZJOHQA; om. LXND; iiiii B; xxii T

C. Elvira c 12; H 340b; M 415; cf ID 8.306

³ Mater CRXSNDBPJTOQA; Pater LWZM

⁴ si CRWNDPZJTOHQ; que B; se A

⁵ exercuerit C(*after lacuna*)LRSWNDPZTJOQA; excreuint X; fecerit B; excreuerit H

⁶ uend. corp. CRNDPZTOHA; corp. uend. B

⁷ nec CRNDBZTOH; ne A

5

De uirginibus Deo sacratis si adulterauerint cp. xiii¹

Virgines que se Deo dicauerunt² si pactum perdiderint uirginitatis atque idem libidini seruierint non intelligentes quod amiserint, placuit nec³ in fine dandam eis esse communionem. Quod si semet persuaserint quod infirmitate corporis⁴ lapse fuerint, etiam tempore uite sue huiusmodi femine egerint penitentiam et abstinerint se a coitu, eo quod lapse potius uideantur, placuit eas in finem communionem accipere debere.

C. Elvira c 13; H 340b; M 415; C 27 q 1 c 25

¹ xiii CRXWPZTOHA; om. LND; v B

² corr. fr. -erint T

³ nec CLRSNPZJTOHQ; ne BA

⁴ corr. fr. -ori B

6

De sacerdotibus et ministris si¹ mechauerint cp. xviii²

Episcopi, presbiteri, dyacones si in³ ministerio positi detecti⁴ fuerint quod sint mechati, placuit et propter scandalum et propter infandum crimen nec in finem eos communionem⁵ accipere debere.

C. Elvira c 18; H 340b; M 416

¹ ss C

² xviii CRXWPZTOHA; om. LND; vi B

³ in CLRWNBZJTOQ; om. HA

⁴ detecti CRNZTOHA; deiecti BP

⁵ communionem CNBPTOQA; communionem Z; communicationem H

7¹

De his qui in² peregre baptizantur ut ad clerum non ueniant³ cp. xviii⁴

Omnes qui in⁵ peregre fuerint [110vb] baptizati, eo⁶ quod eorum minime sit cognita uita, placuit ad clerum non esse promouendos in alienis prouinciis.

C. Elvira c 24; H 341a; M 416; ID 6.352; +D 98 c 4

¹ om. DM

² in LRSWNBZJTOHQ²; om. CXPA

³ De - uen. in mg. Z

⁴ xviii CRXWPZJTOHQ; om. LN; vii B; xiiii A

⁵ in CLRWBZTOHQA; om. N

⁶ ss Z

8

Ne femine in cimiteriis peruigilent¹ cp. xxxv²

Placuit prohiberi ne femine in cimiterio peruigilent, eo quod sepe sub obtentu orationis latentur scelera committant³.

¹ Ne - peru. in mg. Z

² xxxv CRXWPJTOQA; om. LND; viii B; xx Z; xxv H

³ committant CNBZTOHQ; commutant A

C. Elvira c 35; H 341b; M 417

9¹

De baptizandis ut nichil accipiant clerici xlviii²

Emendari placuit ut hii qui baptizantur ut fieri solebat nummos in concam non mittant, ne sacerdos quod gratis accepit precio distrahere uideatur³. Neque pedes eorum lauandi sunt a sacerdotibus uel clericis.

C. Elvira c 48; H 342a; M 418 c 47; C 1 q 1 c 104

¹ om. DM

² xlviii RXPZTOHQA; om. LN; xlviii W; ix B; ? C

³ dist. uid. CNBJTOHQA; uid. dist. Z

10¹

De his qui in ecclesia libellos famosos ponunt cp. lii²

Hii³ qui inuenti fuerint libellos famosos in ecclesia ponere anathematizentur.

C. Elvira c 52; H 342a; M 418 c 51; +C 5 q 1 c 3

¹ om. DM

² lii CRXWPZTOHQA; om. LN; x B

³ Hii CNBJTOHQA; Si Z

11

De parentibus qui fidem sponsaliorum¹ frangunt cp. liiii²

Si qui parentes fidem fregerint sponsaliorum triennii tempore abstineant se a communionem. Si tamen idem sponsus uel sponsa in graui crimine fuerint deprehensi, excusati erunt parentes. Si uero in eodem fuerint uicio³ et polluerunt⁴ se consentiendo, superior sententia seruetur.

C. Elvira c 54; H 342a; M 418 c53; ID 8.46 to erunt parentes; C 31 q 3 c 1

¹ sponsaliorum (*one r expuncted*) O

² liiii CRXSPZTOHQA; om. LND; liii W; xi B

³ ss O

⁴ -erunt CLRNJTOHA; -erint SWDBPZ

12¹

De stupratoribus puerorum² cp. lxxi³

Stupratoribus puerorum nec in finem⁴ dandam esse communionem.

C. Elvira c 71; H 343a; M 420 c 70; ID 9.109

¹ om. DM

² De - puer. in mg. A

³ lxxi CRXPZTOHQA; om. LNA; lxxii W; xii B

⁴ finem CLRZTOHA; fine N

13

De uiduis mechis si eundem postea maritum¹ acceperint² cp. lxxii³

Si qua⁴ uidua fuerit mechata, et eundem postea habuerit maritum, post quinquennii tempus acta legitima penitentia, placuit eam ad communionem reconciliari. Si alium

¹ mar. postea marked for reversal Z

² maritum acceperint CLRXWN; maritum habuerint D; acceperint maritum B; maritum duxerint PZ²JTOHQA

³ lxxii CRXPZTOHA; om. LND; lxxiii W; xiii B

⁴ mulier add. HQA, om. CRSNDBZJTO

duxerit, relicto illo, nec in fine dandam ei⁵ esse communionem. Vel si fuerit ille fidelis⁶ quem accepit communionem non⁷ accipiat, nisi post⁸ decem annos acta legitima penitentia nisi infirmitas coegerit uelocius dare communionem.

C. Elvira c 72; H 343a; M 420 c 71; +C 31 q 1 c 7 to reconciliari

⁵ *ss Z*

⁶ *fideliter L; fidel' W; ss O*

⁷ *ss C*

⁸ *post CNBZTOHQ; prius A*

14

De¹ falsis testibus cp. lxxiii²

Falsus testis prout crimen est abstinebitur [111ra] si tamen non fuerit mortis quod obiecit et probauerit quod diu tacuit biennii tempore abstinebitur. Si autem non probauerit conuentu clericorum placuit per quinquennium abstineri.

C. Elvira c 74; H 343a; M 420 c 73

¹ *De CLNDBZTHQ; om. OA*

² *lxxiii CRSWPZJTOA; om. LND; lxxiii XHQ; xiii B*

15

De his qui tabula¹ ludunt cp. lxxviii²

Si quis fidelis alea, id est tabula, luserit placuit eum abstineri. Et si emendatus cessauerit, post³ annum poterit communioni reconciliari.

C. Elvira c 79; H 343b; M 402 c 78

¹ *-ula CNBJTOHQ; -ulis Z*

² *lxxviii CRXSPZJTOHA; om. LD; lxxviii WQ; lxxv N; xv B*

³ *post CRNPZTOHA; per B*

16¹

De libertis cp. lxxx²

Prohibendum³ ut⁴ liberti quorum patroni in seculo⁵ fuerint ad clerum non promoueantur⁶.

C. Elvira c 80; H 343b; M 420 c 79; +D 54 c 24

¹ *om. DM, in mg. A*

² *lxxx CLRXSWZJTOH; vi N; xvi B; om. QA; whole text follows as rubric, without a break Z; De - lxxx om. P*

³ *est add. RHA, om. CLR²XSNBTZJOQ*

⁴ *ut CR²XSNBZJTOA; uel LR*

⁵ *seculo CRNBZJOHQ; seculum TA*

⁶ *promoueantur CLRXSWNB; prohibeantur TZJOHQ; adhibeantur A*

A2. XXXI ¹DE² CONCILIO TERRACONENSI³

- i. Vt clericis emendi uilius et uendendi carius non permittatur licentia
- ii. Vt clerici si solidum prestiterint sine usura recipiant⁴
- iii. Vt nullus episcopus uel quis infra positus die dominica⁵ causas iudicare presumat

¹ *title and capitulatio om. NZJTOHQ; in CLRXSW[DM]BP*

² *De CLRSWB; om. X; Ex DP*

³ *Heading struck through C; capitula incip' add. B*

⁴ *Whole title omitted DM*

- iiii. Vt qui in metropolitana ciuitate episcopus non ordinetur post duos menses se metropolitano presentet
- v. De episcopis a metropolitano ad synodum uocatis
- vi. Quam partem episcopi accipere debeant dyocesim uisitantes
- vii. Vt nullus episcopus pro iudiciis munera accipiat
- viii. Vt monachus clericatus officium non faciat nec negotiator existat⁶
- viii. Vt si episcopus intestatus obierit inuentarium de rebus eius clerici faciant et nullus exinde aliquid auferat

⁵ -ica CLRWDP; -ico B

⁶ Whole title omitted DM

1

Incipit¹ de concilio Terraconensi. Vt clericis emendi uilius et² uendendi carius non permittatur licentia³ cp. ii⁴

Canonum⁵ statutis firmatum est⁶ ut quicumque in clero esse uoluerit emendi uilius uel uendendi carius studio non utatur⁷. Certe si uoluerit exercere cohibeatur a clero. C. Tarragona c 2; H 344a; M 421; ID 13.13 fr. quicumque; C 14 q 4 c 3

¹ Incipit CLRXSWBPZJTOQA; om. NDM

² et CLSNDB; uel MZJTOHQA

³ Vt - licentia in mg. Z

⁴ ii CRSWPZJT; i LNBOHQA; om. XD

⁵ corr. fr. -ononum O

⁶ firmatum est CRNPZTOHA; firmamus after corr. from ? B

⁷ utatur C?LRSNDBP; utantur ZJTOHA

2¹

Vt clerici si solidum prestiterint sine² usura recipiant³ cp. iii⁴

Si quis clericus in necessitate solidum prestiterit, hoc de uino uel frumento accipiat quod mercandi causa tempore statuto decretum fuerit uenundare. Ceterum si speciem non habuerit neessariam ipsum quod dedit [11 lrb] sine ullo augmento recipi⁵.

C. Tarrag. c 3; H 344a; M 421; ID 6.369, 13.14; IP 3.159; +C 14 q 4 c 5

¹ om. DM

² L obscurely corr.

³ Vt - recipiant in mg. Z

⁴ iii CRXSWPZTOHA; om. L; ii NB?

⁵ recipi CRSPZJTOHA; recipiat XNB

3

Vt nullus episcopus uel quis infra positus die dominica¹ causas iudicare presumat² cp. iii³

Vt nullus episcoporum aut presbiterorum uel clericorum die dominico propositum cuiuscumque cause negocium audeant uendicare⁴, nisi hoc tantum, ut Deo statuta sollempnia peragant. Ceteris uero diebus cohibentibus personis illa que iusta sunt habeant licentiam iudicandi excepto criminali negotio⁵.

¹ -ica CLRWNDBP; -ico ZTOHA

² Vt - presumat in mg. Z

³ iiiii CRSPZTOHA; om. LD; iii XWNB

⁴ uendicare LRXSWNDBPZTOHA; iudicare C(after corr.)L²

⁵ criminali negotio CLRSNDBP; criminalia negotia ZTOHA

C. Tarrag. c 4; H 344a; M 422; C 15 q 4 c 1

4

*Vt qui in¹ metropolitana ciuitate² episcopus non ordinatur post duos menses se
metropolitano presentet cap. v³*

Si quis in⁴ metropolitana ciuitate episcopus non fuerit ordinatus postea quam suscepta benedictione per⁵ metropolitani litteras honorem fuerit episcopi adeptus id optimum esse decreuimus ut postmodum statuto tempore, id est impletis duobus mensibus se metropolitani sui presentet aspectibus, ut ab illo monitis ecclesiasticis instructus plenius quid⁶ obseruare debeat recognoscat. Quod si forte hec implere neglexerit, in synodo increpatus a fratribus corrigatur. Et si forte infirmitate aliqua ne hoc impleat fuerit impeditus hoc suis litteris metropolitano⁷ indicare procuret.

C. Tarrag. c 5; H 344a; M 422; +D 65 c 8

¹ qui in CLRSNDB; quis in X; qui ZJTOHQ; om. A

² cui- N

³ v CRWPZJTOHQA (TO have v after rubric here, not, as formerly, in mg); om. LD; iiii NB

⁴ in CRNBZJTHA; om. O

⁵ per CRWNZPTOHA; om. B

⁶ quid CLRWDZTOHA; quod NBP

⁷ suis litteris metropolitano over erasure and pt. in mg. C

5

De episcopis a metropolitano ad synodum uocatis¹ cp. vi²

Si quis episcoporum commonitus a³ metropolitano ad synodum nulla graui⁴ intercedente⁵ necessitate corporali⁶ uenire contempserit, sicut statuta patrum sanxerunt usque ad futurum concilium cunctorum episcoporum caritatis communione priuetur.

C. Tarrag. c 6; H 344a; M 422; +D 18 c 14

¹ De - uoc. in mg. Z

² vi CRWPZTOHA; om. LD; v NB

³ a CRDBZTOHA; om. N

⁴ corr. fr. grauitate Z

⁵ intcedente A

⁶ ss O

6

Quam partem episcopi accipere debeant dyocesim uisitantes¹ viii²

Multorum causa experientia magistrante repperimus nonnullas dyocesianas esse ecclesias destitutas. Ob quam rem hac constitutione decreuimus ut antique [111va] consuetudinis ordo seruetur et annuis uicibus ab episcopo dyocesim uisitentur. Et si qua forte basylica reperta fuerit destituta ordinationi ipsius reparare precipiatur. Quia tertia³ ex omnibus antiqua traditione ut accipiatur⁴ ab episcopis nouimus statutum.

C. Tarrag. c 8; H 344b; M 423; ID 3.38 as BD 3.33; cf C 10 q 1 c 10b mod.

¹ Quam - uisit. in mg. Z

² viii CRXWPZTOHA; om. LD; vi NB

³ om. with lacuna S; oblata add. ND, om. CLRXSWBPZTOHA

⁴ -iatur CLRXSWBPZTOHA; -iantur ND

7

Vt nullus episcopus pro iudiciis munera accipiat¹ cp. x²

Obseruandum quoque decreuimus ne quis sacerdotum uel clericorum more secularium iudicum audeat accipere pro impensis patrociniis munera nisi forte in ecclesia oblata gratuita que non fauore muneris uideantur accepta sed collatione³ deuotionis illata. Quod si quesita probatur accipere ueluti exactor⁴ fenoris⁵ aut usurarum possessor secundum statuta⁶ patrum se nouerit degradandum.

C. Tarrag. c 10; H 344b; M 423; C 15 q 2 c 1

¹ Vt - accipiat *in mg.* Z

² x CRXWPZTOHA; *om.* LD; vii NB

³ -i- *ss* C

⁴ exactor RXSWNDBPZJTOH; exauctor CLA

⁵ funeris Z

⁶ statuta CRWNDBZJTO²QA; stututa O; constituta H

8¹*Vt monachus clericatus officium non faciat nec negociator existat² cp. xi³*

Monachi a monasterio foras egredientes ne aliquod ministerium ecclesiasticum presumant agere prohibemus, nisi forte cum abbatis imperio. Similiter ut nullus eorum, id est monachorum forensis⁴ negocii susceptor uel executor⁵ existat, nisi id quod monasterii exposcit utilitas, abbate sibi nichilominus imperante canonum ante omnia Gallicanorum de his constitutione seruata.

C. Tarrag. c 11; H 344b; M 423-4; +C 16 q 1 c 35 ends at imperante

¹ *om.* DM

² Vt -existat *in mg.* Z

³ xi CRXWPZTOHA; *om.* LN; viii B

⁴ forensis CNBZJTOH; foriensis A

⁵ executor CNBZJTO²HQ²; excicator O; exercutor Q; exercitor A

9

Vt si episcopus intestatus¹ obierit inuentarium² de rebus eius clerici³ faciant et nullus exinde aliquid auferat⁴ cp. xii⁵

Si ubi⁶ defunctus⁷ fuerit episcopus intestatus, post diffinitionem⁸ eius a presbiteris et diaconibus de rebus ipsius breuis fideliter conscribatur a minimo usque ad maximum, id est de utensilibus⁹ uel omni suppellectili¹⁰ ita tamen ut si quis exinde uel presumpsisse aliquid uel occulte fuerit tulisse conuictus secundum furti tenorem restituat uniuersa.

C. Tarrag. c 12; H 344b; M 424; C 12 q 5 c 6

¹ intestatus CLNBZJTO²H; intestaturus OA; detestatus Q

² inuentarium CLRWBZJTOHQ; inuentarum N; breue A

³ de rebus eius clerici CLRWDBTOHA; cartam N

⁴ et nullus - auferat *om.* D; Vt - auferat *in mg.* Z

⁵ xii CRXPZJTOHA; *om.* LND; xxi W; ix B

⁶ Si ubi CRDMBZTOHA; Sicubi N

⁷ *corr. fr.* -uct- B

⁸ *corr. fr.* diffint- N; *corr. fr.* difi- B

⁹ *corr. fr.* -sibilibus O

¹⁰ -el- *ss* O

A2. XXXII ¹DE CONCILIO GERVNDENSI² [111va]

- i. Vt unaqueque prouincia in officio³ ecclesie unum ordinem teneat
- ii. Vt unius diei infans si in discrimine est baptizetur
- iii. Vt cuncti⁴ ab episcopo usque⁵ ad subdyaconum non sine testimonio uiuant
- iiii. De his qui publice penitentiam non accipiunt sed tantum uiaticum ut in clero promoveantur
- v. Quibus horis oratio dominica dicatur

---

¹ *title and capitulatio om. NZJTOHQA, in CLRXSWMDBP(beginning Incipit)*

² *capitula add. B; om. CLRSWDP*

³ *o- ss D*

⁴ *cuncti LRXSWMDBP; coniuncti C*

⁵ *ss W*

1

Incipit¹ de concilio Gerundensi². Vt unaqueque prouincia in officio ecclesie³ unum ordinem teneat⁴ cp. i⁵

Vt⁶ institutio missarum sicut in metropolitana ecclesia agitur ita⁷ in Dei nomine in omnibus prouinciis tam ipsius misse ordo quam psallendi uel ministrandi consuetudo seruetur.

C. Ger. c 1; H 345a; M 423; ID 3.68 as BD 3.66; De cons. D 2 c 31 as here

---

¹ *Incipit CRXSWMBZJTOHA; om. LN*

² *Inc. - Ger. om. DP*

³ *off. ecc. CNBZJTOA; ecc. off. HQ*

⁴ *Vt - teneat in mg. Z*

⁵ *cp. i om. LNDP*

⁶ *Vt LRXSWMDBPJTOHQ; [ ]t C; Et ZA*

⁷ *ut add. B, om. CRWNPZTOHA*

2

Vt¹ unius diei infans si in discrimine est baptizetur² cp. v³

De paruulis qui materno utero editi sunt placuit constitui⁴ ut si infirmi ut assolent fuerint et lac maternum non appetunt etiam eadem die qua nati sunt si oblati fuerint baptizentur.

C. Ger. c 5; H 345a; M 424

---

¹ *Vt CWNBZTOHQ; om. A*

² *Vt - bapt. in mg. Z*

³ *v CRXSWMZTOHA; om. LND; ii B*

⁴ *constitui CNBZTO²HQ; constituit O?A*

3

Vt coniuncti¹ ab episcopo usque ad subdyaconum² non sine testimonio uiuant³ cp. vi⁴

De conuersatione⁵ id statui placuit, ut a pontifice usque ad subdiaconum⁶ si quis ex iunctis fuerit⁷ ordinatus ut semper testimonio alterius fratris utatur, cuius testimonio uita eius debeat clarior⁸ apparere.

---

¹ *coniuncti CRXNB¹PZJTOH; cuncti L?SWDB²; conuicti BQA*

² *-co- ss B*

³ *Vt - uiuant in mg. Z*

⁴ *vi CRXSWMZTOHA; om. LND; iii B*

⁵ *conuersatione CR²XSNBZJ²TOHA; conuersione RJ, conuersio Q*

⁶ *post suscepti honoris officium add. ZTOHA, om. CNBP*

⁷ *iunctis fuerit CLRXWND; cunctis fuerit S; coniunctis fuerit BZJTOHQ; cunctis fuerunt P; coniunctis A*

⁸ *deb. clar. CRNZPTOHA; clar. deb. B*

C. Ger. c 6; H 345a-b; M 424-5 is quite distinct

4

De his qui publice penitentiam non accipiunt sed tantum uiaticum ut in clero promoueantur¹ cp. ix²

Is uero qui ex egritudinis languore depressus penitentiae benedictionem quam uiaticum dicimus per communionem acceperit postmodum reconualescens caput penitentiae in ecclesia publice³ non subdiderit. Si prohibitis uiciis non detinetur obnoxius admittatur ad clerum⁴.

C. Ger. c 9; H 345b; M 425-6 c 8; D 50 c 57

¹ corr. fr. prim- O; De - prom. in mg. Z

² ix CLRXSWPZTOHA; om. ND; iiii B

³ ss B

⁴ adm. ad clerum CNZTOHA; ad clerum adm. B; admittat ad clerum P

5

Quibus horis oratio dominica dicatur¹ cp. x²

Id semper placuit obseruari ut omnibus diebus post matutinos³ et uesperos⁴ oratio dominica a sacerdote proferatur. [112ra]

C. Ger. c 10; H 345b; M 426 c 9; De cons. D 5 c 14

¹ Quibus - dicatur in mg. Z

² x CLRXWPZJTO; om. SNDHA; v B

³ -inos CNDBZJTOA; -inas HQ

⁴ -eros CLRXNDB; -eras SZJTOHA

A2. XXXIII DE CONCILIO CESARAVGVSTANO¹

- ²i. Vt diebus dominicis nullus ieiunet nec diebus quadragesime ab ecclesia desit
- ii. Vt doctoris sibi nomen quis non imponat cui concessum non est

¹ De - Ces. LRSBP (capitula add. S, incipiunt capitula add. B); om. CWNDZJTOHQ

² capitulatio om. NDZJTOHQ; in CLRXSWBP

1

Incipit¹ de concilio Cesaraugustano. Vt diebus dominicis nullus ieiunet nec diebus quadragesime ab ecclesia desit² cp. ii³

Ne quis ieiunet die dominica⁴ causa temporis aut persuasionis⁵ nec quadragesimarum diebus ab ecclesiis fideles desint⁶, nec habitent⁷ in cubiculorum latibulis⁸ ac montium qui in⁹ suspitionibus perseuerent¹⁰, sed exemplum et preceptum

¹ Incipit CLRWBZJTOHA; om. N

² Vt - desit om. D; in mg. Z

³ ii CLRX²WZJTOQA; om. XND; i BH; ? P

⁴ -ica CRNPZTOHA; -ico B

⁵ aut subreptionis add. ZTOHA, om. CRSNBP

⁶ de- ss Z

⁷ corr. fr. -are D

⁸ cub. lat. CNDBP; lat. cub. ZTOHA

⁹ in CRNPZTOHA; om. B

¹⁰ -erent CLXND; -erant RSWBPZTOHA

custodiant sacerdotum¹¹ et ad alienas uillas agendorum conuentuum causa non conueniant. Ab uniuersis episcopis dictum est, Anathema sit¹² qui hoc commiserit. C. Saragossa c 2; H 346a; M 425 c 3; De cons. D 3 c 15

¹¹ cust. sac. CRWNPZTOHA; sac. cust. B

¹² _{ss} B

2

Vt doctoris sibi nomen quis¹ non imponat cui concessum non est² cp. vii³

Ne quis doctoris sibi nomen imponat preter⁴ has personas quibus concessum est secundum quod scriptum est. Ab uniuersis episcopis dictum est. Placet.

C. Saragossa c 7; H 346b; M 426

¹ sibi add. P

² Vt - est om. D; in mg. Z

³ vii CLRPZTOHQA; om. WN; ii B

⁴ preter C²LRWD²BPZTOHA; om. CXSND

A2. XXXIV ¹DE CONCILIO HELERDENSE²

- i. De his qui altario ministrant ut a sanguine hominis se abstineant
- ii. De his qui abortiuum faciunt uel natos suos extinguunt
- iii. De monachis ut clerici ordinentur cum uoluntate abbatis et ut que monasterio offeruntur non auferantur et de basylicis quas laici fecerint
- iiii. De incestis ut quamdiu in scelere sunt inter catecuminos habeantur
- v. De his qui altario seruiunt si subito in carnis fragilitatem inciderint
- vi. De his qui sacramento se obligant ne ad pacem redeant
- vii. Si clericus seruum uel discipulum suum de ecclesia traxerit ut penitentiam agat
- viii. De his qui iubente episcopo pro quacumque culpa ab ecclesia exire contempnunt
- ³viiii. De clericis qui in mutuam cedem prorumpunt
- ⁴x. Vt clerici cum extraneis mulieribus non habitent
- xi⁵. Si sacerdos moritur quid de rebus ecclesie obseruetur

¹ title and capitulatio om. ZJTOHQA, in CLRXSNDMBP

² incipiunt capitula add. B, om. CLRXSNDP

³ Whole title om. L

⁴ Whole title om. N

⁵ xi CRXSDBP; om. W; x N

1

Incipit de concilio Helerdense. [112rb] De his qui altario ministrant ut a sanguine hominis se abstineant¹ cp. i²

De his clericis qui in obsessionibus³ necessitate positi⁴ fuerint id statutum⁵ est, ut qui altario ministrant et Christi corpus et sanguinem tradunt uel uasa sacro officio

¹ De - abst. in mg. Z

² c. iii L

³ obsessionibus CLRXSNDPZTOHA; obsidionibus ND

⁴ sunt add. and canc. B

⁵ corr. fr. statum O

deputata contrectant⁶ ut ab omni humano sanguine etiam hostili se abstineant. Quod si in hoc inciderint⁷, tam⁸ officio quam communione⁹ duobus annis¹⁰ priuentur, ita ut¹¹ duobus¹² annis uigiliis, ieiuniis¹³, orationibus et elemosinis¹⁴ pro uiribus quas Dominus donauerit expientur¹⁵ et ita demum officio uel communioni reddantur¹⁶, ea tamen ratione ne ulterius ad officia potiora promoueantur. Quod si indefinito¹⁷ tempore negligitiores circa salutem suam extiterint, prestolandi ipsius penitentiae tempus in potestate maneat sacerdotis.

C. Hilerd. c 1; H 346a-b; M 427; D 50 c 36

⁶ contrectant CRNDBJ²A; contractant PZJTOHQ; cont. dep. *marked for reversal* B

⁷ *corr. fr.* occid- S

⁸ ab *add.* N, *om.* CDBZTOHA

⁹ -ione CNBZTOH; -ionem A

¹⁰ communione *add.* A

¹¹ in *add.* C, *om.* LRXSWNBZTOHA

¹² duobus N

¹³ et *add.* B, *om.* CRNDPZTOHA

¹⁴ -osi- *ss* B

¹⁵ expientur CRNPZTOHA; experientur B

¹⁶ -antur CDBZTOHA; -atur N

¹⁷ in definito CRSWNDBPH; infinito ZJTOQA

2

De his qui abortiuum faciunt¹ uel natos suos extinguunt² cp. ii³

Hii uero qui male conceptos ex adulterio factos uel editos necare studuerint uel in uentribus matrum⁴ potionibus aliquibus colliserint in utroque sexu adulteris post septem annorum curricula communio tribuatur, ita tamen ut omni tempore uite sue fletibus et humilitati⁵ insistant. Si uero clerici fuerint⁶, officium eis ministrandi recuperare non liceat. At tamen in choro psallentium a tempore recepte communionis intersint ipsis beneficiis. In exitu tantum⁷ si facinora sua omni tempore uite sue defleuerint, communio eis tribuatur.

C. Hilerd. c 2; H 346-7a; M 427; ID 10.182 *to non liceat; below 3.20.58 as ID*

¹ faciunt CDBTZOA; *om.* N

² De - ext. *in mg.* Z

³ ii LRXWNBZTOQA; i H; ? C

⁴ uentribus matrum CLRXSWNPOH; matrum uentribus B; uentris matrum ZJTQA

⁵ humilitati CNBZJTO²HQ²; humiliati OQA

⁶ fuerint CNPZTOHA; sunt B

⁷ communio eis tribuatur *from below, here* B

3

De monachis ut clerici ordinentur cum uoluntate abbatis et¹ que monasterio offeruntur non auferantur et de basylicis quas² laici fecerint³ cp. iii

De monachis uero id obseruari placuit quod synodus Agatensis noscitur decreuisse, hoc tantummodo adiciendo, ut cum pro utilitate ecclesie⁴ aliquos episcopus probauerit [112va] in clericatus⁵ officio promouendos, cum abbatis uoluntate debeant ordinari.

¹ et CLXSNB?PZJTOHQ; *om.* R; et ut WD

² quas CRNBZTOQA; que H

³ De - fec. *in mg.* Z

⁴ util. eccl. CSNBPHQ; eccl. util. ZJTOA

⁵ -atus CRNBHQ; -atu TZJOA

Ea⁶ uero que in iure monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo dyocesiana⁷ lege ab episcopis contingantur⁸. Si autem ex laicis quisquam a se factam basylicam consecrari desiderat, nequaquam eam sub monasterii specie ubi congregatio non colligitur, uel regula ab episcopo non constituitur, a dyocesiana⁹ lege audeat segregare.

C. Hilerd. c 3; H 347a; M 427; C 10 q 1 c 1 from Si ex laicis only, C 16 q 1 c 34 (Cum pro utilitate - contingantur)

---

⁶ Eo *after corr.* O

⁷ -siana CNBHQA; -sana TZJO

⁸ -gantur CNBZTOHQ; -quantur A

⁹ -siana CSNBQA; -sana ZJTOH

4

De incestis ut quamdiu in scelere sunt inter catecuminos habeantur¹ iiii²

De his qui se incesti pollutione commaculant³ placuit quousque in ipso detestando et illicito carnis contubernio perseuerant, usque ad missam tantum cathecuminum in ecclesia admittantur. Cum quibus etiam nec cibum sumere ulli Christianorum sicut apostolus iussit oportet.

C. Hilerd. c 4; H 347a; M 427-8; ID 9.29 (cf BD 7.3), 9.39A; C 35 q 2/3 c 9 (nearer here)

---

¹ De - hab. *in mg.* Z

² *om.* D

³ *corr. fr.* commac- O

5

De his qui altario seruiunt¹ si subito in carnis fragilitatem inciderint² cp. v

Hii³ qui altario Dei seruiunt⁴ si subito in flenda carnis fragilitate⁵ corruerint et Domino respiciente digne penituerint ita ut mortificato corpore cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneat in⁶ potestate pontificis uel ueraciter afflictos non diu suspendere, uel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesie corpore segregare, ita tamen ut sic officiorum suorum loca recipiant ne possint ad altiora officia ulterius promoueri. Quod si iterato uelut canes ad uomitum⁷ reuersi fuerint, non solum dignitate officii careant sed etiam sanctam communionem nisi⁸ in exitu non percipiant.

C. Hilerd. c 5; H 347a; M 428; ID 15.87 as BD 19.74; D 50 c 52 (+ Pal.), C 15 q 8 c 2

---

¹ -iunt CNBZTOHQ; -iant A

² De - inc. *in mg.* Z

³ Hii CRXS²BPJTOHA; Si SNZQ

⁴ Dei seruiunt CRXSNBP; Dei deseruiunt ZI; deseruiunt TOHQA

⁵ -ate CNBZTOH; -atem A

⁶ *ss* O

⁷ suum *add.* N, *om.* CBZTOHA

⁸ nisi CNBJTOHQA; non Z

6

De his qui sacramento se obligant ne ad pacem redeant¹ cp. vii²

Qui sacramento se obligauerit ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat pro periurio uno anno [112vb] a communionem corporis et sanguinis Domini

---

¹ De - redeant *in mg.* Z

² vii CLRXWPZTOHA; vi NB; *om.* D

segregatus, reatum suum elemosinis, fletibus et quantis potuerit³ ieiuniis absoluat. Ad caritatem uero que operit multitudinem peccatorum celeriter⁴ uenire festinet.

C. Hilerd c 7; H 347a; M 428; ID 12.74 var. as BD 12.17; C 22 q 4 c 11 as here

---

³ poturit Z

⁴ celeriter CNBZJTOH; sceleriter QA

7

*Si clericus seruum uel discipulum suum¹ ab² ecclesia traxerit ut penitentiam agat³
cap. viii⁴*

Nullus⁵ clericorum seruum aut discipulum suum ad ecclesiam confugientem extrahere audeat uel flagellare⁶ presumat. Quod si fecerit donec digne peniteat a loco cui honorem non dedit segetur.

C. Hilerd. c 8; H 347a-b; M 428; ID 3.117, 6.370; C 17 q 4 c 19a

---

¹ suum CRXSWNB; om. ZTOHQA

² ab CLXSN; de RWDBPZTOHQA

³ Si - agat in mg. Z

⁴ viii RXSWPZTOHQA; cap. ix CL; vii NB; om. D

⁵ Nullus CNBZTOQA; Nullum H

⁶ -re ss Z

8

*De his qui iubente episcopo pro quacumque¹ culpa ab ecclesia² exire contempnunt³
cp. x⁴*

Qui iubente⁵ sacerdote pro quacumque culpa ab ecclesia exire contempserit⁶ pro noxa contumacie tardius recipiatur ad ueniam.

C. Hilerd. c 10; H 347b; M 429; C 11 q 3 c 39

---

¹ pro quacumque C(in dark ink)LRWNDBP; remissa ZJTOHQ; pro remissa A

² An obscure add. here Z

³ De - cont. in mg. Z

⁴ x CLRXPZTOHQA; viii NB; om. D; viiiii Z

⁵ episcopo add. A, om. CNDBZTOHQ

⁶ contempserit CNDBPZJOHQ; contempserint T; contexerit A

9

De clericis qui in mutuum cedem prorumpunt¹ cp. xi²

Si³ qui clerici in⁴ mutuum cedem proruperint⁵ prout dignitas officiorum in tali excessus contumelia pertulerit a pontifice districtius⁶ uindicetur.

C. Hilerd. c 11; H 347b; M 429; C 17 q 4 c 19b

---

¹ De - prorump. in mg. Z

² xi CLRXPZTOHA; xv W; ix NB; om. D

³ Si Z

⁴ qui clerici in marked for rearrangement B

⁵ prorup- CRSWD²BPZJTO; prorump- LNQA; prorumpunt X; prorumpere D; corrup- H

⁶ -ictius CLRSWNPZJTOA; -ictus B; -ius HQ

Vt clerici cum extraneis mulieribus non habitent¹ cp. xv²

Familiaritatem³ extranearum mulierum licet ex toto sancti patres antiquis⁴ monitionibus preceperint clericis⁵ euitandum, id nunc tamen nobiscum⁶ uisum est ut qui talis probabitur post primam et secundam communionem⁷ si emendare neglexerit donec in uicio perseuerat officii sui dignitate priuetur. Quod si se Deo iuuante correxerit sancto ministerio restauretur.

C. Hilerd. c 15; H 347b; M 429

¹ Vt - habitent *in mg.* Z

² xv CLXWPZTOHA; xci R?; *om.* ND; x B

³ -ari- *ss* H

⁴ antiquis CNBTOHQ; antiqui A

⁵ clericis CRNB; ecclesiis ZTOHQA; *om.* S

⁶ nobiscum CXSNZ²JTOHQA; nobis BP; uobiscum Z

⁷ communionem CLRXNBTOQA; commonitionem SPZJHQ²

11

Si sacerdos moritur quid de rebus ecclesie obseruetur¹ cp. xvi²

Hec huius placiti constitutione inter nos censura placuit custodiri ut defuncto antistite uel etiam adhuc in supremis agente nullus clericorum cuiuslibet ordinis officii gradusue sit qui quicquam de domo eius³ presumat uel de utilitate que instrumenti domus esse [113ra] noscitur, id est mobilis et immobilis rei ecclesiastice conetur inuadere, nichil furto, nichil dolo⁴ supprimens, auferens atque abscondens, sed is⁵ cui domus commissa est⁶, subiunctis sibi cum⁷ consilio uno uel duobus fidelissimis omnia ad tempus pontificis substituendi debeat conseruare, uel his qui in domo inueniuntur clericis consueta alimonia⁸ ministrare⁹. Substitutus autem antistites susceptae sedis commoda ordinabit uelut Deus imperauit¹⁰, ut eis uti cum his debeat quos cognouerit discipline et caritati predecessoris sui fideliter paruisse. Quod si quisquam post hec cuiuslibet ordinis ut superius dictum est clericus quacumque occasione uel de omni facultate quippiam probatus fuerit abstulisse uel¹¹ forsitan dolo aliquo suppressisse¹², reus sacrilegii prolixiori¹³ anathemate condempnetur, et uix quoque peregrina ei communio concedatur. Quia durum est ut hii quos constat in seruitio Domini cum prime sedis antistite desudasse ab his¹⁴ qui suarum rerum incubatores uel utilitatibus seruietes atque uacantes fuisse noscuntur despecti aliquatenus crucientur¹⁵.

C. Hilerd c 16b (*mod.*); H 347-8; M 450; C 12 q 2 c 38

¹ Si - obs. *in mg.* Z

² xvi CLRWPZTOHA; *om.* ND; xi B

³ eius CRSNB; *om.* ZTOHA

⁴ nichil dolo *ss* B

⁵ is CLRWPZJTOH; his NDBQA

⁶ *ss* O

⁷ *ss* O

⁸ alimonia CNBZTOHQ; alimolia A

⁹ ministrare CLSWD; administrare RXS²ND²BPZTOHA

¹⁰ -auit CRPZTOHA; -auerit NB; -abit D

¹¹ si *add.* ZTOHA, *om.* CRSNB

¹² suppressisse CRDBZTOA; sumpsisse N

¹³ -iori RXSWNDBPZTOHA; -iore CL

¹⁴ ab his *repeated and canc.* O

¹⁵ L fo. 105v *has note*: Verte folia vi et ubi inuenies [fo. 112] hoc signum lege usque ad consimile [fo. 119] et postea huc reuertere, *and continues*: Vt illud diuini oraculi [below 2.42.6]

A2. XXXV ¹DE CONCILIO TOLETANO PRIMO²

- i. Vt si cuiuslibet ordinis³ clericus tardius ad ecclesiam uenerit, deponatur
- ii. Vt religiosa puella familiaritatem uirorum non habeat⁴
- ⁵iii. De clerico cuius uxor peccauerit
- iiii. De eo qui post baptismum militauerit ut ad diaconatum non admittatur
- v. Vt si quis potentium quemlibet expoliauerit et admonente episcopo non reddiderit⁶ excommunicetur.
- vi. De his qui in ecclesiam intrant et non communicant⁷ ut excommunicentur
- vii. De his qui excommunicantur a sacerdotibus ut nullus ad eos accedat
- viii. De deuota si adulterauerit et postea maritum duxerit
- viii. De eo qui uxorem habet si concubinam habuerit non communicet

¹ *title and capitulatio om.* ZJTOHQ; *in* CLRXSWNDMBP

² De conc. Tol. primo CLRSNDP; De conc. Tol. L²W; Capit' M; incipiunt capitula de conc. Tol. primo B

³ ad ecclesiam *here* N

⁴ uir. non. hab. CLRSWNDP; non hab. uir. B

⁵ *Whole title om.* DM, *in upper mg.* X

⁶ -d- *ss* C

⁷ -ant LRXSWNDBP; -ent C

1

Incipit de concilio [113rb] Toletano primo¹. Vt si² cuiuslibet ordinis clericus tardius ad ecclesiam uenerit deponatur³ cp. v⁴

Presbiter uel dyaconus uel subdyaconus uel quislibet⁵ ecclesie deputatus clericus si intra ciuitatem fuerit, uel in loco in quo est ecclesia⁶ aut castelli⁷ aut uicis⁸ aut uille si ad ecclesiam aut sacrificium cotidianum⁹ non uenerit clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem ueniam ab episcopo noluerit¹⁰ promereri¹¹.

C. Toledo I c 5; H 350b; M 434

¹ primo CLRWNBZJTOQA; *om.* H

² *ss in black* C

³ Vt - dep. *in mg.* Z

⁴ v CLRSWPZT; i ND?BOHQ?A

⁵ quislibet CNJTOHQ; quilibet BP; quibuslibet Z

⁶ est ecclesia CRSNB; ecclesia est PZTOHA

⁷ aut cast. C(*over erasure*)LRNBZTOHA; *om.* XS

⁸ uicis RXSWNDBZJTOHQ; uici CLB²PH2

⁹ ordinatum *ss* P

¹⁰ *ss* T

¹¹ promereri CNBZTO²H; ? O; promoueri QA

2

Vt religiosa puella familiaritatem uirorum¹ non habeat² cp. vi³

Itemque puella Dei nec⁴ familiaritatem habeat cum⁵ confessore, aut cum quolibet⁶ laico sanguinis alieni aut conuiuium sola, nisi⁷ ubi sit seniorum aut honestorum aut

¹ fam. uir. CRNB; uir. fam. ZTOHA

² Vt - habeat *in mg.* Z

³ vi CLRPZTOHA; ii ND?B; *om.* M

⁴ Dei nec CNBZTOHQ; deifice A

⁵ cum CNBZJTO²H; *om.* OQA

uiduarum honestarumque frequentia, ubi honeste confessor quilibet cum plurimorum testimonio testium conuiuio interesse possit. Cum lectoribus autem⁸ in ipsorum domibus non admittendas⁹ penitus nec uidendas nisi forte si¹⁰ consanguinea soror sit uel uterina.

C. Toledo I c 6; H 350b; M 434-5

⁶ cum quolibet CNBZJTO; cum quoque libet H; quocumque QA

⁷ *corr. fr.* non O

⁸ autem CNBZTOHQ; *om.* A

⁹ non adm. *in mg.* B

¹⁰ *ss* T; *a add. and canc.* H

3¹

De clerico cuius uxor² peccauerit³ cp. vii⁴

⁵Placuit ut si quorumcumque clericorum uxores peccauerint⁶, ne forte licentiam peccandi plus habeant accipiant mariti earum hanc potestatem preter necem custodiendi ligandi in domo sua ad⁷ ieiunia salutaria⁸ non mortifera eas cogentes, ita ut inuicem sibi clerici pauperes auxilium ferant, si seruitia non habeant. Cum uxoribus autem ipsis que peccauerint⁹ nec cibos sumant, nisi forte ad timorem Dei acta penitentia reuertantur.

C. Toledo I c 7; H 350b; M 435; ID 8.283

¹ *om.* DM

² uxor CRNPZTOHA; *om.* B

³ De - pecc. *in mg.* Z

⁴ vii CLRPZTOHA; iii NB

⁵ *From here to the capitula of C. Toledo III below N is written in double columns*

⁶ -erint CRNBP; -erunt ZTOHA

⁷ ad CRNPZJTO²HQA; de B; a O

⁸ -aria CNBZTOQA; -ifera H

⁹ -erint CRNBP; -erunt ZTOHA

4

De eo qui¹ post baptismum militauerit ut ad dyaconatum² non admittatur³ cp. viii⁴

Si quis post baptismum militauerit et clamidem sumpserit ac cingulum ad necandum fideles etiam [113va] si grauia non admiserit, si ad clerum⁵ admissus fuerit, dyaconii non accipiat dignitatem.

C. Toledo I c 8; H 350b; M 435; D 51 c 4

¹ De eo qui CLRDBZTOA; Si quis N

² diaconatum C(-um *ss*)LRWDBZTOHA; subdiaconatum N

³ De - adm. *in mg.* Z

⁴ viii LRPZTOHA; *om.* ND?M; iii B; ? C

⁵ *after corr.* O

5

Vt si quis potentium quemlibet expoliauerit et admonente episcopo non reddiderit excommunicetur¹ cp. xi²

Si quis de potentibus clericum aut quemlibet pauperiorem aut religiosum expoliauerit et mandauerit eum ad se uenire episcopus ut audiatur, et contempserit,

¹ Vt - exc. *in mg.* Z

² xi CLRZTOHA; *om.* ND?M; v B; viii P. De concilio Toletano *add. in mg.* A

inuicem mox scripta percurrant per omnes prouincie episcopos et quoscumque³ audire potuerint ut excommunicatus habeatur ipse donec obediat ut reddat aliena.

C. Toledo I c 11; H 350-1; M 435; C 24 q 3 c 21

³ quoscumque CLDMBPZ²JTOHA; quicumque N; quoscum Z

6

De his qui in ecclesiam intrant et non communicant ut excommunicentur¹ cp. xiii²

De his qui intrant in ecclesiam et deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur. Quod si non communicant, ad penitentiam accedant. Si communicant, non semper absterneant. Si non fecerint absterneantur.

C. Toledo I c 13; H 351a; M 435; De cons. D 2 c 20

¹ De - exc. in mg. Z

² xiii CLRPZTOHA; om. ND?M; vi B

7

De his qui excommunicantur a sacerdotibus, ut nullus ad eos accedat¹ cap. xv²

Si quis laicus absterneatur³, ad domum eius uel clericorum uel religiosorum nullus accedat. Similiter et clericus si absterneatur, a clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui aut conuiuare⁴ fuerit deprehensus etiam ipse⁵ absterneatur. Sed hoc pertineat ad eius clericos qui eius episcopi⁶ et ad omnes qui commoniti fuerint de eo qui absterneatur siue laico quolibet siue clerico.

C. Toledo I c 15; H 351a; M 435; ID 14.30; C 11 q 3 c 26

¹ De - acc. in mg. Z

² xv CLRPZTOHA; om. NDM; vii B

³ abt- H

⁴ corr. fr. -icare O

⁵ ss Z

⁶ eius ep. CRNMPZTOHA; ep. eius B

8

De¹ deuota si adulterauerit et postea maritum duxerit² cp. xvi³

Deuotam peccantem non⁴ recipiendam in ecclesia, nisi peccare desierit. Et si desinens egerit aptam penitentiam⁵ decem annis, recipiat communionem. Prius autem quam in ecclesia admittatur⁶ ad orationem, ad nullius conuiuium Christiane mulieris accedat. Quod si admissa fuerit, etiam hec que⁷ eam receperit habeatur in absentia. Corruptorem etiam par pena constringat. Que autem ma [113vb] ritum acceperit, non admittatur ad penitentiam nisi adhuc uiuente ipso marito caste uiuere ceperit aut postquam ipse discesserit⁸.

C. Toledo I c 16; H 351a; M 435-6; C 27 q 1 c 27

¹ De CLRNBJTO²QA; om. OH

² De - dux. in mg. Z

³ xvi CLRPZTOHQA; om. NDM; viii B

⁴ ss Z

⁵ pen. apt. marked for reversal B

⁶ corr. fr. -antur Z

⁷ ss T

⁸ disc- CLNBZJTOA; dec- H; dic- Q

9

De eo qui uxorem habet si concubinam habuerit ut¹ non communicet² cp. xvii³

Si quis habens uxorem fidelis si concubinam habeat non communicet. Ceterum is⁴ qui non habet uxorem et pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur, tantum ut unius mulieris aut uxoris⁵ aut concubine ut ei placuerit sit coniunctione contentus. Alias uero abiciatur donec desinat et ad penitentiam reuertatur⁶.

C. Toledo I c 17; M 436; H 351a; ID 8.64; IP 6.49; D 34 c 4 (beg. Is qui non habet)

¹ ut CLRWNBP; om. ZTOHA

² De - comm. in mg. Z

³ xvii CLRWPZTOHA; ut non - xvii om. D; xvii om. N; ix B

⁴ is CXSWNDPZTOHA; his LRB

⁵ ux- CDBZTOHA; aux- N

⁶ reuertatur CNBZTOHQ; reuertur A

Here N adds three canons:

De feminis que adulteros maritos relinquunt et alii nubunt

Item fidelis femina que adulterum - dare compulerit.

C. Elvira c 9; cf above A2.30.3

Vt uidua professionem faciat scripto et uestem aptam religioni accipiat

Antiquis inconcusse permanentibus regulis - non suspecta.

C. Toledo X c 4; cf below A2.41.2

De accusatoribus

Placuit ut si quis aliquem clericorum - accusator accipiat.

C. Braga II c 8; cf below A2.46.8

A2. XXXVI ¹DE CONCILIO TOLETANO TERTIO

- i. Vt liceat episcopo unam ex parrochiis basylicam facere monasterium
- ii. De libertis ecclesie
- iii. Vt ad mensam episcopi scripture diuine legantur²
- iiii. Vt uiduis pro castitate uiolentiam nullus inferat, et ut mulier inuita uirum non ducat
- v. De his qui penitentiam poscunt
- vi. Vt clerici qui seculares iudices appetunt³ excommunicentur
- vii⁴. De Iudeis
- viii. Vt ecclesia cum rebus eius ad episcopi ordinationem pertineat
- viiii. Vt episcopus angarias in dyocesi non imponat
- x. Vt non liceat iudicibus seruos ecclesie angariis occupare
- xi. Vt religiosorum corpora psallendo deducantur
- xii. Vt in sanctorum nataliciis ballimathie prohibeantur

¹ title and capitulatio om. ZJTOHA; in CLRXSWNDMBP

² diu. leg. CLRSWNP; leg. diu. B

³ ut add. and canc. B

⁴ No. om. D (so now one out)

1

*Incipit de concilio Toletano tercio¹. Vt liceat episcopo² unam ex paroechiis basylicam
facere³ monasterium⁴ cp. iiii⁵*

Si episcopus unam de parroechitanis ecclesiis suis monasterium dedicare⁶ uoluerit, ut in ea monachorum regulariter congregatio uiuat, hoc de consensu concilii sui⁷ habeat licentiam faciendi. Qui etiam si de rebus ecclesie pro eorum substantia aliquid⁸ quo⁹ detrimentum ecclesie non exhibeat eidem loco¹⁰ donauerit, sit stabile. Rei enim bone statuende¹¹ sanctum concilium dat consensum.

C. Toledo III c 4; H 359a; M 454; ID 3.168; +C 12 q 2 c 73

¹ tercio CLNDBZJTOH; quarto QA

² episcopo CNDBZTOQA; *om.* H

³ vel *add.* P²

⁴ fac. mon. CSNDBP; mon. fac. ZTOHA. Vt - fac. *in mg.* Z

⁵ iiii CLRNPZTOQA; i B; *om.* DH

⁶ dedicare CXSWND; dicare LRBPZTOHA

⁷ cons. conc. sui CRNPZTOHA; conc. sui cons. B

⁸ -quid CSBPZTOHA; -quod ND

⁹ quo CLRSNPZJTO; quod DBHQA

¹⁰ eidem loco *ss* S

¹¹ -ende CNDBP; -endum ZTOHA

2¹

De libertis ecclesie² cp. vi³ [114ra]

De libertis autem hoc precepit⁴ sancta⁵ synodus, ut si qui presbiteri uel dyaconi ab episcopis facti sunt, secundum modum quo canones antiqui dant licentiam sint liberi et tamen a patrocinio ecclesie tam ipsi quam ab eis progeniti non recedant. Ab aliis quoque libertati traditi et ecclesiis commendati patrocinio episcopi colligantur et ne cuiquam donentur hoc a principe episcopus postulet.

C. Toledo III c 6; H 359b; M 454; +C 12 q 2 c 63

¹ *om.* D

² De - eccl. *in mg.* Z

³ vi LRNPZTOQA; ii B; *om.* H; ? C

⁴ -epit CLXSN; -ipit L²RWBPZTOHA; R *has* ecclesie *ss* *over* hoc

⁵ *corr. fr.* aut O

3

Vt ad mensam episcopi scripture diuine¹ legantur² cp. vii³

Pro reuerentia Dei et sacerdotum id uniuersa constituit synodus, ut quia solent crebro mensis ociose fabule interponi in omni sacerdotali conuiuio lectio diuinarum scripturarum⁴ misceatur. Per hoc enim et anime edificantur ad bonum et fabule non⁵ necessarie⁶ prohibentur.

C. Toledo III c 7; H 359b; M 454; ID 6.260 as BD 2.169; +D 44 c 11

¹ scr. diu. CLNBZTOA; diu. scr. DH; scr. sacre Q

² Vt - leg. *in mg.* Z

³ vii CLNZTOHQA; *om.* DMP; iii B

⁴ *repeated* B; *ss* O

⁵ *add. in mg.* B

⁶ non *add. and canc.* O

4

*Vt uiduis pro castitate uiolentiam nullus inferat et ut mulier inuita uirum non ducat¹
cp. x²*

Hoc sanctum affirmat concilium ut uidue quibus placuerit teneant castitatem, et nulla uidua ad nuptias intrandas³ uenire cogatur⁴. Quod si priusquam profiteantur continentiam nubere elegerint illis nubant quos propria uoluntate uoluerint habere maritos. Similis conditio et de uirginibus habeatur, nec extra uoluntatem parentum uel suam cogantur maritos accipere. Si quis uero propositum castitatis uidue uel uirginis impederit a sancta communione et a liminibus⁵ ecclesie habeatur extraneus.

C. Toledo III c 10 (lacks beg.); H 359b; M 455; ID 7.62 as BD 8.44 which is complete, 8.18-19 (uidue si prius quam -- accipere maritos); below 3.15.18 as ID 8.18-19; +C 32 q 2 c 16 as here, C 27 q 1 c 38 as ID 8.18-19

¹ Vt - ducat *in mg.* Z

² x CLRNPZTOQA; et ut - x *om.* DM; iiii B; *om.* H

³ intrandas CRNPZTOHA; iterandas B

⁴ co- ss O

⁵ *corr. fr.* limonibus A

5

De his qui penitentiam poscunt¹ cp. xii²

Quicumque ab episcopo uel presbitero sanus uel infirmus penitentiam postulat id ante omnia episcopus³ obseruet et presbiter ut si uir est siue sanus siue infirmus prius eum tondat⁴ aut in cinere et cilicio habitum mutare faciat et sic penitentiam ei tradat. Si uero mulier fuerit non accipiat penitentiam⁵ nisi prius aut uelata fuerit aut mutauerit habitum. Sepius enim [114rb] laicis uel feminis tribuendo desidiose penitentiam ad lamentanda rursum facinora post acceptam penitentiam relabuntur.

C. Toledo III c 12; H 360a; M 455; ID 15.19

¹ De - poscunt *in mg.* Z

² xii CLRPZTOHQA; xi N; *om.* DM; v B

³ *corr. fr.* -opos Z

⁴ *corr. to* tondet B

⁵ ei tradat. Si - penitentiam *in mg.* X²

6

Vt clerici qui seculares iudices appetunt excommunicentur¹ cp. xiii²

Inolita presumptio usque adeo illicitis ausibus aditum patefecit, ut clerici conclericos³ suos relicto pontifice suo ad iudicia publica pertrahant⁴. Proinde statuimus ut hoc de cetero non presumatur⁵. Si quis hoc⁶ presumpserit facere conuentus et causam perdat et a communione efficiatur extraneus.

C. Toledo III c 13; H 360a has opening clause omitted here and in M; M 455; C 11 q 1 c 42 as C. Mileva

¹ Vt - exc. *in mg.* Z

² xiii LRNPZTOHQA; xiiii CX²S; *om.* XDM; vi B

³ concl- CNPZTOHA; cum cl- B

⁴ pertrahant CNBZTOHQ; pertrahunt A

⁵ presumatur CNBZTOHQ; sumantur A

⁶ hoc CLBPZTOHA; *om.* ND

7

De Iudeis¹ cap. xiiii²

Nulla officia publica eis³ iniungantur⁴ per que eis occasio tribuatur penam⁵ Christianis inferre. Si qui uero Christiani ab eis in⁶ Iudaismo ritu sunt maculati uel etiam circumcisi non reddito precio ad libertatem et religionem redeant Christianam.
C. Toledo III c 14b; M 455-6; H 360a; +D 54 c 14

---

¹ De Iud. in mg. Z

² xiiii LRSWNPZT(mg.)OHQA; om. CDM; capit. vii B?

³ eis (corr. to Iudeis) off. pub. D

⁴ iniung- CDBZTOHA; iniug- N

⁵ short erasure follows Z

⁶ in CNDBP; om. ZTOHA

8

Vt ecclesia cum rebus suis¹ ad episcopi ordinationem² pertineat³ cp. xviii⁴

Sic quidem contra omnem auctoritatem ecclesias⁵ quas edificauerint postulant consecrari ut dotem quam eidem ecclesie contulerint censeant ad episcopi⁶ ordinationem⁷ non pertinere. Quod factum est taliter in preterito⁸ corrigatur, et in futuro ne fiat prohibeatur,⁹ sed omnia secundum constitutionem antiquam ad episcopi ordinationem et potestatem¹⁰ pertineant.

C. Toledo III c 19 (var.); H 360b-361a (nearer M); M 457; ID 3.23 var. as BD 3.20; IP 2.12 as ID; C 10 q 1 c 2 as here

---

¹ suis CRNDBP; eius ZTOHQA

² ordinationem CDBZTOHA; ordinatio N

³ Vt - pert. in mg. Z

⁴ xviii CLRNP?ZJTO; om. DMA; viii B?; xv HQ

⁵ ecclesias LRWNDBPTZOHA; ecclesiis CXS

⁶ ordi add. and canc. Z

⁷ ad episcopi ordinationem CNDBZJTO; ab episcopi ordinatione HQA

⁸ corr. fr. -orito O

⁹ -eatur CNDBPHQ; -etur TZJOA

¹⁰ -atem CNBJTOHQA; -ate Z

9

Vt episcopus angarias in dyocesi non imponat cp. xx¹

Quia cognouimus episcopos per parroechias suas non sacerdotaliter sed crudeliter deseuire et dum scriptum sit, Forma estote gregi, non ut dominantes in clero, exactionesque dyocesis sue uel dampna infligant, ideo² censem excepto³ quod ueterum constitutiones a parroechiis habere iubent episcopos, ut alia illis que huc usque⁴ presumpta sunt denegentur. Hoc est neque⁵ in angariis presbiteri aut dyacones neque in aliquibus⁶ fatigentur indictionibus ne uideamur in ecclesia Dei exactores⁷ potius quam Dei pontifices nominari. Hii [114va] uero clerici tam uocales quam dyocesiani⁸ qui se ab episcopo grauari⁹ cognouerint querelas suas ad metropolitanum

---

¹ Vt - imponat (in mg. Z) cp. xx (ix B, om. DM) CNDBPZTOH; om. A

² ideo CNDBP; ideoque ZTOHA

³ corr. fr. or to -epta H

⁴ huc usque CNP?ZTOHA; usque huc B

⁵ after corr. O

⁶ aliquibus CNBZTOH; alibus A

⁷ exact- CNPZTOHA; exact- B

⁸ corr. fr. -ini O

⁹ -ari CRNBP; -are ZTOHA

deferre non differant, ut metropolitanus non moretur¹⁰ eiusmodi presumptiones auertere¹¹.

C. Toledo III c 20 (var.); H 361a nearer M; M 457; ID 3.137; C 10 q 3 c 6

¹⁰ *corr. fr.* motropolitretur A

¹¹ auertere CRNPZTOHA; aduertere B

10

Vt non liceat iudicibus seruos ecclesie angariis occupare¹ cp. xxi²

Ecclesiarum seruos et episcoporum³ uel omnium clericorum a iudicibus uel actoribus⁴ publicis in diuersis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne concilium a pietate gloriosissimi domini nostri poposcit ut tales⁵ deinceps usus⁶ inhibeat⁷. Sed serui suprascriptorum⁸ officiorum in eorum usibus uel ecclesie laborent. Si qui uero iudicum aut⁹ actorum¹⁰ clericum aut seruum clerici uel ecclesie in publicis ac priuatis negociis occupare uoluerit, a communione ecclesiastica cui impedimentum facit efficiatur extraneus.

C. Toledo III c 21; H 361a nearer M; M 457; ID 3.138; C 12 q 2 c 69

¹ Vt - occup. *in mg.* Z

² xxi CLRN?PZTOHA; *om.* DM; x B

³ Eccl. - episc. *repeated* N

⁴ act- LRXSNDZTOHA; auct- CP

⁵ tales CNBZTOH; quales A

⁶ usus CNDBP; ausus ZTOHA

⁷ *corr. fr.* inhabeat B; inhibeat P

⁸ *obscure note ss* O

⁹ aut C²LRXSWNPZJTO²H; ut COA; uel DM

¹⁰ actorum CLRX(*after corr.*)SWBPZTOHA; exactorum NDM

11

Vt religiosorum corpora psallendo deducantur¹ cp. xxii²

Qui diuina uocatione ab hac uita recedunt cum psalmis tantummodo et psallentium uocibus debere ad sepulchrum deferri. Nam funeris precamen³ quod uulgo defunctis cantari solet uel pecoribus⁴ se aut proximos aut familias cedere omnino prohibemus. Sufficiat autem⁵ quod in spe resurrectionis Christianorum corporibus famulatus⁶ diuinorum impenditur canticorum. Prohibet enim⁷ nos apostolus sanctus lugere defunctos dicens, De dormientibus autem nolo uos contristari, sicut et ceteri qui spem non habent. Et Dominus non fleuit Lazarum mortuum, sed ad huius uite erumpnas plorauit resuscitandum. Si enim potest hoc episcopus omnes Christianos prohibere⁸, agere non moretur. Religiosis tamen omnino aliter fieri non debere censemus. Sic⁹ enim Christianorum per omnem mundum humari¹⁰ oportet¹¹ corpora defunctorum.

C. Toledo III c 22; H 361a var.; M 457-8; +C 13 q 2 c 28

¹ Vt - ded. *in mg.* Z

² xxii CLRN?PZTOHA; *om.* DM; xi B

³ precamen CLRBP?ZTOHA; precamur XSW; preconium ND

⁴ pecoribus CRXSWBP; pectoribus C²LNDZTOHA

⁵ autem CNBZTOQA; aut H

⁶ -atus CLND; -atum RWBPZTJOHA; S *has been corr. from one to the other, unclearly; in add.* Z

⁷ enim RXSWNDBPZTOHA(ss); *om.* CL

⁸ *in mg.* O

⁹ *corr. fr.* si CSZ

¹⁰ -ari CNBZTOQA; -ani H

¹¹ *repeated and canc.* Z

12

Vt in sanctorum nataliciis ballimathie prohibeantur¹ cp. xxiii² [114vb]

Irreligiosa consuetudo est³ quam uulgius per sanctorum solemnitates agere consuevit. Populi qui debent⁴ officia diuina⁵ attendere saltationibus turpibus inuigilant cantica non solum mala canentes, sed et religiosorum officiiis perstreptentes. Hoc etenim ut ab omni Hyspania⁶ depellatur⁷ sacerdotum et iudicum⁸ a concilio sancto cure committitur.

C. Toledo III c 23; H 361a-b; M 458; ID 4.12b; De cons. D 3 c 2 var.

¹ Vt - proh. in mg. Z

² xxiii CLRSNPTOHQA; xx WZ?; om. DM; xii B

³ cons. est CNDBZTO; est cons. HQA

⁴ -ent CDBPZTOHA; -eant N

⁵ diuina CNDBZTOHQ; om. A

⁶ in mg. D

⁷ et add. B, om. CNDZTOHA

⁸ corr. fr. -icium A

A2. XXXVII ¹DE CONCILIO TOLETANO QVARTO

- i. De hymnis etiam² canendis
- ³ii. De apocalypsi libro, ut teneatur et quando legatur
- iii. Quod perniosa consuetudo nequaquam est reticenda
- iiii. De conuersatione clericorum
- v. Quod maxime in sacerdotibus uitanda est errorum ignorantia
- vi. De presbiteris parrochitanis dum ordinantur quod libellum officialem a sacerdote suo accipere debeant
- vii. Qualiter presbiteri aut dyaconi per parroechias constituentur⁴
- viii. Si episcopus, presbiter aut diaconus degradati⁵ fuerint
- viiii. Si episcopus uel quilibet ex ordine clericorum magos consuluerint
- x. Quod sepe principes contra quoslibet maiestatis obnoxios sacerdotibus negocia sua committunt
- xi. De episcopo qui alterius episcopi dyocesim per triginta annos possederit
- xii. Quod sicut dyocesim alienam trigennalis⁶ possessio non tollit, ita territori⁷ conuentum non adit⁸
- xiii. Quod episcopum per dyocesim singulis annis ire oporteat
- ⁹xiiii. De episcopis qui suffragio aliquid ecclesiastice utilitatis¹⁰ prouiderint
- ¹¹xv. Quod nonnulli dyacones in tantam erumpunt superbiam ut se presbiteris preferant¹²

¹ title and capitulatio in CLRXSWNDMBP; om. ZJTOHQ

² etiam CRXSWNDMP; om. BL

³ Whole title om. DM

⁴ -uantur CLRWDMB; -uuntur N

⁵ after correction from ? B

⁶ alienam trigennalis CLRXDBP; alienam triennalis SW; aligenam triennalis N; alienam tricen<n>alis D

⁷ -ori CRXSWN; -orii LDMBP

⁸ adit CLRXSNP; addit WB

⁹ Whole title omitted D

¹⁰ -atis C?LRWNP; -ati B

¹¹ Whole title om. DM

xvi.	De professione monachi
xvii.	De clericis qui monachorum propositum appetunt
¹³ xviii.	De Iudeis
xviii.	De Iudeorum filiis uel filiabus
xx.	De Iudeis baptizatis ¹⁴
xxi.	De malorum consortiis
xxii.	De Iudeis qui Christianas mulieres in coniugio habent
xxiii.	Quod non potest erga homines esse fidelis ¹⁵ qui Deo extiterit impius
xxiiii.	Vt Iudei officia publica non appetant
xxv.	De eis qui de rebus suis pauperibus Christi nulla distribuunt [115ra]
¹⁶ xxvi.	De episcopis qui mancipium ¹⁷ ecclesie manumitti desiderant
¹⁸ xxvii.	De libertis ecclesie
¹⁹ xxviii.	De eodem
xxviii.	Item de eodem ²⁰
xxx.	De his qui libertatem a dominis suis percipiunt ²¹

¹² pres. pref. CLRWNP; pref. pres. B²; om. B

¹³ Whole title om. DM

¹⁴ bapt. CLXSWND; om. RBP

¹⁵ fidelis CLSWM²B²P; fidel' RD; fideles XNM; om. B

¹⁶ Whole title om. DM

¹⁷ mancipium CLRWNB²P; manerium B

¹⁸ Whole title om. DM

¹⁹ Whole title om. DM

²⁰ eodem CRWDMB; om. N

²¹ corr. fr. prec- B

1

Incipit¹ de concilio Toletano quarto xl. episcoporum, cui prefuit Ysidorus Hispalensis archiepiscopus. De hymnis etiam canendis² cp. xiii³

De hymnis canendis et Saluatoris et apostolorum habemus exemplum. Nam et ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur⁴, Matheo euangelista testante, Et hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. Et Paulus apostolus ad Ephesios scripsit dicens⁵, Implemini Spiritu, loquentes uobis in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus. Et quia a nonnullis hymni⁶ humano studio in laudem Dei atque apostolorum et martyrum triumphos compositi esse noscuntur, sicut hii⁷ quos beatissimi doctores Hylarius atque Ambrosius ediderunt. Quos tamen quidam specialiter reprobant pro eo quod de scripturis sanctorum canonum uel apostolica traditione non existunt. Respuant ergo et illum hymnum⁸ ab hominibus compositum quem cotidie publico priuatoque officio in fine omnium psalmorum dicimus, Gloria et honor Patri et Filio et Spiritui Sancto in secula seculorum, Amen. Nam et ille hymnus quem nato in carne Christo angeli cecinerunt, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bone uoluntatis et reliqua que ibi sequuntur ecclesiastici doctores composuerunt. Ergo nec ipsi in ecclesiis canendi sunt, quia in sanctarum scripturarum libris non inueniuntur. Componuntur misse siue preces uel orationes siue commendationes seu manus impositiones⁹. ex

¹ Incipit CLWDBZTOHA; om. N

² De - canendis CLNDBZTOH (ZTO in mg.); om. A

³ xiii CLRXNZJTO; om. DMHQA; i B; iii P

⁴ corr. fr. -hib- O

⁵ scripsit dicens CNZTOHA; scribens ait B; scribit dicens P

⁶ a nonnullis hymni CNPZTOHA; nullis hymnis B; ante nulli hymni B²

⁷ hii CNPZTOHA; om. B

⁸ illum hymnum CNBZJTO; hymnum illum HQA

⁹ impositiones CNBZJOHA; impositiones T

quibus, si nulla decantetur in ecclesia uacant officia omnia¹⁰ ecclesiastica. Admonet¹¹ hec fieri atque hortatur¹² Tymotheum apostolus dicens, Obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postu [115rb] lationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et pro omnibus qui in sublimitatibus sunt. Sicut igitur orationes, ita et hymnos in laudem Dei compositos nullus nostrum¹³ ulterius improbet, sed pari modo in Gallia Hyspaniaque celebret.

C. Toledo IV c 12; H 367a; M 468-9; De cons. D 1 c 54 var.

¹⁰ off. omn. (*corr. fr.* -cio P) CNPZTOHA; omn. off. B

¹¹ *corr. fr.* amonet A

¹² hortatur CNPZTOHA; exhortatur B

¹³ nostrum CNPZTOHQ; uestrum BA

2¹

De apocalypsi libro ut teneatur et quando legatur² cp. xvii³

Apocalypsim librum multorum conciliorum auctoritas et synodica sanctorum presulum Romanorum decreta Iohannis euangeliste esse rescribunt, et inter diuinos libros recipiendum constituerunt. Et quia plurimi sunt qui eius auctoritatem non recipiunt, eamque in ecclesia Dei predicare contempnunt, si quis eum deinceps aut non receperit aut a Pascha usque ad Pentecosten missarum tempore in ecclesia non predicauerit⁴ excommunicationis sententiam habebit.

C. Toledo IV c 16; H 367b; M 469; ID 4.220a mod.

¹ om. DM

² De - legatur *in mg.* Z

³ xvii CNPZTOHA; secundo B

⁴ non pred. in eccl. *marked for reversal* B

3

Quod perniciosa consuetudo nequaquam est reticenda¹ cp. xix²

Qui in aliquo crimine detecti sunt, qui infamie nota aspersi sunt, qui scelera aliqua per publicam penitentiam se³ admisisse⁴ confessi sunt, qui in heresim lapsi sunt, qui in heresi baptizati aut rebaptizati⁵ esse noscuntur, qui semet ipsos absciderunt, aut naturaliter defecta membrorum decisione aliquid minus habere noscuntur, qui secunde uxoris coniunctionem sortiti sunt, aut numerosa coniugia frequentauerunt, qui uiduam uel a marito relictam duxerunt, aut corruptarum⁶ mariti fuerunt, qui concubinas aut fornicarias habuerunt,⁷ qui seruili conditione obnoxii sunt, qui ignoti sunt, qui neophiti uel laici sunt, qui seculari militie dediti sunt, qui curie nexibus obligati sunt, qui inscii literarum sunt, qui nondum ad triginta annos peruenerunt, qui per gradus ecclesiasticos non acesserunt, qui ambitu honorem querunt, qui muneribus honorem obtinere moliuntur, qui a decessoribus in sacerdotium [115va] eliguntur. Sed nec ille deinceps sacerdos erit quem nec clerus nec populus proprie ciuitatis elegit, uel auctoritas metropolitani uel comprouincialium sacerdotum assensio non⁸ exquisiuit. Quicumque igitur deinceps ad ordinem⁹ sacerdotii¹⁰ postulatus et in his que predicta sunt exquisitus in nullo horum deprehensus fuerit et examinatus probabili uita atque

¹ Quod - retic. (recitanda P) CNBPZ(*mg.*)TOA; De conuersatione clericorum (*cf c 4*) DM

² xix CNPZTOHA; om. DM; tercio B

³ se CNDBP; om. ZTOHA

⁴ adm- CNDPZTOQA; am- BH

⁵ aut reb. CNPZTOHA; om. B

⁶ -arum CNBJTO²HQ; -am OA

⁷ -u- ss C

⁸ non CNB; om. ZTOHA

⁹ *corr. fr.* hord- N

¹⁰ -otii CNBZJTA; -otum O

doctrina extiterit tunc secundum synodalia uel decretalia¹¹ constituta cum omnium clericorum uel ciuium uoluntate ab uniuersis comprouincialibus episcopis, aut certe¹² a tribus in sacerdotem die dominica consecrabitur coniuentibus¹³ ceteris qui absentes sunt litteris suis, et magis auctoritate uel presentia eius qui est¹⁴ metropoli constitutus. Episcopus autem comprouincialis ibi consecrandus est ubi metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem non nisi in ciuitate metropoli comprouincialibus ibidem conuenientibus. Si quis autem deinceps contra predicta uetita¹⁵ canonum¹⁶ ad sacerdotii gradum¹⁷ indignus aspirare contenderit, cum ordinatoribus suis adepti¹⁸ honoris periculo subiacebit.

C. Toledo IV c 18 (abbrev.); H 367-8; M 470; D 51 c 5

¹¹ -r- ss O; tunc sec. syn. uel dec. in mg. L²

¹² corr. fr. ? cepte B

¹³ coniuentibus CLXSND; conuentibus RB; conuenientibus WP; cohibentibus ZOHQA; conhibentibus TJ

¹⁴ in add. ZTOHA; om. CNBP

¹⁵ uetita CDBZTOHA; uentita N

¹⁶ canoum O

¹⁷ sacerdotii gradum CLRXSN; sacerdotum gradum WBP; gradum sacerdotum ZTOHA

¹⁸ short erasure follows O

4

De conuersatione clericorum¹ cp. xxiii²

Prona est omnis etas ab³ adolescentia in malum. Nichil enim incertius quam uita adolescentium. Ob hoc constituendum oportuit ut si qui in clero pueri aut adolescentes⁴ existunt, omnes in una conclauis atriis commorentur, ut lubricis etatis annos non in luxuria sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati probatissimo⁵ seniori, quem et magistrum doctrine et testem uite habeant. Quod si aliqui ex his pupilli existunt sacerdotali tutela foueantur, ut et uita eorum a criminibus intacta sit et res ab iniuria reproborum⁶. Qui autem his preceptis resultauerint⁷, monasteriis deputentur, ut uagantes animi et superbi seueriori regula distringantur.

C. Toledo IV c 23; H 368b; M 471; C 12 q 1 c 1 as AL 7.1, with second half added later

¹ De - cler. CNBZ(mg.)TOHA; Qualiter adolescentes et pueri a clero custodianur D

² xxiii CRPZTOHA; om. DM; quarto B

³ ss Z

⁴ corr. fr. -tis O

⁵ probatissimo CNBJTOHQ; pro beatissimo ZA

⁶ reproborum CLXSP; improborum RWNDBZTOHA

⁷ -erint CRNDBH; -erit TZJOQA

5

Quod maxime [115vb] in sacerdotibus uitanda est errorum¹ ignorantia² cp. xxv³

Ignorantia mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei uitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt⁴. Sacerdotes enim legere sanctas scripturas frequenter admonet apostolus Paulus,⁵ dicens ad Tymotheum: Intende lectioni, exhortationi. Doctores semper manere in his se sciant. Igitur sacerdotes scripturas sanctas et canones meditentur, ut omne opus eorum in predicatione et doctrina consistat atque edificent cunctos tam fidei scientia quam operum disciplina.

C. Toledo IV c 24; H 368b; M 471-2; ID 5.202 as BD 1.100; D 38 c 1

¹ errorum CNBZTOHQ; error A

² Quod - ign. in mg. Z

³ xxv CNPZTOHA; om. DM; quinto B

⁴ corr. fr. -erint C

⁵ apost. Paulus CNDB; Paulus apost. ZTOHA

6¹

De presbiteris parrochitanis dum² ordinantur quod libellum officialem a sacerdote suo accipere debeant³ cp. xxvi⁴

Quando presbiteri in parrochiis ordinantur, libellum officialem⁵ a sacerdote suo accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam etiam in ipsis diuinis sacramentis offendant. ut quando ad letanias uel ad⁶ concilium uenerint, rationem episcopo suo reddant qualiter susceptum officium⁷ celebrent uel baptizent.

C. Toledo IV c 25; H 368b; M 472; ID 3.129; IP 3.23 var.; +D 38 c 2 as here

¹ om. DM

² dum CNBJTOQA; cum Z

³ De - deb. in mg. Z

⁴ xxvi CRNPZTOHA; vi B

⁵ -ialem CNBZTOHQ; -iale A

⁶ ss B

⁷ susc. off. CRNPZTOHA; off. suum susc. B

7

Qualiter presbiteri aut¹ dyaconi per parroechias constituentur² cp. xxvii³

Quando⁴ presbiteri aut⁵ dyaconi per parroechias constituuntur, oportet eos professionem episcopo suo facere, ut⁶ caste et pure uiuant sub Dei timore ut dum eos tali professione obligauerit sanctam disciplinam retineant.

C. Toledo IV c 26; H 368b; M 472; ID 3.130, 6.248; IP 3.22; +D 28 c 3 as AL 7.124

¹ -t ss O

² Qualiter - const. in mg. Z

³ xxvii CRNPZTOHA; om. DM; vii B

⁴ corr. to Qualiter X

⁵ au O

⁶ ut CNDPZJTOQA; et BH

8

Si episcopus¹, presbiter aut dyaconus degradati fuerint² cp. xxviii³

Episcopus, presbiter aut dyaconus si⁴ gradu suo iniuste deiectus in secunda synodo innocens reperiatur non potest esse quod fuerat nisi gradus amissos recipiat coram altario de manu episcoporum. Si episcopus est orarium, anulum et baculum, si⁵ presbiter⁶ orarium et planetam, si dyaconus orarium et albam, si subdiaconus patenam et calicem, sic et reliqui⁷ gradus ea in [116ra] reparationem sui recipiant que cum ordinarentur perceperant⁸.

C. Toledo IV c 27; H 368-9; M 472; ID 5.367; C 11 q 3 c 65 as BD 2.92, C. Mainz

¹ aut add. DM

² Si - fuerint in mg. Z

³ xxviii CWNBPZTOHA; om. DM; viii B

⁴ a CNDPZTOHA; in B

⁵ si LRSWNBPZTOHA; om. CX

⁶ est add. LDM, om. CXSWNBPZTOHA

⁷ re- ss O

⁸ per- CRWNBZJTO²HQ; perceperunt DM; pre- OA

9

Si episcopus uel quilibet ex ordine clericorum magos consuluerint¹ cp. xxix²

¹ Si - cons. in mg. Z; -uerint CRNDBZJTOHQ; -erint OA

² xxix CLRNPZTOHA; om. WDM; ix B

Si quis episcopus³ aut presbiter⁴ siue dyaconus uel quilibet⁵ ex ordine clericorum magos aut aruspices aut ariolos aut certe augures⁶ uel sortilegos uel eos⁷ qui profitentur artem aliquam uel aliquos⁸ eorum similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus ab honore dignitatis sue⁹ depositus monasterii curam excipiat, ibique¹⁰ perpetue penitentiae¹¹ deditus scelus admissum sacrilegii soluat.

C. Toledo IV c 28; H 369a; M 472; ID 11.5; IP 3.169, 8.64; C 26 q 5 c 5

³ quis ep. CWNDBP; ep. quis ZTOHA

⁴ ep. aut pres.] pres. aut ep. X

⁵ corr. fr. quilibet A

⁶ corr. fr. autg- H

⁷ uel add. and canc. O

⁸ uel aliquos CLSWND; aut aliquos RBP; aut aliquis ZTOHA

⁹ sue CNBZJH; om. TOQA

¹⁰ ibique CDMBZTOHA; ubique N

¹¹ perpetue penitentiae CNDB; perpetua penitentia ZTOHA

10

Quod sepe principes contra quoslibet maiestatis obnoxios sacerdotibus negocia sua committunt¹ cp. xxxi²

Sepe principes contra quoslibet³ maiestatis obnoxios sacerdotibus negocia sua committunt. Et quia sacerdotes a Christo ad ministerium⁴ salutis⁵ electi sunt ibi consentiant regibus fieri iudices ubi iureiurando supplicii indulgentia promittitur, non⁶ ubi discriminis sententia⁷ preparatur. Si quis ergo sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, sit reus effusi sanguinis apud Christum et apud⁸ ecclesiam perdat proprium gradum.

C. Toledo IV c 30; H 369a; M 472; BD 2.149; ID 6.222; +C 23 q 8 c 29

¹ Quod - comm. in mg. Z

² xxxi CLRWPZTOH; xxx NA; om. DM; x B

³ pr. contra quosl. CNBZTOHQA; quosl. pr. contra H

⁴ ministerium CNBJTOQA; nisterium Z

⁵ -utis CNBZJTH; -uti OA

⁶ non CNBZTOH; nisi A

⁷ sententia CNBJTHQ; sententiam Z; sententi OA

⁸ add. and canc. O

11

De episcopo qui¹ alterius episcopi dyocesim per triginta annos possederit² cap. xxxiiii³

Quicumque episcopus alterius episcopi dyocesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit, quia secundum ius legis eius uidetur esse dyocesis, admittenda non est contra eum actio repossendi. Sed hoc intra unam parroechiam, extra uero nullomodo, ne dum dyocesis defenditur prouinciarum termini confundantur.

C. Toledo IV c 33; H 369b; M 473; ID 3.131, 5.175 as BD 1.67; IP 2.67; C 16 q 3 c 4

¹ De episcopo qui CLRDDB; Quicumque episcopus NZTOHQA

² De - poss. in mg. Z

³ xxxiiii CLRSWPZTOHA; xxxi N; om. DM; xi B

12

Vt¹ sicut dyocesim alienam trigenalis possessio² tollit, ita territorii³ conuentum non adit⁴ cp. xxxv⁵

¹ Quod DM

² non add. DMB², om. CLRSNBPZTOHA

³ territorii CLXSWDB²ZTOHQA; interrogatorii R; in territorii NBP²; in territorio P

Sicut dyocesim alienam trigonalis possessio tollit, ita territorii conuentum non admittit. Ideoque [116rb] basylice que noue condite fuerint⁶ ad eum procul dubio episcopum pertinebunt cuius conuentus esse constiterit.

C. Toledo IV c 34; H 369b; M 473; ID 3.212 as BD 3.147; IP 2.68; C 16 q 3 c 3 (first sentence only, text as IP), C 16 q 2 c 9 much modified

⁴ Vt - adit in mg. Z

⁵ xxxv CLRPZTOHA; xxxii N; om. DM; xii B

⁶ -erint CNBZTOHQ; -erunt A

13

Quod episcopum per dyoceses¹ singulis annis ire² oporteat³ cp. xxxvi⁴

Episcopum per cunctas⁵ dyoceses parrochiasque suas per singulos annos ire oportet ut exquirat quo⁶ unaqueque basylica⁷ in reparationem sui indiget. Quod si ipse aut languore⁸ detentus aut aliis occupationibus⁹ implicatus id¹⁰ implere¹¹ nequiverit, presbiteros probabiles aut dyacones mittat qui et redditus basylicarum et reparationes¹² et ministrantium¹³ uitam inquirent.

C. Toledo IV c 35; H 369b; M 473; +C 10 q 1 c 11

¹ -eses CDBZTOA; -esim N

² annis ire CDBZTO(*corr. fr.* anis)HA; transire N

³ Quod - oport. in mg. Z

⁴ xxxvi CLRWpzTOHA; xxxiii N; om. DM; xiii B

⁵ -tas CNBJTOHQA; -ta Z

⁶ quo CWNDB; quid ZTOHA

⁷ -li- ss B

⁸ *corr. fr.* languo B

⁹ *corr. fr.* plicationibus S²

¹⁰ id CRBZTOHA; ad ND

¹¹ implere CRNDB; explere ZTOHA

¹² repar- CRNBZJTHQ; reparer- O; repationes A

¹³ mministrantium C

14¹

De episcopis qui² suffragio³ aliquid⁴ ecclesiastice⁵ utilitatis prouiderint⁶ cp. xxxvii⁷

Quicumque episcopi suffragio cuiuslibet aliquid⁸ ecclesiastice utilitatis prouiderint, et pro eo quodcumque commodum in remunerationem promiserint, promissi solutionem eos exsoluere⁹ oportebit, ita ut id ad concilium comprouinciale deferatur ut eorum conuentia¹⁰ confirmetur. Quia sicut Paulus ait, Dignus est¹¹ operarius mercede sua.

C. Toledo IV c 36; H 369b; M 473; C 12 q 2 c 66 var.

¹ om. DM

² De episcopis qui CLRNBP; Quicumque episcopi ZTOHQA

³ suffragio CBPZTOHA; suffragario N

⁴ -quid CRB?PZTOHA; -quod N

⁵ ecclesiastice CRNBP; ecclesie ZTOHA

⁶ Quicumque - prou. in mg. Z

⁷ xxxvii CLRPZTOHA?; om. W; xxxiiii N; xiiii B?

⁸ -quid LRXSWPZTOHA; -quod CN; ? B

⁹ -s- ss Z

¹⁰ *corr. fr.* conu- B

¹¹ ss C

15¹

*Quod² nonnulli dyacones in tantam erumpunt superbiam ut se presbiteris preferant³
xxxviii⁴*

¹ om. DM

Nonnulli dyacones in tantam erumpunt superbiam ut sese presbiteris antepo-
 nant, atque in primo choro ipsi priores stare presumant, presbiteris⁵ in secundo choro
 constitutis. Ergo ut sublimiores se presbiteros agnoscant tam hii quam illi in utroque
 choro consistant.

C. Toledo IV c 38; H 369b; M 474; ID 6.297 from BD 2.222; +D 93 c 20

² Quod CRNB; *om.* ZTOHA

³ Nonnulli - *pref. in mg.* Z

⁴ xxxviii CLWZOH; *om.* RXSPJTQA; xxxv N; xv ?B

⁵ antepo- nant atque in primo – presb. *in mg.* T

16

De professione monachi¹ cp. xlviiii²

Monachum aut paterna deuotio aut propria confessio facit. Quicquid horum fuerit,
 alligatum tenebit. Proinde his ad mundum reuerti³ intercludimus⁴ aditum, et omnes ad
 seculum interdicimus regressus.

C. Toledo IV c 48; H 370a-b; M 475; ID 7.30 (cf BD 8.6); C 20 q 1 c 3

¹ De - mon. *in mg.* Z; De mon. prof. S

² xlviiii CLRSWPZTOHA; xxxvi N; *om.* DM; xvi ?B

³ reuerti CRNDPZTOHA; reuertendi B

⁴ intercl- CRNDBZJTOA; inincl- H; interdic- Q

17

De clericis¹ qui monachorum propositum appetunt² cap. l³

Clerici qui monachorum propositum appe [116va] tunt quia meliorem uitam sequi
 cupiunt liberos eis ab episcopo in monasteriis largiri oportet ingressus, nec interdicti
 propositum eorum qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

C. Toledo IV c 49; H 370b; M 475; ID 6.371; C 19 q 1 c 1 to ingressus

¹ *corr. fr.* ecclericis A

² De - appetunt *in mg.* Z

³ l CRSWPZTOHA; xxxvii N; *om.* DM; xvii B

18

De Iudeis¹ lvii²

De Iudeis autem precepit sancta synodus nemini deinceps ad credendum uim
 inferre. Cui enim uult Deus³ miseretur, et quem uult indurat. Non enim tales inuiti
 saluandi sunt, sed uolentes ut integra sit forma iusticie. Sicut enim homo propria⁴
 arbitrii uoluntate serpenti⁵ obediens periit, sic uocante se gratia Dei proprie mentis
 conuersione homo quisque credendo saluatur. Ergo non ui sed libera arbitrii facultate,
 ut conuertantur suadendi⁶ sunt, non potius⁷ impellendi⁸. Qui autem iam pridem ad
 Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi⁹ principis
 Sisebuti, quia iam¹⁰ constat eos sacramentis diuinis associatos, et baptismi gratiam
 suscepisse et chrismate unctos esse et corporis Domini et sanguinis extitisse
 participes, oportet ut fidem etiam quam ui uel necessitate susceperunt tenere cogantur,

¹ De Iudeis *in mg.* Z

² lvii LRXSWPZTOHA; xxxviii N; *om.* DM; xviii B; ? C

³ Deus CBNDZJTO²HQ; *om.* OA

⁴ *corr. fr.* -rii Z; ss T

⁵ -enti CNPZTOHA; -ente B

⁶ suad- CDBZTOHA; saud- N

⁷ *corr. fr.* spont- O

⁸ impellendi CRNBPH; implendi ZTJOQA

⁹ -ssi- ss B; -li- ss O

¹⁰ iam CNPZTOHA; *om.* B

ne nomen Domini blasphemetur¹¹, et fides quam susceperunt uilis ac contemptibilis habeatur.

C. Toledo IV c 56; H 371a; M 476; ID 1.276 as BD 4.82, 13.94 (frg. only); IP 1.72; +D 45 c 5

¹¹ blasphemetur CNPZTOHA; blasphetur B

19

De Iudeorum filiis uel filiabus¹ cp. lx²

Iudeorum filios uel filias ne parentum ultra inuoluantur erroribus ab³ eorum consortio separari decernimus deputatos aut monasteriis aut Christianis uiris ac mulieribus⁴ Deum timentibus, ut sub eorum conuersatione cultum fidei discant atque in melius instituti tam⁵ in moribus quam in fide proficiant.

C. Toledo IV c 59; H 371b; M 477; ID 1.277 as BD 4.83; IP 1.73; +C 28 q 1 c 11

¹ De - filiabus CNBPZ(mg.)TOHA; De filiis Iudeorum DM

² lx CLRXSWPZTHQ; xxxviii N; om. DMA; xix B; ? O

³ ss C

⁴ corr. fr. -eris O

⁵ instituti tam CLNDZTOHQ; institutam RPW; constituti tam BA

20

De Iudeis baptizatis¹ cp. lxi²

Iudei baptizati si postea³ preuaricantes in Christum qualibet pena dampnati extiterint a rebus eorum fideles [116vb] filios⁴ excludi non oportebit. Quia scriptum est, Filius⁵ non portabit iniquitatem patris.

C. Toledo IV c 60; H 371b; M 477; +C 1 q 4 c 7

¹ De - bapt. in mg. Z

² lxi CLRWPZJTHQ; xli N; om. DMA; xx B; ? O

³ repeated and canc. O

⁴ filios CNBZLTO²HQ; om. OA

⁵ after corr. B

21

De malorum consortiis¹ cp. lxii²

Sepe malorum consortia etiam³ bonos corrumpunt, quantomagis eos⁴ qui ad uicia⁵ proni⁶ sunt? Nulla igitur ultra communio sit Hebreis ad fidem Christianam translatis cum his qui adhuc in ueteri ritu consistunt, ne forte eorum participio subuertantur. Quicumque igitur amodo ex his qui baptizati sunt infidelium consortia non uitauerint et hii Christianis donentur et illi publicis cedibus deputentur.

C. Toledo IV c 61; H 371b; M 477; ID 1.278 as BD 4.84; IP 1.74; +C 28 q 1 c 12

¹ De - consortiis CLRSWNDBPT; De malorum (Iudeis O, Iudeorum A) consortiis que etiam bonos corrumpunt Z(mg.)JTOHQA

² lxii CLRWPZJTHQ; xli N; xxi B; om. DMA; ? O

³ over erasure Z

⁴ eos CND²BZJTOQA; om. H

⁵ uicia CNDBZJTHQ; iuicia OA

⁶ pro and lacuna N

22

De Iudeis qui Christianas mulieres in coniugio habent¹ cp. lxiii²

¹ De - habent in mg. Z

² lxiii CRWP²ZTOHA; xlii N; om. DM; xxii B; xxiii P

Iudei qui Christianas mulieres in coniugio habent³ admoneantur ab episcopo ciuitatis illius ut si cum eis permanere cupiunt Christiani efficiantur⁴. Quod si admoniti noluerint⁵ separentur. Quia non potest infidelis in eius permanere coniunctione que⁶ iam in Christianam translata est fidem. Filii autem qui ex talibus nati existunt⁷ fidem atque conditionem matris⁸ sequantur⁹. Similiter et hii qui procreati sunt de infidelibus mulieribus et fidelibus uiris Christianam¹⁰ sequantur religionem non Iudaicam superstitionem.

C. Toledo IV c 62; H 371b; M 477; +C 28 q 1 c 10

³ *corr. fr.* -tur O

⁴ *corr. fr.* -iuntur H

⁵ *corr. fr.* nolier- O

⁶ que CNBZTOHQ; quia A

⁷ consistunt M

⁸ matris CLRBZTOHA; *om.* XSNDM

⁹ matr. seq. *in cramped hand* C

¹⁰ *corr. fr.* Schrist- Z

23

Quod¹ non potest erga homines esse fidelis² qui Deo extiterit³ impius⁴ cp. lxiii⁵

Non potest erga homines esse fidelis qui Deo extiterit infidus⁶. Iudei ergo qui dudum Christiani effecti sunt et nunc in Christi fidem preuaricati sunt ad testimonium dicendum admitti non debent, quamuis esse se Christianos⁷ annuntient. Quia sicut in Christi fide⁸ suspecti sunt, ita in testimonio humano dubii habentur⁹. Infirmari oportet eorum testimonium¹⁰ qui in fide falsi docentur. Nec eis esse credendum qui ueritatis a¹¹ se fidem abiecerunt¹².

C. Toledo IV c 63; H 371b; M 477; +C 2 q 7 c 24

¹ Quod CNDB; *om.* ZTOHQA

² homines esse fidelis CNDBZTOHQ; fidelis (*corr. fr.* fideles) esse homines A

³ -ti- ss B; est N

⁴ impius CRDBZTOHA; infidus N; Non - impius *in mg.* Z

⁵ lxiii CRWPZTOHA; xliii N; *om.* DM; xxiii B

⁶ infidus CRNDPZTOHA; infidelis B

⁷ Christianos CDBZTOHA; xipanos N

⁸ Chr. fide CNPZTOHA; fide Chr. B

⁹ -entur CDBZTOHA; -ent N

¹⁰ *corr. fr.* -niom O

¹¹ a CNBZTOH; ad A

¹² Nec eis - abiec. CNBJTOHQA; *om.* Z

24

Vt¹ Iudei officia² publica non appetant³ cp. lxx⁴ [117ra]

Precipiente Domino atque excellentissimo Sisenando⁵ rege id constituit sanctum concilium ut Iudei aut hii qui ex Iudeis sunt officia publica nullatenus appetant, quia sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt. Ideoque iudices prouinciarum cum sacerdotibus eorum surreptiones fraudulenter relictas suspendant et officia publica eos agere⁶ non permittant. Si quis autem hoc permiserit, uelut in sacrilegum⁷ excommunicatio proferatur, et is⁸ qui surrepserit⁹ publicis cedibus deputetur.

¹ Ne M

² *corr. fr.* ofi- B

³ Vt - appetant *in mg.* Z

⁴ lxx CRPZTOHA; xliiii N; *om.* DM; xxiii B

⁵ -ando LRXSNDPZTOHA; -audio CW

⁶ eos agere *corr. fr.* age B

⁷ -egum CDBZTOHA; -egium N

⁸ is CNDB(ss)PJOH; his ZQA

⁹ surrepserit CRSNDBP; suppresserit ZJTOHQ(*over erasure*); sumpserit O²; presumpserit A

C. Toledo IV c 64; H 371-2; M 477; ID 13.97 from Hii qui ex Iudeis; +C 17 q 4 c 31 from constituit sanctum concilium

25

De eis¹ qui de² rebus suis pauperibus Christi nulla distribuunt³ cp. lxxvii⁴

Et⁵ si illi⁶ qui nulla ex rebus suis pauperibus Christi distribuunt eterni iudicis uoce in futuro condempnabuntur, quanto magis hii⁷ qui auferunt pauperibus quod non dederunt? Quapropter episcopi qui nichil ex suo proprio⁸ ecclesie Christi compensauerunt hanc diuinam sententiam metuant et liberos ex famulis ecclesie ad condempnationem suam facere non presumant. Impium est enim ut qui res suas ecclesie Christi non contulerit dampnum inferat et ius ecclesie alienare contendat. Tales igitur libertos⁹ successor episcopus¹⁰ absque aliqua oppositione ad ius ecclesie reuocabit, quia eos non equitas sed improbitas absoluit.

C. Toledo IV c 66; H 372a; M 478; C 12 q 2 c 39

¹ eis CRSPBZTOA; his LWNDM; ? H

² de C²LRSDMBPZTHA; om. CXWNO

³ -unt CNDBZJHQ; -untur TOA; De - dist. in mg. Z

⁴ lxxvii CRWPZTOHQA; xlv N; om. DM; xxv B

⁵ Et CRNBZJTOHQ; Vt LA

⁶ illi CRWNPZTOHA; hi B

⁷ hii CNBZJTO²HQ; hii OA

⁸ suo proprio CSWNB; proprio suo ZTOHA

⁹ libertos CNBZTOHQ; liberos A

¹⁰ -opus CNBZTOH; -opi A

26¹

De episcopis qui mancipium ecclesie manumitti desiderant² cp. lxxviii³

Episcopus qui mancipium iuris ecclesie non retento ecclesiastico patrocino manumitti desiderat, duo meriti eiusdem et peculii⁴ coram concilio ecclesie cui preminet per commutationem subscribentibus sacerdotibus offerat, ut rata et iusta inueniatur diffinitio⁵ commutantis. Tunc enim liberam manumissionem sine patrocino ecclesie concedere poterit, quia eum quem libertati tradere disponit iam iuri proprio acquisiuit⁶. Huiusmodi [117rb] autem liberto aduersus ecclesiam cuius iuris extitit accusandi uel testificandi denegetur licentia. Quod si presumpserit placet ut testante⁷ commutatione in seruitutem proprie ecclesie reuocetur quam nocere⁸ conatur.

C. Toledo IV c 67; H 372a; M 478; ID 16.65 (Liberto aduersus eccl. - end), 3.237 as BD 3.176; C 12 q 2 c 58

¹ om. DM

² Et - desiderant in mg. Z

³ lxxviii CRWPZTOHA; xlvi N; xxvi B

⁴ et pec. over erasure and in mg. Z

⁵ inueniatur diffinitio in small cramped hand C; diffinitio om. L; RXS as here

⁶ acquisiuit A

⁷ testante RNBP; instante CL²; intestante XS; stante WLZTOHA

⁸ nocere CRBZTOA; noscere N

27¹

De libertis ecclesie² cp. lxx³

Liberti ecclesie quia nunquam eorum moritur patrona a patrocino eiusdem nunquam discedant, nec posteritas quidem eorum sicut priores canones decreuerunt ac

¹ om. DM

² De - eccl. in mg. Z

³ lxx CRPZTOHA; xlvi N; xxvii B

ne forte libertas eorum in futura prole non pateat ipsaque posteritas⁴ naturali ingenuitati⁵ obnitens sese ab ecclesie patrocinio non subtrahat necesse est ut tam idem liberti quam ab eis progeniti professionem episcopo suo faciant, per quam ex familia ecclesie liberos effectos se esse fateantur eiusque patrocinium non relinquant sed iuxta⁶ uirtutem suam obsequium ei uel obedientiam prebeant.

C. Toledo IV c 69; H 372a-b; M 478; ID 3.245 as BD 3.185; +C 12 q 2 c 65

⁴ -s- ss A

⁵ -ati CRNB; -ate ZTOHA

⁶ iuxta CLNBZTHQ; iusta OA

28¹

De eodem² cp. lxxi³

Liberti ecclesie qui a patrocinio eius discedentes quibuslibet personis adhererunt si admoniti redire contempserint manumissio eorum irrita sit, quia per inobedientie contemptum⁴ ingrati actione tenentur.

C. Toledo IV c 70; H 372b; M 478; ID 3.244 as BD 3.184; C 12 q 2 c 61

¹ om. DM

² De eodem CRNB; Item de libertis ecclesie TZJOHA

³ lxxi CRPZTOHA; xlviii N; xxviii B

⁴ contemptum CNBZTOHQ; contentum A

29

Item¹ de eodem² cp. lxxii³

Liberti qui a⁴ quibuscumque manumissi sunt atque⁵ ecclesie patrocinio commendati existunt sicut regule antiquorum patrum⁶ constituerunt⁷ sacerdotali defensione a cuiuslibet insolentia protegantur siue in statu libertatis eorum seu in peculio⁸ quod habere noscuntur.

C. Toledo IV c 71; H 372b; M 478-9; ID 16.52; IP 2.83 var.; +D 87 c 8 as here

¹ Item CNDBTZ(mg.)J(mg.)OQ; Idem H; om. A

² de eodem CRNDB; de libertis ecclesie TOHQ; de libertis in mg. ZJ; om. A

³ lxxii CRPZJHQA; xlviii N; om. DMT; xxix B; lxxiii O

⁴ ss Z

⁵ eci add. N

⁶ corr. fr. -om O

⁷ corr. fr. constituetur A

⁸ -ulio CNBZTOHQ; -ulo A

30

De his qui libertatem a dominis suis¹ percipiunt² cp. lxxiii³

Quicumque libertatem a dominis suis ita⁴ percipiunt⁵ ut nullum⁶ sibi in eis obsequium patronus retemptet⁷ isti si⁸ sine crimine sunt⁹ ad clericatus ordinem¹⁰ liberi suscipiantur, quia directa manumissione absoluti noscuntur. Qui uero retento¹¹

¹ om. D

² percipiunt CRWNDZTOHA; accipiunt B; perceperint P. De - perc. in mg. Z

³ lxxiii CLRWPZJTHQ; l N; om. DM; xxx B; lxxiii OA

⁴ ss M

⁵ percipiunt CRNDBPZJHQ; perceperunt TOA

⁶ sibi obsequium add. O(later canc.)A

⁷ retemptet CLRXNDB; retentet SZTOHQA

⁸ si CND²MBZJTOQA; om. DH

⁹ ss A

¹⁰ -inem CNBZTOHQ; -ine A

¹¹ retento CRWDBZTOHQ; recento N?; ret...nto A

obsequio manumissi sunt [117va] pro eo quod adhuc patroni seruitute¹² tenentur obnoxii nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promouendi ne quando uoluerint eorum domini fiant ex clericis serui.

C. Toledo IV c 72; H 372b; M 479; ID 6.126 as BD 2.25; IP 3.46; D 54 c 5

¹² seru. pat. marked for reversal B

A2. XXXVIII ¹DE CONCILIO TOLETANO SEPTIMO²

- i. De stipendiis clericorum ne a iure alienentur ecclesie
- ii. De uiris ac feminis sacris propositum transgradientibus sacrum
- iii. Quod quibusdam penitentibus pristina reddantur coniugia
- ³iiii. De professionibus et obedientia libertorum ecclesie
- v. Ne sine accusatore⁴ legitimo⁵ quispiam condempnetur

¹ title and capitulatio om. ZJTOHQA; in CLRXSWNDMBP

² De conc. Tol. sept. CRWNDP; om. L; De - sept. capitula S; Cap. M; capitula incipiunt de conc. Tol. sept. B

³ Whole title om. DM

⁴ -ore CLXSWNB; -atione DM

⁵ -ima DM -imo D²

1

Incipit de concilio Toletano septimo¹. De stipendiis² clericorum ne a iure alienentur ecclesie³ cp. v⁴

Sepe fit⁵ ut proprietati⁶ originis obsistat longinquitas temporis⁷. Quapropter prouidentes decernimus ut si⁸ quis clericorum stipendium de rebus ecclesie cuiuscumque episcopi percipit largitate sub precarie⁹ nomine debeat¹⁰ professionem scribere, ne per retemptationem diuturnam iudicium afferat ecclesie. Et¹¹ quecumque in usu perceperit debeat utiliter laborare ut nec res diuini¹² iuris¹³ uideantur aliqua occasione¹⁴ negligi et subsidium ab ecclesia cui deseruiunt percipere possint clerici. Quod si quis eorum contempserit facere ipse se stipendio suo uidebitur priuari.

C. Toledo VI c 5; H 378a; M 489; ID 6.372; C 12 q 2 c 72

¹ Incipit - septimo CLRWDBZTOHA; om. N

² stipendiis CNBZTOHQ; conciliis A

³ De - eccl. in mg. Z

⁴ v CLRNPZTOHQ; eccl. v om. W; v om. DM; i BA

⁵ fit CNDBZLTO²HQ; om. OA

⁶ -ati CNDZTOHA; -ate BP

⁷ temporis CNBZTOHQ; temporibus A

⁸ si CNDB; om. ZTOHA

⁹ precarie CLRWNDPZJTHQ; precare B; precari est OA

¹⁰ deb. nom. marked for reversal B

¹¹ om. A

¹² after corr. O

¹³ iuris CNBZJTHQ; curis O; uiris A

¹⁴ corr. ss fr. cocone L²

2

De uiris ac feminis sacris propositum transgradientibus sacrum¹ cp. vi²

¹ sacris (om. O) propositum transg. sacrum (sacr. transg. RWPB) LRWNDBPZTOHA; sasitum sacrum transg. C

² vi CLRSNPZTOHA; om. WDM; ii B

Procliuis cursus est ad uoluptatem et imitatrix natura uiciorum. Quam ob rem quisquis uirorum uel mulierum habitum semel induerint uel induerunt spontanee religiosum³, aut si uir deditus⁴ ecclesie uel femina fuerit aut⁵ fuit delegata puellarum monasterio in utroque sexu preuaricator ad propositum inuitus reuerti cogatur ut uir detondeatur⁶ et puella ad monasterium regrediatur⁷. Si autem [117vb] quolibet⁸ patrocinio desertores permanere uoluerint sacerdotali sententia ita a Christianorum cetu habeantur⁹ extorres ut nec locus eis ullus sit communionis¹⁰. Vidue quoque sicut iam dudum uniuersalis statuit synodus professionum¹¹ uel habitus sui desertrices superiori sententia condempnentur.

C. Toledo VI c 6; H 378a; M 489; ID 7.35 as BD 8.14; C 20 q 3 c 2

³ -osum CDBZTOHA; -osorum N

⁴ *partially obscured* N

⁵ *after corr. Z; corr. fr. au O*

⁶ *after corr. O*

⁷ *regred- CNBZTOHQ²; redigatur Q; ingred- A*

⁸ -t ss O; -et om. A

⁹ -eantur CLRWN²PZJTO²HQ; -eatur BOA

¹⁰ communionis CLRSNB; communis ZJTOHQ; criminis A

¹¹ -ionum CLR²SWNB; -ionem ZJTOHQA

3

Quod quibusdam penitentibus pristina reddantur¹ coniugia cp. viii²

Antiqui et sanctissimi est patris sententia pape Leonis ut is qui in etatis adolescentia positus dum mortis formidat casum peruenerit ad penitentiae remedium. Si coniugatus forte fuerit incontinens, ne postea adulterii incurrat lapsum redeat ad pristinum coniugium quousque possit adipisci temporis maturitate continentie statum. Quod nos sicut de uiris ita et de feminis equo modo censemus. Non quidem hoc generaliter³ et canonicè preceptum sed constat a⁴ nobis pro humana fragilitate indultum ea dumtaxat ratione ut si is⁵ qui penitentiae non est legibus⁶ deditus antea ab hac uita discesserit⁷ quam ex consensu ad continentiam eorum unde fuerit regressus superstiti non liceat denuo ad uxoris⁸ transire amplexus. Si autem illius uita extiterit superstes qui non accepit⁹ benedictionem penitentis nubat si se continere non potest et alterius consortio¹⁰ fruatur uxoris. Quod de utroque sexu pari modo a nobis manifestatum¹¹ est decreuisse, ita uidelicet ut¹² in his omnibus sacerdotis ordinatio expectetur ut iuxta quod etatem aptam prospexerit continentiae absolutionis tribuat legem.

C. Toledo VI c 8; H 378a-b; M 490; C 33 q 2 c 19

¹ reddantur CDBZTOHA; redonantur N

² viii CRW²SNPZJTOH; iii WB; om. DM; vii Q; viiii A

³ *corr. fr. generati B*

⁴ *corr. fr. ad O*

⁵ is CNBZTOH; his A

⁶ *after corr. O*

⁷ -c- ss O

⁸ *corr. fr. -ores C*

⁹ accepit LRNB²PZTOHA; acceperit CXSW

¹⁰ *add. in mg. B*

¹¹ manifestatum CNMBZ²JTO; manifestum ZHQA

¹² uidelicet ut CNBJTOHQA; ut uidelicet quod Z

4¹

¹ om. DM

De professionibus et obedientia libertorum ecclesie cp. viiii²

Longinquitate sepe fit temporis³ ut non pateat conditio originis. Vnde iam decretum est in anteriori uniuersalis [118ra] concilii canone ut professionem suam liberti ecclesie debeant facere qua profiteantur se et de familiis esse ecclesie⁴ et⁵ obsequium nunquam relicturos⁶. Vnde hiis quoque nos⁷ adicimus ut quotiens cursum uite sacerdos impleuerit et de hac uita migrauerit, mox cum successor eius aduenerit, omnes liberti ecclesie uel ab eis progeniti cartulas suas in conspectu omnium debeant⁸ ipsi qui substituitur pontifici publicare, et professionem⁹ in conspectu ecclesie renouare, quatinus status sui uigorem et illi obtineant et obedientia eorum¹⁰ ecclesia non careat. Si autem aut scripturas libertatis sue intra annum ordinationis noui pontificis manifestare contempserint aut¹¹ professiones renouare noluerint¹², uacue et inanes cartule ipse¹³ remaneant¹⁴, et illi¹⁵ origini sue redditi sint perpetuo serui.

C. Toledo VI c 9; H 378b; M 490; C 12 q 2 c 64

² viiii CWNPZTOHA; iiii B

³ temporis CNBZTOHQ; turpis A

⁴ debeant facere qua - ecclesie *in mg.* O; *om.* A

⁵ et CRNB; *om.* ZTOH

⁶ relucturos O; reluctores A

⁷ nos LRWNPZTOHA; *om.* CS

⁸ debeant CRNPZTOHA; *om.* B

⁹ -ionem CRNB; -ione JTOHA; ? Z

¹⁰ eorum CBZTOHA; *om.* N

¹¹ aut CNBZJOHQ; autem aut T; autem A

¹² nol- CNBZTHQ; uol- OA

¹³ ipse CNBPZTOHQ; in se A

¹⁴ *corr. fr.* remeant *to* remameant Z

¹⁵ illi CNPZTOHA; ipsi B

5

Ne sine accusatore legitimo¹ quispiam condempnetur cp. xi²

Dignum est ut uita innocentis nulla maculetur pernicie³ accusatoris. Ideo quisquis a quolibet criminatur⁴ non ante accusatus supplicio detur quam accusator presentetur⁵ atque legum⁶ et canonum sententia exquiratur. Quod si indigna ad accusandum persona inuenitur ad eius⁷ accusationem non iudicetur.

C. Toledo VI c 11; H 378-9; M 491; +C 3 q 9 c 9

¹ acc. leg. CLRWNBZTOA; accusatione legitima D

² xi CRWNPZTOHA; *om.* D; v B

³ *corr. fr.* -cio O

⁴ -in- ss T

⁵ *corr. fr.* -entur Z

⁶ legum CNBZJTO²HQ; leguntur OA

⁷ ieiis N

A2. XXXIX ¹DE CONCILIO TOLETANO OCTAVO²

- i. De languoris euentu ministrantium clericorum
- ii. De exactione³ ecclesiarum Gallitie⁴ prouincie

¹ *title and capitulatio om.* ZJTOHQ; *in* CLRXSWNDMBP

² De concilio Toletano octauo CLRSWP; *om.* NDM; De conc. Tol. incipiunt capitula B

³ exactione C²LRWB; actione CXSNDMP

⁴ Gallitie CLXSWND²MP; Gallatie R; Gallice D; Galatie B

1

Incipit¹ de concilio Toletano octauo. De languoris² euentu ministrantium clericorum cap. i

Nichil contra ordinis statutum³ temeritatis ausu presumatur, neque illa que summa ueneratione⁴ censentur⁵ uel minimo presumptionis⁶ tantum soluantur, cum ad⁷ hoc⁸ tantum fieri iussa sunt ne interrupta noscantur⁹ ne languoris prouentu¹⁰ robore salutis natura priuetur. Non ergo solum fragi [118rb] litati consulitur humane sed etiam sacris mysteriorum Dei¹¹ prouidetur sollicitudine. Censuimus igitur conuenire ut cum a sacerdotibus missarum tempore sacra¹² mysteria consecrantur si egritudinis accidat cuilibet euentus quo ceptum¹³ nequeat consecrationis¹⁴ explere mysterium sit liberum episcopo uel presbitero alteri consecrationem exequi officii cepti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysteriis competit quam aut incipientis aut subsequenti completa benedictione sacerdotis. Quia nec perfecta uideri possunt nisi perfectionis ordine compleantur. Cum enim simus omnes¹⁵ unum in Christo nichil contrarium diuersitas format ubi efficaciam¹⁶ prosperitatis unitas¹⁷ fidei representat. Quod etiam consultum cuncti ordinis clerici indiuiduum sibi esse¹⁸ non ambigant sed ut premissum est precedentibus libenter¹⁹ alii pro complemento succedant. Nec tamen quod natura languoris²⁰ causa consulitur in presumptionis perniciem conuertatur. Nullus post cibum potumque quamlibet minimum sumptum²¹ missas²² facere²³, nullus absque patenti prouentu molestie minister uel sacerdos cum ceperit imperfecta officia presumat omnino relinquere. Si quis hec temerarie presumpserit excommunicationis sententiam sustinebit.

C. Toledo VII c 2; H 381-2; M 496-7; ID 2.124 as BD 3.70; +C 7 q 1 c 16

¹ Incipit CLRSDB; *om.* NZJTOHA

² -oris CRNPZTOHA; -oribus B

³ statutum CNBZTO²HQ; statum OA

⁴ -ne- ss C

⁵ -entur CDBZTOA; -etur N

⁶ ausu *add.* ND, *om.* CRBPZTOHA

⁷ ad CNBZTO²HQ; ab OA

⁸ hoc CNBJTOHQA; huc Z

⁹ *corr. fr.* noscuntur HA

¹⁰ prouentu CNBZTOHQ; pro euentu A

¹¹ Dei CNBZTO²HQ; *om.* OA

¹² tempo *add. and canc.* O

¹³ ceptum CNBJTOHQA; conceptum Z

¹⁴ *corr. fr.* -es O

¹⁵ omnes CNBZTOH; *om.* A

¹⁶ -ca- ss Z

¹⁷ *after corr.* O

¹⁸ sibi esse CNBP; esse sibi ZTOHA

¹⁹ *in mg.* O

²⁰ lang- CNBZTOQA; long- H

²¹ sumptum LRXSWNBPZTOQA; sr'tum C; sc'ptum H

²² *corr. to* missam B²

²³ facere CDBZTOHA; facem N

2

De exactione¹ ecclesiarum Gallitiae prouinciae cp. iiii²

Inter cetera denique que³ communi consensu⁴ nos conferre competenter oportuit querimonias etiam parrochialium presbiterorum Gallitiae prouinciae sollertissime discernere docuit quas contra pontificum suorum rapacitates necessitas ut comperimus tandem compulsi in publicum⁵ examen⁶ deferri. Hii enim pontifices ut euidentis inquisitio patefecit indiscreto moderamine parrochianas ecclesias pregrauantes dum in exactionibus superfluis frequenter [118va] existunt, pene usque ad exinanitionem⁷ extreme uirtutis quasdam basylicas perduxisse probantur. Ne ergo fiat de cetero quod constat hactenus inordinate presumptum non amplius quam duos solidos unusquisque episcoporum priuate prouinciae per singulas dyoceses uel basylicas iuxta synodum Bracarensem⁸ annua illatione sibi expectet inferri, monasteriorum tamen basylicis ab hac solutionis expensione seiunctis⁹. Cum uero episcopus dyocesim¹⁰ uisitat nulli pre multitudine onerosus existat, nec unquam quinquagenarium numerum euectionis excedat, aut amplius quam una die per unamquamque¹¹ basylicam remorandi licentiam habeat. Quicumque uero¹² pontificum eorumdem aliter quam decreuimus agendum presumpserit correptioni¹³ procul dubio canonum subiacebit tanquam constitutionum synodaliu transgressor et priscorum patrum edictorum¹⁴ corruptor. *C. Toledo VII c 4; H 382a-b; M 497; ID 3.132 from Non amplius; +C 10 q 3 c 8*

¹ exactione C²L²R²WBZTOHA; actione CRXSNDMP; eactione L

² iiii CRSWPZTOHA; ii NB; om. DM

³ que CNBZJHQ; om. TOA

⁴ con- ss C

⁵ comp. in pub. CNPZTOHA; in pub. comp. B

⁶ after corr. O

⁷ exinanitionem CRNPZTHOA²; examinationem B; exinanitionem A

⁸ -ensem CRNBZ; -ense J?TOHA

⁹ -s ss H

¹⁰ -im CNBPO; -em ZTO²HA

¹¹ -quaque Z

¹² uero RNDPZTOHA; ergo CLW; om. S

¹³ -ioni LRWDMBP?ZTOHA; -ione CSN

¹⁴ edictorum CRWNBP; edicta ZTO(after corr.)GHA

A2. ¹XL EX CONCILIO AVRELIANENSI²

- ³i. Non licere cuiquam absque episcopi permissu res ecclesie alienare
ii. De clericis qui documenta ecclesie suppresserint⁴
iii. De coniuratione clericorum
iiii. Iudeos a cena Domini usque in⁵ Pascha inter Christianos procedere non debere

¹ whole section after A2.43 S; here in all other copies

² Ex (De L) - Aur. CLRXSNDMP; om. NMZJTOHQA; incipiunt capitula add. B

³ capitulatio in CLRXSNDMPBVP; om. ZJTOHQA

⁴ -erint CLRSWMB; -erit XND

⁵ in CLRWDMBP; ad V

1

Ex concilio Aurelianensi¹. Non licere cuiquam absque episcopi permissu res ecclesie alienare² cp. xii³

Abbatibus⁴ presbiteris aliisque ministris de rebus ecclesiasticis uel sacro ministerio deditis alienare uel obligare absque permissu et subscriptione episcopi nichil liceat. Quod qui presumpserit degradetur communione concessa. Et quod temere alienatum est ordinatione episcopi reuocetur.

C. Orleans (538) ed. de Clercq (CCL 148A.124) c 26; H 395a; C 12 q 2 c 41

---

¹ Ex - Aur. om. DM; episcopo add. H

² Non - alienare CLSWNDMBVP; om. TZOGHQA

³ xii CLRXSNVPZTOHQ²A; ii W; om. DM; primo B; xiiii Q

⁴ et add. P, om. CLRSWNDMBZTOHA

2

De clericis qui documenta ecclesie suppresserint¹ cp. xiii²

Si quis uero de clericis documenta quibus ecclesie³ professio firmatur aut suppr [118vb] imere aut negare aut euertere aut fortasse tradere dampnabili et punienda obstinatione presumpserit quicquid pro absentia⁴ documentorum dampni ecclesie illatum est de propriis facultatibus reddat.

H 395a; C 12 q 2 c 40

---

¹ De - presumpserint CLRSWNDMBVP; om. TZOGHQA

² xiii LRSNVPZTOH; xiii W; om. DMA; ii B; ? C

³ quibus eccl. CLRWNPZTOHA; eccl. quibus B

⁴ absentia CLRWNPZTOHA; abstinentia B

3¹

De coniuratione clericorum² cp. xxii³

Si qui⁴ clericorum ut nuper multis in locis per⁵ superbiam diabolo instigante actum fuisse perpatuit rebelli auctoritate se in unum coniuratione intercedente⁶ collegerint aut sacramenta inter se data aut cartulam conscriptam fuisse patuerit, nullis excusationibus presumptio labetur⁷, sed res detecta cum in synodum uentum fuerit in presumptoribus iuxta personam et ordinum qualitatem a pontificibus qui tunc in unum collecti fuerint uindicetur. Quia sicut caritas ex preceptis diuinis corde non cartule conscriptione est uel coniurationis exhibenda, ita que supra sacras admittuntur scripturas auctoritate et districione⁸ pontificali sunt⁹ reprimenda.

C. Orleans (538) ed. de Clercq (CCL 148A.123) c 24; H 395b; +C 11 q 1 c 25

---

¹ as cap.3 CLRXSWNDMBVP; as cap.5 ZJTOGHQA

² De - clericorum cp. CLRDNB; Ex concilio Aurelianensi ZTOGHA

³ xxii CLRXSNVPZTOHA; om. WDM; ii B

⁴ qui CLRXNDP; quis SWBTZOGHQA

⁵ per CLRSNDBP; om. ZTOGHQA

⁶ intercedente CLRNDPZTOHA; interdiciente B; intercedenti P²

⁷ labetur CLNDBZTOHQ; habetur A

⁸ -ione CNDBZTOQA; -iore H

⁹ decreta add. and canc. M

4¹

Iudeos a cena Domini usque in² Pascha³ inter Christianos procedere non debere⁴ cp. xxxii⁵

Quia Deo propitio sub catholicorum regum dominatione⁶ consistimus Iudei a cena Domini usque in secunda sabbati in Pascha, hoc est in ipso quadriduo procedere inter Christianos atque catholicis⁷ populis se ullo loco uel quacumque occasione miscere⁸ non⁹ presumant.

C. Orleans (538) ed. de Clercq (CCL 148A.126) c 33; H 396a

¹ as c 4 CLRXSWNDMBVP; as c 7 ZJTOGHQA

² in CRSWNBVP; ad L

³ in Pascha ss R

⁴ Iudeos - debere cp. CLRXSWNBVP; Ex concilio Aurelianensi TOGHA

⁵ xxxii CLRSVPZTOHA; xxxiii X; om. WMD; xxii N; iii B

⁶ ddom- A

⁷ coth- B

⁸ corr. fr. misere A

⁹ add. B²

5¹

Ex concilio Epaunensi². De his qui alea ludunt³ cp. i⁴

Si quis fidelis⁵ alea luserit annis binis placuit eum abstinere. Quod si emendatus cessauerit post annum poterit communioni⁶ reconciliari. Si denuo id facere uoluerit post decem annos acta legitima penitentia communioni⁷ societur.

H 395a

¹ om. B; as c 5 CRXSNDMVP; as c 3 ZJTOGHQA

² Epaunensi CRXSDZTOHA; Expaunensi L?; Spaunensi N; paunensi P

³ De - ludunt CLRXSWNVP; om. DMZTOGHQA

⁴ i om. W

⁵ -lis ss P

⁶ -ioni CLRXSWNDP; -ione ZTOGHA

⁷ -ioni CLRXSWNDP; -ione ZTOGHA

6¹

Ex concilio Eliberritano². De his qui uenationi³ student⁴ cp. lxxiii⁵

Episcopis presbiteris atque dyaconibus canes ad uenandum et accipitres habere non liceat. Quod si quis talium personarum hac fuerit uoluntate detectus si episcopus est tribus mensibus se a communionem⁶ suspendat, presbiter duobus mensibus abstineat, diaconus uno mense a communi officio et a⁷ communionem cessabit⁸.

C. Epaone (517) ed. de Clercq c 4 (CCL 148.25), cf C. Agde c 55; H 395b; ID 5.366 (Agde), 6.288 (Meaux as BD 2.213), 13.30 (Agde); IP 3.167; +D 34 c 2 (Pala. var. as Epaone)

¹ as c 6 CLRXSWNDMVP; as c 5 B; as c 4 ZJTOGHQA

² Eliberritano LRBZTOHA; Elibertano CXSD; Elebritanno W; Slibertano N

³ -ione N

⁴ De - student CLRXSWNBVP; om. MDZTOHA

⁵ lxxiii CLRXSNBVPZTHA; om. WDM; lxxiiii V; lxxii G

⁶ se a communionem RXSNDBPZTOHA; a communionem se CL; communionem se W

⁷ a CLRXSWNDMBP; om. ZTOGHA

⁸ suspendat, presbiter - communionem suspendat in mg. M

7¹

Ex concilio Vrbenense. De Iudeis utriusque sexus ne coniugio iungantur² cp. vi
Si quis Iudaice prauitati coniugali³ societate iungitur siue Christiana Iudeo⁴ siue Iudea Christiano⁵ mulier carnali consortio misceatur, quicumque eorum tantum nefas admisisse cognoscitur a Christiano cetu atque conuiuio et a communione ecclesie protinus segregetur.

C. Clermont (535) ed. de Clercq (CCL 148.106-7) c 6; H 396a; +C 28 q 1 c 17 as here

¹ as c 7 CLRXSWNDMPV; as c 6 BTZJOGHQA

² Ex concilio Vrbenense. De - iungantur CXSWN; Ex - Vrb. Vtriusque - iungantur L; De - iungantur. Ex - Vrb. RBVP; Ex - Vrb. DMZTOGHA

³ prauitate coniugale P?

⁴ Christ. Iud. RXND(*corr. fr. -ano*)MBPZTOGH; Iud. Christ. CLW(siue Iud. Chr. ss)S

⁵ coniugali societate – Christiano om. A

A2. XLI ¹DE CONCILIO TOLETANO NONO²

- i. Quod de conquisitis rebus inter ecclesiam et sacerdotis³ heredes equa diuisio fiat
- ii. Si episcopus monasterium facit uel parrochitanam ecclesiam ditet quantam partem de rebus ecclesie ibidem conferat
- iii. Vt episcopus terciam partem ecclesiasticarum rerum partem⁴ tam sibi quam cui elegerit conferat
- iiii. De dampnatione filiorum qui ex sacerdotibus et ministris geniti comprobantur
- v. Quod seruilibus clericis dare debeant episcopi libertatem
- ⁵vi. De obsequio et disciplina libertorum ecclesie

¹ title and capitulatio om. ZJTOGHQA; in CLRXSWNDMBP

² De conc. Tol. nono CLRWDMB; Capitula de conc. Tol. nono S; om. N; De conc. Tol. P. incipiunt capitula de conc. Tol. nono B

³ -otis LRXSWNB; -otes DM; ? C

⁴ terc. partem eccl. rerum partem CL; terc. eccl. rerum partem RWP; terc. partem eccl. partem X; terc. partem eccl. SND; eccl. rerum terc. partem B

⁵ Whole title om. DM

1

Incipit¹ de concilio Toletano nono. Quod de² conquisitis rebus³ inter ecclesiam et sacerdotis⁴ heredes equa diuisio fiat cp. iii⁵

Sacerdotes uel quicumque⁶ illi sunt quibus ecclesiasticarum rerum commissa est cura⁷ quecumque administrationis sue tempore emerint si de rebus propriis uel uile uel carum⁸ habuerint ad ecclesie nomen cui presunt cartarum conficere instrumenta procurent. Non enim iustum est⁹ ut ecclesia quem suscepit externum¹⁰ efficiat in

¹ Incipit CRWDBZTOHA; om. N

² de CNBZTOH; om. A

³ ss H

⁴ -otis CRBZTOHA; -otes N

⁵ iiiii CRNPZTOHA; om. WDM; i B

⁶ quicumque CRNB; quique ZTOHA

⁷ commissa est cura CRWNB; cura commissa est ZTOHA

⁸ carum CRNB; parum ZTOHA

⁹ iustum est CRNB; om. ZTOHA

alieno diuitem et in suo retineat fraudatorem. Hii uero qui suarum rerum nos [119rb] cuntur habere compendium ex omni re quam post ordinationis sue diem¹¹ uisi sunt conquisisse¹² siue nulla siue aliqua sint instrumenta confecta compensata tam iuris¹³ sui quam ecclesiasticarum¹⁴ rerum¹⁵ habitatione si se utriusque rei quantitas exequauerit inter ecclesiam et decedentes¹⁶ heredes equo iure conquisitio pertinebit. Si autem quelibet pars maiori cumulo sui iuris excreuerit¹⁷, maiorem etiam portionem in diuisione percipiet. Quicumque uero de predictis sacerdotibus uel ministris pro sui utilitate¹⁸ atque amicitia uel prestatione aut quocumque modo aut per scripture seriem aliquid¹⁹ meruerint a quolibet percipere, in rebus ecclesiasticis non poterit numerari. Sed quod exinde uoluerint facere in²⁰ ipsorum uoluntatis²¹ arbitrio subiacebit. Quod si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit, ecclesia hoc sibi cui prefitur uel minister extitit²² imperpetuum uendicabit.

C. Toledo IX c 4; H 398a-b; M 523; ID 3.169 to fraudatorem; C 12 q 3 c 2 from Quicumque de sacerdotibus uel ministris - end; C 12 q 4 c 1 (Sacerdotes to conquisitio pertinebit, of which much was a later addn)

¹⁰ eternum A

¹¹ ss O

¹² conques- Z

¹³ iuris CNBZTOH; iuri A

¹⁴ ecclesiastica P; quam eccles. *over erasure* Z

¹⁵ rerum CNPZTOHA; *om.* B

¹⁶ decedentes LRXSDBPZJ²H; decedentis C; decentes WNJ; dedecentes TQO; dedetentes A

¹⁷ excreuerit CNBZ(*after corr.*)TOH; exercuerit A

¹⁸ -ate CNBJTOHQA; -ati Z

¹⁹ -quid LRSWNBZTOHA; -quod CX

²⁰ *erased* N

²¹ *corr. fr.* -tes Z

²² uel min. ext. *in mg.* B

2

Si episcopus monasterium facit uel¹ parrochitanam ecclesiam ditet, quantam partem² de rebus ecclesie³ ibidem conferat cp. v⁴

Bone rei dare consultum et presentis habetur uite subsidium et eterne⁵ remunerationis expectare cernitur premium. Quisquis itaque episcoporum in parrochia sua monasterium construere⁶ forte uoluerit et hoc ex rebus ecclesie cui presidet ditare decreuerit⁷ non amplius ibidem quam⁸ quinquagesimam partem dare debebit. Vt hac temperamenti equitate seruata et cui tribuit competens subsidium conferat, et cui tollit dampna grauia non infligat. Ecclesiam uero que⁹ monasticis non informabitur regulis, aut quam¹⁰ pro suis magnificare uoluerit sepulturis non amplius quam centesimam partem census ecclesie cui presidet [119va] ibidem conferre licebit.

¹ uel CNBZJTOHQA; quod W

² quantam (quanta X) partem CRXSWDPZJTOHQ; quinquagesimam partem L; quintam partem NA; partem quinquagesimam B

³ de rebus eccl. CLRDBZTOHA; *om.* N

⁴ v CLRWNPZTOHA; *om.* DM; ii B

⁵ eterne CNBZTOHQ; *om.* A

⁶ constuere A

⁷ decreuerit CNPZTOHA; uoluerit (uel decreuerit ss) B

⁸ pro *add.* A, *om.* CRNBZTOHQ

⁹ ss O

¹⁰ quam RNBZTOHQ; *om.* A; ? C

Ea tamen cautela seruata ut unam tantummodo que placuerit ex his duabus remunerationem assumat.

C. Toledo IX c 5; H 398b; M 523; ID 3.170; +C 12 q 2 c 74

3

Vt episcopus terciam ecclesiasticarum rerum partem tam sibi quam cui elegerit conferat cp. vi¹

Cum preteritis sanctionibus² notissimum habeatur que de rebus parroechialium pars episcopo conferatur, oportune tamen duximus³ decernendum ut episcopus terciam quam de rebus eisdem sanctione⁴ pariter sibi⁵ debitam nouit aut ipsi ecclesie cuius res esse patebit aut alteri ecclesie cui elegit conferre decreuerit, et licitum maneat et irreuocabile robur eius sententia ferat.

C. Toledo IX c 6; H 398b; M 523; ID 3.171; C 12 q 3 c 4 (beg. Episcopus si tertiam partem)

¹ vi CRWNPZTOHA; om. DM; ii B

² -bus ss T

³ dux- LRSWD²BPZTOHA; dix- CXND

⁴ -ione CLRSWBZTOHA; -ionem XND

⁵ ss Z

4

De dampnatione filiorum qui ex sacerdotibus et ministris geniti comprobantur cp. x¹

Cum² multe super innocentiam³ ordinis⁴ clericorum hactenus emanauerint⁵ sententie⁶ patrum et nullatenus ipsorum formari quiuerit correptio⁷ morum usque adeo sententiam iudicantium protraxere commissa culparum⁸, ut non tantum ferretur ultio in auctoribus⁹ scelerum, uerum et¹⁰ in progenie¹¹ dampnatorum. Ideoque quilibet ab episcopo usque ad subdyaconum deinceps uel ex ancille uel ex ingenue¹² detestando conubio in honore constituti filios procreant¹³ illi quidem ex quibus geniti probabuntur canonica censura dampnentur. Proles autem alienata¹⁴ pollutione non solum¹⁵ parentum hereditatem usquam¹⁶ accipiet¹⁷, sed etiam in seruitutem eius ecclesie de cuius sacerdotis¹⁸ uel ministri ignominia nati sunt iure perhenni manebunt.

C. Toledo IX c 10; H 399a; M 524; ID 6.425; C 15 q 8 c 3

¹ x CRWNPTOHA; om. DM; iiii B

² Dum M

³ innocentiam CLRSWBP; incontinentium N; incontinentiam DZJTOHQA

⁴ -inis CRDBZTOHA; -ines N

⁵ after corr. O

⁶ in mg. after hactenus but marked for insertion after patrum Z

⁷ correptio CNBZTOHQ; om. A

⁸ et add. O, om. CNBZJTHA

⁹ altioribus A

¹⁰ etiam obscurely marked D

¹¹ -nie CBZTOHA; -niem ND

¹² corr. fr. -enie A

¹³ -arint CBZTOHA; -auerint ND

¹⁴ alienata CNBZTHA; aliena O

¹⁵ short erasure follows O

¹⁶ usquam RLXSWBPZTOHA; nusquam CND

¹⁷ short erasure follows O

¹⁸ -otis LXSWNDBPZTOQA; -oti H; ? C

5

Quod seruilibus clericis dare debeant episcopi libertatem¹ cap. xi²

Qui ex familiis ecclesie seruituri deuocantur in clerum ab episcopis suis libertatis necesse est ut percipiant donum. Et si honeste uite claruerint meritis tunc³ [119vb] demum maioribus fungantur officiis. Quos uero⁴ flagitii sordidauerit incorrigibilis noxa perpetua seruitus conditionis religet in catena⁵.

C. Toledo IX c 11; H 399a; M 524; ID 6.373; D 54 c 4

¹ dare deb. ep. lib. LRWNBZTOHA; ep. deb. dare licentiam D; ? C

² xi CLRWNPZTOHA; om. D; v B

³ tunc CRNPZTOHA; tum B

⁴ in *add. and canc.* Z

⁵ *corr. to cathena* O

6¹*De obsequio et disciplina libertorum ecclesie cp. xv²*

Ecclesie liberti³ eorumque progenies⁴ eidem basylice de qua libertatis gratiam meruerunt obsequia prompta sinceraque parabant⁵. Quia sicut hoc in obsequio pro possibilitate sui quod utiles ingenui⁶ dabunt ita quoque in emendatione culparum quod inutiles ingenui sustinebunt.

C. Toledo IX c 15; H 399b; M 525

¹ om. DM

² xv CRWNPZTOHA; vi B

³ liberti CRSWNB; libertati ZTOHQA

⁴ *corr. fr.* -gentes H

⁵ sinceraque parabant CNBZTOHQ; sincerabant A

⁶ *corr. fr.* -uit O

A2. XLII ¹DE CONCILIO TOLETANO DECIMO²

- i. Ne monasteriis uel parroechiis episcopus consanguineos suos preferat causa consanguinitatis
- ³ii. Vt uidua professionem faciat scripto et uestem aptam religioni accipiat
- iii. Non esse auferendam uestem religiosam quam infans non reclamantibus parentibus accepit

¹ *title and capitulatio om.* ZJTOHQA; in CLRXSWNDMBP

² incipiunt capitula *add.* B, *om.* CLRWNDP

³ ii. Vt uidua - accipiat CLRXSWDMB; *om.* N

1

Incipit de concilio Toletano decimo¹. Ne monasteriis uel parroechiis episcopus consanguineos suos preferat causa consanguinitatis² cp. iii³

Decenter⁴ omnibus placet in presenti tale rescindere factum, et non esse de cetero faciendum. Nam quisque pontificum deinceps aut sanguine propinquus aut fauore

¹ Inc. - decimo CLRWNBZTOHA; *om.* D

² *corr. fr.* -neatatis O

³ iii C?LRSNPZTOHA; *om.* WDM; i B

⁴ Petenter A

personis quibuscumque deuinctis talia commendare lucra temptauerit⁵, et suum nefande presumptionis excidium et quod iussum fuerit deuocetur in irritum et qui ordinauerit annue excommunicationi subiaceat, que uero ablata⁶ fortasse fuerint ab eo qui tulit reddantur in duplum.

C. Toledo X c 3b; H 401a; M 528; +D 89 c 6

⁵ temptauerit RNPZTOHA; contemptauerit B; ? C

⁶ ablata C?RNPZTOHA; oblata B

2¹

Vt uidua professionem faciat scripto et uestem aptam religioni² accipiat cp. iiii³

Antiquis inconcussa permanentibus regulis hoc adicitur noue oraculo sanctionis, ut uidua que sancte religionis obtinere propositum uoluerit sacerdoti uel ministro ad quem aut ipsa uenerit aut quem ad se uenire contigerit scriptis [120ra] professionem⁴ faciat, a se aut signo aut subscriptione⁵ notatam, continentem se et religionis propositum uelle et hoc perhenniter inuiolate⁶ seruare. Tunc accepta a sacerdote uel ministro apta religionis huius ueste, seu lectulo quiescens siue quocumque in loco consistens incunctanter⁷ utatur⁸, nec diuersi⁹ coloris aut diuerse partis eadem sit notabilis uestis sed religiosa et non suspecta.

C. Toledo X c 4 pt; H 401a-b; M 528-9; +C 20 q 1 c 16 from uidua que sancte

¹ N places above, after 2.35

² -ioni CRNBTOH; -ionis A

³ iiii LRSPTOHA; om. WNDM; ii B; ? C

⁴ -one N

⁵ -b- ss B

⁶ -ate CNPZTOHA; -ater B

⁷ incunctanter CNBZJTHQA; inconstanter O

⁸ -atur CRSNB; -antur ZJTOHA

⁹ corr. fr. -ersis B

3

Non esse auferendam uestem religiosam quam infans non reclamantibus parentibus accepit cp. vi¹

Si in qualibet minori etate uel religionis tonsuram uel religioni debitam uestem in utroque sexu filiis aut unus² aut ambo³ parentes dederint certe aut nolentibus uel nescientibus se susceptam non mox uisam in filiis abdicauerint sed uel coram se⁴ uel coram episcopo, palamque in conuentu eosdem filios talia habere permiserint, ad secularem reuerti⁵ habitum ipsis filiis quandoque penitus non licebit⁶. Sed conuicti quod tonsuram aut religiosam uestem aliquando habuerint mox ad⁷ religionis cultum habitumque⁸ reuocentur, et sub strenua⁹ distictione huiusce¹⁰ obseruantie inseruire cogantur, parentibus sane¹¹ filios suos¹² religioni contradere non amplius quam usque

¹ vi CRSBPZTO?HA; om. D; iii B; accepit c. vi om. W

² aut unus CRWBZTOHA; om. XND

³ filiis aut unus aut ambo in small cramped hand C

⁴ susceptam non mox – coram se om. A

⁵ in mg. O

⁶ li- ss A

⁷ ad CDBZTOA; om. N

⁸ cultum habitumque CWNDPZTOHA; habitum cultumque B

⁹ -ren- ss O

¹⁰ huiusce CNZTOHA; huiuscemodi B; huius sancte P

¹¹ sane C?RNBZTOH; siue A

ad decimum etatis eorum annum licentia poterit esse. Postea uero an¹³ cum uoluntate¹⁴ parentum an si¹⁵ sue deuotionis sit solitarium uotum, erit filiis licitum religionis assumere cultum. Quisquis autem uel abolitione tonsure uel secularis uestis assumptione¹⁶ detectus fuerit attigisse transgressionem et excommunicationis¹⁷ censuram accipiat et religioni semper inhereat.

C. Toledo X c 6 pt; H 401-2; M 529-30; ID 7.27 var. as BD 8.1; IP 3.186 (sl. var.); C 20 q 2 c 1 as here

¹² suos CNBZTO²HQ; om. OA

¹³ an LRXSWNDB; hanc ZTOHA; ? C

¹⁴ cum uoluntate C?LRNDBTOH; uoluntatem A

¹⁵ an si LRXWBP; si (*later canc.*) S; an NDZTOHA; ? C

¹⁶ -s- ss A

¹⁷ -icationis CNBZTOH; -icatio A

A2. XLIII ¹DE CONCILIO TOLETANO VNDECIMO²

- i. Ne tumultu concilium agitetur
- ii. Vt in una prouincia³ diuersitas officiorum non teneatur
- iii. Non debere⁴ sacerdotibus qualibet in ecclesia [120rb] famulis truncationes membrorum facere nec aliquid quod morte plectendum sit iudicare
- iiii. Ne quicumque premii pro diuinis sacramentis accipiatur
- v. Vt omnes pontifices rectoresque ecclesiarum tempore quo ordinandi sunt sub cautione promittant quam iustissime uiuere debeant
- vi. Vt hii qui Domino canunt atque sacrificant post se semper habeant adiutoria constituta

¹ *title and capitulatio om.* NZJTOHQA; *in* CLRXSWDBP

² capitula *add.* B, *om.* CLRWDP

³ *corr. fr.* -uic- B

⁴ debere RXSDBP; licere CLS²W

1

Incipit¹ de concilio Toletano undecimo. Ne tumultu concilium agitetur² cp. i³

In loco benedictionis consedentes Domini sacerdotes nullis debent aut indiscretis uocibus perstreperere⁴ aut quibuslibet tumultibus perturbari, nullis etiam uanis fabulis uel risibus agi, et quod est deterius obstinatis disceptationibus⁵ tumultuosas uoces effundere. Si quis enim, ut apostolus ait, putat se religiosum esse non refrenans linguam suam sed seducens cor suum, huius uana est religio. Cultum enim suum iusticia⁶ perdit, quando silentia iudicii⁷ obstrepentium turbo confundit, dicente propheta, Erit⁸ cultus iusticie silentium, Debet ergo quicquid aut consistendum

¹ Incipit CLRSWDBPZJTOA; *om.* NHQ

² agitetur CRNBZJTOHQ (Ne - ag. *in mg.* ZJ); agitur A

³ cp. i *om.* DM

⁴ perstrepe A

⁵ *corr. fr.* dec- B

⁶ -icia CNPJTOHA; -iciam B?Z

⁷ -icii CNBJTOHQA; -icia Z

⁸ Erit CNPZTOHA; Et B

consultationibus agitur aut accusantium⁹ parte proponitur sic mitissima uerborum relatione proferri ut nec contentiosis uocibus sensus audientium turbent nec iudicum¹⁰ uigorem de tumultu eneruent¹¹. Quicumque ergo in conuentu concilii hec que premissa¹² sunt uiolanda¹³ crediderit et contra hec interdicta aut tumultu aut contumeliis uel risibus concilium perturbauerit¹⁴ iuxta diuine legis edictum qua precipitur¹⁵, Eice derisorem et exhibit cum eo iurgium¹⁶ cum omni dedecore de consessione¹⁷ abstractus a communi cetu secedat, et trium dierum excommunicationis sententiam¹⁸ perferat.

C. Toledo XI c 1; H 407b; M 541; ID 4.245; +C 5 q 4 c 3

⁹ accusantium CNBZTOHQ; excusantium A

¹⁰ iudicum CNBZTOHQ; iudicium A

¹¹ -ent CNZTOHA; -etur BP

¹² pre- CNBH; pro- TZJOQA

¹³ uiolanda CLRWNBP; uiolenta ZJTOHQ; uolenta A

¹⁴ perturbauerit RXSWNDBP²ZJOHA; turbauerit CLT; conturbauerit P

¹⁵ qua precipitur LRXSWNDBP; quo precipitur C; que precipitur Z; que precipit TOHQA

¹⁶ corr. fr. uirginum O

¹⁷ consessione CRB²PZTOHQ; confessione LX²SWNDA; fessione X; consione B

¹⁸ -tiam CNB²JTOHA; -tia Z

2¹

Vt in una prouincia diuersitas officiorum non teneatur cp. iii²

De his qui contra apostoli uoluntatem³ [120va] circumferuntur omni⁴ uento doctrine, placuit hoc sancto concilio ut metropolitane sedis auctoritate coacti uniuscuiusque prouincie ciues rectoresque ecclesiarum⁵ unum eundemque in psallendo teneant modum quem in⁶ metropolitana sede cognouerint⁷ institutum⁸, nec aliqua diuersitate cuiusque⁹ ordinis uel officii a metropolitana se patiantur sede disiungi. Sic enim iustum est ut inde unusquisque sumat regulas magisterii unde honoris consecrationem accipit, ut iuxta maiorum decreta sedes¹⁰ que uniuscuiusque¹¹ sacerdotalis dignitatis est mater¹² sit ecclesiastice magistra rationis. Abbatibus sane indultis officiis que iuxta uoluntatem sui episcopi regulariter illis implenda sunt cetera officia publica, id est uesperam, matutinum siue missam aliter quam in principali¹³ ecclesia celebrari¹⁴ non liceat. Quisquis autem horum decretorum uiolator extiterit sex mensibus communionem priuatus¹⁵ apud metropolitanum sub penitentiae censura maneat¹⁶ corrigendus, quatinus¹⁷ apud illum et preterite transgressionis¹⁸ culpam lacrimis

¹ om. DM

² iii CRWNPZTOHA; ii B

³ uoluntatem CRBZTOHA; preceptum N

⁴ omni CRBZTOHA; cum N

⁵ in add ZTOHA, om. CRNB

⁶ ss H

⁷ -erint CNBA; -erit ZJTOH; nouerint Q

⁸ -tu- ss O

⁹ corr. fr. cuius N

¹⁰ corr. fr. sedis O

¹¹ uniuscuiusque CNBP; unicuique ZTOHA

¹² dign. est mater CRNBZ; mater est dign. TOHA

¹³ -ali CNBJTOHA; -alibus Z

¹⁴ -ari CLXSN; -are RBPZTOHA

¹⁵ -tus CRNBZJOHA; -tis T

¹⁶ maneat CRNB; permaneat ZTOHA

¹⁷ quatinus CNB; qualiter TOHA

¹⁸ corr. fr. -gess- O

diluat, et necessariam officiorum doctrinam studiose¹⁹ addiscat. Sub ista²⁰ ergo²¹ regula discipline non solum metropolitanus totius sue prouincie pontifices uel sacerdotes astringat, sed etiam ceteri episcopi subiectos sibi ecclesiarum rectores²² obtemperare institutionibus cogant.

C. Toledo XI c 3; H 408a; M 541-2; +D 12 c 13

¹⁹ studiose CNPZTOHA; studio B

²⁰ ss O

²¹ ergo LRXSNBPZTOHA; om. C

²² rectores CLRBTZTOHA; om. N

3

Non licere¹ sacerdotibus qualibet in ecclesia famulis² truncationes membrorum facere nec aliquid³ quod morte plectendum⁴ sit iudicare cp. vi⁵

His a quibus Domini sacramenta tractanda sunt iudicium sanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talibus excessibus prohibendum est, ne indiscrete presumptionis motibus [120vb] agitati aut quod morte plectendum est sententia propria iudicare⁶ presumant, aut truncationes quibuslibet⁷ personis aut per se inferant aut inferendas precipiant. Quod si quisquam horum immemor preceptorum aut in⁸ ecclesie sue familiis aut in quibuslibet⁹ personis tale aliquid fecerit et concessi ordinis honore priuatus et loco sub perpetuo dampnationis teneatur religatus¹⁰ ergastulo. Cui tamen communio¹¹ exeunti ex hac uita non neganda est, propter Domini misericordiam qui non uult peccatoris mortem sed ut conuertatur et uiuat.

C. Toledo XI c 6; H 409a-b; M 544; ID 5.315 as BD 1.201; C 23 q 8 c 30

¹ licere CRNB; debere DZTOHA

² famulis CND(-m- ss)BZTOH; om. Q; famulantes A

³ quicquid D

⁴ plectendum CRDBZTOHA; pun' N

⁵ vi CLRPZTOHQ; om. NDA; iii B

⁶ non add. HQA, om. CRNBZJTO

⁷ quibuslibet CNBZJTO; quibus HA

⁸ aut in *in mg.* C

⁹ quibuslibet CRNBZJTO; cuiuslibet HQA

¹⁰ -atus CNBZTOHQ(rel. ten.); -atur A

¹¹ -o ss H

4

Ne quicumque pro diuinis¹ sacramentis accipiatur cp. viii²

Quicumque inuisibilis gratie consolatione tribuitur, nunquam questibus³ uel quibuslibet premiis uenundari penitus debet, dicente Domino, Quod gratis accepistis, gratis date. Et ideo quicumque deinceps in⁴ ecclesiastico ordine constitutus aut pro baptizandis consignandisque fidelibus⁵ chrismate⁶, uel promotionibus⁷ graduum precia quelibet uel premia nisi uoluntarie oblata pro huiusmodi ambitione susceperit equidem si sciente⁸ loci episcopo tale quicumque a subditis perpetratur idem episcopus

¹ pro diuinis CNBJTOHQ; diuinis ss Z

² viii CRNPZTOH; om. DA; iii B

³ nunquam questibus CLRNDDBP; nunquam questa (ss T) ZJTO; non questa HQA

⁴ -ceps in ss O

⁵ fidelibus CNPZTOHA; fidebus B

⁶ -ate CNBP; -atos ZTOHA

⁷ -ionibus CNBZTOQA; -ionis H

⁸ sciente CRNB; scienti ZTHQA; O *obscurely corr.*

duobus mensibus excommunicationi subiaceat pro eo quod in scientia mala contexit, et correptionem necessariam non acquisiuit. Sin⁹ autem suorum quispiam¹⁰ eodem¹¹ nesciente quodcumque de supradictis capitulis accipiendum sibi esse crediderit, si presbiter est trium mensium excommunicatione plectatur¹², si¹³ dyaconus quatuor,¹⁴ subdiaconus uero uel¹⁵ clericus his cupiditatibus seruiens et competenti pena et debita excommunicatione plectendus est.

C. Toledo XI c 8; H 409b; M 544-5; ID 5.126; +C 1 q 1 c 101

⁹ *corr. fr.* Si B

¹⁰ quispiam suorum *marked for reversal* H

¹¹ eodem CNPZTOHA; eadem B

¹² plet- O

¹³ si CBZTOA; *om.* ND

¹⁴ si *add.* B, *om.* CNDPZTOHA

¹⁵ uero uel CNPZTOHQ²; uel B; uero QA

5

Vt omnes pontifices rectoresque¹ ecclesiarum tempore quo ordinandi sunt² sub cautione promittant quam iustissime uiuere debeant³ cp. x⁴

Quamquam omnes qui sacris mancipantur⁵ [121ra] ordinibus canonicis⁶ regulis⁷ teneantur astricti, expeditibile tamen est ut promissionis sue uota sub cautione spondeant quos ad promotionis gradus ecclesiastica probat disciplina. Solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur⁸ quam⁹ quod generali exsponsione¹⁰ concluditur. Et ideo placuit huic sancto concilio ut unusquisque qui ad¹¹ ecclesiasticos gradus est accessurus non ante honoris consecrationem accipiat quam placiti sui innotatione promittat ut fidem catholicam sincera cordis deuotione custodiens iuste et pie uiuere debeat et in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat, atque ut debitum per omnia honorem atque obsequii reuerentiam preminenti sibi unusquisque dependat, iuxta illud pape Leonis edictum, Qui se scit aliquibus esse prepositum non moleste ferat aliquem sibi esse prelatum, sed obedientiam quam exigit etiam ipse¹² dependat. Pena tamen iuxta¹³ ecclesiastice consuetudinis morem et placitis talium inserenda et ab his qui transgressores fuerint persoluenda est¹⁴.

C. Toledo XI c 10; H 410a; M 545-6; +D 23 c 6

¹ -que *ss* O

² *ss* O

³ uiuere (*corr. fr.* ueu- O) debeant CDBZTOHA; uiuant N

⁴ x CNZTHA; *om.* DPO?; v B

⁵ -antur CNBZTOH; -iantur A

⁶ *corr. fr.* canocis X

⁷ *corr. fr.* regularis to regula O

⁸ *corr. fr.* -entur H

⁹ *ss* T

¹⁰ exsponsione CNPZTOHA(*corr. fr.* exp-); expositione B

¹¹ ad CNPZTOHA; *om.* B

¹² ips N

¹³ *corr. fr.* iusta B

¹⁴ L [fo. 119] *has here*: De superbis ecclesie - reuocentur cap. viii. Octaua discussione - obedire subiecti (*i.e.* 2.49.4 below), with *mg. note*: Hinc ad primum signum reuertere a ii^o huc reuersurus signo, and resumes c 6 at fo. 105v

6

Vt hii qui Domino canunt atque sacrificant post se semper habeant adiutoria constituta cp. xiiii¹

Vt illud diuini oraculi mente² singuli precauentes quo scribitur. Ve soli quia cum ceciderit non habet subleuantem³, summopere uerendum nobis est et cauendum ne horis⁴ illis atque temporibus quibus Domino psallitur uel sacrificatur unicuique diuinis singulariter officii insistenti pernicioosa passio uel corporis quelibet⁵ ualutudo occurrat⁶ que aut corpus subito obrui⁷ faciat aut mentem⁸ alienatione uel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo ausibus precauentes necessarium duximus instituire ut ubi temporis uel loci siue cleri copia suffragatur, habeat quisquis ille [121rb] canens⁹ Deo atque sacrificans post se uicini¹⁰ solaminis adiutorem, ut si aliquo casu ille qui officia impleturus accedit turbatus fuerit uel ad terram elisus a tergo semper habeat qui eius uicem exequatur intrepidus.

C. Toledo XI c 14; H 411a; M 547; ID 2.126 var. as BD 3.73; +C 7 q 1 c 15 nearer here; De cons. D 1 c 58 as BD

¹ xiiii CLWNPTOHA; *om.* D; vi B

² mente CRWNDB; monentes ZTOHA

³ se *add.* B, *om.* CRWNPTOHA

⁴ *corr. fr.* hos B, *from* honoris O

⁵ *corr. fr.* quol- O

⁶ *corr. fr.* -ant O

⁷ obrui CNDB; subrui ZTOHA

⁸ mentem CRBZTOA; mente ND

⁹ canens CNDBZJTOQ; cauens HA

¹⁰ *corr. fr.* -inii O

A2. XLIV ¹DE CONCILIO TOLETANO XII²

- i. De quorundam consuetudine sacerdotum fedissima qui oblatis Deo sacrificiis non communicant
- ii. De his qui uxores suas diuortio³ intercedente relinquunt
- iii. De his qui ad ecclesiam confugium fecerint⁴

¹ *heading and capitulatio om.* NZJTOHQA; *in* CLRSWDMBP

² primo L (*see note to 2.34.15 above*)

³ *corr. fr.* deu- B

⁴ *conf.* fecerint CXSDM; *confugiunt* L; *conf. faciunt* RWBP

1

Incipit¹ de concilio Toletano XII². De quorundam consuetudine sacerdotum fedissima³, qui oblatis Deo sacrificiis non communicant cp. v⁴

Relatum⁵ nobis est⁶ quosdam de sacerdotibus non tot⁷ uicibus⁸ communionis sancte gratiam sumere quot⁹ sacrificia in uno¹⁰ die uidentur offerre. Sed in uno die si plurima

¹ Incipit CLRXS WPZ; *om.* NTOHQA

² primo L; Inc. - XII *om.* D

³ fed- CNDBZJTHQA; fid- ZO

⁴ v CRWNPZTOHA; *om.* D; i B?

⁵ Rel- CDBZTOHA; Del- N

⁶ nobis est CRNBZTOHA; est nobis Q

⁷ *after corr.* O

⁸ *corr. fr.* uoc- O

per se Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus a communione suspendunt, et in sola tantum extremi sacrificii oblatione communionis sancte gratiam sumunt¹¹. quasi non sit totiens illis uero¹² et singulari sacrificio¹³ participandum quotiens corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi immolatio facta constiterit¹⁴. Nam ecce apostolus dicit, Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Certum est quod hii qui sacrificantes non edunt rei sunt dominicis¹⁵ sacramentis. Quicumque ergo¹⁶ sacerdotum deinceps diuino altario sacrificium oblaturus accesserit¹⁷, et se a communione suspenderit ab ipsa qua se indecenter priuabit gratia communionis anno uno repulsum se nouerit. Nam quale erit illud sacrificium cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergo modis omnibus¹⁸ tenendum ut quotienscumque sacrificans¹⁹ corpus et sanguinem Iesu Christi Domini nostri in altario immolat, totiens percep [121va] tionis corporis et sanguinis Christi participem se prebeat.

C. Toledo XII c 5; H 416a; M 556-7; ID 2.114; De cons. D 2 c 11

⁹ quot CNBZTHQ; quod OA

¹⁰ uno CRNB; una ZTOHA

¹¹ -unt CRNB; -ant ZTOHA

¹² uero CDBZTOHA; om. N

¹³ et (ss D) singulari (-is O) sacrificio CLRWNDBZJT(*corr. fr.* sacrificatio)O; singulari et sacrificio HQ; et sacrificio singulari A

¹⁴ -erit CNBZTOHQ; -it A

¹⁵ dominicis CNBZTOHQ; Domini A

¹⁶ ss H

¹⁷ acc- CDBZTOHA; dec- N

¹⁸ est *add.* ZTOHA, *om.* CRSNDP; ? B

¹⁹ *in mg.* Z

2

De his qui uxores suas diuortio¹ intercedente relinquunt² cp. viii³

Preceptum Domini est ut excepta causa fornicationis uxor a uiro dimitti non debeat. Et ideo quicumque citra culpam criminis supradicti uxorem⁴ suam quacumque occasione reliquerit⁵, quia quod Deus iunxit⁶ ille separare⁷ disposuit tamdiu ab ecclesiastica communione priuatus et a cetu omnium Christianorum maneat alienus quamdiu et societatem relicte coniugis sinceriter amplectatur et foueat. Ita tamen qui iam admoniti a sacerdote semel et bis⁸ terque ut corrigantur ad carum⁹ sue coniugis noluerint¹⁰ redire consortium, ipsi se suis meritis et a¹¹ palatine dignitatis officio separabunt, et insuper generose dignitatis testimonium¹² quamdiu in culpa fuerint amissuri sunt, quia carnem suam discidii iugulo tradiderunt.

C. Toledo XII c 8; H 416b; M 558; ID 8.329 sl. var.; IP 7.1 as ID; C 32 q 5 c 21 as here

¹ diuortio CNBZTOH; aiutorio A

² -uunt CNBTO(*corr. fr.* -lig-); -unt ZHQ; -uant A

³ viii CWNPZTOHA; ii B

⁴ *after corr.* Z

⁵ *corr. fr.* requerit A

⁶ iunxit CRXWDBPZJTO; coniunxit LNHQA

⁷ -are CLRWNDP; -ari ZTOHA; ? B

⁸ et *add.* N, *om.* CRWDBPZTOHA

⁹ carum CXSNDPZTOHQ; earum WBA

¹⁰ nol- CSWNDPZTOH²A; uol- B; noluerunt H; noluerit Q

¹¹ ss Z

¹² testimonium CNBZTOH; *om.* A

3

De his qui ad ecclesiam confugium¹ faciunt² cp. x³

Pro his qui quolibet metu uel terrore ecclesiam appetunt, consentiente pariter et iubente gloriosissimo domino nostro⁴ Eruigio⁵ rege hoc sanctum concilium definiuit⁶ ut nullus audeat confugientes ad ecclesiam uel residentes inde abstrahere aut quodcumque⁷ nocibilitatis uel dampni seu spolii residentibus in loco sancto inferre. Sed esse potius his ipsis qui ecclesiam petunt per omnia licitum in triginta passus ab ecclesie ianuis progredi. In quibus triginta passibus uniuscuiusque⁸ ecclesie⁹ in toto circuitu reuerentia defendantur, sic tamen ut hi¹⁰ qui ad eam confugiunt in extraneis uel longe¹¹ separatis ab ecclesia domibus nullomodo abscedant, sed in hoc triginta passuum numero absque domorum extraneorum receptaculo progredientes aditum obtinebunt, qualiter ad requisite nature [121vb] usum debitis exeant locis. Et nullo teneantur euentu¹² necessitudinis¹³ qui dominicis se defendendos commiserint claustris. Si quis autem hoc decretum uiolare temptauerit, et¹⁴ ecclesiastice excommunicationi subiaceat et seueritatis regie feriatu sententia. Ipsos autem¹⁵ qui ad ecclesiam confugium fecerint¹⁶. si iuxta¹⁷ priscorum canonum instituta hii qui eos repetunt sacramenta reddiderunt¹⁸ et sacerdos ecclesie ipsius ab ecclesie foribus non abstraxerit aut fuga talium si euenerit sacerdoti querenda est aut dampnorum¹⁹ sententia secundum electionem²⁰ principis huiusmodi sacerdotibus irroganda.
C. Toledo XII c 10; H 417b; M 559-60; ID 3.121; IP 2.78; +C 17 q 4 c 35 begins Diffiniuit sanctum

¹ -igium Z² faciunt RXSWNPZTOHA; fecerint CLD³ x CLRNPZTOHA; om. WD; iii B⁴ dom. nostro glor. marked for reversal B⁵ Heruigo ND⁶ def- CLXSNPZJTOQA; dif- RH; diff- WB⁷ quod- CLRWNPZJTO; ? B; quo- HQA⁸ -que om. Q⁹ ecclesie CNBZTOA; om. HQ¹⁰ hi CRNBZTOHQ; his A¹¹ -g- ss H¹² euentu CNBZTOHQ; euentum A¹³ corr. fr. -itad- H¹⁴ ex add. A¹⁵ autem CSNB; tamen ZJTOHA¹⁶ -erint CLXSNDH; -erunt RWBPZJT?OH²QA?¹⁷ i- ss O¹⁸ -di- ss O¹⁹ dampnorum CLRWNPZJTOQA; damnatorum BH²⁰ electionem CLRWNPZTOHQ; elationem B**A2. XLV ¹DE CONCILIO BRACARENSI PRIMO²**

- i. Vasa altaris nisi a subdiaconibus non portanda
- ii. Lectores in ecclesia in habitu seculari³ psallere non debere

¹ title and capitulatio om. NZJTOHQ; in CLRXSDB[P], XS beginning Incipit² capitula add. B, om. CLRWD. De – primo om. P³ in hab. sec. CLRSWBP; sec. in (ss D) hab. DM

1

Incipit¹ de concilio Bracarensi primo. Vasa altaris nisi a subdiaconibus non portanda² cp. x³

Placuit ut non liceat cuilibet ex lectoribus sacra altaris uasa portare, nec aliis nisi his qui ab episcopo subdyaconi fuerint ordinati.

C. Braga I c 10; H 423a; M 570 c 28; +D 23 c 31 var.

---

¹ Incipit CRWDBZTOHA; *om.* N

² Vasa - portanda CRWNDB; *om.* ZTOHA

³ x CRWNPZTOHA; *om.* DM; primo B

2

Lectores in ecclesia in habitu seculari¹ psallere non debere² cp. xi³

Item placuit ut lectores in ecclesia in habitu seculari ordinati non psallant⁴ neque granos gentili ritu dimittant.

C. Braga I c 11; H 423a; M 570 c 29

---

¹ hab. sec. CLRWNB; sec. hab. D

² Lectores - debere CRWNDB; *om.* ZTOHA

³ xi LRXSNZTOHA; *om.* WDMP; ii B; ? C (*From now on, TO have cap. nos. in text, not in mg.*)

⁴ *corr. fr.* sall- B

A2. XLVI ¹DE CONCILIO BRACARENSI SECVNDO²

- i. Episcopos per dyoceses ambulantes primum clericos discutere debere et postea plebi predicare
- ii. Episcopum³ per dyoceses ambulantes⁴ plusquam duos solidos ab ecclesia accipere non debere
- ⁵iii. Vt nullus episcopus pro ordinatione munus accipiat
- ⁶iiii. Ne pro balsalmo quod per ecclesias datur aliquid exigatur
- v. Episcopos ad ecclesias consecrandas a fidelibus inuitatos aliquod munus a fundatore requirere non debere
- ⁷vi. De basylicis non pro deuotione fidei sed pro questu edificatis
- vii. Pro baptismo nichil accipiendum nisi [122ra] uoluntarie sit oblatum
- ⁸viii. De accusatoribus clericorum
- ⁹viiii. De tempore paschali a metropolitano nuntiando et de letaniis celebrandis

---

¹ *title and capitulatio om.* NZTOGHQA; *in* CLRXSW[DM]BP

² incipiunt capitula *add.* B, *om.* CLRWDP; *sec. om.* X; De – *sec. om.* M

³ -opum CRSWBM; -opos LXP?

⁴ -tes CLXSWP; -tem RDB

⁵ *Whole title om.* DM

⁶ *Whole title om.* DM

⁷ *Whole title om.* DM

⁸ *Whole title om.* DM

⁹ *Whole title om.* DM

1

Incipit¹ de concilio Bracarense secundo. Episcopus per dyoceses ambulantes primum clericos discutere debere, et postea plebi predicare² cp. i³

Placuit omnibus episcopis atque conuenit⁴ ut per singulas ecclesias episcopi⁵ et per dyoceses⁶ ambulantes primum discutiant clericos quomodo ordinem baptismi teneant uel missarum et qualiter⁷ quecumque⁸ officia in ecclesia peragant. Et si recte quidem inuenerint, Deo gratias. Sin autem minime, docere debent ignaros. Et hoc modis omnibus precipere sicut antiqui canones iubent, ut ante dies uiginti baptismi ad purgationem exorcismi cathecumini⁹ currant¹⁰. In quibus uiginti diebus omnino cathecumini symbolum¹¹, quod est Credo in Deum Patrem omnipotentem specialiter¹² doceantur. Postquam ergo hec suos clericos discusserint uel docuerint episcopi, alia die conuocata plebe ipsius ecclesie doceant illos ut errores fugiant idolorum uel diuersa crimina, id est homicidium, adulterium, periurium, falsum testimonium et reliqua peccata mortifera¹³, et quod nolunt sibi fieri alteri non faciant, et ut credant resurrectionem omnium hominum et diem iudicii, in quo unusquisque secundum sua opera¹⁴ recepturus sit. Et sic postea episcopus¹⁵ de ecclesia illa proficiscatur ad aliam. *C. Braga II c 1; H 425a; M 573-4; cf ID 1.203 as BD 4.8, 5.191 (pt 1 only, as BD 1.85); IP 1.39 (Ante uiginti dies - spiritualiter doceantur) + C 10 q 1 c 12, De cons. D 4 c 55 as IP 1.39*

¹ Incipit CRSWDMBPZJ; om. NTOGHQA

² Episcopus - predicare CRSWNDM(with end as initials only)B; om. ZJTOGHQA

³ cp. i om. M

⁴ corr. fr. conc- G

⁵ atque conuenit ut - episcopi in mg. H

⁶ dic- G

⁷ et qualiter CNBZJTOG; equaliter HQA

⁸ que in mg. Z

⁹ -i ss O

¹⁰ currant RWBPZTOGHQA; occurrant CL; concurrant XSNDM

¹¹ symbolum CRSNB; simbolo ZTOGHQA

¹² specialiter CNPZTOGHQA; spiritualiter B

¹³ -fera CDBZTOGHA; -ifica N

¹⁴ sua opera CNZTOHA; opera sua BPG

¹⁵ om. G

2

Episcopum per dyoceses ambulantem¹ plusquam duos solidos ab unaquaque ecclesia accipere non debere² cp. ii³

Placuit ut nullus episcoporum per suas dioceses ambulans preter honorem cathedre sue, id est solidos duos [122rb] aliquid aliud⁴ per ecclesias tollat. Neque terciam partem ex quacumque oblatione populi in ecclesiis parrochialibus requirat. Sed illa tertia pars pro luminaribus ecclesie uel⁵ recuperatione⁶ seruetur et singulis annis episcopo inde ratio fiat. Nam si terciam partem illam episcopus tollat, lumen et sacra tecta abstulit ecclesie. Similiter et ut⁷ parrochiales⁸ clerici seruili more⁹ in aliquibus operibus episcopi seruire non cogantur, quia scriptum est¹⁰, Neque ut dominantes in clero.

C. Braga II c 2; H 425a-b; M 574; C 10 q 3 c 1

¹ -antem CLRWDBP; -ante N

² Episcopum - debere CLRWNBP; om. ZTOGHQA

³ cp. ii NBZ²TOHA; om. LRXSWDMPZ(before corr.)

⁴ aliquid aliud CRWNPZTOGHA; aliud aliquid B

⁵ pro add. H, om. CNBZTOGQA

⁶ corr. fr. -par- O

⁷ ut RSNDPZTOGHQA; om. CLW

⁸ parrochiales CRDBZTOGHA; parrochias N

⁹ mortem H?

¹⁰ repeated N

3¹

Vt nullus episcopus pro ordinatione munus accipiat² cp. iii³

Placuit ut de ordinatione clericorum episcopi munera nulla suscipiant, sed sicut scriptum est, quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dent. Non aliquo precio gratia Dei et impositio manuum uenundetur quia⁴ antiqua definitio⁵ patrum ita de ecclesiasticis ordinationibus statuit dicens, Anathema sit danti et accipienti. Propterea quia aliquanti multis sceleribus obruti⁶ sancto altario indigne ministrantes non hoc testimonio bonorum operum⁷ sed⁸ profusione munerum obtinent oportet ergo non per gratiam munerum sed per diligentem⁹ prius discussionem, deinde per multorum testimonium clericos ordinare.

C. Braga II c 3; H 425b; M 574; ID 5.128; +C 1 q 1 c 22

¹ om. DM

² Vt - accipiat CRWNB; om. ZTOGHA

³ cp. iii LNBTOHA; om. RXSWP; ? C

⁴ corr. fr. quid H

⁵ def- CLXSZJ²TOGA; diff- RWNBP HQ; definitio J

⁶ obruti CNBZJHQ; om. TOGA

⁷ testimonio bon. operum CRNB; testimonium bon. actuum ZTOGHA

⁸ sed CNBZTOGH; om. A

⁹ -ente A

4¹

Ne pro balsamo quod per ecclesias datur aliquid exigatur² cp. iiii³

Placuit ut modicum balsami⁴ quod benedictum pro⁵ baptismi sacramento per ecclesias datur quia singuli tremissos⁶ pro ipso⁷ exigi solent nichil⁸ ulterius exigatur, ne forte quod pro salute animarum per inuocationem Sancti Spiritus consecratur⁹ sicut Symon magus donum Dei pecunia uoluit emere¹⁰ ita nos uenundantes dampnabiliter uenundemur.

C. Braga II c 4; H 425b; M 574; C 1 q 1 c 102 var.

¹ om. DM

² Ne - exigatur CRWNB; om. ZTOGHA

³ iiii NBZTO?GHQ; om. CLRXSWP; viii A

⁴ -ami LRWBPZJTOGHQA; -amum CXSN

⁵ pro CNBZTOGQA; per H

⁶ tremissos CNBZJTOG; tres missas HQA

⁷ corr. fr. -os O

⁸ nichil CNBZTOGH; om. A

⁹ -atur CSNB; -atus ZTOHA

¹⁰ uol. em.] em. uol. G

5

*Episcopus ad ecclesias consecrandas a fidelibus inuitatos aliquod munus a fundatore
requirere non debere¹ [122va]*

Placuit ut quotiens² ab aliquo fidelium ad consecrandas ecclesias episcopi³ inuitantur⁴, non quasi ex debito munus aliquod a fundatore requirant, sed si ipse⁵ quidem aliquid ex suo uoto obtulerit⁶, non respuatur. Si uero aut paupertas illum aut necessitas retinet, nichil exigatur ab illo. Ac tantum unusquisque episcoporum

¹ Episcopus - debere CRSWNDB; om. ZTOGHA. cp. v add. NBZTOGHQ, om. LRXSWDMA

² cumque add. M

³ ep. eccl. later reversed G

⁴ inuitantur CNBZTOGHQ; mutantur A

⁵ i- ss O

⁶ -erit RSNBH; -eret C?; -erint ZJTOQA

meminerit ut non prius dedicet ecclesiam⁷, nisi antea dotem basylice et obsequium ipsius⁸ per donationem cartule confirmatum accipiat. Nam non⁹ leuis est¹⁰ ista temeritas sine luminariis uel sine substantiali sustentatione¹¹ eorum qui ibidem seruituri sunt tanquam domus priuata consecretur ecclesia.

C. Braga II c 5; H 425b; M 574; ID 3.42 var. as BD 3.37; C 1 q 2 c 1

⁷ ut non prius ded. eccl. in mg. Z

⁸ perpsius G

⁹ in mg. H

¹⁰ leuis *after corr.*, est ss O

¹¹ substentatione G

6¹

De basylicis non pro deuotione fidei sed pro questu edificatis² cp. vi³

Placuit si quis basylicam non pro deuotione fidei sed pro questu cupiditatis edificat, ut quicquid ibi de oblatione populi⁴ colligitur medium cum clericis diuidat, eo quod basylicam in terra sua questus causa condiderit, quod in aliquibus locis usque modo dicitur fieri. Hoc ergo de cetero obseruari⁵ debet ut nullus episcoporum tam abhominabili uoto⁶ consentiat, nec⁷ basylicam que non pro sanctorum patrocinio sed magis sub tributaria⁸ conditione est condita audeat consecrare.

C. Braga II c 6; H 425b; M 574; De cons. D 1 c 10

¹ om. DM

² De - edificatis (*corr. fr.* -antes C) CLRWNB; om. ZTOGHA

³ cp. vi NBTZOHA; om. LRXSWP; ? C

⁴ *corr. fr.* Domini O

⁵ -ari CNBZJTOG; -are HQA

⁶ *corr. fr.* modo O

⁷ *corr. fr.* ne C

⁸ -t- ss G

7

Pro baptismo nichil accipiendum nisi quod¹ uoluntarie² sit oblatum³ cp. vii⁴

Placuit ut unusquisque episcopus per ecclesias suas hoc precipiat, ut hii qui infantes suos ad baptismum offerunt, si quid uoluntarie pro suo offerunt uoto suscipiatur ab eis. Si uero per necessitatem paupertatis aliquid non habent quod offerant nullum illis pignus uiolenter tollatur a clericis. Nam multi pauperes hoc timentes filios a baptismo retrahunt, qui forte dum differunt si sine gratia baptismi de hac uita recesserint [122vb] necesse est ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum spolia pertimescentes a⁵ baptismi⁶ gratia se retraxerunt.

C. Braga II c 7; H 425-6; M 575; C 1 q 1 c 103

¹ quod RXSWNBP; om. CLD

² uoluntarie CLRXSBNP; uoluntate W

³ Pro - oblatum CRSWNDB; om. ZTOGHA

⁴ cp. vii NBTZOA; om. LRXSWP; ? C

⁵ *corr. fr.* ad G

⁶ -mu O

8¹

De accusatoribus clericorum²

Placuit ut si quis aliquem clericorum in accusatione³ fornicationis impetit, secundum preceptum Pauli apostoli duo uel tria testimonia requirantur ab illo. Quod si

¹ In N *after 2.35 above*

² De - clericorum CRNDB; om. ZTOGHA. cp. viii *add.* BZTOGHA, om. LRXSWNDNP; ? C

³ -ione RXSWNBPZTOGHA; -ionem CLD

non potuerit datis testimoniis approbari quod dixit, excommunicationem accusati accusator accipiat.

C. Braga II c 8; H 426a; M 575; ID 6.276 as BD 2.202; IP 4.97 var.; C 2 q 4 c 1

9¹

De tempore paschali a metropolitano nuntiando² et de letaniis celebrandis³

Placuit ut postquam omnia in consilio⁴ sacerdotum fuerint ordinata, illud omnimodis obseruetur ut superuenturum ipsius anni Pascha quo kalendarum die uel quota luna debet suscipi a metropolitano episcopo nuntietur. Quod ceteri episcopi uel⁵ reliquus clerus⁶ breuiculo subnotantes unusquisque in sua ecclesia adueniente Natalis Domini die astante populo post lectionem euangelicam nuntiet. In cuius principio conuenientes in unum uicine⁷ ecclesie per triduum cum psalmis per sanctorum basylicas ambulantes celebrent letanias. Tercio⁸ autem die celebratis hora nona⁹ siue decima¹⁰ missis dimisso¹¹ populo precipiant quadragesime seruare¹² ieiunia, et mediante quadragesima ex diebus uiginti baptizandos infantes ad exorcismi purgationem offerre.

C. Braga II c 9; H 426a; M 575; De cons. D 3 c 25 to lectionem populo annuncient only and var.

N at pp. 270-2 here inserts Trip. B. 20.37-58, 36, 35 with no break of hand or layout (i.e. taken from part of Trip B after the end of N's apparent archetype).

¹ om. DM

² annuntiando W

³ De - celebrandis CSNBP; om. ZTOGHA. cp. viiii add. BZTOGHA; cp. viiii add. N, om. CLRXSWP

⁴ consilio CLXSNZJTOGHA; concilio RWBPQ

⁵ erased letter follows in Z

⁶ clerus CNBZTOGHQ; clericus A

⁷ -ine CNBZTOGQA; -ini H

⁸ -cio CBZTOGA; -tia N

⁹ hora nona] nona hora G

¹⁰ decima CNBZT; decem OGHA; x Q

¹¹ dimisso CRNB; demisso ZTOGHQ; demissio A

¹² seruare CRNBZTOGH; obseruare Q; seruire A

A2. XLVII ¹DE² CONCILIO³ MARTINI PAPE⁴

- ⁵i. De electione episcopi
 ii De ordinatione⁶ episcopi
 iii. De euacuanda⁷ ordinatione que absente metropolitano fuerit facta
 iiiii. De primatu metropolitani
⁸v. De his qui per ambitionem de inferiori ciuitate ad maiorem transire uolunt
⁹vi. De non uitanda parroechia [123ra]
¹⁰vii. De presumptione aliene dyocesis
¹¹viii De non constituendo episcopo successore

¹ title and capitulatio om. ZJTOGHQA; in CLRSWN[DM]BP

² De CLWND; Ex BP

³ corr. fr. cosilio X

⁴ incipiunt capitula add. here B, incipit cap. add. before De S, om. CLXWNDMP; De - pape. om. R

⁵ Whole title om. DM

⁶ N obscure

⁷ euacuanda CLRWNP; uacuanda B

⁸ Whole title om. DM

⁹ Whole title om. DM

¹⁰ Whole title om. DM

¹² viii.	De irruptione uagantis ecclesie
x.	De episcopo per necessitatem uagante ¹³
¹⁴ xi.	De contemptore episcopo
xii.	De seditioso episcopo
¹⁵ xiii.	De dissensione iudicii
xiiii.	De presumptione episcopi in rebus ecclesie
¹⁶ xv.	De rebus ecclesiasticis gubernandis
xvi.	De rebus ecclesie dispensandis
¹⁷ xvii.	De his qui de ministerio ecclesie aliquid uendiderint
xviii.	De synodo facienda ¹⁸
¹⁹ xviii.	De episcopo qui noluerit uenire ad synodum
xx.	De legitima etate ordinandi presbiteri
xxi.	De eunuchis qui ab aliis fiunt uel qui sibi naturalia abscidunt
²⁰ xxii.	De neophitis
xxiii.	De penitente non admittendo ad clerum
xxiiii.	De his qui sine discussione aut presbiteri aut diacones ordinati sunt ²¹
xxv.	De presbiteris et diaconibus qui post ordinationem denotantur
xxvi.	De his qui uiduas aut dimissas ducunt aut in malis consiliis mixti sunt
xxvii.	De fornicatoribus clericis
xxviii.	De his quorum ²² uxores mechantur
xxviii.	De uiduis clericorum
xxx.	De filia episcopi uel presbiteri que deuota fuerit et peccauerit
²³ xxxi.	De ²⁴ deuota peccante que se maritauerit
xxxii.	De subintroductis adoptiuis mulieribus ²⁵
²⁶ xxiii.	De non recipiendis clericis uagis et de infirmada ordinatione eius qui sine consensu episcopi sui ab alio episcopo ordinatus est
xxxiiii.	De clericis desertoribus
xxxv.	De importunis clericis
xxxvi.	De purganda opinione heresis ²⁷
xxxvii.	De clericis excommunicatis
²⁸ xxxviii.	De presbiteris ut in secundis nuptiis non uadant
xxxviii.	De his qui ad diaconium ²⁹ eliguntur
³⁰ xl.	Non licere diaconum ante presbiterum sedere

¹¹ *Whole title om.* DM¹² *Whole title om.* DM¹³ -ante CL²RWNDMP; -antem B¹⁴ *Whole title om.* DM¹⁵ *Whole title om.* DM¹⁶ *Whole title om.* DM¹⁷ *Whole title om.* DM¹⁸ -ienda CLRWDB; -iando N¹⁹ *Whole title om.* DM²⁰ *Whole title om.* DM²¹ ordinati sunt CLRWDMP; ordinandi sunt N; ordinantur B²² qui M²³ *Whole title om.* DM²⁴ De CLRWB; *om.* N²⁵ sub. ad. mul.] sub.(*after corr.*) mul. ad. M²⁶ *Whole title om.* DM²⁷ heresis CRXWDMB; hresis L; heredis N²⁸ *whole title om.* DM²⁹ diaconium CLRWDM²; diaconum XNM; diaconatum BP³⁰ *Whole title om.* DM

- ³¹xli. Vasa dominica non nisi a subdiaconis³² tangenda
³³xlii. Ne mulieres in secretorium³⁴ ingrediantur
³⁵xliiii. De lectore qui uiduam alterius acceperit
xliiii. De subdiacono secundam uxorem ducente
xlv. Non licere in pulpito nisi lectores psal [123rb] lere aut legere
xlvi. De his qui seruili conditione obligantur
xlvii. De eo qui seruum docuerit ut contempnat dominum suum
xlviii. Non licere in quadragesima natales martyrum uel³⁶ nuptias celebrari³⁷
³⁸xlviii. De tempore baptizandorum
³⁹l. Non licere quinta feria ante Pascha ieiunium soluere
li. Omni tempore episcopum chrisma posse conficere
lii. Presbiterum episcopo presente nisi ipso iubente infantes non debere
signare
liii. Ne presbiter in baptisterium episcopum precedat
⁴⁰liiii. Mulierem pregnantem baptismi gratiam posse percipere
⁴¹lv. Quid in sanctuario offerendum sit
lvi. De forasticis presbiteris
lvii. Ne presbiter die dominica causa religionis ieiunet et ne a Pascha usque
ad⁴² quinquagesimam⁴³ se⁴⁴ in oratione prostret⁴⁵
⁴⁶lviii. De abstinentibus
lviii. Ne clerici in nuptiis uel⁴⁷ in⁴⁸ conuiuuiis aliqua spectacula cernant
⁴⁹lx. Ne clerici incantatores sint
⁵⁰lxi. Non licere clericis conuiuia facere
lxii. De feneratoribus
⁵¹lxiii. De clericis qui matutinis uel uespertinis horis ad ecclesiam non
conueniunt
lxiii. Clericum die dominico⁵² ab ecclesia deesse non debere
lxv. Ne clerici uel laici religiosi ante horam diei terciam conuiuentur⁵³
lxvi. Ne clerici comam nutriant
lxvii. Vt nulle scripture nisi canonice in ecclesia legantur

³¹ Whole title om. DM³² -onis RXWNBP; -onibus CL³³ Whole title om. DM³⁴ -orium LRWNBP; -arium CX³⁵ Whole title om. DM³⁶ uel CLRWDB; aut N³⁷ -ari CLRWDB; -are N³⁸ Whole title om. DM³⁹ xl N (without disturbing other nos.)⁴⁰ Whole title om. DM⁴¹ Whole title om. DM⁴² ad CLSNBP; in DM⁴³ corr. fr. quadrag- P⁴⁴ ss B⁴⁵ -stret CRNB; -sternat LSP; -sternet XS²DM; non prosternat P²⁴⁶ whole title om. DM⁴⁷ uel CLRWDB; aut N⁴⁸ in CLRSNDB; om. XM⁴⁹ Whole title om. DM⁵⁰ Whole title om. DM⁵¹ Whole title om. DM⁵² -ico CLRXNP; -ica SDMB⁵³ -entur CL²RWNB; -antur LDM; conuenentur P

- lxviii. Sacramenta nusquam distribuenda nisi in ecclesia aut in⁵⁴ basylica⁵⁵
ubi sunt martyrum reliquie
- lxviii. Ne Christiani ad mortuorum sepulchra prandia deferant
- lxx. Ne clerici uel laici ab hereticis⁵⁶ eulogias accipiant
- lxxi. De his qui sortilegos in domum suam introducunt
- lxxii⁵⁷. Ne Christiani gentilium tradiciones teneant
- ⁵⁸lxxiii. Ne Christiani diem kalendarum agant
- lxxiiii. De collectionibus herbarum
- ⁵⁹lxxv. De feminis Christianis ne in lanificiis uanitatem obseruent
- ⁶⁰lxxvi. De adulteris⁶¹
- lxxvii. De mulieribus qui fornicate fuerint [123va] et natos suos occiderint
- lxxviii. De his qui⁶² homicidium uoluntate⁶³ aut non uoluntate⁶⁴ fecerint
- lxxviii. De incestis⁶⁵ coniunctionibus
- ⁶⁶lxxx. De his qui multis copulantur nuptiis
- lxxxii. De his qui cum animalibus commixtione peccant⁶⁷
- lxxxii. Nulli morienti uaticum denegandum
- ⁶⁸lxxxiii. De his qui in ecclesia⁶⁹ sacras scripturas audiunt et pro luxuria sua a
sacramenti communionem se auertunt
- ⁷⁰lxxxiiii. De his qui excommunicatis⁷¹ communicauerint

⁵⁴ in CLRSNDB; *om.* M

⁵⁵ -ica CLRWNB; -icis DM

⁵⁶ literas *add. and canc.* B

⁵⁷ Nos. 72-3 reversed N

⁵⁸ Whole title *om.* DM

⁵⁹ Whole title *om.* DM

⁶⁰ Whole title *om.* M (*not* D)

⁶¹ *corr. fr.* alul- N

⁶² ad *add.* D, *om.* CLRWNMB

⁶³ -ate CLRSND²B; -arie DM

⁶⁴ *corr. to* -arie M

⁶⁵ incestis CLRWDMB; incertis N

⁶⁶ Whole title *om.* DM

⁶⁷ -ant C²LRSWNDMP; -ent CX; ? B

⁶⁸ Whole title *om.* DM

⁶⁹ -esia CLRWNP; -esias B

⁷⁰ Whole title *om.* DM

⁷¹ -co- ss N

1¹

Ex² concilio Martini pape. De electione episcopi³

Non licet⁴ populo electionem facere eorum qui ad sacerdotium prouocantur sed iudicium sit episcoporum ut ipsi eum qui ordinandus est probent si in⁵ sermone et⁶ fide et in spirituali uita edoctus sit.

Can. Mar. c 1; H 428a; M 577; BD 1.10; ID 5.64; D 63 c 8

¹ *om.* DM

² *After corr.* W

³ De - ep. in mg. Z; cp.i *add.* NZTOGHA, *om.* CLRWP, ? B

⁴ licet CNZTOGHA; licere BP

⁵ i- ss O

⁶ in *add.* B, *om.* CWNPZTOGHA

2

¹De ordinatione episcopi²

Episcopum³ oportet maxime quidem ab omni concilio constitui. Sed si hoc aut pro necessitate aut pro longinquitate itineris⁴ difficile fuerit, ex omnibus tres colligantur et omnium presentium uel absentium⁵ subscriptiones teneantur, et sic postea ordinatio fiat⁶. Huius autem rei potestas in omni prouincia ad metropolitanum pertinet episcopum.

Can. Mar. c 2; H 428a; M 577-8; +D 64 c 7

¹ Ex conc. Martini pape *add.* DM (*cf. c. 1*)

² cp. ii *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMP, ? B

³ *corr. fr.* Spiritum Z

⁴ -in- ss O

⁵ uel absentium CWNPZTOGHA; *om.* B

⁶ *long lacuna follows in W*

3

De euacuanda ordinatione que absente metropolitano fuerit facta iii¹

Non² debet ordinari³ episcopus absque consilio et prescientia⁴ metropolitani episcopi. Adesse autem⁵ oportet omnes qui sunt in prouincia sacerdotes⁶, quos per suam debet epistolam metropolitanus⁷ conuocare. Et quidem si omnes occurrerint, bene⁸. Si autem hoc difficile fuerit, plures oportet occurrere. Qui autem non conuenerint⁹ presentiam sui per epistolas suas¹⁰ faciant, et sic omnium facto consensu ordinationem episcopi fieri oportet. Si autem aliter preter quod a nobis terminatum¹¹ est [123vb] fuerit factum¹², talem ordinationem nichil preualere¹³ decernimus. Si autem secundum canones ordinatio episcopi fuerit facta¹⁴ et¹⁵ aliquis cum sua malitia in aliquo contradixerit¹⁶ plurimorum consensus obtineat.

Can. Mar. c 3; H 428a; M 578-9; +D 65 c 2

¹ iii NBZTOGA?; *om.* WMP; ? C

² Con O

³ -na- ss B

⁴ prescientia CLXSWND; presentia RBZTOGHA; ? P

⁵ autem CDBZTOGHA; aut N

⁶ -ote A

⁷ metropolitanus CRSNB; *om.* ZTOGHA

⁸ bone A

⁹ -int CNBHQ; -it TJOGA; uenerit Z

¹⁰ ep. suas CNBH; suas ep. TZJOGQA

¹¹ *corr. fr.* ordinatum Q²mg.

¹² fuerit factum CNBZTOGH; fieri factum Q; factum fuerit A

¹³ pre- ss B

¹⁴ facta fuerit *later reversed* A

¹⁵ ss H

¹⁶ contradixerit CRNBH²Q; condixerit TZJOA; contraduxerit H

4

De primatu¹ metropolitani²

Per singulas prouincias oportet episcopos cognoscere metropolitanum episcopum et ipsum primatus curam³ suscipere. Nichil autem agere reliquos episcopos preter eum, secundum quod antiquitus a patribus nostris constitutum continetur in canone. Propter

¹ primatu CNBZTOGH; primi A

² iiii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

³ prim. curam RXSWNPZTOGHA; curam (ss) prim. C; cura (ss) prim. L

quod et metropolitanus episcopus nichil presumptiue⁴ assumat absque consilio ceterorum.

Can. Mar. c 4; H 428a; M 579; C 9 q 3 c 1

⁴ presumptiue RWNDBPZTOGHA; presumptione CXS; presuptiue L

5¹

De his qui per ambitionem de inferiori ciuitate ad maiorem transire uolunt²

Si quis in parte alicuius fuerit³ ambitiosior⁴ inuentus, siue episcopus siue presbiter uel dyaconus de inferiori⁵ ciuitate non transeat ad maiorem⁶. Quod si quis contra hec magni concilii constituta importunus extiterit, omnimodo euacuetur huiusmodi factum et sue iterum restauretur ecclesie cui episcopus aut presbiter aut diaconus prius fuerat constitutus.

Can. Mar. c 5; H 428a; M 579

¹ om. DM

² v add. NBZTOGHA, om. CLRSWP

³ ss before alic. Q

⁴ fuerit amb. CRBZTOGHA; amb. fuerit N

⁵ -ori ss O

⁶ non tr. ad mai. CNPZTOGHA; ad mai. non tr. B

6¹

De non uitanda² parroechia³

Episcopum⁴ propria parrochia⁵ non liceat transire in aliam neque sua sponte introire neque inuitatum⁶ neque ab episcopo coactum⁷, sed permaneat in loco in quo a Deo est ordinatus et in ea quam sortiuit ecclesia secundum antiquum canonem constitutum.

Can. Mar. c 6; H 428a; M 579

¹ om. DM

² uitanda CRSWNP; mutanda ZTOGHA; ? B

³ vi add. NBZTOGHA, om. CLRSWP

⁴ autem X

⁵ parrochia C²LRWBPZTOGHA; om. CXN; after liceat S

⁶ -um CRNB; -us ZTOGHA

⁷ -um CRNB; -us ZTOGHA

7¹

De presumptione² aliene dyocesis³

Si quis episcopus⁴ non⁵ per scripturam metropolitani episcopi⁶ aut qui cum eo sunt rogatus de alia prouincia in aliam uenerit sed presumptione irruens⁷ ad ordinationem et constitutionem clericorum⁸ qui ad eum non pertinent importunus existat, uacua sint et inania omnia que ab eo fuerint⁹ constituta. Ipse autem digna increpatione excommunicetur et abhominetur a sancto concilio. [124ra]

Can. Mar. c 7; H 428a-b; M 579

¹ om. DM

² presumptione CNBZTOGHQ; assumptione A

³ vii add. NBZTOGHA, om. CLRSWP

⁴ episcopus CNBZTOGH; om. QA

⁵ non C²L²RNBZTOHA; om CLXS

⁶ episcopi LRWNPZTOGHA; om. CXS

⁷ irruens CNBZTOGHQ; instruens A

⁸ ss O

⁹ ss X

8¹

De non constituendo episcopo successore²

Episcopum non liceat³ ante finem uite alium in loco suo constituere successorem. Si quis autem usurpare temptauerit talis constitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet nisi cum consilio⁴ et iudicatu episcoporum qui post exitum predecessoris⁵ potestatem habent dignum eligere.

Can. Mar. c 8; H 428b; M 579; ID 5.303 var. as BD 1.187; C 8 q 1 c 4

¹ om. DM

² viii add. NBZTOGHA, om. CLRSWP

³ non lic. repeated & cancelled T

⁴ corr. fr. conc- O

⁵ -ori and lacuna A

9

De irruptione uagantis¹ ecclesie²

Si quis episcopus uacans³ in ecclesiam⁴ non habentem episcopum⁵ subripiens⁶ populos sine consilio⁷ integri ordinis irruerit, etiam⁸ si populus quem⁹ seduxit desideret illum alienum eum ab ecclesia esse¹⁰ oportet. Integrum autem et perfectum concilium dicimus illud in quo metropolitanus episcopus fuerit.

Can. Mar. c 9; H 428b; M 579; ID 5.150 var. as BD 1.39; +D 92 c 8 as ID

¹ uagantis CLRWBZJTOGHQ; uacantis NG²A; De episcopo per necessitatem uagante DM (*cf c 10*)

² viiii add. NBZTOGHA, om. CLRSWMP

³ corr. fr. uag- X

⁴ uac. (uag- D) in eccl. CRNDZTOGHA; in ecc. uac. Q

⁵ corr. fr. spiritum Z

⁶ subri- CNDBZJTOG; sur- H; surr- H²Q; susc- A

⁷ consilio CRNDBG; concilio ZTOHQA

⁸ etiam CL²RPNZTOGHQA; om. L; et B

⁹ quem pop. si *marked for reversal* O

¹⁰ eum ab ecc. esse CNBZTOGQA; esse ab ecc. eum H

10

De episcopo per necessitatem uagante¹

Si quis ordinatus pro contentione populi aut pro aliqua ratione non pro sua culpa in parrochia que ei fuerit data non ierit, hunc oportet honorem sacerdotii tantummodo contingere, ita ut de rebus ecclesie in qua conuenit sibi nichil presumat. Sustineat autem quid² de eo sanctum³ concilium iudicare uoluerit.

Can. Mar. c 10; H 428b; M 579; ID 5.151 var. as BD 1.40; D 92 c 4 as here

¹ uagante CLRWBZJTOGQ; uacante N; negante A. De presbitero ad parrochiam non eunti DM (*cf c.9*). x add. NBZTOHA, om. CLRSWMP

² quid CNBZTOGHQ; om. A

³ in add. and canc. O

11

De contemptore episcopo¹

Si quis episcopus ab episcopo² ordinatus³ noluerit agere⁴ sacerdotium, neque consenserit⁵ in sibi commissa ecclesia ambulare, istum talem excommunicari oportet. Quod si coactus consenserit, sanctum concilium quod placet de eodem terminet.

¹ De contemptore (contemptione O) episcopo CLRWNBPZTOGHQ; Similiter de episcopo ad episcopatum non eunti DM; De contentione episcoporum A; xi add. NBZTOGHQA, om. CLRSWMP

² episcopo CLRWNBPZTOGHA; eo B

Can. Mar. c 11; H 428b; M 580

³ fuerit *add.* D

⁴ age A

⁵ consenserit CRNBZJTOG; concesserit HQA

12

*De seditioso episcopo*¹

Si quis episcopus ordinatus fuerit, et non uult ipsam parroechiam suscipere in qua nominatus est, sed alibi² uult ordinari, et³ uim facit et⁴ seditiones⁵ concitat contra eos qui eum⁶ ordinauerunt⁷, hunc ab honore oportet remoueri⁸. Si⁹ autem in pristino honore¹⁰ presbiterii¹¹ uult stare, non uetetur ut gradum quem habuit¹² retineat¹³. Quod si reluctatus fuerit, etiam de honore presbiterii deponatur.

Can. Mar. c 12; H 428b; M 580

¹ xii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² -li- *ss* N

³ et CSWNBPZTOGA; *om.* L

⁴ et CLXSND; ac RWBPZTOGHA

⁵ *corr. fr.* -nis G

⁶ eum CRXNB; illum ZTOHA

⁷ -erunt CRDBZT?OGHA; -erint N

⁸ *corr. fr.* -ere Z

⁹ quis *add. and canc.* O

¹⁰ honore CRDBZTOGHA; *om.* N

¹¹ -erii CNBZTGHA; -eris O

¹² *corr. fr.* huic B

¹³ retineneat N

13

*De dissensione iudicii*¹ [124rb]

Si quis episcopus in aliquibus causationibus iudicatur, et uiderit ipsos episcopos qui in prouincia sunt inter se iudicio discrepare ut alii uideantur eum qui iudicatur iustificare², alii condemnare pro diffinitione huius dissensionis hoc placuit sancto concilio ut de prouincia uicina alter metropolitanus conuocetur episcopus, ut per eum confirmetur quod secundum rectum placuerit canonem.

Can. Mar. c 13; H 428b; M 580; C 6 q 4 c 2

¹ Vt dissensio de causa episcopi etiam ab alterius prouincie episcopis terminetur DM; xiii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² iustificare *after corr.* N

14

*De presumptione*¹ *episcopi in rebus ecclesie*²

Si quis episcopus nulla ecclesiastice rationis necessitate compulsus in suo clero aut ubi forte presbiter non est de rebus ecclesiasticis aliquid presumpserit³ uendere res ipsa⁴ ecclesie proprie restaurari⁵ cogatur, et in iudicio episcoporum deiciatur⁶ auditus et tanquam furti aut⁷ latrocinii reus a suo priuetur honore⁸.

¹ presumptione CNBZTOGHQ; assumptione A

² xiiii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

³ *corr. fr.* -int N

⁴ ipsa CRXWNBPZTOGHA; ipsas C²LSQ

⁵ *corr. fr.* ret- A

⁶ *corr. fr.* dic- A

⁷ aut CDBZTOGHQ; autem N; ad A

⁸ a suo priuetur (*corr. fr.* -entur A) honore CRNBZJTOGA; ab honore suo priuetur HQ

Can. Mar. c 14; H 429a; M 580; ID 3.172 as here, 3.242 as BD 3.181, 5.329 as BD 1.215; C 10 q 2 c 8 as here

15

De rebus ecclesiasticis gubernandis¹

Que sunt ecclesie conseruari² communi³ diligentia et bona conscientia⁴ et fide Dei⁵ qui omnia uidet et iudicat gubernari oportet cum iudicio et potestate episcopi cui etiam omnis populus et congregatio commissa est animarum. Manifesta autem debent esse que ad ecclesiam pertinent in conscientia eorum qui circa episcopos sunt presbiter et diaconus, ut hii omnes sciant que sunt ecclesie propria ut⁶ si episcopo contigerit⁷ transitus eos nichil⁸ latere possit ex his que ad ecclesiam pertinent, ut nullomodo possint minui et perire. Neque res proprie episcopi debent importunitatem pro rebus ecclesie pati. Dignum uero et iustum est apud Deum et homines⁹ ut ea que episcopi propria sunt cui uoluerit¹⁰ derelinquat, et que ecclesie sunt¹¹ eidem¹² conseruentur¹³ ecclesie, ut nec¹⁴ ecclesia patiat¹⁵ dampnum neque episcopus¹⁶ pro rebus ecclesie¹⁷ in suis proscribatur ne¹⁸ post eius obitum in causas incidant qui ad eum pertinent, nec ipse in maledictum incidere uideatur¹⁹.

Can. Mar. c 15; H 429a; M 580; C 12 q 1 c 20 (Manifesta autem -- proscribatur only, and var.)

¹ De rebus ecclesie conseruandis DM; xv *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² conseruari LRSWNMBPZTOGHA; *om.* C

³ uel cum omni *add.* ss B

⁴ bona consc. *in mg.* B; conseruari *add.* C, *om.* LRXSWNMBPZTOGHA

⁵ ss B

⁶ ut LRWNBPZTOGHA; aut CXS

⁷ -ti- ss B

⁸ *corr. fr.* nilchil N

⁹ qu *add. and canc.* O

¹⁰ *in mgs* O

¹¹ cui uoluerit derelinquat - sunt CRDBZTOGHA; *om.* N

¹² sunt *add. and canc.* Z

¹³ *corr. fr.* -etur B

¹⁴ *corr. fr.* ne O

¹⁵ *in mg.* Z¹

¹⁶ -opus LRXSWNBZTOGHA; -opo CP?

¹⁷ ut nec ecclesia patiat¹⁵ - ecclesie CRNBZTOGQA; *om.* H

¹⁸ ne LRWNBPZJOG; et CXS; nec THQA

¹⁹ inc. uid. LRXSWNBPZTOGHA; uid. inc. C

16

De rebus ecclesie¹ dispensandis²

Episcopus habeat potestatem³ in rebus ecclesie ut dispenset [124va] necessitatem habentibus cum omni reuerentia et timore Dei. Participare et eum oportet que necessaria⁴ sunt si tamen ipse aut qui⁵ cum eo sunt fratres⁶ indigerint aliquid⁷ ut necessitatem nullo modo⁸ patiantur secundum sanctum⁹ apostolum dicentem, Victu et tegumento his contenti simus. Si autem res ecclesiasticas episcopus in suas uoluntates

¹ -esia A

² conseruandis M (*not* D). xvi *add.* NBZTOGHA; *om.* CLRSWDMP

³ hab. poss. ss Z

⁴ -ria ss T

⁵ *corr. fr.* que Z

⁶ fratres CNBZTOGH; fratris QA

⁷ ind. al. CNPZTOGHA; al. ind. B

⁸ modo CNPZTOGHA; *om.* B

⁹ ss O

usurpare uoluerit, et loca ecclesie uel fructus agrorum non cum¹⁰ presbiterorum uel diaconorum consilio contaminauerit¹¹, aut fratribus uel filiis uel quibuscumque propinquis suis dederit potestatem, ut per eos latenter¹² res ledantur ecclesie, hunc oportet¹³ obnoxium¹⁴ esse concilio. Sin aliter episcopus¹⁵ uel qui cum eo sunt presbiteri aut diaconi accusentur¹⁶, quia que ex reddito¹⁷ uel ex quolibet¹⁸ actu ecclesie ueniunt in suos usus¹⁹ colligunt²⁰ et pauperibus fraudant²¹ et fame conficiunt. Hos enim corripere oportet, secundum quod²² ordinatum fuerit a sancto concilio.
Can. Mar. c 16; H 429a; M 580-1; C 10 q 2 c 7

¹⁰ *corr. fr.* com O

¹¹ *corr. fr.* -euerit O

¹² latenter CNBZTOG; latentes HQA

¹³ *corr. fr.* oporet A

¹⁴ -oxium CDBZTOGHA; -ixium N

¹⁵ -opos A

¹⁶ *corr. fr.* -antur A

¹⁷ reddito CLRWNPZTGHQA; redd... B; creditu O

¹⁸ quolibet LRXWNPZTOGHA; qualibet C

¹⁹ usus CNBP; sinus ZTOGHA

²⁰ -unt LRXWBPZTOGHA; -ant C?

²¹ *corr. fr.* frad- O; *short lacuna follows in Z*

²² *ss Z*

17

De his qui de ministerio ecclesie aliquid¹ uendiderint²

Si quis presbiter aut diaconus inuentus fuerit³ aliquid de ministeriis ecclesie uenundasse,⁴ quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione ecclesiastica non haberi. In iudicio tamen episcopi dimittendus est siue indignus in suo recipi⁵ debeat gradu, quia multotiens hoc ipsum quod de sacrosancto altario contaminatum est in episcopi potestate dimissum est.

Can. Mar. c 17; H 429a; M 581; ID 3.240 var. as BD 3.179, 3.173 as here; +D 50 c 22

¹ eccl. al. CSNBZJTOGA; al. eccl. W; aliquid Q

² Ne presbiter aut diaconus res ecclesie dissipet DM; xvii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSDWMP

³ inu. fuerit CNBZTOGQA; fuerit inu. H

⁴ -sse *ss T*

⁵ -ci- *ss N*

18

De synodo facienda¹

Propter ecclesiasticas curas et² altercationum solutiones bene placuit per singulas prouincias bis in anno concilium fieri, conuocante metropolitano episcopo omnes prouinciales episcopos, ita ut³ concilium precedant omnes presbiteri et diacones uel hii qui se lesos existimant, ut in concilio cause examine ad iustum iudicium perducantur. Et si qui manifeste episcopi uel presbiteri aut diacones inuenti fuerint in [124vb] offensa, secundum rationem excommunicentur quamdiu communi consensu de his placuerit dare sententiam. Nulli autem episcopo liceat propria apud semet ipsum⁴ concilia facere preter eos quibus metropoles sunt credite.

Can. Mar. c 18; H 429a-b; M 581; +D 18 c 15

¹ xviii *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSDWMP

² curas et CLXSWNMTOGHQ; et RBP²; *om.* P; curas A

³ in *add. and canc.* B

⁴ preter *add. and canc.* N

De episcopo qui noluerit uenire ad synodum¹

Ad concilium conuocatus episcopus non debet contempnere sed adire² et ea que ad³ necessitatem⁴ ecclesie uel ceterorum pertinent aut docere si nouit aut doceri si nescit. Nam si⁵ extra⁶ egritudinem contempserit ire, reus erit fraterni concilii.

Can. Mar. c 19; H 429b; M 581

¹ Vt episcopus ad concilium conuocatus uenire non (ss M) contempnat DM; synodum CLRWNBZTOQA; concilium H. xviii add. NB?ZTOGHQA, om. CLRSWDMP

² adire CRNDB; ire ZTOGHA

³ ss N

⁴ necessitatem CLXSNDM; utilitatem RWBPZTOGHQA

⁵ ss Z

⁶ extra CLRDBZTOGHA; contra N

20

De legitima etate ordinandi presbiteri¹

Si quis triginta etatis sue annos non impleuerit,² nullomodo presbiter ordinetur, etiam si ualde³ sit dignus quia et ipse Dominus trigesimo anno baptizatus est et sic cepit docere. Oportet ergo eum qui ordinandus est usque ad hanc etatem legitimam⁴ conseruari.

Can. Mar. c 20; H 429b; M 581; +D 78 c 1 var. and Si quis triginta – sit dignus. only

¹ ord. presb. CLRWDMBTOA; om. N. xx add. NBZTOGHA, om. CLRSWDMP

² ann. non. impl. CRNDB; non impl. ann. ZTOGHA

³ ualde RXSWNDBZTOGHA; laude CL²; alde L

⁴ et. leg. CRNBZJ; leg. et. TOGHQA

21

De eunuchis qui ab aliis fiunt uel qui sibi naturalia abscidunt¹

Si quis pro egritudine naturalia² a medicis habuerit secta, similiter et qui a barbaris aut dominis stultis fuerint castrati et moribus digni fuerint uisi, hos canon admittit ad clericatus officium promoueri. Si quis autem sanus non per disciplinam religionis et³ abstinentie sed per abscisionem plasmati a⁴ Deo corporis existimat posse a se carnales concupiscentias amputari castrauerit se, non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quod si iam ante fuerat promotus ad clerum, prohibitus a suo ministerio deponatur.

Can. Mar. c 21; H 429b; M 581; ID 6.374; IP 3.56; D 55 c 9

¹ xxi add. NB?TOGHA, om. CRSP

² naturalia LSNBJTOGHQA; natulia C; nantalia X; natura Z; ? P

³ add. H²

⁴ plasmati a CLWDZTOGHA; plasmatiam RND²BP; plamationem X

22¹*De neophytis²*

Qui baptizatus fuerit iam etate legitima non continuo liceat eum ad ecclesiasticum ordinem promoueri. Quia oportet eum prius doceri quod possit docere, et multo tempore post baptismum probari, ut bene³ probatus ueniat ad clerum, secundum preceptum apostoli dicentis⁴, [125ra] Non neophitum ne forte in superbiam elatus in

¹ om. DM

² xxii add. NB?ZTOGHA, om. CLRSWP

³ ss O

⁴ short erasure follows O

iudicium incidat⁵ et⁶ laqueum diaboli. Si autem succedenti tempore in aliquo graui⁷ peccato a duobus uel tribus fuerit deuictus, depositus de gradu suo cesset a clero. Si quis contra hanc regulam facere presumpserit quod sit contrarium⁸ magni concilii⁹ proiciatur a clero.

Can. Mar. c 22; H 429b; M 581-2

⁵ in iud. inc. (decidat G) LRSWNBPTZOGHA; inc. in iud. C; in iudicii dat X

⁶ ss L; in *add. C, om.* LRXWNBPTZOGHA

⁷ graui CNBZTOGHQ; gradu A

⁸ -ium CLNB; -ius ZTOGHA

⁹ concilii CLNPZTOGHA; consilii B

23

De penitente non admittendo ad clerum¹

Penitens tantum si necessitas aut² usus exegerit³ inter ostiarios prius deputetur, uel inter lectores, ita ut⁴ euangelia⁵ uel apostolum non legat. Si quis autem ante ordinatus est, inter subdiaconos habeatur, ita ut manus non⁶ imponat aut sacra contingat.

Expenitente enim dicimus⁷ de eo qui post⁸ baptismum pro homicidio aut pro diuersis criminibus aut grauissimis peccatis publicam penitentiam sub cilicio gerens diuino fuerit reconciliatus altario.

Can. Mar. c 23; H 429b; M 582

¹ xxiii *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMBP

² e *add. and canc.* N

³ exeg- CRNB; exig- ZTOGHA

⁴ ss T

⁵ *corr. fr.* -lica O

⁶ non CNPZTOGHA; *om.* B

⁷ Deo *add. and canc.* O

⁸ ss Z

24

De his qui sine discussione¹ aut presbiteri aut dyacones² ordinati sunt³

Si quis presbiter aut dyaconus sine aliqua examinatione ordinati sunt, aut certe cum discuterentur criminosi peccata sua aut post ordinationem ab aliis sunt detecti abiciantur ex clero. Similiter uero et de uniuerso ordine clericorum seruetur. Nam hoc sibi quod irreprehensibile⁴ est sancta catholica defendit ecclesia.

Can. Mar. c 24; H 430a; M 582; D 24 c 7

¹ discussione CXSNMBPZTOGA; discretionem W; dissensione Q

² -ones CRSWDPZTOGHA; -oni NMB

³ xxiiii *add.* NZTOGHA; *om.* CLRSWDMBP

⁴ irrep- CNDMB; rep- ZTOGHA

25

De presbiteris et dyaconibus qui post ordinationem denotantur¹

Si quis presbiter ante ordinationem peccauerit, et post ordinationem peccatum² confessus fuerit quod ante errauerit, non offerat sed tantum pro religione nomen presbiteri portet. Si autem non ipse confessus sed ab alio publice fuerit conuictus, nec hoc ipsum habeat potestatem, ut nomen presbiteri portet. Similiter et de diaconibus obseruandum est³ [125rb] ut si confessi ipsi fuerint ordinem subdiaconi accipiant.⁴

¹ xxv *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMBP

² peccauerit – peccatum *over an erasure, with lacuna following* H

³ obs. est CDBPZTOHA; *om.* N

Can. Mar. c 25; H 430a; M 582; ID 6.149 as BD 2.48; IP 3.150 as ID; C 15 q 8 c 4 as here

---

⁴ confessi (*corr. fr.* confisi R) ipsi (ipsi confessi XSWDMBP) fuerint ord. subd. accipiant CLRXSWNDMBP; ipse confessus fuerit ord. subd. accipiat ZTOGHA

26

De his qui uiduas aut¹ dimissas² ducunt aut in malis consiliis mixti sunt³

Si quis uiduam aut ab alio dimissam⁴ duxerit, non admittatur ad clerum. Quod si obrepsit, deiciatur. Similiter si homicidii aut facto aut precepto aut consilio aut defensione post baptismum conscius fuerit, et per aliquam subreptionem ad clericatum uenerit deiciatur et in⁵ finem uite sue communionem accipiat⁶.

Can. Mar. c 26; H 430a; M 582; D 50 c 8

---

¹ *corr. fr.* atque B

² uid. aut (*corr. fr.* atque B) dim. CLXSNBZTOH; dim. aut uid. DM

³ xxvi *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMBP

⁴ *ss* O

⁵ *ss* B

⁶ uite sue communionem (non *add.* H) accipiat RWDMBPZTOGHQA; uite sue accipiat communionem (uite sue accipiat com- *in small hand and partly in mg.* C) CL; uite sue communio non negetur S; uite sue communionem XN

27

De fornicatoribus clericis¹

Si quis presbiter aut diaconus fuerit fornicatus aut mechatus proiciatur² et agat penitentiam.

Can. Mar. c 27; H 430a; M 582

---

¹ *corr. fr.* ecclesie A; xxvii *add.* NBZ(*corr. fr.* xxviii)TOGHA, *om.* CLRSWDM

² proiciatur CRNBZTOGHQ; propitiatur A

28

De his quorum uxores mechantur¹

Si laici uxor² in adulterio fuerit deprehensa hic talis ad ministerium ecclesiasticum nullomodo adducatur. Si autem post ordinationem alicuius clerici uxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipsa uoluerit permanere a³ ministerio alienus sit⁴.

Can. Mar. c 28; H 430a; M 582; +D 34 c 12

---

¹ xxviii *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMBP

² laici uxor CWDMBZTOGHA; uxor laici N

³ a CDMBZTOGHA; ad N

⁴ al. sit RXSWNDPZTOGHA; al. fiat CL; sit al. B

29

De uiduis clericorum¹

Si qua uidua episcopi aut² presbiteri aut³ diaconi maritum⁴ acceperit, nullus clericus, nulla religiosa cum ea conuiuium sumat, nunquam communicet. Morienti⁵ tantum ei sacramenta subuenient.

Can. Mar. c 29; H 430a; M 582; +D 28 c 12

---

¹ clericis G; xxviiii *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWDMBP

² aut CLXSND; uel RWBPZTOGHQA

³ aut CWNDBZTOGA; siue HQ

⁴ *corr. fr.* martum A

⁵ -i- *ss* C

30

De filia episcopi uel presbiteri que deuota fuerit et¹ peccauerit²

De filia episcopi uel presbiteri siue diaconi si deuota fuerit et maritum duxerit, si eam pater uel mater in affectum receperint³ a communionem habeantur alieni. Pater uero causas in concilio se nouerit prestaturum. Mulier uero non admittatur ad communionem nisi marito defuncto egerit penitentiam. Sin⁴ autem uiuente eo⁵ secesserit et penituerit uel petierit communionem, in ultimo fine⁶ uite sue⁷ defi [125va] ciens accipiat communionem.

Can. Mar. c 30; H 430a; M 582; +C 27 q 1 c 26

¹ post add. D, om. CLRWNBZTOGHA

² xxx add. NZTOGHA, om. CLRSWDMP

³ recep- CRDMBZTOHA; accep- NG

⁴ Sin CDBZTOGHA; Si N

⁵ uiu. eo CDBZTOGHA; eo uiu. N

⁶ fine CDBZTO(after corr.)GHA; finem N

⁷ sue CSNDB; om. ZTOHA

31¹*De deuota² peccante³ que se maritauerit⁴*

Deuotam peccantem non recipiendam in ecclesia⁵ nisi peccare desierit, et desinens egerit aptam penitentiam decem annis et recipiat⁶ communionem. Prius autem quam in ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius conuiuium Christiane mulieris accedat. Quod si admissa fuerit, etiam hec que eam receperit habeatur⁷ absens. Corruptorem etiam par⁸ pena constringat. Que autem maritum acceperit non admittatur ad penitentiam nisi adhuc uiuente ipso marito caste uixerit aut postquam ipse de hac uita discesserit.

Can. Mar. c 31; H 430a-b; M 583

¹ om. DM

² uota WO(before corr.)

³ uel add. ZTOGHA, om. CLWNBP

⁴ xxxi add. NBZTOGHA, om. CLRSWDMP

⁵ -ia CNBZTOHQ; -iam A

⁶ -ci- ss N

⁷ h- ss N

⁸ par CNBZTOGHQ; pars A

32

De subintroductis adoptiuis mulieribus¹

Nullus episcopus neque² presbiter neque³ dyaconus neque omnino aliquis ex clero licentiam habeat intromittendi ad se⁴ quasi adoptiuam aliquam⁵ mulierem quasi⁶ in loco filie aut sororis aut matris nisi forte sororem matris uel patris et illas solas personas que ab omni mala suspicione aliene sunt. Similiter et religiosis feminis laicorum alienorum familiaritatem et consortium prohibemus, eorum scilicet qui nec in Dei timore subiecti sunt nec continentie⁷ retinent⁸ disciplinam.

Can. Mar. c 32; H 430b; M 583

¹ adop. mul.] mul. adopt. B· xxxii add. NBZTOGHA, om. CLRSWDMP

² neque CNBZTOGQA; aut H

³ p add. and canc. O

⁴ ad se corr. fr. asse N

⁵ aliquam CNPZTOHA; om. B

⁶ adoptiui - quasi in mg. Z

⁷ sub. sunt nec cont. in mg. X²

⁸ ss O

33¹*De non recipiendis clericis uagis et de infirmanda ordinatione eius qui sine conscientia² episcopi sui ab alio episcopo ordinatus est³*

Si quis in⁴ contemptu positus presbiter aut diaconus uel quicumque ex clero recesserit ab ecclesia sua nullomodo in alia suscipiatur⁵ ecclesia, sed omnimodo compellatur ut⁶ ad suam reuertatur ecclesiam. Si autem permanserit⁷ in superbia et reuerti noluerit excommunicetur et proiciatur. Si quis autem episcopus ausus fuerit ullum in sua ecclesia ordinare non con [125vb] sentiente episcopo suo a quo recessit, ordinatio eius uacua deputetur.

Can. Mar. c 33; H 430b; M 583

¹ om. DM

² conscientia CLRSNBP; consensu WZTOGHA

³ ord. est CLWBZTOHA; ordinantur N. xxxiii add. NBZTOGHA, om. CLRSWP

⁴ in CNBZTOGHQ; cui A

⁵ in alia susc. CNPZTOGHA; susc. in alia B

⁶ ut CRNBZTGQA; om. O

⁷ corr. fr. permiserit Z

34

De clericis desertoribus¹

Si quis presbiter aut diaconus uel aliquis de clero² propriam ecclesiam derelinquens ad alteram ecclesiam uadit et ibi multo tempore demoratur, omnino nunquam ministret in clero. Et si admonuerit³ eum episcopus suus⁴ ut ad suam redeat parroechiam, et redire noluerit ubi est, ibi⁵ de suo officio deponatur, ita ut nunquam in suum reuertatur gradum propter dissolutionis peccatum. Si autem episcopus alter illum susceperit qui de reatu⁶ eius est conscius⁷, oportet ipsum episcopum sine increpatione in communi concilio⁸ non admitti, ut ecclesiasticum canonem ultra non soluat.

Can. Mar. c 34; H 430b; M 583

¹ xxxiiii add. NBZTOGHA, om. CLRSWDMMP

² short erasure follows Z

³ admonuerit CDBZTOGHA; admouerit N

⁴ corr. fr. suos A

⁵ corr. fr. tibi O

⁶ corr. fr. creatu O

⁷ est consc. RWBPZTOGHA; consc. est CL; conscius XSND

⁸ concilio CLXSW²NDZTO²GHQA; consilio RWBP; in concilio O

35

De importunis clericis¹

Si quis episcopus², presbiter aut diaconus excommunicatus in concilio iniuste se³ queritur⁴ condempnatum ad maiorum⁵ episcoporum concilium reuertatur ut eorum inquisitionem et iudicium⁶ expectans si quas se iustas causas habere putat illis exponat. Si autem contempserit, et importans se palatio aures principum inquietare⁷

¹ cler. imp. G; xxxv add. NZTOGHA, om. CLRSWDMBP

² aut add. HQA, om. CNBZTOG

³ ss Z

⁴ corr. fr. queretur N

⁵ -orum CNBZTGHQA; -orem O; excommunicatus in concilio - maiorum over erasure, partly in cramped hand H

⁶ inq. et iud. CNBZTOGHA; iud. et inq. Q

⁷ corr. fr. -ate B

uoluerit hic ad nullam ueniam poterit peruenire, neque spem future reconciliationis habebit.

Can. Mar. c 35; H 430b; M 583; +C 21 q 5 c 5

36

De purganda opinione heresis¹

Si quis episcopus siue alicuius episcopi presbiter aut dyaconus in alicuius heresis opinionem offenderit et ob hanc causam fuerit excommunicatus nullus episcopus in communionem eum recipiat, nisi prius in communi concilio porrecto fidei sue libello satisfaciat omnibus, et ita liberam² teneat suam purgationem. Hoc idem et de fidelibus laicis sit decretum si in³ aliquam⁴ heresis opinionem fuerint nominati.

Can. Mar. c 36; H 430b; M 583-4; +C 1 q 7 c 22

¹ xxxvi *add.* NBZTOGHA, *om.* CLRSWDMP

² *ss* N

³ si in CWNBZTO²GH; sun O?; sin QA

⁴ -quam CWMBZTOGHQA; -qua ND?

37

De clericis excommunicatis¹

Si quis episcopus in concilio excommunicatus fuerit siue presbiter [126ra] aut diaconus a suo episcopo et post excommunicationem² presumpserit siue episcopus ille aut presbiter uel³ diaconus facere⁴ oblationem uel matutinum uel⁵ uespertinum sacrificium quasi in officio suo agere sicut prius, non liceat ei nec in alio concilio spem reconciliationis habere nec ultra reconciliari, sed etiam eos qui ei communicauerint omnes ab ecclesia respui, maxime eos qui sciebant eum esse deiectum⁶. Si autem permanserit turbans et concitans ecclesiam per forasticam potestatem oportet eum sicut sedicionarium⁷ ab omni plebe expelli.

Can. Mar. c 37; H 430-1; M 584; +C 11 q 3 c 7

¹ xxxvii *add.* NZTOGQA; xxxvi *add.* H, *om.* CLRSWDMBP

² *ex-ss* N

³ uel CSNPZTOHA; aut BG

⁴ *diac. fac. ss* N

⁵ uel CNB; aut ZTOGHA

⁶ *corr. fr.* deiectum N

⁷ *corr. fr.* cedi- H

38¹

Vt in secundis nuptiis presbiteri non uadant²

Presbiterum ad secundas nuptias conuiuam fieri non oportet. Quod si hi qui ad secundas nuptias ueniunt penitentiam postulant, quomodo potest presbiter ille esse qui propter conuiuium interest tali coniugio?

Can. Mar. c 38; H 431a; M 584

¹ *om.* DM

² Vt in - uadant CLRXSBP; Vt ad secundas nuptias presb. non uadant N; De presbiteris ut in secundis nuptiis non uadant (-ent W) WZTOGHA. xxxviii *add.* NZTOGHA, *om.* CLRSWP

39

De his qui ad dyaconium¹ eliguntur²

Dyaconus qui eligitur sicut testatus fuerit pro accipiendo matrimonio et dixerit se³ non posse⁴ in castitate permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit et ordinatus fuerit et postea matrimonium desiderauerit, alienus sit a ministerio et uacet a clero.

Can. Mar. c 39; H 431a; M 584; ID 6.376; IP 3.97; D 27 c 1

¹ dyaconium CLRXSNZJTGH²A; diaconatum WNBP; diaconum MOHQ

² xxxviii add. NBZTOGHA, om. CLRSWDMP

³ se CNDB; om. ZTOGHA

⁴ repeated and canc. G

40¹

Non licere dyaconum ante presbiterum sedere²

Non liceat diaconum ante presbiterum sedere nisi cum³ iussione presbiteri.

Can. Mar. c 40; H 431a; M 584; ID 6.375

¹ om. DM

² Non - sedere CLRSWNBP; om. ZTOGHA. xl add. NBZTOGHA, om. CLRWP

³ cum CRBZTOGA; con- N

41¹

Vasa dominica non nisi a subdiaconibus tangenda²

Non liceat³ quemlibet ministeria tangere nisi subdiacono⁴ aut acolito in secretorio⁵ uasa dominica.

Can. Mar. c 41; H 431a; M 584; ID 6.377; +D 23 c 32a (for 32b see c 66 below)

¹ om. DM

² Vasa dominica (Domini W) - tangenda CLRSWNBP; om. ZTOGHA. xli add. NBZTOGHA, om. CLRW

³ corr. fr. licet H

⁴ corr. fr. sud- N

⁵ -orio CLRNBPTOGQA; -ario XSWZH

42¹

Ne mulieres in secretorium² ingrediantur³

Non liceat mulieres in⁴ secretorium⁵ ingredi.

Can. Mar. c 42; H 431a; M 584

¹ om. DM

² -orium CLRWBP; -arium N

³ Ne - ingrediantur CLRWNBP; om. ZTOGHA. xlii add. NBZTOGHA, om. CLRWP

⁴ ecclesie add. H, om. CRNBZTOGQA

⁵ -arium S

43¹

De lectore qui uiduam alterius acceperit²

Lector³ si uiduam alterius uxorem acceperit in lectorato⁴ permaneat, aut si forte necessitas sit subdyaconus fiat, nichil⁵ autem [126rb] supra. Similiter et si bigamus fuerit.

¹ om. DM

² De - acceperit (accepit B) CLRSWNBP; om. ZTOGHA. xliii add. NBZTOGHA, om. CLRSWP

³ Rector H

⁴ -ato LRXSWPNZTOGHA; -atu CB

⁵ -l ss H

Can. Mar. c 43; H 431a; M 584; D 34 c 18

44

De subdiacono si secundam uxorem duxerit¹

Si subdiaconus secundam duxerit uxorem inter lectores uel ostiarios habeatur, ita ut apostolum non legat.

Can. Mar. c 44; H 431a; M 584; D 34 c 17

---

¹ De - duxerit CLSN; De subdiacono secundum uxorem ducente RWDMBP; *om. ZTOGHA. xliiii add. NBZTOGHA, om. CLRWDMP*

45

Non licere in pulpito nisi lectores¹ psallere aut legere²

Non liceat in pulpito psallere aut legere nisi qui ab episcopo lectores sunt ordinati.

Can. Mar. c 45; H 431a; M 584; D 92 c 3

---

¹ -ores CLRWNB; -orem D

² Non - legere CLSWNDB; *om. ZTOGHA. xlv add. NZTOGHA, om. CLSWDMBP*

46

De his qui¹ aliqua² conditione obligantur³

Si quis obligatus⁴ est⁵ tributo seruili uel aliqua conditione⁶ uel patrocinio cuiuslibet domus⁷, non est ordinandus clericus nisi probate uite fuerit et patroni consensus accesserit.

Can. Mar. c 46; H 431a; M 584; +D 54 c 7

---

¹ in *add. W, om. CNBP*

² aliqua CLRXSWNB; seruili DM

³ De - obligantur CSWNDMBP; *om. TOGHA. xlvi add. NTOGHA, om. CRSDMBP*

⁴ *corr. fr. -ato Z*

⁵ est CRWNB; *om. ZTOGHQA*

⁶ -di- ss H

⁷ in *mg. Z*

47

De eo qui seruuum docuerit ut contempnat dominum suum¹

Si quis seruuum alienum causa religionis² doceat contempnere dominum suum et recedere a seruuicio eius durissime in omnibus arguatur.

Can. Mar. c 47; H 431a; M 584; ID 7.45 as BD 8.25; +C 17 q 4 c 38

---

¹ De - suum CLRSWNDMBP; *om. ZTOGHA. xlvii add. NZTOGHA, om. CLRWDMP*

² religionis A

48¹

Non licere in quadragesima natales martyrum uel nuptias celebrari²

Non liceat³ in quadragesima natales martyrum celebrare sed tantum sabbato et dominica pro commemoratione eorum oblationes offerre. Sed nec natalicia nec nuptias liceat in quadragesima celebrari.

Can. Mar. c 48; H 431a; M 584; +C 33 q 4 c 9

---

¹ *om. DM*

² Non - celebrari CLRSWNBP; *om. ZTOGHA. xlviii add. NZTOGHA, om. CLRWBP*

³ arguatur *add. and canc. O*

49

De tempore baptizandorum¹

Non liceat ante duas septimanas Pasche sed ante tres² ad baptismum suscipere aliquem. Oportet autem ut in ipsis diebus qui baptizandi³ sunt symbolum discant et in quinta feria nouissime septimane episcopo uel presbitero reddant.

Can. Mar. c 49; H 431a; M 584-5; De cons. D 4 c 59

---

¹ De - bapt. CLRSWNBP; Vt non ante duos sed ante tres septimanas Pasche quis ad baptismum accedat DM; om. ZTOGHA. xlviii add. NZTOGHA, om. CLRSWDMBP

² ad add. and canc. Z

³ -andius A

50¹

Non licere quinta feria ante Pascha ieiunium soluere²

Non liceat quinta feria fratres nouissime septimane ieiunium soluere et omnem exhonorare quadragesimam sed sincere abstinentes totam quadragesimam³ perexire⁴.

Can. Mar. c 50; H 431b; M 585; De cons. D 3 c 7

---

¹ om. DM

² Non - soluere CLRSWNBP; om. ZTOGHA; l add. NZTOGHA, om. CRSWBP

³ -geniam A

⁴ obscurely corr. O

51

Omni tempore episcopum chrisma posse conficere¹ [126va]

Omni tempore episcopo liceat² chrisma conficere et per suas dyoceses destinare, ita ut³ ad dirigendum chrisma⁴ diaconus aut subdiaconus ante diem Pasche de singulis ecclesiis ad episcopum destinetur.

Can. Mar. c 51; H 431b; M 485; De cons. D 4 c 124a

---

¹ Omni - conficere CLRSWNDBP; om. ZTOGHA. li add. NZTOGHA, om. CLRSWDMBP

² ep. lic. CNBJTOGQA; lic. ep. Z

³ ss C

⁴ ut add. and canc. O

52

Presbiterum episcopo presente nisi ipso iubente infantes non debere signare¹

Presbiter presente episcopo non signet infantes nisi forte ab episcopo fuerit illi preceptum.

Can. Mar. c 52; H 431b; M 585; +D 95 c 11, De cons. D 4 c 124b

---

¹ Presbiterum - signare CLRSWDMBP; om. ZTOGHA. lii add. NZTOGHA, om. CLRSWDMBP

53

Ne presbiter in baptisterium episcopum precedat¹

Non liceat presbitero prius episcopo introire in baptisterium, sed cum episcopo nisi forte² aut³ absens fuerit aut egrotus.

Can. Mar. c 53; H 431b; M 585; De cons. D 4 c 124c

---

¹ Ne - precedat CLR(mg.)SWNDMBP; om. ZTOGHA. liii add. LNZTOGHA, om. CLRSWDMBP

² ab add. and canc. O

³ aut C²?LRWNDBZTOGH; om. XS; ut A; ? C

54

Mulierem pregnantem baptismi gratiam posse percipere¹

Si qua mulier pregnans desiderauerit² gratiam baptismi percipere quando uoluerit habeat potestatem. Nam nichil in hoc participat mater infanti qui nascitur, propterea quod unicuique propria uoluntas in confessione monstretur.

Can. Mar. c 54; H 431b; M 585; De cons. D 4 c 116

¹ Mulierem - percipere CLRSWNBP; Ne mulieri pregnante baptismum denegetur DM; *om.* ZTOGHQA. liiii *add.* LNBZTOGHA, *om.* CRSWDMP

² -auerit CNBJTOGHQA; -auit Z

55

Quid in sanctuario offerendum sit¹

Non oportet aliquid aliud in sanctuario offerri preter panem et² uinum et aquam que in typo Christi benedicuntur. Quia dum in cruce penderet de corpore eius sanguis effluxit³ et aqua. Hec tria unum sunt in Christo Iesu, hec⁴ hostia⁵ et oblatio Dei in odorem suauitatis.

Can. Mar. c 55; H 431b; M 585; De cons. D 2 c 4

¹ Quid - sit CLRSWNBP; Quid in sanctuario offeratur DM; *om.* ZTOGHA. lv *add.* LNBZTOGHA, *om.* CRSWDMP

² et RXSWDNBPZTOGHA; *om.* CL

³ effluxit LRXSWNDBPZTOGHA; effulsit C

⁴ ss B²

⁵ h- ss O

56

De forasticis presbiteris¹

Forasticis² presbiteris presente episcopo uel presbiteris ciuitatis offerre non³ liceat neque ministrare in populo nisi forte ipsis⁴ absentibus.

Can. Mar. c 56; H 431b; M 585

¹ De - presb. CLRSWNDBP; *om.* ZTOGHA. lvi *add.* LNBZTOGHA, *om.* CRSWDM

² Mor- A

³ ss N

⁴ ipsis CRNMB; illis ZTOGHA

57¹*Ne presbiter die dominica causa religionis ieiunet et ne a Pascha usque ad quinquagesimam² se in oratione³ prostret⁴*

Si quis presbiter propter⁵ publicam penitentiam a sacerdote acceptam⁶, aut aliqua necessitate die dominica pro quadam religione ieiunauerit, sicut Manichei, anathema⁷ sit. Similiter et quod ab apostolis traditum canon⁸ tenet antiquus [126vb] placuit ut per omnes dominicas et per omnes dies Pasche usque ad quinquagesimam⁹ non

¹ *om.* DM

² -ge- ss C

³ se in or. CLRWB; in or. se N

⁴ Ne - prostret (prosternet S²) CLRSWNBP; *om.* ZTOGHA. lvi *add.* N; lvii *add.* ZTOGHA, *om.* CRSWBP

⁵ propter CRNB; *om.* STZJOGHQA

⁶ acceptam CBZTOHA; susceptam N

⁷ -ima N

⁸ non *add.* CL²X, *om.* LRSWNBPZTOGHA

⁹ quinquagesimam- CRWBZTOHA; quadra- N

prostrent¹⁰ se in oratione humilitatis sed recto uultu ad Dominum orationis fungantur officio, quia in his diebus gaudium resurrectionis Domini celebramus.

Can. Mar. c 57; H 431b; M 585; ID 4.52 var. as BD 13.20, to anathema sit only; +D 30 c 17a

¹⁰ prostrent CRXWNBT²Z²J²OGH; prosternent L(*obscurely corr.*)STQA; ministrent Z; prost..nt J

58¹

De abstinentibus²

Si quis non pro abstinentia sed pro execratione escarum abstinet, placuit³ sancto concilio ut pregustet et si sic uult abstinere, abstineat. Si autem spernit, ita ut olera cocta cum carnibus non degustet, iste non obediens nec suspicionem heresis a se remouens⁴, deponatur de ordine clericatus.

Can. Mar. c 58; H 431b; M 585; +D 30 c 17b

¹ *om.* DMZ

² De abstinentibus CLRSWNBP; *om.* JTOGHA. lvii *add.* N; lviii *add.* LBJTOGHA, *om.* CRSWP

³ *et add.* O, *om.* CNBJTGQA

⁴ -ouuens N

59

Ne clerici in nuptiis uel in¹ conuiuuiis aliqua spectacula cernant²

Non liceat sacerdotibus uel clericis aliqua spectacula in nuptiis uel in conuiuuiis³ spectare, sed oportet eos⁴ antequam ingrediantur ipsa⁵ spectacula surgere et redire inde.

Can. Mar. c 59; H 431b; M 585

¹ in CRSWDB; *om.* N

² Ne - cernant CLRSWNDBP; *om.* ZTOGHA. lviii *add.* NZ; lviii *add.* LTOGHA, *om.* CRSWDMBP

³ *corr. fr.* coiuiis O

⁴ eos CLRXNMB; *om.* SZTOGHA

⁵ *corr. fr.* ipsas O

60

Ne clerici incantatores sint¹

Non liceat clericos incantatores esse et ligaturas facere quod est colligatio animarum. Si quis hec facit² de ecclesia proiciatur.

Can. Mar. c 60; H 431b; M 585

¹ Ne - sint (fiant CN) CLRSWNBP; Ne sit clericus incantator et ne ligaturas faciat DM; *om.* ZTOGHA. lviii *add.* NZ; lx *add.* LBTOGHA, *om.* CRSWDP

² facit CLRXNDBZTOGQA; fecerit SH

61

Non licere clericis¹ conuiuia facere²

Non liceat sacerdotes uel clericos, sed nec religiosos³ laicos conuiuia facere⁴ de confertis.

Can. Mar. c 61; H 431-2; M 585; +D 44 c 12a (for 12b cf c 65 below)

¹ -cis CLRNBP; -cos XS

² Non - facere CLRSWNBP; De feneratoribus DM (*cf c 62*); *om.* ZTOGHA. lx *add.* NZ; lxi *add.* LBTHGA; lxii *add.* O, *om.* CRSWDMP

³ *corr. fr.* regiosos A

⁴ *ss* X²

62¹*De feneratoribus*²

Si quis oblitus timorem Domini³ et sanctarum scripturarum⁴ que dicunt⁵, Pecuniam suam non⁶ dedit ad usuram, post hanc cognitionem magni concilii fenerauerit uel⁷ centesimam exegerit, aut ex quolibet negocia turpis lucri quesierit, aut per⁸ diuersas species uini uel frugis uel⁹ cuiuslibet rei emendo uel uendendo aliqua incrementa suscepit, de gradu suo alienus habeatur a clero.

Can. Mar. c 62; H 432a; M 585-6; +C 14 q 4 c 4

¹ om. DM

² De feneratoribus CRSWNB; om. LZTOGHA. lxi add. NZ; lxiii add. BTGHQA, om. CLSWPO

³ ss O

⁴ sanct. scrip. RXSWNBZJTOGHA; scrip. sanct. CL

⁵ dicunt CSWNBH; dicit TZJOGQ; dic' A

⁶ ss X²

⁷ uel CLRXNB; et SZTOGHA

⁸ per CNBZTOHQ; om. A

⁹ uel CNBZTOHQ; om. A

63

*De clericis qui matutinis uel uespertinis horis ad ecclesiam non conueniunt*¹

Si quis presbiter aut diaconus uel quilibet [127ra] clericus ecclesie deputatus, si intra ciuitatem fuerit, aut in² quolibet loco in quo ecclesia est, et ad cotidianum psallendi sacrificium matutinis³ uel uespertinis horis ad ecclesiam non conuenit, deponatur a clero, si tamen castigatus ueniam ab episcopo per satisfactionem noluerit promereri.

Can. Mar. c 63; H 432a; M 586; D 92 c 9

¹ De - conueniunt CLRSWNB; De his qui ad diuinum opus non occurrunt (currunt M) DM; om. ZTOGHA. lxii add. LN; lxiii add. TOGHA, om. CRSWDB?P

² ss T

³ matunis Z

64

*Clericum die dominico*¹ *ab ecclesia deesse non debere*²

Non liceat quemlibet clericum die dominico ab ecclesia absentem esse, sed missarum sollempnibus interesse ieiunium³.

Can. Mar. c 64; H 432a; M 586

¹ die -ico CRSWNB; die -ica D; in -ica die M

² Clericum - debere CLRSWNB; om. ZTOGHA. lxiii add. LN; lxiiii add. TOGHA, om. CRSWDBP

³ ieiunium CXWNB; ieiunum LX²DMH; ieiunii R; ieiuno SZJ²T; ieiunium P; ieiunio JGQA

65

*Ne clerici uel laici religiosi ante horam diei terciam conuiuentur*¹

Non oportet clericos uel laicos religiosos² ante sacram horam diei³ terciam inire conuiuia neque aliquando clericos nisi hymno⁴ dicto edere panem et post cibos gratias auctori Deo referre.

Can. Mar. c 65; H 432a; M 586; ID 6.256 var. as BD 2.165; +D 44 c 12b (cf c 61 above)

¹ Ne - conuiuentur (-antur DM) CLRXSWNDMBP; om. ZTOGHA. lxiiii add. LN; lxv add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP

² laic. rel. CNBZTOG; rel. laic. HQA

³ horam diei CDBZTOHA; diei horam N

⁴ corr. fr. -os O

66

Ne clerici comam nutriant¹

Non oportet clericos² comam nutrire et sic ministrare, sed attonso³ capite patentibus⁴ auribus et secundum Aaron talarem⁵ uestem induere ut sint in habitu ornato⁶.

Can. Mar. c 66; H 432a; M 586; ID 6.378; +D 23 c 32b (for 32a see c 41 above)

¹ Ne - nutriant CLRSWNDMBP; om. ZTOGHA. lxv add. LN; lxvi add. BZTOGHA, om. CRSWDMP

² -cos CWNB; -cis ZTOGHA

³ ato- H(before corr.)Q

⁴ corr. fr. par- Z

⁵ tal- LRXWNBZTOGHA; tel- C

⁶ -ato CRNPZTOGHA; -ati B

67

Vt nulle scripture nisi canonice in ecclesia legantur¹

Non oportet psalmos compositos et uulgares in ecclesia dicere neque libros qui sint² extra canonem legere³, nisi solos canonicos⁴ noui et ueteris⁵ testamenti.

Can. Mar. c 67; H 432a; M 586

¹ Vt - legantur CLRSWNMBP; om. ZTOGHA. lxvi add. LN; lxvii add. ZTOGHA, om. CRSWDMP

² sint CXNMD; sunt LRSWBPZTOGHA

³ legere CDBZTOGHA; om. N

⁴ -no- ss O

⁵ -eris CNDBGHQA; -eri ZJTO

68

Sacramenta nusquam distribuenda nisi¹ in ecclesia aut in basylica ubi sunt martyrum reliquie²

Non oportet clericos ignaros et presumptores super monumenta in campum ministeria³ portare aut distribuere sacramenta⁴, sed aut in ecclesia aut in basylica ubi martyrum reliquie sunt deposite⁵ ubi pro defunctis oblationes offerri solent.

Can. Mar. c 68; H 432a; M 586; De cons. D 1 c 29a

¹ nisi RXSNMB?P; om. W; ? C

² Sacramenta - reliquie CLRSWNDMBP; om. ZTOGHA. lxvii add. LN; lxviii add. ZTOGHA, om. CRSWDMP

³ corr. fr. mine- B

⁴ dist. sac. CDBZTOGHA; sac. dis. N

⁵ dep- CLRXNBZJTOG; disp- SHQ; desp- A

69

Ne Christiani ad mortuorum sepulchra prandia deferant¹

Non liceat Christianis prandia [127rb] ad defunctorum sepulchra deferre et sacrificare mortuis.

Can. Mar. c 69; H 432a; M 586; De cons. D 1 c 29b

¹ Ne - prandia (om. RNB, before ad mort. P) deferant CLRXSWNDMBP; om. ZTOGHA. lxviii add. LN; lxviii add. ZTOGHA, om. CRSWDMP

70

Ne clerici uel laici ab hereticis eulogias accipiant¹

Non liceat clericis uel laicis ab hereticis eulogias accipere quia maledictiones² sunt magis quam benedictiones. Neque liceat aut cum hereticis aut³ scismaticis orare.

¹ Ne cl. uel (aut D) - accipiant CLRSWNMBP; om. ZTOGHA. lxviii add. LN; lxx add. ZTOGHA, om. CRSWDMP

² eulogias accipere quia maledicti in small cramped script C

Can. Mar. c 70; H 432a; M 586; +C 1 q 1 c 67

³ aut CNBZTOGHQ; et A

71

De his qui sortilegos in domum suam introducunt¹

Si quis paganorum consuetudinem sequens diuinos et sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut² maleficia inueniant uel lustrationes paganorum³ faciant, quinque annis penitentiam agant⁴.

Can. Mar. c 71; H 432a; M 586; ID 11.34 from BD 10.6; +C 26 q 5 c 3c

¹ De - introducunt (-at M) CLRSNDMBP; De - intr. in domum suam W; om. ZTOGHA. lxx add. LN; lxxi add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP

² aut RSWNDMBPZTOGHA; ut CLX

³ paganorum CWNDPZTOGHA; om. B

⁴ agant CXWPZJTOQ?A; agat LRSNDMBGH

72

Ne Christiani gentilium traditiones teneant¹

Non liceat Christianis tenere traditiones gentilium et² obseruare uel colere elementa, aut³ lune aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, uel propter segetes uel⁴ arbores plantandas uel coniugia socianda⁵. Scriptum est enim, Omnia que facitis aut in uerbo aut in opere omnia in nomine Domini nostri⁶ Iesu Christi⁷ facite, gratias agentes Deo.

Can. Mar. c 72; H 432a; M 586; ID 11.40 from BD 10.13; +C 26 q 5 c 3a

¹ Ne - teneant CLRSWDMBP; om. ZTOGHA. lxxi add. LN; lxxii add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP

² et LRSWDMBPZTOH; om. CA

³ corr. fr. ut A

⁴ uel CDBZTOHA; aut N

⁵ socianda LRSWBZTOHA; facienda CNDG; facifacienda X; ? P. uel propter segetes - facienda in upper mg. D²

⁶ nostri CNBZJTGHA; om. O

⁷ Iesu Christi CNBTOGH; Christi Iesu Q; om. A

73

Ne Christiani diem kalendarum agant¹

Non liceat agere² diem kalendarum et ocliis uacare gentilibus neque lauro³ aut⁴ uiriditate arborum cingere domos. Omnis hec obseruatio paganissima⁵ est.

Can. Mar. c 73; H 432b; M 586-7; ID 11.42 from BD 10.15 var.; C 26 q 7 c 13 var.

¹ Ne - agant CLRSWMBP; Ne gentilium ritus obseruetur DM; om. ZTOGHA. lxxii add. LN; lxxiii add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP

² agere CWNBZTOHA; om. D

³ corr. fr. lauachro Z

⁴ aut CDBZTOHA; om. N

⁵ -ni- add. in mg. N

74

De collectionibus herbarum¹

Non liceat in collectionibus herbarum² que medicinales sunt aliquas obseruationes aut incantationes attendere, nisi tantum cum symbolo diuino aut oratione dominica, ut tantum Deus creator omnium et Dominus honoretur.

Can. Mar. c 74; H 432b; M 587; ID 11.47 from BD 10.20; +C 26 q 5 c 3b

¹ De - herbarum CLRSWDMBP; om. ZTOGHA. lxxiii add. LN; lxxiii add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP

² coll. herb. CRSWNB; herb. (h- ss H) coll. ZTOGHA

75¹

De feminis Christianis ne in laneficiis uanitatem obseruent²

Non liceat mulieres Christianas³ in suis laneficiis uanitatem obseruare sed Deum inuocent [127va] adiutorem qui eis sapientiam texendi donauit.

Can. Mar. c 75; H 432b; M 587; ID 8.330, 11.46 from BD 10.19; +C 26 q 5 c 3d var.

---

¹ *add. in mg. against c. 83 M*

² De - obseruent CLRSWNBP; *om. DZTOGHA. lxxiiii add. LN; lxxv add. ZTOGHA, om. CRSWDBP*

³ *corr. fr. -anis A*

76

De adulteris¹

Si cuius uxor adulterium fecerit, aut uir in alienam uxorem irruerit² septem annis penitentiam³ agat.

Can. Mar. c 76; H 432b; M 587; ID 8.284a

---

¹ De adulteris CLRSWNDBP; *om. ZTOGHA. lxxv add. LN; lxxvi add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP*

² irruerit CLRSWNDBP; irruit ZTOHA

³ -tia A

77

De mulieribus qui fornicate fuerint et natos suos occiderint¹

Si qua mulier fornicauerit, et infantem qui exinde fuerit natus occiderit² et que studuerit abortum facere, et quod conceptum est necare aut certe ut non concipiat³ elaborare, siue ex adulterio siue ex legitimo coniugio, has tales⁴ mulieres in morte recipere communionem⁵ priores canones decreuerunt. Nos tamen pro misericordia siue tales mulieres siue conscias⁶ scelerum ipsarum decem annis agere penitentiam iudicamus.

Can. Mar. c 77; H 432b; M 587; ID 8.331, 10.183

---

¹ De - occiderint CLRSWNDBP; *om. ZTOGHA. lxxvi add. LN; lxxvii add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP*

² fuerit nat. occ. *ss over* aut certe ut non concipiat (*cancelled*) H

³ con- *ss* O

⁴ tales CNBZTOHQ; *om. A*

⁵ *corr. fr. commionem A*

⁶ *corr. fr. conscientias O*

78

De his qui¹ homicidium uoluntate aut non uoluntate fecerint²

Si quis uoluntarie³ homicidium fecerit, ad ianuam ecclesie catholice semper subiaceat, et communionem in exitu uite sue recipiat. Si autem non uoluntate sed casu aliquo homicidium fecerit, prior canon septem annis⁴ agere penitentiam⁵ iussit, secundus⁶ canon quinque mandauit.

Can. Mar. c 78; H 432b; M 587; ID 10.39; +D 50 c 44

---

¹ *ad add. D, om. CNBP*

² De - fecerint (*after homic. L*) CLRSWNDBP; *om. ZTOGHA. lxxvii add. LN; lxxviii add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP*

³ -are S

⁴ annis CRSNBPZTOHA; *om. W*

⁵ ag. pen. CLRXWDBPZJTO; pen. ag. SNGHQA

⁶ -dus CLXNBPH; -dum Z; ii SJTOGQA

79

*De incestis coniunctionibus*¹

Si qua mulier duos fratres aut² si quis uir duas sorores habuerit³ a communione abstineant usque ad mortem. In morte autem eis communio pro misericordia detur. Si uero superuixerint communione⁴ accepta, et de infirmitate conualuerint⁵, agant plenam penitentiam tempore constituto.

Can. Mar. c 79; H 432b; M 587

¹ De - coniunctionibus CLRSWND(*partly obscured*)MBP; *om.* ZTOGHA. lxxviii *add.* LN; lxxviii *add.*

ZTOGHA, *om.* CRSWDMBP

² aut CLWNPZTOGHA; uel B

³ Si qua mulier - habuerit *in small cramped script* C

⁴ *corr. fr.* -nio B

⁵ P p. 234 ends here with a third of the leaf left blank. Text resumes, probably without a break or change of hand, at head of p. 235

80

*De his qui multis copulantur nuptiis*¹

Si quis multis nuptiis fuerit copulatus, penitentiam agat. Conuersatio autem et fides penitentis compendit tempus².

Can. Mar. c 80; H 432b; M 587; ID 8.332, 8.158 as BD 9.20; C 32 q 7 c 9

¹ De - nuptiis CLRSWNBP; Ne quis multis nuptiis copuletur DM; *om.* ZTOGHA. lxxviii *add.* LN; lxxx *add.*

ZTOGHA, *om.* CRWDBP

² t- ss O

81

*De his qui cum animalibus commixtione peccant*¹

Si quis cuiuslibet animalis commixtione peccauerit, quindecim annis in humilitate subiaceat² [127vb] ad ecclesie ianuam et post hos³ aliis quinque annis⁴ in orationis communione receptus penitentiam agat et sic gratiam sacramenti suscipiat. Interrogentur autem alii de eo qualem uitam in penitentia egerit, et sic communionis misericordiam consequatur. Si quis autem post uiginti⁵ annos habens uxorem huic peccato irruerit uiginti quinque annis humilitati⁶ subiaceat, et quinque annis orationibus⁷ tantum communicans postea recipiat sacramentum. Quod si et hanc mensuram aliquis transgressus fuerit, sacramentum in exitu consequatur. Oportet enim tales inter⁸ demoniosos orare.

Can. Mar. c 81; H 432b; M 587-8; ID 9.107

¹ De - peccant CLRSWDMBP; *om.* ZTOGHA. lxxx *add.* LN; lxxxi *add.* ZTOHA, *om.* CRWDMBP

² in hum. sub. *in mg.* with in orationes communione *erased in text* H

³ hos CDBZTOGHA; *om.* N

⁴ al. quinque annis CNBZTOGH; annis aliis quinque S; al. quinque QA

⁵ *after corr.* O

⁶ *corr. fr.* -tis O

⁷ -ibus CNPZTOGHA; -is B

⁸ *first ss before enim, then erased and added here* Z

82

*Nulli morienti uiaticum denegandum*¹

Si quis de corpore exiens nouissimum et necessarium communionis uiaticum expetit, non ei denegetur. Quod si in desperatione positus post perceptam communionem

¹ Nulli - denegandum CLRSWDMBP; *om.* ZTOGHA. lxxxi *add.* LN; lxxxii *add.* Z(*corr. fr.* lxxii)TOGHA, *om.* CRSWDMBP

iterum sanus fuerit factus, tantum oratione particeps sit. Nam non accipiat sacramentum donec constitutum² penitentiae impleat tempus. Qui ergo in exitu mortis sunt et desiderant accipere sacramentum, cum consideratione et probatione episcopi accipere debent.

Can. Mar. c 82; H 432-3; M 588; +C 26 q 6 c 6

---

² constitutum O

83

De his qui in ecclesia sacras scripturas audiunt et pro luxuria sua a¹ sacramenti² communione se auertunt³

Si quis intrat in ecclesiam Dei et sacras scripturas audit et pro luxuria sua auertit se a communione sacramenti et in obseruandis mysteriis declinat constitutam regulam discipline, istum talem proiciendum de ecclesia catholica esse⁴ decernimus donec penitentiam agat et ostendat⁵ fructum penitentiae suae ut possit communione percepta indulgentiam promereri.

Can. Mar. c 83; H 433a-b; M 588; De cons. D 2 c 18

---

¹ a CLRWNP; om. B

² sacr. CLRWB; om. N

³ De - auertunt CLRSWNP; Ne qui intrat ecclesiam a communione se abstineat DM; om. ZTOGHA. lxxxii add. LN; lxxxiii add. ZTOGHA, om. CRSWDMBP

⁴ short erasure follows O

⁵ corr. fr. -dit H

84

De his qui excommunicatis¹ communicauerint²

Non liceat communicare³ excommunicatis⁴ neque in [128ra] domos eorum introeuntes orare cum eis, neque liceat cum eis in alia ecclesia segregari⁵. Si autem episcopus aut presbiter aut dyaconus aut quilibet ecclesiasticus⁶ excommunicato communicauerit⁷, quasi perturbans omnem disciplinam ecclesiasticam excommunicetur.

Can. Mar. c 84; H 533b; M 588; ID 14.31; IP 5.96

---

¹ corr. fr. -antis L

² De - communicauerint (-icant L, corr. fr. excomm- W) CLRSWNP; De excommunicatis DM; om. ZTOGHA. lxxxiii add. N; lxxxiiii add. ZTOGHA, om. CRSWDBP

³ cum add. and canc. Z

⁴ -antis N

⁵ corr. fr. segregari O

⁶ ecclesiasticus CRWB?PZTOGHA; ecclesiasticis N; ex ecclesiasticis D

⁷ comm- CWDBZTOGHA; excomm- N

A2. XLVIII ITEM DE CONCILIO BRACHARENSE¹

- ²i. Ne sacerdos sine orario missam celebret
- ii. De honestate honoratorum et disciplina
- iii. Ne rectores ecclesie plus propria quam ecclesiastica iura laborare intendant

---

¹ Item (ss X) - Brac. CLXS; Capitul' M; De - Brac. B, om. RWNDP ZJTOHQA

² capitulatio om. ZJTOHQA; in CLRXSWNDBP

1

Item ex¹ concilio Bracharensi². Ne sacerdos sine orario missam celebret³

Quoniam antiqua ecclesiastica nouerimus institutione prefixum ut omnis sacerdos cum ordinatur orario utroque humero⁴ ambiatur, scilicet ut qui imperturbatus precipitur consistere inter prospera et aduersa uirtutum semper ornamento⁵ utrobique circumseptus⁶ appareat humero. Qua ratione tempore sacrificii⁷ non assumit quod se in sacramento accepisse non dubitat?⁸ Proinde modis omnibus conuenit ut quod⁹ quisque percepit¹⁰ in consecratione honoris, hoc retineat et in oblatione uel perceptione sue salutis, scilicet ut cum sacerdos ad sollempnia missarum accedit, aut per se Deo sacrificium oblaturus aut sacramentum corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus non aliter accedat quam orario utroque humero circumseptus, sicut et tempore ordinationis sue dinoscitur consecratus, ita ut de uno eodemque orario ceruicem pariter et utrumque humerum¹¹ premens. signum in suo pectore preparet¹² crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debite subiacebit.
C. Braga III c 3; H 434-5; M 591-2; +D 23 c 9 var.

¹ ex RXSWNDZJTOHQA; de CL

² Item - Brach. CRSNDTOHA(*mg.*); *om.* BP

³ celebret CLRXWNDB; audeat celebrare SZTOGHQA. cp. i *add.* N; cpl. iii *add.* LRSWZJTOGHQA, *om.* CB?D?P

⁴ h- ss T

⁵ ornamento CRNPZTOHA; ordinamento B

⁶ *corr. fr.* -spetus Z

⁷ utrobique circumseptus appareat - sacrificii *in small cramped script* C

⁸ dubitat CLRWDBZTOGQA; dubitetur N; dubitatur H

⁹ ut quod CRSNB; et quod ZTO²GHQA; et quos O

¹⁰ percepit CNBZTOQA; perceperit H

¹¹ h- ss T

¹² ducis *add. and canc.* O

2

De honestate honoratorum¹ et disciplina vi²

Cum beatus apostolus arguere obsecrare uel increpare in omni patientia precipiat, extra hanc doctrinam [128rb] nouimus quosdam ex fratribus tantis cedibus in honoratos efferuescere quanto poterant latrocinantium promereri persone. Et ideo qui gradus iam ecclesiasticos meruerunt, id est³ presbiteri, abbates siue leuite qui exceptis⁴ grauioribus et mortalibus culpis nullis⁵ debent uerberibus subiaceri non est dignum ut passim unusquisque prelatus honorabilia membra sua prout uoluerit et ei placuerit uerberibus subiciat et dolori⁶, ne dum incaute subdita percutit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reuerentiam subtrahat, iuxta illud quod quidam sapiens dicit, Leuiter castigatus reuerentiam exhibet castiganti. Asperitatis autem nimie increpatio, nec increpationem recipit nec salutem. Et ideo si quis aliter quam dictum est⁷ predictos honorabiles subditos licentia percepte potestatis elatus malicia

¹ honoratorum LRXS WNDBPZTOGHA; honeratorum C

² vi LRTOGHA; cp. vi S; *om.* CWDMB?P; cp. ii N; v Z

³ id est CLSWNPZTHQA; idem RXBO?

⁴ -eptis CLRXNB; -epto SZTOGHA

⁵ nullis CRNPZTOGHA; in illis B

⁶ dolori CRNZTOGHA; dolor B

⁷ est CNBTOHQ; *om.* A

tantum crediderit uerberandos, iuxta modum uerberum⁸ quem intulerit excommunicationis pariter et exilii sententiam sustinebit.

C. Braga III c 6; H 435b; M 592-3; +D 45 c 8

⁸ uerberum CRNP?ZTOGHQ; *om.* B; uerbum A

3

Ne rectores ecclesie plus propria quam ecclesiastica iura laborare intendant cp.viii¹

Quicumque sub hoc neglectu res diuinas laborare distulerit, speciali² placito distringendus est qualiter si de rebus seu augmentis ecclesie questum laboribus suis proprie auxit et ex hoc ecclesiasticis rebus aut neglectum laboris³ exhibuit, aut minorationem uel perditionem induxit quicquid in rebus ecclesie minuit ille restituat, ex cuius rebus atque suffragiis suos conuictus fuerit ampliase labores. Quod si aliquid pro utilitatibus ecclesie aut substantie expendit, aut dispendii uel perditionis quipiam pertulit⁴, si hoc comprobari potuerit, totum illi a rebus ecclesie eiusdem reformabitur [128va] pro cuius utilitate id expendisse probatur.

C. Braga III c 8b; H 435b; M 593-4; +C 12 q 4 c 2

¹ viii CLRWZTOGHA; cap. iii N; *om.* SDMBP

² speciali CRXSNPZTOHA; spirituali W; spiritali B

³ -oris CRNBZJH; -oribus TOGQA

⁴ per- CRSNB; pro- ZTOGHA

A2. XLIX ¹DE CONCILIO SPALENSI²

- i. De Theodulfi episcopi querimoniis
- ii. De desertoribus clericis ut episcopis suis restituantur
- iii. De presbiteris uel dyaconibus ab uno episcopo non deponendis
- iiii. De superbis ecclesie libertis ut ad seruicium reuocentur
- v. De echnomis ne ex³ laicis constituentur
- vi. De monasteriis uirginum ut a monachis defensentur

¹ heading and *om.* ZJTOGHQA; in C(adding Item before De)LRX(adding Dec')SWNDMBP

² De - Spal. *om.* NP

³ ex CLRWDMB; *om.* N

1

*Item de concilio Spalensi, cui interfuit Ysidorus¹. De Theodulfi episcopi querimoniis²
cp. i³*

Prima actione Theodulfi Malachitane⁴ ecclesie antistitis⁵ ad nos oblata precatio est, asserentis antiquam eiusdem urbis parroechiam militaris quondam hostilitatis discrimine fuisse decisam, et ex parte aliqua ab ecclesiis Astigitane, Eliberitane atque Egabrensis⁶ urbium esse retentam. Pro qua re placuit ut omnis parroechia que ab antiqua ditione ante militarem hostilitatem retinuisse ecclesiam suam quisquis

¹ Item - Ysidorus CLRNDZTOGHA; Incipit de - Ysid. S; *om.* B; Item - Spalensi P

² De - quer. in mg. Z

³ cp. i *om.* DM

⁴ corr. fr. Malic- Z

⁵ eccl. ant. CRSWNB; ant. eccl. ZTOGHA

⁶ Aegab- H

comprobaret, eius priuilegio restitueretur. Sicut enim per legem mundialem his quos barbarica⁷ seueritas⁸ captiua necessitate transuexit post liminium⁹ reuertentibus redditur antiqua possessio, non aliter et ecclesia receptura parroechiam quam ante tenuit cum rebus suis siue ab aliis ecclesiis possideatur, siue in cuiuslibet possessione¹⁰ transfusa sit. Non enim erit abicienda¹¹ prescriptio temporis ubi necessitas intererit hostilitatis.

C. Seville II c 1; H 437a; M 595-6; C 16 q 3 c 13

⁷ uel Bracarica ss B

⁸ seueritas CLSW; ueritas RXNBPTOGHA

⁹ liminium CRSNBZJH²; liminum TOGHQ; limin' A

¹⁰ -ione CLRSNB; -ionem ZJTO²GHQA; -io O

¹¹ abicienda LRXSWNBPH; obicienda C; amittenda ZJ²TOG; a...nda J; admittenda QA

2

De desertoribus¹ clericis ut episcopis suis restituantur cp. iii²

Placuit ut si quis clericus ministris³ ecclesie proprie destitutis ad⁴ aliam⁵ transitum fecerit, compellente⁶ ad quem fugerit sacerdote ad ecclesiam quam prius incoluerat remittatur. Qui uero eum [128va] susceperit, nec statim sine ullo nisu exceptionis ad propriam ecclesiam remittendum elegerit, quamdiu eum restituat communionem se priuatum agnoscat⁷. Desertorem⁸ autem clericum cingulo honoris atque ordinis sui⁹ exutum aliquo tempore monasterio religari¹⁰ conuenit, sicque postea in¹¹ ministerio¹² ecclesiastici ordinis reuocari. Nam non¹³ poterit in talibus propagationis¹⁴ aboleri¹⁵ licentia, nisi fuerit in eis propter correptionem¹⁶ discipline¹⁷ subsequuta¹⁸.

C. Seville II c 3b; H 438a; M 597; C 21 q 2 c 2

¹ seruilibus S

² iii C?LRZTOGHA; om. SWDMBP; cap. ii N

³ ministris CLRSWNB; ministeriis ZJTOGQA; misteriis H

⁴ corr. fr. a X

⁵ aliam CLXNZTOHQA; alium RSWBP; om. G

⁶ corr. fr. -ante C

⁷ agnoscat CRWNPJTOGHQA; cognoscat BZ

⁸ -ores A

⁹ sui CRNBZTOGQA; om. H

¹⁰ -ari CRNBZTOGQA; -ali H

¹¹ in CLRXBSZTOHA; om. SWNDM

¹² religari conuen. add. and canc. X; ordinis add. and canc. O

¹³ ss O

¹⁴ -ionis CRSNBZ²JTO²HQ; -ionibus Z; progationis G; -ionum OA

¹⁵ obiliri RXNBZJTOGHQA; aboleri over erasure CL²; abiliri L; om. with erasure W; oboleri R²; lacuna S

¹⁶ correptionem CRSWNBZJTOGQ; corruptionem HA

¹⁷ dis- in mg. C

¹⁸ censura add. C²L²R², om. CLRXSNBPZJTOGHA

3

De presbiteris uel dyaconibus ab uno episcopo non deponendis¹ cp. vi²

Sexta actione comperimus Fragitanum Cordubensis ecclesie presbiterum a pontifice suo iniuste olim deiectum et innocentem exilio condempnatum, quem rursus ordine suo restituentes³ id denuo aduersus presumptionem⁴ nostram decreuimus, ut iuxta

¹ De - dep. in mg. ZJ

² vi CLRSWZTOGHA; cap. iii N; om. DMBP

³ -entes CRBZTOHA; -ens N; -endo corr. to -endum D; -endum M

⁴ -ionem CRDBZTOHA; -ione N

priscorum patrum synodalem sententiam⁵, nullus nostrum sine concilii examine deiciendum quemlibet presbiterum uel⁶ dyaconum audeat. Nam multi sunt qui indiscussos potestate tyrranica non auctoritate canonica dampnant, et sicut nonnullos gratia fauoris sublimant, ita quosdam odio inuidiaque permoti humiliant et leue opinionis aura condemnant, quorum crimen non approbant⁷. Episcopus enim sacerdotibus et⁸ ministris solus honorem dare potest, solus auferre⁹ non potest. Si enim hii¹⁰ qui in seculo a dominis suis honorem libertatis adepti sunt in seruitutis nexu non reuoluuntur, nisi publice apud pretores tribunali foro fuerint accusati, quantomagis hii qui diuinis altaribus consecrati honore ecclesiastico decorantur, qui pro peccato nec¹¹ ab uno dampnari¹² nec uno iudicante poterint honoris sui¹³ priuilegiis exui? Sed presentati¹⁴ synodali iudicio quod canon de illis preceperit definiri¹⁵. [129ra]

C. Seville II c 6; H 438a-b; M 598; C 15 q 7 c 1 var., +C 15 q 7 c 7 from Episcopus sacerdotibus only; D 67 c 2 (Episcopus sacerdotibus ac ministris solus honorem dare potest, solus auferre non potest only, of which solus – potest was a later addn)

⁵ -alem -tiam CRSNBH; -ali -tia TZJOGQA

⁶ uel CRNBZTOGQA; aut H

⁷ et leue opinionis - approb. *add.* Z² mg.

⁸ et CLXW²ND; ac RSWBPZTOGHA

⁹ solus auf. CLRNBP; auf. solus SZTOGHA

¹⁰ hii CRNBZJTGHQA; *om.* O

¹¹ *corr. fr.* ne O

¹² *corr. fr.* -mari N

¹³ *corr. fr.* suis N

¹⁴ -entati CRDBZTOHA; -enti N

¹⁵ def- CRNBZTOGA; diff- HQ. L fo.112 has here a mark to show the rest of the text is after 2.42.5 at fo.119r, and begins C. Toledo I (2.35, q.v.)

4

De superbis ecclesie libertis ut ad seruitium reuocentur¹ cp. viii²

Octaua discussio agitata est de quodam Elisep³ ex familia Egabrensis⁴ ecclesie, qui ab episcopo suo⁵ traditus libertati, de libertate confestim ad contumacie morbum transiit. Sicque per superbiam non solum eiusdem episcopi malis⁶ uel insidiosis artibus salutem ledere uoluit, sed etiam patronam ecclesiam libertatis immemor predampnauit. Aduersus quem ingrati actio canonum ac legum auctoritate iuste dirigitur. Scilicet ut immerite libertatis dampno multatus, ad seruitutis nexum coactus reuocetur. Talium enim status qui contra episcopum suum uel patronam ecclesiam nituntur decidi potius quam conseruari conuenit⁷, ut quorum libertas⁸ perniciosa est sit⁹ salutifera seruitus, et qui superbire nouerint¹⁰ adepta libertate proditi discant obedire subiecti.

C. Seville II c 8; H 439a; M 599; ID 16.66 (Libertorum statum qui contra episcopos - end); +C 12 q 2 c 62

¹ De - reu. *in mg.* Z, ut ad seru. reu. *om.* P

² viii CLRWZTOGHA; vii S; iiii N; *om.* DMBP

³ Elisep CRSWNPZTOHA; Eliseph LXG; Eliseo B

⁴ Egab- CLRWNSTOGQA; Agab- BP; Aegab- ZH

⁵ *ss* O

⁶ malis CRNB; male SZTOGHA; mal' LX

⁷ conuenit LRXSWNPZTOHA; oportet CG; uel conuenit *add.* G²

⁸ *after corr.* O

⁹ sit CRWNPZTOGHA; sed B

¹⁰ nouerint CRWNPZTOGHA; uoluerint B

5

De echonomis¹ ne ex laicis constituentur² cap. viiii³

Nona⁴ actione didicimus quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos laicos⁵ habere in rebus diuinis constitutos echonomos. Proinde pariter tractantes elegimus⁶ ut unusquisque nostrum secundum Calcedonensium patrum decreta ex proprio clero echonomum sibi constituat. Indecorum est enim laicum uicarium esse episcopi, et seculares iudicare. In uno enim eodemque⁷ officio non debet dispar esse professio, quod etiam in lege diuina⁸ prohibetur⁹, dicente Moyse, Non arabis in boue simul¹⁰ et asino, id est, homines diuerse professionis in officio uno non¹¹ sociabis. Vnde et oportet nos et diuinis libris et sanctorum patrum obedire preceptis, constituentes ut hii qui in administrationibus pontificibus sociantur discrepare non debeant [129rb] nec professione nec habitu. Nam coherere et coniungi¹² non possunt quibus et studia¹³ et uota diuersa sunt. Si quis autem episcopus post hec ecclesiasticam rem, aut laicalem procuracionem administrandam¹⁴ elegerit, aut sine testimonio echonomi gubernandam crediderit, uere ut contemptor canonum et fraudator ecclesiasticarum rerum non solum Christo de rebus pauperum iudicabitur reus, sed etiam et concilio manebit obnoxius¹⁵.

C. Seville II c 9; H 439a-b; M 599; ID 5.195 as BD 1.89; C 16 q 7 c 22

¹ e- ss N

² De - const. in mg. Z

³ cap. viiii CLRWBZOGHA; viiii S; cap. v N; om. DM

⁴ Bona QA

⁵ laicos CRNPZTOGHA; om. B

⁶ eleg- CRXNB; elig- LSZTOHA

⁷ de add. B, om. CRWNPZTOGHA

⁸ corr. fr. -ino Z

⁹ corr. fr. -entur O

¹⁰ in boue simul CRDBZTOHA; simul in boue N

¹¹ non CNBJTOGHQA; om. Z

¹² coniungi LRXS WNDBPZJT²OGHQA; iungi C; coniugi T

¹³ et studia LRSWBPZTOGHA; om. CXND; studia C²

¹⁴ -dam CRDBZTOGHA; -dum N

¹⁵ -oxius CRDBZTOA; -ixius N

6

De monasteriis uirginum ut a monachis defensentur¹

Vndecima² actione consensu communi decreuimus ut monasteria uirginum in prouincia Betica monachorum administratione ac presidio gubernentur. Tunc enim salubria Christo dicatis uirginibus probamus quando eis patres spirituales eligimus, quorum³ non solum gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis edificari possint, ea tamen circa monachos cautela seruata, ut remoti ab earum familiaritate nec usque ad uestibulum habeant accedendi familiare⁴ permissum. Sed neque abbatem⁵ uel eum qui preficitur extra eam que preest loqui uirginibus Christi aliquid quod ad institutionem⁶

¹ De - tueantur in mg. Z; defensentur CLRWNMB?P; tueantur SZTOGHA. xxiiii add. W; vi add. N; xi add.

ZTOHA, om. CLRNDMBPG

² Ind- L

³ quorum LRXS WNDBPZTOGHA; quarum C; ? B

⁴ corr. fr. familia B

⁵ habatem H

⁶ ad inst. CLSNBZTOHA; ab institutione X

harum⁷ pertinet⁸ licebit, nec cum ea sola que preest⁹ frequenter eis loqui oportet, sed sub testimonio duarum uel trium sororum, ita ut rara sit accessio et breuis omnino loquutio.

C. Seville II c 11a; H 439b; M 600; +C 18 q 2 c 24

Hactenus de corpore canonum. Ea que sequuntur aut sententie sunt orthodoxorum patrum¹⁰ aut¹¹ leges catholicorum regum aut synodice sententie Gallicanorum aut Germanorum pontificum¹².

⁷ harum CLRXWNDB; horum SZTOGHA

⁸ -et CLRSWN²DBG; pertinet N; -ent ZTOHA

⁹ pre ss Z. loqui uirginibus – preest at foot of leaf S

¹⁰ patrum CLRXSBZTOHQA; om. NDM

¹¹ corr. fr. at Z

¹² Hactenus – pontificum] Expliciunt concilia sanctorum patrum. Incipiunt capitula ex sententiis orthodoxorum patrum S (which has Hactenus – pontificum after the capitulatio to A 2 50). NB that the description in all mss but S applies much better to Part B than to 2.50, which contains neither 'leges catholicorum regum' nor 'synodice sententie'

A2. L [SENTENTIE]¹

- ²i. De his qui a parentibus propriis monasterio offeruntur
- ii. De his qui nocturna polluuntur illusionem³
- iii. De monachis uel clericis qui inflati alicui manus iniecerint [129va]
- iiii. De clericis⁴ uel⁵ monachis fugitiuis
- ⁶v. De monachis uel clericis uagis non recipiendis
- vi. De monachis⁷ ebriosis
- vii. Quod legitima ieiunia non sint soluenda
- viii. Die dominica nichil operandum
- viii. Quasumque causas in conuentu fratrum esse uentilandas
- x. De excommunicatis
- xi. Monachum carnem manducare non debere
- xii. De paruulorum consecratoribus
- xiii. Quod nec salutandi sunt heretici
- xiii. Expositio Bede super hec⁸ uerba
- ⁹xv. De hereticis
- xvi. Expositio Bede super hec uerba
- xvii. De his qui se ab unitate fidei segregant
- xviii. Quod non sufficiat¹⁰ nobis ad salutem si quibuslibet indoctis adequemur fide uel actibus
- xviii. De his qui ueritatem pro pecunia negant

¹ Sententie B; om. CLRXSWNDMPZTOGHA

² capitulatio om. ZJTOGHQA; in CLRSWNDMBP

³ poll. (pull- P) ill. RXSWDMBP; ill. pollutantur C; ill. polluuntur L

⁴ clericis CLRWDB; cleris N

⁵ et M (not D)

⁶ Whole title omitted D

⁷ -na- ss N

⁸ ss N

⁹ X omits all titles xv-xvi, so throwing its nos out from here

¹⁰ corr. fr. -cat N

- xx. De his qui episcopum non canonice¹¹ iudicatum a propria sede expulerint
- xxi. De Osio episcopo et aliis qui Romanorum pontificum uice in conciliis usi sunt
- xxii. De Arthaldo¹² a papa Urbano consecrato
- xxiii. Quod baptismus sit si mulier infantem in nomine Trinitatis necessitate baptizauerit, et quod filii uel filie compatrum excepta persona qua compatres efficiuntur legitime possint¹³ coniungi
- xxiiii. Ne mulier cum marito puerum in baptisate suscipiat¹⁴, et de eo qui duabus commatibus¹⁵ nupserit, et de eo qui ecclesiam emerit¹⁶
- xxv. Multitudine peccante diuine discipline misericordiam esse necessariam
- xxvi. Quod consuetudines ecclesiastice uicem legis teneant
- xxvii. Quod sana ratio exemplis sit anteponeuda, et de his qui metu ueritatem occultant et quod non minus sit periculum mentiri quam sanguinem effundere
- xxviii. Veritatem non relinquendam uitando arrogantiam
- xxviiii. Quomodo malum pro malo reddatur
- xxx. Quod reges ecclesiam debeant defendere
- xxxi. Quod nullius crimine maculatur inscius
- ¹⁷xxxii. De eodem
- ¹⁸xxxiii. Item de eodem
- xxxiiii. Quod ad¹⁹ bonum cogendi sunt mali [129vb]
- xxxv. De eodem²⁰
- xxxvi. De his qui a corpore Christi precipiduntur
- xxxvii. De arrogantia uitanda
- xxxviii. De his qui in monasteriis proficiunt
- xxxviiii. De ornatu feminis solis concessio²¹ a uiris non usurpando²²

¹¹ -ni- ss N

¹² *corr. fr.* Atha- B

¹³ -int CRWDMB; -it N

¹⁴ Ne - suscipiat CLXSWDBP; Ne mul. in bapt. cum merito puerum susc. R; Vt mul. puerum in bapt. susc. cum marito N

¹⁵ duabus commatibus CLRWNB; cum duabus matribus DM

¹⁶ exierit S; et de eo qui eccl. em. *om.* DM

¹⁷ *Whole title om.* DM

¹⁸ P *omits remaining numbers, while retaining the text*

¹⁹ *corr. fr.* a N

²⁰ xxxv. De eodem LRXSWNDB; *om.* C (*whose numbers are one short henceforward*)

²¹ *corr. fr.* -essiss ND; -essos M; *after corr.* X

²² -ando CLRWDMB; -andis N. S *has here the explicit from A 2 49, qv.*

1

*Ysidorus*¹. *De his qui a parentibus propriis*² *monasterio offeruntur*³

Quicumque⁴ a parentibus propriis in monasterio fuerit delegatus nouerit se ibi perpetuo mansurum⁵. Nam Anna Samuhel puerum natum et ablactatum Deo pietate

¹ *om.* P

² *corr. fr.* proprio B

³ De - offeruntur CLRSWNDBP; *om.* ZTOHA

⁴ The 'Q' a very large and decorated initial in XS

⁵ mans- CLRXNBZJ; permans- STOHA

obtulit, qui⁶ et in ministerio templi quo⁷ a matre fuerat functus permansit, et ubi constitutus est deseruiuit.

Reg. Isid. c 4; Quad. 4.226; Coll. Sem. 2.34; C 20 q 1 c 4

⁶ qui CRXNB; quique SZTOHA

⁷ quo CRNPZTOHA; qui B

2

Idem¹. De his qui nocturna polluuntur illusionē²

In lege quippe qui somnio³ nocturno polluebatur⁴ egredi iuebatur⁵ a castris nec regredi⁶ priusquam⁷ ad uesperum lauaretur. Et si illi in carnali populo ita quid spiritualis seruus Christi facere⁸ debeat qui magis contaminationem suam debet respicere, et longe ab altario positus mente et corpore pertremescere⁹, atque¹⁰ in figura aque¹¹ penitentie lacrimas adhibere ut¹² non solis aquis sed etiam fletibus studeat¹³ abluī quicquid forte per occultam¹⁴ culpam immunda contaminatione polluit.

Reg. Isid. c 14; Quad. 4.373b

¹ Idem CRSWBZTOHQ; *om.* NDMP; Item A

² De - illusionē CRSWNDBP; *om.* ZTOHA

³ -i- ss T

⁴ *corr. fr.* -antur B

⁵ iuebatur CRNPZTOHA; uidebatur B

⁶ r- ss CZ

⁷ a castris *add. and canc.* Z

⁸ *after corr.* O

⁹ *corr. to* -iscere B, *from* pertimescere O

¹⁰ atque CNBZTOHQ; a que A

¹¹ aque CRDBZTOHA; atque N

¹² ss N

¹³ *corr. fr.* debeat W

¹⁴ -tam CRDBJTOHA; -tum N; -ta Z

3

Ex dictis Sancti Ferreoli¹. De monachis uel clericis qui inflati alicui manus iniecerint²

Clericus aut monachus³ in alterum inflatus quod turpissimum est⁴ manus inicere non presumat, preter illos ad quos pertinet correctio. Si quis hec transgressus fuerit, disciplinis canonicis subiacebit.

Reg. S.Ferreoli c 21; Quad. 4.242; Reg. P 1.172

¹ Ex - Ferr. *om.* P

² De - iniecerint (*corr. fr.* uicerunt to iniecerunt W) CRSW(*before insc.*)NDBP; *om.* ZTOHA

³ Clericus aut monachus CRWNPZTOHA; Monachus aut clericus B

⁴ est CRSNBH²; *om.* ZTOHA

4¹

Cuius supra². De clericis uel monachis fugitiuis³

Fugitium uero clericum aut monachum deserentem disciplinam et perdentem⁴ se uelut contemptorem placuit reuocare.

Reg. S. Ferreoli c 20; Quad. 4.244; Reg. P 1.434; ID 7.46 var. as BD 8.26

¹ *om.* DM

² Cuius sup. *om.* P

³ De - fugitiuis CRSWNBP; *om.* ZTOHA

⁴ *corr. fr.* perdat deum Z

5¹

*Idem*². *De monachis uel clericis uagis non recipiendis*³ [130ra]

Monachum omnino siue clericum alterius loci uel monasterii⁴ recipi sui qualibet causa nolumus, interdicimus, prohibemus, prospicientes⁵ talia studio caritatis, ne⁶ nouum aliquid sorde scandali surgente inducat. Dicit enim scriptura, Quicquid tibi non uis, alio⁷ ne feceris.

Reg. S. Ferreoli c 11; Quad. 4.246

¹ om. DM

² Idem CRSW(after rubr.)BZTOA; Item N; om. P

³ De - recipiendis CRSWNB; De - uagis P; om. ZTOHA

⁴ -erii CNBZTOHQ; -erii A

⁵ pro ss L²

⁶ ne CLRXWNB; ut T; et SZJOHQ

⁷ alio CLRXSPZJTOHQ; alii WNBZ²

6

*Cuius supra*¹. *De monachis ebriosis*²

De ebrietate³ uero superfluum puto monachum commoneri, cum uel si parum uini accipiat, a proposita corporis contritione declinat. Et ideo monachum si ebrium quod dici nefas est uideri aliquando contigerit, zelans illi plenus ira precipio, ut triginta diebus a uini potione⁴ suspendatur, quatinus anima⁵ infusione concessa digestionem⁶ hoc⁷ spacio uacuetur⁸.

Reg. S. Ferreoli c 39; Quad. 4.166; Reg. P. 1.137

¹ Cuius supra CRSWDMBZTOHA; om. NP

² after corr. B. De - ebr. in mg. Z; De excommunicandis ebriosis L

³ ebret- N

⁴ potione CRNPZTOHA; potatione B

⁵ anima CRNBZTOQA; animia H

⁶ -estione CLRXNB; -essione SZTOHA

⁷ uacuo add. and canc. O

⁸ Ieiunia sane legitima id est quarta et sexta add. A from next c

7

*Ex dictis sancti Apollonii*¹. *Quod legitima ieiunia soluenda non sint*²

Ieiunia sane legitima³, id est⁴ quarta et sexta feria non sunt soluenda, nisi grandis aliqua necessitas⁵ fuerit, quia quarta feria Iudas de traditione⁶ Domini cogitauerit, et sexta feria crucifixus est Saluator⁷. Videbitur ergo qui⁸ in his diebus siue aliqua necessitate soluerit statuta⁹ ieiunia uel cum tradente¹⁰ tradere Saluatorem, uel cum crucifigentibus¹¹ crucifigere.

Quad. 4.296; Reg. P. Appx. 1.17; Coll. Sem. 2.39; ID 4.32; IP 2.179; De cons. D 3 c 16a

¹ Ex - Apoll. CRWDBZTOA; om. NP

² Quod - sint CRWNDBP; Quod - non sint solu. S; om. ZTOHA

³ ss H

⁴ est CRDBZTOH; om. N

⁵ Ieiunia sane legitima - sexta in prev. canon A, which here begins: Feria then large lacuna, then continues fuerit quia etc

⁶ de trad. CLRSWNBZP²H²Q; detractatione T; detractatione Z?JO; detractatione H; tractione A

⁷ ualuator A

⁸ ss Z

⁹ solu. stat. CRSWBZTOHA; stat. solu. ND

¹⁰ cum tradente CNBZTOHQ; contradente A

¹¹ -ci- ss N

De die dominico¹. Ex statutis patrum²

Die³ autem dominica nichil aliud agendum est, nisi Deo uacandum, nulla operatio in illa die⁴ sancta comperiat nisi tantum hymnis et psalmis et canticis spiritualibus dies⁵ illa transeat.

Quad. 4.297; ID 4.13; De cons. D 3 c 16b

¹ die dom. CRNBZTO; dom. die HQA

² De die - patrum *added in small script in mg. C; in text LRNBZPTOHA*; Die dominica nihil operandum SW (*after insc.*)D

³ Pie A

⁴ illa die CLRXWN²DB; illa d die N; die illa SZTOHA

⁵ -s ss A

9

Fructuosi episcopi¹. Quascumque causas in conuentu fratrum esse uentilandas²

Quelibet³ causa in conuentu omnium fratrum est uentilanda, et iuste ac subtiliter perscrutanda, ne fortasse dolositate et malitia⁴ senioris innocens [130rb] iunior opprimatur. Rectori iuxta persone⁵ acceptionem non liceat iudicare, neque aliquem fraudulenter uel iniuste dampnare, sed ut dictum est, spiritualium uel ueridicorum⁶ fratrum⁷ huiuscemodi rebus est alia tradenda⁸ retinenda sententia qui sibi Dei iudicium ponentes pre oculis non permittant pessime opprimere animam innocentis.

S. Fructuosus c 14; Quad. 4.260; ID 6.399; below 3.10.34

¹ Fr. ep. CRWDBZTOA; om. NP

² Quascumque - uentilandas CRSWNDBP; om. ZTOHA

³ Quelibetcumque M (*not* D)

⁴ -itia CRDBZTOHA; -atia N

⁵ persone CLRXNBZ²H; personam SZJTOQA

⁶ ueridicorum CLR²SDMB²ZJTO²HA; uiridicorum RBP; uindicorum X; uere dicorum W; ueridorum N; uerediorum O

⁷ in *add. ss C [as ID]*, om. LRXSWNBZPTOHA

⁸ et *add. ss C [as ID]*, om. LRXSWNBZPTOHA

10

Cuius supra¹. De excommunicatis²

Cum excommunicato nullus loquatur, neque qualibet eum compassione uel miseratione refoeat, neque ad contradictionem uel superbiam confortare presumat.

S. Fructuosus c 14; Quad. 4.256; Reg. P 2.399; BD 11.33; ID 14.97 as BD

¹ Cuius supra CRSWDBZTOA; om. NP

² De excommunicatis CRSWNDBP; om. ZTOHA

11

Idem¹. Monachum carnem manducare non debere²

Carnem cuiquam monacho³ nec gustandi nec sumendi est concessa licentia, non quod creaturam Dei iudicemus indignam, sed quod carnis abstinentia utilis et apta monachis estimetur, seruato tamen moderamine pietatis erga egrotos. Quod si quis monachus uiolauerit, et contra sanctionem regule usumque ueternum uesci carnibus presumpserit, sex mensium spatio retrusioni et penitentiae subiacebit.

S. Fructuosus c 5; Quad. 4.172; De cons. D 5 c 32

¹ Idem CRWBZTOA; om. NP; Item SDM

² Monachum - debere CRSWNDBP; om. ZTOHA

³ monacho CRSWNBP; om. ZTOHA

12

Item cuius supra¹. De paruulorum consecratoribus²

Monachus uel clericus paruulorum aut adolescentium consecrator, uel qui osculo uel qualibet³ occasione turpi reprehensus fuerit inhiare⁴ comprobata patenter⁵ per accusatores uerissimos⁶ causa, publice uerberetur, coronam capitis quam gestat amittat, decaluatusque⁷ turpiter opprobrio pateat, omniumque sputamentis oblitus in facie, probraque eque suscipiat, uinculisque artatus ferreis carcerali sex mensibus angustia maceretur et⁸ triduana per ebdomadas singulas refectione panis exigui ordeacii⁹ uespertino tempore subleuetur. Post deinde expletis¹⁰ his mensibus aliis sex [130va] mensibus succedentibus senioris spiritualis custodia¹¹ segregata in curticula¹² degens operi manuum¹³ et orationum continuo sit contentus¹⁴, uigiliis et fletibus ex humilitate subiectus et penitentiae lamentis¹⁵ ueniam percipiat et sub custodia semper et sollicitudine suorum¹⁶ spiritualium fratrum ambulet, nulla priuata loquutione uel consilio deinceps iuuenibus¹⁷ coniungendus.

S. Fructuosus c 16; Quad. 4.81

¹ Item cuius supra CRSWDMBZTOA; *om.* NP

² De - consecratoribus CRSWNDB; *om.* ZTOHA

³ *corr. fr.* -lebet Z

⁴ *add. in mg.* Z

⁵ pat- CRNZTOHA; pet- B; patienter P

⁶ siue testes *add.* SZTOHA, *om.* CRNBP

⁷ -tus- ss A

⁸ *add.* H²

⁹ ordeacii LSWNTOHA; ordacei C; ordeatei RX; ordeicei B; ordeacei P?Z

¹⁰ expletis CNBZTOH; expextis A

¹¹ -odia CRDBZTOHA; -odiam N

¹² in curt. CRWBZTOHA; *om.* ND

¹³ custodia segregata in – operis ma *in another ink* C

¹⁴ contentus CRSWNBH; contemptus ZJTOQA

¹⁵ -ntis CRNB; -nta ZTOHA

¹⁶ sollicitudine suorum CRXWDB; sollicitudine duorum SHZ²; sollicitudine N; sollicitudo tuorum ZJTOQA

¹⁷ iuuenibus CRSWNPZJTO²HQ; uiuentibus B; iunibus O; uenitibus *after a short lacuna* A

13

Iohannes in sua canonica epistola. Quod nec salutandi sunt heretici¹

Omnis qui recedit et non permanet in doctrina Christi Deum non habet. Qui permanet in doctrina, hic et Filium et Patrem habet. Si quis uenit ad uos, et hanc doctrinam non² affert, nolite³ eum recipere in domum, nec Aue ei dixeritis⁴. Qui enim dicit⁵ illi Aue communicat operibus eius malis⁶.

2 Ioh. 1.9-11; Tc 147 (pt); +C 24 q 1 c 24a

¹ Quod - her. *in mg.* ZJ

² *one letter, ? h- erased* H

³ nol- CRDBZTOHA; uol- N

⁴ -ti- ss N

⁵ *corr. fr.* dicet T

⁶ malis CLRXNDB; malignis SZTOHA

14

Expositio Bede super hec uerba¹

Hec Iohannes de scismaticis² siue³ hereticis deuitandis que uerbis docuit etiam factis exhibuit. Narrat enim de illo auditor eius sanctissimus et martyr fortissimus

¹ Exp. - uerba *in mg.* Z

² *corr. fr.* scismatibuscis A

³ siue CRNPZTOHA; *om.* B

Policarpus⁴ Smyrneorum antistes quia⁵ tempore quodam cum apud Ephesum⁶ balneas lauandi gratia fuisset ingressus, et uidisset ibi Cherintum, exiliret continuo et discederet non lotus, dicens, Fugiamus hinc ne et balnee ipse corruant, in quibus Cherintus lauatur⁷ inimicus ueritatis. Idem etiam Policarpus Martioni cum aliquando occurrisset⁸ dicenti sibi, Agnosce nos, respondit, Agnosco. Agnosco⁹ primogenitum Sathane.

Bede, In Ep. vii Catholicas (CCL 121.330); Tc 147 (pt); +C 24 q 1 c 24b

⁴ in mg. M

⁵ tr'p add. and canc. O

⁶ obscurely corr. Z

⁷ lau- CNBZTOHQ; leu- A

⁸ corr. fr. -esset N

⁹ Agnosco CLRXNPZTOHA; om. SB

15

Petrus in epistola secunda. De hereticis¹

Secuti sunt uiam Balaam ex Bosor qui mercedem iniquitatis amauit. Correptionem uero habuit sue uesanie subiugale² mutum in hominis uoce loquens prohibuit prophete insipientiam³. [130vb]

2 Peter 2.15-16; Tc 151; C 2 q 7 c +31a

¹ heretis Q; Z(mg.)J(mg.)TOHQA add here the rubric to c.xvi: Expositio Bede in (super Q, om. A) hec uerba

² uesanie (corr. fr. -ane N) subiugale CRNBZTOH; uexanie subiugalem QA

³ insipientiam CNBZTOHQ; insententiam corr. fr. insententeiam A

16

Expositio Bede super¹ hec uerba²

Plerumque heretici tam stulta dogmata, tam execranda³ proferunt sacramenta ut etiam hebetum sensus paganorum et qui ratione diuine agnitionis omnimodis carent illorum detestetur⁴ insaniam, illorum⁵ distorta et Deo contraria itinera sanius sapiendo redarguat⁶. Et quod peius est nonnunquam multi catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis ut etiam docti ab indoctis, clerici a laicis merito⁷ redarguantur. Qui iure comparantur prophete, qui uerbis asine contra naturam loquentis corripitur, nec tamen a proposito prauitatis itineris retardatur. Quibus etiam aptissime nomen congruit⁸ ciuitatis, de qua Balaam uenisse perhibetur. Bosor namque carnis siue in tribulatione interpretatur. Neque enim⁹ alia magis causa luxuriosis existit¹⁰, uerbum ueritatis amore pecunie uel desideriorum temporalium adulterare quam quia carnis se concupiscentiis manciparunt¹¹. Sed¹² et nomen ipsius Balaam qui uanus populus siue precipitans¹³ eos interpretatur talibus conuenit. Qui enim agnitam uiam¹⁴ ueritatis

¹ super CRSNBQ; in ZJTOH; om. A

² Expositio - uerba here CRSWNDB; at head of c 15, no break here ZJTOHQA

³ corr. fr. exesc- N

⁴ -etur LRXSWBZTOHA; -entur C

⁵ det. ins. ill. CWDBZTOHA; om. N

⁶ -at LRXSNBPZTOHA; -ant CW

⁷ merito CRDMBZTOHA; om. N

⁸ congruit CNBZTOHQ; corruiat A

⁹ ss B

¹⁰ -it CNBJTOHQA; -at Z

¹¹ mancipar A

¹² corr. fr. Set Z

¹³ corr. fr. princip- O

¹⁴ ss T

sponte deserunt¹⁵, quid nisi uanus populus sunt? Qui etiam in precipitium¹⁶ suos mergunt auditores, quibus non salutaria que corrigant sed que illos delectent erronea predicant, de quibus apte¹⁷ subditur, Hii sunt fontes sine aqua et nebule turbinibus exagitate quibus caligo tenebrarum reseruatur.

Bede, In Ep. vii Catholicas (CCL 121. 274-5); Tc 152; +C 2 q 7 c 31b

¹⁵ *corr. fr.* des. sp. N

¹⁶ principium O

¹⁷ apte CRSWBPZTOHA; aperte LXND

17

Beda super Matheum. De his qui se ab unitate fidei segregant¹

Quicumque ab unitate fidei uel societatis Petri² apostoli quolibet modo semet ipsos segregant, tales nec³ uinculis peccatorum absolui nec ianuam possunt regni celestis ingredi.

Bede, Hom. 1.20 (CCL 122. 146); Tc 165a; ID 5.25; +C 24 q 1 c 27

¹ De - segregant CRWNBP; om. ZTOHA

² Petri CRDBZTOHA; om. N

³ nec CRNPZTOH; nec in B; ne QA

18

Item. Quod non sufficiat nobis ad salutem si turbis [131ra] negligentium¹ adequemur fide uel actibus²

Nec sufficere³ nobis ad salutem arbitremur, si turbis negligentium uel quorumlibet⁴ indoctorum fide uel actibus adequemur, in quibus sacris litteris unica est credendi pariter et uiuendi regula prescripta.

CCL 122.146, ut sup.; Tc 165b; +C 8 q 1 c 24

¹ turbis negl. CLRXNBP; quibuslibet indoctis SWD

² Quod - actibus (actione N) CLRSWNDB; Quod - fide P; om. ZTOHA

³ -ere CRNBZTOHQ; -ire A

⁴ quorumlibet CRWDBZTOHA; quolibet N

19

Beda super Marcum. De his qui ueritatem pro pecunia negant¹

Vbi abiit Iudas ad summos sacerdotes, et ipsi promiserunt ei pecuniam² se daturos. Multi hodie Iude scelus quia Dominum ac magistrum Deumque suum pecunia uendiderit, uelut immane et nefarium exhorrent, nec tamen cauent. Nam cum pro muneribus³ falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia ueritatem pro pecunia negant, Deum pecunia uendunt. Ipse enim dixit, Ego sum ueritas. Cum societatem fraternitatis aliqua discordie peste commaculant. Deum produnt, quia Deus caritas est. Quia ergo ueritatis⁴ et caritatis iussa spernunt, Deum utique qui caritas est et ueritas⁵ produnt, maxime cum non infirmitate uel ignorantia peccant, sed in similitudinem Iude querunt opportunitatem qualiter arbitris absentibus⁶ mendacio ueritatem, uirtutem⁷ crimine mutant.

¹ De - negant CRSWNDBP; om. ZTOHA

² -nam O

³ *corr. fr.* mon- O

⁴ uitatis A. aliqua discordie – ueritatis in mg. M

⁵ caritas est et uer. CLRWNBP; car. et uer. est XM; est uer. et car. SZJ²T²OA; est car. et uirt. J; est et ueritas caritas T?; est et (ss) caritas ueritas H

⁶ absent- LRXSWNBPZTOHA; assent- C

⁷ -utem CNBJTOHQA; -ute Z

Beda, In Marcum, CCL 120. 608; Tc 194

20

Alexander secundus. De his qui episcopum non canonice iudicatum a propria sede expulerint¹

Si quis deinceps priorum aut cuiuscumque dignitatis uel² cuiuscumque ordinis laicorum episcopum comprehenderit, percusserit uel aliqua ui a³ propria sede expulerit nisi forte iudicatum canonice, auctores et co-operatores tanti sceleris anathematizentur, et bona eorum ecclesie ipsius iuri⁴ perpetuo tradantur. Si uero in presbiterum uel quemcumque⁵ inferiorum graduum clericum⁶ hec eadem presumpserit, canonice penitentiae atque compositioni⁷ subiacebit⁸. Si [131rb] contumax fuerit excommunicetur.

Alex. II; JL 4477; CB Alex. 4 (pt); +C 17 q 4 c 22

¹ De - expulerint CRSWNDBP; om. ZTOHQA

² cui. dign. uel om. H

³ a CRNB; om. SZTOHA

⁴ corr. fr. iure B

⁵ quemcumque CRXNB; quemque SZTOHA

⁶ clericum CRNPZTOHA; om. B

⁷ -ioni CSNBPT²OHQA; -ione ZJT

⁸ subiacebit CLRXNBP; subiaceat SZJTOHA

21

Gregorius septimus. De Osio episcopo et aliis qui Romanorum pontificum uice in conciliis usi sunt¹

Nosti enim Osium episcopum in Niceno et Cyrillum in Ephesino concilio² Romanorum uice eisdem concedentibus functos fuisse pontificum. Siagio quoque Augustudunensi³ episcopo Lugdunensis⁴ antistitis suffraganeo sanctum papam Gregorium celebrandi generalis in Gallia concilii uicem suam legitis⁵ indulsisse.

Greg. VII; JL 5081; Reg. 6.2; Dd 1.247; CB Varia II 55 var.

¹ De (om. N) - sunt CRSWNDB; De Hissio episcopo et aliis P; om. ZTOHA

² conc- CRWNBZTOQA; cons- H

³ -un- ss CM; corr. fr. -inensi Z; Ang- O

⁴ Lugd- CLRSWPZTOHA; Ludd- N; Lugud- DM; Lud- B

⁵ leg- C²L²SWNMB²ZJTOHQA; lig- CLRBP; diligitis X

22

Vrbanus secundus¹. De Artaldo a papa Vrbanus consecrato²

Artaldus³ Alanensis episcopus Narbonensis ecclesie suffraganeus Romam consecrandus ad dominum papam Vrbanum uenit. Suus quippe archiepiscopus eum consecrare nolebat quoniam post electionem suam propter bona ecclesie obseruanda canonicis iurauerat. Consecratus itaque est a domino Vrbanus papa ante purgatus huiusmodi sacramentum⁴. De iuramento quod canonicis⁵ nostre ecclesie⁶ feci post electionem,⁷ nullam conuentionem ante ut eligerer feci. Narbonensis uero archiepiscopus⁸ nullius⁹ preter id criminis causa consecrationem meam omisit me

¹ secundus CXSNBZTOHA; om. W

² De (om. N) Artaldo (Arch- W, Ort- N) - consecrato CRSWNDB; om. ZTOHA

³ Orta- N; Ata- A

⁴ -entum LRXSWNBPZTOHA; -ento C

⁵ corr. fr. canocis X

⁶ nostre ecc. CRNBZTOA; ecc. nostre SHQ

⁷ feci p. elect. CRSNBP; p. elect. feci ZTOHA

⁸ -h- ss A

sciente, neque michi¹⁰ criminis eius conscius sum, propter quod¹¹ a sacerdotio me¹² repellat.

CB Urban II 44; ed. Somerville, Urban II 165 (using CZ inter alia); +C 8 q 3 c 2

⁹ nullius CNBJTOHQA; nullus Z

¹⁰ michi CRSNPZ²JTOHQA; nichil B; *om.* Z

¹¹ quod CRSNBPZ; *om.* TOHA

¹² repeated and *canc.* H

23

Idem Vitali¹ presbitero Briuensi². Quod baptismus sit si mulier infantem³ in nomine Trinitatis necessitate baptizauerit, et quod filii⁴ uel filie compatrum excepta persona qua compatres efficiuntur legitime possint coniungi⁵

Super quibus consuluit nos tua dilectio⁶ hoc uidetur nobis ex sententia respondendum, ut et baptismus sit si instante necessitate femina puerum⁷ in nomine Trinitatis baptizauerit et quod spiritualium parentum filii uel filie⁸ ante uel post compaterni[131va]tatem genite possunt legitime coniungi preter illam personam qua compatres effecti sunt.

Urban II; JL 5741; +C 30 q 3 c 4

¹ episcopo *add. and canc.* Z

² Idem - Briu. *om.* P

³ after necessitate S

⁴ filiis W

⁵ Quod - coniungi CSWNBP; *om.* TOHA

⁶ tua dil. RXSWNBPZTOHA; dil. tua CL

⁷ fem. puerum CRDBZTOHA; puerum fem. N

⁸ et *add.* N, *om.* CRDBZTOHA

24

Item. Ne mulier cum marito puerum in baptisate suscipiat et de eo qui duabus commatribus nupserit et de eo¹ qui ecclesiam emerit²

Quod autem uxor cum marito in baptisate non debeat suscipere puerum nulla auctoritate³ repperitur prohibitum, sed ut puritas spiritualis paternitatis ab omni labe et infamia conseruetur immunis, dignum decernimus ut utrique insimul ad hoc aspirare⁴ minime presumant. Quia uero piaculare flagitium commisit qui duabus commatribus uelut⁵ duabus sororibus nupsit magna iuxta modum culpe penitentia iniungi debet⁶. Porro eos qui ecclesiam emerunt si persona talis fuerit quam uita commendet in monasteriis uel canonicis regulariter uiuens, in sui⁷ honoris⁸ officio misericorditer condescendendo ministrare concedimus absque tamen sanctorum canonum preiudicio.

Urban II; JL 5742, 5740; +C 30 q 4 c 6 to debet iniungi only, +C 1 q 5 c 2 from eos qui ecclesiam

¹ de eo *om.* S

² Item (*om.* SN). Ne - emerit (-int) CRSWNDB; Ne mulier - nupserit P; *om.* ZTOHA following c 23 without a break.

³ *corr. fr.* act- O

⁴ -i- ss O

⁵ qui duabus com. uelud in mg. X² (in text R)

⁶ commatribus uelut duabus - debet in small cramped hand C

⁷ *corr. fr.* suis O

⁸ honoris CRWNPZTOHA; ordinis (uel honoris ss) B

Augustinus in libro secundo¹ contra epistolam Parmeniani². Multitudine peccante diuine discipline misericordiam esse necessariam³

Neque enim potest esse salubris a multis correctio, nisi cum ille corripitur qui non habet sociam multitudinem. Cum uero idem morbus plurimos occupauerit, nichil aliud bonis restat quam dolor et gemitus, ut per illud signum quod Ezechieli sancto reuelatur illesi euadere ab illorum uastatione⁴ mereantur. INFRA. Reuera cum contagio peccandi⁵ multitudinem inuaserit diuine discipline seuera misericordia necessaria⁶ est⁷. Nam consilia separationis et inania sunt et perniciosas atque sacrilegas, quia et impia et⁸ superba fiunt, et plus perturbant infirmos bonos quam corrigant⁹ animosos malos. INFRA. Turba autem iniquorum cum facultas est [131vb] populorum promendi sermonum generali obiurgatione ferienda est, et maxime si occasionem atque opportunitatem prebuerit aliquod flagellum¹⁰ desuper Domini quo eos appareat pro suis meritis uapulare.

Prolog. 127-8; +C 23 q 4 c 32

¹ in lib. sec. CRWDBZTOHA; om. N

² Aug. - Parm. om. P

³ Multitudine - necessariam (xiv add. B) CRSWNDB; Quod mult. nec. P; om. ZTOHA

⁴ -ione CNBJTOHQ; -ionem Z

⁵ et add. W, om. CXSNBZJTOHQ

⁶ contagio peccandi misericordia necesse in small cramped hand C

⁷ corr. fr. esse B?

⁸ ss O

⁹ -gant in mg. C

¹⁰ ferienda est et - flagellum CLRWDBZTOHA; ferigellum N

26¹

Idem ad Casulanum. Quod consuetudines ecclesiastice uicem legis teneant

In his enim rebus de quibus nichil certi statuit scriptura diuina mos populi Dei uel instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Et sicut preuaricatores legum diuinarum, ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi² sunt.

Augustine (PL 33.136) to tenenda sunt only; BD 3.126 as here; Coll. Sem. 2.140 as BD; Tc 29; ID 4.68 as BD; IP 2.158; +D 11 c 7

¹ om. DM

² -h- ss N

27

Idem¹. Quod sana ratio exemplis sit anteponenda, et de his qui metu ueritatem occultant et quod non minus periculum sit² mentiri quam sanguinem effundere³

Sana⁴ quippe ratio⁵ exemplis anteponenda est, cui quidem et exempla concordant, sed illa que tantum digniora sunt imitatione quantum excellentiora pietate. ITEM⁶. Quisquis metu cuiuslibet potestatis ueritatem occultat⁷, iram Dei super se⁸ prouocat⁹, quia magis timet hominem quam Deum. ET POST PAVCA. Vterque reus est, et qui

¹ om. P

² per. sit CR²XWND; sit per. LS; per. RB

³ Quod sana - effundere CLRSWNDB; Quod sana - uer. occultantur P; om. ZTOHA

⁴ Vana A

⁵ etiam add. RSBPZTOHA; in add. W, om. CLXND

⁶ new sect. in T

⁷ -at CRNBZTOH; -ans Q; -as A

⁸ se CRNBZTOHQ; om. A

⁹ prouocat CRWNPZTOHA; et qui mendacium dicit add. and canc. N; uocat B

ueritatem occultat et qui mendacium dicit quia¹⁰ et ille prodesse non uult et iste nocere desiderat. ITEM. Nemo¹¹ peritorum aut prudentium putet quod minus sit periculum in uerbis lingua mentiendo¹² quam manibus sanguinem effundendo. ITEM¹³. Melius est pro ueritate supplicium quam pro adulatione¹⁴ beneficium. *cf. BD 16.12; Dd 4.61 (Quisquis metu - desiderat, as Augustine); Tc 154-7; +D 9 c 11 (Sana - pietate), C 11 q 3 cc 80-81 (Quisquis metu - end)*

¹⁰ quia LRSWNBZTOHA; *om.* CX

¹¹ *large initial N in mid-line* ZTOHA

¹² mentiendo CRDBZTOHA; mendacio N

¹³ Item CRNBZTOH; Idem super Iohannem A

¹⁴ *adol-* N

28

Item¹ idem² super Iohannem³. Veritatem non relinquendam uitando arrogantiam⁴
Non ita⁵ caueatur arrogantia ut ueritas relinquatur.
Augustine, Tract. in Ioh. (CCL 36. 379); Tc 158; +C 22 q 2 c 11

¹ Item *om.* Q

² idem CRXNDBZTOQ; *om.* SH

³ Item - Iohannem CRSWNDBZTOH; *om.* P; Idem in epistola ad Vincentium A

⁴ Veritatem - arrogantiam CRSWNDB; Quod reges ecclesiam debeant defendere P (*cf c 30*); *om.* ZTOHA

⁵ Non ita CRNBZTOHQ; Monita A

29

Idem in epistola ad Vincentium¹. Quomodo reddatur malum pro malo²
Istos atroces quondam inimicos nostros pacem et quietem nostram uariis³
uiolentiarum [132ra] et insidiarum generibus grauiter infestantes si sic
contempneremus et toleraremus⁴ ut⁵ nichil omnino quod ad eos terrendos atque⁶
corrigendos ualere posset excogitaretur et argueretur a nobis uere malum pro malo
redderemus. Si enim quisquam inimicum suum periculosis febribus freneticum
factum⁷ currere uideret in preceps, nonne tunc potius malum pro malo redderet si eum
sic permitteret ire⁸ quam si corripiendum⁹ ligandumque¹⁰ curaret? Et tamen ei tunc
molestissimus et aduersissimus uideretur quando utilissimus¹¹ et misericordissimus
extitisset. Sed plane salute reparata tanto uberius ei gratias ageret, quanto sibi eum
minus pepercisse sensisset.
Augustine Ep. 93 (PL 33.321-2)

¹ Idem (Item NDB) in - Vincentium CRWNDBZTOH; *om.* P; Idem in eadem epistola A (*cf previous c.*)

² Quomodo - malo CRXWNBP; Quomodo malum pro malo reddatur SD; *om.* ZTOHA

³ *ss* O

⁴ *-re-* *ss* B

⁵ ut CRNBZTOQA; in H

⁶ atque CRXNB; *om.* SZTOHA

⁷ fren. (*corr. fr.* frenit- R) fac. CRNPZTOHA; fac. fren. B

⁸ perm. ire CRXNBP; ire perm. SZTOHA

⁹ *-ri-* *ss* N

¹⁰ *-que* *ss* Z

¹¹ utilissimus CLRXWNPZTOA; utilissimus SBHQ

30

Idem in eadem¹ epistola. Quod reges ecclesiam debeant defendere²

¹ eadem CLRWDBZTOA; *om.* N

² Quod reges eccl. deb. def. RXSWNDBP; Quod eccl. deb. def. reges CL²; De his qui a corpore Christi precipiduntur L (*subs. canc.*); *om.* ZTOHA

Non inuenitur exemplum in euangelicis et apostolicis litteris, aliquid petatum a regibus terre pro ecclesia contra inimicos ecclesie. Quis negat non inueniri? Sed nondum implebatur illa prophetia, Et nunc reges intelligite et erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore³. Adhuc enim illud non⁴ implebatur quod in eodem psalmo paulo superius dicitur, Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania⁵. Astiterunt reges terre et principes conuenerunt in unum aduersus Dominum et aduersus Christum eius⁶. Verumtamen si facta preterita in propheticis libris figure fuerant futurorum in rege illo qui appellabatur Nabugodonosor utrumque tempus figuratum est, et quod sub⁷ apostolis habuit, et quod nunc⁸ habet ecclesia. Temporibus itaque⁹ apostolorum et martyrum illud implebatur quod figuratum est, quando rex memoratus pios et iustos cogebat adorare simulachrum, et recusantes mittebat in flammam, nunc autem illud impletur quod paulo post in eodem rege figuratum [132rb] est cum conuersus ad honorandum Deum uerum decreuit in regno¹⁰ suo ut quicumque blasphemaret Deum Sydrac, Mysac et Abdenago penis debitis¹¹ subiaceret. Prius ergo tempus illius regis significabat priora tempora¹² regum infidelium, quos passi sunt Christiani¹³ pro impiis. Posterius uero tempus illius regis significauit tempora posteriorum regum iam fidelium quos¹⁴ patiuntur impii pro Christianis. Sed plane in eis qui sub nomine Christi errant¹⁵ seducti a peruersis, ne forte oues Christi sint errantes, et ad gregem aliter reuocande sint, temperata seueritas et¹⁶ magis mansuetudo seruatur, ut cohercitione¹⁷ exiliorum atque¹⁸ dampnorum admoneantur considerare quid quare patiantur, et discant preponere rumoribus et calumpniis hominum scripturas quas legunt¹⁹. Quis enim nostrum, quis uestrum non laudat leges ab imperatoribus datas aduersus sacrificia paganorum? Et certe longe ibi pena seuerior constituta est. Illius quippe impietatis capitale supplicium est, de uobis autem corripiendis atque cohercendis habita ratio est, qua potius admoneremini ab errore discedere quam pro scelere puniremini.

Augustine Ep. 93 (PL 33.325-6); +C 23 q 4 c 41

³ et ex *add. and canc.* N

⁴ non CRNB; *om.* SZTOHA

⁵ sunt *om.* H (*see next note*)

⁶ reges - eius *abbreviated to* r. t. et p. con. u. in et a. eius H

⁷ *corr. fr.* ab B?

⁸ nunc CDBZTOHA; *om.* N

⁹ itaque CDBZTOHA; *ita* N

¹⁰ regno CDBZTOA; *rege* N

¹¹ *in mg.* O

¹² sign. priora tempora *corr. fr.* segregabat B

¹³ uel patiuntur *add.* SH, *om.* ZJTOQA

¹⁴ passi sunt Christiani - quos SZJTOHQA; *om.* CLRXWNB

¹⁵ -r- ss C

¹⁶ *add.* B²

¹⁷ cohercitione CRWN²DM²BPZJTO; cohercione LX²SW²NHQA; hercione X; cohercitione M

¹⁸ *a letter erased here* B

¹⁹ legunt LRWDBPZTOHA; *legant* CN

31

Idem in eadem epistola¹. Quod nullius crimine maculatur inscius²

Certe nullius³ crimen maculat nescientem.

PL.33.328D; C 1 q 4 c 1

¹ Idem - ep.] Item ibi. P

² Quod - inscius CLRSWNDBP; *om.* ZTOHA

³ *corr. fr.* nullus T

32

Idem¹ in eadem epistola². De eodem³

Quis locus innocentie reseruatur si crimen est proprium nescire crimen alienum?
 PL 33.329A; C 1 q 4 c 2 var.

¹ Idem CLRNDDB; Item L²SZTOHQA

² eadem epistola RXWNDBZJ; eadem CSTOHQA; eodem L; Idem in ead. om. P

³ (Item add. D) De eodem CLRSWNDBP; om. ZTOHQA

33

Item ibi. Idem de eodem¹

Quam magnum crimen est ab istorum innocentium² communione separari? Nam et facta innocentium³ que innocentibus demonstrari uel ab innocentibus credi non possunt non⁴ inquinant quemquam si propter innocentes⁵ etiam cognita⁶ sustinentur. Non enim propter malos boni deserendi, sed propter bonos mali tolerandi sunt, sicut tolerauerunt⁷ prophete contra quos tanta dicebant. Nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant⁸, sicut ipse Dominus nocentem Iudam usque ad condignum eius [132va] exicium tolerauit, et eum sacram cenam cum innocentibus communicare permisit, sicut tolerarunt⁹ apostoli eos qui per inuidiam quod ipsius diaboli uitium est Christum annuntiabant.

PL 33.329 A-B; C 23 q 4 c 10

¹ ibi. Idem (Item RWB, om. LN) de eodem CLRWNB; ibi DZJ; om. SPTOHQA

² -ium CRNPZTOHA; -um B

³ innocentium CLRXSWNBP; nocentium C²ZTOHA

⁴ ss B

⁵ -tes CLRXNB; -tium SZTOHA

⁶ ccog- T?

⁷ -auerunt CRXNB; -abantur S; -antur ZTOHA

⁸ -bant CRDBZTOHA; -bat N

⁹ -arunt RXSNBZTOHA; -auerunt CLWDM; ? P

34

Item in¹ eadem² epistola³. Quod ad bonum cogendi sunt⁴ mali⁵

Vides⁶ ut opinor non esse considerandum quod quisque cogitur, sed quale sit⁷ illud quo⁸ cogitur utrum bonum an malum. Non quisque⁹ bonus esse possit inuitus¹⁰, sed timendo quod non uult pati uel relinquit impediendam animositatem uel ignoratam¹¹ compellitur¹² cognoscere ueritatem, ut timens uel respuat falsum de quo contendebat uel querat uerum quod nesciebat et uolens iam teneat quod nolebat.

PL 33.329c; C 23 q 6 c 3a

¹ in RXSNBZTOA; om. W; ? C

² repeated and cancelled C

³ Item - ep. om. P

⁴ cog. sunt] sunt cog. X

⁵ epistola (om. S). Quod - mali CRXSWNDB; epistola ZJ; om. TOHQA

⁶ iam add. SZJTOHA, om. CLRXWNB

⁷ ss R

⁸ quo LXSWNB²TOHQA; quod RZJ; ? C

⁹ considerandum quod quisque - quisque in smaller cramped hand C

¹⁰ inuitus CRSNBZHQ; in uitiiis TOA; ? J

¹¹ -ra- ss Z

¹² -itur CLRWBZTOHA; -imur ND

35

Item ibi¹. De eodem²

Mea primitus sententia non erat nisi neminem ad unitatem Christi esse cogendum uerbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione uincendum, ne fictos catholicos haberem quos apertos hereticos noueram. Sed hec opinio mea non contradicentium uerbis sed demonstrantium superabatur exemplis. Nam primo³ michi opponebatur ciuitas mea⁴, que cum tota esset in parte Donati⁵ ad unitatem catholicam legum imperialium⁶ timore⁷ conuersa est quam nunc uidemus ita huius uestre⁸ animositatis perniciem detestari⁹, ut in ea nunquam fuisse credatur. Ita alie multe que michi nominatim commemorabantur¹⁰ ut ipsis¹¹ rebus agnoscerem etiam in hac causa recte¹² intelligi posse quod scriptum est, Da sapienti¹³ occasionem et sapientior erit. PL 33.329-30; C 23 q 6 c 3b

---

¹ Item ibi *om.* P

² De eodem CRSWNDBP; *om.* ZJTOHQA

³ primo CRNBZTOH; prima QA

⁴ *ss* Z

⁵ *obsc.* in T

⁶ tempore *add. and canc.* O

⁷ timore CRDBZTOHA; *om.* N

⁸ uestre CRNPZTOHA; nostre B

⁹ -ari CRNBZTOHQ; -arunt A

¹⁰ -me- *ss* O

¹¹ ipsis CRDBZTOHA; ipsius N

¹² *ss* T

¹³ *corr. fr.* -ente N

36

Item in eadem epistola. De his qui a corpore Christi precipiuntur¹

Quemadmodum membrum si precipiatur ab hominis uiui corpore non potest tenere spiritum uite, sic homo qui precipitur de Christi iusti² corpore nullomodo potest spiritum tenere iusticie, etiam si figuram membri teneat quam sumpsit in³ [132vb] corpore. In huius ergo⁴ compagem corporis ueniant, et labores suos non dominandi cupiditate sed bene utendi pietate possideant. Nos autem uoluntatem nostram ut iam dictum est ab huius cupiditatis sordibus quolibet inimico iudicante purgamus, quando eos ipsos quorum labores dicuntur⁵ ut nobiscum et illis et nostris in societate catholica utantur, quantum ualemus inquirimus. Sed hoc est, inquiunt, quod nos mouet. Si iniusti sumus quare nos queritis? Quibus respondemus, Querimus uos⁶ iniustos ne permaneatis iniusti. Querimus perditos, ut de inuentis gaudere possimus dicentes, Mortuus erat frater et reuixit, perierat et inuentus est. Quare ergo me, inquit⁷, non baptizas, ut abluas a peccatis? Respondeo, quia non facio iniuriam characteri imperatoris cum errorem corrigo⁸ desertoris. Quare⁹, inquit, apud¹⁰ te uel penitentiam non ago? Immo nisi egeris saluus esse non poteris. Quomodo enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas fuisse peruersum? Quid ergo, inquit¹¹, apud uos¹² cum ad uos

---

¹ Item in eadem epistola CRSWNDZTOHQA; *om.* BP. De - precipiuntur CRWNDBP, *om.* ZTOHQA

² iusti CRDBZTOHA; iuste N

³ in CRNPZTOHA; *om.* B

⁴ ergo CR²XSNZTOHA; uero R?WBP

⁵ *corr. fr.* disc- Z

⁶ Querimus uos CRDBZTOHA; Queritis uos N

⁷ me inquit CRXNBZTO; inquit me SHQA

⁸ corrigo CRNBZTHQA; *om.* O

⁹ ergo *add.* Z, *om.* RXNBJTOHQA; ? C

¹⁰ *corr. fr.* inquit N

¹¹ apud *add. and canc.* Z

transimus¹³ accipimus? Respondeo. Non quidem accipitis baptismum qui uobis extra compagem corporis Christi inesse potuit prodesse non potuit, sed accipitis¹⁴ unitatem Spiritus in uinculo pacis, sine qua nemo poterit uidere Deum, et caritatem que sicut scriptum est, cooperit multitudinem peccatorum.

C 23 q 7 c 4a, of which part is a later addn

¹² uos CLRWDBZT²OHQA; nos N; *om.* T

¹³ *corr. fr.* transmisimus Z

¹⁴ *ss* A

37

Item ibi¹. De arrogantia uitanda²

Quantumlibet enim uigilet disciplina domus mee, homo sum et inter homines uiuo. Nec mihi arrogare audeo ut domus³ mea melior sit quam archa Noe, ubi tamen inter octo homines reprobis unus inuentus est, aut melior sit quam domus Abrahe⁴, ubi dictum est, Eice⁵ ancillam et filium eius⁶, [133ra] aut melior sit⁷ quam domus Ysaac cui⁸ de duobus geminis dictum est⁹, Iacob dilexi, Esau autem odio habui¹⁰.

Aug. Ep. 78 (PL 33.271-2); +D 47 c 9a

¹ Item ibi *om.* P

² De - uitanda CRSWNDBP; *om.* ZTOHA

³ mea *add. and canc.* O

⁴ *corr. fr.* Ysaac N

⁵ Eice CRNBPZJHQA; Ecce TO

⁶ *ss* Z

⁷ sit LRSWNBPZTOHA; *om.* CX

⁸ cui CRXWNBP; cuius SZTOHA

⁹ Eice ancillam et - est *in mg.* O

¹⁰ od. hab. *add.* W²

38

Item ibi¹. De his qui in monasteriis proficiunt²

Simpliciter fateor caritati uestre³ coram Domino Deo nostro qui testis est super animam meam ex quo Deo seruire cepi, quomodo difficile sum expertus meliores⁴ quam qui in monasteriis profecerunt. Ita non sum expertus peiores quam qui in monasteriis ceciderunt.⁵

Aug. Ep. 78 (PL 33.272); +D 47 c 9b

¹ Item ibi *om.* P

² ibi (*om.* SN). De - proficiunt CRSWNDB; ibi ZJ; *om.* TOHQA

³ fat. car. uestre CNBZTOQA; car. uestre fat. H

⁴ *corr. fr.* -is O

⁵ Ita non - ceciderunt SZJTOHQA, *om.* CLRXWNDBP

39

Augustinus ad Possidium¹ et qui cum eo sunt fratres². De ornatu³ feminis⁴ concesso a uiris⁵ non usurpando⁶

Fucari⁷ figmentis quo uel rubicundior uel candidior appareat adulterina fallacia est. Qua non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittende sunt

¹ *corr. fr.* -dum O

² fratres CRXB; Aug. - fratr. *om.* NP; fratribus SZTOHA

³ ordinatu W

⁴ solis *add.* SWDM, *om.* LRXNB; ? C

⁵ conc. a uir. RXSWNMB; a uiro conc. L; ? C

⁶ De - usurpando CRSWNMDBP; *om.* ZTOHA

⁷ Fuc- L²RXSWDZTOHQ; Luc- L; Vuc- N; Vug- N²; Fur- D (*before obsc. corr.*); Duc- A; ? C

femine ornari⁸ secundum ueniam, non secundum imperium. Nam uerus ornatus maxime Christianorum et Christianarum non tamen nullus fucus mendax, uerum ne auri quidem uestisque⁹ pompa sed mores boni sunt. Execranda autem¹⁰ superstitione ligaturarum in quibus etiam in aures uirorum in summis ex una parte auriculis suspense deputantur, non ad placendum hominibus sed ad seruiendum demonibus adhibentur.

Augustine Ep. 245 (PL 33.1060-1061); De cons. D 5 c 38

Additional canons in mss K and N

K at end, after 2.19, in new but early hands:

lxxiiii (? in mg.)

[Q]ui superbierit nolens obedire sacerdotis - intumescat superbia.
Deut. 17.12-13

lxxv (? in mg.)

[C]um ingressus fueris terram quam - immensa pondera.
Deut. 17.14-17

(fo.158v, with change of hand)

Postquam autem sederit in solio - super Israel.
Deut. 17.18-20

lxxviii (in mg.)

[Q]ui autem uerba sacerdotis que - ultor existam.
Deut. 18.19

..xviii (in mg.)

[C]ongregati uniuersi maiores natu Israel -(fo.159)- uobis regem.
I Kings 8. 4-18

xxiii (? in mg.)

[V]identes autem quod Naas rex - nobis regem.
I Kings 12. 12-19

De concilio Spanensi

Placuit ut si presbiteri diac' -(fo. 159v)- indigentibus dispensentur.
C. Seville I c. 3 (H 436b-7a), lacking beginning

Ieronimus (mg.)

[M]isit Amasius sacerdos ad Hieroboam -(fos 160, 160v)- domini necauerunt.
Jerome, CCL 76. 320-3.
(Ends at foot of leaf)

N (after capitulatio to C. Neocaesarea q.v.)

⁸ ornari CRWNPZTOHA; ordinari (uel ornari ss) B

⁹ uestisque CRWNPZTOHA; uestis (*corr. fr.* testis) est B

¹⁰ *corr. fr.* ut A

Zeferinus papa

Duodecim iudices quilibet accusatus si - ipsi eligantur.

H 132. 1-4; 74T 97a; AL 3.41

Iulius papa

Iudices alii non debent esse - elegerit. Ipse alibi. Ille qui suis rebus - iudices tribuantur.

H 473. 9-10, 486 [Felix]. 18-23 (mod.); cf 74T 99, 95

Anacletus papa

Accusandi uel testificandi licentia denegetur - suscipiendus est.

H 68. 13-18; 74T 44; AL 3.10

Item ipse

Nichil est eo pastore miserius qui - magna pernities.

H 69. 22-4; 74T 236a; 4L 2.99a; AL 6.140a

Item

Vnaeque prouintia tam iuxta ecclesiasticas - non iniquos.

H 73. 25-6; AL 3.80a

Item ipse

Si autem difficiles cause aut - referantur. Et tandiu si necesse fuerit cause sic agantur donec ad apostolicam sedem perueniatur. Accusatores et testes esse non - ulcisci uelint.

H 74. 5-6, centre apparently a paraphr., end is H 84. 16-17

Item ipse

Inoffensus affectus accusantium et testium - non suspectus.

H 74. 17-18

Alexander papa

Pessimum est de suspicionem aut - quemquam iudicare.

H 98. 19-20

Telesforus papa

Accusatori omnino non credi decernimus - iustam discussionem.

H 111. 30- 112. 1

Item ipse

Hi qui cum morantur aut - etiam innocentes.

H 112. 4-5

Pius papa

Si quis a suo proposito - infamis efficitur.

H 117. 19-21

Item ipse

Nichil prodest homini ieiuna et etare - lingua cohibeatur. [fo. 173]

H 117. 29-30

Fabianus papa

Nullus umquam presumat accusator simul - et testes.
H 165. 20-22

Item ipse

Occurrere quisquam fidelium ruitus debet - pellit aliena.
H 168. 14-17

Stephanus papa

Infames eas personas dicimus que - ecclesiastica contempnunt.
H 182. 2-4

Dionisius papa

Infames omnes censemus qui suam - postponunt auctoritatem.
H 196. 33-4

Euticianus papa

In secularibus legibus postquam uocatus - seruari iubemus.
H 211. 21-24

Marcellus papa

Cura pastoralis officii nos admonet - acta reformare.
H 224. 23-4

Tamasus papa

Tempus congruum preuideri oportet quando - uel dampnari.
H 504. 15-24

Felix archiepiscopus

Iudices et accusatores tales esse - ad dampnationem. [fo. 174]
H 490. 1-6 (abbrev.)

Item ipse

Si illi qui diligunt fratres - ut perdant.
H 490. 17-21

Item ipse

Manifestum est nullum dampnari aut - Petri cognoscat.

Melciadis papa

Primo semper omnia diligenter inquirere - ferre sententiam.
H 243. 13-16

Decreta Niceni concilii

Peregrina iudicia generali sanctione prohibemus - iudices. Iudices autem alii
esse - inpetitur elegerit.
[Julius] H 469. 13-14, 473. 9-10

Nicolai decretum II. Capt. lxx

Quod polluti sacerdotes non polluant diuina sacramenta. Sciscitantibus nobis
si a sacerdote - criminosus est. [fo. 175]

A 2. Appx

Trip. 1.62.61 with this rubric; ID 2.83 as here; IP 5.13

Tripartita 2 Councils

1. Nicaea
2. Ancyra
3. Neocaesarea
4. Gangres
5. Sardica
6. Antioch
7. Laodicea
8. Constantinople
9. Ephesus
10. Chalcedon
- 10A. Synodus septima
11. Synodus sexta
12. Synodus septima
13. Synodus octava
14. Sententiae Grecorum
15. Carthage I
16. Carthage II
17. Carthage III
18. Carthage IV
19. Carthage V
20. Carthage VI
21. Carthage VII
22. Mileva
23. Arles I
24. Arles II
25. Arles III
26. Orange
27. Vaison
28. Agde
29. Orleans
30. Elvira
31. Tarragona
32. Gerona
33. Saragossa
34. Hilerda
35. Toledo I
36. Toledo III
37. Toledo IV
38. Toledo VII
39. Toledo VIII
40. E diuersis conciliis
41. Toledo IX
42. Toledo X
43. Toledo XI
44. Toledo XII
45. Braga I
46. Braga II
47. Martin of Braga
48. Braga III
49. Seville II
50. Sententiae

TRIPARTITA. PREFATORY NOTE

Caveat lector

What follows is not even the draft of an edition, but a rough working text, originally assembled for very limited purposes, and done almost entirely from microfilm of varying quality. It has been worked on over many years, migrating across several word-processing programmes, and entered by an incompetent typist. It may perhaps have some convenience for others, but is far removed from a polished or properly verified text. Its failings survive despite the unstinting help of many friends, who have contributed far more than is made clear in the text.

In particular Greta Austin, Bruce Brasington, Linda Fowler-Magerl, Jörg Müller, Przemysław Nowak, Christof Rolker, Robert Somerville and Anders Winroth have been unfailing in their help and advice – little sympathy though they may have with the use I have made of it. The custodians of all the manuscripts cited have invariably been prompt and generous in responding to my pleas, and this is but a slight token of my gratitude to them.

Manuscripts

First version

A Alençon BM 135 (abbreviated in A 1) from St Evroul. In part related to HQ – it has related dislocations in A 2.3-4 and A 2. 26 - but more idiosyncratic. It lacks some of HQ's peculiarities and frequently agrees with T or O against them, though O has often been altered later. The scribe frequently confuses 's' and 'x' or breaks off in mid-word. s. xii¹

G Cambridge, Gonville & Caius College 455(393) - to B 28.10, where it ends incomplete at the end of a quire. A text full of idiosyncratic readings, not easily related to any other. It is in an Anglo-Norman, and probably English, hand of s.xii¹, with good coloured initials. It shows few signs of use, but a second and slightly later hand made some marginal additions in Part B. Early on, some rubrics are in marginal panels, which occupy some of the main writing space. Afterwards they are in the text.

H Berlin, Hamilton 345. The text begins with the Ivonian preface as far as 'querere debeat' (Prol. 142, ending before the list of contents), followed by the *Tripartita* preface proper. It has the dislocated version of A 2.3-4, 2.26 as in Q and (partially) A. Also s. xii med. and later in Italy, where it may have been from the outset; the hand is rather heavy. It is unique in attributing the collection to Ivo of Chartres.

J Paris BN lat.13656 (to B 29. 239 med.); partly illegible at beginning and end, where it ends at the foot of fo. 340v, apparently incomplete; s. xii. The hand is a rather heavy one. Of the earlier form copies this seems to approximate most closely to Z, though it is not copied from it - for instance it has B 29. 153A-B, while Z has not.

It has been corrected frequently, but not in a way that establishes the use of a second exemplar. From the abbey of S. Mary, Josaphat (OSB, Chartres). See too T below.

O Oxford, Bodleian Lib. D'Orville 46 (SC 16924), from A 1.5.4 to B 20.32 (med.), lacking a quire at the beginning (the first surviving quire is lettered 'b') and more at the end. It has also lost a leaf or leaves after fo. 48, covering A 1.54 from mid-c. 13 to the end of the Pelagius section. It is written in an Anglo-Norman hand of s. xii med., and in the earlier sections the rubrics are often boxed in the margin. It was annotated in a number of later hands. Originally a copy of the first version apparently based on a text which had some of A's idiosyncratic readings (though not A itself, since it is not abbreviated), it was partly corrected from another first version copy. It does not have the dislocation found in HQ (and partly in A) in A 2.3-4, 2.26. In the passages where O overlaps with T they are usually very close.

Q Paris BN lat. 4282 (Quentin); complete, and with the dislocation in A 2.3-4 and 26 as in H, with which it shares many variants, and another, not in H, after 1.46.16. The text is idiosyncratic and idiosyncratically corrected. It also has a few dislocations of its own (and is misbound after fo. 80). Mid to late s.xii.

T Copenhagen, Thott 4° 555 (from A 2.28.38); at the end has a duplicate version of a Pelagius canon otherwise only noted in J, with which it also shares some minor eccentricities in other texts, though in general closer to OA than either HQ or ZJ. Generally this is a good copy of the first version as far as it goes. Its end is idiosyncratic. Again apparently French in origin, s. xii¹

Z Paris BN lat. 3858; a complete text of the first version but with readings in detail closer to the second than those of HQA. Against the other first version mss the text of Z is much closer to J than to TGO. However, the conclusion of B 29 links it (loosely) to HQ. It is a good clear copy, only lightly corrected, though much smaller hands have inserted some of the rubrics, and many cross-references to Gratian. From Troyes. s. xii¹

First version fragments

Bodl. Oxford Bodl. Bodley 561 for B 29.8-283A, in a hand which is probably English, s. xii¹. The *Trip.* element is part of a composite MS assembled in this form by c. 1200, by which time it seems to have been at St Albans, though the original scribe is not known there. Its readings align it generally, but not exclusively, with HQ.

Second Version

B Paris BN lat. 3858A (Bigot). The copyist only numbered some canons in sequence, but often treated the c. nos of the collection in other copies as if they were c. nos in the source. The text has many variants not yet found elsewhere, but is in general a version close to V and P, rather than W, an apparently distinct form of the second version; However, B and W share a string of extracts from *IP* 1 at the end, which are not found elsewhere. Like VP, and against W, it lacks A 1.14.14, and like

PW it lacks the additional canons after B 9.2 against V. s. xii¹, from Fécamp, in a known hand: B. Branch, 'Willermus peccator et les manuscrits de Fécamp, 1100-1150', *Cahiers de civ. med.* 26 (1983), 195-207. Unique among *Trip.* mss in including the canons of C. Westminster 1125 at end.

C Paris BN lat.3858B (Colbertinus); Fournier's base ms, a copy of the second version which has been heavily corrected at intervals, often against a first version copy, usually by erasure. The microfilm I have used is often obscure, even where the manuscript has not been altered. Its text has some variants otherwise only found in L, and others which link it with the original form of RX; there are a large number of cases where C and R (but not X) have subsequently been corrected. One or two of the alterations to C suggest it has been 'contaminated' by readings from Gratian, though in principle the derivation might be the reverse. It has been annotated in some detail by an early modern scholar. s. xii². It is said to be from Le Mans.

D Admont 162 (to B 20. 58); not damaged at end. D is closely related to KNM though a copy of none (or of their source, since it lacks some of KN's distinctive shared readings), and among these is nearest to M, like which it omits canons at fairly frequent intervals. Like M too, it lacks the additions after B 9.2 which are found in N, but the other omitted canons in both D and M make the significance of this hard to assess. The text has been heavily corrected, but not apparently from a copy of another version. Has a small set of additions after B 14. For bibliography see www.oeaw.ac.at/ksbm/lit/frame.htm

K Berkeley, Law Library, Robbins 102 (to A 2.19); it ends with some early additions, so the text is not physically damaged. As far as it goes, it is very close to N, and the abbreviated DM, but none is a copy of any other. It may be significant that there is a marked change of script in N and D where K ends, though not in M. Almost certainly at Lambach by the time the (unpublished) catalogue was drawn up, but said to have been written at Admont. s. xii. For a detailed description of the ms see: <http://www.law.berkeley.edu/library/robbins/MANUSCRIPTS101-120.html#ms102>. For the opening see http://trove.net/CUBU0005/CUBU0005_002066.html. Over a short section the text is laid out very oddly, as may be seen at: http://trove.net/CUBU0005/CUBU0005_002068.html

L Olomouc, Kapitulní knihovna (Státní Archiv Severomorevského krenje) CO 205. This text seems unrelated to DKMN, and sample collations show its closest connections to be with C, rather than RXS, though it agrees with these against C from time to time. The text is complete, but is not a good one. It is seriously dislocated in A 2, though the shift is noticed by marginal notes in another hand. In the middle of A 2 the text is interrupted by canons from the Council of Rheims of 1131 in another hand. It cannot be a copy of C, for it lacks some of its minor variants, but must depend on something very like C's immediate ancestor, with which it shares the additions in B 9 (also in RXSNV) and a multitude of minor variants. It is currently held to belong to the second stage of bp Henry of Olomouc's creation of his cathedral library (say 1130-40).

M Munich Staatsbibliothek Clm 12603 (St Pancratius in Ranshofen); ends in mid-leaf (fo. 121v) at B 20.58. M is closest to D, with which it shares numerous omissions and the appendix after B 14, but neither was apparently copied from the other. There are numerous omissions in the text which have been supplied, apparently by the main hand, in the margin - these are only occasionally noted.

N Gniezno, Bibliotheka Kapitulna ms 25. To B 20.32, ending in mid fo.200r, a half leaf; the verso has notes in a modern hand. A short section covering B 20.37-58, 36, 35, is inserted after A 2.46. The scribe rarely distinguishes between 'tamen' and 'tantum', and is haphazard in abbreviations for 'quod', 'quid', 'quis' etc. N is closely related to K until K ends, less closely to DM, all four have a shared ultimate archetype. Unlike DM, however, it has the added canons in B 9 after c 2, otherwise found only in CLRXSV. It has a mass of idiosyncratic readings, and some insertions in A 2 (see A 2. Appendix). The text has been heavily annotated by several later hands, including extensive cross-references to Gratian. s. xii.

P Kraków, Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej, KP 84. This begins with the preface on p.1 and ends incomplete at the foot of p. 370, the last leaf of quire XXIII, at c 172 of the *capitulatio* to B 29. There is a serious dislocation of the text in B 20-22, which produces much confusion of numbering and arrangement. The text and inscriptions etc are in several hands. The rest of the book is also in several hands, and appears to be composite. Its chief contents are:

- a) pp. 371-461, Amalarius, *Regula canonicorum* i (lacks preface), pr. *PL* cv. 815-954.
- b) pp. 462- 82; *Martirologium Bede*.
- c) pp. 483- 497, Ordo Romanus VII, liturgical texts as in Monte Cassino 451, fos. 88-94, 73v-7, excerpts from Ordo L (cf Andrieu, *Les ordines* i 196, 198-9).
- d) Two inventories of the cathedral treasury and books, one dated 1101, the other 1110 in the time of bishop Maurus, both largely in the same hand. Further acquisitions in the time of the bishop have been added in another hand.

It has been argued, esp. by David, that the book is the *capitulare* listed in the 1110 inventory, which would make it the earliest dated copy of the collection. David further suggested that its archetype was probably brought to Poland by the papal legate Gualo, who had close connections with Chartres, in 1103. However, since there is not yet any good evidence that the revision which issued in the 'B' form was done at Chartres or as early as 1103, and Ivo himself appears to use an 'A' form in the *Decretum*, any connection with the legate must be precarious. Further, Vetulani rightly objected that *capitulare* is not a conventional word for a collection of canons, but rather for a set of gospel pericopes (Vetulani 1951, 495-8, also id. *Le plus ancien inventaire d'une bibliothèque polonaise*, Krakow 1971, 23-4). Alternatively one might suggest a *Liber capitularium*. Neither description fits **P** very well, so on that basis the inventory could be used to suggest that the book entered the cathedral library sometime between 1110 and 1118.

Even that date for the whole manuscript depends on establishing that the texts after the *Tripartita* were physically associated with it from the outset. While the fact that the inventory of 1110 was enlarged by another hand, but apparently still in the life-time of bishop Maurus, strongly suggests that that part of the book was copied

before 1118, a quire ends at the foot of p. 370, in the middle of the *capitulatio* to B. 29, and there is a change of hand in the text that follows. W. Semkowicz, *Paleografia łacinska* 2 ed. (Krakow 2002) 293 (with fig. 98) believed the great bulk of the ms in ‘franco-saxon’ hands was imported to Poland, but whether originally as one book or as two remains unclear in the current literature. Przemysław Nowak of Krokow has made a detailed study of the manuscript, and I am grateful to him for much information on the subject. He presented his work at the Leeds International Congress in July 2005. His analysis led him to conclude that at least one hand in the *Tripartita* recurs in the later sections.

The scribes of the *Tripartita* are eccentric, and sometimes the forms are hard to interpret; there is frequently no distinction between (e.g) *-itur*, *-iret* and *-int*. In some sections, chiefly but not exclusively whole quires, the inscriptions and rubrics are omitted (as they are in part of Amalarius in the later section). Only a few of the numerous idiosyncracies of the text are recorded in the apparatus. Broadly it represents the same form as in BV, and agrees rather more often with V than B in detail. Particularly, the extracts from Anacletus in A 1.2 are copied in a single block, with no breaks and no rubrics. However, it agrees with B (and W) against V in lacking the added canons after B 9.2. The microfilm from which I have worked is often virtually illegible.

R Vatican, Reg. lat. 973 (cf the Ballerini in PL 56.348-9). R is close to C, like which it has added canons in B 9 and has often been corrected, apparently against a first version copy, in exactly the same way. R is certainly not a copy of C (and L shares many idiosyncracies with C against RX), often agreeing with X (and sometimes S) against CL. It is most closely related to X, and both share a few readings with the KNDM group against CLS; defects of the ultimate exemplar of RX have been corrected much more fully in R than in X. A smaller group of changes link R with readings otherwise only reported in S. The hands are elegant and lucid, and probably French. The last twenty lines of fo.173rb have been erased, and only the odd word could be recovered under u/v light (Leonard Boyle 4.iii.93 letter), so it now ends in mid-B 29.283. s.xii². The presence of other texts unrelated to those found at the end of most second version copies in a s. xii hand on fo. 173r-v suggests it has always lacked those found in CL, S or WB.

S Berlin, Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz lat. fol. 197; from Maria Laach. The palaeographical date is conventionally given as s.xii/xiii, but this seems too late. It is an eccentric copy of the second version. Apart from the idiosyncratic way in which A 2.44 comes after Toledo XII, rather than Toledo VII, it has a massive *capitulatio* to the whole work on fos 1v-18v in which the canons after B 29.284 have been added in another hand. The recto of fo.19 is blank, and fos 19v-21v have a synodal order (Schneider Ordo 17, beginning ‘Hora conuenienti quando episcopo uel eius uicario’ and ending ‘dies indulgentie uocatur’, and including a text of the *Admonitio synodalis*). A much later text beginning ‘Sicut in construenda domo precipuus est architectoris’ and ending ‘uniuersali ecclesie nec alteri cuiumque’ is added in a hand of s.xvi¹ on fo. 22r-v; fo. 23r is blank. A list of popes in the main hand on fos 23v-4 runs up to Urban [II], but was subsequently continued to Hadrian

[IV]. This is followed by the Ivonian preface (ending as H does, above, though with variants), and then by the *Tripartita* preface proper. The usual *capitulationes* for each section are then inserted in the text in the conventional way. Both the first *capitulatio* and the text lack A 1.66-7. Uniquely, it marks a clear break after A 2.49 with a distinctive explicit, and has a large decorated initial to the first cap. of A.2.50. The manuscript was used by Friedberg, and in the apparatus (though not the table in the preface) he sometimes gave a double numbering of Trip. B in brackets, treating A 2.50 as B. 1. The text ends at B 29.284, followed by five additions apparently peculiar to it. It has A 1.14.14, 1.38.26a and the added canons after B 9.2, and has the re-arranged versions of A 2.39 and B 17. The detailed readings of S are puzzling. Usually, though not always, they align it closely with CLRX, (as with the marginal notes to A 2.2.1) against KNDM, W or BVP, but in A 2 there are a considerable number of cases where the main text has the reading of the earlier version (and particularly H) against all the other copies of the later form. There are two striking cases in A 2.50. In c 30 a passage has dropped out from all the other later mss by eye-skip, but is present in S, and in c 38 a last sentence is found in the earlier mss, but only in S among the later ones. The effect is less visible in Part B, though still present. Elsewhere in Part B the inscriptions are often truncated or absent, and a number of canons are also abbreviated. There are numerous corrections in another hand, some minor marginal additions, and frequent lexical glosses. It is probably not significant that S, like W, sometimes numbers canons in A 1 which are the only ones in the name of that pope as if they were part of the preceding sequence. In the microfilm the rubrics are faint, and not always legible. S was used extensively by the editors of the letters of the popes of the ninth century in the MGH *Epistolae* series. www.manuscripta-mediaevalia.de/db/apsisa.dll/init?sid={557cae3e-a049-443a-a6cf-36542e7dd002}&cnt=6653&i=1

V Vorau, Stiftsbibliothek 350 (only odd variants noticed here); ends with B 29. 284 (no additions); on fly-leaf: 'Decreta Bernh' prepositus contulit S. Marie sanctoque Thome apostolo monasterio'. In long lines s. xii. In the early form of the revision found in BP, but it lacks any of B's additions at the end, and very rarely agrees with B in detailed variants, if rather more often with P. Unlike B or P, however, it includes the added canons in B 9 after c 2, which are otherwise peculiar to the later revisions. Very occasionally it shares readings with KNMD. In Part A the rubrics drift from text to margin and back in a way otherwise characteristic of the first version. The text has been much corrected, by more than one hand, and on a number of occasions the later reading is closest to the corrected text of C. As in P the Anacletus texts are in a solid block, but here the rubrics of the *capitulatio* are entered in the margin. Rubrics are often omitted, especially in B 29, though space has been left for their insertion. s xii

W Wolfenbüttel, Herzog-August Bibl. Helmst. 180. On fly-leaf: 'Ego Bruno indignus sacerdos offero Deo et sancte Marie ista decreta pro remedio anime mee', one of several gifts to the cathedral library of Hildesheim by Bruno, who was bishop 1153-61 – *Handschriften der Dombibliothek* ii 81. An idiosyncratic text. In Part B at least it lacks the additions after B 9.2 found in CLRXSV and has some readings in the text which are closer to the first version (esp. ZJ) than even B, V or P is, though it

shares with B the string of extracts from *Panormia* I at the end. However, it does also have some features of the later form (notably the additions to the text of the Council of Nicea (A 2.1.11-2), which are present in CLRS, but not in X. There seem to be no significant convergences with the KNDM group. The frequent corrections are not characteristic of any second exemplar that I can identify. s.xii¹ - med.

X Zurich, Zentralbibliothek Car. C 42 (Mohlberg, *Mittelalterliche Handschriften* no. 250), which belonged to the nunnery of SS Felix and Regula OSB at Zurich (the Frauenmünster) later; s. xii, probably quite early, in two columns, and in several hands. This copy was first called to more general attention by RES. It has the second version text in a form which belongs in general with the CLRS complex, and agrees most often, though not always, with R (with which it shares a number of omissions, which are more often supplied later in R than in X). Sometimes however it agrees with C even against L. Like CLRS it has A 1.14.14, A 1.38.26a and the added canons after B 9.2, and has the re-arranged versions of A 2.39 and B 17. It has no additions. Frequent corrections, and additions of text originally omitted, have been inserted by an early hand (perhaps that of the rubricator) in the text and margins, clearly from the exemplar, or from another copy in the same tradition.

Second version fragments

Pal Vienna Pal. 982 for fragments of Part B

Köln, Historisches Archiv Kl. Fol. W 199, for which see Johanna Petersmann in DA 30 (1974) 447-8, *Clavis canonum* 191-2, is essentially a re-arrangement of Trip. A in ten topical books. Though neither Petersmann nor Fowler-Magerl made the claim, their accounts could be read as suggesting this as a witness to the circulation of Trip. A without Trip. B. However, Trip. B does in fact appear occasionally later in the collection – see fos 118v-9v for 3. 8. 6-7a, 3. 8. 9; fo. 140 for 3. 10. 53; fo. 151 for 3. 10. 50; fos 153v-4v for 3. 9. 23; fo. 158v for 3. 27. 15; fo. 169r-v for 3. 15. 17, 21, 22; fo. 173 for 3. 15. 79; fo. 178v-9 for 3. 16. 8, 14, 15, 16, 17, 18; fos 179v-80 for 3. 16. 26. Further, sample collation of the Trip. A texts included suggests strongly that these were taken from the later state of the text. Though the editorial activity here is of considerable interest, it is most unlikely that the variants of the manuscript take one behind the text of more conventional copies.

Other mss. not examined:

Berlin Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz, Fragm. 123 (from A 2; v. Dolezalek, 'Seckels Handschriftenfragmente' in *Ius Commune* iv 297 n.13)

Frankfurt, Max Planck ms 3. Fragments only (Dolezalek, 'Seckels Handschriftfragmente' 296ff)

[Lambach Stiftsbibliothek fol. 107 to Carthage V only. This was an apparent twin of K, since the unpublished catalogue shows it ending at precisely the same

point. It cannot now be found at the abbey, and is probably identical with K, given the known losses from Lambach in the last century.]

Extracts from Part B in Admont mss 43 and 48 are described by Winfried Stelzer in *Gelehrtes Recht in Österreich*, 22-44; cf www.oeaw.ac.at/ksbm/lit/frame.htm.

Affiliations of copies

Of the first version copies ZJ are related by some variants and their odd repetitions in A1, and sometimes alternate between marginal rubrics and rubrics in the text in a similar way. They are also the two copies which are commonly nearest the shared ancestor of all the second version copies. For the passages they have in common T has some readings in common with J, but others in which it is nearer OA. A is an erratic text, with a number of readings (some of them bizarre) which are also found in O, though O has been extensively corrected and lacks many of the more manifest errors of A. G has very few of the distinctive readings which distinguish HQ from ZJTOA, but appears to be independent of all the others, for it has a number of idiosyncratic variants. It does have some primitive features in A 1.1. HQ are clearly a pair, linked by numerous variants and the apparent disorder of their archetype in A 2.2-3 and 26, though both resolve this rather differently, and Q has been erratically corrected, apparently against another version. Q also has a number of transpositions of word-order, rarely noted here, which are of little significance except that they seem to preclude any possibility of H being copied from it, or *vice versa*. Some, but not all, of the dislocation in HQ was present in the ancestor of A, which otherwise shows no significant agreement with them; the nature of the dislocations was recognised by the scribe of A but not in HQ. It is a misfortune that the clearest indicators of the inter-relationships between the early versions are in A 1.1 and B 29, which are absent from several copies. All the first version manuscripts which are physically complete include at the end three related texts, of which two are distinctly rare, apparently from an aberrant manuscript of the collection of Ansegis. Z and HQ (but not A or T) also have two passages from the *Juliani Epitome*, probably through the *Collectio Anselmi dedicata*.

Although this may prove an illusion on further work, it *seems* as if there is little manuscript evidence (apart from the revision which issued in the various forms of the second version) to elucidate the stages of growth of the text. Some duplicate canons in A 1, found in all copies of the first version which now contain it, are easier to understand as surviving from the first stages of compilation than as later additions, for they are apparently related to **Br**, which provided the Preface as well as a few Pseudo-Isidore forms, and to Paris, BN lat. 13368 (Tc in the apparatus). The best evidence of an early change of plan is at the end of A 2. The odd rubric at the beginning of A 2.50, which stands in every known copy which covers it, applies much better to the B section than to the *Sententiae* which immediately follow, and this might suggest that it stood originally before B (to which it could reasonably refer) - which now begins with no clear mark of a break in any copy. If so, A 2.50 is an early addition (and it is notable that only 2.50.7-9 passed in this form into Ivo's *Decretum* - not necessarily from here - whereas the other sections are exploited much more fully).

Even if this is true, 2.50 had been inserted before any surviving copy was taken. Physically, the break is most clearly marked in S.

All the second version copies must ultimately descend from a single exemplar. They agree in providing numbered *capitulaciones* to (most) sections which incorporate larger rubrics than those of the first version, and in re-arranging the canons of Trip. B in a way which departs further from the order of the *Decretum* than the first version did. They all also lack some text found in the earlier version, sometimes by scribal error, sometimes apparently by deliberate choice (as in A 2 50), and agree in a number of minor textual variants against all mss of the earlier version. It is noteworthy that none of the collections which have been associated with Ivo, Trip., Dec. or Pan. in their earliest discernible form seems to have had the kind of detailed *capitulatio* found in these later forms of Trip.

In its first visible state, represented by BPV, this revised version lacked the last Calixtus canon in A 1.14 and the beginning of the Innocent canon A 1.38. 26, as do all the first version copies. In a later form these had been added. This form is found in W; though W has more of the revisions characteristic of CLRSXKNDM than BPV do, and its readings in detail rarely agree with BPV against any other witness, yet these four copies all share some readings with the earlier form against CLRSXKNDM. W and B are also linked by their conclusion, where they share a series of extracts from *Panormia* 1.41-140. Apparently later still, some additions were made after B 9.2, which occur in CLRSXN (but not the abbreviated DM), and more surprisingly in V (but not WBP) also.

The copies of the latest discernible state fall into two groups. NDM (and probably the incomplete K too) seem to have a common ultimate ancestor which ended at B. 20.58, There is no obvious reason to stop there, suggesting that this common ancestor may have been damaged. So far as it went this must have represented a late stage of the transmission, where most of the alterations characteristic of CLRXS against WBVP had already been made, but the presumed ancestor had many idiosyncracies not found in CLRXS, and several which link it with WBPV in detail against them. KN must be descended independently from this ultimate ancestor, and DM only through an intermediate abbreviated exemplar, though DM lack the additions in B 9 which are found in N.

C, L, R, X and S are also closely related, though in a curious way. C and R sometimes share readings otherwise found only in LX, and more strikingly both have been heavily corrected, usually in exactly the same way and at the same points, mostly from a text of the 'A' type, C chiefly by erasure, R by interlineation. However, there are a number of points where CL agree against RX - sufficient to require that they have a common ancestor which was not R. It is far from clear how the shared corrections of C and R arose. S is a true eccentric, possibly to be explained as copied from an exemplar which was originally very close to CLRX but which had been collated in detail with a copy of the H tradition of the first version (and it is notable that S and H are the only copies to incorporate the Ivonian Prologue). The process resembles that which occurred in CR in principle, though the corrected readings here are distinct, in the main text, and much more extensive and systematic.

The most material point is that the manuscripts can be classified loosely into groups, but that the detailed readings of the manuscripts show few clear and consistent

stemmatic relationships With the possible exceptions of HQ, KN, DM and RX no two copies appear to have a single ancestor. It seems that this has to be explained either by hypothesising a very large number of lost manuscripts or by a great deal of horizontal corruption and correction, or more probably both. The widespread evidence of collation of a second exemplar, particularly visible in C, R, V and O, and readily inferred for the ancestor of S, illustrates the extent to which these horizontal lines of connection could flourish.

More detailed examination of the manuscripts which have not been systematically collated may show that these conclusions need fundamental revision, and the origins of W and G in particular need further study.

Principles for an edition

An edition of the first version should therefore rest on Z, the only complete copy which lacks the perturbations found in HQA, though it has its own oddities in what is generally a careful text. In practice of course there is great merit in the readings of several of the incomplete MSS.

The second version is much more complex, for there are the materials for an edition of several different states of the text. An edition of the earliest state would rest pre-eminently on BV, compared as necessary with the incomplete and eccentric P; W suggests a second stage, in which 1.1.14 had been integrated in the text but the additions after B 9.2 had not been made; an edition of the last state would rest chiefly on RX, noting the shared eccentricities of CL and of S. KNDM form another eccentric compact group, as well as being incomplete.

Method of construction of this draft

In its essentials this draft text is a version of the CLRXS text, the latest discernible. This is partly the result of two connected accidents, the decision to start with C, and Fournier's choice of C as the basis for his description - for no particular reason that I can see beyond convenience. However, there are two further points. The Friedberg edition of Gratian depends for the *Trip.* partly on Theiner's notes, which were often taken from R, though Richter/Friedberg also knew S, which sometimes led them to an inconvenient and misleading numbering of the sections, particularly in *Trip.* B. Both R and S are rather similar late versions. The earlier literature, and the subdivisions of the text usually used, depend therefore essentially on a C type text. The outstanding convenience of this later version is that the *capitulationes* and lay-out provide an (almost) unambiguous medieval subdivision, while the 'A' form is far harder to break up according to any consistent plan - there is very little unanimity in indicating where the extracts begin and end in these, though that is itself an important fact in assessing the contribution of *Trip.* to later collections, up to and including Gratian. Correspondingly, since no one copy of the first version has pre-eminent merit, any new subdivision of the text based on the first version would be a mere construct, even more arbitrary than the divisions of the second form and without any significant warrant in the MSS. The later form is therefore used as the framework for the text, but it should be remembered that the consensus of first-version readings in the apparatus often represents a much better guide to the original form of the text than

that presented here. In general, the readings which appear late in the sequence in the apparatus are in some sense earlier than those which appear first.

The transcription below is, then, based on a microfilm of C for historical reasons, but this is unsatisfactory in several ways. The film is often unclear, and the binding is tight, so this is a very provisional text; further C has been so heavily corrected, often by erasure, that the visible text is heavily contaminated. There are a number of cases where one may suspect that C has been altered by erasure, but where the microfilm does not make this certain, or even probable. K, N, B, Z, T, H and A are fully collated throughout the sections they cover, and in some cases G has been consulted, but the notes which cite its readings are usually random. However G has been collated more systematically from A 1.1 to the beginning of O, throughout the Pelagius section, for the gap between the end of K and beginning of T, and in B 1-2. All G's readings need re-checking, since they have been done against the MS in short stretches (and the positive apparatus is very incomplete, even where it has been collated). Similarly RX have often been used as a control on the eccentric readings of C or L, and R is collated fully for Part B. L (and sometimes S) has usually been consulted where C appears otherwise idiosyncratic, but less often elsewhere. W has only been sampled, though it is collated through A 1.59-60. O is fully collated from its beginning at A 1.5.4 to the end of A 2, but only selectively in B, where it is used as a check on A. Readings from other mss. are entered more or less at random, except that D is usually checked where K and N divide, or where KN agree against the consensus, and M is used as an occasional control on D. P is similarly used as a control for the distinctive readings of B (and V similarly where P or B fails). Q is used as a control on the eccentric readings of either H or A, and J collated as a control on Z. The effect of these procedures is that the collation excludes most of the idiosyncratic readings and corrections peculiar to L, X, S, W, M, D, P, V, J, G and Q, and gives a misleadingly favourable view of their text. I have preserved a modest adaptation of the traditional numeration and subdivision of the sections, even where this seems absurd (particularly in A 2), for the reasons set out above.

The punctuation is almost completely random, and consciously sparse. I worked on the assumption that no published text would rest on C, which seems a relatively poor copy, and certainly a long way down the stemma. In creating a publishable text, when a firm choice of base manuscript had been made, some future editor could weigh the merits of its punctuation against the requirements of the reader with more purpose.

The apparatus is also full to the point of folly, but at this stage it seemed important to preserve even the most bizarre readings and all evidence of subsequent correction in the manuscripts collated in their entirety; these may, and sometimes do, point to significant relations between the manuscripts (as with CR, V or OA); alterations to other copies are noted more or less at random, as they came to notice. Similarly, although it is tedious, I have made it largely a positive apparatus, recording most agreements of the fully collated mss with C in variants (except in some trivial cases of freakish readings, particularly from the erratic copies N and A), as well as every departure. As the other copies have been collated very selectively this is an essential interim measure. The reader should be clear that if any manuscript except CKNBZHA (and O in A 1-2, R in B) is not cited in the apparatus, this means that it

has not been checked, not that it agrees with the main text. If the collation is ever completed for all copies, the great bulk of this positive annotation should be dropped, but not yet.

Throughout the text there are some oddities of spelling, e.g. the variation between 'hii', 'hi' and 'ii', which are most imperfectly recorded; in principle this (and one or two others) might affect the sense, but in practice the scribes seem not to have been conscious of the fact (the case is similar even for more substantial alternative forms such as 'amissa/admissa' or, more rarely, 'iusta/iuxta', which are noted).

Since the use of C as the base ms. is so provisional, this laborious procedure is useful, and could be essential. Usually I have been reluctant to abandon C's reading in the text, however silly, except where it is only supported by L, R or X. In all mss I have reduced the occasional diphthong or tailed 'e' to plain e, and have not bothered much with the 'c'/t' distinction; in C and elsewhere it is often invisible. The spelling is based slavishly on C, or on Z where the canon does not occur in C.

I have used single letter sigla partly out of habit, but also because the convention of numbering mss. with a letter for their point of deposit is not always very instructive, particularly with the string of Paris mss. Few users will readily distinguish P³ from P⁵ say. It is also a major nuisance if one uses the convention (e.g.) C for the main hand, or for a correction by the main scribe, C² for a later corrector, C³ for a much later one. This helps to keep text-notes brief, and I find it very convenient, though my use of it is not consistent, and some corrections are in their nature difficult to attribute to one hand rather than another, particularly when working from microfilm.

In the apparatus the variants refer only to the immediately preceding word unless it is explicitly said otherwise. An entry such as 'C?' means that this looks like C's reading, but may not be; '? C' etc mean that the reading was indecipherable in my copy – whether from the quality of the film, from its being hidden in the gutter or pure ignorance.

Nature of notes on sources and derivatives

The added references are highly provisional, but work in this way. Firstly, the notes on sources refer almost exclusively to likely formal sources; virtually no effort has been made to identify their material origin. Secondly, the notes on later collections dependent on *Trip.* are confined to Ivo's *Decretum*, the *Panormia* and Gratian. In principle the cross-references to Gratian and Ivo's *Decretum* are over-generous, erring on the side of folly; where it is pretty certain that *Trip.* is not their source you are sometimes warned by a 'cf' or a 'var.', but this is a very summary piece of work. It should be reasonably comprehensive where Gratian or Ivo's *Decretum* preserves a text which begins in a form close to *Trip.* but must omit many cases where the parallel is found within *Trip.*'s text, or where one may suspect that a text taken from elsewhere has been modified in the light of *Trip.*'s readings. Canons which are not found in the earlier form of Gratian as described by Winroth and Weigand are preceded by a '+', except that *De consecratione*, being entirely absent from the first version, is not also marked. When a canon in Gratian is said to be (e.g.) 'as BD' this is shorthand; it means merely that the form is similar, not that Gratian's text is derived from Burchard. The *Panormia* has been treated in the same way as the *Decretum*.

Here, and throughout, citation of a canon followed by a lower case letter, e.g. '2a', indicates a part of the text; references to a canon followed by an upper case letter, e.g. '1.50A' indicate a canon omitted in the edition but found in at least some manuscripts. Descriptions of these added canons in *ID* or *IP* can be found on the relevant web-sites.

Among the potential formal sources Pseudo-Isidore, the 'Collection of Sémur', the *Collectio Britannica* and the *Quadripartitus* have been noted fairly fully. All other parallels are only cited where I have noticed some potentially interesting convergence; they are mere notes, not conclusions. More urgently, there are few cross-references from Part A to Part B, and possibly not enough from Part B to Part A. In fact the overlap is very much less than might be supposed from Fournier's analysis, so modest indeed as to suggest that the B collection was indeed designed largely as a supplement of essential material omitted from the A – a conclusion which Fournier rejected. The relationship between parts A and B is set out in tabular form in the Concordance to the *Decretum* elsewhere on the site.

Though any firm decision is premature, it seems as if Ivo's *Decretum* depends on a copy of the first version in Part A, though I have not identified which - not however an HQ form. The similarities are found both in text and rubric. In the apparatus below some cases where the consensus of the *Decretum* transmission agrees with one reading against another are marked with an asterisk; in general this consensus is treated as that of Molinaeus' edition with the *Decretum* mss C and P, though variants from other copies are sometimes treated as overthrowing this consensus. A superficial study of the readings of *Trip.* B compared against Ivo's *Decretum* shows no clear alignment with the earlier or later forms. It should be remembered that the function of these asterisks is reversed between Part A and Part B. In Part A they are signposts towards the form of *Trip.* used in the *Decretum*; in Part B they suggest the nature of the *Decretum* from which the compiler of *Trip.* was working.

Gratian, on the other hand, commonly follows a second version text, though it is not clear to me which branch of the transmission he used. His rewriting of the rubrics deprives one of a test which can be used for Ivo. Some readings in later copies of *Trip.* agree more closely with Gratian than others. Whether this shows that they are closer to his source, or that they have been altered to conform to his text, remains unclear.

Fuller information on the readings of Ivo's *Decretum* and of the *Panormia* can be found in the relevant sections of the site.

Unpublished possible sources

An abbreviated Pseudo-Isidore, with distinctive prefaces to the decretals and to the councils, survives in two manuscripts, Bruges, BM 99 and London BL Cotton Cleopatra C viii (collectively **Br**). This has the preface which is found at the head of most copies of the *Tripartita*, but is much more appropriate to a collection which ends with Gregory I, as **Br** does, rather than to the *Tripartita*. Further, in some cases the Bruges/Cotton texts are *catenae*, which reappear in *Trip.* in that form, as do other brief excerpts, particularly in the earlier sections of A1. Usually, however, the *Tripartita* has longer excerpts than **Br** does, contains much that is not there at all, and

omits a few texts which are there. It appears that **Br** provided a starting point for the compiler of A 1, but one which was soon abandoned for a much fuller set of excerpts. Traces of its early influence can be found in some doublets which occur in several manuscripts of the first version of *Trip.* but were apparently rejected for redundancy in later copies. In the list of possible formal sources **Br** is occasionally noted, but only where there is a close coincidence between the two excerpts. There are a large number of cases where **Br** has some of the *Trip.* text but is not so recorded.

Dr Fowler-Magerl first called attention to another collection in Paris BN ms. lat. 13368 (**Tc**). This contains much of the Gregory I material in A 1 55 more or less exactly as it appears in the first version of *Trip.* Dr Fowler-Magerl's view that Tc represented a copy of Trip.'s source here, and possibly elsewhere, has been confirmed in a more detailed study by Christof Rolker, published in *ZRG* 2005, and his subsequent work. The cross-references to Tc in the apparatus are derived from his analysis. I am grateful for his permission to use his analysis, as well as for many further observations and corrections.

Date of the text

An early state of *Trip.* A clearly lies behind Ivo's *Decretum*, which seems to have existed in some form by *c.*1095. However the precise topography of this early state remains uncertain, since no copy of it without the B section now survives. Given the absence of substantial elements of the two sections of *Sententiae* in A 2 in the *Decretum*, their aberrant character in context, and the oddity of the rubric to 2.50, it is possible that these were later additions, even perhaps made after the composition of the *Decretum*. The collection in the earliest surviving form as we have it, however, is clearly later than the *Decretum*, of which the B section can only be an abbreviation, but how much later remains uncertain. The place and date of the major work of revision, seen first in BPV, has not yet been determined either, though there are persuasive arguments for P having been written before 1118 (see above). Fournier suggested that 1.14.14 is from an unidentified council of Calixtus II, and the general thrust of the text can readily be paralleled in the surviving legislation of his councils of Toulouse and Reims in 1119, and in I Lateran of 1123. If so, then all the copies from W to the end of the text's development should be placed an uncertain time after *c.* 1119, possibly long enough for the canon's true origin to have been forgotten. The Calixtus canon is only otherwise reported in Cambridge, Corpus Christi Coll. 442 p. 98, an unpublished collection written in the early to mid-twelfth century in England (or possibly N. France), which shows no other irresistible evidence of dependence on *Trip.*

Select bibliography and abbreviations

The following list is only a simplified list of works cited, or directly relevant to the textual transmission, not an attempt at a comprehensive bibliography on the work, let alone on Ivo. In general, and for further detail, see Lotte Kéry, *Canonical collections of the early middle ages (ca. 400-1140)*, History of Medieval Canon Law i (Washington 1999) 244-50

- 74T; *Diversorum patrum sententiae siue Collectio in LXXIV titulos digesta* (MIC, Series B. Corpus collectionum 1 (Vatican 1973), and see Fowler-Magerl, *Clavis canonum*
- AL: *Anselmi episcopi Lucensis Collectio canonum* ed. F. Thaner (Innsbruck 1906-15) to 11.14 only; for the end see Cushing below.
- Ans. ded.: *Collectio Anselmo dedicata*, as analysed in Fowler-Magerl, *Clavis canonum*
- Ars. 713: Paris, Bibl. de l' Arsenal ms 713B, for which see Somerville (1996) and Brett (1997) below
- BD: Burchard, *Decretum* in PL 140
- Blondel: D. Blondel, *Pseudo-Isidorus et Turrianus vapulatus* (Geneva 1628)
- Br: Bruges, Bibl. de la ville, ms 99 (see above)
- B. Branch, 'Willermus peccator et les manuscrits de Fécamp, 1100-1150', *Cahiers de civilisation médiévale*. 26 (1983), 195-207 [ms B, with photographs of details from the book as pll 2-3]
- Bruce C. Brasington, 'Glossing strategies in two manuscripts of pre-Gratian canonical collections' in *Grundlagen des Rechts* 155-162 [ms S]
and see IP, Prol.
- Martin Brett, 'The Berkeley Tripartita', *BMCL* 16 (1986), 89-91 [ms K]
'Urban II and the collections attributed to Ivo', *Proceedings San Diego*, MIC, Series C, Subsidia 9 (Vatican 1992) 27-46
'The *Collectio Lanfranci* and its competitors', *Intellectual life in the middle ages* ed. Lesley Smith and Benedicta Ward (London 1992) 157-74 [ms Bodl.]
'The sources and influence of Paris, Bibliothèque de l' Arsenal ms 713' in *Proceedings Munich*, MIC, Series C, Subsidia 10 (Vatican 1997) 149-67
'Editions, manuscripts and readers in some pre-Gratian Collections', *Ritual, text and law. Studies in medieval canon law and liturgy presented to Roger E. Reynolds* edd. Kathleen C. Cushing and Richard F. Gyug, Aldershot 2004, 205-224 [with a plate from ms Z]
and see ID, IP
- Zachary N. Brooke, *The English Church and the papacy* (Cambridge 1931, repr. with add. n 1989), esp. 242-4 [mss GO]
- CB: the *Collectio Britannica*, London, British Lib. Add. ms 8873, for which see Ewald, Somerville below and Fowler-Magerl, *Clavis canonum*
- CCL: *Corpus Christianorum, Series Latina* (Turnhout 1953-)
- Coll. in 2L: Vatican ms Vat. lat. 3832, for which see Fowler-Magerl, *Clavis canonum*
- Coll. Lanf.: the *Collectio Lanfranci* in Cambridge, Trinity College ms B 16 44 (James 405) as numbered in Fowler-Magerl, *Clavis canonum*. A detailed study and edition by Nicolás Álvarez de las Asturias is in preparation
- Coll. Sem.: the Collection of 'Sémur', Sémur, BM ms 13, for which see Fowler-Magerl, *Clavis canonum*
- Constitutum Constantini* ed. Horst Fuhrmann (MGH Fontes iuris Germanici antiqui 10, 1968)
- CSEL: *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum* (Vienna 1866-)
- Kathleen G. Cushing, *Papacy and law in the Gregorian revolution. The canonistic work of Anselm of Lucca* (Oxford 1998) esp. 179-200 for the last two books of Anselm.
- DA: *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*
- Pierre David, 'Un disciple d'Yves de Chartres en Pologne – Galon de Paris et le droit canonique' in *La Pologne au VII-e Congrès international des sciences historiques*, (Warsaw 1933) 1. **
- Dd; *Die Kanonensammlung des Kardinals Deusdedit* ed. Victor Wolf von Glanvell (Paderborn 1905, repr. Aalen 1967)
- Gero Dolezalek, 'Seckels Handschriftenfragmente', *Ius commune* 4 (1972) 294-7
- Ep. Ioh: *Fragmenta registri Iohannis papae [VIII]* ed. E. Caspar in MGH *Epistolae* 7 (1928) 273-312, - which collates ms S.

- Ep. Leo: *Epistolae selectae Sergii II., Leonis IV., Benedicti III.* ed. A. de Hirsch-Gereuth in MGH *Epistolae* 5 (1899) 585-609 - collating mss H and S
- Ep. Nich.: *Nicolai I papae epistolae* ed. E. Perels in MGH *Epistolae* 6 (1925) 257-690 – collating ms S
- Ep. Pel.: P.M. Gassò and C.M. Batlle, *Pelagii papae epistolae quae supersunt*, Scripta et documenta 8 (Montserrat 1956), esp. xli-xliii for mss RSJM.
- Ep. Steph.: *Fragmenta registri Stephani V. pape* ed. E. Caspar in MGH *Epistolae* 7 (1928) 334-53 – collating ms S
- P. Ewald, 'Die Papstbriefe der Britischen Sammlung', *Neues Archiv* 5 (1880), 275-414, 503-96
- Paul Fournier, 'Les collections attribuées à Yves de Chartres', *Bibliothèque de l'École de chartes*, 57-58 (1896/97), 57, 645-98; 58, 26-77, 293-326, 410-44 and 624-76, esp. 57.646-98; repr. in *Mélanges de droit canonique* ed. T. Kölzer, Aalen 1983, i. 451-678.
- Paul Fournier and Gabriel Le Bras, *Histoire des collections canoniques en Occident depuis les Fausses Décrétales jusqu'au Décret de Gratien* 1-2 (Paris 1931-1932, repr. Aalen 1972), 2. 58-68, 99-114.
- Linda Fowler-Magerl, *Clavis canonum: selected canon law collections before 1140*, with CD ROM (MGH Hilfsmittel 21, 2005)
- Horst Fuhrmann, *Einfluß und Verbreitung der pseudoisidorischen Fälschungen* (MGH Schriften 24, 1972-3), esp. 2. 542-4, [with detailed bibliography of the earlier studies on the Polish manuscripts P and N], 3. 776-1018
- John Gilchrist, *Canon law in the age of reform, 11th-12th centuries* (Aldershot 1993)
- 'Die *Epitola Widonis* oder Pseudo-Paschalis: der erweiterte Text' *DA* 37 (1981) 574-604
- 'The manuscripts of the canonical collection in Four Books' *ZRG* 69 (1983) 64-120, and see 74T
- Grundlagen des Rechts; Festschrift für Peter Landau zum 65. Geburtstag* ed. Richard M. Helmholz, Paul Mikat, Jörg Müller and Michael Stolleis (Paderborn etc 2000)
- H: *Decretales pseudo-Isidorianae et Capitula Angilramni* ed. P. Hinschius (Leipzig 1863, repr. Aalen 1963); see too *M* below, and the web-text there cited.
- Hispana; Collectio Hispana* ed. G. Martínez Díez and F. Rodríguez, Monumenta Hispaniae sacra, Ser. canónica 1-5 (Madrid 1966-92)
- ID: Ivo, *Decretum* in PL 161, 59-1022, with additions and omissions as described by Landau (1984). The *PL* text has been partially checked against the *editio princeps* by Molinaeus (here from the issue at Louvain, 1560) and the principal mss, which have the following sigla. IDb = Paris, BN 3874, IDc = Cambridge, Corpus Christi Coll. 19, IDd = Vatican Pal. lat. 587, IDp = Paris BN lat. 14315, IDR = London, BL Royal 11 D vii; IDs = Sigüenza, Archivio de la Catedral 61; IDv = Vatican, Vat. lat 1357. See further the annotated version of Migne elsewhere on the site.
- IP: Ivo, *Panormia* from the draft text by Brasington and Brett elsewhere on the site
- JK, JE, JL: *Regesta pontificum Romanorum* ed. P. Jaffe, revised ed by K. Kaltenbrunner, P. Ewald, and S. Loewenfeld (Leipzig 1885, repr. Graz 1956)
- Kanones J*: see Linda Fowler-Magerl, *Clavis canonum*
- Peter Landau, 'Das Dekret des Ivo von Chartres: Die handschriftliche Überlieferung im Vergleich zum Text in den Editionen des 16. und 17. Jahrhunderts', *ZRG* 70 (1984) 1-44
- 'Überlieferung und bedeutung der Kanones des Trullianischen Konzils im westlichen kanonischen Recht' in *The Council in Trullo revisited* ed. George Nedungatt and Michael Featherstone, *Kanonika* 6 (1995) 215-27 [on 2.10A, 11]
- 'Kanonesammlungen in der Lombardei im frühen und hohen Mittelalter', *Atti dell' 110 congresso internazionale di studi su;ll' alto medioevo, Milano 26-30 ottobre 1987* (Spoleto 1989) 425-57, esp. 451 [ms H]
- 'Wandel und Kontinuität im kanonischen Recht bei Gratian' in *Sozialer Wandel im Mittelalter. Wahrnehmungsformen, Erklärungsmuster, Regelungsmechanismen* ed. Jürgen Miethke and Klaus Schreiner (Sigmaringen 1994) 215-33 [esp. on the transmission of the *Britannica*]

- ‘Das Register Papst Gregors I. im Decretum Gratiani’ in *Mittelalterliche Texte*, MGH Schriften 42 (1996) 125-40
- ‘Das “Dominum” der Laien an Kirchen im Decretum Gratiani und in vorgratianischen Kanonensammlungen der Reformzeit’ *ZRG* 83 (1997) 210-22
- Lib. diurn.*: *Liber diurnus Romanorum pontificum* ed. Hans Foerster (Bern 1958)
- Lib. pont.*: *Le Liber pontificalis* ed. L. Duchesne (Paris 1884-92, 1957)
- Libelli de Lite*, MGH (1891-7)
- M.*: *Tomus primus quatuor conciliorum generalium* [etc] ed. J. Merlin (Paris 1524, repr. in *PL* 130.7-1178). This profoundly unsatisfactory edition is the only published text of those parts of Pseudo-Isidore drawn from the *Hispana*, which Hinschius simply reprinted from the edition of Gonzalez. However, in an extremely welcome initiative, there is now a web-version of the text based on solid ms authority, and under continual development: Karl-Georg Schon’s *Projekt Pseudoisidor*, www.pseudoisidor.mgh.de
- MGH: Monumenta Germaniae historica
- MIC: Monumenta Iuris Canonici
- Mon. Mog.*: *Monumenta Moguntina* ed. P. Jaffe (Berlin 1866)
- E. Perels, ‘Die Briefe Papst Nikolas’ I. B. Die kanonistische Überlieferung’, *Neues Archiv* 39 (1914) 43-153
- Johanna Petersmann, ‘Die kanonistische Überlieferung des *Constitutum Constantini* bis zum Dekret Gratians’, *DA* 30 (1974), 356-449, esp. 404-5
- PL*: J-P. Migne, *Patrologiae Latinae cursus completus*
- Marian Plezia: ‘Księgozbiór katedry krakowskiej wedle inwentarza z r. 1110’, *Silva rerum* ns (Krakow 1981) 16-29 [not seen]
- Pol.: the *Polycarpus* as analysed in Uwe Horst, *Die Kanonensammlung Polycarpus des Gregor von S. Grisogono*, MGH Hilfsmittel 5 (1980) and Fowler-Magerl, *Clavis canonum*. See now the web text by H. Fuhrmann based on a draft edition by C. Erdmann at <http://www.mgh.de/polycarp/>
- ProI: the prologue of Ivo of Chartres, as edited by Bruce Brasington in *Ways of Mercy. The Prologue of Ivo of Chartres, Vita regularis. Ordnungen und Deutungen religiösen Lebens im Mittelalter. Editionen 2* (Münster 2004)
- Quad.*: *Quadrupartitus = Antiqua canonum collectio qua in libris* [etc] ed. Aemilius L. Richter (Marburg 1844), and see further Kéry, 167-9
- Reg.: Register (for Gregory I, from CCL 140-140A; for Gregory VII from ed. E. Caspar, MGH *Epistolae selectae* 2, 1920-3)
- Reg. P.: *Reginonis abbatis Prumensis libri duo de synodalibus causis* [etc] ed. Friedrich. G. A. Wasserschleben (Leipzig 1840, repr. Graz 1964)
- Timothy Reuter, ‘Zur Anerkennung Papst Innocenz II.’ *DA* 39 (1983) 395-6 [ms L]
- Christof Rolker, ‘Genesis and influence of the canon-law collection in BN 13368’, *ZRG Kan. Abt.* 91 (2005), 74- 105
- Witold Sawicki, ‘Zbiór prawa dla ludzi świeckich w krakowskim rekopisie Zbioru Troistego (Collectio Tripartita) / Collection de droit pour les laïques dans la Collection Tripartite (Collectio Tripartita) du manuscrit de Cracovie. (Drogi wpływu praw obcych na prawo państwa Piastów w pierwszej połowie XII wieku)’, *Annales Universitatis Mariae Curiae-Sklodowska, Sectio G* 7 (1960, ed. Lublin 1961), 295-342 with 6 plates and summaries in Russian (343-347) and in French (347-352) [ms P]
- ‘Wpływ niektórych praw obcych na ustroj prawny państwa pierwszych Pisatow (wiek XI-XII) / Influence de quelques sources etrangeres sur le droit polonais aux XI-e et XII-e s.’, *Annales Universitatis Mariae Curiae-Sklodowska, Sectio G* 11 (1964, ed. Lublin 1965), 29-61, with summaries in Russian (61-62) and French (62-63). [mss P, N]
- Schneider: *Die Konzilsordines des Früh- und Hochmittelalters* ed. Herbert Schneider, MGH *Ordines de celebrando concilio* (1996)

Robert E. Somerville with Stephan Kuttner, *Pope Urban II, the Collectio Britannica, and the Council of Melfi* (Oxford 1996)

Statuta ecclesiae antiqua ed. C. Munier, CCL 149, 342-54, cf CCL 148, 162-88

Winfried Stelzer, *Gelehrtes Recht in Österreich von den Anfängen bis zum frühen 14. Jahrhundert*, *MIÖG Erg.* Bd 26 (1982)

Tc: Paris BN lat. 13368, for which see Rolker above and Fowler-Magerl, *Clavis canonum*

A. Theil, *Epistolae Romanorum pontificum genuinae* [etc] (Braunsberg 1868)

Augustin Theiner, *Disquisitiones criticae in praecipuas canonum et decretalium collectiones* (Rome 1836)

Adam Vetulani, 'La bibliotheque de l'église cathedrale de Cracovie d'apres le catalogue de 1110, in: *Mélanges Joseph de Ghellinck*, (Gembloux 1951) ii 489-507

Le plus ancien inventaire d'une bibliothèque polonaise (Krakow 1971)

Friedrich G. A. Wasserschleben, *Beiträge zur Geschichte der vorgratianischen Kirchenrechtsquellen* (Leipzig 1839)

Rudolf Weigand, 'Chancen und Probleme einer baldigen kritischen Edition der ersten Redaktion des *Dekrets Gratians*,', *BMCL* 22 (1998), 53-75

Anders Winroth, *The making of Gratian's Decretum* (Cambridge 2000)

ZRG: Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung

MB mb110@cam.ac.uk, Robinson College, Cambridge, 2006

B I
DE BAPTISMO

- i. Que esse propria diuine² Trinitatis senserint catholici tractatores
ii. Quod baptismus quamuis ab immundo detur non tamen eius
immunditia contaminatur
iii. De eodem
iiii. De his qui ab hereticis baptizati sunt recipiendis
v. Solutio Augustini ad questiones Orosii de baptismo
vi.³ De baptismo a non⁴ baptizato dato
vii. De his qui orbis rebaptizare conantur unitatem
viii. De his qui a non⁵ catholicis baptizati de hac uita migrauerint
viii. De his qui⁶ paruulos suos ferunt ad baptismum ut eius remedio
temporalem recipiant sanitatem
x. Quod aliquando passio uicem implet baptismi
xi. Non esse putandum omne quod in homine est cum baptizatur⁷ cum
eodem sanctificari [fo.133rb]
xii. Quod laici urgente necessitate possint baptizare
xiii. Vt omnis presbiter uas baptismale habeat
xiiii. De martyribus qui sine baptismo martyrium susceperunt⁸
xv. De his qui bis uel ter⁹ confirmati sunt¹⁰
xvi. De his qui bis baptizati sunt
xvii¹¹. De his qui filiastris suos ad confirmationem coram episcopo
tenuerint
xviii¹². De his¹³ qui filios suos in baptisate susceperint¹⁴
xviii. Ne aliquis patris sui filiolum¹⁵ in matrimonio ducat
xx. De eodem
xxi. An¹⁶ mulier nubere possit uiro cuius filium ex alia genitum femina de
sacro suscepit¹⁷ baptisate
xxii. Quod uir duas commatres habere non possit in coniugio
xxiii. De presbitero qui baptizans ignorantia Romane loquutionis non sicut
debutit que dixit pronunciauit

Incipit de fide et sacramento fidei¹⁸

¹ capitulatio om. ZJTOGHQA; in CLRXSWNDMBP

² diuinitatis P

³ unnumbered, so one out henceforward P

⁴ a non CL²RSND²M; ante LS²WDBP

⁵ a non C²L²RDBP; non CN; non a L; ante SW; non a M²

⁶ qui CLRSWDB; om. N

⁷ cum -atur LRXWNBP; ? C; cum eo baptizari S

⁸ corr. fr. -int C

⁹ ab episcopis add. M

¹⁰ xv. (xiiii P) De - sunt CLR²XSWMBP; om. RND

¹¹ unnumbered D

¹² unnumbered D

¹³ hii L

¹⁴ -erint CLRX²SNDMP; suscep... X; -erunt WB

¹⁵ corr. from fiolam B

¹⁶ Quod P

¹⁷ -it RXSWNBP; -erit C; om. L

¹⁸ Incipit - fidei CLRXSWDBJ; om. P; De sacramento fidei N

1

Que esse propria diuine Trinitatis senserint catholici tractatores.¹ Augustinus in² libro de Trinitate³

Omnes quos legere potui qui ante me scripserunt de Trinitate que Deus est diuinorum librorum ueterum et nouorum catholici tractatores hoc intenderunt secundum scripturas docere, quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus unius eiusdemque substantie inseparabili equitate⁴ diuinam insinuent unitatem. Ideoque non sint tres dii sed unus Deus quamuis Pater Filium genuerit, et ideo Filius non sit⁵ qui Pater est, Filiusque a Patre sit⁶ genitus et ideo Pater non sit qui Filius,⁷ Spiritusque Sanctus nec Pater sit nec Filius, sed tantummodo Patris et Filii⁸ Spiritus et Patri et Filio etiam ipse coequalis et ad Trinitatis pertinens⁹ unitatem. Non tamen eandem¹⁰ Trinitatem natam de uirgine Maria et sub Pontio Pilato crucifixam et sepultam¹¹ et tercio¹² die resurrexisse et in celum ascendisse, sed tantummodo Filium. Nec eandem Trinitatem des[fo.133va]cendisse in specie columbe super Ihesum baptizatum, aut die Pentecostes post Ascensionem Domini sonitu¹³ facto de celo quasi ferretur¹⁴ flatus uehemens, et linguis diuisis uelut ignis, sed tantummodo Spiritum Sanctum. Nec eandem Trinitatem dixisse de celo, Tu es filius meus, siue cum baptizatus est¹⁵ a Iohanne, siue in monte quando cum illo erant tres discipuli, aut quando sonuit uox dicens, Et clarificaui¹⁶ et iterum clarificabo, sed tantummodo Patris uocem fuisse ad Filium factam, quamuis Pater et Filius et Spiritus Sanctus sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operentur¹⁷.

ID 1.2a, rubr. as here; IP 1.7a; De cons. D 3 c 30 as here

¹ Que - tractatores om. N, in DM

² corr. fr. de W

³ Aug. - Trinitate in mg. J

⁴ equitate CLRNBWP; equalitate SZTOGHA

⁵ Fil. non sit CLRNBZTHA; non sit Fil. O

⁶ sit CLRWNBJTOQA; om. SH

⁷ est add SZJTOGHA, om. CRWNB

⁸ a letter erased here B; Filius N

⁹ corr. fr. -ent Z

¹⁰ eandem CLRSNBPZTHA; eam X

¹¹ crucifixam et sepultam RSWMBZTOHA; crucifixum et sepultum ND; ? C

¹² -cio CLRXPZTOHA; -cia SWNDM

¹³ -itu CLRSWBZTOHA; -ito ND

¹⁴ lacuna in C

¹⁵ est CRWNPZTOHA; om. B

¹⁶ clarificaui CRWNBZTOQA; clamaui H

¹⁷ G has here in mg. in another hand a long text: Nam quo intellectu homo Deum capit? Si autem hunc iam capit - quam Greci usiam uocant.

2

Augustinus super Iohannem parte prima tractatu¹ quinto². Quod baptismus quamuis ab immundo detur non tamen eius immunditia polluitur³

Baptismus talis est qualis est ille in cuius potestate datur⁴, non qualis ille est per cuius⁵ ministerium datur. ITEM. Quid nouerat⁶ Iohannes baptista? Dominum. Quid

¹ tractatu CRSMBTOGHQ; in tractatu D; tractato Z; tractata A

² parte - quinto om. N, Aug. - quinto om. P

³ Quod - poll. (-atur N, contaminatur SW) CLRXNSWBP(partly obsc.); om. ZTOGHA; prima pars add. in mg. H

⁴ qualis est - datur om. R

⁵ in add. N, om. CLRWDBZTOHA

⁶ after corr. H

non nouerat?⁷ Potestatem baptismi dominici in nullum hominem a Domino transituram⁸, sed ministerium plane transiturum. Potestatem a Domino in neminem sed ministerium in bonos et in malos. Non exhorreat columba⁹ ministerium malorum, respiciat Domini potestatem. Quid tibi facit minister malus, ubi bonus Dominus est¹⁰? Quid te impedit maliciosus prece, si beniuolus est iudex? ITEM. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Qui uero superbus fuerit¹¹ minister cum diabolo computatur¹², sed non contaminatur donum¹³ Christi. Quod per illum fluit purum est, quod¹⁴ per illum transit liquidum uenit ad fertilem terram. Puta quia iste lapideus est qui ex aqua fructum ferre non potest, sed per lapideum canale¹⁵ transit aqua ad areolas, in canali lapideo nichil generat sed ortus fructus plurimos affert. ITEM. Ego dico et nos dicimus omnes quia iustos oportet esse per quos baptizatur, quia [fo.133vb] iustos oportet esse¹⁶ tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti si uoluerint. Si autem noluerint¹⁷ esse iusti¹⁸ qui¹⁹ in cathedra Moysi sedent, securum me fecit magister meus, de quo Spiritus eius dicit, Hic est qui baptizat. ITEM. Quos baptizauit Iudas Christus baptizauit. Si ergo quos²⁰ baptizauit ebriosus, quos baptizauit homicida, quos baptizauit adulter, si baptismus Christi erat Christus baptizauit. Non timeo²¹ adulterum, ebriosum, non homicidam, quia columbam²² attendo, per quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat. ITEM²³. Homicida dedit baptismum Christi, quod sacramentum tam sanctum est ut nec homicida ministrante polluat²⁴.

ID 1.156-9 (the edition lacks sed ministerium plane transiturum though it occurs in some manuscripts at least); IP 1.31 lacks Non exhorreat - plurimos affert; De cons. D 4 c 26 lacks Qui uero - plurimos affert, and Quos baptizauit Iudas - end

⁷ Dominum. Quid (Quod L) non nouerat CLR²XSBZTOHA; Dominum. Quid nouerat RP; Quid Dominum nouerat N; Dominum nouerat DM

⁸ -uram CRWNB; -urum SZTOGHA

⁹ u'ba B

¹⁰ Dom. est CLXND; est Dom. RSWBZTOGHA; est Deus P

¹¹ -erit CRSWDBZTOHA; -erat N

¹² -atur CRNBZTOGHQ; -etur A

¹³ *corr. fr.* domum O

¹⁴ quod CRNBZJTOGHQ; quo A

¹⁵ -alem CRNBZJTOQA; -ale H

¹⁶ oportet esse CRXS²WNBZJG; oportet STHA; esse oportet Q; esse per quos - oportet *om.* O; (*op.* iustos esse L)

¹⁷ Si autem nol. *om.* P; *corr. fr.* -it O

¹⁸ *corr. fr.* iuste O

¹⁹ qui LRXSWNDBPZTOHQA; quia CG

²⁰ quos CRNBZTOGH; quis QA

²¹ timeo CRNBZTOGH; continuo QA

²² -ubam C

²³ *in mg. in red* H

²⁴ *corr. fr.* -antur O

3

Tractatu¹ vi². De eodem³

Cum baptizat malus ex aliqua uel ignorantia ecclesie uel tolerantia, aut enim ignorantur⁴ mali, aut toleratur palea, quousque in ultimo uentiletur area, illud quod datum est unum est⁵, nec impar⁶ propter impares ministros⁷, sed par et equale propter⁸, Hic est qui baptizat.

¹ Tractatu CRWB; In tractatu D; Tractatus Z; Tractus TGHA; Tract' OQ; tractatus *in mg. in red* H

² Tr. vi *om.* NP; *corr. fr.* Tr. septimo B

³ De eodem CRWNBP; *om.* ZTOGHQA

⁴ -antur CRNBZTOGHQ; -atur A

⁵ unum est CRNBZTOGHQ²; iustum est Q; *om.* A

ID 1.160a; De cons. D 4 c 27

⁶ short erasure follows in RZ; nec add. Q; as text LXNBPTGOHA

⁷ corr. fr. impatres ministros O

⁸ impares ministros – propter om. A

4

Augustinus de ecclesiasticis regulis¹. De his qui ab hereticis baptizati sunt recipiendis²

Si qui apud illos hereticos baptizati sunt qui in sancte Trinitatis confessione baptizant, et ueniunt³ ad catholicam fidem⁴ recipiantur quidem ut baptizati, ne sancte Trinitatis inuocatio uel confessio annulletur. Sed doceantur integre et instruantur quo sensu sancte⁵ Trinitatis mysterium in ecclesia teneatur⁶, et si consentiunt credere uel acquiescunt⁷ confiteri purgati fidei integritate firmentur manus⁸ impositione. Si⁹ uero paruuli sunt¹⁰ et hebetes qui doctrinam non capiant, respondeant¹¹ pro illis qui eos offerunt iuxta morem baptizandi, et sic per manus impositionem crismate communiti cum eucharistie mysteriis admittantur.

BD 4.39 has a variant of this as E conc. Rothom. c 7; ID 1.160b; De cons. D 4 c 28 as here

¹ De eccl.reg. om. NP, in D

² De - rec. CRNB; om. ZTOGHQA; ? P

³ -iunt CRNBZJTOG; -iant SHQA

⁴ fidem CRXNWBP; ecclesiam S²; om. SZJTGOHQA

⁵ sensu sancte CRNBZJTOHQA; sancte sensu G

⁶ teneatur LRXSWN(corr. fr. -antur)BZTOGHQA; habeatur C

⁷ acquiescunt CRNBZJTOHQA; acquiescere G

⁸ ss B

⁹ qui add. and canc. Z

¹⁰ sunt CRNBZJTOHQA; om. G

¹¹ corr. fr. -eat N

5

Solutio¹ Augustini ad questiones Orosii. De baptismo² [fo. 134ra]

Quamuis unum baptismum³ sit et hereticorum eorum scilicet qui in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti baptizant et ecclesie catholice, tamen quia⁴ foris ecclesiam⁵ baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem sed ad perniciem, habentes nimirum formam sacramenti, uirtutem autem eius abnegantes. Et ideo ecclesia eos⁶ non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt, ipsa est profecto forma sacramenti. Ideo cum⁷ reuersi fuerint accipient uirtutem Spiritus Sancti, quam hii⁸ qui foris ecclesiam baptizantur nondum⁹ habent.

ID 1.160c; IP 1.28 to abnegantes only; De cons. D 4 c 29 as here.

¹ corr. fr. Solutiones Z

² De bapt. CRSDB; De baptismate N; om. PZTOGHQA

³ unum baptismum CRNPZTOHQA; unus baptismus B

⁴ tamen quia LRSWDBPZTOGHQA; quia CX; quia tamen N

⁵ foris eccl. CRDBZTOHA; eccl. foris N

⁶ eccl. eos CRWNB; eos eccl. SZTO²GHQA; eccl. PO

⁷ cum CRWNB; dum SZTOGHQA

⁸ hii CRSNDBPGHQ; his W; ii ZJTOA

⁹ nondum CRSNBPZOGHQ; nundum JTA

6

Augustinus de unico baptismo, libro viii¹. De baptismo a non baptizato dato²

¹ de - viii om. N, in D

² De - dato CRWNB; om. ZTOGHQA

Solet etiam queri utrum approbandum sit baptisma quod ab eo qui non accepit³ accipitur, si forte hoc curiositate aliqua didicit quomodo⁴ dandum sit et⁵ utrum nichil⁶ intersit quo⁷ animo accipiat ille cui datur, cum simulatione an sine simulatione. Si cum simulatione, utrum fallens sicut in ecclesia uel in ea que putatur⁸ ecclesia, an iocans sicut in mimo. Veruntamen si quis me forte in eo concilio constitutum ubi talium rerum questio uersaretur non precedentibus quorum sententias sequi mallet urgeret ut dicerem quid ipse sentirem, si eo modo affectus essem quo eram dum ea dictarem, nequaquam dubitarem habere⁹ baptismum eos qui ubicumque¹⁰ et¹¹ a quibuscumque illud uerbis euangelicis consecratum sine sua simulatione et cum aliqua fide accepissent, quamquam ad salutem spiritualem eis¹² non prodesset si caritate caruissent qua¹³ catholice inseruntur ecclesie. Si enim habeam fidem ut montes transferam caritatem autem¹⁴ non habeam, nichil sum. Sicut iam preteritis maiorum statutis¹⁵ non dubito etiam illos habere baptismum qui quamuis fallaciter id accipiant in ecclesia, tamen accipiunt uel ubi ab eis¹⁶ esse putatur ecclesia¹⁷ in quorum societate¹⁸ id accipitur, de quibus [fo.134rb] dictum est, Ex¹⁹ nobis exierunt. Vbi autem neque societas ulla esse ita²⁰ crederetur, sed totum ludicre et mimice et ioculariter ageretur, utrum approbandus esset baptismus qui sic daretur diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum concordi oratione gemitibus implorandum esse censerem, ita sane ut²¹ post me dicturos sententias ne quid iam exploratum²² et cognitum afferrent humiliter explorarem²³.

ID 1.162a with a long section in the middle, omitted here; De cons. D 4 c 31 as here

³ accepit CRNBZTOGH; accipit QA

⁴ lacuna follows Z

⁵ add. B²

⁶ corr. fr. sni- N

⁷ lacuna follows Z

⁸ in add. A, om. CRNBZTOGHQ

⁹ dubitarem add. and canc. H

¹⁰ ubicumque CRWNB; ubique SZTOGHQA

¹¹ ss T

¹² eis after quamquam above SZ²TOGHQA; as here CRWNB; om. Z

¹³ qua CRSWNBP; quo ZTOGHQA

¹⁴ autem CRSWNBP; om. ZTOGHQA

¹⁵ statutis CRWNBZTOHA; constitutis G; in statutis corr. fr. institutis Q

¹⁶ ab eis CRWNB; om. SZTOGHQA

¹⁷ ab eis add. SZTGOHQA, om. CRWNB

¹⁸ socitate R

¹⁹ Ex CRNBZTOHA; De G

²⁰ ss B

²¹ ut CRDBZTOA; om. N

²² exploratum CRDBZTOHA; exemplo ratum N

²³ -arem] explorare Z; hum. expl. at foot of leaf R²

7

Aug¹. libro i². De his qui rebaptizare conantur orbis unitatem³

Ostenditur illos impie facere qui rebaptizare⁴ conantur orbis unitatem, et nos recte facere qui Dei sacramenta improbare nec in ipso⁵ scismate audemus. In quo enim nobis consentiunt, in eo etiam nobiscum sunt. In eo autem⁶ a nobis recesserunt in quo a nobis dissentiunt. ITEM. Sacramentum baptismi est quod habet qui baptizatur, et

¹ Aug. CLND; om. RSWBPTOGHQA; Item Z

² Aug. lib. i om. P, lib. i om. NP, in D

³ De - unitatem (-ta- ss R) CRWNB; De - conantur P; om. ZTOGHQA

⁴ -re om. A

⁵ ipso CLWSNZTOHQA; ipsos RBP; in ipso B²

⁶ corr. fr. enim Q

sacramentum dandi baptismi est quod habet⁷ qui ordinatur. Sicut enim baptizatus si ab unitate recesserit sacramentum dandi⁸ baptismi⁹ non amittit, sic etiam ordinatus¹⁰ si ab unitate recesserit sacramentum¹¹ dandi baptismi¹² non amittit¹³. Nulli enim sacramento iniuria facienda est. Si discedit a malis utrumque discedit. Si permanet in malis utrumque permanet. Sicut ergo acceptatur baptismus quem non potuit amittere qui ab unitate discesserat¹⁴, sic acceptandus est baptismus quem dedit ille qui sacramentum dandi cum discederet non amiserat. ITEM. Si ad baptismum fictus accessit, dimissa sunt ei peccata an¹⁵ non sunt¹⁶ dimissa? Eligant quod uolunt. Vtrumlibet elegerint, sufficit nobis. Si dimissa dixerint, quomodo ergo Spiritus sanctus discipline effugiet¹⁷ fictum, si in isto ficto¹⁸ remissionem operatus est¹⁹ peccatorum? Si dixerint non esse dimissa, quero si postea²⁰ fictionem suam corde concusso et uero dolore fateretur, denuo baptizandus iudicaretur? Quod si dementissimum [fo.134va] est dicere, fateantur uero baptismo Christi baptizari posse hominem, et tamen cor eius in malitia uel sacrilegio perseuerans peccatorum abolitionem²¹ non sinere fieri, atque ita intelligant in communicationibus²² ab ecclesia separatis posse homines baptizari²³, ubi Christi baptismus eadem²⁴ sacramenti celebratione datur et sumitur, qui tamen tunc prosit ad remissionem²⁵ peccatorum cum quisque reconciliatus unitati sacrilegio dissensionis exiit, quo eius peccata tenebantur et dimitti non sinebantur.

ID 1.162b; IP 1.87 (Sacramentum baptismi - non amiserat only); De cons. D 4 c 32 as here

⁷ baptizatur et sacramentum dandi – quod habet *om. X (in text R)*

⁸ *ss L*

⁹ dandi baptismi CL²XSNDPJHQ²A; baptismi LRWZTOG; baptizandi B; dandi Q

¹⁰ Sacramentum baptismi est - ordinatus *rewritten over an erasure C*

¹¹ dandi baptismi non – sacramentum *at foot of leaf Z*; est quod habet qui - *sacr. om. P*

¹² dandi baptismi CLRNWBZTOG; baptizandi S; baptismi S²Z²ABod; quod habet qui ord. - dandi bapt. *om. P*; baptismi dandi HQ

¹³ sic etiam ordinatus si - amittit *om. P*; etiam ordinatus - non amittit *in mg. O*

¹⁴ discerat Z

¹⁵ an CRNBZTOQA; aut H

¹⁶ sunt CRDBZTOHA; *om. N*

¹⁷ *corr. fr. -effig- B*

¹⁸ *ss R*

¹⁹ oper. est CRSNBZJGH; *om. TOQA*

²⁰ postea CRSWNBP; post eam ZJTOGHQA

²¹ abo- LRSWNBPZTOGHA; obo- CX

²² communicationibus CRNBZJTOGHQ; commutationibus A

²³ *corr. fr. -are R*

²⁴ eadem CRNBZTOQA; eiusdem H

²⁵ -issio Z

8

Augustinus de baptismo unico¹ libro i². De his qui a³ non catholicis baptizati de hac uita migrauerint⁴

Si quem forte extrema coegerit necessitas ubi catholicum per quem accipiat non inuenerit et in animo pace catholica constituta per aliquem extra⁵ unitatem catholicam positum acceperit quod erat in ipsa catholica unitate percepturus, si statim etiam de hac uita⁶ migrauerit, non eum nisi catholicum deputamus. Si autem fuerit a corporali

¹ bapt. un. RXSWBTGHQA; un. bapt. CLZ

² De - lib. i *om. N, in D*; Aug. - i *om. P*

³ *ss N*

⁴ De - migrauerint CRWNBP; *om. ZTOGHQA*

⁵ extra CRNBZTOGH; *om. QA*

⁶ uita CRNBZTOGHQ; *om. A*

morte liberatus, cum se catholice congregationi etiam corporali presentia reddiderit⁷ unde nunquam corde discesserat non solum non⁸ improbamus quod fecit sed etiam securissime uerissimeque laudamus, quia presentem Deum cordi suo unitate ibi⁹ seruabat, et sine sancti baptismi¹⁰ sacramento quod ubicumque inuenit non hominum sed Dei esse cognouit, noluit ex hac uita migrare. Si quis autem cum possit in ipsa catholica¹¹ accipere aliqua mentis peruersitate eligit¹² in scismate baptizari, etiam¹³ si postea uenerit ad catholicam¹⁴, quia certus est ibi prodesse sacramentum¹⁵ quod alibi accipi potest, prodesse non potest¹⁶, proculdubio¹⁷ peruersus et iniquus¹⁸ est, et tanto perniciosius¹⁹ quanto scientius.

ID 1.170; C 24 q 1 c 40, of which one phrase and all from et sine sancti baptismi was added later

⁷ reddiderit CRNBZTO²GHQ; redderit OA

⁸ non CRWBZJTOG; *om.* SNHQA

⁹ ibi CLRNBZTOGH; credit ubi unitatem S² (*over erasure, cf Gratian*); sibi Q(ss)A

¹⁰ baptissimi O

¹¹ catholica CLXWBNZTOHA; *om.* RP

¹² -igit CLXRSBPZTOHA; -egit WND

¹³ etiam CRNBZJTO; *om.* SHQA

¹⁴ *lacuna follows Z*

¹⁵ prodesse sacramentum LRSWNBZTOGHQA; sacramentum prodesse (-desse *in mg.*) C

¹⁶ prod. non potest CRNBZTOGHQ; *om.* A. sacramentum quod alibi – potest *om.* X

¹⁷ uenerit ad catholicam - procul *over an erasure* C

¹⁸ iniquus O; antiquus Z

¹⁹ -osius CRSWNBZJG; -osus TOHQA

9

Epistola Augustini ad Bonefacium¹. De his² qui paruulos suos ferunt ad baptismum ut eius remedio temporalem recipiant sanitatem³ [fo.134vb]

Non illud te moueat⁴ quod quidam⁵ non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt ut gratia spirituali ad uitam regenerentur⁶ eternam, sed eos putant hoc remedio temporalem retinere uel recipere sanitatem, non enim⁷ propterea illi non regenerantur quia non ab istis hac intentione offeruntur.

ID 1.171; IP 1.95; De cons. D 4 c 33

¹ Ep. - Bon.] Augustinus N, *not* D; *om.* P

² ss N

³ De - sanitatem (*corr. fr.* -itatat- N) CRWNB; *om.* ZTOGHQA

⁴ moueat CRNBZTOGH; mouerat A

⁵ quidam CRSWNB; quidem ZTOGHQ?A

⁶ -ne- ss B; *corr. fr.* -antur Z

⁷ non enim *repeated* N

10

August' de unico baptismo libro iiii¹. Quod aliquando² passio uicem impleat baptismi³

Baptismi uicem aliquando implere passionem de latrone illo cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradyso, beatus Cyprianus non leue documentum assumit, quod etiam atque etiam considerans inuenio non⁴ tantum passionem pro nomine Christi id quod ex baptismo erat posse supplere, sed etiam fidem conuersionemque cordis, si forte ad celebrandum misterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus

¹ de - iiii *om.* N, *in* D; Aug. - libro quartus [*sic* O] *om.* P, *in mg.* O

² ali- ss C

³ Quod - baptismi CRWNB; *om.* ZTOGHA

⁴ non CRSNBZTOGH; nemo non Q; *om.* A

est, sed pro⁵ meritis facinorum suorum, neque quia⁶ credidit passus est, sed dum patitur credit⁷. Quantum itaque ualeat etiam sine uisibili⁸ baptismi⁹ sacramento quod ait apostolus, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit¹⁰ ad¹¹ salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur uisibiliter cum mysterium¹² baptismi non contemptus religionis sed articulus necessitatis excludit. Et sicut in illo latrone quod de¹³ baptismi sacramento defuerat compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia¹⁴, non contemptu, sed necessitate defuerat, sic infantibus qui baptizati moriuntur eadem gratia omnipotentis explere credenda est, quod non ex impia uoluntate sed ex etatis indigentia nec corde credere¹⁵ ad iustitiam¹⁶ possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cum¹⁷ pro eis oratur ut impleatur¹⁸ erga eos celebratio sacramenti, ualet utique ad eorum celebrationem, quia ipsi ad¹⁹ eorum [fo.135ra] celebrationem²⁰ respondere non possunt. Alienum quippe opus est cum credit per alterum, sicut alienum opus fuit cum peccauit in altero. ITEM²¹. Si autem in latrone per necessitatem corporaliter²² baptismus defuit, perfecta salus est quia per pietatem spiritualiter affuit. Sic et cum ipsa presto est si per necessitatem desit quod latroni affuit perficitur salus²³, quod traditum tenet uniuersitas ecclesie cum paruuli infantes baptizantur, qui certe nondum possunt credere ad iustitiam, et ore confiteri ad salutem, quod latro potuit, quin etiam flendo et uagiendo cum in eis mysterium celebratur ipsi mysticis²⁴ uocibus obstrepunt, et nullus Christianorum dixerit²⁵ eos inaniter baptizari. ITEM. Quibus omnibus rebus ostenditur aliud esse sacramentum baptismi, aliud conuersionem²⁶ cordis, sed²⁷ salutem hominis ex utroque compleri, nec si unum horum defuerit ideo putare debemus consequens esse ut et alterum desit, quia et illud sine isto potest esse ut in infante, et istud²⁸ sine illo potuit esse²⁹ in latrone complente Deo, siue in illo siue in isto quod non³⁰ uoluntate³¹ defuisset. Cum uero ex uoluntate alterum horum defuerit reatu hominem inuolui, et baptismus quidem potest³² inesse ubi conuersio cordis defuerit³³. Conuersio autem cordis potest³⁴

⁵ pro CRNBZTOGHQ; propter A

⁶ originally after credidit, but canc. and added ss here Z

⁷ corr. fr. credidit Z

⁸ uisibili CRNPZTOHQA; usibili B

⁹ corr. fr. -ismo O

¹⁰ Corde creditur (Creditor corde B) - fit CRNBPH; Corde creditur a.o.a.c.f. Z; Corde c.a.i.o.a.c.f. TOGQA

¹¹ ad CRNBZTOHA; a Q

¹² mysterium CRNBZTOGHQ; ministerium A

¹³ ss O

¹⁴ non sup. ss O

¹⁵ credere CRNBZTOGHQ; om. A

¹⁶ -ti- ss N

¹⁷ cum CRSWBZTOHA; enim ND

¹⁸ implea A

¹⁹ ss N

²⁰ ad eorum celebrationem CND; om. LRSWBZTOGHQA; ad eorum celeb. quia ipsa X; celebratio sacramenti ualet - celebrationem] celebrationem quia ipsi P. For CNDX cf Gratian

²¹ Aug' add. SZTOHQA; om. CRWNBG

²² -ter ss Z

²³ salus CRNBZTOGHQ; om. A

²⁴ corr. fr. myst- C

²⁵ dixerit CRNPZTOHA; direxit B

²⁶ conuersionem CRS²NBPZTOGH²; conuersionem SHQA

²⁷ sed CRNBZTOGHQ; ad A

²⁸ istud CRSWNB; illud ZTOGHQ

²⁹ ut et alterum - esse om. A

³⁰ non CLRNBPZTOHQA; non in X; om. S

³¹ lacuna follows in C; corr. to -ati S²

³² postet N

³³ defuerit CRWNBZ; defuit STOGHQA

quidem inesse³⁵ non percepto baptismo, sed contempto baptismo non potest. Neque ullo modo dicenda est conuersio cordis ad Deum cum Dei sacramentum contempnitur³⁶.

ID 1.177-8; IP 1.109 lacks from Ideo cum pro eis to hominem inuolui et; De cons. D 4 c 34 as here

³⁴ cordis potest CRNPZTOHQA; potest cordis B

³⁵ ubi conuersio cordis - quidem inesse in mg. O

³⁶ -itur CRSNBZTOGHQ²; -unt QA

11

Augustinus contra Iulianum¹. Non esse putandum omne quod in homine est cum baptizatur cum eo sanctificari²

Si quicquid est in homine quando baptizatur et sanctificatur baptizari et sanctificari putandum est, dicturus es et³ ipsa in illo baptizari et sanctificari⁴ que intestinis et⁵ uesica per digestiones corporis digeruntur. Dicturus es [fo.135rb] baptizari et sanctificari hominem in matris utero constitutum⁶, si ad hoc sacramentum accipiendum necessitas cogat grauidam, et ideo baptizari iam qui nascitur non debere. Postremo dicturus es baptizari et sanctificari febres quando baptizantur egroti.

ID 1.184b; IP 1.111b; De cons. D 4 c 35 as here

¹ contra Iul. om. N, in D; Aug. - Iul. om. P

² Non - sanctificari CRWNB; ? P; om. ZTOGHQA

³ in add. and canc. Z

⁴ bapt. et sanct. CRDBPZTOHA; sanct. et bapt. N. putandum est - et sanct. in mg. O

⁵ et CRNPZTOHA; om. B

⁶ corr. fr. constitum O

12

Aug' in libro ad Fortunatum¹. Quod laici urgente necessitate possint baptizare²

Sanctum est baptismum per se ipsum³ quod datum est in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, ita ut⁴ in eodem sacramento sit etiam auctoritas traditionis per Dominum nostrum ad apostolos, per illos autem in episcopos et alios sacerdotes, uel etiam laicos Christianos ab eadem origine⁵ ac stirpe⁶ uenientes. Namque in necessitate cum⁷ episcopi aut⁸ presbiteri⁹ aut quilibet ministrorum non¹⁰ inueniuntur et urget¹¹ periculum eius qui petit ne sine isto sacramento hanc uitam finiat¹², etiam laicos dare solere sacramentum quod acceperunt solemus audire. Nam cum illa hystoria narratur, omnes qui audiunt prope ad lacrimas mouentur¹³, cum in nau¹⁴ quadam nullus fidelis¹⁵ esset preter unum penitentem¹⁶, cepit eminere naufragium. Erat quidam ibi¹⁷ salutis sue non immemor, et sacramenti uehementissimus flagitator, nec erat aliquis

¹ in lib. ad Fort. om. N, in D; Aug. - Fort. om. P

² Quod - baptizare CRWNDBP; om. ZTOGHQA

³ ss O

⁴ ss T

⁵ corr. fr. imagine N

⁶ corr. fr. stipe Z

⁷ ss G

⁸ aut CRNPZTOHQA; uel B

⁹ presbiteri CRDBZTOHA; presbiter N

¹⁰ non CRBPZTOHA; om. ND

¹¹ urget CRNPZTOHQA; arguet B

¹² -iat CRNBZTOHA; -iant G

¹³ -entur CRWNB; -et SZTOGHQA

¹⁴ nau¹⁴ CRNBZTOGH; nau Q; manu A

¹⁵ null.fid. CRSWNB; fid. null. ZTOGHQA

¹⁶ -ten- ss R

¹⁷ quidam ibi CRDBZTOHA; ibi quidam N

qui dare posset nisi¹⁸ penitens¹⁹ ille, acceperat enim²⁰ pro peccato de quo agebat penitentiam. Amiserat de senioribus sanctitatem, sed non amiserat sacramentum. Nam²¹ si hoc amittunt peccantes, cum reconciliantur post penitentiam²² quare non iterum²³ baptizantur? Dedit ergo quod acceperat, et ne periculose uitam finiret non reconciliatus, petit ab eo ipso quem baptizauerat ut eum reconciliaret. Et factum est. Euaserunt naufragium²⁴. Cognitum habes quod fecerunt²⁵, nemo extitit eorum qui non pium animum²⁶ ita crederet ut consiliis eorum in illo²⁷ periculo Dominum [fo.135va] crederent affuisse. Motus enim animus religiosus et supplex ab homine exegit sacramentum, a Deo²⁸ impetrat sanctitatem. Quod si forte hoc quod narraui de his²⁹ qui naufragio imminente periclitabantur non uult aliquis credere, non enim hoc³⁰ scripturarum diuinarum auctoritas sed incerto auctore fama commendat, non repugno, sed interrogo si tale aliquid³¹ contingat quid³² futurum est? Non enim³³ potest quisquam dicere relinquendum illum esse qui morte imminente³⁴ baptizari desiderat, quam baptizatum a penitente. Quisquis enim non credit contigisse oportet ut credat posse contingere.

ID 1.191; IP 1.26 is a fragment only; De cons. D 4 c 36 as here, c 21 as IP

¹⁸ ss O

¹⁹ nisi repeated and expuncted G

²⁰ enim CRDBZTOHA; om. N

²¹ Na A

²² x'tntiam R

²³ non iterum CNBZTOQA; iterum non H

²⁴ corr. fr. -oum O

²⁵ -erunt CRWNB; -erant SZTOGHQA

²⁶ qui non add. and canc. O

²⁷ i- ss N

²⁸ a Deo CRNBZTOGHQ; ad Deo A

²⁹ de his CRWNB; om. SZTOGHQA

³⁰ hoc CLXSWNBZTHQ(before enim)A; om. R

³¹ aliquid tale later reversed G

³² quid CRWBZTOHA; quod ND

³³ corr. fr. est O (mg.)

³⁴ imminente CRNBZTO(after corr.)HQ; imminente G; imminendo A

13

Ex concilio Meldensi cp. vii. Vt omnis presbiter uas baptismale habeat¹

Omnis presbiter qui fontem lapideum habere nequiuert² uas conueniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat, quod extra ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandum et³ ad pallas altaris propria habeantur uasa, in quibus nichil aliud fiat.

ID 1.208 as BD 4.13; De cons. D 4 c 106

¹ Ex - cp. vii (cp. vii om. NDB). Vt - habeat CRWNDB; Vt - hab. P; Vt - habeat. Ex - vii ZTOGHQA

² corr. fr. -querit N

³ et CRNBZTGHQA; om. O

14

De martyribus qui sine baptismo martyrium susceperunt¹. Ex dictis Augustini episcopi²

Cathecuminum quamuis in bonis operibus defunctum uitam habere non credimus, excepto dumtaxat nisi martyrii sacramentum compleat. Baptizatus confitetur fidem

¹ -erunt LRWNBZTOHQA; -erint C

² Ex - Aug. De - susc. N; De - susc. D; om. P

suam coram sacerdote, et interrogatus respondet. Hoc idem martyr coram persecutore facit, qui et confitetur fidem et interrogatus respondet.³ Ille post confessionem aspergitur aqua, hic uero aspergitur sanguine uel tinguitur igne. Ille manus impositione pontificis accipit⁴ Spiritum sanctum, hic habitaculum⁵ efficitur Spiritus sancti, dum non est⁶ ipse qui loquitur sed Spiritus sanctus qui in illo loquitur. Ille communicat eucharistie in commemoratione mortis Domini, hic⁷ ipsi⁸ Christo commoritur. Ille confitetur se⁹ mundi actibus renuntiare, hic ipse¹⁰ renuntiat¹¹ et uite. Illi¹² omnia peccata re[fo.135vb]mittuntur¹³, isti extinguuntur.

ID 1.211 as BD 4.16; IP 1.107-8; De cons. D 4 c 37

³ Hoc idem martyr - respondet *in mg.* XH

⁴ -ipit LRXSWNBPZTOGHQA; -epit C

⁵ *in mg.* O

⁶ est CRNBZTOHQA; *om.* G

⁷ hi A

⁸ *corr. fr.* ipso N

⁹ conf. se CRNPZTOHQA; se conf. B

¹⁰ hic ipse CRNBZTOHQA; ipse hic G

¹¹ hic ipse ren. *in mg.* O

¹² Ille C?

¹³ remittuntur CLRXSDBPZTOHQA; dimittuntur WN

15

Ex concilio Terraconensi cp.vi. De his qui bis¹ uel ter confirmati sunt²

Dictum est nobis quod quidam de plebe bis uel ter aut eo amplius episcopis ignorantibus tamen ab eisdem episcopis confirmantur. Vnde nobis uisum est eandem confirmationem sicut nec baptismum iterare minime debere, quia bis uel amplius baptizatos aut confirmatos non seculo sed soli Deo sub habitu regulari uel clericali religiosissime³ famulari decretum est.

ID 1.244 as BD 4.50; IP 1.121; De cons. D 5 c 8

¹ qui bis] quibus W

² Ex - cp. vi (cp. vi *om.* NDB). De his - confirmati sunt CRWNDB; *om.* P; De illis (his S) - baptizati sunt. Ex - vi SZTOGHQA

³ regis- N

16

Ex penitentiali Theodori. De his qui bis ignoranter¹ baptizati sunt²

Qui bis ignoranter baptizati sunt non indigent³ pro eo penitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari iterum baptizati sunt quasi iterum Christum crucifigentes⁴ per septem annos peniteant⁵, quarta feria et sexta⁶ feria, et tres quadragesimas peniteant. Si pro uicio aliquo fuerit, similiter. Si pro⁷ munditia putauerint, tribus annis similiter⁸ peniteant⁹.

ID 1.245 as BD 4.51; IP 1.122; De cons. D 4 c 117

¹ *om.* DM

² Ex - Theod. De his qui bis (quibus W) - sunt CRXSWDB; De his qui bis ignoranter ...P; De his - sunt N; De illis qui bis - sunt. Ex - Theodori capl. xiiii ZTOGHQA

³ -ent CRNBZ²TOGHQ; -entur Z; -ente A

⁴ crucifigentes CRWN?BP; crucifixerunt SZTOGHQ; cruciferunt A

⁵ peniteant CRNBZHQ; penit' TOG; peniteat A

⁶ sexta CRSWNBZJHQA; quinta TOG

⁷ pro CRNPZTOHQA; *om.* B

⁸ similiter LRSWBZTOHQA; *om.* CXND; simiter P. Si pro - annis *in mg.* R, ss O

⁹ -eant CRXWNBPGQ; -eat ZJTHA

17¹

Nicholaus² papa Radulfo Bituricensi archiepiscopo³. De his qui filiastris suos ad confirmationem coram episcopo tenuerint⁴

De his⁵ qui filiastris suos ad confirmationem coram episcopis tenent, id est qui filios⁶ uxoris sue de uiro priori dum chrismantur ab episcopis super se sustinent, si inscitia sicut asseris⁷ fit⁸, licet sit peccatum, non tamen⁹ usque ad separationem coniugii puniendum est. Lugeant tamen et digna penitentia¹⁰ hoc diluentes, Domino dicant, Delicta ignorantie nostre ne memineris.

ID 1.304 as A1.62.53 qv; IP 6.126; C 30 q 1 c 6

¹ om. DMP

² corr. fr. Noch- O

³ Nich. - arch. om. N

⁴ De - tenuerint (-u- ss C) CRWNB; om. ZTOGHQA

⁵ ss O

⁶ corr. fr. filios H

⁷ asserit ss O

⁸ fit CSWNZTOGHQA; sit RX; om. B

⁹ non tamen CRWNB; tamen non SZTOGHQA

¹⁰ -i- ss C

18¹

Ex decretis Desiderii pape. Deusdedit sancte Romane ecclesie episcopus² Gordiano³ Hispanensis⁴ ecclesie coepiscopo et fratri⁵ dilectissimo⁶. De his qui filios suos in baptisate susceperunt⁷

Peruenit ad nos dyaconus uestre sanctitatis epistolam deferens quod quidam uiri et⁸ etiam mulieres preterito sabbato [fo.136ra] paschali die pro magno populorum incurso nescientes filios suos suscepissent⁹ ex lauachro sancto. Cupis ergo scire si¹⁰ pro tali ratione accidenti debeant uiri ac mulieres ad¹¹ proprium usum redire an non? Nos uero ex hac re mesti inquisiimus priorum dicta. Inuenimus autem in archiuis¹² huius apostolice sedis iam talia contigisse in ecclesia Hisaurie et Ethesiorum, simulque Ierosolime, aliarum etiam ecclesiarum episcopis et earum ciuitatum ab hac apostolica sede uolentibus scire utrum uiri ac mulieres redirent ad proprium thorum¹³. Beate¹⁴ memorie sanctissimi patres Iulius, Innocentius et Celestinus cum episcoporum plurimorum et sacerdotum consensu in ecclesia beati apostolorum principis Petri¹⁵ prohibentes talia perscripserunt¹⁶ et confirmauerunt ut nullomodo se in coniugio reciperent mulieres ac uiri quicumque aliqua ratione susceperint natos, sed separent se

¹ om. DM

² -opus CRZTOGHQA; om. N; -opo B

³ in mg. C; om. N

⁴ Hispanensis CRWNB; Hispalensis SZTOGHQA

⁵ fratri CRNBZTOGHQA; fratribus Z

⁶ Ex decretis - dil. om. P

⁷ De - susceperunt (-erint SWB) CRSWNBP; om. ZTOGHQA

⁸ et CRSNBA; om. ZTOGHQA

⁹ -issent CLXSNBPZTOGHQA; -isset R; -issent JT

¹⁰ ss C

¹¹ ad CRNBZTOGHQA; qui A

¹² id est in armario add. ss. S²

¹³ -h- ss O

¹⁴ Beate CRXSNBZTHA; Beatissime W

¹⁵ Petri CRWNBP; before apost. S; om. ZTOGHQA

¹⁶ -erunt CRNBZTOGHQA; -erint A

ne suadente diabolo tale uicium inolescat per mundum. Scitis quia quomodo sunt septem dona Spiritus sancti, ita sunt septem dona baptismi. A primo ergo pabulo sacramenti salis et¹⁷ ingressu ecclesie usque ad confirmationem per chrisma, a primo hoc usque ad septimum nullus Christianus commatrem suam¹⁸ in coniugium¹⁹ suscipere²⁰ debet²¹, et qui presumpserit tamdiu anathematis uinculo redigetur donec penitentiam egerit digne.

BD 17.44 has more; AL 10.29 as BD; ID 1.305 as here; IP 6.127; C 30 q 1 c 1 as here

¹⁷ scil' add. ss. S²

¹⁸ comm. suam CRWNBP; suam comm. SZTOHQA

¹⁹ -ugium RWBPZTOGHQA; -ugio CLXSN

²⁰ suscipere CRNBZTOHQA; accipere G

²¹ debet CRNPZTOHQA; deberet B

19

Zacharias papa Theodoro episcopo Ticinensi¹. Ne aliquis patris sui filiolum in matrimonio² ducat³

Zacharias episcopus seruus seruorum Dei⁴ reuerentissimo et sanctissimo fratri Theodoro⁵ episcopo ecclesie Ticinensis⁶. Pitacium quod nobis tua ueneranda fraternitas⁷ obtulit, per quod nos⁸ sciscitari⁹ curasti si liceat filium cuius pater alterius filiam ex sacro baptisate suscepit¹⁰ id est spiritualem eiusdem patris filiam¹¹ quod dici crudele est [fo.136rb] in matrimonio accipere, quod apud te enormiter¹² asseruisti contigisse. Sed bene tua sancta¹³ fraternitas¹⁴ compertum habet quod Dominus Moysi precepit¹⁵ dicens, Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tue non discooperies. Mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius. Turpitudinem uxoris¹⁶ patris tui non discooperies, turpitudinem enim patris tui est. Turpitudinem sororis tue ex patre siue ex matre que domi uel foris genita est non reuelabis. Turpitudinem filie filii tui uel neptis ex filia non reuelabis,¹⁷ turpitudinem enim tua est. Turpitudinem enim reuelari¹⁸ dicitur dum a propria consanguinitate precipimur abstinere, multo magis a spirituali patris nostri¹⁹ filia omni occasione aut argumento seposito²⁰ sub nimia districtione²¹ nos cauere conuenit, ne iram diuini²² examinis incidat, si quis tali facinori mixtus minime

¹ Tic- CRWDBTO(-ci- superscr.)HQA; om. N; Zach. - Tic. om. P; Ticic- Z; Thic- G

² - io CRSDBP; -ium N

³ Ne - ducat CRSNBP; om. ZTOGHQA

⁴ om. A

⁵ corr. fr. -odo H

⁶ ecll. Ticinensis CRN(-ensi)BZTOHQA; Ticinensi ecll. G

⁷ corr. fr. -erin- N

⁸ om. G

⁹ sciscitari CXSWNDBPZTO²GHA; sciscitari R; suscitasti O; suscitari Q

¹⁰ suscepit RXWNDB; suscepit CL; susceptam SZTOGHQA

¹¹ filiam C²LRWDB?ZTOHA; om. CX; filia N; ex sacro baptisate - filiam om. P

¹² -oriter N; corr. fr. -itet O

¹³ sancta CRNPZTOHQ(mg.)A; om. B

¹⁴ corr. fr. -itans N

¹⁵ corr. fr. -ipit O

¹⁶ -orem N

¹⁷ patris tui et turpitudinem matris tue – non reuelabis *spelt out CXNH(over erasure)*; patris non reuel' turp. m. tue non r.r.s.t.n.r. B; p. (patris RW) n.r.t.m. tue non r.r.s.t.n.r. RWPZTOGQA

¹⁸ reuelari CLND; reuelare RSWBPZTOHQA

¹⁹ nostri CRDBZTOHQ²A; nostris N; om. Q

²⁰ -ito CRDBZTOHA; -ita N

²¹ dis- in mg. N

²² -ini CRNBZTOQA; -inis H

restrinxerit²³ frena luxurie. Vnde et omnes cauendi omnino sunt talis sceleris²⁴ commixtione, ne in eternum pereant. Sed is²⁵ qui huius perniciose temeritatis anime sue salutem despiciens²⁶ impio se miscuit matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare²⁷ et penitentie digne²⁸ submittere, quatinus ab²⁹ eterna eruti dampnatione animas eorum lucreris³⁰ prestante Domino. De filiis autem qui ex eis nati³¹ esse probantur retulisti, si liceat eos coniugio copulari³². Sed hii cur prohibeantur a coniugio aut pro huiusmodi penitentiam agere³³ compellantur, dum ex hoc absque condempnatione esse perhibentur³⁴, quia non pater pro filio neque filius pro patre sustinebit tormenta, dicente Domino per³⁵ prophetam, Anima patris est mea³⁶, et anima filii est mea, anima que peccauerit ipsa morietur. Sed et frater karissime de his dixisse [fo.136va] sufficiat. Caue autem ne aliter agere subiectis concedas³⁷, ne a recto tramite inueniaris deuiare.

ID 1.307 as here; C 30 q 3 c 2 as AL 10.27

²³ -inxerit CRNBZO²GH; -inserit JTOQA

²⁴ tal. scel. CRNBZTOHQA; scel. tal. G

²⁵ is CN²BZTO; his RXWNP HQA

²⁶ ss O

²⁷ *corr. fr.* -asse O

²⁸ digne CRNPZTOHQA; *om.* B

²⁹ ab CRDBZTOHA; ad N

³⁰ *corr. fr.* -uris O

³¹ sunt *add.* N, *om.* C (with lacuna) RDBPZTOA

³² -rari N

³³ penitentiam (-tia A) agere CRNBZTOHA; ag. pen. Q

³⁴ perh- CRDBZTOHA; proh- N

³⁵ ss O

³⁶ *corr. fr.* in ea O, *fr.* ea H

³⁷ *corr. fr.* -dis O

20

Nicholaus papa ad consulta Bulgarorum¹. De eodem²

Ita diligere debet homo eum qui se³ suscepit⁴ ex sacro fonte sicut patrem. ITEM. Est inter fratres et filios spirituales gratuita et sancta communio que non est dicenda⁵ consanguinitas sed potius habenda spiritualis proximitas⁶. Vnde inter eos⁷ non arbitramur fieri posse quodlibet coniugale⁸ conubium⁹, quando quidem nec inter eos qui natura¹⁰ et eos qui¹¹ in adoptione filii sunt uenerande Romane leges matrimonium¹² contrahi permittunt. ITEM. Si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio iungit, quanto potius a carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per celeste sacramentum regeneratio sancti Spiritus uincit?¹³ Longe¹⁴ ergo¹⁵

¹ Nich. - Bulg. *om.* N, *in* DP

² De eodem CRNB; Item de eodem D; *om.* PZTOGHQA

³ ss R

⁴ -epit CRNBZTOGQA; -ipit H

⁵ *corr. fr.* -enta O

⁶ sp. prox. *over erasure* O

⁷ eos CRNBZTOHQA; nos G

⁸ -giale R

⁹ *corr. fr.* coniugium X

¹⁰ -ura CRNBZTOHQ; -uram A

¹¹ qui CRNBZTOHQA; *om.* G

¹² *corr. fr.* matrom- O

¹³ uincit CLRXXWNPZTOGHQA; iunxit C²; iungit D

¹⁴ Loge Z

¹⁵ ergo CLXND; igitur RSWBPZTOGHQA

congruentius filius patris mei uel frater meus appellatur is quem gratia diuina quam quem humana uoluntas ut filius eius uel frater meus¹⁶ esset elegit, prudentiusque¹⁷ ad alternam corporis commixtionem¹⁸ secernimur.

ID 1.135, 9.34; IP 6.123; C 30 q 3 c 1

¹⁶ appellatur is quem gratia - meus *om.* A

¹⁷ -iusque CRNBTOGQA; -erque H

¹⁸ ad alternam corporis commixtionem CRWNBP; ad (ab SH) alterna corporis commixtione SZTOGHQA

21¹

Item Salemonio² episcopo³. An mulier nubere possit uiro⁴ cuius filium ex alia genitum femina de sacro suscepit baptisate⁵

Nosse desideras utrum mulier que uiri filium ex alia femina genitum de sacro⁶ fonte leuauerit⁷ postmodum possit cum eodem uiro copulari, quos ideo iungi posse⁸ decernimus, quia⁹ secundum sacros canones nisi amborum consensu nullius religionis obtentu debet coniunx¹⁰ dimittere coniugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium que habens odio uirum uel infirmitatem eius non considerans, quasi causa pietatis operatur impietatem, et¹¹ maxime cum precipiat apostolus, Nolite, inquiens, fraudare¹² inuicem nisi ex consensu ad tempus ut uacetis orationi et iterum [fo.136vb] reuertimini in idipsum, ne temptet uos Sathanas propter incontinentiam¹³ uestram. Ergo si non¹⁴ ex consensu utriusque coniugis hoc factum¹⁵ esse probatur, non fraudentur inuicem sed¹⁶ reuertantur in idipsum, presertim cum dicat apostolus, Vxor sui corporis potestatem non habet¹⁷, sed uir, sicut uir potestatem non habet¹⁸ sui corporis sed mulier.

ID 1.136; IP 6.124; C 30 q 1 c 3

¹ *om.* DM

² -nio CRBZTOHQ; -oni A

³ Item - ep. *om.* NP

⁴ possit uiro CRNP; uiro possit B

⁵ An mulier - baptisate (fonte N) CRNBP; *om.* ZTOGHQA

⁶ *corr. fr.* sacratio O

⁷ *corr. fr.* lau- X

⁸ posse CL²RNBZTGHQA; *om.* LO

⁹ quia CRNBZTGHQA; qui O

¹⁰ coniunx CRWBPGHQ; coniux NZTOA

¹¹ et CRWNBP; *om.* ZTOGHQA

¹² *cor. fr.* fraude L²

¹³ incontinentiam C²SWPZTOGHQA; in incontinentam L; innocentiam (uel incontinentiam *ss* B) RXNB; ? C

¹⁴ ne L

¹⁵ hoc factum CRNPZTOHQA; factum hoc B

¹⁶ sed RWBPZTOHA; si CLN

¹⁷ sui corp. pot. CRWNPZTOHQA; pot. sui corp. B

¹⁸ pot. non hab. LRXSWBPZTOGHA; non hab. pot. CNQ

22

Idem¹ Salemoni Constantiensi episcopo². Quod uir duas commatres habere non possit³

Sciscitatur a nobis sanctitas tua si⁴ aliquis homo duas spirituales⁵ commatres habere ualeat⁶ unam post alteram in quo fraternitas tua meminisse debet⁷ scriptum esse, Erunt

¹ Item D

² Idem - episc. *om.* N; *in* DP

³ Quod - possit (in coniugio *add.* DM) CRNDMBP; *om.* ZTOGHQA

⁴ si CRNBZTOGHQA; non A

⁵ *in mg.* C, -tales R

duo in carne una. Itaque cum constet quia uir et uxor una caro per conubium⁸ efficiuntur, restat nimirum uirum compatrem constitui illi mulieri cui in matrimonio assumpta⁹ uxor commater esse uidebatur, et idcirco liquet¹⁰ uirum non posse illi femine iungi in copula que commater erat eius¹¹, cum qua idem una fuerat caro effectus.

ID 1.137, 9.35; IP 7.63; C 30 q 4 c 1

⁶ om. G

⁷ debet CXNSZTOGHQA; debere LRP; deberet WB

⁸ co- ss R

⁹ P p. 251 (*quire xvii*) begins, and inscriptions and rubrics are very feint

¹⁰ corr. fr. libet O

¹¹ eius CRWNPTOHQA; om. B

23

Zacharias papa Bonefacio. De presbitero qui baptizans ignorantia Romane loquutionis non sicut debuit que dixit pronuntiauit¹

Retulerunt nuntii tui quod fuerit² in eadem prouincia sacerdos qui Latinam linguam penitus ignorabat, et dum baptizaret nesciens Latini eloquii infringens³ linguam diceret, Baptizo te in nomine patria⁴ et filia⁵ et spiritu scientia, et per hoc tua reuerenda⁶ fraternitas⁷ considerauit rebaptizare. Sed sanctissime frater⁸ si ille qui baptizauit non⁹ errorem introducens aut heresim sed pro sola ignorantia Romane loquutionis infringendo linguam¹⁰ ut suprafati¹¹ sumus baptizans dixisset¹², non possumus consentire ut denuo baptizentur.

ID 1.149A (IDpva only) as here, 1.237 as BD 4.43 med.; IP 1.65 as ID 1.149A; De cons. D 4 c 86 as here

B II

DE SACRAMENTIS¹³ [fo.137ra]

- 14;
i. De sacramentis
- ii. De cotidiana perceptione¹⁵ eucharistie
- iii. De eodem
- iv. Vt in cena Domini eucharistie perceptio non negligatur
- v. De histrionibus et magis si¹⁶ communionem cum ceteris fidelibus accipere debeant
- vi. Si quid sanguinis stillauerit¹⁷ de calice

¹ De - pronuntiauit CRN(*after* pronuntiauit)B; ? P; om. ZTOGHQA

² corr. fr. -erat H

³ corr. fr. -guens O

⁴ patria CRNBZTOHQ; patris A

⁵ corr. fr. filii A

⁶ reuerenda CRNBZTO²GHQ; reuerentia OA

⁷ ss X

⁸ sanct. frater CRBPZTOGHQ; sanctissime fratri N; sanctissimi fratres A

⁹ non CRWNPZTOHQA; in B

¹⁰ -uam CRBPZTOHA; -ua N

¹¹ -fati CRNBZTOHQ; -facti A

¹² didix- Z

¹³ De sacr. CLXSND; om. RWBPZTOGHQA

¹⁴ capitulatio om. ZTOGHQA; in CLRSWNDBP

¹⁵ -ione CRWDB; -io N

¹⁶ ss N

vii.	De numero missarum
viii.	Quod non sit porrigenda hostia intincta
viii.	Sacramentis Christi non obesse quod ab hereticis uel iniquis tractantur ¹⁸
x.	Fidelibus Christi non obesse quod diuinis sacramentis intersunt cum impiis
xi.	Questio Bonifacii an possit cum iniquis aliquis diuinis interesse sacramentis
xii ¹⁹ .	Responsio Zacharie de eodem
xiii.	De eodem
xiii ²⁰ .	Item de eodem
xv.	De pontificali auctoritate
xvi.	De his qui ab ecclesia catholica fuerint separati, et quod nulli aliena nocent ²¹ peccata
xvii.	De eodem
xviii.	Item de eodem
xviii.	De eo qui dixerit uerbum ²² contra Spiritum sanctum
xx.	Quod dona Dei ad eos perueniant qui cum fide percipiunt, etiam si a Iude simili tribuantur
xxi. ²³	Eque seruandum esse et uerbum Christi et corpus Christi
xxii.	Quod Dominus non datum sed dantis respicit intellectum
xxiii.	De episcopis uel presbiteris de ministerio superbientibus
xxiii.	De his qui solo uerbo eucharistiam fieri ²⁴ putant ²⁵
xxv.	De tempore Pasche et Quadragesime
xxvi.	Quod a ieiunis corpus et sanguis Christi accipi debeat
xxvii ²⁶ .	De eo quod pro defunctis offertur

¹⁷ still- CRWND; distill- B; stillauit P

¹⁸ -antur CRWDB; -entur N

¹⁹ DM *lack whole title*

²⁰ DM *lack whole title*

²¹ noc. al. DM

²² -bum CRWDB; -ba N

²³ *no. om. L (now one out)*

²⁴ *om. P*

²⁵ CRWDP *as here*; B *reverses cc. xxiii/xxiii*

²⁶ DM *lack whole title*

1

Incipit de sacramentis ecclesiasticis. Augustinus in sermone de sacramentis. De sacramentis¹

Quia passus est pro nobis Dominus, commendauit nobis in isto sacramento sanguinem suum et corpus, quod etiam fecit nosmet ipsos. Nam et nos corpus ipsius facti sumus, et per misericordiam ipsius quod accepimus² nos sumus. Recordamini et uos non fuistis [fo.137rb] et creati³ estis, ad aream dominicam⁴ comportati estis laboribus boum⁵, id est annuntiantium⁶ euangelium triturati estis. Quando

¹ De sacramentis CRDB; *om. PZTOHQA*; Aug. de sacramentis ecclesiasticis *as inscr. and rubric N*; secunda pars *add. in mg. H*

² *corr. fr. accip-* O

³ *corr. fr. -atis* N

⁴ -cam CRNBZTOHQ; -ica A

⁵ laboribus boum CRNBZTGH(*after corr.*); laboribus bonum O; *om. Q*; labourum A

⁶ annuntiantium CRNBZTGHQA; annuntiationum O

catechuminum⁷ differebamini⁸, in horreo seruabimini⁹, nomina uestra dedistis, cepistis moli ieiuniis et exorcismis, postea ad aquam¹⁰ uenistis et conspersi estis, et panis dominicus facti estis¹¹. Ecce quod accepistis. Quomodo ergo unum uidetis esse quod factum est, sic unum estote uos, diligentes uos, tenendo unam fidem, unam spem, indiuiduam caritatem. Heretici quando hoc accipiunt, testimonium contra se¹² accipiunt, quia illi querunt diuisionem, cum panis iste indicet unitatem. Sic¹³ et uinum¹⁴ in multis racemis fuit, et modo unum est¹⁵. Vnum est in sua natiuitate calix post pressuram torcularis, et uos post illa ieiunia, post labores, post humilitatem et contritionem iam in nomine Christi tanquam ad calicem uenistis, et ibi uos estis in mensa et in¹⁶ calice nobiscum¹⁷ uos estis. Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul uiuimus. ITEM IN SERMONE DE INFANTIBUS. Ita Dominus noster Iesus Christus nos significauit¹⁸ nos ad se pertinere uoluit. Mysterium pacis et unitatis nostre in mensa sua consecrauit. Qui accipit mysterium unitatis et non tenet uinculum pacis, non mysterium accipit pro se sed testimonium contra se. Nulli est aliquatenus ambigendum unumquemque fidelium corporis¹⁹ sanguisque dominici tunc esse participem quando in baptisate membrum²⁰ efficitur Christi, nec alienari ab illius panis calicisque consortio, etiam si antequam panem illum comedat²¹ calicemque bibat²² de hoc seculo migrauerit in unitate corporis Christi constitutus. Sacramenti quippe illius²³ participatione ac beneficio non priuatur quando in se hoc quod [fo.137va] illud sacramentum significat²⁴ inuenitur.

ID 2.1(med.); De cons. D 2 c 36 as here

⁷ -inum CRWNP; -ini SB(after corr.)ZTOGHQA

⁸ diff- CRNBZTOQA; deif- H

⁹ corr. fr. -uib- B

¹⁰ a- ss T

¹¹ Et add. A, om. CRNBZTOGHQ

¹² se CRNBZTOGHQ; om. A

¹³ Sic CRNBZPTA; Sed GH

¹⁴ uinum CRNBZTOGHQ; unum A

¹⁵ est RWNBPZTOGHQA; om. CLX

¹⁶ in CRWNPZTOGHA; om. BQ

¹⁷ nobiscum CRNBZTOGHQ; nobis A

¹⁸ corr. fr. ? R, fr. segregauit B

¹⁹ et add. and canc. O

²⁰ corr. fr. -bum H

²¹ corr. fr. -det H

²² corr. fr. -bet H

²³ quippe illius CRNBZTOHQA; illius quippe G

²⁴ corr. fr. segregat B

2

Ex dictis¹ Augustini. De cotidiana perceptione eucharistie²

Cotidie eucharistie communionem accipere nec laudo nec uitupero. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor. Si tamen³ mens in affectu peccandi est, grauari magis dico eucharistie perceptione quam purificari. Et ideo quamuis quis peccato mordeatur, peccandi tamen non habeat⁴ de cetero uoluntatem, communicaturus satisfaciat lacrimis et orationibus, et confidens de Domini miseratione accedat ad eucharistiam intrepidus et securus. Sed hoc de illo dico quem mortalia peccata non grauunt.

¹ beati add. CLXD, om. RSWBZTOHQA

² Ex - Aug. De euch. CRDBP?; Idem. De - euch. N; De - euch. Ex - Aug. SZTOGHQA

³ -men ss Z

⁴ non habeat CRSNBZJTOGH; habebat QA

ID 2.25 as BD 5.15; IP 1.149; De cons. D 2 c 13a

3

Ex dictis eiusdem ad Ianuarium. De eodem¹

Dixerit quispiam non cotidie accipiendam eucharistiam, alius affirmat cotidie. Faciat unusquisque quod secundum fidem² suam pie credit esse faciendum. Neque enim litigauerunt³ inter se aut quisquam⁴ se alteri preposuit Zacheus et ille centurio cum alter eorum gaudens⁵ in domo sua⁶ suscepit Dominum, alter dixerit⁷, Domine⁸ non⁹ sum dignus ut intres sub tectum meum. Ambo Salvatorem honorificantes, quamuis non uno modo, ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consequuti. Ad hoc ualet quod manna secundum propriam uoluntatem in ore cuiusque¹⁰ sapiebat.

ID 2.26 as BD 5.16 (but with added sentence, omitted here, in the ed.); De cons. D 2 c 13b

¹ Ex - Ian. De eodem CRDB; De eodem N; De eadem re. Ex dictis eius ad Ian. (ad (ss) Adrianum Q, corr. fr. Iun-O) ZTOGHQA

² fidem repeated G

³ litigauerunt CRNBZTOGHQ; ligauerunt A

⁴ corr. ss to alter S²

⁵ eor. gaud. ss S²

⁶ ss O; corr. fr. suo H

⁷ -erit CRBZTOGHA; -it NDP

⁸ Domine CRDBPZTOGHA; om. N

⁹ non CRNBZTOHA; om. G

¹⁰ cuiusque CRNBZPTHA; cuique G

4

Ex decretis Sotheris pape. Vt in cena Domini¹ eucharistie² perceptio³ non negligatur cp.v⁴

In cena Domini a quibusdam perceptio eucharistie negligitur. Que quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus exceptis his quibus pro grauibus criminibus inhibitum est percipienda sit ecclesiasticus usus demonstrat, cum etiam penitentes eadem die ad percipienda corporis et sanguinis dominici sacramenta⁵ reconcilientur.

ID 2.30 as BD 5.20; De cons. D 2 c 17

¹ in cena Domini CRNBZTOHQ; incendium A

² supersc. B

³ -tie G

⁴ Ex - pape. Vt (om. DM) - cp. v (cp. v om. DMB) CRWDMB; Vt in cena Domini perceptio eucharistie non negligetur N; Vt - negligatur (-igitur G). Ex - pape cap. v ZTOGHQA

⁵ in mg. for insertion before corporis X

5

Ex epistola sancti¹ Cypriani [fo.137vb] ad Euchratium. De histrionibus et magis si communionem cum ceteris fidelibus accipere possint²

Cyprianus Euchratio confratri salutem. Pro dilectione tua et reuerentia consulendum me existimasti³, frater karissime, quid mihi uideatur de histrione⁴ et mago illo qui apud uos constitutus adhuc in artis⁵ sue dedecore perseuerat, et magister et doctor non erudiendorum sed perdendorum puerorum, id est quod male didicit⁶ ceteris quoque insinuat, an talibus sacra communio cum ceteris christianis debeat dari. Haud

¹ sancti CRBZTOHA; om. Q

² Ex - Euch. De - possint (debeat D) CLRXWDB; De - possint N; De - debeant. Ex - Euch. SZTOGHQA

³ existi- CRNBQP; esti- SZTOGHQ²ABodl.

⁴ -ione CRNBZTOGHQ; -ioni A

⁵ corr. in mg from matris L²

⁶ male didicit CXSWNDTOGHQA; maledicit LRB; maledicatur P; ? Z

nobiscum communicare puto, nec maiestati diuine nec euangelice discipline congruere ut pudor et honor ecclesie⁷ tam turpi et infami contagione fedetur. ID 2.31 pr. text intermediate between BD 5.21 and here; IP 1.152 as here; De cons. D 2 c 93

⁷ ss T

6

Ex decretis Pii pape. Si quid sanguinis stillauerit¹ de calice²

Si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in terram linguabitur, tabula radetur. Si non fuerit tabula ut non conculcetur locus conradetur et in igne consumetur, et cinis intra³ altare condetur, et sacerdos .xl. diebus peniteat. Si super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam et tribus diebus peniteat. Si super lintheum altaris ad aliud⁴ stilla peruenerit, quatuor diebus⁵ peniteat⁶. Si usque ad tertium, nouem diebus⁷ peniteat⁸. Si usque ad quartum, uiginti dies⁹ peniteat, et lintheamina¹⁰ que tetigerint stillam tribus¹¹ uicibus minister¹² abluat, calice subterposito, et aqua ablutionis sumatur, et iuxta altare recondatur¹³.

ID 2.56 as BD 5.47; IP 1.155; De cons. D 2 c 27

¹ still- CRNZTHQA; distill- B

² Ex - pape. Si - calici CRDB; Si - calice N; Si quid (quis G) - calici. Ex - pape ZTOGHQA

³ intra CRNPZTGHQA; inter B

⁴ corr. fr. ad aliud alt. G

⁵ diebus CRWNPG; dies SZTOHQ (corr. fr. des)A; om. B

⁶ peniteat CLXWN; pen' RZGQ; penitebit B; penit' PTOHA

⁷ diebus CRXNB; dies SLZJTOGHA

⁸ peniteat CLXWN; pen' RPGQ; penitebit B; penit' TOHA

⁹ dies WSNBZJTOGHA; diebus CLR

¹⁰ corr. fr. -tam- B

¹¹ A obscured

¹² ss after abluat S

¹³ recond- RXSWNDBPZTOGHQA Bodl.; cond- CL

7

Alexander papa. De numero missarum¹

Sufficit sacerdoti unam missam in die una² celebrare, quia Christus semel passus est, et totum mundum redemit. Non modica res est unam missam facere, et ualde felix qui unam digne celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis [fo.138ra] unam faciunt et alteram de die, si³ necesse sit. Nam qui pro pecuniis aut adulationibus secularium una die presumunt plures facere missas non existimo euadere condemnationem.

ID 2.81; De cons. D 1 c 53

¹ Al. papa. De - miss. CRNBP; De - miss. Al. papa SZTOGHQA

² die una CRNBPZTHA; una die G

³ corr. fr. ssi R

8

Ex decretis Iulii pape. Quod non sit porrigenda hostia intincta¹

Illud quod² pro³ complemento communionis quidam intinctam tradunt eucharistiam populis, non hoc prolatum ex euangelio testimonium reppererunt⁴, ubi apostolis corpus et sanguinem suum Dominus commendauit. Seorsum enim panis et seorsum calicis commendatio commemoratur. Nam intinctum panem aliis prebuisse Christum

¹ Ex - pape. Quod - int. CRDBP?; Quod - int. Ex dec. (Excretis Z) - pape NZTOGHQA

² quod CRDBPZ²JTOGHQA; om. NZ

³ pro CRNBZTGHQ; om. A

⁴ reppererunt CRNBZTHGQ; reperunt A

non legimus, excepto illo tantum⁵ discipulo quem intincta bucella magistri proditorem ostenderet⁶, non quod huius sacramenti institutionem signaret.

ID 2.85, cf 2.11 (med.) from BD 5.1; IP 1.146 as ID 2.11; De cons. D 2 c 7 as IP

⁵ tantum CRDBZTHA?; tanto N; tant' G

⁶ -eret CRBPZTGHA; -erat ND

9

Augustinus de unico baptismo, libro ii¹. Sacramentis Christi non obesse quod ab hereticis uel iniquis tractantur²

Aliud est non habere aliquid, aliud non iure habere, uel illicite usurpare. Non itaque ideo non sunt sacramenta Christi et ecclesie quia eis³ illicite utuntur non heretici solum sed etiam omnes iniqui et impii. Sed tamen illi corrigendi aut puniendi, illa uero⁴ agnoscenda et ueneranda sunt.

ID 2.93 as CB Var. IC. 3c; IP 3.78

¹ de - lib. ii om. N, in DM

² Sacr. - tract. CRS(before Aug.)NBP?; om. ZTOGHQA

³ eis CRWDBPZTGHA; illis N

⁴ uero RSWNBPZTGHA; erasure in CL; non X

10

Item¹ libro iii². Fidelibus Christi non obesse quod diuinis sacramentis intersunt cum impiis³

Sicut autem urgeri uideor cum michi dicitur, Ergo hereticus dimittit peccata, sic et ego urgeo cum⁴ dico, Ergo qui celestia mandata non seruat, auarus, raptor, fenerator⁵, inuidus, uerbis seculo non factis renuntians dimittit peccata? Si per⁶ uim sacramenti Dei, sicut ille, ita et ille. Si per meritum suum, nec ille nec ille. Illud enim sacramentum et in malis hominibus Christi esse cognoscitur. ITEM. Sic⁷ in⁸ heresi⁹ baptizatus in nomine sancte Trinitatis non sit tamen templum Dei [fo.138rb] si ab heresi non recesserit, quomodo neque¹⁰ in auaritia¹¹ in eodem nomine baptizatus sit templum Dei si ab auaritia¹² non recedat, que est idolorum seruitus. ITEM. Frustra quidam qui ratione uincuntur¹³ consuetudinem nobis obiciunt¹⁴ quasi consuetudo maior sit ueritate, aut non id sit in spiritualibus sequendum quod in¹⁵ melius fuerit a sancto Spiritu¹⁶ reuelatum. Hoc plane uerum est, quia si ratio et ueritas consuetudini suffragatur, nichil oportet firmius retineri. Forte in populo Dei¹⁷ stat iuxta te auarus, raptor, inhians rebus alienis quem nosti talem, et fidelis est, uel potius fidelis uocatur,

¹ in add. SHQA; om. CRDBZTOG

² Item - iiiii om. N, in mg. J

³ Fidelibus - impiis CRNB; om. ZTGHQA

⁴ cum CRSNBPZJTOG; cum non H; non QA

⁵ repeated A

⁶ per CRNBZTGHA; om. A

⁷ Sic CRNBTOGHA; Si Z; ? J

⁸ om. with lacuna X

⁹ hersi A

¹⁰ neque CRNBPZTHA; nec G

¹¹ auaria A

¹² auaria A

¹³ uinciuntur G

¹⁴ quia add. N, om. CRDBPZTGHA

¹⁵ in CRNPTGHQA; om. B

¹⁶ sancto Sp. CRNPZTGHA; Sp. sancto B

¹⁷ ss Z

non eum potes¹⁸ de ecclesia pellere. Non habes¹⁹ aliquem aditum castigando²⁰ et corripiendo²¹ corrigere²². Accessurus est tecum ad altare, noli timere, unusquisque proprium onus²³ portabit. ITEM. Quomodo inquis²⁴ ferrem quem noui malum? Nonne²⁵ melius ipsum ferres quam te foras efferres? Ecce quomodo ferres. Attenderes apostolum dicentem, Vnusquisque proprium onus²⁶ portabit, liberaret te²⁷ ista²⁸ sententia. Non enim cum illo communicares²⁹ auaritiam, sed communicares³⁰ cum illo³¹ Christi mensam. Et quid tibi obsesset si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit, Qui enim manducat et bibit indigne³², iudicium sibi manducat et bibit. Sibi non tibi. Sane si³³ iudex es, si iudicandi potestatem accepisti ecclesiastica regula, si apud te accusatur, si ueris documentis testibusque³⁴ conuincitur, coherce, corripe, excommunica, degrada. Omnis Christianus dilectissimi qui a sacerdotibus excommunicatur³⁵ Sathane tradi dicitur. Quomodo? Scilicet quia³⁶ extra ecclesiam est diabolus, sicut in ecclesia Christus. Ac per hoc quasi³⁷ diabolo tradi dicitur qui ab [fo.138va] ecclesiastica³⁸ communione remouetur. Vnde illos quos tunc apostolus Sathane esse traditos³⁹ predicat excommunicatos a se esse⁴⁰ demonstrat.

ID 2.94 as CB Var. IC. 4a-c, 11a-b, cf below 7.15, 27.10; C 11 q 3 c 32 (Omnis Christianus - demonstrat only)

¹⁸ eum potes CRNPZTGHA; enim (*cancelled*) potes eum B

¹⁹ habes CRNBZTGHQ; abes A

²⁰ -ando CRBPZ²TGHQA; -andum ND; castiga Z

²¹ -p- *supersc.* B

²² corrigere CRNBP; corrige SZTOGHQA

²³ prop. onus CRNBPZTHA; honus suum G

²⁴ inquis CRDBP; iniquis N; inquit ZTOGHQA

²⁵ Nonne CRNBPZTHA; Non G

²⁶ prop. onus CRNBPZTHA; honus suum G

²⁷ liberaret te CRSBPZTOGHQ; liberaret ND; libera recte te A

²⁸ ss O

²⁹ *after corr.* R

³⁰ *corr. fr.* -antes R

³¹ cum illo ss N

³² *corr. from* indige A

³³ tu *add.* CL(*with* si ss); *om.* RXSWNBPZTOGHQA

³⁴ -que ss S²

³⁵ ss L²

³⁶ *corr. fr.* qui Z

³⁷ quasi CRNBZTGHQ; quas A

³⁸ *corr. fr.* ecclesia Z

³⁹ trad. CRNBPZTHA; *om.* G

⁴⁰ a se esse CRNBPZTHA; esse a se G

11¹

*Bonefacius martyr Zacharie pape. Questio Bonefacii an possit aliquis cum iniquis diuinis interesse sacramentis*²

Antecessor³ etenim predecessoris⁴ nostri⁵ uenerande⁶ memorie Gregorius dum me indignum ordinauit et ad predicandum uerbum⁷ fidei Germanicis gentibus misit sacramento me constrinxit ut canonicis et iustis episcopis et presbiteris in uerbo et facto in consensu astipulator et adiutor fierem. Hoc autem cum⁸ diuina gratia implere studui. Falsos autem sacerdotes, hypochritas et seductores populorum uel corrigerem ad uiam salutis uel declinarem et abstinere a communione ipsorum, quod ex parte seruauit et ex parte custodire et implere non potui, et spiritualiter impleui⁹ sacramentum, quia in consensum et in consilium illorum non uenit anima mea, corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui¹⁰. Dum uenissem ad principem Francorum cogente ecclesiarum necessitate non tales ibi repperi quales uolui, sed tamen in sancta communione corporis Christi illis communicauit.

ID 2.95 as CB Bon. 17, above 1. 58. 2; C 11 q 3 c 104 of which [sed] spiritualiter impleui was a later addn

¹ om. DM

² Questio - sacramentis CRNB; om. ZTGHQA

³ Antecessor CRNBZTGHQ; Intercessor XA

⁴ corr. fr. -ores O

⁵ nostri CSNBHQA; uestri RWP?ZJ?TOQ²; nostre X

⁶ uerer- N

⁷ uerbum CRNBZTHQ; om. GA

⁸ ss T

⁹ et ex parte custodire - impleui om.N

¹⁰ et spiritualiter impleui sacramentum - potui in mg. S

12¹

*Zacharias papa Bonefacio martyri. Responsio Zacharie de eodem*²

Quod predecessor noster beate memorie Gregorius huius sedis apostolice presul dum ad predicandum uerbum euangelii tuam³ misisset fraternitatem in Germanie partibus et gentibus illis paganis uerbo pollicitationis uoluit⁴ ante esse⁵ munitam, ita ut orthodoxos episcopos, presbiteros uel quosque⁶ repperire potuisses in uerbo exhortationis perfectos amplius confirmares, et eis communicares, quod et factum est, si quos uero [fo.138vb] seductores episcopos aut⁷ pseudopresbiteros uel quosque a recto fidei tramite deuiantes repperisses nulla tibi cum eis esset communio, quod te Deo solatiante⁸ usque ad presens spiritualiter seruasse⁹ confessus es¹⁰, uel si omnino propter principalem et humanum¹¹ fauorem gentis Francorum dum ad eos accessisses corporaliter abstinere non ualuisti cogente necessitate¹² ecclesiarum Dei, et tamen in eorum consilio et¹³ consensu communionis anima non est coinquinata, itaque¹⁴

¹ om. DM

² Responsio - eodem CRBP?; om. NZTOGHQA

³ Frater. require retro ante concilia add, omitting rest of cap. SH

⁴ uoluit CRWNB; om. ZJTOGQA

⁵ ss X

⁶ quosque RXWNBZTOGQA; quoscumque CL

⁷ per add. XN; lacuna here in C. LRWBPZTGA as text

⁸ te Deo solatiante CRNBZ(corr. fr. solant-)TOGQ; et ideo solati ante A

⁹ seruasse CRNB; seruare ZTOGQA

¹⁰ es CRNBZTOGQ; om. A

¹¹ -anum CRBZTGQ; -anam N; -an' A

¹² in mg. R

¹³ in add. QA, om. CRNBZTO

¹⁴ -que ss R

propter hoc quod cum eis conuersatus es non consentiens iniquitati¹⁵ eorum nullum tibi est detrimentum coram Deo.

ID 2.96 as CB Bon. 7, above A.1.59.1; C 11 q 3 c 105

¹⁵ corr. fr. iniquin- Z

13

Augustinus libro ii contra epistolam Parmeniani. De eodem¹

Per Ysaïam Dominus dicit² Facinorosus qui sacrificat mihi uitulum quasi qui canem³ occidat, et qui ponit similaginem quasi qui sanguinem porcinum, et qui offert thus in memoriam quasi blasphemus. Quilibet ubilibet offert sacrificium tali corde uel factis ut hoc mereatur⁴ audire, perniciem sibi⁵ infert non illis bonis qui secundum prophetam Ezechielem gemunt et merent peccata, et iniquitates⁶ que sunt⁷ in medio eorum quamuis inde se non corporaliter separent. INFRA⁸. Sacrificia impiorum eis ipsis⁹ oberunt qui offerunt impie. Nam unum atque¹⁰ idem est, sacrificium propter nomen¹¹ Dei quod ibi inuocatur¹² et semper est sanctum et tale cuique fit quali corde ad¹³ accipiendum accesserit. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat¹⁴ et bibit. Non aliis sed sibi¹⁵. INFRA. Hoc pene in omnibus talibus questionibus intelligendum ammonemus, quia scilicet omnia sacramenta cum obsunt¹⁶ indigne tractantibus prosunt tamen per eos digne sumentibus. INFRA. Spiritus Sanctus¹⁷ in ecclesie preposito uel ministro sic inest ut si fictus non est operetur per eum [fo.139ra] et eiusdem mercedem in salutem sempiternam et eorum regenerationem uel¹⁸ edificationem qui per eum siue consecrantur siue euangelizantur. Si autem fictus¹⁹ est desit quidem saluti eius, et auferat²⁰ se a cogitationibus eius que sunt sine²¹ intellectu, misterium²² tamen non²³ deserat, quo²⁴ per eum salutem operatur aliorum. Vtrumque²⁵ sacramentum est, et quadam consecratione utrumque²⁶ homini datur, illud cum baptizatur, illud cum ordinatur, ideoque²⁷ in catholica ecclesia²⁸ utrumque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa

¹ De eodem CRNB; om. ZTOGHQA

² Dom. dic. CLXDBBodl; prophetam dic. Dom. RWTOGHA; prophetam Dominus dicit S; prophetam Domini dicit NQ; dic. Dom. PZ

³ canem CRNPZTGHQA; carnem B

⁴ -eatur CRDBZTGHA; -eamur N

⁵ sibi CRNBZTGHQ; ibi A

⁶ -ate W

⁷ sunt CRWNB; fiunt SZTOGHQA

⁸ corr. fr. ITEM O

⁹ ipsis CXWNBZTOGHA; ipsorum L; om. RP

¹⁰ ss O

¹¹ propter nomen CRBPZTGHA; om. N

¹² -atur CRWBPZTGHA; -antur L; -ant XND

¹³ ss Z

¹⁴ -ucat LRXWNBZTGHA; -ucet C?

¹⁵ si- ss N

¹⁶ obsunt RWNBPZGHQ; obsint CL; opsunt TOA

¹⁷ Sp. Sanctus CLWBZG; Sanctus Sp. RXSNDPTOHQA
¹⁸ uel CRNPZTGHQA; et B

¹⁹ corr. fr. factus R

²⁰ auferat CRNBJTOHA; auferet Z

²¹ ss O

²² misterium CXND; ministerium LRSWBPZTOGHQA

²³ non CRNBZTGHQ; eius add. ss S; om. A

²⁴ quo CRNBZTOGH; quod QA

²⁵ Vtrumque CRNBPZTHA; Vterque G

²⁶ non licet add. and canc. A

²⁷ -o- supersc. C

parte uenientes et prepositi bono pacis correcto errore scismatis²⁹ suscepti sunt etiam si uisum est opus esse ut eadem officia agerent³⁰ que gerebant, non sunt rursus ordinati, sed sicut baptismus in eis³¹ ita ordinatio mansit integra, quia in³² precisione³³ fuerat uicium, quod unitatis pace correctum³⁴ est, non in sacramentis que ubicumque sunt ipsa sunt. Et cum expedire³⁵ ecclesie iudicatur ut prepositi eorum uenientes in catholicam societatem honores suos ibi non administrent, non eis³⁶ tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed super eos³⁷ manent ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini sed ipsi sacramento fiat iniuria³⁸. De his qui ab ecclesie catholice unitate³⁹ separati sunt nulla iam questio est, quod habeant et dare possint, sed perniciose habeant pernicioseque tradant⁴⁰ extra uinculum pacis hii sunt. Neutri⁴¹ sacramento iniuria facienda est. Sicut non recte habet qui ab unitate discedit⁴², sed⁴³ tamen habet et ideo redeunti⁴⁴ non redditur, sic etiam non recte dat qui⁴⁵ ab unitate discedit⁴⁶, et ideo quod ab eo accepit⁴⁷ uenienti ad unitatem non iteratur. INFRA. Sicut⁴⁸ redeunti⁴⁹ non redditur quod et foris habebat⁵⁰, sic uenienti non repetendum est⁵¹ quod et foris⁵² acceperat. Vnde consequenter [fo.139rb] intelligitur⁵³ peruersitatem hominum esse corrigendam, sanctitatem autem⁵⁴ sacramentorum in nullo peruerso esse uiolandam⁵⁵. Constat enim eam in peruersis hominibus et sceleratis siue in eis qui intus sunt siue in eis qui foris impollutam atque inuiolabilem permanere, sed in bonis permanet⁵⁶ ad premium, in malis permanet⁵⁷ ad iudicium. INFRA. Quomodo catholici non clarificant Dominum qui sacramenta eius tam debita ueneratione prosequuntur, ut etiam si ab indignis tractata⁵⁸ fuerint, illis sua peruersitate dampnatis, illa intemerata sanctitate permanere demonstrant? INFRA. Cum quisque⁵⁹ fratrum et Christianorum intus in ecclesie societate constitutorum⁶⁰ in

²⁸ ecclesia CRWNBP; *om.* SZTOGHQA

²⁹ -atis CRSNBPZTOG; -aticis HQA

³⁰ *corr. fr.* *from* agerent T

³¹ in eis *ss* O

³² in CRBPZTGHA; *om.* N

³³ precisione CRNBZTHA; preciosione P; prescissione G

³⁴ correctum CRNBZTGQA; correstum H

³⁵ -ire CRNBZTHQ; -iret A

³⁶ *corr. fr.* enim L²

³⁷ eos LRSBPZTOGHA; *cramped in* C; *om.* XND

³⁸ *corr. fr.* inuitia L², *fr.* ruina P

³⁹ cath. un. CRDBZTGHA; un. cath. N

⁴⁰ *ss* O

⁴¹ *corr. fr.* Neutro Z

⁴² *corr. fr.* -essit N

⁴³ sed CRNBZTHA; et G

⁴⁴ -eundi L

⁴⁵ *ss* O

⁴⁶ sed tamen *add.* L, sed tamen dat *add.* RS²WDBP; sed tamen habet XQ; sed emendat *add.* N; *om.*

CR²SZTOGHA

⁴⁷ accepit CRNBZTGH; accipit A

⁴⁸ non *add.* N, *om.* CRDBZTHA

⁴⁹ *corr. fr.* reddi Z

⁵⁰ *corr. fr.* -eat H

⁵¹ *ss* G¹

⁵² est *add.* R

⁵³ -igitur CRNBZTGQA; -igi H

⁵⁴ sanctorum *add. and canc.* G

⁵⁵ uiolandam CRDBZTGHA; uiolentiam N

⁵⁶ -anet CRNB; -anent SZTGHQA

⁵⁷ -anet CRNB; -anent SZTGHQA

⁵⁸ tractata CRSNPZTGHQ; tracta BA

⁵⁹ illa intemerata sanctitate - quisque *in mg.* N

⁶⁰ constitutorum CRNBZPTOG; institutorum SHQA

aliquo tali⁶¹ peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum scismatis⁶² nullum est. INFRA⁶³. Quando cuiusquam crimen notum est, et omnibus execrabilis apparet, ut uel nullos prorsus uel non tales habeat defensores per quos possit scisma contingere, non dormiat seueritas discipline.

ID 2.97; IP 3.77 Vtrumque sacramentum est - ad unitatem non iteratur *only*; +C 1 q 1 c 98 *to eum salutem operatur aliorum*, +C 23 q 4 c 19 *Cum quisque fratrum to end only*

⁶¹ tali CRNBZTGHQ; om. A

⁶² scismatis CRSNDBPZGHQ; scimatis JTO

⁶³ idem *add.* SZTOHQA, *om.* CRNBP

14

Augustinus in dyalogo contra Petilianum. Item de eodem¹

Dominus declarauit² in uno cetu hominum eadem sacramenta sumentium aliquorum immunditiam mundis obesse non posse. ITEM. Petilianus³ dixit, Aut si quisquam carmina sacerdotis memoriter teneat, numquid inde⁴ sacerdos est quod ore sacrilego carmen⁵ publicat sacerdotis? Augustinus respondit, Ita istud dicis quasi modo queramus quis sit uerus sacerdos, et numquid⁶ sit uerum⁷ baptisma. Vt enim sit quisquis uerus sacerdos oportet ut non solo⁸ sacramento sed iustitia quoque induatur, sicut scriptum est, Sacerdotes tui induantur iustitiam⁹. Qui¹⁰ autem solo sacramento sacerdos est¹¹, sicut fuit pontifex Cayphas persecutor unius¹² et uerissimi [fo.139va] sacerdotis, quamuis ipse non sit uerax, quod dat tamen¹³ uerum est si non det suum sed Dei. ITEM. Si ergo apostolus nescio cuius¹⁴ alienigene¹⁵ testimonium¹⁶ quia uerum comperit etiam ipse attestatus¹⁷ est, cur nos apud quemlibet inuenerimus quod Christi est¹⁸, et uerum est etiam si ille apud quem¹⁹ inuenitur peruersus et fallax est, non discernimus propter uicium quod homo habet ueritatem quam non suam sed Dei habet, et dicimus sacramentum hoc uerum est sicut ille ait, Testimonium hoc uerum est²⁰. Numquid ideo²¹ dicimus etiam ipse homo uerax est²², quia dicimus, Sacramentum hoc²³ uerum est? Vos autem necesse est ut²⁴ semper erretis quamdiu propter hominum uitia Dei sacramenta²⁵ uiolatis, aut²⁶ nos propter Dei sacramenta²⁷

¹ Item de (in W) eodem CRWB; De eodem. Aug. - Petilianum N; *om.* SZTOGHA

² declarauit CRWPNZTGHQA; clarificauit B

³ Pet- CRNBZTHQ; Cet- A

⁴ -de ss Z

⁵ carmen CRNBZJH; crimen TOGQA

⁶ numquid LRSWNBPJTOGHQA; non quod C; non quid XZ

⁷ *after corr.* R; uerus Z

⁸ solo CRNBJHTOGA; solum Z

⁹ -iam CRNBZTHQ; -ia A

¹⁰ *corr. fr.* Quid N

¹¹ est CRNBPZTHA; *om.* G

¹² unius CRN²BPZTHA; unus NG

¹³ quod dat tamen LRXSWNBTGHA; quodat tamen C; tamen quod dat P

¹⁴ cuius LRWSNBPTGHA; *obscure in C*

¹⁵ alieniene X

¹⁶ *repeated and canc.* R

¹⁷ -atus CRNBTGHQ; ? Z; -atur A

¹⁸ Christi est CRNBZTGHQA; est Christi SH

¹⁹ quem CLRXN; quemlibet SBJTGHQA; quelibet *after obscure corr.* Z

²⁰ sicut ille ait - uerum est *om.* ND

²¹ ss X

²² ss Z

²³ Sac. hoc CRBPZTHA; Hoc sacr. G

²⁴ *supersc.* C

²⁵ -enta CRDBZTHQ; -enta Dei N; -entum A

²⁶ aut CRNBZTHQ; autem A

que in uobis uiolare nolumus etiam uestri scismatis sacrilegium assumere putatis. ITEM. Baptismi ergo puritas a puritate uel immundicia²⁸ conscientie siue dantis siue accipientis omnino²⁹ distincta est. ITEM. Memento sacramentis Dei nichil obesse mores malorum hominum quo illa uel omnino non sint uel minus sancta sint. ITEM. Si non habebat³⁰ Saul sacramenti³¹ sanctitatem, quid in eo Dauid uenerabatur? Si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequebatur? Nam eum propter sacrosanctam unctionem et honorauit uiuum et³² uindicauit occisum, et quia uel panniculum ex eius ueste³³ precidit, percusso corde trepidauit³⁴. Ecce Saul non habebat innocentiam, et tamen³⁵ habebat sanctitatem, non uite sue, nam hoc sine innocentia non potest³⁶, sed sacramenti Dei, quod et in malis hominibus sanctum est. ITEM. Tu dixisti, Laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit³⁷. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim ueneramur nomine martyrum eos qui sibi collum ligauerunt³⁸. ITEM. Nos dicimus tale cuique fieri sacrificium qualis accedit³⁹ [fo.139vb] ut offerat et qualis accedit ut sumat et eos de sacrificiis talium manducare qui ad illud⁴⁰ tales accedunt quales et illi sunt. Itaque si offerat⁴¹ Deo malus et accipiat inde bonus tale cuique est⁴² qualis quisque fuerit, quia et illud scriptum est, Omnia munda mundis. Per hanc sententiam ueridicam et catholicam etiam uos⁴³ optati⁴⁴ sacrificio non estis polluti si⁴⁵ facta eius displicebant uobis⁴⁶. Nam utique panis illius panis luctus erat, sub cuius iniquitatibus Affrica tota lugebat. Sed panem luctus omnibus uobis commune omnium uestrum malum⁴⁷ scismatis facit. ITEM. Gratias Deo quia tandem confessus es posse ualere inuocatum⁴⁸ nomen Christi ad aliorum salutem, etiam si a peccatoribus inuocetur. Hinc ergo intelligite cum Christi nomen inuocatur, non obesse aliorum saluti⁴⁹ aliena peccata.

ID 2.98-9, cf below B 10.7, B 20.3; +C 1 q 1 c 87,+ C 23 q 5 c 10, Tu dixisti - collum ligauerunt only

²⁷ aut nos – sacramenta *in mg.* Z

²⁸ *corr. fr.* -icie R

²⁹ omino R

³⁰ *corr. fr.* -eat B

³¹ *corr. fr.* -ento B

³² et CRDBZTGHA; *om.* N

³³ ueste CRDBZTGHA; uesti N

³⁴ trep- CRNBZTGHQ; reep- A

³⁵ non *add. and canc.* N

³⁶ fieri *add. and canc.* N

³⁷ derel- CRNPZTGHA; rel- B

³⁸ *corr. fr.* leg- G

³⁹ *corr. fr.* -dat Z

⁴⁰ illud CRWNBP; illam SZTGHQA

⁴¹ -erat CRNPZTGHQA; -eras B

⁴² ta (*canc.*) est *and lacuna* Z

⁴³ uos CL(ss)SWBPZTGHA; nos ND

⁴⁴ optati RXSWNDBPTGHA; obstestati C²L; pro *add. ss* S²

⁴⁵ si CRNBPTZTHA; sed G

⁴⁶ uobis CLRSPZTGHA; nobis NB?

⁴⁷ malum CRSWNPZTGHQ; *om.* BA

⁴⁸ -atum CRNBPTOGHA; -atio Z

⁴⁹ al. sal. CRNBPTZTHA; sal. al. G

15

Idem¹ in libro questionum ueteris testamenti². De pontificali auctoritate

Dictum est a Domino in Numeris³ ad⁴ Aaron, Vos ponite nomen meum super filios Israel, ego Dominus benedicam eos⁵, ut gratiam traditio per ministerium ordinati transfundat hominibus, nec uoluntas sacerdotis⁶ obesse aut prodesse possit, sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem dignitas sit ordinis sacerdotalis hinc aduertamus. Dictum est autem⁷ de⁸ nequissimo Caypha interfectore Saluatoris inter cetera, Hoc⁹ autem a semetipso non dixit, sed cum esset princeps sacerdotum anni illius prophetauit. Per quod ostenditur Spiritum Sanctum gratiarum non¹⁰ personam sequi¹¹ digni aut indigni, sed ordinem traditionis, ut quamuis aliquis¹² boni meriti sit, non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus, ut officium ministerii exhibeat. Dei autem est effectum tribuere¹³ benedictionis.

ID 2.100; IP 3.79; C 1 q 1 c 96

¹ Idem CRNPZTGHQA; Item B

² uet. test. *om.* N, *in* D

³ Numeris CRDBZTGHA; muneris N

⁴ *corr. fr.* a H

⁵ eos CRDBZTGHA; uos N

⁶ -otis CRNBZTGHQ; -os A

⁷ *om.* Q

⁸ de CRNBZTGHQ; *om.* A

⁹ Hoc CRDB?PZTGHA; Hec N

¹⁰ *corr. fr.* per G

¹¹ sequi CLXWNBZPTGHA; sequi aut R; si qui S

¹² -quis CRNBZTOGHA; -qui Z

¹³ tribuere CRXNBZTOGQ; distribuere SH; tribuer A

16

Idem in epistola concilii ad Donatistas. De his qui a catholica ecclesia fuerint separati [fo.140ra] et quod nulli aliena nocent peccata¹

Quisquis² a catholica ecclesia³ fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter uiuere se estimet, hoc solo scelere quod a Christianitate disiunctus est non habebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Quisquis autem in hac ecclesia bene uixerit nichil ei preiudicant peccata aliena, quia in ea unusquisque proprium onus⁴ portabit, sicut apostolus ait, Ergo communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum sed consensio⁵ factorum. Nam si⁶ in malis factis non eis quisque consentiat portat malus causam suam et personam suam, nec⁷ preiudicat alteri quem in consensione⁸ mali operis socium non habet criminis.

ID 2.101; C 23 q 4 c 7, of which the beginning to manet super eum was a later addn

¹ De - peccata CRDBP; De - separati N; *om.* ZTOGQA; De uitanda malorum consortia H *mg.*

² Quisquis CRSNBZPTGHA; Si quis W

³ *Most of J fo. 216 has been torn out, so the text is missing until c 21 below*

⁴ suum *add.* HQA, *om.* CRSNBZPTOG

⁵ consensio CRSNTGHA; consensio B; confessio P; consessio Z

⁶ si CRDBZTGHA; *om.* N

⁷ nec CRWPZTGHA; non NB

⁸ consensione CRWNB; confessione SPZTOGHQA

17

Idem in sermone de uerbis euangelii. De eodem¹

A² malis corde semper disiungimini, ad tempus caute corpore copulamini. Duobus modis³ non te maculat malus, si non consentias⁴ et si redarguas. Hoc est non

¹ Idem - euangelii. De eodem CRNBP; In sermone de uerbis euangelii. Idem capl. x ZTOGHA

communicare, non consentire. Communicatur quippe quando fact⁵ eius consortium uoluntatis uel approbationis adiungitur⁶. Neque ergo consentientes⁷ sitis malis ut approbetis⁸ neque negligentes ut non⁹ arguatis neque superbientes ut insultanter arguatis.

ID 2.102; C 23 q 4 c 8

² A CRNBZTGHQ; om. A

³ mois A

⁴ -entias CRNBZGHQ; -entiat TOA

⁵ ss Z

⁶ -gitur CRSNBZTGQA; -gi H

⁷ consentientes CRNBZTGHQ; consentes A

⁸ a- ss N, ap- ss A

⁹ ss C

18

Item idem¹ de eodem. cp. xxviii²

Recedite, exite inde, et inmundum ne tetigeritis³, sed contactu cordis non corporis. Quid enim⁴ tangere inmundum nisi consentire peccatis? Quid est exire inde nisi facere quod pertinet ad correptionem illorum quantum pro uniuscuiusque gradu atque persona salua pace fieri potest? Displicuit tibi quod quisque peccauerit, non tetigisti inmundum, redarguisti, corripuisti, monuisti⁵, adhibuisti etiam si res⁶ exigit⁷ congruam et que unitatem non uiolet disciplinam, existi inde. Clamauit Moyses ista⁸, clamauit Ysaias, clamauit Ieremias⁹, clamauit Ezechiel. Videamus si [fo.140rb] dimiserunt populum Dei, et se¹⁰ ad gentes alias transtulerunt. Quam multa et quam uehementer Ieremias increpauit in peccatores et sceleratos populi¹¹. Inter eos¹² tamen erat, unum cum illis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat,¹³ in eadem sceleratorum¹⁴ hominum congregatione uiuebat, sed¹⁵ clamando exibat inde. Hoc est ergo¹⁶ exire inde, hoc est inmundum non tangere, et uoluntate non consentire et ore non parcere¹⁷.

ID 2.103; +C 23 q 4 c 9

¹ Item idem CRNB; Idem SZTOQA; Item GH

² xxviii CRWPZTGHQA; om. N; *obscure note in D mg.*; xviii B

³ tetigeritis CRNPZTGHQA; tangeritis B

⁴ est add SZTOHQA, om. CRNBG

⁵ monuisti CRDBZTGHA; mouisti N

⁶ res CRNBZTTHA; rex G

⁷ -igit CRNBZTOG; -igat SHQA

⁸ Moy. ista CRWNB; ista Moy. SZTOGHQA

⁹ clam. Ier. in mg C

¹⁰ se CRNBTOGHA; si Z

¹¹ *corr. fr.* pp populi N

¹² ss T

¹³ et add. SHQA, om. CRNBZTOG

¹⁴ s- ss A

¹⁵ ss Z

¹⁶ est ergo CRSNBHQA; ergo est ZTOG

¹⁷ et ore non parc. in mg. Z

19

Idem de uerbo¹ euangelii. ²Qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum

¹ uerbo CRWDBZTGHA; uerbis N

² De eo add. CLSD, om. RXWNBZTOGHQA

Ita dicitur, Verbum contra Spiritum Sanctum cum ex dispersione³ ad congregationem nunquam⁴ uenitur que ad remittenda peccata accipit Spiritum Sanctum. Ad quam congregationem etiam si per malum clericum sed tamen catholicum ministrum reprobum et fictum aliquis accesserit corde non ficto, in ipso Spiritu Sancto accipit remissionem peccatorum qui Spiritus⁵ in ecclesia hac etiam in isto tempore quo uelud area cum palea trituratur⁶ operatur, ut nullius ueram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur atque ita reprobos fugiat ut etiam per eorum ministerium probos⁷ colligat.

ID 2.104; C 1 q 1 c 81

³ dispersione CRWPNZGHQA; dispositione B; disdispersione T

⁴ corr. fr. unquam N

⁵ ? C

⁶ -atur LR²XSWNBPTGHA; -etur C; ? R

⁷ after corr. Z

20

Augustinus in expositione psalmi contra hereticos¹. Quod dona Dei ad eos perueniant qui cum fide percipiunt, etiam si a Iude simili tribuantur²

Christus³ quid⁴ fecit uobis⁵ qui traditorem suum tanta patientia pertulit ut ei primam eucharistiam confectam manibus suis et ore suo commendatam⁶ sicut ceteris apostolis traderet? Quid uobis fecit Christus qui eundem traditorem⁷ suum quem dyabolum nominauit, qui ante traditionem Domini nec loculis⁸ dominicis fidem potuit⁹ exhibere, cum ceteris discipulis ad predicandum regnum celorum misit, ut monstraret dona Dei peruenire ad eos qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit per quem accipiunt¹⁰ qualis Iudas fuit? [fo.140va]

ID 2.105; +C 1 q 1 c 88

¹ Aug. - her. om. P

² Quod - tribuantur CRSNBP; om. ZTOGHQA

³ Episcopus O

⁴ corr. fr. qui O

⁵ uobis CRWSBZTOGH; nobis NQA

⁶ -tam CRBZTGHA; -tum ND

⁷ traditorem CRNPZTGHA; om. B

⁸ -ulus A

⁹ potui A

¹⁰ etiam si talis - accipiunt om. A

21

Idem. Eque seruandum esse¹ et uerbum Christi et corpus Christi²

Interrogo³ uos, fratres uel sorores, dicite michi quid uobis plus esse uidetur, corpus Christi an uerbum Christi? Si uultis uerum respondere, hoc dicere debetis, quod non sit minus uerbum Dei quam corpus Christi. Et ideo quanta sollicitudine obseruamus quando nobis⁴ corpus Christi ministratur, ut nichil⁵ ex ipso de manibus nostris in terram cadat, tanta sollicitudine obseruemus ne uerbum Dei quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus aut loquimur⁶, de corde puro depereat⁷, quia non minus reus erit qui uerbum Dei negligenter audierit quam ille qui corpus Christi sua negligentia in

¹ om. Q

² Christi et corp. Christi CLRXNBZTOG; et corp. Christi SQA; om. H

³ -ro- ss N

⁴ nobis LRSWBPZTOGHQ; uobis CXNDA

⁵ J resumes

⁶ -imur CRNBZTGHA; -itur A

⁷ depereat CRNPZTGHA; pereat B

terram cadere permiserit. ITEM. Neque enim id⁸ potest rite offerri nisi per sacerdotem iustum et sanctum, nec nisi⁹ ab eis accipiatur quod offertur pro quibus offertur. Atque id sine uicio sit, ut pro uiciosus mundandis possit offerri. Hoc certe omnes cupiunt qui pro se offerri sacrificium Deo uolunt¹⁰.

ID 2.106-7 (recte Cesarius of Arles, Serm.78.2); +C 1 q 1 cc 94-5

⁸ ss Z

⁹ nisi CRNBZTGHQ; ipsi A

¹⁰ uolunt CRDBZTGHA; uoluit N

22

Ieronimus in Amos propheta. Quod Dominus non datum sed dantis respicit intellectum¹

Odi² et proieci festiuitates uestras³, et non capiam odorem cetuum uestrorum. Quod si obtuleritis michi holocaustomata et munera uestra, non accipiam, et uota⁴ pinguium uestrorum non respiciam. Odit autem Deus, et non solum odit sed et⁵ proicit festiuitates eorum qui non celebrant festiuitates Dei⁶ sed suas. ET POST PAVCA. Odit Deus sacrificia hereticorum, et a se proicit, et quotienscumque sub nomine Domini fuerint congregati detestatur fetorem eorum, et claudit nares suas. Odisse autem et non odorari⁷, et proicere humana loquitur⁸ similitudine⁹, ut nos affectum Dei nostris¹⁰ sermonibus agnoscamus. Et si holocausta obtulerint ut uideantur ieiunare, dare elemosinas¹¹, pudicitiam polliceri¹², que holocausta sunt¹³ uera, [fo.140vb] non ea suscipit Dominus. Non sacrificiorum magnitudinem sed offerentium merita causasque diiudicat. Vnde et uidua que in corbanan duo minuta¹⁴ miserat omnibus a Salvatore prefertur, quia Dominus non ea que offeruntur sed uoluntatem respicit offerentium.

ID 2.108; +C 24 q 1 c 28

¹ Quod - intellectum CRSNBP; om. ZTOGHQA

² Odi CRNBZTGHQA; Odiui A²

³ -as CRDBZTGHA; -am N

⁴ corr. from uata A

⁵ et CRWNB; om. SZTOGHQA

⁶ qui non cel. fest. Dei over erasure and partly in mg. Z

⁷ odo- LRXSWNBPZTGHQA; ado- C

⁸ loquitur CRNPZTGHA; om. B

⁹ similitudine CRDBZTGHA; simulatione N

¹⁰ nostris CRNBZTOGQA; nostri SH

¹¹ dare el. CRNBZTTHA; el. dare G

¹² Et si holoc. – polliceri repeated and canc. O

¹³ hol. sunt CRNBZTTHA; sunt hol. G

¹⁴ minuta CRNPZTGHA; ....tua B

23

Idem super Matheum. De episcopis uel presbiteris de ministerio superbientibus¹

Quecumque ligaueris super terram et cetera. Istum locum episcopi et presbiteri non intelligentes aliquid sibi de phariseorum assumunt supercilio², ut³ uel dampnent innocentes⁴ uel soluere⁵ se noxios arbitrentur, cum apud Dominum non sententia sacerdotum sed reorum uita queratur.

ID 2.109, cf. below B 8.5, 27.4

¹ De - superbientibus CRSNBP; om. ZTOGHQA

² ass. sup. CRNBZTTHA; sup. ass. G

³ ss N

⁴ -c- ss R

⁵ -uer N

24

Idem in Sophonia. De his¹ qui solo uerbo eucharistiam fieri putant²

Sacerdotes qui eucharistie seruiunt, et sanguinem Domini³ populis eius diuidunt⁴, impie agunt in legem Christi⁵, putantes eucharistiam inprecantis facere uerba non uitam, et necessariam esse tantum⁶ sollempnem orationem, et non sacerdotum merita, de quibus dicitur, Et sacerdos in quacumque⁷ fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino⁸.

ID 2.110; C 1 q 1 c 90

¹ om. N

² De - putant CRNBP; om. SZTOGHQA

³ ss L²

⁴ diuidunt CRNBJTOGHA; tradunt Z

⁵ qui add. SHQA, om. CRNBPZJTOGBodl

⁶ esse tantum CRNBZTHQ; tantum esse G; esse cantum A

⁷ quac- CLSWNPQBodl; quoc- RXD²BZJTOGHA; quoque D

⁸ Domino CRNBPZTHA; Deo G

25

Beatus¹ Augustinus in libro Responsionum ad Ianuarium². De tempore Pasche et Quadragesime³

In scripturis quidem ueteribus ad agendum Pascha non est preceptum tempus, nisi⁴ ex mense nouorum luna quartadecima usque⁵ uicesimam primam. Ex euangelio tamen quia manifestum est quo⁶ etiam die Dominus crucifixus est, et in sepultura fuerit, et resurrexit⁷, adiuncta est etiam ipsorum dierum obseruatio per patrum concilia, et orbi uniuerso⁸ Christiano⁹ persuasum eo¹⁰ modo Pascha celebrari oportere. Quadragesima ieiuniorum habet auctoritatem et ex¹¹ ueteribus libris ex ieiunio Moysi et Helye, et ex euangelio quia totidem diebus Dominus ieiunauit, demonstrans euangelium¹² non dissentire a lege et prophetis. In persona quippe Moysi¹³ lex, in [fo.141ra] persona Helye prophete accipiuntur, inter quos in monte gloriosus apparuit, ut euidentius emeretur¹⁴, quod de illo dicit apostolus, Testimonium habens a lege et prophetis. In qua ergo parte anni congruentius obseruatio quadragesime constitueretur, nisi confinis atque contigua dominice passioni, quia in ea significatur¹⁵ hec uita laboriosa, cui opus est hec continentia, ut ab ipsius mundi amicitia ieiunetur, que utique fallaciter blandiri et illecebrarum sucos circumspargere, atque iacere¹⁶ non cessat?

ID 2.111

¹ Beatus CRNBPZTHA; om. G

² Beatus - Ian.] Augustinus N, D as text

³ De - Quadragesime CRSNBP; om. ZTOGHQA

⁴ ss Z

⁵ ad add. SBZTOGHQA, om. CLRXWNP

⁶ quo CRWDBZTGHQ; qua NA

⁷ -exit CLXNDB; -exerit RSWPZTOGHQA

⁸ -rso CRDBZTGHA; -rsa N

⁹ -iano CRNBJHTGA; -ianum Z

¹⁰ eo CRNPZTGHA; B has illeg. variant

¹¹ ex CRNBP; in SZTOGHQA

¹² in mg. O

¹³ quippe Moysi LRXSWND²BPZTGHA; Moysi quippe C; quippe D

¹⁴ emeretur CLXSWZTGHQA; enumeret RNDBP

¹⁵ significatur CRWDB²PZTGHA; significabatur N; segregatur B

¹⁶ ss T

26

*Idem in eodem*¹. *Quod a ieiunis corpus et sanguis*² *Christi*³ *accipi debeat*⁴

Liquido apparet quando⁵ primo acceperunt discipuli corpus et sanguinem Domini, non eos acceperunt ieiunos. Numquid tamen propterea calumpniandum est uniuerse ecclesie quod a ieiunis⁶ semper accipitur? Ex⁷ hoc enim placuit Spiritui Sancto ut in honore tanti sacramenti prius in os Christiani dominicum corpus intraret quam ceteri cibi. Nam ideo per uniuersum orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cenati fratres ad illud⁸ sacramentum accipiendum⁹ conuenire debeant¹⁰, aut sicut faciebant quos apostolus arguit et emendat¹¹, mensis suis ista¹² miscere. Namque Saluator quo uehementius commendaret¹³ ministerii¹⁴ illius altitudinem, ultimum¹⁵ hoc uoluit infigere cordibus et memorie discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non precepit quo deinceps ordine sumeretur, ut apostolis per quos ecclesias dispositurus erat seruaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper¹⁶ acciperetur, credo quod eum morem nemo uariasset. Cum ergo ait apostolus¹⁷ de hoc sacramento loquens, Propter quod fratres cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate, si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conueniatis, statim subtexit, Cetera autem cum uenero, ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum [fo.141rb] erat ut in epistola totum illis agendi ordinem insinuaret, que uniuersa¹⁸ seruat per orbem¹⁹ ecclesia, ab ipso ordinatum esse quod nulla horarum diuersitate uariatur.

ID 2.112; IP 1.145; De cons. D 2 c 53

¹ in eodem CRDBZTOGHA; om. N

² sanguis CSXNBP; sanguinis R

³ Christi CLRSW²B; om. WN

⁴ accipi debeat CLSRWBP; acc. debeant N; accipiatur D. Quod – accipi debeat om. ZTOGHQA

⁵ ss Z

⁶ -nis CRNBZTGHQ; -niis A

⁷ Ex LRSWBPZJTGHA; Et CN

⁸ illud CRNBZTGHQ; aliud A

⁹ acc. sac. marked for reversal Z

¹⁰ -eant CRBZTGHQ; -ent ND

¹¹ et emendat CRNPZTGHQ; etenim dat B

¹² ss S

¹³ -aret CRNBPZTHA; -avit G

¹⁴ corr. fr. mist- S

¹⁵ corr. fr. montium L²

¹⁶ semper CRNBZTGHQ; om. A

¹⁷ ait ap. CRNPZTGHQA; ap. ait B

¹⁸ -ersa C (with lacuna following) RBZTGHQA; -ersam ND

¹⁹ seru. per orb. CRNBPZTHA; per orb. seru. G

27

*Idem ex libro secundo pro defunctis*¹. *De eo quod pro defunctis offertur*²

Non existimemus³ ad⁴ mortuos pro quibus curam gerimus peruenire, nisi quod⁵ pro eis siue altaris, siue orationum, siue elemosinarum sacrificiis, sollempniter supplicamus, quamuis non pro quibus fiunt omnibus prosint, sed his tantum pro quibus dum uiuunt comparatur ut prosint. Sed quia non discernimus qui sint, oportet

¹ ex - defunctis om. N, in D; pro def. om. S

² De - offertur CRSNB; om. ZTOGHQA

³ corr. fr. -istem- SR

⁴ ss C

⁵ quod CRNBZTGHQ; om. A

ea pro regeneratis⁶ omnibus facere, ut nullus eorum pretermittatur, ad quos hec⁷ beneficia possint et⁸ debeant peruenire. Melius enim⁹ supererunt¹⁰ ista his quibus¹¹ nec¹² obsunt nec prosunt, quam eis deerunt quibus prosunt. Diligentius tamen facit hoc quisque pro necessariis suis, quo¹³ pro illo fiat similiter a suis. Corpori autem humano quicquid impenditur, non est presidium salutis, sed humanitatis officium, secundum affectum quo nemo unquam carnem suam odio habet. Vnde oportet ut quam¹⁴ potest pro carne proximi curam gerat, cum ille inde¹⁵ recesserit qui gerebat¹⁶. Et si hec faciunt qui carnis resurrectionem non credunt, quantomagis debent facere qui credunt, ut corpori mortuo sed¹⁷ tamen resurrecturo et in eternitate mansuro impensum eiusmodi¹⁸ officium sit etiam quodammodo eiusdem fidei testimonium? Quod uero quisque apud memorias martyrum sepelitur, hoc tantum¹⁹ michi uidetur prodesse defuncto, ut commendans eum²⁰ etiam martyrum patrocinio affectus pro illo supplicationis augeatur.

ID 2.113; +C 13 q 2 c 19

B III

²¹DE REBUS ECCLESIASTICIS

- i. Ne quis ab episcopo ecclesiam ingredi prohibeatur
- ii. Vt unaqueque ecclesia integrum mansum habeat sine seruicio
- iii. Vt nullus de dote ecclesie uel manso quemquam presbiterorum censum persoluere cogat [fo.141va]
- iiii. De compositione sacrilegiorum
- v. Quomodo sacrilegium committatur
- vi. De duobus episcopis de parrochia²² cuiusdam basylice altercantibus
- vii. De confiniis cymiteriorum
- viii. De his que offeruntur non esse considerandum a quo sed ante quem offerantur²³
- ²⁴viiii. De ecclesiis et altaribus ubi aliqua dubitatio de consecratione est, ut consecrentur
- x. Ne²⁵ antiquis ecclesiis alique possessiones auferantur
- ²⁶xi. Vt si altare motum fuerit ecclesia denuo consecretur

⁶ generatis H(*before corr.*)Q

⁷ ss L²

⁸ et CRNBZJTOGQA; ac SH; uel Bodl.

⁹ his quibus *add.* SHQA, *om.* CRNBZJTOG

¹⁰ supererunt CXSNBPZTGHA; susceperunt R

¹¹ his quibus CRNBZTGHQ; *om.* A

¹² *corr. fr.* non S

¹³ quo CRNBP; quod SZTOGHQA

¹⁴ quam CRNBZTGHQ; qui A

¹⁵ inde CRSNBZTOGH; non QA

¹⁶ cum ille inde - gerebat *in mg.* Q

¹⁷ sed CRNBZJTOG; si SHQA

¹⁸ eiusmodi- CRNBZPZTHA; huiusmodi- G

¹⁹ tantum CRNBZJTOG; tantummodo SHQA

²⁰ *supersc.* H

²¹ *capitulatio and heading om.* ZTOGHQA; *in* CLRXS(*beginning Capitula*)WNDMBP

²² -c- ss N

²³ -antur CLRXS²DBP; -entur W; -untur N

²⁴ DM *omit whole title*

²⁵ Ne CRSDB²; De WNB

²⁶ DM *omit whole title*

xii ²⁷ .	Vt si ecclesia uiolata fuerit, iterum consecretur
xiii.	De immunitate ecclesie
xiiii.	Ne quis ad ecclesiam fugientem inde abstrahat
xv ²⁸ .	De eodem
xvi.	De episcopis ne per dyoceses suas ambulantes ecclesias grauent
xvii.	Quod archidiaconi a presbiteris parroechianis nichil exigere debeant nisi quod ab ²⁹ episcopis suis eis ³⁰ concessum fuerit
xviii.	De censu a presbitero non dando
xviii ³¹ .	Non posse quemquam exheredato filio ecclesiam heredem facere
xx ³² .	De eodem
xxi.	De rebus pauperum uel basylicis per auaritiam non tenendis
xxii ³³ .	Quod de ³⁴ rebus ecclesie pauperibus et captiuis sit subueniendum
xxiii.	De his qui res uenerabilis loci uel uendiderint uel emerint
xxiiii.	Quod primates uenerabilium locorum necessitate metropolitanis presentibus per mutationem rerum eorundem locorum facere possint
xxv.	De his que ³⁵ a pontificibus in ministerium Dei consecrata sunt, ne alienentur excepta captiuorum redemptione
xxvi.	De iure diuino et humano
xxvii.	De his qui oblationes defunctorum aut negant aut difficiliter reddunt
xxviii.	Vt omnes ecclesie uel decime in episcoporum potestate consistant
xxviii. ³⁶	Pro sepulturis nichil exigendum
xxx.	De eodem, et ne quis in ecclesia sepeliatur
xxxi.	De sepultura coniugatorum in primis conubiis ³⁷
xxxii.	Ne in altari in quo episcopus missam celebrauit eodem die presbiter aliam cantare presumat
xxxiii.	Ne corpora sanctorum transferantur ³⁸ de loco ad locum
xxxiiii.	De uasculis quibus ministeria sacra conficiuntur

²⁷ DM omit whole title

²⁸ No. omitted by B, therefore one out from now on

²⁹ ab CRWDB; om. N

³⁰ eis CRWDB; nisi N

³¹ DM omit whole title

³² DM omit whole title

³³ W repeats xxi, so one out from here

³⁴ ss C

³⁵ que CRWDB; qui N

³⁶ no. om. L, now one out

³⁷ conconub- R

³⁸ corr. fr. -atur

1

De rebus ecclesiasticis et de earundem [fo.141vb] reuerentia et¹ obseruatione². Ex concilio apud Valentiam³ cap. xviii⁴. Ne quis ab episcopo ecclesiam ingredi prohibeatur⁵

Vt nullum⁶ episcopus prohibeat ingredi⁷ ecclesiam, et⁸ audire uerbum Dei, siue gentilem, siue hereticum, siue Iudeum, usque ad missam cathecuminum.

¹ et om. R?

² De - obseruatione CRSWDBPZTOGHQ(mg.); om. NA; tertia pars add. H mg.

³ -tiam CRB?ZTH?A; -tinum N; -tinam G

⁴ xviii CRSWDB; om. NQ; Ex - xviii om. P; xvi ZT?OGHA

⁵ Ne - prohib. CRSWNB; om. PZTOGHQA

⁶ nullum CRNBZTOGH; nullus QA

ID 3.33 as BD 3.28; IP 2.41; De cons. D 1 c 67 var.

⁷ in *add.* R, *om.* CLXSWNBPZTGHQA

⁸ et CRNBZTOGHQ; ut A

2

Ex concilio Guormacensi cp. xviii. Vt unaqueque ecclesia integrum mansum habeat sine seruitio¹

Sanccitum est ut unicuique ecclesie unus mansus integer absque ullo seruitio attribuatur, et presbiteri in eis constituti non de² decimis³ neque de oblationibus fidelium, non de domibus neque de atriis, uel de hortis⁴ iuxta ecclesiam positus, neque de prescripto manso aliquod seruitium faciant preter ecclesiasticum, et si quid⁵ amplius habuerint, inde senioribus suis debitum seruitium impendant.

ID 3.55 as BD 3.52, cf 16.262 (below B 29.187); C 23 q 8 c 25 (Palea)

¹ Ex conc. Guormaciensi (Warmatiensi RWB) - xviii (cap. xviii *om.* P). Vt - seruitio CRWDBP; Vt - seruitio N; Vt - seruitio. Ex concil. Warmatiensi (Waratinensi G) xviii (*om.* Q) SZTOGHQ; Ex concilio Warmatiensi A

² de CRWDBZGTHA; *om.* N

³ *after corr.* H

⁴ *corr. fr.* hocis H

⁵ quid CRWNB; aliquid SZTOGHQA

3

Ex concilio Meldensi. cap. viii. Vt nullus de dote ecclesie uel manso quemquam¹ presbiterorum censum persolvere cogat²

Iuxta synodalia precepta decreuimus, ut nullus mortalium de agro ecclesiastico, et manso, et mancipiis, uel si quilibet pro loco sepulture aliquid largitus fuerit ecclesie, neque de decimis et oblationibus fidelium quemquam presbiterorum aliquem censum persolvere cogat, nec³ quisquam cuiuslibet ordinis aut dignitatis exinde quicquam subtrahat, et redditionem quamcumque exigat temporalem. Quod si fecerit, communionem⁴ usque ad satisfactionem priuetur⁵.

ID 3.56 as BD 3.53; +C 23 q 8 c 24 widely var.

¹ quemquam CRSWNDB; *om.* ZTGHQ

² Ex conc. - cap. viii (xviii D). Vt - persolvere cogat CRSWDBP; Vt - cogat N; Vt - cogat. Ex concilio Meldensi viii (vii S, *om.* Q) SZTOGHQ; Ex - cap. viii A

³ nec CRNBJTHA; ne Z

⁴ communionem CRSNBZOGHQA; communitio JT

⁵ Quod si - priuetur in *small cramped hand* Z

4

Iohannes VIII¹ in libro Gothice legis². De compositione sacrilegiorum³

Iohannes episcopus seruus seruorum Dei omnibus episcopis, comitibus, uicecomitibus, centenariis, iudicibus catholicis, in Hyspania et Gothia et prouinciis degentibus, omnique populo occidentali catholico, salutem et apostolicam benedictionem. Noueritis dilectissimi filii quia nos⁴ pro statu⁵ sancte [fo.142ra] Dei ecclesie⁶ iussimus congregari synodale concilium apud urbem Trecas, ubi sedentibus⁷

¹ VIII R(*with* episcopus *ss*)SWBPZTHQA; *om.* CLXD

² Iohannes - legis] Iohannes in libro VIII Gotice legis G; *om.* N

³ De comp. sac. CRSDBP; De sac. comp. W; De comp. N; *om.* ZTOGHQA

⁴ nos RSWB?PZTGHA; uos CXND

⁵ pro statu CRSNBZTOGQA; prostratu H

⁶ sancte Dei ecclesie CRWNBZTOGA; sancte ecclesie Dei SH; ecclesie sancte Dei Q

⁷ send- N

nobis in corona uenit ante presentiam nostram filius noster Sineboldus⁸, sancte prime sedis Narbonensis⁹ episcopus cum suis suffraganeis episcopis, et detulit nobis librum Gotice legis, ubi nichil habebatur de sacrilegiis, et in eisdem legibus scriptum, ut cause quas ille leges non habent non audirentur a iudicibus illius patrie, atque ita ius sancte ecclesie suffocabatur ab incolis Gallie et Hyspanie prouinciis. Vnde nostra serenitas cum prescriptis episcopis inspectis legibus Romanis ubi¹⁰ habebatur¹¹ de sacrilegiis, inuenimus ibi¹² a Iustiniano¹³ imperatore legem compositionis sacrilegii constitutam, scilicet in quinque libras auri optimi. Sed nos leniorem¹⁴ legem¹⁵ precepimus esse tenendam, que a Karolo est constituta pio¹⁶ principe, de compositione sacrilegii, uidelicet in¹⁷ xxx libras examinati argenti, id est sexcentorum solidorum summam argenti purissimi. Ideoque¹⁸ quisquis¹⁹ inuentus fuerit reus sacrilegii, istam leniorem²⁰ compositionem emendet ipsis episcopis, uel abbatibus siue personis, ad²¹ quos querimonia sacrilegii iuste pertinuerit. Et si ipse reus sacrilegii facere noluerit, tamdiu²² excommunicationi subiaceat²³, usque quo predictam²⁴ compositionem sexcentorum solidorum persoluat. Et si in hac obstinatione mortuus fuerit, corpus eius cum hymnis et psalmis²⁵ non deferatur ad sepulturam²⁶. Et precipimus ut in fine codicis²⁷ legis mundane²⁸ scribatur hec lex. HVCVSQVE LEX PAPE²⁹.

ID 3.98a as CB Varia IB 20a; IP 2.80 from inspectis only; +C 17 q 4 c 21a from quisquis inuentus fuerit widely var.

⁸ -i- ss T

⁹ Naborn- N

¹⁰ ubi CRWNBZTOGQA; ubique SH

¹¹ *corr. fr.* hatur S

¹² ibi CRWNBZTOGA; ubi SHQ

¹³ -in- ss Z

¹⁴ len- CLR?WBZTOA; leu- XSNDGBodl.

¹⁵ legem CRNBZTOGH; *om.* A

¹⁶ pio CR(*with obscure mark over*)DBZTGHA; *om.* N

¹⁷ *corr. fr.* inc N

¹⁸ -que ss Z

¹⁹ quisquis CRNBZTOGHQ; quisque A

²⁰ -iorem CSWNBZPTGHA; -ionem R; -orem X

²¹ *corr. fr.* a R

²² tamdiu CRNBZ²TOGHQ; tam WZABodl

²³ -iaceat CRSWNBZJTOGQA; -iacebit HQ²

²⁴ -tam CRNBZJOGHQA; -tum T

²⁵ hymn. et ps. CRWNB; ps. et ymn. SZTOGHQABodl.

²⁶ *corr. fr.* sepulturam B

²⁷ -ice G

²⁸ mund- CRNBZPZHA; mand- TG

²⁹ Hucusque lex pape *om.*N, in D

5

Quomodo sacrilegium committatur¹

Sacrilegium enim committitur si quis infregerit² ecclesiam, uel xxx ecclesiasticos passus qui in circuitu³ ecclesie fuerint, uel in domibus que infra predictos passus⁴ fuerint, aliquid inde diripiendo⁵ uel aufe[fo.142rb]rendo, seu qui iniuriam uel ablationem⁶ rerum intulerit clericis arma non ferentibus uel monachis siue Deo

¹ Quomodo - committatur (-itur N, commutatur D) CRSWNDB; *om.* with no break ZTOGHQA

² -grerit H

³ circuitu CRWNPZTGHQA; circumitu B

⁴ passus CRSNBZTGQA; *om.* H

⁵ inde diripiendo LRXSWNB(*corr. fr.* -ripe-)PZTOGHQ; inde rapiendo C; indiripiendo A

⁶ abl- C² LRSWBPZTOGH; obl- CNQA

deuotis, omnibusque⁷ ecclesiasticis⁸ personis⁹. Non enim capelle que infra ambitum murorum castellorum sunt mittuntur uel ponuntur in hac obseruatione. Similiter etiam sacrilegium committitur, auferendo sacrum de sacro, uel non sacrum de sacro, siue sacrum de non sacro. Non sacrum uero de non sacro, quia non potest computari in crimine sacrilegii, secundum mundanarum legum censuram debet emendari, uel secundum morem patrie.

ID 3.98b as CB Varia IB 20b; IP 2.79; +C 17 q 4 c 21b to siue sacrum de non sacro, then widely var.

⁷ omnibusque CLRWB; omnibus SNZTOGHQA

⁸ -icis CRNBZTGHQ; -ici A

⁹ ss O

6

De duobus episcopis altercantibus de parroechia cuiusdam basylice¹

Inter memoratos fratres nostros Fulgentium Astigatanum² et Honorium³ Cordubensem episcopum, discussio⁴ agitata est propter parroechiam basylice cuiusdam, quam horum⁵ alter Celtacensem⁶ alter Reginensem⁷ asseruit. Et quia inter utrasque partes⁸ hactenus limitis actio uendicata est, cuius quamuis uetusta retentione⁹ nullum iuris preiudicium afferret, ideoque ne in¹⁰ dubium ultra inter eos nostra deuocaretur sententia, prolatis canonibus synodalia decreta perlecta sunt, quorum auctoritas premonet ita oportere inhiberi cupiditatem, ut ne¹¹ quis terminos alienos usurpet. Ob hoc placuit inter alternas partes inspectionis¹² uiros mittendos, ita ut dyocesis possidentis si tamen basylicam ueri signi limes¹³ prouisus monstrauerit, ecclesie cuius est ius retentionis sit¹⁴ eternum dominium. Quod et si limes legitimus eandem basylicam non concludit, et tam longi temporis probatur obiecta¹⁵ prescriptio, appellatio presentis episcopi non ualebit, quia illi tricennalis obiectio silentium imponit. Hoc etiam et secularium principum edicta precipiunt, et presulum Romanorum decreuit auctoritas. Si uero infra metas¹⁶ tricennalis temporis extra [fo.142va] alios terminos basylice iniusta retentio repperitur, repetentis episcopi iuri sine mora restituetur.

ID 3.99 as BD 1.69; C 16 q 3 c 6

¹ N² mg. add. Hoc capitulo probatur quod xxx anorum prescriptio currit pro ecclesia contra aliam ecclesiam

² corr. fr. -gait- N

³ Honorium CRSNBZTOGH; Honorum Q; Bonorum A

⁴ discussio CXSWZTOGHQA; dissensio LRNDP

⁵ quam horum CRNBZTOGHA; quarum Z

⁶ -acensem LRXWNBZTOGHQA; -anensem C; -assensem S

⁷ alter Reginensem CLR²WB; om. RXSNDPZTOHQA

⁸ alter Reginensem asseruit - partes *over erasure and partly in mg.* C

⁹ -one ss *over erasure* R

¹⁰ ss C

¹¹ ut ne CRN²BZTHA; ne N; ne ut G

¹² corr. from inspectionis C

¹³ corr. fr. -mis R

¹⁴ sit CRNBZTOGHQ; om. A

¹⁵ obiecta LRXSWNBZTOGHA; obiecta C

¹⁶ metas CRDBZTOGHA; metos N

7

De confiniis cymiteriorum

Nicholaus episcopis omnibus. Sicut antiquitus a sanctis patribus statutum¹ est statuimus, ita ut maior ecclesia per circuitum² lx passus habeat, capelle uero uel minores ecclesie xxx. Qui autem confinium eorum confringere³ temptauerit, aut personam hominis uel bona eius⁴ inde abstraxerit, nisi publicus latro erit, quousque emendet et quod rapuerat reddat⁵, excommunicetur.

ID 3.104 (JL 4404); IP 2.81; +C 17 q 4 c 6

¹ statutum CRWNBZTO²G; constitutum SHQA; statum O

² circuitum CRWNPZTGHA; circumitum B

³ confringere CRWBZTO²GHQ; afringere N; infringere D; confingere O; constringere A

⁴ eius CRNBZTOGHQ; *om.* A

⁵ aut *add.* SHQA, *om.* CRWNBZTOG

8

Augustinus in libro Questionum¹ Numeri². De his que offeruntur, non esse considerandum a quo sed ante quem offerantur³

Et dixit Dominus ad Moysen, et ad Eleazarum filium Aaron⁴ sacerdotem⁵, Tollite thuribula erea e medio exustorum, et ignem alienum, hunc semina ibi⁶, quia sanctificauerunt⁷ thuribula⁸ peccatorum horum in animabus suis, et fac eas lamminas⁹ ductiles circumpositionem altari, quoniam oblata sunt ante Dominum, et sanctificata sunt, et facta sunt in signum in filiis Israel. Sed notandum¹⁰ nouo modo¹¹ dicta sanctificata¹² pena eorum a quibus peccatum hoc¹³ fuerat perpetratum, quia per eos exemplum datum est ceteris quo timerent. Circumpositionem autem altari cur ex eis fieri uoluit addidit dicens, Quoniam oblata sunt ante Dominum, et sanctificata¹⁴ facta sunt¹⁵ in signum filiis Israel. Non ergo in eis reprobati uoluit quod a talibus oblata¹⁶ sunt, sed hoc potius cogitari et attendi ante quem¹⁷ oblata sunt¹⁸, id est quia¹⁹ ante Dominum, ut²⁰ plus in eis²¹ ualeret nomen Domini ante quem²² oblata sunt²³, quam pessimum meritum eorum a quibus oblata sunt.

De cons. D 2 c 26

¹ -ionum CRWBZTOGQ; -ionarii SHA

² Aug. - Numeri *om.* N, *in* D

³ De - offerantur (-untur CN) CRSWNDBP; *om.* ZTOGHQA

⁴ *ss* N

⁵ fil. Aaron sac. CRWN(*corr. fr.* -otis)BZTOGA; sac. fil. Aaron SHQ

⁶ *ss* Z

⁷ *corr. fr.* sacrificauerunt G

⁸ thuribula CRWNBZTOGQ; *om.* SHA

⁹ *obsc. corr.* O

¹⁰ *eo add. and canc.* Z

¹¹ nouo modo CRWNBZTOGQ; non quomodo S; non commodo HA

¹² scificata G

¹³ peccatum hoc CRWNPZTGHA; hoc peccatum B

¹⁴ significata Z

¹⁵ facta sunt CRSWNPZTOGH; sunt facta B; sunt et facta sunt Q; sunt A

¹⁶ -a- *ss* A

¹⁷ quem CRNBPZTOGHQ; quam A

¹⁸ sed hoc potius – sunt *in mg.* X

¹⁹ quia CRWNBZTOGH²; qui SHQA

²⁰ ut CRWNZTOGHQA; et B

²¹ *ss* S²

²² quem CRNBZ²TOGHQ; *om.* Z; quam A

²³ id est quia - sunt *om.* P

9¹

¹ *om.* DM

*Ex concilio Meldensi, cap.viii. De ecclesiis et altaribus ubi aliqua dubitatio de²
consecratione est ut consecrentur³*

⁴Vt ecclesie uel⁵ altaria que ambigua sunt de consecratione consecrentur, [fo.142vb]
et⁶ superflua altaria destruuntur⁷.

ID 3.11 as BD 3.10; IP 2.18; De cons. D 1 c 18

² ss H

³ Ex - cap. viii. De - consecrentur CRXWBP; De - consecrentur SN; De eccl. - consecrentur. Ex eodem concilio, cap. xlv ZTG; De - consecrentur. Ex eodem concilii O; De - consecrentur HQ(mg.); Ex concilio Meldensi A

⁴ Z reversed the texts (but not the rubrics) of cc 9-10, and subsequently marked the rubrics for reversing.

⁵ uel CRSNBZTOGH; om. QA

⁶ et CRNBZTOGHQ; ut A (subs. cancelled)

⁷ destruuntur CRSWBPZTOGHQ; destruentur N; om. ABodl

10

Ex eodem concilio cp. xlv. Ne antiquis ecclesiis aliquae possessiones auferantur¹

Vt ecclesie antiquitus constitute, nec decimis nec ulla possessione priuentur ita ut
nouis oratoriis tribuantur.

ID 3.12 as BD 3.9; C 16 q 1 c 43

¹ Ex eodem conc. cp. xlv. Ne - auferantur CRWB; Ex conc. Meld' cp. viii. Ne eccl. ant. - auf. S; Ne - auferantur NP; Ex conc' Meldensi cap. xlv. Ne - auferantur DM; Ex concil' Meldensi, capl. (om. G) viii ZTGHQ(mg.); Ex concil' Meldensi O; Ex eodem concilio A

11¹

*Ex decretis² Ygini pape, cap.iii³. Vt si altare motum⁴ fuerit ecclesia denuo
consecretur⁵*

Si motum fuerit altare, denuo⁶ consecretur ecclesia, si parietes mutantur⁷ et non
altare, salibus tantum exorcizentur.

ID 3.13 as BD 3.11; IP 2.20; De cons. D 1 c 19a

¹ om. DM

² decretis CRXWB; dec' ZTO; decreto SHQ; decret' A

³ iiiii CRWBZTOHQ; iii A. Ex - iiiii om. NP

⁴ emotum N

⁵ Vt si - cons. CRSWNB; Si altare - cons. PZO; om. THQA

⁶ denuo CRNBZTOHQ; continuo A

⁷ mut- CLSWNBZTHA; mur- RX

12¹

Ex decretis² Ygini pape,³ cp.vi⁴. Vt si ecclesia uiolata fuerit, iterum consecretur⁵

Si homicidio uel adulterio ecclesia fuerit uiolata, diligentissime expurgetur⁶, et
denuo consecretur.

ID 3.14 as BD 3.12; IP 2.21; De cons. D 1 c 19b

¹ om. DM

² -etis CRWB; -et' ZTO; -eto SHQ

³ Ex - pape CRWBZTOHQ; om. NP; Item A

⁴ cp. vi om. N

⁵ Vt - cons. CRSWNB; Si ecclesia - cons. PZOHQ(mg.); om. TA

⁶ etexp- R

13

Ex concilio Triburiensi. De immunitate ecclesie¹

¹ Ex - Triburiensi (-urensi R). De - eccl. CRWDBP; De - eccl. N; De - eccl. Ex - Trib. (corr. fr. Turib- O) SZTOHQ; Ex - Trib. A

Si quis in atrio ecclesie pugnam committit, aut homicidium fecerit², quicquid pro emunitate³ uiolata emendandum est, altario soluatur, cuiuscumque⁴ fuerit illa ecclesia⁵.

ID 3.113 as BD 3.196; +C 17 q 4 c 7

² fecerit CRWNB; facit SZTOHQABodl.

³ aecclesie *add. and canc.* Z

⁴ cuiuscumque CRWNBQ²; cuiusque SZTOHQA. soluatur *add. and canc.* O

⁵ illa eccl. CRWNB; eccl. illa SZTOHABodl; *om.* Q

14

¹*Epistola beati² Augustini³ ad Bonefacium, cp. xxx⁴. Ne quis ad ecclesiam fugientem inde abstrahat⁵*

Dilectissimo et spectabili uiro filio⁶ Bonefacio, Augustinus episcopus. Miror⁷ quomodo subito fidei murum aries ruperit⁸ inimici. Noui⁹ enim¹⁰ qua religione¹¹ semper sis ecclesiam ueneratus. Quo instigante facere hominem de ecclesia rapuisti? Tuus si de tuo amico forte presumeret, fugitiuus¹² posset procul dubio intercessoris causa¹³ ueniam promereri. Ergo si amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed¹⁴ si de potestate presumitur, Nabugodonosorem¹⁵ regem¹⁶ intende, qui causa superbie in bouem est ex homine¹⁷ commutatus. Non ut confundam te hec scribo, sed¹⁸ ut filium meum karissimum moneo. Ecclesie igitur illesum reuoca, quem ut irreligiosissimus¹⁹ rapuisti. Oblatio uero domus tue a clericis ne suscipiatur interdixi. Communionemque tibi interdico, donec peracta pro [fo.143ra] ausibus uel errore, a me diffinito tibimet penitentia²⁰ tempore condonato, pro hoc facto corde contrito et humiliato dignum offeras sacrificium Deo.

ID 3.122; +C 17 q 4 c 8

¹ Ex *add.* B, *om.* CRWNZTOHQA

² *om.* N, *in* D

³ episcopi *add.* CLX, *om.* RSWNBZTOHQA

⁴ cp. xxx *om.* NP, *in* D

⁵ Ne - abstrahat CRSWNB; *om.* ZTOHQA

⁶ filio CRNBTOHQ; *om.* A

⁷ quo *add.* A, *om.* CRNBTOHQ

⁸ ruperit CRNPTOHQ; ruperit A; ? B

⁹ -i ss R

¹⁰ enim CRNBTOHQ; *om.* A

¹¹ -ne ss Z

¹² unus *add. and canc.* B

¹³ causa CRNBTOHQ; *om.* A

¹⁴ Sed CRNPTHQA; *om.* B

¹⁵ -orem CRNPTHQA; -or LSB; -orenssem W

¹⁶ regem CRNBTOHQ; *om.* A

¹⁷ *corr. fr.* hoc H

¹⁸ ss B

¹⁹ irrel. CL²XSWNDB²ZTOHQ; religiosissimus LRBP; religiosus A

²⁰ -entia CRWNDB; -entie SZTOHQA

15

Ex libro capitulorum¹. De eodem²

Reum³ ad ecclesiam fugientem nemo abstrahere⁴ audeat, neque inde donare ad penam uel ad mortem, ut honor ecclesiarum conseruetur, sed rectores pacem ei⁵ et uitam et⁶ membra obtinere studeant, tamen legitime componat quod inique fecit.

¹ Ex - cap. CRSWDPZTHQA; *om.* NB

² De eodem CRSWNB; *om.* ZTOHQA

³ Reum A

ID 3.123 (cf BD 3.194); +C 17 q 4 c 9

⁴ -agero N

⁵ ss A

⁶ et CRSWNPTHA; om. B

16

Ex concilio Cabillonensi, cp.iii¹. De episcopis ne per dyoceses ambulantes ecclesias grauent²

Cauendum sane est³ ne cum episcopi parroechias suas peragrant⁴ quandam⁵ non solum erga subditos sed erga socios tyrranidem exercent, nec⁶ quod absit⁷ cum caritate, sed cum quadam iactantie temeritate, nec⁸ cum gratiarum actione, sed cum quadam iudiciaria⁹ inuentione stipendia ab eis exigant. Obseruandum etiam modis omnibus est ut si quando eis peragrande parroechie necessitas incumbit¹⁰, in confirmandis hominibus¹¹, in inquirendis rebus emendatione dignis, in predicatione uerbi Dei in lucris¹² animarum potius quam depredandis¹³ et spoliandis hominibus et scandalizandis fratribus, operam dent. Et si quando eis ad peragendum ministerium suum a fratribus aut a subditis aliquid¹⁴ accipiendum est, hoc summopere obseruare debent, ne quem scandalizent¹⁵ aut grauent. Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, ut et¹⁶ uerbi Dei predicator ubi proprii sumptus¹⁷ desunt a fratribus accipiat, et idem fratres illius potentia non grauentur, exemplo apostoli Pauli¹⁸, qui ne quem grauaret arte et manibus uictum querebat.

ID 3.133; C 10 q 3 c 7

¹ Ex - iii om. N, in D

² De - grauent CRWS(before Ex - iii)NBP; om. ZOTHQA

³ sane est CRDBZTHQA; est sane N

⁴ corr. fr. -agant C

⁵ quandam CRSNBZJTQA; quando H

⁶ nec CRWNBZJTO; ne SHQA

⁷ non add. SZTOHQA, om. CRWNB

⁸ nec CRWNBZJTO; ne SHQA

⁹ corr. fr. -icar- N

¹⁰ incumbit CRWNBZO²HQA; incombit JTO

¹¹ repeated R; omnibus D

¹² lucrhis R; luchisis N

¹³ depredandis CRWDBZJTOHQ; deprecandis NA

¹⁴ aliquid CRNBZTOHQ; aliquod A

¹⁵ -ent CRNB?JTOHA; -ant Z

¹⁶ ss R

¹⁷ prop. sum. CRWNB; sum. prop. SZTOHQA

¹⁸ ap. Pauli CRWNBZJTO; Pauli ap. SHQA

17

Cp.iiii¹. Quod archidiaconi a presbiteris parroechianis nichil exigere debeant, nisi quod ab episcopis suis² eis concessum fuerit³

Dictum est etiam quod in plerisque locis archidiaconi⁴ super presbiteros parroechianos [fo.143rb] quandam exercent dominationem⁵, et ab eis censum exigunt, quod magis ad tyrranidem quam ad rectitudinis fortitudinem pertinet. Si enim iuxta apostoli sententiam episcopi non debent esse dominatores in clero, sed forma facti

¹ Cp iiiii after fuerit S, om. N, in D

² episcopis suis CRDBW; episcopo suo N

³ Quod - fuerit CRSWNBP; om. ZTOHQA

⁴ -dy- ss N

⁵ dominationem CR?NBZT?HQ; damnationem A

gregis ex animo, multo minus isti hoc facere debent, sed contenti⁶ sint⁷ regularibus disciplinis, et teneant propriam mensuram, et quod⁸ eis ab episcopis iniungitur, hoc per parrochiam exercere studeant, nichil per cupiditatem et auaritiam presumentes.
ID 3.134; D 94 c 3

⁶ contenti CRDBZTHA; contempti N

⁷ sint CRWNPZTHA; s't B

⁸ quod CXSWNBPZTHA?; quid R

18

Ex concilio Parisiensi. De censu a presbitero¹ non dando²

Vt secundum³ canonicam auctoritatem, et constitutionem domni imperatoris Ludouici de agro ecclesiastico et manso, de mancipiis que ipse suis capitulis constituit, uel si quilibet pro loco sepulture aliquid largitus ecclesie fuerit, neque de decimis et oblationibus fidelium quemquam presbiterum aliquem censum persoluere cogat, nec quisquam cuiuslibet ordinis uel⁴ dignitatis⁵ exinde quicquam subtrahat, aut redditionem⁶ quamcumque exigat temporalem. Quod si fecerit, communionem usque ad satisfactionem priuetur, et⁷ regia potestate dare cogatur.

ID 3.175 as here, BD 3.53 is widely variant; +C 23 q 8 c 24 as here

¹ censu a pres. CRNPZTHQ; censu a populo W; pres. censum B

² Ex - Parisiensi (Pariensi RW, Parasiensi P). De - dando CRW²DBP; De - dando N; De - dando; Ex - Par. (om. Z) ZTOHQ; Ex - Par. A

³ -dum CR?SW?DB?ZTHA; -dam N; ecclesiam P

⁴ uel CL²RWDBZTA; aut N

⁵ uel dig. ss L²

⁶ corr. fr. redib- R

⁷ et CRWNPZTHA; om. B

19¹

Augustinus² in sermone secundo³ de uita clericorum. Non posse quemquam exheredato filio ecclesiam heredem facere⁴

Quicumque uult exheredato filio heredem facere ecclesiam, querat alterum qui suscipiat, non Augustinum. Immo Deo propitio neminem inueniat. Quam⁵ laudabile⁶ factum sancti et uenerandi episcopi⁷ Aurelii Kartaginensis⁸. Quomodo impleuit omnium qui sciunt os⁹ laudibus Dei. Quidam cum filios non haberet nec speraret, res suas omnes retento¹⁰ sibi usufructu¹¹ donauit ecclesie. Nati sunt illi filii, et reddidit¹² episcopus, nec¹³ opinanti que illi donauerat. In potestate habebat¹⁴ episcopus non reddere, sed iure fori non iure celi.

ID 3.177; C 17 q 4 c 43

¹ om. DM

² after clericorum below SHQ

³ in serm. sec. om. N; -undo CRSBZTOHQ; -unda A

⁴ Non - facere CRSWNB?; om. ZTOHQA

⁵ corr. to Quamquam R²

⁶ -ile CLXWBPTOHA; -ilem RNZ

⁷ lepscopi H

⁸ -inensis CRWNB; -iniensis ZJOTHA

⁹ ss twice Z

¹⁰ -ento CLWBZTHA; -enti RXN; -entu P?

¹¹ -uctu CLRS²WNPZTOA; usu (before sibi) X; usufructu lifzuth add. in mg. S² (fo. 139v); -uctus B (after corr.)Bodl; -uctum H; -uctuum Q

¹² reddidit CRWNZTOHA; reddit BP?

¹³ lacuna follows in H

¹⁴ corr. fr. -eat B

20¹

*Item idem in eodem. De eodem*² [fo.143va]

Si quis irascitur filio³ suo, et moriens exheredat⁴ eum, si uiueret⁵, non⁶ eum placarem? Non⁷ ei filium⁸ reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo uolo ut habeat pacem⁹, cuius appeto hereditatem? Sed plane sic faciat quod sepe hortatus sum, unum filium habet, putet Christum alterum. Duos habet, putet Christum tertium. Decem habet, undecimum¹⁰ faciat, et suscipio.

ID 3.178; C 13 q 2 c 8

¹ *om. D*

² *Item idem in eodem. De eodem CRWBP; Idem ibi de eodem S; De eodem N; Item in eodem idem ZJH; Item in eodem TOA; Item de eodem idem Q*

³ *filio CRNBJTOHA; fratri Z*

⁴ *exheredat CRNBZTOHQ; exhereditat A*

⁵ *uiuere A*

⁶ *non CRWNBZJTOQA; num SHBodl*

⁷ *Non CRWNBZJTOQ; Num SHBodl; ? A*

⁸ *non add. and canc. Z*

⁹ *pacem CRNBZTOHQ; om. A*

¹⁰ *R obscurely corr.*

21

*Idem in epistola ad Vincentium*¹. *De rebus pauperum uel basylicis per auaritiam non tenendis*²

Quicumque uos³ ex occasione legis huius⁴ imperialis non dilectione corrigendi sed inimicandi odio persequitur, displicet nobis⁵. Et quamuis res queque terrena non recte a quoquam possideri⁶ possit, nisi⁷ uel iure diuino, quo cuncta iustorum sunt, uel iure humano quod in potestate⁸ est regum terre. Ideoque res falso appellatis uestras⁹, quas nec¹⁰ iuste¹¹ possidetis¹², et secundum leges terrenorum regum¹³ amittere iussi estis, frustra que dicitis¹⁴, nos eis congregandis laborauimus, cum scriptum legatis, Labores impiorum iusti¹⁵ edunt. Sed tamen quisquis ex occasione huius quam¹⁶ reges terre Christo seruietes ad emendandam impietatem uestram promulgauerunt, res proprias uestras cupide appetit, displicet nobis. Quisquis denique ipsas res pauperum uel basylicas congregationum quas sub nomine ecclesie tenebatis, que omnino non debentur, nisi ei ecclesie que uera Christi est ecclesia¹⁷, non per iustitiam sed per auaritiam tenet, displicet nobis. Quisquis pro aliquo flagitio uel facinore proiectum a nobis ita suscipit, sicut suscipiuntur¹⁸ qui excepto errore quo a nobis separamini, sine

¹ *Idem - Vinc. om. N, in D*

² *De - tenendis CRSWNB; om. ZTOHQA*

³ *uos CRNBZTOHQ; nos A*

⁴ *huius CRWNBZJTO; om. SHQA*

⁵ *nobis CRSNBZTQA; uobis H*

⁶ *possideri CRNBZTOHQ; om. A*

⁷ *ss Z*

⁸ *-ate LSXWNBZPTQA; -atem CR*

⁹ *falso appellatis uestras CRWNB; uestras falso appelletis SZTOHQA*

¹⁰ *nec CRWNPZTHQA; om. B*

¹¹ *iuste CRWNB; iusti SZTOHQA*

¹² *possidetis CRNBZTOHQ; om. A*

¹³ *terr. reg. CRWNB; reg. terr. SZTOHQA*

¹⁴ *dicitis CRWNB; dicatis SZTOHQA*

¹⁵ *ss R*

¹⁶ *legis add. ss S²*

¹⁷ *Chr. est ecc. CLRXNB; est Chr. ecc. W; Chr. ecc. est SZTHQA*

¹⁸ *suscipiuntur C?RSWNPZTHA; suspiciuntur B*

crimine apud uos¹⁹ uixerunt displicet nobis.²⁰ Sed nec facile ista monstratis, nonnullos toleramus quos corrigere uel punire non possumus, neque propter²¹ paleam relinquimus aream Domini neque propter²² pisces malos rumpimus retia Domini,²³ neque propter²⁴ hedos²⁵ in fine segregandos deserimus gregem Domini²⁶, neque propter uasa facta²⁷ in contumeliam migramus de domo²⁸ Domini.

ID 3.179; C 23 q 7 c 1

¹⁹ uos C?RWDBPZTO; nos SNHQA?

²⁰ que uera Christi est ecclesia - displicet nobis *inserted in a smaller hand over an erasure* C; Quisquis pro aliquo - displicet nobis R(*at foot of leaf*); *as text* LX

²¹ hedos *add. and canc.* A

²² propter CRBZTOHQ; *om.* A

²³ neque propter pisces - Domini C²R²SWB²PZTHA; *om.* CLRXB

²⁴ paleam relinquimus - neque propter *in mg.* O

²⁵ h- ss H

²⁶ neque propter hedos - Domini *repeated* R

²⁷ facta CLXSWNBZTHQA; *fracta* RD

²⁸ domo CRWDBZTHQA; domi N

22

*Ambrosius in libro de officiis*¹. *Quod de rebus ecclesie pauperibus et captiuis sit subueniendum*²

Aurum³ ecclesia habet, non ut⁴ seruet, sed ut [fo.143vb] eroget, et subueniat in necessitatibus. Quid opus est custodire quod nichil adiuuat? An ignoramus quantum auri atque argenti de templo Domini Assyrii sustulerunt? Nonne melius conflatur⁵ sacerdos propter alimoniam pauperum si aliqua⁶ subsidia desint, quam si⁷ sacrilegus contaminat, asportat hostis? Nonne dicturus est Dominus, Cur passus es tot⁸ inopes fame mori? Et certe habebas aurum, ministrasses alimoniam. Cur tot captiui deducti in commercium nec redempti ab hoste occisi sunt? Melius fuerat ut uasa uiuentium seruare quam metallorum. His non posset responsum⁹ referri. Quid enim diceres? Timui ne templo Dei ornatus deesset. Respondit¹⁰, Aurum sacramenta non querunt, neque auro¹¹ placent que auro non emuntur. Ornatus sacrorum redemptio captiuorum est. Et uere illa sunt uasa preciosa que redimunt animas a morte. Ille uerus thesaurus est¹² Domini¹³, qui operatur quod sanguis eius operatus est. ET POST PAVCA. In tribus generibus uasa ecclesie¹⁴ etiam initiata¹⁵ confringere, conflare, uendere licet. Opus est ut de ecclesia mystici poculi¹⁶ forma non exeat, nec ad usus nefarios sacri calicis ministerium transferatur. Ideo primum¹⁷ intra ecclesiam quesita sunt uasa que initiata non essent. Denique comminuta, postremo conflata¹⁸ per minutas erogationes

¹ Amb. - officiis *om.* N, *in* D

² Quod - subu. CRWNBP?; *om.* ZTOHQA

³ Aurum CRSWNPZJTOHQA; Murum B

⁴ non ut CRWSNBP; ut non ZTOHQA

⁵ conflatur LRXSWNBPTHQA; constat C

⁶ aliqua CRWNBP; alia SZTOHQA

⁷ si CRWNBP; *om.* SZTOHQA

⁸ tor A

⁹ responsum CRNBZTOHQ; *om.* A

¹⁰ -ondit CRWNB; -ondet SZTOHQA

¹¹ ss T

¹² thes. est CBPZTHQA(h ss); est thes. RXW; thes. N

¹³ Domini CLRSNBPZTOHA; Christi X

¹⁴ mystici poculi *add. and canc.* N

¹⁵ etiam initiata CRSWD²BZTOHQ; etiam inicita ND; iniata A; iniata Bodl

¹⁶ poculi CRNBZTOHQ; populi A

¹⁷ ss C

¹⁸ conflata CRNBZTOHQ; conflatas A

dispensata¹⁹ egentibus captiuorum quoque precii profecerunt. Quod si desunt noua²⁰, et que²¹ nequaquam iniata uideantur, in huiusmodi quos supradixi usus omnia arbitror pie posse conuerti.

ID 3.180; C 12 q 2 c 70

¹⁹ dispensata CRSWDBZTOH²QA; disponsata N; disponsatas H

²⁰ desunt noua CRNBZTOHQ; denuo A

²¹ ss Z

23

Constitutio vii, capl. i¹. De his qui res uenerabilis loci uel² uendiderint uel emerint³

Nullus sub Romana ditione constitutam ecclesiam uel xenodochium⁴ uel tochotrofium⁵ uel nasochoium⁶ uel orphanotrofium⁷ uel gerontochomium⁹ uel brefotrofium¹⁰ uel [fo.144ra] monasterium tam monachorum quam sanctimonialium archimandritam habens uel archimandritissam, ergo his omnibus non liceat alienare rem immobilem, siue domum, siue agrum, siue ortum, siue rusticum mancipium, uel panes ciuiles, neque creditoribus specialis ypotethice¹¹ titulo obligare. Alienationis autem continet uerbum¹², uenditionem, donationem, permutationem, enfiteiseos¹³ perpetuum contractum¹⁴, sed omnes omnino sacerdotes ab¹⁵ huiusmodi alienatione se¹⁶ abstineant, penas timentes quas Leonina constitutio minatur, id est, ut is¹⁷ quidem qui comparauit rem loci uenerabilis, reddat ei cuius et ante fuerat, scilicet cum fructibus aliisque emolumentis¹⁸ que in medio tempore facta¹⁹ sunt. Euchonomo²⁰ autem²¹ ecclesie prestare omne lucrum quod ex huiusmodi alienatione prohibita²² senserit, uel si ecclesiam dampno affecerit²³, ita ut in posterum euchonomus²⁴ non sit, non solum autem ipse sed etiam successores eius teneantur, siue ipse euchonomus²⁵ alienauerit, siue respiciens alienantem episcopum non prohibuerit, et²⁶ multo magis

¹ Const. - i om. NP, in D

² uel C?LRBP; aut S; om. N

³ De - emerint CLRSWNBP; om. ZOTHQA

⁴ glossed: hospicium peregrinorum CRWNBZJTOQ, glossed: ubi pauperes suscipiuntur S, not PHA

⁵ glossed: ubi pauperes et infirmi (et inf. om. Q) pascuntur CRWNBZJTOQ, glossed: ubi aduene pascuntur S, not PHA

⁶ nasochoium CWNBPZJTOH; nasocimium A. glossed: ubi egroti curantur CRWNBZJTOQ, ubi egroti S, not PHA

⁷ -ostrophium N. glossed: ubi pueri orbatu pascuntur CRWNBZJTOQ, ubi orbatu parentibus S, not PHA

⁸ uel ger. uel bref. (with glosses) in mg. Z

⁹ glossed: ubi senes infirmi curantur CRWNBZJTOQ, ubi senes et ...infirmi S, not PHA

¹⁰ befotrophiam P; glossed: ubi infantes aluntur (aliuntur TO) C?RWNBZJTO, ubi infantes S, not PHA

¹¹ -te- ss C

¹² cont. uer. CLRXN; uer. cont. SWBPZTOHQ

¹³ enfit- WBZTOHA; emphyt- C; emphyt- L; emphyc- R; enphic- X; enfyt- S; emph- N; enphit- P

¹⁴ cont- CSWBPZTHQA; conf- RXDN

¹⁵ ab CRWNBP; om. SZTOHQ

¹⁶ se CRWNBP; om. SZTOHQ

¹⁷ is CSWRD²BZTOHA; his NDQ

¹⁸ -mo- ss N

¹⁹ facta CRNBZJOHQ; facti T

²⁰ Euchonomo LRXWNBPJ²TOHQ; Echonomo CS²(glossed dispensator); Euconomo ZO²; Euchonomio J;

Euchonumio A

²¹ corr. fr. ante L

²² al. pro. CRWNB; pro. al. SZTO²HQA

²³ corr. fr. eff- R

²⁴ eucho- LRXWNBZTHQA; echo- C

²⁵ euch- CRXWNTHQA; ech- SH

²⁶ et CRWNPZTHA; om. B

consenserit. Tabellionem²⁷ autem qui talia interdicta strumenta²⁸ conscripsit, perpetuo exilio tradi oportet.

ID 3.183, cf BD 3.164

²⁷ qui p... tabulas *add. ss* S²

²⁸ interdicta strumenta RXSWNBZTOHQA; instrumenta C; interdicta instrumenta L

24¹

Cap. viii². Quod primates uenerabilium locorum necessitate metropolitanis presentibus permutationem rerum eorundem³ locorum facere possint⁴

Si uenerabilis locus cum alio uenerabili loco rerum immobilium permutationem facere maluerit, si ecclesia cum ecclesia uel thothus⁵ cum thotheo⁶ uel ecclesia cum thotheo⁷ uel⁸ monasterio uel⁹ ut simpliciter dixerim, si uenerabilis locus cum alio uenerabili loco rerum immobilium¹⁰ permutationem facere maluerit, hocque¹¹ fieri prosit utrique loco, liceat primatibus eius permutare, decreto tamen prius celebrando apud locorum [fo.144rb] metropolitanos disceptatione procedente, ut ipsi¹² deliberent an ambabus partibus prosit rerum immobilium¹³ permutatio.

ID 3.189

¹ *om.* P

² Cp. viii *om.* N, in D

³ rer. eor. CWNB; rerundem R

⁴ Quod - possint CRWNB; *om.* ZOTHQA

⁵ thothus CL; thocyus RND; thocius X; trochius B; tocius SWZTHQA; thotius O

⁶ thotheo CL; tochio SWZJTHQA; thocho RND; thocio X; trochio B; thotio O

⁷ thotheo CL; tochio SWZJTOHQA; thocho XND; trochio B

⁸ uel CRWDBZJTA; *om.* N

⁹ *ss* Z

¹⁰ immobilium CRNBZTOHQ; immutabilium A

¹¹ hocque CLR²XWNBZTOA; hoc R; hoc quoque SHQ

¹² ipsi CRSWBZTOQA; si N; ipsis H

¹³ rer. imm. CRWDZTHA; imm. N; imm. rer. B

25

Libro ii, titulo i. De his que a pontificibus in ministerium Dei consecrata sunt, ne¹ alienentur excepta causa captiuorum redemptione²

Nullius autem sunt res sacre, et religiose et sancte. Quod enim diuini iuris est, id³ nullius in bonis est. Sacra enim sunt. Que rite et per pontifices Deo consecrata sunt, ueluti edes sacre, et dona que rite ad ministerium⁴ Dei consecrata sunt, que etiam per nostram constitutionem⁵ alienari et obligari prohibemus, excepta causa redemptionis captiuorum. ITEM. Sancte quoque res ueluti murus et porte quodam modo diuini iuris sunt, et ideo nullius⁶ in bonis⁷ sunt. Ideo autem muros sanctos dicimus, quia pena capitis constituta sit in eos qui aliquid in muros deliquerint⁸.

ID 3.193 as CB Varia IA 29 b-c

¹ ne CLXSWDBP; nec RN

² De - redemptione CLRSWNDBP; *om.* ZTOHQA

³ id CRWPZTHQA; ad NB

⁴ -erium CRWNBZTOA; -eria SHQ

⁵ constutionem Z; *after corr.* H

⁶ nullius CRNBZTOHQ; *om.* A

⁷ in bonis CRNPZTOHQA; hominis B

⁸ deliquerint CRSNBZTO²H; querunt QA

Augustinus super Iohannem parte prima, tractatu¹ vi². De iure diuino et humano³
 Quo iure defendis uillas ecclesie, diuino an humano? Diuinum ius in scripturis habemus, humanum in legibus regum. Vnde⁴ quisque possidet quod possidet⁵, nonne iure humano? Nam iure diuino⁶ Domini est terra, et plenitudo eius. Pauperes et diuites Dominus de uno limo fecit⁷, et pauperes et diuites⁸ una terra⁹ supportat. Iure ergo humano dicitur, Hec uilla mea est, hec domus mea est, hic seruus meus est. Iura ergo humana, iura imperatorum. Quare? Quia ipsa iura humana¹⁰ per imperatores et reges seculi Deus distribuit generi humano¹¹. ITEM. Tolle iura¹² imperatoris, et quis audet dicere, Mea est hec uilla¹³, meus est iste¹⁴ seruus, mea est hec¹⁵ domus? Si autem ut teneantur ista ab omnibus iura acceperunt¹⁶ regum, uultis recitemus leges ut gaudeatis? [fo.144va] ITEM. Relegantur leges ubi manifeste preceperunt¹⁷ imperatores eos qui propter ecclesie catholice communionem usurpant sibi nomen Christianum, nec uolunt in pace colere pacis auctorem¹⁸, nichil nomine ecclesie audeant¹⁹ possidere. Sed quid nobis et imperatori? Sed iam²⁰ dixi, de iure²¹ humano agitur, et tamen²² apostolus uoluit seruire regibus²³, uoluit honorari²⁴ reges, et dixit, Regem ueremini. Dicere noli, quid michi et regi? Quid tibi ergo²⁵ et possessioni²⁶? Per iura regum possidentur possessiones. Dixisti, Quid michi et regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ad ipsa²⁷ iura²⁸ renuntiasti humana, quibus possessiones²⁹ possidentur.

ID 3.194; IP 2.63; D 8 c 1

¹ *corr. fr.* tractu B

² Aug. - vi D; Item Augustinus N. xvii Q

³ De - diuino CRWNB; *om.* ZTOHQA

⁴ *corr. fr.* Vnum H

⁵ quod possidet CRWBZTO; *om.* NSHQA

⁶ iure diuino CRNBZTOHQ; diuino iure A

⁷ fecit CRNBZTOHA; facit Z

⁸ Dominus de uno - diuites *in mg.* W

⁹ *p add. and canc.* Z

¹⁰ iura humana CRWNBZTO; humana iura SHQA

¹¹ generi humano CRNBZTOHQ; humano genere A

¹² iura CR(*repeated*)NBZJTOHQ; uirgam A

¹³ est hec uilla CRWNB; uilla illa est SHQ; illa uilla ZJTO; est illa uilla A

¹⁴ iste CRWNZJTHQA; hic BP

¹⁵ hec CRNBZJTOHQ; *om.* A

¹⁶ -erunt LRXSWNZJTHQA; -erint C; er' B; accipiunt P

¹⁷ preceperunt CRWNBZJTOQ; imperantur SHA

¹⁸ auct- CRWN²BZJTOHQ; auctoritatem N; act- A

¹⁹ audeant CRWNBZJTOHA; gaudeant S

²⁰ *ss* L²

²¹ *after corr.* H

²² -men *ss* Z

²³ regibus CLR²XSWNB²PZTOHA; legibus RB

²⁴ honorari CRWNBZTOHQ; honorare S; honori A

²⁵ ergo CRNBZTOHQ; *om.* A

²⁶ *corr. fr.* -one R, *fr.* -onis H

²⁷ *om.* Q

²⁸ iura CRNBZTOHQ; *om.* A

²⁹ possessiones LRXSWNBZTOHA; possessiones C

27¹

Ex concilio Valentino, cp.iiii. De his qui oblationes defunctorum aut negant aut difficulter reddunt²

¹ *om.* DM

² Ex - iiii. De - reddunt CRWBP; Ex - Val. De - reddunt N; De - reddunt. Ex - Val. (cap. iiii *add.* S), SH; De - reddunt. Ex - Val. cp. iiii (iii Q) ZTOQ; Ex - Val. cp. iiii A

Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesiis, aut cum³ difficultate⁴ reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

ID 3.208a (in IDpvdm only) as BD 3.142; cf above 2.18.94 ('Carthage IV'); C 13 q 2 c 9 (as Carth. IV)

³ cum CRSWNBZJT²O; om. THQABodl

⁴ difficult' S; difdifficultate T

28¹

Ex concilio Cabillonensi, cp. i. Vt omnes ecclesie uel decime in episcoporum potestate consistant²

In³ secundo Cabillonensi concilio decretum est, ut omnes ecclesie cum dotibus suis et decimis⁴, et omnibus rebus suis in episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

ID 3.211 as BD 3.146; C 10 q 1 c 3

¹ om. DM

² Ex - cp. i. Vt - consistant CRBW; Ex - Cab. Vt - cons. N; Vt - consistant. Ex - cp.i SZTOHQ; Ex - capitul. i A

³ [ ]n Z

⁴ et decimis CRNBZTOHQ; om. A

29¹

Ex concilio Triburiensi². Pro sepulturis³ nichil exigendum⁴

In Ecclesiastico namque libro scriptum est, Mortuo non prohibeas gratiam, sciens quia⁵ omnes moriemur. ET ITEM. Omnia que de⁶ terra⁷ sunt, in terram conuertentur. Quid terra terram uendis? Memento quod terra es et in terram ibis, et quoniam mors tibi⁸ futura est, appropriat et non retardat⁹. Recordare quia¹⁰ hominis¹¹ est¹² terra, sed ut psalmista commemorat, Domini est terra¹³ et plenitudo eius. Si terram uendis, inuasionem aliene rei reus [fo.144vb] teneberis. Gratis accepisti a Deo, gratis da pro eo¹⁴. Quare interdictum sit omnibus omnino Christianis terram mortuis uendere, et debitam sepulturam denegare, nisi forte proximi et amici defuncti propter¹⁵ nomen et redemptionem anime uiri gratis aliquid¹⁶ dare uelint¹⁷.

ID 3.215; C 13 q 2 c 14

¹ om. DM

² Triburiensi CRNBTOHQ; Triburitano A

³ -uris CRWBP; -ura N

⁴ Pro - exigendum CRS(before Ex)WNBP; om. ZTOHQA

⁵ ss Z

⁶ de CRSNBZTQA; om. H

⁷ terra CRNBZTOHQ; celo A

⁸ mors tibi CRWNBZTOA; tibi mors SHQ

⁹ retardat CLRXXN; tardat SWBPZTOHQA

¹⁰ non add. ss HQ

¹¹ hominis CRWBZTHQA; omnis N

¹² est CRNBZTOHQ; om. A

¹³ terra CRSBZTHA; om. N

¹⁴ eo CRWNZTHA; Deo B

¹⁵ propter CRNBZTOHQ; pro A

¹⁶ aliquid CRNBZTOHQ; om. A

¹⁷ uelint C²L²SWNBZTOHQA; uoluit CLR; uoluerit X

30

Ex concilio Nannetensi cp. xi. De eodem. Et ne quis in ecclesia sepeliatur¹

¹ Ex conc. Nann. cp. xi. De (In X) eodem RXWBP (but cf capitulatio); Ex conc. Nann. De eodem. Et ne quis in ecclesia sepeliatur CL; De - sep. Ex - xi S; Ex - Nann. De eodem N; Ex conc. Nann. Ne quis - sepeliatur D; Vt

Precipiendum secundum canonum² auctoritatem, ut de sepulchris³ et omnibus⁴ sepeliendis nichil muneris exigant, nisi forte qui sepelitur uiuens iusserit ecclesie in cuius atrio⁵ sepelitur aliquid de suis rebus⁶ tribuere, aut etiam post mortem illius quibus commissum est eius elemosinam facere de rebus illius a quibus⁷ exigatur, siue ab illis qui locis et uicis presunt. Prohibendum etiam⁸ secundum maiorum instituta, ut⁹ in ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in exedris¹⁰ ecclesie. Infra ecclesiam uero aut prope altare¹¹ ubi corpus Domini et sanguis conficitur, nullatenus habeant licentiam sepeliendi¹².

ID 3.222 as BD 3.159 (both lack CL's addition); C 13 q 2 c 15 var.

---

nemo pro sepeliendis mortuorum corporibus aliquid muneris exigat. Ex concilio Nannetensi capl. xi ZTOHQ; Ex - capitul' xi A

² canonum RXWNBPTZTOHA; canonicam CL

³ *short lacuna follows Z*

⁴ omnibus CRXWNBPTZTOHA; hominibus C²L

⁵ in cuius atrio CLR²SWBPZTOHQA; ministerio RXND

⁶ aliquid de suis rebus CRWNBPT; de suis rebus aliquid SZTOHQ; de suis aliquid A

⁷ a quibus LRXWNDBP; aliquid erogare (dare L) sponte uoluerint. Tamen (cum L) nullatenus a presbiteris uel aliquid CL²(with Grat.); aliquibus SZJTOHQA

⁸ post mortem illius quibus - etiam ? *rewritten over an erasure C*

⁹ ut CRNPZTHQA; *om. B*

¹⁰ id est uestibulis *add. ss S²*

¹¹ altare CRNBZTOHQ; *om. A*

¹² sepeliendi CRNBZTOHQ; sepiendi A

31

De sepultura coniugatorum in primis conubiis. ¹ Ieronimus dicit²

Ebron dicitur esse ciuitas trium uirorum quia in ea sepulti sunt tres patriarche, in spelunca duplici cum tribus uxoribus suis, id est Abraham et Sara, Ysaac et Rebecca, et³ Iacob et Lia, preter ipsum Adam et Euam uxorem suam⁴. Tobias dicit ad filium suum⁵, Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepelies, et honorem habebis matri tue omnibus diebus, et cum ipsa compleuerit tempus, sepelies eam iuxta me in uno sepulchro.

ID 3.223 as BD 3.160; C 13 q 2 c 2a (2b was added later)

---

¹ De - conubiis CRSNBPTZTOHQ; *om. A*

² Ier. dic. *om. P*

³ et CRWPNJTO; *om. SBZHQA*

⁴ Euam ux. suam CRWBZTHQA; suam ux. ND

⁵ Tobias dicit ad filium suum C²LSWBPZTHQA; *om. CRX; Tobias ad filium suum dicit (dixit D) ND*

32¹

Ex concilio Vrbico. Ne in altari in quo episcopus missam celebravit, eodem die presbiter aliam cantet²

Nec³ in altari quo missam episcopus cantauit, presbiter eo die aliam celebrare⁴ presumat. [fo.145ra]

ID 3.270b as BD 3.226; IP 2.35; De cons. D 2 c 97 var.

---

¹ *om. DM*

² Ex - Vrb. Ne in altari in quo episcopus missam celebravit eodem die pres.(propter W) aliam cantet (cantare presumat CW) CLRXWB; Ne - aliam cantare presumat S; Ex concilio Ybrico. Ne in altari in quo episcopus missam celebrat eadem die presbiter aliam cant' N; Ne in altari in quo ep. missam cel. eod. die presb. cantet P; In altari in quo episcopus missam celebrat (-et JO), eo die presbiter aliam iterare non presumat. Ex concilio Vrbico ZJTO; In altari in quo episcopus missam celebrat - non presumat HQA

³ Nec CRWNPZTHQA; Ne B

⁴ aliam celebrare CLRXWBP; aliam cantare N; celebrare missam SZTOHABodl; missam celebrare Q

33

Ex concilio Magontiensi cap. li. Ne corpora sanctorum transferantur de loco ad locum¹

Deinceps uero corpora sanctorum de loco ad locum nullus transferre presumat sine consilio principis, uel² episcoporum, sanctaque synodi³ licentia.

ID 3.273 as BD 2.232; IP 2.36; De cons. D 1 c 37

¹ Ex - li (cap. li om. N). Ne - locum CRWNDB; Ne - locum P; Ne - locum. Ex - li (cap. li in mg. H) SZTOHQ(mg.)A

² principis uel CRSWBPZTQA; om. ND

³ synodi CRDBZTHA; synodali N

34

Ex concilio Triburiensi, cp. viiii cui interfuit rex Arnulfus. De uasculis quibus ministeria sacra conficiuntur¹

Vasa quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, calicis² et patene de quibus Bonifacius martyr et episcopus interrogatus si liceret³ in uasculis ligneis sacramenta conficere. Respondit, Quondam sacerdotes non aureis sed ligneis calicibus. Zepherinus xvi Romanus episcopus patenis⁴ uitreis missas celebrare constituit. Tunc deinde Vrbanus xviii papa omnia ministeria sacra fecit argentea. In hoc enim sicut et in reliquis cultibus magis et magis per incrementum temporum decus succreuit⁵ ecclesiarum. Nostris enim diebus qui serui patrisfamilias⁶ sumus, ne⁷ decus matris⁸ ecclesie imminuatur, sed magis cumuletur et amplificetur⁹, statuimus ut deinceps nullus sacerdos¹⁰ sacrum mysterium corporis et sanguinis Ihesu Christi Domini nostri in ligneis uasculis ullo modo conficere presumat, ne unde placari debet, inde irascatur¹¹ Deus.

ID 3.282 as BD 2.223; De cons. D 1 c 44

B IV

¹²DE OBSERVATIONE DIERV¹³M¹³

- i. De obseruatione dierum
- ii. Vt presbiteri plebibus annuntient quot¹⁴ sint¹⁵ dies feriandi

¹ Ex - viiii cui interfuit rex Arnulfus. De - confic. LRXWNB; Ex - viiii. De - confic. C; De - confic. P; De - confic. Ex - viiii T; De - confic. Ex - ix cui interfuit rex Arnulfus SZHQ; De - conf. Ex conc. Trib. cui interfuit rex Arn.

capl. viiii O; Ex - viiii cui interfuit rex Arnulfus A

² -icis CLRXWN; -ices SBPZTOHQABodl

³ liceret CRWNPZTHA; licet B

⁴ corr. fr. -nes R

⁵ corr. fr. suc- R

⁶ patrisfam- LXSWNBZTOHABodl; patrifam- CR

⁷ ne CLR²S²WBPZTO²; ut RXND; nec SOHQABodl

⁸ repeated and canc. Z

⁹ amplificetur CRSWNBZHQ; amplicetur JTO

¹⁰ dein. nullus sac. CRSWNPZTHA; nullus sac. dein. B; nullus dein. sac. Q

¹¹ -atur CRSWNDBZHQ; -itur JTO

¹² heading and capitulatio om. ZTOHQ; in CLRXSWNDMBP

¹³ dierum] cap. P

¹⁴ quot CRWD²MBP; quod LXSD; quos N

¹⁵ sint CLSWNB; sunt RX(after dies)DM

Ambrosius episcopus in expositione epistole ad Galathas¹. De obseruatione dierum²

Dies³ obseruatis, et menses, et tempora, et annos, timeo ne sine causa⁴ laborauerim in uobis⁵. Dies⁶ ergo obseruant qui dicunt, Vt puta crastino⁷ proficiscendum⁸ non est. Post crastinum enim non debet aliquid inchoari⁹. Et sic [fo.145rb] magis solent decipi. Hii autem colunt menses qui cursus lune perscrutantur dicentes, Vt puta, septima luna strumenta¹⁰ confici non debent, nona iterum luna, ut puta emptum seruum domum duci non oportet, et per hec facilius solent aduersa prouenire¹¹. Tempora uero sic obseruant cum dicunt¹², Hodie ueris inicium est, festiuitas est, post cras uult. Carnalia sunt. Posterum est domum egredi non licet. Annos sic colunt cum dicunt, Kalende¹³ Ianuarii, nouus est annus, quasi non cotidie anni impleantur¹⁴. Sed cum anni illius memoriam recolunt bifrontis, hac superstitione utuntur, que longe debet esse a seruis Dei. Si enim ex toto corde diligitur¹⁵, ipso propitio nulla debet esse formido neque suspicio harum rerum. Prospere enim potest cedere¹⁶, quicquid simpliciter sub Dei deuotione fit¹⁷.

ID 4.1

¹ -h- ss C. in - Gal. om. NP, in D

² De - dierum CRSNBP(before Amb.); om. ZTOHQ; Quarta pars add. H mg.

³ Dies CLSWNBPZTQA; Diem R; Fies H; ? X

⁴ in mg. B

⁵ in uobis CLR²SWBPZTHQA; om. RXNDM

⁶ -i- ss A

⁷ crastino CRWNBZJTHA; cras S

⁸ proficiscendum CRWNPZTOHA; proficiendum BQ; proficisendum Q²

⁹ inchoari CRSWNB²PZTOHQ; inchori BA

¹⁰ strumenta CLRXBZTOHA; instrumenta R²SP; strumta N

¹¹ pro- CRSNBZTH; per- OQA

¹² dicunt CRNBZTOHQ; condicunt A

¹³ iania add. and canc. N

¹⁴ impleantur LSWNDBPZTHQA; compleantur CRX

¹⁵ -igitur CRSNBZTQA; -igi H

¹⁶ corr. fr. cred- N

¹⁷ fit CRSWNBHQ; sit ZJTOA

2

Vt presbiteri plebibus annuntient¹ quot² sunt³ dies feriandi. Ex concilio Lugdunensi, cp.iii⁴

Item pronuntiandum est ut sciant tempora feriandi per annum, id est omnem dominicam a uespera usque ad uesperam, ne Iudaismo capiantur. Feriandi uero per annum isti⁵ sunt dies, Natalis⁶ Domini, sancti Stephani, sancti Iohannis euangeliste, Innocentium, sancti Siluestri, octaue Domini, uel Theophania⁷, Purificatio sancte Marie, sanctum Pascha cum tota ebdomada⁸, Rogationes⁹ tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Iohannis baptiste, duodecim apostolorum, maxime tamen sanctorum¹⁰ Petri et Pauli, qui mundum sua predicatione illuminauerunt¹¹, sancti Laurentii, Assumptio sancte Marie¹², Natiuitas sancte Marie

¹ -ient CNSWBZ(-ent ss)TOQA; -iant HQ²

² quot CRSWBZTOHQ; quod NA

³ sunt RXSWNDB²PZTOHQ; sint CL

⁴ Lugd. cp. iii CRWDZTOHA; Lugd. N; Lud- B; Ex - iii om. P; Ex - Lugd. Vt - dies feriarum N

⁵ isti CRNBZJOHQ; sti T

⁶ -ta- ss R

⁷ Theo- CRSNPZTOHBodl; Steo- A; Epiphanie B; Epiphania Q

⁸ -oda N

⁹ cum add R²

¹⁰ sanctorum CRNPZTHQA; om. B. maxime - sanct. in mg. L²

¹¹ corr. fr. docu nauerunt N; illuminarunt Z

uirginis¹³, dedicatio¹⁴ basylice¹⁵ sancti archangeli Michahelis¹⁶, dedicatio cuiuscumque¹⁷ oratorii et omnium sanctorum, et sancti Martini, et ille [fo.145va] festiuitates quas singuli episcopi in¹⁸ suis episcopiis¹⁹ cum populo collaudauerint, que uicinis tantum circummorantibus indicende sunt, non generaliter omnibus. Reliquae uero festiuitates per annum non sunt cogende ad feriandum, nec prohibende. Indictum uero ieiunium quando fuerit denuntiatum ab omnibus obseruetur.

ID 4.14 as BD 2.77; De cons. D 3 c 1

B V

²⁰DE IEIUNIO

- i. Quod nec in²¹ manducando nec in abstinendo sit iusticia
- ii. Quod²² rebus pretereuntibus secundum mores eorum cum quibus uiuitur sit utendum
- iii.²³ De ieiunio quattuor temporum custodiendo
- iiii. Vt in quadragesima tempus prandii obseruetur
- v. Vt placita secularia in diebus dominicis et in²⁴ precipuis festis, et in diebus²⁵ ieiuniorum non fiant

¹² uirginis *add.* OHQA, *om.* CRSWNDBZT

¹³ uirginis T

¹⁴ sancti *add.* O

¹⁵ sancte *add.* Q

¹⁶ arch. Mich. CRWNBZTOQA; Mich. arch. SH

¹⁷ cuiuscumque CRNBZTOHQ; cuiusque A

¹⁸ ep. in ss L

¹⁹ suis ep. RSWNPZTHQA; ep. suis CL; suis episcopis X; sui ep. B; singulis episcopis Bodl

²⁰ heading and capitulatio *om.* ZTOHQA; in CLRXSNDMBP

²¹ in C²LRXSNDM²B²P; *om.* CWBM

²² de *add.* L(*after* rebus and *canc.*)WBP, *om.* CRXSNDM

²³ whole title *om.* DM

²⁴ in CRWNB; *om.* S

²⁵ dibus C

1

Quod nec in¹ manducando nec in² abstinendo sit iusticia. Augustinus ex libro questionum euangeliorum³

Quod Dominus dicit in euangelio, Iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis⁴, ostendit filios⁵ sapientie intelligere nec in⁶ abstinendo nec in⁷ manducando esse iusticiam, sed in equanimitate tolerandi inopiam, et temperantiam per habundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi uel non sumendi ea quorum non usus sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino quid alimentorum sumas ut succurras necessitati corporis, dum modo congruas in generibus alimentorum his cum quibus⁸ tibi uiuendum est, neque quantum sumas multum

¹ *superscr.* CB

² *superscr.* B

³ -iorum CRSWDZ; -el' TOA; -elii H²Q; Quod - iusticia. Aug. - euangeliorum CLRSW; Quod - iusticia. Augustinus N; Quod - iusticia BP?; Aug. - euang. DZTOHQA

⁴ suis LRSWNBZTHQA; *om.* CX

⁵ filios CRSNZTHQA; filiis WBP

⁶ *om.* N (in D); *superscr.* B

⁷ *superscr.* B

⁸ ut succurras necessitati – quibus in mg. Q

interest⁹, cum uideamus aliorum stomachum citius¹⁰ saturari, et eos tamen illi ipsi paruo quo saciantur, ardent¹¹ et intolerabiliter et omnino turpiter inhiare, alios autem plus paulo poculo quidem saciari, sed tolerabiliter inopiam perpeti, et uel ante horam positas epulas si id in tempore aut opus sit aut necesse sit, cum tranquillitate aspicerere, neque tangere. Magis ergo interest non quid¹² [fo.145vb] uel quantum¹³ alimentorum pro congruentia¹⁴ hominum atque persone sue, et pro sue ualetudinis necessitate quis¹⁵ accipiat¹⁶, sed quanta facilitate et serenitate animi careat, cum his uel oportet uel¹⁷ necesse est carere ut illud in animo Christiani compleatur quod apostolus dicit, Scio et minus habere, scio et habundare, ubique et in omnibus imbutus sum et saciari¹⁸ et esurire, et habundare et penuriam pati, omnia possum in eo qui me confortat¹⁹.

ID 4.23; +D 41 c 4

⁹ interest CRSWNBZTHQ; inest A

¹⁰ citius CRSWNPZTHQA; cuius B

¹¹ corr. fr. -tur Z

¹² non quid RXNDBPTOA; non quod CS²Z; nunquid LWHQ; quod S

¹³ uel q add. A

¹⁴ congruentia CRWNBZTHA; congruam S

¹⁵ quis CRSWNPTZHQA; quid B

¹⁶ accipiat CRSWNB; capiat ZTOHQA

¹⁷ etiam add. ZTOHQA, om. CRSWNB

¹⁸ sacitari (-i- supersc.) H

¹⁹ omnia possum - conf. in mg. S

2

Idem in¹ libro² de doctrina Christiana.³ Quod⁴ rebus pretereuntibus secundum mores eorum cum quibus uiuitur sit utendum⁵

Quisquis autem rebus pretereuntibus⁶ restrictius utitur quam sese habent mores eorum cum quibus uiuit, aut intemperans⁷, aut supersticiosus est. Quisquis uero sic eis utitur ut metas consuetudinis bonorum⁸ inter quos⁹ uersatur excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus¹⁰ est. In omnibus enim talibus non usus rerum sed libido in culpa est. Quod¹¹ igitur locis, et tempori¹², et personis conueniat diligenter attendendum¹³ est¹⁴, ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim potest, ut sine aliquo uicio cupidinis uel uoracitatis preciosissimo cibo sapiens utatur, insipiens autem¹⁵ fedissima gule flamma in uilissimum ardescat, et sanius quisque maluerit more Domini pisce uesci quam lenticula more Esau nepotis Abraham, aut ordeo more¹⁶ iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt plereque bestie quia uilioribus¹⁷ aluntur¹⁸ escis. Nam¹⁹ in omnibus huiusmodi rebus non²⁰ ex earum

¹ in CRSWNB; ex ZTOHQA

² eodem D

³ Idem - Chr. om. P

⁴ de add. B, om. CRSWNP

⁵ Quod - utendum CRSWNDBP; om. ZOTHQA

⁶ reb. pret. CRWNPZTHA; pret. reb. B

⁷ aut intemperans CRSNBZTOHQ; om. A

⁸ honorum S; corr. fr. lon- N

⁹ inter quos CRWNBZJOTHA; in quibus S

¹⁰ -gi- supersc. H, -ti- superscr. Q

¹¹ Quod CRWDBZ²TOHQA; Quid SNZ

¹² -ori CRSWNBZJHQ; -ora TOA

¹³ attendum R

¹⁴ est CRSNBZTOQ²A; om. HQ

¹⁵ autem CRSNBZTQA; aut H

¹⁶ more CRNBZJTHA; om. S

¹⁷ corr. fr. uilioribus T

rerum²¹ natura quibus utimur, sed²² ex causa utendi, et modo appetendi uel probandum est, uel improbandum quod facimus²³.

ID 4.24; IP 2.195; D 41 c 1

---

¹⁸ aluntur CRSDBZTHQA; aliuntur N

¹⁹ Nam CRSNBZTOHQ; Non A

²⁰ *superscr.* CR

²¹ rerum CRWNBJOTHA; iterum Z

²² *superscr.* R

²³ *corr. fr.* faciamus Z

3¹

Ex concilio Salegunstat habito². De ieiunio quatuor temporum custodiendo³

De incerto autem ieiunio quatuor temporum hanc certitudinem statuimus, ut si kalendas Martii in [fo.146ra] quarta feria siue antea euenerit, eadem⁴ ebdomada celebretur. Sin autem kalendas Martii in quinta feria, aut in sexta feria⁵, aut in sabbatum⁶ distenduntur⁷, in⁸ sequentem ebdomadam⁹ ieiunium differatur. Simili quoque modo si kalendas Iunii in quarta feria aut antea euenerit¹⁰, in subsequente ebdomada celebretur ieiunium. Et si in quinta aut in¹¹ sexta feria aut in sabbato contigerit¹², ieiunium in terciam ebdomadam reseruetur¹³. Et hoc sciendum est, ut¹⁴ si quando ieiunium mensis Iunii in uigilia Pentecostes secundum¹⁵ predictam regulam euenerit, non ibi celebrandum erit, sed in ipsa ebdomada sollempni Pentecostes¹⁶, quia uigiliam similiter et ieiunium celebrare non conuenit, et tunc propter sollempnitatem¹⁷ Spiritus Sancti dyacones dalmaticis induantur, et Alleluia cantetur¹⁸, et Flectamus genua non dicatur. Eodem uero¹⁹ de²⁰ Septembris ieiunio²¹ constitutum²² est, ut si kalendas Septembris in quarta feria euenerit, aut antea, ieiunium in tercia ebdomada celebretur, et si in quinta, aut²³ sexta aut sabbato contigerit²⁴, in quarta ebdomada ieiunandum erit. In Decembri uero illud obseruandum erit, ut²⁵ proximo sabbato ante uigiliam Natalis Domini celebretur ieiunium, quia si uigilia in sabbato euenerit, similiter uigiliam²⁶ et ieiunium²⁷ celebrare non conuenit.

ID 4.33 as PL 140.1059; IP 2.181; D 76 c 3 (sl. var at beginning)

¹ om. DM

² Ex - hab. om. P

³ De - cust. (-ienda N) CRSWNB; De ieiunio custodiendo Z; De custodiendo ieiunio TOHQA; quinta pars *add.* H *mg.*

⁴ eadem CRSNBZTOHQ; om. A

⁵ feria LRNBZTHA; om. S

⁶ *corr. fr.* -ato N

⁷ dist- LRNBZTHA; ext- S

⁸ in CRSNBTOHQ; ut A

⁹ obd- N

¹⁰ *corr. to* -int B

¹¹ aut in CRSWNBZQBodl; aut TOH²A; a H

¹² *corr. to* -int B

¹³ reseruetur LRXSWNBZPZTHA; celebretur C; reseruetur Q

¹⁴ ut CRSWNB; quod ZTOHQA

¹⁵ secundum CRSNBTOHQ; sed A

¹⁶ -es CRSNBZTOH; -ost Q; -en A

¹⁷ -p- *superscr.* N

¹⁸ cantetur CRSNBZTOQA; dicatur H

¹⁹ uero CLRXNO; modo SWBPZTHQA

²⁰ de CLRSNBZTOHA; die X

²¹ -nio CLWBPZTHQA; -nium RXN

²² *corr. fr.* constitum A

²³ in *add.* LSNZTOHA; et in *add.* Q, om. CRWBP

²⁴ *corr. to* -int B

²⁵ ut LWBPZTHQA; in CRXS; ut in S²; im- N

²⁶ -iam CRSWNB; -ia ZTOHQA

²⁷ iei. et uig. *marked for reversal* S

4

Vt in quadragesima tempus prandii obseruetur. Ex concilio Cabillonensi, cp.v

Solent plures qui se ieiunare putant in quadragesima mox ut signum audierint ad horam nonam¹ manducare. Qui nullatenus ieiunare² credendi sunt, si ante

¹ signum aud. – nonam] ad horam nonam sign. aud. S

² null. iei. CRSNBZTOQA; iei. null. H

manducauerint quam uespertinum celebretur officium. Concurrentum est enim ad missam³, et auditis⁴ missarum sollempnibus et uespertinis officiis, largitis elemosinis ad cibum accedendum est. Si uero aliquis necessari[fo.146rb]tate constrictus fuerit, ut ad missam uenire non ualeat, estimata uespertina hora⁵, completa oratione sua ieiunium soluat⁶.

ID 4.45, cf BD 13.12 as Silverius ; IP 2.184; De cons. D 1 c 50

³ est enim ad missam LRXSWNPZTOHQA; enim est ad missam CBodl; enim ad missam est B

⁴ *corr. fr.* adit- R

⁵ .i. *add. superscr.* R

⁶ *corr. from* saluat T; persoluat Q

5

Vt placita secularia in diebus dominicis et in precipuis festis et in diebus ieiuniorum non fiant. Ex concilio apud Erphessur¹ habito iussu Henrici² regis³, cp. ii

Placita secularia dominicis diebus uel aliis precipuis festis, seu etiam in his diebus in quibus legitima ieiunia celebrantur secundum canonicam constitutionem minime fieri decreuimus. Insuper etiam sancta synodus⁴ decreuit, ut nulla iudiciaria potestas licentiam habeat sua auctoritate⁵ Christianos ad placitum bannire⁶ in supradictis diebus, id est septem dies ante Natalem⁷ Domini, usque in octabas Epyphanie, et a⁸ quinquagesima usque in octabas Pasche, et septem dies ante Natiuitatem sancti Iohannis baptiste, quatinus adeundi ecclesiam, orationibusque uacandi liberius habeatur facultas.

ID 4.53 as BD 13.21; +C 15 q 4 c 2

B VI

⁹DE CONSVETVDINIBVS ECCLESIASTICIS

- ¹⁰i. Quod consuetudines ecclesiastice pro lege sint tenende
- ii. De consuetudinibus ecclesiasticis obseruandis
- iii. Quid agendum sit in causis in quibus certa in canonibus non inueniuntur iudicia
- iiii. De eodem
- v. De statutis patrum custodiendis
- vi. Quod in scriptis¹¹suis multa culpari possint
- vii. De honore tractatoribus canonicorum scriptorum conferendo
- viii. De Manicheis scripturas apochriphas legentibus
- viiii. Non esse canonicum quod Ioachim sit pater beate Marie
- x. Ne lex per obscuritatem aliquid¹² contineat

¹ Erphessur CRXSNJT; Ephesur LHA; Erphesur WBQP; Erphessurt (*corr.* to Erphesf-) D; Erphesfur (*corr.* to Erpher-) Z; Erphesfur O; Ersphesfur Bodl

² Hen- CRDBZ; Hein- LXSWN; Heni - JO; Beni- TQ; Ben- HA; Benit- Q²

³ imperatoris S, hab. - regis *om.* P; iussu H. regis *after* cap. ii ZJ

⁴ sysin- Z

⁵ auctorite T

⁶ -ire CRNBJTOHA; -are Z

⁷ -alem CRB; -ale WNZ; -al' JTOHA

⁸ a CRSWNBZT; *om.* OHQA

⁹ *heading and capitulatio om.* ZTOHQA, in CLRXSWN[DM]BP

¹⁰ DM *omit* titles 1-5 *entirely*

¹¹ scriptis CRSWNDP; scripturis B

¹² -quid CXSWND(*before* per obsc.)BP; -quod R

- xi. Quod non sit de legibus sed secundum ipsas iudicandum
 xii. De libro Theodosiano
 xiii. Quod Iustinianus augustus constitutiones principum, et leges magistratuum atque quatuor libros institutionum adbreuiavit
 xiv. De causa Lotharii regis, et uxoris eius
 xv. De pacto consuetudine uel lege firmato non uiolando [fo.146va]
 xvi. Terreni imperii leges in adiutorium quandoque assumendas
 xvii. Iustis legibus imperatorum obtemperandum esse, iniustis autem nequaquam
 xviii. Quod et Christiani imperatores pro eterna uita¹³ pontificibus indigeant, et pontifices pro temporalibus rebus imperialibus utantur legibus

¹³ uita C²LR²SWNDBP; om. CRX

1¹

Quod² consuetudines ecclesiastice pro lege sint³ tenende. Augustinus⁴ ad Casulanum⁵ presbiterum⁶

In his⁷ enim rebus de quibus nichil certi statuit⁸ scriptura diuina mos populi Dei et instituta maiorum pro lege tenenda sunt, et sicut preuaricatores legum diuinarum, ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt.

ID 4.68 as BD 3.126; IP 2.158; D 11 c 7

¹ om. DM

² Quod CRWNB; Vt ZTOHQA

³ sint CRWNBJTOHA; sunt Z

⁴ ss A

⁵ -anum CRSWNZTHQA; -andum B

⁶ Aug. - pres. om. P

⁷ ss S

⁸ statuit CRWNPZTHA; om. B

2¹

Item de consuetudinibus ecclesiasticis obseruandis². Ex dictis Basilii, cp. xxvii³
 Ecclesiasticarum institutionum⁴ quasdam scripturis⁵, quasdam uero apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus, quedam uero consuetudine roborata approbavit⁶ usus. Quibus par ritus, et idem⁷ utrisque pietatis debetur affectus. Vnde quis uel aliquantulum sacrarum expertus scripturarum hesitauerit? Si enim attentauerimus⁸ consuetudines ecclesie, non per scripturas a patribus traditas nichil estimare, quantum religio detrimenti latura sit despicientibus liquido constabit. Que enim ut inde ordiamur⁹ scriptura salutifere crucis signaculo fideles¹⁰ docuit insigniri? Que uel trifariam digesta¹¹ super panem et calicem prolixè

¹ om. DM

² Item (om. P) - obseruandis CRSWNPZTHA; om. B

³ sexta pars add. H mg.

⁴ inst- CRNPZTHQA; institutiones W; const- B

⁵ -uris CRNBZTQA; -uras H

⁶ -auit CLR²SWBPZTHQA; -ant RXN

⁷ idem CRNBZTOQ; isdem HA

⁸ attent- CRWNPZTO; attenuan- S; attest- B; attempt- HQA

⁹ ordiamur CRNPZTHQA; ordinamur B?W

¹⁰ sunt add. and canc. B

¹¹ -esta CRWNPZTHQA; -estas B

orationis uel et¹² consecrationis uerba commendauit? Nam non modo quod in euangelio continetur, uel ab apostolo insertum secretis¹³ dicimus, sed et alia plura¹⁴ adicimus, magnam quasi uim commendantia mysteriis. Que orientem uersus nos orare litterarum forma prestitit? Benedicimus fontem baptismatis [fo.146vb] oleo unctionis. Huc accedit¹⁵ quod ter inmergimus quos baptizamus¹⁶, oleo unguimus, uerbis abrenuntiare Sathane, et angelis eius informamus¹⁷. Vnde hec et alia in hunc modum non pauca nisi tacita ac mystica traditione a patribus ecclesiastico more reuerentiori diligentia sunt in ministeriis¹⁸ obseruata silentio, quam publicata¹⁹ scripto.

ID 4.69 as BD 3.127; IP 2.159; D 11 c 5

¹² et CRWNPZTHA; etiam B

¹³ secr- CRNBZTQA; decr- H

¹⁴ plura CLRXXN; perplura R²SWPBZTOHQA

¹⁵ accedit CLRSWNB; accedat ZTOHQA

¹⁶ -amus C(? after corr.)LSWBPZTHQA; -emus RN; quos bapt. om. X

¹⁷ -amus CRNPZTHQA; -amur B

¹⁸ corr. fr. misteriis N

¹⁹ -ta ss Z

3¹

Quid agendum sit in causis in² quibus certa in canonibus non inueniuntur iudicia. Ex decretis Innocentii pape, cp.xix³

De quibus causis nulla soluendi ligandique auctoritas in libris ueteris testamenti, quatuor euangeliorum, cum scriptis totis⁴ apostolorum non appareat, ad⁵ diuina recurrito⁶ scripta greca. Si nec in illis, ad⁷ catholice ecclesie historias catholicas a doctoribus catholicis scriptas⁸ manum mitte. Si nec in illis canones apostolice sedis intuere. Si nec in illis⁹, sanctorum exempla perspicaciter recordare. Quod si¹⁰ his omnibus inspectis huius questionis qualitas non lucide inuestigatur, seniores prouincie congrega, et eos interroga. Facilius namque inuenitur quod a pluribus senioribus¹¹ queritur. Verus etiam repromissor Dominus ait, Si duo ex uobis uel tres conueniunt super terram in nomine meo¹², de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo.

ID 4.70 as BD 3.128; +D 20 c 3

¹ om. DM

² in CRWNBZJHQ; om. TOA

³ xix CRXXN; xviii LWPZJTHQA; om. B

⁴ totis CRNBZTOQA; om. H

⁵ ad CRNBZTHQ; a OA

⁶ -ito CXWNBZTHQA; -ituro R

⁷ ad CRWNBZTH²; a OHQA

⁸ corr. fr. scripturas B

⁹ canones apostolice sedis illis CLR²(marked for insertion before Quod si his)XZTHA; om. RSWNB

¹⁰ in add. H, om. CRNBZTQA

¹¹ corr fr. senior- N

¹² super terra in nom. meo CRWBZHQ; in nom. meo super terram N

4

De eodem¹. Augustinus in prologo libri tertii² de Trinitate

Noli meis³ litteris quasi scripturis canonicis inseruire, sed in illis et quod non⁴ credebas cum inueneris, incunctanter crede. In istis autem quod certum non habebas nisi certum⁵ intellexeris, noli firme retinere.

¹ De eodem CRSWNB; Quod agendum sit in causis in quibus certa non sunt capitula (cf c 3) DM; om. ZTHQA

² tertii CRSWNMBPH; iii ZQ; tertius TOA

³ meis CRWNBZTHQ; mei OA

ID 4.71 as CB Varia IC 63; IP 2.120; D 9 c 3

⁴ ss Z⁵ non add. and canc. R5¹*Leo iiii episcopis Britannie². De statutis patrum custodiendis³*

De libellis et commentariis aliorum non conuenit aliquos iudicare, et sanctorum conciliorum canones relinquere, uel decretalium regulas, id est [fo.147ra] que habentur apud nos simul cum canone in illis⁴ quibus in omnibus ecclesiasticis utimur iudiciis, id est apostolorum, Nichenorum⁵, Anchyranorum, Neocesariensium, Gangrensium⁶, Antiochensium⁷, Laodicensium⁸, Calcedonensium, Sardicensium, Cartaginensium, Affricanensium, et cum illis regule presulum Romanorum, Siluestri, Syricii, Innocentii, Zosimi, Celestini, Leonis, Gelasii, Hylarii⁹, Symachi, Simplicii, Ormisde et Gregorii iunioris. Isti omnino sunt et per quos iudicant episcopi, et per quos episcopi simul et clerici iudicantur. Nam si tale emerit uel¹⁰ contigerit inusitatum negotium quod minime possit per istos finiri, tunc si illorum quorum meministis dicta Ieronimi, Augustini, Ysidori, uel ceterorum similiter sanctorum doctorum similium reperta fuerint, magnanimitate sunt retinenda, uel¹¹ promulganda, uel ad¹² apostolicam¹³ sedem referatur de talibus. Quam ob causam luculentius et¹⁴ magna uoce pronuntiare non timeo, quia qui¹⁵ illa que diximus sanctorum patrum statuta, que apud nos canones pretitulatur¹⁶, siue sit episcopus, siue clericus, siue laicus, indifferenter non¹⁷ receperit¹⁸, ipse conuincitur nec catholicam et apostolicam fidem, nec sancta uera Christi quatuor euangelia utiliter et efficaciter ad effectum suum retinere uel credere.

ID 4.72 as CB Leo IV 18k, above 1.60.9; IP 2.118; D 20 c 1

¹ om. DM² ep. Brit. om. S³ De - custodiendis CRSWNB; om. ZTOHQA; vii (corr. fr. vi) pars add. H mg.⁴ in add RXP, om. C(with lacuna)LR²SNBZTOHA⁵ -enorum CRWNBZTH; -erorum OQA⁶ Gangr- CRSWNBZH; Grangr- Z²JQ; Granger- O; Ganger- TA⁷ Antioc- CRNBZTOHQ; Atioc- A⁸ -sium CRWNPZTHQA; -tium B⁹ -la- ss N¹⁰ si add. and canc. Z¹¹ uel CLRSN; ac WBPZTHQA¹² supersc. B¹³ a- ss N¹⁴ ssr. C¹⁵ ss Z¹⁶ -ti- ss H¹⁷ non CRSWNB; om. ZTOHQA¹⁸ corr. fr. -int N

6

Augustinus ad Vincentium¹ Victorem, libro ii. Quod in scriptis² suis multa culpari possint³

Negare non possum nec debeo, sicut in ipsis maioribus, ita multa esse in tam⁴ multis opusculis meis, que possint iusto iudicio, et nulla temeritate culpari.

¹ et add. SR², Innocentium DM; corr. fr. doctorem Z² scriptis CLRWNP; scripturis XSB³ Quod - possint CRSWNB; om. ZTOHQA⁴ in tam CRWNBZTHQ; itam O; ita A

ID 4.73; D 9 c 4

7

Augustinus ad Ieronimum epistola viii¹. De honore tractatoribus canonicorum scriptorum conferendo²

Ego solis eis scriptorum qui iam canonici appellantur didici hunc timorem hono[fo.147rb]remque referre, ut nullum³ eorum scribendo errasse aliquid firmissime credam. Aut si aliquid in eis offendero⁴ quod uideatur contrarium ueritati, nichil aliud⁵ quam uel mendosum esse codicem, uel non esse assequutum interpretem, quod dictum est, uel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque polleant, non ideo uerum putem⁶ quia ipsi ita senserunt, sed quia michi uel per alios auctores et canonicas uel probabiles rationes quod a uero non abhorreat persuadere⁷ potuerunt.

ID 4.74; IP 2.119; D 9 c 5

¹ viiii D, vii S² De - conferendo CRSWNBP; om. ZTOHQA³ corr. fr. nullo N⁴ corr. fr. offerendo N⁵ ss Z⁶ putem CRNBZTHQ; pute A; om. O⁷ -a- supersc. B

8

Augustinus contra Faustum libro ii, cp.ii. De Manicheis scripturas apochriphas legentibus¹

Legunt scripturas apochriphas Manichei, nescio quibus sutoribus² fabularum sub apostolorum nomine scriptas, que suorum scriptorum temporibus³ in auctoritate sancte ecclesie recipi mererentur⁴, si sancti homines et iusti et docti qui tunc in hac uita erant et examinare talia poterant, eos⁵ uera loquutos esse cognoscerent. Ibi tamen legunt apostolum Thomam cum esset in quodam nuptiarum conuiuio⁶ peregrinus et prorsus incognitus a quodam ministro palma percussus, inprecatum fuisse homini continuam⁷ seuamque uindictam. Nam cum egressus fuisset ad fontem ut inde aquam conuiuantibus ministraret, eum leo rugiens⁸ interemit, manumque eius qua caput apostoli leui ictu percusserat a corpore auulsam, secundum uocem eiusdem apostoli id optantis atque imprecantis canis⁹ intulit mensis¹⁰ in quibus ipse discumbebat apostolus.

ID 4.151a; IP 2.127

¹ De - legentibus CRSWNBP; om. ZTOHQA² b add. N³ after corr. N⁴ corr. fr. merentur R⁵ si sancti homines et - eos in mg. H⁶ et add. B, om. CRSWNPZTHQA⁷ que add. and canc. A⁸ leo rugiens CRSWNBZTO; rugiens leo HQA⁹ canis CLR²SWDBPZTHQA; canit RN; can' X¹⁰ mensis C²LR²XSWB²ZTOHQA; mensibus RNDB?P; ? C

9

*Idem, cp.iii. Non esse canonicum quod Ioachim sit pater beate Marie¹*¹ Idem, cp. iii (secundo B). Non - Marie CRSWNDBP; Item, cap.iiii (iii O) ZTOHA

Quod² beata Maria patrem habuerit ex tribu Leui sacerdotem quendam nomine Ioachim³ canonicum non est.

ID 4.151b; IP 2.128

---

² Quod CRWNBZTOQ; Quo HA

³ corr. from Iachim A

10

Ysidorus ethimoligiarum libro¹ v, cp.xx [fo.147va]. Ne lex aliquid per obscuritatem² contineat³

Erit lex honesta iusta, possibilis secundum naturam, secundum consuetudinem patrie, loco temporique conueniens, necessaria, utilis, manifesta quoque ne aliquid per obscuritatem⁴ in cautione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium⁵ utilitate⁶ conscripta.

ID 4.168; IP 2.142; D 4 c 2

---

¹ eth. lib. CRSDBZTQA; lib. eth. N

² al. per obs. CLWD; per obs. al. RXSNBP

³ Ne - contineat CRSWNDBP; om. ZOTHA

⁴ patrie add. R²

⁵ pro communi ciuium C²L²SWNBP; pro ciuium CLRX²; cum X; pro (ss O) communi ZTOHQA

⁶ communi add. R²

11

Augustinus de uera religione. Quod non sit de legibus sed secundum ipsas iudicandum¹

In istis temporalibus² legibus, quamquam de his homines³ iudicent cum eas instituunt, tamen cum fuerint⁴ institute ac firmate, non licebit iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

ID 4.169; IP 2.143; D 4 c 3

---

¹ Quod - iudicandum CRSWNBP; om. ZTOHQA

² temporalibus CRWNBZTHQ; temporibus OA

³ -ones N

⁴ corr. fr. -it N

12

Ysidorus ethimologiorum, libro v, cap. i¹. De libro Theodosiano²

Theodosius minor³ augustus ad similitudinem Gregoriani, et Hermogeniani codicem factum institutionum a Constantini temporibus sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit, quem a suo nomine Theodosianum uocant⁴.

ID 4.170; IP 2.144; cf D 7 c 2b from Isidore directly

---

¹ lib.v cap. i CR²SWZJTQA; libro cap. i L; librum vi cp. i RND; om. B; libro ii cap. i P; lib. v cap. xxv H (cf c 13)

² De - Theod. CRSWNBP; om. ZTOHQA

³ corr. fr. mino B

⁴ uoc- CRDBZTQA; uac- N

13

Hystoria Longobardorum libro v, cp. xxv¹. Quod Iustinianus augustus constitutiones principum et leges magistratum atque quatuor libros Institutionum adbreuiauit²

---

¹ cp. xxv CRSWBPZTOGQA; vxx N; om. H

² Quod - adbreu. CRSWNBP; om. ZTOGHQA

Iustinianus augustus omnes constitutiones principum³ que utique multis in uoluminibus habebantur⁴ intra duodecim libros⁵ coartauit idemque uolumen codicem Iustiniani appellari precepit. Rursus singulorum magistratum siue iudicum leges que usque ad duo milia pene libros erant extense intra quinquaginta librorum numerum redegit, eumque codicem Digestorum siue Pandectarum uocabulo nuncupauit. Quatuor etiam Institutionum libros in quibus breuiter uniuersarum legum textus⁶ comprehenditur nouiter composuit.⁷

ID 4.171; IP 2.145a

³ principum C²LR²S; om. CRX

⁴ habebantur C²L²RXS³NBPZTOGHA; habeantur C; habebant L; habeant S

⁵ corr. fr. libro B

⁶ textus CRNBZTQA; exitus H

⁷ D mg. here adds; Nouas quoque leges quas ipse statuerat in unum uolumen redactas codicem nouellarum appellari sanciuuit. G mg. adds: Nouas quoque leges quas ipse constituerat, in unum uolumen redactas, codicem Nouellarum appellari sanciuuit. Et tunc Priscianus Cesariensis apud Constantinopolim profunda rimatus est.

14

Higmarus¹ Remensis archiepiscopus². De causa Lotharii regis et uxoris sue

Sunt diuerse ut gentes, ita et earum³ leges [fo.147vb] quas si Christiani sunt in suis ordinibus que iusta sunt decernentes⁴ ecclesia sua non reicit.

ID 4.177

¹ Higm- CRSWNB²PTOHQ; Hicm- LZ; Hign- B; Higin- A

² archiep- CLRW²NDPZTOHQA; ep- WB

³ earum CRNBZTOHQ; eorum A

⁴ corr. from -cenenentes O, -enantes A

15

Augustinus Confessionum libro iii. De pacto consuetudine uel lege firmato non uiolando¹

Que contra mores hominum sunt flagitia pro morum diuersitate sunt uitanda, ut pactum inter se gentis aut ciuitatis consuetudine uel lege firmatum nulla ciuis aut peregrini libidine uioletur. Turpis enim omnis pars uniuerso suo non congruens. Cum autem Deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet iubet, et si nunquam ibi factum est, faciendum est, et si omissum, instaurandum², et si statutum non erat, instituendum³ est. Si enim regi licet in ciuitate cui regnat iubere aliquid quod neque ante ipsum quisquam, nec ipse unquam⁴ iusserat, et non contra societatem ciuitatis eius obtemperatur⁵, immo contra societatem non obtemperatur⁶, generale quippe pactum est societatis humane obtemperare regibus suis, quanto magis Deo regnatori uniuerse creature sue ad ea que iusserit sine dubitatione seruiendum est? Sicut enim in potestatibus societatis humane maior⁷ potestas minori ad obediendum preponitur, ita Deus omnibus.

ID 4.178; D 8 c 2

¹ De - uiolando CRSWNB; om. ZTOHQA

² est add. A, om. CRNBZTOHQA

³ instituendum CRWNB; instaurandum ZTOHQA

⁴ unquam CRNBZTOHQA; nunquam A

⁵ corr. fr. -antur H

⁶ immo contra - optemperatur add. ss W²

⁷ corr. fr. maiorum H?

16

Dyalogus Augustini contra Petilianum. Terreni imperii leges in adiutorium quandoque¹ assumendas²

Si in adiutorium uestrum³ et terreni imperii leges assumendas putastis⁴, non reprehendimus. Fecit hoc Paulus⁵ cum aduersus iniuriosos⁶ Romanum ciuem se esse testatur.

ID 4.183; IP 2.153; D 10 c 7

---

¹ fore *add.* N, *om.* CRWDB

² Terreni - *ass.* CRSWNBP; *om.* ZTOHQA

³ uestrum CRSWDBZTHQ; nostrum NA

⁴ -astis CRSWNPZTHQA; -atis B

⁵ apostolus *add.* Q

⁶ homines *add.* R *mg.*

17

Augustinus ad Bonefacium. Iustis legibus imperatorum obtemperandum esse¹, iniustis autem² nequaquam³

Quicumque autem legibus imperatorum que pro Dei ueritate feruntur, obtemperare non uult, acquirit grande supplicium. Quicumque ergo legibus imperatorum que contra ueritatem Dei feruntur obtemperare⁴ non uult, acquirit grande premium.

ID 4.179; IP 2.154; D 9 c 1 # 1 (Palea), which constituted the whole cap. before later adds

---

¹ obt. esse CRSWDB; esse obt. N

² autem CRWDB; *om.* N

³ Iustis - nequaquam CRSWNDBP; De consuetudine Q; *om.* ZOTHA

⁴ -b- *supersc.* H

18

Cyprianus Iubiano¹. [fo.148ra] Quod et Christiani imperatores pro eterna uita pontificibus indigeant et pontifices pro temporalibus rebus imperialibus utantur legibus²

Quoniam idem³ mediator Dei et⁴ hominum est homo Ihesus Christus, sic actibus propriis et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discreuit, propria uolens medicinali humilitate sursum⁵ offerri⁶, non humana superbia rursus in⁷ inferno dimergi⁸, ut etiam Christiani imperatores pro eterna uita pontificibus indigerent, et pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur, quatinus spiritualis actio carnalibus distaret incuribus, et ideo militans Deo minime se secularibus negociis implicaret, ac uicissim non ille rebus diuinis presidere uideretur qui esset secularibus negociis⁹ implicatus.

ID 4.188 as here (CB Varia II 114g (ii) and above 1.62.7 as Nicholas I); D 10 c 7 as here

---

¹ Iubiano CRNBZTOHQ; Iuliano A

² Quod - legibus CRSWNBP; *om.* ZTOHQA

³ *ss* N

⁴ *ss* C

⁵ sursum CRWNBZJHTA; rursus S

⁶ offerri CRXSN; efferri LWBPZTHQA

⁷ *ss* O

⁸ dim- CRNPTOHQA; dem- WBZ

⁹ nog- N

B VII**¹⁰DE CONSVETVDINE**

- i. Quid sit mos, et quid consuetudo
 ii. Ne contra longam consuetudinem aliquid presumatur
 iii. Quod consuetudo rationem aut legem uincere non possit
 iiiii. De mala consuetudine uitanda
 v. Quod consuetudo catholice fidei non obuians immota debeat permanere¹¹
 vi. De his que nulla auctoritate sed diuersis locorum moribus uariantur, ut resecentur
 vii. Auctoritatem semper usui preponendam
 viii. De eodem
 viiii. Item de eodem
 x. Non oportere credi sacrorum librorum auctores in suis scriptis fuisse mentitos
 xi.¹² De eodem
 xii. Canonicam scripturam aliis preponendam
 xiii.¹³ Vt non cito iudicetur ubi res obscura fuerit
 xiiii. Ne quis contempta ueritate consuetudinem sequatur
 xv. De eodem
 xvi. Quod contra sentire liceat scriptoribus si aliquid non secundum ueritatem sapuerint
 xvii. De eodem¹⁴

¹⁰ heading and capitulatio om. ZTOHQA; in CLRXSWNDP

¹¹ deb. perm. CRSWNP; perm. deb. B

¹² xi CRWN; xii B (whose numbering is one out from here)

¹³ xii repeated, so one out from here X

¹⁴ xvii - eodem CLRND; before c. xvii WP; om. B

1

Ysidorus ethimologiarum libro v¹, cp.iii². Quid sit mos et quid³ consuetudo⁴

Mos est uetustate probata consuetudo, siue lex non scripta. ITEM⁵. Consuetudo [fo.148rb] autem est⁶ ius quoddam a⁷ maioribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex. Nec differt utrum scriptura an ratione consistat.

ID 4.200; IP 2.161; cf D 1 cc 4-5 var.

¹ om. P

² cp. iii CRNBPTHQ; om. A

³ sit add. N, om. CRSWDB

⁴ Quid - consuetudo CRSWNB; om. ZTOHA; viii pars add. H mg

⁵ Item CRWNBZTOHQ²; om. QA

⁶ ss O

⁷ a CRSWNB; om. ZTOHQA

2

Codicum libro viii, cp. lii¹, titulo i. Ne contra longam consuetudinem aliquid presumatur²

¹ lii CRWNPTHQA; ii B

² Ne - presumatur CRSWNB; om. ZTOHQA

Consuetudo precedens, et ratio que consuetudinem suasit³ tenenda est, et quicquid contra longam consuetudinem⁴ fiet⁵, ad sollicitudinem suam reuocabit preses prouincie.

ID 4.201; IP 2.162; D 12 c 7

---

³ suasit CRNBZTHQ; suasit OA

⁴ suasit tenenda – consuetudinem om. W

⁵ tenenda - fiet om. B, in P

3

Titulo ii¹. Quod consuetudo rationem aut legem uincere non possit²

Consuetudines³ usus longeuus non uilis⁴ auctoritas est, uerum non usque adeo ualituram memento, ut⁵ aut rationem uincat, aut legem.

ID 4.202; IP 2.163; D 11 c 4

---

¹ Titulo (-us Q) ii CRNBTOHQ; Item A

² Quod - possit CRSWNB; om. ZTOHQA

³ -ines CSWNBZTHQA; -inem R

⁴ uilis LSWNDBPZTHQA; usus CRX

⁵ ut CRSWNPZTHQA; om. B

4

Nicholaus Higmaro Remensi archiepiscopo. De mala consuetudine uitanda¹

Mala consuetudo² non minus quam perniciosa corruptela uitanda est, que nisi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab impiis assumitur, et incipiunt preuaricationes, et uarie presumptiones celerrime non compresse pro legibus uenerari, et priuilegiorum more perpetuo celebrari.

ID 4.203; IP 2.164; D 8 c 3

---

¹ Remensi (Remorum S) archiepiscopo. De - uitanda CRSWN; De - uitanda BP; om. ZTOHQA

² que add ZTOHQA, om. CRSWNB

5

Gregorius uniuersis episcopis¹ Numidis². Quod consuetudo catholice fidei non obuians immota debeat permanere³

Nos⁴ consuetudinem que contra fidem catholicam nichil usurpare dinoscitur, immotam permanere concedimus, siue de primatibus constituendis⁵, ceterisque capitulis, exceptis his qui ex Donatistis ad episcopatum perueniunt, quos prouehi ad primatus dignitatem etiam cum ordo eos ad locum eundem deferat modis omnibus prohibemus. Sufficiat⁶ autem illis commisse sibi plebis curam gerere, non autem etiam illos antistites quos catholica fides in ecclesie sinu et⁷ edocuit et genuit⁸, ad obtinendum culmen primatus anteire. [fo.148va]

ID 4.204; D 12 c 8

---

¹ episcopis CRNBTOHQ; om. A

² -idis CRNBZTOA; -idie HQ

³ Quod - permanere CRSWNB; om. ZTOHQA. G mg. add.: Gr'. Reuelatione facta, cedat error ueritati, quia et Petrus qui circumcidebat cessit Paulo ueritatem predicanti.

⁴ Nos CR²W²NB²ZJTOHA; Mos RXBP; Hos W

⁵ over an erasure H

⁶ corr. from sufficit C

⁷ et CRSNBZTOHQ; om. A

⁸ genuit CLXSWNBPTOQA; genuit R

6

Augustinus ad inquisitiones Ianuarii¹. De his que nulla auctoritate sed diuersis locorum moribus uariantur, ut resecentur²

Omnia talia que neque sanctorum scripturarum³ auctoritatibus continentur, nec de conciliis episcoporum statuta⁴ inueniuntur, nec consuetudine uniuerse ecclesie roborata sunt, sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter uariantur, ita ut uix aut omnino nunquam⁵ inueniri possint cause quas in eis instituendis homines sequuti sunt, ubi facultas tribuitur sine ulla dubitatione resecaanda estimo. Quamuis enim neque hoc inueniri possit quomodo contra fidem sint, ipsam tamen religionem⁶ quam paucissimis et manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei esse uoluit liberam, quam seruilibus honeribus premunt, ut tolerabilior sit conditio Iudeorum. Qui etiam si tempus libertatis non cognouerunt, legalibus tamen sacramentis non humanis presumptionibus subiciuntur.

ID 4.206; IP 2.168; D 12 c 12

---

¹ Ianarii B

² De – ut resecentur CRSNBP; De his - ut re se censentur W; om. ZTOHQA

³ ss Z

⁴ statuta CRWNBZTHQ; stituta OA

⁵ aut omnino nunquam *rewritten over an erasure* ? C

⁶ religinem Z

7

Ysidorus in synonymis, libro ii. Auctoritatem semper usui preponendam¹

Vsus auctoritati cedat. Prauum² usum lex et ratio uincat.

ID 4.207; IP 2.165a; D 11 c 1

---

¹ Auctoritatem - preponendam CRSWNB; om. ZTOHQA

² Paruum Q

8

Augustinus de unico baptismo, libro iii. De eodem¹

Veritate manifestata, cedat consuetudo ueritati. Plane quis dubitet ueritati manifestate² consuetudinem cedere. ³ITEM. Nemo consuetudinem rationi et ueritati preponat, quia consuetudinem ratio et ueritas semper excludit, si ratio, si ueritas, optime.

ID 4.208 as CB Varia IC 3a, b (i); IP 2.165b; D 8 c 4 to semper excludit

---

¹ De eodem CRSWNB; om. ZTOHQA

² -estate CRWNB; JTOHA; -este SZ

³ G put Item – optime after c 9, but marked for reversal

9

Gregorius septimus Guimundo¹ Auersano episcopo. Item de eodem²

Si consuetudinem fortassis opponas³, aduertendum fuerit quod Dominus dicit⁴, Ego sum, inquit⁵, ueritas⁶. Non ait, Ego sum consuetudo, sed ueritas. Et certe ut beati Cypriani utamur [fo.148vb] sententia, quelibet consuetudo quantumuis uetusta,

---

¹ Gui- CRSWND; Wi- BZTOHQA; Guimodo P

² Item de eodem CRSWBP; De eodem N; om. ZTOHQA

³ corr. fr. -at R

⁴ corr. fr. dicit N

⁵ ss before sum X²

⁶ inquit (ss X² before sum, Q) ueritas L(which repeats and canc. quod Dom. - ueritas) LRXSWNDBZTHQA; ueritas inquit C

quantumuis uulgata, ueritati est omnino postponenda, et usus qui ueritati est contrarius, abolendus.

ID 4.213; IP 2.166; D 8 c 5

10

Epistola prima¹ Augustini ad Ieronimum. Non oportere credi sacrorum librorum² auctores in suis scriptis fuisse mentitos³

Si⁴ ad scripturas sanctas admissa⁵ fuerint uel officia⁶ mendacia, quid⁷ in eis remanebit auctoritatis que tandem de scripturis illis sententia proferetur? Cuius pondere contentiose⁸ falsitatis obteretur⁹ improbitas?

ID 4.215; D 9 c 7

---

¹ ad *add.* N

² librorum CLRWNB; scriptorum S

³ Non - mentitos CRSWNB; *om.* ZTOHQA

⁴ Si CRWNPZTHQA; Qui B

⁵ admissa CRNBZTOHQ; admissas A

⁶ officia CRSWNBH; officiosa ZJTOQA

⁷ quid CRWNBZTHQ; quod OA

⁸ contentiose CRWDBZTHA; contemptuose N

⁹ obteretur CRWNBZTQA; opteretur O; obtereretur H

11

Epistola iiii. De eodem¹

Michi uidetur excisiosissime² credi aliquid in sacris libris esse mendacium, id est eos homines per quos nobis illa scriptura ministrata est, atque conscripta, aliquos in suis libris fuisse mentitos. Alia questio est utrum scriptorem sanctarum scripturarum mentiri oportuerit, immo non alia uero, sed nulla questio est. Admisso³ enim semel in tantum auctoritatis fastigium officioso mendacio aliquo, nulla illorum librorum particula remanebit, que non ut cuique uidebitur uel ad mores difficilis, uel ad fidem incredibilis⁴, eadem perniciosissima ad mentientis auctoris consilium officiumque referatis.

ID 4.216; IP 2.121 to questio est *only*

---

¹ De eodem CRSWNB; *om.* ZTOHQA

² excisiosissime LRXWDBP; exciosissime C²L²SN²ZO²QA; exciosissime CNO

³ Adm- CRSWNPZT; Am- BOHQA

⁴ in- *ss* N

12

Augustinus de unitate baptismi¹, libro ii. Canonicam scripturam aliis preponendam²

Quis³ nesciat sanctam⁴ scripturam canonicam tam ueteris quam noui testamenti certis suis terminis contineri, eamque omnibus posterioribus episcoporum litteris ita preponi, ut de⁵ illa omnino dubitari et disceptari non possit, utrum uerum uel utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum constiterit esse. Episcoporum autem litteras que post confirmatum canonem uel scripture sunt, uel scribuntur, et per sermonem [fo.149ra] forte sapientiolem cuiuslibet in ea re peritioris, et per aliorum episcoporum

---

¹ unitate baptismi CRXWNBJHTA; unitate baptismo Z²; unico baptismo Z

² Canonicam - prep. CRSWNB; *om.* ZTOHQA

³ Quis CRWNBZTHQ; Quas OA

⁴ sanctam CRWNBZTHQ; *om.* OA

⁵ *corr. fr.* inde H

grauiolem auctoritatem, doctioremque prudentiam et per concilia⁶ licere reprehendi, si quid in eis forte a ueritate deuiatum est.

ID 4.227 as CB Varia IC 2d; D 9 c 8

---

⁶ -ilia CRNBZTQA; -ilio H

13

Augustinus in libro de¹ baptismo paruulorum. Vt non cito iudicetur ubi res obscura fuerit²

Vbi enim de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarum scripturarum³ certis⁴ clarisque documentis, cohibere se debet humana presumptio, nichil faciens in alteram partem declinando.

ID 4.233

---

¹ *supersc.* H

² Vt - fuerit CRSWNBP; *om. but cf c 14* ZTOHQA

³ diu. scr. *ss* Q

⁴ certis CRSNB; ceterisque W; ceteris ZTOHQA

14

Idem. Ne quis contempta ueritate consuetudinem sequatur¹

Qui contempta ueritate presumit consuetudinem sequi, aut circa fratres inuidus² est, et malignus quibus ueritas reuelatur, aut circa Deum³ ingratus est, inspiratione cuius ecclesia eius instruitur. Nam Dominus in euangelio, Ego sum, inquit, ueritas. Non dixit, Ego sum consuetudo. Itaque ueritate manifestata, cedat consuetudo⁴.

Reuelatione igitur facta ueritatis, cedat⁵ error ueritati, quia et Petrus qui circumcidebat cessit Paulo ueritatem predicanti. Igitur cum Christus ueritas sit, magis ueritatem quam consuetudinem sequi debemus, quia consuetudinem ratio et ueritas semper excedit.

ID 4.234; IP 2.167 from Reuelatione only; D 8 c 6

---

¹ Idem (Item B). Ne quis (*ss* N) - sequatur CRSWNBP; Item de baptismo de consuetudine. Vt non cito iudicetur ubi res obscura fuerit ZTOHQA

² inuidus CRWNBZTHQ; nauidus O; raudus A

³ Deum CRNBZTOHQ; *om.* A

⁴ Itaque - consuetudo *in mg.* B

⁵ cedat CXSWNPZTHQA; celat R

15

Item idem in libro iiii de baptismo. De eodem¹

Frustra, inquit, quidam² qui ratione uincuntur consuetudinem nobis obiciunt, quasi consuetudo maior sit ueritate, aut non sit in spiritualibus sequendum quod³ melius fuerit a Spiritu Sancto reuelatum. Hoc plane uerum est quia ratio et ueritas consuetudini⁴ preponenda est, sed cum consuetudini ueritas suffragatur, nichil oportet⁵ firmiter⁶ retinere⁷.

ID 4.235 as CB Varia IC 4c; D 8 c 7

---

¹ De eodem CRWNB; *om.* ZTOHQA

² quidam CLRXS²ZTOHQA; *om.* S; quidem WNB

³ in *add.* ZTOHQA, *om.* CRSWNB

⁴ *corr. fr.* mans- Z

⁵ *ss* T

⁶ firmiter CRWNBZTHQ; firmus OA

⁷ *corr. fr.* teneri Q

16

*Aug' in epistola ad Vincentium. Quod contra sentire liceat scriptoribus si aliquid non secundum ueritatem sapuerint*¹ [fo.149rb]

Habent² enim³ scripture canonicæ hunc arguendi morem, ut tanquam omnibus⁴ dicatur, et ad quosdam uerbum perueniat. ITEM IBI⁵. Noli frater contra diuina tam multa, tam preclara, tam indubitata testimonia colligere uelle calumpnias ex episcoporum scriptis, siue nostrorum sicut⁶ Hylarii, siue antequam pars Donati separaretur ipsius unitatis, sicut Cypriani, et Agrippini⁷. Primo quia hoc genus litterarum ab⁸ auctoritate canonis distinguendum⁹ est. Non enim sic leguntur tanquam ita ex eis testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat sicubi forte aliter sapuerint¹⁰, quam ueritas postulat. In eo quippe numero sumus, ut non dedignemur etiam nobis dictum ab apostolo accipere. Et si quid aliter sapitis, id quoque uobis¹¹ Deus¹² reuelauit.

ID 4.236 as here; CB Varia II 63 from Noli frater only, cf. above 3.2.10; D 9 c 9 as CB

¹ Quod - sapuerint CRSWNB; *om.* ZTOHQA

² Habent H

³ enim CRSWNB; etiam ZTOHQA

⁴ omnibus CRNBZTHQ; *om.* OA

⁵ Ibi CRNBZTOHQ; *om.* A

⁶ sicut CRWNPZTHQA; siue B

⁷ *corr. from* Agrippini A

⁸ ab CLWBPZTOHQA; est (*expuncted* R) RX; *om.* SND

⁹ distinguendum CRSWNPZTHQ; distingendum B; distringendum O; distringendum A

¹⁰ -erint CRSWNB; -erunt ZTOHQA

¹¹ id quoque uobis *repeated and canc.* Z

¹² uobis Deus RXWBPZTOHQA; Deus uobis CLS; nobis Deus ND

17

*Augustinus in epistola ad Fortunatianum*¹. *De eodem*²

Neque quorumlibet³ disputationes quamuis catholicorum et laudatorum hominum uelut scripturas canonicas habere debemus, ut nobis⁴ non liceat salua honorificentia que illis debetur hominibus aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte inuenerimus quod aliter⁵ senserint, quam ueritas habet, diuino adiutorio uel ab aliis⁶ intellecta uel a nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum quales uolo esse intellectores meorum.

ID 4.237; D 9 c 10

B VIII

⁷DE PRIMATV ROMANE ECCLESIE⁸⁹i. De primatu apostolice sedis

¹ Fortunatianum CRDPZTHQ; Fortunatum SA; Fortunacium WN; ? B; Fortunacionum O

² De eodem CRSWNB(*before* Augustinus)P; *om.* ZTOHQA

³ *corr. fr.* qualibet S

⁴ nobis CRSNBZTOQA; uobis H

⁵ quod al. *repeated* R

⁶ aliis CRSWNBZJTO²; aliquibus H; aliquis OQA

⁷ *heading and capitulatio om.* ZTOHQA, in CRSWN[DM]BP

⁸ De - eccl. *om.* DMP

⁹ DM *omit titles i and ii*

- ii. Quod Gloria in excelsis Deo in cena Domini sit dicenda, et apostolico pallio utendum
- iii. Quod papa a nemine redargui possit, nisi a fide deuiare deprehendatur
- iiii. Item de primatu Romane sedis
- ¹⁰v. De episcopis uel presbiteris¹¹ de ministerio superbientibus
- vi. De eo¹² qui ab apostolica sede falsam detulerit epistolam
- vii. Pactum constitutionis imperatoris primi Hludouici cum Romanis pontificibus [fo.149va]
- ¹³viii. Constitutio primi Henrici et primi Otonis cum Romanis pontificibus
- viii. Quod apostolice sedis pontifex a nemine sit iudicandus

---

¹⁰ DMP omit whole title

¹¹ ep. uel pr. CRSWN; pr. uel ep. B

¹² eo CRSWNDP; his B

¹³ after tit. viii P

1¹

Agato papa omnibus episcopis. De primatu apostolice sedis²

Sic omnes apostolice sedis sanctiones accipiende sunt, tanquam ipsius diuini Petri uoce firmate.

ID 4.238, cf CB Varia II 27; IP 2.101; D 19 c 2

---

¹ om. DM

² ap. sedis CLRXSN; sedis ap. WBP; Romane ecclesie TOHQABodl; De – sedis om. Z; decima (corr. to nona) pars add. H mg.

2¹

Nicholaus Radulfo Bituricensi archiepiscopo² Quod Gloria in excelsis Deo in cena Domini sit dicenda, et apostolico pallio³ utendum⁴

Porro Gloria in excelsis Deo ab⁵ episcopis in cena Domini inter missarum sollempnia more nostro⁶ dicenda est. Pallio uero apostolico eadem die uti illis est licitum, quibus est ab apostolica sede permissum.

ID 5.20 as above 1.62.54b; De cons. D 1 c 56

---

¹ om. D

² corr. fr. episcopo NH; inscription before c 3, later transferred to here A

³ est add. N, om. CWRB

⁴ Quod - utendum CRSWNBP; om. ZTOHQA

⁵ after corr. N

⁶ ss L²

3¹

Ex gestis Bonifacii martyris legati² Romane ecclesie. Quod papa a nemine redargui possit, nisi a fide deuiare deprehendatur³

Si papa sue et fraterne salutis negligens reprehenditur inutilis et remissus in operibus suis, et insuper a bono taciturnus quod magis officit sibi et omnibus, nichilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit, primo mancipio Gehenne cum ipso plagis multis⁴ in eternum uapulaturus. Huius culpas istic redarguere presumit mortalium nullus, quia cunctos ipse iudicaturus a nemine est

---

¹ inscription in mg. A, which originally had the inscr. to c 2 here, but marked it for moving back

² sancti add. HBodl, om. CRSWNBZTOQA

³ Quod - deprehendatur CRSWNBP; om. ZTOHQA

⁴ plagis multis CRWNPZTHQA; multis plagis B

iudicandus, nisi deprehendatur a fide deuius, pro cuius⁵ perpetuo⁶ statu⁷ uniuersitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertunt⁸ propensius pendere.

ID 5.23 as CB Varia II 64; +D 40 c 6

⁵ pro cuius ss W²

⁶ perpetuo CRWBPZTHQA; periculo ND

⁷ corr. fr. stantis to statim D

⁸ -unt CLXWNBPTO²HQ; aniaduertunt R; adnimadvertunt O; -ant A

4

Augustinus de unico baptismo, libro ii. Item¹. De primatu Romane sedis²

Puto quod sine ulla sui contumelia Cyprianus episcopus Petro apostolo comparatur, quantum attinet ad martyrii coronam. Ceterum [fo.149vb] magis uereri debeo ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illum apostolatus principatu cuilibet episcopatu preferendum? Sed etiam si distat cathedrarum gratia, una est tamen martyrum gloria. ITEM. Cum Petrus a Paulo posteriore³ corrigitur⁴, et pacis atque unitatis uinculo custodito ad martyrium promouetur, quanto facilius et fortius quod per uniuerse ecclesie statuta firmatum est, uel unius episcopi auctoritati⁵ uel unius prouincie concilio preferendum⁶ est?

ID 5.24 as CB Varia IC 2a-b; +C 2 q 7 c 35

¹ in mg. C

² Item. De -- sedis CRSWNB; om. ZTOHQA

³ corr. fr. abster- Z

⁴ -igitur CRSNBZTQA; -igi H

⁵ corr. fr. -ate R

⁶ pre- CLRSWBPZT; pro- NDOHQA

5¹

Ieronimus super Matheum. De episcopis uel presbiteris de ministerio superbientibus²

Quecumque ligaueritis³ super terram et cetera. Istum locum⁴ episcopi et presbiteri non intelligentes aliquid sibi de phariseorum assumunt supercilio, ut uel dampnent innocentes, uel soluere se⁵ noxios arbitrentur, cum apud Dominum non sententia sacerdotum sed reorum uita queratur.

ID 5.48

¹ om. DMPH

² De - sup. CRSWNB; om. ZTOQA

³ -eritis CRWBZTQA; -eris N

⁴ ubi add. B, om. CRSWNZTA

⁵ ss R

6

Ex capitulis Karoli imperatoris. De eo qui ab¹ apostolica sede falsam detulerit epistolam²

In memoriam beati Petri apostoli honoremus sanctam Romanam et apostolicam sedem, ut que nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiastice rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas, et licet uix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum feramus, et pia deuotione³ toleremus⁴.

¹ ab CRSWNP; om. B

² Ex -- imp. De -- epistolam CRSWNDP; De eo -- epistolam B; De eo si quis ab apostolico falsam detulerit (det. fal. Q) epistolam. Ex capitulo (-ulari Z) Karoli imperatoris ZTOHQA

³ corr. fr. toleratione X²

Si uero quod non decet⁵ quilibet siue sit presbiter, siue dyaconus, aliquam perturbationem machinando et nostro ministerio insidiando redarguatur falsam ab apostolica sede detulisse epistolam, uel aliud quod inde non uenerit⁶, salua⁷ fide et integra circa apostolicum humilitate, penes episcopum sit potestas utrum eum in carcerem, aut in aliam detrudat custodiam. usque quo per⁸ epistolam aut per idoneos sue partis legatos apostolicam [fo.150ra] interpellet⁹ sublimitatem, ut potissimum¹⁰ sua sancta legatione dignetur decernere, quod¹¹ de talibus iusto ordine lex Romana statuatur¹² definire, ut et is¹³ corrigatur, et ceteris modus imponatur.

ID 5.50 as BD 1.220, cf above 3.2.23, below 27.4; +D 19 c 3

⁴ -emus CLRXSWB²PZTOHABodl; -amus NDBQ

⁵ decet CRSWNBZ; dicet JTOHQ; licet A

⁶ euen- Q

⁷ salua CRWNBZHQBodl; salita TOA

⁸ ss C

⁹ -et CRNBZTOHQ; -at A

¹⁰ subl. ut pot. *repeated* R

¹¹ quod CLRNWB; quid SZTOHQA

¹² statuatur LRXSWNBZTHQA; statuit C

¹³ is CRSWNBZTOBodl; his HQA

7

Pactum constitutionis imperatoris primi Hludouici¹ cum Romanis pontificibus

Ego Hludouicus imperator augustus statuo et concedo per hoc pactum confirmationis nostre tibi beato Petro principi apostolorum, et per te uicario tuo domno Paschali summo pontifici, et successoribus eius in perpetuum, sicut a predecessoribus uestris² usque nunc in uestra potestate et ditione tenuistis et disposuistis³ ciuitatem⁴ R.⁵ cum ducatu suo, et suburbanis atque uiculis omnibus et territoriis⁶ eius, montanis ac maritimis, littoribus et portibus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, ac uiculis, in Tuscie partibus. IDEM. Quando diuina uocatione huius sacratissime sedis pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex regno nostro, aut Francus, aut Longobardus aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat⁷ contra R. aut publice aut priuatim ueniendi, uel electionem faciendi, nullusque in ciuitatibus uel territoriis ad ecclesie beati Petri apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum propter hoc facere presumat, sed liceat Romanis cum omni ueneratione et sine qualibet perturbatione⁸, honorificam suo pontifici exhibere sepulturam, et eum quem diuina inspiratione et beati Petri intercessione omnes Romani uno consilio atque concordia sine aliqua promissione ad pontificatus ordinem elegerint, sine⁹ qualibet ambiguitate uel contradictione, more canonico consecrare. Et dum consecratus fuerit, legati ad nos uel ad successores nostros reges Francorum [fo.150rb] dirigantur, qui inter nos et illum amicitiam et caritatem ac pacem societ.

ID 5.51 as CB Varia II 103; D 63 c 30

¹ regis *add.* N, *om.* CWRDZTQA

² uestris CRWDBZTOHQ²A; nostris NQ

³ -istis CRWNBZTH; -isti OQA

⁴ *om.* O

⁵ R. CRWNBZ; Rom' S; Romanam ZTOHQA

⁶ -oriis CRSNBZTQA; -orii H

⁷ lic. hab. CRWNBZTOHA; lic. hab. Z

⁸ et sine qualibet pert. *in mg.* Z

⁹ sine CRNBZTOHQ; si A

Constitutio primi Henrici¹ et primi Otonis cum Romanis pontificibus

Vt nullus missorum nostrorum cuiuscumque impeditio argumentum componere² in electione³ Romani pontificis audeat, omnimodo prohibemus. ITEM⁴. In electione Romanorum pontificum neque liber, neque seruus, ad hoc uenire presumat, ut illis Romanis quos ad hanc electionem per constitutionem sanctorum patrum antiqua admisit⁵ consuetudo aliquod faciat impedimentum. Quod si quis contra hanc nostram constitutionem⁶ presumpserit, exilio tradatur.

ID 5.52 as CB Varia II 104; D 63 c 32 (Palea, but in first version)

¹ H- ss Z

² lacuna follows in C

³ -ione CR²XSWDPZTHQA; -ioni RN

⁴ ITEM CRNBZTOHQ; lacuna A

⁵ admisit CRSWNPZTOH²QA; amisit BH

⁶ constitutionem CRSWNBZTOQA; consuetudinem H

9

Nicholaus Michaheli imperatori. Quod apostolice sedis pontifex¹ a nemine sit iudicandus²

Nicholaus seruus seruorum Dei, piissimo et dilectissimo filio Michaheli³ a Deo dilecto⁴ semper augusto. Hunc autem diuina inspiratione non uos⁵ pigebit nec⁶ nobis⁷ impossibile erit ostendere uobis⁸ si tamen audire uelitis, non posse quemquam rite ab his qui inferioris dignitatis uel ordinis sunt iudiciariis⁹ submitti¹⁰ diffinitionibus. Siquidem tempore Dyocletiani¹¹ et Maximiani augustorum Marcellinus episcopus urbis Rome qui postea insignis martyr effectus est¹² Deo compulsus est a paganis ut templum eorum ingressus grana thuris super prunas imponeret¹³. Cuius rei gratia collecto numerosorum concilio episcoporum et inquisitione facta hoc idem pontifex se egisse confessus est, nullus tamen eorum proferre sententiam ausus est, dum ei¹⁴ sepissime omnes perhiberent¹⁵, Tuo ore iudica causam tuam, non nostro iudicio¹⁶. ET ITEM. Noli audiri¹⁷ in nostro iudicio, sed collige in sinu tuo causam tuam. Et rursus. Quoniam ex te [fo.150va] iniqui iustificaberis, aut ex ore tuo condempnaberis. Et iterum dicunt, Prima sedes non iudicabitur¹⁸ a quoquam. ITEM IN EADEM. Sed et¹⁹ cum quidam tempore quodam contra Syxtum papam temptassent quedam mali rumoris²⁰ obicere, et in concilio cui Valentinianus²¹ augustus intererat²², dictum

¹ -ex CWNBP; -ici R

² Nicholaus Mich. imp. Quod - iud. CRWNBP; om. ZTOHQA

³ corr. fr. -aeli R

⁴ dilecto RXSWNDBPZTHQA; dilectissimo CL

⁵ uos CRSWNB; nos ZTHQA

⁶ ss A

⁷ nobis C(? after corr.)RWDBZTHQA; uobis N

⁸ uobis CRWNBZH; nobis TOQA

⁹ -aribus CRWNPZTHQA; -alibus B

¹⁰ submitti CRNBZTOHQ; sumita A

¹¹ corr. fr. -ano N

¹² a add. B, om. CRWNPZTHQA

¹³ -eret CXSWNBZTHQA; -ere R

¹⁴ ei CRNBZTOHQ; eis A

¹⁵ per- CRWNZTHQA; pro- BP

¹⁶ non nostro iudicio] corr. in mg. fr. iudica X²

¹⁷ corr. fr. -ire R

¹⁸ iudicabitur C²LWBZTOHQA; iustificabitur RXSNBP; ? C

¹⁹ et CRNBZTOHQ; om. A

²⁰ after corr. R

²¹ ualente manus Q

²² aug. int. CRNPZTHQA; augusius int. W; int. aug. B

fuisset non licere²³ aduersus pontificem sententiam dare, surrexit idem protinus imperator, et in arbitrio prefati pontificis tribuit iudicare iudicium suum. Etenim nullus pontificum minorum uel inferiorum urbium subactus iudiciis inuenitur. ITEM IN EADEM. In tantum autem hanc presumptionem sancti patres apud Calcedonam detestati sunt, ut Dyoscorum Alexandrinum antistitem inter cetera iccirco potissimum sine ulla restitutione dampnauerint, quia ponens in celum os suum, et lingua eius transeunte super terram, excommunicationem in sanctum papam Leonem dictauit, ita ut in sententia contra ipsum prolata hoc uideantur memorare precipue dicentes, Quoniam secundus²⁴ excessus²⁵ priorem²⁶ iniquitatem²⁷ ualde transcendit. Presumpsit enim excommunicationem dictare aduersus sanctissimum et beatissimum archiepiscopum magne Rome Leonem. Numquid inquisitionem fuisse factam patet²⁸, utrum iuste an iniuste Dyoscorus²⁹ ipsam excommunicationem dictasset? Non plane, sed absque omni controuersia³⁰ hoc in eo multati sunt, quia cum esset inferior potiore quibuslibet conatus est lacescere iniuriis, teste Anatholio Constantinopolitano presule, qui dicit, Propter fidem non est dampnatus Dyoscorus, sed quia excommunicationem fecit³¹ domno archiepiscopo Leoni. *ID 5.8 as CB Varia 2.35; IP 4.6-7; +D 21 c 7 (to iudiciis inuenitur), +D 21 c 9 (from In tantum autem), but +D 21 c 8 has central section of letter, omitted here*

B IX

DE EPISCOPIS³²

- ³³; ³⁴
i. De ordinationibus³⁵ que precio³⁶ uel precibus [fo.150vb] uel obsequio facte sunt euacuandis
- ii. Ne contra uoluntatem metropolitani principis imperio quilibet ordinetur episcopus
- iii. Quod dyaconus et presbiter in episcopos possint ordinari. Similiter et subdyacones³⁷ exigente³⁸ necessitate
- iiii. Concilium uniuersale non nisi necessitate faciendum
- ³⁹v. Quod nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium inuitetur
- ⁴⁰vi. De appellationibus
- vii. De eodem
- viii. Vnde supra

²³ licere CRSWNBJHTA; liceret Z

²⁴ *corr. fr.* suos R

²⁵ excelsus W

²⁶ *an erasure follows in H*

²⁷ -atem CRWNBZTHQ; -ate OA

²⁸ patet CRSWNB; *om.* ZTOHQA

²⁹ sed quia *add. and canc.* N

³⁰ -tro- *supersc.* B

³¹ *ss after* Leoni X²

³² De ep. CRSWV; De primatis LH(*upper mg.*); De ep. in *upper mg.* ZTO; *om.* XNDMBP

³³ *capitulatio om.* ZJTOGHQA, in CLRXSWNDMBVP

³⁴ *All numbers added by a later hand V*

³⁵ *Corr. fr.* ordinibus V

³⁶ preciperio L

³⁷ subdiacones CLXND² MV; dyacones RD; subd' S; subdiaconus WBP

³⁸ exigente M

³⁹ DM *omit whole title*

⁴⁰ *no. om., so now one out, X; cc. vi-viii over an erasure V²*

- viii. Item de eodem
x⁴¹. Nullum ante inscriptionem effici criminis, et ne de⁴² se confessi
de⁴³ aliis⁴⁴ credantur
⁴⁵xi. Quod si quis ecclesiastico ordine excommunicatus⁴⁶ fuerit et⁴⁷
communicauerit se ipsum dampnat
xii. Vt nullus episcopus nisi cum⁴⁸ consilio episcoporum et principis in
hostem ire debeat
xiii. De eodem
xiiii. De eo qui ex monacho⁴⁹ factus fuerit episcopus
xv⁵⁰. De honore sacerdotibus exhibendo
xvi⁵¹. Ne⁵² in una ciuitate duo ordinentur episcopi
xvii. De unitate ecclesie
xviii. De eodem
xviii. De⁵³ episcopis ad iudicium non cogendis⁵⁴
xx. Vt nullus episcopus pro ciuili uel criminali causa apud quemlibet
iudicem producat⁵⁵
⁵⁶xxi. Vt nullius⁵⁷ ordinis clericus tabolizet
xxii. Vt nullus quemlibet excommunicet antequam causa examinetur
xxiii. De excellentia sacerdotali

⁴¹ viiii repeated, throwing all numbers one out N

⁴² ss V

⁴³ after corr. L; ss D

⁴⁴ ne de - aliis] nisi de se confessus fuerit de aliis non M

⁴⁵ DM omit whole title

⁴⁶ ex- ss V

⁴⁷ fuerit et CLRXWNBV; om. S

⁴⁸ cum CLRSWNMB; om. V

⁴⁹ moncho L

⁵⁰ no. omitted, now two out N

⁵¹ xiii repeated, now three out N

⁵² De N

⁵³ Ne L

⁵⁴ D cogendis as distinct title N

⁵⁵ iud. prod.] iudicetur M

⁵⁶ Whole title at foot of leaf W

⁵⁷ nullius CRSWMBP; nullus V

1¹

*Decreta² Gregorii VII³. cp. xi⁴. De ordinationibus⁵ que precio uel precibus uel
obsequio facte⁶ sunt euacuandis⁷*

Ordinationes que⁸ interueniente precio, uel precibus⁹, uel obsequio¹⁰ ea intentione
impenso alicui persone, uel que non communi consensu cleri¹¹ et populi secundum
canonicas sanctiones fiunt et ab his ad quos consecratio pertinet¹² non¹³

¹ N has no c. nos. throughout section

² -eta CLRWNMBPZJTOGHQA; -etum SV

³ VII om. W

⁴ lxi L; lxi G

⁵ ordinationibus CLRSWNMBP; ordinibus V

⁶ repeated and canc. V

⁷ De - euacuandis CLRSWNMBV; om. ZJTOGHQA; x pars add. H mg.

⁸ ex add. V, om. CLRSWNMBPZJTOGHQA

⁹ fiunt add. and canc. Q

¹⁰ uel add. and canc. Q

¹¹ cleri CLRSWNMBVZJTOGHQ²; celeri Q; clerici A

¹² Short erasure follows in O

comprobantur, falsas esse diiudicamus¹⁴, quoniam qui taliter¹⁵ ordinantur, non per ostium intrant¹⁶ id est per¹⁷ Christum, sed ut ipsa ueritas testatur, fures et latrones sunt¹⁸.

ID 5.81; C 1 q 1 c 113

¹³ *add. ss Q*

¹⁴ *-ca- ss Q*

¹⁵ *qui tal. CLRSWNMBVZJTOGHA; tal. qui Q*

¹⁶ *After corr. V*

¹⁷ *per CLRSWDMBVZJTOGHA; om. N*

¹⁸ *et latrones sunt LRXSWNDBVPQ; ac latrones sunt C; sunt et latrones ZJTOGHA*

2

Canones Parisiaci¹ sub [fo.151ra] Hludouico imperatore. Ne contra uoluntatem metropolitani principis imperio quilibet ordinetur episcopus²

Quia in aliquibus consuetudo prisca negligitur³ ac⁴ ⁵decreta canonum uiolantur, placuit iuxta antiquam consuetudinem ut⁵ decreta canonum⁶ seruentur. Nullus ciuibus⁷ inuitis ordinetur episcopus, nisi quem populi et clericorum electio plenissima quesierit⁸ uoluntate. Non principis imperio, neque per quamlibet conditionem⁹ contra metropolitani¹⁰ uoluntatem¹¹ uel episcoporum comprouincialium¹² ingeratur¹³. Quod si per ordinationem¹⁴ regiam honoris istius culmen peruadere aliquis¹⁵ nimia temeritate presumpserit a comprouincialibus¹⁶ loci ipsius¹⁷ episcopis¹⁸ recipi penitus¹⁹ nullatenus²⁰ mereatur, quem indebite ordinatum agnoscunt. Si quis²¹ de prouincialibus²² recipere contra interdicta presumpserit²³, sit a fratribus omnibus segregatus et ab ipsorum omnium caritate semotus. Nam de anteactis ordinationibus pontificum ita conuenit obseruare, ut metropolis cum suis comprouincialibus²⁴ episcopis uel quos uicinos episcopos eligere uoluerit, in loco ubi²⁵ conuenerit²⁶ iuxta antiqua statuta canonum omnia communi consilio²⁷ et sententia decernantur²⁸.

ID 5.123; IP 3.9 has Si per ordinationem - caritate semotus only; D 63 c 5 as IP

¹ *corr. fr. -iciaci O*

² *Ne - episcopus CLRXSWNDBVP; om. ZJTOGHQA*

³ *-glitur N*

⁴ *corr. fr. a Q*

⁵ *decreta - cons. ut interlined M*

⁶ *dec. can. after consuet. but marked for corr. Q*

⁷ *-bus ss V*

⁸ *-erit CLRSWDMNBVZJTOGHQ; -eri A*

⁹ *quamlibet conditionem CLRSWDMNBVZJTOGHQ; qualibet conditione A*

¹⁰ *metropolitani CLRSWDMNBVP; metropolis ZJTOGHA; metropol' Q*

¹¹ *met. uol. CLRWDMNBVZJTOGHQA; uol. met. S*

¹² *-a- ss N; corr. fr. -ilialium M; comprouintium G*

¹³ *corr. fr. ingrediatur Q*

¹⁴ *corr. fr. ordinem V*

¹⁵ *-uis ss V*

¹⁶ *prouincialibus G*

¹⁷ *ipsius CLRSWDMNBVPZJTOG; illius WHQA*

¹⁸ *-opis CLRSWDMNBVPZJTOGQ(before loci)A; -opi WH*

¹⁹ *penitus CLRWDMNBVPZJTOGHA; om. SQ*

²⁰ *nullatenus CLR²SWBVPZJTOGHQA; om. RXDN; non D² M*

²¹ *autem add. S, om. CLRXWNBVPZJTOGHA*

²² *prou- LRSWNBVPZJTOGHQ; comprou- CM*

²³ *-sump- repeated and canc. Z*

²⁴ *-ibusus A*

²⁵ *ss M*

²⁶ *corr. fr. cumu- O*

²⁷ *corr. fr. -cilio R*

²⁸ *decernantur LRXSWNBVPZJTOGHQ; depriuantur M; ? C*

2A¹*Item ex decretis Leonis pape. De electione summi sacerdotis*

Cum ergo² de summi sacerdotis electione³ tractatur⁴ ille⁵ omnibus preponatur quam⁶ cleri plebisque⁷ consensus concorditer postulauerit, ita ut si in aliam⁸ forte personam⁹ partium se uota diuiserint, metropolitani iudicio is¹⁰ alteri preferatur qui maioribus et studiis iuuatur et meritis. Tantum ut nullus inuitis et non petentibus¹¹ ordinetur, ne¹² ciuitas¹³ episcopum non optatum aut contempnat aut oderit, et fiat minus religiosa quam [fo.151rb] conuenit, cui non licuerit habere quem uoluit.

ID 5.347 as above 1.43.22; IP 3.6; cf D 63 c 36 var.

¹ CLRXS NV only; om. WDMBPZJTOGHQA. iii CLRX; no no. SV; C illegible for most of text of this c.

² ergo CLRX NV; om. S

³ el. before summi S

⁴ tractatur LRXSN; traditur V

⁵ modis add. S, om. LRX NV

⁶ quam CLRXN; quem X²SV

⁷ plebisque CRXS NV; quibusque L

⁸ aliam in marked for reversal S

⁹ forte pers. CLRX NV; per. forte S

¹⁰ iudicio is CRX NV; iudicio his L; iudicis S

¹¹ petentibus CRXSV; penitentibus LN

¹² ne CLRXSV; ut N

¹³ et add. L, om. CRXS NV

2B¹*Item eiusdem²*

Nulla ratio sinit³ ut inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti⁴, nec a⁵ comprouincialibus⁶ episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Vnde cum sepe questio de male accepto⁷ honore nascatur, quis ambigat nequaquam, et⁸ ab istis esse tribuendum, quod non doceatur esse collocatum⁹.

ID 5.65 cf BD 1.11a

¹ CLRXS NV only; om. WDMBPZJTOGHQA; iiii CLRX; no no. SV

² eiusdem CRS NV; eisdem L

³ corr. fr. fuit L

⁴ expetiti C²LRX NV; exptiti C; sunt expetiti S

⁵ clericis add. X

⁶ comprou- CRS NV; prou- L

⁷ accepto CRXS NV; excepto L

⁸ et CRXS NV; om. L

⁹ collocatum LRXN; collatum CSV

2C¹*Item ex decretis Celestini pape. Vt nullus inuitis detur episcopus*

Nullus inuitis detur episcopus. Cleri² plebisque et ordinis consensus et desiderium requiratur³. Tunc alter de altera eligatur⁴ ecclesia, si de ciuitatis ipsius clericis⁵ cui est episcopus ordinandus nullus dignus euenire poterit⁶ non credimus potuerit inueniri⁷.

¹ CLRXS NV only; om. WDMBPZJTOGHQA; v CLRXV; no no. S

² corr. fr. clerici to nisi cleri X²

³ requiratur CLRN; queratur S; requirat V

⁴ eligatur CLRX NV; queratur S

⁵ clericis CLRX NV; clero S

⁶ euenire poterit LRX NV; quod euenire C(over erasure)X²; quod euenire poterit L²; quod euenire posse S; euenire poterit quod V³

⁷ -iri CLRXSV; -eri N

Primum enim illi reprobandi sunt, ut eis aliqui de alienis ecclesiis merito uel referantur⁸.

ID 5.61 as BD 1.7a; IP 3.7; D 61 c 13a

⁸ merito uel referantur LRXNV; merito preferantur CX²; merito uel pref. L²R²V³; uel merito pref. S

3¹

Ex Beneuentana synodo Urbani pape, cp. i.² Quod³ dyaconus et presbiter in episcopos possint⁴ ordinari. Similiter et subdyacones⁵ exigente necessitate⁶

Nullus in episcopatum⁷ deligatur⁸ nisi in sacris ordinibus religiose uiuens⁹ inuentus est¹⁰. Sacros¹¹ autem ordines¹² dicimus¹³, diaconatus¹⁴, presbiteratus. Hos siquidem solos¹⁵ primitiua legitur habuisse ecclesia¹⁶. Super his solis, preceptum apostoli habemus. Subdiacones uero quia et ipsi altaribus administrant¹⁷, opportunitate exigente concedimus, sed¹⁸ rarissime, si tamen spectate¹⁹ sint religionis²⁰ et scientie. Quod ipsum non sine Romani²¹ pontificis, uel metropolitani licentia²².

ID 5.72b (5.378A); IP 3.5b; D 60 c 4

¹ vi CLRXXV; iii S

² cap. i CLRWSNBPZTOGHQA; om. V

³ d¹ add. and canc. W

⁴ -int CLRXSWNMB; -unt V

⁵ -ones CLRXDMBVP; subd¹ S; -onus W; -oni N

⁶ Quod (de add. and canc. W) – ex. necessitate (necessitate ex. N) CLRSWNDMBVP; om. ZJTUGHQA

⁷ -atum CLRSNDMBVPZJTUGHQA; -atu W

⁸ deligatur CLRXSWNBVPZJTUGHQA; eligatur L²MB²G²

⁹ rel. uiu.] uiu. rel. marked for reversal Q

¹⁰ est CLRWNMBVPZJTOHQ; sit S

¹¹ Sacros CLRSWNDMBVPZJTH²A; Sacerdos H?Q

¹² in mg. C

¹³ ord. dic. CLRSWDMNBVPZJTOGA; dic. ord. HQ

¹⁴ et add. Q, om. CLRSWNMBVPZJTOGHA

¹⁵ solos CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; solus N

¹⁶ leg. hab eccl. CLRSWDMNBVP; leg. eccl. hab. ZJTUGHABodl; eccl. leg. hab. Q

¹⁷ ministrant G

¹⁸ tamen add. M, om. CLRSWNBVPZJTOGHQA

¹⁹ spectate CRSWDMNBVPZJTOGHQA; exspectate L; specspectate X; expectate B

²⁰ sint (sunt V) rel. CLRSWMNBVPZJTOHA; rel. sint Q

²¹ -ane M

²² corr. fr. scientia V¹; fiat add. DM, om. CLRXSWNBVPZJTOGHQA

4¹

Concilium uniuersale non nisi necessitate faciendum. Ex concilio Affricano, cp. xlii²

Placuit ut non³ sit ultra fatigandis fratribus uniuersalis necessitas, sed quotiens [fo.151va] exigerit⁴ causa communis, id est si totius Affrice undecumque ad hanc sedem de hac re date littere⁵ fuerint, congregandam esse synodum⁶ in ea prouincia ubi opportunitas persuaserit. Cause autem que⁷ communes non⁸ sunt, in suis prouinciis iudicentur.

ID 5.163 as BD 1.53

¹ vii CLXV; vi R; iv S (which numbers as text from here to end)

² Conc. - fac. Ex - xlii (xviii P) CLRWDNPZJTOGHQA; Conc. - fac. S; Ex - xlii. Conc. - fac. MBV

³ ss D

⁴ exigerit CLRXSNDMQ; exegerit C²WBVPZJTOGHA*

⁵ date lit. CLRXWNBVPZJTOGHQA; lit. date SDM

⁶ after corr. N

⁷ que CLRSWDMNBVPZJTOGHQA*; om. OA

⁸ ss C

5¹

*Quod² nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium inuitetur. Ex decretis³
Iulii pape orientalibus episcopis missis, cp. xviii⁴*

Nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium deuocetur, sed uocato eo⁵
canonice⁶ in loco omnibus⁷ congruo tempore synodali⁸ ab omnibus comprouincialibus
episcopis audiatur⁹, qui concordem super eum canonicamque proferre debent¹⁰
sententiam. Quia si¹¹ hoc minoribus¹² tam de¹³ clericis quam de¹⁴ laicis concessum
est, quanto magis de episcopis seruari¹⁵ conuenit? Nam si¹⁶ ipse metropolitanum aut
iudices suspectos habuerit aut infestos¹⁷ senserit, apud primatem dyocesios, aut apud
Romane sedis pontificem iudicetur.

ID 5.280 as BD 1.170

¹ om. DM; vii CR; viii LV

² Quod CRSNBVPZJTOGHQA; Vt L

³ decretis CLRXWNBVPG; dec' ZJO; decr' T; decreto HQA

⁴ Ex - xviii. Quod - inu. V; Quod - inu. only S

⁵ eo CLRSWBVPZJTOGHQA; om. N

⁶ after loco Q

⁷ omn. loc. marked for reversal G

⁸ corr. fr. sidonali N; uel congregatio add. V³ mg.

⁹ corr. fr. -eatur L

¹⁰ prof. debent C²LR²BVPZJTOGHQ²A; prof. C; prof. debere RXN; debent prof. S; prof. debeant WQ

¹¹ si CLSWNBVPZJOGHQA; nisi RXT

¹² minoribus CLRXSBNPZJTOGHQA; moribus W

¹³ de obscured, possibly erased C, expuncted L

¹⁴ de L (before expunction)RXSNBVPZJTOHQA; lacuna, perhaps after erasure C; om. L²W

¹⁵ -ari CLRXWNBVZJTOHQA; -are SP

¹⁶ ss Z

¹⁷ hab. aut inf. (infestos LO) CLRSWNVZJTOGHQA; om. BP

6¹

*Excepta² de legibus Theodosianis, quas interpretatur Paulus, cp.xxx³. De
appellationibus⁴*

Propter superfluum⁵ appellatorum licentiam ne⁶ in⁷ retractandis⁸ uel reuocandis⁹
sententiis liberum habere arbitrium¹⁰ uiderentur, et tempora appellationis, et pene
constitute¹¹ sunt, ut quicumque apud iudicem qui causam eius audiuit appellare¹², et
ad¹³ alium iudicem prouocare uoluerit, infra quinque dies appellet¹⁴ et in¹⁵ ipsis¹⁶
quinque diebus ad iudicem¹⁷ ad quem prouocauerit sine¹⁸ aliqua dissimulatione
perueniat, et ipse dies¹⁹ in quo²⁰ accepit litteras in his quinque²¹ diebus specialiter²²

¹ viii CRX; viiii LV

² Excepta CLRWMBPOHQA; Excerpta VZJTG

³ cp. xxx CLRXWNDM; xxxv C²R²VPZJTOGHQA^{*}; om. B; Exc. - xxx om. S

⁴ De appellationibus CLR(mg.)SWDMNBVP; om. ZJTOGHQA

⁵ superfluum C²LR²SNBPV²ZTOHA; superbiam RX; om. V; ? C

⁶ ne CLRSWNMVPZJTHQA; om. O

⁷ i- ss D

⁸ retractandis CLRXWNMBVZGHQ^{*}; tractandis SP; retractandis JO; retractandis TA

⁹ uel reu. om G

¹⁰ lib. hab. arb. CLRSNMBPZJTOGHQA; hab. lib. arb. W; lib. arb. hab. V

¹¹ corr. fr. -tue H

¹² lacuna follows in J

¹³ ad C²SWNDMBVPZJTHQ^{*}; om. CLRXOA

¹⁴ -et CLRSWDMNBVZJTOHQ; -at A; et ad alium - appellet om. G

¹⁵ his add. ZJTOGHQA, om. CLRSWDMNBVP

¹⁶ ipsis CLRSWNMVPJTOGHQA; ipse Z

¹⁷ appellet add. and canc. M

¹⁸ sine CLRSWDMBVPZJTOGHQA; siue N

¹⁹ ipse dies CLRNBZHA; om. X

computetur. Quod si longius iter²³ sit, exceptis his quinque diebus spacium dierum quo iter agi possit computetur²⁴.

ID 5.281; IP 4.127; C 2 q 6 c 22 as enlarged in later form

²⁰ quo CLRXS WBVPZJTOGHQA; qua NDM

²¹ *corr. fr.* quique B

²² specialiter CLRSW?DMNVPZJTOGHQA; spiritualiter B

²³ iter CLRXNMBV²ZJOGHQA; inter SWV; tunc P

²⁴ Quod si - his quinque *repeated and canc.* M

7¹

Vnde supra² cp.xxxvi³

Ab eo⁴ quo⁵ appellatum est ad eum qui de appellatione [fo.151vb] cogniturus est littere⁶ dimissorie⁷ dirigantur que uulgo epistola appellatur, quarum postulatio et acceptio intra quintum diem ex officio⁸ facienda⁹ est. Ista¹⁰ iam superius sub titulo de¹¹ cautionibus et penis appellationum interpretata est. Qui intra tempora constituta¹² dimissorias non postulauerint, uel acceperint, uel reddiderint¹³, rescriptione ab agendo submouentur¹⁴, et¹⁵ penam¹⁶ appellationis ferre cogentur.

ID 5.282; IP 4.128; C 2 q 6 c 24

¹ viiii CRX; x LV

² Vnde supra CLRSDMNBVP; De appellationibus ZJ(mg.)TOGHQA (*cf c 6*)

³ De eodem *add.* DM

⁴ a *add.* SV², *om.* CLRXWNMBVPZJTOGHQA

⁵ quo CLRSDMNBVPZJTOGHQA; qui Z

⁶ -t- *supersc.* H

⁷ dimissorie CLRSDMNBVPZJTOGHQA; dimissorie D; diuersorie A

⁸ diem ex. off. *repeated* O

⁹ facienda CLRSDMNBVPZJTOGHQA; facta A

¹⁰ Ista CLRSDMNBVPZJTOGHQA; Sta O

¹¹ ssL

¹² constituta CLRSDMNBVPZJTOGHQA; prestituta ZJTOGHQA*

¹³ redderint V; *corr. from* reddiderint O, *from* redderint A

¹⁴ -entur CLRXS WBVPZJTOGHQA; -eantur NDM

¹⁵ ss M

¹⁶ penam CLRXS WBVPZJTOGHQA; pena ND

8¹

Item de eodem² cp. xxxvii³

Quicumque non confidentia⁴ iuste cause sed causa afferende⁵ more ne contra eum sententia proferatur appellauerit, uel si⁶ de⁷ facto suo confessus ne addicatur appellare uoluerit, huiusmodi appellationes non recipiuntur⁸. ITEM⁹. Quotiens post auditam causam iudici possessor¹⁰ appellat,¹¹ fructus possessionis¹² de¹³ qua agitur dum sequende audientie euentus in¹⁴ dubium est merito sequestrantur. Nam si petitor¹⁵

¹ xi LV; x R; viii X (*which numbers as text from here*); ? C

² Item de eodem CLRSDMNBVP; *om.* ZJTOGHQA

³ cp. xxxvii CRSDMNBVPZJTOGHQA; xxxviii L; *om.* SB

⁴ confidentia O; con- *supersc.* H

⁵ aff- CRXWDBVPZJTOGHQA; off- L; auf- S; afferende M

⁶ uel si CLRSDMNBVPZJTOGHQA; *om.* O

⁷ ss N

⁸ *corr. from* recipuntur A

⁹ Item CLRSDMNBVPA; *om.* ZJTOGHQA *which begin new canon here*

¹⁰ possor Z

¹¹ ut *add.* B, *om.* CLRSDMNBVPZJTOGHQA

¹² fr. poss. *repeated* V

¹³ ss D

¹⁴ an G

appellauerit, hoc ab eo non potest postulari, quia¹⁶ non potest sequestrari quod non habet, si propter predia urbana uel mancipia appellatur, possessiones eorum¹⁷ uel mercedes¹⁸ uectura¹⁹ etiam si de nauis agatur deponi solent²⁰.

ID 5.283-4; IP 4.129-30; C 2 q 6 cc 25-6

¹⁵ si pet. CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; pet. si Q

¹⁶ corr. fr. qui V²

¹⁷ corr. fr. uero D, ss M

¹⁸ -edes C?LRXSWDNBVPZJTOGHQA(which adds and canc. uel)A

¹⁹ uect- CLRSWDMNVPZJTOGHQA; uet- B

²⁰ solent CLRSWDMNPZJTOGHQA; ? B; solet V; csolent A

9¹

Item unde supra². cp. xxxviii³

Omnimodo preuidendum⁴ est ut quotiens iniusta appellatio pronuntiatur⁵, sumptus quos dum sequeretur aduersarius impendit reddere cogatur, non simplis sed quadruplos.

ID 5.285; IP 4.131; C 2 q 6 c 27

¹ xi R; xii LV

² Item unde supra CLRXSWBVP; Vnde supra ND; Item de eodem. Vnde supra M; om. ZJTOGHQA

³ xxxviii RWNMB?VZJTOGHQA; xxxviii L; om. S; xxx P; ? C

⁴ preuidendum CLRSWDMNBVP; puniendum ZJTOGHQA Bodl

⁵ app. pron. (-tus W) CLRSWNMBPZTOHQA; pron. app. V

10¹

De libro nono² earundem legum.³ Nullum ante inscriptionem effici⁴ criminis, et ne de se confessi⁵ de aliis credantur⁶

Ante inscriptionem nemo⁷ efficiatur criminis. Nam inscriptione per ordinem facta tunc a iudice suscipiendus est reus, et custodie cum accusatore tradendus est, ea tamen ratione, ut tam accusati quam accusatoris⁸ dignitas estimetur⁹, et unumquemque ante discussionem¹⁰ ita [fo.152ra] iudex faciat custodire, ut eorum natalis aut¹¹ dignitas¹² patiuntur. Sane hii¹³ qui¹⁴ crimina sua in questione¹⁵ confessi sunt, de aliis si dicere uoluerint, a iudice non credantur, quia iure et legibus constitutum est, ut spontanea professione¹⁶ reus reum¹⁷ non faciat, neque illi de altero credatur, qui se criminis esse¹⁸ confessus est.

ID 5.286; IP 4.68 from Sane hii qui only

¹ xii R; xiii LV; ? C

² nono LRWDMNBVPZJTOGHQA; nouo A; ? C

³ De - leg. om. S

⁴ fi' M

⁵ confeffesi N

⁶ Nullum – credantur (-ant M) CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA

⁷ nemo CLRWMNBVPZJTOGHQA; nullus S

⁸ be add. ss V?

⁹ estim - CLRWNBVPZJTOGHQA; existim- S; corr. fr. patiuntur, with et unumqueque ante – patiuntur in mg. X²

¹⁰ dicuss- D

¹¹ ss V

¹² nat. aut dig.] dig. aut nat. marked for reversal Q

¹³ hii CRSNBHTHA; ii Z

¹⁴ in add. Q

¹⁵ questione CLRXWNBVPZJTOGHQA; confessione R²S; inquisitione D

¹⁶ prof- ZN, conf- (ss) M

¹⁷ reus G

¹⁸ ss before crim. D (crim. esse N, esse crim. M)

11¹

Quod² si quis ecclesiastico ordine excommunicatus³ fuerit et communicauerit⁴, se ipsum dampnat. Ex concilio Africano, cp.xxviii⁵

Item placuit uniuerso concilio, ut qui excommunicatus fuit⁶ pro suo neglectu, siue episcopus quilibet siue clericus, et tempore excommunicationis sue ante audientiam communionem⁷ presumpserit, ipse in se⁸ dampnationis iudicetur protulisse sententiam.

ID 5.314 as BD 1.200; C 11 q 3 c 9

¹ om. DM; ? C; xiiii L; xiii R; xi S

² Quod CLRSWNBVP; om. ZJTOGHQA *

³ ex- ss V²

⁴ communicauerit CLRSWNBVP; communicare presumpserit ZJTOGHQA *

⁵ xxviii RXWNBVPZJTOGHQA; xxvii CL; xviii S. Ex xxviii. Quod - dampnat V

⁶ fuit CLRNBPZJTOGHQA; fuerit XSW

⁷ corr. fr. comunem V

⁸ ipse in se CLRSWNBVPZJTOGQA; in se ipse H

12¹

Quod² nullus episcopus nisi cum³ consilio⁴ episcoporum et principis in hostem⁵ ire debeat⁶. Capitulum Karoli imperatoris⁷

Karolus gratia Dei⁸ rex regnique⁹ Francorum rector, et deuotus sancte ecclesie defensor atque adiutor in omnibus apostolice sedis. Hortatu omnium fidelium nostrorum et maxime episcoporum ac reliquorum sacerdotum consulto, seruis¹⁰ Dei omnibus per omnia¹¹ armaturam portare, uel¹² pugnare, aut in exercitum et¹³ in¹⁴ hostem pergere omnino¹⁵ prohibemus, nisi illis tantummodo qui propter¹⁶ diuinum ministerium missarum scilicet sollempnia adimplenda et¹⁷ sanctorum patrocina¹⁸ portanda allecti sunt, id est unum uel duos episcopos cum capellanis¹⁹ presbiteris. Et unusquisque princeps unum presbiterum secum habeat qui peccata confitentibus iudicare²⁰ penitentiam possit.

ID 5.332 as BD 1.218

¹ xv L; xiiii R; xii S; ? C

² Quod CLRSWNBVP; Vt DMZJTOGHQA *

³ cum CLRSWDMNBPZJTOG; om. HQA

⁴ corr. fr. conc- B

⁵ -em N; -es M

⁶ debeat CLRSWDMBVPZJTOGHQA; debet N

⁷ Cap. - imp. Quod - debeat V

⁸ gr. Dei CLRWNBPZJTOGHQ; Dei gr. S

⁹ regnique CLRSWDMNVPZJTOGHQA; regni B

¹⁰ -uis CLRSMNPZJTOGHQA; -uus W

¹¹ omnibus G

¹² atque G

¹³ aut S

¹⁴ in CLRSMNBVPZJTOGHQA; om. W

¹⁵ omnino CLRSWNBVPZJTOGHQA; omnimodo M

¹⁶ populum (subs. canc.) X

¹⁷ et LRXSWMNBPZJTOGHQA; ac C

¹⁸ corr. fr. patronia D

¹⁹ appellanis O; et add. S, suis add. W, om. CLRXNMBVPZJTOGHQA

²⁰ iudic- CLRXWNBVPZJTOGHQA; indic- SDM

13¹

¹ xv R; xvi LV; xiii S: ? C

De eodem². Capitulum eiusdem³

Secunda uice propter ampliorem obseruantiam apostolica auctoritate, et multorum⁴ episcoporum admonitione⁵ instructi, sanctorum quoque canonum regulis edocti⁶, consultu [fo.152rb] uidelicet omnium nobilium nostrorum nosmet ipsos corrigentes, posterisque⁷ nostris exemplum⁸ dantes, uolumus ut nullus sacerdos in hostem pergat, nisi duo uel tres episcopi tantum electione cunctorum propter benedictionem⁹, predicationem, populique¹⁰ reconciliationem, et cum illis electi sacerdotes qui bene populis¹¹ penitentiam dare, missas celebrare, de infirmis curam habere, sacratique¹² olei cum sacris precibus unctionem impendere sciant, et hoc maxime preuidere, ne sine uiatico quis¹³ de seculo¹⁴ recedat¹⁵.

ID 5.333 as BD 1.219

² eodem CLRSWDBNBP; eadem re ZJTOGHQA

³ cap. eiusdem CLRSWDM(DM *add.* De eodem *again*)NVPZJTOHQA; *om.* B; eiusdem cap. G

⁴ emult- D

⁵ admonitione CLRSWDMNVPZJTOGHA; admotione Q

⁶ *after corr.* H

⁷ -que *ss* Z

⁸ exempla G

⁹ et *add.* S, *om.* CLRWMDNBPZJTOHA

¹⁰ -que *ss* O

¹¹ populis CLRSWDMNBPZJTOGHQ; *om.* OA

¹² sacratique CLRSWDMNBPZJTOGHQ; sacratisque A

¹³ quis *before* sine L, *not* CRSWMNBPZTOGHQA

¹⁴ seculo CRSWMNBPZJTOGHQ; secundo OA

¹⁵ recedat CLRWMNBPZJTOGHQA; procedat S

14¹

De eo qui ex monacho factus fuerit episcopus. Ex concilio apud Alteum². cp. xxxvi³

Statutum⁴ est⁵, ut⁶ rationabiliter secundum sanctos⁷ patres⁸ a synodo est⁹ confirmatum ut monachus quem canonica electio a iugo regule monastice¹⁰ professionis absoluit, et sacra ordinatio de monacho episcopum facit, uelud legitimus¹¹ heres paternam sibi hereditatem postea iure uendicandi potestatem habeat¹². Sed quicquid acquisierat uel habere iussus¹³ fuerat¹⁴ monasterio relinquat, et abbatis sui qui fuerat secundum¹⁵ regulam sancti Benedicti arbitrio. Postquam enim episcopus ordinatur, ad altare ad quod¹⁶ sanctificatur¹⁷ et titulatur secundum sanctos¹⁸ canones¹⁹ quod acquirere poterit restituit²⁰.

¹ xiiii CS; xvi R; xvii L

² Alteum CLRXSBBVPZJ²TOGHQA; Alterum NDM; Ex eodem conc. *corr.* to Ex - Alt J

³ Ex - xxxvi. De - ep. MV

⁴ Statutum CLRX²SWNMBVPZJTOGHQA; Statum XO

⁵ est CLRXSBBVPZJTOGHQA; *om.* DMN

⁶ ut LRXSBNBPZJTOGHQA; et CL²B(*after corr.*)V

⁷ *ss* O

⁸ *corr. fr.* -os D

⁹ *ss* M

¹⁰ reg. mon.] mon. reg. Q

¹¹ *corr. fr.* legimus M, *fr.* legitimus G

¹² habeat CLRWNMBVPZJTOGHQA; habebit S

¹³ iussus C²RXSWMNBPZJTOGHQA^{*}; uisus CLHP

¹⁴ fuerat CLRWMNBPZJTOGHQA; fuerit S

¹⁵ *corr. fr.* sancte Z *mg.*

¹⁶ ad quod CLRSBBVPZJTOG; aliquod NDM; a quo H; ad quo QA

¹⁷ scificatur R

¹⁸ sanctos CLRSWDBNBPZJTOHQA; *om.* MA

¹⁹ sanct. can.] can. sanct. *marked for reversal* D

²⁰ *corr. fr.* restuat Q

ID 5.343 as BD 1.231; C 18 q 1 c 1

15¹

Cyprianus Rogatiano². De honore sacerdotibus exhibendo³

Dominus noster⁴ Ihesus Christus rex⁵ et iudex et sacerdos seruauit honorem⁶ malis⁷ sacerdotibus usque ad⁸ suam passionem, in qua sacerdotem appellauit quem sciebat esse sacrilegum, et cum alapam accepisset et ei diceretur, Sic respondes pontifici, nichil contumeliose loquutus est in personam pontificis, sed magis innocentiam suam tuitus⁹ est dicens, Si male loquutus sum¹⁰, testimonium perhibe¹¹ de malo, ut nos eius¹² humilitatis¹³ [fo.152va] haberemus exemplum¹⁴, et docuit sacerdotes¹⁵ ueros legitime et plene honorari, dum circa falsos¹⁶ sacerdotes ipse talis extitit¹⁷.

ID 5.355 as CB Varia II 75; D 93 c 25a

¹ xv C; xviii LV; xvii R

² Cyp. Rog. om. S

³ De - exh. CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA

⁴ noster CLRSWDMNVPZJTOGHQA; om. B

⁵ om. G

⁶ corr. fr. don- O

⁷ malis CLR²SDMBPZJTA; in suis RX; mal' WVOGHQ; in malis N

⁸ ad ad S

⁹ tuitus CLRWNBVPZJTOHQA; tutus S; intuitus MG

¹⁰ uobis add. V, om. CLRSWNMBPZJTOHQA

¹¹ test. per. CLRSWNBVPZJTOHQA; per. test. M

¹² ss V

¹³ hum. eius G

¹⁴ hab. ex. CRSWNMBVPZTOGHQA; ex. hab. L

¹⁵ doc. sac. marked for reversal G

¹⁶ corr. fr. -sas Z

¹⁷ corr. fr. existatit Q

16¹

Cyprianus in² epistola sua³ Romanis⁴. Ne in una ciuitate duo ordinentur episcopi⁵

Factus est Cornelius episcopus⁶ de Dei et Christi eius iudicio, de clericorum omnium testimonio⁷, de plebeio suffragio, de sacerdotum antiquorum et bonorum uirorum consensu, cum nemo⁸ episcopus inibi⁹ factus esset, cum gradus¹⁰ cathedre¹¹ uacaret. Quo occupato et¹² omnium uestrum consensione¹³ firmato quisquis iam¹⁴ episcopus fieri uoluerit, omnimodis necesse est ut ecclesiasticam non habeat¹⁵ ordinationem¹⁶ qui ecclesie non tenet per consensum unitatem. Post primum secundus

¹ xvi CS; xviii LV³; xviii R; M places whole canon after c 18, later corrected.

² in CRXSWNMBVPZJTOGHQA; ex L

³ sua CLRSWDMNBVPZJTOGH; om. QA

⁴ Nomanis M

⁵ Ne - episcopi CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA

⁶ after iudicio but marked for moving Q

⁷ et add. W, om. CLRSMNVPZJTOGHQA

⁸ memo A

⁹ ep. inibi CLRWNBVPZJTOGHQA; inibi (ss M) ep. SM

¹⁰ subscr. V

¹¹ cathere N

¹² ss A

¹³ uestrum cons. CLRXDMBPZJTOGHQA; uestrum consensu S; uestrum confessione W; nostrum cons. N; cons. uestrum V

¹⁴ iam CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; om. N

¹⁵ corr. fr. -eant Q

¹⁶ -ione M

esse non potest. Quisquis¹⁷ enim post unum qui per electionem consecratus est¹⁸ esse uoluerit, iam non secundus ille sed nullus¹⁹ est.

ID 5.359 as CB Varia II 58; C 7 q 1 c 5

¹⁷ Quisquis CLRSWDMBVPZJTOGHQA; Quis Deus N

¹⁸ est PJ²; om. ZJG

¹⁹ nullus CLRSWNMVPZJOGHQA; nullius D

17¹

Cyprianus ad Pupianum². De unitate ecclesie³

Scire debes⁴ episcopum in ecclesia esse, et⁵ ecclesiam in episcopo⁶, et si quis cum episcopo non sit, in ecclesia non⁷ esse, et frustra sibi blandiri eos qui pacem cum⁸ sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, et latenter apud quosdam communicare se credunt, quando ecclesia que catholica⁹ una est scissa non sit, neque diuisa.

ID 5.360 as CB Varia II 59; C 7 q 1 c 7

¹ xvii CS; xx L; xviii RV³

² Cyp. ad Pup.] Idem S

³ De - ecl. CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA

⁴ debes CLRSWNMVPZJTOGQA; debemus VH

⁵ corr. fr. in O

⁶ esse add. L, om. CRXSWNMBVPZJTOGHQA

⁷ ss O

⁸ corr. fr. et O

⁹ ss Q

18¹

Cyprianus. De eodem²

Qui cathedram Petri super quam fundata est ecclesia deserit, in ecclesia esse confidit?

ID 5.361b as CB Varia II 60b; D 93 c 3

¹ xviii CS; xxi L; xx R

² De eodem CRXSWD(repeated)NBVP; De unitate L; De unitate ecclesie cf c 17 ZTOGHQA

19¹

De libro institutionum, cp. vi². De episcopis ad iudicium non cogendis³

Nullus episcoporum cogatur ad iudicium⁴ uenire dicendi causa, sed iudex apud episcopum⁵ mittat suos ministros, ut propositis sanctis euangeliis quod sit⁶ episcopus⁷ dicat, secundum quod⁸ sacerdotibus honestum est.

ID 5.369a

¹ xviii CS; xxii LV³; xx R

² vi CLRSWDMNVPZJTGHQ^{*}; vii OA; om. B

³ De - cog. CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA^{*}

⁴ cog. ad iud. CLRSWDMNVPZJTOGHQA; ad iud. cog. B

⁵ episcopum CLRSWDMBVPZJTOGHQA; om. N

⁶ sit CLRSWDMNBVPQ; scit ZJTOGHA⁺

⁷ episcopus CLRSWDMNVPZJTOGHQA; om. B

⁸ a add. N, om. CLRSWDMBVPZJTOGHQA

20¹

Cap. vii². Vt nullus episcopus pro ciuili uel criminali³ causa apud quemlibet iudicem producat⁴

Nullus episcopus neque⁵ pro ciuili neque pro criminali causa apud [fo.152vb] quemuis iudicem⁶ ciuilem⁷ siue militarem producat⁸ uel⁹ exhibeatur, nisi imperialis iussio⁹ processerit. Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit¹⁰, amissione cinguli, et¹¹ uiginti¹² librarum auri condempnatione plectatur, ut iste¹³ uiginti libre ecclesie¹⁴ addicatur¹⁵, cuius episcopus produci uel exhiberi iussus est¹⁶. Litis autem executor¹⁷ post cinguli amissionem tormentis subiciatur, et in eculeo mittatur.

ID 5.369b; C 11 q 1 c 8 to plectetur only

¹ xx CS; xxiii L; xxi R

² vi V; cap. vii *after* prod. S

³ -li ss W

⁴ Vt - prod. CLRSWDMNBVP; *om.* ZJTOGHQA *

⁵ -que *supersc.* Q

⁶ siue *add.* ZJTOGHQA *, *om.* CLRSWDMNBVP

⁷ -ilem CRXSWNMBVPZJTOGHQA; -ile L

⁸ uel CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; siue N

⁹ iussio CLRSNMBVPZJTOHQA; ius W

¹⁰ fuerit CLRSNMBVPZJTOGHQA; fuit W

¹¹ ss V

¹² *corr. fr.* xxx M

¹³ *repeated* R

¹⁴ ss T

¹⁵ *addic-* C²LSWDMNBV²PZJTOGHQA; *adduc-* CRXV

¹⁶ ss Q

¹⁷ *exe-* *added in mg.* C

21¹

Cap. viiii². Vt nullius ordinis clericus tabolizet³

Neque⁴ episcopus neque presbiter, neque dyaconus, neque subdiaconus⁵, neque lector, neque⁶ alius cuiuscumque⁷ religiosi consortii uel habitus constitutus tabolizare⁸ audeat, uel socius ludentium fieri, uel spectator, uel in quocumque spectaculo spectandi causa uenire. Ac si quis contra hec fecerit, per tres annos a sacro ministerio prohibeatur.

ID 5.370

¹ *om.* M; xxiiii LV³; ? C; xxii R; xxi S

² viiii CLRWDBVPZJTOG³; xi N; viii SH; vii QA

³ Vt - tab. (zab- N) CLRSWDMNBVP; *om.* ZJTOGHQA *

⁴ Neque CLRSWDMNBVPZJTOGHQ; Nemo A

⁵ neque subd. *in mg.* L

⁶ neque CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; *om.* O; quilibet *add. and canc.* N

⁷ -uscum- ss L; cuius- ss D; cuiusque G

⁸ zab- N

22¹

Cp. xi². Vt nullus quemlibet excommunicet antequam causa examinetur³

Nemo episcopus, nemo presbiter, excommunicet aliquem⁴ antequam causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent⁵. Si quis autem aduersus eam

¹ xxii C; xxv LV³; *unnumbered in* R

² *after exam.* W

³ Vt - exam. CLRSWDMNBVP; *om.* ZJTOHQA *

⁴ ss Q

⁵ *corr. fr.* -eant V; -entur Z

excommunicauerit aliquem⁶, ille qui excommunicatus est maioris sacerdotis auctoritate⁷ ad gratiam⁸ sancte communionis redeat, is autem qui non legitime excommunicauit, in⁹ tantum absteineat tempus quantum maiori sacerdoti uisum¹⁰ fuerit, ut¹¹ quod iniuste fecit, ipse iuste patiatur.

ID 5.371, cf 14.42; C 2 q 1 c 11

⁶ *in mg. J*

⁷ -ate CRXSWMNBVPZJTOHQA; -atem L; *om. G*

⁸ *after communionis but marked for moving Z*

⁹ *in CLRSWDMNVPZJTOGHQA; om. B*

¹⁰ uisum CLRXSWD²M²BVPZJTOGHQA; iussum ND; ? M

¹¹ *ut CLRSWDMVPZJTOGHQA; et B*

23¹

Ex² epistola Gregorii ad Herimannum Metensem episcopum. De excellentia sacerdotali³

Quis dubitet⁴ sacerdotes Christi regum et principum omniumque fidelium patres, et⁵ magistros censerit? Nonne miserabilis⁶ insanie esse cognoscitur, si filius patrem⁷, discipulus magistrum⁸ sibi conetur⁹ subiugare, et iniquis obligationibus [fo.153ra] illum sue potestati subicere¹⁰, a quo credit¹¹ non solum in terra, sed etiam in celis se¹² ligari posse et solui? Hec sic¹³ beatus Gregorius in epistola¹⁴ ad Maurentium¹⁵ imperatorem directa commemorat. Constantinus magnus imperator¹⁶ omnium¹⁷ regum et¹⁸ principum fere totius¹⁹ orbis²⁰ dominus euidenter intelligens in sancta Nichena synodo²¹ post omnes episcopos ultimus residens nullam iudicii sententiam supra eos dare presumpsit, sed illos²² etiam dominos uocans non suo debere subesse iudicio uerum se ad illorum pendere²³ arbitrium²⁴ iudicauit. Supradicto quoque Anastasio²⁵ prelibatus papa Gelasius persuadens ne ille intimatam suis sensibus ueritatem arbitraretur²⁶ iniuriam²⁷, subintulit dicens, Duo sunt quippe imperator auguste²⁸

¹ xxvi LV³

² *Ex CLRSWMNBVZJTOGHA; om. PQ*

³ *De exc. sac. CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA**

⁴ *corr. fr. -iet D*

⁵ *om. W*

⁶ miserabilis CLRXSWDMNPZJTOGHQA; mirabilis BV

⁷ *et add. Q, om. CLRSWNMBVPZJTOGHA*

⁸ *corr. fr. patrem V*

⁹ *corr. fr. continetur V*

¹⁰ subicere CLRSWDMNVPZJTOGHQA; subiacere B

¹¹ credit CLRSWDMNBVPZJHQ*; *om. TOGA*

¹² *ss V*

¹³ sic CLRWD²MBVPZJTOGHQ; si SNDA

¹⁴ *in ep. supersc. B*

¹⁵ Maurentium CLRWDMNVP; Maurentinum S; Mauricium B(*after corr.*)ZJTOGHQA*

¹⁶ mag. imp. CLRSMBVPZJTOHQA; imp. mag. W

¹⁷ omniumque OA; *a lacuna follows in H*

¹⁸ *et CLRSWMNBVPZTOGHQA; ac V*

¹⁹ totius CLRSWDMNVPZJTOGHQA; *om. B*

²⁰ terre S; -r- *ss N*

²¹ Nich. (Nicaea S) syn. CLSWDNBVPZJTOGHQA; syn. Nichena R

²² *ss V*

²³ pendere CLRSWDMNBVPZJH*; pondere TOGQA

²⁴ *corr. fr. -rio J*

²⁵ -as- *ss S*

²⁶ *corr. fr. -entur C*

²⁷ -iam CLRSWMBVPZJTOHQA; iniuriatam N; -ia O

²⁸ auguste CLRSWDMNBVPZJO²GHA²; angustie TOQA

quibus principaliter mundus²⁹ hic³⁰ regitur. Auctoritas sacra³¹ pontificum et regalis potestas, in quibus tanto grauius pondus est³² sacerdotum³³, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in diuino redditori sunt examine rationem³⁴. Et paucis interpositis inquit, Nosti³⁵ itaque inter hec³⁶ ex³⁷ illorum te³⁸ pendere iudicio, non illos³⁹ ad tuam uelle redigi uoluntatem? Talibus ergo institutis talibusque fulti⁴⁰ auctoribus⁴¹ plerique⁴² pontificum alii reges⁴³ alii imperatores excommunicauerunt. Nam si speciale aliquid⁴⁴ de personis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius papa Archadium imperatorem quia consensit⁴⁵ ut sanctus Iohannes Chrisostomus a sede sua pelleretur, excommunicauit. Alius⁴⁶ item⁴⁷ Romanus pontifex regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus⁴⁸ quam pro eo quod tante potestati erat inutilis a regno deposuit⁴⁹, et Pipinum Karoli⁵⁰ imperatoris patrem in eius loco substituit⁵¹, omnesque [fo.153rb] Francigenas⁵² a iuramento fidelitatis absoluit⁵³. Quod⁵⁴ etiam ex frequenti auctoritate agit sancta ecclesia, cum milites absoluit⁵⁵ a uinculo iuramenti quod⁵⁶ factum est his episcopis qui apostolica auctoritate a pontificali gradu deponuntur. Et beatus Ambrosius licet sanctus, non tamen uniuersalis ecclesie episcopus pro culpa que ab⁵⁷ aliis sacerdotibus non adeo grauis uidebatur Theodosium magnum imperatorem excommunicans⁵⁸ ab ecclesia exclusit. Qui⁵⁹ etiam in suis scriptis⁶⁰ ostendit, quod aurum non tam preciosius sit plumbo⁶¹, quam⁶² regia potestate sit altior ordo⁶³ sacerdotalis, hoc modo circa principium sui pastoralis scribens, Honor fratres⁶⁴ et sublimitas episcopalis⁶⁵ nullis poterit

²⁹ mundus D

³⁰ before mundus WG; before and after mundus (second time cancelled) M; after quibus above Q

³¹ sacra CLRSWDMNBVP; sacrata ZJTOGHQA*

³² pond. est CLRSWNMBPZJTOGHQA; est pon. V

³³ -otum CLRSMNBVPZJTOGHQA; -otium W

³⁴ ex. rat. CLRSWNMBPZJTOGHQA; rat. ex. V

³⁵ Nostri RS (S later corr.)

³⁶ after corr. Q

³⁷ ssV

³⁸ te CRXSWDMNVPZJTOGHQA; re L

³⁹ illos CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; nullos Z; illo OA

⁴⁰ fidei G

⁴¹ auctoribus CLRSWDMNBVPZJTHG; alioribus OQA [auctoritatibus IDpv]

⁴² plerique CLRSWDMNBVPZJHQA; om. TOGA

⁴³ reg. al. marked for reversal G

⁴⁴ aliquid CRDMNP; aliquod LXS WBVZJTOHQA

⁴⁵ ss S

⁴⁶ short erasure follows in R

⁴⁷ corr. fr. autem R

⁴⁸ -atibus CLRSMNBVPZJTOHQA; -atis W

⁴⁹ depos- CLRSWDMNBVPZJTOGHA; disp- Q

⁵⁰ Kaloli M

⁵¹ substituit CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; substituit A

⁵² -ci- ss Q

⁵³ -it CLRSWDMNBVPZJTOGH²Q²A²; -at HQA; a iur. fid. ab.] ab. a iur. fid. S

⁵⁴ Quod LXS WDMNBVPZJTOGHQA; Quid CRV

⁵⁵ absoluit CLRWDMNBVPZJHQA; om. TOGQA

⁵⁶ etiam ex frequenti - iur. quod om. S

⁵⁷ ab CLRSWDMNBVPZJTOHQA; om. A

⁵⁸ corr. fr. -atis O

⁵⁹ Quia Q

⁶⁰ suis scr.] scr. suis S

⁶¹ sit plumbo CLRSWDMNBVPZJTOGHA; plumbo sit Q

⁶² quam CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; quod A

⁶³ ordo CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA*

⁶⁴ fratres CRNBJTHA; fratris Z

⁶⁵ after poterit, but marked for change Q

comparationibus⁶⁶ adequari. Si regum fulgore compares, et principum diademati⁶⁷, longe erit inferius quam si⁶⁸ plumbi metallum ad⁶⁹ auri fulgorem compares. Quippe cum uideas regum colla⁷⁰ et principum submitti genibus sacerdotum, et exosculata⁷¹ eorum dextera orationibus eorum credant se⁷² communiri. ET POST PAVCA. Hec cuncta fratres ideo⁷³ nos⁷⁴ premisisse⁷⁵ debetis cognoscere, ut ostenderemus⁷⁶ nihil esse⁷⁷ in hoc seculo⁷⁸ excellentius sacerdotibus, nihil sublimius episcopis repperiri. Nonne sicut ait⁷⁹ beatus Gregorius recordande⁸⁰ memorie Vigilii⁸¹ papa contra Theodoram tunc augustam dampnationis promulgauit sententiam? Sic quoque Charibertus⁸² Parisiorum⁸³ rex cum Ingobergam legitimam uxorem suam reliquisset et duas sorores Meroflidem et Marthoueam⁸⁴ in uxores duxisset, a beato Germano Parisiorum episcopo⁸⁵ excommunicatus est. Et cum resipiscere nollet, non multo post diuino iudicio ipse defunctus est.

ID 5.378; IP 5.108-9; D 96 cc 9 to posse et solui, IO (Duo sunt quippe - se communiri)

B X

⁸⁶DE CLERICIS ET EORVM⁸⁷ CAVSIS [fo.153va]

- i. De omnibus ecclesie gradibus quid ad quem pertineat⁸⁸
- ii. Quod ordinandi quarta feria ante ordinationem ad ciuitatem sunt euocandi, et per tres continuos dies diligenter examinandi
- iii. Nullum de⁸⁹ seruili conditione nisi prius a domino suo libertatem habeat ordinandum
- iiii. Ne clerici ab episcopis suis promoueri contempnentes illic maneant unde recedere noluerunt⁹⁰
- v. De eodem
- vi. De presbiteris parrochialibus cum conuenerint ut se inebriare non audeant

⁶⁶ comperationibus W

⁶⁷ -de- ss L

⁶⁸ quam si CLRSWDMNBVPZJTOGQ; quasi H; quam sibi A

⁶⁹ om. G

⁷⁰ regum colla (collo H) CLRSWMNBVPZJTOGHA; colla regum Q

⁷¹ exosculata CLRSWDMNBVPJGH^{*}; osculata ZTQ; oculata OA

⁷² cred. se CLRWNBPZJTOGHQ²A; credunt se S; se cred. DM; cedant se Q

⁷³ fr. ideo CLRSWDMNBVPZJTGHA; ideo fr. Q

⁷⁴ nos CLRSWDMNBVPZ²JTGHQA; om. ZO

⁷⁵ premisisse CRXSWMNBVPZJTOGHQ; premissa LA

⁷⁶ -eremus CLRSWDMNBVPZJTOGQA; -ereremus H

⁷⁷ nihil esse ss after seculo V

⁷⁸ nichil - seculo] in hoc seculo nichil esse *marked for change* Q

⁷⁹ ss Z

⁸⁰ -and- ss V

⁸¹ -li- *supersc.* B

⁸² *corr. fr.* Chai- Q

⁸³ Parisiorum CLRXSDB²VPJO²GHQ^{*}; Pharisiorum W; Phasiriorum N; Parisorum B; Pariseorum Z; Pasiorum TO; Pasisiorum A

⁸⁴ Marthoueam LSWNBVZJTHQA; Marthoueam CRXDM; Marthouenam PO; Marchonenam G

⁸⁵ Par. ep.] ep. Par. S

⁸⁶ *heading and capitulatio om.* ZTOHQA, in CLRXSWN[DM]BP

⁸⁷ etheorum N

⁸⁸ -eat CLSWBP; -et RXND

⁸⁹ *in mg.* X²

⁹⁰ -unt LRSWNB; -int CD; -uerunt X

- vii. De presbitero qui prauis exemplis mala de se suspicari permiserit
viii⁹¹. De eodem
viii. De presbitero a plebe sibi commissa⁹² mala opinione infamato
x. Quod se ualeat quis accusatorum purgare de obiectis, ob fugiendam suspicionem
xi. Vt presbiter de quo mala fama exierit, et accusatores ac testes legales defuerint, cum denominatis uicinis presbiteris⁹³ sacramento famam suam⁹⁴ purget
xii. Vt si quis ex ordinatis ab episcopo suo dampnatus fuerit, non debeat ab aliquo defensari
⁹⁵xiii. De presbitero a populo accusato
xiii. De clericis conuictis et confessis ut si intra annum causam suam purgare contempserint, nulla uox eorum post audiatur
xv. De presbiteris qui propter suam negligentiam degradantur
xvi. De ordinatis si iniuste degradati fuerint
xvii. De clericis qui in rixa interficiuntur
xviii. Vt Christiani scolastici soloecismos quorundam pie tolerant sacerdotum
xviii. Pro excessu correptionis non esse petendam ueniam a subditis
xx⁹⁶. Cur permittantur fungi officiis suis reuertentes ab heresi
xxi. Cur penitentes non sint in clericatu
xxii. Cur Donatiste correcti ministrare sunt permessi
xxiii. De uitando preiudicio
xxiii. De onere presbiterii
xxv. De uitando inordinato accessu sanctimonialium
⁹⁷xxvi. De eodem
xxvii. Vt qui de alio iudicat, de se iudicari⁹⁸ uelit [fo.153vb]
⁹⁹xxviii. Ne¹⁰⁰ clerici secularia negotia tractent
xxviii. De eodem
¹⁰¹xxx. Item de eodem
xxxi. Ne quis sacerdotes et ministros Dei ad seculares molestias deuocet
¹⁰²xxxii. Qui clerici sint reparandi post lapsum
xxxiii. Quare septem anni abstinentie penitentibus iniungantur
xxxiii¹⁰³. De diligenti inuestigatione¹⁰⁴ iudicii
xxxv. De his qui post ordinationem uel ante commiserunt¹⁰⁵
xxxvi. De iniuriis clericorum
xxxvii. Quod canonici in claustris uiuere debeant

⁹¹ N omits no., hence one out from now on

⁹² -issa CLXSWNBP; -isso R

⁹³ uic. presb. CWDB; presb. uic. N

⁹⁴ famam suam CRWNP; suam famam B

⁹⁵ DM omit whole title

⁹⁶ no. and initial om. N, now two out

⁹⁷ DM omit whole title

⁹⁸ -ari CRWNP; -are B

⁹⁹ xxvi. Item de eodem add. N, so now one out

¹⁰⁰ after corr. N; corr. fr. De X; om. L

¹⁰¹ N omits whole title, so now two out again

¹⁰² N reverses cc. xxxii-xxxiii, DM omit both. X omits both nos, so is two out from here

¹⁰³ xxxiii repeated P

¹⁰⁴ -ione LRXSNDP; -ioni CW

¹⁰⁵ commiserunt CLSNBP; miserunt RX; commiserint W; peccauerunt D

xxxviii.	Anathematizandos qui clericis iniurias inferunt
xxxviii.	Quid agendum sit de occulte infamantibus
xl.	Ne epylenticus missam celebret
¹⁰⁶ xli.	De ordinatis ab excommunicatis
xlii.	De filiis sacerdotum
xliii.	De stabilitate canonicorum regularium
xliiii.	De ordinatis a non ¹⁰⁷ suis episcopis
xliv.	Quod uicia parentum non obsint filiis si eorum non sectentur uicia
xlvi.	De eodem
xlvii ¹⁰⁸ .	Item de eodem
xlviii.	Vtilis solutio de baptismo et parentum sacrilegio in filiis
xlviii.	Quod infamis de propria possit agere causa
l.	Quomodo purgare se debeant accusati sacerdotes
li.	Apud quos iudices queque ¹⁰⁹ cause clericorum sint terminande
lii.	De eo qui infirmitate pressus monachum se fieri promisit
¹¹⁰ liii.	Manifestam ¹¹¹ causam non egere testibus
liiii.	Quod non liceat rem in contentione ¹¹² positam donari uel uendi

¹⁰⁶ DM omit whole title

¹⁰⁷ a non] ante D

¹⁰⁸ no. om. N, now three out

¹⁰⁹ queque CRWDB; quoque N

¹¹⁰ whole title at foot of leaf W

¹¹¹ corr. fr. [ ]agnam L²

¹¹² contentione] conditione D

1

Incipit epistola Ysidori episcopi Hispalensis ad Ludefridum¹ Cordubensem episcopum directa. De omnibus ecclesie gradibus² quid³ ad quem pertineat⁴

Perlectis sanctitatis tue litteris gauisus sum, quod optatam salutem tuam earum relatu⁵ cognoui. De his autem in consequentibus⁶ insinuare eloquii tui sermo studuit. Gratias ago Deo quod sollicitudinem officii pastoralis⁷ impendis, qualiterque [fo.154ra] ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet⁸ omnia prudentie tue⁹ sint¹⁰ cognita, tamen quia¹¹ affectu fraterno¹² me consulis¹³, ex parte qua ualeo expediam, et de omnibus ecclesie gradibus quid ad quem pertineat eloquar. Ad ostiarium namque pertinent clauces ecclesie, ut claudat et aperiat templum Dei, et omnia que sunt intus extraque custodiat, fideles recipiat, excommunicatos et infideles excipiat. Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super inerguminos et cathecuminos in¹⁴ exorcizando imponere. Ad accoliturum pertinet preparatio luminariorum in sacrario. Ipse cereum portat, ipse suggesta pro

¹ -fridum CLSWDQ; -fredum RXNBPZTHQ²A

² in mg. B

³ et add. N, om. CRWDB

⁴ De - pertineat CRSWNBP; Incipit de clericis et eorum causis ZJ(mg.)TOHQ; xi pars add. H mg.

⁵ -atu CLSWNDBPJTHQA; -atum RX; reatu Z

⁶ earum – cons. in red S

⁷ Gratias - pastoralis in red S

⁸ officia ord. – licet in upper mg. L²

⁹ tue CRSWNBP; uestre ZTOHQ

¹⁰ sint CRWNPZTHQA; om. B

¹¹ in add. A, om. CRNBZTOHQ

¹² corr. fr. frater W

¹³ -ulis CRWDBZTO; -ules N; -ul' HQA

¹⁴ in CRNBZTOHQ; om. A

eucharistia¹⁵ calicis preparat. Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, laudes, sacrificium, responsoria¹⁶, et quicquid pertinet ad cantandi peritiam. Ad lectorem pertinet¹⁷ lectiones pronuntiare, et ea que prophete uaticinauerunt populis predicare. Ad subdiaconum pertinet calicem et patenam, ad altare Christi deferre, et leuitis tradere eis que ministrare. Vreolum¹⁸ quoque et aquemanilem¹⁹ et manutergium tenere²⁰, episcopo et presbitero et leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam prebere. Ad dyaconum pertinet assistere sacerdotibus, et ministrare in omnibus que aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet in chrismate, in patena et calice. Oblationes quoque inferre, et disponere in altare. Componere etiam mensam Domini atque uestire, crucem ferre, et predicare euangelium et apostolum. Nam sicut lectoribus uetus testamentum, ita diaconibus nouum predicare preceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum, et recitatio nominum. Ipse premonet²¹ aures ad [fo.154rb] Dominum, ipse hortatur orare, ipse clamat. et pacem ipse annuntiat. Ad presbiterum pertinet sacramentum corporis et sanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, et benedicere dona Dei. Ad episcopum pertinet basylicarum consecratio, unctio altaris, et confectio chrismatis²². Ipse predicta officia et ordines ecclesiasticos distribuit, ipse sacras uirgines benedicit. Et dum precessit²³ unusquisque in singulis, iste²⁴ tamen est²⁵ preordinator in cunctis. Hii sunt ordines et ministeria clericorum, que tamen auctoritate pontificali in archidiaconi²⁶ cura et primicerii, ac²⁷ thesaurarii sollicitudine diuiduntur. Archidiaconus enim imperat subdiaconibus et leuitis, ad quem ista pertinent ministeria²⁸. Ordinatio uestiendi altaris a leuitis, cura incensi, et sacrificii necessaria sollicitudo. Quis leuitarum apostolum et euangelium legat, quis²⁹ preces dicat seu responsorium in³⁰ dominicis³¹ diebus aut sollempnitatum decantet. Sollicitudo quoque³² parrochiarum, et ordinatio, et iurgia ad eius pertinent curam, pro reparandis dyocesianis basylicis ipse suggerit sacerdoti. Ipse inquit parrochias cum iussione episcopi, et ornamenta, uel res³³ basylicarum uel³⁴ parrochiarum gesta libertatum ecclesiasticarum³⁵ episcopo idem refert. Collectam pecuniam de communionem³⁶ ipse accipit, et episcopo defert, et clericis³⁷ partes proprias ipse³⁸ distribuit. Ab archidiacono³⁹ nuntiantur episcopo excessus diaconorum, ipse denuntiat

¹⁵ -u- ss N

¹⁶ -oria LRXSWNBPZTHQA; -aria C

¹⁷ -et CRWDBZTHQA; -ent N

¹⁸ Vreolum LRNDBPZTOA; Vitreolum X; Vreum S; Vre' lum H

¹⁹ aque- CSWNZ²JTOH; aquam- L; aqua- R?XBPZQ?A

²⁰ tenere CRSNB²JTOHA; om. Z

²¹ premonet CRNBZTOHQ; premouet A

²² chrism - R; corr. fr. chrm- H

²³ precessit CRXWDBPZTHQA; preceedit ND²

²⁴ iste CRSWNBZTO; ipse HQA

²⁵ short lacuna follows in R

²⁶ corr. fr. archu- R

²⁷ ac CRSWNPZTQA; et BH

²⁸ corr. from misteria A

²⁹ quis CRNBZTHQ; qui OA

³⁰ in CRWNPZTHQA; om. B

³¹ corr. fr. dominis O

³² et add. B, om. CRWNPZTHQA

³³ res CRNBZTHQ(uel res in mg.); tres OA

³⁴ ss R

³⁵ gesta lib. eccl. CLR²S(? over erasure) WBPZTQA; om. RXND

³⁶ concione ci ss R; contione S

³⁷ clericis CRSWNBQ; cleris ZTOHA

³⁸ ipse CRSWNB; idem ZTOHQA

³⁹ corr. from archiad- A

sacerdoti⁴⁰ in sacrario ieiuniorum dies atque sollempnitatum, et ab ipso publice in ecclesia predicantur. Quando uero archidiaconus absens est, uicem eius diaconus sequens adimplet. Ad primicerium pertinent⁴¹ acoliti, exorciste, [fo.154va] psalmiste, atque lectores. Signum quoque dandum pro officio clericorum, pro uite⁴² honestate, et officium cantandi et peragendi sollicitate lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, et responsoria, quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque et modus psallendi in choro, pro sollempnitate et tempore, ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basylicarum que sunt in urbe, ipse denuntiat sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum parrochianis per ostiarios ipse dirigat, clericos quos delinquere cognoscit ipse dstringat⁴³, quos uero emendare non ualet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat. Basylicarios iste⁴⁴ constituat, et matriculas ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea que predicta sunt iste exquirat qui ei aut longe est proximus aut eruditione his expletis⁴⁵ certus. Ad thesaurarium⁴⁶ pertinet ostiarii basylicarum ordinatio, incensi preparatio, cura chrismatis⁴⁷ conficiendi, cura baptisterii ordinandi, preparatio luminariorum in sacrario et sacrificiis.

ID 6.20, cf BD 3.50 (lacks end); IP 3.41; D 25 c 1

⁴⁰ den. sac. (*corr. fr.* sacra O) CRWNBZTOQA; den. S; sac. den. H

⁴¹ *corr. fr.* absens est N

⁴² uite CRNBZTOHQ; uicte A

⁴³ dstringat CRNZTHQA; distingat WP; distinguat B

⁴⁴ iste CRWNPZTHQA; ipse B

⁴⁵ expletis CRSWNBP; explendis ZTOHQA

⁴⁶ -ra- ss C; -h- ss O

⁴⁷ -r- *supersc.* B

2

Ex concilio Nannetensi¹, cap. iiii². Quod ordinandi quarta feria ante ordinationem ad ciuitatem sunt euocandi³ et per tres continuos dies diligenter examinandi⁴

Episcopus quando ordinationes facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere uolunt⁵, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatem una cum presbiteris qui eos representare⁶ debent. Et tunc episcopus⁷ e latere suo eligere debet sacerdotes, et alios prudentes uiros, gnaros legis diuine et exer[fo.154vb]citos in ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum uitam, genus, patriam, etatem, institutionem, locum ubi educati sunt, si sint bene litterati, si in lege Domini instructi, diligenter inuestigent, ante omnia si fidem catholicam firmiter teneant, et uerbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem quibus committitur cauere debent⁸, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscumque muneris cupiditate illecti a uero deuiant, ut indignum et minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, et ille qui indigne accesserit ab altari remouebitur et illi qui donum Sancti Spiritus uendere conati sunt, coram Deo iam⁹ condempnati ecclesiastica dignitate

¹ Nann- CLWBZTOA; Mann- RXSNDPHQ

² iiii CRXNBPZHQ; iiii L; ii WTOA

³ e- ss N

⁴ Quod - examinandi CRSWNBP; *om.* ZTOHQA

⁵ uolunt CRNBZTHQ; uoluit A

⁶ representare CRSWNBZTOH²A; presentare HQ

⁷ ss T

⁸ -ent LSWBPZTHQA; -e nt C; -eant RXND

⁹ iam CRNBZTOHQ; *om.* A

carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur, et sic sabbato qui probati inuenti sunt, episcopo represententur¹⁰.

ID 6.21 as BD 2.1; IP 3.21; D 24 c 5

¹⁰ represententur CBPJTH²A; representur NDH; representuntur N²; presententur Z

3

Ex concilio Triburiensi¹, cp. v. Nullum de seruili conditione nisi prius a domino suo libertatem habeat ordinandum²

Vt nulli de seruili conditione ad sacros ordines promoueantur, nisi prius a dominis propriis legitimam libertatem consequantur. Cuius libertatis³ karta ante ordinationem in ambone publice legatur, et si nullus contradixerit, rite consecrabuntur. Porro seruus non canonicè consecratus, postquam de gradu deciderit, eius conditionis sit, cuius fuerat ante gradum.

ID 6.41 as BD 2.21; IP 3.48; D 54 c 2

¹ *corr. fr.* Lauriensi in mg. L²

² Ex - cp. v. Nullum - ordinandum (-andi RX) CLRXSWNBP; Vt de seruili conditione nisi prius a dominis (-ini H) propriis (suis Q) libertatem habeant nulli ordinentur. Ex - capl. v ZTOHQA

³ *corr. fr.* -ates R

4

Ex concilio Kartaginensi. Ne clerici ab episcopis suis promoueri contempnentes¹ illic maneant unde recedere noluerunt²

Si qui clerici ab episcopis suis promoueri contempserint, nec illic³ maneant unde recedere noluerint⁴.

ID 6.42a; D 74 c 3

¹ -nentes CRWDBP; -serint N

² Ne - noluerunt (-int WND) CLRSWNDBP; *om.* ZTOHQA

³ illic CRNBZTOH; illi QA

⁴ uoluerunt L(*before corr.*)S; unde rec. nol. *over erasure* H

5

Cp. xxxi. De eodem¹

Placuit ut quicumque clerici uel diaconi pro necessitatibus [fo.155ra] ecclesiasticarum rerum non obtemperauerint episcopis suis, uolentibus eos ad honorem ampliorem in ecclesia sua promouere, nec illic ministrent in gradu suo unde recedere noluerunt.

ID 6.42b as BD 2.178; D 74 c 4

¹ De eodem CRXSNBP; cp. - eodem *om.* L; Idem de eodem W; *om.* ZTOHQA

6

Ex concilio Nannetensi¹, cp. x. De presbiteris parrochialibus cum conuenerint² ut se inebriare non audeant³

Vt nullus presbiterorum quando ad anniuersarium diem tricesimum aut septimum, uel tertium alicuius defuncti, aut quacumque uocatione ad collectam presbiteri conuenerint, se inebriare nullatenus presumant, nec precati in amore sanctorum uel

¹ Nann- CLRNBPZTOA; Mann- SX; ? H

² conuenerint CRWNPZTHQA; cognouerint B

³ Ex - cp. x. De - audeant CRSWNBP; De - audeant. Ex - cap. x ZTOHQA

ipsius anime bibere⁴, aut alios ad bibendum⁵ cogere, uel se aliena precatone ingurgitare, nec plausus et risus inconditos, et fabulas inanes ibi referre aut cantare⁶ presumant⁷, uel⁸ turpia ioca, uel urso, uel tornatricibus ante se facere permittant⁹, nec laruas demonum ante se ferri¹⁰ consentiant¹¹, quia hoc diabolicum est, et a sacris canonibus prohibitum¹².

ID 6.252 as BD 2.161; +D 44 c 7 (Palea), De cons. D 5 c 35

⁴ bibere CRWNBPHBodl; libere ZTOQA

⁵ ad bibendum CRWNZBHQ; adhibendum TOA

⁶ inanes ibi – cantare *in mg.* L²

⁷ -ant CRWNBQ; -at LZTOHABodl

⁸ uel CRWNPZTHQA; aut B

⁹ permittant CRSNB; presumant W; permittat ZTOHQA

¹⁰ *corr. fr.* fieri Z

¹¹ -ant CRSWNBQ; -at ZTOHA

¹² est *add. A, om.* CRNBZTOHQ

7

Ex concilio Agatensi, cp. iii. De presbitero qui malis exemplis mala de se suspicari¹ permiserit²

Si quis presbiter uite sue negligens prauis exemplis mala de se suspicari permiserit, et populus ab episcopo iuramento seu banno Christianitatis constrictus infamiam eius patefecerit, et certi³ accusatores criminis eius defuerint, admoneatur primo seorsum ab episcopo, deinde sub duobus uel tribus testibus. Si non emendauerit, in conuentu presbiterorum, episcopus eum publica⁴ increpatione admoneat⁵. Si uero neque sic se⁶ correxerit, ab officio suspendatur, usque ad⁷ dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eum scandalum patiatur. Si autem accusatores legitimi non⁸ fuerint, [fo.155rb] qui eius crimina manifestis iudiciis⁹ probare contenderint, et ipse negauerit, tunc ipse cum septem sociis suis eiusdem ordinis si ualet a crimine semet ipsum expurget. Dyaconus uero si eodem crimine accusatus fuerit, semet ipsum cum tribus excuset.

ID 6.226 as BD 2.181; IP 5.1; C 2 q 5 c 12 from Si legitimi accusatores only

¹ -ari CRSWDBPZTHA; -are NQ

² Ex - cp. iii; De - permiserit CRSWNBQ; De pr. qui prauis exemplis - permiserit. Ex - capl. iiii (cap. iiii *in mg.* O) ZTOHQA

³ *corr. fr.* certe Z

⁴ *corr. fr.* plub- N

⁵ Si non emendau. – admoneat *in mg.* X²

⁶ se CRWNPZTHQA; *om.* B

⁷ ad CRNBZTOHQ; in A

⁸ non CRWNPZTHQA; *om.* B

⁹ iud- LRXWNP; ind- SDBZTOHQA; ? C

8

Ex concilio Triburiensi, cp. xxi. De eodem¹

Si quis presbiter contra laicum uel laicus contra presbiterum aliquam habet querimonie controuersiam, episcopo precipiente sine personarum acceptione finiatur. Laicus per iuramentum si necesse sit se expurget, presbiter uero uice iuramenti per sanctam consecrationem interrogetur, quia sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Manus per quam corpus et sanguis Christi conficitur, iuramento polluat²? Absit. Cum Dominus in euangelio discipulis suis² quorum uicem nos indigni in sancta

¹ Ex - cp. xxi. De eodem CRSWNBQ; De eadem re. Ex - cap. xxi ZTOHQA

² disc. suis CRWNPZTHQA; suis disc. B

gerimus³ ecclesia dicat, Nolite omnino iurare. Sit autem sermo uester est est, non non. Quod autem his habundantius est, ex malo est.

ID 6.227 as BD 2.182; IP 5.10; C 2 q 5 c 4

³ in *add. B, om. CRWNPZTHQA*

9

Ex concilio Hilerdensi, cp. x. De presbitero a plebe sibi commissa mala opinione infamato¹

Si quis presbiter a plebe sibi commissa mala opinione infamatus² fuerit, et episcopus legitimis testibus approbare non potuerit, suspendatur presbiter usque ad dignam³ satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum⁴ patiat⁵. Digna enim satisfactio est, si eis a quibus reus creditur post rectam securitatem de imposito crimine innocens esse manifestetur. Quod ita a nobis et a maioribus constitutum esse docetur. Sed siue secundum⁶ canones. siue ad arbitrium episcopi⁷ sibi⁸ collegas septem coniungat, et iuret in sacro coram posito euangelio, quod eum sancta Trinitas et Christus filius Dei qui illum fecit et docuit [fo.155va] quod euangelium continet, et sancti quatuor euangeliste qui illud scripserunt, sic adiuuent, quod ille prenominatam actionem ita non perpetrarit⁹, sicut ei de illo oblatum est. Et in hac satisfactione purgatus, secure deinceps suum exerceat ministerium¹⁰. Quam satisfactionem nonnulli precedentium patrum sanctum¹¹ papam Leonem¹² in basilica¹³ sancti Petri apostoli coram reuerentissimo Cesare Karolo, ac clero et plebe ita fecisse commemorant, atque ita mox¹⁴ uenerandum principem¹⁵ contra eiusdem sancti pape¹⁶ aduersarios digne ultionis uindictam exercuisse.

ID 6.229 as BD 2.184; IP 5.2; C 2 q 5 c 13 to deinceps suum exequatur ministerium only

¹ De - infamato CRSWNBP; *om. ZTHQA*

² infamatus CRSNBZTQA; infamus H

³ *in mg. R*

⁴ -um *ss T*

⁵ in eo scand. pat. *in mg. S*

⁶ secundum CRWNPZTHQA; *om. B*

⁷ *om. Bodl*

⁸ sibi CRSWNDBZT²; siue THQA

⁹ -rarit CRWNBZTA; -rauerit SH; -rauit Q

¹⁰ *corr. fr. mist- X*

¹¹ sanctum CRSNBJTHA; secundum Z

¹² pap. Leon. R²SWBPZTHQA; Leon. pap. CL; Leonem RXND

¹³ papam in bas. *over an erasure C*

¹⁴ mox CRSNBZTQA; morum H

¹⁵ *corr. fr. -um R*

¹⁶ Leonis *add. C, om. LRXSWNPZTHQA*

10

Sententia Syxti pape, ex epistola¹ orientalibus episcopis scripta. Quod se² ualeat³ quis accusatorum purgare de obiectis⁴ ob fugiendam suspicionem

Mandastis ut scriberem uobis⁵ qualiter instans iurgium contra me suscitatum sit, uel a quo, ut uestro adminiculo pelleretur, et causa mea firmaretur, scitote me criminari a quodam Basso, et iniuste persequi. Quod audiens Valentianus⁶ augustus nostra

¹ ex epist. CLXNDBPZTQA; exempla R(*corr. fr. exo-*)W; *om. S*

² se CRSNBZTQA; si H

³ *ss P*

⁴ accus. - obiectis] ex (*ss*) obiectis accusatorum purgare N

⁵ *ss Z*

⁶ Valentianus CRWNP; Valentinus L; Valentinianus SZTHQA; *om. B*

auctoritate synodum congregari iussit, et facto concilio cum magna examinatione, satisfaciens omnibus⁷ licet euadere aliter satis potuissem, suspicionem tamen fugiens coram omnibus me purgavi, me scilicet a suspicione et emulatione liberans, sed non aliis qui noluerint aut sponte hoc non elegerint faciendi formam dans.

Not in ID; H 562.30-37; C 2 q 5 c 10

⁷ -bus *supersc.* H

11

Vt presbiter de quo mala fama exierit¹, et accusatores ac testes legales defuerint cum denominatis² presbiteris sacramento³ famam suam purget⁴

Higmarus Remorum archiepiscopus⁵ ac plebis Dei famulus dilecto fratri et uenerabili coepiscopo Iohanni salutem.⁶ Si mala fama ex similitudine per parroechiam de presbitero exierit, et accusatores ac testes legales⁷ [fo.155vb] defuerint, ne contra apostolum infirmorum corda de mala fama⁸ presbiteri percutiantur, et ne uituperetur ministerium nostrum, neque securiores⁹ presbiteri existentes licentius in peccatum labantur, secundum decreta maiorum cum denominatis sibi uicinis presbiteris quos scimus se nolle periurare, sacramento famam suam purget.

ID 6.420 (IDcrm only); C 2 q 5 c 16

¹ -erit CRXWDB; -erat N

² -ans *corr. to* -atis *and* uicinis *ss* C; uicinis *add.* P

³ sacr. *add. after* purget B

⁴ Vt - purget (*corr. fr.* -at N) CRSWNDBP; *om.* ZTHQA

⁵ archiepiscopus CRXSNDH; episcopus WBPZTQA

⁶ Higmarus Rem. arch. - salutem *as rubric* THQA (*not* Z)

⁷ *in mg.* L²

⁸ *ss* T

⁹ -i- *supersc.* H

12

Quod si quis¹ ex ordinatis ab episcopo suo dampnatus fuerit,² non debeat ab aliquo defensari. Ex concilio Africano cp. xxix³

Et⁴ illud petendum ut statuere dignetur, ut si quis cuiuslibet honoris clericus iudicio episcopi quocumque⁵ crimine fuerit dampnatus, non liceat eum siue ab ecclesiis quibus prefuit, siue a quolibet homine⁶ defensari interposita pena dampni pecunie atque honoris, quo nec etatem nec sexum excusandum esse precipiant⁷.

ID 6.230 as BD 2.185

¹ Quod si quis CRSWNBP; Si aliquis ZTHA(*corr. from* aliquid); Si quis Q

² ut *add.* ZTHQA, *om.* CRSWNBP

³ xxix CRWDBPZQA; xxxi N; xxviii T; ? H; *om.* S

⁴ Vt W

⁵ quoc- CRSWN²DBZTQA; quoque N; quic- H

⁶ quolibet homine CRWNBZTHBodl; homine quolibet Q; quolibet A

⁷ prec- RXSWNDBPZTHQA; perc- CL

13¹

Ex epistola Gregorii pape. De presbitero a populo accusato²

De presbitero uel³ quolibet sacerdote a populo⁴ accusato si certi non fuerint testes qui crimini illato ueritatem dicant, iusiurandum erit in medio, et illum testem proferat

¹ *om.* DM

² Ex epistola Greg. pape (*om.* P). De - accusato CRXSWNP; De - accusato B; De - accusato. Ex - Gregorii ZTHQA

³ uel CRNBZTHQ; *om.* A

de innocentie sue puritate, cui nuda et aperta⁵ sunt omnia, sicque maneat in proprio gradu.

ID 6.231 as BD 2.186; IP 5.9; C 2 q 5 c 5 to sunt omnia but widely var.

⁴ sac. a populo CLRSNBZOHA; a populo(*after corr.*) X; sac. apostolo P?; sac. populo T

⁵ et aperta] taperta N

14

Ex concilio Affricano, cp. xlvi. De clericis conuictis et confessis, ut¹ si intra annum causam suam purgare contempserint², nulla uox eorum post audiatur³

Rursum constitutum est ut aliquotiens clerici conuicti et confessi in aliquo crimine, uel propter eorum quorum uerecundie parcitur, uel propter ecclesie opprobium, aut insolentem insultationem hereticorum atque gentilium, si forte cause sue adesse uoluerint, et innocentiam suam asserere, intra unum annum⁴ excommunicationis⁵ hoc faciant. Si uero intra annum causam suam purgare contempserint [fo.156ra] nulla eorum uox⁶ postea penitus⁷ audiatur.⁸

ID 6.232 as BD 2.187; C 11 q 3 c 36

¹ ut CRSWNB; *om.* ZTHQA

² contempserint CRNBZTHQ; contenserint A

³ Ex - cp. xlvi. De - audiatur CRSWNB; De - audiatur. Ex - capl. xlvi ZTHQA

⁴ annum CRNBZTHQ; *om.* A

⁵ -ionis CRSWNBZHQ²; -iones TQA

⁶ eorum uox RXSWNBZTHQ; uox eorum CL

⁷ postea penitus CRWDPZTHQ; post penitus (*ss*) N; penitus postea B

⁸ purgare contempserint - audiatur *om.* A

15

Ex concilio¹ Magontiensi, cp. xl. De presbiteris qui propter suam negligentiam degradantur²

Dictum est nobis presbiteros propter suam negligentiam canonicè degradatos, et seculari gradu admissos³ uiuere, et penitentiae agende bonum negligere. Vnde statuimus ut gradu amisso⁴ agende penitentiae gratia in monasterio aut canonico aut regulari mittantur. Si uero hoc fieri causa quelibet prohibuerit, ubicumque sint penitentiam agere non desistant. Si autem amisso gradu seculariter uiuere uoluerint, et penitentiam agere neglexerint, ab ecclesie communionem separentur.

ID 6.236 as BD 2.191; +D 81 c 8

¹ *om.* Q

² Ex - xl (cp. xl *om.* B). De - degradantur CRSWNB; De - degradantur. Ex - cap. xl. (lx H) ZTHQA

³ admissis CRSXWNBZT; amissis HQA

⁴ amissis LRXSWNBZTHQA; admissis CP

16

Ex eodem concilio cp. xxviii. De ordinatis si iniuste¹ degradati fuerint²

Episcopus, presbiter, aut³ diaconus si a gradu suo iniuste deiectus in secunda⁴ synodo innocens repperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manu episcoporum. Si episcopus est, orarium, anulum, et baculum. Si

¹ accusa *add. and canc.* N

² Ex eodem conc. (conc. eodem S) cp. xxviii. De (presbiteris *add.* S) ordinatis - fuerint CRXSNB; Ex concilio Toletano iiii cap. xxviii. De - fuerint W; De - fuerint. Ex eodem, cap. xxviii ZTQA. De - fuerint, *with illeg. insc. preceding* H

³ aut CRWNZTHQA; *om.* B

⁴ secula N (*not* D)

presbiter, orarium et planetam⁵. Si diaconus, orarium et albam⁶. Si subdiaconus⁷, patenam et calicem. Sic et reliqui gradus in reparatione sui recipiant que cum ordinarentur perceperant.

ID 6.237 as BD 2.192; IP 3.80; C 11 q 3 c 65

⁵ patenam Q

⁶ Si diac. - et albam *in mg.* H

⁷ sub- *supersc.* H

17

Ex concilio Triburiensi, cp. l¹, cui interfuit Arnulfus rex. De clericis qui in rixa interficiuntur²

Quicumque clericus aut in bello, aut in rixa, aut gentium ludis mortuus fuerit³, neque oblatione, neque oratione pro eo postuletur, sed in manus incidat⁴ iudicis. Sepultura tantum non priuetur.

ID 6.308 as BD 2.233; +C 23 q 8 c 4

¹ cp. l CRWNPZTHQA; *om.* B

² Ex - rex. De - interficiuntur CRSWNB; De - interficiuntur. Ex - rex ZTHQA

³ ludis mortuus fuerit CRSWNBZTQ; mortuus fuerit ludis HA

⁴ in manus inc. CRSNBZTQA; inc. in manus H

18

Augustinus in¹ libro de catechizandis² rudibus. Vt Christiani scolastici³ soloecismos quorundam pie tolerant sacerdotum

Sedulo monendi sunt scolastici, ut humilitate induti [fo.156rb] Christiana discant non contempnere quos cognouerint⁴ morum uicia quam uerborum amplius deuitare, et corde casto linguam exercitatum nec conferre audeant, quam etiam preferre consueuerant⁵. His enim maxime utile est nosse ita esse preponendas uerbis sententias, ut preponitur animus corpori. Ex quo fit ut ita malle⁶ debeant ueriores quam disertiores audire sermones, sicut malle debent prudentiores quam formosiores habere amicos. Nouerint etiam non esse uocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos antistites et ministros ecclesie forte animaduernerint uel cum barbarismis et soloecismis Deum inuocare, uel eadem uerba que pronuntiant non intelligere, perturbateque⁷ distinguere⁸, non quia ista minime corrigenda sunt, ut populus ad id⁹ quod plane intelligit dicat Amen, sed tamen pie toleranda sunt ab eis qui didicerint, ut sono in foro, sic uoto in ecclesia benedici. Itaque forensis illa nonnunquam forte bona dictio¹⁰, nunquam tamen¹¹ benedictio dici potest.

ID 6.383; +D 38 c 12

¹ in CRSWNBQ; ex ZTHA

² catechiz- N

³ scolastici CLSWDZTQ; *om.* RXNBP; scolasticis H; scolastice A

⁴ -erint CLXSWND²BHQ; -er' RPTA; -erunt D

⁵ *after corr.* H

⁶ *corr. fr. male in text and mg.* X

⁷ perturbateque CLSWBPZTA; perturbaque RXND

⁸ pert. dist. *over erasure* C

⁹ id CLSWBPZTHQA; *om.* RXND

¹⁰ forte (*ss* WZ) bona dictio CLRXWBZ²T(*after corr.*)QA; forte benedictio S; *om.* ND; benedictio ZJ

¹¹ tamen CRNBZTHQ; tantum A

19

Item Augustinus de uita clericorum. Pro excessu correptionis non esse petendam ueniam¹ a² subditis³

Quando necessitas discipline moribus coercentis dicere uos dura uerba compellit, si etiam ipsi modum uos⁴ excessisse⁵ sentitis, non a uobis exigitur ut⁶ a uobis subditis ueniam postuletis⁷, ne apud eos quos oportet esse subiectos dum nimium seruatur humilitas, regendi frangatur⁸ auctoritas. Et tamen petenda est uenia ab omnium Domino qui nouit eos quos plus iusto forte corripitis, quanta beniuolentia diligatis.

ID 6.384; +D 86 c 4

¹ pet. uen. CRSWN²DBZTHQ; uen. pet. A; [pet. a subd. uen. N]

² a CRWNBZHQ; ab TA

³ Pro - subd. in mg. Z

⁴ uos CRXWNBZJTHA; nos S

⁵ excess- LXS WDBPZTHQ²A; exciss- CRN; ecsess- Q

⁶ corr. fr. ait N

⁷ corr. fr. -atis H

⁸ frangatur CLSWBPZTHQA; fungatur RXND

20

Idem in epistola ad Bonifacium. Cur permittantur [fo.156va] fungi officiis suis reuertentes ab heresi¹

Si, inquit, oportet² ut nos extra ecclesiam et aduersus ecclesiam³ fuisse⁴ peniteat, ut salui⁵ esse possimus, quomodo post istam penitentiam apud uos clerici uel etiam episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reuera quod faciendum⁶ est fieri non deberet, nisi pacis⁷ ipsius compassione⁸ sanaretur. Sed sibi hoc dicant, et multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte precisionis iacent, ut isto quodam uulnere matris catholice reuiuiscant. Cum enim precisus ramus inseritur, fit aliud⁹ uulnus¹⁰ in arbore¹¹, quo¹² possit recipi ut uiuat, qui sine uita radicis¹³ peribat. Sed cum receptus recipienti coaluerit¹⁴, et uigor consequitur et fructus. Si autem non coaluerit¹⁵, ille quidem arescit, sed uita arboris permanebit. Est enim et tale inserendi genus ut nullo preciso ramo qui intus est, ille qui foris est inseratur, non tamen nullo¹⁶ sed uel leuissimo arboris uulnere. Ita ergo et isti cum ad radicem catholicam ueniunt, nec eis quamuis post erroris sui penitentiam honor clericatus aut¹⁷ episcopatus aufertur, fit¹⁸ quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris contra integritatem seueritatis. Verumtamen quia¹⁹ neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, ad Dei

¹ Cur - heresi in mg. Z

² oportet CRNBTHQ; opotet A

³ et ad. ecc. in mg. H

⁴ corr. fr. esse in mg. Q

⁵ corr. from saui A

⁶ faciendum LRXSWNPZTHQA; fatendum C; fiendum B

⁷ pacis CLSWBPZTHQ; paucis RXNDA

⁸ compassione LRXSWNPZTHQA; compensatione C(over erasure)L²

⁹ alius X, corr. to aliud in mg. X²

¹⁰ uulnus CRNBZTHQ; uultus A

¹¹ corr. from abore C

¹² quo CRSWNBZT; quod HQA

¹³ ss Z

¹⁴ coaluerit CRNBZTHQ; quo aluerit A

¹⁵ et uigor - coal. CRS²WDBZTH²QA; om. SNHQ

¹⁶ preciso ramo add. and canc. Z

¹⁷ aut CRWDBZTHQA; ad N

¹⁸ fit CRWNPZTHQA; sit B

¹⁹ ss Z

misericordiam precibus fuis coalescente insitorum pace ramorum caritas cooperit multitudinem peccatorum.

ID 6.385; C 23 q 4 c 24 ¶ 6

21

*Idem in eadem epistola.*¹ *Cur penitentes non sint in clericatu*

Vt² enim constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis penitentiam clericatum accipiat, uel ad clericatum redeat, uel in clericatu maneat, non desperatione indulgentie sed rigore factum est discipline. Alioquin contra [fo.156vb] clauas datas ecclesie disputabitur, de quibus dictum est, Que solueritis in terra soluta erunt³ et in celo. Sed ne forsitan etiam de ceteris criminibus spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbe ageret penitentiam, seuerissime placuit, ut post actam de crimine dampnabili penitentiam nemo sit clericus, ut desperatione temporalis⁴ altitudinis medicina maior et uerior esset humilitatis. Nam et sanctus Daudid de criminibus mortiferis egit penitentiam, et tamen in honore suo perstitit. Et beatum Petrum quando amarissimas lacrimas fudit utique Dominum⁵ negasse penituit, et tamen apostolus mansit⁶. Sed non ideo putanda est superuacua⁷ posteriorum diligentia, qui ubi saluti nichil detrahebatur humilitati aliquid addiderunt, quo salus⁸ tutius muniretur, experti credo aliquorum fictas penitentias per affectatas⁹ honorum potentias. Cogunt enim multas inuenire medicinas multorum experimenta morborum. Verum in huiusmodi causis ubi per graues dissensionum scissuras non huius aut illius hominis est periculum¹⁰ sed populorum strages iacent detrahendum est aliquid seueritati, ut maioribus¹¹ malis sanandis caritas sincera subueniat.

ID 6.386; D 50 c 25

¹ Idem - epistola CRSWNB; om. ZTHQA

² Et A

³ soluta CRWNPZTHQA (corr. fr. sal-) erunt; erunt soluta B

⁴ ss T

⁵ Dominum CRNZTHA; Deum WBPQ

⁶ corr. fr. permansit Z

⁷ put. est sup. CRSWNB; sup. put. est ZTHQA

⁸ corr. fr. solus H

⁹ -atas CRWNPZTHQA; -ofas B

¹⁰ hom. est per. CRNPZTHQA; est hom. per. W; per. hom. est B

¹¹ corr. fr. moribus Z

22

Item ibi. Cur Donatiste correcti ministrare sunt¹ permisi²

Hoc erga³ istos ab inicio seruauit Affricana catholica ex episcoporum sententia, qui⁴ in ecclesia Romana inter Cecilianum⁵ et partem Donati iudicauerunt, dampnatoque uno quodam Donato qui auctor scismatis fuisse manifestatus est, ceteros correctos etiam si extra ecclesiam ordinati essent in suis honoribus suscipiendos esse censuerunt. Nam⁶ quo etiam⁷ foris ab unitate corporis Christi [fo.157ra] possent habere⁸ Spiritum Sanctum sed maxime⁹ propter eos quos foris¹⁰ positi possent

¹ sunt LRXSWNBZTHQA; sint C

² Cur - permisi in mg. Z

³ corr. fr. ergo L²

⁴ corr. fr. que Z

⁵ corr. fr. Cic- B

⁶ Nam RXSNBPZTHQA; Non CL²W; ? L

⁷ quo etiam CRWNPZTHA; quotiam B; quo et' Q

⁸ pos. hab. CRWNPZTHQA; hab. pos. B

⁹ ss Z

decipere, et a susceptione¹¹ illius muneris impedire. Deinde ut¹² etiam ipsorum infirmitas lenius excepta intus sanabilis fieret, iam nulla pertinacia¹³ claudente oculos cordis aduersus euentiam ueritatis.

ID 6.387

¹⁰ ss N

¹¹ susceptione CRSNBZTQA; suspicione H

¹² ss Z

¹³ corr. fr. perat- H

23

Idem in epistola ad clerum et uniuersam plebem Yponensem¹. De uitando preiudicio

Nomen presbiteri propterea non ausus sum de numero collegarum eius uel suppressere uel delere², ne diuine potestati sub cuius examine causa adhuc pendet facere uiderer iniuriam, si illius iudicium in eo uellem preiudicio preuenire. Quod nec³ in negociis secularibus iudices faciunt, quando cause dubitatio⁴ ad maiorem potestatem refertur, ut pendente relatione aliquid audeant commutare. Et in episcoporum concilio constitutum est nullum clericum qui nondum conuictus sit suspendi a communione debere, nisi ad causam suam examinandam se non presentauerit.

ID 6.388; C 2 q 1 c 12

¹ -ensem CRXNTHQA; -iensem LSWBP

² delere C² LSWNDBPZTHQA; debere CRX

³ nec CRSWNBZTBodl; om. HQA

⁴ corr. from dubtatio A

24

Item Augustinus in¹ epistola ad Valerium. De onere presbiterii

Domino beatissimo et uenerabili et in conspectu Domini sinceritate karissimo patri Valerio² Augustinus presbiter in Domino salutem. Ante omnia peto ut cogitet religiosa prudentia tua nichil esse in hac uita et maxime hoc tempore facilius et leuius et hominibus acceptabilius episcopi aut presbiteri aut diaconi officio, si perfunctorie³ atque adulatorie res⁴ agatur, sed nichil apud Deum miserius, et tristius, et dampnabilius⁵. Item nichil esse in hac uita et maxime hoc tempore difficilium, laboriosius, periculosius, episcopi aut presbiteri aut diaconi officio, sed⁶ apud Deum nichil beatius⁷, si eo modo militetur quo noster imperator iubet. Quis autem sit modus, nec a pueritia nec ab adolescentia mea didici. Et eo tempore quo discere ceperam uis michi facta⁸ est merito peccatorum meorum. Nam quid aliud⁹ existimem¹⁰ nescio, ut secundus locus gubernaculorum michi traderetur, qui remum tenere non noueram?

ID 6.389; D 40 c 7

¹ in LRXSWNDBPZTHQA; ex C?

² after corr. R

³ uel transitorie add. ss S

⁴ res CRNBZTHQ; om. A

⁵ danab- Z

⁶ sed CLWNDBPZTHQA; si RXS

⁷ beatius C² LSWNBPZTHQA; beatus C?RX

⁸ facta CRNBZTHQ; facto A

⁹ aliiud C; ss Z

¹⁰ -em CRNBZHQ; -en TA(corr. from estimen)

25

Idem in epistola ad Eusebium¹. De uitando inordinato accessu sanctimonialium
Subdiaconus quondam Spaniensis² ecclesie uocabulo³ Primus cum ab accessu⁴
indisciplinato sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata et sana precepta
contempneret, a clericatu remotus est.

ID 6.390; +C 24 q 1 c 39a

¹ corr. from usebium A

² Spaniensis CLR²X²SWDBPZTHQA; Spanensis RX; Spaiensis N

³ ss C

⁴ acc- CLRSWDBZTHQA; cesso X; exc- N

26¹

Item in eadem epistola. De eodem

Ego si Domino placet istum modum seruo, ut quisquis apud eos propter disciplinam
degradatus ad catholicam transire uoluerit, in humiliatione penitentiae recipiatur, quo
et ipsi eum forsitan² cogent, si apud eos manere uoluisset.

ID 6.391; +C 24 q 1 c 39b

¹ om. DM

² -an CRNBZHQA; -am T

27

*Augustinus in epistola ad Pascentium¹ comitem Arrianum². Vt qui de alio iudicat, de
se iudicari uelit³*

Iniquum est ut quisque⁴ iudicare de alio uelit, et iudicari de se nolit.

ID 6.392; C 32 q 6 c 3

¹ Pasc- CLSWBPZTHQA; Posc- RXND

² Arr- CRWDBZTHQA; Adr- N

³ Vt - uelit CRSWNBP; om. ZTHQA

⁴ quisque LRXWNDBPZTHQ; quisquis CSA

28

*Ex¹ epistola Cypriani ad presbiteros et diacones et² plebem Furnensem³. Ne clerici
secularia negocia tractent*

Cyprianus presbiteris et dyaconibus plebi Furnensi⁴ consistentibus, salutem. Iam
pridem concilio episcoporum statutum est, ne quis de clericis et Dei ministris tutorem
et curatorem⁵ testamento suo nominauerit⁶, quando singuli diuino sacerdotio honorati
et in clericorum ministerio constituti non nisi altari et sacrificiis deseruire, et precibus
atque orationibus uacare debeant. Scriptum est enim, Nemo militans Deo obligat se
molestiis secularibus, ut possit placere ei cui se probauit. Quod episcopi antecessores
nostri religiose conside[fo.157va]rantes et salubriter prouidentes censuerunt⁷ ne quis
excedens ad tutelam uel curam clerum nominaret⁸. Ac si quis hoc fecisset, non

¹ Ex CLRNBPTOHA; om. SX

² diacones et RXSNDB; diaconos et CLW; diacones PZTHQA

³ plebem Furnensem CLRXSWPZTH; plebem Farnensem ND; plebem Furensem BQ; Frunensis plebis (*after reversal*) A

⁴ Furnensi CRWNP²ZTHQA²; Furensi B²P; Furensis B; Frunensi A

⁵ tutorem et curatorem CRNBZTHQ; tutorum et curatorum A

⁶ -erit CRDBZTHQA; -erint N

⁷ corr. from -int C

⁸ -t ss Z

offeretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim ante⁹ altare Dei merentur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari¹⁰ sacerdotes et ministros uolunt auocare.

ID 6.393, cf Quad. 4.314, CB Varia II 76 (mod.); C 21 q 3 c 4

⁹ ante CRSWNB; apud ZTHQA

¹⁰ altari CRXSWBZTHQA; altaris ND

29

Ex eadem epistola. De eodem¹

Mollicii² et secularibus rebus laqueisque obligari non debent, qui diuinis rebus et spiritualibus occupati sunt, nec ad terrenos et seculares actus uacare.

ID 6.394, cf Quad. 4.315; C 21 q 3 c 5

¹ Ex eadem epistola (*om.* N). De eodem CRSWNB; Vnde supra ex eadem epistola ZTHQA

² Sollicii (*corr. fr.* -ibus) N; Sollicii Q

30

Cuius supra. Item de eodem¹

Hii² qui in ecclesia Domini ad ordinationem clericam³ promoentur, in nullo ab⁴ administratione⁵ diuina auocentur, ne molestiis et negociis secularibus⁶ alligentur, nec⁷ ab altariis⁸ et sacrificiis recedant, sed die ac nocte celestibus rebus et spiritualibus seruiant.⁹

ID 6.395 cf Quad. 4.316, CB Varia II 76; C 21 q 3 c 6

¹ Item de eodem CRNBP; Ex eadem re ZTHQA

² Hii CRNBZTQA; Si H

³ clericam CLRXWPNZTQA; clericalem SBH

⁴ *ss* X

⁵ Domini ad - admin. *in mg.* Q

⁶ neg. sec. CLRWNBZT; sec. neg. SHQA

⁷ nec CLSWDBPZTHQA; *om.* RX; ne N

⁸ -i- *supersc.* H

⁹ *Change of hand in X*

31

Item cuius supra¹. Ne quis sacerdotes et ministros Dei ad seculares molestias deuocet²

Sacerdotum secretum religiose et necessarie factum seruetur a nobis, simul et ceteris fratribus detur exemplum, ne quis sacerdotes et ministros Dei altari eius et ecclesie uacantes ad seculares molestias deuocet. Obseruari enim de cetero poterit, ne quis ultra hoc faciat circa personam clericorum, si quod nunc factum est fuerit uindicatum.

ID 6.396, cf Quad. 4.317; C 21 q 3 c 7

¹ cuius supra *om.* S

² Ne - deuocet CRWNB; *om.* ZTHQA

32¹

Ysidorus ad Mansionem² episcopum. Qui clerici sint reparandi³ post lapsum
Quod in epistolis⁴ uenerabilis fraternitas tua innotuit, nulla est in huiusmodi sententiis decretorum diuersitas intelligenda, quod alibi legitur in lapsu corporali

¹ *om.* DM

² Mansionem CRXSNBTA; Massionem C²LWPZHQ

³ reparandi CRWBZTQA; temperandi N; ? H

⁴ epistolis CRWNPZTHQA; episcopis B

restaurandum honoris gradum post penitentiam, alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Hec⁵ enim diuersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos officii gradus [fo.157vb] redire canon precipit, quos penitentiae precessit satisfactio, et digna peccatorum confessio. At contra hii qui nec a uicio corruptionis emendantur, atque⁶ hoc ipsum carnale delictum⁷ quod admittunt uindicare quadam supersticiosa temeritate nituntur, nec gradum utique honoris nec gratiam communionis accipiunt. Ergo ita est utraque dirimenda sententia ut⁸ necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per penitentiam meruerunt reconciliationem diuine pietatis. Nec inmerito hii consequuntur ad epte dignitatis statum⁹, qui per penitentiam recepisse noscuntur uite remedium.

ID 6.397; D 50 c 28 has much more

⁵ Hec CRSWBZTQ; Hoc N; H' A

⁶ atque CRNBZTHQ; antique A

⁷ delictum CRSWNB; dictum ZTHQA

⁸ *supersc.* H

⁹ tum *repeated and canc.* Z

33¹

Idem² in eadem. Quare septem anni abstinentie penitentibus iniungantur

Hoc³ ipsum quod canonum censura post septem annos remeare penitentem in statum pristinum precepit non⁴ electione⁵ proprii arbitrii sancti patres sed potius ex sententia diuini iudicii sanxerunt. Nam legitur quod Maria soror Aaron prophetissa dum detractionis aduersus Moysen incurrisset delictum, ilico stigmat⁶ lepre perfusa est. Cumque peteret Moyses ut emundaretur, precepit eam Dominus extra castra septem diebus egredi et post emundationem rursus eam in castra admitti. Maria ergo soror Aaron caro intelligitur⁷ sacerdotis, que dum superbie dedita sordidissimis cogitationum maculatur contagiis, extra castra septem⁸ diebus hoc est extra collegium sancte ecclesie septem⁹ annis proiciatur¹⁰, ubi post emundationem¹¹ uiciorum loci uel pristinae dignitatis recipiet meritum. ET POST PAVCA. In fine autem epistole hoc adiciendum¹² putauit, ut quotienscumque in gestis conciliorum discors sententia inuenitur illius magis teneatur sententia cuius antiquior aut potior extat auctoritas.

[fo.158ra]

ID 6.398; C 33 q 2 c 11

¹ *om.* DM

² Idem CRSBZ²THA; Item WZQ; *om.* N

³ Hoc CRSWNB; Nec ZTHQA

⁴ non CRSWNB; *om.* ZTHQA

⁵ -ione CBRNZTHQ; -ionem A

⁶ id est signo uulneris *add. ss S²*

⁷ -igitur CRSNBZTQA; -igi H

⁸ septem N

⁹ septem N

¹⁰ proiciatur CRWNPHTQA; propiciatur B

¹¹ emund- CRSWNB; emend- TQ; em'd- ZHA

¹² -endum CRNBZTHQ; -enda A

34

Fructuosi episcopi. De diligenti inuestigatione iudicii

Quelibet causa in conuentu omnium fratrum est uentilanda et iuste ac subtiliter perscrutanda, ne fortasse dolositate et malicia senioris¹ innocens iunior opprimatur.

¹ *corr. fr. san-* Z

Rectori iuxta persone acceptionem non liceat² iudicare, neque³ aliquem fraudulenter⁴ uel iniuste dampnare, sed ut dictum est, spiritualium uel ueridicorum fratrum in huiusmodi rebus est alia tradenda et retinenda sententia, qui sibi Dei iudicium ponentes pre oculis, non permittant pessime opprimere animam innocentis.

ID 6.399 as above 2.50.9

² licea N

³ ad *add.* A

⁴ -ul- ss S

35

Ex epistola Rabani¹ archiepiscopi ad Heribaldum². Ex concilio Hilerdensi, cp. x. De his qui post ordinationem uel ante commiserunt³

De his uero uisum est⁴ scribendum qui sacros ordines habent, et ante uel post ordinationem contaminatos⁵ in capitalibus criminibus se esse profitentur⁶. In quibus ut⁷ michi uidetur, hec distantia esse debet, ut hii qui deprehensi uel capti fuerint publice in periurio, furto⁸ atque fornicatione, et ceteris huiusmodi criminibus secundum⁹ sanctorum canonum instituta a gradu proprio deponantur, quia scandalum est populo Dei tales personas superpositas habere, quas ultra modum uiciosas esse constat. Nempe inde detrahunt¹⁰ homines sacrificio Dei, sicut quondam filiis Hely peccantibus fecisse leguntur, et rebelles¹¹ hinc atque contrarii existentes eorum prauis exemplis cotidie peiores fiunt. Qui autem de predictis peccatis abscondite a se admissis per occultam confessionem coram oculis Dei presente etiam sacerdote qui eis indicturus¹² est penitentiam confitentur, et semetipsos grauiter deliquisse queruntur, si se per ieiunia et elemosinas uigiliasque et¹³ sacras orationes cum lacri[fo.158rb]mis purgare certauerint¹⁴. His etiam gradu seruato spes uenie de misericordia Dei promittenda est.

ID 6.400 as BD 19.150; IP 3.152; D 50 c 34

¹ Rabani C²LWNDZTHA; Raba CRXBP

² Ex – Herib. *om.* S

³ Ex - cp. x. De – ante commiserunt (-erint CW, peccauerunt D) CRXSWND; Ex conc. Hil. De – ante commiserunt c. x BP; De – ante crimina commiserint (-unt Z). Ex - cap. x ZTHQA

⁴ nobis *add.* ZTHQA, *om.* CRSWNB; nobis. De his nobis uisum est Bodl

⁵ *corr. fr.* -as N

⁶ *corr. fr.* -eantur H

⁷ ss S

⁸ *corr. fr.* forto Z

⁹ *corr. fr.* ? sed B

¹⁰ inde (ss N) detrahunt CRNBZTHA; inde trahunt Q

¹¹ *corr. fr.* -ens H

¹² indicturus CRWNPZTHQA; dicturus B

¹³ ss C

¹⁴ -erint CLXSWBPZTHQA²; -erunt RND; -erit A (purg. cert. P)

36

Ex libro capitularium. De iniuriis clericorum¹

Si quis ministros ecclesie subdiaconum, lectorem, exorcistam, acolitum, iniuriauerit aut percusserit uel² plagauerit, componat hoc tripliciter sicut solent componere³ parentes eius. Dyaconi uero, presbiteri, atque episcopi iniuria in quadruplum componatur. Reliquorum autem clericorum iniuria⁴ componatur sicut parentum

¹ Ex - cap.. De - cler. CRWNB; De iniuriis sacerdotum S; De - cler. Ex - cap. ZTHQA

² uel CRNPZTHQA; aut WB

³ comp- CRSNBPTQA; exp- H

⁴ componatur sicut - iniuria *in mg.* N

eorum. Monachorum quoque⁵ qui secundum regulam⁶ in monasterio uiuunt, iniuria dupliciter componatur secundum genealogiam suam, et reuerentia sit Deo et ecclesie et pax eis qui illi seruiunt.

ID 6.401

⁵ ss T

⁶ regulam CRWDBZTHQA; iniuriam N

37

In quinto libro¹ capitulorum². Quod canonici in claustris³ uiuere debeant

In omnibus igitur quantum humana permittit fragilitas decreuimus, ut canonici clerici canonicè uiuant, obseruantes diuine⁴ scripture doctrinam, et documenta sanctorum patrum, et nichil sine licentia episcopi sui uel magistri eorum incomposite agere presumant. In unoquoque episcopatu ut simul manducent et dormiant ubi his facultas id faciendi suppetit, uel qui de rebus ecclesiasticis stipendia accipiunt in suo claustris⁵ maneat, et singulis diebus mane prima ad lectionem ueniant, et audiant quid eis imperetur. Ad mensam uero similiter lectionem audiant, et obedientiam secundum canones suis magistris faciant.

ID 6.402; De cons. D 5 c 34

¹ libro CRWNP; l' B; libello ZTHQA

² capitulorum CRWDBZTHQA; capitularium N; In – capit. om. S

³ claustris CRWDBZTHQA; claustris N

⁴ clerici canonicè – diuine in mg. X

⁵ corr. from clautro A

38

Cp. cxi¹. Anathematizandos² qui clericis iniurias³ faciunt⁴

Quicumque iudex aut secularis presbitero aut diacono aut cuilibet clerico, aut de iunioribus absque audientia episcopi uel archidiaconi⁵ uel archipresbiteri iniuriam inferre [fo.158va] presumpserit⁶, anathema ab omni⁷ Christianorum consortio habeatur.

ID 6.403, cf 29.134 below

¹ Cp. cxi om. S

² -andos C²LSWDBPZTHQA; -antes CRXN

³ iniurias CLRSDBZTHQA; iniuriam XN

⁴ faciunt CLRXN; inferunt SWDBPZTHQA

⁵ -oni CRNBZTHQ; -ono A

⁶ -erit CLS²WBPZTQA; -erint RXSND

⁷ omni CLRXN; omnium SWBPZTHQ; omnibus A

39

Quid agendum sit de occulte infamantibus¹

Qui² famosam cartam ad cuiuscumque iniuriam et maculam conscripserit in secreto, et in publice³ affixerit⁴, inueniendamque proiecerit, illum contra quem proposita est cartula non nocebit, nec fame eius aliquid derogabit, sed si inueniri potuerit qui huiusmodi⁵ cartulam fecit⁶, constringatur, ut probet que conscripsit. Qui si etiam que scripsit probare non potuerit, fustigetur⁷ quia infamare maluit quam accusare.

¹ - antibus CRWDBZTHQA; -antis N

² Qui CLXSWDBPZTHQA; Quid RN

³ in publice C²RWNTHQA; in publico SZ; impudice B; impublice P

⁴ affixerit CRSWNBZTHQ; afflixerit QA

⁵ huiusmodi CRNBZTHQ; cuius modi A

ID 6.404, cf 29.172 below

⁶ *corr. fr.* fecerit Z

⁷ fustig- CRNBZTH; faustig- Q; fastig- A

40

*Alexander II Gebonardo Viuanensi archiepiscopo*¹. *Ne epylenticus missam celebret*

In litteris tuis continebatur sic. Hic clericus ordinem habet presbiteri. Sed quia caduco morbo laborat, et ipsi hoc in presentiarum agnouimus, non ausi fuimus concedere sibi ut offerret uel missam celebraret. Quia uero languor non² in culpa est, super hac re auctoritatis uestre³ decreto consulendum deliberauimus⁴. Consulimus⁵ itaque ut si frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione⁶ omnimodis et missarum celebratione prohibeatur. Indecens enim est et periculosissimum ut hoc ei accidat, quatinus in consecratione eucharistie morbo uictus epylentico⁷ cadat. Si uero Dei misericordia conualuerit, quandoquidem non culpa sed infirmitas est in causa, eum sacrificare iam non interdiciamus.

ID 6.405 as CB Alex. 82; C 7 q 2 c 1

¹ Geb. Viu. arch. *after* celebret S

² non CRWNBZTHA; *om.* Z

³ uestre CLRXND²Bodl; nostre SDZJTHQA; nostro W; uestro B; ? P

⁴ *corr. fr.* decreuimus R

⁵ Consulimus CLRXSNBPJ; Consuluimus WZJ²THQA

⁶ ab oblatione CRNBZTHQ; abbotatione A

⁷ epyl- CRWNZTHQA; opil- B; epil- P

41¹

Vrbanus² secundus Gebeardo³ episcopo Constantiensi⁴. De ordinatis ab excommunicatis

Vt ab⁵ excommunicatis quondam tamen catholicis episcopis ordinatos siquidem⁶ symoniace ordines ipsos acceperint, et si episcopos ipsos⁷ symoniacos⁸ non fuisse [fo.158vb] constiterit ad hoc si eorum religiosior⁹ uita et doctrine prerogatiua uisa¹⁰ fuerit promereri, penitentia indicta quam congruam duxeris in ipsis quos acceperunt ordinibus permanere permittas. Ad superiores autem ascendere non concedimus, nisi¹¹ necessitas et utilitas maxima flagitauerit, et ipsorum sancta conuersatio promeruerit, et hoc tamen ipsum rarius cum cautela est precipua concedendum.

ID 6.406 as CB Urban 38b, cf above 1.67.1; C 9 q 1 c 4

¹ *om.* DM

² Unb- X

³ Gebeardo RXWBPHQA; Gebbardo C; Gebehardo LNZT

⁴ Urb. – Const. *om.* S

⁵ *ss* A, *om.* X

⁶ siquidem C(? *over erasure*)LSBPZTHQA; si RX; siquidem non W; *om.* N

⁷ acceperint et si ep. ipsos *om.* QA

⁸ acceperint et si episcopos ipsos simoniacos *add.* B, *om.* CRSNPHTA; simoniacos *originally after* ordines ipsos, *but marked to be moved here* H

⁹ religiosior A

¹⁰ uisa CRNBZTH; iussa QA

¹¹ nisi CRNBZTHQ; non A

42

Decretum Gregorii septimi¹ et Vrbanii secundi. De filiis sacerdotum

¹ Dec. Greg. sept.] Greg. S

Presbiterorum filios a sacri altaris ministeriis remouendos decernimus², nisi aut in cenobiis, aut in canonicis regularibus religiose probati fuerint conuersari³.
ID 6.410, cf CB Urban 47 (ii), C.Melfi; IP 3.51; +D 56 c 1

² decernimus CRSWNPZTQABodl; decreuimus BH

³ -ari CRDBZTHQA; -arii N

43

Vrbanus secundus abbati sancti Rufi¹. De stabilitate canonicorum regularium

Statuimus ne professionis² canonicis quispiam³ postquam Dei⁴ uice super caput sibi hominem imposuerit, alicuius⁵ leuitatis instinctu uel districtioris religionis obtentu ex eodem claustro audeat sine abbatis⁶ totius⁷ congregationis permissione discedere, discedentem uero nullus abbatum uel episcoporum et nullus monachorum sine communi litterarum cautione suscipiat.

ID 6.411; C 19 q 3 c 3

¹ ab. S. Rufi *after* regularium S; Rufi *after corr. and also in mg.* Z

² *corr. fr.* -nes R

³ quispiam CRNBZTHQ; quis *and lacuna* A

⁴ *erasure follows* Z

⁵ -li- ss A

⁶ -atis CRDBPZTHQA; -ati N

⁷ totius CLRXSWNBP; totiusque C²?ZTHQA

44

Vrbanus Hugoni Lugdunensi¹ archiepiscopo². De ordinatis a non³ suis episcopis

Lugdunensis⁴ parroehie clericos quos contra statuta canonum ab alterius parroehie episcopis ordinatos litterarum tuarum significatione monstrasti⁵, cum graduum suorum honore recipere religionis tue⁶ prudentia poterit, si eos alias canonicis et sine prauitate aliqua ordinatos constiterit, si tamen eorum uitam probabilem id indulgentie perspexeris⁷ promereri. Legimus⁸ quippe sanctum Epyphanium episcopum ex dyocesi sancti Iohannis Chrisostomi [fo.159ra] quosdam clericos ordinasse, quod⁹ sanctus uir omnino¹⁰ non fecisset¹¹, si eis detrimentum fore perpenderet. Quos¹² igitur recipiendos¹³ moderatio tua arbitrata fuerit iniuncta satisfactionis gratia propter ecclesiam quam offenderunt congrua penitentia miserationis intuitu in¹⁴ suo quemque honore¹⁵ recipies, salua in omnibus sanctorum canonum disciplina.

ID 6.412; C 9 q 2 c 10

¹ Lugdunensi CRXSWNPZT; Lugudun- D; Ludunensi BH; Ludonensi QA

² archiepiscopo CRSWNBP; episcopo ZTHQA

³ a non CRSNBJTHA; non a Z

⁴ Lugdun- CRSWN²ZT; Lugden- N; Ludun- BHA; ? P

⁵ -asti CLXSWND²B²PZTHQA; -aui R; -ati B

⁶ tue CRSNBZTQA; tua H

⁷ persp- CRSWBPZ²T; prosp- LNDHQA; perspexerit Z

⁸ *corr. fr.* Legitimus T

⁹ quod CRSWNB; qui ZTHQA

¹⁰ omnino LRXSWNDPZTHQA; *om.* CB

¹¹ -ed A

¹² Quos CRDBZTHQA; Quis N

¹³ -dos CRWDPZTHQA; -dus N; ? B

¹⁴ in CRXWDZHQA²; *om.* NA

¹⁵ *corr. fr.* -oreq H

45

Sententia beati¹ Augustini de bono coniugali, libro i². Quod uicia parentum non obsint filiis, si eorum non sectentur uicia³

Vndecumque nascantur homines si parentum uicia non sectentur et Deum recte⁴ colant, honesti et salui erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine Dei creatura est, et eo male utentibus male erit, non ipsum aliquando malum erit⁵. Sicut autem filii boni adulterorum nulla defensio est adulteriorum⁶, sic mali filii coniugatorum nullum crimen est nuptiarum.

ID 6.415; D 56 c 3

¹ beati CRWNBTHQ; om. A; sent. beati om. S

² i om. Q; lib. i om. S

³ Quod - uicia CRSWNB; Vnde supra ZTHQA

⁴ Deum recte CRNBZTHQ; recte Deum A

⁵ non ipsum aliquando male erit C(in passage written over erasure)LR²(mg.)SWBPZTHA; om. RXND

⁶ -eriorum CRSWNBZTA; -erorum HQBodl

46

Idem in epistola ad Ieronimum presbiterum de origine¹ anime. De eodem²

Illud quod in libro aduersus Rufinum posuisti quosdam huic sententiae calumpniari, quod Deum dare animas adulterinis conceptibus uidetur³ indignum, unde conantur astruere meritis geste ante⁴ carnem⁵ uite animas quasi ad ergastula huius mundi iuste posse perduci, non me mouet multa cogitantem, quibus hec possit calumpnia refutari. Et quod ipse respondisti, non esse uicium sementis in tritico quod furto dicitur esse sublatum, sed in eo qui frumentum⁶ furatus est, nec idcirco terram⁷ non debuisset in gremio suo semina confouere, quia sator immunda ea proiecerit manu, elegantissima similitudo est, quam et antequam legerem nullas mihi obiectiones⁸ ista de adulterinis fetibus in hac questione faciebat angustias gene[fo.159rb]raliter intuenti, multa bona Deum facere etiam⁹ de nostris malis, nostrisque peccatis. Animalis autem cuiuscumque creatio¹⁰ si habeat prudentem piumque consideratorem, ineffabilem laudem creatori excitat, quantomagis creatio non cuiuslibet animalis sed hominis?

ID 6.416

¹ origine CRSWDBZTQA; ordine N

² De eodem CRSWNB; Vnde supra ZTHQA

³ uideretur Z?

⁴ lacuna follows in Z

⁵ corr. fr. carnem N

⁶ -entum CRSWNB; -enta ZTHQA

⁷ terram CRNBZTHQ; terra A

⁸ obiectiones CRWNPZTHQA; oblectio B

⁹ erasure follows Z

¹⁰ corr. fr. ? B

47

Ieronimus in epistola¹ contra Rufinum. Idem in eodem²

Nasci de adulterio non est eius culpa qui nascitur, sed illius qui generat. Quomodo in seminibus non peccat terra que³ confouet, non semen quod in sulcis iacitur⁴, non humor⁵ et calor quibus temperata⁶ frumenta in germen pullulant, sed uerbi gratia fur

¹ in ep. CRDBZTHQA; om. N

² Idem (Item S?DBP) in (de SW) eodem CRSWNDBP; om. ZTHQA

³ que CRNBZTHQ; qui A

⁴ iacitur CRNBZTHQ; iascitur A

⁵ humor CRSNBZTQA; humo H

⁶ temperata CRSNBZTQA; temperamenta H

et latro qui fraude et ui eripit⁷ semina, sic genus humanum. Recipit⁸ terra id est uulua quod suum est, et receptum confouet, confotum⁹ corporat, corporatum in membra distinguit¹⁰, et inter illas sacri uentris angustias Dei manus semper operatur, idemque est corporis creator et anime. Noli despiciere bonitatem figuli qui te plasmauit et fecit ut uoluit. Ipse est Dei¹¹ uirtus, et Dei sapientia que in utero uirginis edificauit sibi domum. Iepte inter uiros sanctos apostoli uoce numeratus meretricis est¹² filius. Esau de Rebecca et Ysaac hispidus tam mente quam corpore quasi bonum triticum in lolium¹³ auenasque¹⁴ degenerat¹⁵. Quia non in¹⁶ seminibus sed in¹⁷ uoluntate nascentis causa uiciorum est atque uirtutum.

ID 6.413; +D 56 c 5

⁷ eripit CRNBZTH; eripi QA

⁸ et latro qui fraude - Recipit in mg. Q

⁹ -otum CXSWNBZTHQA; -utum R; ? P

¹⁰ ? after corr. C

¹¹ Dei LSWBPZTHQA; Deus CRXN

¹² est mer. marked for reversal B

¹³ corr. fr. lolicum H

¹⁴ corr. from -esque A

¹⁵ degenerat CRNPZTHQ; degnerat W; generat B; deguerat A

¹⁶ in CRWNPZTHQABodl; om. B

¹⁷ in CRWDBPZTQABodl; om. N

48

Augustinus in epistola ad Bonifacium¹. De baptismo. Vtilis solutio de baptismo, et parentum² sacrilegio in filiis

Iam³ itaque cum homo in seipso⁴ ab eo qui genuit alter est effectus, peccato alterius sine sua consensione⁵ non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum, quia unus erat cum illo, et in illo a quo traxit quando quod traxit admissum est. Non autem trahit alter ab altero, quando [fo.159va] sua uno quoque⁶ propria uita uiuente iam⁷ est unde dicatur, Anima que peccauerit ipsa morietur. Vt autem possit regenerari per officium uoluntatis aliene cum offertur consecrandus, facit⁸ hoc⁹ unus Spiritus, ex qua regeneratur oblatus.

ID 6.417; +C 1 q 4 c 8

¹ Bonifacium C; Boni- R (before corr.)W

² in add. N, om. CRWDBZTQA; ? H

³ Nam L

⁴ seipso RXSWNDBPZTHQA ; semetipso C; se ipse L

⁵ consensione CLRXWNBZTHQ; confessione R²SPA

⁶ uno quoque CRWBPZTHQA; unicuique ND

⁷ non add. HQA, om. CRSWNBZT

⁸ facit hoc C²LR²XBPZTOHA; fecit hoc CR; hoc facit N

⁹ hoc fac. marked for reversal N

49¹

Felix in secundo decretali² episcopis Gallie³. Quod infamis de propria possit agere causa

Si accusatorum persone in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint⁴, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere, et non tamen criminales uel ecclesiasticas uoluerint.

¹ om. DM

² corr. fr. decrit- R

³ Felix – Gallie om. S

⁴ -ru- ss Z

ID 6.418, cf above, 1.24.6b; +C 4 q 6 c 3, C 3 q 10 c 3

50

Decretum et responsio Leonis pape ad Karolum. Quomodo purgare se¹ debeant accusati sacerdotes

Omnibus uobis² uisu aut auditu notum esse non dubitamus, quod sepissime suadente antiquo hoste sacerdotibus crimina diuersa obiciantur³. Sed quoniam qualiter ex eis ab his rationabilis⁴ examinatio et satisfactio fiat, licet tempore bone memorie domni imperatoris⁵ nostri⁶ Pipini siue priscis temporibus a sanctis patribus et⁷ reliquis bone deuotionis hominibus sepissime uentilatam fuerit, nos tamen pleniter et ad liquidum⁸ definitum repperire minime⁹ quiuimus¹⁰. Nostris quippe temporibus id¹¹ ipsum a sanctis episcopis et reliquis sacerdotibus ac ceteris ecclesiastice dignitatis ministris, nostris in regnis seu in aliis Deo¹² degentibus¹³ nobisque una¹⁴ cum eis agentibus, sepissime propter multas et nimias reclamaciones que ex hoc ad nos¹⁵ ex diuersis partibus uenerunt uentilatam est, sed qualiter consultu domni et patris nostri Leonis apostolici ceterorumque Romane ecclesie episcoporum, et reliquorum sacerdotum¹⁶, siue orientalium et Grecorum patriarcharum, et multorum sanctorum episcoporum¹⁷ et¹⁸ sacerdotum¹⁹, necnon et nostrorum episcoporum omniumque ceterorum²⁰ sacerdotum ac leuitarum auctoritate et [fo.159vb] consensu, atque²¹ reliquorum fidelium, et cunctorum consiliariorum²² nostrorum consultu definitum est, uos omnes utriusque ordinis ministros scire uolumus. Statutum²³ est namque ratione et necessitate atque auctoritate predicta consultu omnium, ut quotienscumque cuique²⁴ sacerdoti crimen imponitur, si ipse²⁵ accusator talis fuerit ut recipi debeat, quia quales ad accusationem sacerdotum admitti debeant in canonibus pleniter expressum²⁶ est, si autem ut dictum est, ille accusator qui canonicè est recipiendus eum cum legitimo uirorum numero et bonorum testium approbare in conspectu episcoporum poterit, tunc canonicè diiudicetur, et si culpabilis inuentus fuerit, canonicè dampnetur. Si uero eum suprascripto²⁷ pretextu approbare ipse accusator minime poterit et hoc canonicè

¹ purg. se CRWNBZTA; se purg. S; purg. HQ

² om. W

³ -iantur CRSNBZTQA; -iuntur H

⁴ -ilis CRSNBZTQA; -iliter H

⁵ imperatoris CL(uel genitoris ss)RN; toris X; genitoris WBPZTHQA; uel imperatoris *add. in mg. Z*

⁶ nostri CRSWNBZTQA; uestri ZH

⁷ a *add. ZTHQA, om. CRSWNB*

⁸ *corr. fr. reliq-* H

⁹ repp. min. LRXSWNDBPZTHA; min. repp. C

¹⁰ quiuimus *corr. fr. quiuiuimus after lacuna* B

¹¹ id CRSWNZTA; ad BPHQ

¹² protegente *add. ND, om. CRSWBPZTHQA*

¹³ *corr. fr. ingentibus* A

¹⁴ una CLXSWBPZTHQA; unam RS²ND

¹⁵ nos CXSWNDBPZTHQA; hos R

¹⁶ *corr. fr. -tes* X

¹⁷ sanc. ep. CRSNBZTA; ep. sanct. HQ

¹⁸ reliquorum *add. C, om. LRXSWNBPZTHQA*

¹⁹ siue orientalium et Grecorum - episcoporum *at foot of leaf* H

²⁰ omniumque ceterorum CRSNBP; omniumque ceterorumque W; omnium ceterorumque ZTHQA

²¹ atque CRSWNBZT; et HQA

²² -iariorum CRWPZTHA; -iatorum NB

²³ *corr. fr. Statum* R

²⁴ cuique CRNBZTHQ; *om. A*

²⁵ ipse CRWBZTHQA; *om. ND*

²⁶ -um CRNBZTHQ; -us A

²⁷ suprascripto RXSWNBPZTHA; supradicto CL

diudicetur. Ipse ergo sacerdos si suspiciosus aut incredibilis suo episcopo aut reliquis suis consacerdotibus siue bonis et iustis de suo populo uel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut predicta suspicione remaneat cum tribus aut quinque uel septem²⁸ bonis ac uicinis sacerdotibus exemplo Leonis pape qui duodecim episcopos in sua purgatione habuit, uel eo amplius si suo episcopo uisum fuerit, aut necesse propter tumultum populi perspexerit²⁹, et cum aliis bonis et iustis hominibus se sacramento coram populo super quatuor euangelia dato purgatum ecclesie reddat. Si quis autem scire desiderat, quales testes ad accusationem sacerdotum recipi debeant, et quid de accusatore faciendum sit, pleniter in canonibus repperiri poterit.

ID 6.419; IP 5.3; C 2 q 5 c 19

²⁸ septem N

²⁹ populi perspexerit CRSWNB; populi prospexerit ZH; prospexerit TQA

51

Constitutio lxxiii. cp. i. Apud quos¹ iudices² queque cause clericorum sint terminande³

Si quis cum clerico litigium habuerit, [fo.160ra] siquidem de causa pecuniaria, adeat prius episcopum, cuius iudicio clericus suppositus⁴ est. Ille autem sine dampno, sine dilatione competentem finem liti impositurus est. Sin autem noluerit episcopus litem⁵ dirimere, tunc ad ciuiles iudices disceptatio cause proueniat⁶. Vbi autem causam dirimere episcopus uult, sine scriptura omnia procedant, et diffinitua sententia, ab eo sine scripturis inseratur. Quod si de criminali causa litigium emerit, tunc competentes interpellati consentaneum legibus terminum cause imponant, ita tamen ut disceptatio litis duorum mensium spacium non excedat, a litis contestatione numerandum. Non aliter⁷ autem⁸ puniatur clericus nisi obnoxius repertus sacerdotio nudatus fuerit ab episcopo suo, uel clericatus honore. Sin autem crimen ecclesiasticum est, tunc secundum canones episcopo soli cause examinatio et pena procedat, nullam communionem aliis iudicibus in huiusmodi causis habentibus.

ID 6.427, cf below 29.33 from ID 16.150; C 11 q 1 c 45

¹ om. P

² -c- ss A

³ Const. lxxiii. cp. i. Apud - terminande CRWDBP; Apud - term. S; Constitutio lxxiii N; Apud - terminande (*in mg. Z*). Const. lxxiii. cap. i (cap. i om. H) ZTHA

⁴ corr. fr. superp- to subp- R

⁵ litem CRWBZTHA; finem ND

⁶ prou- CRSWNBZTA; peru- HQ

⁷ aliter C²LR²SWBPZTHQA; om. CRXND

⁸ ss Z

52

Alexander secundus Hudoni Treuerensi et Theoderico¹ Viridunensi² episcopis. De eo qui in³ infirmitate pressus monachum se fieri promisit⁴

Presentium lator Cosaldus presbiter ad limina apostolorum ueniens querelam⁵ apostolice sedi deposuit, beneficium et altaria que per canonicam Viridunensis⁶

¹ Theorico Z

² Viridunensi XSWZ; Virudunensi CR?BTQ; Wirdunensi L; Verdunensi N; Viridunensis P; Viurumdensi H; Virudensis A

³ in CRSW; om. LBPZTHQA

⁴ De eo - promisit om. N (*in D*); xii pars *add.* H

⁵ -re- ss A

⁶ R *obsc.*

ecclesie obtinere solebat, a quodam dyacono⁷ Richerio nomine sibi⁸ ablata⁹ esse. Dixit enim quod quondam in infirmitatem¹⁰ feruore passionis propressus¹¹ monachum se facere promiserit, non tamen ut monasterio uel abbati se tradiderit¹² uel promissionem scripserit, sed confitetur quod prefatum beneficium in manu aduocati ecclesie refutauerit. At postquam conualuit, monachum se¹³ facere mox negauit¹⁴. Dixit etiam quod cum¹⁵ infirmus iaceret predictus Richerus¹⁶ beneficium suum¹⁷ [fo.160rb] ab episcopo Viridunensi acquirere potuisset, quia dixit eum monachum iam¹⁸ factum esse. Causa differtur in Treuerensem synodum, in qua prefatus Richerius¹⁹ mala fide acquisisse ac male intrasse est conuictus. Quapropter quia et beati Benedicti canonicaque et precipue patris et predecessoris²⁰ nostri sancti Gregorii pape constitutio interdicat monachum, ante unius anni probationem effici, si ita est ut dixit, iudicamus et auctoritate apostolica precipimus, ut uestra²¹ diligentia atque clementia horum portitor Cosaldus presbiter uidelicet beneficium et altaria recipiat, habeat, et quiete retineat.

ID 6.428 as CB Alex. 86; IP 3.183; C 17 q 2 c 1

⁷ dyacono CRWNPZTHA; clerico (uel diacono *supersc.*) B

⁸ *ss* C

⁹ abl- CRDBZTHA; obl- N

¹⁰ -itatem LRXWNPZTHA; -itate CS

¹¹ prop- CLRXWBPZTHQA; obp- R²; opp- S; perp- ND

¹² -di- *ss* C

¹³ se CRSWNBZ; *om.* THQA

¹⁴ et *add.* S, *om.* CRWNBZJTHA

¹⁵ cum CRSWNJHTA; ? B; *om.* Z

¹⁶ -erus CLRN; -erius XSWBPZTHQA

¹⁷ beneficium suum CRWNPZTHA; benef... suo B

¹⁸ monachum iam CRSWNBZPT; iam monachum HQA

¹⁹ diaconus *add.* ZTHQA, *om.* CRSWNB

²⁰ et pred. *ss* R

²¹ uestra CRNBZTHQ; nostra A

53

Manifestam causam non egere testibus¹

De manifesta et nota plurimis causa non sunt querendi testes, ut sanctus Ambrosius in epistola ad Corinthios dicit, de fornicatione sententiam exponens apostoli. Iudicis inquam non est sine accusatore dampnare, quia Dominus Iudam² cum fuisset fur, quia non est accusatus minime abiecit³. Cognito⁴ autem opere istius⁵, pellendum illum de cetu fuisse fraternitatis censuit. Omnes enim crimen eius sciebant, et⁶ non arguebant. Publice enim⁷ nouercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiuersatione aliqua poterat tegi⁸ crimen. ET PAVLO POST. Absens facie, presens autem Spiritus, auctoritate⁹ qui nunquam¹⁰ abest iam iudicauit ut presens eum qui hoc admisit tradi¹¹ Sathane in interitum carnis.

ID 6.431; IP 4.117; +C 2 q 1 c 17

¹ *rubric erased* N; Stephanus v papa Leonizianensi (Leoni Zannensi S, Levizianensi D?) episcopo *add.*

SW(*before rubr.*)Dmg. [*cf ID 6.430*]

² *ss* Z

³ ab- LWDBPZTHQA; ob- C?RXSN

⁴ -ito CRNBZTHQ; -ita A

⁵ istius CRSWNB; isto ZTHQA

⁶ et CRNBZTHQ; *om.* A

⁷ enim CRWNPZTHA; *om.* B

⁸ tegi CRSNBZT; tergi HQA

⁹ autem Spiritus auctoritate CRSWNB; autem auctoritate Spiritus ZHQ; auctoritate Spiritus TA

¹⁰ nun- CRSWNB; nus- ZTHQA

¹¹ tradi CRWNBZTHA; trade Z

*Ex libro capitulorum*². *cp. ccclvii*³. *Quod non liceat rem in contentione*⁴ *positam donari uel uendi*⁵

Rem⁶ in contentione⁷ positam non liceat donare uel uendere⁸.
ID 6.432

---

¹ W numbers text as first entry of capitulatio to B XI

² capitulorum CXND; capitularum LRWBP; capitularium B²ZTHQA

³ ccclvii CRWDBPZTQA; *om.* N; ccclviii H. Ex – ccclvii *om.* S

⁴ conditione D

⁵ Quod - uendi CRSWDBP; *om.* NZTHQA

⁶ [ ]em A

⁷ -ione CRSWNB?JTA; -ionem Z?H

⁸ donare uel uendere (uenderere H) CRWNPZTHQA; uendere uel donare B

B XI

¹DE MONACHIS²

- ³i. De monachorum singularitate
 ii. De eodem
 iii. Item de eodem [fo.160va]
 iiiii. De labore monachorum
 v. De monachis fugitiuis ad clerum non promouendis
 vi. De quiete monachorum
 vii. De eo qui se fieri monachum proposuerat et propositum relinquens uxorem duxit
⁴viii. Quod liceat monachis cum sacerdotali officio ubique⁵ ministrare
 viiii. Vt monacho non liceat sine conscientia sui abbatis uotum uouere
 x. De rapacitate monachorum⁶
 xi. De prohibenda uagatione monachorum
 xii. Quod si quis in monasterio⁷ se consecrauerit, et postquam religiosa ueste uestitus⁸ fuerit, a monasterio recesserit, omnia bona ipsius ad ipsum monasterium pertineant⁹
 xiii De eodem
 xiiii. Quod si quis in monasterio consecratus ad aliud monasterium transire maluerit, substantia eius a priori monasterio uindicetur¹⁰ nec a primatibus aliorum monasteriorum recipiatur

¹ heading and capitulatio om. ZTOHQA, in CLRSWNDBP; DM have i. De monachis, so following nos. to ix are one out.

² De mon. om. P

³ c. ii [etc] DM

⁴ tit. vii om. P

⁵ ss W²

⁶ x - monachorum CRWNB; om. DM, which restores the numbering as here

⁷ -erium M

⁸ ss M

⁹ ad ipsum mon. pert. LRXWBP; ad ipsum pert. mon. C; ad ipsum locum pert. S; ipsius ad mon. pert. NM; ad mon. pert. D

¹⁰ uind- CLRXSWNBP; uend- C²?DM

1

Ieronimus in epistola ad Paulinum presbiterum¹, de institutione clericorum. De monachorum singularitate²

Si cupis esse quod diceris³ monachus, id est solus, quid facis in urbibus, que utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos. Et ut ad uestra ueniamus, episcopi et presbiteri habeant ad exemplum apostolos et apostolicos uiros, quorum honorem possidentes habere nitantur et meritum, nos autem habeamus⁴ propositi nostri principes, Paulos, et Antonios⁵, Iulianos⁶, Hylarios⁷, Macharios. Habeto simplicitatem columbe ne cuiquam

¹ in ep. ad P. pr. CRSWDB; ad P. pr. in ep. N

² de mon. sing. CLRSWBZTOA; om. N; de sing. mon. DHQ

³ corr.. fr. diceris O; esse *add.* A

⁴ -eamus CRDBZTHA; -emus N

⁵ *corr. from* -ias A

⁶ Iul. CRDBZTHA; om. N

⁷ Hyl- CRWNP²ZTHA; Phil- B; Hiliarios P

machineris dolos, et serpentis astuciam, ne aliorum supplanteris⁸ insidiis. Non multum⁹ distat in uicio, uel decipere¹⁰ posse uel decipi. Christianum quem senseris tibi aut semper aut crebro de nummis [fo.160vb] loquentem¹¹ excepta elemosyna que indifferenter omnibus patet, institorem¹² potius habeto quam monachum. Preter uictum et uestimentum¹³, et manifestas necessitates nichil cuiquam tribuas nec filiorum panem¹⁴ canes comedant.

ID 7.2; IP 3.175; C 16 q 1 c 5 lacks Habet unumquodque – Macharios, but all from Habeto was a later addn

⁸ -eris CRSWNBP; -aris ZTOQA; -aeris H

⁹ multum CRDBZTHA; meritum N?

¹⁰ *corr. fr.* accip- R

¹¹ de numm. loq. CRWBZTHA; loq. de numm. ND

¹² institorem CRSWNBP; institutorem ZTOHQA

¹³ *corr. from* uestitum A

¹⁴ panem CRWBZTHQA; panes ND

2

Idem in epistola¹ ad Riparium et Desiderium presbiteros. De eodem²

Monachus non doctoris sed plangentis habet officium, qui uel se uel mundum lugeat, et Domini pavidus pretoletur aduentum. Qui sciens imbecillitatem suam et uas fragile quod portat, timet offendere ne impingat³, et corruat, atque frangatur. Vnde et mulierum maximeque adolescentularum uitet aspectum, et⁴ in tantum castigatorem sui est, ut⁵ etiam que tuta⁶ sunt pertimescat. Cur, inquis, pergis ad heremum? Videlicet ut te non audiam, non uideam, ut tuo furore non mouear, ut tua bella non patiar. Ne me capiat oculus meretricis, ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Respondebis⁷. Hoc non est pugnare, sed fugere. Sta in acie, aduersariis armatus obsiste⁸, ut postquam uiceris, coroneris. Fateor imbecillitatem meam. Nolo spe pugnare uictorie ne perdam aliquando uictoriam.

ID 7.3; IP 3.176; C 16 q 1 c 4 to aduentum only

¹ in ep. CRDBZTHA; *om.* N

² De eodem CRSWBP; *om.* N; De monachorum singularitate D; Vnde supra ZTOHQA

³ -gat CLRXWNDZTOH; impugnet R²S; -guat BPQA

⁴ et *supplied by* B²

⁵ ut LRXSWNBZTHA; uti C

⁶ tuta CRNBZTHQ; tua O; tu *and lacuna* A

⁷ R' CRSWNBP; Respondeb' ZTOHQA

⁸ *corr. fr.* obste R

3

Idem¹ in epistola² ad Rusticum monachum. De labore monachorum³. Item de eodem⁴

Michi oppidum carcer, et solitudo paradysus est. Quid desideramus urbium frequentiam, qui de singularitate censemur?⁵ Moyses ut preesset populo Iudeorum, quadraginta annis eruditur in heremo⁶, pastor ouium, hominum factus est⁷ pastor. Apostoli de piscatione⁸ lacus⁹ Genesareth¹⁰ ad piscationem hominum transierunt.

¹ *om.* DM

² in ep. CRSDBZTA; *om.* N

³ De labore monachorum CRXSWPZTHQA; *om.* NDB

⁴ Item de eodem CRSWBP; *om.* N; De eodem D; Vnde supra ZTOHQA

⁵ -emur CLXSWNDPT; -emus RBZOHQA

⁶ heremo CRDBZTHA; heromo N

⁷ hominum factus est CRSWNBZTO; factus est hominum HQA

⁸ predicatione P; -s- ss A

⁹ lacus C²LSWDBPZTOHQA; locus CRXN

¹⁰ -h *supersc.* H

Tunc habebant patrem, rete, nauiculam, sequuti Dominum protinus omnia reliquerunt¹¹ [fo.161ra] portantes cotidie crucem suam, et ne uirgam quidem¹² in manu habentes. Hec dico, ut si clericatus titillat¹³ desiderium discas quod possis¹⁴ docere, et rationabilem hostiam offeras Deo, ne miles antequam tyro, ne prius¹⁵ magister sis quam discipulus. Non est humilitatis mee neque mensura iudicare de ceteris, et de ministris ecclesiarum sinistrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem et gradum suum. Quem si tenueris, quomodo tibi in eo uiuendum sit editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc monachi incunabula¹⁶ moresque¹⁷ discutimus, et eius monachi qui liberalibus studiis eruditus in adolescentia iugum Christi collo suo imposuit. Primumque tractandum est, utrum solus an cum aliis in monasterio¹⁸ uiuere debeas. Michi placet ut habeas sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, et absque doctore ingrediarius uiam quam nunquam¹⁹ ingressus es.

ID 7.4; IP 3.177 to in manu habentes only; +C 16 q 1 c 27 from Si clericatus titillat only

¹¹ *corr. fr.* relinq- R

¹² quidem CRDBZTHA; quod N

¹³ titillat CRSWNBH; te tillat ZTOQA

¹⁴ *corr. from* poscis C

¹⁵ prius CRWNPZTHA?; pius B

¹⁶ id est infancie primordia *add. ss* S

¹⁷ -que *ss* S

¹⁸ in mon. CRWBZTHA; *om.* ND

¹⁹ *ss* N

4

Idem¹ in eadem epistola². De labore monachorum³

Nunquam de manu aut oculis tuis liber psalterii descendat, discatur ad uerbum. Oratio sine intermissione uigilet sensus, nec uagis cogitationibus patens. Corpus pariterque animus⁴ tendatur ad Dominum. Iram uince patientia. Ama scientiam scripturarum et carnis uicia non amabis. Nec uacet mens tua uariis perturbationibus. Que si pectori⁵ insederint⁶, dominabuntur tui, et te deducunt ad delictum maximum⁷. Facito aliquid operis, ut semper diabolus te inueniat⁸ occupatum. Si apostoli habentes potestatem de euangelio uiuere, laborabant manibus suis ne quem⁹ grauarent, et aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant¹⁰ metere carnalia [fo.161rb] cur tu in usus tuos successura non prepares? Vel fiscellam texe iunco, uel canistrum lentis plecte uiminibus. Seratur¹¹ humus, areole equo limite diuidantur, in quibus cum holerum iactata fuerint semina, uel plante per ordinem posite, aque ducantur irrigue. Hinc¹² pulcherrimorum uersuum spectator assistas,¹³

Ecce supercilio cliuosi tramitis undam

Elicit, illa cadens raucum¹⁴ per leuia¹⁵ murmur

¹ Idem CRSWND; Item BPZTOHQ

² in ead. ep. CRSWNBZTA; in ep. <ea>dem P; *om.* HQ

³ De labore monachorum CRSWBP; Item de eodem D; *om.* NZTOHQ

⁴ pariterque animus CRSWNB; pariter animusque ZTOHQ

⁵ *after corr.* Z

⁶ insed- CRDBZTHA; insid- N

⁷ *corr. from* proximum C

⁸ diab. te inu. CRWNB; diab. inu. te S; te diab. inu. ZTOHQ

⁹ quem CRWBZTHA; aliquem ND

¹⁰ *corr. fr.* debeant C

¹¹ Seratur CRWNB; Seriatur SZTOHQ

¹² *over erasure* L

¹³ assistas CRWNBZTOHQ; aduersitas A. VERSVS *add.* M

¹⁴ raucum CLXSWNBZTHA; rancum R

¹⁵ leuia CL(*followed by lacuna*)R²XSWNPZTHA; deuia R; leua B

Saxa ciet, scatebrisque¹⁶ arentia temperat arua.'
 Inserantur fructuose arbores uel geminis uel surculis, ut paruo post tempore laboris tui
 dulcia poma decerpas. Apum¹⁷ fabricare aluearia¹⁸, ad quas te¹⁹ mittunt Salomonis
 prouerbia. Monasteriorum ordinem ac regiam disciplinam in paruis disce corporibus.
 Texantur et lina capiendis piscibus. Scribantur et libri, ut et²⁰ manus operetur cibos, et
 anima lectione saturetur. In desideriis est omnis ociosus. Egyptiorum monasteria hunc
 morem tenent, ut nullum absque opere ac²¹ labore suscipiant, non tam²² propter uictus
 necessaria, quam propter anime salutem, ne uagentur perniciosis cogitationibus, et
 instar fornicantis Ierusalem omni transeunti diuaricent²³ pedes suos²⁴. ET IN
 SEQUENTIBVS. Quid uero? Peribunt omnes qui in urbibus habitant? Ecce illi²⁵
 fruuntur²⁶ suis rebus, ministrant ecclesiis, adeunt balnea, unguenta²⁷ non spernunt, et
 tamen in²⁸ omnium flore uersantur. Ad quod et ante²⁹ respondi, et nunc breuiter
 respondeo, me in presenti opusculo non de clericis disputare, sed monachum
 instituere.

ID 7.5-6; IP 3.178 from Facito aliquid only, with omissions; De cons. D 5 c 33

¹⁶ scatebrisque CRWNPZTHA; scaterisque B

¹⁷ Apum CRSWNP; Apium ZTOHQA; ? B

¹⁸ *corr. fr.* -alia B

¹⁹ te CLRWBZTHA; *om.* ND

²⁰ ut et CRNPZTHA; et ut B

²¹ ac CRBPZTHA; et WND

²² *ss* Z

²³ id est disiung...*add. ss* S

²⁴ *New canon in TOHQA (not Z) and ID.*

²⁵ illi CLXSWNBPZTHA; illic R

²⁶ *corr. fr.* feriuntur *ss* S

²⁷ -u- *ss* H

²⁸ in CRWDBZTHA; non N

²⁹ ante CRWDBZTHA; anon N

5

Augustinus¹ in epistola ad Aurelium. De monachis fugitiuis ad clerum non promouendis²

Legi epistolam benignitatis tue de Donato et fratre [fo.161va] eius, et quid
 responderem diu fluctuauit. Sed tamen etiam atque etiam cogitanti³ quid sit utile saluti
 eorum quibus nutriendis in Christo seruimus, nichil michi aliud occurrere potuit, nisi
 non esse uiam dandam seruis Dei ut se facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti
 fuerint deteriores. Et ipsis enim facilis lapsus, et ordini clericorum fit indignissima
 iniuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericatus eligantur⁴, cum ex his⁵ qui
 in monasterio permanent non tamen nisi probatiores atque meliores in clerum
 assumere solemus⁶, nisi forte sicut uulgares dicunt, Malus coraula, bonus
 symphonicus est, ita idem ipsi uulgares⁷ de nobis iocabuntur⁸, dicentes, Malus⁹
 monachus, bonus clericus est. Nimis dolendum¹⁰ si ad tam ruinosam superbiam

¹ Augustinus CRWDBZTHA; Idem N

² De - prom. *om.* N; De quiete monachorum DM

³ -anti CRSNDB?ZTQA; -andi H

⁴ -antur CRSWNB; -untur ZTOHQA

⁵ ex his CRDBZTHA; *om.* N

⁶ solemus CRXN; solemus L(*after corr.*)SWBPZTHQA

⁷ -u- *supersc.* H

⁸ *corr. fr.* noc- R

⁹ -a- *ss* C

¹⁰ dol- CRSWNBZTOHQ; dol. est Z; col- A

monachos subrigimus, et tam graui contumelia clericos dignos putamus¹¹ in quorum numero sumus, cum aliquando etiam bonus monachus uix bonum clericum faciat, si assit ei sufficiens continentia, et tamen desit instructio necessaria, aut persone regularis¹² integritas. Sed de istis credo arbitrata sit beatitudo¹³ tua, quod nostra uoluntate ut suis potius conregionalibus utiles essent, de monasterio recessisse. Sed falsum est. Sponte abierunt, sponte deseruerunt, nobis quantum potuimus pro¹⁴ eorum salute¹⁵ renitentibus¹⁶.

ID 7.7; IP 3.180 Ex his qui in monasterio to integritas only; +C 16 q 1 c 36

¹¹ -amus CRNBZTOHQ; -amur A

¹² *corr. to* singularis R

¹³ *over erasure* H

¹⁴ pro CRWBZTHA; de ND

¹⁵ eorum salute CRWNPZTHA; salute eorum B

¹⁶ renit- CRDBZTHQ; retinentibus W; remitt- OA

6¹

Idem in epistola ad Eudoxium. De quiete monachorum²

Domino dilecto et exoptatissimo fratri et compresbitero Eudoxio, et qui tecum sunt fratribus, Augustinus et qui mecum sunt fratres in Domino salutem. Quando quietem uestram cogitamus quam habetis³ in Christo, etiam nos quamuis in laboribus uariis asperisque uersemur in uestra caritate requiescimus. Vnum enim corpus sub [fo.161vb] uno capite sumus, ut et uos in nobis negociosi⁴, et nos in uobis⁵ ociosi simus⁶, quia si⁷ patitur unum membrum compatiuntur omnia membra, et si gloratur⁸ unum membrum⁹, congaudent omnia membra. Admonemus ergo¹⁰ et petimus et obsecramus per Christi altissimam humilitatem et misericordissimam celsitudinem, ut nostri memores sitis in sanctis orationibus uestris, quas uos¹¹ uigilantiores¹² et magis sobrias credimus habere. Nostras enim sepe sauciat et debilitat caligo et tumultus secularium actionum, quas et si sinistras non habemus, eorum tamen qui nos angariant mille passus, et iubemur ire cum eis alia duo, tanta nobis ingeruntur ut uix respirare possimus, credentes tamen quod ille in cuius conspectu intrat gemitus compeditorum perseuerantes nos in eo ministerio in quo collocare¹³ dignatus est, cum promissa mercede adiuuantibus orationibus uestris¹⁴ ab omni angustia liberabit. Vos autem fratres exhortamur¹⁵ in Domino, ut propositum uestrum custodiat, et usque in¹⁶ finem perseueretis. Ac si qua opera uestra mater ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiat, nec blandiente desidia¹⁷ respuatis, sed miti¹⁸ corde obtemperetis

¹ *om.* DM

² De - mon. *om.* N

³ *corr. to* -emus R

⁴ *add. in mg.* B?

⁵ *ne add.* W, *om.* CRSNBZTHA

⁶ simus CRWNPZTHA; sumus B

⁷ si CRWBZTHA; qui N

⁸ gloratur CRSWNBZQA; gloriatur TOH

⁹ compatiuntur omnia – unum membrum *at foot of leaf* W¹

¹⁰ *ss* C

¹¹ *ss* Z

¹² -n- *ss* N

¹³ colloc- CRNBZTQA; loc- H

¹⁴ uestris CRNBZTOHQ; nostris A

¹⁵ exhortamur CRSWNB; et hortamur Z(*after corr.*)TOHQA

¹⁶ in CRXSN; ad WBPZTHQA

¹⁷ desidia CRWNBZTHQ; desideria OA

¹⁸ miti CRWNBZTHQ; mitti OA

Deo, cum mansuetudine portantes eum qui uos regit, qui dirigit mites¹⁹ in iudicio, docebit mansuetos²⁰ uias suas, nec uestrum ocium necessitatibus²¹ ecclesie²² preponatis, cui parturienti si nulli boni ministrare uellent, quomodo nasceremini non inueniretis.

ID 7.8; IP 3.179 from Vos autem fratres only; +C 16 q 1 c 30 as IP

¹⁹ mites CRNBZTOHQ; mittes A

²⁰ mansuetos CRWNPZTHA; mites B

²¹ -atibus CRWNBZTOHQ; -atis ZA(with lacuna)

²² ss T

7

Augustinus¹ in epistola ad Bonifacium comitem. De eo qui se fieri monachum proposuerat, et propositum relinquens uxorem duxit²

Nos nouimus, nos³ testes sumus, quod nobiscum apud Tubanas de animo et uoluntate tua fuerimus colloquuti. [fo.162ra] Soli tecum eramus ego et frater Alipius. Non enim existimo tantum⁴ ualuisse terrenas curas⁵ quibus implicatus es⁶, ut hoc de memoria tua penitus delere potuerint. Nempe omnes actus publicos quibus occupatus eras relinquere cupiebas⁷, et te in ocium sanctum conferre, atque in ea uita uiuere in qua serui Dei monachi uiuunt. Cum ergo te esse in hoc proposito gauderemus, nauigasti, uxoremque⁸ duxisti. Si enim coniugem non haberes, dicerem tibi quod et Tubanis diximus, ut in castitate continentie uiueres, ad rem quod tunc fieri prohibuimus, ut iam te quantum rerum⁹ humanarum salua pace¹⁰ potuisses ab istis bellicis¹¹ rebus abstraheres, et huic uite uacares, et societati sanctorum cui tunc uacare cupiebas, ubi in silentio pugnant milites Christi, non ut occidant homines¹², sed ut expugnent¹³ principes et potestates et spiritualia nequitie, id est diabolium et angelos eius. Sed ut te ad istam uitam non exhorter, coniunx¹⁴ impedimento est, sine cuius consensione¹⁵ continenter tibi non liceat uiuere. Quia et si tu eam post illa¹⁶ tua uerba Tubanensia ducere non debebas, illa tibi tamen¹⁷ nichil eorum sciens innocenter et simpliciter nupsit. Atque utinam posses ei persuadere continentiam, ut sine impedimento redderes Deo quod te debere cognoscis. Sed si cum illa agere non potes, serua saltem pudicitiam coniugalem,¹⁸ et roga Deum qui de necessitatibus eruit, ut quod non potes¹⁹ modo, possis aliquando. Verumtamen ut Deum²⁰ diligas non diligas

¹ Augustinus CRWDBPTA; Idem N

² De eo qui - duxit CLD; Qui se - duxit RXSWBP; Qui se fieri monachum petiit N; Qui <se> fieri peccit monachum. De eo - duxit M; Vnde supra ZTOHQA

³ nos CRNBZTOHQ; om. A

⁴ tantum CRSBPZTHA; tamen WN; tam D

⁵ curas C²LSWNDBPZTHA; cuius RX; ? C

⁶ corr. from est A

⁷ corr. fr. -bat B

⁸ -que CLXSWNBPZTHQA; om. R

⁹ rerum CRSNBZTQA; rex H

¹⁰ ss Z

¹¹ becillis N

¹² corr. fr. milites N

¹³ ? after corr. C

¹⁴ -iunx C?XSWDBPZTOHA; coniunxit L; -iux RW²N

¹⁵ consensione C?RNBZTOHQ; confessione A

¹⁶ corr. fr. illo X

¹⁷ tamen CLXSWNDBPZTHA; om. R

¹⁸ ut add. and canc. N

¹⁹ non potes CLXSWNBPZTHA; om. R

²⁰ Deum LRXSWNBPZTHA; illum C?

mundum, ut in ipsis bellis si adhuc te in eis uersari²¹ opus est fidem teneas²², pacem queras, ut ex²³ mundi bonis facias²⁴ opera bona, et propter mundi bona²⁵ non facias opera mala, aut non impedit coniunx²⁶, aut impedire non debet. Hec²⁷ ad te²⁸ fili karissime ut scriberem caritas [fo.162rb] iussit, quia te secundum Deum non secundum hoc seculum diligo, quia et cogitans quod scriptum est, Corripe sapientem et amabit te, corripe stultum et adiciet odisse te, non te utique stultum sed sapientem debui cogitare.

ID 7.9-10; C 17 q 2 c 2 to simpliciter nupsit only and var.

²¹ uersari CRWSNBZTO; conuersari HQA

²² *corr. fr.* teneat O

²³ *om.* O

²⁴ bonis facias LRXSWNDBPZTOHQ; bonifacias CT²

²⁵ mundi bona C?RWNPZTOHA; bona mundi B

²⁶ *corr. fr.* -iux B

²⁷ *corr. fr.* Hoc W

²⁸ ad te CRSWNBZH; a T; a te T²OQA

8

Ex concilio Bonifacii pape, qui quartus a beato Gregorio fuit. Quod liceat monachis cum sacerdotali officio ubique ministrare¹

Nonnullo fulti² dogmate audacissime quidam magis zelo amaritudinis quam dilectionis³ inflammati asserunt monachos quia mundo mortui sunt et Deo uiuunt sacerdotali officio indignos, neque penitentiam neque Christianitatem⁴ largiri, neque absoluere posse per sacerdotalis officii iniunctam gratiam, sed omnino labuntur⁵. Nam si ex hac causa ueteres emuli uera predicarent apostolice sedis⁶ beatus Gregorius monachico cultu pollens ad summum nullatenus apicem conscenderet, cui quidem ostiatim fungendi ligandi soluendique⁷ officio potestas summa conceditur. Augustinus quoque eiusdem sanctissimi⁸ Gregorii discipulus Anglorum predicator egregius ac Pannoniensis beatus Martinus aliique quamplurimi uiri sanctissimi preciosorum monachorum habitu fulgentes, nequaquam anulo⁹ pontificali subarrarentur¹⁰. Sed quia monachi fuerunt, predictis uti perhibentur¹¹. Neque enim Benedictus monachorum preceptor huiuscemodi rei aliquomodo fuit interdictor, sed eos secularium negotiorum edixit expertes¹² fore solummodo, quod¹³ quidem apostolicis documentis et omnium sanctorum patrum institutis non solum monachis, uerumetiam canonicis maximopere¹⁴ imperatur. Vtrisque enim prefatorum patrum exemplis perspicacibus¹⁵ circumquaque ut mundo mortui sint eidentissima ratione precipitur. Tantorum ergo patrum [fo.162va] institutis et exemplis periculosum est refragari. Credimus a sacerdotibus monachis ligandi soluendique officium Deo operante¹⁶ haud¹⁷ indigne

¹ Quod - *min. om.* N (*in* D)

² *corr. fr.* fulto R

³ dilectionis CRWNPZTHQA; dilectione B²; dilectio B

⁴ id est bapt' *add. ss.* S

⁵ falluntur *add. ss.* S

⁶ compar *add.* C²LSWPZTHQA, *om.* CRXND

⁷ soluendi CRXND; soluendique C²LSWBPZTHQA

⁸ *corr. fr.* asan- N

⁹ anulo CRSWNBZTO; a nullo HQA

¹⁰ *corr. from* subarrarentur C

¹¹ Sed quia - perhibentur CLRX²SNPZTHA; *om.* XB

¹² -x- *supersc.* H

¹³ C *uncertain*

¹⁴ maximopere C?LRXSND; maximo opere ZTOHQ; maxime opere W; maxim..que P

¹⁵ perspicacibus CRNBZTHQ; perspicibus OA

¹⁶ oper- CRSNBZTQA; cooper- H

administrari, si eos digne contigerit ad hoc ministerium sublimari. Quod incunctanter et euidenter affirmat quisquis statum monachorum et habitum¹⁸ potentatumque euidenter considerat. Verbi gratia, angelus¹⁹ Grece²⁰ Latine nuntius dicitur. Sacerdotes igitur²¹ monachi atque canonici qui cotidie sancta Dei precepta annuntiant, angeli uocantur ratione non incongrua²², sed unusquisque²³ angelicus ordo quanto claritatem Dei uicinius contemplatur²⁴, tanto dignitate sublimior affirmatur²⁵. Nam uti²⁶ Cherubin monachi sex alis uelantur, due²⁷ quidem in capitis quo caput tegitur, uerisimilibus demonstrantur assertionibus²⁸. Illud²⁹ uero tunice que brachiis extenditur, alas duas³⁰ esse dicimus, et illud tandem quo corpus conditur, sex alarum numerum³¹ implere asseritur. Decertantes igitur³² monastice professionis presbiteros³³ sacerdotalis potentie arcere officio, omnimodo precipimus ut ab huiusmodi nefandis ausibus reprimantur in posterum, quia quanto quisque excelsior, tanto plus potentior. ID 7.22; C 16 q 1 c 25 var.

¹⁷ *corr. fr.* aut H?

¹⁸ ha- repeated and canc. Z

¹⁹ N add. ss S

²⁰ et ? add. C, om. LRXSWNBPZTHA

²¹ igitur CRSWNBPTZ; ergo OHQA

²² ingrua Z

²³ -quis- *supersc.* B

²⁴ *corr. fr.* -antur Z

²⁵ Monachorum habitus sex alis ut Cherubim uelantur H² mg.

²⁶ *corr. fr.* ubi N

²⁷ due LRXSWNDBP; duo ZTHQA; ? C

²⁸ -ionibus RSNBJTHA; -ioribus Z; ? C

²⁹ *corr. fr.* Ille to Illi B

³⁰ duas RNBZTOHQ; suas A; ? C

³¹ certissime add. ZTOHQA, om. LRXSWNDBP; ? C

³² contra add. ss S

³³ in hac re add. ss S

9

Ex dictis Basilii. Vt monacho non liceat sine conscientia¹ sui² abbatis uotum uouere³

Monacho non liceat uotum uouere sine consensu abbatis sui. Si autem uouerit, frangendum⁴ erit.

ID 7.32 as BD 8.9; C 20 q 4 c 2

¹ conscientia LRSWDBPZTGHQA; consensu CT²; consciena O

² suis S

³ Ex - Bas. Vt monacho (-um W) - uouere CLRXSWDBP; Ex - Bas. N; Vt monacho sine consensu sui abbatis uotum uouere non liceat. Ex - Bas. ZTGHQ; Vt - liceat A

⁴ frang- LR²XSWNB2PNZTHA; strang- R; ? CB

10¹

Decretum Leonis pape noni. De rapacitate monachorum²

Relatum est auribus nostris esse quosdam peruerse agentes qui subuertere atque diuidere conantur ecclesie³ unitatem, uidelicet abbates et⁴ monachi, qui non studio ca]fo.162vb]ritatis sed zelo rapacitatis inuigilant et docent atque seducere non cessant seculares homines⁵ quos illaqueare possunt, ut res suas atque possessiones in uita siue in morte in monasteriis illorum tradant, et ecclesiis quibus subiecti esse uidentur, et a

¹ As here CLRXSWNBP; as 3.14.[10] ZJTOHQA; om. DM

² De rap. mon. om. N

³ con. eccl. in mg. Z

⁴ added later B²

⁵ sec. hom. CRWNPZTHA; hom. sec. B

quibus baptismum, penitentiam, eucharistiam, necnon⁶ pabulum uite cum lacte carnis acceperunt uel accipiunt, nichil de bonis suis relinquunt. Hanc denique famam discordie nos⁷ animaduertentes, omnibus modis inhibere uolumus, et ne amplius fiat omnino prohibemus, considerantes non esse bonum ut illi qui olim fuerunt socii passionum secundum apostolum, sint immunes a societate consolationum, et quia dignus est operarius mercede sua. Ideoque precipimus atque iubemus ut quicumque amodo in monasterio conuerti uoluerit, siue in uita siue in morte, ut omnium rerum et possessionum quas pro salute anime sue disponi decreuerit, medietatem ecclesie cui ipse pertinere dinoscitur relinquat, et sic demum in monasterio⁸ prout sibi libitum fuerit, eundi conuertendique habeat licentiam. Quicumque autem huius nostri decreti contradictor, conuulsor ac temerator extiterit, gladio anathematis subiaceat.

ID 7.150 as CB Varia II 90; IP 2.29

⁶ nec- *supersc.* B

⁷ *om.* N

⁸ *corr. fr.* -ium Z

11¹

Alexander secundus clero et populo Florentino². De prohibenda uagatione monachorum³

Iuxta Calcedonensis tenorem optimi concilii cuius⁴ series annectitur inferius monachis quamuis religiosis ad normam sancti Benedicti intra claustrum⁵ morari precipimus, uicos, castella⁶, ciuitates peragrarare prohibemus⁷, a populorum⁸ predicatione omnino cessare censuimus, nisi forte quis de sue anime [fo.163ra] salute⁹ sollicitus, ut eorum habitum assumat, eos intra claustrum consulere uoluerit.

ID 7.151 as CB Alex. 27; C 16 q 1 c 11

¹ As here CLRXSWNBP; as 3.14.11 ZJTOHQA; *om.* DM

² clero et pop. Flor. *om.* S

³ De - mon. *om.* N

⁴ cuius RWNPZTHA; huius B; ? C

⁵ claustrum LRXSWNBP; claustram TOQ; claustra ZHA; ? C

⁶ *corr. fr.* -ellas H

⁷ prohibemus LRXSWNBP; prohibuimus ZTOHQA; ? C

⁸ a populorum LSWBZTOH; ac populorum RXN; apostolorum PQA; ? C

⁹ -ute CLXSWNBPZTHA; -utis R

12¹

Ex libro constitutionum cp.iiii². Quod si quis in monasterio se consecrauerit et postquam religiosa ueste uestitus fuerit³ a monasterio recesserit, omnia bona ipsius⁴ ad ipsum monasterium pertineant⁵

Si quis in monasterio⁶ se consecrauerit, et postquam religiosa ueste uestitus est, a monasterio recesserit, omnia bona ipsius que in monasterio introduxit ad ipsum monasterium pertineant. Idem est ex alia constitutione et si non introduxit, omnes enim res eius domini⁷ monasterii⁸ sint.

ID 7.155

¹ As here CLRXSWNDBP; as 3.14.12 ZJTOHQA

² Ex - iiii *om.* N (in D)

³ fuerit LRSNP; est W; ? C

⁴ ipsius LRSWBP; eius N; ? C

⁵ Quod – ad ipsum (ad istum S, ad NM, *om.* D, ? C) pertineant monasterium (mon. pert. C?B) CLRXSWNBP; *om.* ZTOHQA

⁶ -na- *ss* A

⁷ -inii CRWNBZJTOQA; -ini SH

⁸ mon- C?RDBZTHQA; min- N

13¹

*Cp.v. De eodem*²

Si quis introierit in monasterium, et post religiosam uestem recesserit et militauerit, uel simpliciter laicus factus fuerit, spoliatur cingulo militari, et uita³ libera non potatur⁴, sed officio presidis prouincie seruire cogatur, substantia autem eius in monasterio maneat.

ID 7.156

¹ As here CLRXSWNDMBP; as 3.14.13 ZJTOHQA

² Cp. v (om. W) De eodem CRSWBP: De eodem N; cp. v D; cp.vi ZOTHQA

³ uita RWNPZTHA; uitta B; ? C

⁴ pot- RSWNBZTQA; pac- H; ? C

14¹

Cp.vi². Quod si quis in monasterio consecratus ad aliud monasterium transire maluerit, substantia eius a priori monasterio uindicetur, nec a primatibus³ aliorum monasteriorum recipiatur⁴

Si quis in monasterio consecratus fuerit, posteaque⁵ in aliud monasterium⁶ transire maluerit, substantia⁷ quidem eius a priori monasterio uindicetur. Aliorum autem monasteriorum primates prohibeant eum transire, et in alio monasterio non recipiatur. Et hoc curare debent non solum⁸ religiosissimi episcopi, sed etiam reuerendissimi archimandrite.

ID 7.157

B XII

⁹**DE SANCTIMONIALIBVS**

- i. De uirginibus que ante xii. annos insciis mundiburdis suis uelamen¹⁰ sibi imposuerint
- ii. Quod desponsatam puellam alii uiro non sit licitum dare, monasterium autem licet [fo.163rb] eligere si uult¹¹
- iii. De uirginibus sacris que propter districtiorem uitam ad aliud monasterium ire disposuerint¹²
- iiii. Quo uestitu uirgines ad consecrationem uenire debeant
- v. De nobilibus feminis que postquam uelate fuerint domi in deliciis residere delectantur¹³
- ¹⁴vi. De femina que post obitum mariti sui uelamen sacrum super caput suum imposuerit, postea uero ad nuptias rediit

¹ As here CLRXSWNDMBP; As 3.14.14 ZJTOHQA

² Cp. vi LRXSWDBP; Cp. vii ZTOHQA; om. N; ? C

³ prioribus N

⁴ Quod - recipiatur CRSWBP; Quod - transire uoluerit only D; om. ZTOHQA

⁵ posteaque C?RWNPZTHA; postea B

⁶ monasterium C?RWNBPZTOHQ; monasterio A

⁷ substantia C?RW?DBZTHA; subera N

⁸ non solum LSWBPZTOHQA; om. RXNDM; ? C

⁹ heading and capitulatio om. ZTOHQA, in CLRXSWNDBP. Capitula add. S

¹⁰ ? C

¹¹ Quod - uult as c.3 B

¹² dispos- CRDB; pos- N

¹³ corr. fr. maluerint N

- vii. Quod mulieres uelate aut in monasteriis aut in domibus suis habitum obseruent¹⁵
- viii. Vt monache monastice uiuant et canonicè secundum canonicam¹⁶ uitam¹⁷ uiuant¹⁸

¹⁴ whole title om. DM

¹⁵ corr. from obsevent C

¹⁶ canonicam LRXSWNBP; ? C

¹⁷ om. DM

¹⁸ uiuant C?LSWDB; om. N

1

Ex concilio Triburiensi cp.x. De uirginibus que ante¹ xii annos insciis mundiburdis suis² uelamen sibi imposuerint³

Virgines que ante duodecim annos⁴ insciis mundiburdis suis⁵ sacrum uelamen capiti suo imposuerint⁶, et illi mundiburdi annum et diem hoc tacendo consenserint, in sancto proposito permaneant. Et si in predicto anno et die pro illis se proclamauerint, petitioni eorum assensus⁷ tribuatur⁸, nisi forte Dei timore tacti cum eorum licentia in religionis habitu perseuerent.

ID 7.33 as BD 8.10; IP 3.187

¹ ante LSWNBPZHTA; om. RX; ? C

² suis C?LXSWNBPZTHQ; om. R; sui OA

³ Ex - cp.x. De - impos. CLRXSWBP; Ex conc. Trib. De - suis uelamen N; De - impos. Ex - cap.x ZTHQ; Ex dictis Basilii (cf 3.11.9). De - impos. Ex - cap. x A

⁴ duod. ann. CRSNPZTHA; ann. duod. B

⁵ suis C?RNBZTOHQ; sui A

⁶ -erint C?RNBZTOH; -erit QA

⁷ after corr. N

⁸ tribuatur CRSWNB; prebeatur Z(mg.)TOHQA

2¹

Ex decretis² Eusebii pape. Quod desponsatam puellam alii uiro non sit licitum dare, monasterium autem³ licet eligere si uult⁴

Desponsatam puellam non licet parentibus dare alii uiro⁵, tamen monasterium licet⁶ eligere si uoluerit.

ID 7.40 as BD 8.19; C 27 q 2 c 27

¹ om. D

² decretis CRWBZT; decem O; dictis HQA

³ autem LRXSWNBPZTOHA; om. CQ

⁴ Ex - pape. Quod - uult CWBP; Quod - uult S; Quod - dare N; Quod - uult. Ex -pape ZTOHQA

⁵ dare alii uiro CRWBZTHA; alii uiro dare N

⁶ mon. lic. RWBZTHA; lic. mon. N; ? C

3

Ex concilio Triburiensi, cp.xi. De uirginibus sacris que propter districtiorem uitam ad¹ aliud monasterium ire disposuerint²

Virgines sacre si³ pro lucro anime sue propter districtiorem uitam ad aliud monasterium pergere disposuerint, ibidemque commanere⁴ decreuerint, synodus concedit. [fo.163va] Si uero fuga discipline alium locum quesierint, redire cogantur.

¹ supersc. B

² Ex - cp. xi (cp. xi om. B). De - disposuerint (corr. fr. -unt X) CRXWBP; De - disp. S; De - uitam N; Ex - xi. Quod desponsatam - licitum dare (cf c 2) D; De - disposuerint (uoluerint Q) . Ex - cap.xi ZTHQA

³ si CRWDBTOHQA; que N; om. Z

⁴ commanere CRSWNBZH; cum manere TOQA

ID 7.42 as BD 8.22; C 20 q 4 c 1

4

Ex concilio Cartaginensi. Quo uestitu¹ uirgines ad consecrationem uenire debeant²
 Sanctimonialis uirgo cum ad consecrationem episcopo suo³ offertur, in talibus
 uestibus applicetur qualibet⁴ semper usura est, professioni⁵ et sanctimonie aptis.
 ID 7.43 as BD 8.23; IP 3.188; D 23 c 24

¹ uestitu CLXSWNBZTOQA; uestitum R; uestini H

² Ex - Cartaginensi. Quo - debeant CRWDBP; Quo - deb. SN; Quo - debeant. Ex - Cartaginensi ZTOHQA

³ ep. suo CRSWNB; suo ep. ZTOHQA

⁴ qualibet CLSNZTHQA; qualibus RWDBPO

⁵ -ioni CRWNBZHQ; -ione TOA

5

*Ex concilio¹ apud Aquasgrani, Ludouico pio cesare² presente, cp.vi. De nobilibus
 feminis que postquam uelate fuerint domi in deliciis residere delectantur³*
 De nobilibus feminis que amissis uiris repente uelantur, et in propriis domibus
 diuersas necessitates opponentes residere delectantur, de quibus in aliis conuentibus
 coram serenitate uestra iam dudum uentilatum et diffinitum est, maiori sollertique⁴
 studio ammonendas⁵ et instruendas ab episcopis statuimus, quatinus sue saluti
 consulant, nec sic indiscrete uiuendo et propria noxiaque libertate utendo et per
 diuersa uagando periculum animarum suarum⁶ incurrant, semper illud apostolicum
 ante oculos habentes quo dicitur, Vidua que in deliciis est, uiuens mortua est.
 ID 7.56 as BD 8.37

¹ -o *supersc.* H

² cesare CLRXWD; *om.* SBPZTOHQA

³ Ex - cp.vi. De - delectantur CWDBP; De - delect. N; De - delectantur. Ex - cp.vi ZTOHQA

⁴ maiori sollertique CRSNBZTQA; maiori atque sollerti H

⁵ ammonendas C(? *after corr.*)LRXSWNDZTHQA; ammonere B; admouendas P

⁶ suarum CLRXSWBPZTHA; *om.* ND

6¹

*Ex epistola Nicholai pape, cp.vi². De femina que post obitum mariti sui uelamen
 sacrum super caput suum imposuit, postea uero ad nuptias rediit³*
 Nicholaus episcopus seruus⁴ seruorum Dei reuerentissimo⁵ sanctissimo confratri
 nostro Adalguino⁶ sancte Viuanensis⁷ ecclesie archiepiscopo. Quod interrogasti de
 femina que post obitum mariti sui uelamen sacrum super caput suum imposuit, et
 finxit se sub eodem uelamine sanctimonialem esse, postea uero ad nuptias rediit,
 bonum michi uidetur quia per hypochrisim ecclesiasticam regulam conturbare uoluit,
 et non legitime in uoto suo permansit, ut penitentiam agat de illusionem [fo.163vb]
 nefanda, et⁸ reuertatur ad id quod spondit, et in sacro ministerio inchoauit. Nam si
 consenserimus quod omnia sacramenta ecclesiastica quisque prout uult fingat, et non
 uere faciat, omnis ordo ecclesiasticus conturbabitur, nec catholice fidei⁹ iura

¹ *om.* DM

² vi CLRXB?; v SWPZTHQA; Ex - vi *om.* N

³ De - rediit CLRSWNB; *om.* ZTOHA

⁴ *ss* X²

⁵ et *add.* SZTOH, *om.* CLRWNBQA

⁶ Adalguino CLRXSN; Adaluino WBPZTHQA

⁷ -ensis CRWBZTHA; -iensis N

⁸ et CRSNBZTOHQ; *om.* A

⁹ fidei CRNBZTQA; fidi H

consistunt, nec canones sacri rite obseruantur. Quid enim profuit Symoni mago baptismum sacrum fecte suscipere, et in Christianitate permansurum se finxisse¹⁰, cum per apostolum fraude eius detecta quod sibi futurum esset pronuntiatum est? Ait enim, Pecunia tua tecum sit in perditionem¹¹, cor enim tuum non¹² rectum coram Deo. Penitentiam itaque age ab hac nequitia tua, et roga Deum ut forte remittatur tibi hec cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis uideo te esse. Ideo tales nisi resipiscant, spirituali gladio percutere censemur. Non enim fas est Spiritui Sancto mentiri, sicuti Ananias et Saphyra mentiti sunt, et statim perierunt. *ID 7.65 as BD 8.47; IP 3.205-6; D 27 c 6 to ministerio permaneat quod inchoauit; +D 27 c 7 (Pala) has the rest*

¹⁰ finx- CRWNBZHQ; fix- TOA

¹¹ -ionem CLRWZTHA; -ione NBP

¹² non CRXNBP; non est LWB²ZTHQA, est non S; est P

7

Ex decretis¹ Eugenii pape, cp. xxvi. Quod mulieres uelate aut in monasteriis aut in domibus suis habitum obseruent²

Mulieres obtentu religionis uelate aut³ monasterio⁴ regulariter uiuant⁵ aut in domibus suis susceptum habitum caste⁶ obseruent.

ID 7.72 as BD 8.54; C 27 q 1 c 31

¹ decretis CRSWDBPZH; dec' TOQ; decreta A

² Ex - cp. xxvi. Quod - obseruent CRSWDBP; Quod - obs. N; Quod - obseruent. Ex - cap. xxvi ZTOHQA

³ in add. R²SWDBPZTOHQA, om. CLRX

⁴ -erio LR²SWBPZTOHQA; -eria RX; -eriis ND; ? C

⁵ uiuant LR²SWBPZTOHQA; uiuere RXND; ? C

⁶ caste C?LRSNBPZOHQ; castem T?; castim A

8

Ex concilio eodem¹ cp. xiii². Cui interfuit³ Karolus imperator et Riculfus archiepiscopus in claustro sancti Albani. Vt monache⁴ monastice uiuant, et canonicè secundum canonicam uitam uiuant⁵

Abbatissas autem cum sanctimonialibus⁶ omnino⁷ recte et⁸ iuste uiuere censemur. Que uero professionem secundum regulam sancti Benedicti fecerint⁹, regulariter uiuant. Sin autem canonicè uiuant¹⁰ pleniter, [fo.164ra] et sub diligenti cura custodiam habeant, et in claustris suis permaneant, nec foras exitum habeant. Sed et ipse abbatisse in monasteriis sedeant, nec foras uadant sine licentia et consilio episcopi sui.

ID 7.76 as BD 8.58; IP 3.209

B XIII

¹ conc. eod. CLRWND; eodem conc. BZTHQA

² xiii LRXWBPT; xxiii HQA; xiiii Z; om. S; ? C

³ interfuit CRWNPZTHA; om. B

⁴ -ache LXS(after monast.)WDBPTHQA; -achi R; ? C

⁵ uitam uiuant C?RSWBPTZ; uitam NH; uiuant M; uiuant uitam OQA; Ex conc. eod. (eod. conc. BP) - Albani (-ini RP) . Vt - uitam uiuant CRWBP; Vt - uiuant S; Ex conc. eodem cui - archiepiscopus (with Vt mon. - uitam at end of canon) N; Ex Albani. Vt -secundum cano D; Vt - uiuant. Ex - Albani (-ani A) ZTOHQA

⁶ -li- *supersc.* B

⁷ -no ss Z

⁸ et RNPZTHA; ac B; ? C

⁹ -erint RSWNB; -erunt ZTOHQA; ? C

¹⁰ Sin - uiuant in mg. R

¹¹DE MONACHIS ET SANCTIMONIALIBVS¹²

- i. Quod non sit permittendum monachos¹³ et monachas in monasterio simul habitare
- ii. De monachis qui filios procreauerint
- iii. Quod abbas pro humilitate locum suum relinquere possit
- iiii. Qualiter indignus abbas¹⁴ a suo separetur officio¹⁵
- v. De puellis et adolescentibus qui se ante legitimos annos sua sponte sacre religioni tradiderint
- vi. Quod uirginitas sit uoluntaria
- vii. Vt si qua monacharum¹⁶ ad lapsum adulterii deducta fuerit, post seueram uindictam in aliud districtius uirginum¹⁷ monasterium in penitentiam redigatur
- ¹⁸viii. Quod uirgines¹⁹ que post consecrationem nupserint non tam adultere sunt quam inceste

---

¹¹ heading and capitulatio om. ZOTHA, in CLRXSWNDBP

¹² De - sanct. CRSWBP; Capitula de sanct. S; om. N

¹³ corr. fr. -is R

¹⁴ indignus abbas LR²SWNDBP; om. CRX

¹⁵ indignus abbas add. C, om. LRXSWNDBP

¹⁶ corr. fr. -orum R

¹⁷ -inum CRWDB; -inium N

¹⁸ whole title om. S

¹⁹ uirgines CRWDB; om. N

1

Ex registro¹ Gregorii. Quod non sit permittendum monachos et monachas² in monasterio simul habitare³

In nullo loco monachos et⁴ monachas⁵ permittimus in unum⁶ monasterium habitare⁷, sed nec ea que duplicia uocant, et si⁸ quid tale est, religiosus⁹ episcopus mulieres quidem in suo loco studeat manere, monachos autem aliud monasterium edificare cogat. Si autem plurima sint talia monasteria, separentur in aliis monasteriis monache, et in aliis monachi. Res autem quas habent communes secundum iura eis competentia distribuantur.

ID 7.83 as BD 8.65; +C 18 q 2 c 22

---

¹ registro CRNDPZTOHA; decreto (uel registro *supersc.*) B

² -is R

³ Ex - Gregorii. Quod - habitare CRSWDBP; Ex - Gregorii N; Quod - habitare. Ex - Gregorii ZTOHQA

⁴ et CRNBZTOHQ; om. A

⁵ -is R

⁶ hoc *add. and canc.* N

⁷ *corr. fr.* habere in mg. Z; uel habere *add. ss* J

⁸ et si CRDBZTHA; sed (si *ss* N)

⁹ -li- *ss* A

2

Ex dictis Ysidori. De monachis qui filios procreauerint¹

Monachi filios procreantes in carcere recludentur, tamen facinus continua lamentatione deflentes, [fo.164rb] ut eis uel ad mortem sola misericordia in communionis gratia possit indulgeri.

---

¹ Ex - Ysidori. De - proc. CRSWDBP; De - proc. N; De -proc. Ex - Ysidori ZTOHQA

ID 7.86 as BD 8.68

3

Ex concilio Mogontino, cp.xviii. Quod abbas pro humilitate locum suum relinquere¹ possit²

Abbas potest³ pro humiliatione et cum permissione episcopi⁴ locum suum derelinquere. Tamen fratres eligant sibi abbatem de ipsis⁵ si habeant, sin autem⁶, de extraneis. Nec episcopus debet abbatem uolenter retinere in loco suo. Congregatio debet sibi eligere⁷ abbatem post mortem abbatis sui, uel eo uiuente si ipse discesserit uel peccauerit. Ipse enim non potest aliquem ordinare⁸ de suis propinquis, uel amicis, sine uoluntate fratrum.

ID 7.104 as BD 8.86; +C 18 q 2 c 8 to extraneis only, and var.

¹ -n- *supersc.*

² Ex - cp.xviii. Quod - possit CRWDB; Quod - possit N; Quod (si *add.* Z) - possit. Ex - cap.xviii ZOTHA

³ *om.* S

⁴ sui potest *add.* S

⁵ *after corr.* R

⁶ de ipsis - autem *in mg.* Q

⁷ sibi eligere CRSWB²PZTHQA; el. sibi ND; sibi el. sibi B

⁸ aliq. ord. CRWDPZTHA; ord aliq. N; a ord. aliq. B

4

Ex concilio Triburiensi, cui interfuit Arnulfus rex, cp. xv. Qualiter indignus abbas a suo separetur officio¹

Si quis autem² abbas cautus in³ regimine, humilis, castus, sobriusque, misericors, discretus non fuerit, ac diuina precepta uerbis et⁴ exemplis non ostenderit, ab episcopo cuius territorio⁵ consistit⁶, et a uicinis abbatibus et ceteris Deum timentibus a suo arciatur⁷ honore, etiam⁸ si omnis congregatio uicinis suis consentiens abbatem eum habere uoluerit.

ID 7.114 as BD 8.96; C 18 q 2 c 15

¹ Ex - cp.xv. Qualiter - a suo sep. (sep ab suo C) officio CRWDBP; Ex conc. Trib. Qualiter - off. S; Qualiter - a suo sep. off. N; Qualiter indignus abbas a suo separetur officio. Ex - cap.xv ZTOHA

² autem CLXSWNBZPZTHA; *om.* R

³ *ss* R

⁴ et CRWNBZOTA; *om.* HQ

⁵ territorio CRDBZTHA; conterritorio (*corr. fr.* -riorio) N

⁶ -istat LSWDP²ZTHQA; -istat RXNBP; ? C

⁷ arciatur CRXND; arceatur LSWBPZTOHQA

⁸ etiam CRDBZTHA; et N

5

Ex eodem concilio cp. xvii. De puellis et adolescentibus qui se ante legitimos annos sua sponte sacre religioni tradiderint¹

Puella si ante duodecim annos etatis sponte sua sacrum sibi uelamen assumpsit, possunt² statim parentes eius uel tutores³ id factum irritum facere si uolunt. At si annum et diem id dissimulando consenserint, ulterius nec ipsa nec ipsi mutare hoc

¹ Ex - cp. xvii (cap. xvii *om.* S, xvii *ss* X²). De puellis et adolescentibus qui - tradiderint CRSWDBP; De puellis - legitimos an' N; De puellis que - tradiderint. Ex eod. conc. (conc. eod. H) - cap. xvii, cui interfuit rex Arnulfus ZTOHQA

² -unt CRNBTOHQ; -int A

³ eius uel tutores (*corr. fr.* tutu- R) CRSWNDB; uel tutores eius ZTOHQA

poterunt. Porro si in fortiori etate adolescentula uel adolescens seruire⁴ Deo elegerint, non est potestas parentibus [fo.164va] hoc prohibendi.

ID 7.116 as BD 8.98; C 20 q 2 c 2

⁴ seruire CRWDBZTHA; secundum iure N

6

Ambrosius ad hortationem uirginitatis, libro primo¹. Quod uirginitas sit uoluntaria
Integritas corporis expetenda a nobis est, quam ego pro consilio suadeo², non pro imperio precipio. Sola est enim uirginitas que suaderi potest, imperari non potest, res³ magis uoti quam precepti.

ID 7.120; +C 32 q 1 c 13

¹ Ambr. - primo CRSWDBPZTOHA; om. N

² suadeo CRDBZTHA; suadero N

³ res CRSNBZTOH; rex QA

7

Gregorius Iohanni episcopo Caralitano¹. Vt si qua monacharum ad lapsum adulterii deducta fuerit, post seueram uindictam in aliud districtius uirginum monasterium in penitentiam redigatur²

Si qua monacharum³ uel per anteriorem licentiam, uel per impunitatis prauam consuetudinem ad lapsum adulterii deducta fuerit, aut in futurum⁴ fuerit perducta⁵, uoraginem hanc post competentis⁶ seueritatem uindictae in aliud districtius uirginum⁷ monasterium in penitentiam uolumus redigi, ut illic orationibus atque ieiuniis uacet, et sic penitendo⁸ proficiat, et metuendum ceteris artioris discipline prestet exemplum⁹. Is autem qui cum¹⁰ huiusmodi feminis in aliqua fuerit iniquitate repertus communionem priuetur si laicus, si uero clericus est, a suo quoque remotus officio pro suis continue lugendis excessibus in monasterium detrudatur¹¹.

ID 7.123; C 27 q 1 c 28

¹ Grec. - Caral. om N (in D)

² Vt - redigatur CRSWDBP; Vt - fuerit N; om. ZTOHQA

³ corr. from -orum A

⁴ <in> futurum repeated P

⁵ fuerit perducta CRSWPZTHA; fuerit perductura ND; ducta fuerit after short lacuna B

⁶ corr. fr. -tes Z

⁷ -nium N (not D)

⁸ corr. fr. profitendo in mg. W¹

⁹ prest. ex. CRWNPZTHA; ex. prest. B

¹⁰ qui cum CNBZTHQ; quis eum OA

¹¹ detr- CRWNBZJOTHA; retr- S

8¹

Ieronimus contra Iouinianum². Quod uirgines que post consecrationem nupserint³ non tam adultere sunt quam inceste⁴

Si nupserit uirgo, non peccauit⁵. Non illa uirgo que se⁶ semel Dei cultui⁷ dedicauit. Harum enim si qua nupserit habebit dampnationem, quia primam fidem irritam fecit.

¹ om. S

² Ier. - Iou. om N (in D)

³ -erint CRDB; -erit N

⁴ Quod - inceste CRWNDBP; om. ZTOHQA

⁵ corr. fr. peccat Z

⁶ om. W; ss Z

⁷ cultui CRNBZHQ; cultu WTOA

Si autem hoc de uiduis dictum obiecerit, quantomagis de uirginibus preualebit, cum etiam his non liceat quibus aliquando licuerit? Vir[fo.164vb]gines enim que post consecrationem nupserint⁸, non tam adultere sunt quam incese.

ID 7.124; IP 3.192-3; D 27 c 5 to irritam fecit only, D 27 c 9 last sentence only

B XIV

⁹DE VIRGINIBVS¹⁰

- i. Quod tolerabilius sit mentem uirginem quam carnem habere¹¹
- ii. Carnem corrumpi non posse nisi mens prius fuerit corrupta
- iii. Quod aliquem non polluat aliena libido
- iiii. De eodem
- v. Item de eodem
- vi. Quod pudicitia¹² nec a uiolento stupratore eripi possit
- vii. Quod non possit mechari in corpore qui prius non mechatur in corde
- viii. De eodem
- viiii. Item de eodem

⁸ -erint CRNB; -erunt WPZTOHQA?

⁹ heading and capitulatio om. ZTOHQA; in CLRXSWNDBP

¹⁰ De uirg. CRDMBP; om. N

¹¹ hab. quam carnem DM

¹² -ti- supersc. B

1

Ambrosius de uirginibus, libro ii¹. Quod tolerabilius sit mentem uirginem quam carnem habere²

Tolerabilius est mentem uirginem quam carnem habere. Vtrumque bonum, si liceat. Si non liceat, saltem non homini casti³ sed Deo simus. Virgo prostitui potest, adulterari non potest. Vbicumque Dei uirgo⁴ est Dei templum est, nec lupanaria⁵ infamant castitatem, sed castitas⁶ etiam loci abolet infamiam.

ID 7.137; C 32 q 5 c 1

¹ libro ii CRXSWMBP; om. N; libro i D; lib' ii ZTH; liber secundus QA

² Quod - habere (hab. quam carn. DM) CLRXSWDMBP; om. NZTOHQA

³ simus add. R², om. CLRXWNBZTHA

⁴ Dei add. B, om. CRWNPZTHA

⁵ corr. fr. lupun- N

⁶ corr. to -tatis R²

2

Ambrosius de lapsu uirginis consecrate¹. Carnem corrumpi non posse nisi mens prius fuerit corrupta²

Reuera non potest caro ante corrumpi, nisi mens fuerit ante³ corrupta.

ID 7.138; +C 32 q 5 c 2

¹ Amb. - cons. om. N (in D)

² Carnem - (ante add. SR) corrupta CLRXSWNDBP; om. ZTOHQA

³ fuerit ante RXSNDBPZTHA; ante fuerit CL²; fuerit LW

3

Augustinus de ciuitate Dei¹ libro i². Quod aliquem non polluat aliena libido³

Ne⁴ aliquem polluat aliena libido, metuitur. Non polluet si aliena erit. Si autem polluet, non aliena erit. Si cum pudicitia uirtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem, qua potius quelibet mala tolerare, quam malo consentire decernat. Nullus autem⁵ magnanimus et pudicus in potestate⁶ habet quid⁷ de sua carne fiat, sed tantum quod annuat mente uel renuat. Quis eandem [fo.165ra] sana mente putauerit se perdere pudicitiam, si forte ui⁸ apprehensa⁹ uel oppressa¹⁰, carne sua exerceat, et expleatur libido non sua?

ID 7.139a; C 32 q 5 c 3

¹ Domini P

² libro i CRWDBPTQA; lib' O; om. ZH; Aug. - i om. N. De ciu. - i om. S

³ Quod - libido CRSWNDBP; om. ZTOHQA

⁴ Ne CR²XSWNDBPZTOHQ²; Nisi R; In A; ? Q

⁵ autem CRDBZTHA; aut N

⁶ honostate (*obsc. corr.*), with uel potestate ss S

⁷ quid CRDBZTHA; quod N

⁸ ui CRSWNBTQ; in (*corr. fr.* non H) ZOHA

⁹ -hen- ss X

¹⁰ uel opp. *in mg.* H

4

Item de eodem¹

Proposito animi permanente per quod etiam corpus sanctificari meruit, ipsi corpori non aufert sanctitatem uiolentia libidinis aliene, quam seruat² perseuerantia sue continentie³. An uero si aliqua femina mente corrupta uiolatoque proposito quod Deo uouerat pergat uitiana⁴ ad suum deceptorem, adhuc eam pergentem sanctam uel corpore dicimus ea sanctitate animi per quam⁵ corpus sanctificabitur amissa atque destructa? Absit⁶ hic error, et hanc potius ammoneamur, ita amitti corporis sanctitatem etiam intacto corpore.

ID 7.139b; +C 32 q 5 c 4a

¹ Item (Idem W) de eodem CRSWBP; De eodem ND; Item *in mid-text* ZTOHQA

² seruat CRDBZTHA; seruiat N

³ *corr. fr.* -ten- X

⁴ -anda CLSWPZTHQA; -ando RXNDB

⁵ per quam CRDBZTHA; postquam N

⁶ *corr. fr.* Abisit N

5

Item. Idem de eodem¹

Lucretiam² matronam nobilem ueteremque Romanam³ pudicitie magnis efferunt laudibus. Huius corpore cum uiolentus Tarquinii regis filius⁴ libidinose potitus⁵ esset, illa scelus improbatissimi⁶ iuuenis marito cum Latino⁷ et propinquo Bruto uiris clarissimis et fortissimis⁸ indicauit, eosque ad uindictam constrinxit. Deinde fedi in

¹ Item. Idem de eodem CRSWBP; Item de eodem ND; Item *in mid-text* ZTOHQA

² Luc- CRNBZTOHQ; Quc- A

³ -anam CRDBZTHA; -ana N

⁴ regis filius CRWNPZTHA; filius regis B

⁵ *corr. fr.* potius H

⁶ improbatissimi CRSWNBP; improbissimi ZTOH²QA; -issimis H

⁷ cum Latino CRWDPZTHA; cum Latina N; collatino B

⁸ et fort. clar. *marked for reversal* B

se⁹ commissi egra¹⁰ atque impatiens¹¹ se peremit. Quid dicemus? Adultera hec an casta dicenda est? Quis in hac controuersia laborabit? Egregie quidam ex hoc¹² et ueraciter declamans ait, Mirabile dictu¹³, duo fuerunt, et adulterium unus admisit¹⁴. Splendide¹⁵ atque uerissime. Intuens enim in¹⁶ duum¹⁷ corporum commissione unius inquinatissimam cupiditatem¹⁸, unius castissimam uoluntatem, et non quod coniunctione corporum sed quod animorum diuersitate ageretur attendens, duo inquit fuerunt, et unus adulterium admisit. [fo.165rb]

ID 7.139c; C 32 q 5 c 4b

⁹ fedi in se CRSWBJTOHA; in se fedi Z

¹⁰ egra CRWNBZO²HQA; erga TO

¹¹ ipa- R

¹² hoc C?RDBZTHA; hac N

¹³ dictu CLXWNDBPZTHA; dicto R

¹⁴ admisit CRSWBZTQA; commisit NH

¹⁵ corr. fr. Slp- N

¹⁶ in C²RXWBPZTA; om. CND

¹⁷ in duum repeated and canc. X

¹⁸ unius inq. cup. added at head of leaf B

6

Augustinus de libero arbitrio, libro i. Quod pudicitia¹ nec a uiolento stupratore eripi possit²

De pudicitia quis dubitauerit, quin³ ea sit in ipso constituta quandoquidem⁴ uirtus est? Vnde⁵ a uiolento stupratore, nec⁶ ipsa eripi potest.

ID 7.140; C 32 q 5 c 6a

¹ -ti- ss X

² Quod - possit CRSWDBP; om. NZTOHQA

³ uel quo add. ss S

⁴ quidem CRDBZTHA; quod N

⁵ nec add. ND, om. CRXSWBZTHA

⁶ nec CRXSWBZTHA; om. ND

7

Ieronimus super epistolam ad Romanos, libro i¹. Quod non² possit mechari in corpore, qui prius non mechatur in corde³

Fieri non potest ut nisi quis mechatur prius in corde, mechari possit in corpore.
C 32 q 5 c 6b

¹ libro i CRSNDBZTOQA; om. H

² om. W

³ Quod - corde CRSWDBP; om. NZTOHQA

8

Isidorus in sinonimis, libro ii. De eodem¹

Non potest² corpus corrumpi nisi prius corruptus animus fuerit.
ID 7.142a; +C 32 q 5 c 8a

¹ De eodem CRSWDBP; om. NZTOHQA

² ss O

9

*Item. Idem de eodem*¹

Munda a² contagione³ animi caro non peccat.

ID 7.142b; +C 32 q 5 c 8b

---

¹ Item. Idem de eodem C; Idem de eodem RS; Idem X; *om. with no break* W; De coniugiis, primum capitulum N (*treating c. 9 as first entry in capitulatio of B XV*); Item de eodem DMBP; Item *in mid-text* ZTOHQA

² a C²LRSWBPZTOQA; *om.* CXMH

³ contagione CLRXWBPZTOQA; cogitatione SNDM

ZJOTGHQA *have here 3.11.10-14 above (ID 7.150-1, 155-7); in short they follow the order of ID where CLRXSWNDMBPV do not.*

DM *have here five further canons:*

Aug' de potestate ligandi et soluendi

Ipsi soli habent potestatem ligandi uel – et doctrinam tenent.

Item

Illud plane non temere dixerim – nulli ingerat penam [D fo. 138]

AL 12.66 *and widely*

Si combusta fuerit ecclesia consecrata et¹ cornua - non essent profanata

---

¹ *ss* D

*De illis qui secundam naturam fornicantur*¹. *Ex penit. Theodori episcopi*²

³Item in canone apostolorum iudicatur ut episcopus – clericos ii pen'
BD 17.39

---

¹ *ss* M

² Ex – ep. *in mg.* D

³ *change of hand in D*

Ex concilio Meldensi. Si ecclesia uiolata fuerit iterum consecretur

Si homicidio uel adulterio ecclesia fuerit - expurgetur et denuo consecretur
BD 3.12; ID 3.14; *above 3.3.12*

[D fo. 138v *is blank*]

B XV

¹DE CONIVGIIS²

i. Quid sint nuptie uel matrimonium³

---

¹ *heading and capitulatio om.* ZJTHQA, *in* CLRXSWNDMBP

² N *has here* Primum capitulum. Munda a cogitatione animi caro non peccat (*i.e. last c. of B 14 as first of capitula, whose numbers are therefore one out from now on*)

- ii. Quando mulier nomen coniugis accipiat
iii. De eodem
⁴iiii. Descriptio legitimi coniugii
iii. Quomodo nuptialia federa ineantur
⁵vi. Quod sponsus et sponsa cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in uirginitate permaneant
vii. Quid significet quod sponse uelantur dum maritantur
viii. Quid significet quod nubentes uitta inuicem copulantur, ac quare candida purpureaque sit uitta
viii. Quid significet quod a sponso datur anulus sponse
x.⁶ Quod inuiolabile sit sacramentum coniugii
xi. Quod concubine fieri possunt uxores
xii. Quod nullus⁷ pudicitiam seruare possit in corpore, nisi prius sit castus⁸ in mente
xiii. Quod inter uiuentes semper maneant semel inita iura nuptiarum
xiii. De eodem
xv. Item de eodem
xvi. De tripertito bono nuptiarum
xvii. Quod consensus matrimonium faciat
xviii. Ne uirgo uel uidua cogatur nubere cui non uult
xviii. De eodem [fo.165va]
⁹xx. Item de eodem
xxi. Vnde supra¹⁰
xxii. Item unde supra
xxiii. Quod uiduam aut alterius filiam extra parentum uoluntatem nullus aut rapere presumat, aut regis beneficio estimet postulandam
xxiii. Quod raptus proprie est¹¹ illicitus coitus¹²
xxv. De raptu
xxvi. De eodem
xxvii. Quod aui liberi magis attendendum¹³ sit arbitrium de coniunctione neptis quam patris ecclesie famuli
xxviii. De prohibendis concubinis
xxviii. De ea muliere quam aliquis sibi¹⁴ non maritali affectione copulauerit, cum qua tamen coniugium habere potuerit, si ex ea filios uel filias genuerit, et postea cum ea nuptialia instrumenta fecerit
xxx. De eodem¹⁵
xxxi. Quod si quis maritali affectione sine dotalibus instrumentis uxorem duxerit, non temere eam dimittat

³ *corr. fr. matro-* B

⁴ *whole title om.* DM

⁵ *whole title om.* DM

⁶ *Decimum in mg.* X

⁷ *nullus CRDWB; uultus N*

⁸ *sit castus CLRXSBP; castus sit WND*

⁹ *whole title om.* DM

¹⁰ *N omits number, so rejoining sequence of CRB*

¹¹ *proprie est CRDWB; est proprie N*

¹² *cogitus D. Munda a contaione (sic) anim add. P²; P p. 302 ends in mid leaf, resuming with De raptu at the head of p. 303*

¹³ *attendum R*

¹⁴ *sibi CRDB; om. N*

¹⁵ *xl N whose numbers are now nine out*

- xxxii. Quod laudandus sit Osee propheta, eo quod meretricem quam duxit
conuertit ad pudicitiam
- xxxiii. Quare matrimonium parentum prohibitum sit
- xxxiiii. De legitimis coniugiis
- xxxv. De quarto coniugio noto
- xxxvi. Quod si quis iurauerit mulieri se eam habiturum legitimam uxorem,
illa sit legitima uxor, quamuis nulla dos sit interposita
- xxxvii. Quod qui ducturi sunt uxores, tales se¹⁶ seruare debent quales se¹⁷ ad
se uenire uolunt
- xxxviii. De liberis hominibus qui uxores fiscalinas accipiunt
- xxxviiii. De muliere ingenua si sciens seruum acceperit
- xl¹⁸ De libero si ancillam in matrimonium acceperit
- xli. De coniugiis seruorum legaliter coniunctorum non dirimendis, etiam
si diuersos¹⁹ dominos habeant
- xlii. De eo si liber per errorem ancillam duxerit uel²⁰ libera seruum
- xliii. De his qui non causa procreandorum filiorum sed causa
incontinentie²¹ copulantur, ea²² tamen²³ fide media ut nec ille cum
altera id faciat [fo.165vb]
- xliiii. Qui sint liberi, et quia quod nascitur deteriore sumat²⁴ parentis²⁵
statum
- xlvi. Qui sint²⁶ naturales filii
- xlvi. Quibus nubendi licentia concedatur, et quibus non
- xlvii. Quod qui dimittit uxorem suam non ducat alteram, etiam si propterea
duxerit, ut Christianam faciat²⁷, et quisquis non alligatus uxori
continentiam Deo uouerit nullo modo debet ista compensatione
peccare
- xlviii. Quid faciendum sit²⁸ si maritus usque ad duos²⁹ annos cum uxore sua
coire non possit
- xlviiii. Quod eo tempore quo carnes agni manducaturi sumus, a carnis
operibus uacare debemus
- l. Quod uir ad enixe mulieris concubitum accedere non debet,
quoadusque ablactetur quod gignitur, et quod matres filios quos
gignunt aliis mulieribus ad nutriendum non tradant
- li. Quod uir³⁰ cum uxore dormiens ecclesiam intrare non debet, nisi
lotus aqua
- lii. De eodem

¹⁶ se CXSNWBP; om. R

¹⁷ se LRXS; om. ND; eas WBP; lacuna in C

¹⁸ xl RSB; xli C; xxxviiii repeated P. L omits whole title, X inserts the whole ss

¹⁹ corr. fr. -as B

²⁰ corr. fr. suel N

²¹ incontinentie CRSDB; in contentione N

²² ea CLWP; et RXNDB; et ea S

²³ cum W

²⁴ corr. fr. sumant N

²⁵ corr. fr. -tas B

²⁶ Qui sint CRDB; Quid N

²⁷ Christ. fac. CRDB; fac. Christ. N

²⁸ Quid fac. sit CLSWP; Qui sit RX; Quid si N; Quod sit D; Quid sit fac. B

²⁹ corr. fr. uos R

³⁰ d add. and canc. N

- liii. Quod a femina nulla uota reddenda sint, nisi quorum uir auctor fuerit
permittendo
- liiii. De his qui pudori aliene uxoris illudere putantur³¹
- lv. Quod si matrimonio coniunctis placuerit a carnali concupiscentia
continere, inter eos non rumpitur coniugium
- lvi. Quod coniuges nisi ex consensu fraudare non debeant debitum
carnale
- lvii. De eodem
- lviii. Item de eodem
- lviii. Vnde supra
- lx. A coniugibus esse reddendum quod ambo pari consensu uouerunt³²
- lxi. Quod coniuges quamuis a commixtione carnali abstineant, coniuges
esse non desistunt³³
- lxii. Quod matronalis habitus fidelibus coniugatis salua religione possit
conuenire
- ³⁴lxiii. Vt nullus occulte nuptias celebret
- lxiii. Quo tempore nuptie celebrande sint
- lxv. De uiro qui uxorem suam uelare permiserit
- lxvi. De muliere si³⁵ sine licentia uiri sui³⁶ uelum sibi imposuerit
- lxvii. De singulari certamine quod Lotharius molitus est³⁷ contra
Theubergam uxorem suam [fo. 166ra]
- lxviii. De illis qui in alias³⁸ prouincias fugerint³⁹ aut suos seniores sequuti
fuerint, et uxores suas domi reliquerint
- lxviii. De matrimonio iunctis si coire non possint⁴⁰
- lxx. De illo qui in paganismo uxorem suam dimiserit⁴¹
- lxxi. De baptizato si uxor eius infidelis conuerti uoluerit⁴²
- lxxii. De illo qui ante baptismum mulierem uirginem acceperat, ne post
baptismum illa uiuente aliam ducat
- lxxiii. De illo qui uiuente marito coniugem illius adulterasse accusatur, et
eam post mortem mariti sumpsisse dinoscitur
- lxxiiii. De eodem
- lxxv. De eo qui cum uxore alterius uiuente eo⁴³ fuerit fornicatus
- lxxvi. De ingenuo ingenuam uxorem accipiente⁴⁴, et postea⁴⁵ causa diuortii
se seruum faciente⁴⁶
- ⁴⁷lxxvii. Reconciliatio⁴⁸ coniugatorum

³¹ -antur CLXSWBP; -ant RND

³² uouerunt CLSWBP; uonerunt R;; uenerunt R²X; uouerint ND

³³ -unt LRXWNBDBP; -ant C²L²; -ist' S

³⁴ whole title om. DM

³⁵ corr. fr. qui N

³⁶ uiri sui CRDB; om. N

³⁷ mol. est CRWB; est mol. ND

³⁸ alias CRDB; illas N

³⁹ -erint CRDB; -iunt N

⁴⁰ possint CRDB; possunt N

⁴¹ dim- CRDB; perm- N

⁴² uol- CLRND²; nol- X²SWDBP

⁴³ uiu. eo CRNDP; eo uiu. B

⁴⁴ an obsc. add. ss R

⁴⁵ An erasure (? se) in C

⁴⁶ N reverses cc 77-8

⁴⁷ whole title om. DM

⁴⁸ De conc. L

- lxxviii. De eodem
lxxviii. De quodam Landulfo qui mortetenus infirmatus se monachum fieri⁴⁹
petiit, et a sua uxore minis et terroribus ad hoc licentiam extorsit
lxxx. Quod uxor non est reicienda uel odio habenda, nisi fornicationis
causa⁵⁰
lxxx. Quod postquam uir semel placuit, non sit alius eligendus
lxxxii. Quod si coniuges preter causam procreandi sibi commisceantur,
nuptie tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt
lxxxiii. Vxorem non facile dimittendam esse, sed propter fornicationem
uniuersas molestias sustinendas
lxxxiiii. Non liceat uiro dimissa uxore aliam ducere, nec uxori uirum, nec cum
quibuslibet stupra committere⁵¹
lxxxv. Quod non sit abicienda uxor pro qualibet carnis infirmitate
lxxxvi. Quod quamdiu uir uiuit, licet adulter licet flagitiis omnibus
coopertus, non liceat tamen uxori alium uirum accipere
lxxxvii. Quod quicquid de matrimonio uiris precipitur, [fo.166rb] hoc
consequenter et feminis imperatur⁵²
lxxxviii. Maritos adulteros tanto grauius puniri oportere, quanto magis ad eos
pertinet uirtute uincere
lxxxviiii. Quod non sit turpis post patrata et purgata⁵³ adulteria reconciliatio
coniugum⁵⁴
⁵⁵xc. Adulterum esse qui uel languente uxore uel absente uel continere
cupiente alteri commixtus est femine
xci. Non licere homini Christiano adulteram coniugem occidere⁵⁶
xcii. Vxorem legitime coniunctam⁵⁷ sine culpa relinquere, si cum uiro
Christiano noluerit permanere
xciii. De eodem
⁵⁸xciiii. Quod tantum ualeat coniugale uinculum quod nec sequente sterilitate
soluatur⁵⁹
⁶⁰xcv. De eodem
xcvi. Quod qui⁶¹ relictis prioribus uxoribus⁶² propter fornicationem alias⁶³
ducunt, mechantur, minus tamen quam qui non propter fornicationem
dimitunt
xcvii. Non esse mechandum a uiro, sicut nec ab uxore
xcviii. Quod Abraham post mortem Sare alteram duxit, ualere contra
hereticos, qui asserunt esse crimen post uxoris mortem⁶⁴ alteram
ducere

⁴⁹ inf. - fieri in mg. N

⁵⁰ forn. causa CRDB; causa forn. N

⁵¹ lxxxiiii repeated, so throwing order one out B

⁵² lxxxvi repeated, so now two out B

⁵³ corr. fr. purgata X

⁵⁴ coniugum CXNBP; om. R

⁵⁵ xc om. B

⁵⁶ ad. con. occ. CRBD; propter adulterium occ. con. N

⁵⁷ coniunctam CRWB; conuictam ND

⁵⁸ xci repeated, so now three out B

⁵⁹ quod nec seq. ster. soluatur (-antur L) C(? over erasure)LSWBP; quod nec (neque X) propter fornicationem
dimitunt RXD; quod nec propter fornicationem N

⁶⁰ B does not number, now four out

⁶¹ qui CXSNBP; om. R

⁶² pr. ux. CRX²SDB; pr. X; ux. pr. N

⁶³ alias CRDB; aliam N

- xcviii. Secundas nuptias esse licitas
 c. Secundas uel tercias nuptias in Domino concessas
 ci. De eodem⁶⁵
 cii. Item de eodem
 ci.iii. Quod matres que amissis uiris alia optant matrimonia, tutelas filiorum administrare non debent
⁶⁶ci.iiii. Quod mulier que⁶⁷ anno nondum expleto post mortem mariti alii nupserit, inter infames⁶⁸ habenda sit⁶⁹
 cv. Quod mulier que secundo nupserit priuilegiis prioris mariti non utatur⁷⁰
 cvi. Quod nomine mechie omnis illicitus concubitus atque illorum membrorum prohibitus usus debeat intelligi
 cvii. Quod una tantum⁷¹ permittatur copula
 cviii. De eodem
 cviii. Quod Dominus prohibeat et⁷² meretrices esse, et ad meretrices⁷³ accedere

⁶⁴ mortem CRDB; mortis N

⁶⁵ N om. no., so now eight ahead

⁶⁶ P omits whole title

⁶⁷ ss B

⁶⁸ infames CLRSW²ND; fames W; infantes B

⁶⁹ sit CLSB; om. RXND; est W

⁷⁰ cvi B restoring right nos.

⁷¹ tantum CRDB; tamen N

⁷² et RXSWNDB²P; om. CLB

⁷³ meretrices RXSWNDBP; eas CL

1

Quid sint nuptie uel matrimonium¹

Nuptie siue matrimonium est uiri muli[fo.166va]erisque coniunctio indiuiduam² consuetudinem uite continens³.

ID 8.1 as CB Varia IA 28a (i); IP 6.1; C 29 q 1 dict. var.

¹ Quid - matrimonium CRSNBP; De coniugiis legitimis et non legitimis et eorum correctione (correptione QA) ZTHQA

² lierisque – indiu. in red S

³ uite cont. in red S

2

Ambrosius ad uirginitatis exhortationem¹, libro ii². Quando mulier coniugis nomen³ accipiat⁴

Desponsata uiro coniugis nomen⁵ accepit. Cum enim iniciatur coniugium, tunc coniugii nomen assumitur. Non enim defloratio uirginitatis facit⁶ coniugium, sed pactio coniugalis. Denique cum iungitur⁷ puella coniugium est, non cum uiri admixtione⁸ cognoscitur.

ID 8.2; IP 6.14; C 27 q 2 c 5 var.

¹ uirg. exh. CRSDBZT; exh. uirg. HQA

² Ambrosius – ii om. N

³ con. nom. CLRSW; nom. uxoris N; nom. con. DMB

⁴ Quando - accipiat CLRSWNB; om. ZTHQA

⁵ con. nom. CRDMBTA; nom. con. N

⁶ corr. fr. fecit Z

⁷ iungitur LRXSWNBPZTHA; coniungitur C

⁸ admixtione CRDBZTHA; commixtione N

3

Ysidorus Ethimologiarum libro viiii, cp.vii. De eodem¹

Coniuges uerius appellantur a prima desponsationis² fide, quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus³.

ID 8.3; IP 6.15; C 27 q 2 c 6

¹ Ysid. - lib. viiii (iiii P) cp. vii. De eodem CRDMPH; ; De eodem S; De eodem. Descriptio legitimi coniugii N; Ysid. - viiii. De eodem B; Ysid. - cp. vii. Ex eodem Z(*mg. twice*)T; Ysid. - cp. vii. QA

² -ationis CRS²NBZTHQ; dispensationis S; -ionis A

³ coniugalis concubitus *here* RXSWNBZTHQA, *in mg for inserting after* quamuis C, *after* adhuc L

4¹*Euaristus episcopis Affrice, cp.ii. Descriptio legitimi coniugii²*

Aliter non fit legitimum³ coniugium⁴, nisi ab his qui super ipsam feminam dominationem habere uidentur, et a quibus custoditur uxor petatur, et a parentibus⁵ sponsetur⁶, et a⁷ legibus dotetur⁸, et suo tempore sacerdotaliter ut mos est cum precibus et oblationibus a sacerdote benedicatur, et a paranympis⁹ ut consuetudo docet custodita et sociata a proximis congruo tempore petita legibus¹⁰ detur ac sollempniter accipiatur, et¹¹ biduo uel triduo orationibus uacent, et castitatem custodiant. ITEM. Ita peracta legitima scitote esse conubia, aliter uero presumpta non coniugia sed adulteria, uel contubernia, uel stupra, uel¹² fornicationes, potius quam legitima coniugia esse non dubitate¹³, nisi¹⁴ uoluntas propria suffragauerit et uota succurrerint legitima.

ID 8.4-5 as 1.3.2 above; IP 6.31; C 30 q 5 c 1

¹ *om.* DM

² Euaristus (papa *add.* Z) - cp.ii. Desc. leg. con. CRBPZ(*mg.*); Desc. leg. con. S; Quomodo nuptialia federa teneantur N; Desc. leg. con. Euaristus - cap.ii T; Ex eodem. Desc. leg. con. Euaristus (-ius Q) - cap. ii HQA

³ non fit (sit XWP) legitimum CRXSWNB; legitimum non fit ZTHQA

⁴ *ss* R²

⁵ propinquioribus *add.* SWPZTHA, *om.* CRXNB

⁶ -etur CRNBZTHQ; -entur A

⁷ et a CRXNB; *om.* S; et WPZTHA

⁸ dotetur SWNPZTHQA; docetur LRXB; ? C

⁹ Paranimphus est pronimphus parens sponsam *add. in mg* S

¹⁰ -ibus CRSNBZTQA; -itur H

¹¹ et CRBZTHQA; uel N

¹² uel CRSNB; aut WPZTHQA

¹³ dubitate SWB²PZTHQA; dubitant RN; dubitantur CB?; dubitatur L

¹⁴ nisi CRNZTHQ; non A

5

Responsa Nicholai pape¹ ad consulta Bulgarorum libro primo². Quando nuptialia federa iniciantur³

Nostrates⁴ tam mares quam femine non ligaturam auream uel argenteam, aut [fo.166vb] ex quolibet metallo⁵ compositam quando nuptialia⁶ federa contrahunt in capitibus deferunt, sed post sponsalia que futurarum sunt nuptiarum⁷ promissa federa

¹ pape CRDMB; *om.* WPZTHQA

² Resp. - primo] Nicholaus papa S; *om.* N (*in* M)

³ Quando - iniciantur (-atur R) CRDB; De eodem N; Quomodo nupt. fed. ineantur (inia- P) WP; Vnde supra ZTHQA

⁴ Nostrates C²LR²SWNZJTHA; Sostrates CRXP; [ ]ostrates D; Costrates B; Orantes Q

⁵ *corr. fr.* -alo Z

⁶ -alia CRSWNBZT; -aria HQA

⁷ sunt nupt. CLXNBZ²THA; nupt. sunt SR; nupt. Z

queque consensu eorum qui hec contrahunt⁸, et eorum in quorum⁹ potestate sunt celebrantur, et postquam arris¹⁰ sponsam sibi sponsus per digitum¹¹ fidei a se anulo insignitam desponderit, dotemque¹² utrique placitam sponsus ei cum scripto¹³ pactum hoc continente¹⁴ coram inuitatis¹⁵ ab utraque parte tradiderit, aut mox aut apto tempore ne uidelicet ante tempus lege diffinitum tale quid fieri presumatur, ambo ad nuptialia federa perducuntur, et primum quidem in ecclesia Domini, cum oblationibus quas offerre debent Deo per sacerdotis manum statuuntur, sicque demum benedictionem et uelamen celeste suscipiunt. ITEM¹⁶. Hec sunt preter alia que ad memoriam non occurrunt pacta coniugiorum sollempnia. Peccatum autem esse si hec cuncta in nuptiali federe non interueniant, non dicimus.

ID 8.6a; IP 6.9 to celeste suscipiunt, 6.32a from Hec sunt preter; C 30 q 5 c 3, where all from Item. Hec sunt was a later addn

⁸ in capitibus deferunt - contrahunt *in mg.* R, contrahunt – promissa federa *in mg.* X (*in text* CLS)

⁹ *corr. fr.* quo Z

¹⁰ arris CRNPZTHA; artis B

¹¹ digitum CRNZTHQ; tigitum A

¹² dotemque CRNZTHQ; doctemque A

¹³ cum scripto CRDBZTH; cum scriptum N; conscripto QA

¹⁴ *corr. fr.* -tie N

¹⁵ amicis *add. ss* S

¹⁶ *om.* Q

6¹

Ex concilio Cartagin' IIII, cp. xiii. Quod sponsus et sponsa cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in uirginitate permaneant²
Sponsus³ et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote a parentibus a paranympis offerantur. Qui cum benedictionem⁴ acceperint eadem nocte pro reuerentia benedictionis in uirginitate permaneant.

ID 8.6b; IP 6.32b; C 30 q 5 c 5

¹ *om.* D

² Ex conc. - Cart. IIII, cp. xiii (IIII – xiii *om.* S). Quod - permaneant CRSWBP; Quod - eadem nocte N; Conc. - IIII Cart. cp. xiii ZTHA; Ex conc. Carthag. cp. xiii Q

³ *corr. fr.* Sposus Z

⁴ -ionem CRNBZTHQ; -ione A

7

Ysidorus de officiis, libro ii, cp. xvii. Quid significet quod sponse uelantur dum maritantur¹

Quod femine dum maritantur uelantur, scilicet ut nouerint semper se uiris suis esse subiectas² et humiles.

ID 8.7; IP 6.8a; C 30 q 5 c 7a

¹ Ysid. - cp. xvii. Quid - maritantur CRDBP; Ysidorus. Quid – marit. S; Quid - maritantur N; Ysid. - cp. xvii. Cur sponse uelantur ZTHQA

² subiectas CRWBZTHQA; subditas ND; subictas P

8

Idem. Quid significet quod [fo.167ra] nubentes uitta inuicem copulantur, et quare candida purpureaque¹ sit uitta²

¹ -que CRSP; *om.* B

² Idem (*om.* D). Quid - uitta CRSDBP; Quid - copulantur N; Item (Quid significant insignia - sponsarum *in mg.*) ZJ; Item. Quid (Quidem H, Quod Q) significant insignia sponsarum (sponsalia T) THQA

Quod nubentes post benedictionem uitta³ inuicem uno⁴ uinculo⁵ copulantur, uidelicet ne compagem coniugalis unitatis dirumpant⁶. At uero quod eadem uitta candido purpureoque colore permiscetur, candor quippe est mundicia uite, purpura ad sanguinis posteritatem⁷ adhibetur, ut hoc signo et continentie lex tenenda ab utrisque ad tempus admoneatur⁸, et post hec reddendum debitum non negetur.

ID 8.8a; IP 6.8b; C 30 q 5 c 7b

³ uitta C²L²RSWNBZTHQ; uita CLJ; ut ita A

⁴ inuicem uno CRNB; uno inuicem SWPZTHQA

⁵ -ulo CRNBZTHQ; -ulos A

⁶ dirump- CRSWNB; dirump- PZTHA; dirump- Q

⁷ -atem CLRX²NPZTHA; potestatemsteritatem X; -atis B

⁸ admoneatur C²LRSWNPZTHA; admonatur C; admoueat X; admonetur B

9

Item idem. Quid significet quod a sponso datur anulus sponse¹

Quod in primis² anulus³ a⁴ sponso datur sponse⁵, fit hoc nimirum uel propter mutue dilectionis signum, uel propter id magis ut⁶ eodem pignore eorum corda iungantur. Vnde et quarto digito anulus inseritur, id est quod in eo uena quedam ut fertur sanguinis ad cor usque perueniat⁷.

ID 8.8b; IP 6.8c; C 30 q 5 c 7c

¹ Item idem (*om. S*). Quid - sponse CRSDBP; Quid - anulus N; Item *in mid-canon* ZTHQA

² *corr. from* pristinis A

³ *after* datur S

⁴ a CLXSNBPH; ab RWZTQA

⁵ datur sponse CRNB; sponse datur WPZTHQA

⁶ ut CLS²WBZTHQA; in RXSND; uel P

⁷ perueniat LRXSWNBPTHQA; peruenit C

10

Augustinus de bono coniugali. Quod inuiolabile sit sacramentum coniugii¹

Interueniente diuortio non aboletur nuptialis confederatio², ita ut sibi coniuges sint³ etiam separati, cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati. Nec tamen nisi in ciuitate Dei nostri in monte sancto eius, talis est causa cum uxore. Ceterum aliter se habere iura gentilium quis ignoret? Vbi interposito repudio et illa⁴ cui uoluerit nubet⁵, et ille quam uoluerit⁶ ducet⁷.

ID 8.9; IP 7.6 variant from ID 8.235b; C 32 q 7 c 1 to copulati only

¹ Aug. - con. Quod - coniugii CRSDBP; Quod - coniugii N; Aug. - con. Inuiolabile esse - con. Z(*mg.*)THQA

² nupt. conf. CRSWNB; conf. nupt. ZTHA

³ sint CRWBZTHA; *om. ND*

⁴ *ss S*

⁵ nubet CRNZTHQ; iubet A

⁶ et ille quam - uoluerit *repeated* A

⁷ ducet CRSWNBH; ducit ZTQA

11

Idem ibidem¹. Quod concubine fieri possunt uxores

Nec² concubine³ ad tempus adhibite⁴ si filiorum causa concumbant⁵ [fo.167rb] iustum faciunt concubinatum suum. Posse sane⁶ fieri nuptias ex male coniunctis honesto postea placito consequente, manifestum est.

¹ Idem ibidem] *om. ND*; Idem S

² Nec CRNBZTQA; Hec SH

³ que *add. ss S*

ID 8.10; IP 6.45; cf C 32 q 2 c 5 for first sentence

---

⁴ sunt *add. ss* S

⁵ -umbant CRSNBZT; -ubant Q; -ubant HA

⁶ uel plane *add ss* R

12

Idem in libro de sancta uirginitate. Quod nullus pudicitiam seruare possit in corpore, nisi prius sit castus in mente¹

Sicut nemo impudice utitur corpore² nisi spiritu prius concepta nequitia, ita nemo pudicitiam seruat in corpore, nisi spiritui prius insita castitate.

ID 8.11; C 32 q 5 c 6 # 4

---

¹ Idem in libro (in libro *om.* S) - uirg. Quod - castus in (*om.* D) mente CRSDMBP; Quod - castus mente N; Idem - uirg. ZTHA

² *ss before* utitur Q

13

Idem de nuptiis et concupiscentia. Quod inter uiuentes semper maneant semel inita iura nuptiarum¹

Vsque adeo manent inter uiuentes semel inita iura nuptiarum ut potius sint inter se coniuges etiam separati, quam cum his quibus aliis adheserunt.

ID 8.12; IP 6.74a; C 32 q 7 c 28a

---

¹ Idem (Item B) - concup. Quod - nuptiarum CRWDBP; Item idem. Quod - nupt. S; Quod - nuptiarum N; Idem - concupiscentia (-s- *ss* A) ZTHQA

14

Item ibidem¹. De eodem²

³Manet inter uiuentes quoddam coniugale quod nec separatio nec cum altero copulatio possit auferre, sicut apostata anima uelut de coniugio Christi recedens etiam fide perdita sacramentum fidei non amittit⁴, quod lauachro regenerationis accepit⁵. Redderetur enim⁶ proculdubio redeunti, si amisisset abscedens⁷. Habet autem hoc⁸ qui recesserit ad cumulum supplicii, non ad meritum premii.

ID 8.13 beginning Et paulo post; IP 6.74b; C 32 q 7 c 28b

---

¹ Item ib.] Item S; *om.* N (in D)

² Item ibidem. De- eodem *om.* A (? *added in mg.*)

³ Et (Vt QA) post *add.* ZJTHQA, *om.* CRSWNB

⁴ am- CRNBZTA; adm- H; amm- Q

⁵ *corr. fr.* amittit S

⁶ enim C?LSWZTH?A; etiam RNDB

⁷ Redderetur - absc. *om.* P

⁸ hoc CRDBZTHA; hic N

15

Item¹ idem. De eodem²

Quibus uero placuerit³ ex consensu ab usu carnalis concupiscentie inperpetuum continere, absit ut⁴ uinculum inter illos coniugale rumpatur. Immo firmiter erit, quo magis ea pacta secum inierunt que carius concordiusque seruanda sunt, non

¹ *om.* N

² De eodem CRSNBZTA; *om.* HQ

³ -er- *ss* H

⁴ *ss* T

uoluptariis⁵ corporum nexibus, sed uoluntariis affectibus animorum⁶. Neque enim fallaciter ab angelo dictum est⁷ ad Ioseph, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. [fo.167va] Coniunx uocatur ex prima desponsationis fide quam concubitu nec cognouerat nec fuerat cogniturus. Nec perierat nec mendax⁸ fuerat⁹ coniugis appellatio, ubi nec fuerat nec¹⁰ futura erat carnis illa¹¹ commixtio. Propter quod fidele coniugium parentes Christi ambo uocari meruerunt, et non solum illa mater, uerum etiam ille pater eius, sicut coniunx matris eius, utrumque mente non carne.

ID 8.14 (cf below 15.55); IP 6.75 to affectibus animorum, 6.16 from Coniunx uocatur; C 27 q 2 c 9 as IP 6.16

⁵ uolupt. CLXNDBPZTHQA; uoluntariis RSW

⁶ affectibus animorum BZTQA; animorum effectatibus L; animorum XND; animorum affectibus SWP; corporum - anim. affectibus *in mg.* with animorum *in text cancelled* R; ? C

⁷ est CRDBZTHA; *om.* N

⁸ *corr. fr.* mendas S²

⁹ fuerat CRSWNB; manserat ZTHQA

¹⁰ *ss* C; cogniturus - fuerat nec *in mg.* LX

¹¹ illa CRXNB; ulla C²LSWPZTHQ(*before* carnis)A

16

Item ibidem¹. De tripertito bono nuptiarum

Omne itaque nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum, fidem quia nullum adulterium, sacramentum quia nullum diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat² sine pudenda concupiscentia carnis que accidit³ ex peccato, sine⁴ qua concipi uoluit qui futurus erat sine⁵ peccato.

ID 8.15; IP 6.30; +C 27 q 2 c 10

¹ Item *ib.* *om.* N (*in* D)

² -erat CLSNH; -erant RXWBPZTQA

³ *lacuna follows in* C

⁴ *sinae* H

⁵ *ss* N

17

Nicholaus Higmaro¹ Remensium archiepiscopo². Quod consensus matrimonium faciat

Sufficiat secundum leges solus eorum consensus, quorum de coniunctionibus agitur. Qui consensus si solus in nuptiis forte³ defuerit, cetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, Iohanne Chrisostomo⁴ magno doctore testante⁵, qui ait⁶, Matrimonium non facit coitus sed uoluntas.

ID 8.17; IP 6.107; C 27 q 2 c 2 to frustrantur only

¹ *om.* S; *corr. fr.* Hign- X, *fr.* Hirm- D

² Remensium archiepiscopo CRXDB; papa S; Nich. - arch. *om.* N; episcopo WPZTHQA

³ si (*corr. fr.* qui R) solus in (*om.* P, *ss* A) nuptiis forte CRWBPTHQA; si forte solus in nuptiis ND

⁴ *corr. fr.* -tomodo Z

⁵ testante CRDBZTHA; *om.* N

⁶ Iohanne - ait *in mg.* X

18¹

Ex concilio Toletano iii, cp. x. Ne uirgo uel uidua cogatur nubere cui non uult²

¹ *om.* DM

² Ex - iii cp. x. (iii - x *om.* S) Ne - uult CRSBP; Ne - uult N; Tol. conc. iii cp. x (Ne - uult *in mg.*) ZJ; Toletanum concilium iii (iiii HQ) cap. x THQA

Vidue si priusquam continentiam profiteantur nubere elegerunt³, illis nubant quos propria uoluntate uoluerint habere maritos⁴. Similis conditio et de uirginibus habeatur, nec extra uoluntatem parentum uel suam cogantur accipere maritos.

ID 8.18-19a dividing as THQA, and with the rubric placed in the same way; compare above 2.36.4; +C 27 q 1 c 38

³ -erint N

⁴ the rubric, above in CRNBPZ, here in THQA

19

Ambrosius super epistolam ad Corinthios. De eodem¹ [fo.167vb]

Nubat uidua cui uult, tantum in Domino, id est quem sibi aptum putauerit illi nubat, quia inuite nuptie malos solent malos prouentus habere². Tantum autem in Domino, id est ut et³ sine suspicione turpitudinis nubat, et religionis sue uiro nubat.

ID 8.19b

¹ Ambr. - Corinthios. De eodem CRSWB; De eodem N; Ambr. - Corinthios. Ne uirgo uel uidua cogatur nubere cui non uult (*cf c 18*) D; Item de eodem (*over erasure*) P; Ambr. - Corinthios ZTHA

² solent malos prouentus habere SWPZTHQA; malos solent prouentus habere C²LR²; malos prouentus habere CR; malos prou. habent X; malos prouentus habere solent ND; malos prouentus solent habere B

³ et. LRXSWNBPZHQ; *om.* CTA

20

Pandectarum libro xxiii¹, titulo i². Item de³ eodem

In sponsalibus consensus eorum exigendus est quorum⁴ in nuptiis desideratur. Intelligitur tamen semper filiam patri consentire, nisi euidenter dissentiat. ITEM. Sponsalia sicut nuptie consensu fiunt contrahentium, et ideo sicut nuptiis, ita sponsalibus⁵ filiam familias consentire oportet. Que patris uoluntati⁶ non repugnat consentire intelligitur. Tunc autem dissentienti a patre licentia conceditur, si indignus moribus uel turpis sponsus ei a patre eligitur⁷, filio familias dissentiente, sponsalia eius nomine fieri non possunt. ITEM. In⁸ sponsalibus contrahendis etas contrahentium diffinita non est, ut in matrimoniis. Quapropter a primordio etatis sponsalia effici possunt, si modo id fieri ab utraque⁹ persona¹⁰ intelligitur¹¹, id est si non sint minores quam septem annis.

ID 8.20-22 as CB Varia IA 20 a-c (cf ID 16.182, below 29.115); IP 6.11-13

¹ xxiii LRXWDBPZTHA; xx C

² tit. i CRDPZTHA; *om.* B; Pand. - tit. i *om.* SN

³ Item de CRSWNP; De D; Ex ZTHQA

⁴ consensus *add. ss* S

⁵ *corr. from* -alia A

⁶ *corr. fr* -tis Z

⁷ Tunc autem dissentienti – eligitur *in mg.* X

⁸ *ss* N

⁹ traque A

¹⁰ persona B; parte P

¹¹ -itur CRSNBP; -atur WP²ZTHQA

21

Iudicium Urbani pape de filia Iordani principis¹. Vnde supra

Si uerum² esse constiterit quod nobis legati Iordani³ principis retulerunt, scilicet quod ipse coactus et dolens filiam suam infantulam nolentem, flentem, et pro uiribus

¹ Iud. - princ. *om.* N (*in* D)

² *corr. fr.* uirum R

³ Iordani CRWNBZTH²Q²; Iordanis SPQA; Ordani H

renitentem, non assentientibus sed ualde dolentibus matre et parentela Rainaldo Ridelli filio desponsauerit, quoniam canonum et legum auctoritas talia sponsalia ut infra ostendetur⁴ non approbat⁵, ne ignorantibus leges et canones nimis durum quod dicimus uideatur ita sententiam temperamus⁶ ut si [fo.168ra] princeps⁷ cum assensu filie matris et parentele, id⁸ quod ceptum⁹ perficere uoluerit, concedamus. Sin autem, legatus noster¹⁰ utriusque¹¹ partes audiat, et si nichil fuerit¹² ex parte supradicti Rainaldi amplius quod impediatur ab ipso Iordane¹³ sacramentum quod ita constant hec ut dicta sunt accipiat, et nos canonum ac legum scita sequentes deinceps non prohibemus quin alii uiro¹⁴ si uoluerit predicta filia eius tantum¹⁵ in Domino nubat.
ID 8.23 as CB Urban 29; IP 6.108; C 31 q 2 c 1

⁴ -etur CRWDBPZTHA; -itur R²XS; -eretur N

⁵ *corr. fr.* -ant H

⁶ -amus LSWBPZTHQA; -emus RXND; *obsc. corr.* C

⁷ princeps CLRSWB; principes NDZTHQA; princeps P

⁸ id CRSWNPZT²; ad BTHQA

⁹ *corr. fr.* preceptum Q. est *add.* S²WZTHQA, *om.* CLRSNBP

¹⁰ uester P

¹¹ utriusque CRXNB; utrasque SWPZTHQA

¹² fuerit CXSNBPZTHA; fuerint R

¹³ -ano *after corr.* H

¹⁴ -ro *ss* Z

¹⁵ tantum CRDBZTHA; tamen N

22

Sanctio¹ regi Aragonum. Item². Vnde supra³

De neptis tue coniugio quam te cuidam militi daturum necessitatis⁴ instante articulo sub fidei pollicitatione firmasti, hoc equitate dictante decernimus, ut si illa uirum illum omnino ut dicitur renuit, et in eadem uoluntatis auctoritate persistit, ut uiro illi prorsus se⁵ deneget nupturam, nequaquam eam inuitam et renitentem eiusdem uiri cogas coniugio sociari. Quorum enim unum corpus est, unus debet esse et animus, ne forte cum uirgo fuerit alicui inuita copulata, contra Domini⁶ apostolique⁷ preceptum aut reatum discidii aut crimen fornicationis incurrat. Cuius uidelicet peccati malum in eum redundare constat, qui eam coniunxit inuitam, quod pari tenore de uiro est etiam sentiendum.

ID 8.24 as CB Urban 41b; IP 6.109; C 31 q 2 c 3

¹ Sanctio LWRDBPTQA; Sancto CX; Scio *obsc. corr.* S; Santio Z; Sancio H

² Item CRSWDBP; *om.* ZTHQA

³ Sanctio - supra] Item de eodem N

⁴ *repeated and canc.* X

⁵ prorsus se *ss replacing* presbiter fuisse R

⁶ Domini RXSWNBPZTQA; Deum L?H?; ? C

⁷ que *ss* N

23

Ex concilio Parisiacensi, cap.vi. Quod uiduam aut alterius filiam extra parentum uoluntatem nullus aut rapere presumat aut regis beneficio estimet postulandam¹

Nullus aut uiduam aut filiam alterius extra parentum uoluntatem, aut rapere presumat, aut regis beneficio estimet postulandam. Quod si fecerit, ab ecclesie communionem remotus anathematis gladio feriatur.

ID 8.25; +C 36 q 2 c 6

¹ Ex - vi. Quod - postulandam CRWDBP; Quod - postulandum S; Quod - nullus rapiat N; Parisiacense concil' cap. vi ZTHQA

24

Ysidorus Ethimologiarum libro v, [fo.168rb] cp. xxiiii. Quod raptus proprie est illicitus coitus¹

Raptus proprie² est illicitus coitus, a corrumpendo³ dictus. Vnde et qui rapto potitur, stupro fruitur.

ID 8.26a; IP 6.53; C 27 q 2 c 48, C 36 q 1 c 1

¹ Ysid. - cp. xxiiii (lib. v – xxiiii om. S). Quod - coitus CRSDBP; Quod raptus illicitus proprie est coitus N; Ysid. - cp. xxiiii (xxix before corr. Q, om. A) ZJTHQA

² proprie CRDBZTHA; prope N

³ corr. from rumpendo C

25

Capitularium¹ libro i, cp. xxix². De rapto³

Raptor publica penitentie multa multetur⁴. Raptam uero si sponsus recipere noluerit, et⁵ ipsa eidem crimini consentiens non fuit, licentia nubendi alii non negetur. Quod et si ipsa consensit, simili sententie subiaceat. Quod si ipsi post hec se coniungere presumpserint, utrique anathematizentur.

ID 8.26b; C 27 q 2 c 33 to non negetur only

¹ Capitularium C²LB²ZTHQA; Capitulum RX²; ? X; -arum SWB; Cap' P

² xxix CLRXDA; ic C²; xxiiii B; xeviii WPZJTHQ; cp. xxix om. S; Cap. libro - xxix om. N

³ De rapto CRXB; Quod raptus proprie est illicitus coitus S; De rapto NDWPZJTA; om. HQ

⁴ multetur CRNBZTHQ; mutetur A

⁵ si add. ND, om. CRXSWBPZTHA

26

Libro iiiii. De eodem¹

Si quis sponsam alienam rapuerit, aut patri eius aut ei qui legibus eius defensor esse debet cum sua lege eam reddet, et quicquid cum ea² abstulerit unamquamque rem secundum suam legem reddat.

ID 8.26c

¹ Libro iiiii. De eodem CRSWDB; De eodem N; om P; Capitulum lib. iiiii Z; Libro iiiii. cap. THQA

² ea CRNBTH; ei QA

27

Pelagius Potentio defensori. Quod aui liberi magis attendendum¹ sit arbitrium de coniunctione neptis, quam patris ecclesie famuli²

Patrem³ puelle ecclesie uestre famulum, auum uero liberis ortum constat esse natalibus, et ideo aui magis electione de coniunctione neptis quam patris cuius nullo modo liberum esse potest⁴ arbitrium⁵ decernimus attendi.

ID 8.27 as CB Pel.32; C 32 q 3 c 1

¹ attendum R

² Pelagius - def. Quod - famuli CRSDBP; Quod - arbitrium N; Pelagius - def. ZTHA

³ Patrem CRSNBZTQA; Matrem H

⁴ esse add. SZ(before corr.)

⁵ -rium CRSNPZTHA; -rio B

28

Sermo sancti Ambrosii de sancto Iohanne qui sic incipit, Diximus superiori dominica¹. De prohibendis concubinis²

Dicat aliquis, Vxorem non habeo, ideo michi ancillam associaui. Audi quid dicat scriptura ad Abraham, Eice ancillam et filium eius. Non enim heres erit filius ancille, cum filio libere. Si igitur ancille filius³ heres non est, ergo nec filius⁴ est. Cur autem⁵ queritur⁶ tale coniugium de quo susceptus filius nec successionis possit heres esse⁷ nec sanguinis? Nec enim habere potest hereditatis consortium, qui non habet [fo.168va] originis priuilegium. Cur inquam queritur tale contubernium, de quo nati filii non matrimonii, sed testes sunt adulterii? Cur huiusmodi suscipiuntur adulterini qui patri pudori sunt⁸, non honori?⁹ Dicit scriptura¹⁰, Adulterorum filii, et reliqua. Mulier igitur tua si talibus moribus predita est ut mereatur consortium¹¹, mereatur et nomen uxoris. Presta concubine tue libertatem, et nomen uxoris, ne tu adulter sis potius quam maritus¹².

ID 8.30; C 32 q 4 c 9

¹ Sermo - dom. om. N

² concubinis CRNBZHTA; connubiis S

³ anc. fil. CRDBZTHA; fil. anc. N

⁴ nec filius CRDBZTHA; filius non N

⁵ autem CRNBZ; inquam TA

⁶ -eritur CRSBJTHA; quare M; -erit Z; ? N

⁷ heres esse CRNPZTHA; esse heres B

⁸ pudori sunt CRNPZTHA; sunt pudori B

⁹ honori CRDBZTHA; honor N

¹⁰ Dicit scriptura RXSWNPZTHA; Dicit enim scriptura CL; om. B

¹¹ mereatur cons. *repeated and canc.* X

¹² -r- ss A

29

Sanctarum institutionum libro iii, titulo i. De ea muliere quam aliquis sibi non¹ maritali affectione copulauerit², cum qua tamen coniugium habere potuerit³, si ex ea filios uel filias procreauerit et postea cum ea nuptialia instrumenta fecerit⁴

Si quis mulierem in suo contubernio copulauerit non ab initio affectione maritali, eam tamen cum qua⁵ potuerit habere coniugium, et ex ea liberos sustulerit, postea uero affectione procedente etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit, filiosque uel filias habuerit, non solum eos liberos⁶ qui post dotem editi sunt iustos et in⁷ potestate esse patris⁸, sed etiam anteriores, quia et his qui postea nati sunt⁹ occasionem legitimi nominis prestiterit¹⁰ obtinere censuimus, etiam si¹¹ progeniti¹² fuerint post dotale instrumentum confectum liberi, uel etiam nati¹³ ab hac luce subtracti fuerint, ita

¹ sibi non CSNDBP; sibi in LRX; sine W

² -auerit RWNBP; -auit CXSD; -au' M

³ potuerit CRDWP; poterit S; putauerit B

⁴ Sanctarum - tit. i (tit. i om. S). De - fecerit CRSWDBP; De - copulauerit N; Sanctarum - tit. i ZTHA

⁵ ss X²

⁶ ss X

⁷ in CRXNPZTHA; om. B

⁸ patris esse *marked for reversal* H

⁹ ss A

¹⁰ -erit RSNBZTQA; -erunt H; ? C

¹¹ non *add.* C²LWBPZ(with s deleted following)THQA, om. C?RXSND

¹² *corr. from* -genti A

¹³ etiam nati CRDBZTHA; in nati N; et in nati P

demum tamen nepos¹⁴ neptisue¹⁵ uel pronepos pronepti¹⁶ sue¹⁷ suorum heredum numero sunt¹⁸.

ID 8.32 as CB Varia IA 34a (i) (ID ed. lacks last sentence, but it is in IDcp and CB), cf ID 16.189, below 29.122

¹⁴ tamen nepos CRNPZJTHQA; *om.* B

¹⁵ neptisue *or* nepti sue] neptisue ZJ. *All other mss unclear*

¹⁶ pronepti C?RWNB; proneptis SPZJTH?QA

¹⁷ ue P

¹⁸ Si precedens persona desierit in potestate parentis esse *add.* H (*but not* Q)

30

Nouellarum constitutio xxxii, cp. ii¹. De eodem²

Si quis cum muliere consuetudinem habuerit, cuius nuptie interdicte non sunt, et liberos ab eo illa³ [fo.168vb] procreauerit, posteaque dotalia instrumenta composuerit ei, non solum ex illa iam nati liberi legitimi et in potestate eius sint, sed etiam postea procreati.

ID 8.34

¹ ii CRXDB; iii WZTHQA; cap. ii *om.* S; Nou. - cp. ii *om.* NP

² De eodem CRSWNB; *om.* PZTHQA

³ illa CRXSWBZTHA; *om.* ND

31

Constitutio xxxvii, cp. vii. Quod si quis maritali affectione sine dotalibus instrumentis uxorem duxerit, non temere eam dimittat¹

Si quis sine dotalibus instrumentis affectione maritali uxorem duxerit, non audeat sine causa legibus cognita repudium ei mittere².

ID 8.35

¹ *corr. fr.* dem- R; Constitutio xxxvii, cp. vii. Quod si - dimittat (dim. eam tem. W) CRWDBP; Quod si - dimittat SN; Constitutio xxxvii (xxxii A), cp. vii ZTHQA

² mittere CRDBZTHA; ministrare N

32

Ieronimus super Osee, libro i. Quomodo laudandus¹ sit Osee propheta eo quod meretricem quam duxit conuertit ad pudicitiam²

Non est culpandus Osee propheta si meretricem³ quam duxit conuertit⁴ ad pudicitiam⁵, sed potius laudandus quod ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet⁶ polluitur si societur malo, sed qui malus est in bonum uertitur, si boni exempla sectetur. Ex quo intelligimus non prophetam perdidisse pudicitiam fornicarie copulatum, sed fornicariam assumpsisse pudicitiam⁷ quam antea non habebat.

ID 8.38; IP 6.57; C32 q 1 c 14

¹ collaud- S

² Ier. - libro i. Quomodo (Quod WDP) - pudicitiam CRSWDBP; Quod laudandus sit Osee propheta eo quod duxit meretricem quam conu' N; Ier. - libro i ZTHA

³ *corr. fr.* metricem X

⁴ conuertit CLXSWNDPH; conuerterit RBZTQ(*after* pudic. *but marked for reversal*)A

⁵ *corr. fr.* pudiciam X

⁶ ipse *add.* ZTHQA, *om.* CRSWNB

⁷ *om.* with prudenciam in mg. L

33

Augustinus in libro de ciuitate Dei, xv¹. Quare matrimonium parentum prohibitum sit²

Dum³ igitur⁴ genus humanum post primam copulam⁵ uiri facti ex puluere, et coniugis eius ex uiri latere marum⁶ feminarumque coniunctione opus haberet ut gignendo multiplicarent, nec essent ulli⁷ homines nisi qui ex illis duobus nati fuissent, uiri⁸ coniuges sorores suas acceperunt. Quod profecto quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est dampnabilius, religione prohibente. Habita est enim ratio rectissima caritatis, ut homines [fo.169ra] quibus esset utilis atque honesta concordia diuersarum necessitudinum uinculis necterentur. Ne⁹ unus in uno multas haberet, sed singule spargerentur in singulos, ac¹⁰ sic¹¹ ad¹² socialem uitam diligentius plurime plurimos obtinerent. Pater quippe et socer duarum sunt necessitudinum nomina. Vt ergo alium quisque habeat patrem, alium socerum, numerosius se caritas porrigat. Vtrumque autem unus Adam esse cogebatur et filiis et filiabus¹³ suis, quando fratres sororesque¹⁴ coniugio iungebantur¹⁵. Sic et Eua uxor eius utriusque sexui filiorum fuit, et socrus et mater. Que si due femine fuissent, mater altera et socrus altera, copiosius se socialis dilectio colligaret¹⁶. Sed¹⁷ hoc unde fieret tunc non erat, quando nisi fratres et sorores ex illis duobus primis nulli homines erant. Fieri ergo debuit quando potuit, ut existente copia unde ducerentur uxores que non erant iam sorores, ut non solum illud ut fieret nulla necessitas esset, uerum¹⁸ etiam si fieret nefas esset, quod humano genere crescente etiam inter impios deorum multorum falsorumque cultores¹⁹ sic obseruari cernimus, ut etiam si peruersis legibus permittantur fraterna coniugia, melior tamen consuetudo ipsa malit exhorrere licentiam, sicque aduersetur quasi nunquam licere potuerit. Copulatio igitur maris et femine quantum attinet ad genus humanum, quoddam seminarium²⁰ est ciuitatis. Celestis uero ciuitas opus habet, ut noxam generationis euadat.

ID 8.39; IP 7.52; C 35 q 1 c 1

¹ Aug. - Dei xv om. N (in D)

² Quare - sit (add. R², om. X) CRXSNDPJ(mg.)THQA; om. Z

³ Dum CLRDBPZJTH; Cum SWNMQA

⁴ igitur CRDBPZTHA; om. N

⁵ primam add. and canc. B

⁶ marum CRNBZTHQ; mari A

⁷ corr. from illi C

⁸ -i- ss A

⁹ Ne CLRXNB; Nec R²SWPZTHA

¹⁰ ac CLRXSBPZTHA; et ND

¹¹ sic CNBPZTHA; si R

¹² ad ad ND

¹³ et filiis et filiabus CLR²SWPZTHA; et filiabus RX; filiabus ND; filiis filiabusque B

¹⁴ in add. CL, om. RXSWNBZTHA

¹⁵ corr. fr. iug- Z

¹⁶ corr. fr. obl- R

¹⁷ ss N

¹⁸ corr. fr. uel B

¹⁹ cultores CLXSWNBZTHQ; cultoresque R; cultorum A

²⁰ after corr. Z

34

De legitimis coniugiis

Hieronimus ait, Tria legitima coniugia in scripturis leguntur, [fo.169rb] Primum legitimum coniugium est, uirgo casta in uirginitate uiro data¹ legitime, et relique²

¹ corr. from dare A

² que add. S²ND, om. CRXSWBPZTHA

sequuntur in predictis. Secundum, uirgo in ciuitate deprehensa a³ uiro, et illi per uim⁴ copulata, si uoluerit pater eius dotabit eam iste uir, quantum iudicauerit pater, et dabit precium pudicitie eius.⁵ Tercium, filia predicta deprehensa si non fuerit uoluntas patris⁶ trahet eam a uiro predicto, et tradet⁷ eam alio⁸, et dotabit eam, et legitima erit ei. Sed primum his duobus preferitur.

ID 8.40; IP 6.33; C 36 q 2 c 8

³ ss C

⁴ om. with lacuna A

⁵ Si autem habuerit sponsum antequam deprehensa fuerit, dabitur ei uoluntate patris et filie *add. in upper mg. S*

⁶ fuerit uol. patris CRNZTHA; uol. patris fuerit B; uol. fuerit patris P

⁷ corr. fr. det X

⁸ corr. to alii B²

35

De quarto coniugio noto

Ieronimus¹ ait, Additur itaque aliud quartum legitimum coniugium. Dum mortua fuerit² uxor cuiuslibet, licet illi accipere aliam, sed non repudiatam, nec³ desponsatam uiro, sed filiam. Similiter debet et mulier⁴. Vnde et Paulus ait, Mulier que sub uiro est ligata, sub lege est uiri⁵ quamdiu uiuit uir eius⁶. Igitur uiuente uiro eius uocabitur adultera si iuncta fuerit alteri uiro. Si autem mortuus fuerit uir eius, liberata est a lege uiri, ita ut non sit adultera si fuerit cum alio uiro.

ID 8.41; IP 6.34; +C 27 q 2 c 13

¹ Ieronmus C

² fuerit CRNBJTHA; fuit Z

³ corr. fr. et S

⁴ Similiter - mulier CLR²SWBZTHA; om. RXND. *Two lines cramped over ? erasure C*

⁵ sub lege est uiri CRWNB; om. S; sub lege uiri est S²ZTHA

⁶ uiuit uir eius CRNBTHA; uir eius uiuit ZJ

36

Nouellarum constitutio lxx¹, cp. i. Quod si quis iurauerit mulieri se eam habiturum legitimam uxorem, illa sit legitima uxor, quamuis nulla dos sit interposita²

³ Si quis diuinis tractis⁴ scripturis iurauerit mulieri se eam legitimam uxorem habiturum, uel si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illa legitima uxor, quamuis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit.

ID 8.44, cf 16.142, below 29.85 ; IP 6.7; +C 30 q 5 c 9

¹ lxx P

² Nou. - cp. i. Quod - interposita CRDBP; Quod - interposita S; Si quis iurauerit mulieri se eam habiturum legitima uxor illa sit N; Nou. - cp. i ZTHA

³ B has the text of c 37 followed by 36, but Si quis diuinis in mg. here to restore the sequence.

⁴ tractis CLRXB; tactis R²SWNDP²ZTHQA

37

Augustinus de uerbis Domini, tractatu lxxvii. Quod qui ducturi sunt uxores tales se seruare debent quales eas ad se uenire uolunt¹

Si ducturi estis uxores, seruare [fo.169va] uos uxoribus uestris. Quales eas uultis ad uos uenire, tales uos debent et ipse² inuenire. Quis iuuenis³ est qui non castam uelit

¹ Aug. - tractatu lxxvii. (xlvi DWP) Quod - uolunt CRDWBP; Aug. Quod - uolunt S; Quod qui ducturi sunt uxores tales se debent seruare quales ad se ueniunt N; Aug. - tractatu lxxvii ZTHA; B has here the rubric to c.38 (subsequently cancelled), and places the rubric and insc. to c 37 before c 38

² uos debent et ipse CRSWDPZTHA; et uos debent ipse N; uos et ipse debent B

³ corr. fr. iuen- X

ducere uxorem? Et si accepturus est uirginem, quis non intactam desideret? Intactam queris, intactus esto. Puram queris, noli esse impurus. Non enim illa potest, et tu non potes.

ID 8.45; +C 32 q 6 c 2

38

Capitularium libro iii, cp. xvi. De liberis hominibus qui uxores fiscalinas accipiunt¹

De liberis hominibus qui uxores fiscalinas regias, et de feminis² liberis que³ homines fiscalinos regios accipiunt, ut non de hereditate parentum uel de causa querenda nec de testimonio pro hac re abiciantur⁴.

ID 8.51 (cf 16.346, below 29.266); IP 5.38

---

¹ Capit. - c. xvi (xvii D). De - accipiunt CRWDP; De hom. lib. - fisc. ducunt S; De - accipiunt N; Capit. - c. xvi. Aug. - lxxvii. Quod - uolunt (cf c 37). De - accipiunt B; Capit. - c. xvi. ZTHA

² corr. from fim- A

³ regias - que corr. fr. non de hereditate parentum N

⁴ abiciantur CRDBPZTH²QA; adiciantur N; abiciatur H

39

Libro v, cp. xx. De muliere ingenua si sciens seruuum acceperit¹

Si mulier ingenua acceperit seruuum sciens quod seruus esset, habeat eum. Vna autem lex erit, et uiro et femine.

ID 8.52; C 29 q 2 c 5 var.

---

¹ Libro v, cp. xx. De - acceperit CRX(repeated and canc.)DBP; De - acceperit SN; Libro v, cp. xx. ZTHA

40

Libro vi, cp. xxv. De libero si ancillam in matrimonium acceperit¹

Si quis liber ancillam in matrimonium acceperit², non habet licentiam dimittere eam, si prius amborum consensu coniuncti sunt.

ID 8.53

---

¹ Libro vi, cp. xxv (xcv W²). De - acceperit CRDWBP; De - acceperit S; De - duxerit N; Adiecti capitulares (later canc., cf c 41) Q; Libro vi, cp. xcv (xcv om. H?, xxv A) ZJTHQ²A

² corr. fr. -at H

41

Adiecti capitulares, cp. lv. De coniugiis seruorum legaliter coniunctorum non dirimendis, etiam si diuersos dominos habeant¹

Coniugia seruorum non dirimantur, etiam si diuersos dominos habeant, sed in uno coniugio permanentes dominis suis seruiant. Hoc in illis obseruandum est, ubi legalis coniunctio fiunt², et per uoluntatem dominorum.

ID 8.54

---

¹ Adiecti - lv. De - habeant CLRDBP; cap. lv (ss). De - habeant X; De - habeant S; De - coniunctorum N; Adiecti - cp. lv (om. A) ZTHQ(mg.)A

² fiunt RXND; fuerit CL; fuit SWBPZTHQA

42

Nouellarum constitutio xxxvii. De eo si liber per errorem ancillam duxerit, uel libera seruuum¹

---

¹ Nouellarum constitutio xxxvii (xxxviii B). De - seruuum CRSWDBP; De - seruuum N; Nouellarum constitutio xxxvii (xxxvi A) ZTH?QA

Si quis per errorem ancillam mulierem duxerit uxorem, liberam eam esse² putans, uel ex contrario, si libera mulier seruo per errorem iuncta sit³, [fo.169vb] posteaque ueritas reperta fuerit, dicendum est omnino nuptias non⁴ constitisse⁵. Inter liberum enim et ancillam, seruum et liberam mulierem, nuptie contrahi non possunt. Quod si calliditate et cohibentia⁶ domini seruus uel ancilla matrimonium contraxerit⁷ cum libera persona, forte enim⁸ ancillam suam ut liberam uiro ingenuo dominus⁹ coniunxit, et dotem postea¹⁰ prestitit¹¹, ut propter nuptias donationem lucretur totam uel pro parte, si quid ergo tale contigerit, ipsam donationem¹² dotis¹³, et ancillam liberam facit, et nuptie consistunt¹⁴, nulla lege quantum pertinet ad seruitutem huiusmodi matrimonium concutiente. Sin autem dominus specialiter quidem nuptias ancille sue uel serui non consenserit¹⁵, sciens autem quod¹⁶ non conibuerit¹⁷, forte enim ideo hoc facit, ut postea negotium moueat homini libero quod ancillam eius duxit uxorem, uel ingenue mulieri quod seruo eius nupta est, si quid ergo¹⁸ tale euenerit, et¹⁹ specialiter²⁰ dominus non consenserit, at tamen sciens²¹ non prohibuerit et nuptie integro iure consistant, et²² seruilis conditionis persona eripiatur ad ingenuitatem illo sine dubitatione aperto, quod liberi qui ex huiusmodi nuptiis procreati fuerint tam ingenui quam legitimi sunt.

ID 8.56; IP 6.110

² eam esse RXSWNBZTHA; esse eam CLP

³ sit CRXSWBZTHA; fuerit NDP

⁴ ss C

⁵ con- ss Z

⁶ id est consensu *add. ss S*

⁷ -erit CRSNBZTQA; -erint H

⁸ dominus *add. ZTHA, om. CRSWNBP*

⁹ dominus CRSWNBP; *om. ZTHA*

¹⁰ postea CRNPZTHA; propterea B

¹¹ prest- CWNBPZTHA; prost- RX

¹² *corr. from dnationem C*

¹³ *erasure in mid-word H*

¹⁴ consistunt CRX²WNBP; constunt X; consistant ZTHA; ? S

¹⁵ consens- CRSNBZTQA; sens- H

¹⁶ *om. S*

¹⁷ conibuerit CRDZTHQA; prohibuerit S; cohibuerit W; coibuerit N; concubu...rit B; conubuerit P

¹⁸ ss T

¹⁹ et CRSWNBP; *om. ZJTHQA*

²⁰ specialiter CRSWBPZJTHA; spiritualiter ND

²¹ sciens CRSWNBPZJ²; nesciens JTHQA

²² et CRSDZBZTHA; a N

43

Augustinus de bono coniugali. De his qui non causa procreandorum filiorum sed causa continentie¹ copulantur, ea² tamen fide media ut nec ille cum altera id³ faciat⁴

Solet queri cum masculus et femina nec ille maritus nec illa uxor alterius sibimet non filiorum procreandorum sed pro incontinentia solius concubitus causa copulantur, ea fide media ut nec ille cum altera id⁵ faciat [fo.170ra] utrum nuptie sint uocande. Et potest⁶ quidem fortasse non absurde hoc appellari conubium, si usque ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit, et prolis generationem quamuis non ea causa

¹ continentie CLRX; incontinentie L²SWNDBP

² ea CRSWB; et ND

³ id CSWDBP; uel R; *om. N*

⁴ Aug. de bono (libro CX *and R before corr.*, D) con. De - faciat CLRXSWDBP; De - faciat N; Aug. de bon con. ZTHQA

⁵ id CRSWBPZTHA; hoc ND

⁶ potest CRNBZTHQ; prius A

coniuncti sunt non tamen uitauerunt, ut uel nolint sibi nasci filios, uel etiam opere aliquo mala agant ne nascantur. Ceterum si uel utrumque uel unum horum desit, non⁷ inuenio quemadmodum⁸ has nuptias appellare⁹ possimus. Et enim si aliquam sibi ad tempus adhibuerit, donec aliam¹⁰ dignam honoribus uel suis facultatibus inueniat, quam comparem¹¹ ducat, ipse¹² animo¹³ adulter est, nec cum¹⁴ illa quam cupit inuenire, sed cum ista cum qua sic cubat, ut cum ea non habeat maritale consortium. ID 8.65; IP 6.27 (cf 6.44); C 32 q 2 c 6

⁷ non CRNPZTHA; si B

⁸ corr. from ? C (R as here)

⁹ non add. ss S

¹⁰ aliam CRSWNBP; illam ZJTHQA

¹¹ comparem CRDBZTHA; compatrem N

¹² ipse CRSWNBP; ipsa ZJTQA

¹³ om. P

¹⁴ corr. fr. cul R

44

Ysidorus ethimologiarum libro viiii, cp. iiiii. Qui sint liberi, et quia quod¹ nascitur deteriolem sumat parentis² statum³

Liberi dicti sunt qui ex libero matrimonio sunt orti⁴. Nam filii ex libero et ancilla seruilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur deteriolem parentis statum⁵ sumit. ID 8.71b; C 32 q 4 c 15a

¹ quod CRDB; qui N

² after corr. R

³ Ysid. - cp. iiiii. Qui - statum CRDBP; Ysid. eth. Qui - statum S; Qui - statum N; Ysid. - cp. iiiii ZTHQA

⁴ sunt orti CRDBZTHA; orti sunt N

⁵ statum CRSNBZJTQ; statutum HA

45

Eiusdem libri viiii, cp.v. Qui sint naturales filii¹

Naturales filii dicuntur ingenuarum² concubinarum filii quos sola natura genuit, non honestas coniugii. ITEM. Hii qui non sunt de legitimo matrimonio³ matrem potius quam patrem sequuntur.

ID 8.71c; C 32 q 4 c 15b

¹ Eiusdem libri viiii, cp.v. Qui sint naturales filii CRDB; Eiusdem. Qui - filii S; Qui naturales filii N; Qui sint nat. filii P; Eiusdem libri viiii, cp.v ZTHQA

² ingenuarum CRDBTA; ingenii harum N

³ corr. fr. coniugio N

46

Augustinus de conflictu uiciorum atque uirtutum, cp. xxii. Quibus nubendi licentia concedatur et quibus non¹

Nubendi licentia quibusdam tribuitur, hoc est qui uirginitatem uel castimoniam uidualem nequaquam professi sunt, quibusdam autem non tribuitur, id est qui uirgines uel continentis esse decreuerunt. Fornicatio uero nulli impune conceditur.

ID 8.72; IP 6.4; C 27 q 1 c 20

¹ Aug. - cp. xxii. Quibus - concedatur et (om. DB) quibus non CRDWB; Aug. Quibus - non S; Quibus - concedatur quibus non NP; Quibus - Aug. - cp. xxii ZTHA

47

Augustinus de adulterinis [fo.170rb] coniugiis, libro i. Quod qui dimittit uxorem suam non ducat alteram, etiam si propterea duxerit ut Christianam faciat, et quod¹ quisquis non² alligatus uxori continentiam Deo uouerit, nullo modo debet ista compensatione³ peccare⁴

Non solum mechandum non est quod faciunt quidam, sed omnis qui dimittit uxorem suam, et ducit alteram, etsi⁵ propterea duxerit, Christianam ut faciat⁶, sed etiam quisquis non alligatus uxori continentiam Deo uouerit, nullomodo debet ista compensatione peccare ut ideo credat uxorem⁷ sibi esse⁸ ducendam, quia promisit que nuptias eius appetit futuram⁹ se esse Christianam. Quod enim cuiquam antequam uouisset licebat, cum id se nunquam facturum uouerit non licebit, si tamen id uouerit quod uouendum fuit, sicuti est perpetua uirginitas, uel continentia post experta conubia solutis a uinculo coniugali, uel ex¹⁰ consensu uouentibus, et carnalia debita sibi inuicem relaxantibus, fidelibus castisque coniugibus quod alterum sine altera, uel¹¹ alteram¹² sine altero uouere fas non est. Hec¹³ ergo et si qua alia sunt¹⁴ que rectissime uouentur, cum homines uouerint, nulla conditione rumpenda sunt, que sine ulla conditione uouerunt.

ID 8.73; C 32 q 8 c 1

¹ quod CRSBP; *om.* DM

² *om.* M

³ compensatione CRWBP; compendiose DM

⁴ Aug. - libro i. Quod qui - peccare CRSDBP; Quod qui - alteram N; Aug. - libro i ZTHA

⁵ etsi R²WBPZTHQA; et non CND; etsi non L; et sicut R?; etiam si S

⁶ *corr. fr.* -iant H

⁷ credat uxorem CRSWNB; uxorem credat ZTHA

⁸ sibi esse] esse sibi S

⁹ futuram CRWBZTHA; *om.* ND

¹⁰ *ss* A

¹¹ et S

¹² -eram CSWNBZTHQ; alterum R; alter' X; altera A

¹³ Hec CSWDBPZTHA; Nec L; Hic RXN

¹⁴ qua alia sunt] aliqua sunt alia *marked for corr. and reversal* N

48

Codicum libro v, cp. xix, titulo x. Quid faciendum sit si maritus usque ad duos annos cum uxore sua¹ coire non possit²

Si maritus uxori ab initio matrimonii usque ad duos³ continuos annos⁴ computando coire minime propter naturalem imbecillitatem ualeat, possit mulier uel eius parentes sine periculo dotis amittende⁵ repudium marito ducere.

ID 8.79; IP 6.113

¹ uxore sua CRSWDP; sua uxore B

² Codicum libro v, cp. xix, titulo x. Quid fac. (*om.* D) - possit CRWDBP; Quid - possit S; Quod si maritus usque ad duos annos cum uxore N; Codicum libro v, cp. xix, titulo x ZTHA

³ duos C?RNBZTHQA; uos A

⁴ cont. an. CRNPZTHA; an. cont. B

⁵ am- CRSNBZJTA; adm- HQ

49

Sermo sancti Ieronimi in uigilia [fo.170va] Pasche, qui sic incipit, Hodie populus Israel. Quod eo tempore quo carnes agni manducaturi sumus a carnis operibus uacare debemus¹

¹ Sermo sancti Ieronimi (Ieroni R) - pop. Israel. Quod - uacare debemus CRSWDBP; Quod - uacare abstinemus N; Sermo - pop. Israel (Is. pop. HQA) ZJTHQA

Sciatis fratres karissimi quoniam quicumque uxori debitum reddit, uacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere. ITEM. Si panes propositionis ab his qui uxores suas² tetigerant³ comedi non poterant, quantomagis panis ille qui de celo descendit, non potest ab his qui coniugalibus paulo ante hesere complexibus uiolari atque contingi? Non quod⁴ nuptias condempnemus, sed quod eo tempore quo carnes⁵ agni manducaturi sumus, uacare a carnis operibus debeamus⁶.

ID 8.87; C 33 q 4 c 1

² suas CRSWBZTHA; om. ND

³ corr. from -erint C

⁴ Non quod CRSNBZJT; Num quid dicimus S²; Numquid HQA

⁵ corr. from carenis A

⁶ corr. fr. -emus N

50

Beda in hystoria Anglorum, libro i, cp. xliiii. Gregorius respondet Augustino. Quod uir ad enixe mulieris concubitum accedere non debet, quoadusque ablactetur, quod gignitur, et quod matres filios quos gignunt aliis mulieribus ad nutriendum non tradant¹

Ad enixe mulieris concubitum uir suus accedere non debet, quoadusque quod² gignitur ablactetur³. Praua autem in coniugatorum moribus consuetudo subrepsit⁴, ut⁵ mulieres filios quos gignunt nutrire contempnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant⁶. Quod uidelicet sola causa incontinentie uidetur inuentum. *cf above 1.55.72; ID 8.88a; cf D 5 c 4, of which Prava autem – inuentum is part of a later addn*

¹ Beda in hystoria Anglorum, libro i. (cp. xliiii *add ss* CR). Quod - tradant CLRDBP; Greg. resp. – tradant S;

Quod - quod gignitur N; Beda in hystoria Anglorum, libro i. cp. xliiii. Greg. resp. Augustino ZTHQA

² quoadusque quod CRNBTHQ²; quousque Q; quod usque A

³ *after corr.* R

⁴ cons. sub. CRNBZJTA; sub. cons. HQ

⁵ *ss* B

⁶ tradant CRXSWNPZHTA; credant L

51

Item¹. Quod uir cum uxore dormiens ecclesiam intrare non debet nisi lotus aqua²
Vir³ cum propria coniuge dormiens nisi lotus aqua ecclesiam intrare non⁴ debet, sed neque lotus statim intrare debet.

cf above 1.55.74a; ID 8.88c; +C 33 q 4 c 7a

¹ om. N (*in* D)

² Quod - aqua CRSNDBP; om. ZTHA

³ Vir CLSWBPZTQA; Vt RX; Vt uir ND

⁴ aqua ecc. int. non R²SWBQ; intrare L; aqua eccl. intrare RXND; aqua int. ecc. non ZJTHA; ? C

52

Item. De eodem¹

Romanorum semper ab antiquioribus usus fuit post admixtionem proprie coniugis et lauachri purificationem querere et ab ingressu² ecclesie reuerenter [fo.170vb] abstinere. Nec hoc dicentes culpam deputamus esse coniugium, sed quia ipsa licita³

¹ Item. De eodem CRDB; Quod a femina nulla uota redditura sint (*cf c.53*) N; om. P; Item *with no break in text* ZTHA

² ingressu CRS(*after* eccl.)NBJTHA; ingressus Z

³ licita CRSWBPZTHA; illicita ND

commixtio⁴ coniugis sine uoluntate⁵ carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum⁶ est, quia uoluptas⁷ ipsa esse sine culpa nullatenus potest.

cf above 1.55.74b; ID 8.88d; cf +C 33 q 4 c 7b

⁴ commixtio CRSWNBP; admixtio ZTHA

⁵ uoluntate CRNBP; uoluptate WZTHA

⁶ abst- CXSWNBPZTQA; abstendum R; ast- H

⁷ uoluptas CRXSNPZTHA; uoluntas B

53

Item. Quod a femina nulla uota reddenda sint nisi quorum uir auctor fuerit permittendo¹

Manifestum est ita uoluisse legem feminam sub uiro esse, ut nulla² uota eius que abstinence causa uouerit reddantur ab ea, nisi auctor³ fuerit permittendo⁴. Nam cum ad peccatum eiusdem uiri pertinere uoluerit si prius permiserit et postea prohibuerit, etiam hoc⁵ tamen non dixit ut⁶ faciat mulier quod uouerit, quia permissa iam prius a uiro fuerat, uiri dixit⁷ esse peccatum, quia abnuit⁸ quod prius concesserat, non tamen mulieri uel ex hoc missum⁹ dedit, ut cum prius uir ei concesserat, postea si prohibuerit contempnatur.

ID 8.98b; IP 7.48; C 33 q 5 c 11

¹ Item. Quod - permittendo CRSDBP; De his qui pud' al' N; Item *with no break in text* ZTHA

² nulla L²SWBZTHQA; nullo RXND; nulli P; ? C

³ auctor LRXB; auctor *and obsc. add.* C; auctor uir WPZTH?A; uir auctor SND

⁴ per- CRSNBZJTH; pro- QA

⁵ *ss after* tamen S

⁶ ut CRSBZTHA; quod ND

⁷ *obsc. letter ss* R

⁸ abnuit R; aborruit, *with* uel abnuit *ss* X

⁹ missum CLRXSWNBPZTHA; permissum C²

54

Nouellarum cp. iiii. De his qui pudori aliene uxoris illudere putantur¹

Si quis suspicatus² de aliquo uelle³ eum pudori uxoris⁴ sue⁵ illudere, liceat ipsi marito testationes in scriptis⁶ habitas ad suspectum hominem mittere, et ter ei denuntiare per testationes ipsas idoneos testes continentes, ne cum uxore sua inueniatur. Et si post tres⁷ testationes in scriptis⁸ habitas et idoneos homines habentes inuenerit eum quem contestatus est cum uxore sua uel in sua domo⁹ uel in domo mulieris, uel in domo illius adulteri, uel in popina¹⁰, uel in prastio, liceat marito sine ullo periculo manibus suis eum occidere. [fo.171ra] Sin autem in alio¹¹ loco deprehenderit eum colloquium habentem¹² cum uxore sua, conuocatis tribus testibus idoneis per quos possit probare apud iudicem inuenisse eum cum uxore sua colloquium habentem, tradat eum iudici, et si iudex inuenerit post tres testationes

¹ Nou. cp. iiii (xiiii R²PB). De - putantur CRDBP; De - putantur S; Quod si matrimonio coniunctis plac' abstinere N; Nou. cp. xiiii ZTHA

² suspicatus CRXND; suspicatus fuerit C²LSWPZTH?QA; fuerit suspicatus B

³ *in mg., corr. fr.* ? L²

⁴ uxoribus L

⁵ sue CSWBZTHQA; suis LRP; sic X; aliene ND

⁶ scriptis CRNPZTHA; scripturis B

⁷ tres CRWBPZTHA; *om.* ND

⁸ scriptis CRNPZTHA; scripturis B

⁹ sua domo CRWPZTHA; domo sua NMB

¹⁰ id est coquina *add. ss* S

¹¹ *corr. fr.* alo N

¹² coll. hab. CRNPZTHA; hab. coll. B

suspectum hominem colloquutum¹³ mulieri fuisse, nullo alio exquisito quasi adulterum puniat.

ID 8.111

---

¹³ colloquutum CRNBZTHQ; collocuturum A

55

Augustinus de nuptiis et concupiscentia. Quod si matrimonio coniunctis placuerit a carnali concupiscentia¹ continere, inter eos non rumpitur coniugium²

Quibus placuerit ex consensu ab usu carnalis concupiscentie imperpetuum continere, absit ut uinculum inter eos coniugale³ rumpatur, immo firmiter erit, quo magis ea pacta secum inierunt. Que carius⁴ concordiusque seruanda sunt, non uoluptariis⁵ corporum⁶ nexibus sed uoluntariis affectibus animorum⁷.

ID 8.132, cf 15.15a above; IP 6.75

---

¹ carn. conc. CRWDP; conc. carn. B

² Aug. - concupiscentia. Quod - coniugium CRSDB; Quod coniuges nisi ex consensu fraudare non licet N; Aug. - concupiscentia ZTHA

³ inter eos coniugale rump. CRWBZTHA; coniugale quod inter eos est rump. ND; inter eos rump. coniugale P

⁴ carius LXSWNDPZTQA; carnis CRB?H

⁵ uoluptariis CRSWNB; uoluntariis ZTHA

⁶ -orum CRWBPZTHA; -oris ND

⁷ animorum CRSWNB; animarum ZTHA

56

Augustinus de adulterinis coniugiis. Quod coniuges nisi ex consensu fraudare non¹ debeant debitum carnale²

Apostolus nec ad tempus ut uacetur³ orationi nisi ex consensu uoluit coniuges carnali⁴ inuicem fraudare debito.

ID 8.133a; IP 6.79b; C 33 q 4 c 12

---

¹ ss C

² Aug. - coniugiis. Quod - carnale CRDBP; Idem. Quod - carnale S; De eodem N; Aug. - coniugiis ZTHA

³ ut uacetur CRNPZTHA; uacetis B

⁴ -ali CRSWBPZTHA; -ale ND

57

Item. De eodem¹

Si dicat uir, Dimitto quidem uxorem meam sine ulla causa fornicationis, sed continens permanebo, ideone dicemus eum impune fecisse quod fecit? Quis hoc dicere audebit, qui uoluntatem Domini² hec dicentis intelligit, quoniam nec continentie causa dimitti coniugem uoluit, qui solam fornicationis causam exceptit?

ID 8.133b; IP 6.79c

---

¹ De eodem CRSWNB; om. with break P, with no break ZTHA

² ss T

58

Item. De eodem¹

Ecce placuit continentia mulieri, uiro non placuit. Discessit a uiro mulier et cepit uiuere continenter, ipsa scilicet casta mansura [fo.171rb] sed factura quod Dominus non uult, adulterum uirum qui cum² se non continuerit, alteram queret. Quid sumus

---

¹ De eodem CRSWDB; Vnde supra N; om. with break P, with no break ZTHA

² ss C

dicturi mulieri, nonne quod dicit ecclesie sana doctrina? Redde debitum uiro, ne dum tu queris unde³ amplius honoreris, ille unde⁴ dampnetur inueniat?

ID 8.133c; IP 6.79d

³ *ss* R

⁴ ille unde CRSNBZTQA; unde ille H

59

Item ad Armentarium et Paulinam. Vnde supra¹

Vna sola causa esse potest, qua te ad id quod uouisti² non solum cohortaremur, uerum etiam prohiberemus implere si forte tua coniunx hoc tecum suscipere animi seu carnis infirmitate recusaret³. Nam et uouenda talia non sunt a coniugatis nisi ex consensu et uoluntate communi, et si prope factum fuerit, magis est⁴ corrigenda temeritas quam persoluenda promissio. Neque enim Deus exigit si quis ex alieno aliquid uouerit, sed potius usurpare uetat alienum.

ID 8.134; C 33 q 5 c 6

¹ Item ad Arm. et Paul. Vnde supra CRSDB; A coniugibus esse reddendum quod ambo pari consensu uouerunt (*cf c. 60*) N; Unde supra P; Idem ad Arm. et Paul. ZTHA

² uou- CXSWNDBPZTHA; nou- R

³ *corr. fr.* refucaret N

⁴ est CRSNBZJTH; *om.* QA

60

Aug' ad Editiam¹. A coniugibus esse reddendum quod ambo pari consensu uouerunt²

Quod Deo pari consensu ambo uoueratis perseueranter usque in finem reddere debuistis. A quo proposito si³ lapsus ille tu saltem constantissime perseuera⁴. Quod te non exhortaret⁵ nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat. Nam si nunquam tenuisses eius assensum, numerus te nullus defendisset annorum.

ID 8.136a; IP 6.80a; +C 33 q 5 c 4a

¹ Aug. ad Editiam CRSDPZTHQA; Aug. ad Editiam B; *om.* N

² A coniugibus - uouerunt (uol- P) CRSDBP; Quod coniuges quamuis admixtione carnali abstineant coniuges esse desistant (*cf c 61*) N; *om.* ZTHA

³ si CRNPZTHA; sed B

⁴ -se- *ss* H

⁵ -aret CLRXDP; -arer X²SWNZTHA; ? B

61

Item. Quod coniuges quamuis a commixtione carnali abstineant, coniuges esse non desistunt¹

Non quia pariter temperabatis² a commixtione carnali, ideo³ tuus maritus esse destiterat, immo uero tanto sanctius inter uos coniuges manebatis, quanto sanctiora concorditer placita seruabatis. Nichil ergo de tua ueste, nichil de auro uel argento uel quacumque pecunia uel rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio eius facere debuisti.

ID 8.136b; IP 6.80b; +C 33 q 5 c 4b

¹ Quod - desistunt CRSWDBP; Vnde supra N; *om. with no break* ZTHA

² temp- CRNBZTHQ; tep- A

³ ideo CRDBZTHA; ide N

62

Item. Quod [fo.171va] matronalis habitus fidelibus coniugatis salua religione possit conuenire¹

Est quidam pro modulo persone habitus matronalis a uiduali ueste distinctus, qui potest fidelibus coniugatis² salua religionis causa uel obseruantia conuenire. Hunc te maritus si deponere noluit³, ne te uelut uiduam illo uiuente iactares, puta quia non⁴ fuerat in hac re usque ad dissensionis scandalum perducendus, magis inobedientie malo quam ullius abstinentie⁵ bono. Quid enim est absurdus quam mulierem de humili ueste uiro superbire, cui te potius expediret obtemperare candidis moribus quam nigellis uestibus repugnare? Quia et si te indumentum monache delectabat etiam hoc gratius posset marito obseruato exoratoque sumi⁶, quam illo inconsulto contemptoque presumi. Quod si omnino non sineret, quid tuo proposito deperiret? Absit ut hinc⁷ displiceres Deo quod coniuge tuo nondum defuncto non indueris sicut Anna, sed sicut Susanna.

ID 8.136c; IP 6.80c; +C 33 q 5 c 4c

¹ Item. Quod - conuenire CRSWDBP; Quod - coniugatis conuenit N; Item. *with no break* ZTHA

² fid. con. CRSWBPZTHA; con. fid. ND

³ *corr. fr.* uol- X²

⁴ *in mg.* N

⁵ malo - abst *in mg.* R

⁶ obseruato exoratoque sumi CRNBZJTH; obseruatoque exorato sumi (summi A) QA

⁷ *corr. from* hic C

63¹

Ex decretis Ormisdie pape cp. vi. Vt nullus occulte nuptias celebret²

Vt nullus fidelis cuiuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed benedictione a sacerdote accepta, publice nubat in Domino.

ID 8.141 as BD 9.3; IP 6.5; C 30 q 5 c 2

¹ *om.* DM

² Ex - cp. vi. Vt (Quod C) nullus occ. (occ. nullus P) - celebret CRWBP; Vt nullus - celebret SN; Vt nullus-celebret. Ex - cap. vi. ZTHA

64

Ex concilio Hilerdensi, cp.iii. Quo tempore nuptie celebrande sint¹

Quod non oporteat a Septuagesima usque in² octauas³ Pasche et tribus ebdomadibus ante festiuitatem sancti Iohannis, et ab aduentu Domini usque post Epyphaniam nuptias⁴ celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.

ID 8.142 as BD 9.4; IP 6.2; +C 33 q 4 c 10

¹ Ex - cp. iii. Quo - sint CRDB; Quo - sint SN; *om.* P; Quo - sint. Ex - cap. iii ZTHA

² *in* CRSNPZTHA; *ad* B

³ *corr. from* -auos A

⁴ nuptias CLXSWNDBPZTHA; nuptie R

65

Ex concilio Remensi cp. iii. De uiro qui uxorem suam uelare permiserit¹

Qui uxorem suam uelare permiserit, aliam non accipiat, sed similiter [fo.171vb] conuertatur.

ID 8.184 as BD 9.46; IP 6.82; C 33 q 5 c 10

¹ Ex - cp. iii (cap. iii *om.* SB). De - permiserit CRSWDBP; De - permiserit N; De - permiserit (commiserit A). Ex - cap. iii ZTHA

66

Ex concilio apud Compendium, cp. vi. De muliere si¹ sine licentia uiri sui uelut sibi imposuerit²

Mulier si sine licentia mariti sui uelut³ in caput miserit, si uiro placuerit, recipiet eam iterum ad coniugium⁴.

ID 8.185 as BD 9.47; C 33 q 5 c 3

¹ si CLXSWNDBPZTHQ; om. RA

² Ex - cp. vi. De - imposuerit CRDBP; De - imposuerit S; De - uiri sui N; De - imposuerit (-su- ss A). Ex - cap. vi ZTHA

³ corr. fr. uelut R

⁴ corr. fr. congium N

67

Ex decretis Nicholai pape. De singulari certamine quod Lotharius¹ molitus est² contra Theubergam³ uxorem suam⁴

Monomachiam uero in⁵ legem non assumimus⁶, quam preceptam⁷ fuisse non repperimus. Quam licet inisse quosdam legamus⁸, sicut sanctum Daud et Goliam sacra prodit⁹ hystoria, nusquam tamen ut pro lege teneatur alicubi¹⁰ diuina sanxit auctoritas, cum hoc et huiuscemodi sectantes Deum solummodo temptare uideantur.

ID 8.187 as BD 9.51; +C 2 q 5 c 22

¹ corr. fr. Lath- Q

² mol. est CRWBPZTHQA; est mol. ND

³ Theubergam CRSWB; Thetbirgam D; Teubergam PHQ; Teibergiam Z; Theibergiam JTA

⁴ Ex - Nicholai pape. De - suam CRDBP; Nicholaus papa. De - suam S; De - est molitus N; De - suam. Ex - Nicholai (corr. from Nica- A) pape ZTHA

⁵ ss N

⁶ non assumimus in legem P; corr. from sumimus A

⁷ -am CRNPZTHA; -um B

⁸ -amus CRSNBZTQA; -imus H

⁹ corr. from procedit A

¹⁰ ten. al. CRNZTHA; al. ten. B; ten. aliquibus P

68

Ex concilio apud Vermanniam, cp. vi. De illis qui in alias prouincias¹ fugerint, aut suos seniores sequuti fuerint, et uxores suas domi reliquerint²

Si quis³ necessitate ineuitabili cogente⁴ in alium ducatum seu prouinciam fugerit, et uxor eius cum ualet et potest amore parentum aut rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore quamdiu uir eius quem sequuta non fuit uiuit, semper innupta permaneat.

ID 8.189 as BD 9.54; IP 6.91; +C 34 q 1/2 c 4

¹ aliam prouinciam P

² Ex - cp. vi. De - reliquerint CRDB; De - reliq. S; De - prouincias fugiunt N; De - reliquerant. Ex - cap. vi (corr. fr. vii Z) ZJ(rubr. in mg.)THA

³ followed by two erased letters C

⁴ repeated and cancelled T

69

Higmarus Remensis archiepiscopus. De matrimonio iunctis si coire non possunt¹

Si per sortiarias atque maleficas, occulto sed nunquam uel nusquam² iniusto Dei iudicio permittente et diabolo preparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito et spiritu humiliato Deo et sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, et profusis lacrimis et³ largioribus elemosynis et orationibus atque ieiuniis Domino satisfaciant. Et per exorcismos ac⁴ cetera medicine⁵ ecclesiastice munia mi[fo.172ra]nistri ecclesie tales quantum annuerit Dominus, qui Abimelech ac domum eius⁶ orationibus sanauit, sanare procurent⁷. Qui forte si⁸ sanare⁹ non potuerint, separari ualebunt. Sed postquam alias nuptias expetierint, illis in carne uiuentibus quibus iuncte fuerint, prioribus quos reliquerant¹⁰, etiam si possibilitas concumbendi eis¹¹ reddita fuerit, reconciliari nequibunt.

ID 8.194; IP 6.117; C 33 q 1 c 4

¹ Higmarus Remensis archiepiscopus (-chi- ss P). De - possunt (-int D) CRSWDBP; De - possunt N; Higmarus (Hic- ZJ) ZJTHA

² uel nusquam CL²RXSWNBPTHQ; om. LA

³ et CRSWNBP; ac ZTHQA

⁴ ac CRSWPZTHQ; et NDB; a A

⁵ medicine CRSDBZTHA; medicina corr. fr. medina N

⁶ Abrahe add. C²LR²SWBPZ²JTHQA, om. CRNDZ

⁷ procurent CRSWNBPHQ; percurent ZJT; percurrent A

⁸ ss B

⁹ corr. fr. sare X²

¹⁰ -ant CRNPZTHA; -int B

¹¹ conc. eis CRNPZTHA; eis conc. B

70

Ex decretis Euthichiani¹ pape. De illo qui in paganismo² uxorem suam dimiserit³

Si quis gentilis gentilem dimiserit uxorem ante baptismum, post baptismum in potestate eius erit eam habere, uel non habere.

ID 8.195; IP 6.97a; C 28 q 1 c 2

¹ Euthichiani CRDTHA; Euthiani B

² -ga- ss A

³ Ex - pape (om. P). De - dimiserit CRWDBP; Eutich. papa. De - dimiserit S; De - dimiserit N; De - dimiserit. Ex - pape ZTHA

71

Ex decretis eiusdem. De baptizato si uxor eius¹ infidelis conuerti noluerit²

Simili modo si unus ex coniugatis baptizatus est et alter gentilis, et sequi non uult, sicut dicit Apostolus, Infidelis si discedit³, discedat.

ID 8.196 as BD 9.60; IP 6.97b; C 28 q 1 c 3

¹ si ux. eius ss. P

² Ex - eiusdem. De - conuerti (om. B) noluerit CRWDB; Eiusdem. De - noluerit S; De - noluerit N; De - noluerit. Ex - eiusdem ZTHA

³ corr. fr. -at N

72

Ex concilio Meldensi, cp. ii. De illo qui ante baptismum mulierem uirginem acceperat, ne post baptismum illa uiuente aliam ducat¹

¹ Ex - cp. ii (corr. fr. i C?, cp. ii om. S). De - ducat CRSWDBP; De - mulierem dux¹ N; De - uirginem acceperat. Ex - cap.ii ZTHA

Si quis habuerit uxorem uirginem ante baptisma, uiuente illa post baptisma alteram² habere non potest. Crimina in baptismo soluuntur, non coniugia.

ID 8.197 as BD 9.61; IP 6.98; C 28 q 2 c 1

² illa post bapt. illa in mg. Z

73

Ex eodem concilio, cp. lxviii. De illo qui uiuente marito coniugem illius adulterasse¹ accusatur, et eam post mortem mariti sumpsisse dinoscitur²

Is qui uiuente marito coniugem illius adulterasse³ accusatur, et eo in proximo defuncto eandem sumpsisse dinoscitur, omnimodis publice penitentiae subigatur⁴. De quo etiam post penitentiam prefata si⁵ expedierit seruabitur regula, nisi forte idem aut mulier uirum qui mortuus fuerat occidisse notentur, aut [fo.172rb] propinquitas uel alia quelibet actio criminalis impediatur. Quod si probatum fuerit, sine ulla spe coniugii cum penitentia perpetuo maneat. Si autem negauerit se eandem feminam uiuente uiro nequaquam adulterasse, et prefati homicidii neuter eorum conuinci potuerit, purgent legaliter famam suae opinionis, et sumpto utantur coniugio, si alia ut diximus non impediatur ratio.

ID 8.201 as BD 9.65; IP 7.12; C 31 q 1 c 5

¹ -l- ss H

² Ex - cp. lxviii (lxviii WP). De - sumpsisse dinoscitur (din. sumps. D) CRWDBP; Ex conc. eodem. De - dinoscitur S; De illo - accusatur N; De - mortem sumpsisse dinoscitur. Ex concl' Meldensi cap. lxviii (lviii HQ) ZTHQA

³ adulterasse CRNBZTHQ; om. A

⁴ subigatur CRNBZTHQ; subgatur A

⁵ ss C

74

Ex concilio Triburiensi, cp. iii. De eodem¹

Relatum est auribus² sanctorum sacerdotum³ quemdam⁴ alterius uxorem stupro uiolasse⁵, insuper et meche uiuente⁶ uiro suo iuramentum dedisse, ut post legitimi mariti mortem si super uixisset, duceret⁷ uxorem. Quod et factum est. Tale igitur conubium prohibemus, et anathematizamus⁸.

ID 8.202 as BD 9.66; IP 7.9; C 31 q 1 c 4

¹ Ex - cp. iii. De eodem CRWDB; De eodem SNP; De eadem re. Ex - cap. iii ZTHA

² corr. fr. aribus N

³ sanct. sac. after corr. S

⁴ quemdam CRNBZTHQ; quandam A

⁵ -asse CRNBTHQ; -assa A

⁶ ss B

⁷ corr. from ? R, from ducere T

⁸ corr. fr. -emus R

75

Ex concilio apud Alteum habito presente Conrado¹ rege, cp. v. De eo qui cum uxore alterius uiuente eo fuerit fornicatus²

Illud uero communi decreto secundum canonum instituta definimus et preiudicamus, ut si quis cum uxore alterius uiuente eo³ fornicatus fuerit, moriente

¹ Conrado C; Coradeo (uel Conrado ss B)

² Ex concilio (concio D) - cp. v. De eo qui - fuerit fornicatus CRWDB; De eo qui - fuerit fornicatus SNP; De eo si quis - fornicatus fuerit. Ex - cap. v ZTHA

³ eo CRDBZTHA; om. N

marito synodali iudicio aditus ei claudatur illicitus, ne ulterius ei coniungatur matrimonio quam prius polluit adulterio.⁴ Nolumus enim, nec Christiane religioni conuenit, ut ullus ducat⁵ in coniugium quam prius polluit per adulterium.

ID 8.211 as BD 9.74; IP 7.10-11; C 31 q 1 c 3

⁴ S ends cap. here

⁵ ducat CRNBTQA; dicat H

76

Ex concilio Triburiensi, cp.viii, cui interfuit rex Arnulfus. De ingenuo ingenuam uxorem accipiente et postea causa diuortii se seruum faciente¹

Perlatum² est ad sanctam synodum quod quidam ingenuus ingenuam acceperit uxorem, et post filiorum³ procreationem occasione diuortii cuiusdam seruum se fecerit⁴, utrum necessario mulierem tenere debeat, et si tenuerit, [fo.172va] utrum illa quoque secundum secularem legem seruituti subici debeat. Iudicatum est uxorem minime⁵ debere dimitti, non tamen ob Christi legem mulierem in⁶ seruitutem redigi, dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecit, quem liberum ipsa maritum accepit.

ID 8.212 as BD 9.75; IP 6.99; +C 29 q 2 c 7

¹ Ex - Arnulfus. De - faciente CRWDBP; Ex conc. Trib. De - faciente S; De - faciente N; De ingenuo si ingenuam acceperit uxorem et postea se seruum esse profitetur. Ex - rex Arnulfus (Arnulfus rex HQ) ZTHQA

² Perlatum CRWDBPZTHA; Relatum N

³ filiorum CRSNBJTHA; om. Z

⁴ corr. fr. fuerit R

⁵ ux. min. CRNPZTHA; min. ux. B

⁶ in CRNBZTHQ; om. A

77¹

Reconciliatio² coniugatorum

Ab isto die in antea istam tuam coniugem nomine illa, quam iniuste dimiseras ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem in dilectione et debita disciplina, nec eam per ullum malum ingenium a te separabis³, nec ea uiuente aliam accipies⁴, sic te Deus adiuuet.

ID 8.217 as BD 9.81; IP 7.41; +C 35 q 6 c 11

¹ om. DM

² corr. fr. -lio H

³ nec eam per - sep. in mg. X²

⁴ -ies CRNBZTHQ; -ias A

78¹

De eodem²

Amodo³ in antea⁴ istum tuum maritum quem iniuste dimiseras ita tenebis⁵, et amplexaberis, et ei⁶ in seruitio, in amore, et in timore ita eris subiecta⁷ et obediens, sicut per rectum uxor suo debet subiecta esse marito⁸, nec unquam ab eo te separabis,

¹ om. DM

² De eodem CRSWNBP; De eadem re ZTHA

³ Amodo CRNBTHQ; Ambo P; Quomodo A

⁴ corr. from atea A

⁵ dim. ita ten. CRSNPZTHA; ita ten. dim. B

⁶ after corr. R

⁷ subiecta CRNBPZTHA; subdita N

⁸ marito CRNPZTHA; om. B

nec illo uiuente alteri uiro te sociabis nec⁹ coniugio, aut¹⁰ adulterio, sic te Deus adiuuet¹¹.

ID 8.218 as BD 9.82; IP 7.42

⁹ nec CRBPZTHQA; aut N

¹⁰ aut LRXSNBZTHQA; siue C; nec WP

¹¹ te Deus adiuuet CRXSWNBPZJT; adiuuet te Deus H; adiuuet Q; te adiuuet A

79

Alexander ii Landulfo in Corsica. De quodam Landulfo qui mortetenus infirmatus¹ se monachum fieri petiit, et a sua uxore minis et terroribus ad hoc² licentiam extorsit³

Notificasti te mortetenus⁴ infirmatum et peccatorum tuorum recordatione et terrore ualde pauefactum, anxie quesisse monachum fieri, et a tua uxore minis et terroribus eam occidendi ad hoc licentiam extorsisse, et sic te monachicam uestem sine abbate sumpsisse, et monasterium petiisse. Postea uero cum sanus factus esses, tue uxoris⁵ reclamationibus, eiulatibus, et planctibus⁶, tueque familie dispersionibus utpote penitens deuictus [fo.172vb] domum remeasse, et post multos dies quorundam sapientium consilio ad iam dicte mulieris cubile⁷ redisse. Nunc autem si tibi⁸ tua uxore uti liceat, nostrum requiris consilium. Si ita denique est ut tuus nuntius narrat, non⁹ uidetur nobis rationabiliter¹⁰ neque sana mente id factum, quoniam cum omni homini ad monachicam uitam tendenti legaliter, sancte, et iuste sit peragendum, tu contra leges minaciter et uiolenter a tua uxore partim terrore mortis, partim tue infirmitatis¹¹ doloribus exanimatus¹² deuia sequutus, nulla ut dicitur licentia accepta recessisti, et monasterium petiisti. Non enim uiolentia sed ex pari uoluntate et consensu sicut sancti patres dicunt hoc fieri debet, neque uir in monasterium recipiendus est, nisi uxor illius femineum monasterium elegerit, aut professa continentiam habitum cum festinatione mutauerit.

ID 8.220a as CB Alex. 14; IP 6.85a; C 33 q 5 c 2

¹ corr. to -atum R

² minis – ad hoc om. M

³ Alex.ii (om. S)- Corsica. De - extorsit CRSWD(partly illeg. in gutter)MBP; De - fieri petiit N; Alex. - Corsica ZTHA

⁴ -te- ss Z

⁵ tue uxoris CRNPZTHA; uxoris tue B

⁶ planctibus CRNBZJHQ; plantibus TA

⁷ mul. cub. CRSWNBP; cub. mul. ZJTHA

⁸ si tibi corr. fr. sibi P

⁹ corr. fr. ut N

¹⁰ rat- CRNPZTHA; irrat- B

¹¹ after corr. N

¹² exanimatus CRSNBZHQ; examinatis L; examinatus XWJTA; ? P

80

Responsa Nicholai pape ad consulta Bulgarorum, cp. xcvi. Quod uxor non est reicienda uel odio habenda, nisi fornicationis causa¹

Quicquid mulier contra te cogitauerit, uel si te accusauerit, non est excepta causa fornicationis reicienda, uel odio prorsus habenda.

ID 8.228a; C 32 q 5 c 22

¹ Responsa Nicholai (corr. fr. -ola B) pape (om. W) ad - xcvi. Quod - causa CRWDB; Nich. papa. Quod – causa S; Quod - causa NP. Responsa Nicholai ad - xcvi (xvi A) ZTHQA

81

Exameron Ambrosii in titulo diei quarte¹. Quod postquam uir semel placuit, non sit alius eligendus²

Sed horrendus et incultus est uir. Semel placuit. Numquid uir alius eligendus est? Comparem suum et equus diligit, et si mutetur alius trahere iugum nescit compar alterius, et se non totum putat. Tu iugalem repudias tuum, et sepe³ putas mutandum et si uno defecerit die superducis riuaalem, et statim incognita causa⁴ [fo.173ra] quasi cognita pudoris exequeris iniuriam?

ID 8.232; IP 6.103; C 32 q 5 c 17

¹ quarte CRWDPZTQ?A; quarti BH. Exam. - quarte] Ambrosius S; om. N

² Quod - eligendus CRSWNBP; om. ZTHA

³ et add. and canc. R

⁴ causa CRNBJTHA: om. Z

82

Augustinus de bono coniugali¹. Quod si coniuges preter causam procreandi sibi commisceantur, nuptie tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt²

Quicquid inter se coniugati immodestum, inuerecundum, sordidum gerunt, uicium est hominum non culpa nuptiarum. Iam in ipsa quoque immoderata exactione debiti carnalis quam eis non secundum imperium precepit, sed secundum ueniam concedit apostolus, ut etiam preter causam³ procreandi sibi misceantur, et si eos prauis moribus ad talem concubitus impellunt⁴, nuptie tamen ab adulterio⁵ seu fornicatione defendunt. Neque illud propter nuptias admittitur⁶ sed propter nuptias ignoscitur. Debent ergo sibi coniugati non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem liberorum procreandorum causa, quia prima est humani generis in ista mortalitate societas, uerum etiam infirmitatis inuicem excipiende ad illicitos concubitus euitandos mutuam quodammodo seruitutem, ut et si alteri eorum continentia perpetua placeat, nisi ex alterius consensu non possit.

ID 8.234; IP 6.26 from Debent ergo sibi only; +C 32 q 2 c 3

¹ Aug. - con. om. N (in DP)

² Quod - defendunt (-untur B) CRSWDBP; Quod - commisceantur N; om. ZTHA

³ causam CRNBZTHQ; causa A

⁴ -unt LRXSWNBPZTHA; -ant C?

⁵ ad- in mg. B

⁶ adm- CRSNBZTA; am- H; ammittatur Q

83

Aug' de sermone Domini in¹ monte². Vxorem non facile dimittendam esse, sed preter³ fornicationem uniuersas molestias sustinendas⁴

Dominus ad illud confirmandum ut⁵ non facile dimittatur uxor, solam fornicationis causam exceptit, ceteras uero uniuersales molestias si que extiterint iubet pro fide coniugali et pro castitate fortiter sustineri, et mechum dicit etiam uirum qui eam duxerit que soluta est a uiro.

ID 8.237a; IP 7.4a; +C 32 q 7 c 6

¹ in CRDBZTQA; ad H

² Aug' - monte om. N (in DM); Aug. S

³ preter CRXSNB; propter WP

⁴ Vxorem - sustinendas CRSWNBP; om. ZTHA

⁵ in mg. R

84¹

*Idem. Non licere uiro dimissa uxore aliam ducere, nec uxori uirum, nec cum quibuslibet stupra committere*² [fo.173rb]

Fieri³ potest⁴ ut uir dimittat uxorem causa fornicationis, quam Dominus exceptam esse uoluerit. Iam uero si nec illi nubere conceditur⁵ uiro uiuo⁶ a quo recessit, neque huic alteram ducere uiua uxore, quam dimisit, multo minus fas est illicita eos⁷ cum quibuslibet stupra committere.

ID 8.237b; IP 7.4b; C 32 q 7 c 4

¹ om. P

² Idem. Non licere (liceat DM) - committere CRSWDMB; Non liceat uiro dimissa uxore N; Item ZJTHA (ZJ with no break)

³ corr. fr. Sieri N

⁴ potest CRNBTHQ; pat' A

⁵ corr. fr. concedur R

⁶ uiro uiuo CRSNBZTQA; uiuo uiro H

⁷ eos CR²XSWNB; eum RZ?THQA

85

Idem¹. Quod non sit abicienda uxor pro qualibet carnis² infirmitate³

Si uxorem quisque habeat, siue sterilem, siue deformem⁴ corpore, siue debilem membris, uel⁵ cecam, uel surdam uel claudam⁶, uel si quid aliud, siue morbis et doloribus laboribusque confectam⁷, et quicquid excepta⁸ fornicatione cogitari potest uehementer horribile pro societate et fide sustineat.

ID 8.238; IP 6.104; C 32 q 5 c 18

¹ Idem CRSWDB; om. N; Item ZTHQA

² carnis CRDBPZTHQ; om. A

³ uxor - inf. om. N; Quod - inf. in mg. ZJ

⁴ -en H

⁵ etiam add. P

⁶ uel claudam C²LR²SWPZTHQA, om. CRXNDB

⁷ -ectam CRNBJTHA; -ecta Z

⁸ accepta L; -x- ss A

86

Ieronimus ad Amandum¹ presbiterum². Quod quamdiu uir uiuit, licet adulter, licet flagitiis omnibus coopertus, non liceat³ tamen⁴ uxori alium uirum accipere⁵

Omnes causationes apostolus⁶ amputans apertissime definiuit uiuente uiro esse adulteram mulierem⁷ si alteri nupserit. Nolo michi proferas raptoris uiolentiam⁸, matris prestationem, patris auctoritatem, propinquorum cateruam, seruorum insidias, parentum⁹ dampna rei familiaris. Quamdiu uiuit uir¹⁰, licet adulter sit, licet sodomita,

¹ Amandum CRDBTHQ; Amanda A

² Ier. - presb. om. N

³ liceat CRSWNDP; licet B

⁴ ss P

⁵ Quod - accipere CRSWDBP; Quod - liceat uxori alium ducere N; om. ZTHA

⁶ in mg. R

⁷ adul. mul. CRSWNBZJT; mul. adul. HQA

⁸ raptoris uiolentiam CRNPZTHQ; uiolentiam raptoris B; raptores uiolentiam A

⁹ parentum CRWBPZTHA; om. ND

¹⁰ uiuit uir CRNPHTA; uir uiuit B

licet flagitiis¹¹ omnibus coopertus, et ab uxore propter hec¹² scelera derelictus, maritus est reputatus, cui alterum¹³ uirum accipere non liceat¹⁴.

ID 8.239; +C 32 q 7 c 7a

¹¹ -ti- ss A

¹² hec CRNPZTHA; om. B

¹³ alterum CRSWNB; adulterum ZJHQA; aduterum T

¹⁴ liceat CRNB; licet SWPZTHQA

87

Idem¹ ad Oceanum de morte Fabiole². Quod quicquid de matrimonio uiris precipitur, hoc consequenter et feminis imperatur³

Precepit Dominus uxorem non debere⁴ dimitti, excepta causa fornicationis, et si⁵ dimissa fuerit, manere innuptam⁶. Quicquid uiris precipitur, hoc consequenter redundat ad feminas. [fo.173va] Neque enim⁷ adultera uxor dimittenda est, et uir mechus tenendus⁸. ITEM. Apud nos quod⁹ non¹⁰ licet feminis eque non licet uiris, et eadem¹¹ seruitus pari conditione censetur.

ID 8.240; IP 7.3; C 32 q 5 cc 19-20

¹ Idem CRDBZTHQ; Item A

² Item - Fab. om. N; De morte Fab. ss X²; Idem S

³ Quod - imperatur CRSWDBP; Quod - hoc etiam feminis imperatur N; om. ZTHA

⁴ debere CRNZTHA; om. BP

⁵ ss A

⁶ -uptam CRNBZTHQ; -upta A

⁷ enim CRNPZTHA; om. B

⁸ tenendus RXSWNBZTHA; retinendus CL

⁹ after corr. H, ss Z

¹⁰ ss B

¹¹ eadem CRWB²PZTHA; ea ND; eandem B

88

¹ Augustinus de adulterinis coniugiis². Maritos adulteros tanto grauius puniri oportere³ quantomagis ad eos pertinet uirtute uincere⁴

Indignantur mariti si audiant adulteros uiros⁵ pendere similes adulteris feminis penas, cum tanto grauius eos puniri oportuerit, quantomagis ad eos pertinet et uirtute uincere, et exemplo regere feminas.

ID 8.242b; IP 7.36; +C 32 q 6 c 4

¹ Item add. ZTHA, om. CRSNDBP

² Aug. - con. om. N (in DP, in mg. Z)

³ oportere CRSWDP; oportet NB

⁴ Maritos - uirtute uincere (uinc. uirt. B) CRSWNB; om. ZTHA

⁵ uiros C(? after corr.)LSWPZTHA; om. RXNB

89

Idem. Quod non sit turpis post patrata et purgata adulteria reconciliatio coniugum¹

Non erit² turpis neque difficilis etiam post patrata atque purgata adulteria reconciliatio³ coniugum, ubi per clauas regni celorum non dubitatur fieri remissio peccatorum, non ut post uiri diuortium adultera reuocetur⁴, sed ut post Christi consortium adultera⁵ non⁶ uocetur⁷.

¹ Idem. Quod non sit (non sit om. W) - coniugum CRSWDBP; Quod non sit turpis N; Item in mid-canon ZTHA

² Non erit] Nouerit L

³ re- ss N

⁴ reuoc- CL²RNPZTHA; uoc- LB

⁵ -era CRSNBPTZ; -erinus after corr. H; -eri QA

ID 8.242c; IP 7.37; +C 32 q 1 c 8

⁶ non CRSNBZTQA; om. H

⁷ sed ut post – uoc. in mg. L²

90

Idem. Adulterum esse qui uel languente uxore uel absente, uel continere cupiente¹ alteri commixtus est femine²

Puto Christianum neminem reluctari adulterum esse, qui uel³ diu languente, uel diu absente, uel continenter uiuere cupiente uxore sua, alteri⁴ commixtus est femine.

ID 8.242d; C 32 q 5 c 16

¹ cupiente CLSWDB²P; aperiente R; capiente XB

² Idem. Adulterum (-erium D) - femine CLRSWDBP; Item - uxore N; Item in mid-canon ZTHA

³ ss A

⁴ alteri CRNBZTHQ; alterius A

91

Idem. Non licere homini Christiano adulteram¹ coniugem occidere²

Si quod uerius esse dicitur, non licet homini Christiano³ adulteram coniugem occidere, sed tantum dimittere, quis est tam demens qui ei dicat, Fac quod non licet, ut liceat tibi quod⁴ non licet? Cum enim utrumque secundum legem Christi illicitum sit siue adulteram occidere siue illa [fo.173vb] uiuente alteram ducere, ab utroque est abstinendum, non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus est quod non licet, iam faciat adulterium, et non faciat homicidium, ut uiuente uxore alteram ducat, et non humanum sanguinem fundat.

ID 8.242e; IP 7.17; C 33 q 2 c 9

¹ adult. CRSWBP; propter adulterium ND

² Idem (Item D, om. N) . Non licere (licet N) - occidere CRSWNDBP; Item in mid-canon ZTHA

³ hom. Christ. RXSWNBZTHA; Christ. hom. CL

⁴ lic. tibi quod corr. fr. tibi L²

92

Augustinus de fide et operibus¹. Vxorem legitime coniunctam sine culpa relinqui, si cum uiro Christiano noluerit permanere²

Vxor legitima societate coniuncta sine ulla culpa relinquitur, si cum uiro Christiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo eam³ rectissime dimitti si uiro suo dicat, Non ero uxor tua nisi michi uel⁴ de latrocinio diuitias congeras, aut nisi solita⁵ lenocinia, quibus nostram domum⁶ transigebas etiam Christianus exerceas, aut si quid aliud uel facinosum aut flagitiosum⁷ in uiro nouerat quo delectata uel libidinem explebat uel facilem uictum habebat, uel etiam incedebat ornator. Tunc enim⁸ ille cui⁹ hoc uxor dicit si ueraciter egit penitentiam ab operibus mortuis quando accessit ad baptismum, habetque in fundamento fidem que per dilectionem operatur, procul

¹ Aug. - oper. om. N (in D)

² Vxorem - permanere CLRXSDBP; Vxorem legitime conuictam sine culpa relinquere N; om. ZTHA

³ eam CRSWBPZTHA; iam ND

⁴ uel. RXSWNDBPZTHA; om. CL

⁵ solita CLSWBPZTHA; solum RXND; soli R²

⁶ domum CRDBPZTHA; bonum N

⁷ aut flag. CRL²SNPZTHA; om. LB

⁸ facinosum aut flagitiosum - enim apparently over an erasure, and partly in mg. C

⁹ Tunc enim (uero ND) ille cui CRSNBZTQA; Ille enim cui tunc H

dubio plus tenebitur amore diuine gratie quam carnis luxuria¹⁰, et membrum quod eum fortiter scandalizat¹¹ fortiter amputabit.

ID 8.251; IP 7.32; C 28 q 1 c 4

¹⁰ -uria CRWB; -uriam NDP; -urie ZJTHA

¹¹ eum scandalizat RXSWNDBPZJHQ; eum fortiter scandalizat CL; eum scandalizet T; scandalizat eum A

93

Ambrosius ad Hylarium¹. De eodem²

Si infidelis, dicit apostolus, discedit, discedat, non est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi, id est si infidelis noluerit esse cum coniuge fideli. Hic agnoscat fidelis suam libertatem, ne ita se³ subiectum deputet seruituti, ut ipsam dimittat fidem, ne coniugem amittat⁴ infidelem. Hoc et de fidelibus atque parentibus, hoc et de fratribus atque⁵ sororibus intelligitur, propter Christum esse⁶ [fo.174ra] dimittendos, cum ponitur ista conditio ut Christum dimittat, si eum secum habere desiderat. Hoc ergo et de domo et de agris, hoc est de his rebus que iure pecuniario possidentur.

ID 8.253 as CB Varia IC 28b; IP 7.33; C 28 q 1 c 7

¹ Aug. - Hyl. *om.* N (*in D*)

² De eodem CRSWNBP; *om.* ZTHA

³ se CRNBZTHQ; *om.* A

⁴ si eum *add. and canc.* A

⁵ atque CRSWNBP; ac de Z; ac JTHQA

⁶ omnes *add.* ZTHQA, *om.* CRSWNBP

94

Aug' de bono coniugali¹. Quod tantum ualeat coniugale uinculum quod nec sequente sterilitate soluat²

Tantum ualet sociale uinculum ut cum causa procreandi colligitur, nec ipsa causa procreandi soluat³. Posset⁴ enim homo dimittere sterilem uxorem et ducere⁵ de qua filios habeat, et tamen non licet.

ID 8.254a; IP 6.105a, 6.28 has Tantum - soluat only; C 32 q 7 c 27a

¹ Aug. - con. *om.* N (*in DP*)

² Quod - soluat CRSWBP; Quod ualeat coniugale uinculum quod nec propter fornicationem dimittunt ND; *om.* ZTHA

³ soluat CRSWBPZTHA; dissoluat ND

⁴ Posset CRSWNBP; Possit ZTHA

⁵ et ducere CRSNBZTQA; dimittere H

95

Item. De eodem¹

Manet uinculum² nuptiarum etiam si proles cuius causa initum³ est manifesta sterilitate⁴ non subsequatur, ita ut iam scientibus coniugibus non se filios habituros, separare se tamen uel ipsa causa filiorum atque aliis copulare non liceat. Quod si fecerint, cum eis cum⁵ quibus se⁶ copulauerint adulterium committunt. Ipsi autem coniugi manente plane uxoris uoluntate adhibere aliam unde communes filii⁷

¹ Item. De eodem CRSWBP; De eodem ND; Item *in mid-canon* ZTHA

² *after corr.* H

³ initum CLRXPHTA; initium SNBZQ; uentum W

⁴ sterilitate CRNBZHA; sterelitate T

⁵ cum CRNB; *om.* SWPZTHQA

⁶ se CRNPZTHQA; *om.* B

⁷ *corr. fr.* -ios N

nascantur unius commixtione ac semine, alterius autem iure ac potestate apud antiquos patres fas erat, utrum et nunc fas sit temere non dixerim.

ID 8.254b; IP 6.105b; C 32 q 7 c 27b

96

Augustinus de adulterinis coniugiis, libro i.¹ Quod qui relictis prioribus uxoribus propter fornicationem alias ducunt mechantur, minus tamen quam qui² non³ propter fornicationem dimittunt⁴

Quemadmodum non⁵ recte dici potest si nescit homo non peccat, sunt enim etiam peccata ignorantium quamuis minora quam scientium, ita non recte dici potest, si causa fornicationis dimiserit uir uxorem et aliam duxerit, non mechatur. Est enim mechatio etiam [fo.174rb] eorum qui alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus sed utique minor quam eorum qui non propter fornicationem⁶ dimittunt.

ID 8.255; C 32 q 7 c 10

¹ Aug. (Idem S) de ad. con. libro i CRSWDP; om N; Aug. de ad. con. B; Aug. liber i de ad. con. ZTHA

² ss C, after non L

³ non CLXSWDB; om. R; pro non P

⁴ Quod - dimittunt (corr. fr. -ant W) CRWDB; Quod - mechantur N; om. THA

⁵ non CRSWNBP; om. ZTHA

⁶ prioribus sed utique - fornic. in mg. R; prioribus add. and canc. Z

97

Augustinus de decem cordis¹. Non esse mechandum a uiro sicut nec ab uxore²

Non mechaberis, id est non ibis ad³ aliam aliquam preter uxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab uxore, et non uis reddere hoc uxori? Et cum debeas in uirtute precedere uxorem, quoniam castitas uirtus est, tu⁴ sub uno impetu libidinis cadis, et uis uxorem tuam uictricem esse, tu uictus iacens? Et cum⁵ tu caput sis⁶ uxoris, precedit te a Deum cuius caput es? Vis tuam domum capite⁷ deorsum pendere? Caput est enim mulieris⁸ uir. Vbi autem melius uiuit mulier quam uir, caput⁹ deorsum pendet domus. Si caput est¹⁰ uir, melius debet uiuere uir et precedere in omnibus bonis factis uxorem suam.

ID 8.263; +C 32 q 6 c 5

¹ Aug. - cordis] om. N (in DP); Idem S

² Non - uxore CRSWNDB; om. ZTHA

³ ss N

⁴ ss L²

⁵ Et cum LRXSWNBPZTHA; Num C?

⁶ caput sis CRDBZTHA; sis caput N

⁷ ss W

⁸ Caput est enim mul. CRSNPZJ; Caput enim est mul. WBQ; Caput enim mul. TA; Caput enim mul. est H

⁹ caput CRXNB; capite C²LSWPZJTHA

¹⁰ est CRNBZTHQ; om. A

98

Aug' contra aduersarium legum¹ et prophetarum, libro ii². Quod Abraham³ post mortem Sare alteram duxit, ualere contra hereticos qui asserunt⁴ esse crimen post uxoris mortem alteram ducere⁵

Iste Abrahe⁶ etiam usque ad decrepitam senectutem⁷ fornicationis obicit⁸ crimen, profecto quia et post mortem Sare alteram duxit, ubi et si⁹ nullum intelligeretur rei¹⁰

¹ legum CRXSBP; legis Z; leg' JHTA

² Aug. - ii om. N (in DP)

³ corr.fr. -has R

⁴ asserunt C²LRXSWNDBP; assumunt C

⁵ Quod - ducere CRSWNDBP; om. ZTHA

abdite sacramentum, propter hoc solum id facere debuit Abraham, ne putarent heretici aduersus apostolum, quibus etiam Tertullianus astipulator assistit, post uxoris mortem crimen esse ducere uxorem¹¹.

ID 8.269a; IP 6.60; C 32 q 4 c 1

---

⁶ *corr. fr.* Abraham B

⁷ senectutem CLRSWZTHA; etatem uidelicet senectutem ND; etatem B; etatem senectutem P

⁸ *an erasure follows in* H

⁹ et si CRNBJHTA; esse Z

¹⁰ *corr. fr.* ei H

¹¹ *cuxorem* A

99

Idem. Secundas nuptias esse licitas¹

Deus qui masculum et feminam propagandi generis² causa nuptiali castitate coniunxit, et secundas nuptias que in unoquoque testamento permittuntur, licitas esse monstrauit.

ID 8.269b; IP 6.61, 6.27; +C 31 q 1 c 12

---

¹ *Idem. Secundas - licitas* CRSWDB; Sec. - lic. N; P p. 318 (*first of quire xxi*) begins, with neither inscriptions nor rubrics until B 20.26 at p. 340; Item in *mid-canon* ZTHA

² -eris C²L²WNDBPZTHQA; -erem RX; -eri S; ? CL

100

Ieronimus¹ ad [fo.174va] Pammachium². Secundas uel tercias nuptias in Domino concessas³

Aperiant queso aures obtrectantes⁴ mei, et uideant me secundas et tercias nuptias in Domino concessisse. Qui secundas et tercias non dampnaui, primum potui dampnare matrimonium?

ID 8.270a; IP 6.62a; +C 31 q 1 c 11a

---

¹ *Idem* S

² *Ier. - Pamm. om.* N; Pamm- CRSWZTHQA; Panim- D; Paum - B

³ *Secundas - concessas* CRSWNB; *om.* ZTHA

⁴ *obtrectantes* LRXNBPZJTHA; *obtrectatores* CW

101

Idem de eodem¹

Non dampno digamos, immo nec trigamos, et si dici potest octogamos.

ID 8.270b; IP 6.62b; +C 31 q 1 c 11b

---

¹ *Idem (Item N) de eodem* CRSWNDB; *Item de eodem item L² in mg. in mid-canon; Item in mid-canon* ZTHA

102

Item. Idem de eodem¹

Ego nunc libera uoce proclamo non dampnari in ecclesia digamiam, immo nec trigamiam, et ita licere quinto, et sexto, et ultra, quomodo et secundo marito nubere.

ID 8.270c; IP 6.62c; +C 31 q 1 c 11c

---

¹ *Item. Idem de eodem* CRSWD; *De eodem* N; *Item de eodem* B; *Item in mid-canon* ZTHA

103

¹*Constitutionum libro v, cp. xxxiii*². *Quod matres que amissis*³ *uiris alia optant matrimonia tutelas filiorum administrare non debent*⁴

Matres⁵ que amissis uiris tutelam administrandorum negotiorum⁶ in liberos postulant, priusquam confirmatio officii talis in eos iure eueniat, fateantur actis⁷ sacramento prestito⁸ ad alias se nuptias non uenire. Sane in optione huiusmodi nulla cogatur, sed libera in conditiones⁹ quas prestitimus uoluntate descendat. Nam si malunt alia optare matrimonia, tutelas filiorum administrare non debent.

ID 8.271; IP 6.69

¹ Nouellarum add. T, om. CRBZHA

² cp. xxxiii CRDZTHA; om. B; Const. - xxiii om. SN

³ que am. in mg. W

⁴ Quod - debent (-eant W) CRSWDB; Quod - matrimonia N; om. ZTHA

⁵ Matres CRSNZTHA; Patres B; [ ]atres P

⁶ negec- N

⁷ actis CRWBPZTHA; tactis sacrosanctis ND

⁸ prestito LWPZTHA; prefato RXS²NB; fato S; ? C

⁹ corr. fr. -nis B

104

*Nouellarum constitutio xxxvii*¹ *cp. xi*². *Quod mulier que anno nondum expleto post mortem mariti alii nupserit, inter infames habenda sit*³

Si mulier post mortem mariti necdum annali spacio completo ad secundas properauit nuptias⁴, omni quidem modo inter infames⁵ erit. Sed si quidem liberos non habeat ex priori matrimonio, infamiam quidem soluere poterit, si preces imperatori porrexerit, et diuino principis nutu priori opinione restituta [fo.174vb] fuerit, res autem a priore marito sibi relictas nullomodo lucrabitur⁶.

ID 8.272; IP 6.70

¹ corr. from xxxii C

² Nou. - xi om. SN (in D)

³ Quod - sit (om. W, est D) CRSWDB; Quod - alii nups¹ N; om. ZTHA

⁴ prop. nupt. LRXSWNBPZJTHA; nupt. prop. C

⁵ infames CRWNBZJTHQ²; fames QA

⁶ luc- CXSWDBPZTHQ; luch- R; lucrabuntur N; lac- A

105

*Cap. xxxiii*¹. *Quod mulier que secundo nupserit, priuilegiis prioris mariti non utatur*²

Mulier que ad secundas migravit³ nuptias priuilegiis uel dignitatibus prioris mariti non utatur⁴.

ID 8.273a, cf below 29.72; IP 6.71

¹ Cap. xxxiii om. SN (in D)

² Quod - utatur CRSWDB; Quod - mariti N; om. ZTHA

³ -auit CRSNBJTHA; -auerit Z

⁴ utatur CRNBZHQA; uitatur T

106

*Aug' questionum*¹ *in Exodo cp. xxxviii*². *Quod nomine mechie omnis illicitus concubitus atque illorum membrorum prohibitus usus debeat intelligi*³

¹ questionum CRB; questiones Z; quest' JHA

² Aug. - xxxviii om. N (in D)

³ Quod - intelligi CRSWB; Quod nomine mechie omnis illicitus concubitus debeat intelligi N; Quod - concubitus intelligatur D; om. ZTHA

Omnis mechia etiam fornicatio in scripturis⁴ dicitur, sed utrum etiam⁵ omnis fornicatio mechia dici possit⁶, in eisdem scripturis non michi interim occurrit loquutionis exemplum. Sed si omnis fornicatio etiam mechia dici non potest, ubi sit in decalogo prohibita illa fornicatio quam faciunt uiri qui uxores non habent cum feminis que uiros non habent⁷, inueniri⁸ possit ignoro. Sed si furti nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatio rei aliene, non enim rapinam permisit qui furtum⁹ prohibuit, sed utique a parte totum intelligere¹⁰ uoluit quicquid illicite rerum proximi aufertur, profecto¹¹ mechie omnis illicitus concubitus atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi.

ID 8.279; +C 32 q 4 c 11b

⁴ scripturis CRSWNBP; scriptura ZTHA

⁵ ss B

⁶ mechia dici possit CRNZTHA; dici possit mechia B; mechia dici potessit P

⁷ cum fem. - non habent C²LSWBPZTHA; om. RXND

⁸ fornicatio quam fac. - inueniri *over erasure* C

⁹ *corr. from* futum C

¹⁰ intelligere CRSWNBP; intelligi Z²THA; intelli Z

¹¹ nomine *add.* C²LR²SWBPZTHA, om. CRXND

107

Ambrosius¹ de officiis, libro i². Quod una tantum permittatur copula³

Vna tantum nec repetita nobis permittitur copula. Et in ipso coniugio lex est, non iterare coniugium, nec secunde coniugis sortiri coniunctionem. Quod plerisque mirum uidetur, cur etiam ante baptismum iterati⁴ coniugii⁵ ad electionem⁶ muneris et ordinationis prerogatiuam impedimenta generentur⁷, cum etiam delicta obesse non soleant, si lauacri remissa fuerint [fo.175ra] sacramento. Sed intelligere debemus quia baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest⁸. In coniugio non culpa sed lex est. Quod igitur culpe est⁹ in baptismo relaxatur, quod legis est in coniugio non soluitur¹⁰. Quomodo autem¹¹ potest hortator¹² esse uiduitatis qui ipse coniugia frequentauerit?

ID 8.291; IP 6.64; D 26 c 4

¹ Ambrosius CRSBZTH; Aug' A

² Amb. - i om. N; de - i om S

³ Quod - copula CRSWNB; om. ZTHA; P *has no break*

⁴ iterati CRNPHTA; iterata B

⁵ coniugii CRNBPZHA; congigii T

⁶ electionem CRSWBPTH A; electionis ND; electione Z; dilectionem Q

⁷ *corr. fr.* -antur B

⁸ aboleri non potest CRDBZTHA; abolere non poterit N

⁹ igitur culpe est CRSWNBP; culpe est igitur ZTHA

¹⁰ *corr. fr.* -etur H

¹¹ ss H

¹² *corr. from* orator A

108

Aug' de bono coniugali. De eodem¹

Sacramentum nuptiarum temporis nostri sic ad unum uirum et unam uxorem redactum est ut ecclesie dispensatorem non liceat ordinari, nisi unius uxoris uirum. Quod acutius intellexerunt, qui nec eum qui cathecuminus uel paganus alteram habuerit ordinandum esse censuerunt. De sacramento enim agitur non de peccato,

¹ Aug. de bono con. De eodem CRSWD; Item de eodem N; Aug. de bono con. ZTHA; om. B

nam in baptismo² peccata omnia dimittuntur. Sed qui dixit, Si acceperis uxorem non peccasti, et si nupserit uirgo non peccat, et quod uult faciat, non peccat si nubat, satis declarauit nuptias nullum³ esse peccatum. Propter⁴ sacramenti autem sanctitatem sicut femina etiam si cathecumina fuerit uitiata non potest post⁵ baptismum inter Dei uirgines consecrari, ita non absurdum uisum est eum qui excessit uxorum⁶ numerum singularem non peccatum aliquod commississe, sed normam quandam sacramenti amisisse⁷, non ad uite bone meritum, sed ad ordinationis ecclesiastice signaculum⁸ necessarium.

ID 8.294; IP 6.65-6; D 26 c 2 from acutius

² -mo ss Z

³ nullum CRWBPZTHA; non ND

⁴ scit *add. and canc.* N

⁵ ss Z

⁶ -x- ss A

⁷ -si ss Z

⁸ -ulu R

109

Augustinus questionum super Deuteronomium¹. Quod Dominus prohibeat² et³ meretrices esse et ad⁴ meretrices⁵ accedere⁶

Meretrices esse et ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publice uenalis est turpitude. In decalogo autem mechie nomine non uidetur hoc aperte⁷ [fo.175rb] prohibuisse, quoniam mechia non nisi adulterium intelligi solet.

ID 8.311; +C 32 q 4 c 11a

B XVI

DE INCESTA COPVLATIONE⁸

- ⁹ i. Inter quas personas nuptie contrahi non possint
- ii. Quod infamis erit qui cum illa nuptias fecerit quam legitime ducere non potest
- iii. De eo qui nefarium et incestum matrimonium contraxerit
- iiii. De eodem
- v. Quod consanguinitas¹⁰ postquam ad ultimum gradum peruenerit, et propinquitas esse desierit, rursus redeat ad matrimonii¹¹ uinculum, et quare constituta sit usque ad sextum gradum
- vi. Quod ei¹² improprium¹³ sit qui sororem suam duxerit
- vii. De his qui de incestu nascuntur

¹ Aug. - Deut. om. N (*in D*); Idem S

² -eat CRWDB; -et N

³ et CRXNB; om. SW

⁴ om. X

⁵ meret. CRSNB; eas W

⁶ Quod - accedere CRSWNDB; om. ZTHA

⁷ hoc aperte CRNPZTHA; aperte hoc B

⁸ *Heading added by post-medieval hand in P*

⁹ *capitulatio om. ZJTOHQA; in CLRXSWNDBP*

¹⁰ consang. CLRSWB; sang- NDP

¹¹ -onii CLSNDB; -onium RXWP

¹² ss P

¹³ improprium CL²XSNBP; imperium L; proprium R

- viii. Quod si tres aut¹⁴ duo de propinquioribus uel antiquioribus bone fame et ueracis testimonii consanguinitatem iureiurando probauerint¹⁵, coniugia dissoluantur
- viii. Quod nulli liceat de propria cognatione uxorem ducere
- x. De incestuosis
- xi. In quo ramusculo consanguinitatis legitima conubia fieri possint
- xii. Quod in septem gradibus omnia nomina propinquitatum contineantur
- xiii. Vt duobus uel tribus testibus testimonia dicentibus omnis controuersia que fit de ecclesiasticis rebus terminetur
- xiii. Quid faciendum sit si desint qui consanguinitatem iureiurando firment
- xv. Quod extranei nisi ex necessario discidium inter consanguineos facere non debeant
- xvi. Sacramentum de parentela quomodo sit inquirenda¹⁶
- xvii. Iuramentum testium
- xviii. Sacramentum de incestuoso discidio
- xviii. De illo¹⁷ qui commatrem habuerit uxorem, si cum filiastra fornicatus fuerit
- xx. De illo qui cum matre et filia fornicatus est
- xxi. De illo qui stuprauerat quandam quam frater eius postea duxerit uxorem¹⁸
- xxii. De his qui filiastros uel filiastras suas ad confirmationem coram episcopis tenuerint¹⁹ [fo.175va]
- xxiii. De mulieribus que filios suos²⁰ ad confirmationem tenuerint, ut separentur²¹ a coniugibus
- xxiii. De eo si quis filiolum aut commatrem suam in coniugio duxerit, aut filium proprium de sacro fonte susceperit
- xxv. De quadripedum fornicatoribus
- xxvi. De illis qui fornicantur sicut sodomite
- xxvii. De eo qui spiritualement habet commatrem cuius uxor commater non est, quod eo defuncto eius uiduam possit ducere uxorem
- xxviii. De eo si aliquis sue spiritualis commatris filiam uxorem ducere possit
- xxviii. De sponsa fratris si frater eam uiolauerit²²
- xxx. De peccantibus contra naturalem usum
- xxx. De eodem
- xxxii. Item de eodem

¹⁴ aut RXSWNBP; uel CL

¹⁵ *corr. fr.* -it N

¹⁶ -enda CRDBP; -endum N

¹⁷ illo RXSWNDBP; eo CL

¹⁸ uxorem CLXSWNDBP; *om.* R

¹⁹ ad conf. coram ep. ten. CLXSWNDP; ad conf. ten. coram ep. R(*marked for corr.*); coram ep. ad conf. ten. B

²⁰ suos CRWNP; *om.* B

²¹ -entur CRDWBP; -entibus N

²² *cc 28 and 29 reversed B, with De incesta copulatione in mg.*

1

Institutionum libro i¹, titulo x². Inter quas personas nuptie contrahi non possint³

¹ Inst. lib. i CRSWDB; Primus liber inst. ZJTGHA

Inter eas⁴ personas que parentum liberorumue⁵ locum obtinent inter se nuptie contrahi non possunt, ueluti inter patrem et filiam⁶, uel auum et⁷ neptem⁸, uel matrem et filium, uel auam⁹ et nepotem, et usque ad infinitum. Et si tales persone inter se coierint¹⁰, nefarias atque incestas nuptias contraxisse dicuntur. Et hec adeo ita sunt ut quamuis per¹¹ adoptionem parentum¹² liberorum loco sibi¹³ esse ceperunt¹⁴, non possunt inter se matrimonio iungi, in tantum ut etiam¹⁵ dissoluta adoptione idem iuris maneat. Itaque eam¹⁶ que per adoptionem filia aut neptis esse ceperit, non poteris uxorem ducere, quamuis eam mancipaueris. Inter eas quoque personas que ex transuerso gradu cognationis iunguntur, est quedam similis obseruatio, sed non tanta. Sane enim inter fratrem sororemque nuptie¹⁷ prohibite sunt, siue ab eodem patre eademque¹⁸ matre nati fuerint¹⁹, siue ex alterutro eorundem. Et si qua²⁰ per adoptionem²¹ soror tibi esse ceperit, quamdiu quidem²² [fo.175vb] constat adoptio sane inter te²³ et eam nuptie consistere non possunt. Filiam uxorem ducere non licet. Sed nec neptem²⁴ fratris uel sororem ducere quis potest, quamuis quartus gradus²⁵ sit. Cuius enim filiam uxorem ducere non licet²⁶, eius neque neptem²⁷ permittitur. Eius²⁸ uero mulieris quam pater tuus adoptauit filiam, non uideris impediri uxorem ducere, quia neque²⁹ naturali neque ciuili iure tibi coniungitur. Duorum autem fratrum sororumue liberi uel fratris et sororis iungi non possunt. ITEM. Amitam licet adoptiuam uxorem ducere non licet. Materteram quia parentum loco habetur. Qua ratione uerum est, magnam quoque amitam et materteram magnam prohiberi ducere³⁰.

² tit. x CRSWDTHA; om. B; Inst. - x om. N

³ Inter - possint (*corr. fr.* -unt W) CRSWNB; De incesta (-esti Q) copulatione (*before* Primus) ZJOQ; om. TGA; De incestis copulationibus H. G has here two long marginal additions in a rather later hand: Parentele gradus taliter computamus. Siquidem ego et frater meus una generatio sumus. Primumque gradum efficitur, nullo gradu distamus. Rursum filius meus fratrisque filius secunda generatio sunt et gradum secundum faciunt, nec a se aliquo separantur gradu, atque ad hunc modum cetera successiones. Item. Series consanguinitatis vi gradibus hoc modo dirimitur, filius et filia, scilicet frater et soror sit ipse truncus – canones duas in uno gradu constituere personas.

⁴ eas CRNPTZHA; has B

⁵ ue *repeated* B

⁶ filiam CRSWNB; filium ZTOHA

⁷ et CRSNBP; uel WZTOHA

⁸ neptem CRDBZTHA; nepotem N

⁹ *corr. fr.* auam H

¹⁰ -erint CRNBZTO²HQ; -erit O; -erunt A

¹¹ ss B

¹² parentum CLR²SWBPZTHA; om. RXND

¹³ adopt. parentum - sibi *over erasure* C

¹⁴ -erunt CRNPZTHA; -erint XB

¹⁵ ut etiam CRWNBZTOH; etiam ut QA

¹⁶ ss T

¹⁷ ss T

¹⁸ *corr. fr.* eod- Z

¹⁹ -erint CRSWNB; -erant ZTHA

²⁰ qua CRNBZTOHQ; quia A

²¹ ad- ss N

²² quidem CRNPTOHA; quod B; ? Z

²³ ss Z

²⁴ -em CRNBZTQA; -am H

²⁵ quartus gradus CLSWPZTQA; quartus RXNH; gradus quartus B

²⁶ Sed nec neptam fratris – licet *in mg.* H

²⁷ ss B

²⁸ Eius CRNBZTOHQ; Cuius A

²⁹ ss Z

³⁰ ducere CRSND; ducere uxorem C²; uxorem X; uxorem ducere LR²WBPZTHA

Affinitatis quoque ueneratione quorundam nuptiis abstinere necesse est, ut ecce priuignam aut nurum uxorem ducere non licet, quia utraque filie loco sunt. ITEM. Mariti autem filius ex alia uxore, et uxoris filia ex alio marito uel contra, matrimonium recte³¹ contrahunt, licet habeant fratrem uel sororem ex matrimonio postea contracto. Si uxor tua post diuortium ex alio filiam procreauerit, hec quidem non est priuigna tua. ITEM. Si aduersus ea³² que diximus aliqui coierint, nec uir, nec uxor, nec matrimonium intelligitur, nec dos. Itaque qui ex eo coitu nascuntur³³, in potestate patris non sunt, sed tales sunt³⁴ quantum ad patriam potestatem pertinent, quales sunt hii quos mater uulgo³⁵ concepit³⁶. Nam nec³⁷ hii³⁸ patrem habere intelliguntur. Cum his³⁹ etiam incertus est coitus, unde solent filii spurii appellari, uel a Greca uoce sporadii concepti, quasi sine patre filii. Sequitur ergo ut et⁴⁰ dissoluto tali coitu, dotis exactioni⁴¹ locus sit.

ID 9.1 as CB Varia IA 28 ; IP 7.53 in ed. lacks last sentence, but it is in all reported mss

³¹ recte CRDBPZTHA; om. N

³² ea CLXSNBPZTHA; eam R?

³³ -untur CRDBPZTHA; -antur N

³⁴ ss L²

³⁵ uulgo CRNBZ(-go- ss)TOHQ; uirgo A

³⁶ quales sunt hii – concepit *at foot of leaf* W

³⁷ ne O

³⁸ ss Z

³⁹ his CRWNBOHQA; is ZT

⁴⁰ et CRNPZTHA; om. B

⁴¹ exactioni CRSWN²DBHQA; exactione NP; exactioni ZJ; exactioni TO

2

Pandectarum libro iii. Titulo¹ ii.²[fo.176ra] Quod infamis erit qui cum illa nuptias fecerit, quam legitime ducere non potest³

Si cum ea quis⁴ nuptias uel sponsalia constituerit, quam uxorem uel ducere⁵ non potest uel fas non est, erit notatus.

ID 9.2 as CB Varia IA 6d (i), cf 16.166, below 29.105

¹ Tit. CRWDBZJTO; cap. HQA

² Pand. - ii om. SN

³ Quod - potest CRSWNB; om. ZTOHA

⁴ Si - quis CRNBPTH A; Si quis cum ea W

⁵ uel ducere RXWNB PZTHA; ducere uel CL; ducere S

3

Nouellarum constitutio¹ xxxii², cp. i³. De eo qui nefarium et incestum matrimonium contraxerit⁴

Si quis nefarium et incestum atque dampnandum matrimonium contraxit⁵, liberos autem ex priore legitimo matrimonio⁶ non habuerit, statim suis facultatibus careat, dos que ei data est fisci iuribus uindicetur⁷. Post publicationem autem⁸ et cinguli patiat

¹ const- CRDZTHA; inst- B

² xxxii CRDBZTOA; xxx HQ

³ Nou. - i om. N

⁴ De - contraxerit CRSWNB; om. ZTOHQA

⁵ -axit CRNPZTHQA; -axerit B

⁶ -onio CRSWNBZTA; -onium HQ

⁷ uindicetur CLRWNB PZTHA; uindicetur C²S; iura dicetur X

⁸ ss Z

amissionem et exilio puniatur. Quod si uilior sit, corporali questioni subsistat, et uxor eius contra leges easdem nupta penas patiatu seculi⁹, si nulla iusta excusetur¹⁰ ignorantia.¹¹

ID 9.3

⁹ om. with lacuna A

¹⁰ after corr. R

¹¹ Here Q adds in outer mg.: Sententia magistri W. Catalaunensis episcopi de coniugio. Si qui copulati fuerint lege maritali - et hec sancta

4

Cap. ii. De eadem¹

Si autem liberi sint² et incestas nuptias contraxerint³, illi autem sint⁴ liberi legitimi quod forte ex alio licet matrimonio procreati sint⁵, pene patris⁶ sui iuris⁷ fiant, et paternas accipiant facultates, sic tamen ut patri suo alimonias prebeant, et que necessaria sunt administrent.

ID 9.4

¹ Cap. ii. De eadem CRX; De eodem LSN; Cap. ii. De eodem DW; De eadem B; Cap. ii ZTOHA

² sint CRSWPZTHQA; sunt NB

³ contraxerint CRSWNBP; contraxerit ZTOHA

⁴ sint CRSWNZTOQA; sunt BPH

⁵ sint CRSWNZTOHQ; sunt BPA

⁶ patris LRXSWNBPZTHA; pares CL²

⁷ iuris C²LR²SWPZJTHQA; ? C; paiuris R; paris X; pares N; patres D; petris B; patris B²

5

Ysidorus Ethimologiarum, libro xi, cp. vi¹. Quod consanguinitas postquam ad ultimum gradum peruenerit², et propinquitas esse desierit, rursus redeat ad matrimonii uinculum, et quare constituta sit usque ad sextum gradum³

Consanguinitas dum se paulatim propaginum⁴ ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum subtraxerit⁵, et propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonii⁶ uinculo repetit, et quodammodo reuocat fugientem. Ideo autem usque ad sextum generis gradum⁷ consanguinitas⁸ [fo.176rb] constituta est, ut sicut sex etatibus mundi generatio, et hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur.

ID 9.7; IP 7.74; C 35 q 4 c 1

¹ vi CRWDBZTOA; lxxxi HQ; Isid. - vi om. N, libro - vi om. S

² -erit CRDW; -erat B

³ Quod - gradum CRSWDB; Quod sanguinitas - peruen' N; om. ZTOHA

⁴ -inum CRSNBZJOTHQ; -inium Q²A

⁵ subtr- LRXSWNBPZTHA; substr- C

⁶ corr. fr. -io N

⁷ gen. grad. CRSWPZJT²OHQA; generum grad. N; generationis grad. D; grad. gen. B; gen. gen. grad. T

⁸ -itas CRSNBZTQA; -itatis H

6

Augustinus questionum super Leuiticum, cp.¹ lxxvi². Quod ei improprium sit qui sororem suam duxerit³

¹ Leuiticum add. and canc. O

² cp. lxxvi CRSWDZTOHA; om. B; Aug. - lxxvi om. N

³ Quod - duxerit CRSWNB; om. ZTOHA

Quicumque acceperit sororem suam ex patre suo aut ex matre sua et uiderit turpitudinem eius, uituperium est, uel improprium⁴, et exterminabuntur in conspectu generis sui. Turpitudinem sororis sue reuelauit, peccatum accipient. Quid ait in hoc loco, uiderit, nisi⁵ concumbendo cognouerit, sicut in lege dicitur, Cognouit uxorem suam, pro eo quod est mixtus⁶ ei?

ID 9.17

⁴ improprium CRNBZTOHQ; imperium A

⁵ in hoc add. RXNBJ, om. C(followed by short lacuna)LSWPZTOHQA

⁶ est mixtus CRXNB; mixtus est SZTOHA; est mixtus est WP

7

Cp. lxxvii¹. De his qui de² incestu nascuntur³

Quid est, Quicumque dormierit cum cognata sua sine filiis morientur, cum filii ex huiusmodi coniunctionibus, et ante nati sunt, hodieque nascantur? An hoc intelligendum est lege Dei constitutum, ut quicumque ex eis nati fuerint non deputentur filii, et nullo parentibus iure⁴ succedant?

ID 9.18; C 33 q 5 c 1

¹ cp. lxxvii CRWDZTOA; Idem S; lxxvi HQ; om. NB

² de CRNB; om. W

³ De - nascuntur CRSWNB; om. ZTOHA

⁴ par. iure CRNPZTHA; iure par. B

8

Vrbanus secundus, Cyriaco Genuensi episcopo¹. Quod si tres aut duo de propinquieribus uel ex antiquioribus² bone fame et ueracis testimonii consanguinitatem iureiurando firmauerint, coniugia dissoluantur³

Notificamus tibi⁴ ut⁵ tres aut duo ex propinquieribus iam defuncte uxoris eius qui accusatur⁶, uel uiue⁷ hanc propinquitatem iureiurando firmauerint, uel tres aut duo⁸ ex antiquioribus Genuensibus quibus hec propinquitas nota est, qui bone fame et ueracis⁹ testimonii sint, remoto amore, timore, precio, et omni malo studio supradicto modo consanguinitatem firmauerint, sine omni mora coniugia dissoluantur. Quod si propinqui uel extranei uerbis tantum [fo.176va] propinquitatem testantur, et iuramento probare uel noluerint uel nequuerint, coniugium nullatenus dissoluatur¹⁰, sed competens eis penitentia propter infamiam, uel peccati¹¹ maculam si forte in hac re contraxerint aliquam iniungatur¹².

ID 9.33 as CB Urban 35; IP 7.86; C 35 q 6 c 3

¹ Vrb. - ep. om. N

² uel ex antiquioribus LSWB; uel antiquioribus. add. in mg C²D; om. RX

³ Quod - dissoluantur CRSWDB; Quod - propinq. N; om. ZTOHQA

⁴ corr. fr. ut Q

⁵ si add. C²Z²J², om. CLRXSWNBZJTHQA

⁶ -usatur CRSNBZTQA; -uatur H

⁷ corr. from iure T

⁸ duo CRSWNBZJ²A; duos JTOHQ

⁹ et add. and canc. Z

¹⁰ -atur CRX²NBZTOHQ; in coniugatur X; -antur A

¹¹ -atati Z

¹² -atur LRSWNBZTOHA(corr. from iniugatur); -antur CQ

9

Ex concilio Guormaciensi, cp. ii. Quod nulli liceat de propria cognatione uxorem ducere¹

In copulatione fidelium generationum numerum² non definimus, sed id statuimus ut nulli liceat Christiano de propria consanguinitate seu cognatione uxorem accipere, usque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.

ID 9.39 as BD 7.2; C 35 q 2/3 c 18

¹ Ex conc. Guormat. (Guarm- R, Varm- W, Gauor- B) cp. ii. Quod - ducere CRXWDB; Quod – ducere S; Quod nulli liceat N; Quod - ducere. Ex conc. Warmat. cap. ii (cap. ii om. H?A), with Ex – ii in mg. ZJTOHQA

² corr. fr. nenerum N

10

Ex concilio Hylerdensi, cp. x. De incestuosis¹

De his qui se incesta copulatione commaculant² placuit, ut quousque in ipso detestando et illicito carnis contubernio perseuerant, usque ad missam tantum cathecuminorum in ecclesia admittantur. Cum quibus etiam nec cibum sumere ulli Christianorum sicut apostolus iussit oportet.

ID 9.39A as BD 7.3 (cf 9.29); +C 35 q 2/3 c 9

¹ Ex - cp. x (cap. x om. S). De inc. CRSWDB; De inc. N; De inc. Ex - cap. x ZTOHA

² -ant CRNPZTHA; -antur B

11

Ex dictis Ysidori. In quo ramusculo consanguinitatis legitima conubia¹ fieri possint²

Beatus Ysidorus de consanguinitate sic loquitur, cuius series septem gradibus dirimitur hoc modo, Filius et filia quod est frater et soror, sit ipse truncus. Illis seorsum seiunctis, ex radice³ illius trunci egrediuntur isti ramusculi⁴ nepos⁵ et neptis primus, pronepos et proneptis secundus, abnepos et abneptis⁶ tercius, adnepos et adneptis⁷ quartus, trinepos et trineptis quintus, trinepotis nepos et trineptis⁸ sextus. Hec consanguinitas dum se paulatim in propaginum ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum sese subtraxerit⁹ [fo.176vb] et propinquitas esse desierit, tunc primum lex in matrimonii uinculum recipietur, et quodammodo reuocabit fugientem. Ideo autem usque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta¹⁰ est, ut¹¹ sicut in sex etatibus mundi generatio, et hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur.

ID 9.46 as BD 7.10; IP 7.76; C 35 q 5 c 1 to neptis sextus, C 35 q 4 c 1 from Consanguinitas to end

¹ conubia CRSDZTHA; coniugia B

² Ex dict. Ysid. In - possint CRSWDB; In quo ramusculo N; In - possint (possunt A). Ex dict. Isid. ZTOHA

³ corr. from -ire A

⁴ -usculi CRSNBZTQA; -unculi H

⁵ neposs R

⁶ corr. fr. ane- H

⁷ tercius adn. et adn. CRNPZTHA; om. B

⁸ trinepotis nepos et (ss A) trineptis (nepos add. ss C?, nepotis add. ss L) CLRWBPZTHA; trineptis (trinepotis D) nepos et trinepotis neptis ND

⁹ subtr- LRXSWNBPZTHA; substr- C

¹⁰ corr. from -utum A

¹¹ sex add. and canc. Z

12

Ex concilio Agrippinensi, cp. vi. Quod in septem gradibus omnia nomina propinquitatum continentur¹

In septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos nec affinitas inuenitur, nec successio potest amplius prerogari².

ID 9.50 as BD 7.15; IP 7.81

¹ Ex - cp. vi. Quod – nomina prop. (prop., nom. W) continentur CRDWB; Quod - nomina prop. (om. N) contineantur SN; De eadem re. Ex - cap. vi ZTOHA

² corr. fr. -are R

13

Ex concilio Hilerdensi, cp. xx. Vt duobus uel tribus testibus¹ testimonia dicentibus omnis controuersia que fit de ecclesiasticis rebus terminetur²

³Vt⁴omnis controuersia que de ecclesiasticis rebus fit, secundum diuinam legem⁵ sub duobus uel tribus testibus terminetur, testis⁶ est Dominus cum dicit, Non unus stet contra alium, sed in ore duorum⁷ uel trium testium stet omne⁸ uerbum.

ID 9.52 as BD 7.17; IP 7.84

¹ testibus CRSNBZTHA; om. W

² Ex - cp. xx. Vt - terminetur CRDWB; Vt – terminentur S; Vt - testibus N; Vt - dicentibus consanguinei separentur. Ex - cap. xx ZTOHA

³ new hand P

⁴ Et Z(later. corr.)O

⁵ diuinam legem CRNBZTOHQ; diuina lege A

⁶ corr. fr. Testibus R

⁷ duorum CRSNBZTQA; om. H

⁸ N has abbrev. mark over this word

14

Ex registro Urbani secundi. Quid faciendum sit si desint¹ qui consanguinitatem iureiurando firment²

Conuenit Troie in Apulia concilium episcoporum fere lxxv, abbatum xii, in quo actum est de consanguinitatis linea coniugati³, cum nemo tamen dictum sacramenti uellet assertionem firmare, preceptum est ut episcopi quorum dyocesiani sunt eos per congrua spacia trina aduocatione conueniant. Tunc si duo uel tres uiri consanguinitatem iureiurando firmauerint⁴, uel ipsimet forte confessi fuerint, coniugia dissoluantur. Si uero neutrum contigerit, episcopi eos per baptismum, per fidem, per iudicium Christi, in uera [fo.177ra] obedientia⁵ obtestentur⁶ quatinus palam faciant utrum se sicut fama est consanguineos recognoscant. Si negauerint, sibi ipsis sunt relinquendi⁷, ita tamen ut si aliud in conscientia habeant, se a liminibus ecclesie et a corpore⁸ et sanguine Domini⁹, a fidelium communione¹⁰ nouerint¹¹ segregatos¹², et¹³

¹ testes add. CL², om. LRDWB

² Quid - firment CRDWB; Quid - desint qui consang' N; om. ZTOHA

³ coniugati LRWNBPZTHA; coniugatis C

⁴ corr. from -erunt T

⁵ uera obedientia CRWBPZTHA; ueram obedientiam ND

⁶ corr. from -antur CA

⁷ sunt rel. CRSWNBP; rel. sunt ZTHA

⁸ -ore CRDBZTHA; -oris N

⁹ et add. ND, om. CRWBPZTHA

¹⁰ communione C²LR²SNBPZTHA; com C; om. RX

¹¹ nouerint C²LSWNBPZTHA; cognouerint RX

¹² corr. from -gratos A

infames effectos¹⁴, donec ab incesti¹⁵ facinore desinant. Si se episcoporum iudicio segregauerint, si iuuenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

ID 9.53; cf +C 35 q 6 c 4

¹³ et CRSWNB; atque ZTOHA

¹⁴ corr. fr. aff- B

¹⁵ -esti C(after corr.)LRBPZTHA; -esta RX; -estis W; -esto ND

15¹

Ex decretis Fabiani pape, cp. viii. Quod extranei nisi ex² necessario³ discidium inter consanguineos facere non debeant⁴

Consanguineos extraneorum⁵ nullus accuset, uel consanguinitatem⁶ in synodo computet, sed propinqui ad quorum notam pertinet, id est pater, mater, soror, frater, patruus, auunculus, amita, matertera⁷, et eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus et ueracioribus quibus eadem propinquitas nota sit episcopus canonice perquirat, et si inuenta fuerit propinquitas, separentur.

ID 9.57 as BD 7.21; IP 7.85; C 35 q 6 c 1

¹ om. D

² ex CRSWNBZTOA; om. HQ

³ n- ss H

⁴ Ex - cp. viii. Quod - non debeant CRWB; Fabianus papa. Quod - debeant S; Quod - discidium N; Ex - cap. viii. Sacramentum de parentela quomodo sit inquirenda D (cf c. 16); Quod - non (Dei A) debeant. Ex - cap. viii ZTOHQA

⁵ -eorum CRSNBZTQA; -eos H

⁶ -atem CRNBZTOHQ; -ate A

⁷ corr. from -tea A

16

Sacramentum de parentela quomodo sit inquirenda¹

De² illa parentela quam dicunt esse inter illum³ et istam eius coniugem illam⁴, quicquid inde scis aut audisti a tuis uicinis, aut a tuis antiquioribus propinquis, quod tu per nullum ingenium, nec propter amorem, nec propter timorem, aut per premium, aut per consanguinitatem⁵ celabis episcopum tuum, aut eius missum cui hoc inquirere iusserit, quandocumque⁶ ex hoc interrogauerit, sic te Deus adiuuet et iste sanctorum reliquie.

ID 9.61 as BD 7.25; IP 7.87; C 35 q 6 c 5

¹ inquirenda CRWD(cf c 15)BZTHA; om. N

² De CRSNBZTQA; Ne H

³ illum CRSNBP; illam W; N. ZTOHQA

⁴ illam CRWNBP; ill' S; N. ZTOHQA

⁵ consang- CRNPZTHA; sang- B

⁶ te add. C²LR²WPZTHA, om. CRXSND

17

Iuramentum testium

Illud sacramentum quod iste iurauit de illa parentela que inter illum¹ et eius coniugem N. computatur, quod tu illud obseruabis in quantum sapis, [fo.177rb] aut audisti², sic te Deus adiuuet.

ID 9.62 as BD 7.26; IP 7.88; C 35 q 6 c 6

¹ illum CRSWNB (with BD, Gratian); ille P; filium ZJTOHQA (with ID)

² corr. from adi- A

18

Sacramentum de incestuoso discidio

Ab isto die in antea quod tu¹ per nullum ingenium te sociabis huic tue² consanguinee³ ille⁴, cum⁵ qua contra legem et rectam Christianitatem tuam adulterium et incestum perpetrasti, nec in coniugio, nec in adulterio⁶ illam tibi sociabis, nec cum illa ad unam⁷ mensam manducabis, et bibes, aut sub uno tecto manebis nisi forte in ecclesia, aut in aliquo publico loco ubi nulla mala⁸ suspicio esse possit⁹, et ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini. Nec aliam coniugem accipies nisi forte post peractam penitentiam tibi licentia data fuerit ab episcopo tuo aut eius misso¹⁰, sic te Deus adiuuet et iste sanctorum reliquie.

ID 9.63 as BD 7.27; IP 7.89; +C 35 q 6 c 9

¹ *corr. fr.* te N

² tue CRSWNBZJOTA; *om.* H; te Q

³ *corr. fr.* -ine B

⁴ ille CRSWNB; N. ZJTOHQA

⁵ *ss* W

⁶ con. nec in ad. CRSWNBZJTO; ad. nec in con. HQA

⁷ unam CRDBPZTHA; una N

⁸ mala CRDBPZTHA; *om.* N

⁹ esse possit CRWNB; possit esse ZTHQA

¹⁰ misso CRWD²BZTHA; missio NP

ZJTOGHQA here have the commentary of Isidore on the Arbor Consanguinitatis, which occurs in C etc as 3.17.1 qv, but not the tree itself. G² has a marginal addition, noted under 17.1.

19

Ex concilio Mogontiensi, cp. ii. De illo qui commatrem¹ habuerit uxorem, si² cum filiastra fornicatus³ fuerit⁴

Si quis uiduam uxorem duxerit, et postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus concubuerit, aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre et⁵ filio fornicata fuerit, tales copulationes anathematizari⁶ et disiungi precipimus, nec unquam amplius coniugio copulari, sed sub magna districtione fieri.

ID 9.71 as BD 17.9; cf +C 32 q 7 c 20

¹ commatrem CXS²WZ²HQ; cum matrem LRSNZJTO; matrem BA

² si CRNBZTOHQ; et postea A

³ -atus CRDBZTOHQ; -ata A

⁴ Ex - cp. ii (cp. ii *om.* B). De - fuerit CRWDB; De eo - fornicatus S; De illo - filiastra fornic' N; De - fuerit. Ex - ii ZTOHA; De incesta copulatione *add. in mg.* A

⁵ *ss* Z

⁶ *after corr.* R

20

Ex concilio apud Vermeriam, cp. iiiii. De illo qui cum matre et filia fornicatus est¹

Si quis cum matre et filia fornicatus est ignorante matre de² filia, et filia de matre, ille nunquam accipiat³ uxorem, ille uero si uoluerint⁴ accipiant maritos. Si autem hoc scierint ipse femine, absque maritis imperpetuo maneant.

¹ Ex - cp. iiiii (cp. iiiii *om.* B). De illo - est CRWDB; De illo - est S; De illo - fornicauerit N; De illo qui cum filiastra ignorante fornicatus est. Ex - cap. iiiii ZTOHA

² de CSWN²DBPZTHQA; et RX

ID 9.72 as BD 17.12; +C 35 q 2/3 c 5

---

³ -iat CRWNPZTHA; -iet B

⁴ corr. fr. nol- N

21

Ex eodem conc', cp. v. De illo qui stuprauerat quamdam quam frater eius postea duxerit uxorem¹

Si homo fornicatus fuerit cum [fo.177va] muliere, et frater eius nesciens eandem duxerit uxorem, frater eo quod fratri crimen celauerit peniteat, et post penitentiam nubat. Mulier autem usque ad mortem peniteat, et sine spe coniugii maneat.

ID 9.73 as BD 17.13; +C 35 q 2/3 c 6

---

¹ Ex eodem conc', cp. v. De illo - duxerit uxorem CRWDB; De illo - uxorem S; De illo - quandam N; De illo - duxerat uxorem. Ex eodem (eadem A), cap. v ZTOHA

22¹

Ex eodem concilio, cp. vi. De his qui filiastris uel filiastras suas ad confirmationem coram episcopis tenuerint²

Si quis filiastrum uel³ filiastram suam ante episcopum ad confirmationem tenuerit⁴, separetur ab uxore sua, et aliam nunquam accipiat. Similiter et mulier.

ID 9.80 as BD 17.22 (both with insc. as in ZTHA); C 30 q 1 c 2, of which et alium - et mulier was a later addn

---

¹ om. N

² Ex - cp. vi. De his - tenerint CRDB; De his - tenerint S; De eadem re. Ex concilio apud Vermeriam (Vermeiam TA, Vemiam O) cap. iiii ZTOHQA

³ uel CLRSB; aut DWPZTOHA

⁴ ad conf. ten. CRWDPZTHA; ten. ad conf. B

23

Ex concilio Cabillonensi, cp.iiii. De illis qui filios suos ad confirmationem tenuerint, ut¹ separentur a coniugibus²

Dictum est etiam nobis³ quasdam feminas desidiose⁴, quasdam uero fraudulenter, ut a uiris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandum⁵ tenuisse. Vnde nos dignum duximus, ut si qua mulier filium suum desidia⁶ aut fraude aliqua coram episcopo⁷ ad confirmandum tenuerit⁸, propter fallaciam suam aut propter fraudem quamdiu uiuat penitentiam agat, a uiro tamen suo non separetur.

ID 9.81 as BD 17.23; IP 7.65; C 30 q 1 c 4

---

¹ ut CRXSW; om. B

² Ex - cp. iiii. De - coniugibus CRWB; De his - coniugibus S; De his qui filiastris uel filiastras ad confirmationem coram episcopo t' N (cf c. 22); Ex - iiii. De mulieribus que filios suos ad confirmationem tenuerint ut separantur a coniugibus D; De illis qui infantes suos a baptismo suscipiunt (recipiunt A) ut separentur a coniugibus. Ex - cap. iiii. ZTOHA

³ est etiam nobis CRXWDBP; om. S; est nobis N; etiam nobis est ZJOTHA

⁴ id est negligenter add. ss. S

⁵ ad conf. in mg.. Z

⁶ id est negligentia add. ss S

⁷ spo A

⁸ ad conf. ten. LRXSWNBP; ad confirmationem ten. C?; ten. ad conf. ZJTOHA

24

Ex concilio Mogontiensi, cp. x, in¹ claustro sancti Albani habito, presente Ludouico imperatore. De eo si quis filiolum aut commatrem suam in coniugio duxerit, aut filium proprium de sacro fonte suscepit²

De eo quod interrogasti si ille qui filiolum suam duxit uxorem, et de eo qui concubuit cum commatre³ sua spiritali⁴, et de eo qui filium suum baptizauit, et cuius uxor eum de fonte suscepit⁵, ea ratione ut discidium coniugii⁶ fieret, si postea in tali copulatione permanere possent, de talibus sic respondendum⁷ est. Si filiolum aut commatrem suam spiritualem aliquis in coniugio duxerit, separandos esse iudicamus, et [fo.177vb] graui penitentia⁸ plectendos. Si autem coniuges legitimi unus aut ambo ex industria fecerint, ut filium suum⁹ de fonte suscipiant, ut discidium fiat, tale consilium damus. Si inuupti manere uoluerint, bonum est. Sin autem, grauis penitentia insidiatori¹⁰ iniungatur, et simul maneant. Et si superuixerit preuaricator coniugii, acerrima penitentia multetur, et sine spe¹¹ coniugii maneat.

ID 9.82 as BD 17.24; IP 7.66; C 30 q 1 c 5

¹ om. W

² Ex - imperatore. De eo - suscepit CRDB; Ex - x. De eo - susc. S; De eo - suscepit N; De eadem re. Item ex - imperatore ZTOA; Item (Idem Q) de eadem. Ex - imperatore HQ

³ commatre CL²RXS²N²DWTHA; matre LSNBP

⁴ -uali NZ

⁵ corr. fr. -perit N

⁶ coniugii CRWBZTHA; om. ND; coniugium P

⁷ respondum Z

⁸ penitentia CRNBZTOH; pena Q; peni A

⁹ suum CRSNBZTQA; filium H

¹⁰ -ori CRSNBZJTHA; -ore Z

¹¹ ss Z

25

Ex penitentiali Romano. De quadripedum fornicatoribus¹

Si inuenti fuerint qui cum quadripedibus uel masculis contra naturam peccant, dura et districta penitentia coercendi sunt. Quapropter episcopi uel presbiteri a quibus iudicium penitentiae iniungitur, conentur omnimodis² hoc malum radicitus abscidere.

ID 9.91 as BD 17.33

¹ Ex - Romano. De - forn. CRSWDB; De - forn. N; Item de quad. forn. Ex - Romano ZTOHA

² omnimodis CRWNZTHA; omnibus modis B

26

Ex penitentiali Teodori Cantuariensis archiepiscopi. De illis qui fornicantur sicut Sodomite¹

Qui fornicatus fuerit sicut Sodomite, si seruus est, scopis castigabitur, duos annos. Si liber est, et coniugatus, decem annos. Si priuatus septem annos² peniteat³. Pueri centum dies si in consuetudine est. Laicus coniugatus si in consuetudine habet, xv annos peniteat. Si ex ordinibus est, et in consuetudine habet, degradatus ut laicus peniteat. Qui autem cum fratre carnali⁴ fornicatus fuerit per tam sordidam

¹ Ex pen. (penitentiali X) - arch (corr. fr. -pus X) . De - Sod. CLRXDB; De his qui - Sod. S; Ex pen. Theod'. De his - Sod. W; De - Sod. N; De - Sod. Ex pen. Teodori ZTOHA

² priuatus septem annis in inner margin, and illegible C (RX as text); corr. fr. annis L²

³ in mg. L²

⁴ carnali CRXNB(repeated and cancelled); naturali carnali L; naturali R²SWPZJTHA

commixtionem, ab omni carne se absteat, uel xv annos peniteat. Si⁵ clericus est, amplius pelli debet.

ID 9.92 as BD 17.34

---

⁵ autem add. N, om. CRDBPZTHA

27

Ex concilio Triburiensi, cap. xlvii, cui interfuit rex Arnulfus. De eo qui spiritualem habet compatrem¹ cuius uxor commater non est, quod eo defuncto eius uiduam possit ducere uxorem²

Qui spiritualem habet compatrem cuius filium de lauachro sacri fontis [fo.178ra] accepit³, et eius uxor commater non est, liceat ei defuncto compatre suo eius uiduam ducere in⁴ uxorem, si nullam habent consanguinitatis propinquitatem⁵. Quid enim⁶? Nunquid non possunt coniungi quos nulla proximitas carnalis, uel in id generatio secernit spiritualis?

ID 9.96 as BD 17.45; IP 7.67; C 30 q 4 c 4

---

¹ compatrem CLRXSWND²WB; commatrem D

² Ex - cap. xlvii (cp. xlvii om. B), cui - Arnulfus. De - uxorem CRWDB; De eo - possit ducere uxorem (om. N) SN; De eo qui spiritualem habet compatrem, cuius uxor commater non est, et eo defuncto si eius uiduam possit ducere uxorem. Ex - Arnulfus rex (rex Arn. ZJ) ZJTOHA

³ accepit CRNBZTOHQ; accipit A

⁴ ss R

⁵ cons. prop. CRXSWBPZTHA; propinquitatis consanguinitatem ND; *change of hand* P

⁶ est add. ND, om. CRWBPZTA

28

Ex eodem concilio. De eo si aliquis sue spiritualis¹ commatris² filiam ducere possit uxorem³

Illud etiam nec⁴ canonica institutione definimus, nec interdictione aliqua refutamus, sed propter eos qui diuerse de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis sue spiritualis commatris filiam fortuito et ita contingente⁵ rerum casu in coniugium duxerit, consilio maturiori seruato habeat, atque honeste legitimo coniugio operam det.

ID 9.97 as BD 17.46; +C 30 q 3 c 7

---

¹ ss C

² commatris CRSNBZTQA; om. H

³ Ex eod. conc. De - ducere possit uxorem (ux. - possit W) CRWDB; De eo - uxorem S; De eo - commatris filiam uxorem N; De - filiam uxorem ducere possit. Ex eod. conc. (conc. eod. H) ZTOHQA

⁴ nec CRDBZTHA; om. N

⁵ contingente CRSWNBP; contingere ZTOHQA

29

Ex eodem concilio. De sponsa fratris, si frater eam uiolauerit¹

Quidam desponsauit uxorem et dotauit, cum ea coire non potuit. Quam frater eius clanculo corrupit, et grauidam reddidit². Decretum est ut quamuis nupta esse non potuerit legitimo uiro, desponsatam tamen fratri³ frater habere non possit. Sed mechus

---

¹ Ex - conc. De - uiolauerit CRWDB; De sponsa - si frater N; De - uiolauerit. Ex conc' Triburiensi, cap. x, cui interfuit rex Arnulfus (Arnulfus rex HA) ZTOHQA

² -di- ss Z

³ fratri CRNPZTHA; om. B

et mecha fornicationis quidem⁴ uindictam sustineant, licita uero eis⁵ coniugia non negentur.

ID 9.100 as BD 17.49; C 27 q 2 c 31

⁴ quidem CRSNBZT²OHQ; quod (quidem *in mg.*) J; quandoquidem T; quod quidem A

⁵ eis CRSNBJTOHA; *om.* Z

30

Augustinus Confessionum libro¹ iii.² De peccantibus contra naturalem usum³

Flagitia que sunt contra naturam ubique ac semper repudianda atque punienda⁴ sunt, qualia sodomitarum fuerunt. Que si omnes gentes facerent⁵, eodem criminis reatu diuina lege tenerentur, que⁶ non sic fecit homines ut se illo uterentur modo. Violatur quippe ipsa societas, que cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura cuius ipse auctor est libidinis [fo.178rb] peruersitate polluitur.

ID 9.105; +C 32 q 7 c 13

¹ libro CRSWDB; lib' ZTH; Aug' contra Iulianum Q; liber A

² Aug. - iii *om.* N

³ De - usum CRSWNB; *om.* ZTOHA

⁴ *corr. fr.* repun- H

⁵ gent. fac. CRNPZTHA; fac. gent. B

⁶ *ss.* Z

31

Augustinus contra Iulianum libro¹ v.¹ De eodem²

Vsus naturalis et licitus est, sicut in coniugio, et illicitus sicut in adulterio. Contra naturam uero semper illicitus et procul dubio flagitiosior atque turpior³ quem sanctus apostolus et in feminis et⁴ masculis arguebat, dampnabiliores uolens intelligi quam si⁵ in usu naturali uel⁶ adulterando uel fornicando peccarent.

ID 9.106; +C 32 q 7 c 14

¹ Aug. - v *om.* N; lib. v *om.* S

² De eodem CRSWNB; *om.* ZTOHA

³ *corr. fr.* turpio B

⁴ in *add.* Z, *om.* CRNBTOHA

⁵ si C²LSWDBZTQA; se RX; *om.* P; ? C

⁶ uel CRSWBPZTOQ; ut ND; uel in A

32

Questio Augustini super Leuiticum, cp. lxxv¹. Item de eodem²

Mulier que accesserit ad omne pecus³ ascendi⁴ ab eo, interficietis mulierem, et pecus morte moriatur, rei enim sunt. Queritur quomodo sit reum pecus, cum sit inrationabile, nec ullo modo capax legis. ITEM. Pecora inde credendum est iussa interfici, quia tali⁵ flagitio contaminata indignam refricant⁶ facti memoriam.

ID 9.108; +C 15 q 1 c 4

¹ Questio - lxxv *om.* SN

² Item de eodem CRSWNB; *om.* ZTOHA

³ pecus CRSNBZTHA; peccatum W

⁴ ascendi CRSWBPZTHA; ascensa ND

⁵ tali CRSNBZTOHQ; *om.* A

⁶ *in mg.* J; id est retractant *add.* *ss* S²

B XVII

[DE SEPTEM GRADIBVS CONSANGVINITATIS]⁷

1

Hec capitula⁸ de septem gradibus consanguinitatis sanctus Ysidorus diligenti⁹ inquisitione descripsit, et in figura¹⁰ inferius depicta¹¹ apertius ordinauerat.

Capitulum primum¹², Ysidorus

Primo gradu superiori linea continetur, pater, mater. Inferiori filius, filia. Quibusque nulle alie persone iunguntur.

---

⁷ as here CLRXSWNDMPVBP (with title added by post-medieval hand); the whole section after 3.16.18 in ZJTOGHQA; W numbers as cc. xxxiii-vii of previous section

⁸ Hec capitula CRWNBZTOGHQ; Hanc epistolam A

⁹ corr. fr. ter Z

¹⁰ in figura CRWNZTH?QA; om. B

¹¹ depicta CRWNBZTOGQ; depictam A; ? H

¹² de septem gradibus add. ZTGA, de septem add. O, om. CRNSWBQ; ? H

Cap. secundum¹

Secundo² gradu continentur³ in⁴ superiori linea, auus, auia. Inferiori, nepos, neptis. In transversa, frater, soror, que persone duplicantur. Auus enim et auia tam ex patre quam ex matre accipiuntur. Que persone sequentibus quoque gradibus similiter pro substantia⁵ earum⁶ que in quo gradu subsistunt ipso ordine duplicantur. Iste persone [fo.178va] in secundo gradu ideo duplices appellantur, quia duo au⁷, et paternus est et maternus. Item duo genera nepotum sunt, siue ex filio, siue ex filia procreati⁸. Frater et soror, ex transuerso⁹ ueniunt, id est aut frater patris, aut frater matris, quia aut patruus aut auunculus nominatur. Qui et ipsi hoc ordine duplicantur.

---

¹ Cap. secundum CRXSWN; secundum capitulum B; om. ZTOGHA

² corr. fr. -dum R

³ corr. fr. contientur R

⁴ in CRXNB; om. SWPZTGHA

⁵ after corr. H

⁶ corr. fr. eorum N

⁷ duo au⁷ CRNPZTHA; au⁷ duo B

⁸ after corr. H

⁹ transuerso CRNPZTHA; aduerso B

Capitulum tertium¹

Tercio gradu² ueniunt³ supra proauus⁴, proauia. Infra, pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris sororisque filius, uel filia. Patruus amita, id est⁵ patris frater, et soror, auunculus, matertera, matris⁶ frater et soror⁷.

---

¹ Capitulum tertium CRSWNB; om. ZTGHA

² id est aut frater patris (cap. 3) – Tercio gradu in mg. H

³ om. H

⁴ et add. BP, om. CRWNZTGHA

⁵ est CRNBTZHQ; om. A

⁶ matris CRSWNBPHQ; mater ZJTA; mat' G

⁷ matris frater - soror in mg. RB (in text SX)

*Capitulum quartum*¹

Quarto gradu² ueniunt supra abauus, abauia. Infra abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris et sororis nepos³, neptis⁴. Patruelis, soror patruelis⁵, id est patrui filius, uel filia. Consobrinus, consobrina, id est auunculi et matertere filius uel filia⁶. Amitinus, amitina, id est amite filius uel filia. Itemque consobrini quia⁷ ex duabus sororibus nascuntur. Quibus accrescit patruus magnus, amita magna, id est aui paterni frater et soror. Auunculus magnus, matertera magna, id est auie, tam paterne quam materne frater et soror.

¹ Capitulum quartum CRXSWNB; *om.* ZTOGHQA

² *corr. fr.* gra L²

³ *ss* L²

⁴ nepotis P; frater *add.* N, *om.* CRWBPZTA

⁵ sor. pat.] frater et soror D; soror P

⁶ Consobrinus consobrina id est – filia *in mg. and partly illeg.* H

⁷ quia LRXWBZTHA; qui C(*lacuna follows*)SNDPG(*erasure follows*)

*Capitulum quintum*¹

Quinto gradu ueniunt supra quidem atauus, atauia. Infra adnepos, adneptis². Ex obliquo fratris et sororis pronepos, proneptis, fratres patruales, sorores patruales³, amitini, amitine, consobrini, consobrine⁴, filius uel filia, proprius consobrinus, consobrina, id est patrui magni, amite magne, auunculi magni, matertere magne, filius uel filia. Quibus accrescunt [fo.178vb] propatruus, proamita. Hii sunt proauui materni frater et soror, proauunculus, promatertera. Hii sunt proauie paterne materneque frater et soror, proauiaque materni. Hec species nec⁵ aliis gradibus quam scripta⁶ est, nec aliis uocabulis declarari potest.

¹ Capitulum quintum CRXSWNB; *om.* ZTOGHQA

² *in mg.* R

³ -r- *ss* A

⁴ -ini, -ine CRNPZTHA; -ine, -ini B

⁵ -ec *ss* Z

⁶ scripta CRNPZTHA; scriptura B

*Capitulum sextum*¹

Sexto gradu ueniunt supra triauus, triauia. Infra trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris et sororis adnepos², adneptis, fratres³ patruelis, sorores matruelis. Amitini, amitine, consobrini, consobrine. Patruis magni, amite magne. Auunculi magni, matertere magne. Nepos neptis prioris⁴ consobrini filius uel filia, qui consobrini appellantur. Quibus ex latere patruis⁵ accrescunt, propatruus, proamite, proauunculi promatertere, filius uel filia, adpatruus, adamita. Hii sunt abauui paterni, frater et soror. Abauunculus, abmatertera⁶. Hii sunt abauie⁷ paterne materneque frater et soror abauieque materni. Hec quoque explanari amplius non possunt⁸, quam ipse auctor disseruit.

¹ Capitulum sextum CRXSWNB; *om.* ZTOGHQA

² *om.* W

³ fratres CRWNPZOTGHA²; fratris BA

⁴ prioris LRXSWNPZTHA; propioris C

⁵ patruis CRXN; *om.* SWBPZTGHA

⁶ abm- CRXSWNPZJTOG; abam- HQA

⁷ abauie CRNPZTHA; auie B

⁸ possunt LRXSWNPZTHA; possent C

*Capitulum septimum*¹

Septimo gradu qui sunt cognati² recta³ linea, supra infraque propriis⁴ nominibus non appellantur, sed ex transuersa⁵ linea continentur, fratris sororis adnepos, adneptis, consobrini filii filieque successionis. Idcirco⁶ gradus septem constituti sunt, quia ulterius per rerum naturam nec nomina inueniri, nec uita succedentibus prerogari⁷ potest⁸. In his septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos⁹ affinitas inueniri¹⁰ nec successio potest amplius propagari.¹¹ [fo.179ra]

ID 9.64 as BD 7.28; IP 7.90; C 35 q 5 c 6

¹ Capitulum septimum CLXWB; Septimum gradum R; Septimus gradus N; *om.* SZTOGHQA

² sunt cog. CRNBZTGA; cog. sunt Q

³ recta CRNBZTOGHQ; recte A

⁴ propriis CRSWNBP; prioris ZTGHA

⁵ linea supra infraque – transuersa *om.* O

⁶ fratris sororis adnepos – Idcirco *in mg.* H

⁷ prerogari CRSNBZ; propagari P; prorogari WJ(*after corr.*)TOGHQA

⁸ post W

⁹ nec *add.* N, *om.* CRBPZTA

¹⁰ *corr. from* -ire A

¹¹ pre pro<pa>gari Z

Here in CLRSWNM a Tree of Affinity, covering the whole following page. Not in BZTOGHQA. D has half fo.133v and all fo.134r blank, and places the Tree at fo.139; P has large lacuna covering most of p. 329.

G² adds in mg: Consanguineos extraneorum nullus accuset uel consanguinitatem in sinodo computet, sed propinqui ad quorum noticiam pertinet, id est pater et mater, soror, frater, patruus, auunculus, amita, matertera et eorum procreatio. Si a[utem] progenies tota defecerit, ab antiquioribus et ueracioribus quibus nota sit eadem progenies episcopus canonice perquirat. Et si inuenta fuerit propinquitas separentur.

B XVIII

[fo.179va] [DE NOCTVRNA ILLVSIONE]¹

² i.	De nocturna illusione
ii.	De eodem
iii.	Item de eodem
iiii.	Vnde supra

¹ De - illus. LXB, *om.* CRSWNP ZJTOHQA, *but is running title in CSW*

² capitulatio in CLRXSWNB; *om.* ZJTOHQA

1

*Beda in Historia Anglorum, libro i. Gregorius respondit Augustino. De nocturna illusione*¹

Aliquando ex crapula, aliquando ex nature superfluitate uel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit pollutio. Et quidem cum² ex nature superfluitate uel infirmitate euenerit, omnimodo illusio non est timenda, quia hanc animus nesciens pertulisse

¹ Beda - lib. i. Greg. - August. De - illusione CRSWNB; Beda - lib. i. Greg. - August. ZTOA; Beda - lib. i. Q;

Gregorius respondit Augustino episcopo Anglorum H

² *add. in mg.* B

potius³ dolendus⁴ est quam fecisse. Cum uero ultra modum appetitus gule in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterii⁵, uel missarum sollempnia celebranda⁶, cum fortasse aut festus dies exigit aut exhibere ministerium pro eo quod sacerdos alius in loco deest ipsa necessitas compellit. Nam si assunt alii qui implere ministerium ualeant illusio per crapulam facta a perceptione sacri misterii prohibere non debet, sed ab immolatione sacri misterii⁷ humiliter ut arbitror abstinere⁸ debet. ITEM. Si ex turpi cogitatione uigilantis oritur illusio dormientis, patet anime suus⁹ reatus, uidet enim a qua radice inquinatio illa processerit, que quia cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens.

ID 9.111; cf +D 6 c 1b

³ potius CRSWNB; om. ZTOHQA

⁴ dolendus CRNBPTZOH; dolens Q; colendus A

⁵ corr. fr. ministerii B

⁶ -anda RXSWNBPTZTHA; -andi CL

⁷ prohibere non - misterii (ministerii H) CLR²W²BPZTHQA; om. RXSWND

⁸ hum. ut arb. abst. CRSNB; ut arb. hum. abst. W; abst. ut arb. hum. ZTOHA

⁹ suus CRNPZTHA; si fuus B

2

Ysidorus Sententiarum libro i¹. De eodem²

Non est peccatum quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur, sed tunc est peccatum si antequam illudamur³ cogitationis effectibus preuenimur. Luxurie quippe imagines quas in ueritate gessimus sepe dormientibus in animo apparent⁴, sed innoxie, si non concupiscendo accurrunt⁵. Qui in⁶ nocturna illusione polluitur [fo.179vb] quamuis extra memoriam turpium cogitationum sese persentiat inquinatum, tamen hoc ut temptaretur culpe sue tribuat, suamque immundiciam statim fletibus tergat.

ID 9.112; +D 6 c 3

¹ Sent. i om. S

² De eodem CRSWDB; om. NZTOHA

³ illud- CRNBZTQA; illid- H

⁴ apparent CRDBZTHA; appareant N; apparetur P

⁵ acc- CLRXN; occ- SWBPZJTHA

⁶ in CRNBZTQA; om. H

3

Vita¹ sancti Dyoscori². Item de eodem³

Sanctus Dyoscorus dicebat, Si absque mulierum fantasia⁴ pollutio ueniat, non esse peccatum. Ingenitus enim humor in corpore ubi propria repleuerit⁵ conceptacula⁶, suis necesse est meatibus egeratur, et ideo non trahitur ad peccatum.

ID 9.113

¹ Vita CRWZTOHQ; Verba N; De uita D; In uita B; Dicta A

² Vita – Diosc. om. S

³ Item de eodem CRXWD; De eodem SB; om. NZTOHQA

⁴ fantasia CRWNPZTOHQ²A; fantastica B after corr.; fansia Q

⁵ -euerit CRSWNBZTOA; -euit HQ

⁶ conceptacula CRSWNBPTZ; receptacula OHQ; contemptacula A

4¹

Augustinus de ciuitate Dei², libro i³. Vnde supra⁴

¹ Here in CLRXSWNDBP; after 3.19.2, following order of ID, in ZJTOHQA

² Dei CRDBZTHQA; om. N

³ i CRWDBZTHQ; v A; lib. i om. S; Aug. lib. i ? later cancelled C; after Vnde supra L

Si⁵ concupiscentialis inobedientia que adhuc in membris moribundis habitat, preter nostre uoluntatis legem quasi sua lege mouetur, si absque culpa est in corpore dormientis quantomagis absque culpa est in corpore⁶ non consentientis?

ID 9.123; +C 15 q 1 c 8

B XIX

⁷DE INCESTO CONCVBITV

- i. De Loth a filiabus inebriato
- ii. De eo quod Loth Sodomitis filias suas prostituere uoluit
- iii. De occultis adulteriis
- iiii. De uiro contra uoluntatem uxoris continere cupiente

---

⁴ Vnde supra CRSWDB; om. NZTOHQA

⁵ cum add. OHQ, om. CRSWNBZTA

⁶ dormientis quantomagis - corp. CR²X²SNBPZTHA; om. RX

⁷ heading and capitulatio om. ZJTOHQA, in CLRXSWNDBP

1

Augustinus contra¹ Faustum², libro ii³. De Loth a filiabus inebriato⁴

Inebriauerunt Loth⁵ filie eius, et se nesciente⁶ miscuerunt. Quapropter culpandus est quidem⁷, non tamen quantum ille incestus, sed quantum ebrietas illa⁸ meretur.

ID 9.116; +C 15 q 1 c 9

---

¹ ss W

² in add. ND

³ lib. ii CRSNZTHA; om. B

⁴ De - inebriato CRSWDB; om. NZTOHA

⁵ Loht N

⁶ -iente CRSWNB; -ienti B²ZTOGHA

⁷ culp. est (inserted later J) quidem CRSWNBZJTO; quidem culp. est HQA

⁸ ebr. illa in mg. replacing illo (?) B²

2

Augustinus in¹ libro questionum super Genesim.² De eo quod Loth Sodomitis filias suas prostituere uoluit³

Quod ait Sodomitis Loth⁴, Sunt michi due filie que nondum nouerunt uiros⁵, producam illas⁶ ad uos, utimini⁷ illis sicut placuerit uobis, tantum in uiros istos ne faciatis iniquum, quoniam prostituere uolebat filias⁸ suas⁹ hac compensatione ut uiri hospites eius nichil a Sodomitis tale paterentur, utrum admittenda sit compensatio flagitiorum quorumcumque¹⁰ [fo.180ra] peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid ne alius grauius malum faciat¹¹, an potius perturbationi Loth³, non consilio,tribuendum sit, qui hoc dixerit merito¹² queritur, et nimirum periculosissime admittitur hec

---

¹ in CRNDWB; om. ZTOHQA

² Aug. - Gen.] Idem S

³ De eo -- uoluit CRSWDB; om. N; cap. xlii ZTOHA

⁴ Loht N

⁵ corr. fr. filios N

⁶ illas CLXSWNBZTHA; illam R

⁷ u- ss A

⁸ filias CRNPZTHA; om. B

⁹ in add. N, om. CRDBPZTHA

¹⁰ quorumcumque CRWNB; quorumque ZTOHA

¹¹ malum faciat CRNPZTHA; faciat malum B

¹² corr. from marito C

compensatio. Si autem perturbationi humane tribuitur, et menti tanto malo permote¹³, nullomodo imitanda est.

ID 9.117; +D 14 c 1

¹³ imitanda *add.* A

3¹

Augustinus de uerbis Domini, cap. xvi², titulo xi³. De occultis adulteriis⁴

Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant⁵, aliquando nobis⁶ produntur ab uxoribus suis, plerumque a zelantibus⁷, aliquando a⁸ maritorum salutem querentibus, nos non prodimus⁹ palam, sed in secreto¹⁰ arguimus. Vbi contigit malum¹¹, ibi moriatur malum. Non tamen uulnus illud negligimus.

ID 9.126b

¹ ZJTOHQA *here insert 3.18.4 from above*

² xvi CLRZTOQA; xiii ND; vi W

³ xi CRWNZTOQ; xv A; ? H; cap.xvi tit. xi *om.* B

⁴ De - adulteriis CRWDB; *om.* NZTOHQA

⁵ in dom. suis in sec. pecc. CRNBPZJTO; pecc. in sec. in dom. suis HQ; in sec. pecc. in dom. suis A

⁶ nobis CRSWNBP; uobis ZTOHA

⁷ aliquando nobis - zelantibus *in mg.* B²

⁸ a CRWNB; *om.* SZTOHA

⁹ -imus LRXWNBZTHA; -imur C

¹⁰ secreto CRDBPZTHA; creto N

¹¹ *repeated and canc. Z; change of hand here in P*

4

Augustinus super Psalmum cxlvi. De uiro contra uoluntatem uxoris continere cupiente¹

Si dicat uir, Continere iam uolo, nolo iam uxorem, non potest. Quid² tu uis et illa non uult? Numquid³ per continentiam tuam debet illa fieri fornicaria? Si aliis nupserit te uiuo, adultera erit. Non uult tali lucro Deus tale dampnum compensari⁴. Redde debitum, et si⁵ non exigis, redde. Pro sanctificatione perfecta Deus tibi computabit⁶, si non quod debes exigis, sed reddis quod debetur uxori.

ID 9.127; C 33 q 5 c 1

B XX

⁷DE HOMICIDIIS LICITIS ET INLICITIS⁸

- i. De homicidiis licitis et illicitis, uoluntariis et non uoluntariis
- ii. Quod nemo sibi manum inicere debet
- ⁹iii. De eodem
- iiii. De presbiteris interfectis

¹ De - cupiente CRSWDB; *om.* NZTOHA

² si *add.* ZTOHA, *om.* CRSWNBP

³ Numquid RXSWNBZTHA; Nonquid CL

⁴ -ari CRSWNBP; -are ZTOHA

⁵ si CRNBZTOQA; *om.* H

⁶ *after corr.* H

⁷ *heading and capitulatio om.* ZJTOHQA, in CLRXSWN(which does not number the capitula)DBP

⁸ licitis et illicitis RDB; licitis et non licitis S; *om.* CXW; De - inl. *om.* L; licitis N; De homic. *add. in post-medieval hand* P

⁹ *cc 3 and 4 reversed* B

- v. De eo qui subdiaconum uel diaconum uel presbiterum uel monachum occiderit¹⁰
- vi. De eo qui monachum aut clericum occiderit
- vii. De ciuitate Catinorum que suos antistites occidebat
- viii. De flagellatoribus et occisoribus presbiterorum
- viii. De infantibus qui cum parentibus dormi[fo.180rb]entes, mortui inueniuntur, et quod confessio ferri candentis uel aque feruentis examinatione extorqueri non debeat
- x¹¹. De his qui per imperitiam uel infirmitatem mularum uel equorum impetum retinere non possunt
- xi. Quod potestates ratione uti deceat¹²
- xii. Quod si principes in aliquos seuerius uindicari iusserint, non statim pene subiciantur, sed per xxx dies seruentur
- xiii¹³. De eo qui claudum aut luscum occiderit
- xiii. Quod non sint arbitrandi homicide quos aduersus excommunicatos zelo catholice matris ardentes eorum quoslibet trucidasse contigerit
- xv. De his qui fetus¹⁴ conceptos intra uiscera extingunt, aut fundunt
- xvi. Quod quicquid formatum¹⁵ non est nec animatum
- xvii. De eodem
- xviii. Item de eodem, et de sensu ratione concepto, sed nondum in opera perducto
- xviii. Quod homines cogendi sunt ad bonum
- xx. De eodem
- xxi. Item de eodem
- xxii. Vnde supra
- xxiii. Item unde supra
- xxiii. De eadem re
- xxv. Item de eadem re¹⁶
- xxvi. De eodem
- xxvii. Item de eodem
- xxviii. Vnde supra
- xxviii. Ab ordinatis potestatibus ultionem petendam
- xxx. Quod fortitudo que patriam tuetur plena est iusticie
- xxxi. Quod miles obediens potestati sub¹⁷ qua legitime constitutus est, si hominem occiderit, non est reus homicidii
- xxxii. Quod miles sine peccato possit occidere hostem, et iudex uel minister nocentem
- xxxiii. Quod si minister iudicis sponte occidat, quem tamen a iudice debuisse occidi, non ignorat, homicida est
- xxxiii. Quod lex reum occidit, non minister
- xxxv. Quod apud iustos etiam bella studio pacis gesta peccata sunt
- xxxvi. Quod uindicta bono animo impleri possit

¹⁰ De eo - occiderit *in mg.* B

¹¹ viiii *again* C

¹² deceat LRXN?DWB; debeat C; doceat SP

¹³ xiiii C

¹⁴ suos *add.* B, *om.* CRWNP

¹⁵ formatum CRXSWBP; fornicatum ND

¹⁶ Item - re *om.* B

¹⁷ su N

xxxvii.	Quod non sit iniquus qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator
xxxviii.	De pugna [fo.180va]
xxxviii.	Quid sit ¹⁸ qui gladio usus fuerit gladio cadet
xl.	Quod et homines ultores sint ire Dei, et contrarie fortitudines
xli.	Quod non sit crudelis qui crudeles iugulat
xlii.	Quod si quis latronum fortitudinem diripiat, illis prodest sua infirmitas
xliii.	Quod minister est Domini qui malos percutit in eo quod mali sint
xliiii.	Quod iudex non sit auctor sceleris etiam homines uincendo ¹⁹
xliv.	Quod ministerium sit legum, homicidas et sacrilegos et uenenarios punire
xlvi.	Quod iustum sit bellum, quod ex edicto geritur, et quid sit iudex
xlvi. ²⁰	Quod propulsanda sit uis et iniuria
xlvi.	Quod a filiis Israel iusta bella gerebantur
xlvi.	Quod qui non repellit a socio iniuriam si potest, tam est ²¹ in uicio quam ille qui facit
l.	Quomodo reges debeant Domino seruire in timore
li.	De obligatis rationibus publicis, et de militibus non temere ad clerum uel ad monasterium suscipiendis
lii.	Quod non sit delictum militare, uel rem publicum agere
liii.	De eodem
liiii.	De illis qui in opere necessario casu homicidium perpetraverint
lv.	De eodem
lvi.	De hoc si plures unum impugnauerint
lvii.	De occisoribus patris ²² uel matris, fratris et sororis
lviii.	De his qui fetus ex adulterio conceptos uel editos necare studuerint

¹⁸ Quid sit CRWBP; Quod ND

¹⁹ *corr. from* uincendo C

²⁰ xlvi repeated, and xlviiii unnumbered so two out from here X

²¹ *corr. fr.* esse R

²² *corr. fr.* matris N

1

*De homicidis licitis et illicitis, uoluntariis et non uoluntariis*¹

De occidendis² hominibus ne ab eis quisque occidatur³, non michi placet consilium⁴ nisi forte⁵ sit miles, aut publica functione⁶ teneatur⁷, aut non pro se hoc faciat, sed pro aliis uel pro ciuitate ubi etiam ipse est accepta legitima potestate, si eius congruit persone. Qui uero repelluntur⁸ aliquo terrore ne malefaciant, etiam ipsis aliquid fortasse [fo.180vb] prestatur. Hinc autem dictum est, non resistamus malo, ne nos uindicta delectet que alieno malo⁹ animum pascit, non ut correctionem¹⁰ hominum

¹ uolunt. - uolunt. CRNBZTHA; *om.* D

² *corr. from* -tis A

³ -atur CRDB?PZTHA; -itur N

⁴ *corr. fr.* conc- Z

⁵ forte C²LSWPZJTHA; *om.* CRXNB

⁶ id est administratione *add. ss* S

⁷ *corr. from* -etur A

⁸ repell- CLR²SWZTHA; compell- RXNB; repull- P

⁹ *ss* C

¹⁰ correctionem CRSNBPZJTO; corruptionem H; correptionem QA

negligamus, unde nec reus est mortis aliene qui cum sue possessioni¹¹ et murorum circumdlexerit, aliquis ex ipsorum usu percussus intereat. Neque enim reus est Christianus si bos eius aliquem feriendo, uel equus calcem iaciendo aliquem occidat. Aut ideo non debent¹² Christiani boues habere cornua, aut equus ungulas, aut dentes canes. Aut uero quoniam Paulus apostolus satis egit ut in tribuni¹³ noticiam perferretur, insidias sibi a¹⁴ quibusdam perditis preparari, et ob hoc deductores¹⁵ accepit armatos, si in illa scelerati homines incidissent Paulus in effusione sanguinis eorum suum crimen agnosceret? Absit ut ea que propter bonum ac¹⁶ licitum facimus aut habemus, si quid per hec preter nostram uoluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioquin nec ferramenta domestica et agrestia sunt habenda, ne quis eis uel se uel alterum interimat.

ID 10.1; IP 8.1 edition has more; +C 23 q 5 c 8a

¹¹ after corr. B

¹² debent CRNPZTHA; debeant B

¹³ -ni ss Z

¹⁴ sibi a CRNBZTOH; om. QA

¹⁵ ded- CRWBPZTHA; sed- ND

¹⁶ ac CRNPZTHA; aut B

2

Aug' de Ciuitate Dei, libro i. Quod nemo sibi manum inicere debet¹

Si non licet priuata potestate alicui hominem occidere, uel nocentem cuius occidendi licentiam² lex nulla concedit³, profecto etiam qui se ipsum occidit, homicida est. Et tanto sit nocentior cum se occiderit, quanto innocentior in ea causa fuit, qua⁴ se occidendum putauit. Nam si Iude factum merito detestamur, eumque ueritas iudicat cum laqueo se⁵ suspendit scelerate illius traditionis auxisse potius quam expiasset commissum, quoniam de Dei [fo.181ra] misericordia desperando exitiabiliter penitens nullum sibi salubris penitentiae locum reliquit, quantomagis a sua cede se abstinere⁶ debet, qui tali supplicio quid in se puniat non habet? Iudas enim cum se occidit, sceleratum hominem occidit, et tamen non solum Christi, uerumetiam sue mortis reus finiuit hanc uitam⁷, quia licet propter scelus, alio suo scelere occisus est. Cur autem homo qui nichil mali fecit sibi male faciat, et se ipsum interficiendo⁸ hominem interficiat⁹ innocentem, ne alium patiatur nocentem, atque in se perpetret peccatum proprium, ne in eo perpetretur alienum? ITEM. In sanctis canonicisque libris nusquam nobis diuinitus preceptum permissum repperiri¹⁰ potest, ut uel ipsius adipiscende immortalitatis uel ipsius¹¹ cauendi carendiue¹² mali causa nobismet ipsis necem¹³ inferamus. Nam et¹⁴ prohibitos nos esse intelligendum¹⁵ est, ubi lex ait, Non

¹ Quod - debet (deb' N, debeat C) CRSWNB; om. ZTOHA

² occ. lic. CRWBPZTHA; lic. occ. ND

³ -dit CRNBTOZH; -dat QA

⁴ corr. fr. que Z

⁵ laqueo se C²LND; laqueo CRX; se laqueo SWBPZTHA

⁶ se abst. CRNPZTHA; abst. se B

⁷ uitam CRNBZJOHQ; om. TA

⁸ corr. from -iando C

⁹ -iat CRBPZTHA; -iet ND

¹⁰ re- ss N

¹¹ uel ipsius CRNBZTOHQ; om. A

¹² cauendi carendiue CRWNPZTOHA; cauendiue B

¹³ necem CRWBPZTHA; mortem ND

¹⁴ et. LRXSWNPZTHA; om. C

¹⁵ uel ipsius add. A (cf earlier note)

occides, presertim, quia¹⁶ non addit¹⁷, proximum tuum, sicut falsum testimonium cum uetaret, falsum inquit testimonium¹⁸ non¹⁹ dicis²⁰ aduersus proximum tuum. Ne²¹ ideo tamen si aduersus se ipsum quisquam²² falsum testimonium dixerit, ob hoc crimine se putauerit alienum, quoniam regulam diligendi²³ proximum a semet²⁴ ipso accepit, quandoquidem scriptum²⁵ est²⁶, diliges proximum tuum tanquam te ipsum. Porro si falsi testimonii non minus reus est qui de se²⁷ ipso falsum fatetur²⁸, quam si aduersus proximum hoc faceret, cum in eo precepto quo falsum²⁹ testimonium prohibetur³⁰ aduersus proximum prohibeatur, possitque non recte intelligentibus uideri, non esse prohibitum ut aduersus se ipsum quisque falsus testis assistat, quantomagis intelligendum est, non licere [fo.181rb] homini se ipsum occidere, cum in eo quod scriptum est, Non occides, nichil deinde addito, nec ipse utique cui precipitur intelligatur exceptus? ITEM. Scriptum est, Non occides, nec te nec alterum, neque enim qui se occidit aliud quam hominem occidit. Quasdam uero exceptiones eadem ipsa diuina fecit auctoritas. Sed his exceptis quos Deus occidi iubet, siue data lege ad personam pro tempore expressa iussione, non autem ipse occidit qui ministerium debet iubenti, sicut adminiculum gladius utenti, et ideo nequaquam contra hoc preceptum fecerunt, quo³¹ dictum est, Non occides, qui Deo³² auctore bella gesserunt, aut personas³³ gerentes publice potestatis³⁴ secundum leges³⁵ eius, hoc est³⁶ iustissime rationis imperio sceleratos morte punierunt, et Abraham non solum non est culpatus³⁷ crudelitatis crimine, uerumetiam laudatus³⁸ est nomine pietatis, quod uoluit filium nequaquam scelerate sed obedienter occidere. Et merito queritur utrum³⁹ pro iussu Dei sit habendum, quod Iepte filiam que patri occurrit, occidit, cum se aduouisset immolaturum Deo quod ei redeunti de prelio uictori primitus occurrisset, nec Samson aliter excusatur, quod se ipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quia Spiritus latenter hoc iusserat⁴⁰, qui per illum miracula faciebat. His ergo exceptis, quos uel lex iusta⁴¹ generaliter uel ipse iusticie fons Deus occidi iubet, quisquis hominem uel seipsum uel quemlibet occiderit,⁴² homicidii crimine innectitur. ITEM. Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi

¹⁶ quia CRWBP?ZTHA; cum ND

¹⁷ addit CLRSWNBP; addidit ZTOHA

¹⁸ inq. test.] test. inq. P

¹⁹ non C²LR²SWB?PZTHA; si XND; ? C

²⁰ dicis CRXND; dices C²LSWBPZTHA

²¹ Nec S

²² quisquam C²RXSWNBPZTHA; quisque C?L

²³ reg. dil. CRWDPZTHA; dil. reg. N; reg. dil. Deum et B

²⁴ semet CRWN²PZTHA; semept N; se B

²⁵ scriptum CRNBZJTOH; dictum QA

²⁶ quan. scr. est *in mg.* B

²⁷ *ss* X²

²⁸ falsum fat. RXSWNBPZTHA ; fat. falsum CL

²⁹ fatetur, quam si – falsum *in mg.* X

³⁰ proh- CRNDBZTQA; perh- H

³¹ fecerunt quo CRWNPZJTH; fecerunt quod BQ; fecerint quod A

³² Deo CRNBZTOHQ; ideo A

³³ *corr. fr.* -ona B

³⁴ publ. pot. CRNBZTOHQ; *om.* A

³⁵ leges LRXSWNBPZTHA; legem C

³⁶ est CRWNPZTHA; *om.* B

³⁷ culpatus CRSWNPZTOQ²A; culpandus BHQ

³⁸ -atus CRWNPZTHA; -andus B

³⁹ utrum quer. *marked for reversal* B

⁴⁰ *corr. fr.* -eat B

⁴¹ lex iusta *corr. fr.* iuxta Z

⁴² si *add.* A, *om.* CRNBZTHQ

inferre debere, uelut [fo.181va] fugiendo molestias temporales, ne incidat imperpetuas, neminem propter aliena peccata ne hoc⁴³ ipso incipiat habere grauissimum proprium, neminem propter sua peccata⁴⁴ preterita propter que magis in hac uita opus est ut possint penitendo sanari, neminem⁴⁵ uelut desiderio melioris uite que post mortem separatur⁴⁶ quia reos sue mortis melior post mortem uita⁴⁷ suscipit.
ID 10.4; IP 8.2; +C 23 q 5 c 9, of which most is a later addn

⁴³ ho A

⁴⁴ sua peccata CRDBTA; om. N

⁴⁵ neminem CRNB(mg.)ZTOHQ; nemine A

⁴⁶ separatur LRXSWPZJTOHQA; speratur C²NDB²Z²; original reading obscured CB

⁴⁷ non add. ss C²L², om. CLRXSWNBPZTOHQA

3

Augustinus in¹ dyalogo² contra Petilianum. De eodem³

Tu dixisti, Laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim ueneramur nomine martyrum eos qui sibi collum ligauerunt.
ID 10.7, cf. 2.99, above 3.2.14; +C 23 q 5 c 10

¹ in CRWNB; om. ZTOHA

² in dial. om. S

³ De eodem CRSWNB; om. ZTOHA

4

Capitularium, libro v, cp. xc. De presbyteris interfectis¹

Presbyteri interfecti² episcopo³ ad cuius parroechiam pertinent soluantur⁴.
ID 10.8; IP 8.6 var.; cf +C 17 q 5 c 26a

¹ Capitularium, libro v (ss C) cp. xc. De - interfectis CRWD; De - interfectis SN; De - interfectis. Capit. lib. i B; Capit. lib. v cp. xc ZTOHQA

² after corr. X

³ -opo CLRXNBPZTHA; -opis S

⁴ pert. solu.] pertinet et solu. P. et ideo in monasterio seruiat *add. and canc.* A (cf c 6)

5

Item. cp. cclxi¹. De eo qui subdiaconum uel diaconum uel presbyterum² uel monachum occiderit³

Qui subdiaconum occiderit, ccc solidos componat. Qui diaconum cccc. Qui presbyterum dc. Qui episcopum dcccc. Qui monachum cccc.
ID 10.9; IP 8.7; +C 17 q 4 c 27

¹ cclxi LRXWDZTHQA; cclvi CB; Item - cclxi om. SN

² uel pres. CRSWDB; om. N

³ De - occiderit CRSWNB; om. ZTOHA

6

Libro vi, cp. xc. De eo qui monachum uel¹ clericum occiderit²

Qui occiderit monachum aut clericum, arma relinquat, et ideo³ in monasterio seruiat cunctis diebus⁴ uite sue, nunquam ad seculum reuersurus, et septem annos publicam penitentiam gerat.

¹ uel CRXSWB; aut ND

² Lib. vi cp. xc. De - occiderit CRWD; De - occiderit SN; De - occiderit. Lib. vi B; Lib. vi cp. xc (xci Z) TOZA; Item cap. cclxi HQ

³ ideo LRXWNDBPZTHA; Deo CS

⁴ ss Z

ID 10.10; IP 8.8; +C 17 q 4 c 28

7

*Gelasius Maiorico et Iohanni episcopis*¹. *De ciuitate Latinorum*² *que suos antistites occidebat*³

Ita nos quidem Latinorum cedes geminata pontificum horreni sceleris atrocitate confudit⁴, ut diu constitutio nostre⁵ deliberationis hesitaret, dum et ingerere quemquam parricidalibus exemplis dubitarem antistitem. Quapropter⁶ iam uelut usum consuetudinemque sacrilegam [fo.181vb] declinantes, eatenus religioni⁷ duximus consulendum, ut parrochie uice⁸ ab extrinsecus positus sacerdotibus gubernentur. Qui ibidem commanentes⁹ ferro didicerunt necare pastores, inauditoque facinore, quod etiam in¹⁰ illis prouinciis nusquam prorsus acciderit, que bellorum continuis diuersisque incursionibus affliguntur. Hec reperta sit ciuitas que presules ministrando sibi fidem¹¹ Christianam sine persecutore prosternat. Curandum est igitur, ut illic funesta perniciis cessatione priorum¹² sanetur antistitem, atque ita saltem furoris tanti materies subtrahatur, eoque modo uel illa dum in quos seuiat non habebit, ab huiusmodi temeritate desistat, uel aliis imitantibus dira contagia non prebeat. Egeat ergo episcopalibus subsidiis sibimet¹³ aliunde depensis, que sacram in suo gremio collocatam fuso crudeliter sanguine macularat¹⁴ dignitatem. Quia in utroque hac est ultione plectenda, siue scilicet instinctu domestico, seu furiis incitata, nefas hoc¹⁵ committit exterius.

ID 10.18 as CB Varia II 41; C 25 q 2 c 25a var.

¹ episcopis CRDBZTHA; presbiteris N

² Catinorum W

³ De - occidebat CRSWDB; om. NZTOHA

⁴ -udit CRNBZTQA; -undit H

⁵ corr. from ne A

⁶ Quapropter CRSNBZTHQ; Quam propter A

⁷ corr. fr. -ionis H

⁸ uice CRXWPZTHQA; iure S; uices ND; uicia B

⁹ -entiis O, which omits ferro didicerunt – etiam in illis prouinciis

¹⁰ etiam in CRNBZTHQ; pro A

¹¹ sibi fidem CRNPZTHA; fidem sibi B

¹² priorum CRNBZTOHQ; priorum A

¹³ -bi- ss J

¹⁴ sang. mac. CRSWNB; mac. sang. ZJTOHA

¹⁵ ss J

8

*Nicholaus papa*¹, *Tadoni*² *archiepiscopo Mediolano*³. *De flagellatoribus et occisoribus presbyterorum*⁴

De presbyterorum⁵ flagellatoribus et occisoribus, predonibus scilicet qui seculari brachio minime cohercentur, iuxta preceptum Domini placet fraterno amore conueniantur secundo ac tercio quique si non te audierint⁶, conueniente⁷ ecclesia eos eucharistia priuare, atque⁸ si⁹ in sua obstinatione paruipendentes sacerdotalia monita,

¹ papa CRWNB; om. ZTHA

² Tadoni CRNZTHA; Tadaoni B

³ arch. Med. om. S

⁴ De - presb. CRSWDB; om. NZTOHA

⁵ -erorum CRDBPZTHA; -eris N

⁶ corr. fr. audient X

⁷ corr. fr. -ante RX

⁸ atque CRNBZTQA; om. H

⁹ ss B

forte permanserint, ab ecclesie compage sub anathematis interdictione reseccare licentiam tribuimus. Quos etiam resipiscentes tandem digna satisfactione [fo.182ra] premissa in gremio sancte matris ecclesie reuocari¹⁰ noueris posse.
ID 10.20; +C 17 q 4 c 23

¹⁰ -ari CRXSBPZTHA; -are ND; -ati W

9

Stephanus papa Lamberto Magontino¹. De infantibus qui cum parentibus dormientes mortui inueniuntur, et quod confessio ferri candentis uel aque feruentis examinatione extorqueri non debeat²

Consuluisti etiam de infantibus qui in uno lecto cum parentibus dormientes,³ mortui repperiuntur⁴, utrum ferro candente an aqua feruente seu⁵ alio quolibet examine parentes se purificare⁶ debeant, eos non oppressisse. Monendi namque sunt et protestandi parentes ne tam tenellos secum in uno collocent lecto, ne negligentia⁷ qualibet proueniente suffocentur uel opprimantur⁸, unde ipsi homicidii⁹ rei inueniantur¹⁰. Nam ferri candentis uel aque feruentis¹¹ examinatione confessionem extorqueri a quolibet sacri non censent¹² canones. Et quod sanctorum patrum documento sancitum non est supersticiosa adinuentione non est presumendum. Spontanea enim confessione uel testium approbatione publicata¹³ delicta¹⁴, habito pre oculis Dei timore commissa sunt regimini iudicare, occulta uero et incognita illius sunt iudicio relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Hii autem qui probantur uel confitentur¹⁵ talis reatus se¹⁶ noxios tua eos castiget moderatio. Quia si conceptum in utero qui per¹⁷ abortum deleuerit homicida est, quantomagis qui unius saltem diei¹⁸ puerulum¹⁹ peremerit homicidam se esse excusare nequibit?

ID 10.27 as above 1.64.4, CB Stephen VI 24; +C 2 q 5 c 20

¹ Steph. papa Lamberto (Lanb- C) Magontino (episcopo add. S) CRXSNB; Steph. Ludberto (Lutb- W, corr. fr. Ludib- O) episcopo Magontino WZTOQA; Steph. Liuberto Maguntino archiepiscopo H

² De - debeat CRSWDB; om. NZTOHA

³ Et cetera. Require super in decretis add. H, omitting rest of cap.

⁴ repperiuntur CRWNPZTA; inueniuntur B

⁵ ab add. and canc. Z

⁶ purificare LRXSWNBPZTA; purgare C

⁷ uel add. B, om. CRNPZTQA

⁸ -a- ss B

⁹ -ci- ss C

¹⁰ -ni- ss Z

¹¹ ss R

¹² censent CRWNZTQA; cessent BP

¹³ corr. fr. apub- X

¹⁴ ss X

¹⁵ corr. fr. -eantur R

¹⁶ se LWNPZTQA; est RXB; esse SB²; ? C

¹⁷ per CRNPZTA; om. B

¹⁸ in mg. J

¹⁹ puerulum CRNPZTOA; puerum SQ; periculum W; puerulum puerum B

10

Pandectarum libro viiii, titulo¹ ii². De his qui³ per imperitiam uel infirmitatem mularum uel equorum impetum retinere non possunt⁴

¹ titulo CRNBZH; titul' TO; titulus A

² Pand. - ii om. S

³ ss W

⁴ De - possunt CRSWDB; om. NZTOHA

Mulio⁵ si per imperitiam⁶ impetum mularum retinere non potuerit, si alienum hominem obtruerint [fo.182rb] uulgo dicitur culpe nomine teneri. Idem dicitur et si⁷ propter infirmitatem retinere mularum⁸ impetum non potuerit, nec uidetur iniquum si infirmitas culpe annumeretur, cum affectare quisque non debeat in quo intelligere debeat infirmitatem suam aliis periculosam futuram. Idem iuris est in persona eius qui impetum equi quo uehebatur propter imperitiam suam uel infirmitatem⁹ retinere non potuerit¹⁰. ITEM. Lusus quoque noxius in culpa est.

ID 10.32 as CB Varia IA 13b, 13c (i)

⁵ Mulio CRDBZTOHQ; Multo X; Multi S; Qulio N; ulio A

⁶ imperitiam C?RNBTOHQ; impetum Z; impetu A

⁷ si CRSNBJTOHA; om. Z

⁸ -arum CRNPZTHQA; -orum B

⁹ imp. suam uel inf. CRNPZTHA; inf. uel imp. suam B

¹⁰ ret. non potuerit CRSWNBP; ret. non poterit ZTOQA; non poterit ret. H

11

Cassiodorus in prologo Tripartite¹ historie, libro viiii, cp. xxx². Quod potestates ratione uti³ deceat⁴

Cladem plenam ualde gemitibus audiens Ambrosius, cum princeps Theodosius Mediolanum uenisset, et sollempniter in sacrum⁵ uoluisset intrare⁶ templum, occurrit foras ad ianuas, et ingredientem his sermonibus a sacri liminis⁷ ingressu prohibuit, Nescis imperator perpetrare necis⁸ a te quanta sit magnitudo, neque post causam tanti furoris mens tua molem presumptionis agnoscit, sed forte recognitionem peccati prohibet potestas imperii, decet tamen⁹ ut¹⁰ ducat ratio potestatem. ITEM. Ambrosius inquit imperatori, Quoniam furori tuum iudicium commisisti, et non ratio protulit sententiam¹¹ sed potius iracundia, scribe legem que decreta furoris euacuet, et in hac xxx diebus sententia atque proscriptionis in litteris tantummodo maneat, et iudicium rationis expectet. Quibus transactis diebus ira uidelicet iam cessante, ratio causam iudicans¹², apud semetipsam que cognouerit sub ueritate disponat¹³. In his enim¹⁴ diebus agnoscetur¹⁵, aut iusta sit quam protuleris aut iniusta sententia, et si quidem ratio [fo.182va] probauerit iniusta que sunt prolata disrumpet, si uero iusta firmabit. Dierum uero numerus ad hec examinanda sufficiet. Hanc ammonitionem imperator animo libenti suscipiens, et optimam esse confidens, legem conscribi repente precepit, et proprie manus litteris confirmauit. Quo facto, uinculum eius absoluit Ambrosius, que lex hactenus obseruatur. Est enim huiusmodi¹⁶.

ID 10.47a

¹ -ite CRNZTHQA; -ito B

² Cass. - xxx om. S

³ rat. uti CLRSB; uti rat. X

⁴ Quod potestates - deceat (doceat S) CLRSWDB; om. NZTOHA

⁵ in sacrum C?LR²SWPZTHQA; om. RXNB

⁶ -re ss H

⁷ liminis C?LRXSW²NBJTHQ; luminis WPOA

⁸ perp. necis LRSWBZTHA; perp. nescio ND; perpetrare nescis P; perp. cedis (uel necis ss) Q; ? C

⁹ decet tamen C?RNBTOH; tamen decet QA

¹⁰ corr. fr. u H

¹¹ -tiam C?LSWDBPZTHQA; -tia RXN

¹² corr. fr. -cas Z

¹³ lacuna follows in H

¹⁴ om. P

¹⁵ -etur LR²SWBPZTHA; -itur RXND; ? C

¹⁶ que lex - huiusmodi in mg. Q

12

Quod si principes in aliquos seuerius uindicari iusserint, non statim pene subiciantur, sed per xxx dies¹ seruentur²

Imperator Gratianus, Valentinianus³ et Theodosius augusti Flauiano⁴ prefecto pretorii Illirici. Si uindicari in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro cause intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut⁵ subire penam aut excipere sententiam, sed per dies xxx super statu⁶ eorum sors et fortuna suspensa sit⁷.
ID 10.47b; IP 8.10

¹ xxx dies CRDW; dies xxx B

² Quod - seruentur CRSDWB; Quod statim s' N; *om.*, with no break ZTOHQA

³ *corr. fr.* Valentinus B

⁴ Flauiano CRNBZTOHQ; Flauiano A²; Fluiiano A

⁵ -t ss C

⁶ statu RXWNBZTHA; statum CLS

⁷ *after corr.* Z

13¹

Institutionum² libro iiiii, titulo vi.³ De eo qui claudum aut luscum occiderit⁴

Si quis hominem claudum aut⁵ luscum occiderit, qui eo anno integer et precii magni fuerit, tantum dampnatur quantum in eo anno plurimi fuerit⁶.
ID 10.50 as CB Varia IA 46b

¹ *Whole cap. in bottom mg.* S

² Inst. CRDWBJTQA; In constitutionum Z

³ Inst. - vi *om.* S

⁴ De - occiderit CRSWDB; *om.* NZTOHA

⁵ aut CRNPZTOHA; uel B

⁶ anno plur. fuerit *in mg.* B

14

Urbanus secundus Godefrido Lucano episcopo¹. Quod non sint² arbitrandi homicide quos aduersus excommunicatos zelo catholice matris ardentis eorum quoslibet trucidasse contigerit³

Excommunicatorum interfectoribus prout morem Romane ecclesie nosti secundum ipsorum⁴ intentionem modum congrue satisfactionis iniunge. Non enim⁵ eos homicidas arbitramur, quos aduersus excommunicatos zelo catholice matris ardentis eorum quoslibet trucidasse contigerit. Ne tamen eiusdem ecclesie [fo.182vb] matris⁶ disciplina deseuiat, tenore quem diximus penitentiam eis indicito congruentem, qua⁷ diuine simplicitatis oculos aduersus se complacare perualeant, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio contraxerunt.

ID 10.54; IP 8.11 from Non enim to trucidasse only; +C 23 q 5 c 47

¹ Luc. ep. CRSNZTHA; ep. Luc. B

² *in mg.* B

³ Quod (Qui W) - contigerit CRSWD(*part lost in gutter*)B; *om.* NZTOHA

⁴ ipsorum LWBPZ²JTOQA; morem ipsorum C?RXSZ; morem ipsorum et N; morem eorum et D

⁵ *repeated and canc.* A

⁶ eiusd. ecc. mat. CRWNBZTOQA; eccl. eiusd. mat. S; eisd. mat. ecc. H

⁷ qua CRNBZTOHA; quam Z

15

Augustinus de nuptiis et concupiscentia¹. De his qui fetus conceptos intra uiscera extingunt aut fundunt²

¹ De nupt. et conc. *om.* S

Aliquando eousque³ peruenit hec libidinosa crudelitas, uel libido crudelis⁴ ut etiam⁵ sterilitatis uenena procuret, et si nichil ualuerint, conceptos⁶ fetus intra uiscera aliquomodo⁷ extinguat⁸ ac⁹ fundat, uolendo suam¹⁰ prolem prius interire quam uiuere¹¹, aut si¹² in utero uiuebat, occidi antequam nasci. Prorsus si ambo sunt, coniuges non¹³ sunt, et si ab initio¹⁴ tales fuerint¹⁵, non sibi per conubium, sed per stuprum potius conuenerunt. Si autem ambo non sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodammodo mariti meretrix, aut ille adulter uxoris.

ID 10.55; +C 32 q 2 c 7

² De - fundunt CRSWDB; om. NZTOHA

³ eousque CRDBZTA; eosisque N

⁴ uel lib. crud. in mg. ZJ

⁵ crudelitatis add. B, om. CRSNPZTHA

⁶ conceptos CRNBZTQA; conptos H

⁷ intra uiscera aliquomodo CRSWNB; intra uiscera aliquando modo P; aliquomodo intra uiscera ZTOHQA

⁸ - guat CRSDBPTA; -gat WNQ

⁹ ac CLPZJTOQA; aut RXSWNDB

¹⁰ suam CRNBZTOQA; si in H

¹¹ corr. from -ire A

¹² ss P

¹³ marked for insertion before sunt coniuges X

¹⁴ initio LRXS²WNBZPZTHA; intio C; ucio S

¹⁵ fuerint CRXNB; fuerunt SWZTHA; furunt P

16

Augustinus in Exodo questionum, cp. xlii¹. Quod quicquid formatum non est nec animatum²

Quod non formatum puerperium³ uoluit⁴ ad homicidium pertinere profecto nec hominem deputauit⁵, quod tale in utero geritur⁶. Hic de anima questio solet agitari, utrum quicquid formatum non est, nec animatum quidem possit⁷ intelligi, et ideo non sit homicidium⁸, quia⁹ nec exanimatum¹⁰ dici potest, si adhuc animam non habebat. ITEM. Si illud informe puerperium iam¹¹ quidem fuerat, sed adhuc quodammodo informiter¹² animatum, quoniam magna de anima questio non est precipitanda indiscussa temeritate sententiae, ideo lex noluit ad homicidium pertinere, quia nondum [fo.183ra] dici potest anima uiua in eo corpore quod sensu caret.

ID 10.56; IP 8.12; +C 32 q 2 c 8

¹ Aug. - xlii] Idem S

² Quod - animatum CRSWDB; om. NZTOHA

³ -erum Z; corr. from puep- A

⁴ uoluit CRSWNBZPZ; noluit JTOHQA

⁵ deputa and lacuna A

⁶ change of hand P

⁷ possit CRSWNBZPZ(after erasure); potest J(obsc. altered)TOQA; potes frater H

⁸ -ci- ss C

⁹ quia CRDBPZTA; quod N

¹⁰ exanimatum LRXSWPZTHQA; animatum CL²S²NB

¹¹ iam CRDBZTHA; om. N

¹² informiter C?LR²SWBPZTHA; informe RND; informem X

17

Aug' questionum de ueteri et nouo testamento, cp. xxiii. De eodem¹

Moses tradidit, Si quis percusserit mulierem in utero habentem et abortierit², si formatum fuerit, det animam pro anima. Si autem informatum fuerit³, multetur⁴

¹ Aug. - xxiii. De eodem CDW; Aug. - xxiii RNZTOHA; Aug. De eodem S; De eodem B

² -ierit CRXNPZTHA; -iuerit SWB

pecunia ut probaret⁵ non esse animam ante formam. Itaque si iam⁶ formato corpori detur⁷, non in conceptu⁸ corporis nascitur cum semine diriuata. Nam si cum semine et anima existit ex anima, multe anime cotidie pereunt, cum semen fluxu quodam non proficit natiuitati⁹. Sed si prius respiciamus, uidebimus quid sequi debeamus. Contemplemur facturam Ade. In Adam enim exemplum datum est, ut ex eo intelligatur, quia iam formatum corpus accepit animam. Nam potuerat animam limo terre admiscere¹⁰, et sic formare corpus, sed ratione informabatur, quia primum oportebat domum compaginari, et sic habitatorem¹¹ induci. Anima certe quia spiritus est, in sicco habitare non potest, ideo in sanguine fertur. Cum ergo liniamenta¹² compacta non fuerint, ubi erit anima?

ID 10.57; IP 8.13; +C 32 q 2 c 9

³ det animam pro anima- fuerit (om. B) C²SWBPZTHA; om. RXND

⁴ penitentia add. ND, om. CRXSWBPZTHA

⁵ si formatum - ut probaret rewritten in a smaller hand C

⁶ si iam CRWBPZTHQA; anima ND

⁷ detur RXNDBP; datur LSWZTQA; C obsc. corr.

⁸ after corr. R

⁹ corr. fr. -ate B

¹⁰ admiscere CRNBZTH; admicere O; amicere QA

¹¹ -atorem CRSNBZTOA; -orem HQ

¹² lin- CRNBZTQA; lan- H

18

Ieronimus ad Gasium de questione¹. Item de eodem, et de sensu ratione concepto, sed nondum in opera perducto²

Sicuti semina paulatim formantur in utero, et tamdiu non³ reputatur homicidium donec elementa confecta suas imagines membraque suscipiant⁴, ita sensus ratione conceptus, nisi in opera proruperit adhuc in uentre⁵ retinetur, et cito ab ostio perit.

ID 10.58; IP 8.14; +C 32 q 2 c 10

¹ Ier. – quest.] Iheron. De eodem S; Ad Ieronimus Gasium (after reversal) questione A

² Item - perducto CRSWDB; om. NZTOHA

³ ss Z

⁴ suscipiant CRDBZTHA; susciant N

⁵ in uentre in mg. J

19

Augustinus ad Bonifacium. Quod homines cogendi sunt ad bonum¹

Scismatici dicunt, Cui uim Christus intulit, quem coegit? Ecce habent² apostolum Paulum, cognoscant³ in eo prius cogentem Christum, et postea docentem, prius [fo.183rb] ferientem et postea consolantem. Mirum est autem quomodo ille qui pena corporis ad euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus qui solo uerbo uocati sunt in euangelio laborauit, et quem maior timor compulit ad caritatem, eius perfecta caritas foras mittit timorem. Cur ergo non cogeret ecclesia perditos filios ut redirent, etsi perditii filii coegerunt alios ut perirent? Quamuis etiam illos quos non coegerunt sed tantummodo seduxerunt, si per terribiles sed salubres⁴ leges in eius gremio reuocentur⁵, blandius⁶ pia mater amplectitur⁷, et de illis multo amplius quam de his⁸

¹ Quod - bonum CRSWDBV; om. NZTHA

² habeant P (film lacks p. 338, the last leaf of quire xxi; p. 339 begins in c 24 below, in another hand)

³ cognoscant CRXNB; agnoscant SWZTHA

⁴ sa- ss Z

⁵ -entur CRSWNBZ; -etur JTOHQA

⁶ blandius CRXSWBZJTHQA; blandiciis ND

⁷ -itur CRDBZTHA; -atur N

quos nunquam perdidit⁹ gratulatur¹⁰. Annon pertinet ad diligentiam pastorem etiam illas oves que non uolenter¹¹ erepte sed blande leniterque¹² seducte a grege aberrauerint, et ab alienis ceperint possideri, inuentas ad ouile dominicum si¹³ resistere uoluerint flagellorum¹⁴ terroribus uel etiam doloribus reuocare? ITEM. A Christo coactum ostendimus Paulum. Imitatur¹⁵ itaque ecclesia in istis cogendis Dominum suum, que prius ut neminem cogeret expectauit, ut de fide regum atque gentium predicatio prophetica compleretur. Etiam hinc non absurde intelligitur apostolica illa sententia ubi Paulus beatus¹⁶ dixit¹⁷, Parati ulcisci omnem inobedientiam, cum completa fuerit prior obedientia uestra. Vnde et ipse dominus ad magnam cenam suam prius conuiuas adduci iubet, postea cogi. Nam cum ei serui respondissent, Domine factum est quod iussisti, et adhuc est locus, Exite, inquit, in uias et sepes, et¹⁸ quoscumque inueneritis cogite intrare. In illis ergo qui leniter primo¹⁹ adducti sunt completa est prior obedientia²⁰, in [fo.183va] istis autem qui coguntur²¹ inobedientia coercentur. ITEM. Si potestatem quam per religionem ac fidem²² regum tempore quo debuit diuino munere accepit ecclesia, hii qui inueniuntur in uis et sepiibus, id est in heresibus et scismatibus, coguntur intrare, nec quia coguntur reprehendant²³, sed qua²⁴ coguntur attendant. ITEM. Maximianus episcopus Vagiensis auxilium petiuit ab imperatore Christiano contra hostes ecclesie non tam sui ulciscendi²⁵ causa, quam tuende ecclesie sibi²⁶ credite. Quod si²⁷ pretermisisset²⁸, non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda. Neque enim et²⁹ apostolus Paulus uite sue transitorie, sed ecclesie Dei consuluit, quando contra illos³⁰ qui eum occidere conspirauerant consilium³¹ illorum³² ut tribuno proderetur effecit. Vnde factum est ut eum ad locum quo fuerat perducendus deduceret miles armatus, ne illorum pateretur insidias. ITEM. Quis enim nostrum uelit non solum aliquem inimicorum perire, uerumetiam aliquid perdere?³³ Sed si aliter non meruit habere³⁴ pacem domus Dauid, nisi Absalon filius eius in bello quod gerebat contra patrem³⁵

⁸ his CRNVZTHQA; illis B

⁹ corr. from -erit A

¹⁰ gratulatur CRWBZTHA; letatur ND

¹¹ uilenter A

¹² leniterque CRX²WNBVQ?; leteque X; leuiterque ZOTHA

¹³ si C (followed by lacuna)LSWV; si (cancelled R) eas si RX; sed eas si ND; lacuna followed by eas si B; si eos ZTHQA

¹⁴ -orum CRWD²BZTHA; -atorum ND

¹⁵ Immitatur corr. fr. -itur B

¹⁶ Paulus beatus CRWVZTHA; beatus Paulus SNDB

¹⁷ dixit CRDBZTHA; dicit N

¹⁸ et CRNBZTHQ; ut OA

¹⁹ ss R

²⁰ obed- CRNVZTHA; inobed- B

²¹ coguntur CRDBZTHA; cogunt N

²² religionem ac fidem LRWNBZTHA; regionem ac fidem C; fidem et religionem S

²³ -ant CRWBZTHA; -unt ND

²⁴ qua CRWNBZJH; quia TOQA

²⁵ ulciscendi CRNVZTHA; ulcisci B

²⁶ eccl. sibi CRNVZTHA; sibi eccl. B

²⁷ ss N

²⁸ pretermisisset CRWNVZ²JTHA; pretenuisset B; pretermisisset Z

²⁹ enim et CRNVZTHA; etenim B; enim Q

³⁰ illos CRNVZTHA; eos (ss) B

³¹ consilium CRNVZTHA; iudicium B

³² illorum CRNBZTOHQ; eorum A

³³ aliquid perdere CRDBZ (partly over erasure)TOHQ; perdere aliquid A

³⁴ habere C²LR²WBZTHQA; om. CRD

³⁵ gerebat contra patrem CRSDWB; contra patrem gerebat ZTOHA

fuisset extinctus³⁶, quamuis magna cura mandauerit suis ut eum quantum possent uiuum saluumque seruarent, et esset cui penitenti³⁷ paternus affectus innotesceret, quid ei restitit, nisi perditum³⁸ flere, et sui regni pace acquisita suam³⁹ mesticiam consolari?⁴⁰

ID 10.59; C 23 q 6 c 1 to coguntur attendant, C 23 q 3 c 2 from Maximianus to insidiis, C 23 q 5 c 48 from Quis enim to end

³⁶ -c- ss C

³⁷ -enti CSWBZTHQA; -ent R; -et X; -endo D

³⁸ -itum CRBZTHQ; -ite OA

³⁹ ss Z

⁴⁰ Quis enim nostrum uelit - consolari *om.* N

20

Augustinus de sermone Domini in monte, libro i. De eodem¹

Ea uindicta que non prohibetur ad correctionem² ualet, etiam ipsa pertinet ad misericordiam. Nec impedit illud propositum quo quisque paratus est, ab eo quem correptum esse uult, plura perferre. Sed huic uindictae referende non est³ idoneus, [fo.183vb] nisi qui odium quo solent flagrare⁴ qui se uindicare desiderant, dilectionis mansuetudine superauerint. Non enim metuendum est, ne odisse paruulum filium parentes uideantur, cum ab eis uapulatus⁵ peccans, ne⁶ peccet⁷ ulterius. Et certe perfectio⁸ dilectionis ipsius Dei Patris imitatione nobis proponitur cum in sequentibus dicitur, Diligite inimicos uestros, benefacite his⁹ qui oderunt uos, et orate pro eis qui uos persequuntur. Et tamen¹⁰ de ipso¹¹ dicitur per prophetam¹², Quem enim diligit Dominus, corrigit¹³. Flagellat autem¹⁴ omnem filium¹⁵ quem recipit¹⁶. Dicit et Dominus, Seruus qui nescit uoluntatem domini sui, et facit digna plagis, uapulabit pauca. Seruus autem qui scit uoluntatem domini sui, et facit digna plagis¹⁷, uapulabit multa.¹⁸ Non ergo nisi ut ipse uindicet, cui rerum ordine potestas data est, et ea uoluntate uindicet¹⁹ qua pater filium paruulum²⁰ per etatem odisse nondum potest. Hinc enim apertissimum exemplum dicitur, quo satis appareat posse peccatum amore potius uindicari²¹ quam impunitum relinqui, ut illum quem uindicat non pena²² miserum, sed correptione²³ beatum uelit, paratus tamen si opus sit equo animo plura

¹ (Item *add.* S) Aug. - lib. i. De eodem CRSWDB; Item Augustinus N; Aug. - lib. i ZTOQA; Lib. i. Aug. - in monte H

² correctionem CLRWV; correptionem XSNBZTHA

³ non est CRWNV²ZTHA; ne B; non V

⁴ *corr. fr.* -egare R

⁵ -ulat CRWNBZTH; -ula OQA

⁶ ne CRSWNBZTQ; nec HOA

⁷ peccet CRSNBZTQA; petricet H?

⁸ perf- CRNVZTHQA; prof- B

⁹ benefacite his CRNVZTHA; et bene his facite B

¹⁰ tamen CRDBZTHQA; *om.* N

¹¹ ipso CRDBZTHQA; ipsa N

¹² dic. per (pro H) proph. CRNVZTHA; per proph. dic. B

¹³ corrigit CRWDBZTOQA; corripit NH

¹⁴ autem CRNVZTHQA; enim B

¹⁵ filium CRNBZTOHQ; consilium A

¹⁶ recipit CRNVZTHA; diligit B

¹⁷ uapulabit pauca – plagis CLX²SBZTHA; *om.* RX

¹⁸ Dicit et Dominus seruus – multa *om.* N

¹⁹ uindicet CRNVZTHA; uidelicet B

²⁰ filium paruulum CRWNBV; paruulum filium quem ZJOHQ; filium paruulum quem T

²¹ *corr. from* -are A

²² pena CRNBZJTOH; penat QA

²³ correptione RXWNBVZTHA; correctione CLS

tolerare ab eo illicita quem uult esse correptum, siue in eum habeat potestatem coercendi, siue non²⁴ habeat²⁵. Magni autem et sancti uiri qui iam obtime scirent mortem istam que animam dissoluit a corpore non esse formidandam²⁶, secundum eorum tamen²⁷ animum qui illam timerent nonnulla peccata morte punierunt²⁸, quo et uiuentibus utilis²⁹ metus incuteretur³⁰, et illis qui morte puniebantur non ipsa mors noceret, sed peccatum quod augeri posset³¹, si uiuerent. Non temere illi iudicabant quibus tale [fo.184ra] iudicium donauerat Deus. Inde est quod Helyas multos³² affecit, et propria manu, et igne diuinitus impetrato. Quod et alii multi magni et diuini uiri eodem spiritu consulendo rebus humanis non temere fecerunt. De quo Helya³³ cum exemplum dedissent discipuli commemorantes quid³⁴ ab eo factum sit, ut etiam ipsi daret potestatem petendi de celo ignem ad consummandum³⁵ eos qui sibi hospicium non preberent, reprehendit in eis Dominus non exemplum prophete sancti sed ignorantiam uindicandi que adhuc erat in rudibus animaduertens eos non amare correptionem, sed odio desiderare uindictam. Itaque postea quam eos³⁶ docuit, quid esset diligere proximum tanquam se³⁷ ipsum, infuso etiam Spiritu Sancto quem decem diebus completis post ascensionem suam desuper ut promiserat misit, non defuerunt tales uindictae, quamuis multo rarius quam in ueteri testamento. Ibi enim ex³⁸ maiori parte seruietes timore premebantur. Hic³⁹ autem maxime dilectione⁴⁰ liberi nutriebantur. Nam et uerbis apostoli Petri Ananias et uxor eius sicut in actibus apostolorum legimus⁴¹, exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt sed sepulti.

ID 10.60; C 23 q 4 c 51

²⁴ non C²LXSWNDB²VZTHA; *om.* CRB

²⁵ habeat CLRSNBZTHA; *om.* X

²⁶ -dam CRNBZTOHQ; -da A

²⁷ eorum tamen CRNBZJTOH; tamen eorum QA

²⁸ -ierunt CRWNBQA; -iuerunt ZTOH

²⁹ *corr. fr.* -illis R

³⁰ incut- CRNVZTHQA; incit- B

³¹ *corr. fr.* -ent Z

³² morte *add.* C²LSWBVZTHA, *om.* CRXND

³³ H- *ss* Z

³⁴ quid LRXSNDWVZTHA; quod CB

³⁵ -andum LRXNB²; -endum S²ZTQA; C(*obsc. corr.*)WBVH *all uncertain*

³⁶ Dominus *add.* H, *om.* CRNBZTQA

³⁷ se CRNBZJTOH; te QA

³⁸ ex CRNBZTOHQ; e A

³⁹ Hic CRNVZTHQA; Hinc B

⁴⁰ -ione CRNBZ(*corr. fr.* del-)TOHQ; -ioni A

⁴¹ legimus CRNVZTHQA; legibus B

21

Aug' contra Cresconium gramaticum¹, libro i². Item de eodem³

Quisquis Christianus iniquum⁴ persequitur Christi est inimicus. Verum dicis, si non hoc in illo persequitur quod Christo est inimicum. Neque enim dominus in seruo, pater in filio, maritus in coniuge, cum sint utrique Christiani⁵ non debent persequi uitia Christiane contraria ueritati? An uero si non persequantur, non rei negligentie merito tenebuntur?⁶

ID 10.61; IP 8.15; C 23 q 4 c 52

¹ -r- *ss* A

² Aug. - libro i CRWDVZTOHQ; Aug. S; ...Augustinus N; Aug. - gram. B

³ Item de eodem CRSDWB; *om.* NZTOHA

⁴ inimicum *add.* *ss* B

⁵ i *add. and canc.* R

⁶ -untur CRNBZTOQA; -antur H

22

Augustinus ad Macedoniam. Vnde supra¹

Debet homo diligere proximum tanquam se ipsum, ut quem potuerit hominem beneficentiae² consolatione uel informatione doctrine [fo.184rb] uel³ discipline coercitione adducat ad colendum Deum.

ID 10.62; IP 8.16; C 23 q 4 c 53

¹ Aug. ad Mac. Vnde supra CRDWB; Item. Vnde supra S; Item N; Aug. ad Mac. ZTOHQA

² *corr. fr.* -ente R

³ *ss* H

23¹

Aug' ad Donatum presbyterum². Item unde supra³

Qui diliguntur male sue uoluntati impune⁴ et⁵ crudeliter permittendi non sunt, sed ubi potestas datur et a malo prohibendi, et ad bonum cogendi. Nam si uoluntas mala semper sue permittenda est libertati, quare Israelitici recusantes et murmurantes tam duris flagellis a malo prohibebantur⁶, et ad terram compellebantur⁷ promissionis? Si uoluntas mala permittenda est libertati, quare Paulus non est permissus uti⁸ pessima uoluntate, quia persequebatur ecclesiam? Sed prostratus est ut excecaretur, excecatus ut mutaretur⁹, mutatus¹⁰ ut mitteretur¹¹, missus¹² ut qualia fecerat in errore talia pro ueritate pateretur. Si uoluntas mala sue permittenda est libertati, quare monetur¹³ pater in scripturis sanctis filium durum non solum uerbis corripere, sed etiam latera eius tondere¹⁴, ut ad bonam disciplinam cogatur, et Dominus diligatur?

ID 10.63; IP 8.17; C 23 q 3 c 54 in early form (Winroth, Making, 219)

¹ *om.* N

² presbyterum CRVZTHQA; *om.* B. Aug. - presb. *om.* S

³ Item unde supra CRDWB; Idem item unde supra S; Vnde supra V; *om.* ZTOHQA

⁴ impune CRWDBZTHQ; impugne OA

⁵ impune et *partly in mg.* Z

⁶ prohibebantur CRWDBZJHQ; prohibeantur TOA

⁷ compellebantur CRDBZTH; compellantur Q; impellebantur A

⁸ uti CRDBZTQA; ita H

⁹ ut mutaretur CRDBZTOHQ; *om.* A

¹⁰ missus *add.* H, *om.* CRDBZTOQA

¹¹ mitteretur CRDBZTOHQ; mutaretur A

¹² missus CRDBZTOQA; *om.* H

¹³ monetur CRSDWB; mouetur ZJTOHQ²A; moueatur Q

¹⁴ tond- CLBV; tend- RX; tund- SWDV²ZTOHQA

24

Augustinus ad Donatistas. De eadem re¹

Quod errauerat, inquit Dominus, non² reuocastis, et quod perierat³ non requisistis. Hoc uobis per uos⁴ Deus ipse facit, ipse obsecrando, ipse minando, siue corripiendo, siue dampnis, siue laboribus, siue per suas occultas⁵ admonitiones uel uisitationes, siue potestatum temporalium leges.

ID 10.64; C 23 q 6 c 2

¹ Aug. ad Don. De eadem re CRSWDBV; Item N; Aug. ad Don. ZTOHA

² *ss* A

³ non reuocastis *add.* A

⁴ uos CRSNBZTOQA; nos H

⁵ occultas CRSWBZTHA; paternas ND

25

Dyalogus Augustini¹ contra Petilianum. Item de eadem re²

Petilianus³ dixit, Si apostoli persequuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus? Augustinus respondit, Possem quidem dicere ipsum Sathanan omnibus malis hominibus esse priorem, cui tamen tradidit apostolus hominem in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die Domini Ihesu. Item alios de quibus dicit, Quos [fo.184va] tradidi⁴ Sathane ut discant non blasphemare. Et Dominus flagellatos expulit ex templo⁵ improbos mercatores ubi etiam conexum est testimonium⁶ dicentis⁷, Zelus domus tue comedit me. Ecce inuenimus apostolum⁸ traditorem, Christum persequutorem. Quare per uiolentissimas turbas⁹ etiam¹⁰ ultro¹¹ improbi estis ecclesiis catholicis ubi potueritis, quod innumerabilibus exemplis res ipsa indicat? Sed dicitis uos loca uestra defendere, et resistitis fustibus et cedibus quibuscumque potueritis. Quare ibi non audistis uocem Domini dicentis, Ego autem dico uobis non resistere malo? Aut si fieri potest ut aliquando¹² recte per uim corporalem resistatur uiolentis, nec ideo preceptum uiolentur quod audiui¹³ a Domino, Ego autem dico uobis non¹⁴ resistere malo¹⁵, cur non etiam hoc fieri potest, ut per ordinatas et legitimas potestates de sedibus que illicite usurpantur uel ad iniuriam Dei retinentur pius expellat impium¹⁶, et iustus iniustum, neque enim eo modo persequutionem passi sunt pseudoprophete ab Helya quomodo ipse Helyas a rege iniquissimo, aut quia flagellatus est Dominus a persequutoribus propterea passionibus eius comparandi sunt, quos ipse de templo flagellatos eiecit? Restat ergo ut nichil aliud requirendum esse¹⁷ fateamini, nisi utrum iuste an impie uos separaueritis¹⁸ a communione orbis terrarum. Nam si hoc inuentum fuerit quod impie feceritis, non miremini si non desunt ministri Deo per quos flagellemini¹⁹, quia persequutionem patimini non a nobis, sed sicut scriptum est, ab ipsis factis uestris. ITEM. Si de rebus uel locis ecclesiasticis quas tenebatis et non tenetis, querimini, possunt et Iudei se iustos dicere, et iniquitatem [fo.184vb] nobis obicere, quia locum in quo impii regnauerunt modo Christiani possident. Quid ergo indignum si ea que tenebant heretici, secundum parem Domini uoluntatem²⁰ catholici tenent, ad omnes enim similes, id est ad omnes²¹ impios et iniquos illa uox²² Domini uolet, Auferetur a uobis regnum Dei, et dabitur genti facienti²³ iusticiam, an frustra scriptum est, Labores impiorum iusti edent?

¹ Dyal. Aug. CRWNDBTOA; Diaologo Aug' Z; Aug' SH; Aug' Dial. Q

² Item de eadem re CRSWDB; om. NZTOHA

³ Pet- CRNBZTOHQ; Cet- A

⁴ tradidi CRSWNBTOH; tradidit ZQA

⁵ ex templo CRWDVZTHQ; de templo S; exemplo NBOA

⁶ scripture add. C²LR²SWBZTHQA, om. CRXND

⁷ corr. fr. -tes H

⁸ -olum CRNBZTOHQ; -olam A

⁹ per uiol. turbas CRDBZTHA; prouidentissime turbe N

¹⁰ etiam CRNBZTOHQ; et A

¹¹ ultro CRWNBZTHOA; om. Q

¹² after corr. S

¹³ audiui¹³ CRSWNBHQ; audimus ZJTOA

¹⁴ non CRSNBJTOHA; nec Z

¹⁵ malo CRNBZTHQ; om. A

¹⁶ impium CRSNBZTOQA; imperium H

¹⁷ esse CSWBZTHA; est RX; om. ND

¹⁸ corr. fr. separitueritis R

¹⁹ -emini CRWDBZ²JTOHA; -amini NZ

²⁰ -atem CRDBZTOHQ; -ate A

²¹ similes add. OA, om. CRDBZTHQ

²² uox RDBZTOQA; uos H; ? C

²³ fructus eius add. OA, om. CRDBZTHQ

Quapropter magis imitari²⁴ debetis quod adhuc tenetis aliquid, quam quod aliquid²⁵ amisistis. ²⁶ITEM. Si qua iam concisi possidere cepistis, quia uobis ablata nobis Dominus dedit, non ideo concupiscimus aliena, quia illius imperio cuius sunt omnia facta sunt nostra, et iuste nostra sunt. Vos enim his utebamini ad precisionem, nos ad unitatem. Alioquin et primo populo Dei possent illi obicere aliene rei²⁷ concupiscentiam, qui diuina potestate ab eorum facie quia ea terra male utebantur expulsi sunt. Et ipsi Iudei a quibus ablatum est regnum secundum uerba Domini, et datum est genti facienti iusticiam, possunt obicere aliene rei concupiscentiam, quia ecclesia Christi possidet ubi persecutores²⁸ Christi regnabant. ITEM. Qui peccat, non peccat legis auctoritate, sed contra legis auctoritatem. Quia uero interrogas que sit ratio persequendi, uicissim te interrogo cuius sit uox in psalmo dicentis, Detrahentem secreto proximo suo, occulte hunc persequer. Quere itaque²⁹ persequutionis uel causam uel modum, et noli³⁰ tanta imperitia³¹ generaliter malorum persequutiones reprehendere. ITEM. ³² Quod autem³³ etiam Christus corporaliter fuerit persequutus eos quos de templo flagellando expulit, iam supra diximus. ITEM. Nec³⁴ persequimur uos nisi quemadmodum persequitur ueritas falsitatem³⁵. ITEM. [fo.185ra] Ad fidem nullus est cogendus, sed per seueritatem immo et per misericordiam Dei tribulationum flagellis solet perfidia castigari. Numquid quia mores optimi libertate³⁶ uoluntatis eliguntur, ideo mores pessimi non legis integritate premuntur³⁷. Sed tamen mala uiuendi ultrix disciplina prepostera est, nisi cura precedens bene³⁸ uiuendi doctrina contenditur. Sic igitur³⁹ que aduersus uos leges constitute sunt non eis benefacere cogimini, sed malefacere prohibemini. Nam benefacere nemo potest nisi elegerit, nisi amauerit, quod est in libera uoluntate. Cum aliquid aduersus uos reges constituunt, ammoneri uos credite, ut cogitetis quare ista uos patiamini⁴⁰. Sed⁴¹ propter iusticiam reuera illi persecutores uestri sunt, uos autem beati qui persequutionem passi⁴² propter iusticiam, possidebitis regnum celorum. Si autem propter iniquitatem scismatis uestri illi quidem correctores⁴³ uestri sunt, uos autem sicut ceteri diuersorum scelerum rei qui⁴⁴ penas legibus pendunt profecto infelices, et in hoc seculo⁴⁵ et in futuro. ITEM⁴⁶. Pro membris Christi aduersus uos seuiunt, et uobis resistunt quicumque in catholica⁴⁷ eo animo sunt quo tunc Petrus fuit, cum ferrum pro Christi

²⁴ imitari CRSWDB; mirari ZTOHQA; mir. mag. *later reversed* A

²⁵ aliquid LRSWBZTHA; aliqd C; aliquod XD

²⁶ P p. 338 *resumes, in a new quire with inscriptions etc.*

²⁷ al. rei CRDPVZTHA; rei al. B

²⁸ -se- ss A

²⁹ itaque LR²SWBPZTHA; om. CRXD

³⁰ ss A

³¹ *corr. fr.* -eria B

³² Si de rebus uel locis ecclesiasticis - perseq. reprehendere ITEM om. N

³³ autem CRDBZTHA; om. N

³⁴ Nec CRDBZTOHQ; Hec A

³⁵ uer. fals. CRDPVZTHA; fals. uer. B

³⁶ -ate CRSWDB; -atem ZTOHA

³⁷ premuntur CRXDB; puniuntur SWPVZTOHA

³⁸ *corr. from* bone A

³⁹ igitur CR²SWBPJTHQA; ergo RZ

⁴⁰ -iamini C?RWBPZ²JTOHQ; -imini DZ; -iemini A

⁴¹ Sed CRDB; Si SWPVZJTOHQA

⁴² sunt *add.* T, om. CRDBZJHQA; estis *add. and canc.* Z

⁴³ correctores CRWDVZTHA; correptores B; rectores P

⁴⁴ qui CWDBPJTHA; que RX

⁴⁵ seculo CRXDB; om. SWPVZJTHA

⁴⁶ Nec persequimur uos nisi - in futuro ITEM om. N

⁴⁷ ecclesia *add.* ss S²

nomine strinxit. Sed multum interest inter uestram⁴⁸ persequutionem et istorum. Vos similes estis seruo sacerdotis, quia⁴⁹ seruientes principibus uestris aduersus ecclesiam catholicam, id est aduersus Christi corpus armamini. Isti autem tales sunt qualis tunc⁵⁰ Petrus fuit, qui pro Christi corpore⁵¹, id est pro⁵² ecclesia etiam corporaliter pugnant⁵³. ITEM. Si propterea persequutor non fuit Nabugodonosor quia scelus in sanctum Danielem commissum iustissime uindicauit⁵⁴, quomodo uindicandum est a regibus quod Christi sacramenta exsufflantur, si prophete membra [fo.185rb] quia in periculum missa sunt, sic uindicari meruerunt? ITEM. Neque in⁵⁵ homine bono aliquis Dei sacramenta fugiat, neque in homine malo. ITEM. Si autem uos contra⁵⁶ ecclesiam Christi altaria erexisse, et a Christiana unitate que toto orbe diffunditur sacrilego scismate⁵⁷ separatos esse, et corpori Christi quod est ecclesia toto orbe diffusa, et rebaptizando et blasphemando et quantum potestis⁵⁸ oppugnando⁵⁹ aduersari sancta et⁶⁰ canonica scriptura conuincit⁶¹ uos impii atque sacrilegi⁶², illi autem qui uos pro tanto scelere tam leuiter dampnorum admonitionibus uel locorum uel honorum uel pecunie priuatione deterrendos coercendosque decernunt, ut cogitantes quare ista patiamini, sacrilegium uestrum cognitum fugiatis et ab eterna dampnatione liberemini, et rectores diligentissimi et consultores piissimi deputantur. ITEM. De persequutione uestra querela sedabitur, si cogitatis et intelligatis prius non omnem persequutionem esse culpabilem. Alioquin, non laudabiliter diceretur⁶³, detrahentem proximo suo hunc persequer. Nam cotidie uidemus, et filium de patre tanquam de persequutore suo conqueri, et coniugem de marito, et seruum de domino, et colonum de possessore, et reum de iudice, et militem uel prouincialem de duce, uel rege, cum illi plerumque ordinatissima potestate⁶⁴ sibi homines subditos⁶⁵ per terrores leuium penarum a grauioribus malis prohibeant atque compescant, plerumque autem a bona uita et a bonis factis minando et seuiendo⁶⁶ deterreant. Sed⁶⁷ cum a malo et illicito prohibent, correctores et consolatores⁶⁸ sunt. Cum autem a bono et licito persequutores et oppressores sunt. Culpanitur etiam qui prohibent a malo, si modum peccati [fo.185va] modus correctionis⁶⁹ excedat.⁷⁰

ID 10.75; C 23 q 3 c 4 Pro membris – corporaliter pugnant, C 23 q 4 c 40 Qui peccat - excedat, C 1 q 1 c 36 Neque in homine - homine malo, C 23 q 5 cc 33-35 Ad fidem - deputantur, C 23 q 7 c 2 Si de rebus - Christi regnabant

⁴⁸ inter uestram C?RNBZTHQ; inter ueram O; ueram A

⁴⁹ quia CRNPVZTHQA; et B

⁵⁰ tunc RN?BZTOHQ; om. A; ? C

⁵¹ Christi corpore LR² WBPZTHQA; Christi RX; Christi membris S; Christo ND; ? C

⁵² pro LRXSWNDPVZTHQA; om. B; ? C

⁵³ -ant XSWBPZTQA; -auit RND; ? C

⁵⁴ -auit CRDBZTA; -ant NH

⁵⁵ hoc *add.* A, om. CRDBZTHQ

⁵⁶ uos contra CRWDBZJTH; contra uos OA; contra Q

⁵⁷ sacr. scis. CRWDVZTHA; scis. sacr. B; sacrilegio scris. P

⁵⁸ -estis LSWPVZJTHA; ? C; -estas RXND

⁵⁹ oppugnando CRDWBZOHQA; oppunando T

⁶⁰ et CLRDPVZTHA; om. B

⁶¹ conuincit C?LRWPVZTHA; cum uincit DB

⁶² -egi CRSDWBP; -egii ZJTHA

⁶³ -eretur CRDBZTOH²Q; -erunt H; -entur A

⁶⁴ potestate CRDBZTOHQ; om. A

⁶⁵ *corr. fr.* perditos S

⁶⁶ *corr. from* seb- A

⁶⁷ Sed LWBPZJTHA; Si RX(*obsc. corr.*)DQ; ? C

⁶⁸ consolatores CRSWDBP; consultores ZJTOHA

⁶⁹ correctionis CRWDBPZJTA; correptionis OHQ

⁷⁰ Neque in homine bono aliquis - correctionis excedat om. N

26¹

*Augustinus super epistolam Iohannis, cap. vii. De eodem*²

Non putes³ tunc⁴ te amare seruum tuum quando eum non cedis, aut tunc amare filium tuum quando non das disciplinam, aut tunc amare uicinum tuum quando non corrigis eum. Non est ista caritas, sed languor. Ferueat caritas ad emendandum, ad corrigendum, sed si sunt boni mores delectent, si sunt mali emendentur.

ID 10.76; IP 8.22; C 23 q 5 c 36

---

¹ om. N

² De eodem CRSWDBP; om. ZTOHA

³ corr. from potes A

⁴ tunc CRXDBPV; te SW; nunc ZJTOHQA

27¹

*Augustinus de ciuitate Dei, libro xviii*². *Item de eodem*³

Non est innocentie parcendo sinere ut in malum grauius incidatur⁴. Pertinet ergo ad innocentis officium non solum nemini malum inferre, uerumetiam cohibere a peccato, uel punire peccatum, ut aut ipse qui prius oditur corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo.

ID 10.77; C 23 q 5 c 37

---

¹ om. N

² xviii CRWDPVZTHA; viii B. Aug. – xviii] Idem S

³ Item de eodem CRSWDBP; om. ZTOHA

⁴ corr. fr. emendatur J

28¹

*Augustinus ad Lecarium. Vnde supra*²

Qui uiciis nutriendis parcat et fouet, ne contristet peccantium uoluntatem, tam³ non est misericors quam qui non uult cultrum rapere puero ne audiat plorantem, et non timet ne uulneratum doleat uel extinctum.

ID 10.79; IP 8.25; C 23 q 5 c 38

---

¹ om. N

² Vnde supra CRSWDBP; om. ZJTOHA

³ tam CRDBZTOQA; iam H

29¹

*Aug' ad Emeritum. Ab ordinatis potestatibus ultionem petendam*²

Nostri³ aduersus illicitas et priuatas uestrorum uiolentias quas et uos ibi qui talia facitis doletis et gemitis et⁴ potestatibus ordinatis iunctionem⁵ petunt, non quod hos persequantur, sed quia se defendant.

ID 10.80; IP 8.26; C 23 q 3 c 3

---

¹ om. N

² Ab - petendam CRWDBP; om. ZTHA

³ Nostri CRWBZTHQ; Vestri A

⁴ et CLRXSDBP; om. WA; a ZJTOHQ

⁵ iunct- LRXSWPVA; unct- D²ZT; ult- DB; uinct- Z²JH; ? CO

30

*Ambrosius de officiis, libro i*¹. *Quod fortitudo que patriam tuetur plena est iusticie*²

---

¹ Ambr. – i om. S

² Quod - iusticie (-icia B) CRSWDB; om. ZTOHA; Aug. - iusticie] Item N

Fortitudo que uel in³ bello tuetur a barbaris patriam, uel domi defendit⁴ infirmos, uel a latronibus socios, plena iusticie est.

ID 10.97; IP 8.34; C 23 q 5 c 5

³ ss Z

⁴ -n- ss A

31

Augustinus de ciuitate Dei, libro i¹. Quod miles obediens potestati, sub qua legitime constitutus est², si hominem occiderit, non est reus homicidii³

Miles cum⁴ obediens potestati sub qua [fo.185vb] legitime constitutus est, hominem occidit nulla ciuitatis sue lege reus homicidii, immo nisi fecerit reus imperii deserti atque contempti est. Quod si sua sponte atque auctoritate fecisset, crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque unde punitur si fecit⁵ iniussus, inde punitur nisi fecerit iussus.

ID 10.98; IP 8.35a; C 23 q 5 c 13

¹ de ciu.. - i om. S

² est CRSWDPV; om. B

³ Quod - homicidii CRSWDBP; om. ZTOHA; Aug. - homicidii] Item N

⁴ cum CRNDWPVZTHA; om. B

⁵ si fecit CRDBPZTHA; om. N

32

Augustinus de libero arbitrio¹, libro i². Quod miles sine peccato possit occidere hominem, et³ iudex uel minister nocentem⁴

Si homicidium est hominem occidere, potest occidere aliquando⁵ sine peccato. Nam et miles hostem, et iudex uel minister eius nocentem, et cui forte inuito atque⁶ imprudenti telum manufugit, non mihi⁷ uidentur peccare cum hominem occidunt. R⁸. Assentior⁹. Sed¹⁰ homicide isti appellari non solent.¹¹

ID 10.101a; IP 8.38a; +C 23 q 5 c 41a

¹ lib. arb. om. D

² Aug. - i] Idem S

³ et CRWDPV; uel B

⁴ Quod - nocentem CRSWDBP; om. ZTOHA; Aug. - nocentem] Item N

⁵ occ. aliq. CRDBZTOHQ; occidi aliq. N; aliq. occ. A

⁶ O ends at foot of leaf

⁷ mihi CRWBPZTHQA; nichil ND

⁸ R' C?RNDBPZTQA; Responde H

⁹ -ior C?LRSWNPZTHQA; -io B

¹⁰ Sed LSWZPVTHQA; Si RXDB;? CN

¹¹ N ends. For later canons see prefatory note to c 35

33

Aug' questionum in Exodo cp. xxvii¹. Quod si² minister iudicis sponte occidat, quem tamen a iudice debuisse occidi non ignorat, homicida est³

Cum minister iudicis occidit eum quem iudex iussit occidi, profecto si id sponte faciat homicida est, etiam si eum occidat⁴ quem scit occidi a iudice debuisse.

ID 10.103; IP 8.39; C 23 q 5 c 14

¹ Aug. - xxvii] Idem S

² after iudicis S

³ Quod - est CRSWDBP; om. ZTHA

⁴ -idat C?RDBZTHQ; -idas A

34

*Aug' questionum in Leuitico, cp. lxxi¹. Quod lex reum occidit, non minister²
Cum homo iste occiditur³, lex eum occidit, non tu.*
ID 10.104; IP 8.41; +C 23 q 5 c 41b

¹ quest. – lxxi om. S

² Quod - minister CRSWDBP; om. ZTHA; P p. 340 breaks off B 20 here, continuing directly to the capitulatio of B 22, and resumes the text here on p. 348 after a misplaced section of B 21, but placing it under the rubric of c. 35

³ corr. fr. -etur D

35¹

*Augustinus de diuersis ecclesie obseruationibus, cp. xv². Quod apud iustos etiam
bella studio pacis gesta peccata sunt³
Apud ueros Dei cultores etiam ipsa bella peccata⁴ sunt, que non cupiditate aut
crudelitate sed pacis studio geruntur, ut mali coerceantur, et boni subleuentur.*
ID 10.105; C 23 q 1 c 6

¹ N (pp.270-2) inserts canons 35 to 58 immediately after the end of 2..46 above, in the order 37-58, 36,35

² Aug. – xv] Idem S; om. N

³ Quod - sunt CRWDBP(over text of c 34)V; Quod etiam bella studio pacis gesta peccata <non> sunt S; Item N; om. ZTHA; Aug. - xv om. N

⁴ pecc- LRSWNDBPHQ; non add. S²; pacc- ZJTQ²A; ? C

36

*Augustinus questionum super Matheum¹. Quod uindicta bono animo impleri possit²
Officia uindictae possunt implere boni bono [fo.186ra] animo, quomodo lex,
quomodo iudex.*
ID 10.106; IP 8.40; C 23 q 5 c 16

¹ Aug. – Matt.] om. S

² Quod - possit CRSWDBP; om. NZTHA; Aug. - possit] Item. N (cf note to c 35)

37

*Augustinus ad Macedonium¹. Quod non sit iniquus qui propterea est criminis
persequutor, ut sit hominis liberator²*

Non est iniquitas sed potius humanitatis societate deuictus qui propterea est criminis
persequutor ut sit hominis liberator³. ITEM. Non frustra instituta sunt potestas regis,
uis⁴ cognitoris, ungle carnificis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiam
boni patris. Habent ista omnia modos suos, causas, rationes, utilitates. Hec cum
timentur, et coercentur mali et boni⁵ quieti inter malos uiuunt. ITEM. Cum homo ab
homine occiditur, multum distat utrum fiat nocendi cupiditate, uel iniuste aliquid
auferendi, sicut fit ab inimico, sicut a latrone, aut⁶ ulciscendi uel obediendi ordine,
sicut a iudice, sicut a carnifice, uel⁷ euadendi uel subueniendi necessitate, sicut
interimitur latro a uiatore, hostes⁸ a milite, et aliquando qui⁹ causa mortis fuit potius
in¹⁰ culpa est quam ille qui occidit, uel¹¹ si quispiam decipiat fideiussorem suum,

¹ Aug. ad Mac.] Idem S

² Quod - liberator CRSWNDBP; om. ZTHA

³ hominis liberator (R ss) CRXWBPZTA; humanus ND

⁴ uis C?LR?WDV; ius XSNBZTA; ? P

⁵ ss J

⁶ aut LRXNDB; an WPZTHA; ? CS

⁷ uel LRXSWNBP; an ZTHA; ? C

⁸ hostes LRXSWDBPZTH²A; hostis NH; ? C

⁹ qui RDBZTHA; quia N; ? C

¹⁰ in LRXSWDBPZTHA; uel N; ? C

atque ille pro isto supplicium legitimum luat¹², nec tamen omnis qui causa aliene mortis est¹³, reus est¹⁴, uelut si stuprum quisquam¹⁵ petat, seseque si non impetrauit interimat. Quid si filius timens patris pia uerba precipitio¹⁶ pereat, quid si alius homine liberato uel ne alius liberetur sibi ipsi¹⁷ mortem inferat, num¹⁸ propter istas alienorum¹⁹ mortium²⁰ causas aut sceleri²¹ consentiendum est, aut uindicta peccati que non fit nocendi sed corrigendi studio, etiam paterna tollenda, aut opera misericordie cohibenda sunt? Hec cum accidunt, debemus eis humanum dolorem, non propter illa ne²² accidant recte factorum repri[fo.186rb]mimus uoluntatem.
ID 10.107b, 108; C 23 q 5 cc 17-19

¹¹ ut *add. ss Z*

¹² *corr. fr.* leuat R

¹³ *ss Z*

¹⁴ est LRXDBZJ²THA; *om.* WNJ; ? CP

¹⁵ stuprum quisquam LRXSWNDWBP; quisquam stuprum ZTHA; ? C

¹⁶ precipitio C?RNDBZTHQ; precipio A

¹⁷ ipsi LRXSNDWBP; ipse ZTHA; ? C

¹⁸ num L²RXWBPZH; non SNDTA; ? CL

¹⁹ *corr. fr.* -arum B

²⁰ mortium LRXWNBWPQ; mortuorum S; mortuum Z; motuum JTHA; ? C

²¹ scil- Z

²² ne CRNWDBPZJHQ²; nec TQA

38¹

Augustinus ad Bonefacium comitem. De pugna²

Graui de pugna conquereris. Dubites nolo. Vtile tibi³ tuisque dabo consilium. Arripe manibus arma, oratio aures pulset⁴ auctoris⁵, quia quando pugnatur⁶ Deus apertis celis spectat⁷, et partem quam inspicit iustam, ibi⁸ dat palmam.

ID 10.109; IP 8.43

¹ *cap. om.* S

² De pugna CRWNDBP; *om.* ZTHA

³ tibi CRWNB; tui ZTHA

⁴ aures pulset RXWNBWPZTQA; pulset aures CLH

⁵ auctoris CRWDBPZTHQA; *om.* N

⁶ -ator N

⁷ spectat CRNDBZJHQA; aspectat T

⁸ iustam ibi CRDBZTHA; ibi iustam N

39

Aug' libro ii, cp. ii¹. Quid sit, Qui gladio usus fuerit, gladio cadet²

Qui gladio usus fuerit, gladio cadet. Ille autem utitur gladio qui nulla superiore ac legitima potestate, uel iubente, uel cedente, in sanguinem alicuius armatur.

ID 10.110a; IP 8.44; C 23 q 4 c 36 var, beginning Ille gladium accipit qui nulla

¹ Aug' - ii] Item S; Item August' N

² Quid - cadet CRSWBP; Quod Qui - cadet D; *om.* NZTHA

40

Ieronimus super Iohel¹. Quod et homines ultores sint² ire Dei, et contrarie fortitudines³

Non solum homines⁴ ministri sunt et ultores ire Dei,⁵ his qui malum operantur, et non sine causa portant gladium, sed et contrarie fortitudines que appellantur furor et ira Dei.

ID 10.111; IP 8.48; C 23 q 5 c 27

¹ Iohel CRWDPA; Iohalem B; Ioel ZTHQ; Ier. - Ioh.] Item N

² ult. sint CRWBP; ult. sunt S; sint ult. D

³ Quod - fortitudines CRSWDBP; om. NZTHA

⁴ mines repeated A

⁵ de add. N, om. CRDBPZTHA

41

Ieronimus super Ysaia¹. Quod non sit crudelis qui crudeles iugulat²

Non est crudelis qui crudeles iugulat, sed quia crudelis patientibus esse uidebatur. Nam latro suspensus³ patibulo, crudelem iudicem putat.

ID 10.112; IP 8.49; +C 23 q 5 c 28

¹ libro v add. ZTHQA, om. CRSWDBP; Ier. - Ys.] Item N

² Quod - iugulat CRSWDBP; om. NZTHA

³ pensus repeated and canc. J

42

Item¹ super Sophoniam². Quod si quis latronum fortitudinem diripiat, illis prodest sua infirmitas³

Si quis fortitudinem latronis⁴ et pirate diripiat, infirmosque⁵ reddat, prodest illis⁶ sua infirmitas. Debilitata enim membra quibus prius non bene utebantur⁷, a malo opere cessabunt.

ID 10.113; IP 8.50; C 23 q 3 c 6

¹ Item RXSNDBZTHQ; Idem LWP; om. A (cf c 43); ? C

² super Soph. CRWDBPZTHQ; om. SNA

³ Quod - infirmitas CRSWDBP(before insc.); om. NZTHA

⁴ -onis CRNDPZTHQA; -onum B

⁵ -que CRDBZTHQA; om. N

⁶ illis CRSWNDB; illi ZTHQA

⁷ utebantur C?RSWNDB; abutebantur ZTHQA

43

¹Ieronimus super Ezechielem, libro iii². Quod minister est Domini qui malos percutit in eo quod mali sint³

Qui malos percutit in eo quod mali sunt, et habet uasa interfectionis ut occidat pessimos, minister est Domini.

ID 10.114; IP 8.51; C 23 q 5 c 29

¹ Item super Sophoniam add. A (cf c 42)

² Ier. - iii] Iher' S; Item N

³ Quod - sint (sunt SP) CRSWDBP; om. NZTHA

44

Item super epistolam ad Galathas, libro ii¹. [fo.186va] Quod iudex non sit auctor sceleris etiam homines uinciendo²

¹ super - ii om. N; lib. ii om. S, in mg.Q

Iudex non est auctor sceleris, neque homines uinciendo.
ID 10.115a; IP 8.52; C 23 q 5 c 30

---

² Quod - uinciendo CRSWDBP; *om.* NZTQA; De homicidiis H

45

Item super Ieremiam¹. Quod ministerium sit legum², homicidas et sacrilegos et uenenarios³ punire⁴

Homicidas enim et sacrilegos et uenenarios punire, non est effusio sanguinis, sed legum ministerium.

ID 10.115b; IP 8.53; C 23 q 5 c 31

---

¹ super Ier. *om.* SN

² legum LRXSDBP; legis C²

³ uenenarios CLRSDWP; uenarios XB

⁴ Quod - punire CRSWDBP; *om.* NZTHA

46

Ysidorus Ethimologiarum libro xviii, cp. iii¹. Quod iustum sit bellum quod ex edicto² geritur, et quid sit iudex³

Iustum bellum est, quod ex edicto⁴ geritur, de rebus repetendis, aut propulsandorum⁵ hominum causa⁶. Iudex dictus est quia ius dictat populo, siue quod iure disceptet⁷. Iure autem disceptare est, iuste iudicare. Non est enim iudex, si non in eo iusticia est.

ID 10.116; IP 8.54; C 23 q 2 c 1

---

¹ cp.iii CRWDBPZTHQ; *om.* A; libro – iii *om.* S. Ys. - iii] Item N

² -to *add. in black* W

³ Quod - iudex CRSWDBP; *om.* NZTHA

⁴ edicto CRXWBPZTHQA; dicto ND

⁵ prop- CRNDBZTHQ; proc- A

⁶ hominum causa CRSWND; causa hominum B; hominum causas P; hostium causa ZTHQA

⁷ disceptet CRXWDBPZTHA; disceptat SN; Pandectarum libro i, tit. i *add. and canc.* A

47

Pandectarum libro i, titulo i¹. Quod propulsanda sit ius et iniuria²

Vim atque iniuriam propulsemus, nam iure hoc uenit, ut quod quisque ob tutelam sui corporis fecerit, iure fecisse estimetur.

ID 10.118 as CB Varia II 16a, 16.191 cf. below 29.124; IP 8.56

---

¹ tit. i CRWDPTHA; *om.* B; Pan. - i] *om.* S; Item N

² Quod - iniuria CRSDBP; *om.* NZTHA

48

Augustinus questionum in Numeris¹, cp. xliiii². Quod a filiis Israel iusta bella gerebantur³

Notandum est sane quemadmodum iusta bella gerebantur a filiis Israel, contra Amorreos. Innoxius enim transitus negabatur⁴, qui⁵ iure humane societatis equissimo patere debebat.

ID 10.119; IP 8.57; C 23 q 2 c 3

---

¹ Numeris CRWDBP; Numeri ZTHA

² Aug. - xliiii] Aug. S; Item N

³ Quod - gerebantur CRSWDBP; *om.* NZTHA

⁴ *corr. fr.* nege- Z

⁵ qui CR²XSDBPZTHQA; quia R; quod ND

49

Ambrosius de officiis, libro i¹. Quod qui non repellit a socio iniuriam si potest, tam est in uicio quam ille qui facit²

Non³ inferenda, sed depellenda iniuria lex uirtutis⁴ est. Qui enim non repellit a socio iniuriam si potest, tam est in uicio quam ille qui facit.

ID 10.120; IP 8.58; C 23 q 3 c 7a, where the cap. ended in the earlier version

¹ Amb. - i] Ambrosius S; Item Ambrosius N

² Quod - facit CRSWDBP; *om.* NZTHA

³ in *add.* SZ²JTQA, *om.* CRWNDBZH

⁴ uirtutis CXSWNDBZJTHA; uirtus R

50

Augustinus ad Bonifacium comitem¹. Quomodo reges debeant Domino seruire in timore²

Quid distat inter Arrianos et Donatistas? Quomodo reges [fo.186vb] Domino seruiunt in timore, nisi ea que contra Domini iussa fiunt religiosa seueritate prohibendo atque plectendo? Aliter enim seruit, quia homo est, aliter quia etiam rex est. Quia homo est³, seruit uiuendo fideliter, quia etiam rex est, seruit⁴ leges iusta precipientes⁵ et contraria prohibentes⁶ conuenienti uigore sanctiando⁷.

ID 10.121 ed. lacks first sentence, though it is in IDCpbs and elsewhere; IP 8.59 as here

¹ Aug. - com.] Item August' N

² Quomodo - timore CRWDBP; *om.* NZTHA

³ aliter quia etiam – est in *mg.* L²

⁴ *corr.* to -iat H

⁵ -do *add.* ss S

⁶ -do *add.* ss S

⁷ sanctiando CRSWNDBPQ; sanciendo ZJTH; sauciendo A

51

Gregorius libro viii registri¹. Omnibus episcopis. De lege Mauricii augusti². De obligatis rationibus publicis, et de militibus non temere ad clerum uel ad monasterium suscipiendis³

Legem quam piissimus imperator dedit, ne fortasse hii qui⁴ militie uel rationibus sunt publicis⁵ obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt ad ecclesiasticum habitum ueniant, uel in monasteriis conuertantur, uestre⁶ studii fraternitati transmittere. Hoc maxime excitant, quod hii qui seculi actionibus implicati sunt, in clero ecclesie prospere⁷ suscipiendi⁸ non sunt, quia dum in ecclesiastico habitu non dissimiliter quam uixerunt⁹ uiuunt, nequaquam¹⁰ student seculum fugere, sed mutare. Quod¹¹ si etiam tales quique monasterium petunt, suscipiendi nullomodo sunt, nisi prius a rationibus¹² publicis fuerint absoluti. Si qui uero ex militaribus numeris in

¹ H *obscurely altered*

² Greg. - aug.] Greg. papa S; Item Gregorius N

³ De - suscipiendis CRSWDBP; *om.* NZTHA

⁴ ss H

⁵ -icis CRNBZTQA; -ice H

⁶ uestre CRNBZTHQ; *om.* A

⁷ prospere N

⁸ suscipiendi CRNBZTHQ; subiciendi A

⁹ uixerunt CRDBZTHA; uxorati N

¹⁰ nequaquam CRSWNDBZHQ²; nequam JTQA

¹¹ etiam *add.* and *canc.* J

¹² a rationibus CRNBZTHQ; orationibus A

monasteriis¹³ conuerti festinant, non sunt temere suscipiendi, nisi eorum uita subtiliter fuerit inquisita, et iuxta normam regularem debent in suo habitu per triennium probari, tunc monachicum¹⁴ habitum Deo auctore suscipere.

ID 10.124; D 53 c 1

¹³ -eriis CRNPZTHA; -erium B

¹⁴ monachicum CRSWDBTHA; monachi N; monachum Z

52

Augustinus de uerbis Domini, tractatu xviii¹. Quod non sit delictum militare, uel rem publicam agere²

Militare non est delictum, sed propter predam militare peccatum est. [fo.187ra] Nec rem publicam gerere criminis est, sed ideo³ agere rem publicam ut rem familiarem⁴ potius augeas⁵, uidetur esse dampnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus queritur, preda grassetur. ITEM. Dominus ipse⁶ dixit, Reddite⁷ que sunt Dei Deo, et que sunt cesaris cesari⁸. Igitur quod⁹ cesar precipit ferendum est, quod imperii dicit, tolerandum est. Sed fit intolerabile, dum illum preda exactionis accumulatur. ITEM. Interrogauerunt Iohannem milites dicentes, Quid faciemus et nos? Ait illis, Neminem concutiatis¹⁰, neque calumpniam faciatis. Sed contenti estote stipendiis uestris. Sic autem cognoscere se debet omnis¹¹ homo qui militat. Non enim tantum de his militantibus scriptura loquitur qui armata milicia detinentur, sed quisquis militie sue cingulo utitur dignitatis sue miles ascribitur, atque ideo¹² hec sententia potest dici¹³ uerbi gratia militibus protectoribus, cunctisque rectoribus. Quicumque sibi stipendia publice decreta consequitur, si amplius querit¹⁴, tanquam calumpniator et concussor Iohannis sententia condempnatur.

ID 10.125a; IP 8.60; C 25 q 1 c 5

¹ Aug. - xviii] Aug. – Domini S; Item Augustinus N

² Quod - agere CRSWDMBP; om. NZTHA

³ ideo CRSDMBZTHA; om. N

⁴ fa- ss A

⁵ augeas CRNDBZTHQ²; augeat Q; ageas A

⁶ ipse CRDBZTHA; om. N

⁷ corr. fr. from Recedite A

⁸ corr. fr. -aris H

⁹ quod CLSWBPZTHQA; om. RXNDM

¹⁰ corr. fr. nuntiatis X²

¹¹ omis N

¹² ideo CRWDBZTHA; om. N

¹³ dici CLXSWDMBPZTHA; om. R; Dei N

¹⁴ querit CRNBZTHQ; queritur A

53

Aug' ad Bonefacium comitem. De eodem¹

Milites sub armis militare non prohibuit Iohannes, quibus suum stipendium sufficere debere precepit. ITEM. Noli existimare neminem Deo placere posse qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus² Daud, cui Dominus tam magnum perhibuit³ testimonium, etiam in his plurimi illius temporis iusti. In his erat et ille centurio qui Domino dixit, Non sum dignus ut intres sub tectum meum.

ID 10.125b, 126; C 23 q 1 c 3a from Noli existimare

¹ De eodem CRSWDMBP; om. ZTHA; Aug' - eodem] Item Augustinus N

² ss R

³ perh- LSWNDMPZJTHQA?; proh- C?RXB

54

*Ex concilio Guarmaciensi, cp. v. De illis qui in opere necessario casu homicidium perpetraverint*¹

Sepe contingit² ut dum quis [fo.187rb] opere necessario insistens arborem incidat, et aliquis subtus ipsam ueniens deprimatur, et iccirco si uoluntate uel negligentia incidentis arborem factum est³, ut homicida penitentie debet omnino submitti. Quod si non uoto sed incuria illius⁴, non denique hec eum sententia⁵ contingit⁶ sed dum ille operi necessario fortassis incumberet, iste insperatus⁷ occurrit sub arbore, et sub ipsa oppressus est, incisor arboris non tenetur pro homicida.

ID 10.150 as BD 6.21; +D 50 c 50

¹ Ex conc. Guarmaciensi (Vermac- P, Warmac- WH) cp. v. De - perpetraverint CRWBPH; De - perp. S; Ex - v. De eodem (cf c 55) DM; De - perpetraverint. Ex conc. Warmatiensi cap. v ZTA; Item N

² -ingit CRNDBZTHA; -igit Q

³ fact. est ss R

⁴ incuria illius CRSWBPZTHA; incurialius NDM

⁵ eum sent. C² LSW(-ten- ss)PZTHQA; eum RXNDM; sent. eum B

⁶ hec eum sententia contingit *written over an erasure* C

⁷ insperatus CRSNDBZJHQ; inseparatus TA

55

*Ex concilio Triburiensi, cp. xvii. De eodem*¹

Si duo fratres in silua² arbores³ succiderint, et appropinquante casura unius arboris frater fratri dixerit, Caue, et ille fugiens in pressuram arboris inciderit, et mortuus fuerit, uiuens frater innocens de sanguine germani diiudicetur.

ID 10.151 as BD 6.22; +D 50 c 51

¹ Ex - cp. xvii. De eodem CRWBP; De eodem S; Ex - xvii. De illis - perpetraverint (cf c 54) D; De eadem re. Ex - cap. xvii ZTHA; Item. Ex concilio Triburiensi N

² fratres in silua RXSWNDBPZTHA; in silua fratres CL

³ -ores CLXWNBZTHA; -ore R; -orem S

56

*Ex concilio apud Vermeriam, cp. xcvi. De hoc si plures unum impugnaverint*¹

Si quatuor aut quinque homines seu etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, et ab his uulneratus mortuus fuerit, quicumque eorum plagam ei imposuit², secundum statuta canonum ut homicida iudicetur, reliqui autem qui eum impugnabant uolentes eum³ interficere, similiter peniteant. Qui nec eum impugnabant nec uulnerabant, nec consilio nec auxilio cooperatores fuerunt⁴, sed tantum affuerunt, extra noxam sint⁵.

ID 10.170 as BD 6.42; C 23 q 8 c 34

¹ Ex - Vermeriam (-ias P) cp. xcvi. De - imp. CRWDBP; De - imp. S; De - imp. (-erunt H). Ex - Vermerias capl. xcvi (c. xcvi om. Z) ZJ²THA; Ex concilio apud Vermeriam N; Ex eodem conc. cap. xcvi J

² -osuit CRNDPZTHA; -osuerit B

³ eum CRNDPZTHA; om. B

⁴ -unt CRDBZTHA; -int N

⁵ sint CRNDBZJHQ; sunt TA

57

*Gregorius secundus. De occisoribus patris et¹ matris, fratris et sororis*²

¹ et CLRXSBP; uel WNDM

² De - sororis CRSWDBP; De - uel matris N; om. ZTHA

De his uero dicimus qui patrem,³ matrem⁴, fratrem⁴ aut sororem occiderint, ut toto uite sue tempore corpus non suscipiant dominicum, nisi sui⁵ temporis exitu pro uiatico. Abstineant enim se et a carnis comestione, et potu [fo.187va] uini donec aduixerint, ieiunent secundam et quartam et sextam feriam, ut sic possint deflendo diluere commissum scelus.

ID 10.179 as CB Bon. 15, above 1.57.4

---

³ patrem matrem CRXSWDMB²PZTHA; matrem patrem NB

⁴ *ss* W

⁵ tempore corpus – nisi sui *at head of leaf* W

58

Hylerdense concilium¹, cp. ii². De his qui fetus ex adulterio conceptos uel editos necare studuerint³

Qui male conceptos ex adulterio fetus uel editos necare studuerint, uel in matrum⁴ uentribus potionibus aliquibus colliserint⁵, in utroque sexu adulteris post septem annorum curricula communicatio tribuatur, ita tamen ut omni tempore uite sue humilitati et fletibus insistant. Si uero clerici fuerint, officium eis ministrandi recuperare non liceat⁶.

ID 10.182 (om IDpb) as above 2.34.2a

---

¹ Hyl. (-ensi W) conc. CRWDMPZTA; De concilio Hilerdensi B; Ex concilio Hilerdensi HQ

² Hyl. - ii] *om.* S; Item. Aliud N

³ De - studuerint CRSWDMBP; *om.* NZTHA

⁴ mantrum H

⁵ *corr. fr.* colle- B

⁶ D has last three words in capitals, and ends; M ends at head of fo. 121vb, leaving most of last col. blank. New matter in a (?) new hand, follows on fo. 122. N adds cc 36, 35 from above, and then returns to A2.47.

B XXI

¹DE INCANTATIONE² ET DEMONVM SVPERSTITIONE³

- i. De diuinis
- ii. Que sint superstitiose hominum institutiones
- iii. Quod omnis superstitio fugienda sit
- iiii. Quod ad periculum anime pertineant temporum obseruationes
- v. De kalendis Ianuariis⁴
- vi. Quod uiri et femine qui filios de sacro fonte suscipiunt pro illis apud Deum fideiussores existunt, et ideo eos admonere debent ne auguria obseruent, et in omnibus benefaciant
- vii. De his qui ad aliquid agendum obseruant lunam uel diem⁵ uel stellas
- viii. De eodem
- viiii. Quod mathematici sint dampnandi
- x. Quod non debeamus sub exemplo Ione uel Mathie sortibus credere⁶
- xi. Qui sint sortilegi
- xii. De his qui de euangeliis sortes legunt
- xiii. De illis qui salutem non a Salvatore sed ab eius creatura requirunt
- xiiii. De magis et nicromantiis quid sint, et quid possint
- xv. Qui sint diuini, incantatores, arioli, aruspices, augures, auspices, phytonisse, astrologi, genethliaci, oroscopi, sortilegi, salisatores⁷
- xvi. De natura demonum
- xvii. De diuinatione demonum [fo.187vb]
- xviii. Quod immane uicium sit donare histrionibus
- xviiii. Quod qui emit oblationem idoli, si nescit immunis est
- xx. Quomodo festiuitates gentilium declinare debeamus, et quod Iudeorum confabulatio magna sit pollutio
- xxi. Quod Christianus si se sciente et prohibere ualente, aliquid de area sua ad sacrificia demoniorum tolli permiserit, peccat!

---

¹ heading and capitulatio om. ZJTHQA, in CLRXSGBP

² incautione P

³ superstitione CRWP; superstitionibus (corr. fr. superstionibus) B

⁴ v. - Ian. after c 1, marked for insertion here B

⁵ uel diem CLRWP; uel solem (uel diem *supersc.*) B

⁶ corr. fr. condere B

⁷ sort. salis. in mg. R²

1

*De diuinis*¹

Intelligi uoluit Dominus etiam illa que a diuinantibus non secundum Deum dicuntur si acciderint que dicuntur, non accipienda sicut fiant que precipiuntur ab eis, aut colantur que coluntur ab eis.

ID 11.10; +C 26 q 2 c 5

---

¹ et magis aut demonum diuinatione (incipit *add HQ*) ZJTHQA, om. CRSGBP

2

Augustinus de doctrina Christiana, libro ii¹. Que sint superstitiose hominum institutiones²

Illud quod est secundum institutiones hominum partim superstitiosum est, partim non est superstitiosum. Superstitiosum est quicquid institutum³ est ab hominibus⁴ ad facienda idola et colenda pertinens, uel ad colendam sicut Deum creaturam, partem uel ullam creature, uel ad consultationes et pacta quedam significationum cum demonibus placita, atque⁵ federata, qualia sunt molimina magicarum artium, que quidam commemorare potius quam docere solent poete. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiore uanitate aruspicum et augurum libri. Ad⁶ hoc genus etiam pertinent omnes ligature atque remedia, que medicorum quoque disciplina condempnat⁷ siue in precantationibus siue in quibusdam uotis⁸ quos characteres uocant, siue in quibusque⁹ rebus¹⁰ suspendendis¹¹ atque ligandis, uel etiam saltandis, quodammodo non ad temperationem¹² corporum, sed ad quasdam significationes¹³ aut¹⁴ occultas aut manifestas que eminentiore nomine physicam uocant, ut quasi non¹⁵ superstitione implicare sed natura prodesse uideantur, sicut sunt [fo.188ra] in aures in summo singularum¹⁶ aurium aut de structionum¹⁷ ossibus ansule in digitis, aut cum tibi dicitur singultienti ut dextera¹⁸ manu pollicem¹⁹ teneas. His adiunguntur milia inanissimarum obseruationum, si membrum aliquod salierit, si iunctim²⁰ ambulantis amicus lapis aut puer medius interuenerit. Hinc etiam sunt illa, limen calcare²¹ cum ante domum suam transit, redire ad lectum si quis dum se calciat sternutauerit²², redire ad²³ domum²⁴ si procedens offenderit, uel si uestis a soricibus roditur. ITEM. Neque ab hoc genere superstitionis perniciose segregandi sunt qui genethliaci propter naturalium considerationes dierum, nunc autem mathematici uocantur²⁵. Nam et ipsi quamuis ueram stellarum positionem cum²⁶ quisque nascitur consequuntur, et aliquando peruestigent, tamen quod inde conantur uel actiones nostras, uel actionum euenta producere, nimis errant²⁷.

ID 11.13a; +C 26 q 2 c 6a

¹ Aug.- ii om. S

² !Que - hominum (om. P) institutiones CRSWBP; om. ZTHA

³ institutum CRBZTHQ; institutum A

⁴ hominibus CRBZTHQ; hominum A?

⁵ atque CRPZTHA; aut B

⁶ Ad CRBZTHQ; Ab A

⁷ -nat repeated and canc. R

⁸ uotis C?LRXPZTQA; notis SH; rebus W

⁹ corr. fr. quibusdam uotis quosque X

¹⁰ rebus LRXSBZTHA; ? add. C² in mg.

¹¹ -den- ss R; suscipiendis A

¹² temperationem CRS²BZTQA; temperationum S; temptationem H

¹³ quasd. sign. CRSBZTA; sign. quasd. HQ

¹⁴ aut CRZTHQA; ad W; om. B; ? P

¹⁵ non C²LXSWBPZJTQA; om. C; in R

¹⁶ -arum CRXSBPH; -arium WZJTQA

¹⁷ structionum CRXSWJTHQ; strutionum BZJ²A; ? P

¹⁸ dextera CLRXWP; dextra SBZJTHQA

¹⁹ corr. fr. polluc- R

²⁰ iunctim CSWZJTHA; iunctum RXBP

²¹ calc- C²LXSWBPZJTHQA; carc- R; ? C

²² obsc. corr. fr. sterritauerit S

²³ ad CRSWBP; om. ZJTHA

²⁴ ad dom. ss R

²⁵ uocantur CRBZTHQ; nominantur A

²⁶ erasure follows in Z

²⁷ corr. fr. erat

3

Item. Quod omnis superstitio fugienda sit¹

Hoc genus fornicationis anime salubriter diuina auctoritas non tacuit, neque ab ea sic deterruit animam, ut propterea talia negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur a professionibus eorum², sed etiam si dixerint, Vobis, inquit, et ita euenerit, ne³ credatis eis. Non⁴ enim quia imago Samuhelis mortui Sauli uera pronuntiauit, propterea talia sacrilegia quibus illa imago presentata est minus execranda sunt, aut quia in actibus apostolorum femina⁵ uentriloqua⁶ uerum testimonium perhibuit apostolis Domini. Ideo Paulus apostolus⁷ non pepercit spiritui illi ac non potius feminam illius demonii correctione⁸ atque exclusione mundauit. Omnes igitur artifices huiusmodi uel nugatorie uel noxie superstitionis [fo.188rb] ex quadam pestifera societate hominum⁹ et demonum quasi pacta infidelis et dolose amicitie constituta penitus sunt repudianda et fugienda Christiano.

ID 11.13b; +C 26 q 2 c 6b

¹ Quod - sit CRSWBP; De eodem ZJTHA

² ss W

³ ne CRSWBZJT; non HQ; nec A

⁴ Non CRSWBZJTA; Neque HQ

⁵ femina CRWBZTHA; mulier S

⁶ uentriloqua C?RXSWBPZTHA; uentriloca L

⁷ Paulus ap. CRSWBP; ap. Paulus ZJTHQA

⁸ an erasure follows in C

⁹ P p. 344 has remainder of this as text of B 22.8, and then continues with B 21. 4- 21, numbered as cc 19, 5-16, but with many inconsistencies.

4¹*Augustinus super epistolam ad Galathas². Quod ad periculum anime pertineant temporum obseruationes³*

Intelligat lector⁴ ad tantum periculum anime pertinere superstitiosas temporum obseruationes, ut dicat apostolus, Timeo uos, ne forte sine causa laborauerim in uobis⁵. Quod cum tanta celebritate⁶ atque auctoritate per orbem terrarum in ecclesiis legatur, plena⁷ sunt conuenticula uestra⁸ hominibus qui tempora rerum agendarum a mathematicis⁹ accipiunt. Iam uero ne aliquid inchoetur¹⁰ aut edificiorum aut huiusmodi quorumlibet operum diebus quos Egyptiacos uocant, sepe etiam nos monere non dubitant.

ID 11.15; +C 26 q 7 c 17b (cf below c 8)

¹ as B 22 c 19 P

² super – Gal. om. S

³ Quod - obseruationes CRSWBP; om. ZTHA

⁴ lector CLXSWBPZTHA; auctor R

⁵ lab. in uobis RXSWBPZTHA; in uobis lab. CL

⁶ celebr- CRSWBZJTA; celer- HQ

⁷ corr. fr. pla X²

⁸ uestra CXSWB; nostra LRPZTHQA

⁹ corr. fr. nath- H

¹⁰ corr. fr. -oitur H

5

Sermo¹ Augustini, de kalendis Ianuariis, qui sic incipit, Dies Kalendarum

¹ beati add. CRX, sancti add. TA, om. LWBPZJH, Sermo om. S; Sermo - Aug. om. Q

Sunt qui kalendis Ianuariis² ita auguria obseruant ut focum de domo sua uel aliud quodcumque beneficium cuicumque³ petenti non tribuunt, diabolicas enim tecnas et ab aliis accipiunt et ipsi aliis tradunt.

ID 11.16

² -ariis CRWBZJHQ; -arii TA

³ cuicumque C²LR²BPZTHA; quic- C?RX; cuiuscumque S

6

Sermo beati¹ Augustini², Dominica i post Pascha, qui sic incipit, Hodiernus dies. Quod uiri et femine qui filios de sacro fonte suscipiunt, pro illis apud Deum fideiussores existunt, et ideo eos admonere debent ne auguria obseruent, et in omnibus benefaciant³

Vos⁴ ante omnia tam uiros quam feminas qui filios in baptismo suscepistis moneo, ut⁵ uos cognoscatis fideiussores apud Deum pro illis extitisse, quos uisi estis de sacro fonte suscipere. Ideo semper eos admonete, ut castitatem diligant, iusticiam custodiant, caritatem [fo.188va] teneant⁶, hoc omnibus faciant quod sibi fieri⁷ uolunt, auguria non obseruent, ad arbores et ad fontes uota non reddant, precantatores et caragios⁸, et sacrilega phylacteria uelut dyaboli uenena refugiant⁹, nec furtum faciant¹⁰, nec¹¹ falsum testimonium dicant¹². Ante omnia symbolum et orationem dominicam et uos ipsi tenete, et illis quos¹³ excepistis ostendite.

ID 11.17; De cons. D 4 c 105

¹ beati CLRX; sancti SBA; om. WPZJTHQ

² episcopi add. CRX, om. LSWBPZJTHQA

³ Quod - benefaciant CLRXSGBP; om. ZTHA

⁴ autem add. and canc. B

⁵ ut CRBZHQA; om. T

⁶ iusticiam custodiant – teneant in mg. L²

⁷ fieri CRBZTHQ; om. A

⁸ -agios CRPZTHQA; -igios B

⁹ refugiant CRPZTHQA; fugiant B

¹⁰ nec furtum CRPZTHQA; furtum non B

¹¹ nec CRBZTHQ; ne A

¹² in mg. J

¹³ quos CRBZTHQ; quod A

7

Augustinus ad Ianuarium, libro ii¹. De his qui ad aliquid agendum obseruant lunam, uel diem, uel stellas²

Eos³ culpatur apostolus qui dicunt, Non proficiscar, quia posterus est, aut quia luna sic fertur, uel, Proficiscar ut prospera cedant, quia ita se habet positio dierum⁴, Non agam hoc in mense commercium, quia illa stella michi agit mensem⁵, uel Agam⁶, quia suscepit mensem. Non plantabo uineam in hoc anno, quia bissextus est. Non autem quisquam sapiens arbitratur obseruatores temporum reprehendendos, qui dicunt, Non proficiscar hodie, quia tempestas exorta est, aut, Non nauigem, quia hiberne sunt reliquie⁷, aut tempus seminandi, quia ymbribus autumnalibus terra saciata est, uel si

¹ i P. Aug. – ii] Item S

² De - stellas CRSGBP; om. ZTHQA

³ Eos CRSWBZJTH; Hos Q; Nos A

⁴ dierum CRSWB; siderum ZTHQA

⁵ quia illa stella – mensem in mg. L²

⁶ t add. and canc. R

⁷ sunt rel CRPZTHQA; rel. sunt B

qui forte alii naturales⁸ effectus circa motum aeris et humoris ad uariandas temporum qualitates in syderum ordinatissima conuersione notati sunt.

ID 11.18; IP 8.81

---

⁸ mat- LRXSBPZJTHA; nat- CL²WQ

8

Aug' in libro Enchyridion, cp. lxxv¹. De eodem²

Quis³ estimaret quam magnum peccatum sit dies obseruare⁴, et menses et annos, et tempora, sicut obseruant qui certis diebus siue mensibus, siue annis uolunt uel nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum uanas doctrinas hominum fausta uel infausta existiment tempora nisi huius mali magnitudinem ex timore apostoli pensarem, qui talibus [fo.188vb] ait, Timeo uos ne forte sine causa laborauerim in uobis?

ID 11.19; IP 8.80; +C 26 q 7 c 17a (cf above c.4)

---

¹ cp. lxxv om. S

² De eodem CRWBP; om. ZTHA

³ non add. S

⁴ dies obs. CRSWBZJT; obs. dies HQ; dies et obs. A

9

Aug' confessionum libro iiii¹. Quod mathematici sint dampnandi²

Illos³ planetarios⁴ quos mathematicos⁵ uocant plane consulere non desistebam, quod quasi nullum eis sacrificium, et nulle preces ad aliquem⁶ spiritum ob diuinationem dirigerentur, quod tamen Christiana et uera⁷ pietas consequenter expellit et dampnat.

ID 11.20; IP 8.79; +C 26 q 2 c 8

---

¹ lib. iiii CRWPZTHA; om. B. Aug. – iiii] Item S

² Quod - dampnandi CRSWBP; om. ZTHA

³ Illos CRSBPZTHQA; Quos W

⁴ planeta and lacuna A

⁵ mathematicos CLXSWBPZJTHQA; maticos R

⁶ aliquem CRBZTHQ; quem A

⁷ et uera CRBZTHQ; uera et A

10

Ieronimus¹ super Ionam. Quod non debeamus sub exemplo Ione uel Mathie sortibus credere²

Non statim debemus sub exemplo Ione sortibus credere, uel illud de actibus apostolorum, huic testimonio copulare ubi sorte in apostolatum Mathias eligitur, cum priuilegia singulorum non possint legem facere communem.

ID 11.21; IP 8.73; C 26 q 2 c 2 to eligitur

---

¹ Ieronibus R

² Quod - credere CRSWBP; om. ZTHQA

11

Ysidorus ethimologiarum, libro viii, cp. viiii¹. Qui sint sortilegi²

Sortilegi sunt qui sub nomine ficte³ religionis per quasdam quas sanctorum uocant sortes⁴ diuinationis sententiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt.

---

¹ lib. viii (corr. to viiii Z) cp. viiii CRWPZJTHQA; om. SB

² Qui - sortilegi CRSWBP; om. ZTHQA

³ ficte CRBZTHQ; om. A

ID 11.22; C 26 q 1 c 1

⁴ uoc. sort. CRSBZTA; sort. uoc. HQ

12

Augustinus ad inquisitiones Ianuarii, libro i¹. De his qui de euangeliis sortes legunt²

Hii³ qui de paginis euangelicis sortes legunt, etsi⁴ optandum est ut id potius faciant quam ad demonia consulenda⁵ concurrant, tamen ista michi displicet consuetudo, ad negotia secularia, et ad uite huius uanitatem diuina oracula uelle conuertere.

ID 11.29; IP 8.74; C 26 q 2 c 3

¹ lib. i CRWPZTHA (Ian. lib. i in mg. A); om. B; ad inq. – i om. S² De - legunt CRSWBWP; om. ZTHA³ Hii CLRXWBZJTQA; Si SH⁴ after corr. Z⁵ ss H

13

¹De illis² qui salutem non³ a Salvatore sed ab eius creatura requirunt⁴. Augustinus dicit in libro de ciuitate Dei⁵

Qui enim sine Salvatore salutem uult habere, et sine uera sapientia estimat se⁶ prudentem fieri posse⁷, non saluus sed⁸ eger, non prudens sed stultus in egritudine assidua [fo.189ra] laborabit, et in cecitate noxia stultus et demens⁹ permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, et omnis curatio que a diuinis et magis uel ab ipsis demoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est quam uita. Et qui ea sectantur si se non correxerint ad eternam perditionem tendunt, psalmista dicente, Omnes dii gentium¹⁰ demonia.¹¹ Qui per deceptos homines alios decipere cotidie gestiunt, ut perditionis sue faciant eos esse participes. Itaque hec uanitas magicarum artium ex traditione angelorum malorum in toto terrarum orbe¹² plurimis seculis ualuit per quandam scientiam futurorum et infernorum, et per inuentiones eorum inuenta sunt¹³ aruspicia, augurationes, et ipse¹⁴ que dicuntur oracula et nicromantia.

ID 11.66 as BD 10.41; +C 26 q 2 c 7

¹ Idem add. S² illis CRWBZJTHA; his Q³ non CRWBZTHQ; om. A⁴ De - req. in mg. Q⁵ Dei CRWBZJ²HQA; Domini JT. Aug. – Dei om. S⁶ se CRBZJHQ; om. TA⁷ fieri posse in mg. Q⁸ sed CRWBHQ; et ZJTA⁹ st. et dem. in mg. H¹⁰ sunt add. R²PZJHA, om. CLRXSWBTQ¹¹ sunt add. W¹² orbe CRPZTHQA; om. B¹³ sunt CRWBZJHQ; om. TA¹⁴ ipse CRWB; ipsa SZJTHQA

14

Ex dictis eiusdem. De magis et nicromantiis, quid sint et quid possint¹

Nec mirum de magorum prestigiis quorum in tantum prodire² maleficorum³ artes, ut etiam Moysi in illis signis resisterent, uertentes uirgas in dracones, aquas in

¹ Ex - eiusdem. De (om. W) - possint CRSWBWP; De eadem re. Ex - eiusdem ZTHA² -iere CRWPZJTHA; -ierunt B³ -icorum LRXSWBPZJTHA²; -icorum CA

sanguinem, cum fertur⁴ etiam in gentiliū libris, quod quedam maga famosissima Circe socios Vlixis mutauerit in bestias, legitur et de sacrificio quod Archades deo suo Lico immolabant, ex quo⁵ quicumque sumerent, in⁶ bestiarum formas conuerterentur. Sed hec omnia magicis prestigiis potius fingebantur quam⁷ rerum ueritate complerentur. Vt ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate atque inuentoribus iuxta traditionem maiorum primum dicere congruum arbitramur. Magi sunt qui uulgo malefici ob⁸ facinorum magnitudinem nuncupantur⁹. Hii permissu [fo.189rb] Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo ac sine ullo ueneni haustu uiolentia tamen¹⁰ carminis interimunt¹¹. Vnde et Lucanus¹², Mens hausti nulla sanie polluta ueneni¹³, incantata perit. Demonibus enim accitis audent uentilare, ut quisquis suos perimat malis artibus inimicos. Hii etiam sanguine utuntur, et uictimis sepe contingunt corpora mortuorum. Nicromantii sunt quorum precantationibus uidentur resuscitati¹⁴ mortui diuinare, et ad interrogata respondere. Nicro enim Grece mortuus. Mantia, diuinatio nuncupatur. Ad quos suscitandos cadaueri¹⁵ sanguis adicitur. Nam amare demones sanguinem dicuntur. Ideoque quotiens nycromantia fit, cruor aque miscetur, et colore¹⁶ sanguinis facilius prouocantur. Ydromantici¹⁷ ab aqua dicti. Est enim ydromantia, in aque inspectione umbras demonum euocare, et imagines ludificationis eorum uidere, ibique ab eis aliqua audire. Vbi adhibito¹⁸ sanguine¹⁹ etiam inferos perhibentur sciscitare²⁰.
ID 11.67 as BD 10.42; IP 8.65; +C 26 q 5 c 14a

⁴ cum fertur CRBZTHQ; confertur A

⁵ after corr. Z

⁶ in CRBZTHQ; om. A

⁷ quam CRSWBQT²; quarum ZJHQ

⁸ ob CRBZTHQ; hoc A

⁹ nuncupantur CRBZTHQ; non culpantur A

¹⁰ tamen LRWB; tantum C²SZJHQ; tanti TA

¹¹ uiol. - inter. C²LR²SBPZHA; om. RX

¹² ac sine ullo – Lucanus ? over erasure C

¹³ haustu add. and canc. R

¹⁴ -ati CLXSWBPZJTHA; -ari R

¹⁵ nuncupatur – cadaueri in mg. W

¹⁶ corr. fr. cal- Z

¹⁷ Ydromantici CRWBP; Ydromatici S; Idromanci ZJTHQA

¹⁸ -ito CSWBPZJT; -itos HQA

¹⁹ add. in mg. B?; obsc. corr. R; as here P

²⁰ sciscitare CLR²SWPZTHA; suscitare RX; suscitari B; sciscitari H²

15

Ex dictis eiusdem. Qui sint diuini, incantatores, arioli, aruspices, augures, auspices, phytonisse, astrologi, genethliaci, oroscopi, sortilegi, salisatores¹

Igitur genus diuinationis a Persis fertur allatum². Varro³ autem dicit diuinationis quatuor esse genera, terram, aquam, aerem, et ignem. Hinc geomantiam, ydromantiam⁴, eromanciam⁵, pyromantiam dictam autumat. Diuini dicti sunt quasi Deo pleni. Diuinitate enim se esse plenos⁶ assimilant, astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniectant⁷. Duo autem sunt genera diuinationis, ars et [fo.189va]

¹ Ex - eiusdem. Qui - salisatores CRWBP; Eiusdem. Qui – salis. S; De eadem re. Ex - eiusdem ZTA; Item de eadem HQ

² allatum CRSWBZJTA; perlatum HQ

³ corr. fr. Varo H

⁴ ydromantiam CRSBJTHA; om. Z

⁵ eromantiam RXWBPZJTHQA; euromantiam CL; nicromantiam S; idromantiam Z²

⁶ se esse plenos CRSWBP; plenos se esse ZJTHA

⁷ coniectant RXSWBPZTHA; coiectant CL

furor. Incantatores⁸ dicti sunt, qui artem uerbis peragunt. Arioli uocati sunt, propterea⁹ quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, et funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus¹⁰ demonum¹¹ accipiunt responsa. Aruspices nuncupantur quasi horarum inspectatores, dies enim et horas in agendis negociis operibusque custodiunt, et quid per singula tempora obseruare debeat homo intendunt. Hii etiam exta¹² pecudum inspiciunt, et ex eis futura predicunt. Augures sunt qui uolatus auium et uoces intendunt, aliaque signa rerum uel obseruationes improuisas hominibus occurrentes ferunt. Idem et auspices. Nam¹³ auspicia sunt que iter facientes obseruant. Dicta autem sunt auspicia, quasi auium aspacia, et auguria quasi auium garria, hoc est auium uoces et lingue. Item augurium quasi auigerium, quod¹⁴ aues gerunt. Duo autem sunt genera auspiciozum, unum ad oculos, alterum ad aures pertinens. Ad oculos scilicet uolatus, ad aures uox auium. Phytionisse a Picio Apolline dicte, quod is auctor fuerit diuinandi. Astrologi dicti sunt, eo quod in astris auguriantur. Genethliaci appellati sunt propter nataliciozum considerationes dierum. Geneses enim hominum per duodecim celi signa describunt, syderumque cursus, nascentium mores, actus, et euentus predicere conantur, id est¹⁵ quis quali¹⁶ signo fuerit natus, aut quem effectum habeat¹⁷ uite qui nascitur interpretantur. Hii sunt qui uulgo mathematici uocantur, cuius superstitionis genus constellationes Latini uocant, id est¹⁸ notationes syderum quomodo se habeant cum quisque nascitur. Primum autem id est stellarum interpretes [fo.189vb] magi nuncupantur, sicut de his legitur qui in euangelio natum Christum annuntiauere. Postea hoc nomine soli mathematici dicti sunt, cuius artis scientia usque ad euangelium fuit concessa, ut Christo edito, nemo exinde natiuitatem alicuius de celo interpretetur. Oroscozi dicti sunt quod horas natiuitatis hominum specularentur dissimili¹⁹ et diuerso fato²⁰. Sortilegi²¹ sunt qui sub nomine ficte religionis per quasdam quas²² sanctorum sortes uocant²³ diuinationis sententiam²⁴ profitentur, aut quarumcumque scripturarum sententie inspectione futura promittunt. Salisatores uocati sunt, quia dum eis membrorum quecumque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu²⁵ triste significari predicunt.

ID 11.68 as BD 10.43; IP 8.66; C 26 q 3/4 c 1

⁸ uero *add.* ZJTHA, *om.* CRSWBP

⁹ propterea CRSWB; ? P; propter ZJTHA

¹⁰ clebr- B

¹¹ -onum CRSBTHA; -onium ZJ

¹² *corr. from* extra CR (*not* LXS)

¹³ *et add.* SHA (*later canc.* A), *om.* CRWBZJTQ

¹⁴ quod LR²SWZTHQA; que CXB; q^o de R; quia P

¹⁵ id est CRSWB; idem PZJTH?QA

¹⁶ quali CRSWBP; quasi ZJTHQA

¹⁷ habeat CRBZJHQA; *om.* T

¹⁸ stellarum *add. and canc.* A

¹⁹ -li ss Z

²⁰ fato CRWBZJHQ; facto TA

²¹ -legi CRWBPA; -logi ZJTHQ; dicti *add.* A, *om.* CRWBZTHQ

²² quas LR²SBPZTHA; *om.* RX; ? C

²³ uocant C²LR²SBPZTHA; uocauit RX; ? C

²⁴ sententiam CRSWBP; scientiam ZJTHA

²⁵ seu CRWZTHA; siue B; se P

16

Ex dictis eiusdem. De natura demonum¹

Sciendum uero est hanc demonum esse naturam, ut aerii corporis sensu, terrenorum corporum sensum facile precedant, celeritate² etiam propter aerii corporis superiorem

¹ Ex - eiusdem. De - dem. CRWBP; Idem. De - dem. S; De - dem. Ex - eiusdem ZTHA

mobilitatem non solum cursus quorumlibet³ hominum uel ferarum uerumetiam uolatus auium incomparabiliter uincant. Quibus duabus rebus quantum ad aerium corpus attinet predicti⁴, hoc est acrimonia sensus et celeritate⁵ motus, multo ante cogitata prenuntiant uel nuntiant que homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam demonibus per tam longum tempus quo eorum uita protenditur rerum longe maior experientia quam potest hominibus propter breuitatem uite prouenire. Per has efficacitas quas⁶ aerii corporis natura sortita est, non solum multa futura predicunt demones, uerumetiam mira multa faciunt. Que quoniam homines dicere ac facere non possunt, eos dignos [fo.190ra] quidam quibus seruiant, et quibus honores diuinos deferant arbitrantur, inuestigante maxime uicio curiositatis propter amorem felicitatis false, atque terrene, et⁷ excellentie temporalis.

ID 11.70a as BD 10.45a; IP 8.68 as here; C 26 q 3/4 c 2a

² celeritate CRBZTHQ; celebritate A

³ cursus quor. CRBZTHQ; quor. cursus A

⁴ predicti CRBZTHQ; predicti A

⁵ celeritate CRWBZ²JTHQ; ceritate Z; celebritate A

⁶ quas CRSBJTHA; qua Z

⁷ ss R

17

Ex dictis eiusdem. De diuinatione demonum¹

Igitur nunc primum sciendum est quoniam de diuinatione demonum questio est, illos ea plerumque prenuntiare que ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sepe potestatem et morbos inmittere², et ipsum aerem uiciando morbidum reddere, et peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt quod sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent miris et inuisibilibus modis per illam subtilitatem corporum suorum corpora hominum non sentientium³ penetrando, et se cogitationibus⁴ eorum per quedam imaginaria uisa miscendo, siue uigilantium, siue dormientium. Aliquando autem non que ipsi faciunt sed que naturalibus signis futura prenoscunt, que signa in hominum sensus uenire non possunt, ante predicunt. Neque enim quia⁵ preuidet medicus quod preuidere nescit huius artis ignarus, ideo iam diuinus habendus est. Quid autem mirum si quemadmodum ille in corporis humani uel perturbata⁶ uel modificata temperie⁷ seu bonas seu malas futuras preuidet ualitudines, sic demon in aeris affectione atque ordinatione sibi nota, nobis ignota⁸, futuras preuidet tempestates? Aliquando et hominum dispensationes⁹, non solum uoce prolatas¹⁰, uerumetiam¹¹ cogitatione conceptas, cum signa quedam ex animo exprimuntur¹², in corpore tota facilitate perdiscunt, atque hinc etiam multa¹³ futura prenuntiant, aliis uidelicet mira, qui ista [fo.190rb] disposita non nouerunt. Fallunt autem etiam studio fallendi, et inuida

¹ Ex - eiusdem. De - demonum CRWP; Idem. De - dem. S; De - demonum B; De - demonum. Ex - eiusdem ZTHA

² inmittere C²LR²XBPZTHA; immitare R; ? C

³ sentientium C²LR²SWPZ²JTHQA; sententiam RXB; ? CZ

⁴ cogitatio A

⁵ quia CRPJZTHA; que B

⁶ per- ss T

⁷ corr. fr. tempore R

⁸ ignota CRPZTHA; innota B

⁹ dispensationes CRSWBP; dispositiones ZJTHQA

¹⁰ -atas CRSBZTQA; -atis H

¹¹ uerumetiam CRWPZTHA; sed etiam B; uerum Q

¹² ex an. exp. CRSWBZJTA; exp. ex an. HQ

¹³ mul- ss A

uoluntate, quia hominum errore letantur. Sed ne apud¹⁴ cultores suos pondus auctoritatis¹⁵ amittant, id agunt, ut interpretibus suis signorumque suorum coniectoris culpa tribuatur, quando quod¹⁶ decepti fuerint uel mentiti. Nonnunquam uero ipsi maligni spiritus et illusores hominum atque inuisores salutis eorum solent predicere defectum culture sue et idolorum ruinam, quatinus prescii uideantur quid in singulis regnis aut locis uenturum sit et quid aduersi¹⁷ sue factioni¹⁸ contingere possit¹⁹. Quod etiam illi qui gentilium hystorias legunt non ignorant. Quid ergo²⁰ mirum, si iam imminente temporum et simulachrorum euersione quam prophete Dei summi tanto²¹ ante predixerant, Serapis demon alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, ut suam quasi diuinationem recedens uel fugiens commendaret?
ID 11.71a as BD 10.46a, here with some long omissions; C 26 q 3/4 c 2b

¹⁴ apud CRSBZTQA; a quod H

¹⁵ -atis C²LWBPZJTA; -ates RXS; ? C

¹⁶ quando quod LRWB; C *here obscured, but ends quod*; aliquando quod S; q^on P; quando uel ZJTHA

¹⁷ *obsc. corr.* L

¹⁸ affectioni P

¹⁹ sit et quid – possit *in smaller script in mg. CR, in text* LSBPZTHA; *om.* C²R²; et quid possit *om.* X

²⁰ ergo CRPZTHA; uero B

²¹ *supersc.* B

18

Augustinus super Iohannem parte¹ secunda². Quod immane uicium sit donare histrionibus³

Donare⁴ res suas histrionibus uicium est immane, non uirtus. Et scitis de talibus quam fit frequens fama cum laude, quia sicut scriptum est, Laudatur peccator in desideriis anime sue, et qui iniqua gerit benedicitur⁵.

ID 11.84; +D 86 c 7

¹ *corr. fr. pars* J

² super – sec. *om.* S

³ Quod - histrionibus CRSWBP; *om.* ZTHA

⁴ Sonare *corr. from* Sonaire A

⁵ -itur CRSBZTQA; -atur H

19

Ambrosius in prima epistola ad Corinthios¹. Quod qui emit oblationem idoli si nescit immunis est²

Licet aliquid pollutum sit per accidentiam, id est oblationem idoli, cum tamen nescit qui emit, nullum patitur scrupulum, et apud Deum immunis est.

ID 11.96; +C 26 q 2 c 11

¹ in prima – Cor. *om.* S

² Quod - est CRWBP; *om.* ZTHA

20

Sermo beati¹ Ambrosii episcopi² de quadragesima, qui sic incipit, Intellexisse uos. Quomodo festiuitates³ gentilium declinare debeamus, et quod Iudeorum confabulatio magna sit pollutio⁴

¹ beati CRXW; sancti SA; *om.* BPZJTHQ

² episcopi CRXW; *om.* SBPZJTHQA

³ faesta S; ss W

⁴ Quomodo - pollutio CRSWBP; *om.* ZTHQA

Obseruant diem et mensem qui kalendis⁵ Ianuarii aut non ieiunant aut non [fo.190va] procedunt ad ecclesiam, procedunt ad campum. Ergo⁶ fratres omni studio gentilium festiuitates et ferias declinemus, ut quando illi epulantur⁷ et leti sunt, tunc nos simus sobrii atque ieiuni quo intelligant leticiam suam nostra abstinentia condempnari. Non solum autem gentilium sed et Iudeorum consortia uitare debemus, quorum etiam confabulatio est magna pollutio⁸.

ID 11.97

⁵ -dis CLRXWH; -das Z; abbrev. SB?JTA

⁶ Ergo CRPZTHQA; Ego B

⁷ -antur CRBZTHQ; -entur A

⁸ magna poll. CRSBZTQA; poll. magna H

21¹

Augustinus ad Publicolam². Quod Christianus si se sciente et prohibere ualente aliquid de area sua ad sacrificia demoniorum tolli permiserit, peccat³

Si de area uel torculari tollitur aliquid ad sacrificia demoniorum sciente Christiano⁴, ideo⁵ peccat si fieri permittit, ubi prohibendi potestas est. Quod si factum comperit, aut prohibendi potestatem non habuit, utitur mundis reliquis fructibus, unde illa sublata sunt⁶.

ID 11.98a; +C 26 q 2 c 10

B XXII

⁷DE MENDACIO ET DE IVRAMENTIS⁸

- ⁹i. De mendacio et periuriis, et eorum correctione
- ii. Quod iuramentum et pacem solidius roborat et amicitias concordius conciliat
- iii. Quod iuramentum non fit contra Domini preceptum
- iiii. Quod non iurare sed peierare sit peccatum
- v. Quod etsi iuratio non sit bona, tamen est necessaria
- vi. Quod melius sit iuramentum exhibere Deo quam demoniis
- vii. Quod dum iurandi usum facimus, periurium incurrimus
- viii. Quod iuratio non sit peccatum, et quando iurare debeamus
- viiii. Quod tolerabilius sit stulte promissionis uota reicere quam inutilia promissa implere
- x. Quod aliquando sit contra officium promissum soluere sacramentum
- xi. Quod Dauid iuramentum per sanguinis effusionem non impleuit maior pietas fuit
- xii. Quod debemus in malis promissis fidem rescindere, in turpi uoto decretum mutare
- xiii. Quod si incaute aliquid iurauerimus, illud salubriori consilio mutemus [fo.190vb]

¹ om., placing at end of coll. Z

² ad publ. om. S

³ Quod - peccat CRSWBP; om. JTHA

⁴ sciente Christiano CRBJTHQ; Christiano sciente A

⁵ ideo CRBJTHQ; iam A

⁶ unde illa - sunt om. P, which continues with text of B 20.34

⁷ Capitula add. S

⁸ De mend. - per. om. P

⁹ capitulatio in CLRXSWBP; om. ZJTHQA

- xiii. De fide adhibita ad peccatum admittendum
 xv.¹⁰ Quod grauius sit noxia cum iuramento promissa soluere quam periurare
 xvi. De eodem
 xvii.¹¹ Quod iusiurandum habeat comites ueritatem, iudicium, atque iusticiam
 xviii. Ne¹² paruuli iurare cogantur, et qui periurus fuerit, nec testis sit nec ad sacramentum accedat
 xviii. Quod qui alios ad falsa testimonia adtraxerit, ipse quidem usque ad exitum uite non communicet, hii uero qui ei consenserint, ab omni testimonio sint remouendi
 xx. De eo quo audiente falsum iuratur
 xxi.¹³ De eo qui per demonia uel falsos deos iurauerit
 xxii. Quod quacumque arte quis iuret, Deus tamen ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit, et quod tolerabilius sit non implere sacramentum quam permanere¹⁴ in stupri¹⁵ flagitio
 xxiii. De eo qui iurat uerum esse quod falsum putat, et e conuerso¹⁶
 xxiii. Non est mentiendum causa humilitatis
 xxv. Quod cum ea que non sunt tanquam ioco dicuntur, non putantur mendacia
 xxvi. Quod non oporteat aliquem artificioso mendacio uel simplici uerbo mentiri
 xxvii. Spirituali homini nullomodo¹⁷ esse mentiendum
 xxviii. Duo esse genera mendaciorum in quibus non est magna culpa
 xxviii. Tropicam loquutionem non esse mendacium
 xxx. De illis qui iniusta uota iuramento firmauerint
 xxxi. De illis qui incaute iurauerint
 xxxii. Que in memoria habere debeat qui domino suo fidelitatem iurat, et quod dominus in eisdem fideli suo uicem rependere debeat
 xxxiii. Quod definitio incauta soluenda sit

¹⁰ no no. so now one out L

¹¹ no no. so now two out L

¹² corr. fr. De L²

¹³ no no. so now three out L

¹⁴ -manere in mg. R

¹⁵ sacr. - stupri rewritten over erasure C

¹⁶ et e conu. CLRSWP; om. B

¹⁷ non add. B, om. CRSWP

1

Augustinus in libro de mendacio¹. De mendacio et periuriis et eorum correctione²

Primum est capitale mendacium longeque fugiendum, quod fit³ in doctrina religionis, ad quod mendacium nulla conditione quisquam debet adduci. [fo.191ra]
 Secundum ut aliquem ledat iniuste, quod tale est, ut⁴ nulli prosit, et obsit alicui.

¹ de mend. om. S

² Aug. - mendacio (ss T). De - corr. (corr. fr. -iuris R) CRWBJT; Augustinus in libro de mendacio et periuriis et eorum correctione (correptione A) PA; Aug. De mendacio et - correctione. Aug. in libro de mendacio Z; De mendacio - correctione. Aug. in libro (in libro om. Q) de mendacio. Incipit HQ

³ fit CXSWBZTHQ; sit RPPal; om. A

⁴ et add. ZJTHQA, om. CRSWBPPal

Tercium, quod ita prodest⁵ alteri, ut obsit alteri⁶, quamuis non ad immundiciam obsit corporalem. Quartum, sola mentiendi fallendique libidine, quod mirum mendacium est. Quintum, quod sit placendi cupiditate de⁷ suavi⁸ loquio. His omnibus penitus euitatis atque reiectis, sequitur⁹ sextum genus, quod et nulli obest, et prodest alicui, uelut si quispiam¹⁰ pecuniam alicuius iniuste tollendam sciens, ubi sit nescire se mentiatur. Septimum¹¹, quod et nulli obest, et prodest alicui, uelut si nolens hominem ad mortem quesitum prodere mentiatur. Octauum est genus mendacii, quod et nulli obest, et ad¹² hoc prodest, ut ab immundicia corporali aliquem tueatur. Non igitur mentiendum doctrina pietatis, magnum scelus est, et primum genus detestabilis mendacii. Non est mentiendum secundo genere, quia nulla facienda est iniuria. Non est mentiendum tercio genere¹³, quia nulli cum alterius iniuria consulendum est. Non est mentiendum quarto genere propter mendacii libidinem, que per se ipsam uiciosa est. Non est mentiendum quinto genere, quia nec ipsa ueritas sine placendi hominibus enuntianda est, quantominus mendacium quod per se ipsum quia mendacium¹⁴ est utique turpe est? Non est mentiendum sexto genere, neque enim recte etiam testimonii ueritas pro cuiusque temporali commodo ac salute corrumpitur. Ad sempiternam uero salutem nullus ducendus¹⁵ est opitulante mendacio. Neque septimo genere mentiendum est, non enim cuiusquam commoditas aut salus temporalis perficiende fidei¹⁶ preferenda est, nec se quisquam in recte factis¹⁷ nostris tam male mouetur [fo.191rb] ut fiat etiam¹⁸ animo deterior, longeque a pietate remotior. Nec octauo genere mentiendum est, quia et in bonis castitas animi, pudicitia corporis, et in malis quod ipsi facimus eo quod fieri¹⁹ sinimus maius est. In his autem octo generibus tanto quisque minus peccat cum mentitur, quanto emergit ad octauum, tanto amplius quanto mergit²⁰ ad primum. Quisquis autem esse aliquod genus mendacii quod peccatum non sit putauerit, decipiet se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum.

ID 12.1; IP 8.82A (= 8.124); C 22 q 2 c 8

⁵ *corr. fr.* pprodest R

⁶ *after corr.* R

⁷ de CRPZTHA; *om.* B

⁸ *corr. fr.* suasi P

⁹ *ss* B

¹⁰ quispiam RXSWBPZTHA; quisquam CLPal

¹¹ *l add. and canc.* R

¹² ad CRBZTHQ; ab A

¹³ ment. terc. gen. CRBZTQA; terc. gen. men. H

¹⁴ mendacium CRBZTQA; mentiendum H

¹⁵ *corr. fr.* doc- B

¹⁶ *added in mg.* C

¹⁷ factis CRBZTQA; fastis H

¹⁸ etiam CRB(mg.)ZTHQ; et A

¹⁹ fieri C²LRSWPZJTHA; feri C; *om.* B

²⁰mergit CRSBZTQA; emergit H

2

Ex concilio Toletano¹ viii², cp. iiiii. Quod iuramentum³ et pacem solidius roborat et amicitias concordius conciliat⁴

Omne quod in pacis federa uenit, tunc solidius subsistit, cum iuramenti hoc interpositio roborat. Sed et omne quod amicorum animos⁵ conciliat tunc fidelius

¹ Ex concilio Toletano LRWPPal; Ex Toletano concilio CB; Toletanum concilium ZJTHQA

² viii CRWZTHQA; cap. viii B; xiii P. Ex – iiiii *om.* S

³ *after corr.* L

⁴ Quod - conciliat CRSWBPPal; *om.* ZTHA

durat, cum eos sacramenti uincula ligant. Omne enim⁶ quod testis astipulatur uerius constat, cum id adiectio iurationis affirmat. Quod etsi testis deficiat, innocentis fidem sola iusiurandi⁷ taxatio manifestat.

ID 12.2; IP 8.83; C 22 q 1 c 1

---

⁵ amicorum animos CRSWBPPal; animos amicorum ZJTHA

⁶ *ss Z*

⁷ iusiurandi CLRSPPalH; iurisiurandi WB²ZJTQA

3

Augustinus super epistolam ad Galathas¹. Quod iuramentum non sit contra Domini preceptum²

Non est contra preceptum Dei iuratio, que a malo non iurantis est, sed incredulitatis, a quo iurare³ cogitur. Nam hinc intelligitur ita Dominum prohibuisse a iureiurando⁴, ut quantum in ipso est quisque non iuret, quod multi faciunt in ore⁵ habentes iurationem, tanquam magnum ac suaue aliquid. Nam utique apostolus nouerat preceptum Domini, et iurauit tamen. Non enim⁶ audiendi sunt qui has iurationes esse non putant. Quid enim facient de illa, Cotidie morior per uestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Ihesu domino nostro, quam Greca [fo.191va] exemplaria manifestissimam esse iurationem conuincunt? Quantum ergo in ipso est non iurat apostolus, non enim appetit iurationem cupiditate, aut dilectione iurandi. Amplius est enim quam⁷ est, est, non, et ideo a malo est, sed infirmitatis aut incredulitatis eorum qui non aliter mouentur ad fidem.

ID 12.3; IP 8.84; C 22 q 1 c 2

---

¹ super – Gal. *om. S*

² Quod - preceptum CRSWBPPal; *om. ZTHA*

³ iurare CRBPALZHQA; iurarare T

⁴ iureiurando CRSWBPPal; iurando ZJTHA

⁵ in ore CXSWBP?ZJHQA; in hore R; more T?

⁶ enim LRXSWBPPalZTHA; tamen C

⁷ *repeated and canc. Z*

4

¹Epistola Augustini ad Publicolam². Quod non iurare sed peierare sit peccatum³

In nouo testamento dictum est, ne omnino iuremus. Quod michi quidem propterea dictum uidetur, non quia iurare peccatum est, sed quia periurare immane peccatum est, a quo nos longe esse uoluit qui omnimodo ne iuremus⁴ commonuit⁵. ITEM. Quamuis dictum sit ne iuremus, nusquam in scripturis sanctis legi memini, ne ab aliquo⁶ iurationem accipiamus.

ID 12.4; IP 8.85; C 22 q 1 c 3 to commonuit, C 22 q 1 c 15 Quamuis to end

---

¹ Ex *add. CWPAl, om. RXBPJZTHA*

² Ex – Publ. *om. S*

³ Quod – sit peccatum (pecc. sit S) CRSWBPPal; *om. ZTHA*

⁴ iuremus CRBZTQA; iuraremus H

⁵ commonuit LR²SBP?ZTHA; commouit RX; ? C

⁶ aliquo CRSWBP; alio ZJTHA

5

Augustinus de sermone Domini in monte, libro i¹. Quod etsi iuratio non sit bona, tamen est necessaria²

---

¹ Aug. – i *om. S*

² Quod - necessaria CRSWBPPal; *om. ZTHA*

Tu non malum facis qui bene uteris iuratione, que etsi non bona, tamen necessaria est³, ut alteri persuadeas quod utiliter suades, sed a malo est illius cuius infirmitate iurare⁴ cogeris.

ID 12.5; C 22 q 1 c 6

---

³ tamen nec. est CRBPALZTHQ; est tamen nec. A

⁴ iurare C²LR²SWBPZJTHA; om. CRX

6

Ieronimus super Matheum, libro i¹. Quod melius sit iuramentum exhibere Deo quam demoniis²

Considera quod Saluator non per Deum iurare prohibuerit, sed per celum, et per terram, et per Ierosolimam, et per caput tuum. Et hoc quasi paruulis fuerat lege concessum, ut quomodo uictimas immolabant Deo, ne eas immolarent idolis, sic et iurare permetterentur in Deum, non quod recte hoc facerent, sed quod melius esset Deo id exhibere quam demoniis.

ID 12.6; IP 8.87; C 22 q 1 c 8

---

¹ super – i om. S

² Quod - demoniis CRSWBP; om. ZTHA

7

Ysidorus sententiarum libro ii, cap. xxi¹. Quod² dum iurandi usum facimus, periurium incurrimus³

Non est contra Dei preceptum iurare sed [fo.191vb] dum iurandi usum facimus, periurii crimen incurrimus.

ID 12.7; IP 8.88; C 22 q 1 c 13

---

¹ xxi CLRXWP; cap. xxi om. B; xxxi ZJTHQA; Sent. – xxi om. S

² melius sit iuramentum exhibere Deo *add. and canc.* X

³ Quod - incurrimus CRX²SWBP; om. ZTHQA

8

Augustinus de uerbis apostoli, sermone¹ xxviii². Quod iuratio non sit peccatum, et³ quando iurare debeamus⁴

Si peccatum esset iuratio, nec in ueteri lege diceretur, Non periurabis, reddes Domino iuramentum⁵ tuum⁶. Non enim peccatum preciperetur⁷ nobis. ITEM. Non uobis dicimus non nos iurare, si enim hoc dicimus, mentimur. Quantum ad me pertinet iuro, sed quantum michi uidetur magna necessitate⁸ compulsus cum uidero nisi faciam michi non credi, et ei qui michi non credit non expedire quod non credit. Hac perpensa⁹ ratione et consideratione librata cum magno timore dico coram Deo, aut testis est Deus, aut scit Christus quod scit¹⁰ sic esse in animo meo. Et uideo quia

---

¹ sermone CLRXWB; sermo ZHA; serm' JT

² *corr. from* xxiii C; de – xxviii om. S

³ om. S

⁴ Quod - debeamus CRSWBP; om. ZTHA

⁵ iuramentum CRSWBP; iusiurandum ZJTHA

⁶ tuum CLXSWBPZJTHQA; om. R

⁷ prec- CX²SWBPZJTHQA; perc- LRXW²

⁸ magna nec. CRPZTHA; nec. magna B

⁹ *corr. from* perpensatis A

¹⁰ *corr. fr.* sit H

plus est, id est quod amplius est quam¹¹ est, est¹², non, non. Sed hoc quod amplius est, a malo est, etsi non a malo iurantis, a malo est non credentis.

ID 12.8 as CB Varia IC 13b-c; IP 8.89; C 22 q 1 c 14

---

¹¹ quam CRSWB; quod ZJTHA

¹² est est] esset P

9

Ex concilio Toletano¹ viii. cp. iii². Quod tolerabilius sit stulte promissionis uota reicere, quam inutilia promissa implere³

Si publicis sacramentorum gestis quod Deus auertat a quibuslibet illicita uel non bona extitisset conditio alligata⁴, que aut iugulare animam patris, aut agere compelleret stuprum sacratissime uirginis, numquid non tolerabilius esset stulte promissionis reicere uota, quam per⁵ inutilium promissorum custodiam, exhorrendam criminum implere mensuram?

ID 12.9; IP 8.90; C 22 q 4 c 1

---

¹ Ex concilio Toletano CRWBP; Toletanum concilium ZHQA; Concilium Toletanum T

² Ex – iiiii om. S

³ Quod - implere CRSWBP; om. ZJTHA

⁴ alligata CLRX; allegata SWBPZJTHA

⁵ quam per CRBZTHQ; q'ua A

10

Ambrosius de officiis, libro i. Quod aliquando sit contra officium promissum soluere sacramentum¹

Est etiam contra officium nonnunquam promissum soluere sacramentum, ut Herodes qui iurauit, quoniam quicquid petitus esset daret filie Herodiadis, necem Iohannis prestauit ne promissum negaret.

ID 12.10; IP 8.91; C 22 q 4 c 2

---

¹ Quod - sacramentum (corr. fr. -orum R) CRSWBP; om. ZTHA

11

Sermo sancti¹ Augustini episcopi² in decolla[fo.192ra]tione sancti Iohannis³ baptiste⁴, qui sic incipit⁵, Cum⁶ sanctum euangelium legeretur⁷. Quod Dauid iuramentum per sanguinis effusionem⁸ non impleuit, maior pietas fuit⁹

Video Dauid pium hominem sanctum in iurationem temerariam cecidisse¹⁰, et maluisse¹¹ non facere quod iurauerat, quam iurationem suam fuso hominis sanguine implere.¹² ITEM. Iurauit Dauid temere, sed non impleuit iurationem maiori pietate. Ecce Dauid sanctus non quidem iratus sanguinem hominis¹³ fudit, sed eum falsum iurasse negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minimum, sed minus fuit illud

---

¹ sancti CLRXWA; om. BPZJTHQ

² episcopi CLRXW; om. BPZJTHQA

³ sancti Ioh. ss P

⁴ baptiste CLRWH; om. BPZJTQA

⁵ qui sic inc. CRBPZTA; om. H?Q

⁶ autem add. R, om. CLXWBPZJTQA

⁷ Sermo – legeretur] Idem S

⁸ ss W

⁹ Quod - fuit CLRSWBP; om. ZTGHQA

¹⁰ cecid- CRBZTQA; occid- H

¹¹ se add. CL, om. LRXSWBPZTHQA

¹² Video Dauid – implere om. S

¹³ corr. fr. –es Z

in comparatione peioris. Nam¹⁴ per seipsum appensum magnum malum est falsa iurare.

ID 12.11; IP 8.92-3; C 22 q 4 cc 3-4 including CLRSWBP's rubric in the text

---

¹⁴ qui add. CRX, om. LSWBPZJTA

12

Ysidorus in synonymis, libro ii¹. Quod debemus in malis promissis fidem rescindere, in turpi uoto decretum mutare²

In malis promissis rescinde fidem, in turpe uotum muta decretum. Quod incaute uouisti, non facias. Impia promissio que scelere adimpletur.

ID 12.12; IP 8.93A; C 22 q 4 c 5

---

¹ in syn. – ii om. S

² Quod - mutare CRSWBP; om. ZTHA

13

Beda in libro omeliarum, xliii¹. Quod si incaute aliquid iurauerimus, illud consilio salubriori mutemus²

Si aliquid³ forte nos incautius iurare contigerit, quod obseruatum peiorem uergat in exitum, libere illud consilio salubriori mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandum⁴ nobis quam pro uitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. Denique iurauit⁵ Daud per Dominum occidere Nebal⁶ uirum stultum et impium, atque omnia que ad illum pertinerent demoliri, sed ad primam⁷ intercessionem Abigail⁸ femine prudentis mox remisit minas, reuocauit ensem in uaginam, neque aliquid culpe se tali periurio contraxisse doluit.⁹ ITEM. Non solum in iurando sed in omne quod agimus, hec est [fo.192rb] moderatio sollertius obseruanda, ut si¹⁰ in talem¹¹ forte lapsum uersuti hostis inciderimus insidiis, ex quo sine aliquo peccati contagio surgere non possimus, illum potius¹² euadendi aditum petamus, in quo minus periculi¹³ nos perpessuros esse cernimus.

ID 12.13, cf. 12.75, below 22.31 as 'Sother'; IP 8.94-5; C 22 q 4 cc 6-7

---

¹ xliiii CRBPZJTQ; ? H; xliiii A. Beda – xliiii om. S

² Quod - mutemus CRSWBP; om. ZTHA

³ ali- ss A

⁴ peierandum C?RBZTHQ; peiurandum A

⁵ -aud R

⁶ Nebal LRX²WPJTQA; ne Nabal X; Nabal SBZHQ²; ? C

⁷ corr. from primum A

⁸ Abigail LRXSWBPZJHQA; Abigal T; ? C

⁹ S ends cap. here

¹⁰ corr. fr. sic L?R

¹¹ talem LRWBPZTHA; tale CX

¹² corr. fr. potueris R?

¹³ pericli Z

14

Augustinus de bono coniugali. De fide adhibita ad peccatum admittendum¹

Si ad peccatum admittendum adhibetur fides, mirum si fides appelletur².

Verumtamen qualiscumque sit si et contra ipsam fit peius fit³, nisi cum propterea

---

¹ De - admittendum CRSWBP; om. ZTHA

² -etur LRXSWBP; -atur ZJTHA; ? C

³ in mg. J

deseritur⁴ ut ad fidem ueram legitimamque redeatur, id est ut peccatum⁵ emendetur uoluntatis prauitate correcta, tanquam quisque cum hominem solus expoliare non possit, inueniat socium iniquitatis et cum eo paciscatur, uel simul id faciant spoliūque partiantur, quo facinore commisso totum solus auferat, dolet quidem ille, et seruatum sibi fidem non esse⁶ conqueritur. Verum in ipsa sua querela cogitare debet potius in bona uita ipsi humane societati⁷ fuisse seruandum, ne preda iniqua ex homine fieret, si sentit quam inique sibi in peccati societate seruata non fuerit. Ille quippe utrobique perfidus, profecto sceleratior⁸ iudicandus est.⁹ ITEM. Mulier si fide coniugali uiolata fidem seruet adultero, utique mala est, si nec adultero¹⁰ peior est. Porro si eam flagitii peniteat, et ad castitatem rediens coniugalem pactam ac placitam¹¹ adulterinam rescindat, miror si eam fidei uiolatricem uel ipse adulter putabit.

ID 12.14; IP 8.96-7; C 22 q 4 cc 20-21

⁴ corr. from deritur A

⁵ pecca A

⁶ seruatum sibi fidem non esse CLRSBP; seruatum sibi non esse fidem W; fidem sibi seruatum non esse ZJTHA

⁷ -ati R²XSPZTHA; -ate RB; -atis L; ? C

⁸ -atior LRSBZJTQ²A; -ator HQ; ? C

⁹ S ends canon here

¹⁰ -ero CRBZJTQA; -erio H

¹¹ placitam CLRXTJHA; placidam PZ; ac placitam in mg. B

15

Toletanum concilium viii¹, cp. iii². Quod grauius³ sit noxia cum iuramento promissa soluere quam periurare⁴

Duo⁵ mala licet omnino sint cautissime precauenda, tamen si periculi necessitas ex his unum temperare⁶ compulerit⁷, id debemus soluere quod minori [fo.192va] nexu noscitur obligari. Quid autem leuius ex his, quid sit grauius, pure rationis acumine uestigemus. Et enim dum periurare compellimur, Creatorem quidem offendimus sed nos tantummodo maculamus. Cum uero noxia promissa complemus, et Dei iussa superbe contempnimus, et proximis impia crudelitate nocemus, et nos ipsos crudeliori mortis gladio trucidamus. Illic enim duplici culparum telo perimimur, hic tripliciter iugulamur.

ID 12.16; IP 8.89; D 13 c 1

¹ Toletanum concilium viii CRWBZTH; Toletano concilio octauum A

² C obscure; iii LRWZJTHA; cp. iii om. BP. Tol. - iii om. S

³ grauior S

⁴ Quod - periurare CRSWBP; om. ZTHA

⁵ Duo CRSWBZJTA; Quo HQ

⁶ temperare LRXSWBPZJTA; temperalem H; temptare Q; ? C

⁷ comp- CRBZTHQ; cop- A

16

Ambrosius de officiis, libro iii¹. De eodem²

Vnusquisque simplicem sermonem³ proferat, uas suum in sanctificatione possideat, nec fratrem circumscriptorem inducat uerborum, nichil promittat inhonestum, ac si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quam facere quod turpe sit. Sepe plerique constringunt se iurisiurandi⁴ sacramento, et cum ipsi cognouerint

¹ lib. iii CRWPZTHA; om. B. Amb. - iii om. S

² De eodem CRSWBP; om. ZTHA

³ simp. serm. CRPZTHA; serm. simp. B

⁴ iurisiurandi LRXB²PZJTH; iusiurandi SWA; iurisiurando B; ? C

promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt quod sponponderunt⁵, sicut de Herode suprascriptimus, qui saltatrici premium turpiter promisit, crudeliter soluit. Turpe quod regnum pro saltatione promittitur, crudele quod mors prophete pro iurisiurandi⁶ religione donatur. Quanto tolerabilius tale fuisset periurium sacramento, si tamen periurium posset dici quod ebrius inter uina⁷ iurauerat, quod eiuratus inter psaltantium⁸ choros promiserat? Infertur disco prophete caput, et hoc estimatum est fidei esse quod amicitie fuit.⁹ ITEM. Non semper promissa omnia soluenda sunt. Denique ipse Dominus frequenter suam mutat¹⁰ sententiam, sicut scriptura indicat.

ID 12.17; IP 8.101-2 from Sepe plerique only; C 22 q 4 c 8 to amicitie fuit

⁵ -erunt LRSWPZJTHA; -erint B; ? C

⁶ iurisiurandi C?LRS²B²PZJ²THQ; iurisiurandi SWBJA

⁷ uina RBZTHQ; iuria A; ? C

⁸ psalt- LRSWBP; salt- XZTHQA; ? C

⁹ S ends cap. here

¹⁰ suam mutat CRWPZTHA; mutat suam BQ

17

Ieronimus super Ieremiam, libro ii¹. Quod iusiurandum habeat comites ueritatem, iudicium, atque iusticiam² [fo.192vb]

Animaduertendum quod iusiurandum hos³ habeat comites, ueritatem, iudicium atque iusticiam. Si ista defuerint⁴, nequaquam iuramentum erit, sed periurium.

ID 12.22; IP 8.123; C 22 q 2 c 2

¹ lib. ii CRWPZTHA; om. B. Ier. – ii om. S

² Quod - iusticiam CRSWBP; om. ZTHA

³ hos LRXSWBPZTHQA; om. C?

⁴ defuerint CRSWBP; defecerint ZJTHQA

18

Capitularium libro i, cp. viiii¹. Ne paruuli iurare cogantur, et qui periurus fuerit, nec testis sit, nec ad sacramentum accedat²

Paruuli qui sine rationabili etate sunt non cogantur iurare, et qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hec, nec ad sacramentum accedat³, nec in sua causa uel alterius iurator existat.

ID 12.23; IP 8.103; C 22 q 5 c 14

¹ viiii CRXWBPZJTHQA; viii L. Cap. – viiii om. S

² Ne - accedat CRSWBP; om. ZTHA

³ accedat CRSWP; accedet ZJTHQA; ? B

19

Matisconense concilium, tempore Gontramni regis, cp. xxi¹. Quod qui alios ad falsa testimonia² attraxerit, ipse quidem usque³ ad exitum uite non communicet, hii uero qui ei consenserint ab omni testimonio sint remouendi⁴

Si quis conuictus fuerit alios ad falsa testimonia uel periuria adtraxisse aut quacumque corruptione sollicitasse, ipse quidem usque ad exitum non communicet.

¹ Mat. – xxi om. S

² falsa test. CRWP; test. falsa B

³ ss L²

⁴ Quod - remouendi CRSWBP; om. ZTHA; P here p. 344 continues with B 21 from mid-c 3 - the end of the section, resuming the text as here on p. 352

Hii uero qui ei in periurio⁵ consensisse probantur, postea ab omni testimonio⁶ sunt remouendi, et secundum legem infamia notabuntur.

ID 12.26; +C 22 q 5 c 7

⁵ after corr. R

⁶ testimoni A

20

Augustinus questionum¹ in Leuitico, cp. i². De eo quo audiente falsum iuratur³

Hoc uidetur dicere peccare hominem quo audiente iurat aliquis⁴ falsum, et scit eum falsum iurare et tacet. Tunc autem scit si ei rei de qua iuratur testis fuit aut uidens, aut conscius fuit, id est aliquo modo cognouit, aut oculis suis conspexit, aut ille ipse qui iurat illi indicauit, ita enim potuit esse conscius, sed inter timorem huius peccati et timorem prodicionis hominum non parua existit plerumque⁵ temptatio. Possumus enim paratum ad periurium admonendo uel prohibendo [fo.193ra] a tam graui peccato reuocare. Sed si non audierit, et coram nobis de re quam nouimus falsum iurauerit, utrum prodendus⁶ siue⁷ proditus etiam⁸ in periculum mortis incurrat, difficillima⁹ questio est¹⁰. Sed quia non hic expressit cui hoc¹¹ indicatum est, utrum illi cui iuratur an sacerdoti, uel cuiquam qui non solum eum persequi non potest irrogando supplicium, sed etiam orare pro illo potest, uidetur michi quod se hoc soluat etiam a peccati uinculo, si indicet talibus qui magis possint¹² prodesse¹³ quam obesse periuro¹⁴, siue ad corrigendum eum, siue ad Deum, pro eo placandum, si et ipse confessionis adhibeat medicinam.

ID 12.29; IP 8.109; C 22 q 5 c 8

¹ quest. C?RPZTHA; om. B

² quest. – i om. S

³ De - iuratur (iurare RX) C?LRXSWBP; om. ZTHA

⁴ aliquis LRWBZTHQ; aliquid A; ? C

⁵ ss Z

⁶ prodendus CRWBZJTHA; prouidendus Q

⁷ siue CRSWB; si ZJTHQA

⁸ etiam CRSWBZJT; om. HQ; et A

⁹ corr. fr. difficilia X²

¹⁰ est CRPZJTHA; om. B

¹¹ ss R

¹² possint CSRBZTA; possit H; possunt Q

¹³ poss. prod. CRPZTHA; prod. poss. B

¹⁴ periuro CRPZTHA; periurio B

21¹

Epistola² Augustini ad Publicolam. De eo qui per demonia uel falsos deos iurauerit³

Mouet te utrum eius fide utendum sit⁴ qui ut eam seruet per demonia iurauerit. Vbi te uolo⁵ prius considerare, utrum si⁶ quispiam⁷ per deos falsos iurauerit se fidem seruaturum, et eam non seruauerit, non tibi uidetur⁸ bis peccasse? Si enim tali iuratione promissam seruaret fidem, ideo tantum peccasse iudicaretur, quia per tales deos iurauit. Illud autem nemo reprehenderet quia fidem seruauit. Nunc uero quia et

¹ xi P

² om. S

³ De - iurauerit CRSWBP; om. ZTHA

⁴ ss R

⁵ obsc. addn here Z

⁶ ss Z

⁷ quispiam LRXSWBPZTHA; quisquam C

⁸ uidetur CRSWBP; uideatur ZJTHA

iurauit per quos non debuit, et contra pollicitam fecit fidem quod non debuit, bis utique peccauit. Ac per hoc qui utitur fide illius quem constat⁹ iurasse per deos falsos, et utitur non ad malum sed ad licitum et bonum¹⁰, non peccato illius se sociat quo per demonia iurauit, sed bono pacto eius quo fidem seruauit. Neque hic eam fidem dico seruari qua fideles uocantur qui baptizantur in Christo. Illa enim longe alia est, longeque discreta a fide humanorum placitorum atque pactorum¹¹. Verumtamen sine [fo.193rb] ulla dubitatione minus malum est per deos falsos iurare ueraciter quam per Deum uerum fallaciter. Quanto enim per quod iuratur magis sanctum est, tanto magis est penale¹² periurium. Alia questio est, utrum non peccet qui¹³ per falsos deos sibi iurari fecit, quia ille qui ei iurat falsos deos colit. Cui questionem possunt illa testimonia suffragari que ipse commemorasti de Laban et Abimelech, si¹⁴ tamen Abimelech per deos suos iurauit, sicut Laban per Deum Sabaoth.

ID 12.35; IP 8.117; C 22 q 1 c 16

⁹ obsc. addn, later canc. Z

¹⁰ ad licitum et (ss C) bonum CLRSPZTQ; ad bonum et licitum W; ad licitum et ad bonum A

¹¹ pactorum CRBZTHQ; pastorum A

¹² penale CRSBZTQA; om. H

¹³ corr. fr. quia Z

¹⁴ si CRSBZTQA; om. H

22¹

Ysidorus sententiarum libro ii, cp. xxxi². Quod quacumque arte quis iuret, Deus tamen ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit, et quod tolerabilius sit non implere sacramentum quam permanere in stupri flagitio³

Quacumque⁴ arte⁵ uerborum quis⁶ iuret, Deus tamen qui⁷ conscientie testis est, ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autem reus sit, qui cum Dei nomen in uanum assumit et proximum dolo capit. Non est conseruandum sacramentum quo malum incaute promittitur, ueluti si quispiam adultere perpetuam fidem cum ea permanendi⁸ polliceatur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum quam permanere in stupri flagitio⁹.

ID 12.36; IP 8.112-3; C 22 q 5 c 9 to dolo capit

¹ xii P

² xxxi LRWBPZTHQ; xxxii CA. Sent. xxxi om. S

³ Quod - flagitio CRSWBP; om. ZTHA

⁴ Quacumque CRSBZJTHA; Quicumque W

⁵ corr. fr. autem J

⁶ quis CRSWB; quisque ZTHA

⁷ qui CRSBZTQA; quod H

⁸ fidem cum ea perm. CRSWB; cum ea perm. fidem ZJTQA

⁹ erasure in mid-word H

23

Augustinus de uerbis apostoli¹, sermone² xxviii³. De eo qui iurat⁴ uerum esse⁵ quod⁶ falsum putat, et e conuerso⁷

Homines enim falsum iurant, uel cum fallunt aut putat homo uerum esse quod falsum est, et temere iurat, aut scit uel putat falsum esse, et tamen pro uero iurat⁸, et

¹ apostoli CRPZTH(after corr.)A; Domini B

² sermone RXBP; de sermone CLW; sermo Z; serm' THQA

³ de uerb. - xxviii om. S

⁴ iurat LRXSWBP; iurauerit C

⁵ corr. fr. uel W

⁶ quod CLSBP; om. RXW

⁷ De - conuerso CLRWBP; om. ZTHA

nichilominus cum scelere iurat. Distant autem ista periuria que duo commemorauit. Fac illum⁹ iurare, quia uerum putat esse pro quo iurat. Verum putat esse et [fo.193va] tamen falsum est, non ex animo iste periurat, fallitur. Hoc pro uero habet, quod falsum est, non¹⁰ pro re falsa sciens iurationem interponit. Da alium. Scit falsum esse et dicit uerum esse, et iurat tanquam uerum sit quod scit falsum esse. Videtis quam ista detestanda sit belua, et de rebus humanis exterminanda. Quis enim fieri uelit? Omnes homines talia detestantur. Fac alium. Putat falsum esse et iurat tanquam uerum sit, forte uerum est. Verbi gratia ut intelligatis. Pluit in¹¹ illo loco, interrogas hominem et¹² pluisse, et ad¹³ negocium ipsius competit ut dicat, Pluit, sed putat non pluisse. Dicitur enim, Vere pluit? Vere et iurat et tamen pluit ibi, sed ille nescit, et putat non pluisse, periurus est. Interest quemadmodum uerbum procedat ex animo. Ream linguam non facit, nisi rea mens.

ID 12.39 as CB Varia IC 13a; IP 8.111; C 22 q 2 c 3

⁸ aut scit - uero iurat in mg. J

⁹ C has here an obscure word

¹⁰ non CRSBZTQA; et H

¹¹ ss A

¹² putat add. ID; an obscure word here in C; dicit add. ss L²S; RXWBPZJTHA as here

¹³ ss A

24

Item. Augustinus¹ de uerbis apostoli, cp. xxviii². Non esse mentiendum causa humilitatis³

Cum ergo humilitatis causa mentiris si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaras. Veritas in te⁴ non est, nisi te ita dixeris peccatorem, ut etiam esse⁵ cognoscas. Veritas autem ipsa est, ut quod es dicas. Nam quomodo est humilitas, ubi regnat falsitas?

ID 12.42 as CB Varia IC 14b; IP 8.128; C 22 q 2 c 9

¹ after uerbis W

² cap. xxviii CRWPZTHA; om. B. Aug. - xxviii] Idem S

³ Non - humilitatis CRSWBP; om. ZTHA

⁴ in te C²RWBZJBTQ; intem S?; ante H; m'te A; ? C

⁵ ss T

25

Augustinus questionum super Genesim, cap. cxlv¹. Quod cum ea que non sunt tanquam ioco dicuntur, non putantur mendacia²

Quod ait fratribus suis Ioseph, Nesciebatis quia non est augurio homo qualis ego, de hoc augurio etiam mandauit eis dicendum per hominem suum quid sibi uelit queri solet, an quia non serio sed ioco dictum est, ut exitus docuit, non est habendum mendacium. Mendacia [fo.193vb] enim a mendacibus serio aguntur, non ioco. Cum autem que non sunt tanquam ioco dicuntur, non putantur³ mendacia.

ID 12.43; IP 8.129; C 22 q 2 c 18

¹ cap. cxlv CRWPZTHA; om. B. quest. - cxlv om. S

² Quod - put. mendacia (mend. put. W) CRSWBP; om. ZTHA

³ putantur CLRX; deputantur SWBPZJTHA

26

Aug' de conflictu¹ uiciorum atque uirtutum². Quod non oporteat aliquem³ artificioso mendacio uel simplici uerbo mentiri⁴

Nec artificioso mendacio, nec simplici uerbo oportet⁵ decipere quemquam, quia quolibet modo⁶ mentitur quis⁷, os quod mentitur occidit animam.

ID 12.44a; C 22 q 2 c 13

¹ con- ss H²

² cap. xviii add. ZJTHA, om. CRWBP. Aug. – uirt.] Idem S

³ in mg. R

⁴ Quod - mentiri CR(aliquem in mg.)SWBP; om. ZTHA

⁵ corr. from optet T

⁶ modo CRSWBP; morbo ZJTHA

⁷ ss L²

27

Augustinus in¹ quinto psalmo². Spirituali homini nullo modo esse³ mentiendum⁴

Ne⁵ quis arbitretur perfectum et spiritualem hominem pro ista temporali uita in cuius mortem occiditur anima, siue sua siue alterius debere mentiri. Sed quoniam aliud est mentiri, aliud est uerum occultare, siquidem aliud est falsum dicere⁶, aliud⁷ uerum tacere, si quis forte uel ad istam uisibilem mortem non uult hominem prodere, paratus esse debet uerum occultare, non falsum dicere, ut neque prodat neque mentiatur, nec occidat animam suam pro corpore alterius.

ID 12.46a; IP 8.130a; C 22 q 2 c 14a

¹ in CRBZTQA; om. H

² Aug. ps.] Idem S

³ ss B

⁴ Spirituali - mentiendum CLRSWBP; om. ZTHA

⁵ Ne CRSWBZJQH; Nec TA

⁶ aliud est falsum dicere after tacere below S; as here CLRXPZTHA

⁷ est add. STHQA, om. CRWBZJ

28

Item. Duo esse genera mendaciorum in quibus non est magna culpa¹

Duo sunt genera mendaciorum in quibus non magna culpa² est, sed tamen non sunt sine culpa. Cum autem iocamur, aut³ proximo mentimur. Illud primum in iocando, ideo non est perniciosum, quia non fallit. Nouit enim ille cui dicitur, ioci causa esse dictum. Secundum autem ideo mitius est, quia retinet nonnullam beniuolentiam. Illud uero quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum est, tanquam uerbi gratia, si cui gladius commendetur, et⁴ promittat se⁵ redditurum cum ille qui commendauit poposcerit, si forte gladium suum repetat furens, manifestum est non esse reddendum, ne uel⁶ se [fo.194ra] occidat uel alios, donec ei sanitas restituatur. Hoc ideo non habet duplex cor, quia ille cui commendatus est gladius cum promittebat se redditurum poscenti non cogitabat furentem posse repetere. Manifestum est non esse culpandum aliquando uerum tacere, falsum autem dicere non inuenitur concessum sanctis.

ID 12.46b; IP 8.130b; C 22 q 2 c 14b

¹ Duo - culpa CRSWBP; om., continuing directly from the previous canon ZTHA

² magna culpa (in mg. J) CRPZJTHA; culpa magna B

³ pro add. ZJTHA, om. CRSWBP

⁴ ss H

⁵ esse add. CL, om. RXSWBPZTHA

⁶ uel CLR²SBPZTHA; om. RX

29

*Augustinus ad Oceanum*¹. *Tropicam loquutionem non esse mendacium*²

Nulla modo michi uidetur tropicam loquutionem recte dici posse mendacium. Non enim mendacium est, cum letum diem dicimus, quod letos nos faciat, aut triste lupinum, quod gustantem amaro sapore contristet. Nequaquam ista sunt mendacia.

ID 12.47

---

¹ ad Oc. om. S

² Tropicam - mendacium CRSWBP; om. ZTHA

30

*Ex concilio Toletano, cp. viiii. De illis qui iniusta uota iuramento*¹ *firmauerint*²

Necesse³ est enim⁴ ut male iurans dignam penitentiam agat, eo quod nomen Domini contra preceptum illius sumpsit in uanum, quia in Exodo scriptum est, Nec enim insontem habebit Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei⁵ sui frustra. Et in Leuitico, Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Domini Dei tui, ego Dominus. Malum tamen quod facturum se sacramento deuouerat, omnino non faciat, quia stulta uota frangenda sunt.

ID 12.64 as BD 12.7; C 22 q 4 cc 14-5

---

¹ uota iuramento CRBZTA; iuramenta H

² Ex - cp. viiii (xi P). De - firm. CRWBP; De - firm. S; De - firm. Ex - cap. viiii ZTHA; Ex - viiii Q

³ Sec- A

⁴ est enim CSWRBZJTA; enim est HQ

⁵ om. A

31

*Ex decretis*¹ *Sotheris pape, cp. iii*². *De illis qui incaute iurauerint*³

Si aliquid forte incautius nos iurasse contigerit, quod obseruatum⁴ peiorem in exitum uergat⁵, illud consilio salubriori mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate periurandum nobis quam perfecto iuramento in aliud crimen maius esse diuertendum.

ID 12.75 as BD 12.18, ID 12. 13a, above 3.22.13a as 'Bede'; IP 8.118; C 22 q 4 c 16

---

¹ decretis CRWBPHQ; dec' ZJT; concilio A

² Ex - iii om. S

³ Ex - cp. iii. De - iurau. CRWBP; De - iurau. Ex - cap. iii ZTHA

⁴ after corr. R

⁵ in exitum uergat CRSWBP; uergat in exitum ZJTHQA

32

*Epistola Fulberti episcopi. Que in memoria habere debeat qui domino suo fidelitatem iurat, et*¹ *quod Dominus in*² *eisdem fideli suo uicem rependere debeat*³ [fo.194rb]

De forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hec uobis que sequuntur breuiter ex librorum auctoritate notauit⁴. Qui domino suo fidelitatem⁵ iurat, ista sex in memoria semper habere debet⁶. Incolume, tutum, honestum, utile, facile, possibile. Incolume

---

¹ iurat et CRXSBP; iurauit L

² ss L²

³ Que - debeat CLRXSGBP; om. ZTHA

⁴ notauit CRBTHQ; notatur A

⁵ after corr. C

⁶ debet LRXSGBPZTHA; debeat C

uidelicet ne sit in dampnum⁷ domino de corpore suo. Tutum, ne sit ei in dampnum de secreto suo, uel de munitionibus per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit ei in dampnum de sua iusticia, uel de aliis causis que ad honestatem eius pertinere uidentur. Vtile ne sit ei in dampnum de suis possessionibus. Facile uel possibile, ne id bonum quod dominus suus leuiter facere poterat⁸, faciat ei⁹ difficile, neue id quod possibile erat, reddat ei impossibile. Vt fidelis hec nocumenta caueat iustum est, sed non ideo casamentum¹⁰ meretur. Non enim sufficit abstinere a malo, nisi fiat quod bonum est. Restat ergo ut in¹¹ eisdem sex supradictis consilium et auxilium domino suo fideliter prestat, si beneficio dignus uideri uult, et saluus esse de fidelitate quam iurauit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus uicem reddere debet. Quod si non fecerit, merito censebitur¹² malefidus, sicut ille si in eorum preuaricatione uel faciendo uel consentiendo deprehensus fuerit perfidus et periurus.

ID 12.76; IP 8.122; C 22 q 5 c 18

---

⁷ after corr. R

⁸ facere poterat CRBZTHQ; poterat facere A

⁹ faciat ei CRWPZJTHQ; facile ei B; faciat A

¹⁰ corr. fr. causam- R

¹¹ in CRSBZTQA; tam (*later canc.*) H

¹² after corr. H

33

Ex concilio Elibertano, cp. i. Quod definitio incauta soluenda sit¹

Definitio incauta laudabiliter soluenda, nec preuaricatio est, sed temeritatis emendatio.

ID 12.80 as BD 12.25; C 22 q 4 c 17

B XXIII

DE INIVRIOSIS ET FLAGITIOSIS²

- ³i. Quod nullus proximum expoliare debeat
- ii. Quid inter furtum sit et rapinam
- iii. De eo qui rem alienam abstulerit, nec eam reddiderit, cum tamen reddere possit

---

¹ Ex - cp. i. (cap. i om. B) Quod - sit CRWBP; Quod - sit S; Quod - sit. Ex - cap. i ZJTHA

² De iniur. et flag. CLWB; Capitula de iniur. et flag. S; De iniur. P

³ capitulatio om. ZJTHQA, in CLRXSWBP

1

Ex libro questionum Exodi sancti Au[fo.194va]gustini. Quod nullus proximum expoliare debeat¹

Dixit Dominus ad Moysen, Petat uir a proximo et mulier a proxima, uasa argentea, et aurea, et uestem. Non hinc quisque sumendum exemplum putare debet ad expoliandum isto modo proximum. Hoc enim Deus iussit, qui nouerat quemquam quod pati oporteret, nec Israelite fecerunt, sed Deo iubente ministerium prebuerunt. Quemadmodum cum minister iudicis occidit eum quem iudex iussit occidi, profecto si

---

¹ Ex - Aug. Quod - debeat CRSWBP; De raptoribus, furibus, uenatoribus (ueneratoribus A), et aliis malisfactoribus (*corr. fr. -aribus H*). Ex - Aug' ZJ(*insc. in mg.*)THQA (*apparently paraphrasing the title of ID Bk. XII*)

id sponte faciat, homicida est, etiam si eum occidat quem scit a iudice debuisse occidi².

ID 13.2 as BD 11.53; +C 14 q 5 c 12 to prebuerunt, C 23 q 5 c 14 from Cum minister iudicis

² debuisse occidi CRBZTHQ; occidi debuisse A

2

Item. Ex eodem libro. Quid inter furtum sit et rapinam¹

Penale² est occulte auferre, multo maioris pene³ est uisibiliter eripere. Auferre⁴ ergo nolenti siue occulte siue palam, habet preceptum suum. Furti⁵ enim nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatio rei aliene. Non⁶ enim rapinam permisit⁷ qui furtum prohibuit, sed utique sub furti nomine in lege ueteris testamenti et rapinam intelligi uoluit. A parte⁸ enim totum significauit⁹, quicquid illicite rerum proximi aufertur.

ID 13.3 as BD 11.54; +C 14 q 5 c 13

¹ Item (Idem ZJTA) - libro .Quid - rapinam CRWBPZJTA; Item. Quid – rapinam S; Quid (*corr. fr.* Quod) - rapinam. Idem ex eodem libro H; Idem - lib. (Quid -- rap. *in mg.*) Q

² Venale Q

³ pene CLWBPZTHQA; *om.* RXS

⁴ Auferre CSR²BPZTHA; Auferte LRX

⁵ *corr. fr.* furtim R

⁶ Non CRBZTHQ; Nam A

⁷ perm- CRZTHA; prom- B

⁸ *corr. from* patre T

⁹ *corr. fr.* -eat R

3

Augustinus in epistola ad Armentarium et Paulinam¹. De eo qui rem alienam abstulerit, nec eam reddiderit cum tamen reddere possit²

Si res aliena propter quam peccatum est cum reddi possit non redditur, non agitur penitentia, sed fingitur. Si autem ueraciter agitur³ non remittetur peccatum nisi restituatur ablatum, si⁴ ut dixi⁵ restitui potest. Plerumque enim qui aufert amittit, siue alios patiendos malos, siue ipse male uiuendo, nec aliud habet unde restituatur. Huic certe non possumus dicere, [fo.194vb] Redde quod abstulisti, nisi eum habere credimus et negare. Vbi quidem si aliquos sustinet cruciatus repente, dum existimatur habere quod reddat⁶, nulla iniquitas. Quia si non est unde luat ablatam pecuniam, tamen dum eam per molestias corporales reddere compellitur, peccati quo male ablata est penas luit. Sed inhumanum non est, etiam pro talibus intercedere, non ad hoc ut minime restituantur aliena, sed ne frustra homo in hominem seuiat.

ID 13.4, cf 15.25, below 28.6; C 14 q 6 c 1a

B XXIV

⁷DE VSVRARIIS⁸

- i. De usurariis et aliis qui aliquid de malo habent
- ii. Quod qui plus expectat quam dedit fenerator est

¹ Aug. – Paul.] Item S

² De - possit CRSWBP; *om.* ZTHA

³ *ss* T

⁴ si LXS²WBP; sed RZJTHQA; ? C

⁵ cum *add.* ZJTH²QA, u' *add.* H, *om.* CRSWBP

⁶ -ur *add. and canc.* Z

⁷ *title and capitulatio om.* ZJTHQA, in CLR²SWBP

⁸ De Vs. CLR²SW; *om.* BP

- iii. Quod quicquid plus accipitur quam datum sit, usure nomine appellatur
 iiiii. Quod fenus exercentes infames⁹ sint
 v. Quod etiam in mercibus accipiendis sit usura¹⁰
 vi. Vt clerici ab omni negotiationis ingenio se abstineant uel a clericali officio cessent

⁹ corr. fr. -mess R

¹⁰ cc 4-5 originally reversed, but corrected B

1

Augustinus de uerbis Domini, tractatu xxxv¹. De usurariis et aliis qui aliquid de malo habent²

Nolite uelle elemosinas facere de fenore et usuris. ITEM. Qui habetis aliquid de malo, facite inde bonum, qui³ non habetis⁴ de malo nolite acquirere de malo. Esto bonus tu qui facis de malo, et cum ceperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus. Nummi tui conuertuntur⁵ in bonum, et tu remanes malus?

ID 13.16; C 14 q 5 c 1 to fenore et usuris, C 14 q 5 c 14 from Qui habetis

¹ xxxv CRSWBJTQA; xxv Z

² De - habent CRSWBP; om. ZTHA

³ qui CRBZTHQ; quod A

⁴ corr. from ? C

⁵ conuertuntur CLRXWBZJTA²; conuertentur S; conuertantur HQ; reconuertuntur A

2

Augustinus in xxxvi psalmo¹. Quod qui plus expectat quam dedit fenerator est²

Si feneraueris hominem, id est si³ tu mutuuum dederis pecuniam tuam a quo plus quam dedisti expectes, non pecuniam solam sed aliquid plus quam dedisti, siue illud triticum sit, siue uinum, siue oleum, [fo.195ra] siue quodlibet⁴ aliud⁵ si plus⁶ quam dedisti expectes accipere, fenerator es, et hoc improbandus non laudandus.

ID 13.17; C 14 q 3 c 1

¹ Aug. - psalmo] Item S

² Quod - est CRSWBP; om. ZTHA

³ ss A

⁴ quodlibet CRSWB; quod ZJTHQ; quid A

⁵ aliud CRSBPZTA; om. W

⁶ pus H

3

Ieronimus super Ezechielem, libro vi¹. Quod quicquid plus accipitur quam datum sit, usure nomine appellatur²

Putant quidam usuram³ tantum esse in pecunia. Quod prouidens diuina scriptura, omnis rei aufert superhabundantiam ut plus non recipias⁴ quam dedisti. ITEM. Alii pro pecunia fenerata solent munuscula accipere diuersi generis, et non intelligunt⁵ usuram appellari, et superhabundantiam quicquid illud est si ab eo quod dederint plus reacceperint⁶.

¹ lib. vi om. S

² Quod - appellatur CRSWBP; om. ZTHA

³ corr. fr. usurandum R

⁴ recipias CRWZTHA; accipias B; repias P

⁵ corr. fr. -ant H

⁶ reaccep- CLRWBJTHA; accep- S; recep- Z

ID 13.18; IP 3.160; C 14 q 3 c 2

4

Codicum libro ii, cp. xxiii¹. Quod fenus exercentes infames sint²

Improbum fenus exercentibus et usuras usurarum illicite exigentibus infamie macula irroganda est.

ID 13.19

¹ xxii P. Cod. – xxiii om. S

² Quod - sint CRSWBP; om. ZTHA

5

Ambrosius de Nabute¹. Quod etiam in mercibus accipiendis sit usura²

Plerique refugientes precepta legis, cum dederint pecuniam negociatoribus non in pecunia usuras exigunt, sed de mercibus eorum tanquam usurarum emolumenta percipiunt, ideo audiant quid lex dicat. Neque usuram, inquit, escarum accipies, neque omnium rerum. ITEM. Esca³ usura est, et uestis⁴ usura est, et quodcumque sorti accidit usura est⁵, quod uelis⁶ ei nomen imponas, usura est. ITEM. Si quis instaurandum conuiuium⁷ putat, ad negociatorem mittit, ut absintiati⁸ cupellam⁹ sibi gratis deferat, ad cauponem dirigit, ut Picenum¹⁰ uinum aut Tyriacum requirat, ad lanium¹¹ ut¹² uuluam¹³ sibi procuret, ad aliud ut sibi poma¹⁴ adornet.¹⁵ ITEM. Ab illo exige usuram, cui nocere merito desideras, cui iure inferuntur arma. Huic legitime inferuntur usure. [fo.195rb] Quem bello non potes facere¹⁶ uincere ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui usuram flagitat. Sine gladio se de hoste ulciscitur, qui fuerit¹⁷ usurarius exactor¹⁸ inimici. Ergo ubi ius belli, ibi ius usure.

ID 13.26b, 27; C 14 q 3 c 3 to adornet, C 14 q 4 c 12 from Ab illo

¹ Nabute CRSBZTQ; Nubate A

² Quod – sit usura (usura sit W) CRSWBP; om. ZTHA

³ Esca CRBPZTHQ; Osca A

⁴ uestis LR²XSBPZTHA; uestes R; ? C

⁵ et quodcumque sorti – est in mg. T

⁶ uelis CRBZTHQ; uel A

⁷ con and lacuna A

⁸ absint- CLRXWBZTHA; absint- P

⁹ cupellam CRBZTHQ; culpellam A

¹⁰ Pic- CRBZTHQ; Pisc- A

¹¹ -um add. in mg. C

¹² corr. fr. aut H

¹³ -uam ss S

¹⁴ sibi poma CRBPJTHA; poma sibi Z

¹⁵ ITEM. Si quis inst. – adornet om. S

¹⁶ facere CRZJTHA; facete W; facile B²P

¹⁷ fuerit CR(before obsc. corr.)XWB²PZJTQA; fuerat SB?; furit H

¹⁸ exactor CRBZJTHQ; exauctor A

6

Gelasius papa per Lucaniam, Britias, et Siciliam, cap. xii¹. Vt clerici ab omni negociationis ingenio se abstineant, uel a clericali officio cessent²

Clerici aut ab indignis questibus nouerint abstinendum, et ab omni cuiuslibet negociationis³ ingenio uel cupiditate cessandum, aut in quocumque gradu sint mox a clericalibus officiis abstinere cogantur.

¹ Gel. – xii om. S

² Vt - cessent CRSWBP; om. ZTHA

ID 13.28; C 14 q 4 c 1

B XXV

⁴DE VENATORIBVS⁵

- i. Nichil dandum esse uenatoribus uel histrionibus uel meretricibus
- ii. Quod qui uident uenatorem et delectantur uidebunt Saluatorem et contristabuntur
- iii. Quod in scripturis nullus sanctus uenator inueniatur, piscatores uero multi
- iiii. Quod ei nil prosit ieiunare qui uenatibus luxuriatur
- v. Regule de feris, bestiis, uolucris, piscibus et apibus quando capientibus concedantur

---

³ -cia- ss Q

⁴ heading and capitulatio om. ZJTHQA, in CLRXSWBP

⁵ corr. from Veneratoribus C; De uen. om. P

1

Augustinus super psalmum cii¹. Nichil dandum esse uenatoribus uel hystrionibus uel meretricibus²

Qui uenatoribus³ donant, quare donant? Dicant michi quare dant uenatori. Hoc in illo amant in quo nequissimus est. Hoc in illo pascunt⁴, hoc in illo uestiunt, ipsam nequitiam publicam spectaculis omnium. Qui donat histrionibus, qui donat meretricibus quare donat? Numquid non et ipsi hominibus donant? Non tamen naturam ibi attendunt operis Dei, sed nequitiam operis humani. ITEM. Qui [fo.195va] uenatori donat, non homini donat, sed arti nequissime. Nam si homo tantum esset, et uenator non esset, non ei donares. Honoras⁵ in eo uicium, non naturam.

ID 13.31; +D 86 cc 8-9

---

¹ Aug. – cii om. S

² Nihil - meretricibus (-ci- ss B) CRSWBP; om. ZTHA

³ uenat- RBZTHQ; uenerat- A; ? C

⁴ corr. fr. posc- Z

⁵ Horas Q

2

Augustinus super psalmum cxlvii¹. Quod qui uident uenatorem et delectantur uidebunt Saluatorem et contristabuntur²

Vident homines uenatorem et delectantur. Ve miseris, si non se correxerint. Qui enim uident uenatorem et delectantur, uidebunt Saluatorem et contristabuntur.

ID 13.32; +D 86 c 10

---

¹ Aug. super ps. cxlvii (clxlvi R after corr.) CRXWPZJTHA; Item S; Aug. B

² Qui - contr. (contristantur P) CRSWBP; om. ZJTHA

3

Ieronimus super psalmum xc¹. Quod in scripturis nullus sanctus uenator inueniatur, piscatores uero multi²

Esau uenator erat, quoniam peccator erat. Et penitus non inuenimus in scripturis sanctis, sanctum aliquem³ uenatorem, piscatores inuenimus sanctos.

ID 13.33; +D 86 c 11

¹ xc CRSBZJTQA; 1 add. H²; om. H

² Quod - multi CRSWBP; om. ZJTHA

³ ss A

4

Ambrosius de omelia xl¹, que sic incipit, Diximus superiori dominica². Quod ei nichil prodest ieiunare qui uenatibus luxuriatur³

Quid prodest ieiunare uisceribus et luxuriari uenatibus, abstinere cibis, errare peccatis? ITEM. An putatis illum ieiunare fratres qui primo diluculo⁴ non ad ecclesiam uigilat, non beatorum martyrum sancta loca perquirat, sed surgens⁵ congregat seruulos, disponit retia, canes producit, saltus siluasque perlustrat? Seruulos inquam secum pertrahit fortasse magis ad ecclesiam festinantes⁶, et uoluptatibus⁷ suis peccata accumulata aliena, nesciens reum se futurum tam de suo delicto quam de perditione seruorum.

ID 13.34; +D 86 cc 12-13

¹ xl CRBZJTHQ; xi A

² sup. dominica CRZJTHA; sup. B; dom. sup. Q; Diximus -- dom. om. WP. de omelia – dominica] in omeliis S

³ Quod - lux. CRSWBP; om. ZTHA

⁴ -lu- ss A

⁵ corr. from sugens A

⁶ corr. fr. -ibus Q

⁷ -bus ss Q

5

Institutionum¹ libro² ii, titulo i³. Regule de feris, bestiis, uolucris, piscibus, et apibus, quando capientibus concedantur⁴

Fere⁵ bestie, et uolucres, et pisces, id est omnia animalia [fo.195vb] que in terra, mari, celoque nascuntur simul atque ab aliquo capta fuerint, iure gentium⁶ illius esse incipiunt⁷. Quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur, nec interest, feras, bestias, et uolucres, utrum in suo fundo quisque capiat⁸, an⁹ in alieno. Plane qui alienum fundum ingreditur uenandi aut aucupandi gratia, potest a domino si is prouiderit prohiberi ne ingrediatur. Quicquid autem ceperis eo usque tuum esse intelligitur, donec tua custodia cohercetur. Cum autem euaserit custodiam tuam, et in naturalem libertatem se receperit, tuum esse desiit, et rursus occupantis fit. Naturalem autem¹⁰ libertatem recipere intelligitur¹¹, cum uel oculos tuos effugerit, uel

¹ -ionum CRWBZ; -it' JTA; -io HQ

² libro C?LRWBP; lib' ZJTQA; libri H

³ Inst. – i om. S

⁴ Regule - concedantur (-atur P) CLRSWBP; om. ZTHQA

⁵ Vere Q

⁶ statim add. ZJTHQA, om. CRSWBP

⁷ in- ss S

⁸ capiat quisque subsequently reversed A

⁹ ss Q

¹⁰ autem CRBZTHQ; aut A

¹¹ -itur CRBTQA; -igi H

ita sit in conspectu tuo ut difficilis sit eius persecutio. Illud quesitum est, an si fera, bestia, ita uulnerata sit ut capi possit, statim tua esse intelligatur. Quibusdam placuit tuam esse, et eo usque tuam uideri, donec eam persequaris. Quod si desieris persequi, desinit tua esse, et rursus fieri occupantis. Alii non aliter putauerunt tuam¹² esse, quam si ceperis, sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quia multa accidere solent, ut eam non capias¹³. Apum¹⁴ quoque natura fera est. Itaque que in arbore tua consederint¹⁵, antequam a te alueo includantur¹⁶, non magis tue¹⁷ esse intelliguntur quam uolucres que in tua arbore¹⁸ nidum fecerint. Ideo si alius eas incluserit, is earum dominus erit. Fauos quoque si quos effecerint quilibet eximere potest. Plane integrare¹⁹ si prouideris ingredientem in fundum tuum, potes [fo.196ra] eum iure prohibere²⁰ ne ingrediatur. Examen quoque ex alueo tuo si²¹ euolauerit, eo usque tuum intelligitur donec in conspectu tuo est, nec difficilis eius persecutio est. Alioquin occupantis fit. Pauonum et columbarum fera natura est, nec ad rem pertinet quod ex consuetudine auolare et reuolare solent, nam et apes idem faciunt, quarum constat feram²² esse naturam. Ceruos²³ quoque ita quidam mansuetos habent, ut in siluas ire et redire soleant, quorum et ipsorum feram esse naturam nemo negat. In his autem animalibus que ex consuetudine abire et redire solent, talis regula comprobata est, ut eo usque tua esse intelligantur donec animum reuertendi habeant. Nam cum reuertendi animum habere desierint, etiam tua esse desinunt et fiunt occupantium. Reuertendi autem uidentur animum²⁴ desinere habere cum reuertendi²⁵ consuetudinem²⁶ deseruerint. Gallinarum et anserum non est fera natura²⁷, idque ex eo possumus intelligere, quod alie²⁸ sunt galline quas feras uocamus. Item alii anseres sunt quos feros²⁹ appellamus. Ideoque si anseres tui aut tue galline aliquo casu turbati turbateque euolauerint, licet conspectum tuum effugerint, quocumque loco sunt, tui tueque esse intelliguntur, et qui lucrandi animo ea animalia retinet, furtum intelligitur committere.

ID 13.35 (as CB Varia IA 29d to reuertendi habeant); IP 5.76

B XXVI

[DE TRUNCATIONE MEMBRORUM]³⁰

³¹i. De his qui truncationes membrorum et domorum incendia fecerint

¹² *corr. fr.* putauer' J

¹³ ut - capias *repeated and canc.* H

¹⁴ Apium S

¹⁵ consed- CRWBZQ; consid- JTHA

¹⁶ includantur CRSB²PZJTHQ; incluantur B; incalidantur A

¹⁷ tue CRPZJTHQA; tua B

¹⁸ tua arb. CRBZJTQA; arb. tua H

¹⁹ re C?LRSWPZTHA; *om.* B

²⁰ prohibere CRBZTHQ; probere A

²¹ *corr. fr.* se B

²² *ss* X, *after* esse S

²³ Ceruos CLRXPZTHA; Coruos S

²⁴ uid. (*in mgs* Z) animum CRPZJTHA; animum uid. B

²⁵ *corr. fr.* -dinem R

²⁶ *ss* R

²⁷ *ss* Z

²⁸ alie C?RBZTHQ; alte A

²⁹ feros CRSWBP; feras ZJTHQA

³⁰ De trunc. membr. S; De truncatione membrorum et domorum X; *Heading obliterated in CB; no heading in LRWP. De illis qui succendunt domos as running title X; De truncatione memb. et qui domorum incendia faciunt running title in S*

³¹ *capitulatio om.* ZJTHQA, *in* CLRXSWBP

- ii. De his qui per necessitatem cibaria, uestem uel pecus³² furantur
 iii. De his qui commensationibus uel ebrietatibus student
 iiiii. Quod furiosus non possit uxorem ducere, matrimonium tamen potest
 retinere [fo.196rb]
 v. De furiosis filiis uel quibuslibet liberis
 vi. De eo si quis furore innocentem peremerit
 vii. De eodem
 viiii. De impubibus et furiosis si testamentum fecerint
 viiiii. De seruis Iudeorum, Iudeis uel paganis, si Christiani fieri uoluerint

³² pecus CLRXSWB; ? P

1

Ex decretis Eutichiani pape. De his qui truncationes membrorum et domorum incendia fecerint¹

Si quis membrorum truncationes, domorum incendia fecerit, siue facere iusserit, aut facienti consenserit, quousque de his unicuique legaliter uel amicabiliter coram episcopo ciuitatis, aliisque ciuibus non emendauerit ab ecclesia se priuatum cognoscat. Si uero post secundam et tertiam conuencionem cuncta in quibus arguitur non emendauerit² tanquam ethnicus et publicanus ab omni Christianorum collegio separetur.

ID 13.40 as BD 11.30; +C 23 q 8 c 31

¹ Ex - pape. De - fecerint CRSWBP; De his qui truncationes membrorum, depredationes et domorum incendia fecerint. Ex decreto Eutichiani pape ZTHQA as BD

² ab ecclesia se priuatum - non emendauerit in ZJTHQA as ID, om. CRXSWBP (as C 23 q 8 c 31)

2

Ex penitentiali Theodori Cantuariensis archiepiscopi¹. De his qui per necessitatem cibaria, uestem uel pecus furantur²

Si quis per necessitatem furatus fuerit cibaria, uel uestem uel pecus³, per famem aut per nuditatem, peniteat ebdomas tres. Si reddiderit⁴, non cogatur ieunare.

ID 13.42 as BD 11.56

¹ Ex - archiep. om. S

² Cant. archiep. De - furantur CLRXW; De - furantur BP; De eadem re J; De furto HQ; om. ZTA

³ pecus CLR²XSWBPZJTHQ; peccus A; ? R

⁴ reddiderit CRSBZTHQ; redderit A

3

Aurelius¹ Augustinus² in epistola ad Aurelium episcopum³. De his qui commensationibus uel ebrietatibus student⁴

Commensationes et ebrietates ita concesse et licite putantur, ut in honore etiam beatissimorum martyrum, non solum per dies sollempnes, quod ipsum quis non lugendum uideat, qui hec non carnis oculis inspicit, sed etiam cotidie celebrentur? ET POST PAVCA. Non ergo aspere quantum existimo, non duriter, non modo imperiose ista tolluntur, magis docendo quam iubendo, magis⁵ monendo quam minando. Sic enim agendum est, cum multitudine, seueritas autem exercenda est in peccata paucorum, [fo.196va] et si quid minamur, cum dolore fiat, de scripturis

¹ Aurelius CRWPZTHA; om. B

² Augustinus CRP; Aug' LXWBHA; Augustus ZTQ

³ Aurelius - episc.] Aug. S

⁴ De - student CRSWBP; om. ZTHQ; De uenatione A

⁵ C (but not LRXSWP) appears to have another word added

comminando uindictam futuram, ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Ita prius mouebuntur⁶ spirituales uel spiritualibus proximi, quorum auctoritate et leuissimis quidem sed instantissimis⁷ admonitionibus⁸ cetera multitudo frangatur.

ID 13.68; D 44 c 1

⁶ mouebuntur CRBZHQA; monebuntur T

⁷ quidem sed inst. LR²SBPZTHA; om. R; quidem stant. X; ? C

⁸ quorum - adm. apparently rewritten over erasure C

4

Ambrosius super Lucam, libro i, titulo vi¹. Quod furiosus non possit uxorem ducere, matrimonium tamen potest² retinere³

Furiosus⁴ licet ducere uxorem⁵ non possit, retinere tamen matrimonium potest.

ID 13.88 as CB Varia II 16f, cf below 29.126

¹ tit. vi CRWPZTHQA; om. B. Amb. – vi om. S

² potest CRSWP; om. B

³ Quod - retinere CRSWBP; om. ZTHQA

⁴ Cur- A

⁵ ducere uxorem CRWZTHQA; uxorem ducere BP

5

Nouellarum constitutio ciiii¹. De furiosis filiis² uel quibuslibet liberis³

Si furiosus filius uel quecumque persona liberorum⁴ sit in furore, eadem teneantur que superius de furiosis parentibus diximus.

ID 13.90

¹ Nou. – ciiii om. S

² fur. filiis CRSWP; filiis fur. B

³ De - liberis CRSWBP; om. ZTHQA

⁴ liberorum CRBZTHQ; librorum A

6

Ambrosius Exameron in tractatu primi diei¹. De eo si quis furore innocentem peremerit²

In iudiciis istiusmodi uoluntarios reos non ex necessitate compulsos culpa stringit, pena condempnat. Neque enim si furore³ aliquis innocentem peremerit⁴ obnoxius morti est, quin etiam ipsius diuine legis oraculo⁵ si quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis spem, refugii facultatem, ut possit euadere. Hoc igitur de eo quod proprie malum uidetur dictum sit⁶. Mala⁷ enim non sunt, neque crimine mentem implicant, et conscientiam ligant.

ID 13.91; C 15 q 1 c 6 has more

¹ Exam. – diei om. S

² De - peremerit CRSWBP; om. ZTHQA

³ fur. si marked for reversal Q

⁴ perem A

⁵ corr. fr. -ula B

⁶ dic. sit mal. uid. marked for reversal Q

⁷ in libro add. from next inscr. A

7

Augustinus in libro¹ questionum ueteris et² noui testamenti, cp. ii. De eodem³

¹ in libro om. S; Aug. in libro om. A (in libro inserted in previous canon)

Aliquos⁴ scimus subito dementes factos, ferro, fuste, lapidibus, morsibus multis nocuisse, quosdam et occidisse, captos autem industria et iudiciis⁵ oblatos minime reos factos eo quod non uoluntate sed [fo.196vb] impellente⁶ ui nescio qua⁷ hec gesserint nescientes. Quomodo enim reus constituitur, qui nescit quod fecerit?
ID 13.92; C 15 q 1 c 5

² et CRPZTHQA; *om.* B

³ De eodem CRSWBP; *om.* ZTHQA

⁴ Sliquos A

⁵ iudiciis C²R²XSWBPZJTHA; iudicis CLR

⁶ *corr. from* impoll- A

⁷ qua CRWBJTHA; quia Z

8

Institutionum¹ libro ii, titulo ii². De impubibus et furiosis si testamentum fecerint³
 Testamentum non possunt facere impubes⁴, quia nullum eorum animi⁵ iudicium est. Item ebrii qui mente carent. Nec ad rem pertinet si impubes postea pubes factus, aut furiosus postea compos mentis factus fuerit et decesserit⁶. Furiosi autem si per id tempus fecerint⁷ testamentum quo furor eorum intermissus est⁸, iure testati⁹ esse uidentur.

ID 13.93 as CB Varia IA 33b, cf above 16.188, below 29.121

¹ Institutionum CRWBPZ; Institut' JT; Institutio HQ; Institut' A

² Inst. – ii *om.* S

³ De - fecerint CRSWBP; *om.* ZTHA

⁴ impubes CRSWBP; impuberes ZJTHQA

⁵ *ss above erasure* W

⁶ *after corr.* Q

⁷ *ss* Q

⁸ est CRBZTHQ; *om.* A

⁹ testati CRBZTHQ; testamenti A

9

Gregorius Fortunato Neapolitano episcopo. De seruis Iudeorum, Iudeis, uel paganis si Christiani fieri uoluerint¹

Fraternitatem uestram oportet esse sollicitam, si de Iudeorum seruiicio non solum Iudeus sed etiam quisquam paganorum fieri uoluerit Christianus, postquam uoluntas eius fuerit patefacta², ne hunc sub quolibet ingenio uel argumento cuiquam³ Iudeorum uenundandi facultas sit, sed is⁴ qui ad Christianam conuerti fidem desiderat defensione uestra in libertatem modis omnibus uindicetur. Hii⁵ uero quos huiuscemodi oportet seruos amittere, ne forsitan utilitates⁶ suas irrationabiliter existiment impediri, sollicita uos hoc conuenit consideratione seruare, ut si paganos quos mercimonii causa de externis finibus emerint, infra⁷ tres menses dum emptor cui uenditi fuerant non inuenitur fugere ad ecclesiam forte contigerit ut uelle se dixerint fieri Christianos, uel etiam extra ecclesiam hanc talem uoluntatem prodiderint⁸, pretium eorum a Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post⁹ prefinitos¹⁰

¹ De - uoluerint CRSWBP; *om.* ZTHA

² fuerit pat. CRBTQA; pat. fuerit H

³ *corr. fr.* cup- Z

⁴ is CRBZTHQ; his A

⁵ Hii CRSWBPH; Ii ZJTQA

⁶ *corr. fr.* -atis R

⁷ *another word ss here?* C

⁸ *corr. fr.* proded- R

⁹ post CRBZTHQ; *om.* A

tres menses, quisquam huiusmodi [fo.197ra] seruorum Iudaicorum uelle suum dixerit, et fieri uoluerit Christianus¹¹, nec aliquis eum postmodum emerit, nec dominus qualibet occasionis specie audeat uenundare, sed ad libertatis procul dubio premia perducatur, quia hunc non¹² ad uendendum sed ad sibi seruiendum dicitur comparasse.

ID 13.106; +D 54 c 15

B XXVII

¹³DE EXCOMMVNICATIONE¹⁴

i.	De excommunicatione iusta uel iniusta
ii.	De eodem
iii.	Item de eodem
iiii.	De excommunicatione iniusta
v.	De communionem Achatii uitanda
vi.	Quod nature Dei quisquam ¹⁵ nocere ¹⁶ non ¹⁷ possit
vii.	De temerario iudicio
viii.	Quod aliquem non dampnet nisi iniqua conscientia
viiii.	De eodem
x.	Quod aliud sit sella terrena, aliud tribunal celeste
xi.	Quod etsi in aliquem preualeat apud homines falsum testimonium, non tamen ualebit apud Deum
xii.	De iusto cui iniuste maledicatur
xiii.	De illicita excommunicatione et de contumacibus
xiiii.	De episcopis uel clericis excommunicatis, si communicare presumpserint
xv.	Decreta ¹⁸ Gregorii VII, qui anathematis sententiam ad tempus temperauit, atque in sequenti sententia notatos excommunicationis uinculo subtraxit
xvi.	Questio quomodo recte anathematizetur filius pro patris peccato, aut pro mariti uxor, aut pro domini seruus
xvii.	Quod qui ab ecclesia excommunicatur in celo ligatur
xviii.	Non esse contempendam excommunicationem
xviiii.	Quod qui a sacerdotibus excommunicatur Sathane tradi dicatur
xx.	De his qui ecclesias uel sancta loca infregerint
xxi.	Vt notentur excommunicatorum nomina et in foribus ecclesie prefigantur
xxii.	De eo quod si episcopus aliquem dampnauerit, et illo non absoluto obierit
xxiii.	De illis qui excommunicati moriuntur
xxiiii.	De illis qui in patibulis suspenduntur

¹⁰ pre- ss ZT

¹¹ uoluerit Christ. CRSWPZJTQA; Christ. uoluerit B; uoluit Christ. H

¹² hunc non CRWPZTHQA; non hunc B

¹³ heading and capitulatio om. ZJTHQA, in CLRXSWBP

¹⁴ De exc. CRWBP; Capitula de exc. S

¹⁵ quisquam LR²SWBP; om. RX; ? C

¹⁶ after possit P

¹⁷ ss B

¹⁸ -eta CLRX²SWBP; decreata X

1

Gregorius in omelia xxvi. De [fo.197rb] excommunicatione iusta uel iniusta¹

Plerumque contingit ut iudicis locum teneat cuius ad locum uita minime concordat, ac sepe agitur ut uel dampnet immeritos, uel alios ipse ligatus soluat. Sepe in soluendis ac ligandis subditis sue uoluntatis motus, non autem causarum merita sequitur pastor, unde fit ut ipsa ligandi ac soluendi potestate se priuet, qui hanc pro suis uoluntatibus et non² subditorum moribus³ exercet. Sepe fit, ut erga quemlibet proximum⁴, odio uel gratia moueatur pastor. Iudicare autem digne de subditis nequeant⁵, qui in subditorum causis sua uel odia uel gratiam sequuntur. Vnde recte per prophetam dicitur, Mortificabant animas que non moriuntur, et uiuificabant animas que non uiuunt. Non morientem quippe mortificat qui iustum dampnat, et non uicturum uiuificare nititur qui reum a supplicio absoluere conatur⁶. Cause ergo pensande sunt, et tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda, uidendum que culpa aut que sit penitentia sequuta post culpam, ut quos omnipotens⁷ Deus per compunctionis gratiam uisitat, illos sententia pastoris absoluat. Tunc enim uera est⁸ absolutio presidentis, cum interni sequitur arbitrium⁹ iudicis.

ID 14.3a; IP 5.78-81a; C 11 q 3 c 88a to uera est absolutio etc

¹ Greg. - xxvi. De - iniusta CRSWBP; De - iniusta. (Incipit *add.* H) Greg. - xxvi (*in mg.* J, xxvii T, xxv Q)

ZJTHQA

² pro *add.* ZJTHA, *om.* CRSWBP

³ meritis *add.* ss S?

⁴ -x- ss A

⁵ nequeant CLRX; nequeunt SWBPZJTHA

⁶ conatur CRSWBP; nititur ZJTHA

⁷ omnipotens CRBZTHQ; episcopus A

⁸ est CRBWTHQ; *om.* A

⁹ seq. arb. CRSWBP; arb. seq. ZJTHQA

2

Augustinus de uerbis Domini, cp. xvi. De eodem¹

Cepisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed ut iuste alliges uide, nam iniusta² uincula dirumpit³ iusticia. Cum autem correxeris et concordaueris⁴ confratri tuo, soluisti illum in terra. Cum solueris in terra [fo.197va] solutus erit et⁵ in celo.⁶

ID 14.5b; IP 5.83; C 11 q 3 c 48

¹ Aug. - xvi .De eodem CRWP; De eodem. <Aug. in omel'> S; Aug. de eodem B; Aug. - xvi ZJTHQA

² in- ss Z

³ dir- LRXSBH; disr- WPZJTQA; ? C

⁴ *corr. fr.* concordat L²

⁵ et CRWBZJTH; *om.* QA

⁶ Cum solueris in terra – celo *om.* S

3

Ieronimus super epistolam Pauli ad Philemonem.¹ Item de eodem²

Si quis dixerit iustum iniustum, et³ iniustum iustum⁴, abhominabilis uterque apud Deum est. Similiter qui sanctum dicit esse non sanctum, et rursum non sanctum asserit sanctum, abhominabilis apud Deum est.⁵

ID 14.6; IP 5.84; C 11 q 3 c 57

¹ Ier. – Philemon *om.* S

² Item de eodem CSWBP; De eodem L; Item RX; *om.* ZTHA

³ et *add.* B²

⁴ iniustum (et *add. and canc.* P) iustum CXSWBPZTHA; iustum *corr. fr.* iniustum R

⁵ Similiter qui sanctum dicit - Deum est *add. in mg.* B

4

Ieronimus super Matheum, libro iii¹. De excommunicatione iniusta²

Tibi dabo claves regni celorum³, et quecumque ligaueris super terram erunt ligata et in celo, et quecumque solueris super terram erunt soluta et in celo. Istum locum episcopi et presbyteri non intelligentes aliquid sibi de phariseorum assumunt supercilio, ut uel dampnent innocentes, uel soluere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia sacerdotum sed reorum uita queratur. Legimus in Leuitico de leprosis ubi iubentur quod ostendant se⁴ sacerdotibus, et si lepram habuerint, tunc a sacerdote immundi fiant, non quod sacerdotes⁵ immundos faciant⁶, sed quod habeant noticiam de leprosis et non leprosis et possint discernere qui mundus⁷ quique immundus sit. Quomodo ergo sacerdos immundum leprosum non facit, sic et hic alligat uel soluit episcopus uel presbyter non eos qui insontes⁸ sunt uel noxii, sed pro officio suo cum peccatorum audierit⁹ uarietates, scit qui ligandus sit, qui soluendus.¹⁰
ID 14.7, cf. above 3.2.23, 3.8.5; IP 5.85-6

¹ lib. iii CRWPZJTHA; om. SB

² De - iniusta CRSWBP; om. ZTHA

³ corr. from tel- A

⁴ ss B

⁵ corr. fr. sacerdos B

⁶ faciant CRB²PZTHQ; faciat B; fiant A

⁷ qui mundus CXWBPZTHQA; om. R

⁸ insontes CRBZJTQA; insantes H

⁹ audierit CRWZTHQA; om. B; audierint P

¹⁰ Legimus in Leuitico – solu. om. S

5

Gelasius episcopis orientalibus¹. De communionem Achatii uitanda

Cui² est³ illa⁴ sententia deponat errorem, et uacua est. Si iniusta est, tanto eam curare⁵ non⁶ debet, quanto apud Deum et⁷ ecclesiam eius⁸ neminem potest iniqua grauare sententia. Ita ergo ea se non absolui desideret qua se nullatenus perspicit obligatum.

ID 14.8 as CB Varia IB 1p; C 11 q 3 c 46

¹ epp. orient. om. S

² Cui CR²XSWBZTHQ; Cum R; Cuius P?; Qui A

³ ss RJ

⁴ illa CRXSWBP; illata ZJTHQA

⁵ corr. fr. -ate R

⁶ ss A

⁷ apud add. Q, om. CRWBZHTA

⁸ ss Q

6

Augustinus de summo bono¹. [fo.197vb] Quod nature Dei quisquam nocere non possit²

Secundum catholicam³ fidem sanamque doctrinam, nec Dei nature nocere potest quisquam nec natura Dei iniuste nocere cuiquam, nec noceri iniuste patitur quemquam. Qui enim nocet, ait apostolus, recipiet hic quod nocuit.

ID 14.9 as CB Varia IC 98; C 11 q 3 c 47

¹ de summo bono om. S

² Quod - possit CRSWBP; om. ZTHA

³ -h- ss H

7

Aug' de sermone¹ Domini in monte². De temerario iudicio³

Temerarium iudicium plerumque nichil nocet ei de quo iudicatur temere. Ei autem qui temere iudicat, ipsa temeritas necesse est ut noceat.

ID 14.10 as CB Varia IC 101; C 11 q 3 c 49

---

¹ sermone CRWBPZ; sermonibus JTHQA

² Aug. – monte *om.* S

³ De temerario (*corr. fr.* temeratio B) iudicio CRSWBP; *om.* ZTHQA

8

Aug' in epistola¹ ad clerum Yponiensem. Quod aliquem non dampnet nisi iniqua² conscientia³

Nunc si uobis placet ut nomen presbyteri non recitetur, ut his qui ad ecclesiam uolunt accedere, sicut ait apostolus, demus occasionem, non erit hoc nostrum factum, sed eorum quorum causa fuerit factum. Quid enim obest homini quod ex illa tabula non uult⁴ eum recitare⁵ humana ignorantia, sed⁶ de libro uiuentium non eum debeat iniqua conscientia?

ID 14.11 as CB Varia IC 102; C 11 q 3 c 50 from Quid obest

---

¹ Aug. in ep.] Idem S

² in aliqua W

³ Quod - conscientia CRSWBP; *om.* ZTHQA

⁴ *corr. fr.* uul X

⁵ r- ss H

⁶ sed C?LRXQ; si SWBPZTHA

9

Aug' ad Secundinum¹ manicheum. De eodem²

Senti³ de Augustino quicquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset.

ID 14.12 as CB Varia IC 103; C 11 q 3 c 51

---

¹ Secundinum CRBZTHQ; Secundum A

² De eodem CRSWBP; *om.* ZTHQA

³ Senti CRBPZTHQ; Sentit A

10

Augustinus super psalmum xxxvii¹. Quod aliud sit sella terrena, aliud tribunal celeste²

Etsi ad tempus dampnaris ab homine, et si dixeris sententiam³ proconsulis in Cyprianum, aliud est sella terrena, aliud tribunal celeste, ab inferiore accipit sententiam, a superiore coronam.

ID 14.13 as CB Varia IC 104; +C 11 q 3 c 53

---

¹ Aug. – xxvii] Item. S

² Quod - celeste CRSWBP; *om.* ZTHQA

³ *corr. fr.* sentiam X

11

Aug' super psalmum xxviii¹. Quod etsi in aliquem preualeat falsum testimonium apud homines, non tamen ualebit apud Deum²

Custodi intus innocentiam tuam, ubi nemo opprimit causam tuam. Preualuit in te falsum testimonium, sed apud homines. [fo.198ra] Numquid apud Deum ualebit, ubi causa tua dicenda est? Quando Deus erit iudex, alius testis quam conscientia tua non erit. Inter iudicem iustum et conscientiam tuam, noli³ timere nisi causam tuam⁴.

ID 14.14a as CB Varia IC 105; +C 11 q 3 c 54

¹ Aug. – xxviii om. S

² Quod - Deum (corr. fr. hominem L²) CRSWBP; om. ZTHQA

³ -oli ss Z

⁴ noli - tuam CRXSWPZTHQA; timere nisi (corr. fr. nisi timere) causam tuam noli B

12

Aug' super psalmum cii¹. De iusto cui iniuste maledicatur²

Qui iustus est et iniuste maledicatur, premium illi redditur.

ID 14.14b as CB Varia IC 106a; C 11 q 3 c 90

¹ super – cii om. S

² De - maledicatur CRSWBP; om. ZTHQA

13

Ex concilio Parisiensi¹, tempore² Hludouici³. De illicita excommunicatione et de contumacibus⁴

De illicita excommunicatione lex Iustiniani catholici imperatoris⁵ quam probat et seruat ecclesia catholica constitutione cxviii, cp.ccccli⁶, decreuit ut nemo episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem antequam⁷ causa probetur, propter quam ecclesiastici⁸ canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduersus ea⁹ aliquem excommunicauerit, ille quidem qui excommunicatus est maioris sacerdotis auctoritate ad gratiam sancte communionis¹⁰ redeat. Is autem qui non legitime excommunicauit, in tantum abstineat a sacra communione tempus, quantum maiori sacerdoti uisum fuerit, ut quod iniuste fecit, ipse¹¹ iuste patiat. Et hinc sanctus Gregorius ad Iohannem episcopum iniuste excommunicantem inter cetera scripsit, dicens, Cassatis prius atque ad nichilum redactis predictae sententiae tue decretis ex beati Petri apostolorum principis auctoritate decreuimus, triginta dierum spacio sacra te¹² communione priuatum ab omnipotenti Deo tanti excessus ueniam cum summa penitentia ac lacrimis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognouerimus¹³ implese remissius, non iam tantum iniusticiam, sed et contumaciam fraternitatis tue cognoscas [fo.198rb] iuuante Domino seuerius puniendam, quia nemo prepropere¹⁴

¹ Parisiensi CLR²XSW²BPZHQ; Pariensi RWJTA

² enim add. R, om. CXSWBPZTQA

³ Ludoici X

⁴ et de contumacibus CLRWBP; et cont. S; om. ZTA; De ill. - cont. om. HQ

⁵ cath. imp. CRWPZTHA; imp. cath. B

⁶ cxviii cp. ccccli CRBZTHQ; centesima A

⁷ repeated and canc. Z

⁸ -ci ss Z

⁹ ea LRXSWBPZJTHQA; eam C

¹⁰ corr. fr. communis X

¹¹ ips H

¹² sacra te CRSWBP; sacrata ZJTHA

¹³ te cognouerimus CWPZTHA; recognouerimus RXSB

¹⁴ prepropere CXSWBPZJTHA; propere R

uel prepostere¹⁵ scilicet non commonitus neque conuictus est iudicandus. De conuentione huiusmodi patratōris manifestorum criminum lex dicit, Quicumque tribus auctoritatibus iudicis conuentus uel tribus edictis fuerit ad iudicium¹⁶ prouocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id est quod¹⁷ causam extinguit, fuerit euocatus, et presentiam suam apud eum iudicem a quo ei denuntiatum est exhibere noluerit, aduersus eum quasi in contumacem iudicari potest, quin immo¹⁸ nec retractari per appellationem negocia possunt, quotiens in contumacem¹⁹ fuerit iudicatum. Et hanc sententiam de tribus auctoritatibus²⁰ conuentis ex euangelica ueritate²¹ Celestinus ad Nestorium scribens, et beatus Gregorius ad Iohannem, comprobant. De peremptorio autem scripto Afffricanum²² concilium monstrat de Cresconio, ut si conuentus²³ respiscere²⁴ detrectauerit²⁵, suo contemptu et contumacia faciente, auctoritate²⁶ iudiciaria protinus excludatur. Et item beatus Gregorius, de sententia in contumacem scribens ad Maximum presumptorem Salonitanum episcopum, dicit, Hortamur ut ad nos uenire omni postposita excusatione festines, quatinus seruata iusticia hec de quibus accusaris, et cognoscere et finire secundum canonica instituta Christo reuelante possimus. Ita autem fac ut ad ueniendum amplius iam moras non ingeras, ne ipse te magis absentia obnoxium his que dicuntur assignes²⁷, et nos in te hec res non solum propter dicta crimina que purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientie culpam [fo.198va] durius scilicet ut in contumacem cogat ex concilio ferre²⁸ iudicium. *ID 14.21; IP 5.124; C 24 q 3 c 6*

¹⁵ uel prepostere LRXSWBPZJTHA; *om.*, but a long lacuna below in scilicet C

¹⁶ iudicium CRSWBP; iudicem ZJTHA

¹⁷ quod C²LR(in *add. and canc.* R)WBZTHA; qui XS; ? C

¹⁸ immo C²R²XSWBPZTHA; immo L; ? C

¹⁹ -acem CXSWBPZTHQA; -atiem R

²⁰ auctoritatibus CRWBZJ²THQ; auctoribus J; auctoritatis A

²¹ *after corr.* Q

²² cum *add.* A

²³ *ss* B

²⁴ respicere Q

²⁵ detrectauerit CRS²WBZTHQ; temptauerit S; decreuerit A

²⁶ *ss* Z

²⁷ assignes CRSWBP; assignet ZJTHA

²⁸ *repeated and canc.* Z

14

Ex concilio Cartaginensi, cp. xxviii¹. De episcopis uel clericis excommunicatis, si communicauerint²

Si quis excommunicatus fuerit, siue episcopus,³ siue quilibet clericus, et tempore excommunicationis sue ante audientiam communionem presumpserit, ipse in se dampnationis iudicetur⁴ protulisse sententiam.

ID 14.34A omitted by the ed. and IDcr

¹ cp. xxviii CRWPZJTHA; *om.* B. Ex – xxviii *om.* S

² De - communicauerint CRSWBP; *om.* ZTHA

³ siue presbiter *add.* A, *om.* CRWBZJTHQ

⁴ -etur CRBZJTHQ; -entur A

15

Decreta Gregorii VII. Qui anathematis sententiam ad tempus temperauit¹, atque in sequenti sententia notatos excommunicationis uinculo subtraxit²

Quoniam³ multos peccatis nostris exigentibus pro causa excommunicationis perire cotidie cernimus, partim⁴ ignorantia, partim nimia simplicitate⁵ partim timore, partim etiam necessitate, deuicti⁶ misericordia, anathematis sententiam ad tempus prout possumus temperamus. Apostolica itaque⁷ auctoritate ab anathematis uinculo hos subtrahimus, uidelicet uxores, liberos, filios, seruos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos et seruiantes, et omnes alios qui non adeo curiales sunt ut eorum consilio scelera perpetrentur, et eos qui ignoranter excommunicatis communicant, siue illos qui communicant cum eis, qui excommunicatis communicant⁸. Quicumque autem aut arator, siue peregrinus, aut uiator⁹ in terram excommunicatorum deuenit, ubi non possit emere, uel non habeat unde emat, ab excommunicatis accipiendi¹⁰ licentiam damus, et si quis excommunicatis¹¹ non per sustentationem superbie sed humilitatis¹² causa dare uoluerit, non prohibemus.

ID 14.43; IP 5.125; C 11 q 3 c 103

¹ *corr. fr.* - erauerit S

² Qui - subtraxit CRSWBP; *om.* ZTHA

³ Quoniam CRBZJTHQ; Mm A

⁴ *ss* B

⁵ in mg. Z

⁶ *corr. fr.* diu- B

⁷ *ss* C

⁸ siue illos - *comm.* in mg. Q

⁹ *obsc. addn* in Z

¹⁰ accipiendi CXSWBZTHQA; *om.* R

¹¹ accipiendi licentiam - *exc. om.* P

¹² humilitatis LRXSWBPQ; humilitis C; humanitatis ZJTHQ²A *with ID*

16

Epistola¹ Augustini ad Auxilium episcopum. Questio quomodo recte anathematizetur filius pro patris peccato, aut pro mariti² uxor aut pro domini seruus³ [fo.198vb]

Si habes de hac re sententiam certis rationibus uel scripturarum testimoniis exploratam, nos docere digneris quomodo recte anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti uxor, aut pro domini seruus, aut quisquam in domo etiam nondum natus si eo tempore quo uniuersa domus est anathemate obligata nascatur, ne⁴ ei⁵ possit per lauachrum regenerationis in mortis periculo subueniri. Hec enim corporalis pena qua⁶ legimus⁷ quosdam contemptores Dei cum suis omnibus qui eiusdem impietatis participes fuerunt pariter interfectos. Tunc quippe ad terrorem uiuentium mortalia corpora perimebantur, quandoque etiam moritura. Spiritalis autem pena qua fit quod scriptum est, Que ligaueris super terram, erunt ligata et in celo, animas obligat, de quibus dictum est, Anima patris mea est, et anima filii mea est, anima que peccauerit ipsa morietur. Audistis fortassis aliquos magni nominis sacerdotes, cum domo sua quempiam anathematizasse peccantium. Ego autem si quis ex me quesierit utrum recte fiat, quid⁸ ei respondeam non inuenio. Numquam hoc

¹ *om.* S

² *after corr.* R

³ Questio - seruus CRSWBP; *om.* ZTHA

⁴ nec P

⁵ ei CRSWBP; eis ZJTHA

⁶ qua LRXSWBPZJTHA; quam C

⁷ *corr. from* legitimus T

⁸ quid LRXSWPZJTHA; quod CB

facere ausus sum de quorundam facinoribus unanimiter⁹ aduersus ecclesiam perpetratis, nisi grauissime commouerer¹⁰.

ID 14.44a; IP 5.126a; C 24 q 3 c 1a

---

⁹ unanimiter CRBPZJTH; unianimiter Q; unamiter A

¹⁰ -erer CRSBZJTQA; -eretur H

17

Augustinus super Iohannem parte i, tractatu¹ xliiii². Quod qui ab ecclesia excommunicatur, in celo ligatur³

Cum excommunicat ecclesia, in celo ligatur excommunicatus. Cum reconciliat ecclesia, in celo soluitur⁴ reconciliatus.

ID 14.47; IP 5.87

---

¹ tractatu CRWZJBHQ; titulus TA

² Aug. – xliiii] Item S

³ Quod - ligatur CRSWBP; om. ZTHQA

⁴ et add. A, om. CRBZTHQ

18

Iohannes¹ Chrisostomus super epistolam ad Hebreos, sermone iiii². Non esse contempndam excommunicationem³

Nemo contempnat uincula ecclesiastica. [fo.199ra] Non enim homo est qui ligat, sed Christus qui⁴ hanc potestatem dedit, et dominos fecit homines tanti honoris.

ID 14.48; IP 5.88; C 11 q 3 c 31

---

¹ Iohannes CRWHQ; om. BPZJTA

² serm. iiii CRWPZJTHA; om. B; serm. iiii Q. super ep. – iiii om. S

³ Non - exc. CRSWBP; om. ZTHA

⁴ qui C²LRXSWBPZTHQ; om. CA

19

Aug' de uerbis apostoli¹ sermone lxviii². Quod qui a sacerdotibus excommunicatur, Sathane tradi dicitur³

Omnis Christianus dilectissimi qui a sacerdotibus excommunicatur, Sathane tradi dicitur. Quomodo? Scilicet quia extra ecclesiam est diabolus, sicut in ecclesia Christus. Ac per hoc quasi diabolo tradi dicitur qui ab ecclesiastica⁴ communione remouetur. Vnde illos quos tunc apostolus Sathane esse traditos predicat, excommunicatos a se esse⁵ demonstrat.

ID 14.50; C 11 q 3 c 32

---

¹ apostoli CRWB²PZTHA; Domini SB

² serm. lxviii om. S

³ Quod - dicitur CRSWBP; om. ZTHA

⁴ -ca ss Z

⁵ a se esse CRSWBZJTA; esse a se HQ

20

Ex decretis Iohannis pape, cap. x. De his qui ecclesias uel sancta loca infregerint¹

Vt² hii qui monasteria et loca Deo sacrata, et ecclesias infringunt, et deposita uel alia quelibet exinde abstrahunt, dampnum nouies componant, et emunitatem tripliciter, et uelut sacrilegi canonice sententie subigantur.

---

¹ Ex - x. (cap. x om. B) De - infr. CRSWBP; De (Ex A) eadem re. Ex - x ZTHQA

² Vt CRSBZJTHQ; Et A

ID 14.92 as BD 11.22; cf +C 17 q 4 c 21c

21

Ex decretis Honorii pape, cp. xi. Vt notentur excommunicatorum nomina, et in foribus ecclesie prefigantur¹

Cure² sit omnibus episcopis excommunicatorum omnino nomina tam uicinis episcopis³ quam suis parroechianis⁴ pariter indicare, eaque in celebri loco⁵ posita pre foribus ecclesie cunctis conuenientibus inculcare⁶, quatinus in utraque diligentia et excommunicatis ubique ecclesiasticus auditus excludatur et excusationis causa omnibus auferatur.

ID 14.65 as CB Varia II 124 (Dd. 4.394), cf BD 11.49; +C 11 q 3 c 20

¹ Ex - cp. xi. Vt - pref. CRWBP; Vt - pref. S; Vt - pref. (Vt - pref. in mg. Q) Ex - cap. xi ZTHQA

² corr. fr. Iure L²

³ ss P

⁴ parroechianis CLR²WBPZTA; parroenis RX

⁵ cel. loco CRWPZTHA; loco cel. B

⁶ eaque in - inculcare om. Q

22

¹Ex concilio Epaonensi, cp. x². De eo si episcopus aliquem dampnauerit et illo non absoluto obierit³

Si episcopus ante dampnati absolutionem obitu rapiatur, correptum aut penitentem successorem licebit absoluere⁴.

ID 14.114a as BD 11.50; IP 5.121; +C 11 q 3 c 40

¹ De illis qui excommunicati moriuntur (as ID; cf next c.) ZJTHQA

² Ex - x om. S

³ De - obierit CRSWBP; om. ZJTHQA

⁴ add., pt. in mg. B

23

Ex eodem concilio, cp. xi. De illis qui excommunicati moriuntur¹ [fo.199rb]

Si aliquis excommunicatus fuerit mortuus, qui iam sit confessus, et testimonium habet bonum, et non poterat uenire ad sacerdotem, sed preoccupauit eum mors in domo aut in uia, faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare, et dent redemptionem pro captiuis.

ID 14.114b as BD 11.51; IP 5.120; +C 26 q 6 c 11

¹ Ex - cp. xi. (cp. xi om. B) De - moriuntur CRWBP; De - moriuntur S; De eadem re. Ex eodem, cap. xi (viii A) ZTHQA

24

Ex concilio Magontiensi, cp. v. De illis qui in patibulis suspenduntur¹

Quesitum² ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus post confessionem Deo peractam, utrum cadauera eorum³ ad ecclesias⁴ deferenda sint⁵, et oblationes pro eis⁶ offerende, et misse celebrande⁷ annon. Quibus

¹ Ex - cp. v. De - susp. CRWBH; De - susp. S; De - susp. (De - susp. in mg. Q) Ex - cap. v (cap. v om. A) ZTQA

² est add. SWBHQ, om. CLRXPZJTA

³ eorum CRSWBPQ; illorum ZJTHA

⁴ -ias CRSBJTHA; -iam Z

⁵ corr. fr. sunt Z

⁶ pro eis ss Q

⁷ et misse cel. CRWPZJTHQA; om. B

respondemus, Si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, et digne penitentibus communio in fine secundum⁸ canonicum⁹ iussum danda est, cur canones interdicunt¹⁰ eis qui pro peccatis suis penam extremam persoluunt et confitentur, uel confiteri desiderant? Scriptum est enim, Non iudicat Deus bis in ipsum¹¹.
ID 14.124 as BD 11.76; IP 5.122; +C 13 q 2 c 30

B XXVIII

¹²DE PENITENTIA¹³

- i. Quod dimissa peccata ubi fraterna caritas non est redeant
- ii. De his qui in ultimo penitentiam petunt
- iii. Quare constituta sint tempora penitentiae, cum tam¹⁴ non sit consideranda mensura temporis quam doloris
- iiii. Vt penitens satisfactionis suae modum accipiat a prepositis sacramentorum
- v. Cautè esse prouisum ut locus humillime penitentiae in ecclesia semel concedatur
- vi. Quod non¹⁵ agitur penitentia sed fingitur si res aliena ablata cum reddi possit non redditur
- vii. De infirmis in periculo mortis constitutis
- viii. Vt presbyteri de occultis peccatis iussu episcopi penitentes reconcilient
- ¹⁶viii. Quod infirmis omni hora cibum sumere liceat
- x. De illis sacerdotibus qui morientibus penitentiam denegauerint [fo.199va]
- xi. Vt in capite Quadragesime omnes publice penitentes in ciuitatem ueniant et ante fores ecclesiae nudis pedibus et cilicio induti, episcopo suo se representent
- xii. De illis qui soli Deo peccata sua confitenda esse affirmant
- xiii. Vt presbyter qui post galli cantum bibit, nisi necessitas cogat, sequenti die missam non celebret
- ¹⁷xiii. Ex penitentia laicorum
- xv. De penitentia mulieris
- xvi. De illis qui ieiunare¹⁸ possunt, et adimplere quod in penitentiali scriptum est
- xvii. De redemptione illius diei quem in pane et aqua ieiunare debet aliquis
- xviii. De eodem

⁸ *ss X²*

⁹ *-um CLR²SBZTH; -am RX; -ic' A*

¹⁰ *eu add. and canc. H*

¹¹ *ipsum CRXBPJTA; idipsum SWZ; idspsum H*

¹² *heading and capitulatio om. ZJTHQA in CLRXSWBP*

¹³ *De Pen. CLRW; Capitula de pen. S; om. BP*

¹⁴ *tam CXSWBP; tamen LR*

¹⁵ *non CLXSWBP; si R*

¹⁶ *whole title in mg, and now one out, since c 10 is also numbered as viii X*

¹⁷ *whole title om. L*

¹⁸ *non add. CL, om. RXSWBP*

1

Augustinus¹ in² libro i de baptismo. Quod dimissa peccata ubi fraterna caritas non est, redeant³

Redire dimissa peccata ubi fraterna caritas non est apertissime Dominus in euangelio docet⁴ de illo seruo qui cum inuenisset debitorem decem milium talentorum deprecanti omnia dimisit. Ille autem conseruum suum⁵ qui ei debebat centum denarios cum⁶ misertus non fuisset, iussit eum dominus reddere que⁷ ei dimiserat.
ID 15.21

¹ de penitentia sanorum uel infirmorum *add.* ZJTHQA (HQ *with* Aug. *after* infirmorum), *om.* CRSWB

² *om.* P

³ Quod - redeant CRSWBP; *om.* ZJTHQA

⁴ docet LSWBPZTHA; dicit R; ? C

⁵ conseruum suum RWBPZJTHQA; suum conseruum CL; cum seruum suum XS

⁶ *om.* *with lacuna* S

⁷ que C?RWBZJTHQ; qui A

2

Ex dictis Augustini. De illis qui in ultimo penitentiam petunt¹

Sane quisquis positus in ultima necessitate egritudinis sue acceperit penitentiam et mox ut reconciliatus fuerit exierit de corpore, fateor uobis non illi negamus quod petit, sed non presumo dicere² quia hinc bene exierit. Si securus hinc exierit, ego nescio. Penitentiam dare possumus, securitatem autem dare non possumus. Numquid dico dampnabitur? Sed nec³ dico liberabitur. Vis ergo a dubio liberari? Vis quod incertum est euadere? Age penitentiam dum sanus es. Si sic agis, dico tibi quia securus es, quia penitentiam [fo.199vb] egisti eo tempore quo peccare potuisti⁴. Si autem uis agere penitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu peccata.

ID 15.22 as BD 18.12; De pen. D 7 c 2 of which much is a later *addn*

¹ Ex dictis (decretis B) - Aug. De illis - penitentiam petunt CRWBP; Idem. De illis - petunt S; De his - penitentiam (-tia A) petunt (pet. pen. H). Ex dictis - Aug. ZTHQA

² *ss* X²

³ nec C?RBZTHQ; ne A

⁴ eo tempore quo - peccare potuisti *in mg.* R (*in text* LXS)

3

Item Augustinus in libro de penitentia¹. Quare constituta sint tempora penitentiae cum tam non sit consideranda mensura temporis quam doloris²

In actione autem penitentiae ubi tale commissum est³ ut is⁴ qui commisit a Christi etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis quam doloris. Cor enim contritum et humiliatum Deus non spernit⁵. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, nec in aliorum noticiam per uerba uel quecumque alia signa procedit, cum sit coram illo cui dicitur, Gemitus meus a te non est absconditus, recte constituuntur ab his qui ecclesiis presunt tempora penitentiae ut⁶ satisfiat⁷ etiam ecclesiae in qua remittuntur ipsa peccata. Extra eam quippe non remittuntur. Ergo cum tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta

¹ Item - pen.] Aug. S

² Quare - doloris CRSWBP; *om.* ZTHQA

³ est CXSWBPZTQA; *om.* R; sit *add.* *ss* S²

⁴ is CRBZTHQ; eis A

⁵ spernit CRBZTHQ; desperne A

⁶ -t *ss* H

⁷ satisfiat CRBZTQA; satisfaciat H

corporis et sanguinis Domini differenda⁸ sint⁹, auctoritate antistitis debet se quisque ab altario remouere ad agendam penitentiam, et eadem auctoritate reconciliari.
ID 15.23; +De pen. D 1 c 84

⁸ differenda CRWBZTA; deserenda SHQ

⁹ sint CRWBTZA; sunt S

4

Item in libro de penitentia¹. Vt penitens satisfactionis sui modum accipiat a prepositis sacramentorum²

Iudicet se ipsum homo uoluntate dum potest³, et mores conuertat in melius ne cum iam non poterit etiam preter uoluntatem a Domino iudicetur. Et cum in se protulerit seuerissime medicine⁴ sed tamen medicine⁵ sententiam, ueniat ad antistites per quos illi clauis in ecclesia ministrantur, et tanquam bonus iam⁶ incipiens esse filius maternorum membrorum ordine [fo.200ra] custodito a prepositis sacramentorum accipiat satisfactionis sue modum, et in offerendo sacrificio contribulati cordis deuotus et supplex. Id tamen agat quod non solum ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam ceteris ad exemplum ut si peccatum eius in graui⁷ eius malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc expedire utilitati ecclesie uidetur antistiti, in noticiam multorum uel etiam⁸ totius plebis agere penitentiam non recuset, non resistat, non letali et mortifere plage per pudorem addat tumorem. Multi enim corriguntur ut Petrus, multi tolerantur ut Iudas, multi nesciuntur donec ueniat Dominus, et⁹ illuminet abscondita tenebrarum et manifestabit cogitationes cordis.
ID 15.24a; +De pen. D 1 c 85, ending tolerantur ut Iudas etc

¹ in libro de pen. om. S

² Vt - sacramentorum CRSWBP; om. ZTHA

³ potest CRWPZTHQA; poterit B

⁴ medicine CLRXPZJTHQA; discipline S; penitentie B; sententiam *add. and canc.* J

⁵ sed tamen med. *in mg.* R

⁶ *ss* Z

⁷ -r- *ss* R

⁸ *ss* A

⁹ qui *add. ss.* S

5

Item Augustinus in epistola ad Macedonium¹. Caute esse prouisum ut locus humillime penitentie in ecclesia semel concedatur²

Caute salubriterque prouisum sit, ut locus illius³ humillime penitentie semel in ecclesia concedatur, ne⁴ medicina uilis minus utilis esset egrotis, que tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit. Quis tamen audeat Deo dicere, Quare huic homini qui post primam penitentiam rursus se laqueis iniquitatis astringit⁵, adhuc iterum parcis? Quis audeat dicere erga⁶ istos non agi quod apostolus ait⁷, Ignoras quia patientia Dei ad penitentiam⁸ te adducit? Aut istis exceptis esse definitum quod scriptum est, Beati omnes qui confidunt in eum? Aut ad istos non pertinere quod

¹ Item - Mac.] Aug. ad Mac. S

² Caute - concedatur CRSWBP; om. ZTHQA

³ illius LRXPZJTHQA; om. CS

⁴ ne LSWBPZJTHQA; ut CRX

⁵ ast- CLRSP; asst- B; abst- ZJTHQA

⁶ dicere erga CRBZTHQ; erga dicere A

⁷ *ss* Q

⁸ Dei ad pen. om. A

dicitur, Viriliter agite et confortetur cor uestrum omnes qui speratis in Dominum⁹? Cum igitur super peccatores tanta sit patien[fo.200rb]tia, tanta misericordia Dei, ut in hac temporali uita moribus emendatis non dampnetur in eternum, qui nullius que sibi prebeatur misericordiam expectat¹⁰, quoniam nemo est illo beator, nemo potentior, nemo iustior quales nos¹¹ esse oportet homines¹² erga homines, qui hanc uitam nostram quantacumque laude cumulemus, eam sine peccato esse non dicimus? Quod si dixerimus nos ipsos sicut scriptum est, decipimus, et ueritas in nobis non est.
ID 15.24b; cf D 50 c 62, De pen. D 3 c 22, both only fragments

⁹ -inum CRPZJTQA; -ino BH

¹⁰ mis. exp. CRSWBP; exp. mis. ZJTHA

¹¹ nos C?(?over erasure)LR²BZ²THA; nos homines S; om. RXZ

¹² oportet homines CRWBZTHQ; oportet S; homines oportet A

6

Augustinus in epistola ad Parmenarium et Paulinam¹. Quod non agitur penitentia sed fingitur, si res aliena² ablata cum reddi possit non redditur³

Si res aliena propter quam peccatum est, cum reddi possit non redditur, non agitur penitentia sed fingitur. Si autem ueraciter agitur, non remittetur peccatum⁴ nisi⁵ restituatur ablatum, si ut dixi⁶ restitui potest.

ID 15.25 (cf ID 13.4, above 3.23.3); C 14 q 6 c 1a

¹ Aug. – Paul.] Idem S

² pece add. and canc. C?

³ Quod - redditur CRSWBP; om. ZTHA

⁴ peccatum CRWPZTHQA; om. B

⁵ nisi CRBZTHQ; non A

⁶ cum add. ZJTHQA, ut add. P, om. CRSWB

7

Ex penitentiali Theodori Cantuariensis archiepiscopi. De infirmis in periculo mortis constitutis¹

Ab infirmis in periculo mortis positus per presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum, non tamen illis imponenda quantitas penitentiae², sed innotescenda. Et cum amicorum orationibus et elemosinarum studiis pondus penitentiae subleuandum, et si forte migrauerint ne obligati et communione alieni, uel consortio uenie fiant. A quo periculo si diuinitus ereptus conualuerit, penitentiae modum a suo confessore impositum, diligenter obseruet. Et ideo secundum canonicam auctoritatem ne illis ianua pietatis clausa uideatur, orationibus et consolationibus ecclesiasticis sacra cum unctione olei³ animati [fo.200va] secundum statuta sanctorum patrum communione uiatici reficiantur⁴.

ID 15.36 as BD 18.14; C 26 q 7 c 1

¹ Ex - arch. De - const. CRW; De - const. S; Ex pen. Theodori (-oli P). De - const. BP; De - const. Ex pen. Theodori ZJTA; Ex penitentiali Theod. De - const. (De - const. in mg Q) HQ

² subleuandum et si forte add. and canc. X

³ corr. fr. oleo R, fr. olei X

⁴ -iantur CRWPZJTHQA; -iatur B

8

Ex decretis Euaristi pape, cp. iiii. Vt presbyteri de occultis peccatis iussu episcopi penitentes reconcilient¹

¹ Ex - cp. iiii. Vt - reconc. CRXWBP; Euaristi pape. Vt - reconc. S; Vt - reconc. (Vt - rec. in mg. Q) Ex - cap. iiii (iii Q) ZJTQA; Ex - cap. iiii H

Vt presbyteri de occultis peccatis iussione episcopi penitentes reconcilient, et sicut supra premisimus infirmantes absoluant et communicent.

ID 15.38 as BD 18.16; C 26 q 6 c 4

9

Ex concilio Magontensi, cp. xxiii. Quod infirmis omni hora cibum sumere liceat¹

Infirmis licet omni hora cibum potumque sumere, quotienscumque desiderant.

ID 15.42 as BD 18.20

---

¹ Ex - cp. xxiii. Quod - liceat (licet S) CRSWBP; Quod - liceat. (Quod - lic. *in mg.* Q) Ex - cap. xxiii ZTHQA

10

Ex decretis Iulii pape. De illis sacerdotibus qui morientibus penitentiam denegauerint¹

Si² presbyter penitentiam abnegauerit morientibus, reus erit animarum quia Dominus dicit³, Quacumque die fuerit conuersus peccator, uita uiuet, et non morietur. Vera enim confessio⁴ in ultimo tempore potest esse, quia Dominus non solum temporis sed cordis inspector est, sicut latro unius momenti meruit esse in paradyso⁵, in hora ultima⁶ confessione⁷.

ID 15.43 as BD 18.21; C 26 q 6 c 12

---

¹ Ex - pape. De - deneg. CRWBP; De - deneg. S; De - deneg. (De - deneg. *in mg.* Q) Ex - pape ZTHQA

² quis *add.* ZJTHQA, *om.* CRSWBP

³ Dom. dic. CRSBZTQA; dic. Dom. H

⁴ confessio CRSWBP; conuersio ZJTHQA

⁵ -yso CRBZTGHQ; -isum A

⁶ hora ultima CRWPZTHQA; ultima hora B

⁷ G ends here, at foot of leaf and end of quire

11

Ex concilio Agatensi, cp.viii. Vt in capite Quadragesime omnes publice penitentes in ciuitatem ueniant, et ante fores ecclesie nudis pedibus¹ et cilicio² induti episcopo suo se representent³

In capite Quadragesime omnes penitentes qui publicam suscipiunt aut susceperunt penitentiam, ante fores ecclesie⁴ se representent episcopo ciuitatis sacco induti, nudis pedibus, uultibus in terram prostratis, reos se esse ipso habitu et uultu proclamantes. Ibi adesse debent decani, id est archipresbyteri parrochiarum, id est presbyteri penitentium⁵, qui eorum [fo.200vb] conuersationem inspicere diligenter⁶ debent, et secundum modum culpe penitentiam per prefixos gradus iniungant. Post hec in ecclesiam eos introducat⁷, et cum omni clero septem penitentie⁸ psalmos in terram prostratus cum lacrimis pro eorum absolutione decantet. Tunc resurgens ab oratione, iuxta quod canones iubent manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat⁹, cinerem prius mittat¹⁰, deinde cilicio¹¹ capita eorum cooperiat¹², et cum gemitu et

---

¹ suis *add.* H, *om.* CRSPZJTQA

² cilicio CRBPJTHQA; cilio Z

³ Ex - cp. viiii; Vt - repr. CRSWBP; Vt - se (ss Z) repr. Ex - cap. viiii ZTHQA

⁴ ss T

⁵ -entium CRSWBPH; -entum ZJTQA

⁶ ins. dil. CRSP; dil. ins. WZJTHQA

⁷ -cat CRBZTQA; -cant H

⁸ -entie CRBZTA; -entiales HQ

⁹ *corr. fr.* -ant BQ

¹⁰ *corr. fr.* -ant B

¹¹ cilicio CRBJTHA; cilio Z

crebris suspiriis denuntiet eis¹³ quod sicut Adam proiectus est de paradyso ita et ipsi pro peccatis ab ecclesia¹⁴ abiciuntur. Post hec iubeat¹⁵ ministris ut eos extra ianuas ecclesie expellant. Clerus uero prosequatur eos, cum responsorio, In sudore uultus tui uesceris pane, et cetera, ut uidentes sanctam ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam atque commotam, non paruipendant penitentiam. In sacra autem Domini cena rursus ab¹⁶ eorum decanis et eorum presbyteris ecclesie¹⁷ liminibus represententur¹⁸.

ID 15.45 as BD 19.26; +D 50 c 64

¹² *corr. fr.* -iant B

¹³ den. (*corr. fr.* -ient B) eis CRSWBP; eis den. ZJTHQA

¹⁴ pro pec. ab eccl. CRSWBP; ab eccl. pro pec. ZJTHQA

¹⁵ *corr. fr.* -eant B

¹⁶ ab CRBZTQA; ad H

¹⁷ ecclesie LXRSWBPZJTHA; *om.* C

¹⁸ -ententur CLRXS²WBPJ²THA; -entur SZJ

12

Ex penitentiali Theodori Cantuariensis archiepiscopi. De illis qui soli Deo peccata sua¹ confitenda esse affirmant²

³Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata, ut Greci, quidam uero sacerdotibus confitenda esse percensent, ut tota sancta ecclesia. Quod utrumque non⁴ sine magno fructu intra sanctam fit⁵ ecclesiam, ita dumtaxat ut Deo qui remissor est peccatorum confiteamur peccata nostra, et hoc perfectorum est, et cum Dauid dicamus, Delictum meum cognitum tibi feci, et iniusticiam meam non abscondi. Dixi, Confitebor aduersum me iniusticias [fo.201ra] meas⁶ Domino, et tu remisisti impietatem peccati⁷ mei. Sed tamen apostoli institutio nobis sequenda est, ut confiteamur⁸ alterutrum peccata nostra, et oremus pro inuicem ut saluemur. Confessio itaque que Deo soli fit, quod iustorum est peccata purgat, ea uero que sacerdoti fit, docet qualiter ipsa⁹ purgentur peccata¹⁰. Deus namque salutis et sanitatis auctor et largitor plerumque hanc prebet¹¹ sue penitentiae¹² inuisibili administratione, plerumque medicorum operatione.

ID 15.155 as BD 19.145; De pen. D 1 c 90

¹ *ss* L²

² Ex - arch. De - affirmant CRW; De - affirmant S; Ex pen. Theod. De - affirmant BP; De - affirmant. Ex pen. Theodori ZTHQA

³ A has here the text of c 13, placing this text under the inscription for c 13

⁴ *ss* S

⁵ *ss* S

⁶ iniusticias meas CLWPZJT; iniustitiam meam RXB; SHQ *abbrev.*; non abscondi. Dixi - meas *om.* A

⁷ *corr. fr.* cordis X²

⁸ -eamur CLSWBPZTHQA; -eantur RX

⁹ qualiter ipsa CRBZTHQ; ipsa qualiter A

¹⁰ peccata CRBZTHQ; *om.* A

¹¹ preb. hanc W

¹² in *add.* LR, *om.* CXSWBPZTHQA

13

Ex concilio Salegunstat. Vt presbyter qui post galli cantum¹ bibit, nisi necessitas cogat, sequenti die missam non celebret²

³Decretum⁴ est etiam in eodem concilio ut presbyter aliquis⁵ post galli cantum estiuus noctibus bibens, proximo die missam non celebret, hiemantibus similiter nisi necessitas cogat.

ID 15.170 as BD Appx

¹-t- ss H

²Ex - Sal. Vt - non celebret CRWBP; Vt - celebret S; Vt - celebrare non audeat (aud. cel. H) . Ex - Sal. (Ex - Sal. in mg.JA) ZJTHQA

³A has here text of c 12

⁴Sec- Z

⁵aliq. ss Q; qui add. ZJTHQA, om. CRSWBP

14

Ex penitentia laicorum

Si quis hominem occiderit sponte septem annos¹ peniteat. Si inmeritum decem annos² peniteat. Si³ diaconum quatuordecim annos peniteat. Si presbiterum uiginti et uno anno peniteat. Si quis hominem non⁴ sponte occiderit tribus annis peniteat. Si in publico bello uno anno peniteat. Si quis hominem⁵ debilitauerit tribus quadragesimis⁶ peniteat. Si quod⁷ membrum principale alicui tulerit, tribus annis et dimidio peniteat⁸. Si quis sodomiticus uel cum pecude semel, septem annis peniteat. Si consueuit quatuordecim annis peniteat. Si fornicatur inter femora semel, quatuor⁹ quadragesimas¹⁰ peniteat. Si consueuit, tribus annis¹¹ peniteat¹². Si paruulus oppressus hoc patitur, una quadragesima peniteat. Si per semetipsum duabus¹³ quadragesimis peniteat. Si¹⁴ consueuit uno anno peniteat. Si quis [fo.201rb] adulterat semel quinque annis¹⁵ peniteat. Si dupliciter, decem annis¹⁶ peniteat. Si quis raptum fecerit, tribus annis¹⁷, uno¹⁸ de his¹⁹ foris ecclesia peniteat²⁰. Si quis nonam corrumpit, septem annos peniteat. Si quis consanguineam quinque annis peniteat. Si quis diuinos consulit, tribus annis²¹ peniteat. Si quis sacrilegus uel periurus extiterit, septem annos peniteat. Si quis iurat contra pacem, uno anno²² peniteat, et cum elemosinis redimat. Si quis pertinaciter odit, excommunicetur.

ID 15.187

¹ annos LRXWBPZJTHA; annis CS; ann' Q

² annos LRXWBPJT; annis CZJ²T²HA; ann' SQ

³ Sy R

⁴ ss R

⁵ h- ss H

⁶ -si- ss H

⁷ quod CRBZTHA; quis Q

⁸ et dim. pen. CRXSWBPZJTA; pen' et dim. HQ

⁹ iiii LR²BZTHA; iii CRXS

¹⁰ -imas LXWPZJTHQA; -imis B; quadrag' CRS

¹¹ tribus annis SBQ; iii ann' CRPZTA; iii annos LX; iii W; tres annos JH

¹² Si consueuit - pen. in mg. W

¹³ -u- ss A

¹⁴ Si CRBZTQA; i H

¹⁵ annis CLS; ann' RBPZJTQA; annos XWH

¹⁶ annis WQ; ann' CLRSBPZJTA; annos XH

¹⁷ iii annis W; iii (iiiibus B) ann' CRBPZJTQA; iii annos SH. pen' add. CWHQ, om. LRXSBPZJTA

¹⁸ uno CRBZTHQ; unum A

¹⁹ his CRBZTHQ; om. A

²⁰ eccl. pen. CRSBZTA; ecclesiam HQ

²¹ ann' CRSBZTQA; annos H

²² corr. from ano C

15

De¹ penitentia mulierum

Si qua mulier duobus fratribus nupserit, quinque annis peniteat. Si qua partum necat, aut excutit sponte si iam uiuit, duodecim annos peniteat. Si non uiuit sex² annos³ peniteat et semper sexta feria ieiunet⁴. Si mater dormiens⁵ filium uel filiam oppresserit tribus annis peniteat. Si infans alicubi ceciderit et obierit, parens uno anno⁶ peniteat. Si infans mortuus fuerit per negligentiam sine baptismo, tribus annis peniteat⁷, uno⁸ ex his foris, et semper sexta feria ieiunet.

ID 15.188

---

¹ De CRSWBP; om. ZJTHQA

² sex CR SBZTHQA; vii WP

³ annos CRSWBPA; om. ZJTHQ

⁴ et semper - ieiun. in mg. Q

⁵ -r- ss H

⁶ uno anno CRSWBP; unum annum ZJTQA; annum unum H

⁷ et add. HQ, om. CR SBZTA

⁸ anno add. A, om. CR SBZTHQ

16

De illis qui ieiunare¹ possunt et adimplere quod in penitentiali² scriptum est

Qui ieiunare potest, et implere quod in penitentiali scriptum est, bonum est et Deo gratias referat. Qui autem non potest, per misericordiam Dei consilium damus tale, ut nec sibi nec alicui necesse sit, nec³ desperare uel⁴ perire.

ID 15.191 as BD 19.11

---

¹ non add. CW, om. LRXSBPZJTHQA with ID

² -entia CRBZTQA; -entia H

³ uel X

⁴ uel LRXSWBP; nec ZTHQA; ? C

17

De redemptione illius diei¹ quem in pane et aqua ieiunare debet² aliquis³

Pro uno die quem in pane et aqua⁴ ieiunare debet, l. psalmos genibus flexis in ecclesia si fieri potest decantet. Sin autem in loco conuenienti eadem faciat, et unum pauperum pascat, et eodem die excepto uino, carne et sanguine⁵, sumat quicquid uelit.

ID 15.192 as BD 19.12

---

¹ diei CRSWBP; anni ZJTHQA with ID

² -bet C?LR SWBPTHQA; -beat Z

³ aliquis CRSWBP; om. ZJTHQA*

⁴ cantet. Sin autem in loco add. A (cf below)

⁵ sanguine CLRXWBPZ; sagimine SJTHQA

18

De eodem¹ [fo.201va]

Qui psalmos non nouit, unum diem quem in pane et aqua penitere debet, diues tribus denariis, et pauper uno denario redimat.

ID 15.195a as BD 19.15a

B XXIX

²DE CAUSIS LAICORVM³

---

¹ De eodem CRSWB; De eodem de causis laicorum P; Item alio modo ZJTHQA

- i. Quod non valeat iniustum iudicium uel definitio iniusta regio metu uel iussu ordinata
- ii. Quod imperatori non sit obediendum si aliquid precipit contra Deum
- iii. Vt nemo contra canones esse presumat
- iiii. De imperatoria lege
- v. Quando canonica uentilantur nisi sint religiosi, laici non intersint
- vi. Vt regum aduersarii excommunicentur
- vii. Quod quicquid commotus animus fecerit hoc iustum putet
- viii. Quod laici presbyteros non aliud quam diuinum officium facere cogant
- viiii. De heredibus si iussa testatoris non impleuerint ut⁴ episcopus adimpleat⁵
- x. Vt laici quamuis religiosi ecclesiastica non disponant
- xi. De illis qui res ecclesie a regibus petunt
- xii. De eo si episcopus ecclesiasticum et comes seculare placitum una die condixerint
- xiii. De patientia regum
- xiiii. De delictis⁶ regum seu exemplis
- xv. Quod reges legibus teneantur
- xvi. De disciplina regum in ecclesia
- xvii. Cur Deus alios ad libertatem, alios autem ad seruitutem discreuisset
- xviii. De eo qui per cartam ingenuus⁷ dimissus, postea ab aliquo in seruum interpellatus fuerit
- xviii. Non esse credendum seruo si alicui crimen iniecerit
- xx. Ne libertus uel liberta in negociis testimonium dicant⁸
- xxi. Ne serui de facinoribus dominorum audiantur nisi eos maiestati deferant⁹
- xxii. Quod non sint interrogandi serui pro dominis
- xxiii. Quod si quis ex familiaribus uel seruis cuiuslibet domus cuiuscumque criminis delator aut accusator emerit, gladio feriat
- xxiiii. Ne liberti manumissorum uel heredum eorum accusatores esse presumant [fo.101vb]
- xxv. Quod si¹⁰ libertus patrono suo ingratus fuerit, libertas rescindi debet¹¹
- xxvi. Ne quis fugitiuum seruum inscio domino suscipiat
- xxvii. Quod qui alienum seruum detinet furtum facit
- xxviii. Quod qui ad amicum domini deprecaturus confugit non est fugitiuus
- xxviii. De seruo qui fugerit si apprehensus fuerit
- xxx. De seruis qui ad sacram edem uel statuam principum confugerint
- xxxi. De seruo furtim insidiante et de fure noctu deprehenso

² heading and capitulatio om. ZTHA; in CLRXSWBPV (the numbers in most mss are often mistaken, but are not noted here)

³ De causis laic. in rubr. to B 28.18 P; De officiis laicorum et causis is running title in ZJ

⁴ quod V

⁵ -eat CR²SWBV; -etur L; -et RX; ut ep. adimp. om. P

⁶ delictis CLXS²WBP; corr. fr. dilictis to dilectis R; dictis S

⁷ -enuus CLSWBP; -enus RX

⁸ dicant LWBP; diceret RX; ? C

⁹ deferant C?L²RXSWPV; derant L; deferat B

¹⁰ si C²LR²SBP; om. CRX

¹¹ ss B

- xxxii. De seruo qui occidit sciente domino uel nesciente
xxxiii. Quod si dominus peccat in seruum non tamen debet ab eo ueniam querere ne ille incipiat superbire
xxxiiii. Quod si seruus alicuius res detineat¹² eius dominus sit conueniendus
xxxv. Quod pro mancipio furtim uel per uim ablato non sit necesse precium soluere
xxxvi. De seruis qui nescientibus dominis furtim arbores cedunt
xxxvii. Quod liberti uel serui conueniri non possint ex contractu patroni uel domini
xxxviii. De seruis pecuniam mutuam accipientibus
xxxviiii. De eodem
xl. Item de eodem
xli. Quod aliquis contra patronum suum famosam actionem instituere non potest
xlii. Quod nemo possessioni preiudicium imponere possit inuito uel inscio domino¹³
xlili. De partu ancille exposito
xliiii. De expositis
xlv. Item¹⁴ de eisdem
xlvi. Quod pecuniam dampnatorum seruorum habeat dominus eorum
xlvii. Quod dominus seruorum criminis noxium defendere potest, nec tamen post probationes sustinebit dampnationem sed seruus¹⁵
xlviii. Quod qui se¹⁶ seruum esse metu mentitur postea statum suum defendere non preiudicatur
xlviiii. De eo qui aliquid emerit ab alieno seruo nesciente domino suo
l. Vtrum liceat orare pro fugitiuis seruis si in fuga mortui fuerint
li. Ne¹⁷ patroni¹⁸ contra libertos¹⁹ nec liberti contra patronos testimonia dicant [fo.202ra]
lii. Quod domini habeant in seruos potestatem uite et necis, et quicquid per seruos acquiritur, dominis²⁰ acquiritur
liii. De eo qui uendiderit uel donauerit partum ancille
liiiii. De maleficis seruis et quid sit noxa et quid²¹ noxia
lv. De his qui per seruos uel per filios acquiruntur
lvi. De his qui sollicitant alienos seruos ut dominis suas res surripiant
lvii. De negotio a seruo gesto iussu domini
lviii. Vt domini seruos misericorditer tractent, et serui dominis ex corde seruiant
lviiii. Quod seruis non intelligitur fieri iniuria sed per eos dominis
lx. De eodem
lxi. De seruis ad ecclesiam fugientibus
lxii. De heredibus

¹² det- CLRWP; ret- B

¹³ suo *add.* B; *om.* CRWP

¹⁴ Item CRX; *om.* SWBP

¹⁵ dampn. sed seruus LR²SWBP; dampn. CR; *om.* X

¹⁶ se CR²SWP; *om.* RB

¹⁷ Ne RXSBP; [ ]e C; De LW

¹⁸ *corr. fr.* -um R

¹⁹ -ertos LSWBP; -eros RX; ? C

²⁰ *corr. fr.* -inus RX

²¹ sit *add.* RX, *om.* CLSWBP

- lxiii. De eisdem
 lxiiii. De creditoribus qui fideiussorem accipiunt
 lxv. De his qui pecuniam mutuo accipiunt et eam non habent
 lxvi. De pecunia dampnatorum
 lxvii. De eo si consultatio speretur, et princeps occupatus non possit ad hoc colligere senatum
 lxviii. De lenonibus
 lxviiii. Quod talem partem²² hereditatis accipiant nepotes²³ uel neptes ex filia quale nepotes ex filio
 lxx. De eo qui pecuniam sibi a creditore numeratam negauerit
 lxxi. De muliere que liberis suis²⁴ aliquid²⁵ donauerit, et ad secundas nuptias perueniens donationem reuocare uoluerit
 lxxii. Quod mulier ad secundas nuptias perueniens dignitatibus prioris uiri non utatur
 lxxiii. De²⁶ liberta si patrono suo nupserit
 lxxiiii. De muliere que post susceptam administrationem filiorum ad secundas nuptias migrare uoluerit
 lxxv. De hereticis inter se litigantibus, et de orthodoxo contra hereticum litigante
 lxxvi. De omnibus litigatoribus
 lxxvii. De eisdem
 lxxviii. Ne cui debitorem suum egrotantem molestare liceat
 lxxviiii. De tutoribus uel curatoribus cuiuslibet persone
 lxxx. De his qui depositum in alicuius cautelam dare uoluerint [fo.202rb]
 lxxxi. De eo qui sine tabellione instrumentum componere uoluerit
 lxxxii. De eodem
 lxxxiii. De his qui sine scriptura aliquod²⁷ contraxerint
 lxxxiiii. De testamento patrum
 lxxxv. De iuramento facto mulieri
 lxxxvi. Quod ei qui preses suspectus est, liceat ad episcopum inuocare
 lxxxvii. De his qui libertas suas uxores ducere uolunt
 lxxxviii. De illo qui ex ancilla sua manumissa liberos habuerit
 lxxxviiii. De his qui cum monachis aut²⁸ sanctimonialibus litigium habuerint
 xc. Quod iudices sententiam scriptis dicant, et quod tercia prouocatio preiudicata est, et contumaces appellare non possunt
 xci. Ne cum sacramento litigatorum²⁹ arbiter eligatur
 xcii. Quod omnes lites dirimantur per leges
 xciii. De his qui cum clericis litigium habent
 xciiii. Quod qui unam concubinam habet, non potest alias habere eo tempore
 xcv. A quibus testimonium recipiatur
 xcvi. De teste producto si seruus esse dicatur, ipse autem neget
 xcvii. De eo qui dixerit testem productum sibi inimicum

²² partem CRSWP; pariter B

²³ ne- ss X²

²⁴ d *add. and canc.* R

²⁵ aliquid LRSWBP; aliquod CX

²⁶ De CLRSWP?V; Ne B

²⁷ aliquod CRX; aliquid LSWBP

²⁸ aut CLRWPV; uel B

²⁹ -ti- ss C

- xcviii. Quod mediator partium licet inuitus partibus consentientibus testimonium dicat
- xcviii. Quomodo habenda sit testium productio
- c. Quod mater que defuncto uiro tutelam filiorum habere uoluerit secundis renuntiet nuptiis
- ci. Quod nullus hereticus militet, uel curas publicas gerat
- cii. De marito putante uxorem suam in adulterio conuinci
- ciiii. Quod si maritus uite uel castitati mulieris insidiatus fuerit mulieri liceat repudium mittere uiro
- ciiii. De eo si maritus post tres contestationes inuenerit uxorem suam cum suspecto homine colloquium habentem
- cv. De his qui iudicio se sisti promittunt et ualitudine uel tempestate uel ui fluminis prohibentur et de aliis exceptionibus et de pactis turpem causam [fo.202va] continentibus non obseruandis, et de pactis contra ius ciuile conuentis quod rata non sint, de his etiam qui nuptias uel sponsalia constituunt cum ea quam uxorem ducere non possunt, quod notati sint
- cvi. Quod quisque soluendo pro alio licet inuito et nesciente eum liberat, et quod alicui debetur, ab alio sine uoluntate eius non posse iure exigi, et de ui et metu et quod aliquis de re sua factus arbiter sententiam dicere non possit, de nauta etiam et caupone et stabulario
- cvii. De eo qui occiderit alienum seruum latronem sibi insidiantem, uel furem nocte deprehensum, uel in adulterio deprehensum alienum seruum, necnon de eo qui ignem in stipulam miserit, ignis uero alterius euagatus alienam segetem uel uineam leserit, de eo etiam qui pecus alienum in agro suo deprehenderit
- cviii. De eo si seruus occiderit domino sciente uel nesciente, et quod datum ob rem honestam repeti potest, si res propter quam datum est non est sequuta. Si uero turpis sit causa etiam si res sit sequuta repeti potest
- cviii. Quod qui³⁰ patitur ab alio mandari ut sibi credatur, mandare intelligitur
- cx. Quod societas causa fraudendi³¹ uel maleficii coita nullius momenti sit, et quod quesitum est ex furto uel maleficio non oportere conferri in³² societatem
- cx. Eum non esse fugitium qui deprecaturus confugit³³ ad amicum³⁴
- cxii. Quod si quis rem alterius minoris uendat quam sibi mandatum sit, res non est alienata
- cxiii. Quod ei incumbat probatio qui dicit, non ei qui negat
- cxiii. Qui aduersus quos testimonium dicere non debeant et quod duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt, testes in eodem negotio fieri possunt, quod etiam mulieres ius habent testimonium dicendi in iudicio [fo.202vb]
- cxv. Quod sponsalia et nuptie consensu contrahentium fiant, et quod filia patri non repugnans consentire intelligitur, quod etiam filio familias

³⁰ ss B

³¹ -endi CRXS; -andi WBP

³² in CLR²SBP; om. RX

³³ fugit L

³⁴ conf. ad am. in upper mg. R, om. X

- dissentiente sponsalia fieri non possint, et quod in sponsalibus contrahendis etas diffinita non est
- cxvi. Quod furor non sinit contrahi matrimonium, sed non impedit recte contractum et quod in consuetudine libere mulieris non concubinatus sed nuptie intelligende sunt, si questum corpore non fecerit quod etiam mulier in adulterio deprehensa publico iudicio sit dampnata, necnon quod nulli uxori sit licitum suo marito in captiuitate uiuente, ad aliud migrare matrimonium
- cxvii. Quod diurni mores legem imitentur, et quod ea que constituit queque ciuitas sepe imitari³⁵ solent
- cxviii. Qui sint ingenui³⁶
- cxviii. Quod domini in seruos uite necisque potestatem habeant, et quicquid per seruum acquiritur, domino acquiritur, et quod qui sine causa seruum suum occiderit, non minus puniendus sit, quam qui alienum, quod etiam serui intolerabili seucia dominorum pressi, uendi cogantur, et dominis precium detur
- cxix. Quod duo fratres qui sub eodem patre sunt, testes in unum testamentum fieri possunt, et quod in testibus esse non debet qui in potestate testatoris est³⁷
- cxxi. Quibus non liceat facere testamentum
- cxixii. De eo si quis non maritali affectione mulierem sibi copulauerit, et ex ea liberos sustulerit, postea uero etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit
- cxixiii. Quod non ualeat illud quod ex turpi³⁸ causa promissum est
- cxixiiii. De ui atque iniuria propulsanda
- cxixv. Quod lex hoc in futurum uetat quod in preteritum indulget
- cxixvi. Quod receptum³⁹ sit perfectum partum septimo mense nasci, et qui filii sequantur [fo.203ra] patrem, qui matrem, et quod⁴⁰ furiosus uxorem non potest ducere, sed matrimonium retinere
- cxixvii. De illicito pacto
- cxixviii. De eo qui unam rem duobus donauerit
- cxixviii. De petitione debiti, et quod dampnum sicut lucrum inter socios sit communicandum nisi quid culpa socii sui sit euersum, et quod pacta ab inuitis contra leges facta nullam uim habeant, et quod pactum mala fide factum debet esse irritum, quod etiam priuata conuentio nichil derogat iuri publico
- cxixix. Quid reddendum sit ab herede si antecessor eius non fuerit de facti sui scelere conuentus atque conuictus⁴¹
- cxixxi. Qui debeant iurare
- cxixxii. De iuramento testium, et de his qui quoslibet percusserint, et de his qui alicui os fregerint, uel aliquod⁴² membrum excusserint uel aliquem occiderint

³⁵ imitari CLRX; mutari L²SWBP

³⁶ *corr. fr.* ingui B

³⁷ est CRWP; sunt B

³⁸ turpi LRXSWBP; turpe C?

³⁹ *corr. fr.* preceptum C

⁴⁰ *ss* C

⁴¹ conu- CRWP; deu- B

⁴² *corr. fr.* -qua R

- cxxxiii. De eo qui aliquem in carcerem detruserit, ut ei aliquid extorqueat, et de eo qui dolum uel metum adhibuerit, ut res ad alium transeat, de eo etiam qui id quod minori etate gessit, in maiori silentio reuocare noluerit⁴³
- cxxxiiii. Quod anathema sit quicumque iudex aut secularis alicui de clero absque audientia episcopi uel archidiaconi, uel archipresbyteri, iniuriam inferre presumpserit⁴⁴
- cxxxv. Quod sit faciendum latronibus pro prima culpa, quid pro secunda, quid pro tercia⁴⁵
- cxxxvi. Qui non sint admittendi testes
- cxxxvii. Ne⁴⁶ illi super alium credatur qui de se⁴⁷ confessus est⁴⁸
- cxxxviii. Ne unius hominis testimonium accipiatur
- cxxxviiii. De fure noctu in furto capto si occisus fuerit
- cxl. De eo qui de fure aliquid nesciens comparauerit
- cxli. De eo qui occulte uel in die alterius animal occiderit et negauerit
- cxlii. De eo qui causa faciente alienum animal occiderit⁴⁹ et non negauerit [fo.203rb]
- cxliii. De eo qui furtiuam rem scienter emerit
- cxliiiii. De eo⁵⁰ qui de latrone furtiuam rem scienter ad custodiendum acceperit
- cxlv. De eo qui uiam publicam aut⁵¹ lithostratum alicui contra legem clauserit
- cxlvi. De eo qui conuicinalem uel pastorem uiam clauserit
- cxlvii. De eo qui fontem uel puteum inuidia coinquinauerit
- cxlviii. De eo cui aurum uel argentum aut ornamenta uel quecumque species fuerint commendate, et in domo ipsius cum rebus suis fuerint cremate uel⁵² furto ablate
- cxlviiii. De eo qui uendiderit res alienas sine uoluntate domini sui
- cl. De eo qui latroni mansionem dederit uel eum in hospicio susceperit
- cli. Non esse credendum seruo si super aliquem crimen obiecerit, uel dominum suum de crimine impetuerit
- clii. De eo apud quem scelus agnoscitur et pars rapine inuenta fuerit
- cliii. Quod in leuioribus criminibus dilatio danda est, homicide uero, adulteri, malefici, uenefici, conuicti non audiantur
- cliiii. De debito
- clv. Quod qui filio familias inscio patre pecuniam commendauerit, nec uiuente patre nec mortuo eam poterit postulare
- clvi. De creditore qui rem pro debito positam distraxerit
- clvii. De re aliena minori precio uendita quam mandatam sit
- clviii. Omnibus contra uoluntatem defuncti facientibus auferendam esse hereditatem

⁴³ noluerit CL²XSWBP; uoluerit L; nouerit R

⁴⁴ inferre presumpserit (-erint P) CLR²SBP; inferre R; inserit X

⁴⁵ quid pro sec., quid pro tercia CRWP; *om.* B

⁴⁶ De X

⁴⁷ de se CLR²SBP; de R; est X

⁴⁸ *ss* L²

⁴⁹ et negauerit. De eo –occid. *in mg.* X

⁵⁰ *ss* X

⁵¹ aut CRWP; uel B

⁵² *ss* B

clviii.	De eodem
clx.	De eo qui in alterius fama in publico scripturam aut uerba contumeliosa confinxerit ⁵³
clxi.	De pace seruanda
clxii.	De eo qui hominem in ecclesia ⁵⁴ occiderit
clxiii.	De libero uel seruo uel ⁵⁵ furto accusato
clxiiii.	De iniustis et nouis consuetudinibus auferendis
clxv.	De forestibus antiquis seruandis [fo.203va] et nouis dimittendis
clxvi.	De pacto legum
clxvii.	De peruasoribus iuris alieni
clxviii.	De re minori precio uendita quam ad presens ualeat
clxviiii.	Quod unus ex consortibus cum uoluerit uendendi res liberam habeat facultatem
clxx.	Vt dos uiro data a muliere mortuo uiro ad eam redeat
clxxi.	De eo qui alium de homicidii crimine impetiuerit
clxxii.	De eo qui famosam cartam ad cuiuscumque iniuriam uel maculam in publico affixerit ⁵⁶
clxxiii.	De eo qui ⁵⁷ cuiuscumque criminis reum accusare uoluerit
clxxiiii.	De induciis accusatoris uel accusati de criminalibus negociis
clxxv.	Quod si post accusationem criminaliter factam accusatori cum accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant, et quod abolitio inuito accusato intra triginta dies accusatori petenti sit permittenda. Post triginta uero dies sit deneganda nisi accusatus et accusator eam a iudice petierint. Quod etiam sumptus testium accusatus si conuictus ⁵⁸ fuerit, uel accusator si non conuicerit, exsoluat
clxxvi.	Eum qui ab irato principe iussus est occidi non statim a iudicibus occidendum, sed per triginta dies reseruandum
clxxvii.	De eo si alienum animal alicui dampnum intulerit ⁵⁹
clxxviii.	De eo qui feram uel quamcumque bestiam in se proritauerit
clxxviiii.	Debiti restitutionem inter fideiussores esse diuidendam
clxxx.	De his qui famosos libellos in contumelia alterius proposuerint
clxxxi.	Appellatores infames esse qui fecerint conuicium iudici
clxxxii.	Quod confessi debitores pro iudicatis habeantur
clxxxiii.	De eo qui a iudice tercio uocatus uenire noluerit
clxxxiiii.	Appellandum esse quando sacramentum offertur, non postquam iuratur
clxxxv.	De eo qui timens ⁶⁰ preiudicium fideiussorem ⁶¹ dare noluerit
clxxxvi.	De personis a quibus non sunt res accipiende [fo.203vb]
clxxxvii.	De mansis uniuscuiusque ecclesie
clxxxviii.	De uillis nouis et ecclesiis in eis nouiter constitutis
clxxxviiii.	Sacra uasa ecclesie in pignus nullo modo danda, nisi pro redemptione captiuorum

⁵³ -inixerit CLRS; -ixerit XBP; -inixerint W

⁵⁴ hom. in ecc. CRWP; in ecc. hom. B

⁵⁵ uel CRXS; uel de C²L; de WBP

⁵⁶ P ends at foot of p.370, the last of quire xxiii; the next quire is in a different hand.

⁵⁷ ss C

⁵⁸ si conu. CLSBV; sed conu. RX; sicut uictus W

⁵⁹ cc 148-9 reversed and later corr. B

⁶⁰ ti- ssL

⁶¹ -orem RXSWBV; -ores CL

- cxc. De his qui ad casam⁶² Dei res tradere uolunt
 cxci. De theloneis
 cxcii. De seruo qui dampnum quodlibet perpetrat⁶³
 cxci. De manitione secundum legem ad mallum⁶⁴
 cxci. De hominibus ad mortem iudicatis, et postea eis uita concessa si iusticiam quesierint
 cxcv. De non cogendo ad pontem ire causa thelonei
 cxcvi. De eo qui domum alienam cuiuslibet fregerit
 cxcvii. De uxoribus defunctorum quam partem post obitum maritorum de collaboratione accipere debent
 cxcviii. De uiduis, pupillis et pauperibus
 cxcviii. De raptu uiduarum
 cc. De homine publicam penitentiam agente interfecto
 cci. De homine libero ut potestatem habeat ubicumque uoluerit res suas dare, et qualiter facere debeat
 ccii. De adulteratoribus monete
 cciii. De terra tributaria
⁶⁵cciiii. De terra censali
 ccv. De debito ad opus dominicum reuadiato
 ccvi. De eo⁶⁶ qui per inuidiam uel dolum liberi uel serui domum incenderit
 ccvii. Vt si quis seruum iniuste accusauerit alienum, domino simile mancipium pro hoc facto reddat
 ccviii. De eo qui causam alterius tulerit de loco suo
 ccviii. De uenditionibus uili precio distractis uel uiciosis
 ccx. Vt qui arras dederit pro quacumque re⁶⁷ precium reddere cogatur
 ccxi. Vt peregrinos transeuntes nemo inquietet
 ccxii. De eo qui alicuius quadripedi unum oculum excusserit
 ccxiii. De eo qui iussu regis uel ducis⁶⁸ aliquem occiderit
 ccxiii. De eo qui scripturam protulerit⁶⁹ ut ueritatem eius testibus probet
 ccxv. De asino, boue, oue, omnique iumento amico ad custodiendum tradito
 ccxvi. Qui seduxerit⁷⁰ uirginem⁷¹ desponsatam uel dormierit cum ea [fo.204ra]
 ccxvii. De patre puella si eam dare noluerit⁷² ut reddat pecuniam iuxta morem dotis
 ccxviii. De eo qui propter Deum furtum confessus fuerit
 ccxviii. De his qui fidelium oblationes auferunt
 ccxx. Ne⁷³ episcoporum uel reliquorum sacerdotum uita turbetur
 ccxxi. De his que a singulis principibus ecclesiis sunt concessa, et que singuli antistites impetrauerunt, quod sacrilegium sit hec

⁶² casam CRXW²BV; causam C²LSW

⁶³ -rat CLXSWB; -raret R?

⁶⁴ *obscurely altered* R

⁶⁵ *whole title in mg.* L

⁶⁶ De eo CRXWV; *om.* B

⁶⁷ re LRXSWB; rei C?

⁶⁸ uel ducis C²LR²SB; *om.* CRX

⁶⁹ pro- CRWV; *corr. fr.* per- B?

⁷⁰ Quis sed.] Quiseduxerit X

⁷¹ non *add.* S²

⁷² nol- CLSWB; uol- RX

⁷³ Ne CX²SBV; De LRXW

- auferentibus. De clericis ut non accusentur ad iudices seculares, sed ad episcopos proprios
 ccxxii. De his qui ecclesiastica⁷⁴ priuilegia uiolant uel dissimulant
 ccxxiii. Contra definitionem priorum legitimam filio uel heredi non licere uenire
 ccxxiiii. De his qui cum furibus conscii fuerint
 ccxxv. De eo qui filios non habuerit, et in eorum loco alium sibi heredem facere uoluerit
 ccxxvi. De fugitiuis et peregrinis ut distringantur
 ccxxvii. De armillis et bruniis negociatoribus non dandis
 ccxxviii. Ne presumat⁷⁵ hominem aliquis⁷⁶ sine causa ad iudicium mittere
 ccxxviiii. Vt nullus presumat theloneum, rodaticum, uel pulueraticum recipere
 ccxxx. De eo cui non recte iudicatur
 ccxxxi. Ne aliquis⁷⁷ de ignoto homine equum, bouem uel aliud animal emat
 ccxxxii. De episcopo qui ab aliquo impetitur aut si ipse questionem aliquam retulerit, ut per episcopos iudices causa⁷⁸ terminetur
 ccxxxiii. Si possessor per uolentiam expellatur⁷⁹
 ccxxxiiii. Si ad diripiendum quisque alios inuitasse reperiatur
 ccxxxv. Quod omnes cause que uel pretorio iure uel ciuili⁸⁰ tractantur⁸¹ episcoporum sententiis terminate perpetuo iure firmentur⁸²
 ccxxxvi. De incestis⁸³
 ccxxxvii. Vt ita ualeat mutatio sicut et emptio
 ccxxxviii. De homicidis, maleficis, ueneficis conuictis, appellare uolentibus non audiendis
 ccxxxviiii. De causis in iudicio conuincendis et de sententia aduersus absentes [fo.204rb] infirmanda, et de causis in iudicio non reuoluendis, et ut absentes per alium nec accusare nec accusari possint
 ccxli. Vt ea que ad perpetuam utilitatem sunt instituta inconuulsa permaneant
 ccxli. De iudicibus contra legem iudicantibus et legem audire nolentibus
 ccxlii. De criminibus definitis, ut non liceat postmodum mouere certamen
 ccxliiii. De tenendis ad solutionem qui debitum promittunt⁸⁴
 ccxliiiii. De peruasoribus finium priusquam causa iudicio terminetur
 ccxlv. Quod non solum qui furtum fecerint, sed et qui ad hoc perficiendum adiutorium aut consilium dederint, furti actione sunt tenendi
 ccxli. Qui sint agnati, et qui sint⁸⁵ cognati
 ccxlvii. De his qui domos effregerint, uel uillas expoliauerint, aut expugnauerint uel rapinas fecerint, quid agendum sit
 ccxlviii. De his qui latrones uel ceteros malefactores⁸⁶ susceperint

⁷⁴ ecclesiastica CLSWB; ecclesie R (? *after corr.*); in ecclesia X

⁷⁵ sumpniat L

⁷⁶ hom. al. RXSWB; al. hom. CL

⁷⁷ aliquis CLRSB; quis W

⁷⁸ causa LRXSBV; causarum W; om. C

⁷⁹ De incestis *add. B here from below; subsequently marked for insertion after c 237*

⁸⁰ ciuili CLRB; ciuile W

⁸¹ -antur RXSWB; -entur CL

⁸² -entur CLRXW; -antur B; ? V

⁸³ De incestis *after c 233 B¹; after c 237 B²*

⁸⁴ pro- CLRWW; per- B

⁸⁵ et qui sint *ss* R

⁸⁶ cet. mal. CLRWW; mal. cet. B

- ccxlviii. De his qui incendium fecerint
ccl. Quod hii qui pro iniuria mediocri dampna subire compelluntur, infames efficiantur
ccli. Vt hii qui res alienas uiolenter occupant quicquid ibi⁸⁷ perditum fuerit eis quibus competebant⁸⁸ pleniter restaurent
cclii. De familiaribus uel hominibus tam liberis quam seruis dominum accusantibus, uel secreta eius prodentibus, quid agendum sit
ccliii. De causis definitis minime reuocandis
ccliiii. De eo qui post ueritatem repertam aliquid deinceps discutit
cclv. De his qui seruorum matrimonia dirimunt
cclvi. De his qui ex industria peccant
cclvii. Vt comites et iudices uiles personas non admittant ad testimonium
cclviii. De eo qui decimam dare neglexerit ecclesie cuius esse debet alterique ecclesie eandem dederit
cclviiii. De malis scabinis eiciendis
cclx. De melioribus et ueracioribus eligendis [fo.204va]
cclxi. De scabinis qui propter munera aut amicitiam uel inimicitiam iniuste iudicauerint
cclxii. De eo qui res alienas malo ingenio emptas filio suo aut cuilibet persone legitimos annos non habenti tradiderit
cclxiii. De his qui ad confutanda ea que aduersum se dicuntur adesse nolunt
cclxiiii. Quod sacerdotum⁸⁹ et populorum conuentus in communionem debeant recipere illos culpatorum quos regia potestas in gratiam receperit
cclxv. Quod qui sacerdotibus noluerint obedire coherceantur per disciplinam secularis potentie
cclxvi. De hominibus liberis qui uxores fiscalinas duxerint, et de feminis liberis qui fiscalinis hominibus nupserint
cclxvii. De his qui latroni mansionem dederint
cclxviii. De eo qui proximum in rixa percusserit⁹⁰
cclxviiii. De eo qui cisternam operuerit, si alienum animal in eam inciderit
cclxx. De eo si bos alienus bouem alterius uulnerauerit, et ille mortuus fuerit
cclxxi. De eo qui furatus fuerit bouem uel ouem
cclxxii. De eo qui furem domum effringentem siue suffodientem uulnerauerit et ille mortuus fuerit
cclxxiii. De eo qui alienum agrum uel uineam leserit
cclxxiiii. De eo si egressus ignis spicas uel aceros frugum comprehenderit
cclxxv. De aduocato cupiditate corrupto
cclxxvi. Ne seruus super dominum sit delator
cclxxvii. Ne uox anathematorum in accusatione uel testimonio audiatur
cclxxviii. De furibus et malefactoribus
cclxxviiii. De eo qui contempto fideiussore debitorem tenere maluerit
cclxxx. De consciis alienorum peccatorum
cclxxxi. Vt contra extraneos parentela aut propinquitas testimonium minime dicat
cclxxxii. Quod ea que Domino consecrantur ad ius ecclesiasticum pertineant

⁸⁷ ibi LSWB; se RX; ? C

⁸⁸ *corr. fr.* -bat B

⁸⁹ -otum CRSWV; -orum B

⁹⁰ *corr. fr.* -int R

cclxxxiii. Quod non soluitur uinculum coniugale nisi coniugis morte
 cclxxxiv. Vnam esse penitentiam publice actam sicut unum est⁹¹ baptisma
 [fo.204vb]

⁹¹ unum est C?RSB; est unum W

1

*Ex decretis Adriani pape. Quod non ualeat iniustum iudicium uel definitio iniusta¹
 regio metu uel iussu ordinata²*

Non licet ergo³ imperatori uel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra mandata diuinitatis presumere, nec quicquam quod euangelicis propheticisque seu apostolicis regulis obuiet agere. Iniustum enim⁴ iudicium et⁵ definitio iniusta, regio metu uel iussu a iudicibus ordinata non ualeat. Nec quicquam quod contra euangelicam et propheticam⁶ aut⁷ apostolicam doctrinam, constitutionemque eorum, siue sanctorum patrum actum fuerit, stabit, et quod⁸ ab infidelibus aut hereticis factum fuerit omnino⁹ cassabitur¹⁰.

ID 16.9 as BD 15.8; D 10 c 2 to obuiet agere, +C 25 q 1 c 8b from Iniustum as 'Marcellinus'

¹ iniusta CRSB; iusta W

² Quod - ordinata CRSWB; De causis laicorum H; om. ZTQA

³ ergo CRSWZTA; om. HQ

⁴ est *add. and canc.* Q

⁵ et CRWBZTHA; om. Q

⁶ *corr. fr.* -icis Q

⁷ aut CRBZTHQ; ut A

⁸ quod CRBZTHQ; qui A

⁹ -no ss Z

¹⁰ cass- CRS²WBZTQ; cess- SHA

2

Augustinus in psalmis. Quod imperatori non sit obediendum si aliquid precipit contra Deum¹

Iulianus extitit infidelis imperator, nonne extitit apostata, iniquus idolatra? Milites Christiani seruierunt imperatori infideli. Vbi² ueniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum qui in celo erat. Quando uolebat ut thurificarent, preponebant illi Deum. Quando autem dicebat, Producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant dominum eternum a domino temporali, et tamen subditi propter dominum eternum³ etiam domino temporali.

ID 16.9A (IDb), 16.11A (IDpv), 5.7 (IDdm), missing in IDcr; +C 11 q 3 c 98b

¹ Aug. in psalmis. Quod - Deum CRWBV; Aug. Quod - Deum S; Quod - Deum. Aug. in psalmis ZTHA

² *erasure follows in Z*

³ a domino temporali - eternum *add. in mg.* T

3

Ex concilio Triburiensi, cp. x. Vt nemo contra canones esse¹ presumat²

Vt constitutiones contra canones et decreta presulum Romanorum uel bonos mores nullius sint momenti.

ID 16.10 as BD 15.9; +D 10 c 4

¹ esse CRBZTHQ; om. A

² Ex - cp. x. Vt - presumat CRWBV; Vt - presumat S; Vt - presumat. Ex - cap. x ZTHA

4

Ex decreto¹ Pii pape. De² imperatoria lege³

Lex imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus.

ID 16.11 as BD 15.10; cf D 10 c 1b

---

¹ decr' CRX; dec' B; decretis WV; decreto ZTHQA

² De CRBZTHQ; Vt A

³ Ex - pape. De - lege CRWBV; De - lege S; De - lege. Ex - pape, cap. iii ZTHQA

5

*Ex concilio Cabillonensi, cap. vi. Quando canonica¹ uentilantur nisi sint [fo.205ra]
religiosi² laici non intersint³*

Quando ea que canonica sunt uentilantur, uel quando regularia examinantur⁴, neque aliquos laicos interesse nisi religiosos oportet, et nisi hos tantummodo qui in propria appellantur persona.

ID 16.12 as BD 15.11

---

¹ ss W

² -li- ss A

³ Ex - vi (cap. vi om. B). Quando - intersint CRXWB; Quando - intersint S; Ex - vi V; Quando - intersint. Ex - vi ZTHA

⁴ corr. fr. examinandatur A

6

Ex concilio apud Lauriacum, cp. xiii. Vt regum aduersarii excommunicentur¹

Si quis potestati regie que non est iuxta apostolum² nisi a Deo contumaci et inflato spiritu contradicere, uel resistere presumpserit, et eius iustis³ et rationabilibus imperiis secundum Deum et auctoritatem ecclesiasticam obtemperare noluerit, anathematizetur.

ID 16.23 as BD 15.22

---

¹ Ex - cp. xiii (cap. xiii om. B). Vt - excomm. CRWB; Vt - excomm. S; Ex - xiii V; Vt - excomm. Ex - cap. xiii ZTHA

² non est iuxta ap. CRBZTQA; iuxta ap. non est H

³ iustis C²LSWBZTHA, om. RX

7

*Ex registro beati¹ Gregorii pape² ad Mauricium augustum cp.ccxiii. Quod quicquid
commotus animus fecerit, hoc iustum putet³*

Omnipotenti Deo reus est, qui serenissimo domino in omne quod agit et loquitur purus non est. Ego autem indignus potestatis uestre⁴ famulus in hac suggestione mea neque ut episcopus, neque ut seruus iure rei publice, sed iure priuato loquor, quia serenissime domine et illo iam tempore dominus meus fuisti⁵, quando adhuc dominus omnium non eras. Illa prepositorum sollicitudo utilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, et furor sibi nil⁶ uindicat⁷.⁸ Restringendam ergo sub ratione potestas

---

¹ beati CRW; leati X; om. BVZTHQA

² pape CRXW; om. BVZTHQA

³ Ex - ccxiii. Quod - putet CRWB; Greg. - Aug. Quod - putet S; Ex - ccxiii V; Quod - putet. Ex - ccxiii ZTHQA

⁴ uestre CRBZTHQ; nostre A

⁵ corr. fr. fuistis H

⁶ ss Z

⁷ uind- CRWVZTA; uend- B

⁸ From Restringendam to end of canon obscured in C

est, nec⁹ quicquam agendum priusquam¹⁰ concitata¹¹ ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum¹² putat ira quod fecerit¹³.

ID 16.30 as BD 15.29; C 11 q 3 c 67 from Illa prepositorum

⁹ nec CRSBZTA; ne HQ

¹⁰ ag. pr. CLR²SBZTHA; om. RX

¹¹ -ta ss R

¹² after corr. R

¹³ -erit CRXWBZTA; -erat SHQ

8

Ex dictis¹ Augustini. Quod laici presbyteros² non aliud quam diuinum officium facere cogant³

Admoneo uos dilectissimi Deum timere, sacerdotes honorare, reddentes eis debitum sanctitatis, ut uobis adiuuantibus ipsi inconturbati ualeant atque securi salutaria predicare, et [fo.205rb] regulam atque uigorem ecclesiasticum conseruare, ita ut⁴ clerici omnes suis⁵ subiaceant episcopis, et ab illis doceantur. Preceptum quippe est⁶ a Domino, Reddite que sunt Cesaris Cesari, et que sunt Dei⁷ Deo. Apostolicum preceptum uobis mando, ut nullus secularis clericum in suum habeat obsequium, sed illi cuius signaculum in capite habet mente deseruiat⁸, et corde⁹, et educatur¹⁰ in his que a suo precipiuntur episcopo. Detestabile est enim et iniquum opus clericum in ludis inueniri, aut cum accipitribus uel uenationibus degere uitam, tantisque scenicis causis sauciatum, ad episcopatum aut presbyterium¹¹ uel quibuslibet sacerdotalibus¹² officiis accedere¹³, non bonis sed malis uiciis plenum. Scriptum namque est, Qui diligitis Dominum, odite malum.¹⁴ Nam et hoc¹⁵ hortamur Christianitatem uestram, ut¹⁶ iuxta sanctorum canonum instituta nec ecclesiis a uobis fundatis aliunde ueniens¹⁷ presbiter suscipiatur, nisi a uestre ecclesie fuerit episcopo consecratus, aut ab eo per commendaticias¹⁸ litteras suscipiatur. Multi enim sibimet ipsis mendaces multociens serui cuiusquam fugam arripientes, dominis suis semet ipsos quasi consecratos presbyteros annuntiant, dum non sint. Sunt autem ministri diaboli, et non Dei, et qui eos suscipiunt similiter, quia scriptum est, Videbas furem et cum eo currebas et cetera¹⁹.

ID 16.31 as BD 15.30; +D 72 c 8, Hortamur - suscipiantur only

¹ dictis CRWBZTA; decretis HQ

² qui ecclesias illorum tenent *add. ZTHA, om. CRSWB*

³ Ex - Aug. Quod - cogant CRWB; Aug. Quod - cogant S; Ex dictis Aug. V; Quod - cogant. Ex - Aug. ZTHA

⁴ de *add. A, om. CRBZTHQ*

⁵ suis CRBZTHQ; sui A

⁶ est C²LXWBZTHA; om. CR

⁷ *corr. fr. Deo R*

⁸ *corr. fr. -euiat B*

⁹ *corr. to capite in mg. V*

¹⁰ -atur CLR²XS; -atus RWVBZTHA

¹¹ -erium CRBZTHQ; -erum A

¹² -alibus CRSB² VZTH² Q; -ibus WBHA

¹³ -edere CRSBZTQA; -idere H

¹⁴ *S ends cap. here*

¹⁵ hoc CLXWBZ²THQA; om. RZ

¹⁶ uestram ut CRBZTA; nostram ut H; om. Q

¹⁷ *in mg. R*

¹⁸ -icias CRBZTHQ²; -atias QA

¹⁹ cum eo currebas etc. (*om. Z*) CRBZTH; currebas cum eo etc (*om. A*) QA

9

Ex concilio Magontiensi, cp. i. De heredibus si iussa testatoris non impleuerint, ut episcopus adimpleat¹

Si heredes iussa testatoris non adimpleuerint, ab episcopo loci illius omnis res que his relicta est canonice interdicitur, cum fructibus et ceteris emolumentis, ut uota² defuncti³ impleantur.

ID 16.35 as BD 15.34

---

¹ Ex - cp. i. De - adimpleat (impleat B) CRWB; De - adimpleant S; Ex - i V; De - adimpleat. Ex - cap. i (v H) ZTHQA

² ss Z

³ defuncti RXSWBZTHQA; defuncta C?

10

Ex eodem [fo.205va] concilio, cp. v. Vt laici quamuis religiosi ecclesiastica¹ non disponant²

Laicis quamuis religiosis nullomodo de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi unquam attribuatur facultas.

ID 16.36 as BD 15.35; C 16 q 7 c 24

---

¹ ecclesiastica CRBZTH; ecclesia A

² Ex - cp. v (v cap. B). Vt - disponant CRWB; Vt - disponant S; Ex - v V; Vt - disponant. Ex - cap. v (i H) ZTHA; Ex - cap. i Q. Stephanus papa *add. in mg.* S

11

Ex concilio Lugdunensi, cp. xi. De his¹ qui res ecclesie a regibus petunt²

Qui res ecclesie petunt a regibus, et³ horrende cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt⁴, irrita habeantur⁵ que obtinent, et a⁶ communione ecclesie cuius⁷ facultatem auferre cupiunt⁸ excludantur.

ID 16.37 as BD 15.36

---

¹ his CRSWB; illis ZTHA

² Ex - cp. xi (cp. xi *om.* B). De - petunt CRSWB; Ex - xi V; De - petunt. Ex - cap. xi ZTHA; Ex - cap. xi Q

³ et CRBZTHQ; *om.* A

⁴ et *add.* B, *om.* CRWVZTHQA

⁵ -eantur CRSWBZTA; -eant HQ

⁶ ss Z

⁷ cuius CRBZHQA; cui T

⁸ ss R

12

Ex concilio Triburiensi, cp. viiii, cui interfuit rex Arnulfus. De eo si episcopus ecclesiasticum et comes seculare placitum una die condixerint¹

Cum autem episcopus ecclesiam a Domino Deo sibi commissam regens episcopatum circumeundo perrexerit et placitum canonice² constitutum decreuerit, populumque sibi creditum³ illo inuitauerit, atque comes eadem die sciens placitum ab episcopo conductum, uel nesciens, placitum cum populo suum condixerit, et banno illuc uenire preceperit, placitum comitis omnes postponant, et comes ipse idemque populus post episcopum festine pergant, scientes se⁴ non illic seditiosa contentione decertare sed pro fide catholica inuigilare, non cumulum pecuniarum sed lucrum

---

¹ Ex - cp. xi (cp. xi *om.* B). De - petunt CRSWB; Ex - xi V; De - petunt. Ex - cap. xi ZTHA; Ex - cap. xi Q

² *corr. fr.* canice X

³ c- ss A

⁴ idemque populus - se *in upper mg.* W

congregare⁵ animarum. Vnde in eadem⁶ beati⁷ Clementis epistola, Vestrum qui legatione Domini fungimini est docere populos, eorum uero uobis est obedire ut Deo⁸. Et in epistola Alexandri pape, successoris Euaristi, Si quis autem legationem uestram impedit, non unius sed multorum profectum auertit. Et sicut multis nocet, ita a multis est arguendus. Et quia Dei causam impedit et statum ecclesie conturbat⁹, ideo a liminibus eius [fo.205vb] arceatur. Quapropter nullus comes, nullusque iudex, nullus omnino in clericatu uel in seculari habitu constitutus, legationem episcoporum impediatur, uel conturbare presumat. Vt autem unanimitas et concordia sit inter episcopos et comites, placuit ut si quis episcopus domi residens conuentum populi esse uoluerit, et comes nichilominus in ipsa eademque die placitum condixerit, effectum obtineat¹⁰ qui prior indicauerat, salua tamen dignitate et potestate episcopi¹¹.
ID 16.38 as BD 15.37; +D 94 c 2 from Si quis autem legationem is widely var.

⁵ -are CRSBTHA; -arem Z

⁶ epistola *add. and canc.* Z

⁷ beati CRBZTHQ; beatis A

⁸ S *ends cap. here*

⁹ *corr. fr.* -babat R

¹⁰ *corr. fr.* cob- R

¹¹ sui *add.* H, *om.* CRBZTQA

13

Ex dictis Ysidori. De patientia regum¹

Plerumque princeps iustus etiam malorum errores dissimulare nouit, non quod² iniquitati eorum consentiat³, sed quod aptum tempus correctionis⁴ expectet, quando eorum uicia uel emendare ualeat, uel punire. Multi aduersus principes coniurationis crimine deteguntur, sed probare uolens Deus clementiam principum illos male cogitare permittit, istos non deserit. De illorum malo bene istis facit, dum culpas quas illi agunt, isti mira patientia indulgent. Reddere malum pro malo, uicissitudo est iusticie. Sed qui clementiam addit iusticie, non malum pro malo culpatis reddit, sed⁵ bonum pro malo offensis impertit⁶.

ID 16.41 as BD 15.40

¹ Ex dictis Ys. De - regum CRSWB; Ex dictis Ysid. V; De - regum. Ex dictis Ys. ZTHQA

² non quod CRBZTHQ; unquam A

³ quando *add. and canc.* C

⁴ correctionis CRSWBZT; correptionis HQA

⁵ *ss* B

⁶ -ertit LSWBVZTHQA; -erit R; ? C

14

Ex dictis eiusdem. De delictis¹ regum seu exemplis²

Difficile est principem regredi ad melius si uiciis fuerit implicatus. Populi³ enim peccantes iudicem metuunt. Reges autem non nisi solo Dei timore metuque Gehenne cohercentur liberi, in preceptis⁴ prouunt, et per abruptum⁵ licentie in omne facinus uiciorum labuntur. Quanto quisque in⁶ superiori constitutus est loco⁷, tanto in maiori

¹ delictis CRBZTHQ; dictis A

² Ex - eiusdem. De - exemplis CRWB; Idem. De - exemptis S; Ex dictis eiusdem V; De - exemplis. Ex - eiusdem ZTHA

³ a *add. and canc.* R

⁴ -p- *ss* H

⁵ abruptum RXSBZTHA; abruptum C; arbrutum L; arruptionem W

⁶ in CRBZTHA; *om.* Q

⁷ const. est loco CRBZTQA; loco const. est H

conuersatur periculo, et quanto [fo.206ra] splendoris honore quisque celsior est, tanto si delinquat peccato maior est. Potentes⁸ enim potenter tormenta patiuntur. Cui enim plus committitur, plus ab eo exigitur⁹, etiam cum mensura penarum. Reges uitam subditorum facile exemplis suis uel edificant uel subuertunt. Ideo principem non oportet delinquere¹⁰, ne formam peccandi faciat peccati eius impunita licentia. Nam rex qui ruit in uiciis, cito uiam ostendit erroris. Sicut legitur de Ieroboam qui¹¹ peccauit, et peccare fecit Israel. Illius autem ascribitur, quicquid exemplo eius a subditis perpetratur. Sicut¹² nonnulli bonorum¹³ principum Deo placita facta sequuntur, ita facile multi praua eorum exempla sectantur. Plerique autem apud iniquos principes necessitate magis quam uoto¹⁴ mali existunt, dum imperiis eorum obediunt. Nonnulli autem sicut prompti sunt sequi reges in malum, sic pigri sunt imitari illos in bonum. Sepe unde mali reges peccant, inde mali iustificantur, dum precedentium cupiditatem et maliciam corrigunt. Nam reuera peccatis eorum communicant, si quod illi diripuerunt, isti retemptant¹⁵. Cuius¹⁶ peccatum quisque sequitur, necesse est ut eius penam¹⁷ sequatur. Neque enim erit impar supplicio, cuius errore quisque par est ac¹⁸ uicio.

ID 16.42 as BD 15.41

⁸ Potentes C² LXSWBZT(-es ss)HQA; Potentis CR

⁹ plus ab eo ex. *in mg.* L²

¹⁰ del- CRSWBZTH²; derel- HQA

¹¹ ss B

¹² Sicut LWBZTHQA; Sint C?; Sunt RX

¹³ *corr. fr.* beatorum Q

¹⁴ *corr. fr.* uota B

¹⁵ retemptant CRWBZTHQ; retentant A. S *omits all from* Illius autem ascribitur quicquid *to here*

¹⁶ enim *add.* S

¹⁷ penam CRVZTHQA; pena B

¹⁸ ac CLXWBZTHQA; a R

15

Ex dictis eiusdem. Quod reges legibus¹ teneantur²

Iustum est principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura³ sua ab omnibus custodienda existimet, quando et ipse illis reuerentiam prebet. Principes legibus teneri suis, nec in se posse dampnare iura que in subiectis constituunt. Iusta enim uocis eorum auctoritas⁴ [fo.206rb] si quod populis prohibent, sibi non licere patiantur. Sub religionis disciplina seculi potestates subiecte sunt, et quamuis culmine regni sint prediti, uinculo tamen fidei tenentur astricti, ut fidem Christi suis legibus predicent, et ipsam fidei predicationem moribus bonis conseruent.

ID 16.43 as BD 15.42; +D 9 c 2 to patiantur

¹ legibus CRBZTHQ; regibus A

² Ex - eiusdem. Quod - ten. CRSW; Ex dictis eiusdem V; Quod - ten. Ex - eiusdem BZTHA

³ *corr. fr.* uita H

⁴ *a lacuna by erasure here* C

16

Ex dictis eiusdem. De disciplina regum in ecclesia¹

Principes seculi nonnunquam intra ecclesiam potestatis adepti culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra ecclesiam potestates necessarie non essent, nisi ut quod non preualet² sacerdos efficere per

¹ Ex - eiusdem. De - ecclesia CRWB; Item. De ecclesia S; De - ecclesia. Ex - eiusdem VZTA

² *corr. fr.* -ent Z

doctrinae sermonem potestas hoc imperet³ per⁴ discipline terrorem. Sepe per regnum⁵ terrenum celeste regnum proficit. Et qui intra ecclesiam positi contra fidem et disciplinam ecclesie agunt, rigore principum conterantur, ipsamque disciplinam quam ecclesie utilitas exercere non preualet, ceruicibus superbiorum potestas principalis imponat, et sic bene rationem meretur, ut uirtutem potestatis impertiat⁶. Cognoscant principes seculi Deo debere reddere se rationem propter ecclesiam quam a Christo tuendam suscipiunt. Nam siue⁷ augeatur pax et disciplina ecclesie per fideles principes, siue soluat, ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam ecclesiam⁸ credit.

ID 16.44 as BD 15.43; +C 23 q 5 c 20

³ et *add.* ZTHABodl, *om.* CRWB

⁴ *om.* Bodl

⁵ regnum CRBZTHQBodl; regum A

⁶ impertiat CRBZTHQBodl; imperiat A

⁷ siue C²L²R²SWBZTHQA; illic CRXL

⁸ suam eccl. CRBZTHABodl; eccl. suam Q

17

Ex dictis eiusdem. Cur Deus alios ad libertatem, alios autem ad seruitutem discreuisset¹

Per² principes peccato primi hominis humano generi pena diuinitus illata est seruitutis, ut quibus aspiciunt non congruere libertatem, his misericordius irrogent seruitutem. Et licet³ per peccatum [fo.206va] humane originis tamen equus Deus ideo discreuit hominibus uitam, alios seruos constituens, alios dominos, ut licentia male agendi seruorum potestate dominantium restringatur⁴. Nam si omnes sine metu fuissent, quis esset qui a malis quempiam cohiberet? Inde et in gentibus⁵ principes regesque electi sunt, ut terrore suo⁶ populos⁷ a malo cohercerent, atque ad recte uiuendum legibus subderent. Quantum ad Petri rationem non est personarum acceptio apud Deum, qui mundi elegit ignobilia, et contemptibilia, et que non sunt, ut ea que sunt destrueret, ne⁸ glorietur omnis caro, hoc est carnalis⁹ potentia coram illo. Vnus enim Dominus equaliter et dominis fert¹⁰ consultum et seruis. Melior est¹¹ subiecta seruitus quam elata libertas. Multi enim inueniuntur Deo libere seruietes sub dominis constituti¹² flagitiosis, qui etsi¹³ subiecti sunt¹⁴ illis corpore, prelati tamen sunt mente¹⁵.

ID 16.45 as BD 15.44

¹ Ex - eiusdem. Cur - disc. CRSWB; Ex dictis eiusdem V; Cur - disc. (dec- HQA) Ex - eiusdem ZTHQA

² Per CRXSBZHQBodl; Ter L; *om.* TA

³ pares *add.* ss S

⁴ -at- ss X²

⁵ in gentibus CRWVTHABodl; indigentibus B

⁶ ss X²

⁷ *after corr.* R

⁸ ne CRWBZJTHA; ut S

⁹ carnalis CLRXSV; carnal' WB; carnali ZTHQABodl

¹⁰ *corr. fr.* fecit X

¹¹ est CRSWBZTA; *om.* HQ

¹² *add. in mg.* C (with short erasure in text); *corr. fr.* con ss R

¹³ etsi CRSWBQ²; et ZTHABodl; *om.* Q

¹⁴ sunt CRBZTHQ; *om.* A

¹⁵ tamen sunt mente CRXWBZTABodl; sunt tamen mente LSH; tamen mente sunt Q

18

*Capitularium*¹ libro² iii³, cp. xliii⁴. De eo qui per cartam ingenuus dimissus, postea ab aliquo in seruum interpellatus fuerit⁵

Si quis per cartam ingenuus dimissus fuerit, et a quolibet homine in seruum interpellatus fuerit, primum legitimum actorem⁶ sue libertatis⁷ proferat, et in sua libertate perseueret. Si uero legitimus auctor⁸ defuerit, testimonio bonorum hominum qui tunc aderant, quando liber dimissus fuerat, se defendere permittatur. Si uero testes defuerint, cum duabus aliis cartis que eiusdem cancellarii manu firmate sunt⁹ uel scripte suam cartam que tertia est ueram et legitimam esse confirmet. Cancellarius autem talis esse debet [fo.206vb] qui pagensibus loci illius notus fuisset, et¹⁰ acceptus. Si autem qui interpellatus fuerit ad seruitium¹¹ nec auctorem nec testimonia habuerit, neque alias duas cartas ad suam confirmandam inuenire¹² potuerit, tunc is qui eum interpellauit secundum legem ipsam cartam falsam efficiat, et seruum conquirat.

ID 16.56

¹ corr. fr. -arum R

² om. X

³ iii CRXWBZTQA; iiii L

⁴ xliii RXWBZTH; xlvii CL; iii A. Cap. – xliii om. S

⁵ De - fuerit CRSWB; om. VZTHA

⁶ act- CRXSWBZ; auct- C²Z²THQA

⁷ sue lib. CRSWBZTABodl; lib. sue HQ

⁸ auctor C²LSBZTHA; actor CRX

⁹ sunt CLRSBZ²; om. W; sint ZTHQA

¹⁰ add. H²

¹¹ seruitium LRXWBZTHABodl; seruum C(followed by short lacuna)S

¹² non add. ZTHQABodl, om. CRSWB

19

*Capitularium*¹ libro vi, cp. xlvi². Non esse credendum seruo si alicui crimen iniecerit³

Seruo penitus non credatur si super aliquem⁴ crimen obiecerit, aut si etiam dominum suum crimine impetierit, nam etiam si in⁵ tormentis positus exponat quod obiecit, credi tamen illi non oportet.

ID 16.57 in IDcrsm, om. IDpbv, cf ID 16.224, below 29.151; IP 5.27

¹ -arum R

² Cap. – xlvi om. S

³ Non - iniecerit CRWB; om. VZTHA

⁴ aliquem CRBZTHQ; om. A

⁵ i- ss A

20

*Capitul' cap. clviii*¹. Ne libertus uel liberta in negociis testimonium dicant²

Libertus uel liberta in nullis negociis contra quemquam testimonium dicere admittantur, excepto in aliquibus causis ubi ingenuitas deesse cognoscitur, sicut permissum est et de seruis.

ID 16.58

¹ Capit. cap. clviii CRZTHQ; Capit' clviii W; cap. clviii Z; Capit. cap. viiii A; om. SB

² Ne - dicant (dicat C) CRSWB; om. VZTHQA

21

*Libro vii, cp. ccviii*¹. Ne serui de facinoribus dominorum audiantur nisi eos maiestati deferant²

¹ Libro – ccviii om. S

Si serui facinora dominorum³ suorum⁴ confessi sunt, nullo modo audiantur, nisi forte eos deferant maiestati.

ID 16.59

---

² Ne - deferant CRWB; om. VZTHA

³ fac. dom. CRBZTHABodl; dom. fac. Q

⁴ suorum CRSWB; om. ZTHQABodl

22

Codicum libro iiii. cp. xx, titulo viii¹. Quod non sint interrogandi serui pro dominis²

Seruos pro dominis quemadmodum³ aduersus eos⁴ interrogari non posse pro facto, aut suo posse interrogare⁵ non⁶ ambigitur.

ID 16.60

---

¹ Cod. - viii om. S

² Quod - dominis CRSWB; om. VZTHA

³ quemadmodum CRBZTHQ; quem ad Deum A

⁴ adu. eos CRSBZTABodl; ad seruos eos H; ad eos seruos Q

⁵ -ro- ss S

⁶ non CRBZTHABodl; om. Q

23

Libro ix, cp. i, titulo xx¹. Quod si quis ex familiaribus uel seruis cuiuslibet domus cuiuscumque criminis delator aut accusator emerserit² gladio feriatur³

Si quis ex familiaribus et ex seruis cuiuslibet domus cuiuscumque criminis delator aut accusator emerserit, eius estimationem capitis⁴ [fo.207ra] uel fortunas petiturus, cuius familiaritati uel dominio⁵ inheserit, ante examinationem iudicii in ipsa expositione criminum atque accusationis exordio ultore gladio feriatur⁶.

ID 16.61, cf ID 16.332a, below 29.252; +dp C 3 q 11 c 4

---

¹ Lib. - x om. S

² corr. fr. merserit C

³ Quod - feriatur CRSWB; om. VZTHA

⁴ capitis LRXSWBZTHABodl; caput C?

⁵ dominio CL²RB; domino LXSZTHABodl; domui W; domini V

⁶ fieriatur Z

24

Titulo xxi¹. Ne liberti manumissorum uel heredum eorum accusatores esse presumant²

Liberti si accusatores manumissorum heredumue eorum presumpserint esse, eodem quo serui supplicio tenebuntur, luituri penas ante prohibite delationis exordium.

ID 16.62; +dp C 3 q 11 c 4

---

¹ Tit. xxi om. S

² Ne - presumant CRSWB; om. VZTHA

25

Nouellarum constitutio lxxviii, cp. ii¹. Quod si libertus patrono suo ingratus fuerit, libertas rescinditur²

Si³ libertus contra patronum suum ingratus fuerit, rescindi⁴ debet libertas. Cauere autem oportet ingratitudines que legibus cognite sunt, ueluti si libertus⁵ manus suas

---

¹ Nou. - ii om. S

² Quod - rescinditur (-atur SW²B) CRSWB; om. VZTHA

³ Li Z

contra patronum⁶ moueat, uel si contumelias atroces ei fecerit, uel si magnum et intolerabile dampnum ei⁷ dederit, id est si⁸ ad⁹ dedecus eius pertinentes¹⁰ iniurias effuderit. Si enim horum aliquid patronus uel liberi eius probauerint¹¹, ad pristinum statum¹² conuictus reuertetur.

ID 16.63

⁴ rescindi CRSW²BZTHQBodl; resindi W; percindi A

⁵ -tus LSWBZTHQA; -tas RX; ? C

⁶ patronum LSWBZTHQA; parentum RX; ? C

⁷ ss Q

⁸ ss Z

⁹ a- ss A

¹⁰ corr. fr. pertinens Q

¹¹ -erint LR²SWBVZTHQA; -eritis R; -erit X; ? C

¹² statum CRSBVJTHA; status Z

26

Codicum libro vi, cp. i, titulo iiii¹. Ne quis fugituum seruum inscio domino suscipiat²

Quicumque fugituum seruum in domo uel in agro inscio domino eius suscepit, cum compari³ alio uel uiginti solidis⁴ reddat.

ID 16.71

¹ Cod. – iiii om. S

² Ne - suscipiat CRSWB; om. VZTHA

³ compari CRSWBZTH; comparari QABodl

⁴ -idis CRSWBZTHA; -idos S²Q; -id' Bodl

27

Titulo vi¹. Quod qui alienum seruum detinet furtum facit²

Alienum seruum sine uoluntate domini qui sciens uendidit seu donauit uel alio modo alienauit, nichil ei diminuere³ potest, et si contrectet⁴ uel apud se detinuerit⁵, furtum facit.

ID 16.72

¹ Tit. vi om. S

² Quod - facit CRSWB; om. VZTHA

³ -re ss T

⁴ -ectet CRSVZTHQA; -actet W; -sctet B; -ecte Bodl

⁵ detinuerit CRSBZTHQBodl; detremuerit A

28

Pandectarum libro xxi, titulo i¹. Quod qui ad amicum domini deprecaturus confugit, non est fugitiuus² [fo.207rb]

Qui ad³ amicum domini deprecaturus confugit, non est fugitiuus, immo si ea mente aut⁴ non impetrato auxilio domum non reuertatur, nondum fugitiuus est.

ID 16.74 (CB Varia IA 18) omitted in IDpbv, cf 29.111 below

¹ Pand. – i om. S

² Quod - fugitiuus CRSWB; om. VZTHA

³ ss Z

⁴ aut LRXSWBVZTHABodl; ut CS²

29

Libro xliiii, titulo ii¹. De seruo qui fugerit si apprehensus fuerit²

¹ Lib. – ii om. S

² De - fuerit CRSWB; om. VZTHA

Si seruus quem possidebam fugerit, etiam³ si⁴ pro libero gerat, uidebitur a domino possideri, sed hoc tunc⁵ intelligendum⁶ est, cum si apprehensus fuerit non sit paratus⁷ pro libertate sua litigare. Nam⁸ si paratus est litigare⁹, non uidebitur a domino possideri, cui se aduersarium preparauit.

ID 16.75 (CB Varia IA 24b); IP 5.47

³ om. Bodl

⁴ ss Z

⁵ non add. A, om. CRBZTHQBodl

⁶ corr. fr. -elle- R

⁷ non sit paratus CRXSWB; non sit ZTHQABodl; nolit ID

⁸ Nam C?RBZTHQ; Non A

⁹ Nam si - litigare om. Bodl

30

Titulo viii¹. De seruis qui ad sacram edem uel statuam principum confugerint²

De his seruis qui ad edem sacram uel statuam principum confugiunt, precepit³ ut si intolerabilis uidetur dominorum seucicia⁴, cogantur seruos bonis conditionibus uendere, ut precium dominis detur⁵, et recte expetit rei publice ne quis re sua male utatur. Cuius rescripti⁶ ad Elium Martianum missi⁷ uerba hec sunt, Dominorum quidem potestatem in seruos suos⁸ illibatam esse oportet, nec⁹ cuiquam hominum ius suum detrahatur. Dominorum interest ne auxilium contra seuciciam uel famem¹⁰ uel intolerabilem iniuriam denegetur his qui iuste deprecantur. Ideoque cognosce de¹¹ querelis eorum qui ex familia Iulii Sabini ad statuam confugerint¹², etsi uel durius habitos quam¹³ equum¹⁴ est, uel infami iniuria affectos cognoueris, uendere iube¹⁵, ita ut in potestatem domini non reuertantur.

ID 16.76 (IDcrsm only)

¹ Tit. viii RXWBZTHA; Tit. vii CL; om. S

² De - confugerint CRSWB; om. VZTHA

³ -epit CRVZTHQA; -ipit BBodl

⁴ seucicia CRBZTHBodl; seucia Q; seruitia A

⁵ detur CRSWB; daretur ZTHABodl

⁶ re- ss A

⁷ missi CRSWB; emissi ZTHQABodl

⁸ ss Q

⁹ nec CRXBZTQABodl; ne H

¹⁰ famem CRSWB; fam' ZQABodl; famam H

¹¹ cognosce de CXSWBZTABodl; cognoscende R; cognoscite HQ

¹² -g- ss H

¹³ quam LR²SWBZTHQA; uel RX; ? C

¹⁴ corr. fr. iustum Q

¹⁵ iube C?RBZTHQBodl; iubet A

31

Pandectarum libro viiii, titulo ii¹. De seruo furtim insidiante², et de fure noctu deprehenso³

Si seruuum tuum latronem insidiantem michi occidero, securus ero, nam aduersus periculum naturalis ratio [fo.207va] permittit se defendere. Lex duodecim tabularum furem noctu deprehensum occidere permittit, ut tamen in ipsum cum clamore testificetur. Interdum autem deprehensum ita permittunt occidere, si is et telo se defenderet, ut tamen cum clamore testificetur.

ID 16.78 (IDcrsm only), cf ID 16.172a, below 29.107

¹ tit. ii CRBZTHQ; tit. iii A; om. S

² insidiante LRXSWB; insidintem C; insidiantem C²X²

³ De - deprehenso CLRSWB; om. VZTHA

32¹

Titulo iii². De seruo qui occidit sciente domino uel nesciente³

Si seruus sciente domino occidit, in solidum dominum obligat, ipse enim uidetur⁴ dominus occidisse. Si autem inscianter, noxialis est. Nec enim debuit ex maleficio serui in plus teneri quam ut noxe eum dedatis.

ID 16.79 as CB Varia IA, (IDcrsm only), cf ID 16.173, below 29.108

---

¹ om. Bodl

² Tit. iiii om. S

³ De - nesciente CRSWB; om. VZTHQA

⁴ after corr. H

33

Sermo sancti Augustini in Quadragesima de concordia, qui sic incipit, Dies isti sancti¹. Quod si dominus peccat in seruum, non tamen debet ab eo ueniam querere, ne ille incipiat superbire²

³Aliquando dominus homo peccat in seruum suum⁴, quia ille dominus est, ille seruus, ambo tamen serui alieni sunt, quia ambo Christi sanguine redempti sunt. Tamen⁵ durum uidetur ut hoc etiam iubeam, hoc precipiam, ut si forte dominus peccat in seruum suum, iniuste ligando, iniuste cedendo⁶, dicat illi, Ignosce michi, da michi ueniam, non⁷ quia non debet facere, sed ne⁸ ille incipiat superbire. Quid ergo? Ante oculos Dei peniteat eum, ante oculos Dei⁹ puniat cor suum, et si non potest seruo dicere, quia non oportet, Da michi ueniam, blande illum alloquatur. Blanda enim appellatio, uenie est postulatio.

ID 16.85

---

¹ sancti CRWVZTHQA; om. B. Sermo – sancti] Aug' S

² Quod - superbire CRSWB; om. VZTHA

³ Dies isti sancti as first words of text Bodl.

⁴ seruum suum later reversed A

⁵ Tamen CRBZTHQBodl; Tam A

⁶ cedendo CRVZTHABodl; cedenti B

⁷ non CRBTHQBodl; nisi A

⁸ ne CRBZTHQBodl; om. A

⁹ oculos Dei CRVZTHABodl; Dei oculos B

34

Codicum libro iii¹, cp. xxii², tractatu xx³. Quod si seruus alicuius res detineat, eius dominus sit conueniendus⁴

Non seruum⁵ quem res tuas detinere adseueras, sed eius dominum conueniendum esse perspicias⁶.

ID 16.86

---

¹ iii RXWBZTHQA; iiii CL

² xxii CLRZTHA; cxxxii W; xxi B; xvii Q

³ Cod. – xx om. S

⁴ Quod - conueniendus CRSWB; om. VZTHA

⁵ Non seruum CRSWBZ²THQBodl; Conseruum ZA

⁶ -icis LRXSWBZTHQABodl; -icias C

35

Tractatu xxiii¹. Quod pro mancipio furtim uel per uim ablata² non sit necesse precium soluere³ [fo.207vb]

Si mancipium tuum per uim aut per furtum ablatum alii ex nulla iusta causa⁴ distraxerunt, uendicanti tibi⁵ dominium⁶, soluendi tibi⁷ precium nulla necessitas irrogetur.

ID 16.87

¹ Tr. xxiii om. S

² ablata CLRX; ablato C²SWB

³ Quod - soluere CLRSWB; om. VZTHA

⁴ iusta causa CLWBZTQA; causa iusta RXS

⁵ tibi C²LSWBZTHQA; ibi RX; ? C

⁶ dominium (-u- ss T) CRBZTHQBodl; dominum A

⁷ dom. solu. tibi in mg. J

36

Cp. xli, tractatu ii¹. De seruis qui inscientibus dominis furtim arbores cedunt²

Si³ serui uestri inscientibus uobis, aut etiam prohibentibus furtim arbores cicerunt, frustra ueremini ne ex persona eorum ultra noxe deditioem⁴ sitis obstructi, cum ex delictis seruorum domini ignorantes uel prohibentes ita condempnari debeant, ut aut noxe dedere seruuum⁵, aut condempnationes⁶ sufferre in sua habeant potestate.

ID 16.88

¹ tr. ii CRBZTHQ; om. A. Cp. - ii om. S

² De - cedunt CRSWB; om. VZTHA

³ in mg. L²

⁴ -ionem CRBZTQA; -ione HBodl

⁵ ded. seru. CRSBZTQ; seru. ded. H; debere seru. A

⁶ corr. fr. -ionis A

37

Cp. xiii¹, titulo v². Quod liberti uel serui conueniri non possint ex contractu patroni uel domini³

Ex⁴ patroni uel domini contractu liberti uel serui conueniri non possunt.

ID 16.89

¹ xiii CRWBZTA; xiiii H; viii Q

² Cap. - v om. S

³ Quod - domini CRSWB; om. VZTHA

⁴ Ex CRBZTQA; Cx H

38

Cp. xx, titulo i¹. De seruis pecuniam mutuam accipientibus²

Si seruus³ tuus pecuniam mutuam accipiens, ita demum te institoria actione obligauit, si cum eum⁴ officio alicui uel negotiationi exercende proponeres ut faceret, et⁵ id permissum a te perhibetur⁶. Quod si ea actio locum non habet, si quid in rem tuam uersum probabitur actione in eadem re proposita cogaris exsoluere.

ID 16.90

¹ Cp. - i] Codicum libro <iii> cp. xx S

² De - accipientibus CRSWB; om. VZTHA

³ Si seruus LRXSWBZTHQABodl; Seruus C?

⁴ cum eum RXSWBZTHABodl; eum cum CL

⁵ ss Q

⁶ perhibetur CRSWBHQBodl; prohibetur ZTA

39

Titulo iiii¹. De eodem²

Institoria aduersus eum actio competit³ a quo seruum mense propositum dicis, si eius negotii causa quod per eum exercebatur deposita pecunia uel reddita, potest probari.

ID 16.91

---

¹ Tit. iiii CRWVZTHQA; om. SB

² De eodem CRSWB; om. VZTHQA

³ competit CLR²SBZTHA; comperit RX

40

Cp. xxvii, titulo iiii¹. Item de eodem²

Etiam mandante neque subscribente neque iubente domino pecuniam mutuam Prisce³ dedisses⁴, tamen ea quantitas si in rem domine⁵ eius iustis erogationibus uersa est, apud suum iudicem eum conueni, consequuturus secundum iuris formam id quod tibi deberi apparuerit.

ID 16.92

---

¹ tit. iiii CRWVSZTHA; om. B

² Item de eodem CRSWB; om. VZTHA

³ seruo add. HQ²Bodl, om. CRSWBZTQA

⁴ -isses CRBZTHQBodl; -isset A

⁵ domine CRBZTHQBodl; domino A

41

Libro vi, cp. vi, titulo i. [fo.208ra] Quod¹ aliquis contra patronum famosam actionem instituere non potest²

Contra patronum tuum famosam³ actionem instituere non potes⁴.

ID 16.93

---

¹ si add. ss R²

² Quod - potest CRSWB; om. VZTHA

³ famosam CRSWBHQBodl; famosam ZT; formam A

⁴ potes C?RBZTHQBodl; potest A

42

Libro viiii¹, cp. xv², titulo viii³. Quod nemo possessioni preiudicium imponere possit inuito uel inscio domino⁴

Nexum⁵ non facit prediorum nisi persona que iure potuit obligare. Per seruum autem procuratorem, colonum uel actorem⁶, conductoremue preiudicium possessioni inuito uel inscio domino imponi⁷ non posse, et iure et legum actoribus⁸ declaratur⁹.

ID 16.94; IP 5.48

---

¹ corr. fr. xix Q

² corr. fr. xvi Q

³ Libro (Liber Z) - viii CRSWVZTHQA; om. B

⁴ Quod - domino CRSWB; om. VZTHA

⁵ Nexum CRWBZTQBodl; Noxium X; exum H; Sexum A

⁶ actorem CRSWVBodl²; auctorem BZTHQABodl

⁷ imponi CRBZTHQBodl; componi A

⁸ act- CRSBVJTHA; auct- Z

⁹ -atur LR²SBZTHA; -auit RX; ? C

43

Cp. li¹, titulo i². De partu ancille exposito³

Si inuito uel ignorante te partus ancille tue expositus est repetere⁴ eum non prohiberis, sed restituito⁵ eius si non a fure uindicaueris⁶ ita fiat, ut si qua in alendo eo uel forte ad discendum⁷ artificium iuste consumpta fuerint, restituantur⁸.

ID 16.95; IP 5.51

---

¹ li CRBZTH; l A

² Cp. – i om. S

³ De - exposito CRSWB; om. VZTHA

⁴ repetere CRVZTHABodl; repente B

⁵ corr. fr. restituo A

⁶ uind- CRSBZTABodl; iud- HQ

⁷ corr. fr. -endo R

⁸ -uantuantur R

44

Titulo ii¹. De expositis²

Vnusquisque sobolem suam nutriat. Quod si exponendam putauerit, animaduersioni que constituta est subiacebit, sed nec dominis uel patronis repetendi aditum relinquimus, si ab ipsis expositos quodammodo ad mortem uoluntas que³ misericordie est amica non collegerit. Nec enim suum dicere poterit quem pereuntem contempsit.

ID 16.96; IP 5.52

---

¹ Tit. ii om. S

² De expositis CRSWB; om. VZTHQA

³ uoluntas que CRBZTHQ; que in A

45

Titulo iii¹. De eisdem²

Sanccimus nemini licere siue ab ingenuis genitoribus puer paruus procreatus, siue a libertina progenie, siue seruili conditione maculatus, expositus sit, eum puerum in suum dominium uindicare, siue nomine, siue asscriptione, siue colonarie conditionis, sed neque his qui eos nutriendos sustulerunt licentiam concedi penitus cum³ quadam distinctione eos tollere⁴, et educationem eorum procurare⁵, siue masculi sint, siue femine ut [fo.208vb] eos uel loco liberorum uel⁶ loco seruorum aut colonorum habeant, sed nullo discrimine habito⁷ hii qui ab⁸ huiusmodi hominibus educati sunt liberi et ingenui appareant.

ID 16.97; IP 5.53

---

¹ Tit. iii CRWVZTHA; om. SB

² De eisdem (xlvi add. R) CRXSWB; om. VZTHQA

³ cum CRSWBBodl; eum ZT?HQA

⁴ corr. fr. tolerare Q

⁵ procurare CRSWB; procurat ZTHQABodl

⁶ lib. uel ss C

⁷ corr. fr. habeo H?

⁸ ab CRBZTHQBodl; ad A

46

*Cp. l, titulo i¹. Quod pecuniam dampnatorum seruorum habeat dominus eorum²
 Seruorum³ capitis criminibus⁴ dampnatorum pecuniam dominis⁵ non auferri⁶ notum
 est, sed quod seruuum⁷ dominus habuisse probauerit, recipiat⁸.*
 ID 16.98

---

¹ Cp. l tit. i CRZTHQA; om. SB

² Quod - eorum CRSWB; om. VZTHA

³ Seu- R

⁴ criminibus CRBZTHQ; crinibus A

⁵ -inis CRBZTHQ; -ini A

⁶ corr. fr. -erre B, fr. auferris Bodl

⁷ non auferri – dominus at foot of leaf W

⁸ -iat CRSWBQ; -iet ZTHABodl

47

*Cp. ii, titulo ii¹. Quod dominus seruuum criminis noxium² defendere potest, nec tamen
 post³ probationes sustinebit dampnationem, sed seruus⁴*

Si cuiusdam criminis seruus⁵ obnoxius postulatur, dominus eum defendere potest, et
 in iudicio sistere⁶, accusatoris⁷ intentionibus responsurum. Post probationes autem
 criminis non ipse dominus, sed seruus pro suo delicto condemnationem sustinebit.

ID 16.99 edition to responsurum only but IDmss have whole text.

---

¹ Cp. – ii om. S

² noxium CXSWB; nocium R

³ ss R

⁴ Quod - seruus CRSWB; om. VZTHA

⁵ corr. fr. ? B

⁶ sistere CRBZTHQBodl; siste A

⁷ accusatoris CRSBZTABodl; accusariis (corr. fr. -aris) H; accusaris corr. fr. accais- Q

48

*Capitularium libro vii¹, cp. cccxlii². Quod qui se seruuum esse metu mentitur, postea
 statum suum defendere non preiudicetur³*

Qui metu et inpressione alicuius terroris apud acta presidis seruuum se esse mentitus
 est, postea statum suum defendendi⁴ non preiudicatur⁵.

ID 16.100; IP 5.49

---

¹ vii CRWVZTHA; vi B

² Cap. – cccxlii om. S

³ Quod - preiudicetur (-atur W) CRSWB; om. VZTHA

⁴ corr. fr. defendi R; ? C

⁵ -icatur CRBZTHQBodl; -icaretur A

49

Libro v, cap. cccvi¹. De eo qui aliquid emerit ab alieno seruo, nesciente domino suo²

Si quis ex seruo alieno³ aliquid comparauerit nesciente domino suo, si dominus
 infirmam⁴ uoluerit⁵ esse emptionem, reddet precium emptori, ut⁶ emptio nichil habeat
 firmitatis.

ID 16.101; IP 5.50

---

¹ Lib. – cccvi om. S

² De - suo CRSWB; om. VZTHA

³ om. Bodl

⁴ infirmam CRSWB; firmam ZTHQA

⁵ uol- CRSBZTQABodl; nol- HQ²

⁶ corr. fr. aut Z

50

*Ieronimus ad Paschasium Alexandrinum*¹. *Vtrum liceat orare pro fugitiuis seruis, si in fuga mortui sint*²

De seruo qui fugerat dominum suum³ interrogabas, si ille in illa fuga mortuus fuerit, utrum liceat pro eo orare, annon. Hoc in diuinis libris non inuenimus prohibitum, sed tamen [fo.208va] ab apostolis firmiter preceptum ut serui sint subditi in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam discolis. Et in Gangrensi concilio ita scriptum est, Si quis seruum sub pretextu diuini cultus doceat proprium dominum contempnere ut sic discedat ab eius obsequio, anathema sit. Vnde datur intelligi, quia si ille anathema meruit qui docet seruum proprium contempnere dominum, et ab eius obsequio discedere, quantomagis ille qui dominum spernit, et eius seruicio subdi noluerit? Sed tamen distantia est inter illum qui per⁴ superbiam fecerit et illum⁵ qui per⁶ necessitatem coactus est crudelitate domini sui.

ID 16.102

¹ Alexandrinum CRSBZTQ; Alexand' H; Alexander A

² Vtrum - sint CRSWB; om. VZTHQA

³ ss W

⁴ per CRSWVJHQ; om. BZTABodl

⁵ qui per superbiam - illum *add. in mg.* C

⁶ per CRSBJZTHQBodl; om. A

51

*Pandectarum libro xxii*¹. *Ne patroni contra liberos*², *ne*³ *liberti contra patronos testimonia dicant*⁴

Nec⁵ patroni patroneue⁶ aduersus libertos nec⁷ liberti aduersus patronum⁸ cogantur testimonium dicere.

ID 16.103 as CB Varia IA 20c

¹ Pand. - xxii om. S

² -eros CLRX; -ertos R²SWB

³ ne CLRX; nec SWB

⁴ Ne - dicant CLRWB; om. VZTHA

⁵ Nec CLRSW²VBZTHQ; Hec WA

⁶ patroneue CLRBJTQA; nec patrone W; patronumue H; patronemue Bodl

⁷ nec CRXSWB; om. ZJTHABodl

⁸ -onum RXSWBZTHABodl; -onos CL

52

*Libro xliiii*¹, *titulo viii*². *Quod domini*³ *habeant in seruos potestatem uite et necis, et quicquid per seruos acquiritur dominis acquiritur*⁴

Apud omnes eque gentes animaduertere possumus⁵ dominis in seruos uite necisque potestatem esse et quodcumque per seruum acquiritur, id domino acquiritur.

ID 16.104 (CB Varia IA 27a), cf below 29.119a

¹ Lib. xlviii ss X²

² Lib. - viii om. S

³ *corr. fr.* diu L²

⁴ Quod - acquiritur CRSWB; om. ZTHA

⁵ *corr. fr.* -imus Z

53

Institutionum libro ii, titulo vi¹. De eo qui uendiderit uel donauerit partum ancille²

Si is ad quem ancille pertinet ususfructus partum suum esse credens uendiderit, aut donauerit³, furtum non committit. Furtum enim sine affectu furandi⁴ non committitur. ID 16.105; IP 5.54

¹ ss Z

² De - ancille CRWB; om. VZTHA

³ aut don. in mg. J

⁴ -andi LS²WBVZTHQA; -endi RXS; ? C

54

Libro iii, titulo xxx¹. De maleficis seruis, et quid sit noxa et quid noxia²

Ex maleficio seruorum uelut si furtum fecerit, aut bona rapuerit, aut dampnum dederit, aut iniuriam commiserit, [fo.208vb] noxales actiones prodite³ sunt, quibus domino⁴ dampnato permittitur aut litis estimationem sufferre aut hominem noxe dedere. Noxa est autem⁵ corpus quod nocuit, id est seruus, noxia⁶ ipsum maleficium, uelut furtum, dampnum, rapina, iniuria. Summa autem ratione permissum est noxe deditioe perfungi. Namque erat⁷ iniquum nequitiam eorum⁸ ultra ipsorum corpora dominis dampnosam⁹ esse. Dominus noxali¹⁰ iudicio serui¹¹ sui nomine conuentus, seruorum auctorem¹² quidem¹³ noxe dedendo liberatur, nec minus dominium eius¹⁴ perpetuum a domino¹⁵ transfertur. Si autem dampnum ei cui deditus est resarcierit, quesita pecunia auxilio pretoris¹⁶ inuito¹⁷ domino manumittetur. ITEM¹⁸. Si dominus in seruorum suorum aliquid commiserit, nec si manumissus uel alienatus fuerit seruus, ullam actionem contra dominum habere potest.

ID 16.106, cf below 29.283A

¹ Libro – xxx om. S

² De - noxia (noxiam C) CRSB; De - sit noxa W; om. VZTHA

³ prodite CRSWB; perditae ZTHABodl

⁴ domino CRBZTHQBodl; om. A

⁵ est autem CRSBZTABodl; autem est HQ

⁶ noxia CRSWB; noxa ZTHQA

⁷ over erasure R

⁸ eorum CRBZTHQ; om. A

⁹ -osam CRBZTHQ; -osa A

¹⁰ -ali CRSBZTA; -iali HQ

¹¹ serui CRBZTHQ; sexui A

¹² auct- CRBZTHQ; act- A

¹³ quid. auct. marked for reversal Z

¹⁴ dom. eius CRSBZT(after corr.)A; eius dom. HQBodl

¹⁵ a dom. ss L²

¹⁶ ? corr. fr. protoris T

¹⁷ inuito CLRSBZTHA; ? suo add. R²; inuicto X

¹⁸ om. Bodl

55

Titulo xxxii¹. De his que per seruos uel per filios acquiruntur²

Admonendi sumus acquiri nobis non solum³ per semetipsos, uerumetiam per eas quoque personas que in nostra potestate sunt, ueluti per seruos nostros et filios, ut⁴ tamen quod per seruos quidem nobis acquiritur, totum nostrum fiat, quod autem per

¹ Tit. xxxii CRWZTHQA; om. SB

² De - acquiruntur (-itur S) CRSWB; om. VZTHA

³ non solum ss B²

⁴ ut CRBZTHQ; id A

liberos in potestate habemus, si ex obligatione fuerit acquisitum⁵, hoc tibi datur secundum imaginem rerum, proprietas, id est ususfructus quem nostra⁶ decreuit constitutio, ut quod ab actione commodum perueniat⁷ huius usumfructum⁸ quidem habeat pater, proprietas autem filio seruetur.

ID 16.107 (CB Varia IA 41)

⁵ *corr. fr.* adques- Z

⁶ nostra CRBZTHQBodl; uestra Q²; *om.* A

⁷ perueniat C²LRXSWBZTHBodl; peruiat C; proueniat Q; peruenia A

⁸ usumf- LRXSWVZTHABodl; ususf- CB

56

Libro iiii, titulo i¹. De his qui sollicitant alienos² seruos, ut dominis suas res diripiant³

Illud quesitum est, cum Thicius seruum Meuii sollicitauerit, ut⁴ quasdam⁵ [fo.209ra] res domino surriperet, et ad eum perferret, et seruus id⁶ ad⁷ Meuium⁸ pertulerit, Meuius⁹ dum uult Thicium in ipso¹⁰ deprehendere¹¹ permisit seruum quasdam res ad eum perferre, utrum furti an serui corrupti teneatur Thicius an neutro¹². Et cum nobis super hac dubitatione suggestum est, et antiquorum prudentium¹³ super hoc altercationes¹⁴ perspeximus¹⁵, quibusdam neque furti neque serui¹⁶ corrupti¹⁷ actionem prestantibus quibusdam furti tantummodo nos huiusmodi calliditati obuiam euntes, per nostram decisionem sanximus non solum furti actionem sed etiam serui corrupti contra eum dari. Licet enim is¹⁸ seruus deterior a sollicitatore minime factus est, et ideo non concurrant¹⁹ regule que serui corrupti actionem introducant, tamen consilium corruptoris ad perniciem probitatis serui introductum est, ut sit ei penalis actio imposita, tanquam si re ipsa fuerit seruus corruptus, ne ex huiusmodi impunitate²⁰ et in alium seruum qui possit corrumpi tale facinus a quibusdam perpetretur.

ID 16.108 as CB Varia IA 42b

¹ Libro – i *om.* S

² alienos LRXSWB; aliquos C?

³ De - diripiant (*corr.* to subripiant R) CRSWB; *om.* VZTHA

⁴ ut CRWBZTHA; et Q

⁵ quasdam CRWBZHQBodl; quadam TA

⁶ id CXWBZTHQA; *om.* R

⁷ ad CRBTHQBodl; *om.* A

⁸ *corr. fr.* Men- W

⁹ Meuius CRBTHQA; Menius W; in cuius Z

¹⁰ delicto *add.* W

¹¹ delicto *add.* C²L, *om.* RXSWBZTHA

¹² neutro CRBZTHQBodl; neutre A

¹³ -entium CLXSW; -entum RBVZTHABodl

¹⁴ altercationes CRBZTHQBodl; alicationes A

¹⁵ -eximus *erased* Bodl

¹⁶ serui CLR²SBZTHA; seui RX

¹⁷ seru. *corr.* CRBZTA; *corr.* seru. HQBodl

¹⁸ is CRBZTHQ; *om.* A; his Bodl

¹⁹ concurrant CRSWBZ²TH; currant ZQABodl

²⁰ -ni- ss Z

57

Tractatu vi¹. De negotio a seruo gesto iussu² domini³

¹ Tr. – vi *om.* S

² *corr. fr.* iusso R

³ De - domini CRSWB; *om.* VZTHA

Si iussu domini cum seruo⁴ negotium gestum fuerit, in solidum pretor aduersus dominum actionem pollicetur, scilicet quia qui ita contrahit fidem domini sequi uidetur⁵.

ID 16.109 as CB Varia IA 47

⁴ cum seruo CRBZTHQBodl; conseruo A

⁵ -ebitur Bodl

58

Prosper libro ii, de uita contemplatiua, cp. iiiii¹. Vt domini seruos misericorditer tractent, et serui dominis ex corde seruiant²

Domini seruos uelut eorum in Christo serui misericorditer tractent, et serui dominis ita ex corde deseruiant, ut uoluntatem non solum dominorum suorum sed etiam Dei [fo.209rb] hoc ipsum iubentis efficiant.

ID 16.110 as CB Varia II 84

¹ Prosper – iiiii *om.* S

² Vt - seruiant CRSWB; *om.* VZTHA

59

Institutionum libro iiiii, titulo iiiii. Quod seruis non intelligatur fieri iniuria sed per eos dominis¹

Seruis² ipsis quidem nulla iniuria fieri intelligitur³, sed domino per eos fieri uidetur. Non tamen hisdem⁴ modis, quibus etiam per liberos et uxores⁵. Sed ita cum⁶ quid⁷ latrocinii commissum fuerit, et quod aperte ad contumeliam domini respicit, ueluti si quis alienum seruum uerberauerit⁸, et in hunc casum actio proponitur. Ac si quis seruo conuitium fecerit, uel pugno eum percusserit, nulla in⁹ eum actio domino competit. Si communi seruo iniuria facta sit, equum est¹⁰ non pro ea¹¹ parte qua dominus quisque est¹² estimationem iniurie fieri, sed ex dominorum persona, quia ipsis fit iniuria.

ID 16.113a as CB Varia IA 45a (part only)

¹ Quod - dominis CRSWB; *om.* VZTHA

² Seruis CLRSBZTA; Seruus XHBodl

³ -igitur CRSWBZTABodl; -igi H; -itur Q

⁴ hisdem CXW²RH; eisdem L; isdem SWBZTQABodl

⁵ uxores CRBZTHQBodl; uxore A

⁶ cum CRBZTHBodl; con A

⁷ quid RSWBZTHABodl; quod CLX

⁸ uerber- CRBZTHQBodl; uber- A

⁹ in C²SWBZTHQA; *om.* CLR

¹⁰ est LRXSWBZTHQABodl; *om.* C

¹¹ ea LSWBZTQA; e R; *om.* X; ? C

¹² est CRSWBZHQBodl; *om.* TA

60

De eodem¹

Quod si² ususfructus in seruo Thicii est, proprietas Meuii est, magis Meuii fieri iniuria intelligitur. Sed si libero qui tibi bona fide seruit iniuria facta sit, nulla tibi actio dabitur, sed suo nomine id experiri poterit, nisi in contumeliam tuam pulsatus sit. Tunc enim competit et tibi iniuriarum actio, id est³ et in seruo alieno bona tibi fide

¹ De eodem CRSWBV; *om.* ZTHQ; Item A; *no break in* Bodl

² *ss* A

³ id est *over erasure* H

seruienti, ut totiens admittatur iniuriarum actio, quotiens in tuam contumeliam ei iniuria facta sit.

ID 16.113b as CB Varia IA 45a, part only

61

Augustinus super Iohannem, parte i¹, tractatu xliiii². De seruis ad ecclesiam fugientibus³

Aliquando illicito iugo et improbo subiecti fugiunt ad ecclesiam, qua retinentur ingenui a seruitute. Interpellatur episcopus⁴, et nisi curet operam impendere ne ingenuitas opprimatur immisericors [fo.209va] deputatur.

ID 16.114

---

¹ i CRBZTHQ; iii A

² Aug. – xliiii om. S

³ De - fugientibus CRSWB; om. VZTHA

⁴ episcopus RWBZTHABodl; Christus CLXSV

62

Nouellarum Iustiniani¹ constitutio i, cp. i². De heredibus³

Si quis parentem uel filium, uel fratrem uel patronum, heredem instituerit, et legatum⁴ siue fidei commissum ab eo legibus non incognitum alicui reliquerit, siquidem uoluntatem defuncti scriptus heres impleuerit, et sine frustratione legatum exsoluerit, habeat firmiter hereditatem defuncti, et iudicio potiatur eius, cuius euerit iudicium passus non est. Si autem reluctantum esse uoluntati testatoris existimauerit, et legatario moras⁵ fecerit, in tantum ut etiam legatarius iudicem adeat, et uictricem sententiam⁶ capiat, et⁷ tamen nichilominus heres moras similiter faciat, et post iudicalem calculum annale pretereat spacium, tunc solam legitimam portionem sibi debitam⁸ heres institutus habeat, et reliquam partem amittat.

ID 16.115

---

¹ Iustiniani C?RBZTHQ; Institutioni A

² cp. i CRWVZTHQA; om. B; Nou. – i om. S

³ De heredibus CRSWB; om. VZTHQA

⁴ L *add. and canc.*: quedam donatio relicta ad functa fidei commissum dedatur ab illis quorum fidei commissum est; R *has superscript (and imperfectly legible)*: Legendum est quedam donatio relicta defuncto fidei commissum que datur ab illis quorum fidei commiss'

⁵ moras R²XWBVZTHABodl; moram CL; more S; ? R

⁶ sententiam *add. and canc.* Z

⁷ et CRWBZT²HQBodl; om. TA

⁸ debitam CRSWBZTHQ; deditam A; debitum Bodl

63

Cp. iiii¹. De eisdem²

Intra annum modis omnibus relictum prestetur legatum. Initium autem anni esse oportet illud tempus quod iudiciali sententia reus admonitus est propter legati³ solutionem⁴. Anno autem transacto heres qui legata non soluerit⁵, hereditatem testatoris amittat.

ID 16.116

---

¹ Cp. iiii om. S

² De eisdem CRSWB; om. VZTHQA

³ soluti *add. and canc.* J

⁴ leg. sol. CRSWBZTA; sol. leg. HQBodl

⁵ *corr. fr.* –eret Z

¹64*Constitutio iiii, cp. i². De creditoribus qui fideiussorem accipiunt³*

Si quis crediderit alicui et fideiussorem uel mandatorem acceperit, uel eum qui pecuniam pro eo constituerit, non prius contra tales personas actiones moueat suas, quam aduersus ipsum reum principalem egerit, eum quem inopem inuenerit uel in solidum, uel pro⁴ parte postquam egentia laborare noscatur reus siue in solidum siue pro parte tunc contra fideiussores⁵ uel mandatores⁶ creditorem [fo.209vb] intendere oportet. ITEM. Hec autem sic intelligenda sunt ut nullam facultatem habeat creditor⁷ res uendicare priusquam personales actiones exerceat, tam contra ipsum reum principalem quam contra fideiussores eius et⁸ mandatores, eos que non soluendos esse appareat.

ID 16.117

¹ H (but not Q) inserts c 68 here

² Const. – i om. S

³ De - accipiunt CRSWB; om. VZTHA

⁴ pro CRBZTHQ; om. A

⁵ fi- lacuna- deiussores C

⁶ -ores CRBZTHQ; -orum A. S ends cap. here

⁷ corr. fr. reditor C

⁸ add. in mg. C

65

Cp. ii¹. De his qui pecuniam mutuo accipiunt et eam non habent²

Si quis³ pecuniam mutuauerit⁴, debitor autem pecuniam non habuerit, mobilem rem⁵ creditori⁶ prestat⁷ si habet. Si autem rem mobilem non habeat, tunc immobilem rem suam si habet uendere debet, et pecuniam debitam ex precio rei soluere⁸. Sin autem emptorem non inueniat, tunc predium quod optimum habet creditori suo prestat, et actione qua obstrictus est liberetur. Vbi autem emptorem predii sui⁹ inuenerit, caueat pecuniam creditori¹⁰ debitam soluturum se¹¹, et post cautionem liceat ei constituere uenditionis contractum¹². Creditoris autem appellatione¹³ significatur, non solum is qui mutuam dedit alicui pecuniam, sed etiam omnes¹⁴ qui aliquam actionem contra aliquem habent.

ID 16.118

¹ Cap. ii om. S

² De - habent CRSWB; om. VZTHA

³ Si quis CRWVZTHABodl; Quisquis B

⁴ corr. fr. mutauerit T

⁵ rem CRWBZTHQA; om. Bodl

⁶ creditori CRBZTHQBodl; conditori A

⁷ prest. cred. marked for reversal Q

⁸ rei soluere C²?LR²SBH; soluere C?R; soluere debet X

⁹ pred. sui CRBZTQABodl; sui pred. H

¹⁰ pec. cred. CRSWB; cred. pec. ZTHQBodl; reditori pec. A

¹¹ sol. se ded. marked for reversal Q

¹² contractum CRWVHQBodl; contactum SBZTA

¹³ nomine (uel appellatione ss) Q

¹⁴ etiam omnes CRBZTHQ; omnes etiam A

66

Cp. x¹. De pecunia dampnatorum²

¹ Cp. x CRTA; om. SB

² De - dampnatorum CRSWB; om. VZTHA

Capitali crimine dampnatorum bona non ad lucrum presidis perferri³, sed cognatis punitorum reddi oportet.

ID 16.119; IP 5.55

---

³ perferri CRSWB; preferri ZTHQABodl

67

Constitutio xxiiii, cp. ii¹. De eo si consultatio speretur, et princeps occupatus non possit ad hoc colligere senatum²

Si consultatio speretur³, et princeps occupatus non possit senatum ad hoc ipsum colligere, adlegationes litigatorum⁴ maneant in eadem figura⁵, et nullum⁶ preiudicium patiantur, quamuis tempus statutum transactum⁷ sit, usque eo⁸ uidelicet⁹ donec¹⁰ princeps uacationem habens¹¹ [fo.210ra] senatores conuocauerit.

ID 16.120

---

¹ cp. ii CRBZTHQ; om. A. Const. – ii om. S

² De - senatum CRSWB; om. VZTHA

³ -p- ss H

⁴ litigatorum CRBZTHQBodl; legatorum A

⁵ fig- CRBZTHQBodl; fug- A

⁶ nullum CRBZTHQBodl; nulla A

⁷ si add. A

⁸ om. Bodl

⁹ ss Q

¹⁰ donec CRBZTHQBodl; om. A

¹¹ hans Z

68¹

Constitutio xxxi², cp. i³. De lenonibus⁴

Hec constitutio iubet neminem lenonem⁵ esse, neque in urbe imperiali, neque⁶ prouinciis, et hoc prohibere⁷ debent pretores et presides. Vltimo enim⁸ supplicio subiciuntur, qui contra constitutionis normam⁹ lenones¹⁰ esse ausi sunt. Omnia autem instrumenta fideiussiones¹¹ apud lenones¹² interpositas uel a lenonibus¹³ contra bonos mores factas, infirmas atque inualidas esse constitutio iubet.

ID 16.121; IP 5.56

---

¹ after c 63 H; om. Q

² xxxi CRWBZTA; xxx L; xiiii W²

³ Const. – i om. S

⁴ De lenonibus CRXSWB; De lectoribus L; om. VZTHA

⁵ lenonem CRBZTH; leonem A

⁶ in add. C²SWBVZTHA, om. CLRX

⁷ proh- CRSBTHA; exh- Z

⁸ enim CRWBZTH; cuius A

⁹ corr. fr. in comera W

¹⁰ lenones CRWBZTH; leones A

¹¹ -iones CRWVZTH; -ores BA

¹² lenones CRWBZTH; leones A

¹³ lenonibus CRWBZTH; leonibus A

69¹

Constitutio xxxiiii², cp. iii³. Quod talem partem⁴ heredi⁵ accipiant nepotes uel neptes ex filia qualem nepotes ex filio⁶

Si quis nepotes ex filio reliquerit, et ex filia nepotes uel neptes pariter ad hereditatem ab intestato aui defuncti uocentur⁷, et non minus terciam partem sicut ante capiant, sed integram portionem consequantur nepotes ex filia talem accipiant nati qualem accipiunt nepotes ex filio procreati. Item si auia decesserit, nepotibus ex filio et nepotibus ex filia⁸ derelictis, omnes pariter ad hereditatem auie sue uocentur, et omnino nulla sit differentia utrum omnes nepotes sint aut neptes⁹, utrum ex filio an ex filia procreati sunt¹⁰.

ID 16.123; IP 5.58

¹ om. Q

² corr. to xviii W²

³ Const. – iii om. S

⁴ corr. fr. pariter L

⁵ heredi CLRXXW; hereditatis C²SB

⁶ Quod - filio CRSWB; om. VZTHA

⁷ uocentur CRBVZH; uocent T?A

⁸ ex filia add. in mg. C

⁹ sint aut neptes (nepotes A) CRBZTA; aut neptes sint H

¹⁰ sunt CRBVA; sint SWZTH

70

Constitutio xxv¹, cp. iii². De eo qui pecuniam a creditore numeratam negauerit³

Si quis prolata manu sua negauerit et dixerit talem scripturam suam non esse⁴, postea auctor probationis uexetur, et aliis⁵ difficultatibus uel si litteras quidem suas agnouerit, dixerit autem pecuniam sibi numeratam a creditore non esse, in utrumque casum conuictus, in duplo debitam quantitatem prestet. Quod si iudex contra presentem legem iudicauerit ipse penam auc[fo.210rb]toris reddat. Si quis autem dixerit sibi nullam annumeratam esse pecuniam, postea autem confessus sit, et dixerit se etiam particulares solutiones soluisse quamuis reuera persoluerit, attamen nichilominus in⁶ integram sortem existat.

IP 16.124

¹ xxv Q (not H)

² Const. – iii om. S

³ De - negauerit CRSWB; om. VZTHA

⁴ et add. A, om. CRBZTHQBodl

⁵ aliis C²LR²SWBVZTQA; alii CRX

⁶ ss J

71

Cp. xxiii¹. De muliere que liberis suis aliquid donauerit, et² ad secundas nuptias perueniens donationem reuocare uoluerit³

Si mulier liberis suis⁴ res quasdam donauerit posteaque ad secundas peruenerit nuptias, et ingratitude uelamento donationem semel a se⁵ factam reuocare maluerit, nullomodo hoc poterit facere, nisi⁶ specialiter probauerit, uel quod uite eius filius

¹ Cp. xxiii om. S

² et CLRSW; om. B

³ De - uoluerit CLRSWB; om. VZTHA

⁴ suis CRSWBZTA; om. HQBodl

⁵ semel a se CRWVZTHABodl; a se semel B

⁶ something erased here C

insidiatus est, uel quod ei manus impias intulerit, uel quod tales insidias concinnauerit⁷ ut facultatibus suis totis priuaretur⁸.

ID 16.126

⁷ concinn- LRXWBZTHA; concenn- C?; concitauerit S

⁸ -uaretur CRBZTA; -uetur S

72

Cp. xxiiii¹. Quod mulier ad secundas nuptias perueniens dignitatibus prioris mariti non utatur²

Mulier que ad secundas migrauerit nuptias³ priuilegiis uel dignitatibus prioris mariti non utatur⁴.

ID 16.127 (cf 8.273, above 3.15.105), om. IDpbv

¹ Cpa. xxiiii om. S

² Quod - utatur CRSWB; om. VZTHA

³ mig. nupt. RXBZTHQABodl; nupt. mig. CLSV; nupt. (canc.) mig. nupt. W

⁴ utatur C?LXSBZQ; utitur RWVZ²THABodl

73

Cp. xxv¹. De liberta² si patrono suo nupserit³

Si liberta mulier patrono suo copulata nuptiis quidem eius renuntiauerit, et⁴ ad secundum⁵ matrimonium migrare uoluerit, id facere⁶ inuito patrono non poterit, alioquin si contra uoluntatem eius nupserit non fiunt nuptie sed meretrix coniuncta⁷ esse⁸ uidetur.

ID 16.128 (cf 8.57a), om IDpbv

¹ Cp. xxv CRBZTHQ; om. SA

² -erta LSWB; -erto RX; ? C

³ De - nupserit CRSWB; om. VZTHA

⁴ et CRSWBQ; om. ZTHA

⁵ -dum R²XSWBVZTHQ²A; -dam R; -das Q; ? C

⁶ id add. and canc. Z

⁷ coniuncta LRXSWBVZTHABodl; conuicta CL²Q

⁸ esse CRBZTHABodl; om. Q

74

Cp. xxvii¹. De muliere que post susceptum administrationem filiorum ad secundas nuptias migrare uoluerit²

Si mulier libertorum suorum tutelam³ administrauerit, et post inchoatam administrationem [fo.210va] ad secundas migrare uoluerit nuptias⁴, prius filiis suis impuberibus tutorem petere debet⁵, eique rationem administrationis sue reddere, et post redditam rationem⁶ si debetrix appareat, debitum suum⁷ persolvere debet, deinde si uelit ad matrimonium secundum perueniat. Si autem hoc⁸ obseruatione contempta⁹ secundas contraxerit nuptias, non solum res ipsius, id est matris liberis eius

¹ Cp. xxvii CRWZTA; xxvi B; xxiii HQ; om. S

² De - uoluerit CRSWB; om. VZTHA

³ tutelam CRSBZTA; om. HQBodl

⁴ uol. nupt. CRBZTHQBodl; nupt. uol. A

⁵ debet CRBZTHQBodl; om. A

⁶ redditam rationem CRSW; debitam rationem B; reddita ratione ZTHQABodl

⁷ deb. suum CRVZTHABodl; suum deb. B

⁸ hoc CLRXB; hac C²L²SWB²VZTHQABodl

⁹ contempta CXWBVZTHQA; concepta L; contemptam R; contenta S

hypothetice titulo supponatur, sed etiam res uictrici ex presentis constitutionis auctoritate.

ID 16.129, om IDpbv; IP 6.72

75

Constitutio xlii, cp. ii¹. De hereticis inter se litigantibus et de orthodoxo contra hereticum litigantem²

Si hereticus contra hereticum litiget, liceat cuius³ eorum hereticum testem adducere. Sin autem orthodoxus contra hereticum litiget, pro orthodoxo quidem⁴ heretici etiam testimonium ualeat contra orthodoxum⁵, aut solius orthodoxi⁶ testimonium ualeat. Orthodoxis autem litigantibus ad testimonium nullus heretico pateat aditus.

ID 16.131; IP 5.28a; +C 2 q 7 c 26 (Palea)

¹ Const. – ii om. S

² De - litigantem (-ante WB) CRSWB; om. VZTHA

³ cuius CRVZTHQA; ciuis B; cuius Bodl

⁴ ss L²

⁵ contra orthodoxum RXSWBZTHQBodl; *apparently erased in CL*; contra ortodoso A

⁶ T lacks a leaf here after fo. 131v, and resumes in c 99 below

76

Constitutio xlv, cp. ii¹. De omnibus litigatoribus²

Omnes litigatores postquam iusiurando suo addunt, quia non delationis nec calumpnie causa nec uexandi aduersarii gratia probationes in tota causa ab aduersario suo³ exigant⁴, nam antea⁵ in unoquoque capitulo quam litis litigator ab aduersario⁶ suo probationes⁷ exegisset iurare compellebatur, quod non calumpnie causa complura sacramenta prestaret, ideoque unum iusiurandum sufficiat.

ID 16.132

¹ cp. ii CRWZHQA; om. B. Const. – ii om. S

² De - litigatoribus (litigantibus B) CRSWB; om. VZHA

³ ss Q

⁴ exigant CRBZHQ; exigunt A; suo exig. *marked for reversal* R

⁵ ex. nam ant. *written over longer erasure* H

⁶ *corr. fr.* -atio B

⁷ ss Q

77

Constitutio xlviii, cap. iii¹. De eisdem²

Si quis ex sententia iudicis admonitus fuerit, habeat post admonitionem uiginti dierum spacium. ITEM³. Intra⁴ uicesimum diem litis con[fo.210vb]testatio facta nullius momenti est. Si quis autem iudicem recusauerit, et alium pro eo petierit, eumque iterum recusare maluerit, ut aliquem sibi iudicem petat⁵, non audietur⁶.

ID 16.133; IP 5.46c from Si quis autem only

¹ iii WBVZHQA; iiii C?RX; ii L. Const. – iii om. S

² De eisdem CRSWB; om. VZHQA

³ ITEM CRBZHQ; om. A

⁴ Intra CRBZHQ; Inter A

⁵ iud. pet. CRBZHQ; pet. iud. A

⁶ -ietur CRXBZHA; -iatur S

78

Constitutio lii, cp. i¹. Ne cui debitorem suum egrotantem molestare liceat²

Si quis debitorem suum egrotantem et periclitantem³ mori molestare uoluerit pro debito⁴ suo, non liceat ei hoc facere, cum neque uxori eius⁵, neque liberis aliquam inquietudinem afferre permittitur, neque signa edibus eius imponere, nisi post mortem debitoris consistentem⁶ iudicialis⁷ calculus probatus fuerit, et legitima ordinatio sequuta sit, sed neque mortuo debitore deductionem eius et funus impediatur. Si enim tale aliquid⁸ perpetraverit, suis actionibus cadit, siue iustas habeat intentiones siue non, et non solum debitam sibi quantitatem amittat, sed etiam alterum tantum heredibus eius pro iniuria defuncti prestare compellatur, et non sufficiunt iste pene, cum et tertia pars bonorum eius supplicetur⁹, et ipse infamia notetur.

ID 16.134

¹ cp. i CLRWBZ; om. HQ; ii A. Const. – i om. S

² Ne - liceat CRSWB; om. VZHA

³ et peric. ss L²

⁴ debito CRBZHQBodl; delicto A

⁵ neque ux. eius repeated R

⁶ -entem CLRXSB; -ente WZHQBodl

⁷ corr. fr. -ale R

⁸ aliquid CRSWBZBodl; quid HQ; om. A

⁹ supplicetur CRSBZQBodl; publicetur H

79

Constitutio lxiii, cp. xi¹. De tutoribus uel curatoribus cuiuslibet persone²

Ab initio antequam administrationes immisceant, tutor³ uel curator cuiusuis persone sacramentum prestare compellitur per diuinas scripturas quod omnia gesturus est que pupillo⁴ commoda esse putauerit. Eadem⁵ dicimus et de his qui curas egerint.

ID 16.135

¹ cp. xi CRWZHA; om. B. Const. – xi om. S

² De - persone CRSWB; om. VZHA

³ tutor CRBZHQ; tuto A

⁴ pupillo C²?LR²SBZHA; om. RX; ? C

⁵ Eadem CRBZHQBodl; Eadem A

80

Constitutio lxiiii¹, cp. i². De his qui depositum in alicuius cautelam dare uoluerint³

Si quis⁴ depositum in alicuius cautelam dare uoluerit, necessarii sunt ei⁵ tres testes⁶. Nam littere depositarii sole non sufficiunt depositori⁷ [fo.21 lra] ad plenissimam depositi dati probationem. Testimonia autem sic⁸ exhiberi oportet, ut dicant⁹ testes quod sub presentia sua uel susceptum est depositum uel quod¹⁰ depositarius suscepisse conscripsit.

ID 16.136; cf IP 5.19 for Testimonia - conscripsit

¹ lxiiii CRWBV; liiii ZHQA

² Const. – i om. S

³ De - uoluerint CRSWB; om. VZHA

⁴ corr. fr. quid R

⁵ sunt ei CRSWBZABodl; ei sunt HQ

⁶ testes CRBZHQ; om. A

⁷ -ori LRSWBZQBodl; -arii X; -orii HA; ? C

⁸ sic C²LR²SBZHA; om. CRX

⁹ dicant CRSWBZA; discant HQBodl

¹⁰ quod C²LR²SBZHA; om. CRX

81

Cp. ii¹. De eo qui sine tabellione instrumenta componere uoluerit²

Si quis sine³ tabellione componere instrumentum maluerit, siue de mutuo siue de⁴ deposito, siue de alia⁵ quacumque causa tres testes adhibeat⁶. Alioquin littere ipsius sole credende non sunt. Nulla autem differentia est utrum subscripsissent testes, an presentibus eis instrumentum compositum esset⁷.

ID 16.137

---

¹ Cp. ii *om.* S

² De - uoluerit CRSWB; *om.* VZHA

³ siue Bodl

⁴ de CRVZHABodl; *om.* B

⁵ alia CRBZHQ; talia A

⁶ -eat CRBZHQA²; -eant A

⁷ comp. esset CLR(*corr. fr.* est)SWBZA; esset comp. HQBodl

82

Cp. v¹. De eodem²

Instrumenta quoque que apud tabelliones componuntur subscriptione testium sicut dictum est muniri precipimus³, ante completionem⁴ scilicet a tabellione insertam.

ID 16.138

---

¹ Cp. v *om.* S

² De eodem CRSWB; *om.* VZHA

³ precipimus CRSWBZA; *om.* HQ

⁴ completionem CRSBZHQ; complectionem A

83

Cp. x¹. De his qui sine scriptura aliquid contraxerint²

Si sine scriptura aliqui³ contraxerint, liceat eis uel testimoniis uel⁴ iusiurandi⁵ religione ueritatem manifestare scilicet auctore quidem⁶ testes producente.

ID 16.139

---

¹ Cp. x *om.* S

² De - contraxerint CRSWB; *om.* VZHA

³ aliqui CRBZHQ²Bodl; *om.* Q; aliquid A

⁴ uel CRBZHQBodl; *om.* A

⁵ ius- CRSBZHQ; iuris- H²Bodl

⁶ quidem CRBZHQ; quid est A

84

De testamento patrum¹

Liceat patri in testamento suo legitimos successores sibi scribere filios naturales, ut tamen² illi post mortem parentis supplicent³ imperatori, et testamentum patris ostendant, et principe⁴ annuente in tantum capiant paternitatem, in quantum scripti sunt. ITEM. Legitimis⁵ filiis natis non aliter legitimi naturales fiunt, nisi dotalia instrumenta pater⁶ cum matre eorum confecerit.⁷

ID 16.140-1

---

¹ De - patrum CRSWBV; *om.* ZHQA

² ut tamen LRXSBZHQBodl; ne tamen C; ut non A

³ *after corr.* R

⁴ *corr. fr.* -pem Z

⁵ *corr. fr.* Legimis A

⁶ *ss* C

⁷ confecerit CRSBZQA²Bodl; fecerit H; Item. Legitimis filiis natis - confecerit *add. in mg.* B

85¹

Constitutio lxx², cp. i³. De iuramento facto mulieri⁴

Si quis diuinis tactis⁵ scripturis iurauerit mulieri legitimam se eam uxorem habiturum, uel si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illa legitima uxor, quamuis [fo.211rb] nulla dos, nulla scriptura alia⁶ interposita sit.

ID 16.142 om. IDpbv only; cf ID 8.44, above 3.15.36; +C 30 q 5 c 9

---

¹ after c 86 HQBodl

² corr. fr. lv A

³ Const. lxx cp.i CRSWZHQA; om. B

⁴ De - mulieri CRWB; om. VZHQA

⁵ diu. tact. CRWBZHBodl; tact. diu. Q

⁶ sit add. A, om. CRWBZH

86

Constitutio lxxi¹, cp. ii². Quod ei cui preses suspectus est liceat ad episcopum inuocare³

Si cui preses prouincie suspectus esse⁴ uideatur, et litigare apud eum solum noluerit, liceat ei ad episcopum inuocare ut cum ipso considente causam audiat, et uel amicali compositione litigatores transigere⁵ faciant, uel cognitaliter, ita tamen ut sententia legibus consentanea imponatur.

ID 16.143

---

¹ lxxi LWBVZHA; lxx CRQ²; xlxv Q

² cp.ii CLRWVZHQA; om. B. Const. - ii om. S

³ Quod - inuocare CRSWB; om. VZHA

⁴ esse CRBZHQBodl; esset A

⁵ corr. fr. transire Z

87

¹Cp. iii². De his qui libertas suas uxores ducere uolunt³

Si quis libertam suam uxorem ducere uoluerit, dotalia instrumenta cum ea componat, et habeat legitimam uxorem, quamuis ipse summa dignitate prefulgeat. Et si liberi ex tali conubio procreati fuerint, legitimi⁴ successores patri suo succedunt.

ID 16.145a in IDcrsm only

---

¹ Constitutio lxxviii add. and canc. Z

² iii CRBVZHQ; iiii A. Cp. iii om. S

³ De - uolunt CRSWB; om. VZHA

⁴ legitimi CRBZHQBodl; legitimi A

88

Cp. iiii¹. De illo qui ex ancilla sua liberos habuerit²

Si quis ex ancilla sua liberos habuerit³, eamque manumittere uelit, et dotalibus instrumentis⁴ factis uxorem legitimam habere, compositione instrumentorum dotalium liberi eius manumitti uidentur.

ID 16.145b

---

¹ Cp. iiii om. S

² De - habuerit CRSWB; om. VZHA

³ habuerit CRBZHQBodl; habuerat A

⁴ instrumentis C² LRSWV³HQBodl; strumentis CXVZBA

89

*Constitutio lxx, cp. i. De his qui cum monachis uel sanctimonialibus litigium habuerint*¹

Si quis² cum monachis aut sanctimonialibus habeat³ litigium, non audeat monachum uel sanctimonialem ad ciuilem iudicem accusare, uel trahere, sed magis adeat⁴ ciuitatis episcopum. Ille enim existimabit utrum representari principalis persona debeat, an per economos⁵ uel⁶ apochrisianos⁷ defendi cum omni scilicet honestate, ita ut episcopus legibus et canonibus consentaneam sententiam proferat.

ID 16.146

---

¹ De - habuerint (*before* Const. lxx and *corr. fr.* -erit B) CRSWB; *om.* VZHA

² aut *add. and canc.* Z

³ habeat CRBZHQBodl; *om.* A

⁴ adeat CRBZHQBodl; audeat A

⁵ dispensatores *add. ss* S

⁶ uel CRWBZHA; an Q

⁷ -ios CRBZHQ; -io A. minist' secretorum uel legatus a secretis *add. ss.* S

90

*Const. lxxiii¹. Quod iudices sententiam scriptis dicant, et quod tertia prouocatio preiudicata est, et contumaces appellare non possunt*² [fo.211va]

Iudices sententiam scriptis dicant, et prouocationes condempnato non denegentur, nisi forte ter appellare aliquis maluerit, uel contumax in absentia fuit, nam et tertia prouocatio preiudicata est, et contumaces condempnati³ appellare non possunt.

ID 16.147; IP 5.46d

---

¹ lxxiii CRWBVHQ²; lxxii Z; lxxxiii Q; lxxiiii A; cap. v *add.* ZHQ; cap. i *add.* A. Const. lxxiii *om.* S

² Quod - possunt CRSWB; *om.* VZHA

³ -ati CRBZHQBodl; -at A

91

*Cp. xii¹. Ne cum sacramento litigatorum arbiter eligatur*²

In summa constituimus post hanc licitum non esse ut cum sacramento litigatorum arbiter eligatur. Et si enim suam contra ius sententiam dederit, ipse denuo rationem³ daturus est.⁴

ID 16.148

---

¹ x *ss* C; Cp. xii *om.* S

² Ne - eligatur CRSWB; *om.* VZHA

³ *corr. fr.* lig- H

⁴ Et si enim suam - rationem CRSBZH; *om.* A

92

*Cp. xiiii¹. Quod omnes lites dirimantur per leges*²

Omnes³ lites secundum leges et constitutiones dirimantur, quamuis iussio nostra uel pragmatica⁴ sanctio contrarium⁵ statuerit.

ID 16.149

---

¹ Cp. xiiii CRWVZHA; *om.* SB; Cap. xiii Q

² Quod - leges CRSWB; *om.* VZHA

³ Omnes CRBZHQBodl; Quoniam A

⁴ pragma causa *add. ss.* pragmaticus causarum actor *add. in mg.* S

⁵ -ium CRBZHQBodl; -io A

93¹*Const. lxxiii, cp. i. De his qui cum clericis litigium habent²*

Si quis cum clerico litigium habuerit, siquidem de causa pecuniaria, adeat prius episcopum, cuius iudicio clericus³ suppositus est. Ille autem sine dampno, sine⁴ dilatione competentem finem liti impositurus est. Si⁵ autem noluerit episcopus litem dirimere, tunc ad⁶ ciuiles iudices disceptatio cause perueniat. Vbi autem causam dirimere⁷ episcopus uult, sine scriptura omnia procedant, et diffinitiuam sententiam ab eo sine scriptis⁸ inseratur. Quod si de criminali causa litigium emerit tunc competentes interpellati consentaneum legibus terminum cause imponant, ita tamen⁹ ut disceptatio litis duorum mensium spacium non excedat a litis contestatione numerandum. Non aliter autem puniatur clericus, nisi obnoxius repertus sacerdotio nudatus fuerit ab episcopo suo, uel clericatus honore. Sin autem crimen ecclesiasticum est, tunc secundum¹⁰ canones episcopo soli cause examinatio et pena procedat, nullam communionem aliis¹¹ iudicibus¹² in huiusmodi causis¹³ habentibus. ID 16.150 (cf ID 6.427, above 3.10.51); C 11 q 1 c 45

¹ om. HQBodl

² De - habent CRSWB; om. VZA

³ clericus A

⁴ sine LRXSWBZA; siue C?

⁵ Si CRXSWBV; Sin ZA

⁶ ad C²?LSWBVZ; et RX; ? C

⁷ tunc ad (et RX, corr. fr. ? C) ciuiles - dirimere CLRXSBVZ; om. A

⁸ scriptis CRBVZ; scripturis A

⁹ ss A

¹⁰ secundum CRBVZ; om. A

¹¹ aliis C²RXSWVB²ZA; alii CLB?

¹² in mg. R

¹³ ss C

94

Constitutio lxxviii.¹ Quod qui unam concubinam [fo.211vb] habet, non potest alias habere eo tempore²

Nemo intelligatur concubinam habere que³ cum multis mulieribus concumbere cum aliquo⁴ solet. Nam quemadmodum qui legitimam uxorem habet, aliam habere durante eodem matrimonio non potest, ita et qui unam concubinam habet non potest alias eo⁵ tempore habere.

ID 16.151

¹ c.i. add. Q, om. CRBVZHA; Const. lxxviii om. S

² Quod - tempore CRSWB; om. VZHQA

³ que LRXSWBZHQA; qui C

⁴ cum aliquo LRXSWBVZHQA; om. CL²

⁵ eodem Q (ss)

95

Constitutio lxxx¹, cp. i². A quibus testimonium recipiatur³

Nullius⁴ recipiatur testimonium nisi eius qui sit bona opinione, uel quem dignitas commendat, uel militia⁵, uel uite honestas, uel artis titulus laudabilis, uel etiam

¹ lxxx C?LRXSWBZHQA; lxxc A

² i CLXWBZHQA; om. R. cp. i om. S

³ A - recipiatur CRSWB; om. VZHA

⁴ Nullius CRBZHQA; Nullus A

⁵ mil- CRBZHQA; nil- A; mal- Bodl

aliorum testium uox de bona uita eius consentiens. ⁶Alius autem testis⁷ uilissimus si productus in iudicio fuerit, liceat iudici si hoc existimauerit tormentis eum subigere. Si quis autem scripserit se debere pecuniam alicui⁸, postea autem dicat se sine scriptis eam soluisse, non audiatur quamuis testes produxerit, nisi secundum obseruationem nostre constitutionis, sic⁹ tamen ut testes duorum alterum dicant, uel quod presentibus ipsis et ad ipsum rogatis debitor creditori pecuniam soluit, uel quod ad hoc ipsum accepti audierunt creditorem dicentem, pecuniam¹⁰ sibi solutam fuisse¹¹. Non admittimus autem testimonia eorum qui dicere solent, transeuntes se audisse aliquem dicentem, pecuniam sibi¹² solutam esse, sed nec tabulariorum sola presentia sufficit, nisi testes quoque¹³ rogati subscripserint. ITEM. Plurium et bonorum testimonia sequi oportet, et eos qui contraria sibi dixerint si quidem per errorem, conuenit admittere, sin autem per astutias aliquas, tormentis subicere.

ID 16.152; IP 5.25 has Nullius recipiatur - eum subigere and Non admittimus - rogati subscripserint only

⁶ Alius autem testis uilissimus – sibi solutam fuisse *om. S*

⁷ *ss B*

⁸ pec. alicui CRWB; alicui pec. ZHQABodl

⁹ *corr. fr. sc A*

¹⁰ soluit uel quod ad hoc - pecuniam CRBZHQ; *om. A*

¹¹ solutam fuisse CLRW²VZHQA; solitam fuisse W; debitam soluisse B; Alius autem testis uilissimus – sibi solutam fuisse *om. S*

¹² sibi CRBZHQ; tibi A

¹³ testes quoque CRWVZHQA; quoque testes B

96

Cp. iiii¹. De teste producto si seruus esse dicatur, ipse autem neget²

Si testis³ productus seruus esse dicatur, ille autem dicat se liberum esse, siquidem ingenuum⁴, scribatur quidem [fo.212ra] testimonium eius, postea autem si probatus fuerit seruus, nullius momenti sit. Sin autem libertinum se esse dixerit, siquidem strumentum⁵ manumissionis sue ostenderit, dicat testimonium, sin autem in alio loco dicat strumenta sui status habere, scribatur quidem testimonium eius. Postea autem si non produxerit strumenta, nullius momenti sit.

ID 16.153; IP 5.26

¹ Cp. iiii *om. S*

² De - neget CRSWB; *om. VZHA*

³ *corr. fr. testes Z*

⁴ -uum CRSVZHQA; -ium WB

⁵ -entum CRBZHQ; -enta A

97

Cp. v¹. De eo qui dixerit testem productum sibi inimicum²

Si quis dixerit testem productum inimicum suum esse, siquidem ex criminali causa, omnino non dicat testimonium. Sin autem ex alia occasione dicat testimonium, sed perscriptio³ eius ei⁴ opponatur.

ID 16.154; IP 5.28b

¹ Cp. v CRWVZHA; *om. SB*

² De - inimicum CRSWB; *om. VZHA*

³ pros- Bodl

⁴ ei CRBZHQ; *om. A*

Cp. vi¹. Quod mediator partium² licet inuitus partibus consentientibus testimonium dicat³

Si quis mediatorem partium se dixerit⁴, ideoque se non oportere in dubium testimonium in alterutrum⁵ eorum dicere, illi autem consenserint⁶ ut producat, consequens est ut in hoc⁷ casu etiam inuitus testimonium dicat.

ID 16.155

---

¹ Cp. vi om. S

² corr. fr. patium W

³ Quod - dicat CRSWB; om. VZHA

⁴ med. partium se dix. (dixit Q) CRBZHQBodl; dix. se med. partium A

⁵ corr. fr. alterutum C

⁶ conserint A

⁷ corr. fr. ho B

99

Cp. vii¹. Quomodo habenda sit testium productio²

Testium³ productio non aliter habeatur, nisi presente quoque aduersaria⁴ parte, uel⁵ contumaciter non ueniente, scilicet ut⁶ salua ei prescriptio competat, quam opponendam existimauerit. Contumaciter autem non uidetur abesse, qui ex necessitate⁷ abfuit, forte enim intra⁸ loca sanctorum fugerat.

ID 16.156; IP 5.20

---

¹ corr. fr. vi A; cp. vii om. S

² Quomodo - productio CRSWB; om. VZHA

³ Testium CRBZHQ; Mestium A

⁴ -aria CRBZHQ; -ari A

⁵ uel CRBZHQ; om. A

⁶ T (fo. 132r) resumes here

⁷ qui add. A, om. CRBZTHQ

⁸ intra CRBZHQAodl; inter T

100

Const. lxxxiiii, c. i¹. Quod mater que defuncto uiro tutelam filiorum habere uoluerit, secundis renuntiet nuptiis²

Si mater marito defuncto filiorum suorum tutelam gubernare maluerit, renuntiet secundis nuptiis in iudicio sine iusiurando, res autem suas impuberi filio suo³ obliget, atque ita ei tutela committatur.

ID 16.157; IP 6.73

---

¹ c. i C²LXSWBZTHQA²; om. CRA

² Quod - nuptiis CRSWB; om. VZTHQA

³ ss B

101

Const. xxix¹, cp. i². Quod nullus hereticus³ militet, uel curas publicas gerat⁴
[fo.212rb]

Nullus hereticus militet uel curas gerat publicas. ITEM. Omnino eos qui non communicant⁵ in ecclesia hereticos uocamus, quamuis nomen Christianorum usurpent.

---

¹ xxix CLRWBV; xcviiii ZTHQA

² Const. - i om. S

³ hereticus C²LR²SB; om. X

⁴ Quod - gerat CLRSWB; om. VZTHA

⁵ communicant CRBZTHQBodl; excommunicant A

ID 16.158

102

Constitutio cv, cp. vi¹. De marito putante uxorem suam in adulterio conuinci²

Si in adulterio maritus putauerit suam uxorem³ conuinci, prius debet⁴ inscriptiones deponere, uel contra mulierem, uel contra adulterum⁵, et si talis accusatio uera comprobata fuerit, tunc mittat repudium⁶.

ID 16.159 (om. IDpbv)

¹ vi CR; vii WBVZTH?QA; Const. – vi om. S

² De - conuinci CRSWB; om. VZTHA

³ suam ux. C²LSWBVZTHQA; om. CRX

⁴ in mg. W²

⁵ -erum CLSW?VZTHQ; -erium RXBA

⁶ mittat rep. CRSWBV; rep. mittat ZTHQABodl

103

Cp. viii¹. Quod si maritus uite uel castitati mulieris insidiatus fuerit, mulieri liceat repudium mittere uiro²

Si uite mulieris quocumque modo insidiatus fuerit maritus, uel si aliis hoc³ facientibus conscius non manifestauerit⁴ mulieri, et secundum leges eam non uindicauerit⁵, si castitati mulieris insidiatus fuerit, uel aliis eam in adulterium prodere conatus fuerit, item si maritus ei⁶ de adulterio inscriptiones posuerit, et adulterium probare non poterit⁷ liceat mulieri repudium mittere marito. ITEM. Illis penis subiciatur maritus, si adulterii accusationem non probauerit, quas mulier passura⁸ fuisset, si conuicta fuisset.⁹ ITEM. Si in eadem domo in qua mulier cum ipso habitat¹⁰ contempnens eam cum alia muliere¹¹ inueniatur, in domo manens, uel in eadem ciuitate degens in alia domo cum aliena muliere frequenter manens conuincatur¹², et semel et bis criminatus uel per parentes suos uel per parentes mulieris, uel per alias idoneas personas huiusmodi¹³ turpitudine¹⁴ non abstinerit, liceat mulieri dissoluere nuptias.

ID 16.160 (om. IDpbv)

¹ Cp. viii om. S

² Quod - uiro CRSWB; om. VZTHA

³ hoc CRSBZTA; om. HQBodl

⁴ manifestauerit CRBZTHQ; om. A

⁵ corr. fr. uend- Z

⁶ ei CRBZTHQ; ea A

⁷ poterit WBVZTHQA; potuerit LS; possit RX; ? C

⁸ repeated and canc. Z

⁹ S ends cap. here

¹⁰ -at CRBZTQABodl; -et H

¹¹ -ere CRBZTQABodl; -er H

¹² -atur CRBVH; -antur ZTABodl

¹³ ab add. ss. V²

¹⁴ turpitudine A

104

Cp. v¹. De eo si maritus post tres contestationes inuenerit uxorem suam cum suspecto homine colloquium habentem² [fo.212va]

Si post tres contestationes inuenerit maritus uxorem suam in sancto loco cum suspecto³ homine colloquium habentem, tradat eos ecclesie defensori, uel aliis

¹ v CLRWBVA; xv ZT?HQ; vi A²; cp. v om. S

² De - habentem CRSWB; om. VZTHQA

clericis, ut separatim custodiantur⁴ in periculo defensoris, uel clericorum, ut auditos iudex mittat ad religiosum ciuitatis episcopum, et auctoritate⁵ ipsius accipiat eos, et penis⁶ contra adulteros positus utrosque afficiat, nullo alio requisito, si post tres contestationes inuentus est cum muliere loquutus⁷. Est autem iustissimum⁸ neque adulteros neque raptos mulierum sanctorum⁹ septis uindicari¹⁰, et multo magis si quis de ipso¹¹ adulterio intra sancta¹² aliene mulieri¹³ loquutus est. Et generaliter diffinimus, si quis inuenerit uxorem uel filiam, uel neptem, uel nurum¹⁴ cum aliquo colloquium habentem, et suspicatus fuerit turpitudinis causa eos conuenisse, liceat ambos tradere defensori ecclesie, uel aliis clericis¹⁵ periculo¹⁶ eorum separatim custodiendos, donec iudici innotescere fecerit, et ille secundum leges personas acceperit, et causam discussit.

ID 16. 162 (om. IDpbv)

³ suspecto CRBZTHQBodl; suscepto A

⁴ -antur CRBZTHQ; -ant A

⁵ -ate CRBZTABodl; -ati HQ

⁶ corr. fr. peius R

⁷ loquutus CRBZTHBodl; collucutus Q; loquuntur (add. in mg) A

⁸ notissimum Bodl

⁹ sanctorum CL(both over erasure)SBZTHA; om. RX

¹⁰ corr. to uend- Z; -ri ss H

¹¹ de ipso CRSBZTQABodl; om. H

¹² corr. fr. ecclesiam Q

¹³ al. mul. CRWVZTHABodl; mul. al. B

¹⁴ deprehenderit add. ZTHA, om. CRSWBV

¹⁵ ss Z

¹⁶ -ulo CRBZTHQ²; -ulos Q; -ulorum A

105

Pandectarum liber¹. De his qui iudicio se sisti promittunt², et ualitudine uel tempestate uel ui fluminis prohibentur, et de aliis exceptionibus et de pactis turpem causam continentibus non obseruandis, et de pactis contra ius ciuile conuentis quod rata non sint, de his etiam qui nuptias uel sponsalia constituunt cum ea quam uxorem ducere non possunt, quod notati sint³

Si quis iudicio se sisti promiserit, et ualitudine⁴ uel tempestate uel ui fluminis prohibitus se sistere non possit, exceptione adiuuatur. ITEM. Quod dicimus succurri ei etiam, qui tempestate aut ui⁵ fluminis prohibitus non uenit⁶, tempestatem⁷ sic intelligere debemus, siue⁸ maritima, siue terrestris sit. [fo.212vb] Tempestatem⁹ intelligere debemus¹⁰ talem¹¹, que impedimento sit itineri, uel nauigationi¹², uis fluminis etiam sine tempestate accipienda¹³ est. Vim fluminis intelligimus et si magnitudo eius impedimento sit, siue¹⁴ pons¹⁵ solutus sit, uel nauigium non stetit. Si

¹ om. Z

² -unt LRXSWB; -untur C?

³ i add. R²HQ, om. CLRXSWBZTA; De - sint (sunt R before corr. XS) CRXSWB; om. VZTHA

⁴ id est infirmitate add. ss S

⁵ corr. fr. uim Z

⁶ pr. non uenit CRVZTHA; non uenit pr. B

⁷ aut ui fluminis – temp. om. X

⁸ in add. Z, om. CRSBJTHA

⁹ a lacuna here in C; sic add. SA, om. RS²WBZTHQ

¹⁰ siue maritima siue - debemus in mg. R

¹¹ debemus talem CRBZTHQ; talem debemus A

¹² -ationi CR²LS(with lacuna)BZTHA; nauigantem RX

¹³ -ienda CRBZTHQ; -ianda A

¹⁴ ss A

¹⁵ pons CRBZ²THQ; fons A; ? Z

quis tamen cum posset¹⁶ non incidere in tempestatem¹⁷ uel in fluminis uim si ante profectus esset uel tempore opportuno nauigasset, ipse se artauerit, numquid exceptio¹⁸ ei¹⁹ minime²⁰ prosit? Quod quidem causa cognita erit statuendum. Nam neque sic artandus erit, ut possit edici²¹ cur non multo tempore ante profectus est quam dies promissionis ueniret, neque iterum permittendum est ei, si quid sit quod ei imputetur, causari tempestatem uel uim fluminis. Quid enim²² si quis cum Rome esset ipso tempore promissionis sistendi, et nulla necessitate urgente uoluntatis causa in municipium profectus²³ sit²⁴? Nonne indignus est cui hec²⁵ exceptio patronizetur? Aut quid²⁶ si tempestas quidem in mari fuit, terra autem iste potuit uenire, uel flumen circumire, eque dicendum non semper ei exceptionem prodesse, nisi angustie non patiebantur in²⁷ terra²⁸ iter metiri, uel circumire, cum tamen uel²⁹ flumen sic habundasset ut implesset omnem³⁰ locum in quo sisti oportuit, uel aliqua fortuita³¹ calamitas eundem locum euertit uel prescientiam³² uenienti periculosam fecit, ex bono et equo et hic exceptio ei accomodanda³³ est. Simili modo exceptio datur ei qui cum ad iudicium uenire³⁴ uolebat³⁵, a magistratu retentus est et retentus sine malo dolo³⁶ ipsius, nam si ipse hoc affectauit, uel causam prestitit, non ei proderit exceptio, sed ipse quidem dolus ei oberit, ceterorum non oberit [fo.213ra] qui³⁷ malo dolo³⁸ fecerunt ut³⁹ retineretur, sed si priuatus eum detinuerit, nullomodo ei proderit hec exceptio.⁴⁰ ITEM. Si funere quis domestico impeditus non uenit, debet ei exceptio dari. ITEM⁴¹. Ne quis messium uindemiarumque tempore aduersarium cogat ad iudicium uenire oratione diuini artii exprimitur, quia occupati circa rem rusticam in forum compellendi non sunt. Sed si pretor aut per ignorantiam uel sochordiam euocare eos perseuerauerit, hiique sponte uenerint, si quidem sententiam dixerit presentibus illis, et sponte litigantibus⁴² sententia⁴³ ualebit, tam et si recte non⁴⁴ fecerit qui eos uocauerit⁴⁵. ITEM. Solet etiam messis uindemiarumque tempore ius

¹⁶ posset CXWVZT; poss' R; possit HQA; ? B

¹⁷ -atem CRBZTHQ; -ate A

¹⁸ exceptio CRBZTHQ(*over erasure*); excepto A

¹⁹ om. Q

²⁰ minime CRBZTHQ; crimine A

²¹ lacuna follows in H

²² Si quis tamen cum posset non – enim om. S

²³ profectus CRBZTHQ; prouectus A

²⁴ est *add. ss* R

²⁵ *ss, with erasure in text* L

²⁶ quid CWBZTHQA; quod RX

²⁷ in CRWB; om. ZTHQ

²⁸ iste potuit uenire uel - terra CRBZTH; om. A

²⁹ uel CLR²BZTHA; om. RX

³⁰ *ss* Z

³¹ fortuita CRBZTHQ; fortuna A

³² prescientiam CRBZ(*after lacuna*)THQ; presentiam A

³³ -anda CRBZTHQ; -ata A

³⁴ uenire CRBZTHQ; om. A

³⁵ et *add. HQ, om. CRB?ZTA*

³⁶ malo dolo CRWB; dolo malo ZTHQ(*corr. fr. dolor*)

³⁷ est et retentus sine - qui CRBZTHQ; om. A

³⁸ dolo CRBZTHQ; sinedo A

³⁹ ut C?WBZTHQA; uel RX

⁴⁰ Aut quid si tempestas quidem – proderit hec exceptio om. S

⁴¹ Item CRWBZ; om. THQA

⁴² litigantibus C²LBZTHA; ligantibus CRX

⁴³ sententia Z

⁴⁴ non CRBZTHQ; om. A

⁴⁵ uoc- CRWVZTHQA; euoc- B

dici de rebus que⁴⁶ tempore⁴⁷ uel morte periture⁴⁸ sunt morte, ueluti furti, dampni⁴⁹, iniurie, iniuriarum atrocium, que de incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata rapuisse dicuntur, et si que similes sunt.⁵⁰ ITEM. Pacta⁵¹ que turpem causam continent non sunt obseruanda. ITEM. Contra⁵² iuris ciuilibus regulas⁵³ pacta⁵⁴ conuenta rata⁵⁵ non habentur. ITEM. Si cum ea quis nuptias uel sponsalia constituat, quam uxorem ducere uel non potest uel fas non est, erit notatus.

ID 16.163-6 as CB Varia IA 2a, 2b, 2bis a, 2bis b, 5 d (i) (to proderit hec exceptio omitted in IDpbv; but in IDcrsm); cf above 3.16.2

⁴⁶ que CRWVZTHQA; om. B

⁴⁷ que temp. ss Q

⁴⁸ periture CRBZTHQ; preteriture A

⁴⁹ dampni CRBZTHQ; diuini A

⁵⁰ ITEM. Ne quis messium – que similes sunt om. S

⁵¹ Pacta CRSBZTQ; Facta HA

⁵² Contra CRBZTHQ; Honera A

⁵³ -las CRWBVZTA; -lis S

⁵⁴ in mg. C; an erasure follows in Z

⁵⁵ ss R

106

Titulo iiii. Quod quisque soluendo pro alio licet inuito et nesciente eum liberat, et quod alicui debetur ab alio sine uoluntate eius non¹ posse iure exigere, et de ui et metu, et quod aliquis de re sua factus arbiter sententiam dicere non possit, de nauta etiam et caupone et stabulario²

Soluendo quisque pro alio licet inuito et ignorante, liberat eum. Quod autem alicui debetur, alius³ sine uoluntate eius non potest iure exigere⁴. Quod metus causa gestum [fo.213rb] erit, ratum non habeo. ITEM⁵. Vim accipimus atrocem et eam que aduersus bonos mores⁶ fiat⁷, non ea que magistratus recte intulit, scilicet iure licito et iure honoris⁸ quem sustinet. Metum autem presentem accipere debemus, non suspicionem inferendi eius. Metus causa abesse uidetur, qui iusto timore mortis uel cruciatus corporis conterritus⁹ abest. Rei publice causa eos solos abesse intelligimus, qui non sui commodi causa, sed coacti sunt. ITEM¹⁰. Si de re sua quis arbiter factus¹¹ sit, sententiam dicere non potest. Nauta¹² et caupo et stabularius mercedem accipiunt, non pro custodia, sed nauta ut traiciat uectores, caupo uiatores manere in caupona patiat. Stabularius ut permittat iumenta apud eum stabulari, et tamen custodie¹³ nomine tenetur, nam et fullo et sarcinator non pro custodia sed pro parte mercedem accipiunt, et tamen custodie nomine ex locato tenentur.

ID 16.167-71 as CB Varia IA 6d (ii), 6a, 6b(i), 6d, 6e, 6f (ii), 7

¹ corr. fr. sunt C, fr. si R

² Quod - stabulario CRSWB; om. VZTHA

³ alius CRWVZTHQA; aliis B

⁴ ITEM add. A, om. CRBZTHQ

⁵ om. S

⁶ bonos mores CRBZTQA; mores bonos HBodl

⁷ fia A

⁸ honoris CRBZTHQBodl; bonorum A

⁹ conterritus CRSBZTQABodl; contritus H

¹⁰ om. S

¹¹ factus CRBZHQBodl; om. TA

¹² Nauta CRBZTHQ; Cauta A

¹³ non add. Z, om. CRSBJTHA

Lib' viiii, titulo ii¹. De eo qui occiderit alienum seruum latronem insidiantem sibi, uel furem nocte deprehensum, uel in adulterio deprehensum alienum seruum, nec non de eo qui ignem in stipulam miserit, ignis uero ulterius euagatus alienam segetem uel uineam leserit. De eo etiam qui pecus alienum in agro suo deprehenderit²

Itaque si³ seruum tuum latronem insidiantem michi occidero, securus ero, nam aduersus periculum naturalis ratio permittit se defendere. Lex duodecim tabularum furem noctu deprehensum occidere permittit, ut⁴ tamen in⁵ ipsum cum clamore testificetur. Interdum autem deprehensum⁶ ita permittit occidere, si is et telo se⁷ defenderit⁸, ut tamen eque testi[fo.213va]ficetur. ITEM⁹. Qui occiderit adulterum¹⁰ deprehensum seruum alienum, hac lege non tenebitur. ITEM¹¹. Si quis in stipulam suam uel spinam comburendam eius causa ignem immiserit, et ulterius euagatus et progressus ignis alienam segetem uel uineam leserit inquiramus. Nam imperitia eius aut negligentia id accidit. Nam¹² si die uentoso id fecerit, culpe reus est. Nam et qui occasionem prestat, dampnum fecisse putatur, in eodem crimine est et qui non obseruauit ne ignis¹³ longius procederet¹⁴. At¹⁵ si omnia que oportuit obseruauit, uel¹⁶ subita uis uenti ignem longius produxit¹⁷, caret culpa. ITEM¹⁸. Qui pecus alienum in agro suo deprehenderit, non iure id includit, nec agere illud aliter quam ut supra diximus quasi suum, sed abigere¹⁹ debet sine dampno, uel admonere dominum ut²⁰ suum²¹ recipiat.

ID 16.172 as CB Varia IA 12a, 12c (ii), 12d-e; cf ID 16.78, above 3.29.31

¹ tit. ii CRSBZTHQ; om. A

² De - deprehenderit CRSWB; om. VZTHQA

³ om. Bodl

⁴ ut CRBZTHA; non S

⁵ id add. ZTHA, nisi add. ss S², om. CRBVQ

⁶ occidere permittit ut - deprehensum om. W

⁷ se CRSWB; om. ZTHQABodl

⁸ -erit CRSWBQ; -eret ZTHBodl; -ere A

⁹ ITEM CRWBZTH; om. A

¹⁰ -erum CRBZTHQBodl; -erium A

¹¹ ITEM CRBZTHQ; om. A

¹² Nam CRBZTHQ; iam A

¹³ ss Z

¹⁴ corr. fr. -it R

¹⁵ At CRBZTHQ; Ac A; ? Bodl

¹⁶ si add. CLX, om. RSWBZTHQABodl

¹⁷ prod- CLSWBZTHQA; perd- RX

¹⁸ ITEM CRBZTHQ; om. A

¹⁹ corr. fr. abire Z

²⁰ diximus quasi suum sed - ut CRBZTHQ; om. A

²¹ ut suum CRBZTHBodl; suum ut Q

108

Titulo iii¹. De eo si seruus² occiderit domino sciente³ uel nesciente, et quod datum ob rem honestam repeti potest, si res propter quam datum est non est sequuta. Si uero turpis sit causa etiam si res sit sequuta, repeti potest⁴

Si seruus sciente⁵ domino occidit, in solidum dominum obligat, ipse enim uidetur dominus occidisse. Si autem inscienter noxalis⁶ est, nec enim⁷ debuit ex maleficio

¹ iii LRXSWBVZTH; iii C?QA

² si seruus ss B

³ sciente CRSW; inscienter B

⁴ De - potest CRSWB; om. VZTHQA

⁵ sciente CRBZTHQBodl; faciente A

⁶ -alis CXBVZTA; -ialis RSWHQBodl

⁷ add. in mg. B

serui⁸ in plus teneri, quam ut⁹ noxe eum dedatis. ITEM. Ob rem igitur honestam, datum ita repeti potest, si res propter quam¹⁰ datum est sequuta non¹¹ est. Quod si turpis causa accipientis fuerit, etiam si res sequuta sit, repeti potest.

ID 16.173-4 as CB Varia IA 13a (i), 14c; cf ID 16.79, above 3.29.32

⁸ lacuna follows, ? after erasure C

⁹ ut CRBZTHQ; lacuna A

¹⁰ quam CRSBZTA; om. HQBodl

¹¹ ss A

109

Libro xvi, titulo i. Quod qui patitur ab alio mandari ut sibi credatur, mandare intelligatur¹

Qui patitur ab alio mandari² ut sibi credatur, mandare intelligitur.

ID 16.175 as CB Varia IA 15e (ii)

¹ Libro xvi (*corr. fr.* xxi C), titulo i. Quod - intelligatur CRXWB; Quod - int. S; Titulo i, Libro xvi (xxvi A) VZTHA

² mand- CRBZTA; mund- HQBodl

110

Titulo ii¹. Quod societas causa fraudendi uel maleficii coita nullius momenti sit, [fo.213vb] et quod quesitum est ex furto uel maleficio non oportere conferri in societatem²

Societas si³ dolo malo aut fraudandi causa coita⁴ sit, ipso iure nullius momenti⁵ est, quia fides bona⁶ contraria est fraudi⁷ et dolo. ITEM. Quod autem ex furto uel ex alio maleficio⁸ quesitum est, in societatem non oportere⁹ conferri palam est, quia delictorum turpis ac feda communio est.¹⁰ ITEM. Si maleficii societas coita¹¹ sit, constat nullam esse societatem.

ID 16.176a as CB Varia IA 16a-c

¹ Tit. ii om. S

² Quod - societatem CRSWB; om. VZTHA

³ dsi A

⁴ coita CRBZTHQ; coitum A

⁵ momenti CRBZTH; momenta A

⁶ bona CLSWBZTHQA; om. RX

⁷ fraudi CLRXSB²VZTHQ; faudi WB; fraude A

⁸ suo *add.* A, om. CRBZTHQ

⁹ -ere CRBJTHA; -et S; -eri Z

¹⁰ ex alio maleficio - comm. est *apparently over erasure* Z

¹¹ coita CRBZTHQBodl; cohorta A

111

Liber xxi, titulo i¹. Eum non esse fugitium qui ad amicum deprecaturus confugit²

Qui ad amicum³ deprecaturus⁴ confugit non est fugitiuus, immo si ea mente ut non impetrato auxilio domum non reuertatur, non est fugitiuus.

ID 16.177 as CB Varia IA 18, cf above 3.29.28

¹ Liber - i om. S

² Eum - confugit CRSWB; om. VZTHA

³ *corr. fr.* amicum A

⁴ -urus CRBZTH; -us A

112

Titulo ii¹. Quod si quis² rem alterius minoris uendat quam mandatum sit, res non est alienata³

Si quis rem meam uendidit minoris⁴ quam mandau⁵, non uidetur alienata.

ID 16.178 as CB Varia IA 19a (i)

---

¹ ii CRBVZTQ; iii A. Tit. ii *om.* S

² quis CRXSW; *om.* B

³ Quod - alienata CRSWB; *om.* VZTHA

⁴ precii *add.* ZHQBodl, *om.* CRSWBTA

⁵ mand- CRBZTHQ; mund- A

113

Lib' xxii, titulo ii¹. Quod ei incumbat probatio qui dicit, non qui negat²

Ei³ incumbit probatio⁴ qui dicit, non qui negat.

ID 16.179 as CB Varia IA 19a (ii)

---

¹ Lib. - ii *om.* S

² Quod - negat CRSWB; *om.* VZTHA

³ Ei CRBZTHQ; Si A

⁴ *ss* B

114

Titulo iiii¹. Qui aduersus quos testimonium dicere non debeant, et quod duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt testes in eodem testamento fieri possunt, quod etiam mulieres ius habent testimonium dicendi in iudicio²

Ne³ inuito⁴ denuntietur ut⁵ testimonium litis dicat aduersus socerum, generum, uiricum, priuignum, sobrinum⁶, sobrinam, sobrino natum⁷, eosue qui priore gradu sint. ITEM. Ne liberto ipsius liberorum eius parentum uiri uxoris. ITEM. Patrone et ut ne patroni patrone aduersus libertos, neque liberti aduersus patronum cogantur⁸ testimonium dicere. ITEM. Idonei non uidentur esse testes quibus imperari potest ut testes sint. ¶⁹ Testis idoneus pater filio aut [fo.214ra] filius patri non est. ITEM. Qui falso uel uarie testimonia dixerunt uel utrique parti prodiderunt¹⁰ a iudicibus puniuntur. ITEM. Pater et filius qui in potestate eius est. ITEM. Duo fratres qui in eiusdem¹¹ patris potestate sunt testes utrique¹² in eodem testamento uel¹³ eodem negocio fieri possunt, quoniam nichil nocet ex una domo plures testes alieno negocio adhiberi¹⁴. ITEM. Ex eo quod prohibet lex Iulia de adulteris¹⁵ testimonium dicere condempnatam mulierem, colligitur etiam mulieres testimonium in iudicio dicendi ius habere.¹⁶

ID 16.180-1 as CB Varia IA 19 c (i), 20 d-f; IP 5.32-7; cf +C 4 q 2/3 c 3

¹ iiii CRWBVZTA; ii H; iii Q. Tit. iiii om. S

² Qui - iudicio CRSWB; om. VZTHA

³ Ne CRSWBZTA; Non HQBodl

⁴ after corr. R

⁵ ut CRBZTHQ; om. ABodl

⁶ sobrinum CRBZTHQ; om. A

⁷ sobrino natum CRWVZTHABodl; sobrinatum B

⁸ -antur CRBZTQABodl; -atur H

⁹ ¶ CRBZTHQ; om. S; Item item A

¹⁰ corr. fr. -erint C

¹¹ eiusdem CRSBZTA; eius HQBodl

¹² pot. sunt testes utrique add. in mg. C?

¹³ in add. and canc. Z

¹⁴ corr. fr. -ere H

¹⁵ -eris CLRS; -eriis C² XWBVZTHA

¹⁶ ITEM. Ex eo quod prohibet - habere om. A (where the next inscription is spread out so widely as to occupy the space this section would take up). In CRXSWBVZTHQ

115

Lib' xxiii, cp. i¹. Quod sponsalia et nuptie consensu contrahentium fiant, et quod filia patri non repugnans consentire intelligitur, quod etiam filio familias dissentiente sponsalia fieri non possint, et quod in sponsalibus contrahendis etas diffinita non est²

Sponsalia sicut nuptie consensu fiunt³ contrahentium, et ideo sicut nuptiis, ita sponsalibus filiam familias consentire oportet⁴. Que patris uoluntati non repugnat, consentire⁵ intelligitur⁶. Tunc autem dissentienti a patre licentia⁷ conceditur, si indignus moribus, uel turpis sponsus ei a patre eligitur⁸. Filio familias dissentiente, sponsalia eius nomine⁹ fieri non possunt¹⁰. In sponsalibus contrahendis etas

¹ Lib. - i om. S

² Quod - est CRSWB; om. V; Item ZTHQA (HQ before Lib'). In A Liber - Item is in large capitals occupying an extended space

³ corr. fr. fiun B

⁴ ¶ add. RXBZT; ITEM add. HQ, om. CSWVA

⁵ non add. Q, om. CRBZTHA

⁶ -itur CRSWBZTQA; -igi H

⁷ -tia CLXSWBZTQA; -tiam R

⁸ ¶ RXSWBVZTHQ; om. C; enlarged initial A

⁹ corr. fr. minime S

contrahentium diffinita¹¹ non est, ut in matrimoniis. Quapropter a primordio etatis sponsalia effici possunt, si modo id¹² fieri ab utraque persona intelligatur, id est si non sint minores quam septem annis.

ID 16.182, 183a as CB Varia IA 20 (end); cf ID 8.21, above 3.15.20; IP 6.12

¹⁰ ¶ add. RXXSVZT

¹¹ diffinita CRBZTHQ; om. A

¹² id CRBZTQA; om. H

116

Titulo ii¹. Quod furor non sinit contrahi matrimonium, sed non impedit recte contractum, et quod in consuetudine libere mulieris non concubinatus sed nuptie intelligende sunt, si questum corpore non fecerit. Quod etiam mulier in adulterio deprehensa publico iudicio sit dampnata, [fo.214rb] necnon quod nulli uxori sit licitum suo marito in captiuitate uiuente ad alium migrare matrimonium²

Furor contrahi matrimonium non sinit³, quia consensu opus est, sed recte contractum non impedit. In libere⁴ mulieris consuetudine⁵ non concubinatus sed nuptie intelligende sunt, si non corpore questum fecerit. ITEM. Que in adulterio deprehensa est, publico iudicio dampnata est. Proinde si adulterii condempnata esse proponatur, non tantum quia deprehensa est erit notata, sed quia et publico iudicio dampnata⁶. Generaliter diffiniendum est, donec certum est maritum uiuere in captiuitate constitutum, nullam habere licentiam uxores eorum migrare ad aliud matrimonium⁷.

ID 16.183b as CB Varia IA 21, 23a

¹ Tit. ii om. S

² Quod - matrimonium CRSWB; om. VZTHA

³ sinit CRBZTHQ; sunt A

⁴ libere CRBZTHQ; libero A

⁵ -ine CRSBJTHA; -inem Z

⁶ ¶ add. RXVZTA, ITEM add. S, om. CWBHQ

⁷ al. mat. CRBZTHBodl; mat. al. Q

117

Institutionum libro i¹, titulo ii². Quod diurni mores legem imitentur³, et quod ea que constituit⁴ queque ciuitas sepe mutantur⁵

⁶Non⁷ scripto in⁸ ius uenit quod usus probauit. Nam diurni mores consensu utentium comprobati legem imitantur. ITEM. Ea que ipsa sibi queque⁹ ciuitas constituit, sepe mutari solent, uel tacito consensu principis uel alia postea lege data.

ID 16.184 as CB Varia IA 24b-c; IP 5.59

¹ ss Z

² tit. ii CRVZTHA; om. WB. Inst. - ii om. S

³ imitentur CLSWB; mutantur R; mutantur X

⁴ corr. fr. constat R

⁵ Quod - mutantur CRSWB; om. VZTHA

⁶ Ex add. HQBodl, om. CRSWBZTA

⁷ Con W

⁸ in CRSWBZTA; om. HQBodl

⁹ sibi queque CRWVZTHA; om. B

118

Titulo iii¹. Qui sint ingenui²

¹ iiii W; Tit. iii om. S

² Qui - ingenui CRSWB; om. VZTHA

Ingenuus is est qui statim ut natus est liber est, siue ex duobus ingenuis matrimonio editus siue ex libertinis, siue ex altero libertino et altero ingenuo³. Sed et⁴ si⁵ quis et⁶ de matre libera nascitur patre seruo⁷, ingenuus⁸ nichilominus nascitur, quemadmodum qui ex matre libera et incerto patre natus est, quoniam uulgo conceptus est. Sufficit autem liberam habuisse matrem eo tempore quo nascitur, licet ancilla conceperit, et ex contrario si libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, placuit eum qui nascitur liberum nasci, quia non debet [fo.214va] calamitas matris⁹ ei¹⁰ nocere qui in utero est. Ex his¹¹ et illud quesitum est, si ancilla pregnans manumissa sit, deinde ancilla¹² postea facta pepererit liberum an seruum¹³ pariat, Marcellus probat liberum nasci.¹⁴ Sufficit enim ei qui in uentre est liberam matrem uel medio tempore habuisse, quod et uerum est.

ID 16.185 as CB Varia IA 25; IP 5.60a

³ -nuo CRBZTHQ; -nio A

⁴ ss C

⁵ si CRSWBZTABodl; om. HQ

⁶ et CLRX; om. SWBZTHQABodl

⁷ seruo CRBZTHQ; suo A

⁸ corr. fr. -nuo Z?

⁹ matris CRBZTQABodl; matis H

¹⁰ ei CRBZTHQ; om. A

¹¹ etiam add. HQ, om. CRBZTABodl

¹² pregnans manumissa sit - ancilla CRBZTHQ; om. A

¹³ -u- ss H

¹⁴ Sufficit autem liberam – liberum nasci om. S

119

Titulo viii¹. Quod domini in seruos uite necisque potestatem habeant, et quicquid per seruum acquiritur domino acquiritur, et quod qui² sine causa seruum suum occiderit non minus sit puniendus quam qui alienum, quod etiam serui intolerabili dominorum seucia pressi uendi cogantur, et dominis precium³ detur⁴

Apud omnes pereque⁵ gentes animaduertere⁶ possumus dominis in seruos uite necisque potestatem esse, et quodcumque per seruum acquiritur id domino acquiritur. ITEM⁷. Qui sine causa seruum suum occiderit⁸, non minus puniri iubetur quam qui seruum alienum occiderit. ¶ Pius Antonius consultus a quibusdam presidibus prouinciarum de his seruis qui ad edem sacram⁹ uel statuam principum confugiunt, precepit ut si intolerabilis¹⁰ uidetur dominorum seucia cogantur¹¹ seruos bonis conditionibus uendere, ut precium dominis daretur. Et recte expedit enim reipublice ne quis re sua male utatur. Cuius rescripti ad Elium¹² Marcianum emissi uerba hec sunt, Dominorum quidem potestatem in seruos suos illibatam¹³ esse oportet, nec cuiquam hominum ius suum detrahatur¹⁴. Dominorum interest¹⁵ ne auxilium contra

¹ corr. fr. iiii W; Tit. viii om. S

² ss S

³ prec. dom. S

⁴ Quod - detur CRSWB; om. VZTHA

⁵ pereque LRXSWBZ²THQABodl; lacuna and eque C; eque Z

⁶ animaduertere CRBZTHQ; adinaduertere A

⁷ om. S

⁸ corr. fr. oderit Z

⁹ ss R

¹⁰ in- ss Z

¹¹ cogantur CRBZTHQ; om. A

¹² ad Elium CRBZTHQ; alienum A

¹³ intemeratam add. ss S²

¹⁴ sed add. HQ, om. CRSBZTA

¹⁵ s. in re, id est utilitate add. ss S²

seuitiam uel famem¹⁶ uel intolerabilem iniuriam denegetur his qui iuste¹⁷ deprecantur. Ideoque cognosce¹⁸ de querelis eorum qui ex familia Iulii Sabini ad statuam confugerunt¹⁹, et si uel durius habitos quam equum est, uel infami iniuria affectos cognoueris, uendere iube ita ut in potesta [fo.214vb] tem domini non reuertantur.
ID 16.186 as CB Varia IA 26a-c

¹⁶ famem CRSWBQ; famam ZTA; fam' H

¹⁷ iuste CRSWB; iniuste ZTHQA

¹⁸ cognosce CRSWBHQ; cognoscere ZTA

¹⁹ -g- ss H

120

Liber x, titulo x¹. Quod duo fratres qui sub eodem patre sunt testes in unum testamentum fieri possunt, et quod in testibus esse non debet qui in potestate testatoris est²

Duo³ fratres qui in eiusdem potestate patris sunt, utrique testes in unum testamentum possunt fieri, quia nichil nocet ex una domo plures⁴ alieno negotio adhiberi. In testibus autem non debet esse qui in potestate testatoris est.

ID 16.187 as CB Varia IA 32 ; cf above 3.29. 52 and 114 § 8

¹ Liber – x om. S

² Quod - est CRSWB; om. VZTHA

³ Duo CRBZ²THQ; Quo A

⁴ testes add. ZTHQABodl, om. CRSWB

121

Titulo xii¹. Quibus non liceat facere testamentum²

Non omnibus licet facere testamentum. Statim enim hii qui³ alieno iuri subiecti sunt testamenti⁴ faciendi ius⁵ non habent. ITEM⁶. Testamentum facere non possunt impuberes⁷, quia nullum eorum animi iudicium est. ITEM⁸. Furiosi qui mente carent non ad rem pertinet si impubes postea⁹ pubes factus aut¹⁰ furiosus postea compos mentis factus fuerit, et decesserit. Furiosi autem si per id tempus fecerint testamentum quo furor eorum intermissus est, iure testati esse uidentur. ITEM. Mutus et surdus non semper testamentum facere possunt. Vtique autem de eo surdo loquitur, qui omnino non exaudit, non qui tarde exaudit. Nam et mutus is¹¹ intelligitur¹², qui eloqui nichil potest, non qui tarde loquitur

ID 16.188 as CB Varia IA 33; IP 5.60b

¹ Tit. xii om. S

² Quibus - testamentum CRSWB; om. VZTHA

³ ss C

⁴ -enti CRXSBVZ²TA; -entum WHQBodl; -entu Z

⁵ after habent below Q; ss T

⁶ om. S

⁷ -eres CRVZTHQA ; -es B

⁸ ITEM CRSWZTHQA; om. BV

⁹ -s- ss Z

¹⁰ -t ss H

¹¹ corr. fr. his his H

¹² Nam et - intell. repeated R

122¹

Liber ii, titulo i². De eo si quis non maritali affectione mulierem sibi copulauerit, et ex ea liberos sustulerit, postea uero et³ nuptialia instrumenta cum ea fecerit⁴

¹ om. HQBodl

Si quis mulierem in suo contubernio copulauerit non ab initio affectione maritali, eam⁵ tamen cum qua potuerat⁶ habere coniugium, et ex ea liberos sustulerit, postea uero affectione procedente etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit, filiosque uel filias [fo.215ra] habuerit, non solum eos liberos qui post dotem editi sunt iustos, et in potestate esse patris, sed etiam anteriores, quia et his qui postea nati sunt occasionem legitimi nominis prestiterunt obtinere censuimus, etiam si non progeniti fuerint post dotale instrumentum confectum liberi, uel etiam nati ab hac luce subtracti fuerint, ita demum tamen nepos neptisue et⁷ pronepos⁸ proneptis heredum numero sunt.

ID 16.189 to subtracti fuerint only (CB Varia IA 34a as here); cf ID 8.32, above 3.15.29

² Liber – i om. S; tit. i in mg. L²

³ et CRXS; etiam WB

⁴ De - fecerit CRXSWB; om. VZTA

⁵ eam CLRB; ea XSZJTA

⁶ potuerat CRSWB; putauerat ZTA

⁷ et CRWBZT; om. A

⁸ neptisue et pronepos in mg. C

123

Titulo xviii¹. Quod non ualeat illud quod ex turpi causa promissum est²

Quod turpi ex³ causa promissum est, ueluti si quis homicidium uel sacrilegium se facturum promittat, non ualeat.

ID 16.190 as CB Varia IA 38a

¹ Tit. xviii om. S

² Quod - est CRSWB; om. VZTHQA

³ turpi ex CRWBVZTHA; ex turpi LXS

124

Lib. i, titulo ii¹. De ui atque iniuria propulsanda²

Vim atque iniuriam propulsemus. Nam iure hoc uenit, ut quod quisque ob tutelam sui corporis fecerit iure fecisse estimetur.

ID 16.191 as CB Varia II 16a; cf ID 10.118, above 3.20.47; IP 8.56

¹ Lib. – ii om. S

² De - propulsanda CRSWB; om. VZTHQA

125

Titulo iii¹. Quod lex hoc in futurum uetat quod in preteritum indulget²

Cum³ lex⁴ in preteritum quid indulget, in futurum uetat.

ID 16.192 as CB Varia II 16b (i); IP 5.60c

¹ iii CRWBVA; ii Z(ss)THQ; Tit. iii om. S

² Quod - indulget CRSWB; om. VZTHA

³ Cum CRBZTHQ; Tum A; um Bodl

⁴ om. Bodl

126

*Titulo v*¹. *Quod receptum sit perfectum partum septimo mense nasci, et qui filii sequantur patrem, qui matrem, et quod furiosus uxorem non potest ducere, sed matrimonium retinere*²

Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum est, propter auctoritatem doctissimi uiri Ypocratis, et ideo credendum est eum qui ex iustis nuptiis septimo mense³ natus est iustum filium esse. ITEM⁴. Cum legitime nuptie facte sint⁵, patrem liberi⁶ sequuntur, uulgo quesiti matrem secuntur⁷. ITEM⁸. Vulgo concepti⁹ dicuntur qui patrem demonstrare non possunt, uel qui possunt quidem, sed eum habent quem habere non licet. ITEM. Lex nature hec est, ut qui nascitur sine¹⁰ legitimo matrimonio, matrem sequatur. ITEM. Qui in utero sunt in toto pene iure ciuili intel[fo.215rb]liguntur in rerum natura esse. Nam et legitime hereditates his restituuntur, ita¹¹ ut si pregnans mulier ab hostibus capta sit, id¹² quod natum erit quamuis apud bone¹³ fidei emptorem pepererit tanquam furtiuum usu non capitur¹⁴. Furiosus¹⁵ licet ducere uxorem non possit, retinere tamen¹⁶ matrimonium potest. *ID 16.193 as CB Varia II 16b ii - f, cf above 3.26.4; IP 5.61-5 to non capitur only*

¹ v CRBZTHQ; iii A; Tit. v om. S

² Quod - retinere CRSWB; om. VZTHQA

³ sept. mense CRWVZTHA; mense sept. B

⁴ ITEM CRBZTHQ; Titulo v A

⁵ sint LRXBVZTHQA; sunt CSW

⁶ partly in mg. C?

⁷ uulgo quesiti - secuntur CLR² SWZTHQA; om. RXB

⁸ ITEM C² LRXSBVZTHQA; om. CW

⁹ concepti CRBZTHQ; percepti A

¹⁰ ss Z

¹¹ ita CRBZTHQ; om. A

¹² quod add. and canc. B

¹³ bone CRBZTHQ; bene A

¹⁴ corr. fr. capiatur Q; ¶ add. ZTH; ITEM add. A

¹⁵ Fur- CRBZTHQ; Cur- A

¹⁶ retinere (-ti- ss T) tamen LRXSWVZTHQA; retinerere tamen C; tamen retinere B

127

*De lege tamen*¹ *Theodosiana*². *De illicito pacto*³

Si inter aliquos conueniat⁴ ut de admittendo crimine, uel inferenda uiolentia, uel faciendo quod leges⁵ aut honestas prohibet, aut de rebus alicuius aut de bonis⁶ inuentis aliqui paciscantur⁷, hec pacta ualere non possunt.

ID 16.194

¹ tamen CLR; om. SWBVZTQA

² Theodosiana CRWVZTHQA; Theosiana B

³ pacto CRBZTHQ; facto A. De ill. pacto om. V

⁴ con- ss H

⁵ leges CRWVZTHQA; lex B

⁶ bo- repeated and canc. Z

⁷ -antur CRWBZ²JTHQ; pascantur Z; -atur A

128

Item in libro v¹. De eo qui unam rem duobus donauerit²

Si quis³ unam rem per legitimas scripturas duobus donauerit, uni prius et alteri postea, non querendum est in his donationibus qui prius⁴, qui posterius acceperit, sed qui rem tradente donatore⁵ possederit, is eam cui est tradita possidebit. Nec interest utrum in parentes an in extraneos facta sit talis donatio.

ID 16.195; IP 5.66a

¹ Item – v om. S

² De - donauerit CRSWB; om. VZTHA

³ quis CRSWBV; aliquis ZTHQABodl

⁴ et alteri postea - prius in mg. T; qui prius *repeated and canc.* J

⁵ -ore CRSWBZJTA; -orie HQBodl

129¹

De petitione debiti, et quod dampnum sicut lucrum inter socios sit communicandum, nisi quid culpa socii sui sit euersum, et quod pacta ab inuitis contra leges facta nullam uim habeant, et quod pactum mala fide factum debet esse irritum, quod priuata conuentio nichil derogat iuri publico²

Licet³ prior petitor⁴ offerat sacramentum, tamen cum nulla probatio est debiti, is qui accusatur potest fidem suam⁵ iusiurandi⁶ religione firmare. ¶ Si quando pulsatus repetenti⁷ pecuniam obtulerit sacramentum, et ille ei iusiurandi⁸ necessitatem [fo.215va] ultro concesserit, non potest postea ab eo debitum postulare⁹. Heres eius cui pecunia credita dicitur ad sacramentum uocari¹⁰ non potest, quia que egerit auctor suus ad integrum scire non potuit.¹¹ ¶ Quicquid in rem commodatam ob morbum uel aliam rationem impensum est, a domino recipi potest. ¶ Si facto incendio, ruina, naufragio, aut quolibet¹² simili casu res commodata¹³ amissa sit, non tenebitur eo nomine is cui commodata est, nisi forte cum posset rem commodatam saluam facere¹⁴, suam pertulit¹⁵. Si seruum uel equum uel quecumque alia aliquis ab altero ad usum tantum seruiendi commodata susceperit, et eos ad pugnam uel ubi uite periculum incurrant¹⁶ duxerit¹⁷ ad redditionem commodate rei merito a domino retinetur. ¶ Si¹⁸ facto pretio rem uendendam aliquis cuicumque crediderit, et dum ab eo uendenda¹⁹ profertur²⁰ quacumque²¹ occasione perierit, ei²² perit qui eam dederit²³

¹ v. add. A

² et quod dampnum sicut- publico CRSWB; om. VZTHA

³ Licet CRBZTHQ; Dicit A; icet Bodl

⁴ *corr. fr.* portitor B

⁵ fidem suam CRSBZTABodl; suam fidem HQ

⁶ ius- CRWBVA; iuris- ZTHQBodl

⁷ rep. puls. subs. *reversed* C

⁸ ius- CRSWBA; iuris- ZTHQBodl

⁹ ¶ *add.* RXVZA

¹⁰ uocari CRBZTHQ; uocare A

¹¹ Heres eius cui pecunia – non potuit *om.* S

¹² *corr. fr.* qua- R

¹³ commodata CRBZTHQ; commoda A

¹⁴ saluam facere CRBZTHQ; saluare A

¹⁵ ¶ *add.* RXBVZTA (*om.* HQ)

¹⁶ ss Q

¹⁷ *corr. fr.* dixerit C

¹⁸ uero *add.* W

¹⁹ uendenda CRWBZTHA; uentita Q

²⁰ prof- CRBZTHQ; perf- A

²¹ quacumque CLWBZTHQA; aliqua RX

²² qui *add.* ZTA, *om.* CRWBZ²HQBodl

²³ -erit C?LRX; -erat WBVZTHQABodl

distrahendam. Ceterum si rem acceptam non rogante domino sed promittente²⁴ eo qui accepit dum uelit uenundare perdiderit, sibi rei perditae ingerit detrimentum.¶ Creditor si sine conditione pignus sibi depositum tenens ter debitorem suum conuenerit, ut soluto debito pignora sua recipiat, quod si debitor noluerit, post tres admonitiones soluto debito pignora sua suscipere²⁵ creditor²⁶ distrahendi pignoris liberam habeat²⁷ potestatem.²⁸ ¶ Sicut lucrum ita dampnum inter socios²⁹ communicatur, nisi quid³⁰ culpa socii uel fraudi euersum³¹ sit.³² Pacta³³ que ab inuitis contra leges constitutionesque fiunt, nullam uim habere indubitati est iuris. ITEM. Pactum³⁴ quod mala fide factum est³⁵, irritum [fo.215vb] esse debet. Priuata conuentio nichil derogat iuri publico³⁶.

ID 16.196-201; IP 5.66b-9a (to habebit potestatem only)

²⁴ promittente LRXWBVZTHQBodl; permittente C?; promittendet A

²⁵ recipiat quod si debitor - suscipere CRBZTHQ; susciperet A

²⁶ -r ss C

²⁷ habeat CRWB; habebit ZTHQA

²⁸ Si factio incendio ruina -habeat potestatem om. S; De sociis add. Jmg.THQA; space for rubric Bodl, om. CRBZ

²⁹ socios CRBZTHQ; socias A

³⁰ quid CRBZTHQ; qui A

³¹ fraudi euersum CLRXW; fraude euersum R²SBVZHQBodl; fraude uersum T; fraude uerum A

³² De pactis add. Jmg.THQA, ITEM add. S, ¶ add. W, om. CRBZ; space for rubric Bodl

³³ Pacta CRBZTHQ; Facta A

³⁴ ITEM. Pactum CRBZTHQ; actum A

³⁵ factum est CRSWB; est factum ZJTHQA

³⁶ nichil der. iuri pub. CRSWB; iuri pub. nichil der. ZTHQA

130

Quid reddendum sit ab herede si antecessor eius non fuerit de facti sui scelere conuentus atque conuictus¹

In criminalibus causis si quis antequam² moriatur non fuerit de facti sui scelere conuentus atque conuictus si post eius obitum quod ab eo cum pena³ reddendum⁴ erat fuerit⁵ apud successores eius⁶ fortasse repertum, hoc tantummodo⁷ ab herede⁸ reddendum⁹ est, quod ad eum cognoscitur peruenisse. Ceterum in tali re heres nec ad penam nec ad aliquam satisfactionem tenetur obnoxius.

ID 16.202

¹ Quid - conuictus CRSWBV; om. ZTHA

² -quam ss Q

³ cum pen. ss R

⁴ red- in mg. C; corr. fr. repertum S

⁵ sui scelere conuentus - fuerit om. A

⁶ re add. A

⁷ tantummodo CRSWB; tantum ZTHQABodl

⁸ herede CRBZTQABodl; -ode H

⁹ corr. fr. repertum S²

131

Qui debeant¹ iurare²

Lex precipit ut probatio non a possessore sed a petitoris partibus requiratur, quia omnem probationem ab eo queri debere dicit, qui petitam rem desiderat obtinere, non

¹ de- ss Z

² Qui debeant (de- ss Z) iurare CRSWBVZTHQ; Item A

ab illo qui se³ iuste⁴ tenere contendit, preter illum tantum casum ubi interrogare
necesse est possidentem utrum ex sua persona an ex successione⁵ ceperit possidere.
ID 16.203; IP 5.17

³ se CRBTZHQ; *om.* A

⁴ *corr. fr.* iniuste R

⁵ -ione CRSBJHTA; -ore Z

132

*De iuramento testium, et de his qui quoslibet percusserint, et de his qui alicui os
fregerint, uel aliquod membrum excusserint, uel aliquem occiderint*¹

Testes² priusquam de causa interrogentur sacramento debent constringi, ut iurent se
nichil falsi esse dicturos. Honestioribus autem magis quam uilioribus fides adhibeatur.
Vnius³ autem testimonium quamlibet splendida et idonea uideatur esse persona,
nullatenus audiendum. ¶ Si quis ingenuus ingenuum uel seruum percusserit, ut
sanguis non exeat, pro unoquoque ictu usque ad tres solidos idem⁴ culpabilis
iudicetur. Si uero homo ecclesiasticus aut regius hoc fecerit, solidos tres. Similiter si
seruus homini [fo.216ra] ecclesiastico uel regio uel franco hoc fecerit, solidos tres⁵
aut cum sex iuret⁶. Si seruus ingenuo aut regio uel ecclesiastico homini sanguinis⁷
effusionem fecerit, sol' quinque⁸ et dimidio⁹ culpabilis¹⁰ iudicetur, aut cum sex iuret.
Similiter si ingenuus regius aut ecclesiasticus homo seruo os fregerit¹¹, viiii sol'
culpabilis iudicetur, aut cum sex iuret. Quod si seruus homini franco hoc fecerit,
xxxvi sol'¹² culpabilis iudicetur¹³ aut cum sex iuret. Si uero regio aut ecclesiastico
homini¹⁴ hoc fecerit, sol' viiii. ¶ Quod si seruus seruum percusserit bis uel ter, propter
pacis studium quatuor denarios¹⁵ culpabilis iudicetur. Si sanguinem effuderit, sol' tres
et dimid'. Si os ei fregerit, quinque sol'¹⁶. Quod si oculum, auriculam, pedem, nasum,
excusserit, xviii sol' aut cum sex iuret. ¶ Si quis ingenuus ingenuum¹⁷ percusserit, xviii
sol' culpabilis¹⁸ iudicetur, aut cum sex iuret. ¶¹⁹ Si quis ingenuus²⁰ ingenuo in quolibet
membro os fregerit²¹ uel si eum transpunerit, uel intra coxas plagauerit, xxxvi sol'
culpabilis iudicetur, aut cum sex²² iuret²³. Si²⁴ pollicem ingenuus ingenuo
excusserit²⁵, l sol', si pollex ibidem pependerit²⁶ xxxvi²⁷ sol'.²⁸ ¶²⁹ Si secundus digitus

¹ et de his qui quoslibet - occiderint CRSWBV; *om.* ZTHQA

² Testes CRWVZTHQA; Vestes B

³ Vnius CRBZHQA; Vnus T

⁴ idem CRSWB; id est ZTHQA

⁵ Similiter si seruus hominem - tres *in mg.* Q

⁶ iurex Z. ¶ *add.* RWZTA, ITEM *add.* S, *om.* CXBVH

⁷ *corr. fr.* sanguis Z

⁸ sol' quinque CRWBV; quinque sol' ZQA; quinque solidos T; quinque solidis H

⁹ -id- ss A

¹⁰ culpabilis C²LR²SVZTHA; *om.* CRX

¹¹ *corr. fr.* fegerit A

¹² xxxvi sol' (solidos W) CRSWBV; sol' xxxvi ZJHQA; sol' xxxvii T

¹³ culp. iud. *in mg.* J

¹⁴ homini CRBZTQA; *om.* H

¹⁵ -arios LRXSZTHQA; -ariis CWB; den' V

¹⁶ ¶ *add.* ZTA, *om.* CRBVHQ

¹⁷ *corr. fr.* -num Z

¹⁸ -ili W

¹⁹ ¶ CRWVZT; *om.* B(though a large initial S follows)HA

²⁰ ss Q

²¹ *corr. fr.* -grerit H

²² sex CRBZTHQ; iii A

²³ Similiter si ingenuus regis - iuret *in mg.* X; aut cum sex iuret *in mg.* Q

²⁴ sanguinem effuserit *add. and canc.* Q

²⁵ ing. exc. CRBZTA; exc. ing. HQ

unde sagittatur excussus fuerit, xxxvi sol' componatur³⁰. Si quis alicui manum uel³¹ pedem truncauerit, uel oculum effoderit, auriculam uel nasum amputauerit, c solidis culpabilis iudicetur. In omni uero mancatione si membrum mancatum³² pependerit³³, medietatem componat quam componere debuerat si ipsum membrum abscisum fuisset. Si medium digitum excusserit, xv sol', si quartum uel quintum similiter, si dentem v sol'. [fo.216rb] ¶³⁴ Si quis hominem in capite ita plagauerit, ut sanguis ad terram cadat, xv sol' culpabilis iudicetur. Ista omnia si negauerit, cum sex iuret³⁵. Si quis hominem regium uel ecclesiasticum interfecerit, c sol' culpabilis iudicetur, aut cum xii iuret. Si seruum, xxxvi aut cum sex iuret. Vnde autem³⁶ liber homo xv sol' persoluit, regius homo uel ecclesiasticus medietatem componat, uel deinceps quantumcumque culpa ascenderit. ¶³⁷ Si quis ingenuus ingenuum interfecerit, et eum cum ramis cooperuit³⁸, et³⁹ in puteo uel in quocumque loco celare uoluerit, quod dicitur mortridum, dc sol' culpabilis iudicetur, aut cum lxxii iuret. Vbicumque autem dc⁴⁰ accedunt, simili modo lxxii iuratores.

ID 16.204; IP 5.21 to nullatenus audiendum only

²⁶ corr. fr. pendiderit J

²⁷ xxxvi CRBZTHQ; xxxvii A

²⁸ sol' CRBJHTA; sol' componatur Z; om. HQ

²⁹ ¶ om. SBH (though a large initial follows)

³⁰ Si secundus digitus unde - compon. in upper mg. Z; ¶ add. TA

³¹ uel CRBHQ; aut ZTA

³² -atum C?RBZHQA; -arum T

³³ pependerit CRWBHQ; pendiderit ZT; pendidit A

³⁴ om. BH (but large initial follows in B); ITEM add. S

³⁵ ¶ add. ZT

³⁶ autem LRXSWBZTHQA; tamen C

³⁷ om. BH (but large initial follows in B; in V)

³⁸ cooperuit CRVJTA; cooperuerit SWBZ; operuit HQ

³⁹ et CLXSWBV; om. R; uel ZTHQA

⁴⁰ sol' add. ZTHQA, om. CRSWBV

133

De lege Theodosiana¹. De eo qui aliquem in carcerem detruserit ut ei aliquid² extorqueat³, et de eo qui dolum uel metum adhibuerit ut res ad alium transeat. De eo etiam qui id quod minori etate gessit in maiori silentio reuocare noluerit⁴

Qui autem aliquem in carcerem detrusit⁵ ut aliquid ei extorqueret, quicquid ob hanc⁶ causam factum est, nullius momenti est⁷. Dolus⁸ est cum aliud agitur aliud simulatur. Qui dolum uel metum adhibuit, ut res ad alium transiret, uterque de ui et dolo actione tenebitur. ¶⁹ Si quis id¹⁰ quod minori etate gessit postquam maior effectus est silentio suo et taciturnitate reuocare noluerit, de hac re integri restitutionem retinere non potest.

ID 16.205

¹ Theodosiana CRWVZTHQ; Theosiana B; Theodosiana cccviii A. De lege Theod. om. S

² corr. fr. aliquem W

³ -queat C²LXSWB; -quet R; ? C

⁴ De - noluerit CLRSWBV; om. ZTHQA

⁵ detrusit CR²WBZTHQ; detruserit RX; destruxit A

⁶ hanc CRBZTQABodl; hoc H

⁷ momenti est CRSWB; est momenti ZTHQA. ¶ add. RWBVZTA, om. CSHQ

⁸ Dolus CRXBVZTHQ; Solus A

⁹ om. SH

¹⁰ id LR²SWBVZTHQA; ea CRX

134

De quinto¹ libello capitularium, cp. cii². Quod anathema sit quicumque aut secularis³ alicui de clero absque audientia episcopi uel archidiaconi [fo.216va] uel archipresbiteri iniuriam inferre presumpserit⁴

Quicumque iudex aut secularis presbitero aut⁵ diacono aut cuilibet clerico aut de iunioribus absque audientia episcopi uel archidiaconi uel archipresbiteri iniuriam inferre presumpserit, anathema ab omnium Christianorum consortio habeatur.

ID 16.206, cf above 3.10.38

---

¹ corr. fr. quinque B

² cp. cii. CWBVZTHQ; cp. xcii *obsc.corr. to ccii R?*; cp. iii X; *om. A*; LS *lack* De quinto - cii

³ -aris C²LSWBV; -arium RX; ? C

⁴ Quod - presumpserit CLRSWBV; *om. ZTHA*

⁵ aut CRSWBVZTABodl; uel HQ

135

Cp. ccvi¹. Quid sit faciendum latronibus pro prima culpa, quid pro secunda, quid pro tertia²

³De latronibus ita precipimus obseruandum ut pro prima⁴ culpa non moriatur, sed unum oculum perdat. De alia uero culpa, nasus ipsius latronis truncetur, de tertia culpa si non emendauerit, moriatur.

ID 16.207

---

¹ Cp. ccvi CR²WBVZTHQ; xxvi RX; *om. LSA*

² (xxvi *add. C*) Quid - tertia CLRSWBV; *om. ZTHQA*

³ Sed *add. H, om. CRBZTQABodl*

⁴ pro prima CRBZTHQ; proima A

136

Cccviii¹. Qui non sint admittendi testes²

Placuit ut testes non admittantur qui sunt socii criminis, nec infames, nec calumpniatores, uel ceteri quos canones et lex prohibet.

ID 16.208; IP 5.29/30

---

¹ cccviii CRWBZTHQ; cccxiii A; *om. S*

² Qui - testes CRSWBV; *om. ZTHQA*

137

Cccxiii¹. Ne illi super alium credatur qui de se confessus est²

Placuit ut qui de se confessus est, super alium non credatur.

ID 16.209; IP 3.31

---

¹ cccxiii CRWBZTHQ; cccxiiii A; *om. S*

² Ne – conf. est (*om. W*) CRSWBV; *om. ZTHA*

138

Cccxiiii¹. Ne unius hominis² testimonium accipiatur³

Vt testimonium unius hominis⁴ non accipiatur. Nam si ex utraque parte plures sint, ueraciores atque religiosiores et honestiores eligantur, qui sacramento suum confirmant testimonium, nichilque falsi se⁵ esse dicturos.

ID 16.210; IP 5.22

¹ cccxiiii C² LR²WBVZTHQ; om. CRXS; cccxliii A

² ss R

³ Ne - accipiatur CRSWBV; om. ZTHA

⁴ Vt - hominis] Vt unius hominis [sic] testim. W

⁵ falsi se CLR²SWB; falsum se RX; se falsi ZTHQA

139

Cccxliii¹. De fure noctu in furto capto si occisus fuerit²

Fur³ nocturno tempore captus in furto⁴ dum res furtiuas secum portat⁵, si fuerit occisus, nulla ex hoc⁶ homicidio querela⁷ nascatur.

ID 16.211

¹ cccxliii CRBZTHQ²; cccliii WVQ; cccxliiii A; om. S

² De - fuerit CRSWBV; om. ZTHQA

³ Fur CRWBZTH; Cur Q; Vir Bodl

⁴ in furto ss Q

⁵ portat CRBZTHQ; portet A

⁶ hoc CRWVZTHQA; om. B

⁷ quer. hom. marked for reversal Q

140

Cccxliiii¹. De eo qui² de³ fure nesciens aliquid comparauerit⁴

Si quis de fure nesciens aliquid comparauerit, querat accepto spacio [fo.216vb] uenditorem. Quem si non potuerit inuenire, probet se cum sacramento et testibus innocentem⁵, et quod apud eum cognoscitur restituat, et furem querere non desistat. Quod si furem celare uoluerit, et periurans postea detectus⁶ fuerit, tanquam fur ille⁷, ita iste in crimine dampnetur.

ID 16.212

¹ cccxliiii RBVZTA; cccxlix L; cccliii W; ccclxiii HQ; om. S; ? C

² ss B

³ om. W

⁴ De - comparauerit CLRSWBV; om. ZTHQA

⁵ et testibus innocentem om. A

⁶ corr. fr. detestatus S

⁷ fur ille CRSWB; ille fur ZTHQA

141

Cccxlv¹. De eo qui occulte uel in die alterius animal occiderit et negauerit²

Si quis occulte uel³ in die alterius caballum aut bouem aut aliquod animal occiderit, et negauerit, et postea exinde probatus fuerit, tanquam furtiuum componat.

ID 16.213

¹ cccxlv CRWBZHQ²; cccxlv cap. TA; ccclv Q; om. S

² De - negauerit CRSWBV; om. ZTHA

³ corr. fr. aut Q

142

Cccxvi¹. De eo qui causa faciente alienum animal occiderit et non negauerit²

Si quis causa faciente occiderit alienum animal, et non negauerit, simile³ dare non tardet, et cadauer mortui accipiet.

ID 16.214

---

¹ om. S

² De - negauerit CRSWBV; om. ZTHQA

³ -ile CRSWBVHQ; -ilem ZTA

143

Cccxvii¹. De eo qui furtiuam rem scienter² emerit³

Si quis furtiuam rem scienter emere presumpserit, et exinde probatus fuerit, similem rem reddat ei⁴ cuius pecuniam comparauit, salua uidelicet eius iusticia in altero.

ID 16.215

---

¹ om. S

² scienter C²LXSWBV; sciente CR

³ De - emerit CLRSWBV; om. ZTHQA

⁴ ei CRXSWB; illi ZTHQ²A; eilli Q

144

Cccxviii¹. De eo qui de latrone furtiuam rem scienter ad custodiendum acceperit²

Si quis de latrone furtiuam rem scienter ad custodiendum acceperit, quasi fur componat.

ID 16.216

---

¹ om. S

² De - acceperit CRSWBV; om. ZTHQA

145

Cccliii¹. De eo qui uiam publicam aut lithostratum² alicui contra legem clausurit³

Si quis uiam publicam aut lithostratum, uel uiam communem alicui clausurit contra legem⁴, cum sua lege componat, et clausuram quam ibi fecit tollat. Quod si negare uoluerit, cum duodecim sacramenta talibus iuret.⁵

ID 16.217

---

¹ cccliii CRWBVZTH; ccclii Q; cccxlvi A; om. S

² lithostratum RXSWBV; lithotrastum C; ? L

³ De - clausurit CRSWBV; om. ZTHQA

⁴ cl. contra legem CRWVZTHQA; contra legem cl. B

⁵ clausuram quam ibi fecit - iuret om. A, running beginning of c 146 into end of c 145

146

Cccliiii¹. De eo qui conuicinalem uel² pastorem uiam clausurit³ [fo.217ra]

Si quisquam⁴ conuicinalem⁵ uel⁶ pastorem⁷ uiam⁸ clausurit cum sua lege componat⁹, et ipsam uiam aperiat. Similiter et de semita faciendum est.

---

¹ om. S

² et S

³ De - clausurit CRSWBV; om. ZTHQA

⁴ quisquam CLRSBVZTHQ²; quis WQ

⁵ conuic- CRWVZTHBodl; uic- B

⁶ uel CRSBVZTHQ; aut W

⁷ uel past. om. L

⁸ uiam CLRSW; om. BVZTHQ

⁹ Si quisquam conuicinalem - componat om. A, running beginning of c 145 into end of c 146

ID 16.218

147

Ccclv¹. De eo qui fontem uel puteum inuidia coinquinauerit²

Si quis fontem quacumque inuidia coinquinauerit³, emendet eum primo, ut nulla sit coinquinationis in eo suspicatio⁴, et cum lege sua uicinis suis⁵ hoc emendet. Si autem plurimorum uicinatorum puteus fuerit⁶ compositionem inter se mutuentur⁷.

ID 16.219

¹ ccclv C?RWBVZTHQ; cccxlviiii A; om. S

² De - coinquinauerit CRSWBV; om. ZTHA

³ uel maculauerit add. ZTHQA, om. CRSWBV

⁴ suspicatio CRSWBV; suspitio ZTHQA (in eo coinq. susp. Q)

⁵ suis CRWBV; om. ZTHQA

⁶ put. fu. CRSWBZTA; fu. put. HQBodl

⁷ -tu- ss A

148

Ccclvi¹. De eo cui aurum uel argentum aut ornamenta uel quecumque species fuerint commendate, et in domo ipsius² cum rebus suis fuerint cremate, uel furto ablate³

Si cui aurum uel argentum aut ornamenta uel quecumque species fuerint commendate, siue⁴ ad custodiendum tradite sint, siue uendende, et in domo ipsius cum rebus suis⁵ forsitan fuerint incendio cremate, una cum testibus qui commendata susceperat prebeat sacramenta, nichil exinde suis profuisse compendiis, et nichil cogatur exsoluere excepto auro et argento quod ardere non poterat.⁶ Si uero que commendata fuerant furto probantur ablata, ei qui commendata perdiderat spacium tribuatur, donec furem sua⁷ inuestigatione perquirat⁸, et si eum inuenerit, commendatori res proprias⁹ tantummodo reformare procuret. Compositio uero furti ad eum qui habuit commendata pertineat. Quod si fur non fuerit intra statutum tempus inuentus, medietas rerum commendatarum¹⁰ domino suscipiente reddatur. Dampnum uero medium utrique sustineant¹¹. Et si postmodum dominus¹² apud eum qui commodauerit¹³ quecumque fuerint suppressa repperit¹⁴, sicut [fo.217rb] furtiua ab eo exigantur.

ID 16.220

¹ ccclvi C²R³WBVZTHQ; om. CRXS; ccclv A

² ss B

³ De - ablate CRXWB; De - fuerint cremate S; rubric ? erased V; om. ZTHQA

⁴ siue CRWVZTHA; uel B

⁵ rebus suis CRWVZTHA; suis rebus B

⁶ S ends cap. here

⁷ sua CRBZTHQ; suam A

⁸ perq. sua inu. Q

⁹ res prop. CRBZTA; prop. res H; prop. res suas Q

¹⁰ -atarum CRWB; -ata ZTHQA

¹¹ utrique sustineant CRBZTHQ; uterque sustineat A

¹² -inus CRBZT²A; -inos THQ

¹³ commod- CRBZTA; commend- WHQ

¹⁴ -erit CR²WVZTHA; -erent RX; -erit B

149

Ccclxv¹. De eo qui uendiderit res alienas sine uoluntate domini sui²

¹ supplied in mg. R³; corr. fr. ccclvii Z

² De - sui CRSWBPal; om. VZTHQA

Si quis uendiderit res alienas sine uoluntate domini sui, aut seruum, aut ancillam, aut quamcumque rem ipsam legibus reddat. Et si ipsum³ non potest inuenire duos consimiles et equalis meriti reddat.

ID 16.221

³ ipsum CRBZTQ²A; om. H; ipsam Q

150

De vi¹ libro capitularium, cp. ccxciii². De eo qui latroni mansionem dederit³

Quicumque post illam sancti Iohannis missam⁴ preteriti anni cuidam latroni mansionem dederit, si francus est, cum duodecim similibus francis iuret, quod latronem eum⁵ non scisset⁶ fuisse⁷, licet pater eius sit⁸, aut frater, uel aliquis propinquus. Si hoc iurare non potuerit⁹, et ab alio conuictus fuerit quod latronem in hospicio suscepisset, quasi latro sit, quia infidelis est¹⁰ noster¹¹ et¹² francorum et qui illum suscepit¹³ similis est illi. Si autem audiuit quod latro fuisset, et tamen non scit firmiter, iuret solus quod nunquam eum audisset nec per ueritatem nec per mendacium latronem, aut sit¹⁴ paratus, si ille postea de latrocinio conuincitur, ut similiter dampnetur.

ID 16.223

¹ vi CRSWBVPalZJ²H; quinto JTA; sexo Q

² corr. fr. ccxciii Q

³ De - dederit CRSWBPal; om. VZTHQA

⁴ s. Ioh. missam CRSWBPal; missam s. Ioh. ZTHQABodl

⁵ eum CRBZTHQBodl; om. A

⁶ non scisset CRSWBPalH; scisset non ZTABodl

⁷ non fuisse sciss. JQ

⁸ eius sit CRSBZTQA; sit eius HBodl

⁹ -tuerit CRSBZTABodl; -terit HQ

¹⁰ est CRBZ²THQ; om. ZA

¹¹ noster est Q

¹² ss C

¹³ suscepit CRSPal; suscipit BV; suscepit WZTHQA

¹⁴ sit CRWVZTHQA; si B

151

Cccxliv¹. Non esse credendum seruo si super aliquem crimen obiecerit, uel dominum suum de crimine impetierit²

Seruo penitus non credatur si super aliquem crimen obiecerit, aut si³ etiam dominum suum in crimine impetierit. Nam si in tormentis positus exponat quod obicit⁴, credi tamen illi nullo modo oportebit.

ID 16.224, cf ID 16.57, above 3.29.19

¹ cccxliv CRWVZTHQA; clxliii B; om. S

² Non - impetierit CRSWBPal; om. VZTHQA

³ si CRWBZTHQ; om. A

⁴ exponat quod obicit RXSWBVZTBodl; exponat quod obiecit CL; exponat quod obiecerit Pal; obicitur quod exponat HQ; exponat obiecit A

152

Ccclv¹. De eo apud quem scelus agnoscitur et pars rapine inuenta fuerit²

Apud quem³ scelus agnoscitur⁴ et pars rapine fuerit [217va] inuenta, statim socios suos nominare⁵ cogatur. Quod si nominare noluerit, teneatur ad uindictam.⁶ Quod si

¹ om. S

² De - fuerit CRSWBPal; om. VZTHQA

honestior persona est, et pro scelere rationem reddat, et que ablata uel⁷ euersa fuerant, quadruplicem⁸ restituat. Quod si certe apud seruum rapine pars reperiatur, cxi flagella publice extensus accipiat⁹, et socios suos nominare non differat.

ID 16.225

³ quem CRBZTHA; om. Bodl

⁴ agn- CRBZTQABodl; cogn- H

⁵ nominare CLWBZTQA; nuntiare RX

⁶ Quod si nominare - uindictam *add. in mg.* T

⁷ uel CWBVZTQA; est uel L; sunt RX

⁸ quadruplicem LRXSBVPalZTQA; quadrupliciter CWH

⁹ accipiat CRBZTHQ; om. A

153

Ex¹ vii libro capitularium clxxxi². Quod in leuioribus criminibus dilatio danda est. Homicide uero, adulteri³, malefici, uenefici⁴ conuicti non audiantur⁵

In ciuilibus causis uel leuioribus criminibus legibus dilatio prestanda est. Homicide uero adulteri, malefici, uenefici, conuicti, si appellare uoluerint⁶, non audiantur⁷

ID 16.226, cf 16.315, below 29.238; IP 5.42

¹ Ex CRWBZTHA; De Q

² *corr. fr.* cclxxxi Q. Ex – clxxxi om. S

³ -du- ss X

⁴ uenefici C²LWB; om. CXS; fenefici R

⁵ Quod - audiantur CLRXSWBPal; om. VZTHQA

⁶ uol- CRBZTHQBodl; nol- A

⁷ -iantur CRBZTHQBodl; -iatur A

153A¹

Ccxviii²

Si facto pretio rem uendendam aliquis cuicumque tradiderit, et dum ab eo uendenda profertur quacumque occasione perierit, ei perit qui eam dederat distrahendam.

Ceterum si rem acceptam non rogante domino sed promittente³ eo qui accepit⁴, dum uellet uenundare perdidit, sibi rei perditae ingerit detrimentum.

ID 16.227, cf 3.29.129 above

¹ in JTHQABodl (HQBodl as c 153B); om. CLRXSWBVPalZ

² *corr. fr.* ccviii A

³ prom- JTABodl; perm- HQ

⁴ -epit JTQA; -ipit HBodl

153B¹

Ccxviii²

Creditor si sine conditione pignus sibi depositum tenens ter debitorem conuenerit, ut soluto³ debito pignora sua recipiat, et debitor noluerit post tres admonitiones soluto debito pignora sua⁴ recipere, creditor distrahendi pignoris habebit liberam potestatem⁵.

ID 16.228 in IDcrsm only

¹ in JTHQABodl (HQBodl as c 153A); om. CLRXSWBVPalZ

² ccxviii JTHQ; ccxviii A

³ soluto JTHQBodl²; solito ABodl

⁴ recipiat (recipat H; recipere Bodl) et debitor - pignora sua JTHQBodl; om. A

⁵ hab. lib. pot. THABodl; lib. hab. pot. Q

Ccciii¹. De debito²

Si quis debeat alicui solidos x et ille qui debet de quacumque ratione debeantur illi³ a⁴ creditore suo solidi quinque et ueniens creditor⁵ totos x solidos a creditore⁶ petat, si probauerit ille debitor sibi ab eo v solidos⁷ deberi, quare illum in solidum pro totis x solidis⁸ conuenit, causam perdat, qui noluit debitum compensare. Similis⁹ ratio est de frumento, uel de¹⁰ aliis speciebus¹¹.

ID 16.229

---

¹ ccciii] Ex libro capitularium S

² De debito CRWB; *om.* VZTHQA

³ *ss* ZQ

⁴ a CRWVZTHQA; *om.* B

⁵ *corr. fr.* debitor Q

⁶ creditore CRSWBV; debitore S²ZTHQA

⁷ *corr. fr.* -dis B

⁸ dolidis A; quare illum in sol. - solidis *om.* B (*in V*)

⁹ Similis CLRSBZTHA; Similiter X

¹⁰ de CRXSWVZJTHQBodl; *om.* BA

¹¹ speciebus LRXSWBZTHQABodl; specibus C; sp'ebus V

155

Ccciiii. Quod qui filiofamilias inscio patre pecuniam commodauerit nec uiuente patre nec mortuo eam poterit postulare¹

Qui filiofamilias² contra interdicta inscio³ patre pecuniam commendauit⁴, nec uiuente nec mortuo patre eam⁵ ab eodem poterit postulare.

ID 16.230

---

¹ Quod - postulare CRWB; *om.* VZTHQA

² familias Bodl; patris *add. ss* S

³ *corr. fr.* incio H

⁴ commendauit CLRXSV; commendauerit (*corr. fr.* commodauerit) W; commodauit B; commodauit eam ZTHQBodl; commendauit eam A

⁵ eam CRSWB; *om.* ZTHQABodl

156

Cccxiii¹. De creditore qui rem pro debito positam distraxerit²

Si quis creditor debitore³ in solutionem tradente⁴ rem sibi pro debito positam distraxerit, si quid amplius [217vb] acceptum fuerit quam debebatur, quod amplius acceptum est restituatur debitori⁵.

ID 16.231

---

¹ cccxiii C?RWBZTHQ; cccxxv A; *om.* S

² De - distraxerit CRSWB; *om.* VZTHQA

³ cred. deb. CRBZTHABodl; debitorie cred. Q

⁴ tradente CRXSV; tardante LWBZTHQABodl

⁵ debitori CRBZTHABodl; creditori Q

157

Cccxvi¹. De re aliena minori precio uendita quam mandatum sit²

Si quis cuilibet mandet ut rem suam x solidos³ uendat et⁴ ille eam octo uendiderit⁵,
precium quod ei⁶ mandatum est quicquid minus ab emptore percepit⁷, mandatori
complere compellatur⁸, uenditio tamen⁹ rescindi non potest.

ID 16.232

---

¹ cccxvi CRWBV; cccxxvi ZTHQA; om. S

² De - sit CRSWB; om. VZTHQA

³ solidos CRSBVZTA; sol' WQBodl; solidis H

⁴ uendat et ss C?

⁵ acto uederdiderit A

⁶ ss X

⁷ percepit LRXWBVZJA; perceperit CSTHQBodl

⁸ corr. fr. -ellebatur Z

⁹ tamen CRBZTHQ; om. A

158

*Cccxxvi¹. Omnibus contra uoluntatem defuncti facientibus auferendam esse
hereditatem²*

Omnibus³ qui⁴ contra uoluntatem defuncti faciunt, ut indignis auferatur hereditas.

ID 16.233

---

¹ om. S

² Omnibus - hereditatem CRSWB; om. VZTHQA

³ Omnibus A

⁴ ss W

159

Cccxxvii. De eodem¹

Qui per testamentum sibi aliquid derelictum acceperit et uindicauerit, et uoluerit²
contra uoluntatem defuncti agere³, licentiam penitus non habebit.

ID 16.234

---

¹ cccxxvii. De eodem CRW; De eodem SB; cccxxvii VZTHQA

² et uoluerit LRXSWBVZTQABodl; et uoluerit agere C; om. H

³ agere L(before defuncti)RXSWBVZTHQABodl; om. C

160

*Ccclxi¹. De eo qui in alterius fama in publico scripturam aut uerba contumeliosa
confinxerit²*

Qui in alterius fama in publico scripturam aut uerba contumeliosa confinxerit³ et
reperitus scripta⁴ non probauerit, flagelletur. Et qui⁵ ea⁶ prius inuenerit⁷ rumpat, si non
uult auctoris ficti⁸ causam incurrere.

ID 16.235; C 5 q 1 c 1

---

¹ om. S

² De - confinxerit (confix- W) CRSWB; om. VZTHQA

³ confinx- CRS²BVTHQ; confix- SWZA

⁴ scripta CRBZTHQ; in scriptura A

⁵ corr. fr. quia R

⁶ ss X

⁷ ea add. A, om. CRBZTHQ

⁸ corr. fr. fieri J

161

Ex iii libro¹ capitularium². De pace seruanda³ cp. lxi⁴

De latronibus qui magnam habent blasphemiam quicumque⁵ aliquem ex his comprehenderit, nullum dampnum⁶ exinde patiatur. ¶⁷ De pace et iusticia infra patriam sicut sepe per alia⁸ capitula iussi adimpletum fiat.

ID 16.236-7 (cf 29. 195A below)

¹ iii lib. CRXWBZTQA; iiii lib. L; lib. iii H

² capitularium CLRWBZTQ; capitulis A. Ex – cap. om. S

³ De pace seru. om. V

⁴ lxi LRX(before De)VZTHQA; c no. in binding C; cp. lxi om. SWB

⁵ corr. fr. quec- Z

⁶ dampnum CRBZTQABodl; om. H

⁷ ¶ LRXWBVZTQA; om. CS

⁸ alia CRBZTHQ; illam A

162

Ex iiii libro¹ cp. xiii². De eo qui hominem in ecclesia occiderit³

Si quis aut ex⁴ leui causa aut sine causa hominem in ecclesia interfecerit, de uita componat. Si uero⁵ foris⁶ rixati⁷ fuerint, et unus alterum in ecclesia fugerit, et ibi⁸ se defendendo eum occiderit⁹, et si huius facti testes [218ra] non habuerit, cum iuratoribus xii¹⁰ legitimis per sacramentum affirmet se defendendo¹¹ eum interfecisse, et post hec de solidos¹² ad partem¹³ ecclesie¹⁴ quam illo¹⁵ homicidio polluerat, et insuper bannum nostrum soluere cogatur. Is¹⁶ uero qui interfectus est absque compositione iaceat¹⁷. Ac deinde interfeutor secundum iudicium canonicum congruam facinori quod admisit¹⁸ penitentiam accipiat. Si proprius¹⁹ seruus hoc commiserit²⁰, iudicio aque feruentis²¹ examinetur, utrum hoc sponte an se defendendo fecisset. Et si manus eius exusta fuerit, interficiatur. Si autem non fuerit, dominus²² eius iuxta quod²³ guigildus²⁴ illius est ad ecclesiam persoluat, aut eum si uoluerit eidem ecclesie tradat. De ecclesiastico et fiscalino et beneficiario seruo uolumus aut²⁵ pro una uice guigildus²⁶ eius²⁷ componatur, altera uice²⁸ ipse seruus ad supplicium

¹ iiii lib. CRWBVZTA; tercio libro S; lib. iiii HQ

² cp. xiii om S

³ De - occiderit CRSWB; om. VZTHQA

⁴ om. Bodl; ss H (in Q)

⁵ ss A

⁶ ss Z

⁷ risatur A

⁸ ibi CRBZTHQ; sibi A

⁹ occiderit CRSWB; interfecerit ZTHQABodl

¹⁰ iur. xii CRSWB; xii iur. ZTHQABodl

¹¹ defendendo CRXBVJTHA; defendo Z

¹² solidos CRBZTHQBodl; om. A

¹³ partem CRBZTABodl; patrem HQ

¹⁴ ss C

¹⁵ ss Z

¹⁶ Is CRBZTHQBodl; His A

¹⁷ iaceat CRBZTHQ; iacent A

¹⁸ admisit CRS²WBZTHQ; admissit L; amisit R²XSA

¹⁹ ss A

²⁰ corr. fr. fecerit Q

²¹ aque feru. CRWVZTHQBodl; feru. aque B; atque feru. A

²² repeated A

²³ ss Z

²⁴ guig- CRXSW; guildus L; guirg- S²; wig- BVZTHQABodl

²⁵ aut CLRWV; ut BZTHQABodl

²⁶ guig - C²RXW; guil- C; guildus L; wig- BVZTHQABodl

tradatur. Hereditas tamen liberi hominis qui propter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus ad legitimos illius heredes²⁹ perueniat³⁰. Si in atrio ecclesie cuius porta reliquiis sanctorum consecrata est huiusmodi homicidium perpetratum fuerit, simili modo emendetur uel componatur. Si uero porta ecclesie non est sacrata, eodem modo³¹ componatur sicut componi debet quod in immunitate uiolata³² committitur.
ID 16.238

²⁷ pro eo *add.* ZTHQABodl, *om.* CRWBV

²⁸ uice CRBZTHQ; die A

²⁹ illius heredes CRWBV; heredes illius ZTHA; heres illius Bodl

³⁰ illius *add.* Q; Si in atrio ad mortem fuerit iudicatus - illius perueniat *add. again partly fr. above* A; De ecclesiastico et fiscalino - heredes perueniat *om.* S

³¹ non *add.* HQ, *om.* CRSBZTABodl

³² in immunitate uiolata CXSVZTA; immunitate uiolata LR; in munitate uiolata W; in imm. uiolenta B; inuiolata immunitate (-atem) HQ

163

Cp. xxvii¹. De libero uel seruo de furto accusato²

Si liber homo de furto accusatus fuerit, et res proprias habuerit, in mallo ad presentiam comitis se³ adhramiat⁴. Et si res non habet, fideiussores donet, qui eum⁵ adhramire⁶ et in placitum adduci faciant. Et liceat⁷ ei prima uice per sacramentum se⁸ secundum legem⁹ idoneiare¹⁰, si potuerit aut si¹¹ alia uice duo uel tres eum de furto accusauerint¹², liceat ei contra unum ex his cum¹³ scuto et fuste in campo [218rb] contendere. Quod si seruus de furto¹⁴ accusatus fuerit¹⁵, dominus eius pro eo emendet, aut cum sacramento excuset, nisi tale furtum perpetratum habeat propter quod ad supplicium tradi debeat.

ID 16.239

¹ Cp. xxvii *om.* S

² De - accusato CRSWB; *om.* VZTHQA

³ comitis se CRSWBZTBodl; comitisse HQA

⁴ adhr- CRSWVZTA; adrh- HQBodl

⁵ adhramiat. Et si res - eum *om.* B (*not* V)

⁶ adhramire CRSWBZT; adhramire HQBodl; haramire A

⁷ -t *supercsr.* H

⁸ se CRBZTHQ; *om.* A

⁹ legem CRBZTHQ; lege A

¹⁰ id<i>on<i>are Z, *corr. fr.* -eare Q

¹¹ si CRBJTHA; *om.* Z

¹² -erint CRBZJHQBodl; -erit TA

¹³ cum CRBZTQ; *om.* A

¹⁴ de furto *ss* T

¹⁵ fuerit CRBZTQ; fuere A

164

Cp. xlv¹. De iniustis et nouis consuetudinibus auferendis²

De iniustis occasionibus et consuetudinibus nouiter institutis, sicut sunt tributa et thelonei in media uia³, ubi nec aqua nec palus nec pons nec aliquid tale fuerit unde iuste census exigi possit, uel ubi naues subtus pontes transire solent, siue in medio flumine⁴ ubi nullum obstaculum est, ut auferantur. Antiqui autem ad nostram noticiam deferantur.

ID 16.240

¹ Cp. xlv *om.* S

² De iniustis (*corr. fr.* iustis B) - auferendis CRSWB; *om.* VZTHQA

³ media uia *corr. fr.* mediana Z

⁴ -inef H; ne *add.* ZTQABodl, *om.* CRSWBVH

165

Cp. lxxiii¹. De forestibus antiquis seruandis et nouis dimittendis²

De forestibus³ nostris ut ubicumque fuerint diligentissime inquirant quomodo salue sint, et defense et ut comitibus denuncient⁴ ne ullam forestem nouiter instituant, et ubi nouiter constitutas⁵ sine nostra iussione⁶ inuenerint, dimittere debent⁷.

ID 16.241

---

¹ Cp. lxxiii *om.* S

² De - dimittendis CRSWB; *om.* VZTHA

³ *after corr.* Z

⁴ -ient CRBZTHQ; -iet A

⁵ constitutas CRSWB; institutas ZTHQBodl

⁶ ullam forestem nouiter – iussione *om.* A

⁷ debent CRSWB; debeant ZTHQABodl

166

De pacto legum¹

Communes causas absentibus consortibus alii consortes agere possunt², si illi qui presentes sunt³ caueant acceptum esse illis qui absentes sunt⁴ quicquid fuerit iudicatum, aut in presenti fideiussorem dederint, ut omnia que definita fuerint implere non differant⁵.

ID 16.242

---

¹ De pacto legum *om.* V

² possunt CLWBZTQA; *om.* R

³ si illi - sunt *ss* Z

⁴ sunt CRBZTHQ; *om.* A

⁵ differam A

167

De peruasoribus iuris alieni¹

Si quis peruasor² finium fuerit approbatus, eo quod priusquam aliquid iudicio finiretur id quod alter tenuerat inuasisse, non solum illud quod male peruasit³ amittat⁴, sed ut non unusquisque rem⁵ alienam occupet, cum fuerit in causa deuictus peruasor iuris alieni⁶, tantum spatii restituat quantum presumpsit inuadere.

ID 16.243

---

¹ De - alieni CRWB; *om.* VZTHQA

² quis peru. CRBZTHABodl; peru. quis Q

³ peruasit Bodl

⁴ amittat CRSBZTH²QBodl; admittat HA

⁵ rem CRBZTHQ; *om.* A

⁶ iur. al. CRBZTQABodl; al. iur. H

168

De re¹ minori² precio uendita³ quam ad presens ualeat⁴ [218va]

Cum⁵ inter ementem atque uendentem fuerit res diffinito precio comparata, quamuis plus ualeat quam ad presens uenditur, hoc tantummodo inquirendum est, si nichil

---

¹ re LSWB; *om.* RX; ? C

² *ss* W

³ -ita LSWB; -ito RX; ? C

⁴ De - ualeat CLRSWB; *om.* VZTHQA

⁵ autem *add.* HQBodl, *om.* CRSWBVZTA

fraudis uel uolentie egit ille qui comparasse probatur, et uoluerit reuocare qui uendidit, nullatenus permittatur.

ID 16.244

169

Quod unus ex consortibus¹ cum uoluerit uendendi res liberam habeat facultatem²

Prior ordinatio legis fuerat, ut si unus ex consortibus pro quacumque necessitate rem uendere uoluisset, extraneus emendi licentiam non haberet³, sed hoc melius probatur indultum⁴, ut quicumque de suis rebus libero utatur arbitrio, et pretermisiss consortibus uel propinquis cui uoluerit uendendi⁵ habeat liberam potestatem.

ID 16.245

¹ unus ex cons. RXSWBV; ex cons. unus CL

² Quod - facultatem CLRSWBV; om. ZTHQA

³ haberet CRBZTHQBodl; habet A

⁴ indultum CRBZTQABodl; in adultum H

⁵ corr. fr. uendidi J

170

Vt dos uiro¹ data a muliere mortuo uiro ad eam redeat²

Si contigerit ut maritus uxore superstite moriatur, quecumque a muliere marito in dote data³ fuerant, ad suum dominium⁴ femine reuocabunt⁵, nec heredes⁶ defuncti mariti hoc uendicare presumant⁷.

ID 16.246

¹ uiro C²L²R²SWBV; nec C?L?R

² Vt - redeat CRSWBV; om. ZTHQA

³ data C²LSWBVZTQA; dota CR

⁴ dominium CRBZTHQ; dominum A

⁵ -abunt LR²XWVZJ; -abit CSBTHA; -abaint R

⁶ heredes CRBZTQABodl; heres H

⁷ -ant CRBZTQABodl; -at H

171

De eo qui alium de homicidii crimine impetuerit¹

Quicumque alium de homicidii crimine periculosa uel capitali obiectione pulsauerit², non prius a iudicibus audiatur quam se similem penam³ reo intendi⁴ conscripserit subiturum, et si seruos alienos accusandos esse crediderit, se simili inscriptione constringat futurum, ut supplicia innocentum seruorum aut pena capitis sui, aut facultatum amissione compenset.⁵ ¶ Ante inscriptionem nemo efficiatur criminosus. Nam inscriptione per ordinem facta, tunc a iudice suscipiendus est reus, et custodie cum accusatore tradendus est, ea tamen ratione ut tam [218vb] accusati quam accusatoris dignitas estimetur. Et⁶ unumquemque ante discussionem ita iudex faciat custodire⁷, ut eorum natalis aut dignitas patiuntur⁸. Sane hii qui⁹ crimina sua in questione confessi sunt, de aliis si dicere uoluerint, a iudice non credantur, quia iure et

¹ De - impetuerit (-ierit C?V) CRSWBV; In libro nono ZTHQA

² pulsauerit CRWVZTHQA; putauerit B

³ quam add. ZTHQABodl, om. CRSWBV

⁴ intendi CRBZTHQ; intendit A

⁵ S ends cap. here

⁶ Et CRWBJTA; Vt Z

⁷ -ire CRWVZTHQA; -ie B

⁸ pat- CRBZTHQ; spat- A

⁹ qui CRBJTHA; quia Z

legibus constitutum est¹⁰, ut spontanea professione reus reum non faciat, neque illi¹¹ de altero¹² credatur, qui se criminose esse confessus est.

ID 16.247; IP 5.14 (Quicumque - subiturum), 5.15a (et si seruos - compenset)

---

¹⁰ est CRBZTHQ; om. A

¹¹ illi CRWBV; ille ZTHQABodl

¹² de altero ss T

172

De eo qui famosam cartam ad cuiuscumque iniuriam uel maculam in publico affixerit¹

Qui famosam² cartam ad cuiuscumque iniuriam et maculam conscripserit in secreto et³ in publico affixerit, inueniendamque proiecerit, illum contra quem proposita est cartula non nocebit, nec fame eius aliquid derogabit. Sed si inueniri potuerit qui huiusmodi cartulam fecit, constringatur ut probet que conscripsit. Qui si etiam que scripsit⁴ probare non potuerit, fustigetur, quia⁵ infamare⁶ maluit quam accusare.

ID 16.248 in IDcrsm only

---

¹ De - affixerit CRSWBV; om. ZTHQA

² car- add. and canc. H

³ et CRSBJTHA; aut Z

⁴ Qui si etiam - scripsit om. A

⁵ quia CRSWBHQ; qui ZTABodl

⁶ infamare CRBZTQABodl; immare H

173

De eo qui cuiuscumque criminis reum accusare uoluerit¹

Quicumque inscriptione² premissa cuiuscumque³ criminis reum accusare uoluerit, ab eo die quo⁴ inscripsit intra annum peragat propositas actiones. Qui si distulerit, infamis effectus bonorum suorum quarta parte⁵ multabitur⁶.

ID 16.249; IP 5.15b

---

¹ De - uoluerit CRSWBV; om. ZTHQA

² after corr. Z

³ cuiuscumque CRBZTHQ; cuiusque A

⁴ quo CRBZTHQ; quod A

⁵ quarta parte CRSWB; quartam partem ZTHQBodl; cartam partem A

⁶ mutabitur A

174

De induciis¹ accusatoris uel accusati de criminalibus negociis²

Iudices qui inscriptione premissa criminalia negotia audire ceperint, a die inscriptionis si inducias aut accusator aut reus petierit, intra annum prestare debent, ut hec actio intra anni circulum finiatur. Quod si accusator intra annum que proposuit probare [219ra] distulerit, absoluto reo penam suscipiat legibus superioribus³ comprehensam. Quod si talis persona sit ad cuius deformitatem infamia non⁴ pertineat, exilio deputetur. Tamen si inter accusatorem et reum ita iudice presente conuenerit, ut pro inscriptione utriusque partis⁵ integri⁶ inducie tribuantur,⁷ debet a

---

¹ induciis C²RSWBV; iudiciis CLX

² De - negociis CLRSWBV; om. ZTHQA

³ superioribus T; srioribus Bodl

⁴ ss C

⁵ corr. fr. patris H

⁶ after tribuantur Q

⁷ et add. A, om. CRBZTHQ

iudice non negari futurum, ut pars que⁸ post inducias fuerit superata, districtiori sententia feriatur.

ID 16.250; IP 5.41 to comprehensam

⁸ pars que CRWVZTHQA; que pars B

175

Quod si post accusationem criminaliter factam accusatori cum accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant, et quod abolitio inuito accusato intra triginta dies accusatori petenti¹ sit permittenda. Post triginta uero² dies sit deneganda nisi accusatus et accusator eam a³ iudice petierunt, quod etiam sumptus⁴ testium accusatus si conuictus fuerit, uel accusator si non conuicerit exsoluat⁵

Si quem penituerit accusasse criminaliter et inscriptionem fecisse de eo quod probare non potuerit⁶, si ei cum accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant. Si uero iudex eum qui accusatus est criminosum esse cognouerit⁷, et inter reum et accusatorem per correptionem⁸ de colludio penam excipiat, legibus constitutam. ¶⁹ Abolitionem¹⁰ inuito reo postquam fuerit officii custodie¹¹ traditus intra¹² dies triginta¹³ accusatori petenti dari permittimus, post hoc tempus nisi reus consentiat censemus non esse tribuendam¹⁴. Si criminis accusator intra triginta dies¹⁵ abolitionem petierit, etiam¹⁶ inuito reo a iudice concedatur, et liberi¹⁷ et accusatus¹⁸ et accusator abscedant. Post triginta uero dies quam accusatus custodie fuerit traditus nisi abolitionem et reus et accusator a iudice petierint, accusatori solo non esse [219rb] prestandum. Quod si testes exhibiti¹⁹ ad petitionem accusatoris²⁰ fuerint, et in custodiam missi fuerint, et abolitio petita prestitaque fuerit²¹, sumptus quos fecerint²² testes eis accusator exsoluat. Nam si testes exhibiti ab accusatore pene subiacuerint, etiam si consentiant²³ partes abolitio a iudicibus denegetur, sed aut in accusatum si conuictus fuerit, aut in accusatorem si non conuicerit legibus sententia iudicis penam quam passurus erat reus accusator excipiat.

ID 16.251; C 2 q 3 c 8 to legibus constitutam

¹ -enti C?LRWV ; -endi B

² dies acc. - uero LR²SWB; dies accusatori - triginta *add. in black over erasure and in mg. C; om. R; uero X*

³ a CLRWV; *om. B*

⁴ *in mg. in black L*

⁵ Quod - exsoluat CLRWBV; *om. ZTHQA*

⁶ accusasse - potuerit *om. A*

⁷ *corr. fr. cgn- A*

⁸ correptionem CRSWBVQ; corruptionem ZTHABodl

⁹ ITEM S. *New canon, without insc., begins here in W*

¹⁰ tionem *after lacuna A*

¹¹ -odie CRSWB; -odia ZTHQA

¹² intra CRBZTQABodl; inter H

¹³ trig. dies Q

¹⁴ -dam CRBZTQBodl; -dum H

¹⁵ trig. dies CRSBZT; dies trig. HQBodl; accusatori petenti - triginta dies *om. A*

¹⁶ etiam CRBZTHQ; *om. A*

¹⁷ et liberi CRBZTHQ; *om. A*

¹⁸ et accusatus CRSBZTA; *om. HQBodl*

¹⁹ -h- ss A

²⁰ -oris CRBJHTA; -res Z

²¹ -rit CRSWBQ; -rint ZTHABodl

²² -rint CRSWB; -runt ZTHQABodl

²³ *corr. fr. consenserint Q*

176

Eum qui ab irato principe iussus est occidi, non statim a iudicibus occidendum, sed per triginta dies reseruandum¹

Si princeps cuiuscumque² graui accusatione commotus quemquam occidi preceperit³ non statim a iudicibus que ab irato principe iussa sunt⁴ compleantur, sed triginta dies qui puniri iussus est reseruetur, donec pietas dominorum iusticie amica subueniat.

ID 16.252

¹ Eum - reseruandum (seru- S) CRSWB; om. VZTHQA

² cuiuscumque CRBZTHQ; cuiusque A

³ preceperit CRBZTHQ; precipit A

⁴ ss C

177

Ex libro i Pauli sententiarum¹. De eo si alienum animal alicui dampnum intulerit²

Si alienum animal cuicumque dampnum intulerit, aut alicuius fructus leserit, dominus eius aut³ estimationem dampni reddat aut ipsum animal tradat, quod etiam de cane similiter est⁴ statutum.

ID 16.253; IP 5.69b

¹ Ex - sent. CRWVZTHA; om. SB

² De - intulerit CRSWB; om. VZTHQA

³ ss Z

⁴ est CRBZTHQ; et A

178

De eo qui feram uel quamcumque bestiam in se proritauerit¹

Si² qui³ irritatu suo feram bestiam uel quamcumque aliam quadrupedem in se proritauerit⁴, eaque dampnum dederit, neque⁵ in eius dominum neque in custodem actio datur.

ID 16.254; IP 5.69c

¹ De - proritauerit CRSWB; om. VZTHQA

² Si C?RXSWBVA; Ei ZTQ; Et H; [ ]t Bodl

³ qui CRBVZTHA; quis SW

⁴ proritauerit CRWBVZH; portauerit TA; proirritauerit Q

⁵ neque CRBZTQABodl; nec H

179

Debital¹ restitutionem inter fideiussores esse diuidendam²

Cum multi³ fideiussores extiterint⁴, etiam si ad soluendum⁵ que promiserunt probantur idonei, et possint omnes in solidum retineri⁶, tamen restitutio⁷ [219va] debiti inter eos diuidenda est, ut unusquisque id quod eum pro portione sua contingit⁸ exsoluat.

ID 16.255; IP 5.70a

¹ -iti L?WB; -ita CR; -itam X

² Debital - diuidendam CLRSWB; om. VZTHQA

³ multi CRBZTHQ; multa A

⁴ extiterint CRSB; extiterunt W; exstiterint V; institerint ZTHQABodl

⁵ ad soluendum CRBZTHQ; absoluendum A

⁶ retineri CRBZTHQ; itineri A. tamen ret. *repeated and canc.* Z

⁷ tam. rest. *repeated and canc.* Z

⁸ -ingit CXSBVZTHQA; -igit LR; -igerit W

180

Ex libro v¹. De his qui famosos libellos in contumelia alterius proposuerint²

In eos auctores qui famosos libellos in contumelia alterius proposuerint, extra ordinem usque ad religionem insule uindicatur, ista interpretatione³ non indiget. ID 16.256 var.

---

¹ Ex – v om. S

² De - proposuerint CRSWB; om. VZTHQA

³ -ione CRBZTHQ; -ionem A

181

Appellatores infames esse qui fecerunt conuicium iudici¹

Conuicium² iudici³ ab appellatoribus fieri non oportet, alioquin infamia notantur, ista interpretatione⁴ non indiget.

ID 16.257a var.

---

¹ Appellatores - iudici CRWB; om. VZTHQ; Item A

² Conuicium CRBZTHQ; Non uicium A

³ ss C

⁴ interpretatione CRSWBVHQBodl; in tempore ZJTA

182

Quod confessi debitores pro iudicatis habeantur¹

Confessi debitores pro iudicatis² habentur, ideoque ex die confessionis tempora solutionis³ prestituta computantur, ista interpretatione⁴ non indiget⁵.

ID 16.257b var.

---

¹ Quod - habeantur CRSWB; om. VZTHQ; Item A

² uidatis Q

³ -ionis LRXSWBZTHQA; -iones C?

⁴ interpretatione CRSWBHQ; int' ZJTA

⁵ -et CLRSWVQ; ind' BTA; -ent Z; indig' J

183

De eo qui a iudice tercio uocatus uenire noluerit¹

Quicumque tribus² auctoritatibus³ iudicis⁴ conuentus uel⁵ tribus edictis ad iudicem⁶ fuerit prouocatus⁷ aut uno pro omnibus peremptorio id est quod causam extinguit⁸ fuerit⁹ euocatus, et presentiam suam apud eum iudicem a quo ei denuntiatum est exhiberi noluerit, aduersus eum quasi in contumacem iudicari¹⁰ potest, quin immo nec retractari per appellationem negocia possunt, quoties in contumacem fuerit iudicatum.

ID 16.258; IP 5.43

---

¹ De - noluerit (*corr. fr.* uol- W) CRSWBH; om. VZTQA

² tribus CRBZTHABodl; om. Q

³ *corr. fr.* auctoribus X²

⁴ iudicis CRBZTHQ; iudici A

⁵ uel CLSWBZTHQABodl; ut RX

⁶ ad iudicem RXSBVZTHQABodl; a iudice CLW

⁷ ss C

⁸ -u- ss C; extingit R

⁹ prouocatus aut uno pro - fuerit om. A

¹⁰ *corr. fr.* -are B

184

Appellandum esse quando sacramentum offertur, non postquam iuratur¹

---

¹ Appellandum - iuratur CRSWB; om. VZTHQ; Item A

Si quando dum² causa a iudice audiatur sacramentum³ petente uno ex litigatoribus alter obtulerit, litigator qui iudicibus appellare uoluerit tunc appellare debet quando sacramentum offertur, non postquam iuratur.

ID 16.259

² ss Z

³ short erasure follows in Z

185

De eo qui timens preiudicium fideiussorem dare noluerit¹

Si quando inter litigatores de dampno presentie sue fideiussore contentio² est, si aliquis [219vb] in cautionem uerborum preiudicium timeat, et propter hoc fideiussorem dare nolit, post certum aliquid de rebus suis pene causa³ deponere, sed⁴ si contra eum fuerit iudicatum et ipse defuerit, perdet quod deposuit.

ID 16.260

¹ De - noluerit (uol- RXW) C?LRXSWB; om. VZTHA

² contentio CRSWBVJTHA; contemptio Z

³ corr. to causam R

⁴ sed CRBZTHQ; om. A

186

Ex libro i capitularium, cp. lxxxiii. De personis a quibus non sunt res accipiende¹

Sanctitum² est ut nullus quilibet³ ecclesiasticus ab his personis res deinceps accipere presumat, quarum liberi aut propinqui hac inconsulta⁴ oblatione possunt rerum propriarum exheredari. Quod si aliquis deinceps hoc facere temptauerit, synodali uel imperiali sententia modis omnibus feriat.

ID 16.261

¹ Ex - lxxxiii. (cp. lxxxiii om. B) De - accipiende CRWB; De - accipiende S; De - accipiende. Ex libro primo (primo libro HQ) - lxxxiii VZTHQA

² Sanctitum CLRX; Statutum R²SWBVZTHQABodl

³ corr. fr. quibuslibet C?

⁴ corr. fr. con... C?

187

Cp. lxxxv. De mansis uniuscuiusque ecclesie¹

Sanccitum² est ut unicuique ecclesie unus mansus integer absque alio seruicio attribuatur, et presbiteri in eis constituti non de decimis neque de oblationibus fidelium, non de domibus neque de atris, uel de ortis iuxta ecclesiam positus, neque de prescripto³ manso aliquod seruicium faciant⁴, preter ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum seruicium impendant⁵.

ID 16.262 (cf ID 3.55, above 3.3.2); + C 23 q 8 c 25 (Palea)

¹ Cp. lxxxv (lxxxv W) . De - ecclesie CRW; De - ecclesie SB; om. V; De - ecclesie. Cp. lxxxv ZTHQA

² Sanccitum CLRXSWBVZT²QBodl; Sancitum THA

³ prescripto CRBZTHQ; scripto A

⁴ ss after ecclesiasticum S

⁵ -ant CRXWBV; f. S; -atur ZTHQABodl

188

Cp. lxxxvi. De uillis nouis et ecclesiis in eis nouiter constitutis¹

¹ Cp. lxxxvi (corr. to lxxxvii L?). De - constitutis (institutis B). CLRWB; De - constitutis S; Cp. lxxxvii V; De - in eis (in eis om.HQ) nou. const. cap. lxxxvi ZTHQA

Sanctitum² est de uillis nouis et ecclesiis in eis nouiter constitutis³, ut decime de ipsis uillis ad easdem ecclesias conferantur⁴.

ID 16.263

---

² Sanctitum LRXSWBVZT²QBodl; Saccitum C; Sancitum THA

³ corr. fr. edificatis Q

⁴ conferantur CRSWBZTABodl; referantur HQ

189

Cp. lxxxvii¹. Sacra uasa ecclesie in pignus nullomodo danda nisi pro redemptione captiuorum²

De sacris uasis ecclesie que in pignus a nonnullis in quibusdam locis dari comperimus inhibitum est ne³ deinceps a quoquam fieri presumatur, nisi solummodo necessitate redimendorum captiuorum compellente⁴.

ID 16.264

---

¹ corr. to lxxxviii R?; Cp. lxxxvii om. S

² Sacra - captiuorum CRSWB; om. VZTHQA

³ ne CRBZTHQ; om. A

⁴ -ente CRSBJTHA; -entem Z

190

Cp. cxxxv. De [220ra] his qui ad casam Dei res tradere uolunt¹

Qui res suas pro anima sua ad casam² Dei tradere uoluerit, domi traditionem faciat coram testibus legitimis. Et que inhoneste³ facte sunt traditiones de quibus nulla est questio stabiles permaneant⁴.

ID 16.265

---

¹ Cp. cxxxv. De - uolunt CRW; De - uolunt SB; Cp. cxxxv V; De - uolunt. cap. cxxxv (cxxxv om. A) ZTHQA

² -am CRBZTHQ; -um A

³ inhoneste CRXSWBV; honeste S²ZTHQABodl

⁴ permaneant LRXSWBZTHQA; permaneane C?

191

Ex iii libro capitularium cp. xii. De theloneis¹

Placet nobis ut antiqua et iusta thelonea a negotiatoribus exigantur, tam de pontibus quam² de nauigiis, seu mercatis. Noua ergo seu iniusta ubi uel funes tenduntur, uel cum nauibus sub pontibus transitur, seu his³ similia in quibus nullum adiutorium itinerantibus prestatur, similiter etiam nec de his qui sine negociandi causa substantiam suam de una domo sua⁴ ad aliam, aut ad palacium, aut in exercitum ducunt, theloneum⁵ nullatenus ab eis⁶ exigatur.

ID 16.266

---

¹ Ex iii (iiii W) libro (libro iii S) - xii (xii C²RSW²; ii CW; cp. xii om. B). De thel. CLRSWB; Ex iii libro capitularium cp. xii V; De tel. Ex iii (corr. fr. intercio T) - xii ZTHQA

² quam CRXSWB; quamque ZJTHA

³ his CRBZTHQ; om. A

⁴ sua CRBZTABodl; om. HQ

⁵ teleonum corr. fr. teloneum A

⁶ null. ab eis CRBZTHABodl; ab eis null. Q

192

Cp. xliiii. De seruo qui dampnum quodlibet perpetrat¹

---

¹ Cp. xliiii. De - perpetrat CRWB; De - perpetrat S; Cp. xliiii V; De - perpetrat. Cap. xliiii ZTHQA

Neminem liceat seruum suum propter dampnum ab illo cuilibet illatum dimittere, sed iuxta qualitatem dampni dominus pro illo respondeat, uel eum in compositionem aut penam petitori offerat. Si autem seruus perpetrato scelere fugerit, ita ut a domino penitus inueniri non possit, sacramento se dominus eius excusare studeat, quod hoc nec² sue uoluntatis nec conscientie fuisset³ quod seruus eius tale facinus commisit.
ID 16.267

² nec CRSWBV; om. ZTHQABodl

³ fuisset CRBZTHQ; est A

193

Cp. xlv. De mannitione secundum legem ad mallum¹

Si quis² ad mallum legibus mannitus³ fuerit, et non uenerit, si eum somnis non tenuerit, xv sol⁴ culpabilis iudicetur. Sic ad secundam et tertiam. Si autem ad quartum⁵ uenire contempserit, possessio eius in bannum mittatur donec ueniat et de re qua interpellatus fuerit iusti[220rb]ciam faciat. Si infra annum non uenerit, de rebus eius⁶ que in bannum misse sunt rex interrogetur, ut quicquid inde iudicauerit fiat. Prima mannitio⁷ super noctes vii, secunda super noctes xiiii, tertia super noctes xxi⁸, quarta super noctes xlii fiat. Similiter et de beneficio hominis si forte res proprias non habuerit, mittantur in bannum usque dum rex interrogetur.

ID 16.268

¹ Cp. xlv. De mann. - mallum CRWB; De mann. - mal<l>um S; Cp. xlv V; De mann. (bann. A) - mallum. cap. xlv (xli H) ZTHQA

² corr. fr. quid A

³ mallum legibus mannitus C?RBZTHQBodl; bannum legibus bannitus A

⁴ corr. fr. -idos to -idis H

⁵ -tum LRXSWBZTHQBodl; -tam C?A

⁶ eius CRBZTH; suis Q; om. A

⁷ mann- CRBZTHQ; bann- A

⁸ corr. fr. xi A

194

Cp. xlvii. De hominibus¹ ad mortem iudicatis, et postea eis uita concessa si iusticiam quesierint²

De illis hominibus qui propter eorum culpas ad mortem iudicati³ sunt⁴, et postea eis uita fuerit concessa, si ipsi iusticiam ab aliis requisierint, aut ab⁵ ei⁶ iusticiam⁷ querere⁸ uoluerint, qualiter inter illos iudicium terminetur. Primo omnium de illis causis pro quibus iudicatus fuerat ad mortem, nullam potest facere repeticionem, quia omnes res sue secundum iudicium Francorum in publico fuerunt reuocate. Et si aliquid in postmodum postquam uita ei⁹ concessa est cum iustitia acquirere potuerit, in sua libertate teneat, et defendat secundum legem, in testimonium autem non suscipiatur, nec inter scabinos ad legem iudicandam teneatur¹⁰. Et si ad¹¹

¹ hominibus CRBZTHQ; omnibus A

² Cp. xlvii (xlvi C). De - ques. CLRWB; De - ques. S; Cp. xlvii V; De - ques. cap.xlvii ZTHQA

³ -ati C?RBZTHQBodl; -ari T

⁴ sunt CRSWB; fuerint ZTHQABodl

⁵ ab C²LR²SB; om. CRXWVZTHQBodl

⁶ ei RXWVZTHABodl; eis CLSB; an illegible add. ss C

⁷ quis add. R²B, om. CLRXVZTHQBodl; erasure in W

⁸ corr. fr. quere L²

⁹ uita ei CRXBV; ei uita WZTHQABodl

¹⁰ ad legem iudicandam teneatur CRXWVZTHQA; ad legem iudicando teneat L; ad legem iudicando (?) locum teneatur R²; legem iudicando locum teneat SB

¹¹ legem add. A

sacramentum aliquid iudicatum fuerit quod iurare debeat, si aliquis ipsum sacramentum falsum dicere uoluerit, contendant¹².

ID 16.269

¹² contendant CRXWVZTHQABodl; cum armis contendat LSB; contendat L²; cum armis contendat R²

195

Cap. liiii. De non cogendo ad pontem ire causa thelonei¹

Vt nullus cogatur ad pontem ire, uel ad fluuium transeundum² propter thelonei³ causas, quando ille in alio loco compensus illud flumen transire potest. Similiter in plano campo ubi pons⁴ nec triiectus est omnibus precipimus ut ibi theloneum non exigatur.

ID 16.270

¹ Cap. liiii. De - thelonei CRW; De - ire si noluerit S; De - thelonei B; Cp. lxiii V; De - telonei. cap. liiii ZTHQA

² transeun A

³ corr. fr. -neos Z

⁴ corr. fr. ponis T

195A¹

De nimium blasphemii² latronibus cp. lxi³

De latronibus qui magnam habent blasphemiam quicumque aliquem ex his comprehenderit nullum dampnum exinde patiatur.

cf 29.161a above; ID 16. 236

¹ HQBodl only

² -emiis HQ; -emis H²

³ De - lxi HQ; om. Bodl.

196

Cp. lxxv. De eo [220va] qui domum alienam cuiuslibet infregerit¹

Si quis domum alienam cuiuslibet infregerit, quicquid exinde per uim abstulerit aut rapuerit aut furauerit secundum legem et uuadios² illi cuius domus fuerit infracta et spoliata in triplum componat, et insuper bannum dominicum³ soluat. Si seruus hoc fecerit, sententiam superiorem accipiat, et insuper secundum suam legem compositionem faciat. Si quislibet homo aliquod tale dampnum alicui fecerit, pro quo plenam compositionem facere non ualeat, semetipsum in uuadio pro seruo dare studeat, usque dum plenam compositionem adimpleat.

ID 16.272

¹ Cp. lxxv. De - cuiusl. infregerit (infregit W) CLRW; uel ad aliquem uenerabilem locum *add.* L²; De - cuiusl. infregerit SB; Cp. lxxv V; De - cuiusl. fregerit. cap. lxxv ZTHQ; De - fregerit cuiusl. cp. lxxv A

² et uuadios CRWBVZT; reddat et S; uuadios HQBodl; euuadios A

³ id est lx sol' *add.* ss S

197

Ex libro iiii cp. viiii. De uxoribus defunctorum quam partem post obitum maritorum de collaboratione accipiant¹

Volumus ut uxores defunctorum post obitum maritorum terciam partem² collaborationis quam simul in beneficio collaborauerunt accipiant. Et de his rebus

¹ Ex - viiii. De - accipiant CRW; De - accipiant SB; Ex - ix V; De - accipere debent. Ex libro (capitularium *add.* Q) - viiii ZTHQA

² partem CRBZTHQ; om. A

quas is³ qui illud beneficium habuit aliunde adduxit, uel comparauit uel ei ab⁴ amicis suis collatum est, has uolumus tam ad orphanos defunctorum quam ad uxores eorum peruenire.

ID 16.273

³ is CRSBZTH; his QABodl

⁴ ab C²LR²S(after lacuna)WBZTHA; om. CRX

198

Cp. xv. De uiduis, pupillis et pauperibus¹

Precipimus ut quodcumque in mallum² ante comitem uidue, pupilli et pauperes uenerint, primo eorum causa audiatur et definiatur. Et si testes per se ad causas suas querendas habere non potuerint, leges nescierint, comes illos uel illas adiuuet, dando³ eis talem hominem qui rationem eorum⁴ teneat, et⁵ pro eis loquatur.

ID 16.274

¹ Cp. xv. De - paup. CRWB; De - paup. S; Cp. xv V; De - paup. cap. xv ZTHQA

² mallum LRXSWBVZTHQABodl; mallis and lacuna for one word C

³ dando CRBZTHQ; donando A

⁴ ss Q

⁵ et CRSWB; uel ZTHQBodl; om. A

199

Cp. xvi. De raptu uiduarum¹

Qui uiduam intra primos xxx dies uiduitatis² uel inuitam³ uel uolentem³ sibi copulauerit, bannum nostrum, id est sexaginta solidi in triplo componat, et si inuitam eam duxit⁴, legem suam componat⁵, [220vb] illam uero⁶ ulterius non attingat.

ID 16.275

¹ Cp. xvi. De - uid. CRWB; De - uid. S; Cp. xvi V; De - uid. cap. xvi ZTHQA

² corr. fr. -ates R

³ uolentem CRBZTHQ; uoluntatem A

⁴ eam duxit CRSWZTA; duxerit eam HQBodl

⁵ et si inuitam - componat om. B (in V)

⁶ uero CRBZTHQ; om. A

200

Cp. xvii. De homine publicam penitentiam agente interfecto¹

Qui hominem penitentiam publicam² agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, et guirguldum³ proximis eius persoluat.

ID 16.276, and cf ID 10.44

¹ Cp. xvii. De - interfecto CRXWB; De - interfecto S; Cp. xvii V; De homine interfecto publicam penitentiam agente cap. xvii ZHQ; De homine agente interfecto publicam penitentiam . cap. xviii T; De homine interfecto agente publicam penitentiam. cap. xviii A

² pen. pub. CRXWVZTHQBodl; pub. pen. SBA

³ guirguldum RX; guigildum C?; uirguldum S; uiguldum W; uuirguldum BV²T; et uuirguldum V; wirgildum Z; guirguldum HQBodl; ut uuirguldum A

201

Cp. xviii. De homine¹ libero ut potestatem habeat ubicumque uoluerit res suas² dare, et qualiter hoc facere debeat³

¹ ss C

² res suas CRWZTHQA; suas res B

³ Cp. xviii. De - debeat CRWB; De - debeat S; Cp. xviii V; De - debeat. cap. xviii ZTHQA

Si quis res suas pro salute anime sue uel ad⁴ aliquem uenerabilem locum uel propinquo suo aut cuilibet alteri tradere uoluerit, eo tempore quando intra ipsum comitatum fuerit in quo ille⁵ res posite sunt legitimam traditionem facere⁶ studeat. Quod si eodem tempore quo illas tradere uult extra eundem⁷ comitatum fuerit, siue in exercitu siue in palatio, siue in alio quolibet⁸ loco, adhibeat sibi uel de suis pagensibus, uel de aliis qui eadem lege uiuant qua ipse uiuit⁹ testes idoneos, uel si illos habere non potuerit tunc de aliis quales sibi meliores inuenire possit, et coram eis rerum suarum traditionem faciat. Et postquam hec traditio ita facta fuerit, heres illius nullam de predictis rebus ualeat facere¹⁰ repetitionem. Insuper et ipse per se¹¹ fideiussorem faciat eiusdem¹² uestiture¹³, ne¹⁴ heredi ulla¹⁵ occasio remaneat hanc traditionem immutandi, sed potius necessitas incumbat illam perficiendi. Et si nondum res suas cum coheredibus suis diuisas habuit, non ei hoc sit impedimento, sed coheres eius si sponte¹⁶ noluerit¹⁷ aut per comitem aut per missum eius distringatur ut diuisionem cum illo faciat, ad quem defunctus hereditatem suam uoluit peruenire. Et si cuilibet¹⁸ ecclesie eam¹⁹ tradere rogauit,²⁰ heres eius eam legem cum illa ecclesia de predicta here[221ra]ditate habeat quam cum alio coherede suo habere debeat. Et hoc obseruetur²¹ erga patrem et filium et nepotem usque ad annos legitimos, postea ipse res ad immunitatem ipsius²² ecclesie redeant.

ID 16.277

⁴ ss T

⁵ ss Q

⁶ facere CRWZTHQA; tradere B

⁷ eun- RSWBJTHA; ean- Z; ? C

⁸ corr. fr. illo Q

⁹ uiuit CRWBZTA; uult HQBodl

¹⁰ add. in mg. C

¹¹ per se CRBZTH²; om. HQ

¹² eiusdem CRWBZTHA; om. Q

¹³ uestiture CRBZTHQ; uestituere A

¹⁴ ne CRWBZTHA; nec Q

¹⁵ ulla C?LR²SWBVQBodl; nulla RXZTHA

¹⁶ sponte CRBZT²HQBodl; ponte TA

¹⁷ nol- LRXSWBZTHQBodl (-r- ss H); uol- A; ? C

¹⁸ cuilibet C?LRSWB; cuiuslibet ZTHQABodl

¹⁹ eam LRBZTH; om. WA; ? C

²⁰ cum add ZTHQABodl, om. C?LRSWB

²¹ obseru- CRBZTQABodl; seru- H

²² immunitatem ipsius CRBZTHQ; unitatem A

202

Cp. xxxi. De adulteratoribus monete¹

Quicumque falsam monetam percussisse comprobatus fuerit, manus eius amputetur. Et qui hoc consensit, si liber est, lx² solid' componat, si seruus lx ictus³ accipiat.

ID 16.278; IP 5.70b

¹ Cp. xxxi. De - mon. CRWB; De - mon. S; Cp. xxxi V; De - mon. (manete A) cap. xxxi ZTHQA

² lx CRWZTHQA; xl B

³ ss H

203

Cp. xxxv. De terra tributaria¹

Quicumque terram tributariam unde tributum ad partem² nostram exire solebat, uel ad ecclesiam, uel cuilibet alteri tradiderit, is³ qui eam susceperit tributum quod inde

¹ Cp. xxxv. De - trib. CRWB; De - trib. S; Cp. xxxv V; De - trib. cap. xxxv ZTHQA

² partem CRBZTHQ; patrem A

soluebatur omnimodo⁴ ad partem⁵ nostram persoluat, nisi forte talem firmitatem de parte dominica habeat per quam ipsum tributum sibi perdonatum possit ostendere.
ID 16.279

³ is CRBZTHQ; his A

⁴ omnimodo CRBZTQABodl; omnino H

⁵ par A

204

Cp. xxxvii. De terra censali¹

Si quis² terram censalem³ habuerit, quam antecessores sui uel⁴ ad aliquam ecclesiam⁵ uel ad uillam nostram dederunt, nullatenus eam secundum legem tenere potest, nisi ille uoluerit ad cuius potestatem uel illa ecclesia uel illa uilla pertinet⁶, nisi forte filius aut nepos eius sit qui eam tradiderit, et ei eadem terra ad tenendum placitata sit. Sed in hac re considerandum est⁷ utrum ille qui hanc tenet diues⁸ an pauper sit, et utrum aliud⁹ beneficium habeat, uel etiam proprium. Et qui horum neutrum habet, circa hunc¹⁰ misericorditer agendum est, ne ex toto despoliatus in egestatem¹¹ incidat, aut talem ille¹² censum inde¹³ persoluat qualis ei fuerat constitutus, uel portionem aliquam inde¹⁴ in beneficium¹⁵ accipiat unde se sustentare ualeat.

ID 16.280

¹ Cp. xxxvii. De - cens. CRWB; De - cens. S; Cp. xxxvii V; De - cens. (*corr. fr. sens- A*) cap. xxxvii ZTHA; De - cens. Q

² *corr. fr.* quisquam Z

³ terr. cens.] cens. terr. Bodl

⁴ *ss* B

⁵ al. ecc. CRVZTHQA; ecc. al. B

⁶ -net RSWBJTHA; -neat Z; ? C

⁷ re cons. est CRBZTHQBodl; cum ecclesiandum est uel A

⁸ *corr. fr.* diuos A

⁹ *corr. fr.* alium H; illud Q

¹⁰ hunc CRBZTHQ; *om.* A

¹¹ -atem CRBZTHQ; -ate A

¹² inde S; *corr. fr.* illum Bodl

¹³ inde CRWBZTA; unde HQBodl; *om.* S

¹⁴ inde CRBZTHQ; ei A

¹⁵ *short erasure follows in Z*

205

Cap. lvi. De debito ad opus dominicum reguadiato¹ [221rb]

Vt² de³ debito quod ad opus nostrum fuerit reuadiatum talis⁴ consideratio fiat ut is⁵ qui ignoranter peccauit non totum secundum legem soluere cogatur, sed iuxta quod possibile uisum⁶ est. Is uero qui tantum mala⁷ uoluntate peccauit totam legis compositionem cogatur exsoluere.

ID 16.281

¹ Cap. lvi. De - reguadiato (reuuad- WB) CRWB; De - reguadiato S; Cp. lvi V; De - reuadiato. cap. lvi ZTHQA

² Et V

³ de CRS²WBV; *om.* SZTHQABodl

⁴ talis CRBZTHQ; *om.* A

⁵ is CRBZTHQ; his A

⁶ *after corr.* Z

⁷ mala CRBZTHQ; *om.* A

206

Ex libro v, cp. cccli. De eo qui per inuidiam uel dolum uel¹ liberi uel serui domum incenderit²

Si quis per aliquam inuidiam uel dolum in nocte uel in die ignem imposuerit, et incenderit liberi uel serui domum, primo omnia edificare restituat, et quicquid ibi arserit componat et insuper lx solid³ sit culpabilis, et⁴ publica⁵ penitentia secundum iudicium sacerdotum multetur. Et quanti homines de ipso incendio euaserint, unicuique secundum legem componat, et omnia que⁶ ibi perdiderint restituat.
ID 16.282

¹ uel CLRXX; om. SBZTHQA

² Ex - cccli. De - incend. CLRXX; De - incend. SB; Ex - cccli V; De - incend. Ex - cccli ZTHQA

³ lx sol. CRSWBZTA; xl sol. HQBodl

⁴ in add. Z, om. CRSBJTHA

⁵ sententia add. and canc. A

⁶ et omnia que CRBZTHQ; omnia meque A

207

Cp. ccclii. Vt si quis seruum iniuste accusauerit alienum domino simile mancipium pro hoc facto reddat¹

Si quis seruum² iniuste accusauerit alienum, et innocenti³ tormenta pertulerit, domino simile mancipium pro⁴ hoc facto reddat. Si uero innocens in tormento⁵ mortuus est, duos seruos eiusdem meriti sine dilatione domino restituat.
ID 16.283

¹ Cp. ccclii. Vt - reddat CRWB; Vt - reddat S; Cp. ccclii V; Vt - reddat. cap. ccclii ZTHA

² corr. fr. -uus Z

³ -enti RSWBVTHA; -entem Z; ? CJ

⁴ pro CRBZTHQ; per A

⁵ -ento CRBZTQABodl; -enta H

208

Cp. ccclx. De eo qui causam alterius tulerit de loco¹ suo²

Si quis causam alterius³ tulerit de loco suo, ipsam illesam reddat⁴ aut⁵ similem. Si uero foras aliqua traxerit et absconderit⁶ atque negauerit interrogatus, furtiuam componat.
ID 16.284

¹ -co ss T

² Cp. ccclx. (cccxl corr. fr. ccxl C, cccx L) De - suo CLRW; De - suo SB; Cp. ccclx V; De - suo. cap. ccclx ZTHQA

³ caus. alt. CRSWBZTA; alt. caus. HQBodl

⁴ -t ss H

⁵ aut CRBZTHQ; ac A

⁶ absconderit LRXSWBZTHQABodl; absconderit C?

209

Cp. ccclxii. De uenditionibus uili precio distractis uel uiciosis¹

Placuit in uenditione hanc formam seruari, ut seu² res seu mancipia uel quodlibet³ genus animalium uenundetur⁴, nemo [221va] propterea uenditionis firmitatem irrumpat quod dicit se uili precio uendidisse, sed postquam factum est negocium non sit mutatum, nisi forte uicium sibi a uenditore celatum inuenerit. Si autem uenditor

¹ Cp. ccclxii. De - uiciosis (uel uic. ss L) CLRWB; De - uiciosis S; Cp. ccclxii V; De - uiciosis. cap. ccclii (ccclxii H) ZTHQA

² seu CRBZTHQ; se A

³ quodlibet CRSWBTH² QBodl; quolibet ZHA

⁴ uenundetur CRBZTQ; uendetur A

dixerit uicium, stet emptio et non sit mutata. Si autem non dixerit, mutare potest in illa die, et in alia⁵, siue in tertia die. Et si amplius de tribus noctibus illud habuerit⁶, postea non potest mutare, nisi forte eum inuenire infra⁷ tres dies non poterit. Tunc quando inuenerit recipiat, quia uicium uendidit. Et si non uoluerit recipere, iuret cum suis sacramentalibus quod uicium ibi nullum⁸ sciebat in illa die quando negotium fecit, et stet factum⁹.

ID 16.285

---

⁵ alia CRBTHQ; illa A

⁶ illud hab. CRSBZTA; hab. illud HQBodl

⁷ infus A

⁸ nullum CRBZTHQ; in illum A

⁹ et stet (*corr. fr.* stetit A) factum CRSWBJTHA; *om.* Z

210

*Cp. ccclxiii. Vt qui arras dederit pro quacumque re precium reddere¹ compellatur²
Qui arras dederit pro quacumque³ re pretium cogatur implere quod placuit emptori.*

ID 16.286

---

¹ dere Q

² Cp. ccclxiii. Vt - comp. (cogatur W) CRWB; Vt - comp. S; Cp. ccclxiii V; Vt - comp. cap. ccclxiii (ccclviii Q) ZTHQA

³ quacumque CRSWBJ²THA; cumque ZJ

211

Cap. ccclxiii. Vt peregrinos transeuntes nemo inquietet¹

Placuit ne peregrinos transeuntes quis inquietare presumat, eisque nocere audeat, quia alii propter² Deum, alii propter suas³ discurrunt necessitates. Quod si aliquis presumptuosus⁴ fuerit, qui peregrino nocuerit, uel eum assallierit⁵, aut despoliauerit, leserit, plagauerit, ligauerit, uendiderit, uel occiderit⁶, ipsi peregrino singillatim⁷ dupliciter sicut de alio homine solet componi, aut suo seniori, uel socio cum sua lege componat. Quod si mortuus fuerit, et senioem ibi uel socium non habuerit, tunc episcopus aut⁸ sacerdotes⁹ eiusdem¹⁰ pagi ipsam compositionem¹¹ in duplo sicut de indigena¹² distringente iudice accipi[221vb]ant, et in suam elemosinam illa¹³ tribuant, et insuper lx¹⁴ sol¹⁵ fisco cogatur persoluere. Et si peregrinum uiuentem reliquerit, omnem iniuriam ei factam et quicquid illi tulit dupliciter ut predictum est, et per singula illi componat, sicut solet de infra prouinciam aliquem componere. Si autem eum occiderit, ut liberum hominem de ipsa prouincia in duplo componat, et ipsa pecunia a memoratis sacerdotibus in sua detur elemosina. Quoniam Dominus ait, Peregrinum et aduenam non contristabis.

ID 16.287

¹ Cap. ccclxiii. Vt - inquietet CRWB; Ex libro v capitularium. Vt - inquietet S; Cp. ccclxiii V; Vt - inquietet. cap. ccclxiii ZTQA

² propter CRSBZTQABodl; pro H

³ ss Q

⁴ -uosus CRBZJ(partly in mg.)THQ; -iosus A

⁵ assal- LRSBVZTQABodl; assil- C?XWH

⁶ uendiderit add. A

⁷ sing- CRBZTHQ; sig- A

⁸ aut CRVZTHQA; uel B

⁹ -otes CRWBZTA; -os HQ

¹⁰ eiusdem CRWBZTHQ; eius de A

¹¹ corr. fr. od' poem X²

¹² de indigena CRBZTHQ; diindigerant A?

¹³ illa CRSBZTA; illam HQBodl

¹⁴ lx CRBZTQABodl; xl H

¹⁵ sol' C²LR²SZTA; om. RX; solidos BH

212

Cp. ccclxvi. De eo qui alicuius quadrupedi unum¹ oculum excusserit²

Si quis alicuius caballo uel boui, uel cuilibet de quadrupedibus unum oculum excusserit, apprecietur illud pecus quod ualet, et partem terciam componat.

ID 16.288

¹ quadrupedi (-ede W, before corr.) unum RXSWBZTHQA; quadrupedis CL

² Cp. ccclxvi. De - exc. CRWB; De - exc. S; Cp. ccclxvi V; De - exc. cap. ccclxvi ZTHQA

213

Cp. ccclxvii. De eo qui iussu regis uel ducis aliquem¹ occiderit²

Si quis iussione regis uel ducis illius qui ipsam prouinciam regit hominem occiderit, non requiratur ei, nec propterea faidosus³ sit, quia lex et iussio dominica occidit eum, et ipse non potuit contradicere. Princeps⁴ uero⁵ et successores eius defendant eum et

¹ aliquem CRBZTHQ; alium A

² Cp. ccclxvii. De - occ. CRWB; De - occ. S; Cp. ccclxvii V; De - occ. cap. ccclxvii (T mg. unclear, ccclxviii A) ZTHQA

³ faidosus CRSWBJTHA; faidos Z

⁴ corr. fr. -ipes A

⁵ short erasure follows in Z

totam progeniem eius, ne ob hoc⁶ pereat aut malum patiat. Quod si propterea ipse aut eius progenies aliquid mali passi fuerint aut⁷ occisi, dupliciter componantur.
ID 16.289

⁶ ho A

⁷ aut CRBZTHQ; ad A

214

Cp. ccclxviii. De eo qui scripturam protulerit, ut ueritatem eius testibus probet¹
Si quis scripturam profert², ueritatem eius testibus probare debet. Quia in omnibus causis constitutum est ut scripturam prolator affirmet.
ID 16.290

¹ Cp. ccclxviii. De - probet CRWB; De - probet S; Cp. ccclxxviii V; De - probet. cap. ccclxviii (ccclxviii A) ZTHQA

² profert CRBZTHQ; om. A

215

De vi libro. cp. xxiii. De asino, boue, oue, omnique iumento amico ad custodiendum tradito¹

Si quis commendauerit amico asinum, bouem, ouem, [222ra] et omne iumentum ad custodiam², et mortuum fuerit, aut debilitatum, uel captum ab hostibus, nullusque hoc uiderit, iusiurandum erit in medium quod non³ extenderit manum in rem proximi sui, suscipiatque dominus iuramentum, et ille reddere non cogetur. Si furto sublatum fuerit, restituat dampnum domino suo. Si comestum a bestia, deferat ad eum⁴ quod occisum est, et non restauretur. Qui a⁵ proximo suo quicquam⁶ horum mutuo postulauerit, et debilitatum aut mortuum fuerit, domino presente reddere compellatur. Quod si⁷ in presentia⁸ dominus non⁹ fuerit, non restituatur, maxime si conductus uenerit¹⁰ pro mercede operis sui.
ID 16.291

¹ De vi (quinto B) - xxiii. (Vt add. W) De - trad. CRWB; De vi - xxiii V; De boue, asino, oue, omnique iumento ad custodiendum tradito amico S; De - trad. De vi (v A) - xxiii ZTHQA

² custodiam CRBZTHQ; custodiendam A

³ ss Z

⁴ ad eum CRBZTHQ; om. A

⁵ Qui a CRB?ZTQA²Bodl; Quia H; Qui A

⁶ quicquam CRBZTHQ; quicumque A

⁷ om. Bodl

⁸ presentia CRSWB; presentiarum ZTHQABodl

⁹ non CRSWB; om. ZTHQABodl

¹⁰ -en- ss S

216

Cp. xxiiii. Qui seduxerit uirginem¹ desponsatam uel² dormierit cum ea³
Si seduxerit quis⁴ uirginem⁵ desponsatam et dormierit cum ea, dotabit eam et habebit uxorem.
ID 16.292

¹ non add. ss S

² uel CRWBZTA; et SH

³ Cp. xxiiii. Qui - ea CRWB; Qui - ea S; Cp. xxiiii V; Qui - ea. cap. xxiiii ZTHQA

⁴ sed. quis CLRSBZTHA; quis sed. X

⁵ illegible add. ss C; non add. ss S

217

Cp. xxv. De patre puella si eam dare noluerit, ut¹ reddat pecuniam iuxta morem² dotis³

Si pater noluerit uirginem dare, reddat pecuniam⁴ iuxta morem dotis⁵, quam uirgines accipere consueuerunt.

ID 16.293

---

¹ ut CRWBZTH; *om.* A

² morem RXXSWBZTHA; ordinem C; ord' L

³ Cp. xxv. De - dotis (*after corr.* LW) CLRWB; De - dotis S; Cp. xxv V; De - dotis. cap. xxv ZTHA; cap. xxv Q

⁴ pecuniam CRBZTHQ: capitalem et qui *with* pecuniam *ss* A

⁵ dotis CRBZTHQ; *om.* A

218

Cp. xxxviii. De eo qui propter Deum¹ furtum confessus fuerit²

Si propter Deum³ confessus fuerit homo furtum quod fecit, reddat capitalem et quintam partem desuper ei in quem peccauit.

ID 16.294

---

¹ *corr. fr.* dominum Z?

² Cp. xxxviii. De - fuerit CRXW; De - fuerit SB; Cp. xxxviii V; De - fuerit. cap. xxxviii ZT; De - confessus fuerit (*est H*) furtum. cap. xxxviii HA; cap. xxxviii Q

³ *after corr.* Z

219

De his qui fidelium oblationes auferunt¹

Qui fidelium oblationes ab ecclesiis uel a iure sacerdotum auferunt, uel ablatas² accipiunt, non solum aliena uota dirumpunt³ sed et sacrilegium operantur, nec non ecclesie Dei fraudatores existunt⁴. Quia⁵ ecclesie aliquid fraudari uel auferri sacrilegium esse a maioribus approbatur⁶.

ID 16.295

---

¹ De - auferunt CRSWB; *om.* V; De his qui fidelium oblationes auferunt uel uastant aut sine proprii episcopi iussione dant uel accipiunt ZTHQA

² -as CRSBZTABodl; -am H; -a Q

³ dirumpunt CLRSBVZBodl; dirumpunt C² WTHQA; diripunt X

⁴ estunt A

⁵ *corr. fr.* Qua C

⁶ -r- *ss* H

220

Cp. ciiii. Ne episcoporum uel reliquorum sacerdotum uita turbetur¹ [222rb]

Nullis² uita presulum turbetur excessibus, quia ualde indignum est ut qui throni Dei uocantur aliqua motione turbentur, aut inique tractentur. Vnde est illud, Qui uos tangit, quasi³ pupillam oculi mei⁴. Et illud, Qui uos audit, me audit, et qui uos spernit me spernit. Et rursus, Qui scandalizauerit unum de⁵ pusillis istis, melius est illi⁶ ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris.

ID 16.296

---

¹ Cp. ciiii. Ne - turb. (tribuatur X) CRXWB; Ne - turb. S; Cp. ciiii V; Ne - turb. cap. ciiii ZTHQA

² Nullis CLR²SB²VH²Bodl; Nullus RXBZJTHQA; Nulli W

³ quasi CRBVZTQABodl; tangit SWH(*over erasure*)

⁴ mei CRSBZTHABodl; tui Q; S *ends cap. here*

⁵ de CRXVZJTHQA; ex WB

⁶ illi CRWB²VZJTHQBodl; *om.* BA

221

Cp. cx. De his que¹ a² singulis principibus ecclesiis sunt concessa, et³ que singuli antistites impetrauerint⁴ quod sacrilegium sit hec auferentibus. De clericis ut non accusentur ad iudices seculares, sed⁵ ad episcopos proprios⁶

Quecumque a singulis regibus circa sacrosanctas⁷ ecclesias⁸ sunt constituta, uel singuli quique antistites pro causis ecclesiasticis impetrarunt, sub pena sacrilegii iugi solidata eternitate seruentur. Clerici etiam non secularibus iudicibus sed episcopali audientie reseruentur⁹. Fas enim non est ut diuini muneris ministri temporali potestati¹⁰ subdantur.

ID 16.297

¹ que CRWZTHA; qui BQ

² ss Q

³ et CRWBZTA?; ut Q

⁴ impetrauerint CRWB; impetrauerunt SZJT² HQA; imperauerunt T

⁵ seu W

⁶ Cp. cx (corr. to cxi R). De - proprios CRWB; De – proprios S; Cp. cx V; De - ep. proprios (proprius ep. HQ). cap. cx ZTHQA

⁷ sacrosanctas (corr. fr. sacra- B) CRSBVZTHA; sacrosanctam X; sacrosancta WQ

⁸ ecclesias CLSBVZTQA; om. RW

⁹ Clerici etiam non – reseru. in top mg. W

¹⁰ -te- ss S

222

Cp. cxvi. De his qui¹ ecclesiastica priuilegia uiolant uel dissimulant²

Si ecclesie uenerabilis priuilegia cuiusquam fuerint temeritate uiolata uel dissimulatione³ neglecta, commissum hoc in triplo iuxta legum sanctionem⁴ ecclesie cui factum est componatur, nobisque bannus noster in triplo, hoc est ter lx solidos⁵ persoluatur⁶.

ID 16.298

¹ ss B

² Cp. cxvi. De - diss. CRWB; De – diss. S; Cp. cxvi V; De - diss. cap. cxvi ZTQA

³ dis- ss A

⁴ -ionem CRBZTHQ; -ione A

⁵ solidos SWB; solidi C² H; solid' RZ; sol' XVTQ; om. A; ? C

⁶ persoluatur C?RSWBV; persoluantur ZTHQBodl; soluantur A

223

Cp.¹ cl. Contra diffinitionem² priorum legitimam³ filio uel heredi non licere uenire⁴

Filio uel heredi contra priorum iustam aut⁵ legitimam definitionem uenire non liceat, quia iuste [222va] repellitur presumptio illius qui facta seniorum iniuste conatur irrumpere.

ID 16.300; IP 5.70d

¹ ss L²

² -it- ss Q

³ legitimam CRSWB; om. ZTHQA

⁴ Cp. cl. Contra - uenire (uiuere W) CRWB; Contra – uenire S; Cp. cl V; Contra - uenire. cap. cl ZTHQA

⁵ aut CRSWBZTABodl; ac HQ

224

Cp. clx. De his qui cum furibus conscii fuerint¹

Non solum ille qui furtum fecerit, sed etiam et quicumque conscius fuerit, uel furto ablata sciens susceperit, in numero furantium habeatur, et simili uindictae subiaceat.

¹ Cp. (om. W) clx. De - fuerint CRXW; De - fuerint SB; Cp. clx V; De - fuerint. cap. clx ZTHQA

ID 16.301; IP 5.70e

225

Cp. ccxii. De eo qui filios¹ non habuerit, et in eorum loco² alium sibi heredem facere uoluerit³

Qui filios non habuerit, et alium quemlibet heredem sibi facere uoluerit, coram rege uel coram comite et scabinis uel missis dominicis qui ab eo ad iusticias faciendas in prouincia fuerint ordinati traditionem faciat.

ID 16.302

---

¹ after corr. Q

² loco CLRSWB; locum ZTHQA?

³ Cp. ccxii (xxii B). De - uoluerit CLRWB; De - uoluerit S; Cp. ccxii V; De - uoluerit. cap. ccxii ZTHQA

226

Cp. ccxxii. De fugitiuis et peregrinis ut dstringantur¹

De fugitiuis et² peregrinis ut³ dstringantur, ut scire possimus qui sint, aut unde ueniant⁴.

ID 16.303

---

¹ Cp. ccxxii. De - dist. CRWB; De - dist. S; Cp. ccxxii V; De - dist. cap. (om. Z) ccxxii ZTHQA

² et CRBZTABodl; om. H; aut Q

³ ut CRBZTQABodl; om. H

⁴ ueniant CLRSWBV; uenerunt ZTHQABodl

227

Cp. ccxxiii. De armillis et brunis negociatoribus non dandis¹

Vt armille et brunie non dentur² negociatoribus.

ID 16.304

---

¹ Cp. ccxxiii. De - dandis CRWB; De - dandis S; Cp. ccxxiii V; De armillis (armis Z) - dandis. cap. (om. Z) ccxxiii (ccxxii A) Z(mg.)THA; cap. ccxxiii Q

² corr. fr. uidentur H, fr. ? Bodl

228

Cp. ccxxviii. Ne presumat hominem aliquis sine causa ad iudicium mittere¹

Vt nullus presumat hominem ad iudicium mittere sine causa², nisi iudicatum fiat.

ID 16.305

---

¹ Cp. ccxxviii. Ne - mittere CRWB; Ne - mittere S; Cp. ccxxviii V; Ne - mittere (admittere H). cap. (om. Z) ccxxviii Z(mg.)THA; om. Q

² sine causa CRSBJTHA; om. Z

229

Cap. ccxliii. Vt nullus presumat theloneum rodaticum¹ uel² pulueraticum recipere³

Vt nullus homo presumat theloneum per uias nec per uillas rodaticum nec pulueraticum recipere.

ID 16.306

---

¹ pres. thel. rod. CRBZTA; tel. rod. pres. H

² uel CRBZTH; om. A

³ Cap. ccxliii. Vt - recipere (accipere LB). CLRWB; Vt - recipere S; Cp. ccxliii V; Vt - rec. cap. (om. Z) ccxliii (ccliii H) Z(mg.)THA; cap. ccxxviii Q

230

Cp. liiii. De eo cui non recte iudicatur¹

Vt² si aliquis³ uoluerit⁴ dicere quod iuste ei non iudicetur, tunc in presentiam nostram ueniat. Aliter uero non presumat in presentiam nostram uenire, pro alterius iusticia dilatanda.

ID 16.307

---

¹ Cp. liiii (liii B). De - iud. CRWB; De - Iud. S; Cp. liii V; De - iud. cap. (om. Z) cliii (ccliii Q) Z(mg.)THA

² Vt CRBZTHQ; Et A

³ aliquis CRWBZTHA; quis Q

⁴ uol- CRSVZTHQA; nol- WB

231

Cp. ccxciiii. Ne aliquis de ignoto homine¹ equum, bouem uel aliquod² animal emat³
[222vb]

Vt nullus⁴ comparet caballum, bouem aut iumentum uel aliud animal nisi illum hominem⁵ cognoscat qui eum uendidit, et de quo est, et ubi manet et quis est eius senior.

ID 16.308; IP 5.71

---

¹ homine CLXSWBZTHA; nomine R

² aliquod CLRSWB; aliud ZTHA

³ Cp. ccxciiii. Ne - emat CLRWB; Ne - emat S; Cp. ccxciiii V; Ne - emat. ccxciiii ZTHA; cap. ccxciiii Q

⁴ nullus *repeated and canc.* A

⁵ illum hom. CRSBWZTA; hom. illum HQBodl

232

Cp. cccviii. De episcopo qui¹ ab aliquo impetitur², ut³ si ipse questionem aliquam retulerit, ut per episcopos iudices causa terminetur⁴

Si quisquam⁵ episcopus a quoquam impetitur, uel ille aliquam questionem retulerit, per episcopos iudices causa finiatur, siue quos eis primates dederint, siue quos ipsi uicinos ex consensu delegerint.

ID 16.309

---

¹ qui CRXSWBZTHA; ut si L

² *corr. fr.* impetur B

³ ut CLRBZTHQ; aut A

⁴ Cp. cccviii. De - term. CLRWB; De - term. S; Cp. xxxix V; De - term. cap. (om. Z) cccviii ZTHQA

⁵ quisquam CLRSWBV; quis ZTHQABodl

233

Cp. cccliii. Si possessor per uiolentiam expellatur¹

Quicumque uiolenter expulerit² possidentem priusquam pro ipso iudicis sententia procedat, si causam meliorem habuerit, ipsam causam de qua agitur perdat. Ille uero qui uiolentiam pertulit uniuersa in statu³ quo fuerant recipiat, et que possedit securus teneat. Si uero illud inuadit quod per iudicium obtinere potuit, et causam amittat, et aliud tantum quantum inuasit reddat expulso.

ID 16.310

---

¹ Cp. cccliii. Si - exp. CRW; Si - exp. SB; Cp. cccliii V; Si - exp. cap. (om. Z) cccliii ZJTHQA

² -erit CRWVZTHQA; -it B

³ in *add.* A

234

Cp. cccliiii. Si ad diripiendum quisque alios inuitasse reperiatur¹

Si quis ad diripiendum alios inuitauerit, aut² cuiuscumque rem euertat, aut pecora³, aut⁴ animalia, quecumque diripiat, illi cuius res direpta est in septuplum que sublata⁵ sunt⁶ restituat. Si uero qui cum⁷ ipso fuerint ingenui sint, quinos solidos componere compellantur. Aut si non habuerint unde componant, cl⁸ flagella suscipiant. Si uero serui⁹ hoc sine domini uoluntate commiserint, centenis quinquagenis flagellis uerberentur, et ab eis res omnes integro in statu reddantur.

ID 16.311

¹ Cp. cccliiii (cccliii W) . Si – reperiatur (*corr. fr. rsper- after a lacuna C, fr. direperiatur R*) CLRW; Si – reperiatur SB; Cp. cccliiii V; Si - rep. cap. cccliii ZTHQA

² aut CLRSWB; ut ZTHQABodl

³ aut pecora *om.* A

⁴ aut CRWA; uel SBVZJTHBodl

⁵ subl- CLRSBVZJTHA; abl- WQ

⁶ que sub. sunt *after* restituat *but marked for reversal* Q

⁷ qui cum CRSWBZ²JTQ²ABodl; quicumque ZHQ

⁸ cl CRSBZHBodl; centenis quinquagenis W; centum quinta JT; centum quinquaginta QA

⁹ *after corr.* R

235

Cp. ccclxvi¹. Quod omnes cause que [223ra] uel pretorio iure uel ciuili tractantur episcoporum sententiis terminate, perpetuo iure firmentur²

Quicumque litem habens siue possessor siue petitor fuerit, uel in inicio litis, uel decursis temporum curriculum, siue cum negocium peroratur³, siue cum iam ceperit promi sententia, si iudicium elegerit sacrosancte legis antistitis, ilico sine aliqua dubitatione etiam si alia⁴ pars refragatur ad episcoporum iudicium cum sermone litigantium dirigatur. Multa⁵ enim que in iudicio captiose⁶ prescriptionis uincula promi non patiuntur, inuestigat et promit sacrosancte religionis auctoritas.⁷ Omnes itaque cause que⁸ uel pretorio iure⁹ uel ciuili tractantur episcoporum sententiis terminate perpetuo stabilitatis iure firmentur. Nec liceat ulterius retractari negocium, quod episcoporum sententiis deciderit. Testimonium etiam ab uno licet episcopo perhibitum omnes iudices indubitanter accipiant, nec alius audiatur cum testimonium episcopi a qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim ueritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a sacrosancto¹⁰ homine conscientia mentis illibate protulerit.¹¹ Hoc nos edicto salubri aliquando¹² censuimus, hoc perpetua lege firmamus, maliciosa litium semina comprimentes.

ID 16.312; IP 5.23 *from* Omnes itaque cause; C 11 q 1 c 35 (Quicumque - diragatur), c 36 (Omnes itaue – end, much of it a later addn)

¹ Cp. ccclxvi CLRWBVQ; ccclxvi ZTH; ccclxxvi A; *om.* S

² Quod - firmentur CRSWB; *om.* VZTHQA. L *mg. add.* Hec sententia ex sexto decimo Theodosii imperatoris libro, capit' uidelicet xi, sumpta et intra Karlomanni capitula est inserta et consultu omnium tam clericorum quam laicorum approbata et pro lege recepta ut in ipsis capitularibus inuenitur.

³ peroreatur A?

⁴ J's last leaf, fo. 340v, begins here, and the microfilm is effectively illegible from now on.

⁵ -l- ss A

⁶ captiose CLR²WBZTHQ; copiose RX²; coposiose X; cautione A

⁷ Multa enim que in – religionis auctoritas *om.* S

⁸ ss Z

⁹ iure CRBZTHQ; et ure A?

¹⁰ sacrosancto CRBZTHQ; sancto suo A

¹¹ Testimonium etiam ab uno – illibate protulerit *om.* S

¹² A leaf missing here in B, which resumes in c 258 below

Ex libro legum Theodosii¹, iii². cp. xii³. De incestis

Quod incesti non sunt⁴ legitimi heredes, sed infamia sunt notate utreque persone.
ID 16.313

¹ -osii CRXSWVZTHQA; -osiani L

² iii CRWVZTHQ²A; om. L; iiii S²Q; om. S

³ cp. xii om. S

⁴ sunt CRSWVHQ; sint ZTABodl

237

Cp. ccccxvii. Vt ita ualeat mutatio sicut et¹ emptio²

Commutatio si non fuerit per uim et metum exorta³ talem qualem et emptio habeat firmitatem.

ID 16.314

¹ et CRTHA; om. Z

² Cp. ccccxvii (ccxxvii L). Vt - emptio CLRW; Vt - emptio S; Cp. ccccxvii V; Vt - emptio. ccccxvii ZTHQA

³ exorta CLRXST?A; extorta C²WVZHQBodl

238¹

De libro vii, cp. clxxxi². De homicidis³, [223rb] maleficis, ueneficis, conuictis, appellare uolentibus non audiendis⁴

In ciuilibus causis uel leuioribus criminibus legibus dilatio prestanda est. Homicide, adulteri, malefici, uenefici, conuicti, si appellare uoluerint, non audiantur.⁵

ID 16.315 and cf 16.226, above 3.29.153; IP 5.42

¹ in CLRXSWVPalZHQBodl, om. TA

² clxxxi CRWZQ; cclxxvi L; De - clxxxi om. S

³ -idiis Q

⁴ in mg. Q; before De libro - ZH; om. V

⁵ -iantur CRSWZHQ; -iant V

239

Cp. cciiii. De causis in iudicio conuincendis, et de sententia aduersus absentes infirmanda, et de causis in iudicio non reuoluendis¹, et ut absentes per alium nec accusare² nec accusari possint³

Conuinci nemo potest in iudicio sine testibus aut scriptura. Sententia absente parte alia a iudice⁴ data nullam obtinet firmitatem. Causa inter presentes iudicata post decennium reuolui non potest. Nec inter absentes post uicennium⁵. In causa capitali absens nemo dampnetur. Neque absens per alium accusatorem accusari potest.

ID 16.316; IP 5.16

¹ reuoluendis CR²XSWZJHQ; resoluendis LRA

² nec accusare CRSWZTQ²; accusare HQ; om. A

³ Cp. cciiii. De - possint CRW; De - possint S; Cp. cciiii V; De - possint. cap. cciiii ZTHA; J ends about here

⁴ i- ss H

⁵ uic- CRSVZTBodl; uinc- WHQA

240

Cp. ccxxvii. Vt ea que ad perpetuam utilitatem¹ sunt instituta² inconuulsa permaneant³

Que ad perpetuam utilitatem sunt instituta nulla commutatione uariantur. Nec ad priuatum trahantur commodum que ad bonum sunt commune prefixa. Et manentibus

¹ perp. util. (corr. fr. salutem X) LRXSWZTHQA; util. perp. C

² inst- CRWZTHA; const- Q

³ Cp. ccxxvii. Vt - perm. CLRW; Vt - perm. S; Cp. ccxxvii V; Vt - perm. ccxxvii ZTHQA

terminis quos statuerunt patres nemo dampnet alienum, sed intra fines proprios atque legitimos prout quis uoluerit in latitudine se⁴ caritatis exercent.
ID 16.317; C 25 q 1 c 3 var.

---

⁴ *ss Z*

241

Cp. ccxlviii. De iudicibus contra legem iudicantibus et legem audire nolentibus¹
Quicumque iudex oblatas sibi in iudicio leges uel iuris species audire noluerit, et contra eas iudicauerit, ex hac re² conuictus in carcerem deportetur.
ID 16.318

---

¹ *Cp. ccxlviii. De - nol. CLRW; De - nol. S?; Cp. ccxlviii V; De - nol. (uol- A) cap. ccxlviii ZTHQA*
² *re CRVZTHQ; om. A*

242

Cp. ccxc. De criminibus definitis¹ non liceat postmodum mouere certamen²
De his criminibus de³ quibus quis [223va] absolutus est, ab eo qui accusauit refricari accusatio⁴ non potest.
ID 16.319; IP 5.46a

---

¹ *ut add. L, om. CRXSWZTHQA*

² *Cp. ccxc. De - cert. CLRW; De - cert. S; Cp. ccxc V; De - cert. cap. (om. ZT) ccxc ZTHQA*

³ *de CRSWVZTHBodl; om. QA*

⁴ *in mg. Z*

243

Cp. ccxcvii. De tenendis ad solutionem¹ qui debitum promittunt²
Si quis pro alterius debito se pecuniam promiserit³ redditurum, ad solutionem⁴ statute promissionis est retinendus.
ID 16.320

---

¹ *ad sol.] absolutionem W*

² *Cp. ccxcvii. De - prom. CLR; De - prom. S; Cp. ccxcvii V; De - prom. ccxcvii ZTHQA*

³ *pec. prom. CRSVZTQABodl; prom. pec. H*

⁴ *ad solutionem CRSZTHQBodl; absolutionem WVA*

244¹

Cp. cccxxv². De peruasoribus finium priusquam causa in iudicio³ terminetur⁴
Si⁵ peruasor finium fuerit approbatus, eo quod priusquam aliquid iudicio terminetur id quod alter tenuerat inuasisse, non solum illud quod male presumpserit amittat, sed⁶ non⁷ unusquisque rem alienam occupet cum fuerit in causa deuictus, peruasor iuris alieni tantum spacii restituat quantum presumpserit⁸ inuadere⁹.
ID 16.324 in IDcrsm only

---

¹ *in CLRXSWVPalHQBodl, om. ZTA*

² *Cp. cccxxv om. S*

³ *causa in iud. CRW; iud. causa Q*

⁴ *De peru. - term. om. V*

⁵ *quis add. Q, om. CRWVHBodl*

⁶ *ut add. LWHQ, om. CRXSV*

⁷ *u'n Bodl*

⁸ *ss R², om. X*

⁹ *restituatur - inuad. over erasure C*

245

Cap. cccxl. Quod non solum qui furtum fecerint, sed et qui ad hoc perficiendum adiutorium aut consilium dederint, furti actione sunt tenendi¹

Non tantum² qui furtum fecerit, sed etiam is³ cuius opere aut consilio furtum factum fuerit, furti actione tenebitur.

ID 16.325 in IDcrsm only)

¹ Cap. cccxl. Quod - ten. CLRWH; Quod - ten. S; Cp. cccxl V; Quod - ten. cccxl (ccclx A) ZTQA

² Non tantum CRSWVZTQABodl; Notandum H

³ is CLRSWVHQ; his Z; bis TA

246

Cp. cccxli. Qui sint agnati, et qui sint cognati¹

Agnati sunt qui² per uirilem sexum descendunt, cognati autem qui per femineum. Et ideo patruum uel³ patruorum filii, et agnati sunt et non⁴ cognati. Auunculi uero et auunculorum filii cognati sunt, et non agnati.

ID 16.326

¹ Cp. cccxli (cp. cccxli om. R). Qui - cogn. CLRW; Cp. cccxli V; Qui - cogn. S; Qui - cogn. cccxli ZTH(largely illegible)QA

² qui CRWVZQ²TH; om. QA

³ uel CRWVZTHA; om. Q

⁴ non CLRXW; om. SVZTHQABodl

247

Cp. cccxliii. De his qui domos effregerint¹, uel² uillas expoliauerint, aut expugnauerint,³ uel rapinas fecerint, quid agendum sit⁴

Si qui⁵ edes aliquas uillasue⁶ expoliauerint⁷, effregerint⁷, expugnauerint⁷, si quidem id turba cum telis coacta fecerint⁷, capite puniantur⁸. Telorum autem appellatione omnia ex quibus saluti hominis noceri possit accipientur⁹.

ID 16.327

¹ corr. fr. freg- Q

² uel CRSZTH; et A

³ aut exp. CRWZTHQ; om. LXA

⁴ Cp. cccxliii. De his (illis W) - sit CRXW; De his - sit S; Cp. cccxliii V; De - sit. cccxliii (ccclxliii A) ZTHQA

⁵ qui CRSWVZTA; quis HQBodl

⁶ uillasue CRSVZTHQ; uillas ut A

⁷ -erint CRVZTQABodl; -erit H

⁸ -antur CRVZTQABodl; -atur H

⁹ -ientur CRVZTHA; -iuntur S

248

Cp. cccxliiii. De his qui [223vb] latrones uel reliquos malefactores susceperint¹

Receptores² aggressorum itemque latronum eadem pena afficiuntur qua ipsi latrones. Sublatis enim susceptoribus, crassantium cupido conquiescit³.

ID 16.328

¹ Cp. cccxliiii. De - susc. CLRW; De -susc. S; Cp. cccxliiii V; De - susc. cccxliiii (ccclxliiii A) ZTHQA

² Receptores CRVZTHQA; Raptores Bodl

³ -scit CRSWZTHA; -scat V

249

Cp. ccclxv. De his qui incendium fecerint¹

Si aliquis malitie studio incendium miserit², de hoc crimine conuictus penis grauissimis iubetur interfici. Quod si per negligentiam factum incendium

¹ Cp. ccclxv. De - fec. CLRW; De - fec. S; ccclxv V; De - fec. cccclxv ZTHQA

comprobatur, dampnum quod cuicumque³ illatum fuerit, res que incendio perierit duplici⁴ satisfactione sarciatur.

ID 16.329, om. IDpv

² miserit CRZTHQ; fecerit commiserit A

³ cuicumque C?LRSWZTHA; cuique X; unicuique V

⁴ duplici CWVTHA; dupli RSZ

250

Cp. cccliii. Quod hii qui pro iniuria¹ mediocri dampna subire compelluntur, infames efficiantur²

Qui³ pro iniuria mediocri estimate iniurie dampna subire compellitur⁴, quamuis ciuilitate uideatur⁵ adductus, tamen infamis efficitur.

ID 16.330

¹ sua add. Q, om. CRSZTHA

² Cp. cccliii. Quod hii (De his L) - efficitur. CLRW; Quod - efficitur. S; cccliii V; Quod hi (De his QA) - efficitur. cccliii (cccliii A) ZTHQA

³ Qui CRVZTHQBodl; Si A

⁴ corr. fr. -untur S

⁵ uideatur CRSWZTHA; om. V

251

Cp. ccclv. Vt hii¹ qui res alienas uiolenter occupant quicquid ibi perditum² fuerit eis³ quibus competebant pleniter restaurent⁴

Si ex rebus quas uiolenter aliquis occupauit⁵ quelibet sub quacumque occasione perierint aut arserint uel⁶ serui uiolenter occupati mortui fuerint qualibet fraude illius qui occupauit, id quod perit factum non uideatur, tamen ab ipso quecumque perierint reddenda sunt qui rem iuris alieni uiolenter uisus est occupasse.

ID 16.331

¹ hii CRWZTQA; om. H

² uel alienatum add. ZTHQA, om. CRW

³ eis C²LSWZTHQA; eius CRX

⁴ restaurent CRXSWZTHA; restituantur L; restituantur Q; restaurarent A²; Cp. ccclv. Vt - rest. CLRXW; Vt - rest. S; ccclv V; Vt - rest. ccclv ZTHQA

⁵ -auit CRVZTHQ; -at A

⁶ aut arserint uel added, ? over erasure and partly in mg. C?

252

Ccccl. De familiaribus uel hominibus tam liberis quam seruis dominum accusantibus uel secreta¹ eius prodentibus quid agendum sit²

Si quis ex familiaribus uel ex seruis cuiuslibet domus cuiuscumque criminis delator aut³ accusator emerit, eius existimationem⁴ caput atque fortunas petiturus cuius familiaritati uel dominio⁵ inhe[224ra]serit ante exhibitionem testium, ante examinatum iudicium in ipsa expositione criminum atque accusationis⁶ exordio ultore gladio feriatur. Vocem enim funestam potius intercidi⁷ quam audiri oportet. Eorum uero accusandi sacerdotes uel testificandi in eos os obstruimus, quos non humanis sed diuinis uocibus mortuos esse scimus.

¹ secreta CRWTHA; sacrata Z

² Ccccl (ccccl LR). De - sit CLRW; De - sit S; Ccccl V; De - sit. ccccl (ccccl A) ZTHQA

³ aut CLRWV; atque ZTHQABodl

⁴ corr. fr. estim- R

⁵ -inio CRVZTHQ; -ino A

⁶ accusationis CRSWVZTH² Q; accusationes H; excusationis A

⁷ intercidi CRZWTHQ; interdici VA

ID 16.332, cf 16.61, and above 3.29.23; IP 5.48; cf the variant +dp C 3 q 11 c 4 to potius quam audiri and +C 3 q 4 c 9b from Eorum

253

Cp. ccccl. De causis definitis¹ minime reuocandis²

Flagitari iudicium non debet de causa que definita uel iudicata est.

ID 16.333

---

¹ def- CLRWT; diff- SZHQA

² Cp. ccccl. De - reuocandis (-adis R) CLRXXW; De - reuocandis S; Ccccl V; De - renouandis. ccccl ZTHQA

254

De eo qui post ueritatem¹ repertam² aliquid deinceps discutit³

Quisquis⁴ enim post ueritatem repertam aliquid ulterius discutit, mendacium querit. Idcirco ab omnibus caute agendum est.

ID 16.334

---

¹ ss T. De eo qui - disc. om. V

² repertam CRXSWZTQ²A; om. L; recepertam Q

³ discutit CRZTQ; excutit H; discunt A

⁴ Duisquis Z

255

De his qui seruorum matrimonia dirimunt¹

Dictum est nobis² quod quidam legitima seruorum matrimonia potestatiua quadam presumptione dirimant, non attendentes illud³ euangelicum⁴, Quod Deus coniunxit, homo non separet. Vnde nobis uisum est ut coniugia⁵ seruorum non dirimantur, etiam si diuersos dominos habeant, sed in uno coniugio permanentes dominis suis⁶ seruiant. Et hoc in illis obseruandum est ubi legalis coniunctio fuit, et per uoluntatem dominorum⁷.

ID 16.335 cf 8.167 as BD 9.29; IP 6.40; +C 29 q 2 c 8

---

¹ De his qui - dir. om. V

² est nobis CRSWVHQ; nobis est ZTABodl

³ illud CRWVZTHA; om. S

⁴ -elicum CLRSWV; -elium ZTHQ²ABodl; euugelium Q

⁵ coniugia CLXSWVZTHA; nugia R

⁶ suis CRSVZTH; om. QA

⁷ suorum add. S, om. CRWZVTHA

256

De his qui ex industria peccant¹

Sed nec hoc pretereundum putamus, quod quidam ex industria peccantes propter elemosynarum largitionem quandam sibi promittunt impunitatem. Elemosyna enim extinguit peccata, iuxta illud, Ignem ardentem extinguit aqua, et elemosina extinguit peccata. Sed ea que aut necessitate² aut³ casu⁴ aut qualibet fiunt fragilitate. Ea uero que ex industria ad cuiuslibet libidinem⁵ explendam idcirco fiunt, ut elemo[224rb]synis redimantur, nequaquam eis redimi possunt. Quia qui⁶ hoc perpetrant uidentur Deum mercede conducere, ut eis impune peccare liceat. Non ergo

---

¹ De his - pecc. om. V

² -ate C?RVZTHQ; -atem A

³ q add. and canc. H

⁴ corr. fr. causa X

⁵ corr. fr. ordinem W

⁶ qui C(followed by lacuna)XSVZTHQ; quis LR; qua W; per A

idcirco quis peccare debet ut elemosynam faciat,, sed ideo elemosynam facere debet quia peccauit. Mentem enim et corpus que libido traxit ad culpam, afflictio et contritio debet reducere ad⁷ ueniam.

ID 16.336

---

⁷ ad followed by lacuna C

257

Vt comites et iudices¹ uiles personas non admittant ad testimonium²

Summopere³ admonendi sunt comites et iudices ne uiles et indignas personas⁴ coram se permittant ad testimonium accedere, quoniam multi sunt qui periurare pro nichilo ducunt, in tantum ut pro unius diei sacietate⁵ aut pro quolibet paruo⁶ precio ad iuramentum conduci possint, animas suas⁷ periurio perdere minime formidantes. Quamobrem tales nequaquam ad quodlibet⁸ testimonium admittendi sunt. Et hoc notandum⁹ quod non solum hii¹⁰ qui periurant¹¹ sed etiam qui periuris consentiunt simili plectendi sunt dampnatione¹².

ID 16.337; IP 5.24

---

¹ corr. fr. milites L

² Vt comites – test. om. V

³ Summopere CRVZTHQ; Quem opere A

⁴ et (uel Q) indignas personas CRVZTHQ; personas et indignas A

⁵ sac- CRVZTHQ; soc- A

⁶ paruo CRVZTHQ; om. A

⁷ animas suas CRVZTHQ; anima sua A

⁸ ad quodl. CRVZTHQ; aut quol. A

⁹ notandum CRSWVZTA; notandi sunt HQ; ? Bodl

¹⁰ hii CLRSWV; illi ZTHQABodl

¹¹ periurant C²LR²SZTHA; permittant RX

¹² qui periurant sed – dampnatione in mg. X²

258

De eo qui decimam dare neglexerit ecclesie cuius esse debet alterique ecclesie eandem¹ dederit²

Quicumque decimam abstrahit³ ab⁴ ecclesia ad⁵ quam per iusticiam dari debet, et eam presumptuose uel propter munera aut amicitiam uel aliam quamlibet occasionem ad alteram ecclesiam dederit,⁶ a comite uel a misso nostro dstringatur et eiusdem decime quantitatem cum sua lege restituat.

ID 16.338

---

¹ eandem CLRWTHQ(*before* eccl.); eam Z; eadem A

² De eo – dederit om. V

³ -s- ss A

⁴ ab CLRSWV; de ZTHQABodl

⁵ corr. fr. a A

⁶ B resumes

259

De malis scabinis eiciendis¹

Vt missi nostri ubicumque malos scabinos inueniunt² eiciant et totius populi consensu³ in locum eorum bonos eligant, et cum electi fuerint, iurare faciant⁴ ut scienter iniuste [224va] iudicare non⁵ debeant.

ID 16.339

---

¹ De malis – eic. om. V

² scab. inu. corr. fr. scabiniunt R

³ corr. fr. conuentu S

⁴ fac- CRBZTHQ; fat- A

⁵ non CRBZTHQ; om. A

260

De melioribus et ueracioribus eligendis¹

Vt in omni comitatu hii qui meliores et ueraciores inueniri possunt eligantur a missis nostris ad inquisitiones faciendas, et rei ueritatem dicendam, et adiutores² comitum sint ad iusticias faciendas.

ID 16.340

---

¹ De melioribus – elig. om. V

² adiutores CRBZTHQ; adiuratores A

261

De scabinis qui propter munera aut amicitiam uel inimicitiam¹ iniuste iudicauerint²

Volumus ut quicumque de scabinis deprehensus³ fuerit, propter munera, aut⁴ propter amicitiam uel inimicitiam iniuste⁵ iudicasse, aut per fideiussores⁶ missus ad presentiam nostram ueniet. De cetero omnibus scabinis denuntietur ne quis deinceps etiam iustum iudicium uendere presumat.

ID 16.341

---

¹ uel inim. CRSWB; om. ZTHQA

² -ca- ss A. De scabinis – iud. om. V

³ deprehensus CRSBZTQABodl; reprehensus H

⁴ aut CRBZTHQ; ad A

⁵ inim. in- in mgs Z

⁶ per fideiussores CRBZTHQ; perfidi deuirores A?

262

De eo qui res alienas malo¹ ingenio emptas filio suo aut cuilibet persone legitimos annos non habenti tradiderit²

Quicumque res alienas cuilibet homini uendiderit, et ipse homo easdem res³ comparatas habet per malum ingenium, proprio filio aut alteri cuilibet necdum per⁴ legitimos annos habenti iusticie tollende causa tradiderit, uolumus atque firmiter precipimus ut si⁵ pater eiusdem paruuli uixerit⁶, ipse intret⁷ in causam, rationem reddendi pro filio suo. Si autem ipse pater mortuus est⁸, tunc legitimus eius

---

¹ malo CRBZTHQ; om. A

² De eo qui res – trad. om. V

³ res CRBZTHQ; om. A

⁴ per CRSWBHQBodl; om. ZTA

⁵ si CRBZTHQ; ipsi A

⁶ uixerit CRBZTHQ; iusserit A

⁷ intret CRBZTHQ; intrat A

⁸ est CRBZTHQ; om. A

propinquus qui iuste tutor aut⁹ defensor esse uidetur, pro ipso rationem reddere compellatur. Similiter de omnibus aliis¹⁰ iusticiis¹¹ ad eum pertinentibus, excepta sua legitima hereditate¹² que ei per successionem parentum suorum legitime euenire debuit. Quod si quis hanc nostram iussionem contempserit, uel neglexerit, sicut de ceteris contemptoribus¹³ ita de eo agatur. Is¹⁴ uero qui easdem res primus inuasit [224vb] et iniuste uendit, necnon et emptores excepta sola persona paruuli hoc quod fraudulenter admiserunt intra patriam emendare cogantur, et postea sicut contemptores¹⁵ iussionis nostre sub fideiussoribus ad nostram presentiam uenire compellantur.

ID 16.342

⁹ aut CRBZTHQ; ac A

¹⁰ omnibus aliis CLRSWB; aliis omnibus ZTHQABodl

¹¹ corr. fr. iudicibus A

¹² ei add. A

¹³ contemptoribus CRBZTHQ; temporibus A

¹⁴ Is CRBZTHQ; His A

¹⁵ corr. fr. emptores R

263

De his qui¹ ad confutanda² ea que aduersum se dicuntur adesse nolunt³

Probat uera illa esse⁴ que aduersum se dicta sunt qui ad ea confutanda minime uult adesse. Vnde in secularibus legibus inuenitur scriptum, Iniuste uictus infra tres⁵ menses reparet causam. Quod si facere neglexerit⁶, sententia que aduersus⁷ eum collata fuerit perseueret. Et ne sit uobis contrarium uel etiam ne miremini quod de secularibus legibus loquutus sum in nostro iudicio, quia ecclesiastice leges et diuine eas recipiunt⁸.

ID 16.343; IP 5.44

¹ qui LRXSWB; que C

² confutanda C² LWB; confirmanda RXS; ? C?

³ De - nolunt CLRSWB; om. VZTHQA

⁴ uera illa esse CRWBZTA; uera esse illa S; illa uera esse HQBodl

⁵ infra (C over erasure) tres CL²WBZTHQA; infra L; in fratres RX

⁶ -x- ss A

⁷ -sus CRSWBQ; -sum ZTHABodl

⁸ recipiunt CRBZTHQ; respiciunt A

264

Quod sacerdotum et populorum conuentus in communionem debeant recipere illos culpatorum quos regia potestas in gratiam receperit¹

Si quos culpatorum regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit, aut mense sue participes effecerit, hos² etiam sacerdotum et populorum³ conuentus suscipere in ecclesiastica communionem debeat, ut quod principalis pietas recipit⁴, nec a sacerdotibus Dei extraneum habeatur.

ID 16.344

¹ Quod - receperit CRSWB; om. VZTHQA

² hos CRBZTHQ; omnes A

³ populorum CRBZTHQ; apostolorum A

⁴ recipit CRBZTHQ; recepit A

265

Libelli ii¹, cp. xl. Quod qui sacerdotibus noluerint obedire, coherceantur per disciplinam secularis potentie²

Qui sacerdotum admonitionibus nolunt obedire, uolentes in suis³ criminibus perdurare, oportet eos per disciplinam secularis⁴ potentie a tam praua⁵ cohiberi⁶ consuetudine.

ID 16.345

---

¹ capitularium *add. S, om. CRXWBVZTHA*

² Quod - potentie CRSWB; *om. VZTHQA*

³ in suis CRBZTHQ; *om. A*

⁴ -aris CRBZTHQ; -ari A

⁵ praua C?RBZTHQ; parua A

⁶ cohiberi C?LRSWB; coherceri ZTHQABodl

266

Cp. xvi¹. De hominibus [225ra] liberis qui uxores fiscalinas duxerint, et de feminis liberis que fiscalinis hominibus nupserint²

Homines liberi qui uxores fiscalinas regias, et femine libere que homines fiscalinos regios accipiunt, nec de hereditate parentum³, nec de⁴ causa querenda, nec de testimonio⁵ pro hac re abiciantur.

ID 16.346; IP 5.38

---

¹ Cp. xvi *om. S, Cp. om. V*

² De - nupserint CRSWB; *om. VZTHQA*

³ *add. subscript W*

⁴ de CRVZTHQA; *om. B*

⁵ -onio CRBZTHQ; -onium A

267

Cp. xxiii¹. De his qui latroni mansionem dederint²

Quicumque latroni mansionem dederit, si francus, cum xii similibus francis iuret³ quod ipse latronem eum fuisse non scisset. Si iurare non poterit, quasi latro iudicetur⁴.

ID 16.347

---

¹ Cp. xxiii CRWZTHQA; Cp. xxiiii B; *om. S; xxiii V*

² De - dederint CRSWB; *om. VZTHA*

³ iur. fr. *marked for reversal Q*

⁴ Si iurare - iudicetur *in mg. Q*

268

De eo qui proximum in rixa¹ percusserit²

Si rixati³ fuerint uiri et percusserit alter proximum suum lapide uel pugno, et ille mortuus non fuerit, et iacuerit in⁴ lecto, si surrexerit et ambulauerit foris super baculum suum, innocens erit, ita⁵ tamen ut operas⁶ et impensas eius in medicis restituat.

ID 16.348

---

¹ in rixa CLRSW; iniuria B

² De - percusserit CLRSWB; *om. VZTA; xxxix H; xliiii Q*

³ rixati XSWB(*after correction*)VZTHQBodl; irrixati CLR; rixati non A

⁴ in LR²SWBVZTHQABodl; *om. CRX*

⁵ *corr. fr. in S*

⁶ operas LRXSWBZTHQABodl; operis C?

269

Cp. xvi.¹ De eo qui cisternam operuerit², si alienum animal in eam inciderit³

Si quis aperuerit⁴ cisternam et foderit⁵ et operuerit eam⁶ cecideritque bos uel asinus in eam⁷, dominus cisterne reddet pretium, quod autem mortuum est, ipsius erit.

ID 16.349

---

¹ Cp. xvi *in mg.* L²

² oper- LRXWB; aper- CS

³ Cp. xvi. De - inciderit CRW; De - inciderit SB; xvi V; Cp. (*om.* Z) xvi ZTHA; Cp. xv Q

⁴ aper- LXSWBZTHQA; oper- R; ? C?

⁵ foderit CRBZTHQ; fodit A

⁶ et *add.* A

⁷ eam LRXSWBVZHQBodl; ea C?T?

270

Cp. xvii.¹ De eo si bos alienus bouem alterius uulnerauerit et ille mortuus fuerit²

Si bos alienus bouem alterius³ uulnerauerit, et ille mortuus fuerit, uendent bouem uiuum et diudent pretium et cadauer. Si uero sciebat dominus eius quod bos uitiosus erat, et noluit eum custodire, reddat⁴ bouem pro boue, et cadauer integrum [225rb] accipiat.

ID 16.350; IP 5.72

---

¹ Cp. xvii *om.* S; Cp. *om.* V; x ii Z

² De - fuerit CRSWB; *om.* VZTHQA

³ bou. alt. C?RSWBZT; alt. bou. HQABodl

⁴ reddat C?RSWBZT; reddet HQABodl

271

Cp. xviii. De eo qui furatus fuerit bouem uel ouem¹

Qui furatus fuerit² bouem³ uel⁴ ouem, quinque boues pro uno restituat, et quatuor oues pro una.

ID 16.351; IP 5.73

---

¹ Cp. xviii. De - ouem CLRW; De - ouem SB; xviii V; Cp. (*om.* Z) xviii ZTHQA

² fur. fuerit CRSWZTHA; fuerit furatus B

³ bouem CRWBZTH; *om.* A

⁴ uel CLXWB; aut RSVZTHQBodl

272

Cp. xviii. De eo qui furem¹ domum effringentem uel suffodientem uulnerauerit, et ille mortuus fuerit²

Si effregerit fur domum siue suffodiens fuerit inuentus, et accepto uulnere mortuus fuerit, percussor non³ erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetrabit.

ID 16.352; IP 5.74

---

¹ furem CLRXSB; rem W

² Cp. xviii. De - fuerit CRXW; De - fuerit SB; xix V; Cp. (*om.* Z) xviii ZTHA

³ *ss* A

273

Cp. xx. De eo qui alienum agrum uel uineam leserit¹

Si leserit quispiam agrum uel uineam et dimiserit iumentum suum ut depascatur² aliena, quicquid obtimum habuerit in agro uel in³ uinea⁴ pro dampni estimatione restituat.

ID 16.353; IP 5.75

---

¹ Cp. xx. De - leserit CRW; De - leserit SB; xx V; Cp. (om. Z) xx ZTHQA

² depascatur C?RBZTHQ; pascatur ABodl

³ in CRSWBZT; om. HQABodl

⁴ corr. fr. uenea B

274

Cp. xxi. De eo si egressus ignis spicas uel aceros frugum comprehenderit¹

Si egressus ignis inuenerit spicas et comprehenderit aceros frugum, siue stantes segetes in agris, reddat dampnum qui ignem succenderit.

ID 16.354

---

¹ Cp. xxi. De - comprehenderit CRW; De - comprehenderit SB; xxi V; Cp. (om. Z) xxi ZTHQA

275

Cp. clvii¹. De aduocato cupiditate corrupto²

Si aduocatus³ in causa suscepta iniqua⁴ cupiditate fuerit repertus a conuentu honestorum iudiciorumque communione⁵ separetur, et uideant ne iudicis et assertoris personam⁶ accipiat.

ID 16.355

---

¹ Cp. clvii om. S, Cp. om. V

² De - corrupto CRSWB; om. VZTHQA

³ aduocatus CRBZTHQ; ducatus A

⁴ iniqua CRBZTHQBodl; in aliqua A

⁵ -ione CSWBZTHQA; -ionem LRX

⁶ personam CRBZTHQBodl; personis A

276

Cp. clvii. Ne seruus super dominum sit delator¹

Seruus si super dominum fuerit delator etiam si obiecta² probauerit puniatur.

ID 16.356; IP 5.40

---

¹ Cp. clvii (cxlvii W; clxvii B). Ne - delator CLRWB; Ne - delator S; clxvii V; clxvii ZTHQA

² ob- CRBVZTHQBodl²; sub- A; ? Bodl

277

Cp. ccxv. Ne uox anathematum in accusatione uel testimonio audiatur¹

Omnium anathematum uox in accusatione uel² testimonio aut³ [225va] humano iudicio penitus⁴ non audiatur.

ID 16.357; IP 5.39

---

¹ Cp. ccxv. Ne - audiatur CLRW; Ne - audiatur SB; ccxv V; Cp.(om. Z) ccxv ZTHQA

² uel CRWBZTHA; aut S

³ aut CRSWBZTABodl; uel HQ

⁴ penitus CLRSWBV; plenius ZTHQABodl

278

Cp. cclxviii. De furibus et malefactoribus¹

De furibus et malefactoribus decreuimus obseruari, ut si quinque aut septem bone fidei homines absque inimicitia preposita criminorum cum sacramenti interpositione esse dixerint, sicut contra legem fecit, sic secundum legem moriatur.

ID 16.358

---

¹ Cp. cclxviii. (cclviii W) De - malef. CLRW; De - malef. SB; cclviii VZTHQA

279

Cp. cccxxxiii¹. De eo qui contempto fideiussore debitorem tenere maluerit²

Si quis contempto fideiussore³ debitorem suum tenere maluerit, fideiussor⁴ aut⁵ heres eius a⁶ fideiussione liberetur⁷.

ID 16.359

---

¹ cccxxxiii CRWBVZTQA; cccxxxiii H; Cp. cccxxxiii om. S, Cp. om. V

² De - maluerit CRSWB; om. VZTHQA

³ fideiussore A

⁴ fideiussor A

⁵ aut CRWB; ut ZTHQABodl

⁶ corr. fr. et Z

⁷ -etur CLRWB; -atur ZTHQA

280

Cap. cclxxxvi. De consciis alienorum peccatorum¹

Peccatorum alienorum consciis nisi emendationis et salutis causa prodiderint² delinquent.

ID 16.360

¹ Cap. (om. V) cclxxxvi (cclxxxvii CL). De - pecc. CLRWBV; De - pecc. S; cclxxxvi ZTHQA

² -di- ss S

281

Cap. cccxlvi. Vt contra extraneos parentela aut propinquitat testimonium minime¹ dicat²

Fratres³, sorores, uterini, patruus, auunculi, materterae seu eorum filii, item nepotes, neptae⁴, consobrini uel⁵ amitini, seu etiam quidam ex propria consanguinitate in iudicio aduersus extraneos testimonium dicere⁶ non permittimus, nisi forsitan parentes eiusdem cognationis inter se litem habuerint, aut in causa de qua agitur aliam omnino ingenuitatem deesse constiterit.

ID 16.361

¹ minime CRWBZTA; non S; ? H

² dicat C²LR²SWBZTQA; dant dicat C; dant R; dent X; Cap. cccxlvi. Vt - dicat CRWB; Vt - dicat S; cccxlvi V; Vt - dicat. cccxlvi (ccxlvi H) ZTHA

³ et add. W

⁴ nepte CRXWVZTQABodl; neptes LBH; om. S

⁵ ss C

⁶ dicere CRBZTHQBodl; dare A

282

Cp. cccxciii. Quod ea que Domino consecrantur ad ius¹ ecclesiasticum² pertineant³

Ea que Domino offeruntur uel consecrantur ad ius pertinent sacerdotum, et sacrilegi sunt omnes qui ea auferunt uel in aliud transferunt⁴.

ID 16.362

¹ ius CLRSWBPALZT; usus HA; usum Q

² -icum CLRSWBZTQA; -icos H

³ Cp. cccxciii. Quod - pert. CLRWBPal; Quod - pert. S; cccxciii V; Quod - pert. cccxciii (ccxciii Q) ZTHQA

⁴ uel in aliud transferunt CLRSWBZTHQ; om. ABodl

283

Augustinus de bono coniugali. Quod non soluitur uinculum coniugale nisi coniugis morte¹

Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque omnes homines [225vb] in causa generandi est, et in fide castitatis. Quod autem ad populum Dei etiam in sanctitate sacramenti per quam nefas est etiam in repudio discedente alteri nubere dum uir² eius uiuit nec saltem ipsa causa pariendi que cum sola sit qua³ nuptie fiunt, nec ea re non⁴ subsequenter propter quam fiunt, soluitur uinculum nuptiale nisi coniugis morte, quemadmodum si fiat ordinatio cleri⁵ ad plebem congregandam etiam si plebis congregatio non subsequatur manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis.

¹ Quod non - morte CLRSWBPAL; om. VZTHA

² ss Z

³ qua CLRSWBPAL; quia ZTHQABodl

⁴ non LRXSW²ZTHQABodl; om. C?(?after erasure)B; expunct. L²; que W

⁵ cleri CLRBPALZTH; celeri ABodl

Et⁶ si aliqua culpa quisquam ab officio remouetur, sacramento Domini semel imposito non carebit, quamuis ad iudicium permanente.

AL 10.12; Pol. 6.4.59

⁶ Main text of R ends here at foot of fo. 193ra; the first lines of fo. 193rb are erased, and other texts follow in other hands

283A¹

Institutionum libro iii. titulo xxx

Ex maleficio seruorum uelut si furtum fecerit² aut bona rapuerit, aut damnum dederit, aut iniuriam commiserit, noxales actiones perditae sunt quibus domino dampnato permittitur, aut litis estimationem sufferre, aut hominem noxe dedere. Noxa est autem³ corpus quod nocuit, id est⁴ seruus, noxia⁵ ipsum maleficio uelut furtum, dampnum, rapina, iniuria. Summa autem ratione⁶ permissum est noxe deditioe perfungi. Namque erat iniquum nequitiam eorum ultra ipsorum corpora dominis damnosam esse. Dominus noxali⁷ iudicio serui sui nomine conuentus seruorum auctor quidem⁸ noxe dedendo liberatur, nec minus perpetuum eius dominium a domino transfertur. Si autem damnum ei cui deditus est resarcierit, quesita pecunia auxilio pretoris inuito domino manumittetur⁹.

ID 16.106a, above 3.29.54a

¹ om. CLXSWBVPal; in ZTHQABodl

² fecerit ZTHQ; fecerint A

³ est autem ZTBodl; autem est HQ; autem A

⁴ id est ZTQABodl; idem H

⁵ noxia ZT; noxa HQABodl

⁶ -ione THA; -ionem Z

⁷ noxali ZT?; noxiali HQ; noxial' A; noxialis Bodl

⁸ quidem ZTHBodl; quod A

⁹ Bodl ends

284

Ambrosius in ii libro penitentiae. Vnam esse penitentiam publice actam, sicut unum est¹ baptisma²

Sicut est unum³ baptisma, ita et una penitentia que tamen publice agitur. Nam cotidie nos debet penitere peccati⁴. Sed hec delictorum leuiorum, illa grauiorum. Facilius autem inueni qui innocentiam seruauerint⁵ quam qui congrue egerunt⁶ penitentiam. An quisquam illam putat penitentiam ubi⁷ acquirende ambitio dignitatis, ubi uini effusio, ubi ipsius copule coniugalis usus? Renuntiandum est seculo, somno⁸ ipsi minus indulgendum quam natura postulat, interpellandum est gemitibus, interrompendum suspiriis, sequestrandum est orationibus, uiuendum est ita ut uitali⁹ huic moriamur usui se ipsum sibi homo abneget, et totus commutetur¹⁰

¹ est CXWB; om. LS

² Vnam - baptisma CLSWBPal; om. VZTHQA

³ est unum CLSBZTHA; unum est X

⁴ corr. fr. -ata Z

⁵ -erint C?LSBZTHA; -erit X

⁶ -erunt C?LXSWBZ; er' TQA; -erint C²H

⁷ ss T

⁸ seculo somno C?LXWBPalZTHQ; somno seculo A

⁹ uitali C?LXWBPalZTHQ; in tali A

¹⁰ totus commutetur LXSWBPal?ZH²AS?; totus committetur C?; totus committetur THQ. Explicit defloratio decretalium add. V³

AL 11.154 med. (Corpus Christi Coll. ms 269 fo. 220) has this text from Facilius with insc. Ambrosius in libro de penit'; from AL in De pen. D 1 c 56; Ivo cites the first two sentences in a letter to Geoffrey of Vendôme (PL 157.88), with insc. as here.

Conclusion to 'A' versions

Z	T	HQ	A
290	285	286	286
291	286	285	285
285	287	287	287
286	288	289	289
287		290	
292		291	

285

Si quis de conuentione ulla¹ aliquem interpellauerit non per postremas [T fo.150] aut adiacentes sed per primarias rationes iuxta quod in primis res facta se habuerit² tractetur. Quod si testes legitimi adfuerunt conuentioni, iuxta³ testimonium eorum maxime non aliis posteris occasionibus quam⁴ per primam stipulationem quod factum est oportet diffiniri.

Cap. incertum, otherwise only reported in the principal 'Reims group' manuscript of Ansegis (ed. Schmitz 444n) at the beginning of Bk. I, in Paris BN lat. 10758

¹ ulla ZTHA; aliqua Q

² habuerit HQA; habuit ZT

³ iuxta ZTQA; iusta H

⁴ quam THQ; quod ZA

286

Si ecclesie aliquid sui iuris¹ defraudatum fuerit a prauis procuratoribus aut prece aut pretio aut priuata gratia precessorum², successoribus omni tempore liceat inferre calumpniam, quia nullo tempore ecclesia debet suum ius amittere, preter mobilem possessionem ut est aurum, argentum, uestes, aut pecora aut domus. Predia uero, terras, uillas, ecclesias, census, quia inde magni redditus possunt exire in commune³ bonum, nulla commutatione, nullo pacto, liceat ad proprietatem alicuius transferre. Quod postquam compertum fuerit rescindatur.

BN lat 10758 (as above) at end of Bk I (ed. Schmitz 516)

¹ sui iuris ZTH; si iuris Q; sui A

² prec- THA; predec- Z

³ commune ZTHQ; communionem A

287

Si seruus sciente et non contradicente domino in clero sortitus sit, ex hoc ipso liber et ingenuus fiat. Si enim ignorante domino¹ consecratio facta² fuerit, liceat domino intra annum tantum conditionem probare et proprium seruum recipere. Si autem seruus³ sciente uel ignorante domino⁴ secundum ea que diximus ex ipso honore

¹ et *add.* A, *om.* ZTHQ

² facta ZHQ; acta T; *om.* A

³ autem seruus ZTA; seruus autem H; autem Q

clericatus libertatem meritis postea ecclesiasticum ministerium relinquerit, et ad laicorum uitam transierit, domino suo in seruitio tradatur⁵.

Juliani Epitome ed. Haenel p. 154, and also in the 'Reims' group of copies of Ansegis (including BN lat. 10758); ed. Schmitz 144; IP 3.166; Ars. 713 fo. 138

---

⁴ uel ign. dom. ZTA; dom. uel ign. H; seruus uel ign. dom. Q

⁵ tradatur ZTQA; reddatur H

T only

[288]

*Pelagius Iohanni comiti patrimonii anagnostico*¹

Clementissimus princeps generalibus legibus constituit illam sacram uniuscuiusque supplicantis desiderio concessam ualere et effectum mancipari, que cum iuris et legum ratione concordat, ea uero que subrepticie uel falsis precibus forsitan impetrantur, nullum supplicantibus ferre remedium.

See above 1.54.29A

T ends; ZHQA continue after 287:

---

¹ in mg.: Hec sententia est antepenultimam in decretalibus Pelagii pape

[289]

*Ex decretis Paschasii*¹ pape

Fraternalis mortis incurrit crimen quisquis potest et fratrem a morte minime defendit. Nos quoque qui [228v] excellentie uestre - futuro seculo remittatur. Explicit liber iste².

Ps. Paschal I; Dd 4.93-4 (53); CB Varia II 109 is shorter; ID 2.84; cf Gilchrist DA 37 (1981), 576-604.

---

¹ Paschasii HA; Gelasii Q

² Exp. liber iste A only

[290]

*De repudio culpa uiri aut mulieris facto. Libro nouellarum cp. ccxxxii*¹

Si repudio misso² matrimonium solutum sit culpa uxoris uel³ mariti, et uel ille dotem uel illa propter⁴ nuptias donationem lucratus lucrataue⁵ fuerit, liberis quidem proprietas statim competat uxori uel marito ususfructus.

Juliani Epitome ed. Haenel 91. 2a (p. 116); Anselmo dedicata 7.132a as printed by G. Russo, Tradizione manoscritta di Leges Romanae (Modena 1980) 226.

---

¹ cp. ccxxxii Z; om. H

² corr. fr. miso H

³ uel ZH; et Q

⁴ propter ZH; om. Q

⁵ -aue ZH; -iue Q

[291]

Ea autem persona que ususfructum habet liberos alere debet. Sed si bona gratia¹ matrimonio soluto quasi transactionis nomine alterutra persona aliquid acceperit, nichilominus eius proprietatem quidem liberi habeant², parens autem ususfructum³.
Juliani Epitome 91. 2b (as above), Anselmo dedicata 7.132b.

---

¹ bona gratia Z; gratia in H

² quidem lib. hab. Z; quidem hab. lib. H; lib. quidem hab. Q

³ Here there is a change of hand in Q; the later one adds IP 8. 135-6 and ends.

H

Explicunt excepta¹ Iuonis Carnotensis uenerabilis episcopi².

---

¹ *corr. fr. excerpta*

² *H ends*

Z only

[292]

Si de area aut torculari tollitur aliquod ad sacrificia demoniorum sciente Christiano ideo peccat si fieri permittit ubi prohibendi potestas est. Quod si factum comperit aut prohibendi potestatem non habuit, utitur mundis reliquis fructibus unde illa sublata sunt.¹

Above B 21. 21 (where Z omits)

---

¹ *Z ends in mid-leaf*

Conclusion to 'B' copies

C(? mf illegible)LXSWPal

Expliciunt decreta¹ pontificum Romanorum² atque aliorum sanctorum patrum.³

[fo.226ra] CLW(*qv*)B(*after 29. 284*)Pal (*C after change of hand but same rubricator*):

*Vt coniugati non separentur si necessitate mortis filium suum baptizauerint*⁴

Iohannes papa Anselmo Lemozine ecclesie episcopo. Ad limina apostolorum beati Petri et Pauli - aliquatenus separari debere. [226rb]⁵

JE 3258; AL 10.30; ID 1.306 (IDrm); C 30 q 1 c 7

[C only]

De clericis ordines transilientibus

Alexander secundus Rumaldo Constantiensi episcopo. Sollicitudo dilectionis tue nos studuit - eum redire concedas.

ID 6.409 as CB Alex. II 54; +D 52 c 1

[C only]

Gregorius vii.

Qui ordines transiliunt suspendantur ab officio, et si meruerit uita eorum indulgentiam consequantur, et intersint ordinibus quos omiserunt.

Cap. incert.; Coll. in X pts 3.3.2

---

¹ *sanctorum add. and canc. L*

² *pont. Rom. L² XSPal; Rom. pont. WL*

³ *X ends; rest of leaf cut off. Explicit defloratio decretalium only, added much later, in V*

⁴ *Vt - baptizauerint (-erit L) CLWPal; om. B*

⁵ *Explicit add. L (for L's later texts see T.Reuter, in Deutsches Archiv); Pal ends; B continues with a selection beginning with IP 1.41-50 and ending with 140; then C. Westminster 1125 without rubrics or heading, followed by a short neumed chant, and ends at foot of fo. 200: Deus propitius esto michi Willelmo peccatori. The remaining leaves are in another hand with less relevant matter; W has IP selection as in B (1. 41-50, 66-70, 104-19 etc to 1. 140), but before JE 3258, with which it ends.*

After 284 S continues here in the original hand, and following the capitulatio at the beginning:

*De illis quos unus aut ambo parentes sancte religioni tradiderunt. Ex concil. Tolet. X
cap. vii*

Quoniam huc usque dissolutionis effectus interdum – religioni semper
inhereat.

cf above 2.42.3

[De loco sepulture in mg.] Ex priuilegiis et epistolis Siluestri pape.

Silvester episcopus seruus seruorum Dei Arnulfo Remorum archiepiscopo
salutem et apostolicam benedictionem. Nuper nobis ad notitiam perlatum est - optato
in pace quiescant.

JL 3932; cf Neues Archiv 8.364

*Ex concilio Triburiensi. Nulli sacerdoti esse licitum una die in uno altari plusquam
tres missas celebrare*

Statuimus et iudicamus nulli sacerdoti – conveniat altari precipimus.

Coll. of St Hilary 8.38

*Ex concilio Caballionis. Vt pro fidei<bus> defunctis singulis diebus missas
celebrare liceat*

Visum [preterea *canc.*] nobis est ut in omnibus – pia matre communi.

BD 3.64; ID 3.66

*Ex concilio Toletano. De sacerdotibus si missarum tempore egritudinis aliquis
euentus acciderit*

Nichil contra ordinis statutum temeritatis ausu – excommunicationis
sententiam sustinebit

Above 2.39.1

B(after JE 3258, cf C etc above)

Cap. xxvii. Quid significet exsufflatio in baptismo

Postquam se baptizandus per confessionem – sanctorum in sepulchris erunt
IP 1.41 – 50, 66-70, 104-6, 110, 112-22, 130-2, 139, 128, 140.

Sanctorum patrum vestigiis inherentes quenquam – servetur auctoritas.

C. Westminster 1125 cc 1-17 (Councils and Synods i (2) 738-41, unaware of this copy)

I d s b g e f – tristicia sint in ecclesia

Deus propicio esto michi Willelmo peccatori

fo. 200v continues with distinct texts in a later hand

W (after 29.284; cf C etc above)

Cap. xxvii. Quid significet exsufflatio in baptismo

Postquam se baptizandus per confessionem – sanctorum in sepulchris erunt

IP 1.41 – 140, cf B above

Vt coniugati non separentur si necessitate mortis filium suum baptizauerint

Iohannes papa Anselmo Lemozine ecclesie episcopo. Ad limina apostolorum beati Petri et Pauli - aliquatenus separari debere.

cf C etc above

and ends

Tripartita B, with concordance to Ivo, *Decretum*

ID canons followed by capital letters are omitted from the edition but listed by Landau (1984), and included in the draft text in the *Decretum* section of the site. Canons followed by small letters represent subsections of the ID canon. Canons marked with an asterisk have been substantially rehandled in Ctp. For the sigla for manuscripts of the *Decretum* see [idecforw.] in that section.

Trip. B

Ivo, *Decretum*

I. De baptismo

1	i 2a
2	156-9
3	160a
4	160b
5	160c
6	162a
7	162b
8	170
9	171
10	177-8
11	184b
12	191
13	208
14	211
15	244
16	245
17	304
18	305
19	307
20	135, 9.34
21	136
22	137
23	149A

II. De sacramentis

1	ID ii. 1(med.)
2	25
3	26*
4	30
5	31*
6	56
7	81
8	85
9	93
10	94
11	95
12	96
13	97
14	98-9
15	100
16	101
17	102
18	103
19	104
20	105
21	106-7
22	108
23	109
24	110
25	111
26	112
27	113

III. De rebus ecclesiasticis

1	ID iii.33
2	55
3	56
4	98a
5	98b
6	99
7	104
8	
9	11
10	12
11	13
12	14
13	113
14	122
15	123
16	133
17	134
18	175
19	177
20	178
21	179
22	180
23	183
24	189
25	193
26	194
27	208a
28	211
29	215
30	222
31	223
32	270
33	273
34	282

IV. De obseruatione dierum

1	iv.1
2	14

V. De ieiunio

1	iv.23
2	24
3	33
4	53

VI. De consuetudinibus ecclesiasticis

1	iv.68
2	69
3	70
4	71
5	72
6	73
7	74
8	151a
9	151b
10	168
11	169
12	170
13	171
14	177
15	178
16	183

17	179*
18	188

VII. De consuetudine

1	iv.200
2	201
3	202
4	203
5	204
6	206
7	207
8	208
9	213
10	215
11	216
12	227
13	233
14	234
15	235
16	236
17	237

VIII. De primatu Romane ecclesie

1	iv. 238
2	v. 20
3	23
4	24
5	48
6	50
7	51
8	52
9	8

IX. De episcopis

1	v. 81
2	123
2A (CLRXSNV)	347
2B (CLRXSNV)	65
2C (CLRXSNV)	61
3	72b
4	163
5	280
6	281
7	282
8	283-4
9	285
10	286
11	314
12	332
13	333
14	343
15	355
16	359
17	360
18	361b
19	369a
20	369b
21	370
22	371
23	378

X. De clericis et eorum causis

1	ID vi. 20
2	21

3	41
4	42a
5	42b
6	252
7	226
8	227
9	229
10	
11	420 (CRM)
12	230
13	231
14	232
15	236
16	237
17	308
18	383
19	384
20	385
21	386
22	387
23	388
24	389
25	390
26	391
27	392
28	393
29	394
30	395
31	396
32	397
33	398
34	399
35	400
36	401
37	402
38	403
39	404
40	405
41	406
42	410
43	411
44	412
45	415
46	416
47	413
48	417
49	418
50	419
51	427
52	428
53	431
54	432

XI. De monachis

1	ID vii. 2
2	3
3	4
4	5-6
5	7
6	8
7	ID vii. 9-10
8	22
9	32
10	150
11	151
12	155
13	156
14	157

NB that earlier form of *Trip.* has ID vii.150-1, 155-7 as xiv.10-14

XII. De sanctimonialibus

1	ID vii.33
2	40
3	42
4	43
5	56
6	65
7	72
8	76

XIII. De monachis et sanctimonialibus

1	ID vii.83
2	86
3	104
4	114
5	116
6	120
7	123
8	124

XIV. De virginibus

1	ID vii.137
2	138
3	139a
4	139b
5	139c
6	140
7	141
8	142a
9	142b

XV. De coniugiis

1	ID viii.1
2	2
3	3
4	4-5
5	6a
6	6b
7	7
8	8a
9	8b
10	9
11	10
12	11
13	12
14	13
15	14
16	15
17	17
18	18-9a
19	19b
20	20-2
21	23
22	24
23	25
24	26a
25	26b
26	26c
27	27
28	30
29	32
30	34

31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99

35
38
39
40
41
44
45
51
52
53
54
56
65
71b
71c
72
73
79
87
88a
88c
88d
98b
111
132
133a
133b
133c
134
136a
136b
136c
141
142
184
185
187
189
194
195
196
197

202
211
212
217
218
220a
228a
232
234
237a
237b

242b
242c
242d
242e
251
253
254a
254b
255
263
269a
269b

201

238
239
240

100	270a
101	270b
102	270c
103	271
104	272
105	273a
106	279
107	291
108	294
109	311

XVI. De incesta copulatione

1	ID ix. 1
2	2
3	3
4	4
5	7
6	17
7	18
8	33
9	39
10	39A (<i>om. ed.</i>)
11	46
12	50
13	52
14	53
15	57
16	61
17	62
18	63
Earlier form has here ID ix.64	
19	71
20	72
21	73
22	80
23	81
24	82
25	91
26	92
27	93
28	97
29	100
30	105
31	106
32	108

XVII. De septem gradibus consanguinitatis

1	ID ix. 64
NB. Earlier form has this after xvi.18 above	

XVIII. De nocturna illusione

1	ID ix.111
2	112
3	113
4	123 (after ID ix.117 in earlier form)

XIX. De incesto concubitu

1	ID ix.116
2	117
3	126b
4	127

XX. De homicidiis licitis et illicitis

1	ID x. 1
2	4
3	7
4	8
5	9
6	10
7	18
8	20
9	27
10	32
11	47a
12	47b
13	50
14	54
15	55
16	56
17	57
18	58
19	59
20	60
21	61
22	62
23	63
24	64
25	75
26	76
27	77
28	79
29	80
30	97
31	98
32	101a
33	103
34	104
35	105
36	106
37	107b
38	109
39	110a
40	111
41	112
42	113
43	114
44	115a
45	115b
46	116
47	118
48	119
49	120
50	121*
51	124
52	125a
53	125b
54	150
55	151
56	170
57	179
58	182

XXI. De incantatione et demonum superstitione

1	ID xi.10
2	13a
3	13b
4	15
5	16
6	17
7	18
8	19

9	20
10	21
11	22
12	29
13	66
14	67
15	68
16	70a
17	71a
18	84
19	96
20	97
21	98a

XXII. De mendacio et de iuramentis

1	ID xii. 1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	16
16	17
17	22
18	23
19	26
20	29
21	35
22	36
23	39
24	42
25	43
26	44a
27	46a
28	46b
29	47
30	64
31	75
32	76
33	80

XXIII. De iniuriosis et flagitiosis

1	ID xiii. 2
2	3
3	4

XXIV. De usuariis

1	ID xiii. 16
2	17
3	18
4	19
5	26b
6	28

XXV. De uenatoribus

1	ID xiii. 31
---	-------------

2	32
3	33
4	34
5	35

XXVI. De truncatione membrorum

1	ID xiii. 40
2	42
3	68
4	88
5	90
6	91
7	92
8	93
9	106

XXVII. De excommunicatione

1	ID xiv. 3a
2	5b
3	6
4	7
5	8
6	9
7	10
8	11
9	12
10	13
11	14a
12	14b
13	21
14	34A (<i>om.</i> CRM)
15	43
16	44a
17	47
18	48
19	50
20	92
21	65
22	114a
23	114b
24	124

XXVIII. De penitentia

1	ID xv.21
2	22
3	23
4	24a
5	24b
6	25
7	36
8	38
9	42
10	43
11	45
12	155
13	170
14	187
15	188
16	191
17	192
18	195a

XXIX. De causis laicorum

1	ID xvi. 9
---	-----------

2	9A (here in B; xvi. 11A in PV; v. 7 in DM, <i>om.</i> CR)
3	10
4	11
5	12
6	23
7	30
8	31
9	35
10	36
11	37
12	38
13	41
14	42
15	43
16	44
17	45
18	56
19	57 (<i>om.</i> PBV)
20	58
21	59
22	60
23	61
24	62
25	63
26	71
27	72
28	74 (<i>om.</i> PBV)
29	75
30	76 (<i>om.</i> PBV)
31	78 (<i>om.</i> PBV)
32	79 (<i>om.</i> PBV)
33	85
34	86
35	87
36	88
37	89
38	90
39	91
40	92
41	93
42	94
43	95
44	96
45	97
46	98
47	99 (<i>as mss, fuller than ed.</i>)
48	100
49	101
50	102
51	103
52	104
53	105
54	106
55	107
56	108
57	109
58	110
59	113a

60	113b
61	114
62	115
63	116
64	117
65	118
66	119
67	120
68	121
69 [om. Q]	123
70	124
71	126
72	127 (om. PBV)
73	128 (om. PBV)
74	129 (om. PBV)
75	131
76	132
77	133
79	135
80	136
81	137
82	138
83	139
84	140-1
85	142 (om. PBV)
86	143
87	145a (om. PBV)
88	145b
89	146
90	147
91	148
92	149
93 [om. BoHQ]	150
94	151
95	152
96	153
97	154
98	155
99	156
100	157
101	158
102	159 (om. PBV)
103	160 (om. PBV)
104	162 (om. PBV)
105	163-6 (partially om. PBV)
106	167-71
107	172
108	173-4
109	175
110	176a
111	177
112	178
113	179
114	180-1
115	182-3a
116	183b (from <i>Furor</i>)
117	184
118	185

119	186
120	187
121	188
122 [om. HQBo]	189 (as mss. not ed.)
123	190
124	191
125	192
126	193
127	194
128	195
129	196-201
130	202
131	203
132	204
133	205
134	206
135	207
136	208
137	209
138	210
139	211
140	212
141	213
142.	214
143	215
144	216
145	217
146	218
147	219
148	220
149	221
150	223
151	224
152	225
153	226
153A (earlier form)	227
153B (earlier form)	228 (om. PBV)
154	229
155	230
156	231
157	232
158	233
159	234
160	235
161	236-7; cf 271
162	238
163	239
164	240
165	241
166	242
167	243
168	244
169	245
170	246
171	247
172	248 (om. PVB)
173	249
174	250

175	251
176	252
177	253
178	254
179	255
180	256*
181	257a*
182	257b*
183	258
184	259
185	260
186	261
187	262
188	263
189	264
190	265
191	266
192	267
193	268
194	269
195	270
195A [HQBo only]	236
196	272
197	273
198	274
199	275
200	276
201	277
202	278
203	279
204	280
205	281
206	282
207	283
208	284
209	285
210	286
211	287
212	288
213	289
214	290
215	291
216	292
217	293
218	294
219	295
220	296
221	297
222	298
223	300
224	301
225	302
226	303
227	304
228	305
229	306
230	307
231	308

232	309
233	310
234	311
235	312
236	313
237	314
238 [om. TA]	315
239	316
240	317
241	318
242	319
243	320
244 [om. TZA]	324 (om. PVB)
245	325 (om. PVB)
246	326
247	327
248	328
249	329 (om. PVB)
250	330
251	331
252	332
253	333
254	334
255	335
256	336
257	337
258	338
259	339
260	340
261	341
262	342
263	343
264	344
265	345
266	346
267	347
268	348
269	349
270	350
271	351
272	352
273	353
274	354
275	355
276	356
277	357
278	358
279	359
280	360
281	361
282	362
283	[AL 10.12]
283A ['A' mss]	106a
284	[AL 11. 154 has part only]

Draft Consolidated index to Trip.

NB. Spelling 'standardised': all ae or oe diphthongs reduced to plain e, c and t erratically used conventionally; all u/v treated as u in lower case and V in upper (which is the medieval usage and avoids using conventions for the distinction which are not universal). The numbering is a slight modification of Theiner/Friedberg. In Part I I depart from his numbering by treating 1.31 as Melchiades, 1.31A as Donation of Constantine and I. 31B as the Silvester excerpts. NB that the list also differs from that of Theiner/Friedberg by treating their 2. 44 as 2. 40 (with all the MSS except S), and renumbering therefore their 2. 40-44. Like the text itself this is based essentially on C; where the manuscripts diverge, and the difference might disturb the order, the (respectable) variant forms I have noticed are separately indexed; in Part A 1 the canons begin at different points in different forms, and again these are usually separately indexed.

MSS used in any detail:

A. Version: Alencon BM 135*
Oxford, D'Orville 46
Berlin, Hamilton 345
Copenhagen Thott 4o 555
Paris BN lat. 3858
4282

B. Version: Berkeley Robbins 102
Gniesko 25*
Paris 3858A*
3858B
Vatican Reg. lat 973
Wolfenbüttel Helmst. 180

MSS with asterisks have a notably large number of unlisted idiosyncratic variants.

A Christo coactum ostendimus Paulum -- cohercetur	B.20.19b
A iudicibus autem quos communis -- donec obtemperet	2.22.11
A malis corde semper disiungimini -- insultanter arguatis	B.2.17
A nobis et a reliquis -- populo suo	1.5.1
Ab eo quo appellatum est -- ferre cogentur	B.9.7
Ab illo exige usuram cui -- ius usure	B.24.5d
Ab imperatoribus uniuersis uisum est -- prouisione delegentur	2.19.9
Ab infirmis in periculo mortis -- uiatlici reficiantur	B.28.7
Ab initio antequam administrationes immisceant -- curas egerint	B.29.79
Ab isto die in antea -- sanctorum reliquie	B.16.18
Ab isto die in antea istam -- Deus adiuuet	B.15.77
Abbas potest pro humilitate et -- uoluntate fratrum	B.13.3
Abbatem autem in eodem loco -- poposcerit ordinari	1.54.7
Abbatem pro humilitate religionis in -- susceperit alienum	2.29.15
Abbatem uel monacho monasterii seruum -- proprio domino	2.14.29
Abbatibus presbiteris aliisque ministris -- episcopi reuocetur	2.40.1
Ac ne id fortasse uideatur -- habeatur extraneus	2.28.41
Accedens ad Gorgonam insulam fraternitas -- ponimus potestatem	1.55.66
Accolitus cum ordinatur ab episcopo -- sanguinis Christi	2.18.6
Accusatio eorum quoque super qua -- oculi mei	1.2.11
Accusatio quoque eorum super qua -- oculi mei	1.2.11
Accusationis ordinem talem et didicimus -- Christianum impetere	1.25.1
Accusatores et accusationes quas leges -- uel insidiandi	1.6.6

Accusatores et accusationes quas seculi -- aut iudex	1.21.4a
Accusatores et testes esse non -- ulcisci uelint	1.2.22A
Accusatores habere Lotharium non nisi -- immunditia etc.	1.62.12
Ad concilium uocatus episcopus non -- fraterni concilii	2.47.19
Ad dominica autem ministeria tales -- altare suggerat	1.1.16
Ad ecclesiam tamen suam non -- semper liberi	1.5.4a
Ad ecclesiasticum uero officium nullus -- obtulerit episcopo	1.55.83
Ad eius uero concubitus uir -- uitio infirmantur	1.55.72
Ad enixe mulieris concubitus uir -- uidetur inuentum	B.15.50
Ad episcopos ceteros direximus iussionem -- non dignos	1.46.51
Ad fidem nullus est cogendus -- in futuro	B.20.25g
Ad hoc diuine dispensationis prouisio -- ordo seruaret	1.23.1
Ad limina apostolorum beati Petri -- separari debere	B.29.fin.
Ad reatum episcopi pertinet uel -- familiaritatibus subiciantur	2.18.101
Adam primus homo pro peccato -- loci priuatur	1.55.28
Addendum est si placet huic -- episcopi determinata	2.5.5
Addidisti adhuc quod si pater -- frena laxentur	1.55.9
Additur itaque aliud quartum legitimum -- alio uiro	B.15.35
Admittuntur passim ad ordinem sacrum -- uinculis abstrahatur	1.43.5
Admonendi sumus acquiri nobis non -- filio seruetur	B.29.55
Admoneo uos dilectissimi Deum timere -- currebas etc	B.29.8
Adrianus papa secundus quod Nicholaus -- Ignatium restituentes	2.13.Pref.
Affectum illum in se recipiat -- Zacheus fecit	2.14.12
Agathosa latrix presentium questa est -- seculo manere	1.55.26
Agnati sunt qui per uirilem sexum -- non agnati	B.29.246
Agnouimus penitentiam morientibus denegari -- nouerit reuelari	1.41.1
Ait Celestinus papa episcopis orientalibus -- ipse remouendum	1.62.65
Alieni erroris societatem sectantem uel -- esse discretio	1.7.3
Alienum clericum inuito episcopo ipsius -- occasio relinquatur	1.43.26
Alienum est a consuetudine ecclesiastica -- etiam fructuosa	1.43.9
Alienum seruum sine uoluntate domini -- furtum facit	B.29.27
Alii pro pecunia fenerata solent -- plus reaceperint	B.24.3b
Aliorum forte hominum causas Deus -- exhibere conscientiam	1.48.4
Alipius episcopus ecclesie Tagastensis legatus -- inquirendum erit	2.16.5
Aliquando dominus homo peccat in -- est postulatio	B.29.33
Aliquando eousque peruenit hec libidinosa -- adulter uxoris	B.20.15
Aliquando ex crapula aliquando ex -- abstinere debet	B.18.1a
Aliquando ex crapula aliquando ex -- pertulit nesciens	B.18.1
Aliquando illicito iugo et improbo -- immisericors deputatur	B.29.61
Aliquos scimus subito dementes factos -- quod fecerit	B.26.7
Aliter legitimum non fit coniugium -- succurrerint legitima	B.15.4
Aliter legitimum ut a patribus -- non dubitate	1.3.2
Aliter non fit legitima coniugium -- castitatem custodiant	B.15.4a
Aliter non fit legitima coniugium -- succurrerint legitima	B.15.4
Aliud est non habere aliquid -- ueneranda sunt	B.2.9
Aliud quidem est debita iusta -- forense iudicium	1.43.13
Aliud quoque ad me perlatum -- die prohibemus	1.55.51
Altaria placuit non solum unctione -- benedictione sacrari	2.28.12
Altaris palla cathedra candelabrum et -- incendio dentur	1.1.12B
Ambigi non potest magnum crimen -- diuini sacramenti	1.43.19
Ambrosius dicit imperatori quoniam furori -- obseruatur	B.20.11b
Amentibus quecumque pietatis sunt conferenda	2.26.8
Amodo in antea istum tuum -- Deus adiuuet	B.15.78
An non districta ultione feriendus -- sit cataclismi	1.62.41

An putatis illum ieiunare fratres -- preditione seruorum	B.25.4b
Ananias Deo pecunias uouerat quas -- deuoueras subtraxisti	1.55.21
Ancillam a thoro abicere et -- maturiore perficitur	1.43.11
Ancillas uel libertas a cellario -- placuit remoueri	2.28.9
Animaduertendum quod iusiurandum hos -- sed periurium	B.22.17
Anno imperii Irene et Constantini -- septima synodus	2.12.Pref.
Anno sexto Constantini imperatoris Leontio -- institute sunt	2.5.Pref.
Ante inscriptionem nemo efficiatur criminosus -- confessus est	B.9.10
Ante omnia peto ut cogitet -- non noueram	B.10.24
Antecessor etenim predecessoris uestri uenerande -- communicauit	B.2.11
Antecessor etenim predecessoris uestri uenerande -- illis communicauit	1.58.2
Antiquam patrum regulam sequentes nichil -- non processit	1.55.24
Antiqui et sanctissimi est patris -- tribuat legem	2.38.3
Antiquis inconcusse permanentibus regulis -- non suspecta	2.42.2
Antiquis regulis censitum est ut --aut firmaretur	2.14.5b
Antiquos canones relegentes priora statuta -- durantibus	2.29.10
Aperiant queso aures obtrectantes -- dampnare matrimonium	B.15.100
Aperte inquit sedis uestre sanxit -- ante prostrati	1.62.66
Apocalypsim librum multorum conciliorum -- sententiam habebit	2.37.2
Apochrisiarii pape dixerunt, Hoc nequaquam -- pascendi alios	2.13.2
Apostolice auctoritatis exemplo didicimus errantium -- dediscant	1.54.26
Apostolus nec ad tempus ut -- fraudare debito	B.15.56
Apud nos quod non licet -- conditione censetur	B.15.87b
Apud omnes eque gentes animaduertere -- domino acquiritur	B.29.52
Apud omnes eque gentes animaduertere -- domino acquiritur	B.29.119a
Apud omnes eque gentes animaduertere -- non reuertantur	B.29.119
Apud omnes pereque gentes animaduertere -- non reuertantur	B.29.119
Apud quem scelus agnoscitur et -- non differat	B.29.152
Apud ueros Dei cultores etiam -- boni subleuentur	B.20.35
Aquam sale conspersam populis benedicimus -- homines defendit	1.4.5
Artaldus Alanensis episcopus Narbonensis -- me repellat	2.50.22
Assumi aliquem ad sacerdocium in -- permissa conuersio	2.24.2
At uero cum inter turbines -- profuturam concederet	1.31.5
Atto presentium lator dum in -- communionem priuentur	1.63.2
Auctores siquidem illustris uiri filii -- ratione turbentur	1.46.26
Audiuimus a quibusdam quod in -- soluere licet	1.60.12
Audiuimus apud uos uestrosque diuersa -- ordine publicantur	1.12.2
Audiuimus enim quosdam a uobis -- sedis terminandum	1.3.6
Audiuimus paterna mandata. Quid igitur -- non recipiatur	2.12.1n
Auguriis uel incantationibus seuientem a -- feriis inherentem	2.18.88
Augusto sedis nostre notario suggerente -- usibus reformare	1.54.20
Aurelius episcopus dixit, Cum in -- altario inseruiunt	2.16.1
Aurelius episcopus dixit, Quisquis episcoporum -- asserere uoluerit	2.17.3
Aurelius episcopus dixit, Si quisquam -- dignata est	2.16.3
Aurum ecclesia habet non ut -- posse conuerti	B.3.22
Baptismi ergo puritas a ueritate -- distincta est	B.2.14c
Baptismi uicem aliquando implere passionem -- contempnitur	B.1.10
Baptismi uicem aliquando implere passionem -- in altero	B.1.10a
Baptismus talis est qualis est -- ministrante polluatur	B.1.2
Baptismus talis est qualis est -- plurimos affert	B.1.2a
Baptizandi nomen suum dent et -- baptismum percipiant	2.18.84
Baptizandi sibi quispiam passim quocumque -- preuentus abscedat	1.46.8
Baptizandis consignandisque fidelibus precia nulla -- sint honoris	1.46.7

Baptizandos oportet fidei symbolum discere -- presbitero reddere	2.7.21
Baptizare autem uel enixam mulierem -- qui redimatur	1.55.71
Beatus apostolorum princeps Petrus in -- habeant facultatem	1.18.2
Beatus Isidorus de consanguinitate sic -- gradibus terminetur	B.16.11
Beatus predecessor noster Clemens uir -- testimonium suscipiendus	1.2.1
Benedictionem super plebem in ecclesia -- non licebit	2.28.43
Bone rei dare consultum et -- remunerationem assumat	2.41.2
Bonefacius notarius sancte Romane ecclesie -- nullatenus deuiare	1.49.2
Bonorum auctori herere aliter non -- est abscondamus	1.55.5
Bonum igitur nuptiarum per omnes -- iudicium permanente	B.29.283
Canones autem qui dicuntur apostolorum -- in unum	2.Pref
Canonum statutis firmatum est ut -- a clero	2.31.1
Capitali crimine dampnatorum bona non -- reddi oportet	B.29.66
Carnem cuiquam monacho nec gustandi -- penitentiae subiacebit	2.50.11
Carolus gratia Dei rex regnique -- penitentiam possit	B.9.12
Cartas quas nobis dedit Lucidus -- non recipiunt	1.54.9
Casellas uero uel mancipiola ecclesie -- prestare permittimus	2.28.6
Cassatis prius atque ad nichilum -- seuerius puniendam	1.55.86
Catecuminum quamuis in bonis operibus -- isti extinguuntur	B.1.14
Caueant etiam iudices ecclesie ne -- est recipienda	1.11.4
Caueant iudices ecclesie ne absente -- facto dabunt	2.18.29
Cauendum sane est ne cum -- uictum querebat	B.3.16
Caute salubriterque prouisum sit ut -- nobis non est	B.28.5
Celebritatem sancti Pasche die dominica -- alia diuinarum	1.12.1
Celestinus uero presbiter fratris et -- uenire contendat	1.46.48
Cellulas nouas aut congregatiunculas monachorum -- prohibemus institui	2.28.57
Cepisti habere fratrem tuum tanquam -- in celo	B.27.2
Certe nullius crimen maculat nescientem	2.50.31
Certum est magnificentiam uestram leges -- uelle seruari	1.46.38
Ceterum piscium esus ita Christiano -- similiter faciamus	1.55.69c
Christianis gratum semper debet esse -- iustitia diffisum	1.46.42
Christianum catholicum qui pro catholica -- ei ministretur	2.18.42
Christus quid fecit uobis qui -- Iudas fuit	B.2.20
Ciprianus Euchratio confratri salutem. Pro --	B.2.5
Cladem plenam ualde gemitibus audiens -- hactenus obseruatur	B.20.11
Cladem plenam ualde gemitibus audiens -- ratio potestatem	B.20.11a
Clementissimus princeps generalibus legibus -- ferre remedium	B.29.[288]
Clementissimus princeps generalibus legibus constituit -- ferre remedium	1.54.29A
Clerici aut ab indignis questibus -- abstinere cogantur	B.24.6
Clerici etiam omnes qui ecclesie -- sacerdotibus consequantur	2.28.35
Clerici etiam uel seculares qui -- ecclesiis excludantur	2.28.3
Clerici in ptochiis monasteriis aut -- communionem priuentur	2.10.8
Clerici qui comam nutriunt ab -- non liceat	2.28.18
Clerici qui in adolescentia a -- non possunt	1.62.20
Clerici qui monachorum propositum appetunt -- transire nituntur	2.37.17
Clerici qui pauperum dispositioni uel -- communionem suspendantur	2.10.9
Clerici quilibet quecumque diurnitate temporis -- posse transcribere	2.28.58
Clerici uero qui ad opus -- suscipiant disciplinam	2.29.23
Clericis sine commendaticiiis epistolis episcopi -- receptacula collocare	2.28.37
Clericos in singulis ecclesiis constitutos -- reuertatur ecclesiam	2.10.20
Clericos qui ministrant in oratoriis -- obseruauerit deponatur	2.11.14
Clericos siue laicos qui accusauerint -- fuerit perscrutata	2.10.21
Clericum autem qui paganum occiderit -- negotiis spiritualibus	1.62.48

Clericum inter epulas cantantem -- seueritate coerendum	2.18.61
Clericum inter temptationes ab officio -- officio remouendum	2.18.49
Clericum inter temptationes officio suo -- gradibus sublimandum	2.18.41
Clericum nullus presumat apud secularem -- seculari proponere	2.28.30
Clericum per creaturas iurantem acerrime -- uicio excommunicandum	2.18.60
Clericum qui paganum occiderit non -- negotiis spiritualibus	1.62.48
Clericum qui tempore indicti ieiunii -- minorem habendum	2.18.62
Clericum scurrilem et uerbis turpibus -- officio retrahendum	2.18.59
Clericum scurrilem et uerbis turpibus -- officio retrahendum	2.28.69
Clericus ab instanti tempore non -- hominum indulgeatur	2.12.12
Clericus aut monachus in alterum -- canonicis subiacebit	2.50.3
Clericus cum extraneis mulieribus non habitet	2.18.45
Clericus hereticorum aut scismaticorum tam -- euitet equaliter	2.18.69
Clericus instanti tempore non connumeretur -- hominum indulgeatur	2.12.12
Clericus inuidens fratrum profectibus donec -- non promoueatur	2.18.53
Clericus maledicus maximeque in -- satisfactione reuocetur	2.18.56
Clericus nec comam nurtriat nec barbam radat	2.18.43
Clericus per plateas et andronas -- non ambulet	2.18.46
Clericus professionem suam etiam habitu -- decorem querat	2.18.44
Clericus quamlibet uerbo Dei eruditus artificio uictum querat	2.18.50
Clericus qui absque corpusculi sui -- priuatus excommunicetur	2.18.48
Clericus qui adulationibus et proditori -- ab officio	2.18.55
Clericus qui episcopi circa se -- ad synodum	2.18.65
Clericus qui non pro emendo -- suo degradetur	2.18.47
Clericus solus ad tabernaculum femine -- ecclesie arceatur	1.1.12C
Clericus uero solus ad femine -- debeant sanare	1.1.18
Clericus uictum et uestimentum sibi -- detrimento preparet	2.18.51
Cognoscite a nobis et a -- noctuque studeant	1.6.1
Cognouimus quod si quis ex -- omnimodo abstineatur	1.55.89
Commessiones et ebrietates ita concesse -- celebrentur	B.26.3a
Commessiones et ebrietates ita concesse -- multitudo frangatur	B.26.3
Communes causas absentibus consortibus alii -- non differant	B.29.166
Communis uita fratres omnibus est -- sunt ambo	1.1.23
Commutatio si non fuerit per uim -- habeat firmitatem	B.29.237
Compatimur infirmitati tue et amminiculum -- et dampnabilis	1.67.3
Comperimus autem quod quidam in -- potest prouenire	1.46.39
Concilia sacerdotum ecclesiasticis legibus quot -- fuisse seruatum	1.48.3
Confessi debitores pro iudicatis habeantur -- non indiget	B.29.182
Confessio uero in talibus non -- labia mendacia	1.4.8
Confirmamus et ceteros sanctorum canones -- synodum suam	2.10A.8c
Coniuges uerius appellantur a prima -- eos ignoretur	B.15.3
Coniugia seruorum non dirimantur etiam -- dominorum	B.15.41
Coniunctiones autem consanguineorum fieri prohibete -- maledictos appellant	1.14.6
Coniurationum et conspiracyum crimen quod -- proprio gradu	2.10.18
Conquestus est apostolatui nostro frater -- seruentur ecclesiis	1.62.74
Consanguineos extraneorum nullus accuset uel -- separentur	B.16.15
Consanguinitas dum se paulatim propaginum -- terminetur	B.16.5
Consequens est ut quod ab -- inconcusse teneatur	1.62.14
Considera quod Saluator non per -- quam demoniis	B.22.6
Consideratio ecclesiastice utilitatis hoc postulat -- arbitrium	1.46.45
Conspiracyum uero crimina uestris in -- cum iniquitate	1.14.12
Constantinopolitane ciuitatis episcopum habere -- noua Roma	2.8.3
Constitui placuit ut criminationes maiorum -- qui nocet	1.20.1

Constitutio ecclesiastica habet canonicè tradita -- fidem catholicam	2.12.1b
Consuetudines usque longeuè non uilis -- aut legem	B.7.3
Consuetudo precedens et ratio que -- preses prouincie	B.7.2
Consulendum decernitis utrum presbiterum habentem -- est reseruandum	1.62.60
Consulit dilectio tua de suorum -- studeas promouere	1.46.30
Consuluisti de infantibus qui in -- excusare nequibit	1.64.4
Consuluisti etiam de infantibus qui -- excusare nequibit	B.20.9
Contra iuris ciuilibus regulas pacta -- non habentur	B.29.105f
Contra patronum tuum famosam actionem instituere non potes	B.29.41
Contra ritum ecclesiasticum contraque uenerandas -- lupi custodes	1.62.71
Contra sanctorum patrum censuras uidetur -- uidetur expellere	1.60.14
Contra statuta patrum concedere aliquid -- sanxere reuerentiam	1.39.2
Contrarium est omnino ecclesiasticis regulis -- uoluerit implicare	1.43.15
Contrarium uero est ecclesiasticis regulis -- uoluerit implicare	1.43.15
Contrarium uero omnino est ecclesiasticis -- uoluerit implicare	1.43.15
Contumaces uero clerici prout -- dignitatemque recipiant	2.28.1
Conuenientibus apud Niceam Bithinie et -- iustum iudicium	2.12.1
Conuenit Troie in Apulia concilium -- non prohibeantur	B.16.14
Conuenticula hereticorum non ecclesiam sed conciliabula appellanda	2.18.70
Conuicium iudici ab appellatoribus fieri -- non indiget	B.29.181
Conuinci nemo potest in iudicio -- accusari potest	B.29.239
Conuiuia que ex intentione impendende -- magistri estis	1.55.98
Cotidie eucharistie communionem accipere nec -- non grauant	B.2.2
Creditor si sine conditione pignus -- habeat potestatem	B.29.129h
Creditor si sine conditione pignus -- liberam dispositionem	B.29.153B
Credo placere suggestionem meam sanctitati -- hoc obseruemus	2.15.2
Criminationes maiorum natu per alios -- conuersationem ducere	1.32.5
Crucis Domini nostri Iesu Christi -- celebrare mandamus	1.30.4
Cui est illa sententia deponat -- perspicit obligatum	B.27.5
Cui est illata sententia deponat -- perspicit obligatum	B.27.5
Cum ad celebrandas missas in -- accipiat sacerdotis	2.29.21
Cum ad iudicium uenerit quis -- euenire solent	1.33.1
Cum ad sacros ordines Paulus -- terram deponant	1.55.103
Cum ad uerum uentum est -- secularibus implicatus	1.62.7
Cum Adrianus secundus ad Romanum -- humiliter accesserunt	1.61.1
Cum autem episcopus ecclesiam a -- potestate episcopi	B.29.12
Cum autem inter ementem atque -- nullatenus permittatur	B.29.168
Cum baptizat malus ex aliqua -- qui baptizat	B.1.3
Cum beatus apostolus arguere obsecrare -- sententiam sustinebit	2.48.2
Cum deuotissimam dominam sciam de -- talia presumant	1.55.110
Cum ergo de summi sacerdotis -- quem uoluerit	1.43.22
Cum ergo de summi sacerdotis -- quem uoluit	B.9.2A
Cum ergo humilitatis causa mentiris -- regnat falsitas	B.22.24
Cum excommunicat ecclesia in celo -- soluitur reconciliatus	B.27.17
Cum excommunicatis non est communicandum -- consentiunt facientibus	1.18.1
Cum excommunicato neque orare neque -- cuique licebit	2.14.27
Cum excommunicato nullus loquatur neque -- confortare presumat	2.50.10
Cum excusarem me honorem cathedre -- uerbis eruditum	1.1.9A
Cum hereticis neque orandum est nec psallendum	2.18.71
Cum hic filius noster uir -- non poterit	1.54.4
Cum homo ab homine occiditur -- reprimimus uoluntatem	B.20.37c
Cum homo iste occiditur lex eum occidit non tu	B.20.34
Cum igitur de summi sacerdotis -- quem uoluit	1.43.22
Cum igitur genus humanum post -- generationis euadat	B.15.33

Cum in preterito concilio de continentie -- altario inseruiunt	2.16.1
Cum inter ementem atque uendentem -- nullatenus permittatur	B.29.168
Cum itaque baptismi sui nichil -- docetur ingressus	1.43.50
Cum legitime nuptie facte sint -- matrem sequuntur	B.29.126b
Cum lex in preteritum quid indulget in futurum uetat	B.29.125
Cum minister iudicis occidit eum -- iudice debuisse	B.20.33
Cum multa nobis bona fuissent -- ipse considera	1.55.14
Cum multe super incontinentiam ordinis -- perhenni manebunt	2.41.4
Cum multi fideiussores extiterint etiam si -- contingit exsoluat	B.29.179
Cum multi fideiussores institerint etiam si -- contingit exsoluat	B.29.179
Cum omnibus qui nobiscum sunt -- audiri oportet	1.30.3
Cum Paulus apostolus diceret Qui -- esse monstrauit	1.55.57
Cum per bellicam cladem et -- proprium est	1.43.28
Cum percussio corporalis imminet utrum -- offensa respiciat	1.55.96
Cum preteritis sanctionibus notissimum -- sententia ferat	2.41.3
Cum quisque fratrum et Christianorum -- seueritas discipline	B.2.13f
Cum simus debitores omnes sacras -- in monasteriis	2.12.9
Cunctis fidelibus et summopere omnibus -- inconsulto nichil	1.1.21
Cunctis liquet quia cum is -- deteriora prouocatur	1.55.42
Cure sit omnibus episcopis excommunicatorum -- auferatur	B.27.21
Custodi intus innocentiam tuam ubi -- causam tuam	B.27.11
Cyprianus presbiteris et diaconibus plebi Furnensi --	B.10.28
De accusationibus clericorum super quibus -- recipere accusationibus	1.30.1a
De accusationibus ergo clericorum de -- sit pleniter	1.11.1
De altario dominico die minister -- uoluerit possideat	2.27.4
De appellationibus autem clericorum id -- sententia. etc	2.20.1
De Arrianis qui propria lege -- Trinitatem baptizentur	2.23.3
De Benedicto quoque quem uxorem -- dispositione constitue	1.54.23
De cetero autem si quis -- dignitate persistat	1.66.1
De clericis quoque eiusdem pape -- filio reuerso	1.48.19
De clericorum accusationibus super quibus -- recipere accusationibus	1.30.1a
De conciliis autem episcopalibus non -- est transferatur	1.43.24
De coniugali autem uiolatione requisisti -- transgressione uioletur	1.36.1
De consuetudinibus quas nobis opponere -- eis resistimus	1.62.17
De conuersatione id statui placuit -- clarior apparere	2.32.3
De crimine sibi illato diaconus -- uerenda derisit	1.64.9
De decimis iusto ordine non -- baptismata deberi	1.60.7
De diuersis ordinibus ecclesie seruientibus -- determinari precipiat	2.17.5
De ebrietate uero superfluum puto -- spacio uacuetur	2.50.6
De ecclesiis parochianis unde apostolicam -- ista preceptio	1.23.2
De eo quod interrogasti si -- coniugii maneat	B.16.24
De eo quod non sit populis -- sunt applicandi	2.7.5
De esu carniuum est apud -- uel debuerit	1.60.8
De eulogiis ad sacra concilia -- delata respuenda	1.60.5
De excommunicationis articulo que tamen -- omnem inobedientiam	1.55.63
De expositis inuentis id obseruandum -- sancta constituit	2.28.22
De fabrica cuiuslibet ecclesie si -- sanctificationis accipiet	1.52.1
De familiaritate extraneorum mulierum tam -- statuta custodiant	2.29.24
De filia episcopi uel presbiteri -- accipiat communionem	2.47.30
De forestibus nostris ut ubicumque -- dimittere debeant	B.29.165
De forma fidelitatis aliquid scribere -- et periurus	B.22.32
De fugitiuis et peregrinis ut -- unde uenerunt	B.29.226
De furibus et malefactoribus decreuimus -- legem moriatur	B.29.278

De his autem que in sacro -- hostilis eripuit	1.43.49
De his clericis qui in obsessionibus -- maneat sacerdotis	2.34.1
De his criminibus de quibus quis -- non potest	B.29.242
De his enim non incongrue -- esse censemus	1.36.2
De his quesitum est qui -- recipere conubia	1.55.33
De his qui contra apostoli -- institutionibus cogant	2.43.2
De his qui filiastris suos -- ne memineris	1.62.53
De his qui filiastris suos -- ne memineris	B.1.17
De his qui frequenter uxores -- tempus adbreuiat	2.3.2
De his qui in clero sunt -- ordine suo	2.2.3
De his qui in quibuscumque locis -- locis perseuerent	2.23.2
De his qui intrant in ecclesiam -- fecerint abstineantur	2.35.6
De his qui parrochiis in -- episcopis deferatur	2.29.11
De his qui se in incesti -- iussit oportet	2.34.4
De his qui se incesta -- iussit oportet	B.16.10
De his qui suscepta penitentia -- communione priuentur	2.29.7
De his seruis qui ad edem -- non reuertantur	B.29.30
De his uero clericis qui -- modo occidendi	1.62.44a
De his uero clericis qui -- profundum dimergi	1.62.44
De his uero dicimus qui -- commissum scelus	1.57.4
De his uero dicimus qui patrem -- commissum scelus	B.20.57
De his uero non incongrue -- esse censemus	1.36.2
De his uero qui pro criminibus -- inspicere uales	1.62.52
De his uero qui recedunt ex corpore -- sit episcopi	2.1.12
De his uero uisum est -- promittenda est	B.10.35
De homine qui a pontifice -- prohibenda est	1.57.6
De hymnis canendis et Saluatoris -- Hispaniaque celebret	2.37.1
De illa parentela quam dicunt esse -- sanctorum reliquie	B.16.16
De illicita excommunicatione lex Iustiniani -- ferre iudicium	B.27.13
De illis hominibus qui propter -- uoluerit contendant	B.29.194
De illo clerico Aluico nomine -- licentiam dedimus	1.62.45
De incerto autem ieiunio quatuor -- non conuenit	B.5.3
De incestis coniunctionibus nihil prorsus -- coniugii libertatem	2.28.60
De iniustis occasionibus et consuetudinibus -- noticiam deferantur	B.29.164
De Iudeis autem precepit sancta -- contemptibilis habeatur	2.37.18
De laicis uero religio tua -- sacerdos fiat	1.38.25
De lapsis sacerdotibus uel quolibet -- onerosi sint	1.55.95
De latronibus ita precipimus obseruandum -- emendauerit moriatur	B.29.135
De latronibus qui magnam habent -- adimpletum fiat	B.29.161
De latronibus qui magnam habent -- exinde patiat	B.29.161a
De latronibus qui magnam habent -- exinde patiat	B.29.195A
De libellis et commentariis aliorum -- uel credere	1.60.9
De libellis et commentariis aliorum -- uel credere	B.6.5
De liberis hominibus qui uxores -- re abiciantur	B.15.38
De libertis autem hoc precepit -- episcopus postulet	2.36.2
De manifesta et nota plurimis -- interitum carnis	B.10.53
De ministris qui fenerantur placuit -- communione abstinere	2.23.4
De monachis uero id obseruari -- audeat segregare	2.34.3
De mulieribus que fornicantur et -- penitentiae tribuatur	2.2.10
De mutatione episcoporum unde sanctam -- et necessitatis	1.17.1
De neptis tue coniugio quam -- etiam sentiendum	B.15.22
De nobilibus feminis que amissis -- mortua est	B.12.5
De nominibus uero recitandis antequam -- nichil sit	1.38.2
De obseruatione Pasche dominici ut -- tu dirigas	2.23.1

De occidendis hominibus ne ab -- alterum interimat	B.20.1
De ordinatione clericorum episcopi munera -- clericos ordinare	2.46.3
De ordinationibus uero episcoporum super -- plures augeri	1.9.1a
De pace et iustitia infra -- adimpletum fiat	B.29.161b
De paruulis qui materno utero -- fuerint baptizentur	2.32.2
De penitentibus id placuit obseruari -- non presumat	2.28.42
De penitentibus uero qui siue -- communionem discedat	1.38.4
De persecutione uestra querela sedabitur -- excedat	B.20.251
De persona igitur consecrandi episcopi -- ignorante presumi	1.43.23
De presbitero uel quolibet sacerdote -- proprio gradu	B.10.13
De presbiterorum flagellatoribus et -- noueris posse	B.20.8
De presentium portitore quod defensor -- ualeant promoueri	1.54.6
De pudicitia quis dubitauerit quin -- eripi potest	B.14.6
De quibus causis nulla soluendi -- patre meo	B.6.3
De raptoribus autem id custodiendum -- teneatur obnoxius	2.29.2
De rebus que semel Deo -- uindicta coercedus	1.62.13
De reprobis miraculis quod dicere -- operarii iniquitatis	1.55.8
De sacris uasis ecclesie que -- captiuorum compellente	B.29.189
De seruo qui fugerat dominum -- domini sui	B.29.50
De Siracusane ecclesie antistite optaueramus -- heredibus relicturus	1.54.12
De Spiritu cum dicit Dominus -- annunciabit uobis	2.9.1
De trina mersione baptismatis nichil -- temporis exprimitur	1.55.20
De uiro nefando Burgaudo nomine -- maneant penitentes	1.62.18
Debet homo diligere proximum tanquam -- colendum Deum	B.20.22
Decanie prebende ceteraque res ecclesie -- reus iudicetur	1.14.14
Decenter omnibus placet in presenti -- in duplum	2.42.1
Decernente nobiscum sancta synodo in -- indubitanter existunt	1.62.36
Decessorum statuta sicut legitima et -- malefacta corrigere	1.46.36
Decreto nostro mandamus ut si -- obtemperare apostolicis	1.55.1
Decretum est etiam in eodem -- necessitas cogat	B.28.13
Decreuimus uestram debere intra prouinciam -- non utitur	1.40.1
Decreuit sancta et magna synodus -- ecclesiastice subiaceat	2.10.3b
Decreuit supradicta synodus nullum deinceps -- cubile perscrutatur	1.31.7
Definitio incauta laudabiliter soluenda -- emendatio	B.22.33
Deinceps uero corpora sanctorum de -- synodi licentia	B.3.33
Deinde et decime et primitie -- communionem separentur	1.66.3
Deinde ponitur non dici oportere -- uoluntate completum	1.38.15
Denique hi quibus tantum humanis -- penitus ignoramus	1.62.6
Denique sacerdotes et diaconi et -- elicit sanguinem	1.55.69a
Denique sacerdotes et diaconi et -- similiter faciamus	1.55.69
Denique si in epistola ad Hebreos -- penitus obtineant	1.62.1
Denique si Seufredus tale in -- animaduersione diffiniatur	1.62.30
Deo enim perfecte sacrificantes non -- Deus tuus	1.2.2b
Deo fauente sollicitudine nimia anime -- tercio an. sit	1.56.1
Deprecor te Clemens coram omnibus -- non pigeat	1.1.10b
Desolatis proprie defensionis auxilio et -- non sentiant	1.46.40
Desponsata uiro coniugis nomen accepit -- cognoscitur	B.15.2
Desponsatam puellam non licet parentibus -- si uoluerit	B.12.2
Desponsatas puellas et postea ab -- amisisse constiterit	2.2.2
Deteriores quippe sunt qui prepositorum -- deos diiudicat	1.2.23b
Deuotam peccantem non recipiendam in -- ipse discesserit	2.35.8
Deuotam peccantem non recipiendam in -- uita discesserit	2.47.31
Deuotis quoque uirginibus nisi aut -- non negetur	1.46.14
Deus omnipotens ut nos a -- negotiis essemus	1.3.5

Deus qui masculinum et feminam -- esse monstrauit	B.15.99
Diacones quoque propriam constituimus seruare -- habeant exercendi	1.46.13
Diaconi qui quasi oculi uidentur -- uel despiciantur	1.3.1
Diaconi quicumque cum ordinantur si -- cessare debebunt	2.2.1
Diaconi septem debent esse secundum -- apostolorum insinuat	2.3.9
Diaconi uel presbiteri in parochia -- reuerti seruitium	2.28.48
Diaconissam non debere ante quadraginta -- nuptiis conuenerit	2.10.15
Diaconus cum ordinatur solus episcopus -- ministerium consecratur	2.18.4
Diaconus qui eligitur sicut testatus fuerit -- a clero	2.47.39
Dicat aliquis uxorem non habeo -- quam maritus	B.15.28
Dicenti sacras iussiones se habere -- ferre remedium	1.54.27
Dicimus quod in quibusdam ecclesiis -- gratias agat	2.11.13
Dictum est a Domino in Numeris -- tribuere benedictionis	B.2.15
Dictum est etiam nobis quasdam -- non separetur	B.16.23
Dictum est etiam quod in -- auaritiam presumentes	B.3.17
Dictum est nobis presbiteros propter -- communionem separentur	B.10.15
Dictum est nobis quod quidam -- decretum est	B.1.15
Dictum est nobis quod quidam legitima -- uoluntate dominorum	B.29.255
Dictum etiam nobis est quasdam -- non separetur	B.16.23
Dictum nobis est quod quidam -- uoluntatem dominorum	B.29.255
Didici a diligendo michi Paulo -- negocium multum	2.14.3
Didicimus etiam licenter ac libere -- debere mandauit	1.36.5
Didicimus quod in quibusdam ecclesiis -- gratias agat	2.11.13
Die autem dominica nichil aliud -- illa transeatur	2.50.8
Dies obseruatis et mensis et -- deuotione fit	B.4.1
Difficile est principem regredi ad -- ac uicio	B.29.14
Digna in presumptores et legitima -- est euacuari	1.54.28
Dignum est ut uita innocentis -- non iudicetur	2.38.5
Dignus papa dignus doctor et -- necesse est	1.48.7
Dilectio tua studeat quesita omnium -- sinatur offerre	1.46.29
Dilectissimi filii officii nostri censura -- non est	1.55.100
Dilectissimo et spectabili uiro filio Bonifacio --	B.3.14
Discordantes clericos episcopus uel ratione -- audientiam dampnet	2.18.58
Dispensationes rerum nonnumquam cogunt parum -- patiamur dispendia	2.14.4
Dissidentes episcopos si non timor Dei synodus reconciliet	2.18.24
Diuine retributionis memor ad pontificalem -- non negare	1.46.53
Dixerit quispiam non cotidie accipiendam -- cuiusque sapiebat	B.2.3
Dixit Dominus ad Moysen Petat uir -- debuisse occidi	B.23.1
Docendus est populus non sequendus -- minime defuturam	1.41.4
Doctores qui et patres uocantur -- stutitiam suam	1.14.2a
Dolus est cum aliquid agitur -- actione tenebitur	B.29.133b
Domini seruos uelut eorum in -- iubentis efficiant	B.29.58
Domino beatissimo et uenerabili et in conspectu --	B.10.24
Domino dilecto et exoptatissimo fratri et compresbitero --	B.11.6
Dominus ad illum confirmandum ut -- a uiro	B.15.83
Dominus declarauit in uno cetu hominum -- aliena peccata	B.2.14
Dominus declarauit in uno cetu hominum -- non posse	B.2.14a
Dominus ipse dixit Reddite cesari -- exactionis accumulata	B.20.52b
Dominus noster Ihesus Christus rex -- talis extitit	B.9.15
Donare res suas histrionibus uicium -- immunis est	B.21.18
Dum igitur genus humanum post -- generationis euadat	B.15.33
Dum in Dei nomine Romana -- uobis mandamus	1.54.1
Dum non attenditur quod diuina -- hereticus promouetur	1.55.45
Duo fratres qui in eiusdem -- negotio adhiberi	B.29.114h

Duo fratres qui in eiusdem -- testatoris est	B.29.120
Duo mala licet omnino sint -- tripliciter iugulamur	B.22.15
Duo sunt genera mendaciorum in -- concessum sanctis	B.22.28
Duo tempora id est Pascha -- obseruantie misceatis	1.43.4
Ea que Domino offeruntur uel -- aliud transferunt	B.29.282
Ea que Domino offeruntur uel -- ea auferunt	B.29.282
Ea que ipsa sibi quisquam -- lege data	B.29.117b
Ea uindicta que non prohibetur -- sed sepulti	B.20.20
Ebron dicitur esse ciuitas trium -- uno sepulchro	B.3.31
Ecce multa canonici libri et -- in eis	2.12.1h
Ecce placuit continentia mulieri uiro -- dampnetur inueniat	B.15.58
Ecclesiarum seruos et episcoporum uel -- efficiatur extraneus	2.36.10
Ecclesias qui plures retinet una -- tenende sunt	1.60.6
Ecclesias uero singulas singulis presbiteris -- ista preceptio	1.23.2b
Ecclesiasticarum institutionum quasdam scripturis -- scripto	B.6.2
Ecclesie liberti eorumque progenies -- ingenui sustinebunt	2.41.6
Effectum illum in se recipiat -- Zacheus fecit	2.14.12
Ego dico et nos dicimus omnes -- qui baptizat	B.1.2b
Ego Hludouicus imperator augustus statuo -- pacem societ	B.8.7
Ego nunc libera uoce proclamo -- marito nubere	B.15.102
Ego si Domino placet istum -- manere uoluisset	B.10.26
Ego solis eis scriptorum qui -- persuadere potuerunt	B.6.7
Ei incumbit probatio qui dicit -- qui negat	B.29.113
Ei qui irritatu suo feram bestiam -- actio datur	B.29.178
Eiectionem quoque ut supra memoratum -- populis concessissent	1.2.13b
Eius qui frequenter litigat et -- examine recipiat	2.18.57
Emendari placuit ut hii qui -- uel clericis	2.30.9
Enim uero quia in speculum -- obseruandum est	1.64.6
Eorum qui pauperes opprimunt dona a sacerdotibus refutanda	2.18.93
Eos culpant apostolus qui dicunt -- notati sunt	B.21.7
Eos qui ad ecclesiam confugerint -- intercessione defendi	2.26.4
Eos qui falsa fratribus capitula -- satisfactione penituerint	2.24.8
Eos qui semel in clero taxati -- sibi anathematizari	2.10.7
Eos qui sibi rapiunt uxores -- anathema esse	2.10.26
Eos uero qui non uoluntate -- tempus tribuit	2.2.12
Ephesiis Paulus dicit Munde sunt -- pastor occidit	1.55.59
Episcopi apostolorum presbiteri quoque lxxii -- est preficiendum	1.2.19
Episcopi, presbiteri, diacones si in -- accipere debere	2.30.6
Episcopi qui extra diocesim sunt -- tantummodo Tracie	2.8.1
Episcopi uel presbiteri si causa -- consecrandam inuitentur	2.18.32
Episcopi uero si sacerdotali moderatione -- preueniantur	2.28.2
Episcopis presbiteris atque diaconibus canes -- communionem cessabit	2.40.6
Episcopis presbiteris diaconibus canes ad -- communionem cessabit	2.28.54
Episcoporum etiam quorum uita non -- episcopus preponendum	2.28.21
Episcoporum quoque iudicia ut superius -- omnibus prefuit	1.1.8
Episcopum a propria parrochia non -- canonem constitutum	2.47.6
Episcopum benedictionem diaconatus minoribus -- fuerint ordinentur	2.28.14
Episcopum de diocesi ad diocesim -- patribus constitutam	2.6.15
Episcopum non debere in alienam -- iudicare presumat	2.6.16
Episcopum non debere tanquam successorem -- fuerit prouehendi	2.6.17
Episcopum non liceat ante finem -- dignum eligere	2.47.8
Episcopum non oportet preter iudicium -- fuerunt probati	2.7.4
Episcopum non ordinandum sine consilio -- obtineat plurimorum	2.6.13

Episcopum oportet ab omnibus episcopis -- metropolitanum episcopum	2.1.4
Episcopum oportet maxime quidem ab -- pertinet episcopum	2.47.2
Episcopum per cunctas dioceses parrochiasque -- uitam inquirant	2.37.13
Episcopum sine consilio non ordinandum -- obtineat plurimorum	2.6.13
Episcopus cum ordinatur duo episcopi -- eius tangant	2.18.2
Episcopus Deo sacrificans testes ut -- prebeant sacrificio	1.2.3
Episcopus habeat potestatem in rebus -- sancto concilio	2.47.16
Episcopus pauperibus uel infirmis qui -- habuerit largiatur	2.29.12
Episcopus quando ordinationes facere -- represententur	B.10.2
Episcopus qui filios aut nepotes -- ecclesie consulatur	2.28.32
Episcopus qui mancipium iuris ecclesie -- nocere conatur	2.37.26
Episcopus si clerico uel laico -- in synodum	2.18.28
Episcopus si in infirmitate non -- non debet	2.29.26
Episcopus, pr. aut diac. si a gradu -- ordinarentur perceperant	2.37.8
Episcopus, pres. aut diac. si a -- ordinarentur perceperant	B.10.16
Erga eum qui pro peccato non -- tradimus uobis	2.14.13
Ergo recte suggerunt fratres et coepiscopi -- omnibus placet	2.16.4
Ergo si ita est applicentur -- exiguum subrogare	1.38.13
Erit lex honesta iusta possibilis -- utilitate conscripta	B.6.10
Errant enim qui putant sacerdotes -- spiritus contribulatus	1.14.10
Esau uenator erat quoniam peccator -- inuenimus sanctos	B.25.3
Esca usura est et uestis -- usura est	B.24.5b
Est etiam contra officium nonnunquam -- promissum negaret	B.22.10
Est etiam et hoc ad -- faueant uoluptatibus	1.4.7
Est etiam in antiquis ecclesie -- sua dampnatione	1.53.2
Est insuper in predicta sancta -- tueamur aduersis	1.32.7
Est inter fratres et filios -- contrahi permittunt	B.1.20b
Est quidam pro modulo persone -- sicut Susanna	B.15.62
Et ab excommunicatis quondam tamen -- precipua concedendum	1.67.1
Et ad te quidem qui prees -- adulterio grauius	1.1.4
Et apostolorum statuta sunt que -- hoc obseruemus	2.15.2b
Et cum prima contra sanctam -- hereticus fiat	1.55.35
Et de monachis monasterium nouum -- presumat episcopus	2.28.25
Et dixit Dominus ad Moysen -- oblata sunt	B.3.8
Et ego refuto eos qui -- iustum iudicium	2.12.1o
Et hoc diffinimus minime duplex -- ea discedat	2.12.14
Et hoc placuit ut si episcopus accusatus -- suo iudicauerit	2.5.6
Et hoc uniuersi constituimus ut -- et corrigi	2.5.12
Et ideo si uiri post longam -- fides poscit	1.43.30
Et illud desideratum est sciri -- ratio conquiescit	1.38.24
Et illud petendum ut statuere -- esse percipiant	B.10.12
Et illud statuendum ut nulle accusationes -- esse precipimus	2.19.2
Et illud statuendum ut quando -- Satis placet	2.17.29
Et in capite prouinciarum ubi -- non alii	1.2.16
Et in legibus seculi cautum -- canonice peniteat	1.30.2b
Et institutio missarum sicut in -- consuetudo seruetur	2.32.1
Et ipse dispositis ordinatisque libere -- propositionibus respondeat	1.24.5
Et liceat quibuslibet ecclesiasticis personis -- uidetur conuenire	1.48.17
Et licet istud necessitate cogente -- membris suis	1.9.2
Et licet superfluum sit de re -- communionem priuentur	2.28.20
Et per laicos nullomodo quilibet -- fiat habens	1.66.4
Et qui subscripserit anathema sit -- nisi restituantur	1.48.16
Et quia conuenit ordinem ecclesie -- benedictione dimitti	2.28.28
Et quicumque uestrum communem uitam -- egerunt opera	1.15.4

Et quidem hunc testamentum ueteris -- pertulit insciens	1.55.76
Et si aliquis uoluerit dicere -- iusticia dilatanda	B.29.230
Et si illi qui nulla ex rebus -- improbitas absoluit	2.37.25
Et si quis etiam de religioso -- sortitus ostenditur	1.46.6
Et uidue adolescentes que corpore -- sunt sustententur	2.18.100
Etiam mandante neque subscribente neque -- debere apparuerit	B.29.40
Etsi ad tempus dampnaris ab -- superiore coronam	B.27.10
Eum qui contra iusticie regulam -- esse priuatum	1.55.62
Ex eo quod prohibet lex Iulia -- ius habere	B.29.114i
Ex maleficio seruorum uelud si -- domino manuitetur	B.29.283A
Ex maleficio seruorum uelut si -- habere potest	B.29.54
Ex non scripto ius uenit -- lege data	B.29.117
Ex patroni uel domini contractu -- non possunt	B.29.37
Ex penitentibus quamuis sit bonus -- potestate priuetur	2.18.67
Ex testamento constituti nostri concedimus -- habeat potestatem	1.31A.1
Excellentissimus rex Carolus apostolatam nostrum -- prorsus absolui	1.62.34
Excommunicatorum interfectoribus prout morem -- contraxerunt	B.20.14
Exorcista cum ordinatur accipiat de -- siue catechuminum	2.18.7
Experientie tue presenti auctoritate mandamus -- indifferenter examen	1.54.13
Extraneum clericum et lectorem extra -- liceat ministrare	2.10.13
Facientis procul dubio culpam habet -- alieno peccato	1.63.8
Facta subditorum iudicantur a nobis -- supplantentur insidiis	1.17.2
Factus est Cornelius episcopus de -- nullus est	B.9.16
Falsus testis prout crimen est -- quinquennium abstineri	2.30.14
Familiaritatem extraneorum mulierum licet ex -- restauretur	2.34.10
Feminas autem non alias esse -- Nicena permisit	1.36.7
Feminas uero non alias esse -- Nicena permisit	1.36.7
Fere bestie et uolucres et -- intelligitur committere	B.25.5
Fertur simoniaca heresis que prima -- per premium	1.55.40a
Fertur simoniaca heresis que prima -- placare debuerant	1.55.40
Fidelis femina que adulterum maritum -- dare compulerit	2.30.3
Fieri non potest ut nisi -- in corpore	B.14.7
Fieri potest ut uir dimittat -- stupra committere	B.15.84
Filio familias dissentiente sponsalia -- non possunt	B.29.115c
Filio uel heredi contra priorum iustam -- conatur irrumpere	B.29.223
Filius noster Theodorus nobis retulit -- presbiterum faciamus	1.54.16
Flagitari iudicium non debet de causa -- iudicata est	B.29.253
Flagitia que sunt contra naturam -- peruersitate polluitur	B.16.30
Forasticis presbiteris presente episcopo uel -- ipsis absentibus	2.47.56
Fortitudo que uel in bello -- iusticie est	B.20.30
Fortunatus episcopus dixit, Si iubet -- omnibus placet	2.16.2
Frater et coepiscopus noster Epiphanius -- timore reuocentur	1.46.52
Fraterne mortis incurrit crimen quisquis --	B.29.[289]
Fraternitas tue sagacitati frater amande -- corpus uolueris	1.55.111
Fraternitatem uestram oportet esse sollicitam -- comparasse	B.26.9
Fraternitatis tue relatione suscepta eius -- nos noueris	1.54.18
Fratres quos timore terreno iniuste -- scandalum uenit	1.22.1a
Fratres sorores uterini patruu auunculi -- deesse constiterit	B.29.281
Frustra inquit quidam qui ratione -- firmiter retinere	B.7.15
Frustra quidam qui ratione uincuntur -- onus portabit	B.2.10c
Fucari figmentis quo uel rubicundior -- demonibus adhibentur	2.50.39
Fugitiui domos suas aut familias -- meruerint distraherentur	2.28.45
Fugitiuum uero clericum aut monachum -- placuit reuocare	2.50.4

Fuit semper uestre apostolice sedis -- actum temporibus	2.14.5a
Fuit semper uestre apostolice sedis -- aut firmaretur	2.14.5
Fur nocturno tempore captus in -- querela nascatur	B.29.139
Furiosi qui mente carent non -- esse euidetur	B.29.121c
Furiosus licet ducere uxorem non -- matrimonium potest	B.26.4
Furiosus licet ducere uxorem non -- matrimonium potest	B.29.126f
Furor contrahi matrimonium non sinit -- aliud matrimonium	B.29.116
Furor contrahi matrimonium non sinit -- qustum fecerit	B.29.116a
Futuram ecclesiam in gentibus apostoli -- fouendos egentes	1.31.4
Gaudentius episcopus dixit, Addendum est -- episcopi determinata	2.5.5
Geneclius episcopus dixit, Ergo recte -- omnibus placet	2.16.4
Generalis etiam querele uitanda presumptio -- Domini blasphemetur	1.46.16
Generaliter diffiniendum est donec certum -- aliud matrimonium	B.29.116c
Gesta que nobis in concilii -- deiciatur iniuste	1.55.94
Gratias Deo quia tandem confessus -- aliena peccata	B.2.14g
Gratus episcopus dixit, Et apostolorum -- hoc obseruemus	2.15.2b
Gratus episcopus dixit, Manifestum est -- numero audiatur	2.15.3
Graue nimis et procul est -- modo compendium	1.55.82
Graui de pugna conquereris, dubites -- dat palmam	B.20.38
Gregorius quartus Theodosium quem Eugenius -- sue restituit	1.61.2
Habent enim scripture canonice hunc -- uerbum perueniat	B.7.16a
Habent enim scripture canonice hunc -- uobis reuelauit	B.7.16
Habent etiam scripture canonice hunc -- Deus reuelauit	B.7.16
Habetur quoque in decretis patrum -- statuta concinnunt	1.35.3
Habuisse te concubinam manifesta ueritate -- permanere uolueris	1.55.81
He uero que necdum sacro -- non poterit	1.38.9
Hec autem sic intelligenda sunt --esse appareat	B.29.64b
Hec consona patribus diffinitione sanximus -- dignus altaribus	1.55.34
Hec constitutio iubet neminem lenonem -- constitutio iubet	B.29.68
Hec cuncta fratres ideo nos -- defunctus est	B.9.23b
Hec eo dicente ego procidens -- uerbis eruditum	1.1.2
Hec et alia periculosa considerantes -- inmerito dicuntur	1.2.12b
Hec fieri prophete hec apostoli -- consentientes comprehendit	1.20.3
Hec huius placiti constitutione -- aliquatenus crucientur	2.34.11
Hec Iohannes de scismaticis siue -- primogenitum Sathane	2.50.14
Hec quippe sunt precepta Dei -- in omnes	1.62.58
Hec salubriter cauenda sanximus ne -- coniugii libertatem	1.55.112
Hengiltrudim uxorem Bosonis noueris non -- crebro percussam	1.63.3
Heres eius cui pecunia credita -- non potuit	B.29.129c
Heresis separat ab ecclesia omnem hominem	2.12.1f
Herodes obseruauit sacramentum et periit -- sancta scriptura	2.12.2b
Hi duo solummodo hymni ab -- decet hymnus	1.65.1
Hi qui altario Dei seruiunt -- non percipiant	2.34.5
Hi qui altario deseruiunt si -- non percipiant	2.34.5
Hi qui arbores incidere uidentur -- nullatenus suscipiendi	1.62.21
Hi qui de paginis euangelicis -- uelle conuertere	B.21.12
Hi qui in ecclesia Domini -- spiritualibus seruiant	B.10.30
Hi qui inuenti fuerint libellos -- ponere anathematizentur	2.30.10
Hi qui non sunt de legitimo -- patrem sequuntur	B.15.45b
Hi qui post sanctam religionis -- alienus habeatur	2.24.9
Hi qui se carnali uicio -- non possunt	2.24.4
Hi qui uoluerint uenire ad -- permanere uideatur	2.1.8

Hi uero qui male conceptos -- eis tribuatur	2.34.2
Hi uero seculares qui coniugale -- maculant excludantur	2.28.23
Hic clericus ordinem habet presbiteri -- non interdicimus	B.10.40
Hic ergo hoc est in -- rite celebranda	1.1.22
Hieronimus ait tria legitima coniugia -- duobus prefertur	B.15.34
Higmarus Remorum archiepiscopus ac plebis Dei famulus --	B.10.11
Hinc igitur non solum in -- placare debuerant	1.55.40b
His a quibus Domini sacramenta -- et uiuat	2.43.3
His qui diuersorum peccatorum lapsus -- sunt applicandi	2.7.1
His qui in tempore necessitatis -- saluus eris	1.43.38
His taliter consideratis atque cum -- deesse uenturam	1.5.5
Hoc autem specialiter et sub -- crediderant presumendum	1.39.1
Hoc autem nos non ex nostra -- Sancti Spiritus	1.43.43b
Hoc dicimus hoc asserimus hoc -- uita suscipit	B.20.2d
Hoc erga istos in inicio -- euidenciam ueritatis	B.10.22
Hoc etiam placuit ut a quibuscumque -- liceat prouocari	2.17.6
Hoc genus fornicationis anime salubriter -- Christiano	B.21.3
Hoc ipsum quod canonum censura -- extat auctoritas	B.10.33
Hoc nequaquam apud nos habetur -- pascendi alios	2.13.2
Hoc pene in omnibus talibus -- digne sumentibus	B.2.13b
Hoc sanctum affirmat concilium ut -- habeatur extraneus	2.36.4
Hoc sit in iudicio positum -- differentiam pene	2.14.9
Hoc uidetur dicere peccare homines -- adhibeat medecinam	B.22.20
Homicida dedit baptismum Christi -- ministrante polluatur	B.1.2d
Homicidas enim et sacrilegos et -- legum ministerium	B.20.45
Homines enim falsa iurant uel -- rea mens	B.22.23
Homines liberi qui uxores fiscalinas -- re abiciantur	B.29.266
Hortamur ut sub timore Domini -- terminum detis	1.54.8
Horum causa Dei iudicio reseruanda -- non possumus	1.43.12
Hos culpatur apostolus qui dicunt -- notati sunt	B.21.7
Hos eosdem sane non solum -- energumini intelliguntur	2.2.6
Hunc autem diuina inspiratione non -- archiepiscopo Leoni	B.8.9
Hunc autem diuina inspiratione non -- nostro iudicio	B.8.9a
Iacobus frater Domini secundum carnem -- misse celebrationem	2.11.15
Iam fatus papa euocatione in -- sepultum fuit	1.31A.2
Iam itaque cum homo in seipso -- regeneratur oblatio	B.10.48
Iam pridem concilio episcoporum decretum -- uolunt auocare	B.10.28
Iam uero si rusticus tante -- rectitudinem festinare	1.55.90
Ianuarius episcopus dixit, Illud quoque -- facere audeat	2.5.11
Id constituimus obseruandum quod ecclesiastici -- non queratur	2.29.1
Id constituit sanctum concilium ut Iudei -- cedibus deputentur	2.37.24
Id etiam ad custodiendum uitam -- constituit suspicari	2.28.8
Id etiam placuit ut clericus si relicto -- communionem pellatur	2.28.7
Id sacerdotibus omnibus decertum est -- quadragesima teneatur	2.29.19
Id semper placuit obseruari -- sacerdote proferatur	2.32.5
Idem uero presidens in sancta -- iudicium reseruamini	1.31.6
Ideo ergo et hic cuius -- diuina uideantur	1.47.2
Ideo permittente Deo pastores hominum -- non conseruamus	1.60.1
Idonei non uidentur esse testes -- testes sint	B.29.114d
Ieiunia sane legitima id est -- crucifigentibus crucifigere	2.50.7
Ieiunium dominici diei et quinte -- discretio habeatur	1.31.3
Ieiunium quod ter in anno -- quatuor tempora	1.14.1
Igitur decernente nobiscum sancta synodo -- indubitanter existunt	1.62.36

Igitur genus diuinationis a Persis -- significari predicunt	B.21.15
Igitur nunc primum sciendum est -- fugiens commendaret	B.21.17
Igitur secundum sanctorum patrum canones -- presumptione discedant	1.43.21
Ignorantia mater cunctorum errorum maxime -- operum disciplina	2.37.5
Illi cui erutus oculus est -- perderet facultatem	1.54.14
Illis penis subiciatur maritus si -- conuicta fuisset	B.29.103b
Illiteratos quoque et nonnulla parte -- in clerum	1.46.10
Illos planetarios quos mathematicos uocant -- et dampnat	B.21.9
Illud autem ante omnia claret -- non debere	2.24.3
Illud autem suggerimus mandatum uobis -- omnibus placet	2.17.28
Illud etiam annecti placuit ut -- tempus exclusit	1.46.11
Illud etiam duximus premonendum -- recipere ualeamus	1.43.7
Illud etiam nec canonica institutione -- operam det	B.16.28
Illud etiam sinceritatem tuam uolumus -- cogatur indempnes	1.46.54
Illud pre omnibus studete ne -- esse uindicta	1.55.56b
Illud quesitum est cum Titius -- quibusdam perpetretur	B.29.56
Illud quidem pre omnibus cure -- digna ualeat	1.55.99
Illud quod dicitis ut ille -- ordo seruari	1.55.64
Illud quod est secundum institutiones -- nimis errant	B.21.2
Illud quod in libro aduersus -- sed hominis	B.10.46
Illud quod pro complemento communionis -- institutionem signaret	B.2.8
Illud quoque nos par fuit -- clericatus adipisci	1.36.9
Illud quoque sanctitas uestra statuatur -- facere audeat	2.5.11
Illud quoque statutum sit ut episcopus -- caritatis claudere	2.5.3
Illud sacramentum quod iste iurauit -- sanctorum reliquie	B.16.17
Illud sane plurimum michi displicere -- non parcat	1.43.2
Illud superfluum uidemus adiectum ut -- respondere curauimus	1.38.5
Illud tamen nos statuentes uobis -- episcopus ordinetur	1.26.2
Illud te modis omnibus uolumus -- conuiuia preparare	1.54.11
Illud uero communi decreto secundum -- per adulterium	B.15.75
Illud uero quod idem Astulfus -- potius redarguimur	1.62.32
Imperator Gratianus Ualentinianus et Theodosius --	B.20.12
Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica -- iudicium asseramus	1.62.4
Imperium uestrum suis publice rei -- solum conueniant	1.62.70
Improbum fenus exercentibus et usuras -- irroganda est	B.24.4
In actione autem penitentiae ubi -- auctoritate reconciliari	B.28.3
In adolescentia constitutus si urgente -- et corporis	1.43.16
In apibus princeps unus est -- rectoribus nititur	1.57.8
In capite Quadragesime omnes penitentes -- represententur	B.28.11
In cena Domini a quibusdam -- sacramenta reconcilientur	B.2.4
In ciuilibus causis aut leuioribus -- non audiantur	B.29.153
In ciuilibus causis uel leuioribus -- non audiantur	B.29.238
In copulatione fidelium generationum -- memoria retinetur	B.16.9
In criminalibus causis si quis -- tenetur obnoxius	B.29.130
In cunctis que in hac -- proficiunt cogitare	1.55.108
In ecclesia manumissos et per -- ecclesiastica cohercebitur	2.26.6
In Ecclesiastico namque libro scriptum -- dare uelint	B.3.29
In Ecclesiastico namque libro scriptum -- omnes moriemur	B.3.29a
In eos auctores qui famosos -- non indiget	B.29.180
In grauibus peccatis quis positus -- non diluit	1.55.41
In his enim rebus de quibus -- cohercendi sunt	2.50.26
In his enim rebus de quibus -- cohercendi sunt	B.6.1
In illis uero ciuitatibus in -- nomine fruerentur	1.1.7
In istis temporalibus legibus quamquam -- secundum ipsas	B.6.11

In iudiciis istiusmodi uoluntarios reos -- conscientiam ligant	B.26.6
In lege quippe qui somnio -- contaminatione polluit	2.50.2
In litteris tuis continebatur sic -- non interdicimus	B.10.40
In loco benedictionis consedentes Domini -- sententiam perferat	2.43.1
In malis promissis rescinde fidem -- scelere adimpletur	B.22.12
In memoriam beati Petri apostoli -- modus imponatur	B.8.6
In nouo autem testamento post -- esse uoluerunt	1.2.14a
In nouo testamento dictum est -- iurare cogaris	B.22.4
In nullo loco monachos et -- competentia distribuatur	B.13.1
In omnibus igitur quantum humana -- magistris faciant	B.10.37
In omnibus obseruari conuenit ut -- erigat eum	2.14.15
In principio statuendum est ut accusatoribus -- persona pulsetur	2.19.1
In quantum est uel necessitas -- baptisate consulendum	2.26.9
In re dubia certa non -- habitum teneatur	1.24.1
In sancta hac Romana ecclesia -- temptauerit an. sit	1.55.19
In sanctis canonicisque libris -- intelligatur exceptus	B.20.2b
In scriptis autem uestris requiem -- animo subire	1.55.44
In scripturis narratur Constantinus imperator -- Domino mereamini	1.62.29
In scripturis quidem ueteribus ad -- non cessat	B.2.25
In scripturis uestris repperimus quosdam -- possessori restituat	1.30.2a
In secundo Cabillonensi concilio decretum -- semper pertineant	B.3.28
In septem gradibus omnia propinquitatum -- prerogari	B.16.12
In sponsalibus consensus eorum exigendus -- dissentiat	B.15.20a
In sponsalibus consensus eorum exigendus -- septem annis	B.15.20
In sponsalibus contrahendis etas contrahentium -- annis	B.15.20c
In sponsalibus contrahendis etas contrahentium -- septem annis	B.29.115d
In summa constituimus post hanc -- daturus est	B.29.91
In tantum autem hanc presumptionem -- archiepiscopo Leoni	B.8.9e
In uenditionibus quas abbates facere -- ocio potiantur	2.28.55
Incerta non iudicemus quoadusque ueniat -- de episcopis	1.22.1b
Indicas Hermannum episcopum super quibusdam -- modo ferendum	1.62.49
Indignantur mariti si audiant adulteros -- regere feminas	B.15.88
Indigne ad altare Domini properare permittitur -- derelicta dispergit	1.48.10
Inebriauerunt Loth filie eius et -- illa meretur	B.19.1
Inerguminis in domo Dei assidentibus -- tempore ministretur	2.18.91
Infames enim persona nec procurator -- habere iudices	1.24.7
Infames esse personas eas dicimus -- possunt accusare	1.21.1
Infames personas esse eas dicimus -- possunt accusare	1.21.1
Inferior quippe sedes potioem absoluere -- diffinitionibus subiugare	1.62.69
Infirmis licet omni hora cibum -- quotienscumque desiderant	B.28.9
Ingenuus is est qui statim -- et uerum est	B.29.118
Iniquum est ut quisque iudicare -- se nolit	B.10.27
Iniustum ergo iudicium et definitio -- superba gloriatio	1.14.3
Inoffensus igitur accusatorum ac testium -- non suspectus	1.2.23a
Inolita presumptio usque adeo illicitis -- efficiatur extraneus	2.36.6
Institoria aduersus eum actio competit -- potest probari	B.29.39
Institutio missarum sicut in metropolitana -- consuetudo seruetur	2.32.1
Instrumenta quoque que apud tabelliones -- tabellione insertam	B.29.82
Integritas corporis expetenda a nobis -- quam precepti	B.13.6
Intelligat lector ad tantum periculum -- non dubitant	B.21.4
Intelligi uoluit Dominus etiam illa -- ab eis	B.21.1
Inter cetera denique communi consensu -- edicta corruptor	2.39.2
Inter cetera denique que communi -- edictorum corruptor	2.39.2
Inter eas personas que parentum -- locus sit	B.16.1

Inter hec uestra sanctitas addere -- sed uiuificat	1.62.24
Inter memoratos fratres nostros Fulgentium -- mora restituetur	B.3.6
Inter nos et uos pacti -- fieri debeat	1.60.18
Inter omnia clericis uetetur ebrietas -- subdendum supplicio	2.28.40
Inter uicesimum diem litis contestatio -- non audiatur	B.29.77b
Interfectores suarum sine iudicio coniugum -- sede permissum	1.62.54
Interrogauerunt Iohannem milites dicentes -- condempnatur	B.20.52c
Interrogo uos fratres uel sorores -- cadere permiserit	B.2.21a
Interrogo uos fratres uel sorores -- Deo uolunt	B.2.21
Interueniente diuortio non aboletur -- uoluerit ducet	B.15.10
Intra annum modis omnibus relictum -- testatoris amittat	B.29.63
Intra uicesimum diem litis contestatio -- non audietur	B.29.77b
Iohannes apochrisiarius orientalium sedum dixit -- uirtutem	2.12.2
Iohannes episcopus seruus seruorum Dei -- hec lex	B.3.4
Iouinum de Portu Veneris quondam -- prebenda communio	1.55.55
Ipse enim res fidelium oblationes -- dampnatione feriat	1.15.2
Ipsi sacerdotes pro populo interpellant -- clamant exaudiuntur	1.4.6
Ipsis quoque decedentibus in loco -- messem suam	1.2.15a
Ipsis quoque quod in baptismo -- alia diuinarum	1.12.4v
Irreligiosa consuetudo est quam uulgius -- cure committitur	2.36.12
Irreligiosa est consuetudo quam uulgius -- cure committitur	2.36.12
Irreligiosum prorsus et execrabile iudicamus -- uel uendendo	1.46.49
Irrita erit episcoporum donatio uel -- subscriptione clericorum	2.18.31
Irritam esse iniustam episcoporum dampnationem -- retractandam	2.18.27
Irritam esse iniustam episcoporum dampnationem -- subueniatur causis	1.24.3
Is qui penitentiam in infirmitate -- dedit probauerit	2.18.75
Is qui preest si preter uoluntatem -- sacrilegius habeatur	2.14.20
Is qui uiuente marito coniugem -- impederit ratio	B.15.73
Is uero qui ex egritudinis -- ad clerum	2.32.4
Isidorus a fraternitate tua frustra -- non presumas	1.55.49
Iste Abrahe etiam usque ad -- ducere uxorem	B.15.98
Istos atroces quondam inimicos nostros -- pepercisse sensisset	2.50.29
Istum locum episcopi et presbiteri -- qui soluendos	B.27.4
Istum locum episcopi et presbiteri -- uita queratur	B.2.23
Istum locum episcopi et presbiteri -- uita queratur	B.8.5
Ita corporis tui cedere motibus -- regulariter sequestrati	1.62.40
Ita dicitur, Uerbum contra Spiritum -- probos colligat	B.2.19
Ita diligere debet homo eum -- corporis commixtionem	B.1.20
Ita diligere debet homo eum -- sicut patrem	B.1.20a
Ita Dominus noster Iesus Christus -- non sequendo	1.43.1
Ita Dominus noster Iesus Christus -- significat inuenitur	B.2.1b
Ita nos quidem Latinorum cedet -- comittit exterius	B.20.7
Ita peracta legitima scitote esse -- succurrerint legitima	B.15.4b
Itaque censuimus homicidas et falsos -- admissa diluerint	2.28.36
Itaque si seruum tuum latronem -- eque testificetur	B.29.107a
Itaque si seruum tuum latronem -- suum recipiat	B.29.107
Item confirmatum est ut si quando -- gradum promoueantur	2.19.11
Item constitutum est ut nulli intercessori -- alius tribuatur	2.19.8
Item fidelis femina que adulterum -- dare compulerit	2.30.3
Item placuit quotienscumque clerici ab -- non admittatur	2.21.3
Item placuit uniuerso concilio ut -- protulisse sententiam	B.9.11
Item placuit ut altaria que passim -- omnimodo reprobentur	2.19.14
Item placuit ut ante uiginti quinque -- non saluent	2.17.2
Item placuit ut episcopi trans mare -- uel commendationem	2.17.19

Item placuit ut episcopi, presbiteri et -- negociis secularibus	2.17.8
Item placuit ut lectores in ecclesia -- ritu dimittant	2.45.2
Item placuit ut omnes serui -- non neganda	2.21.2
Item placuit ut presbiteri, diaconi uel -- communionem suscipiantur	2.22.10
Item placuit ut quicumque dixerit -- committatur an. sit	2.22.3
Item placuit ut quicumque dixerit -- mandata diuina an. sit	2.22.5
Item placuit ut quicumque episcopi -- consensu delegerint	2.22.9
Item placuit ut quicumque in ecclesia -- non teneatur	2.22.6
Item placuit ut quicumque paruulos -- generatione traxerunt	2.22.2
Item placuit ut quotienscumque concilium -- esse contentos	2.19.10
Item placuit ut si quando episcopus -- non potest	2.21.5
Item placuit ut si quis de alterius -- prepositus perseueret	2.19.13
Item pronuntiandum est ut sciant -- omnibus obseruetur	B.4.2
Item que Christo spiritualiter nubunt -- transire elegit	1.38.8
Item quisquis dixerit eandem gratiam -- ualeamus an. sit	2.22.4
Itemque puella Dei nec familiaritatem -- uel uterina	2.35.2
Iudas qui Iudaice professionis existit -- declinare contendat	1.46.58
Iudei a cena Domini usque -- non presumant	2.40.4
Iudei aut hii qui ex Iudeis -- cedibus deputentur	2.37.24
Iudei baptizati si postea preuaricantes -- iniquitatem patris	2.37.20
Iudei qui Christianas mulieres in -- Iudaicam superstitionem	2.37.22
Iudei quorum perfidia frequenter ad -- fuerint baptizentur	2.28.33
Iudeorum filios uel filias ne -- fide proficiant	2.37.19
Iudex non est auctor sceleris neque homines uinciendo	B.20.44
Iudicas Hermannum episcopum super quibusdam -- modo feriendum	1.62.49
Iudices qui inscriptione premissa criminalia -- sententia feriatur	B.29.174
Iudices sententiam scriptis dicant et -- non possunt	B.29.90
Iudicet se ipsum homo uoluntate -- cogitationes cordis	B.28.4
Iulianus extitit infidelis imperator nonne -- domino temporali	B.29.2
Iurauit Daud temere sed non -- falsa iurare	B.22.11b
Iustinianus augustus omnes constitutiones -- nouiter composuit	B.6.13
Iustitie et rationis ordo suadet -- statuta custodiat	1.55.104
Iustum bellum est quod ex -- iusticia est	B.20.46
Iustum est principem legibus obtemperare -- bonis conseruent	B.29.15
Iuenculas abbatissas fieri uehementissime prohibemus	1.55.91
Iuxta Chalcedonensis tenorem optimi -- consulere uoluerit	B.11.11
Iuxta statutum nostrum cum duos -- se iudicauit	1.62.25
Iuxta synodalia precepta decreuimus -- satisfactionem priuetur	B.3.3
Laicis quamuis religiosi nulla de -- attributa facultas	1.48.14
Laicis quamuis religiosi nullomodo de -- attribuatur facultas	B.29.10
Laicus presentibus clericis nisi ipsis -- non audeat	2.18.97
Lapsis id est qui in catholica -- implere debebunt	2.28.59
Latina ecclesia que per tot -- peragere ualeat	1.60.20
Lator presentium Flauinus scilicet clericus -- adiuuante perficiat	1.64.8
Lectis sgacitatis uestre apicibus que -- augeri desideremus	1.64.7
Lector cum ordinatur faciat de -- Dei ministrauerint	2.18.8
Lector si uiduam alterius uxorem -- bigamus fuerit	2.47.43
Lectores in ecclesia in habitu -- ritu dimittant	2.45.2
Legatur ex quo est religio -- esse mandatur	1.46.2a
Lege imperatorum non in omnibus -- aliquotiens obuiare	1.62.3
Legem quem piissimus imperator dedit -- auctore suscipere	B.20.51
Leges ecclesie apostolica firmamus auctoritate -- ut iudices	1.2.6
Leges ergo seculi infames tales -- eis consentientes	1.14.7

Legi epistolam benignitatis tue de -- salute renitentibus	B.11.5
Legitimis filiis natis non aliter -- eorum confecerit	B.29.84b
Legitur quod beatus Augustinus nec -- esse instructio	1.55.53
Legunt scripturas apochriphas Manichei -- discumbebat apostolus	B.6.8
Lex continentie eadem est altaris -- opera nuptiarum	1.43.10
Lex ecclesiastica pontificem ab aliis -- non relinqui	1.48.2
Lex imperatorum non est supra legem Dei sed subtus	B.29.4
Lex nature hec est ut qui -- matrem sequatur	B.29.126d
Lex precipit ut probatio non -- ceperit possidere	B.29.131
Liberi dicti sunt qui ex -- statum sumit	B.15.44
Liberti ecclesie qui a patrociniis -- actione tenentur	2.37.28
Liberti ecclesie quia nunquam eorum -- obedientiam prebeant	2.37.27
Liberti qui a quibuscumque manumissi -- habere noscuntur	2.37.29
Liberti si accusatores manumissorum -- delationis exordium	B.29.24
Libertos legitime a dominis suis -- ecclesia repellatur	2.28.27
Libertus uel liberta in nullis --de seruis	B.29.20
Liceat patri in testamento suo -- eorum confecerit	B.29.84
Liceat patri in testamento suo -- scripti sunt	B.29.84a
Licet omnibus de nobis sperantibus -- manifestat assertio	1.46.32
Licet plerumque accidant sacerdotibus que -- uult fieri	1.55.107
Licet prior petitor offerat sacramentum -- iuri publico	B.29.129
Licet prior petitor offerat sacramentum -- nichil derogat	B.29.129
Licet prior petitor offerat sacramentum -- religione firmare	B.29.129a
Licet regulis contineatur antiquis parochias -- deuota conuenit	1.46.25
Ligandi atque soluendi potestate se -- in pena	1.55.48
Ligandi atque soluendi potestate se -- non uiuunt	1.55.48a
Liquido apparet quando primo aaceperunt -- diuersitate uariatur	B.2.26
Litteras caritatis tue suscipimus quibus -- ieiunia sustinere	1.54.21
Litteris uestris inter cetera insertum -- tenenda mandamus	1.18.3
Loci nostri consideratio nos admonet -- aliis aperimus	1.64.1
Longe est Dominus ab impiis -- iustorum audiet	1.55.43b
Longinquitate sepe fit temporis ut -- perpetuo serui	2.38.4
Lotharius rex in commonitorio profitetur -- non opprimatur	1.62.26
Lucretiam matronam nobilem ueteremque -- adulterium admisit	B.14.5
Lugdunensis parrochie clericos quos -- canonum disciplina	B.10.44
Luminoso abbate referente plurimis in -- memor nostri	1.55.37
Lusus quoque noxius in culpa est	B.20.10b
Maiores nostri diuina inspiratione cernentes -- non sinit	1.46.3
Mala consuetudo non minus quam -- perpetuo celebrari	B.7.4
Malorum doctorum mala doctrina. Ecclesia -- non recipit	2.12.1e
Mancipia Christiana quecumque Iudeum comparasse -- subiecta polluatur	1.55.65
Mandastis ut scriberem uobis qualiter -- formam dans	B.10.10
Manet inter uiuentes quoddam coniugale -- meritum premii	B.15.14
Manet uinculum nuptiarum etiam si -- non dixerim	B.15.95
Manifestum est illum non esse -- numero audiatur	2.15.3
Manifestum est ita uoluisse legem -- prohibuerit contempnatur	B.15.53
Mater uel parens uel quelibet -- accipere communionem	2.30.4
Matres que amissis uiris tutelam -- non debent	B.15.103
Mea primitus sententia non erat -- sapientior erit	2.50.35
Melius est pro ueritate supplicium -- adulatione beneficium	2.50.27e
Memento sacramentis Dei nichil obesse -- sanctum est	B.2.14d
Meretrices esse et ad meretrices -- intelligi solet	B.15.109
Metuentes dominos famuli si ad -- reddatur inuitus	1.46.34

Metum autem presentem accipere debemus -- inferendi eius	B.29.106d
Metus autem causa abesse uidetur -- conterritus abest	B.29.106e
Michi oppidum carcer et solitudo -- ingressus es	B.11.3
Michi uidetur exciosissime credi aliquid -- referatis	B.7.11
Miles cum obediens potestate sub -- fecerit iussus	B.20.31
Militare non est delictum uel -- preda grassetur	B.20.52a
Militare non est delictum uel -- sententia condempnatur	B.20.52
Milites sub armis militare non -- debere precepit	B.20.53a
Milites sub armis militare non -- tectum meum	B.20.53
Ministrum non oportet orariis uti nec ostia derelinquere	2.7.8
Miramur prudentiam tuam Cumensi ecclesie -- ipse perpende	1.64.3
Miramur quomodo ad iudicandum recepti -- maioribus iudicare	1.62.67
Miramur quomodo excommunicati ad iudicandum -- maioribus iudicare	1.62.67
Mirror minus doctam scientiam tuam -- inuenire suffragium	1.63.6
Mirror quomodo subito fidei murum -- sacrificium Deo	B.3.14
Missas die dominica secularibus totas -- publice confundantur	2.28.46
Modicum balsami quod benedictum -- dampnabiliter uenundemur	2.46.4
Mollicis et secularibus rebus laqueisque -- actus uacare	B.10.29
Monachi a monasterio foras egredientes -- constitutione seruata	2.31.8
Monachi filios procreantes in carcere -- possit indulgeri	B.13.2
Monacho non liceat uotum uouere -- frangendum erit	B.11.9
Monacho orarium in monasterio uel -- sortiatur officium	2.29.16
Monachos quoque quos tamen morum -- et uolumus	1.36.8
Monachum aut paterna deuotio aut -- interdicimus regressus	2.37.16
Monachum omnino siue clericum alterius -- ne feceris	2.50.5
Monachus non doctoris sed plangentis -- aliquando uictoriam	B.11.2
Monachus nouitius morum honestate fulcitus -- forma seruetur	1.46.12
Monachus uel clericus paruulorum aut -- iuuenibus coniungendus	2.50.12
Monasteria puellarum longius a monasterio -- hominum collocentur	2.28.26
Monita in ecclesiasticis agendum -- pregrauari uiderit	1.33.2
Monomachiam uero in lege non -- temptare uideantur	B.15.67
Mortuos in ecclesia penitentes efferant et sepeliant	2.18.80
Mortuos suscitasse legimus Christum in -- auctor erroris	1.46.2b
Mos antiquus perduret in Egypto -- sententia sacerdotum	2.1.6
Mos est uetustate probata consuetudo -- ratione consistat	B.7.1
Mouet te utrum eius fide -- Deum Sabaoth	B.22.21
Moyses tradidit si quis percusserit -- erit anima	B.20.17
Mulier baptizare non presumat	2.18.99
Mulier quamuis docta et sancta -- non presumat	2.18.98
Mulier que accesserit ad omne -- facti memoriam	B.16.32
Mulier que ad secundas migrauerit nuptias -- non utitur	B.29.72
Mulier que ad secundas migrauit -- non utitur	B.15.105
Mulier si sine licentia mariti -- ad coniugium	B.15.66
Mulieres obtentu religionis uelate aut -- caste obseruent	B.12.7
Mulieres que apud Grecos presbitere -- non debere	2.7.3
Mulio si per imperitiam impetum -- culpa est	B.20.10
Mulio si per imperitiam impetum -- non poterit	B.20.10a
Multis ab urbe tua uenientibus -- reuerentiam nescis	1.55.97
Multorum causa experientia magistrante -- nouimus statutum	2.31.6
Multos ex ecclesiastica familia nouimus -- appetit seruitutem	1.55.25
Multum stupeo frater carissime sed -- gesta contristant	1.43.20A
Munda a contagione animi caro non peccat	B.14.9
Mutus et surdus non semper -- tarde loquitur	B.29.121d

Nam hi qui baptismum ab hereticis -- sacerdotibus consequatur	1.43.33
Nasci de adulterio non est -- atque uirtutum	B.10.47
Naturales filii dicuntur ingenuarum -- honestas coniugii	B.15.45a
Naturales filii dicuntur ingenuarum -- patrem sequuntur	B.15.45
Ne aliquem polluat aliena libido -- non sua	B.14.3
Ne aliquis presbiter duas ecclesias obtineat	1.66.5
Ne ergo sub obtentu elemosine -- existimat accedat	1.55.47
Ne ergo sub obtentu elemosine -- peccata perpetrare	1.55.47a
Ne inuito denuntietur ut testimonium -- gradu sint	B.29.114a
Ne inuito denuntietur ut testimonium -- ius habere	B.29.114
Ne is qui secundam duxerit -- semel nubant	1.38.7
Ne liberto ipsius libertorum -- uiri uxoris	B.29.114b
Ne quis arbitretur perfectum et -- corpore alterius	B.22.27
Ne quis doctoris sibi nomen -- est, Placet	2.33.2
Ne quis ieiunet die dominica -- hoc commiserit	2.33.1
Ne quis messium uindemiarumque tempore -- eos uocauerit	B.29.105c
Ne superstes frater thorum defuncti -- districtione feriantur	2.29.14
Nec aliquis presbiter duas ecclesias obtineat	1.66.5
Nec aliquo se ante tribunal -- est iudicentur	1.48.9
Nec artificioso mendacio nec simplici -- occidit animam	B.22.26
Nec concubine ad tempus adhibite -- manifestum est	B.15.11
Nec enim numerus baptizandis iuste -- prescripta seruabis	1.46.33
Nec hoc quoque pretereundum esse -- opportunitas adimatur	1.43.6
Nec illud pretermittendum est ut -- exeat impunitus	2.16.5a
Nec in aliquo apostolica et -- preferatur emeritis	1.43.35
Nec in altari quo missam -- celebrare presumat	B.3.32
Nec ipsum quod canonum censura -- extat auctoritas	B.10.33
Nec litigantibus iudex prius sua -- esse statutum	1.11.2
Nec mirum de magorum prestigiis -- perhibentur suscitare	B.21.14
Nec patroni patroneue aduersus libertos -- testimonium dicere	B.29.51
Nec persequimur uos nisi quemadmodum -- ueritas falsitatem	B.20.25f
Nec pigeat forte aut pudeat -- non dubitatur	1.55.32b
Nec quis arbitretur perfectum et -- corpore alterius	B.22.27
Nec sufficere nobis ad salutem -- regula prescripta	2.50.18
Nec tamen culpabilis iudicetur et -- remedio reformetur	1.43.29
Nec uerearis nec forte de -- facturi sumus	1.1.11
Necessaria discipline ecclesiastice et fidei -- edicite	2.16.5b
Necessaria rerum dispositione constringimur sic -- fieri temperemus	1.46.4
Necessarium arbitror ut diligentissime tractetis -- sibi hec	2.5.8
Necessarium fuit ut dolorem cordis -- celestium dignitatum	1.43.34
Necesse est autem ut quedam -- teneret agnouit	1.43.51
Necesse est enim ut male -- frangenda sunt	B.22.30
Necesse est secundum sacrarum omnia scripturarum -- preiudicium irrogetur	1.62.33
Necesse est ut munda sit -- exemplo suscipiunt	1.55.88
Necnon et peregrina iudicia et -- habere iudices	1.7.2
Negare non possum nec debeo -- temeritate culpari	B.6.6
Neminem absolute ordinari presbiterum uel -- eum ordinauit	2.10.6
Neminem liceat seruum suum propter -- facinus commisit	B.29.192
Nemini de se confesso credi -- ordine publicantur	1.32.4
Nemo alterius terminos usurpet nec -- patres tui	1.14.4
Nemo autem de annorum numero -- annos admittunt	1.63.4
Nemo contempnat uincula ecclesiastica. Non -- tanti honoris	B.27.18
Nemo ep. neque pr. neque diac. neque subd. -- prohibeatur	B.9.21

Nemo episcopus, nemo presbiter excommunicet -- iuste patiat	B.9.22
Nemo episcopus neque presbiter neque -- ministerio prohibeatur	B.9.21
Nemo intelligatur concubinam habere que -- tempore habere	B.29.94
Nemo peritorum aut prudentium putet -- sanguinem effundendo	2.50.27d
Nemo recte monitoris personam suscipit -- conuersatione demonstrat	1.48.6
Neophiti aliquamdiu et a lautioribus -- coniugibus abstineant	2.18.85
Neque enim elemosina reputanda est -- quam adiuuetur	1.55.46
Neque enim id potest rite offerri -- Deo uolunt	B.2.21b
Neque enim potest esse salubris -- meritis uapulare	2.50.25
Neque enim potest esse salubris -- uastatione mereantur	2.50.25a
Neque ep. neque pr. neque diac. neque subd. -- prohibeatur	B.9.21
Neque in homine bono aliquis -- homine malo	B.20.25j
Neque quorumlibet disputationes quamuis -- intellectores meorum	B.7.17
Nexum non facit prediorum nisi -- actoribus declaratur	B.29.42
Nichasius episcopus Culustianus dixit, Credo -- hoc obseruemus	2.15.2
Nichil contra ordinis statutum temeritatis -- sustinebit	2.39.1
Nichil enim in sacrificiis maius -- uenerari debet	1.4.4
Nichil perire credimus ecclesiastic utilitatibus -- aliena reddantur	1.46.37
Nicholaus episcopis omnibus. Sicut antiquitus -- excommunicetur	B.3.7
Nicholaus seruus seruorum Dei piissimo et dilectissimo --	B.8.9
Nicholaus seruus seruorum Dei reuerentissimo et --	B.12.6
Nobilissimus uir atque strennus uestre -- fuit credidimus	1.62.31
Nobis domnus imperator et imperatrix -- et fecimus	1.60.11
Nobis opponunt canones dum nesciunt -- debuit submoueri	1.46.2c
Nocte uero sancta Natiuitatis Domini -- bone uoluntatis	1.6.3
Noli audiri in nostro iudicio -- causam tuam	B.8.9b
Noli existimare neminem Deo placere -- tectum meum	B.20.53b
Noli frater contra diuina tam multa -- uobis reuelauit	B.7.17b
Noli meis litteris quasi scripturis -- firme retinere	B.6.4
Nolite uelle elemosinas facere de -- remanes malus	B.24.1
Nolite uos estimare cuiuscumque proximorum -- reprehendam prosiliant	1.62.68
Nomen presbiteri propterea non ausus -- non presentauerit	B.10.23
Non autem uobis nunc illa -- diuisit opinio	1.54.15
Non dampno digamos immo nec -- potest octogamos	B.15.101
Non debere in uicis et in uillis -- episcopi agant	2.7.29
Non debet ordinari episcopus absque -- consensus obtineat	2.47.3
Non debet ut a patribus -- perfluxisse legitur	1.4.3
Non ergo aspere quantum existimo -- multitudo frangatur	B.26.3b
Non ergo debent in aliis -- dampnatione feriatur	1.15.2v
Non erit turpis neque difficilis -- non uocetur	B.15.89
Non est contra Dei preceptum -- crimen incurrimus	B.22.7
Non est contra preceptum Dei -- ad fidem	B.22.3
Non est crudelis qui crudeles -- iudicem putat	B.20.41
Non est culpandus Osee propheta -- non habebat	B.15.32
Non est iniquitas sed potius -- hominis liberator	B.20.37a
Non est iniquitas sed potius -- reprimimus uoluntatem	B.20.37
Non est innocentie parcendo sinere -- terreantur exemplo	B.20.27
Non est itaque a plebe -- uita rectorum	1.3.3b
Non est omnino non est nec de -- uirtute mirabilis	2.14.7b
Non est peccatum quando nolentes -- fletibus tergat	B.18.2
Non existimemus ad mortuos pro -- supplicationis augeatur	B.2.27
Non frustra instituta sunt potestas -- malos uiuunt	B.20.37b
Non furem et latronem qualem -- debes defensare	1.60.21

Non grandis est differentia utrum -- excludit infligit	1.48.5
Non igitur licentiam damus militibus -- profundum dimergi	1.62.44b
Non illud te moueat quod quidam -- intentione offeruntur	B.1.9
Non in inferenda sed depellenda -- qui facit	B.20.49
Non inferenda sed depellenda iniuria -- qui facit	B.20.49
Non inuenitur exemplum in euangelicis -- scelere puniremini	2.50.30
Non inuitati episcopi ultra diocesim -- Nicea definita	2.8.2
Non inuito denuntietur ut testimonium -- gradu sint	B.29.114a
Non ita caueatur arrogantia ut ueritas relinquatur	2.50.28
Non ita in ecclesiasticis agendum -- pregrauari uiderit	1.33.2
Non liceat agere diem kalendarum -- paganissima est	2.47.73
Non liceat alicui metropolitano moriente -- ordinabitur reddat	2.11.16
Non liceat ante duas septimanas -- presbitero reddant	2.47.49
Non liceat Christianis prandia ad -- sacrificare mortuis	2.47.69
Non liceat Christianis tenere traditiones -- agentes Deo	2.47.72
Non liceat clericis uel laicis -- scismaticis orare	2.47.70
Non liceat clericos incantatores esse -- ecclesia proiciatur	2.47.60
Non liceat communicare excommunicatis neque -- excommunicetur	2.47.84
Non liceat cuilibet ex lectoribus -- fuerint ordinati	2.45.1
Non liceat diaconum ante presbiterum -- iussione presbiteri	2.47.40
Non liceat episcopo in altera -- sunt faciat	2.11.8
Non liceat in collectionibus herbarum -- Dominus honoretur	2.47.74
Non liceat in herbarum collectionibus -- Dominus honoretur	2.47.74
Non liceat in pulpito psallere -- sunt ordinati	2.47.45
Non liceat in quadragesima natales -- quadragesima celebrari	2.47.48
Non liceat mulieres Christianas in -- texendi donauit	2.47.75
Non liceat mulieres in secretorium ingredi	2.47.42
Non liceat presbitero prius episcopo -- aut egrotus	2.47.53
Non liceat quemlibet clericum die -- interesse ieiunium	2.47.64
Non liceat quemlibet ministeria tangere -- uasa dominica	2.47.41
Non liceat quinta feria fratres -- quadragesimam perexire	2.47.50
Non liceat sacerdotes uel clericos -- de confertis	2.47.61
Non liceat sacerdotibus uel clericis -- et redire	2.47.59
Non licere clericis post mortem -- proprio gradu	2.10.22
Non licere clericum in ecclesiis -- proprio gradu	2.10.11
Non licere fenerare ministris altaris -- dicuntur accipere	2.7.2
Non licet ergo imperatori uel -- omnino cassabitur	B.29.1
Non licet imperatori uel cuiquam -- omnino cassabitur	B.29.1
Non licet laico statuendi in -- auctoritas imperandi	1.48.13
Non licet populo electionem facere -- edoctus sit	2.47.1
Non loca uel ordines Creatori -- mala disiungunt	1.55.109
Non mechaberis id est non ibis -- uxorem suam	B.15.97
Non minus mala consuetudo quam -- dixerunt, Placet	2.5.1
Non omnibus licet facere testimonium -- non habent	B.29.121a
Non omnibus licet facere testimonium -- tarde loquitur	B.29.121
Non omnis mulier uiro iuncta -- commixtio sexuum	1.43.47
Non oportet aliquid aliud in -- odorem suauitatis	2.47.55
Non oportet Christianos ad nuptias -- conuenit Christianis	2.7.25
Non oportet clericis comam nutrire -- habitu ornato	2.47.66
Non oportet clericos comam nutrire -- habitu ornato	2.47.66
Non oportet clericos ignaros et -- offerri solent	2.47.68
Non oportet clericos uel laicos -- Deo referre	2.47.65
Non oportet diacones panem dare nec calicem benedicere	2.7.11
Non oportet ergo exorcizare eos qui -- in domibus	2.7.12

Non oportet exorcizare eos qui -- in domibus	2.7.12
Non oportet hereticorum benedictiones accipere -- benedictiones	2.7.16
Non oportet in basilicis seu in -- accubitus sternere	2.7.14
Non oportet in quadragesima aut nuptias -- natalicia celebrari	2.7.24
Non oportet in quadragesima martirum -- memoriam fieri	2.7.23
Non oportet in quadragesime quinta -- aridioribus uti	2.7.22
Non oportet ministros altaris uel -- abire debere	2.7.26
Non oportet ministros altaris uel -- conuiuia celebrare	2.7.27
Non oportet ministros altaris uel -- poterit deputari	2.7.13
Non oportet ministrum altaris uel -- alicubi proficisci	2.7.19
Non oportet ministrum altaris uel -- peregrinandum proficisci	2.7.20
Non oportet nos qui episcopi -- esse doctores	2.12.1d
Non oportet presbiteros ante ingressum -- esse constiterit	2.7.28
Non oportet psalmos compositos et -- ueteris testamenti	2.47.67
Non oportet quemquam iudicari uel -- eadem firmamus	1.29.1
Non oportet uocatos episcopos ad -- non possint	2.7.18
Non potest corpus corrumpi nisi -- animus fuerit	B.14.8
Non potest erga homines esse -- fidem abiecerunt	2.37.23
Non putes tunc te amare -- mali emendentur	B.20.26
Non quales sacerdotes Domini sed -- existimatis obaudiendos	1.62.2
Non quia pariter temperabitis a -- facere debuisti	B.15.61
Non scripto in ius uenit -- lege data	B.29.117
Non scripto in ius uenit -- legem imitantur	B.29.117a
Non semper promissa omnia soluenda -- scriptura indicat	B.22.16b
Non seruum quem res tuas -- esse perspicis	B.29.34
Non solum homines ministri sunt -- ira Dei	B.20.40
Non solum ille qui furtum -- uindictae subiaceat	B.29.224
Non solum ille reus est -- criminibus prebet	2.14.25
Non solum in iurando sed -- esse cernimus	B.22.13b
Non solum mechandum non est -- conditione uouerunt	B.15.47
Non solum presuli apostolico facere -- debuit submoueri	1.46.2b
Non statim debemus sub exemplo -- facere communem	B.21.10
Non tantum qui furtum fecerit -- actione tenebitur	B.29.245
Non uobis dicimus non nos -- non credentis	B.22.8b
Nona actione didicimus quosdam ex -- manebit obnoxius	2.49.5
Nonne directa uerba sunt canonum -- manere censuram	1.48.1
Nonnulli diacones in tantam erumpunt -- choro consistant	2.37.15
Nonnulli fulti dogmate audacissime quidam -- plus potentior	B.11.8
Nos consecrationem dicere nullo modo -- hominibus celebrata	1.55.93
Nos consuetudinem que contra fidem -- primatus anteire	B.7.5
Nos dicimus tale cuique fieri -- scismatis facit	B.2.14f
Nos ergo qui Domini discipuli -- esse concessa	1.32.2
Nos in homine qui non -- sacerdotis suscipimus	1.57.7
Nos nouimus nos testes sumus -- debui cogitare	B.11.7
Nos quidem tibi qui in prima -- sunt episcopis	2.10A.7
Nos sequentes patrum uestigia pro -- impedire solet	1.30.1b
Nos si incompetenter aliquid egimus -- indiffinitum remaneat	1.60.23
Nosse desideras utrum mulier que -- sed mulier	B.1.21
Nosse uos uolumus quod Pascha -- quoquomodo dissidere	1.8.1
Nosti enim frequenter mansuetudine corrigi -- compellebat officium	1.54.19
Nosti enim Osium episcopum in -- legatis indulsisse	2.50.21
Nostrates tam mares quam femine non -- non dicimus	B.15.5
Nostri aduersus illicitas et priuatas -- se defendant	B.20.29
Notandum est sane quemadmodum iusta -- patere debebat	B.20.48

Notificamus tibi ut tres aut -- aliquam iniungatur	B.16.8
Notificasti te mortetenus infirmatum et -- mutauerit	B.15.79
Notum sit tue fraterne caritati -- pena constringit	1.62.59
Noueritis dilectissimi filii quia nos -- hec lex	B.3.4
Nouimus autem multos ob id -- ouium potest	1.2.2a
Nouit fraternitas tua Romane ecclesie -- consuetudinem depone	1.55.22
Nubat uidua cui uult tantum -- uiro nubat	B.15.19
Nubendi licentia quibusdam tribuitur hoc -- impune conceditur	B.15.46
Nulla officia publica eis iniungantur -- redeant Christianam	2.36.7
Nulla ratio sinit ut inter -- auctoritate munita	1.43.8
Nulla ratio sinit ut inter -- esse collatum	B.9.2B
Nullam dampnationem episcoporum esse unquam -- audiri decernimus	1.60.3
Nullam potestatem de cetero nullam -- debeat adimplere	1.54.17
Nulli archiepiscopi primates uocentur nisi -- primatem constitui	1.9.3
Nulli liceat clerico tabernam aut -- aut deponatur	2.11.4
Nulli licere clerico tabernam aut -- aut deponatur	2.11.4
Nulli sacerdoti liceat canones ignorare -- permissa frangatur	1.41.3
Nullis uita presulum turbetur excessibus -- profundum maris	B.29.220
Nullius autem sunt res sacre -- muros deliquerint	B.3.25
Nullius autem sunt res sacre -- redemptionis captiuorum	B.3.25a
Nullius recipiatur testimonium nisi -- rogati subscripserunt	B.29.95a
Nullius recipiatur testimonium nisi eius -- tormentis subicere	B.29.95
Nullum modo michi uidetur tropicam -- sunt mendacia	B.22.29
Nullum absque formata quod Greci -- suscipi oportet	2.6.5
Nullum episcopum audere debere ex -- iam predampnatus	2.6.8
Nullum ergo episcopum fraternitas tua -- uelare permittat	1.55.92
Nullum facere subdiaconum presumant episcopi -- fuerit approbata	1.55.60
Nullum igitur episcopum fraternitas tua -- uelare permittat	1.55.92
Nullum ministrorum qui baptizandi recipit -- habeatur chrismatio	2.26.1
Nullus aut uiduam aut filiam -- gladio feriat	B.15.23
Nullus autem primas uel metropolitanus -- sed ministrare	1.14.5a
Nullus clericorum seruum aut discipulum -- dedit segregetur	2.34.7
Nullus cuiuscumque ordinis clericus non -- irrita habeatur	2.24.5
Nullus eorum qui connumerantur in -- hebdomadam suspendatur	2.11.12
Nullus eorum qui in sacramento -- uero excommunicetur	2.11.5
Nullus ep. aut pr. aut diac. qui sacram -- simoniace fraudis	2.11.10
Nullus ep. neque pr. neque diac. neque omnino -- disciplinam	2.47.32
Nullus episcoporum aut presbiterorum uel -- criminali negotio	2.31.3
Nullus episcoporum cogatur ad iudicium -- honestum est	B.9.19
Nullus episcoporum dum suis fuerit -- funditus restituant	1.21.3
Nullus episcoporum per suas dioceses -- in clero	2.46.2
Nullus episcopus accusari potest aut -- abluenda crimina	1.21.6
Nullus episcopus extra suam prouinciam -- pontificem iudicetur	B.9.5
Nullus episcopus neque pro ciuili -- eculeo mittatur	B.9.20
Nullus episcopus nisi in legitima -- modo reputabitur	1.32.1
Nullus hereticus militet uel curas -- Christianorum usurpent	B.29.101
Nullus hereticus militet uel curas gerat publicas	B.29.101a
Nullus in episcopatum deligatur nisi -- metropolitani licentia	B.9.3
Nullus introducatur personaliter ad causam -- eadem retineant	1.35.1
Nullus inuitis detur episcopus. Cleri -- habere iudicium	1.41.2
Nullus inuitis detur episcopus. Cleri -- merito preferantur	B.9.2C
Nullus ministrorum qui baptizandi recipit -- habeatur chrismatio	2.26.1
Nullus monachus congregatione monasterii derelicta -- presumat	2.29.17
Nullus penitentem nullus digaum uel -- obseruare contempnit	2.25.1

Nullus recipiatur testimonium nisi eius -- tormentis subicere	B.29.95
Nullus sacerdotum causam suam alieno -- concessum est	1.19.2
Nullus seruus nullus libertus nullus -- nemine iudicatur	1.33.4
Nullus sub Romana ditione constitutam -- tradi oportet	B.3.23
Nullus uita presulum turbetur excessibus -- profundum maris	B.29.220
Nullus unquam presumat accusator simul -- super magistrum	1.18.6
Numquid non omnia charismata sacerdotalis -- gradus ascendit	1.64.5
Nunc si uobis placet ut nomen -- iniqua conscientia	B.27.8
Nunquam de manu aut oculis -- monachum instituere	B.11.4
Nunquam de manu aut oculis -- pedes suos	B.11.4a
Nunquam de uitiiis erubescamus parentum -- decoratur opprobiis	2.14.7a
Nunquam de uitiiis erubescamus parentum -- uirtute mirabilis	2.14.7
Nuntiatum est sedi apostolice per -- integerrime restituantur	1.13.2
Nuntio siquidem apud nos olim -- suffecerit estimetur	1.55.6
Nuper etenim auctores illustris femine -- celebratione susceptum	1.46.27
Nuper Foropopulensis ecclesie clerici una -- probatione compellas	1.46.43
Nuptie siue matrimonium est uiri -- uite continens	B.15.1

O miseram uitam hominum et -- cessare debet	1.62.57
Ob rem igitur honestam datum -- repeti potest	B.29.108b
Oblationes dissidentium fratrum neque -- gazophilacio recipiantur	2.18.92
Obseruandum quoque decreuimus ne quis -- nouerit degradandum	2.31.7
Obseruant diem et mensem qui -- magna pollutio	B.21.19
Octaua discussione agitata est de -- obedire subiecti	2.49.4
Odi et proieci festiuitates uestras -- respicit offerentium	B.2.22
Odit autem Deus et non -- sed suas	B.2.22a
Odit Deus sacrificia hereticorum et -- respicit offerentium	B.2.22b
Officia uindictae possunt implere boni -- quomodo iudex	B.20.36
Omne itaque nuptiarum bonum impletum -- sine peccato	B.15.16
Omne quod in pacis federa -- taxatio manifestat	B.22.2
Omne quod irreprehensibile est catholica -- omnino cassabitur	1.28.2
Omnes basilice que per diuersa -- potestate consistant	2.29.13
Omnes causationes apostolus amputans -- non liceat	B.15.86
Omnes clerici qui ad operandum -- litteras discant	2.18.52
Omnes deinceps clerici siue laici -- oblata contempnant	2.28.39
Omnes fideles per manus impositionem -- constantiam dilatatur	1.15.5
Omnes lites secundum leges et -- contrarium statuerit	B.29.92
Omnes litigatores postquam iusiurando -- iusiurandum sufficiat	B.29.76
Omnes pauperes et indigentes ecclesiasticis -- prebeantur	2.10.12
Omnes qui in peregre fuerint -- alienis prouinciis	2.30.7
Omnes quos legere potui qui ante -- usiam uocant	B.1.1
Omni die exorciste inerguminis manus imponant	2.18.89
Omni tempore ac terrore deposito -- agere studete	1.60.15
Omni tempore episcopo liceat chrisma -- episcopum destinetur	2.47.51
Omni tempore ieiunii manus penitentibus -- sacerdotibus imponantur	2.18.79
Omni timore ac terrore deposito -- agere studete	1.60.15
Omnia ergo que aduersus absentes -- lex dampnat	1.19.3
Omnia que de terra sunt -- dare uelint	B.3.29b
Omnia talia que neque sanctarum -- presumptionibus subiciuntur	B.7.6
Omnibus modis interdixit sancta synodus -- a clero	2.1.3
Omnibus qui contra uoluntatem defuncti -- auferatur hereditas	B.29.158
Omnibus uobis uisu aut auditu -- repperiri poterit	B.10.50
Omnimodo preuidendum est ut quotiens -- sed quadruplos	B.9.9

Omnimodo puniendum est ut quotiens -- sed quadruplos	B.9.9
Omnino eos qui non communicant -- Christianorum usurpent	B.29.101b
Omnipotenti Deo reus est qui -- quod fecerit	B.29.7
Omnis Christianus dilectissimi qui a -- esse demonstrat	B.27.19
Omnis electio episcopi uel presbiteri -- illi communicant	2.12.6
Omnis enim oppressus libere sacerdotum -- fuerit referantur	1.2.8
Omnis ep. uel pr. aut diac. conuictus -- a sacerdocio	2.12.7
Omnis ergo qui crimen obicit -- ipse patiat	1.18.12
Omnis iactantia et ornatura corporalis -- regum sunt	2.12.13
Omnis mechia etiam fornicatio in -- debet intelligi	B.15.106
Omnis presbiter qui fontem lapideum -- aliud fiat	B.1.13
Omnis qui recedit et non -- eius malignis	2.50.13
Omnium anathematum uox in accusatione -- non audiatur	B.29.277
Omnium uestrum nosse uolumus caritatem -- minime negabuntur	1.60.17
Oportet infantes cum uoluntate et -- iudicio peniteat	2.14.17
Oportet sacerdotes ad quorum curam -- polluti estis	1.55.52
Oportet ut primum nos tam -- debemus opponere	1.64.2
Ordinari ad diaconatus uel ad -- non debere	2.24.1
Ordinationes episcoporum auctoritate apostolica -- non desistant	1.2.9
Ordinationes etiam presbiterorum et diaconorum -- fuerint ordinati	1.46.9
Ordinationes que interueniente precio uel -- latrones sunt	B.9.1
Ordinationes uero presbiterorum et leuitarum -- in secula	1.13.3
Ordinatos uero quosdam fratres carissimi -- difficilius impleatur	1.41.5
Osius episcopus dixit, Et hoc placuit -- suo iudicauerit	2.5.6
Osius episcopus dixit, Et hoc uniuersi -- et corrigi	2.5.12
Osius episcopus dixit, Illud quoque -- caritatis claudere	2.5.3
Osius episcopus dixit, Necessarium arbitror -- sibi hec	2.5.8
Osius episcopus dixit, Non minus -- dixerunt, Placet	2.5.1
Osius episcopus dixit, Prouidendum est -- respondit, Placet	2.5.2
Osius episcopus dixit, Quod me -- obsequia exhibere	2.5.10
Osius episcopus dixit, Quod si aliquis -- respondit, Placet	2.5.4
Osius episcopus dixit, Si hoc quoque -- concordiam custodiet	2.5.9
Osius episcopus dixit, Suggestente fratre -- ei exhibenda	2.5.13
Ostenditur illos impie facere qui -- non sinebantur	B.1.7
Ostiarius cum ordinatur postquam ab -- clauibus recluduntur	2.18.9
Oues pastorem suum non reprehendant -- uel recipienda	1.8.3
Pacem igitur asseris ante confecta -- signaculo demonstrantur	1.38.1
Pacta que ab inuitis contra -- est iuris	B.29.129.j
Pacta que turpem causam continent -- sunt obseruanda	B.29.105e
Pactum quod mala fide factum -- iuri publico	B.29.129k
Pactum quod mala fide factum -- nichil derogat	B.29.129k
Par est autem ut qui -- et ouis	1.55.69b
Parcant singuli detractioni lingue custodiantque -- supplantentur insidiis	1.17.2b
Paruuli qui sine rationabili etate -- iurator existat	B.22.18
Pasche sollempnitas uno die et tempore celebranda est	2.18.64
Pater et filius qui in potestate eius est	B.29.114g
Patet profecto sedis apostolice cuius -- retractare noluerit	1.62.5
Patrem puelle ecclesie uestre famulum -- decernimus attendi	B.15.27
Patriarche uero uel primates accusatum -- ibidem terminetur	1.13.1
Patrone et ut ne patroni -- testimonium dicere	B.29.114c
Pauimenta domorum Dei inergumini uerrant	2.18.90
Pauperes et senes ecclesie plus ceteris honorandos	2.18.82
Peccatorum alienorum conscii nisi -- prodiderint delinquent	B.29.280

Penale est occulte auferre multo -- proximi aufertur	B.23.2
Penitens tantum si necessitas aut -- -- reconciliatus altario	2.47.23
Penitentem ex corde ita oportet -- quam perdideram	2.14.11
Penitentes etiam diebus remissionis genua flectent	2.18.81
Penitentes qui attente leges penitentie -- oblationibus commendetur	2.18.78
Penitentes qui in infirmitate sunt uiaticum accipiant	2.18.76
Penitentes qui in infirmitate uiaticum -- si superuixerint	2.18.77
Penitentes tempore quo penitentiam petunt -- non negandum	2.28.13
Penitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam	2.24.7
Penitentiam desiderantibus clericis non negandam	2.26.3
Penitentiam fratres que misericordiam uetat -- et sacrificiis	1.14.11
Per Isaiam Dominus dicit, Facinorosus -- sed sibi	B.2.13a
Per Isaiam Dominus dicit, Facinorosus -- seueritas discipline	B.2.13
Per principes peccato primi hominis -- sunt mente	B.29.17
Per scripta enim nullius accusatio -- aut accusare	1.21.5
Per singulas ecclesias episcopi et -- ad aliam	2.46.1
Per singulas ecclesias rusticanas -- sequatur ordinatio	2.10.17
Per singulas prouincias episcopos singulos -- sacerdotum	2.6.6
Per singulas prouincias oportet episcopos -- consilio ceterorum	2.47.4
Peracta autem consecratione omnes communicent -- tenet ecclesia	1.2.4
Peregrina iudicia generali sanctione prohibemus -- pontificem iudicetur	1.32.3
Peregrina uero iudicia salua in -- suo audiri	1.18.8
Peregrina uero iudicia salua in -- suo audiri	1.42.2
Perlatus est ad sanctam synodum -- maritum accepit	B.15.76
Perlectis sanctitatis tue litteris gauisus -- et sacrificiis	B.10.1
Peruenit ad me quod in -- celeritate nuntietis	1.55.101
Peruenit ad me quosdam peruersi -- uult Sabbatum	1.55.50
Peruenit ad nos diaconus uestre -- egerit digne	B.1.18
Peruenit ad nos quod in -- dubio corrigantur	1.55.102
Peruenit ad nos quod quidam uir -- ac reducatur	1.55.84
Peruenit ad nos quod quosdam -- ultione corrigi	1.55.85
Peruenit ad nostras aures quod -- admonitionibus corripi	2.10.19
Peruenit ad sanctum concilium quod -- essediaconus	2.1.14
Peruenit etiam ad nos quosdam -- non accedat	1.55.54
Peruenit in sanctam synodum quia -- ecclesiastice subiaceat	2.10.3
Peruideat ergo dilectio uestra hactenus -- sollicitudine precauendum	1.38.14
Petilianus dixit si apostoli -- correctionis excedat	B.20.25
Petilianus dixit, Aut si quisquam -- assumere putatis	B.2.14b
Petrus episcopus Nichomedie dixit -- ecclesiasticos promulgaret	2.10A.4
Pitacium quod nobis tua ueneranda -- inueniaris deuiare	B.1.19
Pius Antonius consultus a quibusdam -- non reuertantur	B.29.119c
Placet nobis ut antiqua et iusta -- eis exigatur	B.29.191
Placita secularia dominicis diebus uel -- habeatur facultas	B.5.5
Placuit de infantibus quotiens non -- trepidatione consecrentur	2.19.6
Placuit etiam ut omnes ecclesie -- communionem ieiunent	2.28.10
Placuit etiam ut sicut plerumque -- excommunicatione pellantur	2.28.29
Placuit etiam ut rem ecclesie -- uenditor teneatur	2.19.4
Placuit hoc sancto et magno -- cum cathecuminis	2.1.13
Placuit huic sancte et magne -- restituerit an. sit	1.46.23
Placuit huic sancte synodo ut -- quinque capitula	2.10A.8b
Placuit huic sancto et magno -- cum cathecuminis	2.1.13
Placuit igitur omnibus episcopis qui -- nature an. sit	2.22.1
Placuit in uenditione hanc formam -- stet factum	B.29.209
Placuit ne peregrinos transeuntes quis -- non contristabis	B.29.211

Placuit omnibus episcopis atque conuenit -- ad aliam	2.46.1
Placuit omnibus quoniam superioribus -- accusare uoluerit	2.21.1
Placuit prohiberi ne femine in -- scelera committant	2.30.8
Placuit sancte synodo episcoporum qui -- intrare collegium	1.62.64
Placuit sancte synodi licet indigni -- statuta complebunt	2.1.11
Placuit si quis basilicam non pro -- audeat consecrare	2.46.6
Placuit ut a nullo episcopo usurpentur -- collegam suam	2.17.12
Placuit ut a quibuscumque ecclesiasticis -- non negetur	1.32.6
Placuit ut accusatus uel iudicatus -- in celis	1.22.2
Placuit ut accusatus uel iudicatus -- permissum est	1.12.3
Placuit ut de infantibus quotiens -- trepidatione consecrentur	2.19.6
Placuit ut de ordinatione clericorum -- clericos ordinare	2.46.3
Placuit ut dies uenerabiles Pasche -- non impediunt	2.19.7
Placuit ut episcopi, presbiteri diaconi uel -- reprobi iudicentur	2.17.30
Placuit ut lectores cum ad annos -- continentiam profiteri	2.17.11
Placuit ut modicum balsami quod -- dampnabiliter uenundemur	2.46.4
Placuit ut nemini sit facultas -- cathedre negligere	2.19.5
Placuit ut non liceat cuilibet ex lectoribus -- fuerint ordinati	2.45.1
Placuit ut non sit ultra -- prouinciis iudicentur	B.9.4
Placuit ut nullus episcoporum per suas -- in clero	2.46.2
Placuit ut ordinatis episcopis uel -- fecisse peniteant	2.17.1
Placuit ut postquam omnia in concilio -- purgationem offerre	2.46.9
Placuit ut qui de se confessus est super alium non credatur	B.29.137
Placuit ut quicumque clerici uel -- recedere noluerunt	B.10.5
Placuit ut quicumque non communicans -- clericatus excipiat	2.22.8
Placuit ut quotiens ab aliquo -- consecretur ecclesia	2.46.5
Placuit ut secundum euangelicam et -- petendam promulgari	2.22.7
Placuit ut si quis aliquem clericorum -- accusator accipiat	2.46.8
Placuit ut si quis clericus ministeriis -- subsecuta censura	2.49.2
Placuit ut si quorumcumque clericorum -- reuertantur	2.35.3
Placuit ut testes non admittantur -- lex prohibet	B.29.136
Placuit ut unusquisque episcopus per -- se retraxerunt	2.46.7
Plerique refugientes precepta legis cum -- ius usure	B.24.5
Plerique refugientes precepta legis cum -- omnium rerum	B.24.5a
Plerumque contingit ut iudicis locum -- arbitrium iudicis	B.27.1
Plerumque heretici tam stulta dogmata -- tenebrarum reseruatur	2.50.16
Plerumque princeps iustus etiam malorum -- offensis impertit	B.29.13
Plurimos sacerdotes Christi atque leuitas -- preceptus admitti	1.36.4a
Plurimum et bonorum testimonia sequi -- tormentis subicere	B.29.95b
Pontifices dixerunt quod papa Simmachus -- esset redditurus	1.48.18
Pontifices qui aliqua occupantur infirmitate -- et triplicetur	1.62.19
Pontifices uero quibus in summo -- non poterit	2.28.5
Porro eos qui uxores suas -- et auctor	1.63.5
Porro et Ierosolimitarum primus archiepiscopus -- ordinationes celebrent	1.2.10
Porro Gloria in excelsis Deo -- sede permissum	B.8.2
Porro scias quia relatum est -- nostro relatu	1.62.62
Possessiones ecclesie alienare quomodo alienare -- temporaliter fruuntur	1.48.20
Post propheticas atque euangelicas et -- esse dampnata	1.46.1
Postquam omnia in consilio sacerdotum -- purgationem offerre	2.46.9
Praue nimis et procul est -- modo compendium	1.55.82
Precepit Dominus uxorem non debere -- conditione censetur	B.15.87
Precepit Dominus uxorem non debere -- mechus tenendus	B.15.87a
Precepta canonum quibus et ecclesiastica -- faciente collapsus	1.46.31
Preceptum Domini est ut excepta -- iugulo tradiderunt	2.44.2

Preceptum est ergo in antiquis -- integerrime restituantur	1.13.2b
Precipiendum secundum canonum auctoritatem -- licentiam sepeliendi	B.3.30
Precipiente Domino atque excellentissimo -- cedibus deputentur	2.37.24
Precipimus etiam ne unquam extero -- propositionis manducauit	1.1.15
Precipimus ne diaconus quamuis in -- ordine suo	2.11.3
Precipimus ut quandocumque in mallum -- eis loquatur	B.29.198
Predicator omnipotentis Domini Paulus apostolus -- feriendus est	1.55.67
Predictis autem depositis licentiam concessimus -- iam constat	1.62.39
Presbiter ante triginta annorum etatem -- tunc predicauit	2.3.7
Presbiter aut diaconus uel clericus -- nullus impendat	2.28.51
Presbiter cum ordinatur episcopo eum -- illius teneant	2.18.3
Presbiter cum ordinatur episcopo eum -- eius tangant	2.18.3
Presbiter dum diocesim tenet de -- ordinatione discedat	2.28.53
Presbiter presente episcopo non signet -- illi preceptum	2.47.52
Presbiter si uxorem duxerit ab -- redigi oportet	2.3.1
Presbiter uel diaconus quem asseris -- proprio gradu	1.62.55
Presbiter uel diaconus uel subd. uel quislibet -- noluerit promereri	2.35.1
Presbiteri diacones subdiacones uel deinceps -- contagione polluantur	2.28.38
Presbiteri interfecti episcopo ad cuius -- soluantur	B.20.4
Presbiteri qui per dioceses ecclesias -- chrisma petant	2.18.35
Presbiterorum filios a sacri altaris -- fuerint conuersari	B.10.42
Presbiteros quos ibidem repperisti si -- sacro fungantur	1.57.2
Presbiterum ad secundas nuptias conuiuiam -- tali coniugio	2.47.38
Presbiterum conubio secularium nuptiarum -- consentiat nuptiis	2.3.3
Presbiterum conubio secundarum nuptiarum -- consentiat nuptiis	2.3.3
Presbiterum nuptiis non legalibus detentum -- priuatus est	2.11.11
Presbiterum uero uel episcopum ante -- errore culpentur	2.28.15
Presens clericus nomine Lambertus una -- suum laborem	1.62.28
Presentium lator Cosaldus presbiter ad -- quiete retineat	B.10.52
Presentium portitorem quem parentum incuria -- officio fungi	1.67.2
Presul uero cum omni honore -- propositionibus respondeat	1.24.5
Preter hec autem precipiendo mandamus -- mereantur ascribi	1.66.2
Preterea cum de quorundam clericorum -- obseruari debere	2.19.3
Preterea fratres noua et inaudita -- ecclesiis auferamus	1.45.1
Preterea frequenter quidam ex fratribus -- redderentur instabat	1.38.22
Preterea monachorum quosdam atque monacharum -- indulgentia subuenire	1.36.3
Preterea quod dignum et pudicum -- officio uacent	1.38.21
Preterea sciscitaris utrum solis presbiteris -- affatim edocebunt	1.62.51
Preuideat ergo dilectio uestra hactenus -- sollicitudine precauendum	1.38.14
Prima actione Theodulfi Malachitane ecclesie -- hostilitatis	2.49.1
Prima sedes est celesti beneficio -- martirio consecrarunt	1.2.20
Primates nichil priuilegii pre ceteris -- decreuit honorare	1.62.50
Primatus episcopus Begesclitanus dixit, Suggero -- habeat	2.15.1
Primo gradu superiori linea continetur -- amplius propagari	B.17.1
Primo semper omnia diligenter inquirete -- facere nolite	1.31.1
Primum est capitale mendacium longaque -- arbitratur aliorum	B.22.1
Primum ut extra conscientiam metropolitani -- atque definiuit	1.38.18
Principes peccato primi hominis humano -- sunt mente	B.29.17
Principes seculi nonnunquam intra ecclesiam -- credidit	B.29.16
Prior ordinatio legis fuerat ut -- liberam potestatem	B.29.169
Priscis ergo pro sua reuerentia -- dispensanda concedimus	1.46.5
Priscis igitur pro sua reuerentia -- dispensanda concedimus	1.46.5
Pro dilectione tua et reuerentia -- contagione fedetur	B.2.5

Pro his qui quolibet metu -- sacerdotibus irroganda	2.44.3
Pro membris Christi aduersus uos -- corporaliter pugnant	B.20.25h
Pro reuerentia Dei et sacerdotum -- necessarie prohibentur	2.36.3
Pro uno die quem in pane -- quicquid uellet	B.28.17
Probat uera illa esse que -- eas recipiunt	B.29.263
Procliuius cursus est ad uoluptatem -- sententia condempnentur	2.38.2
Procul dubio hi qui episcopos -- mortuos scimus	1.4.7A
Prohibendum est de curialibus aliquem -- omnibus custodiri	1.38.17
Prohibendum est ut liberti quorum -- non prohibeantur	2.30.16
Prohibendum ut liberti quorum patroni -- non promoueantur	2.30.16
Prohibete fratres per uniuersas regionum -- sperere radant	1.9.7
Promotiones et consecrationes episcoporum -- uelle monstauerit	2.13.1
Prona est omnis etas ab -- regula dstringantur	2.37.4
Proposito animi permanente per quod -- intacto corpore	B.14.4
Propositum monachi proprio arbitrio aut -- transgressio est	1.43.17
Proposuisti quid de his obseruari -- oportet impleri	1.38.10
Proprie in morte crucifixi et -- Sancti Spiritus	1.43.43
Propter ecclesiasticas causas et que -- permissum iudicium	2.6.14
Propter ecclesiasticas curas et altercationum -- sunt credite	2.47.18
Propter eos episcopos siue clericos -- propriam firmitatem	2.10.5
Propter frequentes ambitus si quis -- communionem priuetur	1.48.11
Propter multas perturbationes et frequentes -- ordinatus est	2.1.15
Propter superfluam appellatorum licentiam -- possit computetur	B.9.6
Propter totius indiscipline eius -- irritum reuocatis	2.8.4
Prouideat ergo dilectio uestra hactenus -- sollicitudine precauendum	1.38.14
Prouidendum est etiam ut si -- respondit, Placet	2.5.2
Prouincie autem multo ante Christum -- est renouata	1.2.15c
Psalmista id est cantor potest absque -- operibus probes	2.18.10
Puella Dei nec familiaritatem habeat -- uel uterina	2.35.2
Puella si ante duodecim annos -- hoc prohibendi	B.13.5
Puelle que non parentum coacte -- proposito permanerent	1.43.18
Pulsatus ante suum iudicem causam -- inducie dentur	1.18.10
Pulsatus ante suum iudicem causam -- remouere uindictam	1.42.4
Putant quidam usuram tantum esse -- plus reacceperint	B.24.3
Putant quidam usuram tantum esse -- quam dedisti	B.24.3a
Puto Christianum neminem reluctari adulterum -- est femine	B.15.90
Puto quod sine ulla sui -- preferendum est	B.8.4
Qua de re ut magnum -- aliquid accipere	1.55.36
Qua traditione maiorum apostolicam sedem -- debuit submoueri	1.46.2b
Quacumque arte uerborum quis iuret -- stupri flagitio	B.22.22
Qualis autem condempnatio et qualis -- funguntur facit	1.1.19
Qualitas lucri negotiantem aut accusat -- interuenire peccatum	1.43.14
Quam magnum crimen est ab -- Christum annuntiabant	2.50.33
Quam maligni spiritus consilio repletus -- errata parcamus	1.55.105
Quam sit necessarium monasteriorum quieti -- non debeant	1.55.18
Quamquam omnes pontifices rectoresque -- persoluenda est	2.43.5
Quamuis cum episcopis plurima illis -- utique exhortari	1.43.41
Quamuis episcopis plurima illis episcopis -- utique exhortari	1.43.41
Quamuis plenitudo fidei uideatur esse -- conscientia confitentis	1.43.42
Quamuis unum baptismum sit et -- nondum habent	B.1.5
Quando ea que canonica sunt -- appellantur persona	B.29.5
Quando necessitas discipline moribus -- diligatis	B.10.19
Quando presbiteri aut diaconi per -- disciplinam retineant	2.37.7

Quando presbiteri in parrochiis ordinantur -- uel baptizent	2.37.6
Quando quietem uestram cogitamus quam -- non inueniretis	B.11.6
Quanto creditur a nobis et -- non debemus	1.55.10
Quantum dicit iste Placidus anno -- per leges	1.54.10
Quantumlibet enim uigilet disciplina domus -- odio habui	2.50.37
Quapropter hec uobis cauenda mandamus -- adimplere satagatis	1.1.24
Quatuor autem tam de reddito -- putauerit supprimenda	1.46.19
Que ad poerpetuam utilitatem sunt -- caritatis exerceat	B.29.240
Que contra mores hominum sunt -- Deus omnibus	B.6.15
Que de causa Maximi sint -- libenter admittimus	1.55.11
Que in adulterio deprehensa est -- iudicio dampnata	B.29.116b
Que nos Latine possumus dicere -- communionem mereantur	2.2.5
Que patris uoluntati non repugnat -- patre eligitur	B.29.115b
Que semel consecrata fuerint monasteria -- constitute sunt	2.10.23
Que sunt ecclesie communi diligentia -- uideatur incidere	2.47.15
Que sunt ecclesie conseruari communi -- uideatur incidere	2.47.15
Quecumque a singulis regibus circa -- potestati subdantur	B.29.221
Quecumque contentiones inter Christianos orte -- liceat accusare	1.28.1
Quecumque ligaueris super terram etc -- uita queratur	B.2.23
Quecumque ligaueritis super terram etc -- uita queratur	B.8.5
Quecumque mulier religioni iudicans conuenire -- anathema sit	2.4.17
Quecumque res ecclesiastice sunt conuenit -- esse commisse	2.6.18
Quelibet causa in conuentu omnium -- animam innocentis	2.50.9
Quelibet causa in conuentu omnium -- animam innocentis	B.10.34
Quelibet occulta loca sine gratia -- e celo	1.55.4
Quemadmodum membrum si procidatur ab -- multitudinem peccatorum	2.50.36
Quemadmodum non recte dici potest -- fornicationem dimittunt	B.15.96
Quemadmodum recte dici potest si -- fornicationem dimittunt	B.15.96
Querendum est ergo in iudicio -- mercedem prudentie	1.14.13
Querendum in iudicio cuius sit -- qui accusetur	2.18.95
Querendum nobis est ergo in -- mercedem prudentie	1.14.13
Quesitum ab aliquibus fratribus de -- in ipsum	B.27.24
Quesitum est ab aliquibus fratribus -- in ipsum	B.27.24
Quesitum etiam est super his -- omnia seruabuntur	1.38.23
Qui accusare alium elegerit presens -- abluenda crimina	1.35.4
Qui ad amicum deprecaturus confugit -- est fugitiuus	B.29.111
Qui ad amicum domini deprecaturus -- fugitiuus est	B.29.28
Qui admiserit corporale peccatum et -- est committenda	2.3.5
Qui arras dederit pro quacumque -- placuit emptori	B.29.210
Qui auguria uel auspicia siue -- regulas constitutas	2.2.13
Qui autem aliquem in carcerem -- momenti est	B.29.133a
Qui autem aliquem in carcerem -- non potest	B.29.133
Qui autem residua corporis Domini -- secessum funditur	1.1.14
Qui baptizatus fuerit iam etate -- a clero	2.47.22
Qui bis ignoranter baptizati sunt -- annis peniteant	B.1.16
Qui cathedram Petri super quam -- esse confidit	B.9.18
Qui causam suam catholicus siue -- prouocat excommunicetur	2.18.86
Qui communicauerit uel orauerit cum -- laicus excommunicetur	2.18.72
Qui consentit peccantibus et defendit -- culpabilem iudicandum	2.14.21
Qui contempta ueritate presumit consuetudinem -- excedit	B.7.14
Qui contentiosus aut murmurans extiterit -- qualitas extat	2.14.24
Qui die sollempni pretermisso ecclesie -- uadit excommunicetur	2.18.87
Qui diliguntur male sue uoluntati -- Dominus diligitur	B.20.23
Qui diuina uocatione ab hac uita -- corpora defunctorum	2.36.11

Qui dominico die studiose ieiunat -- credatur catholicus	2.18.63
Qui ea que Dei sunt -- ignorat ignorabitur	1.55.48b
Qui enim sine Salvatore salutem -- et nicromantia	B.21.13
Qui episcopus ordinandus est antea -- officia ordinentur	2.18.1
Qui et humanis legibus in ciuili -- habuere despectui	1.46.47
Qui etiam iubente Domino in -- euangelium predicauerunt	1.2.14b
Qui ex familiis ecclesie seruituri -- in catena	2.41.5
Qui falso uel uarie testimonia -- iudicibus puniuntur	B.29.114f
Qui famosam cartam ad cuiuscumque -- quam accusare	B.10.39
Qui famosam cartam ad cuiuscumque -- quam accusare	B.29.172
Qui fidelium oblationes ab ecclesiis -- maioribus approbatur	B.29.219
Qui filiofamilias contra interdicta inscio -- poterit postulare	B.29.155
Qui filios non habuerit et -- traditionem faciat	B.29.225
Qui fornicatus fuerit sicut Sodomite -- pelli debet	B.16.26
Qui furatus fuerit bouem uel -- pro una	B.29.271
Qui gladio usus fuerit gladio -- alicuius armatur	B.20.39
Qui hominem penitentiam publicam agentem -- eius persoluat	B.29.200
Qui hominem publicam penitentiam agentem -- eius persoluat	B.29.200
Qui ieiunare potest et implere -- uel perire	B.28.16
Qui igitur partem cuiuslibet digiti -- ueniam meruit	1.38.11
Qui in aliquo crimine detecti -- periculo subiacebit	2.37.3
Qui in alterius fama in publico -- causam incurrere	B.29.160
Qui in utero sunt in toto -- non capitur	B.29.126e
Qui iubente episcopo sacerdote pro quacumque -- ad ueniam	2.34.8
Qui iubente sacerdote pro quacumque -- ad ueniam	2.34.8
Qui iure et pure solitariam -- monasteriis exhibere	2.10.4
Qui iustum est et iniuste -- illi redditur	B.27.12
Qui maior est uestrum erit -- nullatenus conceditur	1.14.5b
Qui male conceptos ex adulterio -- non liceat	B.20.58
Qui malos percutit in eo -- est Domini	B.20.43
Qui metu et impressione alicuius -- non preiudicatur	B.29.48
Qui oblationes defunctorum aut -- necatores excommunicantur	B.3.27
Qui oblationes defunctorum aut negant -- excommunicentur	2.18.94
Qui oblationes defunctorum retinent et -- fraudari sacrilegium	2.27.1
Qui occiderit adulterum deprehensum seruum -- non tenebitur	B.29.107b
Qui occiderit monachum aut clericum -- penitentiam gerat	B.20.6
Qui ordines transiliunt suspendantur ab -- quos omiserunt	B.29.fin.
Qui patitur ab alio mandari -- mandare intelligitur	B.29.109
Qui peccat non peccat legis -- persecutiones reprehendere	B.20.25d
Qui pecus alienum in agro -- suum recipiat	B.29.107d
Qui per testamentum sibi aliquid -- non habebit	B.29.159
Qui pro culpis suis irrecuperabiliter -- uite preposuerant	2.11.9
Qui pro iniuria mediocri estimate -- infamis efficitur	B.29.250
Qui proficere noluerint suis reddantur -- et questum	1.46.22
Qui psalmos non nouit unum -- denario redimat	B.28.18
Qui rapit pecuniam proximi sui -- manere temporibus	1.2.5
Qui recedunt de corpore penitentia -- impositione recipiant	2.26.2
Qui religiosis feminis preponendus est -- episcopo comprobetur	2.18.96
Qui res ecclesie petunt a -- cupiunt excludantur	B.29.11
Qui res suas pro anima sua -- stabiles permaneant	B.29.190
Qui sacerdotum admonitionibus nolunt -- coherceri consuetudine	B.29.265
Qui sacramento se obligauerit ut -- uenire festinet	2.34.6
Qui scit se quibusdam prepositum -- meum leue	1.43.27
Qui se scit aliis esse -- nouerit redditurum	1.52.2

Qui sincera intentione extraneos a Christiana -- celebrandique licentiam	1.55.16
Qui sine causa seruum suum -- alienum occiderit	B.29.119b
Qui spiritualem habet compatrem cuius -- secernit spiritualis	B.16.27
Qui subdiaconum occiderit ccc solidos -- monachum cccc	B.20.5
Qui uenatori donat non homini -- non naturam	B.25.1b
Qui uenatoribus donant quare donant -- non naturam	B.25.1
Qui uenatoribus donant quare donant -- operis humane	B.25.1a
Qui uero iam etate grandeuus -- inmerito societur	1.36.11
Qui uero omnipotentem Deum metuit nec -- ullomodo consentit	1.18.7
Qui uiciis nutriendis parcat ac -- uel extinctum	B.20.28
Qui uiduam intra primos triginta -- non attingat	B.29.199
Qui uolentes homicidium fecerint ad -- digni habeantur	2.2.11
Qui uxorem suam uelare permiserit -- similiter conuertatur	B.15.65
Qui zelo fidei ac discipline -- illicita iudicentur	1.38.26
Quia aliquanti de quibus loquimur -- senserint medecinam	1.36.4b
Quia cognouimus episcopus per parrochias -- presumptiones auertere	2.36.9
Quia corpus assumptum ablaturus erat -- hominis assume	2.14.32
Quia Deo propitio sub catholicorum -- non presumant	2.40.4
Quia ea que de fraudibus -- moderamine detineri	1.54.24
Quia frater et coepiscopus noster -- necessaria compleantur	1.54.5
Quia in aliquibus consuetudo prisca -- sententia decernantur	B.9.2
Quia in quibusdam ecclesiis sicut -- subiaceat regulis	2.10.25
Quia in quibusdam prouinciis conceditur -- ordinationibus subiaceat	2.10.14
Quia ordo debet in sacratione --promouere lectores	2.12.11
Quia passus est pro nobis Dominus -- significat inuenitur	B.2.1
Quia passus est pro nobis Dominus -- simul uiuimus	B.2.1a
Quia per ambitiones illicitas non -- dubium est	1.46.35
Quia presulatus nostri quod bene -- fiat remissio	1.60.19
Quia res in litigio posita in -- inde submotis	1.46.24
Quia sunt culpe in quibus -- aliquo pregrauet	1.55.68
Quia suspecti et inimici iudices -- prohibere capitulo	1.62.63
Quibus omibus rebus ostenditur -- sacramentum contempnitur	B.1.10c
Quibus placuerit ex consensu ab -- affectibus animorum	B.15.55
Quibus uero placuerit ex consensu -- non carne	B.15.15
Quibusdam narrantibus agnoui quod in -- ultione compesci	1.55.13
Quicquid in rem commodatam ob morbum -- recipi potest	B.29.129d
Quicquid inter se coniugati immodestum -- non possit	B.15.82
Quicquid inuisibilis gratie consolatione -- plectendus est	2.43.4
Quicquid irreprehensibile est catholica defendit -- diuina presumere	1.14.2b
Quicquid irreprehensibile est catholica defendit -- diuina presumere	1.14.2b
Quicquid mulier contra te cogitauerit -- prorsus habenda	B.15.80
Quicquid parochiarum presbiter de ecclesiastici -- actione uendentis	2.28.52
Quicumque a parentibus propriis in -- est deseruiuit	2.50.1
Quicumque ab episcopo uel presbitero -- penitentiam relabuntur	2.36.5
Quicumque ab unitate fidei uel -- celestis ingredi	2.50.17
Quicumque acceperit sororem suam ex -- mixtus ei	B.16.6
Quicumque alium de homicidii crimen -- confessus est	B.29.171
Quicumque autem legibus imperatorum que -- grande premium	B.6.17
Quicumque clericus aut in bello -- non priuetur	B.10.17
Quicumque contristauerit doctorem ueritatis -- uita carebit	1.1.8A
Quicumque decimam abstrahit ab ecclesia -- lege restituat	B.29.258
Quicumque enim stultus est in -- in pena	1.55.48c
Quicumque episcopi suffragio cuiuslibet aliquod -- mercede sua	2.37.14
Quicumque episcopus alterius episcopi -- proprium gradum	2.37.11

Quicumque ex lapsis per ignorantiam -- fuerit deponantur	2.1.10
Quicumque falsam monetam percussisse comprobatus -- ictus accipiat	B.29.202
Quicumque fugitiuum seruum in domo -- solidis reddat	B.29.26
Quicumque inscriptione premissa cuiuscumque -- parte multabitur	B.29.173
Quicumque intra anni spacium ciuilitate -- communicare debemus	1.46.21
Quicumque itaque se ecclesie uouit -- fuerit approbata	1.36.10
Quicumque iudex aut secularis presbitero -- consortio habeatur	B.29.134
Quicumque iudex aut secularis presbitero -- habeatur	B.10.38
Quicumque iudex oblatas sibi in -- carcerem deportetur	B.29.241
Quicumque latroni mansionem dederit si -- latro iudicetur	B.29.267
Quicumque libertatem a dominis suis -- clericis serui	2.37.30
Quicumque litem habens siue possessor -- semina comprimentes	B.29.235
Quicumque non confidentia iuste cause -- deponi solent	B.9.8
Quicumque non confidentia iuste cause -- non recipiuntur	B.9.8a
Quicumque per pecuniam uel ordinant -- domum expellatur	2.12.4b
Quicumque post illam missam sancti -- similiter dampnetur	B.29.150
Quicumque post illam sancti Iohannis -- similiter dampnetur	B.29.150
Quicumque res alienas cuilibet homini -- uenire compellantur	B.29.262
Quicumque sub hoc neglectu res -- expendisse probatur	2.48.3
Quicumque terram tributariam unde tributum -- possit ostendere	B.29.203
Quicumque tribus auctoritatibus iudicis conuentus -- fuerit iudicatum	B.29.183
Quicumque uiolenter expulerit possidentem priusquam -- reddat expulso	B.29.233
Quicumque uos ex occasione legis -- domo Domini	B.3.21
Quicumque uult exheredato filio heredem -- iure celi	B.3.19
Quid dicitis de Anatholio nonne -- receptus est	2.12.1j
Quid distat inter Arrianos et -- uigore sanciendo	B.20.50
Quid est quicumque dormierit cum -- iure succedant	B.16.7
Quid prodeat ieiunare uisceribus et -- errare peccatis	B.25.4a
Quid prodeat ieiunare uisceribus et -- preditione seruorum	B.25.4
Quid uero. Peribunt omnes qui -- monachum instituere	B.11.4b
Quidam Deo solummodo confiteri debere -- medicorum operatione	B.28.12
Quidam desponsauit uxorem et dotaui -- non negentur	B.16.29
Quis dubitet sacerdotes Christi regum -- defunctus est	B.9.23
Quis dubitet sacerdotes Christi regum -- se communiri	B.9.23a
Quis enim aut leges principum -- officiis repellantur	1.46.28
Quis enim nostrum uelit non -- mesticiam consolari	B.20.19d
Quis estimaret quam magnum peccatum -- in uobis	B.21.8
Quis locus innocentie reseruatur si -- crimen alienum	2.50.32
Quis nesciat sanctam scripturam canonicam -- deuiatum est	B.7.12
Quis qui frequenter litigat et -- examine recipiat	2.18.57
Quis scit se quibusdam prepositum -- meum leue	1.43.27
Quisquis a catholica ecclesia fuerit -- habet criminis	B.2.16
Quisquis autem rebus pretereuntibus -- quod facimus	B.5.2
Quisquis Christianus iniquum persequitur -- tenebuntur	B.20.21
Quisquis enim post ueritatem repertam -- agendum est	B.29.254
Quisquis episcoporum accusatur ad primates -- asserere uoluerit	2.17.3
Quisquis episcopus inuentus fuerit uel abbas -- non colligit	2.12.10
Quisquis igitur sacerdotium non ad -- existimat accedat	1.55.47b
Quisquis in negotiis suis nostri -- animositate prestare	1.46.44
Quisquis in suis negotiis nostri -- animositate prestare	1.46.44
Quisquis metropolitanus intra tres menses -- morem contempserit	1.63.1
Quisquis metu cuiuslibet potestatis ueritatem -- quam Deum	2.50.27b
Quisquis pecuniam mutuauerit debitor autem -- aliquem habent	B.29.65
Quisquis per pecuniam ordinatur ad -- piaculare flagitium	1.55.39

Quisquis sane clericus aut uiduam -- perdat amittat	1.36.6
Quo beata Maria patrem habuerit -- non est	B.6.9
Quo iure defendis uillas ecclesie -- generi humano	B.3.26a
Quo iure defendis uillas ecclesie -- possessiones possidentur	B.3.26
Quo mala licet omnino sint -- tripliciter iugulamur	B.22.15
Quod ais apud diocesim tuam -- prouexerit libertatem	1.62.27
Quod ait fratribus suis Ioseph -- putantur mendacia	B.22.25
Quod ait Sodomitis Loth sunt -- imitanda est	B.19.2
Quod autem etiam Christus corporaliter -- supra diximus	B.20.25e
Quod autem ex furto uel -- communio est	B.29.110b
Quod autem uxor cum marito -- canonum preiudicio	2.50.24
Quod beata Maria patrem habuerit -- non est	B.6.9
Quod commisit quis illicite aut -- claudatur illicitus	1.44.1
Quod Deo pari consensu ambo -- defendisset annorum	B.15.60
Quod dicitis neque Sardicense concilium -- non retineret	1.62.15
Quod die dominico ordinationes sacerdotum -- accepit principium	1.43.36
Quod Dominus dicit in euangelio -- me confortat	B.5.1
Quod errauerat inquit Dominus non -- temporalium leges	B.20.24
Quod femine dum maritantur uelantur -- et humiles	B.15.7
Quod in epistolis uenerabilis fraternitas -- uite remedium	B.10.32
Quod in primis anulus a sponso -- usque perueniat	B.15.9
Quod incesti non sint legitimi -- utreque persone	B.29.236
Quod interrogasti de femina que -- statim perierunt	B.12.6
Quod me adhuc mouet reticere -- obsequia exhibere	2.5.10
Quod metus causa gestum erit ratum non habeo	B.29.106b
Quod non formatum puerperium uoluit -- non habebat	B.20.16a
Quod non formatum puerperium uoluit -- sensu caret	B.20.16
Quod non oporteat a Septuagesima -- fuerit separentur	B.15.64
Quod nouem ebdomadibus Alleluia intermittimus -- Alleluia reddit	1.65.2
Quod nubentes post benedictionem uitta -- non negetur	B.15.8
Quod pape non liceat predium -- honorem perdat	1.48.15
Quod patribus nostris propensiore cura -- dubium est	1.43.40
Quod predecessor noster beate memorie -- coram Deo	1.59.1
Quod predecessor noster beate memorie -- coram Deo	B.2.12
Quod quidam frater de falsis -- omnibus reuocetur	1.55.79
Quod quis commisit illicite aut -- claudatur illicitus	1.44.1
Quod si aliquis episcopus adiudicatus -- respondit, Placet	2.5.4
Quod si ex utraque parte -- ecclesiasticas uoluerint	1.24.6
Quod si ita aliqua egritudine -- discedendo peccauerunt	1.43.39
Quod si oculum auriculam pedem nasum -- sex iuret	B.29.132e
Quod si seruus seruum percusserit -- quinque sol'	B.29.132d
Quod si tantum episcopus alieni -- iudicat permanente	2.27.3
Quod si ususfructus in seruo -- facta sit	B.29.60
Quod turpi ex causa promissum -- non ualet	B.29.123
Quomodo catholici non clarificant Dominum -- demonstrant	B.2.13e
Quomodo inquis ferrem quem noui -- esse demonstrat	B.2.10d
Quoniam antiqua ecclesiastica nouerimus -- debite subiacebit	2.48.1
Quoniam diuersarum ecclesiarum clerici suas -- ratione suscepit	2.11.7
Quoniam ex te iterum dicunt -- a quoquam	B.8.9c
Quoniam furori tuum iudicium commisisti --obseruatur	B.20.11b
Quoniam idem mediator Dei et -- negociis implicatus	B.6.18
Quoniam in quibusdam ecclesiis sicut -- subiaceat regulis	2.10.25
Quoniam lites secundum leges et -- contrarium statuerit	B.29.92
Quoniam mos antiquus obtinuit et -- propria dignitate	2.1.7

Quoniam multa siue per necessitatem -- sui cleri	2.1.2
Quoniam multi clerici auaritie causa -- habeatur gradu	2.1.18
Quoniam multos peccatis nostris exigentibus -- non prohibemus	B.27.15
Quoniam non oportet aut lectores -- aut psallere	2.7.9
Quoniam non oportet clericos seruientes -- tabernas intrare	2.7.10
Quoniam non oportet cum omnibus -- et catholicos	2.28.66
Quoniam non oportet diaconem sedere -- omnibus clericis	2.28.64
Quoniam non oportet diaconum sedere -- omnibus clericis	2.7.6
Quoniam non oportet insacratos ministros -- uasa dominica	2.28.65
Quoniam non oportet lectores aut -- aut psallere	2.7.9
Quoniam non oportet ministros altaris -- ecclesia iussimus	2.7.17
Quoniam non oportet ministros altaris -- ecclesia iussimus	2.28.67
Quoniam non oportet ministros altaris -- prima reprehensio	2.7.15
Quoniam non oportet subdiaconos licentiam -- uasa dominica	2.7.7
Quoniam non oportet ut lectores aut -- aut psallere	2.7.9
Quoniam presulum nostrorum auctoritas emanauit -- tempus exclusit	1.46.20
Quoniam psallentes repromittimus Deo in -- fungaris michi	2.12.5
Quoniam quedam contra sacerdotale oropositum -- euidenter enituit	1.55.78
Quoniam quidam metropolitanorum sicut ad -- ecclesie placuit	2.10.24
Quoniam quidem regula est que -- soluat quadruplum	2.12.8
Quoniam quorundam Romanorum decretalia -- imprimamus sententias	1.Pref.
Quoniam sancte et uniuersalis synodi -- canones conscripsimus	2.10A.8a
Quoniam sancte et uniuersalis synodi -- synodum suam	2.10A.8
Quoniam sunt in die dominica -- uota reddamus	2.1.20
Quorundam relatione fidelium nostris auribus -- grauitate constringitur	1.62.56
Quos a paganis baptizatos esse -- Trinitatis mandamus	1.57.3
Quos baptizauit Iudas Christus baptizauit -- qui baptizat	B.1.2c
Quotiens ab aliquo fidelium ad -- consecretur ecclesia	2.46.5
Quotiens post auditam causam iudici -- deponi solent	B.9.8b
Quotquot uirginitatem pollicitam preuaricate -- prohibemus	2.2.8
Raptor publice penitentie multa multetur -- anathematizentur	B.15.25
Raptores uero uiduarum uel uirginum -- suspendi precipimus	1.48.8
Raptus proprie est illicitus coitus -- stupro fruitur	B.15.24
Reatina ecclesia que per tot -- peragere ualeat	1.60.20
Recedite, exite inde et inmundum -- non parcere	B.2.18
Receptores aggressorum itemque latronum eadem -- cupido conquiescit	B.29.248
Redire dimissa peccata ubi fraterna -- ei dimiserat	B.28.1
Regenda est unaqueque parochia sub -- utilitate cogente	1.60.4
Regulas a sanctis patribus in -- obtinere statuimus	2.10.1
Reipublice causa eos solos abesse -- coacti sunt	B.29.106f
Relatum est auribus nostris esse -- anathematis subiaceat	B.11.10
Relatum est auribus sanctorum sacerdotum -- anathematizamus	B.15.74
Relatum est enim ad apostolicam -- offert indebitum	1.54.2
Relatum est etiam nobis quod -- competenter asserere	1.1.25
Relatum nobis est quosdam de sacerdotibus -- se prebeat	2.44.1
Relegantur leges ubi manifeste preceperunt -- possidentur	B.3.26c
Relique uero metropolitane ciuitates que -- iustissime terminentur	1.2.17
Reliqui uero prouinciales episcopi si -- sacrauerint pontificem	1.9.1c
Reliqui uero qui alias metropolitanas -- metropolitani nominentur	1.9.4
Reliquis uero temporibus missarum celebrationes -- legitur descendisse	1.6.4
Rem in contentione positam non -- uel uendere	B.10.54
Renouantes sancti Constantinopolitani concilii -- Ierosolomitana	2.11.17
Repellantur habitantes cum inimicis et -- statuta anthematizant	1.21.4b

Reprehensibile ualde esse constat quod -- uacent orationibus	1.62.9
Requiritis de his qui turpissimo -- certum sit	1.60.2
Res omnes aliter tute esse -- defendit auctoritas	1.43.3
Res quoque ecclesiarum uestrarum et -- spiritualiter regenerauit	1.20.2
Retulerunt nuntii tui quod fuerit -- denuo baptizentur	B.1.23
Reuera cum contagio peccandi multitudinem -- animosos malos	2.50.25b
Reuera iustus mediator non est -- impedire presumat	1.62.46
Reuera non potest caro ante -- fuerit ante corrupta	B.14.2
Reum ad ecclesiam fugientem nemo -- inique fecit	B.3.15
Rogationes id est letanias ante -- cibis utantur	2.29.22
Romana ecclesia uices suas ita -- non dubitatur	1.55.32
Romana ecclesia uices suas ita --dispositionibus nostris	1.55.32a
Romanorum semper ab antiquioribus usus -- nullatenus potest	B.15.52
Rome exiliatus est Macharius hereticus -- eum reciperet	2.12.1i
Rursus constitutum est ut aliquotiens -- penitus audiatur	B.10.14
Rursus constitutum est ut quotiens -- penitus audiatur	2.19.12

Sabbato uero ieiunandum esse ratio -- utique celebrandum	1.38.3
Sacerdos uel quilibet clericus a --proprio gradu	1.55.29
Sacerdote uerbum in ecclesia faciente -- fuerit excommunicetur	2.18.23
Sacerdotes qui eucharistie seruiunt et -- oblationes Domino	B.2.24
Sacerdotes qui proprio ore corpus -- dampnare cupit	1.6.5
Sacerdotes uel quicumque illi sunt -- imperpetuum uendicabit	2.41.1
Sacerdotum enim tam excellens est -- refrenasse detegitur	1.43.48
Sacerdotum secretum religiose et necessarie -- uindicatum	B.10.31
Sacerdotum summa deliberatio hec fuit -- ipsa demonstrat	1.38.27
Sacramentum autem hactenus a summis -- incauta prohibemus	1.19.1
Sacramentum nuptiarum temporis nostri sic -- necessarium	B.15.108
Sacratas Deo feminas uel monachas -- citissime mandamus	1.10.1
Sacrilegium enim committitur si quis -- morem patrie	B.3.5
Sacris eos uos expedit eloquiis -- agere procurent	1.60.13
Sacrorum canonum statuta et legalis -- obici questionem	1.55.12
Sacrosancta religio que catholicam continet -- actionibus reprobetur	1.46.50
Saluator qui et ueritas ait -- patrem facientem	2.14.31
Saluberrimum enim et spiritualis medecine -- fuerint maculati	1.43.45
Saluo in omnibus Romane ecclesie -- conuersionem ducere	1.7.1
Sana quippe ratio exemplis anteponenda -- adulatione beneficium	2.50.27
Sana quippe ratio exemplis anteponenda -- excellentiore pietate	2.50.27a
Sancitum est de uillis nouis -- ecclesias conferantur	B.29.188
Sancitum est ut nullus quilibet -- omnibus feriatur	B.29.186
Sancitum est ut unicuique ecclesie -- seruicium impendatur	B.29.187
Sancitum est ut unicuique ecclesie -- seruitium impendant	B.3.2
Sancta octo uniuersalia concilia primum -- condemnare profiteor	2.10A.1
Sancta sexta synodus et uniuersalis -- ecclesie promulgauit	2.10A.5b
Sancta synodus que apud Laodiciam -- ecclesiasticas exposuit	2.7.Pref.
Sanctam sextam synodum recipio cum -- depingi iubemus	2.10A.6
Sancte autem communionis misterium in -- ut esuriamus	1.55.73
Sancte quoque res ueluti murus -- muros deliquerint	B.3.25b
Sanctimoniales quamlibet uita eorum et -- non uelentur	2.28.17
Sanctimonialis uirgo cum ad consecrationem -- aptus	B.12.4
Sanctimonialis uirgo cum ad consecrationem -- sanctimonie aptis	2.18.11
Sanctitas tua hoc a nobis -- redimere uenit	1.55.77
Sanctum est baptismum per se ipsum -- posse contingere	B.1.12

Sanctus Dioscorus dicebat si absque -- ad peccatum	B.18.3
Sanctus Spiritus in ecclesie proposito -- non iteratur	B.2.13c
Sane percussor ille dicitur doctor -- tenentem consolidare	1.2.18
Sane quisquis positus in ultima -- tu peccata	B.28.2
Sanius autem multos ob id -- ouium potest	1.2.2a
Sanximus nemini licere siue ab -- ingenui appareant	B.29.45
Sapiens non est omnis qui nocet	1.20.1b
Satagendum est ut pro sufferendo -- tenemus exponens	1.54.30
Satis euidenter ostenditur a seculari -- legitime sanctionis	1.62.8
Satius est missam non cantare aut -- Deus tuus	1.50.1
Scelus quod Lotharius rex si -- apostolicam referebat	1.62.35
Sciatis fratres karissimi quoniam quicumque -- comedere	B.15.49a
Sciatis fratres karissimi quoniam quicumque -- debeamus	B.15.49
Sciendum uero est hanc demonum -- excellentie temporalis	B.21.16
Scimus autem multos ob id -- ouium potest	1.2.2a
Scimus uos non ignorare quia -- egens inueniatur	1.15.1
Scire debes episcopum in ecclesia -- neque diuisa	B.9.17
Sciscitantibus uobis si a sacerdote -- conuincitur criminosus	1.62.61
Sciscitaris itaque per Guandalgarium -- percipere sempiterna	1.62.47
Sciscitatur a nobis sanctitas tua -- caro effectus	B.1.22
Scismatici dicunt cui uim Christus -- doloribus reuocare	B.20.19a
Scismatici dicunt cui uim Christus -- mesticiam consolari	B.20.19
Scriptum est iuramentum mendax ne -- habens uirtutem	2.12.2c
Scriptum est non occides nec -- crimine innectitur	B.20.2c
Scriptum est Victime impiorum abhominabiles -- propiciabitur peccatis	1.55.43a
Scriptum est Victime impiorum abhominabiles -- iustorum audiet	1.55.43
Seculares qui Natale Domini Pascha -- catholicos habeantur	2.28.16
Secunda autem sedes apud Alexandriam -- successit Abilius	1.2.21
Secunda sedes apud Alexandriam que -- successit Abilius	1.2.21
Secunda uice propter ampliorem obseruantiam -- seculo recedat	B.9.13
Secundum catholicam fidem sanamque doctrinam -- quod nocuit	B.27.6
Secundum ecclesie catholice consuetudinem sacratissimum -- non desinit	1.47.1
Secundum namque in penis obtinet -- seua peccati	1.1.5
Secuti sunt uiam Balaam ex -- prophete insipientiam	2.50.15
Sed de latronibus ita precipimus -- emendauerit motiatur	B.29.135
Sed et cum quidam tempore -- iudiciis inuenitur	B.8.9d
Sed horrendus et incultus est -- exequeris iniuriam	B.15.81
Sed id preterea placuit ut deinceps -- fuerint castitatem	2.26.10
Sed nec hoc pretereundum putamus -- ad ueniam	B.29.256
Sed si quis aduersus eos -- legatione funguntur	1.2.13a
Sedicionarios nunquam ordinandos clericos -- suarum ultores	2.18.66
Sedicionarios nunquam ordinandos clericos -- suarum ultores	2.28.68
Sedulo monendi sunt scholastici ut -- dici potest	B.10.18
Sedulo monendi sunt scholastici ut -- habere maritos	B.10.18a
Sententiam fratres que misericordiam uetat -- et sacrificiis	1.14.11
Senti de Augustino quicquid libet -- non accuset	B.27.9
Sepe contingit ut dum quis -- pro homicida	B.20.54
Sepe fit ut proprietati originis -- uidebitur priuari	2.38.1
Sepe malorum consortia etiam bonos -- cedibus deputentur	2.37.21
Sepe principes contra quoslibet maiestatis -- proprium gradum	2.37.10
Sepe quoslibet principes contra maiestatis -- proprium gradum	2.37.10
Sepe uitia se esse uirtutes -- uelit uideri	1.55.3
Septima synodus quomodo dicitur que -- ecclesie promulgauit	2.10A.5
Septimo mense nasci perfectum partum -- filium esse	B.29.126a

Septimo mense nasci perfectum partum -- matrimonium potest	B.29.126
Seruatis priuilegiis metropolitanorum uices uobis -- suscipis imiteris	1.49.1
Seruatur et ista sententia ut -- tempus autumni	2.1.5
Seruis ipsis quidem nulla iniuria -- fit iniuria	B.29.59
Seruo penitus non credatur si -- non oportet	B.29.19
Seruo penitus non credatur si -- nullomodo oportebit	B.29.151
Seruorum capitis criminibus dampnatorum -- probauerit recipiat	B.29.46
Seruos pro dominis quemadmodum aduersus -- non ambigitur	B.29.22
Seruus qui ad ecclesiam confugerit -- liceat occupari	2.29.3
Seruus si super dominum fuerit -- probauerit puniatur	B.29.276
Seruus tuus pecuniam mutuam accipiens -- cogere exsoluere	B.29.38
Sexta actione comperimus Fragitanum -- preceperit definiri	2.49.3
Sexta synodus uniuersalis Constantinopoli -- omnes hereticos	2.10A.2
Si absque mulierum fantasia pollutio -- ad peccatum	B.18.3
Si accusatorum persone in iudicio -- ecclesiasticas uoluerint	B.10.49
Si ad peccatum admittendum adhibetur -- adulter putabit	B.22.14
Si ad scripturas sanctas admissa -- obteretur improbitas	B.7.10
Si aduocatus in causa suscepta -- personam accipiat	B.29.275
Si alienum animal cuicumque dampnum -- est atatum	B.29.177
Si aliquid forte incautius -- esse diuertendum	B.22.31
Si aliquid forte nos incautius -- contraxisse doluit	B.22.13a
Si aliquid forte nos incautius -- esse cernimus	B.22.13
Si aliquis excommunicatus fuerit mortuus -- pro captiuis	B.27.23
Si aliquis malitie studio incendium -- satisfactione sarciatur	B.29.249
Si aliquis unam rem per legitimas -- talis donatio	B.29.128
Si apostoli persecuti sunt aliquem -- factis uestris	B.20.25a
Si archiepiscopus diem obierit et -- et ordinetur	1.9.1b
Si autem alique mulieres ita -- sunt laudande	1.43.31
Si autem aliquis metropolitanorum inflatus -- timorem habeant	1.9.5
Si autem in latrone per necessitatem -- inaniter baptizari	B.1.10b
Si autem liberi sint et -- sunt administrent	B.16.4
Si autem necesse ei euenerit -- inuenerit corrigat	1.5.3
Si autem propter nimiam longinquitatem -- sedem audiatur	1.9.6
Si autem uos contra ecclesiam -- piissimi deputantur	B.20.25a1
Si bos alienus bouem alterius -- integrim accipiat	B.29.270
Si concupiscentialis inobedientia que adhuc -- consentientis	B.18.4
Si consuetudinem fortassis opponas -- contrarius abolendus	B.7.9
Si consultatio speretur et princeps -- senatores conuocauerit	B.29.67
Si contigerit ut maritus uxore -- uendicare presumant	B.29.170
Si cui aurum uel argentum -- eo exigantur	B.29.148
Si cui preses prouincie suspectus -- consentanea imponatur	B.29.86
Si cuiusdam criminis seruus obnoxius -- sustinebit	B.29.47
Si cum ea quis nuptias -- erit notatus	B.16.2
Si cum ea quis nuptias -- erit notatus	B.29.105g
Si cupis esse quod diceris -- canes comedant	B.11.1
Si de area uel torculari -- sublata sunt	B.21.20
Si de re sua quis arbiter -- locato tenentur	B.29.106g
Si de rebus uel locis -- aliquid amisistis	B.20.25b
Si decreta Romanorum pontificum non -- et increpandi	1.62.16
Si detractores quorumque grauiter -- flammis exuruntur	1.2.12a
Si diaconus aut presbiter crimen -- communionem pellantur	2.29.6
Si diaconus uel presbiter pro reatu -- liceat baptizare	2.29.8
Si dicat uir Continere iam -- debetur uxori	B.19.4
Si dicat uir dimitto quidem -- causam exceptit	B.15.57

Si ducturi estis uxores seruate -- non potes	B.15.37
Si duo fratres in silua -- germani diiudicetur	B.20.55
Si duo in silua fratres -- germani diiudicetur	B.20.55
Si ea destruerem que antecessores -- diuisa destrueretur	1.55.7
Si ecclesie aliquid sui iuris -- fuerit rescindatur	B.29.286
Si ecclesie uenerabilis priuilegia cuiusquam -- solidi persoluatur	B.29.222
Si effregerit fur domum siue -- homicidium perpetravit	B.29.272
Si egressus ignis inuenerit spicas -- ignem succenderit	B.29.274
Si enim dicuntur religionis causa -- sed mulier	1.55.31
Si enim gens Anglorum sicut -- seuire permisit	1.58.1
Si episcopus ante dampnati absolutionem -- licebit absoluere	B.27.22
Si episcopus condito testamento aliquid -- proprii facultate	2.28.50
Si episcopus humanitatis intuitu mancipiola -- apponatur	2.29.18
Si episcopus metropolitanus ad comprouinciales -- communionem priuentur	2.28.34
Si episcopus presbiter aut diaconus capitale -- accipiant	2.28.49
Si episcopus unam de parrochianis -- dat consensum	2.36.1
Si ex rebus quas uiolenter -- est occupasse	B.29.251
Si ex turpi cogitatione uigilantis -- pertulit nesciens	B.18.1b
Si facto incendio ruina naufragio -- suam pertulit	B.29.129e
Si facto pretio rem uendendam -- ingerit detrimentum	B.29.129g
Si facto pretio rem uendendam -- ingerit detrimentum	B.29.153A
Si feneraueris hominem, id est -- non laudandus	B.24.2
Si fortassis quod non credimus -- omnibus uocatur	1.60.22
Si forte aliquis clericorum regulam -- communionem priuetur	2.25.2
Si forte quispiam presbiter siue -- estimabitur Scariothis	1.1.12A
Si forte quispiam presbiter siue -- suscepturum penam	1.1.17
Si funere quis domestico impeditus -- exceptio dari	B.29.105b
Si furiosus filius uel quecumque -- parentibus diximus	B.26.5
Si habes de hac re -- grauissime commoueretur	B.27.16
Si heredes iussa testatoris non -- defunctorum impleantur	B.29.9
Si hereticus contra hereticum litiget -- pateat aditus	B.29.75
Si hoc quoque omnibus placet -- concordiam custodiet	2.5.9
Si hoc quoque omnibus placet -- concordiam custodiet	2.5.9
Si homicidio uel adulterio ecclesia -- denuo consecratur	B.3.12
Si homicidium est hominem occidere -- non solent	B.20.32
Si homo fornicatus fuerit cum -- coniugii maneat	B.16.21
Si ideo non esse decretales -- mandasse probauimus	1.62.11
Si ideo non esse decretales -- mandasse probauimus	1.62.11
Si illic ubi hec acta -- est presumptio	1.46.55
Si illic ubi hec acta -- est presumptio	1.46.55
Si illud informe puerperium iam -- sensu caret	B.20.16b
Si in adiutorium uestrum et -- esse testatur	B.6.16
Si in adulterio maritus putauerit -- mittat repudium	B.29.102
Si in eadem domo in qua -- dissoluere nuptias	B.29.103c
Si in qualibet minori etate -- semper inheret	2.42.3
Si infidelis dicit apostolus discedit -- possidentur	B.15.93
Si iniquum oportet ut nos -- multitudinem peccatorum	B.10.20
Si inter aliquos conueniat ut -- non possunt	B.29.127
Si inter eos non contrahitur -- corporis commixtionem	B.1.20c
Si inuenti fuerint qui cum -- radicibus abscidere	B.16.25
Si inuito uel ignorante te -- fuerint restituantur	B.29.43
Si irrixati fuerint uiri et -- medicis restituantur	B.29.268
Si is ad quem ancille pertinet -- non committitur	B.29.53
Si is qui preest fecerit aut -- uobis an. sit	2.14.18

Si iubet sanctitas uestra suggero -- omnibus placet	2.16.2
Si iussu domini cum seruo -- sequi uidetur	B.29.57
Si laici uxor in adulterium -- alienus fiat	2.47.28
Si lapsis ad suum ordinem -- esse uindicta	1.55.56
Si lapsis ad suum ordinem -- esse uindicta	1.55.56
Si lapsis ad suum ordinem -- non formidat	1.55.56a
Si lapsis ad suum ordinem -- non formidat	1.55.56a
Si leserit quispiam agrum uel uineam -- estimatione restituat	B.29.273
Si liber homo de furto -- tradi debeat	B.29.163
Si liberta mulier patrono suo -- esse uidetur	B.29.73
Si libertus contra patronum suum -- conuictus reuertetur	B.29.25
Si mala fama ex similitudine -- suam purget	B.10.11
Si maleficii societas coita sit -- esse societatem	B.29.110c
Si mancipium tuum per uim -- necessitas irrogetur	B.29.35
Si maritus uxori ab initio -- marito ducere	B.15.48
Si mater marito defuncto filiorum -- tutela committatur	B.29.100
Si monasteriorum sancti Theodori fines -- omnibus procurare	1.55.58
Si monasteriorum sancti Theodori fines -- omnibus procurare	1.55.58
Si motum fuerit altare denuo -- tantum exorcizentur	B.3.11
Si mulier eadem hora qua -- in culpam	1.55.70
Si mulier eadem hora qua -- in culpam	1.55.70
Si mulier ingenua acceperit seruuum -- et femine	B.15.39
Si mulier liberis suis res -- totis priuaretur	B.29.71
Si mulier liberorum suorum tutelam -- auctoritate	B.29.74
Si mulier post mortem uiri -- nullomodo lucrabitur	B.15.104
Si non licet priuata potestate -- perpetretur alienum	B.20.2a
Si non licet priuata potestate -- uita suscipit	B.20.2
Si nulla extant indicia inter -- diligentia pietatis	1.43.20
Si nulla extant indicia inter -- diligentia pietatis	1.43.20
Si nupserit uirgo non peccauit -- quam inceste	B.13.8
Si panes propositionis ab his -- operibus debeamus	B.15.49b
Si papa sue et fraterne -- propensius pendere	B.8.3
Si pater noluerit uirginem dare -- accipere consueuerat	B.29.217
Si peccatum esset iuratio nec -- non credentis	B.22.8
Si peccatum esset iuratio nec -- preciperetur nobis	B.22.8a
Si per negligentiam aliquid de -- altare recondatur	B.2.6
Si per sortiarias atque maleficas -- reconciliari nequibunt	B.15.69
Si peruasor finium fuerit approbatus -- presumpserit inuadere	B.29.244
Si Petrus princeps apostolorum adiutores -- orationi instabat	1.53.1
Si Petrus princeps apostolorum adiutores -- orationi instabat	1.53.1
Si post illusionem que per -- misteria celebrare	1.55.75
Si post illusionem que per -- misteria celebrare	1.55.75
Si post tres contestationes inuenerit -- causam discussert	B.29.104
Si potestatem quam per regionem -- pateretur insidias	B.20.19c
Si presbiter penitentiam abnegauerit morientibus -- confessione	B.28.10
Si princeps cuiuscumque graui accusatione -- amica subueniat	B.29.176
Si propter Deum confessus fuerit -- quem peccauit	B.29.218
Si propterea persecutor non fuit -- uindicari meruerunt	B.20.25i
Si publicis sacramentorum gestis quod -- implere mensuram	B.22.9
Si qua de rebus ecclesie -- precio reddi	2.2.4
Si qua femina furore zeli -- accipiat communionem	2.30.1
Si qua iam concisi possidere -- Christi regnabant	B.20.25c
Si qua monacharum uel per -- monasterium detrudatur	B.13.7
Si qua mulier derelicto uiro -- anathema sit	2.4.13

Si qua mulier derelicto uiro -- anathema sit	2.4.14
Si qua mulier duobus fratribus -- feria ieiunet	B.28.15
Si qua mulier duos fratres -- tempore constituto	2.47.79
Si qua mulier fornicauerit et -- penitentiam iudicamus	2.47.77
Si qua mulier pregnans desiderauit -- confessione monstretur	2.47.54
Si qua mulier suo proposito -- anathema sit	2.4.13
Si qua mulier uidua fuerit moechata -- dare communionem	2.30.13
Si qua uidua episcopi aut -- sacramenta subuenient	2.47.29
Si qua uidua fuerit moechata -- dare communionem	2.30.13
Si qua uidua mulier fuerit moechata -- dare communionem	2.30.13
Si qua uirgo se dedicauerit -- loci episcopus	2.10.16
Si quando dum causa a iudice -- postquam iuratur	B.29.184
Si quando inter litigatores de -- quod deposuit	B.29.185
Si quando pulsatus repetenti pecuniam -- debitum postulare	B.29.129b
Si quatuor aut quinque homines -- noxam sint	B.20.56
Si que cause uel contentiones -- episcopale referantur	1.38.20
Si que cause uel contentiones -- episcopale referantur	1.38.20
Si quem forte extrema coegerit -- quanto scientius	B.1.8
Si quem penituerit accusasse criminaliter -- accusator excipiat	B.29.175
Si qui altario Dei seruiunt -- non percipiant	2.34.5
Si qui apud illos hereticos -- misteriis admittantur	B.1.4
Si qui clerici ab episcopis -- recedere noluerint	B.10.4
Si qui clerici in mutuam cedem -- districtius uindicetur	2.34.9
Si qui clericorum ut nuper -- sunt reprimenda	2.40.3
Si qui edes aliquas uillasue -- possit accipiantur	B.29.247
Si qui episcopi suscepti non -- dignitate priuari	2.2.7
Si qui ex fratribus negotia -- statutis eorum	1.1.6
Si qui ex fratribus negotia -- statutis eorum	1.1.6
Si qui filii parentes maxime -- anathema sit	2.4.16
Si qui irritatu suo feram bestiam -- actio datur	B.29.178
Si qui ita aliqua egritudine -- discedendo peccauerunt	1.43.39v
Si qui ita aliqua egritudine -- discedendo peccauerunt	1.43.39v
Si qui parentes fidem fregerint -- sententia seruetur	2.30.11
Si qui post sanctam religionis -- alienus habeatur	2.24.9
Si qui sine examinatione promoti -- defendit ecclesia	2.1.9
Si qui sunt clerici extra -- auctore conseruent	1.55.87
Si qui sunt clerici extra -- auctore conseruent	1.55.87
Si qui uero sine respectu -- eos oportet	2.1.16
Si qui uoluerint uenire ad -- permanere uideatur	2.1.8
Si quicquid est in homine -- baptizantur egroti	B.1.11
Si quid esses intuitus ecclesiastice -- noueris auferendas	1.45.2
Si quid igitur de quocumque -- ualeant murmurandi	1.55.15
Si quid igitur de quocumque -- ualeant murmurandi	1.55.15
Si quid uero in ecclesie -- debeat censeamus	1.46.57b
Si quid uero in ecclesie -- debeat censeamus	1.46.57b
Si quidem Petrus princeps apostolorum -- orationi instabat	1.53.1
Si quidem Petrus princeps apostolorum -- orationi instabat	1.53.1
Si quis a proprio episcopo -- conuenit obseruari	2.6.4
Si quis a proprio episcopo depositus -- in futurum	2.6.7
Si quis ab episcopo uel de -- liceat submoueri	2.29.4
Si quis abbas caute in regimine -- habere uoluerit	B.13.4
Si quis ad bannum legibus -- rex interrogetur	B.29.193
Si quis ad diripiendum alios -- statu reddantur	B.29.234
Si quis ad mallum legibus -- rex interrogetur	B.29.193

Si quis aduersus formas canonum -- prohibita digerantur	1.38.16
Si quis adulterium commiserit septem -- pristinos gradus	2.2.9
Si quis alicui manum uel -- v sol'	B.29.132i
Si quis alicuius caballo uel -- terciam componat	B.29.212
Si quis aliquem clericorum in -- accusator accipiat	2.46.8
Si quis alterius causam tulerit -- furtiuam componat	B.29.208
Si quis aperuerit cisternam et -- ipsius erit	B.29.269
Si quis ausus fuerit aliquem -- huiusmodi ordinatio	2.1.17
Si quis aut ex leui causa -- uiolata committitur	B.29.162
Si quis autem abbas caute in -- habere uoluerit	B.13.4
Si quis autem adesse neglexerit -- fuerit absolutus	2.24.6
Si quis autem Epiphanie festiuitatem -- aqua baptismatis	1.43.44
Si quis autem episcopus ciuitatis -- affectet augeri	1.43.25
Si quis autem mancipia clericorum -- dampnatione feriat	2.26.5
Si quis autem post acceptam -- officio abiciatur	2.26.11
Si quis basilicam non pro deuotione -- audeat consecrare	2.46.6
Si quis carnem manducantem ex -- anathema sit	2.4.2
Si quis causa faciente occiderit -- mortui accipiet	B.29.142
Si quis causam alterius tulerit -- furtiuam componat	B.29.208
Si quis clericorum ut nuper -- sunt reprimenda	2.40.3
Si quis clericus furtum ecclesie -- communione tribuatur	2.28.4
Si quis clericus in necessitate -- augmento recipi	2.31.2
Si quis clericus monachus uel -- communione pellantur	2.29.25
Si quis commendauerit amico asinum -- operis sui	B.29.215
Si quis confugit ad ecclesiam -- consecrate deputentur	2.1.19
Si quis contempnendos duxerit agapen -- anathema sit	2.4.11
Si quis contempto fideiussore debitorem -- fideiussione liberetur	B.29.279
Si quis contentiones uel rixas -- expietur penitentia	2.14.23
Si quis conuictus fuerit alios -- infamia notabuntur	B.22.19
Si quis crediderit alicui et -- esse appareat	B.29.64
Si quis crediderit alicui et -- intendere oportet	B.29.64a
Si quis creditor debitore in solutione -- restituatur debitori	B.29.156
Si quis cuilibet mandet ut rem -- non potest	B.29.157
Si quis cuiuslibet animalis commixtione -- demoniosos orare	2.47.81
Si quis cum clerico litigium -- causis habentibus	B.10.51
Si quis cum clerico litigium -- causis habentibus	B.29.93
Si quis cum duabus sororibus -- solummodo statuimus	1.62.22
Si quis cum ea nuptias -- erit notatus	B.16.2
Si quis cum matre et filia -- imperpetuo maneant	B.16.20
Si quis cum matre spirituali -- dimittat uxorem	1.62.23
Si quis cum monachis aut sanctimonialibus -- sententiam proferat	B.29.89
Si quis cum muliere consuetudinem -- postea procreati	B.15.30
Si quis de clericis documenta -- sententia teneantur	2.28.24
Si quis de conuentione ulla -- oportet diffiniri	B.29.285
Si quis de corpore exiens -- accipere debent	2.47.82
Si quis de fure nesciens -- crimine dampnetur	B.29.140
Si quis de latrone furtiuam -- fur componat	B.29.144
Si quis de potentibus clericum -- reddat aliena	2.35.5
Si quis debeat alicui solidos -- aliis speciebus	B.29.154
Si quis debitorem suum egrotantem -- infamia notetur	B.29.78
Si quis dederit uel acceperit -- anathema sit	2.4.8
Si quis deinceps priorum aut -- fuerit excommunicetur	2.50.20
Si quis depositum in alicuius -- suscepisse conscripsit	B.29.80
Si quis dereliquerit proprios filios -- anathema sit	2.4.15

Si quis discernit presbiterum coniugatum -- anathema sit	2.4.4
Si quis diuinis tactis scripturis -- interposita sit	B.15.36
Si quis diuinis tactis scripturis -- interposita sit	B.29.85
Si quis diuinis tractis scripturis -- interposita sit	B.29.36
Si quis dixerit iustum iniustum -- Deum est	B.27.3
Si quis dixerit se mediatorem -- testimonium dicat	B.29.98
Si quis dixerit testem productum -- ei opponatur	B.29.97
Si quis docet domum Dei contemptibilem -- anathema sit	2.4.5
Si quis dogmata, mandata, interdicta -- contempserit an. sit	1.62.38
Si quis domum alienam cuiuslibet -- compositionem adimpleat	B.29.196
Si quis ea quod minori etate -- non potest	B.29.133c
Si quis edes aliquas uillasue -- possit accipientur	B.29.247
Si quis eorum qui ad clerum -- subdiaconatus faciat	2.11.2
Si quis eorum qui in proposito -- anathema sit	2.4.19
Si quis episcopi sententie non -- ad synodum	2.27.2
Si quis episcoporum accepta pecunia -- fuerit an. sit	2.10.2
Si quis episcoporum commonitus a -- communione priuetur	2.31.5
Si quis episcopus a quoquam -- consensu delegerint	B.29.232
Si quis episcopus a synodo fuerit -- contumaciter communicauerunt	2.6.2
Si quis episcopus a quoquam -- consensu delegerint	B.29.232
Si quis episcopus ab episcopo ordinatus -- eodem terminet	2.47.11
Si quis episcopus ab illis -- pristino reddatur	1.24.4
Si quis episcopus aut presbiter siue diac. uel -- sacrilegii soluat	2.37.9
Si quis episcopus criminaliter accusatus -- ratamque sententiam	2.6.10
Si quis episcopus de aliquibus causis -- fuerit promulgatum	2.6.9
Si quis episcopus in aliquibus causationibus -- placuerit canonem	2.47.13
Si quis episcopus in concilio excommunicatus -- plebe expelli	2.47.37
Si quis episcopus non per scripturam -- sancto concilio	2.47.7
Si quis episcopus nulla ecclesiastice rationis -- priuetur honore	2.47.14
Si quis episcopus ordinatus fuerit et -- presbiterii deponatur	2.47.12
Si quis episcopus ordinatus non abierit -- competit statuatur	2.6.12
Si quis episcopus presbiter aut diac. aut lector -- laicus excommunicetur	2.11.1
Si quis episcopus presbiter aut diac. excommunicatus -- habebit	2.47.35
Si quis episcopus presbiter aut diac. uel quilibet -- infamie sustinere	1.26.1
Si quis episcopus siue alicuius episcopi -- fuerint nominati	2.47.36
Si quis episcopus uacans in ecclesiam -- episcopus fuerit	2.47.9
Si quis episcopus uacans in ecclesiam -- metropolitanus affuerit	2.6.11
Si quis erga episcopum uel -- aliorum contemptor	1.4.2
Si quis ergo iratus crimen -- criminis teneatur	1.18.11
Si quis etiam extra parrochias -- communione pellentur	2.28.19
Si quis ex ancilla sua -- manumitti uidentur	B.29.88
Si quis ex familiaribus et -- gladio feriatur	B.29.23
Si quis ex familiaribus uel ex -- esse scimus	B.29.252
Si quis ex iuuenibus uel quecumque -- prioris arbitrium	2.14.30
Si quis ex sententia iudicis -- dierum spacium	B.29.77a
Si quis ex sententia iudicis -- non audietur	B.29.77
Si quis ex seruo alieno -- habeat firmitatis	B.29.49
Si quis excommunicatus fuerit siue -- protulisse sententiam	B.27.14
Si quis expositorum hoc ordine -- habendus est	2.27.5
Si quis extra ecclesiam priuatim -- anathema sit	2.4.6
Si quis falsum dixerit uel -- penitentia expurgetur	2.14.26
Si quis fidelis alea id est -- communioni reconciliari	2.30.15
Si quis fidelis alea luserit -- communione societur	2.40.5
Si quis filiastrum uel filiastram -- et mulier	B.16.22

Si quis fontem quacumque inuidia -- se mutuentur	B.29.147
Si quis fortitudinem latronis et -- opere cessabunt	B.20.42
Si quis frater aut palam aut -- contrahat penam	2.14.28
Si quis furtiuam rem scienter -- in altero	B.29.143
Si quis gentilis gentilem dimiserit -- non habere	B.15.70
Si quis habens uxorem fidelis -- penitentiam reuertatur	2.35.9
Si quis habuerit uxorem uirginem -- non coniugia	B.15.72
Si quis hominem claudum aut luscum -- plurimi fuerit	B.20.13
Si quis hominem in capite -- sex iuret	B.29.132.j
Si quis hominem occiderit sponte -- odit excommunicetur	B.28.14
Si quis hominem regium uel -- culpa ascenderit	B.29.132k
Si quis id quod minori etate -- non potest	B.29.133c
Si quis in atrio ecclesie -- illa ecclesia	B.3.13
Si quis in clero constitutus -- dampnationi succumbant	2.28.63
Si quis in contemptu positus -- uacua deputetur	2.47.33
Si quis in egritudine constitutus -- raritas cogat	2.3.8
Si quis in egritudine uel a -- ad clerum	2.1.1
Si quis in metropolitana ciuitate -- indicare procuret	2.31.4
Si quis in monasterio consecratus -- archimandrite	B.11.14
Si quis in monasterio se -- monasterii sint	B.11.12
Si quis in parte alicuius -- fuerat constitutus	2.47.5
Si quis in stipulam suam -- caret culpa	B.29.107c
Si quis ingenuus ingenuo in -- xxxvi sol'	B.29.132g
Si quis ingenuus ingenuum interfecerit -- lxxii iuratores	B.29.132l
Si quis ingenuus ingenuum percusserit -- sex iuret	B.29.132f
Si quis ingenuus ingenuum uel -- sex iuret	B.29.132b
Si quis instaurandum conuiuuium putat -- poma adornet	B.24.5c
Si quis intrat in ecclesiam -- indulgentiam promereri	2.47.83
Si quis introierit in monasterium -- monasterio maneat	B.11.13
Si quis irascitur filio suo -- et suscipio	B.3.20
Si quis Iudaice prauitati coniugali -- protinus segregetur	2.40.7
Si quis iudicem aduersum sibi -- sententia destinarit	1.18.9
Si quis iudicio se sisti -- erit notatus	B.29.105
Si quis iudicio se sisti -- hec exceptio	B.29.105a
Si quis iussione regis uel ducis -- dupliciter componantur	B.29.213
Si quis laicus abstinetur ad -- siue clerico	2.35.7
Si quis lapsus quoquomodo fuerit -- non recordabor	1.14.9
Si quis legitime accusatus et -- sinodum mittat	1.33.3
Si quis liber ancillam in -- coniuncti sunt	B.15.40
Si quis liber ancillam in -- et femine	1.59.2
Si quis libertam suam uxorem -- suo succedunt	B.29.87
Si quis mediatorem partium se -- testimonium dicat	B.29.98
Si quis membrorum truncationes domorum -- collegio separetur	B.26.1
Si quis ministros ecclesie subdiaconum -- illi seruiunt	B.10.36
Si quis monachus contentiones uel -- expietur penitentia	2.14.23
Si quis mulierem in suo contubernio -- numero sunt	B.15.29
Si quis mulierem in suo contubernio -- numero sunt	B.29.122
Si quis multis nuptiis fuerit -- compendit tempus	2.47.80
Si quis necessitate ineuitabili cogente -- inupta permaneat	B.15.68
Si quis nefarium et incestum -- excusetur ignorantia	B.16.3
Si quis nepotes ex filio -- procreati sunt	B.29.69
Si quis non pro abstinentia -- ordine clericatus	2.47.58
Si quis nuptias in accusationem -- anathema sit	2.4.1
Si quis oblationes fructuum -- anathema sit	2.4.7

Si quis obligatus est tributo -- consensus accesserit	2.47.46
Si quis oblitus timorem Domini -- a clero	2.47.62
Si quis occulte uel in die -- furtiuum componat	B.29.141
Si quis omnem traditionem ecclesiasticam -- domum expellatur	2.12.4
Si quis ordinatus pro contentione -- iudicare uoluerit	2.47.10
Si quis paganorum consuetudinem sequens -- penitentiam agant	2.47.71
Si quis parentem uel filium -- partem amittat	B.29.62
Si quis pecuniam mutuauerit debitor -- aliquem habent	B.29.65
Si quis per aliquam inuidiam -- perdiderint restituat	B.29.206
Si quis per cartam ingenuus -- seruum conquirat	B.29.18
Si quis per errorem ancillam -- legitimi sunt	B.15.42
Si quis per necessitatem furatus -- cogatur ieunare	B.26.2
Si quis per superbiam tanquam -- fieri exoptamus	2.4.20
Si quis percusserit mulierem in -- erit anima	B.20.17
Si quis peruasor finium fuerit -- presumpsit inuadere	B.29.167
Si quis post baptismum militauerit -- accipiat dignitatem	2.35.4
Si quis post remissionem peccatorum -- non debet	1.38.19
Si quis potestati regie que -- noluerit anathematizetur	B.29.6
Si quis presbiter a plebe sibi -- uindictam exercuisse	B.10.9
Si quis presbiter a preposito suo -- anathema habeatur	2.16.5d
Si quis presbiter ante ordinationem -- subdiaconi accipiant	2.47.25
Si quis presbiter aut diac. contempto -- corripit oportet	2.6.3
Si quis presbiter aut diac. fuerit fornicatus -- agat penitentiam	2.47.27
Si quis presbiter aut diac. inuentus fuerit -- dimissum est	2.47.17
Si quis presbiter aut diac. sine aliqua -- defendit ecclesia	2.47.24
Si quis presbiter aut diac. uel aliquis de clero -- non soluat	2.47.34
Si quis presbiter aut diac. uel quilibet -- noluerit promereri	2.47.63
Si quis presbiter contra episcopum suum -- fecerit an sit	2.16.5c
Si quis presbiter contra laicum -- malo est	B.10.8
Si quis presbiter penitentiam abnegauerit -- ultima confessione	B.28.10
Si quis presbiter propter publicam penitentiam -- Domini celebramus	2.47.57
Si quis presbiter publicam penitentiam a -- Domini celebramus	2.47.57
Si quis presbiter uel diac. uel quilibet -- iura dissoluens	2.6.1
Si quis presbiter uite sue -- tribus excuset	B.10.7
Si quis preuentus fuerit ut diffiniat -- irritum reuocetur	2.14.16
Si quis pro alterius debito -- est retinendus	B.29.243
Si quis pro egritudine naturalia -- ministerio deponatur	2.47.21
Si quis prohibet nos facere -- diligunt Deum	2.14.19
Si quis prolata manu sua -- sortem existat	B.29.70
Si quis propter Deum uirginitatem -- anathema sit	2.4.10
Si quis putauerit se a -- decreta uiolari	1.12.4
Si quis rem meam uendidit -- uidetur alienata	B.29.112
Si quis res suas pro salute -- ecclesie redeant	B.29.201
Si quis sacerdotum uel reliquorum -- inique gessit	1.8.5
Si quis scripturam profert ueritatem -- prolator affirmet	B.29.214
Si quis semel notatus fuerit -- similis adhibetur	2.14.14
Si quis seruum alienum causa -- omnibus arguatur	2.47.47
Si quis seruum alienum occasione -- honorificentia deseruire	2.4.3
Si quis seruum iniuste accusauerit -- domino restituat	B.29.207
Si quis seruum proprium sine -- sanguinis emundabit	2.28.61
Si quis sine dotalibus instrumentis -- et mittere	B.15.31
Si quis sine examinatione promoti -- defendit ecclesia	2.1.9
Si quis sine tabellione componere -- compositum esset	B.29.81
Si quis sponsam alienam rapuerit -- legem reddat	B.15.26

Si quis sponsam habens sorori -- canones constitutos	2.2.14
Si quis super quibuslibet criminibus -- testes conuincatur	1.24.2
Si quis super quibuslibet quemlibet -- liceat appellare	1.11.3
Si quis suspicatus fuerit de -- adulterum puniat	B.15.54
Si quis tanquam hoc continentie -- anathema sit	2.4.18
Si quis terram censalem habuerit -- sustentare ualeat	B.29.204
Si quis triginta etatis sue -- legitimam conseruari	2.47.20
Si quis uel uirginitatem uel continentiam -- anathema sit	2.4.9
Si quis uendiderit res alienas -- meriti reddat	B.29.149
Si quis uero a suo -- non prius	1.8.2
Si quis uero de clericis documenta -- factatibus reddat	2.40.2
Si quis uero fratrum pulsatus -- detrimentum pataitur	1.5.2
Si quis uero iudicem aduersum -- sententia destinari	1.42.3
Si quis uero maleficio interficiat -- esse communionem	2.30.2
Si quis uero quod non -- dampnationi subiaceat	1.57.1
Si quis uero secularium per -- penituerit coherceatur	2.28.31
Si quis uestrum pulsatus fuerit -- detrimentum pataitur	1.5.2
Si quis uiam publicam aut -- talibus iuret	B.29.145
Si quis uiduam aut ab alio -- accipiat communionem	2.47.26
Si quis uiduam uxorem duxerit -- distictione fieri	B.16.19
Si quis uirginitatem uel continentiam -- anathema sit	2.4.9
Si quis uirorum putauerit sancto -- anathema sit	2.4.12
Si quis unam rem per legitimas -- talis donatio	B.29.128
Si quis uoluntarie homicidium fecerit -- quinque mandauit	2.47.78
Si quis uult coniugatus conuerti -- castitatis consensum	2.14.22
Si quisquam conuicinalem uel pastorem -- faciendum est	B.29.146
Si quisquam episcopus a quoquam -- consensu delegerint	B.29.232
Si quisquam in periculo fuerit -- dignata est	2.16.3
Si quod absit transitus pape -- electus episcopus	1.48.12
Si quod uerius esse dicitur -- sanguinem fundat	B.15.91
Si quos culpatorum regia potestas -- extraneum habeatur	B.29.264
Si res aliena propter quam peccatum -- hominem seuiat	B.23.3
Si res aliena propter quam -- restitui potest	B.28.6
Si reuera hi de hereticis -- uideatur effectum	1.54.3
Si rixati fuerint uiri et -- medicis restituat	B.29.268
Si Romanorum pontificum decreto ceterorum -- esse perhibeant	1.62.10
Si sacerdotibus uel auctoribus ecclesie -- inuidere sacerdotibus	1.4.1
Si se cuicumque mulier duplici -- excommunicatione plectentur	2.29.9
Si secundus digitus unde sagittatur -- sol' componatur	B.29.132h
Si seduxerit quis uirginem desponsatam -- habebit uxorem	B.29.216
Si serui facinora dominorum suorum -- deferant maiestati	B.29.21
Si serui uestri inscientibus uobis -- habeant potestate	B.29.36
Si seruuum suum latronem insidiantem -- suum recipiat	B.29.107
Si seruuum tuum latronem insidiantem -- clamore testificetur	B.29.31
Si seruuum uel equum uel -- domino retinetur	B.29.129f
Si seruus absente aut nesciente -- teneantur obnoxii	2.29.5
Si seruus ingenuo aut regio -- sol' viiii	B.29.132c
Si seruus quem possidebam fugerit -- aduersarium preparauit	B.29.29
Si seruus sciente domino occidit -- eum dedatis	B.29.108a
Si seruus sciente domino occidit -- eum dedatis	B.29.32
Si seruus sciente domino occidit -- repeti potest	B.29.108
Si seruus sciente et non contradicente -- seruitio tradatur	B.29.287
Si seruus tuus pecuniam mutuam -- cogeris exsoluere	B.29.38
Si sine scriptura aliqui contraxerint -- testes producente	B.29.83

Si subdiaconus secundam duxerit uxorem -- non legat	2.47.44
Si testis productus seruus esse -- momenti sit	B.29.96
Si ubi defunctus fuerit episcopus -- restituat uniuersa	2.31.9
Si uenerabilis locus cum alio -- immobilium permutatio	B.3.24
Si uero incorrigibilis eisque inobediens -- timorem habeant	1.9.5b
Si uero seculares qui coniugale -- maculant excludantur	2.28.23
Si uerum esse constiterit quod -- Domino nubat	B.15.21
Si uindicari in aliquos seuerius -- suspensa sit	B.20.12
Si uite mulieris quocumque modo -- dissoluere nuptias	B.29.103
Si uite mulieris quocumque modo -- mittere marito	B.29.103a
Si unanimes fueritis quis es -- regibus restiterunt	1.62.42
Si uobis fratres karissimi placet -- et constituatur	2.5.7
Si uxorem quisque habeat siue -- fide sustineat	B.15.85
Sic decet fidem sanctorum patrum -- accepit assumpserit	1.51.1
Sic enim et canonum et legum -- ratione doctrine	1.54.25
Sic in heresi baptizatus in -- idolorum seruitus	B.2.10b
Sic nec licuit aliquem nec -- opprimi potestates	1.54.29B
Sic omnes apostolice sedis sanctiones -- uoce firmate	B.8.1
Sic quidem contra omnem auctoritatem -- potestatem pertineant	2.36.8
Sicut antiquitus a sanctis patribus -- reddat excommunicetur	B.3.7
Sicut autem urgeri uideor cum -- esse cognoscitur	B.2.10a
Sicut autem urgeri uideor cum -- esse demonstrat	B.2.10
Sicut diocesim alienam tricennalis possessio -- esse constiterit	2.37.12
Sicut est unum baptisma ita -- totius committetur	B.29.284
Sicut impietatis est crimen neglectis -- fideliter dederint	1.1.9
Sicut ipsius diei sollempnitas per -- tenenda mandamus	1.18.3b
Sicut laici seculares homines nolunt -- secularium laicorum	1.6.2
Sicut lucrum ita dampnum inter -- uersum sit	B.29.129i
Sicut nemo impudice utitur corpore -- insita castitate	B.15.12
Sicut omnimodo graue est frustra -- redemptione cessare	1.55.106
Sicut omnino graue est frustra -- redemptione cessare	1.55.106
Sicut quedam sunt que nulla -- inueniatur aduersum	1.43.46
Sicut qui ecclesiam Dei uastat -- quam fornicari	1.8.4
Sicut qui inuitatus renuit quesitus -- hereticus promouetur	1.55.30
Sicut redeunti non redditur quod -- ad iudicium	B.2.13d
Sicut sacerdotes uel reliqui clerici -- iudicio uindicari	1.18.5
Sicut sancti euangelii quatuor libros -- sapit an. sit	2.10A.3
Sicut uxori non licet dimittere -- inupta permaneat	1.3.3a
Sicuti semina paulatim formantur in -- ostio perit	B.20.18
Significastis insuper plerosque attendere multos -- habendam docuerunt	1.18.4
Significat sermo patris nostri Sophronii -- habens uirtutem	2.12.2
Significatis enim quosdam sacerdotes in -- fideliter adorent	1.37.1
Silvester et Faustinianus ecclesie Grumentie -- non negentur	1.46.41
Simbolum etiam placuit ab omnibus -- competentibus predicare	2.28.11
Simili modo si unus ex coniugatis -- discedit discedat	B.15.71
Simili penitentie subiacebit episcopus si -- aut secundam	2.18.68
Similis conditio et de uirginibus -- accipere maritos	B.10.18b
Similis est omnis ecclesie status -- mereantur audiri	1.1.10a
Similiter de raptoribus uel eis -- penitentiam recipimus	1.14.8
Similiter et diaconus si in -- ministerio cohibebit	2.3.6
Simpliciter fateor caritati uestre coram -- monasteriis ceciderunt	2.50.38
Singula ecclesiastici iuris officia singulis -- fuerint distributa	1.55.80
Societas si dolo malo aut -- esse societatem	B.29.110
Societas si dolo malo aut -- et dolo	B.29.110a

Solent plures qui se ieiunare -- ieiunium soluat	B.5.4
Solet etiam messis uindemiarumque tempore -- similes sunt	B.29.105d
Solet etiam queri utrum approbandum -- humiliter explorarem	B.1.6
Solet queri cum masculus et -- maritale consortium	B.15.43
Sollemnitates uero dedicationum ecclesiarum et -- nescitur factum	1.50.2
Sollicitudo dilectionis tue nos studuit -- redire concedas	B.29.fin
Soluendo quisque pro alio licet -- iure exigere	B.29.106a
Soluendo quisque pro alio licet -- locato tenentur	B.29.106
Sortes quibus uos cuncta in -- interdictu prohibemus	1.60.10
Sortilegi sunt qui sub nomine -- futura promittunt	B.21.11
Spiritus sanctus qui super aquas -- mortem peccare	1.31.2
Sponsalia sicut nuptia consensu fiunt -- consentire oportet	B.29.115a
Sponsalia sicut nuptia consensu fiunt -- septem annis	B.29.115
Sponsalia sicut nuptie consensu fiunt -- non possunt	B.15.20b
Sponsus et sponsa cum benedicendi -- uirginitate permaneant	B.15.6
Sponsus et sponsa cum benedicendi -- uirginitate permaneant	2.18.12
Statuentes decernimus ut hi qui -- solet opprimere	1.42.1
Statuimus ne professionis canonice -- cautione suscipiat	B.10.43
Statutum est et rationabiliter secundum -- poterit restituat	B.9.14
Statutum est ut nullus quilibet -- omnibus feriat	B.29.186
Statutum est ut rationabiliter secundum -- poterit restituat	B.9.14
Studeat sanctitas tua persuadere episcopo -- sustentationis solacium	1.62.43
Studeat sanctitas tua persuadere episcopo -- profundum dimergi	1.62.43
Studendum est episcopis ut dissidentes -- iudicium cohortentur	2.18.25
Stupratoribus puerorum nec in finem danda esse penitentiam	2.30.12
Subdiaconus cum ordinatur quia manus -- et manutergium	2.18.5
Subdiaconus non minor uiginti annorum -- fuerit deponatur	2.11.6
Subdiaconus quondam Spaniensis ecclesie -- remotus est	B.10.25
Subito obmutescens prout statutum est -- suo nutu	2.26.7
Submittitur Ignatius minorum inferiorum et -- prestolandum sit	1.62.72
Sufficiat secundum leges solus eorum -- sed uoluntas	B.15.17
Sufficit sacerdoti unam missam in -- euadere condemnationem	B.2.7
Suggestente fratre et coepiscopo -- ei exhibenda	2.5.13
Suggero sanctitati uestre ut statuatis -- consensum habeat	2.15.1
Suggestum nobis est quod pro -- orphanos relinquatis	1.34.1
Summopere admonendi sunt comites et -- sunt dampnatione	B.29.257
Sunt diuerse ut gentes ita -- non reicit	B.6.14
Sunt homines adulteri in domibus -- illud negligimus	B.19.3
Sunt qui kalendas Ianuariis ita -- aliis tradunt	B.21.5
Sunt quidam qui habentes subsidia -- uanis querat	1.55.23
Super Foropopulensis ecclesie clerici una -- probatione compellas	1.46.43
Super quibus consuluit nos dilectio -- effecti sunt	2.50.23
Superest fratres ut concorditer salubriter -- sacerdotale fastigium	1.43.37
Suscipitisne libertatem uerbi. Libenter -- preferantur humana	2.14.6
Suspectos aut inimicos aut facile -- auertat pereamus	1.16.1
Tam sacerdotes quam reliqui fideles -- ecclesia separentur	1.2.24
Tanta autem nequitia ad aures -- senectuti parcamus	1.55.17
Tanta in altario holocausta offerantur -- diligentia consummantur	1.1.13
Tantis Daniel grauatus testimoniis tanta -- ordinauerit ostendit	1.41.6
Tantum ualet sociale uinculum ut -- non licet	B.15.94
Temerarium iudicium plerumque nichil nocet -- ut noceat	B.27.7
Tempora penitudinis habita moderatione constituenda -- gratia subueniri	1.43.32
Terrulas aut uineolas exiguas ecclesie -- habeat potestatem	2.28.44

Tertia uero sedes apud Antiochiam -- exortum est	1.2.22
Testamentum facere non possunt impuberes -- iudicium est	B.29.121b
Testamentum non possunt facere impubes -- esse uidentur	B.26.8
Testes autem ad testimonium non -- non admittantur	2.21.4
Testes priusquam de causa interrogentur -- lxxii iuratores	B.29.132
Testes priusquam de causa interrogentur -- nullatenus audiendum	B.29.132a
Testis idoneus pater filio uel -- non est	B.29.114e
Testium productio non aliter habeatur -- sanctorum fugerat	B.29.99
Theodosius minor augustus ad -- Theodosianum uocant	B.6.12
Theugaldum Treuerensem et primatem Belgice -- consistere diffinientes	1.62.37
Tibi dabo claues regni celorum -- qui soluendos	B.27.4
Timorem quidem docet nos apostolus -- Domini percipit	2.14.8
Tolerabilius est mentem uirginem quam -- abolet infamiam	B.14.1
Tolle iura imperatoris et quis -- ut gaudeatis	B.3.26b
Trado ipsi Clementi a Domino -- furore commoueri	1.1.1
Tria legitima coniugia in scripturis -- duobus preferuntur	B.15.34
Tribus gradibus commissa sunt sacramenta -- custodire fragmentorum	1.1.12
Tu dixisti laqueo traditor periit -- collum ligauerunt	B.2.14e
Tu dixisti laqueo traditor periit -- collum ligauerunt	B.20.3
Tu non malum facis qui bene -- infirmitate iurare	B.22.5
Tunc uera est absolutio presidentis -- scriptum est	1.55.2
Turba autem iniquorum cum facultas -- meritis uapulare	2.50.25c

Valde timenda est sententia episcopi -- Deo inueniamini	1.15.3
Valentinum clericum cui mulier cum -- obuiet constitutis	1.54.22
Vasa quibus sacrosancta conficiuntur -- irascatur Deus	B.3.34
Vbi abiit Iudas ad summos -- crimine mutent	2.50.19
Vbi enim de re obscurissima -- partem declinando	B.7.13
Vbi quisquam clericus siue inferioris -- designat auctoritas	1.54.29
Vbi usque nunc parentes uestri -- reuersi fuissent	1.60.16
Vbinam legistis imperatores antecessores uestros -- pertinet Christianos	1.62.73
Venerabiles imagines Christiani non deos -- alicui creature	2.12.3
Ventum est ad tertiam questionem -- fuerit iniectum	1.38.12
Vere uox Dei est quoniam -- est ordinatio	2.12.1m
Verecundus mos tempore discretionis inoleuit -- profectus sumant	1.55.27
Veritate manifestata cedat consuetudo -- ueritas optime	B.7.8
Verumtamen de ipsius dispensationis ordine -- a malis	1.1.3
Vestimenta ecclesiastica quibus Domino ministratur -- ad ima	1.21.2
Vestrum est qui legatione Christi -- cauere monemus	1.1.20
Vident homines uenatorem et delectantur -- et contristabuntur	B.25.2
Video Daud pium hominem sanctum -- falsa iurare	B.22.11
Video Daud pium hominem sanctum -- sanguine implere	B.22.11a
Vides fili carissime quia quod -- dissolui meretur	1.63.7
Vides iam ut opinor non esse -- quod nolebat	2.50.34
Vides ut opinor non esse -- quod nolebat	2.50.34
Videtur nobis ut sedes suas -- sedibus suis	2.12.1c
Viduas autem uelare pontificum nullus -- commitetur illicitum	1.46.15
Vidue que stipendiis ecclesie sustentantur -- ecclesiam adiuuent	2.18.102
Vidue si priusquam continentiam profiteantur -- maritos	B.15.18
Vim accepimus atrocem et eam -- quem sustinet	B.29.106c
Vim atque iniuriam propulsemus nam -- fecisse estimetur	B.20.47
Vim atque iniuriam propulsemus nam -- fecisse estimetur	B.29.124
Vir autem cum coniuge propria -- ecclesiam licuerit	1.55.74

Vir cum propria coniuge dormiens -- intrare debet	B.15.51
Virgines que ante duodecim annos -- habitu perseuerent	B.12.1
Virgines que se Deo dicauerunt -- accipere debere	2.30.5
Virgines sacre si pro lucro -- redire cogantur	B.12.3
Virginibus autem sacris temere se -- sufficienterque prediximus	1.46.18
Visitandi exhortandique gratia ad monasterium -- non incurrat	1.55.38
Vltra prouincie uero terminos accusandi -- attributa facultas	1.21.7
Vna enim queque prouincia tam iuxta -- decreuerit auctoritas	1.2.7
Vna sola causa esse potest -- uetat alienum	B.15.59
Vna tantum nec repetita nobis -- coniugia frequentauerit	B.15.107
Vnaqueque enim prouincia tam iuxta -- decreuerit auctoritas	1.2.7
Vnde culpantur hi qui aliter -- placere cognouerint	1.5.4b
Vnde electi ab eis sunt -- est renouata	1.2.15b
Vnde si qui sunt uituperatores -- ista presumpserint	1.3.4
Vndecima actione consensu communi decreuimus -- omnino locutio	2.49.6
Vndecumque nascantur homines si parentum -- est nuptiarum	B.10.45
Vnum abbatem duobus monasteriis interdicimus presidere	2.28.56
Vnusquisque episcopus per ecclesias suas -- se retraxerunt	2.46.7
Vnusquisque simplicem sermonem proferat -- amicitie fuit	B.22.16a
Vnusquisque simplicem sermonem proferat -- scriptura indicat	B.22.16
Vnusquisque sobolem suam nutriat. Quod -- pereuntem contempsit	B.29.44
Vobis enim et fame uestre -- respiciat communes	1.46.56
Vocatio enim ad sinodum iuxta -- quantomagis diuine	1.35.2
Volaterane ecclesie actus uel patrimonium -- patiamini generari	1.46.57a
Volumus ut quicumque de scabinis -- uendere presumat	B.29.261
Volumus ut sacerdotes prohiberi debeant -- regenda est	1.55.61
Volumus ut uxores defunctorum post -- eorum peruenire	B.29.197
Vos ante omnia tam uiros -- suscepistis ostendite	B.21.6
Vsque adeo manent inter uiuentes -- aliis adheserunt	B.15.13
Vsque adeo sane comperimus illicita -- mente percussos	1.46.17
Vsus auctoritati cedat, prauum usum lec et ratio uincat	B.7.7
Vsus naturalis et licitus est -- fornicando peccarent	B.16.31
Vt ab excommunicatis quondam tamen -- precipua concedendum	1.67.1
Vt ab excommunicatis quondam tamen -- precipua concedendum	B.10.41
Vt armille et brunie non dentur negociatoribus	B.29.227
Vt ciues qui superiorum sollempnitatum -- priuentur ecclesie	2.28.62
Vt clerici edendi uel bibendi -- necessitate compulsi	2.17.18
Vt clerici in aliena ciuitate non -- locorum preuiderint	2.17.27
Vt clerici uel continentes ad uiduas -- presbiter iusserit	2.17.16
Vt clericum alienum nisi concedente -- ostiarii retinent	2.17.13
Vt constitutiones contra canones et -- sint momenti	B.29.3
Vt cum omnibus omnino clericis -- necessitas fuerit	2.17.10
Vt de debito quod ad opus -- cogatur exsoluere	B.29.205
Vt de monachis monasterium nouum -- presumat episcopus	2.28.25
Vt de rebus episcopi propriis -- reseruare censuimus	2.28.47
Vt debito quod ad opus nostrum -- cogatur exsoluere	B.29.205
Vt diacones ita se presbiteri -- esse cognoscant	2.18.36
Vt diaconus coram presbitero interrogatus loquatur	2.18.39
Vt diaconus presente presbitero eucharistiam -- iussus eroget	2.18.37
Vt diaconus quolibet loco iubente presbitero sedeat	2.18.38
Vt diaconus tempore tantum oblationis et lectionis alba utatur	2.18.40
Vt ecclesie antiquitus constitute nec -- oratoriis tribuantur	B.3.10
Vt ecclesie uel altaria que -- altaria destruantur	B.3.9
Vt enim constitueretur in ecclesia -- sincera subueniat	B.10.21

Vt episcopus accusatores fratrum excommunicet -- ad clerum	2.18.54
Vt episcopus ad synodum ire non -- synodus statuerit	2.18.20
Vt episcopus de loco ignobili -- ecclesias transmigrare	2.18.26
Vt episcopus gentilium libros non -- et tempore	2.18.15
Vt episcopus gubernationem uiduarum et -- archidiaconum agat	2.18.16
Vt episcopus in ecclesia cum consessu -- esse cognoscat	2.18.34
Vt episcopus in quolibet loco sedens -- non patiat	2.18.33
Vt episcopus libros gentilium non -- et tempore	2.18.15
Vt episcopus nec prouocatus pro rebus transitoriis litiget	2.18.18
Vt episcopus non longe ab ecclesia hospitium habeat	2.18.13
Vt episcopus nullam rei familiaris -- tantummodo uacet	2.18.19
Vt episcopus nullius causam audiat -- clericorum audiatur	2.18.22
Vt episcopus nullum prohibeat ingredi -- missam cathecuminorum	2.18.83
Vt episcopus rebus ecclesie tanquam -- propriis utatur	2.18.30
Vt episcopus sine consilio clericorum -- testimonium querat	2.18.21
Vt episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat	2.18.17
Vt episcopus uilem suppellestem et -- meritis querat	2.18.14
Vt filii sacerdotum uel clericorum -- non accedant	2.17.7
Vt hii qui monasteria et loca -- sententie subigantur	B.27.20
Vt illud diuini oraculi mente -- exequatur intrepidus	2.43.6
Vt illud diuini oraculi monentes -- exequatur intrepidus	2.43.6
Vt in omni comitatu hii qui meliores -- iusticias faciendas	B.29.260
Vt in sacramentis corporis et -- et frumentis	2.17.15
Vt institutio missarum sicut in -- consuetudo seruetur	2.32.1
Vt ipse dispositis ordinatisque libere -- propositionibus respondeat	1.24.5
Vt is qui uiduam licet -- consortium relaxatur	1.38.6
Vt missi nostri ubicumque malos -- non debeant	B.29.259
Vt negligentiores penitentes tardius reconcilientur	2.18.74
Vt nulli ciuium Pasche, Natalis -- probabitur tenuisse	2.29.20
Vt nulli de seruili conditione ad -- ante gradum	B.10.3
Vt nulli episcopi uel clerici in -- potest prohibeantur	2.17.21
Vt nullum episcopus prohibeat ingredi -- missam cathecuminorum	B.3.1
Vt nullus clericorum amplius accipiat -- dederit recipiat	2.17.9
Vt nullus cogatur ad pontem -- non exigatur	B.29.195
Vt nullus comparet caballum bouem -- eius senior	B.29.231
Vt nullus episcoporum aut presbiterorum -- criminali negotio	2.31.3
Vt nullus fidelis cuiuscumque conditionis -- in Domino	B.15.63
Vt nullus homo presumat theloneum -- pulueraticum recipere	B.29.229
Vt nullus laicus ad quemlibet -- benedictione gaudere	1.66.7
Vt nullus missorum nostrorum cuiuscumque -- exilio tradatur	B.8.8
Vt nullus ordinetur clericus nisi -- populi testimonio	2.17.14
Vt nullus presbiterorum quando ad -- canonibus prohibitum	B.10.6
Vt nullus presumat hominem ad -- iudicatum fiat	B.29.228
Vt omnis controuersia que de -- omne uerbum	B.16.13
Vt penitentibus secundum differentiam -- tempora decernantur	2.17.22
Vt per laicos nullomodo quilibet -- abbas fiat	1.66.4
Vt per simoniacam heresim nemo -- ecclesiis eiciatur	1.66.6
Vt presbiter inconsulto episcopo non -- imponatur ei	2.17.23
Vt presbiter inconsulto episcopo uirgines -- nunquam conficiat	2.17.26
Vt presbiteri de occultis peccatis -- et communicent	B.28.8
Vt prime sedis episcopus princeps -- sedis episcopus	2.17.17
Vt pro qualitate delicti penitentiae tempus impendatur	2.14.10
Vt pro qualitate delicti penitentiae -- quam perdidit	2.14.10
Vt quotiens episcopum consecraueris duo -- eum consecres	1.57.5

Vt sacerdos penitentiam imploranti absque -- leges iniungat	2.18.73
Vt sacramenta altaris non nisi -- pransi inueniantur	2.17.20
Vt scenicis atque histrionibus ceterisque -- non negetur	2.17.25
Vt secundum canonicam auctoritatem et -- dare cogatur	B.3.18
Vt si aliquis uoluerit dicere -- iusticia dilatanda	B.29.230
Vt si quis etiam de religioso -- sortitus ostenditur	1.46.6
Vt testimonium unius hominis non -- esse dicturos	B.29.138
Vt uidue adolescentes que corpore -- sunt sustententur	2.18.100
Vt uir cum propria coniuge dormiens -- intrare debet	B.15.51
Vt uirgines sacra si a parentibus -- ledant opinionem	2.17.24
Vterque reus est et qui -- nocere desiderat	2.50.27c
Vulgo concepti dicuntur qui patrem -- non licet	B.29.126c
Vxor Felicis et filie Romam -- custodia mancipatus	1.46.46
Vxor legitima societate coniuncta sine -- fortiter amputabit	B.15.92
Zacharias episcopus seruus seruorum Dei --	B.1.19